

Lutetiæ Parisiorum Apud Carolum Robustel via Jacobea.

ANNALES ORDINIS S. BENEDICTI OCCIDENTALIUM MONACHORUM PATRIARCHÆ.

In quibus non modò res monaſticæ, ſed etiam eccleſiaſticæ hiſtoriæ non minima pars continetur.

Auctore Domno JOHANNE MABILLON, *preſbytero & monacho ejuſdem Ordinis è Congregatione S. Mauri.*

TOMUS PRIMUS,

Complectens Libros XVIII. ab ortu S. Benedicti ad annum DCC. cum duplici Appendice, & Indicibus neceſſariis.

Ad Usu' Barnardi Gaudensis

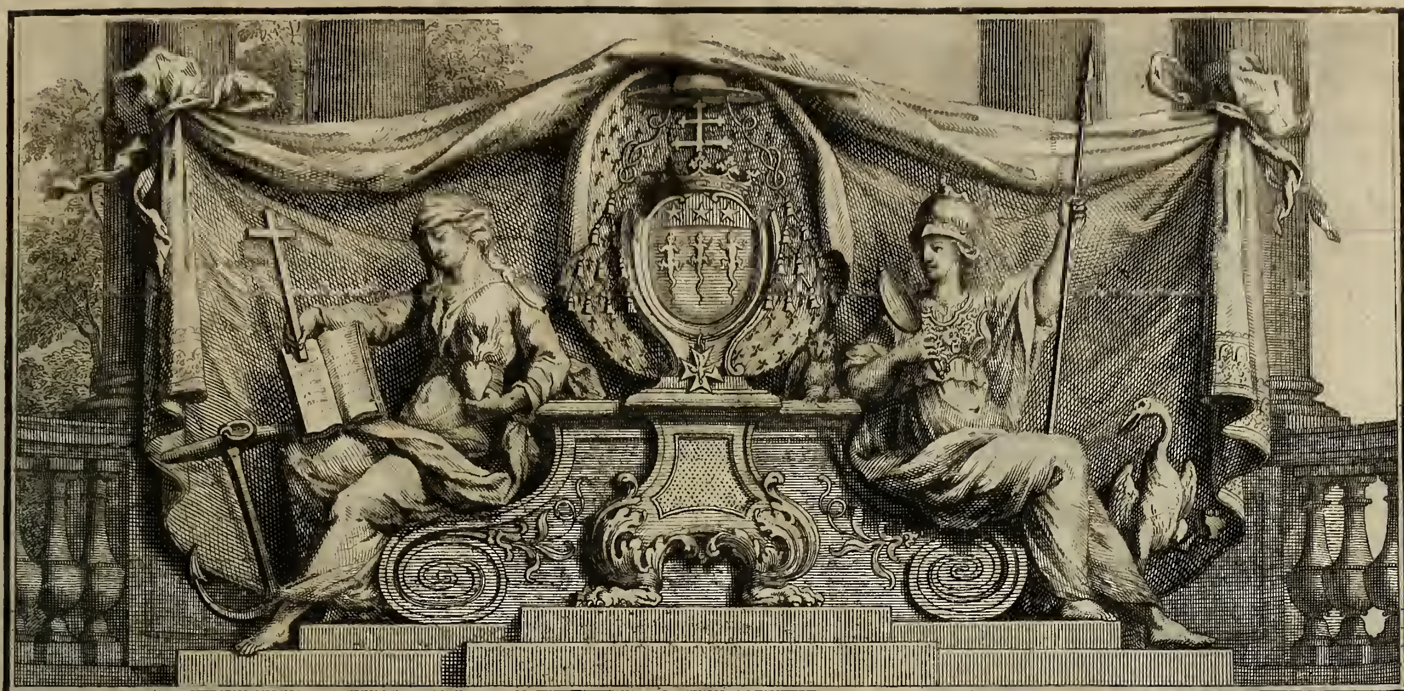
Sumarive Abbatis Congreg.nis Olivetanae

LUTECIÆ-PARISIORUM,
Sumtibus CAROLI ROBUSTEL, via Jacobea, ad inſigne Arboris Palmæ.

M. DCCIII.

CUM PRIVILEGIO REGIS, ET SUPERIORUM FACULTATE.

F. Girardon Sculptor Regius Invenit. P. Giffart Sculpsit et fecit.

ILLUSTRISSIMO ECCLESIÆ PRINCIPI

CAROLO MAURICIO

TELLERIO,

ARCHIEPISCOPO

DUCI REMENSI,

PRIMO FRANCIÆ PARI,

Galliæ Belgicæ Primati, Sanctæ Sedis Apostolicæ Legato-nato, Regiorum Ordinum Commendatori, Archimonasterii S. Remigii Abbati, necnon Sorbonæ Provisori.

NNALES *nostros in lucem editurus*, ARCHIPRÆSUL ILLUSTRISSIME, *non leviter peccare mihi viderer, si ultimum hoc vigiliarum mearum Opus tibi non offerrem, tuoque Nomini non inscriberem. Id enim postulant non modo benevolentia illa, qua me jam dudum prosequeris, sed etiam eximia tua in Ecclesiam Remensem*

& in Congregationem nostram merita : nec committendum putavi, ut ego, utriusque filius & alumnus, extremam hanc referendæ tibi gratiæ occasionem prætermitterem.

Quanta Remensi Ecclesiæ ac toti Diœcesi contuleris, VIGILANTISSIME PONTIFEX, *efficacius quavis oratione prædicant octingentæ minimum Ecclesiæ, per te ad rectum ordinem & ad bonos mores reformatæ, ac rite administratæ: quarum præsentem statum cum veteri illo dum confero, ab inculto & sterili solo translatus mihi videor ad fertilissimam & amœnissimam regionem, in qua irrigui fontes, ac colonorum labor & industria miram agris conferunt fructuum ubertatem. Quidni fontes dixerim celebrem illam Academiam, insigne illud Seminarium, ex quibus tot viri doctrina & pietate eximii prodeunt in dies, præclaris tuis institutionibus informati & instructi? Illic numerosa juventus, tanta in uno nunc auditorio, quanta vix olim in toto Collegio erat, non minus pietate, quam litteris, sub oculis & auspiciis tuis, præclare eruditur: unde viri docti, quasi totidem scientiarum ac virtutum rivuli, in totam non modo Diœcesim, sed in vicinas quoque provincias derivantur.*

Hic, cum in Seminario majori a te exstructo & dotato, tum in duobus aliis, Remis & Sedani, ingenui adolescentes & Clerici ab ipsis veluti discendi incunabulis per artes omnes, quæ informandis Ecclesiæ ministris conferant, sensim ad summas disciplinas perducuntur, & Theologicis moralibusque doctrinis, pro suo quisque captu, a peritissimis magistris imbuuntur. Horum e numero apprime eruditi Pastores ad

vacantes transferuntur ecclesias; alii aliis ecclesiasticis ministeriis aptantur. Sic vero intentus es in omnes, ut singulorum non modo nomina, verum etiam mores atque ingenium, non secus ac domesticam familiam noris. Hi porro ad nutum tuum obsequi faciles, ab alia in aliam ecclesiam haud gravate migrant, prout eorum meritis vel ecclesiarum utilitati convenire perspexeris.

Hæc dum commemoro, ILLUSTRISSIME ANTISTES, *non tam tibi gratulor, quam amplissimæ Diœcesi tuæ, quæ per te in eum refloruit statum, ut toti Provinciæ exemplo esse possit, immo etiam per omnes Gallicanas ecclesias respersus sit bonus illius odor,* sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus. *Gratias ago Deo & Domino nostro, qui emisit Spiritum suum, & terræ nostræ faciem renovavit ad tot tantosque fructus tempore tuo ferendos; precorque ex animo, ut bonum illud augeat, integrumque servet, ut,* cum apparuerit Princeps Pastorum, percipias immarcessibilem gloriæ coronam.

Sed quid dicam de insigni tua Remensi Ecclesia, quæ ceterarum caput est & exemplum; ista, inquam, Ecclesia, quæ tot sanctos & eximios Episcopos, Cardinales, Summos etiam Pontifices e sinu suo quondam protulit? Hæc excellentius quoddam sub te Seminarium est virorum doctrina & pietate præstantium, quos vel e Remensi Academia & e majori Seminario tuo educis, vel aliunde conquiris & adoptas. Talibus viris constat Senatus iste amplissimus, ex quo Vicarios Generales, Officiales, aliosque subsidiarios assumis Ministros: in quibus unum habes nobilissimum Abbatem, illustrissimi Fratris tui filium, tuis

curis ad omnem doctrinam, prudentiam, modestiam, ceterasque ecclesiasticas virtutes compositum, quem una cum ipsis annumeratum esse insignis illius Ecclesiæ venerabiles Canonici non immerito sibi gratulantur.

Quam lætis hæc oculis e cælo respiciunt sanctissimi illi Pontifices, qui Remensem Ecclesiam fundarunt, decorarunt, illustrarunt! Quo animo vineam suam tam bene cultam intuetur Magnus ille Remigius, Francorum Apostolus, cujus tu vices geris non modo in sede Remensi, sed etiam in Archimonasterio, quod ejus nomine ac corpore insignitum est! Quid in sacrum illum locum contuleris, clamant vel ipsi lapides ædificiorum, quæ perenne tuæ in beatum Remigium pietatis monumentum erunt, & grati animi in te nostri, quotquot Remigium colimus, incitamentum.

Jam vero si a Remensi Ecclesia & Diœcesi ad alias muneris & officii tui partes veniamus, quanta rerum dicendarum seges! Quid in ultimis Cleri Gallicani generalibus Comitiis, quibus pro tuæ dignitatis ordine Præsidis munere functus es, præstiteris, testes sunt illorum Comitiorum editi Commentarii; testes laxiorum de moralibus opinionum censuræ; testes denique fortes istæ, gravesque pro Gallicana Ecclesia Orationes, quæ ipsum LUDOVICUM MAGNUM *approbatorem habuere. In his porro Comitiis sic reipublicæ necessitatibus pro tuo in Regem ac Regnum studio consuluisti, ut Clero Gallicano sublevando, quoad rerum status patiebatur, sedulam operam impenderis; sic asserendæ studuisti veritati, ut eam vel ipsius præsidentiæ communicato honore stabilire curaveris: ratus tantum dignitatis tibi accedere, quantum auctoritatis ac præsidii ex consortio & eruditione Emi-*

nentissimi Cardinalis & Archiepiscopi Parisiensis veritas accepisset.

Nimius sim, ILLUSTRISSIME PRIMAS, *si cetera ejus generis tua facta persequar. At reticere non possum, quod recentissime in Domo Sorbonica, cujus Provisor es, a te praeclare factum est. Ex omnibus Theologiae Magistris unus erat, cui stipendium suppetebat tenue admodum, nec honesto viro sufficiens. Rem tuo Provisoris nomine dignam excogitasti, ut de tuo fundo Cathedrae honorarium tantum augeres, quantum satis esset ad aliorum Magistrorum aequalitatem: ut, cujus par esset labor, ejus quoque praemium aequaretur. Id factum cum plausu eorum omnium, qui veritatem & Sorbonae dignitatem, uti & tuam, sincere amant. Hujusce beneficentiae memoriam, ut par est, conservatura est Sorbonica Domus, quamdiu stabit: stabit autem Deo favente aeternum ad Galliae, tuaeque in primis Dioeceseos, ex qua oriundus fuit primus ejus fundator, decus & ornamentum.*

Nos vero, ILLUSTRISSIME ARCHIPRÆSUL, *quantum tibi obstricti sumus pro singulari patrocinio & praesidio, quo Congregationem nostram ultro dignaris! Felices nos, si ad publicam grati animi in te nostri testificationem aliquid conferre possint hi Benedictini Annales, quos illustrissimi Nominis tui auspiciis in lucem prodire sinis. Erit fortasse in eis quod tibi non displiceat, commemoratio videlicet multorum Ecclesiae tuae Pontificum, Abbatum, virorumque illustrium, necnon monasteriorum origines, quae amplissima tua Dioecesi continentur. Verum, quidquid illud est, novae mihi gratiae loco erit, si, qua humanitate studiis hactenus favisti meis, eadem hos ultimos labores meos*

tibi accipiendos putes. Supereſt, ut preces & vota noſtra Deo pro te offeramus, ut recta conſilia, piaſque tuæ mentis cogitationes fortunare pergat, earumque merces illic te maneat, ubi nullum meritum perit. Hæc ſincera vota ſunt omnium noſtrum, ILLUSTRISSIME ECCLESIÆ PRINCEPS, *meique in primis tibi obſtrictiſſimi, addictiſſimi, & obſequentiſſimi.*

Luteciæ-Pariſ. xiv. Kal. Martii 1703.

F. JOH. MABILLON, M. B.

AD REVERENDISSIMOS

ABBATES ET SUPERIORES,

AC UNIVERSOS MONACHOS

ORDINIS S. BENEDICTI,

PRÆFATIO.

1. VOBIS potiſſimum debetur hæc Præfatio, REVERENDISSIMI PATRES, FRATRES AMANTISSIMI, quos maxime ſpectant Benedictini Annales. Vobis, inquam, inſtituti mei reddenda ratio eſt, & approbandum, ſi fieri poſſit, conſilium meum, ne forte vobis temerarium videatur. Poſt editam in lucem Actorum noſtri Ordinis Sanctorum maximam partem, cum à me Superiores & amici quidam mei poſtularent, ut Benedictinos Annales componerem; diu ſum equidem reluctatus, tum ob argumenti difficultatem & magnitudinem, tum ob provectiorem hanc ætatem, tantoque operi imparem facultatem. Sed tandem ſæpe repetitis eorum poſtulationibus cedendum fuit, tametſi laboris ceſſationem & quietem jam affectæ vires, atque ætas ſuadere viderentur.

2. Res itaque monaſticas ab ortu beatiſſimi Patris noſtri BENEDICTI ad noſtram uſque ætatem, per ſæcula amplius undecim in Occidente geſtas, jam ab annis fere decem ſcribere aggreſſus ſum. Difficilis ſane provincia, quippe quæ res tanto temporum decurſu geſtas, nec minimam illorum temporum eccleſiaſticæ hiſtoriæ partem contineat. Quod ſi nobiliſſimo Romanæ hiſtoriæ Scriptori res immenſi operis viſa eſt; ut quæ ſupra ſeptingenteſimum annum repeteretur: quanto magis mihi timendum erat, ne tam vaſto labori ſuccumberem?

3. Verum, cum ab annis ferme triginta ſtudiorum meorum rationes pæne omnes in id argumenti jam tum retuliſſem; exiſtimabant iidem illi ſuſcipiendi operis exactores, me non imparato prorſus animo ampliſſimam hanc provinciam ingreſſurum; &, ſi me vita in ipſo ſuſcepti operis curſu deficeret, uti ſine dubio deficiet, non defuturos ſodales meos, in iiſdem exercitatos ſtudiis, qui interceptum opus perſequantur. His demum rationibus acquievi, ſtatimque operi manum ad-

movi, favente Deo, cujus beneficio, quod initio nonnisi ægre susceperam, postea non sine quadam animi voluptate prosecutus sum. Sed, ne opus inchoatum præmature in lucem emitterem, non ante novem ab incœpto labore annos de illius editione cogitare visum est, cum scilicet ultra dimidiam ejus partem confecissem, ne præpropera & non satis meditata esset editio. Jam vero quænam scribendorum horum Annalium ratio, quæ subsidia, quis ordo adhibitus; quibusve gradibus Regulæ Benedictinæ propagatio facta sit, quam brevissime differendum.

I.

4. Majores nostri, veteres illi, facere optima quam scribere magis solliciti, de historia sua adornanda, digerendisque Annalibus parum admodum cogitabant. Prima illis cura erat de moribus formandis, & ad sanctæ Regulæ normam componendis. Tum quorumdam virorum sanctitate illustrium præclara facta in exemplum aliis proponere visum est operæ pretium, & in litteras referre. Sub hæc monasteriorum suorum historias seu chronica scribendi cupido eis incessit. quo in genere Fontanellensi chronico, quod sæculo nono condi cœptum est, nullum antiquius invenio. nam principis e nostris Casinensis cœnobii res memorabiles non ante sæculi decimi exitum litteris consignavit Leo Marsicanus, & post eum Petrus diaconus, ambo sacri illius loci alumni. His monumentis dein accessere veterum cujusque monasterii instrumentorum collectiones, quæ vulgo chartularia dicuntur, viam in primis aperiente Folquino, sæculi noni monacho Sithiensi seu Bertiniano, quem alii subinde magno agmine secuti sunt. In his alii solas monasterii chartas retulerunt, & ex eis unum corpus confecerunt: alii abbatum suorum seriem & facta præcipua inseruerunt, ut Folquinus mox laudatus, & Johannes Casauriensis monachus, qui egregium chartaceum volumen, in bibliotheca regia nunc asservatum, ex monasterii sui instrumentis, & gestis abbatum composuit.

5. Non defuere tamen primis etiam illis sæculis e nostris historiarum scriptores: sed, sive quod difficile esset per ea tempora litterarum commercium, sive quod disjuncta essent ab se se invicem monasteria, nulla fere societate confœderata; illustrandæ potius patriæ suæ aut domesticæ historiæ, quam monasticæ in scripta redigendæ operam contulerunt. In ea classe exstitere apud Italos Paulus Warnefridi, diaconus & monachus Casinensis, & Erkempertus; apud Gallos Aimoinus, Glaber-Rodulfus, Hugo Flaviniacensis, Ordericus Vitalis, multique alii; ex Anglis Venerabilis Beda, Ingulfus, Willelmus Malmesburiensis, Matthæus uterque, Westmonasteriensis & Parisius, aliique magno numero historici; nec pauciores apud Germanos, in quibus Lambertus Scafnaburgensis præcipuus est. qui omnes patriis suis historiis, si qua in monasteriis nostris commemoratu digna ipsis occurrerent, inserere non omiserunt. His adjungendi Regino Prumiensis abbas, Hermannus Contractus, Marianus Scottus, Sigebertus, qui generalis historiæ indices potius scribentes, quam annales, de rebus quoque monasticis quasdam retulerunt

particulas, eorumque exemplo ceteri, qui annales ad paſchales cyclos concinnarunt.

6. Primus e noſtris, quod quidem ſciam, librum de viris illuſtribus Ordinis noſtri ſcribere aggreſſus eſt ſub finem ſæculi quarti-decimi Raymundus de Rialaco monachus Conchenſis apud Ruthenos, eumque Petro, cognomento *d'Abezac*, ex monacho archiepiſcopo Narbonenſi incripſit: quem librum in quatuor diſtribuit partes, in quarum prima agit de ſanctis ſummis pontificibus Ordinis monaſtici; in ſecunda de ſanctis martyribus; in tertia de ſanctis epiſcopis; in quarta denique de abbatibus & monachis, ut legitur in codice Lirinenſi, in quo hic liber habetur. Ante eum Petrus diaconus Caſinenſis libros duos, unum de viris illuſtribus, alterum de ſanctis ac juſtis Caſinenſibus compoſuerat. Neutrum viderat Johannes Trithemius abbas Spanheimenſis, qui primus hoc de argumento ſcripſiſſe hactenus creditus eſt. Is cum videret alios pæne omnes in uno codice habere Ordinis ſui hiſtorias, « quibus juniorum animos ad præcedentium patrum exempla imitanda « provocentur; habere etiam illuſtrium virorum catalogos, ſanctorum- « que actus conſcriptos ſuorum; indigne tulit, in ſolo Ordine noſtro, qui « antiquitate, dignitate & auctoritate ceteris præſtat, nihil aut parum « his de rebus conſcriptum eſſe. Quapropter commentarium de viris il- « luſtribus noſtri Ordinis ſcribere in animum induxit, majori quidem ſtudio, quam cenſura, tametſi diligentia non vulgari. quippe conquiſitis undequaque veterum codicum ſubſidiis, quos ad ſex millia in ſuam bibliothecam Spanheimenſem comportavit; & Paulo Langio monacho ad alias Germaniæ bibliothecas perſcrutandas miſſo, rem pro tempore & vitæ ſuæ brevitate gnaviter exſecutus eſt. Huic commentario idem ſuperaddidit Chronicon Hirſaugienſe, ſecundis curis ab ipſo recognitum & auctum, quale nuper ſancti-Gallenſibus typis vulgatum eſt: quo in Chronico generalis quædam Germanicorum monaſteriorum hiſtoria continetur.

7. His acceſſere Martyrologiorum monaſticorum ſcriptores: quos inter primas tenet Guillelmus abbas ſancti Pauli in Urbe, patria Cadurcenſis, qui anno M CCC LXXII. KALENDARIUM omnium ſanctorum monachorum, necdum editum, compoſuit. Illud autem ex diverſis codicibus ſe collegiſſe dicit, maxime ex quodam volumine ſatis grandi, quod inſcriptum erat, *Collectarium ſanctorum monachorum*, in quo ſanctorum monachorum vitæ continebantur. Præ eo longe notior eſt Arnoldus-Wion Belga; qui ſequaces poſtmodum habuit Hugonem Menardum e noſtris, e Germanis Gabrielem Bucelinum, & Ægidium *Cranbeck*, qui *Kalendarium* itidem *Benedictinum* quatuor tomis cum æneis figuris non ita pridem vulgavit. Paullo minus prolixum eſt Martyrologium Thomæ Maihew Angli, qui TROPHÆA Benedictino-Anglicana tribus voluminibus compoſuit: quibus quartum de Scriptoribus adjecit. Multum quoque ad hiſtoriam noſtram contulit ejuſdem nationis Clemens Reinerus, edito inſigni libro, qui APOSTOLATUS *Benedictinorum in Anglia* nuncupatur.

8. Tandem vero ſub initia præcedentis ſæculi, Antonius Yepeſius Hiſpanus, Valliſoletanus abbas, quod nemo ante eum tentaverat, generale totius Benedictinæ hiſtoriæ Chronicon ſcribendum ſuſcepit, vir ſane doctrina & eruditione ad id perficiendum non mediocriter inſtructus; illudque ad ſex, quas ipſe vocat, centurias perduxit. quod domnus Martinus Retellius, e percelebri Congregatione ſancti Vitoni, gallice reddidit, multiſque acceſſionibus ſubinde auxit: Bucelinus vero in epitomen redegit, adjecto compendio ſubſequentium annorum. Nec mirum quod Yepeſius in duodecimo ſæculo ſubſtiterit. Cum enim monaſteriorum hiſtorias, vitaſque Sanctorum atque illuſtrium Ordinis noſtri virorum uno contextu integras ſemel deſcripſiſſet; nihil fere ipſi reliqui erat quod ſcriberet, cum & novæ monaſteriorum fundationes poſt ſæculum duodecimum, in quo deſiit, rariſſimæ fuerint; & geſta ſanctorum illuſtriumque virorum, qui poſt illud ſæculum vixerant, in enarrandis uniuſcujuſque monaſterii eventibus ab ipſo jam relata eſſent. Verum, quia non ſatis amplas ad prolixum iſtud opus ſuppetias in promtu habuit vir doctus (nam præter Baronii Annales, vitaſque ſanctorum quorumdam, & Hiſpaniæ monaſteriorum tabularia, cetera fere ipſi deerant) hiſtoriam ſuam omni ex parte abſolutam reddere non potuit. Vereor ut quid elimatius ac ſolidius elucubrare potuerit Conſtantinus Cajetanus, qui in commentario ad vitam Gelaſii II. ait, ſe habere præ manibus Annales Benedictinos, quos propediem editurum ſe dicebat. Verum, qualeſcumque illi fuerint, ad manus noſtras minime pervenerunt. Sic itaque imperfecta hactenus reſtitit Benedictinæ familiæ hiſtoria.

9. Cum id animadvertiſſent primarii Congregationis noſtræ præpoſiti, quibus res noſtri Ordinis in primis cordi erant; delectos e ſuis ſtudioſos fratres ad colligenda Benedictinæ hiſtoriæ monumenta deſignarunt: qui, perluſtratis tum Galliæ, tum aliarum regionum bibliothecis & archivis, copioſam inde litterariam ſupellectilem retulerunt. Hoc conſilium primus iniit reverendiſſimus Pater domnus Gregorius *Tariſſe*, Congregationis noſtræ Præpoſitus generalis, idemque ſtudiorum apud nos præcipuus inſtitutor: cujus laudabile propoſitum perſecuti ſunt ejus ſucceſſores, reverendiſſimi Patres Johannes *Harel*, Bernardus *Audebert*, Vincentius *Marſolle*, Benedictus *Brachet*, & Claudius *Boiſtard*, hodie quoque vivens, gratias Deo, vigenſque animo in provecta licet ætate: qui omnes bonarum, ſacrarumque litterarum ſtudia promovere ſtuduerunt, tum in recenſendis ſanctorum Patrum Operibus, quorum lectionem ad inſtillandam, fovendamque pietatem in primis conducere perſuaſum habebant; tum in colligendis vetuſtis illis monumentis, quæ ad conſcribendam Benedictinam hiſtoriam neceſſaria & opportuna videbantur.

10. Ante omnia, Sanctorum noſtrorum Acta primigenia, tamquam præcipuum hiſtoriæ noſtræ fundamentum, in unum corpus redacta, & in lucem emiſſa ſunt, cum Acherii noſtri Spicilegii tomis tredecim, in quibus varia monaſteriorum Chronica & documenta continentur. His magna ex parte vulgatis, Ludovicus Bultellus, e clara Rotomagen-

ſium ſtirpe in Benedictinam cooptatus familiam, poſtquam monaſticæ hiſtoriæ orientalis Specimen, ut ipſe vocat, & quidem præclarum edidiſſet; occidentalem itidem, id eſt Benedictinam, Gallico idiomate ab origine pertractare aggreſſus eſt: at, primis duobus voluminibus, quæ quatuor ſæculorum facta continent, in lucem editis, dum ſequentium temporum hiſtoriam proſequeretur, ſubita morte correptus, imperfectum opus reliquit.

11. Ex his intelligitur, Benedictinæ hiſtoriæ, quamquam ad notitiam hominum præclariſſimæ, multum deeſſe ad abſolutam ejus perfectionem: cui attingendæ ſi quis idoneus modo adeſſet auctor, & tanto operi non impar, vix quidquam deeſſet eorum ſubſidiorum, quæ ad id ſunt neceſſaria. Nam præter ea, quæ mox commemorata ſunt; infinita propemodum, cum in Gallia, tum in aliis regnis & provinciis, publici juris facta ſunt hanc in rem monumenta: qualia ſunt Acta ſanctorum a Bollando, ejuſque continuatoribus eruditis edita & illuſtrata; Annales quoque Francorum eccleſiaſtici, auctore doctiſſimo Carolo Cointio, Oratorii Gallicani preſbytero; denique quam plurima diplomata & inſtrumenta, quorum magnam partem typis vulgavit, præſertim in Capitularibus regum Francorum & in Marca Hiſpanica, clariſſimus vir Stephanus Baluzius, qui mihi præcipuus auctor fuit, ut his ſcribendis Annalibus operam impenderem.

II.

12. Omnibus igitur iſtis ſubſidiis inſtructus, cum nemo ad hanc provinciam ſubeundam ſe offerret; ego demum, poſt multas excuſandi rationes, arduum hoc opus, divino confiſus auxilio, tentare cœpi, & res Benedictinas in Annales pro viribus redigere in animum induxi: ut, quamquam perficiendo & abſolvendo huic operi longe impar, ſaltem alios ad id perficiendum animarem. Hos vero Annales in libros, ſecundum annorum, quoad licebit, ſeriem diſtinguere viſum eſt: ne ſi, omiſſa librorum partitione, in ſingulorum annorum totidem capita rerum noſtrarum eventa referre vellem; & certa ſubinde annorum indicia me deficerent, & nimis jejuna, exſanguis, & veluti corpore deſtituta eſſet narratio. Tantæ quippe ambages ſubinde implicant, ut quo tempore, quove anno res pleræque actæ ſint, vix certo diſcerni queat: nec tanta quandoque ſingulis annis ſuppetit materia, ut ſingularem tractationem exigere vel pati poſſit. Annorum porro ſeu temporum ordinem ideo præferre viſum eſt, quod hæc factorum in ſuas claſſes diſtributio magis hiſtoricæ methodo conveniat, quam continua cujuſlibet vel monaſterii, vel ſancti hiſtoria, quæ Yepeſii noſtri methodus fuit: in qua tria occurrunt incommoda, nimirum & quod res, temporibus longe diſparatæ, ad certum quemdam annum referuntur; & quod tædium lectori afferat prolixa ejuſdem argumenti tractatio; & quod denique in poſterioribus ſæculis nihil ferme reliqui ſit, ut jam dixi, quod ſcribatur. Aliam iniit methodum noſter Bultellus, quæ ſuo etiam laborat incommodo, nempe rerum eventus pro locorum ſerie deſcribendo: quo in genere confuſa eſt etiam temporum

feries. Hæc autem incommoda in Annalium methodo vitantur: in qua rerum dilucidus ordo, & jucunda varietas lectorem recreat, nec deest in posterioribus sæculis quod scribatur. Id tamen incommodi nonnullis hic videtur, quod uniuscujusque Sancti gesta in varios annos dispersa sunt: sed huic incommodo remedium afferunt indices accurati.

13. In his autem conscribendis Annalibus mediam quamdam tenui viam, sic illustria referendo facta, ut tamen minus splendida, quæ scilicet aliquanti momenti essent, non omitterem. Neque tamen ad omnes descendi minutias, quod in generali historia non licet; nec proinde integras cujusque monasterii, exceptis quibusdam illustrioribus, historias perscribere; nec singulorum abbatum, virorumque illustrium, vel prioratuum; nec omnium denique sacrarum cujusque loci reliquiarum indices contexere mihi propositum fuit. Nam, præterquam quod horum pleraque vix ac ne vix quidem accurate pertractari possunt; sane hæc omnia peculiarem commentationem exigunt, id est peculiares monasteriorum omnium historias, saltem compendiosas, quales de Congregationis nostræ monasteriis elaborabat noster Michael Germanus, socius quondam meus addictissimus, qui, dum operi extremam imponere manum pararet, in ipso ætatis flore morte interceptus est. Peculiarem quoque commentarium postulant Ordinis nostri Scriptores, ex quibus præcipuos quidem in his Annalibus debito non defraudavi honore: at singula eorum recensere opera, & a genuinis dubia & spuria secernere, res nimium fastidiosa fuerit: quod quidem in peculiari de Scriptoribus Benedictinis opere rectius & opportunius a quodam e nostris præstari poterit.

14. Ceterum in his scribendis Annalibus diligentiam, bonam fidem, perspicuitatem cum brevitate pro solis ornamentis consectatus sum, hoc mihi scopo proposito, non ut lectorum animos splendida narratione oblectarem (neque enim ea dicendi facultate præditus sum, ut id possim, nec, si possem, velim) sed ut Benedictinos omnes, fratres utique meos, ad sectanda majorum nostrorum præclara exempla, & ad mala devitanda, quoad in me fuit, inducerem.

15. Neque vero necesse fuerit, historiam, alioqui insignem, adscititiis ornare coloribus, cum luceat ipsa per se se; eamque satis superque conspicuam & illustrem reddant præclara nostrorum facta, variique rerum eventus. quo in genere non modo florens Ordinis nostri status, verum etiam prolapsiones ipsæ, uti & mirificæ subinde renovationes, quas reformationes vocant, amplissimam suppeditant dicendi materiam. Videas quippe Ordinem longe florentissimum a Benedicto puero concipi, formari & nasci in horrido specu per summum & diuturnum silentium; tum in tenebris Sublacensis solitudinis adolescere, intermicantibus subinde radiis, qui Romam usque pertingebant: dein sensim attollere caput, & in sublimi Casini monte positum crescere per suas quoque injurias: dum, primario illo monasteriorum omnium capite cum suo auctore e medio sublato, ipsum nihilo minus quasi truncum corpus accipit ingens incrementum, tum constructione novorum, tum accef-

ſione antiquiorum per Europam monaſteriorum. mox, capite ipſo redivivo, influere in Ordinem ad cumulum opes ac dignitates: ſub hæc, qua proprio pondere, qua externa barbararum nationum, ſæculariumque hominum violentia fatiſcentem, propendere in lapſum, ruinamque; ſed ex ipſis interitus faucibus cum priſtina virtute & dignitate ſtatim reſurgere, & attollere caput; ac demum, non ſecus atque immenſam arborem, diffundi & propagari varios in ramos: ex quibus ſurculi decerpti, fecundoque infixi vel inſiti ſolo, & ipſi coaluerint in frugiferas arbores, quarum *fructus*, ut Prophetæ [a] verbis utar, *in cibum, & folia in medicinam:* poſtremo, poſt varias per ſæcula fere duodecim alternantis fortunæ vices, noſtro etiam ſæculo perſtare, eo ſane modo, ut perſtaturum itidem per ſubſequentia longe tempora, Dei opt. max. ope ac potentia obſecundante, ſperare liceat: ita ut de Ordine noſtro cum eodem Propheta poſſimus ominari, quod penitus *non deficiet folium ex eo, & non deficiet fructus ejus.* Quales fructus ad univerſalis Eccleſiæ utilitatem tulerit hæc arbor, probant eccleſiaſtici Annales, in quibus tot Pontifices, Apoſtoli, & Evangelii præcones ex ea aſſumti, tot Doctores & Scriptores ex ea producti laudantur: adeo ut dicere liceat, per aliquot ſæcula totum Eccleſiæ Latinæ regimen penes ſolos fere monachos ſtetiſſe, & ſacræ doctrinæ traditionem ex ea profluxiſſe. quod quidem non ad oſtentationem, ſed ad argumenti, de quo agimus, qualitatem demonſtrandam, paucis in anteceſſum commemorare viſum eſt, in progreſſu horum Annalium, ubi locus & occaſio poſtulabit, opportunius exponendum. Hæc cum ita ſint, nemo non videt, hiſtoriam noſtram, ſi pro dignitate ſcripta eſſet, eam eſſe, quæ cum ſtudio & fructu non mediocri ab omnibus legeretur. quod etſi me non aſſecutum eſſe perſuaſum habeam, feci tamen quod in me fuit, ut quæ ſcripſi, non ſine fructu, & cum minimo ſaltem faſtidio legi poſſent.

[a] *Ezech.* 47. *v.* 12.

III.

16. Nunc locus poſtulare videtur, ut de Regulæ noſtræ propagatione per Occidentem diſſeramus. Sed, quia hoc argumentum in Præfationibus ad Acta Sanctorum noſtrorum data opera pertractavi; ejus rei ſumma tantum capita hic referre viſum eſt, maxime cum in decurſu noſtrorum Annalium id pro nata occaſione exſecuturus ſim. Quatuor potiſſimum ad Regulæ Benedictinæ propagationem contulere: videlicet Regulæ ipſius præſtantia; ejuſdem approbatio & elogium per Gregorium Magnum, præſertim in libro ſecundo Dialogorum; conjunctio complurium in unis iiſdemque monaſteriis regularum; denique monaſtici Ordinis per illa tempora unio ſeu unitas. Ad hæc non parum ad illam propagationem contulit vel clades ipſa Caſinenſis, ex qua factum eſt, ut ſacri illius aſceterii monachi Romæ humaniſſime accepti ſint a Pelagio II. & collocati in ipſo Lateranenſi patriarchio: quo ex loco, ceu totius orbis capite, eorum fama, adeoque Regula circumquaque facile diffundi potuit.

17. Quanta ſit ſancti Benedicti Regulæ præſtantia, uno veluti ore

concinunt Patres & Concilia, in quibus REGULA SANCTA per excellentiam paſſim appellatur, eaque in cunctis monaſteriis ſervanda præſcribitur. Ita ſtatutum in ſynodo Auguſtodunenſi per ſanctum Leodegarium ſæculo ſeptimo; in Gallicanis & Germanicis conciliis per ſanctum Bonifacium octavo; ita in omnibus ferme ſæculi noni ac decimi conciliis. Præiverat Gregorii Magni commendatio, qui quanti eamdem Regulam faceret, aperte demonſtravit, eam appellans *Regulam monachorum, diſcretione præcipuam, ſermone luculentam.* Cum enim libri Dialogorum, quorum in libro ſecundo hoc elogium protulit, ob famam & dignitatem auctoris ubique legerentur; factum eſt, ut omnes hanc requirerent, præferrentque Regulam, quam tantus pontifex ita commendaverat. Ea mens fuit ſancti Odonis abbatis Cluniacenſis in ſermone de ſancto Benedicto, ubi ait, divinitus diſpoſitum fuiſſe, *ut, cum iſdem excellentiſſimus Legiſlator in ceteris modis ſit à Deo decoratus, etiam hinc majori auctoritate tam ipſe, quam ejus Legiſlatio roboraretur, quod eamdem vitam ſummus apoſtolicæ ſedis Pontifex ordinavit. quæ ſcilicet vita, etiam ex occaſione Dialogi ejus, pluribus innoteſceret, & non ſolum apud Latinos, ſed etiam apud Græcos notiſſima fieret.*

18. Non mirum itaque, ſi hæc Regula in novis, quæ tum condebantur, monaſteriis admiſſa ſit: nec difficile fuit, ut in antiquioribus, quæ jam ſuam habebant Regulam, inſuper Benedictina adoptaretur. Familiare quippe fuit illis temporibus, ut plures ſimul Regulæ in unoquoque monaſterio receptæ eſſent. quod Gregorius epiſcopus Turonenſis [a] teſtatur de Atanenſi apud Lemovices cœnobio, in quo *non modo Caſſiani, verum etiam Baſilii & reliquorum abbatum, qui monaſterialem vitam inſtituerunt, celebrabantur Regulæ.* Si quæras quî fieri poſſit, ut plures inſimul Regulæ uno in loco obſervarentur: facilis reſponſio eſt. Cum enim monaſticæ Regulæ omnes in unum ſcopum tendant, ut ſcilicet, abdicata rerum omnium proprietate, monachi vitam communem, laborioſam, abſtinentem, & a ſæculi tumultu alienam, in ſummo ſilentio ſub præpoſiti obedientia tranſigant, ſtatiſque horis ad divina officia, ad lectionem, laborem, & ad curandum corpus conveniant; in promtu erat, quæ moralia ſunt in omnibus Regulis, ſingulis proponere monaſteriis: quæ vero ad officia divina, jejuniorum ac laboris penſum, aliaque id genus pertinent, pro nutu & arbitrio abbatis ſeu præpoſiti ex illis Regulis deſumerentur. Unde ſanctus Filibertus, Gemeticenſis cœnobii conditor & abbas, *Baſilii ſancti chariſmata, Macarii Regulam, Benedicti Decreta, Columbani Inſtituta ſanctiſſima, lectione aſſidua frequentaſſe* traditur. Hinc in multis codicibus perantiquis ſimul compactæ habentur complures Regulæ. quod maxime probat Codex Regularum veterum, quas Benedictus, Anianæ venerabilis abbas, in unum corpus redegit, ſuiſque diſcipulis legendas propoſuit, tametſi Regulæ Benedictinæ ſignanter addictis. ut illi intelligerent, non inſuper habendam earum lectionem, quæ cum ſua, id eſt Benedictina, in pleriſque convenirent, & conducere poſſent ad eam accuratius obſervandam. Atque ut ejuſmodi conſenſio Regularum clarius eis demonſtraretur;

[a] *Greg. Tur. lib. 10. c. 29.*

traretur; Concordiam veterum Regularum idem abbas composuit: quo in libro singulis sancti Benedicti Regulæ capitulis, singula aliarum Regularum capita ejusdem argumenti subjecit, ut perfectus ille omnium Regularum concentus uno conspectu perspiceretur. Hoc tamen discriminis est inter sancti Benedicti, aliasque aliorum veterum Patrum Regulas, quod ejus sequaces eam abjicere non possint, propterea quod stabilitatem & conversionem morum suorum *secundum*[a] *Regulam* se composituros promittant; adeoque observandæ Regulæ propositum in votum quodam modo cadat. quod nulla alia antiquorum Patrum Regula, si bene memini, præscribit; ac proinde omnes præstantiori commutari potuere. Verum id non obstat, quo minus nostra Regula cum aliis conjuncta fuerit, ut mox dicebam.

[a] *S. Bened. c. 58.*

19. Hæc quoniam a nostris moribus absunt, a veri similitudine aliena plerisque videntur, qui Ordinum religiosorum differentiam ex Regularum diversitate pro nostrorum temporum statu æstimant. Verum illo ævo, cum unus esset monasticus Ordo, necdum in varias classes divisus; illa Regularum diversitas, quæ uniformes censebantur, nullam inducebat Ordinum diversitatem: uti nec modo diversæ in eamdem Regulam constitutiones, quas variæ unius ejusdemque Ordinis Congregationes sibi præscribunt, unitati Ordinis haud officiunt. Hanc monastici Ordinis, non modo in toto Occidente, sed etiam in Oriente simul & Occidente unitatem in variis ad Acta sanctorum nostrorum Præfationibus inculcavi. Hanc vero ante me diserte docuerat Leo Allatius in Præfatione ad Codicem Regularum: cujus sententiam hoc loco ipsis ejus verbis referre juvat. sic ille capite 111. Ex hactenus dictis, inquit, « de multitudine ubique colentium vitam monasticam in utroque sexu, « facile cuipiam, vetera ex præsentibus æstimanti, persuadebitur fuisse pri- « mis illis temporibus diversos, & certo charactere discriminatos mona- « chorum Ordines, prout postea institutum, præsertim in Mendicantibus, « quorum universæ, quamvis late sparsæ familiæ, sub uno peculiari ca- « pite, certis & cuique propriis officiis ac legibus Deo militant. Valde « fallor, si jam tum primis sex, septemve ecclesiæ sæculis iste usus inva- « luerat. Certe vestigia mihi quidem non apparent, qui, quocumque in- « tueor, uniformem ubique monachatus rationem, & facilem ac promis- « cuum invicem transitum, mutuumque commeatum professionum & cœ- « nobiorum cerno. Orientales monachi, quando in Occidentem venerant, « cum ibi profitentibus religiosam vitam sine discrimine censebantur: vi- « cissim Occidentales in Oriente. quod cum innumeris exemplis probari « possit, unum tantum hic afferam Cassiani & Germani Gallorum mona- « chorum, qui Ægypti monasteria peragrarunt instituti monastici cognos- « cendi causa, & animo in patriam referendi haustam inde notitiam dis- « ciplinæ in suum & popularium suorum usum. Unde satis apparet existi- « masse ipsos, unum esse in commune omnium ubique monachorum mo- « dum, & usum religionis profitendæ. Inferius idem Allatius probat, ad- « versus hanc monastici Ordinis unitatem nihil præscribere veterum Regularum in prædicto Codice relatarum diversitatem. Etenim illæ, in- «

» quit, a ſingulis, ut præſens uſus poſcebat, Patribus ſcriptæ, aliorum ſimilia cupientium ſtudiis deſcriptæ in commune proponebantur: ut ex his quique, pro locorum & nationum differentia, vitam uniformi, quoad præcipua, diſciplina temperarent. Primaria ſane, & quaſi fundamentalis monachorum regula Evangelium erat; illa, inquam, Chriſti conſilia, quæ caſtrare ſeipſum propter regnum cælorum; quæ abnegare ſe, & crucem tollere; quæ patrem & matrem, uxorem & agros propter Chriſtum relinquere; quæ vendere patrimonia, & dare pauperibus; ſicque nudos Chriſtum ſequi ſuadebant. Regulæ particulares nihil niſi ejus primæ ac univerſalis regulæ applicationes, aut declarationes, locis & perſonis plerumque aptatæ, habebantur.

20. Eamdem ſententiam late propugnat Ludovicus Thomaſſinus, [a] Oratorii Gallicani eruditus preſbyter; cenſetque nullas fuiſſe ante Cluniacenſem monachorum congregationes, quæ unum ab aliis diſtinctum corpus conflarent, & ſingulari alicui Regulæ ſe profiterentur addictas: ſed ſub uno generali monachorum Ordine ſingula ſibi ſeorſim conſtitiſſe monaſteria, ab aliis haud pendentia, qui ita ſuam ſinguli Regulam amplexabantur, ut alias non excluderent, ſed multas ſimul, aut omnes complecterentur. Et certe quiſquis vetera monachorum inſtituta & acta ſincere, accurate, & abſque ullo præjudicio revolverit, in eamdem conveniat ſententiam neceſſe eſt. Hujus porro unitatis evidens nobis argumentum ſuppeditat ſanctus Pater Benedictus in Regulæ ſuæ capite LXI. ubi præcipit, ut, ſi quis monachus peregrinus e longinquis provinciis in monaſterium ſupervenerit, ſi pro hoſpite voluerit habitare in monaſterio, & contentus fuerit conſuetudine loci; ſuſcipiatur quanto tempore cupit: *ſi vero poſtea voluerit ſtabilitatem ſuam firmare, non renuatur talis voluntas*, &, ſi quidem vir frugi erit, *non ſolum ſi petierit, ſuſcipiatur in Congregatione, verum etiam ſuadeatur ut ſtet: ut ejus exemplo alii erudiantur; & quia in omni loco uni Domino ſervitur, & uni Regi militatur.* Ad hanc proinde ſuſceptionem non exigebatur annua probatio, ſed tantum ſtabilitatis, ſi mutuus fuiſſet conſenſus, promiſſio: cujus promiſſionis formulam in hoc volumine referemus.

[a] Thomaſſ. I. part. lib. I. c. 24.

21. Ex his quivis intelligere poteſt, nulla machina, ut quibuſdam viſum eſt, nulla vi, nulla arte opus fuiſſe, ut ſancti Benedicti Regula non modo in novis, ſed & in antiquioribus illis monaſteriis, quæ ante eum condita fuerant, admitteretur, maxime poſt lectos Gregorii Magni Dialogos, in quibus eadem Regula tantopere commendata erat. Hoc itaque modo facile propagari potuit, cum nec Ordinis monaſtici, qui unus tum ubique erat, diverſitas, nec Regularum varietas obſtaret.

22. Si quid tamen obſiſtere potuit, non aliud fuit quam ſancti Columbani inſtitutum, in quo nonnulla erant a ceterorum monaſteriorum ritibus abhorrentia, nimirum feſti paſchalis celebrandi diverſa norma, ipſa nempe quarta-decima luna, ſi in dominicam incidiſſet; & Scotica tonſura longe diſſimilis a Romana, raſo ſcilicet anteriori capitis

parte ab aure ad aurem, posteriori intonsa. Verumtamen non ita segregati erant a ceteris illius instituti monachi, ut diversum omnino Ordinem constituerent. Illud argumento est, quod Attala Lirini monachus, cum diu illic vitam monasticam egisset, regularis disciplinæ studio ad beatum Columbanum se recepit: quem mox vir sanctus *suo ministerio junxit, ac divinis monitis erudire tentavit.* Idem factum Amato Agauni monacho, quem Eustasius Luxoviensis abbas inde secum abduxit, & in aliorum fratrum societatem admisit. Porro etsi sancti Columbani institutum principio in quibusdam ab aliis differret; sublata est post ejus mortem illa diversitas, videlicet post synodum Matisconensem anno DC. XXV. celebratam, in qua Agrestius monachus Eustasio abbati rixas movit ob illa discrimina, quæ Waldebertus ejus successor emendavit. Ex eo tempore sancti Benedicti Regula in Columbani monasteria nullo negotio admissa fuit. Unde Donatus, ex monacho Luxoviensi Vesontionensis præsul, Jussanensibus sanctimonialibus, quæ se beati Columbani discipulis conformare cupiebant, ex duabus sanctorum Benedicti & Columbani Regulis, additis ex Regula sancti Cæsarii particulis, unam conflavit, sequiori sexui accommodatam, quæ magna ex parte ex Benedictina contexta est; in Camelariensi apud Arvernos parthenone itidem observata.

23. Non immoror referendis hoc loco argumentis, quæ hanc Regulæ sancti Columbani cum Benedictina conjunctionem probant, utpote alias a me adductis in Præfationibus ad Acta sanctorum nostrorum, iterumque in horum Annalium decursu [a] proferendis. Quæ res adeo explorata visa est erudito & piissimo viro Prospero Flemingo e familia sancti Francisci, qui primus sancti Columbani epistolas vulgavit, ut eam suo calculo approbaverit. Is quippe in Dissertatione de sancti Columbani monachatu, rejectis Augustinianorum eremitarum, qui eum sibi vindicare conantur, ratiunculis; necnon sententia quorumdam e nostris, sancti Columbani regulam nihil aliud esse quam Benedictinæ appendicem affirmantium; is, inquam, hanc utriusque Regulæ conjunctionem in monasterio Luxoviensi sub Eustasio, in Bobiensi sub Boboleno, eodemque tempore in aliis monasteriis factam admittit; ac demum in fine concludit, Benedictinos non immerito suis & sanctorum suorum catalogis & « annalibus inscribere Columbanum, ejusque discipulos: utpote cum « omnia, eaque celeberrima, a Columbano, ejusque posteris & alumnis « condita monasteria, ipsis cesserint; instructique ab ipso cælesti sapientia « discipuli, temporis successu Benedictinæ regulæ documenta susceperint: « ut cognoscat generatio ventura, quam præclaris Benedictinæ religionis « primordia ornamentis illustrarit Deus, qui ad ejus splendorem amplificandum, sidus illud clarissimum, scilicet beatum Columbanum, tantis divinæ sapientiæ radiis, tanta cælestium virtutum claritate conspicuum, Galliæ finibus ex Hibernia transmisit, ut ibi cum alio fulgentissimo sidere sancto Mauro, velut duo luminaria magna in firmamento relucentia, omnia Galliæ latibula mutuo splendore collustrarent. quorum « postea discipulorum sub Benedictino coalescens instituto ardor, tanto se «

[a] V. lib. 11. n. 49.

„ per omnes Germaniæ, Britanniæ, aliarumque regionum fines fervore & „ claritate diffudit, ut nullus esset terræ angulus, qui se absconderet a ca- „ lore ejus; nullus pæne christianæ religionis alumnus, qui non posset in „ lumine illo videre lumen monasticæ perfectionis. Hucusque Flemingus, vir doctus & pius, qui pro fide Christi martyrio affectus est. Eamdem sententiam prius tenuerat Usserius [a] Armachanus.

a Usser. antiq. Hiber. p.1060. & seqq.

24. Magnum itaque ex illa Regularum conjunctione incrementum cepit Benedictinum institutum; perseveravitque toto septimo sæculo illa conjunctio, non modo in monasteriis a beato Columbano institutis, sed etiam in multis aliis, quæ sub utraque Regula de novo condita sunt: qualia fuere Floriacense, Corbeiense, Sithiense, Altivillarense, Fossatense, & alia non pauca. At sæculo insequente sola superfuit sancti Benedicti Regula: quæ ita visa est alia præstantior, ut sola sufficere visa sit ad regimen monasteriorum, solaque commemorata in illius sæculi monumentis. adeo ut principatu Caroli Magni quæsitum sit, uti res obscura, & tunc a paucis cognita, qua Regula vixissent monachi in Gallia, ante quam Regula S. Benedicti ad has partes pervenisset. De illa porro utriusque Regulæ unione testimonium perhibent non modo vetera diplomata & instrumenta prædictorum monasteriorum, verum etiam illorum temporum auctores: quos inter anonymus vitæ Salabergæ scriptor testatur, tempore Walberti Luxoviensis abbatis, qui Eustasio successit, agmina monachorum, ac sacrarum puellarum examina, non solum per agros, villas, vicosque atque castella, verum etiam per eremi vastitatem, *ex Regula dumtaxat beatorum patrum, Benedicti & Columbani*, pullulare cœpisse. Idem etiam haud obscure probat auctor, qui acta sancti Desiderii Cadurcensis scripsit, cujus tempore *hæc secta*, ut ipse vocat, [b] *& religio* Cadurcis primum innotuit. Insigne aliud istius Regularum conjunctionis & indubitatum exemplum nobis exhibet privilegium Johannis Papæ IV. pro monasterio quodam sanctæ Mariæ & sanctæ Columbæ, in quo sanctimoniales vivebant *secundum edicta* sanctorum Antonii, Pachomii, & Benedicti abbatis. quod privilegium in formulam redactum est ante annos octingentos in codice bibliothecæ olim Thuaneæ, nunc Colbertinæ. Aliud item insigne exemplum suppeditat Aredius, alio nomine Petruinus, Vasensis episcopus, in suo diplomate, dato anno decimo Theoderici regis, filii Chlodovei junioris, pro monasterio Grasellensi, quod ipse in sua parochia construxit *secundum normam venerabilis viri sancti patris Benedicti abbatis, vel sancti Macarii, seu sancti Columbani.* quod diploma integrum in Appendice hujusce voluminis referemus.

b Lib. 13. n. 11.

25. Ante hanc conjunctionem pauca erant monasteria sancti Columbani instituti, præter Luxoviense & cellas Fontanensem & Anagratensem: ast, ea unione semel facta, plurima sub utraque Regula condita sunt. Huc spectat quod ait sanctus Audoënus in libro primo [c] de vita beati Eligii, non tam crebra fuisse tunc in Galliis monasteria; &, sicubi essent, in eis non viguisse disciplinam regularem, præterquam in Luxoviensi & Sollemniacensi: *ex quo demum multi sumserunt & ini-*

c Cap. 22.

tium, & exemplum: adeo ut nunc quoque, inquit, *propitia divinitate, innumera per omnem Franciam & Galliam habeantur sub regulari disciplina alma utriusque sexus cœnobia.* Mutuam itaque lucem sibi invicem præbuere ambæ Regulæ, ex quarum conjunctione factum est, ut multa cœnobia in Galliis construerentur, cum antea paucissima essent sancti Columbani instituto addicta, propter diversos ritus ac mores, a quibus Galli, uti & Romani, abhorrebant. Itaque ab eo tempore, ut Ordericus [a] Vitalis scribit, sancti Columbani discipuli a sancto Benedicto *modum divinæ servitutis & ordinem didicerunt; & formam orationum pro cunctis ordinibus, qui in ecclesia Dei sunt, nigredinem vestium, aliasque observationes sumserunt, quas pro religione & honestate ipsius tenuerunt, & sequaces eorum usque in hodiernum diem reverenter observare appetunt.* Ita Ordericus procedente sæculo duodecimo scribebat. Nonnulla etiam ex sancti Columbani instituto retinuere ejus discipuli, puta pœnarum, seu pænitentiarum modos, quos ille in suo Pænitentiali præscripserat, utpote quos sanctus Benedictus prudentiæ abbatis permiserat. Unde in quibusdam exemplaribus Regulæ nostræ subjicitur *Regula cænobialis patrum de Hibernia* [b], id est Pænitentiale sancti Columbani, ut in quibusdam Germanicis codicibus observavimus.

a Orderic lib. 8. p. 716.

b Analect. to. 4. p. 634. & seqq.

26. Quæ hactenus dixi, monastici Ordinis per illa tempora unitatem probant, cui Regularum diversitas nullo modo præscribebat. Quamobrem in secernendis sanctis aut illustribus viris, qui sancti Benedicti Regulam secuti sunt; aut in distinguendis monasteriis, quæ eidem Regulæ ab origine subjecta fuere, scrupulosior aut morosior minime fuero, certus utrorumque notitiam ad nostram pertinere historiam: tum quia unus, ut dixi, omnium Ordo erat: tum quia, etsi diversi tum fuissent Ordinis, omnibus illis monasteriis ad Ordinem nostrum translatis, ad eosdem pertinet honos, quibus provenit hereditas; atque adeo mutila esset atque imperfecta Ordinis nostri historia, si illorum monasteriorum ac monachorum commemorationem prætermitteremus. quod quidem non solum magno historiæ nostræ detrimento fieret, sed etiam ingrati animi vitio nobis merito verteretur. Nos porro hac in re morem sequimur christianæ ecclesiæ, quæ viros sanctos & illustres veteris Testamenti sibi adscribit, propterea quod una sit utriusque Testamenti ecclesia. Ob eamdem causam antiquiores monachos ut patres nostros suspicimus: sed tamen de illis solis, quorum monasteria postmodum Regulæ nostræ accesserunt, agere instituimus, servato nihilo minus inter illos ac nostros discrimine, quatenus alios ab aliis secernere licuerit in tanta rerum antiquarum obscuritate.

27. Nunc consequens esset agere de Regulæ nostræ propagatione in varias regiones, puta per Italiam, Hispaniam & Germaniam, aliasque provincias ac nationes. Verum de his omnibus, ut jam dixi, in nostrorum decursu Annalium differere satis esse duximus, summis tantum capitibus hoc loco expositis, quæ huic propagationi viam fecerunt. Certe hoc in volumine invenias, quæ hanc in rem sufficere visa sunt ad id adstruendum pro Italia, Hispania, & Anglia. Hoc autem argumentum pro

Anglia in peculiari Dissertatione de sancti Gregorii monastico instituto, quæ in priori Appendice hujus tomi exstat, retractabitur. Quod Italiam spectat, Simplicius, Casinensis abbas tertius, magistri sui, id est sancti Benedicti, *latens opus propagasse in omnes* dicitur in quadam inscriptione, Regulæ nostræ ante annos fere nongentos præfixa, ut veteres codices & auctores fidem faciunt. ubi in veteri annorum septingentorum codice eamdem Regulam continente, quem ante aliquot annos in bibliotheca domini Filiberti *de la Marre* Divionensis consiliarii vidimus, ita scriptum observavi; *Simplicius Christi famulus, ministerque, Magistri late opus propagavit in omnes.* quæ quidem vox, *late*, sensum dilucidiorem facit. At sive legas *late*, sive *latens*; ex hac saltem inscriptione colligitur, Regulam nostram, quæ necdum omnino cognita erat, propagatam fuisse *in omnes.* quod saltem de Italiæ monachis & monasteriis intelligendum est. Certe sæculo octavo eam per totum Occidentem respersam & receptam fuisse testis est luculentus Paulus Warnefridi, diaconus & monachus Casinensis, Caroli Magni æqualis, in homilia de sancto patre Benedicto, in Appendice nostra ex Casinensi codice edita, in cujus initio hæc verba ad propositum leguntur. *Quis potius, fratres carissimi, post sanctos Apostolos, quam hic beatissimus Pater noster salis valet nomine appellari? qui ab urbe segregatus Romulea, tamquam ab instabilibus, amarisque pelagi fluctibus, dum intra specus sui se se ambitum tenuit, quidquid vel modicum ex mundanæ mobilitatis liquore habere poterat, in salis soliditatem, rationemque mutavit; verique Solis radiis per caritatis fervorem torrefactus, ad justitiæ candorem pervenit. Qui non solum tunc corporali præsentia, multorum piis verbis vel actibus vitam conducit; sed usque ad præsentem diem præsens spiritu, non tantum nostrum collegium, sed* PER TOTUM MAXIME OCCIDENTEM, SUOS SEQUACES ERUDIT: *qui per salubrem, rationisque plenam sanctæ institutionis suæ Regulam, vitam carnalium, dissolutionis labe tabidam, restringendo revocat ad salutem. cujus districtionis censura etsi, ut salis species, plagis videatur crudescentibus austera; certum tamen est, quod tolerata patientius cælestem conferat medicinam.* Hactenus Paulus diaconus, qui his verbis Regulæ Benedictinæ propagationem *per totum maxime Occidentem* tunc temporis factam luculenter probat testis rerum oculatus.

28. Antequam hinc discedamus, expendere juvat Leonis Allatii opinationem in Præfatione ad Codicem Regularum, censentis, sanc- » tum Benedictum, qui antiquum, quem reperit in ecclesia, monasticum » Ordinem suscepit, excoluit, dilatavit; Regulam, *non universalem* suis » ubique omnibus promulgasse, sed peculiarem dumtaxat Casinensi cœ- » nobio, cui præerat. Verum huic eruditi viri sententiæ propria ipsius Regulæ testimonia adversantur, maxime ex capite LV. ubi sanctus Pater *vestimenta fratribus secundum locorum qualitatem, ubi habitant*, dari præcipit: *quia in frigidis regionibus amplius indigetur, in calidis vero minus.* & infra, *mediocribus locis* certa vestimenta concedit. Denique de vestium qualitate & materia non vult causari monachos, *sed quales inveniri possunt in provincia, qua degunt.* Prævidebat itaque vir

Dei Regulam suam variis illis locorum positionibus convenire posse, eamque aptare constituit. nam si solum Casinense monasterium tunc in animo habuisset, has locorum differentias minime curasset. Multa sunt alia, quæ hanc sancti Legislatoris nostri mentem fuisse probant: ut, cum duplicis generis congregationes distinguit, majores [a] & minores; & agendo de electione abbatis, præcipit, ut, si omnis congregatio [b] abbatem suis vitiis consentientem elegerit, *& vitia ipsa aliquatenus in notitiam episcopi, ad cujus diœcesim pertinet ille locus, vel abbatibus, aut vicinis christianis claruerit, prohibeant pravorum prævalere consensum.* quæ omnia id abunde confirmant. Certe, vivente ipso Benedicto, non unum Casinense monasterium, sed longe plura eidem sanctissimo Patri subjecta erant: ut duodecim illa monasteria, quæ in solitudine Sublacensi ante scriptam Regulam exstruxerat, & Terracinense, de quibus agit Gregorius Magnus in libris Dialogorum. Denique beatus Maurus sanctæ Regulæ exemplar autographum in Galliam attulit, quod ad sæculum undecimum in Majori-monasterio asservatum fuisse traditur. Ex quibus intelligitur, prædictam inscriptionem, in qua Simplicius Casinensis abbas tertius *Magistri latens opus in omnes propagasse* dicitur, vel in sensu accommodo intelligendam esse, ita ut Regula, antea minus nota, omnibus saltem Italiæ monasteriis tradita sit; vel certe mendosam esse, & pro *latens opus*, legendum *late*, ut quidam codices præferunt.

a S. Bened. c. 17. & 21.

b Id. c. 64.

IV.

29. Superest agendum de his quæ in hoc primo volumine continentur. In eo ducentorum amplius annorum eventus octodecim libris, quorum ultimus in anno septingentesimo desinit, cum duplici Appendice referuntur. Atque ut narrationi sua stet auctoritas, probationes ad fidem faciendam, alias ex Actis sanctorum nostrorum repetimus; alias, quæ alibi editæ sunt, ad marginem indicamus; alias denique in contextu, vel summatim, vel integras, aut in Appendice referimus. Nonnullas etiam subinde picturas, quæ quid momenti contineant, exhibemus: quibus in æs incidendis Congregationis nostræ singuli præfecti symbolam suam liberaliter contulerunt. Casinensis monasterii ichnographiam & iconem, quas reverendus admodum pater domnus Erasmus a Caïeta, ejusdem sacri loci bibliothecarius, studiose fieri curavit, necdum a nobis acceptas, sequenti volumini reservamus. quod etiam de Sublacensi specu & monasterio præstare non omittemus, si accuratam utriusque descriptionem obtinere nobis contigerit.

His octodecim libris duplex subjicitur Appendix. Prior Apologiam missionis sancti Mauri in Galliam continet, auctore nostro Theoderico Ruinarto, studiorum meorum socio, qui me hujus editionis fastidioso labore magna ex parte relevavit, indicesque contexuit. cui Apologiæ Dissertatio de Gregorii Magni monastico instituto subjicitur. Utramque in Appendicem referre visum est, ne, si illæ in contextu referrentur, narrationis filum nimis interrumperent. Posterior Appendix varias

probationes complectitur, id est varia monumenta, nondum antehac edita, quæ in corpore voluminis tantum summatim laudantur. Ex his quam plurima, quæ tum in hoc volumine, tum in subsequentibus proferentur, accepta referre debemus indefesso labori nostri Claudii Stephanotii, Romæ nuper mortui, dum Procuratoris officio pro nostra Congregatione illic fungeretur. Hic enim multa collectaneorum volumina, tum ex Gallicanis bibliothecis & archivis, cum nondum Romæ degeret, tum ex Italicis nobis suppeditavit, quæ magno nobis in studiis nostris fuere adjumento, uti & nostri Hugonis Lantenas piæ memoriæ variæ scriptiones. Multi quoque alii e sodalibus nostris operam mihi suam contulere, quorum nomina singula hic recensere, nimis prolixum fuerit, & forte illis ingratum. At reticere non possum, quantum debeam Casinatibus nostris atque Farfensibus, in primis domno Erasmo a Caieta, mox laudato, aliisque ex eadem Congregatione; quantum etiam obstrictus sim reverendis Patribus insignis Congregationis sancti Vitoni, qui mihi hoc in opere, tamquam uni ex ipsis, favorem, operam, & opem quamlibet peramanter impenderunt: ex quibus reverendos Patres Hyacinthum *Allyot*, Medianensis-monasterii abbatem; Bartholomæum *Senoc*, Congregationis præsidem, nuper defunctum; & Matthæum *Petitdidier*, innominatos præterire non possum. Multam quoque nobis materiam suppeditavit insigne archivum sacri monasterii Cluniacensis, quod non mediocre historiæ nostræ ornamentum futurum est. Insuper ex Germania & Belgio etiam non defuere quidam e nostris Benedictinis, quorum studio in his Annalibus adjutus sum: quos inter primas tenent reverendissimi abbates Adalbertus Desertinensis, & Georgius Geysser Wilinganus, nuper mortuus: quibus domnus Hermannus *Schenk*, sancti Galli cœnobita & bibliothecarius, accessit. Ex Gallia Belgica nobis etiam impense faverunt præ ceteris nostri Trevirenses & Stabulenses e Belgica prima; Elnonenses ac Sithienses e secunda: quorum locorum reverendissimi abbates chartularia sua, aliosque codices nobis perhumaniter communicarunt. Denique ex reformata in Belgio sancti Placidi Congregatione domnus Simon *Guillemot*, sancti Gisleni olim subprior, pleraque Belgicorum cœnobiorum chronica manu sua descripsit, & ad nos misit. Ad Hispaniam quod attinet, omnia nobis suppeditavit Yepesius in suo Chronico Benedictino: quædam etiam domnus Josephus Perezius, sacrarum linguarum in Salamantina academia professor. Si qui alii nobis suppetias contulere, eorum nomina suis locis adscribere haud omittemus. At præterire non possum hoc loco recolendæ omnibus litteratis memoriæ illustrem virum Antonium Wionem Herovallium, qui nobis amplissimam veterum monumentorum copiam liberali manu suppeditavit.

30. Verum, quod honoris causa primum commemorare debueram, nobis semper patuit ac præsto fuit Regia Bibliotheca, uti & Colbertina: hæc quidem jussu & benignitate illustrissimi Rotomagensis Archiepiscopi: illa vero favore illustrissimi Abbatis *De Louvois*, ejusdem re-

giæ

giæ Bibliothecæ præfecti; cujus in litteras & litteratos propensionem & beneficentiam omnes experiuntur in dies.

31. Hæc sunt, REVERENDISSIMI PATRES, FRATRESQUE AMANTISSIMI, quæ hic præfari quoddam operæ pretium duxi, ut mei vobis consilii rationem redderem. quod si approbaveritis, non minima mihi consolationis portio fuerit, in hoc laborioso quidem opere vobis non displicuisse. Sane haud diffiteor, ex præteritis nostris lucubrationibus, quas benigne accepistis, aliquam mihi injectam spem, hanc vobis non omnino ingratam fore. Neque enim fateri me pudet, quod fateri haud dedignatus est Magnus Ecclesiæ Doctor Augustinus, qui litterarias[a] suas lucubrationes a Simpliciano legi & approbari sibi gratulabatur his verbis, tanto Doctore dignis. *Unde autem tanta exorta est felicitas litterario labori nostro, quo in librorum quorumdam conscriptione sudavimus, ut a tua dignatione legerentur: nisi quia Dominus, cui subdita est anima mea, consolari voluit curas meas, & a timore recreare, quo me in talibus operibus necesse est esse sollicitum, necubi forte indoctior vel incautior, quamvis in planissimo campo veritatis, offendam?*

a *August. ep. 37. n. 21.*

32. At parum fuerit, vobis non omnino displicere quæ scribo, nisi Patrum nostrorum eximia exempla ita vobis placeant, ut animis vestris alte infigantur. Atque utinam is sit horum Annalium fructus, ut boni ad ampliorem profectum accendantur, tepidi ad fervorem, solutiores ad resipiscentiam. Date, quæso, adhuc semel veniam imprudenti, ut summi e nostris Pontificis[b] verbis vos alloquar. *Respicite, quæso, ad veteres Patres, qui nostrum sacrum Ordinem statuerunt; & considerate, qualiter relicto mundo, & contemtis omnibus, mortuis mortuos suos sepelire dimissis, ad solitudinem volaverunt, unde, aliis circa frequens ministerium satagentibus, ipsi ad pedes* JESU *cum Maria sederunt: ut tanto uberius cæleste manna perciperent, quanto longius ab Ægypto discessissent. Ipsi quidem egressi sunt de terra & de cognatione sua; obliti sunt populum suum, & domum patris sui; & quoniam Rex eorum speciem concupivit, crescere fecit eos in gentem magnam, & usque ad extremum terræ propagines eorum extendit: ita quod splendor claritatis eorum universum corpus Ecclesiæ illustravit, & Sareptana mulier ad eorum vocem innumera vasa de modico oleo, quod habuerat in lecytho, replevit. Sane illi primitias Spiritus acceperunt, & oleum suavitatis eorum ad nos usque defluxit. Unde cogitandum vobis est attentius, & agendum, ut non degeneretis de eorum virtutibus, sed quales fuistis in germine, sitis etiam in virgulto; & qui ex eis vitæ semina suscepistis, idem cum eis germen afferatis & fructum.* Faxit Deus, ut is sit horum Annalium fructus, in quibus si quid incompositum, si quid omissum, qualia non pauca esse nequaquam dubitem, vos rogo, lectoresque meos omnes, qui hos forte Annales legere haud gravabuntur, ut benigne condonetis: si quid falsum aut minus apposite dictum, emendare paratum ut benigne admoneatis: si quid rectum, & acceptum, totum auctori Deo tribuatis.

b *Eugenii III. ad Capit. Cisterc.*

BREVIARIUM
TOMI PRIMI
ANNALIUM BENEDICTINORUM.

LIBER PRIMUS.

Ab anno Christi 480. ad annum 519.

LIBER II.

Ab anno Christi 520. ad annum 527.

LIBER III.

Ab anno Christi 528. ad annum 537.

LIBER IV.

Ab anno Christi 538. ad annum 542.

LIBER V.

Ab anno Christi 543. ad annum 559.

LVIII. *Sancti*

LIBER VI.

Ab anno Christi 560. ad annum 579.

LIBER VII.

Ab anno Christi 580. ad annum 589.

LIBER VIII.

Ab anno Christi 590. ad annum 595.

LIBER IX.

Ab anno Christi 596. ad annum 600.

LIBER X.

Ab anno Christi 601. ad annum 612.

LIBER XI.

Ab anno Christi 613. ad annum 627.

XXXII. *Agrestius*

LIBER XII.

Ab anno Christi 628. ad annum 639.

LIBER XIII.

Ab anno Christi 640. ad annum 649.

LIBER XIV.

Ab anno Christi 650. ad annum 659.

LIBER XV.

Ab anno Christi 660. ad annum 669.

LIBER XVI.

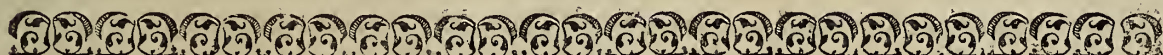
Ab anno Christi 670. ad annum 679.

LIBER XVII.

Ab anno Christi 680. ad annum 689.

LIBER XVIII.

Ab anno Christi 690. ad annum 700.

APPROBATIO.

ILlustrissimi Galliarum Cancellarii jussu legi librum cui titulus est : *Annales Ordinis sancti Benedicti occidentalium Monachorum patriarchæ, &c. Authore Domno* JOHANNE MABILLON, *Presbytero & Monacho ejusdem Ordinis e Congregatione sancti Mauri, &c.* quem singulari diligentia & fide scriptum, nec absimilem iis operibus quæ ab eodem Authore edita sunt, inveni. Lutetiæ Parisiorum pridie nonas Februarii M. DCCII.

LAMARQUE TILLADET.

PRIVILEGE DU ROY.

LOUIS PAR LA GRACE DE DIEU ROY DE FRANCE ET DE NAVARRE : A nos amez & feaux Conseillers les gens tenans nos Cours de Parlement, Maistres des Requestes ordinaires de nostre Hostel, Grand Conseil, Prevost de Paris, Baillifs, Seneschaux, leurs Lieutenans Civils & autres nos Justiciers qu'il appartiendra, SALUT. Le Pere Dom JEAN MABILLON, Religieux Benedictin de la Congregation de saint Maur, nous ayant fait supplier de lui accorder nos Lettres de Privilege pour l'impression d'une Histoire de son Ordre qu'il a composée, & qu'il desireroit donner au public sous ce titre : *Annales Ordinis sancti Benedicti occidentalium Monachorum Patriarchæ : in quibus non modo res Monasticæ, sed etiam Ecclesiasticæ historiæ non minima pars continetur.* Nous lui

avons permis & accordé, permettons & accordons par ces presentes, de faire imprimer par tel Imprimeur qu'il voudra choisir, ledit livre, en telle forme, marge, caractere, & autant de fois que bon lui semblera, pendant le temps de vingt années consecutives, à compter du jour de la datte des presentes, de le faire vendre & distribuer par tout nostre Royaume. Faisons défenses à tous Libraires, Imprimeurs & autres, d'imprimer, faire imprimer, vendre & distribuer ledit livre sous quelque pretexte que ce soit, même d'impression étrangere & autrement, sans le consentement de l'exposant ou de ses ayans cause; sur peine de confiscation des exemplaires contrefaits, de quinze cens livres d'amende contre chacun des contrevenans, applicable un tiers à nous, un tiers à l'Hostel-Dieu de Paris, l'autre tiers audit exposant, & de tous dépens, dommages & interests: à la charge d'en mettre avant de l'exposer en vente, deux exemplaires en nostre Bibliotheque publique, un autre dans le cabinet des Livres de nostre Château du Louvre, & un en celle de nostre tres-cher & feal Chevalier Chancelier de France, le Sieur Phelypeaux, Comte de Pontchartrain, Commandeur de nos Ordres; de faire imprimer ledit livre dans nostre Royaume & non ailleurs, en beau caractere & papier, suivant ce qui est porté par les Reglemens des années 1618. & 1686. & de faire enregistrer les presentes és Registres de la Communauté dés Libraires de nostre bonne Ville de Paris, le tout à peine de nullité d'icelles: du contenu desquelles nous vous mandons & enjoignons de faire joüir l'exposant ou ses ayans cause pleinement & paisiblement, cessant & faisant cesser tous troubles & empeschemens contraires. VOULONS que la copie desdites presentes qui sera imprimée au commencement ou à la fin dudit livre, soit tenuë pour deuëment signifiée, & qu'aux copies collationnées par l'un de nos amez & feaux Conseillers & Secretaires foy soit ajoûtée comme à l'original. Commandons au premier nostre Huissier ou Sergent de faire pour l'execution des presentes toutes significations, défenses, saisies, & autres actes requis & necessaires sans demander autre permission, & nonobstant Clameur de Haro, Chartre Normande, & Lettres à ce contraires: CAR tel est nostre plaisir. DONNE' à Versailles le septiéme jour de May, l'an de grace, mil sept cens deux: Et de nôtre Regne le cinquante-neuviéme. Par le Roy en son Conseil, LECOMTE.

Registré sur le Livre de la Communauté des Libraires & Imprimeurs, conformément aux Reglemens. A Paris ce 11. jour de May 1702. P. TRABOÜILLET Syndic.

Ledit R. P. Dom Jean Mabillon a cedé & transporté le present Privilege à Charles Robustel Libraire à Paris, pour en joüir suivant les conventions faites entre eux.

Permissio R. P. Superioris Generalis Congregationis S. Mauri.

NOs frater CLAUDIUS BOISTARD, humilis Superior Generalis Congregationis sancti Mauri, Ordinis sancti Benedicti, facultatem impertimur Domno JOHANNI MABILLON presbytero & monacho ejusdem Congregationis, typis mandandi ANNALES ORDINIS S. BENEDICTI ab ipso compositos. In cujus rei fidem has litteras manu nostra subscriptas concessimus. Datum Parisiis in Monasterio S. Germani a Pratis, die 11. Julii anni 1702.

F. CLAUDIUS BOISTARD Generalis.

ANNALES

ANNALES ORDINIS S. BENEDICTI OCCIDENTALIUM MONACHORUM PATRIARCHÆ.

SÆCULUM CHRISTI VI. ORDINIS I.

LIBER PRIMUS.

Ab anno Christi 480. *ad annum* 519.

PLERIQUE è nostris, qui res Benedictinas ab origine repetere ac scribere aggressi sunt, orbis Christiani densissimas errorum ac schismatum tenebras, atque monastici Ordinis miserabilem statum post Baronium repræsentare solent, infinitasque calamitates illius temporis, quo natus est beatissimus pater BENEDICTUS: quem, veluti splendidissimum solem, à Deo creatum & in terras immissum dicunt, ut Cimmerias illas tenebras, cum suo, tum discipulorum splendore discuteret, & monastici Ordinis propemodum emortui cineres excitaret. Sane ea tempestate occidentalem Ecclesiam, ne quid de orientali dicam, misere labefactaverat irruptio barbararum nationum, nec ulla ferme regna erant, quæ catholicos principes haberent, integramque fidem catholicam & illibatam retinerent. Italia quippe sub Odoacro Herulorum rege Ariano, Augustulo deturbato, cædibus ac rapinis misere affligebatur. Galliam nostram, jam dudum Christi Evangelio imbutam, maxima ex parte tum invaserant Franci infideles, quorum Childericus, & ipse paganus, rex erat. Hispaniam & Aquitaniam, necnon Galliam Narbonensem obtinebat Evaricus Vesigotthorum rex Arianus: Galliciam Suevi, eodem errore infecti, uti & Burgundiones, qui Galliæ partem alpibus conjunctam occupabant. Britan- ANN. CHR. 480. I. Latinæ ecclesiæ status.

ANN. CHR. 480. nia inſula Anglo-Saxonum infidelium ſubierat jugum : Germaniæ maxima pars necdum Chriſtum noverat. Et quis inter tot barbarorum irruptiones ac ſtrages religioni monaſticæ poterat eſſe locus ?

Aſt omnium fere temporum eſſe poſſunt ejuſmodi querelæ, fatendumque eſt illo etiam ævo non ita deplorata fuiſſe omnia, quin magni in Eccleſia & in Ordine monaſtico viri floruerint : quales fuere inter Romanos pontifices ſancti Felix, Gelaſius, & Hormiſda ; inter epiſcopos Apollinaris-Sidonius, Arvernenſis ; Honoratus Maſſilienſis, cujus æqualis Salvianus ejuſdem urbis preſbyter ; Eugenius Carthaginenſis, Epiphanius Ticinenſis, Avitus Viennenſis, Remigius Remenſis, Patricius Hibernorum apoſtolus ; & qui eorum fere æquales fuere Cæſarius Arelatenſis, Fulgentius Ruſpenſis, ambo ex monaſtico ordine aſſumti, aliique complures. Atque ut in monachis conſiſtamus, floruere per id tempus præ cæteris in Gallia Lirinenſes, Majoris-monaſterii & Inſulæ-Barbaræ monachi ; Tarnatenſes, Condateſcenſes ſub ſanctis Lupicino, Romano & Augendo abbatibus ; Agaunenſes, necnon Reomaenſes ſub ſancto Johanne abbate : ex quorum omnium cœtu multi præſules & abbates eximiæ ſanctitatis prodiere. Nec defuere etiam in aliis regionibus monachi religione inſignes, puta in Italia, in inſula Britannia, & Hibernia, quos percenſere longum eſſet. In his exſtitere quoque nonnulli monaſticæ vitæ inſtitutores, auctoreſque regularum, Caſſianus, Vigilius, Cæſarius, Aurelianus, & ſi qui alii. At peculiares unius aut paucorum monaſteriorum hæ Regulæ erant. Verum ubi ſancti Benedicti Regula prodiit in publicam lucem, ita omnibus præcellere viſa eſt, ut à cunctis de-
II. mum monachis & monaſteriis adoptata ſit ac recepta.

S. Benedicti, ejuſque Regulæ prærogativa.

Hæc itaque ſancti Benedicti peculiaris gloria eſt, ejuſque Regulæ prærogativa, quod ipſe, tamquam ſol, inter ceteros vitæ regularis magiſtros refulſerit apud Latinos ; ejuſque Regula ceteras omnes vel obſcuraverit, vel omnino antiquaverit : tantæ auctoritatis habita, ut eodem [a] Spiritu, quo ſacri canones, condita crederetur, ob id REGULA-SANCTA paſſim appellata. Unde non mirum, quod tantis elogiis exornata ſit, non tantum a Gregorio Magno, qui *Regulam monachorum* eam vocat, *diſcretione præcipuam, ſermone luculentam* ; ſed etiam ab iis auctoribus, quorum minime intererat illam commendare. Hos inter Anſelmus, Havelbergenſis in Saxonia epiſcopus, ſanctum Benedictum, ejuſque Regulam prædicat in libro primo [b] Dialogorum, iis ſane verbis, quæ hoc loco referri merentur. *Surrexit quoque,* inquit, *in monaſtico ordine ſanctus Benedictus poſt multos patres monachorum in Ægypto commorantium, vir Deo dignus, Spiritu-ſancto plenus : qui de eremo Nurſiæ, ubi latuerat, abſtractus, & in Campania, in monte Caſino, monachorum abbas factus eſt. Iſte, in religione ferventiſſimus, Regulam ſuis, dictante Spiritu-ſancto, præſcripſit, & Ordinem monaſticum, jam tunc vacillantem, renovavit & firmavit ; qui etiam tum per ſe, tum per Regulam ſuam poſt ſe, multa monachorum monaſteria in diverſis regionibus inſtauravit.* Hactenus Anſelmus, cujus quidem ſententia in progreſſu horum Annalium confirmabitur, ubi non modo nova, ſed etiam antiquiora monaſteria, quæ peculiari inſtituto addicta erant, ſancti Benedicti Regulæ ſponte ſe ſubjeciſſe videbimus. Ex his monaſteriis, veluti totidem ſeminariis, prodiit infinita multitudo virorum ſanctitate & doctrina præſtantium, abbatum, epiſcoporum, atque ſummorum Pontificum, qui Eccleſiam per multa tempora ſanctiſſime rexerunt. Verum hæc omnia res ipſæ in noſtrorum Annalium decurſu melius explicabunt, quam verba. Quare his, quæ elogium magis quam hiſtoriam redolere videntur, omiſſis, ad rem ipſam abſque longiori præludio accedamus.

[a] Conc. Duziac. 2. an. 876.

[b] Spicil. tom. 13. p. 112.

QUamvis Ordinis ſancti Benedicti exordium ab ipſius admodum ſeceſſu in ſolitudinem Sublacenſem, ſeu ab ineunte ſæculo ſexto ; aut vero à tempore, quo
III. prima duodecim in eadem ſolitudine monaſteria ab eo condi cœpta ſunt, repetendum videatur ; altius tamen tantiſper reflectenda oratio eſt, & ab ipſo ſanctiſſimi Patris noſtri ortu & incunabulis ineunda narratio.

Benedictus Nurſinus.

Nurſia, urbs quondam epiſcopalis, Valeriæ provinciæ [c] annexa, nunc Umbriæ ſeu ducatui Spoletino, nulla alia re quam ſancti Benedicti ortu illuſtrior exſtitit. Provinciam Nurſiæ appellat [d] Gregorius Magnus, tametſi jam tum[e] Spoletinæ diœceſi ſubjectam eo loquendi genere, quo Soranam itidem provinciam uſurpat [f], pro ſolo ſeu agro Soræ, id eſt Suræ civitatis Romæ proximæ, quam nonnulli fruſtra in Umbria

[c] Paul. Diac. lib. 2. c. 20.

[d] Gregor. lib. 2. dial. c. 1.

[e] Id. lib. 4. c. 22.

[f] Id. lib. 11. ep. 43.

ANN. CHR. 480.

quærunt apud Suaranos. Sic Vitalis, abbas Saviniacensis apud Abrincenses, in Bajocassina provincia natus dicitur in propriis actis. Sunt qui Benedictum avita quidem origine Nursinum, sed ortu Romanum existiment, ea ducti ratione, quod Gregorius non in provincia, sed ex provincia Nursiæ ortum dicat. Sed perinde est, utrovis modo id efferatur. Certe Paulus Warnefridi ipsum Nursiæ alumnum [a] in carmine appellat. Nursino itaque in agro vir sanctus natus est, in quo Deus optimus maximus vim nominis amplissimis gratiæ suæ muneribus & admirandis gestis ac virtutibus implevit. Zacharias pontifex in versione græca Dialogorum nonnihil addit ad Gregorii contextum, ubi ait, Benedictum instar stellæ matutinæ ex regione Nursiæ, quæ Romanorum provincia est, exortum fuisse.

[a] Paul. lib. 1. c. 26.

IV. Ejus genus & nativitas.

Omissis parentum nominibus, Gregorius ipsum *liberiori genere* ortum prædicat: *nobiliori* vertit Martyrologium Floro [b] ab Angelo de Nuce adscriptum. Unde a Bertario, ante annos octingentos abbate Casinensi, in carmine, Nursiæ claros habuisse parentes perhibetur, & a Frodoardo, sæculi decimi canonico Remensi, in versibus [c] de eodem, sprevisse

[b] Angel. de Nuce in vitam S. Bened.

[c] Sæc. 2. Benedict. p. 1095.

Splendorem generis tumidi cum luce leporis.

Aniciis tamen illum asserere non audet Angelus de Nuce, quippe auctorum fide dignorum testimonio destitutus. qua de re in posteriori Appendice agemus. Primus, si bene memini, Petrus diaconus [d] ac monachus Casinensis, ejus patrem vocat Eupropium, matrem Abundantiam, avum Justinianum. quod de Justiniano imperatore quidam interpretantur, turpi ac supino errore: cum Justinianus augustus, præterquam quod Thrax, & quidem infimæ conditionis fuit, nonnisi post natum Benedictum editus in lucem est. Nihil itaque moror Trithemii [e] sententiam, sancti Benedicti patrem Probum *, Justiniani imperatoris nepotem, appellantis. Denique quantæ dignitatis parentibus progenitus fuerit, inquit [f] Adrevaldus, sæculo nono monachus Floriacensis, testantur ruinæ palatii eorum, cum ædicula prope mœnia Nursiæ urbis sita. Tantæ quippe magnitudinis perplexi operis ex fundamentis conjicitur, ut quælibet palatia potentissimorum superaverit regum, nec modicis queat reparari impensis. In ipsa modo Nursiæ urbe princeps ecclesia, sancti Benedicti titulo insignis, a monachis Cælestinis incolitur: cujus cryptam inferiorem, solo ultra modum ex ædificiorum aggestis ruinis elato, eum esse locum, ubi tantus vir natus sit, traditione acceptum ferunt. Cetera mitto, sive quæ a Trithemio [g], patrem sancti Benedicti comitem Nursensem, matrem vero marchionissam Monte-ferratensem vocante; sive quæ ab aliis de Riguardatorum familia, nullo idoneo teste, circumferuntur. Mihi vero omnino non displicet Leonis Marsicani silentium de genere sancti Benedicti: quod in magnis viris decus originis nihil addere nisi contemtu suo possit.

[d] Petr. lib. de vir. illust. c. 1.

[e] Trithem. de vir. ill. lib. 1. c. 1.

* al. Providum.

[f] Adreval. cap. 1. de mirac. S. B.

[g] Trithem. ubi sup.

Natalem beati Patris annum octogesimum supra quadringentesimum omnes post Baronium unanimi consensu assignant: cujus calculi ante annos trecentos auctores lego Casinates & Sublacenses nostros, ejusdemque approbatorem Ambrosium Camaldulensem monachum, qui cum Casinense Leonis Marsicani Chronicon rogatu nostrorum Casinatium expoliret, vulgatam, quam certioris defectu cum aliis sequemur, sancti Benedicti chronologiam prætexuit. Sedebat tum ad clavum sancti Petri Simplicius pontifex, dum Odoacer, Herulorum rex Arianus, Augustulo deturbato, Italiæ dominaretur.

ANN. CHR. 494.

V. Romæ studiis applicatur.

CUm ad discendas artes aptus esset pueri animus, Romæ liberalibus litterarum studiis informandus traditus est. Locum, ubi tum versabatur, ostendunt in regione trans-Tiberim, ad ecclesiam sancti Benedicti in Piscinula: ubi illustria veteris ædificii rudera supersunt ex paterna, ut putant, ejus hereditate. Sed cum plerosque suorum commilitonum per abrupta vitiorum præcipites ire animadvertisset, non scientiam perosus, sed pravorum contubernium, ex imminenti discrimine suspensum retulit pedem, ne totus in immane præcipitium rueret. Itaque sæculo cum suo flore, qui jam in ejus pectore aruerat, despecto, relicta domo rebusque patris, dum clam omnibus se subducere parat, nutricem suam Cyrillam (id ei nomen apud Petrum [h] Diaconum) effugere non potuit, quæ fugientem cum revocare a proposito non posset, & ipsa secuta est. Id contigisse ipso anno, quo Theodoricus Gotthorum rex, Odoacro apud Ravennam oppresso, in Italia regnare cœpit, & ad restituenda Romanæ urbis ornamenta, regni sede Ravennæ firmata, intendit animum, Sigonio, nostrisque persuasum est. Non placet Baronio [i] immaturus hic secessus. At

Secedit cum nutrice.

[h] Petr. de vir. illust. Cas. c. 1.

[i] Baron. an. 494.

ANN. CHR. 494.

Gregorius puerum vocat, qui licet vixdum puer attigisset [a] puberes annos, teste Bertario, adhuc tenerrimus grandævo animo, inquit sanctus Odo abbas [b] Cluniacensis, jam tum eremi vastitatem subire ausus est. Tantum in tenero pectore valuit divinus amor. Certe ex Valentiniani senioris edicto, adolescentibus studiorum causa Romæ commorari ultra vicesimum ætatis annum non licebat.

a *Bertar. abb. in hymno de S. Bened.*
b *Odo serm. de S. B.*

VI. Effidæ miraculum patrat.

Interim dum nutricem fallere cogitat, in vico, qui Effide seu Enfide Gregorio, vulgo *Afile* dicitur, a Sublaci opido duobus circiter passuum millibus dissito, tantisper substitit, opportunam quærens solitudinis petendæ occasionem. Accessit etiam incolarum humanitas, qui teneri adolescentis moribus ac modestia capti, ipsum detinuerunt, eique ad habitandum continentem ecclesiæ sancti Petri domunculam concesserunt. Mos erat per id tempus apud montanos illos rusticos, quibus communis aquaria mola tum forte deerat, ut domestica mola trusatili, aut mortario, quoties panis conficiendi esset necessitas, ad conterendum pinsendumve frumentum singuli uterentur, ad idque purgandum cribrum non ex corio, sed ex fragili materia factum adhiberent. Immo Quirites sibi ipsi panem [c] faciebant, mulierumque id ministerium erat, quæ ob eam causam panificæ [d] dicebantur. Forte ejusmodi cribrum, Gregorio *capisterium*, Cyrilla, ex inopinato discessu vitæ commodis ac facultatibus destituta, a vicinis mulieribus ad purgandum triticum mutuo acceperat: quod e mensa incaute lapsum, in duas partes diffractum est. Cum vero id ægre, nec sine lacrymis ferret bona mulier; Benedictus ejus dolori compassus, vasis fracti reliquias tulit, secessit, oravit, oratione vas reformavit, atque integrum nutrici restituit.

c *Angel. de Nuce in vitam S. B.*
d *Regum lib. 1. c. 8.*

Idem præstitit de scypho fracto Leo papa nonus, testante Victore [e] tertio, qui hoc sancti Benedicti factum in exemplum adducit. Res in speciem parva, sed, ut in puero, prodigii loco habita, tantum incolis admirationis excitavit, ut cribrum ad ecclesiæ ingressum suspenderent, futurum ad posteros miraculi ejus monumentum; ubi ad Langobardorum usque tempora super fores ecclesiæ pependit, insigni posterorum documento, Benedictus *puer* (sic eum vocat Gregorius) conversionis gratiam a quanta perfectione cœpisset. Processu temporis Leo Sublacensis abbas pontificatu Agapiti secundi Effidem castrum acquisivit.

e *Victor. lib. 3. de mirac. S. B. c. 1.*

VII. Sublacum adit.

Laudis non minus, quam voluptatis venenum horruit pius adolescens, dispendium virtutis credens, fuisse laudatum; & captata rursus fugiendi occasione, nutricis diligentiam furtim elusit. Quæritur ergo solitudinis latebra, fugitur fama virtutis. Ibat per invia errabundus, ducente quo nesciebat divino Spiritu, cum Romanum monachum prope Sublacum reperit, eique consilium suum de petendo secessu aperit. Romanus vicissim secretum pollicetur, & adjutorium; eique *sanctæ conversationis habitum* (quo nomine vestem monasticam apud Gregorium, aliosque veteres passim designari constat) impertit. Ibi oratoriolum in facti memoriam erectum; & ad ejus fores hodie quoque visitur truncus columnæ lapideæ striatæ, plurimum exesæ, vetus ejusdem rei alterum monumentum. Mox in artissimam specum se abdit Benedictus, nec dubitavit puer, tam delicate, tam molliter educatus, contra tantas loci, auræ, vitæque commodorum iniquitates decertare. Ibi per tres annos hominibus plane incognitus mansit, uno id resciente Romano monacho, qui quem ex quotidiana sibi annona surripere poterat, diebus certis Benedicto panem ferebat. Et quoniam ad eamdem specum, abrupta rupe desuper pendente, a Romani monasterio iter non erat, ex longissimo fune cum tintinnabulo religatam demittebat sportulam cum pane, quem ad signi sonitum Benedictus accipiebat. Invidit dæmon, in suum caput, tantæ utriusque virtuti: sed fracta campanula Romani caritatem violare non potuit.

In speluncam se abdit.

VIII. Sublaci situs & descriptio.

Sublacus seu Sublacum, Cornelio Tacito ac Plinio haud ignotum, a lacu, quem Anionis * aquæ efficiunt, nomen habet. Distat ab urbe Roma quadraginta fere millibus, hoc est unius minimum diei itinere, in cujus medio Tibur *, in ea Latii regione, quæ Campania Romana vocatur. Anio amnis, torrentis instar, inter Simbruinos montes in Æquicolis excurrens, obstructis a Claudio angustis illorum montium faucibus, aquas stagnare coëgit, & in lacum colligi atque extendi. Anno trecentesimo quinto supra millesimum, vicesima die mensis Februarii, ut in Chronico Sublacensi legimus, fractis ex subita aquarum eruptione repagulis cum ponte, per quem itur ad S. Laurentium, defluxit lacus, cujus fossa tantum & cavitas nunc apparent. Infra lacum visitur opidum Sublacus * dictum: a quo distat sacra specus trium ferme millium intervallo, quod oblique ascendendo conficitur. In medio

* *Trevia.*
* *Tivoli.*
* *Subiago.*

ANN. CHR. 494.

aſſcenſu exſtat monaſterium, S. Scholaſticæ appellatum, unum e duodecim, quæ a S. Benedicto condita fuiſſe poſtea dicturi ſumus. Specus ipſa in medio abrupti montis ſita eſt, mille paſſus ſupra anguſtiſſimam vallem, per quam Anio, inſtar torrentis, præceps decurrit. Directum habet ad meridiem proſpectum in oppoſitum montem, anguſta valle a ſpecu diſcretum. Ibi ſpelunca erat horrida, cum Benedictus eo ſe recepit, modo longe amœnior, tantum ex induſtria hominum adepta ſpatii, quantum ad capiendam ædiculam ſacram & monachorum quorumdam ſtationem ſatis eſt. Oratorium in tres partes diviſum; ſuperiorem, in qua chori ſubſellia cum altari majori, mediam, & infimam. In hac parte ſacra ſpecus cum altari obverſo, alta paullo minus infra ſtaturam humanam, jacenti in longum æqualis. Infra ſpecum hortulus, ubi quondam ſpineta, ſuper quæ caſtiſſimus adoleſcens ſeſe volutavit, jam dudum in roſaria converſa. Ad dextram ſuperioris Oratorii partem conſiſtunt officinæ pro monachis, & anguſta area, ſuper quam eminet excelſa rupes abruptiſſima, unde Romanus panem Benedicto demittebat. Inde quippe ad Romani cellam iter non erat, ſed necdum eſt niſi per longos & ſinuoſos montium diſcurſus. In hac ſacra ſpecu Benedictus Ordinem ſuum, obſtetricante gratia, parturiit. Hic cunabula gentis noſtræ: hæc petra, unde exciſi ſumus. Ibi dum pius adoleſcens per triennium latet ac tacet, ad conſiderandum rei monaſticæ, qualis tunc fuerit, ſtatum tantiſper divertamus.

IX. Monaſtici ſtatus propagatio in Occidente.

Religionis chriſtianæ ortum & progreſſum pæne e veſtigio ſubſecuta eſt monaſtica inſtitutio, & naturali quadam lege ex Oriente in Occidentem pervaſit. Baſilium ducem præcipue celebrant Orientales: quamquam ætate ſuperiores fuere Pachomius & Antonius, hic fere eremitarum, ille cœnobitarum anteſignanus. Benedictum duobus non integris ſæculis præceſſerunt monaſticæ profeſſionis primi in Occidente inſtitutores. Ex Oriente Roma orbis caput, atque adeo univerſa Italia, monachorum vitam hauſit per S. Athanaſium Alexandrinum epiſcopum, qui Romam profugus, fugæ & laborum ſocios habuit monachos, attulitque ſecum S. Antonii vitam a ſe ſcriptam; itidemque Pachomii Petrus ejus ſucceſſor. Hinc Pammachius ex Senatore monachorum primus in prima urbe, teſte [a] Hieronymo. Marcella, illuſtris vidua itidem Romana, audita Antonii adhuc viventis & Pachomii vitæ narratione, non erubuit [b] profiteri quod Chriſto placere agnoverat. Unde [c] Auguſtinus Romæ plura monaſteria cognovit, in quibus ſinguli, gravitate atque prudentia & divina ſcientia pollentes, ceteris ſecum habitantibus præerant chriſtiana caritate, ſanctitate & libertate viventibus. De his [d] Hieronymus: *Nunc multi monachi ſapientes, potentes, nobiles.* Præ omnibus eminuit S. Paulinus, qui, Taraſia conjuge in ſororem mutata, vixit [e] in monaſterio vicini martyris S. Felicis. S. Euſebio Vercellarum epiſcopo id elogii tribuit S. Ambroſius, quod primus in Occidentis partibus diverſa [f] inter ſe conjunxit clericorum & monachorum inſtituta. *Et erat*, teſte [g] Auguſtino, *monaſterium Mediolani plenum bonis fratribus extra urbis mœnia ſub Ambroſio nutritore.* quo nullum eſſet in Italia antiquius, ſi a Mirocle epiſcopo, ut putat Ughellus, conditum fuiſſet. Legimus apud Severum Sulpicium, S. Martinum, qui poſtea Turonum epiſcopus fuit, Mediolani ſibi monaſterium ſtatuiſſe, ubi eum Auxentius, auctor & princeps Arianorum, graviſſime inſectatus eſt, multiſque affectum injuriis de civitate exturbavit. Inde vir ſanctus in Gallinariam inſulam ſe recepit. De monachis qui in Etruſci maris inſulis, Capraria & Gorgona, degebant, loquitur Rutilius poëta paganus: Auguſtini vero exſtat epiſtola ad Eudoxium Capraria abbatem. Inde Honorio auguſto imperante Mazeſceles [h] militum magiſter, in Africam contra Gildonem tyrannum profecturus, ſecum aſſumſit quoſdam monachos, quorum precibus recte bellum confecit. His adde Dalmatiæ inſulas, in quibus monachorum choros a Nepotiano frequentatos [i] Hieronymus ſcribit. Porro Noricorum regionem cum fidei chriſtianæ, tum religioſæ vitæ præceptis informavit S. Severinus abbas, iſtius gentis inde Apoſtolus dictus: cujus corpus cum ejus diſcipuli, Lucillus, Marcianus, aliique in agrum Neapolitanum attuliſſent, condendi Lucullani monaſterii occaſionem præbuerunt.

a Hieron. ep. 26. & 50.
b Id. ep. 16.
c Aug. de morib. eccl. c. 33.
d Hieron. ep. 26.
e Paulin. ep. 1. & 7. v. Hieron ep. 13.
f Ambroſ. epiſt. 63.
g Aug. lib. 8. Conf. c. 6.
h Paul. Oroſ. lib. 7. c. 36.
i Hieron. ep. 2.

X.

S. Auguſtinus Ambroſii exemplo, monaſticum inſtitutum in Africa non ſolum excoluit, ſed etiam magnopere propagavit. quod ipſi vitio vertit [k] Petilianus. Immo hujus inſtituti defenſionem adverſus Circumcelliones [l] ſuſcepit. quod Chryſoſtomus in Oriente jam præſtiterat. Idem Auguſtinus alibi meminit monaſteriorum,

k Aug. lib. 3. in Petil. c. 40.
l Idem in pſ. 132. & tract. 97. in Joan.

AN. CHR. 49.

a Id. lib. 2. Retr. c. 21.

quæ[a] apud Carthaginem esse cœperunt. Ejusdem sancti Doctoris in psalmum tricesimum-sextum expositione lecta, ad deserendum sæculum inductus est B. Fulgentius, illustris ille Ruspensis episcopus, ut in ejus vita legitur, de quo postea erit dicendi locus.

XI.

* Ligugé.

b Sulpic. in ejus vita. & Gregor. Tur. lib. 4. de mirac. sancti Mart. c. 30.

c Id. de gl. Conf. c. 22.

Italiam & Africam in monastico statu excolendo æmulata est Gallia, nedum superavit. S. Martinus ex insula Gallinaria ad sanctum Hilarium Pictavorum antistitem ab exsilio reversum profectus, haud longe sibi ab ea urbe monasterium Lociagense * construxit. Processu temporis idem factus episcopus Turonensis, aliquamdiu adhærente ecclesiæ cellula[b] usus est. Deinde cum turbam se frequentantium ferre non posset, duobus fere extra civitatem millibus monasterium statuit; quod Majus alterius comparatione dictum est. Brevi adeo hæc beati Pontificis proles accrevit, ut ad ejus exsequias monachorum fere duo millia convenisse referantur, *specialis*, inquit Sulpicius, *Martini gloria, cujus exemplo in Domini servitute stirps tanta fructificaverat*. Apud Gregorium episcopum Turonensem[c] sanctus Maximus, beati Martini discipulus, latendi desiderio, *apud Insulam-Barbaram monasterii* Lugdunensis se recepisse memoratur. An autem cœnobium istud ante Martini in Galliam adventum exstiterit, non satis exploratum. Varia sæculo quinto decreta pro monachis leguntur in Turonensis provinciæ Conciliis, Andegavensi, Turonensi & Venetensi. Quod etiam argumento est, monasticam professionem per illas regiones valde diffusam fuisse. Penetrasse etiam in secundam Lugdunensem, itemque ad Morinos, testes sunt epistolæ, tum Innocentii papæ primi ad Victricium hujus propagationis auctorem, tum sancti Paulini ad eumdem. Immo etiam in Hiberniam insulam per sanctum Patricium B. Martini discipulum. Quo minus mirandum est in mediterraneis Galliæ insulis, Stœchadibus & Lirino, atque in vicinis regionibus, ejusdem instituti viros exstitisse: quales fuere apud Tolosam Minervius & Alexander, quibus Hieronymus commentarium in Zachariam dicat: Jovinianus, Leontius & Theodorus abbates in Stœchadibus * insulis, quorum nominibus inscriptæ sunt postremæ septem Johannis Cassiani collationes: immo etiam Cassianus ipse, multorum monachorum pater & magister: cui sanctus Honoratus in Lirino præiverat, Caprasii abbatis discipulus. Sabino abbate Lugdunensi suadente, Cassiani vestigiis inhæsit S. Romanus abbas, subsequente germano ejus Lupicino, qui in locis Jurensibus utriusque sexus monasteria condiderunt. Quin etiam apud Treviros jam tum monachos sedem fixisse testantur antiquissima, quæ huc usque non sine multo splendore superstant, sancti Maximini & sancti Mathiæ cœnobia.

* Isles d'Hieres.

XII.

d Hildef. de vir. ill. c. 4.

e Theod. de Vit. Patr. c. 30.

Quo tempore in Hispaniam propagata sit monastica religio, haud facile est definire. Ex actis Concilii Cæsaraugustani, quod anno trecentesimo octogesimo celebratum est, hanc in illis partibus non ignotam fuisse colligimus ex eo, quod clerici ob affectatum monasticum habitum reprehenduntur. Proxime post id tempus Siricium Papam consuluit Himmerius episcopus Tarraconensis de ordinatione Monachorum. Hinc intelligimus, monachos in illis regionibus exstitisse ante Donatum, qui eo ex Africæ partibus cum septuaginta discipulis appulit, ubi & Sirbitanum monasterium construxit, testante Hildefonso[d]. Donato æqualis fuit beatus Victorianus abbas Asanensis, qui *plurima per patriam*, id est, Hispaniam, *monachorum examina fudisse* a Venantio Fortunato memoratur. In summa, quod Theodoretus[e] scriptum reliquit, exstabant jam sæculo quinto infinita numerumque excedentia istiusmodi philosophiæ gymnasia per totum Orientem, & in Europa universa. Hæc raptim percurrimus, quæ postea suis locis dedita opera persequemur.

XIII. Regulæ quænam.

f. Cassianus lib. 2. Inst. c. 2.

Investigata monachorum occidentalium origine, res postulat, ut de primariis eorum Regulis nonnulla etiam delibemus. Ut in Oriente, sic in Occidente, *tot propemodum typi ac regulæ* erant, *quot cellæ ac monasteria*, inquit[f] Cassianus. Aliis pro regula erat abbatis voluntas: aliis modus vivendi majorum usu ac traditione confirmatus: plerisque leges scriptæ impositæ. Et quoniam in unum eumdemque scopum regulæ omnes, seu verbo, seu scripto traditæ, collimabant, nempe ut abdicata penitus omnium rerum tractatione ac cogitatione, uni se Deo rebusque spiritualibus dederent; non ita passim addicta erant uni regulæ monasteria, quin vel aliam inducerent, vel superinducerent pro sui abbatis arbitrio, absque ulla suæ professionis mutatione, ullove detrimento: ita ut in uno eodemque cœnobio plures insimul regulæ scriptæ observarentur, detractis vel assumtis, quæ pro locorum ac temporum

ANN. CHR. 494.

ratione opportuna videbantur. Et tamen in tanta regularum diverſitate maxima erat monachos inter omnes animorum conſenſio, una ſocietas, unumque corpus, nulla veſtis quantavis diverſitate diſcretum. Facilis etiam ac promiſcuus ex uno in aliud monaſterium tranſitus, mutuuſque commeatus, non modo Latinorum inter ſeſe, ſed etiam Latinos inter ac Græcos: quibus ſat erat ſtabilitatem in novo monaſterio firmaſſe. Sancti Baſilii Regulam, poſteaquam Rufinus Aquileïenſis preſbyter ac monachus, petente Urſeïo Pineti abbate, Latini juris fecit, monachi Itali præferebant. nam Eugippii abbatis Lucullanenſis & Virgilii diaconi regulæ non admodum uſitatæ fuerunt. Certe ſanctus Benedictus Baſilii regulam familiarem habuit, eamque ſuis diſcipulis commendavit. Eamdem in Gallia ſervabat Aredius abbas Lemovicenſis cum Caſſiani inſtitutis, quæ etiam in pleriſque Galliæ cœnobiis obtinebant. Erant & Lirinenſium, Grinniacenſium & Agaunenſium atque Tarnatenſium inſtituta. Regula ſancti Macarii in Reomaënſi monaſterio ſub Johanne abbate vigebat, forte Lirinenſium exemplo, apud quos Johannes aliquamdiu verſatus fuerat. Apud Miciacenſes agri Aurelianenſis cœnobitas ſanctorum Antonii & Pauli norma colebatur: apud Turonenſes ſancti Martini forma vivendi, à Severo Sulpicio deſcripta, quam etiam ſanctus Patricius in Hiberniam invexit, Orientalium monachorum inſtitutis accommodata. Qualem regulam obſervaverint ante Iſidorum & Fructuoſum Hiſpanici Monachi, nobis incompertum. Næ illi nugantur, qui ſancti Hieronymi apud Hiſpanos regulam & inſtitutum ad illa tempora referunt.

XIV. Cum ſanctus Benedictus Regulam ſuam inſtituit, in Italia ſupererant, poſt varias Hunnorum Gotthorumque tempeſtates, cœnobia non pauca, in quorum nonnullis monaſtica diſciplina etiam tum vigebat. Accuratum eorum numerum inire in tanta rerum obſcuritate haud proclive eſt. Sanctus Leo Magnus monaſterium apud ſanctum Petrum conſtruxerat, quod forte cum aliis nobis ignotis tum ſubſiſtebat. Erant in agro Neapolitano Lucullanum ſancti Severini, & Craterenſe, quod Gregorius Magnus alii Capuano unitum volebat, ut patet ex ejus epiſtola[a], Adeodato abbati Neapolitano inſcripta. Perſtabat etiam, ni fallor, Nolenſe ſancti Felicis, ubi ſanctus Paulinus verſatus fuerat, monaſterium. Jam vero tempore ſancti Benedicti florebant in Valeria provincia ſanctus Equitius, multorum monachorum pater; Laurentius Farfæ auctor, poſtea epiſcopus apud Spoletum; Spes abbas prope Nurſiam, Suranus item abbas & Eutychius prope Romam; Hilarus in Etruria, Honoratus Fundis in Campania, Eugipius abbas in Lucullano monaſterio, in Vivarienſi à ſe conſtructo Caſſiodorus, cui Dionyſius abbas, cognomento Exiguus, in primis carus erat. Non prætericro Theodatum abbatem, ſub cujus regula vivebat Romanus, is, qui ſancto Benedicto habitum monaſticum tradidit. Fruſtra torquent ſe qui de hac regula inquirunt, cum perinde ſit hoc in loco, ſub Theodati patris regula, atque ſub ejus directione & obedientia vivere.

a Greg. lib. 9. ep. 21.

XV. S. Baſilii regula latine reddita.

Sancti Baſilii regulam paſſim in Italicis tum monaſteriis viguiſſe crediderim. Sane hanc monachis ſuis commendant ſanctus Benedictus & Caſſiodorus. Eamdem, ut jam præmonui, Rufinus preſbyter ac monachus Aquileïenſis latinitate donaverat, rogatu Urſei Pinetenſis abbatis, cum eo, ut aliis occiduæ[b] partis monaſteriis ejus exemplaria latina præberet. Hoc monaſterium, *anguſto arenoſi tramitis dorſo ſuperpoſitum, hinc atque hinc paſſivi & incerti maris unda circumluebat.* Ibi *rara tantummodo latentes locos eminus* occupabat *pinus*, *ex qua & Pineti clarum nomen ſæculo dedit.* Et tamen modo quid ſit Pinetum, & ubinam gentium ſitum fuerit diſputatur, aliis in Sicilia, aliis prope Rhegium ſtatuentibus. Mihi non aliud videtur quam Claſſenſe ſanctorum Johannis & Stephani[c] monaſterium, cui ſub finem ſæculi ſexti præerat Claudius abbas, Gregorii Magni diſcipulus; aliud a Claſſenſi item ſancti Apollinaris, quod à Johanne epiſcopo[d] Ravennate quinto ad corpus ejuſdem ſancti Martyris conſtructum eſt; itemque a monaſterio ſancti Severi, cujus origo Petro[e] archiepiſcopo, ejus nominis ſecundo, tribuitur. Quippe huic loco recte convenit ſuperior Pineti deſcriptio: cum Claſſis opidum, à Ravenna tribus fere paſſuum millibus ſejunctum ad oram maris Adriatici, adjunctam habeat Piniciam ſilvam, ob frequentes in ea pinus, quod Pineto nomen dedit. *Pineta* vocat Jornandes[f] & tertio a Ravenna milliario locat. Hoc monaſterio ſe magnopere delectatum fuiſſe ait Rufinus, quod Urſeus abbas, non, *ut aliquibus* » *mos eſt*, vel de locis, vel de opibus Orientis ſollicite percontatus fuiſſet: ſed quæ- »

b Rufinus Præf. in Reg. S. Baſilii.

c Greg. lib. 7. ep. 18. ind. 1.

d Id. lib. 5. ep. 1.

e Ital. ſac. to. 2. col. 329. & 337.

f Jornand. de reb. Get. c. 57.

ANN. CHR. 494.

nam ibi servorum Dei haberetur observatio, quæ instituta servarentur in monasteriis, requisisset. Sic habet proborum monachorum indoles, quos sola delectat rerum piarum tractatio, rejecta futilium inani commemoratione aut adspectu. Insigne est hanc in rem exemplum Ammonii monachi[a], qui adeo parum curiosus fuit, ut cum Romæ una cum Athanasio forte versaretur, nihil ex magnificis urbis operibus, præter basilicam Petro & Paulo dicatam, videre cupierit.

[a] Soc. lib. 4. c. 18.

ANN. CHR. 497.

XVI. S. Benedictus in paschate refectus.

HOc exemplum recte convenit in sanctum Benedictum, (nam ad id unde digressi sumus redeundum est) qui spretis Romanæ urbis ornamentis ac spectaculis, in horridam specum se inclusit, rerum omnium, quæ in mundo fierent, adeo ignarus, ut etiam diem Paschæ ignoraret. Forte post tres severissimæ reclusionis annos conventus est a quodam presbytero procul inde manente, qui cum refectionem, festo, ut sibi videbatur, convenientem, in ipsa paschali sollemnitate in suos usus parasset, cælitus increpitus est, quod sibi lautitias præparasset, cum interim servus Dei illo in loco fame cruciaretur. Ille vero, etsi & nomen viri, & locum ignoraret; confestim ducente Spiritu cum paratis cibis eo contendit, & virum Dei per abrupta montium, per vallium concava, & per incultas horridasque quæsitum terras, tandem in specu latentem invenit. Novi hospitis adventu, adspectuque commotus adolescens, eum nonnisi præmissa oratione ad colloquium admisit, & cum ambo oratione facta consedissent, de rebus divinis & ad salutem pertinentibus simul colloqui cœperunt. „ Ubi sermo processit, is qui advenerat presbyter: Surge, inquit, atque una sumamus „ cibum. nam hodie Pascha est. Atqui, infit vir Dei, scio quidem hodie mihi pascha esse, cum videre te meruerim. Tantum quippe ab hominum societate remotus erat, ut re vera ipsa die Pascha esse ignoraret. Immo vero, reponit presbyter, “ vere & sine ambiguo hodie resurrectionis dominicæ paschalis dies est. Abstinere » proinde tibi minime congruit in tanta sollemnitate. Et ne quid scrupuli in animo tuo » resideat, noveris me cælitus admonitum huc venisse, ut omnipotentis dona Dei si- » mul sumamus. Acquievit pius adolescens, nullo habito rerum oblatarum delectu: » tum ut supernis monitis obtemperaret, tum ut ne officiosum hospitem contristaret. Benedictione itaque præmissa sumserunt cibum; ac mox, refectione ac colloquio finitis, ad ecclesiam suam presbyter reversus est. Ita cœpit illustrari sacrum hoc latibulum, in quo tantum lumen occultum erat; cessitque ignoti prius antri obscuritas tam illustris hospitis claritati, Deo res sic moderante, ne lumen sub modio diutius lateret.

XVII. Pastores erudit.

Eodem quoque tempore Benedictum in specu latitantem etiam offenderunt pastores, qui frequentes in subjectis vallibus ovium & armentorum greges pascebant. Atque ut erat pallio ex pellibus confecto (melotem vocabant) amictus, & inter fruteta delitescens, genus feræ esse opinati, propius accesserunt. Verum ignotum speluncæ incolam reveriti, adeo ejus sermonibus capti sunt, ut plerique eorum ab agresti & tantum-non belluina vivendi consuetudine ad pios & christianos mores conversi sint. Inde Benedicti nomen per vicina loca cunctis innotuit: factumque est ut à multis frequentaretur, qui pro cibis corporeis, quos ei deferebant, ab ejus ore alimenta vitæ animo susciperent.

XVIII. Carnalem tentationem ut superat.

Rem vidit & invidit serpens ille antiquus, &, qua præditus est arte ad fallendum, merulæ speciem indutus, importuno volatu in faciem adolescentis involitare cœpit, tanta improbitate, ut abigi non posset. Mox in intimos ejus sensus immissis præstigiis, memoriam refricavit cujusdam feminæ, quam olim Romæ viderat; atque illius imago alte animo infixa tantos in ejus pectore excitavit ignes, ut pæne deficeret, pæne solitudinem desereret. At vicissim Deus pugilem suum miseratus, nutantem ad se revocavit. Oborta de cælo luce rediit pudor, & semetipsum sic erubuit, ut abjectis vestibus nudum se in urticas ac vepres tamdiu volutaverit, dum voluptatis sensus dolore penitus opprimeretur. Ita victrix divinæ gratiæ flamma ferales dæmonis ignes exstinxit; adeoque ex hac præclara victoria castitatis amor in ejus pectore prævaluit, ut in posterum, quod ipse postmodum familiaribus suis confessus est, omni prorsus voluptatis tentatione caruerit. Quantum ex una tentatione periculi! quantum fructus ex una victoria! Actum erat de salute Benedicti, immo & multo- „ rum aliorum, si victus discessisset: at ex hac victoria, cum ipsius, tum infinitorum » aliorum æterna salus consecuta est. Nam postmodum vir Dei, quasi spinis erutis exculta

exculta terra, ex virtutum segete uberiores fructus dedit; & liber à tentationis vitio jure factus est virtutum magister. « «

ANN. CHR. 510. XIX.

Monachos sibi infestos deserit.

HAnc tentationem alia sævior, si non periculosior, excepit. Non longe a sacro specu monasterium quoddam aberat: cujus abbate defuncto, totus monachorum cœtus suffragia sua in Benedictum retulit, ita exigente virtutum fama, quæ pravos etiam homines in sui admirationem rapere solet. Illi magnis precibus sollicitant Benedictum, ut sui ipsorum regimen accipiat. Negat & pernegat vir Dei: illi instant. Multum temporis urgendo & repugnando consumtum, obtendente sancto viro, fore ut fortasse illorum mores cum suis non bene convenirent. Illi contra, se dictis ejus in omnibus maxime obsequentes futuros constanter affirmant. Victus tandem Benedictus assensit. Cum vero monachos districtissime in officio contineret, nihilque illis de pristinæ vitæ licentia permitteret; contigit, ut factæ electionis eos pæniteret, sibique vitio verterent, quod hominem inexpertum, tractandis ingeniis ineptum, denique inclementem & misericordiæ expertem in suum caput elegissent. Adeo verum est, malos diu bonos non esse! Initio tamen iram taciti coquere, tantisper dissimulare, exspectare, dum forte adolescentis ignea illa vis nonnihil deferbuisset. Sed cum processu temporis nihil remitteret, eisque durum atque intolerabile videretur assueta relinquere, & mente veteri nova meditari; communi conjuratione in sancti Abbatis necem monstra illa conspirant. Monasterii usus ex communi ritu ferebat, ut primum abbati poculum in mensa benedicendum offerrent, singulis suos calices, dum iste suum a ministro oblatum precatione sacraret, benedicendos efferentibus. Illi ergo sancto viro poculum (horresco referens) veneno infectum dare constituunt. Dumque vitreum vasculum, in quo letalis potus continebatur, recumbenti Patri ad benedicendum ex more fuisset oblatum; is extensa manu signum crucis vasculo impressit, moxque quasi lapide impacto vas confractum in partes dissiliit. Intellexit protinus vir Dei in illo vase mortiferum poculum latuisse, quod vitale signum ferre non potuisset. Nec mora surrexit a mensa, & sine ulla commoti animi significatione, vultu placido convocatos fratres tanti sceleris reos benigne affatus est in hunc modum: Parcat vobis, fratres, omnipotens Deus! cur in me « id committere voluistis? Nonne prædixi vobis, nihil meis vestrisque moribus fo- « re commune? Ite ergo, & patrem vestris moribus consentientem quærite. ne- « que enim me in posterum habituri estis. In hæc verba discessit, certus fore ut, si in loco mansisset, dum protervos in sui obsequium flectere, & ad meliorem frugem compellere frustra conaretur, fortasse a mentis suæ statu dejiceretur, atque animo turbato a contemplationis scopo mentis suæ oculum deflecteret; sicque dum in dies illis emendandis luderet operam, fatigatus, minus de suo profectu sollicitus, & alieni expers inveniretur. Sic omnes fere sancti magis insignes fuere periculorum suorum virtutibus. Itaque ad amicam solitudinem rediit, & solus in superni illius spectatoris oculis habitavit secum: quippe qui in sui semper custodia pervigil & circumspectus, ante oculos conditoris se assidue statuens, se semper adspiciens & examinans, extra se mentis suæ oculum divagari nullo modo passus est, nisi si quando ex contemplatione supra se raptus, se ipse sub se reliquit. Hanc vero cogitationem a Deo in piissimi viri animum immissam fuisse exitus comprobavit. Ut enim æquanimiter ferendi sunt mali, dum in eis inveniuntur aliqui qui « adjuventur boni: sic e contrario deserendi sunt, ubi, bonis deficientibus, erga « malos omnino supervacuus est labor: maxime cum alibi spes alicujus proventus « affulget. Agit quippe in piorum animis divinus ille Spiritus, ut cum laborem « suum sine fructu esse considerant, in locum alium ad laborem cum fructu migrent. « quod in sancto Benedicto, atque ejus exemplo in aliis accidisse in subsequentibus videbimus. Locum, ubi prædictum monasterium situm erat, Vicovarum * esse tradunt, in sinistra Anionis ripa monti impositum, Sublacum inter atque Tibur: ubi hactenus fratrum Minorum conventus visitur; & intra montem excavatæ speluncæ, quas priscorum illorum monachorum latibula fuisse asserunt. In his una est, quam sanctus Benedictus inhabitasse fertur, modo in oratorium conversa. Illius loci specimen mecum communicavit noster Bernardus de *Montfaucon*, qui illud in suo Diario Italico exhibuit.

* *Vicovaro.*

ANN. CHR. 510.

XX. Galliæ res monasticæ.

Dum hæc in Italia geruntur, in Galliis res monasticæ magnopere crescunt, monasteriis cum novis conditis, tum antiquioribus auctis & amplificatis: quæ omnia, aut fere omnia in Ordinem nostrum subinde commigrarunt. Ex antiquioribus præcipua fuere in primis apud Lugdunum Insulæ-Barbaræ & Athanacense, quibus nonnulli sancti Justi basilicam addunt. In Jurensibus jugis Condatescense & Lauconnense virorum, ac Balmense puellarum. In Provincia Galliæ Lirinense & Massiliense sancti Victoris; Viennæ Grinniacense, apud Pictones sancti Hilarii in urbe, & in eadem diœcesi Lociagense & Hensionense. Apud Turones Majus-monasterium suburbanum, aliudque urbanum, sancti Martini postea dictum, præter Cainonense & Loccense: quibus Trevirensia duo, sancti Maximini & sancti Mathiæ, annumerari possunt.

Regnante super Francos Chlodoveo alia nova surrexere cœnobia: sancti Germani Autisiodorense, item sancti Petri apud Senonas, Miciacense apud Aurelianos; Divionense sancti Benigni, Reomaënse & Melundense in Burgundia, atque Nigellense, præter Arelatense virginum, quod Cæsarius illius urbis episcopus in gratiam Cæsariæ sororis suæ condidit. De utrisque, antiquis scilicet ac novis, quædam, ut in loco, hic præmittenda sunt, antequam ad prima Ordinis nostri cunabula descendamus.

XXI. Locociagense monasteriū. * Ligugé. * Le Clain. a Greg. Tur. de mirac. sancti Mart. lib. 4. c. 30.

Lociagensis * monasterii, quod sanctus Martinus non longe ab urbe Pictavorum ad Clenum * amnem construxit, ut exigua initia, sic etiam exiles progressus fuere, tametsi constans ad nostra usque tempora ejus status perseveravit. *Locus distat ab urbe Pictava*, inquit Gregorius [a], *quasi stadiis quadraginta, ubi monachorum catervam congregaverat vir beatus*. Istic ipse vixit ante episcopatum, ibidemque mortuum excitavit. Istic etiam *quidam ei se catechumenus junxit, cupiens viri sanctissimi institui disciplinis*, referente Severo Sulpicio: quæ catechumenorum institutio in sancti Pachomii monasterio, item in Bethleemitico, Hieronymo teste, aliisque non paucis obtinuit. Gregorius Turonum episcopus eumdem expetens locum, post celebratas sollemniter missas, abbatem percontatus est, an aliqua ibi miracula fierent. Quædam ei retulit abbas, in primis duorum paralyticorum, qui velum, quo cancellus tegebatur, osculati, sospitatem receperant. Hujus monasterii qui post Gregorium meminerit, invenio fere neminem, præter Defensorem ejusdem loci monachum, qui librum scintillarum, seu collectaneum ex Patrum sententiis, ad informandos mores defloravit *sub Ursino nutritore suo in cœnobio Locuciacensi sancti Martini*, ubi se in monachum attonsum fuisse testatur. Is forte est Ursicinus, qui sancti Leodegarii facta in litteras [b] retulit septimo sæculo exeunte. Processu temporis idem locus redactus fuit in Prioratum Malleacensi olim abbatiæ subjectum, qui nuper Pictavensi Patrum Societatis Jesu collegio addictus est. Supersunt adhuc, præter basilicam, regulares officinæ pæne omnes.

b V. hic lib. 17. n. 30.

XXII. Majus-monasterium. c Sever. Sulp. in ejus vita.

Sed longe illustrius fuit aliud sancti Martini monasterium, quod is episcopus
„ factus in suburbano Turonum loco exstruxit, Majus-monasterium subinde appel-
„ latum. Quippe cum ita [c] impleret episcopi dignitatem, ut non tamen propositum

monachi, virtutemque desereret; aliquamdiu adhærenti ad ecclesiam cellula usus est. At cum inquietudinem se frequentantium ferre non posset, duobus fere extra civitatem millibus monasterium sibi statuit. qui locus tam secretus ac remotus erat, ut eremi solitudinem non desideraret. Ex uno enim latere præcisa montis excelsi rupe ambiebatur: reliquam planitiem Liger fluvius, reducto paululum sinu, clauserat. Una tantum, eademque arta admodum via adiri poterat. Ibi ipse ex lignis contextam cellulam habebat, multique ex fratribus in eumdem modum. Plerique saxo superjecti montis cavato receptacula sibi fecerant. quales istic hactenus visuntur veterum illorum monachorum quædam cellulæ. qualis etiam beati Martini cellula basilicæ ejusdem monasterii inclusa cernitur, una ex tribus quas illic habebat, lectulus ejus dicta, quod in ea nocte somnum caperet, atque interdiu sederet, ut docent versus *super locum lecti ejus*, qui in hos desinunt: AN. CHR. 510.

Cellula namque fuit requies in nocte silenti,
Pro scamno & cathedra hæc quoque cella die.

Ejus disciplina.

Discipuli vero octoginta erant, qui ad exemplum beati magistri illic instituebantur. Nemo ibi quidquam proprium habebat: omnia in medium conferebantur. Non emere, aut vendere (ut plerisque monachis moris est) cuiquam licebat. Sanctus Basilius id licere ait, modo vendentes tantum de bona rei traditæ qualitate, ementes de solo pretio solliciti sint. Sanctus Benedictus minori pretio quam a sæcularibus vendi præcipit. Ars ibi, pergit Severus, exceptis scriptoribus, nulla habebatur: cui tamen operi minor ætas deputabatur: majores orationi vacabant. Rarus cuiquam extra cellulam suam egressus, nisi cum ad locum orationis conveniebant. Cibum una omnes post horam jejunii accipiebant. Vinum nemo noverat, nisi quem infirmitas coëgisset. quod sane mirum in illa vinetorum, quæ ibi crescunt, abundantia. Plerique camelorum setis vestiebantur: mollior ibi habitus pro crimine erat. Quod eo magis sit mirum necesse est, quod multi inter eos nobiles habebantur, qui longe aliter educati, ad hanc se humilitatem & patientiam coëgerant. Pluresque ex his postea episcopos vidimus, ait Severus. Quæ enim esset civitas aut ecclesia, quæ non sibi de Martini monasterio peteret Sacerdotem?

XXIII. Hæc de monasticis sancti Pontificis ritibus persequi nostri videtur instituti, maxime cum sanctus Benedictus eum, tamquam vitæ monasticæ exemplar, sibi patronum proposuerit, ædificatis in monte Casino in sancti Johannis Baptistæ & beati Martini honorem duobus oratoriis. Nec dubitem sanctum Legislatorem nostrum quasdam institutiones in suam Regulam transtulisse ex Severi Sulpicii relatione: qui cum ritum, quo ipse a Martino vivente acceptus est, commemorat, quasi quoddam Regulæ nostræ specimen ob oculos ponit. Miserum me! exclamat [a] Severus, pæne non audeo confiteri, cum me sancto convivio suo dignatus est adhibere. Aquam manibus nostris ipse obtulit: ad vesperum autem ipse nobis pedes abluit. Sermo autem illius non alius apud nos fuit, quam mundi hujus illecebras & sæculi onera relinquenda: ut Dominum Jesum liberi, expeditique sequeremur. Præstantissimum quoque nobis præsentium temporum illustris sancti Paulini exemplum ingerebat: qui summis opibus abjectis Christum secutus, solus pæne his temporibus evangelica præcepta implesset. Illum nobis sequendum, illum clamabat imitandum. Jam vero, pergit Severus, etsi facta illius explicari verbis utcumque potuerunt, interiorem vitam illius, quotidianam conversationem, & animum cælo semper intentum nulla umquam explicabit oratio: illam scilicet perseverantiam in abstinentia & jejuniis, potentiam in vigiliis & orationibus, noctesque ab eo perinde ac dies actas; nullumque vacuum ab opere Dei tempus, quo vel otio indulserit, vel negotio, sed ne cibo aut somno quidem, nisi quatenus naturæ cogebat necessitas. nulla umquam hora momentumque præteriit, quin aut orationi incumberet, aut insisteret lectioni. Quamquam etiam inter legendum, aut si quid aliud forte agebat, numquam animum ab oratione laxabat. Talem sibi suisque patronum proposuit sanctus Benedictus, qui discipulis suis pro speculo esset & exemplo. Ceterum sanctum Pontificem in monasterio, ejusque discipulos a carnibus abstinuisse illud argumento, quod ipsis Paschæ [b] diebus, non carnes, sed piscem, quasi pro quadam solitæ severitatis remissione, edere solitus erat.

[a] Sever. c. 26.
[b] Sever. dial. 3. c. 13.

ANN. CHR. 510.

XXIV.

a Greg. lib. 10. c. 31.

Majoris-monasterii basilicam *in honorem sanctorum apostolorum Petri & Pauli* Martinus ædificavit, ex Gregorio [a] episcopo Turonensi : cui Volusianus pontifex aliam *sancti Johannis* basilicam adjunxit, id est sancti Johannis Baptistæ, quæ nunc diruta est. Ejus exemplo sanctus Benedictus itidem oratorium exstruxit in honorem illius sanctissimi Præcursoris, qui monachorum veluti antesignanus & exemplar ab antiquis vitæ monasticæ cultoribus habitus fuit.

b id. ibid.

Porro nonnisi post mortem sancti antistitis dictum est Majus-monasterium, cum scilicet ædificato super ejus tumulum alio monasterio, primum illud hujus aliorumque ejusdem provinciæ monasteriorum comparatione Majus appellari cœpit. Primus sanctus Briccius, Martini in episcopatu successor, *basilicam parvulam* [b] super corpus ejus ædificavit. Briccio successit Eustochius, Eustochio Perpetuus. is *submota basilica*, quam prius Briccius ædificaverat, *miro opere aliam ædificavit ampliorem, in cujus absidam*, id est superiorem partem, sacrum ejus corpus transtulit anno quadringentesimo septuagesimo-secundo. Ab eo tempore posteriorem hanc basilicam insederunt monachi usque ad sæculi noni initia, rexeruntque monasterium istud abbates pietate ac merito illustres : quorum e numero fuit Leo, procedente sæculo sexto factus episcopus Turonensis. De Majoris-monasterii abbatibus nihil fere comperti habemus ante pontificatum Gregorii, cujus tempore Eustochius Majori-monasterio præerat.

XXV. Clarus & Maximus S. Martini discipuli.

c Sever. vita c. 25.

d Greg. Tur. de gl. Conf. c. 22.

* Chinon.

e Fortun. n. 58.

Ex sancti Martini discipulis præcipui, ne quid dicam de Septem-dormientibus, quos vocant, monachis, quorum tumuli in oratorio Majoris-monasterii basilicæ adhærente visuntur, duo fuére, Clarus & Maximus, ambo sacerdotio, ambo etiam sanctitate insignes. Clarus, *adolescens nobilissimus, mox presbyter*, teste [c] Severo, in quamdam cellulam cum aliquot fratribus secessit, monasterio proximam, ubi modo exstat oratorium ejus nomine ac titulo insignitum. Alter *virtutibus* [d] itidem *ac nomine Maximus*, occulere quod erat cupiens, *Insulam-Barbaram monasterii Lugdunensis* latendi studio se recepit : sed & eo in loco *manifestatus*, in patriam redire disposuit, abjecta, quæ sibi imposita fuerat, abbatis dignitate. At cum flumen trajiceret, cymba aquis oppleta demersus est in flumen, habens ad collum cum evangeliorum libro supellectilem sacerdotalem, id est *patenulam parvam cum calice* : sed divina opitulante virtute appulit incolumis ad litus ; reversusque in pagum Turonensem, ad castrum Cainonense *, monasterium collocavit, ubi & ipse obiit *plenus dierum*, ac sepultus miraculis claruit. Ejus loci abbas erat Flameris, qui ex tactu [e] epistolæ, a sancto Germano Parisiorum episcopo ad se scriptæ, monachum suum a febre liberavit.

XXVI. Insulæ-Barbaræ monasterium.

* la Saone.

* Les Masures de l'Isle-Barbe, par M. le Laboureur.

Jam inde itaque a sæculo quarto exsistebat in medio Araris * supra Lugdunum civitatem Insulæ-Barbaræ monasterium, sancto Andreæ primitus, deinde sancto Martino nuncupatum : cujus loci abbates clarissimi, Ambrosius, Maximinus, Licinius, & Benedictus, sub episcopis Eucherio, Lupo, Genesio, aliisque ; & sub
» Leidrado, hujus rei teste in epistola ad Carolum Magnum, ea pollebant auctori-
» tate, ut vices episcopi tum in lustranda diœcesi, cognituri, *utrum catholica fides*
» *recte crederetur, ne fraus hæretica pullularet* ; tum in remittendis retinendisque pec-
» catis, tum denique in regenda vacante ecclesia implerent. Non desunt qui Maximinum abbatem hic laudatum a Maximo, cujus modo mentio facta est, haud alium esse existiment, adstipulante in primis auctore, qui Rudera * Insulæ-Barbaræ, id est dissipatas ex veteri disciplina regulari, eo in loco per sæculares canonicos superiori sæculo eversa reliquias recollegit. Verum cum sub sancto Lupo episcopo Leidradus Maximinum reponat : omnino diversum a Maximo fuisse non modo nominum, sed etiam temporum ratio persuadet. Fuerat porro Lupus ante episcopatum Insulæ-Barbaræ monachus, quem Leobinus, is quem postea Carnutensis ecclesiæ præsulem factum dicturi sumus, in illo cœnobio habitaturus adiit.

ibid. p. 20.

Vulgata est in prædictis Ruderibus Eucherii antistitis epistola, *sancto ac venerabili & compresbytero Philoni* inscripta : qua Eucherius ab eo postulat, ut se confe-
» rat ad monasterium Insulæ-Barbaræ, Maximum ejus loci abbatem, qui de suo
» discessu ob inopiam cogitabat, hortaturus, ut ne locum deserat, certus, Euche-
» rium necessaria monachis provisurum. Se id unum speciatim ab eo petere, *ut do-*
» *mum pensilem*, quam Eucherius ipse construi jusserat, paratam esse curet cum
» membranis. quippe se cupere, si Deus annuerit, quadragesimam in insula cum

ipso terere. Interim trecentos modios annonæ, ducentos vini, totidemque casei libras, atque olei centum in monachorum usus assignare. quæ epistola, si vera & genuina est, Maximo abbati, sancti Martini discipulo, aptari potest. Siquidem Maximus iste pervenit ad tempus Egidii magistri militum in Gallia pro Romanis, qui castrum [a] Cainonense obsedit, id est ad medium sæculum quintum, quo Eucherius ecclesiam Lugdunensem regebat. Sub ejusdem etiam pontificatu Insulæ-Barbaræ præfuit Ambrosius abbas, in superiori Leidradi epistola memoratus, quem Asterio post Maximum substituunt vulgati indices Insulæ-Barbaræ abbatum. Hunc locum adiit sanctus Bonitus, rexitque Benedictus abbas Anianensis, ut suo loco dicemus: cujus gratia Carolus Magnus *codices suos*, ut in Leidradi epistola legitur, id est, bibliothecam, illuc direxit.

a Gregor. de gl. Conf. c. 22.

XXVII. Athanacense. * Ainay.

Præter hoc monasterium exstabat etiam tunc aliud apud Lugdunum Athanacense * ad confluentes Araris & Rhodani, ob id *Interamne* appellatum in vita sancti Romani abbatis Jurensis, *qui priusquam religionis professionem arriperet, quemdam venerabilem virum, Sabinum nomine, Lugdunensis Interamnis abbatem, viderat, ejusque strenua instituta, & monachorum illius vitam*, a quibus religiosæ vitæ exempla, librum vitæ sanctorum Patrum, eximiasque abbatum institutiones acceperat. Eo in loco martyrium passi sunt Martyres illi Lugdunenses, ob id Athanacenses dicti apud Gregorium Episcopum [b] Turonensem, qui eorum nomina commemorat. Exustis martyrum corporibus sacros cineres in profluentem Rhodanum tyrannus spargi præcepit. At nihilo minus fideles eos colligentes, miræ magnitudinis basilicam in eorum honorem ædificarunt, & sacra pignora sub altari reposuerunt. Basilicæ brevi adjunctum est monasterium, quod Salonius episcopus, Eucherii Lugdunensis filius, & post eum Brunechildis regina instaurasse perhibetur. Idem sæculo nono restituit Aurelianus, factus postea episcopus Lugdunensis, de quo suo loco.

b Gregor. lib. 1. de gl. mart. c. 49.

XXVIII. Sancti Justi.

Lugdunensibus monasteriis Bultellus [c] adjungit sancti Justi basilicam, propterea quod, auctore Sidonio, vigilias in ejus festo *alternante mulcedine monachi, clericique psalmicines concelebrabant.* quod argumentum nonnullis forte non satis firmum inde videbitur, quod in celebrioribus festis Patronorum tutelarium mos esset, qui etiam nunc Turonis in sancti Martini basilica servatur, ut clerici & monachi diversarum ecclesiarum, sibi succedentes, ordine quique suo divina officia peragerent. Verum cum ex actis sancti Baldomeri [d] habeamus, Viventium monasterii sancti Justi sæculo septimo abbatem fuisse, pro comperta haberi potest Bultelli sententia. In festo sancti Justi habita est [e] præclara illa sancti Aviti episcopi Viennensis collatio adversus Arianos coram Gundebaldo Burgundionum rege, episcopis à Stephano Lugdunensi de more invitatis *ad festivitatem sancti Justi, quæ instabat, in qua ob frequentiam miraculorum*, ait auctor, *fiebat concursus plurimus populorum.*

c Bultell. lib. 1. c. 4. n. 22.

d Bolland. 27. Feb.

e Spicil. to. 5. p. 110.

XXIX. Lirinense.

Ineunte sæculo quinto conditum est Lirinense monasterium, insigne illud sanctorum monachorum & pontificum seminarium, quod ceteris Gallicanis cœnobiis formam dedit. Ejus auctor Honoratus, generis consularis, relicta patria una cum Venantio germano fratre, primo quidem vitæ monasticæ institutorem habuit Caprasium abbatem, *angelica in insulis conversatione degentem.* Tum in Orientem ambo profecti, Achaiæ aliarumque gentium litora lustrarunt. At * Methonæ fratre mortuo, in patriam reversus Honoratus alliciente Leontio Foro-Juliensi episcopo, « vacantem & venenatorum animalium metu inaccessam insulam Lirinensem subit. « moxque ad ejus ingressum, *fugit horror solitudinis, cedit turba serpentum.* Hic pri- « mum illigatur invitus clericatus officio, tametsi ante suum e patria discessum jam « redactæ essent *ob breves capillos luxuriantes comæ*; & tandem sacerdotio initiatur; « & qui venire ad dignitatem detrectaverat, ad ipsum dignitas venit. Verum ille « tam integram in sacerdotio monachi humilitatem conservabat, quam plene mona- « chus sacerdotis merita possederat. Constructo istic monasterio, certatim jam illuc « omnis regio quærens Deum properabat. Nulla terra, nulla natio in monasterio « illius cives non habebat. Impiger, festinus, infatigabilis perseverabat, prout cujus- « que natura ferebat; hunc secreto, illum palam aggrediens; hunc severe, illum blan- « decompellans; incredibili cura, ne quem tristitia affligeret, ne quem nimiis labori- « bus gravaret, ne quis nimia quiete torpesceret; valentes corpore a desidia semper « excutiens, ferventes spiritu cogens ad requiem. Omnium vires, omnium animos, « omnium stomachos instinctu quodam Dei noverat, vere servus omnium factus per «

* Moudon.

AN. CHR. 510. » Christum Jesum. Hæc illius jugis opera, jugis intentio erat, levigare omnibus jugum Christi. Utinam ad tale exemplar sese conformarent monasteriorum rectores!

XXX. Divisæ ibi cellulæ. Mistum erat principio ex cœnobiali & anachoretica vita Lirinensium institutum. *Ingens fratrum cœnobium & congregationem* appellat Cassianus in Præfatione undecimæ Collationis ad Honoratum Lirini abbatem & Eucherium. qui Eucherius in epistola de laude eremi de Lirino agens: *Hæc nunc*, inquit, *habet sanctos senes illos, qui divisis cellulis Ægyptios Patres Galliis nostris intulerunt.* Itaque instar lauræ erat monasterium Lirinense. unde apud Sidonium [a] in epistola ad Faustum, Lirinenses *cellulani* appellantur. Idem in Majori-monasterio, idem in Insula-Barbara ritus; paullo diversus in Tarnatensi, ubi divisis quidem cellulis, sed conjunctis, monachi commorabantur. Contrarium morem induxit in Condatescense monasterium Augendus, qui, *refutato archimandritarum orientalium more, omnes univit in medium, & destructis mansionum ædiculis*, quæ tunc etiam apud Jurenses monachos in usu erant, *uno cunctos secum xenodochio quiescere fecit: ut quos causa unitæ refectionis una claudebat ædicula, discretisque lectulis una ambiret & mansio.* Pertinebant hæ Lirinensium cellulæ etiam ad Lerum insulam, vulgo sanctæ Margaritæ dictam, ubi versabatur ante Lugdunensem episcopatum Eucherius, qui in epistola de laude eremi Lirinum suam vocat. An vero in unum omnes ad officia divina statis horis (quod solis sabbatis ac dominicis apud Ægyptios monachos fiebat) & ad refectionem convenirent, difficile dictu est, uti & factu. Si de officio divino interpretandus est Sidonius [b] in epistola ad Faustum, ex Lirinensi « abbate episcopum Reiensem, ubi idem Faustus preces insulanas de senatu Lirinensium in suam urbem transtulisse laudatur; sollemnes quotidiani officii horas apud Lirinenses viguisse inde comprobatur. Sane in vita sancti Cæsarii *canonicam modulationem monachi* legimus: ad refectionem quod attinet, is de exigua *oleris seu pulticulæ coctione, quam sibi dominico die præparabat, usque in alteram dominicam trahebat.* quæ res, nisi privata erat quorumdam districtio, anachoreticum vivendi genus designat. Quamquam non sic a se se invicem discreti erant Lirinenses, ut omnem communis vitæ rationem excluderent. Sane Faustus, abbas tertius, in homiliis suis ad Lirinenses, quæ exstant in codice regularum, de cœtu illo agit, non secus ac de vera congregatione monachorum: ubi rogat eos [c], *ut obedientiam, humilitatem, caritatem, non solum senioribus & coæqualibus, sed etiam junioribus exhibere jugiter studeant.* quod non facile in se se invicem præstare possunt anachoretæ. Sed & in epistola [d] ad Ruricium, *insulanam angelicæ congregationis militiam* vocat.

a Sidon. lib. 9. epist. 3.
b Sidon. lib. 9. epist. 3.
c Faust. hom. 3.
d id. epist. 5.

XXXI. Sub qua regula. Reliqua inclyti hujus cœnobii instituta primaria operosum est explicare per partes. Nec licet recurrere ad Cassiani instituta, quæ necdum eo tempore, quo Honoratus Lirinum excolere cœpit, scriptis mandata erant. Probabilior est conjectura de sancti Macarii regula, quam Johannes abbas istic institutus Reomaënsibus suis imposuit. In summa, orientalium monachorum disciplinam æmulari videbantur. Idem Faustus in homilia tertia abbatem & præpositum loci designat: tum meminit regulæ, voti, habitus peculiaris a sæculari diversi. Quippe agens de iis, qui retento habitu *a corpore congregationis* recedebant: *Isti tales*, inquit, *nesciunt quid voverunt.* Nam licet *nomen atque habitum promissionis suæ custodire videantur*, animæ illorum negligentiis tabescunt ac diffluunt. tum subdit: *Et quid gravius, quam ut subito eradiceris de loco, ad quem te Dominus tuus vocaverat? oblivisci subito fraternæ societatis & consolationis, oblivisci loci illius, in quo primum dulcissimum habitum mutasti, & nomen sæculare exuisti?* Ceterum magnam in illa insula fuisse monachorum parsimoniam & vitæ severitatem, discimus ex his Sidonii ad Faustum versibus:

——— Vixque otia somni,
Vix coctos capture cibos. Abstemius ævum
Ducis, & insertis pingis jejunia psalmis.

XXXII. Abbates primi Lirinenses. Honorato, ad insulas Arelatenses post Patrocli necem, quam anno vicesimo sexto supra quingentesimum Prosperi chronicon reponit, rapto, successit Maximus, dignus habitus, *cui fundator ille Lirinensis* [e] *navis post se gubernacula committeret.* Is *plenis septem annis ibidem Christi gregem pavit*, ut legitur in oratione

e Eucher. ep. de laude eremi.

ejus funebri, quam Fausto ejus successori recte vindicat post Vincentium Barralem Josephus [a] Anthelmius, a quo multum lucis accepit historia Lirinensis. *Annorum hebdomada*, sic idem Faustus loquitur, *transacta*, ambierunt illum in episcopum Antipolis & Forojulium: *qua ille suspicione percussus, tristem parat egressum, & longinquum meditatur exsilium:* sed Reium * tandem prævaluit, eumque antistitem habere meruit. Maximum in regimine Lirinensi anno quingentesimo tricesimo-tertio excepit Faustus, idem itidem Maximi in sede Reiensi successor. quod egregie his versibus exprimit Apollinaris Sidonius:

ANN. CHR. 510.

[a] Anthelm. de inie. eccl. Forojul. p. 89.

* Riez.

——————Fuerit quis Maximus abbas,
Vrbem tu cujus, monachosque antistes & abbas
Bis successor agis.

Fausto ad ecclesiam Reiensem abeunti suffectus Nazarius sancti Stephani cœnobium virginum in Arluco * exstruxit, in colle peramœno ad oram maris & ad ripam fluvii Siagnæ *: cujus parthenonis ecclesiam sub titulo sancti Stephani dedicari curavit. Hoc cœnobium sanctus Aigulfus abbas sæculo sexto instauravit, eidemque Angadrismam abbatissam præposuit. Porcarius abbas, Nazarii successor, Abboni administrationem morte resignavit ineunte sæculo sexto.

* Arluë.

* La Sianë.

XXXIII. Viri illustres

Sub his abbatibus floruere quam plurimi viri pietate, doctrina, pariterque dignitate illustres. Enituit in primis Hilarius, Honorati popularis, ac forte consanguineus, discipulus, & in sede Arelatensi successor: cujus causa is, plus jam *infirmitatibus* [b], quam ætate gravis, patriam olim fastiditam, *non refugiens tanti itineris laborem*, non dedignatus est repetere, ut adolescentem, *jam amicum sæculo*, sed *contumacem Deo*, ad Christi militiam adduceret. Hanc patriam, quam Hilarius in vita Honorati, & Honoratus Massiliensis episcopus in vita ipsius Hilarii, de industria reticent, multum a Lirino distitisse verba mox relata probant, quæ nonnulli ad Campaniam, alii ad Belgicam primam trahunt. Nobilem tironem multa sollicitudine informavit Honoratus: qui tantæ caritati vicem aliquam rependere conatus est, scripta de ejus gestis præclara oratione, qua nullum fere per id tempus illustrius monumentum. Discedentem Lirino antistitem jussus sequi Hilarius, quam propere rediit ad amicam Lirinum. Quantus amor eremi [c] fuit, ait vitæ scriptor, " apud quem beati Honorati dilectio non potuit studio caritatis imminui; sed ardentissi- " ma compunctionis flamma! Unde ad eum Eucherius: Magno animo egressus du- " dum de domo tua & de cognatione tua, usque in mare magnum recedentia eremi " secreta penetraveras: majore tamen virtute repetita est à te eremus, quam petita. " nempe quod eremum ingressus, Honoratum habuit ducem & magistrum: at redeuntem ad familiare eremi secretum unus solitudinis amor retulit. Mortuo post duos annos Honorato suffectus est in sede Arelatensi Hilarius, quam ad annum sæculi quinti undequinquagesimum rexit: siquidem hoc anno data est Leonis Magni epistola ad Ravennium ejus successorem. Obiit ipse, cum ætatis *vix* [d] *quadragesimi-octavi anni circulum impleret.* ac proinde Honorato successit anno ætatis vicesimo-octavo. Sancto Caprasio, Honorati primo institutori, jam episcopus " adfuit morienti: ubi tunc temporis sanctum Faustum, presbyterum pariter & ab- " batem, ita futurorum præscius honoravit, ut inter se & sanctos sacerdotes Theo- " dorum & Maximum compelleret residere. Ex quibus intelligas, beatum Capra- " sium, quem jam *senem perfectæ consummatæque virtutis* primum adiit Honoratus, non ante annum sæculi quinti tricesimum-tertium ad superos abiisse: cum eo ipso tempore jam sedem Reiensem iniisset Maximus, qui regimen cœnobii Lirinensis non ante annos ab Honorati ex insula discessu septem Fausto abbati resignavit. Quod idcirco lubet observare, ut Lirinensis monasterii primordia non ante sæculi quinti initium statuenda esse demonstremus.

[b] Hil. in Vita Honorati.

[c] Honorati in ejus vita.

[d] Ibid.

XXXIV. S. Hilarius.

Præter Honoratum ac Maximum Eucherius celebrat reverendi nominis Lupum, qui postea Trecensis episcopus fuit; ac *germanum ejus Vincentium, interno gemmam splendore perspicuam*; ad hæc *venerabilem ætate Caprasium, veteribus sanctis parem*, qui Honorati primus, ut jam dixi non semel, institutor, ejusdem postea tantum-non discipulus Lirini exstitit. Longe plures omittit Eucherius, quibus duos præ ceteris præfert, Lupum & Vincentium, Hilario scribens, quod Hilarii sororem

ANN. CHR. 510. Pimeniolam Lupus quondam in matrimonio habuisset: sed ea dimissa, Lirinum se recepisset.

XXXV. Lupus. Lupum Tulli-Leucorum in prima Belgica, ut in ejus actis apud Surium, nobili in primis genere oriundum, *post desudatas militiæ Lirinensis excubias*, episcopum factum fuisse auctor est Sidonius [a], & quidem anno quadringentesimo vicesimo-septimo, proximo post Honorati, cujus discipulus fuit, electionem in episcopum Arelatensem. *Summa homini*, inquit Sidonius [b], *cura de litteris, sed maxime de religiosis, in quibus eum magis occupat medulla sensuum, quam spuma verborum.* Denique *pontificum Gallicanorum facile principem* fuisse, quod ait idem Sidonius, probat tum legatio in Britanniam cum sancto Germano episcopo Autisiodorensi contra Pelagianos, tum repressa Attilæ tyranni ferocia.

a Sidon. lib. 6. ep. 1.
b id. lib. 7. ep. 13.

XXXVI. Vincentius. Vincentius Lupi germanus frater, relicta, quam primo sectatus est, sæculari militia, Lirinensem Honorato duce amplexus est. Presbyter factus elegantissimum Commonitorium, quo omnium hæreseon monstra confodit, scripsit anno sæculi quinti tricesimo-quarto, sub regimine Fausti abbatis. Ad hoc negotium illum *non solum fructus operis, sed etiam consideratio temporis & opportunitas loci* invitavit. Tempus, ut aliquid de tempore raperet, *quod in vitam proficiat æternam*: locus, quod *secretum monasterii incoleret habitaculum, ubi absque magna distractione* Deo, rebusque divinis vacare possit. Sed & monastici propositi rationem in id convenire dicit, quod *variis ac tristibus sæcularis militiæ turbinibus* expeditus, *tandem in portum religionis* appulerit. Obiisse ante annum ejusdem sæculi quinquagesimum, viris eruditis persuasum est.

XXXVII. Veranus & Salonius. Discipulos habuit præ ceteris Veranum & Salonium Eucherii filios, uti Eucherius ipse testatur in epistola ad Salonium, libro de quæstionibus veteris ac novi
» Testamenti præfixa: ubi Salonius, *vixdum* decem natus annos, eremum Lirinen-
» sium ingressus, inter illas sacras manus, non solum imbutus memoratur, verum
» etiam nutritus sub Honorato patre illo primo insularum, postea ecclesiarum ma-
» gistro: tum sub beatissimi Hilarii, tunc insulani tironis, sed jam nunc, inquit,
» summi pontificis, doctrina formatus per omnes spiritalium rerum disciplinas; postea
» consummatus a sanctis viris Salviano atque Vincentio, eloquentia pariter, scien-
» tiaque præeminentibus. Tandem ambo, Veranus & Salonius, episcopi fuere, uti & Valerianus, itidem Lirinensis, cujus præclaras aliquot homilias habemus, idemque episcopus sedis Cimelenensis, quæ postmodum Nicium translata est. An idem fuerit ille Valerianus Eucherii consanguineus, ad quem insignis exstat ipsius Eucherii epistola de contemtione rerum humanarum, mihi non satis compertum, nequidem ex his quæ in utramque partem versavit eruditus Anthelmius [c], tametsi in affirmantem sententiam propendet animus. Ad Salvianum quod attinet, fuit ille quidem Honorato carorum suorum unus [d], & apud Lirinum aliquando hospes, ubi Salonium eloquentiæ præceptis imbuit: sed non monachus.

c Anthelm. de Forojul. p. 212.
d Hilar. in vita Honorati.

XXXVIII. Faustus. Præclara sunt quæ de Fausto, monacho primum, & post Maximum Honorati successorem abbate Lirinensi, prædicat Apollinaris Sidonius tum in duabus ad eum epistolis, tum in carmine eucharistico ad eumdem. Maximo abbati anno tricesimo-tertio supra quingentesimum, ut jam dixi, successit: sub cujus regimine gravis orta est ipsum inter & Theodorum Forojuliensem episcopum controversia de jure ipsius diœcesani episcopi in Lirinenses, de qua inferius agendum. Maximum mortuum insigni oratione prosecutus est; quæ inter vulgatas Eusebii Emisseni homilias reperitur, eumdemque in cathedra Reiensi excepit. Is episcopus precum peritus insulanarum, ut Sidonii [e] verbis utar, quas de palæstra congregationis eremitidis & de senatu Lirinensium cellulanorum in urbem quoque Reium transtulerat, nihil ab abbate mutatus est per sacerdotem: quippe cum novæ dignitatis obtentu rigorem veteris disciplinæ non relaxaverit. Et tamen in tanta vitæ severitate ejus *annos* * *dextera* [f] *numeravit*, teste Sidonio, ac proinde annum ætatis centesimum excesserat tum, cum hanc epistolam scriberet Sidonius, qui anno sæculi quinti septuagesimo-secundo episcopatum iniit. Idem auctor in eadem epistola Fausti libros laudat, ejusque studium erga philosophiam, quæ raso capillo superfluæ religionis, ac supercilio scientiæ sæcularis, ab ipso semper adamata est.

e Sidon. lib. 9. ep. 3.
f ibid. ep. 9.

* Qui olim per digitos numerabant, quæ ars indigitatio vocabatur, a sinistra manu incipiebant usque ad numerum centesimum, in quo ad dexteram transibant.

Hæc

AN. CHR. 510.

Hæc ab annis, inquit, veſtra jam dudum pediſequa primoribus, hæc tuo lateri comes inſeparabilis, ſive in palæſtris exercereris urbanis, ſive in abſtractis macerarere ſolitudinibus. Hæc athenæi conſors, hæc monaſterii, tecum mundanas abdicat, tecum ſupernas prædicat diſciplinas. Fauſti pietatem, qui ejus homilias legerit, religionemque fatebitur cum eccleſia Reïenſi, quæ ejus diem feſtum colit ſeptimo-decimo calendas Februarii, quamvis in Semipelagianorum errorem, ante Concilium Arauſicanum ſane veniabilem, impegerit. Brittonem fuiſſe, ſive ex minori, ſeu potius ex majori Britannia oriundum, colligimus ex patria Riocati antiſtitis ac monachi, qui *bis peregrinus*, utpote monachus & extra patrium ſolum exſiſtens, quædam volumina *Britannis* pro ipſo reportans, ea Sidonio [a] legenda permiſit. Hic eſt Riocatus, qui in vetuſtiſſimis Litaniis Anglicanis [b] Sanctus appellatus eſt ante annos fere nongentos, neſcio an idem qui ſanctus Riochus dicitur in actis ſancti Wingaloei abbatis Landvenecenſis in minori Britannia.

a *ibid.*

b *Vet. Anal. to. 2. p. 672.*

Porro in Fauſti operibus elucet non modo eloquentia haud vulgaris, ſed & pietas, ſi errata Semipelagianorum excipias. Præclara ſunt in primis quæ in homiliis ſuis ad monachos, & in nonnullis quæ ſuperſunt epiſtolis ſcripſit: qualia ſunt quæ de lectione habet in epiſtola ad quemdam monachum Græcum, qui in errorem Neſtorianum lapſus erat, ubi eum monet, ut rectum animi ſui ſenſum, qui multæ elationis pondus non ſuſtinet, magis laboris occupatione caſtiget; ita caveat nimiam lectionem, ut cordi parum capaci, tamquam ſumti immoderatius vini periculoſam ebrietatem: numquam cogitationibus ſuit credat, ſed magis imitanda legat, quam legenda conſcribat.

XXXIX. Lis de privilegio Lirinenſi.

Sub Fauſto, ut mox dicebam, Lirinenſi abbate gravis exarſit inter ipſum & Theodorum epiſcopum contentio de jure diœceſani epiſcopi in monaſterium Lirinenſe. Hoc primum ſitum fuit in diœceſi Forojulienſi: nunc vero in Antipolitana ſeu Graſſenſi. Honoratus loci conditor principio ita pepigerat cum Leontio epiſcopo, ut Lirinenſes clerici atque altaris miniſtri à nullo, niſi ab ipſo epiſcopo, vel ab eo, cui permiſiſſet, ordinarentur; chriſma ab eodem acciperetur: laïca vero omnis monaſterii congregatio à ſolo abbate penderet. Anno quadringenteſimo triceſimo-ſecundo Kalendis Decembris ſanctus Leontius obiit, altero anno poſt ſanctum Honoratum. Leontio ſubrogatus Theodorus ex abbate Stœchadum inſularum, ſive novo decreto Concilii Chalcedonenſis, quod monachos epiſcopis ſubjiciebat, elatus, ſeu quavis alia ductus ratione, intra limites pacti cum Leontio initi conſiſtere noluit: ſed omnem in monachos Lirinenſes auctoritatem ſibi vindicare molitus eſt, & Fauſtum abbatem ſibi repugnantem tantum-non ſacris interdixit. Ubi nata eſt hæc controverſia, comprovinciales vicinoſque epiſcopos in varias partes diſtraxit, aliis pro Theodoro epiſcopo, aliis pro Fauſto, ejuſque monaſterio ſtantibus. Lirinenſibus favebant præ ceteris Maximus Reïenſis, & Valerianus Cimelinenſis, ex grege Lirinenſi electi ad epiſcopatum. Cum hæc lis latius ſerperet, Arelate convocati ſunt a Ravennio metropolita epiſcopi ad eam componendam. Annum ſignat Sirmundus quinquageſimum-quintum ſupra quadringenteſimum, a Chalcedonenſi Concilio quartum; Anthelmius quinquageſimum, ratus, Theodorum, ſi hic conventus Chalcedonenſi poſterior fuiſſet, ejus decreto adverſus Lirinenſes uſurum fuiſſe. Res magna civilitate & æquitate ſic geſta eſt.

XLI. Concilii Arelatenſis hac de re decretum.

Ravennius metropolita, cum hæc contentio longius procederet, ſcandalo inde naſcenti modum impoſiturus, audientiam ad tertium Kalendas Januarias Arelate indixit. Epiſtola generalis hac de re ad epiſcopos, prætermiſſo Theodoro epiſcopo, ſcripta, in qua, Lirinenſes tantum & Ruſticum epiſcopum blande compellat, his verbis uſus eſt ad Lirinenſes. *Beatitudinem vero veſtram præcipue adeſſe convenit, quos inſula ipſa, velut ſinu quodam genitricis fovens, ad eam gratiam, quæ nunc in vobis eſt, Domino inſtigante perduxit.* tum ad ſanctum Ruſticum: *Ac præcipue beatitudo veſtra ut adſit, primum deprecamur, quia gravior infirmitas neceſſario medicos peritiſſimos requirit.* Erat is Ruſticus antiſtes Narbonenſis, ex monacho, ut probat ejus inſcriptio Narbonenſis ab eruditiſſimo Baluzio primum relata in prioribus ad Salvianum [c] Maſſilienſem notis, tum in ſecundo tomo Capitularium; idem, ut ipſi videtur, cui ſanctus Hieronymus epiſtolam quartam de recta monachorum vivendi ratione ſcripſit: quem Lirini, vel in Stœchadibus inſulis mona-

c *Baluz. in notis ad Salvian. pag. 402.*

ANN. CHR. 510.

chum fuiſſe veri ſimillimum eſt. Huic ergo Synodo interfuerunt metropolitæ, Ravennius Arelatenſis, & Ruſticus Narbonenſis, cui ex Zoſimi decreto præeminebat Arelatenſis: epiſcopi, Nectarius Dinienſis, Florus Tricaſtinenſis, Conſtantius forte Ucetienſis, Aſclepius Aptenſis, Maximus, alius forte a Reïenſi, quod is, uti & Valerianus, in conſeſſu non comparuiſſe videantur, utpote Lirinenſibus addicti; Juſtus an Valentinenſis, Salonius incertæ ſedis, tametſi Genuenſis in ſchedis Athanacenſibus dicitur; Ingenuus Ebredunenſis, Inantius, Zoticus, & Chryſantus incertarum ſedium epiſcopi. Omnes in ſecretarium ſeu ſanctiorem eccleſiæ Arelatenſis partem convenere. Ibi prece ad Dominum præmiſſa, nullo extrinſecus arbitro interveniente, ut ſcilicet majori cautela, ut in pios viros, res « gereretur, cum de remedio ſcandali pertractaſſent, placuit, ut omnibus, quæ in » controverſiam venerant, ſollicite ventilatis, Theodorus Forojulienſis, *utpote an-* » *tiquus abbas & epiſcopus*, exoraretur, ut ſe facilem ac benignum adverſus Fauſ- » tum abbatem, ejuſque monachos ſe præberet *ad recipienda ſatisfactionum remedia*; » & ſanctum presbyterum & abbatem Fauſtum, *indulta, ſi qua illi eſſet, culpæ venia*, » in priſtinam caritatem & concordiam denuo admitteret, ſolita ei ejuſque mona- » chis vitæ ſubſidia in poſterum conferendo: denique id ſibi tantummodo in eos » vindicaret, quod deceſſor ſuus ſanctæ memoriæ Leontius epiſcopus vindicaverat: *nempe ut clerici, atque altaris miniſtri, nonniſi ab ipſo, vel cui ipſe injunxerit, ordinentur: chriſma nonniſi ab ipſo ſperetur: neophyti ſi fuerint, ab eodem confirmentur: peregrini clerici, abſque ipſius præcepto, in communionem vel ad miniſterium non admittantur. Monaſterii vero omnis laïca multitudo ad curam abbatis pertineat, neque ex ea epiſcopus ſibi quidquam vindicet, aut aliquem ex illa clericum, niſi abbate pe-* » *tente, præſumat.* Hoc enim & rationis, & religionis plenum eſſe, ut clerici ad » ordinationem epiſcopi debita ſubjectione reſpiciant: laïca vero omnis monaſterii » multitudo ad ſolam ac liberam abbatis proprii, quem ſibi ipſa elegerit, ordina- » tionem diſpoſitionemque pertineat, Regula, quæ a fundatore ipſius monaſterii » dudum conſtituta eſt, in omnibus cuſtodita. Hoc eſt ſollemne ac celebre illud Arelatenſe decretum, quod ſubſequentibus monaſteriorum privilegiis primam formam dedit, in Carthaginenſi concilio ſub Bonifacio primate laudatum: ad cujus notitiam quædam hic paucis obſervare juvat.

XLI. *Notabilia de clericis & laïcis apud monachos.* In hoc decreto diſtinguuntur apud Lirinenſes clerici, miniſtri altaris, laïca multitudo. Clerici tunc dicebantur, non a tonſura, ſed a quovis officio eccleſiaſtico cantoris, æditui, œconomi, notarii, vel defenſoris: miniſtri altaris a quolibet ordine ex minoribus, majoribuſve: laïci, ſimplices monachi, ejuſmodi officiorum & Ordinum expertes. qui ut a laïcis ſæcularibus ſecernerentur, aliquando *laïci majoris propoſiti* appellati. Dicitur vero *laïca multitudo*, quod plures tum eſſent ejuſmodi laïci, quam clerici & miniſtri altaris apud monachos. Non paucos tamen, ſaltem ævo Gregorii Magni, clericos majores Lirini exſtitiſſe, probat ejus epiſtola ad Stephanum abbatem: ubi *presbyteros, diaconos*, cunctamque congregationem unanimes ibidem vivere gratulatur. Fructuoſus Bracarenſis epiſcopus in capite ultimo Regulæ primæ, monachos diſtinguit a laïcis monaſterii, his verbis: *Monachi in monaſterio ſancte, & pudice, atque honeſte viventes perſiſtant: laïci foris abbatis vel præpoſiti mandata perficiant.* Tales ſunt quos modo Converſos appellamus. At de ejuſmodi laïcis in ſuperiori decreto ſermonem non eſſe, ſed de monachis, ex eo eruitur, quod ad laïcam illam multitudinem pertinebat electio abbatis Lirinenſis. Sæculo ſexto & ſequentibus clerici & monachi nomina promiſcue uſurpabantur, ut alias videbimus.

XLII. Quod de ordinibus a diœceſano epiſcopo, vel ſaltem ejus permiſſu ab alio ſuſcipiendis ſtatuitur, in pleriſque monaſteriorum antiquioribus privilegiis itidem inculcatum eſt: at proceſſu temporis, cum diœceſani epiſcopi omnimodam ab ordinandis ſubjectionem exigerent, alia privilegia ſubinde obtinuere monachi, ut Ordines a quovis epiſcopo poſſent ſuſcipere. quod etiam de chriſmate ſtatutum eſt.

XLIII. Addit decretum, monaſterii omnem laïcam multitudinem ita ad curam abbatis pertinere, ut epiſcopus ſibi ex ea *quidquam* non vindicet. cui rei quoddam temperamentum pro aliis, quæ ſimili privilegio non gaudebant, monaſteriis adhibitum eſt, non tam pro diſciplina interiori, quæ abbatibus reſervata eſt, quam pro exteriori, ne videlicet extra monaſteria vagarentur: quod fieri vetat canon quar-

tus concilii Chalcedonensis : neu ad sæculum aut ad sæcularia vota relaberentur : quod multis aliis conciliis cautum est. Denique nullum ex monachis clericum, *nisi abbate petente*, ordinare permittitur episcopo : ne hac specie monachos a potestate abbatis eximere videretur. Duo tunc erant apud monachos clericorum ordines : uni, qui petente abbate & cœtu monachorum ad usum monasterii : alii, qui permittente abbate ad petitionem episcopi ordinabantur. Primi generis clerici nequaquam a monasticis functionibus & vinculis eximebantur, sed intra monasterium, cui quodam modo alligati & incardinati erant, consistere debebant : posteriores ab ejusmodi vinculis expediti erant, quatenus exterioribus Ordinis sui muniis adversabantur. quod ex Gregorii M. epistolis, & ex his quæ alibi dicemus, perspicuum erit.

ANN. CHR. 510.

XLIV. Abbatis electio.

Ad hæc libera abbatis electio monachis asseritur. quod non primum a Leontio episcopo concessum, sed ab ipsis cœnobialis vitæ primordiis in more positum fuit, naturali æquitate dictante, ut suum quævis familia superiorem eligeret. Sic in monasteriis Pachomianis ab initio, sic in aliis omnibus subinde usus obtinuit. At cum nonnulli præpotentes, sive episcopi, sive sæculares, jus instituendi abbatis sibi tribuerent ; obtenta sunt ad revincendam eorum potentiam privilegia a regibus & pontificibus Romanis, quæ antiquam monachorum libertatem tuerentur, non jus adventicium tribuerent.

XLV. Neophyti in monasteriis, qui.

Qui sint illi neophyti, quos confirmari ab episcopo concilium decernit, facile intelliges, si recogites, quod jam superius [a] observatum, moris tum fuisse, ut apud monachos catechumeni erudirentur ad baptismum. In quadam Theodori abbatis, Pachomii discipuli, epistola, quæ Regulæ Pachomianæ in codice regularum subjecta est, memorantur *catechumeni qui sunt in monasteriis, exspectantes gratiam spiritualis mysterii*. & sanctus Hieronymus in epistola ad Pammachium conqueritur, quod Johannes episcopus Jerosolymitanus *competentibus* suis, qui erant in monasterio Bethlehemitano, baptismum conferre nollet. Denique, ut multa id generis exempla prætercam, sanctus Euthymius abbas multos ejusmodi catechumenos Saracenos erudiisse, & sacro lavacro regenerasse perhibetur. Plura iterum hac de re inferius. [b]

a *supra n.* 21.

b *hic lib.* 5. *n.* 51.

XLVI. Theodorus episcopus Forojuliensis.

Nec illud omittendum quod Patres concilii Arelatensis Theodorum Forojuliensem compellant, ut Lirinensibus mitiorem se præbeat, *utpote antiquus abbas & episcopus*. quippe non decere, ut qui abbas fuerat, severiorem in monachos exhiberet se se ; & qui antiquus episcopus, juvenum præfervidum zelum præferret. Theodorus iste, ut jam monui, abbas in Stœchadibus * prope Massiliam insulis fuerat : cui, simulque Joviniano & Leontio itidem abbatibus, Cassianus postremas septem Collationes inscribit, de Theodoro primum, dein de aliis duobus sic loquens. *Posterior siquidem vestrum*, nempe Theodorus, *illam cœnobiorum sanctam atque egregiam disciplinam in provinciis Gallicanis antiquarum virtutum districtione fundavit : ceteri vero non solum cœnobialem professionem monachos apprime expetere, verum etiam anachorethicam, &c.* quod non ita intelligendum, quasi Theodorus in Galliis vitæ monasticæ auctor primus fuerit, cum sancto Martino potius id acceptum referri debeat : sed quod eam primus in illas insulas vel oras intulerit. Tantum de concilio illo Arelatensi, cujus decreto se se tuitus est Petrus abbas monasterii Byzacenæ provinciæ adversus Liberatum ejusdem provinciæ primatem, ut inferius * dicturi sumus.

* *Les Isles d'Hieres.*

* *ad an.* 525.

XLVII. S. Cæsarius monachus Lirinensis.

Post Faustum abbatem Lirinensibus præfuit Nazarius, Arlucensis parthenonis auctor, ad annum sæculi quinti septuagesimum-secundum. Nazario successit sanctus Porcarius abbas, qui Cæsarium, eximium illum postea episcopum Arelatensem, Lirinum admisit. Is statim ab ipso tirocinio in omnibus vitæ religiosæ exercitiis adeo strenuum & indefessum se exhibuit, ut, quem instituendum susceperat Porcarius, non tironem, sed perfectum discipulum se invenisse gauderet. Remotus a cellerarii officio, quod morosior nonnullis ac severior videretur, ita se legendi, psallendi, orandique & vigilandi assiduitate mactavit, ut corporis sui vires prorsus debilitaverit, tanta inedia conficiendo, *ut de exigua oleris seu pulticulæ coctione, quam sibi dominico die parabat, usque in alteram dominicam victum traheret*. Hinc valetudinem contraxit, cui curandæ Arelate missus, à Firmino viro illustri, & proxima ipsius illustrissima matrefamilias Gregoria, quorum in clericos & monachos

Infirmus Arelate missus.

ANN. CHR. 510.

atque in pauperes eximia caritas erat, benigne excipitur. Dum in ea urbe moratur Cæsarius, in animum inducunt boni illi hospites, ut, quatenus valetudo ejus sineret, cuidam sibi familiarissimo Pomerio clarissimo rhetori, Afro genere, qui tum illic versabatur, eloquentiæ præceptis imbuendus traderetur, quo *monastica in eo simplicitas sæcularis scientiæ disciplinis* expoliretur. At quoniam Deus piissimi adolescentis animum ad una sapientiæ cælestis studia impellebat, *eruditionis humanæ figmenta non recepit, quem per se sibi divina gratia præparaverat.* Accessit visum de dracone, qui dormientis scapulam & brachium, cui librum a præceptore traditum somno inter legendum oppressus supposuerat, corrodens, ipsum subito excitavit, atque ita exterruit, ut protinus profanis litteris nuntium remiserit.

A profanis studiis revocatur.

XLVIII. Presbyter ordinatur.

Hinc in notitiam venit Eonii Arelatensis episcopi propinqui sui, qui ægre ipsum a sancto Porcario abbate impetravit: nec mora diaconum, deinde presbyterum ordinavit. Sic ecclesiæ Arelatensi addictus, numquam tamen *canonicam modulationem monachi, numquam instituta Lirinensium* vel modicum dimisit. quippe *ordine & officio clericus; humilitate, caritate, obsequio, cruce monachus permanebat.* Denique non visa, non audita ejus animum a cælestium rerum contemplatione & gustu revocabant.

Episcopus designatus fugit.

Post hæc suburbanæ insulæ monasterium, abbate defuncto, regendum Eonii jussu suscepit, eo lubentius, quo monasticæ vitæ exercitiis excolendis opportuniorem locum & occasionem habiturus esset. Comperta ejus sanctimonia & doctrina, Eonius eum sibi successorem optavit, suumque hac de re votum apud cives, *& ipsos rerum dominos*, id est reges Burgundionum, (sic quippe Theodoricum rerum dominum Ennodius [a] vocat) *per internuncios* exposuit. Res pro voto cessit. at cum id in Cæsarii notitiam venisset, in quædam sepulcra se abdidit. Verum absconsus esse non potuit, quem divina gratia publicabat. Igitur episcopatus sarcinam coactus suscepit, tantumque onus *modestiæ temperamento* levius portavit. Hæc electio contigit anno quingentesimo-primo, postquam suburbanum cœnobium *ultra triennium* rexisset. Excisum est jam pridem hoc monasterium, in quo sanctus Ailbeus seu Alveus Cæsario abbate præ aliis floruisse dicitur.

a *Ennod. lib. 4. ep. 6. & lib. 9. ep. 23.*

XLIX. Pomerii duo Afri.

Pomerius, rhetor ille Afer, cui apud Arelate erudiendus traditus est Cæsarius, alius videtur a Juliano Pomerio, qui libros scripsit de vita contemplativa: tametsi ambo Afri fuere, atque ambo monachi. Pomerius quippe ille Arelatensis abbatis nomine compellatur in duabus [b] Ruricii Lemovicensis antistitis epistolis: & Julianus Pomerius, cum episcopus esset, voluit, uti ipse [c] testatur, *sarcina episcopatus sui deposita*, elongari fugiens, & manere in solitudine. quæ duo, episcopalis nempe dignitas & solitudo, Pomerio Arelatensi non conveniunt.

b *Ruric. lib. 1. ep. 17. & lib. 2. ep. 9.*

c *Julian. Pomer. lib. 1. c. 21.*

L. Cæsarius exsulat.

Dum prædicationi assidue vacat Cæsarius, dum vitiis, cum laïcorum, tum clericorum, corrigendis operam sedulus impendit, adeo ut etiam eos, quibus fastidiosus atque importunus videbatur, ecclesiæ egressu arceri curaret: quodam ex ejus notariis suggerente, in suspicionem venit Alarico Gotthorum regi, quibus tum Arelate parebat, prodendæ vicinis Burgundionibus urbis; ob idque Burdegalam exsilio deportatus est. Verum brevi cognita ipsius innocentia, Liciniano accusatori suo, quem rex Arianus lapidibus obruendum decreverat, veniam supplex impetravit.

LI. Parthenona condit.

Sub hæc beatus Pontifex puellare cœnobium in urbe construere instituit, ut virginum choris Arelatensium ornaretur ecclesia, & civitas muniretur. Necdum suprema operi manus imposita erat, cum Franci & Burgundiones, Alarico mortuo, Arelate obsidione cingunt. Mox Theodoricus rex Italiæ, Amalarici ejus filii, suique ex filia nepotis, orbitatem ex animo miseratus, auxilio accurrit. In ea obsidione monasterium, quod sorori Cæsariæ, sacrisque virginibus construere cœperat vir sanctus, magna ex parte destruitur; atque ad cumulum doloris, cum ejus propinquus, urbi & sibi timens, noctis silentio ad hostium castra transfugisset, a populo & Judæis insimulatus est Cæsarius, quasi urbem hostibus prodere statuisset. Ob id retrusus in custodiam, atque in ejus contumeliam episcopium immissa Arianorum turba fœdatum. Sequenti nocte Judæus quidam epistolam saxo alligatam in castra hostium jecit, monens, ut urbem ea parte, quæ suæ gentis custodiæ commissa erat, invaderent. nam ea nullo negotio potituros, modo ut Judæis obtenta urbe parcerent. Digressis forte a muro hostibus, civis quidam epistolam deprehendit, atque ad concives recitavit. Ita, Judæo ejus scriptore correpto,

Cæsarius, probata iterum innocentia sua, e custodia educitur. qui Francorum multitudini in obsidione captæ, atque inopia laboranti victum ea caritate subministravit, ut ornamenta etiam ecclesiæ in id pietatis genus exhauserit, ne illi Judæis aut Arianis ob vitæ necessaria se addicere cogerentur : professus, contrarium Deo non esse de supellectile sua redemtionem dari, qui se ipsum pro hominis redemtione tradidit.

ANN. CHR. 510.

LII. Regulam scribit.

Soluta obsidione, inchoatum cœnobium redintegrare instituit, perfectoque sororem Cæsariam, e Massiliensi parthenone, quo eam monasticis ritibus informandam direxerat, revocatam præfecit, regula sanctimonialibus *secundum statuta sanctorum Patrum* præscripta. Prima hæc, ni fallor, monastica regula in gratiam sanctimonialium scripta est : cujus hæc prima lex erat, ut nulli usque ad mortem e monasterio egredi liceret. Infantes ibi nullæ ante annos sex aut septem admissæ. Litteras discebant omnes, atque omni tempore duabus horis, hoc est a mane usque ad horam secundam, lectioni vacabant, divinis cetera officiis, ac labore communi, in primis lanificio occupatæ. Abbatissæ nec refectio, nec mansio privatim permissa. Vestes non nigræ, contra quam viris, sed laïæ aut lactinæ, id est nativi aut candidi coloris. Eleemosynas ad januam monasterii *propter nimiam inquietudinem* fieri vetuit, maluitque per provisorem ad abbatissæ nutum dispensari. Janua monasterii exterior nulla, præterquam basilicæ : quæ & ipsa vespertinis, nocturnis, ac meridianis horis numquam patebat, ita ut ipsis horis, quibus reficitur, claves apud se abbatissa haberet. quod etiam de januis monasterii apud monachos alicubi hodie quoque observatur. Lectio non modo ad mensam, sed etiam tempore laboris communis fiebat. Librorum etiam scriptio nonnullis pro labore erat. Pullorum esus nonnisi infirmis [a] concessus : aliæ carnes citra desperatam infirmitatem interdictæ. Ceterum cibaria seu fercula diebus jejunii tria, in prandiis bina, tertio haud dubie in cœnam reservato. In festivitatibus majoribus ad prandium & ad cœnam alia superaddita, & in fine dulciamina. Vini usus permissus pro infirmitate aut qualitate conditionis delicatioris. singulis diebus, sive hiemis, sive æstatis, bini *caldelli* seu calices ; in diebus jejunii *ad refectionem*, terni, junioribus tantum bini concedebantur. Jejunia secunda, quarta, & sexta feria a kalendis Septembris : a kalendis vero Novembris usque ad natale Domini quotidie, exceptis festivitatibus & sabbatis. Ante epiphaniam septena jejunia : abhinc ad quadragesimam nonnisi feriis secundis, quartis, & sextis. Nullum a paschate ad pentecosten jejunium : deinceps ad kalendas Septembris id abbatissæ discretioni relinquitur. Hæc est regula, quam beata Radegundis in Pictavensi sanctæ Crucis parthenone secuta est, tantopere a Venantio Fortunato, aliisque laudata : eademque usus est sanctus Donatus episcopus Vesontionensis in concinnanda regula Jussanensium monacharum. Regula virorum, auctore eodem Cæsario, quam Tetradius presbyter & abbas, ejus nepos, ex ore dictantis excepit, ejusque jussu *per diversa monasteria* transmisit, eadem fere habet : nisi quod lectio una hora prolixior, & jejunia à Septembri ad natale Domini quotidiana præscribuntur.

a *V. infra lib.* 5. *n.* 31.

Exhortationes ejusdem.

Præter has regulas Cæsarius frequentes etiam sanctimonialibus exhortationes scripto direxit ; in quibus superbiam, invidiam, virorum colloquia & familiaritatem, vestium elegantiam splendidumve colorem, opera manuum vana aut superflua, præ ceteris cavenda monet. Humilitatem conservandæ puritati necessariam esse. Non enim diu carnis integritatem servari, ubi animus tumore superbiæ corrumpitur. Ceterum non sufficere vestem mutasse, & *religionis habitum* suscepisse, nisi & mores mutentur, & *contra male-dulces voluptates* jugiter dimicetur. Porro duriora esse prœlia castitatis, ubi quotidiana pugna est, & rara victoria ; gravem esse castitatis inimicum, qui quotidie vincitur, & timetur. Nemo quippe securus vincit, qui secum pugnat. Præclara sunt etiam ejus monita ad Oratoriam abbatissam. In his, ut sic temporalia quasi pro tempore agat, ut semper tenacius spiritualibus officiis inhæreat ; illis expeditis ad orationem ilico vel lectionem, *quasi ad matris sinum*, recursura. Quod aliis prædicat, factis prius impleat. Prior in ecclesia inveniatur, postrema exeat : prima itidem suscipiat laborem, posterior solvat. Communibus cibis utatur in communi mensa. Non sit vestibus ornatior ceteris, sed moribus. Sorores omnes æqualiter diligat, ac parem eis caritatem impertiat. Nomen ejus complures noverint, beneficia plurimi sentiant, vultum

AN. CHR. 510.

rari cognoſcant. Omnis denique ejus actio ſemper ſit propter Deum ; ſermo de Deo, cogitatio in Deum. Hos mores in abbatiſſis beatus Pontifex exigebat.

LIII. S. Johannis primæ abbatiſſæ.

Oratoria parthenonis Arlucenſis, quem a Nazario abbate Lirinenſi ad oram maris conditum diximus, fortean abbatiſſa erat. Certe non Arelatenſis a Cæſario conſtructi: cui primo loco præfuit Cæſaria ejus ſoror ; eaque mortua, alia cognominis, cui Cæſarii teſtamentum ejuſque vita inſcripta eſt. In hoc cœnobio ſancti Johannis (ſic enim appellabatur, tametſi eccleſia *triplicem in una concluſione*, id eſt ſub uno tecto, *baſilicam* continebat, cujus media beatæ Mariæ, duæ altrinſecus ſancto Johanni & ſancto Martino ſacratæ erant) vivebant ſub Cæſaria juniori ducentæ ut minimum ſanctimoniales : ad quas imitandas Venantius Fortunatus [a] beatam Radegundem adhortatur. Liliolam alteri Cæſariæ ſucceſſiſſe idem auctor tradit, ubi Cæſariam juniorem ſanctis virginibus adnumerat, eamque ſuo tempore *Arelatenſe decus* appellat.

a *Fortun. lib.* 8. *c.* 1.

Has inter comites conjuncta Ceſaria fulget,
Temporibus noſtris Arelatenſe decus,
Cæſarii monitis luci ſociata perenni,
Si non martyrii, virginitatis ope.
Quos Liliola refert æquatis moribus ambos,
Et claram heredem proxima palma manet.

De ſancta Ruſticula, poſt Liliolam abbatiſſa, in Sæculo proximo agemus. Non levius hoc loco præmittenda erat florentiſſimi parthenonis commemoratio, qui etiam nunc viget ſub regula ſancti Benedicti, ab auctore ſuo ſancti Cæſarii appellatus.

LIV. Cæſarius Ravennam abducitus.

Non tulit bonum hoc opus invidia, quæ novam inde vexationem ſancto auctori ſuo accerſivit. Is enim apud Theodoricum Italiæ regem, utpote Amalarici tutorem, accuſatus, quaſi res eccleſiæ in id oneris prodegiſſet ; Ravennam ſub cuſtodia pertractus eſt. Verum angelici vultus adſpectu, & innocentiæ ſecuritate regem ita permovit, ut ei venerabundus aperto capite aſſurrexerit Theodoricus, & in hoſpitium cum honore dimiſſum diſci argentei munere donaverit. Cæſarius autem eo vendito, ex redacta pecunia captivos Gallicos ſuperiore bello factos redemit. Tantæ virtutis fama cum Romam ad Symmachum papam perveniſſet, ejus viſendi deſiderio pontifex flagrare cœpit ; itaque in urbem accitum honorifice in primis excepit, atque pallii dignitate ornavit. Inde regreſſus Arelate Cæſarius, qui exſul in Italiam venerat, captivos redemtos reduxit, & dignitate auctus octo ſolidorum millia reportavit, quibus Carcaſſonem profectus, reliquum captivorum recepit. Cæſario tam felicem Ravennenſis exſilii ſucceſſum gratulatus eſt Ennodius [b], ſcripta eleganti epiſtola, in hæc verba. *Quis hominum nobiliſſimo in Chriſti ſervitute Pontifici terrenas dominationes neſciat eſſe ſubjectas, & minacem reis potentiam innocentiæ objectione ſuperari ? Tu ceteros, velut ſolis magnitudo aſtris minoribus comparata, tranſgrederis. In te lux convenit ſermonis & operis.*

b *Ennod. lib.* 9. *ep.* 33.

LV. S. Victoris monaſterium Maſſiliæ conditur.

Eodem fere tempore, quo Lirinenſe monaſterium, cujus occaſione hucuſque devenimus, Maſſiliæ perilluſtre ſancti Victoris cœnobium conditum eſt a Johanne Caſſiano, qui Roma in Galliam ſub initia ſæculi quinti appulerat. Is natione Scytha, ſi Gennadio credimus præ Holſtenio [c], qui eum Gallum fuiſſe colligit ex ipſius Caſſiani verbis, qui ſe ex Provincia [d] ortum innuere videtur ; is, inquam, primum quidem in Bethlehemitico cœnobio monachus, dein cum Germano ſocio varias Ægypti ſolitudines monaſticæ eruditionis cauſa peragravit. Subinde Conſtantinopolim ad Chryſoſtomum profectus, ab eoque diaconus ordinatus, ejuſdem juſſu Romam ad tuendam ſancti patriarchæ innocentiam directus eſt ad Innocentium papam. Poſt magiſtri ſui mortem Romam reverſus, inde in Galliam acceſſit, & Maſſiliæ fixit pedem : ubi, conſtructo in honorem ſancti Petri ac ſancti Victoris monaſterio, cum piiſſimis quibuſque epiſcopis ac monachis, quibus & libros Inſtitutionum, & Collationes nuncupavit, magnam neceſſitudinem contraxit.

c *Holſten. Præf. in Cod. Reg.*
d *Caſſian.* [illegible] 4. *c.* 1.

Inſtitutionum libri duodecim Caſtori Aptenſi epiſcopo ; Collationes decem priores, quas eidem promiſerat, germano ejus Leontio Forojulienſi antiſtiti, & Helladio abbati ; ſeptem ſequentes Honorato adhuc Lirinum moderanti, atque adeo ante

annum sæculi quinti vicesimum-sextum, & Eucherio inscriptæ; septem sequentes Theodoro, Joviniano, & Leontio abbatibus, qui in Stœchadibus insulis consistebant, nuncupatæ ante annum ejusdem sæculi tricesimum, quo vertente Leoni, tum Romanæ ecclesiæ archidiacono, direxit libros septem de Incarnatione contra Nestorium, in quibus Collationum libros *dudum absolutos* ait. Præter Victorinum, aliud etiam virginum cœnobium erexisse, atque ad quinque millia monachorum habuisse fertur. Et forte in puellari informata fuit monasticis disciplinis Cæsaria, Cæsarii episcopi germana, de qua modo agebamus. Etsi vero jam ab ipsa origine celeberrimum fuerit sancti Victoris cœnobium; nulla tamen de eo nobis monumenta supersunt ad sæculum undecimum, quo caput denuo attollere visum est. Nam quæ de Anastasio abbate Massiliensi leguntur apud Gregorium [a] Turonensem episcopum, & quæ de aliis octo subsequentibus abbatibus, quos inter sanctus Mauroritus privilegium a Carolo Magno impetrasse perhibetur, in vulgatis libris legimus, minutiora sunt, quam ut in annales referri mereantur.

ANN. CHR. 510.

a Gregor. Tur. lib. 6. c. 11.

LVI. Jurensia monasteria, Condatescense.

Longe potiora de Jurensibus apud Sequanos sancti Romani & sancti Lupicini monasteriis nobis veneranda suppeditat antiquitas. Tria fuere istis in locis eorum monasteria Condatescense & Lauconnense virorum, Balmense puellarum. Sanctorum fratrum germanorum, atque adeo Augendi eorum discipuli ac successoris, res gestas litteris consignavit monachus Condatescensis anonymus tribus libris, quos duobus Agaunensibus monachis piissimis, Johanni & Armentario, dedicavit, pollicitus se *eorum actus, vitamque ac regulam* descripturum. Romanus *intra Galliam Sequanorum*, quam hodie Comitatum Burgundiæ appellant, oriundus, primus vitæ monasticæ instituta, quæ a venerabili Sabino *Lugdunensis Interamnis*, id est Athanacensis monasterii, abbate hauserat, in Jurensem solitudinem invexit, secum etiam referens *librum vitæ sanctorum Patrum, eximiasque institutiones abbatum*, quod de Cassiani libris Institutionum & Collationibus intelligendum est. Locum, ubi hæsit Romanus, trijugi montium cacumine sæptum, ad confluentes Biennæ * & Elaveriæ, ab *uniti fluminis decursu* Condadisconem seu Condatisconem dixere veteres Galli, quibus *Condatus* idem erat ac Latinis *Confluentes*. Sed cum soli asperitas novis incolis alimenta negaret; vicinarum silvarum planiora & pinguiora loca, excisis abietibus, aut falce in prata, aut vomere in æquora complanarunt, ut suam inopiam sublevarent. Basilica sanctis apostolis Petro & Paulo atque Andreæ primitus nuncupata: cujus dedicatio in kalendario loci x. kalendas Septembris consignatur. Monasterii conditionem ad annum octogesimum supra trecentesimum perperam retulit chronicon rythmicum sæculo undecimo scriptum, cum vix ante annum sæculi quinti tricesimum ejus primordia collocari possint. Romano brevi adjunctus est Lupicinus ejus frater, *germanitate* quidem *minor, sed non impar postmodum sanctitate*. Hic abstinentiæ ac severitati magis addictus erat: ille ad modum plurimorum se conformabat. Audita eorum fama Hilarius pontifex Arelatensis, qui, abjecto Celidonio diœcesano antistite, Vesontionensi ecclesiæ pro sua dignitate intendebat, Romanum haud longe à Vesontione sibi sisti mandavit, eumque, quantumvis renitentem, sacerdotio initiavit anno quadringentesimo quinquagesimo-quarto. Is vero professionis pristinæ memor, contra quam nonnullis usu venit, qui ex tanto gradu se se immodice efferre, atque aliis præferre solent, sacerdotalem dignitatem, « sic monastica temperabat humilitate, ut cum aliqua sollemnitas advenisset, vix à » fratribus sacrificii causâ cogeretur stare superior: reliquis vero diebus monachum » monachis exhibens, nihil in se eminentiæ sacerdotalis præstabat.

* La Bienne & l'Aliere.

LVII. Lauconnense.

Crescente supra modum discipulorum numero, cum Condatescensis locus non solum confluentibus turbis, sed etiam fratribus alimenta sufficere non posset; aliud monasterium Lauconni in finibus Vesontionensis diœcesis, duobus a Condatiscone passuum millibus ad boream ædificatum est, eo scilicet in loco, ubi nunc sancti Lupicini ecclesia & cella cernitur. In utroque monasterio Romanus & Lupicinus indiscriminatim *ambo præsules* seu abbates erant: tametsi Gregorius Turonum Episcopus *monarchiam* tribuit Lupicino, qui quidem peculiarius Lauconnensi invigilabat, ubi centum quinquaginta fratres versabantur. Chilpericum Burgundionum regem cum Genevæ adiisset, ab ipso, licet Ariano, annuæ annonæ munere auctus, repudiatis prædiis abscessit, testante [b] Gregorio. Sub hæc Agrippinum comitem, ab Egidio militiæ magistro apud Imperatorem proditionis insimulatum, e Romano carcere,

b Gregor. Turon. de vita Patr. c. 1.

AN. CHR. 510. „ ubi vinctus tenebatur, post capitis sententiam precibus eripuit. Id accidit sub annum Christi quadringentesimum ac sexagesimum. Demum instante morte, cum per annos amplius viginti, teste anonymo, Lauconnensibus præfuisset, successorem designavit. Non diu post dignitatem retinuit Lauconnensis abbatia, quam *cellam sancti Lupicini* jam appellat Carolus Magnus in diplomate pro Ricberto abbate Jurensi, eamque principi monasterio Condatescensi subjicit.

LVIII. Balmense virginum. Propter locum ipsum in edita balma seu rupe (id enim balmæ vocabulum veteri gallica lingua sonat) parthenium centum-quinque virginum, quibus soror ipsorum germana præfuit, piissimi fratres instituerunt tanta districtione, ut quæcumque istuc se recepisset, foris deinceps non videretur, nisi quando in ipso extremo funere ad cœmeterium deportaretur: & cum in vicino Lauconnensi monasterio mater fortassis filium, vel germana fratrem haberet; sic neuter alteri aut adspectu, aut nuntio se prodebat, ut perinde esset utrosque jam sepultos esse: ne quovis modo renovata utrorumque recordatio, mollitie quadam districtionem monasticæ professionis dissolveret. Locus paullo post incultus ac sanctimonialibus vacuus, redactus est in cellam seu prioratum, sancti Romani de Rupe vulgo appellatum: propterea quod Romanus ibidem *in basilica super collis verticem*, id est in communi virginum conditorio extra parthenonis muros, sepulturam elegit: super cujus sepulcrum, teste Gregorio, *magnum templum ædificatum est*, ingenti populorum concursu postea frequentatum. Cur hunc locum ad sepulturam suam prætulerit, causam hanc affert Gregorius, quod qui vivens gratiam curationum divinitus acceperat, optaret post mortem esse propitius mulieribus, quibus Condatescensis monasterii, adeoque ecclesiæ penitus interdictus erat accessus, Aliud superest apud Sequanos Balmense seu Palmense virginum prænobile cœnobium, de quo alias, ubi de sancta Othilia agemus: præter Balmense virorum, a sancto Bernone abbate conditum, atque sancti Odonis ejus discipuli, qui eidem in regimen Cluniacense successit, secessu illustre.

LIX. Romanum monasterium. His quartum addit monasterium Gregorius Turonum antistes, vocabulo Romanum, quod sanctus Romanus, *intra Alamaniæ terminum*, hoc est in Valdensi pago, diœcesi Aventicensi seu Lausannensi, construxit. Hoc est illud Romanum monasterium, hodie quoque vulgo *Roman-moustier* appellatum, cui Theodatus & Florianus abbates sancti præfuêre; quod sanctus Wandregisilus in reditu e Romano itinere lustravit; quodque Rodulfus primus, Burgundiæ Transjuranæ rex, Adelaïdi sorori suæ concessit; Adelaïs vero ipsa, sancto Odoni abbati Cluniacensi resignavit, ut suis locis dicturi sumus.

LX. Sancti Romani tentatio duplex. Dum hæc in Jurensibus locis geruntur, Romanum severius objurgat quidam senior monachus, sibi ut videbatur, ceteris prudentior, qui Monachos Condatiscone in dies succrescere videns, eorum indiscretam multitudinem causatur, satius esse dicens paucos cum delectu, quam tantam gregariorum hominum copiam temére admittere. Ad hæc Romanus: Accuratam hominum discretionem, post cujusque exitum, divino examini reservari. Hic interim malos bonis, quantumvis eos ab invicem secernere curemus, permistos degere. Saülem & Salomonem, a Deo ipso ad regnum; Judam ad apostolatum a Christo electos, postmodum tamen horrenda defectione prolapsos. Multos in cœnobiis monasticæ vitæ ardenter arripere tirocinia, qui postmodum turpiter deficiant, qualis nuper e suis Maxentius: non pauciores e contrario a tepidis initiis & a fœdis lapsibus ad meliora converti: cujus rei apud se exempla suppeterent, qui post resipiscentiam sacerdotio digni judicati, demum monasteriis, ecclesiisque regendis adhibiti sint. Ceterum dubium non esse, quin hæc senis intempestiva querela a falso zelo & dæmonis livore proficisceretur. Nec contra mussitare ausus est bonus senex, immo abbatis sui factum calculo suo approbavit, cautior atque compunctior de cetero factus.

LXI. Sed hanc leviorem tentationem alia longe gravior tempestas excepit, quam fructuum rerumque ubertas, simulque ex vana scientiæ opinione conceptus tumor accivit. Quippe cum subacta recens tellus insolitam proventuum abundantiam attulisset, Condatescenses, rejecta abbatis ac regulæ parsimonia, solitæ frenos temperantiæ laxare, atque ex nimia dissolutione lasciviores exsistere cœperunt. Re ad se per Romanum delata, Lupicinus sese post sextam admodum diem, quasi ex improviso Condatisconem adventurum pollicetur. Nec mora, adest ad condictum diem. Silet interim biduo, dapibus ex recenti more lautioribus refectus. Tum ille ad Romanum

num: Jam, inquit, me satias tenet harum lautitiarum. Hordeaceas, incretasque seu „AN. CHR. furfureas absque sale & oleo in crastinum pultes parari curato. his enim libenter „ 510. vescor. Hoc facto, rogat, ut in reliquos dies, dum inde Lauconnum revertatur, non aliæ sibi reliquisque deliciæ ministrentur. Vix fluxerat tertius dies, cum solutiores monachi, talem mutationem non ferentes, e monasterio clam evolant. Ubi crastinus illuxit, cum vidisset Lupicinus evanuisse e monasterio turgidos fumos: Veni, ait, modo Romane frater, & redeant jube regulares, ut moris est, ciborum „ apparatus. Hujusmodi enim homines, ut video, decreverant servire, non Christo „ Domino, sed suo ventri. Igitur fugatis ventilatisque paleis, serva nunc triticum; „ & graculis, corvisque evolantibus, jam pasce pacatus mitissimas Christi columbas. „ Idem, an aliud, sed tandem consimile factum diversimode narrat Gregorius episcopus Turonensis in capite primo de vitis Patrum, ubi Romani & Lupicini res gestas compendio refert. Quippe Lupicinum, cum Romanum apud Alemannos monasterium aliquando visitaret, haud exspectatum, fratribus in agro laborantibus, ingressum esse domum, in qua cibi coquebantur ad refectionem; ac viso diversorum ferculorum, pisciumque apparatu, intulisse: Non esse congruum, ut monachi, vitæ solitariæ atque austeræ addicti, tanto apparatu tantisque sumtibus alerentur. Statimque jussisse, ut omnia fercula promiscue in unam ollam conjicerentur. Quod quidem monachi illi moleste tulerint, atque ex iis duodecim ira inflammati inde discesserint. Id vero non fuisse probatum Romano abbati, cujus precibus fugitivi illi resipuerint, & ad monasterium redierint. Neque tamen humanitatis expers erat Lupicinus, qui monachum aliquando exanimem repertum tanta caritate ac sedulitate fovit, ut vitæ eum ac pristinæ incolumitati ipse per se restituerit.

LXII. Condatescensium victus & habitus.

Quinam fuerint per ea tempora Condatescensium regulares cibi, docet nos idem anonymus auctor subæqualis in actis sancti Lupicini, ubi ejus austeriorem vivendi modum ita describit. Cum nullus, inquit, in Condatescensi præsertim cœnobio hodie usque, in Christi nomine, de animali quidquam, exceptis lactibus; aut de alitibus præter ova, infirmans dumtaxat audeat degustare: iste tamen sæpissime ne stillam quidem olei aut lactis pulticulæ saltem suæ permisit infundi. Vinum autem jam inde a monachali professione numquam coactus est vel leviter prælibare, aqua ipsa sic parcissime usus, ut etiam per octo ante obitum annos prorsus abstinuerit. Ita Lupicinus supra morem aliorum: qui & tunicam ex diversis quadrupedum pelliculis contextam, & cucullam vilissimam, cum rusticanis, hoc est ligneis, soccis; calceos vero tantum extra monasterium gestare solitus erat. Addit auctor eumdem abbatem sanctum æstivis diebus, ubi fames ac sitis vehementia stomachum atque arida membra pulsaret austerius, panem tantummodo comminutum, atque in paropside aqua frigida madefactum, pro cibo ac potu comedisse ad cochlear. Et hic sine dubio fuit ille cibi apparatus, quem solutioribus illis monachis apponi curavit. Ceterum lectulus illi nullus ad somnum, quem sedili suo in ecclesia insidens capiebat, hieme super tabulam tantisper ad ignem calefactam. Verum pleraque hæc Lupicini facta miranda potius, quam imitanda idem auctor proponit.

LXIII. Augendus abbas.

Mortuo circiter annum octogesimum supra quadringentesimum Lupicino suffectus est Condatescone sanctus abbas Minausius. sic quippe in rythmico chronico appellatur. qui quod imbecilli & infirmo erat corpore, Augendum sibi coadiutorem adesse jussit: at sacerdotio, nequidem futuræ successionis specie, haud quaquam illigare potuit. Apud Lauconnum alius abbas designatus: sed quem nec anonymus vitæ scriptor, nec chronicon prædictum nominant. Augendus (ita scribebant veteres, quo nomine quidam abstentus apud Cyprianum legitur) septennis oblatus Romano, jam inde ad sexagesimum, quo devixit, annum pedem extra monasterium non extulit. Ita vero lectioni atque eruditioni, quatenus regularia exercitia sinebant, se dedit, ut non solum latine, sed etiam græce sciret. Unica tunica & cuculla contentus, æstate scapulari cilicino utebatur, quod ei pro munere transmiserat vir sanctitate conspicuus Leonianus abbas Viennensis, de quo inferius acturi sumus. Prior in Oratorium ingressus, inde numquam recedebat nisi posterior. Refectio ei omni tempore semel in die; in æstate ad sextam cum ceteris, alias nonnisi ad vesperam. Lupicini exemplo ad subeundum sacerdotii gradum, ne prætextu quidem abbatialis officii, à Minausio abbate, ejusdem Lupicini successore, umquam adduci potuit, sæpius contestatus, satius esse abbati, ad sa-

AN. CHR. 510. » nandam juniorum ambitionem, sacerdotii expertem fratribus præesse, ne inde se » efferret immodice supra illos, quos humilitatis & modestiæ exemplo anteire conveniret. Despectus desertusque a nonnullis e suis, sed curationum dono & prodigiis multis cælitus commendatus, ab optimatibus ipsisque episcopis honoratus fuit, qui ejus colloquium epistolasque certatim exquirebant. In his illustris quædam materfamilias, Syagria nomine, quæ tum erat *ecclesiarum, monasteriorumque mater*, e desperato quo tenebatur morbo, osculanda sancti viri epistola, repente convaluit. quo facto Lugduni civitas magnis gaudiis recreata est. Hæc est illa Syagria, quæ sancto Epiphanio Ticinensi episcopo, cum opes suas redimendis apud Lugdunum captivis profudisset, *continuo ad expensas redemtionis necessaria suggessit*, *Thesaurus ecclesiæ Lugdunensis* ab Ennodio [a] appellata; *cujus prolixam*, ait, *quærit vita narrationem.* tametsi *sufficit ut ex operibus agnoscatur, quæ verba transscendunt.* Erat porro Syagria Latini uxor, viri præpotentis & nobilissimi, sed Ariani, qui a Domitiano abbate ad fidem catholicam adductus, fundum eidem ad construendum Bebronnense monasterium concessit.

a *Ennod. in vita sancti Stephani.*

LXIV. Mores ejus & studia.

Cum vero in Augendi monasterio etiam presbyteri, multique fratres sanandi virtute divinitus concessa pollerent, illis præ se medendi officium committere malebat. Id vero in primis curabat, ut pro suo quisque dono a Spiritu-sancto accepto, congruis studiis vel officiis applicarentur. Ideo mansuetos ac senes quietioribus ac pacatioribus rebus adhibebat; ad superbiam & vanitatem proclives communibus, non privatis; contra quam presbyteris, quibus *ob ministerium sacrificii salutaris* opera in secessu exigenda committere solebat, tum ut majorem conscientiæ puritatem hoc pacto facilius conservarent, tum ut *absque notitia vel participatione alieni reatus*, dum aliorum culpas ignorarent, corpus dominicum eis citra scrupulum traderent, quod alias forte subtrahere cogerentur. De cetero ita semper hilaris erat, ut sicut illum tristem nemo, ita ridentem nemo umquam viderit. Numquam ex laudibus inflatus, nec adversis fractus, nec contumeliis. Præ sanctis decessoribus suis lectionis assiduitatem discipulis suis inculcavit; & rejecto Orientalium more, destructis privatis cellis, omnes in commune domicilium discretis ad quietem lectulis inclusit, quos uno in loco ad refectionem una ædicula claudebat. Neque ille cellam seorsim habebat ab aliis, neque mensam. quod anonymus suo tempore alibi fieri cœptum improbat. Solis infirmis privatas cellas & mensam habere licebat. Nihil cuiquam proprium permittebat, præter lectionem & orationem. Cum ætatis annos sexaginta paullum excederet, per sex menses morbo tentatus, nihil tamen de canonico cursu seu officio, nihil de pristina unicæ refectionis severitate remisit. Morti proximus, accersito uno e fratribus illo presbytero, *cui cum libertate peculiari olim etiam perungendi infirmos* munus injunxerat, *secretissime quoque sibi pectusculum, ut moris est, perungi petiit.* Tum transacta nocte, fratres ad instituta Patrum inviolabiliter observanda cohortatus, quinto abhinc die animam Deo reddidit, corpus sanctum Condatescensi cœmeterio: ut, quemadmodum Balmense Romani, & Lauconnense Lupicini; sic etiam Condatescense monasterium Augendi sacris exuviis honoraretur. Hæc fere erat Jurensium monachorum sub his piissimis abbatibus institutio, qui etsi orientalium mores penitus non affectarent, eorum tamen instituta lectitabant, & ex iis in suos usus nonnulla assumebant, ex Pachomio, Basilio, & Cassiano, quin etiam ex Lirinensium ritibus.

LXV. Sancti ac pii monachi Condatescenses.

Celebres eorum discipuli fuere Palladius *sanctissimus*, & Sabinianus Diaconus *castissimus*, sub Romano: Antidiolus presbyter *sanctus*, & Valentinus *venerabilis* diaconus sub Augendo, a quo subinde sancti Eugendi, vulgo *saint Oyan*, monasterium dictum est, etiam tempore sancti Bernardi abbatis Claræ-vallensis, ac proinde longe post obitum sancti Claudii episcopi Vesontionensis ibidem sepulti: cui tandem vetus appellatio cessit ob sacrum ejus corpus, quod huc usque integrum magna eo loci populorum pietate ac religione frequentatur. Sed hæc fusius in subsequentibus. In kalendario Condatescensi notatur XVIII. *kalendas Februarii translatio sancti Palladii monachi, discipuli sancti Romani abbatis.* &, X. *kalendas Januarii, Condadiscono monasterio, natale sancti Sabiniani diaconi, discipuli sancti Romani abbatis.* His adde commemorationem sancti Justi confessoris ad nonas Julii, & pridie kalendas Augusti, sancti Ymitherii monachi.

LXVI. Sanctus Antidiolus Augendi successor, aliique.

Post sanctum Augendum anno fere quingentesimo decimo Antidiolus Condatesc-

censem monasterium regendum suscepit, *presbyter sanctus* in actis Augendi appellatus, is qui post incendium monasterii *ampullam cum oleo beati Martini, quæ salutis gratia ad lectuli sui capitium dependebat, plenam, clausamque, ut fuerat, post vasta incendia* reperit. Idem, ut ex chronico rythmico discimus, ecclesiam super decessoris sui tumulum construi, & in ea divinum officium celebrari curavit. Olympius, & ipse sanctus, Antidiolo successit. Hic sæculares admisit in locum Condatescensem, eisque fundos sub annuo censu, data facultate domos ædificandi, concessit. Hunc excepit beatus Sapientius, qui sancti Stephani oratorium, ubi sacramenta prædictis accolis ministrarentur, construxit. Post Sapientium *beatus vir* Thalasius: inde sanctus Dagamundus: & post hujus obitum Andericus, qui *humilis supra modum, & sanctus* fuisse perhibetur. Quot quisque annos regimen tenuerit, etsi vulgati exprimunt indices, asserere nolim, deficientibus idoneis argumentis. De Injurioso, undecimo loci abbate, in sæculo sequenti. Sancti Benedicti fama & opinio permanavit in hæc Jurensia loca, cum beatus Maurus istic hospitatus, viduæ filium moribundum sanitati restituit, Eligium nomine, qui postea Lirini monachus factus est. ANN. CHR. 510.

LXVII. Viventiolus an ibidem monachus & præceptor.

Post Augendi obitum forte id contigit, quod ex Aviti episcopi Viennensis decima-septima epistola discimus, Viventiolum Jurensis eremi presbyterum accessisse Lugdunum, atque eo in itinere Apollinarem, Aviti germanum, Valentinum recens episcopum, qui tum morbo detinebatur, invisisse, ac sellam Avito transmisisse: pro qua is Viventiolo cathedram episcopalem imprecatur & auguratur. Nec votum effectu caruit, Viventiolo paullo post in sedem Lugdunensem cooptato. Interim eum rogat Avitus, *ut nutantem Scholam cari communis Eugendi, præsule tunc viduatam, spiritali solatio & sacerdotali magisterio foveat:* ut in secundo sacerdotii gradu probatus, aptior fit ad primum gradum episcoporum. Inde consecuturum, ut paterna dilectione monasterium contineat, nec *fraterna dissensio* ibidem faciat eremum. quod argumento est, turbas, Augendo e vivis sublato, de futuro successore deligendo inter monachos excitatas fuisse: quibus componendis non alium magis idoneum Avitus, quam Viventiolum reputabat. Non tamen obtinuit ejus electio: at saltem ex hac epistola non levis conjectura deducitur, Viventiolum ex illo Jurensium monachorum seminario prodiisse: qui locus ejus *sollicitudine, institutione, doctrina, etiamsi inventa sit eremus, fieret paradisus*, ut ad ejusdem loci commendationem Avitus loquitur. Ex cujus verbis non obscure inferas, Viventiolum ibi litteras docuisse.

LXVIII. Augendi obitus quo anno.

Inde etiam argumentum eruitur ad stabiliendum tempus obitus sancti Augendi. Cum enim Viventiolus, jam episcopus Lugdunensis, Agaunensis basilicæ dedicationi, quæ anno quingentesimo quinto-decimo accidit, interfuisse memoretur: scholam Augendi, ut in superiori epistola loquitur Avitus, aliquanto ante tempore præsule seu abbate mortuo, scilicet Augendo, viduatam affirmare possumus.

ANN. CHR. 515.

LXIX. Agaunensis monasterii constructio.

Atqui de anno constructi a Sigismundo rege monasterii Agaunensis nos dubitare haud sinit Marii Aventicensis luculentum hac de re testimonium, qui id factum asserit Florentio & Anthemio consulibus, id est anno Christi quinto-decimo supra quingentesimum. sic enim habet: *His consulibus monasterium Acaunum a rege Sigismundo constructum est.* Quippe cum mortuo Gundobado patre Sigismundus Burgundiæ regnum obtinuisset, & Arianam perfidiam, quam Burgundiones sectabantur, ejurasset; episcoporum consilio, quod ejus rei narratio vulgata memorat, non alia catholicæ pietatis actio visa est illustrior, quam ut ab ipso magnificentior ad recondendas martyrum Agaunensium reliquias basilica erigeretur, eidemque loco deputarentur *sanctissimi custodes*, nempe monachi, qui & sacras exuvias a raptoribus tuerentur, & jugi psalmorum modulatione celebrarent. Hinc Sigismundus monasterium Agaunense, teste Gregorio [a] Turonum episcopo, sollerti cura *cum domibus, basilicisque* ædificavit, prout regia magnificentia dignum erat. Præfectus loco Hymnemundus abbas ab episcopis accersitus *una cum sanctissimis viris, Achivo, Ambrosio, Proto*, aliisque, *qui ad hoc opus suscipiendum de monasterio Granensi venerant*, ut in vulgata [b] narratione legitur. Longe ante id tempus basilicam super horum sanctorum martyrum tumulum exstitisse probat libellus de vita sancti Romani abbatis Jurensis, qui hanc basilicam medio sæculo quinto expetiisse perhibetur: ta-

a *Greg. Tur. lib.* 3. *c.* 5.

b *Conc tom* 4. *col.* 1557.

ANN. CHR. 515.

metsi hæc basilica tot martyrum tumulos fabrica sua ambire non poterat, ut libelli scriptor subæqualis tradit. Hinc est quod basilicæ non prima constructio per Sigismundum, sed *innovatio* dicatur in titulo sancti Aviti Viennensis episcopi homiliæ, quæ *dicta est in basilica sanctorum Agaunensium, in innovatione monasterii ipsius.* quod etiam de ipso monasterio interpretandum esse verba ipsa præ se ferunt. Hanc homiliam cum aliis ejusdem auctoris typis vulgavit clarissimæ memoriæ Jacobus Sirmundus ex codice regio in phyllira scripto Aviti ætate. Verum cum monasterii nomine non raro basilica intelligatur, aliis argumentis investiganda est ipsius monasterii antiquitas.

LXX. Sigismundo an antiquior.

Si certa foret sancti Severini abbatis Agaunensis Fausto auctore vitæ fides, jam ante Sigismundi principatum monachos Agauni consedisse prorsus exploratum esset. Sed ejus historiæ fidem non pauca dubiam reddunt. Chlodoveus regni sui anno vicesimo-quinto gravi infirmitate decubuisse *per duos annos* dicitur, & a Severino ex Agauno Luteciam accito sanatus fuisse. Regnavit omnino annis triginta, ex Gregorio [a], atque e vita migravit post Vogladense * bellum anno quinto. quod proinde anno regni ejus vicesimo-quinto contigit. Atqui tamen post hanc cladem Vogladensem, in qua Gotthorum rex Alaricus cæsus est, non levia facinora per Chlodoveum gesta sunt, quæ integram ejus ab eo tempore valetudinem probant. Quippe sequentem hiemem Burdegalæ transegit. Tum, direptis qui apud Tolosam servabantur, Alarici thesauris, Ecolismam expugnavit. Dein Turonos profectus, consulatus insignia suscepit ab Anastasio imperatore, regiisque ornamentis in basilica beati Martini indutus est. Parisios inde reversus, mox cæso Sigiberto Coloniæ rege eo accedit, regnum ejus occupaturus. Idem mox de Syagrii & Ragnacarii regnis patrat. quæ certe homini in lecto ex gravi febre apud Parisios decumbenti nequaquam conveniunt. His adde Euladium (ita in vetustis codicibus scriptum reperio) seu, ut alii scribunt, Eulalium Nivernensem episcopum, cui Severinus, Chlodoveum adeundo, precibus sanitatem impetrasse fertur, per id tempus eidem ecclesiæ non præfuisse; sed veri similius esse id referendum ad Æoladium, qui regnante Chlodoveo juniori Nivernensem episcopatum regebat. Et fortasse non Chlodoveum Magnum, sed minorem adierit, sanaveritque Severinus, qui tamen annum regni vicesimum-quintum non attigit; nec Childebertum filium, quemadmodum in vulgatis sancti Severini actis legitur, ac successorem habuit. Sed ejusmodi errata facile oriri potuerunt ex inscitia imperiti auctoris. Ut ut sit, certe ex vulgatis ejus actis non satis firmum præsidium elici potest ad producendam Agaunensis monasterii antiquitatem, de qua paullo post sermo recurret.

a Greg. Tur. lib. 2. c. 43.
* de Vouillé.

LXXI. Ibidem laus perennis.

In Conciliorum & Galliæ Christianæ tomo quarto legitur Sigismundi regis instrumentum de hujus cœnobii institutione, Agauni facta in consessu sexaginta episcoporum, cui nihilo minus episcopi dumtaxat tres subscripti reperiuntur, Maximus Genevensis, Victor Gratianopolitanus, & Viventiolus Lugdunensis. Hunc episcoporum cœtum ad novæ basilicæ dedicationem convocatum fuisse veri simillimum est, cui interfuit cum aliis pluribus Avitus Viennensis, cum homiliam in hac dedicatione pronuntiavit. Unde Philippo Labbeo permirum videtur, quod Aviti nomen in hoc instrumento non compareat. Sed mirandum non est, quod ejus nomen in exemplo desideretur, uti & aliorum, præter tres mox laudatos; nec alia caussa est quam socordia scriptoris amanuensis, qui alios omnes, uti & Avitum, (quod in similibus subscriptionibus accidit non raro) prætermisit. Torquet etiam in hoc instrumentum Carolus Cointius [b], Oratorii eruditus presbyter, enormem numerum episcoporum: cum in Burgundiæ regno tunc essent sedes episcopales tantummodo septem & viginti. quasi ex finitimis regnis & provinciis alii plures istuc invitari, atque ex civilitate, ut regi ad catholicam fidem recens converso gratificarentur, adesse non potuerint. At pugnare non vacat pro hujus monumenti auctoritate: quod ut genuinum non sit, certe antiquissimum est, nec levis momenti ad illustrandam Agauni historiam. In eo episcopis visum fuisse dicitur, ut ibidem *psallendi officium die noctuque indesinenter constitueretur*: & Victor Gratianopolitanus, cui ceteri omnes assentiuntur, censet, ut ad exsequendam optimi regis, episcoporumque hac in re devotionem, *fiant novem turmæ, id est Granensis, Isiana, Jurensis, Meluensis, &c.* Unde omnibus in commune placuit, ut, ad servandum perennem illum psallendi morem, *opera manuum*, ut in ceteris monasteriis, ibidem non exerceren-

b Annal. Franc. an. 536. n. 228.

tur. Cointius perennem ac minime interruptum apud Agaunenses hunc psallendi ritum, qualis erat in Oriente monachorum accœmetarum seu insomnium, fuisse negat, sed discretum & per distinctas horas interpolatum. Nullam quippe talis ritus idoneam probationem afferri; immo in regula Tarnatensi, quam Agaunenses servabant, nullam perennis laudis, sed tantum interpolatæ, fieri mentionem. Porro *assiduum psallentium* Gregorio [a] quidem dici, non quod juge fuerit, sed quod statutis horis, ita ut intermediis spatiis operari liceret, fuerit celebratum: eum ad modum, quo Cassianus *orationum assiduitatem* vocat quotidianam celebrationem tertiæ, sextæ, & nonæ. Huic rei argumento esse alterum ejusdem Gregorii [b] locum, ubi Sigismundus apud Agaunenses *psallentium quotidianum* instituisse memoratur. Verum ut hanc disputationem, quæ fusius à me in secunda Sæculi quarti præfatione agitata est, in pauca contraham; hoc unum affero, quod Salaberga, constructo apud Lugdunum-Clavatum * cœnobio, eo in loco brevi coadunavit *plus minusve trecentas famulas Christi, illisque dispositis per turmas, ad instar Agaunensium monachorum Habendique, normam disposuit, ut die ac nocte canonem omnipotenti Deo personarent.* Perspicuus est hic locus de perenni laude per Salabergam instituta; nec minus inde liquet id factum exemplo Agaunensium monachorum. quos proinde, quasi aliorum duces, ceteris hac in re Occidentis monachis præivisse pro explorato haberi debet. Subdit Salabergæ vitæ scriptor æqualis etiam exemplum Habendensium sanctimonialium, sancti Romarici alumnarum: cui sanctus Amatus abbas, ex Agauno eductus, auctor fuit condendi in Vosago parthenonis, ubi *multis virginibus psallentium per septem turmas, in unaquaque turma duodenis psallentibus, die noctuque jugiter instituit:* qua in re Amatus sine dubio rationem habuit moris Agaunensis, quem ipse ibidem observatum viderat. Quid? quod Dagobertus eodem tempore in basilica sancti Dionysii *psallentium ad instar monasterii sanctorum Agaunensium instituerat*, teste Fredegario [c]: *sed facilitas abbatis Aigulfi eamdem institutionem* postmodum abrogavit. quod de interrupta modulatione nullo pacto explicari potest. alias dicendum esset, quod a vero penitus abhorret, Aigulfi abbatis instinctu divinum in celebri ac frequenti basilica officium omnino cessasse. Sed longius progredior ad rem minime obscuram demonstrandam, quam in Centulensi monasterio sub sancto Angilberto abbate itidem viguisse suo loco videbimus.

ANN. CHR. 515.

a Greg. Tur. lib. 3. c. 5.

b id de gl. Mart. c. 75.

* Laon.

c Fredag. c. 79.

LXXII. Novem turmæ quæ.

In prædicto Sigismundi instrumento statuitur, ut, ad exsequendam jugis istius modulationis institutionem, *fiant novem turmæ, id est Granensis, Isiana, Jurensis, & Meluensis, & ceteræ: ut succedentes sibi in officiis canonicis, id est nocturnis, matutinis, prima, tertia, sexta, nona, vespertina; die noctuque indesinenter Domino famulentur.* nulla completorii mentione facta, cujus institutio sancto Benedicto tribuitur. Ex quo inferas hujus instrumenti antiquitatem. Ex novem autem turmis quatuor tantum exscripsit amanuensis. quo minus mirandum est, ex sexaginta episcopis tres dumtaxat ab eo notatos fuisse, ceteris per oscitantiam omissis. Has turmas, non aliunde, ut quibusdam placet, adscitas, sed ex ipso Agaunensi monasterio conflatas fuisse mihi persuasum est. Nam ut de discretis officii divini horis, non de continua psalmodia hic agi permittamus: quis putet ex Granensi seu Griniacensi, ut ipsi interpretantur, apud Viennam monasterio, & ex Jurensi sancti Augendi, quod utrumque ab Agauno longissime, id est leucis amplius triginta, distat, Agaunum accitas monachorum turmas ad persolvendas Deo quotidanas laudes? Frustra ergo quæras alia monasteria, *Isianum* & *Meluense*, quæ nomina sunt turmis illis indita pro arbitrio Agaunensium ad singulas turmas designandas: eum ad modum quo legio Thebæorum *Felix*, aliæque aliis nominibus pro lubito appellatæ sunt.

LXXIII. Agaunense monasterium an idem cum Tarnatensi.

De regula principio Agaunensibus præscripta non minor est difficultas. Tarnatensem plerique assignant, rati, Tarnatense monasterium non aliud esse ab Agaunensi, propterea quod Tarnadæ locus, cujus meminit Antoninus Augustus in Itinerario, idem cum Agauno existiment. Hujus sententiæ auctor est Josephus Simlerus in libro primo de Vallesiæ descriptione *, quem Holstenius, Cointius [d], aliique secuti sunt. Et quidem sicut ex Antonini Itinerario, Octodurum * à Tarnadis passuum millibus duodecim, ita Agaunum ab Octoduro totidem distabat, ex actis Martyrum Thebæorum. Verum ut ut sit de Tarnadis Antonini; Tarnatense monasterium idem esse cum Agaunensi inducere animum haud quaquam

* le pays de Vallay.

d Annal. Fr. an. 536. n. 199. & seq.

* Martinac.

ANN. CHR. 515.

possum. Nusquam enim Agaunense monasterium Tarnatense appellatum invenias, sed ubique vel Agaunense, vel sancti Mauricii. adeoque si regula Tarnatensis Agaunensium monachorum gratia condita fuisset, non Tarnatensis, sed a vulgari monasterii nomine Agaunensis fuisset nuncupata: cum e contrario numquam alio nomine, quam Tarnatensis dicta sit in Concordia regularum, apud Smaragdum, Trithemium, aliosque omnes, qui eam laudarunt. Mihi sane longe veri similius est, Tarnatense monasterium situm fuisse in pago Lugdunensi, non longe a Vienna civitate, in loco Tarnato seu Ternato, vulgo *Ternay*. Hic locus positus est ad Rhodanum, decurrentem Tarnatum inter & Grinniacum* pagi Viennensis, qui posterior locus vocabulum dedit Grinniacensi monasterio, de quo in vita sancti Clari abbatis. Porro hæc loci positio ad Rhodanum recte convenit iis, quæ in Regulæ Tarnatensis capite quarto leguntur, ut *navigium etiam ad ulteriorem ripam sine imperio senioris transvehere non præsumat*. Ex agris novem & viginti, qui pagum Lugdunensem in veteri codice Saviniacensi constituunt, octavus est ager Tarnatensis, in quo sunt villæ Cassiacus, Mons-Esclareïas, Cliviacus, Cassellæ, Magniacum, &c. idemque itidem memoratur in chartario Cluniacensi, anno tertio Ludovici regis, cognomento Transmarini: quo anno datur Odoni abbati mansus in villa Madaliaco, *in pago Lugdunensi, in agro Ternatensi*. & anno ejusdem regis decimo, eidem Odoni conceditur campus cum silva, *in pago Lugdunensi, in agro Tarnatensi*. Est & Ternancus, vulgo *Ternan*, locus alius haud ignobilis in pago itidem Lugdunensi, ubi prioratus abbatiæ Saviniacensi subjectus, præter Ternacum opidum, *Terny*, in pago Genevensi.

* *Grigny*.

LXXIV. Regula Agaunensis.

Hæc forsan aliquid lucis afferent loco aliquando quidem celebri, sed nunc obscuriori: at primam Agaunensis monasterii regulam non satis explicant. Condatescensis scriptor anonymus, qui trium primorum abbatum Jurensium acta litteris mandavit, in fine vitæ sancti Augendi memorat *Instituta, quæ de informatione cœnobii* Agaunensis, *sancto Marino presbytero, insulæ Lirinensis abbate, digessit*. Verum hoc opus intercidit, nec quidquam de primariis ejusdem loci institutis habemus præter ea, quæ in jam laudato Sigismundi instrumento leguntur. Certe Tarnatensis regula, quæ tota fere ex sanctorum Pachomii, Augustini, & Cæsarii regulis conflata est, hujus auctoris nec stilum, nec genium sapit. Erant eo in loco reclusi, erant & anachoretæ. Ex duobus quippe monachis illis Agaunensibus, Johanne & Armentario, quibus Condatescensis iste anonymus opus suum inscribit, Armentarius *claustro peculiaris cellæ contentus, mundi turbines* securus *irridebat*. & sanctus Amatus abbas Habendensis, de quo in sæculo sequenti agemus, postquam Agauni in communi ac cœnobitica vita per annos triginta se exercuisset, *majoris eremi secretum expetens, clam a septis monasterii egressus in devexa celsissimi montis rupe* per triennium solus habitavit, pane hordeaceo & aqua contentus. Psalmodia jugis loco laboris erat, contra quam in regula Tarnatensi. Jejunia pro more aliorum monasteriorum, uti & refectio in eodem cœnaculo, & sub eodem tecto dormitio. Gravium culparum pœna ex præscripto canonum, leviorum ex abbatis arbitrio pendebat. Feminis in basilicam, secus quam in aliis plerisque virorum monasteriis, patebat ingressus, ut constat ex Gregorio [a] episcopo Turonensi. Ceterum ad hoc monasterium beatus Maurus, sancti Benedicti discipulus, adeundo Galliam, divertit, ubi & cæco lumen restituit, quod magnam ipsi apud ejusdem loci monachos gratiam conciliavit, eorumque animos ad suscipiendam sancti Benedicti regulam facile inclinare potuit.

a *Greg. de gl. mart. c. 76.*

LXXV. Abbates.

Quod spectat primos loci abbates, si genuina est, cujus Bollandus fragmenta [b] refert, quam & Condatescensi anonymo tribuendam existimat, trium primorum Agaunensium abbatum brevis historia, primus abbas fuit Hymnemodus, seu Hymnemundus, ex Gravensi seu Grevencensi monasterio (quod etiam in vulgato Sigismundi instrumento legitur) accitus cum Achivo, qui locum rexit post Ambrosium Hymnemundi successorem. Ambrosius vero Insulæ-Barbaræ prius abbas exstitisse ibidem dicitur, adstipulante Adonis Viennensis episcopi Martyrologio. Quod mirum est negatum fuisse a Cointio, quasi Usuardi de hac Ambrosii apud Insulam-Barbaram abbatiali dignitate silentium elevare perspicuum Adonis testimonium possit. quod sane vir doctus non esset facturus, si ad præmissam, quam idem ipse laudat, Agaunensis monasterii brevem historiam attendisset. De Ambrosio ita Martyrologium Adonis:

b *Bolland. to. 2. Feb. p. 545. & 546.*

IV. nonas Novembris natale sancti Ambrosii abbatis monasterii Agaunensis, qui prius apud Lugdunum monasterii Insulæ-Barbaræ pater, magnis virtutibus clarus, cum illuc ob egregiæ religionis normam translatus fuisset, beato fine quievit. Post annos septem a condito monasterio Sigismundus, cæso filio, victus a Francis, Veresallis in montem clam secessit, &, ne a suis in manus Francorum traderetur, caput suum totondit, & deposita veste, monasticum habitum induit. Verum nihilo minus a suis proditus, captusque a Francis, una cum uxore ac filiis jussu Chlodomiri regis in puteum demersus occubuit in loco, *cui Belsa vocabulum est*, ut in ejus passione legitur. quod de Belsiæ * pago intelligendum esse puto ex Gregorio Turonensi episcopo, qui locum ejus martyrii *Columnam Aurelianensis urbis vicum* appellat: ubi etiam nunc prioratum abbatiæ Miciacensis, sancti Sigismundi nomine insignitum haberi Carolus Saussyus [a] testatur. Post annos tres Agaunensis abbas Venerandus (id viro nomen, quod Henschenius adjectivum putat) a Theodeberto rege corpus Sigismundi obtinuit, atque ad limina sanctorum Thebæorum deportatum in basilica sancti Johannis apostoli honorifice sepelivit; ubi multæ virtutes patratæ dicuntur. Venerandus sexto loco ponitur inter abbates Agaunenses in fusiori Gallia christiana, nempe post Tranquillum Achivi successorem. Sed quia duo Ambrosii admittendi non sunt, sed unicus; Hymnemundi primi abbatis successor, saltem quintus, dicendus est Venerandus. unde quis forte inferat, antiquiorem Sigismundo videri Agaunennensis monasterii originem; nec veri simile esse quinque abbates huic loco intra tam breve decem aut admodum duodecim annorum spatium præfuisse; atque adeo Sigismundum tantum innovatorem monasterii & amplificatorem censendum. quod confirmari potest ex titulo homiliæ sancti Aviti episcopi Viennensis, habitæ in basilica sanctorum Agaunensium *in innovatione monasterii ipsius*.

ANN. CHR. 515.

* la Beausse.

[a] Sauss. lib. 3. Annal. eccl. Aurelian.

LXXVI. Leonianus abbas Viennensis.

Sed jam Leonianus abbas sanctus Viennam nos vocat. Erat is notus & familiaris Augendo Jurensi abbati, qui æstivis temporibus, ut superius diximus, *scapulari cilicino utebatur, quod ei vir sanctitate conspicuus Leunianus, Viennensis urbis abbas, pignore transmiserat caritatis.* Addit anonymus Condatescensis, sanctum istum ex Pannoniis ortum, late grassante barbarie, in Gallias captivum abductum fuisse, « ubi non solum Viennæ, sed etiam Augustoduni, multo tempore peculiaris cellæ an- « gustiis conclusus vixerit: ita ut amplius quadraginta annis in utraque civitate, nulli « hominum a prima retrusione vultu aut corpore, sed tantum sermone notus, mona- « chos nihilo minus juxta cellam suam haud plurimos; monachas vero procul intra « urbem, *monasterioque conseptas*, ultra sexagenarium numerum admirabili prudentia « rexerit, alueritque: e quibus *maximas*, id est magno merito præditas, in cælum « præmiserit, *magnas vero* post se reliquit. Cum anonymo consentit Leoniani epita- « phium, quod ad ejus sepulcrum in suburbana sancti Petri æde positum Sirmundus [b] refert in hunc modum. *Hic vir sanctitate conspicuus, in hac urbe Viennensi abbas exstitit, Sabaria Pannoniæ ortus. A barbaris captivatus, Gallorum finibus devenit, Augustodini primum, deinde Viennæ claustro peculiaris cellæ conclusus. Quadraginta plus annis tali ordine Christo militavit, tantæ districtionis, ut pæne vultu omnibus undequaque venientibus ignotus intro vixerit, cum esset verbo doctrinæ multis ad salutem notissimus: ita ut juxta cellam suam quam plurimos monachos* (anonymo *haud plurimos*) rexerit: *monachas* vero (sic legendum) ambitu monasterii infra urbem *inclusas, ad sexagenarium numerum mirabili ordinatione paverit, & disciplinabiliter custodierit.* Hinc arguas libellum vulgatum de vita sancti Aniani episcopi Aurelianensis, in quo Anianus *Viennensis civitatis opido*, ubi *germanus* ejus Leonianus in basilica sancti Petri humatus est cum sancto Desiderio martyre, oriundus dicitur: præterquam quod Anianus Leonianum nostrum quinquaginta fere annis ætate superabat. Errat itidem idem auctor, cum basilicam sancti Petri *ad orientalem plagam jam dictæ civitatis* locat, quam *ad australem partem* rectius statuit vita sancti Clari abbatis Viennensis: ubi sancti Petri monasterium, *ad australem urbis situm, quingentos pæne monachos* habuisse perhibetur. Hanc porro Leoniani per barbaros captivitatem contigisse non dubito anno quadringentesimo octagesimo-septimo, quo clades & vastitas Pannoniæ illata est, a sancto Severino Noricorum apostolo prædicta: cujus indubie discipulis fuit Leonianus.

[b] Sirm. Not. ad Aviti ep. 77.

LXXVII. S. Petri & S. Andreæ monasteria ibidem.

Redeo ad monasterium sancti Petri, cujus auctores fuisse Ansemundum & Ansleubanam, senatorii ordinis nobiles Viennenses, discimus ex eorum [c] litteris, *domnæ*

[c] Diplomat. lib. 6. p. 463.

ANN. CHR. 515. *filiæ* ſuæ *Remilæ*, cognomento *Eugeniæ*, inſcriptis, quarum hæc ſumma eſt : ſe nempe res ſuas Remilæ eo pacto pridem tradidiſſe, ut, quemadmodum monaſterium ſancti Petri *in Bello-campo extra portam civitatis* conſtruxerant : ſic illa ex rebus conceſſis cœnobium in honorem ſancti Andreæ ſub jure Viennenſis eccleſiæ conſtitueret *ſanctis feminis*, ex ordine victuris, *quem ſanctus Leonianus ſancto monaſterio urbis*, inquiunt, *noſtræ inſtituit*, *ubi ſoror noſtra Eubona abbatiſſa præeſt*, ſub cujus inſtitutione & ipſa Remila nutrita fuerat. ac proinde cœnobium jam conditum ſupponunt litteræ, quæ datæ ſunt Chlotharii regis anno nono, id eſt anno Chriſti quingenteſimo viceſimo. quo tempore, cum jam Leonianus e vivis exceſſiſſet, ejus obitus paullo ante hunc annum conſignandus eſt. Duplicis ſancti Andreæ monaſterii meminit Ado in chronico ad annum DLXXV. ubi de Philippo epiſcopo, cujus tempore *monaſterium ſancti Andreæ ſubterioris* Viennæ conditum fuiſſe dicit a Remila-Eugenia, Anſemundi ducis filia, atque ſub teſtamento matri eccleſiæ traditum : aliud vero *ſuperius* ſancti Andreæ in colle civitatis a beato Leoniano temporibus ſancti Aviti ejuſdem urbis epiſcopi fundatum fuiſſe, ubi eadem ipſa Remila ſub regulari diſciplina nutrita fuerat. Ante hos omnes Viennæ floruit Mamertus Claudianus, ſancti Mamerti ejuſdem urbis epiſcopi germanus frater, ejuſque veluti coadjutor, dictus *antiſtes ordine in ſecundo*; adeo doctus, ut eo magiſtro *triplex bibliotheca* fulſerit, *Romana*, *Attica & Chriſtiana :*

Quam totam monachus virente in ævo
Secreta bibit inſtitutione,
Orator, *dialecticus*, *poeta*,
Tractator, *geometra*, *muſicuſque*,

ut Sidonius-Apollinaris in ejus epitaphio canit : qui libros ejus tres de ſtatu animæ alibi laudat.

LXXVIII. S. Symphoriani monaſterium apud Æduos.

Cum Leonianus Auguſtoduni verſatus eſt, non alium forte incoluit locum, quam ſuburbanam ſancti Symphoriani baſilicam ab Euphronio ſacerdote, poſt ejuſdem urbis epiſcopo, conditam, in qua ab eo tempore monachi exſtiterunt, quibus poſtmodum beatus Germanus abbas præfuit. Is apud propinquum ſuum ſanctum Scopilionem prope Lauſiam * pagi Æduenſis opidulum alitus & inſtitutus, cum a loco fere mille paſſibus diſtarent, *jugiter ad matutinos*, teſtante Fortunato, *currebant*, *ducti fidei calore*, *per tempeſtatem*, *per hiemem*. Germanus vero *intra terni luſtri ſpatium* a beato Agrippino epiſcopo diaconus, & *ſequente triennio* preſbyter ordinatur. quæ tria luſtra non ab ejus ortu, ſed a tempore, quo Scopilionis curæ inſtituendus traditus eſt, computanda eſſe inde colligitur, quod ejus ordinator Agrippinus nondum ſedem obtinuerat tempore concilii Epaonenſis, anno decimo-ſeptimo ſupra quingenteſimum celebrati : quo anno Germanus jam annos minimum viginti attigerat, ut qui octogenarius mortuus eſt anno ejuſdem ſæculi ſeptuageſimo-ſexto. Quamquam non deſunt piorum exempla, qui ante annos viginti ex canonum relaxatione diaconi ordinati ſunt, in quibus ſanctus Theodorus Siceota [a] lector primo, dein poſtridie ſubdiaconus ſimul diaconuſque ac preſbyter divino nutu conſecratus eſt anno ætatis decimo-octavo. qua ætate etiam venerabilis Beda ſe levitam fuiſſe ordinatum ipſe teſtatur. De Germano plura inferius.

* *Luzi.*

a *Bolland. to.* 3. *April. p.* 37. *n.* 21.

LXXIX. S. Lauteni ibidem.

Apud Æduos exſtabat eodem fere tempore aliud monaſterium, ubi ſanctus Lautenus monaſticæ profeſſioni nomen dedit. Hic *Laurentii abbatis magiſterio* uſus, inde in locum ſolitarium ſeceſſit, ubi ſeptuaginta monachorum cœnobium, Sieſtenſe dictum, exſtruxiſſe dicitur. Poſtea, creſcente numero diſcipulorum, aliud cœnobium quadraginta monachorum erexiſſe in loco, qui Maximiacus vocatur. Annos natus amplius quinquaginta ab Amando epiſcopo preſbyter ordinatus traditur. Ex diſcipulis ejus unus, Pharadæus nomine, in ardentem rogum ex obedientia ſe injeciſſe fertur. Denique Lauteno in partes Genevenſium paullo ante mortem proficiſcenti occurrit Gregorius epiſcopus Lingonenſis. quod ſi ita eſt, eum quinto ſæculo floruiſſe dicendum eſt : at quis fuerit Amandus epiſcopus, a quo ille preſbyter ordinatus dicitur, incertum. Mortuus eſt kalendis Novembris: at feſtum ejus VII. kalendas Octobris ponitur in veteri breviario Cluniacenſi. Cella ſancti Lauteni * diœceſis Veſontionenſis memoratur in teſtamento ſancti Bernonis abbatis, qui eam Widoni conſanguineo

* *S. Lautein.*

consanguineo suo regendam commisit. Hactenus superest, subestque abbatiæ Balmensi sub congregatione Cluniacensi, cui cella Maximiacus * itidem subjecta est. ANN. CHR. 515. * Moissay.

Egregiam vero laudem tulit præ multis in re monastica propaganda Galliæ Narbonensis pagus Albigensis, quem insignis ille Carthaginensis ecclesiæ splendor Eugenius, Vandalica persecutione istuc deportatus, morte sua illustravit, & monasterio, quod in opido Viancio, haud procul Albiga urbe, in exsilii sui solatium ac levamen exstruxit. quod alii etiam Africani episcopi exsules alibi præstiterunt, ut noster Theodericus Ruinartus observavit in commentario historico de persecutione Vandalica, capite VIII. LXXX. Viancium apud Albigenses.

Non prætereain hoc loco Maxentium apud Pictones abbatem, sancti Severi abbatis Agathensis * discipulum. Maxentius ex Syria oriundus, patriæ & sæculo vale dicto in Septimaniam * appulit, atque a Betico Agathensi episcopo benigne exceptus, postquam aliquamdiu extra urbem reclusus vixit, in ipsa urbe juxta principem sancti Andreæ ecclesiam monasterium, ubi trecenti monachi sub eo fuerunt, instituit, sepultus tandem in basilica sancti Martini. Maxentius Agathensis ab eo disciplinis monasticis imbutus, indeque digressus ad pagum Pictavensem, in monasterio sancti Agapiti presbyteri abbas eligitur, & qui Adjutor antea vocabatur, mutato nomine Maxentius appellatus est. Post Vogladensem pugnam, cum milites quidam ejus monasterium diripere, unusque ex eis gladium in ejusdem caput stringere pararet; militis brachio repente cælitus rigescente, sed mox olei sacri contactu sanato, Chlodoveus ad spectandum Maxentium accessit, & ad ejus pedes procumbens, suis veniam de intentato excidio impetravit. Post annos aliquot vir sanctus in cælum migravit anno ætatis septuagesimo-septimo, ad sextum kalendas Julii, sepultus in monasterio suo, quod tempore Gregorii [a] episcopi Turonensis, *Cellula sancti Maxentii* vocabatur, veteri monasterii appellatione obliterata. Hodie quoque sancti Maxentii * antiquum vocabulum retinet insigne monasterium ad Separim * amnem, atque in opidum cognomine accrevit, a Calvinistis superiori sæculo dire violatum, quod Patres Congregationis sancti Mauri in augustiorem formam integrum restituerunt. Hunc locum sanctus Leodegarius abbas, dein Æduensis episcopus, sæculo septimo illustravit. LXXXI. SS. Severi & Maxentii monasteria. * Agde. * le Languedoc. a Greg. Tur. lib. 2. Hist. c. 37. * S. Maixent. * Seure.

A sancto Maxentio divellendus non est beatus Maximinus, auctor & primus abbas monasterii Miciacensis prope Aurelianos, utpote eidem nominis & temporis affinitate conjunctus. Virduno per Chlodoveum expugnato, Auspicius seu Euspicius istius urbis presbyter regem victorem Aurelianos usque comitatus est cum nepote suo Maximino, atque idoneum construendo cœnobio locum ab eodem rege petierunt, impetraruntque, vocabulo Miciacum, ut veteres passim scribunt, seu Mitiacum, ad Ligerim loco amœno situm infra Aurelianos, probante Eusebio episcopo, qui loci ecclesiam sub titulo sancti Stephani consecravit, eodemque die Maximinum diaconum, ac paullo post presbyterum ordinavit. Perfecto monasterio abbas præfectus est idem Maximinus, ad quem plurimi, virtutis ejus imitandæ studio, cum sæculares, tum monachi, accesserunt. In his ex Menatensi apud Arvernos monasterio istuc se se receperunt Avitus & Carilefus, piissimi postmodum abbates. Post mortem, quæ decimo-octavo kalendas Januarii sub annum Christi quingentesimum vigesimum accidit, Maximinus in proximo antro, in quo immanem pestiferumque draconem exstinxerat, sepeliri voluit: super cujus tumulum Agilus prædives civis Aurelianensis, facti pænitens, quod servum suum inde violenter abstraxisset, basilicam erexit, eumdemque servum Miciacensibus perpetuo mancipandum tradidit. Hac neglecta basilica, Sigobertus aliam in agro sui juris, basilicæ sancti Aniani continentem, ad urbis muros ædificavit, eoque sacras reliquias asportari curavit, institutis ibidem clericis, qui divina officia celebrarent. Demum Jonas episcopus easdem inde Miciacum revexit, atque inde vetus loci appellatio in sancti Maximini * vocabulum mutata est. Maximino in regimen Miciacensis monasterii successit beatus Avitus, qui abbas Chlodomiro [b] Aurelianorum regi, adversus Sigismundum Burgundionum regem profecturo, anno sexti sæculi vicesimo-tertio interitum prædixit. Eidem suffectus Theodorus, Theodoro nepos Maximinus junior, ambo itidem sancti: sub quibus complures monachi, pietate ac sanctitate illustres, eo in loco floruerunt. Præcipui fuere Leobinus & Carilefus, de quibus in consequentibus agendum. Monasterii statum prope ad excidium vergentem confirmavit, erexitque LXXXII. S. Maximini cœnobium Miciacense. * S. Mesmin. b Gregor. Tur. lib. 3. c. 6.

ANN CHR. 515. Theodulfus episcopus, collaborante Jona ejus successore. Nunc locum obtinent Patres Fulienses.

LXXXIII. Chlodovei M. pro eo diploma. Lubet hic attexere diploma Chlodovei M. de conditione cœnobii Miciacensis, quod diploma pro sua brevitate & sinceritate, ac pro consubstantialis Trinitatis contra Arianos commemoratione, hoc loco non ingratum fuerit.

CHLODOVEUS *Francorum rex, vir inluster. Tibi, venerabilis senex Euspici, tuoque Maximino, ut possitis, & hi qui vobis in sancto proposito succedent, pro nostra, dilectæque conjugis & filiorum sospitate divinam misericordiam precibus vestris impetrare, Miciacum concedimus, & quidquid est fisci nostri intra fluminum alveos, per sanctam confarreationem & anulum inexceptionaliter tradimus, & corporaliter possidendum præbemus absque tributis, naulo & exactione, sive infra, sive extra Ligerim & Ligerinum* *, *cum querceto & salicto, & utroque molendino. Tu vero, Eusebi, sanctæ religionis catholicæ episcope, Euspicii senectam fove, Maximino fave, & tam eos, quam possessiones eorum in tua parochia, ab omni calumnia & injuria præsta liberos. Neque enim nocendi sunt, quos regalis affectus prosequitur. Idem agite, o vos omnes sanctæ religionis catholicæ episcopi. Vos ergo, Euspici & Maximine, desinite inter Francos esse peregrini, & sint vobis loco patriæ in perpetuum possessiones, quas donamus in nomine sanctæ, individuæ, æqualis, & consubstantialis Trinitatis. Ita fiat ut ego Chlodoveus volui. Eusebius episcopus confirmavi.* Annus dati diplomatis signatus non erat in exemplo, ex quo id primum erutum est in spicilegio Acheriano: nec facile suppleri potest, cum ab expugnata Virduni civitate, quod biennio ante annum quingentesimum accidit, ad Chlodovei obitum anni fere tredecim intercesserint.

* *al. Ligeritum*, le Loiret.

LXXXIV. Alia monasteria. Multa sunt Galliæ, aliarumque regionum monasteria, cum nova, tum vetera, quorum commemoratio & tractatio ad hoc tempus revocari posset: qualia sunt Glonnense sancti Florentii apud Andecavenses, Ensionense sancti Jovini apud Pictones, Landvenecense sancti Wingaloëi, & sancti Jacuti in Armorica; Divionense sancti Benigni, sancti Germani Autisiodorense, Reomaënse sancti Johannis, Ferrariense sancti Petri, sancti Michaëlis Tornodorense, Melundense sancti Petri in Burgundia, & sancti Juliani Turonense, præter monasterium sancti Theoderici prope Remos. Verum hæc tractatio longius nos abduceret a continuandis gestis sancti Benedicti, atque opportunius in sequentes libros, ubi dabitur occasio, differetur.

LXXXV. Lucullanum apud Neapolim. Hic tamen strictim præmittenda est commemoratio Lucullani apud Neapolim monasterii, quod sæculo nono labente sancti Severini percelebri monasterio dedit originem. Is ex Oriente in Pannoniam profectus, monasteria illis in partibus construxit primus, præcipuum prope Favianas, non longe a Vindobona seu Vienna
» Austriæ civitate; monachos admonere solitus, ut beatorum Patrum vestigiis in-
» hærerent, & ne, qui parentes reliquerant & sæculum, pompæ sæcularis ille-
» cebris denuo caperentur. Norici Ripensis vastitate prædicta, corpus suum in Italiam transferri discipulo suo Lucillo presbytero mandavit. Tum, morti pro-
» ximus, discipulos monitis instruxit, terrenam ut despicerent patriam, cælestem
» semper inquirerent: non pigeret agere pœnitentiam, quos non puduit facinus per-
» petrare; essent corde humiles, mente tranquilli; scirentque non prodesse cum
» vestis humilitate nomen monachi, vocabulum religionis, speciem pietatis, si circa
» mandatorum observantiam degeneres ac reprobi invenirentur. Grande nefas esse
» peccata sectari homines sæculares: multo magis monachos, qui blandimenta sæ-
» culi, quasi quamdam bestiam fugientes, Christum cunctis affectibus prætulerunt,
» quorum incessus & habitus virtutis debeat esse documentum. Deinde osculo singulis & omnibus dato, & sacramento communionis accepto, lugeri se penitus prohibuit, totumque corpus signo crucis consignans, ut psallerent imperavit. Ubi vero ille psalmum ultimum protulit, sexto idus Januarii animam efflavit in hæc extrema psalmigraphi verba, quibus omnes spiritus ad laudandum Deum invitantur. Annus ejus supremus colligitur ex eo, quod sexto post anno corpus ejus tumulo elatum, atque in Italiam a discipulis deportatum est ipso anno vastitatis ex ipsius vaticinio ab Odoacro perpetratæ, quam anno sæculi quinti octogesimo-septimo accidisse constat. Sacrum ejus corpus Neapolim delatum, in arce Lucullana, quæ ab ovi similitudine Castellum-ovi modo appellatur, a Victore episcopo collocatum est in mausoleo, quod illustris matrona, Barbara nomine, ipsi erexerat

in basilica ab se constructa cum adjuncto monasterio, cui præfuit Eugipius abbas, ipsius Severini discipulus, scriptis suis illustris. Idem ipse est, qui librum de vita patroni ac magistri sui scripsit instar *commemoratorii*, quod Paschasio sanctæ Romanæ ecclesiæ diacono expoliendum, & eloquentiæ lumine illustrandum nuncupavit biennio post consulatum Importuni, id est anno Christi undecimo supra quingentesimum. Falluntur qui hunc Eugipium [a] alium existimant ab auctore collectanei ex operibus sancti Augustini, quod opus, hortante Marino abbate, susceptum, Probæ virgini piissimæ nuncupavit. Forte Marinus abbas fuit Lirinensis, is cujus itidem instinctu vitæ sancti Augendi scriptor de institutis monasterii Agaunensis agere compulsus est.

ANN. CHR. 515.

Eugipius abbas.

a V. tom. 1. vet. Anal. p. 13. & seqq.

LXXXVI. Sanctus Antonius monachus Lirinensis.

Favet huic conjecturæ, quod Antonius monachus ille sanctitate insignis, cujus vitam Ennodius Ticinensis episcopus edidit, cum Eugipio vixit sub cura sancti Severini, idemque post vastationem Pannoniarum, tandem Lirinum se recepit. Natus fuerat patre Secundino, in civitate Valeria circa Danubii ripas, Severino ab infantia notus & carus; idemque nepos Constantii episcopi Laureacensis, cujus disciplinæ, mortuo Severino, traditus est. Post patrui obitum Antonius à famulis suis perductus, primo in Tellina-valle * Mario sancto presbytero adjunctus, mox eumdem clericatus vitandi studio deseruit. Postea secessum elegit haud procul a sancti Fidelis Comensis martyris sepulcro, ubi Larius lacus Ionii marmoris ripis coercetur. Illic monte sublimi conscenso sedem fixit, nihil secum amplius assumens, nisi parum leguminis, & ligonem ad terram ingratissimam excolendam. Juga illa indomitam naturæ legem, Antonio congrediente, perdiderunt. Verum adventantium perturbatus frequentia, ad secretiora eremi sibi credidit evolandum, ubi in edita rupe annis pluribus solus sine consorte transegit. Sed ecce iterum fama vulgante detectus, timuit ne grandævus perderet vanitate, quod inter tirocinia virtute servasset. Et quid agimus, inquit, o anima, quando periculis plena sunt etiam quæ videntur esse tutissima? Lenocinia hostis tui intelligis, dum universorum voce laudaris. Vide quantis laboribus insidiis! Absconditum esse non licet quocumque vertimus. Sanctorum petamus consortium, & illam Lirinensis insulæ sanctam cohortem adeamus. Quem solum hactenus pulsavit adversarius, timebit inter inimicam sibi multitudinem constitutum. Dixit, nec mora suscepto itinere, simul Lirinum appulit, admissus est cum debita reverentia. Providit tamen, ne cui *in illa nutrice Sanctorum insula*, cum præstaret meritis, præferri honoribus videretur. Ibi biennio cum vixisset, mortalem vitam cum immortali commutavit. Libellum de ejus vita Ennodius dicavit Leontio abbati. Lirinensem facile crederem, nisi scripti atque editi indices reclamarent.

* Valtelina.

LXXXVII. Concilii Agathensis decreta de monachis.

Reliquum est, ut ad concludendum primum librum, quod etiam in subsequentibus observabimus, præcipua de monachis decreta conciliorum paucis referamus. In Agathensi anni quingentesimi-sexti statutum est, ut monasterium [b] novum, nisi probante aut permittente episcopo nullus condat: neu monachum sine consensu abbatis episcopus ipse *ordinare præsumat*; nec monachos, etiam vagantes, nisi eis testimonium abbas suus dederit. Ad hæc, ne monachum alienum abbas citra consensum proprii abbatis suscipere, aut retinere ausit. Præterea, ut [c] monasteria puellarum longius a monasteriis monachorum, aut propter insidias diaboli, aut propter oblocutiones hominum, collocentur. Denique [d] ne monachis ad solitarias cellulas liceat a congregatione discedere, nisi forte probatis post emeritos labores, aut propter infirmitatis necessitatem asperior ab abbatibus regula remittatur. quod ita demum fiet, ut intra eadem monasterii septa manentes, sub abbatis tamen potestate separatas habere cellulas permittantur. Abbatibus quoque singulis diversas cellulas, aut plura monasteria habere non liceat, nisi tantum propter incursum hostilitatis intra muros urbis receptacula, quæ hospitia vocant, collocare. quod intelligendum, non de inspectione & providentia generali, sed de regimine ac directione peculiari. Quamquam non defuere etiam subsequentibus sæculis præcipuæ sanctitatis abbates, quos non cupiditas, sed eximia virtus & regendarum animarum peritia pluribus monasteriis gubernandis admovit. qualis fuit sæculo nono Benedictus abbas Anianensis, & sequenti sancti Berno, Odo, aliique nonnulli Cluniacenses abbates.

b Can. 27.

c Can. 28.

d Can. 38.

LXXXVIII. Aurelianensis primi.

Anno undecimo post quingentesimum, qui Chlodovei Magni Francorum regis mortalis fuit, celebratum est concilium Aurelianense primum, in quo abbates [e] episcopis subesse, & ad synodum annuam venire præcipitur: monachos vagos revocandos, & sub custodia constringendos; omnem quibusvis proprietatem interdicen-

e Can. 19.

ANN. CHR. 515. dam : nec licere uti orario in monasterio, vel tzangas habere. quod genus est calcei sæcularis, etiam clericis interdictum. Orarium hoc loco videtur esse vulgaris stola sacerdotalis, cujus usus monachis, qui sacerdotii aut diaconatus expertes essent, prohibetur; sicut & lectoribus, & subdiaconis in concilio Laodiceno. Huc facit, quod beatus Fulgentius, ex monacho episcopus Ruspensis, *orario, sicut omnes episcopi, num-*
» *quam utebatur*; sic studio humilitatis ambitionem vestium fugiens, ut nec ipsa cal-
» ceamenta suscipiens clericorum, aut vilissimis caligis in tempore hiemis, aut caligulis
» in tempore æstatis uteretur, intra monasterium interdum soleas accipiens, frequen-
» ter nudis pedibus incedens.

LXXXIX. Tarraconensis. In concilio Tarraconensi, quod anno ejusdem sæculi sexto-decimo convocatum
» fuit, ne monachis, foras itineris causa egressis, quodvis ministerium ecclesiasticum exer-
» cere liceat abbatis sui injussu; neve forensia negotia, præterquam monasterii sui
» abbate imperante, tractare audeant.

XC. Epaonensis. » Epaonense, post biennium in provincia Viennensi celebratum, vetat [a] mancipia
» monachis donata ab abbate manumitti, injustum reputans, *ut monachis quotidia-*
» *num rurale opus facientibus, servi eorum libertatis otio potiantur*; prohibetque unum
» duobus monasteriis abbatem præsidere, quod jam statuerat concilium Agathense,
» uti & cellas novas, id est monasteria, construere absque episcopi notitia. Abbatem
» [b] criminis reum, si ab episcopo suo successorem accipere noluerit, ad metropolitani
» judicium deducendum. Præter ea nec monacho [c] juveni, uti nec clerico, monaste-
» ria sanctimonialium, nisi ob consanguineas, adire liceat. Ad hæc primum in hoc concilio statutum [d] puto, neque enim ante id tempus antiquius decretum ullum legere
» memini, ut si presbyter aut diaconus crimen capitale commiserit, ab officii honore
» depositus, *in monasterium retrudatur*, ibi tantummodo, quamdiu vixerit, communio-
» ne sumenda. quod quidem, jubente Romano pontifice paullo post exsecutioni demandatum adversus Contumeliosum episcopum Antipolitanum. De loco Epaonis, ubi celebratum concilium, diversæ sunt auctorum sententiæ. Certum est ex actis concilii, locum fuisse provinciæ Viennensis: & quidem Ludovicus augustus, cognomento Pius, regio diplomate *vicum, qui dicitur* [e] *Eppaonis*, rogante illustri viro Abbone comite, restituit ecclesiæ sancti Mauricii Viennensi, ex cujus *ratione & episcopatu* erat. Non ergo quærendus locus extra episcopatum Viennensem. Ad hæc ejus loci ecclesiæ *sancti Andreæ apostoli & sancti Romani martyris* titulis insignitæ in eodem diplomate dicuntur. Longius fortasse processit hic liber: at hanc prolixitatem, quam rerum dicendarum necessaria causavit connexio, subsequentium librorum brevitas purgabit.

a Can. 8. & 9.
b Can. 19.
c Can. 38.
d Can. 32.
e Capitul. to. 1433.

ANNALES ORDINIS S. BENEDICTI

ANN. CHR. 520.

LIBER SECUNDUS.

Ab anno Christi 520. *ad annum* 527.

POST varios hinc inde discursus, jam tandem ad solitudinem Sublacensem revertendum est, in qua per hos annos Benedictus monasteria duodecim ædificavit. Quippe cum vir Dei per diuturna silentia, carnis tentationibus subactis, ignis divini fervorem ex meditatione & lectione, atque ex orationum assiduitate concepisset, non potuit hæc flamma unius Sublacensis specus angustiis contineri: sed dimissis, qui ipsius magisterio se subjecerant, Vicovarrensibus protervis ac contumacibus monachis, se se ad novos homines formandos, & ad omnem monasticæ disciplinæ normam componendos, Spiritu-sancto impellente, comparavit. Rem sic narrat Gregorius. Cùm sanctus vir diu in eadem solitudine virtutibus, signisque quotidie magis magisque inclaresceret, multis ad eum in dies confluentibus, duodecim monasteria instituit, quasi totidem pietatis gymnasia, in quibus sub præfectis singulis duodenos monachos deputavit, paucis secum retentis, quos interim à se ipso aptius erudiri judicavit. Horum monasteriorum nomina varia sunt apud auctores nostros. Præferenda videtur Angeli de Nuce sententia. Sunt autem, inquit, « sacra Specus, sancti Cosmas & Damianus, nunc sanctæ Scholasticæ; sanctus Angelus « post lacum; sancta Maria, nunc sanctus Laurentius; sanctus Hieronymus, sanctus Jo- « hannes-Baptista, nunc sanctus Johannes ab Aquis; sanctus Clemens citra lacum, sanc- « tus Blasius, hodie sanctus Romanus; sanctus Michael archangelus sub sacra Specu; « sanctus Victorinus ad radices montis Porcarii; sanctus Andreas, & Vita-æterna, « nunc Vallis-sancta. Omnia, si duo priora, quæ hactenus superstant, exceperis, aut « in parietinas, aut certe in simplicia oratoria seu sacella redacta sunt. — I. Monasteria duodecim à sancto Benedicto condita.

Singulis monasteriis abbates singulos sub sancto Benedicto, quasi generali magistro, præfuisse ex Gregorio colligimus, qui vagum illum, communis orationis impatientem monachum, *ab abbate suo* sæpius admonitum & increpitum fuisse commemorat: quem Pater sanctus, pro sua dignitate eo invitatus, virga percussum revocavit ad sanam mentem. Regula sancta per id tempus concepta & adumbrata, quam postmodum in Casino monte absolvit, exemplum præbentibus cum primis Basilio & Cassiano. Duodenos monachos in singulis cœnobiis instituit, nec plures, ut parva & exigua sunt rerum omnium principia; nec pauciores, quod infra hunc numerum monastica disciplina servari incolumis, & coalescere vix posset, crescente & adulta religione subinde augendum. Hunc numerum, tamquam a sancto Legislatore nostro con-

II. Abbates sub sancto Benedicto. — Regula. — Monachi duodeni.

ANN. CHR. 520. secratum imitati sunt, qui novas lapsu temporum colonias au reformationes excitarunt: ut præ ceteris exempla probant Cistercensium monachorum. Minorem hanc congregationem appellare licet: quæ major demum fiet, si minimum dupla, tripla, aut quadrupla fuerit, ita ut in uno quoque monasterii cœtu sint plures decani, qui singuli singulis duodecim monachorum turmis præsint.

ANN. CHR. 522. III. Maurus & Placidus Benedicto oblati. NOn continuit se se intra Sublacensis solitudinis fines tantæ virtutis ac religionis fama, sed Romam usque primum, deinde in remotissimas quasque regiones permanavit. Hinc ad eum Romanæ urbis nobiles & religiosi viri concurrere cœperunt, & ex eis nonnulli liberos suos eidem tradere educandos & instituendos, non ab eo ut discerent vanas artes, sed ut is eorum mores ad virtutis & pietatis normam componeret. quod perspicuis verbis declarat Gregorius, cum eos tradit suos ei filios *omnipotenti Deo nutriendos* dedisse: quos satius fuisset Romæ erudiri, si de solis scientiis, ut quidam Novatores inepte fabulantur, & non de moribus ac pietate eorum parentes potissimum curassent, uti certe curabant: sic tamen ut congruæ eruditioni secundas tribuerent. Inter hos nobiles præcipui fuere Equitius & Tertullus patricius; quorum ille Maurum duodennem, hic Placidum puerum, *bonæ spei soboles* tradiderunt: an sollemni illo ritu, quem in sua regula Benedictus præscripsit, Deo oblati fuerint, non liquet. Quamquam non levis hujus rei conjectura ex eo deducitur, quod amplissima simul cum illis prædia, magnasque possessiones donasse memorantur. Tantum brevi in virtutis stadio progressum fecit Maurus, ut cito magistri adjutor exstiterit. Hanc Tertulli oblationem vulgata sancti Placidi acta revocant ad annum hujus sæculi vicesimum-secundum.

IV. Monachus vagus correctus. Forte in uno ex illis duodecim monasteriis quidam vagæ mentis monachus erat, qui ad orationem, quæ *expleta psalmodia* solebat fieri, stare non poterat: sed mox ut fratres orationi incubuissent, ipse extra eorum cœtum egressus, nugas & fabulas sectabatur. Cum ex abbatis sui, cui Pompeiano nomen erat, monitis nihil proficeret, ad sanctum Benedictum ductus, graviterque increpitus ab eo est. Verum is ad monasterium suum reversus, vix biduo se se continuit, tertia die ad inolitum vitium relapsus. Admonitus iterum vir Dei ab eodem monasterii quem constituerat patre: » Ego venio, inquit, eumque per memetipsum emendo. Accessit, & *constituta hora* cum *expleta psalmodia*, haud dubie matutinarum vigiliarum, se se fratres in orationem dedissent, vidit vagum illum monachum a tetro & sordido puerulo per vestimenti fimbriam foras trahi. Mox Pompeiano abbati, & Mauro Dei famulo, quem secum adduxerat, hujusmodi dissolutionis errorisque auctorem indicavit: sed cum illi nihil ejusmodi cernerent, biduo est oratum: attamen soli Mauro id intueri datum fuit. Postridie expleta oratione vir Dei oratorium egressus, stantem foris monachum reperit, virga percussit, atque ita nigerulum hostem fugavit, ut deinceps monachus ille ab orationis studio demoveri non potuerit. Præclarum sane posteris documentum, quanto in pretio fuerit apud sanctissimum Parentem nostrum orationis studium, & quo auctore, quantove damno fratres ab hoc studio revocentur.

V. Fontes divinitus educti. Sic itaque sanctissimo institutori ac magistro parebant omnia ejus monasteria, ut eorum incommoda ad ipsum referrentur, atque ejusdem providentia emendarentur. quod etiam ex alio facto perspicuum fiet. Ex his duodecim monasteriis tria in editis montis Sublacensis rupibus constructa erant, aquæ subsidio sic destituta, ut id e subjecto lacu, ad quem nonnisi per devexum montis latus descensus erat, non sine grandi labore ac periculo, suppleri necesse esset. Collecti simul fratres rem optimo Patri exponunt, censentque ex eodem loco monasteria mutari oportere. Hos blande consolatus, nocte proxima cum Placido adolescente montis verticem conscendit, diutius ibidem oravit, & tribus lapidibus eodem in loco pro signo positis, in suum monasterium rediit. Tandem, fratribus denuo aquæ penuriam conquerentibus, rupem ad tres illos lapides cavari præcepit, de omnipotentis Dei misericordia bene sperare jussis. Reversi fratres rupem jam sudantem invenerunt, & excavato altius saxo fons ubertim emanavit, qui nunc etiam fluit, teste Angelo de Nuce, licet tenui vena.

VI. Sanctus Equitius abbas. Proxima erat Æquicolis, adeoque Sublacensibus locis, Valeria provincia, in qua per id tempus sanctitate florebat beatus Equitius, multorum in eadem provincia, ut ex Gregorio [a] discimus, monasteriorum pater. Hunc, cum carnis stimulis acrius urgeretur, ipsæ suæ tentationis angustiæ ad orationis studium sollertio-

[a] Greg. lib. 1. Dialog. c. 4.

rem & ferventiorem fecerunt, ac demum hac ſedulitate exercitato eximiæ caſtitatis munus cælitus attulerunt. Hoc præſidio armatus, etiam de ſequiori ſexu regendo cogitare cœpit: at diſcipulos admonere inſtitit, ne id ejus exemplo attentarent, & periculum facerent doni, quod non accepiſſent. Interim, maleficis Roma pulſis, Baſilius quidam, ejuſmodi factionis dux & anteſignanus, mentitus monachum, flagitante Amiterno epiſcopo, in cœtum venerabilis abbatis admiſſus eſt, nequiquam repugnante Equitio, qui ſuperno lumine pravam hominis mentem noverat. Paucis inde elapſis diebus, cum idem Dei famulus pro exhortandis ad æternorum bonorum deſideria fidelibus de more paullo longius a cella, id eſt a monaſterio, digreſſus fuiſſet; una earum, quas regebat, ſanctimonialium, ceteris forma præcellens, inter ardentis febris æſtus Baſilium inclamitare cœpit, mox ſe morituram aſſerens, niſi ad ſe adduceretur. Re nuntiata, vir ſanctus dæmonis artes intelligens, facinoris architectum e monaſterio extrudi præcepit. quo facto; puella corporis & animæ ſanitati reſtituta eſt. Cum vero venerabilis abbas, ſacri Ordinis & auctoritatis expers, ultro citroque prædicationi inſiſteret, a Felice quodam nobili Nurſino interpellatur: cur qui nec ſacrum ordinem, nec a Romano pontifice poteſtatem haberet, id muneris ſibi licere arbitraretur? Verum id ſibi divinitus mandatum fuiſſe repoſuit, ut, nec ſi vellet, integrum ſibi eſſet tacere. Non tamen Romanis clericis viſa eſt ferenda hæc licentia, inſtigantibus Pontificem, ut talem auſum compeſceret. Et quis eſt, inquiunt, ruſticanus ille & ſordidus homunculus, qui auctoritatem ſibi prædicationis arripuit, & indebitum officium indoctus temere uſurpat? Miſſus ilico Julianus defenſor, poſt Sabinenſis epiſcopus, qui Pontifici hujus rei cauſa Equitium ſiſteret, ad monaſterium confeſtim advolat, antiquarios ſcribentes reperit; Equitium vero ſecando fœno foris occupatum ex agro accivit. Revertentem cum falce, incultum & ſordentem, Julianus primo quidem deſpexit: ſed mox ejus reverentia tactus, mandatum expoſuit ſupplex. Id incunctanter exſequi paratus vir religioſiſſimus; Julianum in craſtinum differentem revocandi a Pontifice mandati admonuit. Miratus mutatam ſubito ſententiam Julianus, viſo deterritum Pontificem ex nuntio accepit. Hæc Fortunati venerabilis abbatis monaſterii, quod Balneum-Ciceronis vocabatur, aliorumque relatu ſe didiciſſe ait Gregorius: qui & addit, corpus ſancti Equitii in beati Laurentii martyris oratorio humatum fuiſſe, & ſævientibus Langobardis, cum fratres ad ejus ſepulcrum refugiſſent, Deo pœnas exigente, barbarorum manus evaſiſſe. De Equitiano inſtituto inferius erit dicendi locus.

ANN. CHR. 522.

VII. Honoratus abbas Fundenſis.

Eodem tempore Fundis in Campania Honoratus [a] monaſterium conſtruxit, in quo ducentorum ferme monachorum exſtitit pater. Illud in eo mirum, quod cum ſervilis eſſet conditionis, ſolo Spiritus-ſancti magiſterio artis ſpiritualis peritiam edoctus fuit. Hanc libertatem in exemplum non eſſe trahendam ſubdit Gregorius: ne, dum ſe quivis divino Spiritu inſtructum jactat, diſcipulus hominis eſſe deſpiciat, fiatque erroris magiſter. Quippe divini ſpiritus indicium certum eſt præ ceteris humilitas, quæ ſubeſſe amat, nec aliud quidquam magis refugit, quam præeſſe. Unus e præcipuis Honorati diſcipulis fuit Libertinus, ejuſdem monaſterii præpoſitus, de quo mira quædam narrantur apud Gregorium. Multa item de Nonnoſo [b] Soractenſis monaſterii præpoſito, de quo illud in primis memorandum, quod ſub aſperrimo abbate degens, ejus mores mira ſemper æquanimitate & patientia, etiam durius aliquando percuſſus, tolerabat. Nec id prætermittendum, quod cum in olivetis monaſterii fructus fere nullus appareret, viſumque fuiſſet abbati, ut ad colligendas extraneorum olivas, redimendi olei cauſa, opera fratrum locaretur; modeſte reſtitit Nonnoſus, ne exeuntes ex monaſterio fratres, dum olei quærerent lucra, animarum ſuarum damna paterentur. quæ res inſigni miraculo probata eſt. nam ejus conſilio pauciſſimæ monachorum olivæ, in vaſculo ante altare poſitæ, ipſo orante, cunctis monaſterii vaſis oleo implendis ſuffecerunt. Hæc in Italia geſta ſub Symmacho & Hormiſda Romanis pontificibus, Theodorico Oſtrogotthorum rege.

[a] id. ibid. c. 1.

Nonnoſus præpoſitus.

[b] ibid. c. 7.

ANN. CHR. 525.

VIII. Monaſtica profeſſio in Africa.

SEd ecce in Africam nos vocat concilium Carthaginenſe, ſub Bonifacio primate ſexti ſæculi anno viceſimo-quinto celebratum pro libertate quorumdam monaſteriorum: quod concilium, cum privilegiis Gallicanis, Dionyſiano, Corbeien-

ANN. CHR. 525.

si, Fossatensi, aliisque formam & auctoritatem dederit, non alienum a rebus nostris censeri debet. Verum antequam de hac synodo agamus, paullo altius repetenda res est. Hoc maxime gloriari potest monastica professio, quod præstantissimum ecclesiæ Doctorem sanctum Augustinum instituti sui in Africa auctorem, fautoremque, immo etiam professorem habuerit, optantem [a] hoc propositum, *sicut per alias terras, sic per totam Africam pullulare.* Petiliani hæretici hac de re convicium elogii loco habuit vir magnus [b], longe dispari animo ab illo episcopo Cenomannensi, qui moleste ferebat se monasticæ vitæ dici amatorem, improbante Fulberto [c] Carnutensi, exemploque suo revincente Augustino, qui monachorum demum adversus Donatistas defensionem [d] acriter suscepit.

a August. de Op. mon. cap. 28.
b id. contra Petil. lib. 3. c. 40.
c Fulb. ep. 8.
d Aug. in Psal. 132.

IX. Africæ monasteria.

Præcipua tum in Africa virorum monasteria fuere, Hipponense auctore ipso Augustino presbytero, in quo is, teste Posidio, *cum Dei servis*, (sic monachos tunc passim vocabant) *vivere cœpit*; Carthaginensia illa, quorum idem meminit in libro secundo Retractationum, capite vicesimo-primo; Adrumetinum, cujus loci monachis direxit librum de gratia & libero arbitrio, qui *de transmarinis partibus sibi semper presbyteros ordinaverunt*, ut Petrus abbas ait in concilio Carthaginensi, de quo infra; ad hæc monasterium de Præcisu, & Baccense, de quibus in eodem concilio fit mentio, uti & de monasterio Petri abbatis, quod gravi contentioni in eadem Synodo agitatæ occasionem dedit. Erat & Gillitanum monasterium, cujus abbas Felix ob tria capitula damnatus fuit: erat & Tripolitanum, cui præfuit Petrus abbas, compilator commentarii in epistolas Pauli ex operibus sancti Augustini; denique erant & monasteria illa, de quibus agitur in libro de vita sancti Fulgentii episcopi Ruspensis, quo nullum fere vitæ monasticæ illustrius ornamentum. Victor Vitensis [e] laudat Tabracenum monasterium, cui tum nobilis pastor Andreas præerat. Eo se recepit Martinianus ille confessor, servus Vandali cujusdam, jussu domini sui desponsus egregiæ Christi ancillæ Maximæ, quæ & ipsa *haud procul monasterium incoluit puellarum.* E Capsensi monasterio prodiere septem illi pugiles, in persecutione Vandalica enecti: quorum unus diaconus, duo subdiaconi, præter abbatem, & Maximum monachum puerili ætate, in eodem monasterio ab infantia nutritum. Unde colligimus quænam fuerit in Africanis monasteriis disciplina.

e Victor. Vit. lib. 1. num. 10.

X. S. Fulgentii vitæ compendium.

Sed nullum aliud hujus rei illustrius monumentum est, quam vita sancti Fulgentii episcopi mox laudati. » Is primo quidem monasteriorum suavissimos greges » frequentius visitans, servorum Dei mores propositumque didicit. Inter abstinen- » tes nulla esse gaudia, nulla esse tædia sentiebat. Eorum consuetudine, simulque » lectione tractatus sancti Augustini in psalmum tricesimum-sextum ad sæculi con- » temtum animatus, ad Faustum episcopum se confert, qui ab Hunerico relegatus, » monasterium sibi in exsilio pro asylo condiderat. Ne matri quidem se spectandum præ- » bere voluit novitius, illius preces admittere incongruum putans, *quia pietatem so-* » *litam religiosa crudelitate vincebat.* Ad quod Faustus: *Facile*, inquit, *poterit hic* » *juvenis tolerare quemcumque imposueris laborem, qui potest maternum jam despicere* » *dolorem.* Ingruente persecutione, consulto prius Fausto episcopo, vicinum mona- « sterium petiit, cui Felix abbas, dudum ejus amicus, præerat, coadjutor ejusdem » effectus *post multa certamina pietatis, passus violentiam caritatis.* Fulgentius docen- » dis fratribus, & exhortandis externis eo supervenientibus: Felix quotidiano mi- » nisterio & hospitibus excipiendis vacabat: nihil alter sine alterius consilio faciens; » alter alterum offendere timens, de mutua subjectione ambo sublimes. Compre- » henso utroque a crudeli presbytero Ariano, in se unum verbera & plagas converti » rogabat Felix: nec sic tamen Fulgentio parci obtinuit. Post sæva verbera ambos » decalvatos & nudos perfidus ille dimisit. Inde Ægyptios monachos cogitat Ful- » gentius, duabus ex causis: *ut vel ibi deposito nomine abbatis sub regula viveret in* » *humilitate; vel districtioris abstinentiæ legibus subderetur.* Ea propter Syracusis » Eulalium episcopum adit, qui monachorum professionem singulariter diligebat, ha- » bens etiam ipse monasterium proprium, cui semper adhærebat, quoties ab ecclesiasticis » officiis vacabat. Is ab Ægypti itinere revocat Fulgentium, propterea quod illorum » locorum homines a communione beati Petri essent alieni. Post paullo Fulgentius » Rufinianum Africanum antistitem, qui in vicinam insulam refugiens, vitam mona- » chi ibidem agebat, hac de re consulit, idemque ab eo accipit responsum. It Romam:

sacra

ſacra martyrum loca, omneſque ſervos Dei inviſit, urbis pompam nil moratus præ ſplendore cæleſtis Jeruſalem. Mox ad Africam per Sardiniam redit, ſuiſque cum ingenti lætitia redditur. Offertur a quodam prænobili cive Byzaceno locus aptus monaſterio fabricando: ubi magnæ congregationis efficitur pater, *otium ſanctum quærens ex dilectione veritatis, negotia multa ſuſcipiens ex neceſſitate caritatis.* At victus tandem contemplatione meliorum, clam ſecedit in monaſterium Juncenſe, ubi tunc duo preſbyteri eximii abbatis officio fungebantur, *numquam de cœnobio recedentes, ſed eccleſiaſticæ dignitati multos viros idoneos nutrientes.* His adunatus vir ſanctus, fulget ſupra ceteros mirabili ſcientia, eloquentiaque ſpeciali; ſed laudabili humilitate atque obedientia ſingulari omnibus ſubjectus. Tantus cum eſſet, manibus tamen delectabiliter operabatur, ſcriptoris artem exercens, & ex palmarum foliis flabellos contexens ad miniſterium altaris, lectioni autem in cellula, frequenter coram fratribus inſiſtens. Vulgatus in proprium monaſterium redire cogitur ſub interminatione Fauſti epiſcopi, qui, ne Fulgentius iterum effugeret, repente eum conſecrat preſbyterum, ut abbatis & preſbyteri decoratus & ligatus officio, nec monaſterium deſerere, nec in alia eccleſia poſſet ordinari.

AN. CHR. 525.

Conſpirantibus omnibus ut epiſcopus fieret, eligentium vota velociori præveniens fuga, latebris ignotis abſconditur, nec quæſitus invenitur. Alio electo revertitur, pontificalis dignitatis ſarcinam ſe gaudens evaſiſſe: ſed tandem a Ruſpenſibus flagitatus, *pontifex eſſe non rogatur, ſed cogitur.* Accepta dignitate ita ſe geſſit, ut non deſiſteret eſſe monachus, profeſſionis præteritæ ſervans integritatem, quæ pontificis dignitatem ornabat. Iidem ſemper cibi, etiam inter hoſpites; eademque jejunia. Orario, ſicut omnes epiſcopi, numquam; pelliceo cingulo ritu monachorum, etiam inter dormiendum, utebatur. Calceamentis clericorum viliſſimas caligas hiemis tempore, caligulas in æſtate, ſoleas interdum præferebat. Caſulam pretioſam, vel *ſuperbi* ſeu ſplendidi coloris, nec ipſe habuit, nec monachos ſuos habere permiſit: ſubtus caſulam nigello vel lactinio, id eſt ſubalbo, pallio circumdatus, ſolo pallio intra monaſterium: una tantum viliſſima tunica, ſive per æſtatem, ſive per hiemem, contentus. Hæc illa Fulgentii epiſcopi inſignia, qui *in qua tunica dormiebat, in ipſa ſacrificabat:* dicens, *tempore ſacrificii mutanda eſſe potius corda, quam veſtimenta.* Nullus umquam ab eo extorſit, ut cujuſlibet generis carnes ederet, ſed ſola olera & ova, quando juvenis erat, ſine oleo, niſi poſtquam ſenuit, *ne caligo prævalens oculorum lectionis impediret officium.* A vino denique ſemper abſtinuit. De cetero nuſquam ſine monachis, quibuſcum in condito a ſe Ruſpenſi monaſterio habitabat, *ne, ſuſcepta regendorum ſarcina clericorum, conſolationem perderet monachorum.* Longum eſſet cetera ejus eximia facta, proſcriptiones, exſilia, & lucubrationes percenſere. Sexaginta amplius epiſcoporum, quos tunc catena exſilii ligabat, *lingua & ingenium Fulgentius fuit.*

XI. Epiſcopus ut ſe gerit.

Reverſus in Sardiniam, ubi antea monaſterium condiderat, novum ædificat procul a ſtrepitu Calaritanæ civitatis, hoc ſpeciatim monachis inculcans, ut nullus eorum quidquam proprium ſibi vindicaret: ſervis Dei neceſſaria vitæ ſic diſtribuens pro ſingulorum infirmitate, ut moneret eos, qui plura accipiebant, abundantiorem ſervare humilitatem: cum quiſquis plus accipit, omnium fiat debitor, quorum eſt illa ſubſtantia. Erat quoque ei maxima ſollicitudo prævenire cunctorum monachorum petitiones; eis vero qui peterent, petita negare, etiamſi accipere meruiſſent, dicens, *monachos iis, quæ acceperint, debere eſſe contentos.* Illos dictitabat veros eſſe monachos, qui, ſubactis voluntatibus ſuis, parati eſſent nihil velle, aut nolle, niſi pro abbatis arbitrio. Sic laborem & lectionem omnibus commendabat, ut laborantes fratres, qui lectionis ſtudium non habebant, minus diligeret, nec magno honore dignos judicaret: contra ſtudioſos, ſed laborare non valentes, ſummopere amaret. Carthaginem demum ab exſilio reverſus eſt cum omnibus conſacerdotibus, unde ſolus exierat; invenitque habentem ſpiritalem patrem, id eſt Bonifacium epiſcopum, conceſſa catholicis ab Hilderico epiſcoporum eligendorum facultate. Effuſa eſt obviam populorum infinita multitudo, Fulgentium in primis videre cupientium. Immenſa pluvia neminem terruit: quin planetis ſeu palliis ſuis ſuper eum certatim expanſis repellebant imbres, novum tabernaculi genus artificioſa caritate componentes. Egreſſo inde novos triumphos exhibuerunt omnes eccleſiæ: id quod eum ad majoris humilitatis ſtudium provocabat. Redditus

XII. Paſtoris monaſtici egregium in eo ſpecimen.

AN. CHR. 525. » suis, inter monachos denuo habitare perseveravit. Et ne videretur abbatis Felicis » adventu suo minuere potestatem, imperandi monachis omnem sibi facultatem ul- » tro ademit, non suam, sed alterius volens sequi voluntatem ; recusans jam epis- » copus dominari in proprio monasterio. Parum fuit verbis ac operibus hanc humi- » litatem profiteri, nisi per scripturam quoque firmaret, nihil se in illo monasterio » proprium vindicare ; nec pro potestate, sed pro caritate inter monachos habitare, » obice contradictionis hoc pacto successoribus suis opposito, ne quod exinde servi » Dei simplices præjudicium paterentur. Hoc privilegium confirmatum fuit aucto- ritate synodi Carthaginensis, sub Reparato episcopo, de qua inferius agemus, postquam de priori altera synodo ibidem habita differuerimus.

XIII. Concilium Carthaginense pro monasteriorum libertate.

Hæc synodus sub Bonifacio primate celebrata est anno quingentesimo vicesimo-quinto, fere octennio ante sancti Fulgentii obitum, quem anno quingentesimo tricesimo-tertio decessisse constat. Concilii convocandi occasio nata est ex indulgentia Hilderici Vandalorum regis, qui, mortuo Trasamundo, Bonifacium episcopum apud Carthaginem, aliosque in viduatis ecclesiis antistites ordinari permisit, omnibus catholicis libertate restituta. Gratulatur hac de re Bonifacius episcopus initio concilii, contestatus, se plus de sacerdotum præsentia, quam de solis adspectu lætari ; hortaturque Patres ad sarciendam ecclesiæ disciplinam. Introductus inter alios Petrus abbas cum aliquot monachis suis, oblato libello conques- » tus est, quod Liberatus, primæ sedis Byzacenæ episcopus, vim sibi, suique mo- » nasterii libertati inferret. Quippe hoc cœnobium a monachis, qui ex diversis » Africæ locis & de transmarinis partibus convenerant, conditum fuisse *sumtu pa-* » *rentum* suorum, *aliorumque religiosorum* hominum ; atque a Reparato episcopo » Puppianensi provinciæ proconsularis dedicatum, nulli umquam, præterquam pri- » mati Carthaginensi, paruisse. Carthaginensi sede vacante post Eugenii obitum, » qui anno quingentesimo-quinto contigit, cui non ante annum quingentesimum vice- » simum-tertium alius suffectus est ; cum ordinandi essent ad monasterii usum sacri mi- » nistri, se *de proximo* Bonifacium Gratianensem, primæ sedis Byzacenæ provinciæ epis- » copum, convenisse, ut, dum ecclesiæ Carthaginensi episcopus indultus fuisset, ex » suis, *qui divina mysteria celebrarent*, sibi ordinaret. Bonifacio mortuo, Reparatum » ejus successorem ex hac ordinatione monachos in jus vocasse, & post audientiæ » præfixum diem, post pacificæ disputationis facultatem concessam, monasterio suo » excommunicationem intendisse. Ceterum nihil contra fidem, nihil contra bonos » mores a se admissum. Licere liberis hominibus se se, cuicumque demum voluerint, » subjicere, nulla in contrarium adversante auctoritate. Exempla etiam sibi patro- » cinari aliorum monasteriorum, quæ, omissa proximi episcopi subjectione, alteri » ecclesiæ sponte se se subjecerint. Ita monasterium de Præcisu, quod in medio Lep- » timinensis diœcesis situm erat, prætermisso istius sedis episcopo, e longinquo Vico- » Ateriensis episcopi subjectionem prætulisse. Baccense item monasterium, quan- » tumvis Maximianensi ecclesiæ vicinum, se contulisse ad primatem Byzacenæ pro- » vinciæ. Quin etiam Adrumetinos monachos, prætermisso ejusdem civitatis episco- » po, de transmarinis partibus, hoc est de Italia, presbyteros sibi semper ordinari » curasse. Non insolens proinde videri debere, quod monasterium suum soli pri- » mati Carthaginensi subjectum a principio fuisse contendant. Neque obstare quod » opponebatur a Liberato, nempe quod a proprio ejus subdiacono, qui primus loci » abbas exstiterat, monasterium diceret esse fundatum. Non enim præjudicare vi- » ventibus mortui hominis personam, *quando, etiamsi clericatus conditionem alicui* » *debuit, conditio cum persona defecerit.* Subdiaconum ipsum non fuisse monasterii » dominum, cujus tantum dispensationem habuerit ; nec, quia subdiaconus, sed quia » monachus erat, electum fuisse abbatem. Denique, esto Byzacenæ provinciæ epis- » copi subdiaconus fuerit : suum certe monachum exstitisse ; nec se honoris eccle- » siastici, sed sanctissimæ professionis heredes regendo monasterio adoptasse. Proinde » obsecrare nihil novari in suo monasterio, quando nihil a se novum commissum » constaret. Ideo se, ne opprimerentur, appellasse ad istam sedem, ad quam solerent » ipsi etiam clerici, si se opprimi viderint, appellare. Eo se adductos, quod a Li- » berato vexati & diris addicti, ab ecclesiis arcerentur, ejicerenturque ; hospitali- » tatis jure privarentur, nec a quoquam salutarentur, nec ipsis cuiquam benedictio- » nem impertiri liceret. Libello subscripsit Petrus abbas cum monachis suis, quorum

alii presbyteri, alii diaconi, omisso monachi titulo, nomen suum apponunt, alii dicti seniores. ANN. CHR. 525.

Libello subjiciunt *sanctorum Patrum dicta, monasteriorum libertatem defendentium.* Primum sancti Augustini ex secundo libro seu sermone de moribus clericorum, ubi agitur de presbytero Leporio, qui monasterium constituerat in horto, nec ecclesiæ, nec suo. Alterum ex eodem etiam sermone, ubi fit mentio de loco, quem honorabilis vir Eleusinius Barnabæ presbytero ad condendum monasterium tradiderat, antequam idem Barnabas ordinaretur presbyter : sed tamen, ne quod monasterii libertati præjudicium ex conditione presbyteri generaretur, mutata instrumenta, ut ne Barnabæ presbyteri, sed monasterii nomine locus possideretur. Tertium instrumentum est Bonifacii episcopi, Byzacenæ provinciæ primatis, epistola ad quasdam sanctimoniales, concedentis, ut, cum semper Dei servorum vel ancillarum monasteria *liberum habeant arbitrium a conditione clericorum* ; & istæ licentiam habeant, unde voluerint, spiritalem sumendi cibum ; & quem velint, assumant presbyterum, qui in monasterio suo *sacrosancta peragat, & illa quæ ad normam pertinent unitatis* : sed ea conditione, ut *ipsius primatis in altario Domini nomen recenseatur, ut jurgiorum semina in omnibus caveant.* sic enim legendum, *non careant*, ut in editis. Postremum est decretum synodi Forojuliensis pro monasterio Lirinensi, de quo superius actum est. XIV. Instrumenta ejusdem argumenti.

XV. Recitata fuit etiam epistola Liberati primatis Byzaceni, aliorumque episcoporum, ex Juncensi concilio, cui sanctus Fulgentius interfuit, ad Bonifacium transmissa : postulantium, ut ea quæ per coëpiscopos suos, Pontianum & Restitutum, « sanctitati suæ exponenda mandaverant, clementer audire, & sapienter ordinare « sua beatitudo dignaretur ; studeretque præcipue, (quod tacite causam Petri ab- « batis spectabat) ut nullus permitteretur ecclesiasticorum canonum convellere fir- « mitatem ; atque ita se cunctis formam præbere virtutum, ut terminos paternis « definitionibus constitutos non negligat servare posteritas. Ad quam quidem epis- « tolam Bonifacius respondit : id quod per legatos Juncenses Liberatus aliique pe- « tierant, sibi difficillimum esse. Neque enim se posse mutare statuta, quæ per tot « sacerdotes instinctu divino servata noscuntur. Si enim id semel admissum fuerit, « ut quæ antea constituta sunt, in retractationem vocentur, nihil in divinis huma- « nisque actibus, nihil in sacris publicisque rebus obtinere ullam posse firmitatem : « dum post tot annorum spatia, tamquam in emendationem patrum, velut instruc- « tior nostra videatur mutare posteritas. «

Recitato coram omnibus Petri abbatis libello, Bonifacius Carthaginensis primas palam testatus est se gravate atque indigne ferre, quod Liberatus episcopus *de levissimis rebus grave jurgium suscitaret, captataque unius injustissimæ querelæ occasione, privilegia Carthaginensis ecclesiæ subtrahere moliretur.* Assensi sunt etiam alii episcopi, dolentes, quod *huic sanctæ sedi debitam reverentiam* Liberatus *denegaret:* ac demum perlectis, atque attente expensis omnibus, decretum condiderunt in hunc modum : *Erunt igitur omnia omnino monasteria, sicut semper fuerunt, a conditione clericorum modis omnibus libera, sibi tantum & Deo placentia.* XVI. Concilii hac de re sententia.

Huic concilio aliud ejusdem generis, Carthagine itidem sub Reparato Bonifacii successore anno ejusdem sæculi tricesimo-quarto habitum, continenter hoc loco ob argumenti affinitatem subjungendum est. Tempus celebrati concilii colligitur ex epistola synodica episcoporum Africanorum ad Johannem papam secundum, quæ ejus successori Agapeto reddita fuit paullo post ejus creationem, ineunte anno tricesimo-quinto factam. Inter alia in hac synodo actum est de privilegio, quod monasterio Ruspensi a sancto Fulgentio concessum superius vidimus. Post mortem Fulgentii, quæ fere biennio ante acciderat, Felicianus episcopus Ruspensis, cum synodo præsens adesset, patres sciscitatus est, quid de hoc privilegio observare deberet. Felix episcopus ecclesiæ Zactarensis provinciæ Numidiæ nomine totius concilii, edixit : de monasterio abbatis Petri, ubi nunc Fortunatus abbas constitutus est, quæ temporibus sanctæ memoriæ Bonifacii *in universali concilio*, nobis etiam præsentibus, acta sunt, inconvulsa permaneant : cetera vero monasteria etiam ipsa libertate plenissima perfruantur, servatis limitibus conciliorum suorum in hæc dumtaxat, ut quandocumque voluerint sibi clericos ordinare, vel oratoria monasteriis dedicare, episcopus, in cujus plebe, vel civitate locus XVII. Aliud concilium Carthag. ejusdem argumenti.

AN. CHR. 515. » monasterii consistit, ipse hujus muneris gratiam compleat, salva libertate mona-
» chorum, nihil sibi in eis præter hanc ordinationem vindicans, neque ecclesiasti-
» cis eos conditionibus aut angariis, id est exactionibus, subdens. Tum subjicit:
» OPORTET enim in nullo monasterio quemlibet episcopum cathedram collocare:
» aut qui forte voluerint habere, nequaquam permittantur; nec aliquam ordina-
» tionem, quamvis levissimam, facere, nisi clericorum, si voluerint habere, nem-
» pe monasteria. Esse enim debent monachi in abbatum suorum potestate. Et
» quando ipsi abbates de corpore exierint, qui in loco eorum eligendi sunt, judicio
» congregationis eligantur, nec officium hujus electionis sibi vindicet aut præsumat
» episcopus. Si qua vero contentio, quod non optamus, inter monachos exorta
» fuerit, abbatum aliorum concilio sive judicio finiatur: aut, si scandalum perseve-
» raverit, ad primates uniuscujusque provinciæ universæ causæ monasteriorum ju-
» dicandæ perducantur. Inter sacrificia vero ordinatores suos tantummodo, id est
» episcopos plebium, ubi monasteria sunt, recitent. Hoc enim convenit paci. Con-
» firmetur etiam ab hoc sancto concilio, ut sine bono testimonio abbatis, vel con-
» cessione, nullus monachum in aliqua ecclesia teneat ad clericatum, vel promoveat
» ad honorem.

XVIII. Locus emendatur. Hoc decretum, prout jacet hoc loco, ex codice Virdunensi monasterii sancti Vitoni magis integrum relatum est, quam apud Labbeum ex editione Acheriana, ubi mutilum, mendosumque, habetur. Quamquam nec mendæ expers est codex ipse Virdunensis ad hunc locum, qui in aliis editis ad finem usque deest, ubi legitur, *Inter sacrificia vero ordinatos suos tantummodo idem episcopus plebium, ubi monasteria sunt, recitet.* & sic quidem typis edideram in tomo primo Analectorum: sed manifesto errore, ut cuivis patebit ex comparatione superioris textus cum alia lectione, & cum tertio instrumento, quod Petrus abbas protulit, in quo Africanis illis sanctimonialibus ea conditione presbyterum sibi, quem voluerint, adsciscere permittitur, ut *ipsius primatis altario Domini nomen recenseatur, ut jurgiorum semina in omnibus caveant.*

XIX. Observanda in his conciliis. Hæc fusius ob materiæ gravitatem referre visum est ad illustranda subsequentium temporum privilegia, quæ ab hoc priori concilio Carthaginensi præsidium & formam mutuata sunt. Sane gravissima est istius concilii auctoritas: tum quod universale esset totius Africæ concilium, ut certe in posteriori concilio Carthaginensi appellatur: tum quod ex episcopis plerisque sanctissimis, qui diras vexationes a Trasamundo pertulerant, conflatum esset. Ex his autem colligitur, eum fuisse per id tempus in Africa usum, quem etiam in Oriente maxime viguisse constat, ut monasteria, in quacumque demum diœcesi vel provincia fundarentur, illius tamen jurisdictioni immediate subjecta essent, cui illa subjicere voluissent fundatores, si modo in prædio libero & ab ecclesiæ principis potestate seu possessione alieno constructa essent; & ab hominibus quidem liberis, qui nec ratione condi-
» tionis, nec ratione ordinis seu clericatus, diœcesano episcopo essent obnoxii. Nul-
» lum tutius, nullum privilegii indubitatius fundamentum est, inquit eruditissimus [a]
» Thomassinus, quam fundatorum voluntas, quibus integrum utique est bona sua &
» se ipsos cui lubet donare. Deinde hinc sumta auctoritas, ut primati immediate subessent monasteria pro voluntate fundatorum, atque adeo patriarchæ, ad signandam suæ sedis prærogativam. Ad hæc, diœcesanis episcopis relictam aliquando clericorum in monasteriis ordinationem, aliquando detractam, uti & altarium consecrationem. Nec in his tamen abrogata est episcoporum in monachos potestas, sed translata ab uno in alium. Accedit quod in his monasteriis libera erat penes monachos abbatum suorum electio: ut jam ex concilio Forojuliensi pro Lirinensi monasterio observatum. Unde patet quam largissime allucinentur ii, qui hujus potestatis originem ad sancti Benedicti regulam referunt. Postremo si quid abbas in monasterio deliquisset, aut si qua jurgia inter ipsum & monachos nata fuissent, id aliorum abbatum judicio ac sententia emendandum, componendumve, aut ad primatis referendum arbitrium.

[a] Thomassin. Discip. p. 1. lib. 3. c. 31. n. 9.

XX. Privilegium parthenonis Arelatensis. Gallia tunc omnis divisa erat in quatuor partes. Unam obtinebant Franci recens ad fidem conversi sub rege Chlodoveo, tum sub quatuor ejus filiis, Theoderico, Chlodomiro, Childeberto & Chlothario: alteram Burgundiones sub Sigismundo & Godomaro Gundobadi filiis, Ariani; Provinciam Arelatensem Theo-

doricus Ostrogotthorum rex; Galliam denique Narbonensem Theuda Amalarici Vesigotthorum regis non tam tutor, quam exturbator. In hac Cæsarius Arelatensis antistes, quamquam parthenium a se constructum episcopo Arelatensi subjecerat, hoc tamen speciatim voluit, atque a successoribus [a] suis magnopere postulavit, ut sive provisorem ad monasterium, sive presbyterum ad basilicam sanctæ Mariæ, nullum alium habeat congregatio sancta, nisi quem ipsa elegerit, vel ordinari petierit: & quia nonnulla ex bonis ecclesiæ suæ eidem monasterio dederat, confirmationis privilegium a Romano pontifice obtinuit. Quapropter successores suos obtestatur, ut illibatam donationem servent: quia *hoc quod episcopi agitur verbo, non solum auferri non debet, verum nec omnino potest: tum præcipue quia & hoc ipsa sanctissimi papæ urbicani suasit auctoritas.* Hormisda is fuit, cujus hac de re diploma exstat [b] apud Bollandum. Diplomatis initio perperam præmittitur *Paulinus*, quod mendum ex imperitia lectoris ortum existimo, qui cum Christi monogramma, pontificiis diplomatibus non raro præponi solitum, vidisset, pro littera græca P. Paulinum compendio scriptum opinatus est. Liberam porro abbatissæ electionem penes monasterii congregationem relinquit [c] Cæsarius: tantum ut ne fiat *pro carnali affectu, aut pro natalibus, aut pro parentela.*

ANN. CHR. 515.

a Cæsarii testamentum.

b Bolland. to. 1. Janu. p. 735.

c Cæsar. recapit. reg. c. 12.

XXI. Simile sancti Benigni Divion.

Consimile privilegium Hormisda pontifex Divionensi sancti Benigni monasterio indulsit rogatu beati Gregorii episcopi Lingonensis, qui sub initia sæculi sexti, inventum sancti Benigni martyris corpus in decentiorem transtulit locum, & super ipsius tumulum basilicam ædificavit, ibique multos ex diversis partibus aggregavit monachos, quibus præfectum Eustadium, virum sanctum, tradit Chronographus [d] Benignianus. Locus erat suburbanus, ob sancti martyris reverentiam perquam honoratus, in cujus ambitu circumquaque totius urbis, nedum provinciæ, conditorium erat, atque etiam non paucorum Lingonensium episcoporum in adjuncta ecclesia, quam sancto Johanni Baptistæ & sancto Johanni Evangelistæ nuncupatam tradunt, ubi & sanctimonialium congregatio ante monachos exstiterit. Totum hoc spatium Gregorius novo monasterio, cujus auctor erat, attribuit, constituitque, ut etiam in posterum ibi generale cœmeterium esset monasterio subjectum: quam constitutionem Hormisda, aliique deinceps pontifices, Johannes & Sergius, apostolica auctoritate confirmarunt. Veri simillimum est, monachos istuc accitos fuisse tum ex Agaunensi monasterio, quicum magnam ab exordio necessitudinem habuit Benignianum, tum ex vicino Reomaensi, de cujus origine hic agendum est.

d Spicil. to. 1. p. 358.

XXII. Reomaensis monasterii initia.

Johannes abbas ejus auctor, si quidem vixit annis centum & viginti, sub annum Christi vicesimum supra quadringentesimum apud Lingonas editus in lucem est, parentibus non minus piis, quam genere claris. Pater ejus Hilarius ex senatoribus, mater Quitta, ambo a Gregorio Turonensi [e] episcopo laudati, sepultique Divione ad tumulum sancti Benigni juxta Eustadium abbatem. Johannes annorum circiter viginti in cellam se reclusit cum duobus sociis non ita procul a paterna villa: dein iisdem comitantibus in desertum locum pagi Lingonensis secessit, ibique monasterium construxit triginta passuum millibus a castro seu opido Tornodoro * ad amnem Reomaum, qui monasterio postea vocabulum dedit. Dein prælationis impatiens, Lirinum cum duobus sociis clam profectus, ibidem sesqui-anno delituit. Verum ab exploratore detectus, ad suos redire compulsus est, flagitante per epistolas episcopo Lingonensi, quarum una ad Lirinensem abbatem, quem antiquus vitæ scriptor perperam Honoratum vocat; altera ad ipsum Johannem, exigente, ut quantocius rediret. Regressus comperit fratres jam a districtione regulæ multum deflexisse, quam ad pristinum ordinem mox revocavit, præscripta regulari norma, quam discipulis suis tradidit sanctus Macarius. Ex quo conjicere possumus, eamdem regulam apud Lirinenses tum obtinuisse. Orientalium monachorum exemplo fratres suos labore manuum exercebat; adeo solitudinis amans, ut ne viros quidem sæculares in monasterii basilicam inter sacra admitteret. Unde quidam vir pius, nomine Agrestius, cum ad monasterium die dominico advenisset, communionem sacram ab eo (presbyter quippe erat) & benedictionem percepturus; non tulit Johannes, eumque foras egredi jussit, ut secretius sacra mysteria celebraret. Urgente illo ne rejiceretur: Non ideo, ait vir sanctus, « id facimus, quasi præsentiam tuam aversemur; sed ne sanctorum patrum præcepta «

e Greg. de gl. Conf. c. 42.

* Tonnerre.

AN. CHR. 515.

» & regularem cenſuram tranſgredi videamur. Eadem in Luxovienſi monaſterio diſciplina viguit ſub beato Columbano.

XXIII. Laicis negatur in ejus eccleſiam ingreſſus.

Quæ ſint hæc ſanctorum Patrum præcepta, non liquet. neque enim quidquam ſimile in antiquis regulis legitur, ne quidem in Macariana, quam Reomaenſes ſectabantur. Neque huc trahi poteſt, ut Petrus Roverius in hiſtoria Reomaenſi opinatur, Pachomianæ regulæ articulus quinquageſimus-primus: ubi tantum abeſt ut ſæculares homines ab oratorio arceantur, ut etiam admittantur *mulierculæ*, ita ut ſinguli in diverſis locis ſuſcipiantur *juxta ordinem ſexus ſui*. Et hic quidem ritus in aliis orientalibus monaſteriis paſſim [a] ſervabatur, præterquam in eccleſia Cellarum [b] in Ægypto haud procul a Nitria: in quam cum quidam, parvam geſtans cucullam, ingreſſus fuiſſet, expulſus fuit ab Iſaaco abbate, inſtar laïci, dicente: » Hæc loca monachorum ſunt: tu vero, cum ſæcularis ſis, tibi hic manere non licet. In regula quidem ſancti Aureliani epiſcopi Arelatenſis pro viris, articulo quarto-decimo præſcribitur, ut *nullus laïcus, ſive nobilis, ſive ignobilis, in baſilicam vel monaſterium introire permittatur:* at hæc regula poſt obitum Johannis abbatis ſcripta fuit. At forte *ſanctorum Patrum* nomine intelligere voluit ſuos Lirinenſes. Quamquam ſanctus Sequanus, etſi Johannis diſcipulus, hanc diſtrictionem nequaquam tenuit, utpote qui paralyticum ipſo die ſancto Paſchæ ad communionem admiſit.

a *Roſveid. p. 364.*

b *Cotelerii mo um græca to. 1. p. 491. & 492.*

XXIV. S. Sequani vita monaſtica.

Hic haud procul a paterna domo, in villam Valeriacum * pagi Magnimontenſis * in Burgundia, non longe a fonte Sequanæ, primum ſeceſſit, ſub ipſo laici habitu mores monachi probatiſſimi gerens, & ſub intonſi capitis *crine tonſi pectoris frugem*. Poſt rigidiſſimæ vitæ annos tres Euſtadio, ſancto apud Magnimontenſes preſbytero, adhæſit, acceptaque ab eo clericali tonſura, (hæc enim per ſimplicem ſacerdotem, nedum per abbates, illis temporibus non raro conferebatur) cum eſſet *annorum fere quindecim*, à Lingonenſi epiſcopo ad diaconatum promovetur, obloquentibus loci clericis, quod Sequanus *ſecundi ordinis ſacerdotii honore* ſibi præponeretur. Mortuo ſancto Euſtadio, Sequanus *eccleſiaſticum officium relinquere*, & monaſticam vitam arripere ſtatuit. Hujus rei cauſa Johannem abbatem adiit in Reomaenſe monaſterium pagi Tornodorenſis, *cujus ſingularis ſanctitas univerſas jam provincias peragrarat*. Poſt exactam ſerio vitæ religioſæ diſciplinam ab eo digreſſus, & ipſe monaſterium condidit, in quo monachos adeo perfecte erudivit, ut propoſiti eorum continentiam, ſacrarumque litterarum peritiam omnes in eis mirarentur. Locus Sicaſter ſeu Sigeſter antiquis appellatus, in pago Magnimontenſi, quinque leucis ab urbe Divione, in valle anguſta poſitus, ab auctore ſancti Sequani nomen retinet, abbatia ſanctæ Mariæ & ſancti Sequani in diplomate Caroli cognomento Craſſi dictus, Benedicti, inſignis illius Anianenſis abbatis, ſeceſſu in primis ſæculo octavo illuſtratus.

* *Verry ſous Dreez.*

* *Maimont.*

XXV. Sancti Benigni abbates.

Si Benigniani, ut diximus, cœnobii abbas primus fuit Euſtadius, alius cenſendus videtur ab Euſtadio preſbytero Magnimontenſi mox laudato, quem preſbyterum ſæcularem fuiſſe ex actis ſancti Sequani non obſcure intelligitur. Euſtadio Tranquillum abbatem ſucceſſiſſe tradit ejuſdem loci chronographus, quem ipſum eſſe putat Tranquillum virum ſanctum, cujus miracula commemorat Gregorius [c] epiſcopus Turonenſis. Apollinarem abbatem laudat idem auctor tempore Guntchramni regis, qui, multis prædiis ſancto Benigno attributis, inſtituit, ut ad inſtar monaſterii Agaunenſis, cujus itidem regimen, uti & ſancti Apri apud Tullum, Apollinaris habuiſſe dicitur, die noctuque divinum in ſancti Benigni eccleſia officium perſolveretur. Et ut hæc inſtitutio in poſterum non deſineret, conſtituiſſe dicitur, ut abbates utrobique iidem eſſent, ut una congregatio, unuſque ordo ſervaretur. Quæ conſtitutio, ſi vera eſt, effectu caruit: quandoquidem diverſi omnino duorum illorum monaſteriorum abbates leguntur in vulgatis indicibus; nec Apollinaris abbas, ſed ſanctus Tranquillus inter abbates Agaunenſes recenſetur.

c *Greg. de gl. Conf. c. 44*

XXVI Burgundiæ alia monaſteria.

Præter hæc, alia erant etiam tunc in iiſdem Burgundiæ partibus cœnobia, Autiſiodorenſe ſancti Germani, Tornodorenſe ſancti Michaëlis, Melundenſe ſancti Petri, corrupte Moloſmenſe, ſancti Martini a vicina parœciali eccleſia dictum: quibus addenda ſunt ſancti Petri Vivi Senonenſe, & Ferrarienſe ſancti Petri.

XXVII. Sancti Germani Autiſiodorenſe.

Sancti Germani monaſterium in urbe Autiſiodoro * a primordiis exiguum erat oratorium, quod beatiſſimus Germanus, ejuſdem urbis antiſtes, vir magnus & il-

* *Auxerre.*

lustris, qui vitæ monasticæ severitatem cum episcopatu conjunxit, in suo ipsius prædio sub sancti Mauricii patrocinio construxerat, & Saturnino discipulo suo sub titulo sacerdotali deputaverat. Istuc beati Pontificis corpus Ravenna, ubi decesserat, delatum, ibidemque sepultum fuit, pretioso illo sudario, quod Placidia augusta suppeditaverat, a sancto Petro Ravennate episcopo, cognomento Chrysologo, involutum. Illud ipsum esse creditur, quod unum ex Calviniana strage relictum est sanctissimi antistitis monumentum. Pannus est ex serico, longitudinis pedes fere septem, latitudinis quinque habens cum totidem pollicibus, violacei coloris flavo permisti. Aquilis octo respersum est sudarium, intermistis rosis. Aquilæ, semi-expansis alis, ex rostro singulas palas cum gemma non mediocri, & torques singulos in collo gerunt. Progressu temporum Chrotechildis regina, Magni Chlodovei conjux, super sancti Germani tumulum ingentis atque operosæ fabricæ basilicam exstruxit, & ad eam dedicandam *sanctum Lupum episcopum ex superioribus Burgundiæ partibus* secum adduxit. Ita fere Herricus[a], sancti Germani sæculo nono eruditus monachus: qui & addit, eumdem Lupum non multo post ad decimum-sextum " kalendas Julii die functum supremo, in eadem ecclesia decenter ac religiose com- " positum requiescere. quod pario impressum marmori cuique legere cupienti scrip- " tura prodit antiquior. Cujus loci episcopus fuerit iste Lupus, ignoramus. neque " enim id vel ad sanctum Lupum Trecensem episcopum, qui superiori sæculo decesserat; neque ad Senonensem referri potest, qui ipsis mensis Septembris kalendis mortuus est in Briennonensi diœcesis suæ prædio, sepultusque in basilica sanctæ Columbæ prope Senonas, integro fere sæculo post tempus Chrotechildis reginæ. Quin etiam Chlotharii senioris conjux, nomine Ingundis, sepulcro beati Germani " plurima vasorum, palliorumque attulit ornamenta: inter quæ calicem egregium, " auro splendidissimo, gemmisque compactum vidimus, ait Herricus, pretiosis regi- " næ memoriam insertis litteris præferentem. Quod vero subdit idem auctor, mu- " nus istud *per manus Desiderii* Autisiodorensis episcopi beato Germano fuisse oblatum; sane id constare non potest cum accurata ratione temporum. quandoquidem Desiderius hanc sedem iniit non ante exitum sæculi sexti, quo tempore Ingundis jam dudum vivere desierat. Nec ob eamdem rationem Chlothario seniori aptari potest quod idem auctor ei tribuit, nempe ipsum *per manus sancti Desiderii, ejusdem tunc urbis episcopi*, regalibus expensis *fredam*, id est ædiculam columnis innixam, (alii ciborium vocant) super ejusdem sancti Germani sepulcrum composuisse. quæ freda auro, argentoque decorata, in nostram, ait Herricus, duravit " ætatem, auctorem ministrumque operis insculptarum sibi designans suffragio litte- " rarum. Neque dixeris, duos ejusdem urbis exstitisse per id tempus eodem nomine episcopos, unum Chlotarii senioris, alterum junioris principatu: cum constet, tum ex antiquis istius sedis episcoporum indicibus apud Hugonem sancti Mariani monachum, & apud Labbeum[b]; tum ex ipso Herrico, unicum fuisse. quod cuivis perspicuum erit, qui caput primum libri primi ejusdem auctoris, cum libri secundi capite quinto-decimo conferre voluerit. An forte Chlotarius secundus, uti & primus, conjugem nomine Ingundem habuit ante Bertetrudem? quam secundam ejus uxorem fuisse Hadrianus Valesius, & cum eo Carolus Cointius existimat. Sed de his plura suo loco.

XXVIII. Abbates ejus loci.

Ab erecta per sanctam Chrotechildem beati Germani Basilica monachi locum istum insederunt ad nostrum usque tempus, numquam interrupta serie: sed quis primus loci abbas exstiterit, incertum. Aunarium quidem, seu Aunacharium vulgati præferunt indices, quem monachum abbatemque fuisse tradunt, priusquam episcopatum Autisiodorensem adipisceretur: at de abbatiali ejus dignitate altum silentium in ejus vita apud Labbeum[c], ubi tantum ad sepulcrum sancti Martini Turonensis episcopi, *coma capitis detonsa, clericali habitu sæcularem vestem mutasse* perhibetur. Idem jam episcopus in cœnobium sancti Germani admisit Walaricum, Leuconaensem abbatem sanctum postea futurum. Exploratior est notitia de Winebaudo sancti Germani abbate forte secundo, qui synodo Autisiodorensi sub Aunario subscripsit anno supra quingentesimum nonagesimum, ut in consequentibus videbimus.

XXIX. Sancti Petri Vivi origo.

Apud Senonas haud inferius dignitate ac sanctitate etiam nunc viget monasterium sancti Petri, in suburbio ejusdem civitatis ad orientalem plagam situm, eo in

ANN. CHR. 525.

a *Labbe to. I. Biblioth. novæ p.* 541.

b *ibid. p.* 421.

c *ibid. p.* 529.

ANN. CHR. 525.

loco, ubi primitus sanctorum martyrum Saviniani & Potentiani ecclesia erat, & quidem in vico sancti Petri: unde monasterio sancti Petri de Vico, corrupte Vivi cognomen adhæsisse volunt nonnulli: cum alii *Vivi* vocabulum præferant, a nomine vici, quem *Vivum* antiquitus appellatum malunt. Sed id parum interest ad notitiam monasterii nobilissimi, ubi Senonensium archiepiscoporum conditorium, etiam ante inductos monachos, fuit, sanctarum reliquiarum multitudine & dignitate insignitum. Conditricem agnoscit Theudechildem reginam, quam alii Chlodovei Magni, alii Theoderici ejus filii prolem; plerique virginem, quidam nuptam dicunt. Et certe fuere per id tempus duæ ejusdem nominis notissimæ feminæ: una regiæ stirpis, a Venantio Fortunato laudata duobus in locis, (nam unam eamdemque utrobique designari cum Hadriano Valesio non dubito:) & quidem Theoderici Austrasiorum regis filia, Hermigisclo Varnorum regi conjugata, ea scilicet, quam Suavegottæ filiam vocat Frodoardus: altera vero ex opilione orta, quæ Chariberti Parisiorum regis concubina fuit. Priorem monasterii sancti Petri Vivi (ut cum vulgo loquamur) auctorem fuisse mihi pro comperto est. quam Theoderico rege natam illud satis probat, quod Nunnichius, Arvernorum tribunus, *Theudechildæ reginæ tributa reddidisse* a Gregorio [a] memoratur: quia scilicet Theoderico, ac postea Theodeberto ejus filio, Austrasiorum regibus, Arverni tum parebant. Nec alia fuisse videtur Theudechildis sancti Petri cœnobii conditrix, quæ Basolum Arvernorum comitem, ob defectionem a Theoderico in vincula conjectum, in idem monasterium excepit. Certe huic conditrici totidem ætatis annos Clarius monachus cum aliis ejusdem loci scriptoribus, id est septuagintaquinque, tribuit, quot Fortunatus Theudechildæ reginæ in epitaphio, in quo *templorum Domini cultrix* [b] vocatur; & in alio [c] quidem carmine Fortunatus haud obscure meminisse videtur basilicæ sancti Petri his versibus:

a Greg. Tur. de gl. conf. c. 41.

b Fortunat. lib. 4. c. 24.

c id. lib. 6. c. 8.

Ecclesiæ sacræ, te dispensante, novantur:
Ipsa domum Christi condis, & ille tuam.

Ceterum genus ejus apprime in epitaphio exprimit hoc disticho:

Cui frater, genitor, conjux, avus, atque priores,
Culmine succiduo regius ordo fuit.

Eadem alio in carmine sententia eamdem utrobique Theudechildem contra Cointium probat.

Inclita progenies regali stirpe coruscans,
Cui celsum a proavis nomen origo dedit.
Currit in urbe volans generis nova gloria vestri,
Et simul hinc frater personat, inde pater.

Nec dubitavit Clarius, monasterii sui auctorem Theudechildem esse eam ipsam, cujus epitaphium scripserat Fortunatus: tametsi aliud huic poëtæ tribuit, agens de Archembaldo archiepiscopo monasterii direptore, cui legendum objectum est domnæ Theudechildæ epitaphium, dira sacri loci raptoribus supplicia intentans.

XXX. Abbates primi ejus loci.

Ex his argumentum deducitur, istius monasterii originem circiter annum sæculi sexti vicesimum reponendam esse: certe ante Arvernorum a Theoderico Austrasianorum rege defectionem, qui eos denuo subegit rebellantes anno vicesimoquinto, quo tempore Basolus Arvernorum comes ab eo comprehensus, captivusque ab ipso abductus fuit: sed mox errati veniam per Theudechildem impetrata, tonsus in monasterio sancti Petri, ibidem pie decessit, sepultus in oratorio sancti Bartholomæi cum debito epitaphio alibi a me relato, in quo quidquid prædii & opum apud Arvernos habebat, eidem monasterio contulisse dicitur. In his est nobile prædium Mauriacus * in superiori Arvernorum regione, non longe a Dordonna fluvio: ubi Jeremias Senonum archiepiscopus cellam seu monasterium, principi sancti Petri abbatiæ subjectum, sæculo nono construxit, de quo alias. Primos sancti Petri abbates ignorarunt Clarius & Odorannus, ejusdem loci monachi & chronographi, quibus primus est Amalbertus, a quo normam Luxoviensem istuc inductam

* Mauriac.

inductam tradunt. Id si admittamus, rejiciendus est Amalbertus ad sæculum septimum, quo sæculo ritus Luxovienses propagari cœperunt. Verum hac de re sermo recurret, ubi de privilegio Emmonis episcopi Senonensis eidem abbatiæ concesso agemus. Mitto quæ scribit Hugo monachus sancti Mariani de sancti Petri basilicæ dedicatione, & vulgatas de ejus conditione litteras sub nomine Chlodovei Magni. Theudechildis sepulta est in eadem basilica ad sinistrum latus majoris altaris, ibidemque ut sancta colitur in vigilia apostolorum Petri & Pauli. ANN. CHR. 525.

XXXI. Ferrariense sancti Petri.

Invitat nos & viciniæ affinitas & temporis, ut de Ferrariensi sancti Petri monasterio continenter agamus, cujus tam obscura sunt primordia, quam illustria incrementa & progressus. Situm est in Wastinensi * pago diœcesis Senonensis, ad Clareiam * amnem in Lupam * influentem, tribus admodum leucis ab urbe Montis-Argisi, dictum in litteris Ludovici Augusti *monasterium sanctæ Mariæ & sancti Petri de Ferrariis, quod antiquitus Bethlehem vocabatur.* Et quidem Lupus, ejusdem loci sæculo nono illustris abbas [a], *Bethlehem a conditore dictum* scribit, sed conditoris nomen non exprimit. Aliæ litteræ Wandalbertum ducem vocant, quem cœnobii instauratorem, non primum auctorem plerique opinantur. Hæc in medio relinquimus, idoneis destituti monumentis, quibus & monasterii, alias celeberrimi, originem, & conditorem ejus sive restitutorem Wandalbertum ducem illustremus. Forsan ipse est Waldebertus [b] dux sub Chlodoveo juniore, is qui cum aliis Burgundiæ ducibus Willibadum patricium armis aggressus est ac peremit. an idem qui prius Chlotharii secundi domesticus [c] fuerat, quo tempore Dado seu Audoënus Resbacense monasterium ab se conditum itidem Jerusalem appellari voluit. Ex abbatibus monasterii Ferrariensis primus nobis occurrit apud sanctum Audoënum [d] *Buchinus ex gentili conversus, qui & ipse postea venerabilis*, id est monachus, *exstitit*, & *monasterio Ferrariensi præfuit*. Aliorum ante Alcuinum abbatum haud comperta est series ac memoria. Pippinus rex in frequenti procerum conventu apud Ferrarias leonem in taurum immissum transverso gladio confodit ad virtutis suæ specimen Francis, quibus forte ob brevem staturam despectui erat, ostentandum. Sed hæc anticipato dicta ad celebrandum insigne monasterium, quod Hildegarius episcopus Meldensis *pro religione sanctitatis famosissimum* vocat sub Lupo abbate, sub quo cœtus monachorum septuaginta-duorum *toto orbe venerandus* florebat. Duplex eo in loco etiam nunc ecclesia, major ab Aldrico & Lupo restituta, sub titulo sancti Petri: minor sub titulo sanctæ Mariæ, Bethlehem hodie quoque appellata, quam a primis Christianæ religionis istis in locis incunabulis ibidem exstitisse tradunt.

* Le Gastinois. * Clairy. * Le Loin.

a Lupus ep. 13.

b Fredeg. chron. c. 90.

c ibid. c. 54.

d Audoën. de vita sancti Eligii lib. 1. c. 10.

XXXII. Melundense item sancti Petri.

Est & aliud in Tornodorensi pago item sancti Petri monasterium Melundense, vulgo Molosmense *, sic dictum a vico cognomine, in quo primitus conditum fuit; postmodum autem retento primo vocabulo ad Armentionem * fluvium, tribus circiter a priore situ leucis, translatum prope vicum sancti Martini. Prima ejus initia Chlodoveo Magno, uti & multa alia antiqua, quorum origo ignoratur, auctori tribuunt recentiores. Hujus mentio est ante annos octingentos inter fratres conscriptos monasteriorum sancti Galli apud Helvetios, & Augiensis, ubi memoratur Epelinus abbas *de cœnobio sancti Petri Melundis*, in Augiensi catalogo *ex monasterio Melundis*. Bernardus quoque abbas Melundensis subscripsit litteris [e] Jonæ episcopi Æduensis, datis anno decimo-octavo regni Caroli, cognomento Calvi. Subsequentes abbates prætereo, nullis rebus gestis insignes. Ansegisus abbas Fontanellensis, imperante Ludovico Pio, in testamento suo legat *ad Melundas libram unam*. Perseverat ad hoc usque tempus monasterium, sed tenuis census, sub Congregatione sancti Mauri.

* Molôme. * l'Armençon.

e Spicil. to. 8. p. 145.

XXXIII. Sancti Michaëlis Tornodorense.

Nec illustriora, quæ antiquissima esse constat, proximi Tornodorensis sancti Michaëlis monasterii exordia, quæ itidem Chlodoveo Magno tribuunt. Situm est in monte Voluto, unde vocabulum aliquando ei tributum, imminente urbi Tornodoro * ad Armentionem. Primum loci incolam fuisse quemdam eremitam tradunt, qui condendo monasterio occasionem dederit: sed eremitæ nomen ignorant. Forsan is est Michomeres monachus, sancti Germani episcopi Autisiodorensis ex Hibernia pedisequus: qui cum magistrum, cujusdam ecclesiastici negotii causa longe profectum, adire vellet, atque Tornodorum pervenisset; languore interceptus, testante Herrico [f] monacho, ibidem decubuit, paucisque interjectis die-

* Tonnerre.

f Herric. lib. de mirac. sancti Germani. c. 2.

AN. CHR. 525. „ bus vita defunctus, atque in clivo ejusdem rupis sepultus est: ubi *beato Michomeri ipso in loco deinceps oratorium est constructum:* ibidemque sanctum Dei venerantibus, ait idem auctor, divina hodie miracula cumulantur. Sed hæc conjectura est, nec certiora suppetunt de monasterii conditore argumenta. Teutboldus, „ Lingonensis medio sæculo nono episcopus, in quibusdam litteris testatur, se reperisse „ ecclesiam sancti Michaëlis juxta Tornodorum, ubi monachi Deo famulabantur, „ sed rebus necessariis fere destitutam, cui succurrendum existimavit, ne religio „ *antiquitus* ibidem instituta penitus deficeret. Collapsas cum religione ædes sarcivit Milo comes Tornodorensis, cooperante Widrico diœcesano, id est Lingonensi episcopo, ibidemque monasticas vestes sub Dodone abbate induit labente sæculo decimo. Mirum est, Ebonem, prænobilem illum septimo & octavo sæculo Tornodorensem alumnum, & ex monacho Senonensem episcopum sanctum, prætermisso, si tum exstabat, hoc sancti Michaëlis monasterio, ad Senonense sancti Petri se recepisse. tametsi loci dignitate & majori frequentia huc allici potuit.

XXXIV. Sanctus Fidolus abbas Trecensis.

Eamdem, atque Basolus comes, cujus superius meminimus, fortunam Arvernico bello subiit Fidolus, & ipse Arvernus, inter manubias a Theoderico rege abstractus a patria. Is cum in Trecensem pagum, ubi tunc venerabilis Camelianus episcopus, beati Lupi successor, præerat, advenisset, religiosissimi Aventini abbatis opinione comperta, qui in agro Trecensi piorum monachorum gregem magna cum religione pascebat, se se ejus disciplinæ mancipavit, captivitatem in filiorum Dei libertatem commutaturus. Situm erat Aventini monasterium ad Insulam opidum, duabus ab urbe Tricassina leucis, ad Ozam fluviolum, ubi nunc prioratus Molismensi cœnobio subjectus. Processu temporis cum Fidolus pro virtutum merito cunctis probaretur, præpositi officium sibi impositum gessit, suffectus tandem Aventino, qui in proximum Insulæ locum desertum secessit, ubi ad mortem usque solus perseveravit. Fidolus vero quanto ceteris loco præeminebat, tanto se exhibebat virtutibus superiorem, adeo parcus in victu, ut in quadragesima vix ternos panes consumeret. Migravit in cælum septimo-decimo kalendas Junias, quo anno incertum. Ejus reliquiæ in monasterio Cellensi ad muros Tricassinos, de quo alias, religiose asservantur.

XXXV. Monasterium beatæ Mariæ de Nigella.

Non discesserim ab episcopatu Trecensi, insalutato beatæ Mariæ monasterio de Nigella seu Nigello, quod prope Villam-noxam, Briegii tractus opidum, primitus conditum fuit, quo auctore, non satis exploratum. Nigellam-*-repostam seu absconditam vulgus appellat. Qui hujus monasterii originem ad Chlodovei Magni tempora referunt, referunt autem plerique, sed nullo idoneo testimonio adducto, auctoritatem habent a veterrimo basilicæ portæ majoris frontispicio, in quo duplex ternarum statuarum ordo altrinsecus visitur, nempe ingressuris ad lævam, sancti Petri, tum duorum regum cum sceptris & coronis, ad dextram episcopi cujusdam, sancti Remigii Remensis, an Lupi, alteriusve Trecensis, cum pontificalibus ornamentis; ac deinde reginæ, tabulas manibus tenentis; cui adhæret alius rex cum libro in manibus, & corona in capite. Reginam hanc non aliam esse quam Chrothildem, Chlodovei senioris conjugem, id argumento est, quod pingitur cum dextro pede anserino. quo ritu etiam in aliis nonnullis locis exhibetur, puta in Divionensi basilica sancti Benigni, in Nivernensi sancti Petri, & in sancti Porciani basilica apud Arvernos, & quidem ad majorem ubique ecclesiæ portam. Id sive symbolum est ad designandam reginæ prudentiam, (nam anserem istuc veteres adhibebant) sive rem veram prodit, mirum est, a Gregorio, ceterisque scriptoribus Francicis fuisse prætermissum; nec ejusdem reginæ lapideam statuam, quæ ad majorem itidem sancti Germani apud Parisios basilicæ portam exstat cum aliis aliorum regum statuis, absque ejusmodi pede anserino repræsentari. Unde conjicere licet id potius pro symbolo, quam pro rei veræ indicio alibi expressum. Pedis-anserini reginam, vulgo *la Reine-Pedauque*, jactitant Tolosates ac finitimi populi: sed quæ, qualisque fuerit, non explicant. Verum ut ad id unde digressi sumus sermo recurrat, antiquissima Nigellensis basilicæ facies nobis historiæ loco esse potest, monasterium istud a Chrothilde regina ædificatum fuisse, uti innuit ejus statua, tabulas manu gestantis. Deinde sacram hanc ædem beato Petro primitus dicatam, forte a Cameliano Trecensi episcopo, cujus effigies ea fuerit, quæ prima ingressuris ad dextram occurrit. Alias vero esse trium Chrothildis filiorum, Chlodomiri, Childeberti, & Chlotharii. si tamen una ex his

* *Nesle la Reposte.*

:HR.

rnace.

CHR.
6.
: V I.
ısii E-
clus &

av. de
sp. lib.

ero de
r. lib. 2.

Tiod. di-
lect. c.

eda de
at. c.

Conspectus portæ majoris basilicæ S. Mariæ de Nigella.

non est Chlodovei ejus conjugis. Certe hoc monasterium ante sæculum nonum extitisse probat tum Lotharii imperatoris diploma, Sigobaldo abbati Nigellensi concessum, quod Chlothario Chlodovei M. filio perperam tribuunt; tum constitutum de monasteriis regni Francorum sub Ludovico Pio, ubi inter monasteria, quæ solas preces regi debebant, *monasterium Nigelli* ponitur. Hujus loci abbas mihi videtur fuisse Geraus ille *abbas de Nivella*, qui synodo Attiniacensi subcripsit anno supra septingentesimum sexagesimo-quinto. Translatum est nuper hoc monasterium in Villam-noxam * a Patribus Benedictinæ Congregationis sancti Vitoni, atque in posterorum documentum basilicæ totum frontispicium eodem comportatum est. Idem non ab re fuerit hoc loco æri incisum ejusdem rei gratia exhibere. Sunt & multa alia apud nostrates loca Nigellæ appellata, qualis est Nigella castrum seu opidum agri Veromandensis, ubi collegium modo est canonicorum sæcularium; sancti Laurentii ad Nigellam in Septimania, & alia quædam, quorum commemoratio in consequentibus facienda. Sed jam satis est in præsens monasteriorum Gallicanorum: ad res Italicas revertamur.

ANN. CHR. 525.

* Villenauce.

ANNO hujus sæculi, quod præ manibus habemus, vicesimo-sexto, Dionysius, ob corporis statum cognomento Exiguus, natione Scytha, cyclum Victorii Aquitani reformavit, & quem iste a Christi Domini passione orsus fuerat, Dionysius ab incarnatione per annos quingentos triginta duos repetiit, sed ita [a] tamen, ut uno anno cyclus Dionysianus ejus æram antecedat, atque adeo primus annus æræ Dionysianæ, sit ejusdem cycli annus secundus. Constat hic cyclus ex duobus cyclis, solis & lunæ, in se ductis, qui duo per se se mulplicati prædictam summam annorum D XXXII. conficiunt. Hunc autem cyclum restituit ad supplendum cyclum sancti Cyrilli episcopi Alexandrini, annis nonaginta quinque constantem, atque a Diocletiani anno primo inchoatum. Cum enim cyclus Cyrilli in orbem non rediret, & eo desinente, novo XCV. annorum cyclo opus esset; Dionysius, ut in plures annos paschatis dies haberi posset, composuit cyclum magnum paschalem D XXXII. annorum: quo spatio exacto, omnia novilunia & omnia festa mobilia in eumdem diem mensis, & in easdem ferias redeunt. Hunc magnum annum vocat Aimoïnus exemplo mathemathicorum [b] apud Ciceronem, magnum annum appellantium eum, qui tum efficitur, cum solis & lunæ, & quinque errantium ad eamdem inter se comparationem confectis omnium spatiis est facta conversio. Idem, hortante Stephano Salonitano antistite, codicem græcum canonum ecclesiasticorum latine vertit post veterem tralatorem, præmissis canonibus Apostolorum, quos Nicæni, aliique deinceps aliorum ad Chalcedonense usque conciliorum canones subsequuntur. Eidem Eugipius abbas Lucullanensis auctor fuit in græcum transferendi librum Gregorii Nysseni de opificio hominis, ut docet ejus præfatio typis edita initio voluminis secundi nostrorum Analectorum. Id ipsum item præstitit de vita sancti Pachomii abbatis, testante Trithemio. Qualis porro quantusque fuerit Dionysius, non ab alio melius discere possumus, quam a Cassiodoro, amico ejus singulari, in libro de divinis [c] lectionibus, ubi dicitur monachus, Scytha natione, sed moribus Romanus, factis suis exprimens quæ in »libris Domini legerat. qui scripturas divinas tanta diligentia discusserat, ut de »quacumque re interrogatus, mox competens responsum redderet, paratus græce « & latine in promtu differere. qui inter reliquas virtutes hoc habuisse probatur « eximium, ut, cum se totum Deo tradidisset, non aspernaretur sæcularium colloquiis interesse. vir, in quo magna simplicitas cum insigni sapientia, cum facundia « loquendi parcitas, cum doctrina summa humilitas, ut in nullo se vel extremis « servis anteferret, cum dignus esset regum ac principum colloquiis. In lacrymas « compunctionis resolvi solitus, cum alios inani lætitia gestientes videbat; jejunus « sine exprobratione prandentium; ubi vero comederet, parce quidem, sed escis « communibus utens. Denique totus catholicus, totus paternis regulis perseveranter addictus, ac demum in ecclesiæ pace mortuus, sepultusque. Hunc consortem « suum & in dialecticæ studio socium, virum sanctum, sanctisque adjunctum asserere non dubitat Cassiodorus, qui ejus meritis & precibus se adjutum iri confidebat. Apud Bedam [d] *abbas Romanæ urbis* vocatur: incertum an alicujus monasterii rector, an potius abbas dictus Orientalium more, quibus monachi quique,

ANN. CHR. 526.

XXXVI. Dionysii Exigui cyclus & elogium.

a Petav. de doct. temp. lib. 12. c. 2.

b Cicero de nat. deor. lib. 2.

c Cassiod. divin. lect. c. 23.

d Beda de temp. rat. c. 45.

ANN. CHR. 526.

virtutibus ac meritis præcipui, abbates censebantur. Hæc de Dionysio scribebat Cassiodorus post annum quadragesimum supra quingentesimum : quo tempore Dionysius ipse jam in vivis esse desierat.

XXXVII. Concilii Ilerdensis decretum de monachorum possessionibus.

Ad claudendum hunc librum observandus canon tertius concilii Ilerdensis, in Hispania Tarraconensi anno hujus sæculi vicesimo-quarto celebrati : ubi de monachis id observari placuit, quod synodi Agathensis & Aurelianensis superiori libro laudatæ decreverunt, hoc tantum adjecto, ut pro ecclesiæ utilitate, quos episcopus probaverit in clericatus officio, cum abbatis voluntate debeant ordinari, » nempe ad ministeria in extraneis ecclesiis pro nutu episcopi exercenda. ea vero » quæ in jus monasterii a fidelibus de facultatibus suis offeruntur, in nullo, *diœce-* » *sana lege*, ab episcopis contingantur. Quæ sit illa lex diœcesana, discimus cum ex multis aliis, tum ex concilio Carpentoractensi anni quingentesimi vicesimi-septimi, in quo ad revincendam quorumdam episcoporum cupiditatem, qui, quæ a fidelibus in parochiales ecclesias collata erant, omnia fere in suos usus » transferebant, statuitur, ut, si ecclesia civitatis ejus, cui episcopus præest, ita sit » locuples, ut nihil indigeat ; quidquid parochiis donatum fuerit, clericis qui ipsis » parochiis deserviunt, vel reparationibus ecclesiarum dispensetur. Si vero episco- » pus minus facultatum habuerit, parochiis vero largior fuerit collata substantia ; » hoc tantum quod clericis & sartis-tectis rationabiliter suffecerit reservato, reliquum » episcopo concedatur. Cum autem episcopi idem jus in monasteria exercere vellent, decreto Ilerdensi hoc eis interdictum fuit ; eaque molitio, cum nec sic compesceretur, occasionem dedit privilegiis illis, quibus monasteria complura exemta sunt a ditione episcoporum : qua de re alias uberior erit dicendi locus.

ANN. CHR. 528.

ANNALES ORDINIS S. BENEDICTI

LIBER TERTIUS.

Ab anno Christi 528. ad annum 537.

JAM tandem cum Benedicto Casinum migrare juvat, ubi prostratas profanæ superstitionis reliquias, iisque superstructas sacras ædes, adolescentem Ordinem toto orbe venerandum, fusa oracula, miracula edita, ac demum Regulam sanctam divino afflatu scriptam licebit intueri. Migrationis causam paucis accipe. Post edomitos intestinos hostes, vir sanctus, quasi securus sui, atque intima pace gaudens, sibi suisque alumnis intendebat animum; & desertis, qui sibi mortem propinare voluerant, adulterinis monachis, docilem piorum filiorum gregem apud Sublacum lætus pascebat: cum inimica virtuti invidia novum ipsi bellum, novasque insidias per Florentium quemdam struxit. Invidiæ materiam forte præbuere facta admiranda, quæ per Benedictum iis in locis edita, omnium ora oculosque in eum convertebant. Nam, ut ne superiora hic repetam, ad ejus imperium Maurus, Placidum puerum ex imminenti periculo erepturus, siccis pedibus super lacum accurrit. quod etsi Pater sanctus discipuli obedientiæ tributum volebat, magistri tamen benedictioni ac meritis Maurus, assentientibus universis, adscripsit. Et quoniam res ista stupenda, & post Petrum apostolum, ait Gregorius, inusitata videtur, paullo diligentius narranda est.

I. S. Benedictus qualis & quantus apud Sublacum.

Per id tempus habitabat vir sanctus in uno ex illis duodecim monasteriis, ex quo prospectus, aut certe breve iter in lacum Sublacensem; ibidemque hortus erat, ut ex Florentii facto perspicuum est. Unde improbanda Angeli de Nuce conjectura, id de monasterio Specuensi interpretantis, quod potius hodierno sanctæ Scholasticæ monasterio convenit. nam ex specu neque prospectus, neque admodum breve iter est ad lacum, nec loci angustiæ hortum patiuntur. Forte Placidus *puer sancti viri monachus*, ad hauriendam aquam in lacum cum vase procumbens, incaute lapsus, mox undarum impulsu longius abripiebatur. Hoc cognito, Benedictus ilico Maurum advocat, eumque pereunti fratri succurrere jubet. Patris benedictione accepta, (jam tum quippe is religionis mos erat) confestim advolat filius obediens, & non quia iret, sed quod juberetur attendens, nesciens super aquas currit, Placidumque per capillos (nam monachis tunc ad cutem resecti non erant) salvum ex aquis extrahit. Ut vero terram attigit, miratus est se fecisse, quod tentare numquam ausus fuisset. Reversus factum ad Patrem retulit, qui non suis meritis, sed discipuli obedientiæ imputavit miraculum. Maurus contra

II. Maurus ejus imperio super aquas incedit.

ANN. CHR. 513.

Patris imperio id tribuit, se nullo modo ejus rei participem confessus, quam ignorans fecisset. Sic uterque concedendo invicem alter alteri hujus facti laudem totam sibi vel nolens asserebat. Contentionem diremit Placidus arbiter, qui Benedicti melotem seu pallium super caput suum se vidisse, & per ipsum ex aquis se eductum fuisse contestatus est. Puerum vocat Gregorius Placidum tum quindecennem; eum ad modum, quo Valentinianus augustus annorum viginti, *pæne puer* necatus Hieronymo [a] dicitur; & Gregorius ipse *puerulum* vocat monachum illum, cujusdam curialis filium, qui lapsi parietis, cui erigendo cum aliis operam dabat, ruina oppressus fuit. Quin etiam Victorinus *puer* appellatur homo conjugatus annorum triginta septem, qui VII. Idus Junias decessit Flaviis Lupicino & Jobino conss. Lapidem ejus rei indicem servant Martinianæ apud Turonos basilicæ canonici, quibus Victorini corpus pro martyre Roma allatum est. Præclarum vero erat, senatorii ordinis adolescentem monachum, aliosque ejusdem conditionis sancti Benedicti discipulos, qualis fuit illius curialis filius, humilibus ejusmodi applicari ministeriis, quæ nonnisi viliores apud nos operæ exsequi solent. Hoc tam celebri ac memorando prodigio, quod in duobus illustribus Romanis adolescentibus toti urbi, nedum orbi, quasi coram ostentatum fuit, posteris Deus declaratum voluit, Benedictinam religionem in humili obedientia maxime fundari, nec ullam aliam per hos æstuantis sæculi fluctus tutiorem esse ad salutem viam.

a *Hieron. epist.* 3.

III. Florentius Benedicto insidiatur.

Crescentem inde supra modum Benedicti ac Benedictini instituti famam certatim admirari omnes, multi etiam cælestem ejus vitam æmulari & amplecti. Verum, ut mos pravorum est invidere aliis virtutis bonum, quod sectari ipsi nolunt; Florentius quidam, vicinæ ecclesiæ presbyter, vanæ opinioni suæ decedere putans, quod tanti viri justæ existimationi accedebat, ejus meritis derogare cœpit, & quocumque modo poterat, alios ab ejus consuetudine revocare tentavit. Ubi verba non succedunt, vi malam mentem explere aggreditur. Benedicto infectum veneno panem quasi pro munere transmittit. Dirum munus vir Dei accipit cum gratiarum actione, non ignorans pestem, quæ in pane latebat. Hunc vero per corvum, qui statis in dies horis ad eum annonæ causa accedere solitus erat, longius asportari jussit. Frustratus mala arte Florentius, ad aliud nequitiæ genus se convertit; & quia magistro corporalem vitam adimere non potuit, discipulorum animas perdere instituit. Hinc puellæ septem in monasterii hortum nudæ inductæ, quæ obscœnis nutibus ac signis spectantium pectora ad libidinem inflammarent. Quod ubi vir sanctus animadvertit, longe minus sollicitus & anxius de vita sua, quam de animarum sibi commissarum profectu aut detrimento, invidiæ cedendum ratus, quæ construxerat monasteria, singulis præpositis seu abbatibus regenda commisit, paucisque secum assumtis monachis, Sublaco recessit. Quiddam haud absimile, tametsi innocens in speciem factum, magnum Gregorium Nazianzenum e solitudine sua expulit. Unus ex amicis & cognatis, Valentinianus nomine, ejus contubernii fruendi causa cum quibusdam mulieribus proxime ad eum habitaturus
» accessit. Non tulit tales vicinas vir sanctus, moxque e solitudine recessit, scripta [b]
» ad Valentinianum epistola, in qua ait, multo melius fuisse, tabula publice propo-
» sita ipsi secessionem indici, quam per mulieres, quas e regione sui collocaverat.
» Neque valere speciosum istum prætextum, quo ille se excusabat, nempe Gre-
» gorium hinc honore affici, quod illi cum suo cœtu vicinus esse cuperet, ac,
» sicut cognatos decet, complecti, & aliquem ex ejus amicitia fructum capere. Hunc
» enimvero merum sermonem, mera verba esse, non rem. Se quidem libenter
» eum amplecti; at feminarum viciniam, ut viperinos impetus, velle effugere.

b *Greg. Naz. epist.* 196.

IV. Benedictus Sublaco discedit.

Non diu crimen Florentii inultum. is enim cum in *solario*, seu superiori domus suæ cubiculo, de Benedicti discessu exsultaret, corruentis cubiculi, domo cetera integra remanente, lapsu contritus interiit. Inde jam decem millibus processerat Benedictus, cum discipulus ejus, Maurus nomine, non sine quadam lætitiæ significatione, infelicem hominis casum nulla mora nuntiari curavit: rediret ocius; Florentium dedisse meritas pœnas. Illacrymatus est ad funestum casum Benedictus, simul de inimici morte dolens, ac de errore discipuli. adeo ut eidem pænitentiam indixerit, quod de Florentii interitu gaudere visus fuisset. Quo in loco, auditis tot sancti Benedicti miraculis ac virtutibus, exclamans merito infert Petrus Gregorii interlocutor, quod *vir iste omnium justorum spiritu plenus fuit.* id quod approbat

Florentii casum luget.

Gregorius. Maurus iste an Equitii filius sit, etsi asserit liber de vita sancti Mauri, dubitant quidam e nostris, nec sine fundamento: tum quia Benedictum Sublaco discedentem comitatus est sanctus Maurus: tum quia Gregorius, nominato semel Mauro Equitii filio, Maurum simpliciter in consequentibus semper vocat: cum hic longo verborum ambitu *viri Dei discipulus*, *Maurus nomine*, appelletur. Ceterum hoc factum eo certius rescivit Gregorius, quod Florentius iste avus fuerit Florentii Romani subdiaconi, ipsi Gregorio, ut ex ipsius ad Petrum diaconum verbis liquet, notissimi ac familiaris.

ANN. CHR. 528.

V. Casinum adit, purgatque.

Non ideo pedem retulit Benedictus, sed constans in proposito persecutus est iter, quod non casu ac fortuito, sed summa ordinante providentia susceperat. Ibat plenus animi, forte nesciens quo iret, sed divini numinis ductum sequens. Angelos duos in bivii divortio Casinum versus monstrasse iter, auctor est Marcus poëta, & post eum Paulus Diaconus, aliique. quod mirum est ignorasse, aut reticuisse Gregorium. Pervenit tandem Casinum vir sanctus, ibique sedem figere constituit, sive loci opportunitate, seu divino, ut credi par est, consilio impulsus. Casinus, Campaniæ-Felicis locus celebris apud veteres, Ciceronem, Livium, aliosque, nunc Samnitum provinciæ seu Aprutio, nunc Latio-novo ob confinia attributus, Roma passuum millibus circiter septuaginta, Neapoli fere quinquaginta, totidemque Sublaco distat; sancti Benedicti secessu ac monasterio illustrior, quam Varronis villa, antiquis auctoribus tantopere decantata. Idem vicino municipio, monti, & fluvio nomen. Fallitur Cluverius, & ex nostris Haeftenus præter alios, qui vetus Casini opidum, (castrum Gregorius appellat) eo loci stetisse aiunt, quo suum Benedictus monasterium exstruxit. Hoc quippe in ipso montis cacumine, ad quod per tria passuum millia patet ascensus: opidum vero in decliviori montis latere situm est. quod vel sola locorum inspectio probat. Istic namque supersunt vetera urbis ædificia non pauca, templi, amphitheatri, & aquæductus nobiles reliquiæ, via silicibus strata, aliaque vetustæ civitatis præclara vestigia: quo colonorum quatuor millia ex senatusconsulto quondam deducta sunt. Fluvius Casinus altero lapide a Casino monte oritur, & in Lyrim, Rapidi amnis aquis auctum, influit, ad Casini radices labentem. In ipso monte Benedictus profanæ gentilitatis delubra, aras, lucosque etiam tum invenit, accolasque insanis ritibus addictos, Benedicto ejusque discipulis zeli materiam & laborum. Lustrato monte, vir sanctus fanum Apollinis evertit, contrivit idolum, subvertit aram, succidit lucos, ubi infidelium insana multitudo sacrificiis sacrilegis usque dum insudabat; atque in ipso templo Apollinis (Gregorii verbis utor) oraculum seu oratorium beati Martini; «
ubi vero ejusdem Apollinis ara fuit, oraculum sancti Johannis Baptistæ construxit, & *commorantem circumquaque multitudinem prædicatione continua* ad fidem adduxit. Mirum sane eo in loco superfuisse ad id usque tempus profanæ superstitionis reliquias: cum & Casinus quondam episcopos habuerit, ex quorum numero fuit Severus ille episcopus Casinensis, qui actis concilii Romani sub Felice tertio subscripsit, in Chronico Casinensi celebratus. Verum id mirari desines, si in ipso Romæ sanctuario cives paganis ritibus deditos ad id fere tempus reliquos fuisse advertas, quales sane multi ibidem restabant Honorio Augusto imperante, qui Ratgaiso Italiæ cladem minitante, erecti animo palam in sermone jactabant, Ratgaiso merito hæc secunda evenire, quod deos coleret; Romanam civitatem idcirco destitutam esse, quia deos & sacra deseruisset. quod etiam tum jactatum in vulgus, cum ab Alarico Roma direpta est.

VI. Monasterium ibidem condit.

Ergo, eversis prostratisque insanæ turbæ simulacris, animisque accolarum ad veri Dei cultum sollicitatis, tandemque adductis, postquam duo, ut mox dicebam, oratoria profanis ruinis superstruxisset Benedictus, monasticarum ædium fabricæ manum admovet, collaborantibus piissimis alumnis, qui eversæ gentilitatis rudera, lucosque profanos in sacros usus, plaudentibus superis, convertebant. Apollinis ara erat in ipso montis apice, ubi dein oratorium sancti Johannis; & nunc sanctuarium basilicæ Casinatis: infra aram ad occasum erat fanum, cui successit beati Martini oratorium, prope monasterii januam, testante Petro [a] Diacono; nunc vero translatum ad aquilonare basilicæ latus, ubi sæculares domestici & peregrini humantur. Inter ea frendebat humani generis hostis, quod regno suo cedere cogeretur, nullumque non movebat, aut sistebat lapidem, quo surgentia ædificia prohiberet. Verum om-

a Petr. Diacon. lib. 4. Chron. Cas. c. 8.

ANN. CHR. 528.

nes ejus artes ludebat artifex pius, & vires illius precibus vel minimo nutu infringebat. Insideat lapidi dæmon, quo minus in structuram efferatur, apteturque? Orando repellit hostem Benedictus, & nullo negotio lapis effertur. Igneo terriculamento ludificet ille laborantes? hic præstigias eadem arte dispellit. Parietem jam erigi cœptum ad opprimendos fratres disjicere minetur, atque *unum puerulum monachum, cujusdam curialis filium*, eversi parietis ruina opprimat, penitusque conterat dirus persecutor? mox contriti adolescentis, non jam corpus, sed frusta, in suam cellam deferri jubet vir sanctus, & eadem hora hunc incolumem atque, ut prius, redintegratum, ad eumdem laborem remisit in diri hostis desperationem. Sic invito illo ac ringente, fabrica tandem ad cumulum perducta est, ea simplicitate, quæ monachos, nonnisi cælestem patriam spirantes, deceret; ea opportunitate, quæ religiosis conveniret exercitiis; eo denique secessu, qui sæculares sic arceret a consuetudine monachorum, ut tamen hospites admitteret ac peregrinos. Hæc, inquam, suis numeris absoluta, non alio architecto quam Benedicto, non aliis fere artificibus quam monachis. quod etiam contigit in conditione cœnobii Terracinensis, de quo inferius.

VII. Martino eremita cedente.

Hic sancti patris in Casinum montem adventus statuitur jam inde a multis sæculis anno vicesimo-octavo, vel insequenti supra quingentesimum. Istic invenit quemdam eremitam, nomine Martinum, qui locum novo hospiti cedere divinitus jussus, montem Marsicum in Campania prope Galenum seu Forum-Claudii petiit, ibique pie ac sancte vitam absolvit. Et primo quidem longiori catena se ipse constrinxit, ne longius progredi posset: sed postea catenam abjecit, monente sancto Benedicto his verbis: *Si servus Dei es, non teneat te catena ferri, sed catena Christi.* quo audito oraculo, in antro suo ita se continuit, ut sequiori sexui aditum penitus interdiceret, nec cuiquam umquam mulieri in posterum se spectandum permitteret. quæ omnia de eo Gregorius[a] commemorat.

a *Greg. lib.* 3. *Dial. c.* 16.

VIII Regulæ œconomia, qualis ab eo præscripta.

Confluentibus undequaque discipulis, cum multitudo hæc coalescere in unius societatis corpus nulla re, præterquam legibus ac certis ritibus posset, Regulam præscripsit Benedictus, quæ ita posteris probata fuit, ut Gregorio discretione præcipua, sermone luculenta; Patribus & conciliis præcise Sancta atque eodem Spiritu, quo sacri canones, condita haberetur. Hæc nullo discrimine quosvis admittit, pueros, adolescentes, adultos; pauperes æque ac divites, nobiles & ignobiles, servos & ingenuos, doctos pariter & litterarum expertes, laïcos & clericos. Pueros oblatio parentum monachos, adultos sua quemque professio faciebat. Serius, nec ante sæculum undecimum admissi fratres illi, quos Conversos vocamus, solis externis addicti ministeriis: cum alias conversi dicerentur adulti quique, qui ad professionem monasticam matura in ætate accedebant: qualis fuisse videtur Exhilaratus ille, quem conversum[b] vocat Gregorius Magnus, nullo discrimine, quantumvis illiterati essent, ab aliis olim distincti. Cujusvis conditionis, servos & ingenuos, nobiles & ignobiles admittit[c] Benedictus. In regulam proinde peccant illa monasteria, quæ nonnisi nobiles admittunt, exclusis aliis, qui sunt servilis aut inferioris conditionis. *Grave* hoc *delictum* vocat Augustinus[d] in hæc verba. *Nunc veniunt plerumque ad hanc professionem servitutis Dei & ex conditione servili; vel etiam liberti, vel propter hoc a dominis liberati sive liberandi, & ex vita rusticana, & plebeio labore, tanto utique felicius, quanto fortius educati: qui si non admittantur*, GRAVE DELICTUM *est. Multi enim ex eo numero vere magni & imitandi exstiterunt. nam propterea infirma mundi elegit Deus, ut confunderet fortia, & stulta mundi elegit, ut confunderet sapientes; & ignobilia mundi, & ea quæ non sunt, tamquam sint, ut ea quæ sunt evacuentur: ut non glorietur omnis caro coram Deo.* Hactenus ex Augustino, quæ vice commentarii esse possunt in hunc regulæ nostræ locum, cujus specimen jam persequimur. Pueri, novitii, professi, in distinctis dormitoriis noctu jacebant, continentes habentes lectos, solis velis aut tabulis ab invicem, ut credere par est, ob honestatem discretos, sub suis quique magistris. Omnibus præpositus; singuli singulis decadibus præerant decani. Abbas, in summa potestate, plus tamen exemplo, precibus, & prudentia, quam auctoritate universos regebat; cellerario utens ad temporalia curanda; præposito, decanis, aliisque magistris ad spiritualia. Omnes famulorum sibi mutuo vices præstabant in culina, pistrino, horto, & in ceteris ministeriis, etiam ad excipiendos hospites & peregrinos, quibus separata diversoria & mensa

b *Gregor. lib.* 2. *Dial. c.* 18.

c *Regulæ c.* 36.

d *Aug. de op. monach. c.* 22.

mensa erant, tametsi iidem cibi, ita ut nullius dignitatis aut status prætextu carnes cuivis præberentur. Infirmis tamen conceditur *servitor, timens Deum, & diligens ac sollicitus*; immo *& servitores*, a quibus ne infirmi negligantur, magnopere curare debet abbas. Monachis omnibus tonsura communis, sed non ita pressa ad cutem: corona interrasilis ministros sacros a reliquis distinguebat, diaconos ac sacerdotes, quos e probatissimorum numero abbas legebat.

Vestes, tunica & cuculla duplex cum cingulo; scapulare loco cucullæ ad laborem manuum, quod tunicam a sordibus protegeret, ad genua usque protensum, & ligaculis constrictum ad utrumque latus; minor cuculla nonnumquam dictum. Cuculla & scapulare passim ex nigro; tunica seu toga ex albo (quamquam de colore non admodum curabat sanctus Legislator) utraque duplex, tum ad lavandum, tum ad decumbendum. nam absque tunica & cuculla jacere in lecto religio erat. Tunica ad cutem tum demum nigra fieri cœpit, postquam interulæ laneæ in usu esse cœperunt, tametsi serius. siquidem albus tunicarum color diu perseveravit post concessas interulas stamineas, quarum usus jam sæculo octavo invaluerat.

Tribus maxime virtutibus fulcitur tota Benedictinæ religionis disciplina, nimirum silentio cum solitudine ac secessu, humilitate, & obedientia. Hanc solam, cum conversione morum secundum Regulam, sollemni voto promittimus, ad difficillima quæque seu impossibilia usque extensam. Primum in religiosis exercitiis officium divinum, opus Dei, & servitutis nostræ pensum; secundum hoc lectio & labor, qui manu exercetur. Nocte vigiliæ nocturnæ paullum de media nocte, interposito spatio ante matutinos, quos modo Laudes appellamus. A matutinis redire ad lectos non licebat. quod tempus lectioni, meditationi, id est cuivis piæ mentis agitationi, psalmis discendis insumebatur. Sic in Regula sanctorum Patrum [a] matutino dicto fratres lectioni vacabant usque ad horam secundam. Meditationem vocat sancti Macarii [b] Regula, quæ tantumdem temporis indulget. Post Primæ officium labor manuum a Paschate ad kalendas Octobris in tres fere horas; ab his kalendis in Pascha post lectionem, quæ per binas ternasve horas mane fiebat. Nulla diebus privatis missa principio celebrabatur: sed solis Dominicis & festis seu sollemnitatibus: in quibus omnes sacra communione reficiebantur. Post meridiem iterum lectio, iterumque labor, pro portione virium cuique assignatus, ita ut debiles impositum non refugerent, validiores cuperent etiam duriorem. Si quando extra monasterium occuparentur fratres ad colligendam messem aut simile quid operandum, ibidem officia divina pro tempore flexis genibus persolvebant. Stando psallebatur etiam in matutinis, præterquam ad lectiones vigiliarum & ad responsoria, exemplo [c] scilicet beati Martini, quem nemo umquam in ecclesia sedere conspexit. Oratoria passim bina, aliquando terna, immo & plura: princeps non raro basilica vocabatur, & ecclesia. Alia oratoria erant pro infirmis, & pro iis qui aut secretius orare, aut e communi cœtu secedere volebant; processu temporis etiam unum pro famulis.

In cibum quotidianum pulmenta duo, aliquando tertium ex nascentibus herbis; libra panis propensa, hemina vini in potum; tertia parte reservanda cœnaturis. Mixtum lectori & servientibus ad mensam concessum ad relevandum laborem; at speciatim lectori *propter communionem sanctam*, diebus dominicis percipi solitam. quem locum quidam recentiores ad metaphoricam communionem inepte detorquent. De his alias fusius maxime ubi de synodo Aquisgranensi. Pulmenta ex quibusvis leguminibus confecta erant, itemque ex ovis & piscibus, ut ex actis [d] sanctæ Salabergæ aliisque constat, quorum rarior principio usus. Jejunia a paschate ad pentecosten nulla; a pentecoste ad idus Septembris singulis feriis quartis & sextis, inde ad paschæ festum quotidiana; at severiora in quadragesima, in qua unusquisque non modo de cibo & potu, sed etiam de somno, loquacitate, aliisque commodis aliquid detrahebat. In utrisque jejuniis una refectio, in his ad vesperam, in illis ad nonam.

Abstinentia ab esu carnium, saltem quadrupedum, perpetua, præterquam infirmis. An esus volatilium sanis, aut quidem infirmis, ex regulæ indulgentia concessus sit, varia fuit nostrorum sententia; varia item praxis illius temporis monachorum; sed longe graviora in negantem partem præjudicia. Certe pullorum esum, etsi facilius, solis tamen infirmis permittunt Cæsarius [e] & Aurelianus. Neque veri

a Reg. SS. Patr. c. 5. in Cod. Reg. p. 22.

b Macar. c. 10. ibid. p. 25.

c Sulpic. de vita S. Martini lib. 2. c. 1.

d V. hic lib. 14. n. 46.

e V. hic lib. 1. n. 53. lib. 5. n. 31. & lib. 12. n. 42.

ANN. CHR. 528.

simile est, sanctum Benedictum, qui vilioris pretii & gustus escas suis tribuit, etiam sanis concessurum fuisse volatilium esum, quas regias tum delicias fuisse ex Gregorio [a] Turonensi episcopo discimus. Sed hæc alias [b], maxime ubi de concilio Aquisgranensi anni DCCCXVII. Ad regulæ ordinem redeo.

a *Greg. Tur. lib. 5. c. 19.* b *infra lib. 13. n. 2. &c.*

Delinquentium pœnæ sequestratio ab oratorio, a mensa, a cœtu communi, pro culpæ qualitate; protervi, contumaces, obdurati & incorrigibiles e monasterio ejecti. Ne monachis vagandi foras facilis esset prætextus aut frequentior necessitas, omnia intra monasterii claustra necessaria erant, molendinum, pistrinum, diversæque artes, diversi adeoque artifices: quorum opera si quando vænum dari contingebat, minori pretio vendebant quam sæculares, ut quævis cupiditatis labes removeretur. Si quando foras progredi cogebat necessitas, abbatis benedictio & preces fratrum abeuntes & redeuntes muniebant. Reversis interdictum visa vel audita referre aliis: *quia plurima destructio est* & detrimentum pietatis, sæpe etiam caritatis. Non longe profecturis, si eadem die reversuri essent, quidquam cibi vel potus percipere nefas. Certe olim [c] religio monachis erat cibum sumere in domo sæculari.

c *Pachomii vita n. 42. apud Bolland.*

IX. Fratres ob sumtum foris cibum correpti.

Cum in hoc præceptum deliquissent nonnulli fratres, qui cujusdam responsi seu negotii causa non longe a monasterio ex sancti Patris mandato progressi fuerant, tardiusque morari coacti, apud quamdam religiosam feminam cibum sumsissent; reversos interrogavit vir sanctus, ubinam comedissent. His vero nusquam se comedisse respondentibus: Cur, ait, mentimini? an non ad hospitium illius feminæ divertistis, atque hos & illos sumsistis cibos, totque calices ebibistis? Ad hæc illi stupore tremefacti, ad ejus pedes acciderunt supplices, atque erratum confessi sunt. Ipse vero culpam tandem fassis remisit pœnam, certus, eos se absente simile quid numquam perpetraturos, quem sibi animo præsentem semper esse ex hoc facto probassent. quasi hoc exemplo Benedictus rectores monasteriorum erudiret, dissimulandas aliquando esse culpas, maxime quando publicæ non sunt, relaxandasque pœnas, ubi constat de lapsorum resipiscentia.

X. Item laicus

Non absimile accidit cuidam laico, sed religioso viro, fratri Valentiniani monachi, qui postea Lateranense monasterium rexit. Is annis singulis, ut servi Dei precibus se commendaret, germanumque fratrem viseret, e domo sua in Casinense monasterium jejunus (id ipsum actitabat sanctus [d] Eligius cum adiret monasteria) venire consueverat. Accedenti quadam vice comitem se adjunxit viator ignotus, cibos in viaticum portans. Cum longius ambo processissent in multam diem: Veni, mi frater, inquit, atque una sumamus cibum. Abnuit alter, morem suum allegans. Siluit ad horam conviator: ast aliquantum progressus, institit denuo ut corpora reficerent. Primus vero in abnuendo perseveravit: sed tandem cum longius iter vires pæne exhausisset, inclinata jam luce, pratum amœnum, limpidissimumque fontem, omnia denique ad reficiendum opportuna cum invenissent, ait socius ille: En aqua, pratum, amœnus locus, omnia demum nos ad reficiendum corpus invitant. quid moramur, ut resumtis viribus iter nostrum conficiamus incolumes? Sic tandem, cum & verba auribus, & loca oculis blandirentur, tertio sollicitanti assensit alter, & cibos sumsit. Deinde iter prosecutus, sub vesperam ad monasterium pervenit, & ad sanctum Patrem deductus, petiit ut pro se precaretur. Verum factum ei improperans vir sanctus: Itane vero, inquit, malignus tibi hostis per conviatorem illusit, ut propositum tuum, quod strenue semel iterumque retinueras, tertio tandem victus abjiceres! Tum ille culpam agnoscens suam, ad ejus pedes provolutus, eo penitiore tactus est dolore ac verecundia, quo se se cognovit, quamquam absentem, quasi sub ipsis Benedicti patris oculis deliquisse. quod sane delictum, etsi levius forte nonnullis videatur, id nos docet, non facile pios quoscumque motus comprimendos, quos longo usu foveris, ne segnior in proficiendo fias, qui ferventior in dies esse debueras. Sic enim ignea illa vis animi defervescit sensim, & caritatis cursus languescit, dum segnius propositi constantiam retines, mobilis ad quamlibet auram.

d *Audoen. lib. 1. c. 22.*

XI. Tertulli adventus Casinum & donatio.

Ad idem fere tempus revocandus est Tertulli patricii Casinum adventus, ut surgentis monasterii ædificia, sed magis ut Benedictum, filiumque suum Placidum, istuc cum Mauro adductum, inviseret. Tertullo itineris comites adjungit vitæ sancti Placidi scriptor, non admodum accuratus, illustrissimos Romanæ nobilitatis viros,

Boëtium, Symmachum, Vitalianum, Gordianum, & Equitium Mauri parentem; additque ab Tertullo Casini montem cum appendicibus suis novo monasterio tunc sollemni donatione traditum fuisse: cui donationi multa etiam de suo Equitius & Gordianus adjecerint. Ad hæc Tertullum decem & octo patrimonii sui in Sicilia cortes seu prædia beato Patri contulisse. quam donationem testimonio suo confirmat Leo Marsicanus in Chronico Casinensi. Sane Tertulli commemorationem notat ejusdem loci Necrologium decimo-septimo kalendas Augusti, eademque die hactenus sollemni anniversario recolunt nostri Casinates. Quod attinet ad Boëtium & Symmachum, triennio ante exstincti fuerant, quam Benedictus Casinum accederet.

ANN. CHR. 528.

XII. Monachus ob mappulas increpitus.

Haud longe a sacro monte aberat vicus, emporium Zacharias vocat, in quo non minima hominum multitudo ab idolorum cultu ad veram fidem Benedicti fuerat exhortationibus conversa. Ibi quoque versabantur *quædam sanctimoniales feminæ*, quarum diversorium Zacharias asceterium vocat. Istuc crebro ad exhortandum cum recens conversorum, tum sanctimonialium gregem, quosdam e fratribus suis Benedictus dirigere curabat. Missus quondam ex more monachus mappulas seu strophiola pro munere a sanctimonialibus rogatus accepit, atque abscondit in sinum. Reversum mox graviter increpuit Pater: Et quomodo, ait, ingressa est iniquitas in « sinum tuum? At ille obstupuit, facinoris jam non memor. Tum vir sanctus: An pu- « tas me abfuisse, cum mappulas illas ab ancillis Dei accepisti, ac deposuisti in sinum? « Ad hæc monachus humi procumbens, culpam agnovit, mappulasque abjecit. Sanctimoniales illas in cœnobio vixisse, tametsi non persuadet sanctimonialis vocabulum, quo Gregorius aliquando [a] usus est ad designandas virgines Deo in privatis ædibus devotas, nihilo minus probat asceterii nomen, quod hoc in loco Zacharias, vicinus illorum temporum, adhibuit. An vero monasterium istud a sancto Benedicto conditum fuerit, etsi ex conversione paganorum ibidem ab eo facta probabilis conjectura est, non tamen constanter affirmare ausim. Neque etiam constat, an Scholastica germana ejus soror, quæ haud procul a Casino degebat, eo loci vitam monasticam duxerit.

[a] Greg. lib. 3. Dialog. c. 7. 14.

XIII. Sanctimoniales excommunicatæ.

Sed quid de duabus illis sanctimonialibus, quæ ob intentatam a beato Patre excommunicationis sententiam, post mortem e tumulis prodibant tempore sacrificii? Rem sic narrat Gregorius. Non longe ab ejus monasterio *duæ quædam sanctimoniales feminæ*, nobilissimo genere exortæ, *in loco proprio conversabantur*, quibus quidam religiosus vir ad exterioris vitæ usum præbebat obsequium. Sed illæ tumore nescio quo nobilibus ingenito, tum linguam suam, ut earum habitus poscebat, non frenabant, tum etiam religiosum illum virum duris & incautis verbis nonnumquam ad iram provocabant. Is cum diu hæc tulisset, atque illæ nihilo moderatius agerent, rem ad virum Dei retulit. qui auditis ejus querelis, sanctimonialibus hanc comminatus est sententiam: Continete linguam vestram; alioqui excommunico vos. « Istæ autem nequaqum resipiscentes, intra paucos dies defunctæ sunt, atque in ecclesia sepultæ. Cum vero in eadem ecclesia missarum sollemnia celebrarentur, clamante ex more diacono, *Si quis non communicet, det locum*; nutrix earum, quæ pro eis oblationem Domino offerre consueverat, eas e sepulcris suis progredi, & de ecclesia exire cernebat. Id cum sæpius evenisset, hæc recordata significatæ illis a Benedicto sententiæ, eidem factum exponi curavit. Is vero mox oblationem manu sua transmisit, ita effatus: Ite, & hanc oblationem pro eis Domino facite; & sic « demum excommunicatio cessabit. Et quidem id probavit eventus; nec ad vocem diaconi amplius visæ sunt ab ecclesia exire: quippe quæ communionem a Deo per servum Domini recepissent. Factum sane observatione dignum ad ecclesiasticam disciplinam. Sed an illæ sanctimoniales monasticæ professioni ac reclusioni addictæ erant? an sancto Benedicto subjectæ, ut quæ comminatoriæ ejus sententiæ vim senserint? An monasterium significant hæc verba, ubi *in loco proprio* conversatæ dicuntur? an in propria domo, ut sane intellexisse videtur Zacharias ἐν τῷ ἑαυτῶν οἴκῳ? aliis æstimandum relinquere malim, contentus factum, uti apud Gregorium se habet, exposuisse.

XIV. Scholastica an & ubi monacha.

Quid vero de Scholastica, sancti Benedicti germana sorore dicemus? nam de ea tandem ut agamus, postulat hic locus. Nil moror Trithemium, qui Benedictum & Scholasticam uno partu ex Abundantia editos; nec alia recentiorum de hac somnia, digna fabulis anicularum. Id tantum de ea explorati, quod ex Gregorio habemus. Soror ejus, inquit, Scholastica nomine, omnipotenti Domino ab ipso infantiæ tem- «

AN. CHR. 528. » pore dedicata, ad eum semel per annum venire consueverat. Non ergo erat, inquis, sanctimonialis ex earum numero, quæ monasticis regulis & reclusioni subjectæ erant, tametsi eam Gregorius sanctimonialem vocat. Atqui omnes tum monachæ non eadem severitate reclusionis leges servabant, sicut illæ, quæ Cæsarii regulam profitebantur. Certe in parthenona sanctæ Liobæ abbatissæ, sancti Bonifacii episcopi & martyris discipulæ, ea lege admittebantur sanctimoniales, ut eo intrarent numquam inde egressuræ, nisi *causa rationabilis, vel magna cujusdam utilitatis* id exigeret. qualis sane illa erat, quæ Scholasticam, semel tantum in anno ad fratrem suum accedere suadebat, ut salutaribus ejus monitis & consiliis juvaretur. quo facto, *ad cellam propriam* virgo sancta se denuo recipiebat. Hoc cellæ vocabulo Gregorius passim monasterium ipsum, aut certe privatam monasterii cellam significat, cujus rei multa apud eum exempla suppetunt; nec usquam cellæ nomen apud ipsum, cum sanctimonialis saltem vocabulo conjunctum, nisi pro monastica habitatione invenies. Ita vero de Scholastica intellexerunt auctores quique ex nostris, etiam antiquiores. Bertharius abbas Casinensis ante annos octingentos in sermone de sancta Scholastica eam monacham, & monacharum magistram non obscure appellat, designando locum, in quo ipsa *simul cum aliis religiosis sanctisque virginibus, quas illa docuerat, Domino serviebat.* Carmen de eadem virgine, Paulo Diacono adscriptum, addit, Scholasticæ parthenium, quod *virginal* appellat, vicinum fuisse Benedicti monasterio, ibique eam sacris virginibus præfuisse. Integra exstant alibi testimonia, tum apud Angelum de Nuce in hunc locum, tum in præfatione nostra ad Sæculum primum, quæ hic repetere superfluum fuerit. Locus, ubi prope Casinum degebat, quantum majorum traditione assequi possumus, Plumbariola fuit, ubi Tasia Ratchisi ducis uxor, & filia eorum Ratrudis, monasterium construxerunt, aut forte instaurarunt. Sane eo in loco virorum etiam cœnobium exstitisse, patet ex privilegio libertatis, quod ex antiquissimo Diurni Romani exemplari [a] eruimus, *Religioso abbati venerabilis monasterii sanctæ Dei genitricis Mariæ, in loco Plumbariolo, territorii Aquinensis*, inscripto: cum puellarum monasterium sanctæ Petronillæ nomine insignitum esset. De illo virorum cœnobio qui scripserit, reperimus neminem, præter vetus illud monumentum, quod sæculo nono antiquius fuisse colligere licet ex illo Diurni Romani exemplari, scripto ante annos octingentos. Fuit ergo apud Plumbariolam olim monasterium duplex, sanctæ Mariæ virorum, & sanctæ Petronillæ puellarum. De monasterio sanctæ Mariæ in Plumbariola mentionem facit Leo [b] Marsicanus. Nunc locus redactus est in nudum prædium abbatiæ Casinensis. Ceterum an sancta Scholastica, quam Domino ab infantia dicatam asserit Gregorius, primitus apud Sublacum se se receperit; an potius Romæ, aut alibi votis adstricta monasticis, postmodum Casinum ad fratrem accesserit, aliis divinandum permittimus.

a *Musei Ital. p.* 35.

b *Chron. Casin. lib.* 1. *c.* 49.

ANN. CHR. 530. XV. Clericus dæmone solutus.

INter ea Benedicti fama crescebat in dies, atque in remotas spargebatur regiones: neque homines modo, qui tunc in terris agebant, sed & cælites ipsi ad celebrandam ejus virtutem, Deo ita volente, conspirare videbantur. Testis in primis ille Aquinensis ecclesiæ clericus a dæmone vexatus, qui cum a venerabili Constantio ejusdem ecclesiæ antistite per multa sanctorum martyrum oratoria fuisset transmissus, nequaquam tamen infesto vexatore solutus fuerat. quasi sancti Martyres Benedicto ad declarandam insignem illam, quæ divinitus ipsi concessa fuerat, gratiam id miraculi reservarent. Is itaque adductus ad sanctum Patrem est: qui fusis ad Christum precibus, antiquum hostem ex obsesso homine protinus expulit, hoc præ» cepto imposito, ut ne in posterum carnes comederet, aut ad sacros Ordines acce» deret. si secus tentasset, statim juri diaboli rursus mancipatum iri. Discessit ita clericus sanus; dum cruda esset in eo pœnæ intentatæ memoria, interdictum servans. At lapsu temporis, cum alios natu minores sibi præferri gravate ferret, abjecta interdicti memoria, ad sacrum ordinem accessit. Nec mora, iterum dæmonis potestati ad mortem usque mancipatus fuit; confitentibus universis, qui hujus facti conscii fuerant, virum sanctum, ut qui Deo perfecte adhæreret, divinitatis secreta penetrasse, quippe qui perspexisset, hunc clericum idcirco diabolo traditum, ne ad sacrum ordinem accedere auderet.

XVI. Benedictus an ad sanctum Remigium puellam curandam remiserit.

Idem in consimili omnino causa Benedictus in sanctum Remigium Remorum

antistitem, quod sancti Martyres in Benedictum, præstitisse dicitur. Factum sic narrat Hincmarus in libro de beati Remigii vita. Puella quædam Tolosana haud ignobilis a dæmone vexata, a parentibus, qui eam summopere caram habebant, Romam ad beati Petri sepulcrum deducta est, cum *in iisdem partibus vir vitæ venerabilis, gratia & nomine Benedictus*, plurimis virtutibus & miraculis inclaresceret. Hoc comperto, puellam ad eum perducunt parentes, ut filiæ sospitatem ab ipso flagitarent. Verum ubi nec precibus, nec jejuniis, Pater sanctus id quod petebatur a Deo impetrare potuit, hoc unum ab hoste dirissimo tum exorcismis, tum adjurationibus valuit extorquere, numquam se cujusquam, nisi beatissimi Remigii antistitis orationibus, ex suo hospitio egressurum. Tunc, acceptis Benedicti ad Remigium, atque etiam Alarici Gotthorum regis, cui necessitudine & affinitate conjuncti erant, litteris, ad beatum Pontificem accedunt, eumque diutius reluctantem ad petendam filiæ suæ salutem compellunt. Cessit tandem dirus hospes tanti Pontificis virtuti, sed cum tanta violentia ac puellæ ipsius vexatione, ut ipsa paullo post exspiraverit. Mox novæ ad Remigium postulationes, mortuæ ut reddat vitam, cui salutem jam reddiderat. Ille constanter abnuere, professus, se loco remedii homicidium commisisse. sed vicit demum parentum, aliorumque flagitatio & importunitas, adhibitisque suis ac circumstantium precibus & lacrymis, mortuam vir sanctus excitavit. Hanc narrationem suspectam habet Baronius; quod Hincmarus pro puellæ parente, qui Benedictus in prolixiori sancti Remigii testamento vocatur, sancti Benedicti nomen substituisse videatur. Verum Fortunati potius loco male intellecto erravit Hincmarus. Fortunatus quippe, primus vitæ sancti Remigii scriptor, quem Hincmarus interpolavit, scribit, puellam hanc ad beati Petri sepulcrum perductam fuisse, ubi *quidam Dei servus cum auxilio sacri corporis, plurima patrabat signa virtutum*. Non ergo illis in partibus, sed Romæ, & quidem ad ipsum Apostoli sepulcrum. tum addit, negasse dæmonem, se ab ullo alio, quam a Remigio expelli posse. *Tunc*, ait auctor, *parentes ejus, & ipsius benedicti servi Dei, & Alarici Gotthorum regis affatibus suffragati, cum ægrota sobole ad sanctum Remigium antistitem pervenerunt*. quæ verba cum legisset Hincmarus, *benedicti* vocem adjective, ut sæpe alias, hic usurpatam in proprium sancti Benedicti nomen commutavit, & quod *benedicto*, id est beato illi servo Dei, qui ad sancti Petri sepulcrum excubabat, a Fortunato tribuitur, sancto patri Benedicto adscripsit, qui illis in partibus, id est apud Sublacum, forte etiam tum latebat, nondum illa virtutum fama, qualem paullo post obtinuit, Romæ celebratus. siquidem id contigit Alarici Gotthorum regis principatu, qui anno Christi quingentesimo-septimo exstinctus est. Sic Fortunatus ipse hujus vitæ Remigianæ initio habet, *matri suæ benedictæ Ciliniæ*. Sic in libro secundo de gestis beati Cæsarii episcopi Arelatensis, vir sanctus ad Ursum presbyterum: *Parcat tibi*, inquit, *Deus, benedicte*. & ad sanctimoniales: *Non timeatis, benedictæ*. Sic exempla pæne infinita. Hinc explosa manet vulgata illa sancti Benedicti ad beatum Remigium epistola, quam vel eo suppositam imprudentes probant ipsi ejus confictores, quod non propriis auctoris verbis ac stilo, sed consimili, & qualem scilicet ipse effinxisset, exaratam ultro agnoscunt. Quin etiam haud levis suspicio est, simili æquivocatione in prolixius Remigii testamentum cum miraculi commemoratione intrusum fuisse *Benedicti* nomen, quasi puellæ parentis proprium fuerit, quod ipsius benedicti servi Dei elogium erat apud Fortunatum. Hunc vero servum Dei non alium esse crediderim, quam Abundium, ecclesiæ beati Petri mansionarium seu custodem, tantæ humilitatis ac gravitatis virum, ac divino cultui sic addictum, ut *idem beatus Petrus apostolus*, teste [a] Gregorio, *signis ostenderet, quam de illo haberet æstimationem*. quod Gregorius ipse exemplis probat.

ANN. CHR. 530.

a Gregor. lib. 3. Dial. c. 25.

JAm quando ad id tempus devenimus, quo sanctus Remigius ex hac vita migravit, multæ me rationes, cum privatæ, tum communes impellunt, ut ne hunc locum intactum præteream. Ejus quippe sepulcrum, tota Europa celeberrimum, insigni Ordinis nostri monasterio & occasionem dedit & originem; & ego ipse eo in loco vitæ monasticæ tirocinium me posuisse cum debito grati animi sensu agnosco. Situm olim erat in suburbano vico, sed jam dudum urbis muris inclusum: ubi antiquitus sancti Christophori martyris oratorium exstabat, ad cujus atrium sanctus Remigius basilicam sancto Germano episcopo Autisiodorensi [b] construxerat, in qua

ANN. CHR. 533.

XVII. Sancti Remigii obitus & sepulcrum.

b Herricus de mirac. sancti Germani c. 46.

ANN. CHR. 533. decreverat ſepeliri. Poſtquam ergo Pontifex ſanctus Remenſem eccleſiam ad decrepitam uſque ætatem, inſigni vitæ factorumque gloria & ſanctitate adminiſtraſſet, & Chlodoveum regem cum tota Francorum gente Chriſto per vivifica ſacramenta conſecraſſet, naturæ tandem conceſſit; ejuſque corpus in ipſo ſancti Chriſtophori ſacello, ubi ſanctæ Genovefæ jam ara erat, ſepulturæ mandatum fuit. Mox loco ac tumulo religio acceſſit ex pietate accolarum in ſanctum Pontificem, qui confluentium devotionem multis beneficiis muneravit. Hinc abbas cum monachis ibidem inſtituti, qui ſacri corporis ac tumuli cuſtodes eſſent & excubitores. Jam enim Gregorii epiſcopi tempore, id eſt annis non amplius a Remigii obitu quinquaginta, abbas loci memoratur, tum in libro [a] de gloria confeſſorum, tum in ejuſdem hiſtoria [b], ubi Epiphanius *abbas baſilicæ ſancti Remigii* appellatur. Creſcentem cum miraculis adventantium frequentiam cum parva ædicula capere non poſſet, dilatatis ſpatiis nova baſilica fieri cœpta, quæ deinceps ſancti Remigii dicta fuit, novo hoſpiti locum & honorem cedente beato Chriſtophoro, cui continens ſacellum conditum eſt, virgini Deiparæ itidem ſacrum. Dein effoſſo ſancti Pontificis tumulo, corpus quidem *exſiccatum*, ſed *integrum* repertum, quod novo *brandeo* ſeu ſudario rubeo involutum, in cryptam pone altare novæ baſilicæ depoſitum fuit kalendis Octobris. quo etiam die longe poſt recurrente nova ejuſdem ſacri corporis tranſlatio ab Hincmaro facta eſt, ut ſuo loco dicturi ſumus.

a Gregor. de glor. Conf. c. 79.
b id. Hiſt. lib. 10. c. 19.

XVIII. Ampulla ſacra.

Ibidem etiam cum ſancto corpore aſſervata ſacra ampulla, quam in Chlodovei regis baptiſmum cælo delapſam Hincmarus tradit, tum in vita beati Remigii, tum in Capitularibus Caroli Calvi: ubi, Carolum apud Mettas inauguraturus, in frequenti epiſcoporum, procerum, omniumque ordinum conventu aſſeruit, eumdem Carolum duxiſſe originem a Chlodoveo per beatum Remigium converſo, ac peruncto *cælitus ſumto chriſmate, unde*, inquit, *adhuc habemus*. Res proinde tum conſtantiſſima erat, ampullam hanc ad id uſque tempus aſſervatam, eam ipſam videlicet, quæ etiam ætate noſtra habetur in regum chriſtianiſſimorum unctionem. Huic traditioni ſeveriores critici opponunt Aviti Viennenſis, Gregorii Turonenſis, Fortunati Pictavenſis epiſcoporum, atque Fredegarii Scholaſtici ſilentium, quod in re tam illuſtri decretorium arbitrantur; atque adeo Hincmarum hujus fabulæ, ſic vocant, auctorem criminantur. At, ſi res ex æquo ac ſincere expendatur, non ita decretorium videbitur horum auctorum ſilentium. Nam ad Avitum quod attinet, nondum forte reſcierat, quæ acciderant in Chlodovei baptiſmo, ad quem a rege invitatus, hac epiſtola ſe excuſat. Deinde etiam ſi ea reſciviſſet, quid attinebat illa commemorare Chlodoveo ipſi, horum omnium probe conſcio? Jam vero Gregorius, etſi ampullæ cælitus demiſſæ non meminerit, aliquid tamen prodigii tunc accidiſſe innuit, cum ait templum [c] baptiſterii *divino reſperſum* fuiſſe *ab odore*, talemque ibi gratiam adſtantibus tribuiſſe, ut *æſtimarent ſe paradiſi odoribus conlocari*. Denique ex Fortunati ſilentio nihil confici poteſt: cum alia æque miranda in ſancti Remigii vita prætermiſerit, immo ipſam, quod mirere, Chlodovei & Francorum converſionem, & ſacram ejuſdem regis tinctionem a Remigio factam. Quid itaque mirum, ſi miraculum de ſacra ampulla reticuit, qui ne quidem Chlodovei baptiſmi meminit? Quin etiam conſimile omiſit miraculum de duabus ampullis, oleo ſacro & chriſmate in baptiſmo cujuſdam viri nobilis cælitus impletis. quod miraculum ipſius Fortunati ævo in conteſtatione ſeu præfatione miſſæ Gallicanæ de ſancto Remigio recitatum fuiſſe conſtat, ut mox videbimus. Verum fac ut nullus horum aliorumve auctorum ante Hincmarum hujus ampullæ mentionem fecerit: quis Hincmarum adeo imprudentem, ne dicam impudentem fuiſſe credat, ut rem novam ac recens inventam pro re antiqua & ſacra in tam illuſtri eruditorum hominum cœtu obtruſerit? Quid? quod id obiter tantum, & abſque ulla præfatione, uti rem omnibus notam & nemini ambiguam, refert. Res ergo jam tum receptiſſima & exploratiſſima erat ampulla ſacra: ſed origo forte non ita.

c Gregor. Tur. lib. 2. c. 31.

Non unius tantum, ſed duarum ampullarum meminit antiquus auctor, qui libellum de vita ſanctæ Chrothildis reginæ ſcripſit, ubi ait, chriſmate deficiente, cum ſanctus Remigius Chlodoveum baptizaturus eſſet, *duas ampullas oleo & chriſmate plenas*, cælitus demiſſas fuiſſe, ex quibus beatus Remigius regem more eccleſiaſtico perunxerit. Unde id acceperit hic auctor, nobis incompertum. niſi ſi hoc loco aliud miraculum confuderit, ab Hincmaro in vita beati Remigii relatum. Narrat

quippe Hincmarus, sanctum pontificem, cum iter ageret, ab homine quodam ægroto haud ignobili, necdum baptizato, accersitum fuisse, ut eum sacris aquis ablueret. Cum autem oleum exorcizatum fere, chrisma vero penitus in duabus ampullis a presbytero loci allatis defecisset; vacuas ampullas super altare deposuisse, ac fusa ad Deum oratione mox plenas inventas fuisse. quod quidem Hincmarus ante Chlodovei baptismum refert. Neque id ab Hincmaro inventum putes. Hoc enim antiquitus, id est ante annos mille, in præfatione missæ de sancto Remigio ritu Gallicano commemorabatur, ut constat ex veterrimo codice ecclesiæ Remensis, ante annos octingentos scripto, in quo beati Remigii quoddam vitæ compendium, & quædam miracula referuntur *ex præfatione, quæ ad missam antiquitus dicebatur*, ut fragmenti illius titulus præfert, in quo sic de duabus ampullis scriptum reperitur. *Dum autem cuidam ægroto baptizando chrisma quæreretur, & nihil inveniretur; sic ampullas vacuas super altare jussit mitti, ut ipse se interim in oratione prosterneret. Tunc cælesti rore chrismatis benedictione perfunditur.* Integrum fragmentum in appendice hujusce tomi habes. Haud scio an ad duas istas ampullas respexerit scriptor vitæ sanctæ Chrothildis mox laudatus. quod si ita est, ex his ampullis Chlodoveum perunctum fuisse nobis conjiciendi locum dedit. Porro an ampulla illa, cujus meminit Hincmarus una ex illis duabus fuerit, ejusque originem, non satis ipsi compertam, ad Chlodovei baptismum retulerit; temere asserere nolim. sed sive hæc, sive alia fuerit, de ejus veritate dubitare non possum. Neque vero mirum est, Fortunatum in libello de beati Remigii vita secundi hujus miraculi non meminisse. Neque enim omnia scripsit Fortunatus, professus, se *pauca disserere, plurima præterire*. Et quidem rem omnium maxime illustrem, & quæ ad beati Remigii gloriam & commendationem in primis faciebat, prætermisit, nempe conversionem Chlodovei regis, adeoque Francorum omnium ab eo factam, ut jam diximus. Ex quo intelligitur, quam invalidum sit ex ejus silentio argumentum. Neque potior est ex Fredegarii silentio petita auctoritas, quæ ut summum eadem censenda est cum auctoritate Gregorii episcopi Turonensis, cujus ille historiam dumtaxat in compendium redegit. Cum itaque hæc argumenta nihil contra sacræ ampullæ veritatem efficiant, antiquissimæ de illa traditioni Remensis, immo & Gallicanæ ecclesiæ sua constare debet auctoritas.

ANN. CHR. 533.

XIX. Calix S. Remigii.

Occasione sacræ ampullæ non possum non meminisse vasis illius, quod Chlodovei dono acceperat sanctus Remigius, ecclesiæ Remensi ab ipso legati ad fabricandum *turriculum & imaginatum calicem*, ut in breviori testamento legitur, hoc addito in prolixiori, ut epigramma, quod Remigius ipse Lauduni argenteo vasi inscribi curaverat, calici quoque ex vase facto inscriberetur. sic vero habebat epigramma, Hincmaro referente.

Hauriat hinc populus vitam de sanguine sacro;
Injecto æternus quem fudit vulnere Christus.
Remigius reddit Domino sua vota Sacerdos.

Quod vas, addit Hincmarus, *ad nostra tempora perduravit, donec fusum in redemtionem datum est christianorum, ut a ministris diaboli Nortmannis redimeret pretio argentei calicis, quos de potestate tenebrarum redemerat effusus sanguis calicis, Christi videlicet passionis.* Alius tamen calix in Remensi ecclesia ostenditur, qui sancti Remigii fuisse dicitur. Illustre sane hic elucet exemplum christianæ caritatis, quæ nec sacris vasis parcit, ubi de Christi membris redimendis agitur. quod olim Cæsarium Arelatensem episcopum, præter alios multos, suo tempore fecisse superius legimus. Verum, quod ad Remigium attinet, insigne in his versibus est ejus de vero Christi in Eucharistia sanguine monumentum, dignum certe quod argenteo calici, immo & cedro inscriberetur: quo sanguinem illum, quem e calice fideles hauriunt, eum ipsum esse, qui e Christi vulneribus in cruce fusus est, contestatur. Nec minoris est momenti testimonium Hincmari in libro de vita[a] ipsius sancti Remigii, ubi *panis & vini creatura in sacramentum carnis & sanguinis* Christi *ineffabili Spiritus sanctificatione transferri* dicitur; *sicque corpus & sanguis illius fidelium ore sumi in salutem, qui licet in Patris dextera sit constitutus, in eadem tamen carne, quam assumsit ex Virgine, sacramentum propitiationis exsequitur.* Id in transcursu

a Hincmar. c. 21.

ANN. CHR. 533.

observare visum est, utpote ab iis, qui ejusmodi argumentum tractarunt, hactenus, ni fallor, prætermissum. Non hic prætercam Venantii Fortunati versus duos in eam rem insignes, Remigianis omnino consimiles, cum Leontium Burdegalensem episcopum laudans, ob vasa sacra, Virgini Deiparæ concessa, ita canit:

Muneribusque piis dotasti altaria Christi,
Cum tua vasa ferunt viscera sancta Dei.

quibus verbis nihil expressius afferri potest ad probandam illorum temporum cum nostris de Eucharistia fidei consensionem.

XX. Romanus S. Remigii successor. * Mantenay.

Remigium in sede Remensi excepit Romanus abbas Mentuniacensis * prope Trecas monasterii, quod Romanus ipse duabus ab urbe leucis ad Sequanam construxerat in honorem sanctorum Gervasii & Protasii martyrum. Locum post eum rexit Leo abbas sanctus, qui obitum suum prædidicit a sanctis Hilario, Martino & Aniano. Excisum est monasterium ab annis fere sexcentis. Romanus vero vix biennium ecclesiæ Remensi præfuit: siquidem Flavius ejus successor concilio Arvernensi subscripsisse invenitur anno currentis sæculi tricesimo-quinto.

XXI. Theodericus abbas Remensis. a Sæc. I. Bened. p. 617. * Mmancourt.

Non diu Remigio supervixit Teudericus seu, Theodericus ejus discipulus, abbas & conditor cœnobii Remensis in monte Hor, quod *aureum* montem perperam nonnulli interpretantur contra veterum traditionem, qui hoc nomine *lumen*, vel *iracundiam* [a], sive *montanum* significari testantur, exoticorum ejusmodi nominum recti interpretes. Theodericus in Alamannorum-curte * pagi Remensis vico, patre Marcardo natus, rectius educatus fuit, quam ut ferret latronis (sic acta eum vocant) patris conditio. Conjugio pro parentum voluntate inito, sponsam paullo post intactam, vix ac ne vix quidem consentientem, dimisit. Hinc de novæ vitæ ineunda ratione sacra virgo & abbatissa consulitur, nomine Susanna, quæ sub sancti Remigii auspiciis puellari in urbe Remorum congregationi præerat. Remigius ipse arbiter convenitur. Ejus consilio ambo locum monasterio aptum quærunt, inveniuntque in monte silvis consito, tribus ab urbe passuum millibus. Atque ne res consilii divini expers crederetur, ab Angelo in specie aquilæ monasterii & basilicæ situs & forma designantur. Dein Theodericus ordinatus presbyter, *omnibus præcepta salutis prædicare cœpit, implere* scilicet *volens officium sacerdotis*. In multis Marcardum patrem suum ad monasticam vitam ex latrone traduxit. Accersitus à Theoderico Austrasiorum rege, in cujus palatium fama ejus virtutum penetraverat, insanabili regis oculo precibus suis integrum usum restituit; non Theodericus, sed Theoderio præ modestia deinceps appellari volens ad discrimen regis. Sic prima Theoderici acta in codice Remigiano, ab annis fere octingentis exarato. Addunt posteriora acta, a nobis vulgata in Sæculo primo, ab eo ejusdem Theoderici regis filiam a morte excitatam fuisse: in cujus rei argumentum regium diploma proferunt de facta donatione Venderarum * ad Matronam fluvium, & Gaugiaci * in pago Remensi, præter Germaniacum * villam, quam pro recepta oculi sanitate rex illuminatori suo largitus sit. Utraque acta in id consentiunt, abbatem sanctum ad Christum migrasse kalendis Julii; ejusque corpus Theoderici regis humeris in tumulum subvectum fuisse. Id contigisse oportet ante annum istius sæculi tricesimum-quintum, quo rex ipse vivere desiit. Theoderico abbati successit anonymus, anonymo Theodulfus vir magnæ sanctimoniæ, inferius commemorandus. Primariam Theoderici vitam, quæ necdum typis edita est, in appendice nostra referre visum est.

* Vendieres. * Gueux. * Germigny.

ANN. CHR. 534. XXII. Terracinensis monasterii origo.

CAsinum revertor, ubi tunc de condendo prope Terracinam monasterio agebatur. Urbs est Campaniæ seu Latii-novi ad oram Tyrrheni maris, decimo lapide a Fundis, termino regni Neapolitani. Rogatus *a quodam fideli viro* Benedictus, discipulos ut mitteret ad construendum in ejus prædio monasterium. Missis qui opus inchoarent, dixit bonus pater, irent; se certo die adfuturum ad fabricam delineandam. Eunt, nec ipse adest ad condictum diem: sed paratis omnibus ad ædificium necessariis, nocte eadem, qua promissus instabat dies, uni ex his, quem novæ coloniæ *patrem* seu abbatem designaverat, eique, qui ab ipso secundus erat, præposito, vir Dei in somnis universam futuri cœnobii dispositionem notavit, designatis locis, ubi oratorium, ubi refectorium fratrum, ubi cella hospitum, aliæque monasticæ officinæ constitui deberent. Verum cum somnio fidem non accommodarent

modarent, ad Patrem reversi permodeste conqueruntur, quod promissioni suæ defuisset. Et, cur, inquit, ista dicitis? an non ipso die, quo promiseram, adfui? « Illis vero percontantibus, quando venisset; respondit: Nonne utrique vestrum « in somnis apparui, & loca singula designavi? ite, atque agite secundum formam, « quam vobis præscripsi. His auditis, attoniti recesserunt, atque omnia ad ipsum exemplar composuerunt. Sancto Stephano protomartyri nuncupatum fuit monasterium, cujus quinam abbates primi fuerint, quive subsequentes, ignoramus.

ANN. CHR. 534.

Tantum rescimus nomina quorumdam ex illis, qui primi istuc missi sunt, sanctorum monachorum, nempe Speciosi & Gregorii. Hos laudat Gregorius M. in libro [a] quarto Dialogorum ex relatu aliorum sancti Benedicti discipulorum. Hi duo nobiles viri, & quidem germani fratres cum essent, atque *exterioribus studiis*, id est humanioribus ac civilibus, eruditi, omnibus facultatibus suis in pauperes distributis, sancti Benedicti regulæ ac disciplinæ se subjecerunt; eosque probe institutos venerabilis Pater in monasterium, *quod juxta Terracinensem urbem construxerat*, habitaturos direxit. Ex his Speciosus, *cum pro utilitate monasterii* ad quemdam locum prope Capuam missus fuisset, excessit e vivis: cujus obitum statim Gregorius ejus frater Terracinæ cognovit, eumque ceteris monachis indicavit. Tum profectus ad prædictum locum, fratrem sepultum reperit, eumdemque ipsa hora, qua ejus animam e corpore egressam conspexerat, obiisse intellexit. Falluntur ergo qui Gregorium hunc Romæ aut vixisse, aut devixisse existimant. quod innuere videntur Martyrologia, monasticum & Romanum. Ex his intelligitur, Specioso commissam fuisse rerum temporalium procurationem, quippe qui *studiis exterioribus* eruditus erat. Felices illi, qui similibus implicati negotiis, ita se gerunt; ut soluti corpore eamdem sortem experiri mereantur! At quam timendum est; ne temporalia tractando, temporalibus, quasi cuidam visco, inhæreant, & a cælestibus ad hæc terrena & infima ita demergantur, ut inde emergere non valeant!

XXIII. Sancti monachi Terracinenses.

a Greg. lib. 4. Dial. c. 8.

His duobus Terracinensibus monachis geminos alios adjungere liceret, Paulinum & Augustinum, si vera esset Angeli de Nuce observatio in Chronici Casinensis locum illum, ubi de his duobus agitur. Narrat libri quarti auctor [b] Petrus Diaconus, Oderisii abbatis Casinensis anno septimo-decimo, Christi centesimo-tertio supra millesimum, dedicatam sancti Stephani ecclesiam a Benedicto Terracinensi episcopo nonis Novembris; atque in hac ecclesia inventa fuisse corpora sanctorum monachorum Paulini & Augustini, beatissimi Benedicti discipulorum, cum aliis duobus sepulta; tumque dæmoniacum quemdam infesto dæmone liberatum fuisse, vociferante, se ab illis duobus, quos ex nomine appellabat, sancti Benedicti discipulis ex hominis corpore expelli. Postremo addit, Oderisium abbatem sanctorum illorum corpora inde extulisse, atque in muro ecclesiæ sancti Andreæ apostoli reverenter collocasse. Angelus de Nuce, & ipse nostro tempore abbas Casinensis, lecto hoc loco, ubi de Terracinensi episcopo & de ecclesia sancti Stephani agitur, hunc interpretatus est de Terracinensi sancti Stephani monasterio, quem de Casinensi sancti Stephani ecclesia intelligit idem ipse Petrus diaconus in libello necdum typis edito de obitu justorum Casinensium, ubi de his duobus sanctis monachis scribit in hunc modum. *Paulinus Patris Benedicti discipulus, Casini mortuus, & sepultus in ipso loco, ubi postea ecclesia sancti Stephani constructa est. Hujus corpus Oderisii abbatis tempore dum inventum fuisset, dæmoniacus quidam ibidem veniens confestim sanatus est. Tunc abbas cum fratribus sancti Paulini corpus inde elevans, in muro ecclesiæ sancti Andreæ apostoli reverenter locavit.* & capite sequenti: *Augustinus, beati Benedicti discipulus, juxta corpus sancti Paulini cum aliis duobus sepultus Casini: ejus corpus itidem in ecclesiam sancti Andreæ translatum.* Unde in antiquo Casinensi Kalendario legitur: *Nonis Novembris hic in Casino dedicatio ecclesiæ sancti Stephani & sancti Adalberti:* & de sancti Andreæ ecclesia: III. *kalendas Februarii in Casino dedicatio ecclesiæ sancti Andreæ apostoli.* Non ergo ad Terracinense, sed ad Casinense monasterium referendi Paulinus & Augustinus: quamquam parum interest; nec incongrue de illis mentio facta est hoc loco. Agapitus & Leo IX. Casinatibus asseruerunt monasterium Terracinense, quod nostra ætate ab ipsis alienatum conqueritur [c] Angelus de Nuce.

XXIV. Paulinus & Augustinus monachi Casinenses.

b Chron. Casin. lib. 4. c. 23.

c Angel. in Chron. Cas. lib. 1. c 8.

Ad idem fere tempus, quo monasterii Terracinensis origo, revocanda est sancti Placidi in Siciliam missio, quæ prima nostrorum extra Italiam fuit. Optandum

XXV. S. Placidi missio in Siciliam.

ANN. CHR. 534.

sane esset, ut accuratiorem de rebus ab eo gestis scriptorem haberemus, quam Gordianum illum personatum auctorem, qui ejus discipulus atque itineris socius fuisse, ejusque vitam græce scripsisse dicitur. Scriptorem longe recentiorem arguit imperita narratio, plurimis respersa erratis, quæ nisi in posteriorum temporum hominem, & quidem imperitum, cadere non possunt; nec modo interpolatorem, sed falsum auctorem omnino arguunt. Petrus diaconus Casinensis in sancti Placidi elogio, quod Gregorio præsuli, Terracinensi, an Suessano, nuncupavit, se primum ex græco vitam sancti Placidi transtulisse testatur. Stephanus Aniciensis paullo post eamdem expoliendam suscepit rogatu Casinensium. Hæc ex membraneis Casinensis bibliothecæ monumentis accepimus: ex quibus sancti Placidi apud Casinates cultum longe ante hos auctores receptum fuisse intelleximus. Hunc sancti martyris cultum, simul & missionis ejus causam indicat vetus ejusdem monasterii kalendarium, in quo aureis litteris ipsius memoria consignata fuit ante annos sexcentos in hæc verba: III. *nonas Octobris apud Siciliam natalis sancti Placidi beatissimi martyris, cum sociis suis Eutychio, Victorino, & aliis triginta: pro quo pater ejus Tertullus patricius decem & octo patrimonii sui curtes beatissimo patri Benedicto obtulit.* De ista donatione totidem fere verbis agit Leo Marsicanus in chronico Casinensi. quæ quidem antiquiorum martyrologiorum, Usuardi, Adonis, aliorumque commemorationem, non satis explicatam, illustrant; simulque innuunt occasionem mittendi in Siciliam Placidi in vulgatis actis expressam, nempe ad recuperandas possessiones Benedicto a Tertullo Placidi patre assignatas, quas iniqui homines invaserant. Itineris socios habuisse fertur Gordianum & Donatum: Capuæ a Germano, Beneventi a Martiano, Canusii a Sabino, Regii a Sisinnio episcopis benigne ac perhonorifice exceptus cum tanta miraculorum frequentia, ut præter ea quæ in via patravit plurima, totius etiam Siciliæ homines male habentes sanasse dicatur. Non diu post suum Messanam adventum de monasterio construendo cogitare cœpit, idque intra quadriennium absolvit in portu maris, haud longe ab urbe Messana, sancto Johanni Baptistæ sacrum. Basilicæ dedicationem quinto kalendas Augusti factam perhibent. Brevi confluentibus eo discipulis, numerus ad triginta accrevit: quos omnes monasticis præceptis apprime imbuit vir sanctus, dum ipse interim oratione, lectione, jejuniis, ceterisque virtutibus supra ceteros emineret. Hanc missionem anno currentis sæculi tricesimo-sexto contigisse vulgatus ejus vitæ scriptor tradit: at, si Canusii a Sabino episcopo exceptum fuisse constet, biennio ante statuenda est: siquidem Sabinus anno tricesimo-quinto Constantinopolim missus ab Agapeto pontifice, anno sequenti interfuit, subscripsitque concilio ibidem convocato, quod pridie nonas Junii absolutum fuit. Hic est Sabinus Canusii episcopus, cui sanctus Benedictus, teste [a] Gregorio, urbis Romæ excidium prædixit; qui etiam cæcus factus, ob sanctitatis famam a Totila rege demum honoratus fuit.

[a] *Gregor. lib. 2. Dial. c. 15. & lib. 3. c. 5.*

XXVI. Donatus an primus monastici Ordinis auctor in Hispania.

Non dubium quin primas Siculis facile concessuri sint Benedictini nostri Hispani, post agnitas fraudes vulgati chronici sub nomine Maximi, cujus larvata auctoritate deceptus Antonius Yepesius, sancti Benedicti regulam anno sexti sæculi tricesimo-septimo in Hispanias invectam, ac monasterio sancti Petri de Cardenna impositam fuisse existimavit. Id serius factum constat, tametsi quo præcise tempore contigerit, minime sit exploratum. Verum ante quam id explicemus, observare convenit, Hispaniam omnem sæculo sexto Gotthis & Suevis paruisse, utrisque Ariana labe infectis. Suevis Gallicia, Gotthis seu Vesigotthis cetera subjecta erant. Suevi, Germaniæ populi, cum Vandalis aliisque barbaris nationibus ineunte sæculo quinto, irruptione in Galliam facta, eaque per biennium vastata, inde cum eis in Hispaniam penetrarunt, & citeriore Hispania Honorio imperatori dimissa, ulteriores provincias a se subactas in sortem conjecerunt. Vandalis & Suevis Gallicia evenit, Alanis Lusitania, Turcilingis Bætica; atque ita eas suis quique subjecti regibus tenuerunt. Alani paullo post, regia dignitate omissa, uti & Turcilingi, Vandalis se subdunt; Vandalis demum in Africam commigrantibus, Suevorum potentia in Hispania crevit. Sed hac a Gotthis tentata ac minuta, Romani ipsi quidquid juris in Hispania reliquum habebant, Gotthis cesserunt sub Eurico rege, qui domita Hispania in Galliam irrupit; & Aquitania prima, aliisque ad Rhodanum provinciis occupatis, regni sedem Arelati con-

stituit. Alaricus, Eurici successor, a Chlodoveo Francorum rege victus ac necatus, cum vita simul Aquitaniam amisit. Amalarico ejus filio adhuc puero, Gesalaicus ejus nothus regnum occupat; quem Theuda, a Theodorico Italiæ rege pro Amalarico præfectus, regno ejicit, & Galliæ partem Amalarico recuperat, idemque Hispaniæ partem invadit; atque Amalarico a Childeberto Francorum rege, ob contumelias sorori ipsius illatas, deleto ac cæso, solus demum in Hispania regnat ad annum ejus sæculi quadragesimum-octavum, quo Theudisclum, & post eum Agilam, Athanagildum, Liuvam & Leuvigildum, quem ejus filius Reccaredus catholicus excepit unum post alium habuit successores. Sub illis regibus, tametsi Arianis, res monasticæ nihilominus incrementum acceperunt. Primus in Hispaniam *monasticæ observantiæ usum & regulam*, si Hildefonso [a] Toletano episcopo sit fides, adduxit Donatus, qui *professione & opere monachus*, cujusdam in Africa eremitæ discipulus exstitisse fertur. Hic violentias barbararum gentium, Hildefonsi verba sunt, imminere conspiciens, atque ovilis dissipationem & gregis monachorum pericula pertimescens, fere cum septuaginta monachis, copiosisque librorum codicibus, navali vehiculo in Hispaniam commigravit: qui ab illustri femina Minchæa subsidiis ac rerum opibus ministratis, Sirbitanum monasterium visus est construxisse. Non alia videtur hæc barbararum gentium in Africam incursio, quam Vandalorum vexationes, & frequentes bellorum tempestates cum Imperatoribus Orientis; aut certe Maurorum in Africam impressiones, quos ante & post sancti Fulgentii obitum passim in Africam irrupisse, ac pleraque loca rapinis, cædibus, incendiis infestasse [b] legimus. Donatum quippe Justiniani, aut saltem Justini principatu in Hispaniam accessisse intelligimus ex chronico Johannis Biclarensis, apud quem *Donatus abbas monasterii Servitani, mirabilium operator, clarus* habitus memoratur ad annum quintum Justini secundi, id est anno istius sæculi septuagesimo. Jam ergo ante aliquot annos Donatus eo accesserat, condideratque Servitanum Monasterium, quod in regno Valentiæ prope Setabim * situm fuisse opinantur.

ANN. CHR. 534.

a *Hildef. de vir. ill. c.* 4.

b *S. Fulgent. vita c.* 9. 10. & 30.

* *Xative.*

XXVII.

Verum longe ante id tempus monasticum institutum in Hispaniam fuerat propagatum, probante Siricii papæ epistola ad Himmerium Tarraconensem antistitem, qui varia de monachis ac sanctimonialibus dubia Damaso Siricii decessori proposuerat. Idipsum adstruunt canones conciliorum, Tarraconensis, Ilerdensis, & Barcinonensis, editi ante medium sæculum sextum; immo Cæsaraugustani canon sextus, convocati sæculo quarto contra Priscillianistas, quæ prima est monacho um mentio apud Hispanos. Justus, Urgellensis sequenti sæculo episcopus, in commentario super Cantica canticorum, per vineas florentes & odoriferas ait designari *congregationes clericorum, monachorum, & virginum*, quæ *in ecclesia proficiunt, & per bonam famam & conversationem intonuerunt.* quod tamen de Gallia Narbonensi Gotthis tum subjecta, immo & de aliis extra Hispanias regionibus intelligi potest. [c] Johannes Mariana præmissum Hildefonsi locum, ubi Donatus *prior monasticæ observantiæ usum & regulam* in Hispaniam attulisse perhibetur, sic interpretatur, quasi monasticam vivendi rationem, certis legibus institutisque temperatam, invexerit primus, cum monachi in illis partibus antea, aut nulla votorum religione adstricti essent, aut dissipati per silvas vitam agerent solitariam. Verum ex Hispanicis illorum temporum conciliis oppositum omnino evincitur. Tarraconense anno istius sæculi sexto-decimo monachorum cœtum, abbatesque memorat, ubi statuit canone I. ut monachus, qui absque teste ad mulieres etiam consanguineas accesserit, *in cella monasterii* reclusus pænitentiæ lamentis incumbat, ubi singulari afflictione, panis & aquæ victum *ex abbatis ordinatione* percipiat. & canone undecimo: *ut monachi a monasterio foras egredientes*, ministerium ecclesiasticum temere non usurpent, *nisi forte cum abbatis imperio.* Ad hæc in Ilerdensi anni vicesimi-quarti canone tertio: ut monachi, quos episcopus probaverit in clericatus officio, *cum abbatis voluntate* ordinentur; & quæ *monasteriis* offeruntur, ab episcopis non contingantur. Erant ergo tunc temporis abbates monachorum, erant & monasteria in Hispaniis ante Donatum, qui forte quod severiores monachis præscripsit leges, *prior monasticæ observantiæ usum & regulam* induxisse dicitur ab Hildefonso. Certe Eutropius ejus discipulus, & in Servitani monasterii regimine successor, de nimia rigiditate accusatus est, ut inferius videbimus. Si germanum esse constaret Donati epitaphium, quod Eutropio auctori apud Tamayum tribuitur, dicendus esset disci-

c *Mariana lib.* 5 *de reb. Hisp. c.* 11.

ANN. CHR. 534.

pulus *Facundi præsulis & monachi*, in Africa. At satius est fidem habere Hildefonso, qui eum *cujusdam in Africa eremitæ discipulum* exstitisse scribit.

XXVIII. Victorianus an ipso prior.

Donato in propaganda apud Hispanos re monastica præivisse videtur Victorianus abbas Asanensis, qui, teste [a] Fortunato, *plurima per patriam monachorum examina fudit*, suumque ipsius Asanense monasterium *bis senis lustris*, hoc est sexaginta annis, rexit. Asana seu Asanio vicus est apud Celtiberos seu Aragones, haud procul ab urbe Osca *, ad fluvium Cingam, qui per montium fauces rapido impetu decurrens, in Iberum tandem influit. Primum hujus loci abbatem fuisse Victorianum nullus dubito, quantumvis reclament recentiores Hispanici scriptores, qui hujus monasterii auctorem putant Gesalaïcum Gotthorum regem ad annum quingentesimum-sextum, sane parum veri simili argumento, regi Ariano venisse in mentem, ut monasterium alienæ religionis construeret. Sed etsi de tempore conditi cœnobii conveniamus, Victorianum ejus primum rectorem fuisse nihil obstat: cum annis sexaginta ei præfuerit, non diu post annum ejusdem sæculi sexagesimum superstes. siquidem mortuus erat tum, cum Venantius Fortunatus [b] ejus epitaphium scripsit, sub hoc titulo in sinceris ac pervetustis codicibus: *Epitaphium Victoriani abbatis de monasterio Asanæ*: ubi in editis mendosissime legitur, *monasterii Agaunensis*. At in veterrimo exemplari Corbeiensi sic titulus habet: *Epitaphium domni Victoriani primi abbatis de monasterio Asani in Spania.* quo ex titulo confutantur & qui eum Asanensis monasterii abbatem primum, & qui Hispanum fuisse negant. Integrum epitaphium visum est referre hoc loco, quod Victoriani vitam compendio referat melius, quam alia recentior apud Bollandum ad Januarii diem duodecimum, qui supremus ejus dies fuit. Audi Fortunatum.

a *V. Sæc.* I. *Bened. pag.* 189.

* *Huesca.*

b *Fortunat. lib.* 4. *c.* 11.

Quisquis ab occasu properas huc, quisquis ab ortu,
Munus in hoc tumulo quod venereris habes.
Respice ditatum cælesti rore talentum,
Cujus semper habet pectoris arca Deum.
Relligionis apex, vitæ decus, arma salutis,
Eximius meritis Victorianus adest.
Dignum opus exercens, qui fructificante labore,
Cunctis, non soli vixit in orbe sibi.
Plurima per patriam monachorum examina fundens,
Floribus æternis mellificavit apes.
Lingua potens, pietas præsens, oratio jugis
Sic fuit, ut jam tunc totus ad astra foret.
Plura salutiferis tribuens oracula rebus,
Sæpe dedit signis vita beata fidem.
Bis senis rexit patrio moderamine lustris
Rite Deo placitas pastor opimus oves.
Calle sequens recto sacra per vestigia Christum,
Nunc fruitur vultum, quem cupiebat amor.

Sunt qui existiment, Victorianum Italum fuisse, atque ex Italia in Hispaniam demigrasse, decepti, ut puto, similitudine nominis, eumdem esse opinati cum Victorino monacho illo Italo, quem Gregorius Magnus laudat in homilia tricesima-quarta. At rem dirimere videtur Fortunatus, qui Hispaniam Victoriani *patriam* dicit. Gratiam forte nobis habebunt Hispani, non modo quod Victorianum ipsis asseramus, sed quod eidem restituamus Fortunati epitaphium, in abbatem Agaunensem, ubi nullus eo nomine abbas in indicibus abbatum invenitur, jam dudum perperam translatum. Nunc Asanense monasterium est canonicorum regularium sancti Augustini.

XXIX. Turibius monachus, an episcopus.

Victoriano & Donato æqualis fuit Turibius monachus, a Turibio Palentino sæculi quinti episcopo diversus, cui habitum monasticum Romæ a sancto Benedicto traditum, eumdemque Benedictinæ in Hispania regulæ promulgatorem fuisse nonnulli pseudo-Maximi sectatores inepte fabulantur. Exstat Montani Toletani antistitis epistola, *domino eximio præcipuoque Christicolæ, domino & filio Theoribio* inscripta, in qua eum laudans ob destructum idolorum cultum, exstinctasque Priscillianista-

rum reliquias; simul ei potestatem committens revincendi *novum*, & a primis christianæ religionis *inauditum* quorumdam in Palentina diœcesi presbyterorum facinus, qui chrisma ipsi conficere ausu temerario non dubitabant; simul arguens eos, qui *alienæ sortis*, id est metropolis, episcopos ad consecrandas Palentinæ diœcesis basilicas invitabant. *Quæ celsitudini vestræ*, inquit, *indicare curavi*, *quo facilius per vestram increpationem nefanda præsumptio in posterum conquiescat*, nempe audacia illa presbyterorum; demumque hortatur, ut ad id emendandum *severissimi sacerdotis auctoritate utatur.* Garsias dubitat, an hic Turibius monachus fuerit ille, cujus meminit Hildefonsus in libro [a] de viris illustribus: an alter notarius sedis apostolicæ, a beato Leone Papa missus in partes Hispaniæ ad Priscillianam hæresim exstirpandam; an vero episcopus Palentinus & Asturicensis. At dubium non est quin idem fuerit Turibius ille monachus, de quo agit Hildefonsus, quippe qui prædictæ epistolæ argumentum refert: nec minus certum, & Turibium notarium, & Turibium Palentinum episcopum, qui Leonis Magni tempore vixerunt, annis fere octoginta ab isto discretos fuisse. Montanus enim Toletanus antistes, qui hanc ad Turibium epistolam scripsit, præfuit secundo concilio Toletano ad annum sexti sæculi tricesimum-primum, nec quadragesimum excessit; quippe qui, teste Hildefonso, annis novem tenuit pontificis dignitatem. Palentina vero sedes pastore tum destituta erat, cum hæc epistola scripta fuit. unde factum erat, ut Palentini sacerdotes licentiam conficiendi chrismatis novo & insolito ausu sibi arrogarint, quod postea damnavit concilium [b] *Bracarense*; alienosque episcopos, provincialibus prætermissis, ad basilicas consecrandas invitaverint. Id porro diserte probat alia ejusdem Montani epistola ad Palentinos presbyteros, in qua hæc iterari vetat, donec ipsis *a Domino præparetur antistes.* Non ergo, inquam, episcopus erat ille Turibius, sed tantum presbyter & monachus, quo nomine afficit illum Hildefonsus, ubi Montani *ad Turibium monachum* epistolam commemorat. Quæ autem his opponuntur; sive ex *domini* sive ex *celsitudinis* titulis, sive ex *coepiscopi* vocabulo, leviora sunt quam ut tam luculenta elevare argumenta possint. Certe idem Montanus Palentinos sacerdotes vocat *dominos* in epistola, *dominis dilectissimis fratribus*, *filiisque territorii Palentini* inscripta: nec dubitavit sanctus Bernardus, parcus alioqui laudator, Petrum abbatem Cluniacensem *magnitudinis* [c] titulo compellare. Porro *vester coëpiscopus* dici potuit relate ad Montanum, aut propter aliam rationem, scilicet quod in vacante Palentina diœcesi officium exerceret chorepiscopi. nam haud insolens est apud veteres, chorepiscopi nomen cum coëpiscopo confundi. Maneat ergo fixum, Turibium hunc monachum fuisse: quod satis innuit Montanus initio epistolæ, ubi ejus vitam laudat, cum *adhuc floreret in sæculo:* quin etiam tunc fuisse sacerdotem & visitatorem vacantis ecclesiæ Palentinæ. quo fit ut Montanus eum hortetur ad utendum *severissimi sacerdotis auctoritate.* Certe si Turibius fuisset episcopus, hunc Montanus in epistolæ inscriptione *filium* appellaturus non fuisset. Hæc de Turibio certa & explorata: cetera conjectorum arbitrio permittimus.

Prædictis viris annumerandus venit sanctus Æmilianus, abbas recentioribus dictus, quem vel monachum tantum, vel presbyterum veteres appellant. Hunc Benedictini in Hispania instituti auctorem, aut saltem amplificatorem existimant nostri, atque in argumentum afferunt vetus epitaphium, ad ejus tumulum insculptum. Silet tamen hac de re sanctus Braulio Cæsaraugustanus episcopus, qui libellum de vita sancti Æmiliani Fronimiano presbytero, cujus hortatu id susceperat, nuncupavit, eumque ab se scriptum ait *sub testificatione Citonati abbatis venerabilis*, *Sophronii & Gerontii presbyterorum*, *atque sanctæ memoriæ Potamiæ religiosæ feminæ*, *ut possit in Missæ ejus celebratione quantocius legi*, pro more illorum temporum, quibus, lecto evangelio, ejusmodi narrationes recitari solebant. Citonatus abbas sancti Æmiliani cœnobii fuisse creditur; Sophronius vero & Gerontius monachi ejusdem loci, tametsi presbyteri tantum appellati ex recepto antiquorum usu, qui suppressis aliis titulis, nude presbyteros, etiam eos qui abbates erant, non raro appellabant. Sic in prologo Braulionis idem ipse, qui Citonatus abbas initio vocatur, in consequentibus *Citonatus presbyter sanctissimus*, & *sanctæ purissimæque vitæ*, tametsi adhuc vivens, appellatur. Jam, ut ad rem accedamus, Æmilianus ex opilione primum discipulus fuit cujusdam eremitæ sanctissimi, nomine Felicis, tunc in castro Bilbio;

ANN. CHR. 534.

a Hildef. cap. 4.

b Conc. Bracar. c. 19.

c S. Ber. ep. 228.

XXX. S. Æmiliani res gestæ.

ANN. CHR. 534.

quod Najaræ opido Hispaniæ Tarraconensis proximum est, commorantis. Dein *ad sua* redit, haud procul a Vergegio, qui locus ejus natalis dicitur in suo ipsius epitaphio: sed concurrentium multitudine turbatus, *ad remotiora Distercii montis secreta* secedit, ubi annis quadraginta vixit, *consortio hominum privatus*, Angelorum solummodo consolationibus recreatus, omnibus temporum ac necessitatum expositus incommodis, quas remotissima parit solitudo. Sed quantumvis latere vellet, in notitiam venit Didymi *Tyrasonensis* episcopi tum diœcesani, qui eum ordini ecclesiastico, etsi renitentem, aptavit, ac presbyterum ordinatum præfecit ecclesiæ Vergegiensi. Nihilo tamen minus continuatæ preces, protracta jejunia, vigiliæ, aliaque vitæ monasticæ rigidiora exercitia. At cum ecclesiæ suæ facultates in egenos, eam religione & virtutibus potiùs, quam opibus ditare cupiens, liberaliter effunderet; sub speciem dilapidati ecclesiæ patrimonii ab illo ministerio amotus, reliquum vitæ ad centum annos tempus peregit eo in loco, ubi nunc ejus exstat monasterium, sacro ejusdem corpore & adventantium concursu celebratum, quod modo subest episcopo Calaguritano. Hunc sanctis Antonio & Martino *vocatione, educatione ac miraculis* omnino similem dicit sanctus Braulio, qui *suis fere temporibus gesta* narravit, ut ipse in ejus vitæ præfatione testatur. Æmiliano mos erat cellula reclusum in quadragesima vivere, nec cuiquam tum se permittere videndum. Hospites, præter id tempus, ad ipsum adventantes non minus verbis reficiebat, quam cibo. Virginibus cohabitavit in decrepita ætate non sine vulgi, ut fit, obloquiis, exemplo, etsi in illa centenarii hominis ætate minime suspecto, sane haud quaquam aliis probando aut imitando, *ne*, sicut ait Braulio, *succedat periculum temeritati*. Potamia superius laudata ex earum virginum numero fuisse videtur. De monasterio sancti viri altum in ejus vita silentium, nisi quod *is collegium* habuisse dicitur cum Asello sanctissimo presbytero, quod perinde est atque eum habuisse collegam; & quod ipsius corpus post mortem sepultum legitur *cum multo religiosorum obsequio, depositumque in suo, ubi & manet, oratorio*. Ibidem monasterium exstructum, cujus abbas, ut jam dixi, fuisse videtur Citonatus. Æmiliano etiam *abbatialem curam* tribuit ejus epitaphium, gotthicis litteris scriptum, inventumque in ejus tumulo ante annos, ut ferunt, sexcentos, effictum apud Yepesium. Eumdem anno istius sæculi septuagesimo-quarto in cælum migrasse inferius demonstrabimus. Cum ergo in solitudine Disterciensi, post suum sub Felice eremita tirocinium, annos quadraginta duxerit; subducto, quo Vergegiensem rexit ecclesiam, quoque postea supervixit, tempore, ante annum ejusdem sæculi tricesimum vitam monasticam iniisse dicendus est. Hic rerum consequentia postularet, ut ad perfectam traditionis in Hispania Benedictinæ notitiam de sancto Martino Dumiensi primum abbate & episcopo, tum Bracarensi, hic ageremus: at rem in suum locum differre præstat, ut temporis rationem accuratius observemus.

XXXI. Hispaniæ monasteria.

Quænam fuerint primis illis temporibus alia, præter Servitanum, Asanense & Æmilianense, de quibus mox egimus, per Hispaniam monasteria, non ita liquet. Valvenerense ad Distercii montes jam dictos, Caradignense sancti Petri in diœcesi Burgensi, sancti Claudii Legionense, sancti Martini seu sancti Turibii Libanense, atque Lorbanense in Lusitania suggerunt Antonius Yepesius, aliique: ne quid dicam de cœnobio sancti Petri de Arlança, quod non ante sæculum decimum conditum fuisse nobis persuasum est. Nec fere certiora sunt de aliorum, quæ mox commemoravi, origine argumenta, ut pote pseudo-Maximi, aliorumque ejusmodi farinæ mendaci auctoritate subnixa. Valvenerensis principia referunt ad Munionem quemdam eremitam, qui pænitentiæ causa in illam solitudinem secedens, discipulis eo confluentibus, monasterium excitaverit, ibidemque vixerit sub regimine Dominici presbyteri. In ejus loci ecclesia beatissimæ Virginis imago maxime celebratur; vigetque cultus sancti Athanasii Alexandrini patriarchæ, quem eo se olim recepisse perperam putant. Caradignensis monasterii constructionem tribuunt Sanctinæ, Severiani ducis Carthaginensis parenti. Cetera nonnisi dubia traditione fulta.

XXXII. Emeritensia. * Merida.

Certa & explorata sunt quæ de Emeritensi sanctæ Eulaliæ, & de Cauliniano in Lusitania monasteriis habemus testimonia ex libro Pauli diaconi de vita Patrum Emeritensium. Augusta-Emerita *, totius olim Lusitaniæ metropolis & caput,

cujus metropolitica dignitas, cum a Mauris attrita jacuisset, Compostellam jussu Callisti secundi translata, sanctæ Eulaliæ reliquiis & cultu in primis nobilitata fuit. Duæ in ea urbe primariæ ecclesiæ erant; una princeps seu senior sanctæ Mariæ, Jerusalem dicta, cui adjacebat baptisterium sancto Johanni Baptistæ de more nuncupatum: altera sanctæ Eulaliæ sub abbate & monachis, testante Paulo Diacono, qui ejusdem loci monachus videtur fuisse. Is quippe *abbatem* suum, tacito nomine, appellat sub finem capitis primi, cujus initio eumdem vocat *præpositum cellæ*, id est monasterii, nempe sanctæ Eulaliæ: itidemque capite octavo-decimo *dominum, qui præest cellæ sanctæ Eulaliæ*. Neque enim infrequens est apud veteres, ut cellæ nomine monasterium designetur. In hac ecclesia mos erat ex ejusdem auctoris capite primo, *ut hiemis tempore seorsum matutinum officium facto intervallo celebraretur*, hoc est ut vigiliæ nocturnæ aliquo temporis intervallo dirimerentur a matutino, id est a Laudibus, quas modo vocamus. qui ritus omnino assignatur a sancto Benedicto in regula [a] sua. An *Florentinus ecclesiæ monasterii sanctæ Eulaliæ abbas*, qui undecimo concilio Toletano subscripsit, Emeritensi cœnobio præfuerit, incertum est: immo veri similius id de Toletano interpretandum, nam & istic sanctæ Eulaliæ ecclesia erat: cum nullus, præter ejusdem provinciæ episcopos, huic concilio interfuisse ac subscripsisse reperiatur.

ANN. CHR. 534.

a S. Bened. reg. c. 8.

XXXIII. Caulinianum

Erat & aliud in agro Emeritensi monasterium, vocabulo Caulinianum, *quod Emerita urbe haud procul situm*, inquit Paulus [b] diaconus, *ferme millibus octo distabat*: cui ineunte sæculo septimo præerat *reverendissimus vir piæ memoriæ Renovatus abbas*, postmodum Emeritensis antistes. Hoc abbate res accidit non indigna memoratu, quam anticipato huc referre visum est. Cum Renovatus cœnobii sui monachos sollicite regeret, omnesque piissimis monitis & adhortationibus suis consentientes haberet & conspirantes; unus tamen, a ceterorum moribus discrepans, sic gulæ & crapulæ addictus erat, ut non modo temperantiæ leges sæpe excederet, sed etiam obvia quæque suffuraretur. Nulla hunc admonitio aut increpatio; non flagra, reclusiove, aut quævis alia remedia poterant ab insolita consuetudine revocare. Quid faceret in tam difficili articulo bonus pastor? Tactus dolore ob periculum errantis oviculæ, in id tandem devenit, ut homini cupiditatibus suis explendis habenas laxaret, præciperetque promtuariorum custodibus, ut quæcumque vellet asportaret, iisque pro nutu abuteretur. Ille universa impune auferre, devorare, vasa vinaria cum cibariis, posteaquam ventrem impleverat, in horto monasterio ipsi contiguo inter arbusta aut arundineta occultare, nemine prohibente. Forte die quadam, cum temulentus e cellario exiret, puerorum turba, qui in monasterio *sub pædagogorum disciplina in scholis studebant litteris*, eo viso una voce exclamavit: « Considera tandem, o vir, terribile judicium Domini, & tremendi « examinis metuendam sententiam; considera horrendam ejus judicii ultricem se- « veritatem! Attende istam ætatem, istos canos; tandemque mores commuta in « melius, &, vel uno ante mortem die, vitam corrige tuam. An vero tibi jam an- « nis effeto licet agere, quæ nobis puerulis non licet? Ad hæc ille pudore suffusus, « resolutusque in lacrymas, cum ejulatu magno in has voces erupit: Domine Jesu « Christe, Salvator bone, qui non vis mortem peccatoris, sed ut revertatur ab ini- « quitate, & vivat; te obnixe precor ut corrigas me, & auferas ignominiosum hoc « opprobrium a facie mea; aut certe, si minus id majestati tuæ placet, jam tolle « me ex hac miserabili vita, ne umquam similia dedecora audiam. Nec mora, exauditæ cælitus preces: eumque statim ingens febris æstus corripuit; eademque Excelsi dextera, quæ eum percussit, sic commutavit in melius, ut omnes gulæ ac carnis delicias abhorrens, *flagranti animo pænitentiæ remedium mox appeteret, corporisque ac cruoris dominici sacramentum desideraret*. Verum cum id vesaniæ aut improbæ mentis vitio tribueret abbas prudentissimus, *pænitentiam plenariam*, Pauli ipsa verba sunt, *dare distulit, sed tantum ei gratiam viaticam impertivit*. hoc est *pænitentiæ benedictionem, quam viaticum deputant* patres concilii [c] Gerundensis, tantum ei concessit, ea tamen lege, ut, si reconvalesceret, condignam pænitentiam omnino expleret. Perstitit æger tribus diebus totidemque noctibus in lamentis & confessione delictorum suorum; ac tertio tandem die vale dicens fratribus, contestatus est, omnia sibi errata condonata esse, atque adesse sanctissimos apostolos Petrum & Paulum cum beato Laurentio, qui se exspectent, ut cum ipsis

b Paul. diac. c. 2.

c Conc. Gerund. c. 9.

ANN. CHR. 534. ad Dominum pergat. Dixit, & in hæc verba efflavit animam. Addit Paulus, quindecim post annis Anam * fluvium, qui Emeritam alluit, aquis extra alveum redundantibus circum posita vastasse, simulque Caulinianensis monasterii cellas evertisse. quas cum monachi instaurare voluissent, effosso monachi illius tumulo, nectareum inde odorem emanasse, ejusque corpus cum vestimentis incorruptum fuisse repertum. Mirum quam brevi compendio gulosus ille tantum sanctitatis adeptus sit! At Spiritus ubi vult, & quomodo vult spirat. Harum rerum notitiam referre debemus acceptam Paulo Diacono, qui in suo libro agit de quinque Emeritensis ecclesiæ episcopis, Paulo, Fideli, Massona, Innocentio & Renovato, in quo desinit. Innocentius Gundemari regis decreto subscripsit anno Christi sexcentesimo decimo: Renovatus vero vivere desiit anno ejusdem sæculi tricesimo-tertio, successorem sortitus Stephanum, sub quo indubie Paulus hæc scribebat. Mitto quæ de allatis per Romanum Caulinianum monachum reliquiis & sacra beatissimæ Virginis effigie habentur apud Bernardum [a] Brittum, & in Notis Thomæ Tamaii ad Paulum Diaconum.

* *Guadiana.*

a *Britto Monarchia lib. 7. c. 4.*

XXXIV. Toletana monasteria.

Toletanæ urbis & provinciæ quorumdam, quæ tunc exstabant, monasteriorum nomina discimus ex undecimo concilio Toletano, cui subscribunt *Julianus ecclesiæ monasterii sancti Michaëlis abbas*, totidemque verbis Valderedus sanctæ Leocadiæ, Gratindus sanctorum Cosmæ & Damiani, Absalio sanctæ Crucis, Florentinus sanctæ Eulaliæ, Avila sancti Juliani Agaliensis: qui omnes non simpliciter monasterii, sed *ecclesiæ monasterii* abbates se dicunt. Hæc videntur omnia sita fuisse in ipsa urbe Toleto, aut certe non procul, si quid sani ex pseudo-Maximo elicere possumus, qui monasteria illa, uno sancti Michaëlis excepto, Toletanæ urbi attribuit; & Agaliense quidem ab Athanagildo rege conditum in villa suburbana; at vero sanctorum Cosmæ & Damiani cœnobium, quod Toleto amplius duobus passuum millibus situm erat ad Tagum, cum aquarum colluvie collapsum fuisset, a Reccaredo rege instauratum. Sane apud Johannem Biclarensem *monasteriorum conditor & ditator* Reccaredus appellatur. at parum simile veri est, regem Arianum fuisse auctorem cœnobii sanctorum Cosmæ & Damiani, quod ab Agaliensi diversum esse præmissæ subscriptiones evincunt. Quamquam in actis sancti Hildefonsi Agaliense monasterium sanctorum Cosmæ & Damiani dicitur; & Mariana testis est, in Gotthicis codicibus prædicti concilii Toletani post voces *monasterii sancti Juliani*, non addi Agaliensis. qua de re suo loco. Aliis Hispanicis subscribunt conciliis, sed nudis tantum nominibus, alii abbates: ac proinde id unum inde conficere possumus, in aliis etiam Hispaniarum provinciis monasteria exstitisse. id quod patet ex subscriptione eorum abbatum, qui pro suis episcopis vicarii nonnullis conciliis interfuerunt. In Bætica sane provincia tempore concilii Hispalensis secundi, id est anno septimi sæculi decimo-nono, erant monasteria, cum nova, tum antiqua, ut patet ex canone decimo: ubi *poscentibus monasteriorum patribus* statuitur, *ut cœnobia nuper condita in provincia Bætica, sicut & illa quæ sunt antiqua, immobili & inconcussa stabilitate permaneant solidata.*

XXXV. Sagunthense & Biclarense.

His tantum alia duo addere placet, sancti Martini Sagunthense, & Biclarense. De priori agit Gregorius [b] Turonensis antistes, traditque, Leuvigildem regem, cum in Hermenigildum filium arma moveret, accessisse ad monasterium sancti Martini, situm inter Saguntum et Carthaginem-Spartariam. quo audito, monachos, relicto istic abbate sene, in insulam maris fuga se proripuisse. tum advenientibus Gotthis, monasterium direptum; in Abbatem sanctum ensem vibratum ab uno ex illis, qui resupinus ruens mox spiritum exhalaverit. quod cum regi nuntiatum fuisset, jussisse ut quæcumque ablata fuerant, monasterio restituerentur. Cernens vero prædictus rex, addit Gregorius, tot tantaque miracula per servos Dei, *qui nostræ religionis erant*, fieri; accersitum ad se unum ex suis episcopum Arianum secreto interrogavit, cur isti similia non patrarent? Reposuit episcopus, se cæcis lumen, surdis auditum sæpius restituisse, paratumque esse ad hæc iteranda. Et uni de sua secta clanculum ad se vocato, datis quadraginta argenteis, præcepit episcopus, ut in loco, per quem rex transiturus erat, clausis oculis cæcum se simularet, & prætereunte rege exclamando precaretur, ut episcopus qua pollebat virtute sibi lumen oculorum restitueret. quo facto, isti episcopo idem contigisse quod alteri ejusdem sectæ, nomine [c] Cirulæ, & impositis super ficti cæci oculos

b *Greg. Tur. de gl. Conf. c. 11. & 13.*

c *V. Greg. Tur. lib. 2. Hist. c. 3.*

oculos manibus, dicto, *Secundum fidem meam fiat tibi*; veram cæcitatem, quasi impacto lapide, incussisse. Hæc obiter occasione monasterii Saguntensis, quod percelebre fuit, ut in consequentibus videbimus. ANN. CHR. 534.

Ad Biclarense quod attinet, conditorem habuit Johannem, qui Barcinonem a Leuvigildo relegatus, cœnobium construxit. Illud ad Pyrenæi montis radices positum fuisse, ibique hodie quoque videri ait Johannes [a] Mariana. Verum ex litteris illustrissimi e nostris Benedicti episcopi Barcinonensis, quem hac de re nuperrime consului, rem aliter omnino se habere intellexi. Ita enim ad me scribit vir illustrissimus. *Circa situm & statum monasterii Biclarensis, nostro idiomate* de Vallclara, *a Johanne abbate fundati regnante in Hispania Reccaredo; æquivocationem absque dubio passus est Mariana, cum scripsit, illud ad radicem Pyrenæi montis constitutum, ibique eodem nomine etiam nunc exstare. Perstat quidem adhuc juxta opidulum ejusdem nominis* de Vallclara *ecclesia, circa quam plura vestigia hodie cernuntur solo æquata ad calcem montis, non Pyrenæi, sed alterius longe dissiti, vulgo* de Prades, *in archidiœcesi Tarraconensi, prope illustre cœnobium sanctæ Mariæ de Populeto, ubi Biclarense monasterium exstitisse, eique præfuisse Johannem abbatem, antea quam Gerundensem ecclesiam gubernaret, testantur scriptores nostri, constans est in Gotholaunia persuasio. Quod, cum aliud non exstet in toto principatu nostro prædicti monasterii vel leve vestigium, nullum videtur relinquere dubitandi locum, quin iste fuerit situs monasterii Biclarensis.* Hactenus vir illustrissimus in litteris ineunte hoc anno M.DCCII. ad me scriptis.

[a] Mariana lib. 5. c. 3.

XXXVI. Regulæ horum monasteriorum.

Quales regulas per prima illa tempora sectati sint veteres illi in Hispania monachi, definire haud in promtu est. Arbitrariæ tum erant passim ad nutum abbatum regulæ, nec raro in uno eodemque cœnobio plures observabantur. Cum enim in unum omnes scopum dirigerentur, nempe, ut abdicata rerum omnium inanitate, uni Deo monachi vacarent, seque totos ejus rei causa silentio, secessui, labori, aliisque severioris pœnitentiæ officiis dederent; regulæ omnes in monasteriis legebantur, saltem ut libri spirituales; assumebaturque ex unaquaque earum, quod e bono monasterii regimine esse videbatur. Unde in cœnobio Atanensi apud Lemovices, teste Gregorio Turonensi episcopo, *non modo Cassiani, verum etiam Basilii, & reliquorum abbatum, qui monasterialem vitam instituerunt, celebrabantur regulæ.* Non ergo ita uni addicti erant monachi, quin pro voluntate abbatum aliam inducerent, aut jam receptæ superducerent. Quippe pristino instituto nihil mutationis ex mutatis regulis obveniebat, cum eodem spectarent omnes. Primus antiquorum sanctus Benedictus discipulos suos uni regulæ suæ sollemni voto adstrinxit, cum eos obedientiam & conversionem morum secundum regulam profiteri voluit. Ex his intelligitur, facilem fuisse monachorum ex prima sua regula transitum ad Benedictinam: a Benedictina ad alias non item. tametsi cum ea non raro aliæ in eodem loco compositæ fuerint. Ita etiam primis illis temporibus usu venit in Hispanicis monasteriis. nam in sancti Petri [b] Arlucensi cœnobio hactenus servatur codex, *Regulæ Patrum* inscriptus, in quo regulæ sanctorum Macarii, Pachomii, Basilii, Benedicti, Fructuosi, Isidori, & Cassiani continentur. sic in Caradignensi itidem sancti Petri alius codex regulas sanctorum Postumi, Macarii, Pachomii, Basilii, Cassiani, Benedicti, Isidori & Fructuosi comprehendit. Utrobique habentur regulæ Basilii, Cassiani, Benedicti: atque inde colligitur, ante receptam illis in partibus Benedictinam, istic vel Basilii, vel Cassiani, vel utraque simul instituta viguisse. Certe *Cassiani dicta*, hoc est Instituta & Collationes, *Victor Martyritanus episcopus Afer purgasse, & quæ minus erant addidisse* a Cassiodoro memoratur; & sanctus Fulgentius eadem instituta lectitabat, testante ipsius vitæ scriptore. Et forte fuerint illa Cassiani instituta, quæ Donatus ex Africa in Hispaniam invexit, ac Servitano imposuit monasterio *secundum antiquorum normam*, ut Eutropius loquitur in epistola ad Petrum episcopum Irtabicensem: ubi *sanctæ Regulæ institutio* vocatur. *Sanctæ Regulæ* nomine passim veteres Benedictinam intelligunt. Ita concilia, ita auctores plerique, ita vetera diplomata, ut alias videbimus. At, ne quid dissimulem, *sancta Regula* hoc loco pro stricto & accurato normæ ac disciplinæ monasticæ genere ab Eutropio videtur usurpari. Neque enim prope fidem est, Regulam sancti Benedicti ex Africa, ubi vixdum nota esse poterat, in Hispaniam per Donatum allatam fuisse. Verum de hac Donati regula

[b] Yepes. an. 646. c. 3.

ANN. CHR. 534.

in consequentibus sermo recurret, ubi de Eutropio agemus.

XXXVII. Regula S. Benedicti quando in Hispania.

Interim hic examinandum, quo tempore sancti Benedicti regula apud Hispanos nota ac recepta fuerit, & quo auctore. Cum a Mauris, qui in Hispaniam ineunte sæculo octavo irruperunt, pessumdata fuerint pleraque monasteria, veteraque archiva & tabularia incendio variisque casibus dissipata sint; his destituti argumentis, ad conjecturas, & ad paucos qui ex illis cladibus superfuere auctores confugere cogimur. Huc faciunt non modo scriptorum, sed conciliorum, aliarumque regularum, puta Isidori, & maxime Fructuosi testimonia. Cum lego quarti concilii Toletani canonem quadragesimum-nonum, sancti Benedicti regulæ sententiam atque usum mihi videre videor. *Monachum*, inquiunt patres, *aut paterna devotio, aut propria professio facit. Quidquid horum fuerit, alligatum tenebit. Proinde his ad mundum reverti intercludimus, & omnem ad sæculum interdicimus regressum.* Non hæc ex Basilii regula, non ex Cassiani institutis. Basilius quidem pueros admittit in monasteria, Deoque illic a suis parentibus offerri probat: at eisdem jam adultis revertendi [a] in sæculum, ac nubendi potestatem facit. Cassianus ne pueros quidem intra claustra recipit. Quid vero sancti Benedicti [b] regula? Idem omnino præscribit quod concilium Toletanum. Offertur a parentibus inter ipsa sacra puer, involuta ejus manu in palla altaris. Sancte jurant parentes se nihil umquam puero daturos, nec per se, nec per suspectam personam: ne qua puero detur pereundi occasio, nempe contra vota faciendo, aut revertendo in sæculum. Annon est hoc ipsum quod aiunt patres Toletani, cum his, quos parentes obtulerint, omnem ad sæculum interdicunt regressum? Idem porro de clericorum admissione in monasteria, in canone sequenti, atque sanctus Benedictus in capite itidem proximo. quasi patres hanc regulam in condendis his duobus decretis habuerint præ oculis. Celebratum hoc concilium æra septimi sæculi septuagesima-prima, id est anno Christi tricesimo-tertio supra sexcentesimum. Interfuit huic concilio Isidorus Hispalensis episcopus, & ipse regulæ auctor, in qua Benedictinæ præcepta de verbo non raro transscribit. Plura habet in sua Fructuosus, ut alibi [c] ostendimus. Ambo vero proprias quisque regulas condiderunt, tum ut sancti Benedicti regulam usibus patriis aptarent: tum quia, ut mox dicebamus, plures simul regulas in uno eodemque monasterio tunc servari mos erat; idque pro Hispania probant duo veterrimi codices superius laudati, in quibus sancti Benedicti regula cum Isidori, Hildefonsi, aliisque aliorum regulis componitur.

a *Basil. reg. trt. 7. Reg. fus. c. 15. V. Spicil. to. 7. p. 62.*

b *S. Bened. c. 59.*

c *Præfat. in Acta sæc. 1. Bened. n. 74. & seq.*

XXXVIII. Hujus propagationis auctores.

Hujus autem propagationis auctores fuisse videntur Martinus abbas & episcopus Dumiensis, Leander Hispalensis, præ ceteris Gregorius Magnus cum verbo, tum scriptis, maxime per libros Dialogorum, in quibus tantopere sancti Benedicti regulam commendavit, ac veluti toti Latinæ ecclesiæ approbavit. Martinus e Pannonia, uti & magnus ille Martinus, oriundus, in Orientem profectus est, indubie per Italiam, atque ex Oriente post medium sæculum sextum in Galliciam navigio appulit, ubi monasteria, in primis Dumiense, ab eo constructa. In his peregrinationibus Regulam sancti Benedicti forte accepit, certe in Hispania videtur observasse. Argumento est Bonifacii quarti summi pontificis decretum contra quosdam clericos monachis infestos ob ecclesiasticas functiones, quas pontifex monachis asserit exemplo Gregorii papæ, Augustini Anglorum apostoli, ac *Pannoniensis beati Martini. Neque enim*, uti addit Bonifacius, *Benedictus, monachorum præceptor, hujuscemodi rei aliquo modo fuit interdictor.* Ut quid vero pontifex huc sancti Benedicti regulam attulisset, si eam tres illi magni viri non observassent? Hic vero de Martino Dumiensi sermonem esse longe verisimilius est quam de Martino Turonensi, quem *Pannonicum* [d] semel tantum, & quidem ab energumenis dictum lego: qui certe postremus omnium hoc loco nominatus haudquaquam fuisset. Deinde Leander Constantinopolim ab Hermenegildo principe legatus, consuetudine usus est Gregorii Magni, tunc ibidem apocrisiarii officio fungentis, qui sancti Benedicti gesta regulamque, quam ipse in monasterio suo Romæ ceteris prætulerat, inspirare potuit. Et quid non ipsa ejusdem Gregorii commendatio per libros Dialogorum effecit? quos in Hispania, statim atque editi sunt, notos lectitatosque fuisse probat in primis Taionis Cæsar-augustani episcopi collectio ex scriptis Gregorii Magni, tum Pauli diaconi præfatio in librum de sanctis Emeritensibus, ubi eos laudat, uti & Taio in sua collectione. Huc non refero chartarum,

d *Greg. Tur. de mirac. S. Jul. c. 30.*

veterumque diplomatum monumenta, quæ ab erudito viro Josepho Perezio Benedictino Hispano discussa, asserta, & vindicata leges in Dissertationibus ecclesiasticis, Salmanticæ editis contra Hermenegildi Hieronymiani monachi objectiones, ne dicam cavillationes aut criminationes, religioso homine prorsus indignas. Sane longe æquiores in nos fuere Johannes Mariana, Moralez, aliique inter Hispanos auctores nobilissimi, qui vetera quæque Hispaniarum monasteria Ordini nostro tribuere non dubitarunt, nullo habito præjudicio ex amissione antiquiorum monumentorum, quæ Sarracenica clades absumsit. Jam vero quidquid pro commentitia sancti Hieronymi regula & monastici Ordinis institutione libuerit, effutiat Hermenegildus: nobis nostra exponere ac proponere juvat, non aliena somnia refutare. ANN. CHR. 534.

XXXIX. Objecta diluuntur.

Obtenditur nobis Sancii majoris diploma pro Legerensi seu Leirensi monasterio, qui, audito *beati Benedicti doctrinam ubique rutilare, cogitavit, qualiter in regionibus suis eam posset transplantare. Et mittens ad Cluniacense cœnobium, invocavit inde abbatem Paternum, & cum illo gregem monachorum, quos in arcisterio sancti Johannis Baptistæ constituit* anno Domini vicesimo-secundo post millesimum. Ergone, inquam, ad id tempus summovenda est regulæ nostræ in Hispaniam propagatio? Et quid fiet aliis diplomatis, aliisque instrumentis pæne infinitis, quæ hanc regulam longe ante sæculum undecimum istic receptam fuisse evincunt? qualis est Fromistæ abbatis charta pro monasterio sancti Vincentii de Oveto, data æra octingentesima decima-nona, quæ anno Christi supra septingentesimum octogesimo-primo respondet, ubi *regulam sancti Benedicti accepisse* se abbas iste testatur. quale est ejusdem æræ diploma Adelgastri, Silonis regis filii, qui cœnobium construxit in loco, nomine Obona, ad honorem Christi & beatæ Matris ejus, & sancti Michaëlis Archangeli, & sancti Johannis Evangelistæ & sancti Antonini martyris *& sancti Benedicti abbatis, cujus ordinem*, inquit, in ipso *monasterio constituimus*. Legantur multa alia diplomata & instrumenta in Appendice Marcæ Hispanicæ apud virum clarissimum Stephanum Baluzium, Ludovici Pii pro monasterio Arulensi in diœcesi Helenensi, pro sanctæ Gratæ in Urgellensi, (quibus aliud ejusdem imperatoris ac diœcesis pro Exaladensi sancti Andreæ adde ex libro sexto de re diplomatica [a]) tum pro Suredensi in Helenensi diœcesi; diplomata item Caroli Calvi pro eodem Suredensi, pro Helenensi sancti Clementis, pro Balneolensi, Bisuldunensi, Arulensi, Urgellensi sanctæ Cæciliæ, aliisque; & ubique invenies disertis verbis commendari regulam sancti Benedicti. Quid mirum itaque si in ulterioribus Hispaniæ monasteriis eadem viguerit? Cum ergo Sancius ait se induxisse animum, ut *in regionibus suis eam transplantaret*, ejusque rei gratia monachos Cluniaco accersiisse; id hoc modo interpretandum est, quod is regulæ Benedictinæ accuratum usum, qualis apud Cluniacenses tum obtinebat, & ubique passim ex eodem fonte radiabat, transferendum in Legerense monasterium curavit. Sic locum hunc Mariana [b] intellexit. Sic etiam explicandus locus ex miraculis [c] sancti Bercharii abbatis Dervensis, ubi ante Cluniacenses *regula sanctissimi patris nostri Benedicti inaudita* fuisse dicitur *hominibus Francorum imperii*. quod nisi de recentiori illa Cluniacensium disciplina seu strictiori regulæ observatione, aut luxatæ restitutione intelligas, nubem testium contra te insurgere videbis. Sed de his alias: ad ordinem revertor.

a *Diplomat. p.* 506.

b *Mariana lib.* 8. *c.* 14.

c *Acta Sæc.* 2. *Bened. p.* 847.

XL. Chlodoaldus monachus.

Per id tempus Chlotharius & Childebertus, Francorum reges, Godomarum Burgundionum regem bello aggressi sunt, totamque Burgundiam perdomitam inter se se partiti, postea ad facinus atrocissimum convenerunt. Chlodomirus eorum germanus, qui regni sedem apud Aurelianos obtinuerat, a Burgundionibus circumventus cæsusque, tres filios impuberes reliquerat, Theodovaldum, Guntharium & Chlodoaldum, qui sub Chrothildis aviæ suæ disciplina nutriebantur. Hos e medio tollere, ut regni portionem ipsis debitam devorarent, Chlotharius & Childebertus patrui ex composito durarunt. Tum, advocatis ad se nepotibus, specie ut regnum inter eos partirentur; Arcadium ad Chrothildem mittunt, qui forfices & gladium reginæ ostentet; simulque interroget, quid nepotibus suis fieri velit; forficibusne tonderi, & privatos vivere placeat, an gladio jugulari. Talibus verbis velut telo icta regina, respondit, malle se mortuos videre, quam tonsos. Mox illi horrendum propositum exsequuntur, dumque duos primos

ANN. CHR. 534. cultro crudeliter conficiunt, Chlodoaldus per viros fortes eorum furori subductus, sibi ipse capillos incidit, *clericusque*, id est monachus, ac postmodum presbyter

a Greg. Tur. lib. 3. c. 18. factus est, ut ex Gregorio [a] discimus. In vulgatis ejus actis *habitum sacræ religionis* dicitur accepisse a Severino monacho, qui tum reclusus prope Luteciam versabatur. Postea in Provinciam, ubi scilicet patruis suis ignotus degeret, secessisse; atque inde pacatis eorum animis reversus, apud Novientum seu Novigentum, agri Parisiensis vicum, consedisse: ubi & monasterium construxit, & corpus suum post mortem sepeliri curavit. Childebertus & Chlotharius Aurelianense regnum inter se partiti sunt, parte tamen Theoderico Austrasiorum regi concessa, cui Andecavorum portio sortitione obtigit, ut ex actis sancti Mauri abbatis intelligimus. Ambo fratres, tanti facinoris haud dubie postmodum pænitentia ducti, ob Chlodoaldi vitæ sanctitatem magnis demum possessionibus locupletarunt cœnobium Novienti, quod ab ejus nomine & corpore hactenus sancti Chlodoaldi * vocabulum retinet, regio palatio & hortis amœnissimis insigne. In veterrimo martyrologio bibliothecæ olim Pithœanæ, nunc Ottobonianæ, memoratur VII. *idus Septembris Parisius, vico Novigento, depositio sancti Chlodoaldi regis & confessoris.* ubi regis filium regem appellatum vides, & *Parisius* situm esse vicum Novigentum, qui quinque millibus passuum ab urbe abest. Illic monachi erant ad sæculum octavum. si quidem synodo Attiniacensi anno supra septingentesimum sexagesimo-quinto subscribit Johannes abbas *de sancto Flodoaldo.* quod de hoc Novientensi haud dubie interpretandum est. & in epistola Eginhardi ad Gozbertum abbatem, de monasterio sancti Chlodowaldi fit mentio, quod jam dudum collegium est canonicorum sæcularium. Hic primus e principibus Francis est tonsus ac monachus factus, ut perniciem vitaret. Ante eum Sigismundus Burgundionum rex a suis proditus, *in habitu* [b] *monachali*, quem forte volens ad vitandam necem induerat, in Franciam abductus, interfectusque est. Eadem sors fuit Constantini tyranni, qui Arelati obsessus, ob eamdem causam sacerdotio se initiari curaverat.

* S. Clou.

b Marii Chronic.

ANN. CHR. 537. XLI. Silverius papa monastica veste indutus.

POst paullo quam id Chlodoaldo accidit, in Silverium Romanum pontificem consimile, novo itidem exemplo, facinus commissum. Quippe Theodora Augusta, cui per Justiniani imperatoris facilitatem omnia licebant, cum Pontificem ad Menam Constantinopolitanum episcopum dejiciendum, Anthimumque, qui ob hæresim Acephalorum rejectus fuerat, restituendum inducere non posset; mandata ad Belisarium ducem misit, ut eum de sede, excogitata causa, dejiceret, atque ei Vigilium substitui curaret. Mox litteræ Silverii nomine ad Vitigem Gothorum regem confictæ, quibus se urbem ei cum Belisario traditurum pollicebatur. His productis, Belisarius eo nomine Silverium ad se in ædes Pincianas vocat. Is apertas cernens insidias, jam tertium accersitus, eo tandem accessit, tum solus ad Belisarium & Antoninam ejus conjugem est intromissus. Dum vero ab Antonina de proditione conflata interrogatur, subdiaconus primæ regionis, ad id conductus, pallium de collo ejus abstulit, & pontificio habitu detracto monasticas ei vestes injecit. quo facto, Sixtus, regionis sextæ subdiaconus, egressus foras clero nuntiavit, Silverium se ipsum pontificatu abdicasse, & monachum induisse. proinde ipsi se ad alium pontificem subrogandum pararent. Inde post sex dierum spatium Vigilius Belisarii suffragatione suffectus est. Silverius Pataras in Lyciam relegatur, ibidem ærumnis post sesqui-annum confectus.

XLII. Meroveus item, aliique. Eamdem Chlodoaldi sortem etiam experti sunt Meroveus Chilperici filius, & Eboricus rex Suevorum in Hispania, quem Andeca, regno ejus per tyrannidem occupato, monachum fieri jussit, & ipse postmodum tonsus, sacerdotio accepto, in Pacensem urbem relegatus, teste Johanne Biclarensi, Mauricii imperatoris principatu. quæ quidem anticipato dicta ob argumenti cum prædictis affinitatem. Meroveus vero propter matrimonium cum Brunichilde, Sigeberto patruo suo orbata, initum, Chilperico patri invisus infestusque, cum in custodia a patre tene-

c Greg. Tur. lib. 5. c. 14. retur, itidem tonsus est, *mutataque veste*, ait Gregorius [c], *qua clericis uti mos est, presbyter ordinatur*, & ad monasterium pagi Cenomannensis, quod Aninsula vocabatur, directus est, *ut ibi sacerdotali regula erudiretur.*

XLIII. Carilefus monachus Miciacensis. Hoc cœnobium a fluvio præterfluente Aninsula, vulgo Anisola, cognominatum,

ANN. CHR. 537.

Carilesus * seu Karilesus, Arvernus presbyter & monachus, Maximini Miciacensis abbatis, de quo superius [a] diximus, discipulus, regnante Childeberto; consensu & favore Innocentii Cenomannorum episcopi exstruxit. Is monachus primum in Menatensi apud Arvernos cœnobio ad amnem Siolam * posito, cujus origo Brachioni [b] abbati, natione Toringo; instauratio Meneleo sæculi octavi abbati accepta referri debet, cum Avito socio ad Miciacense monasterium Maximini abbatis, tunc celebre, se recepit: ubi postquam in communi virtutum palæstra recte se exercuisset, dimissa, non jam sua sponte, sed Maximini abbatis sui consilio Miciacensium societate, cum Avito commilitone & populari suo in Perticensem solitudinem secessit. Istic cella ab eis exstructa: cui Avitus præfuit, distinguendus ab altero Avito abbate Miciacensi ejus æquali, sed Aurelianis orto, non Arvernis, qui regi Chlodomiro adversus Godomarum [c] Burgundionum regem arma paranti, atque Sigismundum ejus fratrem, quem superiori bello cum uxore & filiis captum in custodia detinebat, necare volenti, prædixisse fertur: Si habito Dei respectu, consilium de interficiendis istis captivis mutaveris, eorumque vitæ peperceris, Deus tibi aderit, certumque de Burgundionibus victoriam obtinebis. Si vero eos occidere sustinueris, tu ipse in manus inimicorum traditus, eadem conditione interibis, idemque tibi eveniet, quod Sigismundo & conjugi ac liberis ejus feceris. At ille stultum & insanum esse reputans, ut inimicis domi relictis, contra reliquos progrederetur, ne ab utrisque hinc inde circumveniretur; despecto Aviti consilio, Sigismundum cum uxore & liberis in puteum præcipitari jussit, atque in Burgundiones cum Theoderico fratre progressus, viri sancti vaticinium expertus fuit, in acie ipsa interfectus anno regni sui quarto-decimo, Christi vicesimo-quarto supra quingentesimum. Ejus caput a corpore desectum, ac conto defixum, per hostium castra circumlatum est. quod ita Francorum animos exasperavit, ut Burgundiones victoria jam elatos, redintegrato magna mole prœlio, penitus oppresserint, ac provinciam, exstincto Burgundionum regno, in suam redegerint potestatem. Avitus iste Miciacensis abbas obiit quarto-decimo kalendas Januarii, quo die in sincero Adonis martyrologio laudatur ut *spiritu prophetiæ illustris*; Perticensis vero quinto-decimo kalendas Julii in hæc verba: Aurelianis depositio sancti Aviti presbyteri & confessoris, qui, cum sanctæ religionis fervore sub patre Maximino in monasterio floreret, tandem Deo tactus, eremum petiit: ubi aliquanto commoratus, etiam miraculis claruit, ac postea glorioso fine in pace quievit. Hunc Perticensem abbatem vocatum ait [d] Gregorius, additque ipsum apud Aurelianos humatum fuisse, ac super ejus tumulum ecclesiam a fidelibus constructam, quæ hactenus perstat. In loco ejus solitudinis virginum cœnobium hodie quoque visitur, ab ejus * nomine appellatum in pago Carnutensi. Nominis æquivocatio fecit, ut hi duo in unum Aviti commiscerentur.

* S. Calais.
[a] lib. 1. n. 82.
* la Sioule.
[b] Greg. de vit. Patr. c. 12.
Avitus ejus socius, alius ab Avito abbate Miciacensi.
[c] Greg. Tur. lib. 3. c. 6.
[d] Id. de gl. Conf. c. 99.
* S. Avi.

XLIV. Aninsulensis monasterii origo.

Carilesus ab Avito Perticensi cum Daumero & Gallo digressus in pagum Cenomannensem, consedit in loco Casa-Gajani appellato ad Aninsulam amnem, qui locus, tametsi amœnus, ab hominum tunc frequentia omnino secretus erat. Illic tamen visebantur parietinæ vetusti ædificii, quamdam operis dignitatem etiam tum retinentes. Ibidem ecclesia itidem superstes erat, a Turibio episcopo sub titulo sancti Petri constructa, ut in actis [e] Cenomannensium episcoporum legimus, ubi Innocentius ejusdem civitatis episcopus multas Carilefo suppetias contulisse perhibetur. Forte Childebertus rex in villa proxima, quæ Madvallis, id est Bonavallis, vocabulo ex Britannica & latina lingua composito, dicebatur, aliquando consistens, inter venandum, bubalo deducente, ad Carilefi cellam progressus est. qui servi Dei sanctitate permotus, prædium ipsi concessit, atque ad eum invisendum Ultrogottham reginam excitavit. Missis qui reginæ desiderium Carilefo intimarent, proposita vicini fisci integra donatione, si modo annueret; vir sanctus respondit: preces Deo libenter pro ejus salute se oblaturum; ceterum rogare, ne ad monasterium accedat. quippe infixum animo, ne umquam cuiquam mulieri huc pateret ingressus. Neque enim decet nos, inquit, qui de Christi censemur familia, vendere nostrum mulieribus adspectum, aut pro capessenda terrena possessiuncula inimico generis humani nostram prostituere animam. Mutaret ergo consilium, & fisci sui partem, cui libuerit, attribueret. Quod etsi non sine molestia accepit regina, a cœpto tamen destitit: atque ab eo tempore hæc consuetudo in Aninsulensi

[e] Analect. to. 3. p. 76. & seqq.

ANN. CHR. 537. monaſterio inviolata perſeveravit ad Siviardum abbatem, qui hæc ſcripſit, & ſæculo octavo vivere deſiit. Eadem religio in multis aliis Galliæ cœnobiis diu ſervata eſt: cujus rei exemplum in Reomaënſi ſancti Johannis cœnobio jam vidimus, alia ſubinde in horum Annalium decurſu obſervaturi. quæ conſuetudo non ſolum de interioribus monachorum ædibus, ſed etiam de oratorio ſeu eccleſia interpretanda eſt, ut conſtat exemplo cujuſdam Gundæ, quæ ſexum mentita, cum rem exploratura ad ſancti viri tumulum acceſſiſſet, temeritatis meritas luit pœnas. quod factum ſuo tempore accidiſſe teſtatur Siviardus, qui libellum de miraculis vitæ ſubjecit. Poſteaquam in laborioſis vitæ monaſticæ officiis conſenuiſſet vir ſanctus, morte imminente, diſcipulis convocatis dixit: » Filioli, adeſt mei finis » irrevocabilis hora. ideoque peto, ut veſtri memores, memores quoque Chriſti, fi- » dem rectam ipſi ſervetis, neque illam ulla adulterina labe corrumpatis. Sit in cor- » dibus veſtris defixa cum vera caritate obedientia, ut poſſitis non modo æter- « nas pœnas evitare, ſed repoſitas in cælo perpetuas & immarceſſibiles promereri « coronas. His fere dictis, obiit ipſis kalendis Julii. Corpus ejus in ſuo ipſius monaſterio ſepultum fuit, poſtmodum ſæviente Nortmannorum tempeſtate tranſlatum in caſtrum Bleſenſe, ubi hactenus aſſervatur.

XLV. Tempus conditi Aninſulenſis monaſterii certo definire in promtu non eſt. Id factum conſtat eo tempore, quo Genomanni Childeberto regi parebant: ac proinde poſt mortem Chlodomiri Burgundiæ regis, cui hæc provincia ex paterna hereditate ſortitione obvenerat. In actis Cenomannenſium [a] epiſcoporum variæ referuntur litteræ, tum Carileſi cœnobium ſuum Innocentio epiſcopo ſubjicientis, tum Childeberti hanc ſubjectionem approbantis: quarum litterarum priores datæ ſunt octavo idus Januarii, anno quarto-decimo Childeberti. Verum has litteras, etſi antiquiſſimas, utpote quæ ſæculis octavo & nono in litis contentione productæ ſunt, non immerito ſuſpectas reddunt nomina epiſcoporum ſubſcribentium, quorum nulli in indicibus Turonicæ provinciæ antiſtitum per id tempus reperiuntur; & cenſus illi, in prædictis litteris expreſſi in gratiam majoris eccleſiæ Cenomannenſis, qui numquam ab Aninſulenſibus perſoluti leguntur. Accedit, quod monaſterium iſtud ſemper liberum exſtitiſſe pronuntiatum eſt a Nicolao papa, apud quem prolixa de ejus ſubjectione controverſia tum recruduit, quæ antea, Caroli Magni & Ludovici auguſti principatu, agitata fuerat. Melioris notæ videtur in archivo Aninſulenſi diploma Childeberti regis pro dotatione ejuſdem monaſterii: aſt annus ejus quartus, qui in recentiori apographo legitur, ſine dubio mendoſus eſt: tum quia eo anno Childebertus minorennis erat, necdum conjugatus cum Ultrogottha regina, quæ prædictæ dotationi favit: tum quia necdum tunc Cenomanni Childeberto regi parebant, ſed Chlodomiro ejus germano, qui non ante annum Childeberti regis tertium-decimum, Chriſti quingenteſimum viceſimum-quartum necatus eſt. Forſan omiſſa eſt in apographo numerica nota x. ac pro xiv. ſcriptum iv. Hoc diplomate Childebertus Carileſo tradit Madvallem, ubi ſitum erat Aninſulenſe monaſterium, ejuſque fines circumſcribit. Idem princeps eumdem locum ſub ſuam tutelam ſuſcipit in aliis litteris, Daumero abbati inſcriptis: qui Daumerus Carileſi ex Perticenſi monaſterio ſocius, ejuſdemque in regimine Aninſulenſi ſucceſſor fuit. Eamdem gratiam Chilpericus anno regni ſui primo confirmat Gallo abbati, qui Carileſi *ſervus* in libro de vita ejus appellatur. In actis ſupra [a] laudatis Cenomannenſium epiſcoporum exhibetur precaria, Gallo abbati a Domnolo epiſcopo facta Chilperici anno quinto. Deinceps nullæ ejuſmodi litteræ inveniuntur ante precariam ab Hadoindo epiſcopo factam Sigranno abbati, cui ſucceſſit ſanctus Siviardus, is qui geſta ſancti Carileſi litteris mandavit. Ex his intelligimus, Carileſum vita ceſſiſſe ſub annum iſtius ſæculi quadrageſimum, eique ſucceſſiſſe Daumerum ante Chilperici regis annum primum, id eſt ejuſdem æræ ſexageſimum, quo Gallus Aninſulenſibus jam præerat. Hiatus eſt in abbatum catalogo inde ad Sigrannum. Ceterum mirabitur fortaſſe aliquis, cur Gregorius Turonum antiſtes nullam de Carileſo, qui in ſua provincia ante ſe floruerat, mentionem fecerit. at mirari deſinet, cum alios ejuſdem provinciæ haud minus illuſtres, itidemque prætermiſſos advertet, ac ne nominatum quidem ab ipſo, licet Aninſulenſis monaſterii meminerit, ſancti Carileſi vocabulo cum adjuncto opido inſigniti, ejuſdemque reliquiis nobilitati uſque ad tempora Nortmannorum, quando ad caſtrum Bleſas delatæ ſunt.

[a] ibid. p. 80. & ſeq.

[b] p. 104.

Eodem tempore, & quidem pontificatu prædicti Innocentii episcopi, multi alii monachi sanctitate præditi in eumdem pagum accesserunt, in eoque monasteria condiderunt, annuente atque suffragante Innocentio; in primis Almirus, Ulfacius, Bommirus, & Constantianus: quibus accensendus etiam Leonardus abbas & auctor cœnobii Vendoperensis, distinguendus a sancto Leonardo Lemovicensi, auctore cœnobii Nobiliacensis, quod nunc sancti Leonardi vocatur, estque collegium canonicorum sæcularium; distinguendus item a sancto Leonardo abbate Cellensi diœcesis Bituricensis, qui eodem sæculo floruere. Ex his manifestum est, Innocentem seu Innocentium Cenomannensem episcopum instituti monastici maxime fautorem fuisse; nec proinde mirum esse, quod beatum Maurum e Casino in pagum Cenomannensem accersierit, ut in subsequentibus videbimus. De sancto Constantiano, nihil certum afferri potest, quippe cujus gesta cum actis sancti Alnei confunduntur. Ejus reliquiæ in Brituliensi diœcesis Bellovacensis monasterio asservantur. ANN. CHR. 537. XLVI. Alii sancti monachi Cenomannenses.

Per idem tempus Albinus Andecavensis episcopus, & Leobinus tum abbas Brajacensis, is qui postea Carnutensi ecclesiæ præfuit, ad Cæsarium episcopum, sanctitate & doctrina tum celebrem, cujus superius meminimus, Arelate adierunt. Leobinus *, in Pictavorum urbe infimo loco natus, tantum litterarum studium & amorem a teneris præ se tulit, ut boves pascendo, & terram excolendo, eas didicerit, Noidgelensi monacho in primis præceptore. Deinde in quodam monasterio (sic habet ejus vitæ scriptor) susceptus, resectis capillis monachum induit. Tum cellarium ei creditum cum cura horarum temperandarum. His interdiu occupatus officiis, cum nullum fere ad lectionem tempus superesset; ceteris somno indulgentibus, ipse pernox sacris lectionibus dabat operam. Verum hanc lectionis assiduitatem ob luminis, quo utebatur, ingestum dormientibus splendorem, fratribus onerosam animadvertens, fenestræ, quæ oculis eorum patebat, velum opposuit, ut lumen eis redderet subobscurum. Sub hæc incidit ei cogitatio adeundi beatum Avitum, in Perticensi, ita ut diximus, solitudine degentem. Hoc cognito, Nilessus illustris diaconus: Novi, inquit, frater, te majora moliri animo; sed de tribus « monitum te velim. Unum, ut nulli episcoporum te obsequiis obliges, quia inter « malos bonus, multos invenies detractores. Alterum, ut ne curam ullius ecclesiæ « suscipias, ne inter diversos mores aut monachi rigorem perdas; aut, si blandi- « mentis non consenseris, detrahentes ferre non possis. Tertium, ne te exiguo so- « cies monasterio: quia dum singuli singulos præponere sibi cupiunt, nulli obedien- « tia impenditur. Leobinus nihilo minus, post annos octo in suo monasterio exactos, invisit sanctum Avitum. qui ei suasit, ut post eruditionem, quam in congregatione monachorum percipere volebat, ad se reverteretur. Inde recedens cum quodam sui monasterii diacono, monitorum memor, dimissa, quæ sibi offerebatur, quadam cella ad Ligerim, Lirinum adire parat. Sed a quodam Lirinensi monacho, quem forte in itinere offendit, proposita insulæ intemperie revocatus, ab Hilaro Gabalitano antistite susceptus fuit. Loci incommodum causante socio, ad Insulæ-Barbaræ monasterium ambo se conferunt, beati Lupi fama & sanctitate allecti. Non multo post vago & inconstanti fratri suum rediit ingenium: at discedere volentem nil moratus Leobinus, quinquennio ibidem conversatur. Interea dum Franci cum Burgundionibus atrocia gererent bella, monachis ob Francorum metum huc illucque diffugientibus, solus cum altero sene in cœnobio intrepidus mansit. Irruentibus in locum Francis, ad prodendas monachorum, quas extorquere volebant, reconditas reculas, nec minis, nec tormentis adduci potuit. Inde tandem cum duobus fratribus, Eufronio & Rustico, digressus, ad sanctum Avitum reversus, cellarii officium apud eum exercuit. Post ejus mortem cum prædictis sociis in locum Carbonariam dictum secessit, ibique una in singulis cellulis per quinquennium consederunt, parcissimo cibo & aquæ poculo se reficientes. Tantæ ejus virtutes Ætherium Carnutensem episcopum induxerunt, ut eum diaconum ordinaret, ac Brajacensi * monasterio præficeret, cui præfecturæ presbyteri gradum opportunum esse judicavit. XLVII. S. Leobini vitæ compendium. * S. Lubin. * de Brou.

Non multo post tempore ab eodem pontifice ei injunctum est, ut ad sanctum Cæsarium Arelatensem episcopum se conferret, de rebus ad suum profectum pertinentibus eum consulturus. Forte beatus Albinus, tunc Andecavensis antistes,

ANN. CHR. 537.

eadem de causa idem iter aggressus fuerat, maxime ut de incestis nuptiis Cæsarii sententiam exploraret. Sciscitanti cur ambo tantum iter suscepissent, respondit Leobinus, se quidem non aliam ob causam, quam ut, dimisso monasterii sui regimine, apud Lirinum privatus degeret, aliisque subjectus. Consilium improbavit Cæsarius, jussitque ut quantocius ad suos reverteretur, ne eo absente vim regulæ frangerent, & quasi oves sine pastore in direptionem venirent. quod si contigisset, tuæ, inquit, reputabitur culpæ, & omnis eorum iniquitas in tuum redundabit caput. Regressus est itaque Leobinus: sed paullo post mortuo Ætherio, in ejus locum subrogatur, Childeberti regis præmisso, ut tunc mos ferebat, decreto de ejus electione. In episcopatu monastici propositi rigorem indeficienter servavit, sine pompa monachum se, ut antea, demonstrare perseverans. Obiit post annos regiminis duodecim, si qua Carnutensis ecclesiæ tabulis fides, sepultus in suburbana sancti Martini ad vallem basilica. Corpus a Calvinistis in favillas redactum præter caput, quod in Majori-monasterio asservatur. Brajacense monasterium nunc redactum est in simplicem, ut vocant, prioratum, sub titulo sancti Romani martyris: qui prioratus abbatiæ sancti Petri in valle Carnutensi subest: cui adjunctum est opidulum Brajacum *, caput decanatus cognominis. Leobini annus obitus colligitur ex actis concilii Parisiensis tertii, anno ejus sæculi quinquagesimo-septimo celebrati, cui Caletricus ejus successor subscripsit, cum ipse antea Aurelianensi quinto & Parisiensi secundo interfuisset. Cetera ex ejus actis, certe non improbandis, repetere licet.

* Brou.

XLVIII. Albini res gestæ.

Albini mox laudati vitam in litteras retulit Fortunatus tum presbyter, dein episcopus Pictavensis, suumque hac de re libellum Domitiano, Albini post Eutropium in sede Andecavensi successori, nuncupavit. Albinus in pago Venetensi apud Aremoricos *non exiguis parentibus* ortus, decus ex genere acceptum vix adolescens Deo consecravit in monasterio Tincillacensi, & quidem eo fere tempore, quo sanctus pater Benedictus sæculo nuntium remisit. Ab ipso vitæ religiosæ tirocinio jejuniis, vigiliis, orationi, ceterisque virtutibus sic deditus erat, ut jam tum senibus esset exemplo. Ita vero sensus suos in monasterio composuit, ut, si quando in publicum procedere cogeretur, non aliud extra se spectandum curaret, Christum semper præ mentis oculis & in corde habens. Cum esset annorum circiter triginta-quinque, monasterii rector & abbas eligitur. quo in munere per viginti & quinque regiminis annos ita disciplinæ censuram tenuit, ut sub eo peccandi licentia periisse videretur; cum ad eradicanda vitia sollicitus, tum inserendis virtutibus, donisque cælestibus intentus.

XLIX. Tincillacense monasterium.

Quodnam fuerit illud Tincillacense, aliis Cincillacense, monasterium, quove in episcopatu situm, nullus hactenus definire potuit. Ut Andecavensi illud attribuamus, suadet Albini electio in episcopum Andecavensem, tametsi ex Venetensi, ob virtutum splendorem, facile accersiri potuit. Verum id majoris momenti, quod Fortunatus, ex Pictavorum urbe Andecavos profecturus, adiit cœnobium Tincillacense, uti ipse testatur [a] in carmine de itinere suo ad Radegundem & Agnetem abbatissas Pictavenses, quas sic alloquitur.

a Fortunat. lib. II. c. 24.

Nam me digressum a vobis Eomundus amator
Illa suscepit, qua bonitate solet.
Hinc citus excurrens, Cariacæ devehor aulæ:
Tincillacensi perferor inde loco.
Hinc sacer antistes rapuit me Domitianus,
Ad sancti Albini gaudia festa trahens.

Ita hos versus restitui ex optimæ notæ codice Corbeiensi, ante annos octingentos exarato: cum apud Browerum legeretur distinctis verbis, *eo mundus*; & mox, *Tunc Illacensi:* quamquam hoc posterius jam restituerant socii Bollandiani. Ceterum tam ex istius codicis lectione, quam ex variis vitæ sancti Albini codicibus, non dubito quin legendum sit *Tincillacense*, non *Cincillacense*: quod monasterium ut Andecavensi potius quam Venetensi pago, ex quo Albinus oriundus erat, tribuamus, suadet prædictum Fortunati ex urbe Pictavorum iter in urbem Andecavorum. Quippe digressus ab Eomundi hospitio, mox venit ad Cariacam aulam, forte *Carieres* prope

prope Toarcis-castrum *; inde in Tincillacense monasterium, hinc raptus a Domiciano episcopo in urbem Andecavorum; atque adeo tribus aut quatuor diebus hoc totum confecit iter: quod longe prolixius futurum fuisset, si ex Pictavorum urbe Andecavos per Namnetensem & Venetensem pagum accessisset.

ANN. CHR. 537.

* Touars.

L. Albini episcopatus.

Adelphio Andecavorum antistite mortuo, in Albinum eligentium suffragia convenerunt. Pontificis meritum subsecuta miracula comprobarunt. In his, cæco lumen dicitur restituisse, *cum Asiacum monasterium paterna sollicitudine visitaret*; uti & Genomero monacho Tincillacensi. Asiacum duplex invenio, ac utrique adjunctum prioratum, unum Cormeriacensi, alterum Nucariensi monasterio subjectum, sed apud Turones, non apud Andecavos, ad quos prædictum Asiacum pertinebat. Fuerit ergo prioratus ille, *Asé* vulgo appellatus, diœcesis Andecavensis. Jam vero cum in conciliis Arvernensi [a] anni tricesimi-quinti, atque post triennium in Aurelianensi [b] tertio, cui Albinus subscripsit, incestæ nuptiæ penitus damnatæ fuissent, injunctumque episcopis ut examinarent in suo quisque territorio, id est diœcesi, ignorantia an contumacia perpetratæ fuissent, diris in eos qui a se se separari nollent intentatis: cum, inquam, exsequendis hisce decretis Albinus strenue navaret operam, *incestatum nuptiarum*, ait Fortunatus, *exsecrabilis copulationis jura condemnans*: demum quorumdam episcoporum *vi coactus est, ut excommunicatas a se personas absolveret*. Id in quodam concilio in cujusdam præpotentis personæ gratiam factum innuit idem auctor. nam cum Albinus rogaretur, ut eulogias, quas reliqui antistites, ad personam communione suspensam directuri, benedixerant, & ipse signaret in signum redditæ communionis, ait ad sacerdotale concilium: « Etsi ad imperium vestrum ego signare compellor, dum vos Dei causam recusatis defendere, « ipse potens est vindicare. Et quidem, antequam eulogias ejus excommunicata persona susciperet, exspiravit. « Scrupulum sancto antistiti movit hoc factum, de quo mox Cæsarium Arelatensem episcopum consulturus Arelate cum Leobino, ut mox dicebam, adiit. Quid responsi retulerit, non declarat Fortunatus, neque etiam Leobini vitæ scriptor: tametsi uterque istius itineris meminit. Id vero accidit non multo post concilium tertium Aurelianense: siquidem Cæsarius vix quadriennium supervixit. Forte huc revocandus conventus episcoporum apud Andecavos, in vita sancti Melanii [c] Redonensis episcopi memoratus, qui Melanius Albino, aliisque episcopis eulogias in fine synodi dedisse perhibetur. Similem ob causam habita fuit per ea tempora synodus Tullensis, cujus memoriam nobis servavit epistola Mappinii episcopi Remensis ad Nicetium Trevirensem, qui pariter ob damnatas ejusmodi nuptias exagitatus fuerat. Hæc de sancto Albino fusius persequi a nostro instituto non videtur alienum: tum quia is est, qui sanctum Maurum in Andecavensem pagum admisit: tum quia insigni apud Andecavos monasterio, sancti Albini nomine & reliquiis ornato, occasionem præbuit, ut inferius exponemus.

a Conc. Arvern. c. 12.
b Aurel. 3. c. 10.
c Conc. to. 4. col. 1828.

LI. S. Paternus episcopus Abrincatensis.

Leobini æqualis & concivis fuit Paternus * episcopus Abrincatensis, cujus gesta itidem Fortunatus ad posteros transmisit rogatu Marciani abbatis, haud dubie Ensionensis. Hoc monasterium, quod alii Enessionense, alii Ansionense vocant, jam stabat ante sæculum sextum; sed quo auctore, quove tempore cœperit, nobis latet. Sunt qui ejus originem tribuunt sancto Jovino, cujus nomine postea insignitum fuit, uti & reliquiis decoratum. Hunc Maximini Trevirorum episcopi germanum fratrem dicunt recentiores, uti & Maxentium Pictavensem. tametsi in actis beati Maximini a Lupo abbate editis, solus Maxentius Maximino frater adscribitur. Situm est monasterium prope Marnas, vicum pagi Mirabellensis, prope Toarcium * opidum, inter duos amnes, Thoedam * & Divam, qui in Ligerim devolvuntur. Principio duplex istic erat cœnobium: unum [d] in vertice montis sub titulo sancti Johannis-Baptistæ; alterum sancti Petri versus orientem. Præter has majores basilicas aliæ duæ minores erant, nempe sancti Johannis Evangelistæ ad austrum, & sancti Christophori martyris, ubi primitus sancti Jovini corpus humo conditum fuit. Hæc penitus jam dudum eversa est, ac pæne etiam jacet sancti Petri basilica, superstite una sancti Johannis Evangelistæ ecclesia post varias clades & eversiones, cum monasterio, quod modo sancti Jovini * de Marnis a vicino Marnarum vico appellatur. Nullum ejus loci abbatem invenimus ante Leonegisilum, a quo Generosus ejus postea successor, monasticum habitum suscepit. Hic est Generosus abbas, qui Paternum in Ensionense monasterium admisit, vixdum adolescentem, Pictavis ortum, & a

* S. Patier.
* Touars.
* le Toué & la Dive.
d Act. sæc. 1. Bened. p. 688. &c.
* S. Jouin de Marnes.

ANN. CHR. 537.

Julitta matre nobili piissime educatum. Is a primis vitæ monasticæ rudimentis cellario præpositus, in ipso primo gradu dedit indicium futuræ dignitatis. Parentum viciniam & consuetudinem ægre ferens, cum Scubilione *ejusdem cellulæ*, id est cœnobii, monacho in Constantinum Neustriæ pagum se recepit, uno secum delato psalterio. Necdum pallium monasticum gerebat Paternus, quod forte nonnisi provectioribus ætate ac virtute monachis concedebatur. Scubilio vero jam emeritus, cum illud gestaret, *ad fratrem suum sibi coæquandum suum dimisit pallium.* Sic apud Græcos monachi distinguuntur in ordines tres, novitios, perfectos seu professos, & perfectiores, qui suis quique distincti vestibus. Novitiorum est tunica, cingulum & pileus: perfectorum pallium: perfectiorum cuculla. Atqui tamen Paternus jam tum votis adstrictus erat, tametsi necdum gestabat pallium. quo nomine nescio an cuculla designetur a Fortunato. Cum vero ambo in quamdam insulam, majoris solitudinis causa, vellent secedere; vir quidam religiosus, Amabilis nomine, eis auctor fuit, ut apud Sesciacum consisterent ad expurgandum fanum, ubi profanæ superstitionis sacra exsecranda etiam tum incolæ frequentabant. Hinc antrum montis proximi ad habitandum eligunt, ut ad fanum adventantes a nefario cultu compescerent. Res pro votis successit, non sine fremitu & repugnantia hominum insanis ritibus addictorum.

Scubilio ejus socius.

LII. Alii discipuli.

Paterno & Scubilioni adjuncti sunt nonnulli discipuli, quorum primus fuit Witherius. Paterni supra ceteros rigidior vitæ ratio erat. Huic pro cibario nihil aliud præter panem & aquam, atque olera sale condita. Lectulus nullus, nulla lectaria: sola ei vestis cum cilicio per noctem, sicuti per diem. Conspectum virorum, nedum feminarum, penitus respuebat. Id genus vitæ austerioris, *quod supra propositum regulæ erat*, Generosus abbas, post triennium ad requirendos discipulos, bene pro Christo fugitivos, istuc fama vulgante profectus, temperari jussit, dato mandato, ut *cellulas, quas ipse construxerat*, id est monasteria, *in carro* certis vicibus visitaret. forte quod præ debilitate virium equo incedere non posset. nam monachos, quantumvis severiores, equis non raro, ubi foras progredi cogebantur, usos fuisse, multis exemplis probare in promtu est. Non tulit Leontianus Constantiensis antistes, ut Paternus ad pristinum monasterium reverteretur. atque ut eum suæ diœcesi strictius obligaret, diaconum, ac mox presbyterum ordinavit. Unum Scubilionem extorquere potuit Generosus, quem etiam postmodum ad Paternum redire permisit. Ex illa demum spelunca, veluti ex quodam alveario, probatissimorum examina monachornm prodierunt, per circumpositas dispersa civitates, Bajocas, Cenomannos, Abrincas, & Redones Aremoricæ urbem: quibus in locis monasteria, Paterno auctore, accreverunt.

LIII. Paternus abbas.

a *Fortun. lib.* 3. *c.* 20. & *lib.* 7. *c.* 23.

Nonnullis videtur is esse Paternus abbas, ad quem exstant versus [a] Venantii Fortunati. quod facile concederem, nisi temporis ratio repugnaret. At Paternus longe ante desiit esse abbas, quam ex Italia in Galliam accederet Fortunatus, qui nec eum viventem in Gallia episcopum videre potuit, mortuo quippe Paterno biennio ante Fortunati in Galliam adventum. Jam septuagenarius raptus est ad sedem Abrincatensem in locum Ægidii, qui anno ejus sæculi unde-quinquagesimo subscripsit concilio quinto Aurelianensi, obiitque post tres admodum annos. Mirum est, Scubilionem, qui Paterno tantopere addictus erat, eidem episcopo non adhæsisse, adeo ut solitudinem suam tam sanctæ atque amicæ consuetudini præferret. Annum in episcopatu tertium-decimum agebat Paternus, cum ecce altera die paschæ, fratres Sesciacenses visitare cupiens, in morbum incidit, eodemque tempore Scubilio in cœnobio Maudanensi. Nuntios ad se invicem simul dirigunt, ut priusquam e sæculo discederent, mutua præsentia fruerentur. Ibat Scubilio a Paterni nuntio admonitus: sed, *brachio maris opposito*, non potuit nocturno tempore transfretare. Interim cum viri sancti a se se trium millium spatio distarent, eadem nocte ambo pias animas emiserunt ad Christum [b] anno ejusdem æræ sexagesimo-quinto. Eodem etiam tempore Lauto Constantiensis episcopus, qui morienti Scubilioni adfuit, & Lascivus, ut videtur, Bajocensis, hic Paterni, ille Scubilionis exsequias curarunt, & utrumque apud Sesciacum sepulturæ mandarunt. Sic uno eodemque momento mortuis, eodem etiam suprema funeris persoluta. Visuntur hodie quoque amborum cenotaphia in vico sancti Paterni * diœcesis Constantiensis, haud procul a Grandi-villa opido ad oram Oceani, ubi situm fuisse videtur monasterium Sesciacense, jam du-

b *Acta sæc.* 1. *Bened. p.* 153.

* *S. Pair.*

dum penitus excisum. Locum possidet abbatia sancti Michaëlis in monte Tumba ex dono Richardi secundi ducis Nortmannorum. Istic anno sexcentesimo septuagesimo-quinto supra millesimum sancti Gaudi episcopi Ebroïcensis corpus inventum est. De Maudanensi monasterio non improbanda est conjectura Arturi in Neustria pia, id esse Maduinense, diœcesis itidem Constantiensis, cujus loci abbas fuit sæculo nono sanctus Odobertus. Tantum de Paterno & Scubilione, qui ambo fastis sacris adscripti sunt ad diem Aprilis sextum-decimum. Generosus abbas, is qui utrumque in monasterium Ensionense admisit, ibidem colitur decima die Julii, itidemque in vicino prioratu, ab ejus nomine appellato. ANN. CHR. 537.

LIV. Concilium Vasense de scholis.

Per decem annos, quibus hic liber continetur, primum in conciliis occurrit Vasense * secundum, Decio juniore consule, id est anno ejus sæculi undetricesimo, habitum, præside Cæsario episcopo Arelatensi. Concilii canon primus nos docet, magnam tunc temporis fuisse scholarum penuriam, nec in majoribus passim ecclesiis hoc institutum viguisse: quandoquidem patres jubent, ut omnes presbyteri, « qui sunt in parochiis constituti, secundum consuetudinem, quam per totam Italiam « salubriter teneri cognoverant, juniores lectores, quantoscumque sine uxore habue- « rint, secum in domo sua recipiant, quos, ut boni patres, spiritaliter instituant in « psalmis, lectionibus divinis & in lege Domini, ut sibi dignos successores provideant. « Non mirum itaque si in monasteriis, ubi ejusmodi vigebat institutio, externi etiam nonnumquam alerentur. qualis fuit ille Meroveus, Chilperici regis filius, qui a patre tonderi jussus, in monasterium Aninsulense missus fuit, ut ibi ecclesiasticis regulis informaretur. In secundo canone præcipitur, ut presbyteri, quibus eo in « concilio per omnes parochias verbum Dei prædicandi facultas datur, si per se se « id exsequi non valeant, saltem ipsi curent, ut sanctorum Patrum homiliæ a diaco- « nis recitentur. *Si* enim *verba*[a] *Domini, & prophetarum, sive apostolorum a presbyteris* « *& diaconibus recitantur: Ambrosii, Augustini, seu & parvitatis meæ*, inquit Cæsarius, *aut quorumcumque sanctorum a presbyteris & diaconibus quare non recitentur?* Ita Cæsarius, qui huic concilio interfuit, & homilias suas, cum ipse non posset, per presbyteros & diaconos prædicari curabat. Quin etiam novas quandoque homilias ab aliis in ejusmodi usum condi curabant episcopi, quales sunt homiliæ [b] Abbonis sæculo nono monachi sancti Germani apud Parisios, quem Froterius Pictavensis & Fulradus Parisiacensis compulere ad cudendas id genus homilias *ad utilitatem simplicium clericorum*, qui eis ad prædicandum populo uterentur.

* de Vaison.

a *Cæsarii vitæ lib. 1. n. 31. lege Præfat. in to. 5. S. Augustini.*

b *Spicil. to. 9. p. 79. &c.*

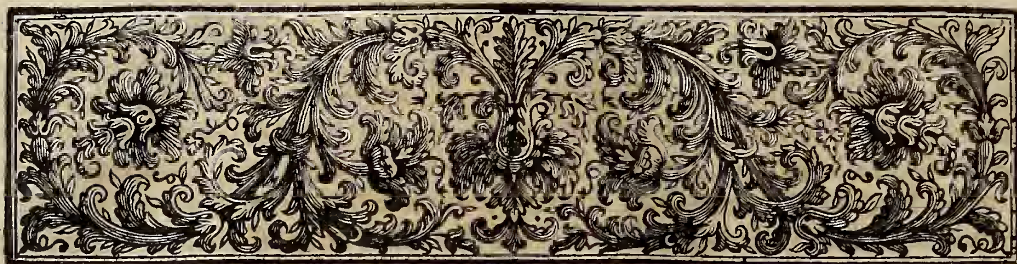
LV. Toletanum II. de pueris clericis.

Concilium Toletanum secundum, habitum anno quinto Amalarici regis, id est biennio post Vasense, de pueris rem definit, ecclesiasticis regulis magis accommodatam: nempe ut hi, quos voluntas parentum a primis infantiæ annis clericatus « officio manciparit, mox ut detonsi, ac ministerio ecclesiastico contraditi fuerint, « in domo ecclesiæ, sub episcopali præsentia, a præposito sibi erudirentur ad deci- « mum-octavum ætatis annum, quo facultatem haberent vel cælibatum, vel conju- « gium eligendi. «

LVI. Aurelianense II. de epistoliis.

Unum observo in concilii Aurelianensis secundi canone tertio-decimo, ut abba- « tes, martyrarii, reclusi, vel presbyteri *apostolia* dare non præsumant. ubi *epistolia* « legendum esse monet vir claræ memoriæ Carolus Cangius, idque probat ex canone sexto concilii secundi Turonensis, quo statuitur, ut nullus clericorum vel le- « vitarum *epistolia* facere præsumat. quod de litteris pacificis seu communicatoriis in- « telligendum est, quæ foras profecturis in signum communionis dabantur ab episcopis.

ANN. CHR. 538.

ANNALES ORDINIS S. BENEDICTI.

LIBER QUARTUS.

Ab anno Christi 538. ad annum 542.

I. Belli Gotthici causa & effectus.

AM toti Italiæ suprema clades ex Gotthico bello imminere videbatur, jam omnia tumultu & armorum strepitu permiscebantur, jam denique gravissima fames Campaniæ, immo universæ pæne Italiæ incumbebat: cum Benedictus, malorum omnium aut testis, aut præscius, cum præsentibus remedium aliquod afferre conabatur, tum ex futurorum prænotione se suosque, immo & hostes ipsos ad recta consilia flectebat, aut animabat. Et quia hæc omnia ex bello Gotthico, tamquam ex fonte orta sunt, paucis ejus originem ac progressum juvat exponere. Postquam Odoacer rex Herulorum, atque Italiæ invasor, pulso qui eum auxilio acciverat Augustulo imperatore occidentis, rex Italiæ acclamatus fuerat; atque ipse a Theodorico Ostrogotthorum rege Italiæ regno & vita spoliatus fuerat; Italia ipsa in summa rerum tranquillitate sub Theodorico per annos fere triginta-tres versata est. Verum, cum eo exstincto Amalasuenta filia, ob immaturam Athalarici filii sui ætatem, omnia pro arbitrio suo regeret; in odium tandem Gotthorum incurrit, & Athalarico filio impubere mortuo Theodahatum suffecit, cum eo, ut ipsa sub illo, non secus ac sub filio suo, regnaret. Conditionem accepit, sed non diu servavit Theodahatus: immo Amalasuentam, de fuga sua in Græciam cogitantem, in insulam conjecit lacus in Tuscia Vulsiniensis, eamque paullo post impie necari jussit. Hoc comperto, Justinianus augustus Amalasuentæ necem armis persequi maturavit, & Francorum reges ad affinis suæ mortem communibus armis vindicandam perpulit. Hinc Mundus in Dalmatiam, Belisarius in Siciliam missi, initium dederunt internecino illi bello, quod Justiniani imperii anno nono, Christi Domini quingentesimo tricesimo-quinto cœptum, Gotthicæ in Italia dominationi finem post annos septemdecim imposuit, atque maximarum ibidem calamitatum causa fuit. Theodahato, primam belli molem segniter sustinenti, Vitiges a Gotthis altero incœpti belli anno suffectus, post triennium a Belisario in obsidione Ravennæ captus, locum fecit Hildobaldo, moxque Hildobaldus Ararico: quem a Gotthis ipsis cæsum excepit Totilas anno Gotthici belli septimo desinente. Eo demum, cum regni annum undecimum ageret, victo, & per Narsetem interfecto, Teias a Gotthis subrogatur, sub quo Gotthorum in Italia regnum penitus excisum est anno ejus sæculi quinquagesimo-secundo. Sic Justinianus in regnum Italiæ restitutus postliminio est, idque retinuit Justinus ejus

ſucceſſor uſque ad Langobardorum invaſionem, de qua in conſequentibus agendum. ANN. CHR. 538.

II. Famis tempore quid S. Benedictus egerit.

Anno ejuſdem belli quarto tanta frugum inopia Italiam afflixit, ut alii panem e glandibus commolitis confectum eſitarent, unde magna eiſdem pernicies contigit; alii ſe ipſi conficerent, alii denique alios interfectos abſumerent; nec defuerint matres, quæ, famis impotentes, rabiem ejus in proprios liberos exercuerint. Huc referendum id quod de ſancto patre Benedicto ſcribit [a] Gregorius, nempe cum fames Campaniæ, in qua ſitum fuiſſe Caſinum diximus, incolas ad ſummam egeſtatem adduxiſſet, jamque tritico in Benedicti monaſterio deficiente, panes omnes ad quinque conſumti eſſent; fratres inopiæ metu perculſos ac contriſtatos fuiſſe, eorumque timiditatem *modeſta increpatione* beatum Patrem correxiſſe, ac certa divinarum promiſſionum fiducia relevaſſe. Cur de panis, inquiens, inopia « animi veſtri triſtitia dejecti ſunt? Hodie quidem minus eſt, ſed craſtina die abun- « de habebitis. Et quidem ſequenti die ducenti farinæ modii ante fores *cellæ* ſeu monaſterii inventi ſunt: ſed per quos, Deo providente, iſtuc delati fuerint, hactenus fuit incompertum. Hoc miraculo recreati fratres, Deo gratias ex animo retulerunt, didiceruntque jam de abundantia, nec in egeſtate ipſa, dubitare, dum juſtitiam Dei ejuſque regnum, ut par eſt, præ omnibus quærerent. Sic exhauſta fuit aliquando Benedicti ſubſtantia, fides numquam.

a Greg. lib. 2. Dial. c. 21.

Eodem tempore alia duo acciderunt, quæ idem Gregorius [b] etſi ex ordine non commemorat, continenter tamen facta fuiſſe ſatis declarat. Nimirum cum hæc alimentorum inopia Campaniam affligeret, quidam ſubdiaconus, Agapitus nomine, magnopere ab ipſo poſtulavit, ut ſibi nonnihil olei daret. Mox vir Dei, qui nihil ſibi reliqui in terra volebat reſervare, ut omnia cum fenore in cælo recuperaret; quidquid olei in exiguo vaſculo ſupererat, petenti dari juſſit. Res dictu parva: ſed quam inopia fecerat argumentum ingens caritatis. Verum, quemadmodum œconomis non raro contingit meticuloſos eſſe, & humanæ plus induſtriæ, quam divinæ miſericordiæ confidentes; monachus, qui cellarii curam habebat, jubentis quidem verba excepit, ſed ea exſequi diſſimulavit. Poſtea vero inquirenti an id dediſſet, rem ut erat faſſus eſt; aïens, ſi iſtud tradidiſſet, nihil omnino fratribus ſuperfuturum. Tunc vir Dei indignatus, aliis præcepit, ut hoc ipſum vas vitreum cum oleo per feneſtram abjicerent, ne in *cella*, id eſt in monaſterio, aliquid per inobedientiam remaneret. Nec mora id factum. At cum præcipitium ingens ſub ipſa feneſtra ſaxorum mole exceptum pateret; vas quidem vitreum in ſaxa decidit, ſed omnino illæſum, atque integrum cum oleo reſtitit. Benedictus vero ſtatim id ad ſe referri, atque, ut erat integrum, petenti tribui præcepit. Sub hæc ne ad commonendos fratres tam præclaræ occaſioni deeſſet, convocatis omnibus inobedientem monachum coram increpuit, & contumaciam ei ſuam atque infidelitatem exprobravit. Continuo cum fratribus ſe ad orandum proſtravit, ipſo in loco, ubi dolium oleo vacuum erat. Cumque vir ſanctus orationi inſiſteret, tanta olei copia dolium implevit, ut ejus operimentum oleo excreſcente efferretur, oleumque ipſum redundaret in pavimentum. Tunc diffidentem inobedientemque fratrem pluribus admonuit, ut fidem habere diſceret, atque humilitatem. Is vero ſalubriter inde pudefactus, & cum eo fratres omnes experimento didicerunt, nequaquam divinæ providentiæ diffidendum, nec magiſtri ſui juſſionibus repugnandum, quando tanto cum fenore caritati ejus Deus vicem rependiſſet. Eadem caritas fecit, ut pro duodecim denariis, quos a paupere debitore durus quidam exactor repetebat, tredecim divinitus, cum in monaſterio nulli eſſent, Benedictus obtineret, atque debitori ad perſolvendum debitum erogaret, ut Gregorius [c] a Peregrino monacho reſcivit. Sic fide ſua vir ſanctus, quaſi communis quidam fons, & dantibus, & accipientibus profluebat.

b id. c. 28. & 29.

c Greg. lib. 2. Dial. c. 27.

III. Caſſiodori ſeceſſus Schyllacium, Romani in Galliam.

Inter has Italiæ ærumnas, cum plurimi alio ſalutem quærerent, Caſſiodorus, ex conſule & præfecto-prætorio, poſt adminiſtratam ſub Athalarico, Theodato & Vitige Gotthorum regibus rempublicam, nuntium ſæculo remiſit, condito apud Schyllacium Calabriæ urbem Vivarienſi monaſterio, uti fuſius infra dicturi ſumus. Romanus vero monachus, is qui Benedictum principio in ſpecu Sublacenſi aluerat, in Galliam acceſſiſſe, atque apud Fontem-Rogi, diœceſis Autiſiodorenſis vicum, tumultuario opere monaſterium conſtruxiſſe traditur. Diſtat hic locus ſex leuearum

* Dreuë. intervallo ab urbe Autissiodoro ad austrum, ubi nunc Drogia * opidulum cernitur.

ANN. CHR. 539.

IV. Johannis abbatis Reomaënsis obitus & miracula.

Non longe hinc abest cœnobium Reomaënse, cujus auctor & primus abbas Johannes, de quo superius mentio facta est, e vivis excessit, cum annos fere centum ac viginti attigisset, sensibus nihilo minus atque animo integer. Inerat in eo virtutum omnium series & ornamentum. Mens modulo contenta suo, nec umquam turpi lucro dedita, semper sibi constans & eadem. Jocos non minus, quam obscœna dicta vitavit. Sollicitudinem rerum temporalium numquam, vix rerum necessariarum curam admisit. Id vero in primis curabat, ut discipuli his imbuerentur disciplinis, in quibus ipse ab ineunte ætate exercitatus, ad culmen perfectionis evaserat. Naturæ tandem concessit quinto kalendas Februarii, anno quingentesimo duodecimo, secundum calculum Victorii, qui cyclum suum exorsus est ab æræ christianæ vicesimo-octavo. Sepultus est vir sanctus *haud procul a cœnobio*, id est basilica, ita enim *cœnobii* vocabulum in his actis non semel usurpatur: sed intra *terminos monasterii*, donec ejus corpus in basilicam illatum est a Leopardino, qui quartus post eum abbas locum rexit. Primus quippe ab illo abbas fuit Silvester, & ipse inter sanctos habitus; dein Mummolus, cognomento Bonus; tum Leopardinus, qui primam sancti Johannis translationem fieri curavit. Alterius auctor fuit Betto Lingonensis antistes Carolo Magno imperante: ne quid dicam de tertia, cum nempe sacrum beati Johannis corpus, ob Nortmannorum infestationes, confugii causa, in opidum Sinemurum * delatum est. Johannis memoria celebris est in antiquis martyrologiis ad quintum kalendas Februarii: quo die Hicanis a Notkero vocatur.

* Semur.

Res ab eo gestas primus scriptis excepit Reomaensis anonymus ejus discipulus, easdemque politiori ac prolixiori stilo exornavit Jonas abbas, beati Columbani discipulus, rogatus a Reomaënsibus, cum ad eos divertisset anno tertio Chlotarii junioris, ut suo loco dicturi sumus. Libello de Johannis vita alterum subjecit de ejus miraculis dialogi modo, interlocutore Læto diacono: tertium adjunxit anonymus quidam, qui sæculo nono vixit. In dialogo meminit Jonas Secundini Patricii, qui cum epistolam a Johanne in gratiam cujusdam pauperis scriptam proculcasset, magnis doloribus vexatus est; sed facti pænitens sospitatem recepit. Subdit Lætus germani sui Fidamioli receptam ex quartana febre sanitatem. Is videtur esse Lætus monachus, qui Johannis epistolam ad Secundinum detulit. Cum ergo interlocutor a Jona, qui longe serius vixit, inducitur, id fit oratorio more.

V. Silvester ejus successor.

In fine laudat Jonas Silvestrum abbatem, quem Johannes ipse vivens successorem suum designaverat. Is & religionis forma, & regulæ accurata disciplina vestigiis magistri incedens, longo tempore floruit, Chlothario atque Childeberto acceptissimus *ob meritum sanctitatis*. Huic clericus quidam, quem contractio nervorum & manuum debilitas gradiendi & operandi impotem reddebant, oblatus, olei perunctione a Silvestro pedum agilitatem, a beato Germano Parisiorum episcopo manuum usum recepit. cujus rei meminit Fortunatus in libro de vita beati Germani. Obiit Silvester septimo-decimo kalendas Maii, sepultus in basilica sancti Johannis. Hæc ex Jonæ dialogo.

VI.

In subsequenti libro miraculorum duo tantum observare sufficiat, nempe quoddam pænitentiæ genus, quod homicidis, aliisque ejusmodi facinorosis hominibus antiquitus imponi mos erat, ut ferreis vinculis eorum brachia, quandoque etiam venter constringerentur: sicque palabundi vagari sinebantur. Alterum, feminis olim in monachales ecclesias negatum fuisse aditum. Id etiam ad viros extendebat Johannes noster, ut superius observatum: sed cum hæc severitas postea remisisset;

Feminis negatus in basilicas monasticas aditus.

» processu temporis, ait scriptor miraculorum alter, ejus loci fratres religioso sancive-
» re consilio, atrium cœnobii, id est ecclesiæ, a frequentia feminarum perpetuo coër-
» cere; regulari professioni non integrum fore arbitrantes, muliebri frequenter vel
» adspectu insuescere, vel alloquio implicari. Unde quædam pagi Reomaënsis mulier, oculorum usu destituta, per dies quam plures limina basilicæ subire prohibita, cum ad prospectum monasterii aliquando accessisset, fusis precibus adepta est, quod cupiebat, experta Johannem beatissimum absentum etiam votis adesse. Multa hujusce interdicti exempla occurrunt in actis Sanctorum nostrorum, quæ in præfationibus nostris retulimus. Insigniora quædam huc afferre juvat. In monasterio Floria-

censi id *ex antiqua consuetudine* jam tempore Adrevaldi monachi sancitum erat, idque unum mulieres, junctis spectabilium virorum precibus, ab abbate & monachis extorquere potuerant, ut ad venerandas sanctorum reliquias, extra portam monasterii, in loco nemoribus consito tentorium extenderetur, ubi sacræ reliquiæ certis dominicis diebus depositæ, communi venerationi exponerentur. Eodem tempore, id est sæculo nono, Castrenses monachi, teste Aimoino, non illo Floriacensi, sed Pratensi sancti Germani, cum sancti Vincentii martyris reliquiæ istuc allatæ fuissent, sanctum corpus servandum, venerandumque in ecclesia beatæ Mariæ *ante ipsius cœnobii portam* collocaverunt ob mulierum frequentiam, quibus monasterii ipsius aditus, adeoque principis basilicæ, *ex antiqua Patrum ejusdem loci consuetudine* denegabatur. In nonnullis figebatur crux longiuscule a forinseca monasterii porta [a] in signum, quousque uterque sexus admitti deberet. quale signum etiam nunc visitur in eremo Camaldulensi. Hinc apud Cluniacenses prope monasterium exstabat [b] oratorium, ubi nobilissimæ mulieres causa orationis recipiebantur. Eadem etiam disciplina viguit ab ipsis primordiis in cœnobio Fuldensi, ut patet ex actis sanctæ Liobæ abbatissæ, cui uni licebat Fuldensem ingredi basilicam ex concessione sancti Bonifacii popularis & consanguinei sui. Perseverabat eadem lex principatu Friderici primi imperatoris, cognomento Ænobarbi, qui ingressu ejusdem basilicæ abstinuit, propterea quod *regina*, id est imperatrix, *in comitatu ejus erat*. Interdictum istud violare non ausus est Johannes Merlavius abbas, nisi prius obtento diplomate Bonifacii papæ noni. tametsi id impune non tulit, Fuldensi basilica fulmine tacta post triduum, quam salubris hæc severitas emolliri cœpit. Idem in cœnobiis Lindisfarnensi apud Anglos, in Elnonensi, Sithiensi & Stabulensi apud Belgas, in Romano sancti Pauli, aliisque permultis, ne dicam omnibus, usus primis illis purioris ævi temporibus obtinebat, atque adeo in ipso nostri ordinis principe monasterio Casinensi, ut initio libri sequentis observabimus. Quin Turonici basilicæ Martinianæ canonici eam, quam a monachis acceperant, disciplinam, etiam abjectis monasticis institutis, per multos annos retinuerunt, uti perspicuum est ex epistola [c] Leonis papæ septimi ad Hugonem abbatem. Ex communi illa monasteriorum lege factum est ut Cartusienses & Cistercienses ab ipso suæ institutionis initio hanc disciplinam instauraverint, uti & Grandimontenses. quod sanctus Stephanus hujus ordinis auctor in regula sua præscripsit. Excipiebantur nihilo minus ab illa severitate festa nonnulla, puta dedicationis; sed & sollemnes illi ritus, quando pueri Deo ab utroque parente offerebantur. Hæc dixerim, non quo disciplinam illam in monasteriis nostris restitui posse putem: sed ut majorum nostrorum exemplo admoneam fratres nostros, ut saltem chori sui interiores, quoad licet, aditus prohibeant a sæcularium hominum tumultu & frequentia, nedum a mulierum ingressu, quæ utinam ad ipsos etiam sacri altaris gradus aliquando non obreperent impune! Laudanda in primis hac in re Lætiensium nostrorum religio, qui laïcos homines non modo in chorum ecclesiæ suæ non admittunt, sed ne quidem in monasterii claustra interiora, uti oculis quondam nos ipsi conspeximus.

ANN. CHR. 539.

a Act. Sæc. 4. parte 1. p. 551.

b Act. Sæc. 5. p. 163.

c Spicil. to. 2. p. 375.

VIII. Homicidarum pænitentia.

Altera de homicidarum pœna observatio petitur ex eodem libro de miraculis sancti Johannis abbatis, ubi quidam ob admissum facinus ferreis vinculis constrictus, cum varia sanctorum oratoria perlustrando, atque unius brachii nexu solutus fuisset, alterius etiam ad sancti Johannis tumulum relaxationem obtinuit. Id genus pænitentiæ ab episcopis & presbyteris non raro imponebatur ob crimina graviora, maxime ob homicidium. neque enim quovis tempore pœna capitis plexa est hominis cædes. Quippe *consuetudine antiqua*, ut legitur in libro nondum « edito de miraculis sanctorum Floriani & Florentii, in partibus Franciæ interio- « ris mos inoleverat, ut quisquis propinquiorem sibi gladio peremisset, & postea « pænitentia ductus, ad pontificem crimen admissi facinoris detulisset; ipso decer- « nente pontifice, ex ejus gladio ferrei nexus componebantur, & collum homi- « cidæ, venter, atque brachia constringebantur ex ipsis ferreis vinculis: sicque ex « propria patria pellebatur, peregrinari coactus Romam, dein per diversa sancto- « rum loca, quousque divina pietas eadem vincula resolvisset. Deinde exemplum « affertur cujusdam clerici, nomine Amelii, qui ob necatum avunculum ab Are- « tario Trajectensi episcopo hoc judicium subierat: at solutus meritis sancti Florentii, «

AN. CHR. 539. » absente abbate, obnixe obtestatus est fratres, ut ex nomine abbatis deprecato-
» riam epistolam eidem episcopo, a quo in pœnitentiam missus fuerat, scriberent,
» ut eum in sua parochia reciperet: ut quem divina benignitas ac meritum sancti
» Florentii visibilibus solvisset vinculis, ipse quoque interioribus sua pontificali au-
» ctoritate eumdem omnino absolutum declararet. Infinita propemodum id genus exempla alibi occurrunt. Ubi memoria subit consimilis facti, quo Constantinus Magnus cum Veronenses subactos in vincula tradere vellet, ex gladiis eorum gemina aptari claustra præcepit. Verum tamen Carolus Magnus ejusmodi pœnas haud probavit. unde in Capitulari Aquisgranensi [a] statuit, ut *isti nudi cum ferro,*
» *qui dicunt se data sibi pœnitentia ire vagantes,* deinceps vagari non sinantur. me-
» lius quippe videri, ut, si quod capitale crimen commisissent, in uno loco perma-
» nerent laborantes, & canonicam pœnitentiam agentes. Non tamen continuo hæc consuetudo cessavit, ut constat in primis ex Aimoini libro secundo de miraculis sancti Germani Parisiorum episcopi, ubi cuidam ob interfectam matrem, causa pœnitentiæ ferri circulum in brachio jam dudum gestanti, ad tactum sacri feretri, ilico ferrum e brachio dissiliit. Idem ritus etiam in Anglia vigebat, testante Wolstano in versibus de miraculis sancti Swithuni episcopi Wintoniensis: qui versus quoque, quamquam scabrosi & impoliti, ad illustrandam antiquitatem repudiandi non sunt.

a Sirmond. to. 2. Conc. p 154 c. 79.

Contigit interea quemdam patrasse reatum.
Nam occidit proprium crudeli morte parentem.
Unde reo statim præcepit episcopus urbis,
Ferreus ut ventrem constringeret acriter omnem
Circulus, & similem paterentur brachia pœnam;
Continuosque novem semet cruciando per annos,
Atria sacrorum lustraret sæpe locorum;
Viseret & sacri pulcherrima limina Petri,
Quo veniam tantæ mereretur sumere culpæ.

Quin etiam Romæ id genus pœnitentiæ a pontifice imponebatur: cujus rei unicum exemplum afferam, sane luculentum. Fuit qui fortuito casu [b] germanum suum injecto scalpello occideret; & is diaconus erat Spoletinus. Facti horrore commotus, consilio accepto perrexit ad papam, ut ab eo pœnitentiam acciperet. Exposito crimine, pontifex *jussit illum ligari per collum & brachia, sicut in lege parricidarum censetur,* mandato imposito, ut loca sancta circuiret, Deum omnipotentem pro suo reatu deprecaturus. Romæ lustratis sæpius sanctorum apostolorum basilicis, admonitus in Britanniam-minorem accessit ad Rotonense * monasterium, ubi ad reliquias sancti Marcellini papæ, evangelio super eum lecto, vinculorum solutionem cælitus impetravit. Longius jam progressum piget omittere insigne in eam rem factum [c] Frotmundi, viri inter Francos nobilissimi, qui una cum fratribus, ob cæsum patruum suum, & is sacerdos erat, pœnitentia ductus perrexit ad palatium regis Lotharii, episcopos consulturus, quidnam ad expiandum facinus agere deberent. Episcopi vero *jusserunt fabricare catenas ferreas, & ligare eos per lumbos & brachia strictim: ut sic loca sancta circuirent in cinere & cilicio.* Romam profecti, ibidemque morati per multos dies ad frequentandas ecclesias, cum epistola Bonifacii, Romanæ sedis invasoris, loca sancta Jerosolymis semel & iterum adierunt; tum Ægyptum & vastas Ægypti solitudines, ubi monachi consistebant; ad hæc Africam ad visitandum sepulcrum sancti Cypriani, *qui secundo miliari* ab urbe Carthaginis *juxta mare* tum requiescebat. Demum post peregrinationis annos octo, in eodem Rotonensi monasterio per sanctum Marcellinum, vinculis disruptis, liberati sunt. Idem porro pœnitentiæ modus adhuc in usu erat sæculo undecimo, cujus rei exemplis [d], ne longior sim, referendis supersedeo.

b Acta Sæc. 4. parte 2. p. 215.

* Redon.

c ibid. p. 219.

d ibid. p. 401.

ANN. CHR. 541.

VIII. S. Benedictus rusticum solvit.

HOc loco venit in mentem consimile exemplum, quo sanctus Benedictus rusticum quemdam loris ligatum solo adspectu solvit. Rem sic narrat [e] Gregorius. Gotthorum quidam, Zalla nomine, Arianus, Totila rege, cum contra catholicos immanissime

e Greg. c. 31.

immanissime sæviret, prædæ & rapinæ inhians, obvium rusticum diris tormentis vexare non desinebat, ut ab eo, si quid haberet, extorqueret. Victus pœnis rusticus, se res suas omnes Benedicto patri consignasse, per speciem redimendi temporis ac supplicii asseruit. Mox Zalla ejus brachia loris validissimis adstringens, se præcedere ad Benedictum jussit. Hunc vero cum ad ingressum monasterii sedentem ac legentem offendissent, subsequenti ac sævienti Zallæ rusticus: En, ait, de quo tibi dixeram, Benedictus pater. Tum Zalla feroci illo animo, torvisque ac minacibus oculis vociferari: Surge, surge, & res istius rustici tibi commissas quantocius redde. At Benedictus tantisper a lectione oculos in utrumque avertens, mox ut ad rustici brachia oculos deflexit, miro modo, tanta celeritate lora dissoluta sunt, quanta nulla hominum industria dissolvi potuissent. Adeo verum est quod hujus facti occasione dixit sancta Hildegardis, nullum vel leviorem oculorum nutum in Benedicto virtutis expertem fuisse. Ad tantæ vim potentiæ tremefactus Zalla, in terram corruit, & cervicem illam sævitia & superbia rigidissimam ad sancti Patris pedes inclinans, ejus se orationibus commendavit. At vir sanctus a lectione minime surrexit, sed cibo refectum, atque ut mitius in posterum ageret, admonitum dimisit.

ANN. CHR. 541.

IX. Mortuum excitat.

Hæc sane arguunt, quanta Benedictus apud Deum potestate valeret. quod maxime probat mortui pueri facta per eum excitatio. Rusticus alter, auditis viri sancti factis admirandis, defuncti filii sui, quem summopere lugebat, corpus ad monasterium attulit, tum, cum vir sanctus ad agrestem laborem cum fratribus egressus fuerat. Revertenti occurrit mæstissimus rusticus, & insanienti similis, viso Benedicto, iterata voce clamare cœpit, filium suum ut sibi redderet. An vero, infit Benedictus, filium tuum tibi abstuli? At ille: Mortuus est, veni, excita eum a mortuis. Quo audito, vir Dei mærore affectus dixit: Recedamus hinc, fratres. Talia quippe opera nostra non sunt, sed sanctorum apostolorum. Rusticus vero plus suo dolore, quam hac repulsa tactus, juravit se non recessurum, nisi suum sibi filium viventem restituisset. Victus tandem Rustici dolore & improbitate vir sanctus, ad mortuum, qui ad portam monasterii jacebat, accessit; tum flexo genu super corpusculum infantis incubuit, moxque erectus, elatis in cælum palmis, in hunc modum precatus est: Domine non respicias ad peccata mea, sed ad fidem hujus ho- «
minis, qui filium suum ad vitam revocari rogat, & restitue in hoc corpusculum «
animam, quam abstulisti. Vixdum completa oratione, sensim revixit puer, quem «
manu apprehensum patri viventem atque incolumem Benedictus restituit, sanctos hoc in facto imitatus, qui [a] operantur ut justi, loquuntur ut peccatores.

a *Chrysost. de Spiritu-sancto.*

X. Dæmonem alapa fugat.

b *Gregor. c.* 30.

Non mirum si dæmones eum revererentur, cui mors ipsa tam facile parebat. Ibat [b] quadam die vir Dei ad oratorium sancti Johannis Baptistæ, quod in ipso Casini montis cacumine construxerat. Forte humani generis hostem in mulomedici seu equimedici specie offendit, cornu & tripedicam ferentem. Interrogatus quo iret: Ad fratres, inquit, vado potionem daturus. Perrexit nihilo minus ad orationem venerabilis pater: qui confestim reversus, invenit unum e senioribus monachis, a dæmone inter hauriendum aquam a dæmone correptum, ac dire vexatum. Mox alapa monacho inflicta, infestum hospitem expulit, quem alias flagello a monacho vago ejecerat. Simile quid de sancto Macario legitur apud Rufinum in libro tertio de vitis Patrum. Videas sanctissimum patrem, cum peculiari orationi vacare vellet, seorsim in oratorium secessisse: neque proinde mirum si plura fuerint ob eam causam in unoquoque cœnobio oratoria, cum privatarum cellularum, ubi id commode fieri potest, usus nondum invaluisset, nonnisi post multa inde sæcula inductus. Quamquam etiam tum abbati peculiarem cellam competisse ex eo [c] intelligimus, quod juvenem illum monachum, ex parietis eversione contritum, in cellam suam afferri jussit Benedictus, & in psyathio deponi, super quod procumbere solebat ad orationem.

c *Id. c.* 11.

XI. Monacho insepulto eucharistiam mittit

Jam vero quanti esset sancti Patris benedictio, & quantum damnum ea caruisse, docet nos exemplum unius puerili, id est adolescentis, monachi, qui parentes suos supra modum amans, ad eos absque benedictione sanctissimi abbatis accesserat. Non diu id impune tulit. siquidem ipso, quo accessit, die defunctus est. Quin etiam ejus corpus altero quam humatum est die ejectum e sepulcro repertum. quod rursus sepulturæ traditum, sequenti itidem die extra tumulum inventum est. quasi terræ

ANN. CHR. 541.

sinus ejus cadaver horreret, qui Benedicti gratiam non haberet. Rem sancto Patri mox nuntiant mæsti parentes, obsecrantes, defuncto ut gratiam suam largiri dignaretur. Nuntiis vir Dei *manu sua protinus communionem dominici corporis*, id est eucharistiam, *dedit. Ite*, inquiens, *atque hoc dominicum corpus super pectus* mortui *cum magna reverentia ponite; & sic sepulturæ eum tradite.* Quo facto, susceptum corpus terra retinuit, nec amplius ejecit. Non infrequens olim consuetudo erat eucharistiam consepeliendi mortuis. quem usum postmodum concilia improbavere, in primis Carthaginense tertium canone tertio, & Trullanum canone octogesimo-tertio. Id maxime usitatum in episcopis mortuis docet Theodorus Balsamon in hunc canonem. *Quod autem*, inquit, *sanctus panis antistitibus post mortem tradatur, & sic sepeliantur; existimo hoc fieri ad avertendos dæmones; & ut per ipsum, tamquam viaticum, deducatur ad cælum, qui magna & apostolica benedictione dignus est habitus.* Huc afferri potest locus ex vulgata sancti Basilii vita, qui hostiam consecratam divisisse fertur in tres particulas, quarum unam ore accepit, aliam e columba aurea suspendit, tertiam ad sibi consepeliendum reservavit. Hinc est quod, abrogato etiam apud Latinos ejusmodi usu, viaticum nonnisi in extremo halitu moribundis traderetur: cujus rei infinita propemodum recentiorum temporum exempla nobis suppetunt, præter exemplum sancti Ambrosii episcopi Mediolanensis, qui mox ut glutivit sacrum Domini corpus, extremum spiritum exhalavit.

XII. Monachus vagus metu draconis reducitur.

Sed vide alterum paternæ longanimitatis exemplum. Quidam monachus mobilis & inconstantis animi, viro sancto sæpe contestatus fuerat, se in monasterio permanere haud posse. Cumque toties increpitus & correptus, in eadem semper mobilitate persisteret, atque importunis precibus ut relaxaretur postularet, tandem beatus Pater improbitatis ejus tædio affectus, non sine indignatione dixit demum, ut abiret. Verum discedenti occurrit draco faucibus hians, eumque quasi mox devoraturus. Ille vero tremere, palpitare, & vix resumto tantisper spiritu, auxilium inclamare. Accurrentes subito fratres, draconem minime viderunt, sed monachum illum fere exanimem in monasterium reduxerunt, voto ab eo facto, se numquam e monasterio discessurum. quod quidem strenue postmodum exsecutus est. Atque inde patuit, sancti viri precibus dæmonem draconis specie monacho restitisse, quem prius invisibilem sequebatur. Hinc mirari desinamus, si in monasteriis nostris id genus vagi & inconstantes monachi nonnulli reperiantur, quando in sancta illa tanti viri schola & societate tales non defuerint.

XIII. Alius superbus correptus.

Et ecce aliud tibi imperfecti monachi exemplum. nam ejusmodi paullo minus, quam proborum laudabilia exempla, prosunt. Forte quadam die venerabili Patri ad vesperam reficienti unus e suis monachis, cujusdam defensoris filius, candelam tenebat ad mensam. Et is mos olim erat, ut probat apud Gregorium Turonensem [a] episcopum Rauchingi illius factum, cui ad mensam accumbenti puer cereum ministrasse dicitur. sed & Symmachi [b] senioris uxor viro suo candelam & candelabrum tenebat. Tum monachus ille, natalium suorum opinione tumidus: Et quis est hic, ait, cui sedenti ac manducanti assisto ac servio candelam tenens? an is vero sum, qui ei ministrare debeam? Non latuit virum Dei superba hominis cogitatio; sed statim ad eum conversus, vehementer eum increpuit, jubens cor suum ut cruce signaret ad abigendam insanam cogitationem: tum aliis fratribus ad se vocatis, ab eo candelam auferri, & quietum residere præcepit. Postea fratribus quid rei esset sciscitantibus, erratum monachus fassus est suum: atque hoc facto innotuit omnibus, sanctissimum Patrem nihil latere, ut qui interiores etiam mentis agitationes penetraret. Prætereo hoc loco inofficiosos censores nonnullos, qui ex insana monachi cogitatione præjudicium inferunt adversus sancti Benedicti natalium dignitatem. quod fere perinde est, ac si aliquis ex blasphemis hominum cogitationibus contra Dei majestatem argueret. Sed nos in sanctissimo Patre nostro non tam generis splendorem quærimus, quam virtutis, ex cujus, ut ita dicam, prosapia sumus procreati.

a *Gregor. Tur. lib. 5. c. 3.*
b *Sidon. lib. 2. ep. 10.*

XIV. S. Placidi martyrium.

Nunc Casino tantisper dimisso, adeunda iterum Sicilia est ad intuendum sancti Placidi protomartyris e nostris martyrium, quod hoc anno contigisse tradunt, id est currentis æræ christianæ quadragesimo-primo. Rem hoc modo commemorant. Cum Placidus absoluto apud Messanam monasterio, ubi ad triginta monachi erant,

præesset cum magna virtutis existimatione, eo accesserunt, fratris videndi desiderio, Eutychius & Victorinus germani ejus, una cum Flavia sorore. Eodem tempore contigit, barbaros quosdam (Sarracenos appellat vulgatæ vitæ scriptor, quos a rege suo Abdala, duce Mamuca ex Hispania in Siciliam missos per supinam inscientiam dicit) in eam insulam irrupisse, atque Messanam adortos, etiam in sancti Placidi monasterium involasse. Atque ut pagani erant, in monachos, cum Placido ejusque germanis ac sorore comprehensos, ut ad ejurandam christianam religionem eos cogerent, fustibus sæpe repetitis, suspendio, linguæ præcisione, igne ac fumo, aliisque dirissimis suppliciis sæviisse, ac demum ferro eorum cervices resecuisse. tum monasterio præter ecclesiam combusto, cum Regium navigio tenderent, suborta tempestate omnes, id est sexdecim millia octingentos, cum navibus centum maris undis absorptos. At vero sanctorum martyrum corpora per Gordianum monachum, qui fuga clam se subduxerat, sepulturæ mandata fuisse, eumdemque totam hanc historiam in litteras græce retulisse. Non immoror huic posteriori commento refutando, quando id satis superque jam alibi a me actum est. Auctorem vero illum, quisquis est, non ante Johannis octavi pontificatum vixisse, ex eo colligimus, quod is pontifices recensens, qui Tertulli donationes in Sicilia factas comprobarunt, a Vigilio papa numerat quadraginta-novem. totidem enim a Vigilio ad Johannem octavum numerantur Romani pontifices.

ANN. CHR. 541.

XV. Ejus acta examinantur.

Huic historiæ medicam adhibere manum difficile est in tanta rerum antiquarum obscuritate. Unus ei illustrandæ nobis succurrere posset Procopius, qui de rebus Justiniani Augusti principatu per Italiam & Siciliam gestis accuratissime disseruit. Nihil vero ad propositum accommodatius ex isto auctore afferri potest, quam quod in libro tertio commemorat ad belli Gotthici annum quintum-decimum, ejus vero sæculi quadragesimum-nonum. Quippe Gotthorum rex Totila, quem alii Badiulam vocant, postquam Regium a suis obsessum, relicta custodia, circumcluserat, ipse trajectis in Siciliam copiis Messanæ adortus est mœnia: cui cum Domentiolus urbis præfectus strenue restitisset, Gotthi, nemine sibi deinceps obviam procedente, Siciliam fere omnem depopulati sunt. quibus peractis, in Italiam denuo transfretasse perhibentur. quæ quidem vulgatis sancti Placidi actis non male conveniunt, nisi quod Regio paullo ante dedito, Totila cum suis in Italiam feliciter appulsus est: at in istis actis prædones illi, Regium adeundo, periisse naufragio dicuntur. Illud præter ea incommodi, quod Gotthi, non plane gentilium ritibus, sed Arianæ sectæ addicti erant. quamquam & barbari inter eos multi erant, & in catholicos ita efferati, ut plurimos in Italia, cum alios, tum monachos, atrociter ceciderint. Facile nihilo minus propenderem in Sclavos, quorum immanitatem & feritatem ita describit idem ipse Procopius, ut ad mores illos, quales sancti Placidi passionis primus scriptor describit, plane accedant Hi enim nulli parcebant ætati, quoslibet obvios absque delectu necantes, non ense, non telo, aliove armorum genere consueto; sed acutissimos in terram palos defigentes, summa vi miseros superimponebant, palique præacutum spiculum per inferiorem corporis partem trudendo, & in viscera adigendo, interiora excruciabant. Aliquando etiam ad sudes quernas & crassiores, altius in terram defixas, pedes manusque captivorum deligabant, ac fuste deinde caput diverberantes, morte conficiebant: alios vero cum bubus, pecudibusque, quas abigere domum non satis commode poterant, igne inclementius cremabant. quæ certe tormentorum genera iis, quæ in sanctum Placidum, ejusque socios adhibita leguntur, apprime conveniunt, uti & Sclavorum religio, qui inter deos unum aliquem, qui fulminis sit fabricator, summum omnium dominum ac solum agnoscebant, tametsi silvas, nymphas, dæmonesque etiam sacrificiis colebant. Verum quo minus Sclavis hanc impressionem tribuamus, nos prohibet Procopius ipse harum rerum scriptor ac testis, qui Sclavos in Histriam, Thraciam, Illyricum & Dalmatiam, non in Siciliam grassatos commemorat. De cetero tempus non male congruit. Carolus Sigonius sancti Placidi martyrium refert ad annum sexagesimum-primum: sed in re tam obscura tempus, non minus quam aliæ circumstantiæ, penitus incertum est. Non tamen propterea incertum eorum martyrium, immo exploratum censeri debet. Certe in veteri kalendario Casinensis monasterii ante annos sexcentos exarato, sancti Placidi ejusque sociorum memoria aureis litteris consignatur III. nonas Octobris, ut

ANN. CHR. 541.

superius [a] vidimus; & paullo recentiori manu IV. idus Octobris, *Octava sancti Placidi & sociorum ejus.* Ad hæc in veterrimis litaniis Vaticanis post sanctos Benedictum & Maurum sanctus Placidus locum habet, uti & in Casinensibus, tempore Oderisii primi abbatis scriptis, atque in aliis, quæ in appendice rerum liturgicarum apud Cardinalem Bonam habentur, & in Pontificali [b] Romano bibliothecæ regiæ in litaniis pro baptismo. Post mortem sancti Placidi ad Messanense monasterium Casino missi sunt alii monachi, qui locum illum incoluere usque ad Siciliæ devastationem [c] factam per Sarracenos, id est ad annos ferme trecentos: qua in communi strage destructum fuit monasterium: quousque, fugatis per Nortmannos Sarracenis, Rogerius primus Siciliæ comes, locum equitibus ordinis sancti Johannis Jerosolymitani attribuit ineunte sæculo duodecimo, ut patet ex ejus litteris anno M CXXXVI. datis. Demum sub finem sæculi decimi-sexti, id est anno M D LXXXVIII. sacræ horum martyrum reliquiæ inventæ sunt in prædicta sancti Johannis Baptistæ ecclesia, ac sollemni pompa in decentiorem locum translatæ.

a *lib.* 3. *num.* 35.

b *Cod. reg. n.* 3867.

c *Sicil. sac. lib.* 4. *p.* 245. *& seqq.*

XVI. Inventionis ejusdem historia.

Hujus inventionis & translationis historiam singulari libro, Messanæ edito anno M D XCI. descripsit accurate Philippus Gothus eques Messanensis italico idiomate, totamque pompam elegantissimis figuris repræsentavit. Inventionis summa historiæ hæc est. „Tempore Philippi [d] secundi regis catholici subiit mentem Rainaldi de Naro, Jerosolymitani apud Messanam prioris, consilium redigendi meliorem in formam prædictum sancti Johannis templum, quod est veluti totius illius ordinis in Sicilia metropolis. Quapropter cum templi illius tribuna seu absida, orienti de more obversa, amplam haberet planitiem cum ornatissimo fonte versus civitatem; annuente summo totius ordinis magistro Hugone Verdala Cardinale, ob majorem urbis ac populi eo concurrentis commodum, translata est ad locum portæ majoris, quæ loco tribunæ posita est. Cumque terra prædictæ tribunæ effoderetur ad reficiendum murum, qui novam portam sustineret; humo ad viginti palmos effossa, sub majori altari ad dextram, mensis Augusti die quarta, anno M D LXXXVIII. inventum est sepulcrum, extrinsecus muro sæptum, intrinsecus vero marmore varii coloris incrustatum, longitudine duodecim palmorum, latitudine vero sex; lateribus & muro fortissimo coopertum. quo aperto, quatuor reperta sunt corpora, ex quibus tria posita erant ex una parte sepulcri cum capitibus ad meridiem conversis: quartum vero ad aquilonem. Et quia antiqua ferebat traditio, sanctum Placidum sociosque ejus in illo templo, sed incerto loco, humatos fuisse; hæc corpora eorum esse non dubitarunt Messanenses. Concurrit ad pium hoc spectaculum tota civitas, adfuitque archiepiscopus cum senatoribus, presbyteris atque religiosis viris, Benedictinis, & Jesuitis, necnon abbatibus domno Cæsare Minutolo & domno Silvestro Maurolico ad hoc opus deputatis: quibus visum est, ut circa sepulcrum humus cavaretur, si forte aliqua inscriptio, vel alia corpora illic reperirentur. quo diligentissime & studiosissime facto, inventa sunt triginta circiter corpora cum vasculis sanguine plenis; abscissis alia capitibus supra pectus positis, alia absque capitibus, forte crematis, vel in mare projectis; alia denique, quorum pectora ferro, vel sagittis confixa erant, aut semiustulata. quæ sancti Placidi sociorum corpora esse omnibus persuasum fuit: sepulcrum vero ipsum ejusdem Placidi, fratrumque ac sororis ejus ossa continere. E medio sanctorum illorum corporum fontem protinus scaturiisse testatur idem auctor, & ex eo dulcem & copiosam emanasse aquam, quæ multis ægrotis salutem attulerit. Tum Xysto summo pontifici ab Antonio archiepiscopo, civibusque Messanensibus supplicatum, ut recens inventæ sanctorum martyrum reliquiæ fidelibus publice colendæ exponerentur. Annuit pontifex diplomate dato eodem anno M D LXXXVIII. idibus Novembris: quo in diplomate testatur pontifex corpora sancti Placidi nostri ejusque sociorum in ecclesia sancti Johannis Baptistæ, olim monachorum, quæ postmodum successu temporis in prioratum hospitalis ejusdem sancti Johannis Jerosolymitani fuit erecta, pie sepulta & recondita, temporum injuria per multa sæcula ita inibi occulta latuisse, ut jam nostra, inquit, ætate, licet ex compluribus antiquitatis monumentis constaret in prædicta ecclesia sancti Johannis sepulta fuisse; tamen certus ejus ecclesiæ locus, ubi sita forent, penitus ignotus esset: sed tandem divinæ misericordiæ placuisse, ut sacra ex eis nonnullorum monumenta & reliquiæ,

d *Gotho p.* 18. *& seqq.*

dum pro fundamentis in reparatione ipsius ecclesiæ jaciendis humus effoderetur, post longum temporis intervallum in lucem proferrentur. "ANN.CHR. 541.

Ex hac nuda & simplici factæ inventionis narratione confirmatur nostri ordinis antiqua traditio de sancti Placidi sociorumque ejus martyrio. Quid enim ad hæc dicturi sunt morosiores illi ac præcipites critici, qui hujus martyrii veritatem negant, ejusque cultum abrogare contendunt? En sepulcrum nuper detectum, in quo quatuor corpora sub majori ara, utpote digniora, inventa; & circa illud triginta fere alia, testante Gotho, qui præsens adfuisse videtur. Quis non videat, ut certe censuere Messanenses, quatuor illa corpora esse sancti Placidi monachi, duorumque ejus fratrum ac sororis; alia vero ejus sociorum? Nec illud insuper habendum, quod istius sepulcri quartum corpus alio modo compositum sit, quam prima tria, nempe capite ad aquilonem converso pro sexus verecundia ad discrimen trium fratrum, quorum capita ad meridiem conversa erant. Unde vero hunc martyrum numerum, eorumque martyrii circumstantias rescire potuit personatus ille, si lubet, Gordianus, nisi ex vulgata superiorum temporum traditione, quæ ab ipso rei gestæ tempore ad illius auctoris ætatem pervenerat? At fabulis & erratis referta sunt vulgata ejusmodi acta. Cedo, & ea quidem ego ipse agnovi & detexi. an vero propterea falsum martyrium? Si sic argutari liceret, eodem jure quis veritatem martyrii apostolorum infitiari posset, quorum acta pleraque subdititios itidem præferunt auctores, atque erratis respersa sunt. Ast, inquis, sancti Placidi apud Messanenses memoria penitus ignota erat ante conficta ejusmodi acta. Primum id pernego. nam, si quidem Petrus diaconus Casinensis eorum fabricator est, certe longe ante illum sancti Placidi nostri cultus cum Casini, tum Romæ receptus erat, ut ex præmissis kalendariis superius probatum est; probatque insuper sincerum Usuardi Martyrologium, in quo apud Siciliam sancti Placidi, sociorumque ejus triginta fit commemoratio ad tertium nonas Octobris. Quin etiam in veteri codice missali Romaricensium sanctimonialium, qui ante annos quingentos scriptus est. Deinde, etsi prædictorum martyrum apud Messanenses fere obsoleta esset memoria, id minime mirum esset in tam prolixo temporum decursu, quando apud Mediolanenses breviori longe intervallo sancti martyres Gervasius & Protasius omnino in oblivionem venerant ante sancti Ambrosii pontificatum, qui eorum corpora ex divina revelatione detexit, eorumque nomina penitus ignorata vulgavit. Sed tandem, ne quis opponat, hanc inventionem cum ejus historia confictam esse a monachis; hæc inventio facta est, non a Benedictinis, sed ab equitibus ordinis Jerosolymitani; & quidem in ecclesia, quæ ab annis fere sexcentis ad illum ordinem translata est. Denique, ut rem finiam, illius inventionis historia accuratissime scripta est, non a monacho, sed a Philippo Gotho equite Messanensi, qui repertorum corporum iconem cum arcubus triumphalibus, ad sollemnem eorum translationis pompam erectis, excudi curavit. Verum ut tota res melius intelligatur, factæ inventionis iconem ex Gotho hic in aversa pagella exhibere juvat.

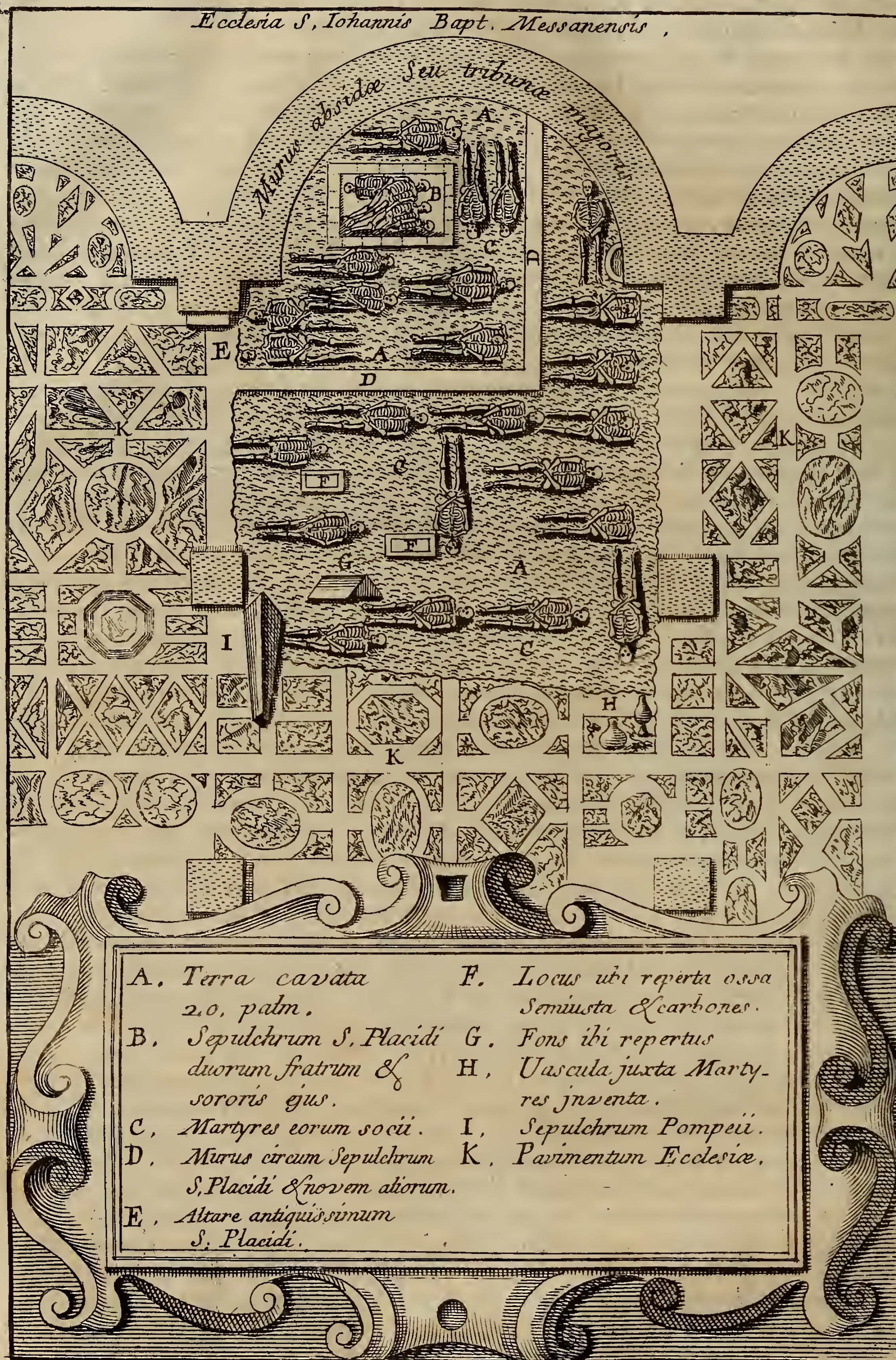
" XVII. S. Placidi martyrium inde assertum.

Jam tandem ad ordinem revertendum, & ad hoc tempus revocandus est obitus sancti Germani Capuani episcopi, cujus animam in cælum abeuntem Benedictus suspexit. Is est, quem Hormisda pontifex Constantinopolim cum collegis direxit ad reconciliandam ecclesiam orientalem cum occidentali. Exstant relationes hujusce legationis septem, in quarum septima, observatione dignum est, quod legitur de Justiniano viro magnifico, postea imperatore, qui de impetrandis Roma sanctorum apostolorum reliquiis legatos interpellaverat. Rogant isti pontificem, ut *sanctuaria beatorum apostolorum Petri & Pauli secundum morem ei* concedi præcipiat, &, si fieri posset, *ad secundam cataractam ipsa sanctuaria* deponerentur. Sanctuaria hæc erant panni, sanctorum apostolorum contactu reliquiarum sacrati. Brandea vocat Gregorius Magnus. Cataractæ [a] vero nihil aliud erant, quam fenestræ clathris seu cancellis ferreis munitæ, per quas panni illi super sanctorum reliquias demittebantur. Et hæ duplices erant: aliæ exteriores, in altari vel pavimento, sub quo conditæ erant sacræ reliquiæ: aliæ interiores, in ipsa capsa seu arca, qua reliquiæ claudebantur. Petunt ergo legati, ut ad secundam fenestram panni deponerentur ad contrahendam ex proximo contactu majorem virtutem. Rediit ex hac legatione Germanus anno super quingentesimum vicesimo. Eumdem invisit Placidus, cum in Siciliam proficisceretur. Annum ejus obitus incer-

XVIII. S. Germani Capuani obitus.

[a] *v. infrà lib. 6. n. 6.*

ANN. CHR. 548.

tum esse fatetur Michaël, cognomento Monachus, in Sanctuario Capuano : at differri non posse post annum quadragesimum-secundum, quo anno Victor ejus successor Capuanam regebat ecclesiam. Quid eo moriente sancto Benedicto acciderit, ex Gregorio [b] accipe. Servandus diaconus & abbas monasterii, a Liberio patricio in Campaniæ partibus constructi, frequens adibat Casinum, ut cælesti sancti Benedicti doctrinæ pabulo reficeretur. Vulgata sancti Placidi acta ferunt, Servandi monasterium situm fuisse juxta civitatem Alatrinam, haud procul a Ve-

b Greg. M. lib. 2. c. 35.

rulis, sancto Sebastiano martyri nuncupatum; atque adeo, si res ita habet, triginta fere passuum millibus Casino distans. Ejus auctor Baronio videtur esse Liberius præfectus prætorio Galliarum pro Gotthis sub Theodorico semel, iterumque sub Athalarico. Casinum venerat pro more Servandus abbas, aliquot discipulis suis, qui eodem studio tenebantur, comitatus. Somni tempore appetente, singuli ad suas quique cellulas quieturi se se receperunt; Benedictus quidem in superiori cujusdam turris parte, Servandus in inferiori, ex qua patebat ad superiorem adscensus; utriusque vero discipuli in habitaculo ampliori, eidem turri adjuncto. Vigilias occupaturus vir Dei, fratribus adhuc quiescentibus, ad fenestram orationi vacabat, cum subito, intempesta noctis hora, vidit fusam lucem tanto splendore cælo radiantem, ut diem vinceret illa, cunctasque noctis tenebras abigeret. Atque, ut tam insolito spectaculo intentus erat, res mira, quemadmodum & ipse post narravit, consecuta est. quippe in hac speculatione mundus etiam totus, velut sub uno solis radio, collectus, oculis ejus obversatus est: dumque in hunc splendorem defixos haberet oculos, Germani Capuani episcopi animam in sphæra ignea ab Angelis in cælum deferri conspexit. Tunc tanti sibi testem miraculi habere cupiens, Servandum diaconum, iterato bis terque ejus nomine, inclamare cœpit. Ille vero insolito tanti viri clamore perculsus, tum ob nocturni silentii religionem, tum ob insolitam vociferationem, adscendit, respexit, partemque lucis jam exiguam vidit. Huic vero rei novitate attonito, vir Dei ex ordine cuncta narravit: moxque ad castrum Casinum, monti subjectum, Theoprobo, viro religioso, mandavit, ut Capuam ipsa nocte nuntium mitteret, qui quid Germano episcopo accidisset sciscitaretur, ac sibi referret. Nec mora missus qui mandatum exsequeretur; relatumque est, reverendissimum episcopum eodem momento exhalasse animam, quo eam in cælum deferri vir sanctus adspexerat. Hic torquentur theologi, seque versant in diversas partes, an sanctus Pater tunc essentiam divinam (sic enim loquuntur) intuitive viderit. Nobis sufficiet Gregorii verba retulisse, cetera ignorasse contentis. Non mirum quod Benedictus totum mundum, quasi sub uno solis radio collectum conspexerit: quia ANIMÆ VIDENTI CREATOREM ANGUSTA EST OMNIS CREATURA. Quippe præter illam lucem exteriorem, quæ corporeis oculis fulsit, animæ ipsius affulsit lux interior, qua luce non cælum ac terra contracta sint, sed videntis animus ita dilatatus, ut totus in Deum raptus, immo & Deo ipso perfusus, mundo ac se ipso superior exstiterit; sicque facile comprehenderit, quam breve ac fere nihilum sit quidquid creatum est. Ceterum hoc ineffabili, qualecumque demum fuerit, spectaculo declaratum voluit Deus, quantæ perfectionis ac sublimitatis fuerit sancta illa anima, quæ tanto excellentiori modo Deum conspexit, quanto res omnes creatas infra se posuit, ac pro nihilo duxit. Nulla quippe ad Deum videndum compendiosior via est, quam perfectus rerum omnium contemtus. ANN. CHR. 541.

XIX. Turris Casinensis.

Non præterierim hoc loco, turrem illam, cujus superius mentio facta est, ex primis ædificiis Casinensibus superesse unicam, per quam aditus est in monasterium, subobscuro sub ea fornice per gradus quadraginta præbente viam. Inferior pars turris jam dudum conversa est in Salvatoris & Virginis Deiparæ oratorium, cujus parietes tectorio opere, testudo vero plastico obducta. In ejus vestibulo ad angulum turris orientalem exstant rudera veteris illius habitaculi largioris, in quo Benedicti & Servandi discipuli requievisse dicuntur. Hoc videtur fuisse domicilium hospitum, & eorum fratrum, qui sancto abbati atque hospitibus ministrabant. Pars superior, quæ beati Patris cubiculum fuisse traditur, bipartita concameratione distincta est a posteris, quo firmior esset adversus caducitatis injurias, atque adeo duo quædam efficit cubicula, præter aliud præambulum ad superiorem turris ingressum. Prioris cubiculi pavimentum bicolori marmore: interioris vero pretiosis stratum lapidibus, egregio artificio tessellatis: utriusque testudo plastico opere, auroque illuminata: parietes denique exquisitis celebriorum pictorum tabulis adornatæ. In utroque etiam altare, prioris quidem ad omnem ornatum & elegantiam compositum: at sub interioris altariolo sancti Mariani lipsana reconduntur cum lumine perpetuo lychnorum. Interius porro cubiculum unam habet fenestram ad occidentem: exterius duas, unam ad occasum, alteram ad austrum. Huic turri adjunctum erat sancti Martini oratorium, ut ex veteri codice Casinensi

AN. CHR. 541. » discimus, in quo hæc leguntur. In turri juxta sanctum Martinum, in fenestra » alta, quæ est contra Capuam, (nempe ad austrum) vidit sanctus Benedictus ani- » mam Germani Capuani episcopi; & ibi in fenestra, quæ est contra Plumbario- » lam, (scilicet ad occasum) vidit animam sanctæ Scholasticæ. Ibi resanavit Seve- » rum contritum, & leprosum, (nimirum elephantiosum illum, famulum patris » Aptonii viri illustris, a quo id rescivit [a] Gregorius) & ibi cunctas virtutes fecit. » In fundo turris fecit miraculum de labello olei; & ibi super aream tredecim » solidi de turre ceciderunt. Per fenestram, unde vidit animam sanctæ Scholasticæ, » jactata est ampulla de vitro. Ibi resuscitavit mortuum ad petram de turre extra » portam. Ibi sanctus Maurus claudum extendit. In poïo (id est porticu) qui est » in dormitorio ante portam de turre, solsit (id est solvit) rusticum, & ibi corruit » Totila. In refectorio, quod est juxta ipsum dormitorium, prophetavit de Roma » & de panibus. In turre ipsa scripsit regulam. In pede de rabe (forte rupe) » quæ vadit ad sanctum Johannem, fugavit dæmonem. In fronte ipsius dormitorii » & de sancto Martino, fecit cerbenera. (& hoc obscurum.) Deforis porta ad » pedem turris invenit munus de farina. In ipsa turre omni anno in sancti . . . » [b] ante altare biancco faciebant officium Græci & Latini, sicut præcepit Petro- » nax abbas Casinensis. Hæc, tametsi minutula & salebrosa, visum est referre hoc loco, tum quia pleraque sancti Benedicti miracula exhibent, tum quia fidem conciliant miraculo sancti Mauri in ejus tantum actis relato, qui claudum ibi sanavisse memoratur. Porro hæc relatio antiquissima est, ut ex ipso stilo patet, & quidem paullo post Petronacis abbatis tempus, id est medium octavum sæculum, scripta; adeoque ante vulgatum ab Odone abbate librum de vita beati Mauri abbatis.

a Greg. c. 26.

b V. lib. 20. n. 32.

XX. Prophetia de excidio Casinensi.

Nescio an Theoprobus, cujus superius mentio facta est, idem sit cum Theoprobo, viro illo [c] nobili, qui sancti Benedicti admonitione conversus, magna apud eum familiaritatis gratia pollebat. Is cum quadam die sancti viri cellam fuisset ingressus, eum in lacrymas resolutum vidit, non orando, ut solebat, plangentem ac suspirantem, sed mærentem ac gemebundum. Causam tanti luctus percontanti » vir Dei respondit: Nempe totum hoc, quod vides, monasterium, a me con- » structum, & universa quæ in fratrum usus multo sudore comparavi, omnipo- » tentis Dei judicio profanorum arbitrio tradita sunt; idque unum ægre obtinere » potui, ut vel saltem fratres salvi ex illa tempestate evadant. ubi addit Gregorius, Benedictum Pauli vicem tenuisse, cujus dum navis rerum omnium jacturam pertulit, ipse in consolationem vitam omnium, qui eum comitabantur, accepit. Hujus vero prophetiæ veritatem comprobarunt Langobardi, qui de nocte in monasterium irruentes, omnia diripuere, ut suo loco dicendum erit. Mærentem Benedicti ex hac prænotione animum Dei miserentis benignitas cælesti oraculo recreavit, fecitque certiorem, brevi fore ut ejus discipuli ab exteris deposcerentur, qui ipsius institutum in longinquas regiones transmitterent, & Casinensis eversionis damna sarcirent. Nempe hoc oraculo significabatur episcopi Cenomannensis futura legatio ad Benedictum, quæ sub finem anni quadragesimi-secundi Casinum directa est. quod obiter hoc loco notasse sufficiat, hujusce legationis narrationem tantisper differendo, dum alia, quæ intercessere, sanctissimi Patris facta & eventa persequimur.

c Greg. M. lib. 2. c. 17.

ANN. CHR. 542.

XXI. Totilæ fraus detecta.

Sub idem tempus, quo hæc Casinensis ruinæ prædictio facta est, Totila [d] Gotthorum rex post Hildebaldum, audito, Benedictum prophetiæ dono celebrem haberi, veritatem per se ipse explorare voluit. At cum non longe a monasterio abesset, illic substitit, regiæ dignitati convenientius existimans id prius per exploratorem tentare. Præmisso itaque qui se brevi venturum nuntiaret, Riggonem ensiferum suum regio ornatu & comitatu, ut se regem simularet, ad virum sanctum direxit. Sed Riggo ubi in ejus conspectum venit cum sua illa regis persona & satellitio, Benedictus eminus venientem, ut sedebat, conspicatus: Pone, inquit, fili, pone alienum istum quem geris habitum, qui tuus non est. Is vero statim in terram corruit, simulque omnes quotquot cum eo istuc advenerant, & quod sancto viro fucum facere tentasset, magnopere doluit. Neque vero, postquam e terra surrexere, ad eum accedere ausi sunt: sed mox ad Totilam reversi, quam cito ac facile fraus eorum deprehensa fuerit, trepidi retulere. His

d Greg. M. c. 14.

ANN. CHR. 541.

XXII. Ipse ad eum accedit.

His acceptis, Totilas [a] mox ad Dei hominem ipse accessit. quem cum itidem sedentem e longinquo aspexisset, propius accedere non ausus venerabundus humi procubuit. Hunc vero surgere jussum, sed necdum audentem, Benedictus accurrens, prostratum erexit, immanitatem ei suam exprobravit, atque de rebus suis forte consulenti, paucis, quæ ei eventura essent, prædixit. Multa, inquiens, mala « hactenus commisisti, committisque in dies. jam tandem aliquando tantis facino- « ribus modum pone. Romam inibis : mare trajicies ; novem annis regnabis ; deci- « mo anno morieris. His Totilas, qui aliis terrori erat, tremefactus, postquam « se viri Dei precibus commendasset, recessit, atque ex illo tempore multo mitior & humanior fuit. qualem sane se exhibuit maxime in obsidione & expugnatione Neapolitana. nam urbe capta, eam in captivos, teste [b] Procopio, benignitatem præ se tulit, quæ utique nec barbaro, nec hosti satis convenit. Quippe Romanorum inedia confectorum in primis curam suscepit; atque, ut eos vires recepisse vidit, patefactis portis abire, quo quisque vellet, permisit. ad hæc, milite ob vitiatam virginem morte affecto, bona ejus omnia vitiatæ mox tradi jussit. Unde contigit, ejus ut nomen, tum prudentiæ, tum benignitatis fama celebre apud Romanos jam esset, ac maximi fieret. Ceterum effectus vaticinio ex æquo responderunt. Siquidem non multo post, id est altero post anno, Romam cepit, eximia comitate in Romanos usus. tum ea iterum post annos quatuor expugnata, Siciliam magno navium numero adortus est, ex dictis superius [c], ubi de sancti Placidi passione egimus; ac demum anno regni sui undecimo interiit.

a id. c. 15.

b Procop. lib. 3. de bello Gotth.

c Supra n. 16.

XXIII. Aliud vaticinium de Roma.

Huic vaticinio aliud subdit Gregorius occasione ejusdem Totilæ, de quo cum aliquando Canusinæ civitatis antistes, Sabinus in actis sancti Placidi appellatus, cum sancto Benedicto sermonem ingressus dixisset, fore ut per eum Roma ita dirueretur, ut in posterum civibus omnino careret; respondit Benedictus : Immo ve- « ro Roma ab hominibus non exscindetur; sed a tempestatibus, turbinibus & terræ- « motu fatigata exardescet in semetipsa. cujus oraculi veritatem effectu comproba- « tam fuisse Gregorius testatur; affirmans, sua ætate Romæ mœnia dissoluta, domos eversas, destructas ecclesias turbine fuisse; ejusque ædificia, senio longo lassata, increbrescentibus ruinis prostrata, ingratum sui spectaculum præbuisse. Id anno ejus sæculi quinquagesimo-nono consignat Sigonius, quo anno tam horribiles tempestates, sæva fulgura, terræ-motus adeo atroces in omnibus terris, ac præsertim in Italia, totoque Occidente contigerunt, ut merito homines vererentur, ne uno terræ haustu urbes absorberentur. In fine addit Gregorius, quod miram ejus fidem ac diligentiam, quidquid censores nonnulli morosiores contra dicant, manifeste prodit, Honoratum sancti viri discipulum, a quo postremum hoc factum accepit, nequaquam ex ore, uti fassus est, ipsius Benedicti id audivisse, sed ex relatu fratrum, qui ex ipso id rescierant.

XXIV. Tempus congressus Totilæ cum Benedicto.

Sensim accedimus ad supremum sancti Patris annum, tantopere controversum apud auctores : cui finiendo, tamquam citimus limes, ultra quem summoveri non potest, defigendus est annus, quo prædictus ejus cum Totila congressus accidit. Nam hoc semel constituto, planior erit rerum consequentium narratio. Post Hildebaldi regis necem, quæ Gotthici belli anno septimo vertente accidit, Erarícus rex a Gotthis acclamatus est ante verni temporis initium, quo annus belli Gotthici octavus inibat : Eraricum post menses circiter quinque cæsum excepit Totilas, ac proinde mense Julio. Casinum adiit anno sequenti, ut ex Procopio [d] facile intelligimus. nempe postquam Cæsenæ, mox Petræ præsidia ceperat, paullo post se in Tusciam contulit, locisque in ea jam pertentatis, cum ad se nemo accederet, amne Tiberi transmisso, ad Campanos & Samnites divertit, ubi Casinum situm est. Atqui belli Gotthici annus octavus, a vere ineunte de more apud Procopium numeratus, cum anno ejus sæculi quadragesimo-secundo componitur; nec in sequentem annum Totilæ in Casinum adventus differri potest. at quo mense? certe vere ipso, ut ex filo narrationis Procopius perspicue innuit his sane verbis, quæ ad rem stabiliendam referenda videntur. Hæc inter hiems desiit, clausitque annum septimum hujus belli, quod a Procopio describitur. Post id Totilas Cæsenam, « Petramque castella cepit. Inde in Tusciam digressus, frustra tentatis præsidiis, « accedente ad ipsum nemine, Tiberi trajecto, Romæ fines non attigit, sed in Cam- « paniam, Samniumque declinans, Beneventum, firmum quamquam opidum, cepit «

d Procop. lib. 3.

ANN. CHR. 542.

facile. Hæc levi negotio geſta, tantum temporis ſolum exigunt, quantum fere ad emetiendum hoc iter neceſſarium erat. Certe relicto Caſino, Totilas ante hiemem, in qua belli Gotthici octavus deſinebat annus, capto Benevento, Neapolim obſedit, ac diu reluctantem expugnavit. adeo ut menſe admodum Aprili aut Maio ejus anni Caſinum adveniſſe dicendus ſit, ut poſtea Beneventum ac Neapolim ante hiemem inſequentem expugnare potuerit. Huic calculo recte convenit ſancti Benedicti vaticinium, ubi Totilæ prænuntiat, fore ut *novem annos regnans, decimo moreretur* [a]. Id vero deſumendum non ab ipſo regni ejus initio, ſiquidem annum regni ſui undecimum agens, ut diſerte Procopius habet, exſtinctus eſt; ſed ab ipſo tempore, quo colloquium iſtud cum ſancto Benedicto habuit. Hanc vero ſummam facile conficies ex Procopii libro quarto, ubi Totilas periiſſe anno belli Gotthici octavo-decimo memoratur, id eſt quinquageſimo-ſecundo ſupra quingenteſimum; & quidem menſe Auguſto, quo menſe annus regni ejus undecimus a Julio inchoatus erat. Numera tempus a Maio anni quadrageſimi-ſecundi, quo ejus cum Benedicto congreſſum accidiſſe dicebamus, cum anno quinquageſimo-ſecundo ad menſem Auguſtum; utique annos integros novem cum tribus menſibus invenies. quod cum prædicto ſancti Benedicti vaticinio accurate convenit. Hinc conſequens eſt, viri ſancti obitum, ſi quidem menſe Martio contigit, non incidiſſe in annum quadrageſimum-ſecundum, cum hujuſce anni menſe Maio Totilam exceperit: an vero anno inſequente acciderit, inferius diſcutiemus.

a id. lib. 4.

XXV. S. Cæſarii obitus & virtutes.

Ab his chronologicis tricis veniendum eſt ad obitum magni Cæſarii epiſcopi Arelatenſis, qui aliquanto tempore ſanctum Benedictum in cælum præceſſit, annis quadraginta in epiſcopatu exactis, & quidem tanta vitæ ſanctimonia, puritate & caritate, ut ſanctiſſimis quibuſque epiſcopis exemplo eſſe poſſit. Agebat annum ætatis ſeptuageſimum-tertium, cum tranſitum ſuum ad Deum imminere præſentiens, inter non modicos quos patiebatur dolores, an prope eſſet beatiſſimi Auguſtini depoſitionis dies, ſciſcitatur. Cum vero non longe abeſſe intellexiſſet:
» Confido, ait, in Domino, obitum meum non longe ab ipſius mortali die ſeparan-
» dum eſſe. nam quantum dilexi, ut ipſi noſtis, catholiciſſimum ejus ſenſum, tan-
» tum ego, etſi me diſcrepantem meritis ſentio, minime tamen reor longo intervallo de-
» poſitionis meæ diem ab ejus obitus tempore diviſum iri. Jam vero migrationis ejus die accelerante, in monaſterium virginum, quod ipſe fundaverat, famulantium manu in ſella deferri ſe præcepit, quaſi eas conſolaturus, quibus proximi ejus obitus vel ſola ſuſpicio ſomnum & cibum abſtulerat, pro pſalmorum cantu non niſi lacrymas, ejulatum pro canticis, & gemitum reddentes. Ejus vero præſentia, cum mortem jam præſentem indicaret, earum mœrorem, etſi pius pater verbis ſuis id tentaverit, adeo non minuit, ut contra cumulaverit. In primis alloquitur Cæſariam juniorem, ducentarum puellarum venerabilem matrem, horta-
» turque, ad palmam ut ſupernæ vocationis irremiſſe tendant, & regulam a ſe in-
» ſtitutam accurate ſervent. Tum eis fauſta precatur omnia, benedictionem amanter impertit, atque, extremo vale dicto, ad eccleſiam revertitur. Demum tertio die poſt ſancti Geneſii feſtum patroni Arelatenſis, pridie ante diem depoſitionis ſancti Auguſtini, uti optaverat, id eſt ſexto kalendas Septembris, imminente hora prima, inter manus qui aderant pontificum, preſbyterorum, & diaconorum, beatam animam lætus emiſit ad Chriſtum, dignus habitus, quem non ſolum boni, ſed etiam mali, Judæi æque ac Chriſtiani lugerent. Sepultus eſt in baſilica ſanctæ Mariæ, a ſe conſtructa, ubi ſanctimonialium corpora condebantur.

XXVI. Præclara ejus facta & epitaphium.

Vita ejus ſtatim poſt ejus mortem ſcripta eſt duobus libris, quorum primus auctorem habet Cyprianum Tolonenſem epiſcopum, adſtipulantibus Firmino ac Viventio, itidem epiſcopis: ſecundus Meſſianum preſbyterum, ejus olim notarium, & Stephanum diaconum, rerum teſtes oculatos, qui totum opus Cæſariæ juniori, poſt Cæſariam ipſius Cæſarii ſororem Arelatenſis parthenonis abbatiſſæ, inſcripſerunt. Præclara omnino ſunt, & ad inſtruendos mores aptiſſima, quæ de eo referuntur. Epiſcopus nihil umquam de monaſticæ vitæ ſeveritate remiſit. Idem habitus, ſine lineis; vita immaculata, irreprehenſibilis, ſemper æqualis. Seipſo melior fiebat in dies, judicium æternoſque dies præ oculis ſemper habens. Numquam ad ejus menſam defuit lectio, cujus rationem a ſuis exigere ſolebat. Ceterum lectioni privatæ, ut ferebant negotia, aſſidue vacabat; prædicationi verbi Dei irremiſſe: cum

vero per se ipse non posset, per idoneos ministros, presbyteros & diaconos, id suppleri curabat. Doctrinam ejus de gratia, ab æmulis impugnatam, synodus Valentina & Bonifacius papa, utpote Augustinianæ consentientem, probarunt. Tertiæ, sextæ, & nonæ officia in majori sancti Stephani basilica instituit; curavitque, ut laici in ecclesia prosas & antiphonas latine & græce canerent, ut fabulis vacandi spatium non haberent. Sic in ecclesia Parisiensi, teste Fortunato, per idem tempus, Pontificis monitis clerus, plebs, immo & infantes psallebant. Pallium ab apostolica sede, id est a Symmacho pontifice, sibi successoribusque suis; dalmaticarum usum diaconis ecclesiæ suæ, instar Romanæ, impetravit. Horum ordinationem non ante annum ætatis tricesimum admittebat, ea certe conditione, ut quater vetus, totidemque vicibus novum testamentum perlegissent. Magna ei sollicitudo erat, ut nullus *sine medicamento pænitentiæ* [a] ex hoc mundo recederet; cavitque, ne pro pœna peccati quisquam amplius quam undequadraginta [b] virgarum plagas exigeretur, post dies tamen aliquot repetendas, ubi crimen capitalius esset. Statuit etiam *regulariter*, ut [c] nubentes, post benedictionem in ecclesia acceptam, triduo se continerent. Longe plura proponi possent ex piis ejus homiliis, quæ fere omnes in appendice Augustiniana novæ editionis simul editæ sunt: sed hæc in specimen sufficient ad conciliandam lectoribus opinionem tanto viro non omnino indignam. Legi Messiani presbyteri, ejus discipuli ac vitæ scriptoris, epistolam ad Viventium episcopum de restituta ab ipso memoria sancti Hermetis martyris, quæ haud indigna nobis visa est, quæ in appendice nostra ederetur. Ejus epitaphium, post eversum a Sarracenis ipsius sepulcrum, scripsit Paulus illustris *anno Domini* DCCC LXXIII. *indictione* XV *. *Ranigaudo magistro*, ut legitur post epitaphium in veteri codice Arelatensi, sub hoc titulo, *Restauratio sepulcri sancti Cæsarii.* cui titulo subjicitur epitaphium, longe emendatius quam apud Saxium & alios, in hunc modum.

ANN. CHR. 542.

a *Vitæ lib.* 2. *n.* 8.
b *lib.* 1. *n.* 13.
c *ibid. n.* 34.

Cernitur hic vario renovatum marmore tectum
Patri Cæsario pontificique sacro,
Quod scelerata cohors rabie destruxit acerba.
Hanc virtute Dei sorbuit unda maris.
Præsule Rostagno, hac Arelati sede locato,
Cernuus id Paulus strenue compsit opus.
Cui Christus tribuat cælestis præmia vitæ,
Cœtibus angelicis consociavit ovans.
Et nobis, venerande pater, miserere precando,
Diluat ut noster crimina cuncta Deus.

XXVII. Ægidius ejus discipulus.

Ex Cæsarii discipulis duo sunt nobis commemorandi in præsens, Ægidius & Florianus abbates. Is est Ægidius, qui una cum Messiano notario mox laudato Romam directus a Cæsario est, ut libellum Symmacho papæ offerret ad renovanda privilegia sedis Arelatensis. an vero idem sit Ægidius abbas ille Græcus & sanctus, qui monasterium in Septimania prope Nemausum in valle Flaviana construxit, ab ejus nomine postea nuncupatum, res non adeo perspicua est. Hic quidem in omnibus ejus actis, tam editis, quam ineditis, dicitur ex Græcia, unde oriundus ex regia stirpe erat, tributis in pauperes facultatibus, in Galliam accessisse ad Cæsarium Arelatensem episcopum: sed cum deinde Aurelianos a Carolo Francorum rege accitus fertur, hoc primum si admiseris, alterum respuendum est, cum Cæsarius qui unus Arelatensi ecclesiæ præfuit, ducentis annis præcedat Carolum Martellum, primum eo nomine principem Francorum. Idem itaque fuerit Ægidius græcus abbas, quem Cæsarius cum Messiano direxit ad Symmachum papam. Is, si qua vulgatis ejus actis fides, transmisso Rhodano se adjunxit Veredemio eremitæ. dein secretiorem in locum penetravit, ubi cum cervæ lacte pasceretur, a Flavii Gotthorum regis venatoribus, cerva ad eum refugiente, deprehensus fuit; idemque postea Flavio auctor fuit condendi cœnobii, quod ipse rexit. Dicebantur quidem Flavii omnes Gotthorum reges: sed cum omnes Arianæ sectæ addicti fuerint, quis putet Amalaricum, qui tempore Cæsarii Septimaniam obtinuit, aut quemvis alium de condendo monasterio cogitasse? Ad hæc, monasterium istud

ANN. CHR. 542. multo post tempore conditum dici debet, quam Ægidius, transmisso Rhodano, discessit a Cæsario; nec Ægidius ante conditum monasterium abbas fuit. Et tamen libellus seu epistola Symmacho pontifici Cæsarii nomine oblata est *ab Ægidio* jam *abbate, & Messiano notario*. Ex his colligitur, quam intricata sint & nullius pæne momenti hæc acta, his mendis quidem expurgata a Fulberto episcopo Carnutensi in officio sacro, quod de sancto Ægidio composuit, sed nullo pæne relato historico facto, nisi quod eum Græcum fuisse, & in Galliam accessisse dicit. Ut cumque sit, antiquum est sancti Ægidii monasterium in valle Flaviana, quod inter Septimaniæ [a] monasteria, quæ regi solas orationes debebant, primum nominatur in Constituto Ludovici augusti, cognomento Pii, de monasteriis regni Francorum. Hæc abbatia ex ordine sancti Benedicti ad sæculares canonicos translata est.

a *Chesn. to. 2. p. 324.*

XXVIII. Item Florianus.

De Floriano abbate, altero Cæsarii discipulo, pauca habemus, sed certiora. Is ortu civis Mediolanensis, sacris aquis tinctus fuit ab Ennodio Ticinensi antistite, » quem suum ipsius ex lavacro patrem appellat. Idem in latinis elementis præce» ptorem habuit beatæ memoriæ, ut ipse loquitur, Cæsarium Arelatensem episco» pum, qui vixit inter barbaros pius, inter bella pacatus; pater orphanorum, pater » egentium, qui tanti census effusione nil perdidit, catholicæ regulam disciplinæ » dictis, factisque demonstrans. Post hæc in Romanum admissus monasterium, sanctæ » memoriæ Theodatum nanctus est abbatem & archimandritam, sæculi hujus ini» micum, utpote cui crucifixus erat mundus, templum vere dignissimum Trinitatis, » plenum reverentiæ christianitatis, ex placida bonitate mitissimum, jejuniis castiga» tum, qui ipsi sacras exposuit scripturas, & flores teneræ lanuginis suscepit. Hæc de se ipse testatur in epistola [b] prima ad Nicetium episcopum Trevirensem, quem rogat, ut sanctos illos viros pro se interpellet, atque sacratissimum confessorem suum » Ambrosium, ut se peculiarem famulum tueatur, ac veluti proprium civem ac fa» miliarem alumnum foveat. In altera ad eumdem epistola obsecrat, ut domino » filio vestro, inquit, gloriosissimo regi Theodebaldo insulam Lariensem, quæ Chris» topolis dicitur, plurimum commendetis, ut Romanis servis ejus sacramenta, quæ » data sunt, omnimodis conserventur. Hæc est insula Lariensis, quæ prope Comum, Gallorum Insubrium civitatem, sita est, laudata non semel ab Ennodio episcopo Ticinensi. Hæc insula, aut forte portio ejus, Romani cœnobii monachis tradita fuerat, eisdemque Theodebaldus seu Theobaldus, qui hanc Italiæ portionem tunc possidebat, sancte juraverat, se hanc eis possessionem sartam tectam servaturum: cujus sacramenti ut memor sit, per Nicetium moneri eum optat. Florianus abbas Romanus, nescio an idem, qui Lirinensis eo nomine abbas medio sæculo sexto: sane mihi non alius esse videtur quam Florianus ille abbas, cui Arator sanctæ Romanæ ecclesiæ subdiaconus carmina sua nuncupavit: ubi ait, eum, » adhuc *primævum*, id est adolescentem, senibus ipsis dedisse documenta, quibus in » cælum iter instrueret. Rogat insuper, ut priscis & grandiloquis mille volumi» nibus tantisper sepositis, hæc recentia & breviora legat. Ceterum non dubito quin hoc sit Romanum monasterium, quod sanctus Romanus Jurensis abbas in pago Lausannensi construxit, ut superius diximus. Paullo minus mihi persuasum est, duas Ennodii [c] episcopi Ticinensis epistolas Floriano inscriptas, cujus lascivientem in scriptitandis epistolis animum reprimit vir sanctus, huic Floriano aptandas esse, tum juveni, ac flosculis recentis eloquentiæ plusculum indulgenti. Præclarum est » quod ait his in epistolis Ennodius, se jam dudum amore silentii abrupisse scriben» di studium, & in locum gloriæ silentium computasse; diu esse, quod oratorium or» natum affectus orationis a se absciderit, & nequeat occupari verborum floribus, » quem ad gemitus & preces evocat clamor officii. Egregia virtus in episcopo, utinam non rarior in monachis studiosis!

b *Id. to. 1. p. 851. & seq.*

c *Ennod. lib. 1. ep. 15. & 16.*

XXIX. Nicetius episcopus Trevirensis.

In fine prioris epistolæ Florianus Nicetium rogat, ut pro beatissimo viro, do» mino suo, Datio episcopo Mediolanensi precetur. Æquum enim esse, ut pro eo, » quem monasterii septa sacrarunt successorem, etiam confessorum successor egre» gius beatorum, nempe Nicetius, qui sanctis Maximino & Paulino successerat in » sedem Trevirensem, exorare non desinat. Ex quibus verbis intelligimus, Nicetium abbatem fuisse ejusdem monasterii, cui post eum Datius præfuit. At quodnam illud monasterium? Gregorius episcopus Turonensis Nicetium monachum quidem & abbatem fuisse dicit, sed cujus monasterii non dicit. immo neque ejus patriam

memorat. In historia [a] Trevirensi legitur, Nicetium fuisse abbatem *urbis Lemovicinæ*. At vereor, ne auctor deceptus sit ex lectione ejus vitæ [b] per Gregorium, qui ait se ejus facta rescisse *a beato Aredio abbate urbis Lemovicinæ*, ipsius Nicetii alumno ac discipulo. Forte enim putavit iste auctor, ambos ejusdem loci abbates exstitisse. Id unum pro explorato haberi potest, Nicetii monasterium situm fuisse in regno Theoderici Austrasiorum & Arvernorum regis, cui etiam Lemovicenses videntur paruisse. Certe concilio Arvernensi, quod Theodeberti ejus filii consensu convocatum fuit, interfuit Ruricius episcopus Lemovicensis, cum aliis Aquitaniæ primæ prælatis; & epistolam synodalem Theodeberto inscribunt *cultores*, inquiunt, *vestri, ecclesiarum vestrarum episcopi*, quos inter Ruricii etiam nomen comparet.

ANN. CHR. 542.
a *Spicil. to. 12. p. 209.*
b *Gregor. de vit. Patr. c. 17.*

XXX. Lemovicense S. Augustini monasterium.

Hic est Ruricius junior, ex Aniciana stirpe, uti & prior, ambo Lemovicenses episcopi, hic avus, ille nepos, quorum primus sancti Augustini, alter sancti Petri basilicam erexit, teste Fortunato [c] in epitaphio Ruriciorum.

c *Fortunat. lib. 4. c. 5.*

Accumulante gradus prænomine, sanguine nexi,
Exultant pariter hinc avus, iste nepos.
Tempore quisque suo fundans pia templa patroni,
Iste Augustini condidit, ille Petri.

Ruricio seniori constructionem sancti Augustini ecclesiæ tribuit Gaufridus [d] Prior Vosiensis, aliique post eum; putavitque ex nomine sancti Augustini canonicos regulares ibidem ab eo institutos, quasi tunc canonici regulares exstiterint. Locus est extra muros urbis ad Vigennam * fluvium, in orientali plaga, ubi sanctus Martialis oratorium in honorem sanctissimæ Trinitatis condidisse fertur, commune olim cœmeterium christianorum, immo & episcoporum Lemovicensium, ex quibus viginti-octo istic humati creduntur. An monachi ibidem principio instituti a Ruricio fuerint, tametsi veri simillimum est, non produnt vetera monumenta. Illud certum, si ulla eo in loco primitus instituta societas fuit, monachorum fuit: cum rara clericorum ante sæculum octavum familia in his partibus Gallicanis exstiterit extra ecclesias cathedrales. At restituta ejusdem loci ecclesia per Turpionem episcopum ante medium sæculum decimum, ibidem collocati sunt monachi, qui ex eo tempore istic perseverarunt, perseverantque hactenus sub sancti Mauri congregatione, quæ eo in loco initium habuit, atque ob hanc causam titulum abbatialem recuperavit ex regia munificentia gloriosæ memoriæ Ludovici Justi. Quæ causa Ruricium impulerit ad construendam hanc basilicam sub nomine sancti Augustini, colligimus ex ejus epistolis, in quibus magnopere affectus fuisse videtur in lectionem tanti ecclesiæ Doctoris. Exstat ejus hac de re epistola [e] ad Turentium episcopum, forte Nivernensem, qua sibi mitti postulat promissum librum sancti Augustini de civitate Dei: *cujus dum nos*, inquit, *lectione ædificatis in terris, vobis ejusdem civitatis habitacula præparetis in cælis*. In responsione Turentius eum laudat, quod antiquos scripturarum interpretes, Cyprianum, Augustinum, Hilarium, Ambrosium, aliosque amet, nedum assequatur; mittitque sancti Augustini codicem ab eo exoptatum, chartaceum librum, adeoque ad ferendam injuriam parum fortem, « quia citius charta vetustate consumitur. quod intelligendum de charta seu papyro « Ægyptiaca ex corticibus, quæ charta membranis longe fragilior erat. Ad ejusdem sine dubio conditionem ecclesiæ Ruricius parabat columnas illas, de quibus scribit [f] Claro episcopo, indubie Elusano. Et forte ad idem opus etiam utebatur illo pictore, quem sorori suæ Ceauniæ [g] se dirigere in alia epistola testatur.

d *Labbe to. 2. Bibl. p. 277.*
* *la Vienne.*
e *Ruric. lib. 2. ep. 16.*
f *Ruric. lib. 2. ep. 63.*
g *ibid. ep. 14.*

XXXI. Alia ejusdem diœcesis monasteria.

De sancti Petri basilica, quam Ruricius junior, teste Fortunato, ædificavit, nihil certi & explorati nobis dicendum occurrit. Erat per id tempus inter alias ecclesia sancti Petri prope basilicam sancti Salvatoris & sancti Martialis, ubi sanctus Aurelianus antistes [h] sepultus fuit: erat & sancti Petri monasterium Vosiense * extra urbem ad Viseram * fluvium, cui cœnobio præfuit Sebastianus abbas tempore Ruricii junioris, is qui beatum Aredium, Atanensis cœnobii auctorem primumque abbatem, a pueritia in litteris instruxit. Id discimus ex testamento [i] ipsius Aredii, cedentis *Deo & sancto Petro apostolo ad monasterium Vosidense apud Limovicas monasterium sancti Michaëlis*. Idem Vosiense monasterium Aredius destruc-

h *Labbe to. 2. p. 266.*
* *Vigeois.*
* *le Vezere.*
i *Analect. to. 2. p. 66. & seqq.*

ANN. CHR. 542.

tum restauravit post mortem Sebastiani abbatis, atque innumeris beneficiis ditavit, monachis istic duodecim collectis, quibus nepotem suum Astidium, virum illustrem, præfecit abbatem. Exsistit etiam nunc hæc abbatia, non vero monasterium sancti Michaëlis in urbe, quod Vosiensi attribuerat Aredius, utpote post varias fortunas in ecclesiolam redactum.

Aliud tunc temporis fuit in eadem diœcesi cœnobium Comodoliacense, alias sancti Juniani ad Vigennam *, modo canonicorum sæcularium, auctorem habens sanctum Amandum, qui ibidem solitariam vitam duxit. In hunc locum maxime affectus erat Ruricius junior, quippe qui sancto Amando ædiculam, & beato Juniano tumulum construxit, ibidemque sepeliri voluit. Forte hujus loci basilica sancto Petro sacra erat, adeoque hæc fuerit, de qua loquitur in ipsius Ruricii epitaphio Fortunatus.

* *la Vienne.*

Præter ea fuere per id tempus & alia apud Lemovices monasteria, ut sancti Pauli in urbe, constructum a Jocundo & Pelagia beati Aredii parentibus, atque a sancto Ferreolo præsule dotatum; Rauzoliæ item monasterium, ab iisdem conditoribus Atanensi abbatiæ addictum, si tamen jam tunc monasterium erat, quod Carissima, Odonis Biturigum principis filia, & sancti Aredii proneptis, eidem abbatiæ asseruit litteris datis *mense Septembrio, indictione prima, vesano Childerico regali sede ejecto, atque Pippino rege piissimo a Francis pro eo constituto.* His monasteriis adde Nobiliacense sancti Leonardi; item sancti Valerici, quem cave ne confundas cum sancto Walarico abbate Leuconaënsi; utrumque nunc canonicorum sæcularium. Addunt plerique Scoltoriense seu de Dorato sancti Petri ad Separim amnem, itidem modo collegium sæculare; uti & Aëntense * monasterium ad Vigennam *, quorum originem ad Chlodovei M. principatum referunt, melius ad sæculum nonum aut decimum revocandam. Hæc de monasteriis Lemovicensibus.

* *Emantiers.*
* *la Vienne.*

XXXII. Monasteria diœcesis Arvernensis, S. Illidii.

Quod attinet ad monasteria diœcesis Arvernensis, multa itidem tunc exstitere: quorum præcipua sunt sancti Illidii, Menatense, Mirandense sancti Porciani, sancti Cyrici, Rubiacense, Autumense, Cromonense, & Teclatense. Ut sancti Augustini monasterium apud Lemovicas, ita sancti Illidii * apud Augustonemetum Arvernorum seu Clarummontem, primitus commune totius urbis cœmeterium fuit, in suburbii valle amœnissima ad fluviolum Trundonis * seu Scateonis: ubi sanctus Stremonius, aliis Austremonius, primus Arvernorum præsul, oratorium erexisse traditur in honorem sanctissimæ Deiparæ Virginis, dictum *sancta Maria inter sanctos*, propterea quod plurimi eo in loco sancti quiescant martyres, in primis Cassius, Victorinus, & Anatolianus, atque multi etiam episcopi Arvernorum, sanctitate insignes. Certe jam Apollinaris-Sidonii tempore locum illum *sepulcrorum multitudo* repleverat, in quibus *multa Sanctorum corpora* requiescebant. Ex episcopis primus ac præcipuus est Illidius, qui oratorio sanctæ Mariæ aliud ornatius & amplius adjunxit sub titulo sancti Clementis papæ & martyris, cujus brachium ibidem reposuit. Decessit apud Treviros vir sanctus, quo sanandæ imperatoris filiæ causa profectus fuerat; ejusque corpus ad Arvernos revectum, in oratorio sancti Clementis sepultum fuit, atque inde mox loco appellationem & celebritatem dedit, ut patet ex Gregorio [a] episcopo Turonensi, qui sancti Illidii basilicam vocat. Idem tres [b] illic basilicas exstitisse dicit, quæ hodie quoque supersunt, nempe sancti Illidii, quæ præcipua est; sancti Venerandi, & sancti Cassii, quæ parœcialis: additque, in sancti Venerandi basilica multa ex marmore [c] pario sepulcra sculpta fuisse, quæ visuntur etiam nunc, veterum christianorum, cum picturis Christi Domini & apostolorum, quales in Roma subterranea exhibentur. Lege Ruinartum nostrum in addendis [d] ad Gregorium Turonensem. Quo tempore monasterium his oratoriis accreverit, obscurum est. *Apocrysarius capitolii Arvernorum monasterium juxta sancti Clementis simul & sancti Illidii ecclesiam construxit*, inquit Winebrandus in libro de vita & miraculis sancti Illidii: sed quo tempore id contigerit, non explicat hic auctor, cujus ætas etiam ignoratur. Illud certum, Arnaldum & Raymundum secundum episcopos, cooperante Odone abbate Cluniacensi, restituisse medio sæculo decimo hoc monasterium, quod incursione barbarorum destructum fuerat.

* *S. Alire.*
* *Tiretaine.*

a *Greg. Tur. de vit. Patr. cap. 2.*
b *Id. de gl. conf. c. 36.*
c *Ibid. c. 35.*
d *Ruinart. p. 1400. & seq.*

XXXIII. Menatense.

Menatense sancti Martini cœnobium quis primus condiderit, ignoramus. Carilefum & Avitum inde ad Miciacense recessisse jam superius vidimus. Eodem tempore Brachio, Sigivaldi præpotentis famulus, hortatu Æmiliani eremitæ conver-

ſus eſt. Cum adhuc [a] eſſet laicus, nocte bis aut ter e lecto conſurgens, terræ proſtratus preces fundebat ad Dominum. Ignarus, ſed cupidus litterarum, videns in oratorio litteras ſuper *iconicas*, ut Gregorius vocat, apoſtolorum, aliorumque ſanctorum conſcriptas, eas pro modulo exprimebat in tabulis, &, ſi quando clerici aut monachi ſibi occurrerent, ab eis inquirebat nomina litterarum; atque hac induſtria legere, ac ſcribere didicit. Mortuo Sigivaldo, adiit Æmilianum eremitam; quibus & alii monachi adjuncti ſunt. Hinc origo monaſterii in ſilva Ponticiacenſi; cui Ranichildis, Sigivaldi filia, multa prædia tribuit. Etſi blandus & humanus ſermone, in ſe tamen ſeverus, & diſciplinæ monaſticæ in aliis rigidus exactor & cenſor erat. Ob id accitus eſt ad regendum monaſterium Manatenſe ſeu Menatenſe, quod per incuriam abbatis intepuerat. Ob hanc forte regularis diſciplinæ relaxationem Carileſus & Avitus monachi inde receſſerunt. Avito epiſcopo Brachio imminentem obitum ſuum prænuntiavit, rogavitque prioris monaſterii ſui abbatem, ut corpus ſuum ibidem ſepeliret. Menatenſe reſtituit ineunte ſæculo octavo Meneleus abbas ſub regula ſancti Benedicti, quam hodie quoque obſervat.

ANN. CHR. 542.

a Greg Tur. de vit. Patr. c. 12.

XXXIV. S. Porciani.

Paullo infra Menatum, ad fluvium itidem Sicaulam *, intermedio opidulo Eborolaco ſeu Ebrolio, olim prædio Apollinaris-Sidonii, ubi nobile Benedictinorum cœnobium a ſæculo decimo conditum exſtat, viſitur aliud, ſancti Porciani * nomine celebratum, quondam Mirandenſe appellatum, quod circumpoſito non ignobili opido cognomini originem dedit. Porcianus, uti & Brachio, in obſequio barbari domini Deum cæli quærere non deſinebat. Idemtidem ad proximi cœnobii Mirandenſis abbatem confugiens, toties revocabatur a domino ſuo: qui tandem oculorum lumine orbatus, videndi facultatem emancipato ſervo redemit, abbate pro ipſo apud Deum ſupplicante. Exin Porcianus clericus, ut Gregorius [b] loquitur, id eſt monachus, factus, ad eum virtutis gradum pervenit, ut decedenti abbati ipſe ſucceſſerit. Cum monaſterium regeret, Theodericus Auſtraſiorum rex in Arvernos irruens, in Arthonenſis vici pratis caſtra metatus eſt. Hunc convenit Porcianus, rogaturus, ut abſtineret a devaſtatione regionis. Erat in regis comitatu Sigivaldus *, is qui Brachionis dominus fuerat; Porcianumque flagitavit, ut ſecum reficeret. Hic vero excuſare, quod neque hora eſſet reficiendi, nec regem adhuc ſalutaſſet; &, quod his omnibus potius erat, Deo necdum officium debitum perſolviſſet. Sed tandem cedere compulſus, oblatum poculum benedicendo, vaſculum fregit, & cum vino venenum latens effuſum eſt. Hinc ſancto viro multus honos a rege & optimatibus, atque ab aliis impenſus; captivi redditi, & in libertatem aſſerti. Hunc contra dæmonis aſtus & fraudes muniit Protaſius, recluſus in vicino Canbidobrenſi monaſterio, quod Jacobus Sirmundus, eximiæ vir eruditionis, idem eſſe cum ſancti Porciani cœnobio exiſtimavit. At, ſi Gregorii contextus expendatur accurate, diverſa fuiſſe monaſteria nemo, ut quidem reor, negaturus eſt. Certe tam diverſa fuere monaſteria, quam diverſa opida ſancti Porciani, & Canbidobrum, vulgo *Combronde*, Ricomago vicinum, a ſancti Porciani opido diſſitum octo fere leucarum intervallo.

* la Sioule.
*S Pourçain.

b Greg. de vit. Patr. c. 5.

* V. de gl. conf. lib. 1. c. 14.

XXXV. Porciani abbates an duo.

Major eſt difficultas de Porciano abbate, cui Ennodius ſcribit epiſtolam [c] illam, cujus occaſione hanc notam Sirmundus adhibuit, an ſcilicet idem ipſe ſit Porcianus abbas Arvernenſis. quod quidem ægre conceſſerim. Hic quippe homo erat plane rudis & indoctus, nec ipſi, ut puto, in mentem veniſſet ſcribere epiſcopo eruditiſſimo, & longis terrarum ſpatiis diſſito ab Arvernis. Atqui hac epiſtola Ennodius gratias agit Porciano abbati, quod ſe litteris præveniſſet. Impetratæ, inquit, jam « divinæ miſericordiæ fiducia eſt, cultorum Dei animis non deeſſe. Ergo gratias re- « fero Trinitati Deo noſtro, qui, ut me reverentia veſtra alloquiis viſitaret, exegit. « Suſcipio obedientiam veſtram. nec enim exiguus cultus debetur obſequentibus, cum « Chriſti gloria maneat imperantem. Orate pro me, qui humanitatis imbecilla, dum « adhuc eſtis homines, evitaſtis, quos contigit, necdum corpore ſequeſtrato, pon- « deribus carnis abſolvi. Certe hæc mihi convenire non videntur in Porcianum Arvernenſem. Permirum videtur ſcriptori recentiori, monachis hodie tribui *reverentiæ* compellationem. Abſit hos titulos exigi a monachis: ſed a novitatis invidia vocabulum Ennodius cum aliis pluribus vindicat. Nec erubeſcit magnus præſul *obedientiæ* honorem abbati deferre. quod quidem non obſervarem, niſi nonnemo quoddam opuſculum epiſcopo abjudicatum vellet, quod auctor monachis librum ſuum inſcribendo, obedientiæ ſibi munus hoc officio prætendiſſet.

c Ennod. l. 8. ep. 34.

ANN. CHR. 541.

XXXVI. S. Cyrici monasterium.

a Sidon. l. 7. ep. 17.

Verum non solum Ennodius, sed & Apollinaris-Sidonius, vir magnus, eodem obediendi, immo & domini vocabulo utitur erga Volusianum monachum, qui a se Abrahæ abbatis epitaphium scribi optaverat. Jubes me, inquit, [a] domine frater, lege amicitiæ quam nefas lædi, jam diu desides digitos incudibus officinæ veteris imponere, & sancto Abrahæ die functo næniam sepulcralem luctuosis sermonibus inscribere. Celeriter injunctis obsecundabo, tum tua tractus auctoritate, tum principaliter amplissimi viri Victorii comitis devotione præventus. Abraham Persa erat, natus ad Euphratem. Dum Ægypti solitudines, ad visitandos viros sanctos, qui eas incolebant, perlustraret, a paganis comprehensus, multis pro Christo verberibus affectus, jussu regis Persarum in vincula conjicitur: in quibus quinque annos exegit. Inde elapsus, ad occidentales partes accessit, ob virtutes & potentiam in energumenos ab universis expetitus. Is vero honores fugiens, venit ad Arvernos, ubi in secessu urbis exiguam vili opere casam, culmo tectam, cum oratorio struxit. Paullo aliter id narrat Gregorius [b], ubi ait, Abrahamum ad basilicam sancti Cyrici monasterium collocasse. quasi hanc basilicam jam erectam invenisset. At Sidonius, cui potior fides, auctorem basilicæ Abrahamum agnoscit.

b Greg. de vit. Patr. c. 3.

Ædificas hic ipse Deo venerabile templum,
Ipse Dei templum corpore facte prius.

Ibidem plenus dierum obiit, sepultusque est, pontificatu Sidonii, cum Victorius ducem ageret super septem civitates sub Eurico Gotthorum rege, teste Gregorio: tametsi comes tantum a Sidonio appelletur. In fine epistolæ Sidonius vicissim a Volusiano postulat, ut Abrahæ discipulos soletur, fluctuantemque regulam secundum statuta Lirinensium patrum vel Griniacensium informet; disciplinæ si qui rebelles fuerint, castiget; si qui sequaces, collaudet. Præpositum quidem illis esse sanctum Auxanium: qui vir, ut nosti, inquit, plusculum justo & corpore infirmus, & verecundus ingenio; eoque parendi, quam imperandi promtior, exigit te rogari, ut tuo ipse sub magisterio monasterii magister accedat; &, si quis illum de junioribus spreverit, tamquam imperitum vel pusillanimem; per te unum sentiat utrumque non impune contemni. Quid multa? vis ut paucis quæ velim agnoscas? Quæso ut abbas sit frater Auxanius supra congregationem, tu vero & super abbatem. nempe ut curaret Auxanio abbati ab omnibus obtemperari, non ut ipse abbas esset primarius super Auxanium abbatem. Ex quibus intelligimus, homines corpore infirmos & verecundos ingenio, minus idoneos esse ad alios regendos. Nunc parœcialis est sancti Cyrici ecclesia, de qua fit mentio in libro primo de ecclesiis Claromontensibus, & de ejus altari, *ubi sanctus Abraham, & sanctus Justus, & sanctus Silvanus quiescunt.*

XXXVII. Rubiacense & S Martii. * Royat.

Juxta eamdem pariter urbem situm erat virginum monasterium Rubiacense*, mille circiter passuum millibus ab urbe dissitum versus occidentem, a monte Rubiaco sic appellatum. Positum est inter duos præcelsos montes in rupe, sub qua amnis seu torrens Scateon, vulgo *Tiretaine*, seu Trundo dictus, præterfluit. Incerta illius parthenonis origo, quam noster Petrus Laurentius, a quo ejus loci notitiam accepi, tribuendam putat sancto Præjecto Arvernorum episcopo, de quo in sæculo sequenti acturi sumus. Huc sanctus Bonitus Arvernorum præsul adduxit ex Britannia Blandam mulierem, cui lumen oculorum reddiderat. Istic erat altare sanctæ Mariæ; item alia duo, nempe sanctæ Segolenæ, & sanctæ Genovefæ; ibidemque sancta Sacra requiescebat, ut in veteri notitia ecclesiarum Claromontensium legimus. Hactenus eo loci superest ecclesia haud inelegans, sancto Leodegario sacra, in qua servantur etiam nunc reliquiæ sanctæ Sacræ, forsan olim ibidem sanctimonialis, sed nullo publico cultu honoratæ. Ibidem crypta est beatæ Mariæ dedicata. Ecclesia modo parœcialis est cum prioratu, qui a Mausacensi monasterio pendet.

c Greg. de vit. Patr. c. 14.

Non longe ab hoc parthenone aberat sancti Martii abbatis monasterium, qui, referente [c] Gregorio, cujus pater Florentius Martii benedictionem obtinuerat, in rupe cavati montis cellulam, scamnum & lectulum sibi paraverat, nihil habens proprium, nisi Dei cultum: cui victum interdum devotorum largitio ministrabat. In ejus ecclesia, ubi nunc prioratus sancti Illidii abbatiæ subjectus, est altare sanctæ Felicitatis, ubi olim ejus corpus requiescebat.

XXXVIII. Autumense duplex. * Autein.

Exstabat olim apud Arvernos Autumense * monasterium duplex: unum, non longe

longe ab Iciodoro opido ad Elaver * fluvium, Cantoënnensi canonicorum regularium ANN. CHR.
abbatiæ etiam nunc prioratus nomine subjectum: aliud item in Delfinatu Arver- 541.
niæ, solo pingui situm, itidem prioratus, modo a Celsiniacensi monasterio pen- * l'Allier.
dens. In alterutrum se recepit Walaricus, postea Leuconaënsis in Pontivo abbas,
de quo inferius.

XXXIX. Cromonense.
Sexto ab urbe Arverna milliario distabat Cromonense * monasterium. Istuc cum
Gallus, nobilis ex Georgio senatore Arvernus, se recipere vellet, non eum prius
admisit abbas, quam Gallus patris consensum obtinuisset. Ille vero, etsi primo * Cournom.
ægre tulit, mox tamen assensus est. Natum hunc, inquit, conjugio destinave-
ram, utpote primogenitum: sed, quando Deus eum ad aras vocat, æquum est ejus
potius, quam nostra voluntas fiat. Mox abbas eum *clericum*, ut Gregorii verbis
loquar [a], id est monachum, fecit. Erat in eo magna vitæ & castimoniæ puritas, a Greg. de
mens seria, & senilis in juvene gravitas; lectio pæne assidua, longa denique jeju- vit. Patr. c. 6.
nia. Hunc beatus Quintianus a monasterio paullo post abstraxit; patre mortuo
Theodericus rex evocavit in aulam, ac demum Quintiano sufficiendum curavit.
Destructum fuit a Danis, ut & alia ejusdem regionis fere omnia, Cromonense mo-
nasterium: at sæculo decimo instauratum pro canonicis regularibus, quibus tandem
sæculares canonici successerunt.

XL. Teclatense.
Denique cœnobium sancti Petri de Teclada seu Teclatense, incertæ, uti & Cro-
monense, originis, jam stabat sæculo septimo. quippe Moderatus ejus loci abbas lau-
datur in historia translationis sancti Boniti episcopi Arvernensis, procedente octavo
sæculo factæ. In libro secundo de ecclesiis & altaribus Claromontensibus sancta Te-
cla requiescere dicitur in monasterio Camalariensi, quod eruditus Savaro idem esse
suspicatur cum Teclatensi, quasi ita dictum sit a sancta Tecla loci patrona. At di-
versum esse constat. Siquidem Camalariense monasterium modo est collegium ca-
nonicorum sæcularium: Tecladense * vero prioratus Casæ-Dei abbatiæ subjectus. * Tilledé.
Certe Simon archiepiscopus Bituricensis in instrumento visitationis suæ, sub finem
sæculi tertii-decimi factæ, dicitur accessisse non semel ad *Teillede*, *latine Tecletas*,
prioratum Casæ-Dei. qui situs est haud procul a Ricomago, versus Canbidobrum opi-
dum, de quo modo agebamus. His omnibus adde monasterium Brivatense, cujus b V. infra
abbas Felix [b] laudatur apud Frodoardum, de quo inferius. lib. 13. n. 20.

XLI. Regulæ horum monasteriorum.
Quænam regulæ in prædictis monasteriis obtinuerint, colligimus ex superiori
Sidonii epistola, in qua Volusianum monet, ut *fluctuantem regulam* monasterii sancti
Cyrici *secundum statuta Lirinensium patrum*, *vel Grinincensium* informet. ubi regulæ
vocabulum non pro aliqua scripta, ut vulgo, regula usurpatur, sed pro certa viven-
di ratione ac disciplina usu recepta in monasterio. quo modo non raro accipitur
apud veteres scriptores rerum monasticarum. Sic, teste Cassiano [c], in cœnobiis c Cassian.
orientalibus *tot propemodum typi ac regulæ* erant, quot monasteria. quod de mona- l. 2. Inst. c. 2.
stica seu regulari disciplina, quæ pro nutu præpositorum variabat, non de regulis
scriptis intelligendum est. Neque alia forte fuerint tunc statuta patrum Lirinen-
sium seu Griniacensium, quam ritus & consuetudines usu receptæ: quales apud
Cartusienses absque scripto viguere ad Guigonem usque, quintum majoris Cartu-
siæ præpositum, qui eas in scripta primus redegit. Quod si in sancti Cyrici monaste-
rio sub Abrahamo abbate statuta Lirinensium & Griniacensium in usu erant, veri
simillimum est eamdem fuisse aliorum etiam ejusdem provinciæ monasteriorum dis-
ciplinam. De Lemovicensibus id unum scimus, quod de Atanensi sancti Aredii cœ-
nobio Gregorius [d] Turonensis antistes memoriæ prodidit, nempe istic *non modo Cas-* d id. Inst.
siani, *verum etiam Basilii*, *& reliquorum abbatum*, *qui monasterialem vitam institue-* lib. 10. c. 29.
runt, *regulas* celebratas fuisse. Quippe non una tum erat, ut jam dixi, repetamque
sæpius, nec fixa singulorum monasteriorum scripta regula. Plures simul in eodem
loco observari mos erat: ex quibus certa vivendi ratio ac disciplinæ regularis forma
pro voluntate abbatum constituebatur, ceteris, quæ in eisdem regulis ad informan-
dos mores pertinebant, lectioni ac meditationi fratrum reservatis. Unde per illa
tempora nec mutatio regularum statum mutabat, nec status forma pendebat ex re-
gulis; quæ cum ad unum scopum ac propositum tenderent omnes, eumdem mo-
nastici ordinis statum constituebant: eum ad modum quo variæ in eamdem regu-
lam constitutiones, ut vocant, unitati Ordinis modo non officiunt. Ceterum hæc
vivendi norma, quæ apud Atanenses vigebat, ex Basilii, Cassiani, aliorumque pa-

ANN. CHR. 541.

trum regulis conflata, non multum sine dubio diffidebat ab institutis Lirinensium & Griniacensium, quorum vivendi ratio a primis institutoribus suis orientalium disciplinæ accommodata fuerat.

XLII. Griniacenses monachi.

De Grinincensibus seu Griniacensibus id solum nobis restat, quod in libello de vita sancti Clari abbatis legimus, nempe eorum *cœnobia*, a sanctis pontificibus Viennæ Allobrogum fundata, *in quorum maximo* ossa beati Ferreoli martyris condita erant, quadringentos monachos aluisse. Non ergo unum erat Griniacensium, sed plura monasteria, quorum auctor & institutor ignoratur. Forte sancti Marcelli cœnobium ex illis unum erat: siquidem Clarus, qui in majori sancti Ferreoli monasterio vestes monasticas induerat, a pontifice urbis abbas ad sanctum Marcellum institutus fuit. Griniacense * monasterium, a quo alia ejusdem instituti cœnobia vocabulum traxerunt, situm fuisse videtur extra muros urbis ad Rhodanum, eo in loco, qui hodie quoque vulgatum nomen retinet.

* *Grigny.*

XLIII. Viennensia monasteria. a *lib.* 1. *n.* 77.

Erant tum Viennæ & alia monasteria intra & extra civitatem, quorum unum sancti Petri ad australem partem Leonianus abbas, ut superius [a] diximus, instituit, quod quingentos pæne monachos alebat tempore Clari abbatis. aliud erat sancti Andreæ intra urbem, virginum numero centum, eodem tempore, ubi tantum sexaginta principio sub ejusdem Leoniani abbatis disciplina versabantur. Utrumque cœnobium Ansemundus & Ansleubana, nobiles cives Viennenses, principatu Chlotharii primi condiderunt. Auctor vitæ sancti Clari alia memorat: unum sanctorum Gervasii & Protasii, monachorum quinquaginta: alterum sancti Johannis Baptistæ, totidem: tertium sancti Vincentii martyris, itidem quinquaginta: quartum sancti Marcelli, triginta: quintum sancti Martini, quinquaginta. Ad hæc sanctimoniales viduæ apud sanctam Blandinam viginti-quinque: apud sanctum Andream, tum superiorem, tum inferiorem, nam duo id nominis erant parthenones, virgines utrobique centum: apud sanctum Nicetium quadraginta: apud sanctam Columbam triginta. Erant ergo sæculo septimo intra aut prope Viennam sex minimum monasteria virorum, non computatis Griniacensibus: & quinque virginum. Horum omnium, præter unum sancti Petri virorum, & alterum sancti Andreæ virginum, » cujus auctores mox laudavimus, incerta origo est. Alia quoque erant, ait idem » vitæ sancti Clari scriptor, venerabilia sanctorum in unum conversantium habitacula » ad sexaginta, quæ sub cura pontificis in eadem diœcesi vigebant. In his quatuor erant a sancto Theuderio abbate instituta, de quo nunc agendum est.

XLIV. Theuderii abbatis res gestæ. a *Acta sæc.* 1. *Bened. p.* 678.

Theuderius & ipse unus fuit e discipulis sancti Cæsarii episcopi Arelatensis, præter Ægidium & Florianum abbates superius laudatos. Ejus vitam [a] in litteras retulit sæculo nono Ado Viennensis antistes, eamque *fratribus in cœnobio sancti Theuderii consistentibus* inscripsit, ut eos ejus exemplis ad amorem vitæ æternæ amplius invitaret. Ortus est ex Viennensi provincia vir sanctus, parentibus genere claris & locupletissimis. Amplo patrimonio in pauperes effuso, adolescens Lirinensis monasterii desiderio sanctum Cæsarium adiit, ut per ipsum in sacram illam familiam facilius admitteretur. Retentus apud Cæsarium, eximios in virtute progressus fecit, adeo ut ei, quantumvis reluctanti, beatus antistes diaconi officium, & non multo post sacerdotii dignitatem contulerit. Cum aliquamdiu apud eum constitisset, incidit ei cogitatio revisendi patrios lares. Pontificis benedictione accepta, Viennam reversus, locum aptum ad religiosum secessum » quæsivit. Placuit ei locus haud procul ab urbe, ubi in honore Domini nostri Jesu » Christi, Adonis verbis utor, sub veneratione beati Eusebii Vercellensis episcopi » & martyris domunculam, id est oratorium, ædificare cœpit. Tum juxta Jaïram fluvium monachorum cella cum oratorio sancti Symphoriani ab ipso constructa: ubi, plurimis ad eum undique confluentibus, frater ejus Arvus cum aliis consanguineis suis ipsum convenit. Forte locus non capiebat tot discipulos, qui frequentes ad eum veniebant. Hinc aliud cœnobium condidit ad castrum Alaronam, cum oratorio sancti Petri: aliud item ad vicum & villam parentum suorum, vocabulo Assiciam, in honorem sancti Mauricii. Neque his contentus, quartum addidit in colle Ruspiano, qui locus tum silvestris, ac feris tantum pervius erat: ubi ecclesiam in veneratione sanctæ Dei genitricis Mariæ condidit, cum monasterio, propinquorum suorum facultatibus dotato, cui *regulam sanctorum Patrum* præscripsit. Præerat tum Viennensi ecclesiæ Philippus episcopus, ordine *vi-*

cesimus primus, is qui consilio Lugdunensi secundo, & quarto Parisiensi præsedit. ANN. CHR. 542.

In eadem vero urbe consuetudo ferebat, unum e sanctioris vitæ hominibus intra urbem recludi in privata cellula, qui uni vitæ contemplativæ addictus, vota populi Deo assidue offerret. Fuerat ex eo numero Leonianus abbas superius laudatus, qui Viennæ claustro peculiaris cellæ conclusus, per multos annos hoc officio functus est. Electus ad id muneris a Philippo Theuderius, Severiano præposito postremi hujus monasterii curam commisit, atque in monte Quirinali intra urbem ad basilicam sancti Laurentii reclusus, reliquum vitæ, nimirum per duodecim annos, in oratione & magna districtione exegit, ita ut advenientibus monita salutis nonnisi per modicam fenestram daret. Post mortem ejus corpus sepultum est in prædicto sanctæ Mariæ monasterio, quod ab eo nomen postmodum accepit, vernacule *Saint Chef* appellatum, ex ordine sancti Benedicti in collegiatam ecclesiam conversum, cujus portio abbatialis archiepiscopis assignata est.

XLV. Cenomannensis episcopi legatio ad S. Benedictum.

A sancto Benedicto ad Cæsarium digressi, nunc ab ipso Cæsario ejusque discipulis ad sanctum Benedictum revertimur. Tristem, ut dicebam, & conturbatum ex Casinensis eversionis prævisione ejus animum relevavit legatio Cenomannensis episcopi, qui novi instituti fama permotus, Benedicti discipulos in diœcesim suam accersere decrevit. Id accidit sub finem anni, qui beati Patris obitum præcessit, id est extremo ejus sæculi anno quadragesimo-secundo, si constet hunc obitum anno quadragesimo-tertio, mense Martio contigisse. Legationis hujus auctor in vulgata sancti Mauri acta Berthichramnus pro Innocente seu Innocentio intrusus est ab Odone abbate, ejusmodi actorum editore, quorum primus auctor dicitur Faustus monachus, Mauri in eadem peregrinatione socius. Quo modo hæc acta in manus Odonis abbatis inciderint, Odo ipse exponit in epistola, vitæ ab eo editæ seu interpolatæ præmissa ad Adelmodum Cenomannensis ecclesiæ archidiaconum. Erat Odo abbas monasterii Glannafoliensis ad Ligerim in pago Andecavensi, quod beatus Maurus construxit, & corporis sui sepultura, non solum vita & conversatione sua nobilitavit. Grassantibus per illas partes Nortmannis, Odo cum sancti Mauri corpore hac illac profugus, in Burgundiam accessit. Cum ad Ararim in prædio quodam illustris viri Audonis comitis tantisper consisteret anno sexagesimo-tertio supra octingentesimum, obvios habuit quosdam ex Romana peregrinatione redeuntes: quorum unus clericus, Petrus nomine, ex Neustriæ pago Abrincatino istuc ante biennium profectus, quaterniunculos inde referebat, antiquaria conscriptos manu, ac nimia pæne vetustate consumtos, qui vitam sancti Benedicti ac discipulorum ejus quinque, Honorati videlicet, Simplicii, Theodori, Valentiniani atque Mauri, continebant. Hos quaterniunculos, quia e re sua erant, Odo aliquot nummorum pretio redemit. Sic acta sancti Benigni martyris, Burgundionibus olim ignota, sanctus Gregorius Lingonum antistes accepit ex Italia, ut pronepos ejus Gregorius [a] Turonensis tradit. Et quoniam vitio scriptorum, nedum inculto ac impolito sermone, depravati erant hi quaterniones; sancti Mauri acta pro modulo, viginti fere dierum labore, Odo correxit, *salva fide dictorum & miraculorum inibi repertorum*. In fine prædictæ epistolæ lectores obtestatur, *per eam quæ est in Jesu veritatem*, ut relationi suæ *absque fuco* factæ fidem habeant. Non tamen desunt nævi aliquot in hac vitæ narratione, qui Fausto monacho tribui vix possunt, qualis est ille, quem mox notabam, de nomine episcopi Cenomannensis istius legationis auctoris, quem fuisse Innocentium, non Bertichramnum, temporis ratio persuadet. quippe Innocentius, cum Aurelianensi concilio quarto subscripsisset anno quadragesimo-primo, exiguo tempore supervixit, successorem sortitus Domnolum, dein Baldegisilum: cui Bertichramnus, mortuo jam sancto Mauro, successit anno Childeberti junioris undecimo, qui fuit ejus sæculi octogesimus-sextus. Hinc apparet quantum a vero aberraverit Odo, qui, cum Bertichramnum pro Innocentio intrusisset, Bertichramno Domnolum consequenter, sed falso supposuit. Sunt & alia in his actis errata, quæ suis locis notare necessarium erit. Porro hanc Cenomannensis episcopi legationem sancto Benedicto cælesti oraculo prænuntiatam fuisse, ad erigendum ejus ex Casinensis excidii prænotione animum, Faustus vulgatus tradit, Deum ipsum Benedicto loquentem inducens: Bono animo esset. Irrevocabilem quidem esse de Casini eversione divinam sententiam: at brevi adfore opportunum solatium atque in tantis malis remedium, ex quo locus ipse in melio-

S. Mauri vita ut reperta.

[a] *Greg. Tur. lib. I. de gl. mart. c. 51.*

AN. CHR. 542. „ rem restitueretur statum, & in exteras nationes ejus instituti splendor diffunderetur. Proinde, ubi primum hujus rei oratores accepturus esset, extemplo quos „ probabiliores haberet discipulos, eo mittere, quo postularentur, ne hæreret, haud „ dubius de successu & fructu operis, nec de præmio, quod sibi inde accresceret „ post mortem, quæ ipsum paullo post cælo esset illatura.

XLVI. S. Maurus ad missionem designatus. Oraculum brevi secutus est effectus. Casinum quippe sub finem anni advenere ab Innocentio episcopo legati, Flodegarius archidiaconus, & Harderadus vicedominus, multis precibus flagitantes, ut pio antistiti concederentur sacri instituti cultores probatissimi, qui in fundo ad hoc parato istud proseminarent. Annuit sanctus Pater, quamquam vitæ suæ exitum imminere intelligeret, nec nisi ægre cara a se pignora pateretur avelli. Delectus ad id muneris Maurus una cum Constantiniano, Antonio, Simplicio, & Fausto, qui anno sequenti ineunte iter ad has partes instituerent. Præpositi apud Casinenses munere tunc fungebatur Maurus, qui qualis ac quantus vir fuerit, intelligimus tum ex eo quod super aquas siccis pedibus Placidi auxilio accurrit; tum ex alio miraculo, quo linguæ & pedum officia, cum ex agri opere ad horam sextam regrederetur, surdo & muto puero restituit, imposita super ejus caput stola levitica, quam eo anno, quo scilicet diaconus ordinatus fuerat, pro more gestabat. Moris enim tunc erat, quod ex solo Fausto discimus, ut toto ordinationis suæ primo anno diaconi *sanctitatis gratia* stolas indesinenter gererent. Nec est quod hac in re sive Fausto, sive Odoni fidem denegemus. si quidem id etiam novis presbyteris apud Cluniacenses mos erat, ut sacerdotalem stolam, etiam noctu in lecto, retinerent, ut ex facto sancti Odonis constat apud Johannem [a] ejus vitæ scriptorem. immo in concilio Moguntino anni DCCCXIII. statuitur canone XXVIII. ut *presbyteri* omnes *assidue* & *sine intermissione utantur orariis propter differentiam sacerdotii dignitatis.* Id miraculi cum apud alios omnes, tum maxime apud Benedictum, conceptam de Mauro opinionem magnopere auxit. Nullus eodem in jejuniis rigidior, nullus in vigiliis magis assiduus. Cilicio oblongo, tunicæ ac cucullæ loco, in quadragesima uti solitus, duabus tantum per hebdomadam diebus corpus parcissime reficiebat: aliis temporibus cilicium sub tunica gestabat. Somnum super aggestum sabuli, stragulo cilicino instratum, capiebat extra quadragesimam, qua vix sedenti id sibi tribuebat. Pachomius ad carnem suam magis edomandam cilicina, ut plurimum, veste corpus tegebat: &, cum defatigatum nimiis vigiliis corpusculum tantisper recreare vellet, in cellulæ suæ medio super lapidem, aut aliud quidpiam considens, ne parieti quidem incumbendo, somnum captabat. Is fere erat Maurus, quem tam celebris missionis ducem ac signiferum Benedictus designavit.

a *Johan. lib. 1. n. 37.*

XLVII. Legationis tempus. Hujus legationis tempus certo definire vix possumus, propterea quod annus tum obitus Innocentii episcopi Cenomannensis, tum electionis Domnoli ejus successoris non satis exploratus est. Innocentium concilio Aurelianensi quarto constat subscripsisse *Basilio consule, indictione quarta*, id est sæculi sexti quadragesimo-primo; & quidem in synodo, ut veri simile est, verni temporis. nam indictio quinta mense Septembri inchoabat. Quam diu supervixerit Innocentius, incompertum. Post ejus obitum veteres tabulæ Cenomannenses interpontificium statuunt, sed incerti intervalli: recentiores nonnulli intrusum eo intervallo fuisse aiunt Scienfridum, quem sub Innocentio chorepiscopum prædictæ tabulæ exhibent, non intrusum. Innocentio itaque, mediante incerti temporis interpontificio, proxime successit Domnolus: at ejus pontificatus & exordium, & diuturnitas nobis certo non constant, sive Gregorii Turonensis [b] historiam, sive acta vetera episcoporum Cenomannensium, sive ipsius Domnoli vitam ab anonymo scriptam consulamus. Gregorius annos dumtaxat viginti-duos episcopatus ei tribuit: acta episcoporum vetera [c] quadraginta-sex cum mensibus undecim. Carolus Cointius, Gregorii totum libri sexti caput nonum, quod de Domnolo est, interpolatum censet, utpote quod abest a Corbeiensi & Mettensi codicibus. Etsi ejus sententiæ non assentiar, illud tamen adversus Gregorianum textum me movet, quod in eo Domnoli pontificatus brevior sit, quam vetera ferant instrumenta, quæ in actis episcoporum ejus sedis referuntur. Unum est Theodeberti [d] Francorum regis, cujus si notæ chronicæ sinceræ essent, ad probandum Domnoli exordium valde conducerent. Datum quippe legitur anno septimo regni Theodeberti, mense Junio.

b *Greg. Tur. lib. 6. c. 9.*
c *Analect. veter. to. 3. p. 47. & 99.*
d *ibid. p. 108.*

qui annus coincidit cum anno Christi quadragesimo-primo ; ac proinde vix integro post mense, quam Innocentius Aurelianensi concilio subscripserat. Id vero admitti non potest : tum quia hoc pacto nullus interpontificio, immo nec fere electioni, locus relinquitur : tum quia hoc admisso, Innocentius ante mensem Junium obiisse debuerat, quem acta episcoporum & fasti Cenomannenses tertiodecimo kalendas Julii decessisse tradunt. At sive annum Theodeberti regis octavum, sive etiam duodecimum pro septimo in ejus diplomate reponas ; anni minimum pontificatus triginta-quinque Domnolo tribuendi sunt, cujus litteræ pro Canone villa datæ sunt Chilperici regis anno vicesimo, Christi octogesimo-primo supra quingentesimum ; qui annus Domnoli supremus fuit. ANN. CHR. 542.

Verum fortasse tanta annorum disparitas ita conciliari poterit. Domnolo post Innocentii mortem electo quiete ac tranquille sedem suam occupare non licuit ob odium Childeberti Cenomannis imperantis, cui is invisus erat, propterea quod Chlothario faveret, teste Gregorio. Mortuo Childeberto cum Chlotharius Domnoli amicus principatum apud Cenomannos obtinuisset ; tunc demum Domnolus pacifice ecclesiam suam rexit per annos, quibus supervixit, viginti-duos. Hujus temporis tantum rationem in assignandis ejus pontificatus annis Gregorius habuit : alii longe plures annos eidem tribuerunt, ducto a prima ejus electione exordio. Toto illo tempore, quod ante Childeberti obitum fluxit, Domnolus nullas a Childeberto litteras impetrare potuit : plures dein obtinuit a Chilperico Chlotharii filio. Cur vero unum diploma a Theodeberto Austrasiorum rege, cui tunc nihil juris apud Cenomannos competebat ? nempe quod, exstinguendo absque masculis Childeberto, devolvenda partim esset ad nepotem patrui hereditas. Ergo anticipato Theodebertum adiit Domnolus pro ecclesiæ suæ causa, non Childebertum sibi infestum. Hæ conjecturæ meæ ad conciliandum Gregorii contextum cum actis episcoporum Cenomannensium. XLVIII. Auctores conciliantur.

Nec forte difficilius fuerit Domnoli scriptorem vitæ cum Gregorio itidem conciliare. Auctor ille, quisquis est, etsi eum Hadoindi episcopi jussu hæc scripsisse admittamus, certe non admodum accuratus fuit, ut qui nec Domnoli patriam ; nec locum, ubi episcopus fuerat antequam Cenomannis præficeretur, noverat. Omissa ejus abbatialis in Parisiensi sancti Laurentii basilica dignitatis, de qua Gregorius agit, mentione, ait eum Romam ad limina Apostolorum profectum, cum in Galliam rediret, electum fuisse episcopum Cenomannensem, ubi *jam pridem beatus Innocens ad Dominum migrarat* ; atque ejus electioni tam proceres & principes, quam universum clerum & populum consensisse, cum antea jam alibi episcopus fuisset ordinatus. Huc referri potest id quod de Domnolo tradit Gregorius, eum a Chlothario sedi Avenniensi episcopum fuisse destinatum, sed ejus rogatu in aliam sedem reservatum. Nisi malis, communem hunc & generalem ejus pro sede Cenomannensi electionis consensum contigisse post obitum Childeberti, qui eam antea ratam habere noluerat. quod tamen impedire non potuerit ejus ordinationem. at cum sedem pacatam per Childebertum habere ipsi non liceret, nec sancto Mauro in condendo, quod decessor ipsius Innocentius meditabatur, monasterio suffragari posset, nec in ecclesia sua consistere ; ob id ad limina apostolorum se contulerit, dum serenior rerum facies sibi arrideret. quod quidem contigerit mortuo, ita ut mox dicebamus, Childeberto.

Hæc si certis demonstrari argumentis non possunt, certe a veri similitudine non multum abhorrent. Verum, utcumque sit de his conjecturis, certum est Gregorii de Domnolo narrationem non esse commentitiam & assutam. Certe eas rerum circumstantias præfert, quæ nescio quo pacto interpolatori venire in mentem potuissent. Domnolus, ex Gregorio, apud Parisios in basilica sancti Laurentii gregi monachorum præfuisse dicitur. Nihil hac de re, fateor, in libello de Domnoli vita : sed quod hic legitur, Domnolum Germano Parisiorum antistiti maxime familiarem fuisse, id Domnoli apud Parisios commorationi fidem conciliat. unde enim alias hominis exteri, & ex longinqua peregrinatione in Galliam subito adventantis, tanta cum Germano necessitudo ? Ceterum si a Gregorii historia removerentur, quæcumque a nonnullis absunt codicibus, quantumvis antiquis, mutilam & truncam haberemus Gregorianam historiam, & fere nullam. Id patet ex variis locis, plerisque magni momenti, quæ Cointius ex ejus textu expungenda existi- XLIX. Gregorii Turonensis locus de Domnolo excussus.

ANN. CHR. 542.

mat, quod in nonnullis codicibus desint. Verum hi defectus non interpolatoris vitio, sed aliis causis imputari possunt. Una est, quod Gregorius absoluta historiæ suæ rudi editione, eam retractando, nova novis curis subinde, ut fit, adjecerit, quæ sequentes editiones reddidere auctiores. Jam vero qui eam postea descripsere historiam, si prioris editionis exemplar nancti erant, iis capitulis diminutam habebant, quæ secundis exemplaribus adjecta fuerant. Immo non totos decem libros continenter scripsit Gregorius, sed primo quidem sex primos vulgavit: quos unos habebant veterrimi codices, Mettensis & Corbeiensis; nec plures in epitomen Fredegarius Scholasticus redegit, auctorve gestorum Francorum. Afferri potest & alia causa ex desidia & arbitrio antiquariorum, qui, ut compendiosiori labore Gregorianam haberent historiam, ea tantum exscribebant, quæ e re sua sibi videbantur. Plura hac de re inferius.

L. Legationis summa.

Itaque, ut ad propositum me referam, mihi perquam veri simile est, Innocentium episcopum verno tempore anni quadragesimi-secundi legatos ad montem Casinum direxisse, qui tum Gotthici belli difficultatibus, tum Romanæ urbis videndæ ac perlustrandæ studio, in itinere nonnihil retardati, nonnisi autumno procedente Casinum pervenerint, dum Totila Neapolitana obsidione occupatus, liberum istuc iter reliquerat. Interim Innocentium tertio-decimo kalendas Julii e vivis excessisse, ignorantibus legatis, qui non ante ejus obitum rescierint, quam in reditu id acceperunt Aurelianis. Domnolum Innocentio suffectum post aliquod tempus, intercedente, cui invisus erat, Childeberto, Innocentii de condendo novo monasterio consilium exsequi nec potuisse, nec forsan voluisse. unde factum, ut Maurus, invitante Floro, in pagum Andecavensem se receperit, ibique condiderit monasterium Glannafoliense, de quo in sequenti libro acturi sumus.

LI. In conciliis actum de professione pænitentiæ.

Per hos quinque, quibus hic liber circumscribitur, annos, quatuor habita in occidente concilia legimus, Aurelianensia duo, tertium & quartum, Gerundense atque Barcinonense. In duobus Aurelianensibus interdicitur abbatibus, ne res monasteriis collatas aut sibi vindicent, aut alienare inconsulto episcopo ausint. In Aurelianensi tertio & Gerundensi statuitur, non licere iis qui pænitentiæ sollemnis benedictionem susceperint, denuo ad sæcularem habitum ac militiam reverti: secus facientibus Aurelianensis canon vicesimus-quintus viaticum usque ad exitum negat. Barcinonensis sextus edicit, ut pænitentes, tonso capite & religioso habitu utentes, jejuniis & obsecrationibus tempus vitæ peragant. Septimus, ut epulis non intersint, nec sæcularibus negotiis se implicent, sed tantum in suis domibus frugalem vitam ducant. Octavus, ut qui in infirmitatibus constituti pænitentiam petierint, susceperintque a sacerdote, si postea convaluerint, vitam pænitentium peragant. Ejusmodi vero pænitentes, si conjugati erant, cælibem deinceps vitam agere debebant. unde vetat Aurelianensis canon vicesimus-quartus, ne benedictio pænitentiæ juvenibus personis concedatur, maxime conjugatis, nisi ex consensu partium, & ætate jam plena. Id observare visum est, quod ex hoc ritu pænitentium profecta sit ea, de qua subinde loquemur, consuetudo, ut infirmi monasticum habitum peterent: quo accepto, si convaluissent, nefas erat ad sæcularia vota reverti. Ubi opportuna est Gabrielis Albaspinei observatio seu conjectura in canonem octavum concilii Gerundensis, hoc canone agi de iis, qui cum imminentis mortis metu percellerentur, pænitentiam, quamvis nulla peccata tam atroci multa digna commisissent, divini amoris instinctu sibi dari efflagitabant, ob idque tonsuram ac certum pænitentium habitum suscipiebant. Confessores apud Hispanos id genus pænitentes appellabantur. Ex variis sæculi sexti exemplis unum ex Gregorio [a] Turonensi antistite adducere licet Marci referendarii, qui post congregatos ex iniquis descriptionibus thesauros, subito lateris dolore correptus, caput totondit, atque pænitentiam accipiens, spiritum exhalavit. Pænitentium etiam haud dubie induit habitum, quem pullum seu nigrum fuisse constat in primis ex Ruricii [b] episcopi Lemovicensis epistola ad Agricolam consanguineum suum, qui hoc modo pænitentiam sollemni ritu professus fuerat. *Superest*, inquit, *ut nunc conversionem, quam protulistis in veste, probetis in corde; & hæc commutatio inter indumentum vestrum habeatur & animum, ut, sicut ille sub candidis vestibus habuit huc usque nigredinem, ita nunc sub pullis vestibus operum luce candescat.* Si qui ab hoc proposito descivissent, eos ab episcopo comprehendi, & ad pænitentiam revocari jubet To-

a *Greg. Tur. lib* 6. c. 28.

b *Ruric. lib.* 2. *ep.* 31.

letani concilii quarti canon quinquagesimus-quintus ; secus irrevocabiles, id est resipiscere nolentes, ut apostatas vult haberi. Duo ejusmodi pœnitentium genera distinguit ejusdem concilii canon quinquagesimus-tertius, unum eorum, qui ob manifesta crimina ; alterum aliorum, qui ex sola devotione se se ejusmodi pœnitentiæ subjiciebant : atque inter utrosque id discriminis statuit, quod hi, si revaluerint ex infirmitate, pro morum probitate ad gradus ecclesiasticos promoveri possint ; non vero qui ob mortale aliquod peccatum pœnitentiæ addicti fuissent. ANN. CHR. 542.

Hoc genus pœnitentiæ jam sæculo quinto in usu erat, uti colligitur ex epistola Leonis Magni ad Rusticum episcopum Narbonensem, ex indulgentia dispensantis cum juvenibus conjugatis, ut, siquidem continere se non possent, ad pristinum conjugium redire ipsis liceret. quam dispensationem renovant patres concilii sexti Toletani canone octavo. Verum progressu temporis eo usque crevit ejusmodi pœnitentiæ severitas, ut, qui eam in extremis, etiam non sentientes, id est sui non compotes, nec proinde eam petentes, accepissent, eam servare tenerentur. Insigne præ omnibus est exemplum Wambæ Vesigotthorum regis, cui ex veneni haustu pæne exanimi, nec scienti, nec sentienti, pœnitentiæ ordinem imposuit Quiricius Toletanus antistes. Cum vero ex letali poculo nihilo minus convaluisset, pœnitentiam sibi impositam intelligens, sive proprio, seu Ervigii regnum affectantis impulsu, monasterium petiit, ibique usque ad obitum in proposito pœnitentiæ perseveravit. Paullo post concilii Toletani duodecimi patres, forte ut Ervigio novo regi gratificarentur, ratam habendam esse ejusmodi pœnitentiam sanxerunt canone tertio, eum ad modum, quo infantes baptismus ligat, tametsi non sentientes ac scientes illum acceperint. In fine tamen canonis hunc rigorem aliquo modo temperant, sub unius anni excommunicatione interminantes, ne quisquam sacerdos infirmis, qui non aliquo saltem nutu aut indicio petiissent, pœnitentiæ ordinem temere imponerent. Hæc præludia fuere piæ illius consuetudinis, quæ apud monachos, ut jam dixi, sæculo septimo invalescere cœpit, ut, sumto in extremis monastico habitu, perpetuæ, si sanitatem recuperaturi fuissent, se se pœnitentiæ devovebant, quo divinum sibi numen propitium redderent, uti exempla suis locis referenda nos docebunt. Cum enim ejusmodi pœnitentes sanitati restituti intelligerent, hoc pœnitentiæ ac continentiæ genus in privatis domibus ægre admodum servari posse ; id demum Wambæ exemplo induxerunt animum, uti in monasteria perpetuo se se retruderent : ac subinde hoc pacto mos obtinuit, ut non alius perpetuæ istius pœnitentiæ habitus indueretur, quam monasticus, cujus colorem pullum jam antea imitabantur.

LII. Abbas episcopi vicarius in concilio.

Concilio Aurelianensi quarto pro Amelio Parisiensi episcopo subscripsit Amphilochius abbas. quo nullum forte antiquius exemplum est abbatis, qui vices episcopi egerit in conciliis. Multa alia exempla suppeditant synodi subsequentes. Amphilochius erat sine dubio abbas in pago Parisiensi : sed cujus monasterii, ignoramus ; immo quæ tunc temporis monasteria in hoc pago essent, nobis haud sat compertum. nam sanctæ Crucis & sancti Vincentii, nunc sancti Germani, monasterium nondum condi cœptum erat. Gregorius Turonum præsul auctor est, monachos tum exstitisse in suburbana sancti Laurentii basilica, iisque præfuisse Domnolum abbatem, qui postea creatus episcopus Cenomannensis. Forte etiam sancti Dionysii basilicam jam tum incolebant monachi, certe ante Dagoberti principatum, qui munificentia sua ita eam auxit & locupletavit, ut monasterii primus auctor a posteris habitus sit.

LIII. Monasteria diœcesis Parisiensis.

Et quidem huic loco præerat sub Chlothario Dagoberti patre Dodo abbas, ut patet ex litteris tum in libro sexto de re diplomatica, tum apud Dubletum relatis. An autem Amphilochius huic basilicæ tum præfuerit, desunt argumenta quibus id afferamus. Alia pagi Parisiensis monasteria memorantur in charta Vandemiris [a] exeunte sæculo septimo : sed non minus incerta est eorum origo & conditio, quam incerti abbates. Ceterum Parisiacæ sancti Petri basilicæ monachos non longe a principio adhæsisse, intelligimus ex auctoris perantiqui libello de vita sanctæ Balthildis reginæ, in quo Chrodechildis seu Chrothildis regina, Chlodovei Magni conjux, ecclesiam in honore sancti Petri, *ubi religio monastici ordinis vigeret*, apud Parisios condidisse perhibetur, necnon & cœnobiolum in honore sancti Georgii sacrarum virginum in Cala, quod postea sancta Balthildis eversum restituit atque amplificavit.

[a] *Diplomatica p.* 471.

ANN. CHR. 543.

ANNALES ORDINIS S. BENEDICTI.

LIBER QUINTUS.

Ab anno Christi 543. *ad annum* 559.

I. Mauro discessuro quantus Casini mæror.

ARATIS omnibus quæ tum ad missionem Gallicanam, tum ad novam istic coloniam fundandam necessaria & opportuna videbantur, Benedictus Maurum ejusque socios ire fortes, ire felices jubet. Hinc effusus mæror ac luctus totum illum sacri montis cœtum invasit: se in Mauro alterum patrem atque rectorem, spei suæ alterum præsidium, alterum denique Benedictum amittere deplorantes: nec scio an Maurus sociique minori a carissimis commilitonibus dolore avellebantur. His motus alternantibus suspiriis bonus Pater, „ utrorumque animos his paucis, at efficacibus verbis relevandos duxit. Si cui no„ strum, carissimi fratres ac filii, dura & acerba videri possit hæc discessio, mihi „ sane præ vobis hinc dolendum est, ut qui non modo a caris pignoribus avellar, sed „ etiam his destituar solatiis, quæ in præsens tantopere necessaria videbantur. Ve„ rum jam dudum in schola caritatis edocti, quæ suis commodis aliena præferre ju„ bet; nos aliis impendere decet, quod Deo suggerente rogamur. Quapropter his „ lacrymis, quæso abstinete, certi posse Deum supplere his, quos quasi amissos lu„ getis, longe meliores. Jacite ergo in eum spem vestram, & cavete, ne dæmonis „ astu, unde aliis salus acquiritur, inde vobis ex tristitia detrimentum accedat. Nec „ vos mutui conspectus moveat privatio. Non valent dividere longa quævis terra„ rum spatia, quos caritas artissimo semel unanimitatis fœdere conjunxit. Vos vero, „ fratres carissimi, quos ad pium istud opus Deus optimus vocat, erigite animos, „ & arreptum sacræ religionis propositum constanter retinete; nec dubitate, quanto „ duriora & asperiora pro Christo pertuleritis, tanto ampliora vobis præmia in cæ„ lo proventura. Ceterum etsi me forte mors ipsa a vobis separabit, ne animos ab„ jicite; præsentiorem vobis, si Deo placebit, atque utiliorem, deposito hoc mor„ tali corpore, ut quidem spero, habituri.

II. Casino discedit in Gallias. In hæc verba dimissi cum Patris benedictione & fratrum osculis Maurus & socii, discedunt, sacro cœtu ad monasterii januam prosequente, secum ferentes sanctæ Regulæ codicem, pissimi auctoris manu exaratum, simulque pondus libræ panis, atque vini heminæ vasculum, quæ singulis fratribus in dies regula subministrari

ſubminiſtrari præcipit. Caſino profecti ipſis epiphaniorum diebus, feria quinta, ut obſcura Fauſti verba explicat Adrevaldus, in vicinum monaſterii prædium, (Euchelia vocabulum hactenus hæret) a duobus, quos pridie ſanctus Pater eo præmiſerat, fratribus, Probo & Aquino, humaniſſime accepti ſunt. Sequenti nocte, cum nocturnale officium celebrarent, eodem advenerunt alii duo fratres, Honoratus, vir beatæ memoriæ, ac Feliciſſimus, egregiæ indolis adoleſcens, ipſius Mauri conſobrinus, miſſi a ſancto Patre, qui capſulam eburneam, ſacras reliquias, in primis tres veræ crucis particulas, continentem, afferrent, cum brevi epiſtola, quæ prolixum ejus in filios amorem abunde teſtabatur in hunc fere modum. Accipe, cariſſime « fili, extremum pignus amoris in te mei, quod tibi ſodalibuſque tuis ſolatio ſit, & « contra impendentia mala præſidio. Vos quippe multa manent in iſto itinere diſcri- « mina: ſed vobis præſto aderit benigniſſimus Deus, qui felicem incœptis veſtris exi- « tum tandem conceſſurus eſt. Ad te, fili, quod attinet, poſtquam religioſæ profeſſio- « nis annos ſexaginta expleveris, laborum tuorum fructum (ſic enim mihi cælitus re- « velatum eſt) in cælo percipies. Vade interim, ſiſque in profectione felix, ſed fe- « licior in perventione. His recreati, alacres itineri ſe committunt, ac quinquageſi- « mæ quinta feria (ſic enim interpretor) Vercellas adveniunt. Hic e celſa turri lapſus alter e legatis Harderadus, per dies quatuordecim ſubſiſtere coëgit, quoad prolixioris moræ tædio affecti ſocii, Maurum ad divina ſubſidia confugere compulerunt. Prolatum e ſacro ſcrinio lignum vivificæ crucis, ſimul attriti corporis partes attigit, priſtinam Harderado reſtituit ſoſpitatem. Poſtridie Vercellis egreſſi, ad Alpes contendunt, iiſque tranſſcenſis, dum in Agaunenſi baſilica Maurus cum ſociis precibus vacat, cæco lumen ſigno crucis reddit. Jurenſibus in locis cujuſdam viduæ, apud quam hoſpitabantur, filius, Eligio nomen erat, ab imminente morte revocatus: qui in monaſterio Lirinenſi poſtmodum monachus factus eſt.

ANN. CHR. 543.

III. Scholaſticæ extremum cũ fratre colloquium.

Interim jam mæſtos ex Mauri diſceſſu Caſinatium animos gemina plaga ſupra modum afflixit, mors ſcilicet Benedicti parentis, ſororiſque ejus Scholaſticæ, quæ fratrem in cælum paucis diebus præceſſit. Hæc ex vicino, ubi degebat, aſceterio fratrem ſemel quotannis adire ſolita, ad quamdam monaſterii villam accedebat, mille circiter ac quingentis paſſibus a Caſinenſi cœnobio diſtantem, totidemque a Plumbarola, ubi ejus parthenon exſtitiſſe creditur. Iſtuc venerabilis ejus deſcendebat frater cum aliquot diſcipulis: non modo ut ſororis incommodo, quod ad conſcenſum montis ſubeundum fuiſſet, ac ſæcularium obloquiis occurreret; ſed maxime quod ea lex monaſterii erat, pleriſque aliis, ut vidimus, jam communis, ut ne mulieres propius accederent. Id tamen ex indulgentia conceſſum Agneti auguſtæ, aliiſque ſubinde principibus feminis, ut ſacri loci ſæpta & baſilicam ingrederentur. quæ facultas etiam nunc rarius, nec fere præterquam in ſollemnioribus feſtis, permittitur. Hæc ſeveritas, hæc religio majorum noſtrorum erat! Rara cum feminis, etiam ſanctis, colloquia, raræ conſalutationes. Nonniſi annuus erat, ut mox dicebam, Benedicti cum ſorore, etſi e vicino conſiſterent, congreſſus; colloquia ipſa ſacra, nec niſi de Deo, rebuſque divinis. Hæc erat amborum ſitis, hæc aviditas: quam cum unius diei ſpatium explere non potuiſſet, in noctem etiam, immo in ſequentem lucem Scholaſtica protrahi hoc extremo anno cupiebat. Omnino abnuere frater, pernoctare extra monaſterium ſibi fas non eſſe. Hæc cum fratrem flectere ad voluntatem non poſſet ſuam, capite in manus inſertas ſuper menſam inclinato, Deum ardentiſſima cum lacrymis prece ſollicitavit, id ſibi ut liceret. Ubi caput attollere cœpit, nec mora mugire tonitrua, fulgura coruſcare, cælum ipſum in pluvias reſolvi, cum antea ejus sereniſſima eſſet facies. Tum Benedictus: Parcat tibi, inquit, omnipotens Deus, ô ſoror! quid iſtuc feciſti? Illa vero: Rogatus preces meas rejeciſti: non ita vero Dominus meus. Jam ergo, me dimiſſa, abi hinc, ſi poteris. Sic remanſit in loco invitus ac nolens ſanctiſſimus frater, atque ambo pervigilem in ſacris colloquiis noctem duxerunt inſomnes. Miranda in ſorore ſacrorum colloquiorum aviditas! miranda vis & efficacia precationis, immo potius lacrymarum, qua factum eſt, ut plus apud Deum tacito fletu potuerit, quam precibus apud fratrem: ſed non minus ſuſpicienda fratris religio in obſervanda, quam ipſe inſtituerat, regulæ diſtrictione. Utrius præferenda ſit imitatio, non facile dixerim: utramque malim.

IV. Ejuſdem obitus.

Poſt triduum quam ſacra virgo *ad propriam cellam*, ut Gregorii verbis utar,

ANN. CHR. 543.

recesserat; Benedictus in sua cella consistens, erectis sursum oculis, sororis suæ animam sub columbæ specie in cælos evolantem suspexit. quo subito infortunio adeo turbatus non fuit, ut de beata sororis sorte ac gloria magnopere gavisus sit, atque inde omnipotenti Deo gratias immensas retulerit. Mox ejus obitu fratribus nuntiato, quia locus non procul aberat, sacræ virginis corpus ad Casinense monasterium deferri, atque in sepulcro, quod sibi ipse ob continuam mortis recordationem paraverat, sepeliri curavit: ut quorum mens in Deo una semper fuerat, eorum quoque corpora nec sepultura ipsa separaret.

V. S. Benedicti morbus extremus & mors.

Non diu sorori supervixit sanctus frater, qui suum ipsius obitum selectis familiaribus, qui sibi adhærebant, discipulis; quibusdam vero longe positis prænuntiavit: illos monens, ut silentio rem tegerent; his vero certum signum & indicium promittens, quo mortis suæ hora ipsis significaretur. Mox sexto ante obitum die tumulum sibi aperiri jussit. tum ardentissima febre correptus, cum in dies crescente morbo vires corporis deficerent, sexto die in monasterii oratorium deferri voluit: ubi *exitum suum dominici corporis & sanguinis perceptione munivit*. Deinde corporis imbecillitati minime cedens, inter discipulorum manus se ipse sustentans, erectis in cælum manibus substitit, atque ultimum spiritum inter verba orationis efflavit. Ea virtus erat, ut nisi post mortem non jaceret aut caderet: ea jugitas orationis, ut non alius precandi, quam spirandi finis esset.

VI. Viaticum an sub utraque specie.

Hoc piissimæ mortis exemplum pro modulo imitari conati sunt plurimi e nostris, præsertim sacramenta in ecclesia ipsa suscipientes. ubi cum audis, Benedictum *dominici corporis & sanguinis perceptione* exitum suum muniisse, haud scio an recte inde concluseris, sacrum Viaticum sub utraque specie, quod nonnulli hinc inferunt, ab eo perceptum fuisse. neque enim insolens est apud veteres, idque indubia loca probant, ut corporis & sanguinis dominici nomine unica tantum panis species designetur. Sic in Sacramentario Gellonensi, ubi corpus Domini in cæna Domini reservandum de more in sequentem parasceven dicitur, postea die ipso parasceves *ingrediuntur diaconi in sacrarium*, atque inde *procedunt cum corpore & sanguine Domini, quod ante diem remansit*. Eadem verba leguntur in codice Carnutensis monasterii sancti Petri. Consimili modo presbyter fideles communicaturus, porrigendo panis speciem non raro dicebat: *Corpus & Sanguis Domini nostri Jesu-Christi prosit tibi, &c.* ut videre licet tum apud Menardum [a] nostrum in Notis ad Sacramentarium Gregorianum, tum in concilio Rotomagensi [b] sub Ludovico rege Transmarino, in hæc verba: NULLI *autem laïco aut feminæ eucharistiam in manibus ponat, sed tantum in os ejus cum his verbis ponat:* CORPUS DOMINI ET SANGUIS PROSIT TIBI AD REMISSIONEM PECCATORUM ET AD VITAM ÆTERNAM. Contra in Missali Gelasiano, recens baptizatis in Missa, siquidem celebranda sit, communionem dari præcipitur: *Sin autem, dabis ei tantum Sacramenta corporis & sanguinis Christi, dicens:* CORPUS DOMINI NOSTRI JESU-CHRISTI SIT TIBI IN VITAM ÆTERNAM. ubi vides hic *corpus Christi* præcise dici, cum paullo ante *sacramenta corporis & sanguinis* dictum sit. Erunt fortasse qui hæc dicta velint de specie intincta; sed ne controversias hic serere videar, hanc interpretationem saltem non admittit reservata in Parasceven eucharistia, quæ sufficientem nobis rationem præbet, ut ne alia loca de specie intincta interpretemur. Quamquam aliquando viaticum sub utraque specie concessum fuisse haud negaverim: cujus rei præclarus est locus tum in canone undecimo concilii undecimi Toletani, ubi agitur de quibusdam infirmis, qui præ oris siccitate, *præter dominici calicis haustum* traditam sibi eucharistiam deglutire non poterant: tum apud Petrum [c] Damiani, ubi agit de quodam sacerdote, qui cum eucharistiam detulisset ægroto, *aliquantulum dominici sanguinis* ex negligentia reliquit *in calice*. quod cum ille ad ecclesiam reversus comperisset, sed fastidio præpeditus noluisset accipere; mox calicem lavit, & in labrum marmoreum, in quo erat aqua sanctificata, projecit. Et, o magnum divinæ virtutis indicium! illam labri partem, quam id quod effusum est de calice contigit, in sanguineum ruborem repente convertit, ubi scilicet duæ majores guttæ exprimuntur. Utro modo Benedictus sacrum viaticum acceperit, non facile asseruerim.

VII. Visum de ejus obitu.

Ubi animam in cælum emisit vir sanctus, simul uno atque indissimili viso ejus obitus declaratus est duobus ipsius discipulis, uni *in cella*, hoc est in Casinensi

a *Menard. pag.* 392.
b *Pomeraius Conc. Rotom. p.* 33.
c *Petr. Dam. opusc.* 47. *c.* 2.

monasterio, commoranti, ut habet Gregorius; alteri vero longius posito. quod de sancto Mauro Faustus vulgatus ita interpretatur. Superatis, ita ut diximus, alpibus & Jurensibus locis, Maurus tandem pervenit in pagum Autisiodorensem, ubi Romanus, is qui Benedicto apud Sublacum suppeditaverat annonam, monasterium apud Fontem-rogi condiderat. Hoc comperto, Maurus cum sociis istuc divertit ipso die parasceves. Recreatus boni hospitis officiis, doloris materiam eidem praebuit, significando sancti Patris obitum in crastinam sabbati diem, quae duodecimo kalendas Aprilis celebranda erat. qua die, hora tertia, dum precationi operam daret, extra se raptus, viam palliis stratam, ac innumeris coruscam lampadibus conspexit, recto orientis tramite a Benedicti cella ad caelum usque pertingentem. Rem narrat Gregorius ipse: at neque Mauri hoc loco, nec Galliae meminit. Hoc spectaculo intentum propius assistens quidam venerabilis senex, quid de insolita illa sentiret via, cujusve esset, interrogavit. Mauro autem, ignorare se fatenti, respondit: Haec est via, qua dilectus Domini caelum Benedictus conscendit. O praeclara « illa via! quis nobis det eam cum sancto Patre tenere ac terere! Via haec, vita ejus, regula ejus, una atque eadem. Ex ejus quippe regula vitam quoque ejus conjicere licet. Neque enim sanctus vir, ait [a] Gregorius, ullo modo potuit aliter docere, quam vixit. Hanc viam, hanc mentem, Benedicte pater, qua quondam Casinum ac subjecta tibi monasteria rexisti, qua ipse vixisti, da stirpi tuae. Jube hanc ingredi viam, quam tu dux, quam grex ingressus est tuus; ego vero, quantum mortalis atque infirmus homuncio possum, te ac tua vestigia sequar! Ita impletum est sancti Patris promissum de morte sua discipulis, cum praesentibus, tum absentibus, significanda. Sepultus est in oratorio beati Johannis Baptistae, quod Apollinis fano everso ipse construxerat, testante Gregorio, ex quo vulgatus Faustus corrigendus, qui sancti Martini oratorium habet. Successorem in Casinensis monasterii regimine sortitus est Constantinum, quem reverendissimum valde virum [b] Gregorius appellat.

ANN. CHR. 543.

a Gregor. II. 2. Dial. c. 3.

b ibid. c. 1.

VIII. Quo anno.

De anno, quo sanctissimus Pater mortalem vitam reliquit, jam dudum orta difficultas calculatorum ingenia torsit. Incassum, deficientibus idoneis, quibus id definiatur, argumentis. Qui id anno ejus saeculi tricesimo-sexto consignarunt Abbo Floriacensis abbas, aliique; recte quidem duodecimum kalendas Aprilis cum sabbato sancto ex paschalibus tabulis composuerunt: sed non attenderunt ad Totilae cum Benedicto congressum, qui serius contigit. Si Gregorium Magnum consulas, duas certe habebis hujusce obitus chronologicas notas, ceu duos limites, quos ultra citraque Gregorius divagari non sinit; nempe Totilae cum sancto Patre congressum, quem anno quadragesimo-secundo contigisse probavimus; & eversionem Casinensis monasterii per Langobardos, quae sub Bonito, Casini post sanctum Benedictum abbate quarto, facta est circiter annum, ut suo loco videbimus, octogesimum. Ex vago hoc spatio mortalem illum annum ad tempus Totilae congressus propius accedere recte inferre licet: at certum obitus annum figere non licet. Si Faustum integrum sequi velis, vanus & irritus conatus. Numquam enim toto illo, quod mox notabam, spatio sabbatum sanctum duodecimo kalendas Aprilis invenias. Quod si ad varios paschalis festi cyclos confugias: nugae. Neque enim id conficias, sive Victoris aut Victorii, sive Dionysianum aut Alexandrinum, qui uni tunc in ecclesia recepti erant, calculum sequaris. Hanc controversiam sibi finiendam, aut certe illustrandam proposuit eruditus ac religiosus vir Claudius Lancelotus: at Faustum, quem sequi ducem instituit, deserere coactus est non semel, ut annum quadragesimum-septimum ceteris praeferat. quo anno pascha, non undecimo, sed nono kalendas Aprilis, contra vulgati Fausti & latinae ecclesiae calculum, fatetur accidisse. Accedit praeter alia, quod in ea sententia, Glannafoliensis ecclesiae dedicatio, quae apud Faustum octavo incoepti monasterii anno, & quidem Theodeberto rege facta dicitur, non integro post inchoatum monasterium anno, si Gregorium Turonensem prae Procopio audiamus; aut certe quarto admodum, si Procopium Gregorio praeferamus, facta fuisse dicenda est. Verum haec minoris momenti incommoda Lanceloto videntur, quam recedere ab accurata illa Fausti in describendis parasceves & sabbati sancti circumstantiis diligentia. quas sane circumstantias si commentus esset Odo Fausti expolitor, nae ille nebulonis ac falsarii loco habendus esset, ut qui Jesum invocet sinceritatis suae testem

ANN. CHR. 543.

in edenda sancti Mauri vita. Odonis fidem elevare non est animus: sed cum Faustum integrum præstare non liceat, in his ambagibus recepto jam pridem calculo adhærere satius videtur, constituendo sancti Patris obitum in anno quadragesimo-tertio, quem Leo Marsicanus in chronico Casinensi, aliique post eum plerique assignarunt. Quidam codices habent *quadragesimo-secundo*. at perinde est utrum dicas, siquidem annus quadragesimus-tertius secundum novum calculum, idem est quadragesimus-secundus juxta veterem, qui a paschate novum annum inchoabat. Quamquam apud Leonem indictio non concordat: sed, his inextricabilibus tricis omissis, ad ordinem revertendum est.

IX. Maurus Aurelianis discit obitum episcopi Cenomanensis.

Digressos a Romano Maurum ac socios, ubi Aurelianorum attigere civitatem, gravissimus alter invasit mæror, nuntius scilicet ad se perlatus de morte Innocentii episcopii Cenomannensis, hujus legationis auctoris. Maurus vero, oraculi sibi à sancto Patre de adversis perferendis memor, spem in Deum defigens suam, socios legatosque bono animo esse jussit. Harderadus novum suadet adeundum pontificem: si decessoris sui consilium exsequi neglexerit, se aliam sarciendis rebus tentaturum viam. Conventus a legatis episcopus, sive is fuerit, ut quidam volunt, Scienfridus intrusus; seu potius, ut apud Faustum, Domnolus, ob Childeberti odium sedem suam pacatam non habens, respondit, non ferre suarum rerum statum ac rationes, ut aliorum negotia & cœpta persequatur; sibi alias longe majoris necessitatis ac momenti curas incumbere. Hoc responso Harderadus nihilo turbatior, maxime cum locus, quem Innocentius ad novi cœnobii fabricam designaverat, Rupiacus vocabulo, non admodum commodus & opportunus videretur (situm ejus indicant acta [a] episcoporum Cenomannensium prope Evronium) Hademarum nepotem suum ad Maurum, qui Aurelianis interim ad sancti Petri basilicam substiterat, dirigit: ne desponderet animum, sed quantocius ad se in pagum Andecavensem accederet, ubi quid facto esset opus, simul consulerent.

a *Analect.* to. 3. p. 159. V. infra lib. 11. n 51.

X. Glannafoliensis monasterii constructio.

Confestim Aurelianis, decimo quam eo advenerant die discedunt, & intra quinque dies ad locum, qui Restis dicitur, perveniunt: ubi Maurus ab Harderado, ejusque conjuge ac filiis (nam in ecclesiis quibusdam Gallicanis vicedominos conjugatos esse hodie quoque fert usus) honorifice cum sociis acceptus, refectusque est. Mox Harderadus cum uxore, cui Cæciliæ nomen, Maurum seorsim alloquitur: esse sibi in aula Theodeberti regis consobrinum, Florum nomine, virum præpotentem ac locupletissimum, ceterum Deo devotissimum: cui, amissa uxore, unicum filium habenti, nihil antiquius fuerit, quam probatissimis Dei servis monasterium ex rebus suis construere, ac filium istic suum offerre Deo. sibi videri mittendum ad eum nuntium, qui Mauri adventum ac desolationem significet. Interim lustrandum ex ejus prædiis unum, haud procul inde remotum, qui locus construendo cœnobio aptissimus sibi videatur. Annuit Maurus; nec mora missus est qui rem Floro nuntiaret. Ille vero oblatam occasionem gratanter arripiens, regi consilium aperit suum, & approbat: tum iter ad prædium suum, Glannafolium vocabulo, ad Ligerim apud Andecavos situm propere accelerat. Dein Maurum, ejusque socios complexus, suam de condendo monasterio voluntatem pandit: operam, locum, facultates, insuper & regis gratiam ac favorem pollicetur. Acceptis cum multa gratiarum actione conditionibus, cum locus ad monachorum quietem ac solitudinem Mauro arrisisset, instrumentum donationis conficit, ac Bertulfum filium, annorum circiter octo, Deo consecrat, Mauri doctrina præceptisque informandum; facto proposito nuntium remittendi sæculo, ubi de rebus suis statuisset. Post hæc conducti artifices opus accelerant, intra octo annos absolvendum. Angustus erat locus ad Ligeris ripam, ex altera parte montis objectu constrictus, in cujus devexo latere fabrica omnis ædificari cœpta est. Dum operi certatim incumbunt artifices, clericus, cui nomen Langiso, cæmentariis præfectus, ex sublimi præceps actus loco, Mauri precatione recepit sospitatem. Alia item in alios artifices, qui beato viro detraxerant, miracula patrata. Hic forte nos remoretur aliquis, inquirens, quid juris esset Theodeberto Austrasiorum regi in pago Andecavensi, qui ad Childeberti regnum pertinebat? Verum etsi forte pagus ille maxima ex parte ad Childebertum pertinuisset, nihil obstat quominus aliqua ejus portio Theodeberto competeret. Sic Chilperico Carnutensis pagus tributus erat: & tamen Castridunum possidebat Sigebertus ejus frater, qui episcopatum illic instituere tentavit. Sic media pars urbis Massiliæ Gunt-

chramno, altera Childeberto, ejus ex fratre nepoti, parebat. quo minus mirandum est, si aliquantula portio pagi Andecavensis ad Theodebertum pertinuerit. Adde non omnino certum esse, an Andecavi ad regnum Childeberti senioris pertinuerint. Certe si constaret, formulas Andecavenses, quæ in tomo quarto analectorum a nobis editæ sunt, nomenque Childeberti regis præferunt non semel; principatu Childeberti secundi Austrasiorum regis, ut veri simillimum est, conditas fuisse; Andecavi regno Austriæ tribuendi essent, non Neustriæ, quæ sors erat Childeberti senioris. Ceterum Glannafoliense monasterium ab origine coloniam fuisse Casinensis monasterii, illud indubitatum argumentum est, quod per multa sæcula principi illi cœnobio subjectum fuerit, uti Hadriani papæ primi, Urbani secundi ejusque successorum diplomata evincunt.

ANN. CHR. 543.

XI. S. Benedicti virtutes.

Hucusque sancti Benedicti formam atque exterioris hominis lineamenta rudiori penicillo utcumque adumbrare conati sumus. utinam sat perspicaces haberemus oculos, ut interioris ejus hominis virtutes ac dotes introspicere, contemplari, atque exprimere nobis liceret! Quanta inde nobis exemplorum seges, quam præclarum virtutis specimen & exemplar in tanto viro, qui, teste Gregorio, omnium justorum spiritu plenus fuit! At quis illas animi dotes mente comprehendere, nedum verbis explicare possit? illam scilicet perseverantiam in abstinentia & jejuniis, in vigiliis & orationibus; animum illum semper Deo intentum, noctesque ab eo perinde ac dies actas; nullumque ab opere Dei tempus, quod vel otio indulserit, vel negotio extraneo. quod in sancto Martino Sulpicius laudat. Sic, magni Antonii imitatione, laudabat veterum studia, ut esset imitator novorum, utrosque in se uno repræsentans. Hinc Basilium æmulatus, bonarum rerum alias invenit, alias imitatus est, alias superavit. Cunctas in se virtutes tam plenas habuit, ut singulas peculiariter excolere, & possidere tamquam unicam putaretur. Omnes semper nimietates, sancti Honorati exemplo, & cognatum nimietatis gloriæ fugiens appetitum, regulam ita suam temperavit, ut & fortes plura facere cuperent, & infirmi ejus severitatem non refugerent; regulam suam nihil aliud esse, præter quamdam honestatem morum & initium piæ conversationis professus. Studebat potius amore suos regere, quam eis terrore dominari, quod de sancto Honorato scribit Hilarius: ut voluntaria magis quam coacta correctio hunc quoque subditis adjiceret ornatum; ne ad officium suum compulsi crederentur. Incredibile est quantæ illi curæ fuerit, ne quem tristitia præter modum affligeret. Non adulatorie tamen aut serviliter, sed perquam fortiter & generose delinquentes, ubi exigebat res, corripiebat, ratus, id quod molle ac tenerum est, dissolutum esse ac languidum. Sic utrique malo per alterum medebatur, duritiam mansuetudine & facilitate, mollitiem autem gravitate atque animi firmitate temperans. Omnes in eo gestus, nedum actus, exemplo erant. Ita non modo loquendo, sed etiam silendo, monitoris partes obibat. Quales putamus exstitisse sub tali institutore ac magistro discipulos! Quid aliud tum erant Ordinis nostri cœnobia, quam gymnasia pietatis, ubi quisque non optimus videri, sed esse studebat! ubi solitudo ac latebræ pro summa gloria, paupertas pro divitiis, silentium pro eloquentia erat! Quam præclare nobiscum ageretur, si idem rerum nostrarum status esset! Nunc autem periculum est, ne Ordo omnium sanctissimus in contemtum veniat, & forte in solitudinem, si prima hæc ejus ornamenta a nobis negligantur: sed maxime solitudo, silentium, sæcularium hominum ac rerum fuga, stabilitas in monasterio: cum nihil monachis perniciosius sit, quam facilis ac promiscuus ex uno in aliud discursus, ubi sola in causa est animi levitas & inconstantia. Sed querelarum hic locus non est, quas utinam admittere, ubi necessariæ erunt, sæculi nostri mores possint.

XII. Maurus discipulus ejus præcipuus.

Præcipuus ex sancti Patris discipulis fuit Maurus, & præ ceteris familiaris. Id cursus ejus super aquas ad liberandum Placidum, atque, ut cetera sileam, id missio in Galliam, & visum de morte pii Patris satis superque probant. Nec mirum si tantum profecerit sub optimi magistri oculis, cujus viva vox & convictus continua exhortatio erat. Felix ille, qui tanti viri actis interfuit, secreta perspexit; qui eum in omnibus observavit. Non poterat, siquidem homo frugi erat, ut certe erat, non fieri melior in dies. Talem Ordinis nostri apostolum Gallia meruit, qui sancti Benedicti spiritum in nos transmitteret; nos, inquam, qui ejusdem beati Patris sacras reliquias possessuri eramus.

ANN. CHR. 543.

An laborem aboleverit.

Non dubium quin is regulam docuerit ad amussim, eo scilicet modo, quo eam ab ipso legislatore edoctus fuerat. Sunt tamen qui existiment eum labori manuum in Gallia detraxisse. Mirum est unde id acceperint Rupertus & Petrus Venerabilis, qui hæc scripserunt. Nihil quippe ejusmodi in ejus vita invenio. Et tamen Petrus [a] ait, beatum Maurum, ad has Galliarum partes pro construendis secundum » regulam cœnobiis a sancto Benedicto directum, hunc morem in monasterio Ande- » cavensi tenuisse, ut, quia eis sine proprio labore cuncta necessaria suppeditabant, » *omisso manuum labore*, unis spiritualibus exercitiis occupati essent. unde alibi [b] di- » cit, eum *aliqua vel multa*, ex simplici caritatis oculo, mutasse. quod de labore manuum non facile crediderim, quantumvis dotatum fuerit monasterium Glannafoliense. Ejusmodi enim dotatio monasteriorum etsi pro privata monachorum necessitate laborem remittit, at non præscribit contra sacrum hoc pænitentiæ exercitium, quod plerisque monachis [c] necessarium est, ne otio torpescant; & pauperibus utile, ut ex eo labore adjumentum accipiant. Certe in Gallicanis post beatum Maurum cœnobiis laboris corporalis usus perseveravit, ac denuo sancitus est in generali synodo Aquisgranensi, prout videbimus suis locis.

a *Petrus Ven. lib.* 1. *ep.* 28.

b *id. lib.* 4. *ep.* 17.

c *V. Tractat. de studiis monast.*

XIII. Mensa abbatis an seorsim?

Quænam sint alia, quæ a sancto Mauro mutata fuisse Petrus existimavit, non video. Quamquam citra culpam quædam pro locorum varietate dispensari posse non diffitear: nec Cistercienses ipsi, qui regulam ad apicem observandam receperant, hujusce dispensationis in omnibus expertes erant, ut idem Petrus probat. Immo vero quædam aliquando mutanda suggerit experientia, cum ex ipso regulæ usu, pro locorum, temporum, atque hominum diversitate, quædam oriri incommoda monasteriorum præfecti advertunt. Sic in celebri illo abbatum conventu Aquisgranensi sub Ludovico Pio statutum fuit, ut mensa abbatis, quam cum hospitibus & peregrinis seorsim vult esse Benedictus, non in privata camera, sed in communi fratrum refectorio esset: nempe ut hoc pacto multorum abbatum profusioni, » qui hospitum occasione sibi propitii, suis impii esse solebant, ut Petrus [d] Venera- » bilis loquitur, eos ad mensam communem revocando patres mederentur. Non desunt tamen e nostris qui existiment, hanc esse regulæ nostræ mentem, ut non in privata, sed in communi mensa, cum hospitibus abbas reficiat; atque ea est Menardi nostri sententia. sed, ut ingenue dicam quod sentio, hunc sensum vix capit regulæ nostræ caput quinquagesimum-sextum; atque eo mihi videtur spectare anonymus scriptor vitæ sancti Augendi, cum abbates quosdam notat, qui *sequestratam a fratribus mensam* habebant. Hoc vero sancto Patri suasit caritas, & tantopere apud veteres monachos commendata & laudata hospitalitatis virtus; idque laudabiliter servatum est, dum eadem frugalitate, iisdemque cibis abbates in privatis mensis utebantur. at ubi ad lautitias & mensarum sæculares apparatus ventum est, virtus in vitium vertit, eique opportuno remedio recte consultum est. Quamquam non leviora forte incommoda occurrunt in susceptione hospitum ad mensam communem. Hæc ut præcaveret sanctus Pachomius, instituerat, ut etiam monachis aliunde adventantibus, quanto magis sæcularibus? hospitium ad monasterii fores, loco ab aliis secreto pararetur, nec intra monasterium una cum aliis fratribus admitterentur. quod cum [e] Dionysius, Tentyranæ ecclesiæ œconomus, improbasset, ejus reprehensionem leniter excepit Pachomius, hancque instituti sui reddidit rationem, » nempe in monasterio suo varii generis esse homines, quosdam recenter admissos, » qui nullam adhuc vitæ monasticæ cognitionem haberent; quosdam etiam pueros, » qui boni & mali discrimen necdum nossent. Utrisque nociturum adventantium » contubernium. quamobrem e majori eorum commodo, atque monachorum peregre » advenientium esse honore, ut hi ad sacram admissi synaxim, postea in decentiorem » & quietiorem locum reciperentur. quo audito, Dionysius factum probavit. Ut rem paucis absolvam, hospitum mensa aut iisdem cibis eademque frugalitate instruenda est, si seorsim fiat, & sacra lectione adversus otiosos sermones munienda: aut, si communis est cum fratribus, strepitus ac tumultus omnis vitandus est; iique soli hospites admittendi, qui fratres nec perturbare, nec offendere ulla immodestiæ significatione possint.

d *Petrus lib.* 4. *ep.* 17.

e *Pachomii vita apud Bolland. n.* 28.

XIV. Carnium esus hospitibus interdictus.

Verum ferenda non est quorumdam monachorum vecordia, qui legum monasticarum ignari aut obliti, carnium esum hospitibus nonnullis, maxime summæ dignitatis viris, immo quandoque operis externis concedunt aut permittunt intra mona-

ſterii ſæpta, contra præſcripta ſanctorum patrum, contra pontificias ſanctiones. Exſtat hac de re præclarus locus in actis ſancti Theodori Siceotæ. Is fabris quibuſ- « dam mandavit, ut ad uſum monaſterii apothecam frumenti ac fructuum ex tabu- « lis ædificarent, ſed ea conditione, ut ne carnibus veſcerentur: aut, ſi veſci vel- « lent, in opidum irent. Verum, cum abſente viro Dei carnes comediſſet fabrorum « præfectus, ſtatim in febrem incidit, actumque erat de ejus vita, niſi ei ſanitatem « vir ſanctus ſuis precibus reſtituiſſet. Innocentii tertii & Gregorii noni ea de re de- « creta alias, Deo dante, referemus. Scio incivile ac pæne inhumanum id videri Johanni epiſcopo [a] Sariſberienſi: at inhumanius longe eſſet, ac turpius, inquit Baſilius [b] Magnus, propter delicatos aliquos monaſterii leges ac frugalitatem mutare. Id etiam de quibuſvis aliis cibis ac de piſcium inſolito apparatu intelligendum. Turpe enim eſt, teſte Hieronymo [c], *judicem provinciæ melius apud te prandere, quam in palatio.* Apage vero jactatam nuper fabulam de monachis græcis a ſancto Benedicto carnibus refectis, quam fabulam male feriati homines ſuperiori ſæculo commenti ſunt.

AN. CHR. 543.

a *Johan. Sariſb. de nug. cur. l. 8. c. 13.*
b *Baſilius Reg. fuſ. c. 20.*
c *Hieron. ep. 2.*

XV. Regulæ autographum.

Quod attinet ad regulæ autographum, quod ſanctus Maurus in Gallias attulit, olim creditum eſt illud ipſum fuiſſe, quod poſtmodum in Majori-monaſterio apud Turones aſſervatum fuit, ex deſtructo forte Glannafolienſi cœnobio iſtuc allatum. Primam ejus rei notitiam Browero [d] debemus, atteſtanti in Fuldenſi monaſterio aſſervari codicem regulæ noſtræ perantiquum, ad cujus calcem hoc præclarum attexitur *mnemoſynon* beati Patriarchæ: *Codex peccatoris Benedicti. Væ mihi miſero, habenti contrariam mihi rem; qui reus in his omnibus, quæ adverſantur moribus meis malis! Tu vero horum lector, ſi tuam videris vitam concordare præceptis, orans pro ſcriptore, codicem redde domino ſuo.* Tum ſubdit hujus clauſulæ exſcriptor: *Hæc verba ſancti Patris reperta ſunt in fine regulæ, quam ipſe manibus ſuis propriis ſcripſit, & ſancto Mauro, cum eum in Gallias mitteret, tradidit. quæ domnus ac venerabilis abbas* N. (Ruthardum Browerus explicat, qui Fuldenſi monaſterio poſt medium ſæculum undecimum præfuit) *cum apud Majus-monaſterium Turonenſe in eadem regula, quæ ibi pro reliquiis ſervatur, inveniſſet, rogavit ſibi apud Cluniacum tranſmitti, & in hac regula noſtra pro amore ipſius ſanctiſſimi Patris noſtri juſſit ſtudioſe deſcribi.* Verum hæc eadem clauſula ſine Benedicti ſubſcriptione reperitur in codice Caſinenſi ſub nomine Petri Venerabilis in fronte libri, qui inſcribitur *Ordo monaſticæ converſationis*, ubi leguntur hæc verba, *quem domnus Petrus abbas Cluniacenſis cum apud Majus-monaſterium &c.* atque adeo hæc clauſula potius Petro Venerabili adſcribenda, quam Ruthardo Fuldenſi abbati. tametſi poſtea Fuldenſis abbas aliquis poſt Ruthardum, quo poſterior fuit Petrus Venerabilis, eamdem ſubſcriptionem & clauſulam deſcribendam curavit, ut fidem facit codex Fuldenſis. Utcumque res habet, tempore ſaltem Petri Venerabilis perſuaſum erat, regulæ autographum, beato Mauro a ſanctiſſimo Patre noſtro traditum, illud ipſum fuiſſe, quod in Majori-monaſterio pro reliquiis aſſervabatur. quamquam ſubſcriptio ipſa iis verbis concepta eſt, ut potius Benedicto cuidam regulæ exſcriptori, quam ſancto regulæ auctori tribui poſſint. Sed hæc conjectura eſt, cui præponderat vetus Majoris-monaſterii traditio. Niſi ſi illud exemplar erat, quod Carolo M. direxit Theodemarus abbas Caſinenſis, ex ipſo codice tranſſcriptum, quem beatus Pater *ſuis ſanctis manibus exaravit.* Forte illud idem exemplar erat, de quo loquuntur Grimaldus & Tatto monachi, qui ſub initia ſæculi noni Sancti-Gallenſibus noſtris regulam beati Benedicti direxere, *ex ipſo transſcriptam exemplari, quod ex ipſo exemplatum eſt codice, quem beatus Pater ſacris manibus ſuis exarare* (quæ Theodemari fere verba ſunt) *ob multarum ſanitatem animarum curavit.* Ut ut eſt, periit exemplar illud Majoris-monaſterii, uti & autographum Caſinenſe, quod in Theani conflagratione combuſtum eſt ſæculo nono. Caſinates noſtri in ſacrario ſuo unum oſtendunt folium, quod ex illo incendio reliquum putant. At ejus ſcriptura nobis haud quaquam tantæ viſa eſt antiquitatis. Veri ſimilius exiſtimem eam eſſe *regulæ partem*, quam Drogo abbas Glannafolienſis, cum anno ſupra milleſimum centeſimo triceſimo-tertio Caſinum adiiſſet, Caſinatibus obtulit cum reliquiis beati Mauri, ut ex Petro Diacono videbimus ſuo loco.

d *Fuld. antiqu. lib. 2. c. 16.*

XVI. Benedictus an tantum diaconus.

Unus hic reſtat excutiendus ſcrupulus, an ſanctus Benedictus ſacerdotii ordine præditus fuerit, an diaconi tantum gradu inſignis, quemadmodum beatus Maurus, quem levitam dumtaxat fuiſſe ejus epitaphium, vetera inſtrumenta, & collectæ, ut

ANN. CHR. 543.

vocant, seu orationes in sacris antiquitus usitatæ probant. Sacerdotii expertem exstitisse Benedictum tradit præ aliis Petrus Blesensis in epistola octogesima-sexta, & post eum, ut alios mittam, Buschius in Chronico [a] Windesimensi. Petri Blesensis verba hæc sunt ad Alexandrum Cartusianum, causantem, quod sibi quotidie rem divinam facere non liceret. *Scis quia monachorum pater, & sacri Ordinis institutor, nec etiam sacerdotii gradum attigit; experſque missarum multo tempore, etiam in die paschæ, utrum paschalis esset sollemnitas, ignoravit.* Hunc vero diaconum fuisse constans nostrorum traditio est, antiquis picturis, monumentisque confirmata, ut in secunda effigie hic apposita videre licet. Hic vero præmittere visum est antiquam ejusdem sanctissimi Patris effigiem, quæ formam ejus habitus repræsentat ex veteri codice, quem Desiderius Casini abbas anno M LXXII. describi curavit, prout eam noster Bernardus *de Montfaucon* in suo Diario Italico [a] expressit. Aliarum ejusdem tabellæ figurarum explicationem ad illud tempus, quo scriptus est codex, reservamus.

a *Busch. l. 2. c. 69.*

b *Angel. de Nuce p. 45.*

a *Diar. Ital. p. 324.*

Posterior

ANN. CHR. 544.

ANN. CHR. 543.

a *Angel. de Nuce p.* 45.
b *Idem p.* 87.

Posterior hæc figura æri incisa est [a] ab Angelo de Nuce in notis ad vitam sancti Benedicti, ubi Benedictus *levita* appellatur; eruta ex codice Casinensi, in cujus prima membrana exhibetur effigies sancti patris Benedicti, atque Johannis abbatis, qui codicem exarari curavit. quod Angelus [b] interpretatur de Johanne primo, qui Casini abbas electus fuit anno nongentesimo quinto-decimo. Sedet in cathedra sanctus Pater, dalmatica indutus & stola diaconali, non ab humero sinistro, ut fit, in dextrum latus transversa: Johannes autem abbas, stans ante eum, regulam ab eodem accipit. Similem vidimus picturam in codice bibliothecæ Vaticanæ, ex Casinensi istuc allato.

XVII. Benedictinus habitus.

c *Johan. diac. lib.* 4. *c.* 86.

d *Itiner. Ital. p.* 147.

Ex his picturis, præter sancti Benedicti leviticum gradum, quædam alia colligimus de primario habitu nostro (nam & id ad hunc locum pertinet) observatione digna. quippe in Johannis abbatis icone deprehendimus scapularis formam, non ultra umbilicum protensi, & sub scapulis assuti: tum colorem tunicæ talaris album, contra quam scapularis, quod nigrum est: ad hæc caputium acuminatum, ne quid dicam de barba neglecta, non tamen promissa. Denique ad caput Johannis abbatis videas tabulam quadratam, quod viventium piorum hominum insigne est; non coronam, ut ad caput sancti Benedicti, beatis dumtaxat ac sanctis tribui solitam, uti docet in primis Johannes diaconus in libro quarto [c] de vita Gregorii Magni. Vidimus & alias id genus picturas veteres, qualis est ea, quæ exstat Romæ in altari ecclesiæ sancti Benedicti in Piscinula, qualem in Itinere [d] Italico retulimus. Alias picturas monachorum, tum Gallicanorum, ubi de visione Baronti monachi sæculo proximo, tum Germanorum seu Fuldensium sæculo nono, ubi de Ratgario ejus loci abbate, referemus. Ita vero usus priscus tenebat, ut loco cucullæ esset scapulare ad laborem, ob id parva cuculla appellatum, quod cuculla esset monachorum insigne, quam ne de nocte quidem abjicere licebat. Quam ob caussam cuculla duplex a sancto Benedicto conceditur: quæ quoniam ad laborem incommoda futura esset, inventum est scapulare, quod cum cuculla, ut modo fit, olim non gestabatur. Unde in Clementina præcipitur, ut monachi peregre proficiscentes *cucullam deferant, aut, si maluerint, scapulare subtus cappam*, quod genus pallii viatorii erat. Ad sancti Patris Benedicti gesta quod attinet, insignis est ejus prærogativa, quod ea litteris mandaverit ex relatu quatuor ejus discipulorum Gregorius Magnus, qui unus omnium instar esse debet. Quædam tamen peculiaria refert Marcus poëta, non spernendus, quem ipsius sancti Benedicti discipulum fuisse Paulus Warnefridi testatur.

AN. CHR. 544.

XVIII. Chrothildis regina obit.

Monasteriorum conditrix.

e *Greg. Tur. lib.* 4. *c.* 1.

f *Supr. lib.* 4. *n.* 53.

XIX. S. Petri Rotomagense.

DUm Maurus apud Andecavos monasterium condit, Chrothildis regina, viro suo Chlodoveo Magno dudum orbata, apud Turonos excessit e vivis; & Radegundis, Chlotharii senioris conjux, velo suscepto Pictavos secessit. Utriusque rei commemoratio ad nostram pertinet historiam. Chrothildis, regio Burgundionum sanguine, Chilperico patre nata, inter Arianos licet, in aula Gundebaldi patrui, qui ejus parentem interfecerat, catholice educata, Chlodoveo conjugi suo auctor fuit, ut, ejuratis profanæ gentilitatis ritibus, christianam fidem profiteretur. Mortuo Chlodoveo, piæ viduæ officia omnia obire cœpit, Chlodomiri regis filios seu nepotes suos educare, eleemosynis pauperum egestati succurrere, basilicas condere, monasteria dotare. Cæsis a Childeberto & Chlothario Chlodomiri, uno excepto Chlodoaldo, liberis, secessit Turonos ad tumulum beatissimi Martini, ibidemque e vita decessit, forsan in sancti Petri parthenone, quem ipsa in suburbio Turonensi construxerat, puellari hactenus appellato, tametsi modo collegium est canonicorum sæcularium. Obiit tempore Injuriosi episcopi [e] Turonensis, mortui anno ejus sæculi quadragesimo-sexto; ejusque corpus deportatum est Luteciam Parisiorum ad basilicam sancti Petri, quam ipsa construxerat, ibidemque ad latus Chlodovei regis sepultum. In hac basilica monachos principio exstitisse jam probavimus testimonio [f] antiquissimi auctoris vitæ sanctæ Balthildis reginæ; ex quo etiam discimus, Chrothildem *cœnobium sacrarum virginum in honore sancti Georgii in Cala primam instruxisse.* De hoc cœnobio plura, ubi de sancta Balthilde agemus.

Ad hæc, Chrothildis in suis ipsius actis, in primo Sæculo nostro editis, dicitur etiam renovasse ab ipsis fundamentis quoddam miræ magnitudinis monasterium,

quod in suburbio Rotomagensis civitatis prope muros ejusdem urbis tempore beati « AN. CHR.
Dionysii ibidem ædificatum fuit, & ab eodem apostolico viro dedicatum in no- « 544.
mine duodecim apostolorum die kalendarum Septembris, sicut in quadam petra, «
quæ erat in fundamento altaris reposita, sculptum erat; ibique aggregasse non «
modicam congregationem clericorum Deo servientium, id est monachorum, quos «
Gregorius episcopus Turonensis, aliique ejusdem ævi scriptores, non raro clerico-
rum nomine insigniunt, uti exempla superius a nobis allata probant. Hoc aposto-
lorum Rotomagense monasterium non aliud est a cœnobio quondam sancti Petri,
modo sancti Audoëni * appellato. Ejus originem Fridegodus, ejusdem loci mona- * *S. Ouen.*
chus, in libello de vita sancti Audoëni episcopi Rotomagensis, Chlothario seniori
tribuit. Sed nihil vetat, quo minus Chrothildis ejus parens eidem operi collabora-
verit. Si *beati Dionysii* nomine præmissus auctor Dionysium Parisiorum apostolum
ac primum episcopum intelligit, haud dubie fallitur; potiusque ad Victricium
Rotomagensem episcopum illius basilicæ ac monasterii, si quidem ante Chro-
thildis ac Chlotharii tempora exstitit, primordia referenda sunt. Conjecturæ
favet Paulinus in epistola [a] ad eumdem Victricium, ubi eum laudat, quod a *Paulin. ep. 18. novæ edit.*
in sua urbe, uti & in oriente, *apostolorum quoque præsentiam adduxerit, qui pere-
grinam memoriis suis urbem, affectu sanctorum spirituum, & effectu operum di-
vinorum, sedibus suis comparant.* quibus verbis novam tum apostolorum apud
Rotomagum basilicam videtur designare. Sane idem Paulinus ibidem Victri-
cium commendat ab instituto apud Rotomagenses quotidiano psallentium concentu
per frequentes ecclesias & monasteria. quod sancti Petri monasterio non sine funda-
mento aptari potest. De hoc nihil ulterius comperti habemus ad id tempus, quo
sancti Audoëni corpus eo delatum est. XX.

Præter ea Chrothildis construxit aliud puellarum cœnobium super fluvium Se- * Andelagense.
quanæ, in loco, qui dicitur Andelagus * seu Andeleius, supra Rotomagum, cujus * *Andeley.*
basilica in honorem sanctæ Dei genitricis Mariæ dedicata erat. De hoc partheno- b *Beda lib. 3. c. 8.*
ne agit venerabilis Beda in historia [b] sua, ubi scribit, sæculo septimo, cum pauca
essent in regione Anglorum monasteria, hunc morem in illa gente fuisse, ut multi «
ex Britannia, monasticæ conversationis gratia, Francorum monasteria adirent, «
sed & filias suas eisdem erudiendas, ac Sponso cælesti copulandas mitterent, maxi- «
me in Brigensi seu sanctæ Faræ monasterio, & in Calensi, *& in Andilegum mona-* «
sterio. Hoc monasterium jampridem exsistere desiit, cujus loco novum Benedicti-
narum virginum cœnobium nuper excitatum est. XXI.

Chrothildis decessum non longo intervallo excepit Radegundis itidem reginæ Radegundis secedit Pictavos.
secessus in urbem Pictavorum. Hæc Berthárii Toringorum regis filia, Francis vi-
ctoribus Chlothario Suessionum regi sorte obtigit pæne infans, dein apud Atteias*, * *Athies.*
pagi Viromandensis regiam ad Suminam villam, educata, dum regio thalamo habi-
lis redderetur. Cum præter votum regi nupsisset, monacham potius agebat quam
reginam, de nocte e regio cubili se ad orandum subripiens, & in quadragesima jugi
cilicio ad carnem utens, quod ipsi religiosa quædam sanctimonialis, re ac nomine
Pia, suppeditabat. Hinc durius idemtidem a sponso tractabatur. Quæ res sæculi fu-
gam ei facile persuasit, jam a conjugii vinculis alienæ. Accessit germani ejus fratris
interitus, cujus auctor Chlotharius, qui eum pariter captivum in Franciam abduxe-
rat. Hinc dolori ac tædio cedens Radegundis, secessum meditatur. Ideo Novioma-
gum * accedit ad beatum Medardum episcopum, vehementer obsecrans, ut se Do- * *Noyon.*
mino consecraret. Abnuit ille, obtendens Apostoli interdictum, ne, quæ ligata con-
jugio est, ejus solutionem tentet. Ad hæc interminabantur proceres, ne pontifex
eam velaret, quæ sollemni more nupsisset regi. Hæc vero mox in sacrarium in-
gressa, monachica veste se ipsa induit; sicque induta processit ad altare, episco-
pum sic allocuta: Si me consecrare distuleris, plus hominem reveritus quam Deum,
erit qui animam abs te meam exigat. quibus ille verbis, haud secus ac tonitruo con-
cussus, sive serio, sive ex composito id factum sit, *manu superposita consecravit dia-
conam*, ait Fortunatus, qui postea rem explicans, ait eam *a sancto Medardo conse-
crante velatam fuisse.* Ergo veli susceptione monacha facta est, manuum imposi-
tione diacona. Ordo Romanus addit ex novo ritu orarii impositionem super collum.
Diaconissarum præcipuum munus erat, ut presbyteris ministrarent, cum mulieres
baptizarentur, & ad certa negotia exsequenda, quæ presbyteris propter honesta-

ANN. CHR. 544.

tem non congruebant. Morinum [c] adeant qui plura volent.

a *Morin.* 3. *part. Ord. exerc.* 10.

Mox Radegundis ecclesiæ regia sua ornamenta, pauperibus cingulum ex auro comminutum distribuit. Tum nulla mora Pictavos versus iter instituit, varia piis locis dona conferens, nempe *ad cellam sancti Jumeris, & ad cellam venerabilis Datdonis*, ubi quidquid indui poterat regio more, in manu Datdonis abbatis *totum dedit cœnobio*, quod prius cellam Datdonis dixerat Fortunatus. Idem fecit in *synergio* seu monasterio Gundulfi, quem postea Mettis episcopum fuisse idem auctor tradit, tametsi nullus eo nomine præsul Mettensi ecclesiæ per ea tempora præfuisse reperiatur. Hinc navigio Turones appulsa, mirum est quanta sacris ubique altaribus munera largita sit. Eadem in vico Candatensi * & in villa Suaëdis * liberalitas. Hoc ejus iter Pictavos usque: ubi aliquantum temporis substitit, dum, constructo monasterio, ibidem recluderetur, tanta interim vitæ severitate, ut, præter panem siligineum vel hordaceum, nihil aliud quam legumina & olera perciperet, non pisces, non ova, ne quidem poma: ad potum nihil præter aquam mulsam aut piratium adhiberet. Cetera in usus pauperum, egenorum & infirmorum tota erat, quibus etiam ad mensam ministrabat. Quadragesimæ tempore, exemplo sancti Germani Parisiorum episcopi, quem summopere venerabatur, mola trusatili frumentum conterebat, ex quo tantum panis, quantum ad quatriduanam refectionem satis esset, conficiebat; ad hæc oblationes in usum sacrificii, quas *locis venerabilibus dispensabat*. Dum in villa Suaëdis subsisteret, rumor ad ipsam defertur, Chlotharium pænitere, quod eam a se discedere permisisset. Hæc vehementer timens ne revocaretur, jejunia, vigilias, cilicium sibi imposuit, ut animum regis a tali cogitatione averteret. Quin etiam per nonnam quamdam, nomine Fridovigiam, quam itineris comitem habuerat, munera transmisit *viro venerabili domno Johanni reclauso in castello Cainone* * ad confluentes Vigennæ & Ligeris, pro se ut oraret, ne iterum ad sæculum reverti cogeretur; ab eoque vestem cilicinam accepit, & divinum oraculum, quo certior fieret de mutata regis voluntate. Is est Johannes, quem laudat Gregorius Turonensis antistes in libro de gloria [b] confessorum.

* *Cande.*
* *Sais.*
* *Chinon.*

b *Greg. Tur. de gl. Conf. c.* 23.

XXII. An cum regis consensu.

Mirari subit, cur Radegundis a viro discesserit. Occasionem vidimus, necem fratris: at consensum regis non videtur impetrasse ante recessum, tametsi sex minimum annos cum Chlothario vixerat more conjugali. An vero eam citra consensum regis velaturus fuisset Medardus, regularum ecclesiasticarum sciens; aut etiam consentiente rege, nisi rex ipse cælibatum professus fuisset, quem certe postea non servavit. An forte episcopi, si quid hac in re peccatum esset contra leges, dissimularunt propter verecundiam regis? Quosdam id fecisse, facile crediderim; ut nullus restiterit, ægre assenserim. Carolus Cointius putat Radegundem, annuente rege Chlothario, Noviomagum profectam fuisse, atque assensum regis accessisse, antequam velaretur. Alterum ex altero probat, nempe quod, teste Fortunato, *directa a rege, veniens ad beatum Medardum, supplicat instanter.* Verum si rex consenserat, cur reclamant proceres? cur Medardo tergiversanti, & Apostoli obtendenti interdictum, Radegundis non opponit regis consensum? Equidem Baudonivia, quæ librum de vita Radegundis secundum scripsit, quodam modo huic sententiæ favet, ubi ait, Radegunde in villa Suaëdis commorante, sparsum fuisse rumorem de regis pænitentia, *qui talem & tantam reginam permisisset a latere suo discedere.* At reponi potest, permissum hunc accessisse velata jam regina. Locus sane lubricus ac difficilis. Radegundis a rege discessum ea tantum ratione probat Fortunatus, quod ejus frater a rege cæsus fuisset *innocenter*, id est absque ulla causa, adeo ut prorsus innocens & culpa vacuus esset. *Et quoniam*, inquit Fortunatus, *frequenter aliqua occasione, divinitate prosperante* seu obsecundante, *casus cedit ad salutem; ut hæc religiosius viveret, frater interficitur innocenter.* Quod subdit idem auctor, *Directa igitur a rege, veniens ad beatum Medardum Noviomago*; perinde est ac si diceret, *profecta a rege.* Cædes ergo illa discessionis causa fuit non plane iniqua, sed non sufficiens ad solvendum vinculum conjugale. Nodum hunc solvere videtur collecta, quam vocant, in ejus officio antiquitus recitari solita, in qua Radegundis regali in solio virginitatis decorem conservasse dicitur. At parum veri simile id servari potuisse per sex minimum annos cum tali conjuge, qui vitæ non admodum continentis fuit. Sed hæc viderint theologi: res nostras persequamur.

XXIII. Duo illic monasteria condit.

Duplex apud Pictavos monasterium pia regina construxit, unum sanctæ Crucis pro

virginibus, cui Agnetem abbatissam præfecit, seque illi subjecit: alterum sanctæ Mariæ pro viris, ubi virgines sepeliebantur. Aliud etiam virorum condidit in urbe Turonica, cujus vocabulum silet Baudonivia [a] ejus vitæ auctor. *Monasterium sibi*, ait Fortunatus, *per ordinationem præcelsi regis Chlotharii construxit*, nimirum cœnobium sanctæ Crucis: cujus fabricam Pientius Pictavorum episcopus, & Austrapius dux, ex regis mandato, accelerari curarunt. *Magnam congregationem puellarum* [b] ibidem principio exstitisse Baudonivia tradit, tametsi *cellam* [c] inferius appellat. Dotato ex regia liberalitate monasterio præfecta est a Radegunde Agnes abbatissa, quam ipsa a teneris eduxerat. De ejus benedictione a sancto Germano facta inferius dicemus. Monasterio beatæ Mariæ præfuit Arnegisilus abbas, ut scribit Baudonivia, cujus tempore jam basilica sanctæ Radegundis, uti & modo, appellabatur, nunc collegium sæcularium canonicorum. Qui in hoc monasterio primitus degebant monachi, sanctimonialibus sanctæ Crucis in sacris inserviebant. idemque mos in omnibus aliis virginum cœnobiis obtinebat, ut duplicia essent, quod in horum Annalium decursu passim observabimus: tametsi pleraque hæc virorum monasteria in canonicos sæculares abierunt, uno fere excepto apud nos Calensi agri Parisiensis, ubi a principio ad hoc usque tempus monachi sanctimonialibus sacra indesinenter ministrarunt.

ANN. CHR. 544.
a *Baudon. num.* 19.
b *ibid. n.* 5.
c *ibid. n.* 19.

DUplicia etiam fuere quibusdam in locis virorum monasteria, una pro cœnobitis, altera pro anachoretis, exemplo scilicet orientalium monachorum, qui præter cœnobia lauras habebant, in quibus monachi, in cœnobiis prius exercitati, divisis cellulis habitabant. Utrumque vivendi genus instituit Magnus Aurelius Cassiodorus, cognomento Senator, *repulsis* [d] *in Ravennati urbe sollicitudinibus dignitatum, & curis sæcularibus*; atque in fundo proprio duplex monasterium erexit prope Schyllacium, Calabriæ ulterioris apud Brutios opidum; Vivariense scilicet pro cœnobitis, Castelliense pro anachoretis. Istic depositis priorum dignitatum insignibus, qui prius consul, quæstor, præfectus-prætorio, & Theodorico Gotthorum regi ab epistolis fuerat, vilem monachi habitum purpuræ ipsi prætulit, *conversus* & *servus Dei* ob id a veteribus appellatus. quod ipse confirmat in libro suo de orthographia, ubi *conversionis* suæ meminit. Calcedonius & Gerontius utrique loco præfecti, sive ut suus singulis locis præesset abbas, sive ut conjunctis curis utrumque simul monasterium regerent. quod in Wiremuthensi & Girwensi apud Anglos cœnobiis factum suo loco videbimus. Vivariensis monasterii situm amœnissimum fuisse colligimus ex libro [e] de institutione divinarum litterarum. Ibi horti irrigui, & piscosi amnis Pellenæ fluenta, cujus aquæ per diversos meatus in monasterium ad necessarios usus derivabantur. Hinc varia piscium *receptacula* seu vivaria, unde loco vocabulum manavit. Nec longe aberat mare ad piscationem, quod vir magnus commemorat: ut vel inde appareat, Vivarienses monachos piscibus, non carnibus usos fuisse. Ad hæc insignem ibidem bibliothecam instruxit, omnigenis libris, quos undequaque conquisierat, refertam. nec deerant balnea in usum infirmorum. adeo ut nihil rerum necessariarum monachis in ipsis claustris deesset. Ita fiebat, ut monasterium potius quæreretur ab extraneis, quam « monachi extranea loca desiderarent. Verum his oblectamentis nolebat occupari « monachos suos vir pius, sed spe futurorum, ad quæ eos jugiter adspirare hortabatur. Qui in priori hoc Vivariensi cœnobio probati fuerant, si aliquid sublimius cuperent, his pro eremo Castelliense monasterium erat. Habetis, inquit [f], montis « Castelli secreta suavia, ubi, velut anachoritæ, præstante Domino, feliciter esse « possitis. Erant quippe illic remota & imitantia eremi loca, & muris ambientibus « inclusa. Quapropter, addit ipse Vivarienses alloquens, vobis aptum erit eligere « exercitatis jam atque probatissimis illud habitaculum, si prius in corde vestro præ- « paratus fuerit adscensus. «

ANN. CHR. 545.
XXIV.
Cassiodori secessus & monasteria.
d *Cassiod. præf. in psalm.*
e *Div. litt. c.* 19.
f *ibid.*

Patrum regulas [g], *ac præceptoris proprii jussa* servare discipulis suis præcipit, atque Cassiani [h] instituta, aliaque ejus scripta sedulo legere, & libenter audire, exceptis iis, quæ de libero arbitrio scripsit, in quibus sancti Prosperi censuram, ac Victoris Martyritani Afri episcopi, qui ejus errata purgavit, sequendam Cassiodorus docet. Horas divini officii omnes, quas modo in usu habemus, commemorat in commentario super psalmos. Jejunia monastica nona resolvi ait in ejus-

XXV.
Regula & ritus eorum.
g *ibid. c.* 32.
h *ibid. c.* 29.

ANN. CHR. 545.

dem commentarii præfatione. Scripturæ sacræ studium suis magnopere inculcat, eoque omnium disciplinarum intentionem dirigi cupit. Huc spectat præclarus ejus liber de institutione divinarum litterarum, quem monachi omnes accurate legere deberent. Quin etiam sæcularium litterarum studia [a] probat, quia exinde, inquit, » non minimum ad sacras scripturas intelligendas sensus noster instruitur: si tamen » notitia ipsarum rerum sobrie ac rationabiliter inquiratur. Sacrorum librorum exscribendorum atque emendandorum curam inter præcipua vitæ religiosæ exercitia ponit, eamque ceteris præfert, quæ corporeo [b] labore exerceri possunt, propterea » quod monachi antiquarii (sic scriptores illi vocabantur) mentem suam, relegendo » scripturas divinas, salubriter instituant, & Domini præcepta scribendo, longe, late» que disseminent. Pro lectione spirituali, sacrarum scripturarum [c] cum expositoribus » suis commendat, necnon vitas patrum, confessiones fidelium, & passiones martyrum. » Denique, si qui erant ita ingenio tardi, ut nec humanis, nec divinis litteris [d] eru» diri potuissent; laborem, qui manu exercetur, iis imponit: quia nec ipsum est, » ait, a monachis alienum hortos colere, agros exercere, & pomorum fœcundi» tate gratulari, etiam in usus pauperum ac peregrinorum. Hæc quippe, cum pe» regrinis atque ægrotantibus præparantur, fiunt cælestia, quamvis terrena esse vi» deantur. Quale est enim, inquit, languentes aut dulcibus pomis reficere, aut co» lumbarum fetibus enutrire, aut piscibus alere, aut mellis suavitate mulcere? quæ quidem de languentibus extraneis, non de monachis ipsis intelligenda esse, cum ex superioribus, tum ex consequentibus manifestum est.

a c. 28. b c. 30. c c. 32. d c. 28.

XXVI. Monita ejus ad abbates & monachos

Præclara in primis sunt ejus monita tum ad abbates, tum ad monachos. Calcedonium & Gerontium [e] obnixe rogat, ut sic cuncta disponant, quo gregem si» bi creditum, præstante Domino, ad beatitudinis præmia perducant. Peregrinos » ante omnia suscipiant, eleemosynam indigentibus tribuant, nudis vestes, esu» rientibus panem. Ipsos autem rusticos, qui ad suum pertinent monasterium, bonis » moribus erudiant, nec adjectarum pensionum pondere gravent: curent denique, ut » illi frequenter ad monasteria sancta conveniant, ut erubescant, inquit, vestros se » dici, & non de vestra institutione cognosci. Præterea varia ejus monita ad monachos, quibus præcipue concordiam inspirat, desidiæ fugam, lectiones ac me» ditationes sanctas: quæ id efficient, ut inimicus [f] in eis non inveniat locum, cum » totum Christus occupaverit animum. Ceterum qui non valet alios sermonibus » docere, morum instruat sanctitate.

e c. 32. f c. 32.

XXVII. Monachi quales ibi positi.

Monachos, non Græcos, sed Romanos seu latinos principio in duobus illis monasteriis constitutos fuisse patet ex præfatione sæpe laudati libri de institutione divinarum litterarum: ubi potius *latinos scriptores* sectandos monet, *ut, quoniam Italis*, inquit, *scribimus, Romanos quoque expositores indicasse videamur.* Castelliensis monasterii mentionem facit duabus in epistolis [g] Gregorius Magnus: quarum una Secundino Tauronimitano episcopo, altera Johanni Schyllitano inscripta est. In hac sanctus pontifex de nova quadam exactione conqueritur, quam Johannes a monachis Cas» telliensibus extorquebat, jubetque ab ipso servari omnia, quæ ab ejus prædeces» soribus promissa sunt ac servata: ita tamen, ut, si quempiam illic pravè conver» sari deprehenderit, districta ac regulari emendatione corrigat. Jam dudum uterque locus, Vivariensis scilicet ac Castelliensis, monachis orbatus est, uno sancti Gregorii Thaumaturgi oratorio in præsens relicto. Dionysium, cognomento Exiguum, cum Cassiodoro, cui in primis carus erat, in Vivariensi monasterio per aliquod tempus conversatum fuisse quidam opinantur, ibique dialecticam cum eo legisse. At vereor ut id probari possit: immo Dionysium ante conditum Vivariense monasterium decessisse inde confici posse existimem, quod liber de institutione divinarum litterarum, ubi tanta cum laude amici jam mortui meminit Cassiodorus, paullo post ejus conversionem scriptus ab eo est, uti diserte tradit initio libri de orthographia, nempe *post commenta psalterii*, quod opus conversionis suæ tempore *primum* elucubravit. Postremus ejus liber est de orthographia, quem *anno ætatis* suæ *nonagesimo-tertio* composuit. E vivis excessit post annum ejus sæculi sexagesimum-secundum.

g *Gregor. M. lib.* 7. *epist.* 31. & 33. *Ind.* 1.

ANN. CHR. 546.

XXVIII. S. Medardi obitus & monasterium.

SUb hoc tempus, id est anno circiter quadragesimo-sexto, mortalem vitam [h] æterna commutavit Noviomagi ad Isaram * Medardus Viromandensis episcopus,

h *Spicil. to.* 8. *p.* 481.
* *l'Oise.*

ſanctitate inſignis : cujus corpus Chlotharius Francorum rex Sueſſionas transferendum, atque in fiſco ſuo ſuburbano, qui Croviacus * hactenus appellatur, ſepeliendum curavit. Is tumultuario opere ſtatim ſuper ejus tumulum rude ex virgultis [a] oratorium conſtruxit, quod in inſignem baſilicam, beatæ Mariæ, ſanctis Petro ac Stephano dicatam, converſum eſt, ab ipſo Chlothario inchoatam, ſed abſolutam a Sigiberto ejus filio, qui ex paterno voto baſilicæ monaſterium adjunxit, ſancti Medardi reliquiis & nomine illuſtre. Situm eſt ad proſpectum urbis amœniſſimæ orientalem, ſecundum dextram Axonæ ripam, haud procul a vico Croviaco : quæ loci amœnitas reges nonnullos primæ ac ſecundæ ſtirpis ad conſtruendum ibidem palatium, adeoque ſedem ſuam iſtic figendam invitavit. Perſtant etiam nunc in hortis monaſterii antiqua veſtigia baſilicæ ſanctæ Sophiæ, quam ex æmulatione Juſtiniani imperatoris priſci illi reges condiderant. Superſunt etiam ejuſdem baſilicæ canonici duodecim, qui ad divina officia ſingulis tantum dominicis cum monachis conveniunt. Perfecto monaſterio, non clericos, ſed monachos a Sigiberto impoſitos fuiſſe, tam luculenter demonſtravit vir clariſſimus Hadrianus Valeſius in diſceptatione ſua de baſilicis, & in ejus defenſione, ut nemo qui legerit, in poſterum hac de re dubitaturus ſit; omneſque fatebuntur, baſilicarum nomine apud Gregorium Turonenſem epiſcopum, alioſque ejuſdem ævi Gallicanos ſcriptores, paſſim monaſteriorum eccleſias deſignari. quod ſemel ſufficiat monuiſſe. Danielem abbatem cœnobii primum ſuggerunt vulgati indices non admodum accurati; eique ſubſtituunt Gairaldum, cui vulgatum Gregorii Magni privilegium inſcriptum eſt. Ibidem ſepulti ſunt Chlotharius & Sigibertus loci conditores; eidemque villas [b] fiſcales in pago Sueſſionico poſitas, quas Godino propter proditionem ademerat, Chilpericus Sigiberti frater largitus eſt. Hæc pro conſequentia rerum, occaſione ſancti Medardi obitus, continenter diximus, tametſi ipſius monaſterii conditio paullo ſerius, id eſt poſt mortem Chlotharii, differenda erat.

ANN. CHR. 546.

* Crouy.

[a] Greg. Tur de gl. conf. c. 95. & lib. 4. hiſt. c. 19.

[b] Greg. Tur. lib. 5. c. 3.

ANN. CHR. 547.

XXIX. Flori profeſſio monaſtica.

Danielem abbatem ferunt diſcipulum fuiſſe beati Mauri, qui tum Glannafolienſis monaſterii ædificationem accelerabat. Loci dedicationem, anno inchoati ædificii octavo factam, præceſſit Flori converſio, ac Theodeberti in monaſterium acceſſus, tametſi dedicationem anticipato refert Odo, ne ſemel incœptam de Glannafolienſis cœnobii conſtructione [c] narrationem interrumperet. Sic, ne ſermonem de Floro jam inſtitutum divideret, prius ejus obitum narravit, quam Theodeberti regis : quamvis dicat Florum inter monachos vixiſſe annis duodecim, menſibus tribus ac diebus totidem; conſtetque Theodebertum anno ejus ſæculi quadrageſimo-octavo e vivis exceſſiſſe, annis fere decem ante Florum. Is factæ promiſſionis memor, qui Mauro fundum conſtruendo monaſterio dederat, a Theodeberto rege facultatem petiit ſæculo nuntium remittendi. nam id injuſſu regis optimatibus agere non licebat. Rex nonniſi ægre aſſenſit, pollicitus ſe ad certum diem, ſi modo ſanctus Pater gravate non ferret, cœnobio adfuturum. Florus interea accedit ad cœtum Glannafolienſem, qui jam tum ad quadragenarium monachorum numerum creverat. Tum rex ad diem condictum eodem venit, ibidemque ea, quæ regiam dignitatem decebat, honorificentia ſuſceptus, fiſcum regium, qui Boſcus vocatur, conceſſit, ac demum comam Floro totondit : qui, depoſito militari cingulo, aliiſque ſæculi inſignibus, monaſticas veſtes, frequenti curia ſpectante, indutus eſt, conceſſis plurimis auri, argentique donariis, atque ornamentis pretioſis in uſum ſacrorum. Refectus inde rex, ſe filiumque ſuum Theobaldum in ſocietatem orationum admitti rogavit, ac Bertulfum, Flori filium jam monachum, complexus, Landramno, ejuſdem Flori nepoti, quæcumque patruus ejus ex regali dono poſſederat, per ſceptrum regale tradidit. Florus vero, cum annis duodecim, menſibus tribus ac diebus totidem in religioſo inſtituto piiſſime vixiſſet, duodecimo kalendas Septembris ſupremum diem abſolvit.

[c] Cointe an. 547. n. 2.

XXX. Childeberti ſtudiū in monachos.

Monachis non minus favebat Childebertus, quam alii reges, immo alios hac in re longe ſuperavit. Nam, ut ne ſuperiora repetam, Sacerdoti Lugdunenſi antiſtiti in conſtruendis ſancti Pauli & ſanctæ Eulaliæ baſilicis; Aureliano Arelatenſi in condendis cœnobiis ſancti Petri & ſanctæ Mariæ; & præ ceteris Germano Pariſienſi in excitando monaſterio ſanctæ Crucis & ſancti Vincentii martyris

ANN. CHR. 547.

opem tulit. Sancti Pauli basilicam apud Lugdunum, quæ modo collegiata est, monachorum quondam fuisse multi opinantur, auctore Sacerdote ejus loci metropolita, qui sanctæ Eulaliæ cœnobium virginum in eadem urbe exstruxit, suppetias ferente Childeberto cum Ultrogottha regina. Utrumque locum instauravit Leidradus archiepiscopus, uti idem ipse testatur in epistola ad Carolum Magnum. *In eadem civitate Lugdunensi alias restauravi ecclesias, unam in honore sanctæ Eulaliæ, ubi fuit monasterium puellarum in honore sancti Georgii, quam de novo operui ex parte, & macerias ejus a fundamentis erexi. Alia quoque domus in honore sancti Pauli de novo operta est.* Sanctæ Eulaliæ ecclesia postmodum cessit militibus Templi, quæ modo præceptoria est ordinis sancti Johannis Jerosolymitani.

ANN. CHR. 548. XXXI. S. Aureliani monasteria apud Arelate. S. Petri.

SAcerdotis exemplum æmulatus est Aurelianus, Cæsarii post Auxanium successor in sede Arelatensi, condendo monasterio Apostolorum pro viris, & parthenone sanctæ Mariæ pro virginibus. Utrique regulam præscripsit sanctus antistes, sola fere generum mutatione diversam. Regula virorum inscripta est, *Sanctis & in Christo venerandis fratribus, quod Deo miserante, ac jubente Childeberto fecimus, Aurelianus episcopus.* Nonnullis videtur hoc idem esse monasterium, quod Childebertus rex *intra muros Arelatensis civitatis* condidit, cui *quædam ibidem pro habitantium sustentatione concessit*, obtento a Vigilio papa ad Aurelianum privilegio, tam pro libera dispositione rerum, quam pro electione abbatis: quod privilegium Gregorius [a] Magnus confirmavit. Huic conjecturæ favent diptycha monasterii ab Aureliano constructi, in quibus fit commemoratio Childeberti & Ultrogotthæ post Aurelianum, aliosque benefactores; tempusque exprimitur conditi monasterii, atque nomen basilicæ patronorum, nempe sanctorum Apostolorum & martyrum. Ex quo refelluntur ii, qui hoc cœnobium confundunt cum monasterio Montis-majoris, sito extra muros Arelatenses, cum illud Aureliani ac Childeberti exstiterit intra muros ejusdem civitatis. Diptychorum [b] hæc verba sunt. *In Christi nomine fundatum est monasterium virorum Dei in civitate Arelatensi a sancto Aureliano episcopo, jubente sanctæ memoriæ Childeberto rege Francorum, quinto-decimo kalendas Decembris, indictione undecima, anno quinto *post consulatum Basilii junioris viri clarissimi, & basilica ibidem in honore sanctorum Apostolorum & martyrum; habetque ibidem reliquias positas, id est de cruce Domini nostri Jesu-Christi, &c.* Hæ notæ chronicæ conveniunt cum anno quingentesimo quadragesimo-octavo. Primus loco abbas præfuit Florentinus per annos quinque, testante ejus epitaphio, acrostichis versibus composito, in quo dicitur obiisse pridie idus Aprilis, anno duodecimo post Basilii consulatum. qui coincidit cum anno hujus sæculi quinquagesimo-tertio. Hujus corpus Constantinus abbas transtulit in basilicam sanctæ Crucis, ac demum *exactis septem lustris* in ecclesiam sancti Petri. Hæc memoriæ prodidit Januarius ejus discipulus, istius epitaphii auctor, qui se se illi commendat, simulque tumuli sculptorem, ac Benignum & Hilarinum monachos. Acrostichi versus hanc sententiam reddunt, *Florentinus abbas hic in pace quiescit, amen*, ut apud Saxium [c], Baronium, & Cointium videre licet, qui prædictum epitaphium retulerunt. Huic subjuncta leguntur hæc verba. *Primus itaque præfuit sanctus Florentinus abbas monasterio nostro per annos* V. *qui vixit annis plus minus* L. *obiit pridie Idus Aprilis, duodecies post consulatum Basilii viri clarissimi junioris. Post hunc secundus fuit domnus Redemptus abbas.* Hunc excepit Constantinus primæ translationis auctor, ut ex diptychis prælaudatis constat, in quibus hoc ordine fundatores atque abbates primi commemorantur. *Simulque precantes oramus etiam, Domine, pro animabus famulorum tuorum, patrum atque institutorum quondam nostrorum, Aureliani, Petri, Florentini, Redempti, Constantini, Himiteri, Hilarini, Januarini, Reparati, Childeberti, Wltrogotæ, vel omnium fratrum nostrorum, quos de hoc loco ad te vocare dignatus es.* Disputant Saxius, Baronius, & Cointius de nomine monasterii, an titulus fuerit sanctæ Crucis, an sancti Petri, an Montis-majoris. At mihi pro explorato habetur non aliud fuisse quam sancti Petri seu sanctorum Apostolorum, ut in diptychis: ubi erat duplex ecclesia pro more illorum temporum, una sancti Petri præcipua, ex quo inditum monasterio nomen: altera sanctæ Crucis, in quam translatum est primo Florentini corpus ex cœmeterio fratrum; deinde, crescente in eum fidelium religione, in

[a] Greg. M. lib. 7. ep. 116. ind. 2.

[b] Cod. regul. parte 2. p. 69.

* l. septimo.

[c] Sax. Pont. Arelat.

in eccleſiam ſancti Petri. Certe in iiſdem diptychis, ubi de reliquiis ejuſdem monaſterii agitur, fit mentio *de Cruce Domini Jeſu-Chriſti*, quæ ſecundæ huic baſilicæ titulum dedit. Hæc nunc eſt eccleſia parœcialis. Sancti Florentini memoria quotannis apud Arelatenſes recolitur decimo-ſexto kalendas Junias, tametſi ejus depoſitio accidit pridie idus Apriles, inventio & elevatio undecimo eaſdem kalendas, tranſlatio duodecimo kalendas Junias. ANN. CHR. 548.

Cœnobium virginum, quod Arelati conſtruxit Aurelianus, beatæ Mariæ nuncupatum fuiſſe docet ipſius regulæ inſcriptio : *Sanctis & in Chriſto venerandis ſororibus in monaſterio beatæ Mariæ, quod Deo jubente intra muros Arelatenſis urbis fecimus, conſtitutis, Aurelianus epiſcopus.* Hic nulla mentio de Childeberto rege, quia nimirum ad ejus parthenonis conditionem nihil contulerat. Non amplius exſtat hoc cœnobium, uti neque illud ſancti Petri, quod a Sarracenis ſæculo octavo everſum fuiſſe exiſtimant.

Sancti Aureliani regula in multis concordat cum regula ſancti Cæſarii, in multis etiam cum regula ſancti Benedicti, quam, uti & Cæſarianam, præ oculis [a] videtur habuiſſe Aurelianus. Vetat [b] ne pallæ holoſericæ ad altaria, de auro aut de gemmis ornatæ umquam comparentur. Ut [c] ad vigilias, dum lectio legitur, aut de ſparta, aut de canape, aut aliud hujuſmodi, manibus operentur tam monachi, quam monachæ, ne ſomnus obrepat. Ut [d] lites nullas habeant. Ut ſi aliquis ex monachis ad epiſcopatum expetatur, ſolus egrediatur e monaſterio abſque ullo alio monacho comite. Ut [e] ſanctus abbas (ſic paſſim appellatur) niſi inæqualitate, id eſt morbo, faciente, extra congregationem non reficiat, id eſt extra commune refectorium. Ut [f] carnes in cibum numquam ſumantur, ne quidem pulli [g] aut quævis altilia, niſi ab infirmis. Piſces vero certis feſtivitatibus, aut quando abbas indulgentiam facere voluerit, procurentur. Ceterum cibaria quotidie ad refectionem tria, ad prandium duo, ad cænam duo indulget. Biberes ad refectionem per æſtatem merum, id eſt ſcyphum ex vino, & tres caldellos, id eſt cyathos ex cervisia aut zytho ; ad prandium tres tantum : ad cænam in æſtate ternos, aliis temporibus binos tantum accipiant : ſic tamen ut abbas in feſtivitatibus, & quando indulgentias facere voluerit, & cibaria, & recentes augere poſſit. Biberes binas ad prandium, binas ad cænam concedit ; ſi jejunaverint, ternas. Refectio jejunium indicat ; prandium vero cænam. *Recentes* hoc loco perperam emendare volunt [h] nonnulli : at prorſus vox hæc retinenda eſt, ſignificatque *dulciamina*, ut ex regula virginum intelligitur, & *recentes, id eſt dulciamina*, (ita enim legendum puto, non *de dulciamina*) *addendæ ſunt*. Hinc *recentatum* vinum, de quo in Gloſſario Cangiano, quod vetus vinum eſt, muſto aut recenti aliquo liquore permiſtum ac renovatum. Eadem regula jejunium indicit a kalendis Septembris ad kalendas Novembris (ſic reſtituit Benedictus [i] in Concordia regularum) qualibet feria ſecunda, quarta & ſexta, uti & regula Cæſarii : a kalendis Novembris ad Nativitatem Domini per dies ſingulos, exceptis ſabbato & dominica ; Cæſarius excipit etiam feſtivitates. Similiter ab epiphania uſque ad paſcha, exceptis majoribus feſtivitatibus, ſabbato ac dominica, ut legitur etiam in Concordia regularum. Non ergo emendandus hic locus ſecundum conjecturam [k] Caroli Cointii, cenſentis, aut hanc vocem *ſabbato* expungendam eſſe, aut præceptum illud non eſſe prorogandum ab epiphania uſque ad paſcha, ſed tantum ab epiphania uſque ad quadrageſimam, ſicut in regula Cæſarii : ne ſabbata in quadrageſima excludantur a jejunio. Verum ſollemne erat non modo Orientalibus, ſed etiam Gotthis, ut Menardus in hunc locum notavit, ut a jejunii lege eximerent ſabbatum & dominicam, propter communionem ſacram, quæ his diebus in quadrageſima percipiebatur. Denique in Aureliani regula jejunium a paſcha ad pentecoſten ſolis feriis ſextis præſcribitur : poſt pentecoſten vero per menſes Junium, Julium & Auguſtum, pro arbitrio abbatis. quod utrumque Cæſarii regulæ conſentaneum eſt. Bultellus ita explicat capita ſecundum, & quadrageſimum-ſextum Aureliani regulæ, quaſi in ea monachorum reclusio perpetua fuerit, uti & ſanctimonialium ; ſoluſque abbas ſacerdotii gradum potuerit ſuſcipere. En verba capitis ſecundi : *Exceptus vero uſque ad mortem ſuam nec præſumat, nec permittatur de monaſterio egredi.* quæ forſan aliquis de regreſſu ad ſæculum interpretetur. At veri ſimilior eſt Bultelli interpretatio : atque ob id ſtatuit Aurelianus, ut ſolus ſine comite, ſi quis

XXXII. S. Aureliani regula.

a Coint. ad ann. 548. n. 76.
b Reg. c. 27.
c c. 29.
d c. 39.
e c. 50.
f c. 51.
g V. ſupra lib. 1. n. 53.
h Cointe an. 548. n. 86.
i Conc. reg. p. 749.
k Cointe an. 548. n. 91.

ANN. CHR. 548. episcopus e monachis electus fuisset, e monasterio egrederetur. Verum in capite quadragesimo-sexto id solum statuitur, *ut nullus honorem presbyterii aut diaconatus accipiat, præter abbatem*, id est citra ejus consensum. quod verba sequentia probant: *si voluerit ordinari presbyterum, & unum diaconem, & subdiaconem; quos ipse voluerit, & quando voluerit, ordinandi habeat potestatem.* Idem ergo statutum erat de sacerdotio, ac de diaconatu & subdiaconatu, quos nulli monacho absque permissu & conscientia abbatis conferre licebat, ut ex Gregorii Magni epistolis patet. Id notare visum est hoc loco, ne viri eruditi, mihique, dum viveret, amicissimi auctoritas alios inducat in errorem. Certe Menardus noster, ut postea deprehendi, sic Aureliani verba explicat, *præter abbatem, id est præter abbatis voluntatem.*

a *Conc. regul. p.* 1017.

ANN. CHR. 550.

XXXIII. S. Albini obitus & monasterium.

Sed jam in pagum Andecavensem revertendum est, quo sancti Albini episcopi obitus, & Glannafoliensis ecclesiæ dedicatio nos vocant. Mortuus est Albinus kalendis Martii, anno vitæ suæ octogesimo, postquam viginti annis & sex mensibus ecclesiam Andecavensem rexisset. quæ omnia ex Fortunati narratione discimus. Mortuus est, inquam, post concilium quintum Aurelianense, cui subscripsit Sapaudus abbas, an Tincillacensis, *directus a domno Albino episcopo ecclesiæ Andicavensis*, gravi ætate, ne adesse posset, forte impedito. Hic est Sapaudus abbas, qui quondam Chlotharii [b] regis minister, pænitentia accepta, cum Friardo eremita in Vindimitensem Namnetici pagi insulam secessit: sed postea in monasterium suum reversus, non multo post, incertum qua de causa, gladio peremtus est. Hoc porro concilium habitum fuit anno Childeberti regis tricesimo-octavo, qui coincidit cum anno sæculi sexti quadragesimo-nono. Albini corpus sepultum fuit in basilica sancti Petri: ubi cum aliquamdiu jacuisset, non multo post ab Eutropio ejus successore, & sancto Germano Parisiensi, aliisque comprovincialibus episcopis, translatum est in basilicam sancti Germani episcopi Autisiodorensis, quæ postmodum ab ejus nomine sancti Albini appellata est cum adjuncto monasterio. Hanc basilicam Fortunatus *novam* vocat. quod argumento est eam sacri corporis causa ædificatam fuisse. Eutropium, non Domitianum, hujus translationis auctorem fuisse, etsi non assereret, ut quidem asserit, vetus loci breviarium; id certe suaderet ipsius Fortunati narratio, qui cum libellum de vita sancti Albini Domitiano episcopo nuncuparet, Albini successorem a Domitiano plane diversum esse, etsi ejus nomen haud exprimit, satis innuit his verbis. *Igitur cum sanctus Germanus episcopus Parisiorum, vel comprovinciales, ac pontifex successor ejus*, nempe Albini, *& populus vellent membra sancti Albini in novam basilicam transponere*, &c. quæ verba directurus fuisset ad Domitianum, cui libelli sui præfationem inscripsit, si alius ab ipso non fuisset Albini successor.

b *Greg. Tur. de vit. Patr. c.* 10.

Childebertum regem novæ basilicæ construendæ per Germanum Parisiorum episcopum necessaria suppeditasse tradunt; nec dubito quin idem regi auctor fuerit monasterii, quod ab eo tempore ibidem excitatum est. Certe hanc basilicam per sanctum Germanum, voluntate & imperio Childeberti regis, fundatam fuisse, asserit charta [c] Nefingi episcopi Andecavensis. Bobinum ejus loci abbatem, Chlotharii secundi principatu, suggerit Bertichramni [d] episcopi Cenomannensis testamentum. is villam Pauliacum, quam *a venerabili Bobeno* seu Bobino *abbate de basilica domni Albini* pretio triginta solidorum aureorum comparaverat, cuidam pronepoti suo legat, hoc pacto, ut si aliquid aut basilica domni Albini, aut abbas, qui Bobini successor futurus esset, secus attentaturus fuisset, dupli satisfactionem prædicto pronepoti suo redderet, nec villam umquam illam revindicare posset. Veri simile est primos istius cœnobii monachos ad Glannafoliensium normam institutos fuisse. Bobino videtur successisse Nihulfus sub Magnobodo episcopo, quo tempore ibidem vigebat disciplina monastica. Præter hæc nulla nobis documenta supersunt usque ad Carolum Magnum, cujus anno primo Guntarus abbas obtinuit confirmationem omnium ejusdem loci possessionum, ubi monachorum numerum ad quadraginta definit. Fuit & aliud [e] sancti Albini cœnobium puellarum apud Cenomannos, ab Aigliberto episcopo sub finem sæculi septimi conditum, ubi *monachas sub regula degentes* instituit. Ceterum, ut ad superiora me referam, libellum de vita sancti Albini, quem Fortunati esse Gregorius [f] testatur, Domitiano episcopo instigante scriptum, eidemque nuncupatum fuisse probat tum auctoris præ-

c *Baluz. ad Lupum p.* 378.
d *Analect. to.* 3. *p.* 132.
e *ibid. pag.* 192.
f *Greg. Tur. de gl Conf. c.* 96.

fatio libello præfixa, tum codicis Escurialis, teste Rosweydo, titulus, *ad Domitianum papam*, quem virum apostolicum Fortunatus principio appellat: ubi ait, se, cum ad urbem Andecavorum accessisset, ab ipso compulsum fuisse ad scribenda gesta sancti Albini. Id factum fortasse eo itinere, quod Fortunatus [a] ipse describit, cum ex urbe Pictavorum profectus est ad cœnobium Tincillacense. quippe, ut ipse canit,

ANN. CHR. 550.

a Fortun. lib. 11. c. 24.

Hinc sacer antistes rapuit me Domitianus,
Ad sancti Albini gaudia festa trahens.

ANN. CHR. 551.

XXXIV. Glannafoliensis dedicatio.

EUtropius, Domitiani decessor, successorque sancti Albini, cum aliis ejusdem provinciæ episcopis, Glannafoliensis monasterii dedicationem celebravit anno a Mauri adventu octavo, & quidem post obitum Theodeberti regis, tametsi anticipato eam Odo retulit, ut suæ narrationis filum continuaret. In ipso monasterio ecclesiæ quatuor primitus ædificatæ fuerunt: quarum major, in quam fratres ad divina conveniebant officia, consecrata est in honorem beati Petri: secunda in honorem sancti Martini: tertia, quæ ceteris minor erat, in veneratione sancti Severini Noricorum apostoli: quarta vero, quæ in modum turris quadrifidæ ad ingressum monasterii altissime erecta erat, sub titulo sancti Michaëlis archangeli. Porro jam tunc grex ille sanctissimus quadragenarium monachorum numerum excesserat, atque adeo subinde excrevit, ut vicesimo-sexto conditi cœnobii anno centum quadraginta monachi istic degerent. qui numerus beatus Maurus vetuit ne excederetur. Eodem quo Theodebertus studio Theodebaldus ejus filius hunc locum prosecutus est, eidemque villas duas, nempe Villam-fabrensem, & Vosdam, donavit. Nec minus in Glannafolienses munificus fuit Chlotharius, cum regni Francorum monarchiam obtinuit. Hanc munificentiam probat largitio fisci regii, qui *Blazon* vocatur, & villæ Longi-campi, ab eo facta, dato regio diplomate, quo item abbatis eligendi libertas monachis asserta est.

XXXV. Marii abbatis Bodanensis gesta.

* de Sisteron.
* de Bevon.

Interea florebat in Provincia Gallicana, nempe in pago Sistaricensi *, Marius abbas Bodanensis *, cujus vitam litteris mandavit Dynamius patricius ac rector patrimonii Romanæ ecclesiæ in Gallia, quem uterque Gregorius laudat. Istic numerosissimæ monachorum turmæ præerat Marius, civis Aurelianensis, qui primum in sua urbe monachum induit, forte in cœnobio Miciacensi. deinde in Provinciam profectus, a fratribus monasterii Bodanensis abbas electus est, cum Gundobadus in Burgundia regnaret, Johannes vero præesset ecclesiæ Sistaricensi. Observare tamen convenit, monasterium *Bobacense* dici in martyrologiis etiam manu exaratis Usuardi & Adonis ad diem sextum kalendas Februarii, quo die natale sancti Marii celebratur. Mos erat viro sancto, qui monachis tunc familiaris erat, ut tempore quadragesimæ in cellam peculiarem reclusus, severius solito viveret. Hunc frequens tum invisebat Lucretius Diensis episcopus, ejusdem olim monachus & alumnus, qui eum patris loco, etiam episcopus venerabatur. Eidem imminentem Italiæ cladem vir sanctus prædixit, itidemque obitum cuidam Donato servo Dei & anachoretæ concivi suo, in Martyrologio Adonis ad diem quartum decimum kalendas Septembris laudato, qui vitam anachoreticam multis annis duxisse dicitur in monte Lura, non Jura, ubi sæculo duodecimo Lurensis abbatia [b] condita est. Utrumque oraculum probavit eventus. Suprema Mario funera persolvit Lucretius: nec multo post Bodanense monasterium, in illa communi Italiæ clade, dirutum est. Situm fuisse creditur in valle Badonensi *, prope comitatum Saltus *. Perstitit nihilo minus usque ad sæculum decimum ecclesia Bodanensis sive Bobacensis: ex qua sancti Marii corpus ab Arnulfo Sistaricensi episcopo translatum fuit in opidum Forcalcariense, quod inter Sistaricum & Aptam-Juliam situm est, in concathedralem ecclesiam erectum a Gerardo episcopo Sistaricensi sub annum millesimum sexagesimum. In hac vero Forcalcariensi ecclesia monachos Benedictinos quondam exstitisse, forte ex Bodanensi istuc cum sancti Marii reliquiis translatos, probat libellus de ejus miraculis iis sane verbis [c], quæ ad Benedictinam professionem manifeste alludunt. nam relata cujusdam puellæ pœna ob violatum quod ipsa ad sancti Marii tumulum fecerat votum, auctor monet eos, qui in hac ecclesia *Deo & sancto Mario morum stabilitatem promiserunt*, ut

b V. Gall. chr. to. 4. p. 582.

* Baudonnoise.
* de Sault.

c Sæc. 1. Bened. p. 108.

AN. CHR. 551. „ voti sui memores sint; &, si quidem minus religiose istud exsecuti fuerint, *votis fractis per pœnitentiam* consulant, adeoque saluti suæ *morum stabilitate redintegrata.* Hic obiter animadvertas, olim in sollemni Benedictinæ professionis formula, ubi regula [a] morum conversionem & stabilitatem in congregatione promitti præcipit, utrumque non raro una morum stabilitate comprehensum fuisse. Bodanensis abbatia lapsu temporis conversa est in prioratum, Insulæ-Barbaræ monasterio subjectum.

a S. Bened. c. 63.

XXXVI. Ebredunense monasterium & Noviacense.

Per idem tempus contigit sanctorum martyrum Vincentii, Orontii, & Victoris reliquiarum translatio, quæ condendo monasterio Noviacensi occasionem præbuit. Passi sunt hi martyres Gerundæ in Hispania Diocletiano Imperatore: quo ex loco Ebredunum*, quæ alpium maritimarum metropolis est, eorum corpora translata sunt, ac recondita per Marcellinum episcopum prope muros Ebredunenses in basilica ab eo constructa, quam monachi subinde occuparunt. His præerat sæculo sexto Beroaldus abbas, a quo partem reliquiarum sacrarum impetravit Ætherius episcopus, easque in loco, qui Noviacus dicebatur, honeste collocavit. Rem gestam fusius narrat ejus temporis auctor apud Bollandum [b], qui se Ætherii successorem dicit. at cujus loci episcopus fuerit Ætherius, disputant recentiores. In actis vulgatis *Antinciæ*, seu *Antimiæ*, episcopus dicitur. Bollandus *Diniæ*, vel *Sanicii*, vel *Niciæ* legendum suspicatur. Carolus Cointius *Aventicæ.* Mihi vero persuasum est *Antibiæ* præferendum, id est Antipolitanæ civitatis, cujus loci Euterius antistes concilio Aurelianensi quarto subscripsit anno istius sæculi quadragesimo-primo, idem haud dubie qui Ætherius prælaudatus. Huic in sede Antipolitana successit Eusebius, qui proinde prædicta scripsit acta translationis, si non me mea fallit conjectura. Concilio Aurelianensi quinto interfuit September diaconus, *missus ab Eusebio episcopo ecclesiæ Antipolitanæ.* Nec reticendum quod narrat idem auctor de quodam Noviacensi pseudomonacho, nomine Astroaldo, qui prædictas furatus reliquias, eas Lugdunum secum asportavit. Cum id ab eo rescisset vir quidam religiosus, nomine Beatus, qui cellulam ad ripam Rhodani prope Lugdunum incolebat, nec ab eo extorquere potuisset, ut eas loco suo restitueret; eas demum Beatus post necem Astroaldi, quam quidam ejus comes eidem intulerat, obtinuit, ac in sua cella reposuit. Forte istuc divertit Eusebius, qui tum Lugdunum ad principem navali per Rhodanum itinere properabat. Is a Beato sciscitatur, cujas esset. Aurelianensem ortu & educatione se esse reposuit, qui in Hispania diu habitasset; addiditque quo pacto ad se prædictæ reliquiæ pervenissent, easque non sine multa difficultate Eusebio restituit. Auctor demum agit de quodam *synodali concilio* Galliæ episcoporum, cui ipse interfuit, adfuitque *quidam abbas ab Hispaniis pro utilitatibus ecclesiarum*, a quo prædictorum martyrum passionem accepit, quam deinde ipse, tametsi rudi stilo, expolire conatus est, ad id usque tempus Ebredunensibus ipsis incompertam. Existimarem concilium istud non aliud esse quam Aurelianense quintum, anno Childeberti regis tricesimo-octavo celebratum, multis præsentibus ex Gallia Narbonensi & ex Aquitania secunda & tertia episcopis, si Eusebius huic concilio per se, & non per vicarium suum subscripsisset.

* Ambrun.

b Bolland. 22. Janu. p. 390.

ANN. CHR. 552. XXXVII. Totilæ obitus.

SUb hæc Totilas Gotthorum rex, inito cum Narsete in Tuscia prœlio fusus, interfectusque est, anno Gotthici belli decimo-octavo, regni vero sui undecimo, qui decimus erat ab ejus congressu cum sancto Benedicto, cujus vaticinium mors ejus comprobavit. cetera, quæ ad idem vaticinium spectabant, itidem impleta sunt. nam Romam iniit anno regni sui sexto, nono in Siciliam transfretavit. Teias a Gotthis in ejus locum subrogatus, in belli societatem adduxit Theodebaldum Francorum regem, qui patri Theodeberto ante annos quatuor successerat, testante Gregorio nostrate, cujus hac in re auctoritas Procopio præferenda est, scriptori extraneo, Theodeberti obitum ad tres annos differenti. Franci liberius per Italiam vagati, ab urbe tamen Roma, locisque finitimis abstinebant. postquam vero in Samnium pervenerunt, diversas inter se se provincias ad populandum partiti sunt, sic tamen ut templis parcerent, exceptis Alemannis eorum sociis, qui a christiana religione aversi, in ea potissimum sæviebant, &, sacra supellectile direpta, etiam mortuos ex sepulcris trahebant.

FRancis a Narsete in Campania victis, Gotthi in opidum Casinum se receperunt, idque Ragnacare Brittone duce, communiverunt. Narses extemplo locum oppugnare instituit, a quo Ragnacares colloquii copiam obtinuit. sed ab eo absque fructu dimissus, sagittam clam in Narsetem occidendi hominis gratia jecit. quæ res, iniqui admodum ac scelerati exempli, ita Romanorum animos inflammavit, ut sagittis ipsum confoderint. Hoc duce exstincto, Gotthi viribus suis diffisi, incunctanter Casinum, seque dediderunt: atque hic Francici ac Gotthici in Italia belli finis fuit anno quingentesimo quinquagesimo-quinto. Constantinus sancti Benedicti successor, tum præerat Casinensi monasterio, quod per eas tempestates incolume stetit, extra Casinum opidum in monte locatum.

ANN. CHR. 553. & 554. XXXVIII. Casini finis belli Gotthici.

Mira erat per id tempus pænitentia Victorini monachi, cognomento Æmiliani, qui, referente Gregorio [a] Magno, cum in sæculo esset locuples, in grave crimen lapsus tanto facti horrore correptus fuit, ut monasterium, expiandi ejus causa, confestim petierit: ubi tantæ severitatis, tantæque humilitatis specimen dedit, ut ceteri fratres, tametsi ferventissimi, in ejus comparatione sibi ipsis vilescerent. quippe toto animi conatu carnem macerare studuit, propriam abdicare voluntatem, furtivas orationes fundere, quotidianis animam lacrymis abluere, sui despectum appetere, delatum a fratribus fugere honorem. Is nocturnas fratrum vigilias prævenire solitus, montis, in quo monasterium situm erat, secretiorem partem adibat, ut se in fletu pænitentiæ quanto secretius, tanto liberius exerceret, & venturi Judicis contemplatione lacrymis dilueret reatum facinoris sui. Quadam vero nocte abbas eum furtim persecutus, in eodem loco ad orationem prostratum diu observavit, tantoque luminis splendore perfusum, ut lucis ipsius claritas vicinas regionis illius partes illustrarit, ipsumque abbatem, timore pæne exanimatum, in fugam conjecerit. Reversum ad monasterium abbas interrogavit de eo quod acciderat. Ille vero se deprehensum intelligens, rei veritatem aperuit; adjecitque sibi in illo splendore revelatum cælesti voce fuisse, dimissum esse ipsius peccatum. Potuit Deus, ait Gregorius, peccatum ejus tacendo relaxare: sed loquendo per vocem, radiando « per lumen, exemplo suæ misericordiæ nostra ad pænitentiam corda convertere vo- « luit. Monasterii, in quo id factum est, nomen Gregorius non exprimit, neque ego divinare velim, tametsi ejus verba ad Casinensem montem videntur inclinare. sed cura nobis longe minor esse debet de loco, quam de tam præclaro exemplo.

XXXIX. Victorini monachi mira pænitentia.

a Greg. Mag. hom. 34. in Evang.

FLorebat tum apud Æduos Germanus presbyter, quem Nectarius episcopus abbatem *ad sanctum Symphorianum*, sic Fortunatus loquitur, adsciverat. an monachus fuerit priusquam abbas ab episcopo designaretur, incertum est. Forsan idem Germano accidit, quod Probo civi Romano, quem Gregorius Magnus ex laïco monachum fieri voluit, ut sancti Andreæ regimen susciperet. Nemo humanior, nemo in pauperes liberalior fuit, adeo ut nec fratribus quandoque necessaria ad victum reservaret. Hinc murmur adversus eum & querelæ monachorum, immo & ipsius episcopi, qui nimiam ejus, uti putabat, effusionem non probans, ipsum pænitentiæ causa in ergastulum retrusit. quod episcopi factum in veterrimo quidem codice nostro omittitur; at vero in sancti Galli exemplari, ante annos octingentos scripto, reperitur. Verum Deus servi sui probavit innocentiam, tum reserando carcerem, ex quo tamen Germanus citra episcopi jussionem egredi noluit; tum summittendo annonam copiosam, tum denique virum sanctum miraculis illustrando. Hinc fœnilis restinctum incendium, quod Amandus fortuito igne excitaverat. Chariulfus, Francus præpotens, ob res sancti Symphoriani occupatas divinitus punitus. Agricolæ Cabilonensis episcopi cubiculario in extremis posito salus reddita ad Germani orationem, quam Agricola scriptis ad eum litteris postulaverat. Cum vero ad repetendas quasdam villas Augustodunensis ecclesiæ Theodeberto regi Cabilone occurrisset, memor sancti Symphoriani in ingressu palatii, sic divino spiritu afflatus est, ut ante rex annueret, quam verba orator explicaret. Non ideo tamen regi, quod de proximo ejus obitu cælitus acceperat, reticuit. Nec vana oraculi fides. nam paucis post diebus, cum Remos Theodebertus remearet, in ipso itinere mortem oppetiit. quamquam Gregorius eum *diutissime* ægrotasse asserit, atque anno post Chlodovei obitum tricesimo-septimo, regni sui quarto-decimo, id est Christi quadragesimo-octavo supra quingentesimum obiisse. Ex quo intelligitur,

ANN. CHR. 555. XL. S. Germanus abbas Æduensis.

ANN. CHR. 555. jam dudum ante hunc annum Germanum basilicæ sancti Symphoriani abbatem præfuisse.

XLI. Fit episcopus Parisiensis. Post annos inde septem, Saffaraco Parisiensi episcopo ob crimina exauctorato, & in monasterium retruso, cum regem Childebertum in ea urbe adiisse t omnium suffragiis admotus est cathedræ hujus civitatis, cujus claves sibi a quodam sene porrigi in somnis ante intellexerat. Creatus episcopus, nihil omnino de monasticæ vitæ severitate remisit. nam, teste Fortunato, *de reliquo monachus persistens*, hinc se frequentibus exercebat jejuniis, inde continuata inedia macerabat: nec minus sacras tenebat vigilias. Cursum suum, id est horas divini officii, nudo semper capite, etiam in itinere, per tempestatem, per hiemem, dicebat. Hinc summa in eum erat Childeberti reverentia, atque inter ambos pia de misericordia contentio, thesauros ut in pauperes effunderent, & de suis talentis egeni ditarentur. Quadam vice cum idem princeps ei solidorum sex millia pauperibus eroganda tribuisset; expensis tantum tribus millibus, reversus ad palatium Germanus causatus est pauperes defuisse, quibus totum distribueret. cui rex infit: Domine, dona quod restitit. nam, Christo largiente, quod donetur non deficiet. Ejusdem sancti antistitis, ut videtur, suggestione Childebertus constitutionem edidit de abolendis idololatriæ reliquiis, & de sacrorum dierum festivitatibus rite celebrandis, emendatis profanis vigiliis, quas in compotationibus & scurrilitatibus populus ducebat. Nec desunt veri similes conjecturæ, ejusdem hortatu conditum fuisse a Childeberto insigne sanctæ Crucis & sancti Vincentii monasterium in pratis Luteciæ suburbanis, de cujus primordiis modo agendum est.

XLII. S. Vincentii monasterium apud Parisios. Duplex Hispanis bellum intulit Childebertus: unum anno hujus sæculi tricesimo-primo adversus Amalaricum, ad ulciscendam Chrothildis sororis suæ injuriam, quam Arianus ille princeps, non ut sponsus, sed ut tyrannus catholicæ religionis odio durissime tractabat: alterum anno quadragesimo-secundo, incertum qua de causa, in Cæsaraugustanos. Ex priori bello magnos thesauros, teste [a] Gregorio, cum sorore, quæ in via mortua est, retulit, & *ministeria ecclesiarum*, id est sacram supellectilem, calices, patenas, capsas evangeliorum; quæ omnia ecclesiis & basilicis tradidit. In posteriori bello, quod cum fratre Chlothario, obsessa Cæsaraugusta, aggressus est, intellecto cives sancti Vincentii tunicam circa muros civitatis ad avertendam obsidionem circumtulisse, religione tactus obsidionem solvit, sed acquisita maxima Hispaniæ parte, ait [b] Gregorius, cum magnis spoliis reversus est.

[a] Greg. Tur. lib. 3. c. 10.

[b] ibid. c. 29.

Apud auctorem qui gesta Francorum scripsit, legimus Childebertum, advocato loci episcopo, sancti Vincentii reliquias ab eo postulasse, ejusque demum stolam accepisse, ac tandem Parisios reversum ædificasse ecclesiam in honorem sancti Vincentii martyris. Idem tradit Aimoinus [c] sincerus a Chesnio editus, additque in ea basilica non minimam vasorum partem, quæ tunc a Toleto Childebertus asportaverat, cum capsis evangeliorum, cruces quoque mirifici operis, aliaque excellentissima munera ab eodem reposita fuisse. Quam duo isti auctores sancti Vincentii stolam vocant, tunicam appellant Aimoini interpolator & Gislemarus sancti Germani monachus, qui libellum de vita sancti Droctovei, primi ejusdem loci abbatis, scripsit. Ex Gregorio Turonensi antistite constat, Cæsaraugustanos, cum a Childeberto obsiderentur, tunicam beati Vincentii circa muros civitatis psallendo gestasse, & Childebertum cum magnis spoliis ex Hispania in Gallias rediisse: an vero idem princeps hanc tunicam ab episcopo Cæsaraugustano impetraverit, ex illo auctore non constat. Placet Carolo Cointio, Cæsaraugustanos tunicam & stolam beati Vincenti penes se habuisse: ex quibus tunicam penes se retinuerint, cujus præsidio, veluti quodam palladio, se ex gravi obsidione ereptos credebant: stolam vero Francis dederint, nec integram, si qua fides scriptoribus Hispanis, partem ejus etiam nunc Cæsaraugustæ asserentibus ostendi. Verum cum stolæ vocabulum apud antiquos pro quolibet vestimenti genere sumatur; non incongrue stolæ nomine tunica, quam sanctus Vincentius forte in usu communi habebat, intelligi potest: cum ejus tempore levitæ peculiares, ut credi par est, vestes necdum in sacris gestaverint. Certe Gislemarus, hujus loci ante annos octingentos monachus, beati Vincentii modo tunicam, modo stolam indifferenter vocat.

[c] Aimoin. lib. 2. c. 20.

XLIII. Basilicæ structura. Ut ut est, hujus monasterii basilicam Childebertus, testante eodem Gislemaro, magnifice construxit in modum crucis, ob sanctam crucem eidem loco a piissimo

principe concessam, qui ecclesiam aptissimis fenestris, columnis marmoreis, auratis laquearibus, elegantibusque picturis ornasse dicitur. Ad hæc pavimentum pulcro emblemate, id est tessellato opere, stratum; tectum denique deaurato cupro coopertum erat. Hinc *inaurati Germani aula*, inquit Gislemarus, olim vulgi ore celebrabatur. Addit idem auctor, hanc basilicam, in modum crucis, ita ut diximus, constructam, quatuor habuisse in totidem crucis cornibus altaria: unum in honorem sanctæ Crucis & beati Vincentii martyris consecratum, ubi prædicta stola seu tunica recondita erat: alterum ad aquilonem in veneratione sanctorum martyrum Ferreoli & Ferrutionis: tertium ad meridiem sub titulo sancti Juliani martyris Brivatensis: quartum versus occidentem in honorem sanctorum martyrum Gervasii & Protasii, Celsi pueri & Georgii. Ad hæc ad ingressum ecclesiæ versus austrum ædificatum est sancti Symphoriani oratorium, ubi sanctus Germanus postmodum sepeliri voluit: ad aquilonem vero sacellum beati Petri apostoli, singulis noctibus, ait Gislemarus, celebri quodam miraculo insignitum, quod ab eodem auctore scriptum, nunc deletum est in veteri codice. Porro in majori altari sanctæ Crucis, reliquiæ quoque beati Stephani protomartyris inventæ sunt tempore Pippini regis, quo translatio sancti Germani corporis e sancti Symphoriani sacello in majorem basilicam facta est. Nunc quo in loco crux illa, vel sancti Vincentii tunica exsistant, siquidem alicubi exsistunt, nobis prorsus incompertum. Exstabat adhuc sæculo undecimo crux illa pretiosissima, quæ tum Philippi regis manus evasit, ut suo loco videbimus. Ceterum in martyrologio Usuardi, hujus loci in quo hæc scribimus monachi, quod autographum, aut certe ipsius auctoris tempore exaratum asservamus, primaria manu scriptum legitur: *decimo kalendas Januarii, Parisius dedicatio basilicæ in honore sanctæ Crucis & sancti Vincentii martyris; & depositio domni Childeberti regis.* dubium an eodem anno: tametsi id asserit Gislemarus in vita Droctovei abbatis. In eadem basilica cum viro suo sepulta est Ultrogottha regina, cui hoc elogium ab anonymo scriptore altero vitæ sanctæ Bathildis tribuitur, quod nutrix esset orphanorum, consolatrix pupillorum, sustentatrix pauperum & Dei servorum, atque adjutrix fidelium monachorum.

ANN. CHR. 555.

XLIV. Varia ejus nomina.

Non immoror refutando celebris Johannis Launoii duplici commento, contra omnium antiquorum fidem præfracte negantis, basilicam sancti Vincentii, quam Childebertus senior condidit, quæque postea beati Germani a sepulto ibi beato antistite dicta est, sanctæ Cruci pariter consecratam fuisse, & monachos a primordiis habuisse. non immoror, inquam, his commentis refutandis, quando id eruditissime atque invictissime præstitit Hadrianus Valesius in duobus libellis de basilicis. Hæc a Gregorio nostrate & Fredegario, atque ab auctore gestorum Francorum semper quidem basilica sancti Vincentii appellatur: sed a Fortunato basilica sanctæ Crucis in libro de vita [a] beati Germani, ubi ait, cum vir Dei Parisius *ad basilicam sanctæ Crucis, in suburbio ejusdem civitatis positam*, processisset, mulierem quamdam parvulum adhuc in albis, extremos spiritus trahentem, ante sanctum exposuisse, eique vitam impetrasse. De hac eadem basilica intelligendus idem auctor [b], ubi de hortis veteris thermarum palatii agens, canit, hinc Childeberti fuisse iter, cum ad eam basilicam progrederetur, quam postea ejus tumulo nobilitatam dicit.

a Fortunat. n. 42.

b Id. lib. 6. c. 8.

Hinc iter ejus erat, cum limina sancta petebat,
Quæ modo pro meritis incolit ille magis.
Antea nam vicibus loca sancta terebat amatus:
Nunc tamen assidue templa beata tenet.

Hinc Valesius infert, ipsam basilicam ante Childeberti obitum perfectam, consecratamque fuisse, cum eam frequens adiret: tametsi non ante ejus obitum, immo ipso ejus obitus die consecratam fuisse tradit Gislemarus. Eum itidem diem habet Usuardus mox laudatus: sed annum non exprimit. Indiscriminatim itaque basilica modo sanctæ Crucis, modo sancti Vincentii compendio dicebatur; in vetustissimis passim instrumentis, sanctæ Crucis & domni Vincentii. Primus Dado seu Audoënus, aut certe inter primos, in libro primo [c] de vita beati Eligii, *basilicam sancti Germani confessoris* vocat, ubi claudum, ad cancellos ejusdem sancti Germani, fusis precibus sanavit, erexitque Eligius. Tandem hæc basilica cum suo monasterio

c Audoën. lib. 1. c. 26.

ANN. CHR. 555.

sancti Germani a Pratis nomine modo celebris est ob primum situm suum in pratis Luteciæ suburbanis, quæ in magnificas ædes urbi continuas nostro ævo conversa sunt.

XLV. S. Germani merita in hoc monasterium.

Quid sanctus Germanus huic basilicæ sive adjuncto monasterio contulerit, nunc investigandum est. Childeberto hujus fabricæ condendæ auctorem fuisse, prope fidem est, sive ejus primordia referas ad tempus posterioris Hispanici belli, sive ad pontificatum ipsius Germani. Is Parisios ante suum episcopatum idemtidem ventitabat, &, si vetustæ traditioni recentioribusque scriptoribus credimus, in basilica, quæ modo sancti Germani-veteris appellatur, cum discipulis suis hospitabatur. Sane quod sancti Symphoriani sacellum regiæ sancti Vincentii basilicæ adjunxerit, quod ex Æduensi cœnobio monachos in hunc locum induxerit, atque adeo Droctoveum ejusdem loci abbatem primum eis præfecerit; quod denique eidem sancti Vincentii monasterio privilegium indulserit: id argumento est, quanto studio ejus profectum quæsierit. Accedit quod suum ipsius alodium, nempe mansum dominicatum in villa [a] Vitriaco, & Puciolum pertinentem ad ipsam villam, contulit ad luminaria sanctæ Crucis, ut ex ea singulis annis eidem ecclesiæ persolverentur olei sextaria octo, aut ceræ libræ una & viginti, ut ex censuali codice Irminonis abbatis, qui Carolo Magno imperante floruit, discimus. Quin etiam Germani pater » Eleutherius ab Ermenfrido comite emit possessiones seu villas duas Vitriaco pro» ximas, scilicet Valliacum & Galliacum, quas idem præsul largitus est eidem basili» cæ: ut exinde quotannis *in commemoratione natalitii patris ac genitricis suæ*, id est » in eorum anniversario, solvantur ad sepulcra eorum cerei duo, singuli librarum oc» to, & ad refectionem fratrum viginti solidi, intentata coram novemdecim episco» pis excommunicatione in quemcumque, qui temerario ausu hoc donum in posterum » convelleret, sive episcopus Autissiodorensis, in cujus diœcesi exsistunt, seu princeps » Nivernensis, cujus in ditione sitæ sunt. In eodem codice subjungitur dies depositionis patris ejus, nempe Eleutherii, kalendis Novembris: matris vero, nomine Eusebiæ, quinto kalendas Januarii. qui ambo in oratorio sancti Symphoriani sepulti fuerunt. Ex his intelligimus, quanta fuerit beati Germani in hunc locum propensio; nec vana proinde traditio censeri debet Germanensium monachorum, qui suum monasterium hortatu patroni ac benefactoris sui munificentissime a Childeberto conditum, dotatumque fuisse credunt. quæ traditio Childeberti ipsius pragmatico innititur. Neque vero ejus fundationem statim post posterius bellum Hispanicum admittere necesse est, etsi eam continenter describant Aimoinus & anonymus auctor, qui gesta Francorum scripsit. nam, facta commemoratione thesaurorum sacrorum, quos Childebertus ex illo bello reportavit, consequens erat, ut de conditione monasterii sanctæ Crucis & sancti Vincentii agerent, ubi hæc munera, a piissimo principe hic reposita, forte construendi monasterii fuerant occasio.

a V. appendicem hujus tomi.

S. Germani Autissiodorensis monasterium Parisiis.

Eidem etiam regi vulgo tribuitur conditio alterius monasterii sancti Germani Autissiodorensis, nunc collegiatæ ecclesiæ, apud Parisios, cujus primus patronus itidem fuit sanctus Vincentius. Hujus monasterii mentio facta videtur in charta Vandemiris optimatis, qui *basilicæ* [b] *domnæ Germani* (ita authenticum) *ubi Landebertus abbas*, inquit, *præesse videtur*, villam Fraxinetum confert sub finem sæculi septimi; idemque alia etiam legat *basilicæ sanctæ Crucis & domni Germani*, cui Audcharius abbas præerat.

b Diplom. p. 472.

XLVI. Childeberti pragmaticum pro cœnobio sancti Vincentii.

Eidem sanctæ Crucis monasterio Childebertus pragmaticum suum seu regium diploma, Germanus vero privilegium libertatis concessit. Utrumque jam multoties cusum non videtur operæ pretium hic recudere. In pragmatico Childebertus ait, » se cum consensu & voluntate Francorum seu Neustrasiorum, & exhortatione sanc» tissimi Germani Parisiorum urbis pontificis, & consensu aliorum episcoporum, cœ» pisse construere templum in urbe Parisiaca prope muros civitatis, in terra quæ » adspicit ad fiscum Isciacensem, in loco dicto Locoticio, in honorem sancti Vincen» tii martyris, cujus reliquias ex Hispania asportavit, necnon sanctæ Crucis & sancti » Stephani, & sanctorum Ferreoli, Juliani, Georgii, Gervasii, Protasii, Nazarii & » Celsi pueri, quorum reliquiæ ibidem repositæ sunt. Idcirco se eidem loco donasse » fiscum Isciacum *, qui est in pago Parisiaco prope alveum Sequanæ, una cum » omnibus quæ ad eum pertinent, cum piscatoria, quæ appellatur venna, cum pisca» toriis omnibus fluvii Sequanæ a ponte civitatis usque ad locum, ubi alveolus Savaræ * præcipitat

* Issy.

* la Sevre.

præcipitat se in Sequanam; ad hæc oratorium sancti Andeoli martyris, qui primus patronus est parœcialis ecclesiæ sancti Andreæ, de Arcubus vulgo appellatæ. Datum die sexto mensis Decembris, anno regni ejus quadragesimo-octavo, qui vitæ ejusdem regis supremus fuit. Nihil moror effutias quasdam, quas critici recentiores in hoc diploma objiciunt, quod sua se auctoritate vindicat contra id genus minutias, qualis est ea in primis, quod vox *Neustrasii* nondum per id tempus in usu erat. deinde quod sancti Vincentii basilica exhortante sancto Germano condita dicatur, quæ longe ante Germani Parisios adventum & pontificatum constructa sit, nempe statim post bellum secundum Hispanicum. Sed hæc leviora sunt, quam ut iis immoremur. ANN. CHR. 555.

Gislemarus monachus meminit privilegii a beato Germano eidem loco indulti, quo eligendi abbatis libertatem monachis concedit, adimendo quibusvis, præter regiam majestatem, ejusdem loci rerum dispositionem. Sic Childebertus monasterio, quod Arelati construxerat, a Vigilio papa privilegium obtinuerat immunitatis, *tam in dispositione rerum, quam in ordinatione abbatis.* quod privilegium Gregorius Magnus confirmavit litteris datis ad Virgilium episcopum Arelatensem. Sic idem rex de xenodochio Lugduni ab se erecto statuerat, ut Lugdunensis antistes nihil ex eo sibi attribueret. quo minus mirandum est, eumdem principem, inquit [a] Valesius, « multo majora privilegia basilicæ sancti Vincentii, quam apud urbem regiam, prope palatium suum exstruxerat, concessisse, aut concedenda curavisse; ac Germano etiam Parisiorum episcopo persuasisse, ut ditioni suæ ac successorum suorum hanc basilicam eximeret. quod non multis post ipsius obitum annis pius antistes perfecerit. » An vero vulgatum Germani privilegium sit omnino sincerum, hic discutere supervacaneum fuerit post disputationes ultro, citroque editas, tum a Johanne Launoio, tum a nostro Roberto Quatremario; quas disputationes revocare non est hujus loci. XLVII. S Germani privilegium.

[a] Vales. discept. de basil. p. 53.

Autharium ejusdem monasterii abbatem primum suggerunt vulgati indices, atque etiam scripti ante annos quingentos. Droctoveum præponit vetus auctor, qui libellum de ejusdem vita scripsit. Ejus nomen eruimus ex acrostichis versibus libello præmissis, quorum initiales litteræ hanc sententiam conficiunt, *Gislemarus edidit hæc.* unde auctor in posteriori versu: XLVIII. Droctoveus abbas primus.

Pars horum prima designat vatis onoma.

Inter monachos Germanenses, qui sæculo nono societatem inierunt cum Dionysianis, notatur Gislemarus. quo nomine duo minimum fuere Pratenses monachi, unus senior mox dictus: junior alter, qui libros retractationum exaravit ante annos circiter quadringentos. Seniori tribuendus videtur libellus de vita sancti Droctovei. Hic quippe auctor vixit ante sæculum undecimum, quo Autharius primus Pratensis abbas fuisse jam credebatur. Contra Droctoveo primum locum tribuit Gislemarus, qui libellum suum composuit post alterum monasterii incendium per Nortmannos: quod accidit anno sæculi noni octogesimo-sexto, post annos a primo triginta-tres. Sane Fortunatus Gislemaro suffragari videtur in carmine [b] ad Droctoveum seu Dructoveum abbatem, quem his versibus laudat.

[b] Fortun. lib. 9. c. 11.

Vir venerande, sacer, meritis & honore colende,
Dructovee, mihi semper amore pater:
Qui de discipulis Germani jure beati,
Norma magisterii factus es ipse sui.
Cujus pontificis sacra per vestigia currens,
Despicis hunc mundum, dum cupis ire polo.
*Perge libenter iter cæli mansurus in urbem *,*
Et pro me famulo quæso precare Deum.

* al. orbem.

Idem Poëta [c] Lupo, & Waldoni palatii diaconis eumdem commendat, uti amicum præcipuum.

[c] Ibid. c. 13.

ANN. CHR. 555.

Dructoveo, dulci clero, & concivibus, oro,
Quod præsens facerem, vos adhibete vicem.

Fuit quidem Autharius ejusdem cœnobii abbas: sed principatu Theoderici, haud dubie Chlodovei secundi filii: qui donationem confirmavit ecclesiæ sanctæ Crucis & sancti Vincentii, a Galterio quodam, ejusque conjuge Goda factam de rebus suis in Bituricensi pago sitis, sub Authario abbate: qui Autharius, in vulgatis indicibus tempore Theoderici omissus, ad Childeberti principatum summotus est, forte quod abbas exstitisset sub Childeberto tertio Theoderici filio, quem pro Childeberto seniore quidam rerum antiquarum minus periti usurparunt. An sancti Benedicti regula principio sancti Vincentii monasterio præscripta sit, non definio. Gislemarus scribit, haud scio an idoneus hac in re auctor, Droctoveum in Æduensi sancti Symphoriani monasterio institutum fuisse *juxta normam sanctorum patrum Antonii & Basilii.* In sincero Usuardi martyrologio memoratur sexto idus Martii, *Parisius depositio sancti Drochtovei abbatis, discipuli beati Germani episcopi.* Sepultus fuit in oratorio sancti Petri, ad occidentalem basilicæ plagam posito, cujus dedicatio primaria manu in eodem Usuardi martyrologio notatur quinto idus Junii: at posteriori manu, sed antiqua, margini adscripta legitur septimo kalendas Maii, *translatio corporis beati Droctovei abbatis*; sed quo tempore facta sit, ignoramus. Droctoveo in regimine cœnobii sancti Vincentii successores in vulgatis indicibus & scriptis assignantur Scubilio, Desiderius, Gauscio, Germanus, Sigo, Sigofredus, Babo, Childerannus, Hunfridus, de quibus nihil dicendum occurrit.

XLIX. S. Fusciani inventio & monasterium. * *Saints.*

Ad hunc annum Carolus Cointius revocat inventionem corporum sanctorum martyrum Fusciani, Victorici, & Gentiani, qui tempore Diocletiani in pago Ambianensi martyrium passi sunt, via publica, eo scilicet in loco, ubi sancti Fusciani monasterium hactenus cernitur; sepulti non longe ab hoc loco, in vico Sanctis * postmodum appellato, ubi etiam nunc eorum cenotaphia visuntur. Honoratus Ambianensis episcopus, præmonito cælitus Lupicino presbytero, ejus elevationis auctor. Childebertus rei fama permotus sacra inde corpora amovere cum non potuisset, in eorum martyrii loco basilicam construi jussit, in qua reponerentur. Hinc initia monasterii sancti Fusciani in nemore, ex quo sancti hujus martyris, uti & sanctorum Victorici ac Gentiani, reliquiæ Ambianos delatæ sunt, atque in majori ecclesia collocatæ: inde postea translatæ, Gentiani quidem in monasterium Corbeïense, Victorici vero Augustam-Viromanduorum: tametsi Ambianenses id pernegent. Sancti Fusciani monasterio, quod quinto ab ea urbe milliari, in veteri Parisiensi via situm est, præfectus fuit paullo post Ebrulfus abbas Bellovacensis suasu Fredegundis reginæ, quæ illum maxime venerabatur: cum prius in Oratorio monasterio, ab se prope Bellovacos constructo, religiose vixisset, atque ab episcopo Bellovacensi diaconus ac presbyter ordinatus fuisset. Hinc non nisi ægre avelli potuit, eodemque postmodum reversus, istic finem vivendi fecit. Processu temporis eversum fuit sancti Fusciani monasterium, quod Ingelramnus comes sæculo decimo exeunte instauravit.

Ebrulfus abbas.

ANN. CHR. 556. L. Marculfus abbas Nantensis. * *Nanteüil.*

CElebris erat per id tempus sanctus Marculfus in Neustriæ pago Constantiensi, qui natus apud Bajocasses, relictis omnibus Possessorem episcopum Constantiensem adiit, ab eodemque presbyter, & sacri verbi præco institutus est. In concionibus suis id passim fidelibus inculcabat, ut quod semel in sacro fonte professi essent, & moribus tenerent, & operibus exercerent. Subinde a Childeberto rege locum in eodem pago, construendo monasterio aptum, Nantum * vocabulo, facile obtinuit: ubi cum Cariulfo & Domardo sociis, aliisque monachis piissime vixit. Quadragesimæ tempore in solitudinem secedere solitus, pane tantum & crudis herbis vescebatur, sacco indutus cilicino, & pellibus vervecinis. Morti proximus ad Childebertum regem in opidum Compendium profectus est, ut ab eo monasterii sui bonorum confirmationem obtineret. Sepultus fuit in monasterio suo Nantensi cum Cariulfo & Domardo, qui eodem tempore obierunt. Ejus corpus e tumulo extulit sæculo sequenti sanctus Audoënus Rotomagensis episcopus rogatu Berwini abbatis. Everso per Nortmannos Nantensi monasterio, sancti Marculfi corpus in villam regiam pagi Laudunensis translatum Carolo Simplice regnante, scilicet Corbiniacum; ibidemque erecta est in ejus

honorem baſilica, quo voti ſolvendi cauſa reges Francorum ſtatim a ſua inunctione proficiſci ſolent, ut ob ſtrumarum ſanandarum donum cælitus acceptum ſe Deo gratos exhibeant. ANN. CHR. 556.

LI. Bajocaſſenſia monaſteria.

Paullo ante hoc tempus tria apud Bajocaſſes condita ſunt a Vigore epiſcopo monaſteria, Redeveriacum, Ceraſienſe, & Chriſmatum; priora quidem duo ante ejus epiſcopatum, ubi & religioſiſſime vixit: tertium vero poſt adeptam illam dignitatem. Tria illa monaſteria ſolo adæquata ſunt a Nortmannis: ex quibus Ceraſienſe undecimo ſæculo a Rotberto, ejuſque filio Guillelmo Nortmanniæ ducibus inſtauratum hodie quoque ſupereſt, uti & Chriſmatum, nunc prioratus abbatiæ ſancti Benigni Divionenſis ſubjectus, ſancti Vigoris dictus a ſuo conditore.

ANN. CHR. 557.

LII. S. Symphoriani monaſterium apud Biturigas.

CONcilio Pariſienſi tertio ſubſcripſit anno quinquageſimo-ſeptimo in primis Probianus epiſcopus eccleſiæ Bituricenſis, auctor cœnobii ſancti Symphoriani ad muros ejuſdem civitatis. Primus ejus abbas fuit Auguſtus [a] quidam nomine, ex familia Deſiderati quondam epiſcopi; qui Auguſtus ædificato apud Brivas oratorio, contractione membrorum liberatus, ibidem monaſterium conſtruxit: ubi collectis ſecum paucis monachis, *ſub regula monaſterii degens*, aſſidue orationi vacabat. Dein cum merita ejus Probiano epiſcopo innotuiſſent, ab eo abbas ordinatur in baſilica ſancti Symphoriani, quam memoratus pontifex in urbis proſpectu fabricaverat. Non tamen prioris cœnobii regimen dimiſit, ſed, inſtituto iſtic præpoſito, ipſe utrumque locum rexit. Tum de requirendo ſancti Urſini, primi ejuſdem urbis epiſcopi, corpore cælitus admonitus, viſum retulit ad Probianum: qui fidem ejus dictis primo non adhibens, & ipſe poſtmodum cæleſti oraculo ad id exſequendum compulſus eſt. Id præſente ſancto Germano Pariſiorum epiſcopo factum fuſius commemorat Gregorius epiſcopus Turonenſis. In additionibus Molani ad Uſuardum fit mentio nonis Octobris apud Bituricas ſancti Auguſti preſbyteri & confeſſoris. Jam pridem monaſterium ſancti Symphoriani converſum eſt in collegium [b] canonicorum ſæcularium, nunc ſancti Urſini vulgo appellatum.

a *Greg. Tur. de gl. conf. c. 80.*

b *Patriarch. Bitur. p. 25.*

ANN. CHR. 558.

LIII. S. Ferreoli monaſterium & regula.

INterea Ferreolus Ucetienſis epiſcopus monaſterium inſtituit, quod ex ſuo nomine Ferreolacenſe voluit appellari. Iſtius loci monachis regulam præſcripſit, quam Lucretii Dienſis epiſcopi cenſuræ ſubmiſit. In hujus regulæ præfatione, *Lucretio papæ* nuncupata, Ferreolus ſcribit, ſe hortatu quorumdam ac propria devotione accenſum, ſervorum Dei habitaculum condidiſſe, ratum id ſuæ ſaluti ceſſurum, quod ſanctæ congregationi deputaſſet. Multa in hac regula obſervatione digna reperiuntur, in qua monachi *religioſorum* nomine paſſim appellantur. [c] Prohibet ne qua mulier, ſeu religioſa, ſeu laïca, in monaſterium ingrediatur: & ſi qua neceſſitas monachum cum feminis honeſtis colloquium habere coëgerit, id fiat ſub oculis duorum fratrum cum permiſſu abbatis, qui cauſam, de qua erit colloquendum, non ignoret. Nulli [d] monacho litteras ignorare permittit, cunctiſque præſcriptum eſt pſalterium memoriter tenere, etiam iis, qui paſtores pecorum pro more illius temporis erant. Carolus Cointius [e] mihi non videtur aſſecutus ſenſum capitis duodecimi, ubi Ferreolus, præter communem ac publicum pſallendi curſum, quem dominicum vocat, præcipit, ut unuſquiſque peculiares Deo laudes ſingulis diebus, ſecretius offerat. quod ille de dominicis ſeu feſtivis diebus, & privatis interpretatur. Baptizari [f] in monaſterio ſuo parvulos ait neceſſarium non eſſe, ſicut in reliquis monaſteriis obſervatur. Mos quippe erat multis in locis, cum apud orientales, tum apud occidentales, ut catechumeni in monaſteriis inſtituerentur, ac baptizarentur. Præter exempla jam ſuperius [g] hanc in rem allata inſigne eſt quod legitur apud Johannem [h] Moſchum de Conone preſbytero monaſterii Penthuculæ, cui pro vitæ merito patres juſſerant ut baptizaret accedentes; eoſque ſacro chriſmate ungeret, non modo viros, ſed etiam mulieres. Has vero quoties oleo ſancto inungere cogebatur, ſcandalum patiebatur moleſtiſſimum, (hæc quippe inunctio per totum corpus nudum [i] olim fiebat apud Græcos, ſervaturque fere etiam nunc) ita ut toties ex monaſterio vellet abſcedere. Id vero cum Petro archiepiſcopo innotuiſſet, ad hoc opus diaconiſſam mulierem delegare cogitavit: ſed tamen id non fecit, ne contra canones peccaret. Porro Conon ob eam cauſam cum e monaſterio ſuo jam demum diſcederet, a ſancto Johanne Baptiſta revocatus eſt, atque alios duodecim annos in baptizandi miniſterio implevit

c *Ferreoli reg. c. 4.*

d *Ibid. c. 11.*

e *Le Cointe an. 558. n. 20.*

f *Fer. reg c. 15.*

g *lib. 1. n 45.*

h *Prat. ſpir. c. 3.*

i *S. Cyrill. Jeroſol. catech. 2. Dion. de hier. c. 2. Euchol. de baptiſmo.*

AN. CHR. 558. » tanta tranquillitate animi & corporis, ut nullum interius carnis motum sentiret, cum » inspiceret ac tangeret mulieres. Denique in eadem Ferreoli regula [a] cavetur, ne » quis cellam peculiarem habeat ad manendum, aut ad alium quemcumque usum, » præter abbatem & artifices. Abbas [b] vero tribus per annum vicibus, id est die na- » talis Domini, & primo paschæ, necnon in festivitate peculiaris patroni monasterii, » nempe sancti Ferreoli martyris, coquinæ ministerium exercere debebat. Ne autem tam præclara institutio in oblivionem veniret, hanc regulam singulis singulorum mensium kalendis coram omnibus relegi præcipitur.

a Ferr. reg. c. 16.
b Ibid. c. 38.

ANN. CHR. 559.

LIV. Radegundis Chlotharium iterum effugit.

EXstincto sub finem anni quinquagesimi-octavi Childeberto rege, Chlotharius ejus germanus, regni monarchiam adeptus, cum filio suo [c] Sigiberto Turonos specie devotionis accessit, sed re vera Pictavos accedendi causa, ut inde Radegundem educeret, sibique denuo copularet. Hoc cognito, pia regina sacramentales litteras ad Germanum Parisiorum episcopum, qui regem comitabatur, per Proculum agentem suum secretius direxit cum xenio & eulogiis. quas litteras ubi vir Dei perlegisset, cum fletu ad regis pedes procumbens ante beati Martini sepulcrum, eum obtestatus est, ut ab eo consilio averteret animum. Rex tanta pontificis humilitate flexus ad pænitentiam, malis consiliariis id imputavit, seque tali regina indignum confessus est. Dein ad pedes beati Germani eodem in loco vicissim se se abjiciens, obnixe eum rogavit, ut a Radegunde pro se veniam peteret. Nec mora, Pictavos accedit vir sanctus; ac monasterium ingressus, in oratorio beatæ Mariæ prosternit se ad pedes reginæ, pro rege veniam flagitans. Hæc vero statim benigne indulget, magnopere gavisa, quod tam lubricam occasionem evasisset; moxque omni timendi ratione expedita, se se ad Dei servitium totam aptavit. Tunc Germanus Agnetem, a tota congregatione electam, sua benedictione abbatissam consecravit. quo verbo usa est Radegundis in epistola a Gregorio [d] relata.

c Baudoniv. in vita S. Radegund.

d Greg. Tur. lib. 9. c 42.

LV. Austera ejus vita.

Quam austeram post hæc vitam duxerit piissima regina, Fortunatus & Baudonivia monacha ab ea educata produnt. Primo omnium Agnetis abbatissæ, quam ipsa instituerat, se suaque omnia tradidit potestati, ex proprio jure nihil sibi re- » servans, ut curreret expedita post Christum, & tanto sibi plus augeret in cælo, » quanto magis subtraxisset de sæculo. Cilicio ad cutem jugiter pro linteo utebatur, & pro lectulo cinerem cilicio stratum sibi adhibebat, adeo ut requies ipsa fatigaret. Hinc Monachabus somno indulgentibus, calceamenta tergere & ungere, vice sua culinæ ministerium exsequi, scopis purgare monasterium, & quidquid fœdius & aliis horrori erat, avehere; ligna in aliarum usus comportare, infirmantibus ministrare præter hebdomadam suam, ipsa coquens cibos, & quæ necessaria erant omnibus præbens, nullius passa famulitium aut solatium. Denique ex omnibus monasterii officiis nihil sibi placuit, nisi prima serviret; &, si quando ab aliis præventa foret, rigidam sibi pœnam ob id imponebat. Prima reclusionis suæ quadragesima panem non comedit, nisi dominica die, sed tantum radices herbarum, aut olera de malvis, absque sale & oleo: aqua ipsa tam parce usa, ut toto illo jejunii tempore vix duo aquæ sextaria biberit. Aliis quadragesimis aliquid relaxatius feria quinta & dominica sumebat. In illis tamen se in privatam cellam recludere solebat. unde Fortunatus [e] ad ipsam:

e Fortun. l. 8. c. 11.

Mens fœcunda Deo Radegundis, vita sororum,
Quæ ut foveas animam, membra domando cremas:
Annua vota colens, hodie claudenda recurris.
Errabunt animi te repetendo mei.
Omnibus exclusis uno retineberis antro:
Nos magis includis, quos facis esse foris.
Et licet hic lateas, brevibus fugitiva diebus:
Longior hic mensis, quam celer annus erit.

& idem [f] ad eamdem, cum absoluta quadragesima ex ea reclusione se in communem cœtum reddebat:

f Ibid. c. 12.

Abstuleras tecum, revocas mea gaudia tecum:
Paschalemque facis bis celebrare diem.

Eamdem ipse Fortunatus, ut modicum vinum bibat, hortatur [a] aliis versibus, quibus, ne nimium diffluamus, referendis supersedemus. Addit Baudonivia, quadam vice tres circulos ferreos diebus quadragesimæ collo brachiisque suis nexuisse, totidemque catenis corpus suum ita constrinxisse, ut carni alte insigerentur; nec sine carnis incisione extrahi potuerint. Ad hæc lamina ignita corpori impressa, caro ipsa prunis ardentibus adusta: ut, cessante persecutionis tempore, a se ipsa fieret martyr. Quam assidua in lectione fuerit, docent iidem auctores: quos vero libros solita esset legere, his versibus explicat Fortunatus ejus familiaris. ANN. CHR. 559. a *Id. lib.* 11. *c.* 3.

Cujus sunt epulæ quidquid pia regula pangit:
Quidquid Gregorius, Basiliusque docent.
Acer Athanasius, quod lenis Hilarius edunt,
Quos causæ socios, lux tenet una duos.
Quod tonat Ambrosius, Hieronymus atque coruscat:
Sive Augustinus fonte fluente rigat:
Sedulius dulcis, quod Orosius edit acutus:
Regula Cæsarii linea nata sibi est.
His alitur jejuna cibis, palpata nec umquam
Fit caro, sit nisi jam spiritus ante satur.

Junianus interim apud Pictones anachoreticam vitam aliquamdiu æmulatus, in artissima cella, veluti reus in ergastulo, reclusus degebat. Res ab eo gestas in litteras sæculo nono retulit Wlfinus Boëtius Pictavis degens, rogatu Godoleni abbatis Nobiliacensis, cujus *per inobedientiam contraire imperiis*, (sic ille auctor abbati loquitur) veritus est. Is est Wlfinus Boëtius, quem Drepanius poëta in carmine eidem inscripto grammaticum Aurelianensem vocat, atque ad sibi scribendum impellit. Drepanii nomen adscititium est Flori diaconi Lugdunensis, ut patet ex ejus epistola ad Moduinum Augustodunensem episcopum, ubi se Drepanium in epistolæ inscriptione, Florum in carmine dicit. Aliam ejusdem Flori epistolam, cum aliis ejusdem carminibus in Analectorum nostrorum tomo primo habes, metrice itidem scriptam ad ipsum Moduinum, quem Ludovici Augusti, cognomento Pii, principatu vixisse constat. Hæc optime conveniunt tum Flori, tum Wlfini Boëtii ætati, ad quam proinde Drepanii hactenus incerta ætas revocanda est. Wlfinus in prologo hujus vitæ se origine Sarmatam dicit; nec dubito quin Boëtii nomen ipsi adscititium fuerit, uti & Drepanii Floro, pro more illius temporis eruditorum. Sic Carolo M. Davidis, Alcuino Albini, Rabano Mauri, Radberto Paschasii, Gothescalco Fulgentii cognomina litteraria adscripta erant. Theodulfus episcopus [b] Aurelianensis Wlfinum cum scholaribus suis laudat. Hæc extra lineas ad illustrandum Drepanium & Wlfinum: ad Junianum revertor. LVI. Vulfinus Boëtius & Drepanius quinam. b *Theodulf. lib.* 2. *c.* 13.

Is apud Coloniacum *, Pictavensis pagi vicum, reclusus cum degeret, in Radegundis notitiam & familiaritatem venisse memoratur, nec aliam post hæc gestasse vestem, (erat autem cappa caracallæ in modum, ex caprarum pilis contexta) quam quæ ab illa conficiebatur. Sed & illa vicissim ab eo catenam ferream accepit, quam ad exitum vitæ super nudam carnem gestavit. Confluentibus ad virum Dei multis discipulis, in vicum vocabulo Castum-locum * migravit. Apud Chlotharium regem, quasi aliquid ex territorio fisci regii usurparet, accusatus, sic ei se purgavit, ut regi admirationem simul ac venerationem sui excitarit. Interroganti de genere vitæ ac religionis suæ respondit: se sub monastico ordine vitam degere, abbatem monachis præesse secundum beatissimi Benedicti instituta; regularem ejus vitam se in omnibus observare, quoad liceret per angustiam loci. His auditis, rex locum, Mariacum nomine, construendo monasterio aptissimum, Juniano concessit, Aurelio diploma regium consignante; ibidemque conditæ religiosæ ædes ampliores ad commodiorem usum monachorum. Idemtidem nihilo minus in remotiorem locum secedebat vir sanctus, ubi orationi secretius vacaret. LVII. S. Juniani abbatis res gestæ. * *Chaunay.* * *Chaste-lacher.*

Hoc anno, per menses Julium & Augustum, toto fere oriente & occidente, ex maris illuvione, tempestatibus, pestilentia & terræ-motibus, sævissima clades accepta. quæ clades cum alia occidentis loca, tum in primis Italiam afflictavit, usque adeo, ut Romam satis constet plus ab ea detrimenti, quam a barbarorum feri- LVIII. S. Benedicti de Roma oraculum impletum.

ANN. CHR. 559.

tate cepisse. Tunc impletum est de illa urbe sancti Benedicti vaticinium, qui Canusino antistiti (Sabinus vocatur in vulgatis sancti Placidi actis) aliquando asserenti, fore ut per Totilam Roma ita dirueretur, ut nequaquam incoleretur in posterum, respondit[a]: » Immo vero Roma ab hominibus non exscindetur, sed a tempestatibus, » fulguribus, turbinibus, & terræ-motu fatigata exardescet in semetipsa. Hujus oraculi veritatem, teste Gregorio M. probavit eventus, affirmante, sua ætate mœnia dissoluta, domos eversas, ecclesias turbine dirutas fuisse; ejusque ædificia, longo senio lassata, increbrescentibus ruinis, ingratum sui spectaculum præbuisse.

a Greg. M. l. 2. dial. c. 15.

LIX. Conciliorum decreta.

Ab Aurelianensi concilio quarto ad hunc annum varia cum in Oriente de tribus capitulis, tum in Occidente, præsertim in Gallia, habita sunt concilia, quorum decreta, quæ ad res monasticas pertinent, pro nostro instituto referre juvat. In Aurelianensi quinto duo sanctimonialium genera, præter eas mulieres, quæ in domibus propriis degebant, distinguuntur: unæ, quæ perpetuam clausuram observabant, aliæ quæ reclusæ non erant. Utræque item duplicis erant conditionis, nempe quæ propria voluntate monasterium expetebant; & illæ, quæ a parentibus offerebantur » in puerili ætate. De utrisque statuitur[b], ut quæcumque puellæ, seu propria volun- » tate monasterium expetunt, seu a parentibus offeruntur, siquidem perpetuo inclu- » sæ esse debeant, annum unum in ipsa qua intraverint veste permaneant, hoc est in » habitu sæculari, qui novitiarum erat: in his vero monasteriis, ubi non perpetuo te- » nentur inclusæ, triennium in ipsa qua intraverint veste permaneant: nimirum quod » majori periculo expositæ, majori cautela & probatione opus haberent: & postmo- » dum secundum statuta monasterii ipsius, in quo elegerint permanere, vestimenta » religionis accipiant. ubi vides religionis vocem, quod eo tempore jam usitatissimum erat, pro vita monastica sumi, & religiosas vestes alias fuisse a sæcularibus. In hoc canone duo leguntur regulæ sancti Benedicti consentanea: nempe oblatio puellarum impuberum, & probatio novitiarum in veste sæculari. Celebratum est hoc concilium, quod nationale censeri potest, anno Childeberti regis tricesimo-octavo, hujus sæculi quadragesimo-nono respondente. Huic concilio subscribunt inter alios episcoporum vicarios Optatus abbas directus a Prætextato episcopo ecclesiæ Cabellicæ, & Sapaudus abbas directus a domno Albino ecclesiæ Andecavensis. Eadem statuta paullo post confirmata sunt in concilio Arvernensi secundo. Concilium Parisiense » tertium sub gravi interminatione prohibet raptum & conjugium earum, quæ vestium » commutatione, tam viduæ, quam puellæ, religionem, pænitentiam, aut virginita- » tem publica fuerint declaratione professæ. Id factum anno quinquagesimo-septimo, anno altero post secundum concilium Parisiense, quo Saffaraci episcopi ejus urbis exauctoratio, atque in monasterium retrusio sancita est.

b cap. 19.

ANNALES ORDINIS S. BENEDICTI.

LIBER SEXTUS.

Ab anno Christi 560. *ad annum* 579.

I. Constantino succedit Casini Simplicius.

CONSTANTINUS, post sanctum Benedictum Casinensis abbas primus, annis septemdecim sacro monti præfuisse, atque ad annum hujus sæculi sexagesimum pervenisse creditur. Virum eximiæ virtutis ac sanctimoniæ fuisse, etsi vetera monumenta diserte non loquuntur, satis probat vel unum Gregorii Magni testimonium, qui eum ex quatuor sancti Patris discipulis, à quibus rés ab eo gestas didicit, primum testem adducit, eumdemque virum *valde reverendissimum* appellat. quo nomine non nisi insignes dignitate ac pietate viros designare solet. Constantino in regimine congregationis Casinatis successit Simplicius, in eadem sanctissima schola educatus, & ipse in testimonium adductus a Gregorio Magno ad fidem iis rebus conciliandam, quas de sancto Benedicto retulit. Simplicius, auctore Petro [a] diacono ac monacho Casinensi, regulam, quam suus magister ediderat, publice legendam omnibus monachis tradidit, versusque nonnullos de eadem re scripsit. Exstant hi versus cum apud Haëftenum aliosque, tum in Codice regularum, in quibus, ubi Simplicius *magistri latens opus propagasse in omnes* dicitur, quidam codices veteres præferunt, *magistri late opus propagavit in omnes.* quæ una voculæ mutatio Gallonii objectionem dissolvit, contendentis, sancti Benedicti regulam ante Simplicium latentem, invisamque fuisse. quasi non ante illum eam in Gallias attulerit beatus Maurus, in Siciliam Placidus: ne quid dicam de Terracinensi, aliisque monasteriis a sancto Patre institutis, quibus eamdem regulam tradidit, ac præscripsit. At *latens* etiam regula dici ante Simplicium potuit, habita ratione majoris propagationis ab eo factæ per universa Italiæ monasteria, immo per alias orbis partes, si qua fides Petro diacono mox laudato, apud quem in alio libello hæc de Simplicio legimus: *Hic regulam per orbem disseminavit.*

Regulæ propagator.

[a] Petr. diac. de vir. ill. Cas. c. 5.

II. Fundani abbatis ad eum epistola.

Huc afferri potest vulgata Fundani abbatis epistola, *reverentissimo monachorum patri Simplicio* inscripta: in qua testatur, jam suo tempore omnia Campaniæ, Samniæ, Valeriæ, Tusciæ, Liguriæ, & aliarum Italiæ provinciarum monasteria, dimissis peculiaribus regulis, Benedictinam servare decrevisse: quorum exemplo & ipse animatus, se duos ex sua congregatione monachos Casinum dirigere, Hugonem & Paulum, juxta prædictam sanctam regulam & observantiam plenius instruendos sub Simplicii disciplina. Datum in monasterio prope urbem Fundanam, septimo

AN. CHR. 560. » kalendas Aprilis. Hoc testimonio cum se feriri sensisset Gallonius, qui Baronii causam de Gregorii Magni monachatu Equitiano in se susceperat, confictam a recentioribus epistolam causatus est, non alio argumento, quam quod Bernardi & Hugonis nomina Simplicii ævo in Italia inusitata essent. quippe Bernardi nomen Lauretus Benedictinorum defensor tribuit Fundano abbati, cujus nomen in veteri codice prima tantum littera B. decurtatum reperitur. Hunc codicem [a] ego sociusque meus Michael Germanus peramantissimus, quem paucis abhinc diebus mors a me cum maximo mærore meo avulsit, vidimus simul, cum ante annos octo * in sacro asceterio Casinate versaremur. qui codex varias continet pontificum epistolas, quibus hæc Fundani abbatis epistola inserta est ab annis fere trecentis. Codicem vidit & epistolam Lucas Holstenius, Vaticanæ bibliothecæ præfectus eruditus, eidemque nomen suum apposuit cum hac subscriptione: *Hæc illa epistola est, quam pater Matthæus Lauretus in libro de exsistentia corporis sancti Benedicti apud monasterium Casini defendit contra Gallonium ejus impugnatorem : quamvis ipse Lauretus nesciverit ubi exstaret.* Erunt forte quibus suspectam reddat epistolam inclinata ejus latinitas. at forsan levandæ huic suspicioni id sufficere poterit, quod hæc epistola in codice Casinensi scripta sit loco peregrino trecentis annis ante natam de Gregorii monachatu controversiam. Nec plura scimus de Simplicio abbate Casinensi, quem Gallonius perperam confudit cum altero Simplicio beati Mauri socio in Galliam, eumque congregationi Lateranensi præfuisse existimavit, ob locum male intellectum Gregorii Magni, ubi, cum dicit se sancti Benedicti facta quatuor ejus discipulis agnovisse, *Constantino scilicet, reverendissimo valde viro, qui ei in monasterii regimine successit; Valentiniano quoque, qui annis multis Lateranensi monasterio præfuit; Simplicio, qui congregationem illius post eum tertius rexit, &c.* pronomen *illius* Gallonius retulit ad Valentinianum, cum ad sanctum Benedictum manifeste referatur, uti probat in primis Paulus [b] diaconus, ubi quatuor primos Casinensis monasterii abbates post Benedictum recenset, Constantinum, Simplicium, Vitalem, & Bonitum, sub quo sacri monasterii destructio a Langobardis facta est. Odo Glannafoliensis abbas in epistola, beati Mauri actis præmissa, sancti Simplicii vitam asserit a se visam, quam periisse magnopere dolemus.

a *Casin. cod. msf. n. 555.*
* *Anno 1685.*
b *Paul diac. de Langob. lib. 4. c. 18.*

III. Martinus Suevos ad fidem convertit.

Sub hunc annum sexagesimum Martinus Pannonius ex partibus Orientis, quo devotionis atque eruditionis causa profectus fuerat, in Galliciam appulsus est, Theodemiro Suevis tum Arianis imperante, eosque ad catholicam fidem cum eorum rege adduxit. Tam præclari eventus occasionem discimus ex Gregorio [c] episcopo Turonensi. Theodemiro seu Ariamiro Suevorum regi, quem Gregorius Chararicum vocat, filius erat in primis carus, quem morbus gravissimus, isque insanabilis vexabat. Rex, omni humana ope deplorata, auditis beati Martini Turonensis episcopi miraculis, cujus religionis fuisset, inquisivit. Catholicæ de trium divinarum personarum æquali substantia & omnipotentia fidei eum semper adhæsisse, eamdemque fidem subjectis sibi populis tradidisse cum intellexisset; confestim legatos ad ejus tumulum direxit, munera deferentes amplissima, in his auri argentique donum ad filii pondus; professus se, si æger convalesceret, ad catholicas partes accessurum. Reversi legati, multa se Martini miracula vidisse affirmarunt: cur autem regis filius sanatus non fuerit, ignorare. Causam Theodemirus intellexit: tum fabricata in sancti Martini honorem ecclesia insigni, alios misit nuntios, qui sacras ejus reliquias postularent, pollicitus, se demum catholicum fore, si eas obtinuisset. Reliquiæ illæ non aliæ erant quam panni ex contacto beati pontificis sepulcro sacrati. Petentibus reliquias nuntiis oblati ex more ejusmodi panni. Hi vero: Non ita erit, inquiunt, sed liceat nobis super sepulcrum ponere, atque inde assumere quæ attulimus. Tunc partem pallii seu panni serici, prius in lance expensam, super tumulum sacrum posuerunt, dicentes: Apud sanctum confessorem gratiam nos invenisse credemus, si majoris ponderis pannum e tumulo receperimus. Hujus rei causa tota nocte vigilatum. ubi crastina illuxit, tanta beati viri gratia perfusus est pannus, ut appensus in libra, in sublime efferret alteram stateræ lancem. Sic rem narrat Gregorius, paullo post episcopus Turonensis.

c *Greg. Tur. de mirac. S. Martini lib. 1. c. 11.*

IV. Martinus ex Oriente in Galliciæ portum appulit eodem die, quo reversi sunt nuntii: quibus obviam prodiit regis filius, morbi penitus expers. Rex unitatem trium divinarum personarum confessus, cum omni domo sua chrismatus est, (is recipiendi hæreticos)

hæreticos ritus erat) atque lepræ omnis contagio, quæ Suevos ad id tempus infecerat, magni sancti Martini meritis omnino fugata. Martinus alter, & ipse Pannonius ac monachus, hac occasione dextre usus, populum, jam ad rectam fidem inclinantem, omnino convertit, tantoque Christi amore inflammavit, ut omnes martyrium libenter, si tempus persecutionis adfuisset, sponte subituri fuissent. quæ res Suevos cum rege impulit, ut Martinum suæ gentis episcopum ordinari curarent. Is ordinatus ecclesias per totam Galliciam catholicis ritibus addixit, monasteria [a] condidit, ac præclara piæ institutionis opuscula composuit. Tantorum conscius factorum Venantius Fortunatus, accepta a Martino per Domicium ejus discipulum epistola, in ejus laudes excurrit, tum in præfatione in carminum librum quintum, tum in carmine primo, ubi de Suevorum conversione ipsi congratulatur his aliisque versibus.

ANN. CHR. 560.

a Isidor. de vir. ill. c. 35.

Martino servata novo, Gallicia, plaude:
Sortis apostolicæ vir tuus iste fuit.
Qui virtute Petrum præbet tibi, dogmate Paulum;
Hinc Jacobi tribuens, inde Johannis opem.
Pannoniæ, ut perhibent, veniens e parte quiritum,
Est magis effectus Galli-Sueba salus.
In sulcum sterilem vitæ plantaria sevit,
Quo matura seges fertilitate placet.
In ramis heresis fidei pia germina fixit;
Quodque oleaster erat, pinguis oliva viret.

Non immerito itaque Hispani Martinum Galliciæ apostolum nuncupant: tametsi Johannes Biclarensis perfectam Suevorum, uti & Gotthorum, conversionem Reccaredo Vesigotthorum regi tribuit.

V. Dumiense monasterium & alia condit.

Non impari studio rem monasticam promovit in Gallicia Martinus, construendis monasteriis, quæ religioni & præsidio essent, & ornamento. Præcipuum fuit Dumiense, prope Bracaram situm, cujus ecclesia hodie quoque superest, sed parœcialis, antiquitatem suam referens, testante præter Garsiam Johanne Waseo. In monachorum gratiam librum de sententiis patrum e græco in latinum transferri curavit per Paschasium diaconum, cujus prologus, *domino venerabili patri Martino, presbytero & abbati*, nuncupatus est. Sigebertus de hac tralatione ita loquitur, quasi Paschasius eam ediderit in monasterio Dumiensi. In concilio Lucensi primo, ut præconi suo gens Suevorum gratam se exhiberet, hujus monasterii dignitas aucta est sede episcopali, quam Martino, tum Dumiensi abbati, patres illius concilii detulere. Hæc synodus proinde posterior censeri debet Bracarensi prima, anno Theodemiri tertio habita, cui Martinus jam Dumiensis episcopus subscripsit. Demum, Lucretio metropolita Bracarensi mortuo, Martinus utrique cathedræ, Bracarensi nimirum & Dumiensi, imponitur: qui non multo post, id est anno Mironis regis secundo, alterum Bracarense concilium indixit, eodemque anno, Nitigesio, aliisque patribus apud Lucum * denuo congregatis, orientalium canonum collectionem ab se latine redditam obtulit, dedicavitque.

* Lugo.

VI. Panni sacri e tumulis sanctorum, quales.

Quod de pannis ex contactu sepulcri beati Martini Turonensis episcopi sacratis, ac reliquiarum instar habitis, ex Gregorio episcopo retulimus, idem ex eodem auctore [b] discimus de sepulcro sancti Petri Romæ apud Vaticanum. Id sub « altari collocatum ambiebant cancelli, quibus reseratis, accedebant fideles super « sepulcrum; & fenestella parvula, quæ ibi erat, patefacta, immisso introrsum capite « necessitates suas orando suggerebant. tum immisso, si qui vellent, palliolo « seu panno, prius ad momentanam seu stateram appenso, jejuni in precibus vi- « gilias ad sepulcrum agebant; &, si quidem eorum fides id meruisset, votorum com- « potes fiebant: cujus rei hoc indicium erat, si pannum inde pondere graviorem « efferrent. Ejusmodi panni sacrati *brandea* vocantur a Gregorio Magno. Porro « non unica, sed duæ ad beati Petri sepulcrum fenestellæ erant, superior & inferior, quæ *cataractæ* appellantur in suggestione altera legatorum Germani & Johannis episcoporum, nomine Justiniani comitis ad Hormisdam, petentium, ut *sanctuaria*, seu id genus reliquiæ, *ad secundam* [c] *cataractam* sibi concederentur.

b Greg. Tur. de gl. mart. lib. 1. c. 28.

c V. supra lib. 4. n. 19.

ANN. CHR. 560.

Quippe longe major prærogativa censebatur, si ex secunda fenestella panni super loculum sacrum inferrentur, quod videlicet ex ea propior esset sacri corporis contactus. Similis fenestella erat ad memoriam seu oratorium beati Stephani in civitate Uzalensi, auctore Evodio [a]: ubi quidam civis Uticensis, paralysi linguæ » ac pedum affectus, recuperato pedum officio, exuens sibi manicam tunicæ suæ, » eo quod orarium non haberet, per fenestellam memoriæ ad interiora loca sanc- » tarum reliquiarum manu injecta mittebat, atque inde manum reducens, ori suo » admovebat; & linguam contingendo, sic tandem paullatim linguæ facultatem » recuperavit. Ideo vero ejusmodi fenestellæ dicebantur *cataractæ*, quod firmis porticellis (sic enim firmiores portæ appellantur) essent præclusæ. Ad lineas regredior.

a Evod. de mirac. S. Steph. c. 11.

VII. Martinus ubi monachus, an Benedictinus.

Quo in loco monasticam vitam amplexus sit Martinus, nobis incompertum. Certe monachum fuisse constat, non tantum ex dignitate abbatis Dumiensis, sed etiam ex decreto Bonifacii papæ quarti, qui monachis asserit jus obeundi ecclesiasticas functiones, tum exemplo Gregorii papæ primi, ejusque discipuli Augustini, ac Martini Pannoniensis, qui ex monachis ad pontificalem dignitatem assumti fuerant: tum ex regula sancti Benedicti, qui id monachis non interdicit. Quid vero consequentiæ esset, Gregorio, Augustino, & Martino id licuisse per regulam sancti Benedicti, si eam non servassent? Hunc vero Martinum Pannoniensem non esse magnum illum Turonensem episcopum, uti Gallonius existimavit, sed Dumiensem, ex eo intelligimus, quod eum nominat Bonifacius post Gregorium Magnum & Augustinum, nempe ut suæ tantum ætatis exempla adduceret; nec umquam, quod quidem viderim, Pannoniensis cognominatus sit magnus sanctus Martinus episcopus Turonensis, etsi Pannoniensis esset, uti & is de quo nunc agimus. nisi quis abuti velit convicio energumenorum, immo dæmonum per eos loquentium, qui eum per contumeliam *Pannonicum* vocant apud Gregorium [b] Turonensem. De altero proinde Martino intelligenda sunt prædicti decreti elogia, ubi laudatur *Martinus Pannoniensis, cujus sanctitatis fama longe lateque diffusa totus personat mundus.* In synodo Lucensi prima, in qua cum antiquis, tum novis episcopatibus fines assignantur, Dumio tantum attribuitur *familia regia*, seu *servorum*, hoc est, uti Garsias interpretatur, regimen sanctorum monachorum, qui ex regia Christi familia in primis censentur, ob idque servi Dei passim appellantur. quod argumento est, Dumiensem episcopatum eo tantum consilio erectum fuisse, ut Dumiense monasterium, ejusque conditor ac primus abbas Martinus hac dignitate honoraretur. Ex hac Garsiæ interpretatione conjicimus, ubi in illa synodo sex familiæ Dumio assignantur, id interpretandum de sex monasteriis, quæ Martinus condiderit. Sane apud Isidorum non unum, sed plura monasteria construxisse memoratur.

b Greg. lib. 1. de gl. mart. c. 30.

ANN. CHR. 561.

VIII. Chlotharii obitus & sepultura ad S. Medardum.

ANno post Suevorum conversionem proximo, Chlotharius Francorum rex, in Cotia * silva inter venandum febre correptus, apud Compendium regnandi ac vivendi finem fecit. Ejus corpus quatuor filii Suessionas delatum in sancti Medardi basilica, quam ipse ædificare cœperat, ex jussione patris sui sepelierunt. In vita sancti Medardi Suriana honorifice sepultus dicitur *ante altare sancti Medardi.* In genuina ejus vita, auctore [c] Fortunato, nulla ejus rei mentio: at in actis eidem subjunctis Chlotharius sepulturam obtinuisse perhibetur *ante gloriosi pontificis tumulum*, nempe in crypta subterranea, ubi hactenus ejus tumulus ostenditur. Regnum inter se partiti sunt quatuor ejus filii: Chariberto Parisii, Guntchramno Aureliani cum Burgundia, Chilperico Suessiones, & Sigeberto Austrasii obtigere: qui Sigebertus sedem Remis, non Mettis habuit, ut in emendatis Gregorii codicibus legitur. His erat soror, nomine Chlodosuinda, Alboino Langobardorum regi nupta, quam litteris hortatus est Nicetius Trevirensis episcopus, ut mariti sui Ariani procurandæ saluti sedulo incumberet exemplo Chrothildis aviæ suæ, quæ Chlodoveum ad christianam fidem monitis suis adduxerat. His in litteris in testimonium catholicæ fidei Nicetius affert miracula sanctorum Galliæ pontificum, Martini Turonensis, Hilarii Pictavensis, Germani Autisiodorensis, Lupi Tricassensis, Remigii Remensis, & Medardi Noviomensis. Hic, in- » quit, si lubet, ad domnum Martinum per festivitatem suam, quam undecima die

* de Cuisse.

c Spicil. to. 8. p. 396.

facit November, ipsos mittat fideles suos Alboinus; & ibi, si audent, aliquid præ- « ANN. CHR. 561.
sumant, ubi cæcos hodie illuminari conspicimus, ubi surdos auditum, & mutos sa- «
nitatem recipere. Nam quid dicam adhuc de domno Germano, Hilario, vel Lupo «
episcopis? ubi tanta mirabilia hodie apparent, quanta nec dicere valeo. Quid de «
domno Remigio, & domno Medardo episcopis, quos tu, credo, vidisti? Non pos- «
sumus tanta exprimere, quanta mirabilia per illos Deum videmus facere. Hos præ «
ceteris laudat Nicetius, quod & illustriores essent, & Arianis suo tempore maxime restitissent, ut Cointius [a] observavit.

[a] Coint. ad an 563. n. 5. & s.q.

IX. Rusticula traditur monasterio Arelatensi.

Per id tempus Rusticula, cognomento Marcia, Valeriano & Clementia clarissimis in pago Vasionensi orta parentibus, cum pæne quinquennis esset, rapta est a quodam viro nobili, nomine Cheraonio, qui eam genitrici suæ enutriendam tradidit, in nubili ætate sibi aliquando copulandam. Id cum rescisset Liliola ejus monasterii, quod Cæsarius Arelati construxerat, abbatissa, Syagrium Æduensem divino instinctu impulit ad Guntchramnum regem interpellandum, ut eam, juxta sancti Cæsarii oraculum Rusticulæ genitrici factum, in suo parthenone instituendam vindicaret, id permittente regula, quæ [b] vetabat, ut nulla umquam in monasterio in- «
fantula parvula, nisi ab annis sex & septem, quæ & jam litteras discere, & obe- «
dientiæ obtemperare posset, susciperetur. «
Nec mora, puella jussu regis, repugnante incassum Cheraonio, per quemdam abbatem eximiæ pietatis ad Liliolam, quæ Cæsariæ juniori successerat, perducitur. Hinc Rusticulæ mater eam repetere per Sapaudum Arelatensem episcopum; munera ejus rei causa ipsi dirigere; rogare, ut misereatur orbitatis suæ; alias domus suæ facultates, familiæ numerosam turbam, opes denique omnes, deficiente altera prole, venturas in alienas manus. Ad hæc Sapaudus: se cupere mæstæ parentis votis obtemperare: at repugnare præceptum «
Domini. Opes, quas filiæ dare meditaretur, momentaneas & vanas esse. ne fle- «
ret quasi amissam, quæ cum Christo regnatura esset. «
Nec plus obtinent apud filiam matris preces, munuscula, blandimenta. Inter hæc quippe immota manet pia puellula, quæ ita scripturæ sacræ lectioni ac meditationi se addixit, ut intra breve temporis spatium psalmos omnes didicerit, immo scripturas omnes divinas; digna proinde habita, quæ Liliolæ succederet, vix nata annos duodeviginti, uti ex Florentio, Tricastinensis ecclesiæ presbytero, qui libellum de ejus vita scripsit, accepimus.

[b] Cæsarii reg. c. 5.

ANN. CHR. 562.

X. Launomarus monachus.

DUm hæc in Provincia Romanorum aguntur, Launomarus, apud Carnutenses natus in pago Dorcassino *, Curbionense monasterium anno secundo Chilperici regis, postea quam in eremo socios aliquot collegisset, ædificare cœpit. Is apud Carnutas a venerabili Chirmiro presbytero in pietatis officiis ac litteris institutus, sacerdotii primum in ea urbe gradum, dein cellerarii munus adeptus est. quod munus potius monacho convenit, quam canonico, qualem tunc fuisse Launomarum recentiores nonnulli opinantur.

* de Dreux.

XI. Carnutensia monasteria.

Tria sunt antiqua Carnutum monasteria, sancti Petri unum, alterum sancti Carauni, tertium sancti Martini; omnia suburbana, uno sancti Petri excepto, quod olim extra, nunc intra muros situm est ad ripam Auduræ * fluvii, in valle Carnutensi. De prima ejus origine nihil comperti habemus, nisi quod locus iste inter «
regales per Galliam nobiliter fundatos ac dotatos insignis dicitur in codice Agano- «
nis episcopi, qui cœnobium istud sæculo decimo instauravit, postea quam ab Elia episcopo expilatum, ac fere destructum fuisset, ut suo loco dicturi sumus. In eodem Aganonis libro laudantur inter veteres loci benefactores Hilarius quidam illustris, qui alodium suum ad portam urbis Cinerosam, condendæ in honorem sancti Hilarii ecclesiæ gratia, medio septimo sæculo concessit; & Balthildis regina, cui Geneti & Autrici villæ acceptæ referuntur. Huic cœnobio, quod hactenus inter insigniora congregationis nostræ monasteria censetur, proxima est sancti Carauni, modo canonicorum regularium, abbatia, quam Pappolus antistes post medium sæculum sextum ædificavit; cujus loci Aper abbas memoratur in actis sancti Carauni haud vulgatis, ex quibus hæc didicimus. Incerta sunt sancti Martini, in valle item Carnutensi, monasterii primordia. Certum est monasterium illic exstitisse sæculo sexto, quo sanctus Leobinus episcopus in basilica sancti Martini humatus est, uti & sanctus Launomarus abbas, de quo agimus in præsens. Istic quondam Carnutensium an-

* l'Eure.

ANN. CHR. 562.

tiſtitum, aliorumque nobilium conditorium fuiſſe veteres etiam tradiderunt. Præter ea, duo alia erant, auctore, ut ſuperius diximus, Leobino, monaſteria, unum apud Brajacum, alterum apud Carbonariam vicum: cujus cellæ abbati Leudranno ſeu Leudocramno paralyſi affecto Launomarus priſtinum membrorum uſum ſigno crucis atque olei ſacri inunctione reſtituit.

XII. Quænam a Launomaro eſtructa.

Leobinus in monaſterio, forte ſancti Martini, ſuſceptus, poſtea cellario præfectus fuit. Idem de Launomaro dictum puta. quæ cauſa fuerit, ut in baſilica ſancti Martini uterque humatus ſit. Poſt diuturnam in Perticenſi * ſolitudine manſionem, Launomarus, cum fama vulgante hominum frequentia interturbaretur, una cum ſociis in locum ſeceſſit nemoribus opacum, ubi cœnobium conſtruxit, ab ipſius nomine nunc Belli-Launomari * appellatum, quod modo eſt inſtituti Fontis-Ebraldi. Iſtic edita miracula turbas acciverunt: turbæ virum ſanctum alio refugere denuo coegerunt. Placuit Curbionis locus, ſic dictus ab amne præterfluente, decem circiter leucis diſſitum ab urbe Carnutum, fundum tradente Ragnoſointho, viro illuſtri. Iſtuc nobilis quidam Perticenſis, Hermoaldus nomine, ex graviſſimo languore redactus ad extrema, viro Dei ſolidos quadraginta per unum e ſervis ſuis ſubmiſit, ad vitæ inducias impetrandas. Hic, ſolidis ſuper altare compoſitis, orationem fudit pro Hermoaldi ſoſpitate. tum, uno e ſolidis accepto, reliquos nuntio reddidit, domino ſuo referendos, » Pecunia hæc, inquiens, quippe quæ injuſte acquiſita, nec mortem, » nec divinam poteſt ſuſpendere ſententiam. adeoque Hermoaldus rebus ſalutis ſuæ » conſulat injuſte parta reſtituendo. nam eum ſine dubio incunctanter moriturum. quod » eventus probavit. Felicior fuit Widforada ſeu Wlfrada nobiliſſima matrona, quæ deficiente ex morbo anhelitu, ad Launomarum perducta, oleoque ſacro perfuſa, ſanitatem recepit; ob idque poſt Launomari obitum Curbionenſibus monachis ex ſuis rebus dedit, viro ſuo Chramnulfo aſſentiente, Lontvei-villam & Britonogilum, ut ibi ſervorum Dei cœtus conſtitueretur ad divinas laudes celebrandas. quod quidem a Ragnoberto Launomari ſucceſſore effectui mancipatum, miſſis ad hoc opus idoneis fratribus, qui piis benefactorum votis facerent ſatis. quæ res eoſdem movit, ut villam Fagiam, trans Ligerim ſitam, primæ donationi ſuperadjicerent in perpetuum animæ ſuæ remedium. Tempus conditi cœnobii Curbionenſis aſſignat alter vitæ ſancti Launomari ſcriptor annum ſecundum Chilperici regis, id eſt annum ſexageſimum-ſecundum vel tertium, ſi Chilperici annos a Chlotharii obitu numeres, non ab exceſſu Chariberti fratris, qui Carnutibus tum dominabatur. quippe ſcriptor iſte, qui ſub Chlotharii ſecundi, Chilperici filii, poſteris hanc vitam edidit, nullam videtur habuiſſe regis rationem, qui tum Carnutibus imperabat, ſed tantum illius, a quo deſcenderant reges, qui ſuo tempore Francorum principatum obtinebant.

* le Perche.
* Bellomer.

XIII. Ebrulfus Bajocaſſeenſis ſæculum deſerit.

Eodem fere tempore Ebrulfus, alius a Bellovacenſi, cujus ſuperius mentio facta eſt, nobili admodum proſapia ortus apud Bajocaſſes *, relicta Childeberti ſenioris aula, atque uxore velata, tamquam elapſus e naufragio, ad monaſterium quoddam ſe recepit. Ordericus Vitalis de cœnobio Duorum-gemellorum apud Bajocaſſes ſito, cujus ſola rudera ſuo tempore ſupererant, interpretatur. Hoc monaſterium a ſancto Martino abbate Vertavenſi conditum ferunt, uti mox dicemus. Inde Ebrulfus ſolius Dei contemplationi vacare volens, aſſumtis ſecum tribus ſociis, in eremum clam properavit, atque in Uticenſem ſilvam pagi Oximenſis ſe abdidit, non longe ab opidulo, quod Mons-fortis dicitur: ubi cum nec ſatis tecti eſſent ab adventantium moleſtia, locum deſeruere, ibique poſteri baſilicam in honorem ſancti Ebrulfi condidere, quæ in prioratum poſtmodum converſa eſt ſub diœceſi Lexovienſi *. Erat in eadem ſilva locus, tum denſiſſimis nemoribus opacus, fontibus ad potandum gratiſſimis ſcatens, qui paullulum derivati in grande ſtagnum colligebantur. Iſtic ſubſiſtendum rati ſervi Dei, ex virgultis & frondibus extemporaneum conſtruxere tugurium, exiguo ejuſdem materiæ clauſtro circumcinctum: ibique manentes, optatæ quietis refugium ſunt conſecuti. Hæc initia fuere inſignis monaſterii Uticenſis, ſic dicti a ſilva circumpoſita, aliquando Oximenſis a pago Oximenſi, cujus Oximum * opidum caput eſt, appellati, quod ſancto Petro primitus dedicatum, a ſancto Ebrulfo demum vocabulum & decus retinuit, ſitum ad Carentonam * fluvium in diœceſi Lexovienſi, non Bajocenſi, uti nonnullis perperam viſum eſt. Monaſterii primordia paullo poſt annum hujus ſæculi ſexageſimum refe-

* Bayeux.
* de Liſieux.

Auctor monaſterii Uticenſis.

* Hieſmes.
* Charente.

renda sunt, si quidem lues illa gravissima, quæ locum istum anno inchoati cœnobii vicesimo-secundo contigit, eadem sit cum ea, quæ, Gregorio [a] teste, accidit anno Childeberti regis septimo, Christi quingentesimo octogesimo-secundo. sed prima hæc initia tumultuario opere potius tentata, quam perfecta, paucis post annis, Chilperico & Sigeberto regnantibus, quod tradit Willelmus Gemeticensis monachus, meliorem formam acceperunt. Hic singularis patientiæ, abstinentiæ & orationis specimen exhibuit. Ebrulfus, cujus monitis sanctis flexi etiam latrones, qui silvam illam infestam habebant, ad meliorem frugem omnes conversi sunt. Nulla ipsi de crastino cura, nec quidquam pauperibus negatum volebat; cunctantibus ex annonæ penuria œconomis dicere solitus: Numquam desiturum pascere fidelem conditorem, « pro quibus dignatus est affixus cruci pretiosum sanguinem impendere. Hinc ad alio- « rum salutem, quam propriæ idemtidem quieti præferebat, procurandam animatus, vulgata per multas provincias ejus opinione sanctitatis, ad ejusdem professionis luctam plurimos traxit, qui beato viro domos, prædia & possessiones suas una cum familiis tradebant, rogantes, sibi ut monasteria construeret, atque religiosæ vitæ ordinem præscriberet. Horum petitionibus acquiescens vir sanctus, monasteria quindecim, cum virorum, tum mulierum, regularibus instituit disciplinis, iisque probatissimæ vitæ præfectos imposuit, dum ipse interim Uticense monasterium regere perseveraret. Nomina quindecim illorum monasteriorum jam dudum cum ædificiis interiere, superstite etiam nunc Uticensi, quod a conditore demum appellationem, uti & ornamentum accepit.

ANN. CHR. 561.

a *Greg. Tur. lib. 6. c. 14.*

Item aliorum quindecim.

XIV.

Martinus abbas Vertavensis an auctor monasterii Duorum-gemellorum.

Modo agebamus de monasterio Duorum-gemellorum apud Bajocasses, quod Ordericus [b] Vitalis, Uticensis ante annos sexcentos monachus, ex veterum traditione a Martino abbate Vertavensi ex Anglia revertente conditum scribit, juvante Ebrulfo adhuc laïco, qui ibidem postea monasticum habitum susceperit, atque a duobus gemellis ab eodem Martino excitatis nuncupatum. Ordericum, auctorem sane gravem, & domesticum, sequimur, deficientibus antiquioribus & magis idoneis argumentis: tametsi nonnihil difficultatis aliquando in hac sententia passi sumus: propterea quod Felix Namnetensis episcopus, a quo Martinus diaconus, sacrique verbi præco institutus fuit, hanc sedem non ante annum sexti sæculi quinquagesimum obtinuerit; atque adeo Martinus munia hæc, variasque tum in Angliam, tum in alias Europæ provincias, explevisse peregrinationes vix potuerit ante annum sexagesimum, quo Ebrulfus, jam dudum monachus, Uticense monasterium rudi opere construere cœpit. Verum his conjecturis præferenda videtur Orderici sententia: cum annus incœpti Uticensis monasterii nobis haud satis compertus sit & exploratus. In actis episcoporum Cenomannensium laudatur [c] abbas *monasterii Duo-gemellensis* sub Dagoberto rege ejus nominis primo; ibidemque [d] Herlemundus ejus urbis episcopus, qui origine Coloniensis clericus fuerat, dimisso, ob tyrannorum violentiam episcopatu, orbatus oculis se recepisse ad monasterium quoddam, ubi frater suus abbas præerat, Duos-gemellos appellatum, in pago Bajocassino. Id factum regnante Pippino. Nulla deinceps hujus monasterii mentio, præterquam in testamento Ansegisi abbatis Fontanellensis, qui monasterio Duorum-gemellorum duas libras legavit Ludovici Pii principatu: ut proinde constet, hoc cœnobium a Nortmannis eversum, denuo excitatum non fuisse.

b *Orderic. hist. lib. 6.*

c *Analect. to. 3. p. 147.*

d *ibid. p. 240.*

XV.

Res ab eo gestæ.

* *Nantes.*

Ad Martinum quod attinet, hic apud Namnetas * in Armorica, illustri loco natus, decursis apprime liberalium artium studiis, cum in virtute non minorem progressum fecisset, diaconus primum, dein sacri verbi minister a Felice episcopo ordinatur. Qui res ab eo gestas scripsere auctores, eum ad Herbadillam urbem, Namnetibus proximam, directum tradunt, ut opidanorum mentes, ignorantiæ tenebris occæcatas, illuminaret, eorumque cordis ex rerum affluentia duritiem emolliret. Verum ubi nec promissa, nec minæ proficiunt, urbi cladem minitatur rebelli, quæ ultricibus aquis absorpta, ingentem in lacum, qui Grandis-locus, rectius Grandis-lacus, etiam nunc dicitur, conversa sit. Tam tristis eventus (fabulam alii malunt dicere) Martinum solum vertere compulit, & peregrinabundum per totam vagari Europam, ut tantæ calamitatis tristitiam devoraret. Reversus demum in patriam, secessit in locum, qui Vertavum * dicitur, duabus ab urbe Namnetum leucis, ibique cœnobium in honorem beati Johannis Christi Præcursoris ædificavit sub regula, *quam a trasalpinis ferunt regionibus ab ipso delatam.* quod de Benedictina alter [d]

* *Vertou.*

d *Sæc. 1. act. Bened. p. 685.*

ANN. CHR. 562.

vitæ ejus ſcriptor explicuit. Hinc propagatæ in alia complura cœnobia coloniæ, veluti totidem ſacrarum apum examina, quæ vicinas regiones, Neuſtriam in primis, virtutum ſuarum odore perfuderunt. In his ad tercentenos ſub Martini diſciplina monachos vixiſſe tradunt ambo vitæ ſcriptores. Apud Durivum *, ſic dictum a duobus rivulis in unum confluentibus, duplex erat monaſterium, virorum unum, alterum mulierum, quibus etiam vir ſanctus æternæ vitæ ſubſidia præbebat. quod dum aliquando exſequeretur, iſtic ad ſuperos evolavit hoc ſæculo deſinente.

* *Durin.*

XVI. Rei monaſticæ ſtatus in Armorica.

Dum in Armorica verſamur, qualis tunc ea in provincia rei monaſticæ ſtatus fuerit, paucis explicare juvat. Primos ejus vitæ illis in partibus auctores fuere ſancti Wingaloëus, Jacutus, Gildas ſeu Gildaſius, Samſon, & Machutes ſeu Maclovius: monaſteria præcipua, Landvenecenſe, ſancti Jacuti, Ruyenſe, Dolenſe, & Aletenſe.

XVII. Landvenecenſe monaſterium.

Landvenecenſe, quod locum apricum & a ventis tectum ſignificat, primum conditorem & abbatem agnoſcit ſanctum Wingaloëum * ſeu Winwaloëum, ex majori Britannia ortum, quem ſancti Patricii tempore, hoc eſt ſæculo quinto, vixiſſe conſtat ex ejus actis, ubi Patricium conſulere voluiſſe memoratur. Ex Hibernia in Armoricam cum trajeciſſet, relicto, ubi primum ſubſtitit, Coriſopitenſi * pago, in adverſum litus occiduum cum ſociis conceſſit. Condito iſtic monaſterio, ſed ob ventorum aſperitatem poſt decennium itidem deſerto, nonnihil deflexit ad commodiorem oceani oram, quæ arcus inſtar ab oriente, auſtro, & aquilone, tota mari cincta, ſolo aditu ad occidentem patefacto, omnibus fere ventis, præterquam orientali, impervia eſt, atque adeo amœniſſima, *velut quidam paradiſus*, ut verbis utar antiqui ejus vitæ ſcriptoris. Hic demum ſedem ſuam fixit vir ſanctus, ibidemque monaſterium conſtituit in honorem Deiparæ Virginis, Grallono rege locum & multa prædia ſuppeditante, cum pro ſalute ſua, tum pro anima [a] filii ſui Riveleni. A viceſimo ætatis ſuæ anno ad obitum uſque numquam viſus eſt ſedere in eccleſia. Brachiis in modum crucis expanſis orare ſolitus, centenis per diem, totidemque per noctem genuflexionibus Dei majeſtatem adorabat. Pro lineo, laneove indumento, nonniſi caprinis pellibus; pro plumis aut lectiſterniis, tantum arborum corticibus utebatur. Panis quo veſcebatur, ex hordeo erat cineri permiſto: pulmentum ex farinula hordeacea & modico oluſculo: ſabbato & dominica piſces & caſeum in cibum adhibebat. In quadrageſima bina tantum erat per hebdomadam refectio. De cetero nullum uvæ liquorem, nihil mellis, aut lactis ſumebat: ſed potus ejus conſtabat ex aqua plurima, & quibuſdam malorum agreſtium ſuccis. Hæc fere inſtitutio ibidem viguit ad imperium Ludovici, cognomento Pii, cujus juſſu temperata eſt ea ſeveritas ad regulam ſancti Benedicti; mutataque tonſura, quam ad id uſque tempus, Scottorum more, Landvenecenſes retinuerant. Diſcipulum habuit vir ſanctus inter alios ſanctum Riochum [b], per quem aliquando mortuam ejus matrem excitavit. Wingaloëus pervenit ad principatum Childeberti ſenioris, obiitque quarto nonas Martias, prima hebdomada jejunii quadrageſimalis, ſub initia [c] ſæculi ſexti.

* *S. Guignolé.*

* *de Cornouailles.*

a *Bolland. to. 1. Martii. pp. 246. col. 2.*

b *ibid. p. 259. col. 2.*

c *Bolland. ibid. p. 246. vol. 1.*

XVIII. S. Jacuti.

Paullo minus antiquum eſt ſancti Jacuti monaſterium, primitus appellatum ſanctæ Mariæ de Landovardo, ſitum in diœceſi Dolenſi, in quadam Armoricæ pæninſula, quæ, lapidum mole oceani fluctibus objecta, modico terræ ſpatio jungitur continenti. Grallonum itidem conditorem habuiſſe fertur. Hactenus perſtat, uti & præcedens & ſubſequens, ſub Benedictina ſancti Mauri congregatione, quæ vetuſtis ædificiis meliorem formam reſtituit.

XIX. Ruyenſe auctore Gilda Sapiente.

Gildas, cognomento Sapiens, auctor eſt cœnobii Ruyenſis ſub diœceſi Venetenſi. Natus eſt nobiliſſimis ac regiis parentibus apud Areclutam, Scotiæ validum propugnaculum, ipſo anno obſidionis Badonicæ, ex qua Badonici cognomentum accepit. Albanium alii vocant a patre Cauno Albaniæ rege. Prima vitæ chriſtianæ & litterarum elementa didicit a piiſſimo viro Hiltuto ſeu Eltuto, ſocioſque in ea ſchola habuit Samſonem & Paulum, clariſſimos dein futuros epiſcopos, alterum Dolenſem, alterum Oxiſmenſem ſeu Leonenſem in Armorica, quæ olim Letavia Britannis dicebatur. In Hiberniam a rege accitus, rem chriſtianam ac monaſticam ea in inſula mirifice promovit. Poſt Romanum inde iter, in Armoricam acceſſit, ubi vetus quoddam caſtrum, in monte Reuviſii ad proſpectum maris ſitum, in monaſterium commutavit, conſtruxitque parvum oratorium ad ripam fluminis Bla-

veti, qui Venetenses a Curiosolitibus dirimit. Id factum anno circiter sexti sæculi tricesimo-octavo. Post decem annos, quam ex patria recesserat, librum de excidio Britanniæ scripsit duobus libris eo anno, quo Constantinus Damnoniæ rex, duorum puerorum regiorum, eorumque nutritorum, inter sacrosancta altaria, latera transverberavit; & quidem anno post obsidionem Badonicam quadragesimo-quarto, quam obsidionem anno Christi octogesimo-quarto supra quadringentesimum contigisse alibi [a] probavimus. Multa in illo opusculo, quod typis in Bibliotheca Patrum atque alibi vulgatum est, observatione digna, quæ non sunt hujus loci. Venetensis comitis filia, quæ sub ejus fidejussione cuidam illius regionis tyranno nupserat, ab impio marito cæsa, a Gilda e mortuis excitata fuit, ac postmodum in cœnobium virginum sponte inclusa. Filius ejus, Trechmorus nomine, a viro sancto pie educatus, vitam & ipse beato fine conclusit. E vivis excessit Gildas quarto kalendas Februarii in insula Horata *, ubi olim eremiticam vitam duxerat. Corpus ejus, prout jusserat, in caduca navi in mare demersum, appulit ad quoddam oratorium, quod sub titulo sanctæ Crucis construxerat, atque inde in proximum Ruyense monasterium delatum quinto idus Maii, qui tum in litanias rogationum incidebat, id est anno hujus sæculi sexagesimo-quinto.

ANN. CHR. 562.

a Sæc. I. Bened. p. 139. & 144.

* Houath.

De hoc monasterio altum deinde apud veteres silentium ad sæculum nonum, quo tempore a Nortmannis eversum fuit. Sunt & alia eidem patrono dicata duo monasteria, unum in pago Bituricensi, ad excipiendas ejus reliquias erectum sæculo decimo ineunte; alterum sæculo insequente in diœcesi Namnetensi, sancti Gildasii de Nemore appellatum, ut suis locis videbimus.

ANN. CHR. 563.

XX. Dolense & Pentaliense per Samsone.

Dolensis & Pentaliensis monasteriorum, itidem in Armorica, origo ad sanctum Samsonem episcopum referenda. Huic patria Demetia, quæ Walliæ in Britannia majori provincia est, parentes nobilissimi fuere. Puer in monasterio Eltuti cum Gildasio institutus, dein a Dubricio Legionum episcopo diaconus ac presbyter ordinatus, abbatis officium gessit in cœnobio Pyronis abbatis, quem sanctum appellari Guibertus [b] abbas vehementer conqueritur. Episcopus demum ab eodem Dubricio consecratus, in Armoricam item accessit, ubi Dolense monasterium ab ipso construitur. Aliud deinde auctore Childeberto rege in antro, ex quo serpentem expulerat vir sanctus, excitatum ad fluvium Sigonam seu Sequanam, vocabulo Pentale seu Pentalense. Ejus situm signantius exprimit libellus de vita sancti Geremari abbatis, qui sæculo septimo rexit *monasterium Pentallium in pago Rotomagensi super fluvium Lirizinum* *, nempe ubi Lirizinus in Sequanam influit. Hactenus locus ille infra Pontem-Audomari positus, sancti Samsonis appellationem retinet. Samson episcopus, absque ulla sedis designatione anno quinquagesimo-septimo subscripsit concilio tertio Parisiensi, cui non diu supervixit. Post mortem sepelitur in Dolensi monasterio, quod in episcopalem ecclesiam conversum est, non ante sæculum nonum, nempe cum Nomenoius, dux minoris Britanniæ, ex quatuor ejus regionis episcopatibus octo constituit. Quadragesimæ tempore, pro more piorum illius temporis hominum, in remotiorem locum secedere solitus, tres tantum oblationes, id est panes ad sacrificium paratos, secum portabat; idemque kalendarum Januariarum profanos ritus acriter insectatus est. Res ab eo gestas anonymus auctor [c] æqualis scripsit duobus libris, quos Tigerinomalo episcopo nuncupavit, haud dubie Leonensi, qui in actis sancti Pauli istius sedis antistitis Tiernomailus vocatur, in vulgatis indicibus omissus. Præferendus hic auctor aliis ejus vitæ scriptoribus: quos inter Baldricus, Dolensis sæculo undecimo antistes, præcipuus est. In synodo Landavensi [d] tertia ex Cornugallia Britanniæ majoris remissus est judicandus rex parricida ad archiepiscopum Dolensem in Cornugalliam Armoricanam: propterea quod magnam inter se se necessitudinem habuissent sanctus Teliavus episcopus Brittonum majoris Britanniæ, & sanctus Samson archiepiscopus primus Dolensis civitatis; & quod Brittones, & archiepiscopus illius terræ essent unius linguæ & unius nationis, quamvis dividerentur spatio terrarum,

b Guibert. de pign. Sanct. lib. I. c. I.

* la Lizaine.

c Sæc. I. Bened. p. 165.

d Labbe to. 9. conc. col. 830

XXI. Maglorii Sargiense monasterium.

Samsonis consanguineus ac popularis exstitit Maglorius, qui ab eo diaconus ordinatus, in Armoricam pariter cum eodem trajecit. Successor ab ipsomet designatus in regimine Dolensis monasterii, Budoco postea sibi substituto, turbæ declinandæ causa in Sargiam * insulam se recepit, ubi locum, sibi a Radwalo regulo concessum,

* Jersay.

ANN. CHR. 563.

in monasterium commutavit, in quo monachi supra sexaginta ab eo congregati. Jejunium illi singulis feriis quartis & sextis sollemne erat. a vino & sicera prorsus abstinens, pisciculis interdum paucis in cibum utebatur. E Sargiensi monasterio, ubi primitus ejus corpus humatum fuit, sæculo nono transfertur in prioratum Lehoniensem, postmodum Luteciam Parisiorum, ubi hactenus religiose asservatur in ecclesia ipsi sacra, quæ a Benedictinis ad patres Oratorii nostro ævo mutavit.

XXII. S. Maclovii Aletense.

Ab his non divellendus Maclovius, aliis Machutes, Samsoni & Maglorio non minus sanctitate, quam consanguinitate conjunctus. A puero disciplinæ traditur sancti Brendani abbatis apud Carvannam, locum in majori Britannia maritimum. Jam episcopus in Armoricam trajicere animo destinavit, ac primum quidem ad quamdam applicavit insulam, in qua Aaron abbas, vir angelicæ vitæ, cum discipulis tunc versabatur. Huic vicina est alia insula, spatio latior, altiorque rupibus, ubi antiquissima civitas Aletis sita erat, a meridie Rinctio * fluvio in mare istic influente, ab aquilone brevi freto ab illa insula sejuncta. Mox Aletenses, qui plerique etiam tunc paganis ritibus addicti erant, verbis & exemplis ad fidem adduxit, eisdemque episcopali sollicitudine præfuit. Aarone abbate mortuo, ejus etiam cœnobium regendum suscepit, numerumque monachorum ad septuaginta auxit. Parem canonicorum numerum in Aletensi ecclesia instituisse dicitur, parum veri simili fundamento. Verum postea vexatus ab incolis illius regionis, in Aquitaniam semel atque iterum se recepit, ibidemque apud Archambiacum *, Santonensis pagi vicum, in cinere ac cilicio exspiravit septimo-decimo kalendas Decembris. Inde corpus ejus Aletas revectum, pars in cathedrali sancti Petri ecclesia servata fuit, pars delata in monasterium Aaronis, sancto Vincentio sacrum, quod in urbem subinde accrevit, ab ejus nomine Maclovиopolim * seu sancti Maclovii urbem appellatam: quem in locum sedes episcopalis Aletensis duodecimo sæculo translata est. Aletæ vero, quæ civitas Diablintum in antiqua episcopatuum notitia vocatur, in vicum * redactæ, nunc sancti Servatii vocabulum obtinent. De sancti Maclovii reliquiarum in urbem Parisiorum translatione alias agemus.

* *la Rance.*

* *Archambray.*

* *S. Malo.*

* *Quidaleth.*

* *S. Servans.*

XXIII. Pauli episcopi Leonensis facta.

Paulo, Oxismensi seu Legionensi item in Armorica episcopo, eadem patria, idemque genus, eadem sub Eltuto præceptore institutio, eadem quoque in Armoricam transmigratio. Huic Batham * insulam Withurus comes, serpentis infestatione ab eo repurgatam, cum censu delegavit, atque ut Oxismorum episcopus ordinaretur, a Childeberto rege obtinuit. Dein monasteria a Paulo constructa, in primis Gerberense, cui Tanguidus abbas præfectus, is qui sancti Matthæi monasterium in extremo Armoricæ apud Leonenses promontorio sub medium sæculum sextum construxisse perhibetur, ob id in finibus-terræ cognominatum. Occasionem tradunt sancti Apostoli caput ex Ægypto a quibusdam mercatoribus Leonensibus allatum. Novum asceterium consecravit Paulus, eoque Tanguidus e Gerberensi monasterio, cui Relecense successit, monachorum coloniam duxit. Perstat ad nostrum tempus sancti Matthæi monasterium sub sancti Mauri congregatione, situm, ut mox dicebam, in diœcesi Leonensi, haud procul a Conquitto, paullo longius a Brestensi celeberrimo portu. Nulla fere de hoc cœnobio vetera monumenta supersunt post varias ab Anglis illatas clades: tametsi antiquum ejus splendorem arguit insignis basilica, quæ variis sanctorum reliquiis ornata est. Sancti Pauli episcopi corpus delatum in monasterium Floriacense sæculo decimo.

* *Baaz.*

S. Matthæi monasterium.

XXIV. Kemperlegiense cœnobium.

Post medium item sæculum sextum revocant Kemperlegienses nostri primam cœnobii sui originem, quod in finibus diœcesis Corisopitensis, qua parte Venetenses attingit, situm est cum adjuncto cognomine opido, quod geminis fluviolis alluitur, Idola scilicet atque Elegio, ex quo inditum loco nomen Kemperlegium, quasi dicas Elegi urbem. De primario cœnobii conditore nihil constat. Karadokum seu Guarekum Venetensem comitem recentiores ingerunt, primumque abbatem Gurthiernum, cujus memoria sacris Armoricæ fastis tertio kalendas Julias inscripta est. De monasterii restitutione agendum sæculo undecimo.

XXV. S. Brioci & S. Rabutvali.

De monasteriis sancti Brioci, & sancti Rabutvali, quorum primum in episcopalem sancti Brioci sedem & urbem, alterum in Trecorensem sæculo nono conversum est, nihil certi & explorati habemus in vetustis instrumentis, nisi quod utrumque sæculo sexto conditum fuit, uterque sanctus eo tempore floruit. Sic ex novem Armoricæ episcopatibus quinque ex monasteriis originem habuerunt, Dolensis, Leonensis,

Leonensis, Maclovienfis, Briocensis, & Trecorensis, tametsi, una excepta Leonensi, non ante sæculum nonum eam dignitatem obtinuisse videntur: quamvis Samson episcopus fuerit, sed regionarius.

ANN. CHR. 563.

ANN. CHR. 566. XXVI. S. Nicetii episcopi Trevirensis facta & obitus.

AD annum hujus sæculi sexagesimum-sextum revocamus obitum sanctorum Nicetii episcopi Trevirensis,& Victoriani Asanensis in Hispania abbatis. Nicetium in Austrasiano regno abbatis officium gessisse, atque inde in sedem Trevirensem assumtum fuisse, superius [a] diximus. Multa præclare in episcopatu egit, viro apostolico digna. Illud in primis memorandum, quod Theodeberto Austrasiorum regi non pepercerit, frequenter eum corripiens, quod multa iniqua committeret, ejusque aulicos, qui sacris ab ipso privati fuerant, ab ecclesia ejecerit. [b] Gregorii contextum, qui in editis gemino versu mutilus erat, Ruinartus noster ex codice antiquo sic restituit. *Cum Theodorico decedente Theodebertus filius ejus regnum ambiisset, ac multa inique exerceret, & ab eodem plerumque corriperetur, quod vel ipse perpetraret, vel perpetrantes non argueret; [advenit * dies dominicus: & ecce rex cum his, qui ab hoc sacerdote communioni abesse jussi fuerant,] ecclesiam est ingressus. Lectis igitur lectionibus, quas canon sanxit antiquus, oblatis muneribus super altare Dei, ait sacerdos: Non hic hodie missarum sollemnia consummabuntur, nisi communione privati prius abscedant.* Energumeno vero in eos, qui exire ab ecclesia nolebant, vociferante, cum *rex timore concussus peteret, ut hic energumenus ab ecclesia ejiceretur, dixit episcopus: Prius illi qui secuti sunt, id est incesti, homicidæ, adulteri, ab hac ecclesia extrudantur, & hunc Deus silere jubebit. Et statim rex jussit, [omnes hos, qui sacerdotis sententia damnati fuerant, egredi ab ecclesia. quibus expulsis jussit sacerdos] dæmoniacum foras extrahi.* quo facto rex mitior ac placatior factus est. Ex Gregorii contextu non apparet, Theodebertum, etsi adulterii reus dicitur, inter abstentos numeratum, ejectumve fuisse. Quamquam Nicetius, ut idem auctor in consequentibus scribit, *Chlotharium regem pro injustis operibus sæpius excommunicavit, exsiliumque eo minitante, numquam est territus.* quod sine dubio accidit, cum Chlotharius monarchiam obtinuit. alias Trevirensi episcopo in Suessionum regem nulla erat auctoritas. Id probat Gregorius ipse cum subdit, Nicetium re vera in exsilium a Chlothario missum fuisse: sed mox, eo mortuo, a Sigiberto rege inde revocatum. Sanctorum basilicas, maxime beati Maximini, sæpe uno tantum comitatus famulo, circumibat, capite cucullo contecto, ne agnosceretur. Adhuc vivens potissimum a naufragantibus invocabatur. Ad Deum migravit nonis Decembris, postquam Chlodesuindam, Alboini Langobardorum regis sponsam, de curanda mariti sui conversione litteris commonuit, ac Justinianum augustum, sub extremum imperii sui tempus in errorem Incorruptibilium lapsum, redarguit. Sepultus est in basilica sancti Maximini, de cujus monasterio nunc agendum.

a lib. 4. n. 28.
b Greg. Tur. de vit. Patr. c. 17.
* Hæc in editis deerant.

XXVII. S. Maximin monasterium Trevirense.

Antiquissima est, & a primis christianæ religionis apud Treviros sæculis condita sancti Johannis evangelistæ basilica, cujus originem Constantino Magno tribuunt. Sancti Maximini appellationem accepit a tumulo ejusdem pontificis, quem insignis confessor Paulinus, ut verbis utar Lupi abbatis, in ecclesia beati Johannis evangelistæ magnificæ sepulturæ tradidit. *Templum sancti Maximini* vocat Gregorius [c] episcopus Turonensis, qui perjuros ad ejus tumulum [d] divinitus castigatos fuisse dicit, idemque de sancto Nicetio [e] commemorat. Quo primum tempore monachi basilicam illam insederint, non satis exploratum. Id ipso Constantino auctore ad preces Helenæ augustæ factum asserit diploma Dagoberto regi adscriptum, ac Johannem primum loco abbatem præfuisse. Fibicium item seu Vibicium, qui Maximiano successit desinente sæculo quinto, ex abbate sancti Maximini assumtum ferunt. Sane ante sæculum quintum servos Dei seu monachos apud Treviros exstitisse constat ex narratione Pontitiani apud [f] Augustinum, ubi *in quadam casa* extra muros urbis habitasse memorantur quidam servi Dei, quibus duo Pontitiani socii, reperto istic codice, in quo scripta erat vita magni Antonii, eoque lecto, se se adjungi flagitarunt. Verum ad illustrandam hujus nobilissimi cœnobii antiquitatem nulla nobis idonea suppetunt argumenta, neque in actis sancti Maximini per Lupum abbatem, neque in veteri historia Trevirensi. Tantum Lupus meminit cujusdam Gosberti, ipsius ecclesiæ custodis, per quem cæcus quidam *ad sepulcri penetralia intromissus est,* nempe, ut ex Gregorio [g] intelligitur, ad tertium ostium, per quod ad cryptam, ubi

c Greg. Tur. de vit. Patr. c. 17.
d id. de gl. conf. 93.
e ibid. c. 94.
f Aug. conf. lib. 8. c. 6.
g Greg. Tur. de gl. conf. c. 94.

sancti pontificis loculus erat, ingressus patebat. Addit Lupus donum Caroli Magni, qui *cœnobium sancti Maximini* prædiis auxit, ob sanitatem ad ejus tumulum recuperatam. Browerus [a] forte antiquiora viderat instrumenta, cum ait, Hildulfum episcopum, qui cum Clemente seu Willibrordo atque Gosberto episcopis sancti Maximini corpus, testante Lupo, ex hac crypta in decentiorem locum octavo sæculo transtulit, revocata veteri monachorum disciplina, centum ibidem instituisse cœnobitas. Totidem numerat vulgatum diploma Dagobertinum. Ceterum Lupus abbas Ferrariensis librum de vita sancti Maximini edidit rogatu Waldonis monachi, quem amicum suum vocat. Is non alius videtur, quam venerabilis ille abbas Waldo, cui Lotharius [b] rex diploma concessit anno supra octingentesimum sexagesimo-octavo pro abbatia sancti Maximini: de cujus instauratione sæculo nono erit dicendi locus.

ANN. CHR. 566.

a *Annal. Trevir. lib. 7. n. 16.*

b *Zyllesius part. 3 p. 14.*

XXVIII. S. Eucharii seu S. Mathiæ monasterium.

Extra muros itidem Trevirenses a primis temporibus exstitit basilica sancti Eucharii ex primis Trevirorum apostolis, quam beatus Cyrillus, ejusdem sedis medio » sæculo quinto antistes, incensam & desertam reparavit, monasteriumque non longe » a priore loco constituit, & illuc corpora sanctorum Eucharii, successorumque ejus » transtulit, juxta quos & ipse requievit, prout legitur in veteri historia [c] Trevirensi. Exstant apud Browerum [d] antiqui versus id ipsum attestantes. Locum restituit sæculo decimo Egbertus episcopus, alio nomine sancti Mathiæ a reliquiis hujus beati Apostoli appellatum.

c *Spicil. to. 12. p. 209.*

d *Annal. Trevir. l. 5. n. 82.*

XXIX. S. Martini item Trevirense.

Revertor ad Nicetium, cujus epitaphium scripsit Venantius Fortunatus. Magnericus, ejus discipulus ac successor, præter varias ecclesias, unam in ipsa urbe construxit in honorem sancti Martini, in qua & ipse, expleto vitæ suæ cursu, humatus est. Hanc monachis concessit, an restituit sæculo decimo Theodericus archiepiscopus. Nicetii etiam discipuli fuere Aredius abbas Atanensis & Wlfilaïcus stylites, de quibus aptior erit infra dicendi occasio.

XXX. Victoriani abbatis Asanæ obitus.

Hunc annum non videtur excessisse Victorianus abbas Asanensis in Hispania primus, de quo superius [e] actum, postquam cœnobium suum per annos sexaginta rexisset. Hunc miraculis claruisse tradit Fortunatus in ejus epitaphio, confirmatque Rodericus Toletanus [f] antistes, qui Petri Aragonum regis de Mauris victoriam sancto Victoriano acceptam refert. De ejus reliquiis duæ certant apud Hispanos ecclesiæ, quarum lites componere haud nostri est instituti. Vide sis hac de re observata in ejus elogio, edito in actis nostris Benedictinis.

e *Supra lib. 3. n. 28.*

f *Roderic. Tolet. lib. 6. cap. 1.*

XXXI. Turonensis concilii statuta.

Sub finem hujus anni, id est quinto-decimo kalendas Decembris, anno sexto Chariberti regis, celebratum est Turonense concilium secundum, in quo multa disciplinæ regularis capitula sancita sunt a pontificibus trium Lugdunensium provinciarum. Interdictum [g] episcopo, ne abbatem, absque aliorum abbatum consilio, e loco » suo ejiciat. quod secundæ Carthaginensis sub Reparato synodi decreto consenta- » neum est. Nec liceat [h] monachis cellulas habere communes, ut in eis bini maneant; » aut peculiares, ubi singulares reponi possint: sed schola, id est commune conclave » seu dormitorium, labore communi construatur, ubi omnes jaceant, & lectiones » fiant. Non ergo in claustro lectiones tum fiebant. Monachis item prohibetur [i] con- » jugium sub interminatione excommunicationis. Ad hæc [k], ne quævis mulier intra » septa monasterii introire permittatur: qua in re si abbates aut præpositi negligen- » tes reperti fuerint, excommunicantur. Jejunia [l] a paschate ad quinquagesimam seu » pentecosten nulla, præterquam in triduo rogationum. Post pentecosten integra je- » juniorum septimana. Inde ad kalendas Augusti singulis feriis secundis, quartis, & » sextis. Prandia toto Augusto, id est nulla jejunia, *quia quotidie missæ*, seu festa, » *Sanctorum* erant. Quænam festa illa fuerint, non satis apparet. Totis Septembri, » Octobri & Novembri, terna, ut post pentecosten, jejunia: quotidiana mense De- » cembri ad natale Domini. Ab hoc festo ad epiphaniam triduanæ ad abolendas gen- » tilium superstitiones litaniæ in kalendis Januarii, in quibus post psalmorum cantus » nonnisi hora octava missa celebrabatur. Ab epiphania denique ad quadragesimam » terna itidem, ut post pentecosten, jejunia. Incertum est [m] an ordo psallendi, qui in hoc concilio tam in basilica sancti Martini, quam in aliis ecclesiis assignatur, etiam ad monachos pertinuerit. qui ordo, uti & jejuniorum, omnino diversus est ab eo, quem sanctus Benedictus in regula sua præscribit.

g *can. 7.*

h *can. 14.*

i *can. 15.*

k *can. 16.*

l *can. 17.*

m *can. 18.*

XXXII. Ad patres in hac synodo congregatos scripsit Radegundis, ut suum eis commen-

daret monasterium. Excidit ejus hac de re epistola : at Gregorius [a] patrum ad eam responsum refert, cujus hæc inscriptio : *Dominæ beatissimæ, & in Christo ecclesiæ filiæ Radegundi*, *Euphronius* Turonensis, *Prætextatus* Rotomagensis, *Germanus* Parisiensis, *Felix* Namnetensis, *Domitianus* Andecavensis, *Victorius* Redonensis & *Domnolus* Cenomannensis episcopi. In his litteris patres Radegundi gratulantur, quod, declinante sæculi vetustate, ejus fides revirescit in flore, & quod « veterno tepuerat algore senectæ, tandem ferventis animi rursus ardore recalescat. « quod exemplo beati Martini sic audientium mentes & pectora cælesti lumine af- « ficiat, ut passim provocati puellarum animi, divini ignis scintilla succensi, raptim « festinent ejus doctrinæ fonte inrigari, & relictis parentibus, hanc sibi matrem eli- « gant, faciente hoc gratia, non natura. Et quia quasdam ex suis territoriis puel- « las ad institutionem ejus regulæ convolasse intellexerant patres, se ejus rogatu « confirmare quod fecerant votum, nimirum perpetuæ reclusionis, ut omnes invio- » labiliter custodiant, quod libentissimo animo susceperant : quoniam contami- » nari ac violari non debet, quod semel Christo promissum cælo teste fuerit. « ideoque definire, ut quæcumque ex suis provinciis in Pictavensi isto monasterio « meruerit sociari, secundum beatæ memoriæ domni Cæsarii Arelatensis episcopi « constituta, nulli sit ulterius discedendi licentia. quod si qua secus fecerit, separata « a communione sua, diri anathematis vulnere feriatur, &, si quis cum ea conjunc- « tus fuerit, aut id faciendi consilium suggesserit. Hæc epistola scripta fuit ante- « quam Cæsarii regulam suscepissent illæ sanctimoniales. quod non nisi post tres annos factum est. Sed tamen ex hac regula patres perpetuæ reclusionis legem eis imponunt, ita ut excommunicatio in eas tantum caderet, quæ animo revertendi in sæculum e claustro discessissent. nam post hoc decretum Radegundis cum Agnete abbatissa profecta est Arelate, ut inde sancti Cæsarii regulam acciperent, ac Sigiberti regis patrocinium obtinerent.

ANN. CHR. 566. Radegundis patribus Concilii scribit.

a *Greg. Tur. lib. 9. c. 39.*

ANN. CHR. 567.

XXXIII. Fortunatus Radegundi adhæret.

NON multo post hoc concilium Venantius Fortunatus Italiæ Galliam prætulit, & cum amore sancti Martini, cujus meritis sanatus fuerat, Turonos accessisset, postmodum Radegundi atque Agneti abbatissæ se addixit. Is in Italia transpadana prope Tarvisum opidum, in loco qui Duplavenis ipsi Fortunato, Paulo diacono Duplabilis dicitur, natus, Ravennæ educatus, atque in litteris institutus fuit. Contracto ex studiis oculorum morbo, in basilica sanctorum Johannis & Pauli, quæ in ea urbe sita est, sanitatem consequitur ex contactu olei, quod ad beati Martini oratorium ardebat. Hinc accepti beneficii memor, Sigiberto rege in Franciam accessit, Turonos adeundi causa ad tumulum sancti Martini, ut tanto se patrono gratum præstaret. Erant tunc novæ Sigiberti cum Brunichilde nuptiæ, quas ipse epithalamio celebravit : cum vero Pictavos primum accessit, Galesuinta, major Brunichildis soror, ex Hispania veniens illac transibat, Chilperico nuptura. quod anno Chilperici & Sigiberti sexto contigit. Ab eo tempore Fortunatus [b] Radegundi adhæsit, ut ipse fatetur his, aliisque versibus.

b *Fortun. lib. 8. c. 1.*

Martinum cupiens, voto Radegundis adhæsi,
Quam genuit cælo terra Toringa sacro.

Quanta fuerit ejus cum Radegunde & Agnete abbatissa familiaritas, idem in carminibus suis passim testatur.

XXXIV. Radegundis pia monita.

Porro etsi regina humilis Agneti abbatissæ, quasi omnium infima, subjecta esset; salutaria nihilo minus toti congregationi monita subinde dabat. Sic vero, teste Baudonivia, congregationem sanctarum puellarum diligebat, ut præ his nec parentes, nec conjugem reges se habuisse recordaretur. Hinc piæ illæ ad eas voces: Vos elegi filias, vos mea lumina, vos mea vita, vos mea requies, totaque felici- « tas, vos novella plantatio. agite mecum in hoc sæculo, unde gaudeamus in futu- « ro. Plena fide, plenoque cordis affectu serviamus Domino in timore, & in simpli- « citate cordis quæramus eum, ut cum fiducia ei dicere possimus : Da, Domine, « quod promisisti, quia fecimus quod jussisti. Ad hæc, pacem inter Francorum re- « ges, qua monitis, qua precibus, procurare conabatur, ut ejs regnantibus populi salubri tranquillitate fruerentur ; puellisque suo monasterio inclusis assiduas indi-

ANN. CHR. 567. XXXV. Charibertus rex obit. a Greg. Tur. lib. 4. c. 26. b id. de gl. conf. c. 19. * Blaye.

cebat vigilias, ut sine intermissione Deum pro regibus precarentur.

Sub hoc tempus Charibertus rex Parisiorum Marcovefam, religiosa veste indutam, conjugio sibi copulavit: cujus rei causa a Germano Parisiorum episcopo excommunicatus uterque est. Sed, cum rex eam dimittere nollet, protinus illa judicio Dei exstincta est. Nec multo post ipse rex decessit, & quidem in urbe [b] Parisiorum, ubi haud dubie sepultus est, forte in basilica sancti Vincentii, juxta Childebertum patruum suum; non vero Blaviæ * in Aquitania secunda, ut recentiores volunt, secuti scriptorem libri de gestis Francorum, qui Charibertum, Dagoberti primi filium, in illa provincia mortuum, videtur confudisse.

Theodechildis retrusa in monasterium Arelatense. c Greg. Tur. lib. 4. c. 26.

Mortuo Chariberto Parisiorum rege, Theodechildis opilionis filia, quæ in regium itidem thalamum adscita fuerat, nuntios [c] ad Guntchramnum Aurelianorum regem direxit ad nuptias cum eo conciliandas. Rex id se facturum simulavit. accederet proinde cum thesauris, majori honore quam cum Chariberto sublimanda. Hæc vero, tam læto nuntio accepto, mox ad regem profecta est cum gaza regia. Tum rex indignum putans, hos thesauros penes eam, quæ temere germani sui thorum adierat, remanere; cum exigua portione eam ablegavit in monasterium Arelatense, cui tum Liliola abbatissa præerat. At illa tantam vitæ severitatem inique ferens, Gotthum quemdam ad se ducendam, atque in Hispanias perducendam, ostentatis thesauris suis, sollicitavit. Nec mora Gotthus acquievit. Verum cum illa discessum cum proco suo pararet, deprehensa est a monasterii antistita, quæ eam graviter cæsam custodiæ mancipari præcepit, in qua usque ad exitum vitæ non sine multo mærore perduravit.

ANN. CHR. 568. XXXVI. Radegundis ex Oriente lignum sanctæ crucis obtinet.

Postero anno, ubi Sigibertus, pace cum Chilperico fratre composita, civitates ab eo captas, nempe Turonos & Pictavos, recepisset, Maroveus Pictavensis episcopus consensit, instante ad Radegundis preces Sigiberto, ut clerici in orientem, ad petendas a Justino imperatore reliquias, in primis vero lignum dominicæ crucis, mitterentur. Radegundis petitioni ac votis non ægre annuit imperator, lignumque sanctæ crucis, cum evangeliis auro gemmisque ornatis, eidem transmisit. Hæc vero mox a Maroveo episcopo, cui hactenus in omnibus obsequens fuerat, flagitavit, ut hoc vivificum lignum ea, qua decebat, reverentia in monasterium suum deponeret. Maroveus contra, tantæ reginæ petitionem parvi pendens, asscensis equis in villam suburbanam se contulit.

ANN. CHR. 569.

Re ad Sigibertum delata, Euphronius Turonum antistes jussu regis id exsecutus est, deducta sollemni pompa e Turonico virorum, quod olim pia regina condiderat, monasterio, ubi sacræ reliquiæ, dum responsum a Sigiberto rege exspectabatur, interim resederant. Festivam hanc pompam Fortunatus versibus celebravit, qui plerique ad celebranda sanctæ crucis præconia hactenus in ecclesia concinuntur.

XXXVII. S. Mammetis item reliquias.

Paullo ante venerabilis, non jam regina, sed monacha, reliquias sancti Mammetis per Reovalem presbyterum a Jerosolymorum patriarcha postulaverat, impetraveratque sancti martyris minorem digitum, qui patriarchæ post triduanum jejunium ac missas oranti veluti sponte cesserat. Accepto ligno sanctæ crucis Radegundis misit, qui gratias imperatori debitas referret, eumdem Reovalem presbyterum. is in mari gravissima per quadraginta dies tempestate jactatus, beatæ reginæ invocato præsidio, imminens naufragii periculum evasit. Forte in

S Georgii brachium.

alterutro hoc itinere allatum sancti Georgii brachium cum reliquiis beatorum Innocentium, concessumque beato Germano Parisiorum episcopo, qui sacra hæc pignora in basilica sanctæ Crucis sanctique Vincentii apud Parisios reposuit. quæ sane conjectura præferenda est fabulosæ Germani in loca sacra peregrinationi, qualem commentus est Aimoini interpolator. Sane simili fere sorte Gregorius

d Greg. Tur. lib. 1. de gl. mart. c. 6.

Turonum antistes pallam [d] holosericam, in qua crux Domini involuta fuerat, Jerosolymis accepit.

XXXVIII. S. Cæsarii regulam Arelati refert. e Greg. Tur. lib. 9. c. 40.

Post hæc cum Radegundis in gratiam cum Maroveo episcopo redire frustra [e] tentasset, necessitate compulsa Arelate contendit cum Agnete abbatissa, atque inde sancti Cæsarii regulam retulerunt, simulque Sigiberti regis tuitioni, quando sibi episcopalem demereri non poterant, se se commiserunt. In hoc itinere sine

dubio Sigibertum, impetrandæ ejus tutelæ gratia, convenerunt; longeque ipsis conducibilius fuit ad stabiliendam monasterii sui disciplinam propriis cernere oculis eam, quæ ad præscriptum beati Cæsarii in Arelatensi parthenone servabatur, quam rudem ac nudam ejus notitiam ex lectione haurire. ANN. CHR. 569.

XXXIX. Nunctus Afer abbas floret in Lusitania.

Per id tempus Nunctus abbas ex Africanis regionibus in Lusitaniam cum aliquot fratribus trajecit temporibus [a] Leovigildi Vesigotthorum regis. Basilicam sanctæ Eulaliæ apud Emeritam cum idemtidem frequentaret, adspectum mulierum, non secus ac vipereum morsum, vitare studebat; non sexum aspernatus, sed metuens tentationis periculum. Hujus rei causa, quocumque pergeret, duobus semper ibat comitatus monachis, quorum unus se præcedebat, alter subsequebatur. Quin etiam cum ad nocturnas vigilias in eamdem basilicam conveniret, secretum a Redemto diacono, basilicæ præposito, locum obtinuerat, ne qua mulier in eum oculos conjiceret. Pervicit tamen Eusebia quædam, nobilissima & piissima vidua, ut eum, in cellam suam post vigilias revertentem, accenso de industria magno cereorum lumine, eminus prospiceret. quod ille ubi observasset, Redemti fraudem conquestus est, graviterque tulit. Inde in solitarium locum paucis cum fratribus secedens, vilissimis ibidem tuguriis constructis, tanta religione claruit, ut ejus fama ad regis aures recurrente, Leovigildus, tametsi Arianus, ejus se precibus commendaverit, eidemque prædia quædam ex regio fisco, conscripto regio diplomate, tradiderit ad comparanda sibi suisque fratribus alimenta & indumenta. quam donationem respuit primum vir sanctus, sed tandem eo, qui a rege directus fuerat, flagitante, nonnisi ægre admisit. Post paucos inde dies, cum loci illius incolæ vilissimo, ut sibi videbatur, ac sordido habitu deformi domino subjici non sustinerent, hunc solum repertum fractis cervicibus crudeliter necarunt. Comprehensos deinde homicidas Leovigildus inultos abire sivit, certus, si is vere Dei servus esset, ejus interfectores divinæ justitiæ pœnas cito daturos. id quod brevi effectu comprobatum, dæmonibus in reos sævientibus, quousque crudeli morte confecti essent.

[a] Paul. diac. Emerit. c. 3.

XL. Donatus abbas item Afer in Hispania.

Eodem fere tempore, eademque forte occasione Donatus abbas, Servitani in Hispania monasterii auctor, ex Africa item istuc appulsus est cum monachis fere septuaginta, ob metum scilicet barbararum gentium, a quibus Africæ excidium, adeoque ovilis sui cladem imminere prævidebat, uti fusius supra [b] exposuimus ex Hildefonso & Johanne Biclarensi, qui eum hoc tempore floruisse commemorant. Forte hæc barbararum in Africam gentium impressio non alia fuerit, quam Maurorum, a quibus Theodorus præfectus Africæ, Theoctistus magister militiæ Africanæ, itidemque Amabilis ejus successor, singuli tribus annis consequentibus « tertio, quarto, & quinto Justini imperatoris, interfecti perhibentur in chronico « Johannis Biclarensis. In annum sequentem incidit Justini quintus: quo anno Donatum in Hispania claruisse idem auctor scribit. An diu post hunc annum supervixerit, nobis incompertum. Hunc signis quibusdam effulsisse, & monumentum « ejus ab incolis regionis honoratum tradit Hildefonsus [c], cui soli accuratiorem « ejus notitiam acceptam referre debemus, nulla ejus scriptione commemorata. Et quidem nullum opus ab eo editum fuisse colligere licet ex Isidoro, qui nullam ejus mentionem facit, tametsi Eutropium ejus discipulum, & in monasterii Servitani regimine successorem laudat. Non eadem ratio de Hildefonso, qui viros non tantum scriptis, sed etiam virtute claros sibi laudandos proposuit: quos inter locum habet Aurasius Toletanus antistes, tametsi plus illi studii fuit in defensione veritatis, quam in scribendi exercitio. Sola itaque pietas apud Hildefonsum locum Donato commeruit, cui Miræus perperam tribuit regulam Donati episcopi Vesontionensis ad virgines Jussanenses.

[b] Supra lib. 3. n. 26.

[c] Hildef. de script. c. 4.

XLI. Langobardi Italiam invadunt.

Dum in Africa res imperii in deterius labuntur, recepta non ita pridem ex Gotthis Italia novam Langobardorum dominationem subiit Alboino duce. Is, contractis ex popularium suorum atque Hunnorum copiis, ex Pannonia in Italiam irruit tanto impetu, ut omnia Venetiæ opida facile redegerit in suam ditionem. Liguria haud magno etiam negotio subacta. quo nomine veteres etiam Insubres complectebantur. Mediolano, quod erat provinciæ caput, in potestatem adducto, Langobardi continuo Alboinum ipsum Italiæ regem lætis acclamationibus salutarunt, eique hastam, insigne regium, porrexerunt. Atque hic annus regni

AN. CHR. 569.

Langobardorum in Italia principium fuit, & infinitarum cladium origo, a quibus non loca, non urbes, sed nec sacræ etiam res & personæ immunes fuerunt, non templa, non clerici, non monachi. Langobardi quippe, pars hæresi Ariana, pars etiam gentilium erroribus infecti, natura præter alios inculti atque asperi, & militari præter ea consuetudine efferati, trucem ipso etiam nomine & habitu speciem præ se ferebant, capite a cervice ad occipitium usque raso, demissis a fronte usque ad os capillis, ab utraque parte in frontis discrimine divisis: ita ut nulla fere in eis, ne in vultu quidem, humanitatis apparerent indicia. Ex his quanta rei monasticæ clades acciderit, sequens narratio satis superque declarabit. Qui Langobardos ad hanc stragem adduxit Alboinus, Ariana hæresi imbutus erat, uxorem habens Chlodesuindam, Chlotharii Francorum regis filiam, quam litteris suis Nicetius episcopus Trevirensis magnopere hortatus est, ut conjugi suo catholicam fidem persuadere conaretur, eam per tremendum judicii diem obtestans, ut hanc epistolam, in qua Arianorum errores impugnabantur, illi frequenter exponeret. At quam parum hæc profecerit, Alboini infaustus interitus docet.

ANN. CHR. 570.

XLII. Simplicius abbas Casinensis obit.

HUic Langobardorum tempestati magno divinæ providentiæ beneficio subductus est Simplicius abbas Casinensis tertius, vitamque caducam meliori commutavit, una cum Constantino præcessore suo ad pedes sanctissimi patris Benedicti compositus. Horum corpora primum a Desiderio, una cum sacris cineribus Carolomanni principis ac monachi, sæculo undecimo inventa; deinde a Johanne cardinale de Aragonia, cui sacri Casinensis monasterii cura demandata fuerat, sub finem sæculi quinti-decimi; postremo a Simplicio Caffarello abbate tertium detecta, magnam sui reverentiam in monachorum animis ingenerarunt. Simplicium Vitalis ex eadem familia excepit, Paulo diacono attestante, apud quem nudum Simplicii nomen, uti & Boniti ejus successoris, sub quo Casinensis monasterii destructio, prout a beato Patre prædicta fuerat, per Langobardos facta est.

Vitalis & Bonitus successores.

ANN. CHR. 571.

XLIII. S. Vincentii apud Cenomannos cœnobii primordia.

IN rebus Italicis & Hispanicis breviores, quam in Gallicanis, esse cogimur ob defectum veterum monumentorum, quorum copia apud nostrates major nos sæpius invitat ad Gallicas res pertractandas. Huc nos in præsens denuo revocat Domnoli Cenomannensis antistitis pietas, quem insignis sancti Vincentii apud Cenomannos abbatia conditorem suum munificentissimum agnoscit colitque, ejus tumulo & reliquiis honorata. Posita est in uno civitatis suburbio, & in altero sancti Petri monasterium, quod Bertichramnus ejus successor ædificavit. Domnolus tempore Chlotharii senioris apud Parisios in basilica sancti Laurentii *gregi monasteriali* præfuerat, ut Gregorius [a] Turonensis antistes diserte tradit.

a Greg. Tur. lib. 6. c. 9.

XLIV. Gregorii contextus de Domnolo episcopo assertus.

Totum hoc caput, ubi de Domnolo agitur, interpolatum causatur præter alia multa Carolus Cointius, tum quia in veterrimo codice Corbeiensi, Merovingicis litteris scripto, & in Mettensi desideratur: tum quia in libro de gestis Domnoli nulla mentio abbatialis ejus dignitatis. Hunc vero de Domnolo Gregorii locum integrum præstare non dubitavit noster Michaël Germanus in libro de palatiis regum Francorum, atque idipsum superius jam tentavimus. Sed abstinere hoc loco non possum, quin rationem ex codice Corbeiensi, quem nunc præ manibus habeo ex bibliotheca Joliana, in contrarium petitam nunc paucis convellam. Non integrum, sed mutilum multis in locis hoc exemplar esse tria in primis loca insigniora probant. Primus locus est in libro primo, ubi capiti tricesimo, in quo de Valeriani & Gallieni persecutione agitur, continuo subjungitur narratio de sancto Martino ab his verbis, *Tunc jam & lumen nostrum exoritur*, &c. quod quidem falsum est, si media cum exemplari Corbeiensi reseces, ubi proxime ante hæc verba de Constante & sancto Hilario agitur, cum quibus apprime quadrant superiora verba, *Tunc jam & lumen nostrum exoritur.* quod in exemplari Corbeiensi caput tricesimum est, in editis tricesimum-sextum. Secundus locus est in libri secundi capite tertio, in quo mentio est de Eugenio episcopo Carthaginensi, cujus epistola catholica refertur in editis, omittitur in codice Corbeiensi, tametsi hæc verba in eo leguntur, *epistolam civibus pro custodienda fide catholica hoc modo transmisit.* quod sane manifestam arguit lacunam. Tertius denique locus est in

libro sexto, ubi caput tricesimum-quartum, in quo de morte filii Chilperici agitur, in prædicto codice deest, manifesto depravationis indicio, uti sequentis capitis initialia verba probant, *Dum autem hæc agerentur, nuntiatur reginæ puerum qui mortuus fuerat*, &c. Ex his tribus locis, ut alia taceam, manifeste conficitur, ad probandam Gregorianæ historiæ interpolationem non sufficere unum aut alterum veteres ejusmodi codices, in quibus multa certa & necessaria subinde resecta sunt pro arbitrio antiquariorum, qui libros scribebant: sed hanc interpolationem ex omnibus, aut certe ex plerisque ejusmodi codicibus probandam esse. Ceterum, ut ad propositum me referam, locus iste de Domnolo habetur in veteri codice Casinensi. Verum hæc frustra in præsens persequor post novam Gregorii Turonensis operum editionem, a nostro Ruinarto adornatam, in qua hæc aliaque accurate pertractata sunt.

ANN. CHR. 571.

Domnolus rei monasticæ, quo flagrabat, desiderio, tum amore sancti Laurentii, cujus basilicæ apud Parisios præfuerat, monasterium juxta urbem Cenomannorum constituit in honorem sancti Vincentii & sancti Laurentii, atque ad ejus dedicationem ecclesiæ beatum Germanum [a] Parisiorum episcopum, suum in primis amicum, invitavit, collocato in ea capite sancti Vincentii, una cum magna parte craticulæ, super quam sanctus Laurentius assatus est. Hæc dedicatio kalendis Novembris facta, anno, ut quidem videtur, sæculi sexti septuagesimo-primo. quod ejusdem Domnoli probant litteræ, pridie nonas Martias anni sequentis, nempe anno undecimo Chilperici regis, datæ, quibus Germanus ipse cum aliis [b] subscribit. Exstant hæ litteræ in actis episcoporum Cenomannensium, tomo tertio veterum Analectorum. Leusus, ejus loci abbas, ut quidem videtur, primus, laudatur in aliis Domnoli litteris, quibus villam Canonem eidem monasterio tribuit, Chilperici regis anno vicesimo, subscribente inter alios Audoveo episcopo Andecavensi, quem ad sancti Victoris episcopi sollemnitatem invitaverat; itidemque in testamento [c] Berthichramni episcopi, dicentis, se brogilum a fratre suo Leusio abbate, datis quadraginta solidis, redemisse, & res quasdam cum eo commutasse. In his litteris beatus antistes petit, ut post obitum suum abbas, qui in hoc loco fuerit ordinatus, commemorationem suam, id est anniversarium diem, annis singulis celebrari procuret. Ad hæc multi nobiles, cum Domnoli tempore, tum post eum, suas possessiones eidem ecclesiæ contulisse perhibentur. In his omittenda non est charta venditionis, a Bethta Deo sacrata factæ basilicæ sancti Vincentii, de quibusdam locellis apud Soliacum, Bariacum & Briscinum: quorum legitimam possessionem, exhibito venditionis instrumento, evindicavit *venerabilis frater Patuinus præpositus de ipso monasterio. Actum Soliaco in anno undecimo regni Domni Theodorici gloriosi regis, quod fecit præsens mensis Octobris dies duodecim.* forte legendum *Chilperici regis*. Huic instrumento in appendice referendo subscribunt inter alios Derriceus & Beoraldus abbates.

XLV. Domnolus cœnobii dedicationem curat

a *Analect. to.* 3. *p.* 97.

ANN. CHR. 572

b *ibid. p.* 101.

c *ibid. p.* 112.

Non hic stetit Domnoli pietas, sed aliud etiam monasterium beatæ Mariæ cum xenodochio ultra fluvium Sartæ ædificavit, ubi monachos sub Paduino abbate quatuordecim instituit, *sub regula degentes*, ut & ipsi pauperes recrearent, & hospites omnes condigne susciperent, & ipsi sancte & regulariter viverent. Ita in actis episcoporum: at in vita ipsius Domnoli monachi viginti-quatuor in eo monasterio constituti dicuntur sub Paduino abbate, qui antea præpositus fuerat prædicti sancti Vincentii monasterii, ut mox vidimus ex charta venditionis factæ a Bethta Deo sacrata. Ejus exemplo multi, tam nobiles, quam ignobiles, sæculo & pompis ejus abrenuntiantes, regulari vitæ se submiserunt. adeo ut amplius quam viginti-quatuor cellæ, id est monasteria, in pago Cenomannico sint ædificatæ, virisque sanctis & religiosis repletæ, quos Paduinus, siquidem ejus actis credimus, cælestibus informabat documentis.

XLVI. S. Paduini monasterium.

Idem etiam Domnolus antiquum sancti Victurii monasterium prope fluvium Sartæ, in quo sancti Juliani, primi jam dictæ urbis episcopi, corpus requiescebat, & censuum, & monachorum numero auxit, quos ad quinquaginta ibidem aggregavit. Denique ejus tempore quædam cellula, seu monasteriolum, cum sua ecclesia sub sancti Martini titulo intra urbem construitur ab Eulalio presbytero & Baudomalla Deo sacrata, ab eisque dotatur: qua de re præceptum exstat Theodeberti Francorum regis in actis jam laudatis episcoporum Cenomannensium. Ex

XLVII. Alia apud Cenomannos.

ANN. CHR. 571.

his omnibus monasteriis unum superest sancti Vincentii monasterium illustre, de quo subinde recurret dicendi occasio.

XLVIII. Aredii abbatis facta & testamentum.

Hoc eodem anno Aredius, nobiles inter Lemovices nobilissimus, cum Pelagia matre sua testamentum condidit in gratiam basilicæ sancti Martini apud Turonos, cui Atanense monasterium, paullo ante ab se conditum, in primis commendavit anno undecimo regis Sigiberti. Aredius patrem nomine Jocundum habuit, educatus in aula Theodeberti regis; vitamque sanctius instituit monitis Nicetii episcopi Trevirensis, cui omnia suæ adolescentiæ delicta confessus est; ejusdemque gesta Gregorio Turonensi episcopo exposuit. Rinoscindum Aredii fratrem laudat idem Gregorius in libro secundo de miraculis sancti Martini, capite tricesimo-nono, ubi mendose *pater* ejus in editis antehac appellabatur. Sebastianus, abbas Vosidensis* seu Vosiensis, Aredii præceptor fuerat: quo mortuo idem monasterium vir sanctus instauravit, innumerisque beneficiis ditavit. Mortuo patre, ex aula Theodeberti regressus Aredius, in antrum secessit, teste anonymo in libro de ejus vita nuper edito: sed hortante Pelagia matre, quæ post conjugis mortem, mutato sæculi habitu, sanctimonialis vestes induerat, cœnobium Atanense construere cœpit, situm in finibus pagi Lemovicensis versus Petrocorios, nunc ab auctore, sancti Aredii * appellatum. Istic ex familia propria, ut Gregorii [a] verba referam, „ tonsuratos instituit monachos, cœnobiumque fundavit, in quo non modo Cassiani, „ verum etiam Basilii & reliquorum abbatum, qui monasterialem vitam instituerunt, „ celebrantur regulæ. an etiam sancti Benedicti? Certe in libro de ejus vita, qui Gregorio Turonensi episcopo in pervetusto codice sancti Galli tribuitur, & est saltem Atanensis monachi subæqualis, quædam phrases [b] ex sancti Benedicti regula proferuntur, uti etiam ex Gregorii Magni libro secundo, qui totus de sancto Benedicto est. Jam erectum erat Atanense monasterium, cum Aredius testamentum suum condidit, anno, ut mox dicebam, undecimo Sigiberti, qui Arvernis & Lemovicibus dominabatur. Hoc testamento, vivente ac comprobante Pelagia matre, res suas omnes contulit cœnobio Atanensi, quod Turonicæ sancti Martini basilicæ, ejusque præposito subjectum voluit. Aliud testamentum morti jam proximus condidit Childeberti Austrasiorum regis anno sexto-decimo, Christi nonagesimo-primo, ut priori testamento robur adderet. Posterioris tantum mentionem Gregorius facit. In priori, quod a nobis [c] editum est, heredem constituit sancti Martini basilicam Turonensem, ita ut per ejus præpositum omnia ordinarentur, præcipue Atanense monasterium, cujus abbatem absque ejus procuratione ordinari vetat. Idem statuit de cella Exidoliensi, in honorem sancti Medardi dedicata, quam Atanensibus monachis subjecit. Sub finem adjurat præpositum „ sancti Martini & monachos Atanenses PER CORPUS ET SANGUINEM „ DOMINI NOSTRI JESU-CHRISTI, & merita omnium sanctorum, ut in „ oratorio sancti Hilarii, in cella, inquit, mea, quinta feria omni tempore maturius „ matutina & missa sanctorum domnorum, id est Hilarii & Martini, a mona„chis ibidem revocetur. Sic apud Hieronymum in dialogo adversus Luciferianos, *contestantes corpus Dei.* Sic Augustinus in epistola quadragesima-quarta, *hortor & obtestor per Domini sanguinem.* Sic in libro tertio Victoris Vitensis duo germani fratres jurant *super corpus & sanguinem Domini*, se pro Christo unanimiter acerba quæque tormenta perpessuros. Sic denique ante hos omnes Novatianus schismaticus suos asseclas jurare cogebat *super corpus & sanguinem Christi*, quod numquam ad Cornelii pontificis partes transirent.

* *Vigeois.*

* *S. Yrier de la Perche.*

a *Greg. Tur. lib.* 10. *c.* 29.

b *Analect. to.* 4. *p.* 196.

c *Analect. to.* 2. *p.* 48. *& seq. & in append. Greg. Tur.*

XLIX. Vulfilaicus stylites.

Inter Aredii discipulos censendus est Wlfilaicus diaconus, genere Langobardus, & ipse sancti Martini ab infantia cultor præcipuus, qui cum Aredio in Atanensi monasterio aliquamdiu conversatus fuerat. Inde profectus ad diœcesim Trevirensem, octo passuum millibus ab Eposio * castro monachos collocavit, constructa insigni basilica in honorem beati Martini. Ipse vero columnam erexit, super quam stabat ab aliorum cœtu sejunctus, & excalceatus. Parum panis & oleris in cibum, modicum aquæ in potum sumebat. Confluentes ad proximum Dianæ simulacrum populos a profano cultu avertit, statua suis precibus dejecta, moxque in pulverem comminuta. Episcopis hoc vitæ genus improbantibus, e columna descendere acquievit ad capiendum cum sodalibus cibum, & cum eisdem conversandum. Eversa demum jussu cujusdam episcopi columna, reliquum vitæ cum

* *Ivois.*

cum fratribus in monasterio exegit. Gregorium Turonensem episcopum, qui hæc aliaque [a] ex ejus ore acceperat, ex Childeberti regis aula redeuntem excepit. ANN. CHR. 572.

Consimili in beatum Martinum pietate flagrabat Leobardus Arvernus, qui parentum jussu sponsalia contrahere coactus, dato sponsæ anulo, (hic sponsalium [b] ritus erat) porrigit osculum, præbet calceamentum, celebrat sponsalium diem festum. Non multo post, mortuis parentibus, statuit relicto sæculo sese divino cultui mancipare, hæc apud semetipsum recogitans: Quid agis anima? quid in ambiguo suspensa teneris? Vanum est enim sæculum, vana sunt ejus desideria, vana gloria mundi; & quæque in eo continentur, omnia vanitas. Melius itaque eo relicto sequi Dominum, quam ejus operibus consensum præbere. His dictis tumulum sancti Martini adire constituit: sed cum circa ejus basilicam paucis diebus substitisset, ad cellulam Majori-monasterio proximam, ex qua Alaricus quidam recesserat, devotus accessit, ibique super membranis a se aptatis scripturas sanctas, ut eas legendo memoriæ commendaret, sedulus exaravit. In hac cellula, quam tantisper excavata rupe amplificaverat, jejuniis, oratione, lectione maxime delectabatur, & cum a divinis officiis & oratione cessaret, scribebat interdum, ut noxias a se cogitationes excuteret. Cum vero de mutanda cellula cogitaret, id improbavit Gregorius, qui hæc narrat, asserens ex dæmonis suggestione hoc consilium proficisci; eidemque transmisit libros de vitis Patrum & institutionibus monachorum, ut ex eorum lectione disceret, quales reclusi monachi esse debeant, & quanta cum cautela vivere. Erat ei sollicitudo præcipua Deum precari pro regibus, populis & ecclesiasticis viris. Vixit in ea cellula per annos viginti-duos, sub Eustathio abbate. Morte imminente Gregorium ad se venire rogavit, ab eoque *eulogias flagitavit.* quas ubi sumsisset, hausto mero ait, se brevi ex corporeis vinculis, nempe ante diem festum paschæ, liberandum. quod quidem contigit dominica die mensis duodecimi seu Februarii, cum id mense Decembri prædixisset. Mortui corpus reliqui fratres ablutum, ac condignis indutum vestimentis, in sepulcro, quod sibi ipse in sua cella sculpserat, condiderunt.

[a] *Greg. Tur. lib 8. cap. 15. & 16.*

L. Leobardus reclusus in Majori-monasterio.

[b] *id. de vit. Patr. c. 20.*

LI. Paullo extra lineas hic commemorandi ex loci occasione Ursus & Leubatius abbates, Chlodovei Magni ejusque filiorum æquales, quorum elogium texuit Gregorius [c] episcopus Turonensis. Ursus ex urbe Cadurcina in Bituricensem pagum accessit, ibique monasteria in vicis Taurisiaco, Onia, atque Pontiviaco ædificavit. His cum præpositos imposuisset, Turonicum ingressus est pagum, & in loco Senaparia dicto cœnobium construxit, eique Leubatium præfecit. Postremo aliud instituit apud Loccias *, super fluvium Angerem * situm, cui jam Gregorii ævo castrum cognomine supereminebat. Istic consistere decrevit cum monachis suis, qui propriis manibus victum a terra in sudore vultus sui exigebant. Quin etiam molam versabant ad triticum, panis conficiendi gratia, comminuendum. qui labor cum ei gravior videretur, molendinum in ipso Angeris alveo fabricavit ad relevandum hunc laborem. Insolitam vero fabricam cum Gotthus quidam, Alarici regis quondam familiaris, Sichlarius nomine, monasterio invideret, nec cujusvis pretii repensatione ab Urso posset extorquere; rem vi aggressus est, similem infra construendo, quæ retinendis aquis superioris motum impediret. At viri Dei fratrumque ejus preces hanc fabricam dissiparunt. Urso mortuo, qui in ejus monasteriis præpositi erant, abbatum nomen & officium, episcopis concedentibus, susceperunt, uti & Leubatius, qui apud Senapariam in magna sanctitate ac senectute vitam exegit. Hoc monasterium modo incognitum est. Loccense autem redactum est in prioratum, Bellilocensi prope Loccas abbatiæ subjectum, de qua suo loco. De aliis pagi Bituricensis monasteriis ab Urso conditis nulla superest memoria.

Ursus & Leubatius abbates.

[c] *Greg. Tur. de vit. Patr. c. 18.*

* *Loches.*

* *l'Indre.*

LII. Exstat in eodem pago Cella * sancti Eusitii ad Carum amnem, Ursi & Leubatii æqualis. Is apud Petrocorios ortus, a parentibus ob rei familiaris inopiam vænum datus est abbati loci, cui Patriciacus vocabulum erat. Post viliora monasterii ministeria ad sacerdotii apicem evectus, ex abbatis fratrumque permissu secessit in Bituricensis pagi abditissimum locum, nemoribus consitum, Prisciniacum antiquo vocabulo dictum: ubi humili casa & oratorio exstructis, pane hordeaceo, modicisque oleribus famem, & aqua profluente sitim sedabat. Ad hunc senem [d] Childebertus in Hispaniam movens cum venisset, aureos ei quinquaginta obtulit. at ille: Ad quid mihi, inquit, ista? hæc in pauperum usus largire. nam mihi haud ne-

Sanctus Eusitius Cellæ patronus.

* *Celle.*

[d] *Greg. Tur. de gl. conf. c. 82.*

ANN. CHR. 572.

cessaria sunt. His dictis, regi victoriam prædixit. qui reversus votivam ibidem ædificavit basilicam, in qua Eusitius post obitum sepultura donatus est. Nunc locus Cellæ vocabulum retinet, pertinetque ad patres Fulienses.

LIII. Martini Dumiensis libri duo.

Ut ad ordinem revertar, hoc anno duo in Hispaniis celebrata sunt concilia, nempe Bracarense tertium, cui Martinus ejus sedis antistes præfuit, & Lucense secundum. Hic annus erat secundus Mironis Suevorum regis catholici, cui tum Martinus librum, hoc titulo, *Formula vitæ honestæ*, nuncupavit. Liber exstat in Bibliotheca Patrum: at præfatio in Spicilegii tomo decimo. Ad synodum Lucensem missa est orientalium canonum collectio, quæ ab eodem Martino emendata ad codices græcos, & latinis nonnullis aucta est, distincta in duas partes, quarum una canones ad episcopum & clerum, altera ad laïcos pertinentes complectitur, ut idem auctor præfatur in epistola, Nitigesio episcopo & universo concilio Lucensi inscripta.

ANN. CHR. 573.

LIV. S. Basoli accessus Remos.

* *de la Route.*

a *Frodoard. lib. 2. c. 1.*

* *Verzy.*

AD sequentem prope annum revocamus sancti Basoli adventum in cœnobium Virisiacense, quod ad radices montis Remorum infra nemus Rigetii * situm erat. Hujus monasterii primordia Suavegottæ, Theoderici Austrasiorum regis conjugi secundæ, & Theudechildi eorum filiæ tribuit Albericus in chronico; idque inde colligitur, quod Suavegotta [a] tertiam partem villæ Virisiaci * ecclesiæ Remensi testamento legasse reperitur, Theudechildæ ejus filiæ postea per precariam usu-fructuario concessæ. quod argumento est, totam villam ad eas pertinuisse: cujus antea duas partes monasterio construendo forsan impenderant. Monachis istic duodenis præerat Diomerus abbas, cum Basolus eo accessit ex Aquitaniæ partibus, nempe ex territorio Lemovicino, ubi nobili genere ortus fuerat. Hanc peregrinationem beati Remigii amore aggressus est, simulque patriæ relinquendæ ac delitescendi desiderio. quod cum Ægidius, Remorum tunc antistes, cui jam antea notus erat, intellexisset, prædictum ei monasterium ad habitandum concessit. Ibidem miros brevi cum in virtute, tum in sacris litteris progressus fecit sub Comarco præceptore. Nulla ei propensior cura, quam aut in lectione, aut in sermone de Deo, aut in oratione loqui cum Deo. Caducis sæculi rebus penitus despectis, ad æterna semper anhelabat. In jejuniis assiduus, modicam mensæ communis annonam cum egenis communicabat. Sic in vita cœnobitica probatus, solitariam expetit vitam, & in montis proximi fastigio, ubi nunc ejus monasterium cernitur, cellulam cum oratorio construit, in qua per annos quadraginta seorsim vixit. Fontis vena salubris ipso orante ex silice producta, hactenus in crypta beatæ

Sindulfus eremita.

* *Ausonce.*

Mariæ scaturire non cessat. Sub idem tempus Sindulfus, & ipse Aquitanus, in proximo Remorum vico Alsontia * solitariam vitam agebat, solo pane & aqua contentus.

ANN. CHR. 574.

LV. Agaunum direptum.

Hospitius reclusus Niciæ.

* *Nice.*

b *Greg. Tur. lib. 6. c. 6.*

POstero anno Langobardi, facta in Gallias irruptione, Agaunensi monasterio multam stragem intulerunt: sed in proximo loco a Guntchramni ducibus omnino cæsi sunt, vix quadraginta relictis. Erat tum prope urbem Nicensem * monasterium, in quo privata cellula reclusus degebat Hospitius, [b] ferreis ad cutem catenis, superinduto cilicio, constrictus, nihil aliud ad esum, quam purum panem cum paucis dactylis comedens; diebus autem quadragesimæ radices herbarum ægyptiarum a negotiatoribus allatas, quibus eremitæ illis in locis utebantur. Hic, revelante Spiritu-sancto, Langobardorum in Gallias adventum prænuntiavit, monachisque, uti & vicinis rusticis auctor fuit, ut saluti suæ fuga consulentes, se suaque omnia intra muros urbis recluderent. Cum vero ipse e cella egredi noluisset, eo veniunt Langobardi, & nullo invento in cellam aditu, duo ex ipsis conscenso tecto, ubi hominem catenis cilicioque onustum viderunt, hunc facinorosum & homicidii reum esse, quod ille interrogatus non negavit, minime dubitarunt. Mox unus ex illis, in ejus caput gladium vibravit: at ei dextera in ipso ictu suspensa diriguit. Tunc ejus socii pro sancto habuere, quem facinorosum reputaverant, & ab eo veniam errati postularunt. Nec mora signo crucis temerarius ille miles dexteræ usum recepit, & facti pænitens, in eodem loco monachi districtissimi vitam exegit. Aliis a dæmone arreptis itidem beneficium impensum. Cum autem vir Dei obitum suum jam imminere præsentiret, vocato ad se monasterii præposito, cellæ suæ

parietem aperiri jussit, & loci episcopum, cui Austadio nomen erat, ad se sepeliendum accersiri rogavit. In ipso mortis articulo, depositis, quibus vinctus erat, catenis, diutissime profusis lacrymis oravit: tum se se super scamnum collocans, extensis pedibus, manibus in cælum erectis, gratias agens Deo, efflavit animam. ANN. CHR. 574.

Per idem tempus, mortua Liliola parthenonis Arelatensis abbatissa, sanctæ isti congregationi visum est, ut Rusticulam, quantumvis adolescentem, nam octodecim tantum annorum erat, ei sufficerent. Hæc vero, ætatis & vitiorum suorum causas obtendens, reluctabatur, seque prorsus tanto imparem oneri, honoreque indignam dictitabat. Prævaluit nihilo minus ancillarum Dei fervens devotio, nec Rusticula valuit a teneris adhuc humeris tantum onus amovere. Hæc vero, quasi nihil hactenus egisset, sic abstinentiæ, austeritati, & vigiliis se dedit, ut in tertium diem a cibo abstineret, cilicio corpus tegeret, & sororibus quiescentibus totum fere noctis spatium in psalmis & precibus consumeret in ecclesia. Dein, crescente supra modum sanctimonialium numero, loci oratorium amplificavit; aliaque duo de novo erexit, unum sub titulo sanctæ Crucis, alterum in honorem sancti Michaëlis, cum septenis altaribus. Erant ergo in illo parthenone quatuor basilicæ, una sancti Petri, in Rusticulæ [a] actis memorata, quæ princeps videtur fuisse: altera beatæ Mariæ in sepulturam sanctimonialium: & aliæ duæ, quas modo commemorabam. Tantæ virtuti miracula non defuere: sed nec virtus, nec miracula Rusticulam ab invidia & vexatione hominum immunem præstare potuere. Verum id in aliud tempus reservandum.

LVI. Liliolæ Rusticula succedit.

a *Sæcul. 2. Bened. pag. 143. n. 17.*

Eodem anno contigit obitus Æmiliani Vergegiensis in Hispania abbatis. Uno ante obitum anno, cum centenarius esset, ad vitam convertitur austeriorem, ut incœptis finis non remissior esset, sed præstantior. Interim Leovigildus [b] Gotthorum rex Cantabriam, in qua Vergegium exstat, ingressus, provinciæ pervasores adortus cædit, & provinciam non sine magna strage in suam revocat ditionem. Hanc cladem popularibus suis prædixit vir sanctus, eosque ad pœnitentiam hortari non destitit: cujus oraculum cum Abundantius quidam, ut senis delirium, irrideret, propria morte a Gotthis multatus, ejus veritatem expertus est. Æmilianus morti proximus, Asellum, sanctissimum presbyterum, collegam suum advocari curavit, atque in ejus conspectu animam exhalavit. Corpus in oratorio loci humatum, miraculis illustratum est, præcipue unius puellæ exanimis suscitatione, ob idque ejus encomiastes alterum Eliseum vocat. Librum de ejus vita sanctus Braulio Cæsaraugustanus antistes Fronimiano presbytero, haud dubie monasterii Vergegiensis, nuncupavit, professus se ejus *obedientem præceptis* ac jussis Johannis episcopi, fratris atque decessoris sui, hoc opus suscepisse *sub testificatione Cytonati abbatis venerabilis, Sophronii & Gerontii presbyterorum, atque sanctæ memoriæ Potamiæ religiosæ feminæ*: de quibus jam supra conjecturas nostras exposuimus. Hymnum de sancto Æmiliano item edidit Braulio, ejusque basilicam versibus suis Eugenius Toletanus itidem celebravit, quos ex codice Casinensi ad calcem hujusce voluminis referemus. Uterque sancti Æmiliani miracula celebrant.

LVII. S. Æmiliani obitus.

b *Johan. Biclar.*

SUb annum sequentem Gregorius Magnus, abdicata Romanæ urbis præfectura, monachum induit in sancti Andreæ monasterio, quod Romæ ad clivum Scauri prius condiderat. quæ res ad memoriam insignis, atque Ordini Benedictino cum primis decora, non perfunctorie hoc loco a nobis commemoranda est. Gregorius Romæ ex prænobili Aniciorum genere, patre Gordiano, matre Silvia in lucem editus, Felicem sanctissimum pontificem, atavum [c] habuit. quod de Felice tertio intelligendum Baronius probat. Adolescenti liberalibus studiis apprime erudito, inerat in prima illa ætate maturum jam studium, adhærere [d] scilicet dictis majorum, & si quid dignum auditu percepisset, tenaci memoriæ commendare. Hinc ortum est ejus animo flagrans vitæ religiosæ desiderium: sed, cum id perendinando remisisset, sub sæculari habitu, sub quo pietatem retinere sibi posse visum erat, animum induit pæne sæcularem. Verum in eo subinde refloruit hæc cogitatio, novosque in ejus pectore ignes excitavit, tum ex consuetudine & colloquio religiosorum hominum, tum ex commemoratione factorum mirabilium, quæ suo tempore per sanctos viros, præcipue monachos, in Italia patrabantur. Unde mortuis [e] parentibus, aut saltem Gordiano patre, cum liberam disponendarum rerum suarum haberet facul-

ANN. CHR. 575.

LVIII. Gregorii Magni prima facta.

c *Greg. dial. lib. 4. c. 16.*

d *Paul. Diac. in ejus vita. n. 1.*

e *id. n. 2.*

ANN. CHR. 575.

tatem; ex amplissimo, quod in Sicilia ei obvenerat, patrimonio sex in ea insula monasteria [a] ædificavit; septimum Romæ in ædibus paternis ad clivum Scauri sub titulo sancti Andreæ, quæ omnia congruis ad victum monachorum prædiis ac censibus abunde dotavit: quod vero e paterna hereditate reliquum erat, in pauperes erogavit. Sex illa Siciliæ monasteria Rochus Pirrus [b] sita fuisse omnia in urbe vel diœcesi Panormitana censet, nempe unum sub invocatione sancti Johannis-Baptistæ, virorum: alterum puellarum sub titulo sancti Martini, exemplo sancti patris Benedicti, qui hos patronos Casinati monasterio adoptavit: tertium sanctorum Maximi & Agathæ, dictum Lucusianum: quartum sancti Theodori: quintum sancti Hadriani: sextum Prætorianum in ædibus maternis: quæ omnia Paulus diaconus apud Rochum [c] Pirrum, ad sua usque tempora *ad Dei laudem & beati Benedicti monachorum patris* perstitisse asserit. De his omnibus pro nata occasione in consequentibus agemus. Interim prætoris urbani officium strenue administrabat Gregorius; contigitque ut eo nomine Laurentii Mediolanensis episcopi, recens electi, cautioni seu formulæ fidei subscriberet, eamque calculo suo comprobaret.

a *Greg. Tur. lib.* 10.

b *Roc. Pirr. lib.* 4. *parte* 2. *p.* 155. *& seqq.*

c *ibid. p.* 164.

LIX. Monastica ejus professio.

Non multo post, mutato repente sæculi habitu, sancti Andreæ monasterium petiit, & ex hujus mundi naufragio nudus evasit. Ea vero fuit ab ipso tirocinio Gregorii pietas, is profectus, ut jam tunc in ipsis initiis perfectorum numero haberetur; ea porro vitæ austeritas & districtio, tum in jejuniis, tum in vigiliis & precationibus, ut in assiduas corporis, præsertim stomachi, infirmitates inciderit, & per singula pæne horarum momenta, spiritu ex viscerum dolore intercepto, animam agere videretur. Summittebat ei in dies Silvia parens legumina in argentea scutella, quam mercatori naufragium passo, verius angelo in hominis habitu stipem mendicanti, postquam monasterii nummos ad relevandam ejus inopiam expendisset, tribui jussit. Hoc in loco Johannis diaconi sententiam sequimur præ Paulo Diacono, qui ambos Gregorii parentes, antequam is monasteria conderet, monasticamque vitam ipse amplecteretur, mortuos fuisse existimavit. Si quis vero Pauli auctoritatem, qui hoc factum non retulit, Johannis sententiæ præferri velit; quod hic Silviæ tribuit, Gregorii nutrici adscribendum erit, quam eo adhuc pontifice vixisse colligimus ex ejus epistola ad Rusticianam [d] patriciam, e locis sacris Constantinopolim reversam: ubi *Domnam vero*, inquit, *illam nutricem meam; quam mihi per litteras commendatis, omnino diligo, & gravari in nullo volo.* quæ verba si metaphorice non sumantur, Gregorii nutricem etiam tunc superstitem fuisse aperte probant. Quo animo affectus in monasterio fuerit idem testatur in prologo dialogorum, ubi jam pontifex, non sine gemitu & lacrymis, meminit, qualis aliquando
» in monasterio fuisset: quomodo ei labentia cuncta subter essent: quantum rebus,
» quæ volvuntur, emineret: quod nulla, nisi cælestia, soleret cogitare: quod etiam
» retentus corpore, ipsa jam carnis claustra contemplatione transiret: denique quod
» mortem quoque ipsam, quæ pæne cunctis pœna est, ut ingressum vitæ, & laboris
» sui præmium amaret. Ita pontifex sanctissimus juxta & modestissimus, supremæ suæ dignitati monasticam quietem animo præferebat, & monachum se fuisse adeo non suppudebat aut pænitebat, ut etiam gloriaretur. unde agens de Maximo cœnobii sui monacho, *quem ipse*, ait [e], *jam monachus monachum vidi.* Rarum sane exemplum in summo viro! Non morabor in hac parte: nimium est quod intelligitur.

d *Greg. Magnus lib.* 3. *ep.* 34.

e *id. in hom.* 12. *& lib.* 4. *dial. c.* 38.

LX. Quo anno.

Vix post hunc annum rejici potest Gregorii in monasterium ingressus, quem illustrissimus Cardinalis Baronius [f] in annum octogesimum-primum differendum existimavit. Id vero ex eo conficere sibi visus est eximius annalista, quod Gregorius eo anno adhuc prætor subscripserit cautioni Laurentii episcopi Mediolanensis, initio ejus episcopatus ad papam de more missæ. atqui Laurentius hanc sedem tenuit annos, ut cum vulgatis indicibus Baronius censet, dumtaxat duodecim; eique Constantius successit anno nonagesimo-tertio, ut constat ex Gregorianis epistolis ad exarchum Italiæ & ad Johannem subdiaconum datis indictione secunda. Ex quo intelligitur, Laurentium Constantii decessorem eodem anno e vivis excessisse. Si ergo Laurentius annos tantum duodecim sedit, profecto ejus pontificatus initium locari non potest ante annum octogesimum-primum, quo proinde anno Gregorius, adhuc prætor, nondum monachus, Laurentii recens electi cautioni subscripsit. Ergo eo admodum anno factus est monachus, qui altero post anno, accepta diaconi cardinalis dignitate, Constantinopolim directus est a Pelagio Romano pontifice. adeo-

f *Baron. an.* 581. *&* 583.

que non integro biennio privatus in monasterio vixit. Verum longe citius in monasterium se recepit Gregorius, diutiusque in eo perseveravit ante novam hanc dignitatem & legationem. Admittimus quidem ipsum adhuc prætorem Laurentii cautioni subscripsisse; ac Laurentio Constantium successisse anno nonagesimo-tertio. At plures Laurentio pontificatus annos tribuit antiquissimus index archiepiscoporum Mediolanensium, ex veterrimis illius ecclesiæ tabulis a nobis [a] editus, quam vulgati indices præferant. quippe post Frontum seu Frontonem *Laurentius episcopus sedit annos novemdecim, menses septem; obiitque duodecimo kalendas Septembris.* quos annos si ex nonagesimo-tertio, quo Constantius ei suffectus est, detraxeris; anno DLXXIV. Laurentii creationem, adeoque ejus cautionem ad Romanum pontificem missam, cui Gregorius prætor subscripsit, admittas necesse est. Potuit ergo Gregorius anno sequenti, hoc est septuagesimo-quinto, ingredi monasterium: in quo usque ad annum octogesimum-secundum, quo diaconus cardinalis a Pelagio pontifice, ac legatus creatus est, id est per octo annos, privatam vitam duxit. Huic sententiæ, quam ego alias, ante visos ecclesiæ Mediolanensis veteres indices, propugnaveram in Disquisitione de Gregorii [b] monachatu, subscripsere Bollandi continuatores ad vitam ipsius Gregorii: ubi Honorato Mediolanensi episcopo Laurentium, expuncto Frontone intruso, substituunt anno septuagesimo; ac paullo post Gregorium monasticam vitam amplexum fuisse sentiunt. Certe Merulus monachus, quem Gregorii in cœnobio socium ac discipulum fuisse testatur Johannes [c] diaconus, ante annos quatuordecim, quam Gregorius Dialogos scriberet, id est ante annum hujus sæculi octogesimum, e vivis excesserat, auctore ipso [d] Gregorio. Jam vero quoto ætatis anno Gregorius monasticæ professioni nomen dederit, non facile definierim., quamquam annos minimum triginta fuerat assecutus: si quidem primos sancti Benedicti discipulos viderat, deque ejus factis interrogaverat: ex quibus Constantinus, beati viri successor, ante annum currentis sæculi sexagesimum vivere desierat.

ANN. CHR. 575.

a *Mus. Ital. to.* 1. *p.* 111.

b *Analect. to.* 2. *p.* 145. *& seq.*

c *Johan diac. lib.* 1. *c.* 19.

d *Dial. lib.* 4. *c.* 47.

LXI. Sub quibus abbatibus.

Sub Hilarione primum, dein sub Maximiano abbatibus Gregorius monachum induisse, ac militasse dicitur apud Joannem diaconum: at Hilarionis loco Valentium reponendum esse contendit Baronius. Sane Valentium [e] sibi, suoque monasterio præfuisse Gregorius fatetur. tametsi Hilarion præcessisse potuit. Valentio successisse videtur Maximianus, qui tum, cum Gregorius legatus creatus est, Andreani [f] monasterii pater erat. Denique Petrus post annos decem eidem monasterio præerat, Dialogos scribente Gregorio, id est anno nonagesimo-tertio, certe post Gregorium ipsum, qui, ex sua legatione reversus, monasterium suum rexit, ut postea videbimus.

e *ibid. l.* 4. *c.* 21.

f *Ibid. l.* 3. *c.* 36.

LXII. Sub qua regula.

Quæ regula in sancti Andreæ monasterio tum viguerit, res est magnæ inter viros eruditos concertationis. Ante Baronium omnes, uno auctore excepto, quem Paulus Langius Trithemii discipulus tribus libris confutavit, Benedictinam ibidem a Gregorio institutam, ipsumque Gregorium eidem regulæ addictum fuisse unanimi consensu tradiderant, Johannes diaconus, Abbo Floriacensis, Aimoinus, sanctus Thomas Aquinas, Antoninus, aliique uno agmine recentiores. Baronius vero Equitianum institutum prætulit, propterea quod Valentius, quem primum Andreani monasterii abbatem fuisse opinatus est, non e proximo Benedictinorum Lateranensi monasterio, sed ex Valeriæ cœnobio assumtus sit a Gregorio. quod illustrissimus annalista de primario sancti Equitii monasterio interpretatur, in Valeria sito, ubi Equitius multorum monasteriorum, teste Gregorio, pater exstiterat ante sanctum Benedictum. Verum falsa hæc, ut pace tanti viri dixerim, aut incerta pleraque omnia. Valentius seu Valentio, non Valentinus, Andreano quidem monasterio præfuit, ibidemque Gregorium discipulum habuit: an vero primus loci abbas fuerit, incertum; neque id evincunt Gregorii [g] verba. *Vita namque venerabilis Valentius, qui post in hac Romana urbe mihi, sicut nosti, meo quoque monasterio præfuit, prius in Valeria provincia suum monasterium rexit. Suum*, inquit, monasterium, nempe ab ipso, non ab Equitio, conditum, eum ad modum quo Gregorius *meum* dicit Andreanum. Immo vero sancti Andreæ monasterium ante Valentii Romam adventum exstitisse, eoque exceptum fuisse Valentium, cum Langobardorum furorem declinaret, ex consequentibus Gregorii verbis satis intelligitur. *In quo*, scilicet Valentii monasterio, *dum Langobardi sævientes venissent, sicut ejus narratione didici, duos ejus monachos in ramis unius arboris suspenderunt, qui suspensi eodem die defuncti sunt.* Acceptus in Andreanum monasterium Valentius, postmodum eidem præfe-

non Equitii.

g *ibid. l.* 4. *c.* 21.

ANN. CHR. 575.

ctus fuit, ac Gregorium monasticis informavit disciplinis, haud scio an post Hilarionem. Hæc prima Langobardorum excursio anno septuagesimo-sexto in Italiæ penetralia se effudit. nam antea in transpadana regione consederant. Ante hunc annum jam monachus erat Gregorius: certe exstabat sancti Andreæ monasterium, cujus proinde abbas primus alter a Valentio fuit. In illa prima Langobardorum impressione prius obvia fuit Valeria provincia, quam ager Casinensis; prius vastata Valeriæ monasteria, quam Casinense: quo a Langobardis postea everso, Casinates in Lateranensem basilicam admissi fuere. Equitius multorum in Valeria [a] monasteriorum pater exstiterat. Eamdem Valeriæ provinciam Langobardis intrantibus, » ex monasterio reverentissimi Equitii in oratorium ad sepulcrum ejus monachi fugerunt. Cumque Langobardi sævientes in oratorium intrassent, cœperunt eosdem » monachos foras trahere, ut eos aut tormentis cruciarent, aut gladiis necarent. Verum ad monachorum preces protinus sævientes Langobardos dæmon invasit, nec » locum sanctum ulterius temerare ausi sunt, aut monachos vexare, qui omnes hoc » modo eorum manus effugerunt. Aliud ergo erat Valentii monasterium, in quo duo ejus monachi, ad ramos arboris a Langobardis suspensi, exspirarunt. Quid si Valentius monasterium suum informavit ad præscriptum regulæ Benedictinæ? quæ in vicinis Sublacensis solitudinis vigebat monasteriis duodecim, a sancto Benedicto institutis, adeoque Valeriæ conterminis, ut sub ea Æquicoli, ac proinde Sublacus, a Paulo diacono comprehensi videantur. Deinde, fac Valentii monasterium unum fuisse ex illis, quæ in Valeria condiderat Equitius, cujus viva vox pro regula erat. quid prohibet, mortuo Equitio, ejus monasteria in Benedictinas leges concessisse? curante nimirum Simplicio Casinensi abbate tertio, qui parentis sui regulam in alia Italiæ monasteria, ut superius [b] vidimus, propagavit.

a *ibid. lib.* 1. *c.* 4.

b *Supra n.* 1.

LXIII. Sed sancti Benedicti.

Neque vero dubitari potest, quin hanc regulam nosset Gregorius ante conditum sancti Andreæ monasterium, ut pote commemorante Benedicti facta in primis Constantino ejus discipulo ac successore, quem sub annum sexagesimum e vivis abiisse superius diximus. Hanc autem regulam Gregorius tanti fecit, ut eam prædicaverit *discretione præcipuam, sermone luculentam.* Quis credat, regulam, sic ei notam & approbatam, eum ceteris non prætulisse ad monachos suos instituendos? Ad hæc Gregorius eam sine dubio regulam monachis imposuit suis, quam prætulit ceteris, & cujus auctorem præ aliis, quos laudavit, patribus commendavit. Nullam vero aliam quam Benedicti regulam prædicavit sanctus Doctor, qui in libris Dialogorum virtutes & miracula sanctorum Italiæ scribere aggressus, nullius tamen vitam integram accurate & ex integro refert, nisi solius Benedicti, cujus gesta toto libro secundo comprehendit, eumque iterum data occasione laudat duobus [c] locis in libro quarto. Non sic in Equitium affectus fuit, quem uno libri primi capitulo [d] præstringit, Petrum interlocutorem, plura de Equitio scire cupientem, remittens ad Albinum episcopum. Poteratne luculentius pontifex summus suum adversus beatum Benedictum, præ sancto Equitio & aliis, declarare studium & amorem vere filialem? Quin etiam non raro in epistolis suis [e] ipsius regulæ verba in medium adducit, uti & in concilio Lateranensi, ubi hæc regulæ verba laudat, ad reprimendas monachorum evagationes: *quia omnino non expedit animabus eorum.* quæ totidem verba exstant in regulæ nostræ capite sexagesimo-sexto. Verum hæc fortasse fusius pro historiæ instituto: tametsi argumenti dignitas id postulare videbatur. Aliud validissimum hanc in rem argumentum inferius adducemus ex propagatione Benedictinæ in Angliam regulæ per Augustinum illius gentis apostolum, quem Andreani monasterii sui regulis institutum dicit Gregorius in responsione ad ipsum Augustinum.

c *ibid. l.* 4. *c.* 6. & 7.

d *lib.* 1. *c.* 4.

e *Greg. l.* 8. *epist.* 4. & 39. & *lib.* 9. *ep.* 8.

LXIV. Leander Gregorii amicus.

Non divellendus a Gregorio Leander, domo Hispanus, professione monachus; & ex monacho Hispalensis * episcopus, quicum Gregorius, apud regiam urbem legatum agens, magnam necessitudinem iniit. Is patre Severiano in Carthaginensi provincia genitus, germanos habuit Fulgentium Astigitanum episcopum, & Isidorum, suum postea in sede Hispalensi successorem; ac Florentinam sororem sanctimonialem. Hujus gratia regulam pro sanctimonialibus scripsit, in cujus fine prædictorum fratrum meminit his verbis. » Postremo carissimam te germanam quæso, ut » mei orando memineris, nec junioris fratris Isidori obliviscaris: quem quia sub Dei » tuitione & tribus germanis superstitibus, ipsomet nimirum Leandro, Fulgentio & » Florentina, parentes reliquerunt communes; læti, & de ejus nihil formidantes in-

* *de Seville.*

AN. CHR. 575.

fantia ad Dominum commearunt. Matrem extra patrium solum in monasterio vitam absolvisse intelligimus ex eodem ipsius regulæ capitulo. Denique errorem meum, inquit, ipse fateor, me communem matrem sæpe allocutum, nosse cupiens, si vellet reverti ad patriam. Illa autem, quæ se noverat Dei voluntate causa inde salutis exiisse, sub divina obtestatione dicebat, nec velle se videre, nec umquam visuram illam patriam esse. & cum magnis dicebat fletibus: Peregrinatio me Deum fecit agnoscere: peregrina moriar, ut ibi sepulcrum habeam, ubi Dei cognitionem accepi. Teste Jesu, hoc in ejus expertum me fuisse desideriis memor sum, ut, etiam si diu viveret, patriam illam non reviseret. Ex quibus colligas, eam extra patriam in monasterio vixisse, forte Hispalensi, quo cum Leandro & Florentina commigraverit. Ejus nomen tam varie efferunt, ut ipsum ignorare fateamur. Leander *professione monachus* ab Isidoro fratre dicitur: at cujus monasterii, nobis latet. tametsi recentioribus placet, eum in Hispalensi primum cœnobio sancti Benedicti instituto nomen dedisse; deinde in Legionensi sancti Claudii aliquamdiu commoratum, ad proprium postea monasterium rediisse: unde mortuo Stephano, aliis Davide, Hispalensi * episcopo, in illius ecclesiæ regimen sit cooptatus. Id factum eo tempore, quo Hermenegildus, regni consors a patre denuntiatus, Hispali sedem fixit, certe ante annum octogesimum-tertium. quo anno Leander, ait Mariana [a], Constantinopolim ad Tiberium augustum navigavit, ex monacho Benedictino Hispalensis episcopus, singulari eruditione, morum probitate eximia, neque minori orationis suavitate & elegantia; res eo tempore comparanda miraculo.

* Sevilie.

a Mariana lib. 5. c. 12.

LXV. Florentinæ sorori inscribit regulam, cujus compendium refertur.

Quam pia & salutaria Florentinæ sorori monita dederit, ex ejus regula manifestum est, quæ *pergratæ* sibi *in Christo filiæ & sorori* inscribitur. Principio eam ad contemtum terrenorum omnium hortatur. Aurum quippe & argentum de terra esse, & in terram reverti; fundos, & patrimoniorum reditus vilia & transitoria esse. porro nihil ea dignum, quidquid sub sole conspicitur: supra cælos quærendum esse, ubi præmium virginitatis inveniat. Deinde studiose [b] monet, vitandas esse laïcas mulieres, uti organum satanæ. quippe quod amant, hoc suggerunt; & eas res aliorum insinuant auribus, quæ in suis desideriis versantur. Vitandos [c] perinde viros, quantumvis sanctos, ne videndi jugitate aut infametur utriusque sanctitas, aut pereat. Lectionem [d] ejus assiduam esse debere, dividendo tempora & officia, ut, postquam legerit, oret; postquam oraverit, legat. Si quid vero manibus operandum, aut corpus reficiendum, lectio etiam ne desit. at vetus testamentum non carnaliter legendum, sed spiritali modo interpretandum. Carnium [e] usum iis competere, qui metalla effodiunt, qui in agone terreno certant, qui construunt celsorum culmina ædificiorum, vel in diversis opificiis labore corporis desudant. at virgini tantum *medicinaliter* sumendas carnes, si cogat infirmitas. qui usus alias ad id unum valet, ut miserum corpus fæce vitiorum inundet. Ne [f] velit imitari eas virgines, quæ in urbibus per cellulas demorantur: quas multimoda cura constringit prius placendi sæculo, ne fœdo prodeant amictu; & domestica oppressæ sollicitudine, dum pro vitæ subsidio satagunt, minus quæ ad Deum pertinent quærunt. [g] Perseverandum itaque in monasterio, ubi ex multarum societate proficiat, & Apostolorum teneat vitam; nec dubitet eorum assequi merita, quorum imitetur exempla. Denique si pactum, quod cum Christo pepigit, servaverit, bene agenti coronam esse repositam; &, si perseveraverit, eam salvam fore. In eodem indubie parthenone versata est Florentina, in quo ejus mater vitæ supremos exegit dies; & quidem extra patrium solum. unde eam in fine monet, ne eam umquam ad genitale solum reverti sollicitet cogitatio: ubi eam, si Deus habitare voluisset, non inde ejiceret. tum, proposito matris exemplo, quæ in patriam reverti noluit; hortatur sororem cavere, quod mater timuit; & malum illud prudenter evitare, quod illa experta fugit. Florentinam quippe ea ætate inde abstractam fuisse, ut, vel si ibidem nata fuerit, non meminerit. Dolet vero quod illuc communem fratrem transmiserit Fulgentium, cujus pericula jugi formidine pertimescit. Postremo expertus asserit, sic perdidisse statum & speciem illam patriam, ut nec liber quisquam in ea supersit, nec terra ipsa solita sit ubertate fecunda, nec sine Dei judicio. Terra enim, cui cives erepti sunt, & concessi extraneo, mox ut dignitatem perdidit, caruit & fecunditate. quod intelligendum de Carthaginensi provincia, ex qua forte in Bæticam * Florentina cum matre translata fuerat.

b cap. 1.

c cap. 2.

d cap. 6.

e cap. 15.

f cap. 17.

g cap. 21.

* l'Andalousie.

ANN. CHR. 575.
LXVI. Sigiberti regis mors, & sepultura ad S. Medardum.

Hoc eodem anno septuagesimo-quinto, cum Chilpericus, bello in Sigibertum fratrem redintegrato, Remorum civitatem, regni ejus caput, cepisset, ocius Sigibertus cum magno exercitu advolat, &, Guntchramno a Chilperici societate revocato, opidis ac locis, quæ circa urbem Parisiorum & Rotomagum sita erant, vastatis & occupatis, Tornacum, quo Chilpericus cum uxore ac liberis confugerat, oppugnare aggreditur, fratrisque regnum in se transferre. Germanus Parisiorum antistes, mala prospiciens, quæ ex hoc bello incumberent agro Parisiensi, iis occurrere statuit, scripta ad Brunichildem epistola, ut Sigibertum conjugem a proposito revocaret, » vulgi exponens rumorem, quasi ejus consilio & instigatione Sigibertus hanc vellet » perdere regionem. Inhonestam esse victoriam fratrem vincere, domesticas domos « humiliare, & possessionem a parentibus constructam evertere. Id vero nihil aliud » esse, quam contra semetipsos pugnare, suamque felicitatem exterminare. Verum ubi » nihil monita precesve obtinuere, Germanus Sigiberto [a] prædixit fore, ut, si fratrem » ad necem quæreret, in foveam, quam ei parasset, secundum Salomonis sententiam » ipse corrueret. quod ita contigit apud Victoriacum * duabus a Duaco leucis: ubi, cum Sigibertus, clypeo de more impositus, loco fratris rex acclamatus fuisset; a duobus sicariis, a Fredegunde Chilperici conjuge immissis, percussus interiit anno regni sui quarto-decimo, ætatis quadragesimo. Ejus corpus primum jussu fratris apud Lambros * vicum prope Duacum versus Atrebates sepultum, postea in Suessionensem sancti Medardi basilicam translatum fuit, atque humatum prope Chlotharium parentem. Sigibertum viventem ob perfectam basilicam laudat Fortunatus, his versibus sanctum Medardum compellans.

a Greg Tur. lib. 4. c 46.
* Vitry.
* Lambres.

En tua templa colit nimio Sigibertus amore,
Insistens operi promtus amore tui.
Culmina custodi, qui templum in culmine duxit.
Protege pro meritis qui tibi tecta dedit.

ANN. CHR. 576.
LXVII. S. Germani episcopi Parisiensis obitus.

NOn diu superstes fuit Germanus, cui non ignotus fuit supremus ipsius finis. nam ante aliquot dies vocato ad se notario præcepit hæc scribere supra lectum suum: *Quinto kalendas Junias.* quod cum qua de causa factum esset, omnes ignorarent, mors ejus, quæ ipsomet die accidit, aperte declaravit. Sic mortis diem ob oculos positum habens vir sanctus, obiit fere octogenarius anno Childeberti junioris primo, Christi supra quingentesimum septuagesimo-sexto, ad extremum usque spiritum piis operibus occupatus. Corpus ejus in oratorio sancti Symphoriani ab se ad basilicam sanctæ Crucis ac sancti Vincentii constructo, sepulturæ mandatum est. quo cum deferretur, ad portam carceris, in quo rei tenebantur [b] inclusi, ita immotum perstitit, ut nulla vi amoveri inde potuerit, nisi solutis reis, qui ejus exsequias festivo comitatu honorarunt. Multa dehinc miracula, teste [c] Gregorio, ad ejus tumulum patrata: in his paralyticus, *qui in porticu basilicæ sancti Vincentii, in qua beatus Germanus requiescebat in corpore*, ingrediente urbem Chilperico rege, pristinum membrorum usum recepit. Ita loquitur Gregorius, propterea quod sancti Symphoriani sacellum in porticu sancti Vincentii basilicæ situm est, ubi etiam nunc visitur beati Germani cenotaphium: quo ex loco amotus est nostris diebus lapis ejus sepulcralis, & sub majori altari collocatus. Scriptor libelli de translatione sancti Germani ait, eum *in porticu ecclesiæ* sancti Vincentii sepultum fuisse. *Cryptam sancti Symphoriani* vocat Aimoinus sub finem libri secundi de ejus miraculis; *oratorium* denique *sancti Symphoriani* Gislemarus in actis sancti Droctovei abbatis.

b Greg. Tur. lib. 5. c. 8.
c Id. de gl. conf. c. 90

LXVIII. Donationes ab eo factæ.

In libro censuali Irminonis abbatis secunda manu adscriptum legitur, sanctum Germanum alodum suum in villa Vitriaco, cum vicina silva Puciolo & vinea a se plantata, huic monasterio contulisse [d] *ad luminaria ecclesiæ sanctæ Crucis, sanctique Stephani protomartyris, seu sancti Vincentii levitæ & martyris*, ea conditione, ut quolibet anno inde persolvantur ad ipsam ecclesiam octo sextarii olei, aut viginti duæ ceræ libræ. Ejusdem loci colonos vir sanctus ingenuos esse jussit, nihilque cuiquam pendere servitii absque mandato aut consensu abbatis, aut monasterii. Exstat *ibidem inconfinio* quædam alia possessio, Valliacus nomine; aliaque procul, dicta Galliacus, quas pater ipsius beati Germani ab Ermenfrido comite comparaverat. Hæc autem

d V. lib. 5. n. 44. & append.

autem sanctus antistes eidem ecclesiæ ad anniversarium parentum suorum concessit: *quatenus annis singulis in commemoratione natalitii patris, seu genitricis suæ* solvant *ad sepulcra eorum* cereos duos, unumquemque librarum octo; & ad refectionem fratrum viginti solidos, addita interminatione excommunicationis, coram novemdecim episcopis latæ in quoslibet invasores, sive esset episcopus Autisiodorensis, *in cujus exsistunt diœcesi*; *seu* princeps Nivernensis, sub cujus ditione posita erant. Dies vero depositionis patris ejus, nomine Eleutherii, ibidem notatur kalendis Novembris; matris vero Eusebiæ quinto kalendas Januarii. Librum de ejus vita scripsit Fortunatus presbyter, teste Gregorio Turonensi episcopo, quo in libro, ait idem auctor, strenuas illius virtutes legere licet. Chilpericus rex ejusdem sancti præsulis epitaphium composuisse fertur, ab Aimoino forsan expolitum. Laudatur a Fortunato *venerabilis Flameris abba de Canone* * *Turonico*, qui cum manu beati Germani subscriptam accepisset epistolam, monacho suo, per duos annos decubanti eam porrexit: ea vero accepta, monachus subscriptionis ejus litteras lingua detersit; moxque sanatus est: sicque atramenti pictura cuncta vicit unguenta, inquit Fortunatus. Maximus abbas, laudatus a Gregorio [a] Turonensi, construxerat sub initia sæculi quinti monasterium Cainonense, in collegiatam postea ecclesiam conversum. De translatione corporis sancti Germani interiorem in basilicam sanctæ Crucis agendum sæculo Christi octavo.

ANN. CHR. 576.

Cainonense monasterium.

* *Chinon.*

a *Greg. Tur. de gl. Conf. c.* 22.

NON multo post ejus obitum Bertichramnus Cenomannorum episcopus, qui ab eo in ecclesiasticis ritibus institutus, atque ad sacros ordines provectus fuerat, cellulam seu monasterium apud Cenomannos ultra fluvium Sartæ in honorem magistri sui domni Germani, Parisiacæ civitatis insignis præsulis, condidit, dotavitque: ubi *monachos sub regula degentes constituit*, hospitali pauperum atque nobilium ibidem instituto, ut in actis [b] episcoporum Cenomannensium legitur. Præclara est ejusdem beati Germani commemoratio in testamento ipsius Bertichramni, cujus verba [c] huc referre juvat. Basilicæ domni & peculiaris patrini mei Germani episcopi, qui me dulcissime enutrivit, & sua sancta oratione, ac si indignum, ad sacerdotii honorem perduxit, si superstitit in basilica domni Vincentii, ubi sanctum ejus corpusculum requiescit, dono inibi in honore sepulturæ suæ villam Bobanæ, quæ est in terraturio Stampense super fluvio Colla *, quam mihi gloriosus domnus Chlotharius rex suo munere contulit: ut si semper corpus ejus in basilica nova, quam inclitus Chilpericus quondam rex construxit, si convenerit ut inibi transferatur, villa ipsa, ubi semper ejus corpus fuerit, semper ibi deserviat, & ipse sanctus pontifex pro meis facinoribus deprecari dignetur. Rogo abbatem loci illius, ut nomen meum in libro vitæ recitetur, id est in necrologio monasterii. In consequentibus [d] Bertichramnus basilicæ sancti Germani, quam apud Cenomannos ædificaverat, ubi & monachos instituerat, quasdam villas attribuit. Nunc locus redactus est in parœcialem ecclesiam suburbanam. Ex superioribus patet, sancti Vincentii basilicam a Chilperico rege innovatam fuisse, in qua is cum Fredegunde regina humatus est; ibique visuntur hactenus eorum tumuli; Chilperici quidem cum ejus effigie ab annis fere sexcentis sculpta; Fredegundis vero primarius, cum ejus itidem effigie, ex tessellis lapidum & aurichalci segminibus adumbrata, coronam in capite gestantis cum liliis, & sceptrum in manu, desinens in florem lilii agrestis. Ex antiqua illa Chilperici basilica supersunt forte statuæ illæ bis quaternæ, quæ ad majorem basilicæ portam hodie quoque cernuntur: quarum quatuor priores, ingredientibus ad lævam, sanctum Germanum in habitu pontificali, duosque reges cum regina intermedia repræsentant, omnes cum regia corona: quatuor vero aliæ exhibent tres itidem reges, cum una regina, quæ pænultimo loco est. Omnes uno excepto dextræ partis reges, circulares habent cælitum coronas, uti & beatus Germanus, præter regiam. Proximus a sancto Germano rex in manu tenet sceptrum cum aquila expansis alis in fastigio sceptri: secundus vero ex altera parte gerit librum ad pectus. Ille mihi videtur non alius esse quam Chlodoveus Magnus: hic Childebertus, primus basilicæ & monasterii auctor: cui Ultrogottha ejus uxor adhæret, Chlodoveo autem Chrothildis; utraque cum longis capillorum cirris. Primus e parte dextra, qui sine circulari corona, forte ipse est Chilpericus basilicæ instaurator, qui, quod adhuc viveret, solam habet in fronte coronam regiam, ut ceteri, non cælicam. Denique duo postremi ex utraque parte

ANN. CHR. LXIX. 577.

Bertichramnus episcopus quid pro S. Germano egerit.

b *Analect. to.* 3. *p.* 109.

c *ibid. p.* 121.

* *Colle.*

d *ib. p.* 133.

ANN. CHR. 577.

LXX.

Eleutherii abbatis gesta.

a Greg M. lib. 3. dial. c. 33.

b Id. lib. 4. c. 35.

c. Id. lib. 3. c. 33.

d Id. lib. 7. ind. 2. ep. 29.

reges forsan fuerint Chlodomirus & Chlotharius, Childeberti fratres. Totum id melius sequens figura explicabit, quam Ruinartus noster in appendice ad Gregorii Turonensis episcopi opera jam exhibuit.

Redeo ad sancti Andreæ monasterium Romanum, in quo Eleutherius, vir sanctus, diu [a] cum Gregorio conversatus est, ibique defunctus. Is pater monasterii beati Marci evangelistæ, quod juxta muros Spoletanæ urbis situm erat, vir tantæ pietatis & compunctionis fuit, ut fletuum suorum merito mortuum suscitasse referatur; Gregorio jejunandi in sabbato sancto gratiam cælitus impetrasse, aliaque multa miracula patrasse. Cum aliquando iter agendo in quoddam virginum monasterium pervenisset, ibique alterius diversorii defectu fuisset hospitatus; puer quidam a dæmonio vexatus in ejus lecto, ipso inscio, positus est, atque hoc pacto a dæmonis infestatione liberatus. Eo in monasterium secum adducto, Eleutherius, quod de ejus salute immodice coram fratribus lætando, tantisper se extulisset, dæmonis in puerum infestationem denuo accersivit; ob idque summopere dolens, fratres quidquam cibi sumere non ante permisit, quam precibus suis denuo infestum hostem effugassent. Sic quia pondus miraculi solus portare non potuit, divisum cum fratribus melius portavit. Eidem germanus erat sanguine ac religione frater, Johannes [b] nomine, qui suum fratribus obitum ante dies quatuordecim prænuntiavit. quod quidem ita contigit psallenti cum fratribus, postquam *dominici corporis & sanguinis mysterium* percepisset, vocato secum Urso alterius cœnobii monacho. Sævientibus in Spoletanas partes Langobardis, Eleutherius Romam accessit, admissusque est in sancti Andreæ monasterium a Gregorio: qui, cum ex frequenti [c] virium lapsu animam singulis pæne momentis agere videretur, ciboque sæpius refici indigeret; magnopere dolens, quod in ipso paschalis sollemnitatis pervigilio, id est sacratissimo sabbato, quo omnes, etiam *parvuli* jejunium servare solent, ipse jejunare non posset, Eleutherium interpellavit, ut hanc ei gratiam a Deo impetraret. Nec mora, in oratorium una cum Gregorio ingressus, cum lacrymis preces fudit, & jejunandi tantam Gregorio facultatem obtinuit, ut facile in crastinum protrahere jejunium valuisset. Ejusdem Spoletani sancti Marci monasterii abbas erat Stephanus, de quo Gregorius Anthemio [d] Neapolitano subdiacono scribit, ut eidem monasterio massam Veneris, in Campaniæ territorio Minturnensi sitam, quam ei Benedictus papa jam reddi præceperat, restitui curet. Eidem loco præfuit sæculo decimo labente sanctus Maiolus abbas Cluniacensis: sed tandem, quæ rerum vicissitudo est, sub medium sæculum tertium-decimum abbas & monachi ibidem defecerunt.

LXXI.

Anastasius abbas, & Nonnosus præpositus.

e Id. lib. 1. dial. c. 8.

f Ib. c. 7.

g Id. lib. 2. ind. 11. ep. 50.

Eodem tempore prope Soractem montem Anastasius [e] abbas monasterii Suppentoniensis florebat. qui cum Romanæ ecclesiæ notarius esset, soli Deo vacare cupiens, scrinio suo monasticam vitam prætulit. Paullo ante obitum ex nomine cælitus vocatus, septem alios fratres itidem post se brevi morituros intellexit. Porro Anastasio animam agenti quidam ejusdem monasterii frater cum lacrymis supplicavit, ut ne se ultra dies septem in mundo superstitem relinqueret: obtinuitque quod flagitaverat. Anastasii discipulus erat Laurio monachus, cujus relatione Gregorius [f] acceperat, quod de Nonnoso Soractensis monasterii præposito narrat. Nonnosus Anastasio, non magis propinquitate loci, quam morum ac virtutis studiis conjunctus, sub asperrimo sui monasterii vivens patre, ejus duritiem mira semper æquanimitate tolerabat. Is saxum ingens, quod horto amplificando impedimentum erat, precibus loco movit, & vitream lampadem in frusta sectam refecit, sancti Gregorii Thaumaturgi factum in uno imitatus, in altero virtutem sancti Donati episcopi Aretiensis, qui fractum calicem pristinæ integritati restituit. Forte deficiente oleo, olivarumque in monasterio messe, abbati ejus visum fuerat, ut fratres ad colligendas extraneorum olivas conducti mitterentur, ut ex labore suo aliquid olei ad usum monasterii reportarent. Id vero ne fieret Nonnosus cum magna apud abbatem modestia intercessit: ne egressi e monasterio fratres, dum lucra olei quærerent, „ animarum suarum damna paterentur. Paucis vero monasterii olivis sub prelum missis, „ parvum inde vasculum impletum ad altare afferri jussit; factaque oratione tantum olei accepit, quantum replendis vacuis vasis satis esset. Gregorius in epistola [g] ad Maximianum Syracusanum episcopum ait, se oblitum esse eorum, quæ is *de domno Nonnoso abbate, qui juxta domnum Anastasium de Pentumis fuit*, sibi retulerat; eaque rursus ex eo rescire cupit. Hic duplex error, & quod Nonnosum abbatem vo-

To. I. Annal Bened inter. pag. 170. & 171 ad num LXIX.

Conspectus majoris Portæ Basilicæ S.ti Germani à Pratis.

ANN. CH

577.

LXX.
Eleutherii a
batis gesta.

a *Greg* M
lib. 3. *dial.*
c. 33.

b *Id. lib.* 4
c. 35.

c. *Id. lib.*
c. 33.

d *Id. lib.* 7
ind. 2. *ep.* 29.

LXXI.
Anastasius ab
bas, & Nonnc
sus præpositus

e *Id. lib.* 1
dial. c. 8.

f *Ib. c.* 7.

"
"

g *Id. lib.* 2.
ind. 11. *ep.* 50.

Germani à Pratis.

cet, qui tantum præpositus fuit; & quod *Pentumis* pro Suppentonia scribat. quod utrumque erratum in libro primo dialogorum Gregorius emendavit. Suppentonia nunc Castellum-sancti-Eliæ vocatur, ibique exstat nobilis & vetus ecclesia, sub titulo sancti Eliæ atque sancti Anastasii abbatis Deo dicata. Soractense monasterium Carolomanni principis secessu postea nobilitatum est. ANN. CHR. 577.

Hoc ipso anno quem præ manibus habemus, Meroveus Chilperici filius, Brunichildem amitam post Sigiberti patrui sui mortem, in matrimonium duxit citra consensum patris, qui, stimulante Fredegunde, ob id vehementer in eum excandescens eum tonderi jussit, mutataque [a] veste, qua clericis uti mos est, presbyterum ordinari, atque in Aninsulense sancti Carilefi apud Cenomannos cœnobium recludi, *ut ibi sacerdotali erudiretur regula*. quod indicio est, monachos tum clericalibus muniis assuetos, eorumque monasteria, veluti totidem clericorum seminaria fuisse. unde Gregorius Turonum antistes monachos non raro simpliciter clericos vocat; idemque est apud ipsum clericum fieri, ac monastica donari tonsura. Gallus videtur fuisse ad hoc usque tempus ejus loci abbas: sed quis ei successerit ante Sigrannum, sancti Siviardi patrem ac decessorem, ignoramus. Meroveus, Aninsula fuga [b] elapsus, Turonos ad tumulum sancti Martini se recipere statuit: sed Chilperici jussu obseratis foribus, uno relicto ostio, per quod clerici, id est monachi, ad celebrandum officium ingrederentur; in Campaniam Remensem se subduxit, tum a Tarabannensibus * dolose de sua salute sollicitatus ad eos confugit: verum ab eis circumventus, demum necatus est, sive id factum dolo Fredegundis, sive, quod hæc in vulgus spargebat, sibi necem Meroveus ipse consciverit per Gailenum familiarem suum, ne in manus adversariorum incideret. Verum hæ forte trucis ac subdolæ reginæ artes erant, quæ pari modo [c] Chlodoveum, Chilperici alterum filium, quem ipsa in carcere cædi præceperat, sibi manus intulisse jactavit in vulgus. Prætextatus episcopus Rotomagensis, cujus ex sacro fonte spiritualis filius erat Meroveus, in judicium coram episcopis, quod Meroveum cum Brunichilde copulasset, vocatus, synodo apud Parisios in basilica sancti Petri, jubente rege, coacta, cum nullum episcoporum, præter Gregorium episcopum Turonensem, defensorem haberet, excogitati in Chilpericum homicidii reum se mentitus, id agentibus ejus adversariis, quasi sub humilitatis specie, criminis sibi falso imputati pœna hoc pacto ab ipso esset amolienda, custodiæ traditur: ex qua cum se proripuisset, in insulam prope Constantiam * est relegatus, subrogato in ejus locum Melanio.

LXXII. Meroveus Aninsulæ tonsus.

a Greg. Tur. lib. 5. c. 14.

b. ibid. c. 19.

* de Terouane.

c Greg Tur. lib. 5. c. 40.

* Contance.

Sequenti anno synodus Autissiodori ab Aunachario seu Aunario ejus urbis episcopo celebrata fuit, cui abbates septem absque monasteriorum suorum designatione subscripserunt, Winebaudus, Baudovius, Francolus, Cæsarius, Desideratus, Amandus, & Tegridus. In actis episcoporum Autissiodorensium, [d] octo recensentur abbates: nempe Winebaudus, Cæsarius, Desideratus, Baudoveus, Frannulfus, Tegridius, Gregorius, & Amandus: ut in codicibus emendatioribus legitur. Ibidem etiam recensentur monasteria, basilicæ, & ecclesiæ parœciales, quæ certis diebus ad majorem sancti Stephani ecclesiam, divini officii celebrandi causa, convenire debebant, ex ipsius Aunarii præscripto: in quibus memorantur monasteria octo, scilicet monasterium domni Mariani, quod sanctus Germanus in honorem sanctorum [e] martyrum Cosmæ & Damiani construxerat, a corpore & tumulo sancti Mariani, qui ibidem monachus postea fuit, nuncupatum: secundum monasterium Wlfini; tertium Decimiacense ad sanctum Cyricum, qui locus est in pago Avalonensi: quartum Fontanetense, situm ad vicum Fontanetum *, ubi Ludovici augusti filii de summa rerum dimicarunt: quintum Cotiacense Ad-sanctos, mendose in editis *Coacense*, quod sanctus Germanus, ejusdem urbis pontifex sanctissimus, apud locum Cotiacum in honorem sanctorum Prisci, aliorumque martyrum condidisse [f] memoratur, ab Hunnis, id est Sarracenis, postea destructum, & in solitudinem redactum: sextum monasterium Sessiacense *, duodecim ab urbe leucis, nunc prioratus abbatiæ sancti Germani subjectus: septimum Manuacense; octavum monasterium, quod vocabant Varennas. Ad hæc multæ aliæ ibidem memorantur basilicæ, quarum nonnullæ monachorum erant, sic dictæ, quod ceteris nobiliores essent. qualis erat basilica domni Germani, sic etiam sanctos tunc appellabant; & basilica domni Juliani, quæ tunc virorum erat, sed postea conversa in usus sanctimonialium a Palladio episcopo,

ANN. CHR. 578. LXXIII. Abbates octo in synodo Autissiodorensi.

d Bibl. nova Labbe to. 1. p. 421.

Monasteria illius diœcesis.

e ibid. p. 415.

* Fontenay.

f ibid. p. 416.

* Saissy les bois.

ANN. CHR. 578. ut suo loco dicturi sumus. In hoc numero etiam erant, ut quidem puto, basilica domni Amatoris, nunc ecclesia parœcialis in urbe; & basilica sancti Petri apostoli, quæ modo canonicorum regularium. Quibus ex his monasteriis præfecti fuerint octo illi, qui hoc anno subscripsere synodo Autisiodorensi, abbates, divinare non licet, præter Winebaudum basilicæ sancti Germani abbatem: cui videtur successisse Palladius, postmodum factus episcopus Autisiodorensis. Niginaldus abbas præerat basilicæ domni Juliani martyris tempore Desiderii episcopi, qui medius sedit inter Aunacharium & Palladium. His adde basilicam domni Martini, quod monasterium puellarum ultra fluvium Icaunæ constructum dicitur in actis ipsius Desiderii. Ad ejusdem fluminis ripam extra urbem situm erat sancti Mariani cœnobium, nunc solo penitus æquatum. Hujus loci cœnobita erat Robertus monachus, cujus chronologia sub titulo monachi Autisiodorensis jam dudum typis vulgata est. In his mentio fit de Drogia * vico pagi Autisiodorensis, in quo situm erat Fontis-rogi monasterium à sancto Romano constructum: quod tunc forte jam destructum erat, ac sancti Romani abbatis corpus Autisiodorum delatum: primo quidem in ecclesia [a] sancti Amatoris honorifice conditum; dein, Heribaldo episcopo Autisiodorensi ecclesiæ præsidente, in basilicam sancti Germani, rogatu monachorum translatum. His præmissis, ad majorem eorum illustrationem prædictum Aunacharii constitutum referre juvat, omissis ruralibus ecclesiis, quæ singulis diebus, post kalendas cujusque mensis, rogationes cum clero & populo suo facere debebant, prima die in civitate inchoandas cum clero item & populo: sed ita ut per duodecim mensium capita eædem litaniæ seorsim celebrarentur hoc ordine, quem nusquam alibi ante hoc tempus forte reperias, tametsi in antiquioribus martyrologiis ubique initio cujusque mensis præscribitur, *Litanias indicendas.* quod longo post tempore sancivit [b] concilium decimum-septimum Toletanum. Aunacharii constitutio sic habet.

* *Dreuë.*

a *Sæc.* I. *Bened. p.* 86. & 87.

b *V. infra lib.* 13. *n.* 41. & *lib.* 18. *n.* 28.

Kalendis Januarii basilica domni Germani.
Kalendis Februarii basilica domni Amatoris.
Kalendis Martii monasterium domni Mariani.
Kalendis Aprilis basilica sancti Petri apostoli.
Kalendis Maii basilica domni Valeriani & monasterium Vulfini.
Kalendis Junii basilica domni Martini.
Kalendis Julii basilica domni Juliani,
Kalendis Augusti monasterium Decimiacense ad sanctum Cyricum.
Kalendis Septembris monasterium Fontanetense,
Kalendis Octobris monasterinm Cotiacense Ad-sanctos.
Kalendis Novembris monasterium Sessiacense.
Kalendis Decembris monasterium Manuacense.

Pari vero conditione instituit Aunacharius, *ut omnibus dominicis diebus ab universis archipresbyteris & abbatibus vigiliæ in propriis locis fiant, hoc est a die sancto Paschæ usque ad kalendas Octobris, a primo sero usque ad illucescentem diem;* (vide majorum nostrorum religionem:) *a kalendis vero Octobris usque ad natalem Domini a gallorum cantu; & a natale Domini usque in pascha a media nocte.*

Item constituit, a quibus vigiliæ in ecclesia sancti Stephani in civitate cum abbatibus celebrentur.

Dominica nocte, basilica domni Germani, ac monasterium Decimiacense.
Secunda feria, basilica domni Amatoris, & monasterium Fontanetense.
Tertia feria, monasterium, quod domnus Germanus construxit, ubi sanctus Marianus requiescit; simulque Sessiacus.
Quarta feria, basilica sancti Petri, & monasterium Manuacense.
Quinta feria, basilica domni Martini, & monasterium Vulfini.
Sexta feria, basilica domni Valeriani, & monasterium quod dicitur Varennas.

Post hæc idem auctor anonymus agit de synodo ab Aunachario celebrata, cui post ipsum subscripti referuntur octo abbates, videlicet Winebaudus, Desideratus, Framnulfus, Gregorius, Amandus, Cæsarius, Baudoveus, & Tegridus: tametsi in vulgatis synodi actis, ut jam dixi, septem tantum memorantur, omisso Gregorio: & loco Framnulfi Francolus ponitur. In hac synodo editi sunt canones quadraginta-quinque,

in quibus multa sunt observatione digna. Canone XXVI. statuitur, ut si quis abbas mulierem in monasterium ingredi permiserit, aut festivitates aliquas ibi spectare; tribus mensibus in alio monasterio retrudatur, pane & aqua contentus. Canon XXXVI. vetat, ne mulier nuda manu eucharistiam accipiat, sed *dominicalem* suum habeat in manu, quando communicat; ut canone quadragesimo-secundo præcipitur. Morem hunc antiquiorem esse probat Cæsarius Arelatensis episcopus in quodam sermone, qui exstat in appendice sermonum sancti Augustini, [a] novæ editionis. *Omnes viri*, inquit, *quando ad altare accessuri sunt, lavant manus suas: & omnes mulieres nitida exhibent linteamina, ubi corpus Christi accipiant.*

AN. CHR. 578.

a *Appendice serm.* 229. *n.* 5.

LXXIV. Walaricus Autisiodori admissus.

Aunacharii pontificatu Walaricus Arvernus ex Autumensi monasterio Autisiodorum accessit, ibique admissus est *in monasterium beati quondam antistitis Unacharii*: ut in ipsius Walarici actis legitur, *quod in suburbano ipsius civitatis, in quodam est viridario constructum.* Id intelligendum de monasterio sancti Germani, cujus basilicam Aunacharius, teste Herrico [b] monacho, *magnificis prædiis locupletavit*, mortuus kalendis Octobris post regiminis annos fere quatuor & quadraginta; ibidemque sepultus ad pedes sancti Germani. Actum est superius * de Autumensi apud Arvernos monasterio, ubi Walaricus sub avunculi sui disciplina eductus, inde abduci nulla patris arte potuit. Victus demum abbas adolescentis constantia, censuit non abjiciendum esse, quod sibi a Deo datum fuerat; eumque unanimi fratrum consensu *intra monasterii septa, ad clericatus officium admisit.* Hic vero postea parentum consuetudinem fugere satius ducens, ad prædictum sancti Germani cœnobium se recepit, cui tunc Winebaudus abbas præerat. Istic cum in artissimis jejuniis, vigiliis & precibus cælestem ageret vitam, eum convenit vir quidam genere atque opibus præpotens, nomine Bobo, virtutum ejus fama adductus: quem adeo monitis ac colloquiis suis ad pietatem & ad sæculi contemtum animavit, ut illum in Luxoviense monasterium, quod tum celebrari cœperat, secum pertraxerit.

b *ibid. p.* 565.

* *lib.* 4. *c.* 37.

LXXV. Autisiodorensis synodi statuta.

Pæne omiseram observare hoc loco decreta, quæ ad rem monasticam sancita sunt in prædicta synodo Autisiodorensi: nempe [c] abbatem, qui monachi sui crimina non emendat aut non denuntiat, in aliud monasterium ad agendam pænitentiam retrudendum. Non licere [d] abbati aut monacho ad nuptias ire; neque [e] filios de baptismo habere. Abbatem [f] vero, qui mulierem in monasterium suum ingredi permiserit, etiam ad spectandas aliquas festivitates, tribus mensibus in aliud monasterium retrudendum, pane & aqua contentum. ubi monasterii nomine basilica, ut alibi diximus, comprehenditur; utpote cum mulieres ad spectandas sollemnitates, quæ nonnisi in ecclesia celebrantur, admitti prohibentur. Hinc Gregorius Magnus non uno in loco vetat episcopis cathedram seu stationem suam instituere in monasteriis, ne in servorum Dei recessibus quies ac solitudo interturbentur. Hæc tamen disciplina generalis non erat, ut inferius [g] videbimus. Observatione dignæ sunt Pelagii papæ epistolæ duæ ad Aunarium, qui ab ipso *sanctuaria*, id est brandea seu pannos ex tumulis [h] apostolorum petierat pro novis ecclesiis, quæ tum complures in his partibus construebantur. Petenti annuit pontifex: at queritur, quod Aunarius Italiæ calamitatibus non compatiatur, & quod Francorum reges ad opem ei ferendam non excitet.

c *Can.* 23.
d *Can.* 24.
e *Can.* 25.
f *Can.* 26.

g *infra lib.* 8. *n.* 49.

h *V. supra lib.* 6. *n.* 6.

ANN. CHR. 579.

LXXVI. S. Marcelli monasterii Cabilonensis origo per Guntchramnum.

POstero anno Salonius Ebredunensis, & Sagittarius Vapincensis episcopi, qui pridem in synodo Lugdunensi ob varia crimina damnati fuerant, sed Johannis papæ tertii interventu sedibus suis postmodum restituti; cum ad ingenium & pristina scelera rediissent, ac læsæ majestatis præterea insimularentur, in concilio [i] Cabilonensi, jussu Guntchramni regis convocato, episcopatu dejecti, atque in suburbanam sancti Marcelli basilicam sub custodia detrusi sunt, inde postea fuga elapsi. Hæc est insignis illa basilica trans Ararim * in vico Ubiliaco sita prope * Cabilonum civitatem, ubi Guntchramnus, posthabitis Aurelianis, regni sedem fixerat. quæ quidem basilica ab eodem Guntchramno condita est ante hunc annum, ut patet ex hoc loco: tametsi Fredegarius id factum memorat post annos sex, id est Guntchramni regis vicesimo-quarto. Verba ejus huc [k] adscribo. *Anno vicesimo-quarto regni, divino amore tactus, ecclesiam beati Marcelli, ubi ipse pretiosus requiescit in corpore, quæ in suburbano quidem Cabilonense, sed in Sequanorum est territorio, mirifice & sollerter ædificari jussit; ibique monachos congregans, monasterium condi-*

i *Greg. Tur. lib.* 5. *c.* 28.

* *la Saone.*
* *Chalon sur Saone.*

k *Fredeg. chron. c.* 1.

ANN. CHR. 579.

dit, ipsamque ecclesiam rebus plurimis ditavit. Addit idem auctor, Guntchramnum, quadraginta episcoporum coacto concilio, instituta monasterii sanctorum Agaunensium, quæ, jubente Sigismundo Burgundionum rege, Avitus Viennensis aliique episcopi comprobaverant, confirmanda, & monachis sancti Marcelli tradenda curavisse. quod forte referendum ad Matisconense concilium secundum ipso anno convocatum, in quo episcopi amplius quadraginta interfuerunt. Paulus Warnefridi auctor [a] est, eumdem regem ciborium solidum ex auro, id est umbellam, miræ magnitudinis & eximii ponderis fecisse, multisque illud pretiosissimis gemmis decorasse, atque Jerosolymam in sepulcrum Domini mittere voluisse: quod cum ob itineris pericula & difficultatem facere minime potuisset, Cabiloni super corpus beati Marcelli martyris id ponendum curavisse: ubi Pauli diaconi ætate adhuc visebatur, ætate vero Aimoini Floriacensis monachi non amplius exstabat. Quo pacto, a quibusve operis constructæ sint aliæ monasterii partes, legitur in veteri instrumento apud San-Julianum: ubi singulis vicis, qui monasterio a rege attributi fuerant,
» singulæ monasterii officinæ construendæ assignantur: nempe ut ibi manentes servi
» hospitale construant: solarium vero, id est superius conclave, cum caminata illi de
» Gergeiaco & de Alciaco faciant: illi autem de Mercureis & de Canopis lobiam
» ædificent, id est porticum seu deambulatorium. De Floriaco quoque introitus ec-
» clesiæ & secretarii atque thesauri, monachi ibidem demorantes operatores mittant.
» Illi de Vermiaco ad claustri introitum præparandum dirigantur. Porticum sancti
» Petri illi de Rosiaco dimidiam; illi de Berineis, & de Tapariaco, & de Blaïco di-
» midiam partem. Cellarium illi de Arco, & de Ogniaco, & de Liliaco construant.
» Qui vero Frenis & Lingis habitant, refectorium faciant: & de Scociolis, & de
» Oriengiis, & de Aquis cetera peragant necessaria. Hactenus vetus instrumentum Guntchramno ipsi adscriptum, idcirco a me relatum, quod ex eo & veteres monasteriorum officinæ, & ritus in earum constructione olim servatus intelligatur..

[a] Paul. diac. Langob. lib. 3. c. 35.

LXXVII. Idem in S. Benignum munificus.

Non solum in sancti Marcelli basilicam munificus fuit Guntchramnus, sed anno regni sui vicesimo-tertio, ut habetur in chronico sancti Benigni, cum videret nullos sibi liberos mares superesse, opes suas in egenos impendit, & in monasteria; atque in primis basilicæ [b] sancti Benigni martyris vicum Elariacum * ad Oscaram * fluvium cum agris & servis plurimis ad victum monachorum contulit, ut pro sua ac futurorum regum salute, totiusque regni statu Deum precarentur. Insuper decrevit, ut, quemadmodum in monasterio Agaunensi fieri solebat, die nocteque in hac basilica sine intermissione Deo psalleretur. quod institutum ne temporis diuturnitate solveretur, pio principi placuisse dicitur, ut abbates Agaunenses monasterii Benigniani rectores essent ac veluti procuratores; essetque e duabus una veluti congregatio; unusque utrobique ordo, id est una vivendi norma, servaretur. Idem etiam de cœnobio sancti Marcelli Guntchramnus statuisse fertur in eodem chronico. Apollinarem vero simul & monasterii Agaunensis, & sancti Benigni abbatem fuisse, immo etiam & sancti Apri apud Tullum-Leucorum. Denique Apollinaris successores utriusque loci diu curam habuisse. unde sancti Benigni monasterio multæ in illis partibus accreverint prædiorum possessiones, ut in eundo & redeundo abbates, eorumque domestici ea loca ad hospitandum obvia haberent. Et quidem donatio Elariaci per Guntchramnum constat tum ex perpetua loci possessione aliisque documentis, tum ex placito [c] Chlotharii tertii, Elariacum sancto Benigno confirmantis anno regni sui octavo, agente Wlfechramno abbate, cujus *antecessor* Richimarus ibidem appellatur, Bertoaldo episcopo Lingonensi. Ut vero constet quod ait chronographus, Agaunensis & sancti Benigni monasteriorum aliquanto tempore unos & eosdem fuisse abbates, non facile assenserim. Exstat apud Perardum [d] charta Godini cujusdam & Lantrudis uxoris suæ, quasdam possessiones suas in vico Albiniaco tradentium sancto Benigno anno septimo-decimo Chilperici regis, eodem utique Christi anno, quem modo præ manibus habemus: qua in charta Boloneus abbas huic monasterio tum præfuisse memoratur, Apollinaris forte successor, qui ambo in vulgato Agaunensium abbatum catalogo locum non habent. Immo neque Gudinus, qui anno quarto-decimo Theoderici regis, Mietio episcopo Lingonensi, hanc abbatiam regebat: neque denique Richimarus aut Wlfechramnus unus post alterum ejus successores. Falsus est itaque chronographus, Guntchramni diplomate forsan male intellecto, qui, ut inter Agaunenses & Benignianos mona-

[b] Chron. S. Benigni. to. 1. Spicil. p. 370.
* Lare.
* l'Ouche.

[c] Perard. monum. Burgund. pag. 6.

[d] ibid. pag. 5.

ANN. CHR. 579.

chos perpetuum fœdus stabiliret, id statuit, ut abbas utriusvis loci non aliter utrobique haberetur, quam si unus idemque esset utrobique rector. quod de unico utriusque loci abbate chronographus perperam interpretatus est. Prædictis Godini litteris subscripsit Agilbertus abbas: sed cujus loci, ignoramus.

Elariacensis cella.

Ad Elariacum quod attinet, qui locus est ad muros urbis Divionis, traditus fuit processu temporis virginibus Deo sacratis, quæ istic sub sancti Benigni abbatis jurisdictione degebant pontificatu Gregorii septimi: cujus loci abbatissa fuit sæculo sequenti uxor Guidonis, primogeniti fratris sancti Bernardi Abbatis Claræ-vallensis. Postea nescio quo casu, denuo rediit in usum monachorum, exstititque ad nostros usque dies prioratus conventualis.

LXXVIII. S. Apri monasteriū apud Tullum. * S. Evre.

De suburbano apud Tullum-Leucorum sancti Apri * monasterio antiquam habemus notitiam ex testimonio chronographi sancti Benigni anonymi, qui ait, Apollinarem Benignianum etiam sancti Apri apud Tullum fuisse abbatem, prout hujus loci monachi in antiquis se invenisse scriniis referebant. Certe hoc sancti Apri cœnobium longe ante sæculum nonum exstabat, quo tempore Frotharius episcopus pæne collapsum, & monachis rebusque omnibus destitutum, denuo erexit ac dotavit. In actis episcoporum Tullensium nondum editis, sanctus Aper septimus illius urbis episcopus fuisse dicitur, & septem annis hanc sedem tenuisse, ejusque depositionem XVII. kalendas Octobris celebrari in ejusdem civitatis suburbio, humatus in ecclesia, quam ipse a fundamentis construere cœpit. Hæc est ecclesia nunc ejus nomine insignita cum adjuncto monasterio, quod multorum Tullensium episcoporum conditorium fuit. Quod vero subdit auctor ille anonymus, qui librum de gestis episcoporum Tullensium scripsit, sanctum Aprum vixisse tempore Hadriani imperatoris; longe falsus est ex loco male intellecto vitæ ejusdem sancti pontificis, ubi legitur eum ad Cabilonensium urbem profectum reperisse in carcere tres reos catenis vinctos, & pro eis intercessisse apud *Hadrianum, qui per id temporis officium judicis* illic exercebat; sed repulsam passum a Deo impetrasse, ut claustra carceris dissilirent, & vincula, quibus rei constricti erant, rumperentur. ubi quod Hadriano judici tribuit antiquus ille vitæ scriptor, prædictus anonymus ad Hadrianum imperatorem perperam retulit. In libro de miraculis sancti Apri, ejusmodi catena in monasterio ejus asservari traditur, atque furiosis seu energumenis imposita dæmonem fugare. Sancti Apri successor Albaudus seu Alodius, subscriptus concilio quinto Aurelianensi, ecclesiam ab eo cœptam perfecisse dicitur, ibique fideles viros apostolorum exemplo victuros aggregasse, id est monachos, ac privilegium *de eodem cœnobio* a summis pontificibus obtinuisse, eamdemque ecclesiam nuncupasse sanctis martyribus Stephano & Fabiano. Idem monasterium magnopere auxit Autmundus, duodecimus illius sedis antistes, & in sancti Apri veneratione *nonnulla scripta ac responsoria ad posterorum recordationem* exarasse dicitur. quod de ejus vita interpretari licet. Vivebat Autmundus sub finem sæculi sexti. Hæc de origine cœnobii sancti Apri, quod a Frothario episcopo sæculo nono instauratum est, floretque hactenus sub congregatione sancti Vitoni, sed amplius religione, quam ædificiis.

ANN. CHR. 580.

ANNALES ORDINIS S. BENEDICTI.

LIBER SEPTIMUS.

Ab anno Christi 580. *ad annum* 589.

I. Casinensis monasterii destructio.

INSCRUTABILI divinæ providentiæ judicio factum est, ut sacra domus Casinensis, quæ acceptissimi Deo patris Benedicti, sanctorumque ejus discipulorum opere ac sudore ædificata fuerat, impiis Langobardorum manibus vastata sit, ac penitus eversa. Quippe in ulteriores Italiæ partes progressa Zotone, ut perhibent, duce truculenta cohors, humani sanguinis non minus avida quam prædæ, nocte intempesta in sacrum montem involat, universa contaminat, diripit, evertit; & quod auferre aut evertere non valet, igne flammisque corrumpit. Sic una dies, immo unius diei hora, quinquaginta annorum opus, quibus Casinas monasterium steterat, excidio ac ruinis dedit. Una funestæ illi calamitati superfuisse dicitur ea turris, quæ hactenus Casini visitur, Benedicti quondam habitatione ac miraculis nobilitata. Hanc cladem, quam vir sanctus divinitus paullo ante obitum præscierat, nec precibus, nec lacrymis suis avertere potuit, idque tantum apud Deum evicit, ut monachi omnes [a] inde salvi & incolumes evaderent. Hi in urbem Romam, quæ & ipsa novissime vix Langobardorum insultus vitare potuerat, cum sanctæ Regulæ autographo & quibusdam aliis [b] scriptis (hæc nimirum digna piorum monachorum cura erat) aliaque modica supellectile (libram panis & mensuram vini memorat Paulus Diaconus) perfugii causa se se retulerunt, Pelagio secundo pontifice, qui proximum Lateranensi patriarchio locum [c] eis ad construendum monasterium concessit. Casino tum præerat Bonitus abbas, successorem in regendo apud Lateranum grege Casinensi sortitus Valentinianum, *qui annis multis*, teste Gregorio [d], *Lateranensi monasterio præfuit.* Unus hic locus sufficit emendandæ communi nostrorum sententiæ, qui hanc eversionem anno supra quingentesimum octogesimo-nono ponunt. Gregorius quippe dialogos suos scribere aggressus est anno nonagesimo-tertio. Jam vivere tum desierat Valentinianus, qui *multis ante annis*, hoc est annis minimum decem, Lateranensi monasterio præfuerat. Ergo longe ante annos decem eversum fuerat Casinense monasterium, & monachi inde fugati, quibus Pelagius continentem Lateranensi basilicæ locum ad construendum monasterium concesserat, anno utique circiter octogesimo, qui quartus erat ejus pontificatus annus. Nec refert quod Gregorio ejus successori, dialogorum librum secundum scribenti, nupera dicatur hæc eversio. *Nuper* enim apud Gregorium non semel accipitur pro decem, immo & pro viginti annorum spatio, ut duo ejus loca manifeste

a *Gregor. M. lib* 2. *Dial. c.* 17.
b *Paul. diac. lib.* 4. *c.* 18.
c *Chron. Casin. lib.* 1. *c.* 2.
d *Greg. M. prol. lib.* 2.

manifeste probant, a me alias relata in notis ad hunc Gregorii [a] locum. ANN. CHR. 580

Unum ex his locis eo lubentius huc refero, quod in eo agatur de Mena solitario, qui eo tempore, quo contigit clades Casinensis, haud longe a Casino, nempe apud Samnites, quiddam ab ipsis Langobardis passus est, sed non impune. *Nuper*, ait [b] Gregorius, in Samnii provincia *quidam venerabilis vir, Menas nomine, solitariam vitam ducebat, qui nostrorum multis cognitus, ante hoc fere est decennium defunctus.* Nihil clarius: en vox *nuper* ultra decennium producta. Pergit Gregorius ex Samnitum omnium testimonio narrare, Menam hunc nihil ad usum suum aliud, quam pauca alvearia possedisse: quæ cum Langobardus quidam rapere voluisset, mox a maligno spiritu arreptum ad ejus vestigia procubuisse. unde magna apud barbaram gentem sancti viri existimatio, uti apud populares omnes, orta fuerit. Mos vero incolis, immo & longe positis accolis is erat, ut certis per hebdomadam diebus viro Dei, peculii omnis prorsus experti, oblationes quisque suas transmitteret, ut esset quod ipse ad se venientibus offerre posset. Hic vero salutaria singulis monita dabat, non parcens increpationibus, si cujus culpæ id exigebant. Forte Carterius quidam, cum sanctimoniali illicito conjunctus matrimonio, cum absentis reprehensionem incurrisset, præsentis correptionem timens, oblationes suas cum aliorum munusculis ei submisit. Tum vir Dei, omnibus singillatim consideratis, alias seorsim posuit, acceptasque habuit: at Carterii oblationes, quas divino instinctu agnovit, sprevit abjecitque, eique hæc dici jussit: « Ergone qui oblationem suam omnipotenti Deo abstulisti, mihi tuas oblationes transmittere ausus es? « Ego certe oblationem tuam non accipio, cum Deo suam ipse abstuleris. « Hinc factum est, ut præsentes quosque magnus invaderet timor, quod vir Dei absentium errata sic nosset, sicque dijudicaret.

II. Menas solitarius.

[a] ibid. c. 17.

[b] Id. lib. 3. c. 26.

III. Lateranense monasterium quo tempore conditum.

Itaque, ut ad intermissa me referam, Lateranense monasterium ab anno saltem octogesimo insederunt Casinates, eoque circiter anno accidit sacri eorum cœnobii eversio. nisi quis dixerit, jam ante illam eversionem stetisse ad Lateranum monasticas ædes, quas annis multis rexerit Valentinianus, sancti Benedicti discipulus, quem ejus facta referentem Gregorius consuluerat. Sane quod huic nodo opponam, non aliud habeo, quam testimonium Leonis Marsicani in chronico Casinensi, scribentis, Casinates, direpto, eversoque cœnobio suo, Romam confugisse, ubi *ex concessione Romani pontificis Pelagii, qui tunc sedi apostolicæ præerat, juxta Lateranense patriarchium monasterium construxerunt.* nam Paulus Warnefridi eos tantum dicit Romam petiisse: Gregorius neutrum dicit. Verum nec quidquam solidi Leonis Marsicani auctoritati opponi potest, ut proinde in ea consistere satius sit, quam meras admittere conjecturas. At corrigendus in eo prædictus auctor, quod subdit, Casinates apud Lateranum perseverasse per centum ac decem annos, *quod Casinense monasterium destructum permansit.* alius codex habet *centum ac triginta annos*: sed utrobique diminuto temporis intervallo: cum a Pelagio secundo, cujus pontificatu hæc eversio contigit, ad Gregorium tertium, quo pontifice sacri cœnobii a Petronace instauratio facta dicitur a Leone, anni fere centum ac quadraginta intercesserint. Verum Gregorii tertii loco substituendus est Gregorius secundus: qui, cum anno septingentesimo quinto-decimo pontificatum inierit, annis minimum centum ac triginta-quinque Casinensis monasterii ruinæ perseverarunt, sed hæc suo loco. Monasterium illud Lateranense sub titulo sanctorum Johannis Baptistæ, Johannis Evangelistæ & sancti Pancratii conditum tradunt, nimirum illud ipsum, quod postmodum Gregorius tertius instauravit.

IV. Martini Dumiensis obitus.

[c] Greg. Tur. lib. 5. c. 38.

Ad hunc annum, Childeberti regis quintum, Gregorius [c] Turonum antistes revocat Martini Galliciensis episcopi obitum, qui magnum illi populo planctum attulisse perhibetur. Versiculos, ait Gregorius, qui super ostium sunt a parte meridiana in basilica sancti Martini, ipse composuit. Hos versus cum aliis editos habes apud Sirmundum, & ex eo in bibliotheca patrum, ubi alia ejusdem Martini opuscula edita sunt. Isidorus, præter librum de differentiis quatuor virtutum, ei tribuit volumen epistolarum, quas nobis injuria temporum subtractas impense dolemus. *Testamentum gloriosæ memoriæ sancti Martini Bracarensis episcopi, qui & Dumiense monasterium visus est construxisse*, jussu Reccesuinthi regis sibi transmissum, retulerunt, legeruntque patres decimi concilii Toletani: quo testamento *idem gloriosæ memoriæ sanctissimus* vir decreverat, ut succedentibus per ordinem regibus, ad comple-

ANN. CHR. 580.

mentum ejus ipsius testamenti, constitutio commendata maneret. Lectum est deinde Recimiri ejusdem ecclesiæ Dumiensis episcopi testamentum, quo pretia frugum, absque ulla exceptione, immo etiam quidquid ex servorum ejusdem ecclesiæ labore & opificiis provenire poterat, quotannis pauperibus erogari præcipiebat, nihil relinquens ad usus prædictæ ecclesiæ. cui testamento modum & *temperamentum* imponunt patres ad preces ecclesiæ Dumiensis, statuuntque, ut sancti Martini episcopi testamentum deinceps inviolatum habeatur. Sepultus est vir sanctus in monasterio suo Dumiensi cum hoc epitaphio ab se composito.

Pannoniis genitus, transscendens æquora vasta,
Galliciæ in gremium divinis nutibus actus,
Confessor Martine, tua hac dicatur in aula.
Antistes cultum instituit, ritumque sacrorum,
Teque, patrone, sequens famulus Martinus eodem
Nomine, non merito, hic in Christi pace quiesco.

V. Leuvigildi persecutio in Hispania. a *ibid. c.* 39.

Relato Martini obitu Gregorius [a] agit de persecutione in Hispaniis per Leuvigildum regem Arianum in Catholicos excitata ob conversionem Hermenegildi ejus filii, quem Ingundis ejus uxor, Sigiberti Francorum regis filia, Childeberti minoris tunc regnantis soror, ad orthodoxam fidem pertraxerat. Hispani contra scriptores produnt, Hermenegildum eodem anno, quo Ingundem uxorem duxerat, causa Goisuinthæ novercæ suæ rebellasse, & a patre defecisse; Hispalimque, in qua sedem regni sibi a patre concessi fixerat, firmis muniisse præsidiis, & alia opida atque castella in societatem conjurationis adduxisse. Gregorius Magnus [b] alteri Gregorio fidem præstat, scribitque, Hermenegildum, a Leandro Hispalensi episcopo, quo Ingundis haud dubie prædicatore usa est, ad fidem catholicam fuisse conversum: *quem pater Arianus, ut ad eamdem hæresim rediret, & præmiis suadere, & minis terrere conatus est.* Hermenegildum vero constantissime in fide persistentem ab irato patre regno rebusque omnibus exspoliatum, deinde in custodiam conclusum, demum capite amputato martyrii gloriam obtinuisse. Hujus persecutionis causa missus est Constantinopolim Leander ad Mauricium imperatorem, ut his malis acerbissimis & domesticæ huic rixæ aliquod remedium afferret: eaque occasione factum est, ut Leander magnam necessitudinem contraxerit cum Gregorio, qui tum legati officio in eadem urbe pro Pelagio pontifice fungebatur, ut inferius dicturi sumus.

b *Greg. M. lib.*3 *dial. c.*31.

VI. Chlodoveus regius puer sepultus ad S. Vincentium Parisiis. c *Greg. Tur. lib.* 5. *c.* 40. * *Noisy le grand.* d *ibid. c.* 35.

Post hæc Gregorius [c] Francus necem describit Chlodovei, Chilperici regis ex Audovera conjuge filii, quem Fredegundis ejus noverca, propterea quod de futura in regnum successione, Dagoberto & Chlodoberto Fredegundis liberis ex dysenteria sublatis, sibi blandiretur, cultro percutiendum curavit. Ejus corpus in profluentem Matronam, quippe in villa Nuceto * agri Parisiensis necatus fuerat, ejusdem novercæ jussu dejectum, piscator repertum sub cæspite humavit, donec a Guntchramno Parisios translatum, in basilica sancti Vincentii regia sepultura honoratum est. Præcesserat, uti mox dicebam, mors [d] regiorum duorum liberorum Dagoberti & Chlodoberti, quos ex Fredegunde susceptos infesta dysenteriæ lues apud Brennacum, agri Suessionensis opidum, immaturos absumsit. Dagoberti corpus in basilica sancti Dionysii prope Parisios; Chlodoberti vero in basilica sanctorum martyrum Crispini & Crispiniani apud Suessionas sepultum est. Venantius Fortunatus [e] amborum fratrum mortem epitaphio celebravit.

e *Fortun. lib.*9. *c.* 4. & 5.

VII. S. Crispini monasterium Suessionense.

An hæc suburbana sanctorum martyrum Crispini & Crispiniani basilica tum a monachis occupata fuerit, non levis est difficultas. Eam principio cathedralem fuisse, nec ante sæculum nonum in aliam, quæ nunc episcopalis est, sanctorum Gervasii & Protasii ecclesiam episcopi & cleri sedem translatam fuisse, communis recentiorum persuasio est, quam nec præstare velim, nec elevare. Basilicam sanctorum Crispini & Crispiniani non uno in loco appellat Gregorius, quo nomine monasteriales passim ecclesias, nescio an umquam episcopales appellat; quas seniorum ecclesiarum, aut præcise ecclesiarum nomine insignire solet. Nulla tamen monachorum in hac Crispiniana basilica diserta mentio est ante sæculum nonum: sub cujus finem Carolus, cognomento Simplex, in quodam pro ea diplomate gregem *monachalis or-*

dinis monasterii pretiosorum Christi martyrum Crispini & Crispiniani appellat. Certe in exceptione corporis beati Medardi, quando, pompam deducente rege Chlothario, ex urbe Noviomago Suessionas allatum est, Rodoinus [a], sæculi noni Medardensis monachus, agmina sacerdotum & clericorum, cum turba populorum obviam sacro corpori concurrisse scribit, nulla monachorum mentione facta. Ad hæc Ansegisus abbas Fontanellensis Ludovico Pio imperante, testamento legat *ad Suessionis civitatem libram unam, ad sanctum Crispinum solidos quindecim, ad sanctum Medardum monachis libram unam.* dicturus pariter monachis ad sanctum Crispinum, si monachi tunc in illa basilica exstitissent. Denique Eiricus comes eodem fere tempore in charta autographa pro eadem basilica, mentionem quidem facit *fratrum ibi Deo militantium:* an vero hi clerici fuerint, monachive, non exprimit. quamquam id pro monachis facit, quod loci abbatem nominat, ubi sub gravi interminatione vetat, ne *quælibet persona, aut judiciaria potestas, vel abba, seu quicumque locum tenuerit,* hanc ipsius donationem infringere ausit. Monasterium tamen vocat sancti Bandaridi episcopi vitæ interpolator, monachosque istic tum fuisse non obscure indicat, cum ait, revertenti ab exsilio Bandarido obviam processisse omnem clerum *monastici & canonici ordinis.* quod de aliis quam de sancti Crispini monachis intelligi non potest, cum nulli alii tunc ea in urbe monachi fuerint, sancti Medardi monasterio nondum exsistente. At istius interpolatoris testimonium, qui vix sæculum undecimum excedit, non sufficit ad tantæ antiquitatis factum legitime adstruendum. Hæc ut in tanta rerum obscuritate & temporum distantia. Ceterum hæc basilica Major dicitur comparatione alterius sancti Crispini ecclesiæ in Cavea dictæ, item extra urbem ad Axonam sitæ, ubi sancti martyres in custodiam a tyranno traditi sunt. Hæc infra urbem canonicorum regularium est ordinis sancti Augustini; illa supra urbem, monachorum sancti Benedicti sub congregatione sancti Mauri, uti & proximum sancti Medardi percelebre monasterium, quod solo Axona fluvio ab hoc sancti Crispini cœnobio dirimitur. Major porro basilica dicta est tum ob antiquitatem, tum ob reliquias beatorum martyrum, quas ad patrum nostrorum sæculum possederunt ejus loci monachi, dum, furente Calvinistarum rabie, in ecclesia beatæ Mariæ, tamquam in tuto asylo, depositæ sunt, unde numquam deinceps ex Benedictinis ejus loci sanctimonialibus recuperari potuerunt.

ANN. CHR. 580.

a Spicil. t. 8. p. 403.

VIII. Cauciacense monasterium.

Erat in eadem diœcesi Suessionica, sed proxime Compendium * opidum, Cauciacense * monasterium, cujus loci abbas sequenti sæculo fuit Bettolenus, qui Anserico Suessionensi episcopo successit non sine simoniæ suspicione: quam ut purgaret, abdicato episcopatu in suum monasterium denuo se recepit. Istic, teste Fredegarii continuatore, id est Cauciaci, sepultus est Childebertus tertius in basilica sancti Stephani martyris. qui vicus ad Axonam positus, haud procul ab hujus fluvii & Isaræ confluentibus, olim villa regia erat, ponte lapideo insignis flumini imposito, uti ejus reliquiæ hodie quoque indicant.

* Compiegne.
* Choisy.

S. Sequani obitus.

Hoc fere tempore Sequanus abbas Segestrensis, cujus superius [b] meminimus, ad superos migravit XII. kalend. Octobris, quo die Usuardus eum commemorat his verbis: *In territorio Lingonicæ civitatis sancti Sequani presbyteri.* Ado fusius eum laudat, & Segonum vocat, cujus verba huc adscribo. *In territorio Lingonicæ civitatis, monasterio Segestro, depositio sancti Segoni presbyteri & monachi, qui miræ abstinentiæ & monasticæ perfectionis atque eremiticæ solitudinis sectator, virtutum & miraculorum gratia illustrem conversationem duxit.* Uterque abbatis nomen, tametsi eum abbatem fuisse constet, pro more illorum temporum reticet, quibus temporibus abbates & monachos presbyteros passim solo presbyteri titulo donari usus obtinebat. Sancti Sequani vitam & miracula scripsit anonymus ejus æqualis. Auctor est [c] Gregorius, quod anonymus ille silet, Guntchramnum regem cornu venatorio amisso, multos illius furti suspectos in vincula conjecisse, nonnullos etiam fortunis spoliasse: ex quibus tres metu suppliciorum ad sancti Sequani sepulcrum confugisse, quos rex vinciri jusserit: media vero nocte dissiluisse ferreas compedes, & ruptis omnibus catenularum anulis solutos esse miseros. quo miraculo regem perterritum ægre incolumes eos statim dimisisse. Hactenus sancti Sequani reliquiæ asservantur in Segestrensi monasterio, quod ejus nomine jam insignitum erat, cum eo secessit Benedictus, ille celebris ordinis monastici reformator & abbas Anianensis, qui locum illum sæculo octavo maxime illustravit.

b lib. 2. n. 24.

c Greg. de gl. conf. c. 88.

ANN. CHR. 581.

IX. S. Eparchii abbatis acta.

POst hunc annum incidit mors Eparchii * abbatis Ecolismensis, nobili genere apud Petrocorios orti, qui ex monasterio Sedaciaco, ubi anno ætatis quintodecimo in rebus monasticis institutus fuerat, Ecolismam accessit, ibique reclusus in cellula cum paucis monachis ad exitum usque perseveravit. Libellum de ejus vita, ab auctore æquali scriptum, cum Gregorio [a] Turonensi episcopo tantisper conferre aliquod operæ pretium fuerit. Eparchius in ipsa urbe Petragorica * genitus, patre Felice, cognomento Oriolo, matre Principia, avum comitem Felicissimum habuit. Cum ter quinos ageret annos, ait vitæ scriptor, relicta sæculari militia seu conversatione, insciis omnibus Sedaciacum expetiit monasterium, & ad pedes Martini abbatis prostratus, se monachum fieri postulavit; idque, invitis licet parentibus, obtinuit. Magna mihi suspicio est hunc esse Martinum abbatem Santonicum, de quo Gregorius [b] Turonum episcopus agit; vicumque illum haud nominatum, in quo monasterium ejus situm erat, Sedaciacum esse forte locum illum, qui modo vernacule *S. Martin de Sarsey* vocatur. Apud Gregorium uno verbo, *post conversionem clericus factus* dicitur vir sanctus: ubi clericum perinde est ac monachum fieri. Deinde facta quædam ab eo patrata leguntur apud anonymum, tum in Lemoïalo agello monasterii sui præsente Victuriano monacho, tum apud Senocellam, quo orationis causa cum Manderico monacho properabat *ad occursum sancti Aquilini* episcopi Petrocoriensis. Hinc conjicias monasterii Sedaciacensis situm, quem Johannes Puteanus perperam quærit apud Hispanos. Notos fugiens Eparchius, cum apud Ecolismam * incognitum se putaret, Aptonio ejusdem urbis antistiti indicatur. qui eum longius ire non sinens, locum, etsi non longe ab urbe, secretum tamen, ei ostendit, ex una parte latere montis, unde fons aquæ perennis manabat, ex altera Carantono * fluvio vallatum. Cum locus Eparchio arrisisset, noluit tamen inconsultis episcopo Sabaude & abbate suo istic recludi. Si Petrocoriis tum præerat Sabaudis, aut Santonibus, (nam sedem ejus non exprimit anonymus) in vulgatis indicibus supplendus est. Hunc adiit Eparchius cum missis Aptonii episcopi Ecolismensis, Frontonio archidiacono, qui postea episcopatus in eadem ecclesia meruit dignitatem; Arthemio item archidiacono, & alio Arthemio defensore. Ægre impetrata facultate, reclusus est in prædicto loco, ornatusque sacerdotii honore ab Aptonio: qua in reclusione annos triginta-novem explevit. Gregorius quadraginta-quatuor habet, ex eoque colligimus reclusionem hanc fuisse *in cellula*, hoc est in monasterio, in qua » *collectis paucis monachis* orationi assidue vacabat. Ad hæc panis, inquit, in cellula illa, » eo vivente, numquam coctus fuit, sed a devotis, cum necessitas exegisset, infere- » batur. Consentit anonymus, asserens virum sanctum non diebus, non noctibus a cursu, id est officiis divinis, & precibus sacris umquam cessasse, neque permisisse, ut monachi sui labori aut coquendis panibus, sed tantum orationi insisterent: quamquam ipse in Sedaciaco monasterio vineam & terram excoluerat. Ubi vero panem sibi ad vescendum deesse fratres queritabantur, ipse, collationibus & dictis patrum oppositis, eorum querelas reprimebat hoc effato: Fides famem non timet. In summa, vestitus ejus & victus asperrimus erat, vino numquam usus, aut alio quovis liquore.

* S. Cibar.

a Greg. Tur. lib. 6. c. 8.

* Perigueux.

b Greg. Tur. de gl. conf. c. 101.

* Angoulesme.

* la Charente.

X. Miracula & mors.

Tantæ virtutis viro superna non defuere miracula, præsertim in liberandis reis morti addictis. Unum refert Gregorius de quodam latrone, ad patibulum damnato, cujus salutem cum a comite seu judice impetrare non potuisset, e patibulo depositum, atque ad se adductum, precationum suarum merito adhuc spirantem invenit, moxque incolumem reddidit. quod ex ipsius comitis ore Gregorius ait se accepisse. Chramnulfum appellat comitem anonymus, qui id rescierat ex Gratiano presbytero & monacho, quo ministro usus fuerat Eparchius ad solvendum reum. Idem aliud factum commemorat de quodam Arthemio, qui cum scripturas lectitaret, atque ex ea lectione *servus Dei*, id est monachus, esse cuperet, *nec clericus ordinatus*; in pago Santonico se reclusit. Hic cum multis annis in ea reclusione vixisset, promissosque capillos haberet, dæmonis instinctu demum e cella egressus, ad Childebertum regem ire disposuit, ejus regni, aiebat, vires exploraturus. Hominis insaniam advertentes ejus parentes, equo impositum, manibus ac pedibus ligatis, ad Eparchium adduxerunt, plurimum de sanctitatis gloria ex longiori coma sibi plaudentem. Id genus monachos Hieronymus alicubi insectatur. Eparchius ei bene precatus, eum *more laïco* tonderi præcepit invitum; ac postera die *clericum illum ordinavit*, recisis scilicet ad cutem

capillis. qui poſtea ad ſanam mentem reverſus, diaconuſque factus eſt. Eparchius vero tandem modica febre pulſatus, e vita migravit kalendis Julii, *vir magnificæ ſanctitatis*, ait Gregorius; *protractuſque e cellula*, ſepulturæ mandatus eſt, nempe in baſilica, teſte anonymo, haud dubie monaſterii ſui, ubi ejus reliquiæ aſſervatæ ſunt ad ſæculum patrum noſtrorum, quo tempore a furentibus hæreticis combuſtæ ſunt. *Reclauſum* Gregorius eum ſemper vocat; *cellulam* vero locum, ubi ſimul cum ſuis monachis vivebat: quo nomine monaſteria non raro deſignat idem auctor. Verum peculiari cella in monaſterio ſuo incluſum fuiſſe, in eaque perſeveraſſe Eparchium acta ejus ſatis ſuperque probant. ANN. CHR. 581.

Poſt ejus obitum [a] Waldericus, Santonicæ urbis civis haud ignobilis, monaſterium & domum ad pauperum neceſſitatem in ſuo prædio ſuper Carantoni fluvium, loco quem Montem * appellant, in honorem ſancti Eparchii conſtrui curavit. Eo mortuo Gratharius quidam monaſterii agrum occupare inſtitit. Ruſticus abbas poſtulavit ſupplex, ut pauperibus ager reſtitueretur. Eo pernegante, indictum eſt monachis triduanum jejunium. Ille vero gravi morbo percuſſus, miſſo ad cœnobium argenteo vaſe, villam ſe incunctanter redditurum promiſit, tantum ut convaleſceret. Sed irritæ preces avari & rapacis hominis, qui & villam reddidit, & vitam amiſit. Sic pereunt qui res pauperum malis artibus captant.

XI. S. Eparchii monaſterium apud Santones. a Bibl. nov. Labbæ to. 2. p. 524. * Monty.

Aliam *ſacri ordinis* eccleſiam Burdigalæ conſtituit ſæculo ſexto Nicaſius, *tunc temporis Ecoliſmenſis epiſcopus*, ut legitur apud Labbeum. quæ verba forte innuunt, Nicaſium poſtea tranſlatum fuiſſe in ſedem Burdigalenſem, cujus multi antiſtites poſt Gundegiſilum deſiderantur. Hoc in loco *eccleſia ſacri ordinis* [b] non alia videtur fuiſſe quam monachalis, a Nicaſio forſan erecta in memoriam excitati mortui apud Burdigalenſes. De Ecoliſmenſi ſancti Eparchii monaſterio, variaque ejus fortuna plura in conſequentibus.

XII. Burdegalæ alia eccleſia. b ibid. p. 523.

Erant & alia tunc temporis monaſteria apud Petrocorios: Genoliacenſe, ubi Amandus Lemovix cum ſociis in diſciplina monaſtica inſtitutus; Calabrenſe haud longe a Dordonia fluvio, ubi quadraginta monachi degebant ſub Sacerdote abbate, poſtmodum epiſcopo Lemovicenſi, cujus corpus primo quidem in prædicto cœnobio Calabrenſi conditum fuit; deinde tranſlatum in Sarlatenſe, quod proceſſu temporis in epiſcopalem eccleſiam converſum eſt. Ad hæc Temolacenſe, nunc prioratus Ecoliſmenſi ſancti Eparchii monaſterio ſubjectus, ubi olim duodecim monachi reſidebant; Bonalenſe, ubi ſanctus Avitus, poſtea eremita, ſub Licinio abbate vixiſſe dicitur. Præterea cœnobium Albæ-terræ, quod a beato Mauro inſtitutum ferunt. Palnatenſe * ſerius conditum fuit, nempe Carolo-Magno imperante.

XIII. Petrocoricenſia monaſteria. * Paunat.

Sub finem hujus anni, qui conditi Glannafolienſis monaſterii duodequadrageſimus erat, beatus Maurus, cum antea jam non facile prodiret extra monaſterium, ſed commiſſa præpoſitis rerum omnium cura, ſoli Deo in oratione & lectionibus piis vacaret; biennio ante mortem, ædificata ſibi juxta oratorium beati Martini cellula, remotam a communi fratrum cœtu vitam ducere inſtituit. Sed quia gregem illum ſanctiſſimum abſque rectore eſſe non decebat, eum de ſucceſſore deligendo commonuit: cum vero omnes ab ejus auctoritate ac ſententia ſe pendere conteſtati eſſent, Bertulfum, nobiliſſimum illum Flori, cujus ſupra meminimus, filium, virum maxima religione præditum, fratribus propoſuit, eique protinus electioni omnes præbuere aſſenſum. Eo itaque in ſuum locum ſubſtituto, Maurus prope oratorium ſancti Martini ſe recepit, duobus tantum ad ſibi cohabitandum & miniſtrandum comitatus fratribus, Primo ſcilicet atque Aniano, ceteris commonefactis, ut Bertulfo obſequentes eſſent, & in tuenda diſciplina regulari coadjutores. Hoc beati Mauri exemplum ſecuti complures e noſtris, abdicata paſtorali cura, uni ſaluti ſuæ procurandæ ſe totos dederunt: rati non alio modo geſtæ præfecturæ ſecuros tremendo Dei judicio ſe poſſe adeſſe, quam ſi prius tanto pondere exonerati, errata ſua in receſſu lacrymis & pœnitentia diluiſſent, atque in humilioris vitæ genere afflatos ex diuturno præſulatu ſpiritus depoſuiſſent. Hinc prudentibus poſterioris ævi hominibus religioſis non paucis viſum eſt, magnum ad tuendam religionem præſidium eſſe, ſi præfecturæ non diuturnæ, multo minus perpetuæ eſſent; & temporis modus imponeretur, quibus juris imponi vix poſſit. quippe neminem melius imperare, quam ſi obſequendi difficultatem idemtidem experiatur. Poſt duos & ſeſqui annos vitæ remotioris, Maurus beati Martini oratorium de more ingreſſus, dæmonem ſibi inſultantem,

XIV. B. Mauri ſeceſſus abdicata præfectura.

ANN. CHR. 582.

fratrumque suorum stragem sibi minitantem audivit. quæ quanta inde consecuta sit, postea exponemus.

XV. Lues apud monachos Uticenses.

a Greg. Tur. lib. 6. c. 14.

POstero anno, qui Childeberti junioris septimus a Gregorio [a] notatur, magna lues Galliam afflixit, multosque e medio sustulit. Huc forte revocanda est sævissima illa pestilentia, qua Uticenses monachi ad septuaginta-octo confecti sunt. Non defuit suis in tanto discrimine Ebrulfi abbatis sollicitudo ac providentia, qui monitis & officiis omnibus aderat, omnibus succurrebat. Unus tamen ex eis Ansbertus absque sacro viatico defunctus est. quod ubi vir Dei intellexit, seipsum negligentiæ reum confessus, afferri sibi mortuum præcepit. Mox fusis precibus, elata voce mortuum vocat. Ille statim apertis oculis, caput erigit, servatori bene precatur, communionem petit. Nec mora *jubetur afferri sacrificium.* quo accepto, spiritum denuo exhalavit. Nec prætererim, quamquam id ad commemorandum leve apparet, cuidam monasterii famulo, qui res fratrum diligentissime procurabat, redditam item vitam & sospitatem, qui ad funus compositus, extra monasterium, ubi conditorium erat, mox fuerat deportandus. ubi observare convenit, alios a monachis rerum temporalium procuratores aliquando adhibitos fuisse; & cœmeteria non raro extra monasteria exstitisse. quod in Sithiensi, Laubiensi, aliisque non paucis usu venit. Quamquam apud Uticenses ea causa erat, testante Orderico [b] ejus loci monacho, quod, cum in valle, in qua situm erat monasterium, palustris humus esset, in hieme passim, ubi foderetur, mox scaturiebat aqua, quæ foveam statim complebat. unde cœmeterium positum erat in vicino colle, qui inter rivum Carentonæ & silvam consistit: ubi Ultrogottha regina, Childeberti regis uxor, oratorium construi curaverat, beatæ Virgini Deiparæ nuncupatum.

b Orderic. hist. lib. 6.

XVI. Gregorius ad Tiberium missus.

Non serius hoc anno, quidquid contra Baronius sentiat, Gregorius, ex monasterii sui quiete avulsus, a Pelagio pontifice missus est Constantinopolim ad novum imperatorem Tiberium salutandum, & res ecclesiæ procurandas, cum ipsum prius diaconi honore pontifex ad id munus obeundum ornasset. Nota quippe omnibus erat Gregorii prudentia & dexteritas in rebus gerendis, longo urbanæ præfecturæ usu comprobata; nec dubitavit Pelagius, quanti momenti esset, virum, ea dignitate & virtute præditum, in tanta rerum difficultate apocrisarium creare, tum ut catholicos, ipsumque imperatorem in officio contineret, tum ut schismaticos hæreticosque aut coerceret, aut ad fidem & communionem revocaret. Quanto animi dolore a monasterio avulsus sit vir piissimus, aperit ipse cum aliis in locis, tum in præfatione ad libros Moralium, Leandro Hispalensi episcopo, qui tum in regia
" urbe legatum pro Hermenegildo principe agebat, nuncupatos: ubi se repente sub
" specie ecclesiastici ordinis in causarum sæcularium pelago constitutum ingemiscit;
" & quietem monasterii, quam habendo non fortiter se tenuisse dicit, quam stricte
" tenenda fuerit, perdendo cognovisse. Adeo vero sacri altaris ministerium, quod alii tam cupide quærunt, non ambierat, ut sibi ignoranti, immo renitenti onus fuerit impositum, &, si impune liceret, iterum fugiendo a se removeret. At pontifici parendum fuit, sed ita ut vir sanctus miro quodam modo, ut Baronius loquitur, ipsum secum monasterium veheret, cum videlicet complures ex suo monasterio secum duceret monachos, qui, ubicumque locorum esset, monasterium referrent florentissimum monasticis institutis. unde ipse in eadem præfatione ad Leandrum:
» Me, inquit, multi ex monasterio fratres mei germana caritate secuti sunt. quod di-
» vina factum dispensatione conspicio, ut eorum exemplo ad orationis placidum li-
» tus, quasi anchoræ fune restringerer, cum causarum sæcularium incessabili impul-
» su fluctuarem. Ad illorum quippe consortium, velut ad tutissimi portus sinum post
» terreni actus volumina fluctusque fugiebam: & licet illud me ministerium, ex mo-
» nasterio abstractum, a pristinæ quietis vita mucrone suæ occupationis exstinxerat;
» inter eos tamen, per studiosæ lectionis alloquium, quotidianæ me adspiratio com-
» punctionis animabat. Videant qui se in tumultum rerum sæcularium sponte conjiciunt, quam distent a præclarissimo hoc exemplo, & quam longe absint a via salutis, quam majores nostri sanctissimi tenuerunt.

XVII. Maximianus ejus socius.

In eo fratrum numero erat Maximianus, postea Siracusanus episcopus, qui ex urbe regia Romam [c] navigio revertens, oborta sævissima tempestate, cum fracto ma-
« lo, velisque dissipatis, navis dehiscens jam proximum exitium minaretur, ad præ-

c Greg. M. dial. lib. 3. c. 36.

ſentem mortem ita ſe cum ſociis comparavit. Omnes quippe ſibi invicem pacem » AN. CHR. dederunt, corpus & ſanguinem Redemtoris acceperunt, Deo ſe ſinguli commen- « 582. dantes, ut eorum animas benigne ſuſciperet, quorum corpora in tam pavendam « mortem tradere videbatur. At ſingulari Dei beneficio contigit, ut navis, quæ ad ſu- « periores tabulas aquis oppleta erat, per octo dies incolumis, nono tandem die in portum Cortonenſem enataverit, omnibuſque inde egreſſis in ipſo portu undis ſit ſubmerſa. quo ex loco docemur, uti etiam ex Satyri Ambroſii fratris exemplo, peregrinantes olim euchariſtiam geſtare ſolitos, qua ſeſe in præſentibus periculis munirent.

XVIII. Eutychius patriarcha errorem deponit.

In illa Gregorii apud Tiberium legatione contigit Eutychii Conſtantinopolitani patriarchæ cum Gregorio collatio de reſurrectione carnis, quam Eutychius, vir alias ſanctiſſimus, minime tractabilem fore, Origenis dogma ſecutus, aſſerebat. Hunc vero errorem tam aperte falſi convicit Gregorius, ut patriarcha eodem anno morti proximus, manus ſuæ pellem dextra contingens profeſſus fuerit, ſe indubitanter credere, reſurrectionem in hac ipſa carne futuram. Totam hanc cum Eutychio diſputationem libris moralium ſuorum [a] Gregorius inſeruit, quam huc referre non ſinit inſtitutæ brevitatis conſilium. Peracta diſputatione Tiberius imperator, qui præſens aderat, probatis Gregorii rationibus, Eutychio auctor fuit, ut librum de hoc errore ab ſe conſcriptum combureret: moxque Gregorium & Eutychium graviſſimus invaſit morbus, ex quo ille tandem convaluit, non vero Eutychius: qui cum Dominica prima poſt paſcha, Aprilis die quinta obierit, plane hoc anno, non octogeſimo-ſexto, ut vult Baronius, mors ejus accidiſſe dicenda eſt, adeoque mors Tiberii auguſti, qui, teſte Euſtathio in libro de vita Eutychii patriarchæ, quatuor tantum menſibus ſupervixit, ſucceſſorem ſortitus Mauricium magiſtrum militum, quem paullo ante Cæſarem dixerat.

[a] id. lib. 14. moral. c. 29.

XIX. Libri in Job incœpti.

Neque is ſolus Gregorii in regia urbe commorationis fructus fuit: quin etiam quantumvis officii ſui curis occupatus, maxime arduum opus, nempe libros moralium in Job, ibidem aggreſſus eſt, rogatu fratrum ſuorum, ſed flagitante in primis Leandro epiſcopo, quicum ſummam neceſſitudinem & familiaritatem, ob morum affinitatem, in pari legatione contraxit. Hinc illa Gregorii verba in præfatione ad eoſdem libros. Dudum te, frater beatiſſime, in Conſtantinopolitana urbe cognoſ- « cens, cum me illic ſedis apoſtolicæ reſponſa conſtringerent, & te illuc injuncta pro « cauſis fidei regis Wiſigotthorum legatio perduxiſſet, omne tuis auribus, quod de me » diſplicebat, expoſui. quomodo ſcilicet poſt diu dilatam converſionem ſuam, mo- « naſterii demum portum petiiſſet, & poſtea ex tranquillo illo portu in turbulentiſ- « ſimum rerum ſæcularium pelagus denuo abreptus fuiſſet, ut apocriſarii officium « Conſtantinopoli obiret. Tunc eiſdem fratribus, quos nimirum Roma ſecum ad- « duxerat, etiam cogente te placuit, ſicut ipſe, inquit, meminiſti, ut librum beati « Job exponere importuna me petitione compellerent, & prout veritas vires infun- « deret, eis myſteria tantæ profunditatis aperirem. Hæ nimirum erant piorum illo- « rum hominum animi agitationes, hæ collationes, ubi tantiſper a rerum ſæcularium, quæ officii ſui erant, tractatione licebat reſpirare. In conſequentibus mira eſt Gregorii modeſtia & humilitas, qui tanto imparem operi ſe reputans, ipſa tamen deſperatione robuſtior & erectior, id impoſſibile non eſſe judicavit, quod de fraternis ſibi cordibus caritas imperabat. Nam quamvis eorum, ait, quibus exponere « compellebar, longe me vita tranſſcenderet; injurioſum tamen eſſe non credidi, « ſi fluenta uſibus hominum plumbi fiſtula miniſtraret. Immo vero non plumbea, « ſed aurea plane fiſtula, quæ tot divinæ ſapientiæ theſauros & arcana in fidelium « mentes & corda infundit. Porro cœptum hoc anno eximium opus illud Gregorius integrum & abſolutum primo ſui pontificatus anno ad Leandrum, qui illud ſummopere expetebat, tranſmiſit, ut ipſa præfatio & litteræ tunc ad eum ſcriptæ probant.

XX. Gregorius ad ſuos redit.

Paullo poſt Tiberii obitum, qui menſe Auguſto hujus anni accidit, Gregorius, ſuo munere rite perfunctus, Laurentio diacono, quem Pelagius novo imperatori Mauricio novum apocriſarium deſtinavit, locum fecit, Romamque reditum maturavit, magnis donatus muneribus, in primis reliquiis ſancti Andreæ apoſtoli & beati Lucæ evangeliſtæ, tempore Juſtiniani refoſſis, & honorificentiori loco reconditis in baſilica apoſtolorum, quam idem imperator pro dignitate inſtauraverat. Reliquiæ dono conceſſæ Gregorio, ut in veteri codice bibliothecæ, olim Altaem-

ANN. CHR. 582.

pensis, nunc Ottobonianæ legimus, fuere brachia sanctorum Andreæ & Lucæ, (caput beati Lucæ Baronius, aliique præferunt) quæ Pelagius papa intra palatium » suum in ecclesia sancti Laurentii, scholæ basilica, reposuisse memoratur: ubi quie- » verunt usque ad ipsius Gregorii pontificatum, qui anno præsulatus sui secundo ma- « num sancti Andreæ venerabili abbati sancti Andreæ ad clivum Scauri dedit: bra- « chium vero sancti Lucæ evangelistæ atque brachium sancti Andreæ apostoli, absque » manu, præcepit deportari ad ecclesiam beati Andreæ juxta basilicam principis apos- » tolorum in Vaticano, non longe a sepultura Julii Cæsaris, quam idem pontifex » consecravit. Partem vero brachi ejusdem sancti Andreæ dedit religioso abbati sanc- » ti Sabæ, quæ ecclesia posita est prope portam sancti Pauli apostoli, ubi quotidie » mirabilia fieri dicuntur. Hactenus codex. Verumtamen brachium sancti Andreæ Andreano monasterio concessum tradunt; caput vero sancti Lucæ basilicæ Vaticanæ: quibus in locis hactenus ostenduntur. Tunc redditus fratribus suis Gregorius, mirum quanta cum animi sui voluptate pristina claustri officia repetierit, non infra se existimans, abbatis munus in se suscipere, quod omnes unanimi consensu ipsi detulerunt. Neque vero hujus officii reminisci jam pontifex in Romano concilio tertio dedignatus est, ubi, *Quam sit necessarium*, inquit, *monasteriorum quieti prospicere, & de eorum perpetua securitate tractare, ante actum nos officium*, QUOD IN REGIMINE COENOBII EXHIBUIMUS, *informat.* & in libro tertio dialogorum, ubi receptæ ex Eleutherii abbatis precibus facultatis ad jejunandum in sabbato sancto meminit, ait se penitus oblitum ægritudinis suæ, *cum in dispositione monasterii* sui mens occupata fuisset. Verum de his plura suo loco.

ANN. CHR. 583.

XXI. Eutropii abbatis apologia pro disciplina monastica.

JOhannes abbas Biclarensis scribit anno sequenti Eutropium abbatem Servitanum, sancti Donati Servitani abbatis primi discipulum & successorem, clarum exstitisse. Tanta vero Eutropii apud Hispanos existimatio erat, ut in synodo tertia Toletana, in qua totius Hispaniæ, Galliæ, nempe Narbonensis, & Galliciæ episcopi convenerant, numero septuaginta-duo, *summa synodalis negotii penes sanctum Leandrum Hispalensis ecclesiæ episcopum, & beatissimum Eutropium monasterii Servitani abbatem fuerit.* Erant ejus tempore quidam Servitanorum monachorum censores, qui Eutropium immodicæ severitatis tum in arguendo, tum in vivendo culparent, eumque ad quosvis in suorum numerum admittendos plus æquo morosum ac difficilem esse quererentur. Apologeticam hac de re epistolam scribere coactus est Eutropius ad Petrum episcopum, sive quod eum instituti sui patronum ac defensorem habere cuperet, sive quod censorum suorum fautorem aut conscium existimaret. Exstat hæc epistola in appendice ad Codicem regularum *ad Petrum papam*, ut præfertur, id est episcopum Irtabicensem, quod ex Isidoro discimus, & quidem *de districtione monachorum.* Ex hac epistola, quæ magni momenti videtur ad res monasticas illustrandas & asserendas, huc potiora fragmenta referre juvat.

XXII. Pro correptionibus.

Principio sic ait Eutropius, tenendam esse in bonos mansuetudinem, ut adver- » sus delinquentium vitia erigamur, & irascamur. Et, Quid nunc agimus, inquit, „ sanctissime vir? tacebimus, & dissolutioni consentiemus, ut mansueti & mitis voca- „ bulum acquiramus? Et quid nobis hoc ante Deum proderit, quando pro nostro „ silentio anima pereuntis de nostra dicitur manu perquiri? Si autem a Deo nobis „ creditum gregem, & exhortando, & increpando, sæpius a diaboli laqueis & per- „ verso voluerimus opere revocare, immites & asperi multorum ore dicemur: sed „ quamvis hoc a multis, qui locum officii nostri non intelligunt, sæpe dicatur, tenen- „ da est tamen districtio, & sanctæ regulæ institutio: ut, quæ patres instituerunt, „ etiam successores & filii integra, illibataque custodiant & observent. Nam si in » aliquo a sanctorum patrum institutione & tramite deviandum, nec pro culpæ » suæ quis qualitate & opere increpandus est: quis quæso malorum hoc audit, qui » nunc saltem propter supplicia terreatur, qui non quæcumque voluerit agat, & » præceps feratur ad vitia? Et propterea divinæ potentiæ ordo & ineffabilis disposi- » tio præcipit, ut sit in sæculo princeps, in ecclesia pastor & pontifex præficiatur, » & in monasteriis pater: ut nefario operi, & actibus scelestis & impiis obsistere, » & contra humani generis mores perpetratum facinus districtionis & severitatis pos- » sit gladio vindicare. Irasci enim delinquenti ut corrigatur, contristari pro afflicto » ut liberetur, timere periclitanti ne pereat, nescio utrum quisquam sana reprehen-

sione

fione reprehendere audeat. Hæc Eutropius ad vindicandam fubditorum per prælatos correptionem. « AN. CHR. 583.

Quid vero ad afferendam victûs in monachis frugalitatem? Facultas, inquit, iftius « fæculi, quam nobis Dominus pro neceffitate & fuftentatione iftius tranfitoriæ vitæ, » & non pro luxuria & fuperfluitate facienda, fua miferatione donare dignatus eft, » etiamfi in toto, quod non eft, fufficientes effe poffimus, non tamen ideo affluenter « & fplendide vivere, & ventri & gulæ inferviendum eft, etiamfi his omnibus abundemus. Quod fi non ita eft, fine caufa ergo fanctorum patrum quotidie vitam legimus: fi quorum profeffionem tenere nos dicimus, fecundum eorum inftitutionem « vivere detrectamus. Ut quid enim & Dominus nofter, fecundum Ifaïæ vaticinium, « præcipit, dicens, *In viam gentium ne abieritis*, nifi, ut quorum feparata eft religio, feparetur & vita? Nulla enim erit diftantia inter profanum & fanctum, inter « fæcularem & monachum, frugalem & parcum, fi paffim voluntati noftræ & concupifcentiæ defervire voluerimus, & fatisfacere. Aut quid nobis ante Deum proderit « in nomine tantum, & non etiam in fancta & bona vita, & converfatione laudabili « profeffio religionis noftræ, primo ante Deum, deinde ante homines, fi voluerimus « oftendere? «

pro frugalitate.

Denique quod fpectat eos, qui ad monafticam profeffionem admittendi funt, hæc fubdit. Optamus autem, & hoc ex toto cupimus affectu, mi pater, quod & « tu vis, & paratus fum, ut dicam, [obviis] manibus in domo Dei venientes fufcipere, & noftro in finu portare & fovere, dummodo tales fint, qui & Deo placeant, « & profeffionem fuam intelligant, & cuftodiant. quia non defideramus, quantos, « fed quales habeamus, & cum quibus cafte & fancte vivamus, ita ut in profeffione « perfectorum Domino placeamus. Non enim in diffoluto tepidoque vocabulo & numero, fed in fanctitate perfectorum Dominus delectatur: fatifque melius eft, cum « paucis & fanctis in vitam ingredi, quam cum plurimis tepide & luxuriofe viventibus, a fanctorum confortio fegregari. Nos enim, ficut fundatores & patres iftius « monafterii tenuerunt, & nobis tradita dimiferunt, auxiliante Domino & tenuimus, « & tenemus, nec quicquam fuper aut minus facimus; ut per hæc domnos & patres « noftros, qui regulam hanc fecundum antiquorum normam, Deo fibi infpirante, inftituerunt, in judicio Dei non adverfarios, fed patronos habeamus. Nam etfi forte « aliquis dicat, nimis diftricte nos agere, & propterea aliquos a nobis dicat exire; « & pace tua loquimur, & falvo tuo cariffimo nobis, & Deo digno honoris privilegio dicimus, quicumque alius hoc dicit, videtur nobis monafterialem regulam nec « noffe penitus, nec intelligere: & per hoc apparet, eum non nobis detrahere, fed « fuam imperitiam publicare. Dicat autem fibi quifquis ille quod vult: nos autem « quod accepimus & didicimus tenemus, & omnes fancti qui nobifcum funt fratres, « in quorum corde divinus amor & caritatis dilectio regnat, tota mentis intentione « cuftodiunt, & in hoc perfeverare, Domino fe protegente & adjuvante, confidunt. « Et in fine. Hæc tibi, beatiffime pater, propterea fcribimus, ut fcias nos nihil abfque ratione gerere, fed fecundum confuetudinem monafterii hujus, quæ & fancte, « & regulariter inftituta funt, facere. Certe fi aliquis confuetudinem regulæ noftræ « ferre non fuftinet, non noftræ diftrictioni, fed fuæ imputet tepidæ voluntati. quia « quod Deus bene, fancte, & perfecte a fanctis & perfectis viris in hac cella fua inftituit, & nunc ufque teneri voluit; nullo modo nunc propter paucos tepidos aut « vagos, aut pfeudo-monachos, qui diverforum quotidie circumeunt domos, & cum « Epicuro lætanter dicunt, *Manducemus, & bibamus, cras enim moriemur*; in aliquo « tranfgredi poterit, aut immutari aut dimitti. «

& pro admiffione novitiorum.

XXIII. Eutropii alia fcripta & epifcopatus.

Hæc tam idonea & opportuna vifa funt ad confirmandam contra malevolos, qui numquam defunt, accuratæ in monachis difciplinæ obtrectatores, ut eam epiftolam fere totam huc referre vifum fuerit operæ pretium. Certe Ifidorus [a] hanc non modo *falubri fermone compofitam*, fed *& valde monachis neceffariam* judicavit; ex quo difcimus, eam fcriptam fuiffe *ad Petrum epifcopum Irtabicenfem*, five, ut in Thuaneo codice legitur, *Ircavicenfem*, qui locus erat provinciæ Carthaginis *, in qua fita erat Sætabis, modo Xativa, vicina monafterio Servitano. In codice regularum hæc epiftola dicitur *directa Romæ*. ubi, fi mendum non eft, intelligenda videtur Valentia ejufdem provinciæ civitas, quam Romam ante vocatam fcribit Beutherus, & Garfias ex eo. Hujus civitatis, tefte Ifidoro, epifcopus demum fuit Eu-

[a] *Ifidor. de vir. illuft. c.* 31.

* *de Cartagene.*

ANN. CHR. 583.

tropius, qui *cum adhuc in monasterio Servitano* seu *Sirbitano* (ita enim legit codex Thuaneus) *degeret, & pater esset monachorum, scripsit ad papam Licinianum valde utilem epistolam, in qua petit ab eodem, pro qua re baptizatis infantibus chrismæ unctio tribuatur.* Hic est Licinianus [a] Carthaginis-Sparthariæ episcopus, qui *plurimas ad Eutropium abbatem, postea Valentiæ episcopum, epistolas* scripsisse perhibetur. Exstat in bibliotheca patrum libellus ejusdem Eutropii abbatis ad Petrum papam, id est episcopum Irtabicensem, de octo principalibus vitiis, quoddam veluti compendium collationis quintæ Cassiani, cujus forte instituta in Servitano monasterio pro regula erant.

a ibid. c. 29.

ANN. CHR. 584.

XXIV. S. Mauri abbatis & aliorũ obitus.

Annus subsequens beati Mauri & centum-viginti ipsius monachorum felici ad Deum transitu insignis fuit. Is cum duos annos ac dimidium remotam a ceterorum contubernio vitam duxisset in privata cella juxta beati Martini oratorium, dæmonem sibi aliquando suorum stragem minitantem audivit, idque non ad eorum perniciem, sed ad salutem proventurum in oratione intellexit. Tum fratres de instanti multorum exitu commonuit, ne eos mors brevi secutura imparatos inveniret. Mox omnes, quasi nullus ex hoc numero excipiendus esset, ad exitum se pro virili certatim præparare, præteritæ vitæ actus districte revolvere & expiare, in gemitu & lacrymis horam ultimam opperiri: factumque est, ut intra quinque menses mortui sint centum & sex-decim fratres, inter quos erant Antonius & Constantinianus, beati Mauri ex Casino comites, remanentibus ex numeroso illo collegio tantum quatuor & viginti monachis. Nec multo post lateris dolor gravissimus invasit eximium eorum signiferum & ducem, qui, languore ingravescente, ante altare beati Martini super cilicium depositus, cum ibidem vivifica sacramenta percepisset, feliciter ad Deum migravit decimo-octavo kalendas Februarii, quadragesimo-primo adventus sui in eum locum anno; sepultusque est in eadem basilica ad dexteram partem altaris.

XXV. Fausti reditus in Italiam.

Eo mortuo, cum Faustus una cum Simplicio Casinate monacho in Italiam reverti vellet, biennium nihilo minus istic ambo remanserunt, flagitante Bertulfo abbate, qui per id tempus supervixit. Bertulfo successit Florianus, eximiæ vir religionis, Harderadi filius, ejus qui Maurum & socios in Galliam deduxit. quo Floriano nequiquam intercedente, Faustus in suum monasterium, hoc est Lateranense, reversus est; ibidemque, hortante Theodoro, tertio hujusce monasterii post Valentinianum abbate religiosissimo, libellum de vita & missione beati Mauri, necnon de constructione cœnobii Glannafoliensis scripsit, quem Bonifacius papa laudasse & approbasse dicitur. Hunc locum de Bonifacio tertio interpretatur Leo Marsicanus, alii forte melius de Bonifacio quarto, qui singulari monachos studio prosecutus est. Hæc retulerim vulgatum Faustum secutus, cujus narrationem omnis erroris & interpolationis immunem præstare difficile est.

XXVI. Gregorii utriusque silentium de beati Mauri in Gallias missione expenditur.

Verum qui eam penitus rejiciunt, & sancti Mauri in Gallias ex Casino missionem aut pernegant, aut dubiam habent, sane ulterius progredi, quam par esset, mihi videntur. Et afferunt quidem pro argumento utriusque Gregorii hac de missione silentium: sed non satis eloquens aut efficax ad rem evincendam. Fac enim non alium quam Odonem abbatem vulgati de beati Mauri vita libelli auctorem esse. certe, cum ante annos octingentos hunc scripserit, id est annis a Mauri obitu non integris trecentis; omnem ipsi fidem, homini domestico, & qui monasterii sui originem & auctorem traditione & scriptis acceperat, abrogare absque immodicæ censuræ vitio nemo possit. At sanctum Maurum, inquis, non negas Glannafoliensis monasterii conditorem & abbatem: Casinatem monachum a sancto Benedicto in Gallias missum negas, repugnante scilicet utriusque Gregorii silentio. At recurret nihilo secius etiam in ipsum Maurum Glannafoliensem, quisquis demum ille censeatur, Gregorii Turonensis silentium. cur enim illum, sane virum sanctum, is prætermisisset? Certe elingue est, ut jam dixi, & invalidum utriusque Gregorii silentium adversus beatum Maurum Casinatem, ejusque in Gallias missionem. Quot enim provinciæ Turonensis sanctos illustres prætermisit Gregorius Turonum antistes, tametsi beati Mauri æquales? Samsonem, Maglorium, Maclovium episcopos, Gildam abbatem in Armorica; Carilefum Aninsulensis monasterii auctorem apud Cenomannos, ut alios taceam, omnes virtute & fama illustres? Et Gregorio

necdum nato (neque enim natus est[a] ante hujus sæculi quadragesimum-quartum) accesserat in Galliam beatus Maurus : ut proinde non mirum fuerit, si ejus missio Gregorium fugerit, aut ad eam memoriæ & scriptis commendandam non satis attentum reddiderit. Ad Gregorii Magni silentium quod attinet, de hac missione agere ejus instituti non erat, utpote qui nonnisi de rebus in Italia ipsa gestis scribere induxerat animum, ut ipse diserte attestatur in præfatione dialogorum. Hinc est quod licet de beatorum Mauri & Placidi rebus in Italia gestis agat, utriusque tamen tum in Galliam, tum in Siciliam missionem silentio præteriit, ne extra præscriptos sibi limites divagaretur. Quamquam sancti Benedicti exitum[b] narranti, si quis attentum se præbebit, næ ille de beati Mauri in Galliam transitu non obscure locutum intelliget, ubi visum de hoc obitu apparuisse dicitur duobus sancti Patris discipulis, *uni in cella commoranti, alteri autem longius posito.* quod de alio, quam de beato Mauro in Galliis tum agente, nemo umquam intellexit. Postremo vetera quæque monasterii Glannafoliensis, quotquot nobis restant, ante Odonem monumenta; diplomata, quæ hanc Casini coloniam esse probant; reperta in beati Mauri tumulo inscriptio, litaniæ etiam veteres apud Alcuinum[c] & in pervetustis codicibus[d], Nonantulensi & Vaticano, non alium nobis a Mauro sancti Benedicti discipulo suggerunt cœnobii Glannafoliensis conditorem & primum abbatem. quæ sane quibusvis æquis rerum æstimatoribus sufficere debent amoliendæ dubitationi, quæ ex utriusque Gregorii silentio suboriri potest. Litaniæ quidem illæ veteres, atque Odone superiores, beatum Maurum sancti Benedicti tantum discipulum indicant, cum eum proxime post sanctum patrem, & quidem Vaticanæ cum sancto Placido, nominant: at, cum nullus alius sanctus Maurus Benedicti discipulus præter Glannafoliensem agnoscatur, non duo, sed unus ubique sanctus Maurus agnoscendus est, uti & in sincero Usuardi martyrologio, qui loco indicato *in territorio Andegavensi sancti Mauri abbatis* præcise meminit octavo-decimo kalendas Februarii. Cetera supplent, nempe missionem ejus e Casinensi monasterio, vetera diplomata, & inscriptio paullo post in beati Mauri tumulo reperta: quod utrumque suis locis referemus: sed maxime dissertatio nostri Ruinarti in appendice hic relata.

ANN. CHR. 584.

a *Cointius to. 1. p. 685.*

b *Greg. M. lib. 2. dial. c. 37.*

c *Alcuin. op. col. 194.*

d *Iter Ital. p. 125. & 144.*

XXVII. Vincentii abbatis Legionensis martyrium.

Circa hoc tempus, tametsi variant[e] sententiæ, reponendum videtur Vincentii Legionensis apud Hispanos abbatis martyrium, quod hoc modo accidisse tradunt. Cum Suevi, Ariana hæresi infecti, catholicos variis tormentorum generibus a recta fide avertere conarentur; rex eorum Ricilianus, sic eum vocant, diram hac de re quæstionem apud Legionem* haberi jussit. Exstabat tum in hujus civitatis suburbio insigne cœnobium, sanctis martyribus Claudio, Luperco, & Victorico nuncupatum, cui Vincentius abbas, vir orthodoxæ fidei studiosissimus, præerat. Hunc in sui conspectum adductum tyrannus gravissima objurgatione increpat, quod regiis de admittendo Arianorum dogmate editis non obtemperaret. Vincentius ad hæc constanter respondit, præstare mori, quam deserere catholicam fidem a Nicænis patribus comprobatam. Hoc responso Ricilianus ira excandescens, Vincentium in medio concilio flagris crudeliter cædi jubet, ac fere exsanguem in carcerem sub fidis custodibus retrudi. Productus postridie in concilium sanctus confessor, elata voce coram omnibus symbolum Nicænum recitavit. Qua re tyrannus inflammatior, ad ipsius monasterii fores ei caput amputari præcepit. Sacrum martyris corpus monachi noctu rapuere, & ad occidentalem ecclesiæ parietem sepeliere. Eamdem sortem experti sunt Ramirus præpositus & monachi duodecim, Vincentium ducem Ario, mortem pro Christo vitæ impiæ præferentes. Alii vero fuga sibi consulentes monachi, in Galliciam se contulerunt, ibique aliud condiderunt itidem sancti Claudii cœnobium, a nigris primum monachis, deinde a Cistercensibus, qui illud hodie quoque possident, occupatum. Sancti Vincentii corpus, divino postea nutu repertum, in urbem Ovetum* deportatum, depositumque est in ecclesia cathedrali, ubi hactenus asservatur. Ramiri vero loculus post longæ oblivionis tempora sæculo undecimo, dum novæ basilicæ parietes, vetustis destructis, eriguntur, sub altari inventus, sub novo itidem repositus fuit: sacræ vero ejus reliquiæ in theca argentea supra ipsum altare collocatæ, ubi ad hunc usque diem religiose coluntur. Hæc potius contigerunt sub Leuvigildo Gotthorum rege Ariano, & quidem vel anno quinto Childeberti regis, quo anno magna in Hispaniis Christianorum persecutio fuit, teste Gregorio[f] episcopo Turonensi, multique in exsilium acti, facultatibus privati, fame

e *Sæcul. 1. act. p. 304.*

* *Leon.*

Ramiri item, & aliorum.

* *Oviedo.*

f *Greg. Tur. lib. 5. c. 39.*

AN. CHR. 584. „ enecti, conjecti in carceres, affecti verberibus, ac diversis trucidati suppliciis, in- „ stigante in primis Goisuintha Leuvigildi uxore, itidem Ariana. vel certe post aliquot annos, cum Leuvigildus, in filium Hermenegildum infensus, atrocem in catholicos vexationem commovit. Certe apud Johannem Biclarensem invenio, anno tertio Mauricii, qui est Leuvigildi septimus-decimus, Christi octogesimus-quartus su- „ pra quingentesimum, Leuvigildum regem Gallicias vastasse, Andecam Suevorum „ regem comprehensum regno privasse; Suevorum gentem, thesauros, & patriam sibi „ subjugasse, & Gotthorum fecisse provinciam; ac demum Hermenegildum in urbe „ Tarraconensi a Sisberto interfectum fuisse. Id si ita est, Ricilianus non Suevorum rex, sed Leuvigildi minister furoris fuerit ad insectandos catholicos.

XXVIII. Lupentii abbatis interitus. [a] id. lib. 6. c. 37. * Javoux. * Pontion. * l'Aine. * Molain.

Hoc eodem anno, sed diversam ob causam, Lupentius [a] abbas basilicæ sancti Privati martyris, in urbe Gabalis * sitæ, ab æmulis cæsus est. Hunc Innocentius, Gabalorum comes nocentissimus, apud Brunichildem majestatis accusaverat, & de ipsa male locutum affirmaverat. Mox citatus ad curiam sistitur, & causa cognita insons inventus, discedere permissus est. Verum in itinere ab Innocentio comprehensus, ducitur in villam publicam Ponticonem *, ac multis illic injuriis affectus dimittitur; sed eo, ut patuit, animo, ut clam & paucis consciis in itinere necaretur. Id factum ad Axonam * fluvium, ubi reficiendi causa subsistens, a comite de improviso incautus opprimitur, & obtruncatur. Atque ut scelus lateret, caput ejus a cervice desectum culeo lapidibus oppleto includitur, & cum reliquo corpore ad saxum alligato in flumen dejicitur. Utrumque postea repertum pastores ex viso admoniti sepeliunt. Locus, ubi capite multatus est, in quadam charta Dervensis monasterii dicitur esse Mediolanense * castrum diœcesis Catalaunensis, cui proxima est ecclesia sancti Sepulcri, sanctæ Mariæ, sanctique Stephani protomartyris, quam sanctus Lupentius ædificasse, & incoluisse traditur, donec Brunichildis eum decollari fecit, ut legitur in charta Witeri militis Mediolanensis castri, qui hanc ecclesiam Dervensi monasterio largitus est anno M LXIII. Meliorem sane exitum merebatur vir sanctus, Innocentius vero pœnas scelere condignas. quod contra accidit. nam hic in locum Theodosii [b] Rutenorum * episcopi substitutus est favore Brunichildis, quæ hoc facto perpetrati criminis particeps fuisse non immerito visa est.

[b] Ibid. c. 38. * de Rodez.

XXIX. Chilperici sepultura Parisiis ad S. Vincentium. * Chelle.

Periit etiam hoc ipso anno sub autumnum Chilpericus rex in Parisiensis agri villa, nomine Cala *, a sicariis confossus: cujus corpus cruentum Mallulfus seu Madalulfus Silvanectensis episcopus lavit, regalibusque indutum vestimentis, post noctem in precibus actam, navi imposuit, & una cum Fredegunde regioque comitatu, secundo flumine Matrona, tum Sequana, Parisios deportatum, in suburbana basilica sanctæ Crucis & sancti Vincentii, quam ab ipso de novo ædificatam diximus, sepelivit. Ejus monumentum, sed ab aliquot dumtaxat sæculis innovatum, hodie quoque hic ostenditur cum adjuncto Fredegundis ejus uxoris tumulo, prope majus altare, ad latus evangelii; at loco motum ante annos quadraginta, cum basilica a patribus nostris instauraretur. nam antea regum hic sepultorum tumuli dispositi erant circum altare matutinale, ut vocant, & loculum beati Germani in abside basilicæ, pone majus altare: tametsi neque hanc primam eorum sedem fuisse crediderim. Anno tandem Christi sexcentesimo quadragesimo-tertio supra millesimum, cum arena e perystilii seu quadriporticus area juxta capitulum egereretur, duo tumuli lapidei reperti sunt cum suo operculo itidem lapideo: in quibus jacebant ossa humana, suo quodque ordine & situ disposita; in uno quidem absque ulla inscriptione, in altero vero cum duplici, una exteriori, alia interiori, quæ utraque nudum *Ilperici* nomen præferebat, utraque uncialibus litteris, sed inæqualibus, & simul connexis insculpta, minioque exarata, cum crucibus lapidi incisis. Sic habebat exterior:

PCREGO ILPERICVS NO AFERANTVR HINC OSSA MEA

id est, *Precor ego Ilpericus, non auferantur hinc ossa mea.* Sic vero habet exterior:

TEMPRE NLLO VLO HINC TOLLANTR OSSA HILPERIC

quæ sic legi debet: *Tempore nullo volo hinc tollantur ossa Hilperici.* His acceptis eru-

ANN. CHR. 584.

diti non pauci censuerunt hunc esse tumulum Chilperici regis, de quo nunc agimus, tametsi regis titulo careret utraque inscriptio: alterum autem uxoris ejus Fredegundis; idque Hadriano [a] Valesio, rerum Francicarum scriptori clarissimo, ita visum est. At præter quam quod Chilperici & Fredegundis tumuli in ipsa basilica exstabant circa aram beati Germani; parum veri simile est, Chilperico vel uxori ejus placuisse, ut extra basilicam sepelirentur; aut absque regis vocabulo Chilpericus designaretur; neque propius verum est, harum inscriptionum auctorem (nam quisquis ille est Hilpericus, eas videtur suggessisse) esse Chilpericum regem, qui ex improviso confossus interiit. Itaque alicujus ex regia stirpe principis hoc monumentum potius esse crediderim, quod indicat nomen Ilperici seu Hilperici (sic enim hic varie scribitur) solis tum principibus viris usurpatum. Hic Chilperici regis exitus post annos regni viginti-tres, unico ex multis relicto filio Chlothario, necdum quadrimestri, quem Fredegundis sollicite pro suis moribus ad regnandum educavit, ad monarchiam regni Francici aliquando tandem perventurum. Filias duas reliquit; Basinam ex priore conjuge Audovera, & Rigunthem ex Fredegunde: hanc quidem Reccaredo, Leuvigildi Gotthorum in Hispania regis filio, desponsam, sed conjugio frustratam: illam vero in Pictavensi parthenone sanctæ Crucis monacham, quæ multarum turbarum causa & auctor fuit.

a *Vales. lib.* 11.

XXX. Ejus pia opera.

Ceterum etsi variis criminum nævis fœdata sit Chilperici vita, non tamen piorum operum omnino expers fuit. nam præterquam quod eum munificum hactenus prædicat, recolitque quotannis sollemni ritu Tornacensis ecclesia; sane, quod ad res nostras attinet, sancti Luciani apud Bellovacos cœnobitæ eum monasterii sui instauratorem agnoscunt. ut ne repetam quod jam dixi, sancti Vincentii suburbanam apud Parisios basilicam ab eodem in novam formam restitutam fuisse. Diploma regium pro instauratione sancti Luciani basilicæ, quamquam mendis aliquot non caret, haud tamen in tanta veterum monumentorum inopia penitus rejiciendum. Ejus summa est, Dodonem Belvacensem episcopum simul cum Ebrulfo abbate, regiam Chilperici serenitatem adiisse, rogaturos, uti quamdam ecclesiam, quæ ab antiquis in honore beati Petri Apostolorum principis, & sancti Luciani, prope muros Belloacæ urbis fuerat constructa, sed postea quorumdam paganorum irruptione vastata atque destructa, pro sua munificentia denuo ædificari juberet. id quod exemplo genitorum suorum præstiterit, qui quasdam possessiones eidem loco concesserant: nimirum ut locus divino famulatui aptetur, atque cœnobitæ Deo ministraturi ibi congregentur. Ad id vero se impulsum in primis ait, quod suis ipsius diebus sanctus Lucianus martyr viso Ebrulfum jam dictum abbatem excitaverit, ut corpus sancti Maximiani, mendose Maxiani, qui cum beato Luciano martyrium passus fuerat, adhuc in monte Milio * latens, humo efferret, & una cum beati Luciani in eadem ecclesia reconderet. Actum Rotomagi, Chilperici regis anno vicesimo-secundo. Alias chronologicas notas omitto, utpote vitiosas. Hoc diploma Carolus [b] Cointius perperam refert ad Chilpericum, cognomento Danielem. quæ sententia manifeste revincitur, tum ex vita sancti Ebrulfi abbatis, quem Fredegundi, ac proinde Chilperico primo æqualem vixisse constat. Is a Fredegunde, ut superius diximus, novo sancti Fusciani prope Ambianos cœnobio præfectus, in somnis monitus a sancto Maximiano, cujus corpus in monte Milio incognitum jacebat, in proximam sancti Luciani basilicam transferret, rem Dodone episcopo approbante exsecutus est, idemque auctor fuit Chilperico per Fredegundem apud Bellovacos ortam, ut sancti Luciani basilica instauraretur, monachisque istic institutis forte ad tempus præficeretur. Sepultus est nihilo minus in primo suo monasterio, nempe Oratorio *, haud longe a Cæsaromago Bellovacorum: cujus sepulcrum multis post annis matrona quædam nobilis & prædives, nomine Teolana, adornavit: eodemque tempore Chrodobertus Parisiorum antistes, cui Dado seu Audoënus libros duos de vita sancti Eligii episcopi nuncupavit, magno in eumdem locum studio affectus, Deo ibidem templum ædificavit, ubi & alia diversis sanctorum dicata nominibus ædificia constructa sunt. Vixit in eodem loco sancta Angadrisma sub finem sæculi sequentis.

* *Mont-thiles.* Ebrulfus abbas Bellovacensis.

b *Cointius an.* 716. *n.* 5.

* *Orovr.*

ANN. CHR. 585.

XXXI. Guntchramn-

PRoximo anno habita est synodus in urbe Valentina ex mandato Guntchramni regis, qui datis ad sanctam synodum litteris injunxit, ut quodcumque tam ipse, « quam bonæ memoriæ Austrechildis conjux sua; vel filiæ suæ Deo sacratæ, bonæ «

AN. CHR. 585. » item memoriæ Chlodebergis aut Chlodechildis, locis ſanctis contuliſſent, auctoritate apoſtolica ſanctæ ſynodi patres præſenti titulo manuum ſuarum ſubſcriptione firmarent. Propterea ſancta ſynodus decrevit, ut, ſi quis baſilicæ ſancti Marcelli apud Cabilonum, vel ſancti Symphoriani apud Auguſtodunum, vel quibuſcumque locis, vel ſervientibus Deo per quaſcumque auctoritates ſeu diplomata, vel ſcripturarum epiſtolas dominus rex, vel uxor & filiæ ſuæ, ſive in miniſterio altarium, ſive in quibuſcumque ſpeciebus, quæ ad divinum cultum pertinent, contuliſſent, vel in poſterum conferre voluerint; neque epiſcopi locorum, neque *poteſtas regia* quocumque tempore ſucceſſura, de eorum utilitate quidquam minuere, aut auferre præſumat. Quod ſi hoc quocumque tempore præſumſerit, veluti necator pauperum, anathemate perpetui judicii divini plectatur, &, veluti ſacrilegii perpetrator, criminis ſui reus, ſupplicii æterni teneatur obnoxius. Hinc refellitur quorumdam criticorum iniqua cenſura, qui regia nonnulla diplomata ob ſimiles clauſulas falſi poſtulant, ubi in illis legunt tum ejuſmodi imprecationes, tum idem interdictum, ne *regia poteſtas* donationes in regiis illis diplomatis contentas violare auſit. Aut ergo ſynodi hujus auctoritatem rejiciant ſi poſſunt: aut, ſi non audent, ſimiles in regiis diplomatis clauſulas admittant. Valentinæ ſynodi actis ſubjicitur apud Sirmundum Verani Cabellicenſis præſulis epiſtola de caſtitate ſacerdotum, ubi ait, *ſub magnorum patrum diſciplina monachorum congregationes eſſe non parvas, unde ad ſupplenda clericorum officia in promtu eſt viros bonos adſumi.*

(Margin: Guntchramnus donationes ſuas pias a ſynodo confirmari petit.)

XXXII. Eodem anno, cum Mettenſis epiſcopus, nimirum Aigulfus, cum primoribus civitatis, kalendis Octobris ad celebrandam ſancti Remigii feſtivitatem extra urbem proceſſiſſent, contigit ut famuli Guntchramni-Boſonis, qui ducis officio in regno Sigiberti præditus erat, in eam baſilicam concurrerent, in qua paucis ante diebus quædam ejus uxoris conſanguinea ſepulta fuerat. Hic mos eo tempore apud Francos obtinebat, ut non in ornandis exterius, ut modo fit, tumulis, ſed in corporibus humandis magnificentiam ſuam occultarent potius, quam oſtentarent. Hunc morem ſecuta prædicta matrona, quæ ſine liberis deceſſerat, omnes opes ſuas & theſauros, omniaque ornamenta in ſuum ſepulcrum conjecerat. Eam jacturam Boſo indigne ferens, quippe qui matronæ liberis orbæ opibus inhiabat, famulos ſuos perpulit ad effodiendum tumulum, theſauroſque in eo latentes inde efferendos. Illi mandatum domini ſui haud impigre exſequuntur, ablatiſque omnibus, celeribus equis fugam arripiunt. Admoniti hac de re iſtius baſilicæ monachi, factum ad urbis epiſcopum & ducem deferunt. At fures veriti, ne brevi comprehenſi meritas tandem luerent pœnas, ad eamdem baſilicam regreſſi ſunt, rebuſque omnibus, quas ſurripuerant, ſuper altare poſitis, id ſe juſſu domini ſui feciſſe cauſantur. Habebat tunc temporis conventum procerum Childebertus apud Belſonancum villam regiam ſilvæ Arduennenſis. Iſtic Boſo de perpetrato ſacrilegio interpellatus, nullo reſponſo dato clam aufugit, ſeque criminis conſcium atque inſtigatorem fuiſſe vel ſilentio ſuo & fuga ipſa ſatis ſuperque patefecit; atque ideo res ſuas fere omnes merito amiſit. Qui hoc factum retulit [a] Gregorius, titulum baſilicæ, in qua ſcelus commiſſum eſt, non exprimit. Mihi vero perſuaſum eſt non aliam eſſe quam ſanctorum Apoſtolorum, quæ tum ad auſtralem urbis portam ſita erat.

(Margin: Furtum in baſilica Mettenſi.)

(Margin: a Greg. Tur. lib. 8. c. 21.)

XXXIII. Quatuor ſunt apud Mettas civitatem antiqua virorum monaſteria, unum ſancti Johannis Evangeliſtæ ſeu ſanctorum Apoſtolorum, cujus baſilicam primus conſtruxit ſanctus Patiens, Mettenſis eccleſiæ epiſcopus quartus, marmoreiſque ornavit columnis: ubi dentem ſancti Johannis Evangeliſtæ cum reliquiis Apoſtolorum poſuit. Hæc baſilica ſæculo quinto ab Hunnis everſa fuit, ſed paullo poſt reſtituta, monachiſque conceſſa, demum ſancti Arnulfi corpore, iſtuc per Goëricum ejus ſucceſſorem delato, ac nomine nobilitata eſt. In hac baſilica multorum imperatorum, regum ac principum, inſigniumque perſonarum monumenta exſtabant ante, quam veteri monaſterio deſtructo, ſæculi ſuperioris anno quinquageſimo-ſecundo, monachi noſtri in eam, quam nunc poſſident, Prædicatorum eccleſiam tranſlati eſſent. In illa priori baſilica ſanctimoniales parthenonis ſanctæ Glodeſindis primitus ſepeliri mos erat, ut in conſequentibus dicturi ſumus. Alterum vetus apud Mettas monaſterium eſt ſancti Clementis, in cujus eccleſia primi ejus urbis plerique epiſcopi ſepulturam habuere. Tertium eſt ſancti Symphoriani, cujus eccleſia ad auſtralem itidem urbis plagam ſæculo ſeptimo ineunte conſtructa fuit a Pappolo, viceſimo-

(Margin: Quatuor hujus urbis monaſteria.)

octavo episcopo, ibidem cum aliquot episcopis humato. Quartum denique sancti Vincentii martyris, quod Theodericus seu Diedericus episcopus quadragesimus in suburbio Mettensi ædificavit, multisque sanctorum reliquiis decoravit. Hæc quatuor monasteria extra urbem quondam, nunc omnia intra muros a superiori sæculo restituta sunt ob bellorum procellas; florentque hactenus, novamque non modo regularem disciplinam, sed formam etiam ædificiorum, a patribus congregationis sancti Vitoni acceperunt, accipiuntque in dies. His quintum adde monasterium sancti Martini, itidem suburbanum, modo excisum, de quo inferius agendum. ANN. CHR. 585.

Postero anno Bertichramnus Cenomannensem ecclesiam, mortuo Baldegisilo [a] post sancti Domnoli obitum in eam sedem ante annos quinque intruso, regendam auspicato suscepit, vir sane merito nobis commemorandus, qui tanto studio rem monasticam suo tempore auxit, ut veniabili errore Odo abbas ipsum missionis sancti Mauri auctorem fuisse crediderit. Huic quippe originem debet nobile sancti Petri, quod de Cultura-Dei appellatur, monasterium, in suburbio Cenomannicæ urbis situm, quod tanta magnificentia condidit, quanta cuiquam monasterio, etiam regiæ conditionis, nulla forte major. Nec hoc solo contentus, tria alia ædificavit cœnobia; unum in honorem sancti Germani Parisiorum episcopi, a quo insignitus sacerdotio fuerat: alterum puellarum, Stivale nuncupatum: tertium sancti Martini de Pontileuva, quod principi sancti Petri monasterio subjectum esse voluit. Non minor fuit ejus munificentia in sanctam matrem ecclesiam Cenomannensem, quam tot tantisque prædiis ac donis itidem cumulavit, ut mirum sit uni episcopo tantas fuisse facultates. Verum has quidem comparaverat tum ex hereditate parentum, non minus opibus quam genere præstantium, tum ex munificentia regis Chlotharii secundi, cui semper fidelissimum & addictissimum se præstitit. Id patet ex ejus testamento [b], quod in tomo tertio Analectorum nostrorum cum actis episcoporum Cenomannensium editum est.

ANN. CHR. 586.
XXXIV.
Bertichramnus episcopus Cenomannensis munificus.
[a] Greg. Tur. lib. 8. c. 39.
[b] Analect. to. 3. p. 112.

In his actis Bertichramnus, quem vulgus Bertramnum vocat, cum in oratorio sancti Michaëlis juxta matrem ecclesiam in precibus vigilias dominicæ diei perageret, ad construendum sanctorum Petri & Pauli monasterium, angelo sibi locum extra urbem designante, cælitus animatus fuisse dicitur; & illud quidem a fundamentis erexisse, cum basilica, claustris, & aliis ædificiis, ubi agmen multorum monachorum instituerit, cum xenodochio ad excipiendos pauperes, adventantes & peregrinos, atque matricularios. Ad hæc non longe ab eodem monasterio eccclesiam in honorem sanctæ Crucis fecisse, ibique Dei servos, id est monachos, ad divinum explendum officium instituisse, & ad suscipiendos similiter hospites & peregrinos. Basilica a sanctis sacerdotibus, id est episcopis, *dupliciter consecrata* primitus fuit in honorem sanctorum apostolorum Petri & Pauli; quorum reliquiæ ibidem tunc positæ leguntur in ejus testamento. Jam vero longum esset singulas enumerare possessiones, quas in dotem constructi ab se monasterii liberali manu assignavit. In summa hanc beatissimorum Petri & Pauli basilicam, una cum sancta ecclesia Cenomannica, heredem suam instituit, atque in illa corpus suum sepeliri voluit, instituto ibidem anniversario suo, cui amicos & fideles adesse jubet cum servis ab ipso manu-missis, ita ut ex hoc exemplo cunctis manifestum fiat, quam *felix est homo ille, qui amicos bonos relinquit*. Ex his adjurat consanguineum suum Chaimoaldum Pictavorum episcopum, ut post obitum suum suprema sibi officia exhibeat, foveatque abbatem & alumnos suos monasterii sancti Petri. Idem etiam summopere efflagitat a successoribus suis episcopis, eos obtestans, ne quid ex bonis prædictæ basilicæ ab se collatis minuant, aut detrahant, cum ipse nullum inde ecclesiæ suæ dispendium attulerit. Ita ille in prolixo suo testamento, quod anno tricesimo-secundo Chlotharii regis conditum est, ex quo hæc anticipato retulimus, incerti quo primum anno monasterii sancti Petri fundamenta jacta sint. Hinc corrigendus scriptor libri de gestis episcoporum Cenomannensium, qui hoc sancti Petri monasterium, aliaque a Bertichramno constructa, ex rebus ecclesiæ Cenomannensis dotata fuisse affirmat, laudato in eam rem ipsius testamento, in quo omnino oppositum legitur. Ceterum quis primus monasterii sancti Petri abbas fuerit, quive proximi ejus successores, nobis incompertum est.

XXXV.
S. Petri de Cultura-Dei monasterii auctor.

Monasterium sancti Martini de Pontileuva * seu Pontileuga, ad Idoniam * am-

XXXVI.
Item Pontileuvensis.
* Pontlieue.
* l'Huine.

ANN. CHR. 586. *Pontlevoy. nem, quod cum Pontclevienſi * pagi Bleſenſis confundi non debet, in eodem teſtamento *matricula ſanctorum Petri & Pauli* nuncupatur, propterea quod tam monachi, quam pauperes in loci canone recenſiti, ſub poteſtate abbatis & baſilicæ ſancti Petri conſiſterent ex mandato conditoris. Principio *ſexdecim tantum animolas*, ut loquitur, *Deo devotas, hoc eſt viros pauperes, cæcos aut debiles* ibi collocaverat, ea conditione, ut diebus ſingulis eis victus & neceſſaria quæque ſubminiſtrarentur. Idem vero abbatem prædictum ejuſque ſucceſſores obteſtatur, ut talem habeant curam de curſu, id eſt officio divino, & de nocturno lumine baſilicæ ſancti Martini, qualem de ſanctorum Petri & Pauli; & quod ſuperfuerit, in pauperes & inopes ipſius baſilicæ jubet impendi. Hactenus prioratus eſt ab illo principe monaſterio pendens, haud longe ab urbe.

XXXVII. Item S. Germani. Meminit etiam idem pontifex baſilicæ ſancti ac beatiſſimi Germani Pariſiaci antiſtitis, ab ſe grati animi cauſa conſtructæ, propterea quod ab eo *nutritus* fuerat, & ſacerdotio initiatus. Ibidem monachos inſtituit, eiſque villas in dotem tribuit, ut eo in loco perpetuis temporibus *officium & ſervitium procurent*. Cellulam vocant acta epiſcoporum, atque ultra fluvium Sartæ locant, nempe in ſuburbio civitatis, ubi hodie ſupereſt eccleſia parœcialis ſub titulo ſancti Germani. Hunc nutritorem & alumnum ſuum agnoſcit Bertichramnus, non quod a teneris in eccleſia Pariſienſi ab eo educatus fuerit, (nam Turonis ad ſepulcrum ſancti Martini [a] comam depoſuerat) ſed quod eruditus in ordine clericali, ac demum ad *ſacerdotii* honorem provectus a ſancto Germano. Archidiaconum tamen eccleſiæ Pariſienſis fuiſſe, antequam ſedem Cenomannenſem obtineret, teſtatur Gregorius [b] epiſcopus Turonenſis. Sic urbs Cenomannorum undique monaſteriis ſæpta erat, nempe ſancti Vincentii monaſterio verſus orientem, cujus auctorem ſanctum Domnolum ſuperius laudavimus: abbatia ſancti Petri verſus auſtrum: cœnobio vero ſancti Germani ad aquilonem; quibus demum abbatia de Prato, quæ virginum Benedictinarum eſt, paullo poſt acceſſit ad occidentem.

a *Analect. to. 3. p. 142.*

b *Greg. Tur. lib. 8. cap. 39.*

XXXVIII. & Stivalenſis. *Eſtival. Denique monaſterium Stivale * *infra illam quintam*, hoc eſt quinto ab urbe milliari ſeu duabus leucis, a quodam clerico, nomine Bertegiſilo, qui ſemel & iterum Cenomannenſem epiſcopatum [c] » *tyrannica poteſtate contra canonum auctoritatem invaſerat*, redemit, amplificavit, auxitque, & ſanctimoniales monachas ſub » regula degentes ibidem inſtituit. Meminit hujus Bertegiſili Bertichramnus in ſuo teſtamento, ejuſque factione ſe in exſilium [d] actum fuiſſe ſatis innuit, quo tempore idem Bertegiſilus eccleſiam Cenomannenſem diripuit & vaſtavit, nempe dum Chlotharius & Theodebertus de ſumma rerum inter ſe conflictarentur. Hinc patet Bertegiſilum hunc plane diverſum eſſe a Baldegiſilo, quo mortuo Bertichramnus ſedem iniit Cenomannenſem. Illud vero diſcriminis eſt inter ipſum teſtamentum & acta epiſcoporum, quod in his Stivale ſanctimonialibus traditum, & matri eccleſiæ Cenomannicæ ſubjectum fuiſſe dicitur: in teſtamento vero, nulla ſanctimonialium mentione facta, *Eſtivale* cum omnibus ad eum locum pertinentibus ſanctæ baſilicæ domni Pauli legatum, una cum oratorio ſancti Michaëlis ſuperius memorato, quod idem pontifex conſtruxerat. In hoc porro teſtamento tria eccleſiarum genera perpetuo diſtinguit, nempe matrem eccleſiam Cenomannicam, ſanctæ Mariæ & ſancto Gervaſio ſacram, quam eccleſiæ nomine ſemper deſignat: baſilicas, quæ pleræque ſunt monachorum; & oratoria, quæ minores erant eccleſiæ. Id maxime patet ex poſtrema [e] teſtamenti parte, ubi ſingulis urbis & pagi circum- » poſiti locis ſacris pecuniariam ſtipem legat, in his ſolidos viginti baſilicæ domni « Vincentii, ubi ſanctus Domnolus epiſcopus requieſcit. Stivale virginum cœnobium, vulgo in Charnia cognominatum, hactenus perſeverat ſub regula Benedictina.

c *Analect. to. 3. p. 110.*

d *ibid. p. 123.*

e *ibid. p. 142.*

ANN. CHR. 587. XXXIX. Mors S. Radegundis. INſequens annus octogeſimus-ſeptimus magnum terris lumen abſtulit, cæloque » invexit, ſcilicet ſanctam Radegundem ex regina monacham Pictavenſis parthe- » nonis ſanctæ Crucis, quem ipſa condiderat. Quarta feria, inquit, Baudonivia, ſummo mane, idibus Auguſti, clauſi ſunt ejus oculi, & obſcurati ſunt noſtri. Aberat forte Maroveus loci epiſcopus, cum Radegundis obiit, luſtrandis parochiæ ſuæ eccleſiis occupatus. Triduo exſpectatus cum non veniſſet, miſſo nuntio Gregorius Turonum antiſtes rogatus Pictavos acceſſit, funus curaturus. Stabat circa feretrum, ait [f] ille, multitudo magna ſanctimonialium, numero circiter ducentarum, quæ

f *Greg. Tur. de gl. conf. c. 106.*

quæ ejus prædicatione & monitis conversæ, ibidem vitam sanctam agebant; Senatorii generis non paucæ, nonnullæ etiam ex stirpe regali. Cum sacrum corpus, capsa lignea cum aromatibus inclusum, extra monasterium in beatæ Mariæ basilicam, ubi cum ceteris sororibus humari voluerat, efferretur; illæ funus e muro spectantes (quippe quibus ex Cæsarii regulæ præscripto egredi e monasterio non licebat) pro canticis non nisi ejulatum ac gemitum reddebant. Rogant e muro, ut subtus turrim muro adhærentem tantisper sisteretur feretrum, ut ejus adspectu paullulum recrearentur. Dum illic subsistit, cæcus lumen jam dudum amissum recuperat. Effertur inde corpus: itur ad beatæ Mariæ basilicam, nondum sacerdotali benedictione sacratam: cujus altare Gregorius, rogatu abbatissæ, & civium virorumque honoratorum, prius benedixerat, Marovei episcopi benevolentiæ & humanitati confisus. Composito intra sepulcrum loculo, Gregorius facta oratione discessit, ceteris ritibus episcopo honoris causa reservatis, ut reversus Pictavos missam istic celebraret, & operculum tumulo imponeret. Regresso in monasterium Gregorio, atque in secretiores ejus partes admisso, abbatissa lugens, singula ostendebat loca, in quibus regina sancta legere, aut orare consueverat. En, inquiens, cellula beatæ, sed amplius in ea matrem non videmus. en locus, ubi genua flectere & precari solebat: en liber, quem lectitabat: en fusi, quos nendo per longa jejunia & profluas lacrymas volvebat: sed hæc omnia orbitatis nostræ nos admonent. Hæc abbatissa lacrymans aiebat: quæ nec sine lacrymarum profusione Gregorius audire poterat. An superstes fuerit ad hunc usque diem Agnes prima loci abbatissa, an Lubovera jam illi successerat, non liquet. quamquam posterior sententia probabilior videtur. ANN. CHR. 587.

XL. Episcopo ejus monasteriũ subjicitur.

Radegunde mortua, denuo abbatissa [a] postulavit, quod pia regina postulaverat vivens, a Maroveo loci episcopo, ut monasterium sanctæ Crucis esset sub ejus potestate. quod ille primum quidem abnuit: postea tamen, clericorum suorum consilio mutata sententia, eorum se patrem fore pollicitus est, & tutorem. Sed quia inconsulto rege, sive quod regiæ tutelæ subjectus a Radegunde fuisset locus, sive quod regiæ conditionis esset, hanc potestatem exercere integrum sibi non credebat; a Childeberto ejus rei facultatem litteris petiit, regiumque diploma obtinuit, ut hoc monasterium, sicut reliquas parochias suas, regulariter gubernare sibi liceret. Gregorii verba ipsa refero. *Qua migrante, iterum petiit abbatissa, se sub sacerdotis sui potestate degere. quod ille cum primum respuere voluisset, consilio suorum promisit se patrem earum, sicut dignum erat, fieri; & , ubi necessitas fuisset, suam præbere defensionem. Unde factum est, ut absens ad Childebertum regem præceptionem eliceret, ut ei hoc monasterium, sicut reliquas parochias, regulariter liceat gubernare.* Quibus sane verbis satis innuit, id sibi antea non licuisse.

a *id. hist. lib. 9. c. 40.*

XLI. Radegundis testamentũ.

Cum jam præ senio se deficere sentiret Radegundis, epistolam [b] Gallicanis episcopis vice testamenti direxerat, in qua suum illis monasterium commendat, ex « regia munificentia a se dotatum, & ad præscriptum sancti Cæsarii regulæ institu- « tum. Commendat etiam domnam & sororem suam Agnetem, quam ab ineunte « ætate loco filiæ habuerat & eduxerat, electione congregationis suæ, consentienti- « bus civitatis, aliisque episcopis, creatam abbatissam, atque a beatissimo Germano, « præsentibus aliis episcopis, benedictam & consecratam, cujus post Deum directio- « ni se ipsa lubens subjecerat. In hoc monasterio apostolicæ vitæ formam observari, « tam a se quam ab aliis sororibus, quæ omnes, quidquid terrenæ substantiæ in sæcu- « lo possidebant, factis chartis dimiserant, nihil proprium sibi reservantes. Obtesta- « ri per sanctissimam Trinitatem ac tremendum judicii diem, ut, si forte post suum « ipsius obitum quisquam, sive loci episcopus, seu princeps, vel quivis alius, hanc « congregationem perturbare, aut ejus regulam infringere, aliamve, præter Agne- « tem, instituere abbatissam, vel novam in hoc monasterium, resque ad ipsum per- » tinentes, dominationem exercere tentaverit; aut ejus possessiones, donationesque « a principibus, vel a se, sororibusve factas, sibi vindicare; aut si qua denique sancti- « monialis e monasterio umquam egredi voluerit; id ne fieri quoquo pacto sinant, « habeanturque illi, quicumque id attentaverint, extra gratiam ecclesiasticæ com- « munionis. Ad hæc obsecrare, ut cum Deus prædictam Agnetem abbatissam e sæ- « culo migrare voluerit, ea in locum ejus abbatissa ex eadem congregatione ordine- « tur, quæ Deo & ipsi congregationi placuerit, nempe quæ regulam custodiat, «

b *ibid. c. 42.*

AN. CHR. 587. „ & nihil de propoſito ſanctitatis imminuat. Denique adjurare loci epiſcopum, „ aliosque pontifices; obteſtari principes regesque Francorum, præſentes ac futuros, „ immo chriſtianos omnes, ut univerſa hæc inviolata ſervari & compleri procurent, „ ſacrumque virginum cœtum tueantur ac defendant, condignum recte facti præ- „ mium a Deo percepturi.

XLII. Quando ſcriptum. Erunt forte qui exiſtiment, hanc epiſtolam eam eſſe, quam Radegundis patribus in ſecundo Turonenſi concilio congregatis ſcripſit: cui epiſtolæ reſpondeat ea, quam ejuſdem concilii patres ad eam reſcripſerunt, ſuperius [a] a nobis laudatam, ubi de prædicta ſynodo egimus. Verum ſerius haud dubie, & quidem jam adulta virginum congregatione, ut ex ejus contextu patet, hæc Radegundis epiſtola exarata eſt: illa vero Turonenſis concilii patrum reſponſio *in initio hujus congregationis*, teſte Gregorio [b] ſcripta fuit. Ad hæc in prædicta Radegundis epiſtola fit mentio *beatiſſimi Germani*, uti jam mortui: cum is unus ſit epiſcoporum, qui reſponſionem concilii ſubſcripſerunt. Mirum vero eſt, cur ex novem, quibus conſtabat concilium, epiſcopis, ſeptem tantum in reſponſionis inſcriptione memorentur, Euphronius Turonenſis, Prætextatus Rotomagenſis, Germanus Pariſienſis, Felix Namnetenſis, Domitianus Andecavenſis, Victorius Redonenſis, & Domnolus Cenomannenſis, omiſſis Caletrico Carnutenſi, & Leudebaude Sagienſi, qui itidem prædictæ ſynodo ſubſcripſerunt. Sed hæc parvi momenti.

a lib. 6. n. 31.
b ibid. c. 39.

XLIII. S. Juniani obitus. Eodem anno eodemque die, quo in cælum migravit beata Radegundis, obiit quoque ſanctus Junianus abbas Mariacenſis, quem illa ſummopere colebat. Is, cum in febrim incidiſſet, languore ingraveſcente, diſcipulos ſuos ad ſæculi contemtum & ad rerum divinarum amorem hortatus eſt, atque Auremundo ſucceſſore deſignato, mandatum eis dedit, ut beatæ Radegundi obitum ſuum quam primum nuntiarent. quod illa itidem juſſiſſe dicitur; factumque eſt ut miſſi ex utraque parte nuntii in medio itinere ſibi invicem occurrerent. Juniani corpus ſepultum eſt in cœnobio Mariacenſi, ex quo tranſlatum fuit ſæculo nono in Nobiliacenſe* agri Pictavenſis, ubi hactenus ejus reliquiæ, loco ignoto ob metum Calviniſtarum olim occultatæ, deliteſcunt.

* Noaillé.

XLIV. S. Radegundis vitæ ſcriptores. Beatæ Radegundis res geſtas primus litteris conſignavit Venantius Fortunatus ejus familiaris, Pictavorum poſt ejus obitum epiſcopus: eoque mortuo, res ab eo „ prætermiſſas Baudonivia monacha proſecuta eſt, librumque ſuum nuncupavit do- „ minabus ſanctis Didymiæ abbatiſſæ, totique congregationi glorioſæ dominæ Radegundis, profeſſa ſe minimam omnium minimarum, quam ab ipſis cunabulis hæc enutrierat. Didymia ſucceſſit Leuboveræ abbatiſſæ, cujus tempore ingentes motus & turbæ excitatæ ſunt in eodem parthenone per Baſinam & Chrodieldem regias puellas, uti poſtmodum exponemus. In hoc libello Baudonivia non ſemel utitur *religionis* vocabulo ad ſignificandum monaſticum inſtitutum, quod itidem vocabulum in eamdem ſententiam multi alii, etiam ante illud [c] tempus, uſurparunt.

c Bulteau to. 1. p. 46.

XLV. S. Aniani monaſterium Aurelianis. Hoc eodem anno [d] Namatius Aurelianenſis epiſcopus, qui cum Bertichramno Cenomannenſi in minorem Britanniam, ad componendas Brittonum factiones, a Guntchramno rege directus fuerat, ex puſularum morbo in territorio Andecavenſi confectus eſt. Corpus ejus ad urbem ſuam revectum, in baſilica ſancti Aniani, ejuſdem urbis quondam epiſcopi, ſepultum eſt. Hanc baſilicam tunc occupabant monachi, eamque forte Namatiu ipſe condiderat in ſuburbio tunc Aurelianenſi, & quidem ſub titulo ſancti Petri Ad-sboves, poſtea ſancti Aniani dictam, etiam Gregorio epiſcopo Turonenſi, poſtquam ſcilicet iſtuc ſancti Aniani corpus ex cœnobiali ecclesia ſancti Laurentii de Orgeriis, ubi ante pontificatum abbatis munus obiiſſe dicitur, eodem Namatio curante, tranſlatum fuit. Quantum inde crevit novæ baſilicæ ſplendor, tantum decrevit ſancti Laurentii eccleſia, quæ tandem recidit in prioratum Cluniacenſi monaſterio ſubjectum. Sancti Aniani cœnobio præfuit ſæculo ſequenti Leodebodus abbas, cui Floriacenſe Aurelianenſis pagi monaſterium inſigne originem ſuam refert acceptam. Jam dudum hæc ſancti Aniani baſilica muris urbis incluſa eſt, tranſiitque ante annos octingentos a monaſtico ſtatu ad canonicalem.

d Id. lib. 9. c. 18

ANN. CHR. 588. XLVI. Lues in Gallia. a Greg. Tur. lib. 9. c. 21. & 22. b Ibid. c. 23. Virgilius episcopus Arelatensis.

PRoximus annus pestilentissima lue infestus fuit, quæ Italiam, Hispaniam, & partem Galliarum vexavit. Cum vero latius serperet in dies, & a locis Massiliæ proximis Lugdunum usque propagaretur; Guntchramnus [a] rex pro ea, qua pollebat, pietate rogationes & vigilias indixit, nec nisi panem hordeaceum cum aqua pura in victum adhiberi jussit. Licerio Arelatensi episcopo inter alios e vivis sublato suffectus est Virgilius [b] abbas Augustodunensis, an Lirinensis. Certe Virgilius fuerat monachus Lirinensis: an etiam ejus loci abbas, dubitare nos facit Gregorii Turonensis auctoritas, qui eum asserit creatum episcopum ex abbate Augustodunensi: tametsi auctor antiquus, qui libellum de gestis sancti Virgilii scripsit, & vetus index Lirinensis monasterii eum Lirinensibus præfuisse tradunt. Neque dixeris, erratum irrepsisse in textum Gregorii ex librariorum vitio, qui pro Lirinensi Augustodunensem scripserint: quando quidem Virgilii promotio a Gregorio facta dicitur *opitulante Syagrio episcopo* Augustodunensi. Duo tunc exstabant apud Augustodunum monasteria, unum sancti Martini, alterum sancti Symphoriani, quod antiquius erat, abbatemque habuerat sanctum Germanum, antequam is in sedem Parisiensem proveheretur. Sancti Martini monasterium, itidem suburbanum, conditum est a Brunichilde regina, quæ nescio an monachos ex Lirinensi monasterio istuc induxit, eisque Virgilium præfecit, jam abbatem Lirinensem. Post Porcarium, cujus in libro primo meminimus, in veteri indice abbates Lirinenses hoc ordine recensentur. *Abbo abbas anno* D XXX. *Florianus anno* D L. *Marinus anno* D LXXIX. *qui Agaunense cœnobium instruxit.* In vulgatis indicibus omissi sunt Porcarius, eo nomine primus; Abbo, & Marinus, quem restituendum itidem docet ejus temporis scriptor vitæ sancti Augendi abbatis Jurensis, qui auctor instituta monasterii Agaunensis, *sancto Marino presbytero insulæ Lirinensis abbate compellente*, digessit. Marinum sequitur in prædicto indice Stephanus, ad quem scripsit Gregorius papa, & post eum Virgilius. At, si Virgilius ejus loci abbas fuit, certe Stephanum præcessit. siquidem Arelatensem episcopatum iniit ante Gregorii pontificatum, cujus anno sexto hæc Gregorii ad Stephanum abbatem epistola scripta est. Virgilius domo Aquitanus, insulam Lirinensem petiit adolescens, *ubi æternas justus divitias inveniret.* Episcopus factus Arelatensis, sancti Stephani ecclesiam in urbe construxit; itemque extra muros basilicam in honorem Salvatoris & beati Honorati, *atque ibidem ordinem instituit monachorum servientium Deo*, haud dubie ad exemplum Lirinensium. Istic commune totius urbis conditorium erat, ob idque locum hodie quoque Campos-Elysios vocant. Hoc monasterium cum adjuncta basilica sæculo undecimo traditum est monachis sancti Victoris Massiliensis, postmodum annexum Tarasconensi parthenoni ordinis sancti Benedicti, donec tandem decimo-septimo sæculo ineunte in Minimorum religiosam familiam transiit. Gregorius Magnus Augustinum monachum in Angliam proficiscentem commendavit eidem Virgilio, qui ipsum Augustinum postea episcopum ordinavit.

Abbates Lirinenses.

ANN. CHR. 589. XLVII. Turbæ in Pictavensi parthenone. c Greg. Tur. lib. 9. c. 40. & seq.

JAm Pictavos reverti cogimur, ubi Chrodieldis & Basina regiæ monachæ ingentes turbas & factiones adversus Leuboveram sanctæ Crucis abbatissam excitarunt. Hujus seditionis jam quoddam veluti præludium ante Radegundis obitum fecerat ejusdem parthenonis reclusa [c] quædam, quæ e monasterio per murum desiliens, ad basilicam sancti Hilarii confugerat, multa in abbatissam crimina evomens, quæ pro falsis postea comperta sunt. At regressa in monasterium, immo funibus per eum locum, unde se dejecerat, istuc reducta, facti in speciem pænitens, petiit ut in cellulam secretam pænitentiæ causa recluderetur. Ejus exemplum pejus secutæ sunt Chrodieldis & Basina: quarum illa se regis Chariberti filiam ferebat: hæc Chilperici ex Audovera priori conjuge filia erat, matre interfecta in monasterium Pictavense, Fredegunde agente, retrusa. Hanc, instantibus aliquando Hispanicis legatis, ut pro Rigunthe, altera Chilperici ex Fredegunde filia, Reccaredo principi in conjugium traderet pater; plusquam muliebri constantia restitit Radegundis, negans puellam, semel immortali Sponso dicatam, mortali cuiquam posse copulari. Chrodieldis parendi impatiens, & dominandi avida, magnos spiritus ex regum, uti jactabat, propinquitate gerens, Leuboveram abbatissam opprimere decrevit, exactoque a multis sanctimonialibus sacramento extorsit, ut compositis criminibus circumventam dejicerent, seque in ejus locum substituerent. Mox e monasterio egressa

AN. CHR. 589. » est, dicens adire se reges propinquos suos, conquestura, quod non ut regum, sed » ut mancipiorum filiæ, ipsa; & Basina, a Leubovera indigne haberentur. Infelix ac » fatua, inquit Gregorius, non recordabatur, quantam humilitatem Radegundis, quæ » hoc monasterium instituerat, in omnibus exhibuisset, & quam sponte non solum » Agneti abbatissæ, sed quibusvis aliis se subjecisset! Egredientem secutæ sunt monachæ amplius quadraginta, in primis Basina Chilperici filia, abeuntes retinere frustra nitente Maroveo episcopo. Itaque Pictavis profectæ omnes kalendis Martiis, Turonos pedibus jejunæ anhelæque, lutulentis ex imbre viis, perveniunt. Chrodieldis, velut omnium dux & antesignana, Gregorium antistitem post salutationem rogavit, ut has puellas, a Pictavensi abbatissa male habitas & extrema quæque passas, custodire atque alere ne gravaretur, dum ipsa reges propinquos suos adiisset, suasque eis injurias exposuisset. Ad hæc Gregorius respondit, si abbatissa, in aliquo de» liquisset, aut minus canonice se gessisset, Pictavos se accessurum, & una cum Ma» roveo episcopo eam admoniturum, emendatisque omnibus, quæ correctione digna » viderentur, ipsas in monasterium restituturum: ne, si longius malum serpat, luxu » & nimia licentia dissipetur, quod sancta Radegundis jejuniis, parsimonia, precibus, » eleemosynisque frequentibus congregaverat. Cum vero Chrodieldis nihilo minus in sua contumacia perseveraret, timere se dixit Gregorius, ne ab episcopis cum asseclis suis communione privaretur; recitavitque epistolam, a patribus concilii Turonensis ad Radegundem scriptam, qua sub excommunicationis interminatione, prout illa petierat, vetabant, ne cuiquam monachæ e monasterio umquam egredi, aut ad sæculi vota reverti liceret. Verum Chrodieldis nihilo magis a proposito deterrita, sed ad reges quantocius adire velle protestata est, aliæque simul cum ea monachæ Maroveum episcopum sibi semper infestum, invisumque fuisse causatæ sunt; nihilque præsidii, nisi a regibus ipsis sibi reliquum esse. Verum Gregorio illis suadenti, exspectarent saltem tempus itineri magis opportunum; assensere omnes, ac Turonis interim substitere.

XLVIII. Chrodieldis facinora. Insequenti æstate Chrodieldis cum aliquot virginibus, ceteris apud Turonos cum Basina relictis, ad Guntchramnum pergit: a quo benigne accepta auditaque, Turonos demum muneribus honorata revertitur, sponsione a rege sibi facta de revocando quam primum episcoporum conventu, in quo tota hæc controversia finiretur. Erat in ejus comitatu inter alias Constantina Burgoleni filia, quam in monasterio Augustodunensi reliquerat cum aliis puellis, quarum multæ, a viris libidinosis seductæ, ad nuptias convolarunt, priusquam Chrodieldis ab aula regis regressa fuisset. Ubi nullum episcopum condicto tempore convenire sensit, Pictavos cum asseclis suis revertit, omnesque simul, perditorum hominum manu stipatæ, sancti Hilarii basilicam occupant. Ibi Chrodieldis & Basina se ad certamen parant, palam dictitantes, reginas se esse, nec nisi expulsa abbatissa in monasterium reversuras. Dum hæc agerentur, Gundegisilus Burdigalensis episcopus, Aquitaniæ secundæ, cui Pictavi attribuuntur, metropolitanus, cum Nicasio Ecolismensi, Saffario Petrocorico & Maroveo Pictavensi comprovincialibus suis, ad basilicam sancti Hilarii accedit, ac monachas, pro eo ac debebat objurgatas, in monasterium reducere conatur. at cum nihil proficeret, excommunicationem eis inflixit. Tum vero perditorum hominum turba, hortante Chrodielde, in episcopos irruit, eorumque ministros: qui fustibus graviter cæsi, cruenti sanguine, quo basilica ipsa respersa est, vix e loco profugere valuerunt. Inde Chrodieldis hoc successu, veluti victoria ferox, monasterii villas invasit, & quoscumque ejus famulos aut clientes excipere poterat, plagis ac verberibus sibi subjicere tentabat. Minabatur quoque, si monasterium ingredi posset, se e muro abatissam in præceps dejecturam. His de rebus certior factus Childebertus, statim Macconi comiti mandavit, ut hanc sicariorum turbam quantocius reprimeret ac coerceret.

XLIX. Æduensis synodus in seditiosas. Interim Guntchramnus episcoporum synodum Augustodunum indicit, cui Ætherius Lugdunensis, Syagrius Augustodunensis, Aunacharius Autisidorensis, Hesychius Gratianopolitanus, Agricola Nivernensis, Urbicus Reïensis, Felix Belicensis, Veranus Cabellicensis, item Felix Catalaunensis, & Bertichramnus Cenomannensis interfuerunt. Ad hos Gundegisilus Burdigalensis suo & comprovincialium nomine epistolam scripsit, ut eos ad comprobandam in rebelles monachas prolatam sententiam hortarentur. Ea probata, rescripserunt se in synodo, proximis kalendis

Novembribus habenda, ſimul conſilium inituros, quo pacto monacharum Pictavenſium temeritas & audacia poſſet coerceri. Interim monere, ut Pauli apoſtoli ſententiæ memores, eas opportunis, importuniſve correptionibus, atque aſſiduis precibus ad officium revocare conarentur. Præterea Leubovera abbatiſſa ad finitimarum urbium epiſcopos miſit exemplaria epiſtolæ, in qua Radegundis Gallicanis epiſcopis monaſterium ſuum, ejuſque inſtitutum commendaverat, obteſtata, ne a quoquam regulam ſolvi, abbatiſſamve rite electam dejici; neu monaſterium gravari, ejuſque poſſeſſiones indebite imminui aut adimi; aut denique ullam virginem monaſterio egredi paterentur. ANN. CHR. 589.

Poſt hæc Maroveus epiſcopus rebellium monacharum convicia non ferens, Porcarium, ſancti Hilarii baſilicæ abbatem, ad Gundegiſilum metropolitanum, alioſque comprovinciales epiſcopos mittit, oratum, ut, reddita puellis communione, eis in judicium veniendi facultatem concedere dignarentur. quod impetrare non potuit. Interea Childebertus, continuis utriuſque partis querimoniis fatigatus, Teutharium preſbyterum ad dirimendas earum controverſias miſit. Evocatæ ad audientiam Chrodieldis & Baſina cum reliquis puellis, negarunt ſe, niſi prius eccleſiæ reconciliarentur, in judicium venturas. Teutharius Gundegiſilum, alioſque epiſcopos rogat, ut puellis excommunicationem relaxent: ſed illi iterum recuſant, indignum rati, ante pænitentiam & ſatisfactionem rebellibus communionem reddi. Puellæ vero, cum jam propter inopiam ſimul conſiſtere non poſſent, ſeparatæ ab invicem, aliæ ad parentes & propinquos, aliæ ad domos proprias, aliæ ad monaſteria, in quibus prius fuerant, ſunt reverſæ, paucis remanentibus cum Chrodielde & Baſina, quas inter magna excitata eſt diſcordia, propterea quod altera alteri præferri cupiebat.

L. Judex ſæcularis Pictavos miſſus.

Non diſſimilis & paullo minus atrox diſcordia [a] in Turonico monaſterio eodem tempore exorta eſt inter Ingeltrudem nobilem matronam & filiam ejus Bertegundem. Erat Ingeltrudis, ut Valeſio videtur, ſoror Ingundis & Aregundis reginarum, quas uno eodemque tempore Chlotharius ſenior conjuges habuit, eademque Bertchramni Burdigalenſium epiſcopi ac Bertegundis parens. Hæc, amiſſo viro, veſtem mutaverat, & in atrio baſilicæ ſancti Martini parthenium condiderat, ubi ſe ipſam cum aliis virginibus recluſit, quarum e numero erat Berteſledis, Chariberti regis filia, ac proinde memoratæ Chrodieldis ſoror, ſi verum erat quod hæc de ſe ipſa jactabat. Cum virginum cœtui jam numeroſo abbatiſſa præponenda eſſet, Ingeltrudis filiæ ſuæ Bertegundi ſuadet, ut relicto viro ad ſe veniret, futura parthenii abbatiſſa. Nec mora levitate muliebri Bertegundis cum viro ſuo, rei minime conſcio, Turonos advenit, & monaſterium ingreſſa, conjugem ſuum valere juſſit, liberoſque ac rem domeſticam curare. Tam inexſpectato ſermone perturbatus vir, Gregorium urbis epiſcopum adit, rogatque ut mulierem auctoritate ſacerdotali ad officium & ad ſanam mentem reducat. Gregorius ad monaſterium accedit, decreta canonum Nicænorum, ut ipſe vocat, forte Gangrenſis concilii, Bertegundi obtendit, quibus uxori virum relinquere ſub anathemate interdicitur. His auditis, mulier verita, ne, ſi in monaſterio permaneret, communione privaretur; matri monaſterioque vale dicit, & cum viro ſuo domum revertit. Perſtat nihilo minus in propoſito mater, & poſt quatuor aut quinque annos filiam denuo in monaſterium revocat. Aberat tum domo Bertegundis maritus, qua uſa occaſione mulier, res tam viri quam ſuas cum uno e filiis imponit navibus, Turonoſque defertur. Ocius vir ejus iſtuc advolat: inſtat ut ſua ſibi uxor reſtituatur. Bertegundis ſuaſu matris ad Bertchramnum Burdigalenſem epiſcopum, germanum ſuum, ſe recipit. Vir profugam perſecutus, ab epiſcopo conjugem repetit, quicum annos triginta vixiſſet. Negat ille conjugem ejus amplius futuram, quam matre & propinquis non conſentientibus duxiſſet. Guntchramnus rex, a viro apud Aurelianos appellatus, uxorem ei reddi jubet. Epiſcopus, ſimulato aſſenſu, ſororem clam monet, *ut veſte mutata, ac pænitentia accepta*, baſilicam ſancti Martini expeteret. Nefas quippe tum cenſebatur accepta pænitentiæ veſte, ut ſuperius [b] diximus, ſæculum denuo repetere. quod cum illa exſecuta fuiſſet, ne ſic quidem a perſequendo vir ejus deterritus, Turonos venit cum multis, ut, ſi aliter non poſſet, uxorem e loco ſancto vi abſtraheret. Hæc, oppoſito pænitentiæ voto, id ſibi licere negat. Interea, mortuo Bertchramno fratre, Bertegundem voti pænitere cœpit, quæ ſapientum uſa conſilio ad virum redit. Hinc nova rixæ & diſcordiæ ſeges inter matrem & filiam, Bertegunde res patris ſui ab Ingeltrude

LI. Similis rixa inter Ingeltrudem & Bertegundem apud Turonos.

a Greg. Tur. lib. 9. c. 33.

b lib. 4. n. 51.

ANN. CHR. 589.

repetente: quas Ingeltrudis adeo restituere noluit, ut, effracta domo filiæ, res ejus omnes jusserit diripi, simulque auferri donationis litteras, quibus Bertchramnus multa sorori suæ testamento legaverat. Childebertus, hinc inde interpellatus, mandat Gregorio Turonico, & Maroveo Pictavensi episcopis, ut tantæ demum rixæ finem imponant, & alteram alteri reconcilient. Ingeltrudis id præfracte recusat, nec placito regis acquiescit, quo filiæ quadrantem paternæ hereditatis, retento sibi dodrante, restituere tenebatur. Tandem, cum morti[a] proxima esset, suam e filio neptem abbatissam constituit, rogavitque monachas, ut nec in monasterio suo, nec super sepulcrum filiæ suæ, pro ea Deum orarent. Ejus morte cognita, Bertegundis Turonos confestim venit: sed in monasterium ingredi prohibita, Childebertum regem adiit, postulans, ut loco matris suæ monasterium regere sibi liceret. Childebertus, prioris judicii oblitus, Ingeltrudi res patris & matris omnes dato diplomate concessit, eidemque quidquid Ingeltrudis monasterio suo reliquerat, adjudicavit. His freta litteris Bertegundis monasterii res omnes diripuit, & abbatissam, nullo propinquitatis respectu, fictis criminibus onerat, tantisque onusta spoliis ad propria reversa est.

a Greg. l. 10. c. 12.

LII. Pictavensis rixæ finis.

b ibid. c. 15.

Non meliorem exitum habuit Chrodieldis factio, quam similis ambitio conflaverat. Hæc moræ impatiens, sicariis & perditis[b] hominibus, quorum turbam semper habebat secum, in mandatis dat, ut nocte abbatissam comprehendant, & ad se adducant. Rem ocius dicto exsequuntur nefarii homines, portisque monasterii refractis, istuc intrant armati, accensoque cereo per omnes cellulas & angulos Leuboveram quærunt, eamque tandem inveniunt humi jacentem ante arcam argenteam sanctæ Crucis, quo hæc podagrica, audito furentium tumultu, se deferri jusserat. Hanc cum quidam gladio vellet percutere, accepto ab alio vulnere prohibitus est. Interim Justina præposita, aliæque virgines, exstincto cereo, palla altaris, quod ante crucem dominicam erectum erat, abbatissam operiunt. Tum sicarii strictos gladios per cæcas tenebras vibrantes, occurrentes virgines sauciant, repugnantium manibus vulneratis; ac præpositam pro abbatissa comprehendunt, excussisque de capite linteis, solutis a vertice capillis, foras extrahunt, custodiæ in basilica sancti Hilarii mancipandam. Verum dum basilicæ accedunt, cælo paullulum albescente, errorem agnoscunt, & reducta præposita, abbatissam rapiunt, & in carcerem paratum conjiciunt. Dein nocte subobscura monasterium tertio ingressi, ad lumen cupæ accensæ universam supellectilem diripiunt. Hæc ante septem dies paschæ cum gesta essent, Maroveus episcopus tot malis offensus, misit qui Chrodieldem rogarent, ut abbatissam per hos dies liberam dimitteret: sin minus, se pascha minime celebraturum, nullumque in urbe catechumenum baptizaturum; aut certe opidanorum ope abbatissam e custodia erepturum. Chrodieldis contra minatur, si quis vim intulerit, Leuboveram gladio perimendam. Evasit nihilo minus custodiam abbatissa ope Flaviani regii domestici, qui tunc Pictavis aderat, & ad beati Hilarii basilicam confugit; eodemque tempore emissarii ante ipsam sanctæ Crucis arcam, & ad sepulcrum beatæ Radegundis varias cædes perpetrant. Hinc monasterium ingressa Chrodieldis, efferre se se quasi victrix, aliisque præferre; & Basinam ipsam despicatui habere. Basina hanc injuriam indignanter ferens, facti pænitentiam agere cœpit, seque cum abbatissa reconciliavit: sed non multo post, ob necem uni e famulis suis a domesticis abbatissæ illatam, relicta Leubovera, denuo ad Chrodieldem rediit. Hæc ubi Childebertus accepit, Guntchramnum patruum sollicitavit ad cogendum episcoporum ex utroque regno conventum, ut tantis malis occurreretur. Jussus Pictavos adire Gregorius, id se facturum negavit, ni emissarii Chrodieldis per judicem reprimerentur. Childeberti jussu rem exsequi tentat Macco Pictavorum comes, cujus id officium erat; & ubi preces apud Chrodieldem nihil proficiunt, armata manu sicarios, quos illa tradere noluit, aggreditur; & alios quidem vectibus, alios telis, plures gladiis cædi ac transfigi jubet. Chrodieldis hac cæde perterrita, ad crucem dominicam, quam antea despicatui habuerat, confugit, & signum illud venerandum obviam ferens, orat, ut ne sibi, quæ regis filia esset, vis inferretur; secus attentantibus ultionem minatur. At plebs nihili pendens preces ejus ac minas, in sicarios irruit, in repugnantes injicit manus, abstractosque e monasterio, & ad stipites extensos graviter cædit. Tum aliis capita rasa, aliis præcisæ manus; nonnullis aures cum naribus amputatæ: itaque seditio compressa.

ANN. CHR. 589.

LIII. Crimina abbatissæ objecta.

Eum in modum punitis sicariis, episcopi abbatissam & monachas utriusque partis in judicium vocant. Chrodieldis & Basina interrogatæ, cur e monasterio discessissent, tantasque turbas concivissent, responderunt, omnium se rerum necessariarum inopia, & abbatissæ suæ sævitia coactas huc devenisse. Ceterum ea esse abbatissæ crimina, quæ officio suo indignam redderent: nempe quod viri in balneo suo lavarent: abbatissa ipsa tabula sæpe luderet: cum sæcularibus convivia iniret: sponsalia faceret in monasterio: nepti suæ ex pallis sacris ornamenta conficeret: *barbatorias intus celebraret*, hoc est larvatas personas in monasterio exhiberet. Eidem etiam imputabant, quod claustris per has turbas violatis infanda crimina perpetrata sint. Abbatissa ad hæc respondit, Chrodieldi & Basinæ numquam ad victum aut vestitum necessaria defuisse. argumento esse earum arculas, quæ vestibus haud necessariis refertæ sint. De balneo jussisse domnam Radegundem, ut, quia calce recenti perlitum erat, a servis monasterii idemtidem frequentaretur a diebus quadragesimæ in pentecosten, ne monachabus recens odor noceret. Tabulæ lusum nec canonibus, nec regula prohiberi; &, si quidem lusisset, id nonnisi vivente domna Radegunde. (ex quo colligitur, Leuboveram Agneti, superstite Radegunde, successisse.) Si quid tamen hac in re peccasset, se judicio episcoporum condigne satisfacere paratam. Ad convivia quod attinet, nihil se novasse, sed morem tenuisse usitatum sub domna Radegunde. ceterum se eulogias quidem christiano more nonnullis dedisse; convivia nullis exhibuisse. Ad sponsalia neptis suæ arras se quidem accepisse, sed neutiquam sponsalia celebrasse. Denique ad purgandam de pallis sacris accusationem testes produxit Macconem Pictavorum comitem & Didymiam monacham nobilem, quæ pannum holosericum dono dederat, ex quo palla facta est, panni reliquis tantum incisuris nepti suæ concessis. Hæc est Didymia, postea monasterii abbatissa, cui Baudonivia libellum suum de vita beatæ Radegundis nuncupavit. His omnibus, quæ vel levia, vel falsa erant, mature expensis, episcopi abbatissam in locum suum restituerunt: Chrodieldem vero & Basinam veniam precari, & Leuboveræ satisfacere nolentes, immo eam interficere molientes, communione privarunt. Insuper ambos reges orarunt, ut diplomata & instrumenta donationum, quæ monasterio factæ fuerant, ab iisdem abstracta restitui juberent; neque eis in locum, quem tam impie violassent, redire permitterent. Monachæ tamen, quæ eas secutæ fuerant, in monasterium reverti jussæ, ubi criminum suorum pænitentiam agerent. Hæc uno tenore, tametsi ultra hunc annum protracta sunt, a nobis relata, fusius continentur [a] in litteris, quas judices episcopi, Ebregesilus Coloniæ Agrippinæ, Gregorius Turonensis, Gundegisilus Burdigalensis & Maroveus Pictavensis, aliique comprovinciales, ad reges hac de re scripserunt. Post hæc nihilo minus Chrodieldis & Basina Childebertum adeunt, novisque criminationibus abbatissam infamant: quarum falsitas, testibus auditis, comprobata. Ambæ tamen paullo post, deprecante pro eis rege, in communionem receptæ sunt in synodo [b] Mettensi, permissumque Basinæ erratorum pænitenti, ut in monasterium suum reverteretur: Chrodieldi vero, quia cum abbatissa commorari nolebat, concessum est, ut in villa sibi a rege tradita resideret.

a *ibid. c.* 16.

b *ibid. c.* 20.

LIV. Leuboveræ succedit Justina.

Quamdiu his turbis Leubovera superstes fuerit, quæve in ejus locum abbatissa proxime successerit, indices vulgati non produnt, in quibus post Leuboveram nulla usque ad sæculum nonum abbatissa legitur. Mihi vero persuasum est ei successisse Justinam, quæ per has rixas præpositæ officio fungebatur: idque ptobare videtur Venantius Fortunatus, Gregorio Turonensi episcopo scribens [c] *in causa abbatissæ*, hoc est *in causa Justinæ*, ut ipse in subjecta carmini epistola explicat. Eidem iterum gratias egit [d] *ex nomine Justinæ*; quod aviæ neptem restituerit; oratque ut in posterum *inter avam & neptem* mediatorem agat. Hinc subintelligitur, nonnihil simultatis Justinam inter & quamdam ejus neptem intercessisse, & neptem quidem recessisse a Justina: sed postmodum opera Gregorii eidem restitutam. Justinæ successit Didymia, cui, ut præmissum est, Baudonivia monacha librum alterum de vita beatæ Radegundis inscripsit; eademque nobilis illa monacha Didymia, quæ pannum sericum ad ornatum altaris Leuboveræ donaverat, ut in litteris episcoporum [e] ad Guntchramnum & Childebertum legitur.

c *Fortunat. lib.* 8 *c.* 14.

d *ibid. c.* 15.

Justinæ Didymia.

e *Greg. Tur. lib.* 10. *c.* 16.

LV. S. Hilarii monasterium.

Priusquam hinc discedamus, operæ pretium est observare, duo tunc fuisse apud Pictavos virorum cœnobia, nempe in basilica sanctæ Mariæ, quam Radegundis

ANN. CHR. 589.

pro virginum conditorio exſtruxerat; & in baſilica beati Hilarii epiſcopi, ubi ſancti confeſſoris corpus aſſervabatur. Longe antiquior eſt ſancti Hilarii baſilica, & forte ante ejus obitum in ſuburbio Pictavorum conſtructa, quæ beati pontificis corpore & tumulo magnopere illuſtrata eſt. Chlodoveo adverſus Alaricum dimicaturo lux ex illa baſilica affulgens, certam de rege Ariano victoriam portendit. Teſtis hac de re Venantius Fortunatus, qui de ſancti Hilarii vita & miraculis duos ſcripſit libellos, rogatu Paſcentii epiſcopi Pictavenſis, quem in præfatione libri primi ait, a primis cunabulis ad ſancti Hilarii veſtigia, id eſt ad ejus tumulum, *quaſi peculiarem vernulam*, enutritum fuiſſe. Idem Paſcentius, ante pontificatum, ejuſdem baſilicæ abbas fuerat, teſtante Gregorio [a] epiſcopo Turonenſi, electus epiſcopus circiter annum illius ſæculi ſexageſimum-quartum. An ei proxime ſucceſſerit Porcarius, ejuſdem baſilicæ abbas jam laudatus, haud exploratum. Anno undenonageſimo a Maroveo antiſtite miſſus eſt [b] ad Gundegeſilum Burdigalenſem, & ad comprovinciales epiſcopos, ut Chrodieldi ejuſque ſequacibus communionis reſtitutionem ab eis impetraret. Hunc conditorem fuiſſe putant monaſterii apud Pictavos, quod ſancti Porcarii nomen ab auctore poſtea obtinuit, eſtque prioratus abbatiæ Burgulienſi ante annos ſexcentos ſubjectus. In variis martyrologiis non editis ejus commemoratio fit his verbis: *Pridie kalendas Junii, Pictavis ſancti Porcarii confeſſoris.* Ejus tempore jam mos inoleverat, teſte Baudonivia, ut in feſtivitate beati Hilarii vicinorum cœnobiorum monachi uſque ad mediam noctem in ejus baſilica vigilias celebrarent: at poſt mediam noctem quilibet abbas cum ſuis fratribus ad ſuum reverteretur monaſterium, ſolitum *curſum* divinorum officiorum celebraturus. In eodem monaſterio a teneris beatus Aicadrus abbas Gemeticenſis ad erudiendum traditus fuit nominatiſſimo ejuſdem loci monacho, nomine Ansfrido. Venantium Fortunatum, Pictavorum ſub finem vitæ epiſcopum, in beati Hilarii baſilica ſepultum fuiſſe inde colligimus, quod Aper ejuſdem loci abbas, ejus epitaphium a Paulo Warnefridi componendum curavit.

Paſcentius abbas.
a *id. lib.* 4. *c.* 18.

S. Porcarius item abbas.
b *id. lib.* 9. *c.* 43.

LVI. Beatæ Mariæ baſilicam ſancta Radegundis itidem extra muros Pictavenſes ad ſepulturam ſanctimonialium ſanctæ Crucis conſtrui curaverat, monachiſque, qui virginibus ſacra miniſtrarent pro more illorum temporum, attribui voluerat. Leo quidam vir inluſter centum ſolidos ad baſilicæ fundamenta contuliſſe [c] memoratur. Nondum ſacrata erat baſilica, cum beata Radegundis iſtic humata fuit, brevique poſt tempore hæc nomen loco dedit. Certe apud Baudoniviam monacham laudatur vir venerabilis Arnegiſilus *abbas baſilicæ beatæ Reginæ*, qui cum ſuis monachis ad ſancti Hilarii baſilicam profectus ad celebrandas in ejus feſto vigilias, his finitis ad ſuam ipſe baſilicam reverſus eſt, *curſum* impleturus. Iſtuc etiam e Burgundia veniſſe memoratur quidam abbas, nomine Abbo, cum viro apoſtolico Leifaſto epiſcopo, nempe Æduenſi: qua in urbe Abbo haud dubie abbas erat, in ſancti Symphoriani, an ſancti Martini monaſterio, quod hoc ipſo tempore Brunichildis regina conſtruxerat in ſuburbio Auguſtodunenſi. Quo ritu, quove habitu in baſilica illa ſanctæ Mariæ ſeu ſanctæ Radegundis ſepelirentur ſanctimoniales, ex Gregorio [d] diſcimus, referente obitum Diſciolæ monachæ: cujus *corpus aquis ablutum* ita candore niveo refulgebat, ut *nullum linteum* reperire abbatiſſa in promtu potuerit, quod corpore candidius eſſet. *Induta tamen lineis mundis, ſepulturæ mandata eſt.* Ceterum utraque baſilica, nempe ſancti Hilarii, & beatæ Mariæ, tranſiit ad canonicos ſæculares. quod ſerius factum in baſilica ſancti Hilarii, nec ante ſæculum decimum: at in baſilica beatæ Mariæ ſeu ſanctæ Radegundis ſæculo præcedenti, uti colligitur ex capitulari Ludovici Pii pro parthenone ſanctæ Crucis, ubi ſtatuitur, *ut omnino provideatur, ne clericorum numerus pluſquam triginta augeatur,* qui *per omnia ad dictam congregationem ſanctæ congregationi ſanctæ Crucis obedientes ſint atque ſubjecti.* Quamquam clericorum vocabulum non raro pro monachis ſumitur. Sed de his alias.

S. Radegundis monaſteriũ virorum.
c *Baudon. n.* 16.

Monachæ quo ritu iſtic ſepultæ.
d *Greg. Tur. lib.* 6. *c.* 29.

LVII. Non licet prætermittere hoc loco, recluſas exſtitiſſe quondam in parthenone ſanctæ Crucis, uti Gregorius [e] tradit, ex quo etiam diſcimus ritum, qui in earum recluſione ſervabatur. Is quippe agens de quadam ſanctimoniali, quæ viſo ad compunctionem animata fuerat, ſubdit, eam poſt dies paucos rogaviſſe abbatiſſam, ut ſibi, in qua recluderetur, cellulam præpararet. Tum cellula quantocius perfecta, puellam petiiſſe, *ut recludi permitteretur.* quod cum ei permiſſum fuiſſet, *congregatis*

Recluſæ ad ſanctam Crucem.
e *id. ibid.*

tis virginibus, cum magno psallentio, accensis lampadibus, tenente sibi beata Radegunde manum, ad locum usque perducitur. Et sic vale faciens omnibus, & osculans singulas quasque, reclusa est. obstructoque aditu, per quem ingressa fuerat, ibi nunc orationi & lectioni vacat, ait Gregorius. Idem fere ritus legitur apud Grimlaicum [a] in regula Solitariorum. Sic apud eumdem Gregorium de Hospitio recluso apud Niciam legitur, nullum patuisse in ejus cellulam aditum, quæ instar turris fabricata erat; solamque relictam fuisse fenestram, per quam scilicet vitæ necessaria accipiebat, aut exteris loquebatur. Grimlaicus addit, episcopum reclusioni præfuisse, & ostium retrusionis cellulæ aposphragismo, id est sigillo, suo solitum sigillare.

ANN. CHR. 589.

a *Reg. Solit. c.* 15. & 16.

Hoc anno in Romano sancti Andreæ monasterio accidit, quod Gregorius Magnus, ejus tunc loci abbas, ante triennium, quam dialogos scriberet, contigisse [b] narrat. Erat in eo monasterio quidam monachus, Justus nomine, artis medicinæ peritus, qui Gregorio ægrotanti opportuna remedia & obsequia exhibuerat. Is morbo ad extrema redactus, germano fratri suo, Copioso nomine, quo ministro ad medicinæ officia utebatur, secreto significavit, penes se esse tres aureos, quos occultatos retinebat. Res ad Gregorium delata summopere ipsi displicuit: & quia ejusdem monasterii regula cautum erat, ut cuncti fratres ita in communi viverent, « ut nulli quidquam habere proprium liceret: « tantum facinus illustri aliquo pœnæ exemplo purgare decrevit. Itaque Pretioso ejusdem monasterii præposito injunxit, ut nullus ex fratribus morienti assisteret, præter fratrem ejus carnalem: qui caussam tantæ severitatis percontanti responderet, eum propter tres aureos clam reservatos omnibus fratribus horrori esse: ut vel sic a perpetrato crimine resipisceret. Ad hæc imperatum, ut defuncti corpus, non in communi fratrum conditorio humaretur, sed in sterquilinium projiceretur, & super eum tres aurei prædicti jactarentur, cunctis inclamantibus: Pecunia tua tecum sit in perditione: & sic demum corpus ejus humo operiretur. Profuit hæc severitas non modo viventibus, sed etiam moribundo: qui se ab omnibus desertum videns in extremis, tantum admissi criminis dolorem concepit, ut veniam a Deo impetrare meruerit. quod quidem Copioso ejus fratri revelatum est. Cum enim, elapsis ab ejus obitu triginta diebus, Gregorius ejus animæ compatiens, Pretioso præposito jussisset, ut triginta diebus continuis pro eo salutare sacrificium offerretur: his peractis, Justus Copioso, hujus rei minime conscio, nocte conspicuus visus est, seque modo bene esse, quia hoc primum die communionis particeps fuerat, asseruit. Hoc nuntium magnopere exhilaravit fratres, qui quo die hoc visum contigit, tricesimum oblationis diem fuisse compererunt; eisque persuasum fuit, salutaris hostiæ oblatione fratrem hunc e supplicio liberatum fuisse. Consimile religiosæ severitatis exemplum nobis suppeditat sanctus [c] Pachomius, qui psalmorum cantum in funere fratris minus obedientis cessare jussit, vestibus ejus in conspectu omnium crematis. Eodem tempore accidit, ut Johannes sancti Andreæ sub Gregorio piissimus monachus, cum quidam frater mortuus *in ejusdem monasterii cœmeterio* sepeliretur, ab eodem fratre, qui mortuus fuerat, de sepulcro vocatus sit, & post dies decem defunctus. Hæc Gregorius in libro quarto Dialogorum capite XLVII. ubi Antonii & Meruli, piissimorum ejusdem loci monachorum, obitum refert: ex quibus Antonius, totus in cælestia intentus, cum studiosissime sacra eloquia meditaretur, *non in eis verba scientiæ, sed fletum cumpunctionis inquirebat*. Merulus vero ita psalmodiæ deditus, ut ex ejus ore pæne numquam cessaret. Pios mores consimilis mors subsecuta. Antonius quippe mortis suæ tempus cælitus didicit, sibique peccata sua dimissa esse præcognovit; nec tamen trepidare cessavit. Merulus vero cælestem ex floribus coronam sibi dari in somnis intellexit, paullo post cum magna animi hilaritate & securitate defunctus. Aperto post annos quatuordecim ad ejus sepulcrum tumulo, tanta inde fragrantia emanavit, quasi florum omnium odoramenta illic recondita essent. quod Gregorio asseruit Petrus, qui sancti Andreæ monasterio post Gregorium præerat.

LVIII. Monachi proprietarii pœna.

b *Gregor. M. lib.* 4. *Dial. c.* 55.

Gregorii discipuli pii.

c *Bolland. to.* 3. *Maii p.* 335. & 336.

His, quæ superius commemorata sunt, longe gratius, lætiusque spectaculum nobis exhibet Reccaredi Gotthorum in Hispania regis conversio, qui sollemnem catholicæ fidei professionem in tertio concilio Toletano, Ariana hæresi ejurata, edidit. Annus is erat ejus regni quartus a morte patris Leuvigildi, qui moriens [d] Leandro episcopo Hispalensi, quem prius multum vexaverat, Reccaredum filium suum commendavit, ut in ipso idem efficeret, quod in Hermenegildo altero filio suo, quem

LIX. Reccaredi regis conversio.

d *Greg. M. lib.* 3. *c.* 31.

ANN. CHR. 589.

a *Johan. Biclar.*

Concilium tertium Toletanum.

ad rectam fidem adduxerat. Et quidem Reccaredus primo regni sui anno catholicam[a] religionem amplexus, Arianæ sectæ sacerdotibus ratione potius quam imperio eamdem persuasit, gentemque omnium Gotthorum & Suevorum ad unitatem catholicæ ecclesiæ revocavit. Hoc vero anno, qui quartus, ut jam dixi, ejus regni erat, synodus episcoporum septuaginta-duorum ex tota Hispania, Gallicia & Gallia Narbonensi Toletum ejusdem jussu convocata est, in qua ipse conversionis suæ ejusdemque sectæ sacerdotum reddita ratione, professionem suam coram patribus edidit, qui eam ecclesiasticis monumentis inserendam curarunt. Totius negotii & concilii summa fuit penes sanctum Leandrum episcopum, & beatissimum Eutropium monasterii Servitani abbatem, cujus tamen subscriptio in vulgatis concilii actis non comparet: nullusque abbas Hispanicis conciliis subscripsisse reperitur ante Crispinum abbatem, cujus nomen septimo concilio Toletano appositum est: sive huic primo re vera is honos delatus est, sive aliorum, qui superioribus ante eum conciliis subscripserint, nomina exciderunt, ut forsan Eutropii abbatis mox laudati, cujus tanta fuit in tertio concilio Toletano auctoritas, teste Johanne abbate Biclarensi. Idem rex post sollemnem hanc professionem, cui similem ediderunt ejusdem sectæ episcopi, proceres, & omnes Gotthicæ gentis seniores, episcopis orthodoxis auctor fuit, ut ad retinendam fidei puritatem in omnibus ecclesiis, orientalium more, in publicis missæ sacrificiis symbolum Constantinopolitanum ante orationem dominicam &
» communionem decantaretur: ut ne se quisquam in posterum de ignorantia fidei ex-
» cusaret a culpa, quando universorum ore cognosceret, quid catholica teneat, &
credat ecclesia. Exstat egregia oratio a Leandro episcopo habita in illo concilio,
» in qua de gentis suæ conversione gratulatur. Pro qua re, inquit, & nos majori-
» bus gaudiis elevamur: quia repente novos ecclesiam parturiisse populos intuemur;
» & quorum asperitatem quondam gemebamus, de eorum nunc gaudemus creduli-
« tate. Ergo materia gaudii nostri, tribulationis præteritæ occasio fuit. Gemebamus,
» dum gravaremur: sed gemitus illi id egerunt, ut hi, qui per infidelitatem nobis
» erant sarcina, fierent nostra per suam conversionem corona. Præclarum est, quod
» idem pontifex in consequentibus ait de unitate ecclesiæ. Ordo ergo naturalis ex-
» poscit, ut qui ex uno homine trahunt originem, mutuam teneant caritatem; nec
» dissentiant a fidei veritate, qui non disjunguntur naturali propagine. Hæreses vero
» & divisiones e fonte manant vitiorum. unde quisquis ad unitatem venit, ex vitio ad
» naturam redit: quia sicut naturæ est fieri ex pluribus unitatem; sic est vitii, frater-
» nitatis declinare dulcedinem.

Leandri oratio in concilio.

LX. Concilii decreta.

b *Can.* 4.

c *Can.* 7.

d *Can.* 12.

» In eo concilio statutum[b] est, ut liceat cuilibet episcopo, unam de parochitanis
» ecclesiis suis monasterium dicare, id est convertere in monasterium: ut in ea mo-
» nachorum congregatio regulariter vivat; immo etiam ex rebus ecclesiæ aliquid,
» quod ei detrimentum non afferat, eidem loco donare. Præterea[c] in omni sacer-
» dotali convivio lectionem scripturarum divinarum misceri concilium jubet. Per
» hoc enim & animæ ædificantur ad bonum, & fabulæ non necessariæ prohiben-
» tur. Ad hæc præcipit[d], ut quicumque pænitentiam agere voluerint, sive sani,
» sive infirmi, prius tondeantur, aut habitum mutent. qui ritus postea laïcos induxit
ad monasticum habitum in extremis suscipiendum.

LXI. Scandalum in Caulinianensi monasterio.

Sub idem tempus scandalum in Caulinianensi cœnobio prope Emeritam, Lusitaniæ quondam metropolim, sito, exortum est. Tarra quidam uxore orbatus istuc secesserat, sollemnemque emiserat votorum monasticorum professionem. Processu temporis e monasterio ejectus est, propterea quod in lapsum carnis incidisse crederetur. Ille innocentiæ suæ confisus, Reccaredo regi porrecta schedula supplicavit, ut in pristinum locum restitueretur. Tam scabrosus est schedulæ seu epistolæ stilus, tam barbarus & incultus, ut vix quidquam sani hinc elici possit. Inscriptio sic habet, *Suggerendum gloriose triumphanti, ac invicta fide regnanti piissimo domino meo Reccaredo regi, servus tuus Tarra indignus.* Is in hac epistola conqueritur, quod
» *in cœtu Caulinianensi monachorum* obscœna criminatione fuerit *infamatus*, & tam-
» quam *aborsum projectus indemnatus*. at contra contestatur regiæ majestati, se in
» nullo umquam gradu, sive laïci, seu monachi, ullo scelere contaminatum fuisse;
» nec esse quemquam in urbe Emerita, immo in tota Lusitania, qui se ullius crimi-
» nis fontem possit evincere. Se quidem unam olim in Lusitania habuisse uxorem:
» sed, ea mortua, nihil amplius vel levissimæ familiaritatis cum ulla umquam femina

habuisse. Quid inde consecutum sit, ignoramus, nec scire multum interest. Visum est tamen hujus epistolæ facere mentionem, quod ex ea discamus antiquitatem monasterii Caulinianensis, cujus jam meminimus ex libro Pauli diaconi [a] Emeritensis de Patribus Emeritensibus, ubi Caulinianum seu Caulinianense monasterium laudat, simulque Renovatum ejusdem loci abbatem, qui post Innocentium episcopum [b] Emeritensi ecclesiæ præfuit. Et forte sub Renovato abbate contigit id, quod de Tarra monacho mox retulimus.

ANN. CHR. 589.

a Paul. diac. c. 2.

b id. c. 21.

LXII. Johannes Biclarensis.

In hoc anno desinit chronicon Johannis abbatis Biclarensis, postmodum Gerundensis episcopi, cujus elogium texuit Isidorus [c], & post eum Hildefonsus. [d] Hic natione Gotthus, domo Lusitanus, apud Scalabim * natus, cum esset adolescens, Constantinopolim perrexit; ibique Græcis litteris cum Latinis conjunctis, septimo demum anno in Hispanias reversus est, eodem tempore, quo, Leuvigildo rege incitante, Ariana fervebat insania. Cum vero eum vesanus rex ad nefandam hæresim compellere non valeret, ipsum Barcinonem relegavit: ubi per annos decem multas ab Arianis injurias passus est. Ibidem postea condidit monasterium, vocabulo Biclarense *, modo [e] exstinctum, ubi congregata monachorum societate, scripsit regulam suo non tantum monasterio, sed etiam cunctis Deum timentibus profuturam. Hæc regula Benedicto abbati Anianensi ignota fuit, at nota Trithemio, qui ejus regulæ fragmentum [f] refert. Johannes, jam episcopus Gerundensis, anno undesexcentesimo subscripsit concilio Barcinonensi, successoremque in sua sede habuit Nonnitum, professione [g] itidem monachum, atque actibus sanctum, qui beati Felicis martyris Gerundensis eximius cultor fuit.

c Isid. c. 31.

d Hildef. c. 9.

* Santaren.

* Biclaro.

e V. supra lib. 3. n. 35.

f Trithem. de propr. mon. c. 5.

g Hildef. c. 10.

LXIII. S. Vincentii monasterium Lauduni.

Sub idem tempus Brunichildis regina in Gallia, post mortem Sigiberti conjugis sui, quædam monasteria erexit, unum apud Lugdunum-clavatum, duo alia cum xenodochio apud Augustodunum. Primum in honorem sancti Vincentii [h] martyris conditum fuit in prospectu urbis Laudunensis, quam Lugdunum simpliciter veteres nonnumquam appellabant; in ejusdem montis extrema parte situm, sed ab urbe profunda valle secretum: qui situs & ad religiosum secessum, & ad jucundum prospectum maxime opportunus est. Primum loci patronum agnoscunt beatum Christophorum martyrem: cujus loci tanta olim celebritas erat, hodie quoque paullo impar, ut secunda Laudunensium episcoporum sedes, eorumdemque ac canonicorum, nobiliumque laïcorum conditorium esset. Testes hac de re litteræ Roriconis episcopi, qui monasterium a Nortmannis destructum instauravit, monachisque restituit: testes & Lotharii Francorum regis litteræ, quibus hanc restitutionem confirmavit. Apud Gregorium Magnum [i] invenio monasterium sancti Christophori in Sicilia: ut ne repetamus quæ diximus de oratorio sancti Christophori apud Remos, ubi sanctus Remigius primum sepultus fuit.

h Aimoin. lib. 4. c. 1.

i Greg. M. lib. 8. ep. 33.

LXIV. S. Martini apud Æduam.

Sancti Martini cœnobium in suburbio Augustodunensi, versus orientem angusta valle & exiguo amne Taraneto * ab urbe disparatum, haud procul a sancti Symphoriani abbatia, conditricem itidem agnoscit Brunichildem, cujus tumulus & cineres in basilica sancti Martini habentur. Primam antiquitatem refert hactenus basilica, tum elegantia operis, tum columnarum, e marmore fere omnium, magno numero: tametsi alia monasterii ædificia varias clades pertulerunt, primum quidem a Sarracenis sæculo octavo, quorum ruinas sæculo tandem nono Badilo comes resarcivit. Eo in loco id accidisse tradunt, quod Sulpicius [k] Severus *in pago Æduorum* a sancto Martino Turonensi antistite gestum scribit: ubi dum vir sanctus templum profanum everteret, furente gentilium rusticorum in eum irruente multitudine, unus, audacior ceteris, strictum in ejus caput gladium vibravit; ille vero nudam percussori cervicem præbuit. At dextera altius elata, resupinus ruit gentilis; consternatusque divino metu, veniam precatus est. Addunt Martinum eodem in loco ecclesiam sub nomine beatorum apostolorum Petri & Pauli posuisse, quam postmodum in honorem ipsius sancti Martini Syagrius episcopus, volente Brunichilde, dedicaverit. Hunc antistitem piorum Brunichildis in urbe Æduensi operum adjutorem fuisse, atque adeo condendo sancti Martini cœnobio suppetias contulisse, testes sunt Gregorii M. epistolæ ad Luponem presbyterum & abbatem, quem primum ejus loci rectorem vulgati nobis indices suggerunt. Recentiores nullo veterum testimonio fulti, Syagrium Brunichildis germanum fratrem [l] fuisse existimant.

* Tarnet.

k Sulpic. lib. 1. de vita S. Martini. c. 13.

l V. Coint. to. 1. p. 364.

LXV.

Eosdem conditores itidem habuere tum parthenium sanctæ Mariæ & sancti Johan-

ANN CHR. 589.

S. Mariæ & S. Johannis parthenon.

a Greg. Tur. lib. 9. c. 40.

nis, tum xenodochium ejuſdem urbis, ut patet ex aliis ejuſdem Gregorii litteris, de quibus inferius agemus. Jam exſtabat ante hunc annum prædictum ſanctæ Mariæ cœnobium, ubi Chrodieldis monacha Pictavenſis, ad Guntchramnum regem cum ſuis ſequacibus profectura hoc eodem, ut ſuperius diximus, anno, unam ex his Conſtantinam Burgolini filiam reliquit *in Auguſtodunenſi* [a] *monaſterio*. quod de ſanctæ Mariæ monaſterio interpretandum videtur. Conditum eſt ad muros urbis eo in loco, ubi quondam Berecinthiæ fanum erat: & recte quidem, ut ibi veri Dei mater coleretur, ubi inanium deorum mater profano cultu honorata fuerat. Thalaſſiæ primæ, ut creditur, ejuſdem parthenonis abbatiſſæ inſcripta eſt Gregorii Magni epiſtola, continens privilegium eidem loco indultum: in quo *monaſterium ſanctæ Mariæ* appellatur, prætermiſſo nomine ſancti Johannis, cujus modo ſolum nomen retinet, vulgo ſancti Johannis-Majoris, ut diſtinguatur ab alia ejuſdem urbis eccleſia, quæ itidem ſancto Johanni Baptiſtæ ſacrata eſt. Monachos in eodem loco etiam exſtitiſſe ad ſacra virginibus miniſtranda, colligimus, tum ex communi aliorum parthenonum uſu, tum ex veteri codice novi teſtamenti, in cujus fine legitur Gundohini antiquarii ſubſcriptio, teſtantis ſe hunc codicem exaraſſe juſſu *almæ matris familiæ Fauſtæ*, quæ *hoc opus in honore ſancti Johannis & ſanctæ Mariæ matris Domini noſtri Jeſu-Chriſti fieri rogavit, poſcente Fulculfo monacho*. quod opus a ſe perfectum dicit antiquarius *in menſe Julio, anno tertio regnante domino noſtro Pippino rege*. Fauſta hæc ſine dubio tunc abbatiſſa erat parthenonis ſancti Johannis, cujus nomen ſanctæ Mariæ præponitur, ut præcipui loci patroni. Fulculfus monachus unus erat ex his, qui ſanctimonialibus ſacra miniſtrabant.

LXVI. S. Andochii monaſterium, & xenodochium.

Intra muros urbis ſitum eſt ſancti Andochii olim xenodochium ſimul & monaſterium virorum, nunc virginum cœnobium ab annis amplius octingentis. Xenodochii curam gerebant monachi ab ipſa inſtitutione ſub diſciplina Senatoris abbatis, cui Gregorius Magnus inſigne privilegium conceſſit, uti & duobus ſupra dictis monaſteriis, rogatu Brunichildis reginæ & Syagrii epiſcopi conditorum. Collapſam iſtic diſciplinam regularem Modoïnus epiſcopus reſtituit, eamque novis legibus confirmavit Jonas ejus ſucceſſor, litteris hac de re editis, in quibus notum eſſe teſtatur, quo pacto in ſuæ ſedis urbe *ab antiquo* conſtructum ſit *monaſterium ſacrarum monialium, ſub canonico habitu* degentium, quas ejus deceſſor *in regularem & monaſticum ordinem* reformaverat. Itaque ante medium ſæculum nonum, quo datæ ſunt hæ litteræ, ſancti Andochii monaſterium occupabant ſanctimoniales: immo communis tunc omnium perſuaſio erat, monaſterium *ſacrarum monialium*, non monachorum iſtic a principio exſtitiſſe. Huic tamen ſententiæ aperte repugnat Gregorii Magni privilegium, Senatori preſbytero & abbati ejuſdem xenodochii conceſſum, in quo monachorum tantummodo mentio eſt, non etiam ſanctimonialium. Quapropter ſi

Gregorii M. privilegium.

quæ forte ab initio iſtic fuere virgines, non aliam ob cauſam admiſſæ ſunt, quam ad ſublevandam monachorum curam in pauperes & peregrinos, quibus excipiendis ac refovendis xenodochium a Syagrio & Brunichilde inſtitutum fuerat. In [b] prædicto

b Greg. M. lib. 11. ep. 10.

» privilegio, rogatu Brunichildis, ac nepotis ejus Theoderici Burgundiæ regis, pontifex de xenodochio, quod in civitate Auguſtodunenſi a Syagrio, reverendæ memoriæ epiſcopo, & prædicta excellentiſſima regina conſtructum eſt, ſtatuit in primis, ut nullus regum, nullus antiſtitum, nullus denique quacumque præditus dignitate, ex his, quæ prædicto xenodochio conceſſa fuerant, vel in poſterum concedenda forent, quidquam minuere, vel auferre, aut ſuis uſibus applicare auſit. Deinde, ut obeunte abbate vel preſbytero ſupra dicti *xenodochii atque monaſterii*, non alius ibi ordinetur, niſi quem rex ejuſdem provinciæ, *cum conſenſu monachorum*, ſecundum timorem Dei elegerit, ac prævideris ordinandum, citra ullum pretium pro ipſa electione aut ordinatione. Præter ea, ut ejuſdem loci abbas aut preſbyter nullo modo deponatur, niſi ob manifeſtum crimen, cujus cauſam non ſolus epiſcopus Auguſtodunenſis, ſed præter eum ſex alii epiſcopi prius examinaverint. Ad hæc *juxta deſiderium conditorum* decernit, ut nullus eorum, qui eidem *xenodochio ac monaſterio* abbas aut preſbyter in poſterum fuerit ordinatus, ad epiſcopatus umquam officium aut accedat, aut aſſumatur, niſi prius abbatis officium abdicaverit, aliuſque in ejus locum ſit ſubrogatus: ne quid inde detrimenti res xenodochii ac monaſterii capiat. Poſtremo, ut ne quis epiſcopus ullum ex eodem loco monachum ad eccleſiaſticum ordinem aut officium, *ſine conſenſu abbatis atque presbyteri*, tollat. Secus attentantibus,

pontifex dignitatis suæ privationem, & excommunicationem interminatur. Idem omnino privilegium idem pontifex concedit Thalassiæ abbatissæ sanctæ Mariæ, & Luponi seu Lupo abbati sancti Martini; & quidem pænultimo pontificatus sui anno: sed hæc anticipato referre visum est ad illustrandum prædicti xenodochii statum & originem, quod nusquam sanctæ Mariæ, sed sancti Andochii xenodochium aut monasterium apud veteres appellatum invenias. ANN. CHR. 589.

His privilegiis, uti & monasteriis prædictis, testimonium accedit & auctoritas ex alia ejusdem pontificis indubitata [a] epistola, Brunichildæ Francorum reginæ inscripta, in qua se lætari ait, & gratias omnipotenti Deo agere, litteris ejus indicantibus agnoscens, ipsam in suburbano Augustodunensi ecclesiam sancti Martini, atque monasterium ancillarum Dei construxisse, necnon xenodochium in eadem urbe: quibus locis privilegium pro quiete & munitione illic degentium, sicut regina voluerat, se indulsisse dicit, ut ejus benefactorum in aliquo particeps haberetur. Hoc privilegium præ oculis habebat sæculo nono Pardulus episcopus Laudunensis, cum Oriniacensi diœcesis suæ parthenoni, petente Carolo rege, cognomento Calvo, cum Irmintrude regina, privilegium, non suis, sed ejusdem Gregorii papæ verbis, composuit, teste [b] Frodoardo, *repetens maledictionis intentationem, quam idem Gregorius contra præsumtorem illius monasterii jaculatus fuerat.* Certe similes prorsus comminationes in consimili causa reperiuntur in concilio Aurelianensi tertio, canone quinto-decimo, quo possessiones Lugdunensis xenodochii, a Childeberto rege constructi, contra invasores muniuntur. quod pluribus aliis argumentis ostendimus in libro secundo [c] de re diplomatica. His omnibus adde libellum de vita sancti Hugonis monachi Æduensis, in quo diserte fit mentio privilegii Luponi abbati concessi.

LXVII. Asseritur.

a *Id. ibid. ep.* 8.

b *Frod. lib.* 3. *c.* 27.

c *Diplomat. p.* 104.

Hæc sufficiant in præsens de illis duobus partheniis, quod utrumque hactenus superest sub ordine sancti Benedicti, uti & suburbanum sancti Martini monasterium virorum sub congregatione sancti Mauri. In parthenone sancti Andochii asservantur reliquiæ Syagrii episcopi Æduensis, qui pro sancto habetur, coliturque in ecclesia Æduensi VI. kalend. Septembris.

Florebat hoc tempore Palladius Santonum antistes, qui basilicam [d] in honorem sancti Stephani, in illius urbis suburbio exstruxit; tumque sancti Eutropii, primi illius civitatis episcopi & martyris, corpus in locum ab se in illa basilica præparatum sollemniter transtulit. Convocati ad hanc celebritatem abbates: quorum duo, reserato tumuli operculo, sanctum corpus contemplati sunt, & in eo cicatricem capitis, qua parte securis inflicta fuerat, unde populis innotuit, (quod ad id tempus ignoratum fuerat ob defectum ejus passionis) eum martyrio consummatum fuisse, quod sanctus martyr duobus illis abbatibus in somnis revelavit. Id etsi extra nostrum propositum videatur, visum est tamen commemorandum hoc loco, quod illa basilica, sancti Eutropii postmodum nomine nuncupata, in monasterium nostri Ordinis conversa sit. Ex hoc etiam loco intelligitur, complura tunc fuisse apud Santones monasteria, quorum abbates sancti Eutropii translationi interfuisse memorantur. Unus haud dubie abbas fuit monasterii sancti Martini abbatis apud Santones, superius [e] laudati, cujus corpus idem Palladius, adstantibus quinque abbatibus, testante Gregorio [f] Turonensi, loco movit, & in decentiorem locum transtulit.

LXVIII. Santonum monasteria.

d *Greg. Tur. de gl. mart. c.* 56.

e *lib.* 7. *n.* 9.

f *Greg. Tur. de gl. conf. c.* 57.

ANN. CHR. 590.

ANNALES ORDINIS S. BENEDICTI.

LIBER OCTAVUS.

Ab anno Christi 590. ad annum 595.

I. S. Columbani accessus in Galliam.

PPORTUNE hunc librum ordiemur a sancto Columbano abbate, per quem res monastica magnum sæculo septimo incrementum cepit. Duo exstitere ejusdem nominis abbates eodem tempore illustres, nempe senior Columba Hiiensis, Bedæ etiam Columbanus dictus: & junior Columbanus, qui ex Hibernia, regnante apud Burgundiones Guntchramno, apud Austrasios Childeberto, (quamquam ad Sigiberti ejus patris principatum id nonnulli referunt) in Galliam accessit, atque in regno Burgundiæ Luxoviense monasterium condidit, multorum monachorum, immo & cœnobiorum seminarium insigne. Sed antequam qualis, quantusque fuerit Columbanus iste, dicere incipio, res paullo altius repetenda est, ac de rei publicæ monasticæ in Britannia insula & Hibernia statu tantisper differendum: ut iis quæ tum de Columbano, tum de Augustino Anglorum apostolo dicenda erunt, necessariam lucem afferamus.

II. Fidei & monachismi status in Britannia & Hibernia.

Britannia est omnis divisa in partes duas: quarum una, australis, Britanniæ nomen retinuit: alia, ad septemtrionem, Scotia dicta est: cui occidentem versus, Oceani intermedio freto, Hibernia adjacet. Britanniam medio sæculo quinto Angli & Saxones invaserunt, eique Angliæ nomen indiderunt, victis pulsisque Brittonibus ejus incolis, quorum pars in Wallia Britanniæ provincia consedit, pars in Armoricam Galliæ se recepit. Scotiam eodem tempore insederunt Picti cum Scottis, quorum magna pars etiam Hiberniam incoluit: sive hæc prima fuerit Scottorum sedes, ut Bedæ [a] visum est; sive ex Scotia in Hiberniam effusi aut translati, denuo in Scotiam reversi sint. Hinc Scotiæ vocabulum pro Hibernia, uti & pro Scotia ipsa, promiscue usurpatum apud veteres; & Scotti passim dicti etiam Hiberniæ indigenæ. quæ æquivocatio in patria historia sæpius confusionem parit. Ad religionem quod attinet, christianam fidem Brittones susceperunt pontificatu [b] Eleutherii papæ: at Scotti-Hiberni tempore Cælestini primi: a quo Palladius primum episcopus, sed exiguo fructu; tum sanctus Patricius istuc missus fuit ad confirmandam in ea gente nascentem religionem. Ceteri, nempe Picti, qui Scotiam septemtrionalem; atque Angli & Saxones, qui Britanniam paullo post occuparunt, paganorum superstitionem sectati fuere usque ad finem sæculi sexti, quo tempore Columba Hiiensis abbas Pictos

a *Beda lib. 1. cap. 1.*

b *Id. ibid. c. 4.*

ad ſeptemtrionem poſitos, (nam auſtrales prius a Niniano epiſcopo converſi fuerant;) Auguſtinus cum ſociis Anglos chriſtianæ fidei myſteriis imbuerunt. Jam vero quinam primi vitæ monaſticæ in illis provinciis auctores ſeu inſtitutores fuerint, haud ſatis exploratum. Certior ſententia eſt, ſancto Patricio apud Hibernos; Niniano abbati & Kentigerno Glaſcuenſi epiſcopo apud Scottos & Pictos; Eltuto apud Brittones, id acceptum referendum eſſe. Quamquam enim Conſtans, Conſtantini in Britannia tyranni filius, & Pelagius Britto hæreticus ante id tempus monaſticen profitebantur: non tamen conſtat, qua in regione hoc inſtitutum ſuſceperint. ANN. CHR. 590.

III. Monaſticæ rei propagator S. Patricius.

Patricius in Scotia ortus, ſed in Hibernia exſul non ſemel, monaſticos ritus in Gallia, primum quidem in Majori-monaſterio, tum in Lirinenſi didicit. Palladio mortuo, in Hiberniam a Cæleſtino pontifice miſſus, fundatis eccleſiis, monaſteria etiam inſtituit, cum per ſe, tum per diſcipulos ſuos, etiam in epiſcopalibus eccleſiis: quaſi funeſtiſſima iſta ætate, inquit Mareshamus [a], comparatum fuiſſet hoc « vivendi inſtitutum, tutiſſimum adverſus humanas miſerias refugium. unde Patricius « in confeſſione ſua: *Filii Scottorum*, inquit, *& filiæ regulorum monachi & virgines eſſe videntur: & etiam una benedicta Scotta*, nempe Birgitta, *genitiva nobilis, quam ego baptizavi.* A Scottis tamen nonnullis multa paſſus, cogitabat reverti in Gallias, ut denuo viſitaret *fratres* ſuos, & ut videret *faciem ſanctorum Domini ſui*, ut in eadem confeſſione legitur: ubi fratrum nomine intelligere videtur Gallicanos monachos: ſanctorum vero nomine comprehendit ſanctum Germanum Autiſiodorenſem epiſcopum, quicum aliquamdiu commoratus fuerat. Quin etiam poſt obitum ſuum eiſdem *Gallicis fratribus* relinquere & commendare cupiebat filios, quos in Hibernia Chriſto lucratus fuerat, ne ſcilicet, urgente perſecutione, a fide recens ſuſcepta deficerent. Hæc perſecutio tam acerba fuit, auctore in primis Corotico quodam apoſtata, ut innumeri neophyti poſtera die, quam ſacris eos aquis vir ſanctus abluerat, in veſte candida gladio crudeliter trucidati ac mactati ſint a Scottis & Pictis apoſtatis, ut idem Patricius ait in epiſtola ad eumdem Coroticum, in qua *filios Scottorum & filias regulorum*, qui monaſticen & virginitatem profeſſi fuerant, innumerabiles fuiſſe teſtatur. Romanæ eccleſiæ tonſuram, alioſque ritus, quos in ipſa urbe hauſerat, Hibernicis clericis & monachis impoſuit, ſtatuto edito, ut, ſi non *more Romano* [b] capilli eorum tonſi fuiſſent, ab eccleſiæ communione arcerentur. Pervicere tamen ſubinde alterius ſectæ homines, qui tonſuram exemplo Simonis magi ab aure ad aurem, intonſo occipitio, præferebant; & paſcha non a quinto-decimo lunæ die ad viceſimum-primum, ritu catholico; ſed vel a quarto-decimo ad viceſimum, vel a ſexto-decimo ad viceſimum-tertium, celebrandum contendebant. Eumdem ritum Brittones in Wallia ſectabantur. quæ res gravium poſtea diſcidiorum cauſa fuit, uti ſuo loco videbimus. Cuculla candida ſuper cetera indumenta utebatur Patricius, teſtante Probo in libro de ejus geſtis; & Cummeneus-Albus in vita ſancti Columbæ abbatis Hiienſis tradit, ejuſdem Columbæ tunicam candidam fuiſſe. Ex quo fit veri ſimile id, quod de diſcipulis ſancti Columbani abbatis Luxovienſis ſcribit Ordericus [c] Vitalis, quos a beati Mauri diſcipulis nigredinem veſtium, abjecto ſcilicet albo colore, cum regula ſancti Benedicti accepiſſe memorat.

[a] *Mareſh. præfat. in Monaſt. Angl.*

[b] *apud Vvaræum pag* 43.

[c] *Orderic. ſub fin. lib.* 8.

IV. Bacchiarius monachus Britannus.

Patricii diſcipulis Johannes Pitſeus annumerat Bacchiarium, quem Britannum fuiſſe affirmat. Gennadio *vir chriſtianæ philoſophiæ* vocatur. quo nomine veteres monaſticam ſeu aſceticam vitam deſignabant. Hinc Bacchiarium monachum extitiſſe alias conjectabam: nec me pænitet. nam idonea huic rei argumenta poſtmodum deprehendi. Is nudus & expeditus vacare Deo diſponens, ait Gennadius, « etiam peregrinationem pro conſervanda integritate elegit. qua de re apud Romanum « pontificem ab æmulis infamatus, librum de fide ſcripſit, in quo ſatisfacit pontifi- « ci urbis adverſus querulos & infamatores peregrinationis ſuæ, indicans ſe non timo- « re hominum, ſed Dei cauſa peregrinationem ſuſcepiſſe, ut exiens de terra ſua & de « cognatione ſua, coheres fieret Abrahæ patriarchæ. Nondum in lucem prodiit hic « Bacchiarii liber, quem Pitſeus Leoni Magno pontifici miſſum & oblatum fuiſſe « opinatur. Sed exſtat in bibliotheca patrum ejuſdem Bacchiarii epiſtola ad Januarium de recipiendis lapſis, non viſa Gennadio, qui ſuperiorem tantum Bacchiarii librum legerat. In ea cauſam agit cujuſdam monachi levitæ in carnale crimen lap-

Scribit ad Januarium abbatem pro monacho lapſo.

ANN. CHR. 590.

si, quem Januarius ad pænitentiam admittere abnuebat. Immo is, seu quivis alii, lapso illi suadebant, ut crimen suum conjugio cum virgine vitiata ineundo emendaret, aut saltem tegeret, ut scilicet offendiculum removeretur hominum sæcularium, qui ex hoc facto monachis & monasticæ vitæ insultabant. Bacchiarius itaque hac epistola primo quidem Januarium validis argumentis inducit ad recipiendum lapsum: deinde fratrem illum ad pænitentiam hortatur, seque ejus pænitentiæ socium ac participem esse velle profitetur. Legimus hanc epistolam in veteri codice monasterii Regalis-montis ordinis Cisterciensis, sed initio mutilam, in cujus fine hæc clausula habetur: *Explicit epistola sancti Bachiarii abbatis consolatoria ad Januarium abbatem scripta de reparatione lapsi.* quem Januarium Italum fuisse, aut saltem Italici monasterii abbatem existimo. Hunc beatissimum fratrem perpetuo appellat Bacchiarius, patrem dicturus, si & ipse abbas non fuisset. *Bachiarius*, uti & *Bachus*, scribebant antiqui tertia littera haud geminata, secus quam usus & recta scribendi ratio apud nos obtinuit. Sed hæc minutiora sunt. In hujus epistolæ priori parte, ait Bacchiarius, audita militis Christi ruina, se totum ita commotum fuisse, ut omnem partem corporis sui senserit eadem plaga torqueri. neque enim se reputare, absque damno suo hoc accidisse malum, ubi membrum corporis sui diabolica sagitta percussit. Tum Januarii in fratrem lapsum acerbitatem arguit. *Ubi est*, inquit, *misericordia christianæ religionis, quam Magister noster sacrificio docuit esse meliorem?* Eum errare, si putet fratri lapso, quia levita est, remedii medicinam conferri non posse. Revocandum in monasterium, ubi nullus eum videat, etiam ex ejus propinquis: ut sic consortio meliorum erubescat, & resurgat ad vitam. Eos qui lapso matrimonium suadeant, perinde agere, ac si medicus ægrotum, quia non posse vivere suspicetur, jubeat occidi. Omnino erratum, quod casus & ruina fratris in notitiam sæcularium hominum vulgata sit, ut non solum quam incolit civitatem, sed etiam totum orbem, famæ ipsius desperatione impleverit. Hinc exhilaratos sæculares homines ex ruina militis Christi, eam quasi in scelerum suorum excusationem & consolationem suam prætendentes. In posteriori vero parte fratrem illum alloquens, ejus culpam plangit, ei commori, si necesse sit, optans. Deinde monet, caveat, ne scelus hoc in conjugium vertat. Attollat animos, ne se inimica desperatio frangat. Ingrediatur monasterii sui carcerem, id est monasterium ipsum; & tenebras solitudinis, quibus ad perditam lucem revocetur, exquirat. Horreant membra jejunio, & cilicium pro veste habere consuescat. Sed ne more Pharisæorum onera importabilia, quæ ipse gestare nolit, ei imponere videatur: Ecce, inquit, frater, *quia nobis jurandi licentia prohibetur*, spondeo secundum misericordiam Domini, hujus me laboris, quem suadeo, velle esse participem: consortium vero meum, cupidus salutis tuæ, non solum ingero, sed etiam offero. Hæc aliaque Bacchiarius, quæ tam præclara visa sunt, ut ea prætermittere duxerim nefas. Ad ordinem revertor.

V. S Finnianus & alii.

Patricii studium in propagando monachorum instituto æmulatus est sanctus Finnianus, qui & ipse apud Turonos aliquando versatus est, ubi cum litterarum studiis religionis cultum conjunxit. Reversus in patriam, id est Hiberniam, quædam ædificavit monasteria, multosque habuit celebres discipulos, quorum illustriores fuere Brendanus, & ipse complurium monachorum pater; Columba, Hiiensis postea monasterii auctor; atque alter Columba itidem abbas, sub quo monasticis disciplinis informatus est Fintanus, multorum itidem monachorum abbas & præceptor. Hos inter præcipuus fuit Comgellus abbas, qui celeberrimum Bancorense monasterium condidit, erudiitque Columbanum, Luxoviensis monasterii ac Bobiensis, aliorumque parentem.

VI. Eltutus an Bancorensis in Wallia monasterii auctor.

Dum Finnianus apud Hibernos rem monasticam cum suis promovebat, idem apud Brittones faciebat Eltutus, quem alii sancti Germani Autisiodorensis episcopi, alii sancti Dubricii Carleolensis antistitis discipulum fuisse volunt. Ipse discipulos habuit Samsonem, Maglorium & Paulum episcopos, atque Gildam abbatem, qui omnes ex Britannia in Armoricam trajecerunt. An unum vel plura monasteria in Wallia instituerit Eltutus; quove nomine locus, in quo versari solebat, appellaretur, incertum. Facile tamen adducor ut credam, Bancorense Walliæ monasterium ab ipso institutum fuisse, atque ejus conversatione illustratum. Duo fuere eo nomine celebria monasteria, unum apud Hibernos in Ultonia; alterum apud

Brittones

Brittones in Wallia, quod Beda [a] nobilissimum Brittonum monasterium appellat, in quo tantus, inquit, fertur fuisse numerus monachorum, ut cum in septem portiones esset cum præpositis sibi rectoribus monasterium divisum, nulla harum portio minus quam trecentos homines haberet, qui omnes de labore manuum suarum vivebant. Huic monasterio præerat Dinootus abbas, cum Augustinus in Angliam accessit. Incredibilem illic monachorum olim numerum fuisse indicio sunt, ait Willelmus monachus Malmesburiensis, tot semiruti parietes ecclesiarum, tot anfractus porticuum, tanta turba ruderum, quantum vix alibi cernas; tunc monachorum famosum receptaculum; nunc mutatum in episcopatum. Ejus situm describit Johannes Spedus in Theatro Britanniæ, statuitque in australi Flintensis comitatus parte, in loco qui apud veteres Bovium, hodie *Banchor* sive *Bangor* appellatus, *Bancornaburg* apud Bedam; urbs primo, ut nomen ipsum indicat, deinde celebris memoriæ monasterium, jam dudum penitus excisum: ubi duarum tantum, ait Spedus, portarum nomina restant, mille passus disjunctarum, quas Deva fluvius nunc interfluit.

ANN. CHR. 590.

[a] Beda lib. 2. c. 2.

VII. Comgellus abbas Bancorensis in Hibernia.

Non minus illustre fuit aliud Bancorense in Ultonia Hiberniæ provincia monasterium, quod sancto Comgello seu Comgallo ac Commogello, Fintani, ut diximus, discipulo, suam debet originem. Situm erat in hodierno comitatu Dunensi, haud procul a mari orientali, qua brevissimus in Scotiam trajectus est. Tanta istuc monachorum confluxit multitudo, ut cum omnes uno in loco non possent consistere, eos in diversas cellas & varia monasteria dividere coactus sit Comgellus, adeo ut tria millia sub ejus disciplina militarent. Nempe nobilissimum, ait sanctus [b] Bernardus, exstiterat ante sanctum Malachiam ejus instauratorem hoc cœnobium, sub primo patre Comgello multa monachorum millia generans, multorum monasteriorum caput; locus vere sanctus, fecundusque sanctorum, copiosissime fructificans Deo, ita ut unus ex filiis sanctæ illius congregationis, nomine Luanus, centum solus monasteriorum fundator exstitisse feratur. Denique ita Hiberniam, Scotiamque repleverunt genimina ejus, ut ea potissimum tempora Davidici illi versiculi præcinuisse videantur: *Visitasti terram, & inebriasti eam; multiplicasti locupletare eam*, &c. Nec modo in præfatas, sed in exteras etiam regiones, quasi inundatione facta, illa se sanctorum examina effuderunt: e quibus ad has nostras Gallicanas partes sanctus Columbanus ascendens, Luxoviense construxit monasterium, factus ibi in gentem magnam. Hactenus Bernardus. Mos erat Comgello, ejusque discipulis, ut quocumque irent, chrismale secum deferrent. quo nomine aut capsula reliquiarum collo appendi solita, (Græci ἐγκόλπιον vocant,) intelligitur; aut vasculum oleo benedicto plenum, quo ad ægros consignandos, morbosque depellendos utebantur. Idem etiam episcopis in usu erat. unde sanctus Germanus Parisiorum antistes, ad sanandum quemdam ægrotum invitatus, eo diaconum *cum chrismariis suis* [c] direxit, quia nimirum ipsi difficilis erat accessus. Forte Comgellus in agrum laborandi causa profectus, *chrismale suum* supra vestem suam posuit. Istuc gentiles latrunculi ex Pictis, ut cuncta diriperent, irruentes, chrismale illud Comgelli deum esse rati, virum sanctum contingere non ausi sunt. Huic affine est quod legitur in pænitentiali sancti Columbani, in quo præcipitur, ut, *qui oblitus fuerit chrismal pergens procul ad opus aliquod, quinis quinquies percussionibus* subjaceat. Et quidem chrismal vas quoddam fuisse ex eo patet, quod ibidem duodecim percussiones infliguntur ei, cui *chrismal ceciderit*, sed non fractum. Morte instante Comgellus, cum ei discipuli sui quotidie divinam eucharistiam dare vellent, contestatus est se a nullo alio eam accepturum, quam a sancto Fiachra abbate in Lageniensi Hiberniæ provincia. qui ab angelo admonitus, in Bancorense monasterium protinus accessit, statimque *communionem dominicam*, id est *corpus & sanguinem Christi*, beatissimo patri dedit. Post obitum sepultus est in suo monasterio; atque inde prædictus Fiachra, post aliquot annos, brachium sancti Comgelli, quemadmodum a vivente petierat, obtinuit, condiditque in ejus honorem monasterium in arce, quam ipsi ejusdem provinciæ dux Ædus tradiderat. Edidit nonnulla opuscula Comgellus, quorum unum laudat Columbanus, auctoremque alio nomine Faustum [d] vocat. Idem cognomentum eidem tribuit Notkerus Balbulus in martyrologio ad diem nonum Junii, ubi mentionem facit sancti Columbæ abbatis, cujus inter alios discipulos unum Comgellum, latine Fausti nomine illustrem, commemorat. At Comgellum sancti

[b] S. Bern. in vita S. Malach. c. 5.

Luanus centum monasteriorum fundator.

[c] Fortun. n. 47.

[d] Columban. instruct. 2.

ANN. CHR. 590.

Fintani discipulum fuisse testatur libellus de ejus vita apud Patricium Flemingum; idque longe veri similius est; siquidem Columba & Comgellus ætate æquales fuerunt.

VIII. S. Columba abbas Hiiensis a Beda lib. 3. c. 4.

Ad Comgellum idemtidem ventitabat sanctus Columba, ille Hiiensis, ut puto, abbas, qui sanctum Finnianum in disciplina monastica præceptorem habuerat in Hibernia, ubi Dearmacanum [a] monasterium construxit. Dein cum duodecim commilitonibus discipulis suis ex Hibernia in Britanniam accessit, id est in Scotiam, prædicaturus verbum Dei Scottis, qui erant in Britannia, & provinciis septemtrionalium Pictorum, qui arduis atque horrentibus montium jugis ab australibus Pictis disjuncti erant. Hi vero multo ante tempore christianam fidem, relicto gentilium errore, susceperant, prædicante eis verbum Dei Ninia seu Niniano episcopo, reverendissimo & sanctissimo viro, ex natione Brittonum, qui Romæ rectam fidem edoctus, sedem episcopatus sui ad Candidam-casam in ecclesia sancti Martini statuit, ubi & ipse corpore una cum multis aliis sanctis requiescit. Columbæ adventus ad illos Britanniæ Scottos contigit sub annum incarnationis dominicæ quingentesimum sexagesimum-quintum, Comgalli seu Convalli regis septimum: quo ex tempore vir sanctus per annos amplius triginta verbo & exemplo Christum prædicare non destitit. Hinc gens illa tanti beneficii memor, Jovam seu Jonam insulam, quam Hiiensem alii vocant, ad construendum monasterium ipsi concessit. Non satis sibi constat Venerabilis Beda, cum ait, Scottos in Britanniam advenientes ad maris sinus partem septemtrionalem sibi locum [b] patriæ fecisse: & tamen Hiiensem insulam a Pictis, qui *eas Britanniæ plagas incolebant*, sancto Columbæ [c] donatam fuisse tradit. Hæc enim insula sita erat in regione Scottorum, octo decim circiter millibus dissita ab occidentali litore illarum provinciarum, in quibus Scottorum regnum positum erat: quos inter & Pictos Dorsi-Britannici montes, ut jam dixi, disstermini erant, teste Adamnano Hiiensis cœnobii abbate, qui Beda paullo antiquior, & locorum magis gnarus erat. Exigua hæc insula vix quinque milliaria in orbem continet, teste Beda, jacetque in Deucaledonio mari ad occidentem, hactenus *Colmkil* appellata apud Spedum in Scotiæ descriptione, tracto vocabulo ab ipso sancto Columba, qui a nonullis, ut Beda [d] auctor est, composito a cella & Columba nomine, Columcelli vocabatur. Certe hoc nomine afficitur in pervetustis litaniis [e] Anglicanis. In hac insula conditum fuit Hiiense monasterium, aliorum « omnium, quæ a Columba instituta sunt, caput. Habere autem solet ipsa insula, in» quit idem [f] auctor, rectorem semper abbatem presbyterum: cujus juri & omnis pro» vincia, & ipsi etiam episcopi ordine inusitato debeant esse subjecti, juxta exem» plum primi doctoris illius, scilicet sancti Columbæ, qui non episcopus, sed presby» ter exstitit & monachus. Is Aidanum cælesti monitu Scottorum regem benedixit; & sancti Brendani obitu cælitus accepto, *sacra eucharistiæ mysteria* per Diormetium ministrum suum, ad celebrandum in ejus natali die missæ sacrificium præparari jussit. Idem factum in obitu sancti Columbani episcopi Lagenensis, quo die, cum fratres ad opera manuum exituri essent, sanctus vir contra feriari jussit, sacræque oblationis obsequia præparari, & aliquam fieri prandioli adjectionem. Hinc colligitur, nonnisi festis feriatisve diebus missam in hoc monasterio, qui ritus sine dubio etiam aliorum in illis partibus erat, celebratam fuisse. Jam ad Columbanum, cujus maxime causa hæc præmissa sunt, revertamur.

b *id. lib.* 1. *c.* 1.
c *id. lib.* 3. *c.* 4.
d *id. lib.* 5. *c.* 10.
e *Analect. vet. to.* 2. *p.* 671.
f *Bed. lib.* 3. *c.* 4.

IX. Columbani prima gesta.

Columbanus in Lagenia Hiberniæ provincia ortus, post liberalium litterarum studia, hortatu religiosæ ac Deo dicatæ feminæ, ad Silenem virum venerabilem, qui eo tempore singulari religione & sacrarum scripturarum scientia pollebat, se contulit, atque ab eo sacras litteras didicit. Dein Bancorense petiit monasterium, cui tum præerat egregius ille monachorum pater Comgellus, idemque prædicti monasterii primus auctor. Mox ille jugum Christi in se suscipere, jugi orationi vacare; dura tolerare jejunia, omnia denique subire austeritatis religiosæ genera, ut qui aliorum doctor futurus erat, ipse docenda prius factis impleret. Tum multis annis in monasterio exactis, subiit mentem ejus cogitatio exteras adeundi regiones. Ægre tandem assentiente Comgello, cum duodecim sociis, primum quidem in Britanniam, inde in Galliam iter aggreditur. Agebat tunc annum ætatis tricesimum; regnabatque in Burgundia Guntchramnus, in Austria Childebertus, qui paullo post, mortuo patruo, utrumque regnum obtinuit. Placuit Columbano vasta Vo-

fagi feu Vogefi folitudo, vifumque eft confiftere in veteri caftro, quod Anagrates * prifco vocabulo appellabant. In eremo inculta vix aliud novis incolis ad victum, præter herbas & arborum cortices, fuppetebat. Ægrotanti fratri non aliud fubfidium allatum eft, quam aliorum fratrum jejunium & preces. Tertio demum die fervis Dei cælitus provifum, adducto panum & pulmentorum fupplemento per quemdam hominem, qui fratrum orationes pro conjugis fofpitate depofcebat. Iterum fumma egeftas; iterumque divina opitulatio adfuit. Novem jam tranfierant dies, quibus vir Dei cum fuis non alios fumferat cibos, quam quos fponte faltus præbebat: cum Caramtoco abbati vicini monafterii, cui Salicis nomen erat, fuggeffit clementiffimus Deus, ut famulo fuo Columbano, intra eremi vaftitatem fame laboranti, neceffaria deferri curaret. Ilico paruit abbas bonus, præcipiens Marculfo cellerario fuo, ut quantocius cum onuftis vehiculis ad virum Dei pergat. Ibat Marculfus per faltus invia, ignorans quem quæreret: fed, præmiffos abfque duce equos fecutus, ad Anagrates tandem pervenit, atque allatum Columbano commeatum obtulit. Exftat tribus ab Anagratibus leucis quidam vicus, *le Saucy* vulgo dictus, una tantum leuca diffitus a Lutra abbatia: quo in loco Salicis monafterium pofitum fuiffe, & nominum maxima affinitas, & Luxovienfium traditio fuadet, fi non perfuadet. Columbano moris erat, ut in præcipuis Chrifti Domini, aliorumve fanctorum feftivitatibus a fratrum focietate fe fubtraheret, quietius orationi & piis animi exercitationibus vacaturus; degeretque in edita & abrupta rupe, agreftium pomulorum, quæ bollucæ * vulgo appellantur, herbarumque efu contentus, & aqua pura, quæ ex valle fubjecta non fine magno labore afferri poterat. Hunc laborem cum Domoalis ejus minifter gravate ferret, proximam rupem percutere juffus, mox fontem perennem elicuit.

ANN. CHR. 590.

Anagratenfe monafterium ab eo conditum.

* *Anegray.*

* *Belues.*

X.

Luxovienfis monafterii primordia.

Hæc, etfi in obfcura folitudine patrata, vicina tamen circumquaque loca luce fua penetrarunt, multofque iftuc difcipulos adduxerunt. Hinc vifum eft Columbano aliud in eadem folitudine monafterium inftituere octo ab Anagratenfi paffuum millibus, in loco, quem veteres Luxovium nuncupabant. Ibi munitiffimi olim caftri rudera; ibi thermæ eximio opere conftructæ etiam tum vifebantur; ibi denique idolorum reliquiæ, quæ profano ritu gens illa quondam coluerat. Hunc locum vir fanctus in facratiorem commutavit religionem, condito iftic monafterio, quod celebritate fui nominis exteras quoque regiones implevit, multifque aliis formam præbuit & exemplum.

Quo anno Vofagum incolere cœperit Columbanus, quove Luxovienfis monafterii fundamenta pofuerit, quod diferte notaffe convenerat, incertum reliquit Jonas monachus, ejus vitæ fcriptor, nec alii poft eum fatis explicarunt. Qui Jonam fequi volunt recentiores, Columbani adventum in Galliam ftatuunt fub principatu Sigiberti, id eft ante annum hujus fæculi feptuagefimum-quintum, quo anno Sigibertus Victoriaci prope Duacum necatus eft. Sed in eo manifeftus eft hujus auctoris error, cum ait, Sigibertum *eo tempore duobus regnis Auftrafiorum, Burgundionumque* imperaffe, cui Burgundiam numquam paruiffe conftat, utpote quæ eo vivente ac mortuo Guntchramnum regem habuit. Alii, Jonæ errore animadverfo, pro Sigiberto Childebertum ejus filium repofuerunt. Verum nec fic mendæ expers effet hic locus: cum in Galliam acceflerit Columbanus ante annum nonagefimum, quo tempore Guntchramnus adhuc in vivis erat, qui nonnifi poft annos tres Burgundiæ regnum Childeberto Auftrafiorum regi morte fua refignavit. Rectius Ordericus Vitalis Columbani in Galliam acceffum refert ad Childeberti principatum, fed nulla regni Burgundici facta mentione. Errandi occafio Jonæ, homini extero, nec in patria noftra hiftoria fatis exercitato, hæc fuit, quod Burgundiæ principatum per Sigibertum ex paterna hereditate in Childeberti poteftatem veniffe falfo autumaverit, quem ei ex patrui morte, id eft Guntchramni, proveniffe exploratum eft. Jam vero quo anno Columbanus Vofagum adierit, ex eo colligitur quod inde Brunichildis inftinctu expulfus fit *vicefimo anno poft incolatum eremi illius*, tefte ipfo Jona. Cum vero ex eodem auctore hanc expulfionem triennio poft fubfecuta fit Theodeberti ac Theoderici regum mors, & monarchiæ Francicæ devolutio ad Chlotharium eorum fratrem patruelem, quod utrumque anno poft fexcentefimum tertio-decimo contigiffe certum eft: hinc conficitur, Columbanum non nifi anno quingentefimo nonagefimo Vofagum incolere cœpiffe; ac paullo ante in Galliam acceffiffe, ac primum

ANN. CHR. 590. quidem tumultuario opere Anagratense monasterium; dein, crescente discipulorum numero, Luxoviense construxisse: cujus proinde primordia circiter annum nonagesimum collocanda sunt. Hinc Columbani, ejusque discipulorum fama supra modum crevit, quæ innumeros undequaque ad novum cœnobium pertraxit. Istuc non modo servi ac ingenui, sed nobilium etiam filii, spretis sæculi phaleramentis, concurrebant, sic ut tantam confluentium turbam unius cœnobii sæpta capere non possent. Tantam fuisse aiunt, ut sancti Bernardi [a] verbis utar, „ut, succedentibus sibi „ vicissim choris, continuarentur sollemnia divinorum, ita ut ne momentum quidem „ diei ac noctis vacaret a laudibus.

[a] Bernard. in vita sancti Malach. c. 5.

XI. Item Fontanense conditur. Cum itaque novis in dies adventantibus hominibus unus hic non sufficeret locus, aliud Columbanus monasterium construxit, Fontanas ab aquis inde scaturientibus appellatum: quo nova colonia deducta est. Processu temporis Fontanensium auctus est numerus ad sexaginta fratres, quos aliquando terram sarculo excolentes vir sanctus mirifice refecit. Utrique loco, id est Fontanensi & Anagratensi, præpositi ab eo constituti, qui hæc cœnobia regerent sub ipso Columbano, & sub principe monasterio Luxoviensi, quod omnium aliorum veluti caput erat. Hinc prima origo prioratuum, quos modo abbatiolas, modo cellas, cellulasque aut monasteria veteres appellant; nempe deductio novarum sub principe abbatia coloniarum, quas princeps monasterium commode capere non poterat. Accesserunt & aliæ subinde causæ, in primis fidelium pietas ac devotio, qui cum penes se pios habere monachos cuperent, ex celebrioribus monasteriis selectos accersebant, quibus domicilia in suis prædiis exstruebant sub prioris monasterii regimine ac disciplina. Ad hæc procuratio possessionum ac villarum, a fidelibus concessarum: quarum ut fructuosior & fidelior esset administratio, majorum auctoritate & consilio provisum est, ut cultioribus pinguioribusque locis monachos aliquot præficerent, atque ad continendos in officio servos, & colonos rite gubernandos, inibi ecclesias & regulares officinas exstruerent. Horum vero prioratuum ea disciplina erat, ut ad nutum abbatis principis monasterii istuc mitterentur monachi, pro ejusdem arbitrio itidem revocandi; iisque ab eodem præficerentur præpositi, qui disciplinam regularem, quatenus in iisdem locis observari poterat, vice abbatis curarent, quamdiu abbati placuisset. Hi annuos proventus, qui ex eorum parsimonia reliqui erant, abbatiæ suæ pendere tenebantur, & ad comitia generalia accedere in princeps monasterium, ubi, si quid animadversione aut correctione dignum accidisset, emendabatur. Hæc uno conspectu ob oculos posita, in consequentibus data occasione illustranda erunt.

Prioratuum origo.

XII. Luxoviensium disciplina & regula. His ergo locis ita, ut diximus, institutis, Columbanus, ut summus rector, præerat, atque ut una eademque omnium vivendi norma esset ac minime dissimilis; „ regulam quam tenerent, ait Jonas, Spiritu-sancto repletus condidit: in qua qualis & „ quantæ disciplinæ vir sanctus fuerit, agnoscere licet. In hac regula summa obedientia, & quidem usque ad mortem, præscribitur, quantumvis dura & ardua sint quæ jubentur. Summum item silentium, præterquam de rebus utilibus aut necessariis. Ad cibum olera, legumina, & farina aqua conspersa, cum parvo paximatio concessa. Pisces etiam non raro adhibiti, & cervisia ad potum, ut ex Columbani actis patet. Quotidie jejunandum præcipit, sicut quotidie orandum, quotidie laborandum, quotidie legendum. Ad laborem, qui corpore exercetur, vir sanctus vuantis seu chirothecis utebatur, testante Jona. Cupiditatem in monachis maxime re„ secat regula: quippe monachis lepram esse cupiditatem, cum non solum superflua „ eos habere nefas sit, sed etiam velle. Hunc porro facultatum contemtum primum esse gradum perfectionis monachorum; secundum, purgationem vitiorum; tertium, perfectissimam ac continuam Dei dilectionem, ac cælestium jugem amorem, qui terrenorum oblivioni succedat. Denique mortificationem ait maximam esse partem regulæ monachorum, quam in hoc sitam esse dicit, ut ne quid sine abbatis consilio fiat.

XIII. Psalmodiæ ordo ac ritus. Obscurum est quod de cursu ac synaxi psalmorum, id est de officio divino, præscribit. Sic vero interpretor. Non uniformis debet esse psalmodiæ modus, sed longior aut brevior pro temporum diversitate. In vigiliis nocturnis brevior modulatio est, ut viginti-quatuor psalmi cum octo antiphonis decantentur: longior, ut septuaginta-quinque psalmi cum viginti-quinque antiphonis: media, ut triginta-sex psalmi cum duodecim antiphonis: ita ut terni psalmi ad singulas semper antiphonas dican-

tur. Ab octavo kalendas Julii, id est a nativitate sancti Johannis-Baptistæ, ad kalendas Novembris, in nocturnis vigiliis tum sabbati, tum sequentis dominicæ, prolixior præscribitur modulatio, ut totum psalterium in his duabus noctibus cantetur. Idem etiam ritus servatus in tota hieme. quo tempore feriatis diebus media, quam diximus, psalmorum triginta-sex modulatio absolvitur duodecim choris seu antiphonis. nam utrumque promiscue a Columbano usurpatur. Choras vocat Donatus episcopus Vesontionensis. Hieme transacta per singulas veris hebdomadas terni minuuntur psalmi in vigiliis nocturnis, tum sabbati & dominicæ, tum privatarum feriarum, donec modulatio in primis illis sabbati & dominicæ vigiliis redigatur ad triginta-sex psalmos; & in privatis diebus ad viginti-quatuor. qui modus in feriis per totum ver & totam æstatem usque ad autumnale æquinoctium retinetur. In diurnis totius anni officiis, quod labore corporeo interpolari solebat, terni psalmi assignantur cum statutis precibus pro peccatis, pro omni populo christiano, pro sacerdotibus & singulis ecclesiæ gradibus, pro eleemosynas facientibus, pro pace regum, & pro inimicis. Denique ad initium noctis, alii duodecimam vocant, duodecim psalmi recitabantur. Hæc summa est regulæ beati Columbani, quæ constat novem dumtaxat capitulis in editis; in manu exaratis aliquando quatuordecim ob minutiores sectiones: ita ut caput ultimum in omnibus libris, cum editis, tum scriptis, sit *de mortificatione*, præterquam in codice Bobiensi, in quo aliud capitulum adjicitur *de perfectione monachi*. Unde mirari subit in concordia [a] regularum a Benedicto abbate Anianensi, itidemque a Smaragdo afferri caput tricesimum-tertium ex regula Columbani, quod neque in Columbani regula, neque in pænitentiali eidem subjuncto reperitur.

ANN. CHR. 590.

a *Menard.* p. 1082.

XIV. Pænitentiale Columbani.

Hic pænitentialis liber in quibusdam vetustis codicibus vocatur *regula cœnobialis patrum de Hibernia*. quem titulum præfert Augustanæ sancti Udalrici abbatiæ recentior codex, ex antiquo Augiensi transscriptus, cui veterrimus sancti-Gallensis omnino similis erat. In hoc pænitentiali qui non signaverit cochleare quod lambit, sex percussionibus multatur. qui perdiderit micas, oratione in ecclesia emendatur. Duodecim percussiones infliguntur ei, qui domo egressurus ad orationem poscendam non se humiliaverit, & post acceptam benedictionem non se signaverit, & crucem non adierit. quas minutias idcirco visum est observare, quod ex iis quædam sanctorum nostrum obscura facta illustrentur, ut data occasione videbimus. Ad hæc variæ multæ imponuntur iis, qui accipiendo sacram communionem, dentibus calicem salutaris tetigerint; qui ordinem sacrificii non custodierint: item sacerdoti sacrificium offerenti, qui ungues non resecuerit; atque diacono, cui barba tonsa non fuerit. At vero præscribitur, ut sacrificium, id est communionem, accepturus ter se humiliet: & novitii, quia indocti & inexperti, *ad calicem non accedant*. quod argumento est, jam eo tempore communionem sub unica specie quandoque in usu fuisse. Interdicitur etiam, ne quis veniat ad sacrificium cum nocturno cingulo, vel veste itidem nocturna. Duplices quippe vestes habebant tum monachi, unas pro nocte; alteras pro die, honestiores. Diversæ etiam pœnæ imponuntur iis, qui sacrificium, id est eucharistiam, perdiderint, vel corrumpi siverint. quod argumento est, eam a monachis, forte iter agentibus, delatam fuisse. Pænitentes fratres non lavabant capita sua, nisi die dominico. In eodem libro fit etiam mentio de confessione facienda sacerdoti.

Communio sub unica specie.

XV. Alii ritus præter regulam.

Præter superiorem regulam & librum pænitentialem, erant & quidam alii ritus usu recepti apud Luxovienses. quale est illud, quod sæcularibus in adyta monasterii ingressus minime patebat. adeo ut Theodericus rex ingressus refectorium, dure a Columbano increpitus sit. quæ res occasionem præbuit virum sanctum criminandi apud regem, quod *intra septa secretiora* omnibus christianis aditum prohiberet. Ad hæc infantes a Columbano admittebantur in monasterium, tametsi nulla de eorum susceptione aut educatione mentio in prædicta ejus regula fiat. Sic Donatus, Waldeleni ducis & Flaviæ filius, ab infantia educatus est a beato Columbano, cujus precibus parentes eum cælitus obtinuerant. neque id privilegii puero a Deo dato ab interventore concessum dici potest, quod Agilo, Resbacensi postmodum abbati, itidem indultum legitur.

XVI. Laus perennis an apud Luxovienses.

Hoc in loco tres quæstiones nobis examinandæ occurrunt. Prima est, an jugis psalmodia seu laus perennis aliquando in usu fuerit apud Luxovienses, quod sanctus Bernardus in libro de vita sancti Malachiæ traditione acceptum refert; & quidem

ANN. CHR. 590.

an a beato Columbano instituta. Hunc ritum a Columbano præscriptum fuisse vix mihi persuadeam. Nihil quippe hac de re apud Jonam in actis aut Columbani, aut Eustasii; nihil in actis Attalæ aut Bertulfi Bobiensium abbatum legitur. Immo vero Luxovienses monachi, non in turmas distincti, sed simul omnes divinis laudibus, simul omnes labori corporeo vacabant. unde regii satellites, ad comprehendendum Columbanum missi, eum *in ecclesia cum psallentium choro orationi deditum, cum omni congregatione fratrum repererunt.* Certe scriptor vitæ sanctæ Salabergæ, Laudunensis parthenonis abbatissæ, asserit, assiduam ac perennem psallendi normam ab ea institutam fuisse *ad instar Agaunensium monachorum & Habendensium* sanctimonialium: dicturus etiam Luxoviensium, si hæc institutio apud Luxovienses tum obtinuisset. Nihil etiam circa perennem psalmodiam statuit Eustasius Columbani successor; nihil Waldebertus, qui Eustasium excepit. Quæ apud Surium de sexcentis sub Eustasio abbate monachis leguntur, interpolatoris est additamentum, ut patet tum ex codicibus melioris notæ, tum ex libro de vita sancti Walarici abbatis, in quo monachi tantum ducenti ferme viginti in tribus prædictis Vosagi cœnobiis feruntur exstitisse sub beato Columbano. Quamquam Eustasius in Adonis martyrologio monachorum ferme sexcentorum pater exstitisse perhibetur: & necesse est sub Columbano ipso numerosum fuisse Luxoviensis monasterii cœtum, cum in cella Fontanensi sexaginta monachi sub eo exstiterint, teste [a] Jona. Denique in fragmento veteris catalogi abbatum Luxoviensium, nonnisi post Waldebertum laudis perpetuæ fit mentio usque ad Mellinum; quo cum fratribus interfecto, cessavit laus perpetua. Neque his repugnat regula Columbani, ubi de *choris duodecim*, immo & *viginti-quinque* agitur. Hac enim voce, ut jam dixi, non distinctas canentium turmas intelligit, sed singulas antiphonas cum ternis psalmis, qui una modulatione sub una antiphona canebantur. *Choras* appellat in regula Jussanensi Donatus episcopus Vesontionensis, & ipse Columbani discipulus. *Duodecim* [b] *choræ*, inquit, *in hieme omni nocte cantandæ sunt*; & alia in hunc modum, quibus nihil clarius est ad propositum. Hujus vocis æquivocatio fortasse nonnullos induxit, ut hos locos de variis concinentium turmis, atque adeo de perenni laude interpretarentur. Hæc porro argumenta huc non affero, ut laudis perpetuæ ritum apud Luxovienses a Columbano institutum fuisse omnino negem; sed ut conjecturas, quæ me in contrarium movent, sincere proferam, quas tamen veterum sententiæ submittere non gravabor.

[a] *Jonas. n. 28.*

[b] *Donat. reg. c. 75.*

XVII. Columbini regula an diversa a Benedictina.

Altera quæstio est, an sancti Columbani regula diversa omnino censenda sit a Benedictina; an potius quoddam, ut nonnullis recentioribus placet, Benedictinæ supplementum, adeo ut numquam una ab altera disjuncta fuerit; denique, si principio discretæ ab invicem fuerint, quo tempore simul coaluerint, quandove Columbani regula Benedictinæ cesserit. nam & simul eas coaluisse, & alteram alteri aliquando tandem cessisse constat. Tria hæc unius quæstionis capita singillatim nobis explicanda sunt, quatenus sinunt historicæ narrationis leges, a dissertationum forma penitus diversæ. Primum tantum caput hoc loco expedio, duobus aliis in aliud tempus dilatis. Columbani regulam principio a Benedictina disparatam fuisse mihi dudum visum est. Quippe Columbanus ex Hibernia seu ex Bancorensi monasterio in Galliam accessit, antequam regula sancti Benedicti in Britanniam majorem, nedum in Hiberniam & Scotiam, penetravisset. Deinde, ubi in Galliam advenit Columbanus, in nullo Galliæ substitit monasterio, sed statim cum suis secessit in Vosagi solitudinem, ubi Luxoviense monasterium, aliaque ædificavit. His vero monasteriis eamdem vivendi normam præscripsit, quam in Bancorensi didicerat, eosdemque ritus circa tonsuram & paschæ celebrationem. unde Theodericus rex de eo conquerebatur, *cur a comprovincialium*, nempe Gallorum, *moribus descisceret.* quæ etiam Agrestii monachi querela fuit in subsequenti synodo Matisconensi. Præterea regulam peculiarem Spiritu-sancto repletus condidit, teste Jona, eamque discipulis suis tenendam, servandamque præscripsit: qua in regula nulla de sancto Benedicto, ejusve regula fit mentio; neque in pænitentiali eidem regulæ subjuncto; nec denique apud Jonam ejus discipulum, ac vitæ ipsius, subsequentiumque abbatum scriptorem.

Qui contrariam tuentur sententiam, in argumentum afferunt imperfectionem regulæ sancti Columbani, quæ cum non sufficiat ad instituendam vitæ monasticæ ac regularis accuratam disciplinam, alia indigebat ad sui complementum; ob eamque causam, in vetustis illorum temporum monumentis cum Benedictina perpetuo con-

junctam reperiri. Et quidem pœnitentialem ejus librum esse quamdam veluti appendicem regulæ sancti Benedicti, qui indefinitos reliquit varios pœnitentiæ modos, quos Columbanus in suo pœnitentiali speciatim assignavit. Sane hic liber Regulæ nostræ subjungitur, ut jam diximus, in veterrimo codice monasterii sancti Galli, & in Augustano sancti Udalrici recentiori, præmissa brevi [a] præfatiuncula, qua significatur id factum ad supplendos varios pœnitentiæ modos, quos sanctus Benedictus in regula sua non satis expressit. Quod si hanc præfatiunculam Columbanus ipse suo pœnitentiali apposuisset, certe fatendum esset regulam sancti Benedicti ab eo servatam fuisse, ejusque pœnitentiale esse veluti quamdam ejusdem regulæ appendicem. Verum ejus potius discipuli hanc præfatiunculam regulæ Benedictinæ subjunxisse videntur, quando hanc regulam cum sancti Columbani regula sibi servandam proposuere: quod non multo post Columbani obitum accidisse postea videbimus.

ANN. CHR. 590.

a *Analect. to. 4. p. 635. & seq.*

XVIII. Unus S. Benedicti & S. Columbani Ordo.

At tota hæc controversia non tanti est, sicuti quibusdam visum est, momenti, ut longiori disceptatione agitari debeat. Certum quippe est, ut jam dixi, sæpiusque repetere juvat, unicum fuisse, non solum Benedicti & Columbani, sed etiam omnium tunc temporis monachorum ordinem ac institutum, tametsi regulas varias, ritusque habuerint nonnihil diversos. Omnibus quippe idem propositus scopus erat, idemque finis, nempe secessus a sæculi tumultu & corruptelis; eadem rerum omnium abdicatio cum aliis monasticis votis; nec umquam monachorum Ordo vocabatur diversus, nisi quatenus hoc vocabulum ad majorem vel minorem regularis disciplinæ observationem significandam adhibebatur. Porro hæc regularum diversitas non magis unius Ordinis unionem violabat, quam variæ nunc commentationes in regulam sancti Benedicti societatem nostram dirimunt a Cluniacensium instituto. Neque enim ex regularum diversitate oriebatur Ordinum, ut modo, diversitas: cum non raro in uno eodemque monasterio plures simul regulæ tum servarentur. quod de Atanensi diserte asserit Gregorius [b] Turonicus antistes, ubi non modo Cassiani, verum etiam Basilii, & reliquorum abbatum, qui monasterialem vitam instituerunt, regulæ celebrabantur. Denique in tanta regularum diversitate, quas varia inter se se monasteria servabant, maxima erat monachos inter omnes animorum consensio, una societas, facilis ac promiscuus ex uno in aliud monasterium transitus, mutuusque commeatus. Id vero in cœnobiis etiam a beato Columbano institutis usu venisse probat factum Eustasii, post Columbanum abbatis Luxoviensis, qui ad eum in Italiam profecturus, ingressus in cœnobium Agaunense, ubi tum monachi degebant, sciscitatus est, « quis inter primos sanctitate primus ibidem « haberetur. Cognito ipsum esse Amatum monachum, qui post annos triginta inibi « exactos, in excelsissima rupe jam fere per triennium duram agebat vitam; ipse « revertens ab Italia, sanctum hominem secum abduxit, perduxitque Luxovium, « ubi is aliquantum temporis conversatus, ab omnibus amatus effectus est, ut scribit » gravis auctor & æqualis in ejus actis. Quo in facto observandum est, Agaunenses ad alius, quam Columbani regulæ præscriptum vixisse; nihilo minus Amatum, ejus loci monachum, nulla habitus aut professionis mutatione facta, inter Luxovienses admissum fuisse & cooptatum.

b *Greg. Tur. lib. 10. c. 29.*

Non tamen diffitear secus actum aliquando cum extraneis monachis, quorum mores non ita perspecti erant, ac probata vita. at sanctus Benedictus [c] non aliam a peregrinis ejusmodi monachis probationem ad firmandam stabilitatem exigit, quam laudabilem eorum tempore hospitalitatis conversationem: quæ si non fuerit ta- « lis, inquit, ut is e monasterio projici mereatur; non solum, si petierit, suscipiatur con- « gregationi sociandus; verum etiam ei suadeatur ut ibidem perstet, ut ejus exemplo « alii erudiantur ac discant, & quia in omni loco uni Domino servitur, & uni Regi « militatur. Formulam promittendæ stabilitatis a monachis peregrinis & extraneis refert Hildemarus in caput LXI. Regulæ nostræ in hæc verba: *Ego ill. veniens de longinquis provinciis in hoc monasterium, quia placuit mihi conversatio fratrum istius loci, & illis placuit mea conversatio: ideo stabilitatm meam in hoc monasterio per hanc scripturam, manu mea scriptam, perpetuo confirmo.* Hæc tota ratio & ceremonia erat admittendi in monasterium peregrini monachi: nisi quod sanctus Benedictus exigit litteras commendatitias seu consensum illius abbatis, si monachus ille ex noto & vicino monasterio venisset: ne alias hæc monachi admissio scandalum

c *S. Bened. reg. c. 61.*

ANN. CHR. 590.

& offendiculum inter duo illa monasteria generaret. Talis erat monachorum omnium, etiam orientalium in occidentales, & occidentalium in orientales, per id tempus disciplina, ac mutua communio, quæ nonnisi post longa sæculorum intervalla scindi ac dividi cœpit, nec ante sæculum tertium-decimum omnino violata est, variis novarum religionum Ordinibus sub diversis ac singulis regulis institutis.

XIX. Luxoviense privilegium.

Jam tertio loco inquirendum, quodnam fuerit Luxoviense privilegium, & a quo rege, quibusve pontificibus indultum, ad cujus instar aliis subinde monasteriis concessa privilegia leguntur. Innumera sunt ejus rei exempla, adeo ut Marculfus monachus id genus privilegii in formulam redegerit, qualis est formula prima, in qua *monasteria sanctorum*, verba ipsa refero, *Lirinensis*, *Agaunensis*, *Luxoviensis*, *vel modo innumerabilia per omne regnum Francorum sub libertatis privilegio consistere* dicuntur. Et de privilegio quidem tum Lirinensi, tum Agaunensi satis constat non aliud esse, quam quod Lirinensibus in synodo Forojuliensi, & Agaunensibus in Epaonensi concessum vidimus; at quodnam fuerit Luxoviense, a quove concessum, vetera silent monumenta. In hoc vero consistebat, ut ex Lirinensi & Agaunensi, sed maxime ex Marculfiana formula intelligitur, ut ex concessu episcopi diœcesani aliorumque jus esset penes Luxovienses proprium ex sua congregatione eligendi abbatem, qui ab ipso episcopo absque ullo præmio benedicatur, sacrosque suscipiat gradus; & ut idem episcopus, præter ordinationem monachorum, altarium benedictionem, sancti chrismatis concessionem, nullam penitus aliam potestatem in res aut personas ipsius monasterii exerceat; &, nisi rogatus ab illa congregatione vel abbate, ad ipsum monasterium non accedat. Porro si quid monachi deliquissent, secundum eorum regulam a proprio abbate corrigantur: nisi si abbas ipse id facere neglexerit. Fuerit ergo Luxoviense privilegium hujus vel similis formæ, quod episcopus Vesontionensis, in cujus diœcesi monasterium situm est, cum aliis episcopis eidem concesserit, dein a Romano pontifice indultum & confirmatum. Hæc postquam scripseram, incidit in manus meas privilegium Johannis papæ quarti, rogatu Chlodovei junioris concessum Luxoviensi monasterio, cum ei loco Waldebertus abbas præesset, ut suo loco videbimus.

XX. Pelagio papa peste sublato eligitur Gregorius.

Sed Columbano tantisper dimisso, jam ad res Italicas veniendum est, quæ ut erant afflictissimæ, peritissimum virum, qui tantis mederetur malis, id est sapientissimum ac sanctissimum pontificem, exigebant. Quippe ad cetera mala, quibus Italia per tot annos tum a Gotthis, tum novissime a Langobardis misere vexabatur, novum hoc anno accessit incommodum, nempe gravis pestilentia, ex qua Pelagius pontifex cum infinitis aliis interiit. Hæc originem accepit ex continuis imbribus, toto superioris anni mense Octobri cælo effusis, ex quibus tanta aquarum illuvies Italiam totam invasit, quantam post antiquum diluvium nulla hominum aut litterarum memoria prodidit. Hinc enim exundantibus fluviis non campi solum in stagna conversi, & viæ confusæ sunt, sed tecta etiam subruta, atque homines passim, pecudesque nullo discrimine perierunt. Et Veronæ quidem Athesis amnis ita excrevit, ut aqua usque ad basilicæ sancti Zenonis fenestras, quæ proximæ tecto erant, pertigerit; nec tamen, apertis licet januis, basilicam ipsam iniit. Romæ vero exitu Octobris Tiberis adeo intumuit, ut super mœnia effusus, altiores quoque urbis regiones late omnes obsederit. Tantam aquarum illuviem fœdissima pestilentia, quam inguinariam vocant, excepit. Hæc per Italiam cum maxima humani generis pernicie debacchata, cum innumeram plebis ac nobilium turbam perculit, tum ipsum in primis Pelagium Pontificem, cujus meritis ac precibus se stare arbitrabantur homines, e medio sustulit VIII. idus Februarias. Illo sepulto, cum clerus populusque ad novum creandum pontificem convenissent, mira omnium consensione electus est Gregorius diaconus, qui tum in sancti Andreæ monasterio abbatis munus gerebat. quem ille honorem constanter recusans, litteras ad Mauricium Imperatorem extemplo direxit, summopere illum orans, ut hanc a se electionem ac dignitatem amoliretur. Verum litteris interceptis, Germanus urbis præfectus imperatorem de ingenti cleri ac populi in Gregorium studio commonuit, eidemque indiculum de ejus electione Constantinopolim direxit.

XXI. Litaniæ a Gregorio institutæ.

Interim dum ab urbe regia Mauricii assensus ac responsum exspectatur, dum Romæ acrius in dies pestilentia sæviret, ac mæstum ubique silentium, tristisque luctus passim universam civitatem teneret, prementium malorum magnitudine

jam

jam prope animum despondentem, Gregorius IV. kalendas Septembris populum ad concionem in basilicam sanctæ Sabinæ vocavit, & divino repletus Spiritu hortatus est, ut flagella Dei, quæ formidari ventura debebant, saltem præsentia timerentur, & dolor aditum ad conversionem aperiret, quem indomita cordis duritics hactenus præcluserat. Neque vel tantisper procrastinandum, cum singuli repente adeo moriantur, ut non languor mortis impetum præveniat, sed mors ipsa languoris tarditatem præcurrat; ac perculsus quisque ante rapiatur, quam ad lamenta pænitentiæ possit recurrere. Mutanda proinde incunctanter corda, lacrymis & precibus instandum; nec dubium esse, quin citius flectendus sit supremus Judex, si reus sceleris sui correctionem adhibeat. quam ob rem contrito corde ac emendatis moribus ad septiformem, quam ipse instituerat, litaniam se accingerent. Hujus vero septiformis litaniæ is ordo erat, ut feria quarta, prima luce clerus egrederetur ab æde sanctorum Cosmæ & Damiani, cum presbyteris regionis sextæ: omnes vero abbates cum monachis suis ab æde sanctorum Gervasii & Protasii, cum presbyteris regionis quartæ: omnes abbatissæ cum congregationibus suis ab æde sanctorum martyrum Marcellini & Petri, cum presbyteris regionis primæ: omnes pueri & puellæ ab æde sanctorum martyrum Johannis & Pauli, cum presbyteris regionis secundæ: omnes laïci ab æde sancti protomartyris Stephani, cum presbyteris regionis septimæ: omnes mulieres viris orbatæ ab æde sanctæ Euphemiæ, cum presbyteris regionis quintæ: omnes conjugio sociatæ ab æde sancti martyris Clementis, cum presbyteris regionis tertiæ. Hunc septiformis litaniæ ordinem cum sermone Gregorii Magni refert Gregorius [a] alter, sed alio modo Johannes diaconus, forte quod litaniæ illæ, per triduum continuatæ, aliter atque aliter institutæ sint. tametsi Paulus [b] Warnefridi superiorem ordinem confirmat. Egressi omnes ex suis quique ecclesiis processerunt ad basilicam beatæ Mariæ, quæ nunc Major appellatur; factumque est, ut, dum ejusmodi supplicationes clerus & populus celebraret, repente octoginta homines in turba exanimes conciderint. quod nequaquam Gregorium ab incœpto deterruit, immo vero is continuo populum admonuit, ut ne ab obsecratione cessaret, sed multo intentius in studium divinæ precationis incumberet. Hinc origo litaniarum, quæ majores vocantur, in festo sancti Marci deinceps ad nostrum usque tempus celebratæ.

ANN. CHR. 590.

a Greg. Tur. lib. 10. c. 1.
b Paul. de gest. Lang. lib. 3. c. 25.

XXII. Ejus ordinatio.

Dum hæc Romæ fiunt, sacra ab imperatore jussio venit, qua Gregorii pontificis electio comprobata, ejusque consecratio permissa est. quod responsum dum exspectatur, Gregorius, de interceptis litteris suis certior factus, timens quod futurum erat, sub aliena veste ex urbe fugit, & se in speluncam abdidit. Verum indicio igneæ columnæ deprehensus, quantumvis renitens ac tergiversans, demum III. nonas Septembris consecratur. qui dies in tabulis ecclesiasticis consignatus est. In quibusdam tamen kalendariis notatur IV. kalendas Aprilis, qui dies forte ejus electionis est, certe non ejus ordinationis, ut ex diuturnitate ejus pontificatus suo loco videbimus. Fugæ suæ & divini ex ignea columna indicii, cui repugnare non valuerit, ipse Gregorius meminit in duabus epistolis, una ad Natalem [c] Salonitanum episcopum, altera ad Cyriacum Constantinopolitanum. Omnia repente mutavit pontifex novus: alia spes, alius animus omnium, fortuna quoque alia urbis videri cœpit. Solus Gregorius sortem suam doluit, in suis ad amicos litteris [d] ingemiscens, quod sub colore episcopatus ad sæculum esset reductus, tantisque curis implicatus, quantis ne in vita quidem laïca implicatus erat. Alta enim, ait, quietis meæ gaudia perdidi; & intus corruens, ascendisse exterius videor: unde me a Conditoris mei facie longe expulsum deploro. Conabar namque quotidie, extra mundum, extra carnem fieri; cuncta phantasmata corporis ab oculis mentis abigere, & superna gaudia incorporaliter videre; & non solum vocibus, sed totis medullis cordis ad Dei speciem anhelans, dicebam: *Tibi dixit cor meum, quæsivi vultum tuum; vultum tuum, Domine, requiram.* Nihil autem in hoc mundo appetens, nihil pertimescens, videbar mihi in quodam rerum vertice stare. sed repente a rerum vertice tentationis hujus turbine impulsus, ad timores, pavoresque corrui: quia etsi mihi nil timeo, eis tamen, qui mihi commissi sunt, valde formido. Ita ille, & multa in hunc modum ad Theoctistam Mauricii imperatoris sororem, & ad alios. Dein fidei suæ professionem [e] Johanni episcopo Constantinopolitano, Eulogio Alexandrino, Gregorio Antiocheno, Johanni Jerosolymitano & Anastasio Antiocheno episcopis de more trans-

c Greg. M. lib. 1. ep. 20. & lib. 6. ep. 4.
d lib. 1. ep. 5.
e ibid. ep. 24.

ANN. CHR. 590.

misit, in qua iterum de onere pastorali sibi imposito ingemiscit. Ex his omnibus apparet, quam maligne & sinistre Gregorii mentem interpretati sint perfidi [a] quidam Langobardi, qui eum specie quidem fugisse pontificatum aiebant, sed revera appetiisse. Gregorio in regimine sancti Andreæ monasterii successit Petrus, ut idem Gregorius innuit in libro IV. dialogorum capite XLVII.

a Johan. diac. lib. 1. c. 45.

XXIII. Pontificis recte facta & virtutes.

In hac porro dignitate ut se gesserit pontifex vere magnus, si persequi velim, omnes ejus epistolas huc referre oporteret, ex quibus nemo non intelligit, quanta eum tenuerit sollicitudo ecclesiarum, totius cleri, omniumque ordinum, pauperum & egenorum. Nullus pontificum post Petrum modestius & humilius de se sensit; nullus patrum de humilitate melius scripsit, vere Doctor humilitatis appellandus, uti gratiæ Doctor Augustinus. Incredibilis fuit ejus caritas, in qua hæreas utrum magis mirere, liberalitatem in eleemosynis erogandis, an diligentiam & sollicitudinem in perquirendis curandisque pauperibus & egenis, quorum accuratum numerum & nomina in tabellis descripta habebat, non modo unius urbis aut regionis, sed totius Italiæ, Siciliæ, Galliæ, aliarumque provinciarum. Patrimonia Romanæ ecclesiæ per œconomos diligentissime curabat, non ut ex eis locuples fieret, sed ut ex eis pauperes & egeni recrearentur. Aliis vestes, aliis vinum & annonam; his pecuniam, istis oleum, illis oves vel pullos; omnibus denique necessaria procurabat: certus ecclesiæ census ac reditus concessos, non ut accumulentur, sed ut erogentur, & in sinu pauperum recondantur; pastoresque ecclesiæ reos esse homicidii, si ex eorum negligentia pauperes præ inopia deficiant, vel intereant. Denique quantum ad effundendum propensus erat, tantum ab accipiendis muneribus abhorrebat. cujus rei testis est ejus epistola ad Felicem [b] Messanæ episcopum.

b Greg. Magnus lib. 1. ep. 64.

Nimius sim, si cetera persequar. Quatuor generalia concilia, non secus ac quatuor evangelia, venerabatur, sacris canonibus sic inviolabilem servans auctoritatem, ut pravas consuetudines abrogaret. Episcopos bonos ut fratres coluit: male agentes auctoritate sua coercuit ac repressit. Sic dignitatis suæ jura vindicabat, ut aliena intemerata servaret. Nullus eo humilior, nullus adversus vitia erectior. Modestiam ejus probat in primis testimonium Johannis abbatis Persæ, qui Romam ad venerandos beatorum Petri & Pauli cineres profectus, prout ipse Johanni Moscho [c] narravit, cum Gregorium per urbem incedentem pronus venerari gestiret, præventus est ab ipso pontifice, qui se ad ejus pedes coram omnibus abjecit, nec ante se erigere voluit, quam Johannes ipse surrexisset. Ad hæc divinorum officiorum splendor ac majestas, sinceritas morum, emendatio vitiorum, conversio gentilium, Judæorum & hæreticorum, ejus animum irremisse occupabant. Atque ut se ipse cunctis irreprehensibilem ac probatum exhiberet, remotis a suo cubiculo sæcularibus, clericos sibi prudentissimos consiliarios, & monachorum sanctissimos sibi familiares delegit, cum quibus interdiu noctuque conversatus, nihil [d] monasticæ perfectionis in palatio, nihil pontificalis officii in ecclesia prætermisit. Sic in diversæ professionis sectatoribus agebatur vita communis, ita ut talis esset tunc sub Gregorio Romana ecclesia, qualem sub apostolis Jerosolymitanam Lucas, & sub Marco Alexandrinam exstitisse Philo commemorat. Ex clericis [e] magis familiares ei fuere Petrus diaconus, quem in scribendis dialogis interlocutorem adhibuit; Æmilianus notarius, qui quadraginta in evangelium homilias cum sociis excepit; Paterius itidem notarius ac secundicerius, qui ex libris ejus utilissima quæque, veluti continuam in scripturas omnes expositionis catenam, defloravit; Johannes Defensor, ab eo in Hispanias cognitor missus, & Januarius episcopus Malalitanus, quem sedi suæ restituit. Ex monachis fuere Maximianus, monasterii sui abbas, postea episcopus Syracusanus; Augustinus, ejusdem monasterii præpositus; & Mellitus monachus, per quos Anglorum gentem ad fidem perduxit; Marinianus, ejusdem cœnobii monachus, quem in Ravennate ecclesia antistitem consecravit; Probus ex laico ad regendum monasterium suum repente ab ipso assumtus, & ad construendum Jerosolymis xenodochium directus; & Claudius Classitanus abbas, qui ex ore pontificis commentarios in Heptateucum, libros regum, proverbia, cantica canticorum, & prophetas, excepit. Verum ne hæc longius a proposito nos abducant, ea tantum, quæ ad res monasticas pertinent, deinceps commemorare satius videtur.

c Prat. spirit. c. 151.

d Johan. diac. lib. 2. c. 12.

e id. ibid. c. 11.

XXIV. Gregorii epistolæ pro monachis.

Atque ut ab epistolis, indictione nona, a Septembri hujus anni scriptis ordiamur; Petro [f] subdiacono, qui negotia ecclesiæ Romanæ in Sicilia curabat, præcepit, ut res

f Greg. lib. 1. epist. 9.

cujusdam fundi, quas Gregorius servus Dei, presbyter & abbas monasterii sancti Theodori in Messana civitate, contra Romanæ ecclesiæ actores repetebat, restitui juberet, si eas continuis annis quadraginta quiete possedisset. ubi in gratiam ecclesiæ Romanæ Gregorius terminum præscriptionis, qui triginta annorum spatio definitus erat, ad quadragenarium extendit. Conquestus fuerat Agapitus [a] abbas monasterii sancti Georgii ex Urbe-veteri * in Etruria, quod Johannes ejus urbis episcopus multa monasterio suo gravamina inferret; in his, quod ibidem missas celebrari, & mortuos sepeliri prohiberet. quod pontifex jubet emendari. Eodem tempore accidit, ut, provincia Brutiorum a barbaris devastata, monachi quidam Tauri seu Taurianæ civitatis apud Brutios, ea tempestate dispersi, per totam Siciliam absque rectore vagarentur, de animæ suæ salute parum solliciti, & vitam viventes habitui suo haud quaquam convenientem. Hac de re a Paulino ejusdem [b] urbis episcopo admonitus Gregorius, scripsit ad Felicem episcopum Messanensem, & ad Petrum subdiaconum mox laudatum, ut vagos illos monachos recludi curarent in monasterium sancti Theodori, in Messanensi urbe situm, cum hujus loci monachis: quos rectore egere dicit, sive jam obiisset Gregorius abbas, de quo supra, sive is non satis curaret sui monasterii disciplinam. Ejusdem est argumenti epistola [c] sequens, qua monachi quidam Surrentinæ dioecesis, consimili vagandi licentia abrepti, & insuper peculio studentes, ad officium revocantur. Ad hæc prohibetur iis, qui a clericatu ad monachicam conversionem venissent, ne pro arbitrio ad suam revertantur ecclesiam, aut alterius curam sumant, nisi episcopus eos sacerdotio dignos judicaverit. Denique monachos nonnullos, qui uxores publice duxerant, ad pristina monasteria quantocius revocari jubet.

ANN. CHR. 590.

a Greg. lib. 1. ep. 12.

* Orvietto.

b ibid. ep. 38. & 39.

c ibid. ep 40.

Quanta vero sollicitudine super monasticum ordinem sanctissimus pontifex invigilaret, liquet ex alia epistola ad [d] Anthemium subdiaconum, in qua duo præcipit observatione in primis digna. Unum est, ut mulieres, quæ ad Orphiariam Tyrrheni maris insulam metu barbarorum confugerant, ibidemque in oratorio beati Petri cum monachis consistebant, ab eo loco amoverentur, & in vicina refugiorum loca migrarent. Alterum, ut, quia illius insulæ, vicinarumque monachi durissimam vitam agebant, pueri in eisdem monasteriis ante annorum decem & octo ætatem non susciperentur: &, si qui suscepti jam fuissent, in Romanam urbem transmitterentur, ubi moderatior erat monastica disciplina. quem locum perperam nonnulli detorquent ad monasticæ professionis tempus absolute definiendum, quod Gregorius de illis tantum Tyrrheni maris insulis, Orphiaria, Palmaria, Pontia, & forte Gorgonia, ubi monachorum greges austerius vivebant, ad octodecim annos differt.

d ibid. ep. 48.

Gorgoniæ insulæ proxima erat Corsica, in qua pia quædam matrona, Albina nomine, monasterium construxerat, cui instituendo Symmachus defensor monachos a Gregorio petierat. Annuit vir sanctus [e] eo pacto, ut alter locus ibidem munitus ad alteram monachorum coloniam disponatur, *quatenus*, ait, *insula ipsa, quæ monasterium nunc-usque non habuit, etiam in hujus conversationis via meliorari debeat.* Hujus rei causa Horosium abbatem istuc misit, cui etiam dedit in mandatis, ut in Gorgoniam insulam se conferret ad corrigendos quosdam excessus illius insulæ monachorum. Restat alia hujus anni ad Petrum [f] subdiaconum, Siciliæ procuratorem jam laudatum, epistola, cujus hoc argumentum Johannes abbas Gregorio suggesserat, plurima se habere monasterii sui negotia, cui citra status sui & animæ dispendium vacare non posset; optabatque se optimi patris clementia hoc onere relevari. Id vero ad se pertinere Gregorius intellexit. nam sicut studii, inquit, nostri esse condecet, « a litigiis foralibus monachos submovere, ut divinis ministeriis pie ac sollerter invi- « gilent: ita necesse est nostra provisione, quemadmodum negotia eorum disponi de- « beant, ordinare, ne distenta mens per varias causarum curas defluat, & ad cele- « brandum opus consuetum ignava torpescat. Proinde Petro subdiacono mandat, ut « Johannis abbatis negotia cuidam Fausto, Romani viri magnifici actori, commendet. Expedit enim, inquit, parvo incommodo a strepitu causarum servos Dei quietos ex- « sistere: ut & utilitates cellæ, hoc est monasterii, per negligentiam non pereant, « & servorum Dei mentes ad opus dominicum liberiores exsistant. quæ sententia uti- « nam ita religiosorum animis infigeretur, ut etiam sæculares ab eorum infestatione cohiberet!

e ib. ep. 50.

f ib. ep. 67.

Revertor in Galliam, ubi circiter hunc annum ad cælos migrarunt Laudomarus XXV.

ANN. CHR. 590

Launomari abbatis obitus.

abbas Curbionensis, & Theodulfus Horensis monasterii prope Remorum urbem. Prior mortem sibi imminere præsentiens, discipulos suos, ut magis magisque in dies proficerent, sibique invigilarent, hortabatur. Accersitus in urbem Carnutum ab episcopo, non Malehardo seu Malardo, ut in vulgatis actis legitur, sed Pappolo, qui ejus colloquio idemtidem se recreari gaudebat, gravi febrium vexatione tentari cœpit. Mox episcopus eum invisere, queri ac flere, quod se desereret. quid solatii, eo amisso, inter tot sæculi miserias reliquum sibi futurum? At vir sanctus: Desine, » inquit, immeritum deflere. eam esse humanam conditionem; nec terminum a Deo » constitutum posse præteriri. Se vero ardenter cupere quantocius eripi ex his mi- » seriis ad meliorem vitam; &, si optio hic remanendi daretur, mortem sibi potiorem » esse, quam imminentem regionis vastationem, mortes ac supplicia civium, quæ in- » stabant, intueri; &, qui tantorum malorum cumulus est, locorum sanctorum pro- » fanationem. Ceterum ne pontifex tantopere ex hac prædictione doleret. quippe nec » excidium provinciæ, nec urbis obsidionem visurus. Obiit Launomarus senex ac plenus dierum, XIV. kalendas Februarii, sepultus cum beato Leobino episcopo in suburbana basilica sancti Martini. Non multo post ejus obitum, mortuo item, ut is prædixerat, episcopo, civitas Carnutum [a] ab exercitu Theoderici Burgundiæ regis obsessa est anno sexto Betharii, qui Pappolo successerat; ac tandem expugnata, opidanis ad deditionem compulsis ex aquæ penuria, utpote cuniculis, quibus ea in urbem inferebatur, ab hostibus interruptis. Launomaro in Curbionensis monasterii regimine successit Ragnobertus abbas eximiæ virtutis, qui ecclesiam suam tanti patroni corpore orbatam esse gravate ferens, quod precibus non poterat, arte obtinere molitus est. Duo quippe ejus cœnobii monachi, quibus id officii commisit, ad prædictum sancti Martini *monasterium* accesserunt, fingentes se cupere ibidem admitti. Admissi quam primum impositam sibi provinciam egregie exsecuti sunt, sublato sancti Launomari corpore, quod ad Curbionense monasterium festinato transtulerunt.

a *Chesn. t. 1. p. 560.*

XXVI. Item, S. Theodulfi abbatis Horensis.

Eodem fere tempore Theodulfus * abbas Horensis post anonymum Theoderici, primi ejus loci abbatis, successorem, ad superos migravit kalendis Maii, postquam annos ferme quinquaginta monasterium rexisset. Sonnatius [b] Remorum antistes sæ- » culo sequente basilicæ domni Theoderici portionem suam de villa Germaniaco cum » omnibus ad se pertinentibus legavit; argentum quoque ad sepulcrum domni Theo- » derici fabricandum vel exornandum. Lando etiam paullo post quædam contulit mo- » nasterio sanctorum Theoderici & Theodulfi. Hunc Thomas Cantipratensis, Trithemius, aliique nonnulli perperam confundunt cum Theodulfo abbate Trevirensi, » cujus corpus ipsius Thomæ tempore Treviris inventum est. Vidimus, inquit, [c] Tho- » mas, & corpus cujusdam sancti, quod annis ferme sexcentis integraliter manserat » incorruptum. qua autem occasione hoc factum sit, breviter enarrabo. In urbe Ger- » maniæ Trevirensi, totius Europæ antiquissima civitate, structura quædam mira- » bilis erat, quæ Helenæ Constantini matris palatium dicebatur. Hoc ne ab inimicis » præoccuparetur in periculum civitatis, a civibus est destructum: in cujus latere, a » parte aquilonari, oratorium parvum inventum est, in quo altare ex alabastro candi- » dissimum erat, & in latere dextro sepulcrum. Hæc vero scriptura super sepulcrum » legebatur:

* *S Thiou.*

b *Frodoard. l. 2. c. 5. & 6.* qui alius a Trevirensi.

c *Thomas Cantipr. l. 2. c. 53.*

Sancte Theodulfe, nostri petimus miserere.

Addit Thomas, fratres Prædicatores istuc vocatos fuisse, seque permissu civium manum ejus dexteram abscidisse, ac fratribus Prædicatoribus apud Lovanium dedisse. Omitto fabulosa, quæ de beato Theoderico, sancti Theodulfi, ut credebat, fratre, subdit idem auctor, cujus Theoderici corpus in alia parte prædictæ structuræ *incineratum* inventum sit. ubi Theodericum abbatem Horensis monasterii prope Remos, & Theodulfum ejus discipulum, atque anonymo abbate intermedio successorem, Trevirensibus manifesto errore attribuit, forte quod Horense monasterium cum Horreo parthenone ad muros Trevirenses confuderit, & utrumque apud Treviros sepultum crediderit: cum constet ambos in Horensi prope Remos cœnobio sepultos fuisse, eorumque reliquias ibidem hodie quoque religiose asservari. Non negaverim tamen exstitisse Theodulfum abbatem Trevirensem, sed alium a Remensi,

ANN. CHR. 590

haud ſcio an eum, quem ſalutat [a] Gogus, vir potens in aula Sigiberti regis, in epiſtola ad Petrum epiſcopum Mettenſem, his verbis: *Saluto Theodulſum, ſacri Domitiani abbatis ſimilem, de cujus ſepulcro roſarum virgulta prodierunt, moribus inſignem, & vitæ converſatione ſublimem. Saluto reliquos abbates, ſanctis templorum liminibus converſantes.* Quamquam Theodulfus iſte abbas videtur fuiſſe potius in urbe vel pago Mettenſi, quam Trevirenſi. Sed nihil obſtat, quo minus ejus corpus apud Treviros fuerit aſſervatum tempore Thomæ Cantipratenſis, id eſt medio ſæculo tertio-decimo. Forte is eſt Theodulfus [b] abbas, quem Domnolus Cenomannorum epiſcopus ſibi ſubrogari cupiebat, aſſentiente primum Chilperico rege, ſed poſtea Badegiſilum domus-regiæ majorem præferente.

a Cheſnii to. 1. p. 864.

b Greg. Tur. lib. 6. c. 9.

XXVII. Hilariacum monaſterium & Glanderienſe.

In fine ejuſdem epiſtolæ Gogus ſalutat abbatem quemdam, *cujus greſſibus indeſinenter ſanctorum limina viſitantur*, & qui *nunc ſuper Moſellæ litoribus præcelſa templi cernitur conſtruxiſſe jam culmina.* Præter Mettenſis urbis monaſteria, quorum ſuperius [c] mentio facta eſt, duo alia tunc temporis in eadem diœceſi condita ſunt: unum in honorem ſancti Hilarii ad Moſellam, Helera appellatum, cujus auctor & primus abbas exſtitit ſanctus Fridolinus: alterum Glanderiæ, non longe ab Hilariaco vico in monte Longæ-villæ, unde monaſterio nomen hæſit, in honorem ſancti Martini, cujus originem Arnoaldo, Anſberti ducis filio, tribuunt. Non dubito quin ſuperioris epiſtolæ locus de Fridolino abbate, & de Helera ad Moſellam cœnobio ab eodem conſtructo intelligendus ſit. Fridolini acta in veteri codice Helerenſi legit, lectumque ex memoria poſtea in litteras retulit Baltherus clericus Secanienſis ſeu Seckingenſis, duoſque hac de re libellos Notkero ſancti-Gallenſi, præceptori quondam ſuo, nuncupavit. Fridolinus, ſeu, ut in codice Helerenſi legebatur, Fridoldus, natione Scotto-Hibernus, in Galliam appulſus, diu in Pictavenſi ſancti Hilarii monaſterio habitaſſe, ibidemque tandem abbas fuiſſe dicitur. Poſtea in Auſtraſianas partes profectus, poteſtate a rege accepta, monaſterium in honorem ſancti Hilarii conſtruxit, quod Baltherus aliquando inviſit, & *juxta Moſellæ litus ſitum*, atque *Heleram* dictum fuiſſe teſtatur. Longe ergo aberrant plerique, qui hoc monaſterium idem eſſe putant cum Hilariaco monaſterio ſeu Nova-cella: quod prope Saram fluvium, ſed longe a Moſella ſitum, non Fridolinum, ſed Sigivaldum epiſcopum Mettenſem conditorem agnoſcit; non ſexto ſæculo, ſed octavo: quod in honorem, non ſancti Hilarii, ſed ſancti Pauli apoſtoli principio conſtructum; dein ſancti Naboris, ob corpus hujus ſancti martyris a Chrodegango epiſcopo iſtuc tranſlatum, nomen accepit. Supereſt in hunc uſque diem hoc ſancti Naboris * monaſterium ſub Benedictina congregatione ſancti Vitoni; uti & Longæ-villenſe *: at Helerenſe jam dudum exſtinctum eſt.

c lib. 7. n. 35.

Fridolinus abbas hæc & alia monaſteria condit.

* S. Avol.

* Longeville.

Non diu hic ſubſtitit Fridolinus, ſed inde progreſſus, varias ubique eccleſias, omnes in honorem ſancti Hilarii, erga quem impenſe affectus erat, ædificavit; nempe in Voſago, Argentorati, & Curiæ in Rætia. Præcipuum fuit cœnobium virginum in inſula Rheni dicta Secania, nunc Seckinga, haud procul ab Auguſta * Rauracorum, poſſeſſiones ſuppeditante Urſione, nobili viro, ex urbe Clarona *, quæ caput eſt cognominis pagi Helvetici. Fallitur Baltherus, cum hæc omnia, Chlodovei primi Francorum regis conceſſione, facta commemorat, quæ nonniſi ſub poſteris ejus regibus contigere. Auctor iſte res a beato Fridolino, ante & poſt obitum patratas, duobus libris comprehendit, quos Notkero monacho ſancti Galli, ſuo quondam magiſtro, ut jam dixi, nuncupavit. Sex fuere hoc nomine ſancti Galli cœnobitæ. Primus cognomento Balbulus, vir ſanctus, ſcriptis & doctrina clarus, qui anno duodecimo ſupra nongenteſimum vivere deſiit. Secundus, ejuſdem loci decanus ſub Ottone primo imperatore. Tertius Ottonis ſecundi ſacellanus & præceptor. Quartus item decanus ſæculo undecimo. Quintus, Junior dictus, qui librum de caſibus monaſterii ſancti Galli ſub medium ſæculum duodecimum compoſuit. Sextus denique vitam Notkeri ſenioris, id eſt Balbuli, craſſa minerva ſcripſit pontificatu Innocentii tertii. Baltheri libellos duos, non ſeniori, ut Bollandi continuatoribus viſum eſt, ſed uni e poſterioribus fuiſſe nuncupatos, inde colligitur, quod tum in præfatione, tum in fine libri ſecundi mentio fit de incurſu ſeu impreſſione paganorum *jam olim* facta in Secaniam inſulam, quod Stumphius accidiſſe tradit anno nongenteſimo triceſimo-octavo; atque adeo poſt mortem Notkeri ſenioris: quo anno Hungari hanc inſulam invaſerunt, ſed inde poſtea ſunt repulſi. Certe Leonini

* Augſt.

* Glaritz.

ANN. CHR. 590.

versus a Balthero relati, posterioris ævi genium sapere videntur. Hic auctor existimavit, puellas Secanienses *canonicam sanctimonialium vitam* ab initio duxisse, nempe habita ratione sui temporis, quo a monachico habitu & instituto ad canonicarum mores deflexerant. Verum tempore Fridolini abbatis nullas in cœnobiis puellas præter monachas exstitisse, nec nisi Caroli Magni principatu hoc vitæ genus institutum fuisse suo loco demonstrabimus.

XXVIII. S. Domitianus abbas Bebronnensis.

Gogus, superius laudatus, in epistola ad Petrum episcopum Mettensem, salutando Theodulfum abbatem, ait eum similem esse *sacri Domitiani abbatis, de cujus sepulcro rosarum virgulta prodierunt.* Is mihi videtur esse Domitianus abbas & auctor monasterii Bebronnensis diœcesis Lugdunensis, quod postea sancti Ragneberti nuncupatum est. In ejus vita, quam Guicheno vulgavit, Romæ natus dicitur ex nobilibus parentibus, Philippo & Marcianilla; atque inde in Lirinense monasterium se recepisse. Istic uno tantum anno conversatus, dein vitæ eremiticæ studio in quemdam locum pagi Lugdunensis secessit ad torrentem Bebronnam, haud longe a montibus Jurensibus: ubi oratoria duo, unum in honorem sanctæ Dei genitricis Mariæ, alterum sub titulo sancti Christophori construxit, jussu Eucherii episcopi Lugdunensis dedicata. Aliud postmodum erexit secus viam propter frequentiam transeuntium, quod sanctus Eucherius itidem in honorem sancti Genesii consecravit. Erat in illis partibus vir genere & opibus pollens, Latinus nomine, sectæ Arianæ, cujus conjux Syagria, catholicæ fidei impense addicta, virum suum ab errore quam maxime cupiebat revocare. quod quidem Domitianus feliciter exsecutus est. Accepti beneficii memor Latinus, quasdam res proprietatis suæ, juxta castrum Bellicense sitas, *servis Dei Domitiano, & sociis ejus eremitis* concessit. Loci fama crescente, cœperunt nobiles viri non pauci istuc confluere, habitum religionis suscepturi. Numerus crevit ad viginti-quinque fratres, quibus Domitianus, jejuniis & vigiliis non minus, quam senio attritus, Johannem abbatem suffecit. Demum, mortis suæ præscius, jussit abbatem fratresque adesse, & sacra missarum sollemnia celebrari; acceptoque sacrosancto corporis Christi viatico, animam Deo commendavit kalendis Julii. Corpus ejus sepultum est non longe ab altari sancti Genesii. Hæc carptim ex vitæ scriptore anonymo, qui in assignanda ejus ætate allucinatus est, cum eum Juliani apostatæ principatu vixisse scribit. quod quidem falsum esse convincitur, tum ex pontificatu Eucherii episcopi Lugdunensis, haud dubie junioris, tum ex tempore Syagriæ Latini uxoris, qui sub finem sæculi quinti & sexti initium vixere. Hæc est illa Syagria, nobilis & pia matrona, laudata in actis sancti Augendi abbatis Condatescensis, ubi *ecclesiarum, monasteriorumque mater per eleemosynam* vocatur; & ab Ennodio in libello de vita sancti Epiphanii episcopi Ticinensis, ubi sancto pontifici, in Gallias ad redemtionem captivorum misso, opes suas profudisse dicitur, *Thesaurus ecclesiæ Lugdunensis* appellata. In præmissis sancti Domitiani actis nulla fit mentio de miraculo rosarum, cujus prædicta Gogi epistola meminit; neque in martyrologiis Usuardi & Adonis, quibus honorifice adscriptus est kalendis Julii.

XXIX. Lugdunense monasterium S. Petri.

a *Greg. Tur. lib.* 10. *c.* 8.

Admonemur hoc loco agere de puellari sancti Petri apud Lugdunum monasterio, cujus prima hoc anno certa & explorata mentio nobis occurrit apud Gregorium [a] episcopum Turonensem, ubi Eulalius Arvernorum comes, Tetradia conjuge Desiderio Duci adhærente, puellam, *ex monasterio Lugdunensi* raptam, incesto sibi connubio junxisse perhibetur. quod non de alio, quam de sancti Petri parthenone interpretandum videtur, cujus obscuram originem hic investigare nobis incumbit. Sancta-Marthani satis habuerunt dicere, monasterium esse nobilium feminarum Ordinis sancti Benedicti: nec plura de tam illustri cœnobio. Si genuinum esset sancti Annemundi Lugdunensis episcopi testamentum, quod in archivo sancti Petri servatur; hujus parthenonis primus auctor agnoscendus foret Albertus, vir nobilissimus, qui unus ex primis conversis exstitit non post multum tempus passionis sancti Irenæi, sociorumque ejus: qui Albertus fundum ad construendum monasterium cum multis prædiis concessisse; & duas ibi filias suas, quarum una Radegundis, altera Aldagundis, consecrasse dicitur, uti & Pernetam, fratris sui Silvini filiam, cognomento Sibyllam. Verum in eodem archivo exstat vetus instrumentum melioris notæ, datum anno Guntchramni regis vicesimo-sexto, quo Girartus quidam cum uxore sua Gimbergia, res suas eidem parthenoni tradit propter Adaltrudam filiam suam, sponsam Christi benedictam in monasterio, quod est dedicatum in honorem sancti Petri, si-

tum in Lugdunensi civitate inter Rhodanum & Ararim, substructum a rege Gaudikelro (ita legit Stephanotius noster) & a regina Theudelinda sponsa sua piissima. Verum quis fuerit iste Gaudikelrus, corruptum haud dubie vocabulum; cujusve provinciæ rex fuerit, non minus obscurum, quam monasterii origo. An forte is est Gundicarius Burgundiæ rex medio sæculo quinto, qui in prœlio Catalaunico contra Attilam occubuit? Ast Ariani erant Burgundionum reges. Sed quid si uxor ejus Theudelinda catholicæ religioni adhæserit, condideritque monasterium sancti Petri, consentiente rege, immo etiam favente? At rectius forte existimare licet, hoc loco legendum esse Godegesilum, Gundobadi fratrem, ex parte Burgundionum regem Arianum, ac Theodelindam ejus uxorem, quæ ineunte sæculo sexto Genevæ, ubi regnabant, magnificentissimam basilicam ædificasse, & sancti Victoris martyris reliquias in eam Soloduro transtulisse [a] perhibentur. Favet illius parthenonis traditio, quæ *Godesilum* (sic quidam mss. nomen contrahunt) primum ejus conditorem agnoscit. Certe Chilpericus rex Burgundionum, & ipse Arianus, Lupicino abbati Jurensi ejusque fratribus præceptionem seu regium diploma dedit *apud Janubam* * *urbem*, ut annis singulis trecentos modios tritici, ejusdemque mensuræ numero vinum acciperent, & centum aureos ad comparanda fratrum indumenta. quod usque nunc, ait Gregorius [b], a fisci ditionibus capere referuntur. Ut ut est, idem sancti Petri monasterium sæculo septimo instauravit Annemundus Lugdunensis antistes, & post eum Leydradus episcopus labente sæculo octavo, uti probat ejusdem Leydradi epistola ad Carolum Magnum. Primæ loci abbatissæ, si qua fides prædicto sancti Annemundi testamento, exstiterunt, Raymundia & Wandamodia, itemque Radagundis & Animonia, Annemundi temporis æquales: quibus Luciam & Petronillam, ejusdem sorores, unam post alteram, successisse tradunt. Leydradus in parthenone ab se restituto instituit triginta-duas sanctimoniales, quibus Adalaisiam abbatissam præfecit.

AN. CHR. 590.

[a] *Vales. rer. Franc. lib. 16. p. 512.*

* *Genève.*

[b] *Greg. Tur. de vit. Patr. c. 1.*

XXX. S. Nicetii abbas Austregesilus.

Per idem fere tempus Austregisilus, Guntchramni mapparius, qui scilicet regi manus lavanti mappam solebat præbere; cum repetundarum falso insimulatus fuisset, usus deprecatore [c] Ætherio, viro inter aulæ proceres præstantissimo, cujus fidei omnia arcana sua Guntchramnus committebat, a rege impetravit, ut ejus permissu ad clerum transire sibi liceret. Annuente principe, acceptisque ab eo literis, Autisiodori ab Aunachario seu Aunario episcopo clericus factus, & subdiaconus ordinatus est. Deinde ad Ætherium, jam Lugduni episcopum, accessit: a quo benignissime acceptus, presbyter & abbas sancti Nicetii episcopi & confessoris basilicæ institutus est. Is cum in quadam basilica prope Genevam missas celebrare vellet, atque ad sacrificium necessaria deessent; vinum & aquam miraculo impetravit, quæ frustra perquisierat Marculfus eo tempore lector, postmodum ejusdem basilicæ abbas. Demum mortuo Apollinare Bituricensi episcopo, in ejus locum Austregisilus subrogatus est, ut suo loco dicturi sumus.

[c] *Sæc. 2. Bened. p. 66. & seqq.*

ANN. CHR. 591.

XXXI. Aredii abbatis obitus.

Anno Childeberti regis sexto-decimo, Guntchramni tricesimo, qui Christi Domini nonagesimus-primus supra quingentesimum erat, beatus Aredius abbas Atanensis in cælum migravit. Is, ut legitur in libro de ejus vita, qui Gregorio Turonensi tribuitur, nullum tempus elabi sinebat, quo non aut lectioni, aut orationi vacaret, aut manibus operaretur, maxime sacros codices describendo, quos in vicinas *diœceses*, id est parœciales ecclesias, distribuebat. Turonos profectus ad celebritatem sancti Martini, quæ IV. nonas Julii celebratur, Gregorio [d] episcopo dixit, se brevi moriturum. Inde in cellulam suam (sic Gregorius Atanense monasterium vocat) revertit, ordinatisque omnibus, sanctos Martinum & Hilarium testamento heredes bonorum instituit; Atanensesque monachos sub sancti Martini tutela & patrocinio vivere jussit. Paucis post diebus, nimirum VIII. kalendas Septembris, dysenteria oppressus decessit, octogenario major; ejusque corpus in monasterii sui oratorio, quod beato Juliano martyri sacratum erat, a Ferreolo episcopo Lemovicensi humatum est. Successit in monasterii regimine Astedius nepos, ab eo designatus abbas, qui e vicino monasterio Vosiensi, cui præerat, accersitus, cum venire distulisset, mortuum reperit. Non multo post ejus obitum, quidam monachus Atanensis, nomine Baudenus, cum instrumentis chartarum, quibus monasterii possessiones contentæ erant, ad regem Burgundiæ perrexit, ut regio diplomate denuo

[d] *Greg. Tur. lib. 10. c. 29.*

ANN. CHR. 591.

confirmarentur. id quod facile impetravit interventu Syagrii Æduensis episcopi, cujus magna erat in palatio auctoritas. In eo itinere delatum est a Baudeno chrismarium, sanctorum reliquiis refertum, quod sanctus Aredius gestare consueverat: cujus chrismarii contactu ægri nonnulli sanitati restituti fuere. Miracula ad sancti viri tumulum patrata partim descripsit Gregorius Turonum antistes, partim auctor anonymus, cujus libellus in tomo quarto Analectorum & in appendice Gregorii Turonensis operum editus est. In his mentio fit de Gandomero monacho *de monasterio Ambacianis*, aliis *Ambiacini*, quod *non longe ab urbe* Lemovicina situm erat: qui Gandomerus infestatione dæmonis ad sancti viri tumulum liberatus est, diruptis catenis, quibus adstrictus tenebatur. Hic locus antiquitatem probat Ambaciacensis * monasterii, siti haud procul a Mureto, jam pridem subjecti Benedictinæ abbatiæ sancti Augustini intra muros Lemovicenses. Plura in consequentibus de Atanensi monasterio; quod processu temporis conversum est in collegium triginta-duorum canonicorum sæcularium, subjectum Turonicæ basilicæ sancti Martini, ab auctore sancti Aredii * cum circumposito opido appellatum.

* *Ambezac.*

* *S. Yrier la Perche.*

XXXII. Gregorii M. epistolæ monasticæ.

Gregorii Magni liber secundus epistolarum, uti & liber septimus, duas earum classes continet: unam epistolarum triginta-novem per indictionem decimam, quæ a mense Septembri hujus anni ducit initium: alteram sexaginta-sex per indictionem undecimam, quæ initium ducit a Septembri anni sequentis, pro more pontificiæ indictionis. In aliis libris, præter secundum & septimum, nulla habita est ratio duplicis per annos singulos indictionis. Inter libri secundi epistolas primæ classis observatione digna est epistola vicesima-quarta: cui adjungendæ sunt ex libro duodecimo aliæ duæ ejusdem argumenti, eodemque tempore scriptæ, nempe vicesima-sexta & tricesima, quas loco suo motas esse constat: tum quia Maximianus, cui prior inscripta est, mortuus est anno quingentesimo nonagesimo-sexto, currente indictione quinta-decima; ac proinde longe ante indictionem septimam sequentem, qua libri duodecimi epistolæ prædictæ esse debent: tum quia Gregorius in posteriori epistola tricesima Petrum subdiaconum Siciliæ procuratorem monet, ut *pensiones nonæ & decimæ indictionis*, id est anni nonagesimi & nonagesimi-primi, secum afferat. In his tribus epistolis agitur de excommunicatione, quam Maximianus, ex abbate sancti Andreæ Syracusanus episcopus, leviori ex causa, & ex animi commotione inflixerat Eusebio abbati, homini seni & religioso, & jam dudum ipsius Maximiani familiari & amico. De eo ita scribit [a] Gregorius Maximiano episcopo. Frequenter » me admonuisse vos recolo, ut in proferenda sententia esse præcipites nullatenus de» beretis. Et nunc ecce cognovi, quia reverendissimum virum, abbatem Eusebium, » commota furore vestra fraternitas excommunicavit. quod ego valde miratus sum, » ut non antiqua ejus conversatio, non ætas longa, non ægritudo diuturna, ab ira » vestrum animum flecteret. Quilibet enim in eo fuerit excessus, ipsa ægritudinis » afflictio ei debuit pro flagello sufficere. Quem enim divina disciplina conterit, ei » humana flagella addi superfluum fuit. Sed fortasse ideo excedere in tali persona » permissus es, ut cautior in vilioribus fias; & diu trutines, cum aliquem per senten» tiam ferire disponis. Eumdem tamen præfatum virum quanto furore exasperasti, » tanta nunc dulcedine consolare: quia valde injustum est, ut qui te plus amave» runt, ipsi te sine causa atrociorem contra se sentiant. Sane optandum esset, ut hanc moderatissimi pontificis admonitionem ob oculos semper haberent prælati, ut in ferenda ejusmodi sententia nec præcipites, nec faciles essent, nec eam umquam ob leviores causas, aut ex animi commotione adhiberent, numquam ad ulciscendas, quod Gregorius alibi improbat, privatas injurias.

Excommunicatio sit rara & moderata.

a *Greg. M. lib. 12. ep. 26.*

XXXIII. Injusta ut ferenda.

b *id. lib. 2. ep. 24. indict. 10.*

Sed miranda est summi pontificis prudentia in epistola [b] ad Eusebium abbatem, qui redditam sibi a Maximiano communionem accipere detrectabat. Digna sane est » hæc epistola, ut integra hoc loco etiam exhibeatur. Credat mihi caritas tua, quia » valde contristatus sum de tristitia tua, ac si in te injuriam ipse pertulissem. Sed » cum postmodum agnovi, quia etiam reddente reverendissimo viro fratre & coëpis» copo nostro Maximiano, gratiam atque communionem, tua dilectio ab eo com» municare nolebat; cognovi & illud prius justum fuisse quod factum est. Servorum » Dei humilitas in afflictionis tempore debet apparere. Qui vero se contra præposi» tos suos erigunt, profecto ostendunt, quia servi Dei esse contemnunt. Et quidem » ab illo hoc, quod factum est, minime fieri debuit: a te tamen omnino debuit humiliter

AN. CHR. 591.

militer suscipi: & rursum, cum gratiam reddebat, ad eum cum gratiarum actione debuit occurri. Quod quia ita a te factum non est, adhuc cognosco, quia nobis omnino lacrymarum opus est. Non enim grande est, iis nos esse humiles, a quibus honoramur: quia & hoc saeculares quilibet faciunt: sed illis maxime humiles esse debemus, a quibus aliqua patimur. nam Psalmista dicit: *Vide humilitatem meam de inimicis meis.* Nos cujus vitae sumus, qui humiles esse etiam patribus nolumus? Proinde, dilectissime fili, rogo, ut omnis amaritudo de corde tuo transeat: ne fortasse finis vicinus sit, & antiquus hostis, per iniquitatem discordiae, viam regni caelestis intercludat. Praeter ea centum solidos per Petrum subdiaconum dilectioni tuae dari fecimus, quos peto ut absque injuria sui suscipias. Hactenus aurea Gregorii epistola, qui ut exasperatum Eusebii animum permulceret, dato centum solidorum munere, eum ad concordiam cum Maximiano resarciendam invitavit. De hoc munere Petro subdiacono ita [a] praecipit: Eusebio autem abbati dare te volumus auri solidos centum, quos tuis certum est rationibus imputari.

a id. lib. 11. ep. 30.

Duo tunc erant apud Syracusas monasteria: unum sanctae Luciae, extra muros situm, eo in loco, ubi beata virgo martyrium passa est: alterum sancti Petri ad Baïas: cujus abbas Caesarius cum Johanne abbate monasterii sanctae Luciae contentionem habuit, teste [b] Gregorio, qui in aliis etiam [c] litteris de hoc monasterio agit. Utri, an alterutri praefuerit Eusebius, ignoramus, uti & causam discidii, quod cum Maximiano habuit. Ad Caesarium quod attinet, *abbas venerabilis* appellatur a Gregorio, eumque Johanni Syracusano commendat, quia olim suum, id est sancti Andreae in urbe Roma, monachum.

b id. lib. 6. ep 36.
c ibid. & lib. 8. ep. 1.

XXXIV. Praetorianū in Sicilia monasterium.

In eadem epistola pontifex Petrum subdiaconum excitat ad urgendam constructionem monasterii Praetoriani, unius ex illis sex monasteriis, quae in Sicilia aedificavit. Fratre autem Mariniano abbate indicante cognovi, quia fabrica in Praetoriano monasterio, nec ad medietatem quidem adhuc perducta est. Ex qua re quid aliud, quam fervorem experientiae tuae collaudemus? Sed vel nunc admonitus excitare, &, quantum potes, in ejusdem monasterii constructione te exhibe. Deinde Petrum monet, ut talem post se in Sicilia relinquat successorem, qui hanc fabricam quantocius absolvat. In fine epistolae, codicem heptatici ex substantia Antonini eidem monasterio dari praecipit. Ad haec Victori [d] Panormitano episcopo scribit, ut, quia monachorum congregatio, quae in monasterio Praetoriano consistit, pro sacris missarum sollemniis peragendis presbyteri indigere probatur officio, atque de sua sibi congregatione in hoc ordine postulant consecrandum; ipse eum ordinet, quem sibi de congregatione sua unanimes duxerint eligendum, jugiter illic permanendum. Id regulae [e] sancti Benedicti congruit, praecipientis, ut, si quis abbas sibi presbyterum aut diaconum ordinare petierit, de suis eligat qui dignus sit sacerdotio fungi. Ad quem locum Hildemarus observat, ejusmodi ordinandum toti congregationi proponi solitum ad ejus mores discutiendos, ut ex omnium ac singulorum suffragiis cognosceretur, an is dignus esset sacerdotii honore.

d id. lib. 7. ep. 23. indict. 2.
e S. Bened. c. 62.

XXXV. S. Hermetis abbas Marinianus.

Marinianus, in superiori ad Petrum epistola memoratus, abbas erat Panormitani monasterii sancti Johannis-Baptistae, alio nomine sancti Hermetis dicti, ob aediculam sancti martyris eidem monasterio adjunctam. Postea sancti Johannis de Eremitis vocabulum locus obtinuit: quod alterum est monasterium a Gregorio in Sicilia aedificatum: cujus abbas Marinianus itidem assumtus fuit ex Romano sancti Andreae monasterio, ubi cum [f] Gregorio conversatus fuerat. Generalem Benedictinorum seu Gregorianorum in Sicilia monasteriorum praepositum fuisse Marinianum censet Rochus Pirrus in libri quarti parte secunda, ubi Sicilienses ordinis sancti Benedicti abbatias commemorat. Quanti hunc abbatem faceret idem pontifex, testatur in primis ejus epistola [g] Mariniano abbati de Panormo, & Benenato notario rectori patrimonii Panormitani inscripta, qua excommunicationis, a Victore episcopo in Bonifacium, virum clarissimum, latae cognitio eis demandata est. Eidem curam committit [h] instaurandae sancti Georgii ecclesiae, sitae in loco, qui Ad-sedem dicitur, cui contiguum erat ejus monasterium. quae epistola, itidem extra ordinem posita, prior est alia, Andreae [i] scholastico directa, qua Marinianum, in Ravennensi ecclesia antistitem a se ordinatum, ipsius Andreae colloquiis relevari cupit, *quia ad episcopatum venit invitus.* Eidem Mariniano, in sancti Hermetis monasterii regimine & praefectura aliorum generali, suffectus est Urbicus, in cujus monasterio ut pres-

f Greg. lib. 4. ep. 45.
g id. lib. 2. ep. 27. ind. 11.
h id. lib. 9. ep. 68.
i id. lib 4. ep. 45.

AN. CHR. 591. a *Id. lib.* 5. *ep.* 41. „ byterum ordinaret, Victori episcopo [a] scripsit in hæc verba. Urbicus abbas monasterii sancti Hermæ, quod Panormi situm est, a nobis cum congregatione sua magnopere postulavit, in eodem monasterio presbyterum, qui sacra missarum sollemnia celebrare debeat, ordinari. Et quia ejusmodi non est differenda petitio, fraternitatem vestram scriptis præsentibus necessario duximus adhortandam, ut eum, qui ad hoc ministerium de eadem congregatione electus fuerit; cujus vita, mores, & actio tanto possit ministerio convenire, sine mora, auxiliante Domino, debeat consecrari: quatenus nec ille de monasterio suo hac pro causa egredi, nec extraneum sibi ad peragendum sacrum opus cogatur adducere. Qua ex epistola, uti & ex alia ejusdem argumenti superius relata, colligitur, paucos tum in Italicis monasteriis presbyteros fuisse; sed longe plures in aliis locis, maxime apud orientales. Quamquam ipse Urbicus abbas jam presbyter erat, saltem cum Gregorius scribebat epistolam Venantio [b] Patricio Panormitano, ubi electionem de Urbico factam laudat, nempe ad episcopatum Panormitanæ ecclesiæ, in qua Victori episcopo successit.

b *id. lib.* 11. *ep.* 14.

ANN. CHR. 592. XXXVI. Abbatis vitia notata. c *id. lib.* 2. *ep.* 3. *ind.* 11. d *id. lib.* 4. *ep.* 48.

PErsequor epistolas Gregorianas, quæ ad disciplinam monasticam pertinent. Has inter insignis est [c] Johanni abbati inscripta, in qua eum arguit, quod opinio monasterii per ejus negligentiam inquinata sit: eumdem monens, ut ne frequentius foras egrederetur pro causis negotiorum, in quibus procurator instituendus esset, ut ipse lectioni atque orationi vacare posset; curaretque fratres similiter lectioni vacare. Is videtur esse Johannes abbas de Regio, ad quem aliam [d] Gregorius epistolam scripsit. In monasterio sancti Martini quod circa Neapolim situm erat, Secundinus abbas ante adeptam dignitatem in carnale crimen lapsus fuerat. Hunc ab officio amoveri; & Theodosium, quem congregatio ejus loci sibi ordinari petierat, in ejus locum subrogari jubet Gregorius in epistola [e] ad Petrum subdiaconum Campaniæ: indignum ratus, ut ad abbatis ordinem asscenderet tanto facinore coinquinatus. quanto magis si id in ipsa dignitate perpetrasset? In alia epistola [f] pontifex baptisterium ab oratorio monasterii amoveri præcipit *propter insolentias monachorum*: id forte non facturus, si monachi in officio perseverassent. Ad hæc novum parthenonis sanctæ Mariæ, cui Gaudiosa abbatissa præfecta erat, oratorium consecrari per Fortunatum episcopum Neapolitanum vir sanctus [g] petit: sed ita ut neque ipse, neque ejus presbyteri quidquam sibi istic vindicent *præter diligentiam disciplinæ*. An sine pontificis permissu in illis partibus oratorium consecrari ab episcopo non licebat? Sane id suadere videntur aliæ Gregorii epistolæ. quod tamen dubitando potius dictum velim, quam asserendo. Postremo conqueritur [h] Gregorius de lege injusta, qua Mauricius augustus prohibuerat, ne milites in monasteriis susciperentur: secus de alia lege sanciente, ut quisquis publicis administrationibus fuisset implicatus, ei ad ecclesiasticum officium venire non liceret. quod pontifex probat, nisi [i] prius rationibus publicis esset absolutus. Aliam vero „ legem hac ratione potissimum refellit, quod, etsi multi sint, qui possunt reli„ giosam vitam cum sæculari habitu ducere; plerique tamen, nisi omnia relique„ rint, salvari apud Deum nequaquam possint. Ceterum se scire ait multos tempore „ suo milites in monasteriis conversos, qui miracula fecerunt, signa & virtutes operati sunt. “

e *id. lib.* 2. *ep.* 23. *ind.* 11.

Baptisterium in monasterio. f *ibid. ep.* 57.

g *ibid. ep.* 59.

Oratorii monastici dedicatio.

h *ib. ep.* 62.

Milites monachi.

i *id. lib.* 7. *ep.* 11. *ind.* 1.

XXXVII. Claudius abbas Classensis. k *id. lib.* 2. *ep.* 32. *ind.* 10.

Hoc anno Claudius abbas, Gregorii discipulus, Classensi prope Ravennam sanctorum Johannis & Stephani monasterio jam præerat, ut ex epistola Johanni [k] episcopo Ravennæ ab ipso Gregorio scripta intelligitur. Johannes inter alia petierat, ut incensæ civitati Severi schismatici, nempe Aquileiensis episcopi, qui tria capitula recipere detrectabat, eleemosyna mitteretur. Respondet Gregorius, „ misericordiam prius fidelibus, ac postea ecclesiæ hostibus esse faciendam. Juxta esse „ civitatem Fanum, in qua multi captivi detinerentur. Istuc mittendum cum aliquan„ ta pecunia Claudium abbatem ad eos redimendos. Non ergo improbabat Gregorius abbatis e monasterio egressum ob pias causas. Id etiam in consequentibus patebit multis aliis exemplis. quod dixerim ob superiorem epistolam ad Johannem abbatem Regiensem, cujus frequentiores ob leves causas discursus Gregorius carpit. Idem Claudius Romam identidem ab eodem invitatus ventitabat, de rebus sacris cum eo tractaturus. Hinc in alia ad eumdem epistola [l] pontifex ait, se frustra-

l *lib.* 9. *ep.* 21.

tum fuisse exspectatione sperati ejus adventus cum Severo episcopo Anconitano, qui ad beati Petri limina venerat: petitque, ut post aliquantum temporis istuc accedat, ut usque ad quinque vel sex menses secum commoretur. quam epistolam, extra ordinem itidem positam, in hunc locum referre visum est. Huic forte respondet alia [a] ad Marinianum episcopum Ravennatem, apud quem se excusat pontifex modestissimus, quod communem filium, Claudium abbatem, longa apud se mora retinuerit ob ingens sui in verbo Dei solatium; libenter eum diutius remoraturus, nisi & is ad suum monasterium reverti festinasset, & Gregorius ipse congregationi fratrum præsentiam ejus omnino necessariam judicasset.

ANN. CHR. 592.

[a] lib. 7. ep. 19. ind. 1.

HOc anno vel subsequente (nam peritiores historici nostrates utroque trahunt) Guntchramnus, nulla virili relicta prole, Burgundiæ regnum Childeberto Austrasiorum regi, Sigiberti fratris sui filio, moriendo resignavit, prætermisso Chlothario, quem Chilperici, germani itidem sui, ex Fredegunde filium legitimum esse pro explorato non habebat. Auctor gestorum Francorum atque Ado Guntchramno regni annos dumtaxat triginta & unum tribuunt: Fredegarius, ætate, forsan & auctoritate, utroque superior, ait, eum anno tertio ac tricesimo regni sui anno, quinto kalendas Aprilis obiisse. Hinc nata scriptorum nostratium in assignando Guntchramni obitus anno diversitas: quam notasse hoc loco juvat, at discutere nostrâ nihil interest. Ejus corpus Cabiloni in suburbana sancti Marcelli martyris basilica, a se, uti diximus, constructa, honorifico, ut par erat, funere conditum est. Rex fuit, si quis alius, religiosissimus, pietatis non minus, quam pacis ac tranquillitatis amans, erga ecclesias & monasteria optime affectus: cujus rei nullum magis idoneum afferre possumus testimonium, quam concilia episcoporum variis in locis ab ipso indicta, quos inter sacerdotem agebat, non principem; largissimæ donationes ecclesiis & monasteriis factæ, in primis basilicæ sancti Marcelli Cabilonensi, Divionensi sancti Benigni, & Æduensi sancti Symphoriani. Gregorius [b] Turonum antistes auctor est, Guntchramnum ita se spiritalibus operibus mancipasse, ut, relictis sæculi pompis, thesauros suos ecclesiis & pauperibus erogaret; munera etiam monachis Agaunensibus ex voto transmisisse, presbyteroque, per quem ea mittebat, præcepisse, ut inde Thebæorum martyrum reliquias ad se referret. Eadem verba Usuardus transscripsit in suum martyrologium, in quo, uti & Ado, aliique post eos, Guntchramno locum dedit ad quintum kalendas Apriles. Porro superiora Gregorii verba sic interpretati sunt nonnulli veteres, ut piissimum regem relictis sæculi pompis monachum factum fuisse crediderint. qua in opinione versabatur sanctus Hugo abbas Cluniacensis, qui Philippo primo Francorum regi, quem ad monasticam professionem hortabatur, an aliquis umquam ex regibus factus fuisset monachus percontanti, respondit [c], aliquos fuisse: Sed etsi, inquit, de nullo alio certi essemus, solius sancti Guntranni Francorum regis exemplum sufficeret, qui, relictis sæculi pompis, & vanitatibus, & illecebris, factus est monachus, imitans illum, qui, cum dives esset, pauper pro nobis factus est, ut sua nos paupertate ditaret. quod si verum est, (id vero suspectum reddit Jonas in vita Columbani, qui Theodeberto regi, ut monachus fieret, consulenti, proceribus risum excitavit, negantibus se umquam simile quid de ullo Merovingico rege audisse aut legisse.) si, inquam, hoc verum est, dicendum Guntchramno id accidisse, quod Lothario augusto, Ludovici Pii filio, qui in pænitentiæ signum monasticas vestes in extremis, pro more illorum temporum, in Prumiensi monasterio suscepit; eas non depositurus, nec enim id licebat, si ex morbo convaluisset. Johannes-Robertus episcopus Cabilonensis, pontificatu Eugenii papæ quarti, idemque prior sancti Marcelli, thecam sancti martyris plurimum ornavit, & sacellum supra sancti Guntchramni sepulcrum exstruxit. Hactenus piissimi regis loculus visitur in eadem sancti Marcelli basilica, quæ ab annis sexcentis prioratus est ordinis Cluniacensis.

ANN. CHR. 593. XXXVIII. Guntchramni regis obitus & sepultura.

[b] Greg. Tur. de gl. mart. lib. 1. c. 76.

An fuerit monachus.

[c] Spicil. to. 2. p. 401.

Ad eumdem Guntchramnum referendus est ritus, Francis olim, aliisque Germaniæ populis maxime usitatus, ad decernendas in rebus civilibus, criminalibusque dubias contentiones. Solebant quippe judices, immo & ipsi Francorum reges, si quando ejusmodi causæ ad eos referebantur, ubi actor aut accusator nullis testibus reum convincere poterat, ut ambo congrederentur decernere, & de controversia armis inter se disceptare. Qui pugnare ipse non valebat, propinquum suum, aut

XXXIX. Monomachiæ origo apud Francos.

ANN. CHR. 593.

quem alium mercede conductum sui loco pugilem exhibebat. Clericis & monachis, ne se humano sanguine polluerent, datum erat, ut ex suis hominibus (sic ecclesiarum servi & subditi nuncupabantur) aliquem ad pugnam sufficerent. Certamen a loco clauso, ubi inibatur, campus vocabatur. Dies a judice, locusque, ubi res agebatur, constituti erant. Universi ad spectaculum conveniebant, reges, principes, non raro etiam ipsi episcopi. ubi venit in mentem Johannis de Mellento, episcopi Parisiensis, qui, ejusmodi certamine ad prata cœnobii sancti Germani Parisiensis indicto, cum ipse vellet e monasterio certamen prospicere, monachis ab ejus subjectione exemtis litteras[a] cautionis dedit. Accusator vel actor reum prior impetere consueverat. Uter victus & prostratus ab adversario erat, is causa cadebat, &, tamquam divino judicio convictus, supplicio aut pecunia multabatur. Forte Guntchramnus, dum in Vosago silva[b] venatione se exerceret, vestigia occisi bubali agnovit. Facti impatiens, custodem silvæ interrogat, quis id perpetrasset. Chundonem regis cubicularium accusat custos. Chundone rem pernegante, rex ferro ambos decertare jubet. Chundo, qui a senex & imbecillus erat, fratris aut sororis filium pro se pugilem dedit. Procedunt custos silvæ & adolescens in campum, qui proximus erat basilicæ sancti Marcelli. Congressio rege inspectante facta est. Adolescens lancea transfigit adversarii pedem, qui supinus adolescentem, ad se conficiendum accurrentem, gladio ipse confodit. Chundo itaque pro reo habitus, ad basilicam sancti Marcelli confugit: sed ante quam eo perveniret, jussu regis comprehensus, alligatusque ad palum saxis obruitur. cujus rei postea, at serius, regem pœnituit. Consimile certamen eodem in loco indictum a Guntchramno inter Austregisilum, qui postea Bituricensis episcopus fuit, & Betellinum[c] in palatio præpotentem, cujus mors repentina certamen prævertit. Adi Valesium in libro quinto-decimo rerum Francicarum. Hæc ad historiam nostram elucidandam non supervacanea esse rerum dicendarum series demonstrabit.

a *Quatrem. Paradox. p. 263.*

b *Greg. Tur. lib. 10. c. 10.*

c *Sæc. 2. Bened. p. 96.*

XL.

S. Petri monasterium Cabilonense.

Dum Cabiloni versamur, agendum est de monasterio sancti Petri, quod eodem tempore conditum fuit a Flavio episcopo, qui Agræculæ seu Agricolæ successit anno hujus sæculi octogesimo, Guntchramni regis decimo-nono, cujus, teste[d] Gregorio, referendarius fuerat. Idem post annos quinque interfuit synodis Valentinæ & Matisconensi; obiitque ante annum sexcentesimum primum. quo anno Gregorius Magnus[e] epistolam a paribus, id est communem & encyclicam, ad commendandum Augustinum monachum, ejusque socios, scripsit multis Gallicanis episcopis, in his Cabilonensi Flavii successori, sive is fuerit Lupus, ut epistolæ inscriptio in plerisque libris, cum editis, tum manu exaratis præfert; sive Wadelinus, quem viri docti pro Lupo substituendum volunt. Sancti Petri monasterium Flavius episcopus, opitulante, ut veri simile est, Guntchramno, condidit extra muros urbis versus orientem, eo in loco, ubi primum cœmeterium fidelium fuisse tradunt: quod cœnobium, multis subinde attritum cladibus Girboldus episcopus, Caroli-Calvi principatu, instauravit. Ejus rei testes sunt litteræ Hugonis Lugdunensis archiepiscopi & sanctæ Ro-
» manæ ecclesiæ legati, apud quem Rainaldus abbas sancti Petri de Galtero episcopo
» conquestus est, quod contra jus & morem fidelium in cathedrali beati Vincentii
» ecclesia unum e primoribus urbis, & unum canonicum sepelisset, prolato Girbaldi
» episcopi scripto, quo jus communis omnium sepulturæ assertum erat monasterio
» beati Petri: quod beatus Flavius construxit primus, aliique post eum gloriosissimi
» præsules ejusdem urbis propriis tam honoribus, quam facultatibus dotaverunt: ac
» demum Girbaudus eversum reparavit, monachisque ibidem constitutis Aimonem
» doctorem, id est abbatem, præfecit. Huic monasterio sanctus Lupus præfuisse creditur, dein factus episcopus Cabilonensis, & quidem post sanctum Flavium, ut Papebrochius[f] asserit ex actis sancti Gervasii diaconi & martyris, septimo, ut ipsi videtur, sæculo scriptis. Deinde Lupo substituit Gilderinum, Gilderino sanctum Gratum, prætermisso Wadelino, quem ex actis episcoporum Autisiodorensium Carolus[g] Cointius, aliique nonnulli supplendum volunt in vulgatis indicibus episcoporum Cabilonensium, & sancto Flavio proxime substituunt, summoto post sanctum Gratum beati Lupi pontificatu. Hanc sententiam probat itidem Cointius ex ipsis actis beati Gervasii martyris, qui ex pago Cenomannico, ubi natus erat, Romam profectus, indeque revertens, cum per silvam territorii Cabilonensis transiret, a latronibus interfectus est. Eo in loco postea beatus Lupus episcopus in ejus honorem construxit ecclesiam, quam multis dotatam prædiis *monasterio beati Petri, ab antecessore beato*

d *Greg. Tur. lib. 5. c. 46.*

e *Greg. M. lib. 9. ep. 52.*

Lupus abbas, dein episcopus.

f *Papebr. April. to. 2. p. 779.*

g *Cointius to. 2. p. 614.*

Flavio jam dictæ civitatis pontifice constructo, attribuit, *accepto a Sigiberto, gloriosissimo Francorum rege, regali præcepto.* ubi loco Sigiberti, quem Dagoberti filium putat Cointius, reponendum censet, aut Chlodoveum ejusdem Sigiberti fratrem, aut Chlotharium ipsius Chlodovei filium, quibus paruit Burgundia, in qua situm Cabilonum; numquam vero Sigiberto, Chlodovei junioris germano, qui Austriæ dominabatur. Addit vir doctus, Flavium Lupi antecessorem fuisse, non proximum, ut Papebrochio visum est, sed post Wadelinum, Gelionium seu Gilderinum, & Gratum. Verum, si in verbis mox relatis mutandum est Sigiberti nomen, cur ejus loco non reponatur Childebertus, Sigiberti senioris filius, aut Theodericus ejusdem Childeberti filius, ac in regno Burgundiæ successor, a quo præceptum seu diploma prædictum Lupus obtinuerit? quid? si, hoc admisso, Lupus Flavii successor, ut in vulgatis indicibus, retineatur, & Wadelinus Lupo subrogetur? Certe satius mihi videtur, ac longe probabilius, Lupi nomen retinere in epistolæ Gregorianæ inscriptione: qua semel admissa, Lupum Flavio successisse admittendum est. ubi mirari subit supinam vel ignorantiam, vel negligentiam anonymi [a] auctoris, qui, actis beati Lupi amissis, ex veracibus, ut loquitur, relationibus libellum de ejus vita consarcinavit; nec tamen quis, qualisve ante episcopatum fuerit, cuive successerit, memorat. Ei tamen gratiam habemus, quod *corpus ejus ex more compositum* scribit *in ecclesia beati Petri apostoli, quæ in suburbio eminet ejusdem civitatis*, ubi se *tumulandum* pius antistes mandaverat; & quidem *ad dexteram altaris partem* reconditum fuisse. Dum ex urbe funus eo inferretur, corpus adeo grave factum dicitur eo in loco, ubi rei in custodia detinebantur, ut inde moveri, nisi solutis vinctis, non potuerit. Hinc diu penes episcopos Cabilonenses perseveravit jus & facultas liberandi vinctum in festo sancti Lupi, quemcumque voluissent. Girboldus episcopus, monasterii instaurator, sacras beati Lupi reliquias tumulo efferri, & digniori loco reponi curavit anno post octingentesimum septuagesimo-septimo. Hic mihi dubium occurrit, num is sit Lupus ille episcopus, qui *de superioribus Burgundiæ partibus* [b] Autisiodorum venisse dicitur cum Chrothilde regina, ibique XVI. kalend. Julii die functus supremo, ex reginæ placito in sancti Germani basilica, quam illa recens construxerat, humatus fuisse. Verum multa obstant, quo minus huic conjecturæ assentiar. Lupus enim Cabilonensis in ipsa urbe sepultus est, coliturque VII. kalend. Februarii: alter Autisiodori mortuus XVI. kalend. Julii, vivente Chrothilde regina, si non falsus est Herricus, qui hæc refert; ibidemque religiose compositus requiescit, *quod Pario impressum marmori scriptura prodit antiquior*, inquit Herricus noni sæculi scriptor. An forte ejus corpus Autisiodoro relatum Cabilonum, ejusque translatio VII. kalend. Februarii, quo die sanctus Lupus Cabilonensis celebratur? Alii judicent: sed tamen non visa est omnino negligenda conjectura. Perstat etiam nunc Cabiloni sancti Petri monasterium, sed in altero urbis suburbio, prima ejus sede ad construendam arcem ante annos centum conversa.

ANN. CHR. 593.

[a] Bolland. to. I Januar. p. 777.

[b] Herric to. I. biblioth. Labbe p. 542.

XLI. Abbatia B. Mariæ de Latona.

Nolim præterire hoc loco id quod legere memini in quadam notitia seu instrumento de abbatia beatæ Mariæ apud Lodonam* seu Latonam, quam abbatiam « venerabilis memoriæ Theodericus rex Francorum, nempe Childeberti minoris filius, « fundasse memoratur, & dotasse, *ad hoc ut dicta abbatia secunda sedes esset ecclesiæ* « *Cabilonensis*, ad celebrationem sacrorum ordinum, & ceterorum ecclesiastici ordi- « nis officiorum: & quam exemerat ab omni exactione tam regum ejus successorum, « quam civilis dignitatis principum. quam concessionem Rotbertus Francorum rex « anno millesimo tricesimo-secundo Remis suis litteris confirmavit, uti legitur in char- « ta Galterii episcopi Cabilonensis, hanc abbatiam monasterio Cluniacensi conceden- « tis sub speciali jure ecclesiæ seu prioratus Vergiacensis, anno supra millesimum centesimo tricesimo-sexto. Hoc est opidum Latona ad Araris* & Oscaræ* confluentem, vulgo sancti Johannis de Latona appellatum, de quo fit mentio in gestis Dagoberti: ubi beatæ Mariæ ecclesia exstitit ad nostros usque dies, quibus ob rationes politicas penitus excisa est, ejus loci monachis alio translatis.

* Lasne.

* la Saone.

* l'Ouche.

XLII. Dialogi a Gregorio Magno scripti.

Hoc anno Gregorius Magnus res a viris sanctis in Italia gestas dialogico more scribere aggressus est quatuor libris, interlocutore Petro diacono ejus familiari. Qua occasione id factum sit, ipse initio hujus operis narrat. Quippe cum muneris sui tumultibus fatigatus & pressus, ad relevandas utcumque molestias, secretum locum cum Petro petiisset, nempe sancti Andreæ monasterium, ut vetus [c] inscriptio docet;

[c] Analect. to. 4. p. 497.

AN. CHR. 593. » animum subiit ante actæ vitæ vehemens cogitatio, qualis scilicet aliquando in monasterio fuisset: ubi rebus mortalibus superior, nonnisi cælestia cogitare consueverat, & mortem quoque ipsam, quæ pæne omnibus invisa est, velut ingressum vitæ, & laboris sui præmium amabat. Perpendens itaque & quod amiserat, & quod tolerare in pontificatu cogebatur; quasi post tergum conversis oculis, viso quem reliquerat portu, ingemiscebat, quem ne quidem plene cernere, utpote rerum sæcularium tenebris circumfusus, valebat. Hunc vero dolorem augebat contemplatio virorum sanctorum, qui tunc in Italia, procul a tumultu, uni Deo placere gestiebant, quorum facta & miracula sciscitari ab aliis, & indagare per se se jam dudum amaverat. Ea itaque quæ bonis ac fidelibus viris atteſtantibus noverat, vel quæ per se ipse didicerat, his quatuor libris complexus est, singulos viros sanctos, eorumque facta singulis fere capitulis comprehendens, cum integrum librum secundum explicandis beatissimi patris Benedicti gestis ac virtutibus impendat. Etsi vero in omnibus factis recensendis diligentiam suam præstat, commemorando testes, a quibus dicta accepit: majorem tamen fidem haberi vult iis, quæ de sancto Benedicto refert: utpote qui non unum aut duos, ut in aliis, testes, sed quatuor, & quidem viros religiosissimos, testesque oculatos citat, nempe Constantinum reverendissimum valde virum, qui ei in monasterii Casinatis regimine successit; Valentinianum quoque, qui annis multis Lateranensi monasterio post eversionem Casinensis cœnobii præfuit; Simplicium, qui congregationem illius, hoc est Casinensem, post eum tertius rexit; & Honoratum, qui, Gregorio dialogos scribente, adhuc cellæ ejus, in qua prius conversatus fuerat, nimirum Sublacensi, præerat. Adeo vero in referendis Benedicti factis, & factorum testibus accuratus fuit, ut, cum ejus de Romæ subversione [a] vaticinium Canusino episcopo factum commemorasset sub fide Honorati abbatis, subdat, eum fateri, nequaquam ex ore ipsius Benedicti, sed aliorum fratrum relatu se accepisse. Porro Marci poëtæ, qui sanctum Benedictum versibus cecinit, non meminit Gregorius, sive is nondum carmen suum vulgaverat, sive ad Gregorii notitiam non pervenerat.

Qua fide & diligentia.

a Greg. l. 2. dial. c. 15.

XLIII. *Fratrum hortatu.* Exstat ejusdem pontificis ad Maximianum Syracusanum episcopum, antea sui monasterii abbatem, epistola, postulantis, ut ea quæ ipse hoc de argumento noverat, sibi litteris indicaret. Fratres mei, inquit, qui mecum familiariter vivunt, omni modo me compellunt aliqua de miraculis patrum, quæ in Italia facta audivimus, sub brevitate scribere. ad quam rem solatio vestræ caritatis vehementer indigeo, ut ea, quæ vobis in memoriam redeunt, quæque cognovisse vos contigit, mihi breviter indicetis. Non dubito quin eadem epistola aliis etiam directa sit ad petendas huic operi suppetias. id quod prædictæ epistolæ titulus indicat, in quo ceteri, non expressis nominibus, satis designantur. Hos libros Theodelindæ Langobardorum reginæ transmisit Gregorius, teste Paulo [b] Warnefridi, ut eam in recta fide & bonis moribus confirmaret. Et quidem aptissimi sunt hanc in rem isti dialogi, in quibus morales sententiæ exemplis ita insertæ sunt, ut non minus gratam ac jucundam, quam utilem ac fructuosam lectionem efficiant. quod certe nemo non experiatur, qui aliquem pietatis succum animo imbiberit. Facessant ergo morosi illi critici, qui hos dialogos, forte numquam sibi lectos, tamquam Gregorio indignos perperam traducunt. quos si eo animo, quo scripti sunt, legissent, forte in Photii [c] convenirent sententiam, hominis sane nec imperiti, nec insipientis, qui ait, Gregorium multos quidem & utiles in primis libros conscripsisse, ut homilias, & libros quatuor dialogorum, quos Zacharias pontifex in Græcam linguam verterit, in communem totius orbis utilitatem.

Theodelindæ missi.

b Paul. diac. l. 4. de gest. Langob. c. 5.

c Photii bibl. c. 253.

XLIV. *Auctori suo asserti.* Hos dialogos duodecim amplius locis adhibuit Paterius, ipsius Gregorii discipulus, in contexenda ex ejus operibus expositione sacrorum librorum; eosdemque retulit in collectionem sententiarum Taio seu Taius Cæsaraugustanus sæculo septimo episcopus, quam Quirico Barcinonensi [d] episcopo nuncupavit. Eosdem laudant Paulus diaconus Emeritensis, venerabilis Beda, Aldelmus episcopus, aliique sæculo septimo & octavo, ne quid de posterioribus ac recentioribus dicam; tantique eos fecit Zacharias pontifex, ut in linguam Græcam illos converterit, magno ecclesiæ Græcæ fructu, ut ex Photio mox commemorabam. Hos cum in libro de scriptoribus ecclesiasticis prætermisisset Isidorus, neque enim in melioris notæ codicibus & editionibus ab eo notati reperiuntur, auctori suo asseruit Hildefonsus episcopus, qui Isidori

d Analect. to. 1. p. 68.

de quibusdam Gregorii scriptis, præsertim de dialogis, silentium supplere voluit: *quia non tantum de ejus operibus dixit* Isidorus, *quantum* ipse post eum didicit. Denique aliqua facta in his dialogis relata commemorat Gregorius ipse in homiliis super evangelia, maxime in prioribus undecim, ubi duodecim miracula recitat, quorum pleraque retulerat in dialogis, in quibus easdem homilias [a] citat ut suas. Hæc satis superque sufficiunt ad asserendos Gregorio dialogos, quos genuinum ejus, si quis alius, fetum esse nemo sanus umquam negaverit. Plura qui volent, adeant Gussanvillei vindicias in hos libros, & Bultelli nostri itidem præfationem in eorumdem Gallicam versionem: ubi hos a Gregorio scriptos observat ad asserendum dogma immortalitatis animarum, de quo nonnulli tunc temporis pseudo-christiani dubitabant. Ad hoc vero comprobandum utitur Gregorius non solum ratione & exemplis, sed etiam visis: quæ temere in nimiam viri sancti credulitatem quidam hypercritici rejiciunt, a Baronio [b] merito confutati: quorum si admittatur fastidiosa censura, eadem in Cyprianum, Ambrosium, Augustinum, Theodoritum, aliosque primi ordinis viros, qui similia scribere non dubitarunt, recidat necesse est.

ANN. CHR. 593.

a *Greg. dial. lib. 4. c. 16. &c.*

b *Baron. in Martyrol. ad 23. Decemb.*

Honorato Sublacensi abbati superius laudato munificum se præbuit Gregorius, quippe qui cum matre sua Silvia castrum Apollonium eidem loco & multa alia bona contulisse traditur Honorato abbate. Hic majorem ecclesiam in honorem sancti Benedicti & sanctæ Scholasticæ exstruxit, præter ecclesiam sanctorum Cosmæ & Damiani, quæ in capitulo illius cœnobii jam condita erat. Honorato successit Elias, tertius ejus loci a sancto Benedicto abbas: cujus tempore Agareni monasterium omnino devastasse perhibentur, ab eo tempore in solitudinem redactum usque ad Johannis VII. pontificatum, ut in ejusdem monasterii chronico haud vulgato legitur.

Sublacensis monasterii abbates & status.

Subsequens annus quingentesimus nonagesimus-quartus nulla alia re magis insignis fuit, quam admissione monachorum in sancti Pancratii ecclesiam, quæ Romæ via Aurelia etiam nunc exstat. Hanc prius occupabant sæculares clerici, sed ita negligenter rem divinam tractabant, ut sæpe nec die dominico sacra missarum sollemnia ibidem celebrarent. Conquerenti hac de re populo, qui istuc devotionis causa confluere solebat, Gregorius fecit satis, instituendo in eadem ecclesia cœtum monachorum, qui quotidie divinas ibi laudes strenue persolverent, adhibendo interim presbyterum extraneum ad celebranda missarum sollemnia, dum aliquis ex illo cœtu monachorum sacerdotio initiatus fuisset. Epistolam Mauro abbati hac de re scriptam [c] huc referre juvat. « Quoniam ecclesiam sancti Pancratii, quæ erat commissa presbyteris, frequenter neglectam fuisse cognovimus, ita ut, veniente dominico die, populi missarum sollemnia audituri, non invento presbytero, murmurantes redirent: hoc matura deliberatione nostro sedit arbitrio, ut, eis remotis, monachorum congregationem in monasterio eidem ecclesiæ cohærente constituere cum Dei gratia deberemus: quatenus abbas, qui illic præesset, curam & sollicitudinem ante fatæ ecclesiæ habere modis omnibus debuisset. In quo etiam monasterio te Maurum abbatem prævidimus præponendum: statuentes, ut terras præfatæ ecclesiæ, vel quidquid illuc intraverit, seu de reditibus ejus accesserit, ante dicto monasterio tuo debeat applicari, atque illic sine diminutione aliqua pertinere: ita sane, ut quæcumque in ipsa supra scripta ecclesia fienda, reparandaque sunt, per te sine dubio reparentur. Sed ne remotis presbyteris, quibus ecclesia ipsa fuerat ante commissa, vacare ministeriis videatur: idcirco hujus tibi auctoritatis tenore præcipimus, ut peregrinum illic debeas adhibere presbyterum, qui sacra missarum sollemnia debeat celebrare: quem tamen & in monasterio tuo habitare, & exinde vitæ subsidia habere necesse est. Sed & hoc præ omnibus curæ tuæ sit, ut ibidem ad sacratissimum corpus beati Pancratii quotidie opus Dei procul dubio peragatur. » Quis fuerit Maurus ille abbas, quove ex monasterio accitus, aliunde rescire non licuit. Ex hac vero epistola intelligimus, non incongruum esse, immo ad fidelium ædificationem aliquando conducere, ut monachi in locis frequentibus instituantur. Deinde extraneos aliquando presbyteros a monachis adhiberi posse ad ea exercenda, quæ a monachis non sine tumultu & inquietudine exerceri possunt, quales fuere multis in monasteriis clerici, quos *pulsantes* Adelardus abbas Corbeiensis in statutis suis vocat. Sunt qui hanc epistolam [d] interpretantur de monasterio sanctorum Johannis-Baptistæ,

ANN. CHR. 594. XLV.

S. Pancratii basilica tradita monachis.

c *Greg. l. 3. ep. 18.*

d *Lubin de monast. Ital. p. 341.*

ANN CHR. 594. Johannis Evangelistæ, & Pancratii, prope Lateranum a Casinatibus constructo. Verum huic interpretationi repugnat epistolæ series, in qua de ecclesia presbyteris, non monachis, dudum commissa agitur. Neque veri simile est, monachos in illo Lateranensi, quod Pelagii pontificatu constructum fuit, tam cito defecisse. Certe nec Maurus abbas Gregorii tempore ei præfuit, sed Theodorus, qui tertius post Valentinianum abbatem primum ac Gregorium ejus successorem, prolixiori tempore Lateranensis monasterii congregationem rexit. Itaque hæc epistola nulli melius convenit, quam sancti Pancratii ecclesiæ in Janiculo sitæ, quæ a monachis nostris jussu Alexandri quarti translata est ad sanctimoniales Cistercienses; deinde ad fratres sancti Clementis de urbe ordinis sancti Ambrosii ad Nemus; ac demum nostro tempore ad Carmelitas Excalceatos.

XLVI. Cyriacus abbas in Sardiniā missus ad convertendos infideles. a Greg. lib. 3. ep. 25. b ibid. ep. 27. c lib. 4. ep. 35. d lib. 3. ep. 10.

Hoc eodem anno Cyriacus abbas cum Felice episcopo in Sardiniam ad Barbaricinos idololatras ad fidem convertendos missus a Gregorio est. Cum his Zabarda insulæ dux pacem facere eo pacto statuerat, ut eosdem Barbaricinos ad Christi obsequium adduceret. Ob id eidem duci [a] gratulatur Gregorius, & ad cœpta perficienda hortatur, simulque ad fovendos Felicem & Cyriacum, quos istuc ad convertendos illos Barbaricinos transmiserat. Hi Africæ populi erant, qui Wandalorum infestatione pulsi e patria, in Sardiniam commigraverant. Cyriacus Romani sancti Andreæ monasterii abbas, cum Felice, Portuensi, ut quidem puto, episcopo, missus in Sardiniam ad Barbaricinos christianis mysteriis imbuendos, Hospitoni [b] eorum duci jam converso itidem commendatur a Gregorio: ubi dum commorantur, controversiam, quam Musicus [c] abbas monasterii Agilitani cum Juliano episcopo Caralitano habebat ob res monasterii, ab eodem Juliano in oratorii dedicatione ablatas, componere jubentur. Hoc monasterium recens condiderat Thedosia pia & illustris matrona; aliudque cœnobium virginum in urbe Carali, cui construendo auxilium ab eodem Juliano impendi pontifex [d] rogat. Hic est Cyriacus abbas, quem Gregorius tum in Galliam, tum in Hispaniam misit ad mores corrigendos, restituendamque ecclesiasticam disciplinam, in primis vero ad simoniacam labem abolendam, quem abbatem & servum Dei, nusquam presbyterum appellat.

XLVII. Monita pro regimine sanctimonialiū. e ibid. ep. 9. f ib. ep. 11.

Ceterum Juliani Caralitani episcopi incuriam erga monasteria [e], præsertim ancillarum Dei, carpit idem Gregorius, quod nempe res earum non per probatos e » clero viros, uti a suis decessoribus dispositum fuerat, procurarentur: sed a publicis » actoribus pro tributis, aliisque muniis & oneribus vexatæ, per villas prædiaque dis» currere, atque virilibus incompetenter negotiis se immiscere cogerentur. quod in» commodum ut emendet, hortatur, deputando scilicet virum probatum vita moribus» que, cujus ætas ac locus nihil de se pravæ suspicionis injiciat: qui sic monasteriis ip» sis curam impendat, ut pro quibusvis causis, sive publicis, seu privatis, ancillæ Dei » *extra venerabilia loca contra regulam* in posterum vagari non compellantur, sed in » suis claustris orationi & Dei laudibus vacantes, nullam deinceps pravæ suspicionis » ansam præbeant. Ejusmodi procuratores clericos aut monachos in cœnobiis puel» larum posteri præpositos appellarunt. Ad hæc juvenculas abbatissas [f] fieri omnino prohibet vir sanctus; & virgines ante sexaginta ætatis annos velari. Velatio quippe sanctimonialium non in ipsa religiosa professione statim fiebat, sed post multos probatæ vitæ annos. quod etiam nunc Venetiis observatum vidimus.

XLVIII. Clerici sæculares ne abbates fiant. g ibid. h id. lib. 4. ep. 1.

Idem presbyteros, diaconos, ceterosque clericos, qui in sæcularibus ecclesiis » militabant, abbates [g] in monasteriis fieri non permittit: sed, aut admissa clericatus « militia, ad monasticas prælaturas non admittendos: aut, si abbatis officium retine» re voluerint, a clericatus militia excludendos. quippe incongruum esse, ut utrum» que servet quis officium: cum ne unum quidem pro sui magnitudine & difficultate » vix quisquam explere possit, atque alterum ab altero impediatur. Nemo quippe » potest, ait in alia epistola [h] idem pontifex, & ecclesiasticis obsequiis deservire, & « in monachica regula ordinate persistere: ut ipse monasterii districtionem teneat, » qui quotidie in ministerio ecclesiastico cogitur permanere. His, aliisque similibus locis abutuntur nonnulli, ut probent Gregorium noluisse umquam eum, qui esset presbyter, abbatem esse; vel eum, qui abbas esset, presbyterum esse. cum constet nihil aliud in his litteris præcepisse pontificem, quam ut ne titulus abbatis & cura monasterii deferatur clerico extraneo, qui sæcularis ecclesiæ titulum habeat, nec monachus sit: &, siquidem talis clericus, relicta ecclesia, cui serviebat, jam factus sit

sit abbas; ut, optione facta, aut abbatiale munus dimittat, si ecclesiæ suæ titulo renuntiare nolit; aut ecclesiæ suæ curam deserat, si in abbatis officio permanere decreverit. In his ergo locis agitur de clericis extraneis seu peregrinis, quos sæculares vocant, qui cum certæ cuidam olim ecclesiæ omnes addicti essent, nec monachi, nec monachorum rectores esse poterant, nisi prius titulo seu beneficio suo renuntiassent. quæ disciplina ad hunc usque diem viget. Unde alibi [a] Gregorius prohibet eos, qui ex clericali ordine ad monasticam professionem accessissent, pro arbitrio ad suam reverti ecclesiam, aut alterius curam suscipere, nisi episcopus id approbasset. Adeo vero monachos vel abbates ab ordinibus sacris & sacerdotio non arcet Gregorius, ut contra Victorem [b] Panormitanum episcopum hortatus sit, ut unum e monachis cœnobii sancti Hermæ, rogatu Urbici abbatis, qui etiam sacerdotio insignitus erat, presbyterum quantocius ordinaret. Denique multos reperias, cum apud Gregorium Romanum, tum apud alterum Gregorium Turonicum, aliosque ejusdem ævi scriptores, abbates & monachos sacerdotio insignes, ex quibus nonnullos memorat Carolus Cointius in annalium Francorum tomo tertio [c]. Porro Gregorius ideo clericos hac lege arcet a monasticis prælaturis, non solum quod clericorum & monachorum functiones in diversis simul ecclesiis sociari non possint; sed ut clericorum ambitioni obviaret, qui tunc monasticis dignitatibus inhiabant: dumque [d] fingunt, inquit vir sanctus, se religiose vivere, monasteriis præponi appetunt; & per eorum vitam monasteria destruuntur. Proinde, subdit pontifex, Johannem Ravennatem episcopum alloquens: Fraternitas tua hoc, quolibet in loco factum sit, emendare festinet: quia ego nullo modo patiar, ut loca sacra per clericorum ambitum destruantur. Hæc vero lex ante Gregorium jam obtinebat, ut patet exemplo sancti Germani, qui cum presbyter esset ecclesiæ Æduensis, non ante abbatialem in sancti Symphoriani monasterio curam capessivit, quam factis monasticis votis, ecclesiæ suæ titulum dimisisset. quod itidem sæculo septimo apud Pictones fecit Leodegarius presbyter, cum in monasterio sancti Maxentii abbas renuntiatus fuit.

ANN. CHR. 594.

[a] id. lib. 1. ep. 40.

[b] id. lib. 5. ep. 41.

[c] Coint. an. 574. n. 59 & 60.

[d] Greg lib. 4. ep. 2.

XLIX. Monachi ne mulieres ad se inducant.

Non prætereunda est hoc loco alia constitutio Gregorii pertinens ad disciplinam regularem, qua [e] vetat, ne monachi feminas in monasterium inducant, easve sibi commatres faciant, contra quam Valentinus abbas in monasterio suo fieri sinebat, ob eam causam merito a pontifice increpitus. Utrumque concilii Autisiodorensis decreto jam cautum fuerat, superius [f] relato: ubi observavimus, vetitum olim fuisse ingressum mulierum, non solum in monachorum interiora sæpta, sed etiam in eorum ecclesias. quod an Gregorius etiam hoc loco sanciverit, non mihi videtur satis exploratum. Saltem id nequaquam censeri potest de Romana ecclesia sancti Pancratii, quam idem pontifex monachis concessit eo pacto, ut peregrinum haberent presbyterum ad celebranda missarum sollemnia in gratiam promiscui sexus, qui ecclesiam illam dominicis diebus frequentabat [g]. Certe de Ariminensi sancti Thomæ monasterio id tantum præcipit Gregorius, ut *frequentior mulieribus introitus* inde arceatur.

[e] id. lib. 3. ep. 40.

[f] supra lib. 6. n. 75.

[g] id. lib. 4. ep. 43.

L. Walaricus Luxovium adit.

Per hoc fere tempus Walaricus, opinione & fama commotus Columbani abbatis Luxoviensis, ad quem multi undequaque discipuli monasticæ eruditionis causa confluebant; relicto sancti Germani cœnobio Autisiodorensi, una cum Bobone viro illustri, ad meliorem frugem a se converso, Luxovium se recepit: ubi omnium cor unum & anima una; ubi magna rerum omnium comtemtio vigebat; ubi denique omnia omnibus communia, nullusque quidquam sibi proprium dicebat, præter diurnos labores nocturnasque vigilias. Monachos ferme ducentos in cœnobiis eorum locorum, Luxoviensi, Anagratensi, & Fontanensi, sub Columbani disciplina viguisse, atque novitiorum more ac ritu probatum fuisse a Columbano Walaricum, tradit Walarici vitæ scriptor, habita forte ratione sui temporis; eique horti excolendi curam commissam. quod cum accurate exsecutus fuisset, habitum Luxoviensem tandem promeruerit, tanti postea factus, eum ut Columbanus, ac deinde Austasius seu Eustasius dignum judicaverint, qui Luxovienses aliquando abbatis loco regeret. Quamquam res effectu caruit, divino consilio Walaricum ad alia vocante. Sed hæc alias.

LI. Gallus obedientiæ meritū experitur, aliique.

Florebat inter alios Columbani discipulos Gallus, quem secum ex Hibernia in Galliam adduxerat. Huic ad Lignonem * amnem piscatum ire jusso visum est Brus-

* Loignon.

ANN. CHR. 594. cam *, utpote piscibus magis abundantem, præferre. Sed vana per totam diem piscatio redire vacuum coëgit. Re ad patrem delata, correptus ab eo est, ac demum simpliciter obediens, ingentem piscium copiam in Lignone cepit, quam in piscosiori amne frustra quæsierat. Longe promtior fuit alterius obedientia monachi, cui cura cellarii commissa erat. Is, cum ad refectionem cervisiam e dolio in vas subjectum, quod *tybrum* Jonas vocat, educeret; patris jussu vocatus, nulla mora, oblitus dolii meatum obturare seraculo, pernici cursu ad beatum virum pergit, duciculum seu obturaculum deferens manu. Accepto patris imperio, confestim ille ad cellarium, dolium penitus exhaustum esse non dubitans. At contra nec minima stilla ceciderat, sed tantum supra tybrum excreverat cervisia, quantum cervisiæ in ipso vase inerat. Idem obedientiæ meritum experti sunt alii monachi ex morbo decumbentes: qui e lecto surgere jussi ad flagellandam in area messem, pars obedientes e morbo prorsus convaluerunt, pars abbatis imperio diffidentes, ægritudine invalescente sic attriti sunt, ut vix mortem effugere potuerint. Sic languens tepidorum monachorum animus, dum corporis sui saluti ex carnali prudentia nimium consulit, pejus habet, eoque frustrari solet, quod facile obtinet simplex ac fervens obedientium fides. Sed quanta in ipso Columbano earum rerum exactore! Tempus messis evenerat, tantaque imbrium vehementia continue ingruebat, ut periculum esset, ne segetes inde corrumperentur. Columbanus Fontanis tum residebat, anxius animi quid ageret. Armavit mentem fides, omnibusque accersitis, messem præcidi jubet. Mirantur illi patris imperium, nec tamen quisquam contra hiscere audet. Conveniunt una omnes, falcibusque inter effusos imbres segetem secant, intenti in Columbanum quid ageret. Ille quatuor eximiæ pietatis monachos in quatuor agri angulos disponit, Comininum, Eunocum, & Equanum ex Scottorum gente; quartumque Gurganum, genere Brittonem. His ordinatis, ipse cum reliquis segetem medius præcidebat. Mira virtus! Fugiebat imber a segete, & undique pluvia diffundebatur: medios tantum solis ardor torrebat, æstusque vehemens, quousque messem conderent, afflavit. Sic fides, inquit idem Jonas, & oratio meruit, ut, pulsa pluvia, æstum inter imbres haberet. Parva sunt hæc: sed parva ista non contemnendo majores nostri religionem fundarunt. Nos vero ad majora non attingimus, quod minora illa, si minora & parva dicere fas est, negligimus.

* le Brusc.

LII. Columbanus junior.

His quatuor piissimis, quos modo commemorabam, Columbani ex Hibernia & Britannia sociis seu discipulis adjungendus est Columbanus junior, ex eodem genere, atque ex Hibernia ejus itineris comes, qui aliquando febre correptus, & ad extrema redactus, felicem ex hoc mundo exitum lætus præstolabatur, confisus de cælesti mercede, quam longo Dei obsequio meruerat. Verum intellecto hanc optimam sortem ob patris lacrymas & preces retardari, Columbanum accersit ab ecclesia, ubi pro se orabat. Accitum blande interpellat, ne suis orationibus in hac ærumnosa vita se diutius retineret. Tum religione percussus Columbanus, signo tacto omnes adesse jussit: corpus Christi ex hac vita abeunti viaticum præbuit, & post extrema oscula, totum morientium cantum & officium implevit. Felix qui sic vixit, ut ita mori mereatur! Columbani junioris memoria kalendario Einsidlensi consignatur XI. kalendas Decembris; decimo in Benedictino.

LIII. Columbanus senior Donatū cælitus impetrat.

Tanta Luxoviensium religio cum ad aures pervenisset Waldelini ducis Transjurani, qui quidquid Alpium sæptis & Jurensibus locis continetur administrabat; cum conjuge sua Flavia, æque nobili ac pia femina, Columbanum adit, rogaturus, ut sibi sobolem (nam expers liberorum erat) precibus a Deo impetraret. Annuit sanctus pater, modo ut primam prolem Deo consecrarent, sibique *ex lavacro suscipiendam*, id est sacris aquis abluendam, traderent. Promittunt illi se ejus dictis læto animo parituros. Post paullum gravida mulier masculum parit, editum mox ad sanctum virum defert, ejus orationum fructum; grates referens Conditori, qui petitiones servorum suorum tam facile admittit, ratasque habet. Tum vir sanctus in manus acceptum *sacravit, sacroque lavacro ablutum ipse suscepit*, seu, ut Frodoardus reddit, *expiat undis*, baptista simul & patrinus; eique Donati nomen, ob ipsius doni monumentum, imposuit, & matri ad nutriendum reddidit. qui post in Luxoviensi monasterio a puero alitus, eos in virtute & sapientia progressus fecit, ut Vesontionensis ecclesiæ pontifex esse meruerit. Quin etiam alios liberos, secundum viri sancti vaticinium, Flavia edidit, nempe Ramelenum, geminasque filias,

in sæculo nobiles, & in Dei timore perfectas: ex quibus Ramelenus, non minus prudentia quam genere pollens, post patris obitum in ejus honorem seu dignitatem suffectus est, & in habitu sæculari Christi amorem sollicite curavit. id quod testatum fecit monasterium, ab ipso sub beati Columbani regula super Novisanam fluviolum in saltu Jurensi constructum, cui Syagrium abbatem præfecit. Ubi in transcursu observare licet, jam tum duces seu præfectos provinciarum nonnumquam perpetuos fuisse, & in patrum locum filios regum beneficio aliquando successisse. Ceterum Flavia, pientissima mulier, post mariti sui obitum, & ipsa monasterium puellarum Vesontione construxit, ibidemque reliquum vitæ exegit. ANN. CHR. 594.

LIV. Agilus ejus exemplo oblatus Deo.

Donati exemplo oblatus est Columbano Agilus puer in monasterio Luxoviensi, futurus postea Resbacensis abbas. Erat is nobilis Burgundus, ex primis regii palatii optimatibus, Portensi territorio ad Ararim, nobilissimis natalibus oriundus; patre Chagnoaldo seu Agnoaldo, qui ejusdem regis conviva & consiliarius fuisse dicitur, & matre Deuteria, catholicæ fidei cum primis addicta. Chagnoaldi merito Columbanus in regis notitiam & benevolentiam venisse fertur, & ab eodem Luxovium condendi cœnobii gratia impetrasse. Forte diverterat in Chagnoaldi ædes vir sanctus in villa Honorisiaco, ubi Agilum parentes ei benedicendum offerunt. Ille puerum Deo consecrari, sibique monasticis disciplinis erudiendum tradi postulat. Consensere parentes pii, & quem sibi superstitem, suique nominis heredem ac propagatorem habere cupiebant, Christi servum & coheredem habere maluerunt. Caram itaque sobolem sacris altaribus sollemni ritu applicant, Deoque offerunt cum donatione variæ supellectilis, multorumque prædiorum ac numerosæ servorum familiæ. Sic oblatus puer committitur Eustasio, probatæ religionis monacho, erudiendus cum aliis nobilium virorum filiis, Chagnoaldo videlicet, qui postea Lugduni-clavati episcopus fuit; Waldeberto, facto demum Luxoviensi post Eustasium abbate; Achario, Viromandensi postmodum & Noviomensi ac Tornacensi; Ragnachario, Augustæ-Rauracorum & Basileæ; Audomaro, Boloniæ & Teruannæ episcopis, aliisque. Hoc magistro, talibusque condiscipulis, mirum est quantum in virtutum palæstra ingenuus adolescens profecerit.

ANN. CHR. 595.

LV. Maximiani episcopi Syrac. obitus.

Postero anno ad superos abiit Maximianus Syracusanus antistes, is qui Gregorii Magni in cœnobio Andreano institutor fuerat & abbas, ejusdemque vices jam episcopus [a] in tota Sicilia obierat. Eum *ad præmia desiderata* pervenisse asserit Gregorius in epistola [b] ad Cyprianum diaconum; tantique fecit, ut quem civitati illi episcopum sufficeret, *Maximiano reverendissimo* [c] *similem* non habere se confiteatur. Post varias de successore deligendo controversias, eidem suffectus est Johannes archidiaconus ecclesiæ Catanensis, & quidem monachus, si Rocho Pirro hac in re fides, Benedictinus: qui Zozimum & Eliam, Johannis post Germanum, unum post alterum successores, ejusdem fuisse instituti putat. Floruit sub Johanne episcopo Faustus abbas monasterii sanctæ Luciæ prope Syracusas, cujus dies festus in quibusdam loci kalendariis consignatur VIII. idus Septembris.

a Greg. M. lib. 2. ep. 4. ind. 10.
b id. l. 4. ep. 19.
c ep. 47.

LVI. Marinianus episcopus Ravennas.

Eodem anno Ravennensem ecclesiam morte sua viduatam reliquit Johannes episcopus, qui monasterium ad sancti Apollinaris basilicam in Classensi opido construxit. In testamento ab se condito a Gregorio expetiit, ut ea quæ prædicto monasterio contulerat, sua auctoritate firmaret. quod cum recepisset Gregorius, Marinianum ejus successorem litteris [d] convenit, ut nihil de his, quæ ejus præcessor illic contulerat, " aliquo modo imminui pateretur, sed omnia firma stabilitate firmari studeret; non " quia ita Johannis testamento constitutum fuerat, sed quia viventi id promiserat " Gregorius. Cetera Johannis testamentum rescindit pontifex, propterea quod non ex propriis, sed ex ecclesiæ rebus donationes fecisset. Diffidentibus de futuro successore Ravennatibus, tandem omnium vota, probante Gregorio [e], in Marinianum conspirarunt, *virum venerabilem, presbyterumque*, qui diu cum ipso Gregorio conversatus in monasterio fuerat Romæ apud sanctum Andream; postmodum abbas monasterii sancti Hermetis apud Panormum. Huic episcopatum refugienti, ait vir magnus, diversis modis vix aliquando potuit suaderi, ut Ravennatium petitioni con- " sensum præberet. Sed quia pontifici vita ejus probe cognita erat, eumque in lucran- " dis animabus sollicitum noverat; nullam in ejus ordinatione moram afferre sustinuit, " immo ipsum Andreæ scholastico præcipue commendavit. Nam omnibus, inquit, "

d. Id. lib. 5. ep. 1.
e Id. lib. 4. ep. 45.

AN. CHR. 595. » ficut noftis, cujuflibet officii valde onerofa eft novitas. Ego autem magnam confiden- » tiam habeo, quia omnipotens Deus, qui eum dignatus eft gregi fuo præponere, & ad » interiora illum curanda exacuet, & ad exteriora gerenda gratiæ luæ pietate conforta- » bit. Sed quia poft longa quietis otia, ejus, ut prædiximus, novitas proculdubio pertur- » batur; peto, ut, cum venerit tempeftates fæculares fugiens, femper apud veftram » mentem portum quietis inveniat, & de veftræ bono caritatis hilarefcat. Ejufdem contra obloquentium querelas fidem Gregorius [a] approbat clero & plebi ecclefiæ Ravennæ, » conteftatus, eum, a cunabulis in fanctæ univerfalis ecclefiæ gremio nutritum, fem- » per rectam fidei prædicationem cum probis moribus tenuiffe, atque in primis fyno- » di Chalcedonenfis, contra quam nonnulli muffitabant, auctoritatem venerari.

a id. l. 5. ep. 2.

Is tametfi monachus, Claudio abbati Claffenfi litem movit, quam Romæ definiri a pontifice cum anxie timeret, eum certiorem fecit [b] Gregorius, fore ut id citra ecclefiæ ejus difpendium fieret. Hujus controverfiæ caufa & origo nata videtur ex quibufdam juribus, quæ Marinianus in Claffenfe fanctorum Johannis & Pauli monafterium, cui præerat Claudius, fibi præter jus vindicabat. qua de re fententiam tandem tulit pontifex, fuo loco referendam. Ejufdem pontificis aliquanto gravior [c] exftitit in eumdem epifcopum querela, quod Claffenfe itidem fancti Apollinaris mo- » nafterium, a fuo conftructum præceffore, vexaret: cum e contrario eum deceret » monafteria defendere ac tueri, & multos in illis *religiofos* feu monachos congregare, » ut lucrum fibi ex ejufmodi congregatione compararet. Eumdem in fine arguit, quod » monafteria, fub ipfius ditione conftituta, clericorum moleftiis & vexationibus gra- » varentur. quod ne in pofterum fiat, prohiberi ab ipfo cupit. Idem itidem vehementius inculcat in alia [d] ad eumdem Marinianum epiftola, eumque modefte hortatur, quod fane jubere poterat, ut, qualibet mora & excufatione fubmota, monafteria ipfa ab » hujufmodi gravamine relevare ftuderet, ita ut nullam deinceps in eis clerici, minores » aut majores, nifi orandi tantum aut miffas ibidem, fi quidem invitati fuiffent, cele- » brandi caufa, iftuc accedendi facultatem haberent. In fumma, fi quifquam abbatum » aut monachorum ex quocumque monafterio ad clericatus officium vel ordinem facrum » affumatur, nullam illic habeat ulterius poteftatem. Quia vero ex peregrinis quibuf- dam vigilantiffimus pontifex compererat, eumdem Marinianum in dandis eleemofynis parciorem effe; eidem per Secundinum fervum Dei fuggeri [e] juffit, ut cum loco mu- » taret & mentem. Ne crederet fibi folam lectionem & orationem fufficere: ut remo- » tus a ftrepitu federet, & manu atque opere minime fructificaret: fed largam haberet » manum, neceffitatem patientibus occurreret, opitulareturque; alienam inopiam cre- » deret fuam: quia fi hæc non haberet, vacuum epifcopi nomen teneret. Caveret pro- » inde, ne per præfentem negligentiam, vitam, quod abfit, priorem amitteret. Et tamen mirum eft quanto amore Marinianum profequeretur Gregorius, quanti eum faceret: idque ex fubfequentibus manifeftum fiet. Sed nimirum hæc indicia erant caritatis veræ paternæ, amicum pungentis, ubi res poftulabat, non vitia palpantis.

b ibid. ep. 24. Privilegium monafterii Claffenfis.

c Ib. ep. 28.

d Id. lib. 6. ep. 40.

e Id. lib. 5. ep. 29.

LVII. Luminofi abbatis privilegium.

Non defuerunt etiam aliis in locis haud abfimiles fuperioribus rixæ epifcopos inter & abbates. Confimilis quippe caufa Luminofum, fancti Andreæ & fancti Thomæ de Arimino abbatem, agente Caftorio epifcopo, exagitavit, coëgitque, ut ad apoftolicam fedem recurreret. Hanc Luminofi, ejufque congregationis petitionem, *fecundum ftatuta patrum*, *jurifque formam*, benigne admifit Gregorius; interdixitque [f] Caftorio Ariminenfi epifcopo, ne ullum in pofterum gravamen monafterio inferret, five in rerum defcriptione & recenfione, quæ mortuo abbate fieri folebat, five in publica iftuc proceffione indicenda; contentus ordinatione abbatis, quem fibi concors monafterii congregatio elegiffet. Sic ad Luminofum fcribebat Gregorius, monachos in fine exhortans, ut in Dei opere (fic divinum officium cum fan- » cto Benedicto vocat) follicíti effent, orationi operam affidue dantes, ne non tam » videretur ab ipfis quæfita mentis ad orationem fecuritas & quies, quam male agen- « tibus epifcopalis evitata diftrictio & cenfura. Hoc vero privilegium fignantius explicat pontifex in epiftola [g] Caftorio directa: quem hortatur, ut obeunte monafterii » abbate, nullus ecclefiæ Ariminenfis nomine in defcribendis monafterii rebus quo- » quo pacto fe immifceat; abbatem vero non alium, quam quem moribus & monaf- » ticæ difciplinæ ftudio dignum unanimi confenfu tota congregatio elegiffet, epif- » copus ordinaret. Ad hæc miffas illic publicas ab epifcopo fieri prohibet, ne in fer- » vorum Dei feceffibus ulla popularibus conventibus occafio præbeatur, & fimpli-

f Id. lib. 4. ep. 41.

g ib. ep. 43.

ciores ex hoc animas in scandalum trahat. Postremo ut frequentior quoque mulierum introitus inde arceatur. Hanc porro constitutionem omni tempore illibatam servari jubet, ut & Ariminensis ecclesia suo jure contenta sit, quod in ordinando abbate situm erat; & monasterium illud *nulli* ulterius *generali, canonicæve jurisdictioni deserviens*, remotis vexationibus ac cunctis gravaminibus, divinum opus cum summa animi devotione perficiat. Quo tempore monachi hanc sanctorum Andreæ & Thomæ ecclesiam occupare desierint, incertum. Fuit & antiquitus in eadem urbe sancti Gaudentii abbatia Benedictina insignis, sed ab ordine nostro non ita pridem itidem abstracta. Fuit & tertia, sancti Gregorii nomine insignita. Sed de his alias. Cuinam ex illis præfuerit Agnellus abbas[a] de Arimino, cui Gregorius de instituendo præposito & de cura monasterii ipsius sollicite agenda scribit, divinare non licet.

AN. CHR. 595.

a Id. lib. 6. ep. 10.

LVIII. Abbatum dejectio & restitutio.

Hoc ipso anno de abbatum dejectione & restitutione nonnulla præcipit Gregorius, quæ aliena non sunt ab hoc loco. Gregorius presbyter & abbas monasterii sancti Theodori in urbe Panormo, auctore, ut tradunt, Gregorio Magno, cum monasticam disciplinam penitus luxari sivisset, regimine sibi concesso dejectus est, Romamque a summo pontifice agendæ pænitentiæ causa accersitus. Pænitentem miseratus pater optimus, eumdem ad monasterium suum remisit, datis[b] ei commendatitiis ad Victorem episcopum litteris, eum ut in pristinum locum restitueret. Epistolæ verba ipsa huc adscribere juvat. Latorem præsentium Gregorium, abbatem atque presbyterum monasterii sancti Theodori, nulla quidem ratio permittebat, ut post lapsum cellæ, id est monasterii, ipsius pæne generalem, ei ultra præponi debuisset. Qui enim tot discipulos per suam negligentiam ad infernum duxit, reliquis umquam præponi non debuit. Sed quia longe hic est apud nos pænitentia afflictus, fraternitatem tuam necesse est eum in monasterium suum recipere, locoque suo constituere; ita tamen, ut Urbicus, monasterii mei præpositus, dare aliquem de servis Dei debeat; qui ei præpositus fiat: ut quod istius incuria negligitur, illius sollicitudine servetur.

b Id. lib. 4. ep. 4.

LIX. Urbicus abbas S. Hermetis.

c Roch. Pirrus p. 156.

d Greg M. lib. 5. ep. 41.

Hic est Urbicus, monasterii sancti Hermetis a Gregorio constructi apud Panormum præpositus primum, dein abbas post Mariniani ejusdem loci rectoris promotionem in sedem Ravennensem: qui Urbicus, uti & præcessor, generalem[c] in alia Siciliæ monasteria sollicitudinem gerebat. Idem a Gregorio Magno postulavit, obtinuitque unum e suis presbyterum[d], qui sacra missarum sollemnia ibidem celebrare debeat, ordinari: ut nec ille e monasterio suo hac de causa egredi, nec extraneum sibi ad peragendum sacrum opus adducere cogeretur. Eum vero qui ad hoc ministerium ex eadem congregatione electus fuisset, talem esse voluit Gregorius, & velle certe debent omnes, ut ejus *vita, mores & actio tanto possint ministerio convenire*. Ad eumdem Urbicum idem pontifex direxit[e] Agathonem quemdam conjugatum, qui monasticam vitam amplecti cupiebat, hortatus, ut eum cum omni humanitate & caritate susciperet, atque ad æternam vitam ejus desideria accenderet assidua adhortatione, ut & illi prodesset sæculum reliquisse, & Urbico ipsi ejus conversio ad mercedem proficeret. Sed tamen ita suscipiendum monet, si & uxor ipsius similiter converti voluerit. Incongruum quippe esse cum unum amborum corpus conjugii copulatione factum sit, partem unam converti, alteram in sæculo remanere. Defuncto interim Victore Panormitano episcopo, Venantius patricius apud Gregorium satis egit, ut in ejus locum Urbicus substitueretur, ut suo loco dicturi sumus: sed effectu caruit postulatio.

e Ib. ep. 49.

LX. Abbatum, presbyterorum & diaconorum lapsorum pœna.

Jam vero ut se gesserit sanctissimus pontifex in abbates sacerdotio vel diaconatu insignes, operæ pretium est ex nonnullis hujus anni epistolis observare. Amandinus presbyter & abbas cujusdam monasterii sub diœcesi vel metropoli Mediolanensi, itidemque Jobinus diaconus & abbas monasterii de Portu-Veneris in diœcesi Lunensi, in ordinem, immo extra ordinem redacti fuerant. Quæsivit a Gregorio Constantius Mediolanensis antistes, utrum in ordinem restitui possent. Respondit[f] Gregorius, nec licere, nec aliqua ratione fieri posse. Quippe si lapsis ad suum ordinem revertendi licentia concedatur, canonicæ disciplinæ vigorem frangi, dum pro reversionis spe pravæ actionis desideria concipere non pudet. Eos tamen, si quidem id eorum conversio meruerit, in monasteriis ante alios constitui posse concedit, id est suum supra alios monachos, qui sacrorum ordinum expertes erant, ordinem retinere. Hæc disciplinæ severitas tenuit ab exordio ecclesiæ ad sæculum nonum. *Ut enim constitueretur in ecclesia*, teste Augustino[g], *ne quisquam post alicujus criminis pænitentiam clericatum accipiat, vel ad clericatum redeat, vel in clericatu maneat*;

f Id. lib. 4. ep. 16. & 17.

g Augustin. ep. 185. n. 45.

ANN. CHR. 555. *non desperatione indulgentiæ, sed rigore factum est disciplinæ. alioquin contra claves datas ecclesiæ disputabitur, de quibus dictum est:* QUÆ *solveritis in terra, soluta erunt & in cælo. Sed, ne forsitan, etiam detectis criminibus, spe honoris ecclesiastici animus intumescens superbe ageret pænitentiam; severissime placuit, ut post actam de crimine damnabili pænitentiam, nemo sit clericus, ut desperatione temporalis altitudinis medicina major & verior esset humilitatis.* Verum postmodum laxata est illa severitas; concessusque est vel restitutus honos post pænitentiam: sicque detractum est aliquid severitati, *ut majoribus malis sanandis caritas sincera subveniret.*

LXI. Romanæ synodi statuta de monachis. [a] Greg. lib. 4. ep. 44. De servis.

Hoc insuper anno habita est Romæ [a] synodus ab eodem Gregorio, in qua inter alia decretum fuit, ut quidam ex clericis, vel etiam ex monachis electi, ministerio cubiculi pontificalis, laicorum & sæcularium domesticorum vice, obsequantur: nimirum ut is qui in regiminis loco est, tales habeat testes, qui vitam ejus in secreta conversatione videant, & ex visione sedula exemplum profectus sumant. Quoniam vero multi ex ecclesiastica vel sæculari familia servi ad monasteria Deo se mancipaturi accedebant, ut ab humana servitute liberi, in divino servitio familiarius conversarentur; verebaturque prudentissimus pontifex, ne, si ii passim admitterentur, omnibus fugiendi ecclesiastici juris dominium occasionem præberet; si vero eos ab omnipotentis Dei obsequio prohiberet, ei qui dedit omnia, quædam negare ac subtrahere videretur: constituit, ut quisquis ex juris ecclesiastici vel sæcularis militiæ servitute ad Dei servitium converti vellet, prius in laico habitu constitutus probaretur; &, si quidem mores ejus & conversatio bono ejus desiderio concordarent, nemine obstante, Deo in monasterio servire permitteretur: ut ab humano servitio liber recedat, qui in divino obsequio districtiorem appetit servitutem. Hoc privilegio excidere meruit quidam Cicero [b] monachus Misenas, qui, cum a Petro diacono, patrimonii ecclesiastici illis in partibus rectore, pænitentiæ ob lapsum nescio quem suppositus fuisset; eum sibi suæque ecclesiæ, cujus servus erat, cum rebus suis reddi postulabat Benenatus episcopus. Annuit pontifex, si modo ejus servum fuisse constaret: nempe ut, postquam a monachica conversatione culpæ lapsu se subduxerat, domini sui jugum, quod in proposito suo permanens evadere poterat, eidem tandem restitutus recognoscat. Nonnihil severius actum in mancipium cujusdam naucleri, nomine Galli, qui servum suum, in monasterio Misenati monachum se insciente factum, sibi restitui [c] a pontifice obtinuit, *licet jam monachi habitum sumsisset.* Libellum manu-missionis ad vitam monasticam ineundam facile obtinebant ejusmodi servi, qualem Gregorius [d] ipse concessit cuidam Montanæ, quæ ad conversionem monachicam, in monasterio quodam sancti Laurentii, cui præerat Constantina abbatissa, animum appulerat.

[b] Ibid. ep. 27.
[c] Id. lib. 10. ep. 3.
[d] Id. lib. 5. ep. 12.

LXII. Gregorii episcopi Turon. obitus.

Ad res Gallicanas quod attinet, hoc anno e vivis excessit Gregorius Turonicæ ecclesiæ antistes eximiæ sanctitatis, cum post scriptam historiam biennio supervixisset; auctor gravis, & pro sui temporis captu eruditus, sine quo in historia patria, ecclesiastica, monastica & civili, plane hospites & elingues essemus. quod idcirco visum est commemorare, non quod eum nostris accensere cum Trithemio velim, (nam monachum haud exstitisse constat) sed ut auctori numquam satis laudato aliquid meritæ laudis rependamus. Neque vero ejus recte facta in rem monasticam desunt, tum piorum sui temporis monachorum gestis referendis, tum etiam exornanda basilica sancti Juliani martyris, quæ nostrorum hactenus nobile apud Turonos cœnobium est, olim extra urbis muros ad Ligerim, nunc muris ipsis contenta: quam primum beatæ Mariæ de Scalariis, tum sancti Mauricii, ac demum sancti Juliani appellatam fuisse tradunt; primamque ejus originem referunt ad Chlodoveum M. qui ex pugna Vogladensi redux, insignis victoriæ tropæa istic deposuerit. Gregorius ait [e] monachos ipsos fuisse ejus basilicæ conditores, quam ipse dedicavit tertio kalendas mensis quinti seu Julii; allatisque ex Brivatensi ecclesia reliquiis decoravit. Idem quædam miracula in illa Turonensi basilica facta commemorat, meminitque pauperum, qui in illius matricula descripti erant. Hoc monasterium tum a Sarracenis Caroli Tuditis seu Martelli principatu, tum sequenti sæculo a Nortmannis eversum legitur. Tunc sanctorum, quæ illic asservabantur reliquiæ, humo reconditæ, demum instaurato per Theotolonem antistitem monasterio refossæ & inventæ leguntur in veteribus membranis, quæ si non laceræ, sed integræ essent, majorem istius monasterii notitiam haberemus. Undecimi quippe sæculi auctor res ibi gestas, tametsi rudi stilo, comprehenderat duobus libris: in quorum primo, ut ipse secundi

S. Juliani monasterium Turonis.
[e] Greg. Tur. lib. 1. de. gl. mart. c. 34. & seq.

libri initio loquitur, hujus abbatiæ prima institutio, institutionis impia destructio, « AN. CHR. destructionis pia restauratio continebatur: in secundo res a restauratione ad suum » 595. tempus, id est duodecimi sæculi initia, factæ. Ex primo libro quarumdam tantum reliquiarum, quæ ibi detectæ sunt, commemorationem exprimere licuit; nempe corporum sanctorum Blevilegueti episcopi Venetensis, Lauri abbatis & Antonii monachi, de quibus nonnulla ex majorum traditione refert; ad hæc sancti Albini, cujus altari ollam ejus reliquiis plenam ait contineri.

Reliquiæ illic quænam.

LXIII. S. Blevileguetus episcopi Venetensis.

De Blevilegueto nonnulla narrat auctor, quæ sibi a Morvanno, ejusdem Venetensis ecclesiæ episcopo, relata asserit, videlicet præsulem fuisse sanctissimum, qui ranis in villa episcopii sui importune strepentibus silentium imposuerit; deinde obsequentibus britannice intulerit, *ranchant singulariter*, id est cantent singulæ, non omnes simul. quam silentii legem ranæ ab eo tempore ibi servaverint; idque omnibus indigenis notum esse. Ad hæc in Lusdi-castro dæmonem effugasse ab homine, famuli obsequia ei præstantem, sed parantem in crastinum aquis ipsum suffocare. Denique sanctum virum ex divite pauperem, ex præsule monachum factum fuisse. Quo vero tempore vixerit, inde colligitur, quod Morvannus horum relator, qui undecimo sæculo desinente florebat, se a Blevilegueto septimum esse episcopum dicit. Unde corrigas vulgatum episcoporum Venetensium indicem, in quo longe plures inter utrumque episcopi numerantur. quæ omnia idcirco referre, tametsi forte leviora, visum est, quod nudum Blevilegueti nomen, & ipsum quidem corruptum, in vulgatis indicibus reperiatur.

LXIV. S. Lauri abbatis.

De Lauro abbate hæc idem auctor. eumdem itidem origine & domo Britannum, statim a puero omnia pro cælesti gloria sprevisse, opes, delicias, honores; & demum pro Christo patriam, parentesque reliquisse: at Deum ipsi rependisse amicum, qui sibi parentum & patriæ loco esset. siquidem Judicaël, Brittonum dux optimus, a Deo adjutor in omnibus ei datus sit, cujus adjutorio monasterium condiderit, in quo cum sibi subjectis, in omni sanctitate floruit. Denique vitam ejus in conspectu hominum religiosissimam exstitisse, mortem coram Deo pretiosam: cujus sanctitatem miraculorum gloria cumulare non desinit, maxime in loco illo, ubi a sæculo in cælum migravit, uti liber de ejus vita docet. Excidit hic liber, nec Lauri quidem nomen in Gallicano martyrologio, nedum in aliis locum habet. Ceterum Judicaël sancti Johannis de Gaëlo monasterium, quod postea sancti Mevennii * a sancto ejus nominis abbate dictum est, in diœcesi Aletensi, nunc Macloviana, struxit, forte illud ipsum, quod in Lauri gratiam ab eo conditum præmissus auctor commemorat. Sancti Mevennii virtus maxime elucet in sanandis psoris & furfuribus, qui morbus sancti Mevennii vulgo appellatur; ejusque nomen invocatur in pervetustis [a] litaniis Anglicanis post sanctum Judicaëlem, cujus tempore eum vixisse existimo, tametsi beati Samsonis episcopi discipulus fuisse dicitur. Ejus monasterium nostro ævo ad Missionarios clericos translatum est.

S. Mevennii monasterium.

* S. Meen de Gaël.

a *Analect. to. 2. p. 671.*

LXV. S. Antonius monachus Turonensis.

Nec Antonius monachus his duobus notior est: quamquam celebre est oratorium, secessu ejus ac prioratu illius nomine insigne. Auctor supra memoratus ait incertum esse, indigena, an advena fuerit: at certum fuisse hominem sanctum, qui solitariæ vitæ desiderio locum a turba remotum petierit, pulcrum utique & quietum, undique silvis cinctum, ubi in rupe excisa sculpta sit capella, duo altaria habens. unde Antonio cognomen de Rupe. Eumdem ibidem mortuum, sepultumque fuisse: sed postea corpus ejus porcarii indicio in basilicam sancti Juliani, cujus forte monachus fuerat, processu temporis translatum. Addit idem auctor, in una ex his capellis fontem esse, quo nulli feminæ pateat accessus. Hæc autor ille ante annos sexcentos. Recentiores nonnulli existimant, hunc esse Antonium Casinatem monachum, qui, referente Odone in vita beati Mauri, una cum sancto Mauro in Galliam accessit, eumdemque ex monasterio Glannafoliensi arcersitum ad regendam abbatiam sancti Juliani: qui demum abdicato regimine in solitudinem secesserit. Verum hæc repugnant tum libello de vita sancti Mauri, in quo Antonius apud Glannafolium vixisse ac devixisse, atque adeo sepultus fuisse perhibetur, tum chronico [b] Casinensi, ubi sancti Antonii corpus a Callisto papa secundo in Glannafoliensi ecclesia a se consecrata depositum scribitur. Ceterum exstat etiam nunc sexto ab urbe Turonica lapide prædicti Antonii speleum in rupe excisum, atque oratorium prioratu insigne, monasterio sancti Juliani hactenus subjectum.

b *Chron. Casin. lib. 4. c. 64.*

ANNALES ORDINIS S. BENEDICTI.

ANN. CHR. 596.

LIBER NONUS.

Ab anno Christi 596. ad annum 600.

I. Augustini missio in Angliam.

NNUS supra quingentesimum nonagesimus-sextus, indictione quarta-decima notatus, Augustini Romani monachi, ejusque sociorum in majorem Britanniam missione maxime insignis fuit. Hujus missionis auctor Gregorius Magnus, vir vere apostolicus, cui ante pontificatum ea cogitatio alte animo insederat. Is cum in foro Romano pueros Anglicæ nationis vænum expositos aliquando vidisset, formæ elegantia pæne angelis similes; sciscitatus, ecquinam essent, cujusve provinciæ ac religionis; comperto Anglos esse, & quidem paganismo addictos; corporatos ejusmodi angelos dæmonis imperio subjacere summopere doluit, statimque de adeunda illa regione, ut illos infideles christianæ religionis fideique mysteriis imbueret, consilium cepit. Verum cum id Romani, qui eum qua par erat reverentia colebant, intellexissent, ipsum a pio proposito averterunt, invitumque retinuerunt. Cum vero id consilii alta semper mente repositum haberet, anno pontificatus sui sexto rem per Augustinum monasterii sui præpositum, aliosque monachos & clericos exsequi & perficere, & Anglos, qui ex Germania in Britanniam insulam ante annos circiter ducentos quadraginta-septem transierant, ibique consederant, ad christianam fidem adducere constituit. Tanti operis cura demandata est Augustino monacho, Romani sancti Andreæ monasterii præposito, nec minus sacrorum nostrorum scientia, quam monasterii sui regulis erudito, viro probatæ pietatis, eique aliquot adjutores dati, in primis Laurentius presbyter & Petrus monachus. Hi piissimi pontificis & magistri mandata exsequi gestientes, illud iter absque ulla cunctatione aggrediuntur. Verum, cum aliquantum progressi essent, operis difficultate deterriti cœperunt se ipsi accusare, quod parum consulto rem tantopere arduam & difficilem suscepissent: statueruntque communi consilio potius reverti domum, quam barbaram, feram, incredulamque gentem, cujus ne linguam quidem nossent, adire nullo fructu, immo cum ludibrio ejus gentis & aliarum. Sed ne temere consilium retractasse viderentur, Augustinum Romam remittunt, qui a pontifice humili ac supplici prece obtineret, ut ne tam incertam peregrinationem, aleæ periculi & laboris plenam, adire cogerentur.

II. Epistolæ hac de re a Gregorio scriptæ. Eorum inconstantiam improbavit pontifex, datisque Augustino litteris eos ad persequendum iter animavit, ac bono animo esse jussit. Harum litterarum summa erat, melius fuisse bonum non incipere, quam incœptum statim deserere, & relinquere

quere infectum. Irent fidentes ac certi, Deum, quo auctore hoc opus susceperant, » AN. CHR.
piis cœptis non defuturum, & pro tam arduo labore congruam in cælo gloriæ mer- « 596.
cedem repensurum. Proinde ne operis ac laboris difficultate deterrerentur, nec «
maledicorum hominum lingua; Augustino præposito, quem & abbatem ipsis præfe- «
cerat, in omnibus humiliter obedirent, scientes, id eorum saluti profuturum, quid- «
quid ex ejus mandato compleverint. Ceterum optare, ut in cælesti patria eorum «
laboris fructum coram spectare, ejusque portionem aliquam adipisci sibi contingat, «
quippe qui, etsi cum eis laborare sibi non datum esset, collaborare tamen magnope- «
re cuperet. Data die decima kalendarum Augustarum, imperante domino nostro «
Mauricio-Tiberio, piissimo augusto, anno decimo-quarto, post consulatum ejus- «
dem anno decimo-tertio, indictione decima-quarta. Has chronologicas notas solus refert Venerabilis Beda, harum rerum auctor accuratus, in libro primo historiæ gentis Anglorum, ex quo hæc epistola in registrum Gregorii relata est in fine libri quarti, sed sine chronologicis notis. Eædem sunt apud Bedam aliarum litterarum ad Gallicanos episcopos, quibus Gregorius Augustinum ejusque socios commendavit. Ex quo intelligitur, eas Augustino, cum rediret ad suos, primum traditas fuisse, ut in proposito confirmarentur, oblata commendatione non modo ad Gallicanos episcopos, sed etiam ad reges Francorum. Exstant [a] hodie quoque litteræ, a paribus, quibus Gregorius Palladio Santonensi, Pelagio Turonico & Sereno Massiliensi episcopis Augustinum ejusque socios commendat, rogans, ut religiosos viros, nullius apud sacerdotes, id est episcopos, commendationis egentes, omnibus rebus necessariis adjuvent; & quæ ultro facere ipsos deceat, libentius ac promtius faciant suis litteris incitati. Eadem epistola [b] inscripta est Ætherio Lugdunensi episcopo, apud Bedam, qui eum Arelatensem episcopum perperam vocat. Ejusdem argumenti est epistola ad Virgilium Arelatensem, metropolitanum Galliæ, itemque alia ad Desiderium Viennensem, & ad Syagrium Augustodunensem.

[a] Greg. lib. 5. ep. 52.

[b] ibid. ep. 53. 54. & seqq.

Non dubito quin priores ex his litteris, quæ encyclicæ & communes erant, aliis etiam Galliarum episcopis directæ sint. Quamquam ii, quos modo commemoravi, præcipuæ erant inter ceteros auctoritatis: ex quibus Syagrius Augustodunensis & Palladius Santonensis magna in regio palatio gratia pollebant, iidemque Gregorio ob accepta beneficia obstricti erant. Scripsit quoque Gregorius non solum ad Arigium patricium Galliarum, sed & ad Theodericum & Theodebertum Francorum
reges, de quibus multa se & magna sperare ait, quod regnum recta fide ornatum, & «
integritate christianæ religionis inter alia aliarum gentium regna præcipuum obti- «
nerent, sibique subjectos ad eam, quam ipsi sequerentur, fidem adduci cuperent. «
Compertum sibi esse gentem Anglorum ad fidem christianam converti flagrantissi- «
me optare; sed a sacerdotibus Galliarum insulæ Britanniæ proximis negligi. Quare «
Augustinum se monachum, cujus studium moresque optime nosset, cum aliquot «
aliis monachis eo mittere: quibus etiam mandaverit, ut aliquot ex ora Galliæ, ei- «
dem insulæ adversa, presbyteros secum ducerent, tanti operis ac laboris futuros ad- «
jutores. Demum rogare, ut eorum permissu ac voluntate id facere liceat, utque «
homines a se missos regia potestate tueantur & adjuvent. Eadem fere hac de re «
epistola itidem scripta est ad Brunichildem reginam.

Quo ex loco Romam ad Gregorium reversus sit Augustinus, colligere licet ex Gregoriana epistola [c], quam in Augustini reditu sanctissimus pontifex scripsit ad Stephanum Lirinensem abbatem, in qua lætum se factum fuisse dicit ex relatione
Augustini servi Dei, id est monachi, testificantis, Stephanum abbatem vigilantem «
esse, ejusque congregationem unanimem vivere. Unde conjicere datur, Gallorum, «
& forte Lirinensium sermonibus deterritum fuisse Augustinum ejusque socios, quos «
Stephano forsan ob hanc causam non commendat, ut vir doctissimus [d] observavit.

[c] ibid. ep. 56.

[d] Fleury Hist. eccl. to. 8. p. 119.

III. Itineris series.

Ex his omnibus epistolis, quas Augustinus iis, ad quos scriptæ erant, reddere debebat, colligere licet seriem itineris, quo ipse ex Italia per Galliam cum sociis in Britanniam majorem profectus est. Primo quippe adeunda Massilia fuit, tum Arelate, & forte ante monasterium Lirinense, cujus religionem Augustinus servus Dei Gregorio [e] approbavit; deinde Vienna, Lugdunum, Cabilonum, ubi Theodericus Burgundiæ rex cum Brunichilde residere solebat; postea Augustodunum, Divodurum-Mediomatricum, aut certe Durocortorum-Remorum, Theodeberti Austrasiæ regis sedes; inde Mediolanum-Santonum & Cæsarodunum-Turonum:

[e] Greg. lib. 5. ep. 56.

ANN. CHR. 596.

ubi sine dubio sancti Martini tumulum ac cineres venerati sunt. His perlustratis id forte contigit, quod Gotselinus monachus in libro de vita sancti Augustini narrat. Nempe Augustinum cum sociis, cum Andecavos peterent, *Ponte-Sai*, quem imperiti Pontem-cæsaris vocant, pertransito, in adjacentem villam pernoctandi causa venisse; ibique indigna passos a mulierculis, qui tantam peregrinorum turbam irridebant, & ludibrio habebant, sub divo noctem traduxisse: ubi & fontem, defixo in terram baculo, elicuerit Augustinus, & processu temporis ædificata sit ecclesia, ejus nomine decorata, in quam feminis, ob injuriam eidem factam, negatus sit ingressus. Certe eo loci hactenus ecclesia cum fonte visitur, modo parœcialis, titulusque prioratus, sub nomine sancti Augustini *, olim Benedictinis, nunc canonicis regularibus abbatiæ omnium Sanctorum apud Andecavos sitæ subjectus, quæ olim & ipsa prioratus erat, ante quam in abbatiam ineunte sæculo tertio-decimo converteretur. Post hæc Andecavos adiit vir sanctus cum commilitonibus suis, atque inde in insulam Britanniam trajecit.

* S. Outin.

IV. Angliam ingrediuntur.

Regnabat tum in Cantio, regione insulæ Galliis objecta, Ethelbertus Anglorum rex, & usque ad Humbrum fluvium, quo meridiani Angli a septemtrionalibus dirimebantur, imperium protulerat; habebatque in conjugio Bertam, Adilbergam Gregorius Magnus vocat, christianam ac pientissimam feminam, Chariberti quondam Francorum regis filiam, quam ea conditione [a] a parentibus acceperat, ut ritum fidei ac religionis suæ cum Liudhardo episcopo Gallo, quem secum adduxerat, inviolatum servare posset. Appulsi in Tanetum insulam, quæ ad orientalem Cantii plagam sita est, Augustinus & socii ferme quadraginta, comitantibus interpretibus, quos ex Gallia acceperant, Ethelberto significarunt, se Roma istuc venisse a Pontifice missos, ut optimum ei nuntium afferrent, spem nimirum indubitatam potiundi æternis in cælo gaudiis, & regno sine fine permansuro, si modo suis monitis obtemperare vellet. His auditis rex, qui jam a conjuge sua de religione christiana audierat, manere eos in Taneto insula jussit, dum ipse, quid huc facto opus esset, animo statueret. Post non multos dies venit ad insulam rex, & sub divo residens (nam in domo magicæ incantationis periculum suspicabatur) Augustinum cum sociis in colloquium admisit. Hi vero non alia quam divina virtute freti, crucis argenteæ vexillo cum picta Salvatoris imagine prælato, litanias concinentes accesserunt, & verbum vitæ regi omnibusque qui aderant, cum tanta gratia prædicarunt, ut eis humanissime responderit his omnino verbis. „ Pulcra quidem sunt verba & promissa, quæ affertis: sed quia nova sunt & incerta, his assentiri in præsens non possum relictis ritibus, quos tanto tempore cum tota Anglorum gente servavi. Verum, quia huc e longinquo peregrini venistis, ut nobis, sicuti existimo, quæ vera & optima creditis, communicetis; vobis molesti esse nolumus: quin potius hospitio vos benigne excipere, & quæ ad victum vobis necessaria erunt, ministrari curabimus. Interim in urbe Doroverno, regni sui capite atque metropoli, eos collocavit, sumtuque publico ali jussit. Memoriæ proditum est, appropinquantes prædictæ civitati, crucem & imaginem Salvatoris more suo præferentes, hanc litaniam seu precationem consona voce modulatos fuisse: *Deprecamur te, Domine, in omni misericordia tua, ut auferatur furor tuus & ira tua a civitate ista, & de domo sancta tua, quoniam peccavimus, halleluia.* Illic vero apostolicam vitam imitati sunt, in orationibus videlicet, vigiliis ac jejuniis, & in prædicatione verbi divini assidui: quibus primum nonnullos ad christianam fidem adduxerunt, admirantes innocentis ipsorum vitæ simplicitatem ac dulcedinem doctrinæ cælestis. Erat autem prope ipsam civitatem ad orientem ecclesia in honorem sancti Martini, antiquitus, dum Romani Britanniam incolerent, constructa, ubi Berta regina orare consueverat. In hac ergo & ipsi primo convenire, psallere, orare, missas facere, prædicare & baptizare cœperunt, donec, rege ad fidem converso, majorem ubique prædicandi, ecclesias erigendi vel instaurandi facultatem obtinuissent.

a Beda lib. 1. c. 25.

Profectus eorumdem.

V. Gregorii caritas ad redimendos pueros Anglos.

Ea vero Gregorii in Anglos caritas erat, ut Candido [b] presbytero in Galliam „ eunti ad regendum ecclesiæ Romanæ his in partibus patrimonium mandaverit, ut „ ex solidis, quos accepturus erat, vestimenta pauperum vel pueros Anglos, qui essent ab annis decem & septem, vel decem-octo compararet, ut in monasteriis dati Deo proficerent. qui locus confirmat id quod jam superius diximus, pueros & catechumenos per hæc tempora in monasteriis institui consuesse: immo & non raro

b Greg. lib. 5. ep. 10.

ANN. CHR. 596.

baptismum accipere. Sed quia pagani erant ejusmodi adolescentes, jubet providus pater, ut cum eis presbyter transmittatur, ne quid ægritudinis in via ipsis contingat: ut quos morituros perspexerit, baptizare debeat. Patrimonium ecclesiæ Romanæ in Galliis potissimum in Provincia situm erat, constabatque ex reditibus & locatione quorumdam prædiorum, quæ fideles nonnulli pietatis causa beato Petro contulerant. Accessit processu temporis pensio ex quibusdam monasteriis, sedi apostolicæ immediate subjectis, quæ annuum censum ecclesiæ Romanæ in signum subjectionis & acceptæ libertatis pendebant. quale fuit in primis Cluniacense monasterium, aliaque non pauca. Hujus ergo patrimonii cura in Galliis Candido presbytero commissa erat, quod ad nutum pontificis ipsis in locis, ubi colligebatur, in pias eleemosynas, in vestes & subsidia pauperum, pupillorum, viduarum, monasteriorum, expendi solebat. Unde Gregorius solidos Galliarum *apud locum proprium* expendi jubet, *qui in terra*, inquit, *nostra expendi non possunt*, id est non debent. Mirum est ejusmodi patrimonii curam presbytero demandatam fuisse, quam passim diaconis committi mos erat. — S. Petri patrimonium.

VI. Stephano abbati Lirinensi scribit Gregorius.

Sic in omnes orbis christiani partes intentus erat Gregorii animus, immensus quodam modo & infinitus, ita majoribus intentus, ut nec minora ipsum præterirent. Cochleares & circulos in usus pauperum aliquando miserat Stephanus abbas Lirinensis, qui Augustinum servum Dei Lirini exceperat. Patri optimo res in speciem parva tanti visa est, ut eum litteris [a] dignaretur, simul gratias acturus pro munere, simul sollicitum redditurus erga congregationem ei commissam. Lætos, inquit, nos relatio Augustini servi Dei, præsentium portitoris, effecit, quod dilectionem tuam, ut oportet, vigilantem esse narravit. Denique & presbyteros, & diaconos, cunctamque congregationem unanimes vivere ac concordes affirmat. Et quoniam præpositorum bonitas subjectorum salubris est regula; omnipotentem Dominum deprecamur, ut in omnibus te semper operibus gratia suæ pietatis accendat, & commissos tibi ab omni diabolicæ fraudis tentatione custodiat, & tecum in caritate & placita sibi vivere conversatione concedat. Ita ille, & plura in hunc modum. Augustinus ille servus Dei non alius est ab Augustino ad Anglos misso; adeoque consequens est, quod jam dixi, eum adeundo insulam Britanniam Lirinum appulisse cum sociis; eosque operis difficultate perterritos, inde Augustinum Romam, ad obtinendum a pontifice regressum, direxisse, dum interim socii ipsi Lirini subsisterent; eumdemque esse portitorem illum, cujus superior epistola meminit. Neque vero posthac, excepta illa occasione, Augustinus Romam amplius reversus est. Ubi observare convenit, presbyteros & diaconos complures Lirini jam tunc exstitisse, ut ex relatis epistolæ verbis intelligitur. Stephanum abbatem in vulgatis Lirinensium abbatum indicibus subsequitur Cono, ad quem exstat Gregorii [b] itidem epistola, de sollicita monasterii procuratione ejus se lætari testantis, sicut *audita decessoris* ejus *incauta remissio* ipsum contristaverat. Fuerit ergo superior illa ad Stephanum epistola exhortantis potius quam laudantis. nisi si Stephanus non satis Gregorio tunc notus fuerit, aut subinde mores mutaverit, tantumque doloris Gregorio attulerit ex factis extremis, quantum forte lætitiæ ex primis attulerat. Porro hujus epistolæ vitiosa in editis inscriptio ex codice Colbertino recte emendatur hoc modo: *Stephano abbati de monasterio, quod est Lirino Galliæ:* cum in excusis mendose legatur, *de monasterio Quirilino Galliæ.* ubi corrigenda etiam novi editoris nota, falso asserentis, nullum tunc temporis haberi Stephanum in indicibus abbatum Lirinensium. ad quod refellendum unus sufficit Galliæ-christianæ fusioris index. Proferri possent etiam indices scripti: sed in re minime necessaria diutius immorari non licet.

a Greg. lib. 5. ep. 56.

b Id. lib. 9. ep. 8.

VII. Presbyteri ex monasteriis assumti.

Candidus episcopus Urbis-veteris * in Etruria sancto pontifici scribens monuerat, se raritate presbyterorum in parochia seu diœcesi sua laborare; sed esse in quibusdam parochiæ suæ monasteriis quosdam monachos, qui ad id muneris apti essent, si modo sibi eos ordinari liceret. Rescripsit [c] Gregorius id sibi probari, modo id fieret cum consensu abbatis; (nam renitente abbate hoc non licebat, ut superius observatum:) essetque sollicitus episcopus, ut vitam actusque eorum, qui in hoc officio constituendi essent, accurate inquireret, ut nonnisi dignos ad hunc ordinem quoquo pacto proveheret. Ex quo intelligitur, complura tum monasteria in ea diœcesi exstitisse.

* Orviete.

c Id. lib. 5. ep. 27.

Idem pontifex Felicem [d] Pisaurensem * episcopum reprehendit, quod monaste-

d ib. ep. 46.

AN. CHR. 596. » rium, cujus auctor & abbas erat Johannes, cum missis publicis, contra quam Pelagius papa jusserat, dedicasset, & cathedra posita, sacra illic missarum sollemnia publice celebraret: jubetque, ut omni excusatione cessante, cathedram suam exinde amoveri curet, (cathedræ quippe episcoporum ad ecclesias, ubi missæ celebrari debebant, deferebantur, atque adeo mobiles erant) nec denuo [a] ibidem missas publicas peragat, sed presbyter, quem forte monachi petierint ad missas sibi celebrandas. Ad hæc ut calicem, quem ex illo monasterio abstulerat, quantocius restitueret. ubi vides monasterii nomine etiam oratorium seu ecclesiam monasterii comprehendi & significari.

Episcopi cathedra ex monasterio sublata.

* *Pesaro.*

a *V. infra n.* 14.

VIII.

S. Cyriaci monasterium Romæ.

In urbe Roma Johannes presbyter sanctæ Romanæ ecclesiæ in domo juris sui juxta thermas Agrippinas oratorium construxerat, in quo servorum Dei seu monachorum congregationem esse constituerat, edito testamento, cujus exsecutionem Pelagius papa in se receperat. Re infecta obiit pontifex, & domus ipsa cum horto suo ab actoribus ecclesiæ Romanæ occupata & detenta fuit. Non tulit hanc pii testamenti frustrationem Gregorius: & quia *pro difficultate temporis* nova illic servorum Dei congregatio institui non potuit, feminarum saltem cœtum ibidem constituendum decrevit; atque ideo & locum ipsum *sollemniter*, id est cum missa publica, dedicare. Huic vero parthenoni præfecit Bonam [b] abbatissam, quam ex alio monasterio, ruinæ proximo, istuc accersiit; eamque districte monuit, ut & Dei laudes devote, ut moris est, ibidem celebrarentur, & res ipsius monasterii ex ejus negligentia nullo modo deperirent. Hoc est monasterium sancti Cyriaci ad thermas, cujus loci antiquissimum kalendarium in Vallicellana Romæ bibliotheca asservatum legimus: in quo notatur XVIII. kalendas Maii obitus Bonæ abbatissæ sancti Cyriaci, eadem sine dubio, cui hæc, de qua agimus, Gregorii epistola inscripta est. Inter alias abbatissas domina Petrussa, humilis, sed nobilis abbatissa, monasterium reformasse atque etiam exaltasse dicitur. Porro in eodem kalendario adscribitur *quinto idus Februarii ædificatio beati Benedicti abbatis.* præter ejus natale XII. kalendas Aprilis, & depositionem, scilicet in monasterio Floriacensi, quæ notatur quinto idus Julii. quo in loco quid ædificatio sancti Benedicti indicet, non video: nisi forte his verbis signata est restitutio monasterii Casinensis per Petronacem. In eodem porro kalendario consignatur etiam die sequenti, hoc est IV. idus Februarii, memoria sanctæ Scholasticæ virginis. quæ omnia satis superque probant, monachas illas ad præscriptum regulæ nostræ vixisse. Nec omittere licet, quod *depositio sanctæ Mariæ virginis, matris domini nostri Jesu-Christi* notatur XV. *kalendas Februarii.* quod arguit prima illa tempora, quibus hoc festum ea die celebrabatur, uti in Liturgia Gallicana docuimus, non vero, ut modo, XVIII. kalendas Septembris. Præter Bonam abbatissæ ibidem adscribuntur Maria, Pretia, Jacoba, Theodoræ plures, Comitissa, Lavinia, Agatha, Petrussa reformatrix jam laudata, Boniza, quæ & Dultiza, Andrea, Angelica, Adilaza, item Labinia, Eugenia & Sergia: sed quem inter se se ordinem tenuerint, omnino incertum. Jam dudum hoc sancti Cyriaci monasterium occupare desierunt sanctimoniales nostræ, illudque tenent in præsens patres Cartusiani.

b *Ib. ep.* 44.

Bona abbatissa.

IX.

S. Agnelli abbatis obitus.

Hoc ipso anno Agnellus Neapolitanus, & Ebrulfus Uticensis in Gallia, notæ sanctitatis abbates, in cælum migrarunt. Agnellus Neapoli natus dicitur piis honestisque parentibus, qui, cum steriles essent, a beata Dei genitrice precibus illum obtinuerunt. Anno ætatis quinto-decimo vitam amplexus monasticam, sacellum in quodam specu exstruxit, eidemque continens xenodochium, in quo ægrotos excipiebat, atque ipse refovebat. Dein nominis sui celebritatem fugiens, secessit in altissimos Samnii montes, ibidemque in specu ignotus aliquamdiu latuit: sed divino monitu ad xenodochii sui curam revocatus, tandem sancti Gaudiosi monasterium suscepit regendum sub regula sancti Benedicti, ut in Ferrarii catalogo legitur. Ejus corpus Fortunatus episcopus, accitis finitimis quatuor episcopis, in æde sacra beatæ Mariæ, quæ postea sancti Agnelli dicta est, honorifice condidit. Sancti Gaudiosi monasterium eo in loco exstitit, ubi postea Dominicani ecclesiam semirutam in honorem beatæ Mariæ de Sanitate, ut vocant, erexerunt. Fuit & aliud in eadem urbe virginum cœnobium sancti Gaudiosi confessoris & episcopi Africani, quod Stephanus Neapolitanus episcopus, ordine quadragesimus, præter alia duo, nempe sancti Festi, & sancti Pantaleonis martyrum, exstruxit, addita basilica sanctæ Fortunatæ virginis & martyris, cujus corpus e Patriensi allatum ecclesia ibidem recondidit,

teſtante Paulo diacono in libro nondum edito de epiſcopis Neapolitanis.

ANN. CHR. 596. X.

S. Ebrulfi item abbatis Uticenſis.

Ebrulfus, Uticenſis in Neuſtria abbas, eodem anno, eodemque menſe, nempe Decembri, in cælum receptus eſt. Per dies quadraginta, quibus febris incommoda ſuſtinuit, nullum alium cibum percepit, quam identidem *Domini Jeſu corporis Sacramentum*; nec perſuaderi ſe paſſus eſt, ut aliquid refrigerii admitteret. Neque vero terrenis „ epulis ac ſubſidiis egebat, quem Spiritus-ſanctus interius alebat, recreabatque. Inſtante extrema hora, fratres convocavit, paucisque, ſed efficacibus verbis eos ad ſobrietatem, caſtitatem, & humilitatem cohortatus eſt, eoſdem ſedulo admonens, ut quod Deo promiſerant, ſtuderent implere. Migravit a ſæculo octogenarius quarto kalendas Januarii, Chlotharii regis anno duodecimo. Corpus ejus, poſt tres in eccleſia dies in hymnis & precibus exactos, in marmoreo loculo conditum eſt in baſilica ſancti Petri apoſtolorum principis, quam ipſe ædificaverat. Res ab eo geſtas litteris mandavit monachus Uticenſis anonymus, & quidem perantiquus: cujus libellum Ordericus Vitalis, ejuſdem loci cœnobita, hiſtoriæ ſuæ inſeruit cum nonnullis additamentis, quæ in Actis noſtris videre licet. Eamdem vitam metrice reddidit Johannes ex ſcholaſtico Remenſi monachus Uticenſis, teſte eodem [a] Orderico, carmenque hac de re ſuum Radulfo metropolitæ Remenſi nuncupavit. Librum de ejus miraculis ſcripſerat Natalis monachus, quem librum incendio periiſſe idem Ordericus tradit, confeſſus ſe ignorare, qui vel quot Ebrulfi in Uticenſi monaſterio ſucceſſores fuerint per quadringentos annos, nimirum uſque ad monaſterii inſtaurationem medio ſæculo undecimo factam. Unum invenio Ragingarium abbatem de Utico, qui ſynodo Attiniacenſi ſubſcripſit anno ſeptingenteſimo ſexageſimo-quinto apud Labbeum.

a Orderic. lib. 5. p. 586.

XI.

Albertus abbas Gambrenſis.

Eadem omnino facta tribuuntur Alberto cuidam abbati monaſterii Gambrenſis, quod ipſe ad Oldam fluvium conſtruxiſſe fertur. Oldam * hunc invenimus in pago Andecavenſi, ſed Gambrum illic deſideramus. Albertus natus dicitur in urbe Sagienſi nobilibus parentibus, atque in aula regis educatus; dimiſſa dehinc quam duxerat uxore, tonſura ſuſcepta, ad fluvium Oldam ſeceſſiſſe. Abhinc omnia cum Ebrulfo communia. Primo tres ſocii, quibuſcum monaſterium Gambrum conſtruxit. Deinde latrones utrobique converſi; panis in ſumma inopia pauperibus datus, ſed alimonia deinde divinitus ſuppeditata; corvi multata rapacitas; monaſteria quindecim conſtructa; monachus abſque viatico mortuus ad vitam revocatus; item alius famulus excitatus, ex peſte exſtincti monachi ſeptuaginta-quinque; mors eodem die, ſcilicet quarto kalendas Januarii, quam obitus monachi diaconi ſubſecutus. Sic ſola fere nomina propria diſcrepant, cetera communia: ita ut non dubitem, quin ſcriptor ille qualiſcumque vitæ ſancti Alberti libellum de geſtis beati Ebrulfi præ oculis habuerit: tametſi ait ſe uſum *veteri exemplari.* Id tantum in Albertina proprium, quod is ſanctorum patrum Benedicti & Columbani, ſed & Romanum curſum ſeu officium quotidie expleret. quod de ſancto Serenico itidem legitur. deinde quod omni die dominico coram eo tres miſſæ canerentur. ad hæc quod ter tantum in anno comam tonderet. Ceterum nullæ in hac vita chronologicæ notæ: niſi quod nonagenarius obiiſſe dicitur. unde non minus tempus quo vixit ignotum eſt, quam locus ubi habitavit, conſtruxitque monaſterium Gambrum, cujus baſilica, in qua ſepultus fuit, in honorem beatæ Mariæ ſacrata erat. Haud ſcio an idem ſit monaſterium *de Gambron*, cui Jacobus [b] Aragoniæ rex ducentos morabitinos legavit anno M CC LXXII. Ex his patet nullius eſſe auctoritatis hunc vitæ conſarcinatorem, qui paſſim laudat vitam & regulam ſancti Benedicti. Willelmus abbas Romæ in monaſterio ſancti Pauli mentionem facit *Alberti abbatis* tertio kalendas Januarii in kalendario ſanctorum, quod compoſuit anno milleſimo trecenteſimo ſeptuageſimo-ſecundo. Tantum de hoc Alberto.

* l'Oudon.

b Spicil. to. 9. p. 251.

ANN. CHR. 597. XII.

Ethelberti regis converſio aliorumque.

INterim apud Anglos res chriſtiana per Auguſtinum, ejuſque ſocios mirifice promovetur. Rex ipſe Ethelbertus [c] præconum evangelicorum hortationibus, exemplisque commotus, ſimul etiam divinis promiſſis, quæ miraculorum oſtenſione confirmabant, ſacro demum fonte ablutus eſt. Ejus exemplo multi quotidie ad audiendum Dei verbum confluere cœperunt, atque ejurata gentilium ſuperſtitione, Chriſto & eccleſiæ catholicæ nomen dederunt. Eorum vero fidei & converſioni ſic congratulatus eſt rex, ut credentes quidem artiori amore, utpote regni cæleſtis

c Beda lib. 1. c. 26. & 27.

ANN. CHR. 597.

concives futuros, complecteretur: sed tamen neminem invitum ad christianismum cogeret. Didicerat quippe a doctoribus suis, obsequium Christi voluntarium ac spontaneum esse debere, non extortum & coactitium. Sub hæc ipsis doctoribus suis in Dorovernia metropoli sua, quæ Cantuaria postea dicta est, locum sedis donavit; simulque multas contulit possessiones, & omnia necessaria abunde suppeditari jussit. Pentecostes diem [a] regis baptismo adscribunt recentiores quidam scriptores Anglicani.

[a] *Th. Sprottus in hist. monast. S. Augustini.*

XIII. Augustini ordinatio.

Cum res tam prospere succederent, Augustinus ordinationis causa in Galliam accessit, & prætermissis metropolitanis & episcopis proximis, Arelate profectus est ad Virgilium Arelatensem antistitem, cui vices suas Romanus pontifex per Gallias dato pallio demandaverat. Augustinus, si Sprotto & Thorno fides est, ordinatus fuit episcopus XVI. kalendas Decembris. Nec sane id male convenit cum sequentium rerum serie. siquidem Arelati statim reversus in Britanniam insulam, Anglos decies-mille sacris aquis lustravit in sollemnitate nativitatis Domini. quo præclaro facto episcopatus sui primitias egregie illustravit. Testes ea de re Gregorii [b] litteræ ad Eulogium episcopum Alexandrinum, in quibus tum de Augustini missione, tum de hac conversione Anglorum ita disserit. Data a me licentia, a » Germaniarum (lege Galliarum) episcopis episcopus factus, cum eorum quoque so- » latiis ad prædictam gentem in fine mundi perductus est: & jam nunc de ejus salu- » te & opere ad nos scripta pervenerunt, quia tantis miraculis vel ipse, vel hi qui cum » eo transmissi sunt, in gente eadem coruscant, ut apostolorum virtutes in signis, quæ » exhibent, imitari videantur. In sollemnitate autem dominicæ nativitatis, quæ » prima indictione transacta est, (indictione scilicet a Septembri inchoata) plusquam » decem millia Angli ab eodem nuntiati sunt fratre & coepiscopo nostro baptizati. Ita Gregorius in orientem lætitiam hac de re suam amico explicabat. Verum has aliasque Augustini ad Gregorium litteras excidisse, nobis magnopere dolendum est.

[b] *Greg. lib. 7. ep. 30. ind. 1.*

XIV. Respectæ abbatissæ Massiliensis privilegium.

Præerat hoc tempore Respecta abbatissa monasterio Massiliensi, quod in honorem sancti Cassiani consecratum erat, teste [c] Gregorio: cui parthenoni domum suam conjunxerat ac donaverat Dynamius, cum Aurelio seu Aureliano germano suo; eidemque privilegium eorum rogatu concessit Gregorius, constituens, ut, obeunte » ejusdem loci abbatissa, non extranea, sed quam ipsa congregatio ex suis sibi elegis- » set, ordinetur. Deinde ut in res & dispositionem monasterii nec episcopus, nec » quisquam ecclesiasticorum, sed sola abbatissa habeat potestatem. Ad hæc, ut in die » natalis vel dedicationis monasterii ita episcopus Missarum sollemnia celebrare pos- » sit, ut cathedra [d] ejus ex eodem oratorio, peractis sacris, auferri debeat: ceteris » vero diebus per presbyterum, qui ibidem ab episcopo fuerit deputatus, missarum » officia celebrentur. At vero erga vitam & actus ancillarum Dei sive abbatissæ epis- » copus sollicitudinem adhibeat: ut, si qua ex his exigente culpa puniri debuerit, ipse » juxta sacrorum canonum vigorem culpam vindicet atque emendet. Hunc esse Dynamium patricium Galliarum eruditi viri existimant, qui amissa uxore Eucheria se totum piis actibus dediderit cum Aureliano fratre suo, quos Gregorius, ut ad meliora [e] in dies proficiant, hortatur. Aurelianum vero de morte fratris sui, quæ anno sexcentesimo-primo accidit, litteris [f] suis consolatur. Ceterum hoc sancti Cassiani monasterium virginum non aliud esse credimus, quam cœnobium sancti Salvatoris, quod Massiliæ hactenus subsistit sub regula & ordine sancti Benedicti, auctoremque suum Cassianum agnoscit. Quod attinet ad monasterium sancti Victoris ab eodem constructum, illud per id tempus regebat Anastasius abbas, is qui adversus Theodorum episcopum cum Dynamio patricio insurrexit, ut apud Gregorium [g] Turonensem episcopum legitur. quod facinus piis factis Dynamius postea expiavit. an etiam Anastasius, nobis incompertum.

[c] *id. lib. 6. ep. 12.*

[d] *V. supra num. 7.*

[e] *Greg. ibid. ep. 33.*

[f] *id. lib. 9. ep. 70.*

[g] *Greg. Tur. lib. 6. c. 11.*

XV. Desponsata fit monacha.

Non ab re erit hoc loco referre, id quod Gregorius noster statuit [h] de sorore cujusdam Catelli civis Neapolitani, quæ cum Stephano cuidam fuisset desponsata, divino instinctu in Neapolitanum monasterium convolavit, ibique conversa est. Hinc Stephanus sponsus ejus domum & res illius protinus invasit, atque indebite retinuit. Restitutionem jussit pontifex, propterea quod decreta legalia desponsatam, si converti voluerit, nullo omnino damno multandam censuerunt. quæ [i] ex in codice [i] Justiniano reperitur. Aliter egit pontifex [k] cum Agathosa muliere Panormitana, cui maritum suum, etiamsi jam tonsuratus esset in monasterio, restitui jussit:

[h] *Greg. Magnus lib. 6. ep. 20.*

[i] *Cod. de episc. & cleric. L. 36.*

[k] *Greg. lib. 9. ep. 44.*

quia etsi mundana lex præcipit, conversionis gratia utrolibet invito posse solvi conjugium, divina hoc tamen lex fieri non permittit. ANN. CHR. 597

Non minoris momenti est alia epistola [a] ad Andream scholasticum Ravennatem, cui gratulatur, quod domna Constantina, clarissima puella, forte ipsius Andreæ filia aut soror, nuptiis nuntium remisisset, ut ab hujus mundi laqueis se expediret. Et forte hæc ipsa est Constantina monasterii sancti Laurentii abbatissa, de qua Gregorius alibi loquitur [b]. Ejus exemplo Andreas scholasticus, magnæ tum dignitatis, utpote qui exarcho a consiliis erat, in eamdem Christi militiam ingredi se velle Gregorio significaverat: sed tamen serenissimo domino imperatori ab eo commendari cupierat, ut operam illi suam offerret. Hac postrema petitione pontifex se mærore affectum dicit, quod Andream alio tendere existimaverit. Multos novi, inquit, qui in servitio rei publicæ positi vehementer affliguntur: quia eis non licet vacare, & peccata sua plangere: & vos, ait, qua re nescio occupari desideratis. Cur enim, magnifice fili, non consideras, quia mundus in fine est? Omnia urgentur quotidie: ad reddendas rationes æterno & tremendo Judici ducimur. Quid ergo aliud, nisi de adventu illius cogitare debemus? Vita enim nostra naviganti est similis. Is namque qui navigat, stat, sedet, jacet, vadit, quia impulsu navis ducitur. Ita ergo & nos sumus, qui sive vigilantes, sive dormientes; sive tacentes, sive loquentes; sive ambulantes, sive volentes, sive nolentes, per momenta temporum quotidie ad finem tendimus. Cum igitur finis nostri dies advenerit, ubi nobis erit omne, quod modo cum tanta cura quæritur, & cum sollicitudine congregatur? Non ergo honor, non divitiæ quærendæ sunt, quæ dimittuntur: sed si bona quærimus, illa diligamus, quæ sine fine habebimus. Si autem mala pertimescimus; illa timeamus, quæ a reprobis sine fine tolerantur. Hoc ipsum vero, esse in obsequio piissimi principis, quanta est mentis occupatio in appetitu terrenæ gratiæ; & quantus est timor, ne hæc eadem gratia perdatur, si adepta fuerit? Perpende ergo quæ pœna sit, aut prosperitatis desiderio fatigari, aut adversitatis timore pavescere. Unde magis suadeo, ut magnitudo vestra in suo proposito quondam, in pauco tempore, delectabili receptaculo peregrinationis vivere studeat, & quietam ac tranquillam vitam ducere, sacris lectionibus vacare, cælestia verba meditari, in æternitatis amore se accendere, de terrenis rebus secundum vires bona opera agere, & regnum perpetuum in eorum remuneratione sperare. Sic autem vivere, jam in æternitatis vita partem habere est. Hæc, magnifice fili, loquor, quia multum te diligo. Sic loquebatur piissimus pontifex ad Andream, ut monasticæ vitæ propositum in ejus animo denuo excitaret. quæ utinam alte mentibus monachorum omnium infixa hæreant, tum ad retinendam cælestium studiorum, ubi viget, intentionem, tum ad avertendum animum a sæcularium occupationum tractatione & commercio, quæ monachos sanctissimæ vitæ fructu privant & spoliant, in magnis agitationibus requiem quærentes, & in rebus inquietis, fluxis, & non permanentibus beatitatem suam misere collocantes.

XVI. Andream ad sæculi contemtū hortatur Gregorius.

a id. lib. 6. ep. 26.

b id. lib. 5. ep. 12.

Alius videtur fuisse Andreas, regiorum liberorum institutor, cui hoc anno Gregorius itidem epistolam [c] direxit, *Theoctistæ patriciæ & Andreæ* inscriptam, in qua de duobus compunctionis generibus agit, simulque gratias refert ob pecuniam in redemtionem captivorum collatam: cujus mediam partem in ancillas Dei, quas illi græca lingua *monastrias* vocabant, se expendere velle ait, ad lectisternia illis emenda, quibus rigidissimæ illius hiemis tempore destitutæ erant. Eas ad *tria millia* tunc in urbe exstitisse testatur sanctissimus pontifex. *Harum vero*, inquit, *talis vita est, atque in tantum lacrymis & abstinentia districta, ut credamus, quia, si ipsæ non essent, nullus nostrum jam per tot annos in loco hoc subsistere inter Langobardorum gladios potuisset.* Hoc loco relato, vir eximiæ eruditionis ac pietatis Thomassinus [d] præclare subdit, procul abesse ab hac Gregorii doctrina & religione illos, quibus videntur utriusque generis claustra, otiosorum & inutilium latibula esse, nec ulla parte ad publicas utilitates quidpiam conferentium. *Fœdissimus hinc manat error*, inquit, *quod non satis intelligant, divinis melius quam humanis præsidiis muniri & stare rempublicam, & precibus magis quam armis.*

XVII. Monasteriorū preces reipublicæ præsidiū.

c Id. lib. 6. ep. 24.

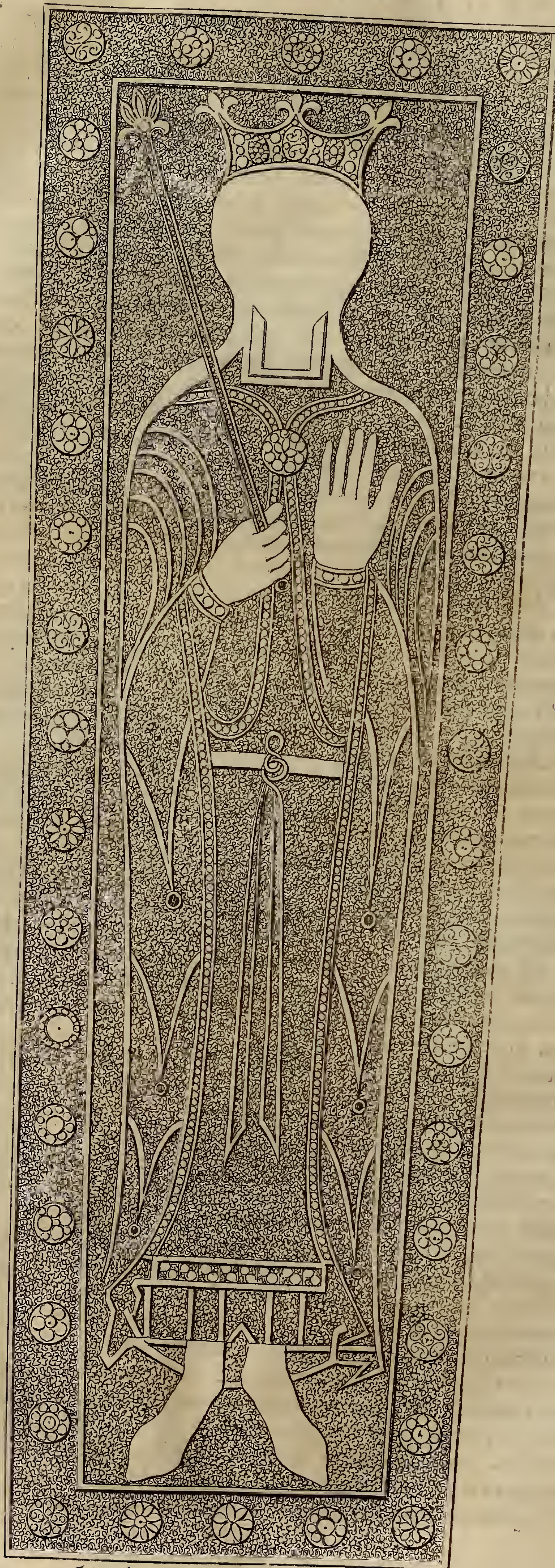
d Thomass. Discipl. parte 1. lib. 3. c. 46. n. 4.

Mortua est hoc anno Fredegundis regina, Chilperici regis olim conjux, cujus laudes poetice, utinam vere, celebravit Fortunatus [e], digna certe imperio femina, nisi grande ingenium crudelibus & impiis factis dehonestasset. Sepulta est ad virum

XVIII. Fredegundis reginæ mors & tumulus.

h Fortunat. lib. 9 carm. 1. & seqq.

ANN. CHR. 597.

Tumulus Fredegundis Reginæ.

suum

suum in basilica sanctæ Crucis & sancti Vincentii, modo sancti Germani a Pratis: ubi hactenus tumulus ejus opere tessellato cernitur, quo nullum antiquius regum nostrorum monumentum. In illo exhibetur Fredegundis effigies, liliatam in capite coronam gerentis, manu sceptrum regale in lilium agreste desinens, vestibus amplis cingulo ad renes præcinctis viduæ instar indutæ. Nulla ejus vultus lineamenta, nulla forma; nisi quod vultus, uti & manuum & pedum loco, planus lapis relictus est. Tota vero tumuli area variis marmoris, jaspidis, similiumque lapidum segmentis filis æreis musivo opere colligatis respersa est. Hujus tumuli tabellam in æs incisam exhibuit noster Theodericus Ruinartus in appendice ad opera Gregorii episcopi Turonensis, quam hic denuo in adversa pagella repræsentare visum est. ANN. CHR. 597.

INsequens annus Columbam Hiiensem in Scotia abbatem, & Ebrulfum apud Bellovacos in Gallia itidem abbatem e vivis sustulit. Ille tricesimo suæ apud septemtrionales Pictos seu Scottos commorationis anno, cum in insula Jova versaretur, aliquando plurimum lætitiæ præ se tulit. Causam sciscitantibus duobus fratribus, negavit se dicturum, nisi silentio rem se tecturos promitterent. Promittunt. Quibus ille: Usque in præsentem, inquit, diem meæ in Britannia peregrinationis (nam in Scotiam ex Hibernia patria sua venerat) ter-deni completi sunt anni. Ego vero petivi a Domino, ut in fine anni tricesimi dissolverer, & cum ipso essem. Et hæc sane cogitatio immenso gaudio animum replet meum. Quamquam id gaudium meum nonnihil perturbat, quod multarum ecclesiarum orationibus in quatuor annos retardor. Mortis diem præscius, monte conscenso cum Diormetio ministro, monasterium protensis manibus benedixit. Inde reversus in monasterium, (sabbatum erat) in cella sua sedit psalterium scripturus. Cum ad tricesimi-tertii versiculum pervenisset, in quo legitur, *Inquirentes autem Dominum non deficient omni bono*, a scribendo cessavit: cetera Barthaneo perscribenda reliquit, qui ei non solum scribendo, sed etiam in regimine monasterii laborando successit. Dein celebrata missa, in lecto pernox resedit. tum ad discipulos, qui circumstabant: Inter vos, inquit, mutuam & non fictam caritatem cum pace semper habetote. Id si feceritis, Dominus vobis aderit opportunus adjutor: & ego eum interpellabo, ut vobis temporalia & æterna bona proveniant. His dictis paullisper conticuit. Media nocte, pulsante ad matutinas vigilias campana, subito e lecto surgit, ad ecclesiam pergit ocius ceteris, & ad altare flexis genibus ad orandum procumbit. Diormetius mox accurrens, eminus totam ecclesiam cælesti luce circumfusam vidit, quæ eo appropinquante evanuit. Tum ille sanctum paullulum erigens, eique assidens, ejus caput gremio imposuit suo. Ceteri vero fratres mox concurrentes, morientem patrem haud modice plangebant. Hic, monente Diormetio, elevata, ut potuit, dextera fratres signavit, & continuo spiritum exhalavit. Post egressum sanctæ animæ, finitis matutinalibus hymnis, sacrum corpus ab ecclesia ad hospitium cum canora fratrum psalmodia reportatur: ubi ternis diebus, totidemque noctibus honorabiles exsequiæ rite explentur. Tandem sanctum corpus mundis involutum sindonibus cum debita veneratione humatur. Ejus vitam primus in litteras retulit Cummeneus-Albus ejus discipulus, & post eum Adamnanus Scottus in tres libros digessit. Cummeneus-Albus is esse videtur, qui epistolam scripsit ad Segienum Hiiensem abbatem, apud Usserium in Hibernicis epistolis undecimam. De sancto Columba lege Notkeri martyrologium ad quintum idus Junii, ubi agit de Hiiensi monasterio, quod Margarita [a] Scottorum regina sub finem sæculi undecimi magnis sumtibus restituit.

ANN. CHR. 598. XIX Columbæ abbatis Hiiensis mors.

Præter Hiiense Columba, priusquam in Scotiam [b] veniret, nobile in Hibernia monasterium construxerat, a copia roborum Dearmachense appellatum. Ex utroque monasterio plurima deinde monasteria per discipulos ejus, tum in Britannia, tum in Hibernia, propagata sunt: in quibus Hiiense principatum tenebat, solebatque rectorem semper abbatem presbyterum habere, cujus juri & potestati tota provincia, & ipsi etiam episcopi, inusitato more, subjecti esse debebant, ad exemplum primi illius doctoris, qui non episcopus, sed presbyter & monachus exstitit. Nec defuere post eum successores, magna continentia ac pietate regularique disciplina insignes: tametsi canonico ritu pascha non celebrabant. Ex illa schola prodiit, Segenio presbytero & abbate, Aidanus episcopali insignitus honore, qui ex Hiiensi insula missus

a *Orderic. lib.* 8. *p.* 701. *&* 702.
b *Beda lib.* 3. *cap.* 5.

ANN. CHR. 598.

a *ibid. c.* 3.
b *V. supra lib.* 8. *n* 8.

est ad conversionem Anglorum, ut suo loco dicemus. Ceterum, quod Hiiensem insulam Columba Britanniam vocat, id in causa est, quod insula hæc, testante [a] Beda, ad jus Britanniæ pertinebat, non magno freto ab ea discreta; sed donatione, non Pictorum [b], sed Scottorum, qui illas Britanniæ plagas incolebant, monachis Scottis ex Hibernia istuc profectis tradita, propterea quod eorum prædicatione fidem Christi percepissent.

XX. Item S. Ebrulfi abbatis Bellovacensis.

c *Supra n.* 10.

* *Oroer.*

Ebrulfus, non ille Uticensis, de quo [c] superius, sed Bellovacensis abbas, cum jam plenus dierum præsentis vitæ finem sibi imminere sentiret, advocatis fratribus significat se brevi ad aliam vitam migraturum. Omnes pariter ex tam tristi nuntio repentinus dolor invasit, pro tanti pastoris discessu immoderato dolore affectos. Post aliquot dies inter verba orationis animam efflavit VIII. kalendas Augusti, an in monasterio sancti Luciani, incertum. Eo quo par erat honore sepulturæ mandatus est haud procul à Bellovacorum urbe in Oratorio*, ubi prius habitaverat, quod ab ipso postea nomen accepit. Dein transactis aliquot annis matrona quædam, nobilis & religiosa, Theolana nomine, sepulcrum ejus magnifice adornavit. Istic Chrodobertus Parisiorum antistes, vir sapiens & illustris, qui ipsi loco magnam impendebat reverentiam, templum Domino ædificavit; ibidemque posteri alia aliorum sanctorum oratoria addiderunt: unde loco Oratorii vocabulum accessit. Eumdem locum beata Angadrisma, de qua inferius, postmodum valde illustravit. Hic est Chrodobertus seu Rodobertus, cui Audoënus libros duos de vita beati Eligii dedicavit.

XXI. Andecavis monasterium S. Johannis.

d *Cointius to.* 2. *p.* 456.

Per id tempus Licinius Andecavorum episcopus in ejusdem civitatis suburbio basilicam in honorem sancti Johannis-Baptistæ construxit. Hanc consecraturus, Roma reliquias a summo [d] pontifice expetiit per Magnobodum presbyterum, futurum ipsius in episcopatu successorem. Dedicata basilica, ibidem collegium monachorum *juxta normam sanctæ professionis* viventium instituit, multis prædiis in eorum usus assignatis. Suburbanam hanc sancti Johannis basilicam modo occupant canonici sæculares. Licinius Bertichramnum Cenomannorum episcopum etiam juvit in construendo monasterio sancti Petri, quod de Cultura-Dei appellatur; idemque Magnobodum mox laudatum præfecit cœnobio Colonetensi, cujus situs modo, uti & fortuna, ignoratur. Quidam tamen subdubitant eo in loco positum fuisse, ubi nunc Chalonnæ præfectura, vetusque castellum ad Ligerim fluvium, quatuor leucis infra urbem Andecavorum, via Namnetensi, ad episcopum Andecavensem pertinens. Licinii vitam scripsit sæculo undecimo Marbodus episcopus Redonensis.

XXII. Classensis monasterii privilegium.

e *Greg lib.* 7. *ep.* 18. *ind.* 1.

Interea nova jurgia in Classensi sanctorum Johannis & Pauli, cui Claudius abbas præerat, monasterio excitata, novam concedendi privilegii occasionem, ut fit, Gregorio præbuerunt. Quippe Johannes episcopus Ravennas, & post eum Marinianus, jura quædam in eum locum sibi vindicare volebant: quæ cum Claudius abbas cum suis monachis gravate ferret, rem ad pontificem retulit. Gregorius vero,
» cui in primis curæ erat monasteriorum quieti prospicere, & de eorum perpetua se-
» curitate tractare, id quod experientia in regimine monasterii sui didicerat, idem Mariniano, qui & ipse monachus & monachorum rector fuerat, initio scriptæ ad eum epistolæ [e] inculcat; eidemque mandat, ut gravamina, quæ a decessoribus suis
» Classenses monachi pertulerant, emendaret, eorumque deinceps quietem non in-
» terturbaret. Quapropter interdicit, ne ullus episcoporum aut sæcularium ulterius
» audeat de reditibus, locis, vel chartis ejusdem monasterii quoquo pacto quidquam
» minuere; neu quidquam in illud vi aut dolo attentare: sed, si qua forte controver-
» sia inter Ravennatem ecclesiam & prædictum monasterium in posterum evenisset,
» quæ pacifice componi non potuerit, a delectis Deum timentibus arbitris absque mora,
» interpositis sacro-sanctis evangeliis, finiretur. Defuncto vero abbate, non extraneus,
» sed ex eadem congregatione, aut, si idonea illic persona desit, ex aliis monasteriis,
» quem sibi concors fratrum societas elegerit, sine ullo dolo, pretiove ordinetur:
» cujus loco nullus alius præponi possit, nisi forte ob crimina deponi mereatur. Ad
» hæc, ut ne invito ejusdem monasterii abbate quisquam ex ipsius monachis ad re-
» genda alia monasteria, aut ad sacros ordines, clericatumve assumi possit: sed, si
» monachi illic plures fuerint, quam qui ad celebrandas Deo laudes, vel ad procu-
» randas monasterii utilitates suffecerint, abbas ex his qui superfuerint, ex devo-
» tione offerat, quos coram Deo dignos reputaverit. Quod si hos ultro dare no-
» luerit; tunc Ravennas episcopus eos ad alia monasteria ordinanda & gubernanda

AN. CHR. 598.

tollere, etiam invito abbate, possit; non autem ad ecclesiasticum officium, nisi quem abbas ejusdem loci rogatus propria voluntate obtulerit. Quisquis vero ex illis ad ecclesiasticum officium sic assumtus fuisset, nullam istic potestatem, nequidem habitandi, ulterius haberet. Deinde ut descriptio seu recensio rerum & chartarum ejusdem monasterii, si quando res exigit, ne fiat per alios, quam per abbatem loci cum aliis abbatibus ad hoc ab eo delectis. Quoties porro abbas pro monasterii sui utilitate ad Romanum pontificem venire, aut quemlibet transmittere voluerit, ei omnino liceat. Denique ne hospitandi occasione prædictum monasterium, uti acciderat, prægravaretur; sic caritatis officium impleat episcopus, qui visitandi, exhortandique causa istuc accesserit, ut abbas ejus adventum non modo non refugiat, sed contra flagranter cupiat, certus ex ejus præsentia nullum monasterio incommodum aut gravamen inferendum.

XXIII. Lis de hereditate monachi.

Alia quoque in Romano sancti Andreæ ad clivum-Scauri monasterio, cujus auctor Gregorius, controversia nata est inter Candidum proabbatem [a] & Maurentium militiæ magistrum. Litis occasio & causa hæc erat. Johannes, frater consanguineus, ut Gregorius [b] loquitur, prædicti viri, in illo monasterio conversus seu ex adulto monachus, ibidemque defunctus fuerat. Ex legis concessu ejus successio & hereditas ad monasterium pertinebat. si quidem id permittebant Justiniani leges. Cum dubium ortum esset, ne quid Maurentius ex ea hereditate occultaret, dato corporaliter sacramento asseruit, nihil se in fraude versatum, aut quidquam occultasse, sed omnia bona fide prodidisse. Sic res ex partium composito decisa, Gregorii etiam præcepto seu diplomate sancita est. Maurentium alibi [c] laudat Gregorius, quod humana conventicula caveret: nimirum quia sæpe animus, qui renovari in Deo per compunctionis gratiam desiderat, per prava colloquia atque verba iterum veterascit.

a V. infra n. 33.
b ibid. ep. 13.
c id. l. 11. ep. 25.

XXIV. Monacha ad habitum & monasterium revocata.

At nihil magis pontificis zelum inflammavit, quam Vitaliani Sipontini episcopi incuria adversus quamdam sanctimonialem, Tulliani militiæ magistri filiam, quæ, projectis vestibus religiosis, in sæculum redierat. qua in re cum segnius ageret Vitalianus, dure, si umquam alias, eum increpuit [d] Gregorius. Hunc enim nimiæ desidiæ & torporis arguit, quod res illicita impune commissa esset. nam si sollicitus, pro eo ac debuit, exstitisset, prius ad se ultio mulieris pravissimæ, quam culpa pervenire debuisset. Quia vero adeo hebes & negligens esset, ut nisi canonicam fuisset coerctionem expertus, in aliis districtionem & disciplinam nesciat custodire: quo pacto sollicitus esse debeat, se congruo tempore ostensurum. Evigilaret proinde, & excitatus saltem exsequeretur, quod pressus ignavia nunc usque distulerat; id est, ut una cum Sergio defensore, cui hac de re etiam graviter [e] scribit, prædictam mulierem statim, non solum ad male contemtum habitum sine aliqua excusatione revocet, sed etiam in monasterium retrudat, ubi omnino districte custodiri possit; & ita omnem circa illam sollicitudinem exhibeat, ut quam sit nefarium quod commisit, ex episcopali demum districtione intelligat. Hæc indictione prima contigerunt. Ejusdem argumenti est alia [f] ejusdem pontificis ad Virgilium Arelatensem & Syagrium Augustodunensem episcopos epistola de quadam Syagria, quæ, cum mutatis vestibus vitam religiosam seu devotam professa fuisset, postea viro copulata liberos genuerat, episcopis non reclamantibus. Hinc patres concilii Barcinonensis canonem quartum contra ejusmodi fœdifragas, sive sanctimoniales, seu devotas, condiderunt.

d id lib. 7. ep. 9. ind. 1.
e ib. ep. 10.
f ib. ep. 114. ind. 2.

XXV. Augustinus ad Gregorium nuntios mittit.

Eodem anno Augustinus Laurentium presbyterum, qui & idem monachus erat, & Petrum itidem monachum Romam mittit, tum ad dubia quædam de initiis nascentis ecclesiæ Anglicanæ proponenda, tum ad significandos missionis suæ felices successus. Hi vero iter quantocius maturantes, beato pontifici gentem Anglorum cum rege eorum Ethelberto fidem accepisse, & Augustinum ordinatum esse episcopum nuntiarunt. Quanto hinc gaudio affectus fuerit optimus pater, res ipsa satis superque loquitur, & Gregorius ipse in suis epistolis, maxime ad Eulogium episcopum Alexandrinum, diserte explicat. Hinc gratias agere omnibus, qui opem ac gratiam Augustino, ejusque sociis contulerant; in primis Brunichildi [g] reginæ & Syagrio [h] episcopo Augustodunensi, ut litteræ ad eos scriptæ testantur. Quid ex hac legatione consecutum sit, initio sæculi sequentis aperiemus.

g ibid. ep. 5. ind. 1.
h ib. ep. 113. ind. 2.

ANN. CHR. 599.

XXVI. Pax cum Langobardis facta per Probum abbatem.

POstero anno pax, tam diu optata, inter Romanos & Langobardos, inter Mauricium imperatorem & regem Agilulfum, tandem utcumque sancita est, sed non multum duratura. Hanc pro virili dudum conciliare studuerat Gregorius: sed repugnante Romano exarcho, nonnisi eo mortuo componi potuit, tametsi Roma ipsa per id tempus semel & iterum obsessa, primum quidem ab Ariulfo duce Spoleti, tum ab ipso Agilulfo Langobardorum rege in summas angustias redacta fuisset. In his ultimis angustiis pontifex piissimus, de salute civitatis sollicitus, ab expositione Ezechielis destitit, & sacro missarum in canone verba illa, *diesque nostros in tua pace disponas*, adjecit. In tanta tamen trepidatione urbs singulari Gregorii & Castorii magistri militum, nec minore Romanorum industria, acriter defensa est adversus varios Agilulfi insultus: qui pactis demum induciis obsidionem solvit: sed captivos Romanos secum abducens, quasi canes funibus collo implicitis traxit, atque inde in Franciam vendendi causa transmisit. Hanc tamen urbis & Italiæ liberationem Gregorius non suis curis aut officiis, sed piarum, quæ plurimæ in urbe vivebant, sanctimonialium precibus tribuebat. » Harum vero, inquit[a], talis vita est, » atque in tantum lacrymis & abstinentia districta, ut credamus, quia, si ipsæ non » essent, nullus nostrum jam per tot annos in loco hoc subsistere inter Langobar- » dorum gladios potuisset. Longe alia sane a sæculi nostri hominum persuasione, qui monachos & monachas, quasi inutilia rei publicæ pondera, existimant.

a Idem lib. 6. ep. 42. V. supr. n. 17.

Quanta per has tempestates incommoda pertulerit Gregorius, paucis explicat in » epistola[b] ad Sebastianum episcopum Riziniensem. Uno, inquit, tempore curam » episcoporum atque clericorum, monasteriorum quoque & populi gerere, contra » hostium insidias vigilare, contra ducum fallacias atque malitias suspectum semper » exsistere, cujus laboris, cujus doloris sit, vestra fraternitas tanto verius pensat, » quanto me, qui hæc patior, verius amat. Sed Romano tandem mortuo, Callinicus exarchus pontifici obsequentior pacem confecit, Probo abbate in primis agente, quem ad Agilulfum ante multum[c] jam tempus transmiserat, simul cooperante præ ceteris Theodoro curatore Ravennæ, cujus hac in parte studium magnopere[d] laudat ex relatu Probi abbatis. Hunc Probum Baronius eumdem esse putat, quem Gregorius ad regendum sanctorum Andreæ & Luciæ monasterium ex laïco repente abbatem ordinari jusserat. quod quidem omnes de sancti Andreæ ad clivum-Scauri monasterio interpretantur. Neutrum tamen mihi satis exploratum habetur. Eodem quippe tempore, quo Probus iste cum Agilulfo de pace agebat, Cyriacus abbas, hujusce monasterii pater a Gregorio[e] dictus, in Gallias directus fuerat; & Candidus, qui ejus vices in monasterio[f] interim gerebat, cum Maurentio magistro militiæ pactus est, ut diximus, de hereditate Johannis monachi. Non ergo veri simile est, Probum tunc temporis Andreani ad clivum-Scauri monasterii fuisse abbatem. Neque etiam mihi persuasum est, eumdem aliquando isti monasterio præfuisse. Illud enim, ad quod regendum de improviso Probus assumtus est, sanctorum Andreæ & Luciæ monasterium appellatur. hoc vero præcise sancti Andreæ, nusquam alias sanctæ Luciæ dictum. Ad hæc Gregorius passim hoc sancti Andreæ monasterium appellat *meum*: contra in epistola ad Probum abbatem, aut simpliciter monasterium, vel Probi monasterium vocat. Neque vero probabile est, Probo jam provectæ ætatis, & qui ad regendum sanctorum Andreæ & Luciæ monasterium tantopere necessarius Gregorio visus est, statim alienam ac difficilem pacis componendæ provinciam impositam fuisse: ut proinde alius pacis sequester fuisse mihi videatur. An autem sit Probus ille, Renati in urbe Roma cœnobii abbas, quem Gregorius in libro quarto[g] dialogorum laudat, aliis divinandum permitto.

b id. lib. 4. ep. 35.

c id. lib. 7. ep. 2. ind. 2.

d ib. ep. 103.

e ib. ep. 115.

f V. infra n. 31.

g Dial. lib. 4. c. 12. & 19.

XXVII. Secundinus ejusdem cooperator.

Eidem etiam cooperator in procuranda pace exstitit Secundinus servus Dei, reclusus Ravennæ: cujus proinde reclusionis tanta districtio non erat, ut aliquando, non tantum de rebus magni momenti tractare, sed etiam e cella egredi ipsi non liceret. Quale etiam exemplum habemus Sigoberti reclusi apud sanctum Dionysium in agro Parisiaco, qui una cum Grimone abbate Corbeiensi ad Gregorium papam, eo nomine quartum, a Carolo Francorum principe missus est. Certe Secundinum in variis a Gregorio negotiis adhibitum legimus, maxime in tractanda pace cum Agilulfo, quem sine dubio hujus rei causa convenire debuit. Exstat hoc de argumento Gregorii[h] epistola, *Secundino servo Dei non a paribus* inscripta, in

h id. lib. 5. ep. 29.

qua eum pontifex monet sollicitum esse, & quibusvis modis tentare, *ut pax ista debeat ordinari*: simul etiam eidem mandat, ut Marinianum Ravennæ episcopum inducat ad eleemosynas pro sua dignitate pauperibus & peregrinis erogandas, in quibus eum parciorem esse ex relatu quorumdam didicerat. ANN. CHR. 599.

Est & alia ejusdem ad eumdem epistola [a] hac secunda indictione scripta, de tribus capitulis concilii Chalcedonensis, de sacerdotali officio post lapsum, de parvulorum animabus sine baptismo decedentium, & de imaginibus transmissis: cujus epistolæ ea pars, quæ restitutionem sacerdotum post lapsum, peracta pænitentia, continet, adeo contraria est constanti aliis in epistolis [b] Gregorii doctrinæ, ut viris eruditis merito assuta videatur: tametsi in veterrimis codicibus nonnullis reperitur, puta in Corbeiensi, qui sancto Adelhardo abbati a Paulo diacono & monacho Casinate sub finem sæculi octavi transmissus est; eamque habeant non modo canonum collectores plerique, sed etiam Hincmarus [c] Remorum antistes & sanctus Anselmus [d] Cantuariensis.

Gregorii ad eum epistola interpolata.
a *id. lib. 7. ep. 54. ind. 2.*
b *V. supra lib. 8. n. 60.*
c *Hincmar. capitul. 2. art. ult.*
d *Anselm. lib. 1. ep. 56.*

Dubia item est alia pars de imaginibus Salvatoris eidem transmissis, & de cultu earumdem imaginum, etsi nihil continet, quod a genuina sancti pontificis doctrina abhorreat. nempe eo spectat, ut, dum picturam Salvatoris videmus, ad illum animo inardescamus, cujus animum videre desideramus. « Et nos quidem, inquit, non « quasi ante divinitatem ante illam prosternimur: sed illum adoramus, quem per ima- « ginem aut natum, aut passum, sed & in throno sedentem recordamur: & dum « nobis ipsa pictura, quasi scriptura, ad memoriam Filium Dei reducit, animum « nostrum aut de resurrectione lætificat, aut de passione demulcet. Pictura itaque & « imago monitoris loco nobis est, ad cujus præsentiam dum procumbit corpus, internum cultum ad prototypum dirigit animus.

Gregorii doctrina de cultu imaginum.

Eamdem doctrinam tradit Gregorius in duabus ad Serenum episcopum Massiliensem epistolis, quarum prior hac secunda indictione [e] scripta est, posterior [f] indictione quarta. In utraque Serenum graviter reprehendit, quod imagines, ne a rudi vulgo adorarentur, confregisset. Eas enim idcirco in ecclesiis adhiberi, non quidem ut adorentur, sed ut hi qui litteras nesciunt, saltem in parietibus videndo » legant, quæ in codicibus legere non valent. Servandas proinde esse, sed ab earum « adoratione populum prohibendum. Hac reprehensione commotus Sereni animus, Cyriaco abbati litterarum delatori eas imputare se finxit, ut majori cum licentia stomachum suum effunderet. At Gregorius in posteriori epistola priorem agnoscit ut suam, eamdemque amplius inculcat, aggerendo querelas in factum Sereni, quod « maxime improbabat. Et quidem, quia eas adorari vetuisset, se omnino laudare: « quod vero eas confregisset, indignanter ferre. A quo sacerdote id factum esse? an ve- « ro ceteris omnibus fratribus seu coëpiscopis suis despectis, solum se sanctum & sa- « pientem sibi videri, qui id commiserit, quod nullus umquam ausus sit? Enimvero « aliud esse picturam adorare, aliud per picturæ historiam, quid sit adorandum, ad- « discere. nam quod legentibus picturam, hoc idiotis præstare picturæ adspectum. « Frangi ergo non debuisse, quod in ecclesiis non ad adorandum, sed ad instruendas so- « lum imperiti vulgi mentes fuit institutum. Sane in venerabilibus sanctorum locis « historias depingi solitas, idque non sine ratione admisisse vetustatem. Proinde hor- « tari, ut factum quantocius emendet, eosque quos a sua communione immodicus » zelus avulsit, paterna dulcedine ad se revocare ne differat. Ubi nemo non videt, « non aliam in his duabus epistolis, quam quæ in illa ad Secundinum epistola, doctrinam contineri. Quod sane dixerim non ad præstandam hujus epistolæ in omnibus auctoritatem, sed ad illustrandam in antecessum controversiam de cultu imaginum, quæ sæculo nono & sequenti magnos tumultus excivit. Secundinum hunc Baronius confundit cum Secundo servo Christi seu monacho, quem Gregorius [g] abbatem vocat, qui de Langobardorum gestis [h] scripsisse, Adaloaldum Agilulfi regis filium e sacro fonte suscepisse, ac tandem Tridenti obiisse a Paulo Warnefridi memoratur. Ubi notare convenit, e sacro fonte aliquem suscipere, non raro perinde esse ac baptizare, ut ex sancti Remigii testamento, sexcentisque aliis locis probari potest; non autem semper susceptoris seu patrini officio fungi, ut quibusdam viris eruditis visum est.

e *Greg. lib. 7. ep. 110. ind. 2.*
f *id. lib. 9. ep. 9.*
Secundus abbas Tridenti.
g *id. lib. 1. ep. 7.*
h *Paul. de gest. Langob. lib. 3. c. 30. & lib. 4. c. 42.*

XXVIII. Arelatensis monasterii privilegium confirmatum.

Hoc eodem anno sanctissimus pontifex Arelatensis monasterii privilegium, quod Vigilius papa Childeberti regis rogatu eidem indulserat, auctoritate apostolica de-

ANN. CHR. 599.

nuo confirmavit, litteris scriptis ad Virgilium ejusdem civitatis episcopum, cui privilegii a Vigilio concessi exemplum litteris suis subjunxit. Excidit hoc privilegium, at ex hac Gregoriana epistola intelligimus illud constitisse, *tam in dispositione rerum, quam in ordinatione abbatis.* cujus rei effectum & regia voluntas, & res valde desiderata poscebat: quia difficultatem pati non potuit hujusmodi res petita.

XXIX. Monasterium S. Petri in Campania dedicatum.

Tunc etiam Theodosius abbas monasterii sancti Martini, a Liberio quondam Patricio in Campaniæ Neapolitanæ partibus constructi, ab eodem pontifice facultatem petiit, ut dedicaretur monasterium in honorem beati Petri apostolorum principis & sancti Michaëlis archangeli, quod Andreas ipsius decessor in domo cujusdam Martini construxerat. Annuit pontifex, scriptis litteris [a] ad Fortunatum episcopum Neapolitanum, ut ad prædictum locum absque ullo gravamine rogatus accederet, sollemnia dedicationis facturus. Quoties vero necesse fuerit, ut a presbyteris ecclesiæ suæ ibidem celebrentur sacrificia veneranda missarum, id ita fiat, ut nihil molestiarum loco sancto inferant, nec ipse etiam episcopus quidquam illic sibi vindicet, *præter diligentiam disciplinæ:* cum monachis in eodem loco deservientibus debeat proficere, quidquid a fidelibus offerri contigerit.

[a] id. lib. 7. ep. 15. ind. 2.

Presbyteri monasteriorum.

Ex hac epistola aliisque colligimus, adventitios nonnumquam presbyteros, sicubi scilicet proprii & domestici ex monachis deerant, in monasteria venisse rogatos, celebrandi sacrificii causa: non vero monachos in parœciales ecclesias accessisse, ut sacris interessent. Porro in abbatis potestate erat, ut ex suis presbyteros & ministros sacros ordinari curaret, id quod sancti Benedicti regula permittit, concessitque Gregorius, quoties abbates id ab ipso postularent. Testis hac de re in multis epistola, hac secunda indictione [b] scripta Victori episcopo Panormitano, quem hortatur, ut in monasterio Præcoritano ex monachis presbyterum ordinet, "eum scilicet, quem sibi ex congregatione sua unanimes duxerint eligendum. Testis & alia ejusdem epistola [c] ad Lucidum episcopum Leontinum. Ordinandos itaque ex monachis a tota congregatione ad id officii eligi mos erat. quod etsi sanctus Benedictus reponat [d] in abbatis arbitrio, non tamen monachorum suffragia excludit. quandoquidem hæc res inter præcipuas censenda est, quarum gratia totius congregationis consilium [e] alibi expetendum præscribit. Addit in eadem ad Fortunatum epistola Gregorius, ejusmodi presbyteros sic ordinatos in suo monasterio permanere debere, non in alia ecclesia munus suum exercere: ut & ille, dum alibi non fuerit occupatus, in officio suo assiduus esse possit; & congregatio, quæ sibi eum postulavit ordinari, præsentem & opportunum semper habeat ad sacrificium, quoties necesse fuerit, celebrandum. quod sane sacrificium non quotidianum passim, ut modo, erat, sed rarius, ubi scilicet festi aut dominici diei, aut quævis alia necessitas exigeret. In quibusdam tamen etiam antiquioribus, puta sancti Euthymii abbatis, *quotidie* [f] *sacra peragebantur mysteria.* Quales vero ad sacerdotium conditiones exegerit Gregorius, superius vidimus.

[b] ibid. ep. 93.
[c] id. lib. 10. ep. 54.
[d] S. Bened. reg. c. 62.
[e] ibid. c. 3.
[f] Allat. Symm. p. 309.

XXX. Abbas esto humilis.

Idem in alia ejusdem indictionis epistola [g] ad Fortunatum Neapolitanum antistitem mox laudatum, maxime humilitatem ac modestiam postulat in eligendo abbate. Hinc, cum in locum abbatis apud Neapolim defuncti alium suffici necesse esset, Barbatianum monachum eo direxit, ut præpositus interim ibidem fieret: ut, si ejus vita episcopo probata hoc in munere fuisset, post aliquantum temporis eum monasterii patrem seu abbatem ordinare posset. Esse quidem in eo bona, quæ sibi placeant: sed hoc esse in illo vehemens vitium, quod *sibi ipsi valde sapiens esse videatur:* qua ex radice multi rami peccati prodire soleant. Invigilaret ergo super eum Fortunatus, & si hunc & cautum in regimine, & humilem in suo sensu fieri animadverteret, tunc eum ad abbatis honorem proveheret: si vero minus in humilitate proficeret (uti factum eventus probavit) ejus ordinationem differret. Ejusmodi ordinationem sollemni more jam tum ab episcopo fieri solitam satis innuunt Gregorii epistolæ, his aliisque verbis. Consentit Pænitentiale Theodori episcopi Cantuariensis, testantis, in ordinatione abbatis missam ab episcopo celebrandam; atque ordinandum pedules ab eodem cum baculo pastorali, uti Ordo Romanus præscribit, accipere debere. Porro abbatissas similiter *sollemni more ab episcopo* etiam tum ordinatas fuisse, patet ex Gregoriana itidem epistola [h] ad Januarium episcopum Caralitanum, hac secunda indictione scripta, de qua modo agendum est.

[g] Gregor. lib. 7. ep. 92. ind. 2.

Abbatum & abbatissarum ordinatio sollemnis.

[h] ibid. ep. 7.

XXXI. Abbatissæ tes-

Gravinia abbatissa monasterii sanctorum Gravini atque Luxorii apud Caralim in

Sardinia Gregorio insinuavit, Siricam, monasterii sui olim abbatissam, postquam regendi suscepisset officium, condito testamento legata quibusdam reliquisse. Et quidem id erat in detrimentum monasterii sui. siquidem, teste Gregorio, ingredientibus monasterium conversionis gratia, ulterius nulla est testandi licentia; sed res eorum ejusdem monasterii juris fieri, prout aperta legis [a] definitione decretum est. Interroganti vero super hoc pontifici, cur episcopus res monasterio competentes ab aliis detineri pertulerit; Epiphanius ejus archipresbyter, qui præsens aderat, respondit, memoratam abbatissam, nempe Siricam, usque ad diem obitus sui monachica veste indui se noluisse, sed in vestibus, quibus illius loci utuntur presbyteræ, permansisse. quo nomine significat feminas ætatis provectæ, quæ devotarum habitum gerebant. Ad hæc reponebat ipsa Gravinia, quæ Siricæ facto suffragari videbatur, hoc pæne ex consuetudine in monasterio suo, saltem abbatissis, licuisse: adeo ut abbatissa, quæ Siricam præcesserat, ejusmodi vestibus usa fuerit. Hæc res tanti visa est Gregorio, ut cum consiliariis suis & cum aliis Romanæ urbis doctis viris, quid agendum foret, deliberaverit. Omnium sententia fuit, postquam abbatissa *sollemni more ab episcopo ordinata est*, & in monasterii regimine per annos plurimos usque ad vitæ suæ transitum præfuit, vestis qualitatem ad culpam forte episcopi respicere, qui eam sic esse permiserit; non tamen potuisse monasterio præjudicium irrogare, sed res ipsius eidem loco, ex eo quo illuc ingressa, & abbatissa constituta est, manifesto jure competere. Restituendam proinde monasterio possessionem illam, quam Sirica xenodochio legaverat, si possessio illa ex nullo præcedenti contractu profecta erat. Processu temporis quiddam amplius sibi licere existimarunt abbates nonnulli, etiam pietate insignes, qui legata pia, sed pecuniaria, quibusdam ecclesiis & monasteriis, ad demerenda eorum suffragia, conferre non dubitarunt. Huc spectat constitutio Ansegisi Fontanellensis, de qua suo loco. Quin etiam testamenta confecerunt quidam abbates & nonnullæ abbatissæ, quibus testamentis non tam novas donationes faciebant, quam initio conversionis suæ factas confirmabant. Hoc in genere est testamentum sanctæ Faræ abbatissæ.

ANN. CHR. 599

Testamentum an validum. V. infra lib. 10 n. 6.

a Novell. 123. c. 38. & Gratian. caus. 19. q. 3. c. 9.

XXXII. Excommunicatio monachi per abbatem an solvenda ab episcopis.

Superest alia magni momenti epistola, quæ hac secunda indictione scripta [b] est Chrysanto episcopo Spoletano, rogatu Valentini presbyteri, haud dubie & abbatis monasterii ejusdem urbis aut diœcesis, qui apud Gregorium conquestus est, quod si quando monachus ipsius monasterii, exigente culpa, communione privatus fuisset, ubi ad episcopi loca se contulisset, mox communionem sine aliqua reservatione perciperet. Respondit pontifex, si res ita se haberet, quoniam ex hoc non solum regularis ordo dissolvitur, sed etiam perditionis materia ministratur; necesse esse, ut omnibus juris sui presbyteris interdicat episcopus, ne hoc facere de cetero ausint. Sed si forte quis injuste se excommunicatum fuisse causetur, ipse ejus causam accurate discutiat; atque ita, causa cognita, sententiam ferat, ut nec injustitia diu insontis afflictione prævaleat, nec disciplinæ vigor aut frangi, aut indiscreta præsumtione dissolvi possit.

b Greg. lib. 7. ep. 36. ind. 2.

Servi manu-missi ad monachatum.

Huic querelæ aliam addebat Valentinus, nempe diaconum quemdam duo juris sui mancipia sub hac conditione manu-misisse, ut monachi fierent in suo monasterio, ibidemque permanerent; alias servitutis jugo denuo mancipatum iri. Unum vero e duobus, hac conditione insuper habita, monasterium temerario ausu deseruisse, atque se inter clericos sociasse. Id etiam episcopo discutiendum committit Gregorius: &, si ita rem esse compererit, sic sacerdotalem zelum exhibeat, ut nec servo illi monasterium deserendi facultas sit, & sic manu-mittentis voluntas hoc modo conservetur. Cujus monasterii fuerit Valentinus, nobis obscurum est. Certe abbas non erat monasterii sancti Marci in Spoletanæ urbis pomeriis siti, cujus pater seu rector ante id tempus exstiterat sanctus Eleutherius, quem in Romano sancti Andreæ monasterio defunctum fuisse Gregorius [c] testatur. Huic successit Stephanus, qui hoc cœnobium regebat eodem anno, quo Valentinus Gregorii epistolam ad Chrysanthum Spoletanum episcopum obtinuit, hoc est indictione secunda, qua Stephanus abbas prædicti monasterii sancti Marci massam [d] Veneris, in Campania sitam, sibi suoque monasterio restitui curavit.

c id. lib. 3. dial. c. 33.

d id. lib. 7. ep. 29. ind. 2.

ANN. CHR. 600.

XXXIII. Gallicanum concilium post Barcinonense.

VAriis Gregorius epistolis, tum ad reges Francorum, & ad Brunichildem reginam, tum ad Virgilium Arelatensem, aliosque Gallicanos episcopos, tum denique ad Hispanos, maxime ad Claudium ducem, tentaverat, ut concilia episcoporum utrobique convocarentur, præsente Cyriaco abbate harum litterarum bajulo, in quibus vitia tunc grassantia, maxime simonia & neophytorum ordinatio, exstirparentur. Et quidem unum habetur Barcinonense concilium kalendis Novembris, æra sexcentesima tricesima-septima, anno quarto-decimo Reccaredi regis, Christi undesexcentesimo, celebratum: cujus quatuor cum exstent canones, duo adversus simoniacam labem sanciti sunt, tertius vero adversus ordinationes neophytorum seu laïcorum, qui, prætermisso tempore ab antiquis canonibus præscripto, subito ad sacros ordines, & ad ipsum etiam episcopatum, promovebantur. Nulla vero synodus Gallicanorum episcoporum hoc tempore occurrit in editis, quæ his summi pontificis votis monitisque respondeat. At prope fidem non est, Gallos, sedi apostolicæ semper addictissimos, Hispanis minus obsequentes hac in re fuisse.

XXXIV. Judicium de paschæ celebratione contra Columbanum.

Et certe ✠ sancti Columbani epistola secunda diserte probat, anno post ejus in Vosagi solitudinem accessum duodecimo, qui anno sexcentesimo respondere mihi videtur, congregatos fuisse in unum Gallicanos episcopos ipsius Columbani causa, *de fidei, & bonorum operum veritate tractaturos.* qua de re hic gratias Deo agit initio prædictæ epistolæ secundæ, quæ *dominis sanctis in Christo patribus vel fratribus episcopis, presbyteris, ceterisque sanctæ ecclesiæ ordinibus* inscribitur, quibus *Columba peccator*, ita se ipse vocat, salutem in Christo præmittit. Principio gratiis Deo, ut mox dicebam, ob convocatum concilium actis, optare se magnopere ait, ut id sæpius „ fieret; &, licet juxta canones, semel aut bis in anno pro tumultuosis ejus ævi dis„ sensionibus accurate* convocari non possint; quam frequentius saltem ac celerius id „ fiat, ut & negligentes quique ad timorem, & studiosi ad majorem provocentur „ profectum. Tum occasionem cogendæ prædictæ synodi aperit, nempe paschalis festi celebritatem, quam Columbanus cum suis a quarta-decima die lunæ æquinoctialis, siquidem hæc dies in dominicam incidisset, Scottorum more celebrabat: cum Romani, atque adeo Galli & ceteri occidentales, festum in dominicam sequentem differ„ rent. Ecce, inquit, Deo gratias, quod vel pro me de paschate discutiendo occasio vo„ bis sanctæ effecta est synodi. Pergit vero asserendo suam traditionem, præfatus *tres tomos* hac de re scripsisse papæ, scilicet Gregorio, & *libellum* sancto eorum fratri Arigio. quod de Arigio Vapincensi tunc temporis illustri episcopo interpretor. Dein „ poscit ab eorum sanctitate, ut cum pace & caritate ipsius comportent insipientiam, „ quam necessitas extorsit. Saltem ut sibi liceat cum eorum pace & caritate in his sil„ vis silere & vivere juxta ossa fratrum suorum septem-decim defunctorum, sicut huc„ usque licuit inter eos annis duodecim vixisse: sin minus, ut solus inde expellatur, „ ut commotio hæc quiescat. Porro se ad eos ire non ausum fuisse, ne forte contende„ ret præsens contra Apostoli edictum. De cetero, inquit, Patres orate pro nobis, si„ cut & nos facimus, viles licet, pro vobis; & nolite nos a vobis alienos reputare. „ Unius enim sumus corporis commembra, sive Galli, sive Britanni, sive Iberi, sive „ quæque gentes. In hac epistola Columbanus Anatolii atque orientalium paschale „ computum longe præfert cyclo Victorii, quem Romani & Galli sectabantur, utpo„ te nuperi scriptoris, qui post tempora D*. Martini & D*. Hieronymi & papæ „ Damasi *post centum & tres annos* sub Hilaro scripsit. Et quidem Victorius cyclum suum composuit hortatu Hilari, tunc archidiaconi ecclesiæ Romanæ, dein summi pontificis ab anno sæculi quinti sexagesimo-primo ad septimum, quibus annis si centum & tres annos addideris, tantum annum sæculi sexti septuagesimum invenies. quo tempore Columbanus necdum in Galliam, nedum in Vosagum accesserat. Legendum itaque videtur in textu superiori, *post centum & triginta-tres annos.* cui restitutioni conveniet altera prædictæ epistolæ chronologica nota, ubi Columbanus ait, se jam tum in ea solitudine vixisse *duodecim annis.* qui calculus anno sexcentesimo prope respondet, uti & restitutio notæ superioris.

*f. Domni

Cyriacus abbas.

Non dubito quin Cyriacus abbas huic synodo interfuerit, quemadmodum constituerat Gregorius in suis ad Gallicanos episcopos litteris, quibus eos ad convocandum concilium hortabatur. Hic est Cyriacus abbas, ut jam [a] dixi, monasterii sancti Andreæ in clivo-Scauri post Petrum [b], primo quidem in Sardiniam missus ad convertendos Barbaricinos, deinde in Galliam & Hispaniam ad res ecclesiasticas procurandas.

a *Supra num.* 26.

b *Greg. dial. lib.* 3. *c.* 47.

curandas. Ejus loco, dum his negotiis vacaret, suffectum fuisse Candidum satis innuit concordia, inter ipsum Candidum abbatem & Maurentium magistrum militum ante biennium inita, quo tempore Cyriacus abbas in Gallia versabatur. Mortuus videtur anno sequenti. siquidem in epistola posteriori [a] ad Serenum episcopum Massiliensem, Cyriacum *quondam* abbatem, ac proinde jam mortuum, Gregorius laudat. ANN. CHR. 600.

[a] id. lib. 9. ep. 9.

XXXV. Columbani epistolæ ad Gregorium.

Ex tribus *tomis* seu epistolis a Columbano, uti ipse asserit, papæ, id est Gregorio, scriptis, unica superest de paschæ celebratione: atque adeo aliæ duæ, sicut & libellus ad Arigium Vapincensem episcopum missus, exciderunt. In hac quæ restat epistola, in editis numero quinta, Columbanus rejecto Victorii cyclo, Scottorum morem propugnat Anatolii in primis auctoritate, atque etiam Hieronymi Anatolium laudantis. Proinde si Victorius præferatur, Gregorio futurum esse negotium cum Hieronymo, cujus auctoritati quisquis fuerit contrarius, apud occidentis ecclesias uti hæreticus « respuendus erit. Deinde conqueritur de episcopis, qui per simoniam tum ordina- « bantur; & de diaconis, qui post lapsum eligebantur ad episcoporum gradum: quales nonnullos se nosse ait, qui cum clientelis, id est uxoribus, quondam suis ante ordinationem ductis, *absconsum adulterium* commiserant. quod apud magistros, in- « quit, non minoris censetur esse facinoris. Unde Gregorius ipse post mortem For- « tunati episcopi Neapolitani, quæ hoc anno accidit, Johannem diaconum ab episcopatu hac ratione exclusit, quod filiam, haud dubie ex uxore, parvulam haberet. nam [b] qua præsumtione, inquit, ad episcopatum audet accedere, qui adhuc longam « sui corporis custodiam, filiola teste, convincitur non habere? Ad hæc, inquirit Co- « lumbanus, quid faciendum sit de monachis illis, qui pro Dei intuitu, & vitæ per- « fectioris desiderio accensi, contra vota, nimirum stabilitatis, venientes, primæ « conversionis loca relinquunt; & invitis abbatibus, fervore intempestivo abrepti, aut « laxantur seu dimittuntur, aut ad deserta confugiunt. Postremo se magnopere cupere « videre, non Romam, *salva sanctorum reverentia cinerum*, sed ipsum pontificem, si « occasio daretur; laudatque Pastoralem ejus librum, & scripta in Ezechielem cum « expositione in Cantica canticorum. In fine se suosque eidem commendat, speratque « sibi a pontifice responsum iri, ut audivi, ait, a sancto Candido tuo. qui Candidus « is est, qui in Gallias a Gregorio ante annos quinque missus fuit, ecclesiæ Romanæ patrimonium post Dynamium curaturus. His aliisve Columbani litteris responsum dedisse Gregorium tradit sanctæ Salabergæ vitæ scriptor perantiquus. quamquam Columbanus ipse in epistola ad Bonifacium papam quartum, prima in editis, scribit, satanam *semel & bis* impedivisse, quo minus portitores scriptorum suorum « ad beatæ memoriæ Gregorium papam pervenerint. Verum cum epistolas tres ad « eum scripserit Columbanus, forte ad unam respondit Gregorius, tametsi nulla inter Gregorianas epistolas Columbano inscripta modo invenitur.

[b] idem lib. 8. ep. 40.

XXXVI. Fortunati episcopi Pictavensis obitus.

Hunc annum non videtur excessisse Venantius Fortunatus episcopus Pictavensis. siquidem hoc tempore Baudonivia, sanctæ Crucis in eadem urbe monacha, librum alterum de vita beatæ Radegundis scripsit, eumque dominabus sanctis Didymiæ abbatissæ, totique ejus congregationi nuncupavit post Fortunatum, quem virum apostolicum & episcopum vocat. Consentit Paulus [c] Warnefridi, apud quem Fortunatus, relicta ob sancti Martini amorem ac reverentiam patria sua, id est Italia, Turonos primum, deinde Pictavos accessisse; novissime in eadem civitate pri- « mum presbyter, deinde episcopus ordinatus fuisse memoratur, atque in eodem lo- « co cum debito honore, & quidem in suburbana basilica sancti Hilarii humatus. Ad « cujus tumulum cum Paulus ipse orationis gratia advenisset, ejus epitaphium, « quod ipse in historia sua refert, rogatus ab Apro ejusdem loci abbate composuit. Paucis annis Pictavensem ecclesiam rexit Fortunatus, nec nisi post mortem Gregorii episcopi Turonensis in eam sedem successit Platoni, qui Placidus a nonnullis appellatur, deceptis mendoso contextu ejusdem [d] Gregorii, apud quem, ubi in editis legitur Placidus, in omnibus scriptis recte habetur Plato. Fortunati epitaphium, a Paulo diacono, ut mox dicebam, compositum, hic referre non gravabor.

[c] Paul. de gest. Langob. lib. 2. c. 13.

[d] Greg. Tur. de mirac. S. Mart. lib. 4. c. 32.

Ingenio clarus, sensu celer, ore suavis,
Cujus dulce melos pagina multa canit:

ANN. CHR. 600.

Fortunatus apex vatum, venerabilis actu,
Ausonia genitus, hac tumulatur humo.
Cujus ab ore sacro sanctorum gesta priorum
Discimus: hæc monstrant carpere lucis iter.
Felix, quæ tantis decoraris, Gallia, gemmis,
Lumine de quarum nox tibi tetra fugit.
Hos modicos promsi plebeio carmine versus,
Ne tuus in populis, sancte, lateret honor.
Redde vicem misero, ne Judice spernar ab æquo,
Eximie meritis, posce, beate, precor.

Tum his subdit Paulus: *Hæc paucis de tanto viro, ne ejus vitam sui cives funditus ignorarent, delibavimus.* Mirum est talem virum, qui tot sanctorum & piorum virorum facta celebraverat, tot epitaphia condiderat, usque ad Pauli tempus, id est annis post suum obitum fere ducentis, epitaphio caruisse; & quis fuerit, fere tunc à Pictavensibus ignoratum fuisse, quem Paulus *sanctum* & *beatum* vocat, ejusdemque civitatis episcopum, quod hodie quoque nonnulli nonnisi dubitanter dicunt. tametsi Baudonivia, ejus æqualis, id diserte adstruit. Hanc commemorationem debebamus viro eruditione ac pietate clarissimo, cujus operâ complures sanctorum nostrorum vitas e vetustatis & oblivionis tenebris erutas habemus, nempe sanctorum Albini Andecavensis, Paterni Abrincatensis, Germani Parisiensis episcoporum; atque sanctæ Radegundis reginæ: ne quid dicam de sanctis Marcello Parisiensi, Remigio Remensi & Medardo Noviomensi episcopis. Sed præclarum est in primis ejus poëma de sancto Martino Turonensi episcopo, quod quatuor libris composuit ob receptam ejus meritis oculorum sanitatem, ut in fine libri quarti diserte explicat, ubi suam ipsius patriam & consanguineos commemorat.

XXXVII. Item S. Martini abbatis Vertavensis.

Eodem tempore ad cælestem gloriam transivit beatus Martinus abbas Vertavensis in pago Venetensi Britanniæ Armoricanæ, quod accidit IX. kalendas Novembris apud Durivum, ubi cœnobium duplex condiderat. Cum talis nuntius ad Vertavenses delatus fuisset, mox illi Durivum concurrunt, ut sibi, qua fieri liceret, sacrum ejus corpus vindicarent. Contra repugnavere Durivenses, & res fere in seditionem abiit. Controversiam diremit Durivensium somnus, quo Vertavenses ad oculum vigiles dextre usi sunt ad sacrum pignus inde efferendum. Nec mora iter cum feretro accelerant: cum Durivenses e sopore exciti, sacroque thesauro se privatos videntes, Vertavenses persequi aggressi sunt contentiore fugientes cursu, qui ad oram fluvii Separis, qui tunc Laudosa dicebatur, tantisper substiterant. Hi ad conspectum turbæ armatæ diffidere animis, ad preces converti, supplicare Deo, ut ne se proprio frustrari patrono pateretur. Mox fluvius viam Vertavensibus fecisse traditur, eamque insequentibus occlusisse. unde ab eventu rei Separis * vocabulum accepisse fertur. quæ reticere in re vulgatissima non putavimus, fide apud auctores relicta. Tanto exemti periculo Vertavenses, Deo gratias cum ingenti gaudio persolvunt, sacrumque corpus deponunt in basilicam sancti Johannis-Baptistæ, quam Martinus ipse in eminentiori montis parte erexerat: ibidemque superfuit usque ad tempestatem Nortmannorum, qui locum in vastam redegerunt solitudinem, & Vertavenses alio sacrum corpus transferre coëgerunt. Durivense monasterium, sic dictum a duobus rivis in unum confluentibus, redactum est in simplicem, ut vocant, prioratum, sancti Georgii de Monte-acuto appellatum, subditumque Ensionensi sancti Jovini de Marnis abbatiæ, uti & Vertavense monasterium, nunc prioratus conventualis e nostris.

* *la Sevre.*

XXXVIII. Novitii rite probandi.

Eodem anno, quod de Barbaciano monacho, Neapolim ad regendum monasterium a se misso, Gregorius præsagierat, id evenit. nempe hominem sibi ipsi sapientem, minus aptum videri ad alios regendos, nisi prius in præpositi officio debite probaretur. Eum nihilo minus haud satis probatum Fortunatus, ejusdem urbis antistes, abbatem creavit. quod præmature factum fuisse res ostendit. Is abbas Mauricium quemdam, sæcularem hominem, non ante probatum, *temere tonsuravit.* Non multo post contigit, ut idem Mauricius, abductis secum ex eodem cœnobio aliis monachis, fuga inde se proripuerit. Re ad se delata Gregorius, qui monasteriorum dis-

ciplinæ strenue invigilabat, Fortunatum episcopum litteris [a] increpuit, quod Barbacianum, non satis probatum, præpropere abbatem fecisset. De eo proinde sollicite curam ageret, quippe cujus culpa in ipsum redundaret. Propterea monasteriis omnibus interdiceret, ne quemquam ex his, quos ad conversionem suscepissent, ante biennii probationem ullo modo auderent tonsurare. quo temporis spatio mores eorum sollicite comprobarentur, ne quis eorum aut non sit contentus eo quod voluit, aut ratum non habeat quod elegit. nam si grave sit inexpertos hominum obsequiis sociari: quanto gravius ad Dei servitium improbatos applicari? Militem vero ullum absque suo permissu pontifex admitti vetat. AN. CHR. 600.

a Greg. lib. 8. epist. 23.

Hac in epistola observandum est, tonsuram insigne monasticæ professionis fuisse, (quod etiam docet sanctus Benedictus [b] in regula sua, ubi monachos propositi sui immemores *mentiri Deo per tonsuram* dicit,) eamque proinde nonnisi peracto tirocinio collatam fuisse. Hujus tirocinii spatium ubique non uniforme & æquale fuit, sed varium in oriente & occidente. Pachomius novitios nonnisi post triennii probationem admittebat. Annuam dumtaxat exigebant Cassianus, Cæsarius, Ferreolus, Regula Ternatensis; eamdemque præscripsit sanctus Benedictus. Ejus tempore Justinianus augustus in novella secunda novitium per triennium totum, sive liber, sive servus sit, probari decernit. Hoc sancitum Gregorius [c] *normam regularem* vocat: ubi Mauricio ægre ferenti, quod contra ejus interdictum milites in monasteria admitterentur, hoc pacto condescendit, ut nonnisi post triennii probationem reciperentur. Prædictæ novellæ tantisper derogavit Justinianus novella centesima vicesima-tertia, notante Contio, cum homines ignotos nonnisi post triennium admitti vetat; notos vero incontinenti, ut notat glossa, & schemate monastico indui, & ad professionem admitti permittit. In occidente licebat abbatibus ob fervorem novitiorum professionis tempus, quod uno anno definitum erat, pro judicio ac prudentia sua contrahere, ut patet ex Cæsarii ac Ferreoli regulis. Hinc factum est, ut quidam abbates occidentales, qui tum ex regula propria, tum ex posteriori Justiniani novella, contrahendi probationis spatii potestatem habebant, conversos, id est homines ex vita sæculari ad monasterium accedentes, absque legitima probatione admitterent. cui malo ut aliquod remedium adhiberetur, Gregorius temperando normam orientalem seu Justinianeam, & occidentalem, prudentissime statuit, ut nonnisi post biennium tonsura monastica donarentur. quod decretum utrum universale pro toto occidente, an particulare pro Neapolitanis monasteriis fuerit, incertum est.

Tonsura in professione.

b S. Bened. reg. c. 1.

c Greg. lib. 7. ep. 11. ind. 1.

XXXIX. Abbatem tuetur Gregorius.

Non prætereunda hoc loco alia nonnulla, quæ in eadem provincia per id tempus contigerunt. In monasterio sancti Michaëlis archangeli, quod Macaris dicebatur, an eodem ipso, cujus dedicationem Theodosius abbas anno superiore fieri petierat, monachus quidam fuga lapsus est ad hostes, haud dubie Langobardos. Godescalcus dux Campaniæ hoc facinus in Fuscum abbatem vertit, quasi monachus ejus permissu ac voluntate fugisset; atque eo usque ira excanduit, ut non solum monasterii januas effregerit, sed etiam quidquid ibidem inventum est, diripuerit; nec leve discrimen incurrisset abbas ipse, nisi se occultasset. Hoc comperto, ad Godescalcum [d] scripsit pontifex, restringendam sub ratione potestatem, nec quidquam agendum, priusquam concitata ad tranquillitatem mens redeat. Monachi culpam ante legitimam discussionem abbati non fuisse imputandam. Quod si nemo contra eum testimonium ferat, a prædicti monasterii abbatisque vexatione temperaret, & potius tuitionem illis propter Deum & caritatem impenderet; &, si quid offensionis ab eis pertulisset, pro sua eisdem interventione remitteret.

d id. lib. 8. ep. 12.

XL. Eidem codices & vela restitui jubet.

Idem Fuscus abbas monasterio sanctorum Erasmi, Maximi ac Julianæ, quod Neapoli ab Alexandra clarissimæ memoriæ femina fundatum est, etiam præerat. Urgente bellorum iniquitate Constantinus, ejus cellæ seu monasterii presbyter, in Siciliam confugerat, codices monasterii sui atque vela secum pariter deportans. Eo defuncto Fuscus postulavit, ut omnia sibi & cellæ suæ restituerentur. Hac de re Fantino defensori Neapolitano scripsit [e] Gregorius, eaque, si res ita haberet, restitui jussit. nam contra rationem esse, ut quod de monasterio pro temporis qualitate sublatum est, ab ejus debeat jure separari. quam æquitatis regulam si ser-

e ib. ep. 15.

ANN. CHR. 600. vassent multæ ecclesiæ in locis munitis constitutæ, sanctorum reliquias, quæ apud eas ingruentibus bellis securitatis causa depositæ sunt, bona fide restituissent. Observanda hanc in rem alia Gregorii epistola ad Alcysonum Corcyræ episcopum de corpore sancti Donati apud Cassiopi castrum ob bella deposito, quod ecclesiæ Isauriæ, facta pace, restitui pontifex jubet.

XLI. Monasteriorum unio. Quo ritu fieret tum unio monasteriorum, discimus ex Gregoriana [a] epistola, inscripta Adeodato abbati sancti Sebastiani monasterii, quod Neapoli in domo quondam Romani constructum erat. Huic monasterio monachi Gazarensis cœnobii, in Plagia siti, se suumque monasterium uniri magnopere optabant. adeo ut omnes chartas seu instrumenta monasterii sui jam eo præmisissent. Verum quia ditioni Neapolitanæ ecclesiæ, tunc pastore orbatæ, subjecti erant; id quidem ad tempus concessit pontifex: sed absolutam hujus negotii exsecutionem futuro episcopo reservavit. Idem Falcidis monasterium apud Puteolos*, quod ita monachis destitutum erat, ut *opus Dei* pæne omnino intermitteretur, eidem sancti Sebastiani cœnobio attribuit, cum eo, ut in utroque illo monasterio instituerentur monachi, qui disciplinam regularem sollicite curarent, sed maxime *opus Dei* accurate persolverent. Idem factum de Craterensi [b] sancti Marcellini. Tanta erat religio Adeodati abbatis. Sic vero eadem monasteria Adeodato abbati subjiciuntur, ut, si qua inde bona seu possessiones distractæ fuissent, is repetendi, suoque monasterio vindicandi haberet facultatem. quippe dignum esse, ut quorum sollicitudinem & curam gereret, eorum rebus ac possessionibus nequaquam defraudaretur. Similem unionem fieri voluit [c] idem Gregorius monasterii Marciani, in Campania siti sub Nucerina diœcesi, cum » Surrentino monasterio Agapiti abbatis, cujus studii esset monachos illic deputare, » qui, ubi per hostes licuerit, *opus Dei* ibidem celebrarent, & decenter deservirent: » sic tamen ut jurisdictionem illic, non episcopus Surrentinus, in cujus civitate situm erat Agapiti monasterium, sed loci episcopus, scilicet Nucerinus, haberet. Ita ergo tunc fiebat ejusmodi unio, ut in subjectis monasteriis non intermitteretur divinum officium, sed ut disciplina regularis in illis, & *opus Dei* (sic fere perpetuo divinum officium cum sancto Benedicto vocat) restituerentur per abbatem principis monasterii, cui subjiciebantur.

a *ib. ep.* 39.

* *Pouzolles.*

b *id. lib.* 11. *ep.* 4.

c *id. lib.* 9. *ep.* 67.

XLII. Immunitas a portoriis concessa. Hoc loco præterire non possum insigne aliud paternæ Gregorii in monasteria sollicitudinis & caritatis argumentum. Haud scio cujus monasterii abbatissa fuerit Adeodata, multarum virginum mater, quibus necessaria navigio absque portorio devehenda præcipit sanctissimus pontifex, Hilario notario scribens in hunc mo» dum. Navem in qua Vitalis præsentium portitor navigat, ad dilectissimam filiam » nostram Adeodatam abbatissam pro sustentatione monasterii sui emissam cognoscas. » Qua illuc veniente, hac tibi auctoritate præcipimus, ut ita eam in cunctis tuea» ris, atque ab omni angaria vel onere exuere, excusareque festines, ac si specialiter » nostra sit. Nam nostri causa in eodem monasterio tanta congregatio, Deo propi» tio, degere comprobatur, ut plus illi solatiari atque concurrere, quam nostræ in » omnibus festinemus ecclesiæ. Hæc aliaque pastor munificentissimus: cujus exemplum imitati Francorum reges plerique, maxime secundæ stirpis, monasteriis non paucis immunitatem ab ejusmodi portoriis liberaliter concesserunt, ut in consequentibus videbimus.

XLIII. Miraculum de sacra eucharistia. Ad hoc tempus revocare licet factum illud nobilis matronæ Romanæ, quæ, referente Paulo diacono, cum quadam die dominica ex more communionem de manu pontificis acciperet, ad hæc verba, quæ porrigendâ eucharistiâ Gregorius proferebat, *Corpus Domini nostri Jesu-Christi prosit tibi in remissionem peccatorum omnium & vitam æternam*, subrisisse fertur. quod cum pontifex animadvertisset, sacram illi communionem dare distulit, &, mysteriis peractis, facti adeo indecori rationem ab ea quæsivit. At illa, quæ oblationes suas ipsa facere & offerre consueverat, respondit, se agnovisse particulam illam, quam pontifex corpus Christi diceret, ex ea oblatione fuisse, quam ipsa manibus propriis confecerat; ob idque risisse, quod eamdem corpus Christi pontifex appellasset. Tum vir sanctus mulieris incredulitatem miseratus, frequentem populum hortatus est, ut preces ad Deum pro ea effunderet, scilicet ut ad multorum fidem corroborandam aliquo insigni ostento probaret, quod mulier incredula mentis oculis & fidei lumine suspicere debuisset. Oratum est: & pallam corporalem, qua eucharistiæ sacram particulam obvolverat, re-

velat pontifex, & universo populo, ipsaque muliere contuente, carnem Christi conspicuam ostendit, partemque digiti auricularis sanguine cruentam advertit. Tum mulieri (verba ipsa ex Paulo refero) dixit Gregorius: Disce Veritati vel modo jam credere, contestanti, *Panis, quem ego do, caro mea est, & sanguis meus vere est potus.* Sed præscius Conditor noster infirmitatis nostræ, ea potestate, qua cuncta fecit ex nihilo, & corpus sibi ex carne semper virginis, operante sancto Spiritu, fabricavit; panem & vinum aqua mistum, manente propria specie, in carnem & sanguinem suum ad catholicam precem ob reparationem nostram Spiritus-sancti operatione convertit. quæ quidem verba, sive Gregorii sint, sive Pauli diaconi, catholicam de eucharistia fidem ante Paschasii Radberti tempus mirifice probant. Post hæc, fusis denuo precibus, vir sanctus sacram particulam in speciem solitam restituit, eamque mulieri jam credenti & pænitenti communicandam præbuit. Ex quo insuper intelligas, fideles non ex solido & integro pane, sed ex particula, ex integro pane decerpta, tunc temporis communionem accepisse. Locum hunc versibus reddidit Frodoardus in vita metrica Gregorii Magni in hunc modum.

ANN. CHR. 600.

——— *Ridentes mystica vultus*
Perculit, atque oculis mysteria sanguine pandit
Rosea, carnalique refert sacra carnea cordi,
Triticeamque docet mutari in carne farinam,
Ac ligno cretum converti in sanguine vinum.
Hæc carnis promens oculis ubi pectora firmat,
In priscam reparat divina litamina formam.

Sic vir sanctus factis, non solum dictis, catholicam fidem asserebat. Non prætereundum hoc loco id, quod legitur in veteri codice bibliothecæ, olim sancti Andreæ, nunc Vaticanæ, de *virgula argentea perforata*, qua idem sanctissimus pontifex sanguinem Domini in celebratione missarum hauriebat.

XLIV. Angliæ priscus status cum præsenti comparatus.

Antequam hoc sæculum claudamus, mirari licet ingentes fructus, quos vir ille vere magnus in ecclesia protulit, magnaque ecclesiæ incrementa sub tanto Doctore, cujus studio & opera christiana religio in Angliam propagata est tanto cum successu, ut nascens illa ecclesia primitivæ formam æmulari videretur. Verum, cum præsentem illius insulæ statum cum Gregoriano illo tempore confero, non possum non vehementer lugere miserabilem illam conversionem, quæ a duobus circiter sæculis in amplissimo illo regno facta est. Quis enim vere christianus non doleat, florentissimam quondam illam ecclesiam, catholicæ fidei & sedi apostolicæ tantopere olim addictam, nunc omnibus sectis, quantumvis a catholica religione alienis, soli catholicæ fidei præcluso aditu, admissis, in apertum schisma prorupisse, & in illo persistere, omni cura & diligentia reformandæ unitatis abjecta? An non id unum schismatici & acatholici animi manifestum indicium est? Ah si modo in illas terras redivivi venirent Gregorius & Augustinus! quibus oculis intuerentur laborum suorum fructus dissipatos, dispersos lapides sanctuarii, & domos orationis factas domos desolationis! Neque vero lugemus amissas illic ecclesiæ amplissimas opes; neque nos Benedictini jam dolemus monasteria nostra direpta & eversa: sed ingemiscimus, quod fratres nostros a gremio catholicæ ecclesiæ avulsos, & in schismate obfirmatos videamus. Utinam cessione omnium rerum, olim nostrarum, eorum ad nos reditum comparare nobis liceret! Quidni Ecclesia, quidni Ordo noster ultro cederet bonis, olim suis, ad lucrandos fratres nostros, cum Christus Dominus propter nos egenus factus sit, ut nos ejus inopia ditaremur? *Quid enim dubitemus*, ut cum magno Augustino [a] loquar, *Redemtori nostro sacrificium istud offerre? An vero ille de cælis in membra humana descendit, ut membra ejus essemus: & nos, ne ipsa ejus membra crudeli divisione lanientur*, bonis olim nostris cedere *formidabimus? Si servi utiles sumus, cur Domini æternis lucris pro nostris temporalibus sublimitatibus invidemus? Qua fronte in futuro sæculo promissum a Christo sperabimus honorem, si christianam in hoc sæculo noster honos impedit unitatem?* Sic loquebatur, sic sentiebat maximus episcopus & Doctor [b] Augustinus: nec dubito quin ita locuturi sint, sentiantque modo boni quique catholici, maxime pontifices

[a] *Augustin. ep. 128. n. 3.*
[b] *V. ejusdem ep. 185. n. 44. & seq.*

ANN. CHR. 600.

ac præſules, ſi hæc ceſſio reconciliandis fratribus noſtris poſſet conducere. Sed hæc de meo forte illi dicta cauſabuntur, atque hanc in rem fidejuſſore meliori opus eſſe. Fateor me ad id omnino imparem eſſe. Verum, ſi id experiri volent, quod utinam velint, meliores haud dubie ſponſores aderunt, qui rem ipſam præſtent. Et certe jam Benedictina Anglorum congregatio ex animo id e publico ſuggeſtu, præſente piæ memoriæ Jacobo II. rege, in ipſa Anglia profiteri per unum e ſuis curavit. Quod ſi hæc, quæ dico, nihil efficient, ſtudium ſaltem in Anglos meum, atque mea pro eorum reconciliatione vota teſtabuntur.

ANNALES ORDINIS S. BENEDICTI

ANN. CHR. 601.

SÆCULUM CHRISTI VII. ORDINIS II.

LIBER DECIMUS.

Ab anno Christi 601. *ad annum* 612.

ANNUS Christi sexcentesimus primus, a quo æræ christianæ sæculum septimum incipit, sæculum secundum Benedictinum aperiet. I. Sæculi secundi initium. Etsi enim sanctus Benedictus anno Christi octogesimo supra quadringentesimum natus creditur; non tamen ab ejus cunabulis desumendum est Ordinis nostri exordium, sed ab ineunte sæculo sexto, quo tempore virilem ætatem ingressus est, efformando sacro instituto tum primum habilem & convenientem. Hinc sæculorum ordinis nostri facilior erit comparatio cum sæculis christianis, quorum sextum concurret cum primo Benedictino, septimum cum secundo, & sic consequenter de aliis. quod semel expositum deinceps repetere haud necessarium fuerit. In hoc vero sæculo nescio quid prius aut amplius mirer, felicitatem illius ætatis tot sanctissimos ferentis viros; an pietatem regum ac principum, tot ubique basilicas, tot & tanta, apud Gallos præsertim & Anglos, monasteria construentium, ornantium, & ditantium auro, argento ac gemmis; tam multa denique servis Dei prædia conferentium: ut eorum opibus posteri, moribus plane dissimiles, inviderent, atque indignarentur. Hæc ex rerum consequentium serie illustrabuntur, majori copia & luce, quam quæ in primo libro retulimus, res scilicet, cum vetustate nimia obscuræ, veluti quæ longo ex intervallo vix cerni possunt; tum sepultæ oblivione ob inopiam & raritatem scriptorum, quorum etiam pleraque temporum injuria perierunt. Clariora deinceps certioraque ab secunda origine, velut ab stirpibus lætius feraciusque propagati Ordinis, gesta per totam fere Europam, Deo favente, exponentur.

Anno itaque hujus sæculi primo Laurentius presbyter & Petrus monachus, quos Augustinus Dorovernensis antistes Romam ad Gregorium ante triennium direxerat, in Britanniam majorem ad Augustinum regressi sunt, muniti Gregorii litteris ad reges Francorum & Brunichildem reginam, ad multos Galliarum episcopos, & ad ipsum Augustinum, necnon ad regem, reginamque Anglorum; comitati etiam subsidiariis præconibus evangelicis, quales Augustinus ab optimo pontifice petierat, operariorum paucitatem causatus ad tantam messem. In his, teste [a] Beda, primi & præcipui fuere Mellitus, Justus, Rufinianus. Omnes Gregorius monachos vocat, quibus Mellitum abbatem atque itineris ducem præfecit.

Laurentii & Petri reditus in Angliam.

a *Beda lib.* 1. *c.* 29.

ANN. CHR. 601.

II. Gregorii munera & epistolæ.

Per hos bonus pater universa, quæ ad cultum nascentis ecclesiæ necessaria videbantur, vasa sacra, altarium ornamenta & ecclesiarum, sacerdotalia & clericalia indumenta, reliquias item sanctorum apostolorum ac martyrum, necnon codices plurimos transmisit, simulque pallium ad Augustinum archiepiscopum, jam ante annos aliquot ordinatum. His Roma digressis, cum nullum de eorum progressione nuntium pontifex accepisset, animi anxius, quæ paterna ejus caritas & sollicitudo erat, dilectissimo filio Mellito [a] abbati omnium instar litteras scripsit, quibus suam de eorum salute, itinerisque prosperitate anxietatem testabatur; jubetque Augustinum commoneant, ut ne fana idolorum apud Anglos destruat, sed ea in veri Dei templa eversis simulacris, convertat, ea lustrando aqua benedicta, erigendis altaribus, sacrisque reliquiis ibidem collocandis: ut dum ea gens fana sua non destrui, sed a cultu dæmonum in veri Dei obsequia commutari viderit, facilius errorem ex animo & corde deponat, & ad loca consueta familiarius concurrat. Et quoniam boves in eorum sacrificiis cædi & immolari mos erat; hunc ritum in melius commutandum, nempe ut in die dedicationis ecclesiæ vel natalitiis sanctorum martyrum, quorum istic reliquiæ colerentur, tabernacula sibi ex ramis arborum prope ecclesias construerent, ubi religiosis conviviis sollemnitatem celebrarent. Duris quippe mentibus omnia simul abscindere nec fieri posse, nec debere. Hæc epistola apud Bedam [b] data dicitur *decima-quinta kalendarum Juliarum*, imperii Tiberii Augusti anno decimo-nono, indictione quarta: cum tamen aliæ omnes, quæ præcedere debuerunt, *decima kalendarum Juliarum* scriptæ legantur apud eumdem auctorem. quod ita conciliari poterit, si hæ scriptæ dicantur decima die post pronuntiationem kalendarum Juliarum, hoc est vicesima-tertia die Junii: illa vero quinta-decima die a pronuntiatione earumdem kalendarum, nempe Junii die vicesima-octava. Eosdem Laurentium presbyterum, Mellitum abbatem, aliosque divini verbi ministros commendavit pontifex variis præsulibus [c] Gallicanis, regibus Francorum & reginæ Brunichildi. Exstant novem hac de re epistolæ in registri libro nono, nempe duodequinquagesima & octo sequentes. Gregorius in singulis epistolis socios, quos Laurentio presbytero & Petro monacho in Angliam redeuntibus adjunxit, monachos vocat, nec aliorum quemquam suo nomine appellat præter Mellitum abbatem: cui semper Laurentium presbyterum præponit, propterea quod Mellitus abbas sacerdotali honore præditus non erat. Theodeberto, Theoderico, ac Chlotario regibus, necnon Brunichildi reginæ gratias agit ob singulare studium, quo Augustinum in Britanniam proficiscentem prosecuti fuerant, prout a monachis, qui inde Romam redierant, se accepisse dicit. In encyclica epistola, quæ Mennæ Tolonensi, non Tolosano, Sereno Massiliensi, Lupo Cabilonensi, Agilfo seu Agilulfo Mettensi, Simplicio Parisiorum, Melantio Rotomagensi, & Licinio Andecavensi episcopis inscripta est, prætermisso Syagrio Æduensi, qui paullo ante e vivis excesserat, tantam Anglorum multitudinem ab idolorum cultu ad fidem christianam converti ait, ut Augustinus negaret eos, quos secum habebat, ministros huic operi posse sufficere. quare se aliquot ad eum monachos mittere cum Laurentio presbytero & Mellito abbate, quos ut omnibus rebus necessariis juvent rogat, ne in Galliis morari cogantur. Ejusdem argumenti sunt aliæ litteræ ad Desiderium Viennensem, Virgilium Arelatensem, Ætherium Lugdunensem, & Arigium Vapincensem, quos etiam ad evellendam e Galliis simoniam, aliasque labes inde eliminandas hortatur.

[a] Greg. lib. 9. ep. 71.

[b] Beda lib. 1. c. 30.

[c] Greg. lib. 9. ep. 49. & seqq.

Profanorum studia episcopis indigna.

In primis Desiderium objurgat [d], quod grammaticam ipse episcopus doceret, cui sane sacras litteras docere longe melius convenisset. Id vero se molestissime ferre ait sanctus pontifex: *quia in uno se ore cum Jovis laudibus Christi laudes non capiunt*; & grave nefandumque esse episcopo, quod nec laïco quidem religioso conveniat. Præclara est hanc in rem Gregorii Nazianzeni [e] epistola ad Gregorium Nyssenum, quem acriter reprehendit, quod, studiis sacrarum litterarum abjectis, ad rhetoricen profitendam se contulisset; hortaturque ne diutius animo ita affectus sit; sed tandem aliquando resipiscat, seque & piis hominibus purget, & Deo sacrisque mysteriis, a quibus procul se submovisset. Desineret alios, hoc est eos, qui ex se se ad malum procliviores sunt, offendere ac vulnerare, atque occasionem iis præbere de ipso tum suspicandi, tum loquendi. Falso sane & inique id faciant. at quid necesse sit, hanc illis occasionem suppeditari? Neque enim sibi ipsi quemquam

[d] ibid. ep. 48.

[e] Greg. Naz. ep. 30.

quam tantum vivere, sed & proximo; nec sibi ipsi fidem facere satis esse, " AN. CHR.
nisi aliis quoque fides fiat. Hæc tantorum virorum doctrina eo spectat, non ut " 601.
profanorum auctorum universim studium damnetur; sed ut intelligant episcopi & rebus sacris mancipati, nequaquam eos decere, ut se se ejusmodi studiis immergant, quæ pueris quidem & adolescentibus ad expoliendos animos conceduntur, at nequaquam ab iis repetenda, qui sacris rebus ac litteris semel se se addixerint. Inest enim profanis ejusmodi libris blandiens quidam sapor, quo passim infectus animus, ad repetenda sacrarum litterarum studia inhabilis & male affectus redditur. Unde Augustinus [a] magni beneficii loco ducit, quod ante lectionem sacrorum librorum profanis auctoribus nuntium remisisset. *Nam si primo*, inquit Deum alloquens, *sanctis tuis litteris informatus essem, & in earum familiaritate obdulcuisses mihi, & postea in illa volumina incidissem; fortasse aut abripuissent me a solidamento pietatis; aut, si in affectu, quem salubrem imbiberam, perstitissem, putarem etiam ex illis libris eum posse concipi, si eos solos quisquam didicisset.* Hanc digressionem postulare videbatur iste locus: ad ordinem revertor.

a Aug. Conf. lib. 7, c. 20.

III. Aliæ epistolæ ad Anglorũ regem & reginam.

Præmissis Gregorii Magni epistolis subjunctæ sunt aliæ ad Adilbergam Anglorum reginam, & ad Ethelbertum regem ejus conjugem epistolæ: quarum in priori Ethilbergam seu Bertam, quam Adilbergam vocat, plurimum laudat, quod ejus studio rex ad christianam fidem accesserit, quemadmodum Constantinus augustus " Helenæ matris adhortatione; eamque rogat, ut eum in christianæ religionis amo- " re roborare pergat: ut sicut Romanis, omnibusque usque Constantinopolim christia- " nis de ejusmodi conversione lætitia facta est, ita quoque de perfectione operis An- " gelis fiat gaudium in cælis. In posteriori vero ad Ethelbertum seu Adilbertum epis- " tola eidem de sua, gentisque Anglorum conversione gratulatur, eumque hortatur, ut eam, quam divinitus acceperat, gratiam sollicite servet, & christianam fi- " dem in populos sibi subditos extendere pergat; zelum rectitudinis in eorum con- " versione exerceat, fana evertat, & subditorum reformet mores, exhortando, ter- " rendo, blandiendo, corrigendo, & boni operis exempla monstrando: ut illum in " cælo remuneratorem inveniat, cujus nomen atque cognitionem in terra dilataverit. " Quamobrem libenter audiat, devote peragat, & studiose in memoria conservet, quæ- " cumque reverendissimus frater Augustinus, in monasterii regula doctus, sacræ " scripturæ scientia repletus, bonis operibus præditus, ipsum admonuerit: certus, " ipsum ab omnipotente Deo facile exauditum iri, si eum pro Deo & de Deo lo- " quentem, uti par est, audierit. In fine addit, se parva eidem regi munuscula trans- " mittere, quæ ob sancti Petri benedictionem ipse non parvi facturus sit. "

IV. Item ad Augustinum.

Duplices etiam litteras Gregorius Augustino direxit. In primis gestientis animi gaudium exprimit, gratiis Deo referendis, quod gens Anglorum, operante omni- " potentis Dei gratia, & Augustino laborante, expulsis errorum tenebris, sanctæ " fidei luce perfusa sit: quod mente & devotione integerrima jam conculcet idola, " quibus prius vesano timore subjacebat: quod omnipotenti Deo subjecta, præceptis " divinis ex animo obtemperet, & feroces animos ad orationem in terram abjiciat: " quod denique mira & fortia facta per infirmos Deus operetur. Sed videat Augusti- " nus, ne hæc miracula in suam ipsius perniciem gloriando convertat. Proinde neces- " se esse, ut de hoc dono cælesti & timendo gaudeat, & gaudendo pertimescat; & " quidquid de faciendis signis acceperit, hæc non sibi, sed illis data reputet, pro " quorum salute ipsi collata sunt. Hæc vero ideo a se dici, ut ejus animum in humi- " litatem flectat, ex qua certam habeat fiduciam, ejus peccata ipsi condonata esse; " & idcirco electum, ut per eum remittantur aliena. "

Responsa ad consulta Augustini.

Sed longe prolixior est alia ad eumdem epistola, qua pontifex ad varia dubia, de quibus ab eo consultus fuerat, abunde respondet. Primum erat de vitæ genere, quod apud Anglos institui deceret inter clericos, an singulis singulæ distribuendæ essent portiones ex his, quæ a fidelibus oblata essent. Respondet Gregorius satius esse, ut Augustinus, monasterii regulis eruditus, seorsum a clericis suis non vivat, sed communem cum eis instituat vitam juxta formam nascentis ecclesiæ, in qua omnibus omnia communia erant. Secunda quæstio erat, qualem ritum in celebratione missarum servare deberet, Romanum an Gallicanum, in quibus varia consuetudo erat. Respondet Gregorius placere id assumi, quod Deo magis placere possit, & novæ Anglicanæ ecclesiæ amplius convenire. Tertia quæstio est de pœna furti,

ANN. CHR. 601.

quam pontifex ait cum caritate & prudentia moderandam. Quarta & quinta est de matrimonio cum consanguineis & affinibus ineundo: quod Gregorius inter sorores fieri vetat: aliis permittit intra tertium vel quartum consanguinitatis gradum. Ad sextam, quæ est de numero episcoporum ad alterius episcopi ordinationem requisito, ait hanc sine tribus vel quatuor episcopis fieri non debere. Septima interrogatione quærit Augustinus, quo pacto cum Galliarum & Britanniarum episcopis sibi agendum sit. Gregorius vero nullam in Galliarum episcopos auctoritatem ei tribuit ob pallium acceptum, ne episcopo Arelatensi, cui pariter pallium cum hac auctoritate concesserat, derogare videretur. Si qua vero in Galliarum episcopis animadversione digna deprehenderit, cum eodem Arelatensi episcopo, cui hac de re scribit, ei hac de re agendum esse: at vero Britanniarum episcopos omnes Augustino subjectos esse debere. Quæ duo restant de menstruatis mulieribus & de illusionibus nocturnis, prætermitto. Scripsit insuper epistolam Gregorius ad Virgilium [a] episcopum Arelatensem, quæ septimæ responsioni consentanea est: nempe ut Augustinum, si forte ad ipsum venerit, amanter, sicuti decet, excipiat; &, si qua in Gallicanis episcopis vel aliis reprehensione digna exposuerit, una cum eo residens cuncta diligenter discutiat, atque reos quidem puniat, innocentes vero absolvat, nec suspectos esse patiatur.

a Greg lib. 9. ep. 63.

V. Venantii ex monacho cancellarii lapsus.

Hoc eodem anno Venantius Italiæ cancellarius, in gravissimo constitutus morbo, Gregorii caritatem magnopere sollicitavit. Is patricio genere in Sicilia, ut videtur, ortus, monasticam vitam ibidem primum quidem amplexus est: sed postmodum abjecto monastico habitu in sæculum relapsus, etiam cancellarii munus exercuit, haud scio an etiam nuptiis denuo alligatus. nam ante monasticam professionem conjugatum fuisse, & liberos habuisse constat. Italica patricia, ad quam non una Gregorii [b] epistola, ejus parens videtur fuisse. Hic Venantii lapsus contigit ante Gregorii pontificatum: qui pontifex factus mox eum litteris convenit, contra quam multi falso sibi persuaserant, atque ad officium & ad monasterium revocare modis omnibus institit. Principio ait [c] multos perperam existimasse se, si ad episcopatum promoveretur, nihil litterarum Venantio scribere dignaturum. at eos
» longe falsos fuisse: quippe qui adeo dignitate sua id indignum non judicat, ut e
» contrario ipsa dignitatis necessitate ad ei scribendum compellatur: quia si pastor de-
» linquentes increpare noluerit, eos procul dubio occidit tacendo. Necessario itaque
» sibi loquendum, ut aut Venantii animam servet, aut suam ipsius a mortis periculo
» eripiat. Tum Venantio in memoriam revocat, quo in habitu fuerit, & unde &
» quo delapsus sit. Culpæ gravitatem, dum vacat & juvat, sibi ob oculos ponat, &
» districtionem futuri judicii serio expendat, ne tunc illam amaram sentiat, cum eam
» jam nullis fletibus aut lacrymis evadere licebit. Ananiæ factum cum suo comparet,
» & ex ejus supplicio suum metiatur, ni resipiscat. nam si ille mortis pœna multatus
» fuit, quia nummos pauculos Deo subduxit: quid mereatur iste, qui non nummos,
» sed semetipsum Deo omnipotenti, cui se sub monachali habitu devoverat, subtraxit?
» Ceterum se ægre talia Venantio commemorare, utpote ingrata ei haud dubie futura:
» sed culpam ejus dissimulare non potuisse. Se ipsi consulentem audiat, non falsos ami-
» cos, qui non quæ amico, sed quæ sibi prosunt & placent, loqui solent. Cum amicis
» quidem omnia tractanda esse, quæ verba sunt sæcularis auctoris, sed prius de ipsis.

b id. lib. 7. ep. 128. ind. 2. V. lib. 2. ep. 58. ind. 11.

c id. lib. 1. ep. 33.

Permirum videtur nonnullis, Gregorium non alias Venantio intentasse minas, quam futuri judicii, nec eum censuris ac pœnis ecclesiasticis ad officium reduxisse. Et quidem hunc locum cum alio beati Augustini sancto Bernardo quondam objecerunt monachi Carnutenses; nec responsum [d] aliud acceperunt, nisi quod ita sancti antistites, sive suo sensu, sive Dei spiritu, sapuerunt. Verum satius Gregorio visum est virum præpotentem, & summo loco natum, monitis, hortationibus & honestis officiis, quam vi aut minis revocare ad sanam mentem; immo in suo lapsu perseverantem, cum epistolas sæpe variis de rebus ad eum scripserit, non ulterius eum repetitis increpationibus fatigavit, sed suæ permisit conscientiæ. adeo ut gravissimo morbo, non tamen extremo decumbenti cum scriberet, id quod hac quarta indictione [e] contigit, sat habuerit eum generatim salutis suæ commonefacere, eoque morbo uti ad expianda ante actæ vitæ peccata: sed tamen Johanni [f] Syracusano antistiti mandat, ipsum conveniat, eumque exhortando, rogando, Dei terribile judicium proponendo compellat, *ut ad habitum suum redire vel in extremis debeat, ne ei*

d Bernard. de præc. & disp. c. 17.

e Greg. lib. 9. ep. 25.

f ibid. ep. 31.

tantæ culpæ reatus in æterno judicio obsistat. Verum quid inde consecutum sit, ignoramus. ANN. CHR. 601.

Litteris etiam suis [a] pontifex consolatus est Barbaram & Antoninam Venantii filias, quæ patris morbum ei nuntiaverant; easque monet, ne de Redemtoris misericordia diffidant, sed spem suam in manu omnipotentis Dei constituant. Has dulcissimas filias suas vocat Gregorius, easque honorifice salutat in fine epistolæ ad Venantium patrem; eisque ipsis protectionem suam post patris obitum pollicetur, longe aliter cum eis acturus, si ex iniquis nuptiis susceptæ fuissent. Certe si post patris lapsum genitæ essent, non ejus fuissent ætatis, quæ & Gregorio scribere, & ejus opem implorare per se ipsæ potuissent. quandoquidem paullo ante Gregorii pontificatum, hoc est annis admodum novem, Venantius habitum monasticum abjecerat. Hic est Venantius, qui ante extremum morbum reliquias sancti Severini confessoris ad construendum oratorium expetiit a Gregorio, cujus hac de re litteræ [b] exstant ad Paschasium episcopum Neapolitanum. Eum porro ex hoc morbo convaluisse, colligitur ex litteris [c] eidem sexta indictione scriptis de electione Urbici abbatis. Mihi tamen secus suadebat postrema quartæ hujus indictionis epistola, sed fortasse loco mota, ad Venantii filias Barbaram & Antoninam, quibus Gregorius ait optare se, ut Romam, uti cupiebant, accederent, & *sanctam scripturam legere amarent:* ut ex hac lectione discant, qualiter vivere, & domum suam disponere debeant.

a Greg. l. 9. ep. 30.

b Ib. ep. 26.

c Id. lib. 11. ep. 14.

VI Probi abbatis testamentum probatum.

Ipso anno, cum Italiæ episcopi quinque, & presbyteri sanctæ Romanæ ecclesiæ fere omnes, coram pontifice simul convenissent, adfuit Probus abbas monasterii sanctorum Andreæ & Luciæ, supplici libello postulans, ut sibi testamentum condendi facultas tribueretur. Gregorii jussu Paterius notarius libellum recitavit, in quo Probus exponebat, se ante hos annos ex laico ad religiosum migrasse officium, eo animo, ut in privata cella solitarius reliquum vitæ transigeret; nec quidquam de substantia seu possessione sua statuisse, quippe tam ab intestato, quam ex testamento filium suum sibi heredem futurum. Interim dum aliquando pontificem adiisset, subito atque inopinato jussum fuisse introire in monasterium, ac suscipere onus abbatis, nullo spatio sibi concesso ad condendum testamentum. Ideo magnopere supplicare eam facultatem modo sibi concedi, ut obedientia sua nec sibi officiat, nec filio pauperi damnosa esse possit. nam cunctis notum esse, quod illos legalis sanctio quidquam de substantia sua, postquam monasterium ingressi fuerint, prohibet ordinare, quibus disponendarum rerum suarum suppetit ante licentia; non autem eos, « quos ad id, quod numquam tractaverant, præpositorum suorum parere cogit in- « stantia. Post hanc lectionem, spatio ad deliberandum accepto, Gregorius ex communi adstantium sententia edixit, rebus ita, ut ipse recte meminerat, se habentibus, « eam facultatem Probo non ægre tribui, eamdem scilicet, quam habere poterat, « antequam monasterium introiret; nec quidquam ipsi abbatis officium, quod repen- « te atque invitus suscipere coactus fuerat, sive monasticæ conversionis statum obsis- « tere, quo minus de universis rebus suis pro arbitrio statueret. Ejusdem fere argumenti « est alia Gregorii [d] epistola ad Adeodatum servum Dei seu monachum, qui priusquam in sancti Hadriani monasterium, ubi conversus erat, intraret, donationem quamdam fecerat, quam pontifex ratam esse jubet.

d Id. lib. 11. ep. 5.

Probus inter alia quamdam pecuniæ summam legavit ad construendum Jerosolymis xenodochium, ut patet ex alia [e] Gregorii epistola: sed an eo profectus sit, quamquam ita Johanni diacono, Baronio, aliisque visum est, non facile dixerim. Sane vix crediderim, ut jam superius dixi, hominem jam ætatis provectæ, & monasterio suo tantopere necessarium, Jerosolymam a Gregorio missum fuisse; nec id prædictæ epistolæ verba evincunt: *De solidis vero, qui pro faciendo xenodochio a filio nostro Probo abbate Jerosolymis relicti sunt, hoc quod deliberatum fuerat, ut fieri debuisset, immutari non potuit.* Fucum fecit *relicti* vocabulum, quod hoc loco idem est ac *legati & concessi.* De his ergo solidis, quos Andreas presbyter, cui epistola hæc inscripta est, forte sibi in alios usus concedi petierat, negat pontifex immutari posse quod deliberatum fuerat, nempe in præmisso cœtu Romano: ideoque alios quinquaginta solidos pontifex eidem Andreæ mittit. Mihi etiam perquam veri simile esse jam [f] dixi, aliud fuisse monasterium sanctorum Andreæ & Luciæ, cui Probus præfectus fuerat, a monasterio sancti Andreæ in clivo-Scauri, quod præcise sancto Andreæ nuncupatum erat, nulla umquam sanctæ Luciæ mentione facta. Non licet itaque abbatibus, nedum monachis, condere testamentum, non modo ex

e ibid. ep. 28.

f Supra l. 9. n. 26.

ANN. CHR. 601.

rebus propriis, (nam proprias habere non debent) ſed neque ex rebus monaſterii, quarum diſpenſationem œconomicam habent, nequaquam vero dominium. Unde Gregorius cujuſdam terræ ad Caſtellienſe monaſterium pertinentis donationem, Johanni epiſcopo Schillitano a Caſtellienſi abbate ſub prætextu fabricandæ eccleſiæ factam, reſcindit: quia nec mundanarum, inquit, legum, nec ſacrorum canonum ſtatuta permittunt, res monaſterii de jure ejus quolibet titulo ſegregari; atque ideo hanc donationem, quæ contra rationem facta eſt, eidem monaſterio ſine aliqua dilatione reſtitui jubet. Quid vero de quibuſdam piiſſimorum abbatum & abbatiſſarum [a] teſtamentis ſentiendum ſit, in ſubſequentibus, Deo dante, expendemus.

a *V. ſupra lib. 9. n. 31.*

VII. Miracula in S. Andreæ monaſterio.

b *Greg. lib. 9. ep. 38.*

Lubet attexere hoc loco id, quod de monaſterio ſancti Andreæ ad clivum-Scauri narrat Gregorius in epiſtola [b] hoc anno ſcripta ad Ruſticianam patriciam, cui gratias agit ob eleemoſynam eidem monaſterio factam, ſimul commemorans, tanta illic miracula patrari, tantam ejuſdem apoſtoli in monachos protectionem & cuſtodiam vigere, quanta major eſſe non poſſet, ſi ipſe ſanctus Andreas ſpeciatim abbas monaſterii eſſet. id quod aliquot exemplis Gregorius probat, quæ abbate ac præpoſito narrantibus reſcierat. Unum eſt de duobus monachis, qui inde miſſi fuerant, ut aliquid emerent pro monaſterii utilitate: unus junior, qui prudentior videbatur, nempe in rerum temporalium uſu: alter ſenior, *qui cuſtos junioris eſſet.* Lex quippe regularis diſciplinæ inviolabilis erat, ut nullus umquam monachus abſque ſocio foras procederet. Unde Gregorius monachum quemdam, ut prædictum eſt, electum abbatem rejecit, quod incomitatus aliquando iter feciſſet. Ambo itaque ad deſtinatum locum profecti commiſſum obierunt officium: at ſenior, qui ad junioris cuſtodiam deputatus fuerat, ignorante ſocio quiddam de pecunia ſibi credita ſuffuratus, mox ut monaſterii limen attigit, a dæmone correptus vexari cœpit. Poſt paullo tantiſper ſolutum ac dimiſſum interrogarunt fratres, num aliquid de acceptis nummis penes ſe retinuiſſet. Is vero factum negat, rurſuſque a dæmone arripitur. Dimiſſus, atque iterum interrogatus rem pernegat, atque iterum vexatur. Octies interrogatio eadem; totieſque repetita negatione, repetita item vexatio. Sed poſt octavam demum negationem humi proſtratus furtum confeſſus eſt, nec ulterius dæmon ad eum acceſſit.

Alio quoque tempore in die natalitio ejuſdem apoſtoli, cum fratres meridianis horis quieſcerent, unus ex illis ſubita oculorum caligine cæcatus tremere cœpit, ac vociferari, intolerabili ſe dolore cruciari. Concurrentes fratres eum, a ſenſibus alienatum, ante altare ſancti Andreæ deferunt, ibique proſtrati pro eo preces fundunt. qui ſtatim ad ſe reverſus, ſibi quemdam ſenem apparuiſſe confeſſus eſt, canem ad ſe dilaniandum emittentem, propterea quod animum deſerendi monaſterii habuiſſet; ſed ad fratrum preces eumdem canem ab eo revocatum: ſtatimque ſui compotem redditum fuiſſe.

Aliud alterius monachi omnino conſimile factum ſubjungit Gregorius: quartum de duobus aliis ejuſdem loci monachis fugitivis, qui, ne ab inſequentibus deprehendi ac comprehendi poſſent, in cryptas, Flamineæ portæ vicinas, occluſo aditu ſe ſe interim abdiderunt. Veſpere quæſitos a fratribus, nec inventos, mox quidam fratres conſcenſis equis eos per Metroni portam, (nam iſtac ſe tranſituros finxerant, quaſi Jeroſolymam ituri,) inſecuti ſunt, ut eos per Appiam viam aſſequerentur. Sed, mutato neſcio cujus inſtinctu conſilio, eos primo per viam Salariam, ac demum per Flamineam perquirentes, mox ut ad cryptas illas pervenerunt, ſubſiſtentibus & hærentibus equis quantumvis a ſe concitatis, rem talem ſine myſterio eſſe non poſſe intellexerunt. Ergo revulſis, qui cryptarum aditum præcludebant, lapidibus, eo introierunt, ac fugitivos comprehenſos in monaſterium reduxerunt. qui hoc miraculo ſic in melius converſi ſunt, ut eis profuerit ad breve tempus e monaſterio fugiſſe. Hæc, tametſi forte minutiora, huc referre viſum eſt, quando Gregorius ipſe, quæ Ruſticianæ patriciæ perſcriberentur, eadem haud indigna duxit.

VIII. Turbæ de electione Lucuſiani abbatis.

c *id. lib. 9. ep. 42.*

Majoris forte momenti eſt alia ejuſdem epiſtola [c] ad Urbicum abbatem jam laudatum monaſterii ſancti Hermetis apud Panormum in Sicilia, de electione abbatis in cœnobio Lucuſiano, quod ſanctorum Maximi & Agathæ titulo inſignitum erat. Hujus loci abbate mortuo, cum novæ electioni Urbicus abbas, veluti generalis aliorum monaſteriorum præpoſitus, ex inſtituto Gregorii præſideret, primo quidem mane Domitium preſbyterum & monachum, deinde veſpere Bonum ſervum Dei,

alterius cœnobii monachum eligi passus est, diversarum partium arbitrio facilius obsecutus. Re ad Gregorium delata per Bonum, sanctissimus pontifex Urbicum abbatem acriter increpuit, conquestus de dissoluta monasterii regula, dum nec monachi ejusdem monasterii ei ad obediendum parati exstiterint, nec ipse constanter res ordinare valuerit. nam si tantisper constantiæ habuisset, ipsa ejus maturitas haberi potuisset in reverentia, & disciplinæ ordo in monasterio servari. Tum, improbata Boni, utpote alterius loci monachi, electione, jubet Domitium presbyterum Lucusiani monasterii abbatem institui; & Victorem Panormitanum episcopum istuc invitari, ut ipse illic missarum sollemnia celebrare, & prædictum Domitium abbatem ordinare possit. Ad hæc Luciferum ex-cellerario ejusdem monasterii præpositum institui præcipit præ Catello monacho juniori; quem vere monachum esse negat, propterea quod ex parva eulogia seu munusculo, quod Bonus monachus acceperat, partem exigendo contentionem non timuit facere in itinere. nam Bonum Romam ad pontificem euntem comitatus fuerat. quod ex quanta amaritudine, subdit Gregorius, cordis descenderit, tua poterat dilectio scire, *si regulam monachorum nosse voluisset*, id est regulam sancti Benedicti, quam monachorum regulam itidem vocat in fine libri secundi dialogorum: cujus regulæ caput septuagesimum-quartum est de eulogiis non accipiendis, aut sibi vindicandis sine jussu abbatis; tertium vero contentiones monachis prorsus interdicit. Neque tamen Luciferum Catello meliorem reputabat Gregorius. *Sed tolerabilius est*, inquit, *antiquiorem fratrem, quam novum & puerum tolerare.* Porro in alia epistola [a] idem comprobat concordiam factam inter Dometianum abbatem & presbyterum prædicti monasterii Lucusiani, & administratores xenodochii Romani super quibusdam possessionibus, de quibus inter se se disceptabant. ac proinde hæc epistola superiori posterior censenda est.

ANN. CHR. 601.

a Greg lib. 7. ep. 27. ind. 2.

IX. Gregorii cura de valetudine Mariniani episcopi.

Sic in omnia intentus erat Gregorii animus; quod maxime probat [b] ejus sollicitudo de valetudine Mariniani episcopi Ravennatis, cujus audito morbo, etsi ipse gravi articulorum dolore decumberet, statim peritos urbis medicos consuluit super vomitu sanguinis, quem is patiebatur; eidemque quietem & silentium ob id præ ceteris necessaria esse scripsit. Sed quia utrumque, dum in ecclesia sua maneret, ægre servari a Mariniano posse perspectum habebat pontifex; eumdem hortatur, ut Romam ad se ante æstivum tempus, ordinatis ecclesiæ suæ rebus, veniat, & quidem cum paucis: quia cum pontifice manens *in episcopio* seu palatio apostolico, quotidiana obsequia ab ejus ministris ac domesticis esset habiturus. De cetero non jam hortatur, sed districte præcipit, ut Marinianus a jejunio ex medicorum consilio prorsus abstineat, nisi forte si magna sollemnitas jejunium exigat. quod quinque tantum per annum vicibus ei permittit. Sed & a vigiliis quoque ipsum temperare jubet, & a sollemnibus illis precibus, quæ *super cereum*, forte paschalem, in Ravennate ecclesia tum dici solebant; immo etiam ab expositionibus evangelii, quæ circa paschalem sollemnitatem a sacerdotibus seu episcopis fiebant, nempe in scrutiniis baptizandorum, quas per alios fieri mandat. Quænam fuerint quinque illæ sollemnitates, quibus jejunium a Mariniano præmitti concedit Gregorius, non facile est divinare omnes. Mihi vero perquam veri simile est, fuisse natale Domini, epiphaniam, pascha, nativitatem S. Johannis, & forte natale apostolorum Petri & Pauli. Est & alia ejusdem fere argumenti ad eumdem, sed brevior [c] epistola, qua eum optimus pater denuo hortatur ad temperanda jejunia, quippe cum eruptionem sanguinis patientibus jejunia omnino contraria esse medici asserant; nec de eo erubescendum, quod infirmitas exigit ac necessitas. Quod si processu temporis vires resumat, *semel aut bis in hebdomada* jejunare permittit. Ex quo intelligitur, Marinianum alias tenuisse morem disciplinæ monasticæ, quæ quotidiana per octo anni menses jejunia præscribit. quod in sancti Benedicti regula notum est ab idibus septembris ad pascha institutum. Pervenit Marinianus ad annum sexcentesimum-sextum, cujus epitaphium Rubeus, Baronius, aliique retulere.

b Id. lib. 9. ep. 29.

c Id. lib. 11. ep. 34.

X. Item de monasterio Lirinensi.

Cum Gregorius Marinianum ad se accitum de ordinanda prius ecclesia sua admonuit, quatuor potissimum eidem inculcavit, nempe missarum celebrationem per ministros idoneos, episcopii procurationem, hospitalitatis curam, & sollicitudinem monasteriorum. Et quidem, quod ad postremum attinet, id de Gregorio asserere possumus, quod ipse de sancti Andreæ apostoli erga monasterium suum providentia scripsit in epistola mox relata ad Rusticianam patriciam, eam scilicet Gregorii sol-

ANN. CHR. 601.

licitudinem in omnia monasteria fuisse, quasi omnium esset abbas. Id potissimum patet de monasteriis Italiæ ac Siciliæ, adjacentiumque insularum: sed aliis etiam ejus providentia non defuit. Testis hac de re hujus indictionis quartæ epistola [a] ad Cononem abbatem monasterii Lirinensis, cujus sollertiam in regendo monasterio, & vigilantiam laudat, prout a reverendissimo fratre & coepiscopo suo Menna, nempe Tolonensi, se didicisse ait; eumdemque ad persequenda bona cœpta, & ad resarciendam, quæ ob ejus decessoris socordiam remissa & luxata fuerat, disciplinam sedulum se præstaret. Hæc reprehensio cadit in Stephanum Cononis decessorem, cujus studium aliis litteris, superius [b] commemoratis, probavit primum Gregorius, forte quod meliora de ipso accepisset: sed postea ex ejus remissione sæpius se contristatum fuisse in hac epistola scribit. Cum vero pontifex Cononem contra dæmonis insidias vigilantissimum esse cupit, tum præcipue cavendum monet a gula, a superbia, ab avaritia, a vaniloquio, & ab omni immunditie: quæ forte Lirinensium vitia tunc erant. Ad hæc boni te dulcem, inquit, pravi sentiant correctorem. in qua videlicet correctione hunc esse ordinem noveris observandum, ut personas diligas, & vitia persequaris. quæ fere verba sunt sancti Benedicti in regulæ capite sexagesimo-quarto de ordinando abbate: *Oderit vitia, diligat fratres.* Nec multum Gregorii sequentia verba ab aliis sancti Benedicti verbis distant, ubi in correptionibus modum servandum docet, sic vulnus abscindendo, ut ne ulceretur quod sanum est: ne, si plus, quam res exigit, ferrum impresseris, noceas cui prodesse festinas. Itaque ipsa, inquit, dulcedo sit cauta, non remissa; correctio vero diligens sit, non severa: sed sic alterum condiatur ab altero, ut & boni habeant amando quod caveant, & pravi metuendo quod diligant. Hæc Gregorius in prædicta epistola ad Stephanum, cui Columbum presbyterum, jam meritis suis satis superque commendatum, iterum in fine commendat, qui Columbus fortasse epistolæ delator erat. An vero Cono ipse ex talibus Gregorii monitis pro eo ac par erat, profecerit, ex eo dubitare licet, quod paullo post multum labefactata sit monasterii Lirinensis regularis disciplina: quod ex actis tum sancti Amati abbatis Habendensis, tum sancti Aigulfi Lirinensis inferius nimisquam apparebit.

a Greg. lib. 9. ep. 8.

b Supra lib. 9. n. 6.

ANN. CHR. 602.

XI.

Cantuariensis ecclesiæ constructio.

Ubi monachi instituti.

POstero anno, quam Laurentius presbyter cum Mellito & sociis ejus ex urbe Roma in Britanniam reversus est; acceptis a Gregorio subsidiariis in opus evangelicum ministris, Augustinus de construenda Cantuariensi ecclesia serio cogitare cœpit, & de instituendo monasterio, quod continuandæ missioni & religioni propagandæ præsidium esset simul ac seminarium. Sane venerabilis [c] Beda utrumque refert post reditum legatorum ex urbe, nec ante id tempus hoc consilium exsequi potuit Augustinus, tametsi jam ab anno duodesexcentesimo locum construendæ basilicæ ab Ethelberto rege acceperat, nempe veterem ecclesiam, quam ibi, id est in regia civitate Dorovernensi, Romanorum antiquorum fidelium opere factam fuisse didicerat. Hanc itaque ecclesiam in augustiorem formam restituit, eamque in honorem salvatoris Domini nostri Jesu-Christi sacravit, atque eidem adhærentem sibi successoribusque suis habitationem statuit. Quia vero Gregorius in prælaudata ad Augustinum epistola præceperat, ad formam nascentis ecclesiæ Anglicanum clerum componi; Augustinus in metropolitana totius regni ecclesia non alios ministros instituit, quam monachos. quod Melliti episcopi instinctu, rogante Ethelberto rege, a Bonifacio papa quarto comprobatum fuisse, ipsius Bonifacii apud Spelmannum [d] epistola docet his verbis. Quapropter, gloriose fili, quod ab apostolica sede per coepiscopum nostrum Mellitum postulastis, libenti animo concedimus, id est, ut vestra benignitas in monasterio in Dorovernensi civitate constituto, quod sanctus doctor vester Augustinus, beatæ memoriæ Gregorii discipulus, sancti Salvatoris nomini consecravit, cui ad præsens præesse dignoscitur dilectissimus frater noster Laurentius, licenter per omnia monachorum regulariter viventium habitationem statuat; apostolica auctoritate decernentes, ut ipsi vestræ salutis prædicatores monachi monachorum gregem sibi adsocient, & eorum vitam sanctitatis moribus exornent. Id Spelmannus refert ad annum Christi sexcentesimum-decimum, qui quartus ab Augustini obitu erat. Ea vero disciplina principio in illa ecclesia servabatur, ut episcopus cum clericis-monachis suum haberet diversorium seorsim a grege monachorum, qui sub iisdem tectis officia, cum divina, tum regularia exercebant sub disciplina abbatis.

c Beda lib. 1. c. 33.

d Spelman. tom. 1. p. 130.

quod luculenter Beda venerabilis probat in libro de vita ſancti Cuthberti epiſcopi Lindisfarnenſis, ubi Aidanus eamdem normam inſtituit. Ipſa ejus verba [a] huc adſcribere juvat. Neque aliquis miretur, quod in eadem inſula Lindisfarnea, cum permodica ſit, & ſupra epiſcopi, & nunc abbatis & monachorum eſſe locum dixerimus: re vera enim ita eſt. Namque una eademque ſervorum Dei habitatio utroſque ſimul tenet, immo omnes monachos tenet. Aidanus quippe, qui primus ejuſdem loci epiſcopus fuit, monachus erat, & monachicam cum ſuis omnibus vitam ſemper agere ſolebat. unde ab illo omnes loci ipſius antiſtites uſque hodie ſic epiſcopale exercent officium, ut, regente monaſterium abbate, quem ipſi cum conſilio fratrum elegerint, omnes preſbyteri, diacones, cantores, lectores, ceterique gradus eccleſiaſtici, monachicam per omnia cum epiſcopo ipſo regulam ſervent. quam vivendi normam multum ſe diligere probavit beatus papa Gregorius, cum ſciſcitanti per litteras Auguſtino, quem primum genti Anglorum epiſcopum miſerat, qualiter epiſcopi cum ſuis clericis converſari debeant, reſpondit inter alia. *Sed quia tua fraternitas, monaſterii regulis erudita, ſeorſum non debet fieri a clericis ſuis; in eccleſia Anglorum, quæ Deo auctore nuper ad fidem perducta eſt, hanc debet converſationem inſtituere, quæ in initio naſcentis eccleſiæ fuit patribus noſtris: in quibus nullus eorum ex his quæ poſſidebant, aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis omnia communia.* Hactenus Beda cum Gregorio: ex quibus intelligitur, quænam tunc temporis fuerit in aliis cathedralibus Angliæ eccleſiis, quæ principio monachorum erant omnes, diſciplina.

ANN. CHR. 602.

[a] *Beda de Cuthb. cap.* 16.

XII. Ibidem perſtiterunt ad Henricũ VIII.

Monachos in eccleſia Dorovernenſi uſque ad tempus Henrici octavi, excepto brevi ſpatio, perſeveraſſe adeo manifeſtum eſt, ut mirum ſit exſtitiſſe hoc tempore nonnullos, qui id in dubium revocare, aut negare auſi ſint. Per totum illud intervallum temporis, quod ab Auguſtino primo epiſcopo ad ſæculum decimum effluxit, numquam intermiſſa eſt monachorum in illa eccleſia ſtatio ac poſſeſſio. Id evincit liber evidentiarum iſtius eccleſiæ, ubi in pleriſque inſtrumentis mentio fit de monachis illic reſidentibus per ſæculum octavum & nonum ad annum uſque undenongenteſimum, quo Elvredus ſeu Elfredus rex agrum quemdam memoratur tradidiſſe Plegmundo Doroberniæ archiepiſcopo *ad opus monachorum*. Sub finem ſæculi decimi monachis ſuffectos fuiſſe clericos ſæculares, iiſque paullo poſt amotis a rege Ethelredo reſtitutos in perpetuum fuiſſe monachos conſtat ex ejus privilegio apud Spelmannum [b] relato, quo Ethelredus ejuſdem archiepiſcopi rogatu, *monachos ejuſdem ordinis, quem huc attulit ſanctus Auguſtinus, & in Chriſti eccleſia poſuit*, ſe reſtituiſſe teſtatur ineunte ſæculo undecimo. Hos iterum amovere poſt annos ſexaginta moliti ſunt quidam clerici monachis infeſti: ſed obviam itum ab Alexandro papa ſecundo, ſcripta epiſtola ad Lanfrancum, tunc ejuſdem eccleſiæ archiepiſcopum, inter Lanfranci epiſtolas quarta, cujus exordium referre juvat. Accepimus a quibuſdam venientibus de partibus veſtris ad limina ſanctorum apoſtolorum Petri & Pauli, quod quidam clerici, aſſociato ſibi terrenæ poteſtatis, laïcorum videlicet, auxilio, diabolico ſpiritu repleti, moliuntur de eccleſia ſancti Salvatoris in Dorobernia, quæ eſt metropolis totius Britanniæ, monachos expellere, & clericos inibi conſtituere: cui nefario operi molitionis ſuæ hoc adjicere conantur, ut in omni ſede epiſcopali ordo monachorum exſtirpetur, quaſi in eis non vigeat auctoritas religionis. Qua de re zelo Dei compulſi, ſcrutinium de privilegiis eccleſiarum fieri præcepimus, & venit ad manus ſtatutum prædeceſſoris noſtri beatæ memoriæ Gregorii majoris de eccleſiis Angliæ, quomodo ſcilicet præcepit Auguſtino gentis veſtræ apoſtolo, ut ejuſdem ordinis viros, cujus & ipſe noſcitur eſſe, poneret in præfata ſede metropolitana. Tum refert hac de re fragmenta ex litteris ſancti Gregorii ad Auguſtinum, & Bonifacii papæ quarti, quas modo commemorabam. Deinceps monachos ibidem, nulla interruptione facta, uſque ad Henrici octavi defectionem perſtitiſſe manifeſte probant omnia illorum temporum monumenta, liber de vita ſancti Anſelmi archiepiſcopi, ſcriptio Gervaſii monachi de diſcordia inter Baldewinum archiepiſcopum & monachos Dorovernenſes, epiſtola Odonis ejuſdem eccleſiæ monachi ac prioris ad fratrem ſuum Adamum novitium Igniacenſem, quadrilogium de vita ſancti Thomæ archiepiſcopi & martyris, Petri Bleſenſis epiſtola viceſima-ſeptima, in qua *fratres noſtri monachi cathedrales* appellantur; plures Johannis Sariſberienſis epiſtolæ a ducenteſima viceſima-ſeptima ad

[b] *Spelm. p.* 505.

ANN. CHR. 602.

trecentesimam-tertiam, in quibus de electione archiepiscopi post necem sancti Thomæ agitur; Antonius de Culancurte in historia nondum excusa monasterii Corbeiensis, ubi ad annum millesimum quingentesimum vicesimum-tertium in Cantuariensi ecclesia *archiepiscopus-abbas*, *centum quinquaginta monachi nigri* exstitisse perhibentur. nam longe ante id tempus archepiscopus abbatis officium & nomen sibi vindicaverat, ut mox videbimus. denique id ipsum demonstrat insignis Erasmi locus in dialogo de peregrinatione, ubi de Anglia agens: Hujus, inquit, metropolis est Cantuaria. In ea sunt duo monasteria pæne contigua. *utrumque Benedictinos habet.* Id quod habet divi Augustini titulum, videtur antiquius: hoc quod nunc appellatur divi Thomæ, sedes archiepiscopi fuisse videtur, ubi cum paucis electis monachis vitam ageret, quemadmodum & hodie præsules habent ædes ecclesiæ contiguas, sed ab ædibus reliquorum canonicorum semotas. Olim enim fere tum episcopi, tum canonici monachi erant. Id arguunt manifesta rerum vestigia. Et inferius de illius ecclesiæ abbate interroganti respondet hoc modo. Mitram habet, census habet abbaticos. solo nomine caret, & prior dicitur, ob id quod archiepiscopus abbatis loco est. nam antiquitus quisquis erat hujus ditionis archiepiscopus, idem erat & monachus. Hæc Erasmus, ex cujus testimonio colligimus, monachos ad suam usque ætatem, id est ad tempus Henrici octavi, perseverasse in ecclesia Cantuariensi, quæ primitus sancti Salvatoris, tunc sancti Thomæ nomine insignita erat: deinde priores tunc abbatis loco fuisse in capitulo monachorum, soli archiepiscopo abbatis nomine reservato: cum abbas principio alius ab archiepiscopo esset, subsequenti tempore decanus teste Gervasio monacho, ac demum prior. Ad hæc archiepiscopum ex monachis electum fuisse. quod facile ex antiquis auctoribus comprobari potest.

XIII. Archiepiscopi ex monachis.

Mortuo sancto Anselmo Cantuariensi præsule ex monacho & abbate Beccensi, post vacationis quinquennium, cum demum ad electionem ventum esset, eligentium vota in Faricium Abendoniæ abbatem, favente Heinrico rege, conspirabant. at episcopi & quidam magnates quemlibet episcopum de ordine clericali, aut clericum aliquem de capella regis, in opus illud adscisci volebant. Verum, ut refert Eadmerus in historia novorum, testis rerum oculatus, ubi eis objectum est, *nullum a beato Augustino, nisi de monachico ordine, umquam pontificatui Cantuariensi præsedisse*, uno dumtaxat excepto, qui & ob hanc præsumtionem, & alia quædam ab eo perverse commissa, depositus per Romanum pontificem fuit; ideoque tam antiquam & authenticam consuetudinem, cum nulla ratio vel necessitas exigeret, subverti non oportere: desistere cœpto, quod plurimo conatu perficere laborabant, compulsi sunt. Ergo tandem electus est Radulfus, Roffensis ex abbate Sagiensi antistes: cui Guillelmus Curbuliensis, canonicus regularis, post aliquot annos successit, ex Orderico [a] Vitali, qui hæc subdit. Ecce antiquus mos pro invidia, qua clerici contra monachos urebantur, depravatus fuit. Augustinus enim monachus, qui primus in Anglia Christum prædicavit, ac Edelbertum regem & Sarbertum nepotem ejus, cum populis Cantiæ & Lundoniæ, ad fidem Christi convertit, jussu Gregorii papæ primas metropolitanus totius Britanniæ floruit. *Omnes exinde usque ad Radulfum Doroberniæ archiepiscopum, præter Frigeardum & Odam atque Stigandum fuerunt monachi.* Et quidem Ordericus addit, Frigeardum, qui Lotherii regis capellanus fuerat, *sine præsulatus unctione* exhalasse spiritum; Odam vero seu Odonem electum, audito omnes decessores suos fuisse monachos, mutasse habitum, nempe in cœnobio Floriacensi, ac religiosum monachum & archipræsulem usque ad mortem Deo militasse: Stigandum porro, Emmæ reginæ capellanum, a Romano pontifice numquam pallium accepisse; immo ab Alexandro secundo interdictum, quod Haraldo nihilo minus regiam benedictionem conferre ausus esset, postea, Guillelmo primo in regnum confirmato, synodi sanctione fuisse exauctoratum. Ex quibus ita concludit Ordericus illorum temporum auctor. Angli monachos, quia per eos ad Deum conversi sunt, indesinenter diligentes honoraverunt, ipsique clerici reverenter & benigne sibi monachos præferri gavisi sunt. Nunc autem mores & leges mutatæ sunt; & clerici, ut monachos conculcent & confutent, clericos extollunt. Guillelmo tamen mortuo suffectus est Theobaldus, ante Beccensis abbas: sed post eum ecce nova rursus mutatio, cum in illam sedem, volente Henrico ejus nominis secundo, postulatus est ex cancellario regis Thomas: qui, ut veterem quodam

a Orderic. p. 873.

dam modo retineret morem, habitum monasticum suscepit, gestavitque cum clericali, ut in quadrilogio non semel legitur, monachorum capitulis præsidere solitus, » collationibus interesse, in claustro cum ipsis lectioni intendere, teste Gervasio ejusdem loci monacho in libello de discordia inter monachos Cantuarienses & Baldewinum, qui Richardum archiepiscopum Thomæ successorem excepit, prius monachus Cisterciensis. *Res nova & inaudita*, inquit Gervasius. Sicut enim inusitatum « est, ordinis Cisterciensis monachum Anglicanæ ecclesiæ præesse: ita Cantuariensi « ecclesiæ inexpertum est, ut aliquis archiepiscoporum conventui suo tot inferret in- « jurias. Post id tempus primam illam cathedram promiscue insederunt Benedictini, « Dominicani, Franciscani, ac clerici sæculares: at Benedictinorum conventus nihilo secius in majori ecclesia, ut jam dixi, usque ad funestissimi schismatis tempus perseveravit: sed tamen archiepiscopis ab eo tempore adhæserunt clerici sæculares loco monachorum, qui antea ab episcopi contubernio & latere non discedebant.

ANN. CHR. 601.

XIV. Quando primum sæculares clerici cum archiepiscopo.

Hujus novationis originem Gervasius refert ad Theobaldum, qui, quamquam monachus & abbas Beccensis fuerat; cum esset natura simplex, & aliquantum, id est « parum, litteratus, adscivit clericos sæculares, quorum consilio, suo impetu, quoli- « bet ferebatur. quæ res magnarum discordiarum fomes & seminarium exstitit. Ab- « batibus sublatis, monachorum primus post archiepiscopum rector decanus erat, quem postea priorem appellarunt. Abbatis loco, ut præmissum est, archiepiscopus censebatur. Omnes autem donationes, quæ medio tempore, nempe inter Augustini & Baldewini ætatem, monasterio factæ sunt; non archiepiscopis, non decanis, « qui nunc, ait [a] Gervasius, priores vocantur, non alicui personæ singulariter factæ « sunt, sed ipsi Deo, & per eum toti monachorum congregationi: nec uspiam, ut reor, « addit idem auctor, aliquo in scripto, simplici vel bullato, inveniri poterit aliter « vel alteri omnia illa esse collata. Eodem ritu antiquitus fiebant in ceteris monasteriis donationes; nec cuiquam umquam venit in mentem, ut quidam monachorum osores jactitant, ut eas abbatibus speciatim ac nominatim, nec nisi per eos monachorum gregi conferret. Verum, pergit post aliqua Gervasius, ut pacis & con- « cordiæ vinculum partis utriusque, capitis videlicet & corporis, futuris temporibus « inviolabiliter servaretur; archiepiscopus, monachis suis in novam ordinis formam « redactis, priori & conventui rerum suarum omnimodam concessit administrationem. « Postea vero sub Theobaldo ad archiepiscopum hæc administratio ex conventus decreto translata fuit: qua de re non sera fuit monachorum pænitentia. Hæc fere disciplina viguit penes monachos majoris ecclesiæ Cantuariensis. quæ omnia uno conspectu ob oculos posita, suis locis illustranda & fusius explicanda erunt. Eadem fere disciplina servata est in plerisque cathedralibus Angliæ ecclesiis, quæ monachorum conventum principio habuerunt. quales fuere Eboracensis, Wintoniensis, Schireburnensis, Roffensis, Norwicensis, Theotfordensis, Lindisfarnensis ac Dunelmensis, Conventriensis, Wigorniensis & Eliensis: de quibus opportunius suo loco disseremus. Certe Robertus [b] de Monte in appendice ad Sigebertum testatur, suo tempore, id est sub finem sæculi duodecimi, fuisse in Anglia episcopatus septem-decim, ex quibus octo possidebant monachi; totidemque canonici sæculares; & unum canonici regulares.

Monasterii qualis tunc disciplina.

a Gervas. col. 1310.

Cathedrales ecclesiæ monachorum in Anglia.

b Robert. pag. 769. post Guibert.

XV. Augustinus S. Petri monasterium condit.

Præter majorem sancti Salvatoris ecclesiam, Augustinus monasterium non longe ab ipsa civitate ad orientem instituit, in quo Ethelbertus ejus hortatu ecclesiam beatorum apostolorum Petri & Pauli a fundamentis construxit, variisque donis locupletavit: ubi & ipsius Augustini, & omnium episcoporum Dorovernensium simul & Cantii regum corpora condi possent. sic hujus monasterii originem compendio retulit venerabilis [c] Beda, qui & addit, ejus ecclesiam, non ab ipso Augustino, sed a successore ejus Laurentio consecratam fuisse. Paullo fusius rem explicat Monasticum Anglicanum. quippe non longe ab ipsa Cantuariæ civitate ad orientalem plagam, quasi medio itinere inter veterem sancti Martini ecclesiam, cujus superius meminimus, & muros civitatis, fanum erat, in quo Ethelbertus rex cum suis, ante susceptam fidem, profana sacra exercere solebat. Illud Augustinus, ubi primum episcopus ordinatus est, a sordibus & inquinamentis gentilium repurgavit, & confracto quod in eo erat simulacro, synagogam satanæ mutavit in ecclesiam, eamque sub sancti Pancratii maryris nomine dedicavit. quæ prima ecclesiæ dedicatio ab Augustino in Britannia facta est. Tum eamdem sancti Pancratii ecclesiam Augustinus

c Beda lib. 1. c. 33.

ANN. CHR. 602.

una cum terra adjacente a rege obtinuit, in cujus fundo idem Ethelbertus ecclesiam in honorem sanctorum apostolorum Petri & Pauli a fundamentis construxit, ibidemque monachi, perpetuis temporibus Deo servituri, ab eodem instituti, variisque donis & possessionibus dotati: ubi & suam ipsius ac successorum sepulturam elegit, itidemque Augustinus suum ac subsequentium Cantuariensium pontificum conditorium esse jussit, variis sanctorum apostolorum ac martyrum reliquiis & ornamentis ecclesiasticis, ab apostolica sede transmissis, a se exornatum. Hinc ecclesiæ, adjunctoque monasterio ab Augustini corpore & tumulo appellatio & celebritas postmodum accessit. Ex hoc præcipue loco vivendi formam & exemplum acceperunt alia ejusdem insulæ monasteria, cum nova, tum antiqua, quæ ante Augustini istuc adventum condita fuerant. Primus [a] ejusdem monasterii abbas Petrus presbyter fuit, Laurentii & Melliti in Romana ad Gregorium legatione socius: qui in Galliam, forte ab Augustino, missus, oceani undis absorptus est. Magna inter utrumque monasterium, nempe sancti Salvatoris & sancti Petri, communio & affinitas erat: commune [b] utrique congregationi capitulum, ac refectorium, ceteraque loca communia, sic tamen ut majoris ecclesiæ Salvatoris monachis primas cederent sancti Petri cœnobitæ. Hic tamen archiepiscopis residere propter liberiorem & salubriorem auram mos erat, maxime ab eo tempore, quo eorum conditorium ibidem esse desiit. Id factum per Cuthbertum [c] archiepiscopum ab Augustino undecimum, qui Romam ad accipiendum pallium de more profectus, cum multos in ipsa urbe pontifices, aliosque apud Lateranum humatos observasset; & ipse, consulto prius pontifice, cœmeterium intra muros Cantuariæ prope majorem ecclesiam fieri constituit, ubi deinceps præsules ac monachi cathedrales, aliique fideles sepulti sunt.

a Beda ibid.
b Monast. Anglic. pag. 26.
c ibid. p. 25

XVI. Chorepiscopus in ecclesia S. Martini.

Non longe a loco, ubi stetit sancti Petri monasterium extra civitatem, in parte itidem orientali, exstabat, ut jam dixi, vetus sancti Martini ecclesia, ubi Augustinus sedem suam primitus fixerat. Istic episcopus, verius chorepiscopus, institutus fuit, qui vices [d] archiepiscopi absentis in omnibus gerebat, & monachos sibi ex majori ecclesia, monachus ipse, in obsequium assumebat. Idem sollemnitates in sede metropolitana celebrare solitus, archidiaconi etiam officium agebat, clericos archiepiscopo subjectos corripiens & emendans: cum prior seu decanus majoris ecclesiæ eos, qui in ecclesiis sibi subditis degebant, corrigeret.

d ibid. p. 26.

XVII. Raculfense monasterium & S. Mildrithæ.

Præter ea Ethelbertus rex aliud cœnobium construxisse dicitur [e] apud Raculfum, ubi sedem regni sibi præparaverat: cujus loci abbas ultimus fuit Wenredus. Certe hoc monasterium antiquissimum esse patet ex Beda [f]; quo referente Bertwaldus, ejus loci abbas, Theodoro in sedem Cantuariensem successit anno dominicæ incarnationis sexcentesimo nonagessimo-secundo. Situm erat, teste eodem auctore, hoc monasterium juxta ostium aquilonale fluminis Genladi; concessumque est ab Eadredo rege [g] Cantuariensi ecclesiæ sancti Salvatoris medio sæculo decimo. His addunt [h] beatæ Mildrithæ abbatiam, eodem tempore intra Cantuariæ muros in australi parte constructam, cujus ultimus abbas Alfwicus. Hæ gentis primitiæ erant, hoc studium in christianam religionem, quod posteri ad funestissimum usque superiorum temporum schisma æmulati sunt.

e ibid.
f Beda lib. 5. c. 9.
g Monast. Ang. pag. 86.
h id. pag. 26.

XVIII. S. Benedicti regula in illis monasteriis.

Regulam sancti Benedicti in primis illis monasteriis ab Augustino institutam fuisse manifesta demonstrant argumenta. Post annos ab Augustini obitu admodum quinquaginta Wilfridus, ex abbate Ripensi Eboracensis antistes, id in Britanniæ parte trans-Humbrana perfecit, quod Augustinus in parte cis-Humbrana paullo ante præstiterat, nempe ut Romani ritus a Scottis, qui trans Humbrum fluvium degebant, susciperentur, videlicet paschæ celebratio, cantus, & tonsura ad morem Romanorum. Idem regulam sancti Benedicti primus in illarum partium monasteria invexit. qua de re apud Willelmum Malmesburiensem gloriatur. At unde hanc regulam acceperit, discimus ex locupletissimo hujus rei teste Eddio-Stephano, Wilfridi discipulo ac socio, qui, postquam Wilfridi ordinationem & Ceaddæ in ejus locum substitutionem retulit, eumdem ab Egberto Cantuariorum rege accersitum fuisse, ibique mortuo Deusdedit archiepiscopo ministros haud paucos ordinasse tradit, atque inde in regionem suam trans Humbrum revertisse *cum Regula sancti Benedicti*, cujus subsidio *instituta ecclesiarum*, id est monasteriorum, *melioravit*. Id contigit anno hujus sæculi sexagesimo-quarto, qui Deusdedit archiepiscopi supremus fuit, teste venerabili [i] Beda. Itaque ex ipsa urbe Cantuaria, quo arcessitus

i Beda lib. 4. c. 1.

a rege Wilfridus fuerat, ſancti Benedicti regulam ſecum retulit, nec eam aliunde ſine dubio, quam ex ipſis Cantuariæ monaſteriis, ubi ſervabatur, accepit: qua ex urbe cum cantoribus Ædde (forte is Eddius noſter) & Æona, aliiſque artificibus Romanæ ſtructuræ peritis, in regionem ſuam reverſus *cum regula ſancti Benedicti*, inſtituta monaſteriorum in melius commutavit. Eamdem ergo regulam Cantuarienſibus monaſteriis, unde eam Wilfridus accepit, beatus Auguſtinus inſtituerat: cum nulla tam brevi tempore facta ſit mutatio, id nimirum vetante poſt Gregorium Bonifacio quarto. Certe nulla hujuſce mutationis cauſa ſeu occaſio afferri poteſt, nec ullum ejus apparet veſtigium. Eodem tempore Benedictus, cognomento Biſcopus, priuſquam Wiremuthenſe monaſterium cum Girwenſi conderet, in Cantuarienſi ſancti Petri monaſterio abbatis officium geſſit, atque inde illa duo monaſteria *juxta Regulam* inſtituit; præcepitque, ut abbatis electio fieret, *juxta quod Regula magni quondam abbatis Benedicti continet.* quod totidem fere verbis Ceolfridus ejus ſucceſſor inculcavit, nempe ut *juxta Regulam ſancti abbatis Benedicti* monachi ex ſuis ipſi patrem, qui aptior ad regendum eſſet, eligerent. Non aliam utique regulam ab ea, quam in Cantuarienſi ſancti Petri monaſterio Biſcopus obſervaverat, ſuoque monaſterio impoſuerat. Id teſtatur venerabilis Beda, ipſius Biſcopi alumnus, in duobus libellis de origine & primis abbatibus monaſterii Wiremuthenſis, in quo una eccleſia erat *beati patris Benedicti*, ut ipſe loquitur in fine libri ſecundi. Idem in libro de vita S. Cuthberti non ſemel *beatiſſimi patris Benedicti* meminit, iis ſane verbis, quæ monachum S. Benedicti regulæ addictiſſimum probant. Paullo ante id tempus venerabilis Eata preſbyter & abbas in Lindisfarnenſi monaſterio docuit *Regulam monachicæ perfectionis*, quæ Bedæ verba ſunt in libro de vita ejuſdem Cuthberti: quod aliis verbis exprimens anonymus, qui eamdem vitam in litteras retulit ante ipſum Bedam, ſic de hoc Eatæ facto loquitur: *Vivens quoque ibi ſecundum ſacram ſcripturam, contemplativam vitam in actuali agens, & nobis regularem vitam componens conſtituit, quam uſque hodie*, inquit, *cum Regula Benedicti obſervamus.* Hæc itaque tunc temporis princeps regula erat, quæ omnibus monaſteriis, cum novis, tum antiquis, imponebatur: nec proinde mirum, quod in veterrimis litaniis [a] Anglicanis, quæ ab annis fere mille conditæ ſunt, unus ex omnibus monaſticæ vitæ inſtitutoribus invocatur ſanctus Benedictus; non Antonius, non Pachomius, non Baſilius, non Cæſarius, non Aurelianus, non ipſe etiam Equitius, non denique Columbanus. Nec vulgari quolibet modo appellatur ſanctus Benedictus, ſed ejus nomen bis repetendum præſcribitur, magna ſane ſingularis honoris ac venerationis prærogativa, quæ nulli alteri ſancto in his litaniis, præterquam beatiſſimæ virgini Mariæ ibidem ter laudatæ, & ſancto Stephano loci patrono iterata vice repetendo conceditur. Hic vero tam ſingularis ſancti Benedicti apud Anglos cultus ſine dubio propagatus eſt ex commendatione tum Gregorii Magni, tum Auguſtini ejuſque diſcipulorum, qui ambo ſanctum Benedictum, ſuum in rebus monaſticis præceptorem ac inſtitutorem, venerantes, eumdem ſibi ſubditis affectum inſpiraverunt. Eodem ſtudio, eademque perſuaſione affectus erat ſanctus Aldhelmus, ex abbate Meldunenſi epiſcopus Schireburnenſis, qui in libro metrico de virginitate ſanctum Benedictum hac de re laudat.

ANN. CHR. 601.

a Analect. to. 2. p. 669.

Primus qui noſtræ ſtatuit certamina vitæ,
Qualiter optatam teneant cœnobia normam.

Primus, inquit, non quidem abſolute. ſiquidem Benedictum præceſſit Baſilius monaſticæ vitæ inſtitutor: ſed primus, a quo Angli hoc inſtitutum acceperunt per Auguſtinum. Idem auctor in proſa ejuſdem argumenti iterum S. Benedictum extollit, laudaturus Equitium, ſi hunc monaſtici illis in partibus inſtituti patrem ac patronum agnoviſſet. Non levis momenti hac in re eſt profeſſionis formula, qua monachi Anglicani ante Dunſtanum, id eſt ante ſæculum decimum, utebantur, relata in codice perantiquo, olim eccleſiæ Cantuarienſis, modo Pariſienſis: in quo prima oratio ad initiandos profeſſos eo tendit, *quatenus cum ſanctis patribus noſtris, Paulo, Antonio, Macario, ceteriſque innumerabilibus, necnon & beato Benedicto, vitæ bravium percipere mereamur.* Profeſſionis vero formula, qua haud dubie utebantur Cantuarienſes noſtri etiam ante Dunſtanum, eſt ipſamet, quæ in toto ſancti Benedicti Ordine ab antiquis temporibus recepta eſt, ad regulæ mentem, & fere ex ejus verbis

ANN. CHR. 601.

contexta. Hanc professus est sanctus Bonifacius episcopus & martyr in Nutscellensi apud Anglos monasterio, eamdemque Fuldensi monasterio, aliisque in Germania a se institutis præscripsit, ut constat ex ejus actis. Hanc commendarunt patres concilii Cloveshoviensis sub medium sæculum octavum congregati, præcipientes capitulo vicesimo-quarto, ut in vitæ monasticæ candidatis *secundum monasticæ regulæ definitionem probentur spiritus, an ex Deo sint*, nempe secundum regulam Benedictinam; cujus hoc ex Apostolo præceptum est in capite quinquagesimo-octavo. Unde Alcuinus in epistola quadragesima-nona Wirenses & Girwenses monachos, quos a Benedicto Biscopo ad regulæ nostræ amussim institutos fuisse diximus, magnopere hortatur, *ut regularis vitæ observationem, a Benedicto & Ceolfrido statutam, diligenter custodiant:* atque ejus rei causa, *Regula*, inquit, *sancti Benedicti in conventu fratrum propria exponatur lingua, ut intelligi possit ab omnibus.* Quæ cum ita sint, nemo in posterum, opinor, nobis obtendet cum Johanne Mareshamo Bedæ venerabilis & concilii Cloveshoviensis de regula Benedictina silentium, quorum tam luculenta testimonia retulimus: nec quisquam ejus opinationi adhærebit, existimantis, hanc regulam non ante regis Eadgari principatum, id est non ante medium sæculum decimum, ab omnibus in Anglia receptam fuisse. quod etsi ex præmissis non penitus eversum esset, unus refellendo huic commento sufficeret Johannes diaconus, qui uno ante Eadgarum sæculo, cum Gregorium Magnum Benedictini fuisse instituti probare vellet, hoc inter alia argumentum adducit. *Quod vero monachi, qui a Gregorio in Saxoniam*, id est in Britanniam insulam a Saxonibus subactam, *missi sunt, sancti Benedicti regulæ fuerint mancipati; inter alia etiam illud ostendit, quod ex ipsius discipulis vix potest in illis partibus monachus aliquis inveniri, a quo non observetur tam in proposito, quam in habitu regula Benedicti.* Is ergo rerum nostrarum in Anglia status erat uno sæculo ante Eadgarum: qui, ut sancti Benedicti regula in omnibus monasteriis modo uniformi servaretur, generalem constitutionem, suadente in primis Dunstano, edidit. quæ constitutio Mareshamum in Monastici Anglicani propyleo induxit in errorem, quasi tunc primum regula nostra ab Anglis recepta fuisset. Longe alia fuit sententia Ethelredi Anglorum regis, qui in privilegio, ecclesiæ Cantuariensi sub undecimi sæculi initium concesso, rationem exponens, cur in eam ecclesiam Benedictinos monachos restituerit: *Hoc ideo*, inquit, *feci, & monachos ejusdem Ordinis, quem huc attulit sanctus Augustinus, in ecclesia posui, Ordinis scilicet, quem ille ex præcepto sancti Gregorii, & ex magni regis Ethelberti constitutione & auxilio in terram hanc intulit.* Non immerito proinde Benedictini omnes cum Ambrosio Autperto abbate, qui sub medium octavi sæculi commentarios in apocalypsim scribebat, *Gregorium nostrum* appellamus, itidemque nostros Augustinum ejus in Andreano monasterio discipulum, primosque omnes Anglicanæ missionis monachos & alumnos; nec sine legitimo fundamento Aimoïnus Floriacensis monachus in prologo de miraculis sancti Benedicti asserit, eumdem Gregorium ejus *regulæ subditum disciplinis* fuisse. Ex his omnibus cum Johanne [a] Seldeno, viro longe doctissimo, » inferre licet, cœnobii sancti Salvatoris Cantuariæ incolas, atque adeo suburbani » sancti Petri, Benedictinæ familiæ, etiam ab ipsis incunabulis, semper fuisse habitos; » nihil contra occurrere in vetustis monumentis, in quibus nullum novationis vestigium; » immo diserte conspirare omnia, ad probandam regulæ nostræ in Anglicanis » illis monasteriis antiquitatem. Hanc digressionem, prolixam quidem, sed instituto nostro convenientem & opportunam, mihi facile condonabunt benigni lectores; nec mihi, ut spero, succensebunt, quod pleraque argumenta, alibi a me non uno in loco relata, huc simul conjecerim, usus ut meis ad rem, magni sane nobis momenti, conficiendam.

a Selden. in notis ad Ead. sub fin.

XIX. Claudii abbatis Classensis mors.

Venio ad monasticas Gregorii epistolas per hujus anni quintam indictionem scriptas: in quibus ea, quæ post mortem Claudii Classensis abbatis [b] exarata est, in primis observanda occurrit. Erat is, ut superius diximus, Gregorii discipulus & familiaris, idemtidem ad eum venire solitus ad relevandas pontificis molestias, & ad agendum cum eo de rebus sacris. Idem quasdam extemporaneas Gregorii expositiones in Proverbia, Cantica canticorum, Prophetas, libros regum & Heptateuchum, quas pontifex scripto tradere præ infirmitate non valuerat, ex ore loquentis audierat, & suo stilo & sensu, ne perirent, reddiderat, ut opportuno tempore hæc eadem a pontifice emendatius ederentur. Claudio mortuo, Johanni Ravennæ sub-

b Greg. M. lib. 10. ep. 22.

Gregorii modestia de suis scriptis.

diacono scripsit Gregorius, ea scripta ut ad se transmitteret, in quibus aliqua, a suo sensu prorsus aliena, deprehenderat. In eadem epistola etiam non probat, sua in Jobum commentaria publice ad vigilias legi jussu Mariniani episcopi: quippe opus populare non esse, & rudibus auditoribus magis impedimento, quam profectui futura. Magis expedire, ut ad vigilias legantur psalmorum commenta, quæ mentes sæcularium ad bonos mores præcipue informant. Nolle se, dum in hoc corpore versaretur, ut opera sua in publicum facile prodirent; ac graviter ferre, quod Anatolius diaconus imperatori postulanti librum regulæ pastoralis dedisset; multo minus, quod eum Anastasius Antiochenus episcopus (quæ sanctissimi pontificis modestia erat) in Græcam linguam transtulisset.

ANN. CHR. 602.

Abbatis rejecta electio.

Post Claudii mortem monachi ejus cœnobii, scilicet Classensis sanctorum Johannis & Pauli, Constantium monachum in ejus locum elegerunt, & missis Romam nuntiis eumdem sibi abbatem institui petierunt. Horum petitionem *detestatus est* Gregorius, immo petitores ipsos, utpote terrenæ mentis homines, quippe qui terrenum nimis hominem sibi abbatem præfici voluerant. *Cognovi enim*, ait vir sanctus, *quod idem Constantius peculiaritati studeat. quæ res maxime testatur, eum cor monachi non habere.* O quam pauci ergo vere monachi! quam pauci cor monachi habent! En prima rejiciendi Constantii causa: alteram audiamus. Deinde cognovi, quod ad monasterium, quod in Piceni provincia situm est, *solus pergere sine aliquo fratrum suorum præsumsit*. Ex qua ejus actione cognoscimus, quia *qui sine teste ambulat, recte non vivat*. Utinam id attenderent, qui tam facile foras absque socio pergunt! Constantio itaque rejecto, Maurum cellerarium, a Claudio abbate sibi quondam laudatum, præferri jubet, eumque a Mariniano episcopo, si ejus vita ad locum regiminis digna sit, ordinari: sin minus, alium vel ex ipsa ejusdem loci congregatione, si dignus adsit; vel ex alia, si desit, eligendum. Ubi obiter observare licet, Gregorium hoc loco & alibi, (quod etiam de aliis dictum puta) cum de assumendo ex alia congregatione abbate loquitur, nullum discrimen fecisse Ordinum: propterea quod tunc monachi omnes, ut superius [a] exposui, ejusdem instituti & ordinis censerentur. Præterea Gregorius Mariniano antistiti præcipit significari, ut peculiaritatis vitium a quatuor aut quinque ejusdem cœnobii monachis, in quibus corrigi hactenus minime potuerat, studiosissime compescat; & hoc ipsum monasterium ab ejusmodi peste mundare festinet: quia, si illic peculiaritas a monachis habetur, neque concordia, neque caritas in congregatione eadem poterit permanere. *Quid est autem*, inquit, *habitus monachi, nisi despectus mundi? Quomodo igitur mundum despiciunt, qui in monasterio positi aurum quærunt?* Tum subdit Johannem alloquens: Ita igitur tua experientia faciat, ut neque loci ordinatio differatur, neque ad nos ulterius hac de re querela perveniat.

Peculiaritas in monacho quantum malum.

a lib. 8. n. 18.

XX. Monachatus pro subdiaconatu.

Monachatum subdiaconatus loco aliquando fuisse colligit Thomassinus [b] ex hujus anni epistola tertia-decima ad Passivum episcopum Firmanum. quippe, Aprutii castro Firmensis territorii pastorali sollicitudine omnino destituto, Passivum monuit pontifex, Opportunum quemdam, moribus apprime, uti acceperat, compositum, in psalmodiæ studio, in amore orationis valde laudatum, religiosam plane vitam agere. Eum proinde hortetur episcopus, ut in his bonis studiis crescat; &, si nulla ei crimina, quæ per legis sacræ regulam morte multanda sint, obviare deprehenderit; tunc hortandum esse, ut *vel monachus*, *vel* ab ipso Passivo *subdiaconus fiat*; & post aliquantulum temporis, si Deo placuerit, ipse ad pastoralem curam debeat promoveri. Certe sanctus Benedictus in regula sua concedit abbati, ut, si voluerit, aliquos e suis presbyteros aut diaconos ordinari curet, nulla subdiaconatus mentione facta. Nec certe fit in epistola sancti Epiphanii [c] ad Johannem episcopum Jerosolymitanum, qui de ordinatione monachi ab Epiphanio facta conquerebatur, ubi Epiphanius: *Ordinavimus*, ait, *diaconum*; *&*, *postquam ministravit*, *rursum presbyterum.* Et scimus, monasticam professionem minorum Ordinum loco quandoque habitam fuisse. quo minus mirandum est, abbatibus quibusdam, non modo tonsuram, sed etiam minores ordines, immo & subdiaconatum conferendi potestatem concessam fuisse a pontifice Romano. Quamquam Siricius [d] volebat monachos *per gradus singulos* ad sacerdotium promoveri; idemque nonnullos carpit [e] episcopos, qui, ut ne monachos diutius penes se probandos retinere, & alere cogerentur, eos statim diaconos ac presbyteros ordinabant; *carius* reputantes *dare sumtum transeunti, quam sacerdotium non retento.* Quamquam id forte pro inferioribus Ordinibus

b Thomassin. parte 2. l. 1. c. 34.

c inter Hier. ep. 60.

d Siric. ep. 1.

e Id. ep. 3.

ANN. CHR. 602.

a Gelas. ep. 9. c. 2.

b Greg. M. lib. 10. ep. 14.

non ita improbaturus fuisset Siricius, si ordinandorum mores episcopo probati ac perspecti fuissent. Porro Gelasius papa [a] primus, etsi monachos itidem per singulos ordinum gradus promoveri vult, in eorum tamen gratiam, qui in monastico instituto præcellerent, singulorum graduum insterstitia relaxari concedit, *quibus quod annorum interstitia fuerant collatura, sancti propositi sponte suscepta doceatur præstitisse devotio.* In sequente epistola Gregorius [b] eximium dat paternæ benignitatis exemplum, cum eumdem Opportunum, quem forte asperius objurgaverat, lenibus litteris mitigare & recreare satagit, contestatus, illa verba non ex asperitate cordis, » sed ex amore ejus animæ se fuisse locutum. Interim vero eum ad meliora hortatur.

XXI. Clerici non prohibendi ne monachi fiant.

c Ibid. ep. 39.

Pancratius, Viennensis ecclesiæ clericus, divina commotus inspiratione monasterium petierat, ibique monasticum sumserat habitum, & ejusdem monasterii diaconus factus fuerat. Eum Desiderius Viennensis antistes sibi suæque ecclesiæ, cui in clericatus officio mancipatus fuerat, restitui postulabat, non quidem *impedimentum* facti causatus, *sed affectu benevolentiæ.* Episcopum vero Gregorius [c] hortatur, ut tam promtæ Pancratii in sancto proposito devotioni minime obsistat; immo quibus » valet adhortationibus hujus desiderii fervorem in eo excitet: ne, qui a turbulento » curarum sæcularium tumultu se segregans, portum monasterii appetiit, rursum ec» clesiasticarum curarum perturbationibus implicetur. Nullum ergo huic facto *impedimentum* opponebat Desiderius, sed solum benevolentiæ suæ affectum. Alia mens » erat Guenilonis seu Wenilonis episcopi Senonensis, qui duobus suæ parochiæ pres» byteris suos relinquendi titulos, ut liberius & districtius institutionem beati Bene» dicti sequerentur, copiam negabat; idque impediturus fuisset, nisi Lupus abbas Ferrariensis monasterii, quo se se recipere volebant, auctoritate probasset, id absque vitio posse fieri. Ad hæc Lupus, qui id numquam in controversiam vocatum vel audierat, vel legerat, affert [d] auctoritatem ex regula sancti Benedicti, a beato Gregorio probata & laudata, quæ sacerdotes in monasterium suscipi præcipit. quod sane nulli canones prohibeant. Insuper Lupus afferre poterat auctoritatem concilii quarti Toletani, canone quinquagesimo sancientis, ut clericis, qui monachorum » propositum appetunt, *quia meliorem vitam sequi cupiunt*, liberi eis ab episcopo in » monasteria permittantur ingressus; nec interdicatur propositum eorum, qui ad con» templationem transire nituntur. Et hanc quidem in clericis libertatem agnoscit concilium Chalcedonense canone septimo, cum prohibet eos, *qui semel clero cooptati sunt, & monasticam vitam expetiverunt*, denuo in sæculum reverti: cum alias eos, ut in clerum reverterentur, compellere ac cogere debuisset, nisi hanc adeundæ monasticæ vitæ facultatem permisisset.

d Lup. ep. 29.

ANN. CHR. 603.

XXII. S. Leander episcopus obit.

ANno subsequente, hujus sæculi tertio, Leander Hispalensis antistes supremum diem obiit, si qua fides epitaphio, quod ipsius regulæ in Codice regularum subjunctum est. Sub cruce, forsan transversa ecclesiæ parte, ut ex salebrosis epitaphii versibus undecim intelligimus, simul jacuere sanctorum tria corpora germanorum, hinc Leandri, inde Florentinæ sororis, atque Isidori in medio sepulti. Pictura in adjuncto pariete expressa eorum effigies & merita repræsentabat. *Obiit felicis memoriæ Leander episcopus die* III. *kal. Martii, æra sexcentesima quadragesima-prima.* Hæc ibi conceptis verbis, tametsi æræ designatio difficultate non caret, maxime propter Isidori ejus fratris ac successoris auctoritatem, scribentis, Leandrum *Reccaredi* regis *temporibus floruisse, ac terminum vitæ clausisse.* qui Reccaredus vitam cum regno amisit anno salutis sexcentesimo-primo. Verum Isidori verba non ita rigide forsan accipienda sunt, ut epitaphii auctoritatem elevare debeant. Pontifex fuit suo tempore, tum virtute, tum facundia inter paucos illustris, cui reges catholicos Hispania refert acceptos. Modes» tiam ipse suam prodit in regulæ præfatione ad sororem. Senti fratris animum, inquit, » tuos desiderare profectus: Senti fratris concupiscentiam velle te esse cum Christo. qui » etsi in me non habeo quod in te perficere volo, perdidisse me doleam quod te tenere » desidero. Erit mihi interim quædam portio remissionis, si tu, quæ pars melior » nostri es corporis, in via peccatorum non steteris; si quod tenes, firmissime teneas. » Heu mihi, si alius accipiat coronam tuam! Tu apud Christum tutamen meum; » tu, carissima, meum pignus; tu hostia mea sacratissima, qua expiari a peccati » colluvione non dubito. Tot verba, tot scintillæ divini amoris, & eximiæ humilitatis ac modestiæ. Leandri obitum an subsecuta sit mors sororis, incertum, tametsi

id vero propius videatur. Eam in urbe Astigitana, cujus Fulgentius eorum germanus sedem episcopalem obtinebat, vitam exegisse[a] tradunt, & quadraginta virginum collegio præfectam, ubi & domus, in qua vixerit, monstratur; & præcipui virginum collegii vestigia ad Singilis seu Xenilis fluvii ripam: quo loco sancti Hieronymi nomine monasterium exstat. Viderint qui hæc tradunt, quo pacto cum prædicto conciliari epitaphio possint. Sane longe veri similius est, eam in urbe Hispalensi cum duobus germanis, loci episcopis, sepultam fuisse. De Fulgentio Astigitano episcopo hæret aqua. Johannes[b] Mariana, nominis similitudine deceptus, ei perperam tribuit librum de incarnatione, quem Fulgentii Ruspensis esse non dubito. De Isidoro infra.

ANN. CHR. 603.

a Marian. lib. 6. c. 1.

b ibid.

XXIII. Urbici abbatis electio in sedem Panormitanam irrita.

Eodem anno Panormitana ecclesia itidem pastore orbata est post mortem Victoris episcopi: in cujus locum Venantius patricius Urbicum, monasterii sancti Hermetis abbatem, substituendum suggessit Gregorio, aut saltem Crescentem diaconum, si Urbici electio pontifici non placeret. Acceptis Venantii litteris rescripsit[c] Gregorius, sibi quidem hanc Urbici electionem valde placere; laudatque Venantium, quod ad ecclesiæ gubernationem virum quæsierit vigilantem atque sollicitum, *& divinæ scripturæ scientia, quod maxime in sacerdotibus eligendum est*, probe institutum. Sed quia, inquit, ceteris sic est aliquis præponendus, ut, dum ipse exterius proficit, interius non decrescat, quietem ipsius turbare non possumus: ne, cum eum ad altiora producimus, minorem illum seipso fieri missum in fluctibus compellamus. Tum subdit de Crescente diacono, qui xenodochio Panormitano præerat, diligenter inquirendum esse, an recte se gesserit in xenodochii sui administratione; sitque iis præditus moribus & dotibus, quæ ad pastoralem curam sunt necessariæ. Neutrius tandem electio successit, sed ea dignitas Johanni collata fuit, cui Gregorius pallium[d] hoc eodem anno concessit.

c Greg. M. lib. 11. ep. 14.

d ibid. ep 44.

XXIV. Luponis abbatis Æduensis obitus.

Ad idem etiam tempus refertur privilegium Luponi abbati Augustodunensis monasterii sancti Martini concessum, uti & alia duo a paribus in gratiam xenodochii ejusdem urbis, & monasterii sanctæ Mariæ, de quibus superius[e] actum est. Hæc privilegia data sunt post mortem Syagrii, reverendæ memoriæ dicti episcopi, qui suam in his construendis operam opesque Brunichildis reginæ munificentiæ adjunxerat. Neque diu supervixit Lupo seu Lupus abbas, cujus obitus in necrologio Martiniano consignatur his verbis: *Idibus Octobris depositio domni Lupi abbatis.* Ei videtur successisse Abbo ille abbas, quem Baudonivia in fine libelli de vita sanctæ Radegundis ait e Burgundia Pictavos venisse cum viro apostolico Leifasto episcopo, quem Syagrii successorem fuisse veri simillimum est. Pictavis cum ambo morarentur, dentium vehementissimo dolore per septem dies vexatus Abbo, rogavit se duci ad sanctæ Radegundis basilicam, ibique apprehensa palla ejus sepulcri, omni prorsus dolore caruit.

e Supra lib. 7. n. 64. & 65.

ANN. CHR. 604.

XXV. Anglicana synodus contra Brittones.

CUm apud Anglos res christiana ex sententia procederet, Brittones etiam ad officium & ad ritus Romanos revocare operæ pretium Augustino[f] visum est. Ejus rei causa vir sanctus, Ethelberto rege favente, episcopos sive doctores proximæ Brittonum provinciæ in confinio Wicciorum & occidentalium Saxonum convenire curavit, ut amico eos colloquio ad unitatem cum Romana ecclesia ineundam adduceret. His congregatis, fraterna admonitione suadere cœpit, ut, pace & communione catholica secum inita, communem prædicandi gentibus evangelii laborem una susciperent. Illi vero, post longam disputationem, nec Augustini ejusve sociorum precibus, hortamentisve, nec increpationibus cesserunt, sed suas traditiones obfirmatis animis tueri ac retinere perseverarunt. Tum Augustinus longæ ac molestæ concertationi finem imponere volens: Oremus, inquit, Deum, qui in domo Patris sui unanimes habitare facit, ut, e duabus traditionibus utra sequenda sit, aliquo cælesti signo nobis ostendat. Æger quivis obvius huc adducatur, &, si quis alterutrius partis eum sanaverit, hujus communioni omnes accedant. Conditionem, licet ægre, admisere Brittones. Mox e gente Anglorum quidam oculorum luce privatus adducitur. Orant pro eo Brittones, sed nihil a Deo impetratum. Succedit Augustinus, flectit genua, Deumque obnixe rogat, ut cæco lumen restituat: quo per unius hominis illuminationem corpoream, plurimi spiritalem gratiæ lucem consequerentur. Nec mora, cæco lux redit; nec miraculum Brittones infitiari pos-

f Beda lib. 2. c. 2.

ANN. CHR. 604.

sunt. Et veram quidem Augustini doctrinam esse confitentur : sed absque suorum consensu ac facultate priscos ritus ac mores abdicare sibi minime licere causantur.

Alterum proinde conventum fieri postulant, in quo majori suorum numero res finiretur. Annuit Augustinus, & ad locum condictum Brittonum episcopi septem accesserunt cum pluribus viris suæ gentis doctissimis, maxime ex Walliæ monasterio Bancorensi, cui tunc Dinootus abbas præerat. Hi, priusquam eo convenirent, quemdam suæ sectæ anachoretam, magnæ apud se opinionis, consuluerant, an pro Augustini sententia suas abjicere traditiones deberent. Ille vero si homo Dei esset, ei obsequendum esse respondit. Et quo pacto, inquiunt, id probemus? Ad hæc ille: Si mitis sit & humilis corde Augustinus. Tum percontantibus illis, quo demum indicio id agnoscerent, adjecit: Curate ut ille prior cum suis ad synodum veniat, &, siquidem vobis adventantibus assurrexerit, ei protinus obtemperantes estote, certi ipsum esse famulum Dei: sin contra, quasi vos despectui habens, nullam vobis, qui plures estis, reverentiam exhibuerit; & ipse spernatur a vobis. Factum ut dixerat; contigitque ut illis accedentibus Augustinus, qui in sella sedebat, non assurrexerit. Illi vero indignatione commoti, eum superbiæ insimularunt, ejusque doctrinæ modis omnibus repugnare non destiterunt. Instabat nihilominus Augustinus, ut ritus suos deponerent; &, quamquam in multis ab universalis ecclesiæ consuetudine » dissentirent, se manus daturum, si modo in tribus obsequentes forent: nempe ut » pascha catholico ritu observarent: ut ministerium baptismi secundum morem Roma» næ & apostolicæ ecclesiæ complerent : & ut genti Anglorum una secum verbum » Domini prædicarent. cetera se facile relaxaturum. At illi nihil horum se facturos, neque illum umquam pro archiepiscopo habituros esse præfracte responderunt. Ad hæc Augustinus prædixisse fertur, si pacem a fratribus accipere nollent, bellum eos ab hostibus accepturos; daturosque pœnas Anglis ipsis, quibus viam vitæ prædicare noluissent. quod ita divino judicio contigit.

XXVI. Saxonum orientalium conversio. Episcopi duo ordinati. a id. lib. 1. c. 29.

Brittonibus in sua contumacia obfirmatis, orientales Saxones evangelii lucem acceperunt. quod hoc modo accidit. Augustinus pro ea, quam a Gregorio acceperat, potestate duos hoc anno episcopos ordinavit, Mellitum scilicet ac Justum, quorum alterum Londoniæ, alterum Roffensi civitati præfecit. Ita vero Gregorius[a] » præceperat mittendo pallium ad Augustinum, ut per loca singula duodecim episco» pos ordinaret, qui suæ ditioni subjacerent; eique metropolitani ad Londoniam ho» norem, qui tamen Cantuariæ cessit, contulit : cujus civitatis episcopus semper in » posterum a propria deberet synodo consecrari, atque honoris pallium ab apostolica » sede percipere: episcopum vero Eboraci ordinaret, qui & ipse duodecim episcopos, » si eadem civitas cum finitimis locis verbum Dei recepisset, ordinare, adeoque me» tropolitani honore perfrui posset. qui metropolitani hunc inter se ordinem serva» rent, ut Eboracensis nequaquam Londoniensis potestati post Augustini obitum sub» jectus foret, sed inter eos ea esset honoris distinctio, ut ipse prior haberetur, qui prius » fuisset ordinatus. Ceterum omnes Britanniæ sacerdotes Augustino subjacerent. Mellitum itaque, ubi ordinatus fuit, Augustinus misit[b] ad prædicandum provinciæ orientalium Saxonum, qui Tamesi fluvio dirimebantur a Cantia, orientali mari contigui, quorum caput & metropolis erat Londonia, emporium jam tum celeberrimum ad Tamesim. Hanc gentem regia potestate ab Ethelberto mutuata gubernabat Seberthus, ejus ex sorore nepos: qui Ethelbertus universis Anglorum gentibus usque ad fluvium Humbri imperabat. Melliti prædicationi mox se subdidit hæc provincia; statimque rex Ethelbertus in civitate Londonia construxit ecclesiam sancti Pauli apostoli, in qua Mellitus sedem episcopalem, ejusque successores haberent. Justus ab Augustino directus est ad Roffensem, ab urbe Doroverno seu Cantuaria distantem millibus passuum ferme viginti-quatuor ad occidentem. Istic etiam Ethelbertus rex episcopalem sancti Andreæ apostoli ecclesiam ædificavit, eique multa dona, uti & Londoniensi, necnon prædia & possessiones ad alendos ecclesiæ ministros liberaliter contulit. Missus est longe post eos Paulinus ad populos, qui trans Humbrum degebant, primusque Eboracensem ecclesiam fundavit, ut in consequentibus dicturi sumus.

b id. lib. 2. c. 3.

XXVII. Gregorii in extremis doloribus sollicitudo pro ecclesia.

Dum hæc in Britannia geruntur, Gregorius extremo laborans podagræ morbo, nihil interim de pastorali sollicitudine remittebat, scribendis litteris ad retinendam, revocandamque, sicubi defecerat, pietatem, & ad sarciendam ecclesiæ, monasteriorumque

ANN. CHR. 604.

rumque disciplinam: ut mirum sit, inter continuos morbi gravissimi cruciatus & dolores eum potuisse tot ac tantis rebus applicare animum. Quanta vis ejus dolorum fuerit, ipse explicat variis in epistolis, præsertim ad Rusticianam patriciam, quæ eodem morbi genere afflicta erat. Ubi caro deest, inquit [a], quæ virtus esse " poterit doloribus resistens? Me etenim (quem, qualis fuerim, nostis) ita amaritu- " do animi & assidua exacerbatio, atque præter hoc podagræ molestia affecit, ut " corpus meum, tamquam in sepultura, ita siccatum sit. unde fit, ut jam de lectulo " raro surgere valeam. Si ergo mei molem corporis in tantam podagræ dolor ari- " ditatem redegit: quid de vestro corpore sentiam, quod nimis siccum ante dolores " fuit? Et in alia [b] ad eamdem epistola: Ego autem in tanto gemitu & occupatio- " nibus vivo, ut ad dies, quos ago, me pervenisse pæniteat, solaque consolatio sit " mortis exspectatio. Denique in epistola [c] ad Theodelindam hoc anno scripta: Tan- " ta nos, inquit, podagræ infirmitas tenuit, ut non solum non dictare, sed etiam nec " ad loquendum possimus assurgere, sicut & præsentium portitores, legati vestri, " cognoverunt, qui nos & venientes infirmos invenerunt, & discedentes in summo " vitæ periculo atque discrimine reliquerunt. Inter hæc non extrema illi cura fuit " dotandi basilicam sancti Pauli, ut sumtus ad luminaria sufficeret, largiendo massam seu agrum ad Aquas-Salvias, tanti apostoli passione illustrem: incongruum existi- " mans, ut illa ei specialiter possessio non serviret, in qua palmam sumens martyrii, " capite truncatus est. Ita ille in litteris [d] hac de re confectis. Cuncta itaque ad eum " locum pertinentia prædictæ sancti Pauli basilicæ contribuit, ut servientes ibi præ- " positi, omni posthac carentes excusatione, luminaria suppeditare non negligant. " Erat prope hanc basilicam sancti Stephani monasterium ancillarum Dei, in prædictis litteris memoratum. Sed utrum monachi basilicam sancti Pauli tunc insederint, ex eis non liquet. quamquam id veri simillimum reddit liber de gestis pontificum Romanorum: ubi Gregorius secundus monasteria, quæ secus basilicam sancti " Pauli erant, ad solitudinem redacta, innovasse perhibetur, atque ordinatis servis Dei " monachis congregationem post longum tempus restituisse, ut ibidem die noctuque " Deo laudes redderent. Hæc monasteria sine dubio regebant præpositi illi, de qui- " bus Gregorius Magnus in suis litteris agit. Advena erat impostor ille [e] Andreas homo Græcus, qui sub monachali habitu ad sanctum Paulum inclusus degebat. Ibidem monasticum ordinem restituit sæculo decimo sanctus Odo abbas Cluniacensis.

[a] Greg. M. lib. 9. ep. 38.

[b] id. lib. 11. ep. 26.

[c] id. lib. 11. ep. 7.

Pro basilica S. Pauli.

[d] ibid. ep. 9.

[e] id. lib. 9. ep. 69.

XXVIII. pro Fortunato abbate Cæsenate.

Ut Gregorius crimina punire non prætermittebat, sic etiam innocentes tueri ac purgare in primis satagebat. Exstabat apud Cæsenas Flaminiæ urbem monasterium sanctorum Laurentii & Zenonis, cui Natalis loci episcopus Fortunatum abbatem præfecerat. Hunc, nulla exsistente causa vel culpa, inde removerat Concordius Natalis successor, atque alium in ejus locum ordinaverat. Causa discussa, Gregorius non ante nihilo minus Fortunatum restitui Mariniano [f] Ravennæ episcopo metropolitano injunxit, quam in illis partibus, ubi res acta fuerat, examinata causa fuisset, uti *canonicus ordo* exposceret, id est canonum leges. sic *canonicus ordo* sumitur in alia itidem Gregoriana [g] epistola, in qua Johanni defensori significat, monachos in Capricana insula perverse agere; eidemque præcipit ad eorum monasterium accedere, & quæ correctione digna invenerit corrigere, *sicut canonicus ordo desiderat.* sic denique, ut alia loca prætermeam, eadem loquendi formula usus est Reccaredus rex in oratione ad patres concilii tertii Toletani. quæ omnia referre visum est ad illustrandum similem locum, quo nonnulli abutuntur, ex synodo Augustodunensi [h] sub sancto Leodegario habita, ubi præcipitur, ut abbates & monachi studeant implere, *quicquid canonicus ordo vel regula sancti Benedicti edocet.* Quod attinet ad prædictum sanctorum Laurentii & Zenonis monasterium, quod olim Ordinis Benedictini fuisse testatur codex taxarum, ut vocant, apostolicarum; jam inde a sæculo undecimo unitum est [i] cathedrali ecclesiæ Cæsenatensi per Johannem, ejusdem urbis e nostris episcopum, ad instituendam in sua ecclesia communem vitam regularem.

[f] Id. lib. 12. ep. 1.

[g] id. lib. 11. ep. 54.

Canonicus ordo.

[h] V. lib. 16. num. 37.

[i] Ughell. to. 2. col. 458.

XXIX. pro duobus monachis fugitivis.

Ita vero in universos intentus erat Gregorii animus, ut etiam singulorum saluti sedulo prospiceret. Testis ea de re epistola [k] ad Stephanum chartularium, quem hortatur ad revocandos duos monachos fugitivos ex monasterio sancti Georgii, in massa seu agro Marato sito, quorum unus jam conjugem acceperat, alter *laicus effectus*

[k] Greg. lib. 12. ep. 20.

AN. CHR. 604. „ (non ergo monachi inter laicos) ſæculariter vivebat. quippe contra Deum eſſe, ut, „ poſt adeptum divini officii cultum, *ad ſæcularem vitam atque habitum remearent.* „ Itaque monachos illos ſine dilatione retrudendos eſſe, ne eorum exemplo, cetero- „ rum monaſteriorum diſtrictio diſſipetur, ſed potius ut aliis monachis ſpes gerendi talia ſubmoveatur. Addit pontifex reprimendum eſſe prædictæ maſſæ preſbyterum, qui novas eidem monaſterio conſuetudines imponere volebat, portionem ſcilicet uſurpando ex oblationibus, quæ eidem monaſterio factæ fuerant. ſiquidem „ ex tempore conditi monaſterii per tricennale tempus id uſitatum non fuerat. tum „ quia ſi hoc ab initio non fuit, etiam labentibus temporibus imponi non debuit: tum „ quia maxime exiguæ ſubſtantiæ, & monaſterium pauperum erat, & abbas ipſe om- „ nino hoſpitalis. quod multorum teſtimonio Gregorius reſcierat.

XXX. Gregorii obitus. Hæc ſtudia, hæ mentis agitationes Gregorii erant, cum eum Deus eccleſiæ & orbi ſubtraxit, ad immortalem vitam transferendum. Hunc finem jam dudum optaverat vir ſanctus, ut ex præmiſſis intelligitur, & ex epiſtola ad Anaſtaſium [a] epiſcopum Antiochenum, quem rogat, ut pro ſui cordis infirmitate enixius oret, longe „ minus ſcilicet de corpore ſollicitus: quatenus omnipotens Deus mentem, inquit, „ meam a malis omnibus pro veſtra interceſſione tueatur, & citius me de tot pro- „ cellis hujus tempeſtatis eripiat, atque in æternæ quietis litore perducat. Ejus vota & deſideria tandem aliquando exaudivit Deus, tantiſque malis, doloribus & anxietatibus finem impoſuit, poſtquam Romanam eccleſiam ſumma prudentia & ſanctitate rexiſſet annis tredecim, menſibus ſex, & diebus decem, uti Johannes diaconus computat, initio ducto a menſe Septembri anni quingenteſimi nonageſimi, quo anno pontifex ordinatus fuerat, & quidem tertio nonas ejuſdem menſis. Deceſſit IV. idus Martias, anno Phocæ imperatoris ſecundo, indictione ſeptima, æræ chriſtianæ anno ſexcenteſimo quarto; ſepultus in extrema porticu baſilicæ beati Petri apoſtoli ante vetus ſecretarium, ubi ſanctus Leo, Simplicius, Gelaſius & Symmachus humati erant. Ejus tamen obitum venerabilis Beda anno ſequenti, eumque ſecutus Paulus diaconus indictioni octavæ conſignat. Sancti Doctoris epitaphium refert poſt Bedam Johannes diaconus, & ex eis Baronius, aliique. Idem teſtatur pallium ejus, phylacteria reliquiarum, quas e collo geſtare ſolebat, & baltheum ſeu cingulum in baſilica ſancti Petri ſuo tempore aſſervata fuiſſe, & fidelium devotioni ad oſculandum expoſita; atque ex balthei exilitate, quæ unius pollicis menſuram non excedebat, ſpeciem propoſiti regularis a ſancto Benedicto ſtatuti, cujus ipſe vitam deſcribens, regulam quoque laudaverat, eum ſervaſſe luce clarius eſſe aſſerit: præſertim, inquit [b], cum idem venerabilis doctor Gregorius græcam lin- „ guam neſcierit, & ſui monaſterii monachos, Benedicti utique regulis mancipatos, „ in Saxoniam ſeu Britanniam deſtinarit.

[a] *id. lib.* 7. *ep.* 3. *ind.* 1.

[b] *Johan. diac. l.* 4. *c.* 80.

XXXI. Corporis ejus forma. Erat Gregorius ſtatura corporis juſta & bene compoſita, facie oblonga & mediocriter rotunda, barba ſubfulva & modica, capillis ſubnigris, in medio frontis raris, & ſub auriculas medias protenſis, corona rotunda & prolixa, fronte ſpecioſa, elatis & longis, ſed exilibus ſuperciliis; oculis pupilla fulvis, non quidem magnis, ſed patulis; ſubocularibus plenis; naſo a radice vergentium ſuperciliorum ſubtiliter directo, circa medium latiore, deinde paullulum recurvo, & in extremo patulis naribus eminente; ore rubeo, craſſis & ſubdividuis labiis, genis compoſitis, mento a confinio maxillarum decenter prominente; colore aquilino & livido; vultu benigno, manibus pulcris, teretibus digitis, & habilibus ad ſcribendum. Ita formam ejus corporis deſcribit Johannes [c] diaconus ex rota gypſea, in qua vir ſanctus ſe ipſe pingi curaverat, eamque picturam in parva ſancti Andreæ monaſterii abſide, poſt fratrum cellarium ſtatui juſſerat. Eamdem æri inciſam, Baronius, aliique repræſentarunt, cum iconibus Gordiani & Silviæ Gregorii parentum, ejus juſſu itidem depictis, quas ob tanti viri merita in adverſa pagella exhibere viſum eſt.

[c] *ibid. c.* 84.

XXXII. Animi dotes. Verum præſtantiſſimi ejus animi ſtatum quis explicet? Vir fuit, ſi quis alius, eximia humanitate & manſuetudine præditus, ingenio facilis & copioſus; ſui ipſius victor & compos, ad miſericordiam & commiſerationem in peccantes, quam ad ſeveritatem pronior; humilis ac modeſtus, ſed, ubi res exigebat, magnanimus & fortis; juſtitiæ & æquitatis in primis amans, numquam paſſus ſuam dignitatem creſcere ex aliorum detrimento; cleri diſciplinam, & honeſtatem ubique fovens, nihil boni prætermittens, nullum vitium ſinens inultum; in correptionibus moderatus, ſed

ANN. CHR. 604.

Gordianus Gregorij pater. *Gregorius.* *Silvia Gregorij mater.*

fortis; excessum corrigere & purgare, quam defendere paratior; miserorum omnium refugium, egenorum ac pauperum pater; ceterum dignitatis pontificiæ studiosus, sed æquissimus propugnator; iis quæ ad Dei cultum pertinent, addictissimus; rebus cælestibus, ubi tantisper sibi a tumultu negotiorum licebat respirare, aut meditandis, aut scribendis dictandisve, aut viva voce explicandis assidue occupatus; summis doloribus, morbisque gravissimis æque patiens & actuosus; denique inter assiduas bellorum procellas semper quietus & tranquillus, nec a scripturis meditandis ac commentandis deterritus; prudentia tanta, ut inter partes omnino sejunctas & contrarias, imperatoris & Langobardorum semper gratiam & dignitatem retinuerit.

Quod si quis unam ejus virtutem attentius considerare velit, nempe caritatem ac liberalitatem; omnibus omnino singulorum mensium kalendis [a] necessaria quæque pauperibus generatim erogabat, frumentum, vinum, legumina, lardum, aliorumque animalium carnes, pisces & oleum pro suo quæque tempore distribuens. Pig-

Caritas ejus & liberalitas.

a Johan. diac. lib. 2. c. 25. & seq.

ANN. CHR. 604.

menta vero, aliaque delicatiora poculenta & esculenta primoribus offerebat, adeo ut omnium commune reconditorium ecclesia censeretur. Ad hæc omnibus ordinibus ecclesiasticis vel palatinis, ecclesiis, monasteriis, diaconiis, cœmeteriis, xenodochiis urbanis ac suburbanis, certæ erogationes quater per singulos annos ab eo fiebant, in paschate scilicet, natali apostolorum, natali sancti Andreæ, natalitioque suo. Quin etiam tribus millibus ancillarum Dei, quæ Romæ in monasteriis degebant, quindecim auri libras semel pro lectisterniis dedit, eisque pro quotidianis stipendiis octoginta libras quotannis conferebat: professus, nullum [a] per tot annos absque earum precibus lacrymis, & districtissima vita, inter Langobardorum gladios subsistere potuisse. Denique singulis diebus per omnium regionum vicos & compita infirmis ac debilibus quibusque certa stipendia per constitutos veredarios mittebat: verecundioribus vero, antequam ipse cibum caperet, cibaria e mensa sua ostiatim deferri curabat: ita ut nullum ejus misericordia præteriret; sibique imputaverit, quod quidam pauper ex inopia mortuus aliquando inventus sit; ob idque a missarum celebratione per aliquot dies abstinuerit, quasi eum propria manu peremisset. Atque ut ne temporaria & caduca esset tanta caritas, non tantum quadraginta pauperes semel in anno in perpetuum refici procuravit per monachos monasterii sui, ubi & duodecim pauperibus singulis annis in die depositionis ipsius prandium parari mos erat; sed etiam hospitale pauperum in porticu basilicæ beati Petri instituit, æternum tantæ misericordiæ monumentum. Porro in eodem monasterio libræ pondus, sextarium, modium, ceterasque mensuras, ad quarum normam singula distribui voluit, asservari præcepit; & modius quidem ejus erat [b] mensuræ, ut triginta & quinque panes ex eo fierent, singuli trium librarum.

a Greg. l. 6. ep. 23.

b Johan. diac. lib. 4. c. 98.

De cetero, si quis volet maximi pontificis mores ac virtutes perfecte cognoscere, legat ejus epistolas: quas qui legerit, non modo sanctiorem ecclesiæ disciplinam ex eis addiscet, sed etiam historiam illorum temporum non multum desiderabit. Eas in tot libros, quot annos vixit, id est in tredecim libros, ab eo distinctas fuisse auctor est Johannes diaconus; ex quibus tertium-decimum septimæ indictionis librum imperfectum reliquit, quoniam ad ejusdem indictionis terminum non pertigit. quamquam Hildefonsus libros dumtaxat duodecim agnoscit. Selectiores epistolas ab Hadriano primo in decretalium libros duos redactas fuisse Johannes [c] tradit. In rebus moralibus ac spiritalibus quam exercitatus fuerit, testantur maxime ejus in Jobum commentarii, in quibus ita præclare in primis de humilitate agit, ut nemo veterum melius. quod argumento est, hanc virtutem ejus animo alte infixam fuisse.

c ib. c. 71.

Sunt qui sanctissimum & integerrimum pontificem adulationis insimulent, eoque trahunt ejus epistolas, tum ad Phocam imperatorem, cujus promotioni gratulatur, tametsi parricidiis viam ad imperium sibi fecisset; tum ad Brunichildem reginam, quam laudat. Verum ex Gregorii ad Phocam [d] epistola id tantum colligitur, corruptissimum fuisse ante eum rei publicæ statum, quem a Phoca emendatum iri sperat; etsi vero ejus promotioni gratuletur, non tamen probat parricidia, quibus viam sibi ad imperium straverat. Qualis fuerit sub Mauricio rerum status, ex his Gregorii verbis intelligitur: *Quiescat felicissimis temporibus vestris universa res publica, prolata sub causarum imagine præda pacis. Cessent testamentorum insidiæ, donationum gratiæ violenter exactæ. Redeat cunctis in rebus propriis secura possessio, ut sine timore habere se gaudeant, quæ non sunt eis fraudibus acquisita. Reformetur jam singulis sub jugo imperii pii libertas sua.* Hæc itaque omnia in imperio reformanda erant, quæ Gregorius a Phoca reformanda sperat, optatque, & ad id eum hortatur. Ad Brunichildem quod attinet, pia ejus opera laudat quidem Gregorius: sed non prævideret posteriora illius facinora, quibus hæc extrema vitæ suæ tempora dehonestavit.

d Greg. l. 11. ep. 38.

XXXIII. Vitæ ejus scriptores.

Gregorii res gestas litteris primus mandavit venerabilis Beda in historia gentis suæ, & post eum Paulus Warnefridi, diaconus ac monachus Casinensis. Hæc ipsa vita in primo volumine Actorum nostrorum cum quatuor libris Johannis diaconi edita est; eamque genuinum Pauli diaconi fetum esse testantur veteres codices, in primis Casinensis & Conchensis, in quibus hæc vita *a Paulo Casinensi monacho edita* in fronte legitur. Hunc libellum viderat Johannes diaconus, ex eoque quasdam sententias [e] refert, quæ in editis nostris leguntur. Hæc obiter dixerim adversus Gussanvillei

e Johan. diac. lib. 4. c. 99.

falsam conjecturam, qui hunc libellum Paulo diacono abjudicare voluerat, alias singulari disquisitione a me refutati in tomo primo Analectorum. Johannes diaconus post Bedam & Paulum ejusdem Gregorii facta fusius in quatuor libros digessit jussu Johannis octavi, eosque majori parte ex epistolis Gregorianis scite contexuit.

ANN. CHR. 604.

XXXIV. Sabinianus ejus successor avarus.

Gregorio successit in sedem beati Petri Sabinianus, quem piissimi decessoris sui famæ infestissimum fuisse, & de libris ejus comburendis consilium iniisse Johannes [a] diaconus a majoribus traditum refert. Invidiæ causam fuisse, quod Gregorium, uti prodigum, & rei ecclesiasticæ dilapidatorem calumniaretur. Sed quo minus ejus libri comburerentur, intercessisse Petrum diaconum, ejus, dum viveret, notarium & familiarem, qui id perperam tentari dixit, quippe eorumdem librorum exemplaribus ubique locorum dispersis; atque immane sacrilegium esse, tanti doctoris libros exurere, super cujus caput Spiritum-sanctum in columbæ specie eidem scribenti adstitisse, se vidente, affirmavit; in cujus rei testimonium prædixit, se protinus moriturum. quod re ipsa contigerit. Hanc narrationem, scriptoribus Johanne antiquioribus ignotam, rejicit cardinalis Baronius, nec immerito sane: maxime cum Paulus diaconus de columba Gregorio assistente agens, ubi opportuna hujus rei commemorandæ occasio erat, nihil simile de Petro diacono referat. Secus forte sentiendum de calumnia, quam Sabinianus in Gregorii liberalitatem vulgasse fertur. nam Sabinianum avaritiæ deditum fuisse ex eo intelligitur, quod ingruente fame horrea ecclesiæ aperiri jussit, non ut Gregorii exemplo frumenta pauperibus gratuito erogaret, sed ut vænum daret populo Romano, cui ob eam causam maxime invisus fuit. Hinc accidit, ut mortui cadaver, non per medium civitatis, ut moris erat, deferretur cum funebri pompa ad basilicam sancti Petri; sed ejiceretur per portam sancti Johannis, ut loquitur Anastasius, atque extra muros per pontem Milvium in Vaticanum deduceretur. Non diu pontificatum tenuit Sabinianus, sed post sedis annum unum & menses quinque cum aliquot diebus, locum fecit Bonifacio tertio: quem etiam brevi post defunctum excepit Bonifacius quartus, cujus commemoratio nobis non semel inferius facienda erit.

[a] ib. c. 69.

ANN. CHR. 605.

XXXV. Westmonasterii primordia.

PAullo post quam Mellitus apud orientales Saxones evangelium prædicare cœperat, christianam fidem, Deo cooperante, Ethelberti fultus adminiculo, egregie in illa provincia propagavit. Accessit in laboris consortium Seberthus rex, cujus munificentia Mellitus monasterium beati Petri, Augustini haud dubie exemplo non minus, quam ipsius apostoli inductus monito, construxit in occidentali Londoniæ urbis parte, unde Westmonasterio indita appellatio, cum beati Pauli cathedralem ecclesiam ad orientalem rex Ethelbertus paullo ante construxisset. Westmonasterii ecclesiam ab ipso Petro apostolo dedicatam fuisse tradunt Britannici scriptores plerique ab annis sexcentis, tanto consensu, ut rem difficilis persuasionis probabilem redderent, si antiquiorum accederet auctoritas. Mirum est Bedam venerabilem de hujus monasterii constructione, uti & de hac dedicatione, penitus siluisse. Multum celebritatis eidem loco post Dunstanum episcopum attulit Edwardus rex sanctus, qui, ampliori monachorum conventu ibidem adunato, ecclesiam novo ædificationis genere excitavit. Multa eidem prædia concessit Willelmus rex, quod illic regni suscepisset insignia. Hinc consuetudo apud posteros invaluit, ut ibidem propter sancti Edwardi istic sepulti memoriam, reges Anglorum inaugurarentur, ibique insignia regalia reconderentur. Novam speciosæ structuræ basilicam Henricus tertius multiplici marmorearum columnarum ordine, tecto laminis plumbeis convestito, intra quinquaginta annos magnis sumtibus exædificavit, regalique illustravit palatio. Henricus septimus in suam suorumque sepulturam admirandæ elegantiæ ædificium adjecit. Piget anticipato commemorare indignam loci fortunam post defectionem Henrici octavi, a superiori heu! quam dissimilem. An monachos etiam in cathedrali beati Pauli ecclesia Mellitus, uti Augustinus in Cantuariensi, primitus instituerit, vetera monumenta non produnt, tametsi monasterium passim appellant. Exstat in appendice historiæ ejusdem ecclesiæ diploma [b] Ethelberti regis, quoddam prædium Mellito episcopo largientis ad monasterii sui, id est sancti Pauli, solatium, ut in perpetuum in monasterii utilitate permaneat: cui diplomati Melliti rogatu Hunfridus & Lotherius episcopi subscripsere. Hic est Lotherius Bedæ [c] Liud-

[b] Dugdale p. 181.

[c] Beda lib. 1. cap. 25.

ANN. CHR. 605.

hardus, episcopus Gallus, quem Berta Ethelberti sponsa e Gallia in Britanniam accedens secum adduxerat, ut ritum fidei christianæ eo duce inviolatum retineret.

ANN. CHR. 606.
XXXVI. Columbani epistola ad Papam.

ANno subsequente, cum Bonifacius tertius ad clavum Petri sederet, Columbanus Luxoviensis abbas epistolam scripsit *domino sancto & in Christo apostolico patri Papæ*; quem, quia propter tumultuosas interjacentium gentium seditiones, id est ob bella, quæ Gallos inter ac Langobardos passim grassabantur, visitare, & coram consulere non poterat, litteris saltem suis convenire cogebatur ad sedandam contentionem, contra se a Gallicanis episcopis de paschæ celebratione excitatam. Binas hac de re litteras ad beatum Gregorium jam scripserat sanctus abbas: sed, cum ad pontificem pervenire non valuissent ejus nuntii, earum exempla Gregorii » successori cum peculiari epistola direxit, apostolicum patrem enixe rogans, ut sibi » peregrinis laborantibus piæ sententiæ præstaret solatium; quo, si non contra fidem » est, suorum traditionem seniorum roboraret; ut ritum paschæ, sicut acceperant, » per pontificis judicium possent in sua peregrinatione observare; utpote in desertis » locis viventes, nulli molesti; id maxime habentes in votis, ut inter Gallos sibi lice» ret vivere cum ecclesiasticæ pace unitatis, sicuti sancti patres Polycarpus & Ani» cetus papa eam inter se servaverant. In fine pontificem obsecrat, ut sui in sanctis » orationibus juxta sanctorum cineres memor, sibi eamdem facultatem largiatur, » quam Constantinopolitanæ synodi patres olim concesserant, statuentes, ecclesias » Dei, in barbaricis nationibus constitutas, administrari oportere secundum eam, » quæ obtinuit, & in usu habetur, consuetudinem patrum. An responsum a pontifice obtinuerit Columbanus, ignoramus: at eum retinuisse patrium suum ritum in paschatis celebratione constat ex ejus epistola ad suos Luxovienses Namnetis scripta, cum in procinctu esset ad trajiciendum in Hiberniam. Verum hanc traditionem deposuisse videtur saltem cum in Italiam accessit; idque suadet tum ejus epistola ad Bonifacium quartum, e Bobiensi monasterio scripta; tum synodus Matisconensis Gallicanorum antistitum, instinctu Agrestii monachi convocata adversus singulares quosdam ritus Luxoviensium monachorum, in quibus nulla amplius de paschate fit mentio.

XXXVII. Faustus librum de vita sancti Mauri offert Bonifacio papæ.
a *Chron. Casin. lib.* I. *c.* 3.

Inter ea Bonifacio tertio apostolicæ sedi præsidente, ut tradit Leo [a] Marsicanus, Faustus monachus, qui cum beato Mauro in Gallias accesserat, ad Casinates suos, in monasterio Lateranensi tum degentes, rediit, atque a beato Theodoro, qui tunc post sanctæ memoriæ Valentinianum, intermedio Gregorio, tertius eamdem congregationem regebat, rogatus atque compulsus, historiam de vita beati Mauri *signata veritate* conscripsit: quam idem Bonifacius auctoritate sua comprobasse traditur. Alii Bonifacio quarto id tribuendum malunt. Reversus est in Italiam Faustus una cum Simplicio monacho, qui solus ex beati Mauri commilitonibus Italis cum Fausto superstes erat, Constantiniano & Antonio apud Glannafolium mortuis & humatis. Hoc monasterium tum regebat post Bertulfum beati Mauri successorem Florianus, *vir totius religionis*, qui Faustum & Simplicium ægre a se avelli passus est. Simplicium hunc male confundunt nonnulli cum Simplicio abbate Casinensi tertio, quem Gregorius unum e quatuor testibus adhibet ad ea confirmanda, quæ de sancto Benedicto retulit. Non immoror excutiendis mendis, quæ in vulgatam Fausti de beato Mauro historiam irrepserunt, satis superque a nobis superius animadversa. Hanc solam ejus auctoris lucubrationem memorat Petrus diaconus in libello de viris illustribus Casinensibus, ubi ait Faustum sepultum fuisse in monasterio Lateranensi.

ANN. CHR. 607.
XXXVIII. Augustini obitus.
b *Monast. Anglic. to.* I. *p.* 25.

ANnum insequentem non videtur excessisse Augustinus, nec assentiri possum Willelmo Malmesburiensi monacho, annos episcopatus quindecim aut sexdecim eidem assignanti. Decessit VII. kalendas Junii, quem diem toti Anglicanæ ecclesiæ ejus memoria sollemnem esse sanxit concilium Cloveshoviense. Sepultus est in suburbano monasterio sancti Petri juxta ecclesiam nondum perfectam: quo ex loco ejus corpus in interiorem ecclesiam translatum est, humatumque in porticu aquilonari anno sexcentesimo tertio-decimo, cum in priori loco per septem annos jacuisset, ut habet vetus inscriptio, relata in Monastico [b] Anglicano. Ex quo conficitur, ejus obitum hoc anno contigisse. Certe anno Phocatis imperii octavo, teste

Beda [a], hoc est anno Christi decimo post sexcentesimum, Bonifacius papa, eo nomine quartus, epistolas direxit archiepiscopo Laurentio, quem proinde jam tum Augustino successisse intellexerat. Augustini sepulcro adscriptum epitaphium idem [b] auctor refert in hæc verba. Hic requiescit domnus Augustinus, Dorowernensis ar- " chiepiscopus primus, qui olim huc a beato Gregorio Romanæ urbis pontifice direc- " tus, & a Deo operatione miraculorum suffultus, Ethelbertum regem ac gentem " illius ab idolorum cultu ad fidem Christi perduxit; & completis in pace diebus " officii sui, defunctus est VII. kalendas Junias, eodem rege regnante. "

ANN. CHR. 607.

a Beda lib. 2. c. 4.
b ibid. c. 3.

XXXIX. Laurentius ei succedit.

Laurentium adhuc vivens successorem [c] ordinaverat Augustinus, ne, se defuncto, status novellæ ac rudis ecclesiæ, vel ad horam pastore destitutus, tantisper vacillaret. qua in re exemplum secutus est beati Petri apostolorum principis, qui, fundata Romæ ecclesia Christi, Clementem sibi adjutorem simul & successorem consecrasse perhibetur. Augustino mortuo, Laurentius Anglicanæ ecclesiæ fundamenta, quæ a sanctissimo decessore suo nobiliter jacta fuerant, augere, atque ad debiti culminis profectum, & crebris exhortationibus, & continuis piæ operationis exemplis, provehere curavit. Non solum vero novæ, quæ ex Anglis collecta erat, ecclesiæ curam gerebat, sed & veterum Brittonum ac Scottorum populis, quos a Romana ecclesia in multis, præsertim in paschæ celebratione dissidere compererat, pastoralem sollicitudinem impendere sategit. Quapropter exhortatoriam primum ad Scottos epistolam cum Mellito & Justo coëpiscopis scripsit, obsecrans eos & contestans, ut catholicæ pacis unitatem cum ea, quæ toto orbe diffusa est, ecclesia tenerent. Epistola inscripta est *dominis carissimis fratribus*, (sic eos vocare non dedignantur) *episcopis vel abbatibus per universam Scotiam, Laurentius, Mellitus, & Justus episcopi, servi servorum Dei.* Pergunt scribere, se a sede apostolica in has oc- " ciduas partes ad prædicandum paganis Christi evangelium directos in Britanniam, " tam Brittones & Scottos fideles, quos juxta morem universalis ecclesiæ vivere existi- " marent, in magna sanctitatis opinione ac reverentia habuisse; at cognitis Brittoni- " bus Scottos reputasse meliores: sed demum etiam tam per Daganum Scottorum " episcopum, cum in Britanniam, quam per Columbanum, cum in Gallias accessisset, " didicisse, Scottos ipsos nihil a Brittonum conversatione & ritu discrepare. id argu- " mento esse, quod Daganus episcopus ad nos, inquiunt, veniens, non solum cibum " nobiscum, sed nec in eodem hospitio, quo vescebamur, sumere voluerit. Consimi- " lem etiam Brittonibus Laurentius cum iisdem coëpiscopis suis epistolam scripsit: sed apud utrosque non multum profecit. Quamquam non penitus fructu caruit saltem apud Scottos. Siquidem, ut ex vitæ sancti Laurentii per Gotselinum scriptæ fragmento Usserius notat, sanctus Terenanus archipontifex Hiberniæ, qui tres mortuos suscitasse perhibetur, ad Laurentium accessit, deditque manus veritati; suosque discipulos, primo quidem indigne ferentes, ad suas demum partes itidem cum sua gente pertraxisse dicitur. Verum tamen plerosque Scottorum uti, & Brittones, in sua secta præfracte perstitisse, nec nisi per sanctum Wilfridum, aliosque ejus æquales, a contumacia recessisse inferius videbimus.

c ibid. c. 4.

Scottis epistolam scribit.

XL. Brittonum cædes.

Superior ad Brittones epistola procul dubio scripta fuit ante cladem, quæ ipsis, secundum Augustini vaticinium, inflicta est; nam intempestiva fuisset apud eos Laurentii ad catholicam unitatem adhortatio post illam stragem, quæ eosdem Brittones, jam ante aversos, Romanis prædicatoribus infensissimos reddidit. Et quidem multo post Augustini decessum tempore prædictum ejus de Brittonum excidio vaticinium impletum fuisse testatur Venerabilis Beda [d], qui factum in hanc sententiam commemorat. Ethelfridus rex septemtrionalium Anglorum, qui circa Humbrum fluvium habitabant, Brittonibus [e] in primis infestus, non religionis causa, quippe qui gentilium adhuc superstitione tenebatur, sed forte ob odium gentis, & gloriæ bellicæ cupiditatem, plerasque eorum terras Anglis aut tributarias fecit, aut habitabiles. Unde commotus ejus profectibus Aidanus rex Scottorum eorum, qui tum Britanniam incolebant, cum immenso exercitu contra eum pugnaturus processit; sed commisso prœlio victus fususque cum paucis suorum vix mortem effugit. Hoc successu elatus Ethelfridus Brittones lacessere non cessabat; & collectis demum infinitis copiis, ad Legionum civitatem, quæ Anglis tum *Legacester*, Brittonibus *Carlegion* dicebatur, modo Cestra, expugnandam contendit. Opidani, qui omnia perpeti, quam obsidionem mallent, virtute simul & numero confisi, effuse in bellum ruunt, disposi-

d ibid. c. 2.

e idem lib. 1. c. 34.

ANN. CHR. 607.

tis in tutiori proximo loco e Banchorensi Walliæ monasterio monachis, qui, præmisso triduano jejunio, pro salute popularium suorum Deo supplicaturi frequentes convenerant, defensorem habentes cum militum manu Brocmailum quemdam, qui eos precibus intentos a barbarorum gladiis protegeret. Ubi Ethelfridus in conspectum venit, ecquinam ii essent sciscitatur. Cognito cujus rei causa istuc accessissent: Ergo, inquit, si adversum nos ad Deum suum clamant, profecto & ipsi, etsi inermes, contra nos imprecationibus pugnant. Itaque in eos primum arma verti jubet; moxque ceteras adversi exercitus copias, non sine magno suorum damno, penitus delevit. Exstinctos in ea pugna ferunt ex monachis circiter mille ducentos, quinquaginta dumtaxat fuga elapsis cum suo duce Brocmailo, qui ad primum hostium adventum cum suis terga vertens, quos defendere debuerat, inermes ac nudos ferientibus gladiis expositos reliquit. Sic completum est, ait Beda, sancti pontificis Augustini præsagium, qui Brittonibus in suo errore obfirmatis hoc excidium prædixerat, propterea quod oblata sibi reconciliandæ unitatis consilia sprevissent. Hanc stragem in Augustini calumniam vertunt novatores, quasi eo vivente & incentore patrata sit: quem constat ejus tantum vatem ac prænuntium exstitisse, non auctorem, utpote qui *multo ante tempore*, uti Beda diserte testatur, e vivis excesserat. Versant se in omnes partes ejus adversarii, ut hæc verba in textum Bedæ intrusa fuisse persuadeant. Sed ita legebatur etiam ante Alfredi versionem, sæculo nono factam; idque fatetur Abrahamus Whelocus, Augustino quantumvis iniquus, qui ea verba antiquitatem sapere non diffitetur, uti codices manuscripti omnes, quos consuluit, testantur. Certe si superstite Augustino, eodemque incentore facta fuisset hæc Brittonum cædes, non Ethelfridum regem, a christianis sacris alienum; sed Ethelbertum regem, christianæ fidei sibique addictum, ad id facinus impulisset. Non alia ergo hujus stragis causa, nec alius auctor quærendus est, quam Ethelfridus, quo nullus e regibus infestior Brittonibus fuit, teste [a] Beda, nullus ad eos expugnandos ac conterendos propensior. Chronologia Saxonica hanc cladem refert ad præsentem annum, atque adeo paullo post Augustini obitum, quod Bedæ sententiæ non convenit. Verum hæc chronologia non ita est accurata, ut Bedæ auctoritati prævalere debeat, nec tam perspicua est Bedæ sententia, ut certum ejus facti annum defigere possimus. Sed cum rem ipsam accidentibus suis circumscriptam habeamus, tempus accurate nosse parum interest, modo constet, ut certe constare debet, de Augustini hac in parte innocentia.

[a] id. lib. 1. c. 34.

ANN. CHR. 609.

XLI. Columbanus a Brunichilde exagitatus.

PEr idem fere tempus, hoc est anno ejus sæculi octavo, vel potius nono, simili in speciem de causa, sed re longe dispari, Columbanus, & ipse Scottus, & Scotticæ gentis ritibus perquam addictus, a Theoderico Burgundiæ rege, consilio potissimum Brunichildis aviæ, varie exagitatur. Jam per universas Galliæ ac Germaniæ provincias piissimi abbatis fama sanctitatis vulgata erat, idemque laudabatur ab omnibus, & colebatur. Quin etiam Theodericus ipse abbatem sanctum magnæ venerationi habebat; gaudebatque, quod tantum virum intra fines regni sui haberet; eumque non raro conveniebat, & ut in precationibus sui recordaretur, demisse poscebat. Occasione bene usus Columbanus, non in suum ipsius commodum, ut fit, sed in regis salutem, libere eum admonere cœpit, & hortari, ut, dimissis quas penes se habebat concubinis, justum iniret matrimonium, ex eoque sobolem regiam potius, quam ex infami contubernio nothos procrearet. Sancti viri consilium approbare primum, ac velle sequi rex visus est: at Brunichildis ejus mentem evertit, verita, ne, si Theodericus, expulsis concubinis, reginam aulæ præfecisset, plurimum de sua auctoritate & potentia detraheretur. Forte per id tempus Columbanus ad Brunichildem venit, in villa publica Brocariaco tunc commorantem. cujus adventu cognito, ei quatuor Theoderici ex concubinis filios offert, ut eis vir sanctus bene precaretur. Ille vero hos rejecit, negans regia sceptra gesturos, utpote qui ex scortis prodiissent. Tum Brunichildis furens cum pronepotibus suis recessit, ac nomine regis vicinis monasteriis mandat, ut Luxoviensibus monachis omnes ad se aditus præcludant, nec eorum quemquam tecto recipiant, neu cibo aut ulla alia re juvent. Hoc comperto Columbanus ad regem in villam Spissiam * properat, si quo modo regii edicti severitatem coërcere monitis suis posset. Sub vesperam regi nuntiatur adesse Columbanum, nec regiam intrare velle. Ilico Theodericus

* Espoisse.

ANN. CHR. 609.

dericus ei cœnam apparari, & ad eum ferri jubet, præfatus satius esse, virum Dei honorifice excipere ac reficere, quam eumdem vexando Deum ad iracundiam provocare. Verum regias dapes plane respuens Columbanus, ait, Deum munera im-« piorum aversari, nec decere famulos Dei ora polluere cibis ejus, qui non solum « eis in regiam, sed in servorum Dei domicilia aditum interdixisset. Ad hoc res-« ponsum vascula omnia in frusta disrupta, vinum ac sicera effusa; cetera hinc inde disjecta. Attoniti ministri quid factum sit statim regi nuntiant. Ille vero itidem pavore perculsus, postridie cum avia sua diluculo Columbanum adit: precantur ambo factorum veniam, emendationem in posterum pollicentur. His placatus Luxovium ad suos redit Columbanus: sed non diu pax illa & promissa tenuerunt.

XLII. S. Benigni abbates & donationes ei factæ.

Tunc temporis, præsidente Lingonensi ecclesiæ Mietio episcopo, cujus ex sorore nepos erat Eustasius, Columbani discipulus, ejusdemque in Luxoviensi regimine successor; Divionensem sancti Benigni [a] abbatiam rexisse dicitur venerabilis abbas Godinus seu Gudinus: cujus tempore, id est anno quarto-decimo Theoderici regis, quædam nobilis femina, Goyla nomine, cum consensu & laude viri sui, nomine Bonevasi; sancto Benigno dedit quidquid in villa Longo-vico possidebat. Verum hæc donatio potius referenda videtur ad principatum Theoderici Calensis, quo tempore de Godino abbate acturi sumus. Defuncto Mietio episcopo successit Dodoaldus, qui villam Massiacum, a se ex commutatione comparatam, sancto Benigno largitus est, cum Bobolenus abbatis officio ibidem fungeretur. Hunc Richimarus abbas excepit, cujus opera Elariacus * vicus, sancto Benigno dudum concessus a Guntchramno rege, contra vicinorum molestias & rixas eidem monasterio assertus est. Eumdem locum postea rexerunt Ætherius, Widradus, Hugo, Odeleus, & Maurinus abbates, de quibus nihil ad nos pervenit præter nomina, quæ in antiquis martyrologiis, teste chronographo Benigniano, consignata fuerunt.

a *Spicil. t. 1. p. 376.*

* *Lari.*

ANN. CHR. 610.

XLIII. Romana synodus de pa[illegible] monachorum.

PRoximo anno Romæ convocata est synodus episcoporum mense Februario, cui Bonifacius quartus præfuit. Causam celebrandæ synodi discimus [b] ex venerabili Beda. Is quippe refert, Mellitum Londoniensem episcopum his temporibus Romam profectum esse, ut de necessariis Anglorum ecclesiæ causis cum apostolico papa Bonifacio tractaret. Has causas Baronius censet fuisse occasione monasterii sancti Petri, Londoniæ recens constructi, pro cujus regulari observantia Mellitus sollicitus se Romam contulerit: utpote quod illud ipsum fore sciret, si bene custodiretur, amplum seminarium, ex quo omnes Anglicanæ ecclesiæ sibi adsciscerent antistites. Addit & aliam causam, quæ & potissima videri poterat, de ejusdem monasterii dedicatione ecclesiæ a beato Petro facta, num rata censeri deberet. an potius ad obtinendum pallium a pontifice Romano, & privilegium pro suburbano Cantuariæ monasterio sancti Petri, inferius memorando. Ut ut sit de illis causis, cum idem Mellitus Romam pervenisset, forte idem Bonifacius convocarat synodum Italiæ episcoporum, *de vita & quiete monachorum ordinaturus*; jussitque ut Mellitus inter eos assideret; & quæcumque regulariter decreta fuerant, sua auctoritate ac subscriptione firmaret. Id factum anno imperii Phocatis octavo, indictione tertia-decima, tertia die kalendarum Martiarum. quæ notæ chronologicæ huic anno conveniunt, prout eidem assignavit Sigebertus. Hujus synodi decretum ab Ivone integrum relatum est, uti & apud Petrum Damiani ad calcem opusculi vicesimi-octavi: ubi sacramentorum administrationem monachis, uti & aliis clericis, licitam esse probat ex hoc decreto Bonifacii papæ, quod partim retulit Urbanus secundus in concilio Nemausensi, & post omnes Gratianus. Itaque hoc tempore nonnulli exstitere sæculares clerici, *zelo magis amaritudinis, quam dilectionis inflammati*; qui monachos arcere volebant ab administratione sacramentorum, *asserentes monachos, quia mundo mortui sunt, & Deo vivunt, sacerdotalis officii potentia indignos, neque pœnitentiam, neque christianitatem*, id est baptismum, *largiri posse; neque absolvere per sacerdotalis officii divinitus sibi injunctam potestatem.* sic enim ejusmodi clericorum sententiam exponit synodus. *sed omnino labuntur*, ait decretum. nam si ex hac causa veteres æmuli vera prædicarent, apostolicæ sedis compar « beatissimus Gregorius, monachico cultu pollens, ad summum nullatenus apicem « conscenderet. Augustinus quoque, ejusdem sanctissimi Gregorii discipulus, Anglo-« rum prædicator egregius; & Pannoniensis Martinus beatissimus, cujus sanctitatis «

b *Beda lib.* 2. *c.* 4.

AN. CHR. 610. „ famam longe lateque diffusam, totus personat mundus; alii quoque quam plurimi „ viri sanctissimi, pretiosissimo monachorum habitu fulgentes, nequaquam anulo pon- „ tificali subarrharentur; sed quia monachi fuerunt, prædictis uti prohiberentur. Hæc exempla præ aliis adducuntur, utpote nova & cuivis tunc temporis nota: siquidem Martinus Pannoniensis, de quo hic agitur, ipse est abbas & episcopus Dumiensis, ut superius diximus, qui Suevos nuper ad catholicam fidem perduxerat, uti Anglos ad christianam Augustinus. Ab exemplis ad alias rationes procedunt patres hujusce decreti auctores, probantque monachis id licere per regulam sancti Benedicti. *Neque enim*, inquiunt, *Beatus Benedictus, monachorum præceptor almificus, hujus rei aliquo modo fuit interdictor, sed eos secularium negotiorum edixit expertes fore tantummodo.* quod quidem apostolicis documentis, & omnium sanctorum „ patrum institutis, non solum monachis, sed etiam canonicis maximopere impera- „ tur. Hinc ita inferunt. *Nos vero tantorum patrum instituti exemplis, quibus est periculosissimum refragari, credimus a sacerdotibus monachis ligandi, solvendique officium, Deo operante, digne administrari, si eos digne contigerit hoc ministerio sublimari.* Et aptato eis angelorum vocabulo ex cucullæ symbolo, quæ sex alas Cherubim quodam modo exprimit, ita concludunt: *Decertantes igitur monasticæ professionis presbyteros sacerdotalis potentiæ arceri officio, omni modo præcipimus, ut ab hujuscemodi nefandis ausibus reprimantur in posterum: quia quanto quisque est celsior, tanto est & in his potentior.* Huc usque synodi decretum. Nam quæ apud Petrum Damiani adduntur, ad id non pertinent. Hoc vero decretum apprime convenit synodo a Beda laudatæ, quam Bonifacius quartus hoc ipso anno coëgit, *de vita monachorum & quiete ordinaturus.* quod decretum si accurate servaretur, infinitis rixis & controversiis, quæ subinde clericos inter & monachos excitari solent, modus facile imponeretur. quod sane magnopere optandum esset, ut ex mutuo utrorumque consensu & laboris consortione fideles ædificationem haurirent & profectum: cum e contrario sæpius accidat, ut ex ejusmodi simultatibus gravia scandala patiantur. Cesset cupiditas & ambitio: honore se invicem præveniant clerici sæculares & religiosi; & tunc demum omnia ecclesiæ membra erunt in pace, & in ædificationem corporis Christi feliciter proficient. Addit eodem loco Beda, Mellitum Roma in Britanniam revertentem, secum Anglorum ecclesiis hæc decreta „ atque mandata detulisse, una cum epistolis, quas idem pontifex Bonifacius Deo „ dilecto archiepiscopo Laurentio & clero universo, pariterque Ethelberto regi at- „ que genti Anglorum direxit.

XLIV. Bonifacii litteræ ad Ethelbertum pro monasterio S. Petri. Bonifacii ad Ethelbertum litteras refert Clemens Reynerus [a] in apostolatu Benedictinorum in Anglia, quibus pontifex significat, se omnia eidem regi libenter con- „ cessisse, quæ per coepiscopum suum Mellitum a se petierat, nempe ut ecclesia beato- „ rum apostolorum Petri & Pauli, ad orientem civitatis Doroberniæ sita, (quam „ catholicæ religionis amore & sanctissimorum patrum Gregorii & Augustini hor- „ tatu, in propriam ipsius successorumque ejus, atque etiam ejusdem urbis præsulum „ sepulturam a fundamentis construxerat, diversisque donis ad divini cultus honorem „ & inhabitantium usum ditaverat, in qua & monachorum religiosorum congrega- „ tionem sub abbate Johanne ab apostolica sede istuc directo collocaverat, ubi & ipse „ Deo dilectus pater Augustinus jam requiescebat;) apostolicis privilegiis munita, per- „ petua libertate donaretur. Se proinde statuere, & perpetua auctoritate decernere, „ ut prædictum monasterium, quod christianæ religionis in ejus regno, & monastici „ ordinis primum erat, cum omnibus ad se pertinentibus, ab omni servitio sit libe- „ rum, & à quibuslibet obsequiis & exactionibus ecclesiasticis & sæcularibus; nullus- „ que præsulum, sæculariumve in dominium hujus ecclesiæ aliquo modo se ingerere „ ausit, vel quamlibet ei molestiam inferre, consuetudinemve imponere; nec, nisi „ rogatu abbatis & fratrum, ibi missas facere; sed abbas Johannes omnia libere te- „ neat, possideat, disponatque, cum consilio fratrum Deum timentium; & sic, omni „ remota vexatione & gravamine, divinum servitium cum tota animi devotione per- „ agant. Abbate vero mortuo, non extraneus, sed ex eadem congregatione, quem „ sibi propria voluntate concors fratrum societas elegerit, aut certe, si apta & idonea „ ibidem persona desit, ex aliis monasteriis assumatur; electus autem sine dolo aut „ venalitate qualibet ordinetur. Hæc itaque nostræ, inquit, institutionis decreta in „ synodo episcoporum Italiæ, cui & interfuit tuæ dilectionis legatus Mellitus co-

[a] *Reyner.* pag. 60.

episcopus noster, recitari & roborari fecimus, tibique & ecclesiæ tuæ supra scriptæ, Johanni abbati, & cunctis successoribus suis custodienda atque perpetualiter observanda, tibi & genti tuæ per manum ipsius direximus. Secus attentare ausis pontifex diras imprecatur. Data die tertia kalendas Martias, imperante piissimo augusto Phoca, anno octavo imperii ejusdem principis, indictione tertia-decima, ut est apud Bedam, male tertia apud Reynerum. Hic est Bonifacius quartus, qui a Phoca principe obtinuit, ut celebre illud templum omnium deorum, pantheon ob id appellatum, quod Marcus Agrippa ter-consul, Augusto imperante, mirando opere erexerat, in christianæ religionis cultum, eliminata profanorum simulacrorum spurcitia, converteretur, & sanctæ Dei genitricis omniumque martyrum nomine consecraretur. Idem etiam pontifex domum suam in monasterium convertit, teste Anastasio. Ex quo intelligitur, eum in monasticum ordinem impense affectum fuisse. quod certe satis superque probat superius decretum ab ipso conditum de potestate monachorum in rebus sacris.

« AN. CHR. 610.

XLV. Johannis abbatis decessor Petrus vir sanctus.

Johannes abbas, in præmisso diplomate memoratus, Petro ejusdem monasterii rectori primo successerat. Itali ambo, ambo Roma cum Augustino in Britanniam missi. Et Petrus quidem cum Laurentio presbytero & monacho Romam denuo ab Augustino directus fuerat, ut pontificem de rebus necessariis consuleret; post suum in Britanniam reditum monasterii sancti Petri regimini admotus, & quidem primus, testante [a] Beda, qui eumdem presbyterum vocat. Non multo post legatus in Galliam missus, forte ab Ethelberto rege, vel certe a Mellito Cantuariensi antistite, demersus est in sinum maris, Bedæ *Amsleat* dictum, (recentiores *Ambleteuse* appellant, opidum Bononiæ portum obtendens) & ab loci incolis ignobili traditur sepulturæ. At tumulus, singulis noctibus cælesti luce illustratus, ejus sanctitatem illis declaravit incolis, qui, agnito Petri nomine ac merito, ejus corpus inde sublatum in ecclesia Bononiensi eo quo par erat honore posuerunt. Gotselinus monachus in libello de translatione sancti Augustini hanc ecclesiam canonicorum fuisse dicit; additque prodigium suo tempore factum in æditum loci, qui, cum sacrum corpus, quasi eo honore indignum, in cœmeterium intulisset, a viro sancto in somnis increpitus, & pastorali, quam manu ferebat, virga percussus, postridie animam exhalavit, elatus ipse in cœmeterium, ex quo Petri reliquiæ in ecclesiam denuo condigna cum reverentia relatæ sunt.

a *Beda lib.* 1. *c.* 33.

XLVI. Columbanus e Gallia migrare jussus.

Interea Theodericus Burgundiæ rex, instigante Brunichilde, Columbanum abbatem Luxoviensem vexare pergit. Is quippe, promissi viro sancto facti haud memor, in priora stupra, Brunichildis solita in facinora relabitur. Hoc comperto, Columbanus litteris regem objurgat, eique excommunicationem, ni concubinas abigat, minatur. Sic Theodorus Studita Constantino juniori imperatori, ob repudiatam Mariam uxorem & Theodoten superductam, anathema imprecatus est, tametsi ejus memoriam in sacris facere perseverabat. Sic, ut e multis unum addam, Macarius presbyter alios presbyteros excommunicasse dicitur apud Eusebium. quod genus excommunicationis, non publicæ, sed privatæ erat, uti Valesius [b] in hunc locum docet. Lecta epistola, Brunichildis furere, & regem adversus Columbanum incitare, hortari proceres aulicos & optimates, ut idem faciant; episcopos denique sollicitare, ut de ejus instituto ac regula palam detrahant. Obsequuntur reginæ aulici, impelluntque regem, ut virum Dei, aut loco cedere, aut institutum suum ceteris conformare curet. Tot ac tantis machinationibus rex tandem cedit vel invitus. Luxovium adit: queritur expostulatque cum eo, quod a provincialium moribus ritibusque desciscеret, & omnes christianos in monasterii sæpta interiora introire minime pateretur. Ad hæc Columbanus, ut erat igneo ac fervido spiritu, respondit: se quidem sæculares homines in adyta monasterii non admittere; sed opportuna & apta ad eos excipiendos loca seorsim habere. Tum rex ait, si gratiam ac munificentiam suam deinceps experiri vellet Columbanus, singula & universa loca omnibus patere oportere. Ille vero se muneribus ejus & subsidiis carere malle ait, si regularis disciplinæ puritatem violare in animo habeat; & si servorum Dei cœnobia destrueret, regnum ejus funditus eversum iri, ipsumque cum omni propagine regia periturum. His territus dictis Theodericus, e refectorio, quo jam ingressus erat, pedem retulit, Columbano sic locutus: Martyrii coronam te a me accepturum forte speras: ast eo dementiæ me non devenisse scias, ut tantum facinus

b *Vales. in Euseb. p.* 136.

ANN. CHR. 610.

committam. Mihi ſat fuerit, ſi tu, qui ab omnium ſæcularium convictu abhorres, eadem qua veniſti via in patriam redeas. Regis dictis applaudunt aulici, & una voce profitentur, ſe in his locis hominem pati nolle, qui a ceteris ſeceſſionem faciat. At Columbanus ſe monaſterii ſæptis egreſſurum negat, niſi per vim inde abſtrahatur.

XLVII. Veſontionem ducitur.

Diſceſſit ergo rex, & unum quemdam e proceribus, nomine Baudulfum, ibi relinquit, dato mandato, ut virum Dei Luxovio eductum Veſontionem adducat, dum regalis de eo ſententia decerneret. Ibi vir Dei reos morti addictos, carcere patefacto, vinculis ſolvit, ſpondentes ſe vitam emendaturos, & de commiſſis criminibus pœnitentiam acturos. Tum illi, jubente patre, eccleſiam petunt, ut lacrymis ſcelera diluant. Mox tribunus reos a tergo cum ſatellitibus inſequitur. Illi vero fores eccleſiæ obſeratas cernentes, virum Dei, ut ſibi ſuccurrat, inclamant. Nec mora ad ejus preces reſerantur eccleſiæ fores: ſtatimque reis introgreſſis, ſponte ſua recluduntur. Accitus eccleſiæ cuſtos, clavibus eas fruſtra tentat reſerare; nec quiſquam deinceps reis vim inferre auſus eſt, quos divina virtus ſic eruiſſet. Poſt hæc vir Dei, cum a nemine aſſervaretur, aut prohiberetur ire quo luberet, die dominico per mediam urbem cum ſuis ad monaſterium revertitur. Hinc Brunichildis & Theodericus majores iras concipiunt, & militum cohortem eo mittunt cum tribuno, ut ſanctum abbatem inde vi abſtractum in exſilium reducant. Forte in atrio baſilicæ vir ſanctus librum legebat: ſed militum oculis, qui iſtac ibant ac redibant, & tantum-non pedibus in eum offendebant, minime conſpicuus fuit. Tandem intuitus per feneſtram tribunus, ipſum inter milites lætum ac ſecurum vidit, reſidentem ac legentem; agnitaque Dei virtute, milites ab inutili perquiſitione revocavit, regique nuntiavit, ſe Columbanum minime reperiſſe. Rex furore incitatior, Bertarium comitem & Baudulfum ad eum attentius perquirendum cum militum manu Luxovium ire jubet. qui cum eo veniſſent, Columbanum in eccleſia cum omni fratrum cœtu pſallentem reperiunt; precanturque, ut regiis parens præceptis in patriam regrediatur. At ille: Non puto, ait, Deo placere, ut natale ſolum, quod ſemel ob ejus amorem reliquimus, denuo repetamus. Itaque illo non acquieſcente, Bertarius, rem per ſe exſequi veritus, ferociſſimis ſuorum quibuſque, qui id perficiant, relictis, abſceſſit. Illi, feritate poſita, virum Dei multis precibus rogant, ut ipſorum miſereretur: qui ſi eum e monaſterio non abſtraherent, mortis periculum incurrerent. Illo autem exire, niſi vis fieret, pernegante, alii ejus pallium apprehendunt, alii genibus provoluti cum lacrymis obſecrant, tanti ut ſceleris noxam ſibi condonaret, utpote qui non ſua ſponte, ſed regiis præceptis adacti id committerent. Tandem eorum periculum miſeratus cedit Columbanus, & cum multo omnium mærore & ejulatu monaſterio egreditur, ſimulque cum eo qui eum ex Hibernia ac Britannia inſulis ſecuti fuerant: ceteri, qui in Gallia nati erant, Franci, Burgundiones, Galli, juſſu regis in monaſterio remanſerunt inviti; in primis Euſtaſius ſeu Auſtaſius, Mietii Lingonenſis epiſcopi, ut jam dixi, ſororis filius, qui poſtea Luxovienſi monaſterio abbas præfuit, a magiſtro diſcipulus, ac velut a patre filius avellitur. Dati Columbano ejuſque ſociis cuſtodes, qui eum extra regnum Theoderici deducerent, & navi impoſitos in patriam avehendos curarent. Ragamundus iis præfectus Namnetas uſque perduxit Columbanum, univerſis fratribus mærore plenis velut funus extra monaſterium ſubſequentibus. Mæſtus & ipſe pater ſuorum membrorum avulſione, cælos ſuſpiciens: Æterne, inquit, rerum conditor, tu illos opportunis fove cibariis ac ſubſidiis, ut debitum majeſtati tuæ cultum impendere valeant. Tum eos ſpem ſuam in Deum defigere jubet; id non in ſui ſuorumque diſpendium redundaturum, ſed in profectum. hanc enim occaſionem eſſe multiplicandi propagandique monaſtici ſui inſtituti. quod quidem eventus probavit.

Luxovium reverſus, iterum inde abſtrahitur.

XLVIII. Iter ejus uſque Namnetas.

Egreſſus ergo vir ſanctus cum ſuis anno viceſimo poſt ſuum in Voſago incolatum, per urbem Veſontionem & Auguſtodunum in caſtrum Avallonem pervenit, ſanato in via regiorum equorum cuſtode, qui virum Dei lancea transfigere voluerat. Dein per Choram vicum, ubi in domo Theodemandæ nobilis ac piæ feminæ hoſpitatus, duodecim dæmoniacos curavit, Autiſiodorum acceſſit, Ragamundo conteſtatus, Chlotharium, quem tunc ſpernebant, intra triennium habituros dominum. Dein Autiſiodoro Nivernum adductus eſt, ut ſcaphæ impoſitus, ſecundo fluvio Ligere in ſinum Britannicum deferretur. Cum ſcapham lentius, quam cuſtodibus videretur,

ANN. CHR. 610.

conscenderent, unus eorum arrepto remo Luam monachum percussit. quem, non secus ac propria membra, sic atrociter cæsum Columbanus non ferens: Cur, inquit, crudelis, dolorem auges meum? non sufficit ad vestram ruinam scelus jam commissum? Certus sis, te hoc ipso loco debitam aliquando ultionem recepturum. quod quidem probavit pœna paullo post subsecuta, custode ibidem postmodum aquis submerso. Forte is fuerit Luanus monachus, quem sanctus Bernardus centum monasteriorum patrem fuisse scribit, *& quem virum sanctissimum ac religioni cum primis deditum fuisse* Jonas testatur. Cum Aurelianos attigisset Columbanus, ad ripas Ligeris extra urbem sub tentorio residere coactus est: ubi cum nemo ex civitate necessaria sibi suisque suppeditare auderet, id officii præstitit mulier quædam ex Syria orta, cujus conjugi oculis orbato vir sanctus lumen in accepti beneficii vicem restituit. Turonos accedenti Columbano sancti Martini sepulcrum adire nonnisi ægre permissum: ubi a Leopario ejus urbis episcopo invitatus ad prandium, & cur in patriam rediret interrogatus: Canis me Theodericus, infit, a meis fratribus abegit. Tum unus e convivis Chrodovaldus, qui etsi Theodeberti regis materteram in matrimonio haberet, nihilo minus Theoderico fidelis addictusque erat, id in principis contumeliam dictum graviter ferens, in Columbani aurem dixit, sibi satius esse lac, quam absinthium bibere. Ad hæc Columbanus Theoderici interitum post triennium Chrodovaldo denuo prædixit. Leuparius virum sanctum viatico prosecutus est, discedentem Namnetas. Hîc Suffronius seu Sophronius urbis episcopus, & Theodoaldus comes, ut sibi a rege mandatum erat, navim parant ad devehendum in Hiberniam Columbanum. Cum aliquamdiu ibidem moraretur, a Procula & Doda piis feminis pro modio farinæ, quem ipse pauperi de suo largiri præceperat, commeatum accepit, ad verecundiam Suffronii episcopi, a quo nihil impetrare potuerat. Parata navi Scotica, cœpta navigatio: sed, adversante vento, immo Deo, navim ad litus redire coëgit undarum moles, atque arenæ defixam reliquit. Manente per triduum absque undis carina, dominus navis ob respectum viri Dei cælitus hoc fieri intellexit, statuitque iis omnibus, quæ ad eum pertinebant, navim exonerare; nec mora fluctus maris magno impetu fluminis alveum exundantes, carinam ad alta provexere. Rem mirati omnes, voluntati Dei cedendum rati, viro Dei, quocumque ire vellet, permisere.

XLIX. Ad Chlotharium accedit.

Moratus ibi paullulum Columbanus, demum ad Chlotharium Chilperici filium, Neustrasiis Francis, extrema Gallia ad oceanum positis, imperantem, proficiscitur. qui eorum, quæ vir sanctus a Brunichilde & Theoderico passus esset, non ignarus, eum, veluti munus cælo delapsum, lætus excepit; rogavitque, ut intra fines regni sui subsisteret, ab ipso colendus, & quibuscumque egeret rebus juvandus. Columbanus, gratiis regi actis, in ejus regno consistere noluit, ne aliquam belli inter eum ac Theodericum materiam præberet. Eumdem nihilo minus ob quædam peccata, quorum vix ulla expers aula est, castigavit. Rex se pro ejus voluntate omnia emendaturum promisit; ac deinde per Theodeberti regnum in Italiam contendere cupienti comites dedit ducesque viæ, qui eum ad Theodebertum tuto perducerent. Itaque Columbanus per Luteciam Parisiorum, cujus ad portam dæmoniacum curavisse dicitur, Meldos * pervenit: ubi a Chagnerico Franco, Theodeberti conviva & consiliario, viro nobili ac sapiente, atque ab ejus uxore Leudegunda, piissima femina, honorifice exceptus est, forte in villa Pipimisio, ubi illi Eustasium postea excepere, duobus circiter passuum millibus supra Meldorum urbem ad Matronam sita. Ambos conjuges cum universa familia vir Dei benedixit, in primis Burgundofaram eorum filiam tum infantem, quam etiam Deo vovit, uti Chagnoaldum eorumdem filium, qui postea Lugduni-clavati episcopus factus est. Inde paullum progressus, apud Vultiacum * villam, itidem ad Matronam positam, non minus benigne acceptus ab Authario Franco, pietate juxta ac genere illustri, ejus filiis impuberibus, Dadoni & Adoni, fausta precatus est. qui cum ad virilem ætatem pervenissent, Chlothario, dein Dagoberto acceptissimi fuere; eorumque prior in saltu Jotrensi (Juranum vocat Jonas) cœnobium virginum; posterior in saltu pagoque Briegensi ad fluviolum seu torrentem Resbacem virorum monasterium, nomine Jerusalem, utrumque sancti Columbani regulæ subjectum, exstruxerunt. His tertium adjungunt veteres Radonem Autharii filium, Dadonis & Adonis germanum, cui Radoliensis ad Matronam prope Jotrum monasterii principia tri-

Dein ad Theodebertum.

* Meaux.

* Eussy.

ANN. CHR. 610.

buunt. Tandem Divodurum-Mediomatricorum, quo multi e Luxovio fratres obviam ei præcesserant, ad Theodebertum Austrasiorum regem venit Columbanus, ab eoque humanissime excipitur, optione sibi concessa, ut in quocumque vellet regni sui loco cum suis consisteret. Electum ab eo Brigantium opidum ad lacum Constantiensem, cujus loci vicinos incolas, gentilium profanis ritibus ad id tempus addictos, ad Christi fidem convertit.

L. Luxoviensibus scribit.

Dum Namnetis per triduum moraretur, epistolam ad suos Luxovienses scripsit, in editis tertiam, cujus hæc inscriptio: *Dulcissimis suis filiis, discentibusque carissimis, fratribus frugalibus, cunctis simul monachis suis, Columba peccator.* Principio pacem, salutem, & sempiternam caritatem eis imprecatus, suum de eorum profectu
» desiderium eis aperit; tum hortatur eos ad patientiam, ut ne *temporales* sint; & ad
» orationem cum fide & unanimitate faciendam; certos se, quidquid petierint, a
» Deo accepturos, si cor unum sint, & anima una. alioquin, si unum velle & unum
» nolle non habeant, melius esse ut non simul habitent. jubere, ut quicumque sibi
» adhærere & consentire velint, Attalæ adhæreant & obediant, cui optionem dat,
» aut Luxovii residere, aut se sequi. Si ille venire ad se voluerit, Waldolenus sit præ-
» positus. Tum Attalam alloquitur, monetque, ut qui secum unanimes non fuerint,
» eos continuo valere jubeat, tantum ut cum pace eos dimittat; Libranum honoret,
» & Waldolenum penes se retineat, modo ut humilis sit; suumque osculum, quod a
» discessuro non accepit, ei tradat. Id se habere in votis, ut, si Attala ibi animarum
» profectum viderit, istic maneat; sin pericula, maxime discordiæ, ad se accedat.
» timere enim, ne & istic sit discordia propter pascha: ne forte Galli eos a se alie-
» nare & separare velint, si cum ipsis in paschæ celebratione non consentiant. Paci
» maxime provideat, paci repugnantes secum non retineat, prudentior se futurus,
» qui dum omnes ad pacem & unanimitatem revocare voluit, pæne insipiens factus sit,
» & perperam sudaverit. Sit quodam modo multiplex ad curam eorum, qui sibi cum
» fide & amore obedierint; sed eorum erga se amorem timeat, utpote ipsi periculo-
» sum. Angustias proinde esse undique: periculum, si ipsum fratres oderint; pericu-
» lum, si amaverint. Dein hortatur omnes ad regulæ disciplinam firmiter & con-
» stanter retinendam. Quicumque rebelles fuerint, foras exeant; quicumque obe-
» dientes, ipsi sint heredes, & ad eum, qui juxta altare, quod sanctus Aidus episco-
» pus benedixit, Deo servierit, omnes adspiciant, eique adhæreant. Ceterum se ha-
» buisse in votis, gentes adire, eisque prædicare evangelium; sed hoc votum tantis-
» per in animo remisisse, quod illæ tardiores sint ad id suscipiendum. Se cum lacry-
» mis hæc scribere, quamquam fortem militem in bello plorare non decet. Non esse
» novum quod sibi contigit: beatum esse qui cum Christo aliquid patiatur; omnia pro
» veritate sustinenda, ut simus Domini passionum, tandemque regni ejus participes.
» His omnibus addendam perseverantiam; quam ut quis obtineat, auxilium Dei ju-
» giter imploret cum omni mentis humilitate. Non enim dignos esse misericordia,
» nisi qui se miseros coram Deo confitentur & agnoscunt. In fine addit, nunc sibi
» scribenti nuntium supervenire, monentem, sibi navem parari, qua invitus in re-
» gionem suam revehatur. Sed, si fugere velit, obstare neminem; idque custodes suos
» velle videri. Denique, si ad fratrum gubernationem Attala non sufficiat, fratres
» suos Brittones in vicinia esse, nempe in Armorica: una simul omnes conveniant, in
» unum locum, ubi facilius contra vitia & diaboli dimicent insidias. Tum, orate, inquit, pro me, viscera mea, ut vivam. His litteris acceptis, Attala Columbanum sequi maluit, quam Luxovii permanere: & forte unus eorum fuerit, qui apud Divodurum-Mediomatricorum Columbanum adierint; Columbani in Bobiensis monasterii regimine successor futurus. Waldolenus etiam Luxovio discessit, Walaricum sequi malens, quam Luxoviensibus præesse. His itaque præfectus Eustasius, ex nobili Burgundionum genere procreatus, Mietii Lingonensis episcopi ex sorore nepos.

LI. Monachi ejus exsilii socii. a *Jonas n.* 16. & 34. b *id. n.* 30.

Columbanum Luxovio discedentem secuti sunt Scotti omnes, in primis Gallus, Luanus, Potentinus, unus e duobus, qui apud Aurelianos, annonæ quærendæ causa, in urbem a Columbano missi sunt; & Domoalis ejus minister. nam abbatibus ministrare quemdam ex monachis [a] moris erat. quo munere etiam Chagnoaldus [b] functus est. His quatuor totidem alii etiam adjungendi, Comininus, Eunocus, forte etiam Equanacus, Scotti; & Gurganus Britto, religione præstantes monachi: quibus adjutoribus usus fuit Columbanus ad pluviam a messe depellendam. Certe

ex illis tres invenio, Columbani litteris pro Bobiensi monasterio subcripsisse [a] apud Ughellum, una cum Domitiale diacono Scotto, quem non alium esse a Domoale persuasum habeo. Ex his Potentinus in Neustria constitit, & in suburbio [b] Constantiæ urbis monachorum cœtum congregavit. ANN. CHR. 610.

Gallus, Columbani in Bancorensi Hiberniæ monasterio discipulus, & peregrinationis collega, eamdem cum eo fortunam subiit, & relicta Mettensium urbe, ambo Moguntiam profecti, ubi a Leonisio episcopo necessaria subsidia accepere; deinde, si Walafrido Straboni fides, per fluvium Lindimacum, quem recentiores Limagum * vocant, & per lacum Turicinum seu Tigurinum *, ad laci ipsius caput pervenerunt, in locum, qui Walafrido Tucconia, hodie Tuggium * dicitur. Cum vero hujus loci incolas paganos a cultu idolorum revocare tentarent, inde coacti discedere, ad castrum Arbonam accedunt, excepti a Willimaro presbytero; eodemque duce Brigantium veniunt, ubi, reconciliato sanctæ Aureliæ templo, Columbanus per tres annos substitisse dicitur, multosque circumquaque infideles ad christianam religionem adduxisse. Certe Jonas auctor est, Columbanum solo flatu dissipasse vas ingens *seu cupam*, quod viginti-sex modios cervisiæ capiebat, quodque loci incolæ deo suo Vodano (sic Mercurium vocabant) offerre ac litare volebant; eoque facto multis ad Christi fidem & doctrinam conversis baptismum contulisse; alios jam lavacro ablutos, sed in superstitionem relapsos, ad cultum evangelicæ doctrinæ monitis suis revocasse.

a *Ital. sac. to. 7. col.* 1321.
b *Jonas n.* 41.

LII. Gallus apud Alemannos cũ eo se sistit.

* *Limat.*
* *de Zuric.*
* *Zug.*

WAldolenus Luxovio videtur abfuisse, cum inde recessit Columbanus. Huc enim refero verba ejus epistolæ ad Luxovienses. *Tantum Libranum honora, & semper Vvaldolenum tene, si illic sit cum congregatione. Bene illi Deus faciat: humilis fiat, & meum illi da osculum, quod tunc festinans non habuit.* His verbis lucem affert libellus de vita sancti Walarici, quem Waldolenus a beato Columbano socium ad prædicandum inter gentes Christi evangelium & adjutorem obtinuisse perhibetur. Hac obtenta facultate, ambo in Neustriam profecti, ad Chlotharium accesserunt, ab eoque locum a turba remotum impetrarunt, ad construendum scilicet monasterium, in quo post evangelicæ prædicationis labores tantisper quiescerent. Cum advenissent in pagum Ambianensem, ubi Sigobardus comes *mallum* seu publica judicia faciebat, Walaricus quemdam reum equulei suspendio defunctum excitasse memoratur. Nuper in ipsa urbe Ambianorum oratorium adhuc exstabat, in facti memoriam eodem in loco erectum. Inde Walaricus, aliis Walericus, Gualaricusve, ad locum perrexit sibi a rege concessum, qui Leucanaus seu Leuconaus antiquo vocabulo dicebatur, situm in pago Vinemacensi * ad Somenæ seu Suminæ fluminis ostia in oceanum: ubi nunc sancti Walarici monasterium cum opido cognomini visitur. Istic Leuconaensis cœnobii fundamenta jecit vir sanctus, annuente Berchundo Ambianensi antistite, qui istuc diebus quadragesimæ secedere solitus erat. Ibidem Walaricus in privatam cellulam, segregatus a fratribus, se reclusit, ut, omni sæculi cura postposita, uni rerum divinarum contemplationi vacaret: cum ceteri fratres, qui ex munificentia regis alebantur, construendo monasterio instarent. Situs ejus loci monachis percommodus & opportunus erat, tum ob viciniam maris & Somenæ piscosi amnis, tum ob terræ circumjacentis ubertatem. Eo ex Isaræ * fluvii confinio adductus ad Walaricum contractus quidam, vocabulo Blitmundus, alio nomine Gogus, manibus ejus super infirmum cum oratione impositis, membrorum usum facultatemque recepit; idemque ob tanti beneficii memoriam monachus ibi factus, processu temporis dignus habitus est, qui viro Dei in loci regimine succederet. Forte duo germani ad eum in festivitate sancti Martini sumto potu advenerant. quibus ille increpando dixit: Miror, cur ante missarum sollemnia potum præsumsistis. Ea quippe tum sacrorum mysteriorum reverentia erat, quæ paucis hactenus hæret. Illi culpam confessi, veniam petunt, & in posterum se culpam emendaturos pollicentur. Idem alteri etiam in dominica die accidit, quem facti illicite commissi itidem pænituit. Redeunti aliquando ex domo cujusdam principis viro sancto occurrit ad fluvium Auvæ, haud procul a vico Augusta *, stipes ingens cum variis idolorum figuris eidem impressis: ad quem rusticorum insana multitudo impia sacra faciebat. quod etiam discimus ex actis sancti Lupi episcopi Senonensis. Rei indignitate commotus Walaricus, asino insi-

ANN. CHR. 611.

LIII. Vvalaricus condit monasterium.

* *le Vimeu.*

Alia ipsius facta.

* *l'Oise.*

* *Oust.*

ANN. CHR. 611.

dens, monacho se comitanti imperavit, ut stipitem in terram prosterneret. Ille vero statim manu leviter contactum obedientiæ merito in terram dejecit; quem vix magna hominum multitudo evellere potuisset. Concurrentes ad hunc casum cum armis & fustibus vicinos incolas, ut injuriam deo scilicet suo factam vindicarent, Walaricus divino spiritu afflatus ab idolorum cultu resipiscere docuit, iidemque eodem in loco postea basilicam in honorem sancti Walarici construxerunt juxta quemdam fontem, in quo vir sanctus lavisse fertur, cujus aquæ hactenus potantibus saluberrimæ sunt. Pontem * vicum appellant, passibus admodum centum dissitum ab Augusta, paullo supra Augum * opidum, hic Auvam dictum: unde fluvius Auvæ, quod Augum præterfluat, Bresla vulgo appellatus. Ad Waldolenum quod attinet, cum Walarico apud Leuconaum remansit, videturque ex illo pago fuisse oriundus; (istuc enim fratres ejus ad eum accessisse dicuntur annonæ petendæ gratia) ob idque consilium cepisse iis in locis evellendi paganismi reliquias.

* *Pont.*
* *la ville d'Eu.*

ANN. CHR. 612.
LIV.
Theodebertus a fratre victus, cæsusque.
* *Nas.*
* *Zulpich.*

PEr id tempus Theodericus Burgundiæ rex, belli faces præferente Brunichilde, Theodeberto fratri excidium parat, coactisque ex toto regno copiis, in Austriæ regnum irrumpit. Nasio * castro Leucorum ac Tullo expugnatis, occurrit Theodebertus in campis Tullensibus. Ibidem instructæ acies, commissum prœlium, pugnatumque eo furore, quo in bellis civilibus pugnari solet. Magna utrimque cæde facta, fusus tandem fugatusque Theodebertus. Fugientem secutus est Theodericus ad castrum usque Tolbiacum *, Chlodovei senioris quondam victoria nobile, quod abest a Colonia-Agrippina millibus passuum viginti-quatuor. Ibi redintegratum prœlium majori quam prius mole, sed non dispari Theodeberti fortuna: cui denuo victo, & fuga salutem quærenti, intra Coloniam caput abscissum a suis, qui hoc facto victoris gratiam mercati sunt. Jonas auctor est Columbanum, quo tempore ad Tolbiacum pugna fervebat, inter legendum putris quercus trunco insidentem, obdormisse, & viso quæ inter fratres gerebantur cognovisse; suadentique Chagnoaldo, ut suis precibus Theodebertum adversus communem hostem juvaret, restitisse virum sanctum, ac respondisse, stolidum id consilium esse, religionique ac præcepto Domini contrarium, qui nos pro inimicis orare jubet; satius esse pugnæ eventum justi Judicis arbitrio permittere.

LV.
Columbanus Bobiense monasterium condit.

Cum vero victoriam penes Theodericum stetisse intellexisset, & sub unius dominium Galliam atque Germaniam, id est Burgundiæ & Austriæ regna, esse redacta; relicto apud Alemannos Gallo tunc ægrotante, in Italiam se recepit, atque Arianis apud Mediolanum qua voce, qua scripto, confutatis, ab Agilulfo Langobardorum rege honorifice susceptus est, data optione, ut intra Italiam, ubicumque vellet, sibi sedem eligeret. Tum Jocundus quidam aptum ad id locum regi indicavit in alpibus Apenninis seu Cottiis, ab urbe Ticino * dissitum millibus passuum quadraginta, vocabulo Bobium, ad rivum cognominem, & ad alium amnem Treviam appellatum, super quem olim Hannibal hiemans, hominum, equorum, & elephantorum atrocissima damna sensit. Illic superesse veterem basilicam sancti Petri apostolorum principis, in qua supernas virtutes factas se vidisse contestatus est. Eo profectus Columbanus, basilicam semirutam reperit, eamque pristino decori brevi restituit, immensas trabes per ardua & aspera loca cum suis comportans tam facili negotio, ut divinam operi virtutem adesse non dubitaverit, Dei voluntatem esse affirmans, ut in ea eremo consisteret. Basilica instaurata, constructæ monachorum ædes, & cætera omnia, quæ ad eorum usum ac necessitatem pertinent, quatenus loci & instituti monastici conditio patiebatur. Apud Ughellum [b] litteræ Agilulfi nomine referuntur, basilicam beati Petri Columbano largientis cum loco Bobio ad quatuor millia per circuitum: sed vitiosa est in his litteris indictio quinta, siquidem Columbanus obiit anno ejus sæculi quinto-decimo, qui indictione tertia præditus erat. Mendum etiam irrepsit in alias [c] litteras, quibus vir sanctus Bobiense monasterium sedi apostolicæ subjicit, beato Gregorio papæ inscriptas: quem anno ante conditum istud monasterium saltem octavo e vivis excessisse constat. De cetero hæ litteræ videntur esse bonæ notæ, nihilque in earum contextu, neque in subscriptionibus occurrit, quod illi tempori non conveniat. Harum duo exemplaria Columbanus fieri jussit, quorum unum in Romana beati Petri ecclesia, alterum penes se in Bobiensi archivo asservari voluit.

* *Pavie.*

a *Ital. sac. to. 7. col. 1312.*

b *ibid. col. 1310.*

Præter

Præter basilicam sancti Petri, oratorium in honorem beatissimæ Virginis Deiparæ in proxima rupe cum spelunca ad suam ipsius mensuram construxit, eoque per totam quadragesimam secedere consueverat, jejuniis & precibus vacaturus; aliis vero temporibus subinde solitariam ibidem agebat vitam, tantumque sabbato vel diebus festis ad monasterium revertebatur. Prope hoc oratorium defixit etiam crucem, ad quam sæpissime genua flectebat. Consuetudo quippe illius gentis piorum hominum est, ut minimum centies per unumquemque diem genu flectant, uti legitur in libello de miraculis beati Columbani. Omnes ejus discipuli, qui e Gallia recedentem secuti fuerant, eumdem in Italiam comitati sunt: quorum plerique præmissis ad pontificem Romanum litteris subscripsisse reperiuntur, exceptis Gallo, qui in Alemannia remansit, & Chagnoaldo, qui in Galliam ex Alemannia reversus est. Hæc subsequenti biennio facta continenter ob rerum consequentiam retulisse visum est. ANN. CHR. 612.

LVI. Austregisilus fit episcopus Bituricensis.

Hoc anno post mortem Apollinaris episcopi Bituricensis, Austregisilus abbas sancti Nicetii Lugdunensis monasterii in ejus locum, communi omnium suffragio, cum regis Theoderici consensu subrogatur, eamque ecclesiam rexit per annos duodecim, quemadmodum sibi divinitus revelatum fuisse, Sulpicio futuro ejus successori, & Desiderio diaconis significavit. Ejus pontificatu nobilis & pia matrona, Bertoara nomine, cœnobium virginum prope Bituricas ædificavit, ubi laudabili conversatione tum vixit Friovala reclusa, quam Austregisilus episcopus dæmonis vexatione liberavit, postquam spiritales Domino hostias pro ea obtulisset, confecto Christi mystico corpore, quod ipse prius percepit, deditque puellæ, ei præcipiens, ut religiosas vestes cum velo acciperet, & a vino carnibusque (quod S. Benedictus Aquinensi clerico, simili dæmone infestato, præceperat) in posterum abstineret. Hæc auctor anonymus in libello de gestis S. Austregisili scribebat eo tempore, quo Friovala in monasterio beatæ Bertoaræ reclusa inter reliquas Dei famulas adhuc degebat. Hæc est Bertoara, nobilis genere & religione femina, quæ, referente Jona in actis Eustasii abbatis, in Bituricensi urbe puellarum monasterium ex beati Columbani regula construxit, quod modo collegium est canonicorum sæcularium ad muros urbis, beatæ Mariæ de Salis nuncupatum. Ad hæc in Bituricensis urbis *suburbano* seu pago, ut subdit Jonas, vir venerabilis Theodulfus, cognomento Bobolenus, tria alia monasteria sub eadem regula condidit, religione florentia; primum in insula supra fluvium Milmandram *, ubi religiosorum congregationem adunavit: alterum, Gaudiacum nomine, haud procul a fluvio Albeta *: tertium Christi virginum apud Caramtomum, supra fluvium jam dictum Milmandram. Insuper quartum itidem virginum juxta Nivernense opidum sub eadem regula construxit. Ex his quatuor monasteriis duo tantum supersunt, Caramtomense * & Nivernense sub titulo beatæ Mariæ, Ordini sancti Benedicti etiam nunc subjecta.

Bituricensia monasteria.

* *la Marmande.* * *l'Aubois.* * *Charenton.*

LVII. Amandus fit monachus & reclusus.

Eodem fere tempore Amandus, is qui postea Trajectensem ad Mosam episcopatum adeptus est, divino se se cultui mancipavit, primum quidem in Ogia insula, deinde in Turonico sancti Martini monasterio, ubi tum monachi sub abbate versabantur; postmodum privata cellula inclusus apud Bituricas, Austregisili mox laudati pontificatu. Ortus est in pago Herbatilico * propre Namnetas, & quidem christianis & claris genere parentibus, Amantio & Serena. Vir tantus, ut ejus nativitas, quæ circiter annum superioris sæculi octogesimum-nonum contigit, in pervetustis quibusdam martyrologiis, puta monasterii sancti Martini Tornacensis, nonis Maii consignetur. Vix pueritiam egressus erat, cum in Oiæ seu Ogiæ * insulæ monasterium, cujus nomen haud proditur, perfectioris vitæ desiderio se recepit, monachis collætantibus, patre vero gravate ferente, qui eum a proposito, paternæ hereditatis obtentu, revocare conatus est. At terrenam hereditatem parvi pendens generosus adolescens, ut se a parentum molestiis liberum præstaret, ad sancti Martini tumulum adiit, &, capillis penitus recisis, clericatus honorem adeptus, ceteris ejusdem loci monachis prælucebat. Sed cum locus tam celebris piissimo adolescenti, latebras cupienti, non bene conveniret; abbatis & fratrum, quibus magnum sui desiderium reliquit, permissu & benedictione, Bituricas accessit ad Austregisilum episcopum, a quo benignissime acceptus est, itidemque a Sulpicio archidiacono, qui Austregisilo postea successit, re & cognomine Pio. Hinc eorum jussu Amando juxta ecclesiam, in superiori civitatis muro constructa cellula: in qua tribus fere militans lustris, cilicio tectus & cinere, attritusque jejuniis & inedia, solo pane hordeaceo & aqua contentus perduravit, nempe usque ad Romanam peregrinationem, de qua in consequentibus acturi sumus.

* *Herbauge.* * *d'Oye.*

ANN. CHR. 613.

ANNALES ORDINIS S. BENEDICTI.

LIBER UNDECIMUS.

Ab anno Christi 613. *ad annum* 627.

I. Theoderici & Brunichildis interitus.

NTEREA Theodericus fratris interitu & parto Austriæ regno ferocior, ut est ambitio consortis impatiens, Chlothario regni Francici partem, quæ ad Neustriam pertinet, invidebat; & Denteleni ducatu, quem ei restituturum pollicitus fuerat, modo ne Theodeberto faveret, repetito, reddere negantem opprimere, regnoque penitus exuere maturabat. Jamque exercitus ipsius, ex Austria & Burgundia collectus, in Chlotharii regnum properabat, cum Theodericus ipse in urbe Mettis ex profluvio ventris interiit inter flagrantis ignis incendia, inquit Jonas, qui eum divinitus percussum fuisse dicit, ut Chlothario totius regni Francici principatus, quemadmodum Columbanus prædixerat, obveniret. Morte regis comperta, exercitus statim domum revertitur: nec mora Chlotharius Austriæ & Burgundiæ regnis, nullo fere negotio, potitur, frendente nequiquam Brunichilde, quæ Sigibertum, ex Theoderici filiis natu maximum, paterno solio imponere conabatur. Jonas auctor est, Sigibertum collectis copiis obviam Chlothario processisse: quem Chlotharius captum peremerit, fratresque ejus quinque cum proavia Brunichilde, quam primo dedecorose camelo impositam toti exercitui ostentaverit, & post indomitorum equorum caudis alligatam misere perire jusserit. Nec hoc supplicio contenti Burgundiones, quibus invisa jam dudum ejus dominatio erat, ossa ejus igni cremasse dicuntur: quæ post modum a quibusdam collecta, apud Augustodunum in basilica monasterii sancti Martini, quam ipsa construxerat, cum cineribus illata sunt: ubi hactenus ejus sepulcrum marmoreum visitur cum loculo plumbeo, in quo ejus cineres cum semi-ambustis ossibus asservantur. Ejus obitus IV. kalendas Maii in necrologio loci notatur. Regiam magnificentiam indicat etiam præsens basilicæ status, cujus fabrica columnis marmoreis fulcitur. Ex quatuor aut quinque filiis, quos Theodericus ex concubinis susceperat, Sigibertus, Corbus, Meroveusque capti, Chlotharii jussu interemti sunt. quartus, nomine Childebertus, annum agens undecimum, concitato equo salutem fuga quæsivit, nec usquam postea repertus est.

Brunichildis apud S. Martinum sepulta.

II. Rusticula abbatissa falso accusata.

Huc refert Valesius quod de Rusticula, parthenonis sancti Cæsarii Arelatensis abbatissa, Florentius presbyter ecclesiæ Tricastinæ in ejus vita scripsit: nempe eam a Maximo episcopo, scilicet Avenionensi, & Riccimiro nobili principe apud Chlotharium falso accusatam fuisse, tamquam occulte regem nutriret, nempe prædic-

tum Childebertum; Riccimirumque Arelate profectum, facta cum episcopis Chlotharii jussu inquisitione, e suis ad regem misisse, qui affirmarent, Rusticulam manifesto crimine convictam fuisse. Hinc Chlotharius majori furore accensus, Faraulfo uni de optimatibus suis mandavit, eam ut ad se adduceret. Hæc vero sancti Cæsarii præceptum regulæ obtendens, sanctimonialium e monasterio egressum interdicentis, aiebat mori se malle, quam pii patris interdictum violare. Tum Nymphidio civitatis principi nomine regis a Faraulfo imperatum, ut eam e monasterio per vim abstraheret. Ille vero, qui virginem sanctam magnopere venerabatur, eam cum lacrymis obtestari cœpit, ut se hinc educi pateretur, ne capitis periculum in se ambos accerseret. Hæc itaque obtestationi cedens, ab ovili sancto abstrahitur, & in cella monasterii, quod in eadem civitate situm erat, custodiæ mancipatur, post septem dies inde educta, ut ad regem perduceretur. Hanc injuriam dolens sanctus ejusdem civitatis antistes Domnulus, ad regem festinato accessit, eumque reprehendit, quod piissimam & innocentissimam abbatissam falso crimine damnavisset. Mox duo comites a rege missi, qui reverenter eam ad se perducerent, & in via rebus necessariis instruendam curarent. Cum in regis conspectum venisset, quærente rege coram optimatibus suis, an vera essent, quæ sibi de ea nuntiata fuerant; Deum innocentiæ suæ testem appellavit, & tantum se facinus ne cogitasse quidem, nedum fecisse jurejurando affirmavit. At rege nihilo minus hæsitante, Rusticula filii ejus mortem prædixit, quem historici nostri omnes ignotum habent. Absoluta demum abbatissa dimittitur, & in suum monasterium honorifice reducitur, omnibus in gaudia effusis, sed maxime puellis sacris, quæ piam matrem sibi ereptam inconsolabiliter lugebant.

ANN. CHR. 613.

III. Chlotharius ad se invitat Columbanum.

Adepta regni Francici monarchia, Chlotharius, Columbani vaticinium in se completum videns, venerabilem Eustasium, qui Luxoviense monasterium ejus loco regebat, ad se accersit, eumque cum supplemento publico & nobilium virorum comitatu in Italiam mittit ad Columbanum, ut ei reditum in Galliam persuaderet. Viso Eustasio summopere recreatus Columbanus, post aliquot dies, commendata regulæ accurata disciplina, eum a se dimisit, regique ob summam ejus dignationem quam maximas gratias agere jussit, seque apud eum excusare, quod ejus invitatu in Galliam non rediret. id unum orare, ut filios sodalesque suos, qui Luxovium incolebant, regali favore ac præsidio foveret. Eidem etiam litteras scripsit castigatorias, quas rex, veluti benevolentiæ & amicitiæ pignus, reverenter accepit. Dein omni præsidio ac subsidio Luxovienses fovit, annuis censibus ditavit, monasterii terminos pro nutu Eustasii auxit, & pro regia munificentia necessaria quæque fratribus in Columbani gratiam suppeditavit.

IV. Columbanus Bonifacio PP. scribit de tribus capitulis.

Fervebat ad hoc usque tempus controversia de tribus capitulis, quæ plerosque Histriæ, quosdam etiam Galliæ Cisalpinæ episcopos afflaverat. Hi Theodelindam primo reginam Langobardorum, dein ipsum Agilulfum regem, postquam ab Ariana hæresi ad catholicam fidem conversus fuerat, in partes suas pertraxerant, conquesti, Theodori Mopsuesteni, Theodoreti Cyri episcopi scriptorum, & Ibæ Edesseni epistolæ, quæ tria capitula erant, damnatione, in quinta synodo generali sub Justiniano facta, tentatam fuisse auctoritatem concilii Chalcedonensis, in quo tres illi episcopi laudati fuerant. Vigilius pontifex principio anxius animi, primo synodum quintam rejecerat, tamquam Chalcedonensi contrariam: deinde approbaverat, quod in ea non de doctrina fidei, sed tantum de personis actum esset. Catholici episcopi in diversas abiere partes, aliis timentibus, ne synodo Chalcedonensi hinc fraus fieret; aliis existimantibus hoc compendio eam stabiliri, si, damnatis tribus capitulis, quæ hæreticis maxime displicebant, errantes ad fidem synodi Chalcedonensis revocarentur. Hæc quæstio an etiam ad Hiberniam permanaverit, non ita liquet. nam quæ hac de re legitur Gregorii Magni [a] epistola ad Hiberniæ episcopos, Histriæ episcopis potius inscribenda videtur, quibus magis competit querela de persecutione sibi ob hanc controversiam illata. Nihil enim ejusmodi actum legitur adversus Hiberniæ episcopos: cum Histriæ episcopi, tamquam schismatici, ab ecclesia Romana rejecti sint. Theodelindam reginam Gregorius ab hac secta revocare conatus fuerat, scriptis litteris tum ad ipsam, tum ad Constantium Mediolanensem episcopum synodi quintæ approbatorem, a cujus communione ob eam causam hæc se removerat. Missi ad Theodelindam Johannes abbas cum apostolicis

a Greg. M. lib. 2. ep. 36. ind. 10.

ANN. CHR. 613.

litteris [a], & Hippolytus notarius, ut eam ad catholicam communionem reducerent. Eamdem vero in sua sententia, etiam Gregorio mortuo, perstitisse discimus ex epistola, quam Columbanus abbas ex cœnobio Bobiensi ad Bonifacium papam quartum hoc anno scripsit, instinctu Agilulfi regis & Theodelindæ, pro damnatione trium capitulorum. In hac epistola sub Palumbi nomine vir sanctus pontificem omnium totius Europæ ecclesiarum caput, & pastorum pastorem præfatus, ait non esse præsumtionis, quod Bonifacio scribere audeat, sed necessitatis, ad ecclesiæ ædificationem. quippe dolere se de infamia, quæ cathedræ sancti Petri inuritur, quasi fidem Chalcedonensis synodi deseruerit. Papæ vigilandum esse, ut hanc a se propulset infamiam. Non bene vigilasse Vigilium papam, quem scandali caput esse multi asserunt. Grande ecclesiæ periculum impendere ex cæcæ prosperitatis securitate. Pontificis esse periculum propulsare, ut qui potestatem omnia ordinandi habeat, bellum excitandi, duces instituendi, & certaminis instruendi. Se a rege interpellatum, ut pontificis auribus suggerat, quanto dolore afficiatur ob schisma populi, tum ipse rex, tum regina, eorumque filius; & dolendum revera esse ac deflendum, si in sede apostostolica fidei puritas, ut ejus inimici improperant, non teneatur. Precari pro Christo, subveniat famæ suæ, quæ laceratur inter gentes, ne perfidiæ ipsius deputetur ab æmulis, si amplius taceat. Hæreticorum receptionem, nempe Eutychis, Nestorii, Dioscori, Vigilio, adeoque cathedræ sancti Petri imputari. quod si ita sit, cur Vigilii cum hac labe defuncti nomen in sacris recitetur? Jam Bonifacii culpam esse, si id ulterius fieri patiatur. Rogare sibi indulgeri, quod tam libere loquatur. quippe non personam apud se, sed rationem valere, & amorem pacis evangelicæ. Se suosque devinctos esse cathedræ sancti Petri; ejusque tantum cathedræ nomine Romam apud se magnam & claram censeri. Et ideo, inquit, sicut magnus honor vester est pro dignitate cathedræ, ita magna cura vobis necessaria est, ut non perdatis vestram dignitatem propter aliquam perversitatem. Tamdiu enim potestas apud vos erit, quamdiu recta ratio permanserit. Nescire neminem, sancto Petro regni cælorum claves traditas: sed si forte superciliosum, ait, nescio quid, aut majoris præ ceteris auctoritatis ac in divinis rebus potestatis vobis vindicatis; noveritis, minorem fore potestatem vestram apud Deum: quia unitas fidei in toto orbe unitatem fecit potestatis & prærogativæ, ita ut libertas veritati ubique ab omnibus detur, & aditus errori ab omnibus similiter abnegetur. Denique rogare, ut, quia multi dubitant de fidei ejus puritate, cito tollat hunc nævum de sanctæ cathedræ claritate. Non enim decere Romanæ ecclesiæ gravitatem hac infestari levitatis fama, ut qualibet vi possit moveri a soliditate veræ fidei, pro qua tot martyres suum sanguinem fuderunt, malentes mori, quam convelli. Hæc se scribere jussione Agilulfi; eum rogare, rogare reginam, rogare denique omnes, ut, quam celerrime possit fieri, fiant omnia unum; fiat ut in patria pax, pax fiat mox fidei, ut omnes deinceps grex fiat unus Christi; pontifex Petrum, ac demum pontificem tota sequatur Italia. De cetero sanctissimum papam & fratres rogat, ut orent pro se vilissimo peccatore & suis comperegrinis juxta loca sancta & sanctorum cineres, & præcipue juxta Petrum & Paulum. Hæc summa est epistolæ Columbani abbatis ad Bonifacium papam quartum, paullo quidem pro nostris moribus liberioris, sed ex magno ejus in apostolicam sedem studio profecta, in qua meminit alterius epistolæ contra Agrippinum nescio quem scriptæ de eodem argumento.

V. Theodelindæ olea Roma missa.

Ex hac porro epistola nemo non videt, Gregorium apud Theodelindam reginam non omnino evicisse, ut in trium capitulorum damnatione cum Romana ecclesia consentiret; nec id obtinuisse Johannem abbatem & Hippolytum notarium, quos ejus rei causa ad eam direxerat. Hic est sine dubio Johannes ille, qui de oleis sanctorum martyrum, quorum Romæ corpora requiescunt, tempore, & forte jussu Gregorii eidem Theodelindæ detulit: cujus rei indicem authenticum, in papyro ægyptiaca scriptum, legimus in museo illustrissimi Francisci Settalæ canonici Mediolanensis, qui eum ex Modoetiæ basilica a Theodelinda constructa acceperat. Hunc indicem nuperrime typis vulgavit doctissimus Muratorius in tomo secundo Anecdotorum [b], cujus initio edidit librum de fide, a me superius [c] desideratum, auctore Bacchiario, quem monachum fuisse in prolegomenis suis probat, uti ego, cum necdum ejus tomus prodiisset in lucem. Porro prædicta *olea*, vel ex sanctorum corporibus profluentia, vel ex lampadibus ad eorum reliquias ardentibus accepta erant. Posterius mihi proba-

a *Greg. M. lib.* 3. *ep.* 4.

b *Anecd. to.* 2. *p.* 191.

c *lib.* 8. *n.* 4.

bilius videtur. neque enim veri simile, oleum ex tot sanctorum martyrum corporibus, quot Romæ colebantur, promanasse. Ceterum apud Gregorium Turonum episcopum legimus, ejusmodi oleum ex lampade ad tumulum sancti Martini ardente, immo etiam pulverem ex ejus sepulcro collectum, pro reliquiis sacris habitum, acceptumque fuisse. Et ipse Gregorius Magnus gratias [a] agit Leoni exconsuli, ob susceptum ab eo *oleum sanctæ crucis*. Non alia ergo erant olea illa Theodelindæ reginæ transmissa, *quæ olea sancta*, ut in fine indicis legitur, *temporibus domni Gregorii papæ adduxit Johannes indignus & peccator domnæ Theodelindæ reginæ de Roma*, in basilica sancti Johannis-Baptistæ, quam ipsa Modoetiæ construxerat, forte reposita. Sed hæc extra ordinem. Quamquam nonnulla mihi suspicio injicitur, num illa basilica monachorum ab exordio fuerit, tametsi Paulus Warnefridi, qui ejus originem refert, nullam de monachis mentionem faciat. Illustrissimus cardinalis Baronius [b] ejusdem Pauli locum refert ex editione Ascensiana, multo ampliorem, quam in aliis vulgatis, ubi Theodelindæ ordinatio ejusmodi legitur: *De rebus sancti Johannis nullo modo se debet aliquis intromittere, nisi tantum sacerdotes, qui ibi serviunt die ac nocte; tantumque famuli & famulæ, qui ibi subjecti sunt, communiter debeant vivere.* quæ verba monachis, an clericis sæcularibus aptanda sint, aliorum judicio permittimus.

AAN. CHR. 613.

a Greg. M. lib. 7. ep. 34. ind. 1.

Modoëtiæ an monachi.

b Baron. an. 616. n. 1.

VI. Ad hunc annum revocanda est dedicatio basilicæ monasterii sancti Petri in suburbio Cantuariensi, de qua vetus hæc inscriptio legitur in Monastico Anglicano, æri incisa: *Antiqua ecclesia præsentis monasterii dedicata fuit a sancto Laurentio archiepiscopo anno Domini sexcentesimo tertio-decimo, anno sexto-decimo ab adventu sancti Augustini in Angliam: quo anno translatum fuit corpus sancti Augustini a loco, quo prius jacuit per septem annos foras, juxta ecclesiam nondum perfectam, in eamdem jam confectam, ac reverenter in porticu aquilonari, ubi modo est ecclesia sanctæ Mariæ, tumulatum fuit: ubi jacuit per quadringentos septuaginta-octo annos, usque ad annum Domini millesimum nonagesimum-primum.* quo scilicet anno in novam basilicam cum aliis sanctis translatum fuit, ut suo loco dicemus. Processu temporis hæc basilica sancti Augustini nuncupata est.

S. Petri Cantuar. dedicatio.

VII. Hoc ipso anno, testante [c] Beda, Ethelbertus rex Cantuariorum post regnum temporale, quod quinquaginta & sex annis gloriose tenuerat, ad cælestis regni gaudia migravit die vicesima-quarta mensis Februarii, post viginti & unum annos acceptæ fidei; atque in porticu sancti Martini intra ecclesiam beatorum apostolorum Petri & Pauli sepultus, ubi & Berta regina condita est. Successit in ejus regnum filius Eadbaldus magno novellæ ecclesiæ detrimento. Siquidem non solum Christi fidem recipere noluerat, sed & incesto nefando pollutus est, qualem nec inter gentes auditum Apostolus testatur, ita ut uxorem patris in thorum suum adscisceret. quo utroque scelere occasionem ad priorem vomitum revertendi dedit eis, qui sub imperio patris sui, vel favore, vel timore, fidei & castimoniæ leges susceperant. Sed divinam ultionem brevi sensit Eadbaldus, qui in amentiam versus, etiam immundi spiritus potestati mancipatus est. Accessit ad ejus infortunii cumulum mors itidem Seberthi [d] orientalium Saxonum regis vere christiani, qui tres filios regni temporalis, sed non fidei heredes reliquit. Illi enim mox idololatriæ, quam vivente patre aliquantulum intermisisse videbantur, denuo se se manciparunt, subjectisque populis idola colendi dederunt licentiam. Cumque viderent Mellitum pontificem in missarum sollemniis eucharistiam populo dare; barbara inflati insania, ei dixisse feruntur: Cur non & nobis porrigis *panem illum nitidum*, (sic eucharistiam vocabant) quem & patri nostro dabas, & populo in ecclesia porro dare pergis? Quibus Mellitus: Si vultis, inquit, fonte illo salutari ablui, quo pater vester ablutus est, potestis etiam panis sancti, sicut ille, fieri participes: sin minus, nequaquam vobis eum percipere licet. Illi vero nec fonte illo sibi opus esse, sed pane illo refici se velle. Negante episcopo id fieri posse, ut absque purgatione salutaris lavacri quis oblationi sacrosanctæ communicet; illi demum furore percìti dixerunt, si nollet in re tam facili sibi assentire, nec se etiam velle, ut is in sua deinceps provincia demoraretur: abiret proinde quantocius cum suis e toto regno.

Ethelberti & Seberthi regum obitus.

c Beda lib. 2. c. 5.

Anglorum infausta mutatio.

d id. ibid.

Expulsus hoc modo episcopus in Cantiam venit, cum Laurentio & Justo episcopis tractaturus, quid in tam lubrica & difficili occasione agendum esset; visumque est illis communi consilio, satius esse, ut omnes in patriam redirent, libera Deo mente servituri, quam inter barbaros fidei rebelles sine fructu residere. Discessere

Mellitus & Justus ex Anglia pulsi.

ANN. CHR. 613.

itaque primo Mellitus ac Justus, atque in partes Galliarum secessere, istic rerum eventum ac finem præstolaturi. Quantum inde ceperit detrimenti christiana religio, quivis facile æstimare potest. Principes rejecto veritatis præcone, in apertam idololatriam prolapsi, etiam populos, qui regis ad exemplum se fingere solent, in defectionem, aut in sceleratos mores traxerunt. Mox ruere in pejus omnia, & ipsi etiam principes in excidium ire præcipites. nam egressi contra gentem Gevissorum in prœlium, omnes pariter cum suis copiis corruerunt: sed nec tamen, licet auctoribus e medio sublatis, excitatum ad crimina vulgus emendari potuit, nec ad puritatem fidei christianæ revocari. Interim Laurentius [a] Mellitum & Justum sequi, ac Britanniam deserere constituit; jussitque pridie quam discederet, in suburbana beatorum apostolorum Petri & Pauli ecclesia sibi stratum parari. Ibi in quiete beatissimi Apostolorum principis species ei visa dicitur, multis illum flagellis corripientis, eccur gregem, quem sibi ipse crediderat, sic relinqueret; vel cui oves Christi, in medio luporum expositas, fugiens ipse dimitteret? An mei, inquit, oblitus es exempli, qui pro iis, quos mihi Christus in sui amoris signum commiserat, vincula, verbera, carceres, mortem denique ipsam, & quidem mortem crucis perpessus sum? His tum verbis, tum verberibus correptus Laurentius, diluculo venit ad regem, & retecta veste verberum plagas ei ostendit. qui, causa intellecta, magnopere timuit, & ejurato idolorum cultu, abdicatoque illegitimo connubio, Christi fidem suscepit; sacrisque undis purgatus, ecclesiæ rebus, quantum valuit, in omnibus consulere ac favere curavit. Misit etiam in Gallias, qui Mellitum & Justum ad suas ecclesias revocarent; iique post annum, quam discesserant, incunctanter ad regis imperium reversi sunt. Et Justus quidem reversus ad suam Roffensem ecclesiam, in eamque acceptus est: Mellitum vero episcopum Londonienses recipere noluerunt, idololatris pontificibus obsequi malentes. Neque eos ad officium reducere valuit Eadbaldus, cui tanta non erat, quanta patri in eos auctoritas. Perstitit ille nihilo minus in fide christiana & in accurata divinorum præceptorum observatione. Denique in monasterio sancti Petri construxit sanctæ Dei genitricis oratorium, quod Mellitus consecravit; idemque quasdam eidem monasterio fecit donationes, quarum mentio fit in Monastico [b] Anglicano.

Laurentius discessurus prohibetur.

Eadbaldus rex Mellitum & Justum revocat.

[a] *Beda ibid. c. 6.*

[b] *Monast. Anglic. to. 1. p. 18.*

VIII.

S. Gallus sanatus cellam condit.

Interim Gallus, quem a sancto Columbano infirmum apud Alamannos dimissum diximus, construendæ dabat operam cellæ, quæ postmodum celeberrimum sui nominis monasterium evasit. Huic Columbanus, ab eo in Italiam discessurus, sacris celebrandis, quamdiu ipse viveret, interdixisse dicitur, quod eum non vero, sed ficto morbo, & amore illius regionis ibidem retineri existimaret. Columbano inde profecto, Willimarus, pius loci presbyter, Galli curandæ valetudinis officium commisit duobus clericis suis, Magno seu Magnoaldo & Theodoro, quorum opera, sed maxime Dei ope, perfecte convaluit. Tum, Hiltiboldo ejusdem presbyteri diacono indice ac duce, locum in illa eremo invenit solitariæ vitæ aptissimum, & humanis necessitatibus opportunum. Oratione facta, ex virga colurnea crucem fecit, atque in terram defixit: ad quam suspendit capsellam reliquiarum, quam in collo solebat gestare, reliquias beatæ Dei genitricis Mariæ, & sanctorum martyrum Mauricii & Desiderii continentem. Walafridus Strabo abbas Augiensis auctor est, Gunzonis illius provinciæ ducis filiam, nomine Frideburgam, forma excellentem, Sigiberto Theoderici regis filio desponsatam, in villa Iburningis *, quæ in dextro latere Potamici lacus sita est, a dæmone fuisse correptam. qua re sibi nuntiata, Sigibertum confestim duos episcopos cum donis regiis ad puellam Deo commendandam, sanandamque misisse; at re infecta, ad Sigibertum reversos. Dein Gunzonem, missis ad Willimarum litteris, Gallum ut ad se adduceret, præcepisse; Gallum vero restitantem in interiora deserti usque ad Rætiam Curiensem penetrasse, ubi a Johanne diacono, viro justo & Deum timente, humanissime acceptus sit; sed demum a Willimaro repertum, atque ad Gunzonem adductum: qui, manu capiti virginis imposita, fusis precibus dæmonem ejecerit, & Constantiensem episcopatum, morte Gaudentii vacantem, ob id sibi a duce oblatum recusaverit, interdictum sibi a Columbano altaris officium obtendens. Verum Gunzonem interim Arbonensi præposito jussisse, ut omnia construendæ viri Dei cellæ necessaria suppeditaret. Post hæc, comperta Frideburgæ sanitate, Sigibertum mandavisse Gunzoni, puellam ut ad se perduceret. qui cum ingenti ornamentorum mole & congruo comitatu

Frideburgam sanat.

* *Oberlingen.*

ANN. CHR. 613.

usque ad ripam Rheni eam deduxerit, atque inde per comites ad regem, apud urbem Mediomatricum residentem, direxerit. Et Frideburgam quidem eo, quo sponsum decebat, gaudio & amore exceptam esse; Gallo autem, qui in saltu publico, inter alpes Ræticas & lacum Brigantinum posito, prope Arbonam commorabatur, locum ubi habitare cœperat, ob redditam sponsæ sanitatem à rege donatum, cum regio diplomate & auri libris duabus, totidemque argenti; dato Gunzoni præcepto, ut, si Gallus hanc solitudinem cum discipulis suis vellet incolere, ad ædificandam cellam necessaria ei præberet. Dein convocati dicuntur ad nuptias sacerdotes & principes, omniaque parata. Frideburga die nuptiis destinato, cum duobus viris totidemque puellis, majorem sancti Stephani ecclesiam ingressa; & post januas templi secedens, deposita veste regia, habitum propositi sanctioris, id est monasticum, sumsisse; & ante altare prona, sanctum Stephanum in sui voti testimonium invocasse. Denique regi hac de re admonito, & episcoporum consilium sciscitanti, Cyprianus Arelatensis suasisse fertur, ne puellæ votum irritum faceret. Itaque Sigibertus, ut erat religiosus & Deum timens, beati Stephani ecclesiam ingressus, puellam ad se accedere, ac bono animo esse jussisse; inhærentemque cornibus altaris, ne vi scilicet ab ecclesia abstraheretur, episcopis præcepisse, ut eam ad se adducerent. tum veste regia injecta, sacroque velamine imposito, sic eam affatus: Ego quidem te, licet connubio meo destinatam, tamen quia sic animo tuo insedit, sponso cælesti domino Jesu-Christo lubens trado. His dictis, dexteram ejus apprehendens in altari deposuisse, regressusque non sine lacrymis in palatium, eamque istuc vocatam juxta se sedere jussisse, ac demum donis ingentibus oneratam Mettensi beati Petri parthenoni eam præfecisse. Tota hæc Walafridi narratio eruditis viris non immerito suspecta, Valesio omnino fabulosa videtur. nam, ut alias rationes mittam, Sigibertus exstincto Theoderico patre vix duodennis, potius de fuga & salute sua, ut scilicet Chlotharii manus effugeret, quam de nuptiis cogitare potuit. Et quidem statim a morte patris in Germaniam ad Toringos, aliasque gentes transrhenanas profectus, inde in Burgundiam reversus ad cogendas copias, postremo in campis Catalaunicis a suis desertus & proditus; demum a Chlothario captus, cæsusque est. Ad hæc nullus per ea tempora legitur Cyprianus episcopus Arelatensis; nec Frideburga tunc sancti Petri parthenonis, sed Waldrada abbatissa. Neque hæc narratio tribui potest Sigiberto Dagoberti filio, qui ineundo conjugio habilis non fuit vivente Gallo. Viderint alii, an Sigiberto orientalium Anglorum regi convenire possit, homini bono ac religioso, qui dudum in Gallia, teste Beda [a], dum inimicitias Redwaldi fugiens exsularet, lavacrum baptismi percepit, regnante Dagoberto. Ceterum Johannes diaconus supra laudatus beato Gallo adhæsisse, & sub ejus disciplina vixisse memoratur; donec, ipso Gallo Constantiensem episcopatum recusante, ejus loco electus est.

a Beda lib. 3. c. 18.

ANN. CHR. 614.

IX. Eustasius Amatum adducit Luxovium.

EUstasius e Bobiensi monasterio, quo Chlotharii jussu profectus fuerat, in Galliam rediens, Amatum Agaunensem monachum secum in Luxoviense monasterium adduxit. Amatus nobilibus parentibus ex Romana seu Gallica stirpe, patre Heliodoro summæ religionis viro, exortus *in suburbano* seu pago Gratianopolitano, jam inde a prima ætate Deo in Agaunensi sancti Mauricii monasterio a patre oblatus est, ibidemque inter scholares cum litteris, tum virtute imbutus, primus in bonis habebatur. Postquam per annos triginta monasticis regulis se totum dedisset, majoris solitudinis studio clam e sæptis monasterii egressus, haud procul in devexam excelsissimi montis rupem se abdidit. Tum anxie a fratribus abbatis jussu quæsitus, observatis inter periculosos scopulos ipsius vestigiis, vix tandem repertus fuit. Abbati & fratribus causam inopinatæ discessionis sciscitantibus, & ut ad suum monasterium rediret flagitantibus: Sinite me, inquit, fratres, in hoc arto locello commissa peccata deflere, ac Redemtori meo sedulo deservire obsequio. Mansit itaque illo in loco, pane hordeaceo & aqua contentus, quæ ipsi per Birinum monachum post quodlibet triduum deferebantur. At ministri molestiæ compassus Amatus, fontem e silice baculi percussione elicuit, & proprio deinceps labore agellum ad ferendum hordeum in suos usus excoluit, panem ex farina, quam mola terebat, sibi ipse parans. Huic vestis erat ex vervecinis pellibus. Tempore quadragesimæ quinque nuclei nucum cum parvo aquæ poculo ad quotidianam post vesperas refectionem sufficiebant: interdum ad triduum

ANN. CHR. 614.

producta jejunia. Balneis bis tantum ſingulis annis utebatur, nempe in natali Domini, & in die paſchæ. Cum vero Euſtaſius, ex Italia revertens, Agaunum perveniſſet, quis inter loci illius monachos perfectior, ſanctiorque haberetur, ſciſcitatur. Amatum præferunt omnes, duram hanc vitam in excelſiſſima rupe jam a triennio agentem. Nec mora ad ejus cellam ſubiit Euſtaſius, eique ut ſecum in Luxovienſe monaſterium veniret, perſuaſit.

Burgundofaram ſanat.

Relicto apud Luxovium Amato, vir ſanctus ad Chlotharium, a quo miſſus fuerat, tunc in ultimis Galliæ ſeu Neuſtriæ ad oceanum finibus degentem, iter perſequitur. Forte arrepti itineris via per ſaltum pagumque Briegium tendebat, ducebatque ad villam Chagnerici nobilis viri, vocabulo Pipimiſium *, ab urbe Meldorum circiter duobus paſſuum millibus diſtantem. Ibi tum Chagnericus cum conjuge ſua Leudegunde commorabatur, filiumque ſuum Chagnoaldum Luxovienſem monachum, qui a Columbano ex Alamannia dimiſſus fuerat, penes ſe habebant, cum filia Burgundofara, quam Columbanus ante quatuor annos Deo ſacraverat. Hæc cum præter ſuam voluntatem juſſu patris jam deſponſata, ac brevi nuptiis alliganda foret, tanto dolore oculorum & febrium igne correpta erat, ut de ejus vita pæne actum videretur. Euſtaſius patrem facti arguit, aitque ejus noxæ eſſe, quod puella in tantum diſcrimen adducta eſſet. At ille factum diſſimulans: O utinam, inquit, ſoſpitati reddatur, ut divino cultui mancipetur! Abſit vero ut ejus votis obſtare velim. Verum Euſtaſius rem propius examinaturus, ad lectum puellæ accedit, & an ſuæ fuerit voluntatis, quod contra beati Columbani interdictum a cæleſtibus votis ad terrena reſilierit, ſciſcitatur. At puella proteſtatur, ſe terrenis votis ex animo nuntium remiſiſſe, paratamque beati viri parere conſiliis. quin etiam virum in ipſa Columbani ſpecie ſe præterita nocte vidiſſe, qui ſanitatem ſibi ab Euſtaſio redditum iri pollicitus ſit. Mox humi ſupplex procumbens Euſtaſius, Deum precatur, ut promiſſum puellæ lumen cum ſalute reſtituat; factoque ſigno crucis ſuper ejus oculos, protinus ei lumen redditur, febriumque ignis exſtinguitur. Tum ſoſpitem & incolumem matri commendat, ut cum ipſe a Chlotharii aula redierit, eam religioſis induat veſtibus; & poſt hæc ad Chlotharium pergit.

X.

Hæc nuptias fugit.

Jam vero pater filiam ſoſpitati redditam cernens, promiſſionem Euſtaſio factam parum curans, eam ſponſo tradere conſtituit. quo puella cognito, cum una ſodalium de fuga cogitat, eaque aſſentiente & comitante, ad baſilicam beato Petro apoſtolorum principi nuncupatam confugit. Hinc furens pater eo ſatellites dirigit, qui filiam aut inde abſtrahant, aut reluctantem perimant. Miniſtri lentius patris mandatum, dum ejus ira tantiſper deferveſceret, exſequentes, mortem minitari ſat ha-
» buere. At illa: Mortem me, inquit, timere putatis? hic in ipſo eccleſiæ pavimen-
» to probate, an re ita ſit. certe nihil mihi optatius fuerit, quam pro hac cauſa vi-
» tam ei rependere meam, qui mihi ſuam impendit. Interim Euſtaſius ex aula reverſus, puellam in libertatem aſſerit, &, patre dure increpito, per pontificem illius urbis, nomine Gundoaldum, *religionis veſte* indui, Deoque ſalutaribus votis ac ſacramentis conſecrari curavit. His pater, Euſtaſium reveritus, repugnare auſus non eſt: quin etiam, eo conſentiente, Burgundofara in agro paterno, nomine Eboriaco ſeu Evoriaco, inter fluviolos Mucram * & Albam, in pago Briegio, inſigne monaſterium virginum ædificavit, ſuadente Euſtaſio, qui ſtructuræ monaſterii, ſimulque inſtituendarum ad regulam virginum curam *fratribus*, ſcilicet Chagnoaldo germano puellæ, & Walberto ſeu Waldeberto, qui ipſi poſtea ſucceſſit, delegaſſe a Jona monacho perhibetur. quem locum tranſſcribens Hildegarius in libello de vita ſancti Faronis epiſcopi, deceptus vocabulo fratrum, quo Jonas monachos deſignaverat, temere aſſeruit, Gundoaldum epiſcopum cœnobii ſtructuræ procuratores deputaſſe fratres Faræ, Chagnoaldum & Waldebertum, qui poſt Gundoaldo ipſi ſucceſſerit:

Monaſterium ædificat.

* *la Morin.*

* Pipimiſium nonnulli putant eſſe vicum *Poinſy*, ſupra Meldos ſitum ad Matronam, una fere leuca diſtantem a Meldica urbe, cui vico adjacet, fluvio intermedio, Trajecti-portûs parœcialis eccleſia, ſancto Petro dicata. Aſt Gallicus vitæ ſanctæ Faræ interpres ex veteteri traditione Pipimiſium reddit *Opigny*, qui locus, nunc redactus in ſimplex prædium ruſticanum, pertinet ad monaſterium ſanctæ Faræ. Hinc non longe abeſt eccleſia ſancti Petri, in loco *Bregy* vulgo appellato, cum prioratu abbatiæ Reſbacenſi ſubjecto: quæ forte illa ſit ſancti Petri baſilica, ad quam ſancta Fara confugiſſe dicitur, infra. Priori loco melius convenit & analogia Gallica Pipimiſii nominis, & diſtantia ab urbe. At Jonas, homo extraneus, facile errare potuit in aſſignanda loci accurata diſtantia; & pleraque prædia, poſteriori loco vicina, ad Meldenſem eccleſiam pertinent, ex dono ſcilicet ſancti Faronis, beatæ Faræ germani. Forte Pipimiſium olim vernacule dicebatur, *An-Pimy*, quod deinde *Opigny* corrupte vocatum ſit.

rit : cum e contrario certum sit, non Gundoaldum, sed Eustasium ejus rei curam Chagnoaldo & Waldeberto imposuisse; & Waldebertum nec Faræ germanum, nec episcopum umquam, sed monachum primo, deinde, mortuo Eustasio, Luxoviensis monasterii abbatem ad obitum usque fuisse constet. In martyrologio Farensi, ab annis circiter quingentis scripto, notatur VII. *kalendas Novembris, Eboriacas monasterio, quod dicitur Brige, abrenuntiatio militiæ sæcularis beatissimæ Faræ virginis, & consecratio ejus a Gundoaldo Meldensi episcopo.* Hoc porro monasterium, quod beatissimæ Virginis & sancti Petri apostoli patrocinio nuncupatum est, a loco Eboriacense, a pago Brige seu Brigense apud Bedam, postmodum ab auctore Faræ-monasterium * appellatum est, tantæ ab initio, uti etiam nunc, celebritatis, ut Angli filias suas in illo, uti & in Calensi & Andilego monasteriis, instituendas, Deoque consecrandas tradiderint: quas inter Saëtrudis, Annæ Anglorum occidentalium regis privigna, & ejusdem filia Æthilburga, ob eximias virtutes, altera post alteram, ejusdem monasterii abbatissæ exstitere: ne quid dicam de Earcongota, Earconberti Cantiorum regis filia, quam Beda in monasterio Brigensi, quod Fara condiderat, monacham fuisse tradit. In vulgato suo testamento, quod nonnulli absque legitimo fundamento rejiciunt, Burgundofara fratres suos Chagnoaldum & Burgundofaronem agnoscit, alterum ex monacho postea Laudunensem, alterum ex laïco Meldensem episcopos: atque ut Burgundofara Fara, sic etiam Burgundofaro dictus est Faro, quem quia Jonas de Chagnerici parentis familia differens prætermisit, quidam Chagnerici filium, & Chagnoaldi atque Faræ germanum fuisse in dubium, sed immerito, revocarunt. Faranam & Afaranam vocat Eccardus comes in suo ipsius testamento [a] apud Perardum: in quo quædam prædia legat in " basilica, quæ dicitur Alba, Deo & sanctæ Mariæ & sancto Stephano & sanctæ Fa- " ranæ, ad faciendum in ipso Afaranæ monasterio anniversarium, tum ipsius Eccar- " di, tum Albegundis & Adanæ, atque Bertradanæ abbatissæ: ex quibus Albegundis " ejus uxor fuerat, Adana ejus germana monacha in *Afrano*, ut ipse vocat, monasterio; itidemque Bertradana, ut quidem conjicio, ejusdem loci abbatissa, de quibus alias. Eccardus Albam vocat basilicam monasterii, quod ad fluviolum Albam situm erat; patronisque beatæ Mariæ & sancto Petro in beatæ Faræ testamento memoratis adjungit sanctum Stephanum, cujus eo in loco peculiaris basilica erat. In hac sepulta fuit Earcongota virgo, ut suo loco [b] videbimus. Monachos canonicorum loco, qui modo ejusdem monasterii virginibus inserviunt in rebus sacris, ibidem, sicut & in aliis sanctimonialium cœnobiis, exstitisse colligitur ex venerabili Beda, laudante *fratres ejusdem monasterii, qui aliis erant in ædibus*, a virginum scilicet habitatione separatis. Collegiata ejus loci ecclesia canonicorum sancto Sulpicio episcopo consecrata est, forte olim sancto Stephano sacra.

ANN. CHR. 614.

* Faremoutier.

a Perard. monum. Burgund. p. 25.

b lib. 13 n. 6.

XI. Eustasius Warascis & Boiis fidem prædicat.

Redeo ad Eustasium, qui Luxovium reversus, ex Columbani præcepto gentes vicinas fidei christianæ elementis imbuere & alere curavit. Warasci populi erant Sequanorum, ad utramque Dubis * fluvii ripam incolentes, partim superstitionibus paganicis adhuc imbuti, partim errore Photini Sirmiensis quondam & Bonosi Narsitani in Dacia episcoporum; qui Christum ante Mariam exstitisse negabant, eumdemque nonnisi purum hominem esse impie asserebant. Hugo Vesontionensis antistes, eo nomine primus, in litteris [c] pro majori ecclesia sancti Stephani, meminit pagi Warasci, eique Terceniacum villam attribuit. Iisdem erroribus infecti erant Bajoarii Germaniæ populi, qui in Norico consedere multo post Boios, quos Jonas & scriptor vitæ sanctæ Salabergæ cum Bajoariis [d] perperam confundunt. Utrosque populos, Warascos nimirum & Bajoarios, Christo lucrari tentavit Eustasius: & Warascos quidem, utpote viciniores, primum aggressus, comitante Agilo monacho, eos facili negotio ad rectam de Christo fidem convertit: at Bajoarios non sine multo labore ab inolito revocavit errore; sed plurimis demum ex illis christianæ fidei mysteria, in primis æternam Christi Domini generationem persuasit; ceteros sagacibus viris a se delectis erudiendos dimisit, Luxovium reversurus.

* le Doux.

c Chifflet Tournu p. 355.

d V. Valef. lib. 24. rer. Franc

XII. Salabergæ lumen reddit.

Cum vero inde pedem referret, forte divertit in domum cujusdam prænobilis ac locupletis viri, nomine Gundoini, illustri Francorum genere progeniti, qui tunc in vico Mosa una cum Saretrude, paris nobilitatis uxore, & cum universa familia sua commorabatur. Mosa vicus, a fonte fluvii cognominis sic dictus, inter Lingonas & Tullum-Leucorum positus est, in confinio scilicet Burgundiæ & Austriæ

ANN. CHR. 614.

regnorum, quorum alteri Lingones, alteri Leuci, adeoque Tullum-Leucorum attribuebantur. Eo in vico, qui a Luxoviensi monasterio aberat millibus passuum fere quadraginta, Eustasius a Gundoino, veluti cæleste munus, gratissime acceptus, de liberis ejus percontatur, rogatque ut omnes ad se adduci jubeat. Mox ille duos bonæ indolis adolescentulos, nempe Leuduinum natu majorem, qui processu temporis monachus primum, dein Tullensis episcopus fuit; & minorem, nomine Fulculfum, quibus Bodo cognomen erat, ad virum Dei accersit; interrogatusque, num alia sibi proles adhuc superesset, præter hos se puellam habere dicit, sed dudum luminibus orbatam. Et Eustasius: Veniat, inquit, & illa. quam cum vidisset, an ad cultum divini timoris adspiraret sciscitatur. Hæc vero, quatenus juvenilis ferebat ætas, se ad divinum cultum pro modulo paratam esse respondit. Tum ille, triduano præmisso jejunio, super oculos puellæ benedictionem infundit, eique pristinum oculorum usum incunctanter restituit. Hæc est Salaberga, Jonæ Adalberga, piissima femina, primo nuptiis semel & iterum alligata, nempe cum Richramno, postea cum Blandino, cognomento Basone, viris nobilitate clarissimis, ex quorum posteriori quinque liberos suscepit; dein consilio Waldeberti Luxoviensis abbatis monastica veste induta, cœnobium virginum condidit in confinio duorum Burgundiæ & Austriæ regnorum, ut inferius dicturi sumus.

XIII. Agilum sanat. Eustasius inde progressus, cum Luxovium versus iter persequeretur, Agilo monacho, vehementi febre pulsato, fusis pro eo precibus, pristinam statim sospitatem reddidit. Is est Agilus seu Agilis, nobilissimis natalibus ex primis palatii Burgundici optimatibus, Portensi ad Ararim territorio, & quidem in vico Honorisiaco exortus, patre Chagnoaldo, Childeberti regis conviva & consiliario, & Deuteria ejus conjuge ex præclara Burgundionum prosapia: qui filium suum Agilum beato Columbano benedicendum obtulerunt, ejusque hortatu puerum Deo consecrarunt in monasterio Luxoviensi. Hunc autem abbas sanctus Eustasio commisit erudiendum cum aliis nobilium virorum filiis, in primis Chagnoaldo, Ragnachario, Achario & Audomaro: qui omnes monachi pietate insignes, & præstantissimi antistites fuerunt, scilicet Chagnoaldus Lugduni-clavati, Ragnacharius Augustanæ prope Basileam urbis tum episcopalis, Acharius Veromandensis & Noviomagensis, Audomarus Teruanensis & Boloniensis. Eumdem Agilum Columbanus ad Brunichildem & Theodericum in palatio, quod Brocariacum vocabant, tum residentes, misisse dicitur, ut Brunichildem placaret, Luxoviensibus ob negatum feminis in monasterium ingressum maxime infestam; idemque Agilus Wandaleni ducis nepoti, cui ob districtum in ipsum ensem manus diriguisse fertur, dextram resolvisse, ob idque cum favore ac muneribus regiis revertisse in monasterium, in quo juvenis ille facti pœnitens, & miraculi in se ipso facti admirator & præco, monasticam vitam amplexus sit. Id vero sancti Agili vitæ scriptor ait, se didicisse ab ipso Donato Wandaleni ducis filio, qui ex monacho Vesontionensis postea episcopus factus est. Redditus itaque suis Eustasius, non modo monachos ad accuratam regulæ observationem, & religiosum fervorem, sed etiam vicinos populos ad sinceram ac solidam pietatem commovere & adhortari studuit; curavitque, ut multos sua facundia erudiret, ex quibus nonnulli, nempe quos modo laudabamus, *ecclesiarum præsules*, exstiterunt, uti Jonas loquitur, quo hæc scribente Agilis (sic eum vocat) *Resbacensi cœnobio præsul* exsistebat. Ubi vides, Præsulis nomen episcopis & abbatibus tum fuisse commune.

XIV. Leudemundo episcopo mortem deprecatur. Eodem anno Chlotharius Herponem, natione Francum, summoto Eudila, Burgundiæ Transjurensis ducem ᵃ constituit, quem, ut erat juris & æqui amantissimus, ferre non potuerunt Aletheus patricius, Leudemundus Sedunensis episcopus, & Herpinus comes, qui malis erant præsidio, & licentia temporum hucusque abusi fuerant. Eorum itaque consilio ab incolis interemtus est Herpo, cujus necem rex vindicaturus, cum Bertetrude conjuge Alesatiam petiit, & in villa regia Marilegio * de cæde Herponis quæstionem habuit. In multos facinoris participes gladio animadversum. Interim Aletheus patricius, sive meritam pravo consilio pœnam metuens, sive Burgundiæ regnum affectans, in necem regis conspirat cum Leudemundo Sedunensi episcopo, quem ad Bertetrudem reginam misit, suadendi causa, ut hæc, quando ipse Chlotharium eo anno sine dubitatione moriturum sciret, Sedunos in urbem suam, natura loci munitissimam, cum regiis gazis se reci-

a *Fredegar. capp.* 43. 44.
* *Marleim.*

ANN. CHR. 614.

peret; Aletheum patricium, ipsam in matrimonio accipere, dimissa uxore sua, paratum esse, qui, quoniam regio Burgundionum genere ortus erat, post Chlotharii mortem facile regnum occupare posset. Hoc audito, regina, viri sui amantissima, id quasi a vate dictum existimans, profusis lacrymis se ipsa conficiens, regi doloris sui causam prodere nolebat; sed is tandem ab ea extorsit. Leudemundus vero de se actum esse non dubitans, Luxovium ad Eustasium abbatem, quem Chlothario acceptissimum esse sciebat, confugit, eoque deprecatore a rege clementissimo veniam impetravit, Aletheo capitis damnato.

XV. Vuinebaudus abbas Lupi episcopi reditum ab exsilio impetrat.

Quod Eustasius pro reo & nocente, hoc Winebaudus abbas fecit in gratiam sancti & innocentis episcopi Lupi Senonensis, cujus ab exsilio regressum ab eodem rege obtinuit. Ubi primum Burgundiæ regno potitus est Chlotharius, mox Farulfum quondam ducem ad pagum Senonensem, aliasque ordinandas provincias a latere suo direxit. Is ubi Senonas advenit, indigne tulit, quod Lupus episcopus sibi cum muneribus non occurrisset. Reponente episcopo, sacerdotis esse alios regere, & proceres ad episcopum accedere debere, divinis ab eo præceptis instruendos; amplius inde exacerbatus Farulfus, sanctum antistitem fictis apud regem criminibus insimulat, adjuncto sibi Madegisilo suburbani sancti Remigii monasterii abbate, qui pii episcopi sedem occupare moliebatur. Utriusque criminationibus commotus Chlotharius, sanctum antistitem in Vinemacum * Neustriæ pagum relegari jussit sub custodia Bosonis Landegisili ducis pagani, qui eum in vico Andesagina *, sito ad flumen Auciam seu Augum, in actis sancti Walarici Auvam, (quod modo Breslam * appellant, veteri nomine in opidum Augum * translato) stricte observari curavit. Erant adhuc eo in loco profana delubra, quæ a decurionibus colebantur, haud dubie ipsius Bosonis jussu: quem vir sanctus, reddita cæco homini luce, a paganismi tenebris ad veram Christi lucem adduxit, & cum multis aliis baptizavit. Interea Senonenses, gravate ferentes pastoris sui absentiam, in basilica sancti Remigii Madegisilum abbatem, tanti facinoris reum, trucidant. Florebat tunc temporis apud Tricasses Winebaudus, basilicæ sancti Lupi ejusdem urbis quondam episcopi abbas, quem ob eximiam sanctitatem apud Chlotharium regem plurimum auctoritate valiturum Senonenses non dubitabant. Hunc eorum impulsu & propria sponte adiit Ragnesilus Senonensis ecclesiæ archidiaconus; rogavitque suo & Senonensium civium nomine, ut insontem episcopum Chlothario reconciliaret. Fecit vir sanctus quod rogatus erat. Regem adiit in villa regali Alento non longe ab urbe Rotomagensi. Rex facile a sancto abbate se exorari passus est, sanctumque antistitem ecclesiæ suæ restitui jussit, data etiam ad Winebaudi preces reis libertate, qui in carceribus tenebantur. Winebaudus abbas loco Auderici abbatis successerat in regimine basilicæ sancti Lupi episcopi ad muros Trecenses, quæ basilica jam dudum canonicis regularibus cessit. Suburbanum sancti Remigii apud Senonas cœnobium, sanctis Mauricio, ejusque sociis primitus nuncupatum, incertæ nobis est originis. Instauratum fuit a Ludovico Augusto; inde in vicum Wallilias *, passuum millibus circiter viginti ab urbe dissitum, translatum ab Aldrico episcopo, postea denuo ad priorem sedem, demum a Calvinistis eversum: cujus mensa, ut vocant, abbatialis missionariis clericis, conventualis Senonensi sancti Petri abbatiæ unita est.

* le Vimeux. * Ausene. * la Bresle. * la ville d'Eu. * Vareilles.

XVI. Concilii Parisiensis decreta pro monachis.

In concilio sexto Parisiensi, quod eodem anno Chlotharii regis sollicitudine convocatum fuit ad restituendam in Francorum regno ecclesiasticam disciplinam, quæ per superiores bellorum procellas aliquantum labefactata fuerat, statutum est canone octavo, « ut decedente abbate vel presbytero, ceterisque, qui per titulos deserviunt, bona ab eis relicta nequaquam ab episcopo aut archidiacono diripiantur, sed ut cedant in usum ecclesiæ, cui mancipati erant. Deinde canone duodecimo præscribitur, « ut, si quis e monachis (quod etiam de sanctimonialibus decernitur) e congregatione se subtraxerit ad parentes aut ad propriam possessionem; si ab episcopo admoniti ad monasterii sæpta non redierint, usque ad exitum vitæ a communione suspensi remaneant; nec prius ad eucharistiæ gratiam admittantur, quam ad proprium ovile cum summa humilitate & condigna pænitentia reversi fuerint. Synodi decreta peculiari constitutione Chlotharius promulgavit, explicatis nonnullis, quæ ad civiles causas pertinebant. Sic promulgando canonem tertium-decimum, in quo sancitum erat de viduis & puellis, quæ *in habitu religionis* in propriis domibus

ANN. CHR. 614.

acceptò, postea se conjugio copulaverint, ut suspensæ remaneant usque ad emendationem: ita decretum explicat regia constitutio. *Puellas aut viduas religiosas, aut sanctimoniales, quæ se Deo devoverunt, tam quæ in propriis domibus resident, quam quæ in monasteriis positæ sunt, nullus nec per præceptum nostrum competat, nec trahere, nec sibi in conjugio sociare penitus præsumat.* Ejusdem synodi decreta confirmata sunt in subsequenti synodo incerti loci & temporis, additis quibusdam statutis, quorum

Item alterius synodi.

» unum est canone quarto, *ut monachi juxta regulam vivant*, nec sequestrati per cel-
» las habitent vel convivant; & peculiare nullum habeant, sed, juxta Apostolum,
» sint eis omnia communia, sicut abbatis vel præpositi dispensatio justa perpenderit.
ubi REGULÆ nomine intelligi videtur vel regula S. Benedicti, quæ non raro simpliciter Regula dicta est, vel norma monastica, id est forma vivendi apud probatos monachos usitata, sive ex una, sive ex pluribus regulis concinnata fuerit. Canon
» quintus præcipit, ut intra sæpta monasterii non baptizetur, nec missæ defunctorum
» sæcularium celebrentur, nec sæcularium corpora ibidem sepeliantur, nisi forsitan
» permissu pontificis. Canon undecimus, ut abbates vel archipresbyteri absque culpa
» de ecclesiastico ministerio removeri non debeant, nec præmio ullus abbas vel ar-
» chipresbyter ponatur.

ANN. CHR. 615. XVII. Columbani obitus.

POstero anno Columbanus, postquam annum unum in monasterio Bobiensi jam perfecto explevisset, mortalem vitam immortali commutavit, ibidem mortuus XI. kalendas Novembris, ut scribit Jonas, qui nullas ejus mortis circumstantias refert. Hinc corrigenda Suriana editio & vetera quædam martyrologia, in quibus ejus obitus nono easdem kalendas assignatur, ut in sincero Usuardo, & Adone, quibus præferendus Wandelbertus, qui cum Jona consentit. Apud Adonem Columbanus multorum cœnobiorum fundator, & innumerabilium pater monachorum exstitisse perhibetur, & quievisse *in senectute bona.* In carmine ad Fedolium Columbanus ipse de se ipso ita canit.

Hæc tibi dictaram morbis oppressus amaris,
Corpore quos fragili patior, tristique senecta.
Nam dum præcipiti labuntur tempora cursu,
Nunc ad olympiadis ter senæ venimus annos.

ubi si olympias pro annis quinque sumitur, ut quidem sumi solet, annos nonaginta tunc attigerat Columbanus, cum prædictos versus scribebat. Neque hoc insolens apud Scottos, ut ex sancti Galli ætate liquet, atque etiam Cummiani episcopi, qui natus annos amplius nonaginta-quinque in Bobiensi monasterio vitam absolvit tempore Liutprandi regis. Quod attinet ad monasteria ab ipso condita Columbano, præcipua fuere Luxoviense, Anagratense & Fontanense in Gallia; & in Italia Bobiense, ubi & sepultus fuit, & reliquiæ ejus multis pollent virtutibus, ut Jonas tradit; hactenus in arca lapidea ibidem asservatæ super altare præcipuum cryptæ subterraneæ, cui ad sinistram aræ partem adhæret arca item lapidea, continens reliquias sancti Cummiani episcopi cum epitaphio, in quo tumbam hanc jussu Liutprandi regis fabricatam fuisse legitur. Duæ hinc inde aræ continent reliquias sanctorum Attalæ & Bertulfi abbatum. Præcipui Columbani discipuli fuere Gallus, Eustasius, Walaricus, de quibus jam sæpius egimus, agemusque deinceps; & præter eos Attala, ejus in Bobiensi regimine successor; itemque Deicolus, Leobardus, & Sigisbertus abbates. nam monachos omnes & singulos commemorare non licet. Fallitur, multosque fefellit personatus ille Theodorus, qui Magnoaldum seu Magnum Fussensem abbatem sancti Columbani discipulis adjungit, quem sancti Galli discipulum fuisse constat, Columbano fortasse numquam visum. Probabilior est sententia Hariulfi chronographi Centulensis, qui Frichorium & Caïdocum, primos sancti Richarii in vita monastica institutores, beati Columbani discipulis annumerat.

Monasteria ejus & discipuli.

Jonas primus ejus vitæ scriptor.

Librum de vita ejus primus scripsit Jonas sub Attala & Bertulfo abbatibus monachus Bobiensis, quem nonnulli Scotto-Hibernum fuisse perperam fingunt, cum, ex ipso Jona, natalis ejus locus Segusia * fuerit, urbs nobilis, quondam Taurinatium colonia, a Bobio distans centum quadraginta millibus: ubi Attalæ permissu, datis co-

* *Suze.*

mitibus Blidulfo presbytero & Hermenoaldo diacono, jam monachus genitricem invisit. qui & se in Galliam venisse, & in Eboriacensi Faræ monasterio, atque etiam in Elnonensi hospitatum fuisse alibi testatur. Abbatem hunc vocat Walarici vitæ scriptor, nec fortasse alius sit Jonas abbas ille, qui de vita & miraculis sancti Johannis abbatis Reomaensis libros duos composuit. Jonas libro de vita sancti Columbani alterum addit de discipulis ejus Attala & Eustasio, tum de miraculis in Eboriacensi parthenone gestis, quibus acta item Bertolfi seu Bertulfi abbatis Bobiensis adjungit. Binos hosce libros, quos in ternos dividunt quidam veteres codices, nuncupat *Dominis eximiis, & sacri culminis religione decoratis, religionisque copia fultis, Boboleno & Waldeberto, Jonas peccator.* ubi in præfatione ait se meminisse, cum ante hoc triennium in Ebobiensi cœnobio moraretur, rogatu fratrum, & Bertulfi abbatis imperio pollicitum fuisse, ut almi patris Columbani gesta suo stilo contexeret, quæ quidem ab iis, qui ea viderant vel audierant, in primis ab Attala & Eustasio, venerabilibus viris, ipse didicerat. Hos ergo libros scribere cœpit post annum hujus sæculi quadragesimum-tertium, qui tertius erat a morte Bertulfi abbatis, cujus mandato hoc opus aggressus fuerat. quod in Gallia videtur scripsisse, certe absens a monasterio Bobiensi, ut ipsa ejus verba initio præfationis indicant. Et quidem de Eustasio agens ipse affirmat, se hæc scribere vivente Eligio Noviomagensi episcopo, qui Chlodoveo juniori non diu supervixit. ANN. CHR. 615.

Columbani obitum, etsi longius abesset, cælesti monitu didicit Gallus monachus, qui tum apud Alamannos degebat cum duodenis monachis, quibus mansiunculas circa oratorium a se constructum disposuerat. Ad eum Columbanus morti proximus baculum suum deferri jusserat, ut hoc signo eum ab interdicto celebrandæ missæ absolveret. Ipso die, quo Columbanus e vivis excessit, Gallus, cum fratres absoluto matutinorum officio quiescendi gratia lectos repeterent, præcepit Magnoaldo diacono, ut omnia ad sacræ oblationis mysterium necessaria præpararet. nam patrem Columbanum ex hujus vitæ ærumnis ad cæli gaudia migrasse. Nec mora, paratis omnibus cœperunt missas celebrare, & precibus insistere pro commemoratione beati Columbani. Tum misso in Bobiense monasterium Magnoaldo, intellexit Gallus, ea ipsa hora, qua ipsi revelatum fuerat, sanctum virum obiisse; accepitque a Bobiensibus hujus rei indicem epistolam cum cambutta seu baculo, quem ipsi Columbanus in pignus absolutionis & paternæ benevolentiæ cum epistola legavisse a Walafrido Strabone perhibetur. Gallus Columbani obitum cælitus discit.

XVIII. Si vera sunt quæ de sancto Deicolo litteris mandavit sæculo decimo monachus Lutrensis anonymus; jam provectioris ætatis erat Deicolus monachus, cum Columbanus e Gallia discedere Theoderici & Brunichildis jussu coactus est: adeo ut pedibus debilitatus a Columbano petierit supplex, ut sibi in loco, quem Vepras appellant, haud longe a Luxovio, liceret remanere. Deinde secretiora eremi penetrans, ad locum, cui Lutra * vocabulum est, venisse dicitur: ubi in oratorio sancti Martini istic reperto aliquamdiu consedit. Mortuo Werfario loci domino, qui viro Dei maxime infestus fuerat; Bertildis ejus uxor locum ipsum Deicolo cum adjacentibus prædiis concessit, modo ut pro salute mariti apud Deum intercessor exsisteret; ibidemque vir sanctus oratoria duo construxit, unum sub patrocinio beati Petri apostolorum principis, alterum sub nomine sancti Pauli doctoris gentium. Hanc vero donationem Chlotharius regia auctoritate confirmasse, & de suo quædam etiam adjecisse memoratur. quæ omnia apostolico privilegio a Romano pontifice roborari Deicolus Romam profectus obtinuerit. S. Deicoli quædam gesta. * Lure.

XIX. Deicolo æqualis fuit Leobardus abbas, qui cœnobium Cellense, cui nomen a posteris inditum Cella-Leobardi; tertio a Tabernis * Alsaticis lapide, construxit regnante Childeberto, & anno post vicesimo-tertio sub Chlothario ejus filio sanctissime vitam clausit. Jodocus Coccius, qui ejus cœnobii monumenta inspexit, ejus originem non recte refert ad Childebertum seniorem, qui numquam Austrasiis imperavit: rectius ad Childebertum secundum Carolus Cointius, qui Leobardum sancti Columbani discipulis accenset, nullo tamen certo fundamento. In actis sancti Bertulfi abbatis Bobiensis mentio quidem fit de Leopardo monacho, sed qui medio tantum septimo sæculo Bobii vixit. Theodericus rex, cognomento Calensis, in regio præcepto pro eodem monasterio tradit, illud a fundamentis constructum fuisse a domino Leobardo quondam abbate in honorem sanctorum apostolorum Petri & Pauli Leobardus Cellam construit. * Saverne.

ANN. CHR. 615.

& sancti Martini, & a Childeberto rege concessam terram illam desertam, quam Leobardus ad excolendum, vel commanendum, præoccupaverat: cujus fines Theodericus rex in suis litteris describit. Leobardus in martyrologio Benedictino colitur quinto kalendas Martias. Post eum Anastasius monasterium rexit annis quadraginta: Anastasium excepit Godefridus, Godefridum Leobardus secundus, eique subrogatus est Maurus, cujus rogatu Theodericus Calensis prædictum diploma concessit. quo ex tempore Leobardi-cella Mauri-monasterium * appellata est.

*Maurmunster.

XX. Sigisbertus auctor monasterii Desertinensis. * Disentis.

Desertinense * in Rætia Curiensi monasterium insigne sancto Sigisberto abbati originem suam refert acceptam, quem Scotto-Hibernum, & sancti Columbani in Bancorensi asceterio primum, tum in Gallicana peregrinatione & expulsione socium fuisse tradunt. Columbano e Suevia in Italiam digresso, Sigisbertus contra orientalem plagam per excelsa Crispaltæ montis juga conscendens, & usque ad Rheni caput progressus, in planitiem quamdam vastæ solitudinis, quæ ob hoc Desertina dicta est, descendit; & ibidem ad radicem montis, (nunc Vaccareciam vocant) unde fons limpidissimus emanabat, cellulam ex rudi truncorum & ramusculorum materia ipse construxit, adjuncto Deiparæ virginis oratorio. Erant ad id usque tempus in proximis locis incolæ plerique paganicis superstitionibus addicti: quos ad veri Dei cultum vir sanctus exemplo & prædicatione pertrahere non cessabat. Hinc profani luci succisi, eversa delubra, & ad ejus preces dejecta proceræ altitudinis arbor, quæ sacrilegis paganorum ritibus dicata erat. quæ res exitium ei attulisset, nisi securim in ipsius caput vibratam, opposito crucis signo, avertisset. Cum his & ejusmodi operibus ejus fama clarior ac celebrior fieret in dies, vir quidam in illis partibus dives ac præpotens, Placidus nomine, qui in castro Tremisii haud procul ab ejus cella habitabat, audita viri Dei prædicatione, ad ejus pedes se abjecit, profusis lacrymis rogans, ut christianæ fidei se participem faceret. quem ipse amanter suscipiens, sacrorum mysteriorum doctrina congrue eruditum spiritali vitæ lavacro expiavit, ac demum ad perfectiora anhelantem, postquam universas facultates ac possessiones suas Deo & beatæ Mariæ obtulisset, religiosa veste induit. Crescente in dies discipulorum multitudine, aliud oratorium in honorem beati Martini ædificare visum est, adjunctis circumquaque in cœnobii similitudinem casulis ad habitationem monachorum, quibus Sigisbertus virtutibus amplius quam verbo prælucebat. Non tulit tam præclara initia humani generis hostis, sed concitato in servos Dei Victore, illius regionis comite seu judice, qui nec Deum timebat, nec homines reverebatur, varias eis vexationes arcessivit. Is enim Disertinenses implacabili odio persequi institit, & omnia illa terrenæ facultatis subsidia, quæ Placidus eisdem contulerat, vi aperta invadere & occupare non dubitavit. Missus ad eum Placidus in castrum Villingam *, quod trans Rhenum fluvium non longe a monasterio positum erat, nunc dirutum, tyrannum ob injustum facinus acri arguit increpatione; & veluti alter Johannes, obscœni cum femina quadam contubernii crimen ei objecit. Ille vero, ut alter Herodes, in Placidum furere, dato satellitibus suis mandato, ut eum a se discedentem in itinere e medio tollerent, amputata cervice, ne quid Johannis-Baptistæ similitudini hac in re deesset. Non diu tantum nefas impune tulit tyrannus, qui, cum Rhenum ponte pertransire vellet, delapsus est in flumen cum equo & servis suis, qui omnes voluminibus aquarum decurrentium absorpti dicuntur. Non multo post mitiori mortis genere ad cælum quoque migravit beatus Sigisbertus, sepultusque est in tumulo beati Placidi martyris, ut quorum in Domino una mens fuerat, uno etiam amborum corpora loculo tegerentur. Ad eorum vero cineres tot & tanta postmodum signa facta referuntur, ut magna loco reverentia & religio ex peregrinorum undequaque adventantium frequentia subinde accesserit. Hæc ex vetustis membranis monasterii Desertinensis nobis transmissa sunt cum observationibus reverendissimi domni Adalberti Funsi, ejusdem loci tunc cœnobitæ, postea decani, ac demum abbatis: qui observat, in loco, ubi sanctus Placidus capite truncatus est, magnificam olim basilicam positam fuisse, quæ stetit ad nostra usque tempora, quibus magna coacervatæ nivis moles, e vicinæ vallis faucibus erumpens, memoriam martyris cum villa villanisque miserabiliter obruit. Ceterum submersi Victoris cadaver, quem Victorem primum Rætiæ Curiensis comitem a Francorum regibus constitutum fuisse vir doctus putat; Rheno extractum, Curiæ in monaste-

Placidus ei adjungitur.

* Fellingin.

rio sancti Lucii postea sepultum ait, epitaphio, barbare, ut ea ferebant tempora, jussu Victoris nepotis adscripto in hunc modum. ANN. CHR. 615.

HIC SUB ISTA LAPIDE
MARMOREA QUEM VECTOR
VIR INLUSTER PRESES OR-
DINABIT VENIRE DE TRIDEN-
TO. HIC REQUIESCIT CLA-
RESIMUS VECTOR PROAVUS
DOMNI VECTORIS EPISCOPI.

Plura in consequentibus de hoc monasterio, deque Victore & Tellone Curiensibus episcopis, qui in eum locum valde munifici exstiterunt.

Mortuo, uti diximus, sancto Columbano suffectus est in regimine cœnobii Bobiensis Attala, dignus tanto patre filius ac discipulus. Is ex nobili Burgundionum genere procreatus, Arigio Vapincensi episcopo liberalibus studiis imbuendus traditur. Dein subiit ejus animum pia cogitatio, ut abjectis sæculi phaleramentis, monasticum institutum amplecteretur. Mox duobus famulis comitatus, Lirinense monasterium petiit, cui tunc Cono abbas præerat, superius laudatus. Verum cum eo in loco regularis disciplina tum laxior esset, quod ex Gregorii Magni epistola Cononi scripta vidimus; ad strictioris propositi monasterium Luxoviense pius adolescens se contulit, ubi sub Columbano præceptore miros in severiori virtutis palæstra progressus fecit. Pulso inde Columbano, successor ab eo ibidem designatus, non tamen acquievit, sed amantissimum patrem adire maluit ad Bobiense monasterium, quod eo mortuo regendum suscepit. Verum cum ejus loci monachi jam solutiores severiorem, ut ipsis videbatur, ejus disciplinam ferre non possent, nec ipse salutaribus quibusque monitis ac remediis eorum animos emollire ac retinere valuisset; cum jam se nihil proficere animadverteret, pertinaces abire sivit, ut ceteros ab eorum labe præstaret immunes. At illi non diu inulti, alii maris fluctibus absorpti sunt; alii in eremum profecti, cum Attalæ detrahere perseverarent, meritas brevi dedere pœnas: ex quibus unus, Roccolenus nomine, qui jurgiorum fomenta ministrare credebatur, subito febrium igne correptus, inter ardentes morbi æstus clamare cœpit, se, si revaluisset, ad beatum Attalam redire velle, ut commissi criminis noxam medicamento pænitentiæ sanaret. Verum hæc dicentem halitus defecit. Hac ultione qui aderant commoti plurimi, ad virum Dei reversi sunt, emendationem pollicentes. quos vir sanctus, tamquam oves e luporum faucibus ereptas, miro gaudio recepit, eosque culpam agnoscentes suam in pristinum locum restituit. Qui vero vel præ verecundia, vel arrogantia obsistente, ad officium redire noluerunt, vario mortis genere divinitus puniti sunt: quos inter Theodemundus securi percussus interiit: alius, dum exigui amnis alveum transiret, irretitis poplitibus in undam lapsus, suffocatusque: tertius, qui Theutarius dicebatur, cum mare trajiceret, undis itidem submersus est. Forte Bobius fluviolus eo usque aquis exundantibus excreverat, ut molendini fabricam jam prope subvertere minaretur. Admonitus hac de re abbas sanctus, accito Sinoaldo diacono: Vade, inquit, ad Bobium, & imposito ripæ baculo hoc quo sustentor, facto signo crucis, tumentis fluvii aquas in diversa latera fluere præcipe. Mox ad viri Dei imperium discipulus obediens, baculum ad ripam defixit, signoque crucis impresso, ut aquæ pro jubentis imperio diverterent, jussit: statimque amnis imperio parens, relicto alveo, in superiora collis latera aquas subrexit, sibique alveum, quo flueret, obluctante natura, aperuit. quod miraculum vir Dei, quamdiu superstes fuit, nemini propalari passus est. Alio tempore Fraimericus monachus, cum ad serenda frumenta vomere tellurem excoleret, stivamque confractam resarcire vellet, ferramento sibi pollicem præcidit. qui statim relicto vomere ad monasterium reversus, factum patri supplex confessus est. Tum vir Dei abscissi digiti particulam ad se afferri jussit, & saliva illitam manui denuo aptavit. Hæc Jonas gravis auctor, ipsius

XXI. Attala sancti Columbani successor apud Bobium.

ANN. CHR. 615. XXII. Bertichramni episcopi Cenomannensis testamentum.

beati viri ministerio deputatus, omnium fere oculatus, auritusve testis.

Ad hunc annum revocare licet insigne testamentum Bertichramni Cenomannorum episcopi, quod anno Chlotharii regis tricesimo-secundo, apud quosdam non recte vicesimo-secundo, VI. kalendas Aprilis conditum est. Hoc testamento Bertichramnus amplissimarum facultatum, quas in diversis Francici regni provinciis, cum ex paterna hereditate & ex proprio comparatu, tum ex regia Chlotharii liberalitate possidebat, heredes constituit matrem Cenomannicam ecclesiam, & basilicam suburbanam sanctorum apostolorum Petri & Pauli, ubi sepeliri voluit, seu monasterium de Cultura-Dei, quod a fundamentis construxerat. Multæ etiam aliis monasteriis & ecclesiis donationes ab eo factæ sunt, superius [a] a nobis, quantum instituti nostri erat, commemoratæ, quas hoc loco repetere superfluum fuerit. Sub » finem testamenti adjurat Chaimoaldum episcopum, scilicet Pictavensem, consangui- » neum suum, quando eum divina pietas ad sacerdotale culmen perduxit, ut semper » sit memor *nutrituræ*, id est educationis suæ, & patrocinii sancti Petri, *unde ad ipsum* » *onus, Christo præsule, ambulavit.* quibus verbis innuere videtur, Chaimoaldum a se educatum & institutum fuisse in monasterio sancti Petri, unde ad episcopale onus » assumtus sit. tum eumdem obtestatur, ut idonea sepultura, quando se Deus ab hac » luce migrare jusserit, suis manibus cum reliquis domnis & fratribus suis coepisco- » pis corpusculum suum sepeliat; & quamdiu in hoc sæculo superstes fuerit idem » Chaimoaldus, ad anniversariam commemorationem itidem ipsius venire dignetur; » & domnus abbas & congregatio sanctorum Petri & Pauli condignum ei honorem » impendant. Jubet etiam, ut omnes, quos ex servis liberos liberasve constituerat, » in die depositionis suæ istuc conveniant, & oblata nominis sui ante sanctum altare » offerant; & ministerii, quod olim gesserunt, universi ipsa die meminerint; & ab- » bati loci illius solatium & obsequium præbeant: quibus in crastinum usque abbas » ipse amplissimam refectionem præbeat. Ceterum ita idem abbas omni tempore » ad anniversariam ipsius depositionem lumen singulis annis provideat, ut alios de- » lectet loca sancta pariter maximis rebus ditare. Hæc ex prolixo, sed præclaro & indubitatæ fidei testamento, quod alibi [b] integrum retulimus, observasse sufficiat. Pervenit Bertichramnus ad annum ejus sæculi vicesimum-tertium, sepultusque est, uti jusserat, in basilica sancti Petri monasterii, quod hactenus sub congregatione sancti Mauri florentissimum est, uti & monasterium sancti Vincentii, quod a sancto Domnolo episcopo prope muros ejusdem urbis conditum fuisse alias diximus.

a *supra lib.* 7. n. 34. & 35.

b *Analect. to.* 3. p. 112.

ANN. CHR. 616. XXIII. Virgilius episcopus Arelatensis obit.

SUb idem tempus Virgilius antistes Arelatensis, obitu suo præcognito & prænuntiato, ex hac vita migravit, magno sui desiderio Arelatensibus relicto. Nempe cum in stratu proprio, quasi sopori tantisper indulturus, recubasset; dum divinum impleret officium, inter sacra cantica exspiravit anno, si non fallit vitæ scriptor vel exscriptor, centesimo vicesimo-septimo ætatis suæ. Id si admittamus, dicendus est ad episcopale officium electus jam centenarius, & nihilo minus in illa ætate ea omnia gessisse quæ ab ipso gesta fuisse constat: quod sane parum veri simile est. Quis vero putet Gregorio Magno, prudentissimo pontifici, venisse in mentem, ut homini decrepito suas vices in Galliis commiserit? quod quidem munus virum strenuum & actuosum, non silicernium exigebat. Tunica cilicina ad cutem semper usus fuisse dicitur, seque cum ea sepeliri voluisse; numquam balneas, pro more illius ætatis, frequentasse. Singulis noctibus solus basilicas circuibat. quod dum quadam vice faceret, cæco sibi occurrenti lumen restituit. Cum funus per urbem veheretur, mortua puella ipsius feretri contactu revixit. Sepultus est in basilica Salvatoris, quam ipse construxerat extra muros Arelatenses, instituto ibidem ordine monachorum: quæ basilica sæculo undecimo Massiliensi abbatiæ sancti Victoris, postea parthenoni Tarasconensi Benedictinarum virginum tradita; demum religiosæ patrum Minimorum familiæ obvenit: in cujus crypta subterranea ipsius sancti Virgilii, aliorumque Sanctorum, quorum reliquiæ in urbem illatæ sunt, monumenta cernuntur. Campos Elysios vocant ob promiscuam multitudinem sepulcrorum, quæ ibidem exstant.

ANN. CHR. 617. XXIV. Romarici

POstquam Amatus, quem ex Agaunensi monasterio secum Eustasius abbas Luxovium adduxerat, aliquantum temporis istic exegisset, ad Austrasios ea qua pollebat prædicationis gratia erudiendos profectus est, eo directus a fratribus, ait vitæ scriptor

ſcriptor, id eſt a Luxovienſibus monachis, quibus prædicandi ſtudium a majoribus inſitum erat, ut Columbani, Galli, Euſtaſii, Waldoleni, Walarici, aliorumque exempla, jam a nobis adducta, probant. Florebat tunc temporis apud Auſtraſios Romaricus, parentibus in palatio claris, & ipſe non minus pietate illuſtris, ſollicitus Deo quæ Dei ſunt, & quæ regis regi reddere; ſic in monaſteria, in baſilicas ſanctorum, & in pauperes affectus, ut illum diem ſe perdidiſſe crederet, quo aliquod pietatis opus non exercuiſſet. Cum vero Theodericus rex Theodebertum fratrem ſuum, Auſtraſiorum regem, debellaſſet, atque e medio ſuſtuliſſet; Romarici etiam genitorem, quem ipſius Romarici vitæ interpolator Romulfum vocat, eadem ſtrage involvit, atque univerſa ejus bona in fiſci ditionem redegit, excluſo a paterna hereditate Romarico, quod Theodeberto regi fidem ſervaſſet. Romaricus perſequentes fugiens, in urbem Mediomatricum ſe recepit, adiitque ſupplex Aridium Lugdunenſem epiſcopum, cujus ſumma erat in palatio penes Brunichildem auctoritas. Is Romarici precibus, qui eum apud reginam gratiæ conciliatorem habere cupiebat, adeo flexus non eſt, ut ad ſuos pedes proſtratum etiam calce repuliſſe memoretur. At Romaricus ad meliorem efficacioremque converſus patronum, ſancti Martini baſilicam petiit, ſuaſque ad ſanctum confeſſorem preces & querelas depoſuit, ut tandem miſero, qui ſe ei commendaverat, opportunam opem afferret. Mox in urbem remeavit, certus, tamquam accepto cælitus oraculo, de eventu; & poſtera die illuceſcente Theoderici regis interitum accepit; ſtatimque accitus a regina, univerſis bonis ſibi reſtitutis, eidem auxilium ad Chlotharium effugiendum præbuit. Cum vero etiam apud Chlotharium ipſum, ad quem totius regni Francici tum devoluta monarchia erat, plurimum gratia valeret, & ſub laico habitu religioſum gereret animum; forte Amatus, ab Euſtaſio prædicandi verbi Dei cauſa ad Auſtraſios miſſus, ad ejus ædes divertit, & cum multa reverentia & condigno honore ab eo ſuſceptus eſt. Huic porro inter epulas flagitanti, ut vir ſanctus de rebus divinis ac ſalutaribus aliquid diceret, captata ex rebus præſentibus occaſione: Cernis, inquit, hunc diſcum argenteum, quot dudum poſſeſſores habuit, ſervos « potius dixerim quam dominos; quotque deinceps habiturus ſit. Id vero te admonet, « ut ad rationem de rebus tuis reddendam te compares: ne aurum & argentum « tuum, quod tandem ſecundum ſcripturam ærugine inficietur, ipſaque utriuſque « ærugo contra te ferant teſtimonium. Tum Romaricus Amatum apud ſe aliquot « dies remorari petiit, ut de rebus ad ſalutem ſuam pertinentibus ſimul colloquerentur; & audito, unum ſibi ſupereſſe, ut omnibus venditis & in pauperes erogatis Chriſtum ſequeretur; poſt paucos inde dies, Luxovienſe monaſterium cum multarum ſubſtantia rerum, una ſibi villa reſervata, iniit, ſervis ſuis in libertatem aſſertis, quorum pleroſque ſecum adduxit, & vitæ monaſticæ ſocios adſcivit, eiſdem ſubditus, quos dudum miniſtros habuerat. Ita enim humilitatis & pænitentiæ officiis ſe addixit, ut quidquid in monaſterio abjectius agendum eſſet, ſibi aſſumeret. Idem hortos excolendi curam præ ceteris fratribus in ſe ſuſcepit, pſalmis diſcendis reliquum temporis impendens.

ANN. CHR. 617. converſio per S. Amatum.

Si hæc ſancti Martini baſilica, ad quam Romaricus adiit, eadem eſt cum ſuburbana ad Moſellam ſancti Martini baſilica, in qua Sigibertus Auſtraſiorum rex ſanctus, Dagoberti majoris filius, poſtea ſepultus fuit, auctorem non habet illa Sigibertum, ſed ad ſummum inſtauratorem & amplificatorem; cum hoc Romarici factum, ab æquali relatum vitæ ſcriptore, ante natum Sigibertum contigerit. Ceterum baſilicæ vocabulum, quo uſus eſt auctor ille, ſatis innuit jam tum eidem baſilicæ adjunctum fuiſſe monaſterium: cujus primordia ſi quis Sigiberto tribuere malit, per me licet.

S. Martini Mettenſe monaſterium.

ANnus ſexcenteſimus decimus-octavus nulla re, quæ quidem ad noſtram notitiam pervenerit, memorabilis fuit. Proximo Laurentius Dorovernenſis antiſtes, regnante adhuc Eadbaldo, regnum cæleſte conſcendit, atque in eccleſia & monaſterio, ſic Beda [a] loquitur, ſancti Petri apoſtoli juxta deceſſorem ſuum Auguſtinum ſepultus eſt die quarta nonarum Februariarum. Librum de ejus geſtis ſcripſit Gotſelinus monachus, necdum a nobis repertum, qui Gotſelinus in hiſtoria tranſ- « lationis ſancti Auguſtini quædam ejus facta præſtringit his verbis. De beato Lau- « rentio dulce eſſet memorare, quomodo mortuum ſuſcitaverit, ſuper undas maris

ANN. CHR. 618, & 619. XXV. Laurentii epiſcopi Cantuar. mors.

[a] Beda lib 2. c. 7.

AN. CHR. 618. & 619. „ pedibus cucurrerit, igne de cælo evocato virtute Eliæ impios conflagraverit, quomodo fontem aridis in locis productum in perpetuum rivum effuderit: qua pœna arceatur omnis feminarum accessus ab ecclesia, quæ ejus apostolatui exstructa & consecrata est in Scotia, ut nuper regina Scotiæ inclyta Margarita, cum oblationibus aditum tentare ausa, subito sit percussa atque repulsa, sed clericorum prece restituta. Hæc ille, qui hæc facta alibi fusius retexenda pollicetur. quod opus, ut jam dixi, necdum in lucem prodiit, nec aliud etiam de Mellito Laurentii successore ab eodem auctore exaratum.

Mellitus ejus successor.

Mellitus Romanus monachus, novæque coloniæ abbas, quam Gregorius in supplementum prioris in Britanniam miserat, vivente Augustino Londinensis creatus episcopus, mortuo Laurentio Augustini successore, ad sedem Cantuariensem translatus est, tertius ejusdem ecclesiæ antistes: cum Justus Roffensem ecclesiam administraret. Præerat tunc Romanæ ecclesiæ Bonifacius quintus, qui anno superiore Deusdedit pontifici successerat: idemque *scripta exhortatoria*, inquit Beda [a], id est epistolam Mellito & Justo, qui magna tunc cura & sollicitudine Anglorum ecclesiam regebant, direxit, ne scilicet inceptum institutum ob incolarum inconstantiam & protervos mores, uti jam paullo ante tentaverant, desererent. Hæc Bonifacii epistola excidit, remque nobis opportunam fecisset Beda, si hanc, uti & aliam ejusdem pontificis ad Justum jam Cantuariensem antistitem, epistolam retulisset.

[a] *Beda ibid.*

XXVI. Hispalensis concilii decreta, de monasteriis non convellendis.

Celebratum est eodem anno concilium Hispalense secundum, in quo duo canones magni momenti pro monasteriis conditi leguntur, decimus & undecimus. In priori, poscentibus monasteriorum patribus, pari sententia statutum est, „ ut cœnobia „ nuper condita in provincia Bætica *, sicut & illa quæ sunt antiqua, immobili & „ inconcussa stabilitate permaneant solidata. Si quis autem, inquiunt patres, quod „ absit, nostrûm, vel nobis succedentium sacerdotum, quodlibet monasterium, aut « vi cupiditatis spoliandum, aut simulatione aliqua fraudis convellendum, vel dissol- « vendum tentaverit, anathema effectus, maneat a regno Dei extraneus: nec profi- „ ciat illi bonum fidei vel operis ad salutem, qui *tantæ & tam salutaris vitæ* destru- „ xerit tramitem. Super hoc etiam universi Bæticæ provinciæ episcopi congregati, „ eumdem sacri cœtus eversorem a communione suspendant; convulsum monasterium „ cum rebus suis restaurent, & quod impie unus subverterit, omnes pie reforment. quod sacrosanctum decretum utinam ii adverterent, qui tam facile manus in loca sacra inijciunt, atque a monastico statu ad sæcularem pro arbitrio transferunt. Observandæ etiam in prædicto canone imprecationes sollemnes adhiberi solitæ in vetustis instrumentis: quæ temere nonnulli ob ejusmodi anathemata falsi postulant: qualia certe leguntur in quinto concilio Aurelianensi pro xenodochio Lugdunensi a Childeberto rege constructo. Ceterum ex hoc canone intelligitur, quosdam Bæticæ provinciæ episcopos monasteriis infestos fuisse. quæ res condendo huic canoni occasionem præbuerit.

* *l'Andalousie.*

XXVII. Virginum monasteria a monachis regenda.

„ Undecimo canone decretum communi itidem consensu, ut monasteria virginum, „ in provincia Bætica condita, monachorum administratione ac præsidio gubernentur, nimirum in spiritualibus ac temporalibus procurandis, ut inferius explicatur. Tunc „ enim salubria Christo dicatis virginibus providemus, quando eis patres episcopi „ tales eligimus, quorum non solum gubernaculis tueri, sed etiam doctrinis ædificari „ possint: ea tamen circa monachos disciplinæ cautela servata, ut remoti ab earum „ peculiaritate, nec usque ad vestibulum habeant accedendi familiare permissum; sed „ nec abbati vel ei qui præficitur, extra eam quæ præest, loqui virginibus Christi „ aliquid, quod ad institutionem morum pertinet, licebit. Nec cum sola quæ præest, „ frequenter eis loqui oportet, sed sub testimonio duarum aut trium sororum; ita ut „ rara sit accessio, & brevis omnino locutio. Absit enim, ut monachos (quod etiam „ dictu nefas est) Christi virginibus familiares esse velimus: sed, juxta quod jussa re- „ gularum vel canonum admonent, longe discretos atque sejunctos, eorum tantum „ easdem gubernaculis deputamus: constituentes, ut unus monachorum probatissimus „ eligatur, cujus curæ sit, prædia earum rustica vel urbana intendere, fabricas „ exstruere, vel si quid ad necessitatem monasterii providere: ut Christi famulæ, „ pro animæ suæ tantum utilitate sollicitæ, solis divinis cultibus vivant, operibusque „ suis inserviant: sic tamen ut is qui ab abbate præponitur, judicio sui episcopi com- „ probetur. Ceterum virgines illæ vestes iisdem cœnobiis faciant, a quibus tuitionem

exspectant, ab eisdem denuo, ut prædictum est, laborum fructus & procurationis « suffragium recepturæ. Si autem monasteriorum hanc ordinationem aut contemserint, aut qualibet inertiæ dissolutione neglexerint, sciant, quod eorum tepor atque « superbia excommunicationis sit plectenda censura. Hæc omnino consentanea sunt « iis, quæ de sancto Pachomio leguntur in ejus vita. Is quippe in gratiam sororis suæ, quæ cum fratrem videre non potuisset, monasticen & ipsa professa est, monasterium construi curavit, Nilo flumine a suo disparatum: cujus curam Petro, probatæ vitæ monacho, commisit. Petrus autem idemtidem ad eas ventitabat, ut eis de sanctis scripturis & de eis, quæ ad salutem pertinent, rebus loqueretur. Pachomius vero eis descripsit regulas, quibus conversationis suæ momenta dirigerent. Si quando vero aliquis e fratribus, propinquam aliquam vel sororem in illo parthenone habens, eam visitare & alloqui voluisset; mittebatur cum eo unus e senioribus probatæ vitæ; & visa prius antistita, deinde sub ejus præsentia & aliarum, quæ erant provectioris ætatis, consanguineam suam frater cum eo quo par erat pudore cernebat, alloquebaturque, nihil ei afferens, nec ab ea quidquam accipiens. Quod si aliquando vel ad structuram aliquam, vel ad aliam rem monasterio necessariam puellæ monachorum opera indigerent; eligebantur ex illis viri graves & virtute insignes, qui fratribus ad quæsita præessent officia. Præpositi lapsu temporis appellati sunt. Ubi vero defuncta esset aliqua virgo, reliquæ funus ejus curabant, deferebantque usque ad ripam fluminis, quod ambo monasteria separabat, psalmos de more canentes. Tunc monachi cum ramis palmarum & olivarum frondibus fluvium transeuntes, mortuæ cadaver psallentes transvehebant, & in cœmeterio suo condebant. Hi ritus erant apud Pachomienses. Nec longe aberat ab hoc instituto sanctus Benedictus, qui discipulos suos idemtidem ad sanctimoniales Casino proximas instituendas mittebat, & sororem suam Scholasticam in proprio sepulcro humari voluit. Hæc occasione concilii secundi Hispalensis, cui primo loco subscripsit Isidorus Hispalensis Bæticæ metropolitanus, & quarto loco ejus frater Fulgentius Astigitanus, Leandri Isidori decessoris ambo germani.

AN. CHR. 619.

Disciplina monasteriorum duplicium.

Ob eam, quam mox diximus, causam cœnobia virginum passim, præsertim in Gallia & Britannia insula, duplicia erant, utpote quibus adjuncta in disparatis ædibus virorum habitacula, qui sequiori sexui cum in spiritualibus, tum in temporalibus rebus subservirent. Hujus generis fuit Habendense monasterium, quod Romaricus, adjuvante sancto Amato, construxit in villa sua Habendi seu Habundi, quam, ceteris rebus abdicatis, unam sibi ad pium opus in monasticæ vitæ professione reservaverat. Sanctimonialium basilica in honorem beati Petri apostoli constructa. Locus est in Vosago ad Mosellam, eo quidem tempore vasta solitudo, nunc vero pro situ longe amœnior: ubi sanctus magister Amatus & discipulus ejus Romaricus « sub magna sanctitate, ut verbis utar scriptoris vitæ sancti Amati, atque summæ per- « fectionis religiosissima intentione monasterium puellarum condunt. Istic ergo, ut « præfert sancti Romarici vita, multis adunatis puellis in eremo sanctum instituunt « opus, pauperes quidem substantia in sæculo, sed fide divites in Christo. Et primo « quidem in monte constructum est monasterium duplex, unum puellarum, alterum virorum pro Amato & Romarico: sed processu temporis puellare in subjectam vallem ultra Mosellam translatum est, relictis viris in priori loco, quem Sanctum-montem appellant. Primas ejus parthenonis virgines prædicti scriptores duo sanctimoniales & sorores passim nuncupant: nec canonicarum nomen apud eas auditum est, nisi longe posterioribus sæculis, cum videlicet, tepescente religione, alios mores induerunt. Tanta vero principio earum religio, tantus fervor erat, ut, cum plurimæ istuc virgines confluxissent, eas in septem turmas, duodenis puellis per singulas deputatis, distinxerit Amatus, ut die nocteque jugem ac perennem psalmodiam continuarent. Suum singulis turmis fuisse oratorium conjicere licet ex illis quæ supersunt, numero sex: quæ omnia, præter illud quod modo sacri montis occupant monachi, aliis amplius & majus, angustissima sunt, vixque capiendis duodecim aut viginti hominibus apta.

ANN. CHR. 620. XXVIII.

Habendensis monasterii primordia.

Laus perennis.

Prima ceteris prælata est Mactefledis abbatissa, virtute ac religione præcipua, quam ad exemplum summæ sanctitatis Amatus aliis imitandam proposuit: sed illa, vix peracto in regimine biennio, naturæ concessit. Cum in extremo vitæ articulo

Mactefledis prima abbatissa & sequentes.

ANN. CHR. 620.

versaretur, cuidam sorori ceteris dicenti, ut psalmos canerent; hæc tantisper exspectandum esse respondit, dum sanctus Paulus, quem præcipuo cultu venerabatur, adesset. dein post pusillum innuit ut canerent. quod dum fieret, sancta illa anima de hac luce ad meliorem migravit, eamque instar stellæ e monasterio ad cælos subeuntem una ex sororibus conspexit. Mactefledi successit Cæcilia, cui prima de sancti Romarici gestis lucubratio nuncupata est: Cæciliæ Gibitrudis, alio nomine Tetta, cujus honorifica mentio est in vita sancti Adelphi, post Amatum abbatis Habendensis, in alio scilicet monasterio, quod virorum erat.

XXIX. Amatus in specu degit.

Interim Amatus, solitudinis summopere amans, in obliqua prærupti montis parte, quo vix aditus erat, concavam rupem inveniens, angustum sibi soli habitaculum præparavit ad lectuli sui modum ac mensuram, (visitur etiam nunc hæc specus, non sine intuentium horrore) ibique ex immani rupe superius pendente annonam quotidianam, id est exiguam panis particulam cum modico aquæ, ministro deferente, ad sonum tintinnabuli ex fune dependentis accipiebat exemplo sancti Benedicti. Dominicis vero diebus e specu illo egressus, fratribus & sororibus sacras scripturas relegebat, exponebatque, utrosque admonens, ut ad æterna gaudia & ad cælestem patriam jugiter adspirarent. Hæc nempe assidua mentis ejus agitatio erat: ex quo fiebat, ut, cum hilari semper & sereno vultu esset, lacrymæ nihilo minus jugiter ex ejus oculis defluerent.

Regula monasterii.

Utrique cœnobio regulam sancti Columbani primitus inditam fuisse Jonas in vita sancti Eustasii abbatis auctor est; eidemque regulam sancti Benedicti mox conjunctam, nec multo post ibidem solam ad nostrum usque sæculum usitatam constat ex vetustis illius cœnobii monumentis, quod ab auctore & situ Romaricimontis * postmodum appellatum est. Ejus rei probationes in decursu operis afferemus. Tanta autem principio hujus loci districtio erat disciplinæ regularis, ut puella sanctimonialis ejusdem cœnobii, quæ absque senioris permissu pomum edere ausa fuerat, dæmonis potestati mancipata, nonnisi ad Amati & aliarum sororum preces liberata sit. & frater quidam, ob servatum contra interdictum regulæ trientem, pænitentiæ ab eodem Amato subjectus. Sed vide quanta ibidem obedientiæ religio! Forte sanctimoniales novum vas apum, lacte & bonis herbis illitum, ad excipiendum examen paraverant. Jubente Amato, ut in aliud reciperetur, illæ nihilo minus in vas a se paratum intromittunt. Verum per quinque dies nec apes inde evolare, nec flores legere visæ sunt, nec, pulsato licet alveario, umquam egressæ. Tandem puellæ, mandato viri Dei revocato ad memoriam, rem ei nuntiant. Is vero in aliud vas examen inferri jubet. quo facto, apes solito more discurrunt, ac flosculos decerpunt. sicque hoc exemplo puellas sanctimoniales ad obedientiam informavit. Ceterum monasterii Habendensis originem ultra annum sexcentesimum ac vicesimum differri non posse constabit ex iis, quæ de Agrestii istuc accessu post triennium referemus. Inde etiam intelligemus, quam numerosus fuerit eo in loco virorum cœtus: cum quinquaginta ex illis Agrestii fautores eodem tempore interierint.

* *Remiremont.*

XXX. S. Basoli obitus & monasterium.

Hoc eodem circiter anno sanctus Basolus, e Viriziacensi prope Remos monacho factus anachoreta, supremum diem vitæ mortalis sexto kalendas Decembris absolvit in ipso montis vertice, ubi remotioris habitaculi cellulam cum oratorio sibi erexerat, & per annos quadraginta Deo militaverat, jejuniis, orationibus, vigiliis & lectionibus jugiter vacans, & ad se venientes doctrina cælesti erudiens. Ibi orando cælitus fontem impetravit, qui hactenus in subterraneo beatæ Mariæ oratorio visitur, haustu dulcis & ad potandum salubris. Idem & cæco nato lumen dedisse, & aprum ab Attilæ viri præpotentis manibus eripuisse, reumque suspensum, in patibulo incolumem servasse memoratur. Cellæ suæ domicilium reliquit Balsemio nepoti, quem mortis præscius ex Aquitania, id est ex Lemovicina regione, istuc acciverat. Cum vero locus iste & miraculorum gloria, & adventantium frequentia illustrior evaderet in dies; beatus Nivardus Remorum antistes ibidem aliud monasterium construxit: sicque paullatim Viriziacense monasterium, quod ad montis radices situm erat, obsolescere cœpit, & superiori monasterio cedere, monachis inferioris cœnobii istuc translatis. Ab eo tempore monasterium sancti Basoli appellari cœptum: cui idem antistes dedit sub privilegii [a] jure Viriziacensem sanctæ Mariæ ecclesiam cum omnibus ad eam pertinentibus, adjecto prædio, quod Was-

[a] *Frodoard. lib. 2. c. 3.*

ciacus * dicitur. Ad hæc immunitatem quoque monachis, sub Perrone abbate Deo ibidem servientibus, concessit, ut nullus ecclesiasticorum judicum ullam eis molestiam injuste inferret, sed eis pacate *sub sancta regula* vivere liceret. quod indubie intelligendum est de regulis sancti Benedicti & sancti Columbani, quas idem antistes Altivillarensi monasterio a se constructo imposuit, ut suo loco dicemus. Sancti Basoli gesta litteris mandavit post anonymum Adso abbas Dervensis, rogatu alterius Adsonis abbatis sancti Basoli monasterii, desinente sæculo decimo.

ANN. CHR. 616.

* *Vit.*

XXXI. Fuit hic annus Chlothario regi, nedum Francis omnibus, maxime acerbus ac luctuosus, amissa Bertetrude seu Bertrude regina, optima atque pudicissima femina, quam rex unice dilexerat, & omnes Franci ob bonitatem suavitatemque morum, cum pietate conjunctam, magnopere amaverant. Sepulta est in basilica, non sancti Petri Rotomagensi, ut fallit Audoëni vitæ scriptor parum accuratus; sed sancti Vincentii seu sancti Germani in suburbio Parisiensi, ubi Chlotharius ipse postea humari voluit. Charibertum ex Bertrude suscepit Chlotharius; an etiam Dagobertum, apud historicos nostros haud constat, quem Hadrianus Valesius, uti & Meroveum, filiorum natu-maximum, ex alia priori conjuge procreatum fuisse existimat. Eidem subscribit Carolus Cointius. An forte Ingundis vocaretur, inferius discutiemus. Mortua Bertrude Chlotharius Sichildem uxorem duxit.

Bertetrudis regina sepulta ad S. Vincentium.

ANN. CHR. 621.

XXXII. NOn serius anno subsequente Agrestius, Theoderici quondam regis notarius, qui paullo ante se suaque omnia Eustasio abbati, monachum Luxovii professus, tradiderat, ab eodem petiit, sibi ut liceret verbum Dei gentibus prædicare. Hunc increpat vir sanctus, quod rudis adhuc in religione tiro id officii sibi arrogare vellet, quod nonnisi perfectis & in rebus sacris versatissimis competeret. Sed cum temerarium ac præfidentem tironem a proposito revocare non posset, ac retinere invitum nollet, eum arbitrio suo abire passus est. Is ubi ad Bajaorios venit Bonosiaca hæresi infectos, nullo operæ pretio relato, deinde Aquileïam proficiscitur. Desciverant tum Aquileïenses a sede apostolica, & tria capitula, synodi quintæ decreto rejecta, tueri perseverabant. His se adjunxit homo imprudens, & ecclesiasticorum dogmatum imperitus, seque a Romanæ sedis communione sejunxit. quo schismate imbutus, litteras felle & conviciis plenas ad Attalam abbatem Bobiensem per Aurelium, Adalvaldi Langobardorum regis notarium, dirigit, virum sanctissimum ausus increpare, & erroris arguere, quod in communione sanctæ sedis persistens, damnationi trium capitulorum consentiret. Et fortasse Agrestius ei objiciebat communis magistri sui sententiam, cujus alia fuerat de capitulis illis doctrina, ut ex ejus epistola ad Bonifacium papam superius [a] vidimus. Post hæc Luxovium repetit Agrestius, & Eustasium abbatem ad suam sententiam allicere conatur. Sed contra vir sapiens & sanctus paternis eum monitis ad sanam mentem revocare tentat: at cum se nihil proficere vidit, a suo eum suorumque contubernio summovit.

Agrestius monachus turbas ciet.

a *supra n.* 4.

ANN. CHR. 622.

PUlsus Luxovio Agrestius, per varia Galliæ loca errabundus vagatur, si quos posset vesaniæ suæ fautores sibi adjungere. Sed cum operam perderet, adversus Columbani regulam & institutum, quod professus erat, insurrexit, & multa convicia effudit. Favebat in primis homini Abellenus Genevensis antistes, eidem consanguinitate conjunctus, qui finitimarum urbium episcopos ad propinqui sui partes pertrahere summopere nitebatur. Quin etiam ambo Chlotharium regem adire ausi sunt, ac tentare, an suis partibus esset assensurus. Sed rex prudentissimus, cui Columbani sanctitas spectata erat, & probata discipulorum ejus doctrina, primo graviter eos redarguit: deinde, ubi se nihil proficere animadvertisset, episcoporum judicio synodali rem discuti jussit, minime dubitans; quin Eustasius ea qua pollebat auctoritate, doctrina & facundia, Columbani regulæ adversarios facile revinceret.

XXXIII. Interim sub finem hujus anni Walaricus, Leuconaensis in pago Vinemaco seu Vimnacensi abbas, extremos decurrebat dies, & mortis præscius, sepulturæ suæ locum designavit in vertice montis, ad quamdam arborem vepribus undique circumsæptam, ubi seorsim orare consueverat. Octavo post die dominico, sæculi ac sui victor, ad cæleste regnum migravit pridie idus Decembris, quo die ejus memoria in sinceris Usuardi & Adonis martyrologiis celebratur, in quibus Walericus

S. Valaricus moritur.

ANN. CHR. 612.

appellatur. Presbyterum appellat Usuardus: Ado eum eremiticam ad Somnam fluvium vitam duxisse, ibidemque miraculis fulsisse scribit. Sepultus est, uti jusserat, ad prædictam arborem, ubi Berchundus episcopus Ambianensis secedere solebat. Quædam illustris & Deo devota femina, Bertila nomine, a Walarico petierat, ut, si ipsa ei superstes esset, corpus suum sepelire mereretur. quod officium an sancto confessori impenderit, vitæ scriptor non prodit. Ad ejus virtutes quod attinet, virginitatem ab utero matris illibatam servasse perhibetur. Nullum tempus elabi sinebat, quo vel lectioni, vel orationi aut labori non vacaret. Lectulus ex virgis contextus vili tantum stragulo tegebatur. Huic tunica cum capello seu capitio pro veste erat. Tantæ abstinentiæ fuisse dicitur, ut frequenter tota hebdomada, nonnisi dominico die, cibum sumeret, vino & sicera abstinere solitus. Cursum tam monasticum, quam Gallicanum quotidie persolvebat. Eo mortuo, cum ejus cœnobium quibusdam infestationibus premeretur, locum deseruere monachi, & palabundi in diversa loca se receperunt: ex quibus Blitmundus in Bobiense monasterium ad Attalam abbatem confugit. Interea Berchundus episcopus corpus sacrum Ambianos transferre tentat: ast effosso sepulcro numquam ejus loculum movere aut efferre valuit.

Ejus gesta primus in litteras retulit Raimbertus abbas pius & eruditus, cujus scriptionem anonymus quidam expolivit, & Theodino abbati Leuconaënsi, & toti sanctæ ejus congregationi dedicavit; Hugonis archiepiscopi jussu id se suscepisse præfatus. Post beati Walarici mortem, cum monasterium ejus per annos quinque desertum fuisset, Blitmundus locum restituit ac rexit. Quinam ei abbates ante monasterii eversionem sæculo decimo factam successerint, nobis incompertum. Restituto per Hugonem magnum monasterio, quod sancti Walarici * ab eo tempore dictum est, præfuerunt unus post alium abbates Restoldus, Fulcradus, Adhelmus, & Theodinus, mortuus ante annum millesimum quinquagesimum-secundum, quo anno Walo, sancti Walarici abbas, sancti Bertini corporis elevationi interfuit Si alius ante hunc Theodinus ejus loci abbas non exstitit, prædictus anonymus vitæ sancti Walarici expolitor dicendus est vixisse paullo ante medium sæculum undecimum: quo tempore nullus in Gallia Hugo archiepiscopus erat præter Hugonem Vesontionensem, genere & cognomento Salinensem. Ejus jussu si hæc vita expolita est, haud fere ambigam, quamquam pro certo affirmare nolim, expolitorem illum fuisse monachum proximi cœnobii Luxoviensis. Sed quando ille nomen suum reticere voluit, per nos licet ut ignoretur. De cetero non confundendus Walaricus seu Walericus noster cum Valerico * Lemovicensi anachoreta, cujus obitus contigit quarto idus Januarii: quo die colitur maxime in ecclesia nominis sui, triginta fere passuum millibus a civitate Lemovicarum dissita: ubi prioratus est sancti Martialis abbatiæ subjectus.

* S. Valery.

* S. Vaury.

XXXIV. Desiderii episcopi Autisiod. munificentia.

Ad hunc annum vix pervenire potuit Desiderius episcopus Autisiodorensis, si successor fuit Aunacharii seu Aunarii, ejus qui Walaricum in monasterium S. Germani ejusdem urbis admisit. Brunichildem reginam ejusque filios, Burgundionum & Francorum reges, propinquitate attinuisse dicitur, quorum munificentia ingentes habuit facultates & possessiones, quas in ecclesias & monasteria liberali manu effuderit. In primis munificus exstitit in basilicam sancti Germani, cui multa prædia largitus est, & centum solidos auri purissimi ad suam ipsius sepulturam, ibidem exornandam. Eidem basilicæ, ipso suggerente, agrum Sessiacum *, situm in territorio
» Autisiodorensi, contulit domina Ingundis regina, reservato sibi vitæ suæ tempore
» usu-fructuario; & Chlotharius rex, simulque ejus nobilissima [a] conjux domina In-
» gundis regina, per manus ejusdem Desiderii episcopi eamdem basilicam magnis &
» eximiis ornaverunt donariis. Ad hæc fredam seu ædiculam, quæ sacratissimo cor-
» pori beati Germani ejusdem urbis episcopi superposita erat, rex auro argentoque
» mirifice decoravit: regina vero calice simulque patena, ex auro purissimo, gemmis
» pretiosissimis exornato, devotissime honoravit. Ita legitur in pervetusta historia
» episcoporum Autisiodorensium, quam sæculo nono composuerunt [b] Rainogala & A-
» lagus, collaborante Herico theosopho & monacho. Hic libros item duos scripsit de
» miraculis sancti Germani, ubi Ingundis [c] Chlotharii conjux, cum religione famo-
» sissima, tum etiam largitatis & diligentiæ singularis, sepulcro beati Germani pluri-
» ma vasorum, palliorumque ornamenta obtulisse memoratur: inter quæ calicem

* Sessy.

Ingundis etiam reginæ.

a Labbe to. 1. Bibl. nova p. 425.

b Ib. 434.

c Ibid. 542.

egregium, auro splendidissimo, gemmisque compactum, inquit auctor, vidimus pretiosis, reginæ memoriam insertis litteris præferentem; quæ munus hoc per manus supra nominati Desiderii pontificis beato Germano devota contulerat. Quæ omnia cùm attente expenderem, vix animum inducere poteram, quin Chlotharius secundus, siquidem ejus principatu floruit Desiderius, conjugem habuerit nomine Ingundem, uti & Chlotharius senior: tametsi Hericus priori Ingundi attribuit, quod posteriori tribuendum esse Desiderii tempus & pontificatus exigere videbatur. Certe præter Bertrudem & Sichildem, Chlotharius secundus primam conjugem, ex qua natus Dagobertus, videtur habuisse, tametsi nomen ejus ignoremus; eaque sententia est Hadriani Valesii, & post eum Caroli Cointii, eruditorum virorum. Quid si ea esset Ingundis, quæ superiora omnia sancto Germano contulerit? Accedit quod monasterium Varziacense * a bonæ memoriæ Ingunde regina olim itidem sancto Germano datum legitur in gestis [a] abbatum ejusdem monasterii: quod de prædio tantum interpretandum est, uti & de Sessiaco, in quibus postea monasteria ædificata sunt. Ex his intelligitur, Ingundem hanc in Burgundiæ regno, cui Autisiodorum civitas, pagusque Autisiodorensis, in quo Sessiacum & Varziacum sita sunt, tribuebatur, rerum summa potitam fuisse. Quod utri melius possit competere, Chlotharii senioris an minoris uxori, statuere difficile est in tanta rerum obscuritate. Illud certum & exploratum, Desiderium Autisiodorensem episcopum [b] sedisse annos decem & octo, dies viginti-quinque, & quidem temporibus Chlotharii gloriosi regis; & si prædictis auctoribus fides, sub Romanis pontificibus Gregorio, Sabiniano, Bonifacio secundo, & Bonifacio tertio, imperantibus Phoca & Heraclio; ac proinde nonnisi post annos a Chlothario seniore quadraginta: cui Chlothario etsi Ingundis ejus uxor supervixisset, certe vitam ad Desiderii episcopatum non produxisset. Verum Desiderium Gregorii Magni pontificatu episcopum fuisse prædictis auctoribus persuasisse videtur ipsius Gregorii epistola [c] ab eis relata, & *Desiderio episcopo Autisiodorensi* inscripta, in qua legitur, Desiderium a pontifice pallium petiisse: quod quidem jam olim ab apostolica sede eidem ecclesiæ concessum fuisse asserebat: cujus rei nullas chartas in Romanæ ecclesiæ scrinio reperiri Gregorius respondit. Verum hæc Gregorii epistola [d] Desiderio *episcopo Galliarum* in registro inscripta est, id est Viennensi, quo fere titulo alia [e] ejusdem Gregorii epistola directa est *Desiderio episcopo Galliæ.* quod indubie de Viennensi intelligendum est. Unde manifestum videtur, Desiderium Autisiodorensem non sedisse pontificatu Gregorii Magni, sed tempore Chlotharii senioris, & Ingundis ejus uxoris.

Præter jam dictas donationes monasterio sancti Germani ab eo factas, dedit [f] etiam eidem basilicæ agellum Feriolas *, situm in pago Autisiodorensi super fluviolum Lupæ * cum omnibus ad eum pertinentibus ad xenodochium pauperum; item Orgyacum & Marciacum, aliaque prædia per manus Palladii tunc presbyteri & basilicæ domni Germani abbatis, postmodum vero sui in episcopatu successoris. Multa insuper alia largitus est monasterio, quod domnus Germanus pontifex super ripam fluminis Icaunæ * construxit in suburbio Autisiodorensi, ubi bonæ recordationis domnus Marianus confessor corpore requiescit; & basilicæ domni Juliani martyris, ubi Nigivaldus abbas præerat; ad hæc monasterio puellarum, quod in honore domni Martini super fluvium Icaunæ est constructum. Idem antistes his supra scriptis monasteriis, unicuique basilicæ *singula vasa argentea largiri præcepit.* quæ verba in editis desunt, ex veteri codice restituta. Item dedit basilicis sanctæ Columbæ & sancti Leonis, quæ sunt constructæ juxta Senonicam urbem, agellum Visclam, ea ratione, ut rectores harum basilicarum eamdem villam æqua sorte inter se dividerent. Denique quædam etiam concessit basilicæ sancti Amantii, quæ est exstructa in pago Cadurcino, ad stipendium monachorum ibidem Deo deservienvientium, ubi & genitrix ipsius Necteria seu Nectaria corpore requiescit. Hericus [g] eadem habet, nisi quod sancti Amantii monasterium in pago Petragorico non recte locat. De hoc monasterio prope Cadurcorum urbem sito, quod modo sancti Desiderii * nomine insignitum est, inferius agemus. Sepultus est Desiderius in basilica sancti Germani juxta beatum Aunarium, idemque sanctus habitus apud Autisiodorenses. Ejus corpus, aut saltem magna ejus pars, monasterio Melerensi, qui prioratus est sancti Germani, præcise nunc Monasterium * appellatus, labente sæculo decimo ab Heldrico abbate [h] concessa est. Nevelo, Corbeiensis sequente sæculo

AN. CHR. 621.

Chlotharii secundi an uxor.

* Varzy.

a ibid. p. 571.

b ibid. p. 422.

c ibid. p. 423.

d Greg. M. lib. 7. ep. 117. ind. 2.

e id. lib. 9. ep. 48. V. lib. 10. ep. 39.

f ibid. p. 425. & seq.

* Ferioles.

* le Loin.

* l'Yonne.

g ibid. p. 566.

* S. Gery.

* Moutier.

h ibid. p. 450.

ANN. CHR. 622.

monachus, eum martyrologio suo adscripsit VI. kalendas Novembris, eumque novem-decim annos, nempe inchoatos, sedisse dicit.

XXXV. Palladius abbas Desiderii successor. a ibid. p. 426.

Tunc florebat in sede Autisiodorensi Palladius monasterii sancti Germani abbas, vir a strenuus, sapiens, largus & misericors: qui accepto sacerdotio totum se ecclesiasticis tradidit disciplinis. Ejus tempore magnopere sanctitate floruit sancti Germani monasterium, quo vix ullum in tota Burgundiæ provincia etiam nunc augustius est, maxime ob magnum numerum sanctorum ejus urbis episcoporum, qui ibidem cum eximio illo sancto Germano Autisiodorensi episcopo sepulti sunt. Multi etiam in illo cœnobio sanctitate & doctrina illustres viri floruerunt, ubi celeberrima litterarum academia, maxime sæculo nono floruit. Erat ibidem baptisterium, sancti Germani basilicæ adjunctum sub titulo, ut fit, sancti Johannis-Baptistæ, cum sancti Johannis Evangelistæ reliquiis. De hoc baptisterio sic habet Nevelo monachus ad sextum-decimum kalendas Maii: *In Autisiodoro Galliæ dedicatio baptisterii, quod est juxta basilicam sancti Germani confessoris, ubi sunt conditæ reliquiæ sancti Johannis Evangelistæ.* Ibi sepultus fuit sæculo decimo Gualdricus episcopus; atque adeo vel hujus baptisterii usus jam tum desierat, vel certe obsoleverat canon quartus-decimus synodi Autisiodorensis sub Aunachario celebratæ, vetantis, ne in baptisterio corpora mortuorum sepeliantur. quamquam pro episcopis exceptioni locus est. Vigebat insuper eo in loco, uti & in aliis Ordinis nostri monasteriis, sollicita hospitum, peregrinorum & pauperum cura. Xenodochio pauperum Ingundis regina, ut mox vidimus, prædia quædam assignavit. Distincta erant hospitia divitum & pauperum, immo etiam monachorum adventantium & familiarium, qui ad portam excipiebantur, ut in vetustis ejusdem loci instrumentis legitur. Monachis ad hæc aliaque officia & ad curam ecclesiæ subserviebant matricularii, quos *nonnones* alio nomine appellabant. cujus generis erant clerici pulsantes in monasterio Corbeiensi tempore sancti Adelhardi abbatis. Reliqua Palladii opera inferius prosequemur.

S. Germani monasterii prærogativæ & disciplina.

ANN. CHR. 623. XXXVI. Matisconensis synodus in causa Agrestii monachi.

Sub finem anni sequentis, indicta Matisconem synodo, Gallicani e Burgundia episcopi jussu Chlotharii istuc in suburbano loco frequentes convenerunt ad finiendam Agrestii cum Luxoviensibus monachis controversiam, quale ferme negotium sancto Pachomio quondam acciderat in synodo Latopolitana. Hujus rixæ post Agrestium incentor erat quidam Warnacharius, maximus hæreticus, idemque infensissimus Eustasii adversarius: qui statuto die, quo cum Eustasio altercaturus erat, repente interiit. Alius ergo a Warnachario majore domus regiæ, qui nonnisi post Eustasium mortuus est, nimirum anno Chlotharii regis quadragesimo-tertio, teste Fredegario. Fractis Warnacharii morte Agrestianæ partis viribus, turbantur omnes, sciscitanturque Agrestium, quid contra regulam beati Columbani dicere, quid objicere vellet Eustasio. At ille trementibus labiis, cum nihil sani aut solidi afferre posset, superflua quædam & canonicæ institutioni contraria in Lu-
» xoviensium ritibus haberi causatur, nempe quod cochleare cum lamberent, vasaque
» & pocula signo crucis crebro signarent: quod ingredientes egredientesque quam-
» libet monasterii cellulam benedictionem postularent: in summa quod a cetero-
» rum ritu ac norma desciscerent, & sacra missarum sollemnia orationum & collecta-
» rum multiplici varietate celebrarent. Hæ decantatæ erant æmulorum querelæ tempore Theoderici regis, cujus notarius fuerat Agrestius, Eustasius ad hæc: Vestrum
» est, inquit, o Patres, discernere, utrum hæc objecta quidquam contineant, quod re-
« ligioni, scripturarumve auctoritati adversetur. An vero religioni contrarium, si co-
« chleare, quod lambit christianus, vel quodcumque vas aut poculum signetur signo
» crucis, per quam humani generis hostis victus, ejusque pestis depulsa est? Quid au-
» tem contra rectos mores, immo quid magis Psalmistæ votis consentaneum; quam
» unumquemque monachum, sive cellulam ingreditur, sive egreditur, seu quovis pro-
» greditur, signo crucis muniri, vel benedictione sodalium roborari? Orationum porro
» multiplicationem in sacris officiis multum prodesse quis neget? cum & orationi sine
» intermissione vacare nobis ex divino præcepto incumbat, & quo plus Dominus quæ-
» ritur, plus inveniatur; nihilque cuivis christiano, & maxime pænitentibus, salubrius
» sit, quam Deum multiplicatione precum & orationum assiduitate pulsare. His responsis confutatus & turbatus Agrestius, nihil habuit quo dicta refelleret: tantum adjecit garrulus calumniator, Luxovienses a ceterorum norma desciscere, qui comam

nova

nova ratione tondeant, novam coronæ formam exprimant, scilicet ab aure in aurem per frontem in dimidiatæ coronæ modum cæso capillo; sed ab aure ad aurem per occipitium, intonso, quæ Hibernorum seu Scottorum tonsura erat. Talia effutienti homini indignatus Eustasius: Ego, inquit, ejus discipulus & successor, cujus tu disciplinam & instituta carpis, in præsentia tantorum sacerdotum, intra finem anni vertentis te ad divinum voco judicium, acturum cum ipso, experturumque ejus sententiam & ultionem, cujus famulum tuis conviciis & calumniis lacerare & infamare audes. Ad hæc quidam ex Agrestianis metu perculsi sunt: omnes vero hortantur ambos, ut, offensa deposita, alter alteri reconciliaretur; & Agrestius quidem conceptæ temeritatis audaciam abjiceret; Eustasius vero paterno affectu lapsum reciperet, & piis ad emendationem correptionibus provocaret. quibus Eustasius se eorum precibus ex animo acquiescere paratum esse respondit, nisi Agrestii obfirmata contumacia omne correctionis remedium excluderet. Instantibus nihilo minus cunctis, cum pacem, quamvis ficte & simulate, petiisset Agrestius, petenti Eustasius indulget, osculumque porrigit.

ANN. CHR. 613.

XXXVII. Agrestius Romaricenses ad se trahit.

Hinc Agrestius, tametsi apertam machinationem præ pudore quodam ac verecundia persequi non auderet, non tamen omnem fraudem exuit. Monasteria quippe Columbani institutis addicta pertentare instituit, & sub ementita discipuli specie furtim proditionem moliri. Et primo quidem ad Romarici monasterium pergit, venerabilis viri, qui primus inter palatinos nobiles fuerat apud Theodebertum habitus, priusquam beati Columbani exemplis ac Eustasii hortatu animatus, monasticæ Luxoviensium institutioni se subjecisset. Is, ut superius a nobis commemoratum, post aliquantam apud Luxovienses moram, Eustasio annuente, puellarum monasterium in proprio fundo construxerat, cooperante Amato, quem ibi Eustasius ad docendam Columbani regulam præfecerat. Forte ob quædam negligentiæ errata Amatus & Romaricus ab Eustasio correpti, ob idque nonnihil commoti fuerant. Læsos ergo ut sensit Agrestius, primo quidem in eorum animos sensim influere, se seque eis subditum atque obedientem simulare: tum eosdem mollibus sugillationibus tentare, & venenata verba in exasperatos jam animos paullatim instillare in contemtum regulæ beati Columbani. Denique tantum valuit virulenta & dolosa hominis lingua, ut letifera persuasione eos induxerit ad abjicienda pristina instituta, ut nova & rudia amplecterentur. Ubi res Agrestio tam belle cessit, ad Burgundofaram in Eboriacense monasterium pergit, ut virginem sanctam suis etiam partibus adjungere conaretur. At repulsam passus, iterum ad Romaricum & Amatum redit, ut cœptam machinationem perficiat. Verum eos jam prorsus mutatos, & ad Columbani instituta denuo conversos invenit. Multi tamen ex eorum monachis (nam & virorum cœnobium ibi etiam conditum fuerat) Agrestio adhæserunt. Verum brevi eos divina ultio subsecuta est, aliis ex luporum morsu in rabiem actis & exanimatis, aliis a dæmone correptis, quos inter Plaurelius quidam, Agrestii præcipuus fautor & assentator, laqueo se ipse suspendit; aliis denique ad viginti fulmine tactis, quod terribili fragore locum perculit, & monasterii tegumenta subvertit. Reliquos pavore consternatos paullatim mors rapit: ita ut monachi amplius quinquaginta hac ultione oppressi sint, auctore criminis ad pænitentiam reservato. Sed cum nec sic resipisceret, tandem prævalente Eustasii ad divinum judicium appellatione, ante tringita dies, quam vertentis anni meta compleretur, a servo suo, quem ipse redemerat, securi percussus interiit. Amatus & Romaricus morte ejus territi, cum Eustasio abbate in gratiam redeunt, ejusque communione deinceps fruuntur. Abellenus vero ceterique Gallicani episcopi, qui prius Agrestii partium fautores fuerant, Columbani regulam & instituta probare & commendare cœperunt, multique ejus amore monasteria exstruxerunt: quos inter Eligius, vir tunc in palatio inluster, postmodum Viromandensis seu Noviomagensis episcopus, juxta Lemovicarum urbem nobile cœnobium, Sollemniacum nomine, erexit, aliaque multa iisdem in locis; sed & Luteciæ-Parisiorum in loco, quem regio dono acceperat, monasterium ædificavit puellarum, quibus Auream Christi virginem præfecit. Sic ex parvis initiis magna persæpe scandala & crimina oriuntur. Temere usurpata prædicandi licentia Agrestio inspiravit audaciam, audacia contemtum majorum, tum ipsius regulæ, quam professus erat; & ex illo contemtu aperta erupit

ANN. CHR. 623.

a fratribus & ab instituto defectio, quæ multos alios, ea mali contagio, in eamdem perniciem ac ruinam traxit.

XXXVIII. Dagobertus in Austria regnat.

Post decem admodum annos, quam Chlotharius, victis exstinctisque Theodeberto & Theoderico Austriæ & Burgundiæ regibus, utrumque regnum Neustrasiano adjecerat; tantam imperii molem commode sustinere se non posse intelligens, Dagobertum filium, pro ætate strenuum ac sollertem, Austriæ solio imponere, eumdemque Arnulfo Mettensi episcopo, viro sancto, ac Pippino duci integerrimo commendare constituit anno regni sui tricesimo-nono, qui christianæ æræ sexcentesimo vicesimo-secundo aut insequenti respondet. Arnulfus nobili & opulenta Francorum familia ortus, sed quibus parentibus non satis exploratum, domestici officium sub Theodeberto rege Austriæ gessit, procurando sex villas regias, quas post eum singuli domestici administrarunt. Conjugio inito, ex Doda uxore nobili & bene morata duos suscepit filios, Chlodulfum & Ansigisilum, quorum prior quartus ab Arnulfo, qui post episcopus fuit, Mettensem ecclesiam rexit annis quadraginta, atque nonagenarius decessit: posterior Ansigisilus Beggam in matrimonio habuit, Pippini senioris, majoris-domus in Austria, filiam; Grimoaldi similiter majoris-domus apud Austrasios, & Gertrudis Deo devotæ virginis sororem; ex eaque Pippinum juniorem, Francorum principem procreavit, Caroli Francorum itidem principis, cognomento Tuditis seu Martelli patrem, avumque Pippini, qui rex a Francis consalutatus est. Pippinum illum seniorem, cui Dagobertus a patre commendatus, a pago Hasbaniensi, ubi multas possessiones habebat, Hasbaniensem appellant; juniorem vero, qui ex Begga filia nepos erat, ob similem causam Landinensem dixere. Tales Dagobertus habuit adolescentiæ suæ in Austriæ regno moderatores, viros sapientia & pietate insignes, Arnulfum dico & Pippinum seniorem, ambos sacris fastis adscriptos, quorum quamdiu consiliis usus est, regnum feliciter prudenterque administravit.

Arnulfus & Pippinus ejus consiliarii.

XXXIX. Theolegiense monasterium conditur. * Tholei * la Sare. Vvandelinus abbas.

Primum pietatis in Austriæ regno specimen dedisse creditur Dagobertus, suppetias conferendo in conditionem monasterii, quod Theolegiense seu Doleiense*, aliis Tabuleiense placuit appellare. Situm est ad Saravum * fluvium in finibus diœcesis Trevirensis & Lotharingiæ, haud procul ab opido sancti Wandelini, sic dicto a Wandelino, quem primum Theolegii abbatem nonnulli existimant. Is origine Scottus, & quidem stirpe, ut tradunt, regali, postquam apud Trevirenses aliquamdiu delituit, adscitus est ad regendum Theolegiense monasterium. Istuc cum forte divertisset Paulus anachoreta Gallus, qui in Vosagi solitudine nuper se receperat, Theolegiensium cœtui adscriptus est, tantumque honoris ob eximias virtutes brevi assecutus, ut, excepto nomine pastoris, vice magistri ab omnibus coleretur. Hinc ejus curæ commendati, qui eo se conferebant, tirones; cœperuntque ad eum ex longinquis terræ partibus, audita ejus famæ opinione, multi confluere, non solum mediocrium hominum, sed & nobilium ac præpotentium filii. In his præcipuus Grimo, alio nomine Adalgisus dictus, quem Dagoberti consanguineum & fundi Theolegiensis dominum exstitisse perhibent, cælestis patriæ amore, hujus sæculi gloriam pro nihilo ducens, se se illius doctrinæ ac disciplinæ imbuendum subjecit; tantumque brevi profecit in sacris litteris, ut magistro non reputaretur inferior, dignusque habitus, qui & ad levitici ordinis gradum, & ad ipsius monasterii regimen assumeretur. Multi ex illo asceterio, quod hodie quoque celebre est, illustres viri prodiere; non pauci Virdunenses episcopi, quorum omnium veluti dux & antesignanus fuit Paulus, de quo mox agebamus. Hunc sancti Germani Parisiorum episcopi fratrem fuisse vitæ ejusdem Pauli scriptor, qui post decimum sæculum vixit, opinatus est; immo etiam Bercarius presbyter in historia episcoporum Virdunensium; sed perperam, reclamante scilicet temporum ratione, cum longe ante sanctus Germanus e vivis excesserit. Id potius admittere liceret de Germano sub id temporis abbate monasterii sancti Vincentii seu sancti Germani apud Parisios; vel de Germano abbate Grandivallensi, a Modoaldo Trevirensi episcopo, cujus pontificatu Theolegiense monasterium constructum fuit, educato & instituto, nisi Bobolenus ejus temporis auctor duos tantum fratres ei assignaret, Opthomarum & Numerianum. Sed diutius ariolari non vacat in re non magni momenti.

Paulus monachus, post episcopus.

Grimo abbas.

Hoc fere anno Lupus Senonum antistes, ab exsilio reversus, finem vivendi fecit, &, uti ipse jusserat, in stillicidio basilicæ sanctæ Columbæ ad pedes beatæ martyris sepulturæ traditus est. Hæc est sancta Columba virgo & martyr, quæ, igne superato, in persecutione Aureliani imperatoris apud Senonas gladio cæsa fuisse perhibetur. In ejus honorem a fidelibus postea erecta est insignis basilica altero lapide infra civitatem ad Icaunam fluvium: cui postmodum nobile monasterium adjunctum fuit. Id factum creditur Chlotharii secundi principatu, qui villam Cersiacum * eidem monasterio concessit. Grandem-vallem in pago Wastinensi * adjecit filius ejus Dagobertus ad basilicam domnæ sanctæ Columbæ & domni sancti Lupi, ut in veteri instrumento legitur. Utramque villam eidem basilicæ restituit Ludovicus augustus. Multum celebritatis loco accessit a tumulo & reliquiis sancti Lupi, qui Brienonem opidum, aliaque prædia amplissima Senonensi ecclesiæ testamento legavit. Ejus liberalitatis memores canonici, die festo sancti Lupi, id est kalendis Septembris, in sacram ædem beatæ Columbæ quotannis conveniunt, & singuli cereum ponderis unius libræ offerunt. Eligius, Dagoberti aurifaber, postea Noviomagensis antistes sanctissimus, cum multa alia, tum sanctæ Columbæ sepulcrum, auro, argento, gemmisque, Dagoberto impensas suppeditante, exornavit. Ante hos omnes Desiderius episcopus Autisiodorensis dedit basilicis sanctæ Columbæ & sancti Leonis, quæ sunt constructæ juxta Senonicam urbem, agellum, qui vocatur Vifcla, situm in eodem pago, cum ædificiis, terris, silvis, & universis appendiciis suis, ea ratione, ut rectores harum basilicarum eamdem villam inter se æqua sorte dividerent. Jam supra * monuimus, nec repetere hoc loco necesse est, textum hoc loco esse corruptum in editis: ex quo quis male inferret, jam tum ante hanc Desiderii donationem monasterium sanctæ Columbæ exstitisse. quod quamquam infitiari nolim, falsas tamen a veris probationes discernere interest.

ANN. CHR. 613.
XL.
Lupus episcopus sepultus in S. Columbæ monasterio.
* Cuisy.
* le Gatinois.
* num. 34.

POstero anno Austregisilus Bituricensis episcopus humanis rebus exemtus est XIII. kalendas Junii, sepultusque est a Raureco seu Rauraco Nivernensi antistite in suburbana basilica, quæ postmodum ab eo sancti Austregisili * dicta est, principio monachorum, jam dudum canonicorum sæcularium collegium. Bercorialis & Bertradus ejus loci abbates laudantur in libro de miraculis ejusdem sancti pontificis, cujus res gestæ ab auctore æquali conscriptæ; miracula ab aliis duobus, quorum prior sequenti sæculo vixit, nempe tempore Eudonis Aquitaniæ ducis: posterior ab homine recentiori. Successorem habuit Sulpicium, cognomento Pium, ut distinguatur a Sulpicio Severo, qui ante Austregisilum, intermediis Eustasio & Apollinari episcopis, eam ecclesiam rexit. Sed cave ne hunc Sulpicium Severum confundas cum Severo Sulpicio, qui beati Martini eximia facta luculenter descripsit, duobus fere sæculis altero ætate superior. Sulpicius Pius, claris parentibus apud Bituricenses in opido Vastinio * progenitus, castitatis ab adolescentia plurimum amans, basilicis exornandis, monasteriisque construendis primos virilis ætatis annos exegisse perhibetur. Diaconus ab Austregisilo propter præclaras virtutes ordinatur, postquam Theoderici regis assensu demandatum sibi ab eodem pontifice prædicandi officium strenue administraverat. Erant tum penes Francorum reges abbates palatini, erant & castrenses. Palatini præerant oratorio seu monasterio, quod in palatio regio constructum erat: qualis fuit Rusticus, Desiderii Cadurcensis episcopi germanus, qui *abbatiam Palatini oratorii* sub Chlothario secundo gessit. Castrenses [a] ita dicti, quod castra regum sequerentur, præpositi erant clericis seu monachis, quibus id pensi incumbebat, ut horis diurnis atque nocturnis, quæ priscorum regum erat religio, divina in ipsis castris officia persolverent. Id factum Constantini Magni exemplo, qui sacerdotes in castra religionis causa deduci curabat, teste [b] Eusebio. & Carolus Magnus per Fardulfum [c], sancti Dionysii abbatem, beatorum martyrum pignora in expeditione Saxonica secum ferri, & sacrorum pignorum custodes clericos seu monachos adhiberi voluit. Huc spectat canon secundus synodi Germanicæ apud Liptinas confirmatæ. Sulpicium ab Austregisilo postulavit Chlotharius, ut *in suis castris abbatis officio fungeretur.* quo in munere regem morbo extremo laborantem sanitati restituit. Dein, rejectis indignis hominibus, qui mortuo Austregisilo episcopatum illum per simoniam ambiebant, factus episcopus, nec oneri succubuit, nec honori. Per id tempus Judæi pluribus in locis, maxime in Hif-

ANN. CHR. 614.
XLI.
Austregisilus episcopus Bituric. obit.
* S. Outrille.
Sulpicius Pius succedit.
* Vatan.
Abbates palatini & castrenses.
a V. Coint. annal. Franc. to. 2. p. 736.
b Euseb. de vita Constantini lib. 3. c. 56.
c Mirac. S. Dion. lib. 1. c. 20.

ANN. CHR. 614.

pania, vi compulsi sunt ad christianam fidem, quam certe suaderi, non imperari decet. Sulpicius Judæos, qui in sua diœcesi frequentes erant, mitiori aggreditur modo, eos jubens vel ad baptismi gratiam accedere, vel urbe ac finibus suis egredi. Ex his multi christianam religionem sincere amplexi dicuntur. Famis tempore, pauperi stipem ab eo emendicanti jussus œconomus dare, cum neglexisset, eidem ex fame exstincto vir sanctus vitam restituit. Incendium ab eodem sæpe restinctum, & semel quidem in monasterio virginum ac continentium feminarum, quod in ea urbe ipse construxerat. Tum ex periculo ereptas oves salutaribus instruit monitis, & ad pudicitiam, abstinentiam, ceterasque virtutes, quibus concupiscentiæ restinguerentur incentiva, ea data occasione hortatur. Parthenonis nomen haud exprimit illius temporis scriptor. Fortasse hoc est Medianum-monasterium, quod sancta Eustadiola, matrona nobilissima inter præcipuas, consentiente viro suo Tetradio, intra civitatis Bituricæ muros construere cœperat, Sulpicio adhuc in humanis agente, & forte etiam subsidia conferente: ubi cum illa puellis Deo devotis aliquamdiu præfuisset, ibidem sexto idus Junii ad cælos migravit. Aliud est perantiquum in eadem urbe sancti Laurentii percelebre etiam nunc virginum cœnobium: sed primam ejus originem ad Carolum Magnum referunt: an sola restitutio ei tribuenda sit, Sulpicio vero prima conditio, definire nolim.

Monasteria construit.

XLII. *Navense præcipuum.*

Eidem sancto pontifici accepta referri debent primordia insignis monasterii Navensis, in suburbio ejusdem urbis pro monachis ab ipso constructi, ante adeptum, ut conjicere licet, episcopatum. Certe, ut illius temporis auctor testatur, nihil » aliud in sæculari adhuc positus habitu visus est agere, quam monasteria construere, » basilicas extollere, opere novo ecclesias restaurare dirutas, miseris auxilium ferre. Navensis basilica dedicata est in honorem sanctæ Mariæ virginis, sancti Stephani protomartyris, sancti Clementis, & omnium Sanctorum. Navis loco inditum nomen putant, propterea quod inter duos amnes Euræ & Orionis positus, statio esset navibus opportuna. Certe vetus auctor in Sulpicii vita sic vocitatum tradit *ob portum navigii*. Sed tandem post aliquot annos, obsoleto Navis vocabulo, ab auctore monasterium sancti Sulpicii hactenus appellatur. De hoc monasterio Johannes Fernandus monachus, a Trithemio laudatus, ita scribit in libello de sancti Sulpicii vita. « Inter cetera, quæ plurimo labore, sumtuque non parvo pius pater erexerat » monasteria, unum præsertim in deliciis habebat, quod in suburbio Bituricæ urbis » situm, ac Deiparæ Virgini consecratum, Navis cognomento placuerat appellari. » Illic probatissimos monasticæ conversationis viros habitare præceperat: quorum » exactissima beate vivendi norma suam ipsorum salutem operari cupientibus luci- « dissima præberet exempla. Diligebat ex animo fratres illos, quibus & abbatem se » se exhibebat, & socium: & quoties ei vacare licuisset, cum ipsis suæ lassitudinem » senectutis spirituali cum alacritate levabat, & quodam modo solabatur. Idcirco præ- » cipua veneratione colebat monachos, eorumque consuetudine crebrius utebatur, » quod haberent os expurgatum, essentque sancta quadam coacervandarum virtutum » invidia perquam curiosi. Hactenus Fernandus in libro de vita sancti Sulpicii, inserto in Patriarchio Bituricensi. Sulpicio superstite, non alius videtur eo loci abbatis gessisse officium, quam Sulpicius ipse, qui inter monachos, non modo ante episcopatum, sed etiam episcopus, quantum episcopales sinebant functiones, conversari solebat. Rex Dagobertus indiculum ad eum scripsit pro consecratione Desiderii Cadurcensis episcopi, cujus *devotissimam & monasticam conversationem* laudat. Navensis cœnobii sine dubio monachus erat Ebregisilus, pius ille solitarius ceteris præstantior, quem vir sanctus ad Dagobertum direxit ad hoc ut relaxaretur tributum Bituricensibus impositum, quod Lullo quidam regius minister, cum a plebe, tum a clero, rigidissime exigebat. Et rex quidem tributum remitti præcepit: at ferus exactor, cum nec sic ab exactione temperaret, præcipiti mox interitu meritas pœnas dedit. Is est Ebregisilus inclusus, qui se beato Eligio episcopo spectandum præbere noluit, ut postea ex Audoëno referemus.

XLIII. *Donatus episcopus Vesontionensis.*

Non serius hoc ipso anno Donatus Luxoviensis monachus in sedem Vesontionensem, mortuo Protadio, suffectus est, quippe qui anno sequenti subscripsit concilio Remensi sub Sonnatio. In episcopatu semper idem, in monastico perseverans proposito; cum inter canonicos commoraretur, sic canonicum implebat officium, ut, monastica veste retenta, etiam monachi leges accurate servaret. quod ut facilius

exsequeretur, monasterium virorum Vesontione condidit, ut illuc idemtidem secederet, illudque in honorem sancti Pauli apostoli sacravit, dictum olim Palatium ob veteris palatii, quæ eo loco restabant, vestigia & monimenta. Præscripta monachis, Jona testante, sancti Columbani regula, cui propria Donati acta Benedictinam conjungunt. Certe ex utraque cum Cæsarii regula Donatus regulam contexuit in gratiam parthenonis Jussanensis, quem Flavia ejus mater in eadem urbe sub B. Mariæ patrocinio construxit, ubi multarum puellarum cœtum instituit. Interpellatus quippe ab ejusdem loci abbatissa, sacrisque virginibus Donatus regulam composuit, ex sancti Cæsarii partim, sed maxime ex sanctorum Benedicti & Columbani regulis concinnatam, quam Gauthstrudæ Jussanensi abbatissæ, totique ejus sacro cœtui nuncupavit, ita præfatus. Sanctis, & a me plurimum venerandis Christi virginibus, Gauthstrudæ, omnique suæ congregationi in cœnobio a famula Dei Flavia constituto, Donatus omnium extremus famulorum, famularumque Dei servulus, salutem. Quamquam vos juxta normam regulæ, vasa Christi pretiosissima, egregie noverim quotidie vitam ducere; attamen, qualiter magis excellere debeatis, sagaci vultis semper intentione perquirere. Quam ob causam sæpius mihi injungitis, ut, explorata sancti Cæsarii Arelatensis episcopi regula, quæ specialius Christi virginibus dedicata est, una cum beatissimorum Benedicti quoque & Columbani abbatum, ut puta quibusdam, ut ita dixerim, collectis in unum flosculis, ad instar enchiridion, excerpere vobis vel coacervare deberem; & quæ specialius femineo sexui custodienda competerent, promulgarem: dicentes quod regulæ prædictorum patrum vobis minime convenirent: cum easdem viris potius, & nequaquam feminis edidissent. Et licet sanctus Cæsarius proprie Christi, ut estis, virginibus regulam dedicasset; vobis tamen ob immutationem loci in nonnullis conditionibus minime conveniret. Ad hæc ego adimplenda diu multumque renisus sum voluntati vestræ, non ut procaciter durus, sed mea conscius impossibilitate retentus, dum multorum in hac re, minus necessitatem rei atque opportunitatem loci intelligentium, judicium pertimesco, ne me temere reprehendant, cur de tantorum patrum institutis audeam quippiam excerpere, vel mutare. At contra devotione compellor, dum inhianter salutem vestrarum cupio animarum. Et infra. Qua de re vos sanctas animas, mentesque Deo deditas, coram omnipotenti Deo, spiritali affectu obsecrare compellor, ut hæc eadem vestræ petitioni statuta absque ulla dumtaxat refragatione, & indesinenti studio menteque sagaci, tempore perpetuo conservare studeatis; & juniores, vel etiam negligentes, juxta tenorem ipsius regulæ coerceatis, & eam sæpius coram omni congregatione legatis, ut nulla se de ignorantia excusare possit. Juniores corrigite, anus obsecrate, præpositæ vestræ in omnibus obedite, negligentias vestras eis indesinenter aperite. Altera alterius onera portate; invicem vos omnes puro & casto amore diligite: ut veniente sponso vestro, domino Jesu-Christo, plenis oleo ac relucentibus lampadibus occurratis. In fine Donatus obsecrat, ut sui memores sint tam in nocturnis, quam in diurnis officis, & pro se mortuo sacras Domino hostias offerri faciant.

ANN. CHR. 614.

Palatium monasterium ab eo constructum, Jussanum a matre.

Donati regula.

Hæc regula, quæ constat capitulis septuaginta-septem, majori ex parte desumta est ex regula sancti Benedicti, cujus capitula tria & quadraginta in ea referuntur. Non alia vero causa Jussanenses virgines videtur adduxisse, ut regulæ beati Columbani adjungerent sancti Benedicti regulam, quam quod utramque tunc servarent Luxovienses monachi, quorum exemplum imitari cupiebant. Porro sancti Benedicti regulam quanti fecerit Donatus, etsi beati Columbani discipulus & alumnus, satis superque apparet ex superiori præfatione, in qua sancti Benedicti regulam honoris causa prius laudat, quam regulam beati Columbani. Quod superest, Flavia Donati mater, & prædicti parthenonis conditrix, ibidem sepulta est una cum Sirude ejus filia, virgine sacratissima, atque abbatissa ejusdem cœnobii, quod, post varias fortunas, modo a patribus Minimis occupatur: Palatium vero seu sancti Pauli monasterium a canonicis regularibus sancti Augustini: quo in loco beatus Donatus jacet cum Waldeleno patre, mortuus post concilium Cabilonense, cui subscripsit, idemque septimo idus Augusti colitur in martyrologiis Gallicano & Benedictino.

Hoc anno excessit e vivis Mellitus episcopus Cantuariensis octavo kalendas Maii, postquam annis quinque suam ecclesiam rexisset; sepultusque est cum sanctis decessoribus suis, Augustino & Laurentio, in suburbana basilica monasterii sancti Pe-

XLIV. Melliti episcopi Cantuar. obitus.

ANN. CHR. 614.

a Beda lib. 2. c. 7.

Justus successor.

b ibid. c. 8.

tri. Erat carnis origine nobilis, ait [a] Beda, sed culmine mentis nobilior, qui, cum podagræ morbo graviter laboraret, excitato incendio, quod Cantuariæ civitati, jam non minima parte flammis consumtæ, integrum minabatur excidium; divino confisus auxilio, sævientibus & hac illacque volitantibus flammarum globis obviam se afferri jussit, cœpitque orando periculum infirmus abigere, quod firma fortium hominum manus multum laborando non valuerat. Eidem in sede Cantuariensi successit Justus, Roffensis antea ecclesiæ episcopus: cui Bonifacius papa quintus pallium concessit, cum potestate ordinandi novos in illa insula episcopos, ut Christi evangelium plurimorum prædicatione in gentes necdum conversas dilataretur. Exstat hac de re epistola apud eumdem [b] Bedam, in qua pontifex, collaudato ejus studio in gentis illius conversionem, ait se intellexisse ex litteris Ethelwaldi regis, quanta sacri eloquii eruditione ejus animum ad veram fidem & conversionem perduxisset. Justo successit in ecclesiam Roffensem Romanus, qui a Justo, tum archiepiscopo Cantuariensi, Romam missus ad Honorium pontificem, in Gallico freto aquis submersus interiit.

ANN. CHR. 625.

XLV.

Deicolus abbas Columbinum designat successorem.

PRoximo circiter anno Deicolus abbas Lutrensis ad superos migravit, ordinato in locum suum Columbino, quem e sacro fonte susceperat, & in rebus monasticis instituerat. Paullo ante obitum, secesserat in privatum sanctæ Trinitatis oratorium a se constructum, ut, rerum omnium cura seposita, uni Deo vacaret. Sub finem vitæ Columbinum abbatem cum fratribus accersivit, & percepto salutari viatico, osculum dedit fratribus, & mox inter orandum animam efflavit quinto-decimo kalendas Februarii. Sepultus est in oratorio, quod ipse sibi construxerat. In necrologio monasterii sancti Galli ad diem prædictum, omisso sancti vocabulo, fit commemoratio *Deicoli fratris sancti Galli.* tametsi in ejus actis nihil de illa cum sancto Gallo consanguinitate legitur. Eo mortuo tantum eidem loco profectum Dominus concessit sub Columbini abbatis disciplina, ut multi nobilium & præpotentum filii eo se conferrent, & se suaque omnia monasterio traderent. Errant qui Columbino proxime substituunt Hiccam seu Ichonem abbatem, quem regnante Lothario, Lotharii imperatoris filio, vixisse constat, atque adeo duobus minimum sæculis post Columbinum. Locum olim invisimus, cum in Germaniam proficisceremur. Arcis instar modo est, aquis circumductis, validis muris, & propugnaculis munitus. Ecclesia vetustatem præfert, in qua duo ingentis molis tumuli visuntur, unus sancti Deicoli abbatis, alter beati Columbini ejus discipuli & successoris, nuper illuc cum utriusque reliquiis allati ex proxima sancti Deicoli ecclesia destructa; procera amborum corpora (quod de sancto Deicolo tradit ejus vitæ scriptor) indicantes. In eo monasterio nunc degunt pauci monachi, eo mitti soliti ex abbatia Murbacensi, cui Lutrensis modo subjuncta est.

XLVI.

Eustasius abbas e vita migrat.

Non diu superstes fuit Eustasius abbas Luxoviensis post synodum Matisconensem, in qua victus Agrestius, confutatusque est, brevi post tempore exstinctus. Post hanc victoriam Eustasius lapsos corrigere, & ad suas partes revocare studuit. Magna tunc sub eo monachorum congregatio erat, ex qua eductæ in alia loca coloniæ, ubi monasteria ejusdem instituti non pauca constructa sunt, & informata a Waldeberto ejus successore. Jamque tempus instabat ejus transmigrationis in cælum, quo ejus vota precesque ferebantur, cum data est supremi Judicis sententia, ut quod minus in humanæ vitæ curriculo purum & sincerum in ejus gestis fuerat, brevis infirmitas corporis perpurgaret. Inter ardentes morbi æstus sibi visus est aliquando interrogari, quadraginta dierum leviori, an triginta graviori dolore purgari mallet, antequam in cælos reciperetur. Ad quod ille: » Satius est, inquit, brevi purgari per duriores brevioris temporis pœnas, quam diu sustinere mitiores. » Res illi pro voto successit, & post gravissimos triginta dierum dolores, viatico sumto, animam Deo reddidit quarto kalendas Aprilis, ut in sincero Adonis martyrologio legitur ad hanc diem, in hæc verba: *Depositio sancti Eustasii abbatis, discipuli sancti Columbani, qui pater ferme sexcentorum exstitit monachorum; & vita sanctitate conspicuus, etiam miraculis claruit.* Eadem verba leguntur in vulgatis Usuardi exemplaribus, quæ desunt in nostro autographo. Diem signanter exprimit Wandelbertus in metrico martyrologio, ubi eum Eustathium vocat. Et tamen in veterrimo kalendario Corbeiensi, litteris majusculis scripto, habetur *quarto nonas Aprilis Lussovio monasterio depo-*

sitio Eustasii abbatis. Sed præferenda Jonæ, aliorumque auctoritas. Adso abbas in libro de gestis Waldeberti ejus successoris scribit, Eustasium in principe Luxoviensi ecclesia, quam cum beato Columbano construxerat, pone aram beati Petri, magnificam sepulturam habuisse. Ejus tempore scriptus est codex, modo ecclesiæ sancti Petri Bellovacensis, Augustini homilias novem in epistolam beati Johannis continens uncialibus litteris scriptas, in quarum fine sic legitur: EXPLECITUM OPUS FAVENTE DOMINO APUD COENUBIUM LUSSOVIUM, ANNO DUODECIMO REGIS CHLOTHACHARII, INDICTIONE TERTIA-DECIMA, ANNO QUADRAGESIMO PATRIS NOSTRI FELICITER PERACTO, id est Columbani, ut quidem ego interpretor, qui proinde anno supra quingentesimum octogesimo-quinto in Vosagum advenisse dicendus est: siquidem annus duodecimus Chlotharii regis secundi in Burgundia regnantis, & indictio tertia-decima, quæ duo præsenti anno conveniunt, Chlothario tertio convenire non possunt. Annum satis indicat vitæ sanctæ Salabergæ scriptor subæqualis, cum ait Eustasium Luxoviensibus præfuisse *tribus non parum minus lustris* post discessum beati Columbani, qui anno hujus sæculi decimo pulsus Luxovio est. ANN. CHR. 625.

In Eustasii locum, subdit scriptor mox laudatus, beatæ recordationis Walbertus « in regimine fratrum subvectus fuit, vir omnium fama laudabilis, eximiæque sanc- « titatis, & in ecclesiasticis disciplinis non mediocriter eruditus, bonitate ac pietate « caritateque præcipuus, & doctrina exuberans. Walafridus Strabo auctor est, Eusta- « sio mortuo, Luxovienses ad sanctum Gallum sex fratres Hibernicos misisse, ut eum ad suscipiendam Luxoviensis monasterii curam invitarent. At Gallum non assensisse, ut qui episcopatum & terrenas omnes dignitates ac facultates ex animo sprevisset. Deinde refectos piscibus & vino quasi cælitus accepto fratres, & apud se aliquot diebus retentos ad propria dimisisse. quo facto, non multo post, expletis nonaginta-quinque annis ætatis, obierit. Verum, ut certum sit quod de hac Luxoviensium postulatione tradit Walafridus, etsi sane parum veri simile videtur, hominem fere centenarium ad capessendum celebris monasterii regimen invitari, ut, inquam, id certum sit; serius vitam produxit beatus Gallus, si ad hanc ætatem pervenit, ut inferius ostendemus. Eustasio itaque successit Walbertus seu Waldebertus, vir egregius, ex genere Sicambrorum, id est Francorum, ut legitur in libello de vita sancti Germani abbatis Grandivallensis, auctore Boboleno monacho; idem ipse, cui una cum Chagnoaldo monacho, Burgundofaræ virginis fratre, cœnobii Eboriacensis condendi atque ordinandi cura commissa est ab Eustasio abbate; testante Jona monacho, quem male interpretati sunt, qui Waldebertum Chagnoaldi & Burgundofaræ germanum fratrem fuisse existimarunt. Hunc in famoso vico pagi Meldensis, Nanto nomine, natum & educatum fuisse tradit Adso abbas in libro de ejus gestis, quem locum Luxoviensi monasterio donasse dicitur, & miraculorum signis illustrasse. Ubi Nanti nomine Nantogilum-Haudoeni * significari non dubito, non Vicum-Nantum *, ut quidam existimant: qui locus exiguus est prope Nantoliacum *. Idem quippe auctor addit, ibidem fontem haberi ob ejus memoriam celebratum, qui multis saluberrimus sit. quod prædicto Nantolio convenit, ubi fons copiosissimus visitur.

XLVII. Walbertus ei succedit.

* *Nanteuil-Haudoin.* * *Vinant.* * *Nanteuil-let.*

Ad genus Waldeberti quod attinet, inclyta & locuplete familia pagi Pontivi oriundus erat. Adolescens militiam primo sectatus est, dehinc sæculo nuntium remittere cupiens, beati Eustasii abbatis consilio Luxovium se recepit, multis concessis eidem loco prædiis, in pago maxime Pontivo, in primis Herlerio ad oram Oceani; armisque depositis, quæ in testimonium sacræ ejus militiæ ibidem suo tempore asservata fuisse idem Adso testatur. Addit monstrari adhuc quoque locum, duobus a monasterio disparatum millibus, ubi sub concava rupe cellulam sibi ædificaverat vitæ remotioris studio. quæ omnia tempore Adsonis credita, & majorum traditione accepta rejici non debent, præsertim cum Adso ea ipsa legere potuerit in veteri volumine, quo usus est, de gestis Walberti abbatis. Fuit & alter Walbertus comes Arkensis, idemque Luxoviensis monachus, quem Johannes Iperius, aliique recentiores nonnulli perperam confuderunt cum Walberto abbate, de quo hic agimus.

Hujus tempore, ait anonymus auctor, gravis & suppar, in libro de gestis sanctæ XLVIII. Sub eo sancti

AN. CHR. 625. „ Salabergæ, per Galliarum provincias agmina monachorum, & sacrarum puellarum „ examina, non solum per agros, villas, vicosque atque castella, verum etiam per „ eremi vastitatem, ex regula dumtaxat beatorum patrum Benedicti & Columbani „ pullulabant: cum ante illud tempus monasteria vix pauca illis reperirentur in locis. Huic testimonio suffragatur Jonas monachus, agens de beato Eustasio Waldeberti decessore: cujus tempore monachorum in cœnobio Luxoviensi *concio maxima erat,* „ & quidem tanta, ut ex hoc jam multa per vicina loca monasteria construerentur, „ quæ ejus successor beatus Waldebertus firmavit atque ædificavit, nempe sub regulis sanctorum Benedicti & Columbani simul conjunctis. Neque insolens est & inusitata ejusmodi conjunctio regularum in uno eodemque monasterio, ut Gregorius Turonensis antistes probat de Atanensi, nam id sæpius inculcare juvat; in „ quo non modo Cassiani, verum etiam Basilii & reliquorum abbatum, qui monaste- „ rialem vitam instituerunt, celebratæ sunt regulæ. Ejusmodi conjunctionis regularum in cœnobiis a Waldeberto institutis occasio forte nata est ex objectis Agrestii, ejusque fautorum, Columbani discipulos a ceterorum monachorum ritu ac norma desciscere conquerentium. quod etsi satis superque in synodo Matisconensi ab Eustasio refutatum videretur; tamen ne similis post hæc querelarum occasio nasceretur, Waldeberto visum est adsciscere sancti Benedicti regulam, quæ tantam apud omnes, maxime ex Gregorii Magni elogio, commendationem acceperat: ut, detractis ex regula Columbani iis, quæ scandalo ansam præbuerant, æmulorum invidia ex conjunctione regulæ Benedictinæ præcluderetur. Hinc Adso abbas in libello de gestis Waldeberti eum laudat, quod si quid in rebus monasticis tempore „ Columbani & Eustasii imperfectum restabat, omni industria supplevit, auxit & „ ad unguem perfectius elimavit, scilicet ex præscripto regulæ sancti Benedicti. Unde factum est, ut deinceps monasteriis omnibus, quæ a beati Columbani discipulis Waldeberto abbate constructa sunt, utraque regula præscriberetur, ut patet de Sollemniacensi, Gemeticensi, Resbacensi, Floriacensi, Corbeiensi, aliisque: cujus rei testimonia alibi retulimus, maxime in præfatione prima ad Sæculum quartum Benedictinum. Idem factum in antiquioribus monasteriis, Luxoviensi, Bobiensi, ceterisque, necnon in cœnobiis virginum, quæ a sancti Columbani discipulis postmodum instituta sunt. Exemplo sit Jussanense, in cujus gratiam Donatus, tametsi Columbani discipulus & alumnus, cum esset Vesontionensis antistes, regulam ex sancti Cæsarii, quæ virginum erat, & ex sanctorum Benedicti & Columbani regulis contexuit, & Jussanensibus monachabus id postulantibus tradidit. Quæ causa has sanctimoniales ad id petendum impulerit, nulla alia occurrit quam studium æmulandi & imitandi Luxovienses monachos, Donati consodales, qui ambas Benedicti & Columbani regulas tum observarent. Sane his sanctimonialibus sufficiebat sancti Cæsarii regula, quæ earum sexui accommodata erat. sed ne a patrum suorum exemplo tantisper recedere viderentur, duas alias regulas, quas illi sectabantur, sibi a Donato cum regula Cæsarii aptari flagitarunt. Hanc itaque regulam, ex tribus illis conflatam, Jussanensi parthenoni Donatus imposuit, eamque in succedentia tempora observari præcepit ante ejus sæculi annum quinquagesimum, quo fere tempore vivere desiit. Hæc eadem fortasse regula est, quæ in Camelariensi apud Arvernos parthenone paullo post obtinuit: quod virginum cœnobium vir illustris Genesius fabricare adorsus est sub *regula virorum sanctorum, id est sancti Benedicti, sancti Cæsarii atque Columbani*, auctore anonymo illius temporis in priori vita sancti Præjecti episcopi Arvernensis: qui aliud item virginum sub iisdem regulis, aut potius sub eadem regula ex tribus illis concinnata, instituit,

Columbani regula cum Benedictina coalescit.

XLIX. Hanc in monasteriis virorum conjunctionem regularum sanctorum Benedicti & Columbani passim attestantur vetera quæque septimi sæculi monumenta & diplomata, quæ multitudine se se tuentur sua. Si enim unum aut alterum dumtaxat in hanc rem instrumentum haberemus, aliqua forsitan interpolationis suspicio veniret in mentem. Nunc vero cum tot tamque locis & personis diversa, in quibus hæc utriusque regulæ unio deprehenditur, monumenta nobis supersint; nemo de hac conjunctione jure merito controversiam movere potest. Et quidem eam agnoverunt pro Sollemniacensi monasterio, præter sancti Eligii conditoris chartam, scriptor vitæ sancti Tillonis ejusdem loci monachi; pro Altivillarensi & Basolensi Frodoardus, sæculi decimi gravis auctor; Helgaldus ejus suppar pro Floriacensi, pro Besuensi anonymus

ANN. CHR. 625.

anonymus chronographus, pro Vesontionensi veteres membranæ a Johanne Jacobo Chiffletio relatæ; & pro omnibus universim Ordericus [a] Vitalis; denique multa alia id genus argumenta, quibus referendis supersedeo, ne pro historia dissertationes condere videar. In summa, hanc ambarum regularum conjunctionem aliquando factam fuisse fatendum est. Atqui eam ante sæculum octavum factam constat tum ex vetustis, quæ mox laudavimus, instrumentis, tum ex eo quod nulla hujus conjunctionis aut faciendæ, aut primum factæ vestigia restent in sæculi octavi monumentis, sive in synodis episcoporum, sive in diplomatibus aut capitularibus regum, sive in ejus temporis auctorum scriptis: in quibus omnibus regulæ sancti Benedicti mentio frequens occurrit, aliarum nulla, præterquam in privilegio Farfensi. quod certe unionem hanc longe ante factam designat. Contra vero in sæculi septimi monumentis occurrit passim utriusque regulæ conjunctæ commemoratio. Ex quibus consequens est, eam conjunctionem hoc ipso sæculo, & quidem Waldeberto, si non Eustasio, Luxoviensi abbate factam fuisse. Quæ consecutio eruditissimo Usserio [b] Armachano adeo manifesta visa est, ut, inspecto Orderici Vitalis testimonio, prolatisque quibusdam sæculi septimi instrumentis, hanc sanctorum Benedicti & Columbani regularum conjunctionem eodem sæculo factam asserere non dubitaverit: non quod una, ait ille, eademque esset utriusque regula: sed quod Columbani sectatores, majoris profectus ergo, duas illas celeberrimas asceticæ vitæ normas conjunxissent, quæ mediis hisce temporibus in Italia, Gallia, & Germania solæ enitebant & apparebant. Nemo vero clarius aut expressius, nemo validius hanc conjunctionem demonstravit, quam Prosper Flemingus in dissertatione singulari de sancti Columbani monachatu ejus operibus adjecta, ubi, rejectis Augustinianorum eremitarum, qui eum sibi vindicare moliti sunt, offutiis, etiam sententiam refutavit quorumdam e nostris, qui sanctum Columbanum regulæ Benedictinæ jam inde a monasterio Bancorensi addictum fuisse; ejusque regulam non aliud esse, quam Benedictinæ appendicem affirmarunt. qua utraque opinatione, ut par erat, rejecta, hanc conjunctionem in cœnobio Luxoviensi sub Eustasio, in Bobiensi sub Boboleno, eodemque tempore in aliis factam admittit vir pius & doctus; ac demum in fine dissertationis concludit, Benedictinos non immerito suis & sanctorum catalogis, & annalibus inscribere Columbanum, ejusque discipulos: utpote cum omnia, eaque celeberrima, a Columbano, ejusque posteris & alumnis condita monasteria ipsis cesserint; instructique ab ipso cælesti sapientia discipuli temporis successu Benedictinæ regulæ documenta susceperint: ut cognoscat generatio ventura, quam præclaris Benedictinæ religionis primordia ornamentis illustrarit Deus, qui ad ejus splendorem amplificandum, sidus illud clarissimum, scilicet beatum Columbanum, tantis divinæ sapientiæ radiis, tanta cælestium virtutum claritate conspicuum, Galliæ finibus ex Hibernia transmisit, ut ibi cum alio fulgentissimo sidere sancto Mauro, velut duo luminaria magna in firmamento relucentia, omnia Galliæ latibula mutuo fulgore collustrarent; quorum postea discipulorum sub Benedictino coalescens instituto ardor, tanto se per omnes Germaniæ, Britanniæ, aliarumque regionum fines fervore & claritate diffudit, ut nullus esset terræ angulus, qui se absconderet a calore ejus; nullus pæne christianæ religionis alumnus, qui non posset in lumine illo videre lumen monasticæ perfectionis. Hactenus Flemingus, non minus doctrina & eruditione, quam christianæ fidei, pro qua mortem oppetiit, confessione illustris: cujus librum etsi ego non videram, cum regulæ sancti Columbani cum Benedictina conjunctionem propugnavi; eadem tamen uterque vestigia tenuimus, easdemque ferme attulimus sententiæ nostræ rationes. quæ fortuita, & minime præmeditata, condictave sententiarum, in hominibus tam diversis, consensio non potest nisi ex ipsa rei evidentia proficisci.

Ceterum hæc utriusque regulæ conjunctio, & sancti Columbani monasteriorum in partes nostras translatio, nulla vi, nullo dolo malo, nullisque machinis adhibitis facta est, sed ex præconcepta sancti Benedicti, ejusque regulæ opinione & præstantia, & maxime ex lectione dialogorum Gregorii Magni, qui regulam ipsam, ejusque auctorem tantopere commendavit. quod quidem tanto facilius factum est, quod unus tunc temporis monasticus ordo censeretur, nec regularum diversitas, ut modo, ordinum diversitatem constitueret. Porro hæc unio duplici modo facta est, nempe vel utramque regulam simul integram adoptando, vel assumendo tantum pæniten-

[a] Orderic. lib. 8. sub fin. p. 716.

[b] Usser. antiquit. Britan. p. 1050.

ANN. CHR. 625.

tiale sancti Columbani, tamquam appendicem & quoddam veluti supplementum regulæ sancti Benedicti, qui diversos pœnarum modos arbitrio & judicio abbatis permisit. Prioris modi vestigia restant in vetustis codicibus regularum, in quibus utraque regula integra cum martyrologio & necrologio legenda proponitur. Posterioris in aliis codicibus, in quibus regulæ sancti Benedicti subjicitur tantum sancti Columbani pænitentiale cum brevi præfatione, in qua id factum dicitur ad supplendos variarum pænitentiarum modos, quos sanctus Benedictus indefinitos reliquerat. Hanc præfatiunculam retulit in sua dissertatione Flemingus ex codice Augustano, quem ipsi etiam vidimus, non admodum antiquo; retulimus & nos in tomo quarto [a] Analectorum ex perantiquo codice monasterii sancti Galli, scripto ante annos octingentos. Sed, aliis prætermissis, modo ad ordinem revertendum est.

a *Analect. to. 4. p. 634.*

L. Lonegisilus monasterium Buxiaci condit.

* *S. Longis.*

Sub hoc ipsum tempus Lonegisilus * seu Lenogisilus, presbyter & monachus, construxit monasterium Buxiacense in pago Cenomannensi, favente & fundum conferente Hadoindo episcopo. Is natione Alamannus, paganis ortus parentibus, relicta patria baptismum, dein monasticas vestes suscepit. Post multas peregrinationes etiam Romam, venit ad Cenomannos, ubi tandem consedit, condiditque monasterium Buxiacense, quod ecclesiæ Cenomannensi subjecit. Apud Chlotharium accusatus innocentiam purgavit, & ab eo diploma regiæ tuitionis obtinuit. Ejus acta retulit Bollandus in appendicem ad diem tertium-decimum Januarii: at Lonegisilus ipse totam vitæ suæ historiam compendio, licet rudi ac simplici stilo, melius explicat in suo testamento, quod retulimus in tomo tertio [b] Analectorum in hæc verba.

b *Analect. to. 3. p. 151.*

Ego in Dei nomine Lonegisilus, indignus sacerdos, & quamvis non opere, voluntate tamen monachus, pertractans casum fragilitatis humanæ, relinquens solum Alamanniæ patriæ meæ, parentesque meos nobiles & divites, qui gentiliter vivere me cogebant, & militiæ regali me conjungebant, atque in armis exercebant, & a Christi militia me subtrahebant, & diis mortalibus me servire exhortabantur. sed, ut credo, inspiratione divina eos respuebam, quia vana mihi videbantur, & omnipotenti Deo me sociare curabam. Cœpi tunc quærere christianos, ut ab eis discerem, qualiter agerem: a quibus litteris instructus & baptizatus, christianus effectus sum. Postea vero cœpi loca sanctorum & monasteria frequentare, & quærere loca, ubi aliquam cellulam ædificare potuissem. Taliter Domino ducente perveni in pagum Cenomannicum, ubi a domno Hadoindo, domino meo, amabiliter sum susceptus. cui voluntatem meam manifestavi; atque, qualiter ab infantia mea egeram, patefeci. a quo & confortatus, cœpi in eodem pago ejus auxilio & exhortatione quærere, ubi aliquam cellulam ad lucrandas animas facerem. Quadam autem die perveni ad Buxiacum vicum canonicum, ubi detentus sum a presbyteris & pagensibus ejusdem loci, quibus cum voluntatem meam patefacerem, cœperunt me exhortari, ut in eodem loco cellulam ædificarem: quia locus popularis est, & eleemosyna multa ibidem venit, & populus noster amans Deum, qui sufficienter mihi facerent, in tantum ut locum ab episcopo impetrarem. qui statim mihi dederunt hereditates eorum, & multas possessiones. Cum autem hæc domino meo Hadoindo renuntiarem, egit Deo gratias, & ordinavit me sacerdotem, & memoratum vicum Buxiacum mihi dedit una cum reliquis prædiis & adjacentiis suis, ea videlicet conditione, ut subjectus essem Cenomannicæ matri ecclesiæ, & quidquid conquirere & attrahere undique poteram, sibi traderem, & prædictum monasterium cum omnibus ad se pertinentibus prædictæ matri ecclesiæ, sicut antea fuerat, cum omnibus, quæ ibi lucrari potueram, futuris esset temporibus: cujus manibus me libenter tradidi, & omnes res quas acquirere potui, seu in futuro acquirere potuissem, per hanc chartam delegavi perpetualiter ad possidendum, vel ejus successoribus, per licentiam & permissum sive concessum domni Chlotharii regis, una cum misso suo, nomine Buccellino, comite, legaliter tradidi atque confirmavi. Ab ipso enim domino meo Hadoindo episcopo accepi de rebus suæ sedis ecclesiæ sanctæ Mariæ & sanctorum Gervasii & Protasii, aliquam partem de villa Lucduno, una cum præfato vico Buxido, seu de aliis rebus, quas ei precavi, & ecclesiastica ornamenta multa, unde valde ditatus sum ad ipsum monasteriolum perficiendum: cujus adjutorio & operariis, vel magistris fultus, monasterium ibidem ædificare merui. Postea vero ad Chlotharium regem accusatus & adductus sum: sed Dominus, qui semper adjuvat sperantes in se, ipse me adjuvavit, & convertit ipsam accusationem in bonum, & inveni, ejus misericordia, gratiam Chlotharii regis; & ab eo multis muneribus ditatus sum; atque ad prædictum monasteriolum censivit annos

ANN. CHR. 625.

*ſingulos argentum ſolvere, unde illud perficere potuiſſem; & tuitionem mihi fecit. Et ſic reverſus omnia illa tradidi per hæc ſtrumenta memorato domino meo Hadoindo epiſcopo, & eccleſiæ ſuæ perpetualiter tenendum, jubente & hortante domno Chlothario contradidimus, atque confirmamus, eo videlicet modo, ut futuris temporibus monachi, ibi ſemper regulariter viventes, ſub poteſtate pontificis permaneant, ea ſcilicet ratione atque prætexto, ut rem datam pontificis, non judiciario more, ſed eccleſiaſtico, ſub integra emunitate, ſicut a nobis huc uſque poſſeſſum eſt in jure, oratorio ſancti Petri (cujus dentem Roma, Domino tribuente, ſuper corpus & ſuper altare ejuſdem ſancti Petri, ipſo principe Apoſtolorum revelante, invenire merui, & domino meo Hadoindo epiſcopo deferre: quem ipſe ſuis precibus Domino commendavit, & in prædicto noſtro oratorio ſollemniter collocavit;) memoratum noſtrum monaſteriolum per hanc paginam teſtamenti reddo domino meo Hadoindo epiſcopo: & quidquid acquiſivi, ſive deinceps acquirere potuero, in omnibus rebus, tam mobilibus, quam & immobilibus, trado atque transfundo in jure & poteſtate ac dominatione ſanctæ Mariæ matris Domini noſtri Jeſu-Chriſti vel ſanctorum martyrum Gervaſii & Protaſii: ut eorum rectoribus atque pontificibus debeat, Deo protegente & opitulante, conſiſtere, &c. Actum Sagonna * mallo publico. Data* VIII. *kalendas Decembris, anno* XLII. (ſic legendum videtur, *non* LII.) *regnante Chlothario rege.*

* Sogne.

Huic inſtrumento ſubſcribunt, poſt Lonegiſilum, Medegiſelus Turonicæ urbis archiepiſcopus, Magnobodus epiſcopus, nempe Andecavenſis, & Abbo epiſcopus incerti loci, forte Mettenſis; tum Odilardus, Leobadus, & Ratgaudus comites; & poſt eos Benedictus, Syagrius, & Leutfridus abbates, cum aliis nonnullis inferioris dignitatis. Buxiacus ſeu Buxidus ſitus fuiſſe videtur in pago Sagonnenſi * apud Cenomannos, quo in pago hactenus viſitur parœcialis eccleſia ſub nomine & patrocinio ſancti Lonegiſili *, cum prioratu abbatiæ ſancti Vincentii unito. Qui Lonegiſilum ſacerdotio apud Arvernos ordinatum tradunt, teſtimonio revincuntur ipſius Lonegiſili, qui ab Hadoindo ſe ordinatum fuiſſe hic aſſerit. Alias hac de re, tum Hadoindi epiſcopi, tum Chlotharii regis, litteras prætermitto.

* le Sonnois.

* S. Longis.

LI. Ebronienſis abbatia conditur.

Eidem epiſcopo tribuenda ſunt primordia monaſterii beatæ Mariæ in loco Ebronio, qui antiquitus *Avrion*, modo *Evron* vernacule appellatur. Eo in loco Turibium, Cenomannorum epiſcopum ſecundum, jam pridem eccleſiam conſtruxiſſe tradunt, conceſſo ipſi Rupiaco, in cujus territorio *Avrion* ſitum erat, haud longe a Sarta fluvio. Rupiacus porro locus erat, quem Innocentius Cenomannorum præſul beato Mauro [a] ad conſtruendum monaſterium deſignaverat. Forte [b] evenit, ut tempore Hadoindi, undecimi ejuſdem ſedis antiſtitis, peregrinus quidam reliquias ſanctæ Dei genitricis Mariæ, hoc eſt de lacte ejus, ſecum deferens, ad eum locum perveniret, feſſuſque ibidem procumbens obdormiret ſub quadam arbore, ad quam prædictas reliquias ſuſpendit. Inde ſomno refectus cum recedere vellet, iter proſecuturus, reliquias auferre (ſic rem memorant) non valuit. Hoc comperto, Hadoindus ad locum acceſſit, & rem nutu divino factam haud dubitans, eccleſiam iſtic & monaſterium beatæ Mariæ conſtruxit, ibidemque prædictas beatæ Virginis reliquias honorifice collocavit, incluſo trunco arboris ſeu ſpinæ, ad quam ſuſpenſæ fuerant; & monachorum, qui inibi Deo deſervirent, cœtum inſtituit. Primus loco præfectus eſt abbas Agobertus, qui & ipſe condendo cœnobio ſuppetias contulit, teſtante ipſo [c] Hadoindo in ſuo teſtamento, quo ampliſſima prædia Evronienſibus monachis legavit. Multi nobiles ejus exemplo eidem monaſterio poſſeſſiones contulerunt. Exſtat ejuſdem Hadoindi precaria, qua idem epiſcopus Sigiramno abbati Aninſulenſi res monaſterii ſui confirmaſſe dicitur, ſub conditione annui cenſus, cum præcepto hac de re Dagoberti regis. quales chartæ ſeu precariæ a ſingulis poſt Innocentium Cenomannorum epiſcopis factæ referuntur in geſtis eorumdem epiſcoporum, ut his inſtrumentis Aninſulenſis monaſterii ſubjectionem eccleſiæ ſuæ aſſererent: quas tamen precarias Aninſulenſes in controverſiis de ſua ſubjectione ſubinde excitatis agnoſcere noluerunt. Hic Sigiramnus abbas ante monaſticam profeſſionem conjugatus fuerat, cujus filius Siviardus eidem poſtea in regimine monaſterii Aninſulenſis ſucceſſit, is qui ſancti Carilefi, ejus loci conditoris & abbatis primi, geſta litteris mandavit.

a V. lib. 5. n. 9.

b Analect. to. 3. p. 159.

c Ibid. p. 160.

Sigiramnus abbas Aninſulenſis.

Siviardi abbatis parens.

LII. Synodus Remenſis.

In concilio Remenſi hujus anni ſub Sonnatio nihil, quod ad res monaſticas pertineat, ſtatutum eſt, tametſi epiſcopi e monachis inſignes, & in monaſticam rem

ANN. CHR. 625.

publicam optime affecti ei interfuere, Donatus Vesontionensis, Sulpicius Bituricensis, Chagnoaldus Lugduni-clavati, & Palladius Autisiodorensis, ne quid dicam de Hadoindo Cenomannensi, cujus propensum in monachos studium ex dictis comprobavimus; & de Arnulfo Mettensi, qui paullo post abdicata dignitate, in solitudinem secessit, & monasticum institutum amplexus est. Id tamen ad propositum nostrum nonnihil facit, quod canone decimo sancitum est, ut, si clerici vel sæculares oblationes parentum ecclesiis aut monasteriis factas retinere vel auferre præsumserint, ut necatores pauperum, quousque reddant, ab ecclesiis excludantur.

LIII. Northumbrensium conversio per Paulinum episcopum.

a Beda lib. 2. c. 9.

Hoc ipso anno contigit ordinatio Paulini episcopi Eboracensis primi, unius e primis monachis a Gregorio in Britanniam cum Augustino missis: cujus opera Northumbrenses Britanniæ populi, qui ad aquilonarem Humbri fluminis plagam habitabant, cum rege suo Edwino christianam fidem susceperunt. Venerabilis Beda [a] rem hoc modo commemorat. Cum Edwinus, quasi in suscipiendæ fidei auspicium, regni sui fines supra decessores suos prolatasset, visum est ipsi in regii thori consortium adsciscere Ethelburgam, quæ alio nomine Tate vocabatur, Ethelberti, Cantuariorum quondam regis, filiam. Missi in Cantium nuntii, regiam virginem a fratre ejus Eadbaldo, qui tunc apud Cantuarios regnabat, petituri. Legatis objectum est religionis discrimen, responsumque nefas esse christianam virginem pagano regi in conjugium dari, ne sacra fides & cælestis Regis sacramenta polluerentur consortio regis, qui veri Dei cultus expers esset & ignarus. Hæc referentibus nuntiis, Edwinus promisit se nihil omnino christianæ fidei, quam regia colebat virgo, contrarium esse facturum: quin potius permissurum, ut ipsa suæ religionis fidem cultumque, cum omnibus qui secum venirent, viris sive feminis, sacerdotibus seu ministris, more christiano libere palamque profiteretur. Quin etiam se forte eamdem subiturum esse religionem, si modo a viris doctis & prudentibus examinata, sanctior ac Deo dignior probaretur. His conditionibus promittitur virgo, eaque Edwino mittitur, deducta a Paulino, qui idcirco episcopus ordinatus est a Justo Cantuariensi archiepiscopo, sub die duodecima kalendarum Augustarum, anno ab incarnatione Domini sexcentesimo vicesimo-quinto. In id vero Paulinus maxime intendit, ut ne quisquam eorum, qui secum ex Cantio venerant, a religione deficeret, sed omnes potius, Deo juvante, in fide continerentur: tum, si quos ex paganis posset, ad fidei gratiam prædicatione converterentur.

ANN. CHR. 626.

LIV. Qua occasione.

Anno sequenti submissus a Quichelmo occidentalium Saxonum rege nefarius quidam sicarius, vocabulo Eumerus, specie, quasi nuntium domini sui referret; re vero, ut Edwinum regem ense bicipiti toxicato e medio tolleret; pervenit ad regem, in villa regali juxta amnem Dorowentionem commorantem; &, quasi Edwinum salutaturus, evaginata sica, quam veste occultabat, impetum fecit in regem. Mox Lilla, minister regis fidissimus, scuto destitutus, quo dominum protegeret, medium interposuit corpus suum ad ictum ferientis: sed sicarius tanta vi ferrum infixit, ut per corpus Lillæ percussi regem vulneraret. qui cum undique gladiis impeteretur, in ipso tumultu etiam alium e satellitibus regis sica peremit. Eadem autem nocte sacrosancta dominicæ paschæ contigit, ut regina pareret filiam, cui nomen Eanfledæ inditum est. Cumque rex, præsente Paulino, diis suis pro nata sibi filia gratias ageret; contra episcopus Christo Domino gratias agere cœpit, regi asserens, se precibus suis apud Deum obtinuisse, ut regina incolumis, & absque gravi dolore sobolem pareret. His verbis rex delectatus, pollicitus est, se, ejuratis idolis, Christo mancipatum iri, si vitam sibi donaret, victoriamque pugnanti adversus regem, a quo sicarius ille, qui se sauciaverat, missus est; atque in promissi sui pignus, filiam suam baptismi fonte Christo consecrandam Paulino tradi jussit. Hæc vero baptizata est die sancto Pentecostes, & quidem prima de gente Northumbrorum, cum duodecim aliis ex regia familia. Eodem tempore rex e vulnere sibi inflicto omnino convaluit, collectoque exercitu adversus occidentales Saxones processit; tum prœlio inito victor, universos, quotquot in necem suam conspirasse didicerat, aut occidit, aut in deditionem accepit. Sic victor in patriam reversus, non tamen statim & inconsulte sacramenta fidei christianæ, uti promiserat, percipere voluit: sed primo quidem a Paulino ejus mysteria sibi explicari; deinde ipse apud se

ſe, quæ ejus prudentia erat, quid ſibi faciendum, quæ religio ſervanda eſſet, animo revolvere, ac ſerio tractare cœpit. Interim Bonifacius papa quintus, cui forte hac de re Paulinus ſcripſerat, litteras [a] viro glorioſo Edwino regi Anglorum direxit, quibus eum ad capeſſendam religionem chriſtianam animabat, propoſito exemplo Eadbaldi Cantuariorum regis; ſimul inculcans, prorſus alienum eſſe a ſapientia prudentiſſimi regis ea colere, quæ manibus hominum fabricata, nihil vitæ aut intelligentiæ, nullam ſive lædendi, ſeu juvandi facultatem habeant. Alias conſimilis argumenti ſcribit pontifex dominæ glorioſæ filiæ Ethilburgæ reginæ, quam laudat ob « ſuſceptam olim fidem; hortaturque, ut glorioſum conjugem ſuum ab idolorum cultu « ad chriſtianam fidem convertere ſtudeat: ut, quos copulatio carnalis affectus unum « quodam modo corpus efficit, eoſdem quoque unitas fidei, etiam poſt hujus vitæ « tranſitum, in perpetua ſocietate conſervet. Ambos vero, regem ſcilicet ac reginam, « muneribus donat Bonifacius: qui, cum ſuperiori anno vita functus ſit menſe Octobri, eas litteras anno ſuperiore ſcripſiſſe cenſendus eſt: tametſi ad hunc annum a Beda referantur. Hærentem nihilo minus & cunctabundum Edwinum cujuſdam viſi recordatio ad credendum perpulit.

ANN. CHR. 616.

a Beda lib. 2. c. 10. & ſeq.

Fuerat is ante adeptum regnum exſul apud Redwaldum Anglorum regem, propterea quod ab Ethelfrido, qui ante eum apud Northumbrenſes regnaverat, ad necem quæreretur, etiam promiſſa Redwaldo pecunia, ſi eum in manus inimicorum tradere ſuſtineret. Acquieſcente tandem Redwaldo, interceſſit quidam Edwini amicus, qui eum de occultis adverſariorum machinationibus commonefecit, & ſuam ad eum liberandum operam ſponte obtulit. Edwinus pactum cum Redwaldo a ſe initum obtendit, ſimulque latendi, quocumque demum fugeret, evadendique difficultatem. Abeunte amico, cum Edwinus ſolus ante palatium mæſtus reſideret, quid ageret, quo ſe verteret incertus; ſubito intempeſtæ noctis ſilentio vir quidam incogniti vultus & habitus ad ipſum accedit, ſalutatumque interrogat, cur illa hora, ceteris quieſcentibus & alto ſopore depreſſis, ſolus ipſe mæſtus ſuper lapidem ſederet. Reſpondenti nihil ad hominem pertinere; vir ille incognitus repoſuit: Sibi cauſam ejus triſtitiæ probe compertam eſſe, nec deeſſe facultatem eum liberandi ex his anguſtiis, immo & in regio ſolio conſtituendi, ſi quid ipſi mercedis dare vellet. Nihil non promiſſum homini, ſi talia exſequeretur. Sed quid ſi, ait ille, conſilium tibi dedero tuæ ſalutis ac vitæ longe melioris & felicioris, quam quæ majoribus umquam tuis conceſſa eſt? Non diſtulit Edwinus promittere, ſe in ejus auctoritate ac doctrina futurum, qui ſe tot ac tantis anguſtiis & inſidiis ereptum, ad regni faſtigium proveheret. Tum ille, dextra capiti ejus impoſita: Cum hoc, inquit, ſignum advenerit, memor eſto eorum, quæ nunc mihi promiſiſti; eaque incunctanter adimplere ne differas. Et his dictis, repente evanuit. Tum reverſus amicus, eum de emendata & propenſa Redwaldi in Edwinum voluntate certiorem fecit. Nec vana fides. nam Redwaldus ei auxiliares copias ſuppeditavit ad debellandum Ethelfridum; nec deſtitit ab officio, dum, eo occiſo, Edvvinus in regnum, juxta oraculum quod ante acceperat, ſublimaretur. Totius rei geſtæ Paulinus haud ignarus, manu capiti ejus (quod vatis ſignum erat) impoſita, promiſſum urget. Rex attonitus, ſe quidem paratum eſſe dixit ad ſuſcipiendam fidem: ſed velle adhuc cum amicis & præcipuis conſiliariis de re tanti momenti conferre ac colloqui: ut, ſi & illi eadem cum eo ſentire vellent, omnes ſimul in fonte vitæ Chriſto conſecrarentur. Paulinus aſſenſit. Facta cum ſuis collatione, omnibuſque ad Paulini prædicationem conſpirantibus in chriſtianam religionem, rex omnium conſilio ſimulacra & profanas aras everti juſſit; idque unus ejus ſacrorum pontifex, armis a rege & equo emiſſario acceptis (neque enim pontificem ſacrorum illorum profanorum vel arma ferre, vel niſi in equa [b] incedere fas erat) ſtrenue & impigre exſecutus eſt.

b ib. c. 13.

LV. Blidulfus monachus ob fidem male habitus.

Per id tempus in Italia dux erat Langobardorum Ariovaldus, gener Agilulfi quondam regis, qui poſt Adalvaldi cognati obitum regnum Langobardorum obtinuit, homo ſectæ Arianæ. Forte Blidulfus preſbyter & Bobienſis monachus, quem una cum Jona monacho Seguſium profectum ſuperius diximus, Ticinum miſſus ab Attala abbate, in ipſum incidit. quo conſpecto Ariovaldus ad ſuos converſus dixit: Hic de Columbani monachis eſt, qui Arianis ſalutantibus abnuunt referre vicem. Inde jocabundus ſalvere Blidulfum juſſit. cui monachus: Grata mihi ſalutatio tua eſſet,

ANN. CHR. 626.

nisi tu seductoribus tuis, & nefariis de Christo Deo doctrinis assentires; sed potius in una deitate trinitatem crederes. Quæ cum audisset rex, indignatione accensus: Prô Deum, inquit, cur ministrum non habeo, per quem intemperantem hujus monachi procacitatem ulciscar! cui unus e stipatoribus: Atqui ego summo studio præstabo operam, inquit. Et annuente rege, primis tenebris monachum ab amico, qui eum ad cænam invitaverat, se recipientem, solus solum assecutus, vulneribus multis affecit, ac nemine audiente aut vidente, pro exanimi in via reliquit. Haud ita multo post Justus presbyter, apud quem Blidulfus hospitabatur, vicem monachi sollicitus, veritus, id quod res erat, ne in Arianos incidisset, ad eum perquirendum se dedit, ac demum cum eum humi jacentem reperisset, perinde ac si sopore oppressus esset, excussit. quo motu Blidulfus, gravi quasi e somno excitatus, surrexit incolumis, quasi nihil adversi passus fuisset. Peractis demum quorum gratia Ticinum venerat negotiis, ad monasterium rediit.

Interim qui tanti patrator facinoris fuerat, mox a dæmone correptus, ultro suum flagitium prodidit. qua re palam facta, vox in populo increbruit, talem exitum manere omnes, qui aut monachos Bobienses læsissent, aut Arianis hæreticis studuissent. Ariovaldus autem, ne quid simile sibi eveniret, magnopere timens, percussorem cum sociis ad Attalam misit, atque ut ignosceret postulavit, seque ad ejus obsequium paratum esse, si munera sua recepisset, præ se tulit. quæ aspernatus Attala, monachis tamen, ut pro salute scelerati hominis supplicarent, admonitis, ipsum pristinæ sanitati restituit. Ast homo infelix non diu hoc beneficio fruitus est. nam domum reversus, vehementi febre correptus, in ipso morbi æstu exspiravit. quem nequaquam in communi aliorum cœmeterio humare ausi sunt, sed seorsim in conspicuo loco, ut omnes intelligerent, indignum esse communi sepulturæ honore, qui in Bobienses monachos tam inhumanus fuisset.

Item Meroveus.

* la Scrivia.

Simile quid eodem tempore accidit Meroveo ejusdem loci monacho. Is a beato Attala Dertonam in urbem missus, cum longius ab urbe progressus, ad quamdam villam Iriæ * fluvio adjacentem accessisset, ibi fanum quoddam arboribus consitum reperit. quo viso, zelo accensus, allatum ignem, congestis in modum pyræ lignis, admovit. Id ubi adverterunt ipsius fani cultores, statim Meroveum fustibus cæsum & pæne contusum in flumen præcipitant, eumque submergere conantur. Verum unda monachum non recipiente, iidem mane consilio inito rursus eum super undas prosternunt, & super eum materiam congerunt, ut depressus aquis obrueretur. Cumque jam se rem perfecisse crederent, eo relicto inde recedunt. At Meroveus nihil molestiæ passus, a fluvio surgit incolumis, & diruptis nexibus sospes Dertonam, ac demum Bobium regreditur. Contra vero adversariis ejus accidit, qui omnes diversis calamitatibus affecti sunt, quorum nonnulli in Bobiense monasterium adducti, quibus pænitentiæ medicina remedium attulit.

LVI. Agibodus monialium rector pie obit.

Erat in eodem monasterio monachus quidam, Agibodus nomine, sub Columbano a sæculo conversus, simplex, cujusvis doli & malitiæ expers, obedientia & religione singulari præditus, cui beatus Attala sanctimonialium cœnobium regendum commiserat. Huic in extremis agenti, & mox e mundo migraturo cum fratres suprema persolverent officia, atque de more ad psallendum parati essent; egressa e corpore ejus anima, æternam lucem sibi paratam vidit, solemque miro splendore fulgentem. Hoc spectaculo attonitam unus e cælicolis bono animo esse jussit, eamque hac admirabili luce ipsa die fruituram asseruit: sed interim ad fratres suos rediret id eis nuntiatura. Reversa itaque, ut Jonas narrat, in corpus anima, rem fratribus retulit Agibodus; ac demum, *sumto sacratissimo Domini corpore*, omnibus osculo præbito, ad promissam lucem migravit. Hoc documento demonstrare voluit clementissimus Deus, eos qui simili simplicitate præditi vivunt, obedientiæ & mortificationi ex animo addicti, eamdem manere remunerationem & æterni luminis claritatem.

ANN. CHR. 627.

LVII. Attala abbas ad Christum migrat.

POstero anno & ipse sanctissimus abbas Attala ex his tenebris ad sempiternam illam lucem migravit. Cum vero jam supremos ageret anhelitus, se extra cellulam educi jussit, atque e stratu suo surgens, sustentantibus se fratribus, crucem ad cellulæ suæ ingressum a se erectam, ut cellulam ingrediens egrediensve tactu ejus frontem muniret, lacrymarum plenus in hæc verba salutavit: » Salve, alma crux, » quæ mundi pretium portasti, & nostris vulneribus attulisti medicinam: tu, inquam,

illita Salvatoris cruore, qui ad redimendum genus humanum, geminamque veteris Adæ maculam abstergendam in has miserias descendit; tu mihi sis vexillum ad patriam cælestem. Dixerat, moxque precatur omnes, ut se solo illic relicto, paullisper abscedant. Egressis omnibus præter unum Blidemundum monachum, qui post tergum viri Dei id nescientis tacito anhelitu stabat, ne quid ei forte adversi contingeret; Dei clementiam vir sanctus cum multis lacrymis implorare cœpit, ut sui misertus, veteres maculas ablueret, nec se a cælesti præmio rejiceret. Tum inter frequentes singultus & lacrymas in cælos suspiciens, eosdem sibi apertos vidit. qua de re immensas omnipotenti Deo gratias egit, qui tam benigne secum ageret. Facto deinde signo, omnes denuo adesse jussit, ac cellulæ redditus est. Postera die, universis fratribus vale dicto, omnesque exhortatus, ut ne cœptum iter desererent, sed contra semper proficerent in melius, animam cælo reddidit, cujus ingressum sibi reseratum pridie viderat. Obiit VI. idus Martias, teste Usuardo; qui eum Attalum vocat. Erratum est in quibusdam Usuardi exemplaribus, ubi *Luxovio monasterio* ejus obitus assignatur, quem in Bobiensi accidisse constat. Rectius in nostro autographo ad diem sextum ante idus Martias: *Ipso die sancti Attali abbatis, discipuli sancti Columbani.* Eodem die in antiquissimo kalendario nostro, *sancti Attalæ abbatis* memoria recolitur. Successorem in Bobiensis monasterii regimine habuit Bertulfum, virum peræque sanctum, qui anno sequenti privilegium ab Honorio papa obtinuit. Utriusque gesta Jonas, ejusdem cœnobii monachus, in litteras retulit, qui superius factum a Blidemundo ipso accepit.

AN. CHR. 627.

LVIII. Blitmundus Leuconaum redit.

Blidemundus, hic a Jona laudatus, haud alius est a Blitmundo, sancti Walarici Leuconaensis abbatis discipulo, quem eo mortuo Bobium se recepisse superius [a] diximus. Paullo aliter prædictum Attalæ factum in libello de vita sancti Walarici legitur: sed res utrobique fere in idem recidit. Addit libellus, Blitmundum sæpe ab Attala petiisse, ut sibi Leuconaum redeundi, ac sancti Walarici cellam revisendi facultas concederetur: sed Attalam semper restitisse, dum morti proximus, visa beati Walarici gloria, Blitmundo tandem indulsit quod petebat. Mortuo itaque Attala, Blitmundus Leuconaum repetit, & annuentibus Chlothario rege & Ambianensi episcopo, ibidem monasterium instauravit, constructa insigni basilica, in qua sancti Walarici corpus reposuit. Reversus ergo est Leuconaum Blitmundus ante mortem Chlotharii regis, quæ accidit anno sequenti, ejusdemque loci abbas secundus fuit: quinam vero abbates ei successerint, incertum, nec fere quicquam amplius de hoc monasterio rescimus ante translationem sancti Walarici corporis Monasteriolum * Ambianorum, de qua sæculo decimo acturi sumus. Colitur in eodem monasterio Leuconaensi sanctus Blitmundus una cum sancto Walarico, quem nautæ patronum agnoscunt, eum invocare soliti, cum marino discrimini se committunt. Exstat prope Leuconaense monasterium ejus oratorium, eo scilicet in loco, ubi & subinde, dum viveret, seorsim a fratribus degebat, & post mortem sepeliri voluit: quo in oratorio, ex quo in mare prospectus est, nautæ iter suscepturi Deo sub sancti Walarici patrocinio se commendant. Willelmus Conquæstor, Anglicam expeditionem suscepturus, cum mense Augusto ad sanctum Walericum venisset, habito cum senioribus consilio, corpus sancti Walerici foras efferri, & pro vento deprecando sub divo exponi jussit, quod recte ipsi successit, testante Willelmo Malmesburiensi monacho, & post eum Matthæo Parisio.

a *lib.* 11. *num.* 33.

* *Montreuil.*

LIX. Edwinus rex cum suis baptizatur.

Et nos hinc solvamus in eam insulam, ut Northumbrensium conversionem a Paulino prius cœptam, sed modo perfectam videamus. Abjectis, ut præmissum est, eversisque idolis & simulacris, rex Edwinus salutari tandem lavacro expiari, Christoque mancipari constituit, suoque exemplo non modo regiam familiam, sed etiam nobiles quosque & infinitam promiscuæ plebis multitudinem ad idem faciendum animavit. Id factum Eboraci anno regni [b] ejus undecimo, anno præsenti incarnationis dominicæ sexcentesimo vicesimo-septimo, & quidem ipso die paschæ pridie idus Aprilis, in ecclesia beati Petri apostoli, quam ipse ex ligno, cum catechizaretur, tumultuario opere construxerat. Ubi vero sacro fonte regeneratus est, augustiorem ex lapide, in qua prædictum oratorium inclusit, basilicam regia magnificentia ædificare cœpit, monente & dirigente Paulino doctore suo & baptista, cujus sedem episcopalem ibidem assignavit. Sed priusquam fabrica ejus basilicæ consummata esset, rex pius, impia nece occisus, istud opus Oswaldo successori suo perficiendum

b *Beda lib.* 2. *c.* 14. *& seqq.*

ANN. CHR. 627.

reliquit. Tantus autem gentis illius in suscipiendis christianæ religionis mysteriis & sacramentis fervor, tantaque devotio fuisse perhibetur, ut aliquando apud Bernicios Paulinus, per triginta-sex continuos dies, a catechizandi & baptizandi officio a prima luce ad vesperam non destiterit, & baptisteriorum defectu confluentes populos in fluvio Gleni baptizaverit; idemque factum in provincia Deirorum, seu Eboracensi, & in Lindissensi. Nec in populorum suorum conversione stetit Edwini regis in rem christianam studium & devotio singularis. quin etiam ad eamdem orientales Anglos adduxit cum eorum rege Eorpwaldo, Redwaldi, apud quem olim exsulaverat, filio: qui tamen postea domum reversus, ab uxore sua & perversis quibusdam doctoribus dementatus, a fidei sinceritate defecit, ita ut Christo simul & profanis diis cultum adhiberet. Eodem etiam in errore tota ejus provincia tribus annis versata est: quibus elapsis, rex impius necatus regnum fratri suo Sigberchto reliquit, viro per omnia religiosissimo & in christianis mysteriis perfecte erudito, qui fidei sacramentis imbutus fuerat in Gallia, dum ibi vivente fratre exsularet. Eo regnante, Angli orientales ad fidei puritatem reversi sunt, cooperante piissimo regi Felice episcopo Gallo, qui e Burgundionum partibus, ubi ortus ordinatusque fuerat, istuc ab Honorio papa directus fuerat.

Orientalium Angloru conversio.

Edwini regis & Northumbrensium conversione comperta, Honorius pontifex, eo nomine primus, qui Bonifacio quinto successerat anno superiori, Paulino [a] episcopo pallium misit, simulque gratulatorias scripsit litteras, domino excellentissimo atque præcellentissimo filio Edwino regi » Anglorum, quem tum primum vere factum regem asserit, cum supremum Regem » ac Creatorem agnoscere cœpit & colere. Eumdem hortatur, ut assiduis precationibus, piisque factis fidem, quam accepit, observare contendat, nec umquam a lectione & doctrina sancti Gregorii domini sui apostolicæ memoriæ, a Paulino sibi tradita recedat. Denique se duo pallia mittere pro duobus metropolitanis, Honorio & Paulino: ut, uno eorum deficiente ac decedente, alter in ejus loco successorem subrogare valeat. Jam ergo tum, cum hæc epistola scripta est, Honorius episcopus Justo in sede Cantuariensi successerat: quod nonnisi post annos septem accidisse inferius videbimus. Ad id usque tempus tres tantum in Britannia insula sedes episcopales erant, omnes a monachis nostris fundatæ: metropolitanæ duæ, Dorowernensis seu Cantuariensis, quæ & ipsa primatialis est; atque Eboracensis; tertia Roffensis. Hoc anno Cantuariensi Justus, Paulinus Eboracensi præerat; Roffensi autem Romanus.

Honorii papæ epistola ad Edvvinum.

a *ibid. c.* 17.

L X. *Richarius Centulense monasterium construit.*

Inter ea Richarius, jam presbyter & ferventissimus concionator, non modo popularibus suis, sed etiam Britannis verbum Dei prædicabat. Erat is nobilis Pontivensis, *stemmate præcelso*, ut versus Alcuini in fronte sepulcri docent; sed moribus & virtute longe nobilior, in villa Centula natus, ubi postea insigne monasterium in proprio fundo construxit. Cum esset adolescens, contigit istuc ex Hibernia divertere duos sacerdotes, virtute ac meritis præstantes, quos beati Columbani socios fuisse tradunt. unus Caidocus, alter Frichorius vocabatur, ad emolliendam linguæ barbaræ nomenclationem, postea dictus Hadrianus. Hos cum humanissime excepisset Richarius, eorum monitis & prædicatione in virum alterum mutatus repente est. Quo tempore Centulensis monasterii fundamenta jecerit, ignorare nos sivit Alcuinus ejus vitæ scriptor, qui, ut nihil de monasterii constructione, nihil etiam de Richarii parentibus, nihil de monastica ejus professione & abbatiali dignitate nobis scriptum reliquit. Paucis multa complexus est sub hoc disticho, quod in dextro sepulcri ejus latere apponi curavit.

Postposito mundi quo grandi fulsit honore,
Amplas divitias sprevit amore Dei.

Monasterii conditionem Hariulfus monachus, Centulensis chronici ante annos sexcentos scriptor, refert post Richarii in Britannia prædicationem; aitque virum sanctum illud *in paterno solo* construxisse. Id factum hoc modo conjicio. Caidoci & Frichorii verbis & exemplis ad meliora conversus Richarius, Centulæ monasterium eorum gratia ædificare constituit: ubi ambo reliquum vitæ exegerunt, & post mortem sepulti sunt, publico cultu ibidem honorati. Ab iis forte in rebus monasticis informatus Richarius, postea sacerdos ordinatus, finitimis populis, atque etiam Britannis

Britannis verbum Dei prædicavit. Hoc facto, reversus est in patriam, ait Alcuinus: ne dum in aliena messe quæreret mercedem, in propria perderet; & tanto se ardentius servituti Dei subegit, quanto viciniorem sibi diem remunerationis esse præsensit. quæ Alcuini verba satis innuunt, jam conditum fuisse monasterium Centulense, cujus abbatem primum Richarium tacite agnoscit, cum Ocioaldum ejus successorem vocat & abbatem. Cum aliquando nobilem, ac Deo devotam matronam, Rictrudem nomine, visitasset Richarius, & sumto cibo, post salutaria vitæ cælestis colloquia, conscenso equo domum jam remeaturus esset; oblatum sibi ad benedicendum ejus filiolum, quem ipse sacro baptismate regeneraverat, in ulnas accepit; & equo mox ferociente & calcitrante, puer e manibus beati viri excussus est in terram, sed ejus precibus servatus incolumis. Mox mansuefacto equo, judicatum est, talem ejus impetum dæmonis impressione excitatum fuisse. Maurontum vocat Hucbaldus in libro de vita sanctæ Rictrudis, Broilensis monasterii auctorem futurum & abbatem. Processu temporis, agente Gislemaro, viro illustri, Dagobertus ad Richarium accessit, ut ejus se precibus commendaret. quem vir sanctus libertate sacerdotali admonuit, ut ne sæculari superbiret potestate, neve caducis honoribus gloriaretur, nec vanis adulantium sermonibus se se efferret: immo potius Dei potentiam revereretur, & ad ejus gloriam referret omnia; humanam vero gloriam, quæ subito velut umbra, & tamquam aquæ spuma evanescit, pro nihilo duceret. Hac admonitione benigne, uti decebat, accepta, rex virum Dei ad mensam suam invitavit, eique aliquid de regio censu in luminaria ecclesiæ concessit, quæ Salvatori sacrata erat. Hinc intelligimus Centulense monasterium jam stetisse paullo ante, quam Dagobertus Neustriæ regnum, in quo Pontivensis * pagus situs erat, mortuo patre obtineret; ac proinde ante annum sequentem, qui Chlotharii supremus fuit. Erunt fortasse qui existiment, Richarium professioni monasticæ tum primum sub finem vitæ nomen dedisse, cum scilicet in silvam Crisciacensem cum uno socio secessit. Tunc quippe, ait Alcuinus, *monasticam vitam petiit*, quo secretius sola cælestia rimaretur. Favent conjecturæ verba subsequentia, ubi idem Richarius alteri dicitur tradidisse *ecclesiæ regimen*, quam ipse in Centulo vico Christo fundaverat, nulla monasterii, sed tantum ecclesiæ mentione facta. Sed uterque scrupulus evanescit ex alio Alcuini loco sub finem libri, ubi non multo post sancti Richarii obitum *fratres a Centulo monasterio cum suo abbate Ocioaldo*, cui ecclesiæ Centulensis regimen secessurus dimiserat, in cellam Crisciacensem venisse, indeque sacrum ejus corpus Centulam asportasse memorantur. Erant ergo Centulæ ante Richarii secessum monachi, quibus vir sanctus abbatis nomine & jure præerat, monachus monachis, uti & Ocioaldus, quem successorem sibi designavit. Accedunt & Alcuini versus in hymno de sancto Richario, in quibus duplex cœnobium fundasse perhibetur, unum in Centulo, alterum prope Argubium. quem locum postea explicabimus.

* le Ponthieu.

LXI. Amati abbatis pænitentia & mors.

Amatus abbas Habendensis non diu supervixit Eustasio Luxoviensi abbati, quicum nonnihil simultatis occasione Agrestianæ factionis habuerat. Is ubi finem vitæ suæ imminere præsensit, cuidam fratri familiari suo injunxit, ut cum Castorio presbytero & monacho sibi culcitram cinere oppletam in lectulo suo poneret, quoniam de quibusdam factis suis pænitere necesse habebat. Repugnanti fratri, & corporis ex longa abstinentia & ætate imbecillitatem obtendenti: Facito, inquit, id quod dico. nam & olim hoc culcitræ genere clam usus sum, nec ex eo imbecillior, immo vegetior & fortior, Domino juvante, factus sum. Ceterum salutis meæ ratio id postulat, eoque modo confessionem meam coram omnibus facere constitui, & legitima pænitentia accepta, e sæculo exire. Factum est quod præcepit vir Dei: tum ille, post non multos dies, accitis fratribus, quidquid se deliquisse meminit, in cinere & cilicio prostratus publica voce confessus est. Etsi vero gravi teneretur infirmitate, hanc tamen pænitentiam per anni circulum continuare instituit, non mediocri animi gaudio affectus, quod hoc pacto præterita delicta expiari crederet. Interim turmatim aderant, qui coram eo scripturas legerent, ab eoque salutaria monita referrent, cum fratres, tum ancillæ Dei. Sub finem anni, cum in hoc pænitentiæ genere, inter assiduas preces perseverasset, eo usque viribus attritus fuit, ut nudata carnibus & cute ossa patescerent. Sed nihilo minus ejus vox cum fletibus ad Christum indeficiens erat. Venit tandem ultimus ille dies, Amato quidem festivus

ANN. CHR. 627.

& lætus, sed fratribus & sororibus tristis & acerbus. Tunc passim per omnes cellulas illas nonnisi gemitus & planctus audiebantur. Cum finis jam prope adesset, beati Leonis ad Flavianum epistolam, in qua plenissima fidei catholicæ doctrina continetur, sibi afferri præcepit, & coram se legi. Inter legendum, per universas sen-
» tentias dicebat: Sic credo, Trinitas ineffabilis, ita confiteor, Deus omnipotens; ita
» de te sentio, Fili Dei Jesu-Christe, qui pro salute nostra in hunc mundum venire
» dignatus es. ita, inquam, unum Deum in Trinitate, trinumque in unitate con-
» fiteor; ita de tua incarnatione, piissime Christe, sentio. Sic pro singularum sententiarum varietate confessionem suam aptabat, ut se in omnibus orthodoxum universis approbaret. Denique, ut erat singulari humilitate præditus, non se intra valvas, sed in limine basilicæ sanctæ Mariæ sepeliri voluit, ubi hactenus ejus cenotaphium cum sancti Romarici tumulo visitur; & super sepulcrum suum hunc titulum ab ipso editum apponi: *Omnis homo Dei, qui in hunc locum sanctum ad orandum introieris, si merueris obtinere quod postulas, pro anima Amati pænitentis, hic sepulti, Domini misericordiam deprecari digneris: ut, si quid mea parvitas de meis peccatis obtinere non potuit tepide pænitendo, obtineat vestra tantorum caritas sedule Domini misericordiam deprecando.*

Congregati ergo in unum fratres ac sorores, sancti viri exitum lugentes præstolabantur, evangelia coram eo legentes, & idemtidem psalmos hymnosque ad ejus lectulum decantantes: quas inter voces, vale omnibus dicto emisit spiritum; sepultusque est in eo loco, quo ipse præceperat. Eximium sane religiosæ pænitentiæ & mortis in tanto viro exemplum! qui, licet durissimam & austerissimam vitam semper vixisset, ad expurganda tamen peccata sua, quæ quidem, si lapsum in Agrestii schisma excipias, in tanta vitæ districtione nonnisi leviora esse potuerant, annua pænitentia sibi opus esse existimavit. Nos vero vitæ remissioris homines, quid de nobis in fine sperandum censebimus, qui ætate & viribus valentes, in pænitentiæ officiis tam facile languemus? Non mirum itaque, si post tam felicem exitum vir sanctus, cuidam fratri conspicuus asseruit, sibi coram Deo bene esse: & censu quidem destitutos esse tum fratres, sed brevi divinitus locupletandos. Ceterum Romarico juberet bono animo esse, & de monasterio magnam gerere sollicitudinem; suique esse memorem. Nec multo post Dagoberti regis munificentia ducenti aurei istuc allati sunt; & plurimæ deinceps possessiones eidem loco accreverunt. Post anni circulum ex divina revelatione sacrum ejus corpus intra basilicam deportatum est. Ejus memoria in Usuardi & Adonis sinceris martyrologiis consignatur idibus Septembris, quo die ita apud Usuardum: *Eodem die sancti Amati presbyteri & abbatis monasterii Romarici* * (sic Habendense monasterium deinceps appellatum) *qui miræ abstinentiæ & anachoreticæ vitæ sectator, virtutum & miraculorum gratia illustrem conversationem duxit.* Haud scio an typographi error sit in Notkeri martyrologio, ubi Anianus appellatur. Eidem in monasterii duplicis regimine successit Romaricus, cujus in fundo utrumque constructum fuerat. Amati vitam descripsit monachus anonymus ejus suppar, jubente Clydone, quem virum beatissimum appellat, forte abbate Habendensi post Adelphum, qui Romarico successit.

* *Remire-mont.*

LXII. Arnulfus in eremum secedit.

Paullo post Arnulfus Mettensis antistes, quo consiliario usus Dagobertus, ita in Austrasia regnavit, ut in gente Francorum nullus ei rex similis fuisse dicatur; aulæ solitudinem præferens, remotum a sæculi strepitu locum petere, ibique totus noctu & interdiu precibus vacare constituit. Itaque primo quidem ad Chlotharium regem, sine cujus consilio nulla res majoris momenti gerebatur, litteras scripsit, significans se a Deo monitum episcopatu, quo esset indignus, cedere, ac in eremum secedere animo statuisse. orare, ut sibi successorem dari fineret, qui episcopali oneri ferendo magis idoneus esset. Chlotharius nonnisi ægre, sed tamen annuit. Deinde idem flagitavit Arnulfus a Dagoberto, qui, ut erat juvenili ardore ferocior, minis Arnulfum a proposito deterrere, sed frustra, conatus est. Extorta demum discedendi facultate, pius antistes, Goërico, cognomento Abbone, sibi substituto, cum omnia sua in egenos erogasset, urbem Mettensem reliquit, & duce Romarico, amico quondam suo, qui his auditis ad ipsum accesserat, in solitudinem Habendensis monasterii secessit: ubi, exstructis inter feras cellulis, cum aliquot monachis reliquum vitæ sanctissime exegit. Distat sancti Arnulfi eremitorium, quod Horembergum vocat scriptor vitæ sancti Germani abbatis Grandivallensis, duobus fere passuum mil-

libus a Monte-sancto, interposita profundissima valle, lapideo ponte magnæ molis utrique monti juncta, ut facilior esset ad Arnulfi cellam aditus.

ANN. CHR. 617.

LXIII. Amandus Roma reversus ordinatur episcopus.

Per id temporis Amandus, cum ternis ferme lustris apud Bituricas in cellula reclusus vixisset, Romam ad apostolorum limina profectus, indeque beati Petri admonitu in Gallias ad prædicandum evangelium reversus est. Non multo post coactus a rege & sacerdotibus episcopus ordinatur, non ad certam sedem, sed ad prædicandum gentibus variis in provinciis evangelium. Accepto episcopatus honore, mox paganis, maxime qui in Belgio restabant, Christi fidem annuntiare cœpit, seque in omnibus exemplum præbere bonorum operum. Si quos ex transmarinis pueros vel captivos invenisset, dato pretio redimebat, spiritalique eos regenerans lavacro, litteris affatim imbui curabat, & præmissa libertate per diversas distribuebat ecclesias; ex quibus multi postea episcopi, presbyteri & abbates facti sunt. Baudemundus monachus, qui res ab Amando gestas memoriæ prodidit, auctor est, eum jam episcopum Romam rursus adiisse, forte ut a pontifice prædicandi facultas sibi confirmaretur: tum inde reversum Gandavensibus verbum Dei prædicasse; Tornaci mortuum suscitasse; Sclavis Christum annuntiasse, ac demum Dagoberti regis, ex quo scilicet, patre mortuo, monarchiam adeptus est, incontinentiam redarguisse: quam ob rem Dagoberti jussu regno pulsus exsulaverit. quæ omnia Baudemundus facta refert, priusquam Amandus Sigibertum Dagoberti filium ab exsilio revocatus baptizaret. Utrum in his commemorandis accuratum ordinem auctor ille servaverit, parum interest examinare. Quamquam difficile est, ut in tam brevi temporis intervallo, nempe ab anno hujus sæculi vicesimo-sexto ad tricesimum, hæc omnia tam dissitis in locis expleverit. Hi Sclavi, quibus evangelium prædicavit, *trans Danubium* usque ad flumen Albim, finesque Toringorum habitabant, ii nimirum, qui Samonem paullo ante regem elegerant, eique se se subjecerant. Is homo Francus erat, ex pago Senonago, qui, compluribus negotiatoribus Francis sibi adjunctis, cum Sclavinorum regem negotiandi causa petiisset anno quadragesimo regni Chlotharii, sæculi septimi vicesimo-quarto, Sclavinis contra Hunnos-Avares de libertate contendentibus comes adjunctus, Sclavinis victoriam procuravit, ob idque rex ab eis electus, inter barbaros christianæ religionis oblitus est, & cum Sclavinis paganis & ipse paganorum more vivere didicit. Hos ergo ad Christum adducere tentavit Amandus: an vero id perfecerit, ignoramus. Certe apud Gandavenses etsi multum profecit, non tamen convertit omnes. siquidem postea beato Eligio episcopo Noviomagensi Tornacenses, Flandrenses, Gandenses, & Corturiacenses ideo attributi dicuntur, quod incolæ ejusdem regionis magna adhuc ex parte gentilitatis errore detinerentur. Cum ad hos accessit Amandus, Noviomagensi ecclesiæ tum præerat Acharius episcopus ex monacho Luxoviensi, qui, instigante Amando, impetravit a rege Dagoberto, ut qui sponte nollet, vel coactus baptismum susciperet. quod Sisebutus rex eodem tempore in Hispania de Judæis statuit, nescio an utili, certe haud imitando, ut multis sapientibus videtur, exemplo.

ANN. CHR. 628.

ANNALES ORDINIS S. BENEDICTI.

LIBER DUODECIMUS.

Ab anno Christi 628. ad annum 639.

I. Dagobertus solus regnat.

LOREBAT sub Chlothario patre & Dagoberto ejus filio Francorum imperium, atque alta pace fruebatur: cum Chlotharius, optimus si quis alius princeps, maximo rei publicæ damno interiit, anno regni quadragesimo-quinto. Hoc nuntio accepto, Dagobertus ex Austria, ubi ante annos sex regnare occœperat, ad recipienda Neustriæ & Burgundiæ paterna regna se se accinxit, excludendo Ariberto seu Chariberto fratre, quem Chlotharius prætermiserat, & quibusdam Aquitaniæ provinciis & urbibus contentum esse jusso. Inter pia Dagoberti opera, si non primum, certe præcipuum & nobilissimum regiæ magnificentiæ monumentum est constructio percelebris sancti Dionysii monasterii in agro Parisiaco, quod omnibus totius Galliæ, & forte Europæ monasteriis fama & dignitate antecellit. Quo præcise anno Dagobertus ejus fundamenta jecerit, non ita exploratum. Certe primis ejus monarchiæ annis id factum constat, cum supremam operi longe magnificentissimo manum imposuerit ante obitum, qui post annos decem accidit. Carolus Cointius hujus monasterii primordia refert ad annum ejus sæculi tricesimum: alii tantisper differunt. Mihi in his tenebris sub ipsa Dagoberti monarchiæ exordia satis fuerit statuisse, adstipulante Dionysiano monacho, qui gesta Dagoberti scripsit ante annos fere octingentos, ac monasterii Dionysiani conditionem per Dagobertum anno a morte patris proximo assignat. quem auctorem, uti nec in omnibus probandum, (nam fabulosa subinde quædam intermiscet) ita nec omnino rejiciendum esse, quippe qui domestica instrumenta viderat, nemo jure negaverit. Fabulosa non immerito videntur, quæ de basilicæ sancti Dionysii primo situ, vilitate & exiguitate, deque cervi, ipsiusque Dagoberti in eam, cum ob dehonestatum Sadregisilum ad castigandum a patre quæreretur, perfugio auctor ille narrat.

S. Dionysii monasterium construit.

II. Basilicæ ejus status ante Dagobertum.

Erat ante Dagobertum in Catolaco vico sancti Dionysii basilica non incelebris & ignobilis; erat & adjunctum basilicæ monasterium, cujus abbati Dodoni quædam donationes Chlotharii secundi principatu factæ memorantur. Expleto martyrio sanctorum Dionysii, sociorumque ejus Rustici presbyteri & Eleutherii diaconi, trunca corpora altis Sequanæ gurgitibus demergere, ne a fidelibus honorarentur, pagani satellites parabant: cum matrona quædam, adhuc quidem & ipsa pagana, sed pia quadam in martyres affecta humanitate, retardatis convivii apparatu ministris,

ſacra corpora per diſpoſitos famulos clam auferri curavit, eaque poſtmodum ſexto ab urbe Pariſiorum lapide in terra arata abſcondi ac ſepeliri. Perſecutione ceſſante, eadem matrona, in ſomnis admonita, ſacras reliquias a ſe neglectas perquiſivit, & exſtructo ſuper eas mauſoleo honoravit. Re cognita, chriſtiani baſilicam ſupra martyrum corpora magno ſumtu, ait primus eorum paſſionis ſcriptor, cultuque eximio conſtruxerunt: ubi in dies miracula in infirmos ac debiles patrabantur. Eamdem baſilicam ſancta Genovefa inſtaurari curavit: quæ baſilica Gregorii epiſcopi Turonenſis tempore ejus erat magnitudinis, ut multa oſtia haberet; ejus vero elegantiæ, ut turritus martyrum tumulus palla holoſerica, auro & gemmis ornata, opertus eſſet; ac præter alia dona, pretioſaque anathemata, columba aurea ſuper eorum ſepulcrum penderet; ejus denique celebritatis, ut in eadem baſilica Dagobertus Chilperici filius ſepultus fuerit; ibidemque non modo infimæ plebis homines, ſed & optimates Francorum, ſi quando criminum ſuſpecti erant, ſe ac ſuos jurejurando purgare conſueſſent. quod in vili ac neglecto loco, qualem deſcribit auctor geſtorum Dagoberti, factum eſſe nemo conceſſerit. Non dubito quin ejuſdem Gregorii ævo monachi baſilicam illam inſederint; & forte Amphilochius abbas ille, qui nomine Amelii Pariſienſis epiſcopi concilio Aurelianenſi quarto interfuit, ſubſcripſitque, abbas fuerit ejus monaſterii: quod multo ante Dagobertum, etſi longe diſparis magnificentiæ, exſtitiſſe conſtat. Verum tamen incertum, quinam ei loco abbates præfuerint ante Dodonem, qui, regnante, ut jam dixi, Chlothario ſecundo, Dagoberti patre, hoc monaſterium regebat, ut probant nonnullæ donationes eidem Dodoni, ejuſque congregationi factæ. Una eſt apud Dubletum [a] Theodilæ ſeu Theodilanæ, alio nomine Theodetrudis, nobilis matronæ, Domino & in Chriſto venerabili patri Dodoni abbati, una cum fratribus ſuis baſilicæ ſancti Dionyſii deſervientibus inſcripta in epiſtolæ modum: qua pia illa femina eidem baſilicæ concedit quædam prædia in pagis Bellovacenſi & Lemovicino, ea conditione, ut nomen ſuum *in libro vitæ*, id eſt in necrologio loci, conſcribatur, ipſiuſque corpus in illa baſilica ſepeliatur. Actum in eadem baſilica XII. kalendas Maïas, anno quadrageſimo-tertio Chlotharii regis. Primarium ejuſdem Chlotharii aliud diploma, in charta Ægyptiaca ſcriptum, ſed mutilum ac lacerum, habetur in archivo Dionyſiano, quo diplomate idem princeps confirmat donationes, a quodam Johanne negotiante factas, tum baſilicæ ſancti Dionyſii martyris, quem peculiarem patronum ſuum vocat, & Dodoni ejus baſilicæ abbati; tum aliis baſilicis, locisque ſanctis: cui præceptioni *Chlotacharius in Chriſti nomine rex* ſubſcribit, offerente Urſino referendario. Datum in villa Stirpiniaco. Annus in ſemeſo autographo non comparet. Exſtat & aliud Dagoberti diploma apud Dubletum [b] pro monaſterio ſancti Dionyſii vel Dodone abbate, datum anno regni ejus quarto-decimo, ſed dubium, quod eo tempore Aigulfus abbas eidem loco præfuiſſe videatur. Hic fere ſtatus erat ſancti Dionyſii baſilicæ ante Dagoberti in Neuſtria principatum.

ANN. CHR. 628.

a *Dublet* p. 653.

b *Id.* p. 670.

III. Dagoberti magnificentia in ea conſtruenda.

Poſt hæc idem princeps, ut beati Dionyſii Francorum apoſtoli patrocinium preceſque ſibi, regnoque ſuo demereretur, novam eidem baſilicam ampliorem & auguſtiorem, opere & materia quibuſvis aliis elegantiorem & magnificentiorem erigere conſtituit. Hanc marmoreis cujuſque generis columnis fulſit, auro, argento, gemmis, omnigeniſque ornamentis decoravit, muſivo ſtravit pavimento; ejuſque parietes, columnas, arcus veſtibus auro textis, & palliis holoſericis veſtivit. Ad hæc ſuper tumulum ſanctorum martyrum juſſu ejus erectum faſtigium marmoreum, beati Eligii manu atque arte auro gemmiſque ornatum; abſida puro argento tecta, crux magna & eximia, ex auro & gemmis ab eodem Eligio, cujus etiam nunc nomen retinet, mira arte fabricata; ornamentum eximium, (quod *criſtam* olim vocabant, nos umbellam appellare poſſumus) aureo altari impoſitum; gazophylacium ante cornu altaris ex argento factum, cui centum aureos quotannis a ſe, poſteriſque ſuis ex fiſco in perpetuum inferendos aſſignavit. Denique plumbi octo millia librarum ad tegendam baſilicam conceſſa, tantumdemque ad ſarta tecta altero quoque anno pendi juſſum. Adde valvas æreas, quas ex baſilica ſancti Hilarii, Pictavenſis quondam epiſcopi, ſuſtuliſſe dicitur, & navi impoſitas oceano adverſoque Sequana fluvio iſtuc devehi juſſiſſe, ex quibus una flumine demerſa, poſtea neutiquam reperiri potuerit. Viſitur hodie quoque inſignis cupa ex porphyrite, ex eadem baſilica ab eodem, ut traditur, in Dionyſianam tranſlata. Jam vero quis re-

ANN. CHR. 628.

censeat tot tantasque opes, tot villas, prædia, census, possessiones, quas munificentissimus princeps eidem basilicæ & monasterio, regia plane magnificentia, contulit? Neque his contentus, centum aureos ex vectigali, quod ipsi quotannis ex Massiliensi *cataplo* pendebatur, ad emendum oleum basilicæ usibus necessarium impendit; & una die solidorum ducenta millia, quæ pro pretio missorii sibi debiti Sisenandus Hispaniæ rex submiserat, ad opus fabricæ ejusdem basilicæ cum aliis pluribus ornamentis obtulisse fertur. In summa, quidquid in thesauris & cimeliis suis pretiosius invenire potuit, ad exornandum eumdem locum liberali manu largitus est.

Non impari magnificentia monachorum ædes construi jussit, quibus alias pro matriculariis adjunxit, & xenodochium, in quo pauperes utriusque sexus, sive etiam qui sanctorum martyrum ope sanati fuissent, in reliquum vitæ, siquidem servitio ecclesiæ se mancipare voluissent, alerentur. Quantus ibi principio monachorum numerus institutus fuerit, hinc aperte colligitur, quod Dei laudem perennem ibidem instituit, nempe ut, quemadmodum in monasterio Agaunensi, monachi in turmas divisi die noctuque divina officia continuarent. quod institutum Aigulfus abbas, qui primus post Dodonem novæ basilicæ, novique monasterii rector fuit, teste Fredegario abrogavit; Theodericus vero Francorum rex, cognomento Calensis, postea restituit, dato hanc in rem præcepto, quod a nobis alibi [a] vulgatum est. Porro matricularii erant pauperes in matricula descripti, qui atrio & basilicæ sancti Dionysii serviebant, uti nos docet Dagoberti [b] diploma, quo Sarclitas villam pagi Stampensis, quam a domno Ferreolo Augustodunensi episcopo, & a Deodato basilicæ sancti Symphoriani abbate, facta commutatione comparaverat, sancti Dionysii assignat matriculariis, *qui ad ipsam basilicam, vel in ejus atrio ad matriculas residere videntur.* Perfecta basilica & numeris omnibus absoluta, Rex sanctorum Dionysii sociorumque ejus corpora e loco, ubi prius jacebant, efferri & in locum a se paratum & exornatum transferri curavit. Quæ translatio x. kalendas Maïas singulis annis hactenus recolitur. Hanc nonnulli, etiam veterum auctorum, factam existimant a loco, ubi nunc ecclesia sancti Dionysii de Strata cernitur: quo in loco sanctorum martyrum corpora primitus sepulta fuisse tradunt, atque in argumentum afferunt cenotaphia tria, quæ ibidem etiam nunc visuntur. At quis putet, matronam illam Catolacensem, quæ sacra corpora paganorum oculis ac perquisitioni subducere cupiebat, ea in publico & conspicuo loco ad stratam seu viam publicam reposuisse? Id factum *in arata terra* prodit Dionysianæ passionis scriptor: quod melius convenit ei loco, ubi Dagobertus novam construxit basilicam, haud dubie eodem in loco, ubi & matrona Catolacensis mausoleum, & sancta Genovefa postmodum sacram beatissimis illis martyribus ædem erexerat Tot tantisque sanctum Dionysium beneficiis Dagobertus a posteris obtinuit, ut primus basilicæ & monasterii auctor & conditor censeretur, quippe qui donationes, a superioribus etiam regibus factas, ingentibus donis & benefactis cumulavit, penitusque obscuravit.

Fuit nuper vir doctus qui contra omnium retro scriptorum auctoritatem auderet asserere, basilicam sancti Dionysii tumulo & nomine illustrem primitus in ipsa urbe Parisiaca positam fuisse, & novam eodem in loco a Dagoberto constructam; nec nisi a Fulradi abbatis tempore eo in loco, ubi nunc cernitur, stetisse. quod commentum clarissimæ memoriæ Hadrianus Valesius tam valide & invicte explosit in disceptatione de basilicis, ut huic opinationi refutandæ immorari penitus otiosum fuerit. Unum aut alterum tantum hic addiderim. Tota ratio, qua novum illud commentum innititur, ex eo petita est, quod basilica illa *Parisius* sita fuisse dicatur, tum a Gregorio episcopo Turonensi, tum a beato Audoëno in vita sancti Eligii. At *Parisius* nomine non solum urbem ipsam & quidquid ejus pomœrio continetur; sed etiam circumpositum agrum & loca ei attributa (quod nos vulgari nomine *le Parisis* vocamus) comprehendi ab illis auctoribus inde manifeste convincitur, quod Carolus Calvus *Parisius* in basilica sancti Dionysii ab Orderico [c] Vitali; itemque Rotbertus rex a veteri historico [d] sepultus dicitur *Parisius in monasterio sancti Dionysii juxta patrem suum:* cum constet, ipsis etiam fatentibus adversariis, jam longe ante id tempus Dionysianam basilicam quinto ab urbe lapide exstitisse: uti exstabat etiam tempore Adalberonis [e] Mettensis episcopi, qui *sancto Dionysio Parisius, & sancto Remigio Remis* medio sæculo decimo donaria transmisisse memoratur.

a *Diplom.* p. 488. & seq.
b *Doublet.* p. 669.
c *Orderic.* p. 634 & 637.
d *Chesne* to. 4. p. 86.
e *Labbe* to. 1. bibl. no. p. 681.

ANN. CHR. 628.

Denique, ut multa id genus alia loca omittam, apud Aimoinum [a] in libro secundo de miraculis sancti Benedicti legitur, puellam quamdam nobilem, Adelaidem nomine, *Parisius ad sancti Dionysii sepulcrum* delatam fuisse undecimo sæculo ineunte. Eadem ratione vicus, sancti Clodoaldi nomine insignis, olim Novigentum dictus, non minus ab urbe remotus quam Dionysiana basilica, *Parisius* situs dicitur in veteri martyrologio nunc bibliothecæ Ottobonianæ in hæc verba: VII. *idus* Septembris, *Parisius vico Novegento depositio sancti Clodoaldi regis & confessoris.* ubi obiter adverte regis filium absolute regem appellari, uti etiam alibi reginas regum filias. Sed vereor ne nimius sim, quamquam adversarii auctoritas, & dignitas argumenti id postulare videbatur, in re perspicua illustranda. Hæc est insignis illa basilica, in qua Francorum reges jam inde a Dagoberto sepeliri mos est, & Francorum reginas coronari: ubi ornamenta regia, quæ in regum nostrorum inauguratione adhiberi solent, asservantur, uti & flamineum * quondam labarum illud, quod olim in expeditionibus deferri solebat: illa, inquam, basilica, quam Landericus Parisiorum antistes, petente ac favente Chlodoveo juniore Francorum rege, a lege diœcesana absolvit: cujus denique abbas principem supra ceteros abbates locum in Parisiensis cleri consessibus, uti & in senatu Parisiensi obtinebat.

a Aimoin. lib. 2. c. 20.

* l'Oriflamme.

IV. Landegisilus apud S. Dionysiū sepultus.

Paullo post conditum a Dagoberto novum sancti Dionysii monasterium Landegisilus, frater Nanthildis [b] reginæ, supremum diem obiit, & in nova sancti Dionysii basilica primus, aut certe inter primos, jussu Dagoberti honorifice sepultus fuit: ubi hactenus neminem injussu regis humare licet. Eo mortuo Nanthildis impetravit a Dagoberto, ut Alateum-villare, situm in pago Parisiaco, quod vivo Landegisilo dederat, eidem basilicæ pro honore sepulturæ tribueretur.

b Gesta Dagob. c. 22.

V. S. Faronis monasterii origo.

Sub id tempus conditum est sancti Faronis monasterium in suburbio Meldensi, si quidem verum est quod ait Hildegarius ejus urbis episcopus, seu quisquis est auctor vitæ sancti Faronis, Chlotharium Chilperici filium, quem a Farone e sacro fonte susceptum falso asserit idem auctor, eidem monasterio privilegia concessisse. quod fortasse potius Chlothario tertio tribuendum sit. Equidem haud scio an Faro Meldensem episcopatum inierit ante mortem Chlotharii secundi: quam dubitationem auget diploma Dagoberti ejus filii primarium, in charta ægyptiaca scriptum, confirmantis divisionem bonorum factam inter Ursinum virum inlustrem, sibique fidelem, quem Chlotharii referendarium fuisse superius vidimus; & inter Beppolenum ejus germanum, earum scilicet possessionum, quæ tam a genitore suo Chrodoleno, quam a germano suo Chaimedesigilo eis obvenerant, maxime in pago Rotenico *: quod diploma, notis chronicis in autographo mutilo destitutum, *Burgundofaro* obtulit, subscripsitque *Dagobercthus*. Ex quo intelligitur, Faronem seu Burgundofaronem referendarii munus Dagoberto regnante, nimirum ante Dadonem seu Audoënum, aut certe cum eo gessisse. nam plures ejusdem regis referendarios fuisse constat. Erat Faro Agnerici seu Chagnerici nobilis Franci filius, Chagnoaldi ex monacho Luxoviensi Laudunensis episcopi germanus, uti & beatæ Faræ virginis, quæ & ipsa Burgundofara, ut ille Burgundofaro, vocabatur. In aula Chlotharii primas tenebat conjugatus: sed, dimissa uxore ac velata, factus clericus, demum episcopatum Meldensem, ubi pater ejus bonis plurimis abundabat, & soror ejus Fara monasterium construxerat, adeptus est. Jam episcopus suburbanum condidit monasterium sub titulo sanctæ Crucis & sancti Johannis-Baptistæ, atque omnium apostolorum; sibi quidem refugium a sæculi episcopalisque muneris tumultu; peregrinis vero, maxime Anglis & Scottis, asylum ac diversorium. Hic excepti ab eo Theodorus & Hadrianus, cum Roma in Britanniam insulam jussu Romani pontificis proficiscerentur; itidemque Fiacrius Scottus, de quo mox agemus. Primus loco præfectus abbas Helias, haud dubie ex sodalitio Luxoviensi: quem Fredegisilus excepisse creditur, & sancti Faronis funus curasse. Fredegisilo videtur successisse Maiolus, qui sub finem sæculi septimi corpus sanctæ Faræ virginis e tumulo extulit. In recentiori necrologio notatur septima die Martii: *Helias primus abbas de sancto Farone.* Parum veri simile est quod tradit Ordericus Vitalis, Faronem Luxoviensem fuisse monachum ante episcopatum: falsum quod ait Johannes Iperius, monachum Resbacensem exstitisse. siquidem jam episcopus Resbacensis ecclesiæ dedicationi interfuit.

* le Rouergue.

VI. S. Fiacrii quædam gesta.

Ex omnibus peregrinis, quos Faro in sanctæ Crucis monasterium admisit, cele-

ANN. CHR. 618.

briores exstitere beatus Fiacrius nobilis Scottus, Fefrus olim appellatus; & Chillenus itidem Scottus & sanctus, quem Faro ad Atrebates prædicandi evangelii causa direxisse perhibetur. Fiacrius, exactis forte in monasterio aliquot annis, solitariæ vitæ studio secessit in quemdam locum territorii Meldensis, Broilum vocabulo, tribus fere ab ea urbe millibus, sibi a Farone assignatum: ubi exiguam cellam ædificavit cum oratorio beatæ Mariæ, quod postea ejus miraculis magnopere illustratum fuit. Feminas ejus aditu interdixit ob procacitatem, ut tradunt, cujusdam mulierculæ, quæ ipsum apud sanctum antistitem magicæ artis insimulaverat. Hunc laudant Hildegarius in libro de vita sancti Faronis, ac Fulcoius poëta & subdiaconus Meldensis, atque ambo Meldicam provinciam ejus signis ac miraculis clarescere ac florere testantur. Sane vix ullus alius etiam nunc celebrior miraculorum patrator in Gallia; vix ullus alius locus amplius frequentatus a peregrinis, qui istuc voti causa undique confluunt, id est in Broilense ejus oratorium, sancti Fiacrii jam dudum appellatum: tametsi ejus corpus, superiori Calvinistarum furente tempestate, in majorem ecclesiam Meldensem translatum sit, nec umquam inde extorqueri a canonicis potuerit. Nunc Broilense seu sancti Fiacrii monasterium appendix est monasterii sancti Faronis. Hæc occasione hujus monasterii anticipato retulimus, quod certis annis consignari vix possint. Adam Faronianus abbas anno trecentesimo tertio-decimo supra millesimum statuit, ut deinceps novem monachi de gremio sui monasterii in illa cella residerent præter priorem, cum uno converso & una conversa, qui eorum insisterent obsequiis sub habitu regulari; jubetque ut pro sua sustentatione percipiant omnes oblationes, quæ pro reverentia capitis ejusdem sancti confessoris in posterum fierent. Multæ ubique Galliarum ecclesiæ & plura oratoria in sancti Fiacrii honorem condita sunt. Alius fuit sanctus abbas [a] Fiacra in Lageniensi Hiberniæ provincia, qui beato Comgello Bancorensi abbati viaticum ministravit, ut superius vidimus.

a V. supra lib. 8. n. 6.

VII. Bertulfus privilegium Bobiensibus impetrat.

Hoc quem præ manibus habemus anno Bertulfus abbas, quem in regimine Bobiensis monasterii Attalæ successisse diximus, ab episcopo Dertonensi exagitatus, Romam adiit, ut privilegium libertatis ab Honorio pontifice obtineret. Rem narrat Jonas monachus ejus itineris comes, a quo itineris ac vitæ ejus seriem accepimus. Bertulfus, ortu quidem gentilis, sed genere nobilis, utpote Arnulfi Mettensis episcopi consanguineus, cum eum post aulicos honores, pompasque sæculi, etiam ad religionis & solitudinis studia, præ pontificalibus infulis, anhelantem cerneret, ejus exemplo patriam parentesque deserere, & relictis omnibus nudus Christum nudum sequi constituit. Itaque cum Arnulfo adhuc episcopo tantisper commoratus, deinde Luxovium ad venerabilem Eustasium abbatem se contulit, ab eo in rebus monasticis informandus. Cum vero Attala Bobiensis abbas ex Italia, incertum qua de causa, istuc accessisset; eumdem Bobium revertentem, Eustasio annuente, comitatus est, & sub ejusdem disciplina & obedientia vivere institit. Eo mortuo, Bobiensium vota in Bertulfum conspirarunt, atque unanimi & consona voce omnes Bertulfum abbatem pronuntiarunt. Ipsius regiminis initio Provus Dertonensis antistes, aliis Procus & Proculus, in cujus parochia Bobiense monasterium censebatur, Bertulfum abbatem cum tota ejus congregatione sibi subjicere molitus est, &, vicinis sollicitatis episcopis, etiam regem ipsum Ariovaldum, licet Arianum, pertentavit, ut ad suas partes eum adjungeret. Verum is, jam in Bobienses æquior ac mitior,
» respondit, videndum esse, an monasteria, procul ab urbibus sita, episcopis sub-
» jecta esse deberent. Hoc intellecto, Bertulfus ad regem ipsum nuntios experiundi
» causa direxit. quibus ipse: Non est meum, inquit, sacerdotum causas definire,
» quæ synodali judicio discutiendæ sunt. Quærentibus vero nuntiis, num episcopo,
» ejusque fautoribus suffragaturus esset? Minime vero, ait, favebo eis, qui famulis
» Dei negotium facessant. Tum Bertulfus miratus, regem tam benigne de se esse locutum, petiit, ut supplemento & commeatu publico sibi proficisci Romam liceret; eoque impetrato, Honorium pontificem adiit, comitante ac ministrante Jona monacho, ac causam suam edocuit. Honorius, causa cognita, & disciplina Bobiensium percepta & probata, collaudatis eis concessit, ut in pristina manerent libertate, atque Arianam perfidiam acriter insectari perseverarent, jusque indulsit, ne quando Bobiense monasterium episcopali potestati esset obnoxium. Exstat ejus rei diploma pontificium in Italiæ sacræ [b] tomo quarto, datum III. idus Januarii, (legendum

b Ital. sac. to. 4. p. 1384. & seqq.

(legendum Junii) Heraclii augusti anno octavo, indictione prima: quæ notæ anno præsenti conveniunt. Hinc intelligimus, Bobienses hoc tempore a ritibus Scotticis jam recessisse: quandoquidem Honorius, qui de eorum regulari disciplina & institutis Bertulfum accurate interrogavit, eorum normam ac ritus probavit, non probaturus, si pascha secus, quam Romana ecclesia, tum celebrassent. In reditu Bertulfus, ubi, Tuscia peragrata, Apenninas alpes attigit, gravissima febre pulsatus, pæne ad extrema redactus est. Cum vero aspero in loco sub tentorio subsistere ac pernoctare præ morbi violentia coactus esset; in ipsa vigilia passionis beatorum Petri & Pauli apostolorum, qua ex die mensem concessi privilegii emendavi, inter ardentes febris æstus, intempesta nocte, omnibus alto sopore depressis, Petrus apostolorum princeps ei adstare visus est, præcipiens, confestim ut surgeret, & ad sodales suos pergeret sospes; sicque cœptum iter sanus Bobium usque prosecutus est. ANN. CHR. 628.

ANNO subsequente Amandus a Dagoberto, quem ob vagos amores increpuerat, pulsus in exsilium est. Consilio inito, ut in Britanniam insulam ad prædicandum Saxonibus evangelium proficisceretur, navi ad trajiciendum non inventa, in Aquitaniam tertiam seu Wasconiam concessisse dicitur. Sic apud anonymum Chesnianum & Hucbaldum Elnonensem monachum legitur. Baudemundus ait, Amandum, cum pro capitalibus criminibus (quod nullus sacerdotum ausus fuerat) regem arguisset; eo jubente, non absque injuria de regno ejus fuisse expulsum; tum ad remotiora profectum loca, verbum Dei gentibus prædicasse. quod satis Vasconiæ convenit, quam postmodum Amandus ipse, Baudemundo testante, prædicatione sua illustravit. ANN. CHR. 629. VIII. Amandus relegatus Vasconiam adit.

Interim mortuo Rustico Cadurcensi episcopo Desiderius germanus ejus frater subrogatus est, assentiente Dagoberto rege, cujus præceptio pro ejus episcopatu, *episcopis & ducibus, cunctoque populo Galliarum* inscripta, data est *sub die idus Aprilis, anno* VIII. Dagoberti regis: ubi rex se certo cognovisse dicit, *virum illustrem Desiderium, thesaurarium* suum, religionis observantiam ab ipso pueritiæ suæ tempore in omnibus custodisse, & *sub habitu sæculari* Christi militem gessisse, & mores angelicos, & sacerdotalem conversationem habuisse. proinde merito ad sacerdotium debere provehi, quem civium, abbatumque Cadurcorum consensus exposcebat: quibus se ægre, nec absque violentia & damno sui, se assentiri dicit, Ejus autem ordinationem *in sancta paschali sollemnitate* fieri mandavit, scripto hac de re ad Sulpicium Bituricensem episcopum indiculo, in quo dicit, fidelem suum, vere illustrem Desiderium thesaurarium, *adolescentiæ suæ tempore* fideliter ipsi deservisse, sibique *devotissimam ac monasticam conversationem ejus* bene compertam esse. Ex quibus colligendum videtur, Desiderium *adolescentiæ suæ tempore* thesaurarii munus sub Dagoberto rege obiisse; & *sub habitu sæculari* Christi militem gessisse; dein vero in monastica conversatione aliquamdiu vixisse, ante quam ad episcopatum electus esset. Prædictus indiculus datus est *sub die sexto idus Aprilis*, ut in veteri ejus vitæ codice Moissacensi legitur. ubi paschalis sollemnitatis nomine, omnes paschales dies designantur, non unus paschæ dies, qui hoc anno in sextum-decimum Aprilis diem incidebat. Hæc fusius alias [a] a me tractata præmisisse juvat ad præstruendum Desiderii episcopatum, cujus in ordinem monasticum benefacta subinde in consequentibus referemus. IX. Desiderius fit episcopus Cadurci.

[a] *Analect. to. 3. p. 529.*

Exstabat per id tempus in urbe Remorum sancti Petri monasterium virginum, Superius dictum a situ loci ad discrimen alterius, quod paullo post in eadem urbe a Guntberto ædificatum est. Prioris auctores fuere Baldericus presbyter & abbas Montis-falconis, ac soror ejus Bova, ejusdem cœnobii postmodum abbatissa, quos regio genere ortos fuisse referri ait Frodoardus [b] presbyter, patre scilicet Sigeberto rege; neptem habentes Dodam castissimam puellam, quæ Bovæ abbatissæ postea successit. Quo tempore conditum fuerit Superius sancti Petri monasterium, non convenit inter recentiores, qui multum torquentur in designando Sigeberto rege, Balderici & Bovæ patre, quem plerique Dagoberti filium esse existimant. Id vero penitus falsum esse constat, propterea quod sancti Petri Superius monasterium jam exstabat ante natum hunc Sigebertum, id est ante annum hujus sæculi tricesimum. quippe Wandregisilus, abbas postea Fontanellensis, circiter hunc annum admissus est in monasterium Montis-Falconis a Baltfrido seu Waltfrido abbate, quem plerique perperam, mea quidem sententia, cum Balderico monasterii auctore confundunt. X. S. Petri monasterium Remis duplex. Baldericus & Bova abbatissa Superioris conditores.

[b] *Frodoard. lib. 4. c. 38.*

ANN. CHR. 619.

Non levis quippe Baltfridum inter & Baldericum nominum distantia est, nec quisquam, quod quidem sciam, veterum asseruit, aut Baldericum unum & eumdem cum Baltfrido; aut Baltfridum monasterii Montis-Falconis, quod Balderico tribuitur, esse conditorem; neque certe id legitur in priori sancti Wandregisili vita, ubi nomen senis, ad quem vir sanctus in Monte-falconis divertit, nequaquam exprimitur: neque in posteriori, ubi Waltfridus, aliis Baltfridus, & quidem vir sanctus appellatur. Si ergo Baltfridus a Balderico alius est; jam e vivis excesserat Baldericus eo tempore, quo Wandregisilus in Montem-falconis secessit; aut certe, etiam si unum & eumdem fuisse concedatur, saltem Baldericus ejusdem loci abbas erat ante natum, ut jam dixi, Sigibertum Dagoberti filium. Et priorem quidem sententiam eo lubentius amplector, quod sancti Petri monasterium Remis exstiterit longe ante ipsum etiam Dagobertum. Illud argumento est, quod Romulfus Remorum antistes, Sonnatii decessor, ante finem sæculi sexti exstinctus, in testamento suo [a] » villam Lautiniacum super fluvium Caltaïonem legat monasterio » puellarum Remis in honore sancti Petri constructo, illi ipsi sine dubio, cujus Baldericus & Bova conditores fuisse memorantur. Scio quibusdam videri hoc esse monasterium, quod Susanna abbatissa, cujus in actis sancti Theoderici abbatis mentio est, beati Remigii pontificatu rexerit. Sed nullo fundamento: immo vero contrarium elicitur ex testamento sancti Remigii, qui, cum omnibus, quæ tunc apud Remos erant, ecclesiis aliquid conferat, nullam prædicti monasterii mentionem facit. quod certe subsequentes post Romulfum antistites, Sonnatius, Lando, & Nivardus, quorum testamenta Frodoardus laudat, non prætermiserunt. Ex quo intelligitur, Superius sancti Petri monasterium, aut pontificatu Romulfi, aut paullo ante, id est sub finem sæculi sexti, conditum fuisse. atque adeo, si Baldericus & Bova patrem habuere Sigibertum regem; id non de alio, quam de Sigiberto Chlotharii senioris filio censeri potest. Sane Ordericus Vitalis Bovam Deo sacratam virginem, Sigiberti ac Brunichildis liberis annumerat. quamquam illud obstat, quod neque a Gregorio Turonensi episcopo, nec a quovis illorum temporum auctore inter hujus Sigiberti liberos censeantur. An vero hujus Sigiberti naturales proles fuerint, an ex alio regiæ stirpis Sigiberto nati, aliis divinare per nos licet.

a id. lib. 2. c. 3.

XI. Redeo ad Superius monasterium, quod in honorem sanctæ Mariæ & sancti Petri Baldericus cum sorore sua Bova construxisse traditur, ait [b] Frodoardus, & quidem primum extra muros urbis, postea muris ipsis inclusum. Neptem habebant, ut » jam dixi, Dodam puellam, quæ desponsata fuisse fertur cuidam magnati ejusdem » Sigeberti regis, quem Baldericus & Bova patrem dicuntur habuisse. At Bova ipsius amita, eam ad serviendum Deo, servandamque perpetuo virginitatem instituens, ab amore mortalis sponsi avertit. Is vero, dum eam vi sibi vindicare parat, furente lapsus equo interiisse fertur. Itaque beata Doda in castitatis permanens proposito, » amitæ suæ in ejusdem monasterii regimine successit; eademque præceptum immu- » nitatis, quod adhuc apud nos, ait Frodoardus, habetur, eidem cœnobio a Pippino principe obtinuit. quod potius de Pippino majore-domus in Austria sub Dagoberto (Landinensem vocant) intelligi potest, quam de Pippino Heristallensi Ansigisili filio, majore-domus sub Theoderico non ante annum hujus sæculi octogesimum, ad quem Doda pervenire non potuit. Bovæ & Dodæ sanctarum virginum corpora in ecclesia extramurana, ubi primum monasterium puellarum exstiterat, humata diu quieverunt, donec postmodum, præmissis quibusdam revelationibus, e tumulis elata, & in novam ecclesiam translata sunt: ubi honorifice collocata, conti- » nua, inquit, Frodoardus, puellarum inibi Deo famulantium reverentia coluntur. Celebre est in primis etiam nunc hoc monasterium sancti Petri ordinis sancti Benedicti, quod unum superest ex duobus illis sancti Petri monasteriis, de quorum posteriori inferius agemus. Nivardus Remorum antistes sub finem sæculi septimi quædam largitus est monasterio [c] puellarum Remis, *ubi Boba praeesse videbatur abbatissa.* quæ distinguenda videtur a sancta *Bova ex præmissis.* alias plusquam centenaria fuisset. Si quis vero unam & eamdem esse velit, consequens est ut etiam neget, vel sanctam Bovam fuisse primam sancti Petri parthenonis abbatissam, aut Balderici sororem; vel certe Baldericum non fuisse conditorem monasterii Montis-falconis, quod conditum erat ex dictis ante annum sexcentesimum tricesimum, & quidem post constructionem parthenonis [d] sancti Petri. Sanctarum Bovæ & Dodæ acta habentur apud

b id. lib. 4. c. 38.

Doda secunda abbatissa.

c id. lib. 2. c. 10.

d id. lib. 4. c. 39.

Bollandum, sed nullius auctoritatis, ad diem Aprilis vicesimum-quartum, quo die earum memoria celebratur in prædicto parthenone, ubi sacræ earumdem reliquiæ asservantur. Idem Frodoardus [a] miracula quædam perstringit, maxime *in die sollemnitatis earumdem* patrata. quod argumento est, earum festum uno & eodem die jam sæculo decimo ineunte celebratum fuisse. Tum subdit [b] visum Ricuidis ejusdem loci sanctimonialis, quæ admonitu sancti Petri apostoli & beati Remigii Romanam peregrinationem, una cum fratre suo Friderico presbytero aggressa est, a carnibus, & vino abstinere jussa, dum iter inciperet: ex eoque itinere reversa, deinceps a carnibus illa, præter dominicam abstinuit; ac tribus diebus in hebdomada, usque ad secundum signum ad secundam, nihil operis egit, soli orationi & psalmodiæ vacatura. Hinc patet, loci illius sanctimoniales, etsi Benedictinas, jam tum abstinentiam a carnibus non servasse, at Ricuidem cælitus impulsam fuisse ad eam servandam.

ANN. CHR. 629.

a *Ibid. c.* 44.

b *ibid. c.* 45.

XII. Baldericus cœnobii Montis-falconis auctor & abbas.

De Balderico presbytero & abbate itidem ea tantum utcumque certa habemus, quæ Frodoardus de [c] eo commemorat. Is, constructo sancti Petri parthenone, locum aptum quærens, ubi, collectis secum religiosis viris, Deo pie ac quiete serviret, non alium aptiorem invenit quam Montem-falconis, in finibus diœcesis Remensis versus Virdunum, qui locus tunc temporis silvis obsitus, & hominum habitationi inhabilis erat. Succisis arboribus, collectis secum monachis, cœnobium sub regulari institutione ædificavit cum adjuncta basilica, quam sub honore beati Germani Autisiodorensis episcopi dedicari curavit. Erat & alia ibidem sancti Laurentii ecclesia, ubi vivens ipse sibi sepulcrum paraverat. His perfectis, Remos ad sororem suam reversus, ultimum sui cursus diem ibidem clausit, ubi & sepultus tempore non modico requievit, donec Montis-falconis [d] cœnobitæ clam surreptum beati viri loculum ac reliquias in ecclesiam sancti Laurentii intulerunt. quod factum ante Nortmannorum tempora, quorum terrore compulsi ejus loci canonici, qui monachis jam successerant, sacrum corpus Virdunum, tamquam in asylum deportarunt, indeque rebus serenatis in ecclesiam sancti Germani, ubi hactenus colitur, retulerunt. Hericus [e] Autisiodorensis monachus laudat cœnobium Montis-falconis, quod ad Remensem diœcesim pertinere testatur: tametsi Dido [f] Virdunensis episcopus sæculo decimo ineunte hanc abbatiam a rege impetravit. Baldericum a Baltfrido distinguit Andreas Saussaius, sed omnia suo more confundit ac permiscet, dum uno in loco Baltfridum eremitam Montis-falconis, in alio Baltfridum sancti Wandregisili amicum & imitatorem in pago Bituricensi collocat.

c *id. lib.* 4. *c.* 39.

d *Ibid. c.* 40.

e *Heric. lib.* 1. *de mirac. S. Germani. c.* 52.

f *Frodoard. lib.* 4. *c.* 40.

XIII. Wandregisili monachatus & peregrinationes.

Cum Baltfridus Montis-falconis cœnobio præesset, istuc accessit Wandregisilus, alio nomine Wando, ut ab eo in rebus monasticis erudiretur. Erat is nobili genere, in territorio seu pago Virdunensi oriundus. Primus ejus vitæ scriptor subæqualis reticet patris nomen, quem alter Waltchisum cum chronographo Fontanellensi appellat. Idem auctor, & post eum Willelmus Malmesburiæ monachus, ac recentiores nonnulli, Waltchisum, Wandregisili patrem, sancti Arnulfi liberis annumerant, & Chlodulfo & Ansigisilo ejus filiis medium interponunt, sed falso: cum constet Arnulfum duos tantum filios ex conjuge, nimirum Chlodulfum & Ansigisilum, suscepisse. Wandregisilus, in palatio educatus, *exacturam* sibi commissam rite administravit. Erant olim plures id genus exactores, nempe vectigalium, & ædificiorum, quo sensu Ansegisus abbas Fontanellensis exactor *operum regalium* in Aquisgrani palatio sub Eginhardo fuisse perhibetur: eodemque sensu accipitur apud Zachariam [g] prophetam. Posterior vitæ scriptor hanc Wandregisili *exacturam* interpretatur de officio comitis palatii, quod Dagobertus ei demandaverit. Ducatum addit chronographus Fontanellensis, sed incerto fundamento. Conjugem nobilissimam ex parentum jussione cum duxisset, ei contemtum sæculi quam primum persuasit; moxque ejus consensu coma deposita factus clericus, eidem etiam volenti ac lubenti velum imposuit. Deinde incidit ei cogitatio sæculi oblectamenta respuendi, & sub religionis habitu in vita cœnobitica conversandi. Hæc meditanti occurrit Montis-falconis monasterium, ubi non multo tempore habitavit cum quodam sene, quem secundus auctor cum chronographo Fontanellensi Baltfridum vocat. Ægre id tulit Dagobertus, eumque instigantibus proceribus in palatium revocavit, increpiturus, quod regio adscitus ministerio, ipsius injussu caput suum totondisset. Nempe aliquando usus obtinuit, ut citra regis permissum non modo regii ministri, sed qui-

g *Zachar. c.* 10. *v.* 4.

ANN. CHR. 619.

a Marculf. lib. 1. form. 19.

* le Doux.

* S. Urfitz.

b lib. 1. n. 59.

libet ingenui homines ad clericatum & monachatum haud promoverentur. Exstat hanc in rem apud Marculfum [a] præceptum de clericatu cum notis Bignonianis. Verum, arcessito Wandregisilo & interrogato, emollitus Dagobertus vetuit a quoquam eum inquietari. Inde reversus, cellam seu monasterium ex propriis facultatibus *in Elizangio territorio* ad Dubim * fluvium ædificavit sub patrocinio sancti Ursicini *, cujus corpus ibidem quiescebat. ubi Elizangii territorii nomine Elisatium seu Alesaticum pagum interpretor, cui hæc cella adhærebat. Illic jejuniis ac vigiliis continuos gemitus & assiduas lacrymas jungebat; &, si quando somnus repugnantem oppressisset, nuda humus corpus attritum & exsiccatum excipiebat. Dehinc angelico monitu Bobium profectus, ibidem aliquanto tempore conversatus est, ut ejus loci monachorum hauriret disciplinam. Hic Romanum ejus iter interponit secundus auctor, quod primus omnino reticet. Tum Scotiam seu Hiberniam cogitare cœpit, amore sine dubio Columbani, ejusque institutorum; atque Alpes emensus, in monasterium Romanense, quod a sancto Romano Condatescensi abbate ultra Jurensem saltum in Rætia constructum diximus [b], accessit: ubi hospitatus, cognovit eo in loco artam illam servari vitam, quam Christi amore sectari cupiebat; eoque se adductum fuisse divino consilio, ut *sub religionis habitu* illic conversaretur. Unde eo in loco professus obedientiam, decem ibi annis sub institutione regulari habitavit. Verum cum eo in loco multa sibi eventura, & Godonis nepotis sui futuram conversionem, quam magnopere cupiebat, intellexisset, hinc discedere statuit; ac demum Rotomagum adiit ad Audoënum episcopum, a quo in levitarum ordinem nolens adscitus fuit. Dein ejusdem jussu a sancto Audomaro sacerdotii honore sublimatus, locum quærere cœpit, ubi sub sancta regula vitam degeret. Præ omnibus illi arrisit locus Fontanella, sic dictus a fonte uberrimo illic scaturiente, positus in eremo Gemeticensi, quem, quia fisci regii erat, regali munere accepit, monasterium ibidem ædificaturus, ut pluribus suo loco dicturi sumus.

XIV. Besuensis monasterii origo.

* la Saone.

* la Tille.

* Beze.

Præmittenda est in primis commemoratio de cœnobio Besuensi, quod Amalgarius dux Burgundiæ, genere Francus, inter flumina Ararim * & Tilam *, in pago Atuariensi ad fontem Besuam * construxit, ac plurimis villis, cum paternis, tum fiscalibus, Dagoberto consentiente, dotavit. Locus est in Lingonensi diœcesi, decem fere millibus passuum ab urbe Divione, sub patrocinio sanctorum Petri & Pauli apostolorum. Primus eidem monasterio præfectus abbas Waldelenus, Amalgarii & Aquilinæ conjugis filius, frater Adalrici & Adalsindæ, quorum ille paterni ducatus successor, hæc Dornatiaci parthenonis, apud Vesontionem a patre itidem conditi, prima exstitit abbatissa. Waldalenus Deo per manus beati Columbani oblatus, ab eodem educatus fuerat in monasterio Luxoviensi, quod tunc præ ceteris Galliarum atque Burgundiæ monasteriis religione florebat. Quo in loco educata fuerit Adalsinda, incertum. Dum vero ambo in schola Christi erudiuntur, Amalgarius pater convenientia utriusque sexui & religioni ovilia parat; Besuense Waldaleno, Adalsindæ Dornatiacum, quod Dubi flumine a Vesontione dirimebatur.

c Spicil. to. 1. p. 490. & seq.

Johannes chronographus [c] Besuensis hæc omnia fuse commemorat, refertque plurima hanc in rem egregia monumenta: sed in eo fallitur, quod Besuensis monasterii originem ad annum sexcentesimum sub Chlotharii secundi principatu refert, quæ vix ante annum ejus sæculi tricesimum, Dagoberto totius Franciæ rege, collocari potest. Waldalenus quippe, haud ante annum ætatis tricesimum factus abbas, adhuc sanus & incolumis stabat anno quarto regni Theoderici, Chlodovei junioris & Balthildis reginæ filii, id est anno circiter ejusdem sæculi octogesimo: quo anno præceptum ab eodem rege obtinuit. qui, si anno sexcentesimo Besuense monasterium regere cœperat, annos tunc ætatis decem supra centum excessisset. Ob eamdem rationem idem Waldalenus distinguendus est ab alio Waldaleno seu Waldoleno Luxoviensi monacho piissimo, quem sancti Walarici in prædicationis munere socium, & in construendo Leuconaënsi monasterio adjutorem fuisse superius vidimus. Adde Waldolenum illum in pago Vinemacensi natum videri, & ex tenuis fortunæ parentibus ortum, quippe qui summa necessitate constricti dicuntur ad expetendam a Walarico quamdam farinæ portionem. quod Amalgario duci potentissimo & locupletissimo, ejusque propinquis haud quaquam tribui potest. Besuæ instituti sunt monachi primum sub regula beati Columbani, testante Johanne chronographo: cui sancti Benedicti regula, si non ab ipsis primordiis, certe Chlo-

tharii tertii principatu jam accesserat, uti adstruit ejusdem principis diploma a Johanne relatum, cujus fides hic suspecta esse non potest: quippe qui monasterium primitus sub regula sancti Columbani conditum fuisse non dissimulavit. Cum Dagobertus, patre mortuo, Burgundiam lustraret, audiens bonam famam & existimationem Waldaleni Besuensis abbatis, ejusque monachorum; eidem monasterio villas Artasiam & Monasteriolum concessit; ratasque habuit donationes, quas Amalgarius Waldaleni parens eidem loco fecerat. Is est Amalgarius dux, quo ministro in primis usus est Dagobertus ad interficiendum Brunulfum, Chariberti fratris avunculum, ne res novaret; idemque legatus ab eodem ad Sisenandum Gotthorum regem cum Venerando, & cum aliis ducibus missus adversus rebelles Vascones, qui ad officium deditione compulsi sunt. ANN. CHR. 629.

ANno regni sui octavo, a morte patris altero, Dagobertus ex Ragnetrude puella Austrasia filium suscepit, quem in sacro fonte Sigibertum placuit appellari, & vix bimulum in Austria regem constituit: ubi processu temporis multorum monasteriorum auctor, a posteris sanctus habitus est. Futuræ sanctitatis quoddam veluti præsagium fuit, cum infans recens natus, atque ad baptizandum oblatus sancto Amando, inter sacras preces, nemine respondente, *Amen* ipse protulisse traditur. Factum sic narrat Baudemundus in vita sancti Amandi. Dagobertus, in mulieres amore effusior, cum nihil liberorum haberet, precibus tandem ac piis largitionibus filium a Deo impetravit. Tum Amandi recordatus, quem ob correptionem sibi factam paullo ante regno excedere jusserat; eum a ministris suis perquirendum, & baptizandi filii sui causa ad se adducendum curavit. Is vero perquisitus, ac demum inventus sistit se ad regem, in agri Parisiensis villa regia Clipiaco tunc commorantem. quo viso Dagobertus imperati exsilii veniam petit, & sanctum antistitem rogat, ut filium sibi a Deo concessum sacris aquis abluere, & in filium spiritualem suscipere dignaretur. Amandus, qui sciret Deo militantem sæcularibus negotiis implicari, & quietum, atque a sæculi tumultu alienum palatia regum frequentare fas non esse; negavit id se facturum, atque a regis conspectu abscessit. Verum Dadonis & Eligii, tunc illustrium procerum, precibus expugnatus, in regiam rediit, oblatumque infantem signavit, & ex more catechumenum fecit. Cumque ad finem orationis nemo e circumstantibus responderet, infans cunctis audientibus clara voce *Amen* respondisse traditur; moxque baptizatur; eique Sigiberti nomen imponitur. Rem aliter narrat Fredegarius, nempe Sigibertum Aurelianis absente patre baptizatum, & a Chariberto Dagoberti fratre e sacro fonte susceptum fuisse, nulla Amandi aut miraculi facta mentione. At quæ postea consecuta sunt, Amandum in Dagoberti gratiam rediisse probant, quippe quem Tungrensi seu Trajectensi * ad Mosam ecclesiæ antistitem ab eodem rege (quamquam id accidit post multos inde annos) designatum fuisse constat. Baptizato Sigiberto Amandus in regia remanere noluit; sed mox inde egressus, ad Gandavenses, vicinosque populos erudiendos denuo profectus est.

ANN. CHR. 630

XV. Amandus Sigibertum baptizat.

* *Mastrich.*

XVI. Paulus fit episcopus Virdunensis.

Per idem tempus, defuncto Ermentario Virdunensi episcopo, vel Godone, qui concilio Remensi sub Sonnatio subscripserat, Paulus Theolegiensis monachus communibus omnium votis expetitur. Ille vero acquiescere nolens, canonum obtendit interdictum, ne quisquam ex aliena diœcesi facile in alterius loci episcopum assumatur. Hujus interdicti recens erat decretum concilii Remensis canone ultimo, ut decedente episcopo, in locum illius non alius subrogetur, nisi loci illius indigena. At, re ad Dagobertum relata, ejus mandato Paulus renitens & invitus e monasterio educitur, & vacantem sedem occupare cogitur. Tunc temporis Virdunensis ecclesia sic rebus destituta erat, ut non sufficeret alendis clericis, qui in ea vel missarum sollemnia, vel consueta divinæ laudis officia persolverent: sed suo quisque ordine forenses presbyteri singulis diebus ejus rei gratia eo accedebant, & recitatis cursim cum missa consuetis psalmis, mercedula accepta; mox ad propria revertebantur. Neque id in sola Virdunensi ecclesia fiebat. nam in Autisidorensi, ut superius [a] vidimus, urbani vicanique presbyteri & monachi, immo & sanctimoniales, suis quique vicibus in majori sancti Stephani ecclesia sacra officia celebrabant. Paulus hunc Virdunensis ecclesiæ statum miseratus, dolorem suum aperit Grimoni Theolegiensi abbati, qui ecclesiæ & episcopo compassus, Frasnidum villam in

Divina officia instituit.

a *lib. 6. n. 73.*

ANN. CHR. 630. victum fratrum, id est clericorum seu canonicorum, largitus est, & cum Paulo ad Dagobertum profectus, possessiones & pecunias ab eodem istuc impetravit.

XVII. Salabergæ mariti & liberi. Tunc temporis Salaberga, altero conjuge soluta, virginum cœnobium condere in animum induxit. Prior ejus conjux fuerat Richramnus, vir prænobilis, cui nupserat invita. quo post duos menses amisso, beati Eustasii pia monita in memoriam revocans, ad Habendense sacrarum virginum cœnobium, a Romarico in Vosago constructum, secedere decreverat: sed Gundoini patris voluntate, qui Dagoberto id displiciturum metuebat, secundis nuptiis conjuncta est Blandino, cognomento Basoni, viro illustri, ex Sicambrorum seu Francorum spectabili prosapia, qui cum vitam plane christianam duxit. Interim, nullis liberis susceptis, pii conjuges solitudinem suam dolebant. Hinc continuæ ad Deum Salabergæ preces ad obtinendam prolem: sed cum tardius vota succederent, ad basilicam beati Remigii, qui Campaniam totam, nedum urbem Remorum, virtutibus & miraculis tum illustrabat, pietatis causa iter aggressa est: ibique in vigiliis & orationibus interdiu noctuque excubias agens, votum nuncupavit, se, si proles a Deo sibi concederetur, ipsam Domino consecraturam. Exauditæ tandem cælitus preces: concepitque & peperit filiam, quam ex aviæ vocabulo Saretrudem vocavit. Rursus edidit aliam, cui Ebanæ nomen dedit; tertia Anstrudis appellata, quæ processu temporis in regimine virginum matri successit. Post hæc duos genuit filios, unum Eustasium in sanctissimi Eustasii abbatis illuminatoris sui memoriam appellatum, qui in puerili ætate defunctus est; & Baldoinum, quem, uti & alios omnes, omnipotenti Deo sacravit, id unum in votis habens, ut totam domum suam Christi faceret ecclesiam.

XVIII. Monasterium ab ea conditum. Inter ea per omnes Francorum oras vulgata erat fama & existimatio Waldeberti seu Walberti abbatis Luxoviensis, sanctitate celebris; & ubique utriusque sexus monasteria ex ejus norma & institutione affatim condebantur. Hunc sæpius ad se arcessitum pia mulier, non secus ac cæleste munus, idemtidem suscipiebat, & salutaria ex ejus ore monita hauriens, ad sæculi phaleras & pompas abjiciendas sensim animabatur. Quid plura? viro ad cælibem vitam converso, liberisque Deo sacratis, ipsa religionis vestem induit, & cum beati Walberti consilio, virique sui assensu, cœnobium puellarum *in suburbio Lingonicæ urbis* exstruxit in possessione paterna, Walberto artifices opemque conferente; idque multis reditibus ac prædiis ditavit: ubi puellæ amplius centum, cum nobiles, tum sibi subjectæ, Christo Domino consecratæ sunt. Cœnobii nomen & locum diserte non exprimit auctor vitæ suppar, sed obscure designat his verbis, quod locus, licet Austrasiorum finibus immineret, vicinus tamen Burgundiæ erat, distans a Luxovio monasterio millibus passuum paullo minus quadraginta; & quidem *in suburbio*, ut præmissum est, seu diœcesi Lingonensi. quæ omnia Mosæ vico, ad fontem fluvii cognominis sito, recte conveniunt: quo in loco Eustasius, a Boiis revertens, Gundoinum Salabergæ patrem invisit, eidemque Salabergæ oculorum lumen restituit. Fallitur ergo Dionysius Galterotus, qui in sua Anastasi Lingonensi de abbatia sancti Petri in ipsa Lingonum urbe olim posita, nunc excisa, id interpretatur; nec situs hic convenire potest, ut quidam volunt, Polengiacensi Benedictinarum virginum cœnobio haud procul a Matrona fluvio, quod longius abest ab Austrasiorum & Burgundiæ confinio. Sed parum id interest, quando primum hoc Salabergæ cœnobium jam pridem eversum est.

ANN. CHR. 631. XIX. Gandavense duplex excitat Amandus. NOn ante annum sequentem consignanda videntur primordia monasteriorum geminorum, quæ sanctus Amandus in opido Ganda excitavit. Primum Gandense seu Ganda primitus, dein sancti Bavonis appellatum: alterum Blandiniense, sic dictum a monte Blandinio, in quo exstructum fuit, fano simulacroque Mercurii subverso, principio quidem extra Gandenses muros, postmodum urbis pomœrio inclusum: utrumque sub patrocinio sanctorum Petri & Pauli, aliorumque apostolorum. Non aliam vir sanctus opportuniorem ad religionis christianæ incrementa viam invenit, quam construendis monachorum seminariis, qui & conversos in fide accepta continerent, & paganorum contumaciam non minus exemplis, quam verbis perfringerent. Primus utriusque monasterii abbas ab Amando institutus est Florbertus, vir sanctus, a quo Bavo in rebus monasticis informatus est. Verum id quia serius contigit, tantisper differendum. De his monasteriis, eorumque origine generatim dumtaxat disserit Baudemundus. Ubi fana, inquit, destruebantur, vir Domini Amandus,

tam ex munificentia regis, quam ex collatione religiosorum virorum, religiosarumque feminarum, statim monasteria aut ecclesias construebat. Milo monachus in suo ad Baudemundum supplemento varia recenset ejusmodi monasteria: sed e Gandavensibus unum Blandiniense commemorat. Duplex non obscure laudat auctor perantiquus, qui gesta sancti Bavonis primus in litteras retulit. nam Gandensium conversione narrata, hæc habet. Basilicam autem ibi in honore beati Petri apostoli fecit construi, quam reliquiis insertis, altissimo Domino consecravit cum magno honore, in qua virtutes multas postea Dominus fecit. quod de Blandiniensi basilica intelligendum. tum subdit: Deo etiam annuente clericorum cœnobium in ipso castro honorifice est constructum, ubi die noctuque laus a fidelibus decantatur. In hoc porro monasterio beatus Bavo ante oraculum templi Domini comam capitis sui abscidi deprecatus est, & adeptus venerandi pontificis Amandi manibus clericatus honorem, meruit fieri consors apostolorum. « AN. CHR. 631.

XX. S. Benedicti regula utrique præscripta.

Ex hoc loco male intellecto Theodericus sancti Trudonis abbas, & Philippus de Eleemosyna, qui vitam sancti Amandi post quadringentos ab ejus ætate annos expolire & amplificare aggressi sunt, lecto *clericorum* & *clericatus* nomine, existimarunt, clericos in utroque monasterio primum quidem ab Amando institutos fuisse; sed paullo post Florbertum abbatem & monachos clericis successisse; hancque sententiam secuti sunt multi recentiores. Verum nulla in his duobus monasteriis instituti clericalis in monasticum facta est vivente Amando mutatio; nec alios in seminariis illis quam monachos, monachus ipse instituit. Id manifeste probat idem, qui errandi occasionem dedit, scriptor primus vitæ sancti Amandi, qui clericorum nomine, ut Gregorius Turonensis episcopus, aliique passim jam a nobis laudati, utitur ad designandos monachos, non modo ubi agit de primordiis monasterii Gandensis, sed etiam de Florberto abbate, sub quo hæc mutatio facta dicitur. Jam anni fere sexdecim ab origine prædicti monasterii elapsi erant, cum Allowinus (id alterum Bavonis nomen) ad supra dictum castrum, ait anonymus, ad venerabilem Florbertum abbatem, quem almus pontifex Amandus ibidem constituerat *super gregem clericorum rectorem*, petiit ab eo humiliter cellulam, in qua familiariter Domini misericordiam pro facinoribus suis deprecaretur. ubi vides Florbertum dici *clericorum rectorem*, uti antea dictum fuerat *cœnobium clericorum*. Sed quid inde? qualem regulam sectabantur illi clerici? nempe regulam sancti Benedicti. id quod subsequentia verba probant. Ut vero pius pater monasterii, nempe Florbertus, ejus petitionem audivit, cum gaudio eam suscepit; & ejusdem fratribus monasterii, *juxta præceptum pii patris Benedicti*, convocata omni congregatione, ejus patefecit preces: ut, si forsitan juniori revelatum fuisset quod placitum esset Omnipotenti, cum omni aviditate cordis susciperet. quæ verba desumta sunt ex capite tertio regulæ sancti Benedicti. Itaque *præceptum pii patris Benedicti* sequebantur illi clerici, non alii proinde quam monachi, quos clericorum nomine absolute prolato designatos olim fuisse jam sæpius observavimus. Adde Gandavenses illos clericos *ad obedientiam* egressos, ut cellulam viri Dei Bavonis construerent; ipsosque *laborasse manibus*, & ædificium fabricasse, nempe ad præscriptum regulæ sancti Benedicti, qui monachos suos ejusmodi operibus adhibebat. Cur ergo, inquis, Gandenses monachos anonymus ille auctor clericos vocat, non monachos? nempe quod Amandus in monasteriis illis, quæ seminaria ministrorum erant, ad disseminandum Christi evangelium monachos clericalibus officiis destinasset aptassetque: quales erant monachi Romani a Gregorio in insulam Britanniam missi ad Anglos in fide erudiendos, quos venerabilis Beda satis habuit appellare verbi [a] ministros, eosdem scilicet, quos Gregorius monachos in epistolis vocat.

[a] Beda lib. 1. c. 29.

XXI. S. Eligii merita in rem monasticam.

Florebat tum in aula Eligius, parentibus ingenuis apud Lemovices in villa Catalacensi ortus: qui, etsi veste & professione monachus non fuit, monasticæ tamen vitæ studio, imitatione & propagatione piissimis quibusvis monachis inferior non fuit. Parentes habuit maxime christianos & catholicos, Eucherium & Terrigiam; fratrem Alethium seu Alicium, qui in villa Catalacensi * monasterium in paterno fundo construxit. Parentes ejus jacent in Lemovicino sancti Martini monasterio, cujus primi conditores fuisse perhibentur. Aurifabri artem edoctus Eligius, in regis palatio adjunctus est Bobboni regis thesaurario, multaque in usum Chlotharii, filiique ejus Dagoberti; longe plura in honorem sanctorum, quorum tumulos gemmis,

* Chatelat.

ANN. CHR. 631.

auro & argento decoravit, fecisse perhibetur. In regia non decrevit Eligii pietas, sed augmentum cœpit, sibi amicos & socios adsciscendo viros quosque pios, in primis Dadonem, cognomento Audoënum, qui libros de ejus vita duos postea composuit, & Adonem ejus fratrem. Atque ut se vas Deo sanctificatum exhiberet, veritus ne qua peccati macula in ipsius animo resideret; omnia, quæ ab adolescentia commiserat, delicta & peccata coram sacerdote confessus est, sibique austeram pænitentiam imposuit, vino abstinens per decem amplius annos; cilicio ad cutem usus, dum pretiosis exterius vestibus fulgeret. Inter laborandum, codicem habebat præ oculis, simul manus operi, simul mentem divinis eloquiis applicans. vir tantæ religionis, ut Chlothario fidem suam jurejurando adstringere non sustinuerit. Monachos in primis diligebat, monachus & ipse fieri cupiens in cœnobio Sollemniacensi, *nisi eum alio in loco*, ait Audoënus, *Dei obligasset dispensatio*.

XXII. Sollemniacense monasterium condit. * Solignac.

Sollemniacum * villam, sex millibus passuum a Lemovicis distantem, a Dagoberto impetravit, ubi magnum & insigne monasterium exstruxit, & monachis centum & quinquaginta congregatis præfecit Remaclum abbatem, qui postmodum Tungrensis episcopus factus est. Tanto in eum locum studio afficiebatur, ut, quidquid a rege proceribusve obtinere, quidquid a quibusvis comparare poterat, totum id in monachorum usus effunderet. Videres plaustra istuc vehi omnis generis supellectile, vasculis æreis & ligneis, vestimentis, lectuariis, linteis, necnon voluminibus sacris onusta: quæ omnia in monasterii usus expendebat, ita ut sæcularium inde invidiam concitaret. Eo quondam se accessisse testatur Audoënus, tantamque sacræ regulæ illic vidisse observantiam, ut præ ceteris Galliæ monasteriis, uno excepto Luxoviensi, florere videretur. Nullus ibi quidquam sibi proprium vindicabat, sed omnia erant omnibus communia. Multa loci ubertas & amœnitas: ambitus decem fere stadiorum, sphærico muro, non lapideo, sed fossato circumsæptus. Ex uno latere præterfluit, Brancia *; super quem mons eminet silva opertus. Fallitur itaque Jonas monachus, gravis ceteroqui auctor, cum Sollemniacum locat super fluvium Vigennam *. Totum porro monasterii spatium diversi generis arboribus frugiferis consitum erat. Istuc idemtidem ventitabat Eligius, ut monachorum conversatione recrearetur. Videres eum, ait Audoënus, cum januam ingrederetur monasterii, dejecto in terram vultu, depressisque oculis, magna gravitate inter fratres incedere, & pæne ad terram usque ad singulorum pedes prostratum benedictiones ab ipsis flagitare, quibus ipse vicissim copiosas eleemosynas rependebat. Egressurus vilissimam panis tortam seu placentam ab eis pro benedictione & insigni munere accipiebat, atque ex ea diebus singulis, quo usque tota consumeretur, eulogias, veluti sacram communionem, jejunus sumebat; jejunus itidem ad quælibet monasteria vel ecclesias accedere solitus. Singulos vero paterna sollicitudine commonebat, ut Deo servirent in veritate & in simplicitate cordis, & quotidie in melius coalescerent, & arreptum propositum omni instantia ad finem usque perducerent.

* la Briance.
* la Vienne.

a Sæc. 2. p. 1091.

Eligii litteræ de hujus monasterii conditione a nobis vulgatæ[a] sunt, datæ x. kalendas Decembris, anno decimo Dagoberti regis: inscriptæ dominæ sacrosanctæ ecclesiæ, quam in honore sanctorum Petri & Pauli apostolorum, Pancratii & Dionysii cum sociis suis, Martini, Medardi, atque Germani confessorum, in suburbio Lemovicensi, & fundo agri Sollemniacensis ait se construxisse: ubi tum præerat Remaclus abbas. Hunc vero fundum sibi obvenisse ex munificentia gloriosissimi & piissimi regis Dagoberti cum omnibus ad illum agrum pertinentibus: quæ omnia cedit ad usum monachorum ejus monasterii, ea conditione, ut tramitem religionis sanctissimorum virorum Luxoviensium sectentur, & regulam beatissimorum patrum Benedicti & Columbani firmiter teneant; & nulla potestas, nullusque episcopus, vel quælibet alia persona, nisi tantum gloriosissimus princeps, jus ullum in prædicto monasterio, neque in rebus, neque in personis in posterum haberet. Litteris subscribunt episcopi complures, Madegisilus Turonensis, Hildegarius Senonicus, Adeodatus Matisconensis, Chagnoaldus Laudunensis, Maurinus Bellovacensis, Salapius Namneticus, Lupus Lemovicensis, & Deoremus cum aliis optimatibus.

Remaclus abbas primus.

Quo ex monasterio eductus sit Remaclus abbas, non liquet. Anonymus ejus vitæ scriptor, traditione acceptum refert, eum monasticis disciplinis instructum fuisse in Sollemniaco monasterio. Si qua fides Harigero & Notgero, educatus est puer sub beato Sulpicio; postea jam adultus traditur Eligio. Ut ut sit, primum fuisse Sollemniaci

lemniaci abbatem constat tum ex præmissis Eligii litteris, tum ex ipso Audoëno in libri secundi capite quarto-decimo, ubi ait primum ejus monasterii abbatem, quem tamen nusquam nominat, ad episcopatum assumtum fuisse. quod Remaclo sub annum hujus sæculi quinquagesimum contigisse inferius videbimus.

XXIII. Tillo ejus loci monachus.

Sub Remacli disciplina ibidem vixit Tillo monachus, ex genere Saxonum haud ignobili, captivus in Galliam abductus, quem Eligius dato pretio redemit, præter multos alios, quibus, jactatis ante regem denariis, (hic manumissionis ritus erat) chartas libertatis tribuebat, trina data [a] optione, nempe ut vel in patriam liberi remearent, vel cum ipso manerent, non jam ut servi, sed ut fratres ab eo habendi; vel *venerabilem* monachorum vitam arriperent. Medium primo elegit Tillo, cum Eligio laborans, *vernaculus* eius ab Audoëno dictus: qui magistri sequens vestigia, & ipse postmodum *venerabilem*, id est monasticam, vitam duxit. Sic Buchinus, ex gentili conversus, & ipse postea *venerabilis* exstitisse, ac Ferrariensi monasterio præfuisse dicitur. Itaque Sollemniaci monachum professus Tillo, cum tanta pietate se gessit, ut ad sacerdotii honorem promoveri meruerit. Ejus opera Eligius in conversione Menapiorum seu Tornacensium populorum usus fuisse perhibetur. Verum is honoris impatiens, post beati Eligii obitum in Arvernensis pagi solitudinem clam secessit, nempe in eremum Brajacum seu Brajecte, haud procul ab opido Mauriaco, ubi hactenus sancti Tillonis eremitorium inter præruptos montium scopulos cernitur, & proximum cœnobium virginum Benedictinarum, sanctis Cosmæ & Damiano nuncupatum. Ibi rebus mortalibus superior, ad cælestia dumtaxat ferebatur ejus animus. Cibus ei parcissimus, poma cruda sive radices herbarum, quibus nonnisi post vesperam vescebatur, aqua pura contentus; pro veste sola tunica atque cuculla, sub quibus cilicium gerebat. Pauli nomen tum latendi studio, tum ob reverentiam sancti Pauli primi anachoretæ, postmodum assumsit.

a Audoën. lib. 1. c. 10.

XXIV. Alia monasteria ab Eligio constructa.

Idem Eligius Luteciæ domum propriam, quam a rege acceperat, in sacrarum virginum cœnobium sub titulo sancti Martialis Lemovicensium apostoli convertit, & trecentis puellis, in quibus multæ generis Francici, & quidem nobiles erant, istic congregatis, & bene dotatis, Auream virginem sanctam, Maurini & Quiricæ filiam, abbatissam præfecit. Ædificavit etiam extra muros basilicam sancti Pauli apostoli, plumboque texit, ut in ea monachæ sepelirentur. Forte deerat in civitate spatium ad construendum puellis necessarium ædificium, cui construendo exigua quædam fiscalis area opportuna erat. Hanc metiri jussit Eligius, eamque ut sibi daretur petiit a principe; moxque obtinuit. Cum vero in locum reversus, linea jactata denuo futuri ædificii amplitudinem metiretur; invenit spatium uno fere pede amplius esse, quam regi suggesserat. Hinc tristis effectus, quod regi falsum dixisset, veniam ab eo poposcit. Rex facti novitate in stuporem versus, facile rem ei condonavit, & conversus ad circumstantes: Videte, inquit, quam præclara & venerabilis Christi fides! Duces « & domestici mei quotidie villas fiscales surripiunt, & citra scrupulum in suos usus « convertunt: & hic famulus Christi ne palmum quidem areæ sibi concessæ, me in- « sciente, retinere sustinuit. Præter ea ædificavit in urbe Noviomagensi alterum an- « cillarum Christi monasterium, ubi, prædiis & censibus affatim assignatis, puellarum magnum cœtum, & districtam vitæ observationem instituit sub Godeberta abbatissa. Hæc apud Ambianos nata, cum a multis procis in matrimonium peteretur, nec parentes, haud dubiæ nobilitatis, Chlothario rege inconsulto, a quo beneficium acceperant, puellam cuiquam collocare auderent; omnibus ex principis voluntate pendentibus, Eligius anulo suo eam Christo despondisse dicitur: Chlotharius vero suum ei Noviomagense palatium cum suburbano sancti Georgii martyris oratorio, duasque villas fiscales concessisse. Hæc in libello de sanctæ Godebertæ vita, fidei admodum dubiæ. Uterque hic parthenon jam dudum excisus est: solæque modo restant ecclesiæ, ex quibus ecclesia sancti Martialis apud Parisios parœcialis est. Sunt & alia monasteria non pauca, quæ vir sanctus cum per se, tum per discipulos suos exstruxit, teste Audoëno.

XXV. S. Martini Tornacense.

Ex his monasteriis, quæ generatim tantum indicat Audoënus, unum est Tornacense sancti Martini, quod ab Eligio conditum fuisse Hermannus, ejus loci post restaurationem [b] monachus, ex traditione a majoribus accepta scribit. Erat tunc ad portam urbis meridianam mons silvis & arbustis consitus, ubi sanctus Martinus mortuum suscitasse ferebatur. Eo in loco Eligius baptismalem ædem in honorem beati

b Spicil. to. 12. p. 403.

ANN. CHR. 631.

pontificis construxisse, ejusdemque dentem alterum reposuisse dicitur, monachorum ibidem habitaculis adjunctis, quibus abbatem præposuerit. Traditioni favet id quod apud Audoënum [a] legitur de Balderedo ecclesiæ Tornacensis abbate, quem Eligius, morte imminente, ad se accerssitum monuit, ne ulterius Tornacum rediret, sed Noviomi *cum fratribus* suis remaneret. sin redire vellet, scire se Noviomum amplius vivum non reversurum. quod post Eligii obitum contigit. nam Balderedus, beati Eligii vaticinium parvi pendens, Tornacum denuo rediit, & post non multos dies, irruente super eum turba, graviter cæsus, ad extremum interiit.

a *Audoën. lib.* 2. *c.* 32.

XXVI. S. Lupi Noviomagense.

Ex hoc Audoëni loco intelligimus, Balderedum eductum fuisse ex monasterio Noviomagensi, ubi eum cum fratribus suis remanere præceperat. Hoc monasterium sancto Lupo Trecensi episcopo, cui veteres schedæ sanctum Stephanum protomartyrem & sanctum Eunucium confessorem addunt, primitus nuncupatum fuisse constat, postea sancti Eligii tumulo ac reliquiis, ac demum vocabulo illustratum. Hujus cœnobii si non auctor, certe amplificator censendus Eligius. Chlodovei junioris accessit munificentia, qui villas quasdam eidem loco largitus est, testante Lotharii tertii diplomate regio. Hujus principis aliud diploma habet, locum hunc a sancto Eligio quondam in monastica religione decenter fuisse instructum. Hæc ergo nostrorum sæculo decimo persuasio erat. Sparvum ejusdem monasterii abbatem non semel laudat [b] Audoënus, præsertim ubi agit de interitu cujusdam prædonis, qui agrum in Calvo-monte, ad hanc basilicam pertinentem, sibi vindicare moliebatur. Is ad regis judicium provocatus a prædicto abbate, secundum legem Francorum jussus est, ut, aliis juratoribus secum adhibitis, terram sui juris esse jurejurando affirmaret. Abbas contra satis habuit, ut, aliis juratoribus omissis, idem prædo solus singulari sacramento id assereret. quod cum ad beati Eligii sepulcrum manu imposita facere non dubitaret; in medio sacramenti contremiscens, repente in terram resupinus corruit, hisque verbis ægre prolatis, Abba Sparve, recipe terram tuam, exspiravit. De hujus monasterii habitatoribus ita loquitur variis in locis Audoënus, quasi eo in loco, non monachi, sed clerici tunc temporis exstiterint. Nam furem in basilica [b] comprehensum scribit, *cum clerici consuetas explessent preces vespertinas*, nullusque ex *custodibus* in basilica superesset. & paullo post [d] ait, beatum Eligium ad suum ipsius mausoleum illustri viro Amalberto comiti Noviomagensi apparuisse, postquam *matutinos hymnos ex more persolvisset clerus.* Alios id genus locos referre non vacat. Verum his locis monachos ab Audoëno designari, uti ab aliis factum jam sæpius observavimus, patet ex alio loco, ubi *frater* [e] *quidam ex monachis beati Eligii*, podagra decumbens, imposita sancti antistitis melote, sanatus perhibetur. Certe monachos in sancti Dionysii basilica collocatos a Dagoberto fuisse nemo negaverit; &, si quis negaret, Fredegarium, aliosque ejus temporis auctores in se testes pertraheret: & tamen ejus basilicæ clerum vocat Audoënus [f] ipse, ubi ait, claudum in festo sancti Dionysii ibidem erectum fuisse, *dum vigilia a clero caneretur in choro.* Similes loquendi modi passim occurrunt, maxime in chronico Fontanellensi. Haud scio an in basilica Dionysiana residebat pius ille cellanus, nomine [g] Dulciolenus, non longe ab urbe Parisiaca commanens, quem beatus Eligius frequenter visitare consueverat.

b *ibid. cap.* 37. & 55.

c *ibid. c.* 62.

d *ibid. c.* 63.

e *lib. c.* 72.

f *idem lib.* 1. *c.* 23.

g *id. lib.* 2. *c.* 38.

ANN. CHR. 632.

XXVII. Helladii episcopi Toletani obitus.

POst longum de rebus Hispanicis silentium, nunc demum agendum est de Helladio Toletano pontifice, qui anno hujus sæculi tricesimo-secundo cursum vitæ mortalis absolvit. Fuerat ante episcopatum monachus & abbas Agaliensis monasterii, in Toletanæ urbis suburbio siti, ex quo multi eo sæculo episcopi in sedem Toletanam assumti sunt, nempe Helladius ipse, de quo nunc agimus; Justus ipsius Helladii successor, Eugenii duo, & Hildefonsus, omnes doctrina & sanctitate illustres. Helladius [h] in sedem Toletanam Aurasio successit sub annum sexcentesimum quartum-decimum, ejusque regimen decem & octo annis tenuit. Is primum in aula regia illustrissimus, rectorque rerum publicarum, subinde in Agaliense monasterium secedebat, ubi, remota clientum sæculique pompa, ita se vilibus quibusque mancipabat officiis, ut stipularum fasciculos ad clibanum deferret. Tandem vero, relictis omnibus quæ sæculi erant, ad sanctum illud monasterium, quod voto frequentaverat, optati voti usu ad finem potiturus accessit. Ibi factus omnium pater, meritis studiisque sanctis & vitam monachorum optime rexit, statumque monasterii

h *Hildef. de vir. illustr. c.* 7.

multis opibus auxit. Jam senio pæne confectus ad pontificatus apicem evocatur. Ecclesiam Toletanam magna discretione administravit, & eximiis illustravit exemplis. Tantæ caritatis & misericordiæ in pauperes & egenos, ut eos non secus ac propria viscera confoveret. Obiit sub initia regni Sisenandi, qui æra sexcentesima sexagesima-nona regnare cœpit. Hunc excepit Justus[a] ejus discipulus, ab infantia in rebus monasticis ab ipso Helladio excultus, & in Agaliensi monasterio tertius post eum rector. Ejus pontificatu Agaliensi monasterio præerat Richilanes abbas, ad quem epistolam scripsit, ut ne suscepti gregis curam desereret. Hildefonsum non videtur legisse Arnoldus Wion, qui Helladium scriptis clarissimum exstitisse ait. Helladius quippe, teste Hildefonso, renuit scribere, quia quod scribendum fuit, « quotidianæ operationis quadam veluti pagina demonstravit. Non confundendus « Justus ejus successor cum Justo[b] diacono, qui & ipse episcopus fuit, sed in alia ecclesia, Helladio insultare ausus, ob intemperantiam morum in reprobum versus sensum, ac demum a ministris altaris sui injecto laqueo strangulatus exspiravit. Exstat Isidori Hispalensis antistitis egregia epistola ad nostrum Helladium ceterosque coepiscopos, in qua eum graviter monet de redigendo in ordinem Cordubensi episcopo, qui in pontificali culmine in carnale crimen lapsus fuerat. Melius quippe esse « illi, ut temporaliter judicetur ab episcopis, quam æterno damnetur judicio. Sciat « enim, inquit, se amisisse nomen & officium sacerdotis, qui meritum perdidit sanctitatis. Horret animus ad tam piam justamque illorum temporum sententiam, dum nostros mores cum illis conferimus. Ex præmissa porro Isidori epistola falsi convincitur alia[c] sub ejus nomine conficta ad Masonem episcopum, quæ lapsorum sacerdotum restitutionem approbat. Helladii epitaphium scripsit Hildefonsus, in quo eadem, quæ in ejus elogio, commemorat: hoc solum addito, quod annos octoginta transgressus decesserit, sepultusque sit in æde sacra beatæ Leocadiæ. Ejus obitus in martyrologiis recentioribus consignatur duodecimo kalendas Martii.

ANN. CHR. 632.

Justus successor.

a *ibid. c. 8.*

b *Id. in prologo.*

c *Canis. to. 5. antiq. lect. part. 2. p. 293.*

XXVIII. S. Rusticula moritur.

Non post multos abhinc menses in cælum itidem migravit Rusticula, sancti Cæsarii parthenonis Arelatensis abbatissa, septuagesimum-septimum agens annum. Die sabbati ante festum beati Laurentii febre correpta, dominica gravius ægrotare cœpit. Rogantibus sororibus, ut lectulus ejus, quem semel tantum in anno revolvere solebat, mollioribus stramentis sterni pateretur, acquiescere noluit. Feria secunda, quæ sancti Laurentii festiva erat, cum sorores ad ejus lectum præ nimia tristitia submissa voce psallerent, clarius psallere jussit, ut ex psalmorum cantu & sensu recrearetur. Ipsa die ad horam sextam, quasi subridens, animam Deo reddidit. Theodosius, ejus civitatis episcopus, cum toto clero funus virginis sanctæ curavit. Cum ejus corpus ad basilicam sanctæ Mariæ, ubi sanctimoniales humari mos erat, deferretur; unus e monasterii famulis, qui oculis orbatus erat, lumen ad feretri contactum recepit. Mirum est quantum sui desiderium sororibus reliquerit pia mater, quam illæ tenerrimo amore diligebant omnes. Quippe hæc illius jugis cura & sollicitudo erat, ut ne quam illarum perperam tristitia afficeret, neu nimio labore gravaret. Nec tamen eas otio torpescere sinebat, sed ad ferventem omnes disciplinam animabat. Huic in regimine monasterii successit Celsa abbatissa, cui Florentius presbyter Tricastinæ ecclesiæ libellum de beatæ Rusticulæ vita nuncupavit.

XXIX. Chagnoaldus item episcopus.

Eodem mense, & forte eodem anno, Chagnoaldus episcopus Laudunensis fati munus implevit *ictuatus*, ut loquitur Paulus Virdunensis antistes in epistola ad Desiderium Cadurcensem, id est ictu sanguinis seu apoplexia confectus. Ejus obitus Augusti die vicesima-tertia colitur in martyrologio Benedictino. Incautos lectores fefellit Pseudo-Theodorus in vita Magnoaldi, cum Chagnoaldi facta Magnoaldo tribuit. Hæc suo loco expendenda. Successorem in sede Laudunensi habuit Attolam, qui Salabergam in urbem Laudunum excepit.

XXX. Fara testamentum condit.

Fara seu Burgundofara, Chagnoaldi germana soror, anno Dagoberti regis in Neustria quinto, VII. kalendas Novembris testamentum condidisse traditur, nimirum ut donationes, olim Eboriacensi monasterio ab se factas, confirmaret. Id fecit accersito Waldone notario, præsentibus in testimonium sacerdotibus & sæcularibus viris. In vulgato testamento genitorem suum Agnericum, germanos Burgundofaronem & Chagnulfum, sororem Agnetrudem vocat. Si Chagnulfus idem est cum Chagnoaldo, quem germanum ejus fratrem fuisse ex Jona monacho indubium est; in vivis adhuc erat Chagnoaldus, cum testamentum condidit Burgundo-

AN. CHR. 632. » fara. Hoc testamento in primis prædicto monasterio Eboriacensi, sito in pago Briegio, quod est constructum in honore domnæ ac sanctæ Mariæ, & sancti Petri apostolorum principis, dat portionem suam de villa Campellis, quam contra germanos suos in partem acceperat; item de villa Cavaniaco pagi Kalensis: tum villam Dulgo-faiacum *, sitam in pago Aliodrensi; denique portionem suam, an forte Pipimisii villæ, in suburbio Meldicæ civitatis, cum casis & areis, tam intra, quam extra muros ejusdem urbis; ad hæc portionem suam de villa Luvra, sita in pago Parisiaco, faventibus dulcissimis germanis suis, Chagnulfo, Burgundofarone, & Agnetrude. Actum est hoc Eboriaco monasterio in mense Octobri.

* Fay.

XXXI. Mira in ejus monasterio facta.

Post hoc testamentum Fara vixit per aliquot annos: cujus tempore quædam facta memoria digna, quæ Jonas in litteras retulit, patrata sunt, pleraque ad virtutis commendationem, quædam etiam ad castigationem vitiorum. Prioris generis est exemplum Sisetrudis virginis, quæ cum celleraria monasterii esset, de instante obitu cælitus admonita, reliquos quadraginta dies moribus corrigendis & vitæ emendandæ sedulo impendit. Cum septem ac triginta dies in precibus, jejuniis, vigiliisque exegisset; in cælum a duobus angelis rapta fuisse dicitur, indeque ad triduum facta rediviva, *matrem*, id est Burgundofaram abbatissam, totumque Dei famularum cœtum convocasse, ac rogasse, ut suis precibus ipsi subvenirent, moriturae post trium dierum sibi datas inducias. Post triduum denuo ad cælum evocata, inter angelicos concentus illuc evolavit. Hoc primum piissimæ ac felicissimæ mortis in illo cœnobio exemplum a Domino famulabus suis ostensum fuisse ait Jonas, ut superstites toto studio *ad cultum religionis* contenderent. De hac Sisetrude intelligendum sanctæ Faræ vetus martyrologium, in quo nonis Martii fit commemoratio *sanctæ Sisetrudis virginis.* Ex his patet falli eos, qui eam illius monasterii abbatissam fuisse opinantur: quippe quæ tantum celleraria fuit, &, vivente sancta Fara prima abbatissa, ex primis illius loci sanctimonialibus ad aliarum exemplum mortua est.

Non impar exemplum edidit Gibitrudis virgo, genere & religione nobilis, Burgundofaræ consanguinea, quæ illam in extremis positam videns, obnixe a Deo cum lacrymis postulavit, ut piam matrem mori non sineret, sed se potius sodalesque suas ad se reciperet. Nec mora, Burgundofaræ longioris vitæ induciæ concessæ: ipsa Gibitrudis ex repentina febre exanimis; sed vitæ ad sex menses reddita, demum tanto divinæ gratiæ munere defuncta est, ut ipsius cellula cælesti quodam odore perfusa sit, teste Jona monacho: quo etiam præsente idem accidit in ecclesia, cum ejus commemorationem *more ecclesiastico* tricesimo die agentes, missarum sollemnia pro ea celebrarent.

Eximium vero patientiæ specimen edidit pia virgo Hercantrudis, nobilibus & ipsa parentibus orta, quæ ab infantia Deo istic consecrata, continua dolorum immanium tormenta sustinuit: in quibus virtus animæ manebat inconcussa; mira humilitas, mansuetudo & pietas cum lacrymarum ubertate refulgebat; sed in primis tanta vitæ innocentia, ut sexuum discrimina nesciret. Inter hæc ei contigit aliquando, ut contra regulæ præscriptum nonnihil faceret, quam ob culpam prædicta monasterii mater eam a sacri Christi Domini corporis communione removit, dum impositæ sibi pœnitentiæ satisfecisset. Erat vero in crastinum festum depositionis sanctissimi antistitis Martini. Verum, totam illam noctem in lamentis & precibus pervigilem ducens, culpæ veniam a Deo atque a matre impetravit, Christique corpori sequenti die communicavit, religiosior deinceps effecta. Morti demum post aliquot annos proxima, cum quamdam sanctimonialem minus religiosam coram cerneret: Cito, inquit, unam ex vobis segregate indignam ceterarum consortio, ut quæ sæculo vivat, non Christo. Stupentibus omnibus, quid vellet; una earum reatum agnoscens suum, humi prostrata culpam confitetur, & in omnibus se emendaturam pollicetur.

Quadam die dominica, dum missarum sollemnia Burgundofara cum sacro virginum collegio spectaret, & jam sacri corporis communione participarentur; quædam ex eis, Domna nomine, *cum jam corpus Domini accepisset, ac sanguinem libasset;* ipsa Jonæ verba refero, & sacro choro inserta una cum comparibus caneret: *Hoc sacrum corpus Domini & Salvatoris sanguinem sumite vobis in vitam æternam*; simul in ore ejus globus rutilans micavit. Sed postea elationis vitio perdidit, quod modestia ac religione meruerat.

Alia ex his Wilsinda ex genere Saxonum, & ipsa religiosissima, Ægæ Dago-

berti consiliarii, qui monasterio infestus erat, interitum prædixit; & sororum suarum, quæ prius decesserant, cælestem gloriam, quas inter Ansildis erat, conspexit. Hæc etiam aliam puellam admonuit, quisquilias ut abjiceret. quippe quæ mentem sordibus ac vitæ sæcularis reliquiis inquinatam gereret. Mox illa territa solo prosternitur, *celataque vitia matri per confessionem prodit*, uti Jonas loquitur. ANN. CHR. 632.

Ad hæc quædam puella, nomine Blithildis, cum diu inter regularis vitæ accuratam observationem, immobili desiderio adspiraret ad cælestia, ad extrema demum redacta, sacræ lectionis codices coram se legi poposcit. Forte una ex assistentibus vas lucernæ aqua & oleo cum implesset, aquam in lac commutatam stupens animadvertit. Tum, lacte ab oleo jussu matris separato, oleum ex vase denuo manare cœpit, quod sollicite collectum in sacrario recondidere, ex quo multi sanitatem consecuti sunt. Testes sunt, ait Jonas, hujus rei Burgundofara, pontifexque « Meldensis urbis, haud dubie Faro, & Waldebertus abbas Luxoviensis monasterii. «

Ad delinquentes quod attinet, quasdam ex illis recens conversas eo usque seduxit dæmon, ut exitiabilem sæculi vitam denuo appeterent, & ad immane exsequendum consilium, admota scala, sæpta monasterii transsilire conarentur. Mox ignis massa ingens a medio dormitorii egressa, totam domum illustravit, ac post in tres divisa globos, per totidem domus ostia erupit. Hoc tonitrui fragore excitæ sorores, egressuras assequuntur, & vix intra sæpta monasterii revocant. Tum illæ facti pudore suffusæ, culpas agnoscunt, *matrique per confessionem produnt*. Aliis duabus secus contigit, quibus a dæmone persuasum est, ut confessionem non facerent eorum, quæ vel in sæculo, vel in monasterio commiserant. *Erat enim consuetudo monasterii*, ait Jonas, *ut ter in die per confessionem unaquæque earum mentem purgaret*. Illæ demum e monasterio clam egressæ, sed ab inquisitoribus istuc reductæ, obfirmatis in malum animis, divina ultione ad extrema tandem venerunt. Hortante matre, ut saltem inter supremas vitæ horas confessione scelera expiarent, & sacri corporis communione munirentur; obdurato corde nihil remedii admittentes perierunt. Harum vero cadavera nequaquam in communi ceterarum conditorio, sed seorsum foris sepeliri mater jussit: super quarum tumulos per totum triennium globus igneus visus est, & voces ululantium auditæ.

XXXII. Observanda de confessione sanctimonialium, &c.

In his aliisque exemplis a Jona relatis, illud in primis observandum occurrit, quod sanctimoniales matri seu abbatissæ peccata confiterentur, etiam gravia, quæ in sæculo commiserant, nulla sacerdotis facta mentione. Sed tamen sacerdotis ministerium non excludi ex eo colligitur, quod Columbanus, cujus instituta illic servabantur, postquam tria confessionis seu revelationis conscientiæ tempora in Pænitentiali distinxit capite primo, nempe *ante mensam* seu refectionem; *ante introitum lectulorum, vel cuicumque fuerit facile dare*; culpam nihilo minus *sacerdoti fatendam* præscribit capite vicesimo-nono. Fortasse in monasteriis ejus instituti sanctimonialium id in usu erat, quod Basilius [a] de sui temporis sanctimonialibus statuit in brevioribus regulis: ubi interroganti, utrum oporteat, cum aliqua soror quodcumque delictum suum presbytero confitetur, etiam matrem monasterii adesse; respon- « det, honestius sibi videri & religiosius, ut per seniorem matrem presbyter, siqui- « dem illud sibi videtur, statuat, & modum vel tempus pænitentiæ imponat ad emen- « dationem ejus, quæ corrigi desiderat a peccato. Neque enim Burgundofaram, san- « ctissimam utique abbatissam, in eo versatam fuisse errore credere fas est, qualis fuit olim quarumdam apud Græcos abbatissarum, quæ ab episcopo facultatem pe- « tierunt [b] monacharum sibi subditarum excipiendi confessiones. quam petitionem « jure merito rejecit patriarcha Antiochenus, dicens, eam potestatem solis sacerdo- « tibus concessam esse. «

Alterum notabile est, cantum psalmorum in agone morientium adhiberi solitum. quod de sancta Rusticula etiam superius vidimus. Tertium monachos sanctimonialibus in extremo agone positis adfuisse cum toto sanctimonialium cœtu, eos scilicet, quos venerabilis Beda [c] fratres monasterii vocat, in aliis ædibus commorantes: quibus postea sæculares canonici, ut in aliis plerisque locis, successerunt. His cursim observatis, ad ordinem revertor.

XXXIII. Desiderius Cadurci episcopus ordin. monastici propagator.

Tunc temporis Cadurcensem regebat, illustrabatque ecclesiam Desiderius [d] antistes, qui monasticum institutum illis in partibus mirifice coluit ac propagavit, adeo ut ejus veluti primus apud Cadurcos institutor habitus sit ab auctore gravi & fere

[a] *Basil. reg. brev. art.* 199.

[b] *Balsam. juris Græco-lat. interr.* 34.

[c] *Beda lib.* 3. *c.* 8.

[d] *supr. n.* 9.

AN. CHR. 632.

» æquali, qui libellum de ejus gestis composuit. Nullum, inquit, eo tempore in urbe » Caturcæ propositum monachi, neque habitus religionis aut regulæ cœnobialis in- » traverat. Secta Columbani procul aberat: instituta beati Benedicti longe distabant: » Desiderii autem tempore hæc secta Caturcæ intravit, hujus sub die hæc religio ado- » lescere cœpit. Erant tamen in pago Cadurcino ante Desiderii pontificatum monasteria, uti argumento est Dagoberti regis epistola, ad confirmandam ejus electionem inscripta Francorum episcopis & ducibus, cunctoque populo Galliarum: ubi hanc *civium, abbatumque Caturcorum consensu* factam fuisse testatur. Ex eorum numero fuisse videtur Magnus abbas, cujus causam dilectissimo filio suo Desiderio, in aula tum degenti, Archenefreda piissima genitrix commendat. Fortasse etiam ex illis erat Bertegisilus abbas, qui domino Desiderio thesaurario [a] aliam epistolam scripsit. Immo etiam sancti Amantii monasterium, quod tanta magnificentia instauravit Desiderius tum episcopus, ut primus ejus auctor ab auctore vitæ censeatur; jam ante ejus pontificatum exstabat, ut superius [b] vidimus agendo de altero Desiderio episcopo Autisiodorensi, qui ad stipendia monachorum nonnulla testamento legavit prædicto monasterio, ubi genitrix ejus Nectaria corpore quiescebat. Antiquissimum itidem est in eodem pago Musciacense seu Moisiacense monasterium, nunc ad sæculares conversum canonicos, situm ad confluentes Saræ in Tarnim, qui paullo infra in Garumnam devolvitur. Hujus originem Chlodoveo Magno tribuunt, quæ Chlothario secundo potius tribuenda est. siquidem a viris laudabilibus Anseberto & Leutado *expletum* dicitur Desiderio jam Cadurci sedente, cum paullo ante *regiis impensis initiatum* fuisset, ut in codice Moisiacensi legitur; secus in alio codice, quem prætulit Labbeus, substituendo Marciliacense monasterium. Verum hoc serius constructum videtur, nimirum a Pippino rege, uti & Figiacense, olim unitum Conchensi ejusdem diœcesis, de quibus alias agemus. Hæc prima sunt virorum monasteria apud Cadurcenses. Incertum cujus loci fuerit abbas [c] ille Cadurcinæ urbis, Guntchramni regis jussu flagellis cæsus, & in carcerem retrusus, quod Gundobaldi litteras, in cavata codicis tabula sub cera reconditas, ad ejus amicos clam deferens fuisset deprehensus.

Monasteria Cadurcensia.

[a] Chesnii to. 1. p. 882.

[b] lib. 11. n. 34.

Moisiacense præcipuum.

[c] Greg. Tur. lib. 7. c. 30.

Ad virginum cœnobia quod attinet, in eadem diœcesi exstabat cœnobium illud Aspasiæ abbatissæ, quam Desiderius episcopus scriptis litteris hortatur ad agendam de perpetrato crimine pænitentiam exemplo peccatricis feminæ, cujus historiam » frequentius ab ea relegi cupit. Ergo, inquit, compatiatur anima tua dolori meo, » ut ego possim, vulnere sanato, lætificari de bono tuo. Age pænitentiam, quantum » melius potes; & omni custodia serva cor tuum. Confido ego in Domino meo Jesu- » Christo, quia cito obliterabit omnem maculam tuæ confusionis bona confessio. Oro » ergo, & per Dominum Jesum-Christum te obtestor, ut non des amplius diabolo lo- » cum; sed in jejuniis, & obsecrationibus, & vigiliis te instanter impendas: & quan- » tum sentis te hominum destitutam præsidio, tantum tibi divinum adesse flagites » adjumentum. Ita pius antistes, haud dubie pro carnali lapsu, cui expiando, forte quod publicum crimen non esset, non abdicationem officii, sed solam pænitentiam Aspasiæ abbatissæ præscribit. Redeo ad monasterium Moisiacense, cujus primus abbas fuit sanctus Ansbertus, quem cum Ansberto Rotomagensi episcopo plerique perperam confundunt. In veteri martyrologio Silvæ-majoris, *pridie kalendas Octobris Musciaco monasterio sancti Ansberti abbatis* fit memoria. Ejus successorem Leotadium itidem sanctum dicunt, uti & successores ejus Paternum & Amarandum; quorum alterum Auxitanæ, alterum Albiensis ecclesiæ episcopos fuisse tradunt. *Venerabili in Christo patri & domino apostolico* Leotadio abbati monasterii Moisiacensis Nizezius, vir prædives, & uxor ejus Ermintrudis multa prædia vendunt in pagis Tolosano, Aginnensi & Elusano, mense Maio, anno septimo domini Theoderici regis. quod de Theoderico Chlodovei junioris filio interpretandum videtur. Ad Moisaci etymon quod attinet, si Petro Vallis-Cernaii monacho credimus, *Moysacum a Moys*, quod est aqua, vocatur, eo videlicet quod dulcissimis intus fontibus abundat. quamquam apud veteres non Moysacum, sed Musciacum passim scribitur.

XXXIV. S. Amantii monasterium.

Inter pia Desiderii opera præcipuum est sancti Amantii monasterium, in cunctis ædibus eximium, quod septingentorum & quinquaginta ab urbe passuum intervallo denuo ædificavit. Singularis ejus monasterii fabrica fuit, quod tum basilicarum altitudine & fornicum elegantia, tum sublimium domorum amplitudine & septorum

dignitate ceteris præstabat. Primam loci basilicam, (nam plures in illo monasterio pro veteri more erant) non Gallicano ritu minutis ac rudibus, sed quadratis ac dedolatis lapidibus exstruendam curavit, duplici porticu operi adjecta. Ibidem copiosum monachorum cœtum congregavit, quibus congrua ex propriis facultatibus subsidia contulit, præfecto Dadaleno abbate, post Ursicinum venerabilem virum, qui antea monasterium regebat. Illic vir sanctus pias cordis sui delicias, dum viveret, collocavit, ibidemque corpus suum post mortem sepeliri voluit. Quædam etiam prædia eidem loco largita est Bobila seu Bobilana, senatrix Romana seu Gallicana, Severi quondam conjux, cujus itidem corpus eodem in loco sepultum est. Hæc est illustris mater-familias Bobilana, in cujus gratiam duas epistolas scripsit Desiderius ad Paulum Virdunensem, & Abbonem Mettensem episcopos, ut quædam res ei debitæ, quas quidam Leva injuste retinebat, eidem restituerentur. Id duorum illorum episcoporum testantur epistolæ duæ apud Chesnium [a], in quarum altera, quæ Abbonis est, Bobilanæ pater Agilenus vocatur. Inter alia vero prædia, quæ Desiderius eidem monasterio contulit, mentio fit [b] de Marciliaco. ex quo intelligitur, monasterium eo in loco necdum tum fuisse constructum. Perfectis omnibus, quæ ad monasterii fabricam & ornamentum necessaria erant, multos ex Gallicanis ecclesiis antistites ad ejus dedicationem invitavit. Exstat ejus hac de re epistola ad Paulum episcopum Virdunensem, quam huc referre juvat.

ANN. CHR. 631.

[a] Chesnii to 1. pag. 885. & 886.

[b] Vitæ c 17 Dedicatio.

Domno semper suo Paulo episcopo Desiderius peccator. Jam credo ad aures tuas perlatum, qualiter monasterium construere cœperim, & basilicam jam, mihi Domino cooperante, consummatam habeam. Proinde rogo atque invito apostolicam dignationem vestram, ut ibidem ad dedicationem interesse dignemini: & cum nos ibidem in Dei nomine viderimus, aliquantis simul diebus commorantes, de illa perenni ac desiderabili vita, de qua mutuo suspirare solebamus, familiaria colloquia desidero ut habeamus. Alios etenim plures episcopos interesse faciemus, qui nos vel exemplo juvent, vel hortatu roborent: quorum nos contubernio non mediocriter opinor adjuvari. Veni igitur, carissime, quantum longius, tantum velocius: ut, post diutinam corporis absentationem, tandem refocillemur mutua confabulatione. Aderit, credo, Dominus de se concionantibus, adstabit orantibus; nec nos deseret umquam, qui passus est pro nobis de sede veniens paterna. Orantem te pro nobis potentia Domini nostri Jesu-Christi conservare dignetur.

Hinc patet, magnam olim intercessisse inter utrumque familiaritatem: sive quod Paulus, cum monachus esset Theolegiensis, ad aulam Chlotharii, cujus tum thesaurarius erat Desiderius, identidem ventitabat: sive quod Desiderius Paulum in suo monasterio conveniebat. Sane Dagobertus in indiculo ad Sulpicium Bituricensem episcopum pro Desiderii consecratione, ejus *devotissimam ac monasticam conversationem* laudat. Non dubito quin ad hanc dedicationem invitatus sit etiam cum Paulo Sulpicius, quos fratrum suorum amissorum loco habere se testatur in epistola [c] ad Dadonem seu Audoënum episcopum, qui-cum etiam & cum Eligio antiquam necessitudinem & inconvulsam caritatem, precumque communionem continuari cupit: ut, quemadmodum in aula terreni principis socii fuerant; ita in illo superni Regis cælesti palatio simul vivere mereantur. Ad hæc vero eorum amplius se orationibus, quam suis viribus confidere dicit. Non impar ejus amicitia cum Abbone Mettensi episcopo, cui in alia epistola [d] nuntium quemdam monachum, qui ad Mettense quoddam monasterium observandæ disciplinæ causa ab se missus erat, præcipue commendat, rogatque in sacra ejus admitti colloquia: *ut sicut nos*, inquit, *in sæculi habitu, in contubernio serenissimi Flotharii principis mutuis solebamus relevare fabellis: ita jam nunc illi, ad plenum deposita vanitate, dulcia liceret Christi ruminare præcepta.* Sic vir sanctus colloquia nonnisi de rebus sacris miscere cum amicis solebat, etiam in sæculari habitu, in ipso palatio Chlotharii regis, quem *Flotharium* vocat, eum ad modum, quo monasterium *sancti Flodulfi* pro *Chlodulfi* alicubi legere memini, *visio Flothildæ*, pro Chlothildæ, & alia id genus.

[c] Desider. epist. 55.

[d] id. ep. 56.

XXXV. Aliud S. Mariæ.

Præter sancti Amantii monasterium Desiderius aliud *sub ipso Caturcæ opido* ædificavit in honorem sanctæ Mariæ semper virginis: cujus operis prosecutorem Claudium abbatem constituit, cui postmodum cœnobii regimen commisit. Eumdem aliquando cum litteris [e] & munusculis misit ad Modoaldum Trevirensem episcopum, gratias agens, quod se in illas partes profectum paterno affectu refovis-

[e] Desider. ep. 54.

ANN. CHR. 632. XXXVI.

S. Benigno donatio facta.

fet; eidemque filium communem Claudium abbatem obnixe commendat.

Anno quinto Dagoberti regis, ut legitur in chronico monasterii sancti Benigni Divionensis, illustris quidam vir, nomine Ermembertus, ejusque conjux Ermenoara, sancto Benigno dederunt quasdam villas ad se pertinentes; nempe Posciacum, & Fontem-Lagnis in pago Latiscensi *; & in Lingonico Masciacum, quæ superiori tempore a Dodoaldo episcopo Lingonensi huic loco attributa fuerant, sed violentia pravorum hominum postmodum ablata. Exstat ejus rei charta optimæ notæ apud Perardum [a], inscripta sacrosanctæ basilicæ sub opido Divione constructæ, » ubi beatus Benignus sacerdos & martyr requiescit in corpore: in qua Ermembertus » & Ermenoara prædictas res sancto Benigno, quæ per commutationem viri apostolici » domni Dodoaldi episcopi ad venerabilem virum Bobolenum abbatem quondam per- » venerant, ex integro restituunt sancto Benigno, ut monachi, vel pauperes ibi con- » sistentes, pro se Domini misericordiam deprecentur. Actum in supradicto monaste- » rio publice, anno ab incarnatione Domini sexcentesimo tricesimo-secundo, die ter- » tio post kalendas Septembris, anno quinto Dagoberti regis. quæ notæ chronologicæ mirifice confirmarent calculum nostrum de annis regni Dagoberti, si annum incarnationis in primigeniis illis litteris appositum fuisse constaret. Lingonensem ecclesiam post Dodoaldum, rectius in vulgatis Modoaldum, regebat Bertoaldus episcopus, qui synodo Remensi, ante annos septem habitæ, interfuit, ac subscripsit: quo sedente, monasterio sancti Benigni præerat Richimarus abbas, successor Boboleni, sub quo superiores litteræ datæ sunt. Alter fuit Bobolenus ejusdem loci abbas procedente sæculo octavo, cui Ermenoara quædam Deo sacrata villam Rufiacum in pago Atoariorum sancti Benigni basilicæ contulit, defuncto Theoderico rege, cognomento Calensi. Ubi vehemens mihi suspicio injecta est, num idem sit utrobique Bobolenus abbas, eademque Ermenoara, quæ Dagoberto secundo rege conjugata, postmodum viro suo mortuo, Deo sacrata fuerit. Verum scrupulum exemit tempus Modoaldi & Astorici episcoporum, qui illis in actis laudantur, integro sæculo alter ab altero disjuncti.

* *Lasois.*

a *Perard. pag. 7.*

Abbates hujus loci.

ANN. CHR. 633. XXXVII.

Paulinus fit episcopus Roffensis.

b *Beda lib. 2. c. 10.*

Annus proximus clade & nece Edwini Northumbrorum regis, ac Paulini episcopi Eboracensis fuga insignis fuit. Cum [b] Edwinus, suscepta fide christiana, septemdecim omnino annis genti Anglorum simul & Brittonum Northumbrensium præfuisset, adversus eum consurrexit Ceadwalla rex Brittonum, opem conferente Penda Merciorum rege; & conserto gravi prœlio, Edwinus cæsus cum Osfrido, altero ejus filio; fususque ejus exercitus, relicto solo filio Eadfrido, qui ad Pendam regem transfugit, ab eoque postmodum contra fidem jurisjurandi interemtus est. Hac clade accepta, maxima strages in Northumbrensi ecclesia facta, maxime quod Penda cum omni Merciorum gente idolis deditus, & christianæ fidei expers erat: Ceadwalla vero, etsi nomen christiani gereret, pagano truculentior, nec sexui muliebri, nec innocuæ parvulorum ætati pepercit, nec ipsi etiam christiano nomini, ob innatum Brittonum odium in Anglos, quos, etsi Christianos, non secus ac paganos habebant. Sic turbatis & afflictis illius ecclesiæ rebus, Paulinus cui nihil præsidii nisi in fuga relictum erat, assumta secum Ethilburga regina, navigio in Cantiam rediit, atque ab Honorio archiepiscopo & ab Eadbaldo rege honorifice acceptus est, allatis secum vasis pretiosis compluribus Edwini regis, in his cruce magna aurea, & calice aureo, ad ministerium altaris consecrato. Tunc temporis viduata erat Roffensis ecclesia morte Romani episcopi, qui ad Honorium papam a Justo archiepiscopo, Honorii archiepiscopi decessore, Romam legatus, Italici maris fluctibus absorptus fuerat. Hanc itaque ecclesiam Paulinus, invitatu Honorii antistitis & Eadbaldi regis, administrandam suscepit, relicto in ecclesia Eboracensi Jacobo diacono, viro sancto & ecclesiasticarum rerum peritissimo, qui multas dæmoni prædas docendo & baptizando eripuit, ibidemque plenus dierum decessit. Northumbrorum regnum, quod Deiros & Bernicios comprehendebat, inter se se [c] partiti sunt Osricus & Eanfridus. Osrico Deiri, Eanfrido Bernicii obtigere. Prior quidem Elfrico Edwini patruo natus, a Paulino christianæ fidei mysteriis & ipse imbutus fuerat: posterior Eanfridus, filius Edelfridi, Northumbrorum ante Edwinum regis, cujus filii toto Edwini principatu apud Scottos sive Pictos exsules, ibidem a Scottis in christiana fide eruditi baptismum susceperant. Sed uterque paullo post

c *id. lib. 3. c. 1.*

post ejurata fide christiana, vitam cum regno juste amisit, Ceadwalla rege Christi vindicante injuriam, ut ambitionem ipse suam expleret. Dein regnum devolutum est ad dignum heredem Oswaldum, Eanfridi fratrem, qui collecta paucorum militum manu, Ceadwallam, vires suas immodice jactantem, facili negotio vicit, ipsumque interemit, defixa prius in terram & adorata Christi cruce. quod primum apud Bernicios christianæ fidei monumentum fuit. Reliquerat Edwinus, præter Eanfledam, filium, nomine Wscfreanum, & ex Osrico filio nepotem Iffium: quos Ethilburga regina, metu Eadbaldi & Oswaldi regum, nutriendos in Galliam misit ad Dagobertum regem, qui ipsi amicus & affinis erat: sed ambo in pueritia defuncti, pro dignitate in ecclesia, forte Dionysiana, sepulti sunt. Ethilburga ipsa paullo post monasticum velum sumsit. ANN. CHR. 633.

Hoc ipso anno, Sisenandi regis studio Hispaniarum episcopi Toleti in sanctæ Leocadiæ basilica convenerunt, & septuaginta-quinque condiderunt canones sub nomine quarti concilii Toletani, cui interfuerunt ex monachis episcopi, Justus Toletanæ ecclesiæ metropolitanus, & Nonnitus Gerundensis, præsidente Isidoro Hispalensi metropolitano, canonum auctore, qui magno in monasticum ordinem studio erat affectus, ut ejus regula in primis probat. In hoc concilio quidam editi sunt canones in rem nostram præcipui, nempe quadragesimus-nonus & sequentes. Primi hæc verba sunt. « Monachum aut paterna devotio, aut propria professio facit. « Quidquid horum fuerit, alligatum tenebit. Proinde his ad mundum reverti intercludimus, & omnem ad sæculum interdicimus regressum. « Hæc institutio in veteri testamento adumbrata in Samuelis prophetæ oblatione Deo facta, ejus exemplo in novo inchoata in monasteriis per Basilium, & tandem perfecta & absoluta a sancto Benedicto, qui pueris, Deo in monasteriis a parentibus sollemni ritu oblatis, omnimodam repetendi sæculi facultatem, quam Basilius in medio reliquerat, in perpetuum interdixit. Hoc sancti Benedicti institutum præ oculis habuisse videntur Toletani patres condendo superiori canone, seu Isidorus canonum auctor, qui in regulæ suæ capite primo idem adstruit Samuelis exemplo. Durior visa est posteris hæc in pueros necessitas, ideoque sensim emollienda. Modum ei quemdam imposuerunt decimæ Toletanæ synodi patres canone sexto, ubi » pueris minori ætate, quibus vel religionis tonsuram, vel monasticam in religione vestem aut unus, aut ambo parentes imponi voluerint, ad sæcularem revertendi habitum non licere decernunt: verum parentibus filios suos religioni contradere, non amplius quam usque ad decimum ætatis eorum annum, sic permittunt, ut pueris ab ea ætate liberum sit religionis cultum assumere, vel sæculum repetere. « Eadem moderatio adhibita in synodo Aquisgranensi sub Ludovico Pio, in qua congregati abbates capite tricesimo-sexto statuerunt, ut, quem pater aut mater tempore sacrificii altari sollemni ritu obtulissent, hanc oblationem tempore intelligibili ipse puer confirmaret. « quod consequens est in ipsius potestate relictum fuisse. Serius apud Germanos admissa est hæc remissio, ut patet ex canone vicesimo-secundo concilii Wormatiensis sub finem sæculi noni. Hinc est quod Germani quidam hanc sancti Benedicti institutionem eodem tempore improbarunt, quos Rabanus Maurus singulari libello, quem sequenti volumine proferemus in lucem, refutavit. Processu temporis ubique hæc severitatis antiquæ obtinuit relaxatio, &, retenta puerorum per parentes oblatione, eisdem jam adultis professionis emittendæ optio concessa: donec tandem offerendorum puerorum ritus ecclesiæ decretis penitus abrogatus est. Hæc fusius a nobis [a] alias tractata, quæ suis locis pro nata occasione illustrabimus.

XXXVIII. Toletani concilii quarti decreta.

De puerorũ oblatione.

a *Analect. to. 3. p. 173. & seq.*

Prædicti Toletani concilii altero canone, nimirum quinquagesimo, sancitum est, « clericis, qui monachorum propositum appetunt, *quia meliorem vitam sequi cupiunt*, « liberum ab episcopo largiendum esse ingressum; nec interdicendum eorum proposi- « tum, qui ad contemplationis desiderium transire nituntur. Huic decreto prævenerat Gregorius Magnus in epistola ad Desiderium episcopum Viennensem, de qua superius [b] egimus.

XXXIX. De clericis qui monachi fieri volunt.

b *supra lib. 10 n. 21.*

Sequenti canone Toletani patres gravate se ferre testantur, quod « monachi a nonnullis episcopis servili operi mancipentur; & jura monasteriorum, contra con- « stituta canonum, illicita præsumtione usurpentur, ita ut pæne ex cœnobio possessio « fiat, atque *illustris portio Christi* ad ignominiam servitutemque redigatur. quod in « posterum patres fieri vetant, statuentes, ut hoc tantum sibi in monasteriis vindi- «

XL. Episcoporũ potestas in monasteria temperatur.

AN. CHR. 633. » cent ſacerdotes, quod præcipiunt canones, id eſt, monachos ad converſationem » ſanctam præmonere; abbates, aliaque officia inſtituere, id eſt ordinare; (nam electio penes monachos erat ex regula Iſidori) atque extra regulam facta corrigere. quod ſoli abbati Lirinenſi conceditur in concilio Forojulienſi.

XLI. Contra monachos vagos.

Canones quinquageſimus-ſecundus & tertius vagos monachos ad monaſteria ſua » revocant; eoſque, qui nec inter clericos, nec inter monachos habentur, vel in cle- » ro, vel in monaſteriis eſſe præcipitur, præter illos qui ab epiſcopo ſuo, aut propter » ætatem, aut propter languorem fuerint abſoluti. Hæc ex Toletano concilio quarto, quod in quinto confirmatum, pro *univerſali & magna ſynodo* habitum eſt.

XLII. S. Iſidori regula, ejuſque œconomia.

Non integro triennio ſupervixit huic concilio Iſidorus, ſcripta monaſtica Regula, quam *ſanctis fratribus in cœnobio Honoriacenſi conſtitutis* nuncupavit, & *pro patriæ uſu*, ait in ejus elogio Braulio, *& invalidorum animis aptiſſime temperavit.* Multa ſunt in ea regula Benedictinæ affinia, aliquando eadem de verbo: lectæ ab eo regulæ non dubium argumentum. Facilis eſſet comparatio, ſi hanc permitterent hiſtoriæ leges. Jejuniorum, laboris ac lectionis eadem alternatio: veſtes eædem, eademque nomina, tametſi quædam addit Iſidorus, pro patriæ ſcilicet uſu. Audi quid ille de ſtrato in capite quarto-decimo. *Fratres quoque omnes, ſi poſſibile eſt, in uno conclavi commorari decet. quod ſi difficile fuerit, certe vel decem, quibus unus eſt præponendus decanus, quaſi rector & cuſtos......, Lux autem nocte dormientium locum illuſtret.* Eadem ſanctus Benedictus in capite viceſimo-ſecundo. *Si poteſt fieri, omnes in uno loco dormiant. Si autem multitudo non ſinit, deni aut viceni cum ſenioribus ſuis*, decanos alibi vocat, *qui ſuper eos ſolliciti ſint, pauſent. Candela jugiter in eadem cella ardeat uſque mane.* Vix ovum ovo ſimilius. Initio Iſidorus regulam ſuam, veluti quoddam vitæ perfectioris rudimentum, proponit, quæ ſancti Benedicti modeſtia eſt in fine regulæ ſuæ. Prolixior eſſet aliorum locorum collatio. Iſidorus cellulas fratribus juxta eccleſiam inſtituit, ut poſſint properare quantocius ad officium: at locum ægrotantium remotum eſſe jubet, ne qua inquietudine aut cla- » moribus interturbentur. Idem ſtatuit, ut in pentecoſte omnes fratres ſub divina » profeſſione ſe alligent, nihil peculiare apud conſcientiam ſuam ſe habere. Ex eo capite, quinto ſcilicet, deſumta eſt trita illa ſententia: *Monachus quidquid quomodocumque acquirit, non ſibi, ſed monaſterio acquirit.* Nulli fratrum ſeparatam ad habitandum cellulam permittit, præter eum, qui fortaſſe morbo vel ætate defeſſus, hoc ex conſulto patris monaſterii promeruerit. Recluſos non admittit ob pericu- » lum otii vel vanæ gloriolæ. quippe recluſos non raro latere velle, ut pateant. Præſ- » tare proinde omnes in ſancta ſocietate commorari, atque ſub teſtimonio vitam ſuam » tranſigere: ut, ſi quid in eis vitiorum eſt, dum non celatur, curetur: ſi quid vero » virtutum, ad incitamentum proficiat aliorum. Inter laborandum monachos jubet » meditari aut pſallere, ut carminis verbique Dei delectatione conſolentur ipſum » laborem. Libros gentilium & hæreticorum legere nefas. Laïcos ad famulitium » admittit: ita ut hortos [a] olerum, vel apparatus ciborum propriis ſibi manibus fratres » exerceant: ædificiorum autem conſtructio vel cultus agrorum ad opus ſervorum » pertineat. Ad hæc ars piſtoria laïcis aſſignatur, uti & purgandi tritici cura, & ex more molendi. Maſſa tantum monachis ſubigenda relinquitur, & panis ſibi propriis manibus conficiendus, ita ut pro hoſpitibus & infirmis laïci faciant panes. Tempore refectionis clauſtra monaſterii obſerari jubet, ad excludendos ſæculares. Abbas in communi refectorio, citra languoris ſeu morbi neceſſitatem, cibos cum fratribus ſumere debebat, nec aliud quam ceteri, nec cultius accipere. Per omnem hebdomadam fratres olerum viles cibos ac legumina comedebant: in diebus vero ſanctis interdum cum oleribus *leviſſimarum carnium alimenta*: ſed ita ut quiſquis a carnibus vel a vino abſtinere voluiſſet, non eſſet prohibendus. Laïci miniſtri a communi menſa excludebantur. Fructuoſus volatilium eſum ſolis infirmis & itinerantibus [c] concedit. Quod ex menſis ſuperabat egentibus diſpenſari mos erat. Jejunium quotidianum a decimo-octavo kalendas Octobris ſervabatur, ut in regula ſancti Benedicti, exceptis octo diebus a nativitate Domini. In quadrageſima non ſolum a prandiis, ſed etiam a vino & oleo abſtinebatur. Lapſos in graviora crimina, & relapſos, extra monaſterium projici vetat. Officia monaſterii erant penes abbatem, præpoſitum, cuſtodem ſacrarii, janitorem, cellerarium, hebdomadarium, & laicos. Ejuſmodi laïci monaſterio addicti erant, ut fratres noſtri converſi vel ob-

a cap. 6.
b cap. 19.
c infra lib. 13. n. 42.

lati.[a] adeoque monachi haud laïci tum censebantur. De his plura ad regulam sancti Fructuosi. Cura nutriendorum parvulorum, nempe qui oblati a parentibus fuerant, pertinebat ad virum ætate gravem, sanctum & sapientem, qui illos non solum studiis litterarum, sed etiam documentis virtutum informaret. Cum necesse erat urbem vel possessionem aliquam negotiorum causa adire, istuc mittebantur duo fratres spirituales ac probatissimi; nequaquam vero adolescentes, aut nuper conversi. Si quando monachus ad aliud monasterium visitandum accedebat, ejus moribus ac vivendi rationi se accommodabat, ad vitandum scandalum & perturbationem. Pro spiritibus fratrum defunctorum altera die post pentecosten sacrificium Deo offerebatur. Hæc fere Isidorianæ Regulæ œconomia erat. Quodnam fuerit Honoriacense monasterium, cui hæc regula præscripta est, incertum. ANN. CHR. 633.

In codice Lirinensi vetustissimo huic regulæ præmittitur pactum, quod monachi illius monasterii abbati suo faciebant in hæc verba. *Hoc est pactum, quod facimus nos, quorum subter annotata sunt nomina, tibi patri nostro ill. abbati. Cum nos regularis antiquitas doceat, monasticam non sine abbate ducere vitam; nec proficuum esse alicui monachorum juxta suum præjudicium secum agere; elegimus te in primis loco abbatis; cui contradimus animas nostras, simulque & corpora: ut juxta spiritualem censuram nobis ea quæ sunt Dei imperes; animas nostras imbutas, castificatasque Deo offeras. Nostrum ergo erit ab hodierno die & tempore tuis monitis obedire, præcepta servare, actus & conscientias tuas revereri: tuum vero id omne, quod a majoribus legendo, vel audiendo didicisti, nobis sine cunctatione imperare. Si quis sane hoc pactum, nostrûm videlicet, quorum subter affixa sunt nomina, violare tentaverit, quia hoc non sine inimici suasione acturus est, sit tam diu reus, & a cœtu fratrum anathemate percussus, quamdiu pœnitentiam ducens omnibus satisfaciat fratribus.* Simile pactum legitur in fine regulæ communis sancti Fructuosi.

[a] *V. infra lib. 13. n. 1. & 42.*

ANN. CHR. 634.

XLIII. Dado construit monasterium Resbacense.

SUb annum sequentem jacta sunt fundamenta monasterii, quod Dado seu Audoënus, adhuc laïcus, in saltu Briegio, ad torrentem Resbacem exstruxit, & Jerusalem, sive a visis ibi, ut aiunt, & ostensis, sive a studio monachorum, qui Deo contemplando & sancto ibidem otio vacaturi erant, appellari placuit, vulgo Resbacense a torrente præterlabente nuncupatum, qui locus olim Gemellus-mercasius ob geminos lacus vocabatur. Ibidem etiam ab Audoëno fundatum est xenodochium in subsidium egenorum. Accitus e Luxoviensi monasterio, cujus institutum Dado summopere colebat, primus abbas Agilus seu Agilis *, beati Columbani discipulus, quem Eustasius abbas Luxoviensis nuper suæ apud Warascos & Boïos prædicationis socium habuerat. Dagoberti regis decretum impetrando a Luxoviensibus Agilo adhibitum perhibent, propterea quod diversis, tum Luxoviensium, tum Vesontionensium, studiis retinebatur; eique in villa regia Compendio arcersito, postea apud Clipiacum in episcopali synodo, novi cœnobii regimen ab ipso rege impositum fuisse. Basilicæ dedicatio a sanctis episcopis Farone Meldensi, & Amando Trajectensi, præsentibus Dadone & Eligio, sub titulo beati Petri apostolorum principis facta est octavo kalendas Martii, nempe ipso die, quo sanctus Petrus Antiochiæ primum sedisse creditur. Altaris tabulam ex Pario marmore, cum quatuor illi summi viri suo loco aptare vellent, ex eorum manibus elapsam, atque in duas dissipatam partes, mox ad eorum preces divinitus refectam tradunt. Hunc locum Dado opimis possessionibus ac prædiis dotavit, librisque & ornamentis ecclesiasticis ac varia supellectile abunde instruxit; idemque se ipse Deo illic consecrasset, nisi regis, procerumque intercessisset auctoritas. Monachorum numerum ad octoginta sub Agilo abbate crevisse asserit ejus vitæ scriptor. Hos inter multi fuere ex primoribus & proceribus regni, qui, spretis sæculi dignitatibus & pompis, Agili sese disciplinæ manciparunt: quos inter præcipuus fuit sanctus Filibertus, & ipse monachorum præceptor insignis futurus. Jonas monachus in libro de vita Eustasii, quem ante annum hujus sæculi quinquagesimum scribebat, *Agilem* laudat, *qui modo*, inquit, *Resbacensi cœnobio præsul exsistit.* Hoc cœnobium Dado suum vocat non semel in libro secundo de vita beati Eligii: ubi nonnulla commemorat, quæ *in meo*, ait, *monasterio* [b] nuper gesta sunt. Unum est de quodam fratre ex monachis suis, qui, cum ulcere pessimo in facie laboraret, allato sibi ex oleo, quod *medendi gratia* in oratorio sancti Eligii ibidem constructo ante quasdam ejus reliquias pendebat, extemplo sa-

* *S. Aile.*

[b] *Audoën. lib. 2. c. 64.*

ANN. CHR. 634.

a Audoën. l.b. 2. c. 68.

natus est. Alterum est [a] de alio fratre, tertiana febre graviter vexato, cui unus ex diaconis monasterii quoddam beati Eligii linteum super pectus tertio imposuit, ex quo æger penitus convaluit. Exstat in ejus monasterii tabulario diploma Dagoberti regis, inscriptum, *Apostolicis patribus domnis episcopis, & illustribus viris ducibus, itemque magnifico Chanulfo comiti, omnibusque agentibus:* quo diplomate Dado referendarius, ejusque germani Ado & Rado, monasterium Jerusalem, quod vulgo appellatur Resbacis, in Meldensi territorio situm, construxisse dicuntur in honore » sanctorum Petri & Pauli, & sancti Antonii, ad monachos vel peregrinos inhabitan» dum, ac solitaria vita fruendum; eumque locum ex fisco regio a rege accepisse: » quapropter interdictum, ut nullus episcoporum, vel quælibet persona quidquam ex » illo loco auferre, aut aliquam sibi in illo potestatem vindicare ausit, aut ad ipsum » monasterium, vel ejus cellulas, nisi pro lucranda oratione; aut episcopus, nisi in» vitatu aut voluntate abbatis vel suæ congregationis istuc accedere: at vero ei liceat, » ut, cum abbas ille e sæculo fuerit evocatus, quem ex semetipsis ipsa congregatio *se» cundum sanctam regulam* sibi elegerit, seniorem ibidem instituat. Dado obtulit. Da» tum sub die kalendarum Octobris, anno regni Dagoberti quarto-decimo. quod anno præsenti convenit, vel sequenti. Certe Dadonem Dagoberti referendarium fuisse constat ex fragmento authentici ipsius Dagoberti diplomatis pro sancto Dionysio, in charta Ægyptiaca scripti, quod Dagobertus rex subscripsit, *Dado obtulit.* Habentur etiam in Resbacensi archivo privilegia quædam Romanorum pontificum, Johannis quarti & Martini primi, sed in eis vitiatæ sunt chronologicæ notæ. Privilegia hæc agnovit Fulcoius subdiaconus Meldensis in vita metrica sancti Faronis, quam sæculo undecimo composuit rogatu Gaufridi abbatis sanctæ Crucis: quo in carmine, postquam miraculum de reparato altaris lapide retulit, hæc habet de privilegio Resbacensi.

Hæc sanctus pastor cernens miracula Faro,
Libertate locum nota donavit in ævum,
Regis, item papæ confirmans conditione.

XLIV. Ado Jotrense. * Jouarre.

Eodem tempore Ado, Dadonis germanus natu-major, postquam in aula Chlotharii & Dagoberti floruerat, monasterium, vocabulo Jotrum *, in saltu Jotrensi, (Joranum vocat Jonas) loco eminenti, non procul a Matrona fluvio construxit, atque impense dotavit: ubi, sæculi voluptatibus abdicatis, reliquam vitæ partem pie religioseque exegisse ab Aimoino dicitur. Jonas locum diserte non exprimit, sed » tantum dicit, Adonem, postquam *intra Jorani saltus arva* monasterium ex beati re» gula Columbani construxerat, sæculi voluptatibus nuntium remisisse. Id factum non dubito in ipso monasterio Jotrensi, ubi duplex de more cœnobium ædificatum sit, præcipuum virginum, alterum virorum, qui puellis sacra ministrarent. Adonem ope fratris Audoëni hoc cœnobium ædificasse vitæ sancti Agili scriptor tradit. Theodechildis seu Theudlechildis prima loco præfecta est, Agilberti Parisiorum episcopi germana soror, quam ex proximo sanctæ Faræ monasterio Eboriacensi assumtam fuisse veri simile est. Idem etiam libertatis privilegium eidem loco indultum ex conditoris voluntate. Quam ob rem observare convenit, moris tunc fuisse, qui ad sæculum duodecimum perseveravit, ut monasteria, quæ in locis liberis, maxime quæ fisci regii, aut procul ab urbibus in locis solitariis erant, a potestate diœcesani episcopi pro voluntate conditorum eximerentur. quod infinita prope exempla in consequentibus demonstrabunt. Basilica Jotri primaria beatissimæ virgini Mariæ principio dicata est; ecclesia parochialis sancto Petro; oratorium aliud cœmeterii in honorem sancti Pauli primi eremitæ, ex æmulatione monasterii Resbacensis, qui sanctum Antonium monachorum antesignanum pro secundario patrono ab initio habuit. In hoc sancti Pauli oratorio sepulti sunt Theodechildis prima loci abbatissa, quam ut sanctam venerantur; Agilbertus Parisiorum antistes ejus frater; tum sanctæ Agilberta & Balda Jotrenses abbatissæ, & fortasse Ado in ingentis molis tumulo, qui inscriptione caret.

XLV. Radoliense an Rado. * Reuil.

Adoni & Dadoni tertium fratrem plerique addunt Radonem, qui Radoliense * monasterium infra Jotrum ad Matronæ sinistram ripam condiderit. Ut hoc postremum verum sit, de priori non levis difficultas, præsertim ob ipsius Dadonis & Jonæ

monachi auctoritatem. Hic enim Authario viro illustri non plures quam duos filios fuisse prodit, Adonem majorem natu, minorem Dadonem; ambos fere decennes. Dado ipse tantummodo germani sui Adonis, nusquam Radonis mentionem facit. Is Eligium in virtute æmulari cupiens, etiam germanum suum Adonem ejusdem consilii participem fecit. Erant[a] *enim*, inquit, *viri inclyti, optimates aulæ, filii scilicet Autharii*. Quis putet eum ab hac societate exclusurum fuisse Radonem, si ejus frater fuisset, idemque regis thesaurarius, pius & sanctus? Verba Jonæ difficultatem augent. Columbanus a Chagnerico, Burgundofaræ patre, digressus, ad villam quamdam Vultiacum*, quæ super amnem Maternam sita est, venit. Ibi receptus « est a quodam viro, Authario nomine, cujus conjux Aiga dicebatur: erantque his « filii infra infantiæ annos decennes, quos mater ad benedicendum viro Dei obtulit. « quorum major-natu, Ado nomine, semet suis voluptatibus abdicavit, postquam intra « Jorani saltus arva monasterium ex beati Columbani regula construxit: juniorque, « nomine Dado, intra Briegensem saltum supra fluvium Resbacenum ex supra dicti « viri regula monasterium construxit. Hic duo tantum Autharii filii numerantur: « nulla de Radone mentio. Neque dixeris necdum natum fuisse Radonem: quandoquidem scriptor vitæ sancti Agili abbatis, quo potissimum auctore Rado Autharii filiis accensetur, Radonem Adoni & Dadoni medium interponit, eo minus fide hac in re dignus, quod ipsa Jonæ verba transscribens, hunc locum Radone intruso interpolavit. Restant gesta Dagoberti & Aimoinus pro Radone, qui quidem auctores vulgatam de Radone opinationem antiquam esse probant; sed tanti non sunt, ut viris eruditis eam approbare possint contra Audoëni & Jonæ testimonium. Nec me movet Dagoberti diploma pro cœnobio Resbacensi, in cujus exemplum Rado facile intrudi potuit. Quod si Rado aliquis auctor sit monasterii Radoliensis, fuit illis temporibus Rado major-domus in Austria a Chlothario constitutus; alius item Rado, qui Chlodovei junioris diplomati pro immunitate monasterii Dionysiani subscripsisse reperitur. Radoliense monasterium, nunc cella seu prioratus Caritatis ad Ligerim, patronos habet sanctos Petrum & Paulum. De Adone Audoëni fratre id tantum præter superiora scimus, quod morienti sancto Agilo abbati adfuerit. Audoënus factis & sanctitate inclytus fuit, dignus certe melioribus vitæ suæ scriptoribus, quam qui ad nos pervenerunt, non admodum accurati. Natus fuerat in vico Sanciaco * ad quintum lapidem ab Augusta-Suessionum, non in villa Vultiaco, ubi Columbanus acceptus fuit ab Authario Adonis & Dadonis patre, qui ibidem mortuus, ac pro sancto habitus est.

ANN. CHR. 634.

a Audoën. lib. 1. c. 8.

* Eussy.

* Sancy.

XLVI. Aidanus Northumbrenses convertit.

Dum hæc in Gallia geruntur, magnos in Britannia majori progressus facit christiana fides per Aidanum, qui hoc anno episcopus renuntiatus est. Quippe Oswaldus[b], qui, exstincto Edwino rege, cujus ex sorore nepos erat, Northumbrorum regnum hereditario jure inierat, totam illam, cui præerat, gentem christianæ fidei mysteriis imbui cupiens, a majoribus Scottorum, quos inter ipse olim exsulans baptismi ac fidei sacramenta cum suis susceperat, enixe petiit antistitem, cujus opera & ministerio gens illa christianæ religionis elementis & sacramentis informaretur. Nec mora, ordinatus ac missus eo antistes; sed paullo post remissus in patriam ob mores duriores: ejusque loco electus Aidanus ex insula & monasterio Hiiensi, quod in cunctis septemtrionalium Scottorum & Pictorum monasteriis principatum tenebat. Ab illa ergo insula, ab horum collegio monachorum, cui tunc Segenius abbas & presbyter præerat, directus est Aidanus, vir summæ mansuetudinis, prudentiæ, & pietatis; sed tamen infuscatus errore septemtrionalium Scottorum atque Pictorum, qui pascha contra catholicum morem, a quarta-decima luna ad vicesimam, observabant: quem errorem australes Scotti jam dudum, admonente sedis apostolicæ pontifice, deposuerant. Venienti Aidano episcopo ab rege concessa, uti petierat, sedes in Lindisfarnensi insula, quæ bis singulis diebus maris æstu circumluitur, siccaturque. Mox Aidanus strenue Christi evangelium prædicare cœpit; & quia linguam Anglorum non bene callebat, Oswaldus rex interpretis officio, res sane pulcherrima! fungebatur. Cum id ex animi sententia succederet, plurimi Scottorum, monachi omnes, in Britanniæ partes accessere, prædicaturi evangelium in illis Anglorum provinciis, quæ Oswaldo regi parebant. Hinc constructæ passim ecclesiæ, ac regio munere dotatæ: concessa prædia & territoria ad instituenda monasteria, in quibus non modo parvuli Anglorum, sed etiam majores-natu a præceptoribus Scottis im-

b Beda lib. 3. c. 3. & seq.

ANN. CHR. 634.

buebantur litterarum ſtudiis & diſciplina regulari. Aidanum præ ceteris commendabat vivendi modus a ſermonibus non degener. Is quippe nihil hujus mundi quærere, nihil amare; cuncta, quæ ſibi a regibus vel divitibus hujus ſæculi donabantur, mox pauperibus erogare. Diſcurrere per urbes & vicos, non equo vectus, niſi cogeret neceſſitas, ſed pedes. In ipſo itinere legendis, meditandiſque ſcripturis, aut pſalmis diſcendis operam dare. Hoc juge & quotidianum ejus opus, hoc ſtudium, & omnium qui cum eo erant. Si quando ad regis menſam invitatus erat, (intererat vero aliquando cum uno clerico aut duobus;) ubi paullulum refectus erat, ocius ad legendum cum ſuis, vel ad orandum a menſa diſcedebat. Ejus denique exemplo religioſiores quique viri ac feminæ per totum annum quarta & ſexta feria, excepta remiſſione quinquageſimæ paſchalis, jejunium ad horam uſque nonam producere conſueverunt. Ceteris omnibus, ut dignitate, ita pietate ac religione eminebat rex Oſwaldus, qui cæleſtia præ omnibus ſibi ſuiſque procurare ſtudens, etiam terrena ab eo, qui utraque moderatur, conſecutus eſt, cunctis Britanniæ nationibus & provinciis, quæ in quatuor linguas, nimirum Brittonum, Pictorum, Scottorum, & Anglorum, diviſæ erant, in ejus ditionem redactis.

XLVII. Occidentalium Saxonum converſio.

Idem ſocerum ſuum mox futurum e ſacro fonte ſuſcepit, Cynegiſlum ſcilicet, regem occidentalium [a] Saxonum, quos Birinus epiſcopus, ab Honorio papa in Britanniam miſſus, ad chriſtianam fidem eodem tempore adduxerat, epiſcopali ſede in urbe Dorcinca conſtituta. Contigit autem præclaro ſane ſpectaculo, ut dies dicta regis baptiſmati occurreret ipſa die, quo rex filiam ſuam Oſwaldo nuptum tradere ſtatuerat. ſicque liberali commercio actum eſt, ut futurus Cynegiſli carnalis gener, prius ejus in baptiſmo ſpiritualis pater fieret. Birino ſucceſſit in epiſcopatu Agilbertus ſeu Angilbertus, homo Gallus, multiſque annis occidentalibus Saxonibus unus ſacerdotali jure præfuit, prorſus patriæ linguæ ignarus. unde Cenwalchius rex, Francici ſermonis pertæſus, alium epiſcopum ſuæ gentis, Winium nomine, qui & ipſe in Gallia ordinatus fuerat, in provinciam induxit, eique in urbe Venta ſedem tribuit epiſcopalem. Hac diviſione ſe inconſulto facta offenſus Agilbertus, in Galliam rediit, & accepto epiſcopatu Luteciæ Pariſiorum, ibidem, teſtante Beda, ſenex & plenus dierum deceſſit. Hactenus in inſula Britannia erecti fuerant epiſcopatus ab adventu Auguſtini numero ſex: Cantuarienſis ſcilicet, & Eboracenſis, quæ duæ metropoles erant; Lundonienſis, Roffenſis, Lindisfarnenſis, & Dorcincenſis, quem Winius epiſcopus, a rege occidentalium ſubintroductus, in duas ſcidit parochias, ut mox dicebamus: quæ Agilberto fuit diſcedendi cauſa. Cantuarienſi tum præerat Honorius: vacua erat ſedes Eboracenſis, Paulino in Roffenſem tranſlato, uti & Lundonienſis. Aidanus Lindisfarnenſem, Winius Ventanam occupabat: Agilbertus vacuam reliquit ſedem Dorcincenſem. Verum non multo poſt ejus diſceſſum rex Cenwalchius epiſcopatu expulit Winium, qui Lundonienſem a rege Merciorum infami commercio mercatus eſt: cumque provincia occidentalium Saxonum antiſtite careret, miſſis in Galliam legatis rex Agilbertum deprecatur, ut factæ ſibi immemor injuriæ, ad priſtinum epiſcopatum rediret. Ille vero excuſavit ſe ſe, negavitque eo reverti poſſe, propterea quod epiſcopatu Pariſienſi adſtrictus teneretur. Miſit tamen loco ſui Leutherium nepotem, qui prono provincialium aſſenſu exceptus, ſeptem annis occidentalium Saxonum rexit eccleſiam, ſucceſſorem ſortitus Heddam abbatem & monachum, de quo inferius. Ad res Gallicanas redeo.

[a] *Ibid. c. 7.*

ANN. CHR. 635.

XLVIII. S. Juliani monaſterium Autiſiodorenſe.

PAlladius epiſcopus Autiſiodorenſis ex abbate, ut diximus, ejuſdem urbis cœnobii ſancti Germani, monaſterium ſancti Juliani, quod antea virorum erat, puellis Deo ſacratis attribuit, & altera in honorem Dei genitricis Mariæ exſtructa baſilica, ejuſdem monaſterii ædificia multum amplificavit, ac muro undique circumcinxit. Exſtant ejuſdem antiſtitis hac de re litteræ in libro ſexto [b] de re diplomatica, datæ anno octavo Dagoberti in Burgundia regnantis, qui annus partim cum hujus ſæculi triceſimo-quinto, partim cum ſubſequente concurrit. In illis proinde litteris corrigenda indictio ſeptima, quæ convenit anno triceſimo-quarto. His litteris Palladius ait ſe ſuis laboribus ac propriis impenſis cellam ſeu cœnobium in ſuburbano
» Autiſiodorenſi conſtruxiſſe in baſilicis tribus, id eſt domnæ Mariæ perpetuæ virgi-
» nis, & domni Andreæ apoſtoli, & ſancti Juliani martyris, cum oratorio ſancti Fer-
» reoli & ſancti Martini, annuente atque opem conferente domno Dagoberto piiſſimo

[b] *Diplom. p. 465.*

ANN CHR. 635.

rege; atque ordinasse, ut sanctimoniales puellæ ac viduæ Deo ibidem deservirent, „ deputatis quibusdam rebus ex ecclesia sancti Stephani, adjectisque tribus prædiis „ nobilissimis, sibi a domno Dagoberto concessis. Insuper statuisse, ut singulis diebus „ in basilicis tribus singulæ missæ, absque officio sanctarum horarum, & diurnali „ missa, cum oblationibus & orationibus celebrarentur, & duodecim pauperes pasce- „ rentur: quinta vero feria omnibus hebdomadibus cum litaniis & crucibus omnis illa „ congregatio ad seniorem basilicam sancti Stephani veniret; & ibi missas celebra- „ ret, & triginta pauperes reficeret; in cœna vero Domini sexaginta similiter pasce- „ ret ac vestiret. De hac sanctimonialium processione in ecclesiam cathedralem sermo „ postea recurret. Observanda est Palladii institutio de quotidianis missis in illo parthenone celebrandis. Jam sæculo quinto in laura sancti Euthymii quotidie sacra peragebantur mysteria, ut jam observavimus.

Missæ quotidianæ in monasteriis.

XLIX. Sigirannus Millebeccensis monasterii auctor.

Sigirannus abbas eo tempore monasterii Millebeccensis * in pago Bituricensi fundamenta posuit. Is in solo Biturico nobili progenie ortus, patre Sigelaico, qui postea Turonensis ecclesiæ antistes fuit, Flaocato majori domus regiæ in Burgundia educandus traditur, ubi pietatem cum singulari modestia conjunxit. Cælibis vitæ amans, Adroaldi viri præpotentis, cujus filiam ipsi pater sponsam parabat, affinitatem repudiavit. Turonos deinde profectus, ad sancti Martini tumulum rescissa coma clericus effectus, nec multo post ab ejus urbis episcopo archidiaconus creatur. Cum vero piis floreret operibus, in carcerem conjicitur a Stephano civitatis rectore, quasi patrimonii proprii dilapidator, quod in pauperes & egenos profuderat. Id non impune tulit Stephanus, sed brevi meritas interitu suo pœnas luit. Interim accidit, Falvium quemdam Hiberniensem episcopum Romam proficiscendo, Cæsarodunum-Turonum appellere. Sigirannus jam liber ei se se comitem adjungit. Inde reversus in pagum Bituricensem, in quodam compendioso loco, Millebecco nomine, in saltu Brionensi *, consistere decrevit. Illic exigua cella a Sigiranno exstructa, in qua paucis cum fratribus aliquamdiu *sub sancto ordine* conversatus est. Sed longe amœnior & commodior visus est alius locus in eodem saltu, Longoretus * dictus, ad Clasiam * fluvium, cui proximæ erant ædes Flaocati majoris-domus, ut mox dictum, in Burgundia, cujus ditioni Bituriges subjacebant. Eo in loco vir sanctus extemporaneum ex lignis habitaculum fabricavit: dein, consentiente ac favente Flaocato, suo quondam amico & alumno, congruum ibidem monasterium construxit *sub sancta Regula a beato edita Benedicto*, & patrocinio sancti Petri apostoli; illudque multis subinde possessionibus auctum, per multos annos strenue & sanctissime rexit, plurimosque istic discipulos sub sanctorum Patrum institutis vivere docuit. Hæc continenter retulimus, tametsi monasterium Longoretense, quod postmodum sancti Sigiranni * nuncupatum est, paullo serius conditum sit, vix ante Chlodovei junioris principatum. Insigne fidei suæ argumentum prodit vitæ sancti Sigiranni scriptor, cum Flaocatum, quem Flaucadum vocat, quamquam viro sancto amicum & beneficum esse noverat, nihilo minus voluptatibus corporis maxime deditum fuisse tradit; & per fastum atque superbiam Willibaldo, homini christianissimo, a quo ipse puer enutritus fuerat, exitium machinari cœpisse, ac demum consensu regis intulisse: quo pessimo facinore mortem sibi ipse undecimo post die arcessiverit. Eadem fere habet Fredegarius, qui tamen in eo dissentit, quod Willibadum rapacem & perjurum dicat, quem christianissimum & Dei timentem non modo prædictus vitæ Sigiranni scriptor, sed etiam Audoenus in libro secundo [a] de vita S. Eligii appellat. Addit Fredegarius, Flaocatum Augustoduno, ubi cædem patraverat, profectum, Cabiloni in febrim incidisse, & adverso flumine Arari, quod alio nomine Sauconnam vocat, Latonam * delatum, undecimo post Willibadi cædem die morbo oppressum decessisse, eumque in basilica sancti Benigni martyris extra muros castri Divionensis sepultum fuisse. quod anno Chlodovei junioris quarto contigit, Christi sexcentesimo quadragesimo-primo, cum jam Longoretense monasterium conditum esset.

* Meaubec.

* de Brenne.

Item Longoretensis.

* Longret.

* la Claise.

* S. Cyran.

a Audoen. lib. 2. c. 27.

* S. Jean de Laone.

L. Justi episcopi Toleti obitus

Eugenius successor.

b Hildef. c. 13.

Hoc eodem anno Toletana ecclesia pontificem re ac nomine Justum amisit, longiori pontificatu & vita dignum, cum annis dumtaxat tribus eam ecclesiam administrasset. Hunc excepit Eugenius, qui ab infantia monachus fuerat in cœnobio Agaliensi, discipulus Helladii, conlector & consors Justi, ait [b] Hildefonsus, id est, uti ipse explicat, ab Helladio cum Justo pariter sacris in monasterio institutionibus

ANN. CHR. 635.

eruditus. Hunc secum Helladius a monasterio abstulit, cum ad pontificatum assumtus est, eumque ad ecclesiasticos ordines promovit, tertium ab eo ejusdem sedis futurum successorem. Magnum sane optimi senis meriti indicium, qui duobus discipulis suis, iisdemque sanctis, Toletanam post se ecclesiam gubernandam reliquit. Eugenius moribus incessuque gravis, atque ingenio callens fuisse dicitur, idemque peritissimus temporum, cursusque astrorum calculator. Sub eo celebrata sunt Toletana concilia, quintum, sextum, & septimum, quibus præfuit ac subscripsit.

LI. Paulus diaconus Emeritensis.

Sub idem tempus Paulus diaconus Emeritensis librum de vita patrum Emeritensium scripsit. Monachus erat cellæ seu monasterii sanctæ Eulaliæ in eadem urbe, cujus loci rectorem, dominum & abbatem suum vocat. Opus istud aggressus est exemplo Gregorii Magni, cujus dialogos in præfatione sua laudat. Agit de quinque episcopis Emeritensibus, Paulo, Fideli, Massona, Innocentio, & Renovato, in cujus obitu desinit. quod argumento est, Paulum scripsisse sub Stephano, qui Renovato successit anno hujus sæculi tricesimo-tertio. Agit etiam de quibusdam Emeritensibus monasteriis, nempe sanctæ Eulaliæ, & Cauliniano, eorumque nonnullis abbatibus & monachis, quorum præcipuos superius [a] laudavimus. In fine lectores rogat, ut legant prius hujus codicis opuscula, quam ea despiciant, ne videantur, » non ex judicio, sed ex odio ignorata damnare. Ceterum se amore Christi & beatæ » Eulaliæ dilectione impulsum fuisse ad scribendum; atque sibi nota & manifesta re- » tulisse, & vera veraciter ac sincere exposuisse.

a *lib. 3. num. 32. & seqq.*

ANN. CHR. 636.

LII. Judocus cellam construit.

Regnabat tum in Armorica Judicaël, Juthaëlis filius atque successor, Judoci viri sanctitate eximii germanus: cui ob raptas e Francis proximis prædas [b] Dagobertus bellum intentavit, ni se suosque dederet, prædasque restitueret. Hac territus denuntiatione Judicaël, cum multis muneribus ad villam regiam agri Parisiensis Clipiacum * venit, & a Dagoberto veniam petiit supplex, impetravitque. Cumque a rege invitatus ad prandium fuisset, excusavit se se, &, ut erat religiosus ac Deum timens, Dadonis referendarii, cognomento Audoëni, quem piissimum esse noverat, domum prandendi causa petiit; ac demum in Britanniam reversus est. Idem monasterium sancti Johannis in Gaëlo, postea sancti Mevennii dictum, exstruxit, ibidemque ex rege monachus factus est. Post aliquod tempus, quam monasticam vestem & tonsuram acceperat, ipsum arrepti propositi pænituisse dicitur, & crine crescente ad laïcum habitum revertisse. at, consulto hac de re quodam servo Dei, Carotho nomine, saluberrimis ejus monitis flexus, Judoco fratri regnum dimisisse, & ad monasterium denuo se se recepisse. Verum longe alia Judoco consilia erant, fratremque monachum, quam regem sequi & imitari maluit. Sed ne honorem in patria, quem fugiebat, invitus assequeretur; relicta clam Britannia Armorica, per urbem Luteciam-Parisiorum Pontivum * petiit, pagum Morinorum, tunc silvis horridum, & magna ex parte incultum ac desertum: ubi presbyter factus, post varias hinc inde sedes, in eremo mari proxima inter Alteiam * & Quantiam * fluvios demum constitit, atque ab Haimone regionis duce, cujus filium e sacro fonte exceperat, primum ex ligno oratoria duo, unum sancti Petri, alterum sancti Pauli: dein ex lapide quadrato basilicam sub sancti Martini patrocinio ædificavit, ibidemque cum paucis sociis, quorum unus Wrmarius vocabatur, sanctissime vixit, vir sane multis virtutibus ac prodigiis, sed maxime recusatione ac contemtu delati sibi a fratre regni insignis.

b *Fredeg. c. 78.*
* *Clichy.*
* *le Ponthieu.*
* *l'Authie.*
* *la Canche.*

LIII. Treviris monasteria excitata.

Trevirensem ecclesiam tunc illustrabat Modoaldus episcopus, qui singulari in monasticen studio affectus, & tantum-non monachus fuit. Duo virginum cœnobia in illa urbe condidisse memoratur: unum in suburbano palatio, ob id Palatiolum dictum, cui Basilissam præfecit: alterum sancti Symphoriani ad litus Mosellæ, in quo sororem suam, Severam nomine, abbatissam instituit. Sunt qui tertium addant Horreense, quod ad alterius Dagoberti principatum differre præstat. Ejusdem antistitis curæ educandus, atque in liberalibus studiis instituendus traditus est Germanus abbas futurus & martyr, qui in solo Trevirensi ex genere senatorio procreatus, patrem Optardum; fratres vero Opthomarum & Numerianum habuit. In hac pietatis schola sæculum prius aversari ac contemnere, quam nosse & amare didicit. Hinc animo ejus insedit monasterii portum petere, ubi a mundi corruptelis tutus versaretur. Expetita prius a Modoaldo facultas, sed negata inconsulto principe.

Germanus fit monachus Luxovii.

cipe. At nulla remora potuit retineri pius adolescens; quin tribus sociis comitatus pergit ad Arnulfum Mettensem episcopum, qui, abdicata dignitate, tunc in eremo Horenbergensi vitam sanctam ducebat. Is pium adolescentem amanter amplexus, in proposito confirmavit, eidemque comam totondit. Tum aliquanto tempore apud se detentum, ad proximum Romarici monasterium, quod Bobolenus monachus vulgo Castellum appellatum tradit, transmittit. Istuc cum fratre Numeriano, quem ad sæculi itidem contemtum missis ad eum duobus e suis invitaverat, humanissime admissus, totum se jejuniis, vigiliis & orationibus mancipavit. Paullo post cum Chuane, eximiæ religionis viro ex genere Burgundionum, Luxoviense monasterium expetiit, quod sub Waldeberti abbatis disciplina tum florentissimum erat. Nobilissimi adolescentis vultus, sermo atque mores eum Waldeberto acceptissimum brevi reddiderunt. Erat in eo mortificationis, sanctæ religionis, & obedientiæ singularis amor, in summa tanta animi puritas, ut eum ad sacerdotii gradum promovere Waldeberto visum sit, tantoque ordine dignum universus Luxoviensium cœtus censuerit. Hi erant fructus Modoaldi episcopi sanctissimi: cujus etiam pontificatu sancti Maximini monasterium adeo claruit, ut monachorum numerus ad centenarium accrevisse dicatur sub Memiliano abbate. Exstat [a] diploma Dagoberto adscriptum, quo rex Modoaldo donationes præcedentium regum confirmasse, novasque de suo addidisse dicitur: in quo recensens ecclesias majori sancti Petri ecclesiæ subjectas, præ ceteris nominat cellam sancti Hilarii, quæ nunc appellatur « sancti Maximini, cellam sancti Paulini & sancti Eucharii, & monasterium sanctæ Ma- « riæ, Horrea dictum, ab eodem pontifice constructum. «

ANN. CHR. 636.

a Brovver. annal. Trevir. to. I.

Germani in cœnobio Luxoviensi socius fuit Ermenfredus, nobili ortus prosapia, & in aula Chlotharii regis educatus cum fratre suo Wandaleno. Mortuo eorum patre, aulicam vivendi rationem sibi parum tutam rati, facultatem discedendi postularunt, & privatam ambo vitam apud genitricem agere cœperunt. Sed nec ea contentus Ermenfredus, ad meliora adspirans, relicta domo cum rebus omnibus, Luxovium petiit, ubi sub Waldeberto mirificos brevi progressus fecit. Cum in eo adulta esset religio, ad locum suæ olim ditionis, Cusantiam * dictum, ædificandi monasterii causa missus est, ubi tricenos fere monachos congregavit, Luxoviensis instituti servantissimos: ipsum vero monasterium Luxovio subjecit. Inter alia miranda, Wandaleni fratris excessum e vivis divinitus cognovit. Ipsius denique obitum, qui VII. kalendas Octobris accidit, miracula non pauca consecuta sunt. Ejus corpus ad fratris exuvias in beati Johannis-Baptistæ Cusantiensi æde collocatum: qui locus nunc prioratus est monasterio sancti Augendi seu sancti Claudii subjectus, ex donatione Pontii archiepiscopi Vesontionensis.

LIV. Ermenfredus abbas Cusantiæ.

* Cusance.

Cum Jonas monachus acta sancti Eustasii abbatis scriberet (ea vero scribebat sub initia regni Chlodovei junioris) Audomarus jam episcopus erat Boloniæ & Teruanensis opidi, ut ipse Jonas loquitur. Has quippe duas urbes complectebatur Morinorum episcopatus, in quarum alterutra promiscue sedebat horum populorum antistes. Audomarus prope Constantiam urbem ad Rhenum, in vico Aurea-valle * nobilibus & piis parentibus ortus, ab iisdem pie educatus est. Nomen patri Friulfus, genitrici Domitta. Conjuge mortua & adulto Audomaro, Friulfus de relinquendo sæculo cogitavit, idemque consilium inspiravit filio. Hujus rei causa Luxovium ambo profecti, se suaque omnia Deo in manus sancti Eustasii abbatis tradiderunt, ambosque Eustasius multa cum animi voluptate admisit. Audomarus brevi sub tanto præceptore & institutore vir perfectus evasit. Eodem tempore Acharius, & ipse monachus Luxoviensis, Noviomagensem regebat ecclesiam cum Viromandensi & Tornacensi. Vacante sede Teruanensi, Acharius Dagoberto regi auctor fuit, ut Audomarus in eam substitueretur. Supererant ad id usque tempus apud Morinos paganorum reliquiæ, quas novus & fervens antistes omnino abolere studuit. Divina suffragante gratia, res prospere cessit pro voto; nec ullum deinceps paganismi vestigium apud illos populos relictum fuisse dicitur. Hoc in opere auxiliares ministros habuit Bertinum, Mummolinum, & Ebertramnum Luxovienses monachos, doctrina & pietate præstantes, quos Waldebertus abbas, Eustasii successor, Audomaro in subsidium misit.

ANN. CHR. 637.

LV. Audomarus fit episcopus Teruanæ

* Guldindal.

ANN. CHR. 638.
LVI.
Dagoberti obitus, sepultura, & pia facta.
* *Espinay.*

PAullo post Dagobertus rex in villa regia agri Parisiensis Spinogilo * ad Sequanam, ex profluvio ventris interiit, ejusque corpus in proximam sancti Dionysii basilicam delatum, sub arcu in latere dextro sepultum est, ubi hactenus ejus monumentum ex ophite, liliis respersum visitur, Sugerii ætate erectum, aut restitutum. Obiit XIV. kalendas Februarias: quem diem anniversaria precatione Dionysiani nostri, rituque sollemni hodie quoque celebrant, cum debita sane grati animi testificatione. Obiit, inquam, anno regni sexto-decimo, quos annos plerique rerum Francicarum scriptores a Chlotharii patris obitu numerarunt, dum Hadrianus Valesius eos sexto ante anno, ex quo nimirum Austriæ rex vivente patre constitutus est, numerandos esse demonstravit. Accessit huic sententiæ Carolus Cointius, quam ego quoque novis argumentis propugnavi, tum in præfatione ad Sæculum secundum, tum in disquisitione singulari, quæ exstat ad calcem tomi tertii Analectorum. Insculpta est Dagoberti, quale modo cernitur, monumento vulgata historiola de ejus anima post mortem e potestate dæmonum per sanctos Dionysium, Mauricium, & Martinum liberata, quam scriptor gestorum Dagoberti primus retulit, aut forte commentus est: tametsi ejus meminit Ludovici Pii epistola, libris areopagiticis præfixa. Sic fabellam narrant. Aiunt eo tempore, quo Dagobertum mori contigit, Ansoaldum Pictavensem episcopum, in Italiam legationis causa profectum, trajecisse in Siciliam, atque adiisse Johannem venerabilem anachoretam, cujus fama sanctitatis ita celebris erat, ut illam insulam adiret nemo, nemo ex ea discederet, eo insalutato. Ansoaldum ab eodem interrogatum de moribus Dagoberti regis; tum senem asseruisse, aliquando sibi forte dormienti virum canitie venerandum adstare visum, admonuisse, ut mox surgeret, & pro salute Dagoberti regis preces funderet. Cum vero id facere maturaret, se in mari Dagobertum advertisse in lembo vinctum & colligatum, quem dæmones multis plagis affectum, in infernum pertrahebant. At supervenisse beatos Dionysium & Mauricium martyres, atque sanctum Martinum ab eo in auxilium vocatos, qui rogantem e pœnis & vinculis eripuerint, & in cælum demum perduxerint. Hanc narrationem retulerunt Aimoinus, Sigebertus, aliique chronicorum consarcinatores: at dubiam saltem reddunt Fredegarii, aliorumque ejus temporis auctorum hac de re silentium, nedum ipsa narratio, non satis gravis ad persuadendum. Longe nobilius de Dagoberti obitu scripsit ejus æqualis Audoënus in libro primo de vita beati Eligii, ubi relatis piis Dagoberti insignioribus factis: *His operibus*, inquit, *mirifice perfectis, mortuus est rex magnus & inclytus Dagobertus, & sepultus est in eadem sancti Dyonysii basilica sub arcu* (sic transversam crucem vocant) *in latere dextro*. Haud scio an meliori fundamento nitantur, qui spoliatas ab eo ecclesias produnt, ut unam sancti Dionysii basilicam ex convectis rapinis locupletaret. nam præter valvas ex fusili ære, quas ex Pictavensi sancti Hilarii basilica dicitur abstulisse, multa Sanctorum corpora ex aliis ecclesiis ab eo vi sublata perhibent, sancti Hilarii episcopi Pictavensis, Firmini Ambianensis martyris, Patrocli Gratianopolitani, Hilari Gabalitani, & Romani monachi: quæ quidem corpora hodie quoque Dionysiani nostri ostendunt: an vero vi sublata, an potius precario accepta fuerint, non satis exploratum. Filios duos, Sigibertum ex pellice, & Chlodoveum ex Nanthilde conjuge susceptos reliquit Dagobertus, eisque regnum partitus est, Austria Sigiberto, Neustria cum Burgundia Chlodoveo attributis. Sigibertus octennis Cuniberto Coloniensi episcopo & Pippino majori-domus; Chlodoveus quadrimus cum matre Nanthilde Ægæ majoris-domus fidei commendatus. Sigibertus multa cœnobia condidisse aut dotasse perhibetur, ob pia facta in Sanctorum numerum relatus. Idem de Dagoberto seniore nonnulli perperam affirmant, eum confundentes cum Dagoberto Austriæ rege, senioris nepote, Sigiberti filio, quem Satanacenses ut martyrem colunt. In codice veterum legum, quas Dagobertus senior emendavit, quædam latæ sunt in gratiam monachorum, qualis est illa de plaga vel nece monachi in hæc verba: *Monachi, qui secundum regulam in monasterio vivunt, & illi dupliciter componantur secundum genealogiam suam; & reverentia sit Dei, & pax eis, qui illi deserviunt.*

ANN. CHR. 638.

L VII. S. Dionysio facta donatio.

Qui gesta Dagoberti scripsit auctor anonymus ante annos octingentos, Dagobertum regem, cum vitæ suæ periculum imminere cerneret, convocatis primoribus palatii filium & uxorem commendasse tradit, atque matriculariis beatorum martyrum Dionysii ejusque sociorum, de villis Acuciaco & Cusduno; ad hæc de Magnovillari, Medianovillari & Gellis præceptum fieri jussisse. Et quia invalescente ægritudine calamus in manu ejus ita trepidaret, ut non valeret subscribere; ideo rogasse dulcissimum filium suum HLudovium regem, ut signaculo sui nominis donationem firmaret, & Dado chartam offerret, & optimates illam subscriberent. Ludicrum videri possit, Dagobertum rogasse puerum vix quadrimum, ut signo suo regium præceptum subscriberet. Verum ita rem habere constat ex diplomate authentico Chlotharii tertii, in charta ægyptiaca scripto, hanc donationem confirmantis, testantisque, genitorem suum Chlodovium, dum adhuc adolescens, id est puer, esset, cum avia sua Nantechilde & optimatibus regni subscripsisse litteris Dagoberti, qui trepidante manu ipse subscribere non valeret. Quin etiam apud nos sub tertia stirpe regia id in usu fuit, ut infantes ipsi lactentes donationes a parentibus factas suo modo approbarent, ut Beslius [a] observavit, vel tangendo chartam donationis, vel spondentibus pro eis parentibus aut nutrice, se daturos operam, ut illi adulti donationem ratam haberent. Fere consimile factum memini legere in libro de vita sancti Porphyrii episcopi Gazensis, qui cum ab Arcadio imperatore facultatem idola evertendi postularet, & Eudociam augustam, tum prædicenda nativitate Theodosii junioris, tum eidem recens nato benedictione impertienda, sibi propitiam reddidisset; augustam in quamdam accepti beneficii vicem jussisse, libellum supplicem a Porphyrio scribi ad obtinendum quod petebat; eamque infanti e sacro fonte egresso porrigi; cetera se curaturam dixit. Itaque Porphyrius libellum supplicem scribi curavit; & infante baptizato, stetit in vestibulo ecclesiæ, præ manibus habens chartam supplicationis, quam infanti obtulit, rogans ejus pietatem, suas preces ratas haberi. Ad hæc bajulus infantis, uti ab augusta edoctus fuerat, accepta charta, jussit fieri silentium; partemque chartæ legit. Mox charta involuta, subjecit manum capiti infantis; illudque inclinavit. quo facto, clamavit coram omnibus, jussisse ejus potentiam ea fieri, quæ contenta erant in supplicatione. Hoc audito, Arcadius supplicationem, etsi ægre admodum, admisit, dicens, gravem quidem esse petitionem; sed graviorem recusationem, quoniam hæc prima erat jussio filii sui. Sic nonnumquam parentes, etiam principes, cum pueris suis quodam modo repuerascunt. Sic Chlodovei pueri manum haud dubie direxit minister, ad subscribendam patris Dagoberti donationem. Idem Dagobertus cellam sancti Dionysii de Rulliaco * in Biturigibus ad ripam Arnonis exstruxisse traditur: sed incerta traditio. Ejus situs est inter Exoldunum, Virzionem, & Masciacum. Illic supersunt vetera monasterii rudera. Sub altari ecclesiæ crypta est longa pedes septuaginta, viginti lata. Ad hæc idem rex plurima prædia monasterio sanctorum Vincentii & Germani apud Parisios, in his villam Cumbas in Briacensi territorio positam, donavisse dicitur [b] in diplomate Philippi Francorum regis eo nomine primi, ubi quædam de varia ejus villæ fortuna referuntur.

a *Besly comm. p.* 103.

* *Ruilly.*

Item S. Germani monasterio.

b *Labbe Miscell. p.* 579.

L VIII. Fossatensis monasterii primordia.

Vix regnum mortuo patre inierat Chlodoveus, cum Bledegisilus archidiaconus ecclesiæ Parisiensis castrum Bacaudarum, (sic factiosos & rebelles, tempore Diocletiani exortos appellaverant) vulgo Fossatum dictum, ab eodem rege, vel potius a Nanthilde genitrice loco ejus regnante, petiisse, & obtinuisse traditur: ubi ille basilicam sub titulo sanctorum Petri & Pauli cum adjuncto monasterio molitus est, eique Babolenum abbatem præfecit, annuente rege una cum Audoberto Parisiorum antistite, qui ambo monasterium, Fossatense postea dictum, privilegiis concessis decorarunt. Positus est locus quinque fere passuum millibus supra Luteciam-Parisiorum ad Matronam fluvium, qui pæninsulam efficit, plus amœnitatis, quam fertilitatis habentem. Jacobus Brolius, monachus cœnobii sancti Germani Parisiensis non indoctus, libellum vulgavit de gestis sancti Baboleni abbatis, & de primordiis monasterii Fossatensis, auctore anonymo Fossatensi monacho sæculi undecimi, parum accurato, qui Babolenum Fossatensem pro Baboleno Bobiensi, & pro Babone Parisiensis monasterii sancti Germani abbate temere usurpavit. Mirum quod eum itidem non confuderit cum venerabili Theodulfo, cognomento Baboleno, qui, Jona monacho testante, quædam monasteria in Bituricensi ac Nivernensi pagis sub regula

ANN. CHR. 638.

beati Columbani construxit. quem sane ipsum esse Babolenum Fossatensem abbatem facile crederem, nisi me moveret Jonæ silentium, qui alia recensens ejus Baboleni monasteria, Fossatensis non meminit. Exstat præceptio Chlodovei regis de Fossatensi monasterio, data regni ejus anno primo, *duci Archenaldo*, aliisque inscripta, in » qua rex ait, se rogatu viri venerabilis, sibique plurimum dilecti Blidegisili diaconi ca- » stellum, qui Fossatus vel castrum Bagaudarum appellatur, concessisse cum tota ter- » ra, quæ dicitur Varenna, ad ecclesiam ædificandam in honore sanctæ Dei genitri- » cis Mariæ ac sanctorum Petri & Pauli apostolorum, & monachos sub regula sancti » Benedicti ibidem congregandos. Exstant item litteræ ipsius Blidegisili diaconi, qui- » bus testatur se prædictum castrum ex munificentia Chlodovei regis accepisse, &

Babolenus abbas, an etiam sancti Germani.

» constructo ibidem monasterio præfecisse egregium virum, nomine Babolenum, qui » monachos regeret sub regula sancti Benedicti ad modum & similitudinem monasterii » Luxoviensis. quæ litteræ scriptæ sunt anno tertio Chlodovei regis, subscribentibus Annoberto Senonensi metropolita, Audoberto Parisiensi, aliisque episcopis & abbatibus fere ignotis. Has litteras edidit Jacobus Brolius, ac post eum Carolus Cointius, & Gerardus a Bosco, Oratorii presbyteri eruditi: quas tamen omnino sinceras præstare nolim. Scriptor vitæ sancti Baboleni asserit, ab Audoberto seu Autberto Parisiensi antistite, qui in pervetustis indicibus [a] sancti Landerici decessor ponitur, » Baboleno abbati privilegium in gratiam monasterii Fossatensis concessisse, ut tam » ipse, quam successores ejus, liberi & securi ab omni inquietudine, tam ecclesiasti- » corum, quam laïcorum, ibidem manere possint. sed hoc privilegium necdum visum est. Idem asserit, venerabilem patrem Babolenum & beatum Furseum construxisse ecclesiam in loco, qui dicitur Campus, posito inter Gornacum & Latiniacum in agro Parisiensi; eamque ab Audoberto Parisiorum episcopo dedicatam fuisse; ac duo ejus altaria, unum in honorem beatæ virginis Mariæ, alterum sub patrocinio beati Petri apostolorum principis consecrata; ubi postmodum, renovata ecclesia, sanctis Baboleno & Furseo duo altaria erecta sint. quæ quidem veri magis proxima crediderim, quam quæ scribit idem auctor de Sigofrido monasterii sancti Vincentii seu sancti Germani extra muros Luteciæ positi abbate, quem a Chlodoveo rege legatum in Hispanias missum, & Cæsaraugustæ comprehensum jussu regis Hispaniæ, ac carcere inclusum fuisse: interim Chlodoveum Baboleno Fossatensi abbati monasterium beati Vincentii commisisse, quod per octo annos prudenter, diligenterque administraverit. quo tempore cæco ad portam Luteciæ lumen restituerit, ob idque a rege donatus fisco regio, cui nomen Valentonium est. Sane hic locus hactenus pertinet ad monasterium nostrum Vincentianum: verum an hac occasione eidem provenerit, ignoramus; neque id evincere valet testimonium auctoris haud satis gravis, qui Babonem, ut jam dixi, Vincentianum abbatem forte cum Baboleno confundit; neque apparet unde id acceperit, quod de Sigofridi legatione Hispanica commmemorat. Ceterum qualiscumque sit iste auctor, vera esse credimus, quæ testis domesticus de sui monasterii origine scripsit, etsi nullo alio ejus temporis testimonio confirmari possint. Monasterium Fossatus inter ea monasteria numeratur, imperante Ludovico augusto, quæ solas regi orationes debebant.

a *Diplom.* p. 625.

ANN. CHR. 639. LIX.

Elnonense monasterium conditur a sancto Amando.

UNum e præcipuis, quæ sanctus Amandus excitavit, monasteriis insigne in primis fuit Elnonense, tribus leucis distans ab urbe Tornaco, inter duos positum amnes, Scarpum & Elnonem, a quo nomen primitus accepit, postmodum sancti Amandi ab auctore cum adjuncto opido appellatum. Locum penitus incultum, silvisque obsitum a Dagoberto rege obtinuit Amandus, testante Milone monacho; exstatque hac de re apud Miræum diploma, datum anno regni Dagoberti undecimo, sed vitiatum. Hoc monasterium sub finem ipsius regni, vel initio regni filii ejus Chlodovei, conditum fuisse intelligimus ex Jona Bobiensi monacho, qui in præfatione ad acta sancti Columbani ejusque discipulorum, quam anno tertio a morte Bertulfi abbatis, hoc est sexcentesimo quadragesimo-tertio, scribebat, ait se jam per triennium oceani oras lustrantem sæpe permeasse lentam paludem Elnonis ob venerabilis Amandi pontificis suffragium, qui his constitutus in locis veteres Sicambrorum errores evangelico mucrone coercebat. Illic duplex condita primum basilica, una in honorem beati Petri apostolorum principis: altera sub patrocinio sancti Andreæ apostoli. quod ex Philippo ab Eleemosyna discimus. ubi mirari subit

negligentiam Baudemundi, primi vitæ sancti Amandi scriptoris, qui, cum monachus esset Elnonensis, ne quidem sui monasterii originem commemorat, contentus dicere, sanctum Amandum sepultum fuisse cum magnifico honore in loco, cui vocabulum est Helnone, ubi multa fiant ejus orationibus beneficia. Nec multo accuratior fuit Milo, & ipse Elnonensis monachus, tametsi ea, quæ a Baudemundo fuerant omissa, supplere professus est. Meliores sane rerum suarum scriptores exigebat tam illustre monasterium, cujus de origine, si tam exilia & jejuna scribimus, non indiligentiæ nostræ, sed veterum incuriæ imputandum est. Non alium quam Amandum ipsum principio huic monasterio præfuisse plerique existimant, nec nisi post annos aliquot Ursum ei ab eodem substitutum fuisse, cui Jonas seu Jonatus postea successerit. Mihi perquam veri simile fit, hoc de loco interpretandum esse Albini Flacci seu Alcwini epigramma quinquagesimum-nonum, in quo agit de oratorio sancti Martini, constructo ante monasterii septa. Certe præcedentia & sequentia fere epigrammata pertinent ad monasterium Elnonense. Huc illud epigramma referre juvat, saltem ob memoriam sancti Amandi. Neque enim in tantis angustiis versus quoque ad reparandam vetustatem repudiandi sunt. ANN. CHR. 639.

Martinus meritis Domini condignus amore,
Qui sibi sacratam hanc regit ecclesiam:
Egregius præsul toto præclarus in orbe,
Torona pausans pastor in urbe pius.
Hæc domus alma Deo prima est fundata tonanti,
Ante alia & sacri septa monasterii.
Crevit honor horum, Domino donante, locorum,
Et major Domino est ædificata domus.
Dum sanctus præsul hic inhabitavit Amandus,
Crevit honor patris, crevit & iste locus.

Alcwinus ipse in epitaphio sancti Amandi, quod epigramma est sexagesimum-quintum, testatur eum, post prædicationis evangelicæ labores & sæculi tumultus, in Elnonensi monasterio contemplativos fructus decerpsisse. Hæc est sine dubio opidi sancti Amandi parœcialis ecclesia, quæ sancto Martino sacra est.

Hæc cum ita sint, mirari satis non possum, qui fieri potuerit, ut Elno Tornacensis pagi fluviolus ad Nantuates translatus sit, & quæ in Elnonensi Galliæ Belgicæ monasterio acta sunt, in Nantuacensi facta dicantur. Hinc Nantuacensis monasterii primordia tributa sancto Amando Trajectensi episcopo, quem etiam ibidem sepultum fuisse, atque hactenus honorari tradunt. Nec id recens inventum, sed vetus fabella potius, quam traditio, antiquis loci monumentis, & martyrologiis consignata. Ad hæc affertur a Simeone Guichenone libellus de vita sancti Amandi in ejus rei argumentum. Verum, quisquis sit Amandus ille, quem uti conditorem suum colunt, & cujus reliquias venerantur Nantuacenses nostri, tam distat a Nantuacensi monasterio Elnonense, quam Scaldis a Rhodano; Menapii Galliæ Belgicæ populi seu Tornacenses a Sebusiis*, quibus Nantuacense monasterium attribuitur. Spuria sunt instrumenta, quæ Gregorio Magno & Childerico regi adscribuntur apud Guichenonem [a]: tametsi haud negaverim, jam inde a sæculo septimo exstitisse Nantuacense monasterium, sive a sancto Amando Trajectensi episcopo, seu a quovis alio conditum fuerit. quod in medio relinquere malim, quam temere definire. Nullius ejus loci abbatis nomen nobis compertum est ante Syagrium, cujus rogatu concessum est Pippini regis diploma [b] pro immunitate cœnobii Nantuacensis, quod est constructum, inquit, in honore beatæ Dei genitricis Mariæ, & sancti Petri apostoli, « vel ceterorum apostolorum. « Alia charta cujusdam Ansmundi & uxoris ejus Cæciliæ tempore Godelsadi abbatis inscripta est *Domino, & sacrosanctæ ecclesiæ in honore sancti Petri apostolorum principis, & sanctæ Dei genitricis Mariæ, & sancti Michaëlis archangeli*; data regnante & imperante domino nostro HLudowico anno quarto. Nulla uspiam in illis mentio sancti Amandi, quem modo Nantuacenses alterum cum beato Petro patronum agnoscunt. Mihi vero dubium nullum est, Nantuacenses, vocum affinitate deceptos, pro Nantensi pagi Vaurensis monasterio, quod a sancto Amando institutum fuisse constat, Nantuacense usurpavisse, uti Elnonem in Nan-

LX. Nantuacense monasterium cum Elnonensi perperam confusum.

* le Bugé.

a Guichen. Bugé prob. p. 212. & seq.

b Ibid. p. 213.

ANN. CHR. 639.

tuadem transtulerunt. Sed hæc postea suo loco accuratius expendenda. Ceterum monasterium Nantuadis recensetur inter illa, quæ tantum dona sine militia dare debebant tempore Ludovici augusti. quod argumento est, locum hunc non incelebrem tunc exstitisse.

LXI. Furseus in Britannia suscipitur a Sigeberchto.

a Beda lib. 3. c. 18. & 19.

Paullo ante hoc tempus, sed incerto anno, Furseus nobilissimo in Hibernia Scotorum ortus genere, relicta cum suis omnibus patria, in insulam Britanniam [a] transiit, & in provincia orientalium Anglorum substitit. His imperabat tunc temporis Sigeberchtus, bonus, religiosus, doctusque princeps, qui dudum in Gallia, ubi Redwaldi regis, inimici sui, metu profugus exsulabat, christianus factus baptizatusque fuerat. Inde, omni apud Francos barbarie deposita, domum reversus, regnoque post æmuli mortem & Reopwaldi fratris sui potitus, mox ea quæ in Galliis bene disposita observaverat, servare cupiens, scholam instituerat, in qua pueri litteris erudirentur, popularibusque per Felicem episcopum, natione Burgundionem, catholicam fidem inseverat; sic rerum cælestium amore captus, ut tandem, relictis regni negotiis, & cognato suo Egrico commendatis, qui & antea ejusdem regni partem moderabatur, monastica veste & tonsura susceptis, in monasterium, quod ipse construxerat, se se receperit. Id factum haud dubie hortatu & persuasione Fursei, qui in patria vitam monasticam professus, visisque cælestibus eruditus, relicto natali solo, a Sigeberchto benigne exceptus fuit, multosque Anglos præceptis & exemplis ad christianam religionem adduxit, ceteros in ipsa fide confirmavit; ac nobile monasterium condidit, fundum & impensas suppeditante rege, qui in illo forte monasterio se divino cultui mancipavit. Post hæc Fursei animum incessit desiderium solitariæ vitæ. nec mora, germano suo Foillano relicta monasterii cura, conventus ab eo germanus alter Ultanus, qui post diuturnam monasterii probationem ad eremiticam vitam transierat. Verum ex solitudine a rege ob ingruentes causas revocatus, cum provinciam gentilium incursione turbatam animadverteret, nec monasticum ordinem congrua illic tranquillitate frui posse; in Galliam trajecit, ubi a Chlodoveo Francorum rege & Erchinoaldo patricio seu præfecto palatii, quem majorem-domus alio nomine appellabant, honorifice acceptus est.

LXII. Sigeberchtus ex monacho dux factus.

Vix ex orientalium Anglorum provincia Furseus excesserat, cum Penda rex Merciorum paganus bellum illis indixit. Hi se viribus inferiores arbitrati, Sigeberchtum jam monachum supplices convenire; rogare, ne se in tanto discrimine deserat; si ipsum habeant ducem, salva fore omnia. Ille vero supplicum precibus & lacrymis nihilo magis cedens, invitus demum ac reluctans e monasterio educitur, & dux bello præficitur. Sed ipse, monasticæ professionis non immemor, inter confertos hostium globos, pro armis non nisi virgam gestare voluit, longe religiosior Constante illo, Constantini tyranni filio, quem pater ex monacho cæsarem primum, deinde augustum creavit, & bellicis expeditionibus præfecit contra Honorium imperatorem. Non desunt similia in consequentibus exempla, & quibusdam monachis regiæ stirpis adeo arma tractare non incongruum visum est, ut etiam ex his nonnulli conjugia inire non dubitaverint. Verum religiosus princeps Sigeberchtus in ipso prœlii articulo una cum rege & cognato suo Egrico cæsus est, deletus ac dissipatus exercitus; regnumque relictum Annæ optimo regiæ stirpis principi, qui & ipse postea ab eodem Merciorum rege occisus est.

ANNALES ORDINIS S. BENEDICTI

ANN. CHR. 640.

LIBER TERTIUS-DECIMUS

Ab anno Christi 640. *ad annum* 649.

I. Arnulfi episcopi Mettensis obitus.

NNUS hujus sæculi quadragesimus, magnorum virorum, in primis Arnulfi ex episcopo Mettensi monachi & eremitæ, ac Bertulfi abbatis Bobiensis; necnon Eadbaldi Cantuariorum regis obitu insignis fuit. Arnulfus ex Romarici monasterio ingressus in eremum, ibidem cum aliquot monachis inter feras sanctissime vixit; idemtidem admittens leprosos, quibus cum eximia humilitate ministrare solitus erat, ita ut vilia quæque, etiam coquinæ, officia vir tantus non abhorreret. Cum extremus instaret vitæ dies, mox præsto adest cum monachis suis Romaricus, ultimos sanctissimi pontificis spiritus excepturus. Tum vir sanctus ad eum: " Jam, inquit, " instat dies, quo supremo Judici sistendus sum. Quid vero acturus miser, qui nihil " boni in hoc sæculo gessi, immo criminibus undique vallatus coartor! Ora itaque " pro me, bone vir, & Deo dilecte, ut scelerum veniam merear. Eo animam agente, lector pro more sacrosanctum Christi evangelium inter psallentium & lugentium cantus & gemitus personat. Dein Romaricus exstincti corpus ea qua par erat dignitate & veneratione in monasterio Habendensi humandum curavit. Verum anno vertente Goëricus, Arnulfi in sede Mettensi successor, assumtis secum duobus episcopis, Paulo Virdunensi & Theodefrido Tullensi, cum suo clero ad montem sanctum pergit, sacra membra e tumulo cum congrua reverentia effert, in urbem transfert, & in suburbana sanctorum apostolorum basilica deponit, quæ postmodum ab ejus nomine sancti Arnulfi dicta est. Huic monasterio tum præfuisse videtur Arnegisilus abbas, cujus mentio est in libello de vita sancti Arnulfi, quem anonymus ejus loci monachus conscripsit, & Chlodulfo Mettensi antistiti, filio ejusdem Arnulfi, nuncupavit. Eumdem Umno quidam interpolavit Caroli Calvi principatu; cujus genus ex sancto Arnulfo per Ansbertum & Blithildem, ut regi gratum se præberet, deduxit. Arnulfi obitus XVII. kalendas Septembris; translatio XV. kalendas Sextiles accidit. Porro hunc mortis annum assignat Sigebertus, quem secuti sumus, deficiente magis idonea auctoritate.

II. Bertulfi item abbatis Bobiensis.

Tertio ab Arnulfi obitus die pariter e vivis excessit ejus consanguineus Bertulfus abbas Bobiensis, post annos regiminis tredecim a morte sancti Attalæ sui decessoris.

ANN. CHR. 640.

Eo abbate Baudacharius monachus, cum aliis triginta vineæ adversus aves & feras custodiendæ deputatus, cum nihil haberet præter modicum panis ad reficiendos fratres, orando impetravit a Deo anatem, qui tot fratribus exsaturandis suffecit, augente fide quod dapibus deerat. Ex quo intelligitur, sancti Columbani discipulos, quos a carnium esu abstinuisse constat, non tanta religione avium esum sibi interdixisse. Ea persuasio cum apud nostros invaluisset sæculo nono, Aquisgranensis synodi patres in octavis natalis Domini & paschæ volatilium usum permisere: tametsi plerisque religiosioribus persuasum erat, hunc nequaquam a sancto Benedicto permissum fuisse. quod antiquiores regulæ commentatores, Smaragdus & Hildemarus, docent. Confer ea, quæ de sancti Isidori regula superius [a] retulimus. Bertulfi abbatis gesta quædam litteris mandavit Jonas monachus ejus æqualis. Eumdem Frodoardus Remensis canonicus metro reddidit: ex cujus carmine discimus nomen illius Victorini energumeni, cui aliquando, cum expleto psallendi, id est primæ, officio una cum fratribus *secunda diei hora* e basilica egrederetur, Bertulfus sanam mentem restituit.

[a] Supra lib. 12. num. 42. & infra lib. 17. n. 57.

III. Bobolenus successor.

Ei successit in Bobiensi regimine Bobolenus seu Bobulenus abbas, non ex Atticorum genere oriundus, ut fert ejus elogium [b] apud Ughellum, sed Burgundionum, asserente Jona Monacho, qui ejus patrem Winnocum laudat in libro de vita sancti Columbani abbatis. In eodem elogio Bobulenus dogmata majorum accurate servasse, & a subditis servari curasse dicitur, prout a beato Columbano edoctus fuerat. Interdiu labori & jejunio; per noctes vigiliis & orationi indefessus vacabat. Idem in se durior, in ægrotantes fratres benignissimus. Ejus tempore centum & quadraginta monachi in monasterio Bobiensi degebant sub regula *sanctæ memoriæ Benedicti vel reverendissimi Columbani.*

[b] Ital. sac. to. 4. col. 1330.

S. Benedicti regula illic servata.

Non placent hæc verba Ferdinando Ughello, indigne ferenti, quod Columbanus pro sancto habitus, a pontifice dumtaxat reverendissimus appelletur; & quod mentio fiat de regula sancti Benedicti, de qua nullum apud Bobienses testimonium a se repertum dicit ante Lucii secundi pontificatum: denique quod sub disjunctione regulam *sancti Benedicti vel Columbani* nominet, quasi Theodoro pontifici, ait Ughellus, ignotum esse potuerit, quam regulam Bobienses profiterentur. At mirum est ignorare potuisse virum doctum, qui tot vetera instrumenta legerat, hanc particulam disjunctivam passim conjunctive usurpari. Jam vero sanctum Columbanum *reverendissimum* a pontifice appellari non magis ejus sanctitati obstat, quam quod Gregorius Magnus sanctum Germanum Capuanum episcopum, cujus animam in cælos evolantem sanctus Benedictus suspexerat, *virum reverendissimum* vocat. Ceterum non omnia monumenta cœnobii Bobiensis vidit Ughellus, qui, si librum de miraculis sancti Columbani medio sæculo decimo scriptum, si Gerberti epistolas perlegisset; amplius ducentis ante Lucium secundum annis regulam sancti Benedicti apud Bobienses, & quidem ante omnium retro memoriam receptam, immo in ipso, de quo agitur, Theodori pontificis privilegio, uti jam tum credebatur, expressam fuisse comperisset. Quæ regula suo tempore a Bobiensibus servaretur, ignorare non potuit Gerbertus, Bobiensis quondam abbas, postea Romanus pontifex sub nomine Silvestri secundi. Is vero in epistola [c] ad Bobienses suos: *Qui Regulam*, inquit, *sancti Benedicti professi estis, & pastorem deserendo abjecistis, colla tyrannis sponte subdidistis.* Nihil his verbis expressius.

[c] Gerbert. ep. 18.

Ad hæc monachus Bobiensis anonymus, qui librum de miraculis sancti Columbani composuit ante medium sæculum decimum, quo itidem sæculo desinente, Gerbertus scribebat, privilegia sanctæ sedis apostolicæ [d] laudat, scilicet Honorii, Theodori, Martini, Sergii, Gregorii, Zachariæ, & aliorum, suo monasterio concessa, ex quibus idem auctor recitat fragmentum privilegii, inter alia decernentis, ut, si « monachi Bobienses, tepidi in Dei amore, & in institutis patrum torpentes quan- « doque exsistant, secundum regulam ab abbate, id est a patre monasterii, corrigi de- » beant. Si autem & ipse abbas in ignavia aliqua contra instituta patrum & regulæ » tenorem fuerit deprehensus, & in aliquam sinistram partem inclinatus; a sede apos- » tolica, sub cujus constitutione consistit, corrigatur. quæ omnino verba, sed mendose, in Theodori privilegio leguntur apud Ughellum. Sed ne, quænam esset illa regula, ambigeremus, Placentinum episcopum prædictus anonymus compellat his verbis: *Non vales tuum episcopatum regere, & monachos secundum Regulam sancti*

[d] Anonym. c. 23.

Benedicti

Benedicti gubernare. quam scilicet regulam idem auctor in laudato, ut credere par est, Theodori diplomate legerat, dato Constantini anno secundo, consulatus primo, indictione prima, quæ anno ejus sæculi quadragesimo-tertio conveniunt. Verum Jonas, qui sanctum Columbanum, ejusque discipulos laudandos susceperat, unius Columbani laudat regulam, cum Benedictinæ accessio nihil faceret ad ipsius institutum. Ejus prologus ad vitam sancti Columbani, *Dominis eximiis, & sacri culminis regimine decoratis, religionisque copia fultis, Boboleno & Vvaldeberto patribus* inscriptus est; & in ipso vitæ contextu memoratur non semel Winnocus presbyter, pater Boboleni, *qui nunc*, ait Jonas, *Bobiensi cœnobio præest.* Non ergo Italus fuit, ut Cointio visum est, ex mera conjectura. ANN. CHR. 640.

Cum Jonas acta Eustasii abbatis Luxoviensis scriberet, (hæc vero scribebat tertio fere anno a morte Bertulfi Bobiensis, ut ex præmisso ejus prologo constat) Eligius jam Viromandensis ecclesiæ pontifex erat, eoque nomine ab eo in iisdem actis laudatur. Anno superiori electus fuerat in locum Acharii episcopi ex monacho Luxoviensi. Electus non se permisit sacerdotem consecrari, ait Audoënus, *nisi sub normula clericatus aliqua temporis curricula exegisset.* Hæc probatio unius fuit anni. Eodem tempore electus est Audoënus post Romanum in sedem Rotomagensem, a Deodato Matisconensi episcopo presbyter ordinatus. Tum ambo convenientes in civitatem Rotomagensem *quarto-decimo* [a] *mensis tertii*, seu Maii, *tertio anno Chlodovei, juvenculi adhuc regis, die dominico ante Litanias*, episcopi consecrati sunt. Hoc palmari argumento se muniunt, qui Dagoberto regni annos sexdecim a morte Chlotharii patris tribuendos esse contendunt, ejusque obitum summovent ad annum sexcentesimum quadragesimum-quartum: propterea quod dies dominica ante litanias rogationum anno quadragesimo-sexto coincidebat cum die quarta-decima mensis tertii: quibus notis Audoënus annum suæ consecrationis designat. Nec placet quod contrariæ sententiæ patroni, qui Dagoberti obitum sexto ante anno illigant, hunc Audoëni contextum interpolatum causantur. Magis arridet alia Cointii solutio, ita hunc locum dispungentis, ut Audoënus & Eligius Rotomagum ordinationis causa accesserint quarto-decimo die Maii: at ordinatio dilata fuerit in octavam post diem, quæ dies hoc anno quadragesimo dominica erat ante sollemnes rogationes. Verum huic solutioni id obstat, quod in Noviomensi ecclesia sancti Eligii ordinatio ante annos octingentos celebrata est *pridie idus Maii*, ut in veterrimo ejus ecclesiæ kalendario deprehendi; atque adeo Eligii ordinatio ipsa die Maii quarta-decima peracta tunc censebatur, non dominica sequenti, ex traditione ecclesiæ Noviomensis. Verum, libratis aliunde in oppositum invictissimis argumentis, id unum reponi posse video, quod, etsi sancti Eligii depositio haud longe post ipsius obitum in divinis officiis celebrata sit; non tamen statim ejus ordinatio (quod etiam de Audoëni consecratione dicendum) sacris ejus ecclesiæ fastis adscripta, & peculiari cultu honorata est, sed post annos forte centum; immo & ducentos. Eos vero qui hanc ordinationem primi ecclesiæ suæ kalendariis inscripserunt, ex loco Audoëni, obvio quidem sensu, sed non bene intellecto, eam reposuisse pridie idus, seu quarta-decima die mensis Maii, quæ vicesima-prima die reponenda erat. Hunc locum, sane difficilem, sic explanare visum est in nostræ chronologiæ fundamentum.

IV. Eligii & Audoëni ordinatio.

[a] Audoën. lib. 2. de vita S. Eligii. c. 2.

Domnolo abbati quædam prædixit Eligius, quæ hoc loco nobis videntur commemoranda. Forte is Eligium visitandi causa convenerat. Cum vero diutius apud eum commoraretur, vir sanctus aliquando eidem post quietem evocato suasit, quantocius ut domum rediret: nam quædam in ejus monasterio perperam acta esse, sibique visa ædificia corruisse. Mox Domnolus nulla mora redit ad monasterium: ubi comperit duodecim monachos, abjecto proposito, dæmonis instinctu aufugisse, & diversos passim vagari, ad sæcularia prolapsos. Tunc probato Eligii vaticinio, abbas fugitivos persequi jubet; & ex eis quidem nonnullos in monasterium revocavit; ceteros nusquam assequi & comprehendere potuit. Cujus loci abbas fuerit Domnolus iste, incertum, an forte sancti Martini Tornacensis, cujus abbati Balderedo [b] vir Dei mortem prædixit, nisi in Noviomensi monasterio maneret: nisi si Domnulus abbas idem sit cum Domnione abbate cœnobii Navensis apud Biturigas, a Sulpicio episcopo exstructi, quod Eligius, Lemovicas adeundo, identidem frequentabat.

V. Domnolo abbati prædicta monasterii desolatio.

[b] V. lib. 14. n. 67.

ANN. CHR. 640.

VI. Eadbaldo regi Cant. succedit Earconbertus.

a *Beda lib. 3. c. 8.*

Hoc ipso anno [a] Eadbaldus rex Cantuariorum mortuus Earconberto filio regni gubernacula reliquit in annos amplius quadraginta. Christianæ religionis studium in filio non impar, utpote qui primus regum Anglorum idola in toto regno penitus destrui, & quadragesimæ jejunium accurate observari sub gravibus pœnis curavit. Hujus filia Earcongota, ut condigna parenti soboles, magnarum virgo virtutum, in monasterio Brigensi seu Eboriacensi, quod a Fara nobilissima abbatissa constructum erat, divino cultui se se addixit. Is enim mos tum erat apud Anglos, ut, cum necdum multa in regione Anglorum monasteria exstarent, multi utriusque sexus ex insula Britannia, monasticæ gratia professionis, Gallias adirent; & puellæ quidem in Brigensi, vel Calensi, aut in Andilego monasteriis erudirentur. Illustris præ ceteris fuit Earcongota, Eadbaldi, ut mox dicebam, & Sexburgæ reginæ filia, quæ, imminente mortis suæ die, sibi divinitus in somnis præsignata, monasterii Eboriacensis casulas seu cellulas, in quibus infirmæ Christi famulæ versabantur, circumire cœpit, omnium se precibus humiliter commendans, earum maxime, quæ vel ætate maturiores, vel probitate morum insigniores erant: quippe imminere obitus sui diem, quem ostento ipsa in quiete intellexerit. sibi nimirum apparuisse albatorum hominum turbam, monasterium intrantium, qui dicerent, se venisse ut aureum numisma ex Cantia istuc allatum repeterent. Nec vana oraculo fides: nam hæc ipsa nocte, sub auroram, ex mundi tenebris ad æternam lucem migravit. Tum auditi angelorum concentus a fratribus nonnullis, qui in aliis ædibus seorsim a cœnobio virginum degebant. Sepultum est corpus ejus venerabile in basilica [b] sancti Stephani protomartyris, ubi miram fragrantiam cunctis, qui adstabant, fratribus & sororibus post triduum exhalasse dicitur, cum, lapide quo monumentum tegebatur amoto, altius ipso in loco reponeretur. Hæc in antecessum dicta, quæ serius, sed incerto anno, contigerunt, forte sub Ethilberga abbatissa, ipsius Earcongotæ matertera, quæ monasterium post sanctam Faram rexit.

Earcongota ejus filia sancta.

b *V. supra lib. II. n. 10.*

VII. Itta & Gertrudis Deo consecratæ.

Post mortem Pippini majoris-domus Sigiberti in Austria, quem veteres Seniorem, recentiores Landinensem a villa ejus Landino appellant; Itta seu Iduberga ejus conjux, annos nata circiter octo & quadraginta, cum a multis nihilo minus procis ambiretur, auctore Amando episcopo, velo suscepto, se & sua Deo consecravit. Superstites eorum liberi erant Grimoaldus, qui postea præfectus palatii loco patris per Austriam fuit; Begga, quæ Ansigisilo filio sancti Arnulfi nupta, Pippinum juniorem, Pippini regis patrem, procreavit; & Gertrudis virgo, cui mater, ne ad illecebrosas hujus mundi voluptates pertraheretur, arrepta forfice, capillos in coronæ similitudinem abscidit, post paullum a sacerdotibus velandæ. quod argumento est, id tum in more positum fuisse, ut sanctimoniales & virgines Deo sacræ sic tonderentur. At nonnis velatis, quæ in crimen lapsæ essent, capillos radi præcipit concilium Liptinense. Anonymus beatæ Gertrudis vitæ scriptor, gravis & æqualis, tradit, cum Pippinus virginis parens Dagobertum, Austrasiorum tunc regem, ad epulas invitasset; procacem quemdam adolescentem, Austrasiorum ducis filium, eo venisse, & a rege atque Pippino Gertrudem sibi in matrimonium petiisse: quæ petitio cum regi placuisset, Dagobertum a puella quæsiisse, an adolescentem hunc, auro & serico nitentem & suffarcinatum, habere sponsum vellet. At puellam indignabundam cum juramento affirmasse, nec hunc, nec quemquam alium mortalem, sed Christum Dominum ac Deum suum, sponsum se umquam habituram. quo audito, adolescentem quidem rubore atque ira turbatum recessisse; Dagobertum vero ac principes tantam in tenera virgine constantiam admiratos, eamque post id factum regi in primis magnopere caram fuisse. Hinc Gertrudem, tuendæ virginitatis causa, in Franconiam clam se subduxisse comminiscitur interpolator: quod viri docti alteri Gertrudi, quæ Carolo Magno regnante vixit, tribuendum arbitrantur. Gertrudis tam læta de cæsis capillis, quam sæculares puellæ de compositis crinibus gloriari solent, præ gaudio gestiebat, quod pro Christo coronam in capite gestaret.

Post hæc Amandus Ittam flagitabat, ut monasterium sibi, suæque filiæ construere maturaret, quo a sæculi corruptelis & illecebris remotiores, tutioresque essent. Huic erat inter alias præclara villa in Bracbanto posita, Nivialla nomine, seu Nivigella, recentioribus Nivella, nunc opidum inter Bruxellas & Montes-Hannoniæ, a Nivialla vico, Leodicum inter & Trajectum ad Mosam posito, distinguendum. Hic locus condendo cœnobio virginum opportunus visus est; statimque arti-

Nivialense monasterium conditur.

ſices operi manum admovent; eidemque perfecto & abſoluto Itta Gertrudem filiam ſuam abbatiſſam præficit. Annorum quatuordecim erat Gertrudis, cum, amiſſo patre, conſecrata Deo eſt deciſione capillorum. Verum nonniſi poſt annos ſeptem ſacrum velamen accepit, iniitque regimen monaſterii. Id conſtabit ex iis, quæ ſuo loco dicturi ſumus. ANN. CHR. 640.

Dum hæc in Bracbanto geruntur, Salaberga de transferendo tutiorem in locum monaſterio cogitans, auctore Waldeberto abbate Lugdunum-clavatum ſe recipere, ibique, ut munitiſſima in arce, cum ſuis conſiſtere decrevit. Cum enim cœnobium illud, quod in paterno fundo condiderat, in confinio duorum regnorum, Auſtriæ ſcilicet ac Burgundiæ, poſitum, bellorum, quæ de finibus ſubinde inter illorum reges excitabantur, tumultibus expoſitum ac pervium eſſet; verita prudentiſſima mulier, ne imbellis ac innocens ſexus militari obnoxius eſſet injuriæ, cum Waldeberto tractare cœpit, quid conſilii hac in re caperet. Eorum ſententia fuit, ceteris locis præferendam eſſe urbem Laudunum, quam Lugdunum præciſe vetus auctor, alii Lugdunum-clavatum diſcriminis cauſa nuncuparunt. Nec vanus fuit Salabergæ aut muliebris pavor. nam poſt aliquot annos, exorto Theodericum inter & Dagobertum Auſtriæ regem internecino bello, vaſtati confinium agri, direptæ villæ ac combuſtæ, nec ipſis etiam templis ac Sanctorum reliquiis parſum eſt. Ex quo manifeſte patuit, mulierem ſanctam divino conſilio hanc cladem prævertiſſe. Itaque Salaberga paternas ſedes & cœnobium a ſe illic conſtructum reliquit, ac Waldeberto comite, eodemque conſilii auctore, cum virginibus amplius centum, quas partim ex nobilium liberis, partim ex puellis ſuis ad Dei cultum congregaverat, in eam urbem commigravit, atque ab Attilone epiſcopo, Chagnoaldi ſucceſſore, cum clero honorifice occurrente, in urbem deducta eſt, natura loci munitiſſimam, & Wandalis, Alanis, Hunnis, ceteriſque Germaniæ & Scythiæ feris nationibus uſque ad id tempus inacceſſam. Malignos ſpiritus ad ingreſſum venerandi agminis ex urbe diffugiſſe vetus auctor tradit. Illic Salaberga nobile & amplum condidit cœnobium cum baſilicis ſeptem, ex quibus ſua ætate, hoc eſt ſæculo duodecimo, quinque ſuperfuiſſe Hermannus [a] monachus affirmat, maximamque ſanctæ Mariæ Profundæ appellatam, cujus etiam nunc quædam reſtant veſtigia. Aliæ baſilicæ ſeu oratoria erant ſancti Michaelis & omnium angelorum, quæ ſecunda baſilica erat: tertia ſancti Johannis Baptiſtæ, & omnium patriarcharum & prophetarum: quarta beati Petri, omniumque apoſtolorum. Præter has quatuor, conſtructæ ad ingreſſum monaſterii, quinta in honorem ſanctæ Crucis: ſexta in honorem ſancti Apri martyris: ſeptima in honorem ſanctæ Mariæ Magdalenæ: ex quibus quinta & ſexta Hermanni tempore deſtructæ erant. Nunc vero una reſtat ſancti Johannis Baptiſtæ baſilica, cum monaſterio, quod virorum eſt ordinis noſtri ab annis fere ſexcentis. Brevi confluentibus iſtuc nobilium Francorum filiabus, puellæ fere trecentæ congregatæ ſunt. Has Salaberga in turmas diviſit, quæ ſibi viciſſim ſuccedentes, juges ac perennes Deo laudes, more Agaunenſium monachorum, virginumque Habendenſium, die noctuque concinerent. Hinc neceſſariæ erant tanto virginum numero plures baſilicæ, ex quibus quatuor primæ interiores erant: tres aliæ ad introitum monaſterii, ad uſum tum monachorum, qui ſanctimonialibus ſacra miniſtrabant, tum domeſticorum ac famulorum, tum ſæcularium.

VIII. Salaberga cum ſuis Laudunum ſe recipit.

[a] Herman. de mirac. B. Mariæ lib. 3. c. 22.

Hoc eodem anno, vel inſequente, moritur Nanthildis ſeu Nantechildis regina, Dagoberti olim conjux, poſtquam filii ſui Chlodovei tutelam quadriennio adminiſtraſſet; & in baſilica ſancti Dionyſii juxta Dagobertum, atque in eodem quo ipſe monumento ſepelitur. Moriens villas, quas a Dagoberto & a Chlodoveo filio dono acceperat, variis ſanctorum baſilicis legavit; in his Latiniacum, villam pagi Briegii, baſilicæ Dionyſianæ aſſignavit, necnon pretioſiſſimum quoddam monile ſuum, quod aureæ cruci ab Eligio factæ inſertum fuit. Ita in geſtis Dagoberti, ubi tamen præmiſſum legitur, Dagobertum eidem baſilicæ præceptum feciſſe de Latiniaco villa, quæ ſita eſt in territorio Meldico, quam ipſe rex cum Bobone duce & « Tacilone comite palatii de ſuo proprio fiſco comparaverat. Sed fortaſſe Nanthildæ « quamdam ejus villæ partem reſervaverat, quam poſtmodum regina ipſa ſanctis itidem martyribus teſtamento reliquit. Hanc villam Latiniacum-Siccum vocant ad diſcrimen alterius Latiniaci pagi Pariſienſis, ubi ſanctus Furſeus paullo poſt inſigne monaſterium conſtruxit. Falſi ſunt mendoſa lectione Fredegarii Aimoïnus &

IX. Nanthildis regina ſepulta in S. Dionyſii eccleſia.

Non fuit monacha.

ANN. CHR. 640.

Hermannus Contractus, postque eos alii fere omnes, qui Nanthildem *e monasterio* raptam a Dagoberto, ac in matrimonium ductam fuisse tradiderunt: cum fere in omnibus Fredegarii exemplaribus scriptis, uti Hadrianus Valesius primus observavit, & in chronicis Benigniano & Besuensi, diserte dicatur Dagobertus, Gomatrude dimissa, Nanthildem, unam ex puellis *de ministerio* ejus, in matrimonium accepisse. Accidit igitur, quod idem Valesius notat, ut mutatione duarum litterarum Nanthildis ex puella nobili, ministraque Gomatrudis reginæ monacha fieret, & e monasterio abstracta, non de ministerio electa crederetur. Ejus sepulcrum auro decoratum fuisse docent versus, ineunte sæculo nono apud sanctum Dionysium scripti in codice quondam Petavianæ, nunc Ottobonianæ bibliothecæ, in quibus etiam Chlotharius & filius ejus Dagobertus laudantur.

Egregii proceres, Chlotharius ac Dagobertus,
Filius & pater hic memorantur laude perenni.
Sed magis ecclesiam ditavit hanc Dagobertus
Cum Nanthilde sua, quam exornant aurea busta.

ANN. CHR. 641.
X.
Floriacensis monasterii auctor Leodebodus abbas.

FLoriacus, olim vicus fisci regii, octodecim passuum millibus seu septem leucis supra urbem Aurelianorum, ab ineunte Chlodovei junioris principatu, nobili monasterio insignis fuit. Ejus auctor exstitit Leodebodus, vir pius & nobilis, abbas monasterii sancti Aniani, tunc extra muros Aurelianenses positi, qui Floriacum, dato in vicem paterno prædio Attiniaco, a Chlodoveo rege comparavit: ubi mox duas basilicas cum monasterio condidit, congregatisque monachis primum abbatem, nomine Rigomarum; eoque post annos quinque mortuo, Mummolum præfecit. Prima & princeps initio erat basilica sancti Petri: unde monasterium sancti Petri principio appellatum: minus præcipua sanctæ Mariæ, quæ ob translatas in eam sancti Benedicti reliquias basilicæ sancti Petri prælata est, majorque dicta, testante Aimoino in carmine de translatione corporis sancti Benedicti. Quo signanter anno monasterii Floriacensis fundamenta jacta sint, certo definire non licet. Leodebodi vulgatum testamentum præfert Chlodovei annum secundum, quo Floriacus vicus fiscalis prædio Attiniaco commutatus sit a Leodebodo abbate, sancti Petri monasterium ædificare tunc deliberante: eumque annum Aimoinus, & Helgaldus monachi Floriacenses anno septimi sæculi vicesimo illigant, gravi quidem errore, sed temporibus illis ferendo; cum anni Meroveadum regum cum annis incarnationis necdum bene conciliati essent, qui vix dum nostra ætate componi potuere. Jam vero facile esset annum inchoati monasterii assignare, si de anno conditi a Leodebodo testamenti constaret. At in eo nonnulla occurrunt, quæ cum anno secundo Chlodovei cohærere nequeunt. Quippe Floriaci commutatio facta dicitur *cum glorioso atque præcelso domno Chlodoveo rege, & gloriosa domna uxore ejus Balthilde regina:* cum Chlodoveus anno regni secundo tantum sexennis, non ante annum regni decimum Balthildem in matrimonium duxerit. Deinde Audoënus episcopus, qui testamento condendo interfuisse, eidemque condito subscripsisse dicitur, anno dumtaxat Chlodovei regis tertio Rotomagensem cathedram insedit. Serius etiam Aurelianensem ecclesiam regere cœpit Leodegarius episcopus, qui & unus ex subscribentibus fuit. quamquam is postea subscribere potuit. Cetera hoc testamentum videtur bonæ notæ, idque Adrevaldus monachus suo tempore, hoc est medio sæculo nono, *in archivis publicis* sui monasterii asservatum fuisse tradit. Hoc testamento Leodebodus multa legat, tum basilicæ sancti Aniani, cui ipse præerat; tum basilicæ sanctæ Mariæ, quam Johannes Floriacus a novo quondam construxerat, ubi venerabilis Fulcaldus abbas erat; tum monasterio sancti Petri, quod in vico Flo-
» riaco ædificare cœperat, in quo monachi juxta regulam sanctissimi Benedicti &
» domni Columbani vivere deberent: quæ regula itidem in monasterio sancti Aniani tum servabatur. Basilicam sanctæ Mariæ, quam Johannes Floriacus construxerat, & Fulcaldus abbas regebat, perperam confunditur a Cointio cum basilica Floriacensi sanctæ Mariæ a Leodebodo erecta; nec forte alia fuerit, quam quæ beatæ Mariæ de Bono-nuntio apud Aurelianos appellatur, olim puellaris dicta, quæ a Rotberto rege instaurata est, adjuncta ibidem cella monachorum, Majori-monasterio hactenus subjecta, recens a nostris monasterio haud ignobili insignita, eidemque uni-

ta. At ſive eadem, ſeu quævis alia fuerit hæc beatæ Mariæ baſilica, auctorem habens Johannem Floriacum, certum eſt eam a Floriacenſi omnino diverſam eſſe. Ut rem totam in pauca contraham; ab ineunte, ut jam dixi, Chlodovei junioris principatu condi cœptum eſt monaſterium Floriacenſe. ſiquidem ſub eodem rege, qui annos regni octodecim haud exceſſit, ſancti Benedicti reliquiæ è monte Caſino iſtuc tranſlatæ ſunt, curante Mummolo, ſecundo ejus loci abbate: & in veterrimo indice abbatum Floriacenſium, qui in Theodulfo epiſcopo Aurelianenſi, eodemque Floriacenſium abbate quarto-decimo deſinit, in quo ſingulorum abbatum anni regiminis diſerte notati ſunt; annorum ſumma univerſa eſt centum octoginta-duorum. Obiit vero Theodulfus anno Chriſti octingenteſimo viceſimo-primo. Detrahe ex hoc numero prædictam ſummam; reliqui erunt anni ſexcenti triginta-novem, qui cum ſecundo Chlodovei anno coincidunt. Verum quia & in numerandis abbatum regiminis annis quoſdam cavos eſſe neceſſe eſt; & Theodulfus ipſe, qui novemdecim annis Floriaco præfuiſſe dicitur, abbatis titulum uſque ad obitum non ſervavit; quandoquidem Adelgaudus hac dignitate ante annum octingenteſimum viceſimum potiebatur: in tanta rerum obſcuritate id accurate definire difficile eſt. Quamquam ſi Theodulfus initio exſilii ſui, quod primo Ludovici auguſti tempore contigit, Floriacenſi abbatia, ut quidem ſentio, privatus eſt; facile conditi cœnobii calculus ad hunc annum ſexcenteſimum quadrageſimum-primum reducitur. Rigomarus primus Floriaco præfectus abbas, incertum quo ex loco aſſumtus: ſed ejus præfectura quinquennis nulla re geſta memorabili inſignis fuit. Mummolum ejus ſucceſſorem, quem Adrevaldus, monaſterii Floriacenſis monachus, prætermiſſo Rigomaro, primum commendavit; illuſtrem reddidit tranſlatio ſancti Benedicti, ab ipſo procurata: cetera ejus facta ſilentio preſſit antiquitas. Leodebodus in fine teſtamenti ſui jubet duo ejus confici exemplaria, quorum unum in ſancti Aniani, alterum in ſancti Petri monaſterio aſſervetur, cavens ne quiſquam illud violare auſit.

ANN. CHR. 641.

Abbatum & abbatiſſarum teſtamenta.

Hoc loco teſtamenti nomine inſtrumentum donationis inter viventes factæ intellige, non ultimam hominis voluntatem, qua quis de rebus ſuis poſt mortem diſponendis ſtatuit. At ſive hoc, ſive alio modo teſtamenti nomen intelligatur, mirum non immerito videri poſſit, quo jure liceret abbatibus & abbatiſſis teſtamenta condere, conſtruere monaſteria pro extraneis ex fundo cœnobii proprii, aut ex parentum donatione, aliaſque inſignes facere donationes, quæ hominibus, evangelicam paupertatem profeſſis, minime convenire videantur. Certe Gregorius Magnus, eccleſiaſticæ & monaſticæ diſciplinæ æquiſſimus cenſor, ejuſmodi teſtamenta non probavit, ut ex ſuperioribus patet, tum exemplo Probi [a] abbatis, cui ex diſpenſatione conceſſum eſt teſtamentum condere, quod ipſi, ad abbatialem curam ex laïco ſtatu repente aſſumto, facere datum non fuerat: tum exemplo Graviniæ [b] abbatiſſæ, cujus teſtamentum, in gratiam cujuſdam xenodochii factum, Gregorius irritum declaravit. Verum multis in locis alius obtinebat uſus, ut conſtat exemplis abbatum & abbatiſſarum, etiam pietate præſtantium, a viris etiam piis haud improbatus, modo non in propinquorum commoda, ſed in pios uſus hæc teſtamenta fierent. Ejus generis cenſeri poteſt teſtamentum ſanctæ Burgundofaræ, ſuperius [c] a nobis relatum. quamquam non tam teſtamentum cenſendum eſt, quam ratihabitio donationum, antea ex rebus propriis monaſterio ſuo factarum, ne ejus propinqui poſt ipſius obitum eas repetere poſſent. Ad alias donationes quod attinet, multæ etiam factæ ſunt a piiſſimis abbatibus & abbatiſſis ad alia monaſteria conſtruenda vel dotanda. quale eſt prædictum Leodebodi abbatis teſtamentum ſeu inſtrumentum donationis factæ pro novo monaſterio Floriacenſi. Ejuſdem generis eſt donatio rerum in Saxonia conceſſarum Corbeiæ-veteri, quas ſanctus Adelhardus abbas ædificando Corbeiæ-novæ monaſterio impendit. Quin etiam apud Italos idem uſus obtinuit. Teſtis hac de re Itta, parthenonis ſancti Hillari in pago Florentino abbatiſſa, quæ ſancto Johanni abbati fundum Vallumbroſæ ad conſtruendum monaſterium liberaliter conceſſit. Talis denique fuit, ut multas alias omittam; donatio Farfenſis [d] abbatis, in gratiam ſancti Bernardi abbatis Claræ-vallenſis, cui ſexcentas fere marcas argenti, quas latrones ſurripuere, ſub chirographo direxit ad conſtruendum in Gallia monaſterium. Neque porro hoc ampliſſimum donum, quaſi illicitum, refutavit Bernardus; neque aliud Johannes abbas. quæ quidem donationes ea forte ratione licitæ tunc cenſebantur, quod approbante conventu factæ eſſent. Alii alias forte afferent ex-

a Greg. M. lib. 9. ep. 22.
b Id. lib. 7. ep. 7. ind. 2.
c lib. 12. n. 30.
d Vita S. Bernard. lib. 3. c. 7. n. 24.

ANN. CHR. 641.

cusandi rationes : sed rem ipsam hoc loco leviter saltem delibare visum est, quod ejusmodi exempla passim in his annalibus recurrant.

XI. S. Columbæ parthenonis privilegium. a Sæc. 2. part. 1. p. 747.

Luculentum est Johannis [a] papæ quarti privilegium, postulante Chlodoveo juniore hoc anno concessum parthenoni beatæ Mariæ & sanctæ Columbæ atque sanctæ Agathæ seu aliorum sanctorum martyrum: quo in loco sanctimoniales vivebant *secundum edicta Antonii ; Pachomii, & haud procul a nostris temporibus*, ait pontifex, *Benedicti abbatis istius Romæ urbis.* Hoc privilegium olim eruimus ex veterrimo codice Thuaneo, annos minimum octingentos præferente, in quo redactum est in privilegii formulam, detractis nominibus propriis personarum ac locorum plerisque. Non facilis proinde conjectura de situ illius cœnobii, quod duplex fuisse intelligitur, non tantum puellarum, sed & virorum pro more illius ætatis. Exstabat tunc temporis apud Viennam Allobrogum monasterium sanctimonialium beatæ virginis Columbæ, quod triginta monachas fovebat: sed an sit illud ipsum, cui Johannis papæ privilegium concessum est, divinare nolim. Hoc porro privilegio cautum est, ut nullus episcopus, nec quivis aliusquidquam auferre aut sibi vindicare ausit eorum, quæ ad monasterium pertinuerint; nec ullus episcopus eo accedat, nisi quem mater » spiritalis, paterve monasterii invitaverit ad celebranda missarum sollemnia, vel ad » benedicendas virgines, aut ad sacrandas tabulas altaris: sed eo pacto, ut gratis om» nia peragat, & tales secum pontifex introducat, quales vita & religio sancta com» mendet, In fine obtestatur pontifex, ut loci episcopus non prohibeat abbatem vel ejus monachos a Romano itinere, quando ipsi ad limina apostolorum devotionis vel officii causa proficisci voluerint. In altero ejusdem privilegii exemplari, quod in bibliotheca Colbertina habetur, post medium aliter definit hoc privilegium, cujus fragmentum diversum mihi pro sua humanitate eruditus Baluzius communicavit, in » appendice referendum. In illo fragmento cavetur, ut ne episcopus, sive petitus, seu » conductus, ad secreta monasterii accedere præsumat; nec ibidem, contra regulæ in» stitutionem, eidem pontifici convivium præparetur: ne quietem monacharum, quæ » vitam solitariam propter Deum peragere decreverant, frequens sacerdotum ingressus » perturbet, ut sic pro excellentissimi regis Francorum stabilitate & fundatorum pia de» votione assidue Dominum deprecari non cessent. Quod si monachæ a suo instituto » deflexerint, ab ejus loci abbatissa corrigantur; &, siquidem graviter deliquerint, » in secretiorem cellulam retrudantur: abbatissæ vero correctio fiat ab apostolica se» de, sub cujus ditione consistit. Episcopis secus attentantibus pœnæ impositæ.

& Luxoviense.

Luxoviensi monasterio consimile privilegium idem Johannes pontifex concessit rogatu etiam Chlodovei regis. Hujus privilegii fragmentum eruimus ex chartario monasterii Dervensis, ante annos sexcentos scripto, in hujusce voluminis appendice editum, cujus summam hic accipe. Has litteras Johannes papa inscribit *Dilectissimis* » *fratribus universis episcopis per Galliam constitutis*: quibus significat, etsi ecclesiasticæ » regulæ doceant, canones & constituta patrum servari oportere; vota nihilo minus » supplicantium, qui catholica fide & peculiari præ ceteris devotione fulgent, ali» quando exaudienda esse in his, quæ a communi regula excipiuntur. Cum igitur » excellentissimus filius suus Chlodoveus rex Francorum, pro sua pietate postulaverit, » ut apostolicæ sedis privilegium pontifex impertiretur monasterio beati Petri, quod » vir venerabilis Columbanus Scottus in loco, qui dicitur Luxovium, ex largitate re» gia exstruxerat, instituta inibi non exigua monachorum congregatione, ubi nunc » venerabilis Waldebertus abbas etiam cum multis monachis conversabatur: regiæ » petitioni se annuisse. Neque vero id novum videri, quando non pauci ante se apo» stolicæ sedis præsules id generis privilegia concesserint, non modo locis sub sua di» tione constitutis, sed etiam in aliis regionibus longius remotis, *præsertim in regno* » *Francorum*: cum ad universa loca usque *ad fines terræ & Oceani* potestas beati Petri se » extendat. Quare eorumdem monachorum litteris, *& præsertim interventu excellen*» *tissimi filii sui regis* interpellatum, se postulatis assensisse, atque interdicere omni» bus episcopis, tam vicinis quam procul a dicto monasterio remotis, ut nihil aliud in » eo loco usurpent aut contingant, præter id, quod ipsius privilegium decernit: nempe » ut episcopus eo tantum ingrediatur, cum a patre monasterii vel a cuncta congrega» tione invitatus fuerit ad celebranda missarum sollemnia, aut *ad consecrationem ab*» *batis* vel tabularum, in quibus missæ debeant celebrari. Cetera desunt in illo fragmento, quæ suppleri possunt ex alio Benedicti octavi privilegio, quod iisdem omnino verbis, atque prius illud, conceptum est.

ANNO insequente Baboleno Fossatensi abbati concessum etiam privilegium ab Audoberto Parisiensi antistite, ut tam ipse, quam ejus successores liberi & securi sint ab omni inquietudine, tam ecclesiasticorum hominum, quam laïcorum. Et ne quis id factum putet contra statuta patrum, legat canones a sancto Bonifacio Carthaginensi episcopo, aliisque coëpiscopis factos, ejusdemque antistitis epistolas ad Liberatum episcopum missas: & inveniet quod monasteria, in quibus regulariter vivitur, libera esse debeant ab omni infestatione episcoporum & clericorum. Hoc privilegium haud dubie legerat anonymus ille Fossatensis monachus, qui hæc undecimo sæculo scribebat. ANN. CHR. 642. XII Item Fossatense.

Fossatensi privilegio undecim subscripsisse feruntur episcopi, in his Gaudericus seu Candericus Lugdunensis, qui Cabilonensi concilio itidem subscripsit. Hoc pontifice abbas erat in monasterio sancti Justi Viventius, qui Baldomerem seu Waldomerum in monachorum cœtum admisit. Eumdem Gaudericus ad subdiaconatum promovit, invitum ac renitentem. Is privata dein cellula reclusus, assiduis precibus non sine lacrymis vacabat, cum pro sua, tum pro Lugdunensium omnium salute, quam ardenter sitiebat. Insignem meritis vitam pretiosa mors, mortem ipsam crebra miracula subsecuta sunt, ut vetus ejus epitaphium docet. Hæc nihilo magis hæreticos nostri temporis moverunt, quo minus in ejus reliquias sævirent. Adeo nihil sacrum hominibus furentibus ac profanis. XIII. Viventius abbas S. Justi admittit Baldomerem.

Non prætermittendum hoc loco est testamentum Hadoindi episcopi Cenomannensis, editum [a] VIII. idus Februarias, anno quinto regnante gloriosissimo Chlodoveo rege. Hoc testamento piissimus antistes multa legat, tum Cenomannensi majori ecclesiæ, tum basilicæ sancti Vincentii martyris, a sancto Domnolo episcopo constructæ; & basilicæ sanctorum Petri & Pauli, quam Bertichramnus episcopus ædificaverat; quæ duo sunt insignia nostri Ordinis monasteria in suburbio Cenomannensi; necnon basilicæ sanctæ Mariæ Ebroniensi, quam Agobertus abbas secum condiderat una cum adjuncto monasterio. Hujus testamenti exsecutores adhibet Bodilonem & Audrannum, ex quibus Bodilonem *parentem*, id est consanguineum, suum vocat. Successorem habuit Berarium æque beneficum in ordinem monasticum: quo episcopo sedente sanctæ Scholasticæ reliquiæ Cenomannos translatæ sunt. XIV. Hadoindi episcopi Cenoman. testamentum. [a] *Analect. to. 3. p. 166.*

Ad hunc annum revocari potest conditio Bellilocensis in Argonna monasterii, quod sancto Rodingo suam originem acceptam refert. Rodingus * seu Chraudingus, genere Scottus, in Galliam aliquanto post Columbanum tempore accessit. Acceptus in Tabuleiense seu Theolegiense monasterium, ita se gessit, ut abbatiali honore dignus sit habitus. Verum Chroduino, fratris aut sororis filio, in suum locum substituto, ipse in Argonnæ saltum, Paulo Virdunensi antistite obiter salutato, se recepit in locum Wasslogium, quem posteri mutato nomine Bellum-locum, ob pulcherrimum situm loci, vocare maluerunt. Distat ab urbe Virduno septem fere leucis, tribus vero ab opido sanctæ Manechildis. Illic jacta in edito colle fundamenta monasterii Bellilocensis, quod nonnumquam Wasslogiense a priori vocabulo appellatum invenio. Ita in loco, ubi erant lustra ferarum, fit domus orationis; ibique chorus psallentium audiri cœptus, ubi lupi ululare consueverant. Austresius quidam, incola proximi vici prædives, non tulit barbaricæ, ut sibi videbatur, gentis homines in silva sua, se inconsulto, habitare; ibidemque succisis arboribus habitacula absque suo permissu sibi construere. Hinc, immissis ministris, Rodingi discipulos flagellis cædi jussit, & cum dedecore e silva expelli. Interim vir sanctus Romam pergit ad limina apostolorum. Tum, votis ad eorum tumulos Deo persolutis, redit in pristinum locum: Austresium cælesti plaga flagellatum sanat, ab eoque silvam condendo monasterio impetrat. Mox cœptum opus perficitur, basilica construitur in honorem Salvatoris, & sancti Mauricii ejusque sociorum, quorum reliquias ex Agaunensi monasterio, cum istuc in reditu ex secunda Romana peregrinatione se contulisset, reportavit. In hac peregrinatione obtentum a Romano pontifice privilegium, reservatis Virdunensi episcopo, cujus diœcesi locus continetur, sacrorum ordinum collatione & benedictione abbatis. Huic privilegio accessit Childerici regis præceptum, monasterii possessiones confirmantis, quæ ad septingentos septuaginta mansos excrevisse dicuntur. Quin etiam ex fisco regio princeps Ermeriacam villam eidem cœnobio largitus est: illudque in suam tutelam suscepit, & ab omni exactione liberum & immune pronuntiavit. Istuc confluxere complures discipu- XV. Bellilocensis monasterii initia per S. Rodingum. * *S. Rouin.*

ANN. CHR. 641. li, tum ex vicinis regionibus, tum ex transmarinis, maxime Scotti, qui popularem suum invisere, & cum eo conversari gaudebant.

XVI. Vveissenburgensis monasterii abbas Principius fit episcopus.

Principius Sigiberto regnante creatus dicitur episcopus Nemetensis seu Spirensis ex abbate primo Weissenburgensis monasterii, cujus proinde primordia rectius Dagoberto seniori, quam Dagoberto posteriori Austrasiorum regi tribuenda sunt. Weissenburgum, nobile opidum dioecesis Spirensis, alio nomine Album-castrum, amoenissimo loco ad montes Vosagi positum in inferiori Alsatia ad amnem Lutharum, qui mediam urbem præterfluit, nomen ac celebritatem accepit ab amplissimo coenobio, quod sanctis apostolis Petro & Paulo, atque beato Stephano protomartyri nuncupatum est. In brevibus annalibus Gregoriani in Alsatia monasterii, ad cyclos paschales digestis, reponitur anno sexcentesimo tricesimo *initium Leucopolis coenobii, quod latine*, immo teutonice *Vvissenburch dicitur.* Hunc locum monachorum eruditio & litteræ haud minus, quam pietas & religio illustrarunt. Ex eo abbates non pauci ad regendos aliis in locis monachos assumti; alii ad infulas episcopales. Testis in primis Principius monasterii primus abbas, quem propria merita ad sedem Nemetensem, mortuo Athanasio antistite, provexerunt. Hunc in regimine Weissenburgensis monasterii excepit Cherdonius, cui Radefridus successit, si non fallit Bruschianus abbatum catalogus. Nullius momenti est diploma Dagobertinum a Trithemio relatum.

Clingense Monasterium, & S. Germani.

Weissenburgo duobus tantum milliaribus distat Clingense monasterium, itidem Ordinis nostri, in agro frumenti & vini feracissimo, quadratis lapidibus constructum, cujus itidem originem ad Dagobertum, primum an secundum, referunt. Idem aiunt de coenobio sancti Germani, quod ad eamdem dioecesim pertinet. In his rerum antiquarum tenebris vulgares traditiones afferre juvat, deficientibus idoneis argumentis.

ANN. CHR. 643. XVII. Marcianensis monasterii origo à S. Rictrude.

PAucis post annis a condito coenobio Elnonensi, beatus Amandus Marcianense dioecesis Atrebatensis, itidem ad Scarpum fluvium, ædificavit, Rictrude nobili matrona fundum & impensas suppeditante, eidemque loco Jonatum Elnone accitum præfecit. Rictrudis in citeriore Vasconia, nobili genere, patre Ernoldo, Lichia genitrice nata, Adalbaldo Franco nupsit, genere itidem atque opibus claro, Gerbertæ filio, beatæ Gertrudis parthenonis Hamatici conditricis nepoti; & ex eo liberos procreavit; scilicet Maurontum, quem sanctus Richarius baptizavit, postea Broilensis monasterii abbatem; & tres virgines Deo devotas, Clotsendem, Eusebiam, & Adalsindam: ex quibus Clotsendis, mortua matre, Marcianense monasterium rexit: Eusebia, Hamatici futura abbatissa, a Nanthilde regina ex sacro fonte suscepta est: Adalsinda Marcianis immature decessit. Marcianense * monasterium exstruere coepit Rictrudis vivente marito Adalbaldo, qui, cum alibi, tum maxime in pago Austrebatensi *, in quo Marcianæ sitæ sunt, amplissimis latifundiis & possessionibus pollebat, ab inimicis cæsus, cum in Vasconiam proficisceretur. Post viri sui cædem Rictrudis, cum a Dagoberto rege blanditiis ac minis cuidam ex optimatibus nubere compelleretur; suadente Amando aliquamdiu propositum suum dissimulat, polliceturque regi, se ex ipsius sententia & consilio facturam, quod rebus suis convenientius utiliusque videretur. Mox in prædio quodam suo convivium parat, magnifice instructum. Invitatus rex eo libenter venit, Rictrudem voluntati suæ obsequentem fore arbitratus. Cum mero cuncti incalescere coepissent, quærit a rege venerabilis matrona, an ex ejus voluntate sibi liceret facere in domo sua quod vellet. Rex licere mox respondit. At illa velum, ab Amando consecratum, e sinu protulit, suoque capiti, invocato Dei auxilio, illud imposuit. Tum princeps deceptum se ac derisum intelligens, protinus relicta mensa discessisse fertur. Rictrudis vero, depositis pretiosis vestibus, Marcianis se inclusit, permittente tandem rege, qui ab Amando mitigatus fuerat. Hæc occasio fuit condendi apud Marcianas alterius coenobii pro virginibus Deo sacris, quæ Rictrudis exemplo istuc se receperunt. Tum suadente matre filiæ tres, quas supra commemoravimus, virginitatem Deo vovent: Maurontus ejus filius interim in sæculari habitu regalibus obsequiis ad tempus corpore vacat, mente divinis. Adalsinda in tenera ætate ex hoc mundo discessit ipso die, quo Christi Domini nativitas celebrabatur. Dolorem ob sacra gaudia suspendit Rictrudis ad diem festum Innocentium, quo die lacrymas suas piarum Innocentium

* *Marchiennes.*
* *l'Ostrevant.*

matrum

matrum planctibus sociavit. Si certum & exploratum esset, quod de Rictrudis regio convivio, ac de velo ab ea dein suscepto ex Hucbaldo monacho retulimus; ad Dagoberti principatum referenda esset constructio monasterii Marcianensis, quod jam tum exstitisse supponitur. at vereor ut vera sit tota hæc narratio, cui similem de Itta, viro suo Pippino Landinensi orbata, ex auctore gravi & æquali superius retulimus. Propius fidem est, Rictrudem post mortem viri sui, nemine prohibente, secundis, quæ se se offerebant, nuptiis nuntium remisisse, ac velo suscepto a sancto Amando, cellulam sibi Marcianis construxisse: ubi Jonatus jam gregi monachorum præerat. ANN. CHR. 643.

Maurontus, a sancto Richario e sacro fonte susceptus, id est baptizatus, cum de sponsa ducenda cogitaret, subita divini luminis collustratione perculsus sententiam mutavit. Jamque sponsalia cum futura conjuge contraxerat, cum divinæ gratiæ inspiratione vitam cælibem ducere, ac divino cultui se totum dare constituit. Ægre id principio tulit Rictrudis, dæmonis insidias verita. verum consultus hac de re Amandus, sacris Deo factis, id divino consilio factum intellexit, ac piæ matri omnem scrupulum exemit. Mox Maurontus, decisa capitis sui coma, clericus attonsus ab eodem sancto antistite, postmodum levita ordinatus est, qui antea regalium præceptorum, si Hucbaldo credimus, conscriptor fuerat. Tum monasterium ab eodem Mauronto exstructum in prædio suo Broilo ad Legiam * fluvium: qui locus postea Mauronti-villa, corrupte Merinvilla * dictus est. Ibidem in privata cellula vixit sanctus Amatus Senonensis præsul, qui a Theoderico rege, Chlodovei junioris filio, in Perronense monasterium sub beati Ultani abbatis custodia relegatus fuerat. Sed hæc postea contigere.

XVIII. Maurontus Broilensis monasterii auctor & abbas.

* le Lys.

* Merghem.

Regebat tum Hamaticense * virginum cœnobium Dei famula, eademque monasterii auctor Gertrudis, Adalbaldi avia, Gerbertæ mater, ejusdem Adalbaldi genitricis. Marcianis quatuor tantummodo stadiis distat hic locus, cujus basilica in honorem sancti Petri apostolorum principis consecrata erat. Ibi educata est Eusebia sub disciplina proaviæ suæ Gertrudis, primæ ejusdem parthenonis abbatissæ, post cujus mortem, quæ VIII. idus Decembris accidit, eidem successit. Fabulas narrare videtur Hucbaldus, cum ait, Eusebiam vix duodennem in locum proaviæ suæ successisse; at jussu matris revocatam Marcianas se recepisse cum corpore proaviæ suæ sanctæ Gertrudis, aliorumque sanctorum reliquiis, atque cum omni sua congregatione, relicto ibidem sancto Amato: verum amore loci veluti sibi genialis, singulis pæne noctibus, inscia matre, relictis pro dissimulatione ante stratum sandaliis, Hamaticum furtim cum fidis sociabus pergere solitam, indeque celebratis vigiliis reverti. qua re a matre cognita, virgis cæsa sit: sed tandem consultu episcoporum & abbatum illustrium, ei Hamaticum redire permissa. quæ sane commentitia videntur. Certe, ut alia mittam, Amatus non ante annum hujus sæculi septuagesimum-octavum a Theoderico relegatus fuit: quo tempore Eusebia, non duodennis, sed fere quadragenaria erat, utpote a Nanthilde regina e sacro fonte suscepta. Mihi vero perquam difficile intellectu est, Eusebiam in regimen Hamatici parthenonis proxime succedere potuisse proaviæ suæ, quæ vix annum hujus sæculi quinquagesimum attingere potuit. quo sane tempore Eusebia vix adulta esse poterat.

XIX. Hamatici parthenonis abbatissæ, Gertrudis & Eusebia.

* Hamay.

Frodoardus canonicus Remensis [a] auctor est, Anglebertum Remensem pontificem cum Gallo Arvernorum episcopo controversiam tunc temporis habuisse pro quibusdam bonis, quæ trans Ligerim Remensis habebat ecclesia, & Felix abbas ecclesiæ sancti Juliani martyris indebite retinebat. Id interpretor de Brivatensi sancti Juliani ecclesia, quæ tunc ad Arvernensem, modo ad sancti Flori diœcesim pertinet. Jam dudum insignis hæc ecclesia sæculares canonicos habet: an autem a principio habuerit, non facile dixerim. Sane per ea tempora haud scio an ullum erat collegium sub abbate, quod monachorum non esset. Gregorius Turonum antistes in libro secundo de gloria martyrum, qui totus est de miraculis sancti Juliani, primo super ejus tumulum a quadam matrona cellulam (oratorium ac mausoleum intelligit) ædificatam scribit. Dein *magnam basilicam* a fidelibus erectam, cujus ministros clericos vocat, quibus præerat sacerdos, aliquando archipresbyter dictus: quo titulo Publianus quidam insignitur. Ædituus alio nomine martyrarius nuncupatus. Nusquam abbatis mentio apud Gregorium. An forte post ejus obitum abbas ibidem creatus sit, alii viderint. Certe id ex Frodoardo colligendum videtur. Ut ut sit, a sæculo nono ad nostrum usque tempus insigne ac nobile est sæcularium canonico-

XX. Felix abbas S. Juliani.

« a *Frodoard. lib. 2. c. 6.*

ANN. CHR. 643. rum collegium in ecclesia Brivatensi, quod Ludovici Pii principatu restitutum fuit.

XXI. Viennensia monasteria. Gregorius [a] in eodem libro mentionem facit de revelatione capitis sancti Juliani, quod a sancto Ferreolo martyre Viennam translatum, ibidem in ejus sepulcro reconditum fuerat. Eidem revelationi interfuisse dicitur *abbatum ac monachorum magnus numerus.* Jam ergo multa erant apud Viennenses monasteria ante pontificatum Cadoldi seu Caldeoldi, extremis Dagoberti annis ejus urbis episcopi: sub quo monasteria duodecim, tam intra, quam extra muros ejus urbis, sub Grinianensium patrum disciplina exstitisse vetus auctor tradit in libello de vita sancti Clari abbatis. Et septem quidem virorum erant, quinque puellarum. In illis præcipuum ac maximum erat, in quo beatissimi Ferreoli martyris ossa & reliquiæ colebantur. Grinianense monachos alebat quadringentos: sancti Petri monasterium [b] ad australem urbis partem quingentos: sanctorum Gervasii & Protasii basilica quinquaginta; totidemque sancti Johannis Baptistæ monasterium; paremque numerum cœnobium sancti Vincentii martyris; eumdemque sancti Martini. Sanctimonialium cœnobia quinque, ut jam dixi, erant: unum beatæ Columbæ virginis, in quo triginta monachæ: alterum sanctæ Blandinæ, in quo viduæ sanctimoniales viginti-quinque: tertium sancti Andreæ intramuranum, in quo monachæ centum: quartum itidem sancti Andreæ extramuranum, in quo idem sanctimonialium numerus: quintum sancti Nicetii ejus urbis episcopi, in quo quadraginta virgines Deo sacræ degebant. Hæc de monasteriis urbanis. » Ad hæc in tota Viennensi diœcesi alia erant venerabilia sanctorum » in unum conversantium habitacula *ad sexaginta*, sub cura pontificis degentia. Monasteria hæc itidem erant, ex quibus sanctus Theuderius abbas quatuor ædificasse memoratur, unum sancti Eusebii confessoris, alterum Alaronense, tertium Afficiense, quartum Rupianum, quod ab ejus nomine & tumulo sancti Theuderii * postmodum appellatum est.

a *Greg. Tur. lib. 2. de glor. mart. c. 2.*

b *V. lib. 1. num. 76. & 77.*

* *S. Chef.*

XXII. Maximi abbatis Limonici facta. » His annumerandum est sancti Johannis monasterium, Limonicum vocabulo, si» tum inter montuosa loca super amne Rhodano, habens ex latere aquilonis Limo» nica fluenta, & ex parte occidentis montem minorem, qui vocatur Terulius. Ita hujus situm loci describit auctor anonymus in libro [c] de vita sancti Maximi ejus loci abbatis. Is in pago Cadurcensi, vico Margarita ortus, Cadurcis sub Desiderio antistite litteris eruditus est. Grammaticam ibidem docens, a Beraldo, viro prædivite, in generum postulatur. Ille vero nuptias perosus, cum Ambrosio discipulo secessit in solitudinem ad fluvium Oltum *, in loco Subtus-roca vocato, ubi solitarii in divisis cellulis habitabant. Verum a patre Gundeberto, qui ipsum nuptiis alligare peroptabat, inventus ac domum reductus, sponsalia cum filia Beraldi contrahere cogitur. Septimo post die Viennam fugit cum Magnentio peregrino, & episcopum adit. Repulsam passus, angeli jussu abit ad cellulam sancti Johannis seu ad Limonicum monasterium, cui tum præerat Samson abbas sub ditione Flotharii seu Chlotharii regis. Samson Maximum & Magnentium benigne suscepit, totondit, adscripsitque numero monachorum. Maximus brevi tempore ob virtutes & signa, quæ patrabat, in notitiam & existimationem venit episcopi Viennensis, qui, quem antea spreverat, sacerdotio dignum judicavit. Episcopum hunc prædictus auctor sanctum Paschasium vocat, cujus loco Domnolum Carolus Cointius substituendum putat, propterea quod Paschasius sub ethnicis imperatoribus vixit. An forte alter cognominis vixit Chlothario regnante? Samsoni abbati mortuo suffectus Maximus, ab Eldeboldo Chlotharii regis cursore objurgatur, quod absque illius consensu monasterii regimen suscepisset. Citatur ab eo non semel, ut facti sui rationem reddat. Maximo venire negante, Eldeboldus accensus furore venit ad monasterium, & baculo sanctum abbatem ferire parat: vibranti continuo arefacta manus, & oculi excæcati dicuntur. At nihilo cautior Gundramnus, Eldeboldi famulus, lancea confodit Maximum ipsis kalendis Januariis, qui postridie exspiravit, præsentibus episcopis, Paschasio Viennensi, & Augustino Arvernensi. Eorum loco restituit Cointius Syndulfum & Cæsarium, qui anno sexcentesimo vicesimo-quinto, quo anno Maximi cædem refert, concilio Remensi subscripserunt. In prædictis actis sanctus Maximus passus dicitur *in anno duodecimo sub Chlothario rege*; sepultusque in basilica sancti Johannis *super Limonica fluenta.* Cointius id de Chlothario secundo interpretatur: ego vero potius de Chlothario tertio: siquidem Maximus natus dicitur *anno octavo sub Brunechilde regina*; litteris informatus sub Desiderio Cadur-

c *Bolland. die 2. Januar.*

* *le Lot.*

corum antiſtite, qui nonniſi poſt mortem Chlotharii ſecundi ad epiſcopatum promotus fuit. Magnentius ei ſucceſſit in regimine prædicti monaſterii, & ipſe poſtea martyrio affectus. ANN. CHR. 643.

Clarus Vienna ortus, ſubinde cum pia matre loca ſancta urbis frequentabat. Cum aliquando e cœnobio ſancti Ferreoli martyris, quod trans Rhodanum ſitum erat, navicula in urbem reveheretur; gravi ſuborta ventorum tempeſtate, extenſis ad baſilicam, ubi ſancti martyris oſſa tum quieſcebant, manibus, ejus auxilium cum lacrymis imploravit. moxque ex imminenti periculo ereptus in portum appulit. Adhuc puer monaſterio ſancti Ferreoli traditur a pia matre, quæ & ipſa in ſanctæ Blandinæ cœnobium ſe recluſit. Ille vero brevi tantum profecit, ut dignus habitus ſit, cui & ſacerdotium conferretur, & ſanctæ Blandinæ monaſterium viduarum dirigendum crederetur. Paullo poſt abbas factus apud ſanctum Marcellum, virtutibus & religione, quam nomine clarior, curam ſibi impoſitam, divina gratia ſuffragante, ſtrenue adminiſtravit. Tantis virtutibus non defuere miracula. Matri monaſterii, letali febre decumbenti, ſolo dexteræ tactu & oratione ſtatim ſanitas reſtituta. Ad hæc frater quidam olei perunctione, & miſellus ulceribus totus ſcatens, aquæ Rhodani lotione ſanati. Adde vineæ grandinatæ ubertatem precibus redditam; monachum, qui inter piſcandum in Rhodanum lapſus fuerat, ſigno crucis e naufragio ereptum; dæmonis ſpreta terriculamenta, Claro minitantis, cum is orationis cauſa nocte perluſtraret caſtrum, in quo monaſterium ſanctæ Blandinæ poſitum erat. Hæc ſub Caldeoldo epiſcopo contigere, quo tempore *in domo majori* ſanctorum martyrum Mauricii, ejuſque ſociorum clerici communem vitam agebant, & *turmis diſpoſitis* divina officia celebrabant: cum apud ſanctum Severum cœtus quoque clericorum venerabilis eſſet. Tanta clericorum & monachorum religio & pietas merito obtinuit, ut Vienna Allobrogum ſancta diceretur, nec minus virtutum fama, quam dignitate ſedis illuſtris haberetur.

XXIII. Clari abbatis geſta.

ANnus inſequens duo præclara eccleſiæ lumina terris abſtulit, Sulpicium Bituricenſem, & Paulinum Roffenſem epiſcopos. Sulpicius ſenio prægravatus, cum ſe functionibus epiſcopalibus obeundis imparem ſentiret, Wlfelentum ſeu Wlfolendum, claris in ea regione natalibus ortum, atque idoneis inſtructum dotibus, in conſortium laboris adſcivit, eique divini verbi miniſterium commiſit. Tum ille piis operibus totum ſe dedere, aſſiduis vacare precibus, nil niſi cæleſtia ſpirare. In his ſacris mentis agitationibus vir ſanctus extremos vitæ dies abſolvit, obiitque XVI. kalendas Februarii, magno ſui deſiderio Bituricenſibus maxime relicto, mox ſanctorum cultu honoratus, teſtante in primis Audoëno in libro ſecundo [a] de vita ſancti Eligii Noviomenſis epiſcopi, qui, quoties urbem Lemovicas, patriam ſuam, reviſebat, Bituricis *ad baſilicam beati Sulpicii properabat, & ad memoriam Sulpicii confeſſoris adorare* conſueverat. Sic Audoënus loquitur, ſic in dialogo primo Sulpicii Severi Poſtumianus, cui Carthaginem profecto, *ad ſepulcrum Cypriani martyris adorare* libuit, id eſt orare. Poſt hæc multæ ſancto Sulpicio erectæ baſilicæ & eccleſiæ, & una quidem in Africa paullo poſt ejus obitum; idemque ſacris faſtis adſcriptus apud Uſuardum & Adonem, apud quem, coma depoſita, monachorum pater exſtitiſſe dicitur, antequam ad epiſcopalem cathedram proveheretur. Idem Eligius cum aliquando ex Sollemniacenſi monaſterio rediens, Bituricas advenerit, quemdam [b] illic incluſum, magnæ apud Bituricenſes famæ & opinionis, Ebregiſilum nomine, videre cupiit. Ille vero tam rigide, atque, ut Audoëno viſum eſt, *indiſcrete* inſtitutum ſuum ſervavit, ut nec faciem quidem ſuam Eligio ſpectandam exhibere voluerit: ſed ei tantum per feneſtram, & ipſam vitro obductam, uti ceteris conſueverat, reſponſum reddidit. Diſceſſurus ab eo Eligius, eique vale dicens: Hic te, frater, modo, « inquit, videre non potui; at cito procul dubio viſurus ſum palam in aula regis Cli- « piaco. Eidem vero id numquam futurum aſſerenti Eligius id certo eventurum iterato affirmavit. quod paullo poſt accidit, Ebregiſilo cellulæ ſuæ clauſtris egredi coacto ob quaſdam cauſas neceſſarias, quæ eum regis palatium adire compulerunt: ubi ab Eligio honorifice ſuſceptus, atque inter amica colloquia per jocum ob negatum olim ſui conſpectum increpitus eſt. Is eſt Ebregiſilus ſolitarius ceteris præſtantior, in libro tertio de vita Sulpicii laudatus, quem ſanctus antiſtes ad Dagobertum miſit exorandum, ut tributum Bituricenſibus impoſitum relaxaret. Et hæc for-

ANN. CHR. 644.

XXIV. Sulpicii epiſcopi Bituric. obitus.

a Audoën. lib. 2. c. 14.

b Ibid. c. 29.

Ebregiſilus recluſus.

ANN. CHR. 644. tassis fuit adeundi palatii occasio, quam Eligius eidem solitario prædixit. Mihi vero venit hoc loco in mentem præclarum, & numquam satis laudandum factum piissimæ illius virginis reclusæ, quæ sancti Martini Turonum episcopi colloquium & conspectum modeste recusavit. ubi succurrit pia Sulpicii Severi observatio & exclamatio, Ebregisili facto non immerito aptanda. » O virginem gloriosam, quæ ne a Martino quidem passa est se videri! ô Martinum beatum, qui illam repulsam non ad contumeliam suam duxit! Audiant ergo virgines, (addam & monachi) hoc exemplum: ut fores suas, si eas mali obsidere voluerint, etiam bonis claudant; & ne ad se improbis sit liber accessus, non vereantur excludere etiam sacerdotes. Libros quatuor de gestis sancti Sulpicii, cognomento Pii, primus scripsit anonymus, ejus cœnobii monachus fere æqualis, testatus, se a patre monasterii, *qui hodie*, inquit, *superest*, accepisse miraculum redditi luminis cuidam seneci levitæ e monasteriolo, quod Sorbarius dicitur. Domio tum erat pater Navensis monasterii, cujus regimen, mortuo Sulpicio, suscepit. Sepultus est Sulpicius in ejusdem monasterii basilica, quam ipse magnis impensis construxerat: ubi, cum ejus sepulcrum rutilante bractea, variisque marmorum segmentis ornarent artifices, inter marmorea fragmenta offenderunt aureum numisma, (pondus erat medii sicli,) in quo Cæsaris antiquissimi expressa manebat figura. Ut cetera paucis absolvam, Sulpicius complures ecclesias, monasteria, cellas construxisse memoratur, *innumerabilium clericorum pater & monachorum effectus:* quorum alii extra urbem in hortulis vel agellis degebant, alii communem vitam more apostolorum ducebant, cunctis facultatibus vel in communes usus, vel in pauperes erogatis; omnes lectioni, orationi, ac jejunio dediti: ex quibus nonnulli a cibo aliquando per triduum penitus abstinebant. Ex multis ejus miraculis duo tantum commemoro: unum patratum erga Consortiam, genere clarissimam, uxorem Esonis viri illustris, Massiliensis Provinciæ quondam rectoris; beato Sulpicio ob probitatem morum carissimam, quæ olei ab ipso benedicti contactu gravi morbo penitus liberata est. Alterum est de Legontio clerico matris ecclesiæ, qui cum ad nocturnas vigilias pergeret, humani generis hostem offendisse dicitur, multisque plagis cæsus fuisse, semivivus relictus & pæne exanimis: quem vir Dei post triduum (nam tunc absens erat) *sacrificio*, id est corpore Christi, in os ejus infuso repente incolumem reddidit. Navensem basilicam, cum impar esset continendis peregrinis undequaque confluentibus, amplificavit Domio abbas, idemque sancti Sulpicii tumulum exornavit. Ejus successorum nomina ignoramus, usque ad Ebrardum, qui Navense monasterium administrabat regnante Carolo Magno.

XXV. Paulini Roffensis episcopi mors.

Hoc anno Paulinus, primum Eboracensis, postmodum Roffensis antistes, ad Dominum migravit[a] VI. idus Octobris, postquam novemdecim annos & menses fermè tres episcopus fuisset. Sepultus est in secretario basilicæ sancti Andreæ, quam rex Ethelbertus in urbe Roffensi construxerat. Vir fuit proceræ staturæ, paullulum incurvus, nigro capillo, facie macilenta, naso adunco & gracili, venerabilis simul & terribilis adspectu. Hanc ejus effigiem venerabilis Beda[b] didicerat a quodam presbytero & abbate monasterii Peartanensis, nomine Deda, qui eam ab uno seniorum, baptizato ab ipso Paulino in fluvio Trenta, se rescivisse testabatur. In ejus locum Honorius Cantuariensis archiepiscopus ordinavit Ithamarum ex gente Cantuariorum.

a *Beda lib.* 3. *c.* 14.
b *Id. lib.* 2. *c.* 16.

XXVI. Furseus Latiniacense monasterium condit.

Eodem tempore Furseus Romam cogitans, non prius ex Saxonia discedendi facultatem a Sigeberchto rege obtinuit, quam promisso dato, se, voto ad sepulcrum apostolorum persoluto, istuc reversurum. Transmissus in Galliam, in pago Pontivo Haimonis ducis filium exstinctum in villa Majoco precibus excitavit. tum Haimoni se retinere volenti mortis suæ apud eum eventuræ indicia dat. Romam pergentem Chlodoveus Francorum rex & Erchinoaldus præfectus palatii ab itinere virum sanctum revocarunt. In castro Perronæ ad Suminam fluvium ab Erchinoaldo exceptus, filium ejus sacro fonte abluit, solvitque captivos. tum Erchinoaldus tribus domesticis suis mandavit, ut Furseum per possessiones suas circumducerent, optione eidem data, ut, quam ex omnibus opportunissimam, & monastico instituto convenientissimam judicasset, in ea sedem suam figeret. At ille Latiniacum * præ ceteris delegit, in pago Briegio positum ad ripam fluminis Matronæ, sex leucis supra Luteciam-Parisiorum. Locum facile concessit Erchinoaldus, impensasque condendo monasterio, Chlodoveo rege opitulante, suppeditavit. Ibi constructæ basilicæ tres: una in ho-

* *Lagny.*

norem Salvatoris : altera sub patrocinio beati Petri apostolorum principis : tertia, quæ postmodum sancti Fursei dicta est, multis olim miraculis illustrata. Prima & tertia modo parœciales sunt, media monachorum, qui nostris diebus pristinum Latiniacensi monasterio decus restituere conati sunt. Latiniacum, haud ignobile opidum diœcesis Parisiensis ad Matronam, distinguendum est ab alio Latiniaco pagi itidem Briegii, sed diœcesis Meldensis, quem locum Dagobertus monasterio sancti Dionysii concessit, Latiniacum-siccum * vulgo appellatum, ob soli ariditatem, cum alterum Latiniacum & flumine Matrona irriguum sit, ac fonte copioso & salubri, quem Furseus baculo humi defixo scaturire fecit. His auditis, transmarini ejus cognati & amici ad ipsum accesserunt simul cum Emmiano, qui ei postea in Latiniacensis monasterii regimine successit. Interim digressus a Furseo Erchinoaldus, Perronæ alium Furseo locum parat in monte Cygnorum dicto, si forte illi esset præ Latiniaco acceptior.

ANN. CHR. 644.

* Lagny le sec.

XXVII. S. Sergii monasterium Andecavis.

Longe obscurior est origo monasterii sanctorum Sergii & Bacchi apud Andecavos, quod Chlodoveo juniori regnante jam exstitisse docet diploma Childeberti regis eo nomine tertii, beneficium quoddam confirmantis, quod bonæ memoriæ avus ipsius Chlodoveus, & genitor suus Theodericus eidem monasterio concesserant. In hoc diplomate monasterium in suburbio Andecavorum constructum dicitur in honore sancti Sergii & domni Medardi episcopi. His patronis accessere sæculo nono sanctus Godebertus confessor, tum sancta Gertrudis virgo, ac demum sanctus Briocus episcopus : nunc soli audiunt ejus loci patroni sancti martyres Sergius & Bacchus. In hoc monasterio novi Andecavorum antistites, pridie quam consecrentur, pernoctare jam dudum soliti erant, precibus vacaturi : quem ritum Guillelmus, Major cognominatus, prout eum sæculo tertio-decimo exsecutus est more majorum, litteris mandavit [a], postera die in monasterio sancti Albini consecratus.

a Spicil. to. 10. p. 208

XXVIII. Niulfus abbas S. Albini.

Huic sancti Albini monasterio præerat his diebus Niulfus abbas, illudque *secundum normam sacræ religionis* regere satagebat. Accidit ut gravi podagræ dolore adeo torqueretur, ut etiam omni manuum destitutus esset officio. Ad eum accedens Magnobodus episcopus, eulogias a se benedictas præbet. Sumit æger, & confestim convalescit; multisque deinde annis prædictum cœnobium rexit, serviens Domino cum devotione, uti in libro de vita sancti Magnobodi legitur apud Bollandum. Hæc innuere videntur, Niulfum usque ad obitum abbatem perseverasse. Hinc legitima oritur dubitandi ratio, an is sit Niulfus episcopus, qui Magnobodo in regimine Andecavensis ecclesiæ successisse reperitur in pervetustis indicibus, qualis occurrit in codice Vindocinensis monasterii, scripto ab annis ferme sexcentis : quo in codice Andecavenses hujus sæculi episcopi hoc ordine recensentur, Licinius, Chaidulfus, Magnobodus, Niulfus, Lupus, Aglibertus, Godobertus. Non ergo expungendus ex illo indice Niulfus, ut Carolo Cointio visum est, nullo, aut certe leviori fundamento.

Magnobodi episcopi vitæ compendium.

Magnobodi Andecavorum episcopi res gestas scripsere anonymus perantiquus, & Marbodus ejusdem sedis antistes. Natus in pago Andecavensi, a S. Licinio episcopo tonsura clericali insignitur. Dein ob egregios vitæ mores ab eodem præficitur sacræ congregationi cœnobii Colonetensis. quod Grandinus apud Bollandum eo in loco stetisse suspicatur, ubi nunc Chalonnæ præfectura, vetusque castellum ad Ligerim fluvium, quatuor infra urbem Andecavorum leucis, via Namnetensi, ad mensam episcopi Andecavensis modo spectans. Cum Licinius in suburbio prædictæ civitatis basilicam S. Johannis Baptistæ a se constructam dedicare vellet, Magnobodum Romam ad petendas a summo pontifice reliquias direxit. Licinio demum successit Magnobodus cum consensu Dagoberti regis, idemque basilicam in honorem sancti Saturnini primi Tolosani antistitis, & omnium martyrum, aliorumque sanctorum, cum monasterio exstruxit magno apparatu, ibidemque religiosos viros *sub sancto proposito* congregavit. Nunc collegiata est ecclesia, quæ ab ejus tumulo & reliquiis appellationem sancti Magnobodi * accepit.

* S. Mainbeuf.

XXIX. Cabilonensis concilii decreta pro monasteriis.

Hoc anno consignatur Cabilonense concilium, jussu Chlodovei regis convocatum in majori ecclesia sancti Vincentii : ubi conditi sunt canones viginti, addita epistola ad Theodosium episcopum Arelatensem, quem patres ab episcopali munere suspendunt. In his canonibus quatuor sunt ad monasteria pertinentes : septimus, ut « defuncto abbate nihil ab episcopo vel a quoquam de rebus monasterii auferatur, aut «

AN. CHR. 644. „ minuatur. quod sancitum fuit contra eos, qui res monasterii mortuo abbate, quod etiam non raro post mortem episcoporum fiebat, diripiebant. Tertius-decimus prohibet judices publicos ad tribunalia sua compellere monachos vel abbates, eos- „ que arcet aditu monasterii, nisi ab ejus abbate istuc invitentur. Duodecimus, ut „ duo abbates in eodem monasterio non sint, ne sub obtentu potestatis simultas inter „ monachos, & scandala generentur. nisi si abbas sibi successorem elegerit: sed eo „ pacto, ut electus nullam in res monasterii exerceat potestatem. Hoc temperamento usi sunt primi abbates Cluniacensis monasterii, designando successorem, ut scilicet hoc modo extraneis abbatibus aditus præcluderetur. Canon quintus-decimus cavet, „ ut abbates & monachi, aut agentes monasteriorum patrocinio sæculari penitus non „ utantur, nec ad principis præsentiam sine episcopi sui permissu pergant: secus fa- „ cientibus diras interminatur. Hujus canonis condendi occasio mihi videtur ex eo

Advocati monasteriorum. nata fuisse, quod eo tempore expeti & institui a regibus cœperint monasteriorum advocati seu defensores, ut eorum auctoritate, quorumvis hominum monasticis rebus inhiantium cupiditas reprimeretur. Quippe Chlotharius tertius, Chlodovei junioris filius, inlustrem virum Gengulfum Besuensibus monachis advocatum conces- „ sit anno decimo regni sui: nempe ut omnes causas ipsius monasterii prosequeretur, „ & ablata restitueret. Non placuit nova hæc institutio episcopis, qui hoc pacto suam in monasteria potestatem imminutum iri persuasum habebant. Perseveravit nihilo minus hæc advocatorum institutio, eosque Carolus Magnus confirmavit in capitu- „ lis ecclesiasticis anni octingentesimi primi, statuens, ut ipsi boni & recti essent, & „ recte ac juste causas prosequerentur. Hanc provinciam suscepere plerique monasteriorum conditores, ipsorumque posteri, si quidem satis virium & potestatis haberent: sin minus, optimates a monachis electi, & approbati a rege. Hinc Albertus „ Bremensis antistes, cum Gozecense monasterium erexisset, decernit, ut e stirpe sua „ laïcus, qui ceteris ætate provectior fuerit, advocatus ibidem constituatur: si vero „ talis defecerit, quemcumque abbas cum consilio fratrum ad loci defensionem ex- „ petierit, hunc archiepiscopus Bremensis constituat advocatum. Monasterium sancti Galli, propterea quod non ex regalibus donariis, sed ex privatorum largitionibus accreverat, cum neminem sui defensorem vel advocatum reperire potuisset, Ludovicus augustus tuendum ac defendendum suscepit. Ne vero advocati monasteriis operam ac tutelam suam gratuito præstare viderentur, stipendium eis assignatum est ac merces annua ex reditibus monasteriorum constituta, modo ut non tantum lites omnes prosequerentur, sed etiam duella in dubiis causis, ubi necesse esset, susciperent; juramenta præstarent; (neutrum enim monachis licebat) & ad castra pergerent cum militibus & subditis monasteriorum, quæ regi militiam debebant. Stipendium illud erat vel certum prædium advocatis assignatum, vel annuus census. Officium istud dignitas evasit, quæ una cum stipendio transibat ad heredes. Advocatis adjuncti etiam subadvocati, quibus sua itidem merces constabat. Eorum officium erat res monasteriorum curare vice advocatorum. Plures ejusmodi subadvocatos aliquando creabant singuli advocati in magnum gravamen monasteriorum. Hinc Otto Magnus in litteris, quibus Lantbertum comitem Lovaniensem creat advocatum cœnobii Gemmelacensis, præcipit, ut comes unicum habeat subadvocatum, qui nihil juris habeat, nisi per singulos annos de unaquaque domo percipere denarium unum, gallinam unam, unum avenæ sextarium. Tempore procedente, qui monasteriorum defensores esse debuerant, eorum deprædatores ac direptores facti sunt; nec sine gravi damno ac labore id genus officii pretio redemtum est a monachis, penitusque exstinctum. quod sæculo quarto-decimo accidit. Hæc fusius tractata leges in fine præfationis primæ ad Sæculum tertium Benedictinum.

XXX. Abbates episcoporum vicarii in concilio. Concilio Cabilonensi præter episcopos undequadraginta subscripserunt abbates quinque ab episcopis suis directi, nempe Betto abbas missus a Latino metropolitano Turonensi, Chagnoaldus abbas missus ab Hadoindo seu Chadoindo episcopo Cenomannensi, Bertulfus abbas sancti Melanii missus a Durioter o Redonensi, Germoaldus abbas missus ab Audoberto Parisiensi, & Paternus abbas vice Felicis Lemovicensis. Incertum est cujus monasterii abbates illi fuerint præter Bertulfum, qui abbas erat cœnobii sancti Melanii Redonensis.

S. Melanii abbas Bertulfus. Nullam ejus monasterii antiquiorem hac notitiam habemus, cujus conditionem referunt ad Durioterum episcopum, cujus vice Bertulfus, primus, ut creditur, ejus

loci abbas, Cabilonensi concilio subscripsit. Exstructum est in ipso loco suburbano, ubi corpus sancti Melanii illius urbis episcopi sepultum fuerat. Mortuus est regnante Childeberto seniore Melanius in Placio monasterio, ubi ipse basilicam construxerat, & monachos ad cultum Deo exhibendum congregaverat. Funus ejus curaverunt sancti pontifices Albinus Andecavensis, Victor Cenomannicus, Launus Constantiensis, & Marsus Namnetensis, qui corpus ejus ad suburbium Redonense deferri, ibidemque humari curarunt. Super ejus sepulcrum christiani miram celsitudine fabricam seu mausoleum erexerunt, teste Gregorio [a] Turonensi antistite. Quoddam oratorii genus id fuisse ex eodem auctore intelligimus, siquidem vela ex parietibus & ostiis pendebant. Palla linea sacrum tegebat sepulcrum, tignis, trabibus ac tegulis tectum. Post incendium, quod illic accidit, ingrediuntur populi cum ejulatu magno, & usque ad sepulcrum antistitis properant. Hæc omnia oratorium satis designant, vel etiam basilicam: an autem monasterium, monachive ab eo tempore ibidem exstiterint, magna dubitandi ratio est. De Bertulfi abbatis successoribus nihil certi dicendum occurrit usque ad Stephanum, qui medio octavo sæculo translatus est ad episcopales infulas Redonenses. Post id tempus vastatum est monasterium a Nortmannis, ac fere in solitudinem redactum usque ad principatum Philippi regis, quo tempore a Gaufrido Barbato Redonensium comite instauratum est.

ANN. CHR. 644.

a *Greg. Tur. de gl. conf. c.* 55.

De Placio monasterio id tantum discimus ex libello de sancti Melanii vita, eum locum situm fuisse triginta fere passuum millibus ab urbe Redonum, & quidem haud procul a Vicenonia * fluvio: siquidem post mortem sancti pontificis sacrum ejus corpus, reperta navi in alveo prædicti amnis, adverso flumine ab eo loco Redonas translatum est. Albertus de Monte-relaxo censet esse vicum, *Brain* vulgo appellatum, in diœcesi Venetensi; Robinius *Ploermel*. Nostri putant esse vicum *Blain*, ad Vicenoniam tribus leucis supra Rothonum * situm, qui juris est monasterii sancti Melanii.

Placium monasterium.

* *la Vilaine.*

* *Rhedon.*

ANNO insequenti obitum sancti Richarii presbyteri & abbatis Centulensis collocandum existimamus. Aliquot ante mortem annis, sæculi tumultum & honores fugiens, eremum expetierat, ut liberius soli Deo vacaret, & contemplativos delibaret fructus, qui diutius in actuosa vita se se exercitaverat. Itaque cum Centulensis monasterii regimen Ocioaldo commisisset, cum unico socio & commilitone, nomine Sigobardo, secessit in silvam Crisciacensem *, ubi Gislemarus vir inluster piusque, ac Mauronius, vir itidem nobilis & regiarum silvarum præfectus, locum ei ad construendam cellam tradiderunt. Mauronius in eodem loco vestes sæculares monasticis mutavit, alius haud dubie a Mauronto filio sanctæ Rictrudis, Broilensis monasterii auctore & abbate, quem idem Richarius olim baptizaverat. Forestem-cellam veteres appellarunt, recentiores Forestense-monasterium *, Richarii secessu nobilitatum. Eo in loco vir sanctus tanta rigiditate corpus jam maceratum attrivit, tantaque jejuniorum & vigiliarum assiduitate, vix ut ossa arentia dissipatis juncturis inter se se cohærerent, & trementia baculo regente vestigia nonnisi ægre moveret. Hinc vili reclusus tugurio, mente jam mundo superior, sola cælestia cogitabat. Non continuit se se intra eremi secreta tanti luminis splendor, quin radiis circumquaque effusis, cunctos variis infirmitatibus detentos invitavit, quos sanctarum medicinis orationum sanabat omnes. Mortis imminentis præscius, Sigobardo commilitoni suo præcepit, ut vasculum condendo corpori suo præpararet, resectis superfluis ornamentis. Monitis pii patris obsequens Sigobardus, arborem secat, truncum findit cavatque, corpori patris coaptat, & loco designato componit. Interim virum sanctum gravissimus coquit morbus, & jam pæne ex maceratione semianimem ad extrema urget. Nihilo secus a divinæ laudis officio cessavit Richarius, qui, ubi *salutifero corporis & sanguinis Christi viatico* iter suum muniisset, inter gratiarum actiones & verba orationis VI. kalendas Maii spiritum emisit. Corpus ejus positum est in sepulcro, & loco sibi antea præparato. sed non multo post, id est VII. idus Octobris insequentis, fratres cum abbate Ocioaldo a Centulensi monasterio in Forestense convenerunt, atque inde sacrum corpus in suam basilicam transtulerunt: ubi eum miraculis claruisse testatur Alcuinus in libello, quem de ejus vita ex veteribus schedis composuit rogatu Angilberti abbatis, &

ANN. CHR. 645.

XXXI. S. Richarii abbatis mors in Foresti-cella.

* *de Crecy.*

* *Forest-montier.*

ANN. CHR. 645.

Carolo Magno dicavit. In fine libri Centulenses monachos hortatur, ut Deum sancti patris exemplo, perfecte ament, colantque; sicque patronum laudent, ut eum " imitari studeant. Magis quippe illi placet, inquit, imitator devotus, quam lauda- " tor otiosus. Alcuini librum interpolavit quidam anonymus, qui multas ineptias de Richarii genere, aliisque rebus infersit. Falluntur qui Paschasium Radbertum de gestis sancti Richarii scripsisse existimant. Hæc metro cecinit ineunte sæculo undecimo Angelrannus seu Ingelrannus abbas Centulensis, qui libros de ejus miraculis duos itidem versibus reddidit. Tantæ dignitatis, tantique splendoris Centulense monasterium evasit sub sancto Angilberto abbate, ut Galliæ monasteria fere omnia obscuraverit. Richarii presbyteri & confessoris meminere Usuardus, aliique martyrologiorum auctores, abbatis nomine, ut tunc moris erat, ob sacerdotii præstantiam suppresso. Notkerus episcopum vocat, nimirum ob prædicationem evangelii, quæ censetur inter episcopales functiones. Ob eamdem causam sanctus Furseus abbas Latiniacensis, Gregorius Trajectensis, aliique nonnulli a posteris episcopi dicti, ac crediti sunt, qui tamen numquam episcopali dignitate præditi fuere. " In hymno, quem Alcuinus de beato Richario composuit, laudatur abbas sanctus, " quod struxerit cœnobium loco prope Argubium, nempe Forestem-cellam; & aliud in Centulo. Argubium eo loco stetisse videtur, ubi nunc vicus Argonna cernitur prope Quantiam* fluvium, Foresti-cellæ hactenus subjectus. In Foresti-cella quondam erant ecclesiæ tres, prima sanctæ Mariæ, secunda sancti Petri, tertia sancti Richarii, cum altaribus auro argentoque ornatis. Ibi degebant sæculo nono canonici sub disciplina Centulensis abbatis. Locus postliminio rediit ad monachos, qui Centulensium jugum processu temporis excusserunt.

* *la Quance.*

ANN. CHR. 646.

XXXII. S. Galli obitus.

IN annum sequentem sancti Galli obitum rejecimus, quem Walafridus Strabo, ejus vitæ scriptor, non multo post Eustasium abbatem Luxoviensem decessisse tradit. Verum huic calculo multa obstant. in primis sancti Galli ætas nonaginta-quinque annorum, quam ei Walafridus tribuit. Quis enim sibi persuadeat, Luxoviensibus venisse in mentem, ut mortuo Eustasio tam annosum & decrepitum senem subrogandum censuerint? Deinde quî fieri potuit, ut homo tam grandævus intra decem ultimos vitæ suæ annos tot labores apostolicos exantlaverit, quot Gallum in Rætia Curiensi, aliisque finitimis pagis pertulisse Walafridus auctor est? ut omittam, quod Talto, vir illustris, Dagoberti regis camerarius, Gallum adhuc viventem coluisse dicitur apud Ratpertum. Hæc omnia exigere videntur, ut sancti Galli obitum serius differamus: tametsi certus ejus annus definiri non possit. Exploratior est ejus obitus dies XVII. kalendas Novembris: quem diem assignant Walafridus Strabo & Wandelbertus; adeoque Usuardus & Ado, qui ejus memoriam x. kalendas Martii referunt, de die ejus elevationis sunt interpretandi. Sacrum ejus corpus sepultum est in oratorio, quod ipse construxerat. Post venerandi patris obitum a Dagoberti regis tempore ad Carolum Martellum, quotidianas ad ejus tumulum excubias egerunt *quidam religiosi clerici*, inquit Walafridus, *vel discipulatus ejus memoria, vel divino amore succensi.* quibus verbis satis innuit, eos mundo nuntium remisisse, ac proinde monachos exstitisse. Non magna tamen loci frequentia & celebritas fuit usque ad sanctum Othmarum, qui sancti Galli cella (sic appellabant) a Victore Curiensi comite impetrata, amplissimum ibidem monasterium excitavit, eidemque abbatis titulo præfuit. Monasterium tamen sancti Galli appellatum invenio [a] paullo ante Othmarum in veteri donationis instrumento cujusdam Aloini *ad honorem sancti Gallonis & sancti Desiderii.* quod *actum in monasterio sancti Gallonis, Theodorico rege.* quod de Theoderico tertio Vadianus interpretatur. Cellæ rector vulgo custos & pastor appellatus, probante charta Gotfridi Alamanniæ ducis, a quo *Magulfus presbyter & pastor sancti Galluni* quædam impetrat *ad luminaria sancti Galluni ecclesiæ.* Sic varie flectebant veteres illi nomen sancti Galli, qui & Gallo, interdum Gilianus in vetustis instrumentis appellatur.

Monasterii ejus status ad S. Othmarum.

[a] Goldast. rer. Alaman. to. 3. p. 48.

XXXIII. Magnus & Theodorus S. Galli discipuli.

Galli discipulis in primis accensendi sunt Magnus & Theodorus, qui mortuo magistro in locum, Campidonam dictum, ambo secessisse dicuntur; Magnus vero relicto illic Theodoro, ad fauces alpium Juliarum accessisse, ubi Faucense monasterium struxerit. Sancti Magni acta circumferuntur sub nomine Theodori, quæ plerosque hactenus sub larvata persona deceperunt, conficta haud dubie a quodam impostore

impostore, qui Magnum appellat Magnoaldum, ut Chagnoaldi sancti Columbani discipuli facta personato suo Magnoaldo affingat. Non immoror fabulis illius impostoris observandis, quas in actis Sanctorum nostrorum manifeste detexi. Nihil itaque certi sive de Magno, sive de Theodoro nobis succurrit, nisi quod eos non Columbani, sed Galli discipulos, non Scotto-Hibernos, sed Alamannos fuisse constat ex Walafrido Strabone, qui eos Willimari presbyteri clericos exstitisse ait, antequam in sancti Galli disciplinam cooptarentur. Esto vero Theodorus oratorium beatæ Virginis Campidonæ ad Hilaram fluvium; & Magnus Faucense monasterium condiderit: at serius Campidonense constructum est ab Audochario, qui primus Campidonensis cœnobii fundator & abbas ab Hermanno Contracto memoratur. Alterius sententiæ sive auctor, seu approbator Ermanricus monachus Elewangensis, ut hæc Magno & Theodoro tribuat, eorum vitam producere cogitur ad tempus Othmari sancti Galli abbatis, qui annis centum sancto Gallo ætate inferior fuit. Certe auctor est Walafridus Strabo, Magnum & Theodorum remansisse in cellula sancti Galli usque ad cladem illam, quæ post annos a transitu sancti Galli quadraginta eidem loco ab Otwino tyranno illata est. Quamquam nec Walafridum erroris immunem hoc loco esse viri docti existimant. Sed vereor, ne tot errata congerendo, pro luce novas rebus jam obscurissimis tenebras & ipse afferam. ANN. CHR. 646.

Venio ad septimum concilium Toletanum, hoc anno celebratum, quinto Chindasuindi regis, xv. kalendas Novembris, cujus canone quarto monasteriorum basilicæ ab annua duorum solidorum pensione exemtæ, quotannis persolvenda episcopis diœcesanis: quibus interdicitur, ne visitanda diœcesi *quinquagenarium numerum evectionis*, id est equitaturæ, excedant. Canon quintus agit de reclusis, quorum alii sanctioris propositi servantes, meritis & probitate se venerabiles exhibebant: alii sola ignavia istuc impulsi, pium institutum morum depravatione & ignorantia deturpabant. Et primos quidem laudant patres Toletani, eosque Dei auxilio, suoque favore tutos esse jubent: alios vero ex eorum cellulis ejiciendos decernunt, atque « ab episcopis sive rectoribus monasteriorum, ex quorum congregatione fuerant, « vel in quorum vicinitate consistebant, iisdem monasteriis deputandos: ut illic sancti « ordinis meditantes doctrinam, primum possint discere, quæ sunt a patribus instituta, « ut post valeant docere, quæ sancta meditatione ab eis percepta fuerint. Deinceps » autem nullos ad tam sanctum propositum admittendos, nisi prius in monasteriis « constituti, & secundum sanctas monasteriorum regulas plenius eruditi, & dignitatem honestæ vitæ, & notitiam potuerint sanctæ promereri doctrinæ. quod regulæ [a] sancti Benedicti omnino consentaneum est, edicentis, ut ad vitam eremiticam seu anachoreticam nullus prius admittatur, quam in monasterio probatione diuturna exercitatus fuerit. Denique, addunt patres, vagos monachos, aut suis restituendos, si fas est, cœnobiis; aut, si difficile est, saltem ad honestatem ab episcopis compellendos. Huic concilio subscripsit inter alios vicarios Crispinus abbas, agens vicem domini sui Neufridi episcopi Olissiponensis; primus omnium abbatum, cujus nomen in conciliis Hispanicis vulgatis inter episcopos, & quidem episcopi sui vice subscriptum occurrat. In hoc ipso concilio Chindasuindus Taioni Cæsaraugustano episcopo curam demandasse fertur, ut Romam adiret ad recuperandos residuos Gregorii magni libros Moralium, quorum priorem dumtaxat partem beatus Leander Hispalensis antistes ab auctore acceperat. Verum non videtur id factum in ipso concilio, cui Taio non interfuit.

XXXIV. Concilii septimi Toletani decreta.

[a] S. Bened. reg. c. 1.

Eodem anno rex Chindasuindus una cum Reciberga regina Complutensi sanctorum Justi & Pastoris monasterio, quod a Fructuoso abbate recens constructum fuerat, privilegium concessit, inscriptum Dominis sanctis gloriosissimis, & post Deum « fortissimis patronis sanctis martyribus Justo & Pastori, sive sanctæ Mariæ & sancto « Martino episcopo, quorum basilica vel monasterium situm est juxta rivulum, qui « dicitur Molina, sub monte Irago, in confinio Vergidensi, fundatum a Fructuoso « abbate, qui monasticæ professionis apud Hispanos sæculo septimo eximius propagator exstitit. Is ex regio Gotthorum sanguine, patre duce in Gallicia procreatus, adhuc puer vitæ monasticæ propositum meditabatur. nam patre in Bergendensi seu Vergendensi agro ovium suarum greges perlustrante, loca monasterio apta notabat tenellus puer, nemini prodens, quod animo agitabat. Mox abjecto sæculari habitu, tonsoque capite, ad Tonantium episcopum, Toletanum an Palen-

XXXV. Fructuosi abbatis gesta & monasteria.

ANN. CHR. 646

tinum, (nam uter amborum fuerit, disputant Hispanici scriptores) se contulit, ut ejus præceptis & disciplina ad pietatis officia informaretur. Paullo post ætate confirmata, perfectioris vitæ studio, abdicatis mundi illecebris, amplissimas patrimonii sui opes ecclesiis sanctis, libertis suis & egenis erogavit. Tum se abdidit in montes Asturicenses, ibique Complutense monasterium, in loco a se olim designato exstruxit, suisque facultatibus impense dotavit. Monasterium sanctorum Justi & Pastoris sanctus Eulogius [a] presbyter & martyr Cordubensis vocat, ejusque situm describit in hunc modum. "Est in interiori montana Cordubensi, loco qui dicitur "Fraga, inter clivosa montium & condensa silvarum, confini viculi Lejulensis, qui "a Corduba distat quinque milliarios lustros, id est passuum millibus viginti-quinque. ubi Cordubam Lusitaniæ montem interpretare, ab indigenis *Corvan* appellatum; non vero Cordubam civitatem, inde longissime disparatam. Porro ideo dictum creditur monasterium Complutense seu Compluticum, non a Compluto * urbe regni Castellæ, quæ a montibus Asturicensibus multum abest; sed ob sanctos martyres Complutenses Justum & Pastorem, quibus monasterium nuncupatum erat. Quamquam Johannes Mariana ita dictum innuit, quod positum esset *ad Compluticam sub monte Irago*, ubi etiam nunc ejus monasterii vestigia monstrantur, nimirum consequenti tempore monasterio dissipato. Vidit & invidit pium Fructuosi opus, profusasque in illud opes sororis ejus maritus, & coram rege prostratus obtinuit, ut ejusdem pars hereditatis a sancto monasterio auferretur, & sibi ad necessarios sumtus publicæ cujusdam expeditionis assignaretur. quo comperto, vir sanctus basilicæ vela tulit, (sic ferebat usus temporum etiam penes viros pios) sancta nudavit altaria, eaque ciliciis induit. Tum scriptis litteris sororium ille suum dure increpavit, seque ad jejunia & preces totum convertit. Inter hæc boni operis æmulus interiit, sicque contigit, ut qui oblationes sanctorum auferre moliebatur, ipse de hoc sæculo liberorum expers discederet, & facultates suas alienis relinquens, solus culpæ & temeritatis suæ lueret pœnas. Id forte in causa fuit, cur rex Chindasuindus, qui ejus cupiditati facilius dederat manus, repentino hominis interitu resipiscens, Complutensi monasterio multa bona contulerit. quod ejus diploma docet ab Antonio Yepesio relatum, in quo ipsos montes, vallesque interjacentes monasterio Compluto tribuit *in opus monachorum, anachoretarum, & eremitarum* ibi"dem degentium; simulque offert vasa altaris, calicem argenteum & patenam; "crucem argenteam deauratam, vestimenta seu ornamenta altaris omnia ad plenum, "sive frontalia, sive principalia, & signum fusile æneum bonæ modulationis. ad hæc "libros ecclesiasticos, id est psalterium, dialogorum, & passionum, ubi dialogorum nomine Gregorianos haud dubie intelligit, qui tum apud Hispanias noti erant, ut ex Hildefonsi libro de viris illustribus constat. Diplomati subscribunt ex episcopis Eugenius Toletanus, Candidatus Astoricensis, in cujus diœcesi Complutense monasterium positum erat, is, cujus vice Paulus presbyter superiori Toletano concilio subscripsit; & Vasconius Lucensis, qui eidem itidem synodo interfuit. Deinde regiis litteris subscribunt Paulus comes notariorum, Evancius comes scantiarum, Richila comes patrimoniorum, Ermenfredus comes spathariorum: quibus subjunguntur abbates quinque, Fugitivus, Anatholius, Eusicius, Hildefonsus, & Simpronius, qui omnes subscripti reperiuntur octavo concilio Toletano. Antonii Yepesii conjectura est, Fugitivum abbatem ipsum esse, qui postea creatus est episcopus Hispalensis. Quibus vero monasteriis abbates illi quinque præfuerint, divinare non licet, uno excepto Hildefonso abbate, haud dubie Agaliensi, de quo paullo post agemus, postquam de duobus Eugeniis Toletanis episcopis nonnulla præmiserimus.

Complutense.

a *Eulog. memor. sanct. lib.2. c. 11.*

* *Alcala de Henarez.*

XXXVI. Eugenii Toletani duo.

Duo exstitere Toletanæ sedis, unus post alterum, antistites Eugenii nomine, ambo ex monachis, ambo non minus pietate & doctrina, quam genere insignes. Prior Justo, ut diximus, in eam sedem successit, obiitque præsenti anno: cujus in locum electus est posterior. Hic, cum regiæ [b] seu Toletanæ ecclesiæ clericus esset, monasticum institutum prætulit. Ejus rei causa Cæsaraugustam clam se recipiens, illic studia sapientiæ & propositum monachi sectatus est *ad sepulcra martyrum*, id est in monasterio sanctæ Encratidis seu Encratiæ, ad Massam-Candidam appellato. Verum aliquanto post a clero Toletano in pontificem cooptatus, accedente Chindasuindi regis jussu, in urbem regiam revocatur, eidemque ecclesiæ post Eugenium seniorem præesse cogitur. Erat in eo fervens & strenuus ad sacrum ministerium ani-

b *Hildef. de script. c. 14.*

mus, sed vires corporis impares. Librum de Trinitate scripsit, duosque alios libellos, unum metro, alterum prosa oratione. Ejus carmina typis vulgata sunt a clarissimæ memoriæ viro Jacobo Sirmundo, exstantque in Bibliotheca patrum: in quibus Eugenius avum suum commendat Nicolaum virum illustrem: cujus filius Evantius ex Blæsilla conjuge hunc Eugenium suscepit. Dracontii quoque libellos metricos de creatione mundi a mendis repurgavit, & quæ de die septimo deerant, supplevit. Uter e duobus Eugeniis septimo concilio Toletano subscripserit, non ita perspicuum est: quamquam id Eugenio priori passim tribuunt. quod si verum est, non diu prior ille Eugenius supervixit, quando hoc ipso anno (& mense Octobri concilium habitum est) posterior eidem subrogatus fuit, post annos duodecim successorem habiturus Hildefonsum, de quo in præsens agendum est. ANN. CHR. 646.

Hunc Toleto civitate ortum natales perillustres, excellens ingenium, animi candor eximius, ceteræque virtutes, in primis illibata castimonia, insignem reddiderunt. Hic a tenerioribus annis adeo captus fuit instituto monachorum, ut in suburbanum Agaliense monasterium, quod sanctitatis opinione, ipso Hildefonso [a] teste, tum venerabile erat, se subduxerit inscio patre: qui, ex filii secessu furore concepto, istuc advolat, omnes monasterii latebras perscrutatur, eoque non invento domum redit, filium amissum deplorans: dum interim patris diligentiam declinaturus pius adolescens, in latibulo se contineret. Erat id monasterium non procul ab urbe positum, non sanctorum Cosmæ & Damiani, quod Zixilanes tradit, sed sancti Juliani nomine sacratum: ut concilii Toletani undecimi vulgatæ subscriptiones probant, quibus major fides adhibenda est. Patre domum reverso, monasterium petit Hildefonsus, & cucullum induit, patre interim hortatu genitricis mitigato, hanc prolem, post longam sterilitatem cælitus impetratam, Deo se vovisse affirmantis. Monasticis rudimentis informatum Eugenius Toletanus antistes, primus an secundus, eum ad se accersivit, primisque litteris ab se imbutum, ad sanctum Isidorum Hispalensem episcopum, majoris eruditionis gratia direxit. Ex quo intelligimus, jam tum in more positum fuisse, ut monachi aliquando e monasteriis ad discendas artes ad celebriores magistros ablegarentur. Revocatus ab Eugenio Hildefonsus ordinatur diaconus; nec multo post abbas Agaliensis eligitur: quo in munere sic monachos in virtutis palæstra exercuit, ut omnibus exemplo suo ipse præluceret. Parentibus mortuis, amplissimam consecutus, more etiam nunc apud Hispanos monachos usitato, hereditatem, cœnobium virginum in Deibiensi villula construxit, paternisque opibus dotavit. Hac in narratione Juliani testimonium prætulimus auctori anonymo, qui Hildefonsi secessum in monasterium, cum jam diaconus esset, accidisse ait: cum ex adverso Julianus, qui Eugenii secundi fuit discipulus, idemque post Quiricum Hildefonsi in Toletana sede successor, asserat eum ab ipsis *infantiæ*, id est pueritiæ vel adolescentiæ, *rudimentis*, divino tactum spiritu, contemtis parentum rerumque « affectibus, Agaliense monasterium petiisse, monachumque ibidem multis annis per- « severasse; ac demum ejusdem cœnobii rectorem exstitisse, antequam in Toletanam « sedem assumeretur.

XXXVII. Hildefonsi prima facta.

[a] Hildef. de script. c. 7.

INterim, cum Fructuosi abbatis famam Asturicenses circumquaque montes personarent, popularem auram perosus vir sanctus, postquam regularem disciplinam in Complutensi monasterio confirmaverat, abbate in sui locum ibidem constituto, in abditissimos saltus se proripuit, ubi liber a mortalium tumultu continuis precibus & jejuniis vacaret. Verum a venatore deprehensus, qui ipsum melote indutum pro fera pæne occiderat, loco iterum cedere cogitur. Itaque in vastissimam atque ab omni hominum commercio remotissimam solitudinem secessit: ubi, exstructo monasterio Rufinianensi, juxta sanctum altare in angustissimam cellulam se inclusit. Nequaquam tamen effugere potuit diligentiam monachorum Complutensium, qui istuc accedentes, piissimum patrem ex illo ergastulo extractum, pie violenti, invitum ad priorem sedem reduxerunt. Cum vero discipulorum numerus magnopere cresceret in dies, tertium monasterium in Vergendensis pagi & Gallicíæ confinio ædificavit, Visumense appellatum. Mox aliud ex alia parte Gallicíæ ad oram maris adjectum, quartum id erat, vocabulo Pheonense; nec multo post in quadam insula quintum, quod & regularibus institutis, & rebus necessariis munivit. Hinc ad eum magis magisque confluxere novi discipuli, non modo ex promiscuo

ANN. CHR. 647.

XXXVIII. Fructuosi continuatio gestorum.

ANN. CHR. 647. vulgo, sed etiam ex optimatibus palatii, qui, relicto terreni principis obsequio, se se totos ad Dei famulatum convertebant, sub Fructuosi confugientes disciplinam. Ex his unus, Theudisilus, forte Theudegisilus nomine, humanarum litterarum scientia non mediocriter imbutus, in loco admodum solitario, cui Castrum-leonis vocabulum erat, monasterium condidit, ubi vitæ cursum pie traduxit. Post hæc novas latebras quærit vir Dei, sed nutu divino invitus ubique proditur. Ubi vero Gallicia ipsius splendore satis illustrata fuisset, in alias etiam partes sanctitatis suæ radios diffudit. Et primum quidem in Gaditana insula, unde solis orientis instar totam illuminaret Hispaniam, septimum erexit cœnobium: cui amplissimum aliud paullo post in abdita solitudine adjecit, cui nomen dedit Nono, quod ab ora maris novem passuum millibus distaret. Floruit eo in loco religiosus vir Julianus presbyter, a quo scriptor vitæ sancti Fructuosi id se accepisse affirmat. Hinc, crescente supra modum Fructuosi discipulorum multitudine, querelæ ad regem delatæ a provinciæ duce, quod, hominibus ad Fructuosum catervatim confluentibus, nulla jam esset copia conscribendi militem ad expeditiones publicas. Coërcito itaque virorum accessu ad virum sanctum, sequiori sexui aditus, qui hactenus negatus fuerat, ad eum patefactus est.

XXXIX. Benedicta virginum antesignana.

Omnium antesignana fuit piissima virgo, Benedicta nomine, claro exorta genere, & jam contra voluntatem viro palatino (gardingum vocant) desponsata, quæ conservandæ virginitatis studio, confugit ad Fructuosum, qui tum in Nono monasterio versabatur. Hæc ad locum prope accedere non ausa, id quippe muliebri sexui cautum erat, in remoto illius deserti loco substitit, dum per internuntios abbatem sanctum flagitavit, sui ut miseratus, animam Deum quærentem in viam salutis dirigeret, & spiritalibus institueret disciplinis. Hoc nuntium gratanti animo vir Dei accepit, & Benedictæ mansiunculam in eodem loco parari jussit, eidem cibum, a se prius benedictum, subministrare solitus. Intra breve tempus multæ virgines eidem se se adjunxerunt ad octoginta, quibus in ea solitudine cœnobium a Fructuoso exstructum est. Hoc comperto, is, cui Benedicta desponsata fuerat, regem adit, sponsamque sibi restitui magnis clamoribus institit. Missus ad monasterium virginum comes Angelate: qui regia auctoritate præpositam virginum compulit, sibi ut Benedictam repræsentaret. Interrogata sic judici satis fecit, ut sponso contradicere non valenti dixerit comes, dimitteret eam Domino servire, sibique aliam uxorem quæreret. Non diu supervixit Benedicta: factumque est, ut, quæ aliarum virginum chorum in sancta illa congregatione præcesserat, easdem etiam ad cælestem gloriam antecederet.

XL. Familiæ totæ ad Fructuosum confluunt.

Non solum autem viri & mulieres conjugii expertes, sed etiam conjugati utriusque sexus cum liberis suis, immo senes & anus, ad Fructuosum concurrebant, seque cum natis suis ab eo ad monasticam professionem admitti flagitabant. Novum itaque regularis vitæ genus vir sanctus instituit, priori paullo amplius temperatum, atque utriusque sexus infirmitati magis accommodatum, sed ita ut viri cum filiis masculis seorsim degerent in monasteriis a sequiori sexu separatis: contra quam nonnullis in locis tum fiebat apud Hispanos, ubi nullo sexus discrimine conjugati simul cum uxoribus, liberis ac servis, domicilia sibi in monasterii modum componebant, rectore sibi præposito sub nomine abbatis, cui non tam parebant, quam voluntates suas approbabant, ut cum ejus benedictione suis cupiditatibus obsequerentur. Id vero ab ipsis ideo inventum erat, ut hoc pacto a publicis curis & tributis sub specie monasticæ professionis eximerentur, & religionis nomine facta sua vindicarent a sæculari censura. Hoc rusticanæ familiæ in villis suis, hoc presbyteri sæculares in morem induxerant, decimas [a] suas amittere formidantes, si non & ipsi monasteria ædificarent, in quibus parochiani sui viverent in promiscua illa societate. Pravum hoc institutum apud Hispanos oriri cœpit sub finem sæculi superioris, ut colligimus ex canone tertio concilii Ilerdensis, decernente, ut, „si quisquam ex „laicis a se factam basilicam consecrari desiderat, nequaquam sub monasterii specie, „nisi ubi congregatio collecta, vel regula ab episcopo constituta fuerit, eam a dioe„cesana lege audeat segregare. Eadem labes in Angliam invecta fuerat tempore venerabilis Bedæ, testante ejus epistola ad Egbertum Eboracensem antistitem, quem monet, ut huic malo idoneis remediis occurrat. Hoc institutum graviter insectatus est Fructuosus initio regulæ communis, ubi hæc non monasteria, sed animarum per„ditionem [b] esse contestatur; inde oriri schismata & dissensiones per monasteria;

Monasteria mixta improbata.

a *Fructuos. reg. comm. c. 2.*

b *Ibid. c. 1.*

ejusmodi vero homines non monachos, sed hypocritas esse censendos: quippe qui suo arbitrio vivant, nulli seniorum subjecti; nihil de propria substantia pauperibus erogantes, sed aliena, paupertatis nomine, captantes; denique qui nulli peculiari regulæ addicti sint; sed [a] communem cum episcopis, sæcularibus terræ principibus & populo regulam servent. « AN. CHR. 1647. « « « [a] Fructuos. ibid. c. 2. «

XLI. Fructuosi regula communis.

Longe alia vivendi ratio erat in monasteriis a Fructuoso institutis, ut probat regula communis ab eodem scripta, uti & alia regula pro monachis, qui districtiorem vitam observabant. Scio Menardo nostro visum esse diversos esse harum regularum auctores: at mihi persuasum est unum eumdemque utriusque esse auctorem: cujus rei argumenta ex observationibus nostris prævíis ad vitam S. Fructuosi repetenda sunt. Regulæ communis hæc fere œconomia erat. Principio nemini suo arbitrio monasteria exstruere licebat, inconsulta communi *collatione* seu congregatione, & citra permissum episcopi, qui ejus regulam & institutum confirmaret. Non facile quisquam in monasterium admittebatur, nec nisi prævia probatione & abdicatione omnium rerum. Si quando viri cum uxoribus & liberis suis ad conversionem accedebant; viri cum masculis in monasterium virorum, uxores cum puellis in cœnobia virginum dividebantur: ubi viverent sub disciplina abbatis vel abbatissæ, quibus ad mortem usque parere debebant. Maxima cura erat de parvulis, qui ibidem septennes admittebantur. Par erat in senes humanitas, quibus ob induratos mores non facilis patebat accessus. Utrique a gravi labore immunes erant. Omnes in unum singulis dominicis conveniebant ante missarum sollemnia, ut præteritæ hebdomadæ errata expiarent. Ad hæc per capita singulorum mensium abbates diversorum monasteriorum in unum convenire mos erat, ut *mensuales litanias* una celebrarent, pro animabus sibi subditis Dei opem imploraturi; & in commune, quid ad regularem disciplinam conducere posset, consulturi. Monachis & sororibus ut commune monasterium, ita commune oratorium habere non licebat. Ex monachis eligebantur probati senes, qui res sororum curarent. Causarum procuratio uni ex laïcis injuncta erat, cui juramentum præstare nefas. Omnes, instar sollemnis professionis, pactum in commune faciebant, quo se totos Deo & abbati seu abbatissæ tradebant; professi, se secundum edicta apostolorum ac regulam, & secundum præscripta patrum victuros; si secus fecissent, pro culpæ qualitate puniendos; aut, si contumaces perstitissent, religiosa veste ablata e monasterio expellendos. Qui ob culpas excommunicatus fuerat, in *cellam obscuram* mittebatur, pane tantum & aqua reficiendus. In hac regula communi nulla mentio fit de jejuniis, & de qualitate ciborum: nisi quod iis, qui graviora in sæculo peccata commiserant, carnes, siceram, & vinum subtrahere præcipit, excepto si in gravem infirmitatem, aut in nimiam senectutem incidissent. Id tamen solis senibus & parvulis indultum fuisse conjicitur ex capite nono, ubi pastores gregum ad custodiam ovium ex eo animantur, quod inde recreentur parvuli, foveantur senes, redimantur captivi, inde etiam suscipiantur hospites & peregrini. « quo in loco hæc exceptio non fieret, si fratres & « sorores omnes, præter parvulos & senes, a carnibus non abstinuissent. Et forte ejus rei, uti & jejuniorum constitutio, ex alia regula repetenda erat. Ex eodem capite intelligimus, monasteria illa posita fuisse *inter fragosa & abrupta montium*, & quidem in sterili solo, ubi vix tribus mensibus quotidiana paximatia suppeditari potuissent, nisi monasteria ovium greges alendos habuissent. Ceterum quod *mensuales litanias* celebrari hæc regula sancit; hoc ipsum est, quod in vetustis martyrologiis initio cujuscumque mensis legitur, *Litanias indicendas.* quod jam superius [b] observavimus de ecclesia Autisiodorensi. Hæc ex regula communi, quæ constat capitulis viginti. [b] lib. 6. n. 73.

XLII. Altera regula monachorum.

Altera, quæ ordine ac tempore prior est, habetque capitula quinque supra viginti, Regula monachorum appellatur, multaque habet superiori consentanea, quædam explicatiora. Electio abbatis penes monachos, quibus laïci in rebus exterioribus subserviebant, quales modo sunt oblati nostri. De his etiam agit Isidori [c] regula, Fructuosi regulæ in multis conformis. Vestes cuculla duplex, *villata*, & simplex, (sancto Benedicto villosa, & pura seu vetusta;) palliolum unum, ternæ tunicæ, stamineæ duæ: pedules in hieme, in æstate solæ caligæ; femoralium usus permissus. Singulis singuli lecti, qui ab invicem uno tantum cubito separati erant. Volatilium [d] esus infirmis & itinerantibus concessus: alias solis oleribus & legumi- [c] supr. lib. 12. n. 42. [d] V. ibid.

ANN. CHR. 647.

nibus vescebantur; raro pisciculis fluvialibus vel marinis. Sextarius vini in quatuor monachos divisus. Una per singulos potio sabbatis & dominicis adjiciebatur. In præcipuis sollemnitatibus tria pulmenta, totidemque potiones. Labor & lectio alterna, omnino ut in regula S. Benedicti; uti & obedientia usque ad impossibilia. Idem de hebdomadariorum officio dicendum. In officiis divinis duodecima vesperis præponitur. Mendaces eadem pœna, atque fures, percussores, & perjuri affecti. Reclusio in cella, & incarceratio certis criminibus inflicta. Ad jejunia quod attinet, a paschate ad pentecosten fratres sexta hora reficiebant: sed unica erat refectio. a pentecoste usque ad octavum kalendas Octobris interdiana, id est alterna, jejunia: nisi quod una quadragesima servabatur ante festivitatem sanctorum Justi & Pastoris, Complutensis monasterii patronorum, quæ festivitas accidit VIII. idus Augusti; atque adeo hæc quadragesima, si quidem integra erat, incipiebat a septima-decima die Junii; qua ex die jejunium usque ad horam nonam servabatur; atque a vino penitus abstinebatur, singulis tamen potionibus concedendis, ubi labor gravis id exigebat. De cetero ab octavo-decimo kalendas Octobris usque ad pascha perpetuum jejunium erat, ut apud sanctum Benedictum; & in quadragesima abstinentia a vino & oleo. Ter singulis hebdomadibus collectæ seu collationes fiebant, in quibus regulæ patrum legebantur, haud dubie etiam regula sancti Benedicti, cujus sententias & institutiones passim, verba non raro Fructuosus in suas regulas transfert. In his etiam collationibus delictorum emendationes fiebant & castigationes a seniore, & de rebus etiam ad spiritalem profectum pertinentibus disserebatur. Fructuosus in hac regula, sicut in communi, professionem quam vocamus monachorum appellat pactum, quo initiandi promittebant, se omnia cœnobii sui instituta observaturos, neque umquam ab ejus districtione vel tantisper recessuros. Eodem etiam vocabulo utitur Isidorus. Capitula vicesimum-quartum & vicesimum-quintum, quæ in editis desunt, supplenda sunt ex regula communi, ubi capitula octavum ac tertium-decimum constituunt, uti nos docent prioris regulæ exemplaria manu exarata. de Fructuosi regulis satis.

XLIII. S. Bavonis conversio.

Per id tempus sanctus Amandus in Gallia Belgica res christianas ac monasticas mirifice promovebat. In multis, quos ad sanctiorem adduxit vitam, non inferior fuit Bavo, alio nomine Allowinus, nobilis Hasbaniensis, qui Adilionis comitis filiam in matrimonium duxerat, ex eaque Agletrudem, sanctam Christi virginem, susceperat. Conjuge mortua, secundis nuptiis posthabitis, ad sanctum Amandum profectus, eidem peccata sua confessus est. Tum ad suos reversus, inspirante Deo, hujus sæculi divitias, velut umbram prætereuntem, & sicut fœnum arescens reputans, cunctis facultatibus suis in loca sancta & in pauperes erogatis, ad sanctum Amandum denuo rediit, in castro Gandavo tunc commorantem. Mox clericatus honore ab eodem insignitus est, coma capitis resecta; & sæcularibus vestimentis abjectis, sacræ vestes indutæ. Hæc monasticæ professionis insignia sic describit antiquus ejus vitæ scriptor. His acceptis, Bavo Amandum gentibus verbum Dei prædicantem comitatur. Verum paullo post eidem visum est, annuente Amando, monasteria circumire ac perlustrare, ut vitam monachorum seu cœnobitarum propius posset dispicere ac intueri. Tandem ad Gandam monasterium reversus, a venerabili Florberto abbate obnixe petiit, ut in privatam cellulam, in qua divinam misericordiam sibi pro facinoribus propitiam redderet, secedere ipsi liceret. Ejus petitionem haud gravate admisit Florbertus, eamque fratribus monasterii *juxta præceptum pii patris Benedicti*, tota congregatione convocata, exposuit. Omnes assensum facile præbuere. Inclusus itaque angusta cellula Bavo, sacrificium contriti cordis assiduis precibus, vigiliis, jejuniis, aliisque austerioris vitæ operibus Domino offerre non cessabat. Accidit, ut, cum fratres propriis manibus cellulam ejus construerent, Attinus quidam cæmentum vehens, mole corruentis plaustri opprimeretur: sed ad Bavonis preces continuo revixit. Forte alius, quem olim, dum sæcularem vitam ageret Bavo, vænum dederat, in libertatem assertus sibi occurrit. Mox facti pænitentia supra modum tactus Bavo, veniam ab eo petiit supplex, seque ab eo flagellis cædi, ac more latronum caput suum decalvari, ac demum compedibus ac manicis vinctum publicæ custodiæ mancipari postulavit, idque tandem ab homine obfirmate resistente extorsit. Sic in carcerem retrusus, cilicio tectus & cinere, hordeaceum tantum panem cum aqua sumens, quatuor fere mensibus ibidem perseveravit, ab-

batis sui nihilo minus semper subjectus imperio, cujus permissu pavimento hinc inde, dum divina recitaret officia, ita constrictus fuit, ut ad dexteram aut ad lævam movere se non valeret, prægrandi ad collum lapide insuper appenso. Hanc Bavonis in publicam custodiam retrusionem ejus reclusioni præponit Theodoricus abbas, alter vitæ scriptor, sed vetus auctor postponit. ANN. CHR. 647.

XLIV. Gertrudis fit abbatissa Nivialensis.

Bavoni consanguinea & familiaris erat Gertrudis, Pippini senioris & Ittæ filia, quæ hoc anno velum suscepit, & perfecto Nivialensi monasterio præposita est. Scriptor ejus vitæ, gravis & æqualis, id factum tradit curante matre Itta, quæ filiam suam, jam ab se tonsione capillorum Deo consecratam, sacerdotibus Domini tradidit ad sacrum velamen accipiendum cum sodalibus suis, *& sancto gregi cœnobitarum* præesse constituit, cum Gertrudis vix annum ætatis vicesimum attigisset. Id factum IV. nonas Decembris, & quidem dominica die, ut ex vetustis kalendariis prodit Molanus: in quibus consecratio Gertrudis virginis ea die recolitur. atqui hoc anno DCXLVII. secunda Decembris dominicalis dies erat. Favet anni calculo scriptor ejus vitæ, gravis & æqualis, ex quo discimus, Gertrudem obiisse tricesimo-tertio ætatis suæ anno, quam anno Christi sexcentesimo duodesexagesimo decessisse suo loco demonstrabimus. Attamen in kalendario Corbeiensi annorum amplius septingentorum, consecratio sanctæ Gertrudis virginis XII. kalendas Septembris ponitur. Etsi vero vix adultæ ætatis esset virgo sancta, cum abbatissa renuntiata est, mirum est tamen, quam prudenter ac strenue impositum sibi munus expleverit; erga juvenes & adolescentulas gravis & constans, in vetulas & infirmas moderatior & humanior; materna denique in omnes caritate sollicita. Quin etiam, nuntiis Romam missis, sanctorum reliquias & sacra volumina inde reportari curavit, & ex transmarinis regionibus viros pios & doctos, qui se suasque sacris litteris instruerent, arcessivit. Hos inter censendi sunt sancti Foillanus & Ultanus germani, genere Scotti: ex quibus Foillanus construendo Fossuensi seu Fossensi monasterio locum ab ea accepit, eidemque Ultanus obitus ejus diem prænuntiavit. Tres in Nivialensi monasterio primitus basilicæ erant, una sanctæ Mariæ, altera sancti Petri, tertia sancti Pauli, quæ forte monachorum erat, sanctimonialibus sacra ministrantium: nam monachos principio ibidem exstitisse constat, tum ex generali more puellarium cœnobiorum, tum ex libro de miraculis sanctæ Gertrudis, cujus libri auctor æqualis agens de incendio apud Niviallam exorto, ait tam vehemens fuisse, ut *nullus monachorum vel virginum* ullam spem haberet liberandi monasterii. & in actis sanctæ Aldegundis abbatissæ Melbodiensis mentio fit Subini abbatis de Nivialensi monasterio.

XLV. Nivialensium primum institutum.

Hinc consequens est, virgines itidem Nivialenses primitus vere sanctimoniales fuisse. Unde mirari subit, viris doctis subortam fuisse dubitationem, utrum illæ ab initio monachæ fuerint, votisque monasticis adstrictæ: an vero, sicut ab aliquot sæculis, nobiles canonicæ votis solutæ, quæ pro arbitrio suo ad nuptias convolare potuerint. Idem judicium esto de cœnobiis Castrilocensi seu Montensi, & Melbodiensi in Hannonia; de Andanensi & Monasteriensi in pago Namucensi; uti & de Romaricensi in Vosago, aliisque. De Nivialensi constat, Gertrudem ab exordio *sacrum velamen*, quod perpetuæ castitatis insigne erat, *cum sodalibus suis* a sacerdotibus, id est episcopis, accepisse. Unde in vetustis actis & monumentis Nivialenses constanter *virgines*, *ancillæ Dei*, *sanctimoniales* appellari solent, numquam canonicæ, saltem ante sæculum nonum, quo primum tempore canonicarum nomen in Galliis audiri cœptum; quæ tamen longe dispares erant a recentioribus canonicabus. Deinde idem institutum in Nivialensi monasterio principio viguit, quale in Andanensi, quod Begga, Gertrudis germana soror, ad formam Nivialensis instituit, ubi *religiosam vitam* [a] *duceret*, non canonicam, *virginesque sacras in servitutem divinam* PERPETUA STABILITATE *firmaret*, non arbitraria, ut modo, licentia. Ejus rei causa Nivialenses Beggæ dederunt *seniores in sancto habitu spirituales sorores, quæ ipsum* Andanense *monasterium docere possent regularis vitæ disciplinam, normamque religionis*. Denique ante synodum Liptinensem, medio sæculo octavo celebratam, nullæ aliæ in Belgio erant *ancillæ Dei monasteriales* præter monachas, quibus omnibus præcipitur, ut cœnobia vel xenodochia sua ordinent & gubernent secundum regulam sancti Benedicti. Hanc Nivialensibus initio præscriptam fuisse satis innuit antiquus illius temporis auctor, qui in actis sanctæ Gertru-

a Sæc. 2. Bened. p. 471.

ANN. CHR. 647.

dis verba ipsa Benedictinæ regulæ nonnumquam adhibet, qualia sunt hæc in libro de miraculis, *æqualem servitutis militiam bajularunt*, petita ex Benedictinæ regulæ capite tertio: ut omittam, *opus Dei, opus divinum*, in iisdem miraculis ex eadem regula usurpata. Ceterum quæ sæculo nono in Gallia canonicæ puellæ institutæ sunt, longe dispares erant a recentioribus, ut mox dicebam, canonicabus, idque patet ex regula illis præscripta in concilio Aquisgranensi, Illæ quippe vota perpetua profitebantur, nec eis sæculum [a] repetere, aut ad nuptias convolare integrum erat; omnesque vestibus [b] nigris utebantur. Verum, ut in solutioribus virorum monasteriis monachi ad sæcularium canonicorum mores sensim prolapsi sunt, uti accidit sæculo nono in Turonico sancti Martini, & in Dionysiano apud Parisios: sic etiam accidit in cœnobiis virginum, quæ a pristino instituto monastico ad canonicalem, & a canonicali ad sæcularem qualemcumque statum penitus defecerunt ante sæculum tertium-decimum: quo tempore Jacobus a Vitriaco ejusmodi statum magnopere improbat in libro de occidentali historia, cujus caput tricesimum-primum inscribitur, *de irregularitate sæcularium canonicarum*: quæ tamen eo adhuc tempore in communi dormitorio quiescebant, non in domibus privatis, nisi infirmitatis obtentu. Verum hæc pro nata occasione alias suis locis amplius illustrabuntur.

a Reg. Aquisgr. c. 18.
b ibid. cap. 8.

XLVI. Castrensis monasterii origo.

Eodem anno consignatur origo monasterii Castrensis in diœcesi Albigensi, quod tres viri nobiles, Robertus, Anselinus, & Daniel, *juxta fluvium Agouti* sub patrocinio & regula sancti Benedicti construxisse [c] perhibentur, conditis primum ex virgultis arborum tribus cellis, quæ postmodum ad viginti-novem auctæ sunt. Primus loco præfuit Robertus abbas: cui successit Faustinus, ex milite prædivite strenuus monachus, dein abbas, qui sancti Benedicti basilicam magno sumtu ædificavit. Roberto abbate Albigensem ecclesiam regebat Constantius episcopus, cujus successor Richardus, Faustino abbati coæqualis, vixisse dicitur ab anno hujus sæculi septuagesimo-tertio.

c Spicil. to. 7. p. 335.

XLVII. Germanus abbas primus Grandivallensis.

Sub idem tempus Germanus Luxoviensis monachus a Waldeberto abbate missus est ad regendum monasterium Grandivallense*, quod Gundoinus dux ac vir illustris condiderat ad Birsam fluvium, qui in Rhenum juxta Basileam devolvitur, Locum antea incultum, jussu Waldeberti expurgaverat Fridoaldus monachus ex discipulis sancti Columbani: sed nemo visus est aptior ad regendos monachos, quam Germanus, utpote non minus pietate ac litterarum scientia, quam genere insignis. Eidem etiam traditæ sunt duæ aliæ cellæ, nempe sancti Ursicini, & Verdunensis seu sancti Pauli ad-insulam. nam *Vverd* apud Germanos insulam significat. Sancti Ursicini cella posita erat ad Dubim fluvium in diœcesi Basileensi, eo in loco, ubi sanctus Ursicinus, sancti Columbani discipulus, vitam eremiticam duxerat, ejusdem tumulo postmodum nobilitata: quam Wandregisilus ex Italia reversus auxit, & aliquanto tempore incoluit. Nunc opidum est, sancti Ursicini * reliquiis & appellatione insignitum. Hujus loci ecclesia Innocentii secundi pontificatu cessit canonicis sæcularibus, qui in vicinum opidum Telsbergam seu Delmontem commigrarunt.

* Grandfel, al. Munster-thal.
* S. Ursiss

XLVIII. Pauli episcopi Virdunensis successor Gisloaldus.

Sub anni sequentis initium Paulus Virdunensis antistes, VI. idus Februarii condignam sanctissima vita mortem consecutus est, sepultusque in suburbana sancti Saturnini ecclesia, quæ sæculo decimo a Wilgefrido episcopo Benedictinis monachis assignata est, sancti Pauli nomine ac reliquiis illustrata, excepto capite, quod Theolegienses monachi principatu Caroli Magni obtinuerunt. In Pauli locum subrogatus est Gisloaldus, & ipse monachus Theolegiensis, Grimone tum abbate. Bercharius [d] presbyter tradit, Paulum, cum adhuc monachus in pistrino laboraret, veritum, ne fratres hora statuta panem non haberent, in clibanum ingressum cuculla sua illum purgasse; indeque illæsum exiisse. Addit idem auctor se vidisse picta miracula, quæ Paulus in episcopatu & post mortem patraverat.

d Spicil. to. 12. p. 257.

XLIX. Sithiensis monasterii origo.

Idem annus quorumdam monasteriorum conditione insignis fuit. In primis commemorandum venit Sithiense, quo nullum etiam nostris temporibus illustrius in toto Belgio est. Ejus origo adscribenda sancto Audomaro Teruanensi episcopo, qui Morinos tum verbi divini prædicatione illustrabat, opitulantibus Bertino, Mummolino, & Ebertramno piissimis monachis, quos in sui laboris subsidium Luxovio arcessiverat. In multis, quos ab idolorum cultu ad fidem Christi adduxit sanctus antistes, quidam exstitit Adroaldus seu Adrowaldus, vir locuples, quem cum tota

familia

familia sua baptizavit. Is religionis studio accensus, villam sui juris, *Sithiu* dictam, sancto Audomaro obtulit ad xenodochium ædificandum: at monasterium eo in loco ædificare, tum ad fidei incrementum, tum ad rei dignitatem, satius Audomaro visum est; salubrius esse judicans, animarum valetudinarium erigere, quam corporum. Sic beatus Eligius, cum, teste [a] Audoëno, in urbe Parisiorum xenodochium fabricare cogitaret, *excellentiore consilio* virginum cœnobium construendum existimavit. Eamdem mutati consilii rationem reddit Adroaldus in litteris hac de re confectis, quæ *Dominis sanctis presbyteris, Bertino, Mummoleno, Ebertrando* inscriptæ sunt. ita enim Adroaldus in eis loquitur. *Ego in Dei nomine Adroaldus sana mente, sano quoque consilio integræ mentis, prout mundana peccata abstergere Dominus dignetur, dono vobis omnem rem portionis hereditatis meæ in pago Taruanense, quam domino patri Audomaro, apostolico viro, ad xenodochium suum ædificandum dare voluimus; sed ipse salubre consilium nobis donavit, ut ipsam rem vobis delegarem, ut ibi monasterium in honore beati Petri principis apostolorum construere debeatis ad conversandum monachis, ubi beati pauperes spiritu & domestici fidei adunari debeant, quorum voces quotidie ad aures Domini pertinere noscantur, quorum petitiones audit, & implet. Propterea vobis in Christo patribus dono per hanc epistolam donationis in pago Taruanensi villam proprietatis meæ, nuncupatam* Sithiu, *super fluvium Agnionem* *, *cum omni merito suo vel adjacentiis seu aspicientiis ipsius villæ, &c. Facta donatio* VIII. *idus Septembris, anno undecimo domini nostri Chlodovei regis. actum Ascio* * *villa dominica publice.* qui locus est in Morinis Pernas inter & opidum sancti Pauli. Facta donatione, mox viri sancti cœnobium construere maturarunt, vetus monasterium postea nuncupatum ad discrimen alterius, quod post annos quatuordecim prope eum locum ab iisdem ædificatum est. Veteri monasterio præfectus abbas Mummolenus seu Mummolinus, novo Sithiensi monasterio Bertinus. quæ res non satis animadversa auctores in varias distraxit sententias, aliis Mummolinum abbatem Bertino præferentibus, aliis postponentibus, aliis denique ex albo Sithiensium abbatum omnino expungentibus, ut primum Bertino locum tribuant. Mummolinus itaque abbas fuit primus, immo & unicus Veteris-monasterii, quod nomen sancti Mummolini hactenus retinet; Bertinus novi post annos quatuordecim a constructione Veteris-monasterii: cum scilicet Mummolinus defuncto sancto Eligio in sedem Noviomensem subrogatus est, mortuus longe ante sanctum Bertinum, cui Galliæ christianæ auctores Mummolinum gravi errore substituunt. Eodem tempore, quo Vetus-monasterium exstrui cœpit, Audomarus in monte proximo, eidem amni assurgente, basilicam in honorem beatæ virginis Mariæ ædificavit ad suam ipsius & monachorum sepulturam, quæ postea in monasterium, ac demum in cathedralem Audomaropolis ecclesiam conversa est.

ANN. CHR. 648.

[a] *Audoën. lib.* 1. *c.* 17.

* *Aa.*

* *Aire.*

Wandregisilus ad sacerdotium, procurante Audoëno Rotomagensi pontifice, ab Audomaro mox laudato promotus fuit paullo ante, quam condendo Fontanellensi monasterio manum admoveret. Id fieri cœptum fuisse anno itidem undecimo [b] Chlodovei regis prodit ejus monasterii chronicon, in quo anni regum primæ stirpis cum annis incarnationis passim male conciliantur. Est autem Fontanella pagi Rotomagensis locus in Caletis *, octodecim fere millibus infra Rotomagum, haud amplius passibus octingentis a flumine Sequana, prope Calidobeccum * opidum, sic dictus a fonte rivuli præfluentis per angustissimam vallem, quæ vix sufficit capiendis monasterii ædificiis. Hunc locum *regali munere* accepisse vir sanctus perhibetur a scriptore vitæ, gravi & æquali. quem locum chronographus Fontanellensis ait Wandregisilum & Godonem, fratris aut sororis filium, dato pretio comparasse ab Erchinoaldo patricio seu præfecto palatii, qui illum a quodam Airamno, Rothmari filio, commutatione facta acquisierat. Porro hunc locum Rothmarus acceperat ex Dagoberti regis munificentia, & succisis arbustis & frutectis habitabilem reddiderat. Hæc Fontanellæ traditio Wandregisilo & Godoni facta est kalendis Martiis, Compendio palatio, anno undecimo Chlodovei regis: qui hanc traditionem anno sequenti confirmavit kalendis itidem Martiis, & quidem in villa regia Compendio, Francorum populis in campo Martii de more congregatis. In illo itaque loco monasterium, sanctitatis fama postea celeberrimum, *sub sancta regula* instituit Wandregisilus, favente in primis Dadone seu Audoëno diœcesano antistite, sibi amicissimo, in cujus domo aliquamdiu hospitatus fuerat. Illic conditæ basilicæ tres cum totidem oratoriis: prima & princeps in honorem sancti apostolorum principis quadrifido opere;

L. Fontanellense condit Wandregisilus.

[b] *Spicil. to.* 3. *p.* 192.

* *le pays de Caux.*

* *Caudebec.*

ANN. CHR. 648.

quæ ducentos nonaginta pedes longitudinis, latitudinis triginta septem habuisse dicitur : altera sancti Pauli doctoris gentium, mirandi operis : tertia sancti Laurentii. His adhærebat oratorium sancti Pancratii, & in colle monasterio adjacente oratorium S. Saturnini, quod etiam nunc superest cum oratorio S. Amantii Rutenensis præsulis ad Sequanam, uno circiter milliari a monasterio : quo in oratorio Audoënus & Wandregisilus, de rebus sacris collocuturi, non raro conveniebant, una cum Filiberto abbate Gemeticensi, ubi eorum grabata *in destina* seu cella, oratorio proxima, tempore chronographi Fontanellensis asservabantur, atque sellæ, in quibus sedere consueverant. Has omnes basilicas cum oratoriis consecravit sanctus Audoënus, & in eis reliquias sanctorum reposuit, quas Godo jam laudatus ex urbe Roma detulerat, præter reliquias sancti Saturnini martyris ac sancti Amantii, quæ a Sindardo diacono ac monacho Tolosa & Rutenis * allatæ fuerant. Has vero reliquias Godo Roma, Vitaliano papa sedente, retulisse dicitur cum diversis voluminibus sacrarum scripturarum, & libris maxime beatissimi ac gloriosissimi papæ Gregorij. Multa etiam ad opus & necessaria monasterii subsidia contulit Waningus vir illustris, cujus filius, Desideratus nomine, ibidem monachus factus est. Ita porro brevi excrevit cœnobitarum Fontanellensium numerus, ut Wandregisilo abbate trecenti, vel etiam quadringenti ibidem exstitisse memorentur : a quibus ea, quæ gratuito dare volebant, subsidia ad eorum victum & vestitum accipere non recusabat.

* Rodez.

LI. Vvandregisili virtutes.

Cum eximiæ erant in Wandregisilo virtutes, quæ ipsum universis venerabilem reddebant, tum canonum observantissimus erat, adeo ut absque Audoëni permissu nullum iter aggrederetur ; sic discipulis exemplo suo conformandis intentus, ut in extrema senectute laborem, qui corpore exercetur, non prætermitteret. Erat in eo mirifica dicendi gratia, ut imbecilles erigeret, dubios confirmaret, errantes ad re-
» ctum iter revocaret. Solebat vero discipulos admonere, ut retrorsum ne respicerent,
» deserendo salutarem viam, quam semel cepissent ; immo semper ad altiora connite-
» rentur, ad humilia quæque semper parati. Ne computarent annos, quos in mona-
» sterio exegerant ; sed id tantum profectui deputarent, quod sine querela in mandatis
» Dei vixissent. Si vero aliquando eis subreperet superbiæ cogitatio ex eo, quod a fu-
» ribus, homicidis, aliisque id genus nefariis hominibus longo intervallo sejuncti
» essent ; caverent, ne odio, detractione, ambitione, aliisque ejusmodi pestibus haud
» essent meliores. Mortis memoriam jugiter ob oculos haberent, quippe qui hodie
» vivimus, in crastinum quid nobis eventurum sit, ignoramus. Recogitarent se quon-
» dam fuisse filios tenebrarum ; nunc vero misericordiam consecutos esse filios lucis ;
» abjicerent proinde opera tenebrarum, & per præcepta Christi, quasi per lucem,
» ambularent. In summa, caritate simul colligati una viverent, invidiæ ac livoris ex-
» pertes ; certi se a diaboli incursibus tutos ac securos fore, si unianimes & concor-
» des perseverare studuissent. Nec contentus discipulis suis salutaria dare monita, etiam finitimos ruricolas sermonibus suis instruebat, bruta eorum pectora ad pietatem sic flectens & emolliens, ut, si quando eos increparet, monachorum more ad ejus pedes statim abjecti veniam peterent. Sicque factum est, ut Caletorum populi, qui ante ejus istuc adventum belluis similes, ac pæne religionis expertes videbantur, ejus prædicatione mansuefacti atque ad meliora conversi, ex præscripto evangelii viverent ; & qui ante diripiebant aliena, tunc sua largirentur ; qui prius superstitionibus erant addicti, profanos ritus abjicerent ; & qui ante verbo Dei rebelles, ne illud quidem dignabantur audire, tunc sponte se subderent sacræ Christi disciplinæ. Denique tanto honore ex eo tempore prosequebantur sacerdotes ac monachos, ut sicubi eos obvios habuissent, mox in eis Christum venerarentur & adorarent, obsequentes scilicet canoni quinto-decimo synodi Matisconensis, sta-
» tuentis, ut si quis sæcularium quempiam clericorum in itinere obvium habuerit, si-
» quidem ille sæcularis equo vehitur, clericusque similiter ; sæcularis de capite gale-
» rum auferat : si vero clericus pedes graditur, & sæcularis vehitur equo, ilico ad
» terram defluat, & debitum honorem prædicto clerico sinceræ caritatis exhibeat. qua in re ipsi etiam pagani christianis nostri temporis religiosiores fuere in suos sacerdotes [a], suasque vestales, quos Lucius Albinius, cum, obsidentibus capitolium Gallis, plaustro conjugem ac liberos extra urbem vehens, pedibus cum sacris abire cerneret, descendere uxorem ac pueros jussit, virgines sacraque in plaustrum imposuit ; irreligiosum ratus, sacerdotes publicos, sacraque populi Romani pedibus ire ; se ac suos in vehiculo conspici.

a Tit. Liv. l. 5.

ANN. CHR. 648.

LII. Monasteria a Sigiberto rege exstructa.

Hoc etiam tempore Sigibertus, piissimus rex Austrasiorum, munificentiam regiam in condendis cœnobiis exhibuit. Ad duodecim enumerat Sigebertus monachus Gemblacensis in libro de ejus vita, totidemque alii post eum recentiores: tametsi quatuor dumtaxat nobis comperta sunt, nempe Casæ-congidunense, Stabulense, Malmundarium, & sancti Martini Mettense, si tamen hoc ante ipsum non exstabat. Primum origine est illud quod Casæ-congiduni, super Sesmarum * fluvium, in honorem apostolorum Petri & Pauli & sancti Johannis Evangelistæ, ac ceterorum martyrum in saltu Arduennensi ædificavit, accito e Sollemniacensi monasterio Remaclo abbate, qui servis Dei illic congregatis præesset. Exstat regium de hoc monasterio diploma [a] primarium, sed notis chronicis destitutum, in quo rex ait, se « consilio magnificorum apostolicorum Guniberti & Godonis (hi Coloniensis & Mettensis episcopi erant) & illustrium virorum, Grimoaldi, Bobonis & Adalgisili, monasterium regulare ex suæ largitatis munere construxisse in honorem prædictorum sanctorum in silva Arduennensi, in loco, qui dicitur Casæ-conguidinus, quam Sesomiris fluvius cingere videtur; ibidemque, Christo auspice, Remaclum abbatem instituisse, ut servi Dei eo in loco secundum ordinem & monita antiquorum patrum conversari debeant. tum enumerat prædia eisdem concessa, ut habeant, possideant, suisque posteris spiritualibus relinquant: quo eos Domino preces attentius fundere delectet. Superest etiam nunc cella seu prioratus in prædicto vico Casæ-congiduno *, inter Chinium & Bullonium opida posito ad Sesmarum fluvium, qui dextram Mosæ ripam subit prope Castrum-Reginaldi. Exstabat olim ibidem sancti Remacli cellula excisa in rupe, ubi orare consueverat, infirmorum concursu, qui istuc voti causa confluebant, frequentata.

* le Semoy. Casæcongidunense.

a Bolland. 1. Febr. p. 234.

* Cougnon.

LIII. Malmundarium.

Non multo post, hortante Remaclo, Sigibertus alia duo construxit monasteria in saltu itidem Arduennensi, unum in parochia Coloniensi, Malmundarium vocabulo; alterum Stabulense in Tungrensi seu Trajectensi, tametsi vix duobus passuum millibus ab alio disparatum. Ejus rei causa Remaclus Sigibertum adiit, suggessitque regiæ celsitudini, multa occurrere in aliis provinciis servorum Dei monasteria; in sola Arduenna nulla exstare. regiæ pietatis esse quædam iis in locis ædificare; volenti facultatem ex Dei benignitate non defore: quippe omnia loca adjacentia regiæ ditioni esse obnoxia. Rex facile assensit, statimque convocari jussit caros, fidosque sibi viros, quorum consilio ac nutu gerebat omnia, Chunibertum Coloniæ-Agrippinæ episcopum, Attelanum sive Attolam Laudunensem, Theodefridum Tullensem, & Gisloardum Virdunensem; necnon optimates, Grimoaldum præfectum palatii, Folcoaldum, & Bobonem; domesticos quoque suos, Chlodulfum, Ansigisilum, & Berselanum; dixitque se induxisse animum, duo in Arduenna silva monasteria construere, in quibus habitarent religiosi viri, monastici instituti servantes, qui pro sua, successorumque suorum, ac rem publicam procurantium salute, ac totius regni stabilitate Deum precarentur; eique operi se præficere velle Remaclum, cujus instinctu id aggressus fuerat. Ubi assensere omnes pio regis proposito, Remaclus, dum silvam Arduennam perlustrat, locum offendit ad Warchinnam piscosum rivulum, ubi profanæ gentilitatis multæ reliquiæ erant, &, subversis fractisque Dianæ, aliorumque dæmonum statuis, ac fonte signaculo dominicæ crucis purgato, oratorium ac cellas in usus monachorum exstruxit. Monasterium in Coloniensi parochia positum Malmundarium placuit appellari: sive id loco antea nomen erat, sive ab eventu inditum, ut plerisque placet, quod eum Remaclus a malo dæmonum cultu mundasset. Id factum, antequam Remaclus ad Tungrensis ecclesiæ regimen assumeretur, patet ex superiori Sigiberti diplomate, in quo Remaclus tantum abbas appellatur: tametsi id post ejus promotionem referunt ejus vitæ scriptores, certe non admodum in designandis temporibus accurati. Inde haud procul a flumine Amblava in Trajectensis diœceseos finibus, loco qui Stabulaus dicebatur, alterum monasterium ædificavit. Utrique monasterio præfuit Remaclus, episcopus-abbas dictus in duobus diplomatis Sigiberti regis, quo jubente basilicam non modo Stabulensem, sed etiam permissu Chuniberti episcopi Malmundariensem consecrasse dicitur, in honorem Dei genitricis Mariæ, sanctorum apostolorum Petri & Pauli, sanctique Johannis Baptistæ & sancti Martini; & Malmundarium quidem Stabulensi monasterio ita conjunxisse, ut ab uno abbate, qui in Stabulensi resideret, utrumque regeretur. quæ res multarum subinde rixarum materia & seminarium fuit. In uno

& Stabulense.

ANN. CHR. 648.

a Bolland. 1. Febr. p. 235. col. 1.

ex duobus regiis diplomatibus [a] Sigibertus rex utriusque monasterii constructionem Grimoaldo tribuit; aitque se consensu prædictorum episcoporum ac procerum amplissimum eisdem cœnobiis spatium assignasse, *ob cavenda pericula animarum inhabitantium, & ad evitanda consortia mulierum*: nempe circa utrumque cœnobium quoquo versus duodecim milliaria: ubi quidquid agri culti aut inculti jaceret, monachorum esset. quæ donatio litteris confirmata regiis, manu regia subscripta, anuloque regio signata est. Eamdem postea ratam habuit Childericus Austrasiorum rex, Theodardo in sedem Tungrensem substituto in locum Remacli episcopi, qui dimidia parte agri ab Sigiberto concessi contentus fuit. Ad hæc idem rex quædam in Aquitania loca [b] ad Ligerim, ac nonnulla vectigalia, & ex villis fiscalibus, quæ ambobus monasteriis adjacebant, decimas eis attribuit anno regni, uti apud Notgerum in vita sancti Remacli legitur, quarto-decimo, qui cum anno hujus sæculi quinquagesimo-secundo coincidit. atque adeo ante hunc annum jam utriusque monasterii fabrica erat absoluta, cum Sigibertus rex vix annum ætatis quintum-decimum excesserat. Ut nugari mihi videatur Sigebertus Gemblacensis monachus, cum scribit, regem Sigibertum, propterea quod liberos non habebat, & de progignenda prole desperabat, monasteriis construendis ac dotandis appulisse animum, uti hoc pacto Deum rerum suarum, saltem ex parte, heredem faceret: cui vix per ætatem habere uxorem licebat.

b Ibid. col. 2.

LIV. S Martini Mettense.

Quartum monasterium, cujus auctor rex Sigibertus, est sancti Martini in regiæ urbis suburbio Mettensi, ubi corpus suum humari jussit. Abbatia sancti Martini a Campis vocabatur, postea translata ad radices montis sancti Quintini, ac demum superiori patrum nostrorum ævo penitus excisa, abbatiæ reditibus una cum sancti Sigiberti regis reliquiis Nanceïanæ primatiali ecclesiæ attributis. Huic abbatiæ præfuit sæculo nono Sigelaus abbas, id est tempore Lotharii imperatoris, ut docent versus præmissi codici [c] evangeliorum, quem idem Lotharius eidem abbatiæ obtulit, cum eo, ut ejus frater conscriptus esset, seu particeps suffragiorum & bonorum operum ejusdem monasterii. Exstat in fronte ipsius codicis effigies Lotharii imperatoris, quam vir de re publica litteraria bene meritus Stephanus Baluzius in æs incidi curavit tomo secundo capitularium.

c Capitul. to. 2. p. 1565.

d ib. p. 1279.

LV. Remacli episcopi ordinatio.

Redeo ad Remaclum, quem ab anno hujus sæculi quinquagesimo-secundo vocatum fuisse episcopum modo dicebamus. Ejus ordinatio in quibusdam fastis notatur III. nonas Februarii, quæ dies dominica, ut in ordinationibus episcoporum solet, fuisse debuit, qualis fuit hoc anno bissextili. Id si ita est, non certæ sedis episcopus creatus est, sed incertæ, forte ut hoc titulo dignitas & honor ejus augeretur. Certe in præmissis Sigiberti regis litteris episcopus-abbas appellatur, & Stabulensi ac Malmundario monasteriis, non Tungrensi aut Trajectensi ecclesiæ tunc præfuisse dicitur.

LVI. Amandus fit episcopus Trajectensis.

Trajectensem ante eum ecclesiam, mortuo Johanne episcopo, per tres annos rexit sanctus Amandus, cujus electio vix ante hunc annum collocari potest, cum longe ante regionarius episcopus fuisset ordinatus. Comperto Johannis obitu, Sigibertus rex Amandum accersiri jussit, eumque, ab universo clero & populo approbatum, vacanti ecclesiæ sufficiendum curavit. Id oneris, quantumvis reluctans, suscipere coactus, vicos & opida obire, & verbum Dei omnibus prædicare cœpit. Prædicantem ægre sustinuerunt indomitæ incolarum mentes, & per biennium prædicationi insistentem, tandem vacuum abire coëgerunt. Hinc, cælesti vindicta prosequente, eversæ domus, agri in solitudinem redacti, opida cum vicis subversa, & contumaces ipsi ad unum fere exstincti. Interim Amandus, excusso pedibus pulvere, ut Christus Dominus instituit, in parvam insulam, cui Chavelaus * vocabulum est, in Scaldis fluvii æstuariis Frisiis adjacentibus positam, se recepit cum spiritalibus fratribus, dum ad Vascones iterato adiret. Per id tempus Elnonense monasterium regebat Ursus abbas, quem Amandus Trajectum migrans sibi substituerat.

* Calloo.

LVII. Injuriosus abbas Condatescensis.

Hoc ipso tempore Condatescense monasterium in Jurensibus Sequanorum locis regebat Injuriosus abbas undecimus, qui corpora sanctorum Lupicini & Romani, primorum ejusdem monasterii abbatum, alterum ex Lauconnensi, alterum ex Romano monasteriis, ubi humata fuerant, in Condatescensem basilicam transtulisse memoratur, & juxta aram, quam erexerat, reposuisse, relicto tamen sancti Lupicini capite in ecclesia Lauconnensi. Versus rythmicos hujus rei indices, quantumvis rudes, huc adscribo.

Beatus Injuriosus undecimus abbas fuit.
Hic corpora vir consultus sanctorum Patrum extraxit
De suis prioratibus, atque ea deposuit
In cœnobio devotus juxta aram, quam erexit.

ANN. CHR. 648.

Nihilo minus ante quatuor abhinc annos, dum majus altare ecclesiæ Lauconnensis seu sancti Lupicini ad amplificandum chori spatium summoveretur, egerenda humo inventus est loculus ex polito lapide, longus tres circiter pedes, in quo caput & ossa quædam reperta sunt cum plumbea lamina, cui hæc verba Carolini ævi litteris majusculis inscripta erant: *Hic requiescit beatus Lupicinus abbas.* Hinc ingens omnes subiit admiratio, & quæstio nata non parum perplexa, veræne essent sancti Lupicini reliquiæ, quas olim Injuriosus abbas in Condatescense monasterium asportasse ferebatur. Consultus hac de re illustrissimus Vesontionum archiepiscopus veras esse respondit. Condatescenses interim hærent, qui sacras Lupicini reliquias in sua jam dudum asservatas ecclesia, a furentibus hæreticis dissipatas fuisse affirmabant. Consultus ego quoque hac de re quid certi afferrem? Illusus est Injuriosus, & pro sancti Lupicini corpore aliud effodit? Definiant qui ejusmodi lites interminabiles definire amant: mihi certe ad alia festinanti nec vacat, nec lubet.

ANN. CHR. 649. LVIII. Gislenus Cellense monasterium struit.

DUm Trajectensem ecclesiam administrabat sanctus Amandus, Gislenus Cellense, Vincentius Altimontense monasteria condiderunt. Gislenus seu Ghislenus natione Græcus fuisse dicitur, tametsi ejus nomen originem Francicam sapit. Hunc Athenis natum, ibidem litteris dedisse operam, atque in patria monachum sub sancti Basilii norma induisse tradunt; dein Roma lustrata, ubi sacros ad sacerdotium ordines susceperit, in Belgium accessisse cum duobus discipulis, Lamberto & Bellirio, quæ itidem nomina Francos potius indicant, quam Græcos. tum, conspectis Belgii monasteriis, adiisse præsulem Amandum, sanctitatis fama celebrem, ejusque colloquio & consiliis instructum pervenisse ad locum, qui Castrilocus dicitur, in pago Hainoënsi, qui hodiernæ Hannoniæ pars erat. Interim Dagobertum regem inter venandum istuc penetrasse ursam persequendo, quæ ad Gislenum refugiens, canum morsus & mortem ipsam evaserit; dein abierit in vicinum locum, ubi catulos fovebat, qui locus ob id Ursidongus appellatus, ac demum Cella, ad Hainam amnem, ubi Gislenus monasterium, a loco primum Cellense, dein processu temporis ab auctore sancti Gisleni dictum, ædificavit. His narratiunculis addunt, ursam aliquando Gisleni sportam, ministerii sacri instrumenta continentem, in antrum suum extulisse: quod furtum aquila duce deprehensum sit. Hinc Cellenses nostri semper ursum & aquilam cicures apud se fovent, quibus carere piaculum sit ac religio. Fabulas narrare videar: sed est etiam suus fabulis in historia usus, ubi veræ narrationes desunt, & certæ rerum origines. Expurgato & disposito loco, Gislenus basilicam in honorem sanctorum apostolorum Petri & Pauli ædificavit, quam sanctus Autbertus diœcesanus, id est Cameracensis, episcopus, una cum beato Amando, consecravit, probata prius Gisleni vitæ ratione. Postea Gislenum invisisse dicitur Dagobertus, forte potius ejus filius Sigibertus, qui, comperta ejus sanctitate, locum Cellam dictum, & quidquid in circuitu est, silvarum, aquarum, aliarumque rerum, cum villa Hornuto sanctis apostolis Petro & Paulo tradidit.

LIX. Vincentius Altimontensis.

Eodem tempore in illis partibus inter illustres & optimates viros eminebat Madelgarius comes, Vincentius postea vocatus, quem cum Amalgario duce, a Dagoberto adversus Vascones misso, nonnulli perperam confundunt. Ex Waldetrude nobilissima conjuge suscepit Aldetrudem & Amalbertam, unam post alteram abbatissas Melbodienses. Landricum filium his addunt, aliosque, quos commemorare nil juvat. Sejuncti ab invicem mutuo consensu piissimi conjuges, totos se se pietatis officiis ac rebus sacris manciparunt; & Vincentius quidem Altimontense monasterium virorum; Waldetrudis Castrilocense virginum construxit. Ex actis sanctarum Waldetrudis & Aldegundis colligitur, Altimontense monasterium constructum fuisse, priusquam Madelgarius conversionem meditaretur, aut certe exsequeretur.

Altus-mons locus est ad Sabim * fluvium in Hannonia, ubi Vincentius cœnobium suis sumtibus ædificavit, designato cælitus loco, ut Baldericus [a] episcopus tradit,

* la Sambre.
a Balderic. chro. Camerac. lib. 2. c. 35.

ANN. CHR. 649.

in formam crucis nive resperso. Istic Vincentius, beati Autberti episcopi monitis animatus, sæcularis militiæ abjecta pompa, se totum Deo consecravit, ejusque loci basilicam ab eodem antistite in honorem apostolorum Petri & Pauli dedicari curavit. Hanc Madelgarii seu Vincentii conversionem scriptor vitæ sancti Gisleni, a Surio editus, factam tradit eo tempore, quo monasterii Cellensis basilicam Autbertus & Amandus episcopi consecrarunt: quorum admonitionibus Vincentius conversus sit, ac beati Autberti manibus tonsus secesserit in monasterium Altimontense ab se exstructum, ubi usque ad obitum suum inclusus vixerit. Sed præferenda videtur Balderici [a] auctoritas, scribentis, Vincentium posteaquam aliquamdiu apud Altum-montem vixerat, in secretiorem locum secessisse, Sonegias * appellatum, propterea quod Altimontense monasterium, regum munificentia plurimum auctum, frequentia fratrum populosior haberi cœpisset; ibique exstructo monasterio, quod modo sæcularium canonicorum est, haud procul a Montibus-Hanoniæ reliquum vitæ exegisse cum filio suo Landrico, quem Meldensis ecclesiæ episcopum idem auctor facit. Ursio abbas in libro de translatione corporis sancti Marcelli papæ & martyris, quem Lietberto Cameracensi episcopo sub finem sæculi undecimi nuncupavit, auctor est, Dagobertum locum excoluisse, rebus ac reditibus ditasse & auxisse, adeo ut trecenti istic monachi eo tempore accreverint; & reliquiis sancti Marcelli papæ & martyris exornasse, & quidem *Martini papæ concessu*, cujus pontificatus cum regno Dagoberti conciliari non potest, annis amplius decem ab ejus morte remotus, cum nonnisi hoc anno, sæculi septimi quadragesimo-nono, Martinus sedere cœperit. Id vero quoniam aliquanti momenti est, hoc loco de Martini pontificatu, & quorumdam ejus decessorum ac successorum quædam observare juvat.

[a] *ibid. c. 46.*
* *Sognies.*

L X. Romanorum pontificum chronologia.

Martini decessores fuere Johannes quartus & Theodorus, quorum ille anno hujus sæculi tricesimo-nono Severinum, Honorii primi successorem, excepit, seditque uno dumtaxat anno, & mensibus decem non integris: hic vero annos septem cum mensibus sex incompletis. Johanni quarto ab Holstenio [b] & novis conciliorum editoribus [c] tribuitur epistola ad Isaacum Syracusanum episcopum, in vulgatis indicibus omissum, qua monachis conceditur facultas instituendi presbyteros in ecclesiis sibi attributis: qua de re clericos inter ac monachos gravis controversia exorta fuerat. quæ ut sopiretur, consilio multorum fratrum diligentissime exquisito, » decrevit pontifex, ut amodo ecclesiæ monachis traditæ per suos sacerdotes instituan- » tur. Divinæ enim leges habent, inquit, & sæculares, ut cujus est possessio, ejus » fiat institutio: &, si in dando quod majus est, facilis fuit caritas, sit facilior in » concedendo quod minus est, sancta largitas. Majus enim fuit possessionem dare » quam sit vestituram concedere. Ubi advertere convenit, pontificem eam facultatem tribuere monachis, non abbati. quod si hoc tempore observaretur, non excitarentur hac de re tot lites monachis, abbatiali sede vacante. Hanc epistolam designare videtur Innocentius [d] tertius, cum ait, monachos ad ecclesiarum parochialium regimen in presbyteros ordinari posse *per antiquos canones*. Johanni quarto successit Theodorus; Theodoro post septem regiminis annos & sex fere menses Martinus, quem Hermannus Contractus anno quadragesimo-nono sedere cœpisse recte scribit; sedisse vero annis sex, mensibus fere duobus, seu, ut habet Anastasius, annos sex, mensem unum, dies viginti-sex. Anno igitur quinquagesimo-quinto ejus martyrium accidit, non quarto, ut Baronio visum est: qui etiam in designando Martini exsilio erravit, quod non anno quinquagesimo, sed quinquagesimo-tertio decretum est, nempe *feria secunda, quinto-decimo kalendas Julias*; ejus vero ejectio contigit feria quarta, tertio-decimo easdem kalendas. id quod ipsius Martini epistola quinta-decima testatum facit. Falsus est etiam Baronius in annis sequentium pontificum; adeoque ejus calculus emendandus in designandis annis Eugenii, Vitaliani, aliorumque pontificum, qui Martino successerunt, usque ad Agathonem, in quo rectus calculus cum Baroniano demum in concordiam redit. Certe Milo monachus Elnonensis in supplemento ad Baudemundi librum de gestis S. Amandi, annum Domini sexcentesimum sexagesimum-primum illigat anno pontificatus Vitaliani tertio, qui proinde non anno, ut apud Baronium, sexcentesimo quinquagesimo-quinto, sed quinquagesimo-octavo sedem iniit. Quippe Martino exstincto mense Novembri anni quinquagesimi-quinti, vacavit sedes menses fere duos. Dein electus Eugenius sedit annis duobus, mensibus octo cum aliquot diebus; successorem sortitus Vitalia-

[b] *Holsten. coll. Rom. p. 253.*
[c] *Labbe to. 5. col. 1772.*
Monachis licet instituere presbyteros in suis ecclesiis
[d] *Innocent. III. de statu mon. tit. 35. c. 5.*

num, qui pontificatum tenuit annos quatuordecim cum dimidio; locumque fecit Adeodato anno ſeptuageſimo-tertio; qui ſedit annos quatuor, menſes duos: Donus annum unum & menſes quinque, ex Anaſtaſio: cujus ſucceſſor Agatho exſtitit anno ſeptuageſimo-nono. Hæc in rerum ſequentium fidem præmittenda fuere: modo ad ordinem redeundum eſt.

ANN. CHR. 649.

LXI. Monothelitæ damnati, etiā a monachis.

Vix thronum apoſtolicum ſubierat Martinus, cum nefandam Monothelitarum hæreſim ſollemni eccleſiæ anathemate proſcribere in animum induxit, exemplum ſecutus Theodori deceſſoris ſui, qui, convocato ad ſancti Petri ſepulcrum eccleſiæ conventu, poſtulato divino [a] calice, ex vivifico Chriſti ſanguine in atramentum ſtillavit, & ita propria manu depoſitionem & excommunicationem Pyrrhi, illius ſectæ anteſignani, fecit ac ſubſcripſit. Hoc itaque anno Martinus ſynodum centum & quinque epiſcoporum apud Lateranum, menſe Octobri, actionibus quinque celebravit, ubi, typo Conſtantis imperatoris damnato, Monothelitarum hæreſim, ejuſque auctores ac promotores diris multavit. Tunc temporis plurimi, tum ex Oriente, tum ex Africa monachi a Monothelitis vexati in Urbem commigraverant, ſibique aſſignatas a pontifice occupabant eccleſias. Horum hegumeni ſeu rectores cum præcipuis e ſuis actione ſecunda concilium adierunt, poſtulaturi, ut Monothelitæ, in primis Paulus patriarcha Conſtantinopolitanus, qui typi fabricandi Conſtanti imperatori auctor fuerat, proſcriberentur. Hujus rei cauſa ſynodo libellum ſupplicem obtulerunt Johannes abbas-preſbyter venerabilis lauræ ſancti Sabæ, conſtitutæ in eremo juxta ſanctam Dei civitatem, ſcilicet Jeroſolymitanam; Theodorus abbas-preſbyter lauræ in Africana provincia conſtitutæ; Thalaſſius abbas-preſbyter monaſterii Armeniſſarum in Romana civitate, vocabulo Renati; & Georgius abbas-preſbyter monaſterii de Cilicia, poſitus ad-Aquas-ſalvias in eadem urbe, multique cum eis reverendiſſimi abbates & monachi, qui libello ſupplici ſubſcripſerunt. In editione Labbeana ſecundo loco ſubſcribit Thalaſſius abba-preſbyter ſanctæ Dei Genitricis & beati Andreæ, haud ſcio an monaſterii in Clivo-Scauri, quod a Græcis ſæculo nono inhabitatum fuiſſe Johannes diaconus auctor eſt. In his ſubſcriptionibus qui preſbyteri erant ex monachis, ſuppreſſo monachi nomine tantum preſbyteri vocantur. In his reperitur Maximus monachus, haud dubie non alius ab eximio illo confeſſore & athleta, cujus opera Pyrrhus, aliique ejuſdem ſectæ fautores compreſſi ſunt. Hunc ſubſequitur Anaſtaſius monachus ejus diſcipulus. Porro unus ex illis Theodorus abbas, una cum Johanne, Stephano, & Leontio monachis, quorum itidem nomina in his ſubſcriptionibus exſtant, a Martino pontifice in Orientem juſſus eſt ſynodi acta perferre ad Johannem Philadelphiæ epiſcopum, quem pontifex vicarium ſuum conſtituerat. Ab eo tempore a monachis Græcis incoli cœpit baſilica ſancti Anaſtaſii ad-Aquas-Salvias, quem locum Gregorius Magnus baſilicæ ſancti Pauli prius attribuerat. De hoc monaſterio mentio ſæpius recurret. Ad monachos Græcos quod attinet, atras aut ſubnigras eorum veſtes etiam tunc fuiſſe teſtatur ſanctus Maximus [b] abbas in libro de quæſtionibus & dubiis ad interrogationem ſexageſimam-ſeptimam, ubi de monaſtici habitus ſignificationibus agit, aitque monachorum indumenta ideo pulli coloris eſſe, ut omnes intelligant, debere nos eſſe obſcuros ſæculo, quippe qui vitam ac municipatum in cælo habeamus. Ad Latinos revertamur.

[a] Theophan. an. 10. Heracl.

[b] Maxim. tō. 1. p. 327.

LXII. S. Goaris obitus.

Ad hunc annum retulimus obitum ſancti Goaris apud Trevirenſes. Is natione Aquitanus, ſuſcepto ſacerdotio, ſeceſſit ad quoddam Germanicum opidum in finibus Trevirorum pago Trigorio, ad Wocharam fluviolum, paullo ſupra confluentes Moſellæ & Rheni: ubi permiſſu Felicii epiſcopi oratorium cum cella exſtruxit. Miſſam quotidie, excepto die paraſceves, præmiſſa divinorum officiorum recitatione, celebrare ſolitus, & excipere peregrinos, apud Ruſticum Trevirenſem epiſcopum accuſatur, ac ſiſtitur. Verum, qui quaſi reus ad judicem perductus fuerat, judicis ipſius ſtuprum ex ore infantis expoſiti elicuiſſe dicitur. Moris tunc erat apud Trevirenſes, notante Wandelberto Prumienſi monacho, ut, ſi quando mulier infantem, cujus patrem ſciri nollet, aut quem præ inopia rei familiaris nutrire non ſufficeret, exponere vellet, eum deponeret in quadam marmorea concha, quæ ad hoc ipſum ſtatuta erat ad oſtium eccleſiæ. tum infantem accipientes matricularii ſeu cuſtodes eccleſiæ, diſquirebant in populo, ſi quis forte eum ſuſcipere nutriendum, & pro ſuo deinceps habere vellet, epiſcopo rem deinde approbante. Hanc

ANN. CHR. 649.

vero concham Prumiensi monasterio a Pippino rege concessam, & ad lavandas manus prope refectorium adhibitam fuisse, idem auctor testatur. Neque is mos Trevirensibus peculiaris erat. Exstat hac de re decretum synodi Matiscensis apud Burchardum, præcipientis, ut, si aliqua femina clanculo corrupta prolem pepererit, ne eam interficiat, sed ante januas ecclesiæ exponat, ab aliquo fideli suscipiendam & nutriendam. Idem legitur in quadam epistola [a] collectionis Sirmondianæ, inter formulas veteres in appendice ad Marculfum. Purgata innocentia, vir Dei pœnitentiam pro episcopo subire paratior fuit, quam oblatum sibi a Sigiberto rege episcopatum suscipere. Reversus ad cellam suam, post septem abhinc annos decessit pridie nonas Julias: cujus corpus Agrippinus & Eusebius, ipso petente a Sigiberto rege prius missi, sepulturæ mandarunt eo in loco, qui postmodum miraculis illustratus nomen mutavit, accepta sancti Goaris * appellatione; atque Prumiensi monasterio a Pippino rege concessus est. Libros duos de sancti Goaris gestis post antiquiorem anonymum, unum de vita, alterum de miraculis, scripsit Wandelbertus monachus Prumiensis anno octingentesimo tricesimo-nono, eosque Marcwardo abbati suo nuncupavit.

[a] Capitul. to. 2. p. 474. V. to. 4 Analect. p. 263.

* S. Govver.

Huic percelebri auctori partim tribuendum puto, quod sancti Goaris memoria tam celebris fuerit: quippe quem laudant post Bedam Martyrologi omnes, Rabanus, Wandelbertus ipse, Usuardus, Ado & Notkerus, ex quibus Rabanus & Notkerus acta ejus compendio retulere. Compendiosior est ceteris Usuardus, cujus hæc verba sunt in pervetusto nostro exemplari pridie nonas Julii: *In pago Maginensi sancti Goaris presbyteri & confessoris.* Eadem habet Adonis nostri veterrimus codex, excepto loco, quem statuit in pago *Thretarensi*, quem alii Trigoriensem seu Maginensem vocant. Apud omnes unus sancti Goaris titulus est *presbyteri*, pro more illorum temporum, quibus post episcopi nomen illustrior nullus, ne quidem abbatis, titulus merito censebatur.

ANNALES ORDINIS S. BENEDICTI.

ANN. CHR. 650.

LIBER QUARTUS-DECIMUS.

Ab anno Christi 650. *ad annum* 659.

ONSTRUCTO Latiniacensi monasterio Furseus, promissi Sigeberchto Saxonum regi facti non immemor, ac germanos, quos illic reliquerat, suos, Foillanum & Ultanum, revisere cupiens, in Britanniam insulam reditum aggreditur, Latiniacensis monasterii cura Emmiano, viro sancto, relicta. Ubi ad vicum Macerias *, quæ Haimonis ducis, hospitis quondam sui, possessio erat in Pontivo ad Alteïam * fluvium, pervenit, morbo corripitur, & angelorum conspectu dignatus, ibidem ad Deum migrat XVII. kalendas Februarii. Mox Haimoni duci ejus obitus signum apparuit, nempe Furseus cum duobus suis diaconis, & tres cerei super ipsius mensam accensi. Tunc ille viri Dei verba sibi facta in memoriam revocans, eum obiisse intellexit in villa Maceriis, quam illi quondam concesserat. Nec mora ad eum condigno cum honore sepeliendum pergit. Dum funus paratur, accepta viri Dei morte Erchinoaldus, qui tum non procul aberat, illuc cum armata manu properat, sacrum corpus vi repetiturus. Tum Erchinoaldus ad Haimonem: Redde, inquit, mihi monachum meum. sic Furseum vocabat ob conditum in ejus gratiam monasterium. Haimo contra repugnabat, suum esse asserens, ut qui filium ipsius e mortuis excitasset. Interim dum invicem litigant, puella cæca feretri contactu lumen recepit. Demum inter eos convenit, quod Haimoni favorabilius videbatur, ut junctis ad feretrum duobus tauris indomitis, ex eorum cursu lis finiretur. Tauri Perronam contendunt, Erchinoaldo ovante ac prosequente. Verum in via cum militum manu intercessit Bercharius dux Lugdunensis seu Laudunensis, qui corpus sacrum ex lege sibi deberi affirmabat, utpote regionis duci, ut qui Furseo magnam bonorum suorum partem vovisset, tametsi numquam illum viventem, prohibente nimirum Erchinoaldo, videre meruisset. Saltem mortui corpore frui sineret Erchinoaldus: aut certe pueri duo litem dirimerent, in alterutram partem illud deportaturi. Erchinoaldo assentiente, duo pueri septennes feretrum efferunt, & Perronam versus tendentes, ei victoriam cedunt. Illic per triginta dies insepultum servatur corpus, dum basilica, quæ necdum perfecta erat, absolveretur, in honorem duodecim apostolorum consecranda; & funebris pompa magno sumtu pararetur. Frendebat ad hæc Leutsinda Erchinoaldi conjux, quæ se, filiasque suas pecuniis & possessionibus ab eo spoliari querebatur, ut homo ignotus ditaretur. si sic

I. Fursei obitus & sepultura.

* Mazeroeles.

* Authie.

ANN. CHR. 650.

agere perseveraret, sibi satius esse ab ipsius consortio separari; miseram se, quæ viro bonorum suorum prodigo nupsisset. Erchinoaldus vero uxoris mitigare animum, ac mollioribus verbis affari. Ah desine, ait, carissima, ita loqui. O si scires quanta nobis ex sanctissimi viri familiaritate bona provenerunt, numquam talia proferres. sed vide ne tibi ejusmodi sermones iram ejus accersant. Tum illa cachinnans: Ecquid mihi putridus ille triginta dierum faciat mali? Interim illuxit dies, quo, præparata basilica, omnibusque ad funus necessariis, sacrum corpus sepeliretur, id quod v. idus Februarii accidit. Apud Bedam post dies viginti-septem parata basilica dicitur: sed rotundo numero triginta dies ab aliis numerantur, nempe a septimo-decimo kalendas Januarii ad hunc diem. Paratis itaque omnibus, Erchinoaldus ad uxorem: Hac die, inquit, viri Dei virtutem experiri poteris: sin minus, centuplo tibi possessiones tuas restituam. Mox Leutsinda promisso facta lætior, ad feretrum accedit, loculum detegit; at oculis repente orbata, eum intueri non meruit. Tum illa jam tandem resipiscens, tamdiu ad sacrum loculum oravit, dum amissum lumen cælitus recuperavit, bonis acquisitis Christo in ejus gratiam consecratis. Post hæc magna pompa sanctum corpus ad dextram altaris partem repositum, donec ad ejus sepulturam pararetur ædicula, in qua post annos quatuor ab illustribus & sanctis episcopis, Eligio Noviomensi, & Autberto Cameracensi conditum est, ita illæsum ac integrum repertum, quasi ea primum die exanimatum fuisset. Crebrescentibus deinceps miraculis, Erchinoaldus cum conjuge Leutsinda novam ei ædificavit ecclesiam; ejus vero sepulcrum seu mausoleum sanctus Eligius manibus propriis fabricavit. Ab eo tempore monachi locum illum incolere cœperunt, ut patet ex miraculo sequenti, quod a primario vitæ sancti Fursei scriptore relatum est. Matrona quædam, gravissimo vexata morbo, cum nullum ex medicis levamen acciperet, admonita in somnis de adeundo sancti confessoris sepulcro, eo accedere non valens, misit qui eulogias inde sibi referret. Famulus ab ea missus, *veniens ad virum, cui sollicitudo erat monasterii*, eulogias petit, nempe vinum benedictum. At frater ille respondit: Certo scias hoc sterili anno id tantillum vini nobis dumtaxat suppetere, quod vix ad missas nobis sufficiat. At famulus rogavit sibi saltem indicari fontem, ut ex ipso aquam dominæ suæ deferret. Matrona ad se delatam ut gustavit, numquam se melius vinum bibisse testata est. Idem experti ejus famuli atque vicini, qui ex allato vase hauserunt; & ipsa cum omnibus suis, quotquot morbo affecti erant, sanitatem recepit, seque suaque omnia Deo pro meritis sancti Fursei cum illis vovit. Hæc ex auctore anonymo, qui ejus res gestas primus scripsit, quem venerabilis Beda laudat, ac fere de verbo in historia sua reddit. Eadem gesta duobus libris prosecutus est alter anonymus; & post eum Arnulfus, labente sæculo undecimo abbas Latiniacensis, duobus itidem libris, altero vitæ, altero miraculorum, commentatus est rogatu Perronensium, ut in codice olim Christinæ reginæ Sueciæ legebatur; idemque Romanam Furseo peregrinationem, regiumque genus tribuit, quem Beda nobilissimo genere Scottorum procreatum dicit. Secundus vitæ scriptor perantiquus Furseo pontificalem dignitatem concessam fuisse existimat, idque traditione acceptum credunt non modo Latiniacenses nostri & Perronenses, sed etiam Cameracenses, teste Molano. Certe in majori porta ejus basilicæ Perronensis sanctus Furseus cum episcopi insignibus pictus est ante annos quingentos: quamquam nulla ejus rei mentio apud primum vitæ ejus scriptorem, aut apud venerabilem Bedam. Casulam ejus cum stola servant nostri Latiniacenses, qui manipulum, quem vocant, Perronensibus canonicis concesserunt in vicem accepti ex ejus capite ossis petrosi. Ex his corrigendus Ado in martyrologio, eumque secuti Wionius, aliique, qui Furseum primo sepultum in Latiniaco monasterio, deinde Parronam seu Peronam translatum fuisse scribunt. Prope vicum Macerias, ubi Furseus supremum obiit diem, exstat vicus alter basilica ejus titulo insignis; vulgo *Forshem*, id est Fursei-domus, appellatus; uti villa Majocus olim dicta, nunc *Hemon*, ab Haimone duce appellatur.

II. S. Fursei monasterium Peronæ.

Basilicam sancti Fursei, quæ jam pridem collegium sæcularium canonicorum est apud Perronam, monachis principio addictam fuisse, probat in primis monasterii nomen, a primo vitæ ejus scriptore eidem inditum, quod nomen ante sæculum nonum, quo ad clericorum etiam significanda collegia usurpari cœpit, nonnisi ad designanda monachorum domicilia in usu erat. Certe Erchinoaldus, condito in Fursei

gratiam cœnobio Latiniacensi, aliud Perronæ in monte Cygnorum præparabat, ut, si acceptior ei fuisset hic locus, eum cum suis monachis incoleret, ibidemque sepeliretur. Denique annales Mettenses sæculo nono scripti diserte habent, post Textricianam Pippini ducis contra Theodericum regem victoriam, quæ paullo post Fursei mortem accidit, multos ex Theodericianis ad beati Quintini martyris limina, nonnullos *ad Perronam Scottorum monasterium, in quo beatus Furseus corpore requiescit*, confugium fecisse: quibus, *interventu abbatum locorum illorum*, mitissimus princeps Pippinus, acceptis ab his tantum sacramentis, cunctis vitam cum rebus suis facile condonaverit. Erant ergo tunc temporis, id est labente sæculo septimo, monachi cum abbate tum in Perronensi basilica, ubi sanctus Furseus requiescebat, tum in basilica S. Quintini apud Augustam Viromanduorum. Et Quintinianæ quidem eo tempore præerat Ebertramnus abbas, sancti Bertini socius: Furseanæ vero paullo ante Ultanus, sancti Fursei germanus, qui eo mortuo ex insula Britannia, ubi monasterium a fratre sibi relictum regebat, in Galliam accedens, Perronensi ab Erchinoaldo præfectus fuerat. Ultanus, ait clarissimus [a] Valesius, præerat cœnobio Perronensi, ab Erchinoaldo patricio exstructo, in quo frater ipsius Furseus sepultus erat: quod quia Scottum abbatem & multos ejusdem nationis monachos habebat, Scottorum monasterium vulgo appellabatur. Sub eo sanctus Amatus Senonum pontifex eo in loco exsulavit, ut in ipsius Amati vita legitur: in qua Ultanus & Foillanus, beati Fursei germani, post ejus decessum in Galliam advenisse perhibentur: & Ultanus quidem Perronensi monasterio, ubi ejus frater sepultus jacebat, præfuisse; Foillanus vero Fossuensi, quod Gertrudis Nivialensis abbatissa ei concessit, ut in consequentibus videbimus. Perstitere monachi in illo Perronensi monasterio usque ad cladem Nortmannorum, id est ad annum sæculi noni octogesimum primum, quo anno hi usque Perronam Scottorum venerunt, eamque igni succenderunt. Loco dein restituto, non monachi, sed, canonici sæculares collocati sunt, ibidemque ad nostrum usque tempus perseverant.

ANN. CHR. 650.

Ultanus abbas.

a Valesf. rer. Franc. lib. 12.

III. Montis sancti Quintini monasterium.

Ad idem tempus, id est ad tempus sancti Fursei, vulgo referuntur primordia monasterii montis sancti Quintini Perronæ proximi, cui etiam beatum Ultanum ab exordio præfuisse tradunt. Nec nova traditio hæc, utpote quam admittebat sæculo decimo Adalbertus comes, ejusdem monasterii proinde instaurator potius quam auctor. Hic enim in veteri instrumento testatur, in suo Viromandensi comitatu ab antiquo tempore exstitisse ecclesiam, in honore sancti Quintini martyris dedicatam, in monte sitam juxta vicum Perronam, quam quondam Erchenaldi præfecti donatione, sancti Eligii pontificis benedictione, Ultanus quidam, genere Scotus, professione monachus, ecclesiasticis ac monasticis informaverit institutis, abbatis honore functus; hanc vero tum a barbaris destructam se a fundamento velle instaurare. Ut id verum sit, nihilo minus certum & exploratum esse debet quod præmisimus de Furseano monasterio, quod principio monachorum, non canonicorum collegium fuisse constat. Parronam monasterium vocant in suis martyrologiis Ado & Usuardus, ubi sancti Fursei memoriam celebrant.

IV. S. Fursei discipuli.

Mumbolus & Eloquius.

Inter Fursei discipulos præcipui numerantur Emmianus, aliis Emilianus, ejus in regimine Latiniacensi successor; Eloquius & Mumbolus itidem abbates, qui ex Britannia in Galliam venisse dicuntur una cum Ettone, Bertuino, ac Madelgisilo sancti Fursei discipulis: quibus forte annumerandus Ansilio, qui Latiniaci prioris officium gessisse dicitur, ibidem annuo cultu honoratur v. idus Octobris: Emmianus vero VI. idus Martii. Mumbolus & Eloquius ejusdem loci abbates fuisse dicuntur. Eorum acta simul confusa, nec quidquam certi de eis nobis compertum, nisi quod Mumbolus fratrum animos in se exasperatos animadvertens, ad quemdam locum pagi Noviomensis, Gundarinum vocabulo, super fluvium Isaram *, cum paucis fratribus secessisse fertur, atque a beato Eligio episcopo presbyter consecratus, facultatem prædicandi per totam illam diœcesim accepisse: quo in loco sepultus est, mortuus XIV. kalendas Decembris. Eloquium ob eamdem causam itidem secessisse tradunt in locum Girimacum seu Grimacum diœcesis Laudunensis, & III. idus Decembris obiisse, sepultum in quodam monte juxta aggerem publicum super fluvium Sommeronem, ubi in Isaram devolvitur. Processu temporis, id est principatu Ludovici augusti, sancti Mumboli corpus e tumulo elatum est ab Achardo præsule Noviomagensi & Halitgario Cameracensi, cujus dominio subjectus erat locus, &

* l'Oise.

ANN. CHR. 650.

in vicinam basilicam sancti Petri apostolorum principis translatum. Modo sacræ ejus reliquiæ asservantur in monasterio Fontis-sancti-Eligii, quod est canonicorum regularium prope Calniacum * opidum pagi Noviomagensis ad Isaram. At sancti Eloquii reliquiæ concessu Rodoardi episcopi Laudunensis translatæ sunt regnante Odone in Walciodorense pagi Namucensis monasterium ad Mosam, quod inclytus comes Eilbertus, conjuxque ipsius Heresindis eo tempore construxerant. De beato Ettone nudum fere nomen nobis relictum est. Ad sanctum Madelgisilum quod attinet, mortuo Furseo in Centulense monasterium se recepit, postea vero secessit in quemdam ad Alteïam locum, Monstroledum * nomine, ubi vixit ac devixit cum sancto Wlganio Scotto, quem Cantuariensem episcopatum dimisisse, & Madelgisilo convixisse ferunt. Wlganii depositio IV. nonas Novembris; Madelgisili vero III. kalendas Junii notatur ab Hariulfo ex monacho Centulensi abbate Aldemborgensi, qui Gervino, ejus nominis secundo abbati Centulensi, libellum de vita sancti Madelgisili nuncupavit. Sancti Wlganii corpus asservatur in ecclesia [a] collegiata canonicorum in castro Lenensi * diœcesis Atrebatensis: at sancti Madelgisili corpus Centulam translatum est sæculo decimo, tempore Ingelardi abbatis, & in nova theca repositum Anschero abbate curante, anno supra millesimum centesimo tertio-decimo. Sunt qui sanctos Eobanum & Sidonium beati Fursei discipulis accensent: quorum alterum episcopum ante Fursei e Britannia discessum obiisse constat ex primo scriptore vitæ sancti Fursei; alterum, nempe Sidonium, sancti Filiberti abbatis Gemeticensis discipulum exstitisse postea videbimus.

* Chauny.

Madelgisilus.

* Monstrelet.

a Balderic. chron. Camerac. lib. 2. c. 22.

* Lens.

V. S. Agili abbatis obitus.

Sanctum Furseum brevi secutus est beati Agili Resbacensis transitus in cælum, qui biennio ante obitum ei prædictus fuisse perhibetur. Obiit III. kalendas Septembris, & quidem centenarius, si vitæ ejus scriptori credimus, sepultus in ecclesia beati Johannis Baptistæ, quæ nunc opidi Resbacensis parochialis est: ubi ejus cenotaphium cum lapidea statua etiam nunc cernitur. Ejus gloriam venerabili Adoni, qui ex Jotrensi monasterio istuc accesserat, post matutinos in ecclesia beati Petri ad altare beatæ Mariæ oranti revelatum fuisse tradit idem auctor, a quo Agilus *centenarius virgo* appellatur. Si puer septennis a beato Columbano benedictionem obtinuit, & paullo post eidem in monasterio Luxoviensi oblatus fuit; vix septuagenarius erat cum ex hac vita migravit. quippe id accidit annis aliquot ante obitum Chlodovei regis: quo favente Filibertus, qui Agilo in Resbacensis monasterii regimine successit, dimisso regimine, Gemeticense monasterium exstruxit. Viventi ac mortuo miracula non defuere. Hospitalitatis maxime amans, cum multos ex Hibernia Resbacum, sancti Columbani & Audoëni amore, adventantes quondam excepisset; modico, quod in usum sacrificii supererat, vino totam multitudinem abunde refecit. Cum vero ejus corpus sepulturæ traderetur, quidam e fratribus ardentissima exæstuans febre, contacto linteo, quod *pavonem* seu feretrum tegebat, confestim sanatus est; aliique aliis morbis liberati. Ejus vitam anonymus fere æqualis, sed parum accuratus, litteris mandavit, suadente Ragnemundo episcopo, eamque Aygloaldo abbati nuncupavit. Post mortem beati Agili Filibertus, ejus loci monachus, communi fratrum consensu eligitur. Eosdem brevi adversarios expertus est, quos in sua electione concordes & unanimes probaverat. Hanc ei vexationem conciliarunt virtutes, maxime zelus Dei ac studium ardens, quo vitia quæque resecare satagebat. Hæc persecutionis occasio & causa. Verum protervis quibusdam pœna cælestis inflicta, ceteros ad resipiscentiam mox adduxit. Cœpit nihilo minus vir sanctus regia lustrare cœnobia, Luxovium, Bobium, aliaque, quæ sancti Columbani instituta sectabantur; immo & cetera omnia, quæ in Francia, Burgundia, & Italia tum exsistebant. Ex his didicit non modo sancti Columbani institutiones, sed etiam regulas sanctorum Basilii, Macarii, & Benedicti, quas assidue lectitabat, & suis ad vitæ religiosæ normam proponebat.

Filibertus ejus successor.

VI. S. Bavo moritur.

Post annos tres a confessione Amando facta, postque quadraginta dierum abstinentiam, sanctus Bavo rigidissimæ pænitentiæ præmium in cælo consecutus est. Ubi ultimum vitæ suæ diem imminere intellexit, Florberto abbati & fratribus monasterii sui Gandæ id renuntiavit; rogavitque fidelem sibi piumque presbyterum Deolinum * evocari e monasterio Turholtensi, quod vasta silvarum solitudo a Gandavo dirimebat. Eo viso magnopere gavisus est vir sanctus, petiitque ab illo, ut funus suum curaret. Inter hæc quamdiu spiravit, ad cælestia jugiter anhelabat, & ab

* al Deomlinum.

oratione divinisque non cessabat colloquiis. Demum corpore & sanguine Redemtoris munitus, sanctam animam, carnis solutam nexibus, omnipotenti Deo reddidit kalendis Octobris. Mox beatæ Gertrudi abbatissæ Nivialensi apparens, vestes ab ea ad sepeliendum corpus suum petiit, quas ipsa statim submitti curavit. Sepultus est in monasterio suo, quod Ganda peculiari nomine ab antiquis vocabatur, nunc sancti Bavonis dictum, & in cathedralem a Carolo quinto imperatore conversum ecclesiam. Tantæ fuit virtutis Bavonis conversio, ut ad ejus exemplum viri ad sexaginta monasticis institutis se manciparint. Librum de ejus vita primus scripsit anonymus, monachus haud dubie Gandavensis, ab Adone laudatus, editusque a nobis: quem Theodericus abbas sancti Trudonis sæculo undecimo alio stilo reddidit. Ejusdem sancti Bavonis epitaphium rogatu Florberti abbatis scripsit sanctus Livinus episcopus & martyr, qui ex insula Britannia in Bracbantum eo tempore accessit, a Florberto Gandæ abbate prius humanissime acceptus, detentusque per aliquot dies; dein identidem rebus necessariis recreatus: qui liberalissimo hospiti grates retulit scripta ad eum metrica epistola, cui Bavonis epitaphium subjecit in hunc modum. ANN. CHR. 650.

Qui patriæ rector, spes gentis, gloria regni,
Magnorum primus qui modo magnus eras:
Non quia magnus eras, te gloria magna beatum,
Sed contemta decus gloria magna facit.
Pro Christo pauper, despectus, vilis, egensque,
Es Christi famulis nunc caput atque decus.
Defunctum revocans, qui mortis jura tulisti,
Monstras quippe tibi jura patere poli.
Quam tu fundasti, quæ te tenet, inclyte Bavo,
Ecclesiam meritis protege, sancte, tuis.

In epistola epitaphio præmissa Livinus Florbertum multis effert laudibus; nempe quod probitate fulgens, sit forma gregis, decus ecclesiæ, concordia fratrum; ipse suis medicus, sibique medicina. quod ipsum Livinum peregrinum benigne excepisset, non modo præsentem recreans, sed etiam absentem, cum ipse Livinus in Holtemio * villa pagi Alostensis versaretur. sic enim ipse canit: Florberti abbatis elogium. * Hauthem.

Hæc quoque dum scribo, properans agitator aselli,
Munere nos solito, pondere lassus adit.
Ruris delicias affert, cum lacte butyrum;
Ovaque caseoli plena canistra premunt.
Et pius ille pater cum donis mollia verba
Mittit, & ad studium sollicitat precibus.
Ac titulo magnum jubet insignire Bavonem,
Atque leves elegos esse decus tumulo.

VII. S. Livini quædam gesta.

Hic est Livinus, regio sanguine apud Hiberno-Scottos ortus tempore Colomagni regis: qui a sancto Augustino Anglorum apostolo, cum ad eumdem regem christianæ rei causa forte accessisset, & a Menalchio archipræsule, Theagnii patris sui germano, baptizatus dicitur. Postea in solitudinem secessit cum Foillano, Elia, & Kiliano: quem Foillanum a germano sancti Fursei distinguere necesse est. Dein ad eumdem Augustinum cum iisdem sociis accedens, ab eodem litteris informatus, & sacerdotio initiatus dicitur. Reversus in patriam, in locum Menalchii archipræsulis & patrui sui suffectus. Postmodum Silvano archidiacono vices suas demandavit, apud exteras nationes Christum prædicaturus. Oceano transmisso, venit in Gandense monasterium, ubi sanctum Bavonem recens humatum, & miraculis coruscantem veneratus est: quo in loco per dies triginta commoratus, ad sepulcrum ejus preces, missarumque celebrationes obtulit Deo. Bracbantenses demum, paganismi tenebris adhuc involutos, evangelii lumine illustrare pergit. Verum illi ipso lumine offensi, prædicatori ac benefactori suo ingrati, nonnisi mala & vexationes rependunt. Testis Livinus ipse in epistola ad Florbertum, qui hac de re ita conqueritur.

ANN. CHR. 650.

Impia barbarico gens exagitata tumultu,
Hic Bracbanta furit, meque cruenta petit.
Quid tibi peccavi, qui pacis nuntia porto?
Pax est quod porto: cur mihi bella moves?

Quin etiam, futuri martyrii sui vates, ita subdit.

Sed qua tu spiras feritas, sors læta triumphi,
Atque dabit palmam gloria martyrii.
Cui credam novi; nec spe frustrabor inani.
Qui spondet Deus est: quis dubitare potest?

In his angustiis non aliud refugium aut solatium habebat, quam apud Florbertum abbatem & Gandenses monachos.

Attamen est aliquid mæstæ solatia menti
Quod dat, nec penitus me premit atra dies.
Ganda parat gremium, quo me fovet ubere læto:
Invitat, mulcet, nutrit, amat, refovet.

Habuit nihilo minus humanissimas hospites duas apud Bracbantenses, Bernam & Chraphaildem, germanas sorores pias & sanctas: cujus Chraphaildis filio Ingelberto lumen a tredecim annis amissum restituit. Hæc litteris tradita nobis reliquit Bonifacius ejus vitæ scriptor, in hoc allucinatus, quod Livinum recens natum ab Augustino sacris aquis tinctum, & ab eodem sacerdotem ordinatum fuisse scribit. nam, præterquam quod an umquam in Hiberniam profectus sit Augustinus, merito dubitari potest: certe qui vix annos duodecim in Britannia perstitit, eumdem infantem baptizare, ac sacerdotio, quod ante annos ætatis triginta non concedunt canones, initiare non potuit. Certius est quod de Livini episcopali dignitate tradit Bonifacius, cui hac in re adstipulatur Livinus ipse, ubi de Florberto abbate civiliter queritur, quod se pontificem & dominum vocaret.

Quid referam pietatis opus, quo me peregrinum
Obsequiis lætis dum fovet, addit onus?
Sufficeret fratrum fratrem dixisse Livinum:
Pontificis nomen prægravat, & domini.
Egressus patriam, pompæ mortalis honorem
Sprevi, devovi: spes Deus una mihi.

Hos versus referre visum est ad conciliandam Livini gestis auctoritatem.

VIII. Frodobertus abbas Cellense monasterium condit.

Circiter hunc annum ædificari cœpit monasterium sancti Petri in suburbio Tricassino, loco palustri, Insula-Germanica dicto; post sæculum octavum a tumulo sancti Bobini episcopi, monachi quondam amplificatorisque sui, Cella-Bobini; passim præcise Cella, vulgo monasterium-sancti-Petri-de-Cella nuncupatum. Primus ejus auctor abbas sanctus Frodobertus Tricassinas, mediocri loco natus, qui post navatam pietati ac litteris operam sub disciplina Ragnesili ejus urbis episcopi, in Luxoviense monasterium vitæ religiosæ studio se contulit: ubi Waldeberto seu Walberto abbate tantum progressus fecit, quantum postea manifestis documentis ejus sanctitas declaravit. Forte tunc temporis illic versabatur Teudolenus abbas ex cœnobio sancti Sequani, prope Divionem posito, quem vir apostolicus Bertoaldus, Lingonicæ urbis episcopus, eruditionis gratia illuc direxerat. Hunc frequens conveniebat Frodobertus, miram præ se ferens simplicitatem: quam ille probaturus, ludibrii simul & experimenti causa ex composito Frodobertum rogavit, ad alterius fratris cellulam ut pergeret, circinum, sibi ad scribendum necessarium, delaturus. Nec mora pius adolescens mandatum exsequitur: at frater ille doli conscius, pro circino medium molæ Frodoberti collo imposuit. Nihil ille cunctatus, impositum onus ad Teudolenum, quamquam lapidis pondere prægravatus, deferebat: cum ecce Waldebertus abbas gestanti occurrit, facti causam interrogat, eaque audita, hu-

jus colludii auctores acriter objurgat, laudata discipuli obedientia. Sub hæc ab episcopo suo Trecas revocatus, aliquantum temporis apud eum commorari coactus est, nihil interim de religiosa severitate remittens, immo tempore quadragesimæ in privatam cellulam se recludens: ubi orationis & vigiliarum instantia ac jejuniis ad plures dies continuatis, seipsum pæne conficiebat. quæ res supra humanum modum visa, suggerentibus quibusdam malevolis fictam & simulatam esse abstinentiam, pontificem induxit, ut eum in cellulam porticui ecclesiæ adhærentem recluderet, ejus jejunia accurate exploraturus. Sed mox criminatorum fallacia evanuit, probata & comperta Frodoberti sinceritate, quæ conceptam de ejus sanctimonia opinionem vehementer auxit. Sed tandem humana perosus consortia vir sanctus, de condendo monasterio, in quo ipse cum aliis ejusdem instituti & habitus sociis seorsim viveret, cogitare cœpit. quam ob rem palustrem quemdam locum in suburbio Tricassinæ urbis, qui antiquitus, ut jam dixi, Insula-Germanica vocabatur, a Chlodoveo rege obtinuit, quem virgultis erutis, lacubusque siccatis, humanæ habitationi aptavit. Ibi, oratorio cum aliquot cellulis constructo, cum paucis primo fratribus habitare cœpit; at processu temporis locus tum personis ac sanctitate, tum possessionibus & ædificiis sic auctus est, ut nobile ac famosum evaserit cœnobium, quod multos sanctitate ac dignitate illustres monachos protulit, etiam Tricassium antistites: ex quibus Aldobertus, vir summi ingenii, nec imparis sanctitatis; itemque Bobinus, natione Aquitanus, prodiere: qui ambo ipsum locum ingentibus beneficiis extulerunt, suaque decorarunt sepultura. His etiam adjungendi in primis sanctus Rotbertus abbas Molismensis, & Petrus Cellensis vulgo dictus, abbas primum ejusdem monasterii, tum sancti Remigii apud Remos, ac demum episcopus Carnutensis. Chlotharius rex in diplomate, quo donationem [a] Insulæ-Germanicæ Frodoberto a patre suo Chlodoveo factam cum Balthilde matre confirmavit, monachos ait ibidem *sub sancta regula* vixisse. Ex aliis viri Dei factis duo tantum commemorare juvat. Unum contigit in puellarum cœnobio, sancti Quintini martyris nomini intra urbem consecrato, quod ejus eruditioni ac regimini speciatim commendatum erat, ubi duo vini vascula, quæ triginta fere modios capiebant, atque ab ipso sanctimonialibus dono concessa fuerant, jam fere in caritatis usus exhausta, divinitus repleta sunt. Huic parthenoni tum præerat Rocula abbatissa, quæ virum sanctum, ad festivitatem sancti Quintini invitatum, eumdem expleto vigiliarum officio in oratione pernoctantem observavit. Alterum est de Theudecario *ejusdem suburbii* abbate, qui, cum ad Frodobertum visitationis & instructionis suæ gratia, ut cunctis e vicinia religiosis mos erat, aliquando venisset, inter sacra de divinis rebus colloquia angelicos audivit concentus: quo referente id frequenti hominum sermone vulgatum est. Cujus loci abbas fuerit Theudecarius, non facile est divinare. Hic suburbii nomine, pro veteri illo more loquendi, intelligendus videtur totus pagus, forte etiam universa diœcesis Trecensis: in qua tunc quatuor minimum monasteria erant: unum sancti Lupi suburbanum; alterum sancti Aventini, septem millibus ab urbe in insula, quam Sequana & Osa fluvii circumdant: tertium Mentuniacense in vico Mentuniaco, quinque ab urbe passuum millibus: quartum Nigellense prope opidum Nigellam: His quintum Cellense accessit, præter puellare cœnobium sancti Quintini. De quatuor prioribus superius actum est suis locis.

ANN. CHR. 650.

a Camuzat Prompt. Tricass. fol. 19.

S. Quintini parthenon apud Tricasses.

ANNo insequente Oswinus Northumbrensium rex, & Aidanus Lindisfarnensis episcopus, qui gentem illam Christi mysteriis imbuerat, mortem [b] obierunt; Oswinus quidem anno regni nono, XIII. kalendas Septembris, a proditore, cui se crediderat, cæsus: cujus cædis expiandæ causa monasterium apud Ingetlingum constructum est. Aidanus vero pridie easdem kalendas ex morbo decessit decimoseptimo episcopatus [c] sui anno: cujus corpus ad insulam Lindisfarnensem translatum, atque in cœmeterio fratrum sepultum est. vir a Beda magnopere laudatus ob ipsius virtutes, maxime ob studium pacis & caritatis, continentiæ & humilitatis; & quod animum gereret iræ & avaritiæ victorem, ambitionis contemtorem simul & vanæ gloriæ: tametsi non probatus eidem ob Scotticos ritus, maxime in observando paschate, quod dominica quidem die, ut Romani, sed in ipsa quarta-decima luna celebrabat, cum a quinta-decima celebrandum esset. Successit ei in episcopatum Finanus, & ipse in Hiiensi Scottorum monasterio iisdem ritibus informatus.

ANN. CHR. 651.

IX. Oswini regis & Aidani episcopi obitus.

b Beda lib. 3. c. 14.

c ibid. c. 17.

ANN. CHR. 651.

Lindisfarnensis monasterii.

Ceterum Aidano Lindisfarnensis monasterii percelebris originem referre debemus acceptam, in qua & sedem suam fixit, & monachorum cœtum constituit, qui principio quidem Scoticis ritibus imbuti, sed postmodum, agente potissimum Wilfrido, Romanos ritus recepere in concilio Streaneshalensi. Lindisfarne insula, a Lindo fluvio sic dicta, ab occidente & austro Northumbriæ comitatum spectat, Farnem insulam ad euro-austrum perexiguam, in quam sanctus Aidanus identidem secedebat. Major erat Lindisfarne, quam semi-insulam vocat venerabilis Beda, quod bis quotidie, accedente & recedente oceani æstu, insulæ instar undis circumluatur, bis etiam renudato litore, oceano jam fluctus suos resorbente, terræ contigua reddatur. Anglis Sacra-insula * vocatur, quod multi olim sancti monachi eo se se, quasi in recessum & solitudinem, receperint. Ea vero loci disciplina erat, ut ibi eodem in loco episcopus [a] cum clero, & abbas cum monachis, una conversarentur; exemplo sancti Aidani, qui monasticam cum suis omnibus vivendi formam ibidem semper observavit. Unde omnes ab illo ejus loci antistites sic episcopale exercebant [b] officium, ut, regente monasterium abbate, quem ipsi cum consilio fratrum elegissent, omnes presbyteri, diacones, cantores, lectores, ceterique gradus ecclesiastici, monachicam per omnia cum episcopo ipso regulam servarent. quod Augustinus, Gregorio probante, in Cantuariensi ecclesia instituerat. Hiiensium monachorum regulam principio sectabantur Lindisfarnenses: at Benedictinam post prædictum concilium susceperunt, ut suo loco videbimus. Aliud in eadem insula, aut prope eam monasterium exstruxit dux Eandmundus, suo item loco commemorandus. Utrumque beati Petri patrocinio ac titulo insignitum.

* Holy-Iland.

a id. lib. 4. c. 27.

b id. in vita S. Cuthbert. n. 23.

X.

Cuthbertus fit monachus.

Cuthbertus eodem anno Mailrosense monasterium petere decrevit, quo decessit sanctus Aidanus, cujus animam in cælos abeuntem suspexit. Hic in orientali recentioris Scotiæ regione, haud procul a Tuidi * fluvio, humili loco natus, a nugis puerilibus octennis revocatus est admonitu trimuli pueruli, qui ei cum æqualibus colludenti futuram dignitatem [c] ominatus est: Ludere te, inquiens, inter parvulos non decet, quem Dominus etiam majoribus natu magistrum virtutis consecravit. His monitis puer in virum mox mutatus, quantum meritis & precibus apud Deum valeret, manifesto probavit indicio. Exstabat tunc temporis non longe ab ostio Tini fluminis in Laudonia Scotiæ provincia monasterium, tunc quidem virorum, postea virginum; cujus loci monachi, cum ligna suis apta usibus per fluminis alveum ratibus veherent, abreptas ventorum turbine in oceanum cum lignis & hominibus rates magnopere dolebant. Humano deplorato, divinum implorare auxilium. Precantium dilatis votis, ridebat ad hæc rusticana turba, quæ in adversa fluminis ripa stabat, quasi id merito paterentur monachi, qui communia mortalium jura, tritas ac vulgares semitas spernentes, nova & insolita vivendi statuta darent, ac sectarentur. Reprimere deridentium probra tentavit Cuthbertus: at contra ea in se retorsit. Ille vero genua flexit, caput inclinavit, oravit: moxque rates reflexo cursu in monasterium appulerunt, pudefactis rusticis, qui suam infidelitatem erubescentes, Cuthberti fidem & meritum prædicare non cessarunt. Paullo ante quam monasterium ingrederetur, iter agenti feria sexta, qua plerique fidelium ob reverentiam dominicæ passionis usque ad horam nonam jejunium producere solebant, mulier quædam, ad quam forte hora tertia diverterat, institit ut cibum sumeret. Longum quippe ejus esse iter, in quo nullus viculus, nulla hominum habitacula occurrerent. Ille vero constanter oblatos recusans cibos, iter prosequitur ad vesperam jejunus, nec ad destinatum locum ea die pervenire potuit. Interim, nullo diversorio invento præter vacuum tentorium pastorum, ad parietem equum alligavit suum, qui elato sursum capite cœpit fœnum tecti carpere: cum ecce inter fœna cadentia involutum decidit linteum, in quo dimidium calidi panis ac frustum carnis reperit. quod utrumque, velut divinitus sibi oblatum, comedit. Hoc Bedæ retulit Wirensis monasterii ejus presbyter, nomine Ingwaldus, emeritæ senectutis ac singularis pietatis monachus, qui ab ipso Cuthberto id acceperat.

* Tvvede.

c ibid. n. 4.

Sub hæc pius adolescens, visis cælestibus animatus, relictis sæculi pompis, Mailrosense petiit monasterium, in Scotiæ & Angliæ confiniis ad ripam Tuidi [d] fluminis positum, cujus monasterii, ad Cistercienses postea devoluti, vestigia quædam supersunt, teste Davide Camerario. Hoc autem monasterium Lindisfarnensi prætulit Cuthbertus ob famam & existimationem Boisili ejus loci, sub Eata abbate

d Beda lib. 4. c. 27.

præpositi

ANN. CHR. 651.

præpositi, sublimium virtutum monachi & sacerdotis: qui ipsum ex equo descendentem, eumque cum hasta famulo tradentem, ut in ecclesiam ad orandum intraret, eminus conspicatus, quanti meriti futurus esset, divinitus præsagiens: Ecce, inquit, servus Dei. Adstabat Boisilo hæc dicenti inter alios religiosus ac veteranus Dei famulus & presbyter Sigifridus, tunc in ipso monasterio adolescens, postea translatus ad Girvense, ubi perfectum in Christo agens virum, inter ægra spiritus « extremi suspiria, lætum vitæ alterius introitum sitiebat tum, cum venerabilis « Beda, ejus loci monachus, eum sæpius id attestantem audivit. Aberat tunc a Mailrosensi monasterio abbas Eata, cui Boisilus novi tironis ardens animi propositum exposuit, obtinuitque apud eum, ut, accepta tonsura, fratrum consortio jungeretur. « Tonsuræ beati Petri formam, non Scoticam, ei traditam fuisse testatur anonymus auctor ejus æqualis. Nihil ille, nec Beda de vestibus monasticis, quas non ante expletum probationis annum candidatis concedit sanctus Benedictus. Sic admissus in monasterium Cuthbertus, mox in observatione disciplinæ regularis ceteros assequi, vel etiam supergredi studuit, ad lectionem, laborem, vigilias & orationem promtior & ferventior. Ceterum Boisili [a] disciplinæ humiliter subditus, « ab eo & scientiam sanctarum scripturarum, & bonorum operum sumsit exempla. «

a id. ibid.

XI. Judocus Roma defert reliquias.

Inter ea Judocus, exstructis in Pontivo duobus oratoriis, Romam pergit, annuente Haimone duce, sacra beatorum apostolorum limina invisurus, atque inde sanctorum reliquias reportaturus. In reditu, cum ad eremum suam prope accessisset, puella quædam ab ortu cæca, cum ex aqua, ad sancti Judoci manus abluendas adhibita, oculos lavisset, protinus lumen recepit. Crux in rei monumentum ibidem erecta, eidem loco postea nomen dedit. Revertenti viro Dei occurrit dux Haimo, is, qui erga beatum Furseum tanto studio affectus erat; eumque magno gaudio complexus, honorifice excepit, eidemque tradidit ecclesiam novam ex lapidibus constructam, in qua reliquias sacras Roma allatas Judocus deposuit, atque in honorem sancti Martini eam dedicari curavit. Locus ab Haimone dotatus, atque sancti Judoci deinceps habitatione illustratus, Cella sancti Judoci postea dicta est, Alcuino Cella-maritima, itidemque Lupo abbati Ferrariensi, cui eam Ludovicus augustus tradiderat; aliquando monasterium Crucis, ob repositam in eo crucem, cujus modo meminimus. Hoc monasterium inter Alteiam & Quantiam fluvios positum, quinque passuum millibus ab oceano Britannico, totidemque a Quantia distat, Wicus etiam ab Alcuino appellatum,

XII. S. Amando scribit Martinus papa.

Haud scio an Judoci ministerio & opera usus est sanctus Amandus Tungrensis seu Trajectensis antistes, mittendis Romam litteris ad Martinum summum pontificem, quem de episcopali onere ab se ob incontinentiam & contumaciam presbyterorum ac diaconorum relinquendo commonefaciebat: ut pastorali sollicitudine vacuus, in silentio atque otio sancto vitam ageret. Respondit pontifex, se « quidem laboribus ejus condolere, eique compati ob duritiam gentis illius sacer- « dotum, quod, postpositis ordinis & officii sui legibus, in turpia vitia provolvantur, « & in lapsum ruant. at ipsum ob hoc pastorale munus abdicare non debere: soli « perseverantiæ, quæ ex tolerantia rerum duriorum nascitur, præmium esse re- « servatum. Proindeque ne frangatur animo, neu propositum deserat; sed contra, gra- « via quæque libenter perferat exemplo & amore Christi, qui tot & tanta sustinuit « pro salute mortalium. Non patiatur zelum suum emolliri adversus lapsos ecclesiæ « ministros. nam qui semel post suam ordinationem in capitalia crimina, quibus depo- « sitionem infligunt canones, lapsus fuerit, deinceps ordine suo movendum esse, nul- « lumque sacerdotii gradum in posterum adipisci posse; sed in lacrymis fletibusque « assiduis, quoad vixerit, ac pænitentiæ officiis peccatum commissum expiare debere. « Si enim tales quærimus, inquit, ad sacros ordines promovendos, quibus nulla macu- » la, nullumque vitæ contagium insit: quanto magis, si quispiam post ordinationem in « prævaricationis crimen ceciderit, a sacris mysteriis prohibendum? Ceterum se « una cum reliquiis sanctorum, quas petierat, cumque encyclia sua mittere acta syno- « di Romanæ contra Monothelitas habitæ, ab episcopis Gallicanis in unum locum « conventuris confirmanda secundum ordinem encycliæ a se directæ. Quare Sigiber- « tum præcellentissimum filium suum, regem Francorum, sicut ipse per epistolam fe- « cerat, moneat, horteturque, ut Romam lectissimos regni sui episcopos mittat, qui « Deo propitio sedis apostolicæ legatione fungantur; & quæ in concilio Romano gesta «

AN. CHR. 651.

» sint, ad Constantem principem ferant. Eadem de re Martinus itidem ad Chlodoveum scripsit. Et ad eam quidem legationem Eligius & Audoënus ex omnibus Gallicanis episcopis electi sunt; at nescio quid obstitit, quo minus Romam adirent. Adhuc laïcos fuisse electos nonnulli tradiderunt ex Audoëni loco male intellecto, ubi sub initia regni Chlodovei & concilium Romæ a Martino habitum, & suam ipsius cum Eligio destinationem ad Romanum iter refert ante suam ipsorum ordinationem episcopalem: non quod tunc ambo episcopi non fuerint, cum ad hoc iter sunt destinati: sed quod in relatione rerum ab Eligio gestarum Audoënus ordinem temporum ubique servare non consueverit. Sane Martinus nonnisi post annos ab eorum ordinatione septem vel octo, in nostra sententia; in communi vero, nonnisi post annos tres in sedem beati Petri assumtus fuit, id est anno hujus sæculi undequinquagesimo, cujus anni mense Octobri Romanum concilium contra Monothelitas habitum est. In fine epistolæ ad Amandum Martinus pontifex ait, se reliquias » sanctorum dari præcepisse, quæ lator epistolæ ejus nomine petierat: at codices, » quos itidem petebat Amandus, dare non potuisse, quoniam Romana bibliotheca » codicibus pæne exhausta erat; nec transscribi potuisse, quod idem lator ex urbe festi» nanter regredi properaret. Martini admonitioni non penitus acquievit Amandus; sed postquam in insula Chanelao aliquamdiu substiterat, in Wasconiam denuo profectus est anno sequenti, ab illius regionis incolis invitatus.

XIII. Chlodoveus absidem sancti Dionysii expendit in pauperes

Hoc etiam anno Chlodoveus, regni sui quarto-decimo, cum Gallia gravissima fame laboraret, absidem [a] super beati Dionysii sepulcrum a Dagoberto patre erectam, & puro tectam argento, spoliari jussit, illudque per Aigulfum monasterii abbatem egentibus ac peregrinis dispertiri. Hujus famis Eligius in homilia quadam meminit, ubi ait mala crescere in dies, & bella alia super alia, perpetuamque famem & pestilentiam. Regiis litteris eam dispensationem confirmatam fuisse tradit monachus Dionysianus in libro de gestis Dagoberti, atque Aigulfo abbati hac conditione mandatam, ut argentum sincera fide dispensaret, nullamque episcopo suo, cujus potestati monasterium sancti Dionysii ad id usque tempus subjectum erat, aut cuiquam alii rationem redderet. Parisiacam tum ecclesiam regebat Landericus, Audoberti successor, qui, grassante fame, eadem, sine dubio, de qua mox diximus, etiam domesticam supellectilem dicitur [b] vendidisse, ut egenis pararet alimoniam; idemque nosocomium ad limina matris ecclesiæ exstruxisse, ac dotasse. Mihi vero perquam veri simile est, Aigulfum abbatem sponte in animum induxisse, ut argentum absidæ templi Dionysiani in egentes profunderet; piumque ejus consilium a Chlodoveo rege approbatum fuisse; ob idque prædictas litteras, quibus erga Parisiensem episcopum purgaretur, ab eodem concessas. Eodem fortasse tempore id contigit, quod de Aigulfo abbate tradit [c] Fredegarius, nempe ejus facilitate factum esse, ut perennis psalmodia, quæ a Dagoberto instar Agaunensium in Dionysiano monasterio instituta fuerat, abrogaretur. Forte enim Aigulfus, cogente rei familiaris angustia, per illam famis tempestatem, monachorum numerum minuere coactus est, & in alia loca dispertire, adeo ut reliqui monachi continuandæ divinorum officiorum perpetuæ modulationi non sufficerent. Quamquam in præcepto Chlodovei regis, paullo post dato pro immunitate Dionysiani monasterii, ejusmodi psalmodia perennis retinenda præscribitur. Ut ut sit, rebus postea in melius restitutis, eadem psallendi disciplina ibidem paullo post restituta est.

a *Gesta Dagob.* c. 50.

b *Hist. eccl. Paris.* p. 179.

c *Fredeg.* c. 79.

XIV. Marculfus formulas offert Landerico episcopo.

Sub idem tempus Marculfus monachus libros duos formularum edidit, eosque domino ac reverentissimo papæ Landerico, cujus mandato id operis susceperat, jam fere septuagenarius nuncupavit. Illustrissimus vir Hieronymus Bignonius, Senatus Parisiensis suo tempore ornamentum, qui hunc auctorem edidit, notisque doctissimis illustravit, non dubitat asserere, Landericum hunc Parisiorum episcopum fuisse, eumque principatu Chlodovei floruisse. Et sane Landerici episcopi meminerunt ejusdem ecclesiæ tabularia, & veteres quique Parisiensium episcoporum indices, qualis unus [d] a nobis editus est in libro sexto de re diplomatica, ante annos septingentos exarari cœptus: in quo *sanctus Landericus* inter Autbertum seu Audobertum, & Rotbertum, aliis Chrodobertum, medius collocatur. Ejusdem sollemnis est in ecclesia Parisiensi memoria IV. idus Junias; reliquiæ ibidem honoratæ, ecclesia parochialis sub ejus patrocinio ab antiquo erecta. quæ omnia satis superque revincunt quosdam recentiores, qui sanctum Landericum ex indice pontificum Parisien-

d *Dipl.* p. 625.

ANN. CHR. 651.

sium, ut verbis utar clarissimi [a] Gerardi a Bosco, expungere ausi sunt, abrepti scilicet æstu disputationis extra veritatis limites, ut Dionysianum privilegium, a sancto Landerico Parisiorum antistite concessum, facilius expugnare possent. Verum invicta stetit, semperque stabit veritas contra ejusmodi impugnatores. Itaque Landerico Parisiorum episcopo formulas suas obtulit Marculfus, qui se ultimum ac vilissimum omnium monachorum in præfatione, ac septuagenario majorem dicit in hæc verba. *Utinam, sancte pater, jussioni vestræ tam efficaciter, quam spontanee obtemperare valuissem! quia jam supra vires meæ possibilitatis conatus sum injunctum a vobis subire negotium: cum fere septuaginta aut amplius annos expleam vivendi; nec jam tremula ad scribendum manus est apta, nec ad videndum mihi oculi sufficiunt caligantes, nec ad cogitandum sufficit hebetudo. Propterea eleganter facere non potui, ut volui: feci tamen ordinate, ut potui, non solum ea quæ jussistis; verum etiam multa alia in hac schedola, tam præceptiones regales, quam chartas pagenses, juxta simplicitatis & rusticitatis meæ naturam intimare curavi.* Ex quibus intelligitur, formulas illas non tam ex editis antea instrumentis excerptas fuisse a Marculfo, quam proprio ab ipso marte & ingenio conscriptas, tametsi secundum morem a majoribus suis receptum, & juxta conditionem loci in quo ipse degebat. Sic enim præfationem concludit. Ego vero hæc quæ apud majores meos, juxta consuetudinem « loci, quo degimus, didici, vel ex sensu proprio cogitavi, ut potui, in unum coacervare curavi, & capitula prænotavi, ut facilius, quod voluerit, a quærenti inantea scripto reperiatur. Ex his verbis, *juxta consuetudinem loci, quo degimus*, colligit Bignonius, Landericum & Marculfum eodem in loco, id est, in eadem diœcesi, vixisse. Frustra ergo cum Philippo Labbeo huc accersas ex Biturigibus Marculfum abbatem, qui in actis sancti Austregisili episcopi laudatur; nec velim etiam huc adducere Marculfum cellerarium monasterii Salicensis apud Sequanos, per quem Caramtocus abbas beato Columbano, apud Luxovium egenti, annonam & subsidia submisit. Certe Marculfi formulas exprimunt in multis diplomata monasteriorum antiquiorum diœcesis Parisiensis, ut argumento est in primis privilegium Dionysianis a Chlodoveo juniori concessum. Jam vero cujus monasterii monachus fuerit Marculfus, Dionysiani, an sancti Germani sive Autisiodorensis episcopi, sive Parisiensis, (nam duo erant Luteciæ monasteria, primo sub titulo sancti Vincentii, deinde sancti Germani, alterum quidem Parisiensis, alterum Autisiodorensis, quod modo sæcularium canonicorum insigne collegium est) an vero sancti Petri seu sanctæ Genovefæ, fateor mihi plane incompertum. Ceterum Fossatense recentius tunc erat, quam ut homo septuagenario major eo in loco vitam monasticam professus esset. Ideo vero formulas suas edidit Marculfus, ut notariis palatii, monasteriorum, aliarumque ecclesiarum exempli loco essent: at nulla publica eis accessit auctoritas, quæ vim legis eis tribueret. Unde mirari licet immodicam multorum criticorum censuram, qui, si qua invenerint vetera instrumenta, quæ tantisper a Marculfianis formulis discrepent, ea incunctanter falsa pronuntiant. quasi publici juris facti sint hæ formulæ, mox ut editæ sunt; aut privati hominis placita pro lege habenda essent. Quo magis iniquiores videntur, qui etiam superiorum temporum monumenta ad illas formulas exigunt. Non prætermittenda hoc loco Caroli [b] Cointii observatio, qui, collatione a se facta codicis regii cum editione Bignoniana, deprehendit, Marculfi nævos ac solœcos a Bignonio multis in locis correctos fuisse; aitque se malle genuinum Marculfum citare cum suis nævis. Et ita quidem visum est similiter viro accuratissimæ censuræ Stephano Baluzio, qui in nova Marculfi ad capitularia regum nostrorum editione, purum-putum Marculfi textum ex vetustis exemplaribus restituit. Non ergo similia orationis vitia, quæ in vetustis occurrunt, quidquam officere debent eorum auctoritati: cum vitia hæc ex commutatione passim litterarum, aliisque vocabulis in formulis usitatis, qualia etiam nostra ætate in forensibus formulis adhibentur, quæ in vulgari dictione nemo ferat, consulto usurpantur.

Formulæ Andecavenses antiquiores.

Antiquiores videntur Marculfianis formulæ Andecavenses, quæ in tomo quarto Analectorum a nobis editæ sunt, scriptæ principatu Childeberti regis, cujus nomen non semel in illis expressum occurrit. Id vero de Childeberto primo aut secundo intelligendum esse patet ex antiquitate codicis Weingartensis, ex quo formulas illas eruimus: qui codex scriptus est principatu Theoderici, filii Chlodovei junioris. Ut vero eas potius Childeberto secundo, Sigiberti Austrasiorum regis filio, tribuam,

[a] *Hist. eccl. Paris. p. 180.*

[b] *Coint. an. 652. n. 53.*

ANN. CHR. 651.

illud suadet, quod tempore Childeberti senioris non ita constituta erant omnia, nec tot publica condita instrumenta, ut ex illis formulæ illæ confici potuerint. Certe ex formula XLVI. manifestum est in civitate Andecavis tunc fuisse abbates, adeoque monasteria, quæ illic nulla exstitisse videntur principatu Childeberti senioris. Sed de his satis.

ANN. CHR. 652.
XV.
Ittæ obitus.

Anno sequenti pia & religiosa matrona Itta seu Iduberga, Pippini senioris conjux, Gertrudis abbatissæ Nivialensis parens, plena dierum, a viri sui morte anno duodecimo, ætatis sexagesimo, ex hac vita ad cælestem migravit in Nivialla monasterio, ibidemque in Basilica sancti Petri honorifice condita est. Ea mortua, Gertrudis onus regiminis, cujus non minimam partem mater in se suscipiebat, in se solam recipere coacta est: sed tamen ut divina contemplatione, cui assueverat, ob sæcularium rerum tractationem ne frustraretur; exteriorum sollicitudinem bonis ac fidelibus fratribus seu monachis; interiorum verò spiritualibus sororibus curam familiarem commendavit. Sic terrenis expedita curis, sacris exercitiis, vigiliis & orationibus sanctis, lectionibus ac jejuniis totam se se, uti antea, dedere instituit. Hinc factum est, ut pæne *omnem bibliothecam divinæ legis*, id est omnes divinarum scripturarum libros, memoria complecteretur, earumque sensus, etiam reconditiores, accurate perciperet, atque aliis facile aperiret. Neque tamen aliarum etiam curam omnem abjiciebat, earum maxime, quæ ad Dei cultum, & ad egentium subsidia pertinebant. Nam orphanis, viduis, captivis, peregrinis, egentibus denique omnibus quotidianam annonam large suppeditabat; atque ecclesias, & loca pia & sancta, a fundamentis exstruebat.

(Gertrudis post ejus mortem facta.)

XVI. Fossuense monasterium ab ea conditum.

Ex his unum est monasterium Fossuense seu Fossense *, opido Rhodio proximum, quod in gratiam Scottorum, Foillani & Ultani germanorum, ædificavit. Erant hi beati Fursei fratres, quos ille, e Saxonia Brittonum in Galliam accessurus, in monasterio ibidem ab se constructo reliquerat. Hi vero audito fratris obitu in Galliam appulsi, Niviallam accedunt, & a Gertrude, quæ maxime in peregrinos humanissima erat, excipiuntur. Placuit beatissimæ virgini fratrum religio ac pia conversatio: atque ut eos penes se retineret, Foillano dedit in vicinia locum, quem Fossas appellant, ait vitæ sanctæ Gertrudis interpolator: ubi monasterio constructo & fratribus prodesset, & sibi propter loci propinquitatem non deesset. Is monasterio condicto germanum suum domnum Ultanum præfecit, ac rebus pro tempore ordinatis Niviallam ad virginem remeavit. Ibat itaque passim ac redibat, modo fratres, modo sponsam Christi visitaturus. Dum vero quadam die per silvam Sonesiam, Niviallæ contiguam, pertransiret; in latronum manus incidit, a quibus spolii ac prædæ cupiditate ipse cum tribus sociis peremtus est, martyris ob hoc nomine ac veneratione pro more illorum temporum honoratus. Ejus corpus in Fossuense monasterium; trium vero sociorum corpora in Nivialense delata sunt. Ultanus post fratris necem perstitit in Fossuensi monasterio, quod modo collegium est canonicorum sæcularium; ibique perseverabat eo tempore, quo Gertrudis e vivis excessit. Eumdem Perronensi monasterio sancti Fursei, & proximo sancti Quintini de monte cœnobio præfuisse tradunt, uti superius [a] dictum est.

* Fosse.

(Foillani martyrium.)

(Ultanus Fossis abbas.)

a num. 2.

XVII. Betto a Wandregisilo sanatus.

Agebatur annus a prima cœnobii Fontanellensis conditione quartus, qui Chlodovei regis quintus-decimus erat, cùm Betto, custos regiarum silvarum in Caletis, tantumdem ditioni ac potestati suæ decedere existimans, quantum Wandregisilo ex monasterii amplificatione accederet; id gravate admodum tulit, maxime quod ejus vallis orientalem partem, ubi fons amnis Fontanellæ exoritur, deserere ac cedere cogeretur. Sic ille irarum plenus, fratres eum locum exstirpantes aliquando conspicatus, eo accessit, & Wandregisilum, labori cum aliis fratribus operam dantem, lancea transfigere tentavit. Verum, dextera protinus rigescente ac torpente, lancea ad pedes decidit; simul ille a dæmone correptus ad viri Dei vestigia corruit. Non tulit ejus infortunium vir sanctus; sed die illa, nocteque insequente orando traductis, ubi crastinus illuxit, hominem ad se adduci præcepit, eumque in pristinum statum restituit. In ejus rei monumentum basilica in honorem sanctissimæ Christi Domini Matris condita fuit, miraculis postea insignis, quæ hactenus exsistit, beatæ Mariæ de Caillovilla nuncupata.

(Oratorium B. Mariæ exstructum.)

XVIII. Binas tantum Amandi Romanas peregrinationes memorat Baudemundus, & post

eum Milo, ambo monachi Elnonenses, tres vero Philippus abbas Bonæ-spei, cui duos illos auctores, utpote antiquiores, præferendos censemus. Prior Amandi Romam profectio contigisse videtur sub annum hujus sæculi vicesimum-sextum: posterior hoc anno quinquagesimo-secundo. Posterioris hæc fuit occasio. Amandus, inito ante annos quatuor episcopatu Tungrensi seu Trajectensi, ubi belluinos illorum populorum mores subigere, ac jugo Christi mansuefacere se non posse animadvertit, a Martino papa facultatem abdicandi episcopatus postulaverat: sed, ea non impetrata, Romam per se ipse adire, eamque facultatem a pontifice exigere constituit. id quod tandem obtinuit, libertate ipsi data, quod antea litteris expetierat, secedendi cum suis in monasterium Elnonense: ubi post suum ex urbe reditum aliquamdiu substitit. Interim in ejus locum suffectus est in sede Tungrensi Remaclus, jam antea ordinatus regionarius episcopus, electus a clero & populo, suffragante Sigiberto rege. Theodardus vero cœnobiorum Stabulensis & Malmundariensis curam suscepit. In hoc secundo ex urbe reditu id Amando contigit, quod Baudemundus narrat de quodam navis famulo, qui, invocato ad Amandi monitionem Christi Domini crucifixi nomine, ex imminenti naufragio ereptus est in Centumcellensi * Etruriæ portu. In illo vero secessu Amandus sic monasterio Elnonensi adhæsit, ut tamen idemtidem circumpositos populos prædicatione sua erudiret, aliorum locorum monachos inviseret, novasque in nova cœnobia colonias educeret. Ex horum numero exstitit cella Barisiacensis in pago Laudunensi, quæ anno Childerici regis secundo erecta est.

ANN. CHR. 652.

Amandi iter secundum Romam.

* Cincelle al. Civitavechia.

XIX.

Maricolense monasterium a S. Humberto dotatum.

Amandum in suis Romam peregrinationibus comitatus est Humbertus, cui Maricolensis * in Hannonia monasterii originem ejus acta tribuunt. At præferenda videtur ipsius Humberti auctoritas in veteri instrumento, in quo *vir illustris Rodobertus* suo quondam opere prædictum monasterium in honore sanctæ Mariæ Christi Domini matris, & sanctorum apostolorum Petri & Pauli construxisse memoratur; situm in pago Fanomartensi * super fluvium Elpram. Hoc vero instrumentum refertur non modo apud Miræum in codice donationum, & apud Bollandi continuatores in tomo tertio Martii ex ipso, ut putant, autographo, sed etiam apud Baldericum Cameracensem episcopum in chronico, ubi loco Rodoberti mendose legitur *vir illustris Huntbertus*; & pro Humberto instrumenti auctore Chonebertus. Verum perinde est ut dicatur Humbertus, Huntbertus, Honebertus, Chonebertus; qui apud Baldericum Huntbertus passim appellatur: & proclive est apud veteres adspirationi præmittere litteram c. sic legitur promiscue Chrodobertus & Rodobertus; & qui Chlotharii in prima stirpe regia Francorum dicti sunt, Hlotharii dicuntur in secunda. Redeo ad Humbertum, qui ingenuis parentibus in pago Laudunensi ortus est, Evrardo patre & Popita genitrice, ex clara stirpe Francorum. Suum ipsius locum natalem idem vocat villam Macerias * super fluvium Iseram *. Vixdum adolescens Laudunum a parentibus ducitur, ibidemque tonsura insignitus, reluditur in monasterium, quod non aliud, quam sancti Vincentii esse potest: ubi ætate proficiens & gratia, per gradus singulos ad sacerdotii culmen provectus est. Roma secundo reversus, accepta a beato Amando apud Elnonem dominicæ crucis specie, Maricolas secessit, Mareclias vocat [a] Baldericus; atque, impetrata ab episcopo Cameracensi, scilicet Autberto, facultate, ibidem oratorium construxit. Verum illo relicto, ut in ejus actis legitur, haud procul exstruxit, aut potius restituit aliud cœnobium, in quo clericos, id est monachos, triginta constituit. Illic virtutum signis, & doctrinæ, vitæque meritis clarus emicuisse perhibetur a Balderico, ibidemque laborem hujus vitæ consummasse, ac sepultum fuisse. Huntberti seu Choneberti veterem chartulam *in archivo ecclesiæ sancti Huntberti* reperit, refertque [b] idem auctor, datam anno duodecimo regni domni Childerici regis, decimo-quinto kalendas Aprilis: in qua Chonebertus donat, donatumque in perpetuum jubet ad sacrosanctum monasterium, quod vocatur Maricolas, quod vir illustris Hrodobertus (ita emendo ex Miræo & Bollandianis) quondam suo opere construxit, *ubi ego ipse*, inquit, *indignus peccator abbas præsse videor*, consecratum in honore sanctæ Mariæ matris Domini nostri Jesu-Christi, & sanctorum Petri & Pauli apostolorum, vel reliquorum dominorum, qui in ipsa basilica venerantur, situm in pago Fanomartensi super fluvium, qui vocatur Helpre, hoc est partem maximam de possessione sua in villa nuncupata Macerias, sita in pago Laudunensi super fluvium Iseram; quam de avia sua

* Maroilles.

* de Famars.

* Maizieres.

* l'Oise.

a Balderic. lib. 2. c. 32.

b Ibid. lib. 1. c. 27.

AN. CHR. 652. » Deo sacrata Audeliana quondam dato pretio per venditionis titulum comparaverat: » hoc est mansos dominicos, ubi ipsa Audeliana manserat, & terrationes, & servos & » ancillas. quæ omnia ad ipsum monasterium delegat, ut ipsi monachi vel eorum suc» cessores in suo jure ac sua dominatione a præsenti die in posterum recipiant: secus attentantibus diras imprecatur. Atque ut donatio rata & inviolata permaneat, eam » confirmari voluit adstipulatione testium, domni videlicet Vindiciani episcopi, & » Fulberti sui ipsius fratris, aliorumque. Actum Maricolis. Chonebertus abbas propria manu rem confirmat.

ANN. CHR. 653. XX. S. Dionysii privilegium.

ANno regni sexto-decimo Chlodoveus in villa regia Clipiaco, prope Luteciam-Parisiorum, conventum episcoporum ac regni procerum convocavit: ubi medius inter eos in solio residens, ait, se ab apostolico viro Landerico Parisiacæ ecclesiæ antistite impetravisse, ut sancti Dionysii monasterium, cujus in basilica parentes sui Dagobertus & Nanthildis sepulti erant, episcopali, si ipsis ita videretur, potestati eximeretur; nec ejus possessiones, mancipia, ornamenta, ceteraque a priscis regibus & a parentibus suis, piisque hominibus eidem sacro loco legata, aut quandocumque leganda, quisquam episcopus, aliusve, nisi monachorum voluntate, ac permissu suo, suorumve successorum, inde auferat, aut alio transferat, vel permutet; ullamve in monachos potestatem sibi vindicet: ut hi, vexationis & inquietudinis expertes, attentius ac liberius, libentiusque pro salute ipsius atque regni Deum precentur. Assentientibus regiæ voluntati omnibus, conditum est hac de re præceptum regium, cui subscripsere omnes, tam episcopi, quam proceres. Hoc præceptum, ex ipso autographo a nobis in libro quinto de re diplomatica æri incisum, eadem fere habet quæ mox ex libro de gestis Dagoberti retulimus, omnino consentanea » formulæ [a] Marculfianæ. Ait quippe in illo diplomate Chlodoveus, se libenter locis » venerabilibus ea impertiri, quæ pro timore divini nominis, vel pro quiete servorum » Dei postulantur; maxime vero basilicæ sanctorum martyrum Dionysii, Leutherii, & » Rustici, in qua requiescere videntur, ubi per multa tempora non minima miracula » Christus per ipsos operatur: quo in loco progenitores sui, Dagobertus & Nanthechil» dis, requiescunt. Et quia ab ipsis principibus, & a ceteris priscis regibus, vel etiam » a Dei timentibus christianis hominibus sanctus ipse locus rebus ac possessionibus di» tatus est; suæ devotionis fuisse petere, ut apostolicus vir Landericus, Parisiacæ ec» clesiæ episcopus, privilegium ejusdem sancti loci abbati, ac fratribus ibidem con» sistentibus, pro futura eorum quiete faceret, ac confirmaret: quo facilius congre» gationi ipsi liceret pro stabilitate regni sui ad limina sanctorum martyrum Deum » precari. Ipsum vero pontificem cum suis coepiscopis regiæ devotioni ac petitioni » plenissima voluntate annuisse, ipsumque privilegium pro reverentia sanctorum mar» tyrum, & pro mercede regis concessisse ac confirmasse. Proinde per hanc auctorita» tis suæ seriem se jubere, ut quidquid ipsi sancto loco in villis, mancipiis, vel qui» buscumque rebus atque corporibus, a priscis principibus, seu a progenitoribus suis, » vel a Deum timentibus hominibus, propter amorem Dei ibidem legatum, aut dein» ceps additum fuerit; nullus episcoporum, sive præsentium, seu futurorum, aut qui» libet alius, quoquo modo possit quidquam inde auferre, aut aliquam potestatem sibi » in ipsum monasterium vindicare, aut commutationis titulo, absque voluntate ipsius » congregationis, vel suo permissu, minuere; aut calices, vel cruces, seu indumenta al» taris, vel sacros codices, seu argentum, aurumve, vel qualemcumque speciem ex » his, quæ ibidem collata fuerint, vel in posterum conferenda essent, auferre, aut » minuere, vel ad civitatem deferre: sed liceat ipsi sanctæ congregationi ea omnia, » quæ ei legitime legata fuerint, perpetim possidere: ut pro stabilitate regni Deum » jugiter precentur, eo scilicet ordine, ut, sicut tempore genitoris sui fuit institutum, » psallentium per turmas, ad instar monasterii S. Mauricii Agaunensis, die noctuque » ibidem teneatur ac celebretur. Regiis litteris subscribunt post Chlodoveum regem Beroaldus, qui diploma obtulit; dein Aunemundus Lugdunensis, Chaoaldus Viennensis, Ætherius Ebredunensis, Rigobertus Turonum, Wlfoleudus Biturigum, Armentarius Senonum, metropolitani; tum alii episcopi, Rauracus Nivernensis, Eligius Noviomagensis, Landericus Parisiensis, Palladius Autisiodorensis, Clarus Gratianopolitanus; insuper Laudomerus, Ricoaldus, Amalberethus, Wandalmarus, Athildus, Sighichelmus, Chadbedo, Warnacharius, Wilderadus, Ganctulfus, Bobo,

[a] *Marculf. lib. 1. c. 2.*

ANN. CHR. 653.

& Desideratus, incertarum sedium episcopi. Ad hæc Gauciobertus & Garichramnus diaconi. Post hos omnes, subscribunt regni proceres Bodolevus, Ebroinus, Ragenobertus, Arneberchthus, Radobertus major-domus, Æginarus, Merulfus, Bertecarius, Aigulfus comes palatii, Chradobertus, Ochelpingus, Austrobertus, Gaërinus, Ebrulfus, Incrinus, Probatus, Gundobertus, Ermenricus, Madalfridus, Chaldo, Rado, Auderdus vir inluster atque patricius. Omnes apposito signo crucis. Datum decimo kalendas Julias, anno sexto-decimo regni Chlodovei, Clipiaco in Dei nomine feliciter. In his subscriptionibus illud est discriminis, quod episcopi omnes, non designato sedis suæ nomine, consentientes subscribunt: ceteri vero absolute subscribunt, nulla consensus mentione facta.

Hoc Chlodovei regis præceptum adeo consentaneum est formulæ Marculfi, ut Cointius nullam in eo falsitatem aut interpolationem esse sentiat: sed quia in antea vulgatis vitiosas episcoporum ac procerum subscriptiones legerat, eas expungendas existimat, ea inductus ratione, quod præceptis regiis nemo subscribebat præter regem ejusque refendarium; & quod hoc modo solvantur omnes objectiones, quibus critici præceptum Chlodovei regis impugnant. Verum regiis diplomatis, in rebus præsertim majoris momenti, episcopos & optimates subscripsisse, patet ex iis, quæ adduximus in libro secundo de re diplomatica, capite vicesimo-primo; nec quisquam Dionysianum Chlodovei autographum revocare in dubium potest, quod Hilduini abbatis charta itidem authentica, in æs etiam a nobis partim incisa, disertis verbis adstruit; idque pro genuino habet Gerardus a Bosco in historia ecclesiæ Parisiensis.

XXI. Privilegium a Landerico eidem concessum.

Major est difficultas de vulgato Landerici Parisiorum episcopi privilegio, quod falsum, aut certe interpolatum plerique existimant. Primo quæri potest, an Landericus privilegium monasterio Dionysiano aliud contulerit præter superius Chlodovei regis præceptum, cui cum aliis episcopis & proceribus subscripsit. Ego vero id pro comperto habeo, idque mihi probare videtur charta [a] Hilduini abbatis de partitione bonorum ejusdem monasterii, in qua testatur, Ludovico augusto fuisse oblata præcepta & privilegia ipsius loci, maxime autem privilegium Landrici religiosi Parisiorum episcopi, & sollicite consideratum: in quo statutum erat inter alia, ut hîc regularis ordo inviolabiliter conservaretur, qui tempore Dagoberti institutus fuerat, ibidemque perseveraverat principatu filii ac successoris ejus Chlodovei: qui hoc privilegium suo præcepto firmaverat, & sanctorum, qui usque hodie, inquit, miraculis coruscant, manibus roboratum isti ecclesiæ tradiderat, libertatis privilegio ab ipso honoratæ. Jam vero an vulgatum Landerici privilegium genuinum sit ac minime interpolatum, alii jam satis superque expenderunt, scriptis ultro, citroque concertationibus, quas denuo revocare nostri non est instituti, nec animi. Ex sanctis illis episcopis, qui Chlodovei diplomati subscripserunt, laudantur in libro de gestis Dagoberti & apud Aimoinum beatus Audoënus, & sanctus Rado frater ipsius; necnon & beatus Palladius, & sanctus Clarus, atque domnus Eligius, vel sanctus Sulpicius, beatus quoque Aubertus, & domnus Castadius, sanctusque Ætherius. Et quidem id constat de Ætherio, Palladio, Claro, Eligio episcopis, ac de Radone: sed Radonem beati Audoëni fratrem fuisse non constat. Audoënum etiam eidem præcepto subscripsisse facile crediderim: tametsi, fugientibus in autographo litteris, ejus nomen jam legi non potest. Et forte is est Dado, qui Rado episcopus in editis Sirmundi legitur, cujus in nostris mutilum est nomen. Aliorum nomina vel mendosa sunt, vel supposititia in gestis Dagoberti, ubi pro Rigoberto metropolitano Turonensi legitur Aubertus; intrusus ab imperito lectore Sulpicius, Biturigum videlicet antistes, quem ante decem dati diplomatis annos obiisse vidimus.

[a] Diplomat. lib. 6. n. 75.

XXII. Chlodoveus ob raptum S. Dionysii brachium, an amens?

Scriptor gestorum Dagoberti, quem Regino, Hermannus, Sigebertus, aliique sequuntur, laudato Chlodovei præcepto de immunitate Dionysiana, memoriæ tradit, Chlodoveum ad limina beati Dionysii, quasi orationis causa venisse; &, cum aliquas ejus reliquias penes se habere magnopere cuperet, reserato beatissimi martyris loculo, parum religiose os brachii ejus fregisse, atque rapuisse; statimque stupefactum in amentiam incidisse. quamobrem tantæ ei loco tenebræ incubuerint, tantusque omnium, qui aderant, animis pavor incussus sit, ut consternati protinus aufugerint. Regem vero, ad expiandum scelus & sanitatem recuperandam, quasdam monasterio villas donasse; atque os beati martyris, quod abstulerat, auro gemmisque inclusum sacro loco restituisse, ibique reposuisse. quo facto aliqua ex parte

ANN. CHR. 653.

sanatus sit, at post duos annos interierit. Non desunt qui hanc narrationem fabulis accenseant, idque commenti putent a monachis confictum esse, ut omnes tam memorabili exemplo a simili ausu deterrerent. Verum, etsi melius ejus generis conatus aliis successerit; non defuere tamen aliquando similia exempla. qualia sunt illa quæ Gregorius Magnus refert in epistola [a] ad Constantinam augustam de quodam basilicæ sancti Pauli apostoli præposito, qui, cum ossa beati apostoli » loco movere, atque in alium locum transponere tentasset, apparentibus quibusdam » tristibus signis, subita morte defunctus est; & de Pelagio papa ejusdem Gregorii de» cessore, cujus jussu adhibiti artifices ad instaurandam sancti Laurentii extramuranam basilicam, beati martyris sepulcro ignoranter aperto, quia sacrum ejus corpus viderant, tametsi tangere minime ausi essent, omnes intra decem dies defuncti sunt. In » summa Gregorius asserit, in Romanis, immo totius occidentis partibus, omnino » intolerabile esse, atque sacrilegum, si sanctorum corpora quispiam tangere præsum« serit; hancque temeritatem nullo modo impunitam remanere. Nolim hoc loco repetere, quid Leutsindæ Erchinoaldi conjugi acciderit detegendo loculo sancti Fursei abbatis apud Perronam.

a Greg. M. lib. 3. ep. 30.

XXIII. Privilegia monasteriorum apud Græcos.

Ceterum ad privilegia monasteriorum quod attinet, multa his temporibus concessa sunt etiam apud Græcos. Exemplo est illud, quod in libro de vita sancti Theodori Siceotæ legitur [b] apud Bollandianos. quippe virum sanctum Mauricius imperator & Cyriacus patriarcha Constantinopolim accersitum magno studio & » honore complexi sunt; & monasteriis ejus immunitates tributæ, illudque concessum, » ut nulli alii episcopatui subjecta essent, sed sanctissimæ tantum & magnæ ecclesiæ » apostolicæ regiæ ipsius civitatis, ita providente Deo, & sancto martyre Georgio » opitulante, propter benevolentiam in eos, qui in illis degebant, & sacrificabant. Denique apud Græcos *imperialia monasteria nulli archiepiscoporum vel episcoporum dominio subjecta erant*, teste Innocentio papa tertio [c] apud Bosquetum: quæ eadem erat in regalibus passim apud Gallos cœnobiis disciplina.

b Bolland. April to. 3. p. 49. n. 72.

c Innoc. III. lib. 1. ep. 39.

XXIV. Vvilfridus cum Benedicto Lugduni excipitur ab episcoop.

Præerat hoc tempore Lugdunensi ecclesiæ Aunemundus episcopus, ut patet ex superiori Chlodovei diplomate, cui is subscripsit. Eodem anno Wilfridus ex insula Britannia in Galliam solvit, ac Lugduni a Dalfino ejus ecclesiæ antistite exceptus memoratur. Wilfridus non infimis apud Northumbros parentibus ortus, vitæ regularis ac litterarum elementa nondum attonsus didicit in monasterio Lindisfarnensi. Dein Romam ad catholicos ecclesiæ, monachorumque ritus ediscendos proficisci statuit, simul hac peregrinatione peccatorum suorum reliquias expiatum iri confisus. Itaque inassuetum ad id usque tempus, & inattritum Northumbris iter initurus, ab Eanfleda regina directus, commendatusque est Erconberto Cantuariorum regi, ejusdem Eanfledæ avunculo, qui ei socium ac comitem itineris adjunxit Benedictum, cognomento Biscopum, alio nomine Baducingum, piissimum adolescentem ex nobili stirpe Anglorum: qui, cum esset Oswii Northumbrorum regis minister, terrena omnia præ cælestibus fastidierat, annos natus circiter viginti & quinque; & patria, parentibusque cum terrena militia relictis, ad Romanum iter tunc se se accingebat. Ambo itaque ex Britannia solvunt, superstite, aut certe recens mortuo Honorio Cantuariensi pontifice, uti ex venerabili Beda [d] intelligitur, qui Honorii obitum [e] huic anno Christi sexcentesimo quinquagesimo-tertio illigat. Cum Lugdunum pervenissent, Wilfridus a Dalfino ejus civitatis episcopo ibi detentus est: Benedictus vero cœptum iter persequitur. Tanta porro fuit antistitis in peregrinum elegantis formæ, numquam antea sibi visum, benevolentia & benignitas, ut non minimam Galliarum partem ei regendam committere, ac fratris sui filiam virginem in matrimonium dare, eumque loco adoptivi filii habere, siquidem Wilfridus vellet, constituerit. Ille vero, cui longe alia animo consilia erant, actis ob conditiones sibi oblatas Dalfino gratiis, respondit, se, vitæ cælibis studiosum, conjugio nuntium remisisse; nec ideo domum ac patriam reliquisse, ut in aliena regione uxorem duceret, sed ut apostolorum limina viseret. Quare ab episcopo dimissus, dato duce itineris, & cunctis necessariis large subministratis, Romam contendit, pollicitus in reditu, se hospitem suum denuo invisurum. Ergo Wilfridus Romam adiit, ibique *menses aliquot* permansit. quo temporis intervallo ex Bonifacio ecclesiæ Romanæ archidiacono quatuor evangeliorum libros, computum paschæ canonicum, Britannis & Hibernis tunc ignotum, mutaque alia ad ecclesiasticam disciplinam

d Beda lib. 5. c. 20

e Id. lib. 3. c. 20.

plinam pertinentia didicit, atque inde reversus est ad Dalfinum in Gallias, apud quem triennio commoratus, ab ipsoque Romano more attonsus, a viris ejus urbis doctis & eruditis multa didicit; Dalfini heres futurus, si ipse acquiescere voluisset.

XXV. Aunemundus an idem cum Dalfino.

Quæ de Wilfrido & Dalfino hactenus retulimus, desumta sunt ex Eddio-Stephano Wilfridi æquali, atque ex venerabili Beda, quos Fridegodus poëta, Willelmus Malmesburiensis, aliique secuti sunt: qui omnes Dalfinum Lugdunensis ecclesiæ episcopum vocant, eique ea omnia, quæ superius relata sunt, ac necem inde consecutam tribuunt. Nullus tamen in vetustis Lugdunensium antistitum indicibus Dalfino locus est, ut patet ex tribus illis antiquissimis, quos Chiffletius in Paulino illustrato vulgavit: in quibus post Gandericum seu Candericum, qui Remensi concilio sub Sonnatio subscripsit, recensentur Viventius, Aonemundus seu Aunemundus, mendose Annemundus, Genesius, Landebertus, & Gudinus. Et Aunemundus quidem præmisso Chlodovei regis diplomati hoc anno subscripsit, quo tempore Dalfinus episcopus Wilfridum Lugduni excepisse perhibetur. Ex quo intelligitur, aut binominem fuisse Aunemundum, aut falsos fuisse Eddium atque Bedam, qui pro Aunemundo scripserint Dalfinum, cujus nominis fratrem habuit Aunemundus, ut legitur in ipsius testamento, interpolato quidem, sed hac in parte nequaquam suspecto. Hujus Dalfini forte filiam Aunemundus Wilfrido nuptum tradere in animo habebat; eique regendam committere illius civitatis partem, cujus comitivam Dalfinus Aunemundi frater habuisse fertur. In illo autem testamento, quod pro puellari sancti Petri monasterio Lugdunensi conditum est, Aunemundus parentes suos Sigonem & Petroniam vocat, Dalfinum germanum, Petronillam & Luciam sorores, quæ sacrum velamen in prædicto parthenone susceperant. Idem Viventiolum in sede Lugdunensi decessorem suum vocat, rectius Viventium, quem sancti Petri cœnobio multa beneficia contulisse dicit. Eidem loco plurima largitur idem Aunemundus, tum respectu sororum suarum Petronillæ atque Luciæ, ibidem vitam monasticam professarum; tum hortatu quondam parentum suorum: nempe ecclesiam sancti Petri in episcopatu Genevensi, Turrim-de-Pinu in pago Viennensi, rogatu Radegundis ejusdem monasterii abbatissæ; parochiam de Marinis cum ecclesia beati Johannis-Baptistæ, aliaque ad preces Animoniæ abbatissæ; necnon Dolomicuraticum * vicum cum ecclesia beati Petri, & silva Bregonensi *, & alia. Certe Leydradus Lugdunensis pontifex in epistola ad Carolum Magnum laudat « monasterium puellarum in honorem sancti Petri dedicatum, ubi corpus sancti « Aunemundi humatum est, quod ipse sanctus episcopus instituit, & ipse Leydradus « a fundamentis instauravit. Hæc itaque tria explorata maneant, nempe Aunemundum Lugduni excepisse Wilfridum, eumdemque parthenonis sancti Petri alterum veluti conditorem censendum; atque Dalfinum, siquidem binominis non fuit Aunemundus, neutiquam Lugdunensis ecclesiæ episcopum fuisse, contra quam De-Mura in historia Lugdunensi cum Beda opinatur, qui contra rectam temporum seriem, Dalfinum Arigio episcopo substituit tempore Brunichildis reginæ, cujus jussu eum necatum fuisse fabulatur.

S. Petri parthenon ab eo instauratus.

* Dolomieu.
* de Bregon.

XXVI. Romarici abbatis mors.

Hoc eodem anno beatus Romaricus abbas Habendensis, cum animas virginum amplius centum in cælum præmisisset, morti proximus in palatium Sigiberti Austriæ regis proficisci statuit, ut regi ac proceribus de futuro eorum periculo & casu quædam, sibi haud dubie cælitus revelata, nuntiaret. Eo cum pervenisset, vir magnificus Grimoaldus subregulus, id est palatii præfectus, audito per internuntios, Romaricum noctis tempore ad ipsum velle accedere, intempesta nocte cum facibus ei occurrit; ac virum Dei, angelica quadam specie præditum, complexus, datis muneribus, quæ sibi suaserat se facturum pollicetur. Vitæ sancti Romarici interpolator id interpretatur de fide, per Grimoaldum servanda Dagoberto Sigiberti filio post parentis mortem. quod promissum non implevit Grimoaldus. nam, Sigiberto rege mortuo, filium ejus Dagobertum tonderi, & per Didonem Pictavorum episcopum in Scotiam seu Hiberniam amandari jussit, substituto in ejus locum proprio filio suo, quem Austrasiorum regem constituit. Verum brevi post tempore perfidiæ suæ pœnas dedit, ut sequenti anno videbimus. Reversus e palatio Romaricus, monasterii sui cellas lustravit, fratresque ac sorores efficacibus verbis hortatus est, ut doctrinam eis ab se traditam illibate servarent, & de animarum suarum salute semper solliciti essent. Tum modica febre tentatus decubuit, in Dei laudibus

ANN. CHR. 653.

& suorum adhortatione interim persistens. Die dominica, finitis matutinis, pæne in ipso diei crepusculo, rogatus, ut mutandi causa aliud verteretur in latus, mox animam agere visus est. Sed unus e circumstantibus presbyter, clamare cœpit, exspectaret tantisper, dum *communionis gratia viaticum* acciperet. Ille vero tamquam excitatus, dextera manu signum crucis super se, ceterosque adstantes expressit; &, cum tandem sacerdos cum sacro viatico advenisset, *accepto munere*, labiis suis decenter compositis, mox sancta illa anima, inter suorum lacrymas & singultus, e corpore egressa est VI. idus Decembris, qui dies hoc anno in dominicam incidebat. Ejus exsequiæ magno cum apparatu & studio celebratæ sunt, sepultusque est juxta socium suum beatum Amatum, ut, qui individua caritate ei conjunctus fuerat dum viveret, mortuus ejus lateri etiam adhæreret. Libellum de ejus gestis scripsit monachus Habendensis anonymus, ejus suppar, rogatu domnæ Cæciliæ abbatissæ, alio nomine Claræ seu Gegobergæ, cui hunc libellum nuncupavit, a quodam anonymo postea interpolatum. In antiquo breviario Romarici-montis, manu exarato, in festo sancti Adelphi abbatis, Romaricus tres filias habuisse dicitur, quarum duæ virgines permanserint: tertia vero, Asserberga nomine, *paternæ non acquiescens devotioni*, nupsisse traditur *cuidam in partibus Sicambriæ, cui vocabulum Bethilinus, summæ nobilitatis, multæque potentiæ viro.*

XXVII. Adelphus ejus successor. Abbatissæ Romaricenses.

In Romarici locum successit Adelphus seu Adelphius mox laudatus, cujus suprema tantum facta idem anonymus, qui Romaricum celebravit, in litteras retulit, hortante Tetta abbatissa, quæ alio nomine Cebetrudis seu Gebitrudis vocabatur. Hæc tertia ejus loci abbatissa erat. Prima siquidem fuit Mactefledis, ut constat ex actis S. Amati: secunda Cæcilia, alio nomine Clara, quæ antea, nempe in sæculo, Gegoberga dicta fuerat: tertia Tetta, aliis Tecta, cognomento Gebetrudis, cui sancta Perpetua successisse dicitur. In antiquis tamen ejus loci ecclesiasticis libris nullum habetur officium de sancta Perpetua; sic vero de sancta Gebetrude, cujus festum in veteri breviario, a ducentis circiter annis scripto, notatur post feriam tertiam in octava omnium Sanctorum. Nullæ tamen de ea habentur lectiones: at in responsorio, quod hymno vesperarum præmittitur, hæc de ea leguntur. *Virgo inclyta, ad te clamantes sustenta, & perennem nobis deposce virginitatem.* & in antiphona ad canticum beatæ Mariæ: *Sancto de semine orta, sacrosancta Gebetrudis, a primævo juventutis flore, bonæ indolis, Domino servire cœpit læta forti animo, & cælestibus concupivit interesse thalamis.* In fine habetur hymnus de eadem, sed nihil in eo singulare.

S. Benedicti regula illic observata.

Deinceps ad trecentos fere annos illius monasterii documenta nos deficiunt; nimirum usque ad principatum Arnulfi imperatoris, quo tempore monasterium puellarum, quod in monte situm erat, *ab Hunnis* seu Hungaris destructum fuit, paullo post ad subjectam vallem trans Mosellam translatum. Toto illo priori tempore usque ad illam eversionem, *perstitit intactum in religiosa disciplina* monasterium, & quidem sub regula sancti Benedicti, ut litteris suis ad Paulum V. scriptis testantur Visitatores apostolici tres, scilicet Guillelmus archiepiscopus Corinthiensis, Johannes episcopus Tullensis, & Adamus Tripolensis, quibus visitandi ac reformandi illius monasterii facultas a pontifice data fuerat. In illis litteris, quæ in Romarici-monte XVI. kalendas Decembris, anno MDCXIII. datæ sunt, visis ac lustratis omnibus loci illius monumentis, tres monasterii status distinguunt; primum ante destructionem Hungaricam: secundum a translato seu instaurato in valle monasterio ad exitum sæculi tertii-decimi: tertium ab eo tempore usque ad factam visitationem. In triplici illo statu sancti Benedicti regula semper illic servata fuit.

» In primo statu duæ monachorum, septem monialium domus erant, omnes in » monte positæ, ac in qualibet domo duodecim personarum religiosarum congregatio» nes, quæ sibi assidue succedentes, diu noctuque in eo monte, qui inde Sanctus-mons » appellari cœpit, divinas laudes decantabant. Monialium curam in spiritualibus ge» rebant monachi: quorum unus, syndici nomine, rem familiarem administrabat. In » subjecta planitie villa erat monasterii primaria, quam vivente sancto Romarico, » mille conversi, monasterii famuli, aut potius servi, incolebant.

» In secundo statu idem vivendi institutum perseveravit: at post ducentos fere » annos, sive temporum, sive opum injuria, religiosi pertæsi monialium curam, ab » ipsis recesserunt: hæ vero sæculares sacerdotes ad spiritualium curam; & syndici

unius loco, officiales nobiles ad temporalium regimen acciverunt. Unde regularis « AN. CHR. 653
vivendi norma sensim dilapsa est; tandemque abbatialis mensa separata fuit a con- «
ventuali; immo ineunte sæculo quarto-decimo mensa conventualis in præbendas di- «
visa. quo ex tempore nulla deinceps restituendæ disciplinæ cura fuit. Extunc enim «
abbatissæ sæculares affectarunt honores, Principes-imperii dictæ anno M CCC XXXIV. «
ab imperatore Alberto: moniales vero id curarunt, ut omni regula solverentur, & «
in earum numerum nonnisi nobiles, quarto ab utriusque lateris stipite gradu, ad- «
mitterentur. «

In tertio denique statu eo licentia progressa est, ut jam circiter M D XV. mo- «
niales vocari cœptæ sint canonicæ; & abbatissa sola cum nonnullis aliis *regulam Be-* «
nedictinam profiteretur. *Paulatim vero genus vestis religiosæ depositum; ipsaque non ita pridem abjecta est cuculla.*

Hæc omnia constant ex litteris Visitatorum apostolicorum, qui ita subdunt. *His initiis sequentem rerum statum reperimus, beatissime Pater, ut scilicet antiquis ac recentibus documentis omnibus, modernis quoque cæremoniis, usu item, qui hodie servatur, Benedictini officii; nonnulla etiam parte vestium, quæ relicta est; abbatissæ demum regulari professione, capituli confessione, quotidiana in completorio regulæ sancti Benedicti lectione, aliisque permultis religionis signis existentibus, ambigi non possit, quin monasterium sit Ordinis Benedictini, ex cujus præscripto sola abbatissa vota adhuc emittere consuevit.* Post hæc in prædictis litteris exponitur præsens monasterii status; postulantque Visitatores a pontifice locum ea forma componi, qua securitas sit conscientiis, & vivendi certus ordo sanctitati suæ & sanctæ sedi probatus.

His superfluum fuerit alia congerere argumenta, quibus constet, regulam sancti Benedicti ab ipsis initiis ad nostra tempora in illo monasterio receptam fuisse. Id enim vetera instrumenta & documenta, quæ bene multa legimus, diserte attestantur, consentitque peculiaris sancti Benedicti ibidem cultus in divinis officiis præ sancto Columbano, cujus tantum commemoratio die ipsius natali præscribitur: cum sancti Benedicti duo festa, obitus scilicet ac translationis, ritu duplici notentur. Ad hæc ejusdem sancti Patris amplissima capella in subterranea crypta sub majori altari ab instaurato monasterio exstructa est, cum duobus hinc inde aliis altaribus: sed nuper aditus interpositis muris ad eam præclusus, ut ipsius sancti, ejusque regulæ memoria, si fieri posset, ibidem omnino aboleretur. His tantum duo adjicere lubet. Unum est fragmentum cujusdam sermonis, in sanctorum Romarici, Amati & Adelphi translatione habiti, paullo post instauratum monasterium ineunte decimo sæculo, quo in sermone fit mentio de piscibus ad illud festum miraculo obtentis, cujus occasione ita loquitur auctor. *Agite semper, dominæ matres & sorores, magnas omnipotenti Deo gratias, vestræque totæ sponsionis religiosæ vota, quæ Christo Domino regi vero* SUB PATRIS EGREGII NORMA BENEDICTI *contra antiquum pugnando serpentem, sponte inspiratione divina vovistis, ad finem usque vitæ in sanctis perseverando operibus viriliter, Christo adjuvante, adimplete.* Nihil hoc testimonio illustrius ad probandum usum regulæ sancti Benedicti sæculo decimo in illo monasterio, & votorum sollemnem professionem ibidem a puellis fieri tunc solitam. Hinc est quod
in veteri formula confessionis, accusabat se quælibet Romaricensis puella, quod «
peccasset in transgressione omnium mandatorum Dei, *in prævaricatione & con-* «
temtu sanctæ Regulæ, quod divinum officium negligenter persolvisset; quod *corpus* «
& sanguinem Domini indigne frequenter accepisset; quod *silentium die ac nocte non* «
observasset; denique, ut multa alia omittam, quod *ante horas & post horas regulariter* «
constitutas frequenter manducasset. quæ quidem manifeste referuntur ad regulam S. Benedicti, qui in omnibus litaniis ejusdem loci, vel excluso sancto Columbano, vel ante eum invocatur. Alterum testimonium desumitur ex primario instrumento monasterii sanctorum Bertarii & Athaleni, quod in Bliderici-villa* medio sæculo undecimo a Rainardo Tullensi comite exstructum est sub regula sancti Benedicti, ut diserte in prædicto legitur instrumento, quod suo loco referemus. Hujus vero loci prima abbatissa ex monasterio Romaricensi assumta est ad informandam novam illam coloniam sub eodem instituto, quod illa professa erat. Hæc digressio rebus nostris illustrandis necessaria visa est: ad intermissam rerum seriem reflectenda narratio.

* Bleurville.

Florebat medio sæculo septimo Landelinus abbas, sancti Autberti Cameracensis XXVIII.

ANN. CHR. 653.

Landelini abbatis prima facta.

episcopi discipulus, a quo res monastica non modicum in Belgio incrementum cepit. Excelsa Francorum progenie natus dicitur in villa pagi Cameracensis, quæ vocatur Vallis, atque a beato Autberto episcopo, qui eum e sacro fonte susceperat, pietate ac litteris imbutus. Hunc, cum sanctus pontifex ad clericatus officium tondere vellet, cognati ejus ab amore cælestium revocare cœperunt, rem indignam censentes, ingenuum adolescentem, egregia forma & multa gratia præditum, sæculo nuntium remittere: longe consultius esse, ut mundi fruatur deliciis, quam, ut veluti mortuus, in monasterio torpeat ac vilescat. His dictis seductus adolescens, ab episcopo clam discessit, & perniciosis adjunctus consiliariis, simul cum eis latronum vitam vixit, Morosi accepto nomine, ne indicio proprii nominis agnosceretur. Sed tandem sodalis interitu, simul angelico, ut ferunt, monitu resipiscens, ad institutorem suum redit prodigus filius, ejusque pedibus advolutus, ante actorum scelerum pœnas sibi imponi rogat. Mox pontificis jussu in quoddam monasterium retrusus, ibidem sub sæculari habitu duram pænitentiam egit. Dein, tonsura accepta, Romam pergit, atque inde reversus ordinatur diaconus. Nec semel Romam adiisse contentus, iterum sacra apostolorum limina cum lustrasset, a beato Autberto sacerdotii honore decoratus; tertio demum Romam petit cum duobus discipulis, Adeleno & Domitiano, qui ei in prædicatione verbi divini nuper adhæserant. Reverso indulsit Autbertus, ut in quemdam Hannoniæ locum secederet, positum super fluvium Sabim seu Sambram, Laubacum vocabulo, ex nomine rivuli decurrentis. Illic condi cœptum ab eo monasterium Laubacense seu Laubiense, ab ejus successoribus postea amplificatum, & maxime illustratum, quod amplam historiæ nostræ materiam suppeditabit. Aliud item cœnobium tribus inde millibus construxit in pago Sambreo, Alneum seu Alnense nomine, sancti Petri apostolorum principis titulo ac pignoribus decoratum. Tertium itidem sub invocatione sancti Petri ab eodem erectum est in pago Templutensi, Guaslarense seu Waslarense nuncupatum, octo millibus disparatum a primo suo monasterio Laubiensi, quod præ aliis omnibus ei acceptum fuit, ac dotatum. Quidquid enim ex piorum regum munificentia in toto Francorum regno acquirere potuit, huic cœnobio Laubiensi legavit, ut numerosa fratrum congregatio ibidem commode institui, ac Deo servire posset. His ita gestis, cum duobus discipulis, Adeleno & Domitiano, alium in locum commigravit, infra Valentianas, haud procul a Scaldi fluvio positum super amnem *Hon*, ad silvam Ambidgim: ubi, spatio virgultis & sentibus expurgato, quartum monasterium ædificavit, Crispinium dictum, cum basilica sancti Petri, & beati Martini oratoriolo. Eo in loco divinæ contemplationi totus addictus, duos discipulos verbi ministerio destinavit, Adelenum quidem super fluvium *Hon* una a Crispinio leuca; Domitianum vero duabus abhinc leucis super fluvium Hagnam.

Laubiense monasterium & alia ab eo structa.

XXIX. S. Benedicti translatio in Galliam.

Floriacense monasterium regebat hoc tempore Mummolus abbas secundus, qui Rigomaro, post quinque regiminis annos mortuo, successerat. In lectione sacrorum librorum assiduus, cum libros dialogorum, a beato Gregorio papa conscriptos, sedulo revolveret, excidium Casinensis monasterii a Langobardis eversi ingemuit, ob eam maxime causam, quod sub his ruinis sacrum beatissimi Patris corpus consepultum, ac neglectum jaceret. Tandem ejus animum impressa subiit cogitatio, ut tantum thesaurum ex illis ruinis erueret, & in suum transferret monasterium. Non alius ad hoc opus magis idoneus ei visus est quam Aigulfus monachus, vir probatæ virtutis ac sanctitatis, ex castro Blesensi ortus, qui ante aliquot annos ejusdem se Mummoli disciplinæ tradiderat. Accepto patris mandato protinus obsequens discipulus, iter in Italiam aggreditur, adjunctis Cenomannensibus nuntiis, quos Berarius episcopus, eodem instinctus spiritu, ad deportandum ex Casino monte sanctæ Scholasticæ corpus, novo parthenoni ab se exstructo inferendum, itidem in Italiam direxerat. Romæ locis sanctis obiter lustratis, Aigulfus Casinum ocius advolat, locum sibi ignotum, ubi expetitæ reliquiæ jacerent, tacitus explorat. Tandem, venerando sene admonente, supernæ lucis indicio latentem reperit thesaurum, effossum paratam in cistam deponit, ac reditum in Galliam maturat, comitantibus, qui tempori supervenerant, Cenomannis. Inter ea Romanus pontifex (is Martinus erat,) viso in somnis increpitus fertur, cur sineret Italiam tantorum sanctorum orbari patrocinio, eorumque corpora in Galliam deferri? surgeret quantocius, & ablatas reliquias suo loco restitui curaret. Nec mora missi armati celeres, qui fugientes inse-

querentur. sed frustra; utpote quos offusa caligo ab insequentibus protexit. Vix in pagum Aurelianensem sacræ reliquiæ appulerant, cum homini a nativitate cæco in vico Bonodio * lumen infunditur, contractus erigitur. Alius item cæcus illuminatus in Nova-villa, quæ a monasterio Floriacensi passibus non amplius quingentis distat. Mox obviam effusi monachorum chori cum infinita promiscui vulgi multitudine, acceptæque cum insigni triumpho sacræ reliquiæ in veterem Floriacum. Illic sanctæ Scholasticæ ossa sibi dari postulant Cenomannenses. Floriacenses ægre tandem assensere. In discernendis amborum sanctorum ab invicem ossibus hæsere animi. Dubitationem duplex miraculum sustulisse traditur. Allati pueri duo diversi sexus, recens exstincti. Masculus ad sancti Benedicti; puella ad sanctæ Scholasticæ ossium contactum revixit. Hæc data Cenomannis, atque illata in illud virginum cœnobium, quod Berarius episcopus inter muros urbis & fluvium Sartæ a fundamentis construxerat: ubi tempore Adrevaldi monachi, qui sæculo nono hæc in litteras retulit, magna fiebant miracula. Corpus vero sancti Benedicti in Floriacensem sancti Petri basilicam ad tempus depositum est a Mummolo abbate; dum congruus eidem locus in basilica sanctæ Mariæ pararetur. Hactenus ex Adrevaldo.

ANN. CHR. 653.

* Bonay.

Simpliciorem brevioremque hujus translationis historiam exhibet [a] anonymus, natione Germanus, cujus narrationem ex codice Ratisponensis monasterii sancti Emmerammi, ante annos nongentos scripto, eruimus. sic autem habet. Quidam presbyter in Francia doctus pii patris sui mandato iter fecit in Italiam, investigaturus, ubi sepulta jacerent ossa sancti Benedicti patris, ab hominibus inculta. Tandem pervenit in desertum, nempe Casinense, Roma dissitum septuaginta vel octoginta millibus, ubi olim constructa fuerat cella sancti Benedicti, quæ concordia caritatis inhabitantium firma, & in æternum duratura videbatur. Tum presbyter, locorum imperitus, a subulco mercede conducto situm monasterii didicit, at locum sepulcri invenire non potuit, donec triduano jejunio, sibi sociisque indicto, id tandem obtinuit, facta eorum coquo revelatione. Effosso loco designato, repertus est lapis sepulcro superpositus. Amoto lapide, inventa ossa sancti Benedicti abbatis, & in eodem monumento beatæ Scholasticæ sororis ejus ossa subter jacentia, marmore tamen interposito. Collectis amborum ossibus lotisque, sindone mundissima seorsim involuta sunt, & in Franciam deportata, ignorantibus Romanis, & reposita in monasterio, cui Floriacus nomen est. Ita fere anonymus Germanus.

a Analect. to. 4. p. 451.

Hæc translatio consignata legitur vetustissimis quibusque kalendariis, non modo Gallicanis, sed etiam Germanicis, immo etiam Italicis, ut ipsi oculis nostris perspeximus. Nec sane mirum, cum ei testimonium perhibeat Paulus [b] Warnefridi, monachus Casinensis, qui sæculo sequenti scripsit historiam Langobardorum, in qua asserit, Francos e Cenomannicorum & Aurelianensium partibus Casinum, ubi tunc « vasta solitudo exsistebat, simul convenisse, ejusdemque venerabilis patris, pariter- « que ejus germanæ venerandæ Scholasticæ ossa abstulisse, & in patriam suam asportasse, « ubi duo monasteria, unum in sancti Benedicti, alterum in sanctæ Scholasticæ « honorem constructa sint. Addit tamen in consolationem Casinensium, *os illud ve-* « *nerabile, & oculos semper cælestia contuentes, cetera quoque membra, quamvis resoluta* « *in cineres*, penes Casinates remansisse. Hæc scribebat Paulus in ipso monte Casino « paullo post mortem Carolomanni principis, qui jussu abbatis sui Casinensis missus ad Pippinum regem, germanum suum, corpus sacrum beati Benedicti Casinum revehere, sed frustra, tentavit. Perstant nihilo minus Casinates nostri in asserenda sibi possessione sacri corporis, quod non modo sæculo undecimo sub altari repertum perhibent, attestante Leone Marsicano in chronico Casinensi; sed etiam Angelo de Nuce in singulari hac de re dissertatione adversus me scripta, in qua ait repertum a se, dum majus altare basilicæ Casinensis de novo erigeretur, detectumque sacrum loculum, in quo beati patris ossa jacebant. Verum exoratus a me, dum Romæ versarer, venerabilis senex, tunc Rossanensis archiepiscopus, ut rei veritatem mihi sincere aperiret, respondit: inventum quidem ab se tumulum, inventa ossa sub altari, sed absque ulla inscriptione, absque ullo denique indicio, quo ea esse sancti Benedicti ossa testatum fieret: nisi quod tumulus eo in loco positus esset, ubi sanctissimi patris corpus sepultum fuisse majorum ferebat traditio. At quidni, inquiebam, alter quidam abbas ibi se humari voluerit? an locus ignotus erat Pauli diaconi tempore, & posteris demum revelatus? Hucusque tantum nostra hac

b Paul. Diac. lib. 6. c. 2.

ANN. CHR. 653.

de re collatio : cujus hoc loco meminisse haud ab re visum est. Ad tempus factæ translationis quod attinet, eam principatu Chlodovei junioris contigisse constat ; de anno præcise non constat. Diem signat præter alios in martyrologio Rabanus pridie nonas Decembris his verbis : *Floriaco monasterio a partibus Romæ adventus corporis sancti Benedicti abbatis*. De his iterum alias.

XXX. Caput-cervium S. Benedicto datur.

Post hanc translationem varia per sanctum Benedictum patrata Floriaci miracula, quorum fama ad circumpositas regiones e vestigio diffusa, ad aures pervenit Actharii seu Otherii, nobilis apud Bituriges Aquitanici, qui tum paralysi toto corpore, una lingua excepta, laborabat. Hic consultis incassum medicis nihilo melius habens, in somnis admonitus traditur, mitteret ad sanctum Benedictum, a quo sanitatem recepturus esset. Nec mora, Deo & sancto Benedicto vovit hereditatis suæ portionem, cui Caput-cervium * nomen est, in finibus Biturigum situm, contiguum Lemovicinis, *a quo vicina regio corrupto vocabulo Capeergensis vocitatur*, Aimoino [a] referente. Tum missi qui votum exsequerentur, Floriacum adeunt, & *cum vuantis ipsius auro ornatis* hanc donationem sacris altaribus imponunt. Mox eadem die, eodemque horæ momento æger, *nonaginta millibus semotus a loco*, integerrimam adeptus est sanitatem. Ita ferebat Aimoini tempore antiqua veterum relatio: » cui repugnare ait ille *antiquius tertii Chlotharii regis edictum* seu præceptum, in quo » continetur, quod Aotharius ob perfidiam ab ipso rege interfici jussus sit ; rebusque » ejus omnibus confiscatis, illud prædium sancto Benedicto ab eodem principe colla» tum. Hinc Caput-cervium *regia liberalitate* cœnobio sancti Benedicti donatum legitur apud Adrevaldum, qui ait, cellam duorum vel trium monachorum ibidem suo tempore exstructam fuisse. Verum hæc duo facile, vel ex ipso Aimoino, conciliari possunt. Otherius quippe vovendo prædium, ejus usum-fructum sibi ad vitam reservaverat. unde lapsus in crimen læsæ majestatis, potuit confiscari prædium illud, quod ille adhuc possideret, & sancto Benedicto a rege donari.

* Saetrge.

[a] Aimoin. lib 2. de mirac. S. Bened. c. 4.

XXXI. Toletanum concilium octavum.

Sub finem hujus anni, id est XVII. kalendas Januarii, æra sexcentesima nonagesima-prima, in urbe regia celebratum est Toletanum concilium octavum, in quo, hortatu Reccesuinti regis, tredecim canones conditi sunt, tum ad sanciendam fidem, tum ad sarciendam ecclesiasticam disciplinam ; de rebus vero monasticis nullus. Concilio subscripsere, post episcopos quinquaginta duos, abbates numero novem, & quidem ante presbyteros & vicarios episcoporum, ac viros palatinos, quos princeps huic concilio adesse voluit, ut sanctiones patrum se opere completuros in ipso conventu protestarentur. quod rex ipse pollicetur, his verbis sane memorandis » patres allocutus. In commune jam vobis cunctis & ex divino cultu ministris ido» neis, & ex aula regia rectoribus decenter electis, divini nominis adjuratione con» strictis, adjicio consensionis meæ verum, purumque promissum : ut, quodcumque » justitiæ, aut pietati, salutarique discretioni vicinum decernere, seu adimplere cum » nostro consensu elegeritis, omnia favente Deo perficiam, & adversus omnimodam » controversiarum querelam principali auctoritate muniam ac defendam. Subscribunt, inquam, post episcopos abbates novem, Fugitivus, Anatolius, Eusicius, Hildefonsus, Simpronius, Eumerius, Quiriacus, Morarius, Johannes, Secundinus : ex quibus Hildefonsus Agaliensi prope Toletum monasterio præerat, idem qui postea ejus urbis clarissimus pontifex fuit : ceterorum monasteria ignota.

ANN. CHR. 654.

XXXII. Botulfus monasterium Ikanhoënse condit.

INsequente anno Botulfus apud Anglo-Saxones monasterium ædificare cœpit in loco, qui dicitur Ikanho, in recentiori Lincolniæ comitatu, ad Withamam fluvium, qui locus hodie quoque nomen sancti Botulfi retinet. Is in Gallia cum Adulfo fratre, qui postea incertæ sedis episcopus fuit, monachus factus est in eodem monasterio, ubi sorores duæ Edelmundi seu Adelmundi, australium Anglorum regis, monasticam vitam agebant, nempe vel in Jotrensi, vel in Eboriacensi, vel certe Andilego. Reversus in patriam cum commendatitiis earumdem sororum ad regem litteris, locum jam dictum condendo cœnobio ab ipso accepisse fertur, approbante Siwara regina, Adelmundi genitrice ; cohortantibus regibus Adelero & Adelwoldo, ejusdem Adelmundi propinquis. Novum cœnobium informavit Botulfus ad instar monasteriorum, quæ in Gallia lustraverat, discipulis suis monita salutis *secundum beati patris Benedicti documentum*, vetera novis, nova veteribus miscens, suggerere solitus. De Adelmundo rege altum apud scriptores Britannicos si-

lentium ad hunc annum, quo tempore Adelerus australibus Anglis, cæso Anna fratre, & post eum Athelwoldus imperarunt. Sepultus est sanctus Botulfus cum beato Adulfo ipsius fratre in suo monasterio: quo a Danis everso, venerabilis Ethelwoldus a rege Eadgaro impetravit, ut sanctorum corpora in ea, quæ ipse construxerat, monasteria transferre sibi liceret. Sancti Botulfi corpus in tria loca divisum: caput Eliensi monasterio concessum; media pars corporis Thornensi; & quod residuum fuit, scriniis regalibus insertum. ANN. CHR. 654.

XXXIII. Desiderii episcopi Cadurci obitus.

Ad hunc annum referendus videtur obitus Desiderii, Cadurcorum sanctissimi præsulis, quem Carolus Cointius biennio citius decessisse putavit. Hujus discriminis rationes alibi [a] retulimus. Paullo ante obitum vir sanctus scripsit epistolam ad Grimoaldum majorem-domus Sigiberti Austriæ regis, cui Cadurci parebant, dominum illustrem, totius aulæ, immo & regni rectorem, suumque patronum appellans, eumque non secus ac regem, eminentiæ, excellentiæque titulis honorans. Hac epistola [b] Lupum abbatem Grimoaldo plurimum commendat, ut gloriosum principem, dominum Sigibertum regem, per eum adire possit, rerumque monasterii sui, quod in honorem sancti Amantii exstruxerat, curam & sollicitudinem habere dignetur. His litteris respondere videtur alia [c] Sigiberti regis ad ipsum Desiderium epistola, qua gratias ei agit ob eulogias, ejus nomine a Bettone abbate sibi oblatas; simulque res sibi ab eodem commendatas ad effectum perductas fuisse scribit. Idem anno sexto-decimo Sigiberti regis testamentum condidit. Mirum est quot & quanta matri ecclesiæ Cadurcinæ, aliisque basilicis & monasteriis legaverit. Mortuus est tandem ejusdem Sigiberti regis anno septimo-decimo, episcopatus sui vicesimo-sexto, non tertio, ut quidam legendum volunt; mortuus est inquam XVII. kalendas Decembris; sepultusque est in basilica monasterii sancti Amantii, ab se constructa. Ad ejus sepulcrum in multis sanatus est Februndus abbas atque vicedominus. Habebat Desiderius in multis amicum fidelissimum, nomine Arvanum seu Aruanum, de genere Scottorum: quo præcipue ministro in dispensandis eleemosynis utebatur. Is multis annis in cœnobio beati antistitis vitam venerabilem duxit, eidemque annis ferme quinque supervixit, atque in eodem loco sepultus est. Huic solebat episcopus sanctus singulis diebus ex sua mensa cibos submittere: quos cum duo clerici aliquando furtim deglutissent, graviter eos castigavit.

a *Analect. to. 3. p. 531.*

b *Desider. ep. 49. to. 1. Chesnii p. 876.*

c *ibid. ep. 71.*

Arvanus Scottus.

ANN. CHR. 655.

XXXIV. Sigiberti regis item obitus.

Proximo anno decessit piissimus Austrasiorum rex Sigibertus kalendis Februarii, ineunte octavo-decimo regni sui anno a morte patris Dagoberti, ætatis suæ vicesimo-quinto. Sepultus est Mettis in basilica sancti Martini, quam ipse cum monasterio extra muros regia magnificentia exstruxisse traditur. Cum in morbum incidisset, Grimoaldi majoris-domus fidei unicum ex Eimhilde seu Imnechilde regina filium Dagobertum commendavit, orans, ut parvulum Austriæ regem constituendum curaret, essetque ei tutoris ac parentis loco. Verum ille, potentia & ambitione occæcatus, beneficiorum a Sigiberto acceptorum ac fidei immemor, proprium filium suum Childebertum Austriæ throno admovere constituit, ac Dagobertum pupillum, fidei suæ a patre commissum, tonderi, atque per Didonem Pictavorum episcopum in Scotiam seu Hiberniam deportari jussit. At non diu male occupato regno potitus est Childebertus, Austrasiis alienum sibi imponi indigne ferentibus; & Grimoaldus ejus pater vinctus ad Chlodoveum adductus, & custodiæ mancipatus, in vinculis periit, Austriæ regno interim ad Chlodoveum delato; qui sic Francorum integrum principatum adeptus est. Haud scio an aliquod operæ pretium sit adnotasse, exstare in archivo sancti Dionysii confessionem cujusdam Genechiseli, qui se conscium ac culpabilem esse dicit homicidii, in domo sua perpetrati a quibusdam optimatibus; Theodobaudo, Juniuberto, aliisque, qui in domum suam irruperant, & hominem quemdam occiderant. Facta confessio *anno XVI. regis domni nostri Sigiberti, Etherico*. qui vicus est ad Axonam in pago Remensi, ad regnum Austriæ pertinente. *Bobolenus scripsit & subscripsit.* Hæc confessio facta est coram testibus, qui ei subscribunt. Hæc in charta Ægyptiaca exarata est: quæ etsi forte ob stilum omnino barbarum in appendice nostra locum non merebatur; non tamen insuper habenda visa est, quippe quæ historico facto & personis ignotis illustrandis occasionem præbere possit.

Sigebertus monachus Gemblacensis librum scripsit de vita & miraculis Sigiber-

ANN. CHR. 655.

ti regis, qui monasteriorum constructionibus & suis in monachos benefactis consecutus est, ut inter beatos sanctosque coleretur, ejusque nomen sacris fastis inscriberetur. Certe monachus quidam monasterii S. Martini extra muros Mettenses, qui libellum de ejus miris virtutibus ante annos fere quingentos scripsit, ægros ad ejus sepulcrum sanatos, vinctos solutos, energumenos dæmone liberatos fuisse tradit; ejusque corpus primum anno supra millesimum sexagesimo-tertio, atque iterum centesimo septuagesimo incorruptum repertum, quod Letaudus, tum loci abbas, convocatis abbatibus & clero in capsam argenteam condiderit. Demum Sigiberti regis reliquiæ in Nanceïanam primatialem basilicam translatæ sunt, eidemque attributæ possessiones monasterii sancti Martini, quod superioris sæculi anno quinquagesimo-secundo, cum a Cæsarianis urbs Mettensis oppugnanda esset, a nostris se ad obsidionem ferendam parantibus penitus excisum est. Uxor ejus Imnechildis Austrasiis nihilo minus, & postmodum Childerico Austriæ regi adeo grata & accepta fuit, ut ejus consilio Childericus non pauca monasteriis, aliisque ecclesiis beneficia contulerit; eidem vero Childerico adeo fidelis, ut, eo a Neustrasiis Burgundionibusque revocato, Austrasios in fide continuerit. Nec dubium, quin multum ejus prudentia, benignitasque valuerint, ut filius ejus Dagobertus ex Hibernia, quo relegatus a Grimoaldo fuerat, postliminio tandem ab Austrasiis revocaretur, & patrio solio imponeretur.

XXXV. Filibertus Monasterium Gemeticense, præclare instituit.

Posteaquam Filibertus aliquot annis Resbacensi monasterio post Agilum præfuisset, subiit animum cogitatio ædificandi proprio labore monasterii. Hujus rei gratia a Chlodoveo Francorum rege & a conjuge ejus Balthilde locum in pago Rotomagensi, nomine Gemeticum, petiit, obtinuitque, atque eo in loco nobile monasterium ædificavit. Hujus loci donationem non a sola Balthilde, sed etiam a Chlodoveo rege factam diserte asserit Filiberti vitæ scriptor subæqualis: cui non adversatur libellus de vita sanctæ Balthildis, quæ ad Gemeticum domno Filiberto, viro religioso, & silvam magnam ex fisco, ubi cœnobium fratrum situm est, & multa munera, & pastus de fisco dominico ad ipsum monasterium construendum concessisse perhibetur. Ita enim hæc cum altero scriptore conciliari possunt, ut Chlodoveus ac Balthildis fundum monasterio construendo una concesserint: Balthildis vero mortuo Chlodoveo, donationem auxisse dicatur: aut certe auctor, qui de gestis Balthildis seorsim scripsit, id in ejus laudem retulit, quod ei commune cum rege erat, forte quod rex ea suadente & impellente hanc donationem fecisset. Antequam monasterium ædificaretur, locum *vetusto vocabulo Gemeticum* * *antiquitas consueverat appellare. Gimegias* quidam vocant. Nugantur proinde, qui a gementium monachorum cœtu loci appellationem derivant. Ibidem antiquitus castrum exstitisse tradunt.

* Jumieges.

Positus est locus decem passuum millibus infra Rotomagum ad Sequanam, qui cursum multis reflectens gyris, unum tantummodo istuc aditum relinquit. Monasterium mœnibus quadratis, turritisque cinctum, majorem basilicam sanctæ Mariæ ad eurum instar crucis constructam habebat, cum absíde auro argentoque decorata, & duobus hinc inde altaribus, uno sancti Johannis Baptistæ, altero beati Columbani. Ad boream Dionysii martyris & Germani confessoris ædicula: a dextris oratorium sancti Petri, adjunctum habens e latere sancti Martini sacrarium. Dormitorium ad austrum respiciens duplex, ducentorum nonaginta pedum in longitudine, in latitudine quinquaginta: ubi singulis lectis singulæ fenestræ respondebant, ardente per noctem lychno ad commoditatem legentium. Subter ædes geminæ officinæ duobus officiis opportunæ, refectorium, & cella vinaria. Magna item eo in loco piscium commoditas & copia. nam uncis ibi, retibus & ratibus, ait vitæ scriptor, capiuntur pisces marini, quinquagenis * pedibus longi, qui & fratribus escas, & lucernis fomenta suppeditant. Moris erat viro sancto selectos e monasterio fratres ad exhortandos circumquaque populos dirigere. Unde factum est, ut multi ad eum viri, etiam nobiles ac potentes, confluerent, proprias voluntates cum facultatibus abdicaturi, & Christo Domino servituri. Hinc monachorum Gemeticensium numerus ad nongentos accreverat Aicadro secundo abbate. Octingentos ibidem ante cladem a Nortmannis illatam exstitisse auctor est Willelmus ejusdem cœnobii monachus. Tanta porro Filiberti ejusque discipulorum opinio & existimatio erat, ut alii abbates monasteria sua relinquerent, eorum consortio fruituri: aut certe monachos e suis probatissimos ad eum dirigerent, ut sub ejus magisterio ac

* f. quingenis.

disciplina

disciplina perfectam vitæ monasticæ normam, addiscerent. Erat in eo tanta compunctionis gratia, ut, cum se ad orationem dedisset, statim ex ejus oculis lacrymæ erumperent; nec umquam cibum, nisi præmissis lacrymis, sumeret. ANN. CHR. 655.

Tanti magistri virtutibus respondebat discipulorum religio & obediendi promtitudo. Forte pro causa monasterii monachum e suis quemdam, rebus gerendis magis idoneum, ad Ebroinum Francorum principem, id est summum palatii præfectum, dirigere voluit. Obstare videbatur febris gravissima, qua monachus ille vexabatur. Jussus est nihilo minus in nomine Christi mandatum exsequi. Nec mora jubentis imperium subsecuta est discipuli simul obedientia, & sanitas. Alter monachus, qui infirmis ministrabat, & ipse aliquando in morbum incurrit. Hoc cognito Filibertus: Fidem habe, inquit, & ægrotantibus famulari perge, certus de recipienda sanitate. Mox jussionem adimplevit monachus, simulque sanitatem consecutus est. Cum quidam monachus ad extrema deductus loquendi usum amisisset, illum adiit Dei sacerdos, monuitque, ut, si quid occultum in ejus conscientia expiandum resideret, suam ipsius stringeret manum. Strinxit ille; & confestim Filibertus beatæ Mariæ ingressus basilicam, Deum precatur, ut loquelam infirmo ad confitendum peccatum restitueret. Vix ab oratione surrexerat, cum ipsi nuntiatum est, ægro redditam vocem, & peccatum confiteri velle. quod statim ita factum est: & ille data confessione, ac pænitentia accepta, animam Deo reddidit, non dubiam de sua salute viro sancto fiduciam relinquens. Porro si quid negotii pro fratrum compendiis tractandum erat, amplius dare jubebat, quam a sæcularibus dari consuetudo poscebat, sancti Benedicti [a] hac in re obsequens edicto, qui in vendendis artificum operibus minus exigi præcipit, quam a sæcularibus solet.

[a] S. Bened. reg. c. 57.

XXXVI. Geremarus Flaviacense.

Sub idem tempus Flaviacense monasterium a Geremaro condi cœptum. Geremarus apud Bellovacos in villa Warandra *, ad flumen Ittam * posita, nobilibus Francis, Rigoberto & Aga, parentibus principatu Chlotharii natus est. Adultus, consensu regis ac procerum, puellam, nomine Domanam, in matrimonium accepit, tanti factus a Dagoberto rege, ut ab eo in palatium evocatus, ejusdem consiliis adhiberetur. Laïcus monasterium, vocabulo Insulam, sub patrocinio beati Petri ædificavit, cui Archarius abbas præfectus ab ipso est. In hoc monasterio, quod Nortmannorum tempore eversum fuit, modo prædium cœnobio Flaviacensi omnino proximum, sepultus est Amalbertus Geremari unicus filius, cui omnia bona sua reliquerat, cum duæ ejus filiæ, altera innupta morte intercepta esset, altera in monasterio Deo consecrata. Anno Chlodovei regis undecimo, ejus permissu tonsus ab Audoëno Rotomagensi episcopo, quem hac de re consuluerat, ac monastico habitu indutus est in Pentallensi [b] monasterio, quod sanctus Samson olim principatu Childeberti senioris * exstruxerat in agro Rotomagensi ad Lirizinum * amnem. Post paullo decedente abbate, virtutibus suis promeruit Geremarus, ut numeroso fratrum collegio ibidem præficeretur. Sed quorumdam malevolorum insidiis, qui cultrum in lecto ipsius ad ejus necem occultaverant, appetitus, abdicato regimine secessit in quoddam antrum ad fluvium Sequanam, ex quo Samson quondam serpentem ejecerat.

* Varde.
* l'Epte.
[b] V. lib. 6. n. 20.
* la Lizaine.

Ibi cum per annos quinque & sex menses delituisset, nuntius ei allatus est de morte filii sui Amalberti, qui e Wasconia cum rege Chlodoveo revertens (forte cum rex, mortuo Sigiberto, in ejus provinciæ venit possessionem) ex morbo interiit. Ejus funus præsente patre curatum, corpusque delatum in monasterium Insulam, ubi honorifice conditum est. Cum eo deferretur, immotum factum fuisse tradunt in loco, qui Baniacus-pons dicitur, ac vultu detecto faciem sanguine madidam repertam. quæ occasio fuerit Geremaro erigendæ eo in loco ecclesiæ in honorem sancti Johannis, ubi duodecim monachos, qui pro sua, filiique salute Deum precarentur, collocaverit, prædiis ac rebus necessariis instructos. Post hæc Geremarus ex bonis sibi post filii mortem provenientibus aliud monasterium ædificare animo constituit, consultoque beato Audoëno locum, qui Flaviacus * vocabatur, ceteris prætulit, quem ipsi angelico monitu præostensum ferunt indicio nebulæ, effuso rore monasterii ambitum designantis, sub interdicto, ut ne mulieribus illuc umquam pateret accessus. Basilica in honorem sanctæ & individuæ Trinitatis, sanctæ Mariæ virginis, & sancti Johannis, sanctique Petri apostolorum principis constructa: varia item ædificia, tum ad monachorum domicilia, tum ad exercendas intra mo-

* Flay.

ANN. CHR. 655.

nasterium diversas artes, ut nulla esset necessitas monachis vagandi foras, quod omnino non expedit animabus eorum, inquit sanctus Benedictus. Brevi eum in locum multi confluxere monachi, quibus Geremarus paterna sollicitudine annis tribus & mensibus sex præfuit. Post mortem ejus corpus sepultum est in basilica monasterii Flaviacensis, quod ab ejus nomine postmodum appellationem accepit. Monachis illic jam successerant sæculo nono canonici, ut patet ex testamento Ansegisi abbatis Fontanellensis, qui *ad Flavi cum illis canonicis* libras quindecim legavit, adeoque ante Nortmannorum tempestatem, a quibus monasterium cum Insulano excisum est, a Drogone Bellovacorum episcopo instauratum sæculo undecimo, sancti Geremari nihilo minus corpore in majori Bellovacensi ecclesia relicto, quo metu Nortmannorum perfugii causa delatum fuerat.

XXXVII. S. Faræ obitus.

Annus & dies, quibus Burgundofara seu Fara, Eboriacensis seu Brigensis cœnobii conditrix & prima abbatissa, decessit, non omnino explorati sunt. Hanc annum præsentem excessisse vix crediderim. Diem obitus auctor appendicis ad Jonæ librum, qui ea vivente de rebus Eboriacensibus scripsit, tertium ante nonas Apriles assignat. Favet codex monasterii Tegernsensis in Bajoaria, in quo liber Jonæ de sancta Burgundofara sic inscribitur: *Vita sanctæ Burgundofaræ virginis, quod est tertio nonas Aprilis.* Verum in antiquissimo epitaphio, quod ad ejus vitam retulimus, obiisse dicitur VII. idus Decembris: quo etiam die in sincero Usuardi martyrologio commemoratio fit sanctæ Faræ virginis in pago Meldicensi. Eadem sententia est veteris martyrologii Eboriacensis, ab annis minimum quingentis scripto, in quo hæc leguntur: VII. *idus Decembris, Eboriacas monasterio, quod dicitur in Brige, natalis gloriosissimæ atque nobilissimæ Burgundofaræ, præcellentissimæ virginis & abbatissæ.*

Gerochus abbas.

In eodem martyrologio fit commemoratio V. idus Julii *beati Jerochii abbatis*, quem sanctæ Faræ a confessionibus fuisse tradunt. In veterrimo sacramentario, quod Godelgaudus presbyter ac monachus Remigianus anno XXXI. Caroli regis, cognomento Magni, describi curavit, præmittitur kalendarium, in quo legitur, III. *idus Julii in Briegio depositio Gerochi.* Exstat haud procul a Farensi parthenone locus, *Gilmoutier* vulgo dictus, id est Gerochi-monasterium, ut interpretantur quidam. Attamen patrona loci est beatissima Virgo: Gerochus vero Dagniaci * prope Firmitatem-Galcherii. Si abbas fuit sanctus Gerochus, ut habet sanctæ Faræ martyrologium, eum monachis ejusdem loci, qui sanctimonialibus sacra ministrabant, præfuisse crediderim.

* *Dagny.*

Eboriacenses post Faram abbatissæ.

Faræ in regimine sui monasterii successit una post alteram Saëtrudis, filia uxoris Annæ orientalium Anglorum regis; atque Æthilberga seu Edilburgis, ejusdem regis filia naturalis: quæ utraque, Beda [a] teste, pro merito virtutum ejusdem monasterii Brigensis est abbatissa constituta. Non confundenda Saëtrudis abbatissa, Saëthryth Bedæ dicta, cum Sisetrude ejusdem monasterii celleraria, cujus piam [b] mortem, quæ vivente sancta Fara accidit, Jonas commemorat.

a *Beda lib.* 3. *c.* 8.

b *V. lib.* 11. *n.* 31.

Æthilberga illibatam virginitatem a puero servavit, cujus rei indicio fuit ipsius etiam corporis post mortem incorruptio. Cum esset abbatissa, in monasterio suo cœpit ædificare ecclesiam in honorem omnium apostolorum, quam ne perficeret, morte prærepta est, dato nihilo minus mandato, ut in ipso ecclesiæ loco corpus suum humaretur. Verum cum hoc ædificium penitus intermissum fuisset ac relictum a fratribus seu monachis loci, alia curantibus, his visum est abbatissæ ossa in S. Stephani ecclesiam deportare. Aperto sepulcro corpus ejus omnino intemeratum repertum est, sicut olim a corruptione carnali prorsus immune fuerat. quod denuo lotum, atque aliis indutum vestibus, in prædictam sancti Stephani basilicam honorifice translatum est. Sanctæ Æthilbergæ * natalis dies ex eo tempore, testante venerabili Beda, cum magna gloria celebrari solet die nonarum Juliarum: quo die in veteri Farensi martyrologio notatur *natalis sanctæ Adalbergæ virginis & abbatissæ.* Exstabat olim prioratus sanctæ Æthilburgæ seu Edilburgæ, cujus loci præfecta seu priorissa capitulo sanctæ Faræ quotannis adesse debebat cum priorissa monasterii Giacensis *, quod hactenus exsistit in pago Wastinensi *. Æthilburga alio nomine vocatur Adalberga, non modo in Farensi martyrologio, sed etiam in veteri hymno, in ejus honorem composito ante annos sexcentos, quem ex codice Elnonensi in appendice hujusce voluminis referemus.

* *S. Aubierge.*

* *de Gy.*

* *le Gatinois.*

ANN. CHR. 655. XXXVIII.

Æthilburga matertera fuit Earcongothæ, aliis Eartongothæ, virginis magnarum [a] virtutum, quæ & ipsa monasticam vitam in sanctæ Faræ monasterio professa est. Hæc regio sanguine orta, parentes habuit Earconbertum regem Cantuariorum, & Sexburgam filiam Annæ orientalium Anglorum regis. Imminente die vocationis suæ in cælum, cœpit circumire monasterii casulas seu cellulas infirmarum Christi famularum, earum maxime, quæ vel ætate provectiores, vel probitate morum insigniores erant, earumque se precibus humiliter commendare, obitum suum proximum asserens hoc sibi indicio revelatum fuisse. quippe se vidisse albatorum hominum turbam in monasterium ingredientem. qui ab ipsa interrogati, quid quærerent; responderint, se istuc directos fuisse, ut aureum hoc numisma, quod e Cantia eo venerat, inde secum assumerent. Ipsa migrante, auditi angelorum concentus a fratribus ejusdem monasterii, qui in aliis ædibus erant. Sepulta est itidem in basilica beati Stephani protomartyris. Hanc tamen Willelmus Malmesburiensis monachus in Calensi monasterio sanctimonialem fuisse dicit. at præferenda Bedæ auctoritas, qui eam Brigensi seu sanctæ Faræ monasterio asserit. In Farensi martyrologio prima notatur manu VII. *kalend. Martii natalis sanctæ Ercongotæ virginis.* Ex quo intelligitur eos falli, qui eam ejus loci abbatissam fuisse putant, quod Beda non dicit.

Earcongota ibidem monacha sancta.

a *Beda lib.* 3. *c.* 8.

XXXIX. Streaneshalensis monasterii initia.

b *Idem lib.* 3. *c.* 24.

Dum res Anglicanas persequimur, locus postulat, ut agamus de primordiis puellaris cœnobii Streaneshalensis, quod in Northumbrorum regno hac occasione conditum est. Cum Oswius [b] rex frequentes pateretur insultus Pendæ regis Merciorum pagani, qui fratrem ipsius Oswaldum occidisse non contentus, insuper populos ejusdem acerbis irruptionibus lacessere & devastare non cessabat; ad extremum donis ac muneribus eum placare, & oblatis conditionibus ad pacis concordiam adducere tentavit. Verum illo nec precibus, nec promissis acquiescente, ut qui totam Northumbrorum gentem penitus delere in animum induxerat; Oswius ad divinum confugit auxilium, &, quamquam viribus longe inferior, de summa rerum armis decernere statuit, voto facto, si victor exsisteret, se filiam suam, vixdum unius anni, Deo consecraturum, simulque duodecim prædiorum possessiones ad exstruenda monasteria donaturum. Instructa utrimque acie, Oswius cum Alchfrido filio & paucis copiis contra paganos tricies numerosiores, Christo duce confisus processit. Pugnatum est ex utraque parte acriter: sed tandem cæsi aut fugati pagani, quorum plerique exundantis vicini fluvii aquis absorpti sunt; eorumque duces triginta, qui auxilio Pendæ venerant, cum ipso Penda pæne omnes interfecti. Id contigit anno hujus sæculi quinquagesimo-tertio. Patrata victoria, Oswius voti facti non immemor, filiam suam Elfledam, quæ vixdum unius anni ætatem, ut mox dicebam, impleverat, perpetua Deo virginitate consecravit; donavitque duodecim prædiorum possessiones, sex nimirum in provincia Deirorum, qui circa Eboracum erant, totidemque in provincia Berniciorum, qui ad septemtrionem propius attinebant: ex quibus singulæ possessiones decem erant familiarum; adeoque simul omnes centum viginti. Mox Elfleda Deo tradita est in monasterio Heortensi, cui tunc Hilda abbatissa præerat, virgo regii sanguinis, filia Hererici, Edwini regis nepotis. Hæc post biennium, comparata possessione decem familiarum, in loco dicto Streaneshala monasterium exstruxit: in quo prædicta Oswii filia, primo discipula vitæ regularis, dein magistra post Hildam exstitit, donec, completa sexaginta annorum ætate, ad complexum & nuptias Sponsi cælestis virgo beata ingressa est. Illo in monasterio sepulti Oswius & regina Eanfleda cum Elfleda eorum filia, & pater matris ejus Edwinus & multi alii nobiles, in ecclesia sancti Pauli apostoli jacuere. In extremis [c] monasterii locis novitiæ probari solebant, donec regulariter institutæ in societatem congregationis admitterentur. Duplex eo in loco erat congregatio, virginum & monachorum, qui sacra illis ministrabant: ex quibus episcopos quinque Beda se vidisse testatur. Situm erat illud monasterium triginta passuum millibus ab urbe Eboraco ad boream, eo in loco, ubi Eska fluvius in oceanum se exonerat. Destructum a Danis instauravit sæculo undecimo Willelmus de Percio, Vitebiense deinceps appellatum. Paullo antiquius erat Heortense virginum cœnobium, conditum a religiosa Christi famula [d] Heru, aliis Bega, quæ prima feminarum institutum vestemque sanctimonialium, consecrante Aidano episcopo, suscepisse traditur. Non multo post tempore ad civitatem Calcariam secedens, loci regimen cessit Hildæ abba-

c *Idem lib.* 4. *c.* 23.

Item Heortensis.

d *Id. ibid.*

ANN. CHR. 655.

tiffæ; tandemque a Calcaria [a] peregre proficifcens, obiit apud Hacanos monafterium virginum, tertio a Scardoburgo milliario.

a Monaftic. Anglic. to. 1. p. 395.

X L. Medeshamftedenfis & aliorum.

b Beda lib. 4. c. 21.

Penda Merciorum rex, tametfi paganus, non tamen chriftianis adeo infeftus erat, quin fidem eorum in regno fuo differminari, & liberos fuos chriftianis facris initiari fineret, de fidelibus male viventibus dicere [b] folitus, contemnendos & miferos effe eos, qui Deo fuo, in quem crederent, obedire contemnerent. Habuit ex regina Kinefwita filios Peadam, Wlferum, Ethelredum, Merewaldum, & Mercelinum; filias duas, Kineburgam & Kinefwitham, ambas fancta continentia præcellentes. Ita parens, perpetuo in Deum rebellis, fanctiffimos cælo fructus protulit. Kineburga nupfiffe dicitur Alchfrido, filio regis Ofwii; fed, fpreto regali thoro, fanctimonialis habitum fufcepiffe in monafterio, quod fratres ipfius Wlferus & Ethelredus conftruxerant, Kineburgenfe ex ejus nomine appellatum. Et ita quidem tradit Willelmus [c] Malmefburiæ monachus: fed ab eo diffentiunt Bollandiani [d] focii, qui Pendæ filias duas cognomines diftinguunt, alteram Alchfrido nuptam, alteram virginem, monacham ac deinde abbatiffam Kineburgenfis monafterii, quod idem cum Dormecaftrenfi effe exiftimant. Ofwius Peadæ filiam fuam Alfledam eo pacto conjugem dedit, ut ille fidem Chrifti ac baptifmum fufciperet. Eo uxoris infidiis interfecto, Merciorum regnum ad breve tempus obtinuit Ofwius, quod Wlferus Peadæ frater favore popularium poft triennium recepit. Hic ratas habuit donationes, a Peada fratre fuo atque ab Ofwio, aliifque factas monafterio Medeshamftedenfi, quod in regione [e] Girwiorum, feu in comitatu Northantonenfi, condiderat Sexwlfus, primus loci abbas, demum pulfo per Theodorum Cantuarienfem antiftitem Winfrido, epifcopus Licidfeldenfis. Petroburgenfe feu Burgenfe ab inftauratione nuncupatum eft hoc cœnobium, a quo Dormecaftrenfe non longe aberat. Wlfero fucceffit tertius frater Ethelredus, animi religione, quam pugnandi exercitatione celebrior, qui poft triginta regni annos Bardeneïæ monachus, ac poftmodum abbas factus eft. De his alias recurret oratio.

c Willelm. de geftis reg. Angl lib. 1. c. 4.

d Bolland. to. 1. Martii. p. 445.

e Beda lib. 4. c. 6.

XLI. Concilii IX. Toletani decreta.

Celebratum eft hoc anno Toletanum concilium nonum, abfolutumque die quarto kalendarum Decembrium, anno feptimo Reccefuinti regis, æra fexcentefima nonagefima-tertia. Primo canone fancitum eft, ut de rebus ecclefiæ collatis nihil auferant epifcopi aut miniftri; &, fi id attentaverint, propinqui fundatoris eos compefcant; aut epifcopo, vel metropolitano, aut judici, aut, fi neglexerint, regi, factum corrigendum denuntient. Secundo, ut fundatores ecclefiarum vel monafteriorum, quamdiu vixerint, earum curam & follicitudinem gerant, atque rectores iis locis idoneos epifcopis ordinandos offerant. Quinto, ut, quifquis epifcoporum in parochia fua monafterium conftruere forte voluerit, & hoc ex rebus ecclefiæ fuæ dotare decreverit, non amplius quam quinquagefimam ejus partem dare poffit. Aliis vero ecclefiis, quæ monafticis non informabuntur regulis, fi quidem eas munificare voluerit, non amplius quam centefimam partem cenfus ecclefiæ, cui præfidet, conferre licebit. Huic concilio fubfcripfere eodem ordine, ficut octavo, epifcopi, abbates, vicarii epifcoporum, & viri illuftres palatini: epifcopi quidem fexdecim, & fex abbates, iidem, præter Johannem alterum abbatem, qui nono fubfcripfit.

ANN. CHR. 656.

XLII. Toletani Concilii x. decreta de rebus monafticis.

SUbfecutum eft anno fequenti kalendis Decembris decimum concilium Toletanum: cujus canon tertius nobis aperit originem abbatum laïcorum, quos eo tempore quidam epifcopi in monafteria intrudere cœperunt. Canonem integrum, quo id prohibetur, integrum huc referre juvat. *Reverentiæ totius auditum quia res adiit dura, non fruftra cogimur hanc duriori exftirpare cenfura. Agnovimus enim quofdam pontifices præcepti principis apoftolorum, qui ait:* PASCITE qui in vobis eft gregem, non coacte, fed fpontanee; nec dominantes in clero, fed forma facti gregis; *ita effe immemores, ut quibufdam monafteriis parochialibufque ecclefiis, aut fuæ confanguinitatis perfonas, aut fui favoris participes, iniquum fæpe ftatuant in prælatum, ita illis providentes commoda inhonefta, ut eifdem deferantur aut quæ proprio epifcopo dare juftus ordo popofcerit, aut quæ rapere deputati exactoris violentia potuerit. Proinde decenter omnibus placet, & in præfenti tale refcindere factum, & non effe de cetero faciendum. nam quifquis pontificum deinceps, aut fanguine propinquis, aut favore fibi perfonis quibufcumque devinctis, talia commodare lucra tentaverit aufu nefandæ præ-*

sumtionis; & quod visum fuerit, devocetur in irritum; & qui ordinarit, annuæ excommunicationis ferat excidium. Hinc prima mali labes, de quo hactenus ingemiscimus.

ANN. CHR. 656.

Canone quarto statuitur, ut viduæ, quæ sanctæ religionis propositum obtinere voluerint, apta religioni veste utantur, & pallio purpurei vel nigri coloris caput contegant; & canone sequenti violatrices propositi ad habitum revocantur. quæ de viduis in sæculo remanentibus intelligenda sunt. Virginum vela olim quibusdam in locis flammei coloris erant, ut testatur alicubi Hieronymus. Theodoretus[a] scribit, sanctimonialium vela retro quidem ad pedes; anterius vero ad zonam dependisse. Toletani decimi concilii canon sextus est de pueris Deo a parentibus oblatis, quibus concilium quartum Toletanum canone quadragesimo-nono omnem ad sæculum regressum penitus interdixerat secundum regulam sancti Benedicti. Sed quia dubium erat, ad quam pueri ætatem offerri possent; concilium definit id licere ad decimum ætatis annum: ultra quem parentibus liberos suos sub illa irrevocabili necessitate offerre non liceret. Quartum-decimum annum legunt Ivo, Gratianus, & alii canonistæ. Inter vicarios episcoporum, qui huic concilio subscripsere, duo reperiuntur abbates, Argefredus vice Egilani episcopi ecclesiæ Oxomensis, & Martinus loco Waldefredi episcopi ecclesiæ Mentesanæ.

De Viduis religiosis & de pueris Deo oblatis.

a *Theodorit. hist. relig. c. 29.*

XLIII. Fructuosus suffectus in locum Potamii episcopi Bracarensis.

In eodem concilio perpetuæ pænitentiæ addictus fuit Potamius episcopus Bracarensis, qui se carnali flagitio pollutum palam confessus fuerat: cui patres miserationis respectu non abstulerunt nomen honoris, propterea quod sponte culpam confessus esset. In ejus locum unanimi consensu substituerunt venerabilem Fructuosum, qui ex abbate paullo ante Dumiensis ecclesiæ antistes institutus fuerat, ejus potestati subjicientes totam metropolim provinciæ Galliciæ, cunctosque ejusdem metropolis episcopos & populos. In eodem conventu confirmatum est testamentum gloriosæ memoriæ sancti Martini, ecclesiæ Bracarensis olim episcopi, qui Dumiense monasterium construxerat; sarcitumque damnum, quod Recimirus ejusdem sedis antistes, contra prædicti testamenti ordinationem, ecclesiæ Dumiensi intulerat; libertis ejusdem ecclesiæ, & omnibus ex illis provenientibus, relictis in discretione & dispositione venerabilis Fructuosi episcopi. Is paullo antequam Bracarensis episcopus crearetur, in orientem peregrinationis causa trajicere statuerat. Nave parata, cum ex ora Hispaniæ solvere maturaret, prodente uno ex ipsius sociis, regis jussu comprehensus, & ad eum perductus est, datis custodibus, qui ipsum ab incœpto reprimerent. Verum reserata custodia egressus, per sanctas ecclesias orandi gratia procedit: dum tandem invitus ac reluctans in sede metropolitana pontifex jussu Toletanorum patrum ordinatus est. In ea dignitate nihil de pristina conversatione detraxit: sed in eodem habitu, eodemque abstinentiæ rigore persistens, residuum vitæ suæ tempus in eleemosynarum dispensatione, atque in monasteriorum ædificatione consummavit. In his inter Bracaram urbem & Dumiense cœnobium, in cacumine montis insigne exstruxit monasterium, Montellense dictum, ubi post mortem corpus suum sepeliri mandavit. Tantum porro ejus studium erat in ædificandis ecclesiis, testante Cassiano abbate, primo ejus discipulo, ut, imminente obitu, cum imperfecta opera relinquere timeret, non solum dies totos in pium opus insumeret, sed etiam, accensis de nocte lampadibus, illud ipsum prosequeretur. Unum ex his fuit Turonium monasterium prope Bracaram civitatem, in quo Decentium morti proximus abbatem *imposita manu* ordinavit. Ad hæc monasterium sancti Petri de Montibus in pago Vergidensi diœcesis Asturicensis erexisse fertur: quod a sancto Vincentio abbate amplificatum, postea vero a beato Gennadio Asturicensi episcopo restitutum, demum a monachis nigris transiit ad Cistercienses.

XLIV. Chlodovei obitus & liberi.

In Galliam revertor, ubi Chlodoveus hoc anno, regni sui decimo-nono, ætatis vicesimo-tertio, regnare ac vivere desiit. quod alias demonstravi in tomo tertio[a] Analectorum ex Jonæ auctoris æqualis testimonio, qui se jussu regis Chlotharii, Chlodovei filii ac successoris, ac domnæ Balthildæ reginæ, Cabilonem missum fuisse « scribit anno centesimo post expletionem cycli S. Victorii episcopi, anno tertio domni « Chlotharii regis. Atqui prima periodus cycli Victorini incipit ab anno Christi vice- « simo-octavo, constatque annis quingentis triginta-duobus: atque adeo desinit in anno quingentesimo quinquagesimo-nono. Itaque annus centesimus secundæ periodi coincidit cum anno sexcentesimo quinquagesimo-nono. Hic vero ex Jona annus

a *Analect. to. 3. p. 514.*

ANN. CHR. 656.

tertius erat Chlotharii. Ex quo consequens est, Chlodoveum ejus patrem ac decessorem pervenisse ad annum sexcentesimum quinquagesimum-sextum. Certe appendix chronici Fredegariani, chronicon Moisiacense, liber de gestis Dagoberti, Johannes monachus Besuensis, octodecim regni annos ei tribuunt cum chronographo monasterii sancti Benigni Divionensis, qui id de *completis annis* interpretatur. Idem auctor Chlodoveum [a] regem, alio nomine Chlotharium dictum fuisse ait. quod etiam apud alios auctores, sed Chlodoveo longe posteriores, usurpatum invenies. Chlodoveus moriens tres filios impuberes ex Balthilde regina sanctissima reliquit, Chlotharium, Childericum, & Theodericum: ex quibus Chlotharius natu-maximus, qui octennis esse vix potuit, in solidum principio rex dictus est, sub tutela genitricis suæ Balthildis, quæ Chlotharii pupilli, reique publicæ curam gessit. Childericus natu-secundus nonnisi post annos quatuor Austriæ regnum obtinuit, Theoderico interim, qui natu-minimus erat, in palatio adolescente. Certe Childericus annos dumtaxat quatuordecim regnavit; & quidem annis decem in Austria; quatuor annis toto Francorum imperio post mortem Chlotharii fratris potitus. unde in fragmento vitæ sancti Lantberti abbatis Fontanellensis largitio quædam eidem a Childerico rege facta dicitur *undecimo anno præfati regis in Austria, qui fuerat primus in Neustria.* Certe Childericus quatuor tantum annis in Neustria regnavisse in actis sancti Waningi perhibetur. Theodericus, regnante Childerico fratre, in sancti Dionysii monasterium retrusus, nonnisi eo mortuo principatum adeptus est. Quidam beatam Emmiam seu Enimiam Chlodovei junioris liberis adnumerant. Hæc virginitate Deo consecrata, in Gabalis * puellare monasterium exstruxit ad fontem Burlam prope alveum Tarni fluvii, cum basilica, in honorem sanctæ Dei genitricis Mariæ ab Hilaro Gabalitanæ seu Mimatensis ecclesiæ præsule consecrata: ubi ipsa grandis natu decessit, ac sepulta est, annuo cultu in pago Gabalitano & Albiensi honorata pridie nonas Octobris. Hoc monasterium redactum est in cellam sancti Theotfredi apud Vellavos abbatiæ subjectam, in qua sanctæ Enimiæ reliquiæ coluntur.

a Spicil. to. 1. p. 390.

* le Gevaudan.

S. Enimia an ejus filia.

XLV. Balthildis reginæ prima gesta.

Balthildis, quam veteres quidam Baldechildem, recentiores passim Bathildem vocant, in insula Britannia claro Saxonum genere orta, quod de regio posterior ejus vitæ scriptor interpretatur, a prædonibus capta, & Erchinoaldo præfecto palatii vili pretio vendita est. quod multis aliis ex eadem gente contigit, ut patet ex sancti Audoëni libro primo de vita sancti Eligii, ex actis sancti Richarii, & aliorum. Huc spectat id, quod in libro primo de Gregorii Magni vita legitur, de negotiatoribus illis, qui Romæ venales pueros ex Britannia insula exponebant. Erat autem puella cum forma corporis excellens, tum moribus eximiis prædita, ob idque Erchinoaldo adeo grata & accepta, ut, quam antea pocillatricem habuerat, eamdem, mortua Leutsinda conjuge, in matrimonium ducere constituerit. quod illa intelligens, ejus oculis se subduxit, ac tam diu latuit, quoad princeps aliam uxorem duxisset. Reperta illa tandem, sed intacta, Dei nutu Chlodovei regis nuptiis reservata est. Sic Chlotharius senior Radegundem Toringam, a se captivam factam, in regium thronum adscivit. Sic Theodebertus Austrasiorum rex, Sigiberti ex Brunichilde filius, puellam virginem eximia corporis specie, nomine Belichildem, a negotiatoribus emit, atque in matrimonium accepit. Balthildis vero pristini status haud immemor, regem colebat ut dominum, principes habebat ut filios; sacerdotes colens ut patres, monachos ut fratres; egentibus nutricem se exhibens. Rex vero bonis ejus consiliis assentiens, piorum operum adjutorem ei dedit virum sanctum, Genesium abbatem, postmodum Lugdunensem episcopum, per quem illa monachis, sacrisque virginibus auri & argenti munera non modica; egenis quoque largas eleemosynas erogabat. Denique in omnibus ita se gessit, ut, rege mortuo, unanimi procerum consensu pupillorum filiorum & regni cura & tutela eidem delata sit; nec Francos ejus tutelæ ac regiminis pænituerit. Hæc episcoporum hortatu simoniacam hæresim, quæ toties ecclesiæ decretis jugulata, semper nihilo minus in Gallia reviviscebat, regia auctoritate restinxit, vetuitque quemquam datis muneribus ad sacros ordines & ad ecclesiasticas dignitates promoveri. Tributum in singula Gallorum capita, cujus causa parentes quidam liberos suos ei obnoxios crudeliter necabant, penitus abolevit: Judæos a mancipiis christianis vendendis prohibuit: multos ipsa captivos redemit: ex quibus alios liberos dimisit, alios in mo-

nasteria volentes admitti curavit. Jam vero quantam ecclesiarum ac monasteriorum curam egerit, explicatu difficile est. In primis domno Filiberto silvam Gemeticensi monasterio adjunctam, multaque munera, & pastus ex fisco dominico largita est. Laigoberto abbati monasterii Curbionensis, a sancto Launomaro in pago Carnutensi exstructi, plurimum auri cum villa Nugareto, ac ipsam, qua cingebatur, zonam donavit. Multa item concessit Fontanellæ & vicino Logiensi monasterio; ad hæc Luxovio, ceterisque Burgundiæ monasteriis, necnon Jotro parthenoni, & sanctæ Faræ in pago Briegio; aliisque in urbe Parisiaca basilicis & cœnobiis. Præter ea rectores præcipuarum basilicarum sancti Dionysii & sancti Germani apud Parisios, S. Medardi apud Suessionas, & sancti Petri, forte Corbeiæ: sancti Aniani apud Aurelianos, & sancti Martini apud Turonos, aliarumque, quascumque nosse potuerat, litteris commonuit, darent operam, ut sub sancto regulari ordine fratres eorum locorum bene morati viverent: atque ut id libentius facerent, eosque delectaret pro rege & pace Christi clementiam exorare, privilegia & immunitates eis concessit. Auctores duo, qui de Balthildis rebus gestis scripsere, tradunt, mortuo rege Chlodoveo, filium ejus Chlotharium post eum regnavisse, & suffragantibus « præcellentissimis principibus, Chrodoberto episcopo Parisiaco, & domno Audoëno « Rotomagensi, necnon Ebroino majore-domus, cum reliquis senioribus seu optima- « tibus, ceterisque quam plurimis, ad regimen Francorum in pace constitutum, dein- « de ordinante domna Balthilde, assensu & concilio seniorum, Childericum, alterum » ejus filium, regem Austriæ dictum fuisse: cum alia duo Neustriæ & Burgundiæ « regna simul unita sub potestate Chlotharii essent; ac demum tria hæc regna sub pro- « curatione Balthildis inter se se tenuisse concordiam. Ex quibus intelligitur, epis- « copos tunc temporis, saltem qui majori auctoritate pollebant, inter principes palatii viros locum habuisse, immo & primatum tenuisse; & Ebroinum majoris domus officium gessisse, antequam Chlotharius in patrium solium eveheretur; adeoque Erchinoaldum ejus decessorem paullo ante Chlodoveum, aut certe simul cum eo e vita migrasse.

ANN. CHR. 656.

XLVI. Leodegarius ex abbate episcopus Æduensis.

Florebat tunc Leodegarius, nobilissimo inter Francos ortus genere, pietate, prudentia, eloquentia, aliisque dotibus insignis, sacrorum librorum, canonumque, ac juris civilis scientia præditus: quem Dido Pictavorum episcopus, ipsius avunculus, diaconum intra vicesimum ætatis annum, & non multo post archidiaconum, ac demum monasterii sancti Maxentii apud Pictones abbatem instituerat: quod monasterium sex annis rexit, ac multis opibus dotavit. Hujus comperta prudentia, Balthildis petiit a Didone episcopo, ut ei in palatio remanere permitteret. Missus in aulam ab avunculo Leodegarius, ita mores suos composuit, ut dignus episcopatu palam ab omnibus diceretur. Unde, exorta post mortem Ferreoli episcopi inter Æduenses de eligendo successore contentione, quæ per biennium eos exagitavit, tandem procurante pia regina, ejus ecclesiæ antistes factus est Leodegarius anno quarto Chlotharii junioris, eamque ecclesiam decennio pacifice ac strenue rexit sub Chlothario; eo mortuo tanta passus Ebroini factione, quanta ab tyranno quemquam pati potuisse vix ullus credat. Leodegarii genitrix, Sigrada nomine, in puellari monasterio sanctæ Mariæ apud Suessionas monacha facta est.

XLVII. S. Salaberga obit.

Circiter hunc annum in cælum migravit beata Salaberga, Laudunensis parthenonis auctor & prima abbatissa, de instante obitu præmonita a Magoberto puerulo, filio Amilianæ, quem ante se in cælum præmiserat, & a venerabili Anserico, Suessionum quondam episcopo, quem sæpius in monasterio suo viderat, ab se invitatum; necnon ab angelo in specie Waldeberti seu Walberti abbatis Luxoviensis, institutoris sui, qui adhuc in vivis supererat. Ante vicesimum obitus sui diem, pedum dolore tacta lectulo decubuit. Interim ad ipsam accessit germanus ejus Bodo, qui litteras de quibusdam donationibus sororis monasterio factis, a se rescissas, denuo refecit. Imminente obitu, sorores convocari jussit, easque ut in servitio Dei omnipotentis strenue perseverarent, admonuit. Tum accersitum Italum presbyterum, (id viro nomen erat) ejusdemque cœnobii præpositum, rogavit, ut pro se solitum morientium officium expleret. quo facto, emisit spiritum x. kalendas Octobris, qua die sanctorum Agaunensium passio celebratur. Eximiæ fuere in Salaberga virtutes: at ceteris præcellere videbatur ejus humilitas. quippe quæ quidquid humile & abjectum in monasterio, quidquid munditiarum faciendum erat, in eo

ANN. CHR. 656. præcipuas sibi partes præripi non patiebatur, in coquinæ officio suis per vices hebdomadibus ministrare solita. quod munus cum quondam exerceret, Basino ejusdem urbis archidiacono revelatum est, ancillabus Dei cibaria deesse. Ille domo egressus, pro foribus reperit hominem, qui piscem miræ magnitudinis ferebat. Dato pretio emtum beatæ matri detulit, quæ ex eo pulmentum sororibus exhibuit, omnesque affatim refecit, id est trecentas minimum sanctimoniales. In his multæ nobiles erant, & inter ceteras nobilium Sicambrorum seu Francorum filias præcellebat Odila, non minus ingenio, quam genere illustris.

Italus presbyter ejusdem cœnobii monachus erat, atque præpositus, is scilicet, cujus providentiæ rerum monasterii cura commissa erat. Laudatur etiam in actis Salabergæ Landefridus seu Lantfredus monachus & hortulanus: sed præ ceteris Bodo, ipsius Salabergæ germanus, alio nomine Leuduinus dictus, qui incisis ibidem capillis, monachi pro virili officium gessit, ac non multo post Tulli-Leucorum episcopatum adeptus est. Is est Bodo episcopus sanctissimus, qui puellarum monasterium in quodam prædio suo ædificavit[a], Bodonis-monasterium ab auctore appellatum; cui Thietbergam filiam, quam ante pontificatum ex legitima conjuge susceperat, abbatissam præfecit; a Bertholdo ejusdem urbis episcopo translatum in superiorem locum sub titulo sancti Salvatoris, monachisque nostris concessum, quod postmodum transiit ad canonicos regulares. Librum de gestis sanctæ Salabergæ scripsit auctor gravis & fere æqualis, eumque Omotario papæ, id est episcopo, ut quidem puto, Laudunensi, necnon castissimæ Christi virgini Anstrudi abbatissæ, ipsius Salabergæ filiæ, nuncupavit: quo ex auctore restitutionem Dagoberti Sigiberti filii in regnum Austrasianum viri docti, in primis Hadrianus Valesius, nuper eruerunt. Alius auctor longe recentior, priorem illum auctorem suo modo expolitum interpolavit.

Bodonis monasterium.

a *Spicil. to. 3. p. 283.*

XLVIII. Anstrudis filia ei succedit.

Salabergæ in regimine cœnobii successit Anstrudis ejus filia, quæ & ipsa in eodem parthenone virginitatem professa erat. Hæc duodennis a nobili & locuplete viro, nomine Landranno, in matrimonium postulata, nuptias terreni sponsi respuit præ amore Christi. Deinde in Salabergæ monasterium deductam sanctissima parens Deo lubens ac gaudens consecravit, eamdemque in sacri ovilis regimine successuram designavit. Erat annorum viginti, cum monasterium regendum suscepit, consilio Laudunensis episcopi, & procerum ejus provinciæ a sanctimonialibus electa, &, annuente rege, sacrata abbatissa. Hoc in munere, etsi pietatem in Deum, lenitatem in sorores, misericordiam in egentes ac peregrinos, caritatem, humanitatemque adversus omnes exerceret; multas nihilo minus ab hominibus injurias perpessa est, etiam ab iis, qui se ejus amicos simulabant. Huic germanus frater adhærebat, nomine Balduinus, quem ipsa misit pro certis monasterii sui causis ad quoddam placitum, id est conventum optimatum, tunc temporis habitum in villa quadam pagi Laudunensis. quo cum ille, duobus tantum equitibus comitatus, pergeret, ab inimicis confossus gladiis interiit, martyr a posteris dictus, quod innocens a scelestis occisus sit. Quin etiam impii parricidæ Anstrudem apud Ebroïnum insimulare perrexerunt, suadentes, ut eam a monasterii regimine amoveret. Ex quo licet conjicere, beatæ virginis vexatores non alios fuisse, quam Laudunensis provinciæ homines quosdam præpotentes, monasterii rebus inhiantes: quos cum Anstrudis ad regale placitum provocasset, hi Balduinum ipsius fratrem ac levitam, qui forsan monasterii præpositus erat, a sorore ad dicendam causam ad placitum præmissum, in itinere necarunt. In kalendario sanctorum, quod psalterio Hemmæ Francorum reginæ præfigitur, omnes illi Salabergæ liberi cum aliis consanguineis commemorantur, nempe natalis Balduini levitæ & martyris VI. idus Januarii; nonis Maii sancti Basonis; IV. kalendas Julii sancti Bodonis episcopi; sanctæ Anstrudis virginis & abbatissæ XVI. kalendas Novembris; tertio easdem kalendas sancti Gunduini patris sanctæ Salabergæ, quæ & ipsa X. kalendas Octobris in eodem kalendario locum habet; itidemque omnes in litaniis psalterio insertis ejusdem Hemmæ, uxoris Lotharii regis, parentum Ludovici Transmarini.

XLIX. Vvaldetrudis auctor monasterii Castrilocensis.

Salabergæ & Anstrudi adjungere licet Waldetrudem & Aldegundem germanas sorores, quæ eodem spiritu animatæ, cælibemque vitam professæ, monasteria virginum duo, altera Castrilocense in Hannonia, altera Melbodiense construxerunt. Hæ nobilissimis ac ditissimis parentibus, Waldeberto seu Walberto, & Bertilane, seu

ANN. CHR. 656.

seu Bertilia, in Belgio natæ: qui Waldebertus videtur fuisse dux & domesticus [a] ille, per quem Chlotharius secundus, quadragesimo regni sui anno, Godinum, Warnacharii majorem-domus filium, insidiis occidit. Ambæ etiam sorores avunculos habuere Gundelandum & Landricum, *quos Græci*, ait vetus auctor in vita sanctæ Aldegundis, *scholares*, *nos quoque bellatores vocamus.* Is est sine dubio Gundolandus major-domus ejusdem Chlotharii, vir egregius dictus in Erchanberti fragmento, quippe qui in altera vita beatæ Aldegundis major-domatus dignitatem administrasse memoratur. Tales parentes ac propinquos habuere Waldetrudis & Aldegundis. quæ occasio fuit Floro diacono Lugdunensi in additionibus ad Bedæ martyrologium, ut Aldegundem *ex regali prosapia* editam assereret. Sed prius de Waldetrude * natu-majore dicendum. Hæc primum conjugio copulata paris nobilitatis ac pietatis viro Madelgario comiti, cognomine Vincentio, qui, consentiente uxore, Autberti episcopi manu [b] tonsus, in Alto-monte monasterio vestem mutaverat; & ipsa viri sui imitata exemplum, Gisleno abbate hortatore, in monte Castriloco puellare cœnobium ædificare cœpit, quem locum ab Hildulfo illustri viro, sibi affini, pretio comparatum acceperat. Monasterio magnifice exstructo, cum hæc sumtuosa ædificia aversaretur, tota fabrica divino nutu a fundamentis corruisse fertur; aliaque humilior, & monasticæ religioni convenientior, ab eodem Hildulfo in ejusdem montis latere restructa cum exiguo oratorio, in honorem beati Petri apostoli dedicato.

[a] Fredeg. c. 54. & 90.

* S. Vvaudru.

[b] V. lib. 13. n. 59.

Perfectis omnibus, Waldetrudis a beato Autberto Cameracensi episcopo sacrum velamen & sanctimonialium vestes accepit, & se suisque omnibus Deo consecratis, in monasterium Castrilocense reclusa est. Non defuere nobili ac juveni adhuc feminæ tentationes, quæ a proposito eam retraherent, splendor generis, relictæ opes, sæculi oblectamenta & illecebræ: sed hæc omnia, non secus ac fumus, præ amore Christi facile ex ejus oculis evanuerunt. Victis tentationibus, jam ad ferendum fructum magis idonea, dignior effecta est, quæ alias ad virtutem animaret. Hinc fama ejus resperfa, nobilioris generis feminæ quædam sub ejus disciplinam concurrere cœperunt, & Christo Domino non arbitraria, sed *dedicata castitate* servire. Locus angustior visus est Aldegundi, quæ ad sororem suam identidem ventitabat; & minor sanctimonialium numerus, quam optasset. Hortatur Waldetrudem, locum illum ut desereret, & ad suum Melbodiense monasterium se reciperet. At Waldetrudis paupertatis studiosior, quam avari divitiarum amatores esse solent; sororis petitioni acquiescere abnuit, permansitque in eo loco tenui & angusto, juvandis nihilo minus egenis, & captivis redimendis intenta. Verum processu temporis ita crevit monasterii frequentia, ut ex deserto loco insigne opidum factum sit, Montes-Hannoniæ vulgo appellatum; & ex tenui sanctimonialium parthenone nobile collegium sæcularium canonicarum, quæ non minus votis ac instituto, quam habitu differunt a sancta Waldetrude, ejusque sociabus.

L. Aldegundis Melbodiensis.

Paullo post Waldetrudis secessum Aldegundis seu Aldegunda, sororis suæ hortatu, & multis visis ad relinquendum sæculum inducitur; atque Eudonis proci interpellationibus rejectis, e villa Curtisolra *, ubi mater viro orbata tum degebat, clam aufugit in locum tunc nemoribus consitum; Melbodium * seu Malbodium nomine, ad Sabim fluvium positum; ibique aliquamdiu delituit. Tum beatos Autbertum & Amandum in Altimontensi monasterio conveniens, ab iisdem benedictione sacerdotali consecrata; *consecratum pallium*, ut æqualis auctor, seu, ut loquitur Hucbaldus monachus, *sacræ religionis velamen*; habitumque suscepit. Melbodium reversa, quidquid auri, gemmarum, ornamentorumque habebat, basilicis contulit, prædia ac possessiones locis sacris donavit; Melbodiense monasterium exstruxit, dotavitque, atque a sancto Autberto episcopo in honorem sanctæ Dei genitricis Mariæ dedicari curavit, ubi *servos & ancillas Dei* congregavit, in his Madelbertam & Adeltrudem sororis suæ filias; ex quibus Adeltrudis materteræ suæ Aldegundi abbatissæ, Madelberta Adeltrudi successit. Præter ea locum apud Curtisolram, ubi parentes ejus sepulti fuerant, in melius reparavisse dicitur, ibidemque duodecim sanctimoniales ad serviendum Christo Domino constituisse: cetera egentibus distribuisse. Etsi vero monasticam in suis cœnobiis vitam agerent Waldetrudis & Aldegundis, altera alteram nihilo minus vicissim invisebat, ut de rebus ad divinum cultum pertinentibus simul colloquerentur. Quippe non una erat

* Courtsore.

* Maubeuge.

ANN. J. CHR. 656.

tunc temporis in puellarum monasteriis disciplina. Aliæ inviolabilem reclusionem servabant, quales erant illæ, quæ ad præscriptum regulæ beati Cæsarii Arelatensis episcopi vivebant, tametsi aliquando cum abbatissis earum dispensatum: aliæ non ita claustris suis addictæ erant, ut non aliquando pro caussis honestis ac necessariis egrederentur. Magna item erat abbatissarum, uti & abbatum, potestas in res monasterii, ut superius [a] vidimus, maxime ubi ejus conditrices, aut conditorum filiæ ac consanguineæ erant.

a lib. 13. n. 10.

LI. Dornatiacum Besuæ datum.

Ejus generis est donatio, quam monasterio Besuensi fecit Aldasinda abbatissa [b] Dornatiaci, ab Amalgario & Aquilina constructi prope Vesontionem. Hæc improborum hominum injuriis & vexationibus exagitata, cum eis modum imponere non valeret, loco cedere cum monachabus suis & Adalrico germano constituit, ac monasterium suum cum consensu Donati antistitis resignavit in manu fratris sui Waldaleni abbatis cœnobii sancti Petri Besuensis, ea conditione, ut in ipso sancti Petri monasterio *sub regula vel ordine* sibi habitare liceret. Factum diserte exprimunt litteræ sequentes.

b Spicil. to. 1. p. 495.

Domino sancto, & in Christo amabili fratri Vvaldaleno Adalsinda abbatissa. Dum malorum hominum vexata injuriis & variis adversitatibus ibidem stare non possem; inde ego, & germanus meus Adalricus, vobis & fratribus vestris petivimus, ut ad monasterium sancti Petri habitare sub regula vel ordine in Dei nomine deberem. quod & vos pro caritatis studio concessistis. Ideo monasterium Dornatiacum in honore sancti Martini sacratum, quod genitor meus Amalgarius & Aquilina mater mea construxerunt, & ei maximam partem de suis facultatibus delegaverunt, hoc recipere in Dei nomine debetis, cum villis ad eumdem locum pertinentibus, & omnibus universaliter appendiciis suis, villam scilicet Assonam, Parniacum, Potentiacum, & medietatem, quam in Balatonna genitores nostri tenuerunt: reliqua vero, quæ ad ipsum monasterium Dornatiacum genitores nostri delegaverunt, a die præsenti in Dei nomine recipite. Et de villa Montaniaco, quam genitor noster Amalgarius, & Amloaldus de fisco pariter promeruerunt, portionem nostram a die præsenti in vestra dominatione revocate: ut nec ego, nec quislibet de parte nostra, vel ulla opposita persona, adversum vos de supra dictis rebus calumniam ac laborem generare præsumat. Si quis vero fecerit, conferat una cum sacratissimo fisco auri libras viginti, argenti pondo quinquaginta. Actum publice Fonte-Besua monasterio. In Dei nomine Adalsinda hanc traditionem nostram subscripsi. Hermena monacha jussu domnæ meæ Adalsindæ subscripsi. Aga monacha, jussu domnæ meæ Adalsindæ subscripsi, &c. Ego Allo hanc traditionem scripsi & dictavi, Chlothario rege regnante in Francia primo anno regni ejus, venerabili viro Donato Besonticam sedem tenente, die mercurii proximo ante medium mensis Februarii.

Chlotharius Franciæ rex dictus.

Ex his litteris conjicere licet, Chlothario totum Francorum principatum non obtigisse regni ejus anno primo, sed tantum Franciam seu Neustriam, cui Burgundia tunc conjuncta erat jam a tempore Chlotharii secundi. quod probat superius instrumentum, in Burgundia, & de rebus ad Burgundiæ regnum pertinentibus confectum Chlothario ibidem regnante, tametsi de solo Franciæ regno ibidem sit facta mentio. Cui ergo, inquis, tum parebat Austria? Existimem Austrasios, mortuo Chlodoveo, inter sese de successore disceptasse, aliis Childericum Chlotharii fratrem; aliis Dagobertum Sigiberti filium, qui tum in Hibernia exsulabat, præferentibus; sed tandem omnes in Childericum consensisse, agente Balthilde, & forte ipsa Imnichilde regina, Dagoberti genitrice, quæ Childerico semper in primis accepta fuit, & actis ejus fere omnibus subscripsit.

LII. Sancti Livini martyrium.

Livini episcopi martyrium rursus nos revocat in Belgium, ubi his diebus ab Alostensibus ob prædicationem evangelicam necatus est. Et primo quidem fustibus cæsus, lingua multatur; at loquendi facultatem non amisit. cujus rei auctores Walbertus & Gerardus cælitus puniti. Tum ille a furente multitudine comprehensus, instigantibus Walberto & Meinzone, capite percussus interiit pridie idus Novembris, cum prius pro inimicis ac futuris cultoribus suis orasset. Rescissa etiam per medium cervix Chraphaildi venerabili matronæ ejus hospitæ; sectusque in tres partes infantulus ejus filius, Brictius nomine, adhuc in albis, quem sanctus martyr nuper de sacro fonte levaverat, ut loquitur vetus auctor, id est sacris aquis lustraverat. suum ipsius martyrium, quod etiam idem auctor testatur; prædixerat Livinus in metrica epistola ad Florbertum abbatem Gandensem, his versibus.

ANN. CHR. 656.

Impia barbarico gens exagitata tumultu,
Hic Brachanta furit, meque cruenta petit.
Quid tibi peccavi, qui pacis nuntia porto?
Pax est quod porto: quid mihi bella moves?
Sed qua tu spiras feritas, sors læta triumphi,
Atque dabit palmam gloria martyrii.
Cui credam novi, nec spe frustrabor inani.
Qui spondet Deus est: quis dubitare potest?

Hæc sanctus martyr, ad mortem pro Christo subeundam anhelans. quæ ipsi contigit in villa Holtamo * pagi Alostensis: ubi ejus corpus primitus sepultum est, dein sæculo nono humo elatum, & loco celebriori collocatum a Theodoro Cameracensi episcopo; ac demum in Gandense sancti Bavonis monasterium translatum sæculo undecimo ab Eremboldo abbate. Livino haud diu supervixit Florbertus abbas monasteriorum Blandiniensis & Gandensis, seu sancti Bavonis. Ejus depositio in martyrologio Blandiniensi consignatur kalendis Novembris. Duo hæc monasteria non uni, sed duobus deinde abbatibus paruere. Blandiniense post Florbertum obtigit Johanni abbati: Gandense Aldeberto, qui ambo sancti Amandi testamento subscripti reperiuntur.

* *Hauthem.*

Florberti abbatis successores.

ANN. CHR. 657.

LIII.

Aunemundo necato Vvilfridus in patriam redit.

POstquam Wilfridus triennium a Romano itinere (sex annos Chiffletius [a] perperam obtrudit) mansisset apud Aunemundum Lugdunensem pontificem, quem Eddius, Beda, & alii Anglicanæ historiæ scriptores Dalfinum vocant, Dalfinum comitem forte cum Aunemundo ejus fratre [b] confundentes; Aunemundus, ob nimiam potentiam, cum suam, tum Dalfini fratris, qui Lugdunensis urbis comitivam gerebat, Ebroino haud dubie suspectus, citatur cum fratre apud duces Ebroino addictos, quasi ambo germani res novas molirentur. Paradinus habet, Dalfino comiti initum occupandæ urbis consilium ab optimatibus objectum fuisse, hominemque insontem damnatum, & capite truncatum. quo territus nuntio Aunemundus, aliquamdiu latuisse dicitur; sed innocentiæ demum suæ confisus, spe in Deo posita, Lugdunum rediisse; ac paucis post diebus missi ad eum comprehendendum tres duces e palatio venisse. qui, cum se purgare vellet, negata causæ dicendæ potestate, fuerit jugulatus. quæ licet idoneis fortasse testimoniis destituantur, veri tamen haud absimilia sunt, nec male cohærent cum Eddii ac Bedæ narratione de Dalfino. nisi quod Eddius ait Dalfinum, (sic Aunemundum vocat) a ducibus malignissime venire jussum, « intrepide ad agonis locum, nescientem quid sibi futurum esset, pervenisse, simul- « que cum eo Wilfridum servum Dei, episcopo incassum prohibente: quippe asse- « rentem, nihil melius esse, quam patrem & filium simul mori, & esse cum Christo: « sed tandem episcopum martyrio coronatum fuisse. Interim Wilfridum, mori cum « episcopo cupientem, jam exspoliatum, & ad martyrii palmam paratum, adstitisse « intrepidum; verum miseratione ducum formoso juveni parsum fuisse. « Ita rem narrat Eddius, auctor gravis & æqualis, sed extraneus, & necdum Wilfridi socius, qui Dalfini, id est Aunemundi, cædem Balthildi reginæ tribuit: tametsi pro Balthilde codices quidam Brunichildem falso habent; uti Eddius, aliique post eum falso Balthildem incusant, piissimam & sacerdotum observantissimam reginam, cui ab homine extraneo facile imputari potuit, quod sub ejus regimine, jussu ac malis artibus Ebroini, factum est. Aunemundus prope Cabilonum necem passus memoratur, a posteris sanctus & martyr dictus & habitus, teste Leydrado antistite in epistola ad Carolum Magnum; sepultusque in puellari monasterio sancti Petri, quod inter Ararim & Rhodanum extra muros Lugdunenses ex integro restruxerat. Natalem ejus Lugdunensis ecclesia celebrat III. kalendas Octobris. Exstat in pago Forensi haud procul ab ea urbe, sed propius Viennam, castrum sancti Aunemundi * nomine illustre.

[a] *Analect. to. 3. p. 522. & seq.*

[b] *supra n. 25.*

* *S. Chaumond.*

Ripensis abbas.

Post ejus mortem ac funus condignum, Wilfridus in patriam rediit, & ab Alchfrido, Oswii regis filio ac regni consorte, honorifice acceptus est. quo præceptore Alchfridus catholicos ritus didicit. Atque ut eum apud se retineret, monasterium quadraginta familiarum, Ripum vocabulo, eidem concessit, quem locum paullo ante Eatano abbati & monachis [c] sectæ Scoticæ in possessionem dederat. Sed quia

[c] *Beda l. 3. c. 25.*

ANN. CHR. 657. illi postmodum, data sibi optione, loco cedere, quam ritus suos mutare maluerant; locus ille Wilfrido cessit, quippe qui dignam loco doctrinam haberet ac vitam. Constructo monasterio, abbas ibidem ordinatus, non tantum regis, sed etiam Northumbrensium populorum sibi gratiam conciliavit, dignusque habitus, cujus doctrinæ omnes obtemperarent. Eo in monasterio tres annos mansit Wilfridus, quo tempore ab Agilberto, Gevissorum episcopo, Gallo natione, rogatu Alchfridi presbyter ordinatus est. Ripum seu Hripum inter Urum fluvium ac limitem septemtrionalis & occidentalis ducatus Eboracensis, atque Skellum fluviolum situm erat: ubi Wilfridus post mortem sepultus est. Hæc omnia continenter retulimus, tametsi Aunemundi cædes nonnisi sub finem anni sequentis videtur accidisse. In veteri martyrologio Anglicano, olim bibliothecæ Altaëmpensis Romæ, nunc Ottobonianæ, legitur VI. *idus Januarii sancti Delfini episcopi.* qua de re monitum volui lectorem, ne quid desit ad ulteriorem inquisitionem de vulgato apud Anglos Dalfino episcopo Lugdunensi, quem tamen non episcopum, sed episcopi Aunemundi fratrem esse haud quaquam dubitaverim.

& de vita Cuthberti c. 7.

LIV. Calense monasterium condit Balthildis.

Inter ea Balthildis regina Francorum de condendo Calensi monasterio cogitabat, ubi aliquando, adulto filio Chlothario, regni procuratione deposita, aulicorum tumultuum expers, reliquum vitæ in Dei obsequio exigeret. Id consilii episcopis ac proceribus aperit, postulatque, suo ut hac de re voto ac desiderio faveant. Nonnisi ægre assensum ab omnibus, quippe qui optimam reginam incredibili amore ac veneratione prosequebantur. Erat autem Cala villa regia in agro Parisiaco, ad fluvium Matronam posita, ubi Chrothildis, Chlodovei Magni conjux, cœnobium sacrarum virginum, parvamque sub titulo sancti Georgii basilicam olim condiderat. Eversis vetustis ædificiis, Balthildis novum monasterium, idque amplissimum, excitari curavit, cum prægrandi basilica: cujus altare medium sub titulo sanctæ Crucis, dextrum in honorem sancti Georgii, sinistrum sancto Stephano protomartyri dedicandum curavit. Bertila cum aliquot sanctimonialibus ex Jotro monasterio evocata, & a Genesio episcopo, qui Aunemundo in sede Lugdunensi successerat, istuc perducta, atque ob pietatem pudicitiamque singularem, sicuti Teudlechildis Jotrensis abbatissa mandaverat, novo virginum collegio prima præfecta est. Eidem loco plurimæ & amplissimæ possessiones a Balthilde concessæ, quæ regio diplomate, sua, filiorumque suorum manu subscripto, anuloque regio signato cavit, ne quis umquam loci rector eas possessiones occuparet, minueretve, aut cuiquam beneficii nomine conferret.

LV. Heresvita ibi monacha, non Hilda.

Floruit ibidem Heresvita, mater Adulfi regis orientalium Anglorum, regularibus subdita disciplinis; ejusque soror Hilda similiter optabat, relicta patria cum omnibus quæ habebat, in Galliam itidem accedere, atque in monasterio Calæ una cum sorore vitam ducere peregrinam. Quapropter sæculari deposito habitu, secessit in provinciam orientalium Anglorum, inde in Galliam transfretatura. Verum annum totum in ea provincia detenta, frustrato trajiciendi proposito, ab Aidano episcopo in patriam revocatur; acceptoque loco unius familiæ ad septemtrionalem plagam Wiri fluminis, anno uno monasticam cum paucis sociabus vitam egit. Post hæc abbatissa facta est in Heortensi monasterio, ac demum in Streaneshalensi, uti ex venerabili Beda [a] jam superius observavimus. Hunc Bedæ locum de Hilda hoc modo recte interpretatur Matthæus Westmonasteriensis; aliter Menardus noster & Harpsfeldius, qui Hildam in Galliam re vera trajecisse, & in Calensi monasterio annum unum exegisse volunt. quod de provincia orientalium Anglorum interpretandum erat. Matthæo subscribit Carolus Cointius, idemque ex Beda colligit, Heresvitam Calæ admissam fuisse, ante quam monasterium a Balthilde instauraretur. quippe Hildam istuc ad sororem accedere voluisse statim atque vestes sæculares monasticis mutavit. quod contigit anno sexcentesimo quadragesimo-septimo, & quidem tricesimo-tertio ante ipsius obitum, quem anno ejusdem sæculi octogesimo accidisse constat, postquam triginta-tres annos, referente Beda, in monachica vita exegerat.

a *Beda lib.* 4. *c.* 23.

LVI. Corbeiense monasterium ab eadem regina conditur.

Non minorem virorum, quam virginum curam egit Balthildis; nec satis ejus munificentissimæ pietati visum est Calense monasterium puellarum condidisse, nisi alterum etiam virorum & ipsa erigeret. Opportune ad hoc consilium accidit, ut Corbeia villa pagi Ambianensis ad Sumnam seu Suminam, cum adjacentibus prædiis,

ANN. CHR. 657.

quæ Guntlandus vir illustris a rege in beneficium quondam acceperat, post ejus obitum ad fisci ditionem revocaretur. Hac occasione usa Balthildis, eo in loco monasterium in honorem sancti Petri ædificare instituit, sanctorum, eruditorumque virorum aliquando seminarium futurum; idque multis villis ac prædiis dotavit, partim ex ipso Guntlando, partim ex Frodino quodam, & ex fisco acceptis. Illic magnus grex monachorum ab ipso principio adunatus: cui præfectus est venerabilis vir Theodefridus, quem a Waldeberto Luxoviensi abbate, beati Eustasii successore, pia regina petierat. Exstant duo Chlotharii regis de hoc monasterio diplomata, ipsius primum, deinde Baldechildis reginæ manu subscripta: quorum altero villam Corbeiam cum adjacentiis suis, aliasque villas pagi, tum Ambianensis, tum Atrebatensis, confert monasterio, quod ipse & genitrix sua domna Baldechildis regina in honore sanctorum Petri & Pauli apostolorum & sancti Stephani protomartyris, super fluvium Somna, in loco qui dicitur Corbeia, quem Guntlandus quondam possederat, & ad fiscum pervenerat, ubi præest venerabilis abba Theodefridus, æterni Numinis intuitu ædificari præceperant: ut monachi *sub sancta regula* ibidem conversarentur. Altero immunitates ab omnibus teloneis concedit monachis, actoribusque ejusdem monasterii, quod domna & genitrix sua Baldechildis suo opere construxisse dicitur: ut quotiescumque monachi vel actores eorum per varias provinciæ aut regni partes *ad cappas comparandas*, ceterasque monasterii opportunitates exercendas discurrerint, nihil penitus ex eis ab hominibus regiis exigatur. Vidrehadus jussus obtulit. Datum sub die vicesima-tertia mensis Decembris, anno quinto regni ipsius Chlotharii, in villa Stirpiniaco, quæ est in pago Vilcassino.

Tres fuere ab initio Corbeiensis monasterii basilicæ: prima & præcipua sub titulo sanctorum Petri & Pauli: aliæ duæ sancto Johanni Evangelistæ, & sancto Stephano protomartyri sacratæ, præter oratoria tria, S. Johannis Baptistæ, S. Johannis Evangelistæ, & S. Martini, de quibus fit mentio in actis S. Adelhardi abbatis, & S. Anscharii episcopi Bremensis. In antiquissimis ejus monasterii kalendariis dedicatio basilicæ S. Petri v. kalendas Augusti; S. Stephani tertio-decimo easdem kalendas; basilicæ vero sancti Johannis Evangelistæ III. kalendas Februarii consignatur; immo & parœcialis ecclesiæ sancti Albini XI. kalendas Octobris, *Corbeia monasterio dedicatio basilicæ domni Albini & Marcellini episcoporum.* Corbeia nomen accepit a Corbeia seu Corbeo fluviolo, qui eo in loco in Somenam influit, nomenque ibidem amittens, adjuncto monasterio & opido illud communicat. Hinc Gerardus in libro de vita sancti Adalhardi situm loci valde salubrem & commodum laudat. *Ex uno latere*, inquit, *Somma fluvius præterfluit, ex altero concurrens Corbeia fluviolus vocabulum loco tribuit: sed ilico cadens in Sommam, ubi dat, ibi perdit.* Porro hoc monasterium Chlotharius & Balthildis Bertefridi episcopi Ambianensis privilegio muniri curarunt, in quo, uti & in priori Chlotharii diplomate, monasterii constructio ambobus tribuitur; in posteriori vero soli Balthildi, cujus nimirum consilio & instinctu tam pium opus susceptum est: quod tamen perfici, ac villis fiscalibus dotari, nisi rege consentiente ac favente, non potuit.

LVII. Bettolenus ex episcopo abbas Cauciaci.

Regebat per id tempus Suessionensem ecclesiam Drausius seu Drauscio episcopus, successor Bettoleni, olim abbatis Cauciacensis, qui illam sedem per simoniam consecutus, deinde ductus pænitentia, quam indigne sedem obtinuerat, sponte resignavit, & in suum Cauciacense monasterium denuo se recepit, ubi pristini dedecoris maculam condigne diluere sategit. Erat autem Cauciacum * villa regia super Axonam paullo supra confluentes in Isaram, posita prope Compendium, villam itidem regiam, veteri palatio regum nostrorum insignem, uti & Cauciacum, ubi sancti Stephani monasterium olim exstabat, Meroveadum regum opus, tametsi primus ejus auctor ignoretur. Illic sepultus fuit Childebertus tertius, cognomento Justus. Nunc cella est seu prioratus Suessionensis monasterii sancti Medardi, uti & Retondense, quod Drausius, Bettoleni in sede Suessionensi successor, medio Suessionas inter ac Compendium itinere, ad Axonam itidem ædificavit. Hunc locum Retondas* antiquitus appellatum vir sanctus pretio comparaverat a Bettoleno quondam abbate Cauciacensis monasterii, a quo locus iste pendebat. Ibi Drausius exstructis ædificiis cœnobiticæ vitæ congruis exiguam monachorum congregationem, qui *sub sanctæ vitæ norma* degerent, collocavit, ut in ejus vita legitur. Idem etiam Leutrudi Ebroini uxori auctor fuit condendi apud Suessionas parthenonis sanctæ Mariæ, de quo fusius in consequentibus acturi sumus.

* *Choisy.*

Drausius episcopus Retondensis monasterii auctor.

* *Retondes.*

ANN. CHR. 657. LVIII. Magnilocensis Genesius antistes & Cantoennensis. * Manlieu.

Eodem tempore Genesius Arvernorum antistes Magnilocense * monasterium in vico Tudurnensi ad Doram fluvium exstruxit, ac sancto Sebastiano consecravit, præposito Evodio, primo ejus loci abbate. Condendi monasterii occasio nata est ex pulvere, quem presbyter quidam, Magnus nomine, a quo appellationem monasterio inditam ferunt, ex sancti Sebastiani mausoleo retulisse dicitur. Romam sanitatis assequendæ gratia profectus, cum ad catacumbas tertio ab urbe lapide ferventius orasset, voti compos effectus est ad sepulcrum sancti Sebastiani, cujus se meritis ac intercessione ex diutina febre sanandum fore speraverat. Tum collectum ex ejus tumulo pulverem in patriam referens, pervenit in quemdam locum, aquarum decursu, & nemorum amœnitate jucundissimum: ubi, dum corpus reficit, sacculum sacro pulvere plenum ex arbore suspendit, nec ultra ramum arboris, ex quo pendebat, contingere valuit. Mox rei fama circumquaque spargitur, ac villanos finitimos ad id spectaculum frequentes cogit. Miracula & virtutes succedunt: cæcis lumen, claudis gressus, denique omnigenis morbis sanitas redditur. Inter ea dominus fundi, in quo hæc gerebantur, his miraculis commotus, facta legaliter traditione locum sancto martyri contulit, jure perpetuo possidendum: ac primum ibidem *oratoria cella* construitur, crescente fidelium devotione demum conversa in monasterium, sancti Sebastiani nomine ac cultu celebratum. Ita hujus monasterii originem narrat Odilo monachus in libro de translatione sancti Sebastiani in sancti Medardi monasterium Suessionense: quo in libello improbum factum refert duorum pseudomonachorum, qui falsas sancti Sebastiani reliquias Roma in Magnilocense monasterium attulerunt, quas pro veris a Romanis coëmerant. Has cum sacro altari imposuissent, nutu divino turbo concitatus cum fragore horribili dejecit ac dissipavit. Præter hoc monasterium Genesius etiam cœnobium virginum erexit in loco Cantoenno *, cujus meminit non semel Gregorius [a] Turonensis. idem nonnullis creditum ac Candidinense, quod Felix episcopus postmodum Præjecto abbati regendum commisit. Cantoënnense monasterium possidebant adhuc sæculo decimo sanctimoniales, quo tempore vetus auctor, qui catalogum ecclesiarum Claromontensium scripsit, mentionem facit de monasterio puellarum Cantoënno, ubi ecclesia sancti Petri & altare sancti Præjecti. In hanc ecclesiam inducti sunt canonici regulares exeunte sæculo duodecimo: quibus demum Carmelitæ excalceati successere.

* Chantoin.
a *Greg. Tur. lib. 1. c. 44. & lib. 2. c. 21.*

ANN. CHR. 658. LIX. S Gertrudis Nivialllæ obitus.

Anno insequenti obitum sanctæ Gertrudis virginis & abbatissæ Nivialensis consignamus, siquidem contigit die dominica, & quidem xv. kalendas Aprilis, qui dies hoc anno in dominicam incidebat. Cum se morti proximam esse intelligeret, *cum consilio servorum Dei & ancillarum*, id est monachorum & sanctimonialium Niviallæ degentium, abbatissæ nomen ac dignitatem cum rerum exteriorum ac temporalium administratione in Wlfetrudem neptem suam, quæ tunc annum ætatis vicesimum agebat, a cunabulis sub ipsius oculis ac disciplina pietati ac litteris innutritam, transtulit, reservata sibi sola rerum spiritualium cura. Deinde se totam pietatis officiis, precibus, vigiliis, jejuniis, ac suis exhortandis impendit, ad extremum vitæ suæ diem interim, & ad cælestem patriam anhelans; nihilque solatii aut levaminis admittens, immo addens cilicinam vestem, quam occulte ad cutem gestabat. Instante obitu, vetuit, ne ullo vestimento laneo, vel lineo corpus suum involveretur, sed tantum cilicio ac panno vetere, quo idem cilicium tegeretur, apposito ad caput velo viliori, quod peregrina quædam sanctimonialis nuper sibi pro munere direxerat. Tum per unum e fratribus seu monachis Ultanum abbatem monasterii Fossuënsis de die obitus sui interrogat. Ille vero nuntio respondet: Hodie » sextus-decimus kalendas Aprilis est dies: crastino autem die inter missarum sollem» nia Christi virgo & ancilla Gertrudis de corpore est migratura. jussitque ut ne timeret, sed secura ac læta pergeret ad Christum, a beato Patricio & angelis Dei excipienda cum gloria. Hoc vaticinio lætior effecta, totam noctem cum sororibus in psalmis & orationibus pervigilem duxit. Die sequenti dominica ad horam sextam *sacratissimum Christi corporis & sanguinis viaticum* percepit; atque, ubi sacerdos *dominicam secretam sententiam* absolvit, actis Deo gratiis, qui se ab omni carnis labe immunem servaverat, purissimam Creatori animam reddidit xv. kalendas Aprilis, tricesimo-tertio ætatis suæ anno. Mox suavissimus odor adstantes afflavit, in primis servum Dei fratrem Richinum, & anonymum illum monachum,

qui res ab ea gestas memoriæ prodidit. Funus ejus cum divinis laudibus curatum a sacerdotibus & ancillis Dei, corpusque sacrum cum honore condigno sepultum est *in cisterna*, quam olim sibi ipsa præparaverat. Ipsa exitus sui hora in eadem specie, eodemque habitu, quibus vivens prædita erat, apparuit Modestæ abbatissæ monasterii beatæ Mariæ, Trevirensis, an alterius loci, quæ in primis ipsi carissima fuerat; eidemque obitum suum significavit. quod visum Chlodulfo Mettensi episcopo postridie Modesta retulit. Lectus ejusdem Gertrudis, in basilicam sancti Pauli delatus, multis infirmis salubris exstitit. Qui librum de ejus vita & miraculis, postulante Dominica abbatissa, totaque ejus loci congregatione, scripsit monachus Nivialensis anonymus, gravis & æqualis, ipsis S. Benedicti verbis aliquando utitur, ut in capite secundo de miraculis, ubi agit de Modesta abbatissa, cui Gertrudis statim a morte apparuit, ait eas, quamquam sibi invicem conspectæ haud fuerant, animo tamen atque intima cordis dilectione semper præsentes fuisse: *quia æqualem servitutis militiam bajularunt.* ut apud sanctum Benedictum in capite secundo regulæ, *æqualem servitutis militiam bajulamus.* Ad hæc anonymus Nivialensis officium divinum vocat *opus Dei*, qui loquendi modus sancto Benedicto familiaris est. Duos antiquissimi auctoris libellos tribus reddidit anonymus alter, clericus Nivialensis, multisque in locis interpolavit. ANN. CHR. 658.

Eodem anno e vivis excessisse videtur Geremarus abbas Flaviacensis monasterii in pago Bellovacensi, postquam annos tres cum sex mensibus cœnobium suum rexisset. Corpus ejus sepulturæ mandatum est in basilica, quam ipse in honorem sanctissimæ Trinitatis, ac beatæ Mariæ virginis, ac sancti Johannis, sanctique Petri apostolorum principis exstruxerat. Incertum quinam abbates locum illum rexerint usque ad Hastingum Nortmannorum ducem, a quibus Flaviacense monasterium cum altero, Insula dicto, eversum est, jacuitque ad sæculum undecimum, quo a Drogone episcopo instauratur, sancti Geremari nomine deinceps illustratum, cujus reliquiæ in majori sancti Petri ecclesia Bellovacensi jam dudum repositæ hactenus asservantur. LX. Item S. Geremari.

Florebat tunc inter Francorum proceres Waningus seu Waringus, vir illustris ac locuples, quem sancti Wandregisili in exstruendo Fontanellensi monasterio adjutorem superius diximus. Hic Caletis a Chlothario rege præfectus, aliquando raptus in mentis excessum, beatorum gloriam & damnatorum supplicia conspexisse dicitur, simulque vitæ inducias in annos viginti (nam valida febre tum vexabatur) impetravisse meritis beatæ Eulaliæ virginis & martyris, quam singulari cultu venerabatur, mandato ab ea accepto, ut in valle Fiscamnensi cœnobium virginum ædificaret, illudque non ulli ex stirpe sua, sed Childemarchæ, inclytæ apud Burdegalam multarum virginum matri seu abbatissæ, regendum committeret. Forte ad illam aliquando divertit Sindardus Fontanellæ monachus, propter utilitates monasterii sui eo missus: cui notum fecit, se in somnis cælitus admonitam fuisse, pagum ut Rotomagensem adiret, conveniretque Wandregisilum abbatem, cujus monitis, tamquam cælestibus edictis, obsequeretur. Paruit illa supernis oraculis, virumque sanctum, prout sibi mandatum fuerat, convenit. Hanc Wandregisilus ad Waningum deduxit, qui visis itidem cælestibus parens, monasterium puellarum condere meditabatur in loco sibi, & ante eum Ansegiso duci, nuper designato. Hic locus Fiscamnum * erat in Caletis * seu pago Calciacensi ad oceanum. Verum antequam ibi cœnobium inchoaret Waningus, Chlotharium adiit, petiitque a principe, sibi ut monasterium eo in loco exstruere liceret, quem Deus ostentis designaverat. Rex facile ac lubenter annuit, donisque regiis Waningum honoravit. qui mox domum reversus, opus celeriter perfecit, cujus basilicam Deo uni ac trino ab Audoëno, aliisque provinciæ Lugdunensis secundæ episcopis dedicari curavit. Rex ipse Chlotharius dedicationi adfuit, ac cœnobium regalibus gazis ac prædiis dotavit. Illic congregatæ virgines amplius trecentæ, quibus Childemarcha, eximiæ sanctitatis virgo, præfecta est, totiusque cœnobii administratio Audoëno & Wandregisilo commissa. Fiscamno præerat adhuc Childemarcha, cum Leodegarius Augustodunensis antistes Waningo ibidem custodiendus jussu Ebroïni traditus fuit. In perantiquo kalendario Patriciacensi fit mentio XII. kalendas Julii *Childomargæ virginis*, haud dubie Fiscamnensis abbatissæ. LXI. Vvaningus condit Fiscamnense monasterium. * Fescan. * le pays de Caux.

His diebus Erembertus, Wandregisili discipulus, ex monacho Fontanellensi crea- LXII. Erembertus

ANN. CHR. 658.

epiſcopus Toloſanus.

* de Poiſſy.

* le Pec.

tus eſt epiſcopus Toloſanus. Natus in vico pagi Pinciacenſis *, dicto Viliolicorte * prope Alpicum * ad Sequanam, ſpretis ſæculi rebus monaſticum habitum induerat Fontanellæ, ibidemque ſub Wandregiſili diſciplina tantum in rebus ſpiritualibus progreſſum fecerat, ut Toloſani cleri ac populi electione, regiſque Chlotharii ac Balthildis reginæ matris juſſu, Toloſæ ordinatus ſit antiſtes. Omnium ſuffragiis epiſcopi vita meritumque reſpondit. Forte aliquando in Viliolicorte apud Gamardum germanum ſuum, cui hæc poſſeſſio ex hereditate parentum obvenerat, verſabatur, cum incendium ibidem ſubortum reſtinxit, precibus fuſis in ejuſdem loci baſilica, quæ in honorem ſancti Saturnini martyris atque pontificis Toloſani olim ab ipſo conſtructa fuerat. Verum ad amicam tandem ſolitudinem, abdicata dignitate, reverti conſtituit, ibidemque ſub Lantberto abbate, cum in ſancta converſatione conſenuiſſet, morbo ex defectu virium contracto tentatus, viatico ac ſigno crucis ſe munivit; & ad Chriſtum feliciter migravit pridie idus Maii, eo quo par erat honore ſepultus in inferiori parte baſilicæ ſancti Pauli apoſtoli; inde poſt aliquot annos a ſancto Baino abbate, tum epiſcopo Teruanenſi, tranſlatus in abſidam prædictæ baſilicæ, ac demum in eccleſiam ſancti Petri, depoſituſque in oratorio ſancti Martini. Gamardus ejus germanus, Viliolicortis poſſeſſione Fontanellæ tradita, coma depoſita, ibidem cum filiis ſuis Namnaco & Zacchæo, monachus factus eſt.

LXIII. Emmonis privilegiũ pro monaſterio S. Columbæ.

Emmo Senonum pontifex monaſterio ſanctæ Columbæ ſuburbano privilegium conceſſit anno tertio Chlotharii regis, qui annus partim anno Chriſti ſexcenteſimo quinquageſimo-octavo, partim inſequenti convenit: ſed quo præciſe menſe, ac die, incipiat, incertum. Emmonis hac de re litteræ, nondum typis vulgatæ, hic exhibendæ ſunt.

Dilectiſſimo in Chriſti amore & honorabili fratri Agoni abbati, & omnium fratrum congregationi conſiſtentium in baſilica, ubi ſancta Columba & beatus Lupus pontifex ſub opidum Senonis civitate requieſcunt in corpore, cui ſuperna diſpenſatione praes, Emmo divino munere, ac ſi indignus, ſanctæ Senonicæ eccleſiæ epiſcopus. Dum te, diligende in Chriſto frater, tuoſque fratres tantus ardor cæleſtis ſuccenſos habere videtur, ut ſecundum patrum regulam & evangelicam auctoritatem atque apoſtolicam traditionem vivere diſponatis, ita ut, juxta normam apoſtolicorum actuum, nullus ſibi monachus ullo umquam tempore peculiare in rebus maximis vel minimis appetat aut vindicet, nec ſuum proprium dicere præſumat, ſed ſint illis in cunctis omnia communia. Pro qua re petis ab extremitate noſtra, ut tibi privilegium in jam dicto monaſterio, manus noſtræ ſubſcriptione, & fratrum conſacerdotumque noſtrorum roboratum, donemus. Quam petitionem ſanctitas tua, venerabilis frater, noverit libentiſſime velle me tibi præſtare: dum conſtet, nihil eccleſiaſticæ præjudicare regulæ, quidquid domeſticis, pro amore divino, impenditur fidei: quia monachi, ſub abbatis regimine regulariter viventes, ſemper fuerunt a conditionibus clericorum ſegregati ac liberi. Et ſi quis hoc manifeſtius cognoſcere appetit, legat concilium Carthaginenſe ſub ſanctæ recordationis Bonifacio ejuſdem civitatis eccleſiæ pontifice, vel ejus conſacerdotibus celebratum; necnon & jam dicti pontificis ad ſenem Liberatum epiſtolas: & in brevi animadvertet, omnia ſemper monaſteria, in quibus regulariter vivitur, libera fuiſſe a conditionibus clericorum. Nam & præclarus doctor eccleſiæ Auguſtinus in libro de moribus clericorum probat, ſui juris monaſteria eſſe debere. Sed & in his provinciis plura alia regalia monaſteria, tam antiquiore tempore, quam nuper conſtructa, a pontificibus, in quorum territoriis condita ſunt, gratia religionis & caritatis privilegia acceperunt. In fine, ne cuncta numerando in longum protraham ſermonem, pauca & præcipua vel vicina ſufficiet memorare antiqua, Lirinenſium & Luxovienſium, vel ad baſilicam beati Marcelli Cavillono conſtructa, ſeu & monaſterium Resbacenſium, de quo nos nonnulla proximiore tempore a pontificibus confirmata legimus. Maneat ergo & hoc vobis, veſtriſque poſteris privilegium ob inſtitutionem monaſticam, ſive ob quadam impedimenta reſeranda, omni ſtabilitate firmiſſimum: ita ut tam monachi, quam omnia quæ præfati monaſterii ſunt, vel quæ altario offeruntur, in abbatis ejuſdem monaſterii poteſtate conſiſtant. Abba Deo & regulæ plena ſit devotione ſubjectus: monachi vero poſt Deum abbati ſuo propter Deum vera humilitate ſubjaceant. Ille cogitet pro ſe illiſque Deo ſe rationem redditurum: iſti credant de ſubjectione ſua a Chriſto recepturos mercedem. Abbas numquam niſi de eadem congregatione vel regula, cum alius præſentem vitam finierit, inſtituatur. Ille ſane inſtituatur, quem omnis ejuſdem monaſterii

congregatio

*congregatio bene regulam scientem uno animo elegerit. Quod si de eadem congregatione talis non fuerit inventus, qui fratrum curam suscipiat; de alio monasterio, eamdem, quam illi tenent, regulam tenente, licentiam habeant expetendi abbatem ipsi monachi. Quamvis enim in jure possessionis nostræ non sit idem monasterium, nostræ tamen auctoritatis est & canonicæ dispensationis, una cum regali consensu id ordinandi, & hujusmodi privilegia monasteriis constituendi: quamvis monachi, privilegiis episcoporum undique muniti, soli Deo famulari, & sub quiete ac tranquillitate in suo cœnobio valeant conversari. Et illud huic privilegio placuit adnecti, ut si quis, quod nec futurum esse credo, si ullus pontificum, superstitumque nostrorum, ea, quæ superius sunt decreta, vel comprehensa, non valere, aut quantulumcumque violare voluerit, severissimum omnipotentis Dei judicium incurrat, & lepra Naaman, quam Giezi causa cupiditatis promeruit, super ipsum descendat, ac cum Juda vindictæ obnoxietur perpetuæ: & insuper tam præsentis, quam futuræ ecclesiæ communione privetur, & sub anathemate in æternum maneat condemnatus: ut privilegium pro pace vel tranquillitate, vel defensione servorum Dei, tam pro præsenti, quam pro futuro tempore, plenissima devotione factum, quod circa monasterium a religioso fratre nostro ante fato Ag.ne abbate instructum volo manere firmissimum, & manus meæ subscriptione roboratum, ac fratribus & consacerdotibus meis, id est dominis episcopis, subscriptionibus trado roborandum. † Emmo episcopus subscripsi. † Johannes episcopus peccator hoc privilegium subs. † Aunemundus peccator consentiens subs. † In Christi nomine Chaondius * episcopus Viennensis ecclesiæ servulus consentiens subs. † Vulfoleudus peccator subs. † Audoënus peccator hoc privilegium consentiens subs. † Chrodovertus peccator hoc privilegium consentiens subs. † In Christi nomine Gauciobertus peccator Carnotinæ urbis episcopus hoc privilegium consentiens subs. † Carlefredus peccacor hoc privilegium consentiens subs. † Canderis * Lugdunensis ecclesiæ episcopus consentiens subs. † Bertoaldus, ac si peccator, Tricasinensis episcopus hoc privilegium consentiens subs. † Bertarius ac si peccator, episcopus ecclesiæ Santonicæ, hoc privilegium consentiens subs. † In Christi nomine Berecharius, ac si peccator, episcopus hoc privilegium consentiens subs. † Burgundofarus in Christi nomine, ac si peccator, episcopus hoc privilegium subs. † In Christi nomine Eligius episcopus subs. † In Christi nomine ego Adebertus, ac si peccator, episcopus hoc privilegium subs. † Leodebaudus peccator, Nebarnensium episcopus, hoc privilegium subs. † Amlecharius in Christi nomine, ac si peccator, episcopus hoc privilegium consentiens subs. † Bertefredus Ambianis urbis episcopus consentiens subs. † Drucfredus in Christi nomine hoc privilegium consentiens subs. † Hincho Lexogium urbis episcopus subs. † In Christi nomine.... ac si peccator, episcopus hoc privilegium subs. † In Christi nomine Concessus episcopus Dorreti * consentiens subs. † Deocarus Antipolitanæ ecclesiæ episcopus consentiens subsc. † In Christi nomine Chariochaudus *, ac si peccator, episcopus hoc privilegium consentiens subs. † In Christi nomine Ragnobertus, ac si indignus, Augustudunensis ecclesiæ episcopus consentiens subs. † Boso in Dei nomine obtulit & subscripsit. Datum sub die septimo kalendas Septembres, anno tertio regnante Domno Chlothario glorioso rege.*

In præmissis litteris illud in primis observatione dignum, quod Emmo ait sui juris non esse sanctæ Columbæ monasterium; nec nisi *cum regali consensu* ordinari ab se posse. quod monasteriis in fisco regio, vel ab ipsis regibus exstructis pro more illorum temporum competebat, uti jam observavimus, patebitque ex dicendis inferius. Subscriptiones, etsi multis in locis vitiosæ, non tamen omittendæ visæ sunt. Ex viginti-sex, qui subscribunt, episcopis Johannes est Arelatensis episcopus, Aunemundus Lugdunensis, qui proinde adhuc in vivis erat. Chaondius Viennensis, corruptum est nomen., ubi Eoladius legendum, ut in Emmonis privilegio pro monasterio sancti Petri; Wlfoleudus est Bituricensis; Chrodovertus, seu Chrodobertus Parisiensis; Carlefredus sedis incognitæ; Canderis mendose, forte Laudunensis, qui tum præcise Lugdunensis dicebatur. Berecharius Cenomannensis erat episcopus, Burgundofarus Meldensis; Eligius Noviomagensis, ut tum loquebantur, sive Noviomensis, qui adhuc in vivis supererat VII. kalendas Septembris hujus anni. Adebertus is est Audebertus, seu Autbertus Cameracensis; Leodebaudus Nebarnensium, corrupte, forte pro Nebernensium seu Nevernensium. Amlacharius est Sagiensis; Drucfredus, corruptum itidem videtur nomen, cujus sedes incerta. Hincho Lexoviensis, cujus nomen corrigendum ex hoc loco in edito privilegio Emmonis pro monasterio sancti Petri, ex quo vicissim emendanda hic subscriptio Con-

ANN. CHR. 658.

cessi episcopi Dorreti, qui rectius in illo privilegio dicitur *episcopus Ebrocini* seu Ebroïcensis. De Chariochaudi corrupto nomine ac sede nihil succurrit. Porro hoc Emmonis privilegium pro cœnobio sanctæ Columbæ Ragnacharius abbas suo tempore ab episcopis confirmari & subscribi curavit anno primo Childeberti regis, ut suo loco videbimus.

LXIV. Aliud ejusdē pro monasterio S. Petri.

Aliud paullo post privilegium idem Emmo Senonensis antistes largitus est suburbano item monasterio S. Petri, inscriptum Chrodoberto, Faroni, Bertoaldo, Audoëno, Gauzberto, & Eligio. Chrodobertus episcopus erat Parisiensis, Faro Meldensis; pro Audoëno forte legendum Audoni, qui Audo tum episcopus erat Aurelianensis, Gauzbertus seu Gauziobertus Carnutensis. Si Eligius, qui recensetur quinto loco, episcopus est Noviomagiensis, hoc privilegium datum est paullo ante ejus obitum, qui kalendis Decembris accidit; ideoque subscriptum a Mummolino ejus successore. In hoc privilegio, alias a nobis [a] edito, Aghilenus abbas monasterii sancti Petri, « quod domna Theodechildis regina construxisse dicitur, episcopis supplicat cum » fratribus suis, ut sub regula sancti Benedicti & modo Luxoviensis monasterii consis- » tere sibi liceat; utpote cum id generis privilegium approbet synodus Carthaginen- » sis, aliaque Galliarum monasteria eadem libertate gaudeant. Petitioni annuunt » pontifices, ita ut quidquid eidem monasterio in agris, mancipiis, ministerio seu sacra » supellectile, sacris voluminibus, vel quibuscumque speciebus collatum fuerit, nullus » pontificum seu clericorum, immo nec regalis potestas usurpare, aut minuere præ- » sumat. Altare vero & tabulæ altaris ab episcopo Senonensi benedicantur, & ab eo- « dem sacrum chrisma quotannis accipiatur; atque abbate mortuo successor ejus, a « fratribus canonice electus, ab ipso episcopo ordinetur. Quod si monachi a religione « seu disciplina regulari deflexerint, secundum regulam domni Benedicti & sancti » Columbani ab ipsorum abbate; aut, si abbas ipse neglexerit, ab aliis abbatibus, qui » regulariter vivant, corrigatur. Actum Mausolaco curte dominica, anno tertio regni » domni Chlotharii regis. Subscribunt post Emmonem plerique haud designato sedis nomine, Johannes Arelatensis, Unemundus Lugdunensis, Eodaldus Viennensis, metropolitani; & post eos episcopi Bertaldus Trecensis, Leoboldus Lingonensis, Amicarius seu Amlecharius Sagiensis; Gauziobertus Carnutensis, Hughierius, forsan Constantiensis, Chrodobertus Parisiensis, Burgundofarus Meldensis, Maurinus Bellovacensis, Bertefridus Ambianensis, Higgo Lexogius seu Lexoviensis, Bercarius Cenomannorum, Concessus Ebrocini seu Ebroïcensis, Mummolenus Noviomagensis, Lupus Cabilonensis, Deocarus Antipolitanus, Gyroindus Arvernensis, Drausio Suessionensis, Audebertus Cameracensis, Ragnobertus Bajocensis. Præter hos Hecherius, Rigwaldus, Gaudemundus, incertarum sedium episcopi. Omnes viginti-quinque. Hæ subscriptiones fiebant ab episcopis, vel in synodo congregatis, vel in sua ecclesia residentibus, cum eis privilegium subscribendum offerebatur. Hujus posterioris privilegii meminit Clarius [b] monachus in chronico monasterii sancti Petri, » Vivi appellati: ubi ait, sanctum Emmonem Senonum archiepiscopum, una cum » comprovincialibus episcopis, privilegium libertatis monachis sancti Petri synodaliter » fecisse temporibus Chlotharii regis, & Baltechildis matris ejus: quo in conventu scribit » interfuisse antistites gloriosos, sanctum Audoënum archiepiscopum Rotomagensem, » S. Faronem episcopum Meldensem, S. Eligium Noviomensem, & S. Amandum Tra- « jectensem, cum aliis triginta episcopis. Ex quo intelligitur, diminutum fuisse in recentioribus privilegii exemplaribus episcoporum numerum, cum in illis S. Amandus cum aliquot aliis, maxime comprovincialibus, inter subscribentes desideretur.

a *Acta Sæc.* 3. *to.* 2. *p.* 613.

b *Spicil. to.* 2. *p.* 706.

LXV. Tussiaci monasterii origo.

Utrique mox dicto privilegio subscripsit Berarius Cenomannorum episcopus cujus tempore Tussiacense* monasterium in ejus parochia conditum est. Ejus monasterii auctor fuit pia [c] quædam matrona, Lopa seu Loppa nomine, *relicta* [d] *Egigni*, quæ in villa sua Tussiaco, super fluvium Idoneæ* sita, sacras virgines ad centum congregavit, eisque prædictam villam cum omnibus rebus ac possessionibus suis tradidit per instrumenta chartarum, quibus multi episcopi, abbates, comites, & nobiles viri coram Chlodoveo rege subscripsisse memorantur. Basilica monasterii a Berario sacrata est in honorem sanctæ Dei genitricis Mariæ, in qua multas subinde virtutes factas esse tradunt. Absoluta basilica, prædicta Lopa, opitulante Berario, reliqua cœnobii ædificia cum claustro ædificavit, eaque sub initia regni Chlotarii perfecit: ubi sanctimoniales *juxta regulam sancti Benedicti* instituerunt ad normam par-

* *Tussé.*

c *Analect. to.* 3. *p.* 178.

d *ibid. p.* 198.

* *l'Huine.*

thenonis sanctæ Mariæ, inter fluvium Sartam & muros Cenomannicæ urbis constructi, & sanctæ Scholasticæ reliquiis Casino nuper allatis nobilitati, ubi domna Ada, alio nomine Aldrechildis, ejusdem Berarii carne propinqua, numeroso agmini sacrarum virginum, sub regula sancti Benedicti viventium, abbatissa tunc præfuisse dicitur. quod in subsequentibus expendemus. Ex illo parthenone monachas bene moratas & institutas in novum Tuffiacense monasterium deduxit Berarius, qui quasdam villas & possessiones eidem loco largitus est, tum ad sanctimonialium victum & vestitum, tum ad ornatum ecclesiæ, & ad hospites ac peregrinos excipiendos. Præter centenarium numerum sanctimonialium, idem ad portam monasterii sacerdotes ac *servos Dei* cum eorum famulis instituit: ut eorum adminiculis ancillis Dei & agentibus necessaria suppeditarentur. Perstat etiam nunc hoc monasterium, quod jam dudum virorum est, modo prioratus conventualis abbatiæ sancti Vincentii sub congregatione sancti Mauri.

ANN. CHR. 658.

POstero anno, qui fuit ejus sæculi annus quinquagesimus-nonus, Jonas abbas Cabilonem jussu Chlotharii regis & matris ejus Balthildis proficiscens, in Reomaënsi monasterio hospitatus, rogatu Hunnæ abbatis & fratrum ejus loci aliquot ibidem diebus substitit, ac libellum de vita sancti Johannis Reomaënsis abbatis primi recognovit, adjecto brevi de ejus miraculis dialogo, interlocutore Læto diacono ac monacho, ad imitationem Severi Sulpicii, qui similem dialogum de sancti Martini virtutibus edidit. Quæ de Jona diximus, probat ejus præfatiuncula, vitæ S. Johannis præfixa in codice Fossatensi pervetusto, in hunc modum. *Anno centesimo post expletionem numeri sancti Victorii episcopi, cyclum recapitulantem, anno tertio domni Chlotharii regis indolis, ex jussu ipsius principis, vel genitricis suæ domnæ Balthildæ reginæ; cum ad urbem Cabilonensem noni mensis secunda hebdomada Jonas abbas per monasterium sancti Johannis, quod vocatur Reomaus, prætericns, paucis diebus inibi pro labore itineris quievisset; victus precibus domni Hunnanæ, fratrumque ipsius cœnubii, ut quæ per discipulos memorati confessoris Christi vel posteros eorum veraciter comperta erant, de actuali vita ac spiritali conversatione conscriberet, articulum scribendi ita convertit.* Hactenus Jonæ præfatiuncula ex codice Fossatensi, a nobis alias[a] relata cum suis nævis, quos ex aliis codicibus hic emendavimus. In aliis codicibus deest primus versus de cyclo Victorii, qui maximi momenti est ad definiendum annum obitus Chlodovei junioris ex anno regni Chlotharii ejus filii tertio, quem Jonas componit cum anno centesimo secundæ periodi cycli Victorii Aquitani. Constat hic cyclus annis quingentis triginta duobus, ab anno Christi domini vicesimo-octavo inchoatis, quem annum Victorius Christi passione & consulatu Geminorum præditum existimavit. Quare ut prima ejus cycli periodus ad vulgares Christi annos reducatur, prædictæ summæ annorum quingentorum triginta duorum addendi sunt anni viginti septem, qui cum illa summa annos quingentos undesexaginta conficiunt, ex quibus constat prima periodus cycli Victoriani. Annus itaque centesimus *recapitulantis* seu secundæ periodi coincidit cum anno sexcentesimo quinquagesimo nono. Is annus tertius est Chlotharii regis, teste Jona: ex quo intelligitur, Chlodoveum, Chlotharii patrem ac decessorem, anno sexcentesimo quinquagesimo-sexto decessisse. Jonas abbas, superioris præfatiunculæ & libellorum subsequentium scriptor, non alius videtur quam Jonas Bobiensis monachus; idque probant nonnulli alii, excepto Fossatensi, codices, in quibus *Jonas abbas disciplinis beati Columbani eruditus* legitur. Cujus rei causa Cabilonem a Chlothario & Balthilde missus sit, nobis incompertum: forte ut de Aunemundi Lugdunensis episcopi cæde prope illam urbem recens patrata, inquireret, corpusque ejus cum debita pompa deferendum, & in puellari sancti Petri monasterio sepeliendum curaret. Hunnana seu Hunna Reomaënsis abbas, cujus rogatu Jonas librum de vita sancti Johannis auxit, septimus loci rector erat a sancto Johanne: cujus successores fuere sanctus Silvester, Mummolus, Leopardinus, Sicarius, Bobo, & post eos Hunna: cujus tempore Sigoaldus Lingonum episcopus Reomaënsibus privilegium de consecratione abbatis, de fraterna dilectione, de caritativa fratrum castigatione & emendatione, aliisque rebus concessit: quod Guillencus antistes sæculo duodecimo confirmavit. Hunnam ex cœnobio Luxovio eductum fuisse, ac Luxoviensem normam Reomaënsibus tradidisse Petrus Roverius scribit in historia Reomaënsi.

ANN. CHR. 659. LXVI.

Jonas acta S. Johannis Reomaënsis scribit.

a *Analect. to. 3. p. 514. & 515.*

Reomaënses abbates.

ANN. CHR. 659.

LXVII. S. Eligii obitus & sepultura.

Interea temporis Eligius, sanctissimus Noviomagensis antistes, post redemtos captivos pæne innumerabiles, post collectos monachorum, sacrarumque virginum multos greges, post incredibilem pecuniæ summam egenis distributam, annos natus amplius septuaginta, levissima febre correptus, vicinæ mortis præscius, familiaribus ac ministris suis pacem & caritatem commendavit. tum Balderedum, Tornacensis monasterii [a] sancti Martini abbatem, monuit, ut ne Tornacum amplius reverteretur, sed cum fratribus suis, cœnobii sancti Lupi monachis, Noviomagi in posterum degeret. Si secus faceret, sibi pro certo constare, eum non amplius vivum inde reversurum. quod ille post sancti viri obitum expertus est. nam viri Dei vaticinio insuper habito, reversus Tornacum, a turba irruente cæsus, confossusque est. Morbo perseverante & increscente, Eligius pridie kalendas Decembris suos
» denuo hortatur, Jesum ut semper ament ac suspirent, ejusque præcepta suis alte
» animis infigant; incertum mortalis vitæ ac conditionis statum jugiter ob oculos ha-
» beant; & Dei tremendum judicium formident. His dictis, *vernaculos* seu servos suos convocari jussit, eisque monasteria præcipua in reliquum vitæ ad manendum assignavit. Ad hæc omnes in lacrymas & gemitus effusos solatur; obtestaturque, ut *de monasteriolis*, quæ Christo auspice ædificaverat, magnam sollicitudinem gererent. Sub vesperam, in genua procubuit, ut oves sibi creditas summo Pastori commendaret, obnixe precatus, ut Deus dignum ecclesiæ suæ pastorem provideret. Denique hora prima noctis sancta illa anima, sarcina carnis abjecta, ad suum læta revolavit auctorem.

a *V. lib.* 12. *num.* 25.

Hoc nuntio accepto, Balthildis regina cum multo comitatu propere adfuit, sacrumque corpus ad monasterium suum Calam deferri tentavit, ob idque triduanum jejunium indixit. Cum vero Noviomagenses contra magnopere reclamarent, nec feretrum regina, & qui ei favebant, movere valuissent; ipsa demum sinente; magna pompa corpus a Noviomagensibus effertur, regina cum universo comitatu pedibus prosequente, atque ab episcopis in suburbano sancti Lupi monasterio, ad latus altaris tumulo componitur Illic *rachinam caprinam* feretro suppositam cum Uffo quidam diaconus, Suevus natione, subripuisset; Sparvus abbas sancti Lupi basilicæ, viso admonitus a viro sancto, recuperavit. Hunc puto Sparvum esse, qui sanctus appellatur in vetustis litaniis, psalterio Germanensis nostræ bibliothecæ adjunctis. Idem Eligius tricesimo post obitum die, cuidam cellano seu incluso, homini Dei simplici & recto, Dulcioleno presbytero, non longe ab urbe Parisiaca, forsan in sancti Dionysii cœnobio manenti, quem Eligius vivens frequenter visitare consueverat, in specie apparuit, vasque vinarium sua benedictione replevit. Balthildi etiam reginæ conspectus est non semel, eique persuasit ut auri, gemmarumque ornamenta abjiceret. quæ omnia, præter brachilia aurea, deposuit piissima regina, & super ejus tumulum *repam* seu umbellam, (tumbam [b] alibi appellat Audoënus) ex auro & argento fabricari curavit. Hanc diebus quadragesimæ [c] propter fulgorem auri vel nitorem gemmarum velamine linteo vel holoserico operiri mos erat. Sindonem Audoënus paullo post vocat, non aliter forte interpretandus, ubi loquitur [d] *de fimbriis chrismalis*, quibus tegebantur reliquiæ.

b *Audoën. lib.* 2. *c.* 6.
c *Ibid. c.* 40.
d *ib. c.* 71.

LXVIII. Mummolinus ejus successor.

In Eligii locum suffectus est in sede Noviomagensi Mummolinus abbas veteris monasterii Sithiensis, sancti Bertini socius & collega cum Ebertramno monacho, qui sancti Quintini basilicæ, tunc temporis monachorum, apud Augustam Viromanduorum abbas eodem fere tempore a Mummolino præfectus fuit. Mummolinus, in sanctum decessorem suum paullo iniquior, ex pœnis sibi inflictis eum revereri didicit. Forte reus quidam catenis constrictus ad supplicium ducebatur. Is ex manibus se tenentium elapsus, ad tumulum sancti Eligii confugit, &, disrupta semel & iterum divinitus catena, liber evasit. Sub hæc ad sancti Eligii basilicam accessit episcopus, & de narrato sibi miraculo visus est ad horam dubitasse. Tum basilica egressus, equum mansuetissimum, quo illuc advectus fuerat, conscendit; moxque equo excussus, adeoque gravissime vulneratus, culpam vel sero agnovit. Idem ejusdem basilicæ abbati equum, a sancto Eligio ei concessum, sibi vindicavit: sed eidem postea inutilem factum restituere coactus est.

Jurandi mos ad tumulum S. Eligii.

Per hos dies furtum quoddam in agro Noviomagensi factum est. Auctor hujus sceleris insimulatur adolescens quidam, qui culpam in patrem suum sibi invisum rejecit. Ambo ad judicium sistuntur, qui mos illorum temporum erat, coram epis-

copo & comite. Cum altercatio diu procederet, nec furti auctorem discernere judices possent; sacramento ad S. Eligii tumulum rem finiri decernunt. Sacramento prolato, filius mox a dæmone arreptus, in terram dejectus, se seque discerpens volutabatur: sed postea, orante cum aliis patre, meritis sancti confessoris restitutus sanitati est. Gravius animadversum in hominem alium, qui agrum in Calvo-monte, ad basilicam sancti Eligii pertinentem, occupaverat, obsistente Sparvo abbate. Causa perlata ad palatium, a principe judicium emanavit, ut res jurejurando *secundum Francorum legem*, diversis utrimque juratoribus adhibitis, finiretur. Abbas rogavit, ut ille *singularis* sacramentum diceret. Ita regis optimatibus placuit. Ventum est ad sancti Eligii basilicam, & ad locum sepulcri. Tunc homo scelestus leve reputans perjurium præ agri possessione, manum super sanctum loculum juraturus levat: at in medio fere sacramenti verbo contremiscens, resupinus in terram corruit; & mox divaricatis dentibus, oculisque reverberatis, dicto, ut Sparvus terram suam reciperet, divinitus percussus interiit. ANN. CHR. 659

LXIX. Jurandi ritus super reliquias sanctorum.

Quo ritu fierent ejusmodi juramenta ad reliquias sanctorum, docent nos in primis veteres leges Francorum, Alemannorum, Bajoariorum, Saxonum, & aliorum. Primo jejuni esse debebant juratores seu conjuratores. *Si* plures erant *conjuratores* sive *electi* manus suas super capsam ponebant, ut lex Alemannica [a] docet; at ille solus, cujus causa jurabatur, verba sacramenti proferebat, &, manu sua aliorum manibus superposita, rem affirmabat vel negabat, ut *sic illum Deus adjuvet, vel illæ reliquiæ.* Unus aliquando, plures passim pro causæ qualitate, quandoque ad trecentos, conjuratores sacramentum faciebant. Si unus, *sua*, vel *unica manu*, sacramentum facere dicebatur: alias *secunda*, *tertia*, *decima*, *quinquagesima*, *centesima*, *trecentesima manu* pro numero conjuratorum. Non raro conjuratores ad complures sanctorum reliquias, & quidem in diversis locis, vel in diversis altaribus juramenta præstabant. Sic Tassilo, teste Eginhardo, fidelitatem regi Pippino & filiis ejus promisit primo super corpus sancti Dionysii, tum super corpus sancti Martini, denique super corpus sancti Germani. Porro unusquisque *in manu* personarum sui sexus & ordinis jurabat: viri *in manu* virorum, mulieres *in manu* mulierum; sacerdotes & ministri sacri, *in manu* quorumdam sui ordinis. Perseverabat hic ritus adhuc sæculo quarto-decimo, ut discimus ex quadam charta Caroli ducis Normanniæ, data anno MCCCLVII. in qua reo presbytero probatio canonica indicta legitur *cum quinta manu presbyterorum sui ordinis.* Præclarus est hac de re locus apud Hildebertum [b] archiepiscopum Turonensem, apud quem cum decanus illius ecclesiæ mutilationis Nicolai canonici fuisset accusatus, nullum vero testem Nicolaus potuisset proferre; « judicatum est, decanum, si non pro Nicolao, pro ecclesia tamen, quæ eum habebat suspectum, debere purgari, atque *in septima manu ordinis sui* suam jurejurando declarare innocentiam. quod & factum est. » Et quidem ipse decanus, *adjunctis* [c] *sibi sex venerabilibus viris, jurejurando suam declaravit innocentiam, cum quibus ipse septimus juravit*, ut idem Hildebertus scribit. Sed de his satis superque pro loco. Plura qui volet, consulat Glossarium Cangianum.

a *Lex Aleman. tit. 6.* §. 7.

b *Hildeb. ep.* 67.

c *Id. ep.* 68.

ANN. CHR. 660.

ANNALES ORDINIS S. BENEDICTI.

LIBER QUINTUS-DECIMUS.

Ab anno Christi 660. *ad annum* 669.

I. Bertinus novum Sithiense monasterium regit.

MUMMOLINO in sedem Noviomagensem evecto, Bertinus relicto veteri monasterio, novo exstruendo seu perficiendo, quod a Mummulino incœptum fuerat, Sithiensi monasterio cogitationes suas omnes, operamque impendit. Causam mutandi Veteris-monasterii hanc fuisse tradunt, quod locus angustior esset, quam ut capiendæ numerosæ monachorum congregationi sufficeret. Hinc ampliorem ac commodiorem locum perquisituri Mummolinus & Bertinus, navicula absque remige conscensa, paludosa circumquaque loca perlustrasse, & in portu, ubi nunc sancti Bertini nobilissimum monasterium cernitur, ad Agnionem * fluvium substitisse dicuntur; tumque Bertinum hunc locum in sedem ac requiem sibi perpetuam elegisse. Inchoato novo monasterio, Mummolinus in sancti Eligii cathedram Noviomagensem promotus est, postquam annis quatuordecim Vetus-monasterium rexisset; novique monasterii Sithiensis fabrica & regimen Bertino cessit. Hunc eam ob causam nonnulli primum Sithiensis monasterii abbatem agnoscunt, expuncto Mummolino, qui non novi, sed Veteris-monasterii abbas fuit. Thomas Cantuariensis pontifex sanctissimus, cum patrium solum ob Henrici regis iras vertere coactus esset, transmisso oceano appulit ad Vetus-monasterium, *eremitorium quondam gloriosi confessoris Bertini*, ibique per tres dies latuit; quarto die susceptus in monasterio Sithiensi, quod altero tantum milliari distat a Veteri-monasterio, jam pridem redacto in vicum, sancti Mummolini nomine insignem. Novi monasterii basilica in honorem sancti Petri consecrata, tantus brevi monachorum numerus ibidem accrevit, ut Bertino abbate centum quinquaginta illic coadunati referantur, quos sub districto sanctæ regulæ jugo vir sanctus moderabatur. Crescente monachorum numero & religione, crevit & possessionum copia. In primis vir quidam prædives ac pius proximum Worimholtum Sithiensibus concessit: quo in loco sancti Martini oratorium erectum est cum exiguo fratrum conventu, quem sanctus Winnocus principio illustravit. Nunc parochialis est sancti Martini ecclesia in insula. Inter duas illas sancti Petri & sancti Martini basilicas Johannes Iperius tradit intercessisse hospitale pauperum seu domum-eleemosynæ, & viam utrimque ad commeandum ex uno loco in alium. Ad hæc inter duas portas monasterii juxta ecclesiam S. Martini commanebant, ait idem auctor, moniales, quæ dicebantur conversæ, sub habitu

* Aa.

religionis, non tamen sub professione regulari, pauperibus in hospitali servientes, „ AN. CHR. 660.
vestes sacras & ornamenta ecclesiæ reficientes, quæ etiam monachorum matres, „
sorores & propinquas, quibus monasterium ingredi non licebat, excipiebant. „

Perfectis omnibus, quæ ad fratrum habitationem necessaria videbantur, Audomarus episcopus in vicino colle basilicam exstrui curavit cum adjuncto cœmeterio, in quo suum ipsius, fratrumque corpora sepeliri voluit, immunitate Sithiensibus monachis concessa. Exstant ejus argumenti litteræ ipsius Audomari, datæ anno sexto Chlotharii regis: in quibus ait, se communi cum ipsis monachis opere basilicam „ ædificasse in honorem sanctæ Mariæ genitricis domini nostri Jesu-Christi, ubi cor- „ pusculum suum post obitum condi deberet inter corpora monachorum, qui eo ex „ diversis locis & gentibus ad Deo serviendum sub religioso habitu convenerant. „ Hanc vero basilicam se commitere patrocinio Bertini abbatis cum ipso monasterio „ Sithiensi sub integra libertate & immunitate a potestate episcopali, quale privile- „ gium antiquis & novis monasteriis concessum fuerat: ita ut quidquid prædictæ „ basilicæ monachi, sub libertate evangelica regulariter viventes, regio munere, seu „ a quibusvis christianis, in agris, mancipiis, auro argentove sacrisque voluminibus, „ vel quibuscumque speciebus, quæ ad ornamentum divini cultus vel ad opus mona- „ chorum pertinent, quocumque tempore accepissent, vel quidquid ad altare fuisset „ oblatum; nullus pontifex aut clericus in posterum sibi vindicare ausit, aut ad civi- „ tatem Taruennam transferre; nec convivia in agris monachorum exigere, nisi a „ Sithiensi abbate fuerit invitatus; ut sic quieti sub regula sancta monachi ibidem vi- „ vere ac consistere possint, eosque pro statu ecclesiæ & salute regis, regnique sta- „ bilitate Deum attentius precari delectet. Actum in ipsa basilica sanctæ Mariæ sub „ die decima-octava Maii, anno sexto regni domni Chlotharii regis. Hæc dictavit „ Audomarus *abocellis* seu oculis orbatus, atque alio manum ipsius dirigente subscripsit; & post eum Mummolinus Noviomagensis, Audebertus Cameracensis, Drausio Suessionensis, Bertefridus Ambianensis, & Amlacarius Sagiensis episcopi, cum Abele abbate incerti loci. His accesserunt processu temporis alii Taruennensis ecclesiæ antistites, Gravangerus seu Ravengerus, & Baginus seu Bainus; qui pro more illorum temporum idem privilegium subscriptione sua postea confirmarunt. Sollemne quippe erat apud antiquos, ut privilegia ab episcopis concessa confirmarent eorum successores, aut novi privilegii seu diplomatis concessione, aut certe subscriptione primarii instrumenti. In illa vero sanctæ Mariæ basilica instituti sunt etiam monachi ad quadraginta, quos Fridogisus abbas sæcularis in sæculares canonicos sæculo nono convertit: ac demum superiori patrum nostrorum sæculo, cum jam dudum incolarum frequentia in urbem, sancti Audomari nomine decoratam, accrevisset, episcopalis sedes in eadem ecclesia erecta est.

II. Audomarus cœmeterium condit cum privilegio.

Sub idem tempus Drausio seu Drausius Suessionum antistes mox laudatus, Leutrudi conjugi Ebroini majoris-domus auctor fuit, ut puellare beatæ Mariæ virginis cœnobium apud Suessionas exstrueret. Prima ejus sedes fuit inter muros urbis & Axonam fluvium, sed adeo angusta, ut puellas eo confluentes capere non posset. Huic incommodo aliud accedebat, quod vicinus Axona crebris exundationibus ruinam monasterii ædibus minitaretur. Hac de causa Leutrudis viro suo Ebroïno facile persuasit, ut monasterium intra muros urbis transferretur, ubi sanctimoniales ab aquis crescentibus tutæ, & a bellorum cladibus immunes ac securæ consisterent. Suas ipsius ædes Ebroinus huic operi accommodasse fertur. Monasterii fabrica regiæ magnificentiæ non impar. Tres ibidem basilicæ erectæ: prima sub titulo & veneratione sanctæ Mariæ virginis Deiparæ, ceteris urbis ecclesiis supereminens: secunda sancti Petri pro monachis, qui sanctimonialibus sacra ministrabant: tertia sanctæ Genovefæ ad peregrinos & egentes excipiendos. Maxima illic virginum congregatio sub Ætheria prima loci abbatissa, quæ ex monasterio Jotro adscita fuerat, ut ipsis, tamquam rudibus & immaturis, ait vitæ sancti Drausionis „ scriptor, viam recte vivendi sub norma sanctæ institutionis ostenderet. Porro grex „ sacrarum virginum numero meritoque fulgens in sacræ devotionis religione adeo „ pollere cœpit, & multitudine puellarum excrescere, ut ipse locus, quantumvis alio „ capacior & spatiosior, omnes continere vix posset. Inter illustres nobilioresque vir- „ gines eminuere Odila, Reguli seu Reoli Remorum antistitis ante clericatum ex legitimo conjugio filia; & Ada seu Adrechildis, quæ ex hoc beatæ Mariæ cœno-

III. Sanctæ Mariæ cœnobium apud Suessionas.

ANN. CHR. 660. bio ad Cenomannos ab Agliberto propinquo suo evocata est. Sancti Benedicti regulam & cursum ad modum Luxoviensis monasterii primitus illic viguisse Drausionis episcopi privilegium nos docet, inferius commemorandum ex historia ejusdem parthenonis, quam amantissimus quondam sodalis & amicus meus domnus Michaël Germanus, numquam mihi satis desideratus, gallice composuit.

IV. Teudlechildis abbatissæ Jotri mors. Non diu post hunc annum supervixit Teudlechildis seu Theodlecheldis * prima Jotri abbatissa, quæ vitæ integritate, aliisque virtutibus promeruit, ut ejus memoria Jotri annuo cultu recoleretur. Ejus monumentum, marmoreis subnixum columnis, cum aliis quinque prominentibus tumulis, cernitur in medio antiquissimæ cryptæ sancti Pauli primi eremitæ, apposita uncialibus litteris inscriptione veteri, quæ in antica parte sic habet.

* S. Thelchildes.

HOC MEMBRA POST ULTIMA TEGUNTUR FATA SEPULCRO
BEATAE THEODLECHELDIS INTEMERATAE VIRGINIS,
GENERE NOBILIS. MERETIS FULGENS, STRENUA MORIBUS,
FLAGRAVIT IN DOGMATE ALMO.

& in postica partim semesis litteris:

CENUBII HUJUS MATER SACRATAS DEO VIRGINES,
SUMENTES OLEUM CUM LAMPADIBUS, PRUDENTES
...FILIAS OCCURRI REX. P. M. HAEC DEMUM EXUIT ATRA....

Alii quinque tumuli prominentes & expoliti, duoque humiliores nullam præferunt inscriptionem: sed eorum unus est sanctæ Aglibertæ, alius sanctæ Baldæ abbatissarum; tertius reginam exhibens coronatam cum habitu monastico, cujusdam Osannæ Scottorum reginæ tumulus creditur: proximus humilior sancti Adonis, ejusdem cœnobii conditoris & monachi: cui alter humilior itidem adhæret Agilberti seu Agliberti Parisiorum, ut putant, episcopi, quem sanctæ Teudechildis germanum esse tradunt. In adjuncta crypta jacuit sanctus Ebregisilus Meldensis antistes, sanctæ Aglibertæ abbatissæ, si qua traditioni fides, germanus frater: cujus anulus, in tumulo, dum reliquiæ efferrentur, repertus, lapillum exhibet cum cælata effigie sancti Pauli primi eremitæ, ante crucifixum genuflexi, corvo capiti superposito. Quantum religio in Jotro parthenone sub Teudechildis regimine floruerit, id argumento est, quod Ætheria ex eo assumta sit ad informandum novum cœnobium beatæ Mariæ apud Suessionas; & quod indidem paullo ante Balthildis regina piissima sacras virgines cum Bertilana seu Bertila abbatissa accersivit ad Calense monasterium in sanctiori disciplina instituendum. Colitur in Jotro sancta Teudlechildis die decima Octobris: &, quæ ei successit, sancta Agliberta undecima Augusti. In veteri kalendario, quod videtur fuisse parthenonis sanctæ Mariæ Suessionensis, ante annos quingentos manu exarato, modo bibliothecæ Longipontis, notatur VI. idus Octobris memoria *Thelechildis virginis*. Pro sancta etiam habetur Balda, tertia Jotri abbatissa, quam Molanus nona Decembris locat. Moda & Guibora seu Wibora quarta & quinta ejusdem loci abbatissæ censentur. Anno sæculi nostri vicesimo-septimo illustrissimus Philippus Cospeanus, tunc Namnetensis, postea Lexoviensis episcopus, sacras beatarum Theudechildis & Aglibertæ reliquias e tumulis sustulit, & argentea theca inclusit.

V. S. Eligii translatio. Cum annus a sancti Eligii Noviomagensis antistitis obitu primus revolveretur, visum est Mummolino episcopo & Balthildi reginæ, ut corpus ejus sacrum in convenientiorem locum transferretur. Hujus rei causa ædicula camerata ultra altare, lucido arcu cælitus designata, perrupto absidis muro constructa est, ibique condignum tanto confessori mausoleum præparatum. Recurrente depositionis ejus die, festivam translationem parant opidani: regina vero nova eidem vestimenta holoserica, quibus vir sanctus, exutis vetustis, indueretur. Amota sepulcri tumba, operculum concavo tumuli lapidi superpositum, effertur. Mox, ubi sanctum corpus revelatum est, gratissimus odor fragravit, corpusque ita integrum repertum, ut vivere adhuc in tumulo putaretur. quin etiam barba & capilli ejus, qui post obitum ei, *juxta morem* abrasi fuerant, mirum in modum creverant, quod pro novo miraculo habitum

habitum est. Tum sacrum corpus ab episcopis e tumulo sublatum, induitur vestimentis pretiosissimis, quæ piissima regina attulerat, vetustis sub sigillo repositis; & psallentium choro interim hinc inde concinente, personantibus organis, a latere altaris, ubi hactenus jacuerat, ad præparatum locum transfertur, ibique cum summo honore & sollemni pompa componitur, æternæ memoriæ servandum. Auxere festivam diei jubilationem consecuta miracula. Garifredo comiti Viromandensi, qui sancto antistiti, dum viveret, injuste litem intentaverat, basilicam ingresso, lampas sponte exstincta non semel, eo recedente denuo sponte accensa, donec ille culpam agnovit, & facta basilicæ donatione expiavit. Eodem etiam adductus est Bobo seu Bovo, Ebroini majoris-domus filius, parentibus unice carus, quem gravissimus languor ad extrema redegerat. Hunc beato Eligio parentes devovent supplices, de miraculis confisi tanti antistitis, atque pro munere ornamenta conferunt, balteumque filii eximium ad mausoleum sacrum appendunt. Nec mora Bobo convaluit, ac deinceps integra sanitate gavisus est. ANN. CHR. 660.

VI. S. Gregorii monasterium in Alsatia conditur. * Gregorien-tal. * Colmar.

Hoc ipso anno, quem primum Childerici in Austria regnantis esse existimamus, condi cœptum sancti Gregorii * monasterium inter Alsatiæ montium juga, haud ita procul a Columbaria * opido: cujus monasterii originem Childerico regi vetera loci instrumenta tribuunt, idque factum tradunt sub Hilderico filio Chlodovei, nepote Dagoberti, fratre Chlotharii & Theoderici regum Francorum, Rotarioque Argentinæ civitatis episcopo, & duce Bonifacio, a transitu beati patris Gregorii papæ anno quinquagesimo-quinto: quo anno hic locus a monachis inhabitari cœptus, sicut ejusdem regis Hilderici scripta testantur, quæ apud nos, ait auctor, inviolata conservantur. Primarii diplomatis breve dumtaxat fragmentum restat in hæc verba. *Hildericus rex Francorum Bonifacio duci. Nos admoniti amore spiritali & divina virtute, & regni clementia, quod sine dubio per hoc augmentari confidimus; per consilium Emhildæ reginæ, seu apostolici viri Rotharii Stragburgensis episcopi, seu omnium Francorum prudentium palatium nostrum inhabitantium, & ut culmen regiminis nostri floreat, & in prosperis maneat, cognoscat magnitudo vestra, quia nos pro mercedis supernæ augmento aliquid de rebus fisci nostri sanctis (locis) condonare debemus*... cetera desunt in vetusto codice: sed ex alio, in quo breves monasterii annales ad paschales cyclos digesti sunt, ejus principia referuntur ad hunc annum, quo primus abbas Coldwinus ponitur. Idem Childericus in alio diplomate, quod integrum suo loco afferemus, quædam alia tradit *Valedio abbati ad monasteriolo Confluentis*. quod primarium erat monasterii nomen, ob confluxum duorum istuc rivulorum, quorum unus, vocabulo *Bertiembach*, in alium influit, qui Fæchina seu Wachina nuncupatur. Non raro duæ Fæchinæ, ambo amnes seu torrentes vocati. Emhildis, cujus consilio Childericus suas passim donationes facit, orba erat uxor Sigiberti regis, quæ, quod Childerici partibus faveret, in ejus palatio plurimum auctoritate pollebat. Imnechildis aliis appellatur, eademque cum Bilichilde regina, Childerici uxore, subscribit regio diplomati, quod Childericus ipse Stabulensi & Malmundariensi monasteriis rogatu Remacli episcopi concessit, apud Bollandum [a]. Eadem laudatur in actis sancti Præjecti episcopi & martyris, & in diplomate Childerici pro cella Barisiacensi. Non dubito quin eadem sit Chimelchidis regina, cujus rogatu Dagobertus rex, ejus filius, prædia quædam Tullensi ecclesiæ concessit, ut suo loco videbimus. In veteri codice Gregorianum illud cœnobium primitus excultum fuisse dicitur a monachis Gregoriani in urbe Roma monasterii, quod alias sancti Andreæ vocabatur. Id facile suaderet illius dedicatio sub titulo sancti Gregorii papæ primi, si alia ejus rei idonea probatio nobis occurreret. certe sanctus antistes Hildulfus unum ex oratoriis Mediani-monasterii eidem sancto Gregorio itidem nuncupavit.

[a] Febr. to. 1. p. 236.

VII. S. Clari abbatis obitus.

Initio hujus anni vel insequentis Clarus abbas Viennensis in cælum abiit. Appetente mortis ejus tempore, cum in horto versaretur, correptus morbo est, fratribusque ad se convocatis, oraculum sibi divinitus factum aperuit. « Sex abhinc episcopos, inquit, hæc civitas sub pace Christi ecclesiam gubernantes habebit. Postquam illi in pace obdormierint, sub septimo episcopo gravissima paganorum persecutio erit, quibus hæc civitas justo Dei judicio disperdenda tradetur. Monachi & loci hujus incolæ partim occidentur, partim fugabuntur, incensis domibus sacris, vastatis omnibus, & pæne in desolationem redactis. Nunc ergo, fratres, Dei judicium

AN. CHR. 660. „ pertimescentes, vestri curam sollicite agite: ut, cum dies tribulationis evenerint, „ paratiores ad tolerandum, si qui ex vobis superstites fuerint, inveniamini. Quod „ superest, corpus meum in ecclesia beatissimæ martyris Blandinæ ejusque sociorum humate. Hujus vaticinii veritatem rei eventus demonstravit, quando a Wandalis & a Sarracenis, non tantum Viennensis, sed & aliæ longe lateque provinciæ vastatæ sunt, ait vitæ sancti Clari scriptor. quod sub Wilicario antistite accidisse Ado in chronico tradit. Cum jam ex morbo Clarus decumberet, triduo ante obitum, cum semper in Dei laudibus perseveraret, vidit sub crepusculum diei aperiri cælum; & immensam candidatorum turbam, duce mirabilis formæ juvene, super cellam suam descendentem irretortis oculis adspexit. Tum beatissima martyr Blandina eum blandis affari verbis cœpit, eumque hortari, ut eam turbam sequeretur, pollicita se ad tertium diem, hora quinta cum sancto Marcello adfuturam, ut eum ad cæleste regnum perducant, comitante illo cælestium spirituum exercitu adversus hostiles dæmonis incursus. Ut se a viso illo collegit, a fratribus in ecclesiam delatus, cilicio impositus, quamdiu supervixit, a Dei laudibus non cessavit. Imminente hora exitus sui, psalterium *decantare*, id est recitare, cœpit cum fratribus. Cum ad finem pervenissent, dicto, *Omnis spiritus laudet Dominum*, cum superna luce odor ineffabilis totam cellam, ubi vir Dei jacebat, replevit: tumque beata illa anima carne soluta migravit ad Dominum kalendis Januarii. Funus prosecutus est idem odor, & ad feretri contactum paralyticus ilico sanatus. Sepultus est vir sanctus, uti mandaverat, in ecclesia beatæ martyris Blandinæ, sanctorumque martyrum quadraginta-octo, ubi miraculis clarus diu jacuit. In kalendario monasterii sancti Eugendi memoratur: *kalendis Januarii in pago Viennensi, in loco, qui dicitur Augusta-Cancellaria, natalis beati Clari confessoris*.

VIII. Hildefonsus B. Mariæ virginitatem tuetur. In Hispania Hildefonsus abbas Agaliensis suffectus est in locum Eugenii junioris Toletani episcopi, qui annis duodecim eam ecclesiam magna cum dignitate rexit. Inito pontificatu perpetuam Deiparæ virginitatem edito libro asseruit adversus pestilentissimos homines, (Pelagium & Helladium Mariana vocat) qui veteres Helvidianæ insaniæ scintillas in Hispania excitare cœperant. Mox erroris semina dissipata, compressique nefarii illorum impostorum conatus. Operæ ab Hildefonso navatæ merces casula fuit e cælo allata, quam ille a beatissima Virgine accepit mense Decembri, cum ad nocturnas preces Deo persolvendas sanctæ Leocadiæ basilicam adiisset, vigilias festi, nuper a Toletanis patribus in concepti Verbi memoriam instituti, celebraturus. Hic liber scriptus est contra tres infideles; hoc est, contra Jovinianum, Helvidium, & Judæos, ut patet ex epistola [a] Quirici Barcinonensis episcopi, Hildefonso ob concessum sibi librum gratias agentis: cui Hildefonsus cum summa animi demissione respondet. Idem Quiricus eumdem hortatur ad disseminandum, cum stilo, tum voce, verbum Dei ad utilitatem ecclesiæ matris carissimæ, quæ & nunc nobiscum gemit in terra, & ad quam suspiramus in cælum. Ad hæc Hildefonsus, ait, se id quidem cupere ex pia devotione, „ ut in meditatione Dei lingua „ simul & vita non sileant: sed temporum necessitate sic atteri vires animorum, ut „ nec vita propter imminentia mala in tuto sit.

a Spicil. to. 1. p. 308. & seqq.

IX. Taïonis epistola de calamitatibus Hispaniæ. Has temporum calamitates deflet Taïus seu Taïo Cæsaraugustanus antistes in epistola ad eumdem Quiricum Barcinonensem; cui libros quinque de rebus divinis, ex libris Gregorii Magni a se excerptos nuncupavit. Hæc epistola inscribitur in hunc modum, in codice Thuano-Colbertino: *Domno venerabili, sanctissimoque viro Quirico episcopo, Taïus, indignus Cæsaraugustanæ urbis episcopus, cognomento Samuhel.* Principio exponit, in quibus anxietatibus opus illud defloratum ac conscriptum fuerit, nempe inter illas civilium bellorum tempestates, quas Froia tyrannus adversus Reccesuinthum regem excitavit, de quo nullam mentionem invenio apud scriptores Hispanicos. *Optime*, inquit, *novit beatitudo vestra tempus illud, quo tortuosus anguis ore pestifero in quorumdam mentibus virulenta seminum suorum sparserit zizania, fraudulentaque deceptione a tramite recti itineris gressum removerit mentium perditarum. In quo quidam homo pestifer atque insani capitis Froia tyrannidem sumens, adsumtis sceleris sui perversis fautoribus, adversus orthodoxum, magnumque Dei cultorem Recesuinthum principem fraudulenta prætendens molimina, superbo adnisu christianam debellaturus adgreditur patriam. Hujus itaque sceleris causa gens effera Vasconum, Pyrenæis montibus promota, diversis vastationibus Hiberiæ patriam populando*

crassatur. Heu, pro dolor, dicendi studium calamitatis intercipit magnitudo. Sed tandem veniendum est ad id, quod formidat oratio. Innoxius quippe multorum christianorum sanguis effunditur. Alii jugulis, nonnulli missilibus, plerique diversis jaculis sauciantur. Innumerabilis multitudo captivorum abducitur: immensa spolia subtrahuntur. Templis Dei infaustum bellum infertur: sacra altaria destruuntur: plerique ex clericatus officio ensibus obtruncantur, atque inhumata canibus, avibusque multorum exponuntur cadavera occisorum, ita ut septuagesimi-octavi psalmi non immerito illi calamitati congrua videatur inscriptio. Cumque nos hujuscemodi causa Cæsaraugustæ urbis circumseptus murorum ambitus contineret, adventumque prætaxati principis præstularemur; omnipotentis Domini misericordiam promtissime exorantes efflagitabamus, ut tyrannicæ jugum dominationis nequaquam cervicibus nostris sineret imponi, auxiliumque dexteræ suæ piissimo principi contra impiissimum hostem quantocius impertiret. Sed orationes pauperum & deprecationem misericordissimi principis protinus exaudivit Dominus. Misso igitur cælitus propugnatore fortissimo, hunc auxilio omnipotentiæ suæ sublevat, illum vero tyrannicæ superstitionis auctorem repentino casu condemnat: isti tribuens palmam victoriæ copiosam, illi vero inferens atrocissimæ mortis ignominiam... In hoc igitur supra taxatæ tempestatis turbine, licet diebus, continuis periculis circumquaque sævientibus, minime quippiam agere liceret, nec uspiam progrediendi aut alicujus ruris libera esset facultas excolendi; noctium tamen otia laborum spiritalium incrementis congessimus, ac de sacris voluminibus, scilicet sancti papæ Gregorii Romensis, sententiarum capitula in quinque libellis discreta, uno codicis textu conclusa, auxiliante Domino, colligendo decerpsimus, atque in amaris diebus dulcium ciborum lacrymando dapes collegimus. Reliquum hujus epistolæ cum responso Quirici habes in tomo secundo Analectorum nostrorum. Hic est Taïo Cæsaraugustanus episcopus, qui jussu Chindasuinthi Vesigotthorum regis Romam profectus est, ut Gregorii Magni partem Moralium, quæ in Hispania desiderabatur, aliosque sanctorum patrum libros, ex Romana pontificum bibliotheca referret. Martinus papa scrinii Romani schedas omnes & forulos excutere longum fore causatus, diem ex die ducebat, atque aliam ex alia causam nectebat: cum Taïo, precibus fusis ad sepulcrum beati Petri, cælesti monitu, quo in loco residerent hi libri, edoctus est; tandem curis, votisque suis finem imposuit. Descriptis, quos optaverat, libris, pius ac doctus antistes in Hispaniam remeavit; tumque sententiarum libros quinque ex meris Gregorii centonibus conflavit, supplendo quosdam locos ex Augustini libris, ubi Gregorii scripta deficiebant. In his libris Taïo sæpissime profert testimonia ex Gregorianis libris dialogorum, non semel ex secundo, in quo sancti Benedicti facta referuntur.

X. Hildefonsi liber quæsitus.

Redeo ad Hildefonsum, cujus liber adversus impugnatores perpetuæ Deiparæ virginitatis exstant in Bibliotheca patrum, incipiens ab his verbis, *Deus lumen verum, &c.* sed qui eidem tribuitur liber sequens, *de perpetua virginitate sanctæ Mariæ, & de ejus parturitione*, non est Hildefonsi, sed Paschasii Ratberti abbatis Corbeiensis, ut in ipsius Hildefonsi actis & alibi demonstravimus. Priorem illum Hildefonsi librum descripsit, atque ex Hispania retulit Godescalcus Aniciensis episcopus sæculo decimo, cum in Galliciam voti causa ad sanctum Jacobum profectus esset, simulque librum de gestis Hildefonsi, quem librum esse Juliani Toletani antistitis existimavit. Eumdem Hildefonsi librum perquiri fecit sæculo duodecimo Bartholomæus Laudunensis episcopus per Hermannum monachum, qui eos in urbe Catalauno reperit, repertosque descripsit, ut patet ex ejus præfatione ad duos libros de miraculis beatæ Mariæ Laudunensis, ubi non unum, sed tres libellos Hildefonsi de virginitate beatæ Mariæ commemorat, quod liber ille in tres veluti partes, contra totidem adversarios, Helvidium, Jovinianum, & Judæos, scriptus esset. Præmittit Hermannus, se ex mandato Bartholomæi episcopi sui profectum in Hispaniam ad videndum gloriosum regem Hildefonsum, materteræ ejus filium; ab eodem rege promissum accepisse, si Hermannus secundo ad ipsum reverteretur, se ei daturum *casulam pretiosissimam, quam beata Dei genitrix sancto Hildefonso dederat, ob remunerationem trium libellorum, quos de virginitate sua composuerat.* Albam absolute quandoque vocabant casulam illam, quod ex panno albo confecta esset. Hanc cum Syagrius antistes aliquando temere & arroganter induisset, repente exspirasse dicitur.

ANN. CHR. 661.

XI. Barisiaci monasterium struit S. Amandus. * Barisy. * Coucy.

IN Galliam nos revocat sanctus Amandus Trajectensis olim episcopus, cui Childericus rex Barisiacum * villam pagi Laudunensis, haud longe a Codiciaco * opido, ad exstruendum ibidem monasterium concessit anno regni sui secundo. Exstat regium hac de re diploma in codice diplomatum apud Miræum, & apud alios, sub hac inscriptione: *Childericus rex Francorum, & Himnechildis regina, viro illustri Bertuino comiti, & Bertelando vicario.* ubi loco Himnechildis alii Balthildem Childerici genitricem, alii Bilechildem ejus uxorem perperam substituendam volunt, ut ex his, quæ superius [a] diximus, intelligitur. Pergit Childericus dicere, se propter amorem Dei & amorem cælestem apostolico patri suo Amando episcopo villam suam, nuncupatam Barisiacum, sitam in pago Laudunensi, quam eo usque fiscus tenuerat, promtissima devotione cum universis villulis ad eam pertinentibus concedere, & concessam esse velle: adeo ut ipse pontifex domnus Amandus ad opus monachorum suorum, absque ulla contradictione vel diminutione teneat ac possideat, sicut eam fiscus tenuit ac possedit. Subscribit Childericus, & post eum Himnechildis regina, quæ uxor fuerat Sigiberti olim Austrasiorum regis, aliis Eimhildis appellata. Datum est diploma sub die kalendarum Augusti, anno secundo regnante domino nostro Childerico rege, dum is Lauduni moraretur, ut ex Philippo abbate Bonæ-spei discimus. Non multo post hanc donationem Amandus eo in loco monasterium inchoavit, eidemque præfecit Andream monachum, qui postmodum Elnonensis monasterii abbas factus est. Hæc patent ex ipsius Amandi litteris a nobis alias [b] editis, quibus is pro remedio animæ suæ vel retributione vitæ æternæ, ea quæ sibi ex munificentia domni Hilderici regis, necnon & præcelsæ domnæ Imnechildis reginæ collata fuerant, hoc est villam Barisiacum in pago Laudunensi sitam, ubi cœnobium in loco dicto Faverolas in honore sancti Petri & Pauli apostoli (ita loquebantur) vel reliquorum dominorum, sub regula domni Benedicti, seu domni Columbani construere inchoaverat, venerabili viro Andreæ, quem ibidem abbatem præfecerat, tradit cum omnibus ad eam villam pertinentibus, aliasque possessiones & facultates, quas dux Fulcoaldus, Consinus archidiaconus, & vir illustris Chedenoaldus quondam ipsi dederant, necnon terram, quam idem Chedenoaldus & illustris vir Wlsmarus super fluvio Sesmereia ad monasterium ædificandum primitus concesserant. Actum Lauduno civitate octavo-decimo kalendas Septembris, anno quinto regni domini nostri Childerici regis. His litteris post Amandum subscribit Attola episcopus Laudunensis cum aliis presbyteris ac diaconis. Superiori donationi adstipulatur Baudemundus monachus in libro de vita sancti Amandi: ubi Hildericus rex & Himnechildis regina viro sancto cellulam, quæ vocatur Barisiacus, cum adjacentibus appendicibus condonasse perhibentur. Hactenus subsistit cella Barisiacensis, Elnonensi S. Amandi monasterio subjecta.

a supra n. 6.
b Sæc. 2. Benedict. p. 1094.

XII. Item Nantense.

Quanti hunc sanctum antistitem faceret Childericus, probant insuper aliæ ab eodem rege eidem factæ donationes. Sub hoc tempus, postquam Amandus per annos aliquot Elnone substitisset, in Vasconiam denuo accersitus est ab illius gentis populis, qui ejus olim adhortationibus & exemplis informati fuerant. Dum eo iter faceret per Aquitaniam, monasteria ibidem ædificare constituit. Eam ob rem Childericum regem adiit, teste Baudemundo, ab eoque quoddam municipium, non ambitionis aut cupiditatis causa, sed ob animarum salutem, ad exstruendum monasterium humiliter postulavit. Postulationi facile annuit princeps, eique locum dedit, Nantum nomine, in quo vir Domini cœnobium erexit. Id gravate admodum tulit Mummulus antistes Ozidinsis [c] seu Ozindinsis, an Uzecensis, eumque loco expellere, aut e medio tollere decrevit. Missi ad hoc satellites, cum virum Dei ad supercilium montis, quasi cujusdam monasterii locum designaturi, sed re vera ipsum interfecturi, adduxissent; orta subito pluviæ, grandinisque tempestate, tanta caligine offusi sunt, nihil ut penitus viderent, & de salute sua jam pæne desperantes, vitam ab eo supplices peterent, cui eam eripere moliebantur. At, reddita ad viri Dei preces serenitate, funesti apparitores recepto lumine incolumes ad sua se se quantocius receperunt. Superest etiam nunc Nantense * monasterium sub ordine sancti Benedicti in pago Vabrensi, quatuor leucis dissitum a Vabro urbe modo episcopali sub archiepiscopo nunc Albiensi: ubi olim monasterium itidem erat, sæculo nono constructum a Raimundo comite Tolosano.

c V. infra n. 18.
* Nant.

XIII. Vaurense S. Alanus. * Lavaure.

Aliud insuper monasterium in Vauro * opido ad Agotum fluvium excitavit sanctus

Alanus, cujus acta cum actis sancti Amandi omnino confusa sunt. Legimus libellum de ejus vita nondum editum in lucem, in quo sanctus Alanus a Sigiberto rege Vaurum impetravisse dicitur, & ibi cœnobium ædificasse: sed episcopus proximæ civitatis hoc moleste tulisse, suisque jussisse famulis, ut inde eum ejicerent, aut certe occiderent. quæ Baudemundus occasione Nantensis monasterii Amando accidisse testatur, scriptor utique potioris auctoritatis. Ut ut est, certum est eo tempore in opido Vauro ædificatum fuisse monasterium, idque a Johanne vicesimo-secundo conversum fuisse in ecclesiam cathedralem sub metropolita Tolosano, quæ ecclesia sanctum Alanum patronum, atque haud dubie auctorem agnoscit, sive alius fuerit ab Amando, sive idem cum illo, uti acta sancti Alani indicare videntur, eadem prorsus cum actis sancti Amandi. Quamquam omnino diversos fuisse nullus dubito, ob diversitatem cum nominum, tum festorum: siquidem sancti Amandi festus dies incidit in sextum Februarii; sancti Alani * in vicesimum-quintum Novembris: tametsi ambo eodem sæculo vixisse creduntur. Neque vero alia desunt exempla, in quibus diversis sanctis eadem acta tribuuntur. Sic Alberto abbati Gambronensi acta sancti Ebrulfi abbatis Uticensis supponuntur: sic Montanæ virgini Bituricensi acta sanctæ Gertrudis abbatissæ Nivialensis: ut patet ex collatione a Carolo Cointio [a] accurate facta in annalium suorum tomo tertio.

AN. CHR. 661.

* *S. Elan.*

[a] *Coint. an. 659. n. 6.*

XIV. Nantense confusum cum Nantuacensi.

Eadem confusio accidit, ut superius [a] jam diximus, hicque, ut in loco, repetere juvat, in narratione de origine monasterii Nantuacensis apud Sebusianos, quod cum Nantensi pagi Vabrensis confunditur in historia Sebusiana Samuelis Guichenonis, ubi refertur vita [b] sancti Amandi, cui Nantuacensis monasterii constructio itidem tribuitur. Eodem errore Elnonem Belgii confundit auctor ille, quisquis est, cum monte quodam Helnone Nantuadi proximo; & Elnonense Galliæ Belgicæ monasterium cum Nantuacensi, ubi sanctum Amandum sepultum fuisse, ejusque corpus asservari comminiscitur. Quin etiam civitatulam, ut ipse vocat, Orindinsem, sitam in finibus Lugdunensium, sed postmodum a Sarracenis, Vandalis, & Gotthis destructam, istuc trahit; adeoque Mummulum, ejusdem urbis (si superis placet) antistitem, qui virum Dei Amandum ob constructionem Nantuacensis monasterii perimere voluerit. Id unum certi ex commentitio illo auctore elicere possumus, quod Nantoacum, ut ipse vocat, situm sit in grata planitie, cui vocabulum Merulus, fecunda pascuis, & aquis irrigua, in quam scilicet bifido cursu influunt duo alvei seu amnes, Onix & Lengis, delabentes in quoddam stagnum juxta positum, (lacum Nantuacum vocant) non modicum incolis quæstum & commodum afferens. Subdit idem auctor, eo in loco ecclesiam in honorem beati Andreæ apostoli ædificatam fuisse ante conditum monasterium, cujus basilica beato Petro primitus sacrata. Locus dictus est Nantoade a multitudine aquarum inibi confluentium, ut in chronico [c] Besuensi legitur. Ceterum an hujus cœnobii auctor dictus sit Amandus, aut quis demum fuerit Amandus ille, nobis incompertum esse confitemur. Quamquam ejus monasterii antiquitatem ad sæculum septimum referendam esse illud facile persuadet, quod Syagrius, ejusdem loci abbas, inunctioni Pippini regis, a Stephano papa secundo apud sanctum Dionysium factæ, interfuisse dicitur; & sæculo insequente *monasterium Nantuadis* recensetur inter illa monasteria, quæ tantum dona regi absque militia debebant. Falsa est apud Guichenonem Gregorii papæ epistola ad Childericum Francorum regem; falsum & diploma sub nomine ipsius Childerici de conditione monasterii Nantuacensis. Major est fides diplomatis Pippini regis, quo ejus monasterii villas & possessiones a potestate judicum publicorum eximit ad petitionem venerabilis viri Syagrii abbatis monasterii Nantoaci, quod est constructum *in honore beatæ Dei genitricis Mariæ & sancti Petri apostoli vel ceterorum sanctorum.* quod diploma datum est anno regni ejus sexto, in Attiniaco palatio. Litteræ precariæ Ansemundi & Cæciliæ ejus conjugis inscriptæ sunt *Domino & sacrosanctæ ecclesiæ in honore sancti Petri principis apostolorum & sanctæ Dei genitricis Mariæ & sancti Michaëlis archangeli*, cui vir venerabilis Godelsadus abbas & diaconus tum præerat, HLudowico imperante. Verum Lotharius rex Francorum monasterium sancti Amandi appellat sæculo insequente, nimirum in illo diplomate, quo, postulante Gerberga regina matre sua, monasterium *in honore sancti Amandi constructum* in comitatu Trahesino, quod absque rectoribus, veluti in locis inhabitabilibus situm erat, Cluniaco subjicit eo pacto, ut illud construatur in

[a] *supr. lib. 12. n. 60.*

[b] *Bresse & Bugey prob. p. 210. & seq.*

[c] *Spicil. to. 1. p. 515.*

AN. CHR. 661. » habitabilibus locis. Datum in Divionensi palatio, anno regni ejus sexto. Deinceps tamen in antiquis ejusdem loci chartis monasterium S. Petri passim appellatur. In veteri kalendario tum Nantuacensi, tum Condatescensi seu S. Augendi, legitur, v. *kalendas Junii, in pago Lugdunensi, Helnone cœnobio, quod vulgo nuncupatur Nantoadis, translatio corporis sancti Amandi episcopi Trajectensis civitatis, ædificatoris supra dicti cœnobii, ibidemque sepulti.* quod non approbando relatum velim, sed historici munere fungendo, ne quid a me prætermissum hanc in rem videatur. Nusquam enim Helnonem cum Nantoade confusum reperio, nisi in vitiosis instrumentis; &, siquidem Amandus Trajectensis episcopus Nantuacense monasterium condiderit; corpus tamen ejus nec ibi sepultum, nec translatum fuisse persuasum habeo: cum certo in Elnonensi ad Scarpum monasterio sepultum sit.

XV. Senoniense monasterium condit Gundelbertus. * Senone.

Regnante apud Austrasios Childerico, Gundelbertus, Senonum, ut perhibent, antistes, dimisso episcopatu in Vosagum secessit, ibique monasterium, Childerico rege fundum suppeditante, construxit, quod in relictæ civitatis memoriam Senonense * seu Senoniense placuit appellari. Childerici regis hac de re præceptum in Appendice referemus, nobis communicatum a reverendissimo patre Hyacinto Alliot, Mediani-monasterii abbate, cujus in nos benevolentiam, & in historiam nostram studium indefessum satis pro merito commendare non possumus. Fallitur Hugo monachus Autisiodorensis in chronologia sua, ubi Gundelbertum, quem Gumbertum vocat, in serie antistitum Senonensium postponit Godescalco, sexto ab Emmone successori: cum e contrario Gundelbertus, si vere Senonum episcopus, & non potius chorepiscopus fuit, Emmoni anteponendus sit, ut constat tum ex diplomate Childerici regis, qui non alius est a filio Chlodovei junioris; tum ex ætate Deodati & Hildulfi episcoporum, quibus æqualis exstitit Gundelbertus; tum ex catalogo abbatum Senoniensis monasterii, in quo Angelramnus, principatu Caroli Magni Mettensis antistes, ipse loci *abbas a fundatore Gundelberto septimus, Norgandum octavum constituit abbatem*, testante Richerio [a] Senoniensi monacho, apud quem ejus loci abbates primi hoc ordine [b] recensentur: Gundelbertus, monasterii auctor & primus abbas; dein Magneramnus, Agericus, Magenramnus, qui forte non distinguendus a Magneramno, Bonciolus, Stephanus, Angilramnus Mettensis episcopus, qui sui loco virum religiosum Norgandum præfecit. Concessi fundi metas Childericus ita designasse perhibetur in chronico Senoniensi: a rupe, quæ Alta-
» petra dicitur, per cacumen montis, usque ad villam, quæ Cella dicta est, per ri-
» pam fluvioli per eamdem viam decurrentis, usque ad locum, qui Mare dicitur.
» Inde ad Grandem-fontanam, ac per rivulum, qui Waconos appellatur, usque ad
» fluvium Bruscam, & per ripam Bruscæ usque ad cacumen montis juxta sanctum Ste-
» phanum, & inde ad rivulum Petrosum, qui fluit per claustrum Mediani-monasterii, de quo inferius acturi sumus. Hos limites accuratius distinguit Childerici præceptum in appendice referendum. Eo in loco, pro situ & vicinia montium excelsorum satis amœno, Gundelbertus duplicem basilicam cum adjuncto monasterio exstruxit: unam in honorem sanctæ & perpetuæ virginis Mariæ, ad quam monasterium cum suis officinis ædificasse dicitur: alteram beato Petro apostolorum principi consecravit. Superest basilica beatæ Mariæ rotundo opere, qualis ab ipso Gundelberto condita est: altera sancti Petri recentior inservit officiis monachorum Benedictinæ congregationis sancti Vitoni. Consimilis est omnino rotunda basilica apud Hugonis-curiam, qui locus, Senoniæ vicinus, olim monasterio insignis erat. Incertus annus mortis Gundelberti; incertus quoque sepulturæ locus, quem nonnulli apud Medium-vicum * statuunt. Nec fere certior ejus cultus, quem non in fastis sacris, ne quidem domesticis, notatum invenimus. In necrologio tamen Senoniensi legitur XVI. kalend. Novembris, *commemoratio sancti Gundelberti præsulis, hujus loci fundatoris; Megerranni, Teodradi, Perini, Motheri, Vuipodi, abbatum & sacerdotum Senonensis monasterii*, haud dubie primorum. A Wipodo Wipodi-cella nominatur apud Richerium [c] in chronico, quod in tomo tertio Spicilegii Acheriani vulgatum est.

XVI. Stivagium monasterium. * Estival. * la Meurte.

Exstabat jam eo tempore proximum aliud monasterium, vocabulo Stivagium*, ad occidentalem plagam super Mortam * fluvium, cujus auctorem & originem ignoravit Richerius monachus ante annos quadringentos. Bodo, Tulli-leucorum sæculo septimo episcopus, alio nomine Leuduinus, sancto Stephano, Tullensis ecclesiæ patrono, contulisse dicitur *locum Stivaïum*, sibi a parentibus provenientem, ubi mo-

[a] Spicil. to. 3. p. 303.
[b] ibid. p. 299.
* Moyenvic.
[c] Richer. lib. 2. c. 5.

nasterium in honorem beati Petri apostoli construxit super fluvium *Murt*, & duodecim canonicos aggregavit, ut legitur in actis episcoporum Tullensium necdum editis. Ferunt tamen, inquit Richerius, eo in loco ordinis sancti Benedicti monachos primo exstitisse; deinde sanctimoniales; quibus postea denuo monachi successerint: exinde canonicos sæculares, ac demum ordinis Præmonstratensis canonicos regulares, qui hactenus ibidem perseverant. Ruyrius canonicos regulares sancti Augustini ait sæcularibus successisse, successoresque habuisse canonicos iterum sæculares ante Præmonstratenses. Monasterium istud sæculo nono Richardis imperatrix in propriam possessionem obtinuit, illudque Andelacensi parthenoni ab se condito in perpetuum subjecit. Dein Mathildis Andelacensis abbatissa, consilio & consensu totius capituli sanctimonialium & canonicorum suorum, necnon Hugonis comitis ejusdem loci advocati, Stivagium Præmonstratensibus concessit ad petitionem canonicorum sæcularium, qui ejusdem loci diu habitatores fuerant, ut legimus in diplomate Eugenii tertii pro confirmatione bonorum ecclesiæ Stivagiensis.

ANN. CHR. 661.

XVII. Commutatio facta a Mummolino episcopo & Bertino abbate.

Anno Chlotharii regis sexto, placuit Mummolino Noviomagensi episcopo & Bertino abbati Sithiensi aliqua inter se se prædia commutare, eamque commutationem regio diplomate confirmari. Data ex parte Mummolini episcopi villa, nomine Vallis, cum quatuor aliis villis, quas a viro venerabili Ebertramno abbate basilicæ seu cœnobii sancti Quintini acceperat pro portione ejusdem Vallis. Bertinus vero Mummolino episcopo vicissim cessit portionem, quam habebat in villa Vausune pagi Constantiensis, quam a viro illustri Agiulfo ex simili pactione acceperat. Hanc commutationem confirmavit Chlotharius, adstipulante præcelsa domna & genitrice sua Baltechilde, kalendis Februarii, anno sexto regni sui, in Crisciaco palatio. In hoc vero diplomate, quod integrum in libro sexto de re diplomatica [a] retulimus, Mummolinus & Bertinus communi opere dicuntur ædificasse monasterium *Sithiu* seu *Sitdiu*, quod constructum dicitur *in honore sanctæ Mariæ, necnon apostolorum Petri & Pauli:* nimirum quod princeps basilica sanctis Petro & Paulo; basilica vero cœmeterii beatæ Mariæ dicata esset.

a Dip'omat. p. 605.

XVIII. Aigulfus Lirini abbas dira patitur.

Hoc eodem tempore cum disciplina regularis in monasterio Lirinensi multum laxata esset, & res ex discordia in deterius laberentur; postulatus est abbas a Lirinensibus Aigulfus Floriacensis monachus, is qui jussu Mummoli abbatis reliquias sancti Benedicti e monte Casino in Galliam transtulerat, vir notæ probitatis ac virtutis, ut pristinum religionis splendorem illustri asceterio restitueret. Jam dudum ordo ibidem intepuerat, ut ex litteris Gregorii Magni ad Stephanum & Cononem abbates intelligitur, quos sanctissimus pontifex ad emendandos ejus loci monachorum mores hortatus fuerat. Sed, ut prona est mortalium natura in malum; ubi semel a recto tramite deflexum est, non facile ad viam fit reditus. Lirinensibus adhuc forte præerat Cono abbas, cum Attala, idem qui postea Luxoviensis monachus, ac demum Bobiensis abbas factus est, Lirinum se recepit. At cum regularem disciplinam eo in loco parum accurate observari cerneret, Luxovium Lirino prætulit. Quinam abbates post Cononem Lirinense monasterium rexerint usque ad Aigulfum, non produnt veteres tabulæ: nam qui in editis indicibus ei præponitur Ricomirus, non alius est a Rigomiro, qui eidem successit. Accepto loci regimine, Aigulfus collapsam instaurare disciplinam in primis studuit, & pravos ritus ac mores abolere. Tantam vero gratiam ejus monitis & exemplis tribuit Deus, ut non tantum his, qui reliqui in monasterio erant, sed & iis qui olim ab eo defecerant, ad officium reverti persuaderet. Duo tamen inventi sunt perversæ mentis monachi, Arcadius & Columbus, qui dæmonis instinctu alios ad defectionem sollicitabant; tantumque in eorum animis prævaluit cæcus furor, ut sanctum abbatem a monasterio & ovibus suis avellere molirentur, vixque a pastoris eique adhærentium nece temperarent. Tanti periculi conscii Lirinenses, pars fuga saluti suæ consulere, & in proximam sancti Johannis ecclesiam confugere maluerunt: pars cum Aigulfo in monasterio manere perseverarunt. Et primo quidem efferatos amborum animos emollire sæpius tentavit pius abbas: sed, ubi nihil molliora proficiunt remedia; Arcadium, factiosorum antesignanum, e monasterio expellere cogitur. Verum ille, factæ sibi, ut putabat, injuriæ impatiens, ad Mummolum Vicetiæ principem se contulit, eumque ad perdendum Aigulfum instigavit, proposita præda multarum pecuniarum, quas ex monasterio referre posset. Forte is est Mummolus Ozidinsis,

ANN. CHR. 661.

a V. supra n. 12.

an Ucetiensis, antistes, qui necem sancto Amando ob similem [a] causam intentavit. Venit ergo Lirinum Mummolus, Arcadio duce, qui instar Judæ turba maligna stipatus, Aigulfum comprehendi, vinciri, ac fustibus cædi jussit, eique adhærentes simul in custodiam retrudi. Postridie fictis blandimentis inclusos delinire tentat; &, ne dolo id facere videretur, allatos eis cibos cum poculis ad horam tertiam offert. At illi, vel in ipso carceris horrore regularis ac monasticæ institutionis memores, quæ jejunium in horam nonam extendi jubet, refectionem ad id tempus distulerunt, nec ipsum, qui se tam crudeliter vexabat, Arcadium in precibus prætermittentes. Et unus quidem eorum Trucarius inhumanitatem ei ac fallaces dolos improperavit: ille vero nihilo minus in viros sanctos sævire instititit. Postquam enim Mummolus præda onustus Lirino discessit, inclusos e custodia post dies decem educit Arcadius, navique impositos ad certam perniciem in ignotas regiones deportat, comitante non imparis sævitiæ ministro Columbo, qui Aigulfo, ejusque sociis linguam abscindi, atque oculos erui jubet, ne tyrannorum crudelitatem publicarent, eosdemque sordidis vestimentis indui, ne pro monachis agnoscerentur. Verum excisis linguis nihilo secius loquebantur viri Dei, qui vocis ministerio non tam ad prodendos vexatores suos, quam ad concinendas Deo laudes utebantur. Interim appellunt in Caprariam insulam, ubi maximum erat examen monachorum, apud quos cænam Domini, quæ feria quinta ante pascha celebratur, peregerunt. In ipso paschali die Columbus cum infulis diaconi officio aptis ad sacra ministrare non erubuit, & ante communionem sacram non columbina, sed corvina, immo canina fratribus oscula præbere. Expleta sollemnitate, Aigulfum, ejusque socios in monasterio dimittit, dum ille Ephesum sæcularium negotiorum causa contendit.

XIX. Biscopus fit Lirini monachus.

Paullo ante has turbas Lirinum accesserat Benedictus, cognomento Biscopus, cum ex altera Romana profectione reverteretur, pontificatu Vitaliani papæ, postquam aliquot menses in urbe exegisset ad percipiendam notitiam scientiæ salutaris. Hac instructus, dum in patriam redire pergit, in insulam Lirinensem digreditur: ubi tanta humanitate a monachis acceptus est, ut eorum cœtui ac contubernio adscribi voluerit. Mox tonsus ac votis monasticis insignitus, disciplinam regularem sollicite servare in primis studuit, ac post biennium, idonea monasticæ conversationis doctrina institutus ac probatus, rursus beati Petri limina revisere statuit. Nec mora, adveniente nave mercatoria, desiderio satisfecit.

XX. Baboleni abbatis obitus.

b Heriger. de episc. Leod. c. 59.

Boboleni plures.

Ad hoc fere tempus pervenit Babolenus abbas Fossatensis, idem plerisque creditus cum Baboleno Stabulensi, & cum Boboleno Bobiensi. quæ persuasio Fossatensium erat ante annos minimum sexcentos, probante monachi Fossatensis anonymi libello de vita sancti Baboleni abbatis monasterii sui. Notgerus tamen episcopus in libro de gestis beati Remacli, & Herigerus [b] abbas Lobiensis, Papolenum Stabulensem satis distinguunt a Bobuleno Bobiensi, non modo quia Papolenum, non Babolenum aut Bobulenum, scribunt: sed quia Papolenum, relictis facultatibus suis Remaclo tradunt adhæsisse, atque ab eodem susceptum, dein Malmundariensi, ac demum Stabulensi monasterio præfectum fuisse: cum Bobolenus seu Bobulenus, Bobiensis post Attalam abbas, beati Columbani discipulus fuerit, & quidem Bobii sepultus, cujus elevatio apud Wionem facta dicitur pridie kalendas Septembris anno Domini supra millesimum quadringentesimo octogesimo-secundo. Hac ratione distinguas Babolenum Fossatensem a Papoleno Stabulensi: cum amborum corpora alterum in altero loco asserventur. In libro de gestis sancti Baboleni Fossatensis laudatur non modo privilegium ipsi a Chlodoveo & Baltechilde concessum, quod ad suum tempus illæsum fuisse tradit auctor; sed etiam epistola Chlotharii regis ipsius
» Chlodovei filii, quem precibus suæ matris Baldechildis *sancto patri Baboleno*, præ-
» sente Gaërino comite, primo regni sui anno contulit, iterum confirmans omnia,
» quæ dicta vel scripta de ipso monasterio fuerant. quæ epistola facta dicitur Verno
« regali palatio sub quinto die kalendarum Maiarum. Ex quo intelligitur, Babolenum non ante Chlotharii principatum decessisse. Idem auctor laudans ejus scribendi peritiam, asserit penes se adhuc superesse plura volumina, quæ *ipsius manu descripta* fuisse dicuntur. Quis Baboleno Fossatensi abbati successerit, incertum. nam Erlafridus abbas, qui primus post eum in vulgatis indicibus habetur, medio sæculo octavo vivebat. Congellum Ughellus substituit Boboleno Bobiensi, sub quo centum quadraginta monachi Bobii militasse dicuntur. Papoleno seu Baboleno Stabulensi,

sancti

ſancti Remacli judicio ſuffectus eſt Sigolinus, & poſt eum Goduinus, qui corpus ejuſdem beati Remacli tranſtulit in eccleſiam ſancti Petri, lectulumque ejus auro, argentoque decoravit. De rebus geſtis Baboleni abbatis Foſſatenſis libellos duos medio ſæculo undecimo ſcripſit monachus ejus loci anonymus, alterum de ejus vita parum accurate ex traditione majorum; alterum de miraculis, ut fere teſtis in pleriſque oculatus: ex quibus potiora ſuis locis referemus. Boboleni ſeu Bobuleni abbatis Bobienſis quarti compendium vitæ exſtat [a] apud Ughellum, ſed nihil fere continens præter communes locos. Falſus eſt auctor ille, cum Bobulenum genere Atticum vocat, quem in Burgundia ortum fuiſſe ex Jona ejus monacho diſcimus. De Baboleno abbate Stabulenſi nihil fere præter nomen novimus. nam quæ in hiſtoriola ſancti Symmetrii martyris de eo leguntur, nullam fidem merentur. Accepimus ex archivo Stabulenſi diploma Vitaliani papæ, inſcriptum *Baboleno abbati monaſteriorum in Stabulaus & Malmundario conſtructorum in honorem ſanctorum Petri & Pauli.* quo diplomate pontifex omnia confirmat, quæ Sigibertus rex contulit Stabulenſi monaſterio, ubi ſanctus Remaclus Baboleni deceſſor quieſcere dicitur; conceditque facultatem eligendi abbatis ſecundum regulam ſancti Benedicti; inſuper monaſterium cum incolis rebuſque ſuis omnino liberum eſſe jubet. *Scriptum in menſe Decembri, indictione quarta*, quæ huic anno reſpondet. Babolenus abbas Foſſatenſis obiit VI. kalendas Julii, ut in ejus epitaphio notatum, quod veteri lapidi litteris implexis & lectu difficillimis inſculptum erat, adeoque ægre lectum ſæculo nono, cum ejus corpus in novam ſanctæ Mariæ baſilicam illatum eſt. Eodem ſæculo iſtuc tranſlatum corpus beati Mauri abbatis Glannafolienſis, ſancti Benedicti quondam diſcipuli, a quo nomen poſtea Foſſatenſi monaſterio inditum eſt, ac magna celebritas acceſſit. Hoc monaſterium patrum noſtrorum ſæculo ad ſæculares canonicos migravit, reditibus abbatis epiſcopo Pariſienſi addictis. Hunc puto eſſe ſanctum Babolenum, qui in litaniis Alcuini locum habet.

ANN. CHR. 661.

[a] *Ital. ſac. to. 4. col. 326.*

ANno inſequenti conſignanda videtur origo cœnobii Sarchinienſis, quod Trudo, nobilis Haſbanienſis, in diœceſi Tungrenſi, ad Ciſindriam fluvium ædificavit, & Mettenſi ſancti Stephani eccleſiæ attribuit, conſentiente Remaclo Tungrenſi epiſcopo, ac Mettenſium antiſtitum tutelæ ac poteſtati commiſit. Erant Trudonis parentes non minus nobiles quam locupletes, maxime in Haſbania *, qui pagus eſt inter Leodicum & Lovanium. Verum ille ab ineunte ætate generis ſplendorem atque opes pro Chriſto deſpiciens, ſic inter ſæcularem pompam ac tumultum in ſanctæ religionis cultu ſe exercebat, ut exterius laïcus, interius monachus appareret. Cum ſacris litteris operam dare magnopere cuperet, angelico monitu convenit beatum Remaclum epiſcopum, apud villam Septimburias tum degentem. quo hortante, aut certe approbante, ad Chlodulfum Mettenſem epiſcopum profectus eſt, eique ſe ſuaque omnia, aut potius beato Stephano donavit, eo pacto, ut ea in urbe ſacris litteris erudiretur. Cum hoc in ſtudio non mediocriter profeciſſet, a Chlodulfo tonſus, & per ſingulos eccleſiaſticos gradus ad ſacerdotalem dignitatem promotus eſt, ac demum in Haſbaniam miſſus, ut res, jam non ſuas, ſed beati Stephani, procuraret. Reverſum cum magno gaudio complexus Remaclus, verbum Dei per totam parochiam ſuam prædicare, ac miſſas in quibuſlibet eccleſiis celebrare ei conceſſit, ſimulque condere baſilicam in fundo ſuo, uti in pueritia Deo voverat. Rem incunctanter exſecuturus vir ſanctus, pergit ad domum & poſſeſſionem olim ſuam, quam ſub chartarum fide Deo & ſancto Stephano lege inviolabili tradiderat. Mox operi admota manus, & baſilica in honorem beati Quintini martyris, & ſancti Remigii epiſcopi ac confeſſoris exſtructa in villa Sarchinio ſeu Sarcingo ſuper Ciſindriam fluvium, qui poſtea in Getam decurrit. Tum ille verbis & exemplis plurimos ad contemtum ſæculi animare, & ad ſe ſequendum trahere: ex quibus multi nobilium filii, coma depoſita, divino ibidem cultui ſe ſe mancipārunt: ſicque accidit, ut qui caſtitatis ſtudio carnalem ſobolem inſuper habuerat, innumerabilem in Chriſto progeniem procrearet. Ea viro Dei conſuetudo erat, ut ſingulis noctibus, dum diſcipuli ſui ſomno reficerentur, ad vicum Falmium, in quo ſancti Martini eccleſia erat, tribus a Sarchinio paſſuum millibus diſtantem; aut viciſſim ad villam paris intervalli Septimburias, in qua baſilica in honorem ſanctæ Genovefæ exſtabat, ſolus iret, preceſque Deo & pſalmos perſolveret. quibus exac-

ANN. CHR. 662.

XXI. Trudo monaſterium Sarchinienſe condit.

* *la Haſbaye.*

ANN. CHR. 662.

tis, *ad propriam cellam* revertebatur. Alibi *monasterium* appellat Donatus diaconus, qui ejus gesta primus litteris mandavit, dicavitque Angelramno archiepiscopo, ut ipse vocat, Mettensi. Quia vero auctor ille nusquam monachos aut clericos diserte exprimit; hinc Rodulfus, ejus monasterii sæculo undecimo abbas, ingenue fatetur se dubitare, monachi an clerici principio eo in loco exstiterint; aut, siquidem clerici primi illic instituti sint, quo tempore monachi ibidem esse cœperint. Mihi vero persuasum est, monachos a primordio locum illum incoluisse: tum quia cellam, monasterium, cœnobium vocat Donatus, tum quia Trudo ab eodem *sanctæ conversationis*, & alibi *sanctæ religionis habitum* gestasse dicitur. Ad hæc Grimo abbas ante medium sæculum octavum loco illi *regulariter* præfuisse memoratur in litteris Rotberti Hasbaniæ comitis. quæ vox *regulariter* in actis & conciliis illorum temporum voci *canonice* opponitur, ut testimonia, opportunis locis a nobis referenda, manifeste probant. Denique nullum apparet vestigium factæ in illo cœnobio mutationis, quod ad nostrum tempus, sub sancti Trudonis appellatione, regulæ & ordini sancti Benedicti addictum perseverat. Illud vero observatione dignum, quod Trudo monasterium illud, non Tungrensi seu Trajectensi episcopo, in cujus parochia situm erat, sed Mettensi ecclesiæ subjectum esse voluit, consentiente Remaclo loci episcopo. Idem observare licet in conditione monasterii Orbacensis, quod Regulus seu Reolus Remorum antistes in diœcesi Suessionica paullo post exstruxit, & tamen ecclesiæ Remensi subjecit. Id gravate cum ferrent Leodicenses episcopi; Hugo de Petra-ponte hoc jus a Johanne Mettensi redemit anno supra millesimum ducentesimo vicesimo-septimo, ac monasterium municipiumque Trudonianum in patrocinium suum postliminio recepit.

XXII. Remaclo succedit Theodardus præceptor Landeberti.

Non multo post Remaclus, sæcularium tumultuum & episcopalis oneris impatiens, ad optatam denuo solitudinem, annuente clero ac rege, abdicata dignitate, relictisque omnibus, secessit, nimirum in monasterium Stabulense, substituto Theodardo eximio viro, qui Stabulensi & Malmundariensi cœnobiis tum præerat. Hunc a Cuniberto Coloniensi pontifice consecratum fuisse episcopum auctor est Ægidius Aureæ-vallis monachus. Dum is Trajectensem ecclesiam regeret, Landebertum, futurum postea ejusdem sedis episcopum, patre ad se dirigente, divinis dogmatibus & monasticis disciplinis erudiendum suscepit. quo magistro pius adolescens adeo profecit, ut jam tum quasi futurus dignitatis heres ac successor ab ipso haberetur.

XXIII. Nivardus Berchario parat monasteriũ Altivillarense.

Ab eodem institutus perhibetur Bercharius Aquitanus; quem parentes haud ignobiles Bererum in sacro fonte appellari voluerunt. Hic, cum ad Nivardum Remorum antistitem accessisset, ad Remaclum Tungrensem, qui tum in ecclesia & in aula lumine sanctitatis & doctrinæ fulgebat, missus ab eo est, sacris institutionibus penitus informandus. Dein, delata ad Bercharium fama & opinione Luxoviensis monasterii, quod tunc maxime religione sub Waldeberto abbate florebat, tam sanctæ congregationi sociari ac nomen dare quantocius curavit. Post egregios in vita monastica progressus, Remos denuo redit ad veterem patronum Nivardum pontificem, qui tum de condendo in sua parochia monasterio cogitabat. Locus erat quatuor leucis ab urbe Remorum, in declivi montis latere positus, ad Matronæ fluvii prospectum, haud procul a Sparnaco * opido, Altivillare * dictus, quæ visa est apta monasterii sedes. Pertinebat hic locus ad Bavonem & Theoderamnum Nivardi fratres, a quibus commutatione facta eum obtinuit, rogante Berchario abbate, qui a Nivardo, ait [a] Frodoardus, petierat locum sibi dari, ubi cum fratribus suis monachis vivere posset *sub regula patrum sancti Benedicti & sancti Columbani.* Commutatione facta, mox idem præsul succidi silvam jussit, ibique basilicam in honorem sancti Petri & omnium apostolorum dedicavit. Præter hanc principem ecclesiam, alia sub invocatione sanctissimæ Dei genitricis Mariæ in australi ejusdem montis latere exstructa est. Monasterii administratio Berchario commissa. Sub eo Theoderamnus, Nivardi frater, monachus efficitur. Sed & Regulus seu Reolus filium suum, nomine Gedeonem, ex nepte Nivardi susceptum, ibi monachum fieri petiit, & rerum suarum partem eidem monasterio largitus est. Porro Nivardus, perfectis monasterii ædificiis, quidquid possessionum ante episcopatum habebat, eidem loco tradidit, ac Reolo ipsi auctor fuit, ut ibidem *religionis habitum*, ut Frodoardus loquitur, assumeret. Privilegium quoque, rogatu Bercharii abbatis, eidem concessit monasterio, ab eodem auctore summatim relatum: ut scilicet ipse præsul idem mo-

* *Esperney.*
* *Hautvillier.*
a *Frodoard. lib. 2. c. 7.*

nasterium in sui juris dominatione, dum adviveret, conservaret: & ut post suum « AN. CHR. 661.
decessum Remensis episcopus ipsum cœnobium gubernet, & eosdem monachos «
contra omnes adversantes defendat: ipsi vero monachi potestatem habeant *prælatum*, hoc est abbatem, sibi regulariter eligendi, prout in descriptione ipsius privilegii «
continetur. Ex his intelligimus, vulgatum Nivardi privilegium non esse integrum: «
quippe cum primam dumtaxat superioris summæ partem contineat in hæc verba. *Ego Nivo sive Nivardus, etiamsi peccator, episcopus, dum omnes episcopi fratres mei, etiam & de viris christianis & de bonis hominibus, monasteria secundum regulam sanctorum patrum ædificare non cessarent; petiit nos Bercarius abbas cum fratribus suis, ut talem locellum perquirere eis deberemus in nostra proprietate, ubi ipsi secundum regulam patrum sancti Benedicti & sancti Columbani vivere deberent, & pro nobis die, noctuque misericordiam Domini debeant deprecari, ut in futurum veniam de peccatis merear obtinere. Sed cum minime hic talem locellum in nostra proprietate inveniremus, qui ipsis monachis ad monasterium faciendum placuisset; repertus est nobis una cum ipsis locellus, qui dicitur Altivillaris, in fine Remensi super fluvium Maternæ, prope villam Disiacum, quem a Bavone & Theoderamno de villis ecclesiæ nostræ concambivimus, unde & ipsa instrumenta in archivis ecclesiæ retinentur; villam quoque Disiacum * cum ecclesia & altari beati Timothei martyris, in cujus parochia situs est Altivillaris locus, eidem monasterio legaliter confirmavimus. Sed sic pensitavit ipse Bercarius una cum fratribus suis pro novissimis temporibus, ut, dum advivimus, ipsum monasterium, quod dicitur Altivillare, quod ego pro æterna beatitudine, vel pro remedio animæ nostræ, ad sanctam regulam conservandam ædificavi in honore sanctorum Petri & Pauli, seu etiam sancti Johannis, & ceterorum martyrum & confessorum, quorum pignora ibidem venerari noscuntur, in nostra potestate debeant esse: ut ipsos monachos melius delectet secundum disciplinæ ordinem, & regulæ vivere, vel quiete residere: & taliter nobis consenserunt de fratribus meis coepiscopis, etiam & de comitibus nostris, archidiaconis, seu & abbates, vel etiam clerus noster Remensis, etiam & de viris illustribus, quorum manibus subscriptiones vel signacula subter tenentur inserta.* Hæc recitat Altmannus ejusdem loci monachus in libro de vita sancti Nivardi. Cetera desunt in editis scriptisque libris hujus privilegii, quod ipsum sine dubio præ oculis habuit Frodoardus, qui totidem verbis ejus locum refert, jam superius relatum, ubi Bercharius dicitur a Nivardo petiisse locum sibi dari, *ubi cum fratribus suis monachis vivere posset sub regula patrum sancti Benedicti, & sancti Columbani.* quæ omnino verba in superiori privilegii fragmento leguntur.

* Disy.

Idem Nivardus etiam munificus fuit in monasterium sancti Basoli, cui tunc Perro abbas præerat. Ei quippe dedit [a] ecclesiam Viriziaci *, ubi primitus monasterium situm erat, in honorem sanctæ Mariæ constructam, cum omnibus ad illam pertinentibus; simulque locellum qui Vassiacus* dicitur. Immunitatem quoque ipsis monachis, sub Perrone abbate ibidem Deo servientibus, idem præsul concessit, ut nullus ecclesiasticorum judicum eos indebite in quoquam perturbare auderet, sed eis liceret *quieto ordine sub sancta regula* vivere, ac Deo servire.

XXIV. S. Basoli monasterio quædam conferr.

a Frodoard. lib. 2. c. 7.

* Verzy.

* Vassy.

Erant Nivardo quatuor germani fratres, nempe Bavo, Theoderamnus, superius laudati; Gundebertus & Childericus, cujus filiam in matrimonium duxerat Regulus seu Reolus comes, postmodum Remorum antistes. Gundebertus seu Guntbertus, optimas & vir illustris, qui cum Reolus post Nivardi obitum de rebus ecclesiæ suæ monasteriisque Altivillarensi & sancti Basoli datis contentionem habuit, cum Berta, æque nobili ac pia femina, conjugium inierat. Verum ex mutuo consensu cælibem vitam conjugio præferentes, monasteriis erigendis ambo animum ac facultates suas adhibuerunt. Et Guntbertus quidem puellare sancti Petri monasterium Remis exstruxit ad portam Collaticiam seu Basilicarem, *regale vel fiscale* appellatum, propterea quod sub regali potestate [b] esset. Berta vero aliud puellare cœnobium apud Avennacum, Domino sibi locum per angelum demonstrante, itidem condidit, testante Frodoardo. Neque adversatur Hincmari epistola ad Teutbergam Avennacensem abbatissam, ejus monasterii constructionem Nivardi fratri, scilicet Guntberto, tribuentis: quippe qui communibus cum conjuge studiis & impensis id exsecutus est. Hincmari summam [c] epistolæ, huic loco illustrando opportunam, Frodoardus refert, aiens, Hincmarum scripsisse Teutbergæ abbatissæ pro ordinatione «
Avennaci monasterii, quam ipse quondam cum Irmintrude regina disposuerat, de «

XXV. Avennacense monasterium conditur a Guntberto & Berta.

b Idem lib. 4. c. 46.

c Idem lib. 3. c. 27.

AN. CHR. 662. » numero clericorum & nonnarum, atque de rebus villarum ipsius monasterii, videlicet mille centum quinquaginta mansos: significans se dispsuisse, viginti clericos » & quadraginta nonnas ibidem consistere posse, victumque eis providisse, & res » necessarias, ac ministeriales instituisse, præter luminaria, & cetera monasterii ne- » cessaria: ostendens, quod Nivardus Remorum archiepiscopus de rebus Remensis » ecclesiæ monasterium Altivillarense construxerit, & frater ejus de suis proprieta- » tibus, & quæ alii boni homines ad eumdem locum dederunt, Avennacum exstruxe- » rit monasterium, quodque ad ecclesiam Remensem tradiderit. Porro domnus Gunt- » bertus, ut alibi [a] habet Frodoardus, hujus instructor cœnobii, relicta conjuge, ma- » ritima petens loca, illic etiam monasterium quoddam condidisse fertur: ubi & a » barbaris decollatus fuisse traditur: nimirum [b] apud Frisios, quorum conversioni da- » bat operam. Albericus fabulas narrat, dum eum cruce-signatum trans mare abiisse dicit. At vero Berta, constructo cœnobio, cum inibi aquam non haberet, a proximæ silvæ possessoribus fontem, duobus a monasterio passuum millibus distantem, argenti libra data, impetravit, qui mox ad cœnobium derivatus est, Libra hactenus appellatus. Verum ipsius Bertæ privigni, cum forte opes ejus monasterio impensas ægre ferrent, ei necem intulerunt. qui statim traditi satanæ, in belluinam feritatem mutati decessisse memorantur. Attamen nepti Guntberti, Monnæ nomine, (forte hæc Reoli conjux) quæ hujus facinoris conscia fuerat, noctu vigilanti domna Berta fertur apparuisse, eique præcepisse, ut corpus domni Guntberti Avennacum referre satageret, ac juxta sepulcrum suum collocaret. hoc enim facto Deum ipsi tantam noxam condonaturum. cujus rei hoc indicium fore, quod, mox ut jussa complesset, ex ejus ore vel naribus sanguis erumperet. quod Frodoardus ait accidisse, dum corpus domni Guntberti juxta corpus beatæ Bertæ reconderetur. Bertæ porro corpus post centum circiter annos inventum est integrum, & plagæ ejus tam recenti affluere sanguine, quasi eadem hora viventi inflictæ fuissent. Ambos conjuges, uti martyres, colunt Avennacenses nostri ordinis sanctimoniales, Guntbertum quidem III. kalendas Maii, Bertam vero ipsis ejusdem mensis kalendis. Rexit hoc cœnobium sæculo nono Berta, Ludovici Pii filia ex Irmingarde augusta, cui Hincmarus [c] se ipse purgavit, quod damna quædam rebus Avennaci mo- » nasterii Bertæ, ipsius imperatoris filiæ, sua jussione inferri quorumdam malignorum » relatu infamaretur. Idem Bertæ abbatissæ Avennaci monasterii scripsit pro incom- » modis, quæ fratres ac servi monasterii Altivillaris, aliarumque villarum Remensis » ecclesiæ, ab hominibus ejus patiebantur ex eo tempore, quo illa in hoc regnum » venerat. Bertæ in regimen Avennaci parthenonis successit Teutberga, cujus modo meminimus.

[a] Id. lib. 4. c. 47.
[b] Bolland. to. 3. April. p. 623.
[c] Frod. l. 3. c. 27.

XXVI. S. Petri monasterium Remis.

Quod attinet ad puellare sancti Petri cœnobium, quod Guntbertus Remis ad portam Basilicarem exstruxerat, illud Inferius vocabatur, ad discrimen alterius omnino vicini sub titulo itidem sancti Petri, Superioris dicti, cujus auctorem Baldericum cum sorore sua Doda fuisse alias [d] diximus. Portam Basilicarem, non a basilicis, ut vult Frodoardus, sed vel a Julio vel a Juliano Cæsare, ad cujus triumphalem in eam urbem ingressum erecta est, appellatam fuisse inde colligitur, quod via, ad quam porta illa ducit, Cæsarea nuncupetur. Hoc monasterium Ludovicus [e] imperator, cognomento Pius, Alpaidi filiæ suæ, Begonis Parisiorum comitis uxori, dono dedit, eidemque sacro loco immunitatem, quam pater ipsius Carolus Magnus concesserat, diplomate suo confirmavit. Dein idem cœnobium per precariam ejusdem Alpaidis, vel filiorum ejus Letardi & Ebrardi, in jus & potestatem Remensis ecclesiæ cessit. Frodoardus asserit, in ecclesia illa sancti Petri visum ab se cereum, igne cælesti ter accensum, quem cereum collata cera fecerant quidam cives Remenses, qui ad visitanda Apostolorum limina profecti fuerant. Eidem monasterio Gerberga regina quasdam reliquias sancti Gregorii, sancti Guntberti, & partem capitis beati Patricii concessisse memoratur, præter dentem sancti Andreæ ibidem asservatum, cujus meminit Frodoardus. Nullum modo Remis superest Inferioris illius sancti Petri monasterii vestigium præter sancti Patricii sacellum, in quo vetus epitaphium Hildegardis sanctimonialis, cum fratre Alsatio poëta ante annos octingentos ibidem sepultæ, hactenus juxta altare lectuli ad fenestram legitur in hunc modum, sanctimonialibus hinc inde exsculptis.

[d] lib. 6. n. 10. & seq.
[e] Frod. lib. 4. c. 46.

Hoc Alsatii teguntur membra vatis cespite,
Ejusque sororis, sacro quæ compta velamine.
Hildegardis est vocata, virgo manens corpore.
Pro quibus dic lector, quæso, supplex flexo poplite:
Æternam, pie Redemptor, dona eis requiem.
Ille quarto kalendarum obiit Aprilium:
Illa quarto die mensis ante finem Julii.

ANN. CHR. 662.

Hildegardis Deo sacrata in necrologio cathedralis ecclesiæ Remensis prædicto die memoratur.

XXVII. Pauliacensi monasterio præficitur Austreberta.

Sub idem fere tempus Filibertus abbas Gemeticensis Pauliacense monasterium instituit in Caletis, decem millibus passuum a Gemetico, ac ferme totidem ab urbe Rotomago, eique Austrebertam virginem præfecit. Austreberta seu Austroberta orta est parentibus genere ac pietate inclytis in pago Teruanensi. Pater ejus, Badefridus nomine, comes palatinus, regum prosapia oriundus fuisse dicitur, & conjugem ex Alamannorum regia prosapia accepisse, Framehildem * nuncupatam, quam Benedictinæ Monsteriolenses Austrebertinæ annuo cultu VI. kalendas Julii venerantur. Pie educata a religiosis parentibus filia, cum vix annos decem attigisset, nonnisi ecclesias aut monasteria anhelabat, in rudi ætate jam meditans, quod postmodum opere complevit. Forte faciem suam in aquis aliquando more infantium contemplata, caput suum velamine redimitum conspexit. quod signum deinceps ejus animo adeo infixum est, ut ex illo die hoc uno æstuare desiderio videretur. Hujus rei gratia, cum ad magni tunc apud Deum meriti episcopum Teruanensem Audomarum proficisceretur, Quantiæ fluminis aquas super pontem exundantes sicco pede cum sociabus transiisse fertur. Mitigatis a sancto antistite parentibus, quibus inconsultis id fecerat; ab iisdem facultatem obtinuit secedendi in cœnobium, Portum vocabulo, super flumen Suminam * seu Somenam constructum, cui tunc præerat spiritalis mater, nomine Burgofledis. Austreberta ovibus sanctis adjuncta, sancta ovis & ipsa brevi facta est. Nulla illa humilior, nulla obedientior. Cum annos quatuordecim inter virgines Portenses exegisset, a Filiberto abbate accersita est ad regendum monasterium, quod Amalbertus, vir præpotens, in fundo suo Pauliaco exstruxerat, & sancti viri providentiæ commendaverat cum cœtu sacrarum virginum, quas inter filiam suam parvulam, Auream nomine, Christo devoverat. Parvam initio congregationem pia mater Austreberta auxit ad viginti-quinque ancillas Dei: quæ ita ei amore adhæserunt, ut ne una quidem ex illis ab ea superari sustinuerit. Præcipua monasterii basilica sub patrocinio Dei genitricis Mariæ sacrata erat, adjunctis duabus aliis basilicis, sancti Petri, & sancti Martini, aliorumque sanctorum. Nihil religiosa abbatissa de privatis virtutibus, nihil de jejuniis, immo nihil de obedientia & humilitate detraxit. Cum aliquando noctu de more dormitorium finitis matutinis lustraret, ac singularum lectulos inspiceret; evigilans præposita, abbatissam esse nesciens, eam increpavit, quod sorores inquietaret, jussitque ire ad crucem. quæ pœna erat in monasteriis contra eos, qui somnum dormientium interturbassent. Illa vero hac occasione gavisa, confestim ad crucem cucurrit, quæ in medio claustri pratello collocari solebat; ibique psallens perstitit immobilis, donec hora competenti, signo tacto, omnes consurgerent. Agnito errore, præposita ad pedes abbatissæ provoluta, veniam facile obtinuit. In quadragesima, præter dies dominicos, nonnisi ter singulis hebdomadis Austreberta reficiebatur. Dormitorii ruinis divinitus semel subducta est cum suis, præter unam, quæ contra matris interdictum ecclesiam egressa, lapsu maceriæ oppressa corruit: quam pia mater oleo benedicto perunctam pristinæ restituit sanitati.

* S. Framense.

* la Somme.

ANN. CHR. 663.

XXVIII. Bertefredi privilegium pro monasterio Corbeiensi.

Anno proximo Bertefridus Ambianorum antistes immunitatis privilegium Corbeiensi parochiæ suæ monasterio concessit, inscriptum *Dominis sanctis, & summi culminis apice, pontificalis cathedræ specula præsidentibus in Christo fratribus, Nivoni, Genesio, Ethoaldo, Emmoni, Audoni, Audomaro, Audoino, Audeberto, Burgundofaroni, item Audeberto, & Drauscioni*, quorum omnium notæ sunt sedes. Remis præerat Nivo seu Nivardus, Lugduno Genesius, Viennæ Ethoaldus seu Edoaldus, Senonibus Emmo, Rotomago Audoënus seu Dado, metropolitani; Aurelianis Audo,

ANN. CHR. 663.

Teruanæ Audomarus, Cameraco Audebertus seu Autbertus, Meldis Burgundofaro, Silvanectis Audebertus, Suessionibus Drauscio. Hoc vero privilegium indulsit Bertefridus ad petitionem domni Chlotharii regis, necnon & præcelsæ domnæ „ Balthildis reginæ, ejus monasterii conditorum, & pro amore ac reverentia sanctorum apostolorum Petri & Pauli, & sancti Stephani protomartyris, patronorum ejusdem loci; ut monachi, ibidem degentes sub regula sanctorum patrum, quieti conversari possint, quemadmodum Bonifacius episcopus in synodo Carthaginensi, & sanctus Augustinus præclarus doctor in libro de gradibus ecclesiasticis sanxerant: „ quale privilegium monasteriis Agaunensi, Lirinensi, Luxoviensi, & basilicæ domni „ Marcelli concessum est. nempe ut quidquid regio munere, vel a quibuslibet christianis in agris, mancipiis, in auro vel argento, aliisve speciebus, ibi oblatum, offerendumve esset in posterum, ipsi abbates vel monachi, ibidem Deo deservientes, „ absque ulla contrarietate vel repetitione episcopi Ambianensis, ejusve clericorum, „ libere possiderent. Altaria tamen & tabulas ad usum sacrificii, ubi defuerint in monasterio, episcopus Ambianensis benedicat, & chrisma sanctum absque ullo pretio „ singulis annis concedat. Ad hæc, mortuo abbate, ejus successorem, a monachis „ unanimiter electum, accepto a principe mandato, ordinet, uti & reliquos gradus „ clericorum, minores ac majores, quos abbas dicti monasterii, sive intra, sive extra „ monasterium, elegerit: sic tamen ut nec episcopus, nec archidiaconus, ullave alia „ persona, quidquam auferat aut minuat, commutetve ex eodem monasterio, ejusve „ parochiis: ut de perfecta quiete valeant ipsi monachi Domino propitio exsultare, & „ pro statu ecclesiæ & salute regum, regnique stabilitate & tranquillitate patriæ „ Deum exorare. Porro si aliquis ex ipsis monachis contumax fuerit, a prædicti monasterii abbate secundum canonicam institutionem emendetur. Denique ut ipsi monachi sub regula sancti Benedicti vel sancti Columbani conversari ac vivere debeant. „ Datum hoc privilegium sub die octavo idus Septembris, anno septimo regnante „ Chlothario rege, Captunnaco in palatio publice. quod privilegium Sigo diaconus scripsit, subscripsitque post episcopos initio præmissos, aliosque, nempe Gauciobertum Carnutensem, Bosonem Gratianopolitanum, Ragnobertum Bajocensem, Mummolenum Noviomensem, Didonem Pictaviensem, Leodeboldum Lexoviensem, Chrodobertum Parisiensem, & Paternum Egloensem. Hujusce privilegii mentionem [a] facit Drogo Teruanensis episcopus sæculo undecimo in simili privilegio concesso ecclesiæ Messinensi.

a Miræus cod. donat. c. 56.

XXIX. Besuensi monasterio regiæ litteræ concessæ.

Per id tempus, Francis inter se se dimicantibus, & agros Burgundiæ depopulantibus, Besuense monasterium, quod Amalgarius, vir illustris, olim condiderat, omnino direptum, cunctisque rebus spoliatum fuisse scribit Johannes ejus loci monachus in chronico, insuper tabulas donationum sublatas ac deperditas. Quam ob rem Waldalenus, qui Besuensi monasterio tum præerat, a Sichelmo duce accepit epistolam [b] ad Rudebertum, Chrodebertum, & Emerulfum majores palatii, id est aulæ regiæ proceres, datam kalendis Septembris, anno septimo domni Chlotharii regis, multorum subscriptionibus confirmatam: qua orabat, ut regem calamitatis, direptionisque Besuensium certiorem facerent, peterentque ab eo, ut omnia „ prædia, quæ boni homines eidem loco legaverant, nullus invadere, aut violare „ ausit, sed liceat ipsis monachis ea quiete ac sine ulla controversia possidere. Hanc „ suggestionem, cujusmodi alio nomine charta relationis & apennis apud Marculfum [c] vocatur, regi obtulerunt prædicti majores palatii, & cum eis Waldalenus „ abbas, qui præceptum a Chlothario impetravit, ut quidquid ab Amalgario duce, „ ejusque conjuge Aquilina, vel ab aliis Deum timentibus hominibus, monasterio collatum fuisse constaret, id totum ad integrum Besuenses haberent, tenerent, ac possiderent. Datum mense Augusto, anno Chlotharii regis octavo, apud Nemausum. quo in diplomate enumeratio fit omnium prædiorum, quæ tunc possidebant Besuenses. Ad hæc quinto-decimo kalendas Septembris, Chlotharius anno decimo regni sui, Gengulfum, virum illustrem, defensorem & advocatum monasterii, quamdiu abbas, monachique voluissent, constituit, ut res eorum ac causas omnes tueretur ac procuraret.

b Spicil. to. 1. p. 497. & seqq.

c Marculf. lib. 1. c. 33. & 34.

XXX. Vvandregisilo dona collata.

Eodem tempore, cum Fontanellensi monasterio necessaria deesse Baltfridus cellerarius causaretur, Wandregisilus spem omnem in Deum reponendam esse respondit. Nec vana fuit viri Dei fiducia. nam Balthildis, regina piissima, divinitus ad-

monita, ut Christi famulis, in vasta solitudine consistentibus, necessaria ministraret; onerata cibariis, aliisque rebus vehicula illuc direxit, quibus abunde monachorum inopiæ subventum est. Eadem fiducia Wandregisilus, non jam equo, sed curru ob ingravescentem ætatem vectus, Chlotharium regem, annum regni septimum agentem, adiisse perhibetur, rogaturus, ut locum, in quo monasterium condiderat, atque universa eidem collata scripto confirmaret. Tunc in villa pagi Castrensis *, nomine Palatiolo *, haud procul ab agro Parisiensi, commorabatur princeps: qui non solum donationes monasterio factas confirmavit, sed etiam propriis donis amplificavit. Cum Wandregisilus in pago Castrensi versaretur, Hartbainus, viri illustris Eremberti filius, conversionis ac religiosi propositi gratia ad ipsum accessit, eique præter cetera quoddam prædium, nomine Butionem, donavit: ubi ædificata ecclesia, habitacula servorum Dei constructa, & collocati monachi Deo famulaturi. Idem vero Hartbainus in magnæ religionis observantia vitam exegisse memoratur. Hartbaini parens Erembertus, dum gravissima febre vexaretur, ad preces Wandregisili pristinæ redditus sospitati, prædium suum Virtlaïcum *, situm in pago *Tellau*, super amnem Euram seu Eoram, grati animi causa eidem largitus est. Talogiensem * pagum vocat inter alios Ordericus Vitalis, situm inter pagos Rotomagensem & Vinemacensem: amnem vero idem auctor Earam * vocat, qui Fulcardimontem, ordinis Cisterciensis monasterium, aliaque loca alluit, ac demum apud Criolium * in oceanum devolvitur. Denique Wandregisilus locum quemdam super amnem Vintlanam ex dono illustris Warattonis accepit, ibique oratorium in honorem beati Petri apostolorum principis exstruxit, Monasterioli indito nomine, ubi monachorum Deo militantium cœtum adunavit.

ANN. CHR. 663.

* de Châtres.

* Palaizeau.

* Virlay.

* le Tallou.

* Iere.

* Criel.

Sub finem hujus anni Chlotharius, cum in villa regia Masolaco, una cum episcopis, optimatibus, ceterisque palatinis ministris, ac Audobaldo palatii comite, ad universorum causas audiendas, justoque judicio dirimendas consideret; actores Divionensis basilicæ domni Benigni martyris, a Wlfechramno abbate suo missi, ad regem accessere, conquesti, quod vici Elariaci *, a domno Guntchramno rege ecclesiæ suæ quondam concessi, reditus magna ex parte a quibusdam loci habitatoribus occuparentur, vastarentur silvæ, arva & prata invaderentur. Elariacenses contra reponebant, post donationem Elariaci a Guntchramno factam basilicæ sancti Benigni, se ex munificentia ejusdem principis obtinuisse quidquid ex majorum suorum hereditate in illa villa sibi provenerat, regiasque hac de re litteras proferebant. Verum, litteris illis tamquam invalidis rejectis, rex cum suis proceribus, vel potius Audobaldus comes palatii, qui tum vice regis jus dicebat, decretum pronuntiavit, ut vicum & agrum Elariacensem, qualem quantumque Guntchramnus basilicæ sancti Benigni donaverat, cum omnibus ad eum locum pertinentibus perpetuo abbas & monachi securi tenerent ac possiderent: prout hæc controversia jam definita fuerat tempore Richimari quondam abbatis, & apostolici viri domni Berthoaldi episcopi, qui Elariacensibus favebat. Abellenus diploma recognovit, datum nono kalendas Novembris, anno octavo regnante domno Chlothario rege.

XXXI. Elariacus S. Benigni cœnobio vindicatur.

* Laré.

ANNO insequenti venerabilis Beda refert Wilfridi conflictum cum Colmanno episcopo de ritibus Scottorum: qui ab eo victi, sed non convicti, Riponensi monasterio sibi concesso cedere maluerunt, quam patrios ritus deserere. quod anequam exponamus, res paullo altius, etsi id jam non semel observatum, repetenda ɛst. Brittones & Scotti veteres ac primi Britanniæ insulæ ac Hiberniæ incolæ, in rbis angulo positi, peculiares ritus plerosque, non modo in civilibus, sed etiam in cris rebus, maxime in celebratione paschæ, & in tonsura, diu retinuere. Cum cim Latinæ ecclesiæ pleræque, vel omnes Romanum ritum in celebrando pasc te observarent, ita ut diem dominicam, quæ a quinta-decima luna primi mεsis ad vicesimam-primam incidebat, resurrectioni Domini consecrarent; Brittones & Scotti contra a luna quarta-decima ad vicesimam diem festum habebant, sicq aliquando cum Judæis hac in re consentiebant, quando scilicet quarta-decima na cum dominica die coincidebat. In tonsuræ etiam forma non levis dissimilituc erat. Romani sacerdotes, detonso superius toto capite, inferius brevem tantu capillorum circulum in coronæ modum gestabant, & quidem exemplo, uti ρbant, beati Petri: cum Græci nullo relicto circulo, penitus detonsi, rasis-

ANN. CHR. 664. XXXII. Wilfridi conflictus cum Colmanno.

ANN. CHR. 664. que similes essent, ad imitationem quidem (ita erat eorum opinio) sancti Jacobi fratris Domini, & Pauli apostoli, ceterorumque apostolorum. at vero Brittones: & Scotti anteriorem capitis partem capillis omnino nudabant ab aure ad aurem, posteriori intonsa. quod exemplo beati Johannis apostoli se facere gloriabantur. Hujusmodi tonsuræ formam in libro XVI. ubi de sancto Amando, in sancti Mummolini episcopi effigie videre licet. Erant & alii Brittonum & Scottorum ritus peculiares, de quibus non tam gravis controversia erat. Ubi primum Augustinus Anglos, novos insulæ Britanniæ incolas, ad fidem adduxit, viciniores etiam Brittones, jam quidem christianis imbutos mysteriis, sed a Romanis ritibus discrepantes, ad concordiam revocare tentavit. Habitus hac de re conventus, in quo parum Augustini studium profecit; immo eo usque Brittonum processit pervicacia, ut, mortuo Augustino, cruentum in bellum, in quo mille ducentorum monachorum cæde litatum est, Ethelfrido Anglorum rege ac belli duce, res devenerit. Augustini studium æmulatus Laurentius ejus successor, una cum Mellito & Justo coëpiscopis litteras ad utramque gentem, Brittones videlicet ac Scottos, scripsit: sed irrito etiam effectu. Similes etiam litteras Scottis direxit Honorius papa primus; idemque post ejus obitum præstitit clerus Romanus. Australes Hiberniæ partes hortanti pontifici acquieverunt, non vero septemtrionales, nec tota natio Pictorum recentiorem Scotiam incolentium, qui eodem errore tenebantur. Ex his partibus, nempe ex Hiiensi monasterio, Oswaldus rex Northumbrorum præceptorem accivit Aidanum episcopum, qui multas ecclesias apud Anglos, monasteria non pauca construxit, ibique multos Anglorum pueros, majoresque Northumbrorum Scoticis imbuit disciplinis. Ex illis Aidani monasteriis unum fuit Lindisfarnense, in quo Wilfridus educatus fuit: qui tandem animadvertens minime perfectam esse Scottorum virtutis viam, Romam ire statuit, ut a sede apostolica ritus catholicos, tam ecclesiasticos, quam monasteriales, edisceret. Reversus in patriam, Riponensi monasterio ab Alchfrido rege, præficitur, ubi Scotici instituti versabantur monachi, qui, data sibi optione, potius loco cedere, quam suam mutare consuetudinem elegerunt. quæ occasio fuit loco illi præficiendi Wilfridum, qui catholicos ritus ibidem institueret. Id factum post celebrem concertationem, de qua in præsens agimus.

XXXIII. Eam aperuit [a] Ronanus quidam Scottus, qui in Gallia & Italia regulas ecclesiasticas edoctus, populares suos arguebat, quod sanctum pascha contra universæ ecclesiæ morem celebrarent. Is, disputatione habita cum Finano episcopo, Aidani successore, multos quidem ad amplectendam, aut certe inquirendam veritatem adduxit: nequaquam tamen Finanum ipsum, ferocioris animi hominem, emendare potuit. Defuncto Finano, recruduit controversia cum Colmanno ejus successore, pervenitque ad aures Oswii regis & Alchfridi ejus filii: ex quibus Oswius, a Scottis edoctus ac baptizatus, eorum ritus ac doctrinam probabat: Alchfridus contra, Romanos ritus præferebat, utpote eruditus a Wilfrido, qui Romæ ecclesiasticam didicerat doctrinam, & Lugduni ab Aunemundo episcopo Romana tonsura insignitus fuerat. Cum sic in diversa studia scinderentur Northumbrenses, synodus hoc anno indicta est in Streaneshalensi monasterio, cui præerat Hilda abbatissa, Scottorum addicta partibus. Huic synodo interfuerunt ambo reges, pater, filiusque. Aderat Colmannus episcopus cum suis clericis, & Hilda abbatissa cum suis sequacibus ex una parte: ex alia Wilfridus & cum eo Ægilbertus seu Agilbertus Gallus, occidentalium Saxonum episcopus, qui postea Parisiorum ecclesiam rexit, cum Agathone presbytero, Jacobo diacono Paulini quondam Eboracensis episcopi, & Ronano Scotto, cujus modo meminimus. Medius inter utrasque partes erat Cedda venerabilis episcopus, jam dudum ordinatus a Scottis, qui interpretis officio ob diversæ linguæ homines, fungebatur. Initio præfatus est Oswius rex, oportere eos, qui uni Deo servirent, unam vivendi regulam tenere, nec a se se invicem discrepare in celebratione sacrorum mysteriorum, qui unum cæleste regnum sperarent omnes; adeoque inquirendum in primis esse, utra verior esset traditio; & hanc ab universis tenendam. tum Colmannum episcopum primo loco dicere jussit ac gentis suæ traditionem exponere. Mox Colmannus a majoribus suis ait acceptum, patres retro suos omnes, viros utique Deo dilectos, eodem modo celebrasse, quo ipsi celebrarent; & ne cui hoc contemnendum videatur, ipsum esse eum, quem beatus Johannes Evangelista, discipulus tantopere Christo Domino dilectus,

a Beda lib. 3. c. 25 & seq.

tus, observandum, cunctisque quibus præerat ecclesiis observandum proposuit. ANN. CHR. 664.
Tum jussus respondere Agilbertus, id muneris rejecit in Wilfridum ob linguæ Anglicanæ imperitiam, ne interprete adhibito causa langueret, vel tempus incassum tereretur. Hinc Wilfridus exorsus: Pascha, quale nos, inquit, celebramus, vidimus Romæ, ubi beati apostoli Petrus & Paulus vixere & docuere, ab omnibus observari. Hoc in Italia, hoc in Gallia, quas regiones discendi vel peregrinandi studio peragravimus, ab omnibus fieri spectavimus. Idem in Africa, Asia, Ægypto, Græcia & universo demum orbe, quacumque Christi ecclesia diffusa est, per diversas nationes ac linguas, non diverso, sed uno prorsus ritu ac ordine observari pro comperto habemus, præter hos tantum, eorumque contumaciæ sequaces ac conscios, Pictos inquam & Brittones, qui contra totum orbem, tametsi stulto ac inani labore, simul pugnant.

Hic vocem continere non valens Colmannus, sibi permirum videri dixit, stultum appellari laborem, in quo talis tantique apostoli, qui supra pectus Domini recumbere dignus fuit, exemplum præferretur. At Wilfridus: Absit, inquit, ut beatum Johannem stultitiæ incusemus, quod ex pia dispensatione scita Judaicæ legis ad tempus in celebrando paschate servaverit: at Petri exemplum præferimus, qui catholicum pascha Romæ prima sabbati, qua Christus Dominus resurrexit, instituit, exclusa quarta-decima luna, in qua Johannes illud, quacumque id accideret die, cum Judæis celebrabat. Qua in re ab ipso Johanne ipsi receditis, qui, si quando quarta-decima luna in dominicam non incidit, pascha differtis in dominicam sequentem. Porro ritum a Petro institutum beati Johannis successores in tota Asia post ejus obitum susceperunt, atque universa per orbem ecclesia; & hoc esse verum ac legitimum pascha, hoc solum fidelibus observandum, in Nicæno concilio, non primum statutum, sed confirmatum est.

His Colmannus objecit sententiam Anatolii, viri sanctissimi ac doctissimi, qui in paschatis celebratione quartam-decimam lunam computaverit; & reverendissimi patris Columbæ Hiiensis abbatis sanctissimi, & successorum ejus, virorum itidem sanctitate præstantium, qui eodem modo pascha celebrarunt. Ad hæc Wilfridus reposuit, Anatolium sic computasse quartam-decimam lunam in paschæ celebratione, ut eam non a præcedente vespera, sed a subsequente, quæ quintæ-decimæ lunæ, Ægyptiorum more, prima vespera erat, numerandam esse vellet. Porro Columbam, ejusque sequaces Deo quidem acceptos ac dilectos fuisse, utpote qui pia ac simplici intentione Deum coluerint; nec eis obfuisse talem paschæ observationem, dum nullus perfectioris instituti doctrinam proponeret. at vero inexcusabiles esse Colmannum, ejusque socios, qui decreta hac de re sedis apostolicæ, immo universæ ecclesiæ respuerent. Ceterum, quatumvis Columba ille sanctus censeatur, non ideo eum præferri posse beatissimo apostolorum principi, cui dictum sit a Domino, super hanc petram ædificatum iri ecclesiam, adversus quam portæ inferi prævalere non valeant, eique datas claves regni cælorum.

Hæc cum Wilfridus perorasset, ait rex: Verene, Colmanne, hæc Petro dicta sunt a Domino? cui re vera ita esse respondenti, nec quid simile Columbæ suo promissum; rex adjecit: Ego vero vobis assero, hunc esse ostiarium illum, cui con- « tradicere nolim, sed potius in cunctis assentiri & obsequi: ne forte, cum ad januam « regni cælorum adstitero, non sit qui eam, ipso adversante, mihi referet. His dic- « tis applauserunt omnes, & abdicatis Scottorum institutis, ad ea, quæ meliora esse cognoverant, conversi sunt. Finita in hunc modum concertatione, ac concione soluta, Agilbertus domum, id est in Galliam, rediit. Colmannus autem videns spretam suam doctrinam atque sectam, cum his qui sibi adhærere perseverarunt, in Scotiam reversus est: Cedda vero, deposito errore ad suam sedem, id est ad ecclesiam Liccidfeldensem, rediit. Porro fratribus, qui in Lindisfarnensi ecclesia, Scottis abeuntibus, remanere maluerunt, præpositus est abbatis jure reverendissimus ac mansuetissimus Eata, prout ab Oswio rege Colmannus discessurus petierat. Hic est Eata, qui monasterium Mailrosense antea regebat, unus ex duodecim illis Anglorum pueris, quos Aidanus primo episcopatus sui tempore Christi mysteriis informandos acceperat; idemque qui postmodum ecclesiæ Lindisfarnensis episcopus factus est.

XXXIV.
Colmannus ad suos revertens eduxit secum omnes a, quos in Lindisfarnensi insula

a idem lib. 4. c. 4.

ANN. CHR. 664.

congregaverat Scottos, sed & de gente Anglorum viros circiter triginta, qui utrique monasticis institutis imbuti erant. Dein secessit in insulam Vitulæ-Albæ *, ubi, condito cœnobio, monachos illos collocavit. Sed cum invicem concordes esse non possent; relictis inibi Scottis, aliud monasterium in insula Mageo * exstruxit in gratiam Anglorum, quos ibi constituit. Processu temporis magnopere crevit Magense asceterium: &, conversis paullo post ad meliora instituta omnibus, egregium „ examen continebat monachorum, qui ex provincia illa ibidem collecti, ad exem- „ plum venerabilium patrum, *sub regula & abbate canonico*, in magna continentia & „ sinceritate, proprio labore manuum vivebant. quibus verbis Beda innuit, Magenses ad regulæ in Britannia tum receptæ, hoc est Benedictinæ, instituta accessisse: quam regulam Wilfridus apud Northumbrenses in monasteriis admitti, atque observari curavit.

Colmannus ad suos reversus, duo monasteria struit.

* *Inisbofinde.*

* *Maio.*

XXXV. Idem post Streaneshalensem conventum præstitit Hilda abbatissa, cujus jam non semel meminimus. Hæc regio sanguine [a] orta, filia Heririci, Edwini regis nepotis, ad prædicationem Paulini Eboracensis episcopi ad fidem conversa, postea relicto habitu sæculari, secesserat ad provinciam orientalium Anglorum, cum propinqua regis illius provinciæ esset, summopere cupiens in Galliam trajicere, atque in monasterio Calensi sociari Heresvitæ, matri Aldulfi regis orientalium Anglorum, quæ ibidem monasticis subdita institutis, coronam cælestem exspectabat, ut superius jam diximus. Verum Hilda ab Aidano episcopo in patriam revocata, primo constitit in quodam loco ad Wirum fluvium, ubi monasticam uno anno vitam egit. deinde facta est abbatissa in monasterio Heortensi, recens exstructo a quadam religiosa Christi famula, quæ prima feminarum in provincia Northumbrensi propositum, vestemque sanctimonialis, consecrante Aidano episcopo, suscepisse perhibetur. Sed, cum illa in urbem Calcariam se recepisset, ejus monasterio præfecta est Hilda, quæ regularem ibi vitam, prout eam ab Aidano, aliisque ejusdem instituti doctis viris addiscere potuerat, ordinavit. Post aliquot annos, monasterium apud Streaneshalam exstruendum, ac regularibus rite disciplinis instituendum suscepit: ubi tantis virtutibus, sed maxime caritate inclaruit, ut exemplo primitivæ ecclesiæ, nullus ibi dives, nullus esset egens; omnibusque communia essent omnia, nihil proprium ac peculiare. Ea vero in Hilda prudentia erat, ut non solum mediocres quique in rebus necessariis, sed etiam reges ipsi eam consulerent: ea doctrina & assiduitas legendi sacras scripturas, ut sibi subditos viros, nedum puellas, ipsa erudiret, dignosque efficeret, qui ad ecclesiasticos gradus promoverentur. Ex his quinque factos episcopos viderat Beda venerabilis, nempe Bosam Eboracensem, Ætlam Dorcicestrensem, Ostforum Hagustaldensem, Johannem Wicciensem, & Wilfridum Eboracensem, scilicet juniorem, præter Tatfridum, qui ante Boselum Johannis decessorem episcopus designatus, sed morte præreptus fuerat. Ob egregias illas dotes Hilda, non modo a domesticis, sed etiam ab aliis omnibus mater vocabatur, colebaturque, quibus occasionem salutis & correctionis exemplo suo præbebat. Hæc est Hilda abbatissa, quæ monasterio Streaneshalensi præerat, cum celebris illa disputatio cum Scottis facta est.

Hilda abbatissa.

a *id. lib.* 4. *c.* 23.

XXXVI. Quod attinet ad Ronanum episcopum Scottum, qui regulas ecclesiasticas in Gallia & Italia edoctus fuisse, primusque cum Colmanno certamen iniisse traditur; non dubito quin idem sit, qui sub Romani nomine colitur apud Maceriolas * in pago Pictavensi. Positus est hic locus in confinio Pictonum & Turonum ad Vigennam fluvium, solo fluvii alveo ab opido Luciago * disparatus. Exstat in tabulario Nobiliacensis * prope Pictavos monasterii fragmentum cujusdam instrumenti, eo tempore confecti a quodam loci ejus instauratore, testante, se Maceriolas cellulam super „ amnem Vigennam *, pæne desertam, restaurasse & redintegrasse, *in qua sanctum Dei peregrinum ex genere Scottorum, nomine Ronanum* (sic lego non *Romanum*) *cum suis peregrinis constituit rectorem*, eo pacto, *ut ipsi peregrini diu perseverarent. Sed dum contigit mors*, inquit ille, *ipsius sancti Dei, & ex ipsis talis non fuerat rector, qui hoc gubernare deberet; ne ipsum opus factum periret, ipsam cellulam venerabili in Christi Chrocelmo abbati commendavi, suoque monasterio conjunxi: ut simul in unum conglutinati, melius Domino servirent consolati.* Tum subdit: *Precor ut hæc institutio, quam propter amorem Christi, vel compendium servorum Dei feci, firma & inconvulsa permaneat.* Hucusque fragmentum, sed absque nomine ejusdem cellæ instauratoris, qui forte non alius sit ab Ansoaldo, Pictavensi tunc temporis episcopo; aut

Ronanus episcopus Scottus cultus apud Pictones.

* *Mazeroles*

* *Lussac.*

* *Noaillé.*

* *la Vienne.*

Chrocelmus abbas Nobiliacensis.

certe abbas sancti Hilarii basilicæ, quæ tunc apud Luciagum opidum multa possidebat, ut ex vetustis illius temporis instrumentis discimus. Eidem basilicæ subjectum erat monasterium Nobiliacense, cui unita fuit cella Maceriolensis, antequam illud ab Atone abbate instauraretur. Erat proinde ejus monasterii abbas Chrocelmus, cui hæc cella commissa fuit; atque adeo jam exstabat Nobiliacense monasterium, quinto milliari ab urbe Pictonum situm versus australem plagam, in amœna valle, quam Miltio * fluviolus irrigat. Inter primos ejus benefactores recensentur Pictavenses episcopi, Ansoaldus, Ebarcius, & Gauzbertus, laudati in diplomate Ludovici regis Aquitaniæ, de quo nos suo loco. Hujus monasterii antiquitas ex hoc loco certa, prima origo penitus incerta est. Tantum discimus ex quodam placito facto tempore Hermemberti ejus loci rectoris, Frotselmum quemdam hanc cellam sancto Hilario tradidisse ac subjecisse. Forsan is erat monasterii auctor, quod fere ad nihilum redactum erat sub finem sæculi sequentis, cum ab Atone abbate sancti Hilarii instauratum fuit. Quæ de Ronano ex præmisso fragmento discimus, longe certiora sunt iis, quæ de eo circumferuntur apud Corisopitenses in Armorica, quæ nullam fidem merentur. Certe Romanos ritus non didicisset Ronanus apud Armoricanos, qui Scottorum moribus omnino imbuti erant. Colitur apud Maceriolas sanctus Ronanus episcopus sub Romani nomine kalendis Junii: quo die itidem in Armorica honoratur.

* *Miezoh.*

XXXVII. Egbertus peste liberatus.

Hoc ipso anno post solis [a] eclipsin, quæ die tertio Maii contigit, gravissima lues australes Britanniæ partes ac Northumbrorum provinciam depopulata est, eademque in Hiberniam quoque pervasit. In hac regione tunc temporis multi nobilium ac mediocrium Anglorum filii erant, qui sacræ eruditionis vel continentioris vitæ gratia, relicta patria, eo secesserant; & alii quidem monasticæ disciplinæ se se manciparant, alii magistrorum cellas lustrando lectioni operam dabant. Ex his duo erant præcipuæ indolis, Adelhunus & Egbertus: qui, cum in monasterio Rathmelsigensi tempore illius pestilentiæ versarentur, omnibus eorum sociis vel peste sublatis, vel dispersis, ambo itidem eadem lue affecti sunt. Egbertus, omni fere vitæ spe deplorata, anteactæ vitæ delicta lacrymis abluere cœpit, Deumque precari, sibi ut vitæ inducias ad castigandos mores concederet, facto voto, se, si forte convalesceret, numquam in patriam reversurum, & præter sollemnem divini officii psalmodiam, quotidie psalterium recitaturum, singulisque septimanis diem unum solidum cum nocte jejunum transacturum. Mortuo socio, ipse convaluit, multisque, cum popularibus suis, tum Scottis & Pictis, exemplo, doctrina, auctoritate, & caritate profuit. Addidit etiam votis a se ipso factis, ut in quadragesima nonnisi semel unoquoque die reficeretur, nec aliud quidquam, nisi panem cum lacte deterso, & quidem parce, perciperet. quam vivendi legem quadraginta diebus ante natale Domini, & quinquaginta post pentecosten observabat. quæ tres quadragesimæ erant usitatæ apud veteres. Ex his intelligimus, lactis usum in quadragesima tunc universim prohibitum non fuisse; nec morem una die reficiendi, saltem in illis insulis, ab omnibus servatum: cum Egberto id laudis tribuat venerabilis Beda, quod illis diebus unica refectione contentus fuerit.

a *ibid. c. 27.*

Quadragesimam ut observat.

XXXVIII. Boisilus peste sublatus.

Eadem peste e medio sublatus est [b] Boisilus, miræ sanctitatis monachus ac præpositus Mailrosensis, ad cujus famam Cuthbertus in idem monasterium, cui tunc Eata præerat, se recepit, eodem etiam morbo tunc & ipse correptus, at sanatus. Mox eumdem monuit Boisilus, sibi septem dumtaxat vitæ dies superesse. curaret proinde ea doceri abs se, quæ ipsi convenirent. Interroganti vero quid tam brevi septem dierum spatio posset discere: Johannem, inquit, Evangelistam. Et hunc quidem per illud tempus, Boisilo exponente, ambo simul perlegerunt, in ea lectione & collatione solum fidei, quæ per dilectionem operatur, simplicitatem attendentes, non autem quæstionum profunda exquirentes. Usus est autem Boisilus codice, qui septem quaternionibus constabat, singulis diebus singulos perlegens quaterniones. Inter hæc multa, tum Eatæ abbati, tum Cuthberto prædixit Boisilus, qui triennio ante hanc pestilentiam vaticinatus fuerat, Cuthberto indicans, eum ad episcopalem dignitatem aliquando promovendum. Post obitum sancti illius sacerdotis, Cuthbertus præpositi officium gessit per aliquot annos: quo tempore non solum monasterio suo regularis vitæ specimen exhibebat, sed etiam circumpositos incolas ab inolita vitiorum consuetudine ad amorem cælestium rerum satagebat revocare. Multi quippe tunc illis in partibus erant, qui fidem suam profanis operibus contaminabant; immo

b *Beda in vita S. Cuthberti c. 8.*

Cuthbertus post eum præpositus verbi præco.

ANN. CHR. 664.

nonnulli, insuper habito fidei sacramento, ad superstitiosa idololatriæ medicamenta recurrebant, quasi immissam a Deo plagam incantationibus, alligaturis, ac dæmoniacæ artis arcanis medicaturi. Ad utrorumque corrigendum errorem crebro e monasterio egrediebatur Cuthbertus, aliquando equo insidens, nonnumquam pedes, vicinas circumiens villas, & viam veritatis errantibus pandens. quod ipsum etiam Boisilus suo tempore facere consueverat. Solebat vero ea maxime peragrare loca, & illis in viculis prædicare, qui in arduis, asperisque montibus procul positi, & horrore loci, & inopia simulque rusticitate inhabitantium, doctores ac verbi præcones a suo aditu deterrebant. Nec contentus cursim rusticanas lustrare casas, hebdomada sæpe integra, aliquando duabus vel tribus, nonnumquam pleno etiam mense in montanis illis perseverabat, ut plebem rusticam verbo simul & exemplo ad cælestia commoveret. Erat vero tunc moris apud Anglorum populos, ut, accedente ad quamlibet villam clerico vel presbytero, cuncti mox ad ejus imperium verbum Dei audituri confluerent, & quæ dicerentur libenter audirent, libentiusque audita opere complerent. Tanta porro Cuthberto docendi peritia, tanta ad persuadendum gratia & facilitas erat, tale denique angelici vultus lumen, ut nullus auditorum intimos cordis sui recessus ei non aperiret, immo palam omnes quæcumque gesserant confiterentur, certi hæc nullo modo eum posse latere, & quæ confessi erant, condignis, uti ille præcipiebat, pænitentiæ fructibus abstergerent.

XXXIX. Sanctimonialibus prædicat.

Erat in urbe Coludiensi seu Coldinghamensi monasterium quoddam, cui sanctimonialis femina & mater ancillarum Christi, nomine Ebba, præerat, religione ac nobilitate cunctis venerabilis, utpote Oswii regis uterina soror. Hæc misso ad virum Dei nuntio rogavit, ut se, suumque monasterium exhortationis gratia invisere dignaretur. Non potuit negare vir sanctus, quod caritas tantæ Dei ancillæ poscebat. Venit ergo ad locum, diesque aliquot ibi permanens, omnibus optatam justitiæ viam actu simul & sermone reseravit. Per id tempus pro more suo noctu, ceteris quiescentibus, ad orandum e monasterio egrediens, post longas intempestæ noctis vigilias, tandem instante hora communis synaxeos domum redibat, nocturnum officium cum aliis fratribus (nam ibi duplex monasterium erat) persoluturus. Id unus e fratribus cum observasset, eum furtim sequi constituit, exploraturus quid ageret. Ille vero monasterio egressus, sequente exploratore, descendit ad mare, cujus litori idem monasterium incumbebat; & maris undis usque ad collum immersus, Dei laudes celebrabat. tum instante aurora in terram subiens, denuo in litore flexis genibus orabat: denique domum reversus, canonicos cum fratribus hymnos hora competente complebat. Deprehensus explorator veniam ab eo petiit supplex, nec aliter obtinuit, quam eo pacto, ut eo vivente factum reticeret. De hoc

Feminarum aditus in virorum cœnobia vetitus.

» monasterio agens Turgottus monachus Dunelmensis ait, duas eo in loco, diversis
» tamen separatas habitaculis, fuisse monachorum, sanctimonialiumque congrega-
» tiones, quæ paullatim a regulari statu defluentes, inhonesta invicem familiaritate
» decipiendi occasionem inimico præbuerunt. Cuthbertum vero, cum episcopali ca-
» thedra sublimatus esset, ne quid simile in posterum accideret, omne monachis fe-
» minarum consortium interdixisse. adeo ut in nullam pæne ecclesiarum, quas beatus
» confessor sua præsentia illustravit, ulla concessa sit feminis intrandi licentia. unde
» in insula Lindisfarnensi seorsim facta ab eo est ecclesia, jussitque ut illo mulieres
» missas & verbum Dei audituræ convenirent, ne propius ad ecclesiam, in qua ipse
» cum monachis conversabatur, accederent.

XL. Lindisfarnæ instituit regulam S. Benedicti.

Post annos ferme tredecim quam Cuthbertus in Mailrosensi monasterio religiosam vitam professus fuerat, a suo ipsius abbate Eata in monasterium Lindisfarnense, quod idem Eata etiam regebat, translatus est, ut ibidem quoque regulam monasticæ perfectionis, & præpositi auctoritate, & vitæ suæ exemplo doceret. Id autem accurate præstitit. nam actuosam illic vitam cum contemplativa conjungens, instituta monachica fratribus vivendo ac docendo tradidit, & morantem circumquaque vulgi multitudinem, tum adhortationibus, tum miraculis, tum precibus, ad cælestia quærenda & promerenda excitavit. Qualia fuerint monastica illa instituta, tradit monachus Lindisfarnensis anonymus ejus æqualis, cujus verba ipsa huc referre non pigebit. *Vivens quoque ibi secundum sanctam scripturam, contemplativam vitam in actuali agens, & nobis regularem vitam componens constituit, quam usque hodie cum regula Benedicti observamus.* Erant in illo monasterio quidam fratres, qui priscæ suæ

Scottorum consuetudini, quam regulari observationi obtemperare mallent. Hos ille non duris & asperis verbis, sed modestiæ suæ virtute pertentabat, & quotidiano exercitio ad melioris propositi statum inflectebat. Sæpius vero contingebat, ut in cœtu illo fratrum de regula disputans ac differens, contradicentium pulsaretur injuriis: verum ille placido vultu atque animo exsurgens, dimittebat conventum; ac sequente nihilo minus die, quasi nihil contradictionis pridie sustinuisset, eadem monita iisdem modeste ingerebat denuo; donec eos paullatim ad ea quæ vellet convertisset. Hæc erat viri sanctissimi lenitas & patientia, quæ nullo rerum adversarum incommodo interpolari poterat. Qui durius agunt in ejusmodi occasionibus præfecti, non fructum, sed iras & rixas ex incondita & duriori objurgatione passim referunt. Denique Cuthbertus arguere solebat pusillanimitatem fratrum, qui nocturnæ vel meridianæ quietis tempore, ubi necessitas postulabat, se e somno excitare non audebant. Nemo, inquiens, mihi molestiam facit me excitando de somno; sed potius « lætificat me qui excitat. Facit enim me, discusso torpore somni, utilitatis aliquid « agere vel cogitare. Ita vero compunctioni deditus erat, ut missarum sollemnia num- « quam sine profusione lacrymarum expleret. Sed & vigiliarum orationisque ita studiosus erat, ut aliquoties tres vel quatuor noctes pervigil transegisse dicatur. Vestimentis utebatur communibus, sic ut neque munditiis, neque sordibus esset notabilis. Unde usque hodie, ait venerabilis Beda, exemplo ejus in eodem monasterio id ob- « servatur, ut ne quis varii aut pretiosi coloris habeat indumentum, sed ea maxime « vestium specie omnes sint contenti, quam naturalis ovium lana ministrat. Exactis in « Lindisfarnensi monasterio annis duodecim, in Farnem insulam secessit, solitariam vitam ducturus.

ANN. CHR. 664.

XLI. Deus-dedit Cantuariæ episcopo suffectus Vvighardus.

Anno ipso memoratæ eclipsis & pestilentiæ Deus-dedit, sextus Dorovernensis ecclesiæ episcopus, diem functus est pridie iduum Juliarum, eodemque mense ac die obiit Erconbertus rex Cantuariorum, Egberto filio regnum relinquens in novem annos. Is Wighardum presbyterum, virum in ecclesiasticis disciplinis doctissimum, Anglorum rogatu Romam misit, Oswio Northumbrorum rege etiam commendante, ad Vitalianum papam cum multis donariis, & aureis argenteisque vasis non paucis, ut suæ gentis & linguæ hominem pontifex in locum Deus-dedit episcopum ordinaret. Verum vix ille in urbem pervenerat, cum ipse, & qui cum ipso advenerant socii fere omnes, pestilentia exstincti sunt. At Vitalianus, ne Wighardo mortuo Anglicana ecclesia pastore orbata damnum pateretur; inito consilio ex suis elegit quem ejus loco mitteret. Delectus est ad id officii Hadrianus abbas Niridani prope Neapolim monasterii, natione Afer, vir ecclesiasticis non minus, quam monasticis disciplinis instructus, Græcæ pariter & Latinæ linguæ peritissimus. Sed ille episcopatu indignum se reputans, alium e vicino virginum monasterio monachum obtulit, quem episcopatu dignum omnes judicabant. Verum, illo corporeæ infirmitatis causam prætendente, rursum Hadrianus compellitur ad suscipiendum episcopatum. Hic vero, petitis ad alium quærendum induciis, demum pontifici suggessit monachum quemdam Græcum, qui tum Romæ versabatur, nomine Theodorum, Tharso Ciliciæ ortum, virum & sæculari, & divina litteratura græce & latine apprime eruditum, moribus ac ætate venerabilem, utpote annos natum sexaginta sex. Is a pontifice approbatus est, iis tamen conditionibus, ut Hadrianus ipse eum in Britanniam perduceret, utpote itineris haud ignarus, quippe qui jam bis in partes Galliarum diversis ex causis profectus esset; & ut Theodori doctrinæ invigilaret, ne quid græcanici erroris in Anglicana ecclesia respergeret. Dum hæc Romano more lentius tractantur, anni quatuor ante ordinationem Theodori elapsi sunt.

Theodorus pro eo electus.

XLII. Vvilfridus ordinatur episcopus.

Inter ea Wilfridus, qui favorabilem de se opinionem ex superiori illa disputatione auxerat, ab Oswio & Alchfrido regibus dignus est judicatus, qui in Eboracensis ecclesiæ sedem vacantem sufficeretur. Hoc consilio in commune proposito, uno consensu responderunt omnes, nullum meliorem ac digniorem ad id muneris se habere, quam Wilfridum presbyterum & abbatem, cujus in omnibus rebus sapientiam ac prudentiam probaverant. Solus huic electioni repugnavit Wilfridus, indignitatem suam obtendens: sed tandem universorum votis obsequi coactus, non alier tamen consensit, quam ut a catholicis episcopis consecraretur. Petiit proinde, ut Brittonibus & Scottis, quos apostolica sedes in communionem non admittebat, prætermissis, mare trajicere sibi liceret, ut ab antistitibus Gallicanis ordinaretur.

ANN. CHR. 664.

Missus itaque cum magno comitatu apparatuque in Galliam, in vico regio Compendio honorifice consecratur ab Agilberto, aliisque undecim episcopis, qui eum *in sella aurea* sedentem, more suo in ecclesiam cum hymnis & canticis intulerunt. In reditu a paganis in medio mari circumventus, cum eos ab sui infestatione nec precibus, nec pretio, potuisset avertere, commisso tandem prœlio ipse cum clericis suis, manibus in cælum ad orationem extensis, victor evasit, pugnantibus viris paucis, qui secum erant, numero centum viginti: ex quibus quinque tantum desiderati, paganis aut fusis, aut undis absorptis. Dum reditum differt Wilfridus, Oswius rex moræ impatiens, qui a Scottis eruditus ac baptizatus, illorum maxime doctrinam probabat, servum Dei religiosissimum Ceaddam accersivit ex Hibernia, eumque Eboracæ civitatis episcopum ordinari curavit. Reversus Wilfridus factum indigne tulit; sed tamen regiæ potestati cedens, secessit in suum Ripense monasterium, ubi per annos tres resedit, idemtidem nihilo minus a Wlfario Merciorum rege invitatus, ut episcopalia munia in suo regno exerceret, ubi *monasteria servorum Dei*, rege fundum ac prædia liberaliter suppeditante, instituit. Accitus etiam in Cantiam ab rege Egberto, multos illic presbyteros, & non paucos diaconos, vacante sede Cantuariensi, ordinavit. Wilfridi ordinatio facta est desinente anno sexcentesimo sexagesimo-quarto, aut sequenti ineunte, cum annorum triginta esset: quo tempore Agilbertus forte necdum Parisiensis ecclesiæ regimen adeptus erat. Hoc quippe anno præerat Sigobrandus, cui post Importunum Agilbertus suffectus est.

XLIII. Remaclus episcopus moritur.

Per id tempus Remaclus, qui, relicto Tungrensi seu Trajectensi episcopatu, privatus in monasterio Stabulensi degebat, ad optatum vitæ finem properans, mortis metam demum attigit, beatamque cælo animam reddidit. Ejus corpus eo quo par erat honore sepultum est in oratorio beati Martini; ejusque depositio III. nonas Septembris celebratur. Hunc annum tantum ex conjectura ejus morti assignamus. Libellum de gestis ejus primus composuit monachus Stabulensis anonymus, & post eum Notgerus sæculo decimo exeunte Leodicensis episcopus, rogatu Werinfredi abbatis Stabulensis; necnon Herigerus abbas Laubiensis, ejus æqualis & amicus. Idem anonymus librum adjecit de sancti Remacli miraculis: quo in libro ait, Ainricum abbatem Indæ monasterii, qui principatu Lotharii Augusti florebat, sibi auctorem fuisse, ut sancti Remacli facta, quæ eo usque latuerant, in publicum proferret.

Hadalinus ejus discipulus.

Inter Remacli discipulos non inferior censendus est Hadalinus, nobilis Aquitanus, qui, cum ejus disciplinæ se tradidisset, ejusdem hortatu secessit in solitudinem ad Letiam * fluvium, haud procul a Dionanto opido ad Mosam, ubi apud Cellas monasterium ædificavit. Graviter allucinatur Philippus Ferrarius, qui has Cellas confundit cum Cella sancti Gisleni, & cum Lætiis seu Lætiensi Hannoniæ monasterio, immo cum Lessinia opido ad Teneram amnem; quin etiam cum Lutosis Hannoniæ itidem opido prope Athum. Crevit Cellense Hadalini monasterium ex munificentia præcipue Pippini, non regis, ut fallit vitæ scriptor, sed principis, cognomento Heristallensis. Lapsu temporis monachi migrarunt in canonicos sæculares, qui Baronum Cellensium vexationibus fatigati, Cellis relictis, Visetum translati sunt.

* *Lesch.*

ANN. CHR. 665.

XLIV. Balthildis regina secedit in Calense monasterium.

CUm rex Chlotharius in virum adolesceret, in animo piissimæ ejus matris Balthildis reginæ crescebat devotio in dies, ut ad suum Calense monasterium se tandem reciperet. At repugnabant principes & optimates quique, ne id exsequeretur, quippe quæ a Francis omnibus ob bonitatem, pietatemque singularem valde amabatur. Hinc Francorum proceres votum ejus ex die in diem differebant, nec illud impleri facile permissuri fuissent, nisi fortuita se se obtulisset voti exsequendi occasio. Erat tum in palatio quidam episcopus magnæ auctoritatis, nomine Sigoberrandus seu Sigobrandus, qui ob nimium fastum ac superbiam Francis, sed maxime principibus invisus & intolerabilis erat. unde accidit, ut, fervente in eum commotione, a proceribus interimeretur. Cujus loci episcopus fuerit Sigobrandus, non produnt Balthildis vitæ scriptores, ex quibus hoc factum accepimus: at Parisiorum antistitem fuisse probant veteres ejus ecclesiæ episcoporum indices, quorum unum antiquissimum in fine libri sexti de re diplomatica protulimus, ubi post sanctum Landericum recensentur Rotbertus, aliis Chrodobertus, Sigobrandus, Importunus, Aglebertus, idem qui aliis Agilbertus seu Ægilbertus. Cæso Sigobrando, veriti Francorum proceres cædis ejus auctores, ne Balthildis eam, pro eo ac justitiæ leges

poscebant, ulcisceretur; quod antea fieri non sinebant, jam metu justitiæ atque judiciorum, ultro ei suaserunt, ut quam primum facere maturaret. Hæc vero ea occasione libenter usa, votum suum implere non distulit. Deducta itaque a nonnullis principibus, monasterium suum Calam ingreditur, atque ab universis ejus loci sanctimonialibus, alumnis utique suis, condigno honore excipitur. Nec mora, piissima regina, regni administratione posita, condonatis iis, qui se ob Sigobrandum falso & inique suspectam habuerant, injuriis, vestem mutavit, & quæ cunctis ante imperare consueverat, Bertilæ abbatissæ, tamquam matri obedire, ac, dum viveret, Christo militare instituit. Tunc vero, quod ante idemtidem illuc secedens facere consueverat, humilioribus quibusque officiis inservire, sororibus ad mensam & in coquina ministrare, munditias instar vilissimæ ancillulæ facere. quod totum gratanti ac læto animo pro Christi amore perficiebat. Ad hæc orationi assidue cum lacrymis, & sacræ lectioni frequentius vacabat, consolationem mæstis & exhortationem, infirmis visitationem, omnibus denique se ipsam impendens; dolens cum dolentibus ex caritate, & cum gaudentibus gaudens. Id ipsum quoque domnæ abbatissæ humiliter suggerebat, eamdemque hortabatur, ut egentium curam in primis gereret, & ut regi, reginæ, atque proceribus honoris causa eulogias & munuscula mitteret: qua maxime ratione eorum benevolentiam retineri solere, ipsa, dum regnaret, intellexerat. His monitis Bertila lubens acquiescebat, tantaque invicem dilectio ambabus erat, ut vere eis apostolico more cor unum, & anima una esse videretur. ANN. CHR. 665.

Hoc anno, septimi sæculi sexagesimo-quinto, Waldebertus seu Walbertus abbas Luxoviensis tertius, ubi per annos quadraginta, testante Adsone, locum illum magna cum laude, nec impari monasticæ rei incremento & ornamento rexisset, migravit ad Dominum VI. nonas Maias: quo die in veterrimo kalendario nostro, uncialibus litteris ante annos nongentos scripto, notatur *depositio sancti Vvalberti abbatis.* In ejus obsequium funeris multæ undique fidelium turmæ confluxisse dicuntur, ejusque corpus sepultum in ecclesia beati Martini, quæ in aquilonari parte monasterii constructa erat, nunc parœciali opidi Luxoviensis; atque compositum in crypta, quæ a sancto Nicetio pontifice post aram mirifico opere exstructa memoratur. Hunc pontificem magnarum virtutum virum appellat Adso in libello de gestis Waldeberti abbatis, quem ait sancto Nicetio episcopo familiarius adhæsisse, « interposita mutui pacti conditione, ut alterutri rebus humanis excedenti, alter superstes « congruum sepulturæ locum disponeret. « Non alium hunc esse puto Nicetium a Migetio, per id tempus episcopo ecclesiæ Vesontionensis, cui Luxovium subjectum est. Miracula ad sancti Waldeberti tumulum patrata, cæcis lumen, claudis gressum, ægrotantibus sanitatem restitutam fuisse idem auctor tradit. Graviter falluntur, qui eum vel sanctæ Faræ germanum fratrem, vel Meldensem episcopum fuisse ex Jona male intellecto commenti sunt. Hildegarius ejus sententiæ auctor, aut quisquis vitæ sancti Faronis scriptor est, ait, Faronem sedi Meldensi impositum fuisse *post dormitionem Vvalberti*, manifesto errore, cum Faro longe ante obitum Walberti Resbacensis ecclesiæ dedicationi interfuerit jam episcopus, initio scilicet regni Chlodovei junioris, & ipse diu Walberto superstes. Porro Hildegarius non aliud opinionis suæ fundamentum habuit, quam Jonæ locum male intellectum. Id constat ex ipsius verbis, qui Waldebertum beatæ Faræ germanum, & Gundoaldi Meldensis episcopi successorem fuisse dicit, *testante vita sancti Eustasii*, id est Jona monacho ejus vitæ scriptore, ex cujus verbis utrumque facile refutatur. Jonæ hæc verba sunt. *Nec mora beatus Eustasius remeat, puellam* Burgundofaram *a custodia liberat; patrem terribiliter increpat: religionis veste per pontificem urbis illius, Gundoaldum nomine, induit, sacravitque salutaribus sacramentis. Monasterium quoque virginum Christi supra paternum solum, inter fluvios Mugram & Albam, ædificat*, idem scilicet Eustasius, *fratresque, qui ædificandi curam habeant, deputat germanum puellæ Chagnoaldum, & Vvaldebertum, qui ei postea successit, ut regulam doceant, decernit.* ubi *fratrum* nomine monachos intelligit Jonas; solumque Chagnoaldum puellæ germanum agnoscit, non Waldebertum, *qui ei postea successit*, id est Eustasio abbati Luxoviensi, non vero Gundoaldo, ut Hildegarius perperam interpretatur. Priori errori patrocinatus est Surius, qui *germanos puellæ* habet, reclamantibus vetustis codicibus, in quibus *germanum puellæ* legimus, uti

XLV. Vvalberti abbatis Luxovii obitus.

Non fuit episcopus Meldensis.

ANN. CHR. 665.

etiam legerunt ac restituerunt Johannis Bollandi eruditi continuatores, & Petrus-Franciscus Chiffletius in recensione vitæ sancti Eustasii. Posteriorem satis arguit antiquissimum, præter alia recentiora, kalendarium nostrum jam laudatum, in quo notatur VI. *kalendas depositio sancti Vvalberti abbatis*, non autem episcopi, ut in actis sanctæ Salabergæ & sanctæ Balthildis solum abbas appellatur. Haud levius erratum est eorum, qui Walbertum abbatem confundunt cum Walberto comite Arkensi sancti Bertini discipulo, de quo mox agemus.

Necdum mortuus erat Waldebertus abbas Luxoviensis, cum Salabergæ abbatissæ Laudunensi in somnis angelus Domini *in specie venerabilis Vvalberti abbatis* apparuit. Eidem in regimine Luxoviensis monasterii sollemniter, inquit Adso, subrogatus est sanctus Ingofredus, omni virtutum genere conspicuus & perfectus. Is est sanctus abbas Ingofredus, qui Adelphium abbatem Habendensem pænitentiæ causa Luxovii excepit. Librum de gestis S. Walberti abbatis, a nobis editum, litteris mandavit Adso, qui & Hermiricus, & ipse Luxoviensis post medium sæculum decimum abbas post Aaloncum, quem abbatem & episcopum vocat. Hic præ oculis habuit *volumen de gestis sancti Vvalberti*, ab antiquiori auctore scriptum, eoque usus est ad scribendum libellum, quem *Luxoviensium cœnobitarum sacræ concioni* nuncupavit.

Ingofredus ejus successor.

Vix ante hunc annum, Walberti abbatis supremum, in cœnobium Luxoviense admissus est Walbertus comes, Arkensis vulgo dictus, propterea quod ejus loci dominus erat. Est autem villa Arkæ * haud procul ab Audomaropoli, quam villam cum aliis prædiis Walbertus dedit Bertino abbati Sithiensi, qui ei *pater confessionum* erat, uti & Regentrudi ejus uxori. Is ad virum sanctum idemtidem ventitare consueverat, tum ut ab eo salutaria verba audiret, tum ut corporis & sanguinis Christi communionem, ejusque deinde benedictionem perciperet. Forte aliquando ad basilicam sanctæ Dei genitricis Mariæ, quam in monte proximo ad cœmeterium fratrum a beato Audomaro exstructam diximus, ad orandum accesserat, & completa oratione, nescio qua ductus necessitate, in domum suam redierat, beati patris benedictione prætermissa: cum submonitus hac de re Bertinus a Dodone monacho, id non impune Walberto cessurum prophetico spiritu prædixit. Nec inane vatis oraculum. nam ante solis occasum adfuit qui nuntiaret, Walbertum in reditu ex equo lapsum, membris collisis, jam prope animam agere, nisi vir sanctus suis precibus & solita benedictione occurreret. At ille confestim vinum ex œnophoro, quod ad missæ sacrificium in sacrario positum erat, proferri jussit, atque ægrotanti celerrime deferri. Vas vino vacuum ad jussionem viri Dei impletum repertum, ex quo vinum prolatum Walberto salutem extemplo attulit. Hinc ille, accepti beneficii memor, magnam hereditatis suæ partem, nempe villam Arkas, aliaque prædia, beato Bertino tradidit in usum Sithiensium fratrum. Quin etiam paullatim a rebus sæcularibus mentem avocans, cælestibusque toto inhians animo, monasticam vitam appetiit, ac demum Bertini hortatu & consilio in Luxoviense monasterium se recepit, ubi cum insigni devotione monastica veste insignitus est. Id vix ante hunc annum contingere potuit, certe non ante annum illius sæculi sexagesimum, quo Bertinus Sithiensis monasterii abbas renuntiatus fuit. Ex quo intelligitur eos graviter, ut jam dixi, allucinari, qui Walbertum comitem confundunt cum Walberto Luxoviensi abbate, qui ante annos abhinc quadraginta Luxovio præesse cœperat.

XLVI. Vvalbertus comes monachus Luxovii. * Arques.

Regebat per id tempus Arvernensem ecclesiam eximiæ sanctitatis antistes Præjectus, quem veteres nonnulli Projectum vocant. Is in pago Arvernico claris natalibus, Gundoleno atque Helidia parentibus exortus, litteris imbuendus traditur scholæ Iciodorensi *, cujus loci ecclesiæ (diœcesim vetus auctor appellat) jussu Genesii Arvernorum præsulis prælatus fuit, antequam diaconus ordinaretur. Die sancto paschæ de more ad matrem ecclesiam venit, quo die Genesius episcopus in solario, id est superiori cubiculo, multis, etiam sæcularibus ac nobilibus viris, convivium exhibuit. Hos inter aderant tres abstinentes, quibus carnes edere erat religio: quæ res tempori & loco parum conveniens plerisque visa, risum & cachinnos excitavit. Eorum partes tueri cœpit Præjectus; Deus vero subito solarii lapsu irrisores ultus est. Candidinensi [a] virginum cœnobio a Felice Genesii successore præfectus, monasticam ibidem disciplinam cum ædificiis valde promovit. Felice mortuo, & post paucos dies Giroaldo ejus successore, electus Genesius, non minus pietate, quam Senatoria dignitate illustris, sacerdotio indignum se reputans, ceri

XLVII. Præjectus episcopus cœnobium Camelariense, aliaque instituit. * d'Issoire.

a V. lib. 14. n. 58.

ANN. CHR. 665.

ri ac populi suffragia in Præjectum rejecit. Adscitus in muneris consortium Evodius, vir religiosus, incertum an diversus ab Evodio, quem Felix episcopus Magnilocensi monasterio præfecerat, plurimos sanctis adhortationibus ad cælestia desideria incitavit. Cum rara tunc temporis cœnobia virginum essent apud Arvernos, Genesio viro illustri, cujus modo meminimus, auctor fuit Præjectus, ut, deficiente prole, ecclesiam Dei sibi pro liberis adoptaret. Assensit vir pius, & in loco Arvernorum suburbano, Camelaria nomine, monasterium puellarum condidit sub regula sanctorum Benedicti, Cæsarii, & Columbani, ea scilicet, quam Donatus Vesontionum pontifex ex tribus prædictorum patrum regulis concinnaverat; rebusque suis largissime dotavit: ubi Præjectus feminam illustrem, sibi dudum notam, Gundilanam nomine, abbatissam constituit; reliqua bona, quæ habebat amplissima, Genesius variis ecclesiis legavit. Erant in castro Camelaria ecclesiæ quinque ab eo exstructæ: una sub nomine Salvatoris, secunda sanctæ Mariæ, tertia beati Petri apostoli, quam virginibus sacris aptavit: quarta sanctæ Cæciliæ, quæ monachos habuit: quinta in memoriam exaltationis sanctæ Crucis, quam clericis assignasse dicitur. Præjectus vero aliud monasterium puellarum in agello Casariæ, Arvernis itidem proximo, exstruxit, quod non aliud quam Cantoennense Savaroni videtur. Xenodochium quoque in loco, Columbario dicto, ædificavit, ubi semper viginti ægroti curarentur; rebusque illud omnibus ac medicis instruxit. In libro secundo de ecclesiis Claromontensibus S. Thecla requiescere dicitur in monasterio Camalariensi, quod Savaro perperam cum Teclatensi confundit, ut alias [a] ostendimus. Certe in Camalariensi ecclesia, modo collegiata canonicorum sæcularium, habetur capsula, S. Theclæ continens reliquias: quæ capsula cum anno M DC XCIX. reserata esset, ut ex illis reliquiis quædam particulæ illustrissimo Parisiensi archiepiscopo ad decorandum puellaris S. Theclæ sodalitii oratorium concederentur; reperta est intra capsulam plumbea lamina, cui antiquissima inscriptio insculpta erat, de reliquiarum veritate faciens fidem in hæc verba, quæ totidem apicibus hic exhibere juvat.

[a] lib. 4 n. 40.

HE SVNT
RELIQVE
BEATE
TECL·E:VR
GINIS ET MAR
TIRIS:QVE HIC CO
NIEORIVNDA
FVIT DE HINC VE
RO A PAVLO:AP LO
CONVERSA SE
LVCIAM REQVI
EVIT:

Doroangense S. Amarini monasterium.

Forte aliquando Præjectus ad aulam Childerici Austrasiorum regis, cui Arverni parebant, proficiscens, Vosagi vasta solitudine, arduisque montium jugis superatis, pervenit tandem ad locum, quem Doroangum gentili lingua barbari tum vocitabant. Haud procul cellulam seu parvum monasterium venerabilis Amarinus Abbas, permissu ac favore Warnecharii optimatis, magno labore exstruxerat: ubi pauci monachi vivebant in tanta rerum egestate, vix ut singuli singula paximatia cum aqua in singulos dies perciperent. Illic Amarinum febre fatiscentem cum offendisset Præjectus, signo crucis facto mox sanavit, eumque ad refectionem sibi assidere jussit. deinde iter prosecutus ad Childericum principem, ecclesiæ suæ privilegium auctoritate principis roborari petiit. quod cum obtinuisset, actis regi optimatibusque gratiis, ad ecclesiam suam reversus est. Locus, ubi Amarinus monasterium sub regimine suo habebat, in vetustis codicibus varie legitur, nonnullis *Claroangus*, aliis *Doroangus* appellatus. Nec etiam situs loci hactenus exploratus, quem alii ultra Vosagum, alii in Morago ponunt. Verum hæc situs diversitas pæne nulla est, cum unus idemque locus ultra Vosagum esse possit, tametsi positus in Morago, quam lectio-

ANN. CHR. 665.

* le Suntgauu.

* S. Damarin.
* Ranguen.

* la vieille-Thanne.

nem quidam codices præferunt. Mihi vero persuasum est, locum hunc haud alium esse ab opido sancti Amarini, intra Vosagi montes posito in pago Sugintensi *: ubi non multis ab opido passibus, in angusto vallis recessu, ceu quodam angiportu, exstat vetus sancti Amarini ecclesia, peregrinorum cultu hactenus non incelebris, cum ruderibus eversi monasterii, ad exiguum rivulum, *Thur* vulgo dictum: qui Alsatiam a Sugintensi pago dirimit. Sancti Amarini * opido mons Rangus * proximus est, vico & castello cognomini celebratus: adeo ut ex rivuli ac montis nominibus conflatum videatur vocabulum *Thuroangus*, tum *Duroangus*, & *Doroangus*; tributumque opido, quod postmodum a S. Amarino appellationem accepit. Huic opido proxima erat monastica quondam, dein collegiata sancti Amarini ecclesia, ad duas inde leucas primum ad Thannas * veteres in ecclesia sancto Amarino sacra, modo a Dominicanis virginibus occupata; demum ad novas-Thannas ante annos ducentos translata est ad elegantissimam sancti Theobaldi ecclesiam, sanctorum Præjecti & Amarini reliquiis concessis monasterio Murbacensi, cum Thannenses canonici dominium opidi S. Amarini aliis possessionibus cum Murbacensibus nostris commutarunt. collegiatæ hujus ecclesiæ canonici successerant monachis in bona ejus monasterii, quod Amarinus prope Duroangum regebat. Hæc fere me monuit reverendissimus abbas Mediani-monasterii Hiacynthus Alliotus, jam superius laudatus, laudandusque in consequentibus.

ANN. CHR. 666.

XLVIII. S Mariæ Suessionensis privilegium.

a *Histoire N. D p.* 421.

ANno insequenti, sæculi septimi sexagesimo-sexto, Drauscio seu Drausius, Suessionum episcopus, beatæ Mariæ puellari monasterio, quod ea in urbe ipsius hortatu constructum diximus, privilegium concessit, a nostro Michaële Germano editum [a], quod *Dominis sanctis & apostolicis fratribus*, comprovincialibus scilicet episcopis, Nivoni seu Nivardo Remensi, Landeberto Catalaunensi, Mummoleno Noviomagensi, Audeberto Cameracensi, item Audeberto Silvanectensi, Clementi Bellovacensi, Bertefrido Ambianensi, & Audomaro Teruanensi inscripsit.
» Privilegii summa est, se ab inlustri viro Ebroino majore-domus, ejusque conjuge
» Leutrude, ac Bovone unico eorum filio rogatum, ut privilegium largiretur basili-
» cis sanctæ Mariæ, & sancti Petri, & sanctæ Genovefæ, ceterorumque sanctorum,
» constructis intra muros urbis Suessionicæ, ubi puellæ virgines ac Deo sacratæ sub
» regimine Ætheriæ abbatissæ, relicta pompa sæculi, sub regula beatissimorum pa-
» trum, ad laudes Christi die noctuque canendas sunt collocatæ. Proinde statuere,
» ut prædictæ virgines, secundum sanctam institutionem sexui suo convenientem, in-
» tra sæpta monasterii reclausæ esse debeant, detracta omni foras exeundi licentia;
» ibidemque caste Domino militare secundum regulam & cursum sancti Benedicti,
» & ad modum Luxoviensis monasterii, quem beatus Columbanus tenuit. Ad hæc,
» ut quidquid prædicto monasterio, Deoque sacratis virginibus, sub evangelica reli-
» gione viventibus, a prædictis inlustri viro Ebroino majore-domus, ejusque inlustri
» matrona, ac filio Bovone, vel regio munere, vel a quibuslibet christianis, in agris,
» mancipiis, sacris voluminibus, aliisque speciebus & ornamentis ecclesiasticis colla-
» tum fuerit, nullus pontificum, clericorum, aut regum inde auferre ausit. Præterea
» ut mortua abbatissa, alia instituatur, quam tota illa congregatio ancillarum Dei ex
» se ipsis elegerit; & quotiescumque altaria, vel tabulæ altaris, aut chrisma, aut vestes
« sacræ benedicendæ erunt, a quocumque pontifice id fieri possit. Nulli virorum liceat
« quicquam cibi & potus, præter communionem sanctam, ibidem percipere, si
« vero pontifex rogatus eo accesserit ad orationem, solus cum religiosis sacerdotibus
» illuc ingrediatur, celebrato ac peracto divino mysterio egressurus. Actum Augusta-
» Suessionum VI. kalendas Julii, anno decimo Chlotharii gloriosissimi regis. Subscribunt episcopi, præter comprovinciales supra memoratos, Genesius Lugdunensis, Audoënus Rotomagensis, Leutgarius Augustodunensis, Boso Gratianopolitanus, Gauciobertus Carnutensis, Desideratus Cabilonensis, Virgilius Autisiodorensis, Importunus Parisiorum, Burgundofaro Meldorum, Abbo Tricassium, Ragnobertus Bajocassium, Audo Aurelianorum, Concessus Ebroïcarum, Leudeboldus Lingonum præter Emradium episcopum incerti loci. Princeps basilica beatæ Mariæ sacris virginibus assignata erat; altera S. Petri monachis, qui ipsis ad sacra ministranda inserviebant; tertia sanctæ Genovefæ, infirmorum & peregrinorum erat. Secunda basilica sancti Petri jam dudum clericis cessit, qui vicem supplent monachorum, e-

terum: ex quorum numero censendus est sanctus Vodoalus reclusus, cujus hodie quoque reclusionis turrim ostendunt. In litaniis Carolinis [a] invocatur post sanctos Benedictum & Columbanum, sed ante sanctum Drausium, sanctus Vodoalus cum sancto Leudardo, quem ibidem itidem monachum exstitisse, ac pistoris officio functum esse tradunt. ANN CHR. 666

a Analect. to. 2. p. 684. & seq.

Circiter hoc tempus contigit translatio corporis sancti Vedasti episcopi Atrebatensis ex majori ecclesia sanctæ Mariæ, ubi per annos ferme centum viginti & octo jacuerat, in eum locum, ubi nunc illustre ejus monasterium cernitur. Hæc translatio ab Alcuino refertur in hunc modum. Cum sanctus Autbertus, septimus a beato Vedasto episcopus, quadam die post hymnos matutinos in oratione perstiteret; vidit eminus, trans fluviolum Crientionem *, virum præfulgidum, basilicæ cujusdam formam virga metientem: quo indicio sancti Vedasti corpus eo transferendum esse intellexit. Invitatus ad hanc celebritatem adfuit Audomarus Teruanæ Morinorum episcopus, qui in ea translatione amissum jam dudum oculorum lumen recepisse perhibetur; sed precibus a Deo petiisse & impetrasse, ut illud denuo amitteret, parvi pendens scilicet lumen carnalium oculorum præ lumine sanctorum. Eo in loco ubi sacrum corpus repositum est, oratorium sancti Petri rudi opere ab ipso beato Vedasto quondam exstructum fuerat: quod sanctus Autbertus in augustiorem formam restituit, eidemque monasterium adjunxit. Locus pro sui nobilitate, ait Alcuinus, Nobiliacus primo est appellatus, procedente tempore tam insignis effectus, ut urbis nomine comprehendatur; adeoque largitionibus fidelium locupletatus, ut agmine monachorum & aliorum Deo devotorum grege refertus sit, idemque miraculorum signis illustratus. Monachos tamen primus istuc induxisse videtur sanctus Vindicianus, qui beato Autberto successit. Notanda sunt Alcuini verba de *aliorum Deo devotorum grege* præter monachos: quo nomine secundi ordinis religiosos viros intelligit, quales postea fuere fratres oblati seu donati, qui monachorum nomine nequaquam censebantur. In codice sacramentorum, scripto jussu Ratoldi abbatis Corbeiensis, notatur pridie nonas Junii *translatio sancti Vedasti in crypta*; & IX. kalendas Martii *dedicatio ecclesiæ sancti Vedasti* *, cujus nomine Nobiliacense monasterium paullo post insignitum est. De nova hujus monasterii basilica, a Theoderico rege exstructa, inferius agemus.

XLIX. S Vedasti translatio & monasterium.

* le Crinchon.

* S. Vast.

Mortuo Gundoino duce, qui Alamannorum genti præerat, successit in ejus locum dux Bonifacius, alio nomine Cathicus, qui Grandivallensibus monachis, quos dux Gundoïnus magnis beneficiis affecerat, viciniisque incolis infestissimus fuit. Is innocentes opprimendi causam commentus, eis objecit, quod decessori suo semper rebelles exstitissent; atque hac specie alios exsilio multavit, alios bonis spoliavit; ceteros, conducta Alamannorum phalange, omnino delere constituit. Armatis occurrit Germanus abbas Grandivallensis, comitante Randoaldo monasterii præposito, cum pignoribus sanctorum & libris sacris, & Bonifacium cum Erico comite in basilica sancti Mauricii colloquentem convenit, eum increpans, quod sæviret in christianos insontes, suumque monasterium evertere animo destinaret. Ille primo humilitatem simulare, veniam petere de commisso facinore, polliceri se ad damna reparanda esse paratum. At nihilo minus basilica egressus, per totam convallem grassatus est cum furentium manu, qui luporum instar, in vicinos monasterii accolas irruerunt, eorumque domos igne concremarunt. Quin etiam quidam ex eis nefarii homines Germanum abbatem, cum Randoaldo in monasterium revertentem, aggressi, vestibus exspoliant, unusque ex eis, ceteris ferocior & immanior, ambos lancea confodit. Eorum corpora primo in basilicam sancti Ursicini a Germano exstructam; deinde in basilicam sancti Petri delata sunt. Acta hæc in vigilia cathedræ sancti Petri, quæ VIII. kalendas Martii olim apud plerosque sola celebris erat. Libellum de gestis & martyrio sancti Germani, & socii ejus Randoaldi in litteras primus retulit Bobolenus presbyter ac monachus, eorum fere æqualis, eumque viris religione ac sanctitate eximiis, Deicolo, Leudemundo, & Ingofrido patribus nuncupavit, præfatus ea se scribere, quæ tam per se ipse, quam per venerabiles viros, Chadoaldum & Aridium, etiam tum superstites, didicerat. Tres illi patres haud dubie abbates erant, ex quibus Deicolus forsan Grandivallensi præerat, Leudemundus sancti Ursicini monasterio; Ingofredus haud dubie Luxoviensi, jam superius laudatus. Ceterum Grandivallense monasterium ab annis quingentis transiit ad

L. S Germani abbatis martyrium.

ANN. CHR. 666.

canonicos sæculares, qui superiori patrum nostrorum sæculo in vicinum opidum Telsbergam seu Delemontem, vitandæ hæreticorum violentiæ causa, commigrarunt.

LI. Emeritensis concilii decreta.

Ad res Hispanicas quod attinet, in concilio Emeritensi, quod hoc anno celebratum est, nihil definitum invenio, nisi quod canone undecimo præcipitur, ut tam presbyteri, quam abbates & diaconi, episcopo suo honorem debitum impendant; & quandocumque contigerit ab eo suam visitari parochiam, digne eum suscipiant. Ad res nostras quodam modo etiam pertinere videtur canon quintus, quo præscribitur, ut episcopus, qui concilio per se adesse non potuerit, non diaconum, sed aut „ archipresbyterum, aut presbyterum suo nomine dirigat, qui a tergo episcoporum „ inter presbyteros sedeat, & quæcumque in eo concilio acta fuerint, sciat, & sub„ scribat. quod observare visum est propter abbates & monachos, qui non raro vice episcopi sui ad concilia mittebantur. Observandus est obiter ejusdem concilii canon decimus-nonus, quo statutum est, ut presbyter, cui plures, ob redituum defectum, commissæ fuerint ecclesiæ, in singulis Deo sacrificium offerat singulis dominicis diebus: cujus rei haud scio an ullum antiquius vestigium invenias.

Missæ duæ ab uno presbytero in dominicis.

ANN. CHR. 667.

LII. Hildefonsi episcopi mors.

DUm in Hispania versamur, nobis commemorandus venit Hildefonsi Toletani episcopi obitus, qui anno sequenti videtur accidisse, & quidem x. kalendas Februarii, post novem episcopatus annos, binosque menses: quo die ejus memoria in ecclesiis Hispanicis celebris est. Conditus est in ecclesia sanctæ Leocadiæ ad pedes Eugenii junioris, decessoris sui, pari cum eo gloria donandus. Successorem habuit Quiricium, qui forsan haud alius fuerit a Quiriaco abbate, qui octavo concilio Toletano subscripsit. Hildefonsum in primis commendant cultus beatissimæ virginis Mariæ, & liber ab eo editus de perpetua ejus virginitate. Vita ejus a Juliano & Zixilane episcopis scripta.

LIII. Vvandregisili item abbatis.

Non longo post intervallo superstes fuit Wandregisilus, cognomento Wando, sanctissimus abbas monasterii Fontanellensis in agro Rotomagensi. Longa ætate defectus, cum Christum intueri summopere desideraret, levi ægritudine tentatus est, totusque in Deum aliquando raptus, tribus diebus ac totidem noctibus silentium tenuit. Mox ad se ipsum reversus, rogantibus discipulis suis, de ipsius instante obitu mæstissimis, ecquid post suum discessum facere deberent, paucis in hunc modum „ respondit: Pro certo scitote, si modo sermonibus ac monitis meis obtemperare per„ gatis, atque in caritate, unitate & humilitate fundati, nihil inter vos dissensionis „ habueritis, conditionem vestram stabilem ac perpetuam fore, Deumque vobis in „ cunctis necessitatibus consolatorem atque adjutorem adfuturum. Nec plura dicere extrema debilitas sivit. Haud defuit optimus ille in opportunitatibus auxiliator bonus Deus, qui diabolum viro sancto pavores ingerentem percussit, fugavitque. Nec defuit etiam morienti consolatio sanctorum, quos obviam Christus discessuro submisit. Eos ut vidit, unum ex his Agathonem, forte ex discipulis quondam suis, cujus vitam & mores noverat, iterata voce appellavit. Auditi etiam psallentium angelorum concentus, qui sanctam illam animam in cælum deduxere lætantes, cum tota congregatio monachorum, quæ præsens aderat, gemitibus cælum pulsaret. Ejus obitus contigit XI. kalendas sextiles. Hæc ex monacho anonymo Wandregisili æquali, qui facta ejus primus litteris mandavit, quorum multa ipse viderat, cetera ab oculatis testibus acceperat. Ejusdem vitam paullo post, id est tempore Lantberti abbatis, scripsit alter anonymus monachus Fontanellensis, cujus liber quædam a priori auctore prætermissa continet, at quibusdam in locis interpolatus. Hic auctor Wandregisilum ait nonagesimum-sextum ætatis egisse annum, regiminis decimum nonum, cum e mundo migravit; trecentosque sub eo monachos Fontanellæ vixisse: qui numerus ibidem perseveravit usque ad tempus Teutsindi septimi abbatis, seu potius tyranni, cujus diebus [a] nobilissimum hoc cœnobium ad extremam abjectionem redactum est. Addit posterior ille anonymus, inclytum Rotomagensis ecclesiæ pontificem Audoënum in beati viri transitu præsentem adfuisse; ac demum sacrum ejus corpus humatum fuisse in basilica sancti Pauli. Mirum est, virum a Deo celebrem ab Usuardo & Adone prætermissum, & Wandelberto notum fuisse.

a Chron. Fontanell. to. 3. Spicil. p. 210.

LIV. Lantbertus ejus successor.

In Wandregisili locum successit Lantbertus ejus discipulus, qui postea Lugdunensis ecclesiæ regimen adeptus est. Hic nobilissima ortus prosapia in pago Teruanico

apud Morinos, patre Erleberto viro clarissimo, in aula juvenculi regis Chlotharii sub sæculari primum habitu militavit: at ejusdem regis anno octavo, abjecta regis mortalis militia, ad Christi castra sub patre Wandregisilo convolavit, tonsuramque ab eodem accepit ante annum quartum, quam Wandregisilus ex hac vita discederet. Eum ob egregios mores & castam conversationem tanti faciebat beatus pater, ut morti proximus eumdem sibi successorem designasse memoretur. Nec virum Dei fefellit vana spes. nam eo abbate Fontanellense monasterium adeo nullum passum est detrimentum, ut contra magnum incrementum, tam in numero piorum monachorum, quam in terreno censu fecerit. Acceptissimus fuit Chlothario, Childerico, & Theoderico regibus, qui in diplomatibus ipsi concessis, domnum & in Christo venerabilem patrem suum venerabilem Lantbertum appellare consuevere. Avunculi ei fuerunt, an patrui, (nam æquivocum est passim avunculi nomen apud infimæ latinitatis scriptores) Rotbertus, summus palatii tunc referendarius, & Altbertus, clarissimi ac nobilissimi viri: quorum posterior Altbertus ab ipso Lantberto abbate *clericatus habitum* suscepit, ut vetus auctor loquitur, id est monasticum: quod ex aliis ejusdem auctoris, aliorumque locis perspicuum est. sic apud Aigradum Ansbertus, a Wandregisilo ad conversionem admissus, *clericatus habitu* decoratus fuisse perhibetur. Huc revocanda sunt ea, quæ in superioribus diximus de clericorum vocabulo, monachis olim aptato. Lantbertus ea die, qua præcisi sunt ipsi capilli, inter alia diversi generis donaria, auri solidos septuaginta prædicto patri contulit, in balteo videlicet, zonis, & armillis. ANN. CHR. 667.

LV. Ansbertus, Lantberti affinis, ejusdemque in Wandregisili schola collega, & in abbatiali dignitate successor, ac demum Rotomagensis antistes, æque illustri genere in Calcegio * vico pagi Vilcassini ad Ittam seu Eptam fluvium natus est. A patre Siwino seu Siguino, viro illustri ac prænobili, in aulam adductus, ut acuto erat ingenio, aulicus scriba & referendarius factus dicitur, cujus erat officium regias litteras ac diplomata scribere, anulumque principis gerere, quo ejusmodi diplomata obsignabantur. quod officium non nisi maturæ viro ætatis, expertæque virtutis ac prudentiæ tribui solet. Tunc id accidisse existimo, quod Aigradus præmittit, ut Siwinus, Ansberti parens, nobilem puellam, Angadrismam nomine, filiam Rotberti superius memorati, qui anuli regii gerulus sub Chlothario erat, Ansberto desponsaret. At illa, virginitatis propositum servare volens, precibus a Deo obtinuit, ut sua ipsius formositas in deformitatem verteretur. quæ res eam, communi parentum voluntate, qui divinis consiliis obsequentissimi erant, a conjugio Ansberti dissociavit. Hæc, velamine ab Audoëno Rotomagensi pontifice accepto, pristinam formam recepisse fertur; eademque processu temporis rectrix & abbatissa evasit cœnobii Oratorii, quod *prope muros* urbis Bellovacorum positum erat. Angadrismæ haud dubie exemplo Ansbertus sæculo nuntium remittere constituit, ac Lantbertum, soceri sui ex fratre, an sorore filium, sequi in monasterium Fontanellense, ubi Wandregisilus cum magno monachorum agmine *sub sanctæ Regulæ jugo* eximiam vitam ducebat. Audita ejus postulatione pater sanctus, inducias ad id negotii petiit, ut, *sicut apostolica & monastica docet regula*, Ansberti vocatio probaretur. Consultis hanc in rem fratribus, ejus votis ab omnibus assensum est, & *clericatus habitus*, quo nomine monasticum Aigradus intelligit, ei concessus. Mox ille orationi & lectioni sanctarum scripturarum totum se dare; &, secundum Hieronymi consilium, sic vivere in monasterio sub unius patris disciplina, ut ab alio caritatem, ab alio humilitatem disceret, ceterasque virtutes in hunc modum. Tantus autem in eo devotionis fervor erat, ut proposito ejus exemplo Wandregisilus alios objurgaret, quod a juvene recens converso ipsi, jam dudum in religione assueti, superarentur. Hinc eum præ ceteris diligebat vir sanctus, *sicut monastica norma docet*, id est, Benedictina [a], quæ nullum præ aliis fratrem diligi sinit, nisi quem abbas in bonis actibus invenerit meliorem. Sacerdotio initiatus ab Audoëno, vineam, a cœnobio quingentis fere passibus distantem, plantavit. quam cum excoleret, Theoderico regio adolescenti, ad se inter venandum accedenti asseveranter prædixit, eum quandoque regnaturum. Ille vero, si id accideret, Ansbertum fore episcopum respondit. Interim Lantbertus abbas, cui Ansberti comperta prudentia erat, nihil eo inconsulto in monasterii regimine gerebat.

Ansbertus ejusdem affinis fit monachus.

* Chausy.

Angadrisma velatur.

a S. Bened. c. 2.

LVI. His Wandregisili eximiis discipulis adjungendus est Godo, ejus fratris an sororis

ANN. CHR. 667.
S. Godo Vvandregisili nepos
* d'Oye.
* S. Gon.

filius, cujus non semel jam superius meminimus. Is monasterium Augiense seu Oyense*, in confinio Campaniæ & Briegensis pagi ad Sezanam opidum, at in diœcesi Trecensi, condidit, primusque loco abbas præfuit. Eversum a Nortmannis instaurasse dicitur Eva comitissa, ob receptam sancti Godonis* meritis sanitatem. Nunc cella est abbatiæ sancti Petri Cellensis, olim commendata Claudio Espencæo theologo Parisiensi, qui grati animi causa carmen edidit de sancto Godone, orsus a loci descriptione in hunc modum.

Est locus, Herculeæ forsan cognominis Auge,
Augia nomen habet: medius saltumque Brigensem
Campanumque solum limes partitur, eremus
Perpetuas inter monachis habitata paludes;
In pastoris agro & sacra ditione Trecani.
Ante quadringentos abbatia nobilis annos,
Mandraque prædives: post eversoribus Anglis,
Perpetuo Gallorum odio flagrantibus Anglis,
* l. prioratus.
Subruta, primatus nunc ære monasticus arto,*
Relligione patrum lapsis celeberrimus annis.

Deinde convenarum in eum locum religionem describit, aitque frequentes istuc convenire solitos cum cereis, donaria ex ære, cera, cannabe, aliisque id genus conferentes. Tum, relatis sancti Godonis actis, eversionem ab Hastingo Nortmannorum duce factam; ac consequenter loci restitutionem per piam illam comitissam commemorat; ac demum sancti Godonis reliquiarum delationem occasione pestis, quæ Briegense, Campanumque solum dire depopulata, sacri loculi gestatione penitus repressa est. In vetusto breviario Fontanellensi colitur sanctus Godo IX. kalendas Augusti.

LVII.
S. Audomari episcopi mors.

Hoc etiam anno collocandus videtur obitus sancti Audomari episcopi Teruannensis, postquam corpus Christi & sanguinem in ecclesia pronus ad altare percepisset. Corpus ejus, prout ipse testamento mandaverat, in Sithiensem beatæ Mariæ basilicam, ab ipso exstructam, sollemni pompa delatum a Bertino abbate ac Sithiensibus monachis, ibidem magna cum veneratione conditum est. Obiit V. idus Septembris, quo die in martyrologiis Usuardi & Adonis ejus memoria consignatur, sub nomine sancti Autmari apud Adonem, qui Audomarus Usuardo appellatur. Sacræ ipsius reliquiæ in Sithiensi sancti Bertini basilica asservantur, præter caput & ossa nonnulla, quæ in illa beatæ Mariæ-ecclesia, nunc episcopali, habentur. Vidimus pallium ejus pluviale in sacrario sancti Bertini cum capitio eidem assuto contra pluviæ injurias, unde istiusmodi ornamentum nomen accepit.

LVIII.
S. Maximini episcopi Trevirensis translatio per S. Hildulfum.

Eidem anno consignatur translatio corporis sancti Maximini episcopi Trevirensis ex crypta, ubi illud beatus Paulinus Trevirorum antistes ex Aquitania revectum collocaverat. Translationis occasio nata est ex aquarum illuvie, quæ usque ad cryptam illam defluens, atque in pavimento ad cubiti altitudinem restagnans, ita sepulcrum sancti confessoris ambitu suo cinxerat, ut tamen ab ejus crepidine absisteret, testante Servato Lupo, non sine miro intuentium stupore, qui ad sacrum loculum accedere non poterant. Id in causa fuit, ut sacrum corpus ex oratorio sancti Hilarii in proximam sancti Johannis Evangelistæ ædem, recens constructam, una cum sacris sanctorum martyrum Thebææ legionis, necnon Agrœcii ac Nicetii pontificum reliquiis transponeretur IV. kalendas Junii. Sollemnis pompæ auctores fuere venerabiles episcopi, Hildulfus, Clemens atque Gosbertus. Hildulfus Trevirorum antistes fuisse traditur, idemque novæ basilicæ auctor, atque adjuncti monasterii instaurator, ubi revocata disciplina, ad centum cœnobitas ibidem instituisse ac dotasse perhibetur. Hinc tanta loco celebritas, ex sancti Maximini præsertim miraculis, accessit, ut unum ex illustrioribus ordinis nostri monasteriis evaserit sub titulo sancti Maximini. Cujus loci episcopi fuerint Clemens atque Gosbertus, incertum. Certe nulli his nominibus comprovinciales tunc regebant ecclesias; Mettensem, Virdunensem, aut Tullensem. Mettensi quippe præerat Chlodulfus, Virdunensi Gisloaldus, Tullensi Eborinus. Conjectaveram aliquando Clementem haud alium forte esse a Willibrordo Frisiorum apostolo, qui alio nomine Clemens voca-

batur. At longe post hunc annum Willibrordus in illas partes accessit. De Hildulfi etiam Trevirensi pontificatu non levis difficultas, nempe Trevirorum episcopus, an chorepiscopus fuerit; &, siquidem episcopus fuit, quo tempore sedem illam tenuerit. In veteri catalogo Trevirensium episcoporum, qui exstat in bibliotheca monasterii sancti Gisleni in Hannonia, cujus prima manus desinit in Marino, Trevirenses illorum temporum pontifices nudis nominibus hoc ordine recensentur: MODUALDUS, NUMERIANUS, BASINUS, LIUTWINUS, MILO, WIOMADUS. Qui Hildulfum Trevirensibus episcopis accensent, omnes autem accensent, alii Modoaldo, alii Miloni substituunt. At certum est eum Modoaldi & Numeriani temporibus vixisse. quod vel ex Servati Lupi libello de vita beati Maximini satis intelligitur, ubi, relata ejus translatione per Hildulfum facta, subjicitur miraculum de restituta Carolo principi sanitate, qui in accepti beneficii memoriam, *cœnobium sancti Maximini prædiis auxit, quorum unum Patriosola, aliud Vvitmaris ecclesia, tertium Comiciacus vocatur.* quod de Carolo Tudite seu Martello interpretandum esse rerum series & consequentia demonstrat, in primis miraculum patratum in Brunconem clericum palatinum, impuris obsessum spiritibus, quem rex Pippinus, Caroli Magni genitor, per Hellarium archidiaconum ad tumulum beati Maximini sanandum destinavit. Itaque ante Caroli Martelli principatum vixit Hildulfus, quem Trevirorum archiepiscopum fuisse probat non modo Trevirensium antistitum vetus historia, sed etiam privilegium [a] Vallis-Galilææ monasterio ab ipso pontifice, aliisque episcopis indultum; ad hæc Petrus Damiani in opusculo decimo-nono, necnon anonymus monachus Vallis-Galilææ in libro de vita sancti Deodati, ante annos septingentos scripto, in quo hæc sancti Maximini translatio anno præsenti facta dicitur per sanctum Hildulfum, qui ejusdem sancti Maximini reliquias prædicto Deodato, Nivernensi quondam episcopo, concessisse memoratur. Numerianum ergo præcesserit Hildulfus, Modoaldi proinde successor, qui, forte quod Trevirensem ecclesiam brevissimo tempore administravit, in quibusdam ejus ecclesiæ pontificum indicibus omissus sit.

ANN. CHR. 667.

a infra n. 69.

LIX. Deodatus episcopus monasteria condit.

Non minus obscurus Deodati Nivernensis pontificatus, qui, abdicato episcopatu, in Alsatiam primo, deinde in Vosagum, cum tribus sociis, Wiligodo, Domnolo & altero Deodato, secessisse traditur: ubi monasteria quædam ædificavit. Profectus in Alsatiam, in Sancta-silva *, juxta opidum Hagenowiam, aliquamdiu consedit: sed inde pulsus invidorum injuriis, commigrasse ad Ebersheimense monasterium, eique non multo tempore præfuisse fertur, familiaritate usus Arbogasti episcopi Argentinensis, origine Scotti; ac deinde beati Florentii, ejusdem Arbogasti successoris & conterranei. Novi frequentantium tumultus Deodatum etiam ex illo monasterio abire coëgerunt. Inde ventum in quamdam vallem juxta Amalrici-villare, ubi ad locum Willaram Alemannica lingua dictum, tantisper substitit, loco cedere iterum coactus incolarum improbitate, qui viro sancto quasdam a fidelibus possessiones conferri non sustinebant. Hinc proinde migrandum fuit ad Hunum seu Hunonem quemdam illustrem virum, qui in vicinia cum uxore sua Huna commanebat. Interim natus est eis filius, quem vir sanctus baptizavit, & ex sacro fonte suscepit. Sed non multo post novæ rursus eidem vexationes ex invidia vicinorum accolarum, quorum lacessitus jurgiis ac minis, illinc etiam migrare compulsus est, Hunone in primis gemente, idque gravate ferente, qui juris sui possessiones ad commanendum ei offerebat. Verum cum ille optatam requiem invenire illis in locis non posset, in vastam & ignotam solitudinem secedere constituit; & per abrupta montium juga, per concava squalidarum vallium, tandem pervenit in Vallem-Galilæam, quam Morta fluvius interluit; ibidemque in spelunca per aliquod tempus delituit, herbarum tantum agrestium & pomulorum esu vitam sustentans: donec Hunonis hospitis quondam sui, cui ejus inopia divinitus revelata fuerat, liberalitate recreatus est, sagmariis, id est equis oneriferis, per ignotam eremum ad ejus cellam nullo duce adductis.

* Heligevvorst.

LX. Ebersheimense seu Novientense monasterium a quo conditum.

Redeo ad Ebersheimense monasterium *, Novientum seu Novietum, ut quidam scribunt, olim appellatum: cujus primus auctor dux Atticus, beatæ Odiliæ virginis parens, fuisse traditur. Positum est in Alsatia ad Illam fluvium, haud procul a Selestadio. Sunt qui Eberhardi-monasterium dictum malunt ab Eberhardo seu Erhardo primo loci abbate, qui forte idem sit cum Erhardo, quem Ratisponensem

* Elersminster.

ANN. CHR. 667.

episcopum fuisse tradunt, & sanctæ Odiliæ lumen restituisse. Verum primitus *Ebursheimense* dictum fuisse veterrimum Augiæ [a] necrologium probat, ubi Theotbaldus ejus loci abbas laudatur. Hujus monasterii basilicam Deodatus episcopus mox laudatus XIII. kalendas Julii dedicasse fertur: idemque eidem loco aliquantum temporis præfuisse. Lazius in libro octavo de Suevis refert diploma Theoderici regis,
„ inscriptum Attico duci & Adelberto comiti, ceterisque fisci exactoribus, quibus si-
„ gnificat, venerabilem virum patrem suum Erhardum abbatem, & missum ejus Rud-
„ bertum monachum, serenitati suæ suggessisse de hominibus ingenuis, qui erant in
„ mundeburde monasterii Novietensis, constructi in honore sancti Mauricii, sociorum-
„ que ejus, ut eis tale beneficium concederet, hoc est de loco nuncupato *Hilteshaim*,
„ quem ipse eidem monasterio tradiderat, ut a judicibus suis nullam inquietudinem
„ aut exactionem paterentur, nihilque cuiquam, præterquam supra dicti monasterii
„ actoribus, penderent. Hoc diploma datum est die nona Februarii, anno decimo regni ipsius Theoderici: quas temporis notas, a Lazio prætermissas, ex veteri ejus loci chronico supplemus. In his vero regiis litteris non exprimitur tempus conditi monasterii, cujus originem ad Childerici principatum plerique referunt; confirmationem ad Theodericum ejus fratrem ac successorem, ut satis innuit præmissum ejus diploma: in quo mirum est, Atticum seu Athicum, cui ipsum diploma inscribitur, non dici ejus monasterii conditorem.

[a] Analect. to. 4. p. 644.

Legi vetus ejus loci chronicon, multis respersum fabulis: quibus excussis, huc referre visum est quod sequitur. Novientum, a primo possessore suo *Stannembruch* antiquitus appellatum, sanctus Maternus Trevirorum primus antistes, eversis idolorum simulacris, expurgasse, & ecclesia in honorem sancti Petri consecrata decorasse fertur. Postea Dagoberti principatu, fortasse illius Austrasiorum regis, quem ex Hibernia revocatum diximus, idem locus *Ebersheim* appellatus, id est mansio apri, quod eo in loco filius regis inter venandum ab apro cæsus credatur; postmodum a beato Arbogasto Argentoratensi episcopo e mortuis excitatus. Deinde istuc accessisse Deodatus episcopus Nivernensis, qui monasterium ibidem ac monachos instituerit, obtentis ab Ambrosio Agaunensi abbate sancti Mauricii, ejusque sociorum reliquiis, quas in nova basilica reposuerit, sanctis Petro atque Mauricio ab ipso dedicata XIII. kalendas Julii. Impensas novo exstruendo monasterio, non modo fundum, suppeditasse traditur dux Atticus, ac viginti curtes cum suis appendicibus eidem in dotem tradidisse. Falsum est id quod de sancti Deodati obitu in eodem chronico legitur, eum nempe *apud Novientum* XIII. kalendas Julii migrasse ad Dominum, quem in monasterio Vallis-Galilææ decessisse constat.

Quod attinet ad Atticum ducem, is filium suum, Adalbertum nomine, propria manu interemisse dicitur, atque heredibus destitutus patrimonium in quatuor partes divisisse; primam pro anima filii assignans partim Mediano-monasterio, partim cœnobio ancillarum Dei, in Argentinensi urbe in honorem sancti Stephani condito, ubi filium suum sepelierat: alteram sancto Mauricio monasterii Novientensis: tertiam monasterio Hohenburgensi, ubi dux ipse cum uxore sua Berswinda humatus sit: quartam cognatis ac propinquis suis: quæ portio postea devoluta est ad duos fratres, quorum unus nuncupatus Eberhardus, conditor monasterii Murbacensis; alter Maso, cognominis parthenonis auctor. Ceterum Odilia, ejusdem Athici filia, multa etiam prædia Noviento concessisse traditur.

Abbates ejus loci.

Erhardo primo abbati Novientensi successit Columbus abbas, vixitque ad tempora Pippini regis: quo tempore venerabilis Iringus presbyter cellam sancti Petri exstruxit, a beato Pirminio dedicatam. Columbum excepit Benedictus, cui Pippinus rex litteras immunitatis concessit. Benedicto suffectus Isenhardus, tum Diebaldus, qui a Carolo Magno simile privilegium obtinuit, in quo vir illuster Adalricus seu Atticus dux, & conjux ejus Berswinda monasterium Novientum in pago Alsaciensi super fluvium Illam construxisse memorantur. Hic sine dubio est Theotbaldus abbas, quem in Augiensi necrologio laudatum superius diximus, suo loco iterum commemorandus. Hæc satis ex rudi illo chronico Novientensi, quod præterire nobis non licuit.

LXI. Athici genus & posteri.

Longe aliter de Athici ducis posteris scribit Lazius, quod antequam exponam, de ipsius Athici progenitoribus quædam præmittenda sunt. Hunc ex nobilissimis parentibus, *Galliensium territorio* oriundum ait vitæ sanctæ Odiliæ scriptor anonymus,

anonymus, eique patrem tribuit Liuthericum, qui in palatio Childerici majoris-domus honore sublimatus fuisse dicitur. Id de Leudesio Erchinoaldi filio interpretatur auctor fragmenti historici, ab Urstisio præfixi chronico Alberti Argentinensis, quod ab Andrea Chesnio postea recusum est. Ait quippe auctor ille, Leudesium Erchinoaldi filium, *cum major-domus esset*, uxorem duxisse ex prosapia sancti Sigismundi Burgundiæ regis, ex qua Atticum seu Adalricum susceperit: qui, patre adhuc superstite, & Childerico regnante, uxorem duxerit Berswindam, filiam sororis sancti Leodegarii, sororem videlicet reginæ, & ob hanc consanguinitatis causam a prædicto rege ducatum Germaniæ adeptum esse; ac sedem habuisse in villa regia *Ehenheim*, quæ modo *Obernheim* appellatur, & in castro Hoëmburgo; ac demum genuisse Odiliam, quæ a sancto Erhardo Ratisponensi episcopo & Hildolfo Trevirensi baptizata, in sacro fonte visum recepit. Verum hæc nequaqum constare possunt. Primo enim Leudesius, *cum major-domus esset* sub Childerico, reginæ sororem in matrimonium ducere non potuit: cum nonnisi post mortem Childerici hanc dignitatem obtinuerit. Deinde Athicus ex illo natus conjugio, superstite Childerico paucorum annorum rege, habilis gignendis liberis esse non potuisset, qui tamen Odiliam filiam Childerico regnante habuit. Immo Adalbertus, Athici filius, sub eodem rege monasterium sancti Stephani intra muros veteris Argentorati exstruxit, atque ab eodem Childerico pragmaticam in ejus rei confirmationem obtinuit. Mitto quod Attala, ejus loci prima abbatissa, ejusdem Adalbertti filia dicitur. Denique Berswinda uxor Athici, ut fuerit reginæ soror, non filia sororis sancti Leodegarii, sed soror matris sancti Leodegarii, nempe Sigradæ, appellatur ab anonymo vitæ sanctæ Odiliæ scriptore, cui potior fides, quam anonymo Urstisiano. Itaque satius est dicere, Liuthericum Athici patrem haud alium esse ab Leuthario duce Alamannorum, qui in chronico Fredegariano [a] laudatur: cujus in ducatum filius ejus Athicus successerit: quo titulo in præmisso Theoderici regis diplomate insignitur. Certe in monte sanctæ Odiliæ exstat insculpta lapidi valde antiqua sexcentorum circiter annorum effigies, in qua ETICHO DUX, ut subscriptio præfert, coronam in capite regiæ similem gerit, uno lilio ornatam ad frontem, cum capillorum cirris in humeros hinc inde fluitantibus, uti & ODILIA, quæ illi adhæret, velum habens in capite, pallium oblongum ad pectus fibula adstrictum, revulsumque supra manum sinistram, cum toga talari & calceis acuminatis: cui Eticho librum exhibet, donationis ipsi factæ indicium. Tertius adest SANCTUS LEUDEGAR. utpote ipsorum propinquus, cum pedo ceterisque pontificalibus ornamentis.

Hic erat sine dubio illius parthenonis virginum habitus eo tempore, quo sanctæ Odiliæ effigies in prædicto lapide effícta est, id est ante annos circiter sexcentos. Ubi mirari subit, quod hæc, sanctimonialis cum esset, crines cirris implicatos gerat: cum ceteræ sanctimoniales, etiam Nivialenses, crines tonsos haberent. Existimaveram his cirris significari, ut hodie quoque illis in partibus, virginitatem: at contrarium suadent consimiles cirri Athici ejus patris. Processu temporis multo longius & pretiosius fuit pallium ejusmodi sanctimonialium, quæ ad canonicalem statum declinarunt: ut patet ex icone sanctæ Attalæ, Odiliæ neptis, quæ pallium mustella alba intus assutum gestans exhibetur, & quidem cum velo & vuimpla religiosis, sed absque crinium cirris. Prædictarum imaginum sanctæ Odiliæ ejusque parentis, necnon sancti Leodegarii ectypum in sequenti pagella exhibere visum est.

ANN. CHR. 667.

[a] Fredeg. c. 88.

ANN. CHR. 667.

Ad Athici liberos quod attinet, Lazius quatuor masculos ei tribuit, Adelbertum seu Adalbertum, qui comes in superiori Theoderici diplomate vocatur; Hattonem, Hugonem & Bataconem; duasque filias, Odiliam & Roswindam, quæ velo sacro suscepto monasticen professæ sunt. Adalbertus monasteria duo exstruxisse dicitur: unum Benedictinorum monachorum in insula Honovio, paullo infra Argentoratum: alterum virginum intra mœnia ejusdem urbis sub patrocinio sancti Stephani, ubi ipsius Adalberti filia, Attala nomine, abbatissam primam egerit. Hatto, Adalberti germanus alter, Hattonis-monasterium *, ab auctore sic dictum, condidisse fertur. Hic duos filios reliquit, Hugonem secundum & Albericum: Hugo Ettonem, sancti Gregorii in valle abbatem, vocatum inde ad regimen Divitis-Augiæ, & postremo ad apicem sedis Argentoratensis: in qua constitutus, Hattonis-cellam, avi sui opus, ad abbatiæ dignitatem extulit, & nomine beati Lendelini consecravit. Quartus Athici filius Bataco Beronense monasterium exstruxit in Limpurgensi comitatu. Ceterum Adalberti ducis filius Eberhardus nobili Murbacensi monasterio, de quo nos alias, originem dedit, illudque in honorem sancti Leodegarii consecrari curavit, propterea quod ex ejusdem sancti matertera Berefwinda, Sigradæ Leodegarii matris sorore, Athici ducis conjuge, prognatus esset.

ANN. CHR. 667.

Alsatiæ alia monasteria.

* Ettenheim-münster.

LXII. Odiliæ virginis vitæ compendium.

Ad Athici filias quod attinet, illustrior est Odilia seu Othilia natu-major, quæ, cum cæca nata esset, ob idque a patre, si qua veteri scriptori fides, jussa necari; matre curante in quoddam monasterium, Palmam vocabulo, subducta fuit: ubi ab Erhardo episcopo, qui ex partibus Bajoariorum Dei monitu eo accessisse dicitur, lustralibus aquis expiata lumen recepit. Hildulfum episcopum, cujus supra meminimus, ejusdem Erhardi fratrem exstitisse ferunt, eidemque hoc in facto adstitisse. Verum apud Ratisponam serius instituta videtur episcopalis sedes, quæ Bonifacium Moguntinum antistitem fundatorem agnoscit. Reducta in paternam domum, repugnante patre, Odilia a fratre suo, qui ob id iram patris incurrisse, ac fuste ab eo percussus interiisse dicitur; demum patri reconciliata, Hoëmburgense parthenium condidit, eidemque tanta religione præfuit, ut inter sanctas virgines meruerit adscribi. unde prædicto monti sanctæ Odiliæ appellatio hæsit. Qui de sanctæ Odiliæ gestis scripsit vetus auctor anonymus, eidem Odiliæ fratrem fuisse ait, nomine Adalardum, cui tres filias tribuit, Eugeniam, Attaliam, & Gunlindem, quæ in Hoëmburgensi parthenone velum susceperint. Hunc Adalbertum vocat Lazius, ex quo ejus posteros superius deduximus. Quod superest, idem vitæ sanctæ Odiliæ scriptor tradit, Athicum, ad expiandam necem filii sui, quem ipse haud nominat, reliquum vitæ exegisse in monasterio, nempe Hoëmburgensi, ubi & sepultus fuit. Palma cœnobium virginum, in quo educata fuit Odilia, ipsum esse creditur, quod decimo a Vesontione milliario ex opposito Grandifontis positum est, cujus originem Johannes Jacobus Chiffletius [a] refert ad Desiderati episcopi tempus, hoc est ad sæculum quartum; restitutionem vero tribuit Warnario comiti, qui in basilica Palmensi humatus est ineunte sæculo septimo.

Palma monasterium virginum.

a Chifflet. Vesont. parte 2. p. 63.

Ad res ab Odilia gestas quod attinet, hæc reversa in domum patris, Britannicæ cuidam sanctimoniali instituenda committitur. Pater exinde factus placatior, monasterium in castello suo Hoëmburgensi ædificat, eique Odiliam filiam præficiendam curat, quæ *sub cura sui regiminis numerum monialium quasi centum triginta* habuisse traditur. Illic ad finem vitæ mortem filii ab se cæsi expiavit ipsius pater, cujus animam Odilia purgatoriis pœnis, suis precibus & lacrymis exemit. Visitur etiam nunc in illo monte oratorium, quod Lacrymarum vocatur, unum e septem ejus monasterii oratoriis, quorum sex adhuc supersunt, nempe ad portam monasterii unum rotundi operis, omnibus sanctis Alsaticis dedicatum: alterum princeps sanctæ Mariæ, recens a fundamentis instauratum: tertium huic adhærens sanctæ Crucis: quartum eidem contiguum sancti Johannis Baptistæ, ubi sepulta sancta Odilia; quintum sanctorum Angelorum, in quod Odilia secedere solebat; sextum, de quo mox diximus, Lacrymarum: septimum erat beatorum apostolorum Petri & Pauli, modo destructum. Ad portam exteriorem monasterii habitaculum erat duodecim canonicorum, qui virginibus sacra ministrabant. His adjuncti sæculo duodecimo Præmonstratenses, qui modo soli sacrum montem occupant. Hæc omnia cingebat murorum ambitus porrectus ad tres leucas, quorum etiam nunc rudera insignia cernuntur. Sed quia in editissimum & abruptum illum montem, ex quo in totam fere Alsatiam

ANN. CHR. 667.

prospectus est, non facilis accessus erat: aliud inferius monasterium Odilia in declivi montis spatio cum sororum suarum consilio & assensu exstruxit; atque ecclesiam in honorem S. Martini, adjuncto xenodochio ad excipiendos peregrinos: quod Inferius monasterium, vulgo *Nidermunster* appellatum, nunc solo æquatum est, redactumque in villam coloni. Illuc Brittones & Scotti olim frequentes conveniebant. In superiori tamen monasterio virgo sancta versari solita erat, sæpius lustrans basilicam sancti Johannis Baptistæ, cui ob receptum in baptismate lumen oculorum impensius addicta erat. Illic regulari seu monasticæ vitæ canonicam prætulisse traditur ab auctore anonymo, qui id scripsisse videtur habita ratione sui temporis, quo sanctimoniales Hoëmburgenses ad institutum canonicarum defecerant. Sane hoc institutum ante principatum Caroli Magni necdum adinventum erat. Sed, etsi inventum fuisset, non aliam quam sancti Benedicti regulam illæ canonicæ sectatæ fuissent, ut modo canonicæ Andelacenses in Alsatia, Romarici-montenses, & Spinalienses in Vosago, quantumvis hæ sanctum Benedictum ejurare velint. Erat sane Odilia orationi & lectioni omnino addicta, tantæque abstinentiæ, ut, præter dies sollemnes, nihil cibi præter panem hordeaceum & legumina sumeret. In lecto ursinam pellem adhibere, & pro plumatio lapidem capiti suo supponere consueverat. Dum hæc monasterium regeret, ad eam accesserunt religionis causa tres ex fratre Adalardo neptes, Eugenia, Attalia, & Gunlindis, sic eas vocat anonymus: quæ ejus fama excitæ, sæculum relinquere, & amitæ suæ magisterio se se mancipare constituerunt.

Attala abbatissa S. Stephani.

Altera earum videtur esse Attala illa, quam Adalbertus Odiliæ frater Argentoratensi sancti Stephani parthenoni ab se constructo præficiendam curavit. quod si ita est, idem fuerit Adalbertus, qui anonymo Adalardus appellatur: quo nomine nullus inter Athici filios a Lazio, aliisve insignitus est. De origine sancti Stephani monasterii nullum luculentius invenimus testimonium, quam in diplomate Lotharii augusti, in quo Adalbertus hoc cœnobium condidisse perhibetur in parte suæ hereditatis, inter ruinas veteris Argentorati, pro opportunitate solitudinis, ad fluenta Brusci fluvii; illudque dotasse ex prædiis suis; ibidemque Atalam (sic enim in autographo) sanctissimam virginem abbatissam præsidere jussisse; & eumdem locum per
» pragmaticam regis Childerici immunitatis libertate communiri impetrasse, eo pacto,
» ut, salva per omnia reverentia sacrosancti antistitis, nullus judex publicus in loca
» vel possessiones ejus monasterii quicquam tentaret. Hæc ex illo diplomate, in quo tamen Atala nequaquam Adalberti filia dicitur. Si qua fides illius monasterii vetustis peristromatis, dux Obreht (sic forte Adalbertus apud vulgus) Atalæ pater fuit, Gerlindis mater, noverca Balthildis, quarum corpora cum duobus parvulis in uno tumulo inventa; denique Savina ejus soror erat, in alio tumulo itidem reperta.

a Chron. Conig. to. 1. p. 513.

In ejusdem Attalæ legenda, ut vocant, quam Schilterus [a] edidit, ejus parentes, dux Adalbertus & Gerlindis, eam cum ipsius sororibus, Eugenia & Gundelinde, *sub disciplina Dei* erudiisse dicuntur. Dein tres illæ sorores in conventu ancillarum Dei apud Hohemburgum ab amita sua Odilia educatæ: ex quibus Attala, cum præ ceteris pie viveret, præfecta fuit ad viginti annos cœnobio, quod pater ejus Adalbertus in urbe Argentina secus flumen Bruscæ in honorem Deiparæ condiderat *ad usum triginta canonicarum & quatuor canonicorum*, multisque prædiis in honorem sancti Stephani protomartyris copiose dotaverat. Hæc abbatissa sororibus suis *regulam canonicam, in femineo sexu facilius, quam sancti Benedicti observabilem*, proposuisse fertur: quod etiam sanctæ Odiliæ vitæ scriptor anonymus notare non omisit, ut sanctimoniales illæ primarium suum institutum dediscerent. Post Attalæ obitum, qui anno vitæ quinquagesimo-quarto accidit, per quinque hebdomadas corpus ejus, ob desiderium sororum, insepultum fuisse traditur. Audito ejus obitu, Werentrudis, Hohemburgensis post Odiliam abbatissa, quæ cum ea illic educata fuerat, ejus reliquias habere cupiens, nuntium ad sancti Stephani cœnobium misit. Ille Attalæ nondum sepultæ dexteram abscidit, indeque aufugiens, cum se Hohemburgum advenisse crederet, in S. Stephani ecclesia se deprehensum obstupuit. Virginis sanctæ corpus occultatum dicitur ob Wideroldum anno DCCCC LXX. Argentinæ episcopum, qui ejus honori & monasterii exaltationi invidisse fertur. Hæc summa illius legendæ, quæ res, tametsi non tantæ auctoritatis, haud prætermittendæ visæ sunt. Idem Schilterus in æs incidi curavit historiam sanctæ Attalæ, vetustis peristromatis impressam, in qua ejusdem Attalæ & sororum ejus habitus, qualis posterioribus

ſæculis erat, exhibetur. Hæc togam talarem ſubnigram, pallium oblongum, muſtella alba intus aſſutum, geſtat cum velo & vuimpla, ut vocant, qui tunc illorum ſanctimonialium habitus erat, prout in ſubjecta pictura cernere licet. ANN. CHR. 667.

Velum aliquando ex panno ſubatri coloris, aliquando ex panno lineo albo. Idem fere habitus modo eſt, excepto velo, Romaricenſium nobilium canonicarum, quas ſancti Benedicti regulæ perpetuo addictas fuiſſe ſuperius [a] oſtendimus. Ceterum non ab re fuerit hic obſervare, hoc cœnobium in veteri Argentorato conditum fuiſſe, & quidem eo in loco, ubi olim ſteterat caſtellum Romanum. quod teſtatur vetus inſcriptio lapidi decurtato, qui ſacriſtiæ muro exterius appoſitus eſt, inſculpta in memoriam Juliani, qui provinciam a Barbaris liberaverat, Auguſtus dictus, ut relicti ſequentes characteres docent

a lib. 14. n. 27.

JULIAN
AUG. PR
OVINC.

Hæc me monuit humaniſſimus Schimidius Argentoratenſis. Sed de his ſatis: ad res Anglicanas redeo.

ANN. CHR. 668. LXIII. Theodorus in Britanniam accedit cum Hadriano & Biſcopo.

APprobato, uti ſuperius diximus, in miſſionem Britannicam Theodoro, Vitalianus pontifex Romanus eum tandem epiſcopum ordinare conſtituit. Et ille quidem primo ſubdiaconus ordinatus, quatuor exſpectavit menſes, donec, coma ſuccreſcente, in coronæ modum Romanorum more attonderi poſſet, qui græcanicam orientalium tonſuram gerebat. quippe monachi Græci tunc temporis penitus detonſi erant, raſiſque ſimiles, ad imitationem, ut certe putabant, ſancti Jacobi fratris Domini & Pauli apoſtoli, teſtante Germano patriarcha Conſtantinopolitano in theoria ſua. quod etiam de clericis Græcis affirmat Ratramnus [b], quibus mos ineſt, inquit, barbam quidem non tondere; caput vero crine totum nudare. Theodorus dein epiſcopus ordinatus eſt ab ipſo Vitaliano papa anno dominicæ [c] incarnationis ſexcenteſimo ſexageſimo-octavo, ſub die ſeptimo kalendarum Aprilium, quæ dies dominica erat; eique datus a pontifice collega & conſiliarius Hadrianus abbas Niridani in Campania Neapolitana monaſterii, vir ſtrenuus ac prudens; adjunctuſque ſimul Benedictus, cognomento Biſcopus, monachus ex Britannia religioſiſſimus, qui tum forte Romæ voti cauſa verſabatur. Huic Vitalianus ordinatum cum ſuis omnibus commendavit epiſcopum, præcepitque, ut, omiſſa peregrinatione, quam

b Ratramn. lib. 4. contra Græc. c. 5.
c Beda lib. 4. c. 1.

ANN. CHR. 668.

Christi amore susceperat, majoris utilitatis causa in patriam reverteretur, eo doctorem veritatis tantopere expetitum adducturus: cui, sive illò proficiscenti, sive ibidem docenti, ducis pariter & interpretis officium exhiberet. Paruit Benedictus jubenti pontifici; iterque in Britanniam ab eis susceptum est VI. kalendas Julias, tametsi non ante annum subsequentem eo pervenire potuerunt. Illi igitur navi Massiliam appulsi, Theodorus scilicet & Hadrianus abbas cum Benedicto & sociis, dein pedibus Arelate accedunt, ac Johanni ejus civitatis episcopo commendatitias Vitaliani litteras tradunt. quibus ille prosequendi itineris potestatem facit. Theodorus ad Agilbertum Parisiorum episcopum, qui diu occidentalium Saxonum in Britannia antistes fuerat, se contulit, atque ab eo benigne exceptus, non modico tempore apud eum permansit, dum sibi in Britanniam trajiciendi facultas ac temporis opportunitas (nam hiems tum ingruebat) concederetur. Hadrianus vero, qui jam bis in Galliam ante accesserat, ad quosdam sibi in duabus peregrinationibus notos se recepit, & cum eo forte Benedictus; ac primum apud Emmonem Senonum pontificem hospitatus est, deinde apud Faronem Meldorum episcopum; nempe, ut veri simile est, in suburbano sanctæ Crucis monasterio, in quo peregrini monachi admitti solebant. Comperto Theodori in Galliam adventu, Egbertus rex Cantuariorum statim Redfridum præfectum suum ad eum adducendum direxit. qui, cum in Galliam venisset, permissu Ebroini Theodorum assumtum ac navi impositum perduxit ad regem, comitante Benedicto: Hadrianum vero Ebroïnus, hominem Græcorum imperatori addictum, ob idque suspectum, aliquamdiu retinuit, quasi mandata imperatoris contra regnum Francorum ad reges Britanniæ perferret: sed postea purgatum & innocentem repertum abire, ac Theodorum subsequi permisit.

LXIV. Vvilfridus regulam S. Benedicti propagat.

Inter ea Wilfridus audiens Theodorum adventare, e Cantia discessit, in qua episcopalia munia per tres fere annos, dum Ceadda sedem ejus Eboracensem occuparet, omnibus carus & acceptus exercuerat; & cum cantoribus Æddio & Æona, cumque cæmentariis, variisque artificibus in patriam suam Northumbrensem *revertens cum regula sancti Benedicti*, quam ex Cantiæ monasteriis acceperat, instituta ecclesiarum ac monasteriorum in melius reformavit, ut ex eodem Æddio discimus.
» Hinc est quod Wilfridus ipse apud Willelmum Malmesburiensem monachum glo-
» riatur, se primum fuisse, qui verum pascha in Northanimbria, Scottis ejectis, do-
» cuerit; qui cantus ecclesiasticos antiphonatim instituerit; qui sanctissimi Benedicti
» regulam in illa regione observari jusserit, uti in Cantiæ monasteriis a tempore Augustini observabatur. Sed ipsum Æddium, a quo hæc Willelmus accepit, audire præstat, qui Wilfridum in concilio Estrefeldensi ita loquentem inducit. *Nonne & ego primus post obitum primorum procerum, a sancto Gregorio directorum, curavi, ut Scoticæ virulentæ plantationis germina eradicarem; ad verumque pascha, & ad tonsuram in modum coronæ, quæ antea* * *posteriori capitis abrasa parte, secundum apostolicæ sedis rationem totam Ultra-Humbrensium gentem permutando converterem: aut quomodo, juxta ritum primitivæ ecclesiæ, consono vocis modulamine, binis adstantibus choris persultare, responsoriis, antiphonisque reciprocis instruerem: vel quomodo vitam monachorum* SECUNDUM REGULAM SANCTI BENEDICTI PATRIS, *quam nullus prior ibi invexit, constituerem?* His verbis tria Wilfridus sibi tribuit: unum, quod verum pascha, tonsuramque Romanam Transhumbranis persuaserit: deinde quod cantum etiam Romanum eo induxerit: ac demum quod vitam monachorum *secundum Regulam sancti Benedicti patris* illis in partibus instituerit; eaque omnia præstiterit post obitum primorum procerum a sancto Gregorio directorum, qui similia apud Anglos instituerant. Hanc autem sancti Benedicti regulam non aliunde acceperat, quam ex Cantuaria civitate, ubi scilicet eam Augustinus monachis imposuerat: qua ex urbe Wilfridus in patriam revertens, hanc regulam secum retulit, adductis etiam indidem cantoribus Æddio & Æona monachis Cantuariensibus, quorum ope Romanus cantandi ritus apud Northumbros receptus est. Hunc vero Æddium non alium esse ab Eddio cognomine Stephano, qui librum de Wilfridi gestis scripsit, manifestum est ex venerabili Beda [a], asserente, primum,
» post Jacobum quemdam, cantandi magistrum Northanimbrorum ecclesiis, Eddi,
» cognomento Stephanum, fuisse invitatum de Cantia a reverendissimo viro Wilfrido,
» qui primus inter episcopos, ex Anglorum gente ortos, catholicum vivendi morem,
» quem Anglicanis ecclesiis traderet, discere studuit.

* *f.* anteriori capitis.

a *Beda lib.* 4. *c.* 2.

Pervenit Theodorus Cantuariam anno a consecratione sua secundo, VI. kalendas Junias, die dominica; moxque insulam totam perlustrans, quaquaversum Anglorum gentes commorabantur, rectum vivendi ordinem, canonicum celebrandi paschatis ritum, comitante & cooperante in omnibus Hadriano abbate, instituit, universis Anglorum ecclesiis, quod nulli ante archiepiscopo tributum fuerat, ei consentientibus. Et quia litteris sacris ac profanis ambo affatim instructi erant, cum græcis, tum latinis; humaniores artes, metricam, astronomicam & computum ecclesiasticum, atque utriusque linguæ peritiam, cum studio sacrorum voluminum auditoribus suis tanta cum diligentia infuderunt, ut eorum discipuli latinam, græcamque linguam, non secus ac propriam, callerent, & quicumque sacrarum litterarum scientia erudiri cuperent, in promtu magistros ac doctores haberent. Neque umquam prorsus, ex quo Angli in Britanniam accesserunt, feliciora fuere tempora, dum & fortissimos christianosque haberent reges, qui cunctis barbaris nationibus essent terrori; & sapientes magistros, a quibus, quicumque libris sacris operam navare vellent, erudirentur. Cum Theodorus Anglicanas obiret ecclesias, locis opportunis ordinans episcopos, & ea quæ minus perfecta reperit, emendans; rem contra canones male gestam intellexit, nempe Ceaddam episcopum in ecclesiam Eboracensem, excluso Wilfrido, intrusum fuisse. quod perperam factum arguenti Theodoro, Ceadda, ut humillimo erat animo, modeste respondit: Si episcopatum, inquit, non rite a me « susceptum fuisse putas, libenter ab officio discedo: quippe qui me prorsus eo indignum « reputabam, nec nisi obedientiæ causa id subieram. qua responsione placatus Theo- « dorus, episcopalem ei honorem non abrogavit, sed ordinationem ejus, a quarta-decimanis factam, denuo catholico ritu reformavit, eumque in sedem Liccidfeldensem transtulit, agente apud Wlfarium Merciorum regem Wilfrido, qui hunc locum a principe sibi amicissimo ad defigendam sibi, aut cuicumque vellet, episcopalem sedem acceperat.

ANN. CHR. 669.

LXV. Theodori gesta in Anglia.

Sic tandem in possessionem Eboracensis ecclesiæ introductus Wilfridus, basilicam, quam S. Paulinus primus ejus episcopus erexerat, jam fatiscentem ac semirutam instaurare aggressus, culmina antiquata & perstillantia plumbeis tabulis texit; fenestras, avibus nidificantibus pervias, vitris obduxit; ac parietes incultos & imbrium lapsu muscidos reformavit, varia etiam suppellectile vasorum & ornamentorum ad cultum altaris, & terrenis opibus ad usum sacrorum ministrorum collatis. Quin etiam in Ripensi monasterio suo basilicam polito ex lapide a fundamentis exstruxit in honorem sancti Petri, variisque columnis & porticibus suffultam erexit ac consummavit: ad cujus dedicationem christianissimos reges, Egfridum & Ælwinum fratres, cum abbatibus, præfectis & subregulis, variæque dignitatis personis, invitavit. Tunc, habito ad principes aliosque omnes sermone, donationes a prioribus regibus factas percensuit: ac demum, peracto dedicationis ritu, sollemne trium dierum epulum regibus atque universo populo exhibuit. Ad hæc, quatuor evangelia in membranis purpureis exarari litteris aureis, necnon sacros bibliorum codices auro purissimo, gemmisque pretiosissimis compaginari jussit, quæ omnia Eboracensi ecclesiæ pro animæ suæ remedio largitus est.

LXVI. Vvilfridus sedi Eboracensi impositus quid egerit.

Cum aliquando parochiam suam ad episcopalia munia obeunda, nempe ad baptizandum, consignandum, & erudiendum gregem sibi creditum, perlustraret; inter alios infans exanimis ei oblatus est a matre, quæ eum hoc pacto excitandum sperabat. Nec eam fefellit exspectatio. nam infans vitam recepit ad preces sancti antistitis, qui eum mox sacro fonte abluit, ablutumque sanum & incolumem genitrici reddidit, ea conditione, ut sibi septimo ejus ætatis anno ad serviendum Deo repræsentaretur. Verum cum mulier, suadente marito, puerum elegantem Wilfrido tradere refugeret, eumdem præfectus episcopi domino suo vindicavit. Eodwaldo nomen erat, cognomen Filio-episcopi, qui postea in Ripensi monasterio in Dei servitio vixit, usque dum grassante peste exstinctus est.

Ubi Theodorus sedem Cantuariensem iniit, Benedictus Biscopus suburbanum sancti Petri monasterium ipsius jussu regendum post Nathanaelem abbatem accepit, duobusque annis rexit; ejus administratione deinde relicta Hadriano abbati, ut postea videbimus. Utrumque discimus ex libro primo Bedæ venerabilis de origine monasterii sui, qui in historia [a] gentis Anglorum, prætermisso Benedicto, monasterium sancti Petri, ubi Cantuarienses archiepiscopi sepeliri solent, Hadriano tradi-

LXVII. Benedictus abbas Cantuariæ.

a *Beda lib. 4. c. 1.*

AN. CHR. 669. » tum fuisse scribit, statim ut is Cantuariam pervenit: propterea quod Theodoro ex » Urbe discessuro præceperat domnus apostolicus, ut Hadriano in sua diœcesi locum » provideret daretque, in quo cum suis apte posset degere. Verum hæc compendio dicta distinctius exposuit idem auctor in libro de gestis Benedicti, seu de historia monasterii Wiremuthensis, adeoque alterum ex altero supplendum est. Fallitur ergo Willelmus Thornus, qui, omisso Biscopo, Nathanaeli abbati, post duos vacationis annos, Hadrianum proxime subjungit. Ejusdem itaque instituti censebantur Benedictus & Hadrianus cum Cantuariensibus illis monachis, regulæ nostræ addictis. Hoc vero institutum Benedictus hauserat in Lirinensi monasterio sub Aigulfo abbate, qui sancti Benedicti corpus e monte Casino in Floriacense monasterium transtulerat.

LXVIII. Agilbertus Parisiorum antistes Leutherium in Angliam mittit. a Beda lib. 3. c. 7.

Hoc ipso anno rex occidentalium Saxonum Cenwalchius, cum multa damna, gravissimasque clades pertulisset, idque vitio suo, propterea quod provincia episcopi destituta esset præsidio, imputaret; Agilbertum Gallum, quondam ejus gentis antistitem, sed in patriam ab se remissum, revocare constituit; misitque legatos [a], qui suo nomine deprecarentur injuriam, & eum ad sedem suam denuo recipiendam invitarent. Sed Agilbertus, qui jam Parisiorum ecclesiam regendam susceperat, regis precibus non acquievit, causatus, se propriæ civitatis ac parochiæ episcopatu adstrictum retineri. Ne tamen piis votis omnino deesse videretur, Leutherium nepotem, fratris an sororis filium, ad regem misit, ordinandum, si princeps vellet, episcopum, quo munere eum dignum judicabat. Acceptus honorifice a rege populoque Leutherius, paullo post a Theodoro Cantuariensi pontifice ordinatus est, multisque annis Gevissorum (sic populus ille vocabatur) episcopatum ex synodica sanctione solus diligenter ac sedulo administravit. Hic est Leutherius episcopus, qui Malmesburiensis monasterii principiis favit, locumque exstruendo cœnobio concessit Aldhelmo abbati, ut inferius dicemus.

LXIX. Deodatus monasterium Vallis-Galilææ exstruit.

Revertor ad Vallem-Galilææ, ubi Deodatus hoc anno consedit, exstruxitque monasterium, erecta in honorem sancti Martini basilica, in qua sancti antistitis, aliorumque sanctorum reliquias collocavit. Cum multi prædia & possessiones novæ monachorum coloniæ suppeditabant, tum amicus ejus Huno seu Hunus in primis erga virum sanctum munificus fuit, qui inter alia prædium juris sui in superiori Alsatia, ex suo nomine Hunivillare * nuncupatum, ei concessit cum ecclesia ejusdem loci, in qua ipse cum conjuge sancta sepultus, miraculis post mortem inclaruisse traditur. His accessit Childerici regis liberalis munificentia, qui ex fisco regio Vallem-Galilææ, ab exortu cunctorum rivulorum in eamdem vallem influentium, usque ad eorum ab ea exitum, eidem loco assignavit. Præter sancti Martini basilicam, alia etiam sub titulo & invocatione sanctissimæ virginis Mariæ Dei genicis, omniumque apostolorum, necnon præcipuorum Trevericæ urbis pontificum, Eucharii, Valerii, Materni & Maximini, quorum reliquias ab Hildulfo episcopo acceperat, ædificata est ad collem, *Juncturas* ideo appellatum, quod Robachus & Morta fluvioli non longe ab ejus pede simul jungantur. Hinc *Junctura* dictum primitus, alias Vallis-Galilææ monasterium, quod postmodum ab auctore nomen accepit. Qui librum de gestis sancti Deodati scripsit anonymus ejus loci monachus, asserit se vidisse in quibusdam ejusdem cœnobii chirographis seu instrumentis, regali & pontificali auctoritate firmatis, unum beati patris Hildulfi archiepiscopi, con- » cessum ad postulationem venerabilis viri Deodati episcopi, qui in Valle-Galilæa, « quam ex regis fisco promeruerat, cœnobia apud Juncturas construxit primus, ubi » monachos vel peregrinos, sub sanctissimorum patrum Benedicti & Columbani re- » gula victuros, collocare deliberabat: cui communi decreto sanctorum antistitum, » numero duodecim, conceditur, ut nulli regum, vel principum, aut episcoporum, seu » quorumcumque clericorum, in suos usus usurpare liceat quidquam eorum, quæ ad » Dei famulos, ibidem sub evangelica perfectione degentes, pertinere videntur, & » quæ ab ipso patre Deodato episcopo acquisita fuerint, sive regio munere, seu reli- » quorum collatione fidelium, tam in sacris voluminibus, donariisque altaris, & ec- « clesiasticis ornamentis, quam in his, quæ deinceps ipsi servi Dei proprio labore ad- » dere potuerint. Et quandocumque idem Deodatus, qui tum pater ipsius monasterii » erat, a Deo vocatus fuisset, ille subrogetur abbas, quem illa congregatio ex sese » unanimiter elegerit. Ad hæc, ut ad altaria benedicenda, vel sacros ordines perci- » piendos, ejusdem loci fratres quem voluerint episcopum advocent; nullique episcoporum

* Honviller.

porum, niſi invitatione aut permiſſu totius congregationis, ſæpta ipſius monaſterii ingredi liceat: qui vero invitatus fuerit, inde expleto miniſterio diſcedat abſque ullius muneris requiſitione. quod ideo fit, ut ſub ſancta regula viventes de perfecta quiete exſultent, & pro ſtatu catholicæ eccleſiæ plenius Deum exorent. Quod ſi in aliquo regulæ ſuæ leges violaverint, & a proprio paſtore corrigi non poſſint; tunc abbas alios abbates, eamdem regulam profeſſos, ad ipſum monaſterium convocet, qui ſententia regulari ſcandalum reprimant. Secus facientibus diræ intentatæ. Hoc privilegium, quod a duodecim epiſcopis ſubſcriptum fuiſſe dicitur, *abſentibus ad ſubſcribendum* directum eſt per venerabiles viros, Bibliobaldum preſbyterum & Labinum diaconum. quo exemplo confirmatur id, quod alibi diximus, privilegia non raro per abſentes fuiſſe ſubſcripta, immo & per ſubſequentes epiſcopos. Huic privilegio inter alios ſubſcripſiſſe dicitur Bodo, alio nomine Leudinus, Tulli-Leucorum antiſtes, & quidem anno ab incarnatione Domini ſexcenteſimo ſeptuageſimo, qui Hildulfi in Voſagum adventum præceſſit. Ceterum ex hoc privilegio novum eruitur argumentum pro Hildulfi [a] pontificatu: qui, ſi Trevirenſis vere epiſcopus non fuiſſet, ejuſmodi privilegium tot epiſcoporum auctoritate roboratum concedere non potuiſſet.

AN. CHR. 669.

a *V. ſupra n. 58.*

LXX. Judoci obitus.

Ad hæc tempora revocari poſſunt obitus ſancti Judoci, ac ſanctorum Serenici & Serenedi confeſſorum. Judocus obiit idibus Decembris, cujus in locum ſeu eremum ſucceſſerunt duo ejus nepotes, Winnochus & Arnochus, qui corpus beati viri diu incorruptum frequenter lavare aqua, ac tondere conſueverant. Deoctrico duci, qui Haimoni in ducatu Pontivenſi ſucceſſerat, de illa incorruptione dubitanti, obidque ſacrum corpus revelare auſo, loquela cum auditu ſublata, ac totius corporis inflicta debilitas: cujus ſalutem uxor ut a ſancto confeſſore impetraret, villam proprietatis ſuæ, nomine Criſpiſiacum, aliaque ad Quantiam fluvium prædia conceſſit. Sancti Judoci ſacerdotis & eremitæ vitam primus ſcripſit anonymus ſæculo, ut videtur, octavo, eamque nobiliſſimis eccleſiæ filiis, dulciſſimiſque in Chriſti caritate fratribus, egregii patris Judoci monaſterio conſiſtentibus, nuncupavit. Hunc libellum præ oculis habuit Florentius ejus loci abbas anno milleſimo-quinto, cum aliam de ſancto Judoco lucubrationem edidit. quo etiam tempore tertius auctor de eodem ſcripſit. Apud Wandelbertum idibus Decembris ſic de eo legitur:

——Judoch pariter colerſque ſacerdos
Egregie, oceani cedunt cui ſæpe procellæ.

Variis nominibus ejus monaſterium, antequam in abbatiam erigeretur, appellatum invenitur, Cella ſancti Judoci, Wicus, Crucis-monaſterium, Cella-maritima, ſed diſtinguenda ab ea, in qua Wilgiſum, ſancti Willibrordi patrem, ſepultum fuiſſe Alcuinus tradit. Cellam ſancti Judoci vocat Lupus abbas Ferrarienſis, cui Ludovicus auguſtus hanc cellam tribuit. Ab annis amplius ſeptingentis hæc cella in abbatiæ dignitatem erecta eſt, perſeveratque hactenus in eo ſtatu ſub Benedictina congregatione ſancti Mauri.

LXXI. Serenicus & Serenedus fratres.

Serenicus & Serenedus germani fratres, claris parentibus in Italiæ urbe Spoletina orti, poſt navatam ſtudiis operam, Romam petunt, ubi ambo diaconi cardinales creati dicuntur. Fugiendi honoris cauſa in Galliam profecti, primum apud Cenomannos in vico Salvia * conſiſtunt. tum Serenicus cum Flavardo miniſtro ſeceſſit in proximum pagum Oximenſem * principatu Chlodovei junioris, quem auctor anonymus Chlotharium vocat, ibique ſedem fixit in ſcopuloſo monte, quem anfractus Sartæ fluminis ex tribus partibus ambit. Cella exſtructa cum oratorio beati Martini antiſtitis, quod Mileharius Sagiorum epiſcopus abſolviſſe fertur, iſtuc plurimi confluxere diſcipuli ad centum quadraginta, teſtante Orderico [b] Vitali, quorum lapidea, inquit, ſepulcra palam adventantibus inter baſilicam & in circuitu ejus teſtimonio ſunt, cujus meriti & reverentiæ inibi homines requieſcunt. Eo in loco ſupereſt municipium ſancti Serenici * nomine, cui parœcialis eccleſia nuncupata eſt. Is, præter peculiares preces, quotidie Romanum ſeu Gallicanum, necnon & ſanctorum Patrum Benedicti ac Columbani curſum ad horas ſingulas decantaſſe, id eſt recitaſſe, memoratur: ut Chriſto Domino eorum officia perſolveret, quorum exempla ſibi imitanda propoſuerat. Serenedus in vico Salvia

* *Sauge.*
* *d'Hyeſmes.*
b *Orderic. lib. 8.*
* *S. Celerin.*

ANN. CHR. 669.

* S. Serené.

a Orderic. ibid.

* Chateau-Thierry.

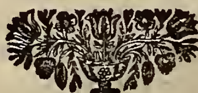
substitit, ibique vivendi finem fecit, postquam Cenomannos fame, peste, ac bello liberasset. Cum vicus ille in dominium venisset Andecavensis episcopi, qui Vicum-episcopi in commutationem dederat; is corpus sancti Serenedi * transtulit in episcopalem sancti Mauricii ecclesiam, ubi sollemne ejus festum quotannis recolitur XII. kalendas Augusti. Corpus vero sancti [a] Serenici, Carolo Simplice regnante, cum Hastingus Danus Neustriam depopularetur, a fidelibus in Castrum-Theoderici * translatum est, ac dispersis monachis sancti Serenici monasterium destructum.

LXXII. S. Theodardo episcopo succedit Landebertus.

Non ultra hunc annum differri potest martyrium Theodardi episcopi ex abbate Stabulensi, qui in saltu Biwalto, prope Nemetum seu Spiram, cum istuc Childericum regem contra invasores ecclesiæ suæ prædiorum conveniret, ab ipsis ecclesiæ prædonibus interfectus est. In ejus locum, favente rege, suffectus vir eximiæ probitatis Landebertus seu Lantbertus, opido Trajecto parentibus locupletibus, & inter loci præsides venerandis, oriundus. Herigerus abbas, & ex eo alii, patrem ipsius Aprum, virum illustrem & comitem; matrem Herisplendem, æque nobilitate claram, vocant. Landebertum adolescentem pater ejus Theodardo episcopo commendavit, divinis dogmatibus ac monasticis disciplinis *in aula regia* erudiendum. quod ita interpretor, ut aulæ regiæ obsequio destinatus sit a patre, obidque Theodardi commissus disciplinæ, ut eum ad aulam regiam, id est ad aulæ regiæ ministerium, erudiret. Neque enim veri simile est, Theodardum, virum sanctum, & solitariæ vitæ assuetum, assidue in aula regis versatum fuisse, ut Landebertus in aula regia institutus dicatur. Tantam vero gratiam apud eumdem pontificem obtinuit, ut quasi filium & heredem eum haberet, eumdemque successorem designaturus fuisset, si canones id permisissent. Theodardo mortuo, viri optimates & palatii rectores Landeberti meritum Childerico regi approbarunt, eum sacerdotio dignum, & pontificali parem esse contestati: adeo ut, accedente cleri & populi electione, rex non ægre assenserit, ut is in demortui locum subrogaretur, & quidem anno ætatis suæ vicesimo-primo, si Ægidio Aureæ-vallis monacho credimus. Hac in dignitate summum apud principem locum obtinuisse traditur. Initio pontificatus magistri ac decessoris sui corpus ex martyrii loco vix tandem impetravit, & in villa publica Legia seu Leodico sepelivit cum eo honore, qui martyrem decebat.

LXXIII. S. Placidi monasterium Messanæ vastatum.

Sub hæc tempora, cum Sarraceni, Siciliam appulsi, Syracusas in primis devastassent, ex Anastasio, & cæsis aut spoliatis incolis, magnam inde prædam Alexandriam referrent, eamdem etiam cladem Messanæ civitati intulisse dicuntur, ac suburbanum sancti Placidi monasterium cum prædiis ad ipsum pertinentibus penitus devastasse, monachis plerisque martyrio affectis. Exstant apud Baronium ad hunc annum
» reliquorum Messanensium monachorum litteræ, congregationi Casinensi Lateranis degenti inscriptæ, quibus ad ferendam miseris opem, & ad subsidium instaurando sancti Placidi monasterio conferendum Lateranenses monachos cohortantur. His
» litteris accedunt aliæ Vitaliani papæ, directæ dilectis in Christo filiis sub patris
» Benedicti & Placidi dominio in Sicilia constitutis: quos similiter hortatur pontifex ad ferendas pio operi suppetias, & ad cooperandum Lateranensibus monachis,
» quos de Casinensi congregatione ad monasteria restauranda, & ad civitates, castra,
» possessiones, & villas recuperandas in Siciliam direxerat. Has vero litteras Baronius consulto retulit ex appendice chronici Casinensis, ne eas *invidiose* prætermisisse videretur: his verbis satis innuens, eas sibi non omnino probari: maxime quod Anastasius hanc Sarracenorum in Siciliam impressionem sub Adeodato Romano pontifice accidisse dicat, non sub Vitaliano, quem Baronius obiisse hoc anno perperam existimavit: cum superstes fuerit ad annum septingentesimum-tertium: qui calculus, ne quid dissimulem, prædictas litteras magis suspectas reddit.

ANNALES ORDINIS S. BENEDICTI.

ANN. CHR. 670.

LIBER SEXTUS-DECIMUS.

Ab anno Christi 670. ad annum 679.

AD annum Christi sexcentesimum septuagesimum distulimus obitum Chlotharii regis eo nomine tertii, quem Francis seu Neustrasiis ac Burgundionibus ab anno ejusdem sæculi quinquagesimo-sexto, quo eum Chlodoveo patri successisse diximus, per annos quatuordecim imperasse constat. Sane Wandregisilus abbas Fontanellensis Balthildi Chlotharii matri trium ejus filiorum successiones & obitus prædixisse memoratur: "e quibus HLotharius, qui natu-major erat, quartum-decimum "regni annum ejus agens, consortiis humanis subito caruerit. Ex quo patet large falli eos, qui eum annis dumtaxat quatuor regnavisse putant, quibus liber de gestis regum Francorum mendosissimus fucum fecit. Decessit Chlotharius, nullis liberis, qui sibi succederent, relictis; sepultusque est in basilica monasterii Calensis, quo Balthildis ejus parens se se incluserat. Regis tumulus hodie quoque visitur in majori sanctæ Mariæ basilica, tametsi hæc non ante sæculi noni initium exstructa videtur a Gisela abbatissa, quæ sanctimoniales in eam basilicam transtulit ab ecclesia sanctæ Crucis, ubi etiam nunc sanctæ Balthildis lapis sepulcralis in subterranea crypta exstat. Inter ea quæ Chlotharius locis sacris donavit, Caput-cervium * Floriacensi monasterio, prædium in finibus Biturigum Autharii vel Otherii inter Aquitaniæ proceres nobilissimi, quem ob perfidiam occidi, ejusque bona publicari jusserat, contulisse perhibetur apud Adrevaldum; & vicum Exonam in pago Parisiaco beati Dionysii monasterio legavisse: ad hæc Godebertæ virgini suum Noviomense palatium cum suburbano oratorio sancti Georgii martyris, duasque villas fiscales ad cœnobium virginum instituendum. I. Chlotharii regis mors. * Sacerge.

Supererant Chlotharii fratres duo, Childericus ac Theodericus: ex quibus Childericus ab anno ejus sæculi sexagesimo rex Austrasiorum agnitus fuerat, & Mettis sedem regiam habebat. Theodericus apud Balthildem matrem, Chlothariumque fratrem hactenus privatam vitam egerat. Hunc Ebroïnus præfectus palatii Neustrasiis ac Burgundionibus loco demortui fratris regem imponere constituit: ut ipse, sicut ante Chlotharii, sic adolescentis regnum procuraret. Verum Neustrasiis ac Burgundionibus optimatibus aliter visum est, qui Ebroïni jugum, tantopere sibi grave ac molestum, excutere cupientes, Childericum ex Austria evocarunt, ubi eum ad id tempus secunda fama regnasse compererant. Ejus consilii auctor in primis Childericus solus regnat.

ANN. CHR. 670.

exstitit Leodegarius, Ebroïno jam dudum suspectus, propterea quod nec minis suis eum terreri aut frangi posse, nec ipsi adulari velle intelligeret; ob idque edixerat, ne quis de Burgundia in Chlotharii palatium, nisi ab se vocatus, veniret. Legatis e Neustria missis, confestim advolat ex Austria Childericus cum Wlfoaldo palatii sui præfecto, multisque aliis proceribus, & ab omnibus Neustrasiis & Burgundionibus rex consalutatur. Ebroïnus vero jam se a suis desertum videns, in ecclesiam confugit, mortemque tandem evasit, Leodegario in primis deprecatore; & in monasterium Luxoviense est relegatus, ut admissa facinora inedia, vigiliis, & orationibus expiaret. Uxor ejus Leudetrudis in Suessionense beatæ Mariæ cœnobium, quod ipsa viro favente construxerat, se recepit. Theodericus vero Childerici jussu tonsus, & in monasterium sancti Dionysii martyris secedere jussus est, postquam Dei judicium appellasset; ibique servatus, donec ipsi coma recresceret.

Childericus hoc modo totius Franciæ rex constitutus, principio quidem prudenter se gessit, uniuscujusque provinciæ leges & consuetudines observari jussit, suosque singulis assignavit rectores, quos vetuit ex una provincia in aliam invadere. Usus est tum consiliis Leodegarii episcopi Augustodunensis, quem secum in palatio jugiter retinuit, donec demum pravorum consiliis & invidia corruptus, de ejus pernicie cogitare cœpit. Illud maxime Childericum accendebat in pium sacerdotem, quod is regem arguebat ob leges ac consuetudines patrias contra proprium edictum immutatas, & propter incestum ejus conjugium, utpote qui conjugem haberet *filiam avunculi sui*, id est patrui, ut ego quidem interpretor, nempe Sigiberti, cujus proinde filia fuerit Bilichildis Childerici conjux. Hinc est quod Imnechildis, Sigiberti quondam uxor, plurimum auctoritate valuerit apud Childericum, dum in Austria regnaret: ut varia probant diplomata, quibus ipsa cum Childerico, aliquando etiam cum Bilichilde regina subscripsit. Itaque ejusmodi objurgationes, conspirantibus æmulis, Childericum in Leodegarium ita commoverunt, ut e palatio abscedere & in urbem suam se recipere elegerit, ubi ipsi ne quidem tuto esse licuit.

II. Vvandeberctus abbas S. Dionysii.

Cum Theodericus in S. Dionysii monasterium retrusus est, ibidem abbatis officium gerebat Wandeberctus, Aigulfi an proximus successor, in vulgatis indicibus omissus, in quibus Leobesarius abbas Aigulfo substituitur. Verum instrumenta, in quibus Leobesarii nomen invenitur, sublestæ fidei sunt, nec ullam merentur auctoritatem. Wandeberti abbatis mentio est in quodam diplomate authentico, in papyro ægyptiaca scripto, sed mutilo, in quo regis nomen cum primis versibus avulsum est.
» Is Chlotharius videtur esse rex ille, qui, uti postulabat Wandeberctus abbas, de ba-
» silica peculiaris patroni sui domni Dionysii, quem Dioninsem vocat, ubi ipse in
» corpore requiescit, eidem basilicæ confirmat loca nuncupata Aguciacum, Cusdu-
» num, Magninovillam, Medianovillare & Gellas, sitas in pago Belloacinse, ad ma-
» tricolarios prædictæ basilicæ: quæ loca ante concesserat cum avia sua Nantechilde
» Chlodoveus ipsius pater, dum adolescens esset, nec posset adhuc subscribere, ut-
» pote manu ejus trepidante & calamo: sed postea idem Chlodoveus adultior factus
» subscripserat. Chrodinus obtulit, unus ex referendariis. Mutilus est ultimus etiam versus, in quo diplomatis chronicæ notæ adscriptæ erant. Hoc diploma nobis cum aliis nonnullis exciderat, revolventibus tabularium Dionysianum, cum opus de re diplomatica meditaremur. Ejusdem regis videntur esse alia duo placita, itidem in principio & in fine mutila: quorum unum est agentium basilicæ sancti Dionysii adversus Beracharium episcopum, de quibusdam possessionibus, quas episcopus ille sibi vindicare moliebatur. Dum itaque rex una cum optimatibus palatii sui, quo-
» rum nomina exciderunt, ac senescalcis Widrachado & Ansberctho, necnon Cha-
» doaldo comite palatii, ad universorum causas audiendas & terminandas resideret;
» venisse dicuntur agentes monasterii domni Dionysii, ubi ipse preciosus domnus in
» corpore requiescit, adserentes adversus virum apostolicum domnum Beracharium
» episcopum, quod Ermelenus quondam, & filius suus Godo quamdam donationem
» basilicæ sancti Dionysii fecissent. Contra vero Beracharius asserebat, quod ab ipso
» Ermeleno epistolas donationis genitori suo conscriptas haberet, & in præsentia dom-
» ni & genitoris sui *inclytæ recordationis* (ita rex loquebatur) Chlodovii relectas, ex
» quibus perspicuum erat, hæc loca hereditario jure ad ipsum Beracharium pervenisse.
» Sed reclamabant agentes sancti Dionysii, dicentes, ejusmodi donationes, quas Er-

menaldus Beroaldo, ejusque heredibus fecerat, declaratas fuisse vacuas & inanes; « AN. CHR. 670.
ipsisque Ermeleno & Godoni relictam esse facultatem de eis rebus pro libito suo «
disponendi. Ex adverso intercessit quidam Madroaldus, contendens duas partes il- «
larum rerum sibi deferri, quas a Berachario per venditionis titulum sibi compara- «
verat. Sed tandem, auditis partibus, inluster vir Chadoloaldus comes palatii, qui «
initio Chadoaldus dicitur, hæc loca sancti Dionysii basilicæ adjudicavit, quæ sunt «
Simpliciacus, Tauriacus, Stupellæ, Flaviniacus, Pociusciniacus, Burgonnus, Alin- «
tummæ, Sastivale, Cambariacus, Bursiacus, Coriacus, & Munciacus; placuitque «
Berachario episcopo duas illas partes basilicæ sancti Dionysii restituere, pollicitus, «
se has possessiones adversus Madroaldi intercessionem vindicaturum. Beracharius «
ille non alius videtur esse a Berario episcopo Cenomannensi, qui ortus ex nobilissi-
mis parentibus, partim Francus [a] seu Neustrasius, partim Aquitanicus, tempore
Chlodovei junioris, ac filiorum ejus Chlotharii, Childerici ac Theoderici, eccle-
siam illam rexit. In alio placito subsequenti Ingoberta jugalis seu uxor quondam «
prædicti Ermeleni contendebat, Tauriciacum * villam ab eo sibi concessam fuisse. «
Contra monasterii sancti Dionysii actores id pernegabant. Sed quidam pontifex, «
cujus nomen ex autographo mutilo avulsum est, forte idem qui supra Beracharius, «
ostendit precariam ab ipsa femina de eadem villa factam, qua constare videbatur, «
Ermelenum ei hanc donationem fecisse. At contra S. Dionysii actores venditionem «
& precariam ab eodem Ermeleno factam germano ipsius Chugliberto ostendebant, «
de omni corpore facultatis suæ in his villis conscriptas; & quod ipsas duas partes ab «
eodem Chugliberto accepissent. Demum inluster vir Chadoloaldus comes palatii «
sententiam tulit secundum monachos. Theoberctus rogatus subscripsit in mense «
Novembri, anno tertio regni, incertum an ejusdem regis, tametsi in utroque placito
idem est palatii comes Chadoloaldus seu Chadoaldus, sed qui sub sequente rege,
forte Childerico, idem munus gerere potuit, jam mortuo Ermeleno, qui in supe-
riori placito superstes erat. Horum omnium fragmenta habentur in appendice ad
hunc tomum.

a Analect. to. 3. p. 167.

* f. Toury.

III. Brogariensis parthenonis fundatio.

Insignis est hoc anno conditio monasterii Brogariensis in pago Stampensi ad flu-
violum Urbiam per illustrem feminam Deo devotam, nomine Chrothildem, quæ
neptem suam Mummolam ibidem abbatissam instituit. Ejus hac de re litteræ a
nobis vulgatæ sunt in libro sexto [b] de re diplomatica, ubi Chrothildis, ad abster- «
genda facinora sua, simul ad æterna gaudia promerenda, monasterium ædificare «
statuit, in quo chorus sanctarum virginum divinas laudes jugiter devota mente ca- «
nere possit. Et ideo in Dei nomine & in honore sanctæ Dei genitricis Mariæ, & «
aliorum sanctorum, quorum pignora in ipso loco jam habebantur, monasterium «
puellarum fundare decrevit in loco nuncupato Brogaria, in pago Stampensi, prope «
fluviolum Urbiam, ubi neptem suam Mummolam instituit abbatissam, ea ratione, «
ut sub evangelica & apostolica traditione *& regula sanctorum patrum*, perpetuis tem- «
poribus ibidem vivatur; & præcipue ut nulla monacha in eodem monasterio quippiam «
peculiare habere præsumat, sed sint illis omnia communia. Ad hæc ut, cum abba- «
tissa ejusdem loci de hoc sæculo fuerit evocata, quam cuncta congregatio unanimiter «
regula bene instructam elegerit, in loco ipsius successor instituatur. Pro dotatione «
vero monasterii assignantur duæ partes ex vico Luctuoso, medietas ex Pladano, «
medietas item ex Fontaneto, cujus alia medietas, quam dicta Chrothildis inlustri «
viro Charicaldo delegaverat, post ejus obitum ad ipsum monasterium revertere de- «
beat. Huic chartæ subscribit inlustris Deo devota Chrothildis, & post eam Aggil- «
bertus episcopus, haud dubie Parisiensis, in cujus diœcesi monasterium situm erat; «
tum Ermenrigus, Vaningus, Ghislemarus, aliique optimates, aliunde noti; Chro- «
decarius abbas, aliique. Actum apud Morlacas vicum publice, quod fecit mensis «
Martius dies decem, anno sexto-decimo regni Chlotacharii regis. Rigobertus ro- «
gante & præsente Chrothilde scripsit & subscripsit. Insignis est hæc chronologica «
nota Chlotharii regis, cui anni dumtaxat quatuordecim regni ab aliis ejus ævi
scriptoribus accuratioribus tribui solent, præterquam in libello de vita sancti Vin-
centiani confessoris, cujus dedicatio ecclesiæ per Rusticum Arvernensem episco-
pum facta dicitur *post obitum viri Dei Vincentiani octo mensibus jam transactis, quinto-decimo scilicet kalendas Septembris, sub rege Chlothario quinto-decimo anno.* qui cal-
culus ut cum alio componatur, dicendum est, Chlotharium forte vivente patre de-

b Diplomat. p. 468.

ANN. CHR. 670. signatum fuisse regem; aut ea diversitas rejicienda est in annos cavos. Ut ut est, insignis est hæc charta Chrothildis feminæ illustris ac Deo devotæ, quam regii sanguinis fuisse veri simillimum est ex subscriptionibus virorum illustrium, qui ejus litteris nomen suum apposuerunt. Est autem Brogaria * vicus diœcesis Parisiensis in pago Stampensi, haud procul a Castris * opido, inter duos amnes, Urbiam *, & Remandam *; Castellum vulgo dictus, ad discrimen Altæ-Brogariæ, ubi cœnobium est Fontis-Ebraldi, cum nullum modo supersit in Castello-Brogaria.

* Bruyere le chateau. * Châtres. * l'Orbe. * Remande.

IV. Chrodegarius abbas Corbeiensis post Theodefredum.

Chrodecarius, in superiori laudatus instrumento, mihi non alius aliquando visus est a Chrotcario seu Rotgario abbate secundo Corbeiensi, successore Theodefredi seu Teudofredi abbatis primi, cum is ad pontificalem apicem promotus est. Verum, post maturius examen, mihi videntur plane diversi, propterea quod nonnisi mortuo Chlothario, quo regnante Chrodecarius abbas prædictæ chartæ subscripsit, Theudofredus abbas regimen Corbeiensis monasterii Chrodegario resignavit. Id patet ex diplomate Theoderici regis, confirmantis electionem Eremberti ejusdem loci abbatis post mortem Chrodegarii, *quem apostolicus vir domnus & pater noster*, regis verba sunt, *Theodefredus episcopus, dum & ille onus pontificale meruit accipere, per nostram voluntatem & præceptionem, ad regendum & dominandum monasterio supra scripto constituit*. Ex quibus verbis intelligitur, Chrodegarium, Theodefredo facto episcopo, in regimine monasterii Corbeiensis non successisse ante ipsius Theoderici principatum, qui ejus substitutionem probavit, sive id contigerit statim a morte Chlotharii, cum Theodericus ad breve tempus Neustriæ & Burgundiæ regnum iniit: seu post mortem Childerici exturbatoris sui, cum solus Francorum regno tandem potitus est. Eo certe regnante Theodefredus ex abbate episcopus evasit, eamque dignitatem etiam retinebat eo tempore, quo scriptor ille anonymus libellum de vita sanctæ Balthildis scribebat, id est paullo post ipsius reginæ obitum, quam auctor ille merito laudat a condito monasterio Corbeiensi, *ubi*, inquit, *venerablis vir domnus Teudofredus, nunc jam episcopus, tunc vero abbas, magno gregi fratrum præfuit*. Episcopus ergo fuit Theudofredus toto fere Theoderici principatu: at cujus loci, non convenit inter auctores, quorum alii eum Ambianensem, alii Cameracensem faciunt. Verum, ut Cameracensis fuerit, tametsi huic opinioni favent quædam schedæ recentiorum temporum, non facile assenserim: tum quia Theodefredi nomen deest apud Baldericum in chronico Cameracensi: tum quia toto fere Theoderici regis principatu hanc ecclesiam rexit Vindicianus, qui eam post sanctum Autbertum Chlothario superstite obtinuit. An autem Ambianensis antistes fuerit Theodefredus, affirmare nolim, etsi locum habet in vulgatis indicibus post sanctos Honoratum & Salvium, qui, si tempore Theoderici tertii eam sedem tenuerint, nullum Theodefredo vacuum relinquunt locum sub hoc rege, quo tamen regnante eum episcopum factum esse constat ex diplomate ejusdem regis, confirmantis, ut jam diximus, electionem Ermemberti abbatis post Theodefredi promotionem episcopalem, qui eum sibi successorem suggesserat. Ex quibus refelluntur quidam Corbeiensium abbatum indices, in quibus Theodefredus Cameracensis episcopus dicitur, eidemque tres dumtaxat anni abbatialis regiminis tribuuntur. In veterrimo kalendario sanctorum, qui libro pastorali beati Gregorii præmittitur in codice quodam Corbeiensi, notatur VII. *idus Octobris Corbeia monasterio depositio Teodefridi abbatis*, nulla episcopalis ejus dignitatis, tametsi aliunde exploratæ, mentione facta. Nullam ejus memoriam faciunt in divinis officiis nostri Corbeienses.

V. Vigilius episcopus Autisiodori monasterium B. Mariæ condit.

Autisiodorensem ecclesiam per id tempus cum multa laude administrabat Vigilius episcopus, qui inter cetera virtutum suarum insignia, monasterium in suburbio civitatis Autisiodorensis exstruxit, plurimisque donis ac prædiis ditatum in honorem sanctæ Dei genitricis Mariæ dedicavit, quod muro circumcinctum monachis attribuit, instituto ibidem xenodochio in usus pauperum. Ita fere legitur in veteri historia episcoporum Autisiodorensium, ubi Vigilii hac de re testamentum seu instrumentum laudatur. Hujus testamenti exemplum habemus, prolixum [a] quidem, sed in fine mutilum, quod inscriptum est sanctæ ac venerabili basilicæ domnæ Mariæ, genitricis domini nostri Jesu-Christi, quam ipse Vigilius opere suo in suburbio civitatis Altisioderi ait se construxisse, & monachis ibidem deservientibus tradidisse. Tum subdit, se donare eidem basilicæ in alimoniam pauperum ibidem residentium, vineas illas, ubi ipsa basilica constructa est; aliasque ad stradam publicam, quæ a

a V. Append.

porta Parisiaca ad Senones ducit; ad hæc areas *infra*, id est intra, muros ipsius « civitatis, quas cum inlustri viro Helchileno commutaverat, aliasque extra muros « ejusdem civitatis, juxta portam superius dictam, quas a Lupono abbate dato pretio « comparaverat. Præter ea prata super fluvio Belchæ * ex agro Bercuiacensi, quem « genitores sui tenuerant; & terram portionis suæ in villa Cauliaca * super fluvio « Icauna, quantumcumque genitores sui ibidem tenuerant. Ex quibus intelligitur, « Vigilium ex urbe Autisiodoro fuisse oriundum. Pari modo Pauliacum * villam « pagi Autisiodorensis ad fluvium Ligeris, aliaque in aliis locis; itidemque in pago « Tornotrinsi * portiones suas de villa Flauniaco *, quas ab inlustri viro Helchi- « leno, & germana sua Frautilde receperat; aliaque nonnulla. Similiter portiones « suas in villis pagi Senonici & Tornotrinsis, Treviciaco, Melarione, Cadugio, & « Imantia, quas Asper quondam tenuerat, & a germano ipsius quondam abbate Gre- « gorio comparaverat; insuper portiones suas in agro Matiriacensi, & Solemniacensi, « sitas in pago Tornotrinsi, quas Diddo quondam episcopus, vel filii ipsius Clau- » dius & Waiferius tenuerant. Denique, ut plurima alia omittam, villam Dulcium, « quæ conjacet juxta fines Intramninses *, quam amita sua Flotildis testamento sibi « dederat; & portionem suam in colonica Quaciariæ, quam cum germana sua Avo- « lana commutaverat; necnon agellum suum, qui vocatur Lano-villa, quem de « Ebroaldo abbate, vel heredibus suis receperat. Cujus loci episcopus fuerit Did- » do, cujusve monasterii abbates Luponus, Gregorius & Ebroaldus, non liquet. Vigilius jussu Warattonis majoris-domus necatus memoratur, ac sepultus in monasterio sanctæ Mariæ ab se exstructo, quod processu temporis canonicis sæcularibus cessit, Præmonstratensibus demum concessum ab Hugone dicto Matisconensi, Autisiodorensi episcopo, optione sæcularibus canonicis data, ut aut inde recederent, aut supervenientium fratrum se se ordini conformarent. Ceterum monasterium olim extra, nunc intra muros urbis positum, priscum nihilo minus vocabulum Nostræ-dominæ-extra-muros hactenus retinet.

AN. CHR. 670.

* la Belche.
* Coulange sur Yonne.
* Pouilly.
* de Tonnerre.
* Flogny.
* d'Antrain.

VI. S. Fructuosi episcopi obitus.

Ad hunc annum revocamus mortes illustrium virorum, Fructuosi Bracarensis episcopi, Adelphi abbatis Habendensis, & quorumdam Desertinensium monachorum, necnon Wlfetrudis abbatissæ Nivialensis. Fructuosus febre correptus, prænuntiatum sibi olim obitum imminere sentiens, discipulis brevi se moriturum asseruit. Cunctis flentibus solus ille exsultabat. Rogatus num mortem timeret: Non timeo « plane, inquit. Scio enim, quod, etsi peccator, ad præsentiam Domini mei profi- « ciscor. Post hæc in ecclesiam se deportari jussit, domusque suæ rebus omnibus ordinatis, unum e ministris suis Decentium, qui sibi ab adolescentia servierat, imposita manu abbatem ordinavit Turonii monasterii, quod prope Bracaram situm erat. Tum ille *pœnitentiam legitime* accepit, nec amplius ab ecclesia recessit, sed reliquum diei & subsequentis noctis spatium ante sanctum altare prostratus jacuit. Ad lucis crepusculum, expansis ad orandum manibus, sanctum & immaculatum Deo reddidit spiritum. Corpus ejus sepulturæ mandatum est in Montellensi monasterio, quod ipse inter Dumium & Bracaram exstruxerat: postea a Gelmiride primo Compostellæ archiepiscopo Compostellam translatum, magna ibidem fidelium veneratione colitur. Ejus festus dies apud Bracarenses & Compostellanos celebris est XVI. kalendas Maii. Librum de ejus gestis composuit auctor ejus temporis, qui narrationis suæ testes adducit ejusdem Fructuosi discipulos, Benenatum, Julianum, & Cassianum. Hunc auctorem quidam recentiores existimant esse Valerium abbatem sanctum, qui Fructuoso in regimine monasterii sancti Petri de Montibus successit, tametsi non levis apparet stili diversitas inter hanc vitam & fragmentum sermonis ipsius sancti Valerii, qui refertur in Concordia regularum.

VII. Adelphii item abbatis Habendensis.

Adelphus seu Adelphius abbas monasterii Habendensis seu sancti Romarici in Vosago, ubi duplex congregatio erat, virorum ac puellarum, sub idem tempus itidem supremum diem absolvit in Luxoviensi monasterio, quo pœnitentiæ causa secesserat sub Ingofredo abbate. Aderat extrema dies, qua vir sanctus jam effetus e terreno corpore migraret. Cum hora surgendi ad orationem instaret, dixit sancto fratri Emmoni, cui cura hospitum, adeoque ipsius Adelphi incumbebat: Qua hora vis, domne Emmo, ut eamus ad orationem? At ille tantisper exspectandum dixit, dum signum pulsaretur; moxque Emmone digresso foras, ejus *officialis* seu famulus remansit cum Adelpho: qui subito brachii dolore supra modum vexatus, famulum

ANN. CHR. 670. accersiit. Mox signo crucis super frontem & corpus suum facto, dicto semel & iterum, *Christe adjuva*, animam exhalavit. Nuntio de ejus morte ad Habendenses perlato, mox vir illustris domnus Garichramnus abbas, qui Adelpho suffectus fuerat, de nocte consurgens, cum monachorum suorum turma, & promiscua turba populi, Luxovium perrexit, acceptumque corpus sancti viri cum sanctorum reliquiis, cereis & crucibus, sollemni pompa transtulit in castellum Habendense. Accedentibus obviam processit sancta Tetta abbatissa, alio nomine dicta Cebetrudis seu Gebetrudis, una cum sanctis sororibus, quæ sanctorum reliquias cum cereis & crucibus præferebant. Sic processere omnes præcedentibus choris monachorum cum sancti viri corpore, choro virginum cum Tetta abbatissa eminus subsequente: quos sequebatur populus turmatim divisus in tres cuneos. Utrisque choris in Dei laudes effusis, vocibus psallentium & canentium tota illa terra personabat. Tandem ventum est ad sacrum montem, Deoque disponente contigit, ut eo ipso die, quo sancti Amati festivitas agebatur, ejus filioli corpus in eadem basilica sepeliretur, id est in basilica sancti Petri, ubi in urnam paratam depositum est. Eo humato, cælestes canentium voces in oratorio non semel auditæ, tum a quodam diacono procuratore monasterii, tum a quibusdam sanctimonialibus, quæ in eadem basilica voces tamquam missas celebrantium audierunt. Libellum de vita sancti Adelphi, jubente Tetta abbatissa, scripsit anonymus quidam monachus, qui etiam sanctorum Amati & Romarici abbatum facta litteris mandavit.

VIII. Monachorum Desertinensiũ cædes.

Sub idem tempus effera gens Avarum seu Hunnorum, quos Grimoaldus rex Langobardorum adversus Lupum ducem Foro-juliensem auxilio evocaverat, Forojulio ab eodem pulsa, hinc inde errabunda, in Rætias invasit, atque in totam circumquaque regionem, atque adeo in Desertinense monasterium ejusque monachos, dire grassata est. nam quotquot in monasterio reliqui erant, gladio peremerunt, & ablatis rebus omnibus locum in desertum redegerunt. Cum illos eo adventare comperisset Adalbero, qui post beatum Sigisbertum ejusdem loci regimen tenebat, venerabiles ejus reliquias una cum ossibus sancti Placidi martyris e loculis extulit, & Turegum * mature asportari curavit, simulque thesaurum ecclesiæ, cujus singulæ partes in veteri codice recensentur in hunc modum. Sarcophagus paratus unus (quod de feretro sacrarum reliquiarum interpretor;) tabulæ altaris quinque, capsæ tres, evangelia parata duo, codices novem, cruces tres majores, & tres minores, sigillus unus, calices argentei quatuordecim, patenæ duodecim, calix aureus cum patena una, urceus unus argenteus, ampulla una argentea, cola una argentea, (colatorium erat ad expurgandum vinum sacrificii;) vas incensi unum, turibula duo, coronæ tres argenteæ, circuli septem, campana novem: bases quatuor, palliola novem-decim, facieterculi viginti-quatuor, dalmaticæ duæ, cingula quatuor, stola una, casula una, candelabra duo. Hæc omnia Turegum allata cum reliquiis sanctorum. Hunni, occisis monachis, qui apud Desertinam reliqui erant, incensoque monasterio, & ipsi demum a Rætis circumventi, ad internecionem perierunt. Accidit autem hæc Desertinæ clades hoc anno Christi sexcentesimo septuagesimo, ut habet vetus codex, & quidem tertio nonas Augusti. Reversus Turego Adalbero abbas cum aliquot monachis, reliquias sacras loco restituit, ac monasterium resarcire pro modulo curavit.

* Zurich.

IX. Sancta Vulfetrudis abbatissa Nivialensis obit.

In Belgio eodem anno contigit obitus Wlfetrudis abbatissæ Nivialensis, quam beata Gertrudis, ejus amita, in sui locum substituerat. Hæc Gertrudis *neptis*, ab ipsis fere incunabulis monasticæ disciplinæ innutrita, in Gertrudis locum vicennis puella successit, mitis in subditos, erga superbos constans & quodam modo dura, caritate in Deum & proximum fervens, eximia castitate prædita. Contigit autem *ex odio paterno*, ait primus ejus vitæ scriptor, ut reges, reginæ, atque etiam sacerdotes, id est episcopi, ex invidia illam primum quidem suasionibus, deinde per vim, suo eam loco abstrahere conarentur; ut res monasterii inique occuparent. Sed ipsa Dei & sanctorum ope adversariis invicta restitit, tantamque ei Dominus gratiam contulit, ut qui antea per cupiditatem ejus accusatores exstiterant, postea largitate & beneficiis ejus se defensores exhibuerint. Hunc locum male reddidit Surius & quod in genuina primi auctoris scriptione *ex odio paterno* in Wlfetrudem factum dicitur, id ita reddidit Surius, quasi *pater ejus id effecisset*, quippe qui doleret *eam id vitæ genus complexam*. omnino contra mentem auctoris. Rectius Bollandi continuatores

tinuatores id factum censent evenisse ob invidiam & odium Grimoaldi, quem Wlfetrudis patrem existimant: qui ob relegatum in Hiberniam Dagobertum, Sigiberti regis filium, intrusumque ejus loco filium suum Childebertum, offensam regum, reginarum ac sacerdotum incurrerit; adeoque non mirum, si eo mortuo iidem reges ac sacerdotes in Wlfetrudem patris injuriam ulcisci voluerint. ANN. CHR. 670.

Anno post Gertrudis obitum decimo in Nivialensi monasterio exortum est tam vehemens incendium, *ut nullus monachorum vel virginum*, inquit illius temporis scriptor, seu hominum eo concurrentium, ullam spem servandi monasterii haberet. Egressis e monasterii septis ancillis Dei, visa est in fastigio refectorii beata Gertrudis in ipso habitu quo olim induta fuerat, velo suo flammam abigere; moxque incendium restinctum est. His aliisque signis inducta Wlfetrudis, lectum, ubi virgo sancta post vigiliarum, orationumque defatigationem tantisper quiescere solebat, in sancti Pauli basilicam honorifice deferendum curavit: ad quem puella quædam cæca amissum lumen recepit.

Tandem Wlfetrudis undecimo regiminis sui anno, omnibus recte dispositis, & Christi ecclesiis restauratis, in gravissimum languorem incidit; ex quo per dies amplius quinquaginta decumbens, solito more in pauperes & egenos largas eleemosynas distribuit, omnibus secundum evangelium injurias remisit, ab omnibus pacem ac benedictionem accepit: ac demum tricesimo ætatis suæ anno inter spirituales Dei ancillas animam Deo reddidit IX. kalendas Decembris, & in basilica sancti Petri apostoli sub marmoreo tumulo condita est. In ejus locum *cuncta familia* unanimi consensu omnes Agnetem, nobili genere ortam, a sancta Gertrude itidem educatam, elegerunt abbatissam. Interpolator vitæ sanctæ Gertrudis Hagnem vocat, eamque ait successisse Dominicæ abbatissæ, quam & beatæ Gertrudis neptem dicit. Verum, si binominis Hagne non fuit, potius dicendum est Dominicam abbatissam Hagnæ suffectam fuisse: propterea quod primus vitæ sanctæ Gertrudis scriptor, qui in secundo libro Wlfetrudis obitum, atque Hagnæ electionem commemorat, ait se id operis scribere aggressum esse, *sacra puella Dominica abbatissa, ac sancta congregatione Nivialensis monasterii postulante*: quæ Dominica proinde alia erat ab ea, quæ Agnetem præcesserat; non alia sine dubio, quam Wlfetrudis. Interpolatorem in errorem induxit locus male intellectus ex libro secundo scriptoris primi, ubi *prædicta Dei famula domina abbatissa, neptis sanctæ Gertrudis, quæ secus pedes ejus fuerat nutrita*, lectulum ejus in basilicam sancti Pauli intulisse dicitur. quæ verba cum legisset interpolator, qui Dominicam olim Nivallæ abbatissam fuisse noverat, hunc locum, quem de Wlfetrude in libro primo iisdem verbis laudata primus scriptor intellexerat, de Dominica perperam interpretatus est. Itaque Agnetem excepit Dominica abbatissa, non præcessit, utpote cui primus vitæ sanctæ Gertrudis scriptor opus suum, Agnete mortua, nuncupavit. Porro Agnes suo tempore basilicam in honorem sanctæ Gertrudis amitæ suæ ædificavit, in qua septem lucernæ seu lampades, tempore saltem vigiliarum & matutinorum, ardere consueverant, atque in eam lectum beatæ illius virginis transtulit.

Agnes ei succedit.

tum Dominica.

X. Osvvii regis Northumbriæ mors.

His omnibus adjungenda est mors Oswii [a] regis Northanimbrorum, qui gravi vexatus infirmitate votum vovit, se, si ex ea convalesceret, Romam ad loca sancta cum Wilfrido episcopo profecturum, ibidemque reliquum vitæ exacturum. Verum res aliter habuit ac optaverat, tandemque hoc anno mortuus est XV. kalendas Martias, anno ætatis suæ quinquagesimo-octavo, atque Egfridum filium regni heredem reliquit. Egfrido regnante, pax & gaudium in populis, ait Eddius Stephanus, anni frugiferi, victoriæ in hostes subsecutæ, ejusdemque favore Wilfrido episcopo omnes obedientes facti sunt. Egfridus conjugem habuit Ethelredam seu Etheldritam reginam sanctissimam, filiam Annæ regis orientalium Anglorum, de qua inferius multa dicendi erit occasio.

[a] Beda lib. 4. c. 5.

XI. Vvilfridi episcopi virtutes, & quædam facta.

Eidem reginæ maxime familiaris fuit sanctus Wilfridus episcopus, qui eam in episcopatu abstinentiam servabat, ut vix phialam parvissimam, quantivis caloris tempore, in potum insumeret; ea continentia, ut corpus impollutum & intaminatum ad finem usque custodierit. Ejus rei causa in aqua benedicta & sanctificata singulis per hiemem & æstatem noctibus lavare solitus erat, dum Johannes papa id ipsi interdixit. Huic abbates & abbatissæ cœnobiorum pæne omnes sua monasteria cum rebus suis committebant; eidemque principes ac nobiles viri filios suos

ANN. CHR. 670.

erudiendos tradebant, ut aut divinis obsequiis se manciparent, si vellent; aut adultos regiæ militiæ, si mallent, idoneos redderet. quæ omnia invidiæ atque odii fomitem ipsi subministrarunt.

ANN. CHR. 671.

XII. Biscopus iterum it Romã.

ANno insequenti Benedictus Biscopus tertium e Britannia Romam iter, quod quartum in summa Romanum erat, aggressurus, suburbani sancti Petri apud Cantuariam monasterii regimen, quod duobus annis tenuerat, dimisit, illudque resignavit Hadriano abbati, quem Theodorus archiepiscopus missionis suæ socium a Vitaliano pontifice acceperat, cum eo, ut in diœcesi sua locum ei provideret, in quo [a] *cum suis*, ait Beda, apte ac decenter posset degere. Ex quo intelligitur, Hadrianum cum aliquot monachis suis in Britanniam accessisse. Romam profectus Biscopus, libros omnigenæ eruditionis sacræ non paucos, cum pretio, tum amicorum dono comparatos secum inde retulit; aliosque quos Viennæ Allobrogum emtitios reliquerat apud amicos, itidem in patriam asportavit. Mortuo quippe Coinwalchio occidentalium Saxonum rege, amico suo, quem convenire decreverat, in patriam nativumque solum reversus est, adiitque Egfridum Transhumbranæ provinciæ regem, cui omnium peregrinationum suarum rationem & successum, omniaque consilia ac studia sua, quo nempe religionis desiderio arderet; quid ecclesiasticæ seu monasticæ institutionis Romæ ac circumquaque didicisset, quot sacra volumina, quales sanctorum reliquias attulisset, singillatim exposuit; tantamque apud principem gratiam invenit, ut terram septuaginta familiarum condendo in honorem sancti Petri monasterio ab eodem acceperit.

a Beda lib. 4. c. 1.

XIII. Lantberto Fontanellæ abbati Childericus munificus.

Interim cum summa prudentiæ laude Lantbertus abbas Fontanellense Galliæ monasterium administrabat. Hæc prudentia maxime enituit exstincto Chlothario rege, cum, orta inter ejus fratres Childericum & Theodericum de regno Neustriæ simultate, quæ Francos in diversas partes distraxit, aliis Childerico, aliis Theoderico faventibus, ita se cautum vir prudentissimus exhibuit, ut in neutram partem declinaret: donec Childericus superior factus, Neustriæ principatum tandem adeptus est. Deinceps vero apud regem tanto in honore est habitus, ut quidquid ab eo petiisset, facile obtineret. Argumento sunt donationes quædam, eidem venerabili patri, ejusque monasterio ab rege factæ. Una est ad petitionem Bilhildæ reginæ, ipsius Childerici uxoris, & rogatu venerabilium episcoporum, Leodegarii Augustodunensis, postea martyrio affecti, Nivonis Remensis, & Emmonis Senonensis; atque illustrium virorum, Fulcoaldi, Amalrici, Wlfoaldi majoris domus regiæ, Bavonis, Waningi, Adalberti, & Gaërini fratris sancti Leodegarii: quorum interventu rex prædicto venerabili patri largitus est fiscos duos, Ulmium & Warinnam, sitos in pago Tellavensi * juxta fluvios Tellam & Warinnam, cum universis eorum appendicibus; simulque terram super litus maris, & areas salinarum piscationumque, quæ ibidem instructæ erant; ad hæc vineas in vico pagi Vilcassini, nomine Warnaco, ad fluvium Sequanam sitas. Edita est hæc regia largitio Arelauno jocundo palatio apud Caletos *, undecimo anno regni ejusdem principis in Austria, in Neustria primo. Insuper eidem abbati Childericus partem de saltu Gemeticensi, præter alias possessiones, concessit: cujus donationis occasione orta est lis non modica inter ipsum Lantbertum, & Filibertum abbatem Gemeticensis monasterii de sua utriusque in eodem saltu portione, ejusque terminis: quam litem magnus Rotomagensis ecclesiæ pontifex Audoënus, cum sua, tum Childerici regis, qui ad ipsum ea de re scripsit, auctoritate composuit, virosque sanctos ad concordiam revocavit; silva Gemeticensi inter utrumque æqua sorte divisa. Et quia Lantberti abbatis portio aliquanto major videbatur, idem pontifex cum ejus consensu proximæ sancti martyris Dyonisii basilicæ, apud Duroclarum * ad Sequanam sitæ, cui Lidoaldus præerat, abundantem portiunculam assignavit.

* le Tallou.

* le pays de Caux.

* Duclair.

XIV. Hildulfus episcopus condit Medianum monasterium.

Cum multa essent in Vosago monasteria, potiora quinque erant in modum crucis disposita. Bodonis monasterium virginum a Bodone Tullensi episcopo, sanctæ Salabergæ fratre, quasi in capite conditum ad septemtrionem, cui Thietbergam filiam præfecerat; Senoniense ad orientem a Gundelberto Senonensi præsule; Stivagium ad occidentem, incerto auctore; Juncturæ ad Meridiem, quasi in pede crucis, a Deodato Nivernensi episcopo; ac Medianum-monasterium in meditullio positum, quod Hildulfus Trevirensium antistes ædificavit. Hunc anno post sexcentesimum

septuagesimo-primo, abdicata dignitate, in Vosagum secessisse tradit scriptor vitæ sancti Deodati, qui-cum magna semper ei necessitudo intercessit. Hildulfo locum secessui aptum designasse dicitur Jacob Tulli-Leucorum episcopus; idque Petrus Damiani [a] in libro de gestis S. Hildulfi legit. Verum, si duo ejus nominis Tullenses episcopi per illa tempora non fuerunt, ut certe non videntur fuisse; haud dubie erratum est in nomine Tullensis episcopi: cum Jacob, qui unus in vulgatis indicibus & in actis mss. habetur, ad principatum Caroli Magni pertineat. Idem peccatum in Milone pseudepiscopo Trevirensi, cui Hildulfum substituunt. Locus ille Hildulfo designatus ab episcopo Tullensi, positus est ad fluviolum, qui ob rapidum cursum Rabado * appellatur, a Senonia in Medianum-monasterium defluens. Hic duæ ab Hildulfo exstructæ basilicæ: prima sub beatissimæ Dei genitricis Mariæ patrocinio, VIII. kalendas Martii ab ipso dedicata: altera sub titulo sancti Petri, omniumque apostolorum XVII. kalendas Novembris. Ad hæc monachorum solitudini ac quieti præcavens vir Dei, oratorium sancti Johannis Baptistæ ad portam monasterii exstruendum curavit, ubi hospites ad divina audienda convenirent. Ibidem doliolum erat aqua exorcizata plenum ad energumenos curandos. Denique oratorium sancti Gregorii statuit in cœmeterio fratrum, quod etiam nunc ad australe latus principis basilicæ cernitur. Cum monachorum numerus ita excresceret, ut omnes in tam arto & angusto loco una consistere non possent; supplementi causa in circumjacentibus locis cellas Hildulfus exstruxit, nempe ad Septem-abietes, ad sanctum Johannem, apud Orbacum, apud sanctum-Præjectum, apud Visi-vallem, ad Altam-petram, quæ monasterio supereminet; ad Roberti fontem, & denique ad locum, qui olim a donatore Beggonis cella, nunc sancti Blasii vocatur. Hunc locum cum adjacentibus nemoribus & prædiis Beggo quidam, vir nobilis ac locuples, ad monasterium amplificandum contulerat sancto Hildulfo, qui beatum Spinulum monachum cum quibusdam fratribus ibidem constituit, eumdemque non multo post mortuum in Mediano-monasterio sepelivit, & quidem in oratorio beati Gregorii, quod ipse cum adjuncto cœmeterio consecraverat. Edita a beato Spinulo miracula, simulque exorti ad hortum monasterii tres salinarii fontes, tantam populorum multitudinem eo conciverunt, ut Hildulfus monasterii sui solitudinem ac quietem hac confluentium turba interturbari, suosque a regulari proposito deflectere animadvertens, eumdem sanctum a patrandis miraculis ex obedientia cessare præceperit. Videres mortuum, quasi viveret, magistro jubenti obedire, cessantibus deinceps signis miraculorum, & aquis salsis in priorem dulcedinem denuo conversis. Ceterum omnes illi monachi, numero fere trecenti, vivebant sub regimine & disciplina beati Hildulfi episcopi & abbatis: qui demum contemplationi, altioribusque studiis animum occupare cupiens, totius congregationis regimen in Leutbaldum abbatem, virum sanctimonia & doctrina insignem, rejecit.

ANN CHR. 671.

a Petr. Dam. opusc. 19.

* Rabodeau.

XV. Erhardus ejus frater.

Cum in hac Vosagi solitudine Hildulfus commoraretur, ad eum accessit Erhardus, frater ejus, ut tradunt, & episcopus, cujus superius meminimus. Hunc baptizata Odilia, Athici ducis filia, cui lumen etiam oculorum a natura negatum contulisse dicitur, Ratisponam revertisse, & in ea urbe Inferius beatæ Mariæ cœnobium puellarum condidisse, ibidemque ad latus septemtrionale basilicæ humatum, miraculis etiam coruscasse perhibent. Quin etiam septem ab eo monasteria ædificata dicuntur. Quæ ut vera sint, haud veri simile est eum fuisse Ratisponensem episcopum: cum ejus urbis ecclesia non ante sæculum sequens in episcopalem sedem a Bonifacio episcopo & martyre erecta fuerit. In veteri theca sancti Hildulfi reliquias continente, quæ sæculo duodecimo facta creditur, Hildulfus & Erhardus archiepiscopali pallio insignes exhibentur. Mediano-monasterio nunc præest R. P. domnus Hyacinthus *Alliot*, qui multas in nostros Annales suppetias contulit.

XVI. S. Deodato privilegium a Numeriano concessum.

Hildulfo in sedem Trevirensem successisse videtur Numerianus, a quo Deodatus episcopus & abbas Vallis-Galilææ privilegium immunitatis obtinuit, inscriptum *Dominis sanctis, & summi culminis apice, pontificalisque cathedræ specula præsidentibus in Christo patribus, Chlidulfo, Gisloaldo, & Eborino episcopis* comprovincialibus: quibus significat id a se postulasse Deodatum episcopum, qui basilicas intra eremi locum, Galilæam nomine, prius Juncturas vocatum, ac monasterium exstruxit: ubi monachos & peregrinos sub regula beati Benedicti & sancti Columbani abbatis collocaverat. quod privilegium ideo ab se indultum ait, ut monachi sub ipsa sancta regula "

AN. CHR. 671. » viventes, beatorumque patrum vitam sectantes, pro statu ecclesiæ catholicæ, & » pro salute Childerici gloriosissimi regis plenius Dominum valeant exorare. Privilegii hujus notæ chronologicæ desunt in fragmento, quod penes nos est. Chlidulfus seu Chlodulfus Mettensis erat episcopus, Gisloaldus Virdunensis, Eborinus Tullensis.

ANN. CHR. 672.

XVII. Dervense monasterium a Berchario exstructum.

a lib. 15. n. 23.
* la Voire.
* Puisie.
* Montierender.

DE Altivillarensis monasterii primordiis superius[a] egimus, deque Berchario primo ejus abbate: qui divinum cultum amplificare cupiens, alium locum exstruendo novo cœnobio circumquaque perquisivit, tandemque idoneum reperit in diœcesi Catalaunensi ad fluvium Vigeram *, haud procul a Puteolo *, in silva Dervo appellata, unde Monasterio-Dervensi * nomen inditum est. Quia vero locus ad fiscum pertinebat, ejus impetrandi causa Childericum regem adire vir sanctus decrevit. Rex facile ejus petitioni annuit, adjecto Puteolo villa regia, in qua Bercharius basilicam in honorem sanctorum apostolorum Petri & Pauli erigendam & consecrandam curavit. Aberat duobus passuum millibus ab eo vico prædictus Dervi locus, a Berchario impetratus ad novam monachorum coloniam instituendam. Exstat hujusce donationis regium præceptum apud Camuzatum in Promtuario Tricassinensi, & » ex eo apud Carolum Cointium. Præcepti hæc summa est. Adiit serenitatem regiam » venerandus ac religiosus abbas Bercharius, supplicans, ut locum sibi concederet in » silva Dervo, & in finibus villæ regiæ fisci Vasciaci, in quo monasterium & cel» las monachorum congregationi aptas exstruere sibi liceret; simulque sumtus ac præ» dia ad complendum opus suppeditare dignaretur, concederetque insuper monasterio » regiam immunitatem. Rex consensu episcoporum & optimatum suorum, precibus » tanti viri aurem accommodans, ratam habuit ejus supplicationem, approbavitque » donationes eidem factas, vel in posterum a christianis faciendas, cum ea immuni» tate, ut nihil ex rebus monasterii a viris fiscalibus exigeretur. quæ immunitas ut » firmior haberetur, eam princeps episcoporum & optimatum subscriptionibus robo» rari jussit. Subscribunt post regem Nivardus episcopus Remensis, Leodegarius Au» gustodunensis, & Atelanus Laudunensis. Deinde Wlfaudus major-domus, & Al» maricus optimas. Datum IV. nonas Julii Compendio palatio, anno tertio Childe» rici regis. In editis apud Camuzatum legitur loco Nivardi signum Reoli episcopi ejus successoris: sed hoc mendum recte corrigit Cointius, ut in chartaceo codice, post Adsonem vitæ sancti Bercharii scriptorem, qui regium diploma, faventibus Leodegario, Nivardo, & Atelano episcopis, a Berchario impetratum fuisse testatur. Hoc itaque modo constructum est monasterium Dervense super fluvium Vigeram in honorem apostolorum Petri & Pauli, aliorumque sanctorum: ubi Bercharius homines captivos octo, quos cum totidem puellis itidem captivis pretio redemerat, primos instituit monachos, quibus plurimi alii subinde accesserunt. In veteri martyrologio Usuardi bibliothecæ regiæ, olim ad usum Dervensis monasterii, notatur XIV. kalendas Decembris, *Dervo monasterio dedicatio prima basilicæ in honorem beatorum apostolorum Petri & Pauli:* secunda VIII. kalendas Decembris.

XVIII. Item alia.

*Pellermontier.
* Luzes.

Præter hoc virorum monasterium, aliud etiam puellare haud procul a Dervo, itidem ad Vigeram, erexit Bercharius sub patrocinio beatæ Mariæ, fundum suppeditante nobili ac locuplete matrona, Waltilde nomine, cujus neptem ibidem abbatissam instituit, admissis ad professionem monasticam octo illis captivis puellis, quas pretio redemtas ab ipso Berchario mox diximus. Excisum est ab annis fere septingentis hoc monasterium, etsi locus hodie quoque vulgare Puellaris-monasterii* vocabulum retinet, una tantum leuca dissitus a cœnobio Dervensi, sed diœcesis Tricassinæ. In ea quoque positus est locus, quem Lutosas * vocant, pari a Dervo intervallo: ubi Bercharius pariter cellam ædificaturus, ad Childericum accessit, & suffragantibus ipsi atque faventibus piis viris, Leodegario & Mummoleno episcopis, altero Augustodunensi, altero Noviomensi; Amalrico quoque & Wlfaudo optimatibus, facultatem impetravit condendæ eo in loco basilicæ, quam in honorem sancti Martini dedicari curavit, ac circumsitæ silvæ quoquoversus leucam unam, hoc est passus mille & quingentos, accepit. Quin etiam cellulam juxta villam Puteolum supra memoratam, Monasteriolum dictum, sub titulo sancti Mauricii condidit, atque insuper sancti Sulpicii ecclesiam super fluvium Vigeræ. Hæc Adso ait a Berchario exstructa, antequam Dervensem locum nobili monasterio aptiorem invenisset, quæ omnia potius principi monasterio postea accessisse existimo. Hæc vero

monasteria, in primis Dervense, sanctorum reliquiis illustraturus Bercharius, Jerosolymam semel, Romam sæpius adiisse dicitur, atque ex iis locis plurimas sanctorum reliquias detulisse, easque in prædictis locis honorifice reposuisse: ex quibus corpus sanctæ Theodosiæ virginis, quæ apud Cæsaream-Palæstinæ necem pro Christo passa est, in Dervensi monasterio etiam nunc asservatur. Exstat apud Camuzatum instrumentum ipsius Berchari abbatis, donantis monasterio, cujus vocabulum est Puteolus, supra fluvium Vigeræ, quod proprio labore, ex concessione « regum se ædificasse ait, hereditatem suam in villa Diseio ultra Ligerim, supra flu- « vium Cretæ, cum appendicibus suis permultis: quæ omnia ex successione paterna « & materna sibi legibus obvenerant. Hanc vero donationem ideo facit, ut monachi, « qui ibidem deserviunt, die noctuque pro peccatis ipsius, & regum, & totius po- « puli deprecentur. Actum Remis civitate III. kalendas Septembris, præsente dom- « no & glorioso Childerico rege, anno quarto regni ejus. « Subscribunt post Nivardum Atelanus Laudunensis, Leodegarius Augustodunensis & Mummolenus Noviomensis, episcopi; & post eos Hermarus & Hilduinus abbates, ultimo loco Bercharius abbas, qui hanc chartam donationis fieri jussit. Multa in hoc instrumento loca recensentur, quæ Bercharius sibi ex paterna, maternave successione obvenisse asserit: ex quibus apparet, eum ex locupletissimis Aquitanis parentibus ortum fuisse.

ANN. CHR. 672.

XIX. S. Faro episcopus sepultus in monasterio S. Crucis.

Sub idem tempus rebus humanis excessit beatus Faro Meldorum episcopus, qui a Chlotharii secundi principatu ad Childericum eam ecclesiam rexit, sepultusque est in suburbani monasterii basilica, quam in fundo proprietatis suæ sub titulo saluti feræ Crucis, necnon beati Johannis Baptistæ, omniumque apostolorum condiderat. Visitur etiam nunc sub majori altari loculus ejus lapideus; reliquiæ in theca summo altari imposita. Monasterio forte jam tunc præerat Maïolus abbas, de quo in consequentibus agemus. Faroni in sede Meldensi successit Hildevertus, Datlevertus dictus in libro de ejus vita, quem Hildegarius Meldensis sæculo nono antistes videtur scripsisse, multis admistis erratis, quorum pleraque Carolus Cointius animadvertit, excepto pontificatu Walberti abbatis Luxoviensis, quem Meldensem fuisse episcopum cum Hildegario perperam existimavit. De Datleverto memoriæ proditum est, eum tum ex imperitia divinorum dogmatum, tum ex invidia, voluisse ædificare ingentis pompæ & magnitudinis basilicam *in honore sancti Christi* contra fidem sanam, juxta basilicam sanctæ Crucis a sancto Farone exstructam. Verum illam basilicam divino nutu sponte corruisse, ejusque auctorem in synodo ab episcopali officio suspensum fuisse, dum tandem resipuisset. Et re quidem vera ita resipuit, ut sanctorum numero adscribi meruerit.

XX. Hatta abbas Nobiliacensis.

Tunc etiam Hatta, Blandiniensis apud Gandavum monachus, a Vindiciano Atrebatensi episcopo institutus est abbas in monasterio Nobiliacensi seu sancti Vedasti, quod ante annos circiter sex condi cœptum fuerat, quo vix ullum in toto Belgio nobilius. Hattam abbatem instituit Vindicianus ordinationis suæ anno secundo, eidemque privilegium indulsit, quo *omnes inquietudines* [a] a monasterio S. « Vedasti exclusit, ut quiete *& secundum Regulam sancti Benedicti* monachi viventes « Deo servirent. « quæ verba gravis altercationis materiam inter Rothardum episcopum & Fulradum ejus loci abbatem ineunte sæculo undecimo præbuerunt. Hattam excepit Hadulfus monachus, qui postea Vindiciano in sedem Atrebatensis ecclesiæ subrogatus est. Plura de percelebris monasterii primordiis dicere cupientem deficiunt vetera instrumenta, quæ mihi inspicere non licuit, tametsi ejus rei causa istuc profecto.

a *Balderic. lib. I. c. 106.*

Hadulfus ejus successor.

XXI. Hunegundis abbatissa Humolariensis.

Regebat per id tempus Hunegundis virgo puellarum monasterium Humolariense*, quod prope Augustam-Viromandorum seu Quintinopolim etiam nunc positum est, sed modo virorum ab annis amplius septingentis. Nata erat Hunegundis nobili prosapia in villa pagi Viromandensis, quam Lembaïdem vocant. Hanc a sancto Eligio, necdum episcopo, e sacro fonte susceptam fuisse tradunt. Desponsata præter voluntatem Eudaldo paris nobilitatis viro, eumdem ad pias peregrinationes servandæ continentiæ causa induxit. Romam cum eo profecta, velum a pontifice, nempe Martino ejus nominis primo, accepisse dicitur. Reversa in patriam, universa bona sua Humolariensi, quod jam tum incerto auctore exstabat, monasterio contulit, sponso id gravate admodum ferente, sed tandem approbante, qui postmodum semetipsum

* *Homblieres.*

ANN. CHR. 672. Deo servum perpetuum cum suis omnibus obtulit coram altari Dei genitricis Mariæ, in cujus honorem hic locus sacratus erat, voto facto, se, quamdiu viveret, monasterii in rebus exterioribus procuratorem futurum. Ibidem post mortem condignam habuit sepulturam, curante Hunegunde, quæ tum eo in loco abbatissæ officium gerebat.

XXII. Ethildrita condit monasterium Eliense.

Aliud cælibis vitæ insigne exemplum nobis exhibet Ethildrita seu Edilreda, quam Adelredam alii appellant. Hæc Annæ regis orientalium Anglorum filia, primum quidem in matrimonium tradita est principi australium Girviorum, nomine Tondberto: sed, cum ille post modicum tempus obiisset, Egfrido Northanimbrorum regi nupsit: in cujus consortio per annos duodecim, ut cum priori sponso, integram virginitatem servavit, rege nequiquam interpellante, etiam interposita auctoritate Wilfridi episcopi, cui Egfridus prædia & pecunias multas obtulit, si reginæ, quam nullum virorum se amplius amare certo sciebat, ejus uti connubio persuadere posset. Verum id ab ea numquam obtineri potuit, immo hæc tandem apud regem evicit, ut sæculi curas ac pompam relinquere, atque in monasterio tantum vero regi Christo servire sibi liceret. Regis itaque permissu ægre demum impetrato, secessit in monasterium Ebbæ abbatissæ, Egfridi regis amitæ, positum in loco, quem Coludi urbem vocant; ibique *velamen sanctimonialis habitus*, ut Beda [a] loquitur, a Wilfrido antistite hoc anno accepit. Forte jam ante id tempus de condendo alio monasterio cogitaverat: quippe quæ post annum a suscepto velo facta est abbatissa in monasterio Eligensi seu Eliensi, cujus eam auctorem esse constat. Est autem Elige in provincia orientalium Anglorum, regio, inquit Beda, familiarum circiter sexcentarum, in similitudinem insulæ, vel paludibus circumdatæ, vel aquis: unde & a copia anguillarum, quæ in eisdem paludibus capiuntur, nomen accepit. In monastica vita ita se gessit regia virgo, ut numquam lineis, sed tantum laneis vestimentis uti voluerit, raroque in calidis balneis lavare, præterquam in majoribus sollemnitatibus, utputa paschæ, pentecostes, & epiphaniæ, & quidem postquam id officii omnibus monasterii sui virginibus exhibuisset. Raro etiam, extra illa festa vel urgentem infirmitatem, plusquam semel per diem corpus reficere solita erat; a tempore autem matutinæ synaxeos usque ad ortum lucis precibus insistebat. Erant Ethildritæ tres sorores germanæ, Sexburga, Ethelberga, atque Witburga: quæ omnes monasticum propositum amplexæ sunt, Sexburga quidem natu-maxima, postquam Ercomberto Cantuariorum regi nupta fuisset, & Witburga in Eliensi monasterio sub Ethildrita abbatissa sorore sua; Ethelberga vero in Brigensi Galliæ parthenone, ut superius vidimus.

a Beda lib. 4. c. 19.

XXIII. Monasterium ibi duplex.

Erat etiam in Elige insula monasterium duplex pro more illius ætatis, præter aliud virorum, quod Felix episcopus orientalium Anglorum ad introitum ejus insulæ apud Dummocum [b] condidisse perhibetur, ubi non minima congregatio monachorum ordinem sanctæ regulæ sub Werfredo abbate observavit. Adjunctum quippe erat alterum ædibus virginum monasterium virorum: quos inter floruit sanctus Hunna [c] presbyter, vir magnæ humilitatis & virtutis, antiquis monachis non impar, quem Ethildrita in primis colebat, hortantemque libenter auscultabat. Idem hujus sanctæ virginis funus curavit, ac demum in exiguam quamdam insulam, Eliensi proximam, quæ ab ejus nomine Huneïa dicta est, secessit uni Deo vacaturus, ibidemque glorioso fine quievit. In utroque monasterio sancti Benedicti regulam, quam Wilfridus in Northumbrensi regione ubique suscipi curavit, primitus observatam fuisse nemo negaverit, qui Ethildritam ab ipso velatam & institutam abbatissam advertet.

b Acta sæc. 2. p. 743.

c Ibid. 759. & seq.

XXIV. Ebba abbatissa Coludensis.

Ejusdem instituti erat Coludense monasterium itidem duplex, cui præerat Ebba abbatissa, cum istuc Ethildrita se recepit. Urbs hæc, Coldingham vulgo appellata, posita est in Mersia Scotiæ provincia, quæ olim Berniciorum censebatur. Monasterii Coludensis conditrix fuisse videtur Ebba, soror Oswini & Oswaldi regum ex patre Ethelfrido rege Northumbrorum, non minus religione, quam sanguinis nobilitate honorabilis, cujus invitatu aliquando sanctus Cuthbertus exhortationis gratia ad idem monasterium accessit, ibique dies aliquot permansit. In eodem loco, inquit Turgottus, diversis tamen separatæ mansionibus, erant monachorum, sanctimonialiumque congregationes, quæ paullatim a regularis disciplinæ statu defluentes, inhonesta invicem familiaritate decipiendi occasionem inimico præbuerunt. In-

cendium ob eam rem divino judicio eventurum prænovit Adamnanus Scottus, monachus ejusdem monasterii, qui aliis somno oppressis solus ad orationem vigilans, futuri discriminis oraculum cælitus accepit, idque Ebbæ abbatissæ indicavit. Rem istam venerabilis Beda [a] sic commemorat. Erat in Coludensi monasterio vir de genere Scottorum, nomine Adamnanus, vitam in continentia & orationibus devotissimam sic gerens, ut nihil umquam cibi vel potus, excepta die dominica & quinta feria, perciperet, ad expiandum videlicet aliquid sceleris, quod in adolescentia commiserat. Id enim piaculi a sacerdote quodam, cui reatum suum confessus fuerat, sibi ad tempus impositum, primum ex necessitate, dein ex usu ipso consuetudinis, ad finem vitæ observavit. Is quondam noctem in psalmis & precibus pervigilem ducens, subito adstantem adspexit vultus incogniti virum, qui bono eum animo esse jussit, laudavitque, quod, ceteris somno oppressis, vigiliis & orationibus insisteret: se monasterii casas, angulosque omnes singillatim perlustrasse, sed ex monachis aut puellis neminem invenisse præter eum, qui non aut somno inerti torperet, aut ad peccata vigilaret, domunculis, quæ ad orandum vel legendum factæ erant, in commessationum, potationum, fabularumque diverticula conversis: dum ex alia parte virgines Deo dicatæ, spreta reverentia suæ professionis, ubi vacarent, texendis subtilioribus indumentis darent operam, quibus aut se ipsas, sponsarum instar, aut amicos ornarent. Ideo monasterium in favillas divino judicio brevi redigendum. Visum Adamnanus ægre retulit Ebbæ abbatissæ, veritus ne molestiam ei facesseret: sed tamen hoc eidem solatii loco adjecit, talem plagam ea vivente non eventuram. Admoniti hac de re omnes, cœperunt corrigere mores suos: at mortua abbatissa nedum ad pristinas sordes relapsi, etiam pejora denuo commiserunt. Inter hæc, dum pacata & tranquilla crederent omnia, digna ultionis pœna multati sunt. Hæc Beda venerabilis ait se accepisse ab Edgislo monacho, qui tunc in illo Coludensi monasterio degebat, & qui post illud incendium se receperat in Wiremuthense, ubi extremum diem obiit. Adamnanus iste distinguendus videtur ab alio cognomine, abbate Hiiensi, cujus opera plurimi Scottorum pascha & ritus Romanos accepisse memorantur apud eumdem [b] Bedam. Distinguenda etiam Ebba hæc Coludensis abbatissa ab alia Ebba ejusdem etiam loci abbatissa sæculi noni, quæ ad vitandam Danorum insaniam, virginibus secum degentibus auctor fuit, ut servandæ virginitatis causa nasum sibi præciderent.

ANN. CHR. 671.

Adamnanus monachus monasterii incendium prædicit.

[a] Beda lib. 4. c. 25.

[b] Id. lib. 5. c. 17.

XXV.

Pertharitus in regnum restitutus.

Dum amicitia & favore principum res Wilfridi episcopi florerent, contigit Dagobertum, Sigiberti Austriæ quondam regis filium, ab Austrasiis ex Hibernia, ubi Grimoaldi præfecti palatii factione ad id tempus exsulaverat, in regnum ex paterna successione sibi debitum revocari; & Wilfridi hospitio & subsidio in itinere usum, in Austriæ thronum jam tandem admoveri. Idem eodem fere tempore accidit Pertharito Langobardorum regi, quem Grimoaldus, ex duce Beneventano rex factus, solio deturbaverat. quod utrumque qua ratione, quove anno præcise contigerit, quoniam ad rerum nostrarum assequendam notitiam conducit, paullo accuratius investigandum est. Flavio Ariperto Langobardorum rege vita functo, Pertharitus & Gundebertus ejus filii paternum regnum inter se se partiti sunt anno supra sexcentesimum sexagesimo-primo, aut insequente, qui septimus erat a morte Sigiberti Austriæ regis, & a relegatione in Hiberniam filii ejus Dagoberti. Gundebertus, Perthariti frater, sua sorte haud contentus, eum de regno dejicere statuit, ob idque Garibaldum Taurinatium ducem ad Grimoaldum Beneventanum ducem petitum auxilium misit, sororemque se, si mature sibi adesset, nuptui daturum spopondit. Garibaldus legati mentitus officium, Grimoaldum, non ad ferendum auxilium, sed ad regnum sibi ex opportuna fratrum discordia vindicandum invitavit. Grimoaldus in spem regni evectus, mature contractis copiis, Papiam ocius advolat. Ubi Placentiam venit, Gundeberto præsentem suum adventum significat per Garibaldum, qui ei auctor fuit, ut Grimoaldo lorica sub veste indutus occurreret. Tum ad Grimoaldum reversus, perfide eum admonuit, sibi ut caveret a Gundeberto, quippe quem occidendi ipsius causa lorica indutum sibi obviam venturum probe sciret. Id facile credidit Grimoaldus, aut certe se credere simulavit. nam id ex composito inter ipsum & Garibaldum factum non dubito. Itaque cum in regiam advenienti Gundebertus loricatus honoris causa occurrisset, vereque eum, ut Garibaldus monuerat, lorica munitum sensisset Grimoaldus, id ad cædem sui para-

ANN. CHR. 671.

tum criminatus, stricto gladio Gundebertum confodit, ejusque regnum invasit. Ea re accepta Pertharitus, qui Mediolani regnabat, in timorem sui adductus, quanta maxima celeritate potuit, ad Cacanum Hunnorum ducem sibi confugiendum existimavit. quo accepto Grimoaldus, qui Mediolanum occupaverat, per legatos Cacanum interpellavit, Pertharitum e regno suo dimitteret; ni faciat, bellum minatur. Pertharitus ad Grimoaldi clementiam confugit, & privata sorte contentus, Papiæ residere permissus est.

Verum non multo post suspectus Grimoaldo redditus, paratas sibi insidias evasit, & in Franciam se recepit. Ejus commiseratione rex Francorum, Chlotharius an Childericus, commotus, proximo anno bellum Grimoaldo infert, quod parum prospere cessit. Mortuo Grimoaldo, cum Pertharitus e Francia late patentem ejus potentiam fugiens in insulam Britanniam cogitaret; oceanum transmissurus repente vocem audivit, se in patriam revocantis, quod Grimoaldus die ante tertio obiisset. Bono nuntio credulus, magnis in Italiam itineribus redire maturavit, erectusque animo Papiam adiit, &, Garibaldo Grimoaldi filio minorenni exturbato, regnum ipse tandem recepit. Postero anno, ut Deo, cujus beneficio vitam & regnum retinuerat, se gratum ostenderet; ab ea Ticini parte, qua olim evaserat, monasterium Novum sanctæ Agathæ virgini & martyri exstruxit, idque multis virginibus congregatis, & possessionibus attributis illustre effecit: cujus exemplum uxor Rodelinda secuta, ædem sanctæ Dei Genitrici regia magnificentia ædificavit, ad-Perticas [a] ideo dictam, quod perticæ ad tumulos singulorum defunctorum illic defixæ starent, cum columba in summo, quæ ad locum sepulturæ cujusque designandum conversa erat. Hic est Pertharitus seu Bertaridus, ab Eddio Stephano Berchterus Campaniæ rex appellatus, qui Wilfridum Romam adeuntem perhumaniter excepit, ut suo loco dicturi sumus.

S. Agathæ cœnobium exstruit.

a *Paulus Vvarnefridus lib. 5. c. 34.*

XXVI. Dagobertus itidem restitutus.

b *ibid. cap. 32.*

Quæ causa Pertharito fuerit fugiendi e Francia in Britanniam, ex Paulo [b] Warnefridi intelligimus. Is enim testatur, hac tempestate Grimoaldum Langobardorum regem pacis fœdus iniisse cum Dagoberto *apud Gallias*, id est in Austria, „ tum regnante: cujus Grimoaldi invidiam Bertaridus in Francorum regione consti„ tutus metuens, e Gallia in Britanniam insulam ad Saxonum regem properare cons„ tituit: sed audita, ut diximus, Grimoaldi morte, in Italiam confestim remeavit. Grimoaldus anno hujus sæculi sexagesimo-tertio regnare occœpit, cum sexto regni sui anno, mense Julio, indictione undecima, id est anno sexagesimo-octavo, edictum Rotharis se emendasse, & auxisse dicat. Idem novem annos, Paulo attestante, regnavit. Ejus proinde obitus anno septuagesimo-primo, aut insequenti, non septuagesimo-tertio, uti Baronio visum est, contigit. Jam ergo ante id tempus in Austriæ regnum admotus erat Dagobertus, quippe qui ante ejus mortem fœdus cum illo pepigerat; ob idque Bertaridus fugam in Britanniam cogitabat. Ex quo consequens est, Dagobertum mortuo Chlothario ex Hibernia in Galliam ab Austrasiis revocatum fuisse, cum Childericus ad capessendum Neustriæ regnum advolasset; tumque fœdus iniisse cum Grimoaldo rege, ut ejus amicitia & ope adversus æmulos se tutum præstaret. Non tamen statim integro Austriæ regno potitus est: siquidem Childericus utrumque principatum sibi retinere pro virili institit, & post eum Theodericus ejus frater, quo regnante Ebroïnus major-domus Trajectensem ad Mosam episcopatum, qui Austriæ regno continebatur, expulso Landeberto, commisit Faramundo, suarum partium asseclæ & fautori. Itaque veri simillimum est id, quod ait Henschenius, Dagoberto Alsatiam & provincias dumtaxat transrhenanas principio paruisse, eumque de cetero pacem tenuisse cum Childerico, non vero cum Theoderico ejus successore, cum quo de finibus regni conserto prœlio post annos abhinc quinque dimicavit. Certe Childericus bene affectus fuit erga Imnechildem reginam, ipsius Dagoberti matrem, ut superius vidimus; nec forte ægre passus est, Dagobertum aliqua paterni regni portione potiri. Quid ad Dagoberti reditum contulerit Wilfridus Eboracensis episcopus, quive ejus reditus auctores fuerint, primus exposuit Eddius Stephanus, testis rerum oculatus, ubi ait, » Dagobertum, quem Daëgberth vocat, in juventute seu pueritia sua ab inimicis » regnantibus, Grimoaldo scilicet præfecto palatii, qui Childebertum filium suum in » Austria regem constituere volebat, in exsilium pulsum in Hiberniam appulisse; & » post aliquot annos amicos & propinquos ejus, cum eum viventem, & perfecta ætate

ætate florentem esse a navigantibus comperissent, misisse nuntios ad beatum Wilfridum episcopum, petentes, ut eum de Scotia seu Hibernia ad se invitaret, & in Austriam ad ipsos eum remitteret, regio solio imponendum. Id vero perfecisse sanctum pontificem, qui eum ex Hibernia venientem susceperit, atque omnibus ad reditum necessariis instructum, cum idoneo comitatu & magnifico apparatu ad suam regionem remiserit. ANN. CHR. 672.

XXVII. Theoderada Beneventi monasterium condit.

Beneventanum ducatum post Grimoaldum administravit Romualdus ejus filius, cujus uxor Theoderada, femina piissima, basilicam in honorem [a] beati Petri apostoli extra muros Beneventanæ urbis condidit, ibique multarum Dei ancillarum cœnobium instituit. Hoc videtur esse monasterium beatæ Mariæ [b] & sancti Petri, fundatum in loco, qui dicebatur Massanum, cui Justinianus quidam civis Beneventanus, cum uxore sua Domila, res suas offert, approbante Romualdo duce, indictione secunda, quæ anno hujus sæculi septuagesimo-quarto respondet, si de Romualdo Grimoaldi filio hic agitur. Exstabat tunc temporis intra muros Beneventi monasterium sancti Benedicti cum adjuncto xenodochio, sed incerti conditoris: cui monasterio bonæ recordationis [c] domina Theoderada, cum domino Gisolfo filio suo, quasdam possessiones cum colonis seu servis obtulisse memoratur. Hoc monasterium postea unitum fuit Beneventano sanctæ Sophiæ monasterio: cujus loci abbas Mauricius eosdem colonos, quos Zacharias abbas sancti Benedicti *contra canonicam regulam* libertate donaverat, monasterio suo denuo asseruit. Nec prætereundum hoc loco aliud eodem tempore constructum monasterium sancti Modesti levitæ & martyris, in cujus honorem Doda Parda [d], nobilissima Beneventana mulier, ecclesiam condidit ad Olivolam, beatæ Mariæ ab se itidem amplificatæ contiguam, inque ea Hildebrandus Beneventanus antistes sacros martyres recondidit: quam ecclesiam dux Grimoaldus opibus & possessionibus locupletavit, instituto ejusdem monasterii & ecclesiæ abbate Bentegrando patruo suo, avunculo Rodoaldi ducis. Hanc Olivolæ abbatiam sub titulo sanctæ Mariæ ante Gregorii magni tempora sanctimoniales, postea monachi occuparunt.

a *idem lib. 6. c. 1.*

b *Ital. sacr. to. 8. col. 617.*

S. Benedicti monasterium ditat.

c *ibid. col. 618.*

S. Marci ibidem monasterii.

d *ibid. col. 21.*

ANN. CHR. 673.

XXVIII. Vitaliano papæ succedit Adeodatus ex monacho.

POstero anno ineunte, VI. kalendas Februarii e vita migravit Vitalianus papa, quem Baronius ante quatuor annos mortuum perperam existimavit, decurtato, ut superius diximus, Martini & subsequentium pontificatu. Vitaliano suffectus Adeodatus, ortu Romanus, professione monachus, educatus in monasterio sancti Erasmi, quod est in Cælio monte: cujus monasterii fabricam novis ædificiis auxit, multisque eidem prædiis attributis, abbatem ibidem, & monachorum congregationem instituit.

XXIX. Frodobertus abbas Cellensis obit.

Sub exitum anni superioris, ut videtur, Frodobertus Tricassinæ Cellæ abbas morbo extremo corripitur, & de instanti morte certus totum animum ad Deum convertit, de Dei misericordia securus, quippe qui non præsenti sæculo, sed Deo vixerat, & suæ voluntati divinam semper prætulerat. Imminente festo Christi nativitatis, duos e suis discipulos, Leonem scilicet, virum sanctissimum, qui tum in eodem suburbio abbas erat; itemque Lupellum, qui breve de ejus gestis compendium scripsit, ad Abbonem ejus urbis episcopum misit, obnixe rogaturos, ut novum, quod ipse aucto monachorum numero condiderat, oratorium ipsa die nativitatis dominicæ consecrare dignaretur. At, pontifice sollemnitatis occupationes excusante, hæc celebritas dilata est in octavum diem, qui ejusdem viri sancti supremus fuit: ut una eademque die & basilica consecrationem, & abbas sanctus sepulturam acciperet. Itaque sub noctem, quæ kalendas Januarias præcedebat, cum ad exitum properaret, prædictum Lupellum acciri jussit, ut sanctum evangelium coram se legeret. Ille vero perlegendo dolorem capitis, quo in ipso lectionis exordio torquebatur, omnino levatum sensit. Expletis nocturnis vigiliis, vir sanctus universos denuo adesse jubet discipulos: dumque coram ipso textus dominicæ passionis legeretur, feliciter ad Deum migravit ipsis kalendis Januariis. Ejus obitum mox reverendissimus ejusdem nepos, & in regimine monasterii successor Waldinus, Gibitrudi cœnobii sancti Quintini abbatissæ nuntiavit. quæ tanti viri obitum cum suis, tamquam salutis suæ partem ablatam lugens, ad sancti viri exsequias quam citissime properavit. Confestim etiam adfuit Abbo episcopus, abbatum suburbanorum, clerique ac populi comitatus agmine, qui, peracta novæ basilicæ dedicatione, corpus

ANN. CHR. 673.

sacrum in eam intulit, & in lapideo monumento, quod ab illustri viro Walberto emtum fuerat, reposuit. Crevit exinde loci celebritas, tum ex miraculorum frequentia, tum ex devotione fidelium, qui ejus tumulum frequentabant, &, collatis donis ac possessionibus multis, eo in loco se humari cupiebant. Hæc miracula cecinit illius temporis poëta minime malus, alius a Lupello monacho mox laudato, qui compendium sancti Frodoberti vitæ scripsisse memoratur. Ex ejusdem loci cœnobitis complures postmodum in Tricassina urbe exstitere antistites, in primis sæculo octavo Aldobertus, vir summi ingenii, & præcipuæ sanctitatis; atque Bobinus, patria Aquitanus: qui ambo magna eidem monasterio commoda, cum in ædificiis, tum in aliis rebus, contulere; & intra sæpta basilicæ sepulturam ibidem elegere. Hanc basilicam amplificavit Bobinus, ob cujus in eum locum merita Cella-Bobini appellata est. Hoc opus commendat anonymus poëta jam laudatus his versibus:

Cujus opus, Bobine sacer, te præside crevit,
Antistes meritis magnificande tuis.

Ex quo intelligitur, poëtam illum scripsisse post Lupellum monachum, Frodoberti discipulum, qui Bobino ætate superior fuit. Eamdem basilicam, præ vetustate jam collabentem, sæculo nono Cellenses instaurarunt, eamque per Prudentium episcopnm consecrari curarunt. Vixit post id tempus auctor ille, qui gesta sancti Frodoberti fusius litteris mandavit, haud dubie Adso abbas Dervensis, qui Odonis abbatis Cellensis precibus sæculo decimo hanc vitam stilo simplici, sed veracissimo exarasse perhibetur. Magnum ejusdem monasterii decus in primis exstitit S. Robertus abbas, qui illustri Cisterciensi Ordini, cum per se, tum per suos, originem dedit. Nec prætereundus Petrus abbas, Cellensis cognominatus, postmodum episcopus Carnutensis. Sed hæc prolixius suis locis. De puellari monasterio sancti Quintini id tantum rescimus, quod Adso de Rocula & Gibitrude ejus loci abbatissis commemorat. Nunc cella est a Molismensi abbatia pendens.

XXX. Leodegarius Childerico invisus, exagitatur.

Per hos tres annos Leodegarius Æduorum antistes plurimum auctoritate valuerat in palatio, ejusque consiliis Childericus rex multum tribuerat. unde multa pie cum in Austria, tum in Neustriæ & Burgundiæ regno, a principe gesta hactenus legimus. Verum, juvenili, ut fit, impellente ætate, male sanis quorumdam aulicorum consiliis credulus, multa perperam agere cœpit, nec leges aut consuetudines cujusque gentis proprias, ut initio pollicitus fuerat, servavit, nec matrimonio contrahendo ullam affinitatis rationem habuit, contrahendis nuptiis, ut jam diximus, cum filia avunculi sui. Hinc arrepta occasione malevoli homines, Leodegario principis invidentes gratiam, quæcumque perperam in regno gerebantur, antistiti imputabant. qui ut invidiam a se amoliretur, regem de violatis patriis legibus, & de incestis nuptiis strenue arguere cœpit, Deum vindicem minitans, nisi prave gesta emendaret. Sacerdotis libertatem primo in bonam partem rex interpretari visus est: sed tandem invidorum assentationibus impulsus, amorem in odium convertit, atque eum a se ablegare, & palatio interdicere constituit. Regis mutatum animum sensit Leodegarius, statimque relicta aula ad ecclesiam suam se recepit.

Dehinc, imminente paschali sollemnitate, cum forte Childericus haud longe ab Augustoduno-Æduorum versaretur, Leodegarius opportunam reconciliandi sibi principis occasionem oblatam ratus, eum rogavit, ut in urbem suam, sacratissimam diem resurrectionis Domini celebraturus, accederet. Assensit rex, sive sacerdoti nondum plane offensus, sive conceptum odium dissimulans: & ad festum diem Augustoduni adfuit. Eodem jam venerat Hector Massiliæ patricius, causam apud regem dicturus adversus Præjectum Arvernorum episcopum; a quo bona quædam Claudiæ socrûs suæ, injuste, uti afferebat, Arvernensi ecclesiæ attributa, repetebat. Hectori favebat Leodegarius, quæ res calumniæ ansam præbuit ejus æmulis, hac occasione usis, utrumque ut perderent, regi suadentes, ambos ideo una convenisse, ut scelesta in regem ac regnum consilia molirentur. Ex eorum numero erat Marcolmus quidam, in proximo sancti Symphoriani martyris monasterio corpore, non animo inclusus, a Childerico habitus pro Dei propheta, qui regis animo faces in Leodegarium accendebat. Ejus consilio Childericus in ecclesiam cum episcopo venire noluit, sed cum paucis adulatoribus in basilica sancti Symphoriani sacram communionem percipere non dubitavit. Deinde vino madens, ceteris jejunis sollemnia

ſpectantibus, eccleſiam ingreditur, Leodegarium vociferando appellitans, ut cum inde fugere compellat, cui antea denuntiari juſſerat, futurum brevi, ut gladio confoderetur. Tum baptiſterium intrat, ubi aderat epiſcopus: ſed ſacrorum myſteriorum pompa, cereorum fulgore, ac chriſmatis odore obſtupefactus, præſentem agnoſcere non potuit; moxque inde diſcedens ad domum epiſcopi, ubi convivium paratum erat, reſedit. Ceteris epiſcopis in hoſpitia ſua digreſſis, Leodegarius ſacris peractis regem adit, ac lenibus verbis percontatur, cur in eccleſiam ad vigilias non veniſſet, & cur tam ſacra feſtaque nocte iram non depoſuiſſet. Ad hæc rex ſuſpectum ſibi eſſe Leodegarium reſpondit. ANN. CHR. 673.

Tum Leodegarius actum de ſe, ni diſcederet, intelligens, ſimul de intentata ſibi morte a Berchario monacho ſubmonitus, ſaluti ſuæ fuga conſulendum exiſtimavit, veritus maxime, ne ſacri dies ipſius cæde violarentur; idemque Hectori fugam itidem perſuaſit. Itaque Leodegarius & Hector diverſi aufugiunt. Fugientes regii ſatellites perſequuntur, amboſque aſſecuti, Hectorem quidem ſtrenue ſe defendentem interficiunt: Leodegarium vero comprehenſum regi denuntiant. Hunc rex, ſuadentibus optimatibus & epiſcopis, qui eum ſervare magnopere cupiebant, in monaſterium Luxovienſe abduci jubet, donec de eo ſtatueretur. Habito hac de re conſilio, una omnium procerum ſententia fuit, ut, vita ei conceſſa, perpetuo exſilio addictus, in Luxovio permaneret. Interim Ermenario, viro venerabili, abbati baſilicæ S. Symphoriani, Childericus, petente populo, Auguſtodunenſem eccleſiam commendavit. Leodegarius Luxovium profectus, Ebroinum ex præfecto palatii tonſum, ac monaſtica veſte indutum, illic invenit, rogavitque, ut, data invicem venia, mutua inter ſe ſe concordia jungerentur. Aſſenſiſſe viſus eſt Ebroinus, vultu verbiſque concordiam ſimulans. Ambo tamen Ingofredi abbatis juſſu ſeparati, inter monachos ita ſe geſſere, ut in eorum contubernio ſemper manſuri viderentur. At Leodegarii æmulis aliter viſum, quorum conſilio Childericus eum Luxovio abduci, & ſacerdotio privari decreverat. Verum interceſſit Ermenarius abbas, qui regis pedibus ſæpius advolutus, tandem obtinuit, ut Leodegarius in Luxovio quietus ac ſecurus remaneret. quod ſubdole ab Ermenario factum retinendi epiſcopatus cauſa nonnulli criminati ſunt, ſed falſo: cum contra is Leodegario, quoad vixit, neceſſaria pro facultate ſua ſubminiſtrare non deſierit.

Ad Præjectum quod attinet, ejus vexandi, ut jam dixi, hæc cauſa fuit, quod nobilis Arvernenſis matrona, Claudia nomine, cujus filiam Hector conjugem duxerat, res ſuas omnes ac poſſeſſiones ampliſſimas Arvernenſi eccleſiæ contuliſſet. Hector id gravate ferens, Præjectum apud Childericum accuſavit, quaſi prædia Claudiæ injuſte ſibi vindicaret. Is in vigilia paſchæ juſſus cauſam dicere, religione diei ſe impediri cauſatur, ſiquidem ſeptenis ante & poſt paſcha diebus canones ac lex Romana fora clauſa eſſe, ac forenſes ſtrepitus ceſſare jubebant: additque ſe negotia eccleſiæ ſuæ Blithildi reginæ (ſic in nonnullis codicibus legitur, aliis Imnichildi) commendaſſe. Cæſo deinde Hectore, Præjectus, favente Wlfoaldo præfecto palatii, cauſam facile obtinuit; ſicque auctoritate principis prædia omnia, quæ Hector repopoſcerat, eccleſiæ Arvernicæ adjudicata. Tum rege ac regina, optimatibuſque regni ſalutatis, antiſtes Arvernos revertit. XXXI. Præjectus epiſcopus ab Hectore vexatus.

Non diu poſt Leodegarii relegationem, cædemque Hectoris ſupervixit. Childericus, qui nova præteritis facinora in dies adjiciens, tandem ad unum devenit, quod excidium ſibi, atque uxori prolique ſuæ accerſivit. Erat inter nobiles Neuſtraſios Bodilo quidam, quem rex, incertum quam ob cauſam, humi ad ſtipitem alligatum ac extenſum contra legem cædi juſſerat. Neuſtraſii optimates idem ſibi periculum ex tam immani furore imminere reputantes, Bodilonis injuriam, non ſecus atque ſuam, ulciſci conſtituunt. Adjuncti Bodiloni Amalbertus, Ingobertus, Lupus, aliique factionis præcipui auctores. Forte Childericus in Lauconiam ſilvam, Calæ monaſterio, ut pleriſque videtur, proximam, venandi cauſa, cum paucis ſeceſſerat. Hunc in aula ſecure ſedentem, nec-opinantem illi aggreſſi, ipſum, unaque reginam prægnantem, nomine Bilihildem, trucidant. Dagobertum filium minorennem addit ſcriptor vitæ ſancti Lantberti [a] epiſcopi Lugdunenſis, ex cujus fragmento Childerici funus ab Audoëno Rotomagenſi epiſcopo curatum fuiſſe colligimus. Hunc regem una cum uxore & filio apud Pariſios in ſuburbana baſilica ſanctæ Crucis & ſancti Vincentii, quæ modo ſancti Germani a Pratis dicitur, ſepultum fuiſſe conſtat, non in baſilica XXXII. Childerici regis cædes ac ſepultura.

[a] *Acta Ord. S. Bened. to. 4. p. 465.*

ANN. CHR. 673.

ſancti Petri, nunc ſancti Audoëni apud Rotomagum, ut Fridegodus in libro de vita ſancti Audoëni ſcribit. Id noſtra ætate compertum eſt ex detectis Childerici ejuſque uxoris ac filii Dagoberti tumulis, qui anno ſeptimi-decimi ſæculi quadrageſimo-ſexto repertus fuit, cum baſilica noſtra repararetur. Factum referam ipſis Hadriani Valeſii verbis, immo ex noſtro Luca Acherio, qui præſens aderat. Jacebant in ſepulcris corpora regis ac reginæ, veſtibus etiam tum incorruptis tecta. Infantulus, ſcilicet prædictus Dagobertus, clauſus erat arcula, reginæ matris ſuæ ſepulcro impoſita. Operæ noctu, monachis abſentibus, occaſione uſæ, pretioſiſſima quæque ornamenta ex argento & auro furto ſubduxiſſe creduntur, uti anno milleſimo ſexcenteſimo quinquageſimo-ſexto certiſſimis indiciis cognitum eſt. Cum enim monachi loci hæc ſepulcra iterum aperuiſſent, ac diligenter inſpicerent; cuncta ſuſque deque everſa, veſtimenta omni ex parte corrupta, nihil denique ibi præter oſſa cadaverum invenerunt. Tantum in ſepulcro regis ampulla vitrea ſupererat, ſiccum odoramentum, necdum vetuſtate plane hebetatum, continens: ſupererant & gladii ac pugionis rubigine conſumtorum particulæ; necnon fibula aurea, pendens uncias circiter octo ac ſemiunciam; bullæ præterea ex argento quadratæ, quarum ſingulis lateribus clavi argentei infixi erant: in medio ſerpens biceps amphiſbæna cælata. Hæc fibula & hæ bullæ lamellæve baltei regis fuiſſe videbantur, (immo potius cinguli regalis, ut in Childerico I. Tandem poſt aliquot dies, cum utrumque ſepulcrum in eum baſilicæ locum, ubi nunc eſt, transferri oporteret; egeſta inde humo, apparuit in ima interioris ſarcophagi regis parte, ſuper quam corpus jacuerat, inſcriptio majoribus litteris Romanis, quales vulgo unciales vocant, totam tumuli latitudinem occupans, quæ talis eſt, CHILDR REX. Hæc verba præter ceteros monaſterii prior, & bibliothecarius Lucas Acherius, vir doctus & candidus, legere. Sepulcro reginæ nihil inſcriptum, nihil adnotatum eſt viſum: quod juxta viri monumentum placuit collocari. Utraque arca eſt e lapide ſcabro ac male cavato: regis quidem alta admodum, & longa ſex pedes ac dimidium, ex duobus lapidibus conſtat, quorum alter principis reliquias continet, alter pro opertorio eſt, ac in acumen deſinit. Ceterum operæ ad rerum ablatarum reſtitutionem, ac ne ad confeſſionem quidem furti, nulla ratione compelli potuerunt. tantummodo regem diademate ex auro textili, cujus partem & monachis reddidere, caput cinctum habuiſſe confitebantur: cui faſciæ aureæ margaritas ex more inſutas fuiſſe credibile eſt. Hoc autem ſepulcrum cum nec Childerici Chlodovei Magni patris, qui idola coluit, & Tornaci ſepultus fuiſſe dicitur; nec ultimi Merovingorum regum, qui cælebs fuit, & regno dejectus atque tonſus in monaſterio Sithiu obiit, eſſe monumentum poſſit: dubitandum non eſt, quin Childerici noſtri, Chlodovei junioris filii, tumulus ſit, quandoquidem alii convenire non poteſt. Ceterum prædicta Childerici ſecundi fibula omnino ſimilis eſt ejus, quæ in tumulo Childerici primi Tornaci reperta eſt, qualem Chiffletius in Anaſtaſi ipſius Childerici primi æri inciſam repreſentari curavit. Amphiſbænæ vero, in tumulo Childerici ſecundi apud nos repertæ, ſpecimen hic exhibere viſum eſt.

Ex hac Childerici cæde evaſit unicus filius Chilpericus, ſucceſſor Dagoberti junioris, Theoderici Calenſis deceſſor, qui in diplomate Corbeienſibus conceſſo genitorem ſuum Childericum, avunculum ſeu patruum ſuum Chlodecharium, & avam Baldechildem vocat. Regnavit Childericus in Auſtria annos quatuordecim, in Neuſtria quatuor. Poſt ejus mortem principatus Theoderico fratri, qui in monaſterio ſancti Dionyſii privatus Dei judicium exſpectabat, poſt varios optimatum motus, demum reſtitutus eſt; palatii præfectura delata Leudeſio, Erchinoaldi quondam majoris-domus filio, quem Ebroinus brevi e medio ſuſtulit, ut poſtea dicturi ſumus.

XXXIII. Heorutfordenſis ſynodi decreta.

Hoc ipſo anno in inſula Britannia ſynodus Heorutfordenſis celebrata eſt, præſidente Theodoro Cantuarienſi pontifice, cui Wilfridus Eboracenſis antiſtes, Biſius orientalium Anglorum, Leutherius occidentalium Saxonum, Winfridus Merciorum, & Putta Roffenſis epiſcopi præſentes adfuerunt. In ea ſynodo conditi ſunt canones decem, quorum tertio ſtatutum eſt, ut quæque monaſteria Deo conſecrata nulli epiſcoporum liceat inquietare, nec quidquam de eorum rebus violenter abſtrahere. Quarto, ut ipſi monachi non migrent de loco ad locum, hoc eſt de mo-

nasterio ad monasterium, nisi per dimissionem proprii abbatis; sed in ea permaneant obedientia, quam tempore suæ conversionis promiserunt. Non multo post synodum tempore offensus a Winfrido Merciorum episcopo ob quamdam inobedientiam Theodorus metropolitanus, eum de episcopatu deposuit post annos accepti episcopatus non multos; & in loco ejus Sexwlfum ordinavit episcopum, qui erat constructor & abbas monasterii Medeshamstedensis: depositus vero Winfridus rediit ad monasterium suum Adbearve, ibique laudabili & pia conversatione vitam finivit. « AN. CHR. « 673. Vvinfrido episcopo suffectus Sexvvlfus abbas.

PRoximo post Childerici necem anno ineunte cæsus est Præjectus Arvernorum antistes a Radberto quodam Saxone, quem forte primores pagi Arvernensis, incentore in primis Agricio, ad id facinoris conduxerant, ulturi scilicet mortem Hectoris patricii popularis sui, Præjecti causa, aut certe occasione interfecti. Cum Præjecto etiam interiit Amarinus abbas, quem ex Vosagensi monasterio cum Præjecto ad Arvernos venisse superius [a] vidimus. Hunc cum irruentes in Præjecti domum sicarii primum offendissent, pro Præjecto trucidarunt, frustra conantem eorum furorem verbis mitigare. Revertentibus sicariis, qui Præjectum interiisse credebant, sanctus antistes occurrisse traditur, dicens, se esse quem quærerent. quo audito, Radbertus pugionem in ejus pectus immersit, statimque gladio caput ejus percussit, ita ut cerebrum in terram sit respersum. Eorum corpora in eodem loco sepulta sunt, nempe apud Volvicum *: ubi, cum ad eorum tumulos miracula fieri Avitus episcopus comperisset, basilicam ibidem exstruxit cum monasterio, cui Godonem, Præjecti consanguineum, abbatem præfecit. Distat hic locus quinque passuum millibus ab urbe Arvernorum, totidemque a Mauzaco ordinis Cluniacensis abbatia, cui Volvicus, tenuis modo prioratus, subjectus est. Sancti Præjecti reliquiæ pars in Flaviniacense monasterium, quod sæculo insequenti in ejus honorem conditum est; pars in sancti Quintini opidum translatæ sunt, ubi hodie quoque ordinis nostri cœnobium est, sancti Præjecti nomine insignitum. Murbacenses etiam nostri, nec m Mauzacenses, reliquias sanctorum Præjecti & Amarini se habere gloriantur, eo translatas ex Thannensi * ecclesia collegiata, olim vicina sancti Amarini * opido in Vosagi faucibus posito, quod olim Daroangus vocabatur, ut superius diximus. Res a sancto Præjecto gestas scripsere anonymi duo ejus æquales, ex quibus etiam ea, quæ ad sanctum Amarinum pertinent, accepimus.

ANN. CHR. 674 XXXIV. S. Præjecti & S. Amarini martyrium. a *lib.* 15. *n.* 47. Volvicense monasterium. * *Volvic.* * *de Thanne.* * *S. Damarin.*

XXXV. Leodegarii iterata vexatio per Ebroinum.

Audita Childerici morte Leodegarius Luxovio egreditur, simulque Ebroïnus, retenta monastica veste, quam numquam depositurus videbatur; at stipatus agmine eorum, qui una cum eo Childerici jussu relegati fuerant. Ambo itaque simul profecti, Augustodunum versus tendunt. In itinere Ebroinus impulsus a suis, in Leodegarium, qui cum in gratiam redire visus fuerat, manus injecisset, ni Genesius Lugdunensis pontifex prohibuisset. Leodegarius ab Æduensibus suis exceptus est cum aliquo triumphi genere, qualis tantum antistitem decebat. Postridie ambo urbe pariter egrediuntur, ut ad Theodericum una pergant. at Ebroinus in medio itinere a Leodegarii comitatu recessit, domumque se contulit. Ibi, clericatu cum veste monastica deposito, uxori etiam, ut velamen sacrum abjiciat, persuadet, eamque e Suessionensi beatæ Mariæ parthenone eductam in torum recipit. Tum regi Theoderico, cui se invisum esse sciebat, negotia facessere pergit, objecto ei pseudorege quodam Chlodoveo, quem Chlotharii filium esse jactitabat. Ejus commento in primis suffragabantur Desideratus, cognomento Diddo seu Dido, atque Bobo ejus collega, ejusdem farinæ homines, quorum alter Cabilonensi, alter Valentinæ ecclesiæ incubabant. Acceptus a Theoderico rege Leodegarius, eidem auctor fuit, ut palatii præfectum instituat Leudesium, Erchinoaldi quondam majoris-domus sub Chlodoveo filium. Hac opportunitate usus pius antistes, synodum episcoporum habuit, in qua multa, præsertim ad monasticæ disciplinæ observationem, salubriter sancita; eodemque tempore testamentum condidit. Hæc pluribus postea exponemus.

Verum, Leudesio e medio sublato, Ebroinus per vim ejus locum occupat. Dein consilium capit perdendi Leodegarii, quem tyrannidis suæ adversarium esse non dubitabat. Hunc ergo per dispositos voluntatis suæ satellites, Didonem mox dictum, & Waimerem ducem Campaniæ, comprehendere molitur. Illi ocius Augustodunum advolant, urbem obsident, proxima quæque vastant. Leodegarius interim lances

ANN. CHR. 674.

argenteas & alia vasa plurima minutatim frangi, & monasteriis utriusque sexus, tam in urbe quam in pago Augustodunensi positis, egentibusque distribui jussit. tum Meroaldum abbatem, forte suburbani sancti Martini cœnobii, ad Didonem misit, petiturum, ut accepta, quantumcumque vellet, pecunia discederet. Verum, eo recusante, Leodegarius opidanorum rebus consulens, sponte se dedidit inimicis; & statim ad Waimerem, hominem nequissimum, adductus, crudeliter, uti Ebroinus jusserat, luminibus orbatus est. quod dum fieret, pius invictusque antistes manus suas vinciri noluit; nec modo non gemuit, sed etiam Dei laudes psalmosque cecinit. Eadem Genesium Lugdunensem episcopum manebat fortuna, ni se intra suam urbem strenue defendisset adversus eosdem Ebroini satellites. Hi Bobonem, Valentina sede olim dejectum, Augustoduno episcopum imponunt, qui thesaurum ecclesiæ & sacram pecuniam, quæ quinque aureorum millibus æstimabatur, Didoni ac Waimeri distribuit. Leodegarium Waimeres in domum suam abducit, adeoque pii sacerdotis sermonibus mollitus est, ut argentum ecclesiæ, quod paullo ante pro redemtione Augustodunensium acceperat, ei restituerit. id antistes per Bettonem abbatem Augustodunum egenis distribuendum remisit. Waimeres nihilo minus, in perfidiæ suæ pretium, Tricassinæ ecclesiæ episcopus per fraudem & dolum constitutus est, jussusque interim Leodegarius custodiri in quodam monasterio, ubi fere biennio abditus latuit, & eximia exhibuit constantiæ ac demissionis exempla. Forte hoc Dervense monasterium erat, cujus loci abbas Bercharius Waimerum, *tormentorum sancti Leodegarii reum*, Jerosolymam secum duxisse fertur.

Confirmata tyrannide, Ebroinus pseudoregem suum Chlodoveum abjicit, & ad Theoderici partes, jam de sua potestate securus, accedit, non tam palatii, quam ipsius regis in posterum dominationem habiturus. Mox ille præteritarum injuriarum oblivionem regis nomine universis sanxit, sic tamen, ut sibi in omnium fortunas ac vitam sævire liceret. Nemo qui ipsi adversatus fuisset, id tulit impune. Quin etiam nobilium virginum monasteria Ebroini jussu diruta; & primariæ sanctimoniales, ætate ac pietate venerabiles, quibus vel barbari captis pepercissent, nullo respectu in exsilium actæ, direptis ecclesiarum ornamentis ac thesauris. Hæc uno tenore commemorare visum est, quod singula suis annis consignare vix liceat. In veteri martyrologio Gregoriani in Alsatia monasterii memoratur VIII. kalendas Septembris *excæcatio sancti Leodegarii*; atque ipso die *sanctus Garinus frater ejus*, qui *innumera multitudine telorum confossus, & intestinis stipiti circumrotatis, horrendo martyrio vitam finivit*. Eumdem signat diem aliud martyrologium Mediani-monasterii, in quo præcise fit mentio Garini & Leodegarii.

XXXVI. Leodegarii testamentum.

Si vulgato Leodegarii testamento integra staret fides, Leudesium majorem-domus ad Theoderici tertium annum pervenisse, nec Leodegarium ante id tempus ab Ebroino comprehensum fuisse extra controversiam esset. Verum in editis vitiosi sunt characteres chronologici, tametsi ipsa testamenti substantia legitima sit, constetque ex aliis indubitatis instrumentis. Leodegarius in illo testamento ait, se pro » amore divinitatis, pro remissione peccatorum suorum, & pro pia recordatione » domni Chlotharii & Baldechildis reginæ, necnon pro statu regis Theodorici & re» gni, ac cunctorum procerum ejus, de suis rebus heredem constituere beati Nazarii » ecclesiam, sui præsulatus titularem. cujus rei meminit Jonas sæculo nono episcopus in litteris [a] pro canonicis Æduensibus, quibus quoddam prædium legat ea conditione, » ut non solum pro principibus, *ut sanctus instituit Leodegarius*, sed pro rectoribus to» tius ecclesiæ & universo grege jugiter divinam exorent misericordiam. Ad hæc Leo» degarius in prælaudato testamento ecclesiæ sancti Nazarii donat partem suam de » Mariniaco * villa super Stantiam fluvium, quam a prædicta regina acceperat; & de » Tiliniaco * villa super fluvium Sagonam *, quæ de jure materno ab avis & proavis » sibi obvenerat; aliaque de Canavis * villa, quam a Bodilone & Sigrada Deo devota » circa Divionem acquisierat. Id ipsum confirmat Johannes octavus, asserens villam » Tiliniacum proprietatis jure [b] ad sanctum Leodegarium pertinuisse, & sancto Na» zario ab eodem collatam. Itaque de validitate ejus testamenti nequaquam dubitandum est, tametsi vitiosi sint, ut jam dixi, characteres chronologici. nam, præter annum incarnationis imperite ei præfixum, & indictionem octavam, factum dicitur » regnante Theodorico filio Chlotharii gloriosi regis, majore vero domus Leodegiso » filio Herchinoaldi, septimo anno episcopatus sui. & in fine, *acta Christiaco publice*,

a Perard. pag. 147.

* Marigny. * Tillenay. * la Saone. * Chenauve.

b Ibid. p. 4.

tertio anno regni Theodorici regis. quæ sane simul cohærere non possunt. siquidem Leodegarius Chlotharii regis anno quarto promotus ad episcopatum Augustodunensem, agebat annum præsulatus circiter decimum-sextum aut decimum septimum, cum Theodericus annum tertium regni sui ageret. De Christiaco loco, ubi testamentum conditum est, præmittitur, quinquaginta-quatuor episcopos *a principibus nostris*, ait Leodegarius, *Christiaco* congregatos fuisse: quibus præsentibus & quorum consilio hanc donationem ecclesiæ Æduensis matriculæ fecerit. Principes illos interpretor Theodericum Neustrasiorum, & Dagobertum Austrasiorum reges, qui suæ quisque partis episcopos in unum coëgerint ad res ecclesiasticas & civiles componendas. Quis locus sit Christiacus, non facile dixerim. nisi si legendum est Chrisciacus *, quæ villa regia erat in Pontivo, ubi Theodericus hoc tempore ab Ebroïno comprehensus, atque in potestatem ejus redactus erat.

ANN. CHR. 674.

* *Crecy.*

XXXVII. Augustodunensis synodi canones.

Forte eodem in loco, eodemque tempore habita est synodus, Augustodunensis dicta, & circa annum Theoderici regis quartum a Sirmundo collocata, in qua multi canones conditi sunt ad sanciendam, sarciendamque monasticam Benedictinæ regulæ disciplinam. quæ synodus forte non ob aliam causam Augustodunensis dicta est, quam quod agente in primis Leodegario Augustodunensi episcopo ejus canones conditi fuerint. Præcipui sunt, ut abbates vel monachi peculiare non habeant, & monachi ab abbate victum & vestitum consuetum accipiant. Ut in civitatibus errare non inveniantur. Ut mulieribus in monasterium monachorum nullatenus ingredi liceat. Ut sint monachi omnes omnino obedientes, frugalitatis decore pollentes, in opere Dei ferventes, orationi instantes, in caritate perseverantes: ne propter negligentiam aut inobedientiam, hoste circumeunte ac rugiente, & quærente quem devoret, cibus efficiantur. Sit eis cor unum & anima una. Nemo suum aliquid esse dicat, sed sint eis omnia communia. In commune laborent: hospitalitatis omnino sint receptores. Observatione in primis dignus est canon quintus-decimus. *De abbatibus vero vel monachis ita observare convenit, ut quidquid canonicus ordo vel regula sancti Benedicti edocet, & implere, & custodire in omnibus debeant. Si enim hæc omnia fuerint legitime apud abbates vel monasteria conservata, & numerus monachorum Deo propitio augebitur, & mundus omnis per eorum orationes assiduas malis carebit contagiis.* quo illustrius nihil aut luculentius dici potest, ad commendandum tam in genere monasticum institutum, quam in specie regulam sancti Benedicti: quam in Gallicanis monasteriis non primum recipi, ut quidam contra canonis sententiam putant, sed jam receptam & admissam *impleri & custodiri* synodus præcipit.

Legimus hanc synodum in veteri codice Einsidlensi apud Helvetos cum totidem canonibus, quot exstant apud Sirmundum, nulla fere contextus diversitate, nisi quod in canone quinto-decimo, ubi habetur in editis *canonicus ordo*, in illo codice legitur *canonum ordo*, quæ genuina est ejus loci interpretatio, ut ex consimili Gregorii Magni textu superius [a] docuimus. Ad hæc in ultimo synodi articulo præfert codex, *in confirmationem regularum monachorum*, & suspensionem *a communione & mensa*, non *missa*, ut in editis legitur. Neque omittendum in veteri quodam indiculo [b] novæ collectionis Baluzianæ post Marculfum, laudari *canones Augustidunenses*, ac proferri canonem decimum, ut nullus monachum alterius absque permisso abbatis sui præsumat retinere. quod regulæ nostræ capiti sexagesimo-primo consentaneum est. Ex dictis, hoc tempore ubique in Gallicanis tam Neustriæ & Burgundiæ, quam Austriæ monasteriis vigebat regula sancti Benedicti: siquidem non ad ejus receptionem, sed ad ejus observationem & conservationem Gallicanos abbates & monachos hortantur patres synodi Augustodunensis, quæ nationalis censeri potest, utpote constans quinquaginta-quatuor episcopis, Christiaci seu Chrisciaci a principibus Theoderico & Dagoberto, ut mihi quidem videtur, congregatis. Sed jam ad Ebroïnum ejusque facinora redeamus.

a *lib.* 10. *n.* 28.

b *Capitul. to.* 2. *col.* 577.

XXXVIII. Ragneberti martyrium & monasterium.

Inter eos qui Ebroini crudelitatem ac sævitiam experti sunt, præter Leodegarium, quem unum præ omnibus aliis, cum fratre ejus Gaërino inhumanius excruciavit, fuere in primis Lupus dux in exsilium missus, cujus nonnullæ possessiones monasterio Floriacensi a Theoderico rege donatæ; Ragnebertus martyrio affectus; Filibertus abbas in custodiam ejus causa vel occasione missus; Landebertus Tungrorum, & Amatus Senonum, an Sedunorum, episcopi in exsilium deportati. Ragne-

ANN. CHR. 674. berto, Radeberti populorum inter Sequanam & Ligerim incolentium quondam ducis filio, objecit Ebroinus initum cum Bodone, & Vimiscando palatii proceribus, regis occidendi consilium. Ragnebertus, ut erat non minus magnanimus quam pius, cum objectum crimen nec confiteri vellet, nec infitiari, deprecante Audoëno Rotomagensi antistite, Ebroini amico, non continuo interfectus est, sed Theudefredo, Burgundioni nobili ac potenti, in custodiam traditur. Dehinc ad eremum quamdam Ebroini mandato interimendus perducitur, atque in loco Bredone appellato, ubi Domitianus eremita exiguam Genesio martyri basilicam exstruxerat, Deum in ea basilica precandi facultate ei negata, noctu super lapidem sedens lancea confoditur idibus Julii, martyr pro more illorum temporum appellatus & habitus. Ejus corpus sepultum est in porticu basilicæ Bebronensis, sed ob mirabiles virtutes in ipsam basilicam postea translatum, juxta analogium conditum est. quo ex tempore Bebronense monasterium, in locis Jurensibus apud Sebusianos * situm, a sancto Ragneberto vulgo Ramberto, nomen deinceps accepit, non confundendum cum opido sancti Ragneberti, quod in pago Forensi superiore ad ripas Ligeris positum est, de quo nos alias.

* le Bugé.

XXXIX. Filibertus multa etiam passus.

Eamdem martyrii sortem pie ambiens Filibertus, Gemeticensis monasterii conditor atque abbas sanctitate eximius, pestiferum Ebroinum adiisse dicitur, hominemque apostatam appellavisse, ac prorsus indignum, qui cum ullus christianus communicaret, quippe qui Luxovium, ubi coma detonsa clericum seu monachum egerat, per summum nefas egressus, in sacerdotes & nobiles Francos continue fureret. qua libertate vir sanctus Ebroinum in se concitatum iri, seque martyrii palmam consecuturum non dubitabat. Sed contra quam speraverat accidit, inviolatusque ab Ebroino dimissus est. Id forte ab eo concessum necessitudini amici sui Audoëni episcopi Rotomagensis, qui Filibertum magnopere diligebat. Ast Audoënus ipse paullo post a quibusdam ecclesiæ suæ clericis, ut fertur, impulsus, Filibertum in carcerem detrusit, quam vir Dei injuriam cum gaudio excepit, & obscurum fœtidumque ergastulum splendore & odore sanctitatis suæ illustravit, expurgavitque.

Verum brevi agnita ejus innocentia dimissus, acceptis ab ipso Audoëno litteris commendatitiis, Ansoaldum Pictavorum in Aquitania episcopum, virum nobilem ac potentem, cœnobii exstruendi causa adiit, quod unum omnes ad se confluentes monasterium capere non posset. Perspecta Filiberti sanctitate Ansoaldus, qui ab eo secrete correptus, multa sibi eventura didicerat, ejus se consiliis totum permisit, & cum *sub religionis norma* episcopalem potentiam inclinasset, & Filibertum eremi vastitatem quærentem secum in urbe retinere non valeret; in insula maris Pictonici Herio seu Hero monasterium ejus causa exstruxit, magnisque opibus ac prædiis ditavit, illudque Filibertus evocatis e Gemetico monachis implevit, ac religione, doctrina, & opere illustravit, Heriense * seu Herense a posteris appellatum. Inter ea, cum in Neustriam reverti nollet, ne cum Ebroino communionem inire videretur; Audoënus episcopus Chrodoberto Gemeticensi monacho, cujus filium necdum conversi Filibertus e sacro fonte exceperat, ceteris frustra repugnantibus, & Filiberto quam promiserant obedientiam servare cupientibus, monasterium Gemeticense regendum commisit. Deinde ejus in locum, dira morte sublati, Ragertramnum archidiaconum substituit abbatem, qui postea Abrincatensis ecclesiæ episcopus factus est.

Heriense monasterium conditur.

* Nermontier.

XL. Landebertus episcopatu dejectus, Stabulaum secedit.

Eadem Ebroini tempestate involutus est Landebertus Tungrensis antistes, non minus sanctitate morum, quam dignitate excellens: qui Childerico quondam fidissimus, idemque amicissimus fuerat, ob id forte falsis criminibus insimulatus, & episcopatu dejectus, intruso in ejus locum Faramundo, quem Coloniensem fuisse clericum tradunt. In tanta rerum perturbatione Landebertus tempori cedendum ratus, in monasterium, quod Stabulaus * vocatur, non procul a flumine Amblava a Sigiberto rege in Arduenna silva exstructum, secessit, duobus tantum pueris comitatus: ex quorum uno, nomine Theodoëno, Godescalcus ipsius vitæ scriptor multa de ejus gestis se accepisse dicit. Antistitem sanctum ea qua par erat reverentia pater monasterii, totaque congregatio excepit, & coluit. Huic mos erat, furtivis precibus nocturnas occupare vigilias, &, ne fratrum somnum interturbaret, acceptis in manus sandaliis, nudis pedibus per dormitorium in ecclesiam progredi. quod dum aliquando exsequi vellet, contigit unum e sandaliis excidere manibus in pavimentum,

* Stavelo.

mentum, ejusque casu & sonitu fratres excitari. Hoc audito, monasterii pater (Sigolinus is erat, Baboleni successor) ignorans quis hoc egisset, facti auctorem pœnitentiæ causa jussit ire ad crucem, quæ ad expiandas consimiles culpas in medio claustri pratello posita erat, ut jam alias [a] observavimus. Ilico sanctus antistes obediens, ad crucem nudis, ut erat, pedibus, aspero tantum cilicio indutus perrexit, ibique nive defluente, nam hiems erat, permansit usque ad finem nocturnarum vigiliarum. quibus finitis, cum fratres ad ignem convenissent, quæsitus vir sanctus, ad crucem orans, totus nive consperfus, repertus est. Mox pater monasterii cum tota congregatione ad ejus pedes abjectus, errati veniam postulavit, fratresque parato balneo, calefactum vestimentis aliis induerunt.

ANN. CHR. 674.

[a] *lib.* 15. *n.* 27.

XLI. Amatus episcopus exsulat.

Eodem tempore Amatus pontifex itidem falso accusatus, ac perperam damnatus, in castrum Veromanduorum, Theoderici, vel potius Ebroini jussu, perducitur, atque Ultano abbati in custodiam traditur. Ultano mortuo, mandatum Mauronto, Adalbaldi comitis & Rictrudis filio, ut episcopum secum abduceret, eum in sua custodia habiturus. Hunc itaque aliquamdiu in Hamatico virginum cœnobio, a Gertrude proavia sua exstructo; deinde in monasterio Broïlo, quod ipse haud procul a Lætia in honorem sancti Petri condiderat, custodivit. Eo in loco pius antistes cellulam sibi juxta basilicam fabricari præcepit, in qua vigiliis, inedia & orationibus attritus exspiravit idibus Septembris. Hunc non Senonensium, sed Sedunensium episcopum fuisse ait Hucbaldus monachus in libro de vita sanctæ Rictrudis. Sane tunc temporis Amatum ex abbate sancti Mauricii factum esse episcopum Sedunensem vulgati indices produnt. Hugo monachus sancti Mariani in chronico Autisiodorensi hunc sanctum Amatum fuisse quidem Senonensem episcopum dicit, sed proxime post Lupum. quod temporum rectæ rationi repugnat. siquidem Amatus, si Senonensi ecclesiæ præfuit, collocari non potest nisi post Emmonem, ut cum Theoderici principatu convenire possit. Sed hæc alii viderint.

XLII. Aicadrus Quinciaci monasterii auctor.

Ex his quæ superius de Filiberti successoribus, in regimine Gemeticensis monasterii ab Audoëno institutis, Chrodoberto scilicet atque Ragertramno, diximus, dubia videri possunt, quæ de Aicadro leguntur, eum nempe a Filiberto in sui locum substitutum fuisse, ubi primum Filibertus ad Ansoaldum episcopum se recepit, & Gemetici abbatem deinceps perseverasse: cum tamen Filibertum, exstincto Ebroino, Gemeticum revertisse, nec nisi post suum inde in Herum insulam reditum, Aicadrum Gemeticensibus ab eo præfectum fuisse constet. De Aicadro ita commemorant. Aicadrus in Pictavensi ortus suburbio, nobilibus parentibus, Anschario & Ermena, cuidam magistro tunc temporis nominatissimo, Ansfrido scilicet, monasterii sancti Hilarii in eadem urbe *cœnobitæ*, instituendus traditur. Adolescens monachum induit in Ansionensi monasterio sancti Jovini. Dehinc eum incessit cogitatio exstruendi monasterii in quadam suorum parentum possessione, nomine Quinciaco, quem locum ejus parentes, non minus pii quam nobiles, monasterio Gemeticensi ac Filiberto abbati, cujus fama sanctitatis ad ipsos pervenerat, subjectum esse voluerunt. Situs est hic locus haud ita procul ab urbe Pictavorum versus orientem ad Miltionem * amnem; distinguendus ab alio Quinciaco super Auranciam posito. Piis eorum consiliis Ansoaldus Pictavorum antistes favisse dicitur, ejusque loci oratorium sub patrocinio sanctæ Dei genitricis Mariæ construxisse. Conditione accepta, Filibertus monachos e suis duos, Sidonium & Prædonem, Quinciacum direxit, quos *in domum auditorii* deductos Aicadrus, lotis, ut regula jubet, pedibus, perhumane excepit. Reversi nuntii Filiberto novi monasterii statum explicant. Ipse vero locum lustrare cupiens, eo pergit: Ansoaldo episcopo mentem suam de construendo cœnobio Herensi aperit, simulque de substituendo in sui locum Aicadro in regimine Gemeticensis monasterii, quod propter Ebroini vexationes deserere coactus erat. Impositum sibi munus, probante Ansoaldo, Aicadrus subiisse fertur, &, Probo Quinciaci abbate ordinato, Gemeticum adiisse, ubi tum nongenti monachi cum famulis mille quingentis exstitisse dicuntur, eumque locum pie ac prudenter administrasse. cujus tempore Astadius quidam, nobilis Pictavensis, villam Tortoniacum Deo & sancto Petro in Gemetico donavisse traditur. Hæc, aliaque minoris momenti, scribebat anonymus Gemeticensis monachus sæculo decimo, idemque post eum Fulbertus alter vitæ sancti Aicadri scriptor: quibus præponenda est sententia libri de vita sancti Filiberti, utpote supparis auctoris, monachi itidem

An S. Filiberti successor.

* *Miozon.*
* *Aurance.*

ANN. CHR. 674.

Gemeticensis, qui, nulla Aicadri mentione facta, Chrodobertum & Ragertramnum Filiberto viventi ab Audoëno suffectos fuisse scribit. Quamquam hæc forte ita conciliari [a] possint, ut Aicadrus a Filiberto designatus, missusque sit ad regendum sui vice monasterium Gemeticense; sed prohibitum fuisse ab Audoëno, qui primo Chrodobertum monachum, tum eo mortuo Ragertramnum archidiaconum, reluctantibus licet monachis, Gemetico præfecerit. Quinciacum, antequam Filiberto committeretur, sub laxiori forsan Ansionensium instituto aliquamdiu exstitisse colligitur ex actis sancti Filiberti, in quibus vir sanctus, *veteribus deturbatis erroribus*, locum ipsum monachis implevisse traditur, ubi Christus jugiter per famulos collaudatur in sanctis. nisi si id explices de superstitiosis erroribus gentilium ibidem relictis, quos Filibertus, monachis eo in loco institutis, eliminaverit. Proximum erat jam tum Quinciaco monasterium Nobiliacense, de quo egimus in libro superiori. Quinciaci colitur sanctus Benedictus confessor, quem Samariæ episcopum fuisse, & ob persecutionem ad Pictones tempore sancti Hilarii venisse ferunt, ubi juxta Gravionem castellum eremiticam duxerit vitam, ibidemque decesserit. At certius est id quod in kalendario Godelgaudi monachi Remigiani, anno XXXI. Caroli Magni scripto legitur: XI. *kal. Novembris, in pago Herbatilico* * *depositio sancti Benedicti presbyteri.* qui pagus in Brittonum & Pictonum confinio jacet. Ab eodem sancto Benedicto monasterium sancti Benedicti de Quinciaco nomen accepit.

b V. lib. 17. n. 28.

* d'Herbauge.

XLIII. Sidonius Filiberti discipulus, & abbas.

Unus e duobus monachis, quos Filibertus Quinciacum ad Aicadrum misit, vocatur Sidonius, natione Scottus seu Hibernus, qui a Filiberti discipulis, redimendorum captivorum gratia in Britanniam missis, Gemeticum adductus dicitur, & ab ipso Filiberto monachorum numero adscriptus. Certe in libello de vita sancti Filiberti cellerarius monasterii, Sidonius nomine, memoratur, qui penuriam olei viro sancto indicavit, responso accepto, brevi ejus copiam cælitus proventuram. cujus rei nuntius sub vesperam ejus diei advenit e portu maris, navim eo appulisse significans, ex urbe Burdegala ab amicis viri Dei submissam, quæ olei modios quadraginta ad usus monasterii deferret. Idem Sidonius locum exstruendo monasterio apud Caletos in agro Rotomagensi a Theoderico rege obtinuit, ejus nomine postea insignitum: ubi Leutfredus, futurus abbas Madriacensis, se recepit. Deinde vero Audoëno Romam proficiscenti adhæsisse fertur, mortuus demum XVIII. kalendas Octobris, quæ dies in sacris fastis memoria sancti Sidonii insignis est. Ejus moasterium redactum est in cellam, Fontanellæ modo subjectam: vicus adjunctus Sancti-Sidonii * nomen hactenus retinet.

*S. Saëns.

XLIV. S. Disibodus, ejusque monasterium.

Disibodum itidem Scottum hoc etiam anno ex Hibernia in Germaniam accessisse auctor est Marianus Scottus in chronico, aut forte Dodechinus monasterii sancti Disibodi abbas ejus continuator. Disibodi res restas locis fere communibus amplificavit sancta Hildegardis, librumque hac de re scripsit rogatu Helingeri abbatis ejusdem monasterii, anno dominicæ incarnationis supra millesimum centesimo septuagesimo; aitque se facta ejus ex divina revelatione accepisse, cum ipsa corpore & animo vigilaret. Libri ejus breviarium referre nobis sat erit. Disibodus in Hibernia natus, ibidem episcopus fuisse dicitur. Post decem peregrinationis suæ annos substitit in pago Moguntiacensi. Transmisso Glanno fluvio, cum tribus sociis Giswaldo, Clemente & Salustio, in declivi montis excelsi ac silvigeri habitationem fixit, oratorio exiguo in montis descensu versus orientem ædificato, in quo divina officia cum suis celebraret. Horti cum tuguriis ad vitæ usus necessariis in planitie consiti ab ejus discipulis, qui frequentes ad eum confluebant. His regulam sancti Benedicti præscribere placuit, aliudque oratorium ad occidentem condere in supercilio montis, ne adventantis populi strepitu interturbarentur. Tandem post multos exantlatos labores, post multas cruces & afflictiones toleratas, anno ætatis suæ octogesimo-primo in cælum migrasse dicitur VIII. idus Julii. Rabanus tamen in martyrologio *natale sancti Disibothi confessoris celebrari* ait VI. *idus Septembris in suburbanis Magontiacensis ecclesiæ*, hoc est in tractu seu pago Moguntiacensi, ubi Rabanus confessorem dumtaxat Disibodum appellat, non episcopum; secus Mariani chronicon, in quo is, *episcopatu abdicato*, ex Hibernia egressus dicitur: qui titulus plerisque Scottorum in exteras gentes migrantium affingi solet. Sacrum ejus corpus sepultum est in exiguo oratorii, quod ipse sibi paraverat, umbraculo; inde postea, jubente ac præsente sancto Bonifacio Moguntino pontifice, sublatum in

monasterium, quod ad occidentalem montis plagam exstructum erat. Locum postea sæculares homines occupavere; sed eum Willigisus Moguntinus antistes monachis restituit labente sæculo decimo. Monasterium ineunte duodecimo denuo instauratum, demum ad sæculares canonicos processu temporis migravit. Situm erat in diœcesi Moguntina, & quidem in comitatu Spanheimensi, duobus a Cruciniaco *, & uno a Spanheimio monasterio milliaribus, ubi Naha & Glanus confluunt. Naha fluvius augetur Glano a dextra, deinde influit in sinistram Rheni ripam apud Bingium, ubi Hildegardis abbatissa, quæ ejus vitam scripsit, cœnobio virginum a se condito præerat. ANN. CHR. 674.

* Creutznac.

XLV. S. Medardi abbates.

Insigne sancti Medardi monasterium apud Suessionas regebat his temporibus Autbertus vir venerabilis: cui regia præceptione successit quidam [a] Warinbertus, moribus longe dissimilis, homo aulicus, & inter regis domesticos multæ auctoritatis. Initio cœnobium haud ignobiliter regere visus est: sed postmodum Suessionicam sedem adeptus, retenta etiam abbatiali dignitate, in monachos grassatur. Id contigit post mortem Drausii seu Drauscionis episcopi, qui in parthenone beatæ Mariæ, suis curis, sed Ebroini ejusque conjugis impensis exstructo, honorifice conditus, ibidem etiam miraculis claruit. Eo mortuo, Warinbertus episcopatus & abbatiæ rebus ne quidem contentus, ut erat supra modum opum appetens atque avarus, prædia & fiscalia monachis assignata devorare cœpit. Erat in pago Cenomannico nobilis villa, vocabulo Matvallis, quam Sigibertus rex quondam monasterio sancti Medardi contulerat. Eo ex loco plaustra quotannis, melle ac sale, aliisque speciebus onusta, in usus monachorum devehi solebant: quæ episcopus sibi usurpare, & in suum episcopium diverti curabat. Eo absente, forte contigit plaustra de more Suessionas advenire, quæ monachi, ea occasione usi, in suum monasterium perduci curarunt. Hoc audito, episcopus furore accensus, minatur se quam primum adfuturum, & animadversurum in monachos. Inter ea illi iram episcopi & intentatum sibi exitium formidantes, concurrunt ad ecclesiam, ac per triduum precibus cælum fatigant, altaria discooperiunt, lampadas exstinguunt, basilicæ portas obstruunt, & campanarum sonitum, cantumque divinorum officiorum cessare jubent. Reversus in urbem episcopus, ilico in monasterium advolat, ostia clausa reserari imperat: ubi non paretur, ea concuti & quassari præcipit. Apertis tandem ostiis, idem in caput æditui, qui sibi ostia reseraverat, baculum vibravit tam valide, ut is totus sanguine cruentaretur. Pergit intrare episcopus, ad sancti Medardi tumulum cruentis manibus oraturus. Verum, ubi ad sancti confessoris tumulum genua flexit, mox effusis visceribus animam exhalasse traditur. Ejus corpus in cœmeterio monasterii congruo nihilo minus honore sepultum est. De primis abbatibus monasterii sancti Medardi vix ulla certa notitia. Post Danielem, qui primum locum tenet, recensentur Gairaldus, Audobertus, Santellius, Gairaldus secundus, Wlfadius & Autbertus Warinberti decessor, qui forte idem est cum Audoberto. Nomedius post Warinbertum abbas erat Childeberti tertii principatu, & post eum Hugobertus.

[a] Spicil. to. 8. p. 408.

XLVI. S. Martini basilicæ privilegium.

Circiter hunc annum Adeodatus papa, postulante Ægirico presbytero & abbate, confirmavit privilegium, quod Chrotpertus Turonensis antistes sancti Martini basilicæ ac monasterio cum Gallicanorum episcoporum concessu indulserat. Ejus rei gratia Romam ad apostolorum limina se contulerat Ægiricus, supplicaturus, ut prædictum privilegium obtineret. Hæsit tantisper pontifex, propterea quod mos Romanæ ecclesiæ tunc temporis vix amplius ferret, ut a regimine episcopali religiosa loca eximerentur. Verumtamen, inspecto privilegio Chrotperti Turonensis ecclesiæ præsulis, a Gallicanis episcopis subscripto, quo monachis Martinianis libertas concessa erat; nequaquam rationi & canonicæ regulæ contrariam existimavit consonam tantorum episcoporum sententiam; ob idque pro sua potestate idem privilegium hoc pacto confirmavit, ut abbas & monachi, ibidem degentes, apostolica fulti auctoritate, nulla a quoquam episcoporum gravamina, nullasque vexationes aut injurias, per occasionem regularis disciplinæ rimandæ atque scrutandæ, nec prætextu hospitalis juris, sustinere cogantur: sed integra immunitate gaudeant, salva monachicarum regularum custodia; episcopo Turonensi reservata dumtaxat ordinatione sacerdotum atque levitarum, & conficiendi eo in loco chrismatis facultate. Ubi, cum ordinationem tantum sacerdotum & levitarum excipit pontifex, inferiorum clericorum ordinationem in abbatis arbitrio vel potestate relinquere videtur. Idem

ANN. CHR. 674. privilegium Ibbo episcopus postea novis litteris confirmavit, suo loco referendis.

XLVII. Biscopus condit monasterium Vviremuthense. Interim apud Northumbros Benedictus Biscopus, quem venerabilis Beda magno patri Benedicto comparat, accepta ab Egfrido rege septuaginta familiarum possessione, monasterium ad ostium fluminis Wiri, Wiremuthense idcirco appellatum, exstruere cœpit in honorem beati Petri apostolorum principis. Id factum anno ab incarnatione Domini sexcentesimo septuagesimo-quarto, indictione secunda, anno quarto imperii Egfridi regis. Hoc monasterium Benedictus annis sexdecim, inter varios itinerum, infirmitatumque labores, magna religione ac sedulitate rexit. Aliud deinde monasterium sub patrocinio sancti Pauli idem ædificavit in territorio Girwensi, ut postea dicemus, atque ita alteri conjunctum esse voluit, ut ex duplici una Bedæ nativitas. veluti congregatio fieret, unique abbati subjecta. Superiori anno natus est venerabilis Beda, ejusdem congregationis decus & ornamentum. siquidem historiam suam absolvit anno Christi septingentesimo tricesimo-primo, annos natus sexaginta novem, ut ipse testatur in fine suæ epitomes, quæ in melioris notæ exemplaribus in prædicto anno desinit.

ANN. CHR. 675. XLVIII. Benedictus Biscopus ex lapide ecclesiam struit. ANno proximo ab inchoato Wiremuthensi monasterio Benedictus, oceano transmisso, Gallias petiit, cæmentarios, qui lapideam sibi ecclesiam juxta ritum Romanorum facerent, adducturus. Vitri etiam factores indidem accersiti sunt, Britanniis ad id tempus incogniti opifices, ad cancellendas ecclesiæ, porticuumque & cænaculorum ejus fenestras. Quin etiam artifices ad concinnanda claustra, & vasa, variaque ornamenta, quæ ad altaris ministerium necessaria erant, quia in illa regione deerant, ex transmarinis partibus advecti. Tanta vero celeritate universum opus confectum est, ut intra unius anni circulum, culminibus impositis, missarum inibi sollemnia celebrata sint. Verum, quia etiam in Gallia multa ad ecclesiæ & monasterii ornamenta & complementum deerant, quartum iter e Britannia Romam aggressus est Benedictus, ut earum rerum supplementum inde afferret, quemadmodum in consequentibus videbimus. Regulam sancti Benedicti principio ibidem viguisse, testis est ejus loci alumnus Beda venerabilis, immo Biscopus ipse in extremo sermone, quem morti proximus ad discipulos habuit, eos monens & exhortans, ut
» ne aliunde sibi patrem accerserent, sed *juxta quod regula magni quondam abbatis*
» *Benedicti*, ac privilegii sui decreta continebant, in suo ipsorum cœtu perquirerent,
» qui secundum vitæ meritum & sapientiæ doctrinam (quæ regulæ nostræ verba sunt)
» aptior ad tale ministerium perficiendum, digniorque haberetur. Idem etiam Ceolfridus abbas ejusque successor, mare transmissurus, inculcasse traditur, referente Beda in historia monasterii sui. Hinc est quod in Wiremuthensi monasterio *ecclesia beati patris Benedicti* ab initio erecta memoratur ab eodem auctore. Unde Albinus[a]
» Flaccus, scribens ad Wirenses & Girwenses fratres, eos hortatur, ut regularis vitæ
» observationem, quam ipsis statuerant sanctissimi patres Benedictus & Ceolfridus,
» diligentissime custodirent, hoc est regulam sancti Benedicti, quam monet in con-
» ventu fratrum propria exponi lingua, ut intelligi possit ab omnibus.

a *Alcuin. ep.* 49.

XLIX. Aldhelmus fit abbas Maildunensis. Eamdem regulam eodem tempore Maildunensi seu Malmesburiensi apud occidentales Saxones monasterio impositam fuisse constat, agente in primis Aldhelmo, qui hoc anno ibidem abbas institutus est. Huic monasterio principium, uti & primarium nomen, dedit Maildulfus quidam Scottus, qui in proximo castello Bladovensi semiruto tugurium primo sibi constituit, scholaresque ibidem adunavit, ad vitæ necessaria sibi comparanda. Brevi tempore scholares in magnam turbam coaluere: quorum consortio adjunctus Aldhelmus, primis pietatis ac litterarum elementis ab eodem magistro informatus est. Hunc ex illustri Saxonum genere ortum tradunt, patre Kentenio, qui Inæ occidentalium Saxonum regi sanguine conjunctus fuisse perhibetur. Sane Aldhelmus ipse se Saxonica prosapia genitum, & sub arctoo axe a teneris infantiæ cunabulis enutritum dicit in epistola quadam ad Cellanum monachum Scottum, qui in Perronensi sancti Fursei monasterio degebat. Aldhelmus a Mailduno perrexit ad Hadrianum abbatem suburbani monasterii Cantuariensis sancti Petri seu sancti Augustini, in philosophia eruditum, ut ab eo artem dialecticam disceret. quod ipse attestatur in epistola, cujus hæc inscriptio est in prolixiori ejusdem vita: *Reverendissimo patri, meæque rudis infantiæ venerando præceptori Adriano, Aldhelmus vernaculus familiæ Christi, & vestræ pietatis supplex alumnus, salutem.*

& in contextu: *Fateor, mi cariſſime, quem gratia puræ dilectionis amplector, poſtquam a ſociali contubernio veſtro ante triennium circiter diſcedens, a Cantia ſequeſtrabar, quod noſtra parvitas hactenus ad conſortium veſtrum ardenti deſiderio flagrabat; & quod jam dudum cogitarem, quemadmodum in votis eſt, adimplens perficere, ſi rerum ratio ac temporum viciſſitudo pateretur, & niſi diverſa impedimentorum obſtacula retardarent, præſertimque corporeæ fragilitatis valetudine, medullitus tabentia membra coquente, non ſineret. qua quondam, dum poſt prima elementa iterum apud vos eſſem, domum redire coactus ſum.* Dein ad Maildulfum reverſus, in monachum attonſus eſt. Exinde pedem e monaſterio, niſi neceſſitas exigeret, numquam extulit, legendo, orandoque omne tempus abſumere ſolitus, ut, ſicut ipſe in quadam epiſtola « ſcribit, legendo Dei loquentis vocem audiret, orando Deum ipſum alloqueretur. « Victus ei tenuis & parciſſimus, ut [illegible] carnem ſervire cogeret. Ejus rei cauſa vicino cuidam fonti, qui nomen ejus poſtea ferebat, ſe ad humeros noctu immergere ſolitus erat, dum totius pſalterii, quaſi penſum nocturnum, precationes abſolviſſet. Id genus pœnitentiæ alii etiam ejuſdem gentis homines exercebant, in primis ſanctus Cuthbertus, & Drithelmus monachus Mailroſenſis.

ANN. CHR. 675.

His dotibus præditus cum eſſet Aldhelmus, non alius magis idoneus regendo novo monaſterio viſus eſt Leutherio Weſtſaxonum epiſcopo Gallo, qui a vicinis rogatus abbatibus, Aldhelmum ibidem abbatem primum inſtituit, datis hoc anno litteris VIII. kalendas Septembris. Cum igitur novi abbatis induſtria favori epiſcopi acceſſiſſet; tunc res monaſterii in immenſum ferri, tunc monachi undique aggregari cœperunt, teſtante Willelmo ejuſdem loci cœnobita doctiſſimo. Currebatur ad Aldhelmum totis compitis, cum ob vitæ ſanctimoniam, tum ob ſcientiam litterarum. Hunc non modo populares, ſed etiam exteri litteris frequentabant, conſulebantque, ad quos ille reſcribebat. Harum epiſtolarum fragmenta quædam retulit Willelmus Malmeſburienſis in prolixiori opuſculo de ejus geſtis. *Aldhelmo archimandritæ Saxonum* epiſtolam inſcribit *Cellanus* quidam, *in Hibernienſi inſula natus, in extremo Francorum limitis latens angulo exſul*, nimirum Perronæ, *ad locum, ubi domnus Furſeus in ſancto & integro pauſat corpore;* ab eoque quoſdam ipſius ſermones poſtulat. cui reſpondet vir ſanctus mirari ſe, quod ſe tantillum homunculum de famoſo & florigero Francorum rure interpellet. Hic vero non ſolum litteris, ſed etiam ornando & amplificando monaſterio ſuo egregiam navabat operam. In his erexit auguſtiorem baſilicam in honorem Chriſti ſalvatoris, & primorum apoſtolorum Petri & Pauli: cui alia duo adjeciſſe dicitur, unum ſanctæ Mariæ, alterum ſancti Michaëlis. Quin etiam, juvantibus principibus, Formenſe ſeu Fromenſe & Bradefordienſe monaſteria conſtruxiſſe memoratur, idemque Romam profectus dicitur: ubi a Sergio papa, quem ab imputato crimine purgavit, privilegium pro libertate monaſteriorum ſuorum impetravit, ab Ina rege poſtea confirmatum. Ejuſdem conſilio idem rex Glaſtonienſe monaſterium, aliaque ædificavit. Sed hæc in conſequentibus.

L. Condedus Fontanellæ monachus.

Per idem tempus Condedus ex Britannia inſula in Galliam appulit: &, cum apud Fontanam-Walarici aliquamdiu conſtitiſſet, acceſſit ad Fontanellenſe monaſterium, adductus fama Lantberti ejus loci abbatis. Suſcepto ibidem monaſtico habitu, facultatem petiit ſecedendi in vicinam inſulam Sequanæ, vocabulo Belcinnacam, villæ regiæ Arelauno proximam, alio nomine Lutum olim appellatam, quod ex eluvionibus Sequanæ per hiemem cœnoſa eſſet ac lutulenta. Habebat tum in longitudine tria millia paſſuum, in latitudine paſſus mille quingentos; ſed proceſſu temporis ſepulta & obruta aquis Sequanæ, paucis abhinc annis ex illa undarum illuvie cœpit emergere. Cum in illa inſula Condedus jucundos ſolitariæ vitæ fructus delibaret, contigit Theodericum regem in regia ſilva Arelaunenſi, quam Brotonam poſteri appellavere, venationi autumnali operam dantem, Condedi famam ſanctitatis haurire, atque ad virum Dei accedere. cujus adſpectu ac virtute recreatus, hanc inſulam cum agris & pratis eidem contiguis, atque ſaltum vicinum ei donavit, ut tam ipſe, quam poſteri ejus eo in loco monachi abſque ullius infeſtatione hæc « poſſiderent, ac pro ſe, totiuſque regni tranquillitate libere Domini clementiam ex- « orarent. His adjutus ſubſidiis vir ſanctus, in illa inſula ædificavit baſilicam in honorem beatæ virginis Mariæ; alteram quoque ſub nomine ac titulo beatorum apoſtolorum Petri & Pauli, cum ſacello ſeu altari in memoriam ſancti Walarici confeſſoris, cujus venerationem apud Fontanam-Walarici hauſerat. Erant inſuper in

ANN. CHR. 675. eadem insula particulæ quædam prædiorum, quas eidem Condedo vir quidam prædives ac nobilis Schiwardus contulit. Hæc omnia cum tota insula ac monasterio ab se condito Condedus cœnobio Fontanellæ subjecit anno tertio Theoderici regis. Eamdem subjectionem itidem confirmavit tempore Ansberti abbatis, præsente Warattone majore domus regiæ, ac subscribente apud Fontanellam, adstipulantibus quoque Cinomaïlo, Zacchæo, & Johanne, ipsius Condedi discipulis, qui cum eo ex transmarinis partibus advenerant. Brandulfus presbyter ejus rei instrumentum scripsisse dicitur.

LI. Duseræ monasterium. * Donzere.

Tunc etiam Lantberto abbati Theodericus rex prædium quoddam, vocabulo Duseram *, ad Rhodanum in Provincia positum, largitus est, eo pacto, ut inde oleum ad luminaria ecclesiæ Fontanellensis suppeditaretur. Eo in loco Lantbertus egregium instituit cœnobium monachorum, quos e Fontanella illuc direxit. Hoc cœnobium Fontanellensi subjectum permansit usque ad tempus Agarenorum seu Sarracenorum, a quibus funditus cum aliis multis eversum dicitur. Et tamen recensetur inter ea monasteria sæculi noni, quæ tantum orationes regi debebant. Situm erat hoc monasterium, ut dixi, in Provincia ad Rhodanum, inter Monticulum-Ademari * & Tricastinum * urbem episcopalem, ad cujus diœcesim pertinet, hactenus opidulum, quod priscum vocabulum servat.

* Montelimar. * Trois-chateaux.

LII. Hermenlandus Fontanellæ monachus. * l'Oise.

Unus e præcipuis discipulis Lantberti Fontanellæ abbatis fuit Hermenlandus seu Ermelandus, nobilissimis parentibus Noviomagi ad Isaram * natus, qui in aula Chlotharii tertii pocillatorum præpositus, nuptiis cum sæculo insuper habitis, rege annuente, ad Fontanellam monasterium sub Lantberti disciplina se recepit. Expleta probatione, perfectionis votum sacra promissione firmavit, ac brevi post tempore dignus est habitus, qui ab Audoëno diœcesano episcopo sacerdos ordinaretur. Hoc in munere ita se gessit, ut, cum sacram oblationem Deo quotidie devote offerret, maceratione corporis ipse vivens hostia fieret.

Namnetas missus.

Inter ea contigit, Fontanellam advenire nuntios a Paschario episcopo Namnetensi, qui monachorum coloniam in illas partes, ubi monasteria tunc rara erant, e Fontanella deduci expetebat. Admissi in præsentiam nuntii, sic legationis suæ causam Lantberto exponunt. Sanctitatis suæ amatorem Paschariun pontificem, cum propria devotione, tum populi sui precibus ac votis impulsum, magnopere optare, ut in ipsius parochia monastica religio & vita regularis instituatur ad profectum ecclesiæ, perpetuamque Dei laudem. Ex fama longe lateque vulgata ei compertum, Fontanellensium congregationem religionis decore ceteris præcellere. Rogare proinde, ut Lantbertus probatissimos e suis monachos mittat, qui hoc vitæ institutum optime tenere, aliisque tradere norint, quo sancti antistitis, piique populi vota impleantur. His auditis, Lantbertus, cum Hermenlandum ac socios aliquot ad id
„ operis destinasset, legatis in hunc modum respondit. Etsi ægre filiorum meorum so-
„ latio & auxilio destituar, votis tamen sanctissimi episcopi, ejusque pii gregis faciam
„ satis, si modo mihi constiterit, hos fratres (Hermenlandum ejusque socios digito
„ monstrabat) ita in istis locis constituendos, ut, quoad fieri possit, nullius infesta-
„ tione conturbentur. Vita siquidem nostri ordinis summam exigit quietem, utpote
„ cælestibus contemplandis tota addicta: adeoque magnum dispendium patitur, si pra-
„ vorum vexationibus a tam sancto officio avocetur. Et fortasse, dum vivet Pascharius,
„ nemo eis molestiam facesset: at post obitum ejus, si futurum cœnobium sub domi-
„ nio successoris sui reliquerit, pravorum cupiditate & instinctu (ut passim in aliis mo-
„ nasteriis accidisse comperimus) quibusvis injuriis expositi, inde tandem exire coacti
„ erunt, & errabundi circumquaque vagari. quod sane & ipsum debita mercede fru-
„ strabit, & in meum ipsius caput recidet. Proinde, si perpetuæ mercedis intuitu san-
„ ctissimus antistes monasterium ædificare cupit, precor, ut regali illud potestati ac
„ tutelæ committat, ut nemo loci incolis quidquam molestiæ ingerere ausit; & illi
„ regali fulti præsidio, pro rege totiusque regni pace ac tranquillitate securi divinam
„ clementiam interpellent. Tum vero legati ejusmodi suspiciones purgant, certioremque Lantbertum reddunt de prudentia & bonitate patris sui Paschari, quem nullis rebus & opportunitatibus defuturum pollicentur.

LIII. Antrense monasterium condit.

His confirmatus promissis abbas sanctus, venerabilem Hermenlandum cum duodecim sociis istuc mittit ad destinatum opus perficiendum, eosque monet in primis, ut *regulam sanctam* pro virili observent. sicque benedictione munitos, post mutuos

complexus fletusque, cum legatis ad Pascharium bono animo ire jubet. Hi vero tandem Namnetas ingressi, primum in majorem beatorum apostolorum Petri & Pauli ecclesiam precaturi conveniunt: quibus obviam factus Pascharius, religiosos viros paterna caritate complexus est, ac perhumane excepit. Dein suum eis votum ac desiderium aperit condendi opportuno in loco monasterii; atque, ubi Hermenlandus patris sui Lantberti conditiones exposuit, securos facit, se ratas habere conditiones, daturumque operam, ut, obtento regali diplomate ac præcepto, novum monasterium secundum canonicam auctoritatem regiæ dominationi ac tutelæ committatur; atque in summa, quidquid commodum ac utile ad perpetuam loci quietem fuerit, procuraturum. Unum superesse, ut locum monasterio aptum in sua parochia perquirant. Ceterum quasdam ad Ligerim insulas huic instituto maxime idoneas sibi videri. Irent itaque, & loca lustrarent: cetera in se suscipere.

ANN CHR. 675.

Postridie Hermenlandus navicula conscensa in unam e designatis insulis divertit, ceteris ut ampliorem, sic & commodiorem; quippe quæ ad viginti-quatuor stadia porrecta erat, & per mediam sui longitudinem in clivum assurgens, a fluvii eluvionibus & oceani fluxu ac refluxu tuta & expedita; ad hæc absque navali subvectione omnino impervia & inaccessa, tum opacitate arborum tecta, quam ideo Antrum * Hermenlandus appellavit. Exstat & alia insula huic vicina & meridiana, priori quidem spatio minor, sed non commoditate, diminutivo vocabulo Antricinum * ab eodem nuncupata, in qua exiguum beati Martini oratorium repertum est. In his insulis nullæ aliæ nisi avium voces: summa quies a strepitu hominum; adeoque solitariæ vitæ sedes maxime opportuna.

* *Aindre.*

* *Aindrette.*

Cum itaque locus iste Hermenlando arrisisset, monasterii fabricam Pascharius quantocius accelerari præcepit. Nec mora, conducti in opus certatim incumbunt artifices, brevique constructa regularia fratrum ædificia cum duabus basilicis, quarum unam sancto Petro apostolorum principi, alteram sancto Paulo pontifex nuncupavit. Idem, omnibus absolutis, Hermenlando, ejusque sociis hujusmodi privilegium concessit, ut nullus successorum suorum quidquam ex rebus monasterio collatis umquam auferre tentaret. quod ut firmius ac validius esset, regem cum Hermenlando convenit, atque ab eo præceptum obtinuit, ut nulla potestas monachis eo in loco constitutis aliquam molestiam, aut vexationem ingerere auderet, sed regali defensione freti, absque cujusvis impedimento libere pro eo, totiusque regni pace & stabilitate Christi deprecarentur clementiam. Childebertum ejus privilegii auctorem suggerit anonymus vitæ sancti Hermenlandi scriptor fere æqualis: confirmatorem potius crediderim. Neque enim veri simile est, tantum temporis insumtum fuisse ad perficiendum Antrense monasterium, tanta celeritate inchoatum, utpote quod primis Theoderici regis temporibus incœptum est. siquidem Lantbertus abbas Fontanellensis, qui Hermenlandum Paschario direxit, ad Lugdunensem episcopatum quarto, vel quinto admodum Theoderici anno evectus fuit. Brevi tempore magnus ibidem monachorum numerus coaluit, qui sub tanto patre tam perfecte conversabantur, ut fama sanctitatis eorum quaquaversus diffunderetur. Mos erat Hermenlando tempore quadragesimæ in Antricinum insulam secedere, ubi sancti Aniani oratorium exstruxerat: quo in loco incedentis vestigia niveo candore impressa ad tempus anonymi superfuisse dicuntur, ad munditiam ejus orationis designandam. Idemtidem vir sanctus lustrabat monasterii sui prædia & cellas, quarum duæ in Aquitaniæ partibus erant, *Creon* & *Colon* appellatæ. Utramque procurabat pius quidam monachus, cujus ille animam in cælum sublimem ferri suspexit.

Itidem, dum quadam nocte insomnis in basilica beati Petri orationis causa persisteret, vidit animam venerabilis Maurontii abbatis sancti Florentii monasterii, in monte Glonna positi ad Ligerim, quod a monasterio suo triginta passuum millibus distabat, vinculis corporis solutam ab angelis in cælum ferri. Mox signo pulsato, fratribus in unum collectis præcepit, ut ejus exitum Domino precibus commendarent. Mirantibus omnibus, quomodo hæc res in ejus notitiam venisset, sequenti die adfuit nuntius, qui Maurontii obitum nuntiaret. Depositio beati Maurontii abbatis & confessoris in monte Glomna signatur in tribus vetustis loci kalendariis quinto idus Januarii, non sexto, ut in vulgatis martyrologiis. Sepultus est beatus Maurontius in basilica Salvatoris prope tumulum sancti Florentii: sed reliquiæ ejus ex eo loco elatæ, summo altari impositæ modo cernuntur. Patronus est secundarius mo-

LIV. Maurontii abbatis anima ei visa.

ANN. CHR. 675. nasterii sancti Florentii, Veteris dicti ad discrimen novi, quod itidem ad Ligerim prope Salmurum opidum conditum est.

LV. Vinum miraculo auctum.

Alia erat cella Antrensis monasterii in villa Oglanda pagi Constantiensis in Neustria: quam cellam cum aliquando visitaret Hermenlandus, a quodam viro illius provinciæ nobili, Launo nomine, ad prandium invitatus est cum multis ejus amicis. In loco vini minime ferace appositum est vasculum perexiguum, quaternas vini metretas vix capiens, quod omnibus non modo convivis, sed egenis & pauperibus erogatum, minime deminutum, sed plenum in fine superfuit. quod viri Dei sanctitati & benedictioni tributum est. Eodem in loco rusticus quidam labulum e sella viri Dei furatus, subitis ignibus incendi cœpit. Mox latens furtum e sinu in medium projecit, quod tempore anonymi auctoris in testimonium pendebat in oratorio beati Petri apostoli apud Oglandam cellam, ubi hoc gestum est. Affine est superiori miraculo id, quod viro sancto contigit, cum vir inclytus Agatheus, Namnetarum & Redonum comes, locumque episcopatus in iisdem occupans urbibus, Antrensem insulam adiit orationis causa. Hunc pater sanctus humanissime excepit, & benigne de ejus male factis increpitum, post orationem in refectorium duxit, eique meri calicem præberi jussit. Media vini parte delibata, Agatheus calicem fratri ministranti reddidit. Eum signo crucis impresso vir Dei rursus eidem porrexit, quem subito virtute divina repletum ac supereffluentem cum accepisset Agatheus, ad pedes sancti sacerdotis venerabundus se abjecit, rogans, ut Deum pro suorum erratorum venia precaretur. Is est Agatheus, qui post Pascharium invenitur in episcoporum Namnetensium indice Thuaneo, ubi dicitur *vocatus, sed non episcopus.* quod convenit cum auctore nostro anonymo, apud quem is Namneticæ & Redonicæ urbium comes, earumdem episcopatus occupasse perhibetur.

LVI. S. Amandi testamentum.

Agebat apud Elnonem in Belgio seniles annos Amandus sanctissimus antistes, octogenario major, cum de condendo testamento cogitare cœpit, & de corpore suo commendando carissimis Elnonensibus suis, quod unum testamento legandum habebat. Hoc testamentum laudat Milo monachus Elnonensis, relatum in codice Elnonensi post vitam sancti Amandi, illudque Philippus Bonæ-spei abbas libro de sancti Amandi gestis a se scripto inseruit, cujus hæc summa est. Præmittit vir
„ sanctus, *miserrimus*, ut se ipse dictitat, *& peccator*, se multis defunctum periculis &
„ laboribus, quos discurrendo per multas longe lateque provincias ac gentes ad ver-
„ bum Dei annuntiandum, conferendumque baptismum sustinuerat, jam fessum &
„ corpore pæne præmortuo, summaque senectute confectum, de hoc mundo exitum
„ præstolari in monasterio suo Elnonensi, quod ex regia largitate proprio labore cons-
„ truxerat. Si eo in loco moriatur, optare se, ut corpus suum ibidem sepeliatur: si ve-
„ ro in itinere, aut ubivis locorum; liceat abbati & fratribus ejusdem monasterii eo-
„ dem hoc deportare. Tum obsecrat obtestaturque episcopos, abbates, & quaslibet
„ potestates, ut ne extremæ voluntati suæ contrarii exsistant: secus facientibus in-
„ fausta omnia imprecatur. *Facta epistola in monasterio Helnone, anno secundo regni domni nostri Theoderici regis, sub die* XV. *kal. Maii.* Subscribunt post Amandum, suppressis sedium suarum nominibus, Reolus Remensis, Mummolenus Noviomensis, Vindicianus Cameracensis, episcopi; Bertinus abbas Sithiensis, item Aldebertus abbas, ac Johannes rogatus a domno Amando. Baudemundus presbyter & monachus Elnonensis ejusdem jussu hoc testamentnm scripsit, & subscripsit.

Notanda in picturis episcoporum & abbatum.

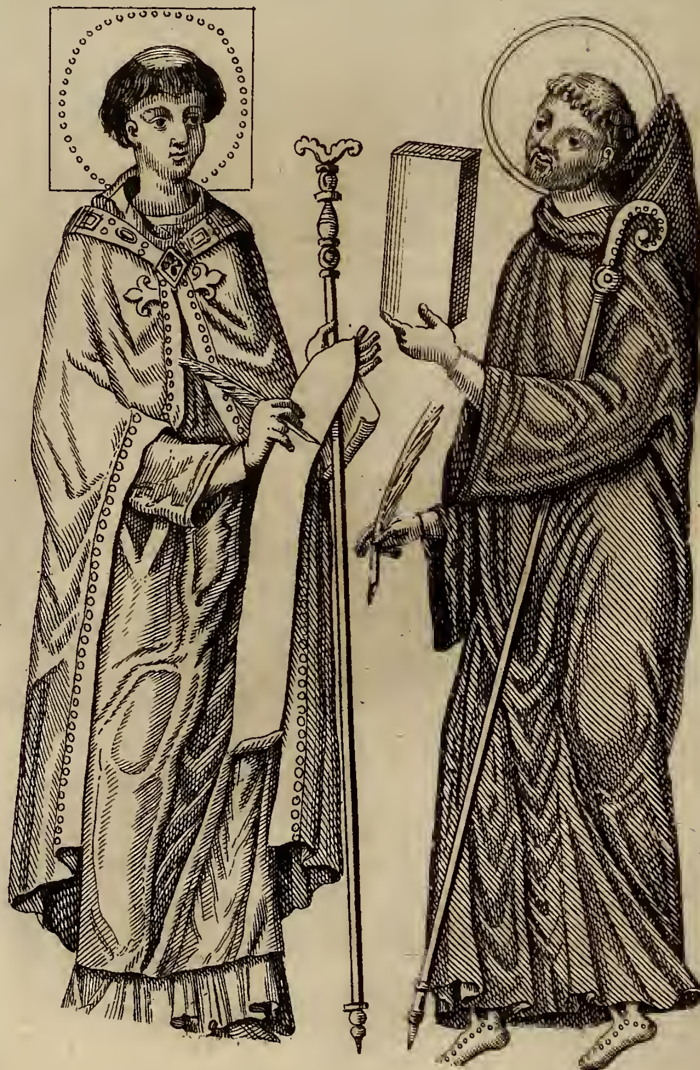
Horum omnium imagines eleganter depictæ habentur in minori codice Elnonensi post sancti Amandi testamentum, quo ex codice potiores exhibere visum est in folio hic inserto. Prima est sancti Amandi, & Baudemundi presbyteri & monachi ejus testamentum scribentis cum penna vulgari ex avibus. Consimilem etiam pennam habet Amandus, episcopalibus vestibus indutus, cum pileo seu mitra humiliori, (uti & sanctus Vindicianus episcopus Cameracensis) non bifida, sed superne clausa, qualem ante annos sexcentos gestabant episcopi complures, ut patet ex tumulo Radulfi-Viridis archiepiscopi Remensis, humati in basilica sancti Remigii, quo in tumulo episcopi cum ejusmodi pileis repræsentantur. Amandus tabulam quadratam ad caput habet, quæ sanctum adhuc viventem denotat: at mirum est, caput Baudemundi, qui sanctus etiam dicitur, esse radiatum. quod tantum sanctis mortuis convenit.

Secunda pictura est Reoli episcopi Remensis & Mummoleni Noviomensis, qui mitris

S. AMANDVS
S. BAVDEMVND?

IOHANNES
S. BERTINVS ABBAS

S. MVMOLEN.
S. REOLUS.

S. ALDEGVNDIS.

mitris carent, amboque sancti dicuntur. Reolus baculum sancti Remigii gestat cum ornamento pectorali, (*rationale* vocant) quod Remenses archiepiscopi olim gestare consueverant. Hoc baculo in manus accepto, Gervasius Remorum archiepiscopus in Philippi primi Francorum regis inunctione palam professus est, ad se pertinere consecrationem regis; & per hunc baculum cum hac potestate totius Galliæ primatum sancto Remigio, ejusque successoribus a Romano pontifice collatum fuisse. Hic baculus in Remigiana basilica cum sancti Remigii corpore hactenus asservatur. Illud in Mummolino singulare, quod coronam Scoticam [a] habeat, qualem scilicet olim gerebant Luxovienses monachi, inter quos monachus fuerat: tametsi haud veri simile videtur, ejusmodi coronam a Mummolino episcopo servatam fuisse, quod non facile passuri fuissent episcopi Gallicani, qui eam improbabant, ut superius vidimus. Certe Bertinus abbas in tertia pictura, quamvis & ipse Luxovio eductus, Scoticam illam tonsuram non habet, sed Romanam seu Benedictinam.

ANN. CHR. 675.

a V. lib. 15. n. 32.

Johannes cum Bertino depictus, uti & Aldebertus cum Vindiciano, cappis induti, abbates fuere: Johannes quidem monasterii Blandiniensis, Aldebertus vero Gandensis seu sancti Bavonis: tametsi neuter abbatem se dicit in subscriptione testamenti sancti Amandi: sic vero sanctus Bertinus, qui & pastoralem baculum recurvum habet, ut abbates; Johannes autem & Aldebertus longe dissimiles. Quamquam Johannes in libello de vita ipsius relato a Sandero, abbas vocatur, successorque Florberti primi Blandiniensis abbatis; idemque *pedum pastorale incurvum* sancti Amandi ab eo accepisse dicitur, necnon *cucullam*, qua sanctus pontifex indui solitus erat.

Quarta denique pictura est sanctæ Aldegundis Melbodiensis abbatissæ, cui angelus sanctum Amandum ostendit in cælos abeuntem. Aldegundi amplissimum a capite velum dependet. vestis interior ad talos defluens, albi est coloris; tunica paullo brevior subrubei, pallium violacei, floribus respersum. Sed hæc forte ex ingenio pictoris, qui Aldegundis habitum, qualem nempe tunc gerebant Melbodienses abbatissæ, utcumque exprimere voluit. Certe in altero codice post annum M C VII. scripto, in quo similiter vita sancti Amandi habetur, multæ etiam picturæ exstant, in quarum una quædam abbatissa eodem habitu induta cernitur: at sanctimonialis ei assistens, simplici velo & cuculla induta. In eodem codice episcoporum mitræ bifidæ sunt, secus quam in aliis picturis mox dictis. Initio præmittitur vita sancti Stephani protomartyris cum ejus effigie in habitu diaconi, in qua stola anterius, ut in sacerdotibus, ex utraque parte pendet. In quibusdam, quas vidimus, picturis archidiaconi stolam gerunt in sinistro humero, anterius & posterius pendentem. Verum longius hæc me ferunt, ad propositum redeo.

LVII. Dagobertus munificus in Vveissenburgenses.

Celebre erat tunc temporis in Nemetensi seu Spirensi episcopatu Weissenburgense monasterium, cui Ratfridus abbas tum præerat. Ejus rogatu thermas Badenses eidem cœnobio largitus est Dagobertus secundus Austriæ rex hoc anno, regni sui secundo, ut fidem faciunt tabulæ a Jodoco Coccio relatæ, viris illustribus, ducibus videlicet, comitibus, domesticis, & omnibus agentibus inscriptæ. His significat princeps, se ad suggestionem viri venerabilis Ratfridi abbatis monasterii, quod » dicitur Weissenburg, constructi in honorem sancti Petri in pago Spirensi, eidem « monasterio concedere balneas illas trans Rhenum, in pago Auciacensi sitas, quas « Antoninus & Hadrianus quondam imperatores suo opere ædificaverant. Datum « sub die undecima Augusti, anno secundo regni sui. «

LVIII. S. Memmii miraculum & monasterium Catalauni.

Ipso ejusdem regis anno contigit sancti Memmii * miraculum in urbe Catalauno, quæ ad regnum Austriæ pertinebat. Hoc miraculum primus ex codice Montis-regalis retulit Hadrianus Valesius, & ex eo Dagoberti secundi restitutionem confirmavit, probavitque monachos tum exstitisse in Catalaunica sancti Memmii basilica, quam postea tenuere canonici regulares Augustiniani. Visum est operæ pretium idem miraculum antiquissimi scriptoris totidem verbis huc referre. *Postquam tantis effulsit virtutibus & miraculis Deus per servos suos*, Memmium, Donatianum, ac Domitianum, *claruitque; novissimo tempore, in anno secundo sub imperio Dagoberti regis, (ipse est qui post longam pressuram reversus est ad propria regna) in mense quinto, in quinta die mensis, secunda vigilia noctis, , cum ei nocturnos fratres celebrantes adstarent, sic res nova, nec antea umquam visa, ad caput sancti sepulcri, ut patrem se apostolicumque eo tempore declararet, apparuit; precibus cælum aperiens, quod nec*

* S. Menge.

ANN. CHR. 675.

tribus mensibus pluerat super terram; dum & vehemens fremebat siccitas, ita ut omnes putei in pulverem redacti sint: sic Deus mox terram irrigavit & compluit, & aquam, quæ descenderat ab imo per pedes quadraginta, ad sublimia conscendere fecit, & eam usque ad quartam vigiliam desuper fontem manare fecit, ut omnes vigilantes viderent, & tremerent omnes fratres uno voto concinentes. Consummata est quidem ea nocte vigilia, & celebrata festivitas. Verum ab ipsa die usque ad diem octavam nullatenus cantus cessavit psalmorum, in una fide pulsantium in nomine Jesu-Christi domini nostri. Tum multa subjiciuntur de eo fonte, qui manavit ad sepulcrum beati Memmii, & de quibusdam virtutibus ad illum factis, *quas enarrare visum non est & enumerare, longumque per ordinem texere. Verum ea quæ vidimus*, inquit auctor ille anonymus, *hæc scripsimus & narramus.* Quibus ex verbis colligit Valesius, hunc scriptorem æqualem Dagoberti Austrasiorum regis secundi, & Catalaunici monasterii beati Memmii monachum fuisse; atque anno secundo Dagoberti, quo anno fons iste manare cœpit, eumdem floruisse, & quinto die mensis sexti potius quam quinti, quo die natalis sancti Memmii celebratur, supra dictum miraculum accidisse. Præclarus sane hic locus ad comprobandam Dagoberti secundi restitutionem in paternum regnum, quem auctor apprime a Dagoberto seniori distinguit his verbis: *iste est qui post longam pressuram reversus est ad propria regna.* Idem locus valet ad probandum, quod Valesius ipse agnoscit, in Catalaunica basilica sancti Memmii tunc exstitisse monachos, quos auctor ille anonymus *fratres* vocat. Eamdem ipsiusmet Dagoberti in patrio regno sessionem præ omnibus luculenter probat Eddii-Stephani liber de vita sancti Wilfridi episcopi, a nobis vulgatus, jamque laudatus, iterumque laudandus inferius.

LIX. S. Aigulfi martyrium.

Postquam biennium in Capraria insulæ monasterio cum sociis suis degisset Aigulfus abbas Lirinensis; reversus Epheso sævus Columbus, sanctos a monasterio abstrahit, & navi rursus imponit. Perducti ad insulam Amatim, quæ inter Corsicam & Sardiniam posita est, ejusdem Columbi jussu interfecti sunt III. nonas Septembris. Quo mortis genere confecti sint, diserte non exprimit Adrevaldus Floriacensis, ejus vitæ scriptor. Eorum cædes Lirinum Ricoinus quidam nuntiavit Rigomiro abbati, qui Aigulfo in ejus loci regimine suffectus fuerat; ejusdemque nuntii particeps facta est Angarisma, quæ vicino Arlucensi virginum cœnobio præerat, a sancto viro quondam instituta. Interfectorum corpora Lirinum deferri curavit Rigomirus abbas, Aigulfi capite & uno brachio concessis Angarismæ abbatissæ Arlucensi, quam Adrevaldus cum Angadrisma Bellovacensi Oratorii abbatissa confundere videtur. Hunc emendavit Vincentius Baralis in libello de vita sancti Aigulfi, ubi vir sanctus virginum cœnobium in loco, qui Arlucus dicitur, reparasse melius, quam construxisse dicitur, utpote jam longe ante exstructum; eisque præposuisse sanctimonialem virginem, nomine Angarismam, Blesensem, quam cum aliis virginibus eo accersierat. Ceterum Columbus, Aigulfi persecutor, a Theoderico rege publico Francorum judicio capitis damnatus dicitur. Sancti Aigulfi reliquias Lirinenses hactenus se habere gloriantur, sed cum aliis triginta-trium ejus sociorum permistas: tametsi Pruvinenses nostri easdem sibi vindicant, e Floriacensi monasterio allatas tempore Hastingi Nortmannorum ducis, quas Sewinus Senonum antistes sub finem decimi sæculi, præsente Stephano comite & Adela comitissa cum aliis multis, argentea theca inclusit, easque reposuit in basilica Pruvinensis monasterii sancti Aigulfi, qui prioratus est abbatiæ Cellensis apud Trecas. De sancti Aigulfi reliquiis ibidem asservatis agit non uno in loco Petrus Cellensis.

LX. Toletanum concilium undecimum.

Habitum est hoc anno undecimum Concilium Toletanum, in ecclesia scilicet beatæ virginis Mariæ, post annos octodecim, quam, intermissis ea in provincia conciliis, decimum celebratum fuerat. Unde patres in præfatione concilii, quo nullum in cunctis Toletanis elegantius, nullum purius, sibi gratulantur, quod beneficio Wambani principis simul convenire, se invicem conspicere ac intueri datum sit, simulque deflere, quid lacrymarum de præteritis Domino deberent. *Eramus enim*, inquiunt, *hucusque prolabentis sæculi colluvione instabiles; quia annosa series temporum, subtracta luce conciliorum, non tam vitia auxerant, quam matrem omnium errorum igorantiam otiosis mentibus ingerebat.* Quare in fine Wambæ regi gratias agunt, quod annua concilia restituerit. Præclara est in primis fidei confessio, præmissa canonibus numero undecim, quorum in tertio statuitur, ut in una provincia

nulla sit divinorum officiorum diversitas, sed uniuscujusque provinciæ pontifices « unum eumdemque in psallendo teneant modum, quem in metropolitana sede co- « gnoverint institutum : ut, juxta majorum decreta, sedes, quæ unicuique sacerdo- « talis mater est dignitatis, sit & ecclesiasticæ magistra rationis. De monasteriis vero « id sancitum, ut abbatibus, præter indulta officia, quæ juxta voluntatem sui episcopi « regulariter illis implenda sunt, cetera officia publica, id est vesperam, matutinum, sive missam, aliter quam in principali ecclesia, celebrare non liceat. Quia enim fi- « deles his officiis, saltem festis ac dominicis diebus, interesse poterant, monachis injunctum erat, ut metropolitanæ ecclesiæ morem in his tribus sequerentur : permisso, ut in aliis officiis regulæ suæ ritum ab episcopo approbatum implerent. Quo ex loco intelligitur, publica officia in monasteriis Hispanicis celebrata fuisse, quibus fideles interesse potuerint. quod in Italia, saltem Gregorii Magni pontificatu, aliter usu venisse superius vidimus. Ex canone undecimo prædicti concilii intelligitur, infirmis sacrum viaticum sub utraque specie collatum fuisse, ubi agitur de quibusdam ægrotis, qui optatum sacræ communionis expetentes viaticum, collatam sibi a sa- « cerdote eucharistiam rejiciebant; non quod infidelitate hoc agerent, sed quod, « *præter dominici calicis haustum*, traditam sibi non possent eucharistiam deglutire. « Concilio post episcopos septemdecim, & vicarios episcoporum diaconos duos, subscribunt ante metropolitanæ sedis archidiaconum sex abbates, Julianus *ecclesiæ monasterii sancti Michaëlis abbas*, Valderedus *ecclesiæ monasterii sanctæ Leocadiæ abbas*, Gratindus *ecclesiæ monasterii sanctorum Cosmæ & Damiani abbas*, Absalio *ecclesiæ monasterii sanctæ Crucis abbas*, Florentinus *ecclesiæ monasterii sanctæ Eulaliæ abbas*, Avila *ecclesiæ monasterii sancti Juliani Agaliensis abbas* : qui omnes, Toletanæ provinciæ haud dubie abbates, hæc gesta synodica a se edita consentientes subscribunt. Observandus est & ritus abbatum in illis subscriptionibus, ubi *ecclesiæ monasterii*, non simpliciter monasterii, abbates se dicunt. Ex quo videas eos allucinari, qui monasteriorum oratoriis ecclesiæ nomen antiquitus tributum negant, abutentes decretalium titulo, *de capellis monachorum*.

AN. CHR. 675.

Abbatum subscriptiones notandæ.

LXI. Bracarensis concilii canon contra episcopos sævientes.

Eodem etiam anno convocatum est Bracaræ in Lusitania concilium tertium, in quo nihil in rem nostram definitum est, nisi quod canone septimo reprimitur licentia quorumdam episcoporum, qui passim *in honoratos subditos*, id est presbyteros, abbates ac levitas, verberibus atrociter sæviebant. Quare præcipiunt patres sub excommunicationis sententia, ut hi deinceps, præterquam in gravioribus & mortalibus culpis, nullis verberibus subjacerent. Ejusmodi sævitiam reprimit etiam canone sexto superius concilium Toletanum undecimum, ubi sacerdotibus, id est episcopis, « interdicitur, ne truncationes quaslibet membrorum quibuslibet personis aut per se « inferant, aut inferendas præcipant. Idem etiam principatu Caroli Magni statutum « contra abbates nonnullos, qui eamdem in monachos suos sævitiam exercebant.

ANN. CHR. 676.

LXII. Leodegarii rursus repetita persecutio.

POstquam in monasterio quodam Campaniæ jussu Ebroïni per Waimerem custoditus fuisset Leodegarius, eodem Ebroïno curante coram Theoderico rege sistitur una cum Gaerino seu Gairino fratre, novis subjiciendus suppliciis. Cum in conspectum principis venissent, multis ab Ebroïno contumeliis & opprobris affecti dixerunt, se quidem hæc merito pati, qui in Deum sæpius peccassent : ipsum vero miserum, qui totam Francorum gentem tyrannide sua conturbaret, alios fortunis spoliando, alios proscribendo & mittendo in exsilium; aliis denique vitam eripere moliendo : quæ omnia ipsi aliquando certi exitii causa futura essent. His auditis, excandescens Ebroïnus, alterum ab altero separari jussit : & Gairinum quidem abductum & ad palum alligatum saxis obrui; Leodegarium vero, ut lento supplicio ad desperationem impelleret, laceratis plantis, abscissa lingua, labiisque mutilatis, Waningo tradi, veritus, ne, si eum, uti vir sanctus optabat, simul conficeret, omnes eum pro martyre haberent. Tanti antistitis pœnas miseratus Winobertus abbas, ægre a Waningo custodibusque impetravit, eum ut adire ac curare sineretur. Ingressus sanctum virum in stramine jacentem reperit, ac vetusto tentorii segmento opertum, vixque tenui spiritu palpitantem, ita ut brevi exspiraturus videretur. Sed, res mira! quem excisa lingua, labiisque exsectis, mutum credebat, inter sputamina sanguinum nihilo minus diserte loquentem offendit. Itaque qui Leodegarii funus curaturus venerat, de curandis ejus vulneribus cogitare cœpit, remque Ermena-

ANN. CHR. 676.

rio, Æduensi post Leodegarium episcopo, confestim nuntiavit, quem Waningus » ægre, ob tyranni metum, ad virum Dei admisit. Omnes enim, ait auctor æqualis, » ut leonem iratum metuebant Ebremerdum, id est Ebroïnum. Ambo itaque, Ermenarius scilicet ac Winobertus, omni metu postposito, mutilati vulnera pro virili curant, corpus cibo ac potu reficiunt, eumque meliori veste induunt. quod mirum est a Waningo, viro alioqui pio, tunc prætermissum fuisse. Sed nimirum ita crudelis tyranni edicta ferebant. quamquam cur talis furiæ se ministrum præstare? Interim, dum in Waningi domo retinetur sanctus antistes, ipsius labia & lingua recrescere cœperunt, ac solito more ex ejus ore verba profluere. quo miraculo flexus tandem Waningus, mitius cum eo agere non dubitavit, & martyrem Dei agnoscens, in monasterium Fiscamnum, quod ipse exstruxerat, & Childemarcæ abbatissæ regendum commiserat, Leodegarium perduxit; ibique custodiri, sed tamen humanius tractari curavit. quo in loco dum habitavit, per annos autem fere duos habitavit, inimicos suos, crimine perduellionis damnatos, & partim in exteras regiones profugere coactos, partim occisos esse cognovit, eosque luxit vir pius, maxime quod ante actam pænitentiam periissent. In his præcipui erant duo, Waimeres & Dido, quibus ad capiendum excruciandumque Leodegarium ministris usus fuerat Ebroïnus, quos postea sibi invisos interemit.

LXIII. Epistola ejusdem consolatoria ad matrem.

Post mortem Gairini fratris Leodegarius, postque amissos oculos & labia incisa, consolatoriam scripsit epistolam ad Sigradam matrem suam, quæ tum Suessione vitam monasticam in puellari beatæ Mariæ cœnobio agebat sub disciplina Ætheriæ abbatissæ. Epistola inscripta est *Dominæ & sanctissimæ genitrici Sigradæ, quæ antea per cognationem carnis, modo per conjunctionem spiritus facta est vera mater.* In ea epistola miræ caritatis elucet exemplum, quod ne verbum quidem habet vir sanctus de Ebroïni sævitia, immo nec de suppliciis sibi ab eo inflictis; sed tantum genitricem hortatur ad ferendum patienter adversa, in primis Gairini mortem, ad amorem ini- » micorum, & ad religiosæ vitæ propositum fideliter exsequendum. Et primo quidem » ei non modo patientiam, sed etiam gaudium persuadere conatur, quod soluta a vin- » culo familiarium, & libera ab omni compede mundi, vacet & vivat Domino, gus- » tetque, quam suavis est Christus. Felicem esse mortem, quæ vitam tribuit; felicem » amissionem rerum, quæ divitias restituet sempiternas; felicem denique tristitiam, » quæ gaudium affert angelorum. In hoc probari Christi clementissimam erga eam be- » nignitatem, qui, devotione spiritali & contemtu mundi ipsi inspirato, pignora uteri » ejus de ærumna hujus sæculi & de errore præsentis vitæ eripuit, & dedit spem vitæ » æternæ iis, quos hæc lugere poterat mortuos, si superstites reliquisset in mundo. » Nunc ab omnibus sæculi & carnis vinculis expeditam, ex animo abjicere oportere, » quidquid ex vetusta contagione & corruptela reliquum esse possit, maxime odium » inimicorum, quo nihil magis contrarium Christi disciplinæ: & si qui sunt, quos » perversitas vitæ a communione nostra separat, non tamen odio habendos, immo » diligendos ex eo quod conditi sunt, & propter præcepta Dei. Denique genitrici gra- » tulatur, quod, remotis omnibus impedimentis, divinæ contemplationi vacare possit, » & die ac nocte vacare psalmis, hymnis & canticis spiritualibus, & *obedientiam sanctæ* » *regulæ* custodiens, venturum Dominum præstolari. *O bona Domina*, inquit, *quod tibi pius Dominus præparatum habet, nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis asscendere potest. Qualiter in præsentem vitam te Dominus remuneravit, audi & ausculta. Pro obsequio famularum, dedit tibi omnes fratres sanctos*, nempe monachos, qui in beatæ Mariæ parthenone sanctimonialibus obsequebantur; *pro servitio ancillarum, dedit tibi sorores sanctas, quarum consortio frueris: pro labore præsentis vitæ, quietem in congregatione monasterii; pro amissione rerum, scripturam divinam, & meditationem sanctam, & orationem assiduam: pro amissione parentum*, id est consanguineorum & cognatorum, *habes venerabilem & sanctam dominam Itheriam abbatissam. Est tibi mater, est tibi soror, est tibi filia. Tu itaque ei vicissitudinem redde: quia, ut certus sum, in Christo Jesu est vobis cor unum & anima una. Ideo te confido ita omnia accepisse: quia non meis meritis, sed sola misericordia Christi, per tuam orationem & sanctitatem omnia mihi a Christo collata sunt.* Sic sanctus martyr pro magno beneficio reputabat, quod tanta pro Christo pati divinitus sibi concessum fuisset. In veteri kalendario quondam parthenonis beatæ Mariæ Suessionensis, nunc Longi-pontis, ab annis quingentis scripto, nonis Augusti fit mentio *Sigradæ* cum officio duodecim lectionum; & sexto-decimo kalendas Aprilis, *Sigradæ commemoratio.*

ANN. CHR. 676

LXIV. Monasteria a Dagoberto fundata.

Ad hoc tempus revocari possunt primordia monasteriorum Suraburgensis, Haselacensis, sancti Sigismundi, & Regiopontani in diœcesi Argentoratensi, quorum conditio Dagoberto seniori jam pridem tribuitur, ob ignorationem Dagoberti secundi Austrasiorum regis, cui potiori jure tribuenda est. Sunt qui Scutteranum etiam prædictis annumerant, præter Horreense virginum cœnobium beatæ Mariæ, quod Dagobertus in gratiam Irminæ filiæ exstruxisse memoratur. Suraburgense seu Surburgense, quod a proximo amne Sura nomen accepit, sub Deiparæ virginis & sancti Martini Turonensis episcopi patrocinio conditum est ob meritum sancti Arbogasti Argentoratensis episcopi, qui ante initam episcopalem dignitatem hunc locum suo secessu illustravit. In libello societatum Augiensium laudatur Hildimundus abbas ex monasterio *Saraburc.* Haselacense a S. Florentio Arbogasti successore originem accepit. Is cum in Hasela silva montis Vosagi ad Bruscam fluvium solitarius degeret, Dagoberto regi innotuisse dicitur, in Kirchimensi palatio tunc residenti, qui ipsius sanctitate & virtutibus tactus, amplissimum ei fundum in illa silva, ex qua Haselacensi monasterio vocabulum inditum est, concessit. Jodocus Coccius hujusce donationis litteras retulit, sed fidei prorsus & auctoritatis expertes. In prædicto necrologio Augiensi. laudatur *ex monasterio Hasala Victor abbas.* Hæc duo monasteria, Suraburgense & Haselacense, jam dudum ad sæculares canonicos defecerunt; uti & monasterium sancti Thomæ, ab eodem Florentio, ut perhibent, Argentorati pro Scottis conditum, quod anno tricesimo supra octingentesimum sæculari toga donatum est. Cella sancti Sigismundi, (sic primitus nomen ferebat) proxime Rubeacum * itidem in Alsatia erectum est, eidemque primus abbas præfectus Immerius, vir doctrina non minus, quam virtutibus celebratus, quem sanctorum albo adscribunt. Monasterii rebus in deteriora collapsis, a Leone papa nono, dum illas partes lustraret, consecrata est nova basilica, addito titulo sancti Marci, & in præposituram locus degeneravit, quæ sancti Georgii monasterio, in Hercinia silva posito, hactenus subjecta est. Regiopontanum * sanctæ Silvæ * adsitum, nunc Præmonstratensium virginum cœnobium, Dagoberto itidem auctori tribuunt, tametsi nulla ejus rei monumenta proferuntur. Scutteranum * monasterium trans Rhenum positum est ad Scutteram fluvium in Mortinavia * ditione. Primam ejus originem tribuunt Offoni cuidam, Angliæ, ut ferunt, regi, a quo Offonis-cella primum, dein Scuttera a præterlabente fluvio dictum sit. Exstitisse olim in illis partibus Offonem principem, qui monasterium suo nomine erexerit, perquam veri simile est. Hunc forte cum ignorarent posteri, lecto Offæ Anglorum regis nomine, Offonem principem eumdem esse putarunt cum Offa rege, qui Caroli Magni æqualis fuit. Sunt qui hujus monasterii conditionem referunt ad sæculum insequens, tribuuntque Pirminio abbati sanctissimo, quem alii dicere instauratorem malunt.

Suraburgense. Haselacense. S. Sigismundi. * *Rufach.* Regiopontanum. * *Konigsbruch.* * *Heilingenforst.* Scutteranum, seu Offonis-cella * *Sckutern.* * *Mortnau,*

LXV. Offonis-villa diversa.

Alia est Offonis-villa, monasterio item insignis, quæ in divisione facta inter Carolum Calvum & Ludovicum ejus fratrem, Carolo obtigit. Sita erat in pago Portensi diœcesis Vesontionensis; abbatia vero sancto Leodegario nuncupata. Bodo Tullensis antistes *monasterium Offonis-villæ in honore sancti Leodegarii, jure paterno sibi ad servitium Dei concessum*, ecclesiæ suæ tradidisse memoratur in actis nondum editis episcoporum Tullensium. Hic Bodo non alius est, ut jam dixi, quam Leudinus, Salabergæ germanus frater, alio nomine Bodo appellatus, etsi in prædictis actis a Leudino distinguatur. Verum illud obstare videtur, quod monasterium Offonis-villæ tunc exstructum fuisse dicitur *in honore sancti Leodegarii*, qui Bodoni-Leudino superstes fuit. siquidem Deodatus, ejus in sede Tullensi successor, concilio Romano in causa Wilfridi episcopi subscripsit eo anno, quo Leodegarius martyrio affectus fuit. Verum forte anticipato dictum est monasterium sancti Leodegarii, qui Offoni-villæ postea patronus accesserit. Hanc abbatiam, simulque Faverniacensem, sitam in eodem pago Portensi, Ludovicus Transmarinus Francorum rex, rogatu Ugonis comitis, cuidam fideli [a] suo, nomine Adalardo, ejusque conjugi Addilæ in beneficium concedit anno tertio regni sui, indictione tertia, seu anno supra nongentesimum quadragesimo. Post annos fere centum Burchardus comes [b] locum, « Offonis-villam dictum, nobilem quondam abbatiam, in honorem sancti Leodegarii consecratam, Divionensi sancti Benigni monasterio tribuit, eo pacto, ut monasticus ordo ibidem per Halinardum abbatem repararetur. » Hactenus prioratus est eidem sancti Benigni monasterio subjectus. Ad priorem Offonis-cellam an potius referendum id, quod le-

[a] *Perard. p. 165.*

[b] *Spicil. to. 1. p. 471.*

ANN. CHR. 676.

a Analect. to. 4. p. 643.

gitur in libello [a] societatum Augiensium, *ex monasterio Offimvuillare domnus abbas Beretrix, Vvenibertus abba, Madalbertus abba, Petrus abba*, alii judicent. Sane id mihi veri similius. nam Offonis-villa non ejus videtur fuisse dignitatis, ut proprios tot abbates habuerit, quæ potius cella & præpositura etiam olim erat, quam ex numero insigniorum monasteriorum, quæ proprios abbates habuerint. Quamquam in ejusmodi societatum libellis, ubi de cellis agitur, nonnumquam recensentur abbates præcipuorum, a quibus illæ pendent, monasteriorum. sic in prædicto libello societatum Augiensium ad cellam sancti Hilari referuntur abbates quidam monasterii sancti Dionysii, cui hæc cella subjecta erat.

LXVI. Horreense cœnobium regit Irmina.

* Oëren.

Dagoberto secundo Austrasiorum regi duæ tribuuntur a recentioribus filiæ, Irmina & Adela seu Addula, ambæ Deo consecratæ: quarum altera Horreum * beatæ Mariæ monasterium, altera Palatiolum condidisse ac rexisse memorantur. Adela in subsequens sæculum remissa, de Irmina hoc loco, deque monasterio Horreensi agendum est. Ut Irmina Dagoberti secundi filia fuerit, Horreum beatæ Mariæ cœnobium non ab ea primum conditum, sed forte amplificatum ac dotatum fuisse colligitur ex libro de miraculis sanctæ Gertrudis abbatissæ Nivialensis, ab auctore ejus temporis scripto, in quo Modesta Trevirensi monasterio beatæ Mariæ præfuisse eo tempore perhibetur, quo beata Gertrudis e corpore migravit. quod sub annum hujus sæculi duodesexagesimum accidisse diximus. Non aliud per id tempus esse poterat Trevirense beatæ Mariæ cœnobium virginum præter Horreense, quod prædictus auctor satis videtur indicare his verbis: *Erat quædam abbatissa in monasterio Treverense, cui nomen erat Modesta; & hæc ipsa ab infantia sua Domino consecrata fuerat, & sanctæ Geretrudi in amicitia divina familiariter constricta videbatur.* Tum subditur, beatam Gertrudem ipsa hora sui obitus apparuisse Modestæ, *ante altare beatæ Mariæ* ad orationem prostratæ. *Cum autem crastinus advenisset dies, civitatis episcopus, nomine Chlodulfus, venit ad monasterium prædictæ Dei famulæ Modestæ*, quæ interrogavit episcopum de sanctæ Gertrudis habitu & specie; ex eoque ipsam esse intellexit, quæ sibi apparuerat. Chlodulfus episcopus erat urbis, non Trevirensis, sed Mettensis: unde Henschenius in præmisso contextu legendum merito censet, *Mettensis civitatis episcopus*, non *ejusdem*, ut de suo addiderat vitæ sanctæ Gertrudis vetus interpolator, qui priorem locum sic reddiderat: *Erat in civitate Treverensi sanctimonialis quædam, Modesta nomine, quæ præerat cœnobio sanctæ Dei genitricis Mariæ.* Non dubium itaque quin legerit apud anonymum Gertrudis æqualem: *Erat quædam abbatissa in monasterio Treverense,* uti superius retulimus. Henschenio tamen visum est legendum, *in monasterio Avendensi* seu Habendensi: quod tamen ad diœcesim Tullensem spectat, non ad Mettensem. Retinenda proinde videtur lectio de monasterio Trevirensi, quod interpolator explicat de cœnobio sanctæ Dei genitricis Mariæ, cui Horreum monasterium dicatum erat. Jam ergo tum exstitisset Horreense monasterium; nec proinde conditricem habere potuit Irminam abbatissam, si hæc Dagoberti secundi filia fuit, sed potius instauratricem. Sane inter Romaricenses antistitas vix, ac ne vix quidem locum Modestæ per id tempus invenias. Prima siquidem abbatissa fuit Mactefledis: secunda Cæcilia, alio nomine Clara, quæ in sæculo Gegoberga dicta fuerat: tertia Tetta, cognomento Gebetrudis, cui sancta Perpetua successisse dicitur. Hæc ex superioribus libris videntur explorata. Nihil moror vulgatos ejus loci abbatissarum indices, quos mendosissimos esse constat. Irminæ vitam litteris mandavit sæculo undecimo Theofridus abbas monasterii Epternacensis, cui loco pia virgo multa prædia donavit. Hæc nobili & egregiæ indolis Hermanno comiti desponsa, in dotem multas possessiones *in Tirasio* * seu Teoracia, aliisque locis accepisse fertur: at, sponso ipsa die nuptiarum immatura morte prærepto, non alium a Christo sponsum deinceps voluisse; atque, annuente patre, quidquid ex hereditate paterna, maternave, aut ex dote sibi assignata contingere poterat, ædificandis sanctorum locis contulisse. In primis vero ejus munificentia effulsit in exstruendo seu instaurando monasterio beatæ Mariæ apud Treviros in suburbano loco, qui Horreum dicitur: quem locum fundis, prædiis, & amplissimis reditibus ditavit, aggregato ibidem numeroso cœtu sanctimonialium, quarum abbatissa facta est. Exstat apud Henschenium in libro secundo de tribus Dagobertis ejus argumenti diploma Dagobertinum, sed mendosum, quo rex conjugis suæ rogatu, monasterio in Treverica valle, in honore sanctæ Dei genitricis ab Irmina filia sua constructo, &

* la Tierache.

ſanctimonialium congregatione decorato, plurimas villas, tum ex rebus proprietatis ſuæ, tum ex allodio, quod Irmina ipſa in Laudunenſi epiſcopatu ab Hermanno ſponſo in dotem acceperat, conceſſiſſe fertur anno quinto regni Dagoberti. quod diploma, qualecumque tandem ſit, valet ſaltem ad deſignandas poſſeſſiones antiquas monaſterii Horreenſis, quod a ſæcularium canonicarum ſtatu nuper ad monaſticum denuo converſum eſt. « AN. CHR. » 676.

LXVII. Bellendis monacha. Sub idem tempus piiſſima virgo Bellendis in Morſellenſi parthenone monaſticum habitum ſuſcepit. Pater ejus Odelardus comes apud Antuerpienſes, genitrix Nona ſeu Nonna, beati pontificis Amandi germana ſoror. Bellendem a patre exheredatam tradunt, quod patris lepra affecti ſcypho non prius poſt eum uſa eſſet, quam ſcyphum aqua purgaſſet. quo facto iratus pater Niviallam petiiſſe, & ad ſanctæ Gertrudis tumulum, quidquid prædiorum & ſervorum ancillarumque habebat, cum caſpite & ramo, cultelloque manubrio albo inſtructo, (quod genus traditionis apud veteres ſollemne erat) donaviſſe fertur. Sic Bellendis facta exheres, in cœnobio Dei genitricis Mariæ, quod in vico Morſella prope Teneramundam opidum ſitum erat, ſacri velaminis habitum ſuſcepit. Huic monaſterio S. Gudila virgo principium dedit, quæ Wigeri ducis, ſub quo vixit Odelardus Bellendis pater, & Amalbergæ filia erat. Accepta morte patris Bellendis, permittente monaſterii matre, Merbeccam perrexit, qui Brabantiæ vicus eſt in diœceſi Mechlinienſi, haud procul a Ninovia Flandriæ opido, patris funus curatura, cujus corpus in eccleſia beati Petri ab eo conſtructa ſepeliendum curavit. Ibidem reliquum vitæ pia virgo exegit ob vaſtationem monaſterii Morſellenſis a barbaris factam, nihil eo in loco de priſtino inſtituto remittens. Quippe in laudibus Dei aſſidua, cilicio continue uſa dicitur; jejuniis ſic dedita, ut bis tantum in hebdomada, præter dies dominicos & apoſtolorum ſollemnitates, reficeretur; nec umquam carnes, rariſſime piſces, ad cibum adhiberet.

LXVIII. Hedda epiſcopus Dorciceſtrenſis. Hoc ipſo anno Heddius ſeu Hedda creatus eſt epiſcopus, ut in chronologia Saxonica Bedæ adjuncta legimus. Ante epiſcopatum *monachus fuerat & abbas*, teſtante Willelmo Malmeſburienſi monacho; alius ab Ætla Streaneshalenſi monacho, qui Dorciceſtriæ in provincia Merciorum epiſcopus a Wilfrido poſt Theodori obitum ordinatus apud Bedam [a] memoratur. Alia fuit apud occidentales Saxones Dorciceſtria urbs epiſcopalis, cui poſt Leutherium Heddius a Theodoro præfectus eſt. Is eſt Hæddi abbas, qui Leutherii deceſſoris ſui litteris pro Maildunenſi ſeu Malmeſburienſi monaſterio ſubſcripſiſſe reperitur: ex quo intelligitur, ejus monaſterium apud occidentales Saxones exſtitiſſe. Glaſtonienſibus Heddium accenſet Willelmus, teſtatus, ipſius nomen inter aliorum præclarorum virorum & abbatum « nomina olim ibidem in pyramide lectum fuiſſe. « Theodoro Cantuarienſi epiſcopo familiaris fuit Heddius, cui ille Pænitentiale nuncupavit, uti intelligitur ex ſubjecto rythmo, qui pænitentiali Theodori in membraneo codice collegii Corporis Chriſti Cantabrigienſis præmitur in hunc modum:

a *Beda lib.* 4. *c.* 23.

Te nunc, ſancte ſpeculator,
Heddi, pie præſul precor,
Pontificum ditum decor,
Pro me tuo peregrino
Preces funde Theodoro.

LXIX. Glaſtonienſe monaſterium. Obſcura eſt origo monaſterii Glaſtonienſis ſeu Gleſtonienſis percelebris, in regione occidentalium Saxonum poſiti, cujus loci viris illuſtribus Willelmus Heddium annumerat. Primus ex Anglis locum rexit Brithwaldus; cui quaſdam fecit [b] donationes rex Kinewalchus, quem Birinus, primus occidentalium Saxonum antiſtes, Chriſti myſteriis imbuit. Poſt Kinewalchi mortem, quæ anno hujus ſæculi ſeptuageſimo-ſecundo accidit, Sexburga ejus conjux anno uno regnum adminiſtravit; & poſt eum Eſcwinus, ex chronologia Saxonica, ubi hoc anno deceſſiſſe memoratur. Hunc excepit Kentwinus, qui, promoto in archiepiſcopatum Britwaldo, ad petitionem Heddæ Weſtſaxonum epiſcopi & monachorum Glaſtonienſium, Hemgiſlum abbatem ibidem anno ſeptuageſimo-octavo conſtituiſſe dicitur in Monaſtico Anglicano. Verum id ſtare non poteſt: tum quia Theodorus ſedem Cantuarienſem tenuit ad annum nonageſimum: tum quia Britwaldus ejus ſucceſſor, non

b *Monaſt. Anglic. to.* 1. *p.* 12.

ANN. CHR. 676. Glaſtonienſis monaſterii, ſed Raculfenſis abbas erat, ut ſuo loco videbimus. Bertwaldo Kentwinus Glaſtoniam ab omni ſervitio liberam præſtitiſſe fertur, ejuſdemque loci fratribus jus conceſſiſſe eligendi & conſtituendi ſibi rectorem ſecundum regulam ſancti Benedicti. Poſt annos regni novem in cœmeterio monachorum ſepultus, pyramide ad ejus ſepulcrum exſculpta, Cedwallam habuit ſucceſſorem: cui ſuffectus Ina, Glaſtonienſe monaſterium ex integro ædificavit, primus ejus auctor ob id a nonnullis creditus.

LXX. Abendonienſe. a ibid. p. 97. & ſeqq.

Kentwino item regnante, Abendonienſe beatæ Mariæ monaſterium condi cœptum ab Heano [a] viro ſancto, qui fundum a Ciſſa ſubregulo, patruo an avunculo ſuo, impetravit. Locum hunc ante incolere cœperat vir quidam pius, nomine Aben, qui poſtea in Hiberniam ſeceſſit. Hinc Abendoniæ appellatio hæſit, cujus ſitus ad Tamiſium fluvium erat. Heani ſoror, nomine Cilla, fratris exemplo, cœnobium virginum itidem juxta Tamiſium in loco, *Helneſtou* dicto, exſtruxit in honorem ſanctæ Crucis & ſanctæ Helenæ, multis ſanctimonialibus ibidem aggregatis, quarum ipſa mater & abbatiſſa exſtitit. Poſt mortem ejus ſanctimoniales Wittehamum tranſlatæ, demum bello inter Offam regem Merciorum & Kinewlfum regem occidentalium Saxonum exardeſcente, hac illacque diſſipatæ, cum locus ad exſtruendam arcem eſſet occupatus. Effoſſo Cillæ virginis loculo, crux ferrea ſuper ejus pectus reperta, quæ cum magna religione aſſervata fuit in eccleſia Abendonienſi. Hoc monaſterium in longum habebat centum ac viginti pedes, in orbem diſpoſitum. In circuitu cellulæ duodecim, cum totidem oratoriis, muro cinctæ erant, & in ſingulis cellulis ſinguli monachi præter abbatem, ſeorſim manducantes & dormientes. Nulli monaſterii portam egredi licebat, niſi pro maxima neceſſitate aut utilitate, ex permiſſu abbatis. Feminis illuc aditus prorſus interdictus. Monachis nigri panni pro veſte erant, ſed abſque ſtamineis. Pelliciæ in hieme conceſſæ: in præcipuis feſtivitatibus cucullæ ſericeæ. Jacebant monachi ſuper cilicia, catinis coopertoriis utentes. Nullus carnium eſus, præterquam in gravi infirmitate. Erat juxta monaſterii portam domus pro locutorio, ubi cum exteris, ſi quando adveniſſent, colloquerentur, Diebus dominicis ac feſtis ſimul conveniebant in eccleſiam, miſſæ ſollemnia celebraturi; poſtea ſimul refecturi. Hæc diſciplina erat Abendonienſium monachorum ſub Heano abbate. Succeſſores ejus Conanus, & longo poſt intervallo Rethunus epiſcopus Merciorum. Ejus tempore Andreſeiam inſulam, quæ monaſterii poſſeſſio erat, viri quidam divites incolere cœperunt, monaſtico habitu ſuſcepto, ſed ſibi reſervata poſſeſſionum ſuarum adminiſtratione, quæ poſt eorum obitum Abendonienſi monaſterio proveniebant. Hujus inſulæ amœnitate captus rex Offa, regias ædes ibidem exſtruxit, ac pro ea Rethuno abbati alium locum conceſſit. Hanc inſulam poſtea Rethunus redemit a Kenulfo rege, qui Abendonienſibus libertatis privilegium largitus eſt. Ethelwolfus, Wintonienſis ſæculo decimo epiſcopus, monaſterio novum ſplendorem, novamque diſciplinam attulit.

LXXI. Cuthbertus in Farne ſolitarius.

Poſtquam Cuthbertus in Lindisfarnenſi monaſterio per *multa annorum curricula*, inquit Beda, id eſt duodecim annos, cum fratribus loci communem vitam duxiſſet, ſubiit animum privatæ ac ſolitariæ vitæ amor, & cum abbatis fratrumque gratia, primo quidem in ſecretiorem monaſterii locum ſeceſſit, ubi cum inviſibili hoſte oratione ac jejuniis ſingularis aliquamdiu decertavit: dein majora aggreſſus, remotiorem ab hominum conſortio locum certaminis adiit. Farne dicitur inſula, medio poſita in mari, aliquot paſſuum millibus a Lindisfarne ſepoſita, ubi cellulam ſibi & oratorium exſtruxit. Cellula pæne rotundi operis, a muro ad murum quatuor vel quinque perticarum longitudine diſtenta erat, ejuſque murus exterius longitudine ſtantis hominis altior; interius exciſa rupe multo altior, ad cohibendam oculorum laſciviam, ut pius incola nil præter cælum poſſet intueri. Murus ipſe non ex ſecto lapide vel latere aut ex cæmento conſtabat, ſed ex impolitis lapidibus & rudi cæſpite, quem e proximo loco fodiendo ſuſtulerat. Cellulæ culmen lignis informibus & fœno tectum erat, uti & oratorii, rudi a cellula pariete ſeparati. Ad portum inſulæ major domus erat, in qua viſitantes eum fratres excipi poſſent ac quieſcere, nec longe ab ea fons eorum uſibus accommodus, cujus ſimilem in rupe ſua ſaxoſa ſuis ac fratrum precibus a Deo impetravit. Hoc in loco vixit aliquot annos Cuthbertus, ita ſolitarius, ut tamen adventantes fratres quandoque exciperet, eorum pedes aqua calida lavare ſolitus, dum ille vix poſt unum menſem, aliquando nonniſi

nonnisi post annum, redeunte paschali sollemnitate, propter lotionem pedum, quæ in cœna Domini fieri solet, tibialia pellicea deponeret. Deinde, fervente majoris perfectionis studio, in cellulam ita se reclusit, ut rarum cum adventantibus colloquium haberet, & quidem per fenestram, primum apertam, demum occlusam, quam nonnisi dandæ benedictionis, vel certæ cujusdam necessitatis gratia referabat. Illic principio permodicum ab adventantibus panem in victum suum accipiebat, postmodum proprio manuum labore sanctorum patrum exemplo vivere statuit, acceptis instrumentis ad excolendam terram, & tritico ad serendum. Verum seminata verno tempore terra, nullos usque ad medium æstatis fructus ferebat. Unde visitantibus se de more fratribus: Forsitan, inquit, aut telluris hujusce natura, aut » Dei voluntas non est, ut hoc in loco mihi triticum nascatur. Afferte rogo hor- » deum, si forte vel illud fructum possit facere. sin alias, satius est mihi reverti ad » cœtum fratrum, quam alieno hic labore sustentari. Allatum hordeum, intempestive « licet seminatum, fructum copiosum dedit; sed maturescentem segetem volucres depascebant. ad quas ille, ut jucundo suo more fratribus postea retulit: Quid tangitis, ait, sata, quæ non sevistis? an forte vos plus me opus habetis? si tamen a Deo « licentiam accepistis, facite quod ipse permisit: sin autem, recedite, neque ulterius « aliena lædatis. Dixerat, & ad primam jubentis vocem universa illa volucrum multitudo recessit, nec ulterius comparuit. Non solum autem aëris, ait Beda, sed & maris animalia, immo & ipsum mare, sicut & aër, & ignis, viro venerabili præbuere obsequium. quod ille exemplis probat. Nec mirum sane. Qui enim « Auctori omnium creaturarum fideliter & integro corde famulatur, non est miran- « dum, si ejus imperiis ac votis omnis creatura deserviat. At nos plerumque idcirco « subjectæ nobis creaturæ dominium perdidimus, quia Domino & Creatori omnium « ipsi servire negligimus. «

ANN. CHR. 676.

LXXII. Qualia ad se venientibus dat monita.

Confluebant ad virum Dei multi, non solum ex proximis Lindisfarnensium finibus, sed etiam ex remotioribus Britanniæ partibus, fama virtutum ejus excitati, qui vel sua, quæ commisissent, errata; vel dæmonum, quæ paterentur, tentamenta confitentes; vel certe communia mortalium, quibus affligerentur, incommoda & adversa exponentes, a tantæ sanctitatis viro se consolandos ac relevandos sperabant. Nec eos fallebat spes. Nullus enim ab eo absque consolationis gaudio recessit: nullum dolor animi, quem illo attulerat, redeuntem comitatus est. Ita vero se universorum necessitatibus accommodabat, ut mæstos pia exhortatione refoveret, afflictis gaudia vitæ cælestis ad memoriam revocaret; tentatis fidem pro remedio adhibendam doceret. Atque, ut ne privata & solitaria ejus vita imbelles fratres ad idem vitæ genus amplectendum induceret, hoc eis crebrius solebat intimare, ut ne ipsius institutum quasi quiddam sublime admirarentur; sed contra cœnobitarum vitam potius suspicerent ac præferendam ducerent: quippe qui abbatis in omnibus subjiciantur imperio; cujus ad arbitrium cuncta vigilandi, orandi, jejunandi, atque operandi tempora moderentur: ex quibus plurimos sanctimonia & prophetiæ dono insignes, in his venerabilem Boisilum Mailrosensem monachum & præpositum, sibi notos fuisse testabatur.

ANN. CHR. 677.

LXXIII. Adeodato papæ succedit Donus.

ANno septimi sæculi septuagesimo-septimo Adeodatus papa e vivis excessit VI. kalendas Julias: in cujus locum post menses quatuor suffectus est Donus, domo Romanus. Is, cum in monasterio Romano, quod Boëtianum vocabatur, monachos Syros, Nestorii errore infectos, deprehendisset; hos in diversa monasteria distribuit, eorumque loco substituit monachos Romanos, id est Latinos, Romanis ritibus ac regulis addictos. Nec plura de hoc monasterio, quod Boëtianum haud dubie dictum erat a Boëtio auctore.

LXXIV. Adalrici bona Besuæ tradita.

In Gallia interim Ebroinus furere pergebat, nec amicis parcens, nedum inimicis. Ad hos evertendos & vexandos usus est in primis Waimere Campaniæ duce, & Adalrico itidem duce. Et Waimerem quidem ob malefacta promovit ad episcopatum Trecensem, sed postea sibi suspectum & invisum e medio sustulit: Adalricum vero, Provinciæ patriciatum ambientem, in Austriam fugere coëgit. Tum ejus bona regio fisco adjudicata; quæ Theodericus rex Besuensi Burgundiæ monasterio attribuit, dato diplomate in gratiam Waldaleni abbatis mense Septembri, anno quarto regni sui. Confiscationis causa in diplomate [a] hæc suggeritur, quod Adalri- «

a Spicil. to. 1. p. 501.

AN. CHR. 677. » cus dux, Deo sibi contrario, regi infidelis apparuisset, seque Austrasiis consociasset, » qui tum cum Neustrasiis bello decertabant. Tunc enim accidit id, quod in libello » de vita sanctæ Salabergæ abbatissæ legitur, ut civile bellum inter reges Francorum, » Theodericum & Dagobertum, de finibus regni moveretur; adeoque, vicinis qui- » busque locis vastatis & depopulatis, villæ, ædes etiam sacræ, immo ipsa, prô nefas! » sanctorum corpora igni cremarentur. cujus rei provida & præsagiens Salaberga, monasterium virginum, in finibus Lingonum a se conditum, longe ante cum suis deseruerat, & in munitissimam urbem, Lugdunum-Clavatum, se receperat. Itaque quod Adalricus Ebroini metu in Austriam refugisset, id in crimen rapuit Ebroinus, ejusque bona publicari curavit. quæ omnia Theodericus rex liberaliter assignavit, ut mox dicebam, Fontis-Besuæ monasterio, ubi tunc Waldalenus abbas adhuc præ- erat. Ejus tempore, ait Johannes Besuensis [a] chronographus, monasticus ordo maxime floruit, & sub ejus successoribus Bercando, Ferreolo & Syranno, qui paternos ejus mores in regulari institutione imitati sunt. Verum, iis mortuis, ea rerum conversio facta est, ut monasterium perditæ cuidam feminæ Anglæ, non custodiendum, sed diripiendum traderetur.

a ibid. p. 502.

LXXV. Dagoberti regis munificentia in Stabulenses.

Præerat hoc tempore monasteriis Stabulensi & Malmundariensi Goduinus abbas, cujus rogatu Dagobertus Austrasiorum rex donationes quasdam prædictis monasteriis, a Sigiberto patre suo factas, confirmavit kalendis Augusti, anno regni sui quarto. Regi quippe suggesserat vir venerabilis Goduinus abbas de monasterio » Stabulau & Malmundario, dominum & genitorem ejus Sigibertum regem sancto » Remaclo ad usus eorum monasteriorum contulisse, quidquid sui juris esset in Ger- » miniaco * villa pagi Remensis, & in Cumaria super fluvio Suppia *; petebatque, » ut Dagobertus easdem donationes ratas haberet. quod princeps facile annuit. Hæc cœnobia post sanctum Remaclum abbatem primum rexerant Theodardus ante episcopatum, tum Papolenus seu Babolenus, & Sigolinus, is qui Landebertum episcopum in Stabulensi monasterio excepit, successorem sortitus Goduinum, qui sancti Remacli corpus ex oratorio sancti Martini, quæ modo parœcialis ecclesia est, in principem sancti Petri basilicam transtulit, lectumque seu tumulum ejus auro & argento ornandum curavit.

* Germigny. * la Suippe.

Stabulenses abbates.

LXXVI. Hamensis monasterii origo.

Ad annum etiam quartum regis Theoderici referenda videtur origo monasterii Hamensis, diœcesis Constantiensis, haud procul ab oceano, modo cellæ seu prioratus sub titulo sancti Petri de Hamo. Frotmundus episcopus Constantiensis in Neustria, in vulgatis indicibus dictus Rotmundus, hujus monasterii primus conditor fuit, uti diserte probat inscriptio triplex, ibidem sub altari matutinali reperta paucos ante annos, id est, anno superioris sæculi nonagesimo-tertio, quadrato trium pedum lapidi insculpta, cum crucis signo in medio & in quatuor angulis.

Prima inscriptio superficiem lapidis tribus versibus occupabat in hunc modum:

CONSTANTIANIENSIS URBIS RECTUR DOMNUS
FRODOMUNDUS PONTIFEX, IN HONORE ALMAE
MARIAE GENETRICIS DOMINI HOC TEMPLUM, HOCQUE
ALTARE CONSTRUXSIT FIDELITER, ATQUE DIGNE DEDICAVIT
MENSE AGUSTO MEDIO, & HIC FESTUS CELEBRATUS
DIES SIT PER ANNOS SINGOLOS.

Secunda inscriptio in exteriori margine superiori lapidis quatuor itidem versibus; totidemque in inferiori tertia habebatur, ex quibus sequentia tantum exsculpere licuit.

ANNO III.....
IIII. * AN. REGNANTE THEODORICO REGE
IN FRANCIA HOC CENUBIUM CINGXIT. PATRAVIT
CAUSAS QUAM PULCHERRIME, NEC AMOR SUBIT INVASI
VOLUIT ... & MARIAE ALMISSIMA CUM IPSA VIVANT
ET EXULTENT IN AETERNA SAECULA. PRIMUS
CEPIT STRUERE MONASTIRIUM DOMNUS PONTIFEX
ABENS CURAM PASTURALEM IN AMORE DOMINI SUARUM

* V. append.

OVIUM PASCUA PERPETUA CHORO NEXAS VIRGINALE SUMMA. ITIM LOCUM REX CONCESSIT AD ISTUM CENUBIUM. IPSE ETENIM DOM*. PLURIMAS ATQUE CETERAS PARN. EPTINARI* NOM. ERO.

ANN. CHR. 677.

* domnus.

* f. Septinari numero.

Ex triplici hac inſcriptione colligimus, Frodomundum ſeu Frotmundum, Conſtantienſis eccleſiæ præſulem, hoc templum cum adjuncto cœnobio virginum in honorem ſanctæ Dei genitricis Mariæ exſtruxiſſe anno tertio ſui pontificatus, quarto anno Theoderici regis, qui locum conceſſerat; & templum quidem dedicaſſe medio menſe Auguſto, quo die Aſſumtio beatæ Mariæ recolitur: quem diem feſtum ſingulis annis recurrentibus celebrem eſſe voluit. Hamenſis hic prioratus ab inſtauratione ſua beatum Petrum apoſtolum patronum agnoſcit, idemque ab annis ſeptingentis ſubjectus eſt Carnutenſi abbatiæ ſancti Petri ex dono Arefaſti fratris Gonoris, uxoris quondam Richardi primi Nortmannorum ducis. Colitur apud Neuſtraſios, qui olim apud Anglos maxime itidem colebatur, ſanctus Frotmundus, vulgo Fremundus, ſub cujus patrocinio exſtat opidulum & prioratus in diœceſi Conſtantienſi, & in pago Caletenſi eccleſiæ nonnullæ: ſed quis ſit Frotmundus ille, incompertum, quem Offæ Anglorum regis filium fuiſſe recentiores quidam perperam dicunt. Facile crederem haud alium eſſe quam Frodomundum ſeu Frotmundum epiſcopum Conſtantienſem, ſi de ejus cultu conſtaret, aut veri ſimile eſſet, ejuſdem cultum ad Anglos propagatum fuiſſe.

S. Frotmundus.

VErum, his omiſſis, in inſulam Britanniam nos vocat tempeſtas in Wilfridum Eboracenſem epiſcopum poſtero anno excitata, cujus anni menſe Auguſto cometa cœpit apparere, & per tres continuos menſes, teſte [a] Beda, conſpicuus fuit, excelſam radiantis flammæ quaſi columnam ab horis matutinis præferens. Florebat per id tempus Wilfridus, unus Northumbrorum antiſtes, non minus ſæculari gloria & rerum opulentia, quam virtutibus & ſanctitate inſignis. Erant ei magnificæ ædes, multa clientium frequentia, qui regalibus veſtimentis & armis induti eidem obſequebantur. Multa item cœnobia ab eo vel condita, vel inſtituta, cum innumeris monachis parebant, adeo ut regiam pompam præ ſe ferre videretur. Ad hæc Ethildritæ, Egfridi regis quondam uxori, tunc piiſſimæ abbatiſſæ, valde familiaris erat, quæ omnem vitæ ſuæ rationem fingebat ad ipſius conſilia. Hæc omnia graviter ferens Ermenburga, quam Egfridus poſt Ethildritæ ſeceſſum ſuperduxerat, magnam antiſtiti fecit invidiam, viroque ſuo eum ſuſpectum & inviſum reddidit, quaſi ei nihil præter regium nomen deeſſet. Optimum itaque conſultu regi viſum eſt ad minuendam ejus poteſtatem, ſi ejus parochia in tres epiſcopatus divideretur. In hujus conſilii aſſenſum rex & regina Theodorum Cantuarienſem muneribus facile pertraxerunt. Duo in Wilfridi abſentis & inconſulti locum ordinati ab eo epiſcopi ex monachis, Boſa, qui Deirorum ſeu Eboracenſium; & Eata, qui Berniciorum ſeptemtrionalem provinciam gubernaret; prior Eboraci, poſterior in Haguſtaldenſi ſeu Lindisfarnenſi eccleſia cathedram habens epiſcopalem: quibus tertius adjunctus epiſcopus in provincia Lindisfarorum, quam Egfridus nuperrime, ſuperato Wlfario Merciorum rege, obtinuerat. His commotus Wilfridus, regem & archiepiſcopum adit, de injuria ſibi facta expoſtulat, & ſe inauditum & innocentem non ſolum epiſcopatu, ſed & rebus ſuis ſpoliatum graviter queritur. Illis ad hæc nullum ei crimen ſe obiicere, ſed tamen quod factum eſſet revocare ſe nolle affirmantibus: ipſe cum coepiſcoporum ſuorum conſilio, ad ſedem apoſtolicam appellavit. tum converſus ad aulicos ſibi illudentes: Hoc anniverſario, inquit, die, qui nunc ridetis meam, quæ « ex ſola invidia facta eſt, condemnationem, tunc præ confuſione & mærore amare « flebitis. quod ſancti antiſtitis vaticinium completum eſt, Elfwino Egfridi regis [b] fra- « tre, ipſa die recurrente, cum ſummo omnium dolore occiſo in gravi prœlio, quod cum Ethelredo Merciorum rege conſertum fuerat. Diſceſſurus e Britannia Romam Wilfridus, *multa millia monachorum* ſub manu novorum epiſcoporum relinquebat, omnes mærentes ac lugentes, ejuſque itineris proſperum Domino ſucceſſum precibus obnixe commendantes. Contra ejus adverſarii eum recta profecturum, & ad Quentavicum portum oceano tranſmiſſo appulſurum exiſtimantes, nuntios ad Theodericum regem Francorum, & ad Ebroïnum præfectum palatii, quem Eddius-Ste-

ANN. CHR. 678. LXXVII.

Vvilfridi epiſcopi expulſio.

a *Beda l. 4. c. 5.*

b *Id. ib. c. 21.*

ANN. CHR. 678.

phanus *Efruinum impium ducem* vocat, cum muneribus præmittunt, ut eum vel in exsilium longius ablegarent, aut cæsis ejus sociis, universa substantia spoliarent. Nec difficile fuit id eis persuadere: quippe cum Wilfridus Dagoberti ex Hibernia in Austriam reditum, ac in paternum solium restitutionem adjuvisset. Forte accidit, ut eodem tempore Winfridus episcopus Liccidfeldensis ab Ethelredo Merciorum rege, quod Egfridi partibus favisset, sede sua expelleretur. Ambo itaque episcopi, Wilfridus & Winfridus, parem fere injuriam passi, sede apostolica appellata, eodem tempore in Galliam transituri erant. Prior Winfridus cum litus Gallicum attigisset, in manus incidit exploratorum, quos Theodericus & Ebroinus ad comprehendendum Wilfridum dispofuerant. Illi similitudine nominis decepti, Winfridum pro Wilfrido comprehendunt, &, comitibus ejus occisis, rebusque ablatis, nudum abire passi sunt. qui Eadbarnam se contulit, in cœnobium a Ceadda episcopo institutum, ibique sanctissime reliquum vitæ exegit. At Wilfridus, quem inimicorum suorum consilia & insidiæ non latebant, secundo vento provectus in altum, proris in eurum obversis, in Frisiam prospere cum suis omnibus appulit, exceptusque ab Adalgiso rege & populo, etsi paganis, perquam honorifice, ibi totam hiemem exegit. Nec vana & otiosa illic sancti antistitis mora. nam Christi evangelium, facultate a rege accepta, genti illi prædicavit, & multa Frisiorum millia, cum omnibus eorum principibus, christianis mysteriis initiavit, primo fidei fundamento ibidem posito, super quod postea sanctus Willibrordus episcopus, in Ripensi monasterio sub ipsius disciplina educatus, Frisiacam ecclesiam ædificavit.

Inter ea Ebroïnus comperto se delusum esse, & Wilfridum in Frisia morari; in Egfridi & Ermenburgæ gratiam Adalgiso scripsit, ut vel episcopum ad se vivum, aut cæsi caput mittendum curaret, pollicitus plurima aureorum millia, seu, ut Eddii verbis utar, *modium plenum solidorum aureorum, pretium utique sceleste*, si alterutrum fecisset. At regulus epistolam, ipso Wilfrido audiente, cum perlegisset, in frusta conscidit, conscissamque in ignem projecit, nuntiis dicens: Sic rerum Conditor regnum ejus cum vita disperdat, quicumque fidem amico datam violaverit. Ita nuntii pudore suffusi, re infecta, ad Ebroïnum reversi sunt.

LXXVIII. S. Leodegarii exauctoratio & martyrium.

Quam in Wilfridum exercere non valuit Ebroïnus, hanc in sanctum martyrem Leodegarium sævitiam explevit. Ejus quædam veluti præludia fuere oculi sanctissimo antistiti evulsi, labra concisa, resecta lingua, cujus nihilo minus usus & officium divinitus ei restitutum est. Jam biennium in Fiscamnensi monasterio exegerat sub custodia Waningi viri illustris, cum in palatium sisti jubetur; &, ne gratis puniri videretur, Theoderico regi tyrannus suadet, Leodegarium Childerici regis necis conscium fuisse; insistuntque ambo, rex & Ebroïnus, ut hanc culpam ipse agnosceret. quibus constanter respondit, se quidem hominem esse, & humanorum delictorum nequaquam expertem: at tanti facinoris plane insontem esse, suamque innocentiam Deo magis, quam hominibus perspectam. Aderant in palatio plurimi de more episcopi, quibus in unum convenire, & de Leodegarii causa sententiam ferre mandatum est. Productus in medium vir sanctus, postquam seorsim regi multa futura prædixisset, tamquam reus in ordinem redactus est: ejus tunica sacerdotali a capite conscissa, qui ritus exauctorandorum episcoporum erat, ut in causa Prætextati Rotomagensis factum Gregorius [a] Turonicus refert. Alio modo Dido pseudepiscopus paullo ante Leodegarium, itidem in alia synodo episcoporum, *e sancta congregatione* expulsus fuerat, capite penitus decalvato, ut in eo coronæ sacerdotalis insigne omnino abraderetur. qualem pœnam monacho, infandi criminis reo, Fructuosus [b] episcopus in regula prima decernit. Sic in ordinem laïcorum redactus Leodegarius, qui numquam episcopatu dignior fuerat, quibuslibet Ebroïni injuriis ac suppliciis opportunus & expositus, Chrodoberto comiti palatii custodiendus traditur, dato ex nomine regis mandato, ut quantocius hominem in vastæ silvæ secretiori loco interficeret, ac mortui corpus in puteum projiceret, obturato putei ore, ne quis mortuo honos haberetur. Mandato ægre accepto, Chrodobertus probata viri Dei sanctimonia flexus, quatuor ministris ab Ebroïno submissis id exsequendum permittit, plorante ipsius uxore, quod tam atrox mandatum viro suo impositum fuisset. Hanc vero consolatus est Leodegarius, pollicitus, necem suam nequaquam ei in maledictionem, sed contra in benedictionem convertendam, dum ipsa corpori suo sepulturæ honorem impendi curaret. Tum in designatam silvam abducitur a prædictis

a *Greg. Tur. lib. 5. c. 19.*

b *Fructuos. reg. c. 16.*

quatuor satellitibus, ex quibus tres ad ejus pedes provoluti veniam & indulgentiam petunt. Is vero omnibus, qui se vexaverant, bene precatus, gratiis Deo actis, quod se hoc mortis genere dignaretur, cervicem barbaro carnifici, Wadhardo nomine, qui quartus e ministris erat, præcidendam obtulit, sicque martyrium consummavit VI. nonas Octobris. Silva, in qua interfectus est, hodie quoque sancti Leodegarii nomine insignis est in pago Atrebatensi. Chrodoberti uxor corpus sacrum in vicum ejusdem pagi Sarcinium *, quem Baldericus in confinio Cameracensis episcopii & Morinensis locat, clam deportari, & cum vestibus ejus in oratorio ejusdem vici sepeliri jussit, ubi ad tres annos jacuit, usque dum ad Maxentianum monasterium transferretur, clarescentibus miraculis, quantumvis ea Ebroinus occultari, ac silentio premi curaret, minis ac suppliciis iis intentatis, qui illa vulgarent.

ANN. CHR. 678

* Sorcin.

LXXIX. Chramlini item episcopi destitutio.

Quo in loco habita sit superior synodus episcoporum, in qua Leodegario episcopalis dignitas abrogata est, conjicimus ex diplomate Theoderici regis, in quo mentio fit de conventu episcoporum Marlaci habito, ubi Chramlinus Ebredunensis [a] antistes sede sua dejectus fuit. Vulgatum est a nobis hoc monumentum in libro sexto de re diplomatica, *Viris inlustribus Audoberctho & Rocco patriciis, omnibusque ducibus & comitibus vel actoribus publicis* inscriptum. Cum itaque episcopi, tam ex Neustria, « quam ex Burgundia, in palatio villæ regiæ Marlaci pro statu ecclesiæ ac confir- « matione pacis una convenissent; quidam ex eorum numero, regi infideles inventi, « & secundum canones judicati dicuntur: in his Chramlinus filius Miecii, qui epis- « copatum Ebredunensem sua præsumtione per falsas litteras, non regio permissu ac- « ceperat, nec sollemni ritu ab episcopis consecratus fuerat. Aderant in eo conventu « metropolitani quinque, Genesius, Chadunus, Blidramnus, Landoberethus, & Ter- « niscus, aliique episcopi quamplures: quorum ex sententia Chramlino vestis con- « scissa, & episcopatus abrogatus est. Eidem tamen ex regis clementia, & procerum « assensu, res suæ propriæ reservatæ sunt, permissumque, ut pro exsilio perpetuo, « quod ipsi decretum fuerat, in monasterium, sancti Dionysii corpore insigne, ei se- « cedere liceret sub Charderici abbatis regimine, ibique sub obedientia & regulari « ordine reliquum vitæ suæ perageret. Aghlibertus regium diploma recognovit, da- « tum Marlaci * medio mense Septembri, anno quinto Theoderici regis. quod tem- « pus recte convenit iis, quæ de sancti Leodegarii morte mox retulimus. Locus autem videtur esse Marlacus seu Morlacus in Campania ad Saltum amnem. Ceterum de hoc Chramlino episcopo interpretandum videtur testamentum Abbonis patricii pro monasterio Novaliciensi, itidem relatum in libro sexto de re diplomatica.

a V. lib. 6. num. 50.

Secessus in monasterium S. Dionysii.

* Morlay.

LXXX. Genesio Lugdunensi succedit Lantbertus.

Ex quatuor metropolitanis, qui prædictæ synodo interfuerunt, primus recensetur Genesius Lugdunensis, secundus Chadunus incertæ sedis, tertius Blidramnus Viennensis, quartus Landeberethus Senonensis, quintus Terniscus seu Ternisius Vesontionensis. Ex quo intelligitur, Genesium non ante hoc tempus e vivis excessisse, id est non ante subsequentes kalendas Novembres, quo die ejus obitus recolitur. Mirum est huic synodo non adfuisse Reolum Remensem, & Dadonem seu Audoënum Rotomagensem, qui Ebroïno amici & addicti erant.

Ansbertus abbas Fontanellæ post Lantbertum.

Genesio defuncto, Lugdunensis ecclesia præsulem sortita est Lantbertum Fontanellæ abbatem, quem ejus merita Theoderico regi plurimum commendaverant. Huic calculo consentit libellus de vita sancti Condedi monachi, ubi annus septimus regni Theoderici comparatur cum anno secundo regiminis Ansberti abbatis Fontanellensis, qui post Lantbertum abbas electus est unanimi fratrum consensu. Is sacerdotio præditus, confluentium ad se confessiones excipere solebat, & salutaria eisdem monita dare, quibus ad perfectam conversionem adducerentur. Hinc auctæ monasterii possessiones ex spontaneis fidelium oblationibus. Ille vero, monasterii rebus pie dispensandis, quam amplificandis longe attentior, xenodochium imbecillium ac decrepitorum pauperum duodenorum, instar collegii apostolici, instituit, certis rebus ei attributis, ex quibus sufficiens eis annona suppeditaretur. Alias quoque duas in eodem cœnobio constituit mansiones pauperum debilium, numero octoginta, quos octonos singillatim distribuit: quibus quotidianum victum perpetuo assignandum curavit. Horum munus id unum erat, ut divinis officiis ad horas diurnas, nocturnasve adessent, precibus ac rebus divinis vacaturi; maxime *tempore sancti sacrificii*, pro temporali ac æterna salute populi christiani, & pro ecclesia catholica ubique diffusa. Sanctus Audoënus Rotomagensis antistes Ansberto abbati auctor fuisse

ANN. CHR. 678.

dicitur, ut basilicam sancti Stephani prope insulam Belcinnacam ad Sequanam extrueret, cum xenodochio pauperum, cui quoddam prædium, vocabulo Childriacum, in pago Dunensi legavit. Hæc origo ejusmodi xenodochiorum in monasteriis nostris ex regulæ præscripto, quorum redditus in alienos usus contra regulæ mentem nunc a sæcularibus convertuntur.

LXXXI. Chardericus abbas S. Dionysii, dein episcopus. a *Diplomat. lib. 6. n. 12.* Tunsonis-vallis monasterii auctor. b *Ibid. n. 22. & 24.*

Ex superiori item diplomate intelligitur, Chardericum abbatem hoc anno præfuisse Dionysiano apud Parisios monasterio, nimirum post Wandeberctum, cujus superius meminimus. Idem Chardericus abbas memoratur in alio præcepto ejusdem Theoderici [a] pro immunitate omnimoda a teloneis, sancti Dionysii carris per Galliam concessa. Idem postea factus episcopus, forte Bellovacensis ante Constantinum, Tunsonis-vallis monasterium in pago Camliacensi apud Bellovacos condidisse perhibetur. Id patet ex duobus præceptis [b] Childeberti regis eo nomine tertii, in quorum priori *Chardericus quondam abba*, in altero idem *quondam episcopus* fuisse dicitur. Utrumque vero præceptum a rege obtinuit venerabilis vir Magnoaldus, abbas monasterii de Tunsone seu Tusone-valle, quod *in honore sancti Dionysii & sancti Marcelli* Chardericus, quondam abbas & episcopus, in proprio fundo ædificavit *sub sancta regula*, ibidemque venerabilem virum Magnoaldum abbatem constituit rectorem. Quid factum sit illo Tunsonis-vallis monasterio; an eo in loco positum fuerit, ubi modo abbatia Vallis-beatæ Mariæ ordinis Cisterciensis ad Isaram, sub diœcesi Parisiensi, mihi fateor esse incompertum. Charderico abbati in regimine monasterii Dionysiani successit Chaino, de quo inferius.

LXXXII. Autharius abbas S. Germani, aliique post eum.

Eodem tempore suburbanum apud Parisios sanctæ Crucis & sancti Vincentii monasterium regebat Autcharius seu Autharius abbas, laudatus in litteris Theoderici regis, quibus confirmatur donatio ecclesiæ sanctæ Crucis & sancti Vincentii facta a Galterio quodam, ejusque conjuge Goda, de rebus suis in Bituricensi pago sitis, qua-
» rum hæc nomina: Fraxinum cum ecclesiis; Casdunum cum ecclesia domni Mo-
» vialis confessoris super Chrosam fluvium; Graegilidum, Dolum cum ecclesia domni
» Germani, Agentonem cum ecclesia, vel quidquid ultra Ligerim possidere videban-
» tur: ita videlicet, ut post obitum Galterii, si Goda ejus conjux superstes esset in
» corpore, Deo sacrata foret, & in ecclesia domni Movialis cum puellis Deo sacratis
» quam pluribus sibi associatis Deo deserviret. Idem Autcharius abbas perseveravit ad annum septimum-decimum Theoderici regis, quo anno Vandemiris vir inlustris, ejusque conjux Ercamberta, villas Oxmam in pago Dorcassino, & Noviolium in An-
» degavino donaverunt basilicæ domni Vincentii vel domni Germani, ubi vir venera-
» bilis domnus Autcharius abbas præerat. Ei jam successerat Waldromerus abbas anno Childeberti regis tertio, id probantibus ejus litteris commutationis factæ cum quodam Adalrico de nonnullis rebus, in villa Mauriliaco sitis. In veterrimo necrologio sancti Germani notatur x. kalendas Maii *depositio Wandremari abbatis, qui dedit Cellam* * *super Sequanam sancto Germano*, a quo hactenus hic locus pendet, situs in pago Parisiensi. Hæreo an Wandremarus iste idem sit cum Waldromero, an diversus; is scilicet, de quo mentio fit in charta Vandemiris viri illustris, inferius memoranda. Waldromerum excepit Thedelmarus, memoratus in placito authentico Childeberti regis, quo cœnobium Lemausum * pagi Stampensis, monasterio sancti Germani concessum a quodam Gamone & Adalgude ejus conjuge, vindicatur adversus Agatheum quemdam, qui mortuo Gamone locum illum repetebat nomine Adalgudis, tum Deo sacratæ in prædicto cœnobio Lemauso. Thedelmaro successit Ba-
» bo abbas, cujus tempore Chulberta femina testatur, se per venditionis titulum mo-
» nasterio sanctæ Crucis & domni Germani cessisse res suas in villis Bodasio & Man-
» tla; easdemque tempore famis precario recepisse anno quinto Chilperici regis. Lit-
» teræ illæ inscriptæ sunt *Domno & in Christo venerabili patri Baboni abbati, vel omni congregationi monasterii vestri sancti Vincentii vel sanctæ Crucis & domni Germani, ubi ipse preciosus domnus in corpore requiescit.* Baboni suffectus videtur Sigofridus, qui monasterio Germanensi præerat anno decimo Theoderici regis, haud dubie Calensis; missusque forte a Carolo principe ad regem Hispaniæ, ubi a Sarracenis captus, & in carcerem conjectus sit. Hinc corrigendi veteres etiam indices abbatum hujus monasterii, in quibus abbates hoc ordine recensentur post Germanum: Sigo, Sigofridus, Babo, Childerannus, Hunfridus, Wandremarus, Thedelmarus, Lantfredus: qui sic ordinandus videtur post Sigonem: Childeramnus, Hunfridus, Au-

* *la Celle.*

* *Limours.*

tharius, (male primus abbatum locatus ante Droctoveum) Wandremarus, Chedelmarus seu Thedelmarus, Babo, Sigofridus, & Lantfredus, de quo nos plura suo loco. ANN. CHR. 678.

POstero anno humanis exemtus est sanctus Amandus episcopus in Elnonensi ad Scarpum monasterio, quod postremis vitæ suæ annis ipse rexit. Per id tempus accidit, ut præposito monasterii Chrodobaldo, qui forte in quadam vicina cella residebat, vehicula ad vinum in usus fratrum devehendum transmitti juberet. Hic autem vehiculorum defectum mandato patris obtendens, cum factum excusaturus ad eum vellet pergere, subito in paralysim incidit, ut nec manum, nec pedem movere valeret. Scaphæ itaque impositus, Elnonem venit, cum Amandus sumeret cibum. De ejus adventu & infirmitate admonitus vir sanctus, subridens dixisse fertur, majora ei reservari pericula, nimirum ob jactantiæ & inobedientiæ vitium, cui valde obnoxius erat. Missus tamen a sancto patre presbyter, calicem vini cum fragmento panis ægroto attulit, mandatumque ei est, in crastinum ut Amando ad ipsum accedenti obviam occurreret. quod ille haud difficulter exsecutus est; membrorum integra sospitate post sumtas eulogias statim recepta. Hunc autem vir Dei, indulta venia, ut mores deinceps in melius componeret, admonuit, atque eum sanum ad monasterium redire præcepit. Morti proximus sanctus pater, venerabilem Andream abbatem, quem Barisiaco ante præfecerat, successorem suum in Elnone constituit: nec multo post in cælos migravit VIII. idus Februarii, die dominica, ut scribit Milo monachus in supplemento ad libellum Baudemundi: quæ notæ chronologicæ huic anno apprime conveniunt. Fallit Milonis calculus, quamtumvis elaboratus ipsi visus, & vetustis libris lapidibusque insculptus, qui Amandi obitum anno ejus sæculi sexagesimo-primo locat. Erroris manifestum argumentum est, quod Amandus Childerico regi supervixit, atque anno Theoderici regis secundo testamentum condidit. Sepultus est condigno cum honore in suo, uti jusserat, Elnonensi monasterio, & quidem in basilica sancti Petri, quæ quoniam tanti præsulis virtutibus angustior & minus congrua visa est, ac sequiori sexui propter monachorum habitationem inaccessa, paullo post locum fecit majori basilicæ, utrique sexui opportunæ & sufficienti, in qua sancti præsulis corpus anno ab ejus morte sexto-decimo collocatum est. Sancti Amandi animam in cælos subeuntem beata Aldegundis conspexisse traditur. ANN. CHR. 679. LXXXIII. S. Amandi episcopi obitus.

Primus ejus vitam scripsit Baudemundus monachus ipsius discipulus, idemque ejusdem testamenti scriptor. Baudemundo supplementum cum historia elevationis & translationis adjecit Milo Elnonensis itidem monachus medio sæculo nono, eamdemque vitam quatuor libris metrice edidit; atque Haimino abbati Vedastino nuncupavit. Tertio post eum sæculo Philippus Harvengius, cognominatus ab-Eleemosyna, abbas Bonæ-spei ordinis Præmonstratensis, idem argumentum retractavit. His adde anonymum quemdam Aquitanum, qui sancti Amandi gesta sub nomine sancti Alani in compendium redegit. In codice Elnonensi habetur prolixus de sancto Amando sermo, in quo vir Dei domos spatiosas & excelsas, atque laqueariorum cameras, colorum fucis linitas cum menianis suis, quasi phantasticas somniorum imagines, despexisse dicitur; aurum & argentum, quasi lutum, habuisse; vestes holosericas, gemmis ornatas, & obrizo in bratteas tenuato contextas, nec habuisse, nec habere voluisse; pane tantum hordeaceo, & quidem cinere misto, & aqua pura usum fuisse, adeoque vasa pretiosa ad mensam respuisse. Vitæ ejus scriptores.

Vere appetente Wilfridus, postquam in Frisia hiemaverat, cœptum iter ad apostolicam sedem persequi instituit, & inter eundum Dagobertum Austriæ regem, quem ex Hibernia in regnum patrium redeuntem perquam honorifice tractaverat, adire ac salutare constituit. Rex, accepti beneficii non immemor, hospitem suum benigne excepit, multisque precibus fatigavit, ut in suo regno remanere, & pro Eboracensi parochia sibi erepta, Argentoratensis ecclesiæ, quam vulgo Strateburgensem vocabant, *episcopatum maximum* accipere ne abnueret. Verum, cum Wilfridus civiliter repugnasset, a rege cum magnis donis ac muneribus dimissus est, adjuncto ipsi Deodato episcopo, haud dubie Tullensi, qui subsequenti Romanæ synodo cum Wilfrido interfuit. Ambo itaque pergentes, ad Pertaridum Langobardorum regem pervenerunt, quem *Berchterum regem Campaniæ*, ob amœnissimos LXXXIV. Vvilfridi iter Romam.

ANN CHR. 679.

& late patentes Liguriæ campos appellat Eddius-Stephanus, ejus itineris comes. Sanctos peregrinos humanissime excepit modestissimus princeps ac Dei timens, Wilfridumque monuit, ex Britannia nuntios ab ejus inimicis missos esse, dona ingentia sibi pollicitos, si episcopum, uti aiebant, fugitivum, ab aditu sedis apostolicæ prohiberet, & apud se remoraretur. Se vero rei tam nefariæ haudquaquam assentientem, nuntiis in hunc modum respondisse: exsulem se aliquando ab adolescentia pulsum ad regem Hunnorum idolis addictum confugisse, qui sibi per idolum deum suum promiserit, quod nulla umquam conditione prodendus esset inimicis. id quod postea declaravit eventus. nam missis qui *aureorum modium plenum* sibi promitterent, si se illis ad internecionem daret, nequaquam consentientem dixisse: Hanc mihi vitam dii succidant, si pactum in eorum nomine firmatum violavero. Si hæc paganus; quid sibi faciendum, qui verum coleret Deum? Itaque sanctum pontificem cum suis comitibus honorifice ab se emisit, ducibus ad apostolicam sedem ei datis.

Ejus in synodo Romana restitutio.

Cum itaque Wilfridus Romam prospere pervenisset, adventus ejus causa toti jam civitati innotuerat per Coënwaldum religiosum monachum, qui a Theodoro Cantuariensi episcopo cum litteris eo missus fuerat, ut pontificis audientiam adversus Wilfridum præveniret. Præerat tunc apostolicæ sedi Agatho papa ex-monacho, Dono suffectus ab anno superiori. Indicta statim ab ipso synodus sanctissimorum episcoporum & presbyterorum amplius quinquaginta in basilicam Salvatoris, quæ Constantiniana dicitur; unaque omnium sententia fuit, Wilfridum nullius sceleris aut facinoris convictum, immo prorsus innocentem, non canonice, sed injuste gradu dejectum, ob modestiam merito laudandum esse: quippe qui, contentionibus prætermissis, causæ suæ cognitionem ad apostolicam sedem retulisset. Admissus in secretarium Wilfridus, petitionem suam sacro cœtui relegendam obtulit, cujus
« hæc summa erat. Se humilem & indignum Saxoniæ episcopum ad hoc apostolicum
» fastigium, tamquam ad locum munitum, firmissimumque cujusvis præsidium, acces-
» sisse, ut causæ suæ justitiam ejus cognitioni subjiceret. Sibi, nulla culpa in se in-
» venta, nedum probata, ereptum episcopatum, quem per annos amplius decem pro
« modulo rexerat; traditumque tribus invasoribus, qui, contra canonicas regulas ac
» definitiones, in conventu Theodori sanctissimi archiepiscopi, & quorumdam alio-
» rum episcoporum ei adhærentium, se non acquiescente promoti sint. Ceterum quid
» causæ fuerit, ut Theodorus sanctissimus archiepiscopus eo devenerit, malle se dissi-
» mulare ob ejus reverentiam, & honorem sedis apostolicæ, quæ eum in Britanniam
« direxerat. Paratum se esse ad excipiendam ab apostolica sede sive destitutionis, sive
» restitutionis sententiam: at si in pristinum episcopatum restituendus sit, precari,
» ut episcopatus invasores ex occupatis parochiis synodali decreto pellantur; &, siqui-
» dem in sua provincia præsules augere synodo visum fuerit, tales eligantur ex ipso
» ecclesiæ clero, quales congregatis episcopis eo honore digni visi fuerint, ut non
« ab extraneis & alienis novæ ecclesiæ regantur, sed a domesticis, cum quibus una-
» nimi concordia Deo deservire possit. Placuit Agathoni papæ atque universæ synodo Wilfridi justa modestaque petitio, eaque communi omnium decreto admissa, sancitaque est. Habita fuit hæc sub Agathone synodus mense Octobri, indictione septima, anno vicesimo Constantini augusti, quæ notæ præsenti anno conveniunt. Ea peracta, non statim dimissus est in patriam Wilfridus, sed pontificis jussu per quatuor amplius menses Romæ permansit. Præter ea in exemplari hujus synodi apud Spelmannum, statutum legitur inter alia, ut in Britannia insula duodecim constituantur episcopi, computato archiepiscopo, qui eos canonice ordinet, ea conditione, ut nullus ex his in alterius jura quicquam aggrediatur. Deinde ut Theodorus archiepiscopus universalem illic synodum congreget, in qua de ecclesiasticis statutis, eorumque observatione diligens inquisitio fiat. Idcirco synodus virum prudentem & ecclesiastica doctrina recte imbutum illuc dirigendum censuit, qui Theodoro & consilio futurus sit, & adjumento rei bene gerendæ. Electus ad id officii venerabilis Johannes, archicantor ecclesiæ beati Petri apostoli & abbas monasterii beati Martini, qui synodi Romanæ sub Martino papa contra Monothelitas habitæ exemplum Theodoro deferret.

LXXXV. Biscopus Romam rursus petit.

Eodem tempore Benedictus, cognomento Biscopus, ex Britannia quartum iter Romam, cum Ceolfrido collega suo, aggressus (quæ quinta illuc ejus profectio erat, nam in secundo e Britannia discessu bis Romam petierat:) plurima ecclesiæ suæ ornamenta

ornamenta & munimenta ex urbe retulit, uberiori, quam ante, spiritalium bonorum fœnore cumulatus. Nam innumeram omnis librorum generis copiam, plurimasque sanctorum apostolorum ac martyrum reliquias, atque imagines beatæ Mariæ, duodecim apostolorum, evangelicæ historiæ & apocalypsis advexit. Deinde ab Agathone papa cum Egfridi regis consensu ac favore privilegium accepit in gratiam monasterii sui, quo ab omni prorsus extrinseca irruptione tutum perpetuo ac liberum præstaretur, & libera eligendi abbatis electio concederetur. Idem itineris in reditu socium habuit jam dictum archicantorem ecclesiæ beati Petri apostoli, Johannem videlicet Romani monasterii sancti Martini abbatem, qui & monachis suis, & Anglis omnibus cantum Romanum, immo res ecclesiasticas traderet. quod Johannes non solum in Wiremuthensi Biscopi monasterio, sed & in aliis pæne omnibus ejusdem provinciæ fecit. Sancti Martini monasterium, cujus abbas erat, proximum erat basilicæ sancti Petri.

ANN. CHR. 679.

LXXXVI. Ethildritæ abbatissæ obitus.

Interim ad cæleste regnum migravit sanctissima virgo Ethildrita, sponsa quondam Egfridi regis, tunc vero abbatissa Eliensis monasterii, post annos septem, quam abbatissæ officium gesserat. Virginis corpus sacrum, prout ipsa jusserat, ligneo loculo compositum, & in communi cœmeterio sepultum est. Decessit vero ex pestilentia, sive ex tumore maxillæ, qua incisa, melius tantisper habuit, ita ut convalescendi aliqua spes videretur; sed post triduum ad locum perpetuæ salutis translata est IX. kalendas Julii. Hoc morbi genere plurimum lætabatur, solita dicere, se merito in « collo pondus morbi ac doloris ferre, in quo adolescens supervacua monilium pon- « dera gestaverat. »

Sexburga ei succedit, tum aliæ.

In abbatissæ officio successit soror ejus Sexburga, & ipsa sanctissima, olim conjux Erconberti Cantuariorum regis, quæ post annos ab illius obitu sexdecim, sororis corpus, prorsus incorruptum repertum, e cœmeterio in ecclesiam transferri curavit, & lotum, novisque vestibus indutum, in marmoreo loculo reponi curavit, dum *omnis congregatio, hinc fratrum, inde sororum*, ait [a] Beda, *psallens cirumstaret*. Sexburgam excepit filia ejus Ermenilda, uxor quondam Wlfarii Merciorum regis, quæ cum matre sua juxta materteram Ethildritam condita est, relicto monasterii regimine sorori suæ Werburgæ virgini, quæ in monasterio Heanburgensi sepulturam elegit. Ethildritæ vitam scripsit præter Bedam Thomas Eliensis monachus sæculo duodecimo; & forte etiam libellos de gestis sanctarum Ermenildæ & Werburgæ ab ipso laudatos, qui nondum in lucem prodierunt. In eodem Eliensi cœnobio monasticæ vitæ in multis professionem fecit sub Ethildrita Huna presbyter magnæ humilitatis & abstinentiæ, qui facile se antiquis monachis studio religionis æquaverat. Ethildrita mortua, cui præ ceteris familiaris erat & acceptus, ad quamdam exiguam insulam, Eliensi proximam, secessit, ex ejus nomine Huneiam dictam, ubi procul a turbis purissimam & tranquillam vitam exegit. Ejus corpus ibidem sepultum, postea Torneiam translatum fuisse memoratur.

a Beda lib. 4. c. 19.

Huna sacerdos & monachus.

LXXXVII. S. Deodati episcopi obitus.

Eodem anno consignatur mors sancti Deodati, episcopi quondam Nivernensis, monasterii Vallis-Galilææ auctoris, post annos decem a condito monasterio, anno vero septimo ab inita societate cum sancto Hildulfo episcopo, qui in suo Mediano-monasterio residebat. Ab eo tempore Deodatus haud procul a fratribus suis in oratorio sancti Martini seorsim degebat, soli Deo vacaturus, identidem tamen ad fratres laborantes accedere solitus. Morte instante, Hildulfum ad se confestim venire rogavit, ut sibi viaticum præberet, & mortuo os & oculos, manus & pedes componeret; simulque ut ei commendaret fratres ac discipulos suos, quos ipsi tamquam patri in omnibus parere jussit. His expletis, inter ejus manus animam sanctam Deo reddidit XIII. kalendas Julii, dominica die anni præsentis, ab ingressu ipsius in Vallem-Galilæam *anno undecimo mediante*, ut scribit anonymus monachus Vallis-Galilææ, qui sæculo decimo vixit. Ejus funus ea qua par erat reverentia curatum est, corpusque sacrum in basilicam beatæ Dei genitricis Mariæ deportatum, ubi condigno cum honore terræ mandatum est. Per viginti-octo annos ac dimidium, quibus viro sancto superstes fuit Hildulfus, ejus gregi sibi commendato sedulo invigilavit, per præpositos locum illum administrans, abbatis sibi reservans officium, quamvis sui Mediani-monasterii congregationi vice sua proprium abbatem præfecisset. Et primo quidem ab ejus obitu anno locum sæpius adire solebat, ibique ad sanctum corpus missarum sollemnia celebrare; ut Deum ei propitium red-

Hildulfus ejus monasterium regit.

ANN. CHR. 679. deret, si quid veteris maculæ expiandum superesset: postea vero nonnisi semel quotannis, ut vivente Deodato, illuc accedebat. Huic autem ad Vallem-Galilæam accedenti occurrebant sancti Deodati discipuli, patris ac institutoris sui tunicam præferentes, quam is reverenter exosculabatur; idemque ritus servabatur in ejus reditu ad Medianum-monasterium.

LXXXVIII. Mummoli abbatis mors. Sub idem tempus obiit Mummolus secundus abbas Floriacensis, post annos triginta regiminis; sepultusque traditur Burdigalæ in ecclesia monasterii sanctæ Crucis, ut docet vetus epitaphium, ubi Mummolenus appellatur, in hæc verba.

HIC REQUIESCET BONAE RECORDATIONES *
HUMILIS CHRISTI MUMMOLENUS,
QUI VIXIT ANNUS * CIRCITER SEPTUAGENTA.
APUD QUEM NULLUS FUIT DOLUS MALUS.
QUI FUIT SENE * IRA JOCUNDUS.
HOC EST ACCEPIT TRANSITUM
SUB DIE VI. IDUS AGUSTAS.
UBI FECIT AUGUSTOS * DIES SEPTEM.
ANNO V. REGNUM DOMINI NOSTRI
CHLODOVEI REGIS.

* *recordationis.*
* *annos.*
* *sine.*
* *Augustus.*

Hunc, dum in Hispaniam voti causa tenderet, Burdigalæ morte interceptum tradunt in monasterio sanctæ Crucis, quod proinde jam tum exstitisset. Forte in illas partes profectus fuerat ad ordinandum proximum Regulæ monasterium, quod ante Nortmannorum tempora Floriacensibus subjectum fuisse instrumentum ejus restitutionis docet. Certe parum differunt Mummolus & Mummolenus, eodemque die consignatus legitur obitus Mummoli abbatis in pervetusto martyrologio Floriacensi, ante annos sexcentos scripto, his verbis: VI. *idus Augusti Burdegalis depositio S. Mummoli abbatis.* quo die in illa urbe, uti & apud Floriacenses, ejus memoria festive celebratur. Ceterum monachos superiori, hoc est sexto, sæculo Burdigalæ jam exstitisse intelligitur ex Gregorio Turonensi episcopo, cujus caput tricesimum-quartum libri quarti *de Burdegalensi monacho* inscriptum est. Incertum quis ille rex Chlodoveus, cujus anno quinto Mummolenus obiisse dicitur. an Chlodoveus rex ille fictitius, quem Ebroinus Chlotharii regis filium dicebat, & in locum Theoderici supponere volebat? Sane ultra Theoderici principatum differri non potest Mummoli obitus, quem Chlodoveo ejus patre regnante aliquamdiu abbatem exstitisse, nec nisi annos triginta Floriacensibus præfuisse constat ex antiquissimo indice abbatum Floriacensium, desinente in Theodulfo: in quo Mummoli successores hoc pacto recensentur. *Tertius abbas Leodardus habuit annos decem. Quartus abbas Ido annum unum & dimidium. Quintus abbas Auderannus dimidium annum. Sextus Flatbertus annos tres. Septimus abbas Adalbertus annos viginti-novem. Octavus abbas Geilo annos novemdecim. Nonus abbas Medo annos viginti-unum.* Hic est Medo abbas, cujus tempore tentata fuit relatio corporis sancti Benedicti in Casinense monasterium, & quidem pontificatu Zachariæ papæ, ut suo loco videbimus, hoc est, sub annum subsequentis sæculi quinquagesimum: qua ex summa si annos sexaginta-tres, quibus Mummoli ad Medonem successores monasterii regimen tenuisse ex illo indice colligitur, cum primis Medonis abbatis annis subduxeris, Mummolum paullo ante hunc annum, id est, sexcentesimum septuagesimum-nonum, decessisse facile admiseris.

LXXXIX. Baronti visio. Hoc fere anno, Theoderici regis sexto, contigit celebris visio Baronti monachi Longoretensis apud Bituricenses. Is nobili ortus progenie, post initum matrimonium, ad monasticen conversus, in cœnobium Longoretense, quod a S. Sigiranno in pago Bituricensi exstructum diximus, una cum Aigloaldo filio se recepit, cum Francardus abbas locum administraret. Forte aliquando, finitis laudibus matutinis, cum ad lectulum rediisset, repente febre correptus, & ad extrema anhelans, Aigloaldum filium suum vocat, jubetque, ut ad se Eodonem diaconum accersat. Mox accurrit diaconus, sed Barontum jam fere exanimem & vocis expertem invenit. Tum pavore correptus, orare, aqua lustrali locum purgare: at Baronto extensis brachiis, clausisque oculis, nullus sensus. Hora tertia convocati fratres, preces fre-

quentant, & per totum diem psalmos ad Baronti lectum recitant. Tandem illis psallentibus Barontus, quasi e gravi somno excitatus, prima hæc verba tertium ingeminat: Gloria tibi Deus. Interrogatus quid eo per id tempus factum esset, respondit se, ubi post matutinas laudes in lecto se composuisset, subito sopore oppressum a duobus tetris dæmonibus correptum fuisse, sed a sancto Raphaële archangelo liberatum, deductumque ad Dei judicium. Et primo quidem se pervenisse ad monasterium Millebeccum, Longoretensi vicinum, cujus loci tum Leodoaldus abbas, tempore vespertini officii Raphaëlem orantem, & monacho ibidem ægrotanti bene precantem suspexit. Adductum inde ad primam portam paradisi, complures e fratribus suis illic se vidisse diem judicii præstolantes. Ibi Corbolenus & Fraudolenus seu Fraudolus presbyteri; ibi Austrulfus diaconus; ibi denique Leudoaldus & Ibbo seu Ebbo lectores, omnes suo tempore monachi probatissimi. Prætergresso tertiam portam ibi occurrisse unum e fratribus, nomine Corbolenum, jam dudum mortuum, qui mansionem abbati suo Francardo, suo ab infantia nutritori, præparatam ostendit. Erat quippe Francardus Dei timens, ac valde pius, sacris lectionibus instructus, nutritor & doctor filiorum nobilium, per cujus religionem multæ monasterio possessiones accreverant; & tandem longa infirmitate ad æterna gaudia capessenda purgatus. Post quartam portam inventus Baudolenus seu Betolenus, unus itidem e fratribus, qui aliquando contractus ad fores monasterii jacuerat; cœpitque Barontum arguere, quod in Longoretensi sancti Petri ecclesia lumen noctu deficeret, & non per singulas horas arderet. Tum accitus a Raphaële sanctus Petrus apostolus, ut Barontum, sui utique cœnobii monachum, vindicaret contra dæmonem, qui eum ad se pertinere contendebat, tum quia tres uxores habuerat, tum quia multa alia crimina perpetraverat. At reposuit beatus Petrus, illum ejusmodi peccata *sacerdotibus confessum* fuisse, pœnitentiam & eleemosynas fecisse; denique, relictis omnibus, semetipsum Christo in suo monasterio consecrasse. At nihilo minus repugnantem ad hæc dæmonem beatus Petrus in ejus caput vibrare voluit *tres claves*, quas in manu tenebat sub forma, quam inferius subjiciemus. Inde Ibbonis fratris rogatu deductum ad infernum, ibidem inter alios conspexisse Wlfredum seu Wlfoleodum ac Didonem episcopos. Tandem duce Framnoaldo monacho, qui in puerili ætate Longoreti decesserat, ad suum monasterium reductum fuisse. Hanc visionem prolixius scripto mandavit monachus anonymus, qui Barontum hæc referentem audivit, contestatus omnia hæc acta fuisse VIII. kalendas Aprilis, sexto anno Theoderici regis Francorum. Legerat hanc visionem sæculo nono Ratpertus monachus sancti Galli, qui ejus meminit in libro de casibus monasterii sui. Exstat tota hæc narratio in codice Remigiano, ante annos octingentos elegantissime scripto, in quo exhibetur non semel pictus Barontus cum veste monastica, qualis eo tempore gestabatur a monachis nostris extra divina officia, hoc est cum talari toga candidi coloris, & scapulari subnigro ad genua tantum pertingente, cum fasciis seu ligaculis ad utrumque latus. Hanc Baronti effigiem hoc loco representare visum est, cum alia paullo diversa, in fornice basilicæ sancti Albini apud Andecavos depicta ante annos sexcentos: ex quarum comparatione patet, ejusdem propemodum formæ ad sæculum usque undecimum fuisse apud nostros scapularis monastici formam, qualis sæculo septimo in usu erat. In illa tamen sancti Albini pictura, secus quam in Baronti figura, nullæ apparent fasciæ ad utrumque latus; quas nihilo minus ad sæculum undecimum usitatas fuisse a nostris, præterquam forte apud Cluniacenses, ex eo intelligitur, quod Cartusienses principio hunc morem a nostris accepisse videantur: unde ejusmodi fasciam *sancti Benedicti vittam* appellarunt. Baronti effigies est ea, quæ prima hic notatur, ad dexteram intuentium in æs incisa.

ANN. CHR. 671.

Memoratur in ſuperiori narratione Wlfredus, ſeu, ut Remigianus codex præfert, Wlfoleodus & Dido epiſcopi: ex quibus Dido forte eſt Cabilonenſis ille epiſcopus, cognomento Deſideratus, qui ſanctum Leodegarium juſſu Ebroini tantopere vexavit: an autem alter ſit Wlfoleodus Bituricenſis poſt Sulpicium Pium antiſtes, nec conjicere velim, propterea quod vitæ ſanctitate præclarus in Patriarchio Bituricenſi laudatur. Sed etſi fortaſſe de eo Baronti viſio intelligatur, tanti habenda non ſunt hujuſmodi ſomnia, quaſi ad aſſerendam cujuſquam ſive ſanctitatem, ſive damnationem valeant. Hæc enim plerumque accidere ſolent hominibus certis imaginationibus affectis, quæ poſtea ipſi, ſui ipſorum compotes redditi, pro viſis indubitatis habent. Non tamen penitus rejiciendæ ſunt id genus viſiones, quod plurima ſæpius, tum ad mores, tum ad hiſtoriam pertinentia contineant. Et forte ejuſmodi narrationibus uſi ſunt nonnulli, tamquam apologis conſulto compoſitis ad ſui temporis mores emendandos. Quamquam non adinventas, ſed veras, aut certe vere creditas nonnullas fuiſſe infitiari nolim: quales fuerint viſiones ſancti Furſei a venerabili Beda relatæ. qualis fuit & viſio Wettini monachi Augienſis, ab Hettone proſa, & a Walafrido-Strabone ſtricta oratione deſcripta; qualis & forte hæc ipſa Baronti, quam breviter modo exhibuimus.

Viſionum ejuſmodi qualis auctoritas.

Baronti ſeceſſus in Italiam.

Poſt hæc Barontus abbatis ſui permiſſu in Italiam profectus fuiſſe dicitur, &, perluſtratis Romæ locis ſacris, dum per Tuſciam remearet, in locum territorii Piſtorienſis, ſolitariæ vitæ maxime congruum, ab orientali plaga montibus circumſæptum, ſeceſſiſſe; ibique geminorum inter radices montium parvam exſtruxiſſe cellulam, ubi, perforata rupe, vivi fontis venam aperuerit. Ibi cum degeret, ad eum acceſſit vir quidam venerabilis, nomine Deſiderius, ejus exemplo & doctrina erudiendus, cui alii quatuor adoleſcentes ſe adjunxerunt.

XC.

Deſiderius ejus

Deſiderius ille diſtinguendus eſt ab alio cognomine, qui in cœnobio Longoretenſi paullo ante id tempus ſancti Sigiranni diſciplinæ ſe commiſerat. Deſiderius hic ſenior

Blaviacensi prope Burdigalam territorio ex nobili stirpe oriundus erat. Is perfectioris vitæ desiderio ad Sigirannum accessit, & ad ejus pedes provolutus, in monachorum Longoretensium cœtum admitti postulavit. Voti compos factus, ita pie se gessit, ut Sigirannus eum sacerdotio dignum existimans, clericali tonsura insignierit, & per consuetos gradus ad ordinem sacrum promoveri curaverit. Inde in locum territorii Bituricensis, vocabulo Rurriacus, transmissus est a Sigiranno Desiderius, ut oratorium sanctæ Dei genitricis virginis Mariæ & beati Galli, ab eodem sancto patre conditum, incoleret. Multis ad ipsum undique confluentibus, cellulam cum oratorio sancti Martini exstruxit, ubi in quoddam veluti ergastulum se reclusit, assidue precibus, vigiliis ac jejuniis vacans. Cum ea esset illius vitæ sanctimonia, fideles ei multa dona offerebant, ex quibus, quæ præter victum ipsi supererant, in egentes refundebat. Cæci duo ejus contactu & signo crucis ibidem lumen recepisse dicuntur. Denique multis defunctus inediis & laboribus, ex illa cellula ad cælum liber evolavit XIV. kalendas Novembris: ubi cum summo honore in oratorio beatæ Mariæ sepultus est. Ex quibus intelligitur, eum longe diversum esse a Desiderio Baronti discipulo, qui cum magistro suo in Pistoriensis territorii monasterio vixit, ibidemque sepultura donatus est cum quatuor condiscipulis superius memoratis. Porro Barontus longo fessus senio ad requiem sempiternam migravit VIII. kalendas Aprilis, & in basilica, quam ipse condiderat, honorifice depositus est. Longo post tempore, dum plurimis miraculis ejus tumulus coruscaret, a quibusdam ejus loci primoribus constructum est sæculo undecimo in ejus honorem monasterium, in quod sacræ ejus reliquiæ a Restaldo Pistoriensi episcopo translatæ sunt; nec multo post contubernalis ejus Desiderii corpus eodem allatum cum aliis aliorum quatuor ejusdem discipulorum corporibus, VI. kalendas Aprilis, anno Domini M XVIII.

ANN. CHR. 679. socius, alius a Desiderio monacho Longoretensi.

Baronti obitus & cultus.

XCI. S. Petri tres claves.

In præmissa Baronti visione sanctus Petrus *tres claves* habuisse dicitur, eique ostensæ referuntur sub quadam forma in codice Remigiano expressa, quam inferius subjiciemus. Hæc inter somnia retulissem, nisi hanc de tribus sancti Petri clavibus opinionem illis temporibus invaluisse alia quoque antiquitatis indubitata mihi argumenta persuaderent. Unum est *in triclinio*, ut Anastasius vocat, palatii Lateranensis, ubi Leo III. sui pontificatus initium aut restitutionem, simulque Carolo Magno traditæ potestatis memoriam aliqua insigni pictura exornare volens, medium inter utrumque musivo depingi curavit sanctum Petrum sedentem, Leoni pallium, Carolo lanceam supplicibus tradentem; &, quod ad rem nunc facit, tres claves super genua habentem, ut patebit ex tabella, quam in sequenti volumine[a] proferemus. Alia ejusdem generis imago sancti Petri tessellato itidem opere ad tumulum Ottonis Magni imperatoris hodie quoque depicta cernitur Romæ in crypta confessionis sancti Petri, ubi Christus Dominus inter beatos apostolos Petrum a sinistris, & Paulum a dextris exhibetur; & Petrus quidem crucem dextera, sinistra tres claves præferens, ut videre licet in ectypo, quod Nicolaus[b] Alemannus in æs incidi curavit. Dicet forsan aliquis, utramque hanc figuram a Romanis, qui dignitatem suam amplificare student, excogitatam fuisse. Verum huic objectioni occurrit tertia pictura, quam idem Alemannus[c] eruit ex veterrimo bibliothecæ Vaticanæ codice græco; cujus antiquitatem libri quadrata forma, quadratique apices testantur: quo in codice sanctus Petrus itidem cum tribus clavibus depingitur. Ex quo intelligas, hunc morem non modo apud Romanos, sed etiam apud Græcos receptum fuisse, non tamen universim. siquidem alias[d] sancto Petro duæ claves in ipso Leonis III. triclinio tribuuntur, ubi Christus Dominus duodecim apostolos mittit ad prædicandum evangelium. immo aliquando unica clavis[e] sancto Petro tribuitur, ut apud eumdem Alemannum videre licet. Non ingratum fore puto lectori, si duas ex illis picturis, quæ sanctum Petrum cum tribus clavibus exhibent, hic protulero; primam quidem ex prædicto codice græco bibliothecæ Vaticanæ; secundam vero ex codice Remigiano pervetusto, in quo visio Baronti descripta est.

a lib. 26. num. 87.

b *Aleman. Later. pariet. p.* 88.

c *Ibid. p.* 86.

d *Ibid. p.* 46. & 56.

e *Ib. p.* 61.

ANN. CHR. 679.

ΠΕΤΡΟϹ

Cur vero tres illæ sancti Petri claves? Duabus prioribus potestatem ligandi atque solvendi significari nemo negaverit: tertiam vero Alemannus [a] putat adhibitam fuisse ad denotandum munus illud, quod ex ligandi atque solvendi jure consequi aїt, nempe sæcularia ad spiritualia dirigendi auctoritatem. Si conjecturas hic meas proponere licet, veri similius puto, idcirco sancto Petro, cui Christus claves regni cælorum dedisse memoratur, tres ejusmodi claves affictas fuisse, quod cælesti civitati Jerusalem, in quadro positæ, ex parte qualibet tres portæ apud Ezechielem [b], & in Apocalypsi [c] beati Johannis assignentur: quibus aperiendis tres illæ claves beato Petro aptatæ sint. Nisi quis compendiosius dicat, tribus illis clavibus significari cælum, purgatorium, & ecclesiam militantem; aut certe tres orbis partes tunc notas (nam America tunc ignota erat) in quas S. Petri extendebatur auctoritas. Hæ conjecturæ meæ: alii forte melius divinabunt.

a Ibid. p. 87.

b Ezech. 48. v. 31. & seq.

c Apocal. 21. v. 13.

ANNALES ORDINIS S. BENEDICTI.

ANN CHR. 680.

LIBER DECIMUS-SEPTIMUS.

Ab anno Christi 680. ad annum 689.

INTERVALLO illo quatuor mensium, quo Wilfridus in urbe post synodum Romanam remoratus est, varii episcoporum conventus ibidem habiti sunt, in quibus ejus innocentia magis magisque purgata fuit. Antequam vero illinc discederet, jussu Agathonis pontificis interfuit synodo centum viginti-quinque episcoporum, (Willelmus quinquaginta supra centum habet) adversus Monothelitas habitæ feria tertia paschæ, quod festum hoc anno, præsentis sæculi octogesimo, in Martii vicesimum-quintum incidebat. Hinc reditum in patriam aggressus cum reliquiis sanctorum, quas ex variis acceperat ecclesiis, per Campaniam Liguriæ & alpes instituit in regionem Francorum Austrasiorum, aditurus Dagobertum regem, a quo benignissime in suo versus Romam itinere exceptus fuerat. Verum optimum principem & amicum interiisse comperit, insidiis occisum, & factione ducum, ac consensu prô nefas! quorumdam episcoporum, eorum haud dubie, qui Ebroini partibus favebant. Ex illorum numero forsan erat Faramundus, ipsius Ebroini potestate intrusus in locum Landeberti episcopi Trajectensis. Is, seu quivis alius episcoporum ex illa conspiratione, redeunti occurrit Wilfrido cum armatorum manu, eum ad Ebroini judicium pertracturus. Ecqua, inquiens ille, fiducia & temeritate per Francorum regiones iter habere audes, cum sis morte dignus: quippe qui ab exsilio huc reduxeris, non regem, sed tyrannum, dissipatorem urbium, seniorum consilia despicientem, populos opprimentem tributis instar Roboami filii Salomonis, & ecclesias Dei cum suis præsulibus contemnentem? Et ecce modo facinorum suorum meritas pœnas cæsus luit, ejusque corpus luce indignum sepulcri tenebris abditum est. Ad hæc Wilfridus: se quidem hunc virum ab exsilio domum revertentem secundum leges a Deo præscriptas excepisse, ac subsidiis adjuvisse, non in damnum ac perniciem suorum, sed ut instaurator esset urbium afflictarum, consolator civium, consiliator senum, ac defensor ecclesiarum, uti ipse præ se ferebat. Quid faceret episcopus, si similis sibi occasio se offerret? His dictis placatior factus episcopus, Wilfridum valere jubet, eique fausta precatur. Ille vero, mari transmisso, in patriam cum ingenti suorum gaudio acceptus est. — I. Vvilfridi reditus in Britanniam.

Non leviter hoc loco prætereunda est Dagoberti regis cædes, cujus mortis genus, tempus & auctores, quamquam breviter, ex uno Eddio-Stephano discimus. Ejus proinde locus integer, utpote magni hanc in rem momenti, totidem verbis referendus videtur. *Pergente sancto præsule nostro ab apostolica sede cum triumphali ju-* — II. Dagoberti regis cædes.

ANN. CHR. 680.

dicio per Campaniam, & montana transſcendente, in regionem Francorum pervenit; ibique nuper amico ſuo fideli Daegberhto rege per dolum ducum, & conſenſu epiſcoporum (quod abſit) inſidioſe occiſo: ex quibus unus cum ingenti exercitu obviavit, cogitans impie in corde ſuo inſidias, niſi Deus reſtitiſſet ei, ſodales ſuos omnes ſpoliatos aut in ſervitutem redigere, aut vendere ſub corona, ſeu rebellantes occidere; atque paſtorem ſanctum noſtrum anxiatum in cuſtodia ad Efruini ducis reſervare judicium. Interrogavitque eum epiſcopus, dicens: Qua fiducia tam temerarie per Francorum regionem pergis, qui dignus es morte, quia nobis regem, ſubſidio tuo factum, exſilio emiſiſti? Diſſipator erat urbium, conſilia ſeniorum deſpiciens; populos, ut Roboam filius Salomonis, tributo humilians; eccleſias Dei cum præſulibus contemnens: quorum malorum pœnas luens occiſus, cadaver ejus humatum jacet. Sanctus vero pontifex noſter humiliter reſpondit epiſcopo: Veritatem dico in Chriſto Jeſu, & per ſanctum Petrum apoſtolum non mentior, quia talem virum exſulantem, & in peregrinatione degentem, ſecundum Dei præceptum populo Iſraëlitico, qui accola fuit in terra aliena, auxiliatus enutrivi & exaltavi in bonum, & non in malum veſtrum: ut ædificator urbium, conſolator civium, conſiliator ſenum, defenſor eccleſiarum Dei, in nomine Dei ſecundum promiſſum ejus eſſet. O rectiſſime epiſcope, quid aliud habuiſti facere, ſi exſul de genere noſtro & ſemine regio ad ſanctitatem tuam perveniret, quam quod ego in Domino feci? Reſpondit epiſcopus: Dominus cuſtodiat introitum tuum, &c. Væ mihi peccatori, da intelligentiam, quia, ſecundum Judam patriarcham, video te multo juſtiorem me eſſe. Sit Dominus vobiſcum, & ſanctus Petrus apoſtolus in auxilio veſtro. Hactenus Eddius, ex quo intelligimus, Dagobertum interiiſſe in illo temporis ſpatio, quod inter Romanam Wilfridi profectionem, quæ anno ſuperiori ſub vernum tempus accidit, ejuſque ex urbe reditum, quem hoc anno poſt paſcha contigiſſe conſtat. Deinde Dagoberti mortem Wilfrido nondum compertam, antequam in Franciam perveniret, ac proinde recentem fuiſſe: ut ſub finem anni ſuperioris, vel ſubſequentis initium accidiſſe dicenda ſit. Cauſa necis, ſive vera, ſive potius conficta, quod rex urbium diſſipator, ſubditorum oppreſſor, ſpretor eccleſiarum & ſacerdotum, & optimatum regni conſiliorum contemtor diceretur, forte quod contra conſilia epiſcoporum & procerum, qui Ebroini partibus favebant, bellum cum Theoderico rege iniiſſet, ex quo ſubſecuta eſſent urbium & eccleſiarum, ut fit, ac populorum gravamina. Auctores denique ejus cædis dicuntur duces cum conſenſu epiſcoporum. quod hoc pacto factum videtur. Mortuo Childerico rege, Ebroinus Luxovio egreſſus, ubi in monachum attonſus fuerat, majoris-domus officium apud Auſtraſios invadere conatus eſt, obſiſtente Wlfoaldo, cui Auſtraſiorum pars adhæſit, pars Ebroino. Wlfoaldus cum ſuis aſſeclis Dagobertum, opitulante Wilfrido, ex Hibernia reverſum, & Auſtriæ tranſrhenanæ forte jam imperantem, toti Auſtriæ regno præficere moliebatur. Ex adverſo Ebroinus perſonatum regem, Chlodoveum nomine, quem Chlotharii quondam regis filium fingebat, Francis omnibus imponere tentabat, ut ſub fictitio illo rege ipſe regnaret. Tum is, ut plures per fas nefaſque ſibi conciliaret, epiſcopatus perverſis hominibus tradidit, legitimis paſtoribus ejectis. Sic Trajectenſem Faramundo in locum Landeberti in exſilium pulſi; Trecenſem Waimeri Campaniæ duci, alioſque aliis dedit. Dein, cæſo Leudeſio præfecto palatii in Neuſtria, Ebroinus cum Theoderico rege in gratiam rediit, & in priſtinam dignitatem reſtitutus eſt. Ex quo accidit, ut, Ebroino apud Neuſtraſios occupato, ſummam rerum apud Auſtraſios ſibi paullatim vindicaverit Dagobertus, & de regni finibus, ut in libello de vita ſanctæ Salabergæ legitur, collatis cum Theoderico rege ſignis dimicaverit. Sed cum forte pſeudepiſcopos illos, alioſque Ebroini fautores exagitaret; hi, conjuratione in ipſum facta, necem ipſi intulerunt.

Quantum pateret tunc Dagoberti principatus, ex eodem Eddio colligimus. Quippe non modo Strateburgenſis epiſcopatus, quem Wilfrido idem obtulerat princeps, ejus imperio ſubjectus erat, ſed etiam Tullenſis, cujus loci Deodatus epiſcopus Wilfrido Romani itineris dux ac ſocius ab eodem rege datus eſt. Eidem etiam tum paruit Laudunenſis [a] epiſcopatus, forte etiam Remenſis: quarum urbium epiſcopi, Regulus ſeu Reolus, & Attola, Ebroïno addicti erant. Ceterum hunc Dagobertum regem Auſtraſiorum non dubitem ipſummet eſſe, qui Satanaci [*] humatus, cultuſque, ac pro martyre jam dudum habitus eſt de more illius ætatis, propterea quod innocens ab inimicis nefarie occiſus ſit. Et ſiquidem ejus martyrii diem x. kalendas Januarii

a V. infra num. 23.

* Stenay.

nuarii recte statuit anonymus auctor, qui de Dagoberto Satanacensi imperite scripsit, cum desinente anno ejus sæculi septuagesimo-nono periisse dicendum est. Certe eumdem quoque diem assignat vetus kalendarium, psalterio Emmæ Francorum reginæ, Lotharii regis uxoris, præfixum, in hæc verba: x. *kalendas Januarii sancti Dagoberti regis & martyris.* Is apud Satanacenses colitur I V. nonas Septembris, qui translationis ejus est dies, quo ex proxima silva Waurensi * seu Wabrensi, in qua a Johanne filiolo suo necatus dicitur, translatus fuit in ecclesiam beati Remigii, quæ olim a Gorziensi monasterio pendebat. Hæc observare visum est ad illustrandam hujus Dagoberii memoriam, quem plerique veterum ac recentiorum cum Dagoberto seniore ejus avo confuderunt, nepotis donationes avo tribuentes. In multis aliis auctor anonymus, qui seriem episcoporum Tullensium digessit ante annos sexcentos, ubi de Teufrido episcopo agit, ipsum ait apud gloriosissimum regem Dagobertum, *interventu venerandæ genitricis ipsius Chimechildis reginæ*, acquisivisse villam *Blandenau*, cum suis adjacentibus villis; & ab eodem rege obtinuisse fiscum Noviante in pago Bedensi super fluviolum Vidum, cum palatio regio & ecclesiis ibidem constructis; fiscum quoque Viskerium, cum regio palatio. quod auctor ille de Sigiberti regis fratre, non patre, interpretari debuerat.

ANN. CHR. 680.

* *de Voivre.*

III. Vvilfridus in carcerem conjectus.

Post varia periculorum itinerumque discrimina Wilfridus in patriam reversus, Egfridum regem adit, eique apostolicæ sedis scita, *bullis & sigillis* obsignata, prætendit, simulque episcopis ibi tunc congregatis pontificis decreta significat. His coram omnibus lectis, adeo debitam observantiam non detulerunt, ut contra, hæc scripta *pretio redemta* esse dicerent; regique persuasum, ut sanctum antistitem in carcerem ad novem menses sub custodia Osfridi præfecti retruderet, ablato eidem *chrismario* seu theca reliquiarum, quam Ermenburga regina usurpavit. Dum in hac custodia versaretur vir sanctus, multis promissis pertentatus est, ut apostolicæ pro se definitioni nuntium remitteret, aut certe eam extortam pretio, non legitimo impetratam judicio fateretur. Ille vero constanter respondit, malle se capite truncari, quam id contra veritatem confiteri. Interim ejus innocentia & sanctitas variis miraculis in carcere probata: adeo ut Osfridus præfectus regi ejus custodiam resignaret, asserens se malle mori, quam vexare innocentem. Hinc rex iratus, eum alteri præfecto, nomine Tidlino, custodiendum, ferreisque vinculis mancipandum tradit. Sed, vinculis divinitus resolutis, regina ipsa a dæmone abrepta est, quod sancto pontifici reliquias abstulisset. qua occasione usa Ebbe abbatissa Coludensis, Oswini regis soror, Egfrido regi, cujus amita erat, persuasit, Wilfridum ut vexare desineret, sineretque liberum abire. quo facto, regina penitus convaluit; eademque post mariti obitum, habitu mutato, religiose scelus expiavit.

Australes Saxones convertit.

Wilfridus itaque e carcere dimissus, sed natali solo pulsus, ad australes Saxones pergebat, cum Beorthwaldus præfectus, vir nobilis, filius quippe Ethelredi regis Merciorum, Wilfridi casum miseratus, eum, ut apud se hospitaretur, missis nuntiis invitavit, locumque construendo monasterio assignavit. Vix eo in loco cellam exstruxerat vir Dei, cum Ethelredus rex Beorthwaldo mandavit, ut quantocius Wilfridum inde expelleret. Id factum in assentationem Egfridi Northumbrorum regis, cujus sororem Ostridam Ethelredus uxorem duxerat. Pulsus denuo Wilfridus, relictis in ea cella monachis suis, regem occidentalium Saxonum Centwinum adit: sed odio reginæ, quæ Ermenburgæ soror erat, rursus abscedere coactus, nec citra vel ultra mare, ubi Egfridi potestas prævalebat, tuto consistere valens, profugus ad australes Saxones, adhuc paganos, se contulit, cui apud christianos nullus ad latendum supererat locus. Auditis ejus peregrinationis causis, rex Ethelwachius hanc ei tutelam promittit, ut eum inimicis nec prece, nec pretio, nec etiam belli metu proderet. Nec tardus fuit in repensando beneficio sanctus antistes. nam primum regi ac reginæ christianam fidem, mox provincialibus prædicavit, ac facile persuasit. Rex continuo baptizatus, ceteros exemplo suo ad idem faciendum animavit: tum villam regiam, quam familiarius incolebat, vocabulo Selæsiam, Wilfrido tradidit, quam ipse in monasterium convertens, futuram episcopatus sedem initiavit. Erat tunc in illis locis Cedwala, factione principum Westsaxonum regno ejectus, quem frequenter ad se consilii causa venientem sanctus præsul humanissime reficiebat, & rebus necessariis instruebat. Is vero demum, cæsis æmulis, in proprium regnum restitutus, Wilfridum ad se accersivit, amplissimis possessionibus

ANN. CHR. 680.

ditavit, cumque in omnibus regni negotiis consiliarium adhibuit, nihil in tota provincia sine illius assensu agere solitus, uti Eddius tradit. Addit venerabilis [a] Beda, Vectam insulam tum Christi mysteriis imbutam fuisse per Wilfridum, cui Cedwala, *nondum regeneratus*, ejus insulæ quartam partem pollicitus fuerat. Cedwalæ in regnum restitutionem anno ejus sæculi octogesimo-secundo accidisse chronologia Saxonica docet.

a *Beda lib.* 4. *c.* 16.

IV. Johannis abbatis Romani obitus.

Habita est biennio ante synodus Hætfeldensis jussu Theodori archiepiscopi Cantuariensis, prout Agatho papa ei mandaverat, ut fides catholica contra grassantem in orientis partibus Monothelitarum hæresim assereretur. Interfuit huic synodo Johannes archicantor ecclesiæ sancti Petri & abbas Romani ad sanctum Martinum monasterii: qui expleto legationis suæ munere, Romam reversurus cum exemplo prædictæ synodi, quod pontifici offerendum a Theodoro acceperat, oceano transmisso, morbo in Gallia intetceptus, defunctusque est. Corpus ejus ab amicis propter amorem sancti Martini, cujus monasterio præfuerat, Turonos delatum, atque in basilica sancti Martini honorifice sepultum fuit, ubi in accessu in Britanniam cum Biscopo exceptus fuerat, *rogatusque* [b] *multum a fratribus*, ut Romam revertens, eodem diverteret. Ejus obitus contigit sub finem ejus anni, quem præ manibus habemus.

b *id. ibid. c.* 18.

V. Balthildis item reginæ Francorum.

Sub idem tempus Balthildis, ex regina Francorum monacha cœnobii Calensis, quod ipsa condiderat, dira iliorum passione in mortem urgeri cœpit. In his doloribus magis in cælesti Medico, quam in terrenis medicis spem salutis reponens, Deo gratias agere pro sua castigatione, & sororibus formam pietatis ac patientiæ exhibere non cessabat. Idemtidem etiam cum Bertilana seu Bertila matre monasterii colloquebatur, monebatque, ut regem ac reginam, immo & proceres eulogiis seu munusculis pro more prosequeretur, ut eorum benevolentiam cum bona monasterii fama retineret. Ex quo intelligitur, jam tum in more fuisse, quod principatu Ludovici augusti statutum fuit, ut quædam monasteria regi annua dona persolverent. In primis vero piissima regina curam egenorum & hospitum abbatissæ commendavit, quam *cum summo studio pro misericordia & dilectione* ipsis impendi præcepit. Sed & abbatissa ipsa vicissim morienti salutaria consilia dabat, quæ illa pie ac strenue exsequebatur. Imminente hora mortis, scalam in cælos erectam ad altare beatæ Mariæ conspexit, simulque adstantes angelos, qui se ad conscendendam scalam invitabant. quod matri monasterii, ceterisque sororibus, quæ illic tunc præsentes non erant, sileri jussit, ne sui discessu nimium contristarentur, eas interim consolans, quasi ab infirmitate sua tantisper convalesceret. Ubi exitum suum adesse sensit, præsentibus interdixit, ne id aliis sororibus significarent, aut domnæ abbatissæ, quæ & ipsa periclitabatur ex morbo præ tristitia contracto. Erat reginæ sanctæ infantula quædam septennis, Radegundis nomine, e sacro fonte ab ipsa suscepta, quam secum in cælum venire præcepit. Et hæc quidem repente e corpore excedens, Balthildem ad tumulum præcessit. Tunc regina sancta signo crucis se munivit, erectisque in cælum manibus, vinculis carnis soluta cælum subiit, obviam procedente cum angelis amico suo quondam fidelissimo Genesio Lugdunensi episcopo, qui paullo ante decesserat. Ipsa obitus hora divinus splendor in cubiculo morientis coruscasse traditur, præsentibus sacerdotibus solis, qui beatissimam ejus animam Domino commendaverant. Sepulta est cum summo honore & multa reverentia in basilica sanctæ Crucis, in cujus crypta subterranea hodie quoque lapideus ejus loculus visitur. Bertilana ejus morte cum ceteris sororibus supra modum consternata, & pro studio pietatis de ipsius æterna salute sollicita, curavit, ut per complures ecclesias sancti sacerdotes ejus memoriam *in sacris oblationibus* facerent. quod multis in locis diu frequentatum est. Ad ejus tumulum multæ virtutes atque infirmorum sanationes patratæ: in quibus Leudegangus episcopus, amicus & familiaris ejus monasterii, ex partibus Provinciæ istuc accessit cum puero energumeno, qui ad sacri tumuli contactum repente sanatus est. Balthildis obitus contigit III. kalendas Februarii, male apud Adonem septimo, & apud Wandelbertum sexto easdem kalendas. Tertium enim signat non modo sincerus Usuardus, sed etiam vitæ sanctæ Balthildis scriptor, non quidem prior, qui diem non expressit, sed posterior, apud quem Balthildis, *ut vera monacha, sub integra religione* beatam vitam feliciter consummasse, atque *tertio kalendas Februarias* terrena deseruisse perhibetur.

Ipso die in Calensi monasterio hactenus ejus memoria sollemniter recolitur, itidemque in Corbeiensi, quod camdem fundatricem agnoscit, ac merito veneratur. ANN. CHR. 680.

Ejus vitam scriptores duo antiquissimi litteris mandarunt: unus æqualis, Theoderico ejus filio, & Theodefredo abbate primo Corbeiensi, tunc episcopo, superstitibus: alter subæqualis, quippe qui ait, Balthildem suis temporibus effloruisse, & se quædam mirabilia ab ea gesta novisse ac vidisse. Posterior iste auctor id operis aggressus est *præsule Remigio*, idque ipse attestatur in secundo prologo, qui in codice Corbeiensi legitur. quod vix de alio, quam de Remigio archipræsule Rotomagensi, Pippini regis fratre, interpretari licet. In fine libelli Balthildem jure comparat cum pientissimis Francorum reginis Chrothilde, Ultrogotha & Radegunde, huic in primis conferendam, quod exemplo ejus ex captiva, immo ex ancilla regina, ex regina monacha facta sit, & in monasterio a se condito sancte vitam exegerit, abbatissæ, quam ipsa constituerat, obsequentissima. In veteri codice sacramentorum Calæ asservato habetur missa non solum pro sancta Balthilde, sed etiam pro sancta Radegunde septenni illa puella, quæ Balthildem in cælos præcessit, ut in appendice videre licet.

VI. Hildæ item abbatissæ. [a] Beda lib. 4. c. 23.

Ad hunc annum venerabilis Beda [a] revocat obitum sanctæ Hildæ abbatissæ in majori Britannia Streaneshalensis, quæ olim in Calensi monasterio religiosam vitam ducere summopere optaverat. Cum multis annis monasterio suo præfuisset, diuturno febrium languore per annos sex continuos vexata, Deo incessanter gratias agebat, nec commissum sibi gregem publice ac privatim erudire cessabat, omnes monens, ut salutem corporis in Dei cultum impenderent, & in morbis rebusque adversis Deo semper gratias referrent. Septimo infirmitatis suæ anno, converso ad interiora dolore, ad extrema redacta est; & sub galli-cantum, *percepto viatico sacræ communionis*, cum ancillas Dei, quæ in eo monasterio erant, ad servandam secum invicem, immo cum omnibus pacem adhortata esset, inter verba orationis animam exhalavit. Ejus obitum statim cognovit piissima quædam sanctimonialis monasterii longius positi, quod tredecim fere millibus passuum inde distabat, vocabulo Haconos, eodem anno ab ipsa Hilda exstructum. Hegu quippe (id sanctimoniali nomen erat) cum in dormitorio sororum somnum caperet, campanæ sonitum subito audivit, qualem pulsare solebant, cum ad orationes excitarentur vel convocarentur, aut cum quis eorum e corpore migrasset. Mox apertis oculis, fusa desuper luce, vidit sanctæ Hildæ animam in cælum ab angelis ferri. Tum e somno excita, currens ad virginem, quæ tunc abbatissæ vice monasterio præerat, nomine Frigitham, cum multis lacrymis communem omnium matrem a sæculo migrasse nuntiavit, quod sequenti die fratres, qui ex Streaneshalensi monasterio ad id significandum advenere, verum esse confirmarunt. Idem etiam revelatum est cuidam sorori Streaneshalensi, quæ *in extremis monasterii locis* seorsim posita erat, ubi recens venientes ad conversionem feminæ solebant probari, donec regulariter institutæ in societatem congregationis admitterentur.

VII. Cædmonis etiam poëtæ. [b] idem ibid. c. 24.

Erat in eo [b] monasterio frater quidam, Cædmon nomine, peculiari gratia insignis, qui, cum poëticen numquam didicisset, carmina religioni ac pietati apta ex tempore anglica lingua pangebat, ac perite canebat, nihil umquam frivoli aut profani componere solitus, sed ea tantum, quæ ad religionem pertinebant. Hanc gratiam cum in illo probasset Hilda abbatissa, ex famulitio eductum in monasterio fratrum numero consociavit, eumque sacræ historiæ seriem edoceri jussit. Is vero erat Cædmonis in regularibus disciplinis fervor, ut adversus negligentes maximo zelo inflammaretur. Idem morti proximus ministrum suum rogavit, ut sibi locum quiescendi præpararet in proxima casa, *in quam infirmiores, & qui prope morituri videbantur, induci solebant.* Eo inductus, adstantes interrogavit, an *eucharistiam intus haberent*, eamque sibi afferri petiit. *qua in manum accepta*, ab eis rursus quæsivit, an placidam erga se mentem haberent, nihilque rancoris aut rixæ secum haberent. Respondentibus cunctis, sibi cum illo nihil omnino querelarum aut discordiæ intercedere; is vicissim pacatissimo cum illis animo se esse affirmavit; moxque cælesti se viatico ad vitæ alterius ingressum munivit. Tum interrogavit, quam prope esset hora, qua fratres ad canendas Domino nocturnas laudes excitandi essent. Audito non longe abesse, jam enim *mediæ noctis tempus transcursum erat:* Bene, inquit, ergo exspectemus horam illam. Dein muniens se signo crucis, spiritu suo in manus Dei

ANN. CHR. 680.

commendato, caput in cervical reclinavit; ac tantisper obdormiscens, placidissima morte, ceu somno, vitam finivit. Ex hoc loco intelligimus, in domo infirmorum peculiarem casam seu cellulam fuisse, in quam moribundi inferrentur. an autem eo tempore Anglicani monachi in cinerem depositi vitam finirent, quod sæculis posterioribus usu venit, non prodit Beda: qui tamen ipse in oratorium delatus, substrato cilicio animam exhalavit. Idem in Gallia usu jam tum receptum fuisse exempla [a] docent.

a V. infran. 1.

VIII. Beda in monasterium admissus.

Hic idem annus Bedæ accessu in monasterium insignis est. Annorum quippe undesexaginta erat, cum historiam suam absolvit. Eam autem absolvit anno septingentesimo tricesimo-primo. Natus proinde anno sexcentesimo septuagesimo-tertio, uno anno ante jacta fundamenta monasterii Wiremuthensis, ubi a Benedicto abbate admissus est, priusquam Girwense ædificatum esset. Attamen poëta [b] illius temporis canit, eum septennem in Girwense monasterium subiisse, ibique totum libris ac sacris studiis adhæsisse.

b Acta S. Benedicti to. 4. p. 562.

Qui mox a puero libris intentus adhæsit,
Et toto studiis servivit pectore sacris:
Utpote septennem quem fecit cura parentum
Arta monasterii Girvvensis claustra subire.

Sed parum interest, Wiremuthæ, an Girwi primum acceptus fuerit: cum una utriusque loci congregatio esset, & de uno in alium locum facilis migratio propter viciniam. Audiendus Beda ipse de seipso. *Natus*, ait [c] ille, *in territorio monasterii beatorum apostolorum Petri & Pauli, quod est in Vvirimuda & in Girvum, cum essem annorum septem, cura propinquorum datus sum educandus reverendissimo abbati Benedicto, ac deinde Ceolfrido; cunctumque ex eo tempus vitæ in ejusdem monasterii habitatione peragens, omnem meditandis scripturis operam dedi, atque inter observantias disciplinæ regularis, & qootidianam cantandi in ecclesia curam, semper aut discere, aut docere, aut scribere dulce habui.* Summa ergo hæc vitæ ipsius fuit, meditatio ac studium scripturarum, observantiæ regulares, statæ divinorum officiorum horæ: ad hæc discere, docere, scribere. Idem ipse [d] testatur, Trumberhtum monachum, Ceaddæ Liccidfeldensis episcopi discipulum, unum fuisse ex his, qui se in scripturis erudierant. Hunc alium esse puto a Trumberhto, qui episcopus Hagustaldensis [e] a Theodoro archiepiscopo Cantuariensi ordinatus est post annos tres abscessionis Wilfridi, id est hoc anno, aut insequenti. quo tempore Beda septennis discendis scripturis necdum habilis & idoneus erat. Audiendus iterum prædictus poëta de eodem venerabili Beda.

c Beda in epitome.

d id. lib. 4. c. 3.

e ibid. c. 12.

Ergo monasterio Bedan nutritus in illo,
Ornavit teneros præclaris moribus annos.
Discere nempe sagax juvenis, seu scribere semper
Fervidus instabat, non segni mente laborans.
Et sic proficiens est factus rite magister.

Bedæ alii duo.

Alter fuit Beda *major* seu senior, Lindisfarnensis monachus ac discipulus sancti Cuthberti, cui morienti adfuit, teste venerabili Beda, superstes proinde ad annum DC LXXXVII. qui Cuthberti supremus fuit. Alius proinde fuerit Beda ille *electus doctor, dignusque sacerdos*, cujus obitum anno DC LXXXI. consignat Lutinus ejus discipulus in rudi ejus epitaphio [f] his versibus.

f Analect. to. 4. p. 521.

Sexagies-decimus jam tunc & novies nonus
Annus ab adventu Christi de Virgine nati
Fluxerat, & trina triplex indictio vivit,
Nonaque Febrarii ter triplicaverat horas,
Cum gaudens anima ad Christi perducitur aulam.

qui omnes characteres prædicto anno DC LXXXI. manifeste conveniunt. Hujus epitaphii auctor nomen suum sic prodit in ultimo disticho.

Discipulus cecinit cujus hos Latinus amoris
Versus; & miserum me sancte tuere magister.

ANN. CHR. 680.

In codice ms. subjicitur eidem epitaphio hymnus de eodem Beda, & in fine hæc verba: VI. *idus Maii, natalis sancti Bedæ presbyteri.* an dies ejus nativitatis, an translationis? nam Beda ille nona Februarii obiisse dicitur in epitaphio.

Trumberhtus a Ceadda institutus fuerat in monasterio Lestingaeu, quod Ceddus, Ceaddæ germanus frater, exstruxerat in ducatus Eboracensis parte boreali. Ceddus ex monasterii sui regimine eductus est ab Oswio Westsaxonum rege, missusque ad Sigebertum regem orientalium Saxonum, multos ex eis ad fidem Christi convertit, ob id factus eorum episcopus. Eo his officiis occupato, monasterium rexit Cymbil, ejus itidem frater; & post eum Ceadda Trumberhti institutor. Porro Ceadda discipulus erat Aidani episcopi ex-monacho Scotti, iisdemque actibus ac moribus suos [a] instituit auditores. Consecratus jussu Oswii regis antistes ab episcopis Scottis anno ejus sæculi sexagesimo-quarto, ecclesiasticæ doctrinæ & pietatis studio, humilitati, continentiæ ac lectioni totum se dedit, necnon evangelicæ prædicationi per opida, rura, casas, vicos & castella, quæ non equitando, sed apostolorum more pedibus incedendo peragrabat. Ejus ordinatione [b] catholico ritu consummata, Theodorus eum Merciorum ac Lindisfarorum populis episcopum præfecit, eidemque præcepit, ut deinceps, in longis maxime itineribus, equo veheretur. Sedem episcopalem habuit Liccidfeldæ, sed non procul ab ea ecclesia domunculam sibi fecit, in qua secretius cum septem vel octo fratribus, quoties a labore & ministerio verbi vacaret, orationi ac lectioni operam dare solebat. Ad hæc monasterium exstruxerat in loco, qui dicebatur Adbearve, id est ad-nemus, cui exstruendo rex Wlferius terram quinquaginta familiarum ei concesserat.

IX. Lestingaeu monasterium.

Ceadda ex abbate episcopus.

a *Beda lib.* 3. *c.* 28.

b *Id. lib.* 4. *c.* 1. & 2.

Forte aliquando in illo secessu degebat cum uno socio Owino, magni meriti monacho, qui quondam Ethildritæ reginæ primus ministrorum & princeps domus ejus fuerat. Is ad conversionem tanto animi fervore accessit, ut, relictis omnibus quæ habebat, simplici ac vulgari indutus habitu, securim & asciam in manu ferens, venerit ad monasterium Lestingaeu, cui tum abbas Ceadda præerat, hoc habitu significans, se non ad otium, ut quidam, sed ad laborem in monasterium venire. Et ipse quidem quo minus meditationi scripturarum sufficiebat, eo amplius operi manuum studium impendebat. Ergo, ut dicere cœperam, cum ille solus cum episcopo in domuncula illa residens, foris laboraret; audivit repente suavissimam cantantium atque lætantium vocem cælitus in terras demissam versus oratorium, in quo Ceadda orationi vacabat, quo indicio hic obitum suum imminere intellexit, mandavitque fratribus, in ecclesiam cathedralem digressis, ut quantocius exitum suum Domino commendarent, interdicens Owino, ne se vivente audita vulgaret. Mox languore correptus, septimo, ut ei promissum fuerat, die, *postquam obitum suum dominici corporis & sanguinis perceptione* munivisset, ad cælestes sedes migravit VI. nonas Martii; vir divinorum judiciorum timore ita plenus, ut ad quamlibet ventorum tempestatem continuo Dei misericordiam pro genere humano imploraret, in faciem procidens, si violentior ingrueret, aut ad ecclesiam confugiens. Causam sciscitantibus respondebat, Dei nutu ideo hæc procurari, ut mortalium animi ad futuri judicii memoriam revocentur, superbia dissipetur, & audacia. Ejus animam in cælos subeuntem cuidam visam fuisse sanctus Egbertus retulit viro sanctissimo & continentissimo Higbaldo abbati in provincia Lindissi, qui ad se gratia visitationis e Britannia accesserat. In locum Ceaddæ Theodorus ordinavit Winfridum, virum bonum & modestum, qui de clero ejus erat, & diaconatus officio sub eo diu functus fuerat.

Ovvinus monachus.

Antequam e Britannia discedamus, juvat agere de primordiis cœnobii Gloceastrensis, quod in provincia Merciorum hoc anno in honorem sancti Petri condere cœpit Osricus, tunc subregulus Wicciorum, & post Kenredum rex Northumbrorum, qui ibidem post mortem sepeliri voluit. Hoc monasterium, in urbe Glocestria situm, haud procul a Malmesburiensi, primitus virginum fuit, cui Osricus sororem suam Kineburgam præfecit, a Bosello Wigorniensi primo episcopo consecratam, quæ monasterium illud annis ferme triginta rexisse traditur. Multa eidem cœnobio largitus est Ethelredus rex Merciorum, cujus anno quinto illud condi cœpit; multa item Adeldredus subregulus Wicciorum. Kineburgæ anno septingentesimo decimo suc-

X. Glocestrensis monasterii origo.

ANN. CHR. 680.

cessit cognata ejus Edburga regina, uxor Wlferi regis Merciorum, quæ post mortem viri sui, relicto sæculo, in Glocestrense monasterium secesserat, cui præfuit annos viginti-quinque. Hanc excepit Eva, aliis Gaffe abbatissa, ex regina & uxore Wlferi filii Pendæ regis Merciorum, locumque pie ac sollicite rexit per annos triginta-tres, multis bonis eidem cœnobio acquisitis, quæ in synodis confirmari curavit. Obiit anno septingentesimo sexagesimo-septimo: post cujus decessum cessarunt abbatissæ & regimen in ipso monasterio regulare, sanctimonialibus ob internecina bella hac illac dissipatis, usque ad tempus Wolstani episcopi Wigorniensis, qui monasterium illud pro monachis instauravit sæculo undecimo procedente. Hæc ex monasterii ejus monumentis in Monastico [a] Anglicano vulgatis. Paullo aliter de illius origine scribit Willelmus monachus Malmesburiensis, nempe in urbe Glocestria, tempore Elfredi regis, filiam ejus Elfledam cum conjuge suo Ethelredo, tunc Merciorum comite, postea rege, monasterium ædificasse nulla parsimonia sumtuum, nulla inopia victualium; illucque ex Bardeneïo reliquias sancti Oswaldi regis transtulisse. Verum, monasterio Danorum tempore destructo, aliud eodem in loco instauratum fuisse ab Alredo archiepiscopo Eboracensi, a Serlone abbate postmodum valde auctum & amplificatum.

a *Monast. Anglic. to.* 1. *p.* 108. *& seqq.*

XI. S. Rodingi abbatis obitus.

In Gallia sub idem tempus mortalem vitam immortali commutavit sanctus Rodingus abbas Bellilocensis in pago Argoënnensi. Paullo ante obitum, extrema appetente senecta, cum sibi quiddam perfectionis ex regiminis sollicitudine & tractatione negotiorum temporalium subtrahi ac deesse animadverteret; compositis monasterii rebus, successorem cum fratrum consensu instituit Stephanum monachum ceteris religiosiorem, & cum unico socio secessit in secretiorem locum inter opaca silvarum, dimidio tantum milliario a monasterio dissitum: ubi ab hominum remotus consortio, divinæ contemplationi sedulo vacabat, diebus dominicis ad monasterium redire solitus, missarum sollemnia celebraturus, & spiritalibus colloquiis refecturus fratres, quos idemtidem ad nocturnas vigilias revisebat. Gravissima tandem febre vexatus, Stephanum abbatem monet, ut fratres exitum suum commendarent. Tum super humum, cilicio tantum substrato, jacens, lugentes fratres consolari cœpit, docens mortem istam non timendam, sed magis appetendam, per quam fit transitus de morte ad vitam. Rogantibus discipulis, ut se ad monasterium deferri sineret, non acquievit. Sub extrema, viaticum petiit: sicque dominici corporis & sanguinis communione refectus, fixis in terram genibus, manibusque ad cælum extensis, cum ecclesiæ preces pro moribundis inchoasset, fratribus cum gemitu prosequentibus, corporis vinculis solutus est xv. kalendas Octobris. Corpus ad monasterium delatum, & ante aram sancti Johannis Evangelistæ, ut ipse vivens mandaverat, cum debita veneratione conditum est. Dado Virdunensis episcopus ineunte sæculo decimo [a] constituit, ut singulis annis trium monasteriorum sacræ reliquiæ simul in quemdam medium deferrentur locum: nempe ex urbe Virduno sanctus Vitonus & sanctus Agericus; sanctus vero Baldericus ex monasterio Montis-falconis, & sanctus Rodingus de Vaslovio seu Bello-loco. quod argumento est, sancti Rodingi cultum ante id tempus in ecclesia receptum fuisse. Richardus sancti Vitoni abbas undecimo sæculo scripsit libellum de illius vita, cujus inscriptio in Virdunensi codice is est, *Vita sanctissimi ac beatissimi Chraudingi episcopi & abbatis*, tametsi nulla in hoc libello mentio est de episcopali ejus dignitate.

a *Frodoard. lib.* 4. *c.* 41.

XII. Vvamba ex rege monachus.

Res memorabilis hoc anno accidit in Hispania, scilicet Wambæ regis exauctoratio ob susceptum in extremis pænitentiæ habitum. Quo ritu id fieret, superius observavimus ex Toletanis conciliis tertio & quarto, ex quibus discimus, eos, qui peculiari pietatis instinctu pænitentiam in morbis profitebantur, tonsura & veste in hanc rem insigni accepta, perpetuæ & irrevocabili pænitentiæ addictos fuisse. Is habitus, si non ab ipsa ritus origine, saltem processu temporis, non alius fuit quam monasticus: quo semel suscepto, in sæculum reverti olim fas non erat. atque adeo pænitentes illi in monasteria, siquidem convaluissent, se se recipiebant, reliquum vitæ ibidem exacturi. Id a Wamba rege factum memorant scriptores Hispanici, tametsi rem non uno modo explicant. Wambæ æmulus erat Ervigius, Reccesuinthi quondam regis propinquus, magna inter proceres auctoritate, sed majori præditus cupiditate regnandi: qui nullam sibi regni spem nisi in scelere ratus, primum Saracenorum classem in Hispaniam induxisse creditur: deinde, ubi fraus non processit,

Wambæ potionem, toxico infectam, propinandam curavit. Ea venis concepta, cum Quiricus Toletanus episcopus & optimates regem *absque memoria jacentem*, seu vix mentis compotem, *vidissent, statim ei confessionis & pœnitentiæ remedium contulerunt*, ut scribit Alfonsus episcopus Salmanticensis, id est, eum ordini confessorum & pœnitentium adscripserunt. unde pœnitentes illi *confessores* appellabantur apud Hispanos. Male ergo Lucas Tudensis id explicat de unctione sacri olei & communione Christi corporis; nec melius Rudericus Toletanus antistes, cum ait, Quiricum episcopum & optimates, cum viderent regem memoria destitutum, statim ei confessionis & pœnitentiæ antidotum obtulisse; regem vero devote suscepisse, & religionis habitum postulasse, & ad monasterium convolasse in villa, quæ Pannisplica dicebatur. Regi enim nescienti pœnitentiæ ordinem impositum fuisse manifeste probant sequentia Alfonsi verba: *Cumque rex a potione convaluisset, intelligens ordinem sibi impositum, monasterium petiit, ibique, quam diu vixit, in religione permansit.* Monasterium sancti Vincentii de Pampliega vulgo appellatur, modo ignotum, quod nonnulli, teste Mariana, in Mognonii valle situm fuisse suspicantur. Ex eo monasterio Alfonsi regis jussu, cui cognomentum Sapienti fuit, defuncti regis corpus Toletum in sanctæ Leocadiæ basilicam delatum est. Sic Ervigius, amoto Wamba, Hispaniæ thronum insedit, inauguratus a Juliano Quirici successore. Decessit Wamba ante Toletanum concilium tertium-decimum, tertio abhinc anno habitum, in cujus præfatione, quæ Ervigii est, Wamba *divæ memoriæ* appellatur.

ANN. CHR. 680.

Affine est huic exemplum Claudii episcopi, qui, relicta dignitate sedis Vesontionensis, secessit in monastetium Condatescense, ibique, depositis episcopalibus infulis, monachum induit sub Injurioso abbate. quod anno sequenti accidisse Cointius existimat, sed mera conjectura. Res ab eo gestas nullus veterum memoriæ prodidit. nam quem habemus de ejus vita libellum, a Petro Equilino totidem verbis relatum, recentioris est auctoris, ex quo vix quidquam certi licet exprimere. Ex monacho abbas factus, videns ex imminutione rei familiaris priscum monachorum numerum valde imminutum, ad recuperandas amissas facultates animum adjecit, ejusque rei causa Chlodoveum regem, Theoderici filium, Parisios adiisse dicitur, recuperaturus possessiones, quas olim Burgundionum & Francorum reges* Condatescensibus contulerant: & Chlodoveum quidem ejus petitioni benigne annuisse, ac monasterio restituisse summam quinquaginta modiorum tritici, totidemque hordei, cum summa quinquaginta librarum denariorum argenti: quæ omnia prædicto monasterio a se deberi confessus sit. Hujus rei diploma Chlodovei propriis oculis in archivis dicti monasterii se vidisse auctor ille affirmat, additque Claudium pervenisse ad annum Childeberti regis quartum, quo tempore de ejus obitu agemus. In vulgato indice abbatum ejus monasterii Claudius bis monachum ibidem induisse dicitur, primo quidem ante, deinde post adeptam episcopalem dignitatem: sed nullo, ut mihi videtur, fundamento. Nihil quippe ejusmodi legitur sive in qualicumque illo libello de ejus vita, sive in rythmo veteri de abbatibus Condatescensibus seu Jurensibus sancti Augendi, quem vulgo Eugendum vocant. Hanc tamen sententiam probat Petrus Franciscus Chiffletius in illustrationibus Claudianis, quas editas habes in Junio Bollandiano, ubi multa de sancto Claudio afferuntur, sed non admodum explorata.

ANN. CHR. 681.

XIII. Claudius ex-episcopo monachus & abbas Condatescensis.

* V. lib. 1. n. 57. & Greg. Tur. de vita Patr. c. 1. n. 5.

Cenomannensem ecclesiam tunc temporis regebat Aiglibertus episcopus, in ordinem sancti Benedicti non parum munificus, quem ab anno saltem Childerici regis undecimo successisse Berario constat ex regiis litteris [a] emunitatis de Arduno. Theoderici regis annum tertium [b] assignat ejus diploma, Cenomannensi ecclesiæ eo anno ad preces Aigliberti asserentis Tussiacum monasterium, cui tunc Aidila abbatissa præerat, nimirum ante Adibelganem, ipsius Aigliberti [c] sororem, quam ille ibidem abbatissam instituit. Idem præsul *archicapellanus* [d] (quæ dignitas nondum forte instituta erat, Caroli Magni principatu illustris) *& princeps episcoporum regni* fuisse dicitur, ob idque pallium a Romano pontifice impetrasse, & chorepiscopum habuisse, nomine Petrum, quo adjutore uteretur, *quando ipse præoccupatus in regali servitio erat.* Quin etiam *archiepiscopus* [e] appellatur, nempe ob acceptum pallium: quam ob causam quidam etiam Mettenses episcopi hoc titulo insigniti fuere. Idem monetæ [f] cudendæ facultatem ecclesiæ suæ a Theoderico rege obtinuisse fertur, primus certe, si id verum est, aut inter primos.

XIV. Aigliberti episcopi benefacta in nostros.

a *Analect. to.* 3. *p.* 210.
b *Ib. p.* 197.
c *Ib. p.* 189.
d *Ib. p.* 193.
e *Ib.* 194.
f *Ibid. p.* 200.

ANN. CHR. 681. Ad res nostras quod attinet, sancti Georgii monasterium, quod *in condita* seu territorio Labrincensi Ultrogotha [g] quondam regina, favente Childeberto rege, exstrui curaverat, sedi suæ vindicavit, illudque restruxit, ac mirifice decoravit, sexaginta monachis ibidem institutis sub regula S. Benedicti. Ad hæc in ipsa urbe Cenomannica aliud monasteriolum in honorem sancti Albini & sanctæ Mariæ a fundamentis ædificavit, ibique *sanctimoniales monachas* sub regula victuras collocavit. qua de re postea fusius agemus. Eodem etiam adjuvante Siviardus abbas Aninsulensis in monasterio sancti Carilefi exstruxit, ornavitque ecclesiam S. Petri, cui *villulas duas* Petrus chorepiscopus Aigliberti nomine tradidisse perhibetur. Exstat [b] ipsius Aigliberti privilegium, propinquæ suæ Adrehildæ seu Adrechildæ (sic enim pronuntiabant) concessum de monasteriolo sanctæ Mariæ, a parentibus sanctæ Tenestinæ constructo inter fluvium Sartæ & muros civitatis: quo privilegio sanctimoniales illas, *si humiles ac devotæ ibi consistant*, a censibus onerosis eximit, quos decessores ipsius in signum subjectionis illi monasterio imposuerant; eisque facultatem tribuit eligendi ex seipsis abbatissam, quando monasterium rectrice orbatum fuerit. quæ quidem ea conditione indulget, ut ipsæ sanctimoniales sub potestate Cenomannensis episcopi persistant, vestimenta ecclesiastica faciant, reficiantque, & lintea sacra lavent. Subscribunt huic privilegio plurimi episcopi, plerique ignoti; omnes absque designatione sedis; in his Theodefredus, idem fortasse, qui primus abbas Corbeiensis fuerat. Datum est Cenomannis civitate, anno undecimo Theoderici regis. Eidem monasterio decimæ quarumdam [c] villarum ab eodem concessæ anno secundo Chlodovei regis.

a ibid. p. 190. & seqq.

b ibid. p. 201. & seqq.

c ibid. p. 200.

XV. Adrechildis abbatissa.

Inscriptum est, ut mox dicebam, hoc privilegium *Dilectissimæ propinquæ* suæ Adrehildæ, quam in illo monasterio abbatissam constituit. Dubitare licet, an eadem sit domna Ada seu Adrechildis, propinqua itidem Berarii, quam is primam ejusdem loci abbatissam instituit. Ego vero eamdem esse puto, nec proinde primum ab Aigliberto institutam, sed tantum confirmatam abbatissam, quæ utriusque episcopi propinqua fuerit, Berarii scilicet, ejusque successoris Aigliberti. Sane ambo partim Aquitanici genere dicuntur, & nobilibus parentibus exorti. Ceterum Ada seu Adrechildis ex Suessionensi monasterio sanctæ Mariæ educta traditur ad regendum Cenomannense monasterium sanctæ Mariæ, quæ modo parœcialis ecclesia est; dein ad cœnobium sancti Juliani de Prato, quæ insignis est sanctimonialium Benedictinarum abbatia, ubi sancta Adrechildis, vulgo Adneta, colitur. Verum si hæc abbatia tum exstabat, potius virorum fuisse videtur, quam puellarum, ea scilicet sanctorum apostolorum ecclesia, in qua sanctus Innocens [d] monachos instituit, ubi & sepulturam cum suis decessoribus, Victuro & Victurio, elegit. *Monasteriolum sancti Juliani* appellatur in quodam diplomate [e] Caroli Magni, ubi monasteria Cenomannicæ subjecta ecclesiæ recensentur. Ceterum prædicto monasterio beatæ Mariæ Arvina abbatissa præerat anno decimo Caroli Magni, quo anno Merolus Cenomannorum antistes, præcipiente Carolo rege, eidem Arvinæ de hoc monasterio precariam [f] fecit.

d ibid. p. 76.

e ibid. p. 264.

f ibid. p. 207.

XVI. Monasterium S. Theotfredi.

* Monestier-S.-Chafre.

* le Puy.

* le Velay.

Monasterium-sancti-Theotfredi *, ita dictum a sancto Theotfredo secundo ejus abbate, primitus Calmeliense appellatum nonnullis creditur a Calmelio conditore, aliis a Calmilio vico ejus loci. Positum est in diœcesi Aniciensi * apud Velaunos * ad Ansam amnem, ad radices montis Mesentii, ex quo Ligeris fluvius oritur. Eo in loco dux Calmelius monasterium sub patrocinio sancti Petri exstruere statuit, Lirinumque profectus, monachorum coloniam inde deduxit, in his Eudonem moribus probatissimum, qui ceteris abbas præficeretur. Erat Eudo ex nobili Arausicæ civitatis genere procreatus, uterinus frater Leotfredi nobilissimi viri, qui ex Leutilda conjuge Theotfredum filium suscepit, Eudonis patrui discipulum, ac successorem futurum in regimine cœnobi Calmeliensis. Hunc puerum secum adduxit Eudo in novum monasterium, eique regularibus disciplinis apprime instituto exteriorem monasterii curam commisit. Is dum aliquando Arvernicum pagum pro suo munere peragraret, Meneleum quemdam Andecavensem cum duobus sodalibus, Saviniano & Constantio, offendit, eisque, ut se sequerentur, persuadet. qui postquam per septem annos ibidem instituti fuere, ad Arvernos reversi, Menatense monasterium condiderunt. Mortuo Eudoni abbati sufficitur Theotfredus, qui mulieres aditu basilicæ interdixit.

Rogatus

Rogatus a Meneleo ut ipsum inviseret, novi monasterii Menatensis dedicationi interfuit, factæ ab Eusebio seu Bonito (nam binominis erat) Arvernensi episcopo in honorem Salvatoris ac sanctæ Mariæ virginis. Menate seu Menatum in Valle-Vaveris ad Siolam * fluviolum jam tum exstabat sæculo sexto, cum Carilesus ex eo loco in Miciacense monasterium se recepit. Non ergo primus ejus monasterii auctor, sed instaurator Meneleus, qui *regio semine ortus* dicitur a Smaragdo in libro de vita Benedicti abbatis Anianensis, cui Ludovicus augustus hunc locum melioribus institutis informandum commisit. In libello de Menelei gestis multa fabulosa invenias, quæ a veris discernere vix licet. Ejus pater Amanulfus, nobilissimus Andecavensis, Meneleo filio præter ejus voluntatem Baronti ducis filiam copulare in animum induxit. Verum has ille nuptias declinaturus, quippe qui septennis perpetuæ continentiæ voto se obligasset, in pagum Arvernensem clam se contulit, ubi Eudonis consilio vitæ monasticæ nomen dedit cum duobus sociis, quorum supra meminimus. Dum Menate versaretur, audita ejus fama, Docula genitrix cum sorore Bocula, & sponsa, nomine Sensa, eum convenisse dicitur: in quarum gratiam cœnobium virginum a Meneleo haud procul a vico Menate constructum sit, beatæ virgini Mariæ sacrum. Barontus, abductæ filiæ impatiens, Meneleum adit, minas intentat, manus in eum injicit, sive secum eum abducturus, seu mortem, ut alii volunt, ei illaturus. Hoc facinus auso dextera diriguit, sed ad Menelei preces restituta est cum lumine oculorum, quo nonnulli eum orbatum tradunt. Tanto beneficio flexus Barontus, multis sospitatorem suum donis afficit, Trisfagium ei monasterium tradit, consecratum in honorem sancti Saturnini episcopi Tolosani, sive ecclesiam a se ædificatam super ripam Viseræ in Avolca vico pagi Exandonensis. Cetera prætereo quæ dubiæ fidei videntur, ne dicam falsa, qualia sunt quæ de Brunechilde regina referuntur. ANN. CHR. 681. XVII. Menatense cœnobium. * la Sioule.

Non procul a Menate exstat itidem apud Arvernos Mauzacum monasterium, sic dictum ab ejus situ inter aquas prope Ricomagum opidum, cujus monasterii primordia etiam Calmilio seu Calmelio duci tribuuntur. Basilica loci consecrata est sub invocatione sancti Petri apostoli & sancti Caprasii martyris, forte Lirinensis, eorumque reliquiis honorata, aliisque sancti Stremonii eo postea translatis, ut suo loco dicemus. Primus ejus monasterii abbas Euterius memoratur in diplomate [a] Pippini Aquitanorum regis ejus instauratoris, ubi Mauziacum a nobilissimo senatore Romanorum, nomine Calmilio, ejusque uxore Namadia constructum fuisse dicitur cum auctoritate Theoderici regis. XVIII. Mauzacum. a *Gall. chr. to. 4. p. 630.*

Ad hoc tempus pervenit sanctus Ghislenus seu Gislenus abbas Cellensis monasterii in Hannonia, sancto Amando episcopo & beatæ Aldegundi abbatissæ Melbodiensi superstes. Obiit VII. idus Octobris, sepultusque est in basilica sanctorum apostolorum Petri & Pauli, quam Elefans abbas augustius instauravit Caroli Magni principatu. Gislenum episcopum dicunt recentiores, sed nullo veterum fundamento. neque enim ullam episcopalis ejus dignitatis mentionem faciunt ipsius vitæ scriptores, sive anonymus, sive Rainerus monachus Cellensis, aut Philippus ab Eleemosyna; neque Hucbaldus in libello de vita sanctæ Aldegundis, nec denique Baldericus episcopus in chronico Cameracensi. Primus episcopi nomen ei adscripsisse videtur poëta anonymus in vita ejus metrica, sed recentior, nec tantæ auctoritatis, ut ei fides tuto adhiberi possit. Rainerus libellum suum nuncupavit Rathbodo abbati Cellensi, quem ante medium sæculum undecimum decessisse Vinchantius tradit. XIX. S. Gisleni obitus.

Hoc etiam tempore instauratur a Thoma abbate Farfense monasterium in Sabinis, in ducatu Spoletano, a monte dictum etiam Acutianum, quod a Langobardis eversum, ad id usque tempus ruinis consepultum jacuerat. Thomas presbyter, Maurienna Galliæ transalpinæ civitate oriundus, voti causa sepulcrum Christi Domini aditurus, Romam venit; adjunctisque sibi ex Italia sociis, Marciano videlicet, qui postea Firmanæ ecclesiæ episcopatum adeptus est, & Martyrio, qui apud beati Petri ecclesiam postmodum monasterio, forte sancti Martini, præfuit, loca sancta invisit. Marciano & Martyrio in Italiam reversis, ipse per tres annos perstitit ad sepulcrum Domini, ubi, accepto jugis compunctionis dono, a beatissima Virgine de repetenda Italia in somnis admonetur. In reditu nihilo minus Ephesi ad sepulcrum beati Johannis Evangelistæ moratus, iterum ad instaurandam beatæ Mariæ Farfensem basilicam cælitus animatur. Nec mora iter arripit cum sociis, locum ad Tres- XX. Farfense monasterium instauratur a Thoma abbate.

ANN. CHR. 681. cypressos indicatum reperit, suisque ac sociorum precibus lustrat. Admonitus hac de re dux Faroaldus, eo nomine secundus, novis colonis Deiparæ admonitu opem confert, expensas, multasque donationes surgenti monasterio suppeditat. Thomæ perlata circumquaque sanctitatis fama, plurimi ad eum, tam de remotis, quam de proximis regionibus certatim concurrere cœperunt.

XXI. Ibi ab eo excepti Paldo, Taso, & Tato. Hac iter fuit tribus nobilissimis Beneventanis, Paldoni, Tasoni, & Tatoni, qui divino succensi amore, relicta patria, in Galliarum partes contendebant, ut monasticum ibi institutum amplecterentur. Exceptos cum magna caritate, & comitate non impari Thomas Romam comitatur: ubi, hospita religiosa matrona consulente, repetendæ Farfæ consilium ineunt. A parentibus perquisiti, vix eis se se videndos exhibuere jussu Thomæ abbatis; nec tamen ad repetendam patriam adduci potuere. Eis demum auctor fuit Thomas, ut in Samnii provinciam redirent. Ibi se, dum ex orientis partibus reverteretur, locum invenisse maxime solitarium ad ripam Vulturni fluminis, haud procul ab ejus fonte; ibidemque exstare beati Vincentii martyris oratorium, densissima obsitum silva, ubi nulla, præterquam ferarum, & forte latronum, habitatio. Irent securi, & confisi divinæ protectionis auxilio, quæ ipsos a cunctis adversis illæsos sine dubio præstaret; certi se a principe loci, duce videlicet Beneventano, quo inconsulto patriam deseruerant, præceptum seu litteras firmitatis obtenturum, atque in ejus gratiam eos revocaturum. Hæc fuse narrat monachus Farfensis anonymus in libello de vita Thomæ abbatis: sed fusius & distinctius Ambrosius Autpertus, abbas monasterii sancti Vincentii ad Vulturnum, in elogio primorum suorum institutorum, Paldonis, Tasonis, & Tatonis. Hi ex nobili genere orti, & jure consanguinitatis propinqui erant, utpote ex duobus fratribus; Paldo quidem ex uno, Taso vero & Tato ex altero procreati. Illis ad evangelicam vocem divino amore inflammatis, una omnibus sententia, unum consilium votumque fuit, ut patrium solum, opes ac parentes relinquerent, Gallias adituri, ut, lustratis diversis ejus regni monasteriis, in uno eorum, quod religione præstantius esset, monasticam vitam profiterentur. Verum, ne carnalium parentum nexibus retinerentur, iter Romam ad beatorum apostolorum limina prætendunt. Mox præsto adsunt famuli, equi, & omnia ad iter, ut viris nobilibus, opportuna. Egressi e finibus Beneventanis, cum in Marsorum seu Latii provinciam pervenissent; equis cum famulitio domum remissis, iter pedibus se conficere ex voto debere aiunt. Tum occurrentibus sibi pauperibus vestes suas largiuntur, ut eorum vili habitu se induant. Sic in Farfense monasterium gloriosæ Dei genitricis Mariæ accepti, a Thoma nihilo minus abbate, dum ipsorum pedes lavaret, ex oris ac membrorum compositione, quales essent, agnoscuntur; & quid consilii animo agitent, produnt. quo audito, Thomas nolle se eorum proposito adversari, immo cooperari velle testatur, eosque Romam usque ad Apostolorum limina comitari. Voto & oratione completis, eis suadet prudens pater, ut in monasterium suum revertantur, probaturi monasticæ institutionis propositum, quod arripere volebant; & tum demum, quo Dominus eos vocaret, pergerent. His dictis assensum præbent, & pauco tempore totam vitæ religiosæ disciplinam perfecte condiscunt. Interim circumquaque perquiruntur a propinquis, qui Romam profecti, tandem eos in Sabinis versari audiunt, in monasterio scilicet Dei genitricis Mariæ. Mox illi eo convolant, &, ut suorum adspectu & colloquio fruerentur, a monasterii patre flagitant. Hi vero ægre obediunt imperanti. Tum Tasonis ac Tatonis pater, aliique propinqui non sine lacrymis conqueruntur, cur se desererent, ut quid suæ salutis curam abiicerent? Nullumne eis inesse pietatis affectum, nullam consanguineorum commiserationem? Obtestari & obsecrare per Deum cæli & terræ conditorem, ne se relinquerent, quippe ad Christum converti, ac sæculum penitus relinquere paratos. sin autem, sanguinem suum de manu eorum a Deo reposcendum. Talibus dictis & lacrymis nequaquam commoti Christi commilitones, se, uti Deo promiserant, in Gallias proficisci velle reponunt. Verum medium se interponens pius abbas: Audite, inquit, filii, consilium meum, & horum preces ne abjicite. Ego locum vobis ostendam, qui utrorumque votis satisfaciat.

XXII. S. Vincentii monaste- » Est locus in Samnii partibus super ripam Vulturni fluminis, mille fere passibus » ab ejus fonte, ubi situm est oratorium, beati Vincentii martyris nomine dedicatum. Ibi exstat ex utraque fluminis parte silva densissima, feris tantum, & forte latroni-

bus, inhabitata. Si me auditis, illuc secedite. Omnipotens Deus, cujus servitio vos ipsos mancipare vultis, eo in loco illæsos servabit, nec rebus necessariis deficere sinet. Emolliti his sermonibus tirones Christi, ab incœpto revocant animos, & benedictione a sancto patre accepta, ad designatum locum properant, nihil secum in alimoniam, præter exiguum viaticum, in sportella ferentes. Cum ad locum accessissent, oratorium Dei laudibus frequentant, de nocte humo strati somnum capiunt. Interim fores oratorii pulsat homo ignotus, modium farinæ, tantumdemque vini piis peregrinis afferens. In hac rerum penuria illic degentes, plurimos nihilo minus alliciunt. Primus sacro gregi præfuit Paldo, omnium mitissimus, amator Christi paupertatis, nec, sicuti carnales solent, æstuans rerum terrenarum cupiditate. quem affectum ut discipulis suis inspiraret, dixisse fertur: Mihi credite, fratres, quisquis in hoc monasterio usque ad finem perstiterit, æterna supplicia nequaquam sustinebit, sed ad vitam æternam pertinget; hocque monasterium usque ad finem sæculi ad salvandas animas perstabit. Quod quidam, ait Ambrosius Autpertus, male interpretantes, falsa seipsos securitate decipiunt, quasi male viventes, & *contra regulam patrum*, id est sancti Benedicti, facientes, salvi esse possint: cum omnibus constare debeat, neminem, qui in crimine perseveraverit, vitæ æternæ participem esse posse. Si quod igitur ejusmodi privilegium monachis quibuscumque asseritur, id iis tantum aptandum est, qui majorum suorum sobriam, castamque vitam, ac laudabilem paupertatem imitati fuerint.

« AN. CHR. 681. « rium ad Vul- « turnum.

Paldo abbas primus.

Cum eo in loco degere cœperunt viri sancti, Thomas mox laudatus abbas, promissi memor, Beneventum pedester accessisse ad principem traditur, ab eoque locum prædictum in gratiam sanctorum fratrum obtinuisse; reversusque ad eos, salutaria eisdem dedisse monita, & quo loco refectorium, dormitorium, hospitum cella, aliaque necessaria habitacula construenda essent, docuisse. qua de re nulla mentio apud Autpertum, sed tantum apud anonymum Farfensem: qui addit, memoratos viros, eorumque successores per multos annos congruis temporibus ad monasterium sanctæ Dei genitricis Mariæ accedere solitos, ut coquinæ officium, sicut ceteri Farfenses fratres, ibidem per hebdomadas suas explerent; ac sancti Vincentii monasterium a domno Thoma, ejusque successoribus ordinatum fuisse. Hæc anticipato simul retulimus de monasterii Vincentiani origine, licet ejus fundamenta vix ante annum septingentesimum tertium jacta sint, perfectio vero collocanda non sit ante annum septingentesimum septimum. Ex his intelligimus, quanta in opinione tum apud exteros fuerit Gallicanorum monasteriorum religio, qua ita permoti sint Beneventani illi proceres, ut Gallias ceteris Europæ regionibus, ubi de amplectenda monastica professione agebatur, prætulerint.

XXIII. Austrasii & Neustrasiis victi.

Dagoberto Austrasiorum regi non diu superstes fuit Wlfoaldus ejus palatii præfectus: quo mortuo, Pippinus, Ansigisili, ut diximus, filius, & Martinus frater ejus patruelis, utpote Chlodulfo Ansigisili fratre ante episcopatum Mettensem genitus, in Austrasia dominari cœpere, Austrasiis metu & odio Ebroïni faventibus; bellumque Theoderico regi ultro intulere. Ambo igitur, maximo Austrasiorum exercitu coacto, contra Neustrasios procedunt. Pugnatum est apud Lucofaum seu Locoficum, ubi magna utrimque facta cædes: sed victi demum Austrasii terga verterunt. Et Pippinus quidem fuga in Austriam elapsus est: Martinum vero, Ebroïno insequente, Lugdunum-clavatum seu Laudunum, quæ Austrasiorum urbs erat, fugientem excepit. Ebroïnus, post cædem fugientium depopulationemque regionis Austrasiorum, venit in villam Ercherecum seu Ercrecum, ubi Theodericus post pugnam substiterat; missisque ad Martinum Ægilberto, ac Regulo Remorum episcopo, qui ei fidem incolumitatis super vacuas sanctorum reliquiis capsas pollicerentur, ut Ercherecum veniret, persuasit. Verum ubi eo advenit Martinus, nullo fidei datæ respectu, jussu Ebroïni cum omnibus suis oppressus est, superstite Pippino, qui, accepta clade felicior, summam sibi deinceps in Austria potestatem vindicavit. Ercherecum seu Ercrecum * villam, ubi Martinus periit, vicum illum esse puto, qui in Campania Remensi ad Axonam fluvium positus est paullo infra Castrum-Porciani; at remotior videtur Lucofaus seu Lucoficus, in gestis Francorum Lufao dictus, si is ipse sit locus Lufaus pagi Tullensis, ab Herico monacho memoratus in libro de gestis [a] episcoporum Autissiodorensium: ubi Hainmarus episcopus ab insequentibus adversariis confossus occubuit. Carolus Cointius Regulum & Ægilbertum, non sine veri simili-

* *Ercy.*

a *Heric. to. 1. bibl. Labbe p. 430.*

Reguli episcopi

ANN. CHR. 681. tudine, purgare conatur a fraude Martino imposita; & quod de vacuis capsis dicitur, fabulam redolere existimat. Regulum quippe non adeo stolidum fingi posse, ut putarit, jusjurandum vacua capsa inane irritumque fieri; jurantesque, & eos, quorum nomine jurabant, apud Deum minime obligari. Regulum itaque bona fide jurasse, Martinum inviolatum fore, si Ercherecum ad regem veniret: sed datam fidem ab Ebroïno violatam fuisse. quod sane de Reguli sanctitate (nam in Remensi ecclesia pro sancto habetur) opinari æquum videtur. Fuit quidem ille ob accepta beneficia obstrictus Ebroïno, quo suffragante [a] Orbacum pro monasterii exstructione a Theoderico rege obtinuit: at virum sanctum perjurio gratiam Ebroïno rependisse non facile credi potest. Idem de Ægilberto dicendum, quem Hadrianus Valesius eumdem esse putat cum Agilberto Parisiorum episcopo probatæ itidem virtutis. Quamquam an idem sit ille Ægilbertus, dubitari possit, quem nullo episcopi nomine indigitat Fredegarii continuator: tametsi Regulo eum præponit, ubi Ebroïnus Lugdunum-Clavatum nuntios direxisse dicitur *Ægilbertum, ac Regulum Remensis urbis episcopum: ut, fide promissa in incertum super vacuas capsas, sacramenta falsa darent.* Veri tamen similius est, utrumque fuisse episcopum, ad deferendas reliquiarum capsas, & sacramenta recipienda aptiores.

Innocentia purgata.

a *Frodoard. lib. 2. c. 10.*

XXIV. Anstrudis abbatissa cælitus servata.

An forte is fuit Acglibertus, qui eodem tempore Anstrudem abbatissam Laudunensem sanctimonialium precibus muniri curavit contra inimicorum criminationes apud Ebroïnum? sic rem commemorat ejus vitæ scriptor anonymus. Fuerat Anstrudi inter alios germanus frater Balduinus, quem ob asserta monasterii bona e placito redeuntem adversarii necaverant. Hi, infestum semper animum adversus Anstrudem gerentes, injurias eidem inferre modis omnibus moliebantur. Adfuit opportuna eis occasio, cum Theodericus, interfecto Martino, Laudunum *hostiliter* ingressus est. Tunc enim Anstrudem, Ebroïno jam suspectam, forte quod Martino favisset, aut eum propinquitate attineret, apud regem accusant calumniatores, instantque, ut a monasterii regimine amoveretur. Mox Ebroïnus monasterium adit furibundus, & sanctam virginem sibi adductam durissime objurgat. Dum is aspera loquitur, & pejus se facturum minatur; *quidam vir boni desiderii Acglibertus*, ait auctor, quasdam sorores perfectæ ætatis & vitæ monet, animo ne frangantur, sed Deo potius confidant, instentque orationi, ut ne a spiritali matre sua avellantur. Simul fusæ preces, simul exauditæ, factæ illæ quidem cum multo ejulatu & valido clamore: quo ita perculsus est Ebroïnus cum suis, ut simul omnes exterriti ac consternati fuerint, viso insuper globo igneo, qui e cælo ad turrim ecclesiæ pertingebat. His signis emollitus Ebroïnus, ad pedes matris advolutus veniam petit, eique ac monasterio ejus benevolentiam suam pollicetur; sicque reversus est ad palatium *amicus religionis*, qui hostili & averso animo eo accesserat. Unus ex Anstrudis adversariis quidam Chariveus erat, qui, orta inter se se simultate, contra Dei famulam ita excanduit, ut eam gladio confodere tentaverit, eoque animo in ecclesiam beatæ virginis Mariæ ad altare orantem persecutus sit. Verum, ut eam minis suis interritam vidit, in se reversus, divini judicii metu in terram se abjecit, veniam ab ea imploraturus. At illa continuo facinus ei remisit, nec multo post mortui corpus eo in loco honorifice humari curavit. Idem officium exhibuit Ebrohardo, viro præpotenti, qui cum satellitibus suis Laudunum noctu ingressus, ut Gislehardum consanguineum suum, urbis forte comitem seu rectorem, occideret; igne in domos injecto, cum latitantem minime inveniret, furore percitus ad monasterium venit, Anstrudem asperioribus verbis lacessit, tamquam sibi contrariam, & dominationi, quam exstinguendo Gislehardo quærebat, adversantem; jussitque ut quantocius sibi monasterii claves resignarentur, perquisituro, an Gislehardus inibi lateret. Verum, ubi claves accepit, ante ipsius monasterii fores divino perculsus judicio interiit.

Non post multum tempus novam denuo vexationem a Madelgario episcopo beata virgo passa est, qui ejus monasterium dominio suo vindicare moliebatur. Causa ad Pippinum delata per Wlfoldum Anstrudis consanguineum, episcopi molitio repressa. Pippinus enim, propinquæ suæ legatione benigne accepta, statim Grimoaldum filium suum direxit Laudunum, graviter interminans, ne deinceps Madelgarius quidquam molestiæ aut vexationis abbatissæ, ejusve monasterio inferret. Addit vitæ interpolator, Laudunenses episcopos nullam posthac in eum locum potestatem habuisse, præterquam abbatissarum, dum ibi sanctimoniales perstiterunt; illisque ejectis abbatum benedictionem.

Regulus pontifex Remorum, superius laudatus, quem Frodoardus [a] Reolum vocat, monasterium Orbacense exstruxit in loco, quem dono regis Theoderici, suffragante Ebroïno majore-domus, obtinuerat. Positus est hic locus in parochia seu diœcesi Suessionensi, quatuor a Sparnaco * leucis, ad rivulum exiguum, qui in Matronam fluvium paullo supra Castrum-Theoderici devolvitur. Exstructis novi cœnobii ædificiis, Reolus a monasterio Resbaco sex monachos impetravit, qui *sanctæ regulæ* disciplinam Orbaci instituerent, Leudemaro abbate eis præposito, qui prædictum monasterium ad finem vitæ suæ rexit. nam licet ab Odone quodam fuerit expulsus, a Childeberto tamen rege postea restitutus est. Post ejus obitum Rigobertus archiepiscopus locum ipsum recepit, ac rexit, teste Frodoardo. Ex eo tempore Orbacense monasterium, ut scribit [b] Marlotus, mansit in providentia Remensis archiepiscopi. unde eo inconsulto abbatem eligere non licebat: electus vero statim fidem ecclesiæ Remensi præstare debebat, jusque erat ejus loci monachis mittendi unum e suis, qui electioni archiepiscopi Remensis interesset. Ibidem sepultus est sanctus Reolus, cujus tumulus hodie quoque in eadem ecclesia cernitur. Ejusdem festus dies quotannis in Orbacensi monasterio recolitur, non in Remensi ecclesia, quæ tamen eum sanctum in publicis litaniis appellat. Sed is fere mos est in insigni illa ecclesia, ut eos tantummodo sanctos peculiaribus festis colat, quorum reliquias saltem in urbe, vel prope urbem possidet. In vita nondum edita sancti Reoli corpus ejus sepultum dicitur in basilica sancti Remigii pontificis, & quidem in crypta ad lævam partem altaris sancti Laurentii martyris. quod si ita est, non multo post translatum fuit in Orbacense monasterium, ubi hactenus ejus reliquiæ asservantur; caput quidem in scrinio argenteo nuper a nostris affabre facto, ceteræ vero reliquiæ in loculo peculiari, qui summo altari impositus cernitur. De hoc monasterio dicendi recurret materia occasione Goteschalci ejus loci monachi. Frodoardus laudat hujus cœnobii monachum, nomine Hucboldum, quem Hungari suo tempore, id est ineunte sæculo decimo, trucidare conati sunt, sed nequaquam ferro aut sagittis configere potuerunt. Unde eum pro aliquo deo habentes, cum reverentia secum duxerunt, donec redemtus a quodam episcopo, atque dimissus, in proprium monasterium reversus est. Sæculo tertio-decimo, & quidem anno MCCXXXIX. orta est de subjectione Orbacensis monasterii controversia inter Henricum Remensem archiepiscopum & Jacobum episcopum Suessionensem, quæ hoc pacto [c] composita est: ut Orbacenses, mortuo abbate, eligendi successoris facultatem peterent ab archiepiscopo, cui electus abbas præsentaretur confirmandus; inde remittendus ad episcopum Suessionensem, ut ab eo benediceretur, eique professionem faceret: destitutio autem abbatis ad solum archiepiscopum pertineret. Præter Orbacense monasterium, Reolus Berchario Dervensi abbati fundum ad condendum cœnobium virginum suppeditavit, ut inferius videbimus.

ANN. CHR. 681.

XXV. Orbacense monasterium a Reolo conditum.

[a] *Frodoard. lib. 2. c. 10.*

* *Esperney.*

[b] *Metrop. Rem. lib. 2. c. 43.*

[c] *V. Append.*

Hoc fere tempore Chrodegarius seu Rodgarius secundus abbas Corbeiensis e vivis excessit, fecitque locum Eremberto tertio abbati, cujus electionem Theodericus rex dato diplomate confirmavit. Inscriptum est regium præceptum *Episcopis & viris illustribus*, quibus significat princeps, ad regalem suam præsentiam venisse monachos & « viros Dei timentes ex sacrosancto monasterio, nuncupato Corbeïa, constructo in « pago Ambianensi, & clementiæ suæ auribus suggessisse, venerabilem virum Chro- « degarium abbatem, quem apostolicus vir domnus & pater suus Theodefredus epis- « copus, cum ille onus episcopale suscepit, ex suo permissu ejus loci rectorem consti- « tuerat, de hac luce ad Dominum migrasse: quo mortuo, tota ejusdem monasterii « congregatio petierit, ut secundum privilegium suum ex semetipsis rectorem eligere « sibi liceret. Eos vero, accepta a rege facultate, cum voluntate supra dicti domni » Theodefridi episcopi, elegisse venerabilem virum Erembertum, in ipso monasterio « enutritum: cujus electionem princeps se ratam habere testatur, adeo ut ipse Erem- « bertus deinceps omnium ejus loci rerum & possessionum providentiam habeat, sicut « sancta regula docet, sancitque sacer ordo monachorum. Hoc diploma in chartaceis « atque editis libris destitutum est chronologicis notis. Eremberto abbati tribuuntur antiquiora statuta, nondum vulgata, monasterii Corbeïensis, quæ posteriorum temporum esse constat. In eis agitur de electione abbatis, deque institutione omnium officialium, id est majoris-prioris, claustralis prioris, circuitorum, armarii, camerarii, cellerarii, granatarii, pincernæ, hospitalarii, hortulani, refectorarii, conesta-

XXVI. Chrodegario abbati Corbeïensi succedit Erembertus.

ANN. CHR. 681.

buli, eleemosynarii, & infirmarii: quorum omnium officia & munia, recentiorum sane temporum, in illis statutis præscribuntur. Eremberto successit Sebastianus abbas quartus, cui rex Chilpericus diploma concessit, a nobis inferius memorandum.

XXVII. Toletanum concilium duodecimum.

In duodecimo Toletano concilio, quod hoc anno in regia urbe habitum est in basilica sanctorum apostolorum, confirmata fuit Flavii Ervigii substitutio in locum Wambæ regis, cujus eo in concilio scriptura lecta est, manibus seniorum palatii roborata, qua Wamba regno se abdicabat ob venerabilis tonsuræ signaculum a se acceptum; simulque inclytum dominum Ervigium post se regnaturum, & sacerdotali benedictione ungendum designabat. quibus lectis & approbatis, episcopi populum vinculo juramenti, quo Wambæ se obstrinxerat, solutum declarant, atque Ervigium ejus loco pro rege agnoscendum. Et ne forte Wambæ repetendi principatus voluntas aliquando subreperet, canone secundo interdicunt, ne iis, qui semel tonsuræ venerabile » signum atque habitum religionis in extremis morbis, etiam non sentientes, acce» perint, ea denuo abjicere liceat: sed, sicut baptisma, quod nescientibus parvulis in » fide tantum proximorum accipitur: ita pœnitentiæ donum, quod nescientibus con» fertur, inviolabiliter teneatur. Subscribunt huic concilio post episcopos abbates quatuor, Waldreudus, Florentius, Gratinus, & Faustinus, sed absque ulla mentione monasteriorum suorum. Horum postremus forte non alius sit quam Faustinus abbas Castrensis, eo nomine secundus: cujus successor Citruinus tertio-decimo concilio Toletano interfuit nomine Stephani episcopi Carcassensis. Invenitur in eodem concilio Gratinus presbyter, agens vicem Argebadoni episcopi Eliberitani, forte idem cum Gratino abbate.

ANN. CHR. 682.

XXVIII. Ebroïno interfecto Filibertus redit Gemeticum.

Ebroïnus, post fusos prœlio Austrasios longe impotentior ac ferocior, dum Francos insolenter ac crudeliter opprimit, ipse sibi exitium maturavit. Cum enim uni eorum, quem Ermenfridum vocant, multa minitaretur, eumque bonis spoliare statuisset; ille, coacta suorum manu, dominica die ante lucem irruit in Ebroïnum, qui tum pro more laïcorum fidelium ad matutinam synaxim domo egrediebatur, eumque nec-opinantem obtruncat. Hoc facto, Ermenfridus fuga in Austriam evasit incolumis, & ad Pippinum ducem cum opibus suis pervenit. Interfecto Ebroïno, Audoënus mitigatus Filibertum abbatem missis nuntiis in cœnobium Gemeticum revocavit anno nono ineunte, quam illud reliquerat, & cum eo in concordiam rediit. Neustria tota de tanti viri reditu gratulatur, & monachorum turba cum canticis & sanctorum reliquiis obviam effusa, revertentem in monasterium cum triumpho recepit. Mox duo illi sacerdotes, veluti totidem patriæ, ne dicam mundi, luminaria, una conveniunt, & venia invicem postulata & accepta, post mutuos amplexus, ita vinculo caritatis connexi sunt, ut nulla deinceps cordium scissura in eis remanserit. Deinde inter se se convenit, ut, quia Filibertus duo simul monasteria, multis locorum spatiis disjuncta, Gemeticense videlicet ac Herense, regere non valebat; alterutrum sibi ad manendum eligeret, & alteri unum ex suis rectorem præficeret. Fluctuanti viro Dei intervenit Ansoaldus Pictavorum antistes, idque apud eum evicit, ut, præposito Gemeticensibus Aicadro, ipse in Herense monasterium reverteretur. Id gravate admodum tulerunt Gemeticenses, sed tandem obedientiam Aicadro promiserunt secundum decretum optimi patris, cujus abscessum inconsolabiliter luxere. Postquam itaque eos hortatus esset, ut semper in monasticæ disciplinæ accurata observatione perseverarent; Deo commendatos benedixit, atque in Herum insulam reversurus, primo quidem in Quinciacum monasterium venit, ubi cum ingenti omnium gaudio acceptus est: tum, Gemetici præfectura Aicadro commissa, ejus loco Probum Quinciacensis monasterii rectorem instituit. Ragertramnus archidiaconus, quem Audoënus absenti Filiberto post Chrodobertum [a] subrogaverat, locum Aicadro haud ægre admodum cessit, utpote meliori sorte in sedem Abrincatensem tunc vacantem promotus. Reversus demum in Herensem insulam Filibertus, ibidem usque ad supremum exitum perseveravit.

[a] V. supra lib. 16. n. 42.

XXIX. Monasterium-Villare conditur.

Post Ebroïni mortem Franci, inito inter se se consilio, Warattonem majorem domus regiæ constituunt, qui prædium in Caletis, nomine Villare, ad condendum virginum monasterium Filiberto dedit. Insignis est etiam nunc hæc abbatia virginum Benedictinarum, Monasterium-Villare * dicta, sub patrocinio sanctissimæ virginis Mariæ, si non a principio, saltem ab instauratione, quæ a Richardo secundo

* Montier-Villiers.

Normanniæ duce facta est. Hoc alterum est virginum cœnobium institutum a sancto Filiberto, nempe post Pauliacense, cui sancta Austreberta prima præfuit. Quænam fuerint Monasterii-villaris abbatissæ ante instaurationem, ignoramus. Plura alia virorum monasteria informavit Filibertus. nam præter Gemeticense, Herense, & Quinciacense, etiam cœnobium Lucionense sanctæ Mariæ in Pictonibus, cujus originem Lucio cuidam imperiali tribuit chronographus Malliacensis, rexisse fertur; forte etiam monasterium S. Michaëlis ad-Eremum, quod Ansoaldus Pictavorum episcopus ædificavit. Omnia hæc monasteria Normannorum tempestate solo æquata sunt, sed postmodum instaurata, ut suis locis exponemus.

ANN. CHR. 681.

Lucionense & S. Michaëlis in-Eremo.

XXX. S. Leodegarii translatio ad S. Maxentiú.

Interim crescentibus in dies ad sancti Leodegarii tumulum miraculis, eorumque fama facile in aulam Theoderici mortuo Ebroino perlata, de transferendo ejus corpore contentio inter episcopos, qui tum in palatio frequentes erant, exorta est, tertio anno, quam martyrium expleverat. In his Ansoaldus Pictavensis antistes, vir magnæ sanctitatis, corpus sacrum sibi deberi contendebat, tum ob consanguinitatem, qua sancto martyri erat conjunctus: tum quia in ipsius parochia ille ad honores ecclesiasticos adoleverat, primo quidem sub Didone episcopo Pictavensis ecclesiæ archidiaconus, tum abbas in sancti Maxentii monasterio, priusquam ad episcopatum Augustodunensem proveheretur. Contra Hermenarius, qui ei in Augustodunensi episcopatu successerat: Jure mihi, inquiebat, hoc corpus debetur: quoniam « ibi eum requiescere æquum est, ubi is episcopus fuit. Utrique intercedebat Vindi- « cianus præsul Atrebatensis titulo possessionis, quippe cum sanctum illud depositum in pago Atrebatensi, ubi cæsus fuerat, jam requiesceret. Ad finiendam controversiam jejunia cum precibus indicta: & tribus schedulis subter pallam altaris appositis, post sacra missarum sollemnia, a ministro altaris Ansoaldi schedula prima producitur; atque adeo beati martyris corpus ei hac sorte adjudicatur. Ansoaldus hoc modo superior, Audulfo monasterii sancti Maxentii abbati curam transferendi sacri corporis committit: ut, ubi prius cultum Dei vir sanctus professus fuerat, ibidem etiam post mortem, uti lucerna, in perpetuum emicaret. Rem haud segniter Audulfus exsequitur accepta regis facultate, qui universis, quacumque sanctum corpus transiret, mandaverat, ut sollemni cultu ubique honoraretur. quod factum a pago Atrebatensi ad Pictavensem, omnibus tam clericis quam monachis, infinita promiscui vulgi multitudine comitante cum crucibus, accensisque cereis & suavitatum odoribus obviam effusis, ita ut vix ad sacrum feretrum accedere liceret. Nec defuit honorando martyri divina potentia, tot patratis in via miraculis, ut quisquis, quavis detentus infirmitate, feretrum aut pannum, quo tegebatur, manu tangere potuisset, confestim sanitatem recuperaret. Accedenti ad urbem Turonum sacræ pompæ obviam processit Bertus seu Theodebertus ejusdem civitatis pontifex cum choris psallentium & luminibus, & sacrum corpus usque ad Pictavorum fines deduxit. Ansoaldus episcopus, audito sanctum jam appropinquasse corpus, ex villa sua Interamni pauperibus & promiscuo vulgo vinum suppeditari jussit, quod in vasculis nequaquam defuit, immo exuberavit, quantumvis exhausta vascula crederentur. Sedato ad Vigennam * fluvium vento, processum est ad Gelnacum villam, ubi Ansoaldus cum suo clero occurrit sacro corpori, cujus contactu in suburbana basilica sanctæ Radegundis unus paralyticus sanatus, itidemque alter in basilica sancti Hilarii, quam unus ex hujus translationis scriptoribus *monasterium sancti Hilarii* vocat. Ab urbe Pictavorum elatum corpus monachi Maxentiani magno numero & comitatu, sed majori gaudio excipiunt, atque in suum deferunt monasterium, pastorem quondam suum cum magna devotione suscipientes. Ibi nullus miraculorum modus in quosvis debiles & ægrotos, quibus incolumitas restituta est.

* *la Vienne.*

De his miraculis libellum scripsit Audulfus abbas, transmisitque ad Ermenaram abbatissam cujusdam monasterii in pago Cadurcino positi, quæ in primis impulit monachum Augustodunensem anonymum, ut scribendis sancti Leodegarii actis operam daret. Fecit ille primus, libellumque suum, impolite quidem, sed graviter scriptum, Hermenario Augustodunensi episcopo nuncupavit. Paullo post, aliam de eodem sancto præsule lucubrationem Ansoaldo Pictavorum antistiti inscripsit Ursinus peccator, sic se ipse vocat, & quidem hortatu Audulfi abbatis monasterii sancti Maxentii: quem Ursinum non alium esse puto ab Ursino Locociagensis monasterii præposito, de quo in libro primo [a] diximus. Tertius vitæ Leodegarianæ scriptor,

[a] *lib.* I *n.* 11.

ANN. CHR. 682. ut ceteros omittam, monachus natione Alamannus, opus suum dicavit abbati Murbacensis in Alsatia monasterii, ubi caput sancti Leodegarii jam inde a primordiis loci, id est a sæculo octavo, asservari creditur; tametsi illud se possidere glorientur nostri in Neustria Gemeticenses & Pratellenses. Translatione corporis facta, Ansoaldus episcopus Audulfo abbati auctor fuit, ut augustiorem in ejus honorem basilicam exstrueret: quod ille impigre exsecutus est, erecta miræ magnitudinis ecclesia, cujus fabrica aliis multum dissimilis fuisse dicitur. Translatio hæc facta est medio mense Martio: dedicatio vero novæ basilicæ III. kalendas Novembris.

XXXI. Aicadri recte facta in regimine Gemeticensium. Aicadrus Gemeticum profectus, incredibile est quanta religione locum rexerit, quantam sui non solum apud domesticos, sed etiam apud exteros opinionem excitarit. In vigiliis pernox, in oratione assiduus, in jejuniis frequens. Hac virtutum fama excitus inter ceteros nobilis quidam Pictavensis, nomine Astasius, villam suam Tortoniacum Deo & sancto Petro in Gemetico donavit pro remedio animæ suæ: quin etiam se ipse in Dei cultum ibidem mancipavit; sicque regularibus se subdidit disciplinis, ut sancte inter sanctos vitam absolverit. Quanta Gemeticensium esset religio, vel uno hoc exemplo patet. Mos loci erat, ut monachi singulis sabbatis *novitia exercerent*, sic illi loquebantur, id est tonsuras renovarent, sed ante horam nonam, quo ex tempore sequentis dominicæ observatio tunc incipiebat. Forte Aicadrus post illam horam imprudens cuidam monacho procuratori suo jussit, sibi ut capillos cum forcipe adæquaret. Mox illi hoc erratum dæmon insultando objecisse dicitur. Tum Aicadrus reatum suum agnoscens, tonsuram imperfectam in piaculum reliquit, & prostratus in ecclesia coram fratribus veniam petiit, & obtinuit. Cum vero familia illa ad nongentos monachos, præter famulos quingentos, excrevisset; angeli monitu Aicadrus didicit, mediam ejus familiæ partem intra triduum peste a dæmone infligenda absumtum iri. Ille autem mox fratres ad nocturnas vigilias excitavit, absolutoque nocturnali & matutinali officio, omnes de facta sibi revelatione & de instanti morte admonuit, eos exhortans, ut ad mortem prævia se se confessione & communione præpararent. Res evenit, uti Aicadro prædicta fuerat, atque intra tres dies quadringenti quadraginta-duo monachi hac clade e medio sublati sunt. Horum omnium corpora in uno cœmeterio in lapideis tumulis honorifice, ut ecclesiæ mos est, Aicadrus sepeliri curavit, seque post suum ex hac vita egressum inter illos humari præcepit: quo in loco quidam viri sancti etiam sepulturam elegerunt. His annumerat auctor anonymus sanctos Hugonem episcopum Rotomagensem, Constantinum Belvacensem, Peregrinum Anglicanum cum sancto Flavio: quorum sancta lipsana, inquit, in Domino cum illis manent humata.

XXXII. Landebertus ab exsilio revocatur. Hoc eodem tempore, scilicet post necem Ebroïni, ab exsilio revocatus est Landebertus episcopus Trajectensis, atque in sedem suam, expulso Faramundo, post annos septem restitutus est, jubente Pippino principe, ægre avulsus e monasterio Stabulensi, ubi per id tempus monasticam vitam egerat. Præerat tum Stabulensibus Goduinus abbas, qui a Theoderico rege privilegium obtinuit, quo donationes omnes monasteriis Stabulau & Malmundario hactenus factæ confirmantur. Editum est, sed sine chronicis notis, hoc diploma, quod Carolus Cointius recte tribuit Theoderico Chlodovei junioris filio, contra eorum sententiam, qui illud Theoderico, cognomento Calensi, tribuendum putant.

ANN. CHR. 683. AUdoënus pontifex, paullo post reconciliatum sibi Filibertum, supremum diem absolvit, cum ecclesiæ Rotomagensi annos quadraginta-tres cum tribus mensibus & diebus aliquot magna cum laude præfuisset. Obiit in villa regia Clipiaco *, Luteciæ Parisiorum proxima, pace composita inter Neustrasios & Austrasios, cujus rei causa, post Gislemari majoris-domus mortem, qui eam turbaverat, Coloniam Agrippinam ad Pippinum ducem a Theoderico rege missus fuerat. Warattonis præfecti palatii filius erat Gislemarus, homo fallax & ambitiosus. Hic, nequiquam deterrente Audoëno, ac brevi periturum dictitante, nisi a cœpto desisteret, patrem honore dejecerat, præfecturamque palatii occupaverat. Idem pacis violator cum Pippino a patre initæ, vix uno anno integro dignitatem retinuit, propter sua facinora immatura morte punitus. Eo mortuo, Waratto pristinum honorem recepit, & Audoëno in Austriam misso pacem cum Pippino reformavit. Hujus legationis rationem vir sanctus ubi Theoderico reddidisset, Clipiaci febre interceptus decessit

XXXIII. S. Audoënus moritur.

* *Clichy.*

decessit IX. kalendas Septembris, uno fere anno ante Filibertum abbatem, delatusque Rotomagum, in basilica beati Petri apostoli extra muros cum multo honore sepultus est. Mortui corpus, cum Clipiaco efferretur, rex Theodericus & regina Chrothildis, necnon major-domus regiæ Waratto cum cunctis proceribus usque ad Pontem-Isaræ * sunt prosecuti: unde multi episcopi & abbates, quos inter Ansbertus abbas Fontanellensis cum aliquot monachis suis adfuisse traditur, cum hymnis & canticis Rotomagum detulerunt, & in basilica sancti Petri, quæ monachorum ante id tempus erat, deposuerunt. Sepulcrum beati præsulis ab Ansberto ejus successore auro gemmisque ornatum, collocato ibidem lecto, quem undique auro inclusum Audoënus ipse Jerosolymam mittere cupierat, ut in sancta Anastasi seu basilica dominicæ resurrectionis poneretur. Villa regia Clipiacus ejus nomine sancti Audoëni * postmodum insignita est, uti & basilica sancti Petri, ubi sepulturam accepit, nobile etiam nunc, si quod aliud, nostrorum in Neustria monasterium, jamdudum muris urbis inclusum: cujus basilica vix ulli ecclesiæ, non modo totius provinciæ, sed regni, elegantia & amplitudine cedit.

ANN. CHR. 683.

* Pontoise.

* S. Ouën.

XXXIV. Ansbertus ei succedit.

Mortuo Audoëno, Rotomagenses unanimi consensu Ansbertum, qui Lantberto Fontanellensi abbati ad Lugdunensem episcopatum promoto suffectus fuerat, episcopum elegere, atque a Theoderico rege petiere, eum ut sibi pastorem juberet consecrari. Rex, qui Ansberti sapientiam ac pietatem probe noverat, quippe qui sibi a confessionibus & consiliis erat, ilico electionem comprobavit, electumque Clipiacum accedere jussit, verbo, ut, sicuti consueverat, ejus consilio in publicis negotiis uteretur; re autem vera, ut ordinatio ejus in frequenti episcoporum ac procerum consessu fieret. Intellexit statim Ansbertus, regem electioni assensum præbuisse, nec ob aliam causam se in palatium evocari, quam ut episcopus ordinaretur. Ille itaque excusare, indignitatem suam causari, denique nuntiis remissis delatam sibi dignitatem omnino refutare. His effugiis non cessit Theodericus, sed, missis ad eum aliis nuntiis, id tantum significavit, se cum ipso colloqui velle, nec episcopale onus invito imponi passurum. Fidem nuntiis habuit Ansbertus, vir magnæ & christianæ simplicitatis, pio dolo deceptus; ac Clipiacum tandem venit: sed, contra quam speraverat, instantibus Rotomagensibus, qui præsentes aderant, regis principumque summo applausu, a Lantberto Lugdunensi antistite, suo quondam in regimine Fontanellensis cœnobii antecessore, aliisque qui eo convenerant episcopis, Rotomagensis pontifex consecratur, successorem sortitus Hiltbertum in regimine monasterii Fontanellensis. Si Fridegodo credimus, Audoënus moriens regi successorem Ansbertum suggessit. Talem igitur habuit successorem, qualem optaverat, utique genere, sæculari dignitate, sed maxime sanctitate sibi non dissimilem. Ansbertum ab eo sola distinguebat monastica professio, quam tamen Audoënus semper valde adamavit. nam ante clericatum, etsi in palatio militarem habitum ac cultum prætenderet, tamen fere a cunctis monachus potius, quam laïcus habebatur, & sub pretiosis vestibus sæpe cilicium corpori applicitum gerebat. Idem in Briegio saltu monasterium exstruxerat, instruxeratque magnifice, quod ipse Jerusalem, ceteri a rivulo præterfluente Resbacense nuncuparunt.

XXXV. S. Eligii vita ab Audoëno scripta.

Scripsit Audoënus de vita sanctissimi præsulis Eligii Noviomensis, amici quondam sui, libros duos, in quibus de monachis non raro sermonem facit, maxime de discipulis beati Columbani abbatis, erga quem impense affectus fuit. Duos hosce libros Rodoberto papæ seu episcopo legendos, emendandosque obtulit. Rodobertum hunc alii Chrodobertum Parisiensem, alii Chrotbertum Turonensem episcopum esse existimant. Mihi vero neuter videtur esse. Non Chrodobertus Parisiensis, qui jam obierat, antequam Audoënus hos libros absolvisset. Obiit quippe Chrodobertus ante Chlotharium regem, quo mortuo Audoënus [a] librum secundum scribebat, Childerico regnante. Non Chrotbertus Turonensis. nam Audoënus Rodobertum illum fratrem carissimum, aut præcise fratrem vocat, eique, quasi majoris auctoritatis, hanc vitam examinandam committit, usurus civiliori elogio, si metropolitanus ille fuisset. Ad hæc Rodobertus ut majori respondet, venerabilem patrem Audoënum appellans, ejusque *jussioni* serius se obtemperasse excusat. quæ sane episcopum arguunt dignitate inferiorem, & forte Rotomagensis metropolis suffraganeum. Verum ita imperfecti & mutili sunt earum ecclesiarum indices episcoporum, ut hac de re sententiam suspendere satius sit, quam temere proferre.

a *Audoën. lib. 2. c. 30.*

ANN. CHR. 683. XXXVI. Audoëni tempus mortis expenditur.

De anno, quo Audoënus diem functus est, non levis etiam difficultas. Primus ejus vitæ scriptor anonymus tantum ait eum decessisse Waratone subregulo seu præfecto palatii, principatu Theoderici regis. Calculum obscuravit alter ejus vitæ „ scriptor Fridegodus, dum scrupulosius explicare voluit, ubi ait Audoënum rexisse „ Rotomagensem ecclesiam annos quadraginta-tres, menses tres, dies decem; nonage„ narium vero migrasse ad Dominum IX. kalendas Septembris, die dominica, & qui„ dem anno ab incarnatione Domini sexcentesimo septuagesimo-septimo, aliis octavo. Verum, ut cetera dissimulem, neutro anno dominica in nonum kalendas Septembris incidebat. Certior est epocha ab annis quadraginta-tribus regiminis cum tribus mensibus, quos Fridegodus ei assignat. Si enim Audoëni pontificatus initium a Maio mense anni sexcentesimi quadragesimi desumas, ejus obitum hoc anno octogesimo-tertio facile collocabis. Favet huic calculo Ansberti ejus successoris privilegium pro monasterio Fontanellensi, datum anno Theoderici regis sexto-decimo, aliis tertio-decimo, Ansberti pontificatus quinto: qui vix ante annum sequentem octogesimum-quartum consecrari potuit, si Audoënus hoc anno sub finem mensis Augusti mortuus est. Sed dimittamus has tricas, quas fusius explicatas vide sis apud Carolum Cointium ad hunc annum. Quam brevi post sancti Audoëni obitum ejus cultus etiam extra Rotomagensem provinciam receptus fuerit, infra docebit nos Herlemundus Cenomannorum episcopus, qui paucis post annis monasterium in ejus honorem ædificavit.

ANN. CHR. 684. XXXVII. S. Aldegundis abbatissæ obitus.

ANno sequenti beata Aldegundis virgo & abbatissa Melbodiensis ad immortalem Sponsum translata est, & quidem III. kalendas Februarii, quo die ejus depositio apud Wandelbertum memoratur, recoliturque quotannis in ecclesia Melbodiensi: tametsi alii alios dies signant, ob varias ejus translationes. Mortis suæ ante aliquot annos divinitus præscia, eam prædixit sanctis Gisleno Cellensi & Humberto Maricolensi abbatibus, qui paullo ante ipsam e vivis migrarunt. Multas visiones & revelationes ante obitum sibi factas indicavit religioso viro *Subino abbati de Nivialensi monasterio.* Pauperum in primis & egenorum curam & sollicitudinem habuit, eisque vestimenta & alimenta per unum e ministris suis suppeditavit ex multis solidis, quos ipsius mater sibi reliquerat. Quin etiam universa, quæ *a proximis jure hereditario perceperat*, (tunc enim propinquorum hereditates inibant etiam monachi & sanctimoniales) in pauperes & ornatum ecclesiarum distribuit, aurum, argentum, gemmas & vestes pretiosas, præter vile, quod sibi reservavit, vestimen„ tum cum victu quotidiano, solita dicere, Melius esse unum solidum manu propria „ pauperibus dare, quam centum post mortem promittere. Quinto ante obitum die germanæ suæ Waldetrudi abbatissæ Castrilocensi visa est ab angelis & sanctis apostolis deduci ad Niviallam monasterium, ubi soror utriusque sancta Gertrudis humata erat. Ibidem *die parasceves*, id est feria sexta, ante sabbatum, quo decessit famula Dei Aldegundis, puella quædam ejusdem cœnobii, *ante triennium velata*, quæ miræ simplicitatis & obedientiæ erat, circa noctis medium ingentem conspexit lucem, audivitque psallentium voces, resonantes ab ecclesia sancti Petri, in qua beatæ Gertrudis corpus quiescebat; easdemque etiam aliæ sanctimoniales non sine stupore audierunt; eoque indicio sacratæ virginis Aldegundis obitum significari intellexerunt. Sepulta est primum in villa suæ quondam ditionis Curtisolra, ubi mortem obiit; indeque paullo post Melbodium translata est, curantibus principe, & nepte ejus Aldetrude, quæ ipsi in regimine monasterii Melbodiensis successit, & post eam Madelberta, ambæ sororis ejus Waldetrudis filiæ.

Canonicarū quale institutum.

Primus sanctæ Aldegundis vitam in litteras retulit auctor anonymus ipsius æqualis, ceteris aliis præferendus, qui eam *matrem cœnobitarum*, puellas ejus monasterii *sanctimoniales* ac *sorores* vocat, & *velatas* fuisse dicit. quæ certe nequaquam conveniunt recentiori statui Melbodiensium canonicarum, quas monachas fuisse non dubito, uti & Castrilocenses. quod de Nivialensibus, Romaricensibus, aliisque ejusdem instituti in superioribus ostensum est. Certe, ut jam dixi non semel, idque hoc loco repetere juvat, ejusmodi canonicarum in his partibus nomen & propositum inauditum fuit ante Ludovici Pii principatum, cujus anno tertio regula condita est in synodo Aquisgranensi pro canonicabus, cujus tamen institutum longe probabilius erat, quam hodiernarum canonicarum, quippe quod perpetuæ continentiæ

voto puellas illas adstringebat. Neque tamen institutum illud a Romanis pontificibus probatum fuit, immo valde improbatum, ut patet ex concilio Romano sub Nicolao I. quod suo loco integrum referemus: in quo diserte legitur, ante prædictam Aquisgranensem synodum, nullam aliam, quam sancti Benedicti, universalem regulam apud Latinos receptam fuisse. Romani concilii hæc verba sunt. *Et certe hujusmodi sanctimonialium*, scilicet canonicarum, *institutionem usque nunc tota Asia, Africa simul & Europa, excepto uno minimo angulo Germaniæ, nec scivit, nec recepit: quem quotquot receperunt, a tempore præfati Ludovvici recepisse comprobantur. Unde constat, ante illum, sanctimoniales ubivis terrarum habuisse quam sequerentur regulam, a sanctis patribus sibi conscriptam: velut in Latina lingua a beato Benedicto, aliquibus dictionibus a virili sexu ad femineum translatis: quam utique in sui regni provinciis inventam, nec Ludovvicus mutare qualibet ratione debuit, aut potuit sine auctoritate & consensu sanctæ Romanæ & apostolicæ sedis.* Hactenus verba concilii Romani, quibus nihil luculentius ad propositum afferri potest. Consule quæ de sanctæ Aldegundis, aliarumque id generis canonicarum habitu superius [a] diximus. Annum sanctæ Aldegundis obitus colligimus ex die sabbati, quod hoc anno bissextili convenit tertio kalendas Februarii.

ANN. CHR. 684.

a lib. 15. n. 61. & 62. & lib. 16. n. 56.

XXXVIII. Grasellensis monasterii origo.

Ipsis Februarii kalendis hujus anni scriptum fuit primarium instrumentum de conditione monasterii de Grasello, quod Aredius, alio nomine Petruinus, episcopus Vasionensis, *in suburbano civitatis* suæ exstruxit. quo suburbani nomine totum non modo urbis alicujus territorium, sed etiam pagum, immo aliquando diœcesim totam significari jam sæpius observavimus. Ejus rei litteræ, quas in appendice integras referemus, hoc modo inscriptæ sunt: *Dominis venerabilibus atque dilectissimis & sanctis fratribus nostris comprovincialibus, sanctarum ecclesiarum Domino dispensante rectoribus, Aredius sive Petruinus sedis ecclesiæ Vasensis civitatis, acsi indignus, Domino dispensante pontifex.* & infra: *monasterium aliquod in suburbano civitatis, in loco, cujus vocabulum Grasello, quod nos in honore sancti Victorii & sancti Petri, vel reliquorum dominorum sanctorum ecclesiarum visi sumus construxisse, placuit nobis, ut sub instituta sanctorum patrum ipsum monasterium firmatum esse deberetur, ubi congregatio monachorum, auspice Domino, in supra scripto monasterio debeant deservire: ut secundum normam venerabilis viri sancti patris Benedicti abbatis, vel sancti Macarii, seu sancti Columbani degere vel habitare deberent.* En trium regularum insignis conjunctio, quales antehac plurimas jam observavimus. *Factum kalendis Februarii anno decimo domini nostri Theoderici regis.* Instrumento subscribunt Petruinus episcopus, & cum eo alii episcopi octo, Wolbertus, Agliacus, Ambrosius, Tredicus, Godebertus, Leodegarius, Pascasius, Rusticus. Deinde Ago abbas, Pascasius presbyter, Delfinus abbas, Maurontus archidiaconus, Genno diaconus. Ecclesia Vasensis seu Vasionensis, quæ modo Avenionensi subest, suffraganea tunc erat metropolis Arelatensis, sub qua octo erant episcopatus, scilicet Avenionensis, Massiliensis, Tricastinensis, Tolonensis, Arausicanus, Carpentoractensis, Vasensis, & Cabellicensis: qui tres postremi modo subjacent archiepiscopo Avenionensi. Novem subscribunt prædictis litteris episcopi, id est metropolitanus Arelatensis cum octo suffraganeis suis; sed cujus sedis singuli fuerint, incertum, præter Aredium seu Petruinum Vasensem, qui primus subscribit, & Wolbertum ab eo proximum, qui tunc erat pontifex Arelatensis. Chlodoveus rex suo diplomate approbavit conditionem ejus monasterii, quod Petrus Vasensis antistes anno unde-sexagesimo supra millesimum Massiliensi sancti Victoris abbatiæ subjecit, cujus nunc cella [b] est sub titulo sanctæ Mariæ & sancti Petri ac S. Victoris de Grasello, vulgo Gransello.

b V. Cassian. illust. p. 447.

XXXIX. S. Filiberti abbatis obitus.

Coschinus abbas ejus discipulus.

Sub idem tempus sanctus Filibertus abbas in Herensi monasterio ad cælum migravit XIII. kalendas Septembris, quo die in vetustis martyrologiis laudatur. Quid in ejus morte acciderit, non prodit ejus vitæ scriptor monachus Gemeticensis anonymus subæqualis, qui libellum hac de re scripsit jussu Coschini abbatis post Aicadrum Gemeticensis, atque etiam Centulensis post Ocioaldum sancti Richarii successorem. Ermentarius monachus Gemeticensis, dein vagæ Herensis congregationis sæculo anno abbas, hanc ipsam lucubrationem Hilduino abbati nuncupavit, cum duobus libris miraculorum ab se conditis: non quod ejus auctor haberi vellet, sed ut antiquioris illius vitæ, uti & miraculorum lectione Hilduinus moveretur ad impetrandum a Carolo Calvo refugii locum Herensibus monachis, qui tum palabundi

ANN. CHR. 684.

per Gallias cum sancti Filiberti corpore ob tempestatem Nortmannorum vagabantur. Non audiendus itaque sive Petrus Franciscus Chiffletius, qui Coschinum ad sæculum nonum remittit; sive Carolus Cointius, qui Clotinum Centulensem abbatem pro Coschino supponit, ut Coschinum ad idem tempus differat. Utrique præponderare debet Hariulfus chronographus Centulensis, qui Coschinum abbatem, non Clotinum, habet Ocioaldi successorem, eumdemque sancti Filiberti discipulum fuisse ex majorum relatu tradit. Sancti Filiberti cultum sæculo octavo jam in Gallia viguisse docet Alcuini epigramma CXXXV. ubi aram ipsi erectam memorat hoc disticho:

Hanc pater egregius aram Filibertus habebit,
Plurima construxit qui loca sancta Deo.

Inter eximias ejus virtutes, mendacium, tamquam mortale venenum, fugisse traditur.

XL. Mummolinus episcopus Noviomensis moritur.

Filiberto non diu superstes fuit Mummolinus episcopus Noviomensis, mortuus XVII. kalendas Novembris, postquam per viginti & sex annos ecclesias Noviomensem & Tornacensem rexisset. Corpus suum moriens in communi cœmeterio extra urbis mœnia sepeliri mandavit: sed tamen humatum fuit in æde sanctorum apostolorum, ubi sancta Godeberta virgo sepulta fuerat. Hæc est Godeberta, quam a multis procis in matrimonium expetitam sanctus Eligius, Mummolini decessor, aureo anulo suo virginem consecravit: cui Chlotharius rex, ut jam dixi, assentientibus principibus, suum Noviomense palatium cum suburbano oratorio beati Georgii martyris, duasque villas fiscales, & aliquot puellas regendas dedisse perhibetur: ex quo inditus Godebertæ abbatissæ titulus. Sancti Mummolini corpus in ecclesia Noviomensi asservatur, præter partem ejus capitis, quæ habetur in Sithiensi monasterio, ubi monachus & abbas ante adeptum episcopatum fuerat.

XLI. Hunulficurtense monasterium S Bertino concessum.

Præerat tunc temporis huic monasterio Bertinus abbas, cui vir illuster Amalfridus tradidit puellare monasterium, quod ipse in prædio suo Hunulficurte, in pago Cameracensi ad Scaldim exstruxerat, regendumque filiæ suæ Aurianæ tradiderat. Editæ sunt a nobis hujus donationis litteræ in libro sexto [a] de re diplomatica, quibus Amalfridus testatur, se concessisse atque delegasse ad monasterium *Sitdiu*, ubi venerabilis vir Bertinus abbas præesse videtur, una cum voluntate vel convenientia filiæ suæ Aurianæ, quæ ibidem rectrix esse videtur, monasterium suum, cujus vocabulum est Hunulfocurtis, in pago Cambricense, super fluvio *Scald*, quod ipse in proprietate sua exstruxerat in honore sanctæ Mariæ, vel sancti Petri, seu sancti Martini, seu sanctæ Pollinæ, ubi ipsa pretiosa gemma requiescit in corpore. Tum obtestatur Sithienses fratres, eorumque rectores, ut ipsi monasterio dimissa, de curso seu officio divino, & de luminaribus provideant, & de hospitibus ac peregrinis curam habeant, nomenque suum adscribant in libro vitæ, id est in diptychis seu necrologio monasterii Sithiensis. Actum Vermandis *, quod fecit mensis Februarius dies octo, in anno duodecimo regni domini nostri Teuderici gloriosissimi regis. Hanc donationem confirmavit [b] idem princeps in Carisiaco palatio kalendis Aprilis, anno quarto-decimo regni sui; eique consensum Childebertanæ Amalfridi uxoris intervenisse ait. Addit Johannes Iperius, Amalfrido Aurianaque defunctis, a Bertini successoribus monachos in locum monialium suffectos fuisse; sed tandem, qua occasione incertum, monasterii Sithiensis potestate excidisse. Baldericus episcopus in chronico [c] meminit monasterii sancti Petri in villa *Hunulcort*, quod illustris vir Amalfridus cum uxore Childebertana fundavit, deputatisque sanctimonialibus cum clericis, id est monachis, filiam suam Aurianam præfecit, postquam Vindicianus Cameracensis antistes, accersitis secum non paucis episcopis, unaque etiam beato Lantberto Leodicensi martyre, illud consecraverat. Balderici tempore, id est sæculo undecimo, hoc monasterium ad paucos canonicos redactum erat. nunc abbatia est ordinis sancti Benedicti, priscum retinens * nomen, septem passuum millibus ab urbe Cameraco, haud procul Vermandis *, ubi donationis Bertino factæ instrumentum confectum est. Distinguendus hic locus ab Augusta-Viromandorum seu Quintinopoli, episcopali sede, ut quibusdam videtur, insigni, antequam hæc in urbem Noviomagum seu Noviomum transferretur. quamquam nonnulli Vermandis opido, quod quinque circiter millibus ab Augusta distat, id tribuendum contendunt. In

a Diplomat. p. 607.
* Vermans.
b Ibid.
c Balderic. lib. 2. c. 10.
* Hunecourt.
* Vermans.

duobus episcoporum Noviomensium antiquis indicibus, quorum prima manus, unius quidem medio sæculo decimo in Hadulfo, alterius in Lamberto sæculo sequenti desinit; in his, inquam, duobus indicibus post Alomerum ponitur sanctus Medardus, de quo hæc subduntur: *Hic propter Vermandi*, in alio *Viromandi*, *subversionem*, *Noviomum sedem constituit episcopalem: qui etiam post sancti Eleutherii episcopi Tornacensis obitum regendam suscepit ecclesiam Tornacensem.* Hæc obiter. Ante biennium Theodericus rex eidem Bertino præceptum seu diploma immunitatis [a] dederat de his, quæ in fisco Attiniacensi comparaverat. ANN. CHR. 684. a *Diplomat. p. 606.*

XLII. Toletana concilia XIII. & XIV.

Hoc anno, Ervigii regis quinto, habitum est Toletanum concilium quartum-decimum, in quo sextum universale concilium adversus Monothelitas receptum fuit, nullis statutis in rem monasticam editis, uti neque in præcedenti Toletano concilio, anno superiori celebrato, cujus canone septimo cautum est, ut ne deinceps occasione jurgiorum aut gravaminum acceptorum, quod a viris etiam sanctis factum legimus, altaria ornamentis exuerentur, aut luminaria, vel divinorum sacrificiorum aut officiorum cultus subtraherentur. qui mos nihilo minus, saltem in Gallia, diu post illud tempus perseveravit, ut videbimus. Huic concilio tertio-decimo post episcopos subscribunt abbates quinque, Absalius*, Faustinus, Gerontius, Castorius, ac Sisebertus, & inter vicarios episcoporum Pacatus abbas agens vicem Sunifredi episcopi Narbonensis, Freidebadus abbas vice Valderodi episcopi Cæsaraugustani, Veremundus abbas vice Clari episcopi Elenensis, Citruvinus abbas vice Stephani episcopi Carcassensis, Audebertus abbas vice Gadiscaldi episcopi Oscensis, Leopardus abbas vice Potentini episcopi Uticensis, Vincentius abbas vice Gaudentii episcopi Valeriensis, Segarius abbas vice Gundilani episcopi Impuritani, Stabilius abbas vice Austerii episcopi Tyrassonensis, Johannes abbas vice Reginci episcopi Aucensis, Leopardus abbas vice Aurelii episcopi Asturicensis, & fortasse alii nonnulli, qui sub titulo presbyteri vel diaconi subscribunt. quod etiam de aliis conciliis observandum. Ex his omnibus abbatibus unus nobis cognitus est Citruinus abbas Castrensis, qui postea episcopus Albigensis factus est, scilicet post Richardum, & quidem anno [b] ejus sæculi nonagesimo-secundo. Is ritus antiquos restituisse fertur, rigidus utique censor, quo nomine afficitur in subjectis [c] versibus.

* *al.* Asfalius.

Citruinus abbas Castrensis. b *Spicil. to. 7. p. 336.* c *Ibid. p. 339.*

Hesperias rigidus censor pervenit ad oras,
Ritusque antiquos restituisse ferunt.
In Toletano cœtu Citruinus obivit
Carcassonensis munus episcopii.
Cumque cathedra suo Albigæ sessore careret,
Antistes factus judicio est populi.

Cujus rei causa profectus sit ad Hesperias oras, quod vel de Hispania, vel de Italia interpretandum, optandum esset ut poëta ille nobis clarius exposuisset. Si de Hispania, ut concilio interesset; si de Italia, forte itineris causa fuit, ut monasticos ritus puriores addisceret, eosque induceret in suum Castrense sancti Benedicti monasterium, cujus tertius abbas erat, nempe post Robertum & Faustinum, qui duo primi abbates ejus loci memorantur. Plerique ex prædictis abbatibus subscribunt quarto-decimo concilio Toletano, sed alii etiam præter eos, cum proprio nomine, tum vice episcoporum suorum: quos abbates hic commemorare nihil juvat, cum monasteria eorum ignoremus. Ex his Maximus abbas, qui in hoc concilio vices egit Stephani metropolitani Emeritensis, idem esse videtur Maximus Emeritensis antistes, qui Toletano concilio quinto-decimo post annos quatuor subscripsit.

ANN. CHR. 685. XLIII. Bercharius abbas Dervensis cæditur.

Anno sexcentesimo octogesimo-quinto consignanda videtur mors Bercharii abbatis Dervensis, & Condedi monachi Fontanellensis. Bercharius præter Altivillarense monasterium, & Dervense, in quo decessit; unum etiam virginum, Puellare-monasterium vulgo dictum, non procul a Dervensi exstruxerat, eique Waltildem præposuerat abbatissam. Cum mortem sibi imminere intelligeret, instante paschali sollemnitate, feria quinta, qua cæna Domini celebratur, virginum cœnobium adiit, eisque salutaria monita dedit; tum data illis benedictione & salutatione extrema, in suum Dervense monasterium reversus est. Erat eo in loco quidam mona-

ANN. CHR. 685. clius nequam, Daguinus nomine, quem Bercharius ex ſacro fonte ſuſceperat, & monaſtica ibidem veſte induerat. Hunc cum ob facinora acriter, ut par erat, idemtidem objurgaret, tanto ille animi furore tandem correptus eſt, ut pium patrem interficere, prô nefas! monſtrum illud ſuſtinuerit. nam virum ſanctum in lecto decumbentem noctu aggreſſus, arrepto cultello perfodit, & pii patris ſanguine impius filius manus proprias maculavit. Mox, projecto in proximam piſcinam cultello, qui aquis ſupernataſſe fertur, eccleſiam petiit, cruentis manibus ſignum pulſavit, demens, quaſi monachos ſceleris ſui teſtes convocaturus. Hi vero concurrunt ad patrem, quem ſemianimem inveniunt. Mox cædis auctorem adducunt, ſcire cupientes, quid de admiſſo tanto ſcelere ſtatueret. Hic vero, exempli Chriſti domini non immemor, facinus Daguino condonavit, eum hortatus, ut condigna pænitentia id expiaret, ejuſque rei cauſa Romam pergeret, indulgentiam a principe apoſtolorum imploraturus. Profectus inde Daguinus, ſecundum præceptum viri Dei Romam petiit, unde poſtea non eſt reverſus. Bercharius vero, letali vulnere in dies pejus habente, demum ad extrema venit, & ex hac mortali vita ad immortalem tranſivit VI. kalendas Aprilis. Sepultus eſt in quodam loco extra eccleſiam, haud dubie in communi fratrum cœmeterio, inde paullo poſt tranſlatus in baſilicam ſanctorum Petri & Pauli apoſtolorum, quam ipſe ædificaverat, & retro altare depoſitus XVI. kalendas Martii: ex cujus ſepulcro oleum in vas ſubjectum, infirmis valde ſalubre, per longum tempus defluxiſſe dicitur. Alia ejuſdem tranſlatio facta eſt XVII. kalendas Novembris: quo die in Uſuardi martyrologio ſecunda manu adſcriptus legitur his verbis: *Dervo monaſterio ſancti Bercharii martyris atque abbatis.* Sic martyres appellabant pios homines, qui injuſte, ſeu nullam ob cauſam necati fuerant. Librum de vita ſancti Bercharii ſcripſit ſæculo decimo labente Adſo ejus loci abbas, inchoavitque librum alterum de ejuſdem miraculis, quem anonymus quidam continuavit. Initio chartarii Dervenſis præmittitur manu non admodum antiqua index abbatum Dervenſium: in quo Bercharius hoc anno, id eſt Chriſti domini ſexcenteſimo octogeſimo-quinto, poſt annos regiminis viginti & unum, de hoc ſæculo migraſſe, eidemque Synaulius abbas ſucceſſiſſe traditur. Synaulii ſucceſſores ignoti uſque ad Hautonem abbatem Stabulenſem ſimul ac Dervenſem, qui, favente Ludovico auguſto, Dervenſes ad priſca inſtituta revocavit.

Gaugiaci parthenium an condiderit. a V. Append.

Habetur in eodem chartario charta [a] Reoli epiſcopi Remenſis, a quo Beracharius » abbas obtinuiſſe dicitur, ad puellarum monaſterium conſtruendum, locum de rebus » eccleſiæ Remenſis, *infra urbem Cathalaunenſium, in pago Pertenſi ſupra fluvium Ma-* » *tronam*, id eſt villam, quæ dicitur Gaugiacus, ſive alio vocabulo Epiſcopi-villa, quam » ſanctimonialis femina, nomine Ama, quæ ſub titulo religionis vitam finivit, per » ſuas chartas eccleſiæ Remenſi donaverat. Hanc autem donationem Reolus ſe feciſſe » ait cum conſenſu fratrum ſuorum, vel concivium Remenſium, *hoc eſt tam archidiaconibus, abbatibus, presbyteris quoque & diaconibus, vel omni clero eccleſiarum, ſeu &* » *inluſtribus viris, qui infra urbem commanere videntur*, conſentientibus, quorum no» mina eidem chartæ ſubſcripta ſunt. Atque ut hæc donatio fieret citra Remenſis ec» cleſiæ detrimentum, eidem eccleſiæ in compenſationem a Reolo datur in pago Le» movicino villa Tinnovero, quam de Vetranione diacono dato pretio comparaverat, » & caſa in Novo-caſtro, *conſtructa in ipſa urbe Lemovicina.* Quod ſi forte ſanctimonia» les illæ ex villa Gaugiaco in alium locum migrare vellent; ipſa villa revertatur ad » monaſterium Altivillare, *quod anteceſſor noſter*, inquit, *domnus & pater Nivardus quondam epiſcopus ſuo opere conſtruxit. Actum in villa Compendio ſub die kalendarum Maii, anno tertio-decimo regni domni noſtri Theoderici regis.* Subſcribunt poſt Reolum Anſooldus epiſcopus, forte Pictavenſis, Petrus abbas, Harmarus abbas, Hilduinus abbas, & Leocadius abbas, præter alios, haud dubie clericos, quos in appendice noſtra hic habes, ubi integrum inſtrumentum referemus. Ex his vero chronologicis notis diſcimus, Bercharium non ante annum Theoderici regis tertium-decimum, qui hoc anno, vel certe inſequenti incœpiſſe videtur, e vivis exceſſiſſe. Mirum eſt nullam hujuſce parthenonis mentionem fieri ab Adſone, aliiſve, qui de ſancto Berchario ſcripſerunt. Veri ſimillimum eſt, Bercharium, paullo poſt mortuum, rem imperfectam reliquiſſe. Certe in chartaceo codice antiquiori Dervenſes habere dicuntur in Gogiaco manſum indominicatum unum cum terra arabili ad ſeminandum modios triginta, & cum vinea, ubi poſſunt colligi vini modii tres; nulla monaſterii

mentione facta. Ceterum quatuor illi abbates, qui litteris Reoli episcopi subscripserunt, videntur præfuisse quatuor, quæ jam tunc prope Remos erant, monasteriis, nempe sancti Remigii, sancti Theoderici, sancti Basoli & Altivillarensi. Duo ex his subscripserunt ipsius Bercharii litteris de alodiis propriis, quæ Dervensi monasterio contulit, nempe Harmarus & Hilduinus abbates. Leocadius cancellarius eas litteras scripsit, idem haud dubie, qui jam abbas superiori chartæ subscripsit. Videntur in illis subscriptionibus multi deesse, quos Reolus eidem chartæ subscripsisse in contextu testatur. Nunc Episcopi-villa * pertinet ad Altivillarense monasterium, prout Reolus statuerat, deficientibus nimirum eo loci sanctimonialibus. ANN. CHR. 685. * Vequeville.

XLIV. Condedus moritur.

Condedus monachus haud longe a Fontanellæ monasterio in Belcinnaca Sequanæ insula, cum per annos aliquot contemplativam vitam duxisset; ad claram Dei visionem raptus est XII. kalendas Novembris, sepultusque est in basilica beatorum apostolorum Petri & Pauli, ab se constructa, ubi multa se invocantibus beneficia contulisse dicitur. Post aliquot annos, cum insula illa fluvii eluvione absorberetur, sancti viri corpus inde Fontanellam translatum est, depositumque in basilica beati Petri apostoli juxta oratorium sancti Martini ad plagam meridianam, apposito ad ejus sepulcrum epitaphio, quod in ejus actis retulimus. Sancti Condedi depositio apud Fontanellenses colitur ipso ejus obitus die, scilicet XII. kalendas Novembris; translatio vero VII. kalendas Junii, quando ipsius corpus a Rotberto pontifice Rotomagensi una cum corpore sancti Eremberti episcopi Tolosani uno in loculo repositum est anno Domini millesimo vicesimo-septimo. Is fuit exitus Condedi anachoretæ, qui ex Britannia insula in Galliam pro more gentis accesserat.

XLV. Girvvense monasterium conditur. * Jarrovv.

Interim Northumbrensium aquilonares partes sua, discipulorumque suorum sanctitate illustrabat Benedictus, cognomento Biscopus, qui præter Wiremuthense beati Petri monasterium, aliud in proximo loco, cui Girvo * nomen erat, in honorem sancti Pauli molitus est. Huic pio consilio Egfridus rex, qui fundum ad primum illud exstruendum concesserat, recte collocato delectatus beneficio, quadraginta familiarum possessionem posteriori construendo largitus est. quo familiæ nomine portionem terræ, quanta unius aratri culturæ sufficiens erat, veteres illi Brittones seu Anglo-Saxones intelligebant, *hidas* alio vocabulo, seu *carrucatas* appellare soliti. Inchoata fuerat ante annos quatuor Girwensis monasterii fabrica, cui demum hoc anno suprema imposita est manus, probante antiqua ejus loci inscriptione, in qua dedicatio ecclesiæ sancti Pauli VIII. kalendas Maii, anno quinto-decimo Ecfridi « regis, facta dicitur, & quidem Ceolfridi ejusdem ecclesiæ auctoris anno quarto, « quem Ceolfridum Biscopus ibidem abbatem præfecerat septem-decim monachis, ex majori sancti Petri monasterio istuc adductis. Hoc vero monasterium consultu, immo etiam jussu regis ita ordinatum est, ut una & indivulsa utriusque loci pax & concordia esset, eademque utrobique necessitudo & familiaritas perpetuo conservaretur: ut, sicut corpus a capite, per quod spirat ac vivit, non potest avelli: ita unum ab altero monasterium, fraterna societate sic conjunctum, nullo pacto separari ac disturbari posset. Is est Ceolfridus monachus, quem a primordiis instituti prioris monasterii Biscopus non semel in Romano itinere socium & adjutorem habuerat. Ceolfridus abbas.

XLVI. Eftervvinus Biscopi coadjutor vir eximius.

Sed quia eidem Biscopo Romam denuo repetendi necessitas incumbebat, Easterwinum seu Esterwinum, sancti Petri monachum, eidem monasterio sui loco abbatem præfecit, ut, quem solus non poterat, socia dilectissimi commilitonis virtute laborem levius ferret. Nec ab re videatur, duos uni monasterio simul præfuisse abbates. nam præterquam quod id antiquis exemplis non carebat, hoc sane exigebat frequens Biscopi in transmarinas partes profectio, incertusque reditus. Hanc præfecturam iniit Easterwinus nono anno a conditione monasterii Wiremuthensis, quod anno ejus sæculi septuagesimo-quarto exstructum diximus, eamque ad obitum suum annis quatuor retinuit. Erat is patruelis abbatis sui Benedicti, sed nullo carnis respectu ab eo electus ob eximias dotes, quas in sæculari dignitate olim exseruerat, cum esset Egfridi regis minister. At, relictis semel negotiis sæcularibus, abjectisque armis corporeis, in spiritali militia tam pie ac modeste se gessit, ut fratrum simillimus aliorum, ventilare cum eis frumentum & triturare non erubesceret, immo nec oves vitulasque mulgere, atque in pistrino, in horto, in coquina, ceterisque monasterii humilioribus officiis exerceri gauderet. Sæpe, cum ad procuranda monasterii negotia foras egressus, eodem reverteretur; si quando laborantes inve-

niret fratres, ſtatim cum eis in opus ſe adjungebat, ſive aratri ſtiva regenda, ſive malleo domandum ferrum, ſeu ventilabrum manu excutiendum eſſet, aut quidvis aliud faciendum. Erat ille quidem mitis & benignus adverſus omnes; ſed, ubi res exigebat, fortis & infractus, adeoque peccantes regulari diſciplina opportune coercens; magis tamen ex ingenita diligendi conſuetudine ſedulo admonens, ut ne quis peccare vellet, aut nativam vultus ipſius lucem nubilo cujuſvis aſperitatis inſuſcare. Ceterum eodem quo ceteri fratres cibo, eodemque in refectorio veſcebatur; ipſoque, quo, priuſquam abbas eſſet, communi dormiebat in loco: adeo ut extremo etiam morbo correptus, duos adhuc dies in dormitorio fratrum quieſceret. quod quaſi inſolitum Beda conſulto videtur obſervaſſe. Reliquos quinque vitæ ſuæ dies in ſecretiori cella exegit, ex qua die quodam egreſſus, & ſub divo reſidens, accitis ad ſe cunctis fratribus, oſculum pacis mærentibus, & tanti patris abſceſſum lugentibus dedit. Obiit pridie nonas Martias, dum fratres matutinis laudibus vacarent, annos natus dumtaxat triginta-ſex: ex quibus viginti-quatuor in ſæculo, duodecim in monaſterio annos vixit, ſeptem quidem in ſacerdotio, quatuor in monaſterii regimine. Florentius Wigornienſis auctor eſt, eum hoc anno octogeſimoquinto peſte ſublatum fuiſſe: quo mortis genere ipſum cum multis ejus fratribus deceſſiſſe Beda teſtatur. Forte Florentius annum hunc numeravit ſecundum veterem calculum, qui annus ſecundum novum eſſet octogeſimus ſextus. Cum enim annus nonus a condito Wiremuthenſi monaſterio coincidat in annum octogeſimum-ſecundum, quo Eaſterwinum Biſcopus in coadjutorem ſeu coabbatem adoptavit; Eaſterwini regiminis annus, quo deceſſit, quartus facile in Martium menſem anni octogeſimi-ſexti extendi poteſt. Sed id levioris momenti.

ANN. CHR. 685.

XLVII. Biſcopi novum iter Romam.

Eaſterwino ſancti Petri, & Ceolfrido ſancti Pauli monaſterio præpoſitis, Biſcopus quarta vice ex Britannia ſolvit, Romam denuo petiturus; atque inde innumeris eccleſiaſticæ ſupellectilis donis locupletatus rediit, magna ſcilicet ſacrorum voluminum copia, & ſanctarum imaginum, quæ concordiam veteris ac novi teſtamenti concinno artificio exhibebant. Exempli cauſa, una Iſaacum ligna, quibus immolaretur, portantem; & e regione altera Chriſtum Dominum ſuam crucem geſtantem repræſentabat: aliæ duæ ſerpentem in eremo a Moſe erectum, & Chriſtum ipſum in crucem ſublatum oſtendebant. Attulit etiam inter alia, pallia duo holoſerica incomparandi operis, quibus poſtea ab Aldfrido rege, qui Egfrido interfecto hoc anno ſucceſſerat, terram trium familiarum ad oſtium Wiri fluminis comparavit. Verum lætum ac felicem ejus reditum illud obſcuravit, quod Eaſterwinum, quem diſceſſurus ſancti Petri abbatem inſtituerat, peſte ſublatum cum monachis ejuſdem loci non paucis accepit. At dolorem hunc relevabat electio Sigfridi diaconi ex eodem monaſterio, viri moribus probatiſſimi ac mitiſſimi, ſcientia ſcripturarum non mediocriter inſtructi, ſed corporis infirmitate ex vitio pulmonum laborantis, quem fratres una cum Ceolfrido coabbate in locum Eaſterwini ſubſtituerant.

Sigfridus coabbas poſt Eſtervvinum.

XLVIII. Egfrido regi ſuccedit Aldfridus

Reperit etiam in reditu mortuum Egfridum regem Northanimbrorum, qui in bello temere ſuſcepto occubuerat. Is anno ſuperiore in Hiberniam [a] Scottorum inſulam miſſo exercitu duce Berhto, innoxiam gentem & Anglorum nationi amiciſſimam, miſere vaſtavit; ita ut nec eccleſiis quidem aut monaſteriis parceret hoſtilis manus. Tum hac victoria elatus, imprecantium Scottorum vim orationum expertus eſt, cum hoc anno eamdem ſtragem in Pictorum provinciam, Britanniæ aquilonarem, inferre tentavit, multum renitentibus ejus familiaribus, maxime beato Cuthberto, qui recens ordinatus epiſcopus erat. nam ducto in Pictos exercitu, ſimulantibus fugam hoſtibus, inacceſſorum montium illatus in anguſtias, periit cum maxima parte copiarum ſuarum, anno ætatis quadrageſimo, regni quinto-decimo, die tertio-decimo kalendarum Juniarum. Hinc Picti effuſi in terras Anglorum, alios gladio ceciderunt, alios in citeriores Britanniæ partes refugere compulerunt. Ex his Trumwinus epiſcopus Pictorum auſtralium, qui genere Anglus erat, ſe recepit in Streaneshalenſe monaſterium, auxilio futurus regiæ virgini Elfledæ, Egfridi germanæ ſorori, quæ una cum Elfleda matre illi cœnobio præerat: ibique cum paucis ſuorum, quorum ceteros variis monaſteriis commendaverat, in monaſtica diſtrictione multo tempore vitam duxit, ac poſt mortem ſepultus eſt. Egfrido in regnum ſucceſſit Aldfridus, frater ejus creditus, & putatitius filius Oſwii regis, diſtinguendus ab Alchfrido, Egfridi germano fratre, qui cum Oſwio patre aliquamdiu

[a] *Beda lib. 4. c. 26.*

diu regnaverat, eodemque superstite mortuus fuerat. Erat Aldfridus versatissimus in scientia sanctarum scripturarum, quarum studio se contulerat in Scottorum insulas, amore sapientiæ spontaneum passus exsilium, inde cæso Egfrido ad capessendum regnum hoc anno in patriam revocatus. ANN. CHR. 685.

XLIX. Cuthbertus ordinatur episcopus.

Cuthbertus ab annis novem in Farne insula solitariam ducebat vitam, cum promotus est invitus ad episcopatum, prout Boisilus præpositus Mailrosensis olim ipsi prædixerat. Id factum paullo ante Egfridi regis exitium, cujus vaticinium Elfledæ Streaneshalensi abbatissæ ejus sorori aliquando protulerat. Hæc, sancti viri zonæ contactu ex gravissimo languore penitus relevata, ejus conspectu & colloquio frui summopere cupiebat. Accessit ille, ipsa flagitante, ad insulam Coquedi, fluminis ostio præjacentem, quæ ab eodem fluvio nomen accepit, & ipsa monachorum cœtibus insignis. Inter colloquendum regia virgo, Cuthberti pedibus advoluta, eum adjuravit, ut sibi diceret, quam longo tempore victurus esset Egfridus frater ipsius, & quem successorem esset habiturus. At vir Dei vix tandem adduci potuit, ut unius tantum anni vitam regi superesse diceret, cui Aldfridum successurum non obscure significavit. Tum de futura sua dignitate sciscitanti respondit, se quidem, quamquam indignum, divino judicio ad episcopatum destinatum esse; sed post annos haud amplius duos pristinæ solitudini restituendum. Postea reversus ad insulæ suæ secessum, non multo post congregata synodo episcoporum, cui Theodorus archiepiscopus præsidebat, in præsentia Egfridi regis unanimi omnium consensu electus est ad episcopatum. Missis ad eum hujus rei nuntiis, nequaquam loco moveri potuit, dum rex ipse, & cum eo sanctissimus episcopus Trumwinus, aliique proceres, & religiosi viri quam plurimi, ad insulam Farnem profecti, genibus flexis cum lacrymis per Dominum obtestantur omnes, ut se vinci pateretur. Tum illum lacrymis quoque madidum extrahunt e latebris, & ad synodum pertrahunt, atque impositæ dignitatis oneri collum submittere compellunt. Non tamen statim ordinatus est; sed tantum peracta hieme, & quidem in ipsa paschali sollemnitate, quæ VII. kalendas Aprilis hoc anno celebrabatur, ejus consecratio facta est Eboraci coram Egfrido rege & septem episcopis, quorum princeps Theodorus erat. Electus est primo ad episcopatum Hagustaldensem pro Trumberhto exauctorato: sed quoniam Lindisfarnensi ecclesiæ, in qua conversatus fuerat, præfici maluit; placuit, ut ejus regimen susciperet loco Eatæ episcopi, abbatis quondam sui, qui ad sedem Hagustaldensem reversus est. In episcopatu commissam sibi plebem precibus fovebat assiduis, admonitionibus saluberrimis ad cælestia vocabat, non magis verbo informans quam exemplo. Mœstos ac pusillanimes recreare, male gaudentes ad salubrem revocare tristitiam; esurientibus alimenta, algentibus vestes præbere; in montanis & agrestibus locis, ubi ecclesiæ ejus comitatum non capiebant, fixis tentoriis prædicare; super baptizatorum capita adhibita sacra unctione manus imponere; denique solitam in victu parsimoniam, & in ipsa turbarum frequentia monasticæ vitæ rigorem sollicitus observare.

Egfrido contra Pictos dimicante, versabatur in Luguralia civitate, Carleolo * alias dicta, cum Ermenburga regina, quæ ibidem in suæ sororis monasterio eventum belli exspectabat. Cuthbertus infaustum regis interitum cælitus agnovit. Mox reginam adiens, erat autem dies sabbati: Vide, inquit, ut illucescente secunda sabbati ascendere currum festines, (Anglis quippe die dominico curru vehi non licebat) & in regiam civitatem quantocius properes, ne forte rex occisus sit. quod re vera ita esse docuit eventus. Rege mortuo, Ermenburga seu Irminburga repente mores mutavit, invidiam, qua in Wilfridum flagrabat, deposuit; &, ut Eddii verbis loquar, ex lupa agna Domini, id est sanctimonialis, & perfecta abbatissa ac materfamilias optima effecta est, nempe in cœnobio Carleolensi superius memorato, cui tum ejus soror præerat. Istuc non multo post necem regis Cuthbertus episcopus rogatus advenit, ut ibidem sacerdotes consecraret, & reginam ipsam *habitu sanctæ conversationis* indueret. Virum Dei ibidem convenit Herebertus venerabilis presbyter, jam dudum ei spiritalis amicitiæ fœdere copulatus, qui in insula Deorwentionis fluvii solitariam vitam agebat, & ad eum singulis annis venire consueverat. Is, intellecto sese amplius invicem non visuros, provolutus ejus genibus profusis lacrymis flagitavit, ne se in terra superstitem moriens relinqueret. quod Cuthbertus a Deo precibus obtinuit.

* *Carlile.*

Ermenburga regina fit monacha.

Herebertus anachoreta.

ANN. CHR. 685.

L. Theodorus cum Vvilfrido pacem reformat.

Eadem Egfridi cædes Theodoro redintegrandæ cum Wilfrido pacis occasio fuit. Dolebat ille se regis ac reginæ consiliis nimisquam obsequentem, vexandi sancti antistitis conscium & ministrum fuisse. Accedebant frequentes in affecta ætate morbi, qui ipsum de proximo suo exitu admonebant. Itaque Wilfridum, unaque Erchenwoldum Lundoniensem episcopum ad se ut veniant invitat. Illis præsentibus totius vitæ suæ cursum coram Domino sincere exposuit; & ad Wilfridum: » Hic maxime, inquit, scrupulus me premit, quod in te, sanctissime antistes, inno- » centem erratum commiserim, regibus assentiendo, qui te & propriis spoliaverunt « substantiis, & in longum exsilium ablegarunt. Hanc in primis culpam Deo con- » fiteor, & sancto Petro. Vos autem, ô sancti episcopi, sponsionis meæ testes esto- » te, me pro virili daturum operam, ut cunctos proceres & principes amicos meos » huic sancto antistiti pro remissione peccati mei reconciliem, & quocumque modo » volentes, nolentesve eidem adstringam. Te vero, pontifex sancte, per Deum & » sanctum Petrum obsecro & contestor, ut te, quem totius vestræ gentis sapientissi- » mum, & in rebus præsertim Romanis eruditissimum agnosco, in sede mea archie- « piscopali a me ipso institui patiaris, ne hæc noxa mihi brevi ex hac vita discessuro imputetur. Ad hæc Wilfridus totius suæ controversiæ veniam Theodoro apprecari, amicum se fore perpetuum polliceri. Mitteret nuntios cum litteris ad quoscumque amicos suos, ut suam in Domino reconciliationem agnoscerent, & comperta ipsius innocentia, Theodoro obtestante, secundum præceptum apostolicæ sedis partem aliquam substantiæ ipsi restituerent. quod superest de futuro ejus successore, id cum ejus consensu in majori concilio finiendum. Concordia firmata, Theodorus Aldfridum regem Northanimbrorum litteris interpellavit, ut tam ob Dei timorem & apostolicæ sedis præceptum, quam pro redemtione animæ Egfridi regis concordiam cum Wilfrido iniret. Ejusdem argumenti epistolas scripsit ad quoscumque amicos suos, qui hujus facinoris societate constricti erant, præsertim ad sanctam virginem Elfledam abbatissam Streaneshalensem, necnon ad Ethelredum regem Merciorum, qui sanctum pontificem libenter suscepit, eique monasteria ac prædia omnia, quæcumque juris ejus erant, restituit, & fidelis ejus amicus usque ad finem vitæ perseveravit. Quin etiam Aldfridus, anno regni sui secundo, sanctum præsulem ad se benigne revocavit, eidemque Hagustaldense primum cœnobium cum adjunctis possessionibus; tum propriam sedem episcopalem in Eboraca civitate reddidit cum monasterio Ripensi & reditibus ejus, alienis episcopis inde expulsis. Verum hæc concordia non ultra quinque annos tenuit, nimirum post Theodori archiepiscopi obitum a rege violata.

LI. Richimiri abbatis Cenomannici gesta.

Interea florebat in Galliis apud Cenomannos Richimirus seu Richmirus abbas, ex Turonensi pago, qui istuc accesserat Gilberto seu Agliberto episcopo eam ecclesiam regente. Ejus favore vir sanctus cellulam, id est monasteriolum, ædificavit, in eoque fratres *sub sancta regula* viventes instituit. Ad perficiendum hoc opus pius antistes quemdam locum locupletem ei dare voluit. quod ille renuens: » Non quæro, ait, locupletem, nec multis ædificiis insignem locum, sed pauperem, » in quo ego pauper pauperem Christum sequi & imitari merear. At episcopus eum ordinavit sacerdotem, concessa facultate prædicandi in sua diœcesi ad lucrandas Christo animas, & monasterium construendi quovis in loco; deditque ei comites sacerdotes, qui eum, quocumque vellet, deducerent. Ubi pervenit ad fluvium Lidum * seu Ledum, locum illum, qui Turris-dominica dicebatur, expurgare cœpit ad exstruendam cellam: sed alium vicinum prætulit ad Gundridum fluviolum, ubi monasterium ædificavit cum ecclesia in honorem sancti Petri & aliorum apostolorum. Dum aliquando ea in ecclesia missam celebrare vellet, quidam cæcus ad eum accessit, enixe rogans, ut Deum sibi propitium redderet. Cui vir Dei dixit: « Vade, & da prius uni sacerdoti pure confessionem tuam; eaque data, precibus & « sanctæ meditationi animum applica inter hoc apostolorum altare & sanctorum reliquias. Fecit ille quod ipsi mandatum erat; & peracto missæ officio, ubi Richmirus super oculos ejus signum crucis impressit, mox cæcus lumen recepit. Non multo post, cum vir sanctus Cenomannorum urbem petiisset, Aglibertus episcopus ei curam injunxit puellaris monasterioli, quod ipse in honorem sancti Albini ad portam suæ civitatis condiderat, ubi sanctimoniales posuerat *sub regula pii patris Benedicti viventes.* Renuit ille primo hanc provinciam; sed tandem eam invitus

* le Loir.

ex obedientia suscepit, cum nullum alium reperiret episcopus huic muneri magis idoneum. Prima ejus parthenonis abbatissa fuisse dicitur Abidelgama, ipsius Agliberti soror, quam ipse Tuffiaci abbatissam prius constituerat. Cella sancti Albini laudatur in diplomate Caroli Magni, qui eam Cenomannicæ ecclesiæ subjectam esse præcepit: sed jam dudum in ecclesiam parœcialem hæc cella conversa est. Quadragesimæ tempore sanctus ille Dei famulus non nisi arido cibo vescebatur, & pane tantum hordeaceo. Hordeum ipse manu propria molebat, labore manuum suarum vivere delectatus. Inter multa ipsius miracula, duos è monachis suis, unum Dodonem oculis orbatum; alterum, nomine Silvanum, febricitantem sanasse traditur. ANN. CHR. 685.

Eodem fere tempore Wlframnus, qui postea Senonum antistes creatus est, possessionem suam, quæ dicitur Mauriliacus, sitam in territorio Wastinensi*, Fontanellæ monasterio contulit, nimirum anno duodecimo Theoderici regis: cujus donationis litteras Erembertus, ex monacho Tolosanus episcopus, sua subscriptione firmavit. Motgislus quoque, ipsius Wlframni dictus nepos, patrimonii sui prædium, Maniacum sive Villare appellatum, positum in pago Milidunensi*, eidem loco largitus est: qui factus ibidem monachus, regularibus disciplinis accurate parens, spretis terrenis rebus, nonnisi cælestia sapiebat. Wlframni donationem Jonas, sive ejus interpolator, factam esse tradit tempore Ansberti abbatis, antequam is pontificatus gradum conscendisset. Sed hic calculus non facile conciliari potest cum anno duodecimo regis Theoderici, multo minus cum quinto-decimo, quem annum codices nonnulli præferunt. Verum errat passim annorum & temporum in rebus Fontanellensibus calculus, quem ad rectam computandi rationem reducere vix quisquam possit. Certe hæc minutiora sunt, quam ut in his ambagibus extricandis tempus & operam perdamus.

LII. Vulframni donatio facta Fontanellæ.
* *le Gastinois.*
* *de Melun.*

Anno ipso Theoderici regis duodecimo Berta, nobilis femina, virginum cœnobium apud Morinos exstruxit in vico pagi Teruanensis Blanziaco, a quo monasterio nomen inditum est. Hæc Rigoberti viri illustris ac comitis palatini & Ursanæ filia, Sigifrido nobilissimo ac locupletissimo primum nupta fuerat: ex quo filias quinque, Gertrudem, Deotilam, Emmam, Gesam & Gestam procreasse dicitur: ex quibus duæ postremæ in albis decessere. Viro orbata, totam se divino cultui mancipavit, & monasterium ac basilicam in modum crucis exstruxit in loco amœnissimo Blanziaci opidi secus fluvium Toënam*. Ecclesia in honorem sanctæ Dei genitricis Mariæ dedicata v. idus Januarii, rogavit præsentes episcopos, ut sibi ac duabus filiabus suis, Gertrudi ac Deotilæ, sacrum velamen imponerent. Gertrudis nihilo minus in matrimonium petitur a Ruotgario, viro inter palatinos proceres illustri. Berta Gertrudis votum & consecrationem petenti opponit. Ille vero, hac repulsa excandescens, Bertam apud regem violatæ fidei accusat. Rex nimium credulus Bertam sibi sisti jubet: at, perspecta ejus innocentia, securam in monasterium redire præcepit. Reversa novas ædificavit ecclesias, unam ad portam monasterii sub titulo sancti Audomari episcopi & confessoris pro clericis seu sacerdotibus, qui monasterio servituri erant: duas alias in honorem sancti Martini, cui etiam alias septem in prædiis suis erigi & sacrari curavit. Deotila ipsius loco facta abbatissa, Berta cellulam sibi jussit præparari ad dexteram partem majoris basilicæ, ex qua fenestra patebat, altari sanctæ crucis contigua, per quam & sacra mysteria susciperet, & spiritalia monita sanctimonialibus suis daret. Illic ab episcopis sollemni ritu reclusa, usque ad finem vitæ perstitit.

LIII. Berta Blanziacense monasterium condit.
* *le Ternois.*

Postero anno consignandus videtur obitus Landelini abbatis Crispiniensis, & Waldetrudis *Castrilocensis abbatissæ. Hæc prima e vivis excessit v. idus Aprilis, non multo post sororem suam Aldegundem, quæ morienti conspicuam se dedisse traditur. Virginem vocat Waldetrudem Baldericus [a] in chronico, nimirum ob præstantiam monasticæ professionis: quo titulo etiam Rictrudis Marcianensis abbatissa quandoque affecta est. Waldetrudis corpus religiose asservatur in ecclesia Castrilocensi, nunc canonicarum sæcularium, apud Montes-Hannoniæ, quæ ecclesia a sancta Waldetrude appellationem deinceps accepit. Ejus vitam scripsit anonymus quidam, qui ad eam scribendam *religiosorum fratrum ac sororum*, haud dubie Castrilocensium, *caritate* se compulsum fuisse, & miracula ad ejus reliquias facta quotidie se videre testatur. Hanc scriptionem plerique Philippo abbati Bonæ-spei tribuunt.

ANN. CHR. 686.
LIV. Waldetrudis abbatissæ obitus.
* *S. Vaudru.*
[a] *Balderic. lib. 3. c. 8.*

ANN. CHR. 686.

Olbertus abbas Gemmelacensis antiphonas super matutinales laudes in transitu sanctæ Waldetrudis composuisse dicitur.

LV. Landelini item abbatis.

Postquam Adelenum Crispinio, & Domitianum Laubiis præfecisset Landelinus, ad Christum migravit XVII. kalendas Julii, & quidem in monasterio Crispiniensi, quod, uti & Laubiense, ipse condiderat. Librum de ejus gestis composuit anonymus ante Philippum Bonæ-spei abbatem. Nortmannorum tempestate eversum est Crispiniense * monasterium, ad canonicos sæculares redactum tempore Balderici episcopi Cameracensis, qui locum abbatiolam [a] vocat; postea restitutum monachis, qui illud hactenus cum sancti Landelini reliquiis possident. De Laubiensi monasterio amplissima erit in consequentibus dicendi seges ac materia. Præter ea Landelinus duo alia ædificasse monasteria traditur, Alnense, & Wasserense, cui sanctum Dodonem abbatem præposuit, Balderico [b] testante. Quamquam utrumque monasterium Fulcuinus abbas Laubiensis sancto Ursmaro tribuit. Ex his Wasserense modo eversum jacet, Alnense, nobile cœnobium est instituti Cisterciensis.

* Crespin.
a Id. lib. 2. c. 41.
b Ibid. c. 33.

LVI. Egbertus Germanorum conversionem meditatur.

Eo tempore venerabilis Christi sacerdos ac monachus Egbertus [c] Anglus verbum Dei Frisonibus, aliisque Germaniæ populis, qui nondum Christi fidem receperant, prædicare; aut certe, si id minus succederet, Romam adire, & sacra illius urbis loca venerari animo proposuit. Verum quo minus id perficeret, superna ei oracula simul & opera restiterunt, sancto Boisilo, præposito quondam Mailrosensi, cuidam ex ejus discipulis Dei voluntatem in somnis suggerente, nempe ut ad sancti Columbæ abbatis Hiiensis monasteria potius erudienda ipse pergeret. Iterato viso ac præcepto, idem nihilo minus in sententia perstitit, & dispositum iter cum aliquot sociis tentavit. At, impositis in navem omnibus, quæ ad illud iter necessaria erant, insecuta nocte tam sæva tempestas oborta est, ut, amissis fere omnibus rebus, præter ea, quæ Egberti erant, navis ipsa in latus jactata salo adhæreret. Tunc ille divinæ tandem cedens voluntati, in Britannia substitit, ad Hiienses monachos postea profecturus; & convertendorum Frisonum ac Germanorum provinciam Willibrordo, Suidberto, ac Bonifacio reliquit.

c Bedæ lib. 5. c. 10.

ANN. CHR. 687.

LVII. Cuthbertus relicto episcopatu ad mortem se parat.

Vix annos ab electione sua duos in episcopatu exegerat Cuthbertus, cum præscius imminentis obitus sui, curam pastoralem deponere, & ad optatam Farnæ insulæ solitudinem redire decrevit: ubi, omni externa sollicitudine excussa, inter libera orationum & psalmodiæ studia diem mortis, vel potius vitæ cælestis ingressum præstolaretur. Verum, ante quam id exsequeretur, totam circuire parochiam suam voluit, & subjectam sibi plebem exhortationibus confirmare. quod dum ageret, rogatus a nobilissima & sanctissima virgine Christi Elflede abbatissa Streaneshalensi, venit ad possessionem quamdam monasterii ejus, Osingadum nomine, monachorum cœtu pollentem, novam ejus loci ecclesiam dedicaturus. Illic, dum hora refectionis ad mensam consedissent, subito Cuthberti animum a carnalibus epulis divina contemplatio abstraxit, & attonitis contra morem oculis, mutato vultus colore, sedenti cultellus, quem manu tenebat, decidit in mensam. Mox inclinatus ad abbatissam viri Dei presbyter, tacite dixit, interrogaret episcopum quid vidisset. Ille post multa diverticula, tandem ait, cujusdam sancti animam ex ejus monasterio ad gaudia regni cælestis evolasse, jussitque ejus sibi nomen die crastino missas celebranti indicari. Missus in illud *Majus-monasterium* nuntius retulit, ipsa hora unum e pastoribus, bonæ vitæ virum, ex arbore cecidisse, & contrito corpore interiisse. Inde vir sanctus venit ad monasterium tunc virginum, paullo post virorum, quod non longe ab ostio Tini fluminis positum erat, ob id Tinighamense appellatum: ubi a religiosa & nobilissima Christi famula Verca abbatissa honorifice susceptus, post meridianam quietem, aquam sibi dari ad bibendum rogavit, quæ, facta benedictione, in vinum conversa est. Ad eremum tandem suam reversus post sollemnitatem nativitatis Domini, cum ad eum audiendæ exhortationis gratia fratres Lindisfarnenses solito more aliquando accessissent, eos in domo ad hoc parata refici jussit, & aucam in cibum adhiberi. Tum, illo in cellulam suam recluso, fratres aliis cibis abunde suppeditatis, pia quadam religione aucam [d] intactam reliquere. At, cum refecti naviculam conscendere vellent, exorta subito tempestas immanis omnem eis trajiciendi ad septem dies facultatem abstulit. Mox inobedientiæ admoniti, ubi avem, ut sibi mandatum fuerat, sumserunt, sedatis fluctibus facile ad propria trajecerunt. quod venerabilis

d V. lib. 13. n. 2.

Beda non a quolibet auctore, sed a venerabili, qui præsens aderat, Cynimundo, ejusdem monasterii presbytero & monacho, se accepisse asserit. Ubi observare convenit illorum fratrum religionem, qui insolita esca vesci refugiebant, nec nisi quodam miraculi genere (quod hac in re adhibitum fuisse mirum est) ad eam sumendam adacti sunt. ANN. CHR. 687.

LVIII. Ejusdem obitus.

Cum duos fere menses in cellulæ suæ gratissima quiete, sed cum magna corporis & animæ districtione vir Dei transegisset, subita correptus infirmitate, temporali dolore ad perpetua gaudia præparari cœpit. Tunc temporis Lindisfarnense monasterium sub Cuthberto episcopo regebat Herefridus presbyter & abbas pietatis eximiæ, cujus relatu venerabilis Beda ea, quæ in sancti antistitis obitu contigere, disertis verbis accepit. Accessit ille aliquando ad virum Dei, solitæ benedictionis & exhortationis ab eo solatia requisiturus. Salutanti ad fenestram cellulæ suspirium pro responso Cuthbertus reddidit; seque gravi languore pulsari rogatus dixit. Abbas vero eum de veteri sua infirmitate locutum ratus, nec plura interrogans, benedictionem petiit, quia jam tempus renavigandi, ac domum remeandi aderat. At ille: Ite, inquit, & domum salvi redite. Tantum, cum Deus ex hoc sæculo animam « meam susceperit, corpus meum in hac mansione sepelite juxta oratorium ad meri- « diem, contra orientalem plagam sanctæ Crucis, quam ibidem erexi. Est ad aqui- « lonalem ejusdem oratorii partem sarcophagum terræ cæspite abditum, quod olim « mihi Cudda venerabilis abbas donavit. In hoc corpus meum reponite, involventes « sindone ibidem deposita, quam dilecta Deo femina, Verca videlicet abbatissa, mihi « quondam dono misit. His auditis, Herefridus virum Dei brevi moriturum intelli- « gens, aliquos e fratribus ad ipsi ministrandum ut ibi relinqueret, rogavit. Ille vero; Ite, ait, modo, tempore autem opportuno redite; nempe quando Deus siverit. «

Abbate itaque ægre tandem recedente, quinque diebus obstitit tempestas, ne quisquam redire posset. Reddita tranquillitate, inventus est vir Dei in hospitio, quod adventantibus ad se in ea insula parari olim curaverat. Herefridus ad eum regressus, confestim patri ministerium exhibere, calida ejus abluere pedem, cui ex diutino tumore jam tunc ulcus inerat; rogare, ut tantillum vini calefacti perciperet. Interrogatus, quid per illos quinque dies cibi accepisset; ille, retecto lectisternio, in quo sedebat, cepas quinque ibi reconditas ostendit; ex quibus una tantum vix dimidia parte corrosa videbatur: &; Hic mihi victus erat, inquit, quinque illis diebus; hoc « refrigerio os meum, quotiescumque ariditate ac siti ardebat, tantisper recreare cu- « ravi. & addidit, se numquam graviores in hac insula persecutiones a dæmonibus, quam illis quinque diebus, pertulisse. Herefridus non ausus interrogare, quænam istæ essent tentationes, rogavit saltem ut ministrum penes se retineret. Annuit ille, & Bedam [a] majorem, (sic ad discrimen junioris Bedæ venerabilis dicebatur) & ipsum presbyterum, quo ministro uti consueverat, apud se remorari passus est, una cum alio fratre, Walchstod nomine, qui diutino ventris fluxu ægrotabat. Abbas denuo ad episcopum reversus, instinctu suorum rogavit, ut se in Lindisfarnensi monasterio sepeliri sineret. Vix tandem ille assensit, ut in interioribus basilicæ humaretur. Crescente languore, se in cellulam suam referri præcepit. Ubi ad portam ventum est, quia nullus præter ipsum ab annis plurimis eo intraverat, secum ut ministrum admittat rogatur. Walchstodum admisit, qui mox sanitatem recepit. Eodem nihilo minus admissus circa horam nonam Herefridus abbas, ab eo quæsivit, ecquemnam demum hereditarium sermonem fratribus relinqueret. Tum ille dissere pauca, sed fortia, maxime de pace, humilitate, & de hospitalitate, ac de ca- « vendo consortio eorum, qui ab unitate catholicæ pacis, & a legitima paschæ cele- « bratione recederent; satius sibi esse asserens, ut corpus suum inde in exteras regio- « nes auferretur, quam ut ipsi schismaticorum jugo colla subderent. Ad hæc catholica « patrum statuta diligenter observari mandavit, atque instituta vitæ regularis, quæ per « ipsum ibidem præscripta fuerant. Ubi consuetum nocturnæ orationis tempus adfuit, *salutaribus sacramentis*, videlicet *dominici corporis & sanguinis communione*, Herefrido ministrante, exitum suum munivit, atque sublatis in cælum oculis, extensisque in altum manibus, animam Deo reddidit, feria quarta, & eo quidem tempore, quo fratres Lindisfarnenses *sub ordine nocturnæ laudis* dicebant psalmum quinquagesimum-nonum, cujus initium est, *Deus repulisti nos, & destruxisti nos.* quod idcirco signanter observo, ut vel hoc uno ex loco appareat, Lindisfarnenses observasse re-

[a] V. supra n. 8.

ANN. CHR. 687.

gulam sancti Benedicti, qui ita vigiliarum seriem ordinat, ut in feriæ quartæ vigilias hic psalmus incidat. Cuthberto mortuo, statim unus e fratribus qui prope ipsum relicti erant, acceptis in manus duabus candelis, eminentiorem insulæ locum ascendit, & Lindisfarnensibus (sic enim inter eos condictum erat) viri Dei mortem significavit. Ita mortuus est vir sanctissimus, trium hebdomadarum continuo languore expurgatus. si quidem quarta feria ægrotare cœpit, itidemque quarta feria migravit ad Dominum, & quidem XIII. kalendas Aprilis, qui dies hoc anno cum feria quarta coincidebat. Corpus Lindisfarnem navigio delatum, omnino lotum, sudario capiti imposito, oblatis super sanctum ejus pectus positis, vestimenta sacerdotalia indutum, sindone cerata superjecta, in sepulcro lapideo in basilica sancti Petri, uti mandaverat, ad dexteram altaris humatum est.

Turbæ Lindisfarnenses.

Non multo post, tanta ecclesiam illam tentationis afflavit procella, ut plures e fratribus loco cedere, quam tanto interesse discrimini mallent. Episcopatum illum uno anno rexit venerabilis antistes Wilfridus, donec eligeretur qui pro Cuthberto episcopus ordinandus esset. Electus est ad id muneris vir magnarum virtutum Eadbertus, qui, fugatis perturbationum procellis, tranquillitatem Lindisfarnæ restituit, & dispersos istuc revocavit. Ex quo conjicere licet, has procellas Wilfridi occasione, certe ejus tempore, exortas fuisse. Bollandi continuatores id ab eo factum divinant, quod is antiqua statuta patrum a Cuthberto ibidem præscripta convellere & abrogare voluerit, sancti Benedicti regulam istuc introducendo, aut solam observari jubendo. quæ mera divinatio, ne dicam allucinatio est, cum hæc regula ante mortuum Cuthbertum Lindisfarnæ observata sit, ex mox dictis; & post ejus mortem, etiam serenatis rebus, ibidem custodita, testante anonymo, qui eo tempore vitam sancti Cuthberti quatuor libris exaravit; libro tertio asserens, regularem vitam quam Lindisfarnæ Cuthbertus instituerat, *cum regula Benedicti* ad suum tempus ibidem observatam fuisse. Post anonymum venerabilis Beda, præter ea quæ de sancto Cuthberto in historia sua scripsit, libros de ejus gestis duos, unum prosa, alterum metro composuit. Et primum quidem sancto ac beatissimo patri Eadfrido, qui Eadbertum Cuthberti successorem excepit, ac toti congregationi fratrum Lindisfarnensium; alterum Johanni presbytero nuncupavit. Ita se habuit obitus præstantissimi antistitis, qui sanctitatis suæ & ingentis pænitentiæ merito martyris titulum & honorem in nonnullis etiam Galliæ ecclesiis obtinuit. Eidem in cella & reclusione Farnæ successere unus post alterum Edilwaldus & Felgildus, & ipsi post diuturnam vitæ cœnobiticæ probationem anachoretæ religiosissimi. Edilwaldus monachus fuerat Ripensis, miraculis illustris, quæ occultare satagebat. Farnæ annos duodecim perstitit. Felgildus adhuc superstes erat, Beda hæc scribente, septuagenario major, cum magno vitæ futuræ desiderio terminum vitæ præsentis exspectans.

LIX. Rictrudis abbatissa moritur.

Eodem anno Rictrudis abbatissa Marcianensis in Gallia Belgica decessisse IV. idus Maii memoratur, ætatis suæ anno septuagesimo-quarto, regiminis quadragesimo; sepulta ante altare sanctorum Johannis Baptistæ & Andreæ apostoli ad dexteram partem altaris. Res ab ea gestas Hucbaldus monachus vicini monasterii Elnonensis, petente Stephano Leodicensi episcopo, scripsit desinente sæculo nono; & insequenti Johannes, monachus itidem Elnonensis, rogatu Erluini episcopi Cameracensis. Rictrudi in regimine Marcianensi Clotsindis ejus filia successit. Andreas Silvius in chronico Marcianensi, nondum in lucem edito, laudat diploma Caroli imperatoris, præcipientis omnia, quæ juris erant Marcianensium, a fratribus & sororibus Deo ibidem servientibus absque omni sæculari exactione libera in perpetuum possideri; ita ut, si illi aliquo indigerent, de dominicatu regio suppleretur. quod diploma idem auctor in archivis ejusdem ecclesiæ ad suum tempus, id est ad finem sæculi duodecimi, asservatum fuisse asserit: tametsi Marcianense monasterium cum aliis, quæ ad Scarpum fluvium posita erant, tempestate Normannica destructum dicat, atque in ea destructione periisse omnem ornatum ejus ecclesiæ, in chartis videlicet, privilegiis, libris & gestis sanctorum, ceterisque rebus ad decorem & usum loci pertinentibus. Idem auctor meminit Judith abbatissæ, quæ eidem loco præfuit tempore Lotharii imperatoris: quo tempore corpora beatæ Rictrudis abbatissæ, sanctorumque Mauronti ejus filii, & Jonati abbatis in tumulis lapideis, ad quos altaria posita erant, adhuc quiescebant. Ab instauratione sua Marcianense monasterium solorum virorum fuit, sanctimonialibus deinceps exclusis.

Filiberto abbati triennio tantum supervixisse dicitur sanctus Aicadrus abbas Gemeticensis, idemque sexagenarius ac sanctitate plenus, facta confessione & suscepto viatico, inter verba orationis exspirasse XVII. kalendas Octobris. Vitam ejus in litteras primus retulit auctor anonymus monachus Gemeticensis paullo post cladem Nortmannorum, ejusdemque monasterii instaurationem, quæ a Willelmo primo Nortmannorum duce facta est sæculo decimo procedente. Eamdem vitam expolivit Fulbertus, monachus, ut quidem puto, cœnobii sancti Audoëni Rotomagensis, flagitantibus Gemeticensibus monachis, quibus libellum suum nuncupavit, idem qui librum de vita & miraculis sancti Audoëni episcopi scripsit, ac Nicolao abbati suo dicavit. Rollo dux Nortmannorum, baptismo accepto, prædium quoddam concessit *sancti Petri & sancti Aicadri Gemeticensi ecclesiæ*, teste Willelmo [a] ejus loci monacho. Ex quo intelligitur, sancti Aicadri cultum ante id tempus ita sollemnem fuisse, ut inter patronos Gemeticensis ecclesiæ censeretur. Ejus reliquiæ cum corpore sancti Hugonis archiepiscopi Rotomagensis, ob Nortmannorum infestationes, in villam pagi Cameracensis, Hasprum vocabulo, delatæ sunt, eo loci hactenus asservatæ in monasterio ibidem postea exstructo, quod Gemeticensibus subjectum fuit usque ad tempus Gerardi episcopi Cameracensis & Atrebatensis, cujus jussu hæc cella, commutatione coram Rotberto Francorum rege facta, Leduino abbati sancti Vedasti tradita est, qui pro Haspro Gemeticensibus Anglicuriam, diœcesis Bellovacensis villam, rependit. Jacobus Guisius auctor est, Pippinum majorem-domus Austrasiorum, victo Theoderico Galliæ rege, fundasse Hasprensem cellam, cœnobitis Benedictinis Gemetico celebri diœcesis Rotomagensis monasterio evocatis. quod Baldericus episcopus, Jacobo longe superior, ignoravit, scribens [b] incertum esse, an hæc villa ante hanc translationem subjecta fuerit prædicto monasterio: an excipiendis horum sanctorum reliquiis ab aliquo rege aut principe tradita. Cella hæc seu præpositura Vedastina jacet Cameracum inter ac Valentianas. Aicadro abbati suffectus est Coschinus, cui librum de vita sancti Filiberti abbatis anonymus monachus Gemeticensis inscripsit. Coschinum excepit Ductegangus, de quo nos suo loco.

ANN. CHR. 687. LX. Aicadrus item abbas Gemeticensis.

a Willelm. Gemetic. lib. 2. c. 18.

b Balderic. lib. 2. c. 29.

Ad hoc fere tempus referendum videtur, id, quod Walafridus Strabo de violato sancti Galli sepulcro commemorat, cum anni quadraginta post transitum ejus evoluti fuissent. quo tempore Otwinus quidam, illarum partium præfectus, conducto exercitu pagum Turgowiensem, in quo cella sancti Galli posita erat, cum Constantiensi territorio & maxima parte pagi Arbonensis devastasse, ac succendisse traditur, incolis, quotquot inveniri poterant, occidione occisis, mulieribus cum parvulis in captivitatem abductis. In tam funesto rerum discrimine Arbonenses ad cellam sancti Galli cum omnibus quæ habebant, refugerunt, resque suas humo infossas, lini semine super-insperso, recondiderunt. Eo accedens Erchonaldus præfecti vicarius, locum, ubi omnia reposita erant, a quodam mendico rescivit, atque inde omnia sustulit, & his, qui secum erant, distribuit. quo facto, illi passim talia occultata putantes, hac illac discurrerunt, *loca singula signis quibusdam* (quod hodie quoque Germani actitant) *sollicite explorantes*. Ingressus oratorium Erchonaldus pavimenti planitiem pulsat, & post altare, ubi sonitum a sancti Galli tumuli cavitate reddi sensit, locum effodi jubet. At ubi cœperunt fodere pollinctores infesti, mox tremore & horrore immani correpti, fugam arripuerunt, & se se mutuo gladiis conciderunt. Erchonaldus ipse capite ad ostii superliminare illiso corruit, & abalienata mente, vix ad propria remeavit cum perpetua infamis deformitatis nota. His auditis, Boso Constantiensis præsul eo accurrit cum clericis suis, cellulam desolatam invenit, sancti Galli corpus e sepulcro ejectum, altaria nudata, duosque fratres solos illic superstites, Magnoaldum & Theodorum. Tum loculum sacri corporis assumens, inter parietem orientalem & altare deposuit, arcam seu fornicem super illud exstruxit, fossam terra replevit. Ad hæc vestimenta fratribus largitus est, collatis subsidiis, unde alerentur.

LXI. S. Galli cella violata.

Post multum temporis, cum Pippinus major-domus, (sic eum Walafridus vocat) adductis ad subigendam provinciam copiis, hostili incursu omnia depopularetur; quinque ejus principis satellites idem oratorium ingressi, similes fere dedere pœnas ob quasdam mulieres abductas, quæ illuc confugerant. De Pippino Heristallensi, an de ejus nepote Pippino principe, postmodum Francorum rege, id intelligendum sit,

ANN. CHR. 687.

parum intereſt, tametſi id potius poſteriori convenit, qui Alamanniam anno ſeptingenteſimo quadrageſimo-quinto, adverſus fratrem Carolomannum rebellem debellavit. Certe idem Walafridus Carolomannum in conſequentibus majorem-domus itidem appellat: & hæc Pippini expeditio *poſt multum temporis* ab impreſſione Otwini facta eſt, cujus tempore Pippinus Heriſtallenſis Galliæ principatum obtinebat. Ceterum hæc Walafridus retulit ex antiquiori ſcriptore, qui eadem facta impolito ſermone exaraverat. Boſoni Conſtantienſi epiſcopo ſuperius memorato ſucceſſit Audoinus, qui anno ſeptingenteſimo triceſimo-ſexto obiiſſe perhibetur in annalibus Petavianis.

ANN. CHR. 688.

LXII. Vulmarus auctor & abbas monaſterii Silviacenſis.

ANno inſequente octogeſimo-octavo ſupra ſexcenteſimum, Ceadwala rex occidentalium Saxonum e majori Britannia Romam proficiſcens, Wlmarum abbatem convenit, cum baſilicam monaſterii ſui vir ſanctus exſtruxiſſet. Is natus in pagi Bononienſis villa Silviaco, non longe ab oceani litore, Wlpertum & Dudam parentes haud ignobiles, fratrem Wamarum habuiſſe traditur. Ineunte ætate deſponſatam ſibi conjugem alteri proco cedere coactus, petiit Altimontenſe monaſterium pagi Hainoënſis, ubi boum paſcendorum ac ligni in uſus fratrum miniſtrandi cura ipſi commiſſa. Cum eum abbas litteris addiſcendis intentum animadvertiſſet, ſcholis ipſum tradidit; & jam eruditum fieri clericum, ac demum ob virtutes preſbyterum ordinari curavit. Deinde in eremum ſeceſſit Wlmarus in pago Mempiſco prope Montem-cattorum *, Ipram inter & Audomaropolim; poſtea in natale ſolum reverſus, aliquamdiu in ſilva proxima delituit, annonam ſuppeditante Wamaro fratre, qui eum ad videndam matrem adducere non potuit. Haream veteres locum illum appellabant, Silviaco adjacentem. Poſt aliquod tempus, eremus illa diſcipulorum cœtu frequentior facta eſt. Tum Wlmaro ſubiit cogitatio ædificandi baſilicam ſub patrocinio beatiſſimæ virginis Mariæ & ſancti Petri principis apoſtolorum; eoque tempore evenit, ut Ceadwalla rex catechumenus, baptiſmi cauſa Romam pergens, viri Dei fama ſanctitatis permotus, eum inviſeret, datiſque ad ornandam eccleſiam triginta ſolidis, orationum ſuffragia ab eo poſtularet. Romanæ eccleſiæ tunc præerat Sergius pontifex, qui ſub finem anni ſuperioris Cononi ſucceſſerat; ab eoque Ceadwala ſacro fonte [a] perfuſus die ſancto paſchæ, indito Petri nomine, non multo poſt in albis deceſſit.

* *Montcaſſel.*

a *Beda lib. 5. c. 7.*

Exſtructo virorum aſceterio Wlmarus, de muliebris etiam ſexus ſollicitus ſalute, puellare monaſterium condidit, haud longe ab alio, Vilerienſe appellatum, cui Bertanam, fratris ſui filiam, præfecit. Ex hoc parthenone nihil veſtigii modo ſupereſt præter vulgare nomen Vileriæ ſeu Vieriæ in-ſilva, qui locus uno lapide diſtat ab opido & monaſterio ſancti Wlmari, quod recentiores truncato, ut fit, vocabulo Samerium, id eſt Sanctum-Vulmarum, corrupte appellant.

LXIII. Anſtrudis abbatiſſa obit.

Vix hunc annum exceſſit Anſtrudis abbatiſſa Laudunenſis. Inſtante obitu, ſorores omnes convocari juſſit, cunctiſque indulgentia data, ſibi ut pariter indulgerent, obnixe petiit. Biduo antequam e vita migraret, immenſa claritas ejus cellam circumfulſit, & quaſi ſtella radians in os ipſius ſubire viſa eſt. Anima etiam ejuſdem inſtar columbæ, quod de ſancta Scholaſtica beati Patris Benedicti ſorore legitur, ad ſuperos evolavit. Corpus in baſilica ſanctæ Mariæ dictæ Profundæ ſepultum, poſtea in baſilicam ſancti Johannis Baptiſtæ tranſlatum, & una cum oſſibus ſanctæ Salabergæ matris ſuæ ibidem reconditum eſt. Multis adverſis probata eſt viventis conſtantia, nec ſibi ipſa parcebat. Exceptis diebus ſollemnibus natalis Domini & ſancti paſchæ, atque Dominicis, nihil cibi potuſve ſumebat, niſi prius pſalterium ex ordine cum hymnis & canticis recitaſſet. Refectio ejus hora nona, aut veſpertina. Nocturnis horis fere tota erat in vigiliis & pſalmodiis. Locum in eccleſia ſibi ultimum ad oſtium elegerat, ubi, parvula cathedra poſita, expleto curſu ſingularum horarum, paullulum quieſcebat, lectuli uſum jam dudum ſibi negans. Luceſcente die, monaſterii eccleſias, quæ ſeptenæ erant, circuibat, ſororum preces ſibi depoſcens: deinde infirmantium cellas viſitabat, eiſque cum magno pietatis affectu opitulabatur. In ſumma, ita ſe piis exercebat officiis, ut nulla hora, nullum temporis momentum pio opere vacuum eſſet. Non mirum proinde, ſi Deus viventem & mortuam ſupernis virtutibus illuſtraverit. E ſanctimonialibus Chramnegundi, dextera ſuper ejus oculos impoſita, lumen amiſſum; alteri, nomine Scholaſticæ

lasticæ, exanimi vitam restituit. Dolore capitis liberavit Adalsindam, quæ in monasterii regimine postea ipsi suffecta est; eidemque *lectum*, ut vetus auctor loquitur, tumulum, an altare, ipsius Anstrudis admonitu, erigendum curavit. Hæc ea vivente patrata. Non minora post ejus mortem miracula, quæ consulto prætermittimus, præter unum de filia Gautsuini ducis, nomine Oda, quæ ab infantia graviter a dæmonio vexata, & sanctimonialis nihilo minus effecta, post annos vexationis quindecim ad sepulcrum beatæ Anstrudis liberata est. Depositio ejus accidit XVI. kalendas Novembris, quo die in veteri martyrologio Artosiensi * diœcesis Aquensis celebratur his verbis: *Lauduno-clavato natale sanctæ & illustrissimæ Anstrudis virginis & abbatissæ, quæ ab ipsis infantiæ rudimentis mira Dei gratia prædita, & virtutibus ac miraculis gloriosa migravit ad Christum.* Libellum de rebus ab Anstrude gestis scripsit auctor anonymus ejus fere æqualis, quem anonymus alter sæculo duodecimo expolire conatus est.

ANN. CHR. 688.

* *Artoux.*

Hoc eodem anno Ervigio, Vesigotthorum in Hispania regi, successit Egica seu Egicanes ejus gener, qui statim a regni sui exordio Toleti concilium episcoporum, ordine quintum-decimum, celebrari curavit, in quo duorum sacramentorum a se præstitorum, quæ sibi contraria videbantur, interpretationem & solutionem postulavit. Horum unum erat, ut Ervigii prolem regiam in omnibus defenderet; alterum, ut commissis sibi populis justitiam non negaret, qui multa injuste ab Ervigio pertulerant, ab ejus filiis emendanda. Non enim potero, aïebat Egica, perjurii effugere notam, « si aut jam dicti principis contra justitiam defendendo prolem, non reddidero populis « veritatem; aut propter veritatem populorum zelans negotia, erga filios ejus promis- « sionis meæ non implevero vota. Posterius sacramentum priori præferendum esse pa- « tres censuerunt: quia in illa juratione acceptio privatarum cogitata est personarum: « in hac autem generalis protectio plebium. Alterum caput in hac synodo agitatum « fuit de sensu epistolæ, a Juliano Toletano ad Benedictum papam secundum, Leonis itidem secundi successorem, missæ contra Monothelitas. quam epistolam pontifex reprehenderat ob quasdam locutiones de divina essentia suspectas & ambiguas, quas patres in hoc concilio explicarunt. Huic consilio subscripti reperiuntur abbates novem incertorum monasteriorum, præter alios duos abbates vicarios episcoporum.

LXIV. Concilium Toletanum XV.

NOn sic intentus erat procurandis parochiæ suæ rebus Ansbertus pontifex Rotomagensis, quin Fontanellensis monasterii quondam sui curam & sollicitudinem non minimam gereret. Quapropter in frequenti episcoporum synodo Rotomagi celebrata Fontanellæ privilegium insigne concessit, ut per succedentia tempora secun- « dum sancti patris Benedicti regulam, & ut præcedentium regum, Chlodovei vide- « licet & Chlotharii, simulque Childerici, necnon & Theoderici, privilegiorum au- « ctoritates docent, (quæ privilegia excidisse magnopere dolemus) ex semetipsis sibi « perennibus temporibus abbatem eligerent: præsentes futurosque, qui ibidem Do- « mino militaturi essent, constringens, ut, *sicuti sub ejus regimine*, ita & deinceps « & ipsi, & posteri eorum secundum regulam sancti patris Benedicti fideliter Christo « deservirent. Quod si aliquando, peccatis exigentibus, aut negligentia pastorali, « a via rectitudinis & observatione regulæ sancti Benedicti in futuro deviare co- « narentur, aut cogerentur; tunc convocatio sanctorum sacerdotum, reliquorumque « militum Christi unanimiter fieret, eorumque per consilium in pristinum reducen- « tur statum. Si vero, hac pontificali auctoritate postposita, qualibet cavillatione si- « nistram electuri essent viam ac conversationem tenere; sub vinculo anathematis « æternaliter se damnandos scirent. Datum est hoc privilegium anno sexto-decimo « Theoderici regis in synodo generali Rotomagi habita, ubi multa alia decreta sancita sunt, quorum nulla nobis notitia superest. Concilio subscribunt episcopi sexdecim cum quatuor abbatibus. Inter episcopos occurrunt metropolitani duo præter Ansbertum, Radbertus Turonensis, & Regulus Remensis. Abbates quatuor subscribunt, Celsus, Audomarus, Scladio, & Bosochindus: sed quibus monasteriis præfuerint, incertum. Cavillatur hoc loco Carolus Cointius, cum ex hoc privilegio colligit, regulam sancti Benedicti Fontanellam introductam fuisse ab Ansberto abbate: cum antea sub Wandregisilo & Lantberto abbatibus *norma sanctorum patrum*, id est regula ex scriptis variorum patrum collecta, (sic ille interpretatur) inibi observata fuisset. quod ex Aigrado probare conatur. Verum ex Aigrado ipso confutatur

ANN. CHR. 689.

LXV. Fontanellæ privilegium concedit Ansbertus episcopus.

ANN. CHR. 689. Cointiana opinatio. Is enim in libello de vita sancti Ansberti, describens modum, „ quo a beato Wandregisilo acceptus Fontanellæ est, ait virum sanctum audita Ans„ berti postulatione dixisse, inducias consulendi super hoc habere se velle, ut, *sicut apostolica & monastica docet regula, sciret ad quid venerat*. quæ sane verba spectant regulæ Benedictinæ caput sexagesimum, in quo sanctus pater sæculari sacerdoti in monasterium admitti cupienti nihil relaxari præcipit, *ut sit, sicut scriptum est, Amice, ad quid venisti?* Apostolica vero regula, quam Wandregisilus in admittendo Ansberto secutus est, ex prima Johannis epistola desumitur, capite quarto monentis, probari spiritus, an ex Deo sint: quem locum beatus Benedictus in capite duodesexagesimo laudat, agens de suscipiendis novitiis. Neque vero insolens est, ut regula sancti Benedicti dicatur norma seu regula sanctorum patrum. Ita enim vocatur in Ordine Romano; ita in epitaphio sancti Wilfridi episcopi Eboracensis ejusdem regulæ propagatoris, apud Bedam; ita denique in libello Ambrosii Autperti de vita sancti Paldonis abbatis sancti Vincentii ad Vulturnum. quæ fusius a nobis pertractata vide sis in præfatione secunda ad acta sanctorum sæculi tertii Benedictini.

LXVI. Ebremundus abbas Fontanetensis.

Inter episcopos, qui synodo Rotomagensi subscripserunt, exstat Aunobertus episcopus Sagiensis, qui Ebremundum seu Evremundum abbatem monasterii Fontanetensis instituit. Hic illustri apud Bajocassenses genere ortus, amplissimos in palatio honores gessisse dicitur. tum matrimonio alligatus, conjuge sponte velata, ipse bonis suis in egentes distributis, detonso capite, in quamdam eremum, quam alii Excunicas, alii Exivias vocant, secessisse, ubi cœnobia monachorum ac sanctimonialium exstruxerit. Dein Fontaneti in pago Sagiensi sex condidit ecclesias, ubi non minimam monachorum turbam congregavit. Hoc accepto, Aunobertus seu Annobertus Sagiensis præsul Fortunatum archidiaconum eo direxit, exploraturus an vera essent, quæ de ejus sanctitate ad suas aures fama pertulerat. Probata veritate, Ebremundum adduxit ad cathedralem ecclesiam sanctorum Gervasii & Protasii, eumque abbatem consecravit in loco, qui vocatur Mons-majoris. Cetera Ebremundi facta desiderantur. Ejus corpus sepultum fuit in monasterio Fontanetensi *, quo a Normannis everso, translatum est primo in cœnobium Uticense sancti Ebrulfi, dein Aurelianos, postremo Credolium * ad Isaram; ac demum a Calvinistis combustum præter caput, quod in collegiata ejusdem opidi ecclesia asservatur. Radulfus Taxo instauravit sæculo undecimo sancti Stephani monasterium Fontanetense, quod hactenus exsistit ordini Benedictino subjectum in diœcesi Bajocensi.

* Fontenay.

* Creil.

LXVII. Bonitus fit episcopus Arvernensis.

Cum Avitus episcopus post S. Præjectum annis fere quindecim Arvernicæ ecclesiæ præfuisset, ei subrogatus est Bonitus, ab Avito fratre moriente & clero ejus urbis electus, qui pincernæ primum & referendarii munus in palatio gessisse, tum Massiliæ primæ provinciæ præfectus fuisse memoratur. Relatio de ejus electione ad regem Theodericum de more missa, probataque ab eo est, assentiente in primis Pippino præfecto palatii, penes quem summa rerum, tum in Austria, tum in Neustria erat post pugnam Textriciacam *, ante duos annos contra Theodericum apud Viromanduos pugnatam, in qua Pippinus victor, fusis Theoderici copiis, eoque in potestatem redacto, cæso Berthario majore-domus Warattonis successore, regiam apud Francos auctoritatem obtinuerat, viamque ad regnum sibi, posterisque suis hoc modo aperuerat. Suscepto episcopatu Bonitus non se arbitratus est honorem accepisse, sed onus: nec occasione pontificalis curæ districtionem prioris vitæ remisit, immo potius auxit in jejuniis & vigiliis, secessum petere in quadragesima solitus ad vacandum lectioni, meditationi ac silentio, ad triduum, aliquando ad quatriduum jejunio protracto: ut non tam sacerdotem, quam monachum sanctissimum agere videretur. Forte imbrium penuria ingruente, supplicationem in sancti Laurentii basilicam cum triduano jejunio indixerat, ipse crucem præferre non dedignatus, tantam pluviæ copiam cælitus impetravit, ut ad majorem ecclesiam, ne quidem altera die, cum populo reverti liceret. Interim in oratione & jejunio vir sanctus libens perstitit, votis ejus suffragante Bobone abbate Magnilocensi, qui supplicationi interfuerat. Sacrorum canonum studiosissimus fuisse prædicatur, & de illis sæpe cum presbyteris suis collationem habuisse. Etsi tam digne in episcopatu se gereret, religione tamen pulsatus est, quod a germano suo hunc honorem dono accepisse videretur; subiitque animum abdicandi honoris, ut postea videbimus.

* Tertry.

LXVIII. S. Chiliani martyrium.

Theoderico item regnante Kilianus seu Chilianus Scottus ex Hibernia insula Ro-

mam migrasse, & a Conone pontifice ante annos tres nuda & sine sede episcopali dignitate donatus fuisse dicitur; tum in Franciam orientalem, quam recentiores Franconiam vocant, accessisse: ubi plurimos a Dianæ cultu ad christianam religionem adduxerit, eosdemque sacro fonte lustraverit, in primis Gozbertum regionis ducem, Hetani senioris filium, Ruodis nepotem, quem Rabanus in martyrologio judicem, Sigebertus principem Wirtziburgensium vocat. Erat Gozberto uxor, Geila nomine, ante ipsius fratri nupta: quam cum se dimissurum Chiliano esset pollicitus, femina furore accensa & libidine, sanctum virum, repudii auctorem, unaque ejus discipulos, VIII. idus Julii hoc anno clam interimendos, & cum sacris libris ac vestibus humandos curavit; nec multo post ipsa misere periit. Gozbertus a servis suis item occisus: Hetanus ejus filius principatu dejectus. Chilianum monachum & abbatem fuisse scribit vitæ ejus interpolator: Hiiensem addit Trithemius: eumdemque Ordericus Vitalis ac recentiores primum Wirtziburgensis ad Mœnum civitatis episcopum dicunt, sed perperam: siquidem in ea urbe sedem episcopalem ante Bonifacii pontificis & martyris tempus haud stabilitam fuisse constat. Duos tantum Chiliani martyrii socios habet Rabanus, quos minime nominat. Quatuor ejus discipulos, Colomannum, Gallonem, & Arnwalem presbyteros, ac Donatum diaconum cum eo ex Hibernia discessisse tradit antiquior ejus vitæ scriptor, qui discipulos ejus omnes cum eo capite truncatos fuisse asserit. Ainardus, natione Teutonicus, monasterii sancti Petri ad Divam in Neustria primus abbas, nescio qua occasione, historiam Kiliani episcopi cantibus decoravit, teste Orderico [a] Vitali: quam historiam Johannes Erfordiensis monachus ante annos quinquaginta supra ducentos versibus cecinit.

ANN. CHR. 689.

[a] Orderic. lib. 4. p. 544.

LXIX. Eusebia abbatissa obit.

Circiter hunc annum Eusebia abbatissa Hamaticensis in Belgio ad immortalem vitam migravit VII. kalendas Aprilis. Corpus ejus sepultum in ædicula basilicæ S. Petri ad australem plagam adhærente, atque ad ejus pedes ara erecta. Huic successit Gertrudis abbatissa, quæ ecclesiam beatæ Mariæ virginis non longe a prædicta basilica exstruxit, eamque XIV. kalendas Decembris a Vindiciano episcopo Cameracensi dedicari curavit, præsentibus plurimis ecclesiasticis viris, quos inter aderat Hatta Vedastini monasterii abbas, simulque Gandensis sancti Petri, quod in monte Blandinio situm est. In eamdem ecclesiam ipsa dedicationis die translatum est sanctæ Eusebiæ corpus, quod V. kalendas Novembris e tumulo elatum fuerat; tempore subsequente in Marchianensem abbatiam deportatum. quod factum puto a tempore Nortmannorum, qui Hamaticense monasterium everterunt.

LXX. Plectrudis Coloniæ cœnobium condit.

Per id tempus Pippinus præfecturam palatii in Neustria, ut prius in Austria, adeptus, inflatus rebus secundis, animum etiam libidine contaminavit, &, Plectrude legitima conjuge neglecta, Alpaïdem superduxit. Plectrudis contra, adversa fortuna optime utens, Coloniam secessit, & in capitolio seu palatio ejus urbis insigne monasterium virginum in honorem sanctissimæ Dei Genitricis exstruxit, ibique pie ac religiose vixit cum Noitburge nepte sua ex sorore, donec a Pippino melius consulto revocata est. Pippinus ex Plectrude Drogonem & Grimoaldum suscepit, ex Alpaïde Carolum principem, cognomento Tuditem seu Martellum, de quibus multa erit inferius scribendi materia.

LXXI. Ina rex Glastoniense.

Mortuo, ita ut diximus, Romæ Ceadwalla occidentalium Saxonum in Britannia rege, Ina regnum capessivit, tenuitque annos triginta-octo: quo tempore Glastoniense monasterium tam magnifice exstruxit, ut primus ejus habitus sit auctor. Locum hunc a primis illarum partium fidelibus excultum tradunt; ibidemque sanctum Patricium abbatem fuisse, cui Benignus abbas successerit. quo minus mirandum est, si Gildas Sapiens ibidem aliquamdiu habitaverit. Certius est id, quod de Bertwaldo, Theodori archiepiscopi successore, legitur, eum nempe Glastoniensis monasterii prælaturæ prætulisse Raculfensem, ex qua in sedem Cantuariensem assumtus sit. de eo in libro sequenti. Glastonia, nonnullis corrupte Glasconia, villa erat pagi Somersetensis in episcopatu Wellensi, in quodam palustri recessu posita, nec situ, nec ad- «
spectu jucunda: ut scilicet eo tenacius monachi supernis inhiarent, quo castigatius «
terrena haurirent. Willelmus Malmesburiensis monachus, cujus verba modo retulimus, ait se elaborasse librum de ejusdem monasterii antiquitate, quem librum excidisse puto, alium proinde ab eo, qui editus est initio primi voluminis Monastici Anglicani. Hoc monasterium primo ædificasse ab eodem auctore dicitur rex Ina

ANN. CHR. 689.

consilio beatissimi Aldhelmi, cujus ille monita libenter auscultabat, nec minus hilariter exsequebatur. Glastoniensis historiæ auctor anonymus in Monastico Anglicano tantum habet, Inam consilio sancti præsulis Aldhelmi in melius reformasse hoc monasterium, quod rerum turbinibus fere possessionibus suis destitutum, ac privilegiis orbatum fuerat. Exstant ibidem Inæ litteræ de libertate monachis Glasto-
» niensibus concessa, ut sine impedimento sæcularium rerum, & absque tributo fis-
» calium negotiorum, liberis mentibus soli Deo servire, & monasticam disciplinam re-
» gulariter exercere valeant, pro statu & prosperitate regni regisque Dominum pre-
» caturi: quibus ex litteris intelligimus, Glastoniensem ecclesiam beatæ Dei genitricis Mariæ & sancti Patricii titulo insignitam fuisse. Verum præter hanc rex Ina ecclesiam majorem in honorem Domini Salvatoris, & sanctorum apostolorum Petri & Pauli in orientali parte vetustæ ecclesiæ condidisse dicitur pro anima cujusdam propinqui sui, nomine Mollonis, quem Cantuaritæ flammis tradiderant. Varia fuit insignissimi hujus monasterii fortuna usque ad Danorum sub Alfredo rege adventum. quo tempore, ut cetera fere omnia, monachorum cœtu omnino destitutum fuit. Verum quidquid bellorum turbine dissipatum fuerat, egregie instauravit Dunstanus, qui primum eo in loco solitariam vitam duxerat.

LXXII. Biscopus & Sigfridus in extremo morbo ut se gerunt.

Non multo post suum ex urbe Roma regressum Benedictus Biscopus Wiremuthensis abbas, paralysi in triennium tentari cœpit, dum Sigfridus ejus coadjutor longa interiorum molestia torqueretur. Sic vero ille corporis languore affectus erat, ut inferiorum membrorum partes præmortuæ essent, superioribus tantum, sine quorum vitali adminiculo vivi non potest, ad officium patientiæ, virtutemque reservatis. Studebant ambo in doloribus suis Conditori semper gratias agere, semper Dei laudibus, exhortandisque fratribus vacare. Hos sæpe admonebat Benedictus de servan-
» da regula a se præscripta. Neque vero putaveritis, aiebat, me hæc vobis ex arbitrio
» & ex propria minerva protulisse. Ex septemdecim quippe monasteriis, quæ inter
» frequentes peregrinationum mearum discursus optima comperi, hæc universa didici,
» & vobis salubriter observanda contradidi. Ad hæc bibliothecam, quam Roma copiosissimam & præclarissimam advexerat, sollicite servari integram præcepit, ita ut libri nec per incuriam fœdarentur, nec sparsim dissiparentur. In primis eisdem sedulo id inculcabat, ut ne in eligendo abbate generis prosapiam, & non magis vitæ ac doctrinæ sinceritatem spectarent, eis contestans, e duobus malis id multo sibi tolerabilius esse, ut monasterium a se conditum in æternam solitudinem redigeretur, quam ut frater ipsius carnalis, quem a recto tramite aberrare noverat, in eo
» regendo sibi succederet. Ideoque multum cavete, fratres, aïebat, ne secundum ge-
» nus umquam, neu ab externis vobis patrem quæratis: sed juxta id quod *regula ma-*
» *gni quondam abbatis Benedicti*; & juxta id quod privilegii vestri decreta continent,
» in conventu vestræ congregationis communi consilio eum perquiratis, qui secun-
» dum vitæ meritum & sapientiæ doctrinam (magni Benedicti [a] verba hæc sunt) ap-
» tior ad tale ministerium perficiendum, digniorque probetur; & quem omnes una-
» nimi caritate & consensu optimum cognoscentes elegerint, hunc vobis, accito epis-
» copo, rogetis abbatem consueta benedictione firmari. Nam qui carnali modo car-
» nales filios generant, carnales terrenæ suæ substantiæ heredes quærere solent: at
» contra spiritales patres decet, ut spiritalia semper præ oculis habeant, & inter spiri-
» tales filios suos eum, qui ampliori Spiritus-sancti gratia præditus sit, aliis præferant. Jam vero ad temperandum longæ noctis tædium, quam præ infirmitatis doloribus ducebat insomnem, accersito lectore, vel Jobi historiam in patientiæ exemplum, vel alium librum scripturarum, quo relevaretur animus, & ad cælestia erigeretur, coram se lectitari jubebat: & quia nequaquam surgere ad orandum, nec facile ad explendum solitæ psalmodiæ cursum linguam, vocemve attollere valebat; per singulas diurnæ vel nocturnæ orationis horas quosdam e fratribus evocabat, ut illis, psalmos consuetos duobus in choris concinentibus, quoad poterat, adjungeretur; sicque quod per se solum non valebat, eorum consortio & adjutorio suppleret.

[a] S. Bened. c. 64.

Cum uterque ad extrema, Benedictus nempe & Sigfridus, devenissent, seque invicem videre & alloqui ante suum exitum summopere cuperent; Sigfridus in sella gestatoria delatus est in cubiculum, ubi Benedictus jacebat; atque ambo eodem in lecto compositi, mutuum sibi osculum dederunt. Tum Benedictus communi Sigfridi, cunctorumque fratrum consilio Ceolfridum abbatem Girwensis sancti Pauli mona-

ſterii arceſſit, virum ſibi non tam carnis neceſſitudine, quam virtutum ſocietate propinquum, & eum utrique monaſterio, univerſis probantibus, præponit; ſaluberrimum & utiliſſimum ratus ad conſervandam pacem & unanimitatem utriuſque loci, ſi unum perpetuo patrem rectoremque haberent. Poſt hæc, duobus revolutis menſibus, venerabilis Deoque dilectus abbas Sigfridus, pertranſito igne & aqua tribulationum temporalium, inductus eſt in refrigerium æternæ quietis; eumque poſt menſes quatuor Benedictus ſecutus eſt. Sigfridum venerabilis Beda, uti Benedictum, Eaſterwinum ac Ceolfridum, ſanctum vocat, ejuſque natalem ſeu depoſitionem collocat XI. kalendas Septembris, quo die in faſtis Benedictinis colitur. ANN. CHR. 689.

In ſincero, ut creditur, Bedæ martyrologio, quod Bollandi continuatores tomo ſecundo Martii præmiſere, nulla Sigfridi abbatis mentio fit, immo neque Benedicti Biſcopi, cujus tamen depoſitionis diem ſollemni ritu ipſius Bedæ tempore apud ſuos celebratum fuiſſe conſtat ex ejuſdem [a] homilia de ipſo Biſcopo, quem Beda *beatæ memoriæ patrem* ſuum vocat, *cujus hodie*, inquit, *venerandam aſſumtionis diem debita ſollemnitate recolimus.* Neque vero ejuſdem Benedicti, nedum Sigfridi & ſequentium abbatum, mentio fit in metrico ejuſdem Bedæ martyrologio, quod in Spicilegii tomo decimo vulgatum eſt. Id vero ea de cauſa factum veri ſimile eſt, quod Beda ſuis faſtis nominatiſſimos tantum ſanctos adſcripſerit, & fere ubique receptos, non quoſvis peculiares. Porro prædictam de beato Benedicto Biſcopo homiliam Bedæ genuinum eſſe fetum docet nos Paulus Warnefridi, diaconus ac monachus Caſinenſis, qui loco illius homiliæ, quæ in lectionario Caſinenſi quinquageſima erat, aliam de ſanctiſſimo patre noſtro Benedicto ſubſtituit, quam initio ſecundæ Appendicis noſtræ ad hunc tomum proferemus. Ceterum in illa Bedæ homilia de Biſcopo, quoddam ejus vitæ inſigne compendium legitur, in quo nonnulla paullo aliter explicat Beda, quam in ipſa ejuſdem vita. Unum eſt, quod in hac vita Biſcopus *poſſeſſionem terræ ſuo gradui competentem* ab Oſwio rege accepiſſe dicitur, eaque relicta, Romam profectus fuiſſe: in homilia vero, *relictis* omnibus Chriſtum ſecutus, *quando ſpretis eis, quæ in miniſterio regali acquiſierat, ad beatorum Apoſtolorum limina peregrinaturus advolavit.* Sic locum hunc reſtituo, cum in editis legatur, *in monaſterio.* qualis error in Fredegarii vulgatis libris ante novam noſtri Ruinarti editionem commiſſus eſt, ubi Dagobertus Nantechildem, *unam ex puellis de miniſterio* in matrimonium accepiſſe genuina lectio habet. Deinde in eadem homilia ſubditur, Biſcopum *ibi*, id eſt Romæ, eruditum in Chriſto, *illis in partibus attonſum, ibidem monaſterialibus imbutum fuiſſe inſtitutis.* quod idem Beda in ejus vita factum dicit in Lirinenſi monaſterio, quod tunc temporis regebat Aigulfus abbas, poſtea martyr, aſſumtus ex ſancti Benedicti monaſterio Floriacenſi. Denique in eadem homilia ſub finem legitur, Biſcopum, quoties corporis infirmitate premeretur acerbius, ſemper interim debitas gratiarum « actiones Deo egiſſe; & de monaſteriorum, quas didicerat, regulis ſervandis; ſem- « per de eccleſiaſticis obſervationibus, quas per omnes civitates, & maxime Romæ » viderat; ſemper de locis ſanctis, quæ ſe luſtraſſe juvenem meminerat, frequenter « loqui dulce habuiſſe. Hæc ex illa homilia, quam integram legere non pigebit, delibare viſum eſt ad tanti viri memoriam commendandam.

[a] Beda to. 7. p. 333.

ANN. CHR. 690.

ANNALES ORDINIS S. BENEDICTI

LIBER DECIMUS-OCTAVUS.

Ab anno Christi 690. ad annum 700.

I. Benedictus Biscopus moritur.

POST menses quatuor, quam Sigfridus abbas e vivis excesserat, Benedictus vitiorum victor, virtutumque patrator egregius, ut Bedæ verbis utar, victus demum infirmitate corporis ad extrema pervenit. Hoc nuntio consternati fratres, convenerunt ad ecclesiam, ibidemque orationibus & psalmis noctem transigunt insomnes, & paternæ decessionis mærorem immensum continua divinæ laudis modulatione lenire conantur, dum alii moribundo assistunt. Evangelium tota nocte pro doloris levamine (quod & aliis noctibus fieri consueverat) a presbytero legitur: tum dominici corporis & sanguinis sacramentum, hora exitus instante, in viaticum datur; ac demum felix illa anima, diuturno laborum ac dolorum igne expurgata, in cælum evolat, dum fratres, psalterium in choro recitantes, ad octogesimi-secundi psalmi versum pervenissent primum, *Deus quis similis erit tibi?* Obiit vir sanctus pridie idus Januarii, anno conditi monasterii Wiremuthensis sexto-decimo; sepultusque est in basilica sancti Petri apostoli, haud procul ab altari. Sexdecim annis monasterium suum rexit, solus quidem primis octo, reliquis totidem annis cum venerabilibus & sanctis viris Easterwino, Sigfrido, & Ceolfrido, quos pastoralis officii coadjutores sibi adsciverat. Et primus quidem, id est Easterwinus, quatuor annos regiminis cum eo exegit, Sigfridus tres, unum vero Ceolfridus, qui ei supervixit in annos viginti-septem. Is fuit Benedictus Biscopus, quem cum magno Benedicto venerabilis Beda merito comparavit. Quantum ejus studium in rem monasticam fuerit, testantur variæ ejus peregrinationes in Galliam & in Italiam, ubi, septemdecim monasteriis lustratis, disciplinæ regularis normam accurate exploravit. Non minor ejus cura & sollicitudo fuit tum de ornatu ecclesiæ suæ, tum de instruenda bibliotheca, cujus rei causa quinquies Romam profectus est. Res ab eo, tribusque ejus coabbatibus, & ab Huvetberto eorum successore gestas, duobus libellis Beda prosecutus est. Tantus vir cum esset Benedictus, nulla tamen ejus memoria in vulgato Bedæ apud Bollandianos martyrologio invenitur. tametsi eum vivente Beda publico cultu honoratum fuisse dubitare non sinit homilia, quæ in ejus laudem ab ipso Beda edita est, quam Bedæ fetum esse ex Paulo Warnefridi constat, ut superius diximus.

Ceolfridus ex coadjutore factus in solidum abbas utriusque monasterii, Wiremuthensis & Girwensis, vir erat multa religione & industria præditus, qui cuncta opera a suo incœpta decessore gnaviter perficere curavit. Oratoria quippe quædam exstruxit, ecclesiæ & altaris ornamenta & supellectilem sacram auxit, ac bibliothecam utriusque monasterii, insuper terram octo familiarum ab Aldfrido rege dato pretio comparavit. Idem, missis Romam monachis, a Sergio papa privilegium monasterio suo impetravit instar illius, quod Benedictus ab Agathone acceperat, illudque in frequenti synodo, episcoporum, ipsiusque regis Aldfridi subscriptione confirmari fategit. ANN. CHR. 690. II. Ceolfridus ejus successor.

Exstat apud Willelmum Malmesburiensem monachum fragmentum epistolæ, a Sergio papa ad Ceolfridum scriptæ, qua pontifex petit, ut *religiosum Dei famulum Bedam presbyterum* Romam dirigat ad examinanda quædam causarum ecclesiasticarum capitula. Quamquam vix Sergio comperta esse potuit Bedæ presbyteri ordinatio, quippe ipso anno devixit, quo Beda presbyter ordinatus est: nec ante susceptum sacerdotium vacare cœpit scribendis libris, qui famam ejus Romam usque pertulerint. Verum hæc non sufficiunt elevandæ penitus epistolæ hujus auctoritati, in qua nihil aliud suspectum occurrit. Ut ut est, numquam patrium solum vertisse videtur Beda, quippe qui cunctum vitæ suæ tempus in sui monasterii habitatione, ut ipse de se testatur, peregit: sic tamen ut nonnumquam ad vicinas ecclesias docendi causa diverteret, ut de Eboracensi in tomo sequenti videbimus. Quid? quod Roma suppetias ad scribendam historiam suam, non per se ipse, sed per Nothelmum accepit. Neque porro unus fuit ex illis monachis, qui anno DCC I. a Ceolfrido abbate Romam missi sunt: cum dicat, se ab eis didicisse inscriptionem, cereis sanctæ Mariæ in natali Domini Romæ appositam, quibus annus a passione Domini adscriptus erat. Ab illis tamen monachis Sergius rescire potuit hanc de Bedæ doctrina existimationem, quæ ipsis, utpote domesticis, ante scriptos ab eo libros satis superque comperta erat. Ejusdem Ceolfridi tempore veteranus ac religiosus Dei famulus Withmerus, in omni tam sæculari, quam sacra scripturarum eruditus scientia, monasterio beati Petri se mancipavit cum terra decem familiarum, quam ab Aldfrido rege in possessionem acceperat, ibidemque sanctissime vixit, dignus qui sanctis ejus loci abbatibus consepeliretur. Beda an Romam vocatus Sergio papa. Vvithmer monachus piissimus.

Post octo circiter menses a morte Benedicti, exstinctum est alterum Britanniæ lumen, Theodorus pontifex Cantuariensis, quem Vitalianus papa eo direxerat. Obiit vero XIII. kalendas Octobris ejus anni, senex & plenus dierum, id est annorum octoginta & octo, cum in episcopatu annos viginti-duos transegisset. Vir magnus, nisi quod humani quiddam in Wilfridum Eboracensem antistitem passus est: cujus rei ante mortem magnopere ipsum pænituit. Sepultus est in suburbana sancti Petri basilica, ubi omnium Cantuariensium pontificum corpora condita erant. In ejus translatione, quæ sæculo undecimo facta est, inventum corpus ejus, uti a primordio compositum fuerat, *integra forma, metropolitani sacerdotii pallio*, ait Gotselinus, *& monachali tantum obductum cuculla.* Eo mortuo, vacavit sedes per duos annos, tandemque in ejus locum suffectus est Berchtwaldus abbas Raculfensis, vir & ipse scientia scripturarum imbutus, teste Beda, & ecclesiasticis, simulque monasticis disciplinis optime instructus, tametsi decessori suo minime comparandus. Theodorus scripsit librum pænitentialem, in quo laxata tantisper pænitentiæ disciplina, concessa facultate [a] communicandi post annum, immo aliquando post sex pænitentiæ menses: cum veteres canones communionem nonnisi peracta pænitentia concederent. Illud in rem nostram facit, quod abbas [b] in monachi ordinatione seu professione caput ejus in septem dies cuculla velabat, & septima velamen illud auferebat, ut recens baptizatis presbyter: quod professio monastica secundum baptisma judicio patrum censeretur. Ritus ille ex Theodoro fluxit ad nostros Cluniacenses, & forte ab utrisque ad Romanæ ecclesiæ cardinales, recens institutos, quibus post octo dies os resolvi dicitur. III. Theodori episcopi Cantuariensis obitus.

a *Spicil. to. 9. p.* 53.
b *Ibid. p.* 52. *& apud Petitum. p.* 3.

Eodem tempore Willibrordus cum sociis duodecim, in quibus Suidbertus unus e præcipuis erat, in Frisiam transmisit, ut gentem illam, paganicæ superstitioni etiam tum deditam, ad Christi fidem adduceret. Ejus conversionem jam tentaverat Egbertus, nobilis Anglus & monachus: at supernis deterritus monitis, atque exorta tempestate rejectus in patriam, huic profectioni se subtraxerat, ad Hiiensium mo- IV. Vvillebrordi & Suidberti missio in Frisiam.

ANN. CHR. 690.

nachorum correctionem divinitus reservatus. Unus tamen ex ejus sociis, Wigbertus nomine, & ipse contemtu sæculi & doctrinæ scientia insignis, qui multos annos anachoreticam in Hibernia vitam sectatus fuerat, in Frisiam trajecit, ac duobus continuis annis genti illi, regique ejus Radbodo verbum salutis prædicavit. Sed cum nullum tanti laboris fructum ex barbaris illis retulisset; reversus ad dilectæ solitudinis locum, solito in silentio rebus divinis vacare instititt; & qui externis prodesse ad fidem non potuerat, suarum virtutum exemplis prodesse suis studuit. Verum his difficultatibus nequaquam victus vir Domini Egbertus; quod nec per se, nec per Wigbertum perficere valuit, per alios sanctos & industrios ex Britannia viros id denuo aggressus est. Delecti ad id muneris viri duodecim ex monachis, in quibus Willibrordus & Suidbertus presbyterii gradu & virtutum merito præcellebant. Natus erat Willibrordus in provincia Northumbrana ex Wlgislo religioso admodum patre, genere Saxone, qui tandem, relicto habitu sæculari, monasticam vitam amplexus est, ac demum solitariæ vitæ studio secessit in promontoria, quæ mari Oceano, & Humbri flumine cinguntur: ubi modicam Deo servientium congregationem adunavit, & post multos sancti laboris agones mortuus, sepultusque est. Hanc cellam *maritimam* vocat Alcuinus, qui eam *per successiones legitimas* gubernandam suscepit, uti & cellam itidem maritimam sancti Judoci non longe a freto Gallici Oceani. Statim ut ablactatus est Willibrordus, infantulum tradidit pater Ripensis ecclesiæ fratribus alendum, ac studiis sacrisque litteris erudiendum, ubi nihil videret nisi honesta, nihil nisi sancta audiret. Illic brevi adeo profecit, ut novus Samuel haberetur. Puer clericatus tonsuram ibidem accepit, & pia professione monachum se fieri instititt, nulli humilitatis officio secundus, nulli lectionis studio inferior. Dein, audita sanctorum virorum in Hibernia tum eruditione, tum sanctimonia, eorum religione incitatus, præcipue Egberti mox laudati, quem sanctum vocabant, & Wigberti venerabilis sacerd[illegible], qui ambo ob cælestis patriæ amorem, domo, patria, cognatione relictis, in Hiberniam secesserant; cum permissu abbatis & fratrum suorum ad eos contendit, ut eorum contubernio & sancta conversatione frueretur; ibique duodecim annis, inter eximios piæ religionis simul & sacræ lectionis magistros, futurus ipse multorum populorum prædicator, eruditus, informatusque est. Tricesimo-tertio ætatis suæ anno, cum jam aliis erudiendis maxime idoneus videretur, ab Egberto in Frisiam missus est cum sociis numero duodecim: in quorum numero, ut jam dixi, Suidbertus erat, abbas Dacorensis monasterii, quod juxta amnem Dacorum in Cumbria positum, ab illo amne nomen accepit. Omnes transmisso oceano, cum ad castellum Trajectum, ad Rheni fluminis ripam positum, ubi postea Willibrordus episcopatus sedem habuit, pervenissent; Pippinum Francorum ducem, qui paullo ante citeriorem Frisiam, expulso Radbodo, subegerat, conveniendum censuere, ut ab eo prædicandi verbi Dei facultatem obtinerent. Hos omnes Pippinus benigne audiit, excepitque, præfectisque regionis scripsit, darent operam, ne quis externis illis hominibus verbum Dei prædicantibus molestus esset, aut ullam inferret injuriam; pollicitus, se eos, qui Christi fidem recepissent, beneficiis aucturum. Unde factum est, opitulante gratia divina, ut multos brevi Willibrordus cum suis comitibus a dæmonum cultu ad christianam religionem converteret.

V. Evvaldi duo cæsi. a Beda lib. 5. c. 11.

Horum secuti exempla duo monachi [a] ac presbyteri, natione Angli, qui in Hibernia diu commorati fuerant, in Saxoniam veterem, amplissimam, Germaniæ regionem, venere, tentaturi, an forte aliquos Christo paganos possent acquirere. Ambo autem Ewaldi vocabantur, sed a colore capillorum alter Niger, alter Albus cognominatus, ut eodem nomine, sic eadem uterque pietate, eodemque studio præditi, nisi quod Niger Ewaldus in sacris litteris peritior erat. Cum in eam provinciam venissent, in domum cujusdam villici diverterunt, petieruntque ab eo, ut ad illius pagi satrapam ducerentur: habere se mandata magni momenti, quæ ad eum deferrent. Veteres quippe Saxones regem non habebant, sed plurimos satrapas, singulos singulis pagis præpositos: ex quibus unum, ingruente bello, sortis beneficio eligebant ducem, cui omnes alii obtemperarent; confecto bello, æquali, sicut ante, potestate futuri. Ambos ergo Ewaldos villicus perhumaniter excepit, pollicitus, se id quod petebant facturum; eosque domi diebus aliquot retinuit. quos cum barbari ejus loci incolæ a suis moribus, religionibusque differre animadvertissent, (nam psalmis semper orationibusque vacabant, & quotidie sacrificium Deo victimæ salu-

taris

tariis super tabulam sacratam offerebant) timere cœperunt, ne, si cum satrapa suo colloquerentur, eum a cultu deorum suorum averterent, & ad christianam fidem adducerent; sicque paullatim tota provincia patrios veteresque ritus novis mutare cogeretur. Itaque ambos subito corripiunt, & Album quidem gladio confodiunt; Nigrum autem dire excruciatum membratim in frusta secant, atque utrumque in Rhenum projiciunt. quo accepto, satrapa factum graviter tulit, & immissis militibus, vicanorum omnium cæde sanctorum necem ultus est, vicumque ipsum incendio consumsit. Martyrium passi sunt sancti illi duo monachi v. nonas Octobris: quo die in vetustis martyrologiis eorum memoria recolitur. Horum corpora adverso flumine per quadraginta fere millia passuum ad eum locum, ubi illorum socii erant, nullo remige perducta fuisse memorantur, & cælestibus signis illustrata; & quo loco jacerent revelatum uni ex eorum sociis, cui nomen erat Tilmon, viro illustri & in sæculo quondam nobili, qui ex milite monachus factus fuerat. His cognitis, gloriosissimus dux Francorum Pippinus corpora martyrum ad se deferri jussit, & in ecclesia Coloniæ-Agrippinæ, ubi habitare consueverat, honorifice reponi curavit. ANN. CHR. 690.

VI. Vvlframnus itidem in Frisiam pergit.

Eamdem ob causam, eodemque tempore Wlframnus Senonum antistes, dimisso episcopatu, non semel in Frisiam itidem profectus est, ut ejus incolas & ipse Christi mysteriis imbueret. Erat is Wlberti viri nobilis filius, in vico pagi Wastinensis * Mauriliaco, agro paterno natus: quem vicum Fontanellæ monasterio postea donavit. Hic primum clericus in aula Chlotharii ac Theoderici, curam ecclesiastici ordinis egisse traditur: tum ad episcopatum Senonensem promotus, subinde, petito a Theoderico rege commeatu, Fontanellam ᵃ accessit, ibidemque monasticas vestes suscepit, Goërico in locum suum suffecto. Dein, comitibus ab Hildeberto abbate acceptis, in Frisiam contendit, ubi multos tum liberos, tum etiam nobiles, a cultu simulacrorum ad christianam fidem adduxit ac baptizavit, in primis Radbodi Frisiorum ducis filium, qui in albis mortuus est; & alios quinque ex his, quos barbari illi pagani ritu patrio certis diebus dæmonibus pro victimis immolare consueverant. Ferunt & Radbodum ducem, cum catechumenus, & christianis sacris initiandus, jam alterum pedem demisisset in fontem, petiisse a Wlframno, ubi major principum, nobiliumque Frisiorum multitudo esset, in cælo, quod sibi, si christianus esset, polliceretur; an apud inferos, quo cunctos christianæ fidei expertes detrudendos diceret. tum responso accepto, pedem e sacro fonte extulisse, professum, malle se vel apud inferos cum suæ gentis principibus viris æternum manere, quam eorum convictu carentem in cælo cum paucis & abjectis hominibus residere. Idem nihilo minus Radbodus Willibrordum per nuntios rogasse dicitur, ut ad se christianis mysteriis imbuendum veniret: at vir sanctus accedere noluisse, ne se, uti Wlframnum, Radbodus ludificaretur. Ex his, quos Wlframnus dæmonum immolationi subduxit, unus fuit Ovo, quem in patibulo mortuum excitavit, postea Fontanellensis monachus & egregius scriptor, qui plurimos codices & multas testamentorum litteras exarasse perhibetur. Alii duo fuere Evrinus & Ingomarus, quos, ne immolarentur, a principe impetravit, & ipsi postmodum monachi facti apud Fontanellam, ubi religiosissime multo tempore vixerunt. Ex Fontanellensibus monachis, qui Wlframnum in Frisiam comitati sunt, unus erat Wando, tunc diaconus, demum presbyter, ejusdemque monasterii abbas: quo referente traditum est, viro sancto sacrificium in navi, dum in Frisiam per mare Morinorum regioni adjacens trajiceret, celebrante, ministro tenenti patenam e manibus excidisse in mare, ac sancti sacerdotis precibus recuperatam fuisse: quam patenam vir Dei e Frisia reversus cum suo calice, aliisque sacris instrumentis Fontanellæ concessit.

* le Gastinois.

ᵃ Spicil. to. 2. p. 706.

VII. Hunegundis abbatissæ obitus.

Ad hunc etiam annum revocamus obitum sanctæ Hunegundis abbatissæ, quæ cum apud Humolarias * in pago Viromandensi ex morbo decumberet, conversa ad eos, qui sibi assistebant, presbyteros, unctionis oleum & communionem expetiisse dicitur, ac demum ad Dominum migrasse VIII. kalendas Septembris. Librum de ejus vita unum, alterum de ejusdem translatione scripsit Bernerus abbas Humolariensis, qui primus ejus loci rector fuit ab expulsione sanctimonialium & substitutione monachorum, medio sæculo decimo facta.

* Homblieres.

VIII. Theodericus rex Latiniacũ S. Dionysio concedit.

Theodericus rex Francorum anno regni sui sexto-decimo, cum consilio pontificum & optimatum suorum, Latiniacum prædium pagi Meldici, Siccum vulgo appellatum, tradit monasterio sancti Dionysii, ubi tunc venerabilis Chaino abbas præ-

AN. CHR. 690.

» erat plurimæ turmæ monachorum, quæ ad laudes Deo canendas ibidem adunata erat. Hoc prædium antea sibi usurpaverant, unus post alium, Ebroinus, Waratto, & Ghislemarus præfecti palatii : sed, cum iis mortuis ad fiscum revertisset, illud ad suggestionem præcelsæ reginæ Chrodechildis, & illustris viri Bercharii majoris-domus, pro remedio animæ suæ Theodericus sancto Dionysio in usus luminarium concessit, præter quamdam ejus portionem in loco, quem Siliacos vocat, quæ quondam Arulfi cujusdam fuerat, sed tunc *apostolico viro domno Godino episcopo*, an Lugdunensi, aliis litteris ab eodem principe concessa. Hujus donationis præcepto, quod III. kalendas Novembris, anno regni Theoderici sexto-decimo, Compendii datum est, subscribit *in Christi nomine Theudericus rex*, quæ solita ejus formula erat; & post eum, *Vulfolaëcus jussus obtulit & subscripsit.* Editum est hoc diploma cum sequenti charta Vandemiris in libro sexto de re diplomatica: ex quo intelligimus Chainonem tum abbatem fuisse monasterii sancti Dionysii prope Parisios, eumque Charderico abbati successisse. Is est venerabilis vir Chaino diaconus, cui Theodericus rex villas Saucithum, Montecellas, & Abniti concessit anno quinto regni sui, Charderico abbate.

ANN. CHR. 691.

IX. Vandemiris donationes factæ monasteriis.

Anno decimo-septimo ejusdem regis, Vandemiris, vir illustris, plurimas, easque locupletes donationes facit monasteriis, præsertim urbis & agri Parisiensis, assentiente Ercamberta ipsius uxore. Magnopere dolendum est, insigne hoc antiquitatis monumentum lacerum esse in authentico, scripto in charta Ægyptiaca, ex quo illud eruimus. In primis quædam concedit *basilicæ domni Stephani in Parisius*, ubi Sigofridus pontifex præerat. Erat unus ex præcipuis Parisiensis ecclesiæ patronis sanctus Stephanus, cujus basilica ecclesiæ matri adjuncta erat, estque etiam nunc. Deinde in superiori testamento laudatur venerabilis Landebertus abbas basilicæ domni Germani, cui villa Fraxinetus tribuitur; tum venerabilis Audcharius abbas basilicæ domni Vincentii vel domni Germani, cui villæ duæ, una in pago Dorcassino *, vocabulo Oxma; altera, Noviolium dicta, in pago Andegavino, donantur. Is est Audcharius, vulgo Autharius dictus, jam superius laudatus, abbas monasterii sancti Germani, quod a Prato seu à Pratis postea cognomentum accepit. Prior illa basilica domni Germani ea est, quæ sancti Germani Teretis seu Autisiodorensis nuncupata, tunc forte monachorum erat, modo canonicorum sæcularium in ipsa urbe Parisiaca. Qui in consequentibus memoratut Vandremarus abbas, forsan is est, qui Cellam super Sequanam sancto Germano dedisse perhibetur in veterrimo necrologio prædicti monasterii sancti Germani Pratensis. Dehinc Vandemiris donat domno Christivilo, monasterio scilicet puellarum *in Parisius*, ubi Landetrudis abbatissa praeesse videbatur, Noviliacum in pago Camiliacensi. Sunt qui existimant, domnum Christivilum non alium esse a sancto Christophoro, qui patronus titularis est xenodochii ecclesiæ Parisiensis, cui tunc forte Landetrudis præfecta erat. Post hæc aliæ donationes fiunt basilicæ domni Dionysii martyris, ejus corpore insignitæ, cui venerabilis Chaëno seu Chaino abbas tum præerat. Incognita sunt subsequentia monasteria, tum illius, cujus Vigur seu Vigor abbas; tum Portmauri, cujus abbas Amalcarius. Notissimum est monasterium Fontanellæ sancti Petri : sed ubi in editis legitur, *Funtanellæ ad domno Petro, ubi domnus Landoinus corpore requiescit*, postea consulto rursus exemplari sic locum hunc restitui, ubi domnus Vando in corpore requiescit, scilicet sanctus Wandregisilus, qui alio nomine Wando nuncupabatur. Ignotum est in eodem instrumento domni seu sancti Desiderii monasterium, cui Adroaldus abbas præerat; cujusve monasterii abbas Carone seu Caronus exstiterit. Monasterium domni Martini (sic sanctos vulgo domnos appellabant) in vico Prisciaco * pagi Camiliacensis ad Iseram situm, cui Farulfus abbas tum præerat, forte eo in loco exstabat, ubi modo cernitur Benedictinarum virginum cœnobium prope ipsum Prisciacum, quod S. Martini de Borano appellatur, non abbatia, sed conventualis, ut vocant, prioratus Paraclitensis. Qui priori loco in prædicto Vandemiris testamento laudatus est Landebertus abbas basilicæ domni Germani, idem esse videtur Landebertus abbas, qui cum Magnoaldo abbate monasterii Tucionisvallis seu Tusonisvallis commutationem quamdam fecit villæ Franconecurtis in pago Pinciacensi pro Rocconecurte, quam a Magnoaldo abbate accepit. Ejus rei instrumentum authenticum, in papyro ægyptiaca exaratum, superest in archivo

* *Dreux.*

* *Precy.*

Dionysiano, sed in principio, multisque locis mutilum, cui præter Landebertum & Magnoaldum abbates subscripsere Madolandus abbas, Walgoaldus, Fladebertus, & Remedius presbyteri, Berthfredus diaconus, Ingobertus lector, Bertinus optimas, aliique testes. Hæc satis de testamento Vandemiris, qui etiam nonnulla Magnoaldo abbati videtur concessisse, quantum ex lacero instrumento intelligi potest. ANN. CHR. 691.

X. Theodericus rex sepultus in S. Vedasti.

Sub hunc annum Theodericus Francorum rex, regni sui anno septimo-decimo, morbo confectus decessit. Sepultus est in basilica monasterii sancti Vedasti apud Atrebatas, quam *is pro injusta interfectione sancti Leodegarii* Æduorum præsulis pænitens fundaverat, testante Orderico Vitali, cui Andreas Marcianensis & Albericus subscribunt. nempe quod Ebroïno auctore sub suo ipsius principatu commissum fuit, hoc sibi religiosus princeps merito imputavit. Hanc autem sancti Vedasti basilicam non primus exstruxit, sed refecit, quippe quæ Childerico ejus fratre regnante jam condita erat. Idem monasterium sancti Johannis Baptistæ prope Teruanam, patrum nostrorum memoria Ipras translatum, exstruxisse perhibetur. Exstant ad ejus tumulum versus octo, sed recentiorum temporum, in quibus anno ejus sæculi nonagesimo-quarto falso obiisse dicitur. Successorem habuit filium Chlodoveum minorennem, ejus nominis tertium, quem ex Chrodechilde seu Chrothilde regina habuerat, una cum Childeberto itidem tertio, qui fratri post quadriennium successit.

XI. Vvilfridus denuo exagitatus refugit ad Mercios.

In Britannia majori Northumbrorum rex Aldfridus, mortuo Theodoro Cantuariensi antistite, novas denuo procellas in Wilfridum Eboracensem episcopum excitavit, sopitæ ab annis quinque discordiæ turbinem iterum movente æmulorum invidia, qui facem dissensionis rursus accenderunt. Rixæ causa & occasio nata est ex veteri discordiæ origine. Quippe Aldfridus Ripensis monasterii ecclesiam, sancto Petro nuncupatam, possessionibus propriis mutilare volens, episcopatum illic instituere moliebatur, asserens, decretis Theodori episcopi inhærendum, non primis & ultimis, quæ Wilfridi causæ favebant, sed illis, quæ medio tempore contra Wilfridum protulerat. Quo facto, ejus ecclesiæ perimebatur libertas, quam sanctus Agatho, ipsique reges ei asseruerant. Huic procellæ cedendum ratus sanctus antistes, ad Ethelredum regem Merciorum sibi amicissimum refugit, magnoque cum honore ab eo acceptus, eo volente Liccidfeldensem ecclesiam, Sexwlfi episcopi morte vacantem, regendam suscepit. Per id tempus Ætlam Wicciorum [a] episcopum in locum Boseli, infirmitate præpediti, ordinavit, cum necdum alius pro Theodoro Cantuariæ pontifex ordinatus esset. Quin etiam Suidbertum itidem episcopum, nulli certæ ecclesiæ addictum, sed ad prædicationem & missionem evangelicam, consecravit, cum nondum Berchtwaldus Theodori successor [b], qui trans mare ordinandus ierat, ad ecclesiam suam revertisset.

a *Beda lib.* 4. *c.* 23.

b *idem lib.* 5. *c.* 11.

XII. Ætla episcopus alius ab Hedda.

Falluntur qui Ætlam Wicciorum episcopum cum Heddio seu Hedda Dorcicestrensi antistite confundunt. Errandi occasio orta est ex sede Dorcicestrensi, quæ duplex fuit, una apud occidentales Saxones, cui Heddius a Theodoro pontifice impositus: altera Wicciorum apud Mercios, ad quam Ætla seu Acla episcopus post Theodori mortem ordinatus fuit a Wilfrido, cum hic apud mediterraneos Anglos exsularet. Is est Ætla monachus, qui cum in utroque [c] Hildæ abbatissæ monasterio, Streaneshalensi nimirum & Heortensi, lectioni & meditationi scripturarum operam dedisset, dein ad perfectiora adspirans, Cantiam accessit ad Theodorum episcopum: ubi, postquam aliquamdiu sacris lectionibus vacasset, demum Romam, quod tum magnæ virtutis officium erat, profectus est. Inde reversus divertit ad provinciam Wicciorum, cui tunc rex Osricus præerat; ibique verbum Dei prædicando, & recte vivendi normam exemplo suo exhibendo promeruit, ut in locum Boseli languentis eligeretur, & jussu Ethelredi regis ordinaretur Dorcicestræ episcopus a Wilfrido, qui tunc temporis mediterraneorum Anglorum, ut diximus, episcopatum gerebat. Itaque Ætla successerat in Dorcicestrensem apud Mercios episcopatum in locum Boseli, qui virum strenuissimum [d] & doctissimum Tatfridum, de monasterio Streaneshalensi pariter electum, decessorem habuerat. Verum Heddius, a Theodoro consecratus, successerat Leutherio in sedem Dorcicestrensem provinciæ occidentalium Saxonum: Leutherius vero Winam, Agilbertum, & Birinum decessores sortitus erat. Hæc necessario explicanda visa sunt, ne in posterum Hedda confundatur cum Ætla, quem nonnulli corrupte Ædam appellant.

c *id. lib.* 4. *c.* 23.

d *id. ibid.*

XIII. Hasnoniensis

Hasnoniense in Belgio monasterium principio duplex, virorum ac puellarum,

ANN. CHR. 691. monasterii conditores, Johannes & Eulalia. conditores agnoscit Johannem & sororem ejus Eulaliam, quorum ille viris, hæc feminis præfuit. Positum est hoc cœnobium ad dexteram Scarpi amnis ripam, Marcianas inter & Elnonem sancti Amandi, in diœcesi Atrebatensi, sed in Ostrevandensi pago, cujus comes Johannes fuisse dicitur. Basilicæ ibidem primitus fuere duæ, una pro viris, altera pro virginibus, qui separatis ab invicem monasteriis inclusi erant. In vulgatis de ejus cœnobii origine versibus, non admodum antiquis, prima ejus fundamenta jacta dicuntur ejus sæculi anno septuagesimo: quo perfecto & absoluto, Vindicianus præsul Cameracensis simul & Atrebatensis basilicam, aut potius basilicas duas, in honorem apostolorum Petri & Pauli consecrasse traditur. Annos unum & viginti effluxisse ferunt ab inchoato monasterio ad dedicationem, quæ pridie kalendas Maii facta dicitur. Et, siquidem die dominico facta est, ut ejusmodi ritus fieri canon primus Cæsaraugustani concilii tertii præcipit, non male a Cointio revocatur ad præsentem annum, quo pridie kalendas Maii dies dominica erat. Eodem die, sed post regiminis annos septemdecim, Johannem & Eulaliam obiisse tradunt nostri Hasnonienses. Johanni successores assignantur Aldo, Savericus, Geroldus, Godefridus, Walterus, Amadeus, & Audulfus ante Nortmannorum tempestatem. Eulaliæ octo ad id tempus successisse abbatissas asserunt, ex quibus duarum dumtaxat nomina supersunt, Bertrudis & Ermentrudis. A Nortmannorum tempore simplex virorum monasterium fuit ad hoc usque tempus, quo etiam nunc viget sub instituto Benedictino.

XIV. Landrada conditrix monasterii Belisiensis. Eulaliæ æqualis, ejusdemque propositi æmulatrix fuit Landrada, puella nobilis, quæ, ubi nubiles attigit annos, rejectis quæ sibi offerebantur splendidis nuptiis, uni se Christo despondit. Abhinc, spretis omnibus, unius cellulæ clausa angustiis, intra paternas ædes uni Deo vacabat, cibario pane & aqua contenta, balneas & mollia strata abhorrens. Tum, relicta patria domo, in vastam solitudinem, reclamantibus parentibus, secessit, quem locum a feritate inhabitantium belluarum Belluam vocabant: ubi, exstructo sibi tugurio, dein monasterio, in honorem beatissimæ virginis Mariæ basilicam, quæ a sancto Landeberto Trajectensi episcopo consecrata est, erexit. Mirum est quam religiose vixerit in suo monasterio, quod humaniori vocabulo Belisia nuncupatum est, situm a sinistris viæ, qua Tungris Trajectum ad Mosam itur, hodie collegium nobilium canonicarum, ubi sancta Landrada VIII. idus Julii colitur. Res ab ea gestas scripsit sæculo undecimo Theodericus abbas Trudonianus.

XV. Cæsaraugustani concilii tertii decreta. Concilium Cæsaraugustanum tertium, mox laudatum, hoc anno; id est anno quarto Egicanis regis, kalendis Novembris habitum, statuit canone tertio, ut ne sæcularibus hospitandi & commorandi intra claustra monasterii facultas concedatur, sed tantum in separatis a monasterio ædibus, ubi eos suscipere abbati & monachis liceat: ut hoc pacto vita monachorum a consuetudine ac strepitu sæcularium remota sit, nec eorum dicteriis exponatur; & ne monachi ex tali susceptione morum dissolutionem incurrant, & a bono proposito avocentur. Canone quinto cautum est, ut reginam viro orbatam nedum liceat cuiquam uxorem ducere, quod tertio-decimo concilio Toletano sancitum fuerat: sed ut regina ipsa statim vestem sæcularem deponat, & assumto religionis habitu, cœnobio virginum mancipetur, sanctimonialem vitam deinceps peractura.

ANN. CHR. 692. XVI. Bertvvaldus Theodoro episcopo succedit. ANno insequente DCXCII. Theodoro in episcopatum Cantuariensem successit Bertwaldus, qui erat abbas monasterii [a] Raculfensis, positi ad ostium fluminis Genlade; vir scientia scripturarum, & ecclesiasticis, monasticisque disciplinis apprime instructus, tametsi decessori suo minime comparandus. Electus vero est anno post sexcentesimum nonagesimo-secundo, die primo Julii, sed nonnisi anno sequente, tertio die kalendarum Juliarum ordinatus a Godwino metropolitano episcopo Galliarum, id est Lugdunensi, atque sedem suam iniit pridie kalendas Septembris, quæ dies dominica erat. Ex his, quæ ex Beda retulimus, emendandus est Willelmus Malmesburiensis, cum Britwaldum episcopum electum dicit ex abbate Glastoniensi, forte eum confundens cum Berwaldo, qui Hemgislo in regimine abbatiæ Glastoniensis successit. Hinc etiam corrigendum Monasticon [b] Anglicanum, ubi legitur, Kentwinum regem anno ejus sæculi septuagesimo-octavo Glastoniæ abbatem constituisse Hemgislum post promotionem Britwaldi abbatis in sedem Cantua-

a *Beda lib. 5. c. 9.*

b *Monast. Anglic. p. 13. col. 1.*

riensem: quam Bertwaldus non ante hunc annum nonagesimum-secundum adeptus est. Utrumque forte ita conciliari potest, si admittamus id quod legitur apud Spelmannum, nempe Bertwaldum, repugnante rege & diœcesano episcopo, Glastoniæ præfecturam abdicasse, eique regimen monasterii Raculfensis prætulisse. quo admisso, Hemgislus prædicto anno septuagesimo-octavo in regimine Glastoniensi succedere potuit, Britwaldo seu Berthwaldo ad Raculfense translato, qui postmodum ex abbatia Raculfensi ad archiepiscopatum Cantuariensem promotus sit, & quidem primus ex Anglis, uti ex venerabili Beda discimus: qui Beda hoc anno vel præcedenti, cum annorum dumtaxat novemdecim esset, diaconatum a Johanne Hagustaldensi episcopo, jubente Ceolfrido abbate suo suscepit. Id concessum eximiæ ejus pietati ac doctrinæ: cum alias veteres ecclesiæ canones viginti-quinque annos ad hunc ordinem exigerent.

ANN. CHR. 692.

[a] Spelman. to. I. conc. p. 20.

Beda fit diaconus.

XVII. Interim Willibrordus, ut primum [a] vidit factam sibi a Pippino duce prædicandi in Frisia evangelii potestatem, Romam quantocius ire maturavit ad Sergium tum Romanæ ecclesiæ pontificem, simul ut ejus permissu ac benedictione tantum opus aggrederetur, ac reliquias beatorum apostolorum & martyrum, in ecclesiis quas exstructurus erat collocandas, ab eo impetraret. His peractis, voti sui compos factus, in Frisiam ad Dei verbum prædicandum rediit. Eodem tempore monachi, qui Frisiis Christi evangelio propagando vacabant, unum e suis elegere, nempe Suidbertum jam laudatum, modestum ac mansuetum virum, eumque in insulam Britanniam direxere, consecrandum a Wilfrido episcopo, qui tunc forte apud Mercios exsulabat, Bertwaldo Theodori successore, qui trans mare ordinandus accesserat, necdum ad sedem suam reverso. Suidbertus post ordinationem e Britannia regressus ad Bructeros seu Boructuarios Frisiæ populos, multos eorum ad Christi fidem, baptismumque perduxit. Verum, Bructeris non multo post a gente veterum Saxonum expugnatis, qui ex his christiani facti erant, domos suas reliquere, & profugi per varia loca, diversasque regiones dissipati sunt. Suidbertus ipse cum quibusdam adiit Pippinum Francorum ducem, qui interpellatus a conjuge sua Plectrude, quam Beda Bliththrytem vocat, locum habitandi in quadam insula Rheni, In-litore dicta, ei concessit: ubi vir sanctus exstructo monasterio, quod heredes ejus diu possederunt, aliquamdiu continentissimam egit vitam, atque decessit.

Vvillibrordi primum iter Romam.

[a] Beda lib. 5. c. 11.

Suidberti episcopi ordinatio.

XVIII. Ex his intelligimus, eo tempore Pippinum reconciliatum fuisse Plectrudi uxori suæ, rejecta scilicet Alpaïde, cui ante aliquot annos adhæserat. Exstat apud Madaurum donatio villæ Nogareti * in pago Wabrensi, a Pippino & Plectrude facta basilicæ seu monasterio sanctorum Apostolorum juxta urbem Mettas, ubi corpus sancti Arnulfi, ejusdem Pippini avi, quiescebat, cum eidem loco Romulfus abbas præesset. Hujus donationis instrumentum datum est x. kalendas Martii, anno duodecimo regni Theoderici regis. quod de regno ejus Austrasiano interpretatur Carolus Cointius, revocatque ad annum postremum Theoderici regis, quem hoc anno statuit, nos anno præcedente. Perierunt Abbatum nomina, qui prædicto monasterio ante Romulfum præfuerunt. Clericos eo loci tum exstitisse, non monachos, Cointius opinatur, adducto diplomate Chilperici tertii pro eadem basilica, ubi venerabilis vir Leutbertus abbas *cum norma*, id est turma, *plurima clericorum* deservisse dicitur. Verum probabilius est id de monachis intelligendum, quos clericorum nomine olim frequentissime designatos fuisse sexcentis exemplis constat.

Pippini donatio facta S. Arnulfo.

* Nauray.

XIX. Hoc circiter tempore Leutfredus sanctæ Crucis monasterium condere cœpit in pago Madriacensi ad Auturam * fluvium, in episcopatu Ebroïcensi, ubi natus erat parentibus pietate ac genere conspicuis. Primas litteras didicit in suburbana basilica, sancti Taurini ejusdem urbis quondam episcopi corpore & monasterio illustri. Sane monasterium ibidem ante Nortmannorum tempora exstitisse testatur Willelmus [b] monachus Gemeticensis, qui monasteria sancti Taurini & sancti Leutfredi inter antiquiora provinciæ recenset. Inde in urbem Carnutas Leutfredus accessit, ubi diversorum studiorum doctrinam abundare noverat. Hinc reversus in natale solum, litteras pueros docet: tum oratorium exstruit, cujus aditum feminis denegabat. Verum majora moliens animo, primo Varennam monasteriolum adiit, at cito deserit, quod locus mulieribus pateret. tum ad Sidonium abbatem se conferens, haud procul ab urbe Rotomago degentem, qui ex Hibernia Britanniæ insula ortus, locum illum mirifice illustrabat, monasticas ab eo vestes ac tonsuram accepit. Cum in re-

Leutfredus monasterium condit.

* l'Eure.

[b] Vvillelm. Gemet. lib. 7. c. 22.

ANN. CHR. 692.

gulari diſciplina ſub eo magiſtro multum profeciſſet, conſilio Anſberti Rotomagenſis præſulis, qui ad illud monaſterium de rebus divinis collocuturus idemtidem accedebat, in natale ſolum reverſus eſt, eoque in loco, ubi ſanctus Audoënus, Anſberti deceſſor, ob conſpectum ibidem in cælo crucis ſignum, olim crucem defixerat; baſilicam in honorem ſanctæ Crucis ac ſanctorum Apoſtolorum, necnon ſancti Audoëni cum monaſterio exædificavit, cui xenodochium ad excipiendos pauperes poſtmodum adjunxit. quod cum inconſulto epiſcopo feciſſet; Deſiderius Ebroïcenſis antiſtes vehementer ea re commotus iſtuc acceſſit, & virum Dei graviter increpitum, ſed gravius puniendum, ſecum in urbem adducere ſtatuit. Verum in reditu ex equo in terram excuſſus ac ſauciatus, idque ſibi accidiſſe, quod virum Dei læſiſſet, exiſtimans, eum ad monaſterium redire juſſit, ac deinceps colere impenſe cœpit. Exinde Leutfredi fama magnopere aucta eſt, cum ob præclaras ejus virtutes, tum ob miracula ab ipſo patrata. In his Giſleardo monacho in extremis conſtituto ſanitas reſtituta: incendium in monaſterio reſtinctum: ager ſterilis redditus, quod eum ruſticus die dominico excoluiſſet: fons baculo in terram defixo elicitus in vico pagi Vindocinenſis Sollemniaco, cum is ad ſancti Martini limina proficiſceretur. Quin etiam Gripponi, Caroli Martelli ex Sonichilde filio, deploratam ſalutem reſtituiſſe traditur. Denique monachum quemdam e ſuis moribundum, peculii reum, ob tres nummos reſervatos, communione fratrum privavit, & profanæ ſepulturæ addixit: dein abſolutum in loco ſacro cum ceteris fratribus ſepeliri juſſit.

XX. *Agricolus epiſcopus Avenionenſis.*

Per id tempus Agricolus Avenionenſis antiſtes floruiſſe dicitur. Is ex monacho Lirinenſi epiſcopus Avenionenſem eccleſiam ab anno ſexcenteſimo quinquageſimo ad ſeptingenteſimum rexiſſe fertur in vulgatis ipſius actis, quæ ſunt recentioris auctoris. Ante annos abhinc quatuor retulimus primas Graſellenſis monaſterii litteras, quibus ſubſcribunt epiſcopi omnes metropolis Arelatenſis, cui tunc Avenionenſis eccleſia, nunc metropolitana, ſubjecta erat: ſed nullus inter ſubſcribentes Agricolus, ad cujus nominis ſimilitudinem nullus ex his propius accedit quam Agliacus. De Agricolo id memoriæ proditum in prædictis actis legitur, eum aliam, præter cathedralem, quæ unica omnes opidanos capere non poterat, exſtruxiſſe intra muros
» urbis eccleſiam parœcialem, ad quam egregios operarios monachos non paucos ex
» cœnobio Lirinenſi, ubi prima ſuæ perfectionis fundamenta jecerat, acciri curaverit,
» quod ex regulari ordine ſuaviſſimum quemdam fructum voluptatis acciperet: qui-
» bus & abbatem præfecerit, & prædia liberaliter aſſignaverit, conceſſo inſuper pri-
» vilegio, ut nihil ſervis Dei neceſſarium deeſſet. quod factum ſub hoc tempus exiſtimant.

Amandus abbas Lirinenſis.

Tunc Lirinenſi monaſterio præerat Amandus abbas, qui omnia occidentis monaſteria exemplis & doctrina illuſtraſſe dicitur: ſub cujus regimine ſic aucta fuit Lirinenſium incolarum devotio, ut trium millium ſeptingentorum monachorum (quod pæne ſupra fidem eſt) numerum vir ſanctus habuiſſe memoretur. Ejus feſtum celebrant XIV. kalendas Decembris.

XXI. *Citruinus epiſcopus Albigenſis.*

Hoc ipſo anno Citruinus abbas monaſterii Caſtrenſis in Septimania ad ſedem Albigenſem promotus eſt, cui Bertrannus ſeu Bertrandus in regimine monaſterii ſubrogatus. De Citruino quoſdam verſus ſuperius [a] retulimus. Hugonem in illa ſede ſucceſſorem anno ſupra ſeptingenteſimum viceſimo-ſecundo habuiſſe dicitur; eodemque anno Bertrandus abbas Alfonſum abbatem, ordine quartum. Bertrandum ultra annos centum vitam produxiſſe docent ſequentes verſus.

[a] *lib.* 17. *n.* 42.

Dulce jugum Chriſti teneris portavit ab annis,
Evitans caute dæmonis inſidias.
Centum terque duos vitam produxit in annos
Bertrandus, ſummi plenus amore Dei.
Hanc tandem ſubita, at prævisa morte precando
Ejicit, æterna ut luce frui valeat.

ANN. CHR. 693.

XXII. *Chlodovei regis varia diplomata pro S. Dionyſio.*

CHlodovei regis anno ſecundo, qui partim anno ejus ſæculi nonageſimo-ſecundo, partim inſequenti convenire poteſt, complura diplomata variis monaſteriis conceſſa leguntur. Ex his tria exſtant in libro ſexto de re diplomatica pro monaſterio ſancti Dionyſii prope Pariſios. Unum eſt placitum ſuper lite Chainonis abbatis Dionyſiani contra Ermenoaldum incerti loci abbatem. Lis vertebatur in eo, quod

ante aliquot annos Chaino abbas Ermenoaldo abbati vadimonium dediſſet pro olei mille quingentis libris, & pro vini boni centum modiis Anſeberctho epiſcopo tradendis, quod minime adimpleſſet Ermenoaldus. Hac de re provocatus in judicium coram Sigofrido Pariſienſi epiſcopo, ſub pœna decem librarum promiſit, ſe intra certum tempus rem exſecuturum: ſin minus, pertrahendum ad placitum regis, & productis litteris pariculis coram Sigofrido epiſcopo confectis, ad perſolvendum debitum coactum iri. Id quod factum ſit, inluſtri viro Warnone comite palatii prædictas litteras referente. Agnilus referendarius placito ſubſcribit, dato menſe « Madio, anno ſecundo Chlodovei regis eo nomine tertii, in villa Noviento ſuper Se- « quanam, quæ poſteris ſancti Chlodoaldi nuncupata eſt. Altero diplomate idem rex ibidem confirmat immunitatem a teloneis, aliiſque vectigalibus, eidem monaſterio a præcedentibus regibus conceſſam. Tertium placitum eſt ejuſdem regis, apoſtolicis viris in Chriſto patribus Sigofrido, Conſtano, Griboni, & Urſiniano epiſcopis, necnon inluſtribus optimatibus inſcriptum, quo villam pagi Camiliacenſis Nocitum Chainoni abbati adjudicat apud Luſarcam kalendis Novembris, referente Marſone comite palatii.

ANN. CHR. 693.

XXIII. Item pro Aninſulenſi & Stabulenſi.

Idem princeps Aninſulenſis monaſterii immunitatem confirmat rogatu Ibboleni abbatis, relatis ea de re præceptis, quæ ipſius *conſobrinus* Guntramnus quondam rex, atque ejus avi ac genitor eidem monaſterio conceſſerant. Guntramnum itidem *conſobrinum* vocat Childebertus, Chlodovei frater ac ſucceſſor, immo etiam Dagobertus Childeberti filius in litteris eidem Ibboleno abbati conceſſis, ut in parvo chartario legimus. Tunc temporis Stabulenſi & Malmundarienſi in Arduenna monaſteriis præerat Papolenus epiſcopus & abbas, qui a Chlodoveo rege præceptum obtinuit, Ætico duci & Charievio * comiti inſcriptum, ad confirmandam quamdam commutationem inter patruum ejuſdem principis Childericum, & Remaclum Tungrenſem quondam epiſcopum factam. Datum die viceſimo-quinto Junii *Namuco*, quem locum recentiores Namurcum vocant. Papolenus, eo nomine ſecundus abbas Stabulenſis, vir apoſtolicus & epiſcopus in illo præcepto appellatur, non quod certam ac definitam diœceſim regeret, ſed quod ea dignitas ipſi conceſſa fuiſſet ad prædicandum forte vicinis gentibus evangelium. Æticus dux in illis litteris laudatus, mendoſe Aëricus dictus apud Henſchenium, videtur haud alius eſſe quam Athicus ſanctæ Odiliæ pater, qui ut jam [a] vidimus, bona ſua teſtamento in quatuor partes diſtribuiſſe dicitur: unam Mediano-monaſterio & cœnobio virginum Argentinæ condito ſub titulo ſancti Stephani: alteram dotando monaſterio Ebersheimenſi juxta Sceleſtadium: tertiam cœnobio ſanctæ Odiliæ filiæ ſuæ, Hoëmburgenſi dicto, ubi mortuus ſepultuſque ſit: quartam conſanguineis ſuis Eberhardo & Maſoni.

* *f.* Charivco.

Ætici ducis pietas.

a *lib.* 15 *n.* 60.

XXIV. Anſbertus epiſcopus Rotomagenſis exſul.

In primo illorum diplomatum agitur de Anſeberctho epiſcopo, in cujus gratiam Chaino abbas Dionyſianus ab Ermenoaldo abbate comparaverat olei libras mille quingentas, vini modios centum. Suſpicari licet hunc eſſe Anſbertum epiſcopum, ſi non Auguſtodunenſem, certe Rotomagenſem, qui tunc temporis in Alto-montenſi monaſterio exſul degebat: cui hæc muneris loco Chaino abbas deſtinaverit. Hunc delatum initi adverſus ſe conſilii Pippinus princeps, penes quem tum rerum ſumma erat ſub rege minorenni, in Altum-montem monaſterium pagi Hainoënſis ad ripas Sabis fluvii relegavit, quaſi contra ipſius in Neuſtria præfecturam aliquid moliretur. Mirum eſt quantum ſpiritalis profectus attulerit ejus loci incolis tanti viri exemplum, præſertim monachis, quos quidem in ſancta religione ferventes invenit, ſed longe ferventiores exemplo & doctrina ſua brevi reddidit. Erat enim totus addictus jejuniis, in vigiliis & orationibus aſſiduus, quas paſſim lacrymis rigabat. Ibidem etiam ab eodem ſancto antiſtite quædam lucubrationes editæ ſunt; in his quæſtionum ad Siwinum reclauſum, ut tum loquebantur, volumen unum, quod Harduinus monachus Fontanellenſis exſcripſiſſe perhibetur. Dum his rebus occuparetur vir ſanctus, nihilo minus ejus æmuli Pippini animum adverſus ipſum amplius accendebant, ſuadentes, ut in longius exſilium deportaretur. Altum-montem tunc regebat Haldulfus abbas, vir prudens & induſtrius, totiuſque Anſberti vitæ optime conſcius. Hunc ſanctus pontifex ad prædictum excellentiſſimum principem cum aliquot aliis venerabilibus viris direxit, ut eum, expoſita rei veritate, placare conaretur; eique perſuaderet, ſe nullo repetendi epiſcopatus deſiderio te-

ANN. CHR. 693.

neri, quippe quem nonnisi invitus, & jussione principum, nedum electione civium suscepisset. Optatum sortita est effectum ea legatio, adeoque Pippini animus inflexus est, ut, si qua ab ipso pontifice perperam gesta fuissent, penitus indulgeret, immo etiam eidem ad sedem propriæ urbis revertendi concederet facultatem. quamquam ut ne id fieret, mors ejus paullo post subsecuta intercessit.

XXV. Chlodovei regis placitū.

Dum hæc agerentur, Chlodoveus rex placitum habuit Valencianis una cum apostolicis viris Ansoaldo, Godino, Ansebercth o, Protadio, Savarico, Wlfechramno, Chaduino, Turnoaldo, Constantino, Abbone, Sterano, & Gribone episcopis, necnon illustribus optimatibus, comitibus, grafionibus, domesticis, quatuor referendariis, duobus Seneschalcis, atque inlustri viro Audramno comite palatii, ubi Baldanacurtis villa pagi Belvacensis super fluvium Marsum, adversus quemdam Amalberchthum, cuidam Ingramno restituta est, agente Chrotchario diacono, ex monasterio Dionysiano, qui hanc villam forte ab Ingramno comparare volebat. Datum est hoc placitum Valencianis in Belgio pridie kalendas Martias, anno tertio regni Chlodovei. Ex illis episcopis si Ansoaldus Pictavensis erat, mirum est eum Godino Lugdunensi metropolitæ prælatum fuisse, nisi si hic fuerit Godinus Suessionensis. Ansebercthus videtur esse Augustodunensis potius quam Rotomagensis, tunc apud Altum-montem exsul. Savaricus Aurelianorum episcopus erat, Turnoaldus Parisiensis, Constantinus Bellovacensis. aliorum incompertæ sedes. Hoc placitum recognovit Walderamnus, qui unus e quatuor referendariis nominatur. Hæc forma erat regiorum illis temporibus placitorum seu judiciorum.

XXVI. Cunipertus rex condit S. Georgii monasterium.

a Paul. Diac. lib. 5. c. 38. & seqq.

b idem lib. 6. c. 17.

Theodotæ cœnobium Ticini.

* Pusterla.

Regnabat tum apud Italos Cunipertus, qui cum Alachim ducem Tridentinum, regno Italiæ incubantem [a], vicisset, victumque peremisset; in campo Coronatæ ad fluvium Adduam prope Ferrariam, ubi prospere pugnaverat, monasterium sancto Georgio martyri in facti memoriam ædificavit: corpus vero Zenonis diaconi, qui pro ipso neci se objecerat, ante fores basilicæ sancti Johannis, ab se itidem erectæ, magnifice sepeliri curavit. Hoc monasterium idem esse creditur, quod in Ferrariæ suburbio sub nomine sancti Georgii etiam nunc superest. Idem etiam princeps munificus fuit in aliud virginum monasterium [b], quod Papiæ Gregorius quidam in honorem sanctissimæ Dei genitricis Mariæ condiderat. Perstat etiam nunc in illa urbe idem monasterium sub ordine nostro, Theodotæ appellatum, vulgo de Posterula *, cui Berengarius senior sub finem sæculi noni privilegium concessit, prout
„ rogaverat quædam Dei ancilla, Richsinda nomine, monasterii sanctæ Dei genitri-
„ cis Mariæ, quod Theodotæ nominatur, intra urbem Ticinensem positi abbatissa,
„ degens sub regula S. Benedicti: quo privilegio eidem monasterio confirmantur om-
„ nes possessiones, quas a longo tempore Gregorius monasterii conditor, & Cuniper-
„ tus rex eidem concesserant. Datum v. kalendas Aprilis anno octingentesimo nona-
„ gesimo-octavo. Quam ob rem hoc cœnobium Theodotæ appellatum sit, ex Paulo [c] Warnefridi intelligimus, referente, Theodotem, eleganti corpore puellam, ex nobilissimo Romanorum genere ortam, adamatam vitiatamque fuisse a Cuniperto rege, qui eam postea in monasterium, quod de illius nomine intra Ticinum appellatum est, recluserit.

c id. lib. 5. c. 37.

Aliud S. Salvatoris.

d id. lib. 4. c. 50.

e id. lib. 5. c. 37.

Erat & aliud ad eamdem urbem cœnobium Salvatoris, constructum itidem in honorem beatissimæ Dei genitricis Mariæ, ut loquitur in diplomate suo Berengarius junior, anno supra nongentesimum quinquagesimo-primo, quo anno privilegium Ermengardæ ejus cœnobii abbatissæ impertit. Forsan hoc est *oraculum* [d] seu templum domini Salvatoris, quod extra portam occidentalem, quæ dicitur Marenca, condidit Aripertus rex, Cuniperti avus, teste Paulo Warnefridi: qui & Pertaritum Ariperti filium tradit [e] sepultum fuisse juxta basilicam domini Salvatoris, quam Aripertus ejus genitor exstruxerat. Diversum est ab eo monasterium Salvatoris, quod ab Adaleïde augusta in suburbio Ticinensi serius conditum fuit pro monachis ordinis nostri, qui hactenus eumdem locum occupant.

f lib. 16. n. 25.

g Paul. lib. 6. c. 1.

S. Petri monasterium Beneventi.

Non minor fuit Pertariti pietas, quam Ariperti genitoris & filii Cuniperti, ut testatum facit monasterium Novum, quod Servatori suo in honorem sanctæ Agathæ virginis & martyris ab eo erectum diximus [f]. Non prætereeam hoc loco, quod Paulus mox laudatus tradit [g] de Theuderada, Romoaldi Beneventanorum ducis uxore, quæ eodem fere tempore extra muros Beneventanæ civitatis basilicam in honorem beati Petri apostoli exstruxit una cum adjuncto cœnobio, in quo numerosum ancillarum Dei cœtum instituit.

Ad

Ad res Hispanicas quod attinet, in Toletano concilio sexto-decimo, quod hoc anno, Egicanis regis sexto, habitum est, nullum de monachis decretum editum invenio. Inter subscribentes quinque recensentur abbates, Gabriel, Eulalius, Nervatius, Braulio, & Eugenius: sed eorum monasteria ignorantur.

ANN. CHR. 693. XXVII. Toletani concilii sexti decimi abbates.

ANno insequenti convocatum est aliud concilium in eadem urbe Toleto, ordine decimum-septimum, in quo coërcentur sacerdotes, qui sacra ornamenta in usus promiscuos adhibebant, & qui missam, pro requie defunctorum institutam, *fallaci voto*, pro vivis aliquando celebrabant. Hæc canonibus quarto & quinto. In sequenti dies litaniarum per singulos menses præscribuntur, quæ in kalendis cujusque mensis indicendæ leguntur in vetustis martyrologiis, uti superius [a] observatum.

ANN. CHR. 694. XXVIII. Concilium Toletanum decimum-septimum.

Celebre fuit eodem anno aliud concilium, Becanceldæ in Britannia majori habitum sub Withredo Cantii rege, præsidente Bertwaldo Cantuariæ archiepiscopo: quo in concilio Withredus rex sub gravi comminatione interdixit, ne laïci in bona Deo semel concessa, & cruce Christi firmata atque dedicata, manus umquam injiciant. quippe horrendum esse hominibus exspoliare Deum vivum, ejus scindere tunicam & hereditatem. Tum cavetur, ut ne quibusvis regibus, principibus, aliisve laïcis, cujusquam ecclesiæ vel monasterii dominium usurpare liceat: sed quandocumque abbas vel abbatissa e sæculo excesserit, invitetur propriæ parochiæ episcopus, & cum ejus consilio & consensu successor eligatur, atque ab ipso benedicatur. Octo recensentur Cantii monasteria, quibus hoc privilegium tribuitur: primum primi apostolorum principis Petri *Upminster*, quod de suburbano Cantuariæ monasterio interpretor; secundum *Raculf*, tertium, *Sudminster*, tum *Dofras*, *Folcanstan*, *Himming*, *Stepeis*, & *Hor*. Concilio subscribunt post regem & episcopos (quod apud Anglos singulare) abbatissæ quinque, Mildreda, Etheldrida, Æta, Wilnoda, & Herelwida seu Helwida. Prima ex his videtur esse Mildreda, virgo sancta, filia Merewaldi Merciorum regis & Ermenburgæ reginæ, contracto vocabulo Erburgæ, alio nomine Domnenæ dictæ: cui ob duos fratres ejus ab se cæsos Egbertus Cantuariorum rex locum in Taneto insula agri Cantiani concessit ad monasterium ædificandum pro ejus fratrum memoria, suique facinoris piaculo: ubi Ermenburga filiam suam Mildredam, monasticis disciplinis Calæ in Gallia eruditam, septuaginta sanctimonialibus præfecisse dicitur. Ejus loci basilicam Theodorus archiepiscopus in honorem Deiparæ virginis consecravit. Ibidem sepulta est sancta Mildreda cum genitrice sua Ermenburga seu Domnena, cujus felicem exitum prædicat Simeon monachus Dunelmensis. Eadburga Tanetensis post Mildredam abbatissa, mille passuum spatio a monasterio ecclesiam sancti Petri condidit, in qua beatæ Mildredæ corpus, adhuc integrum & incorruptum, collocavit, postmodum translatum in suburbanam Cantuariæ ecclesiam sancti Augustini. Mildreda sorores habuit Milburgam & Milgridam, piissimas itidem virgines, de quibus occurret inferius dicendi occasio, uti & de Eadburga abbatissa. Eodem anno Withredus rex Eabbæ [b] abbatissæ terram quatuor aratrorum in insula Taneto donavit.

a *lib. 6. n. 73.* XXIX. Becanceldæ « concilio in- « tersunt abba- « tissæ. «

Mildreda abbatissa Tanetensis.

b *Spelman. to. 1. conc. p. 192.*

Redeo in Galliam, ubi Scopilioni episcopo Autisiodorensi mortuo subrogatus est, communi omnium suffragio, Tetricus seu Treticus abbas monasterii sancti Germani in eadem urbe, vir humanissimus & eximia pietate præditus. Is ab inito statim pontificatu prædicationi verbi Dei insistere, & ecclesiam sibi a Deo commissam piis adhortationibus informare cœpit. Idem primo suæ ordinationis anno habita synodo constituit, ut abbates & archipresbyteri, sua quique hebdomada, pariterque rurales ecclesiæ vicissim divinum officium in cathedrali sancti Stephani ecclesia persolverent; & ob hanc causam ex dominico cellario, cum in ordine vicis suæ ad prædictum officium peragendum convenirent, ab œconomo ecclesiæ stipendium congruum acciperent: sed ita ut qui tardius accessissent, aut negligentius se habuissent, quadraginta dies a vino abstinerent. Vicedominus autem aut cellerarius, si quid ex illo stipendio subtraxissent, retrusi in monasterium per annum dimidium pænitentiam agerent, pane tantum & aqua contenti. In illa tamen ecclesiarum enumeratione non recensentur monasteria quædam ab Aunachario episcopo [c] dudum designata ad faciendas unoquoque mense rogationes. Omittuntur enim a Tetrico monasteria, Wlfini, Decimiacense ad sanctum Ciricum, Fontanetense, Cotiacense ad-Sanctos, Manuacense, & monasterium dictum Varennæ, de quibus

XXX. Tetricus episcopus Autisiodorensis.

c *lib. 6. n. 73.*

ANN. CHR. 694.

Aunacharius mentionem fecerat. Incertum eſt an Tetrico in regimine monaſterii ſancti Germani proxime ſucceſſerit Quintilianus, qui ab eo quintus epiſcopatum Autiſiodorenſem poſtmodum adeptus eſt,

XXXI. Leotheriæ donatio facta monaſterio S. Petri Vivi.

Si mendæ expers eſt charta Leotheriæ, alio nomine Mummiæ, ſororis ſancti Ebbonis, poſtea epiſcopi Senonenſis, Chlodoveus rex attigiſſe dicendus eſt annum regni quintum; eodemque anno Viraiboldus abbas monaſterio S. Petri, vulgo Vivi dicti, præerat. Hæc charta [a] inſcripta eſt *Dominæ ſemper ac venerabili baſilicæ ſancti Petri apoſtoli, quæ eſt conſtructa ſub opidum Senonis civitate, ubi domna Theodechildis regina requieſcit in corpore, & ubi venerabilis Viraiboldus abba vel monachi ſub ſancta regula deſervire videntur.* Ex quo intelligitur, Aighileno abbati ſucceſſiſſe Viraiboldum; Viraiboldo, Ebbonem & Chrodolinum, non Chrodolinum Viraiboldo, ut Clarius monachus exiſtimavit. Hoc autem inſtrumento Leotheria monaſterio ſancti Petri donat manſum cum aliis rebus in villis pagi Latiſcenſis, Retiaco & Pauliaco, eo pacto, ut corpus ſuum in illo monaſterio ſepeliatur. Actum in baſilica ſancti Petri XV. kalendas Junii, anno quinto Chlodovei regis.

a *Sæc. 3. Bened. to. 2. p. 615.*

ANN. CHR. 695.

XXXII. Anſberti epiſcopi Rotomagenſis obitus.

Anno ſubſequente Anſbertus Rotomagenſis antiſtes, cum indulgentia Pippini ab exſilio ad eccleſiam ſuam reverti vellet, morbo interceptus, in Altimontenſi monaſterio ſupremum diem abſolvit, impetrata a Pippino principe facultate, ut corpus ipſius Fontanellam humandum deferretur. Imminente obitu, convocatis fratribus, ſacra ſibi miſſarum ſollemnia celebrari curavit, & accepto corpore & ſanguine Domini, feliciter ad Deum migravit V. idus Februarii. Hunc ejus obitus annum aſſignat Aigradus monachus ejus vitæ ſcriptor, aut certe ipſius Aigradi interpolator, & recte: quandoquidem hoc ipſo anno Gripho jam Rotomagenſem cathedram iniit, ut mox videbimus: ſed cum idem auctor Childeberti regis annum quartum eidem anno illigat, longe a recto calculo aberrat. ſiquidem Childebertus nonniſi anno ſuperiore Chlodoveo fratri ſucceſſit. Rectius in chronico Fontanellenſi annus a ſancti Anſberti obitu nonus cum anno Chriſti ſeptingenteſimo-quarto, quo ejus tranſlatio facta eſt, componitur. Ejus corpus ſacris veſtibus indutum, ac ceratis obvolutum linteis, poſt ſeptemdecim dies in lectica ex Altomonte extulerunt monachi Fontanellenſes cum civibus Rotomagenſibus, qui ejus rei cauſa illuc convenerant. Sacram pompam Halidulfus Altimontenſis abbas cum monachis ſuis comitatus eſt uſque ad Venittam *, villam regiam pagi Bellovacenſis ſeu agri Compendienſis ad Iſaram fluvium: quo in loco obviam ſacro corpori progreſſi comprovinciales metropolis Rotomagenſis epiſcopi & abbates cum ſuo clero, illud cum cantu pſalmorum Fontanellam uſque proſecuti ſunt, atque in baſilica ſancti Pauli juxta ſancti Wandregiſili ſepulcrum poſtridie quam eo advenerant, depoſuerunt, id eſt die quinto iduum Martiarum. Paullo poſt hæc baſilica ob concurſum populi amplificata eſt ab Hildeberto ſeu Hiltberto abbate, cui Aigradus libellum de ſancti Anſberti rebus geſtis nuncupavit, ab imperito poſtea interpolatum. In tranſlatione corporis ſacri ex Altomonte ad Fontanellam varia miracula patrata leguntur. In his mulier dæmonio liberata in villa pagi Bellovacenſis Fraxinido *, ubi eccleſia in honorem ſancti Anſberti a fidelibus conſtructa eſt. Alia itidem liberata Paldriaci in territorio Rotomagenſi, quatuor paſſuum millibus a cœnobio Fontanella, quæ poſſeſſio erat illuſtrium virorum Bertholdi & Radamaſti, qui ſe ſuaque omnia Fontanellæ paullo poſt tradiderunt.

* *Venette.*

* *Freſnoy.*

XXXIII. Bertulfus abbas Renticenſis.

Florebat hoc tempore Bertulfus, genere Alamannus, abbas Renticenſis, qui ex patrio ſolo ad Morinos profectus, in notitiam & gratiam venit Wamberti comitis & Homburgæ ejus uxoris. Hi non minus pietate quam ſanguine illuſtres, in prædio ſuo Rentica * ad Agnionem * fluvium, inſigne monaſterium ſancti Dionyſii conſtruxerant, cum quatuor baſilicis, quarum una beato Petro apoſtolorum principi, altera ſancto Martino, tertia ſancto Vedaſto, quarta ſancto Dionyſio ſacra erat. Eorum conſuetudine Bertulfus ad fidem chriſtianam, quam nondum perfecte didicerat, converſus, poſt impenſum eiſdem aliquamdiu famulatum & procuratum magna cum ſedulitate & caritate patrimonium, vitam tandem monaſticam Renticæ amplexus eſt, ubi Wambertum ejuſque conjugem honorifice ſepelivit. Præfuit undecim religioſæ vitæ ſociis, quos ibidem adunaverat in baſilica ſancti Dionyſii, in qua & ipſe poſt mortem, quæ nonis Februarii accidit, ſepultura donatus eſt. Res

* *Renty.*
* *l'Aa.*

ab eo gestas litteris mandavit undecimo sæculo anonymus monachus Blandiniensis jussu Folcardi abbatis sui, id est monasterii Blandiniensis, in quo sancti Bertulfi reliquiæ a tempore Nortmannorum repositæ erant, postquam aliquamdiu Bononiæ & Harlebecæ quievissent. Ab eo tempore penitus excisum est monasterium Renticense. Si conjecturis uti licet, existimem Bertulfum fama & opinione popularium suorum, Audomari episcopi & Bertini abbatis, ad Morinos accessisse, eorumque monitis & adhortationibus animatum fuisse ad vitæ monasticæ capessendum institutum. Et fortasse Wambertus ille comes non alius sit, quam Walbertus comes Arkensis, Bertino tantopere addictus, de quo superius disseruimus. ANN. CHR. 695.

Bertulfi æqualis fuit Winnocus, iisdemque in partibus inclaruit. In Armoricana Britannia ortus dicitur ex regali prosapia, sanctorum Judicaëlis ac Judoci consanguineus. Majoris perfectionis causa patriam ac parentes deseruit, & cum sociis Quadanoco, Ingenoco, & Madoco, qui genere itidem spectabiles erant, in Sithiense monasterium se contulit ad sanctum Bertinum abbatem, ut ab eo disciplinis regularibus erudirentur. Cum brevi tempore multos progressus fecissent, in locum ab aliis remotum, quo liberius divinis rebus vacarent, secedere jussi, cellam construunt, sacris occupationibus congruentem. Montem sancti Winnoci posteri appellarunt. Degebat illis in locis vir illustris ac prædives, Heremarus nomine, qui novorum incolarum religione captus, quoddam juris sui prædium, quod Woromholtum vocabant, Winnoco tradidit. Locus est in Morinorum & Flandriæ confinio, ad fluviolum Penam *, pingue solum & frugibus abundans. Donationis instrumentum apud Iperium *in Sithiu* datum legitur anno primo Childeberti regis. Illic monasterium sub patrocinio sancti Martini summa diligentia construxit Winnocus cum sociis suis: quibus brevi mortuis, novæ coloniæ abbas instituitur. Eo in munere ita se gessit, ut quidquid alii, tamquam arduum ac grave, refugiebant, impigre ipse & incunctanter exsequeretur. Hospitalitatis ei magna cura, caritas non ficta, gratia denique eximia virtutum ac miraculorum. Sic labori addictus erat, ut etiam senio pæne confectus, molæ trusatilis operam in se susceperit; quo labore eum divinitus relevatum tradunt. Fratri cuidam, qui rem curiosius explorare voluit, cæcitas subito inflicta, sed precibus viri Dei lumen restitutum.

XXXIV. Vvinnocus condit monasterium Vvormholtense.

* le Peene.

Post annos sexdecim a morte S. Amandi episcopi Trajectensis, cum basilica S. Petri, in qua sepultus fuerat, minor videretur, essetque secundo sexui ob claustra monachorum inaccessa; sacrum ejus corpus in novam & ampliorem sancti Stephani basilicam, quæ utrique sexui sufficeret, transferre placuit. Corpus incorruptum repertum, altius humo, ut tunc moris erat, infossum est, ut non facile a quærentibus inveniretur. Id factum VII. kalendas Novembris, ipso die, quo novæ basilicæ dedicatio facta est. Errat Milo monachus, aliique cum eo, asserentes id a sancto Eligio factum, qui dudum e vivis tum abierat. Sacræ Andreæ abbatis exuviæ itidem ex eodem sancti Petri oratorio in novam basilicam simul translatæ sunt paullo post ejus obitum, qui accidit VIII. idus Februarii. Andreæ successisse dicitur Johannes abbas, sub quo hæc translatio facta est.

XXXV. S. Amandi translatio.

Eodem fere tempore Maiolus abbas sanctæ Crucis apud Meldos corpus sanctæ Faræ virginis & abbatissæ Eboriacensis, annuente Meldensi episcopo, e tumulo extulisse perhibetur, & in capsa reposuisse. Quod dicitur de capsæ repositorio non facile crediderim. nam sanctorum tumulos & mausolea tunc temporis auro & argento gemmisque exornare mos erat, capsis recondere rarum & insolitum. Idem Maiolus corpus sancti Hildeverti episcopi Meldensis, quem vetus scriptor vitæ sancti Faronis Datlevertum vocat, transtulisse dicitur. In necrologio S. Galli, scripto ante annos octingentos, laudatur Wlframnus episcopus *ex monasterio, quod Crux-sancta nominatur*, nullis additis abbatibus aut monachis ejus loci. Is est Wlframnus episcopus civitatis Meldicæ, qui concilio Attiniacensi subscripsit anno supra septingentesimum sexagesimo-quinto.

XXXVI. Item S. Faræ & S. Hildeverti.

Anno Childeberti regis primo Ragnacharius, abbas monasterii sanctæ Columbæ & sancti Lupi in suburbio Senonensi, privilegium ab Emmone antistite concessum renovari ac confirmari curavit ab episcopis, quibus ipsum Emmonis exemplar subscribendum obtulit. Primus subscribit Godinus Lugdunensis metropolita, qui se authenticum exemplar vidisse, ac ratum habere testatur. Eadem formula subsequentes utuntur episcopi, Savaricus Aurelianensis, Ansebertus Augustodunensis, Tre-

XXXVII. S. Columbæ Senonensis privilegium.

ANN. CHR. 695.

ticus Autifiodorenfis, Hectarius feu Hautcarius Noviomenfis, aliique incertarum fedium episcopi, Wandelmarus, Sigelmus, Chadoënus, Baldolenus & Ebbo: qui omnes, præter Godinum, fedis fuæ titulum reticent. Forte Ebbo is fit Goërici fucceffor in fede Senonenfi, qui poftea hoc privilegium fua fubfcriptione ratum habuerit, pro more illorum temporum, quibus deceffforum fuorum litteris & privilegiis fubfequentes epifcopi nomen fuum apponebant. Eidem privilegio etiam Wlframnus Senonicæ ecclefiæ epifcopus fubfcripfiffe invenitur: fed incertum quo tempore, ante an poft Childeberti regis annum primum. quo anno Senonenfem epifcopatum, uti probabilius eft, Goërico jam refignaverat.

XXXVIII. Bafino epifcopo Trevirenfi fuccedit Lutvvinus auctor monafterii Mediolacenfis.

Bafinus Trevirenfis antiftes ex monafterio fancti Maximini affumtus poft Numerianum, hoc anno locum fecit Lutwino five Lodewino, non quidem morte fua, ut Browero vifum eft, fed iterato feceffu in monafterium fancti Maximini, ex quo evectus fuerat ad fedem Trevirenfem. Abbatis munus ibidem geffiffe dicitur, aliis ante initum pontificatum, aliis poft fuam abdicationem. Qui ei fucceffit Lutwinus, ejus ex forore nepos, non modo cuncta illius urbis monafteria ampliffimis muneribus decoravit, fed etiam Mediolacenfe * a fundamentis erexit, atque impenfe dotavit: ubi & ipfe monafticæ vitæ habitum fufcepit. Infigne hoc cœnobium, Trevirenfium pontificum quoddam veluti feminarium, pofitum eft ad Saroam * feu Saravum fluvium, fex paffuum millibus fupra Saraburgum, arcem munitiffimam. Bafinus eodem die recurrente, quo monaftica infignia fufceperat, ad Trevirenfis ecclefiæ thronum communi omnium ordinum calculo provectus dicitur. quo in munere infigni pietate & morum innocentia refulfit.

* *Medeloc.*

* *la Sare.*

XXXIX. S. Valerii abbatis Hifpani gefta.

Jam diu de monafteriis Hifpanicis filere nos cogit, non forte rerum ipfarum, fed veterum monumentorum penuria, paratos fuam cuique regioni laudem tribuere, ubi fcribendi materia occurrerit. Hanc nobis in præfens fuppeditat Valerius abbas Hifpanus, pietate & doctrina, ut in tanta rerum caligine, celebris, quem hoc anno in cælum migraffe tradunt. Is, ut ex Sandovallio difcimus, ex Afturicenfi oriundus territorio, Complutenfe monafterium vitæ religiofæ defiderio expetivit adolefcens. Repulfam paffus, in patriæ fuæ folitarium locum feceffit juxta caftrum Petrenfe, ubi a montanis illis incolis magnopere honoratus eft. At Florianus prefbyter quidam, livore accenfus, moleftiam pio juveni faceffit, eumque coegit loco cedere, atque in remotiorem eremum profectum vexare non deftitit. Dehinc a montanis Petrenfibus revocatus, in proximo loco exftruxit oratorium. Sed nec illic Valerio effe quieto licuit. quippe a Recimiro ejus prædii domino, qui oratorio in meliorem formam a fe inftaurato alium prefbyterum, Juftum nomine, præfecerat, expulfus, cum Jufto nihilo minus paullo poft in gratiam rediit opera Simplicii diaconi, qui eum præcipuo amore diligebat. Verum tamen poft annos quatuor & viginti, Ebronantenfem (fic vocabatur) folitudinem deferens, migravit in caftrum Rupianum, in montibus pofitum Aquilanis; ibique in oratorio, quod Fructuofus Bracarenfis epifcopus olim fanctis Petro & Paulo erexerat, fubftitit, per circumpofitas regiones multum celebratus, fed in primis acceptus Ifidoro epifcopo Afturicenfi. Oratorium illud tandem accrevit in monafterium, quod ille rexit abbatis nomine & auctoritate. Hujus oratorii in fuo teftamento meminit fanctus Gennadius, Afturicenfis fæculo decimo antiftes, his verbis: *Infignis meritis beatus Fructuofus, poftquam Complutenfe conftruxit cœnobium, fub nomine fancti Petri brevi opere in hoc loco fecit oratorium. Poft quem non impar meritis Valerius fanctus opus ecclefiæ dilatavit.* Eumdem fanctum vocat Benedictus Anianæ abbas in Concordia [a] regularum, ubi refert *dicta fancti Valerii de genere monachorum.* Hoc fragmentum, quod unum ex illo nobis opere fupereft, dignum eft quod hoc loco proferatur ad cognofcendos mores quorumdam illius temporis monachorum. Conqueritur vir fanctus, quod in facratiffimis locis pauciffimi reperiantur electi viri, qui toto corde convertantur ad Dominum. *Et ne ipfa*, inquit, *monafteria defolata, defertaque remaneant; tolluntur ex familiis fibi pertinentibus fubulci, de diverfis gregibus dorfeni feu opiliones, atque de poffeffionibus parvuli, qui pro officio fupplendo inviti tondentur, & per monafteria nutriuntur, falfoque nomine monachi nuncupantur. Qui, dum nec pridem foris in activa vita mundanis ftudiis five fervitiis, vel operibus excocti eruditique patefcunt; nec poftea in monafteriis, citra electionem Domini, non ultroneè, fed inviti fanctæ religioni fociati, concipiunt in corde timoris Domini compunctionem, aut defideria regni cæleftis; non obedientiæ humi-*

a *Concord. c. 3. §. 7.*

litate, aut sinceræ caritatis dilectione fundantur, sed crescunt typho superbiæ turgidi, fastu elationis inflati. Hæc aliaque vir sanctus de septimo genere monachorum, de quo sermonem longiorem instituit. Stili nonnihil dissimilis est liber de vita S. Fructuosi episcopi Bracarensis, qui liber tamen eidem auctori tribuitur, uti & vita beatæ Eucheriæ sanctimonialis, Complutensibus monachis nuncupata, historia sancti Dodonei abbatis, ad hæc acta sanctorum Maximi & Honesti monachorum, & alia quædam, quæ in bibliothecis Hispanicis delitescere dicuntur. In vulgato rudi epitaphio sancti Valerii obitus hoc anno consignatur v. kalendas Martii. Ad res Gallicanas revertor. ANN. CHR. 695.

PAullo ante hoc tempus ab Adrebertana matre Adeodati episcopi Carnutensis exstructum est beatæ Mariæ cœnobium virorum, cui hoc anno Agirardus, Adeodati successor, amplissimum indulsit privilegium. Situm erat hoc monasterium super fluvium Ligerim in quodam opido, cujus nomen in lacero instrumento [a] desideratur. Chrotcharius diaconus e Parisiensi monasterio sancti Dionysii monachorum coloniam eo deduxit, quibus abbas primus præfectus est. Privilegii summa eo spectat, ut liceat sanctæ congregationi servorum Dei in ipso monasterio quieto ordine vivere sine oppressione Carnotensis episcopi, aliorumve pontificum vel clericorum, & absque vexatione quorumlibet sæcularium: ut nullus convivia aut jus hospitandi, aut munera sive paratas ex eo loco exigat: & si ab ipso abbate Carnotensis pontifex invitatus fuerit ad ecclesias vel aras benedicendas, aut ad ordinandos presbyteros, vel diaconos, reliquosve gradus; sine ulla ambitione aut cupiditate illuc accedat. Ad hæc, ut, mortuo abbate, ipsa sancta congregatio unum e suis eligat aptum ad gubernationem monasterii & ad regendas animas, qui honestis moribus sit & in Dei amore ferventior, nulla habita ratione nobilitatis aut natalium, *sub sanctæ regulæ obedientia & subjectione* pater instituendus. Quod si forte quædam scandala, quod absit, in illo monasterio emerserint, & ipse abbas cum sua congregatione ea emendare non valuerit, convocentur *patres spirituales*, qui sub ordine in Carnotena parochia degunt, ad ea sananda. Si vero nec ipsi ea emendare potuerint; tunc ab ipso abbate, ejusque congregatione invitandus pontifex Carnotensis, qui sine ullo cupiditatis prætextu diffidentes paterno more, salvo eorum privilegio, ad pacem revocet. Actum die sexta Martii, anno secundo regni Childeberti gloriosissimi regis, Captonaco palatio. Privilegio post Agirardum subscribunt, prætermissis titulis suis, Goëricus metropolita Senonensis, Gripho Rotomagensis; Anseberthus servus Jesu-Christi, haud dubie episcopus Augustodunensis, Ayglibertus Cenomannensis, Beracharius & Ebarchis incertarum sedium, Tretecor seu Treticus Autisiodorensis, Ansoaldus Pictavensis; Aectur seu Hector, & Ermeno pariter ignoti; Soabericus Aurelianensis, Turnochaldus Parisiensis, Constantinus Bellovacensis, & Chaino abbas Dionysianus. Ex quibus patet, Ansbertum Rotomagensem antistitem, cui Gripho successit, ante hunc annum e vivis excessisse; & Wlframnum Senonicæ ecclesiæ regimen Goërico jam tum reliquisse. Quodnam fuerit hoc monasterium, non facile est definire. Positum erat in quodam opido seu urbe, *infra muros super fluvium Ligeris*, id est intra muros illius opidi seu urbis, & quidem in diœcesi Carnutensi. Tria sunt opida istius antehac diœcesis, nunc Blesensis, cis Ligerim; nempe urbs Blesarum, opida Sodobria *, & *Mer* vulgo appellatum; trans Ligerim sancti Deodati opidulum. Apud Blesas exstat monasterium beatæ Mariæ de Burgo-medio *, canonicorum regularium Ordinis sancti Augustini, qui clericis sæcularibus pontificatu Calisti II. successerunt: sed extra muros Blesenses in burgo tunc positum erat. Sodobriæ præpositura est, basilicæ sancti Martini Turonensi subjecta; at sub titulo sancti Leobini, nec ante sæculum nonum erecta. De opido *Mer* nihil hanc in rem succurrit. In opidulo sancti Deodati antiquitus monasterium erat; sed non videtur fuisse ejus auctor sanctus ille Deodatus eremita, qui Chlodoveo regi, adversus Alaricum proficiscenti, victoriam prædixisse fertur. Exstat eo loci basilica cum prioratu, Pontilevienſi abbatiæ subjecto; eratque olim haud ignobile monasterium, quod pæne ad nihilum redactum, in pristinum statum reduxit, regnante Carolo-Calvo, quidam sacerdos & abbas, nomine Aurelianus, qui *tum monachorum majori congregatione, tum basilicæ venustioris constructione*, locum illum decorare cœpit: quod ejus nepos æquivocus perfecit. Verum hoc sancti Deodati opidulum posteriori longe

ANN. CHR. 696.
XL.
S. Mariæ monasterii ad Ligerim privilegium.

a *Diplomat.* p. 478.

* *Suevre.*
* *Bourg-moyen.*

S. Deodati monasterium.

ANN. CHR. 696.

tempore muris inclusum fuit ; nec scio an illius loci monasterium primitus sanctæ Mariæ nuncupatum fuerit. In veteri codice Beccensi, ubi recensentur monasteria *pro quorum monachis* tria fiunt officia, numeratur *sanctæ Mariæ cœnobium juxta Ligerim constitutum*. quod beatæ Mariæ de Burgo-medio convenire non potest ; si quidem eo tempore clericorum erat, ut patet ex diplomate Callisti II. qui illud canonicis regularibus concessit ; neque Balgentiacensi beatæ Mariæ monasterio, quod etiam tunc canonicorum regularium erat. Ex his patet, quam incerta sit sedes illius beatæ Mariæ monasterii, cui Agirardus episcopus prædictum concessit privilegium.

XLI. Ansceberti episcopi Æduensis testamentum.

Hoc ipso anno idem qui supra Ansebertus episcopus Augustodunensis testamentum suum condidit, quo res suas omnes matri ecclesiæ sancti Nazarii martyris, & suburbanæ sancti Symphoriani basilicæ, atque oratorio sancti Leodegarii subtus eamdem basilicam exstructo legavit. Idem antistes in suo testamento memorat germanum suum Autarium, cui portionem suam in villa Binago concedit ; laudatque germanam itidem suam Sigolinam, cujus obsequio & curæ matricularios oratorii sancti „ Leodegarii, simulque quosdam libertos delegat, immo etiam eas possessiones, quas „ prædictis ecclesiis sancti Nazarii & sancti Symphoriani tradiderat, in ejus usum ac „ beneficium, quoad viveret, cedendas, ita ut post ejus discessum ad easdem eccle- „ sias integræ reverterentur. Et tamen ipsa ejus germana Sigolina, ut Ansebertus idem testatur, sæculo contemto, se Christo *in ancillam perpetuam* obtulerat in monasterio sanctæ Mariæ, quod modo sancti Johannis dicitur, in ipsa urbe Augustoduno. Ei- „ dem Sigolinæ legat, siquidem ipsi superstes fuisset, quidquid ex paterno vel ma- „ terno alodo sibi provenire poterat, eo pacto, ut omnimodam haberet potesta- „ tem id omne quibusvis ecclesiis legandi. Ex quo intelligas, sanctimoniales eo tempore, quod etiam de monachis dicendum, adiisse parentum & consanguineorum suorum hereditatem, eamque in pios saltem usus impendisse. Ansebertus in eodem testamento sancti Symphoriani basilicæ clericos vel fratres semper vocat, nusquam monachos, tametsi tunc monastici adhuc instituti erant, ut patet ex actis S. Leodegarii, in quibus non solum Hermenarius abbas sancti Symphoriani basilicæ me- „ moratur, sed etiam Marcolmus reclusus, qui *sub religionis habitu* ad monasterium „ sancti Symphoriani martyris degebat.

Sigolina monacha.

XLII. Sigolena abbatissa Albigensis.

Alia per idem tempus floruit Sigolena seu Segolena in pago Albigensi, natalibus nobilis, sed religione longe nobilior. Hæc Gislulfo, viro genere ac divitiis præstanti, sociata conjugio, ab eo vix obtinuit, ut continentiæ propositum servaret, eleemosynis interim ac piis operibus, ornandisque ecclesiis addicta. Mortuo post decem annos conjuge, nullam consolationem admittere voluit, nisi parentes ejus & affines sæculo nuntium remittendi facultatem ipsi dedissent, malens monasticam vitam ducere, quam in propria domo vivere cum periculo castitatis. Erat itaque hac de re conflictus inter sanctam Dei famulam ejusque propinquos, qui eam secundis nuptiis alligare volebant : sed hi tandem inflexæ ejus voluntati cedunt vel inviti. Tunc pater ejus Chramsicus, admodum senex, ita divinitus sancto filiæ proposito commotus est, ut ejus gratia cœnobium in loco amœnissimo, qui Troclaris dicebatur, exstruere statuerit, nolens eam ex illa regione, ut ipsa optabat, ad exteras secedere. Perfecto cœnobio, hæc ibidem resedit, orationibus & inediæ vacans ; & non multo post eo loci congregavit non paucas monachas, quibus-cum *secundum priscorum patrum instituta* regulariter vixit. Qui res ab ea gestas scripsit auctor anonymus & æqualis, ei plerasque sanctæ Radegundis virtutes ipsis Fortunati verbis tribuit.

Evantius abbas.

Erat non procul ab eo loco monasterium virorum, quibus Evantius præerat. Ad eum accedens juvenis quidam, Dadulfus nomine, monachi omnem modestiam & innocentiam subdole professus est : & cum ibidem aliquamdiu habitasset, a dæmone corripitur : sed ad Troclaris monasterium perductus, sanctæ Sigolenæ precibus liberatur. Forsan is est Evantius abbas, cujus vulgata exstat epistola contra Hispanos nonnullos, in Cæsaraugustanæ urbis partibus degentes, qui sanguinem animalium immundum, sed carnem mundam asserebant. Eminentissimus tamen piæ memoriæ Cardinalis Aguirius noster in amplissima editione [a] conciliorum Hispanicorum hanc epistolam tribuit Evantio archidiacono Toletano, qui per id temporis, hoc est ineunte sæculo octavo, pietate & doctrina florebat. Dæmoniacus item alter, post multas preces die nocteque fusas, solutus est tempore litaniarum, cum Sigolenæ germanus, Babo nomine, dux Albigensium, in ejus monasterio versaretur.

[a] *Hispan. conc. to.* 3. *p.* 86.

Forte ad eam exhortationis gratia acccesserat alter ejus frater Sigibaldus episcopus, qui cum nocte illa remanere apud eam rogatus nollet, ingruente ad sororis orationem enormi pluvia retentus est. quod de sancto Benedicto itidem legimus. Cum ad Sigolenam monachus quidam visitationis causa venisset, hæc obnixe eum obsecrare cœpit, ut schedulam in qua peccata sua descripta, essent, sub anuli signaculo super altare poneret, & pro eorum abolitione salutarem hostiam (presbyter quippe erat) toto illo offerret anno, dum ipsa lacrymis, vigiliis & inedia hæc expiare conaretur. Fecit ille ægre quod rogabatur. Tum spatio illo temporis revoluto, cum natalis Dominici dies instaret, præsentibus venerabilibus viris, Sigibaldo episcopo germano piæ feminæ, & Gisloaldo abbate, reserata schedula, nullum prorsus scripturæ vestigium repertum, manifesto indicio, universa ejus delicta omnino abolita & remissa fuisse. Haud absimile factum legitur in libro de vita S. Johannis patriarchæ Alexandrini, cognomento Eleemosynarii. Consimile etiam refert Ditmarus Merseburgensis antistes de Bernario episcopo, quod insolitum & antea inauditum ipsi visum est.

ANN. CHR. 666.

Hac spe recreata Sigolena, extremum vitæ suæ diem brevi adesse peroptabat. Ubi vero in morbum letalem incidit, omnium virginum collecto cœtu: Jam, inquit, « cupio dissolvi, & esse in requie cum Christo. Vos autem, sorores sanctæ, viscera « mea carissima, in Christo vivite, & cum timore Dei spiritalem regulam perficite. « Contendite intrare per angustam portam. Quantumcumque facere vobis videamini, « modicum est quod agitis, si expendatis qualem mercedem recepturæ estis. Contemnite « terrestria, ut cælestia consequamini. Obedientiam in primis servate, quæ inter » omnes virtutes principatum tenet. Caritatem inter vos mutuam habetote. Humilitatem » sic amate, ut superbiæ vel minimam speciem abhorreatis, propter quam diabolus cælo dejectus est. Fidem tenete indemutabilem, utpote omnium virtutum « fundamentum. Animæ pariter & corporis sanctimoniam servate, sine qua nemo « Deum visurus est. Studiose advertite, ut, sicut hactenus regularis ordo hic observatus « est, sic deinceps usque ad finem teneatur. Jam valete in pace, & ne mihi obicem » ponite precibus vestris, quo minus in cælestia regna quam primum recipiar. « Ingravescente morbo, sexto die ad eam venit germanus ejus Sigivaldus episcopus, a quo jam extremum fere spiritum agens, dominici corporis & sanguinis viaticum accepit, inchoans psalmum quinquagesimum, quem virgines sacræ ejus jussu prosecutæ sunt. Mox erectis sursum oculis ait: Jesu-Christe, orbis unica spes, tu hunc » gregem multiplica, & me ad regnum gloriæ tuæ perducere digneris. Dixit, extensisque « in altum manibus atque oculis, viso, uti ipsa asserebat, Christo Domino, angelica facie animam exhalavit. Corpus ejus mira fragrantia perfusum, in proximo loco tutissimo, Insula dicto, ubi hospitium peregrinis cum ecclesia genitor ejus instituerat, in communi sanctarum Dei ancillarum conditorio sepultum est. Processu temporis sacræ ejus reliquiæ translatæ sunt in majorem Albigæ urbis ecclesiam, quæ sanctam Sigolenam patronam agnoscit post sanctam Cæciliam.

Obscurum est tempus, obscurus & locus, in quo Sigolena vixit. Troclarense monasterium, quod jam pridem excisum est, haud longe aberat ab Insula, quod opidum est ad Ternum fluvium, octo fere leucis infra Albigam civitatem. In adversa fluminis ripa cernitur vicus sancti Martini: quo in loco forsan positum erat cœnobium Troclarense, cujus oratorium sancto Martino, ecclesia vero beatæ Mariæ sacrata erat. Paschalis papa secundus, in litteris Ottoni abbati monasterii sancti Victoris Massiliensis concessis, memorat cellam sanctæ Segolenæ in diœcesi Albigensi. Ejus cultus jam olim receptus erat non modo in hac diœcesi, sed etiam in Arvernensi, & in Lemovicensi. Exstat Divoduri-Mediomatricum elegantissima sub titulo sanctæ Segolenæ ecclesia parœcialis, qua ex re vehemens mihi suspicio injicitur, num Sigibaldus seu Sigivaldus episcopus, Segolenæ frater, idem sit cum Sigibaldo Mettensi episcopo, qui sæculo proximo ineunte floruit, idemque auctor, seu posteris occasio fuerit ædificandæ in illa urbe ecclesiæ in honorem sanctæ Segolenæ. Sane hanc ecclesiam non alteri, quam Segolenæ Albigensi nuncupatam esse hinc patet, quod eodem die colitur jam dudum in Mettensi atque in Albigensi ecclesia, testante veteri martyrologio monasterii Senoniensis, ab annis quingentis scripto, in quo hæc ita laudatur: IX. *kalendas Augusti, in civitate Mettensi, sanctæ Segolenæ virginis.* Libellum de ejus vita scriptor anonymus, qui eam viderat, Aliphiæ

ANN. CHR. 696.

abbatissæ & choro sodalium monacharum ei commisso nuncupavit, præmisso prologo, in quo aliorum relatu sibi comperta, quædam a se ipso visa dicit. Obiit Sigolena IX. kalendas Augusti, ut præfert titulus ejus vitæ, tametsi in kalendario Carcassonensi manu exarato ejus memoria sequenti die consignatur. Fallitur Antonius Dominicius, cum ei patrem Godinum attribuit, quem Chramsicum vocatum fuisse constat ex ejus vitæ scriptore subæquali.

XLIII. Ephibii abbatis testamentum.

Incertum cujus monasterii abbas fuerit Ephibius Viennensis abbas, cujus testamentum vulgatum est in tomo duodecimo Spicilegii. Is pro amore Dei ac beatorum „ apostolorum, ac martyris domni Desiderii episcopi, testamentum facit de rebus „ suis atque hereditate, quæ ex parentibus suis, Leobio & Theodigna, legitime ad se „ provenerant, & ex sorore sua Rufina, quæ sine liberis defuncta hereditatem suam „ ipsi *vivo ordine* legaverat. Hoc vero testamento quædam prædia donat Deo & sanctis ejus, in ecclesia Viennensi servitura; eaque per domnum Caëoldum episcopum tradit. Addit etiam in Engolismo villas tres, quas a domino suo glorioso rege Childeberto pro servitio suo acquisierat. Testamento suo idem inserit litteras donationis sibi factæ a Rufina sorore, quæ litteræ *domno & delicioso fratri Euphibio abbati* inscriptæ sunt. Multi senatores Viennenses subscribunt huic testamento, quod anno secundo gloriosi Childeberti regis conditum est, subjuncto diplomate ejusdem Childeberti in ejus confirmationem. Erant sæculo nono in quibusdam ecclesiis cathedralibus dignitates sub titulo abbatum, nimirum postquam collegiis canonicorum sæcularium præfecti sunt abbates. Et forte hi abbates in cathedralibus ecclesiis ita dicti sunt, quod abbatias quasdam eisdem ecclesiis subjectas in titulum habuerint. Verum id serius, quam ut Ephibio abbati convenire possit.

XLIV. S Claudius abbas Condatescensis obit.

Ad hunc annum revocatur mors sancti Claudii ex-episcopo abbatis Condatescensis, qui sacramentis ecclesiæ munitus, super scamnum, in quo legens & orans sedere consueverat, exspirasse dicitur. Corpus ejus hactenus incorruptum magna fidelium frequentia & religione colitur in monasterio Condatescensi, quod a posteris sancti Augendi sive Eugendi, ab aliquot sæculis sancti Claudii vocabulum accepit. Festum ejus VIII. idus Junii celebratur. Chiffletius in illustrationibus Claudianis ad Junium Bollandianum ejus obitum differt in annum septingentesimum-tertium. at de hoc sentiat quisque quod volet. Nobis videtur non minor habenda fides auctori ejus vitæ, quam recentiori leves conjecturas afferenti. Certe cum Claudius post abdicatum episcopatum abbas fuerit, jam provectæ tunc erat ætatis. Porro constat ex dictis[a] superius, Claudium jam abbatem Parisios ad Theodericum regem profectum fuisse ad recuperandas possessiones, quas olim Burgundionum & Francorum reges monasterio contulerant. Quid Lupicino abbati Chilpericus rex Burgundionum, Arianus licet, contulerit, docet Gregorius Turonensis in capite I. de vitis Patrum, ubi viro Dei, agros & vineas recusanti, præceptionem dedisse dicitur, ut annis singulis trecentos modios tritici, totidemque vini cum centum aureis ad comparanda fratrum indumenta acciperent, *quod usque nunc*, ait Gregorius, *a fisci ditionibus capere restituuntur.* quam pensionem, forte persolvi desitam, Claudius a Theoderico rege denuo obtinuerit, aliaque subinde adjecta. In libello de ejus vita non admodum antiquo patrator miraculorum appellatur, de quibus libri conscripti sint. Rythmica ejus monasterii historia successores abbates hoc modo commemorat.

a lib. 17. n. 13.

Successores ejus.

Ac post beatum Claudium senior sanctus Rusticus
Dictum rexit cœnobium : post quem sanctus Aufredus,
Post cujus sancti decessum sanctus venit Hippolytus,
Exercens episcopatum cum cœnobio invitus.
Sub isto sancto abbate, Bellicensi episcopo,
Pippinus rex tunc devote isti dedit cœnobio
Cassonam, cum facultate fabricandi perpetuo
Monetam, atque libere plura dedit ipse ultro.

De hoc Hippolyto ejusque successoribus tempore Caroli Magni agemus. Si verum est quod de facultate cudendæ monetæ hic legitur, nullum forte monasterium habuit antiquius hujusce rei privilegium, quod multis aliis subinde commune fuit.

Anno

Anno tricesimo-tertio post obitum sanctæ Gertrudis abbatissæ, germanæ ejus Beggæ insedit consilium monasterii exstruendi ad normam cœnobii Nivialensis, quod soror ipsius instituerat. Erat hæc orbata viro Ansigisilo duce, sancti Arnulfi filio, ex quo Pippinum Heristallensem, Caroli Martelli parentem, genuit. Begga itaque, matrona pia, secundas castitatis palmas assequi cupiens, secundis nuptiis nuntium remisit, & se suaque omnia Deo vovit, exstructo insigni puellarum monasterio in vico Andana seu Andenna. Idcirco sacri instituti magistras e Nivialensi monasterio accersere constituit. Itaque illuc profecta est, opem ac supplementum ad exsequendum consilium petitura. Piis votis perlibenter assensit Agnes abbatissa cum tota congregatione. Datæ sunt ei *in sancto habitu seniores spirituales sorores*, quæ novum monasterium regularis vitæ disciplina & norma religionis informarent: concessæ etiam sacræ reliquiæ, cum libris sanctarum scripturarum. His acceptis, Begga lætanter ad suum monasterium reversa est. Erant illic septem ecclesiæ, in una altare sanctæ Genovefæ virginis, ad quod deposuit partem lecti sanctæ Gertrudis, quam a Nivialensibus acceperat. Positum est hoc monasterium, ut dixi, in loco Andana *, quod municipium est comitatus Namucensis, haud procul a ripa Mosæ fluvii: Namucum inter & Hoïum opidum. Illic anno secundo post conditum cœnobium, rebus omnibus rite institutis, venerabilis illa matrona migravit ad Christum XVI. kalendas Januarii, quo die colitur in Andanensi ecclesia, ubi Ansigisilus ejus maritus itidem sepultus est. Qui vitam sanctæ Gertrudis scripsit secundus auctor, ait Beggam exstruxisse monasterium, *ubi religiosam vitam duceret, virginesque sacras in servitutem divinam perpetua stabilitate ordinaret.* quod longe diversum est ab instituto canonicarum sæcularium illic modo viventium.

ANN. CHR. 696.

XLV. Begga monasterium Andanense condit.

* *Andenne.*

Sub idem tempus contigit nobilem piamque feminam, Adulam seu Adelam nomine, venire in monasterium Nivialense, & liberalem cum una sanctimoniali disceptationem habere de miraculis, quæ illic a beata Gertrude facta vulgabantur. Adveniente vero ejus festivitate, quæ illo anno in sextam feriam quintæ hebdomadæ quadragesimalis incidebat, de solita jejunii severitate nihil remittere voluit: sed, ceteris, sive viris, sive feminis, cum monachis, tum virginibus Christi, post missarum sollemnia reficientibus, sola matrona ea die non comedit. Ipso vero die accidit, filium ejus parvulum in fontem lapsum aquis præfocari, quod matris incredulitati imputavit sanctimonialis illa, quæ de miraculis sanctæ Gertrudis cum ea disceptaverat. Mox puerum e fonte eductum eadem sanctimonialis super lectum beatæ Gertrudis detulit, statimque vivum genitrici restituit. Tunc mater manifesto credens, immo cedens miraculo, postridie *missam* seu festum in honorem beatæ Gertrudis virginis celebravit, & cum omnibus sororibus refectionem habuit, quod *facere caritatem* veteres illi dicebant, puero illo ad mensam potum præbente. Tanti beneficii memor Adela, sanctum illum lectum, id est tumulum, auro gemmisque pretiosis exornavit. Hoc factum se propriis vidisse oculis auctor anonymus, qui id refert, teste Deo affirmat. Ex quo intelligimus, nonnihil tum remissum fuisse de severitate jejunii quadragesimalis ob diem festum, anticipata scilicet refectionis hora, quæ aliis diebus ad vesperam differebatur. Hujus loci occasione haud ab re visum est in appendice referre morem celebrandorum jejuniorum, sæculo nono apud Casinates nostros receptum.

XLVI. S. Gertrudis miracula & cultus in quadragesima.

Aliud miraculum patratum legitur tempore Eggeburgis abbatissæ Nivialensis in quamdam puellam cæcam, Adelbergam nomine, ex pago Vinnocensi seu Vimnacensi ad oceanum, quæ ad sepulcrum beatæ Gertrudis profecta, precibus fusis, dum sanctimoniales nocturnas celebrarent vigilias, amissum lumen recepit. Actum est hoc kalendis Septembris, ut in veterrimo codice clarissimi Obrecthi Argentoratensis legimus, *octavo anno, postquam cum Dei providentia Etkiburga mater exstitit & gubernatrix spiritalis congregationis Nivialensis.*

Florebat eodem tempore, iisdemque atque Begga partibus, Hadalinus nobilis Aquitanus, qui popularis sui beati Remacli episcopi fama in Belgium adductus, eidem adhæsit, & cum eo, jam ad privatam vitam redacto, in solitudinem secessit. Cum discipuli virtus magistro probe comperta esset, eidem auctor fuit Remaclus, ut ad vallem quamdam se conferret, Inter-quatuor-montes dictam, haud procul a fluvio Lætia *, qui in Arduenna e Bulionii castri partibus ortus, in Mosam devolvitur paullo supra Dionantum opidum; ibique oratorium ac cellam ædificaret. Nec

XLVII. S. Hadalini gesta & monasterium Cellense.

* *Lesch.*

ANN. CHR. 696.

mora, magistri præcepto paruit humilis discipulus, eoque in loco vitam cælestem duxit. Audita ejus sanctitatis fama, Pippinus palatii princeps eum invisit, eique quasdam villas largitus est. Hoc exemplo alii commoti, suas eidem facultates impertierunt, in primis tres germani, Beo, Tricinus, & Balduinus. Eidem etiam munificas se præbuere matronæ duæ, Aquila & Guiza. Obiit eodem in loco vir Dei, III. nonas Februarii, sepultusque est in eodem monasterio, quod Cellas posteri appellarunt. Processu temporis locus cessit sæcularibus canonicis, qui Cellensium baronum infestationibus sedem mutare coacti, Visetum in opidum Leodicensis diœcesis, ad dextram Mosæ ripam positum, migrarunt, eoque sancti Hadalini corpus secum invexerunt. Fallitur Philippus Ferrarius, qui Lætias cœnobium, Lutosas, & Cellam sancti Gisleni in Hannonia, immo & Lessiniam Flandriæ opidum, cum Cellis sancti Hadalini & Lætia Arduennæ fluvio confundit. Notgerus episcopus Leodicensis labente sæculo decimo scripsit libellum de gestis sancti Hadalini confessoris & conditoris monasterii Cellarum prope Dionantum, quod ille *emporium* vocat ob ejus situm supra Mosam.

XLVIII. Vvillibrordi episcopi ordinatio.

Post annos aliquot, quam in Frisiam accesserat Willibrordus, gentemque christianis mysteriis initiare cœperat; Pippinus major-domus, faventibus universis, Romam eum ad Sergium papam direxit, postulans, ut Frisiorum genti præficiendus archiepiscopus ordinaretur. quod ita, ut petierat, factum est hoc anno in ecclesia sanctæ Cæciliæ martyris, die ejus natali, hoc est x. kalendas Decembris, & Willibrordus mutato nomine Clemens appellatus; moxque dimissus ad suos post dies quatuordecim, quam in Urbem advenerat. Reverso Pippinus in castello illustri Wiltaburgo, seu Trajecto * ad Rhenum, episcopatus sedem constituit: quo in loco vir sanctus ecclesiam ædificavit, multisque ab idolorum cultu conversis, complures illis in locis basilicas & quædam etiam monasteria exstruxit, aliosque instituit antistites ex his, qui cum ipso, vel post ipsum, prædicandi evangelii causa eo venerant. Inter monasteria a Willibrordo exstructa præcipuum fuit Epternacense, de quo intra biennium acturi sumus.

* *Utrecht.*

XLIX. Frisiorum origo & sedes.

Quoniam vero de Frisiis passim in his annalibus nobis scribendum erit, juvat eorum sedes pro tempore varias paucis exponere. Frisii seu Frisiones, Germaniæ inferioris antiquissima gens, primis æræ christianæ sæculis Vidro * & Amasio * fluminibus, oceanoque contenti, interjectos lacus incolebant supra Busactores seu Westfalos, uti ex Ptolemæo & Tacito discimus. Hi, sive a finitimis Saxonibus exagitati, sive dominandi libidine effusi in Bataviam, plurimi in Bataviæ parte consederunt, & Trajectum Batavorum, castrum Dorestate, aliaque ejusdem provinciæ loca occuparunt. quæ loca proinde citeriori Frisiæ a Beda, Alcuino, Willibaldo, aliisque ejusdem ævi scriptoribus attribuuntur. Frisios in majores & minores distinguit Tacitus: sequiores historici in Ostrifrisios & Westfrisios, seu Ostrachiam & Westrachiam, id est orientales & occidentales. Sed horum alii quondam, atque nunc, fines, aliæque sedes. nam Frisios orientales ab occidentalibus olim Burdo amnis, civitate Leowarda & Dockomo opido insignis; modo vero Amasius fluvius dirimit ac separat: ita tamen, ut Frisiæ nomen præcipue nunc maneat penes solos occidentales, qui inter Flevum lacum (quem accolæ mare australe vocant) & Amasium flumen incolunt. Frisiorum conversionem ad fidem christianam in primis tentavit sanctus Eligius episcopus Tornacensis & Noviomensis, & post eum sanctus Wilfridus Eboracensis; tum Wigbertus & Egbertus presbyteri Anglici. Verum tota hujusce facti gloria Willibrordum ac Bonifacium, eorumque socios manebat. Jam ad ordinem revertor.

* *le Regge.*
* *l'Eem.*

L. Rudberti episcopi prædicatio in Bajoaria.

Rudbertus, vulgo Rupertus, Bajoariorum dictus apostolus, in Bajoariam accersitus est a Theodone duce *anno secundo Childeberti regis*. Id plerique recentiores interpretantur de Childeberto secundo, qui ab anno quingentesimo septuagesimo-quinto ad nonagesimum-sextum, Francis Austrasiis imperavit. Verum toto hujus Childeberti principatu nullus Theodonis nomine dux Bajoariorum exstitit, sed Garibaldus & Tassilo primus, ut ex Paulo Warnefridi in actis Sæculi tertii a me probatum est. Deinde Theodo dux, is qui sanctum Rudbertum invitavit, filios ac successores habuit duos, Diotpertum seu Theodbertum & Grimoaldum, & post eos Hucbertum, qui sanctum Bonifacium sequenti sæculo excepit, ut constat tum ex Arnone Saltzburgensi episcopo, tum ex Arnolfo monacho Ratisponensi, auctore gravi, etsi non

ANN. CHR. 696.

æquali. Ex quibus consequens est, sanctum Rudbertum non ante Childeberti tertii principatum in Bajoariam accessisse. Hæc fusius a me alibi tractata pluribus asserere superfluum fuerit. Huic sententiæ opponunt Saltzburgenses, amici quidem nostri atque ejusdem instituti sodales, constantem ecclesiæ suæ traditionem, quæ ad centum annos longius summovet Rudperti in Bajoaria prædicationem, id est ad annum secundum Childeberti secundi: cui traditioni faveant Wormatienses, quibus Rupertus præfuit episcopus, priusquam in Bajoariam proficisceretur. Accedunt liber de vita sancti Rudberti ab aliquot sæculis scriptus, auctorum ab eo tempore consensus, ac demum antiquissimus Rudberti sepulcralis marmoreus lapis. An vero hæc præmissis rationibus præponderent, judicium esto penes æquos lectores. Certe posteriori huic sententiæ non favet Rudberti antiquior vita, multo minus catalogus primorum episcoporum Saltzburgensium, scriptus sæculo nono, ex codice Ratisponensi in consequentibus referendus, in quo episcopi dumtaxat quinque recensentur ante Arnonem, qui, procurante Carolo Magno, primus a Leone papa tertio auctus est archiepiscopali dignitate. Ceterum hic catalogus longe præferendus est indici ab Hundio relato, qui primarium hunc catalogum quatuor episcopis auxit, ut ad Childeberti secundi tempus extendi possit Saltzburgensium episcoporum series. Quo ex loco Rudbertus ortus sit, incertum. Facile unum e sancti Willibrordi sociis esse crederem, nisi Francus origine a primo ipsius vitæ scriptore diceretur. Fratrem (si qua tertio vitæ ejus scriptori Canisiano fides) Trudbertum habuit, sororem Erendrudem, de qua postea sermo recurret. Wormatiæ episcopus fuisse traditur, priusquam in Bajoariam iret, proprius an auxiliaris. At si proprius, cur Bajoariam propriæ prætulisset ecclesiæ? quamquam non desunt similia exempla. Is in Bajoariam invitatus & exceptus a Theodone duce, ducem ipsum, & multos illius gentis, cum nobiles, tum ignobiles viros, ad veram Christi fidem convertit, & sacris aquis tinxit. Mirari subit, Theodonem ducem idolorum cultui etiam tunc addictum fuisse, nedum Bajoarios ipsos, quos ad christianæ religionis præscriptum vixisse jam a Theoderici senioris Austrasiorum regis principatu, ex legibus Bajuvariorum eo tempore editis intelligitur. Deinde cur Theodonem e paganorum classe ducem constituerant Francorum reges, penes quos instituendi ducis potestas erat? At facile potuit gens mobilis pars ad dæmonum cultum aut superstitiones relabi, deficientibus episcopis & ecclesiæ ministris, qui rem christianam in illis partibus procurarent. Certe Arnolfus [a] mox laudatus scribit, Noricis illius provinciæ incolis, *quia nuper christianitatem acceperant*, se se immiscuisse hæreticos, qui fas ibi nefasque confuderant, cum sanctus Emmerammus eo profectus est.

a *Arnolf. de mirac. S. Emmer. lib. 1. c. 1.*

LI. S. Petri monasterium Saltzburgi.

Perlustrato agro Laureacensis * civitatis, quæ olim metropolis Noricorum ad Amasum, Rudbertus venit ad locum Juvavum, situm ad fluvium cognominem, ubi ecclesiam in honorem sancti Petri ædificavit, *& claustra cum ceteris habitaculis clericorum*; ibidemque quotidie *cursum* seu officium divinum celebrari curavit. Hoc est insigne sancti Petri monasterium Benedictinorum in urbe Saltzburgo, olim Juvavo dicta, ad fluvium, qui modo Saltza nuncupatur. Clericorum nomine monachos, ut passim alias, in superiori contextu intelligi ex eo patet, quod a principio monachi perpetuo locum illum insederint, & monasterium ipsum diu nobilitatum fuerit sede primum episcopali, dein archiepiscopali, quæ ex urbe Laureaco tempore Caroli Magni istuc translata est, monachis cathedralem ecclesiam semper, abbatibus plurimum illam sedem occupantibus, ut patet ex actis sancti Thiemonis archiepiscopi Saltzburgensis: donec Conradus Abenspergius antistes sedem episcopalem ab ecclesia sancti Petri transtulit ad sancti Rudberti basilicam a beato Virgilio exstructam. quod factum anno supra millesimum centesimo decimo, sancti Rudberti basilica canonicis sæcularibus attributa: qui tamen in hodiernum usque diem monachis sancti Petri, quibus ecclesiæ suæ originem referunt acceptam, digniorem locum cedunt. Exstat in eadem urbe etiam celebris Universitas, quam nostri hactenus regunt. De hac sancti Petri basilica interpretandum Alcuini quoddam [b] epigramma, in quo pater egregius Hrodbertus hanc sancti Petri aulam seu basilicam condidisse dicitur: ubi fratres devotis animis ad celebrandas Christi laudes septies unoquoque die convenirent. Idem auctor *sanctissimis fratribus Juvavensis ecclesiæ* inscribit epistolam septuagesimam-octavam, qua eos monet, ut ne *monachus suam* ipsius *faciat voluntatem, aut murmurationis malo insolescat*: & in fine iisdem fratribus beatitudinem

* Lorch.

b *Alcuin. epigram. 224.*

ANN. CHR. 696.

apprecatur, *intercedente beati Hrodberti, aliorumque patrum societate pro eis.* Itaque clericorum nomine superius non alii intelliguntur quam monachi, quos per sanctum Rudbertum illuc primitus introductos fuisse contestatur Eugenius tertius in litteris eidem monasterio concessis. Id distincte explicat tertius auctor a Canisio editus, ubi „ claustra monasterii *cum ceteris habitaculis clericorum* Rudbertus construxisse dicitur „ in eodem loco, ubi postea sacellum in honorem sanctæ Crucis exstructum est, & „ usque hodie spelunca sancti Rudberti appellatur; inibique *non paucos dispositos mona-* „ *chos*, qui die ac nocte laudes Dei canerent, instituisse, *addita regula sancti Benedicti*, „ qua monachi integre ac sancte viverent. Verum fueritne hic sanctus pater Rudbertus monachus, haud satis constare idem auctor fatetur.

LII. Virginum item cœnobium sub Erendrude.

His peractis, vir sanctus socios in laboris consortium habere cupiens, patrium solum repetiit, atque inde commilitones duodecim secum adduxit, ex quibus Chunaldus & Gisilarius itidem pro sanctis habentur. Eumdem etiam secuta est virgo Christi Erendrudis, ejus neptis, quam parthenoni beatæ Mariæ in superiori castro Juvavensium constructo præfecit. Nunbergam seu Nonnarum-montem modo appellant. Huic monasterio, testante Arnone, multas possessiones tribuit Theodebertus, Theodonis ducis filius ac successor, in gratiam ejus loci virginum atque ipsius Erendrudis, quam sancti Rudberdi *neptiam* vocat. Ad hæc Rudbertus cellam sancti Maximini, favente Theodone, instituit, eamque monasterio sancti Petri subjecit. Eamdem Theodebertus dux prædiis locupletavit: at Sclavi necdum christiani, e Carinthia effusi, hanc cellam exspoliarunt, monachis inde ejectis & exturbatis: donec Virgilius episcopus eamdem instauravit, eidemque pristinos incolas, id est monachos, restituit. Idem Rudbertus Weltenburgense sancti Georgii monasterium, adjutore item Theodone duce, alio nomine Valentiam dictum, extra muros Ratisponenses condidisse memoratur. Numerosum ejus loci abbatum catalogum refert Hundius [a] ab anno quingentesimo octogesimo, ex quo Weltenburgensis monasterii primordia repetit, ex præconcepta scilicet opinione de præmaturo adventu sancti Rudberti in Bajoariam. Verum idem sine dubio acciderit abbatibus illis, quod episcopis Saltzburgensibus accidisse inferius videbimus, nempe ut auctior factus sit eorum numerus ad continuandam ab eo tempore successionem. Perstat etiam nunc post varios casus hoc monasterium sub ordine sancti Benedicti, teste Hundio.

S. Maximini cella.

Vveltenburgense monasterium.

a *Metrop. Salisb. to.* 3. *p.* 481.

ANN. CHR. 697.

LIII. Laubiensis monasterii incrementa & dedicatio per Ursmarum.

Laubiense seu Laubacense in Belgio monasterium, *insignissimum omnium monasteriorum Leodiensis & Cameracensis diœceseon*, si Johanni Iperio credimus, primordia sancto Landelino, incrementa vero sua sancto Ursmaro accepta refert, episcopo simul & abbati, qui anno insequenti ejus basilicam nondum consecratam dedicavit. Hunc in villa, pagis Hainoënsi & Teorascensi contermina, quam *Fleon* vocant, mater famis immanis tempore enixa est, cælesti oraculo sibi dato, sibi puerove numquam panem defore. Editus in lucem puer, non tam sæculariter, quam monastice educatus est. Oratione & compunctione cordis tantam a Deo gratiam promeruit, ut pæne omnes anteiret mortales, & multi ad ejus exemplum se conformare optarent. Sic multorum in Christo pater effectus est, scripturarum doctor, conditor monasteriorum, pastor ecclesiarum, redemtor captivorum, quos redimendi potestatem a Pippino principe obtinuerat. Inchoato Laubiensi monasterio, sancto Landelino primo ejus conditori adhæsit. qui Landelinus alio secessurus, Laubiis Ursmarum præfecit, iis moribus ac dotibus præditum, ut ad prædicandum circumquaque verbum Dei episcopus fieri meruerit, sive id episcopi vicini, sive Pippinus princeps procuraverit. Mirum est quantum hic locus sub tanto magistro, & sub ejus successore Ermino floruerit. In primis Ursmarus ejus monasterii basilicam, quæ ad id temporis haud consecrata fuerat, in honorem beati Petri Apostolorum principis atque S. Pauli doctoris gentium, omniumque Apostolorum dedicavit XVII. kalendas Septembris, eamque multis donis & sanctorum reliquiis exornavit. Verum, ne hæc basilica cadaveribus mortuorum pollueretur, aliam in honorem sanctæ Mariæ, quemadmodum in Sithiensi monasterio factum erat, in proximi montis vertice ædificari curavit, ubi monachorum, aliorumque fidelium conditorium esset, & ad quam populus orationis causa conveniret, cum in aliam illicitus esset, id quod multo tempore obtinuit, præterquam certis, iisque paucis diebus, feminarum accessus. Hæc ex Fulcuino ejus loci abbate discimus, qui etiam eidem Ursmaro tribuit constructio-

nem, malim amplificationem, Alnensis & Waslerensis monasteriorum, quæ sancto Landelino auctori ejus vitæ scriptor tribuit. Addit quidam anonymus auctor, Ursmarum a Pippino principe in aulam regiam evocatum fuisse, eidemque commissum regimen Laubiensis monasterii, petente Hidulfo viro illustri, qui unus e principibus palatii erat; eum vero tanta prædicationis & miraculorum gratia præditum fuisse, ut qua verbo, qua factis plurimos, tum in partibus Galliæ, tum in Fania & Teorascia, ad meliorem frugem converterit, multasque iis in locis ecclesias construxerit, in primis Aldeburgensem; cui ædificandæ fundum & sumtus contulit Aldo quidam ejus loci dominus, quem Ursmarus ab idolorum cultu ad fidem adduxerat. denique Laubiense monasterium sub illo in tantam dignitatem provectum fuisse, ut nulli ejus regimen, nisi episcopus esset, committeretur. quæ dignitas ad multos ejus successores derivata est. ANN. CHR. 697.

LIV. Dodo abbas Vvaslerensis.

Idem Dodonem, suum in Laubiensi monasterio discipulum, Waslerensi Faniæ cœnobio abbatem præfecit. Hunc ab eo baptizatum, & a puero enutritum tradunt, ac deinde præfectum eidem Waslerensi monasterio, cui Dodo ipse omnem suæ possessionis hereditatem antea tradiderat. Ex quo intelligitur, Dodonem in Faniæ pago natum esse, & quidem in villa, quæ Vallis appellabatur. Post aliquantum regiminis tempus Dodo, frequentiam hominum ad se confluentium declinaturus, cellam sibi in loco remotiori exstruxit non longe a suo monasterio, in eaque jejuniis & orationibus pæne assiduis vacavit usque ad obitum, qui contigit kalendis Octobris: cujus corpus in eadem cella sepultum est.

LV. Childeberti placitum de Nocito pro Tusonis-vallis monasterio.

Hoc anno, qui tertius regis Childeberti erat, in villa regia Compendio ad Iseram, placitum regium habitum est in frequenti episcoporum & optimatum consessu, cui apostolici patres Ansoaldus, Savaricus, Turnochaldus, Ebarcius, Grimo, Constantinus, & Ursinianus episcopi; Pippinus major-domus, aliique optimates, tum comites, domestici, & senescalci, postremo Hociobertus comes palatii cum ceteris fidelibus regi adfuerunt. In hoc placito Magnoaldus abbas monasterii Tun- « sonis-vallis conquestus est, quod actores inlustris viri Drogonis, filii Pippini majoris- « domus, villam quamdam pagi Camiliacensis apud Bellovacos, Nocitum vocabulo, « quæ Guerini quondam fuerat, & ad fiscum redacta, a Theuderico rege ipsi mona- « sterio concessa fuerat, *malo ordine* a potestate ipsius Magnoaldi suique monasterii « abstraxissent, cum mancipiis rebusque omnibus ad eam villam pertinentibus; pe- « tebatque illam in integrum sibi, suoque monasterio restitui. Contra Drogo ipse op- « ponebat, socerum suum inlustrem virum Bercharium cum eodem Magnoaldo hanc « villam commutasse, eamque sibi competere ex parte conjugis suæ Adaltrutæ, cui « hæc villa legitime ex paterna hereditate provenerat. Verum cum illius commuta- « tionis litteras Drogo nequaquam proferre potuisset; a supra scriptis viris domnis epis- « copis & optimatibus, referente Hocioberto comite palatii, judicatum est, hanc vil- « lam Magnoaldo, ejusque monasterio restitui debere. Hujusce placiti litteras Aigo- « berchthus ad vicem Chaldeberchthi summi referendarii recognovit, datas quarta-de- « cima die mensis Martii, anno tertio Childeberti regis, Compendio. Hæc ex libro « sexto de re diplomatica, ubi ejusdem Childeberti regis præceptum refertur ad confirmandas possessiones Tusonis-vallis monasterio, tum ab ejus conditore, tum a ceteris fidelibus concessas, obtentum a Magnoaldo abbate, cujus avunculus Chardericus, quondam abbas monasterii S. Dionysii apud Parisios, illud in honorem sanctorum Dionysii & Marcelli exstruxerat, institueratque *sub sancta regula*, venerabili viro Magnoaldo ibidem rectore constituto. Datum Noviento, octavo die Aprilis, « anno secundo Childeberti regis. Ignotum est modo, ut jam me dixisse memini, mo- « nasterium Tusonis seu Tunsonis-vallis, olim sine dubio subjectum abbatiæ S. Dionysii: nisi si hoc sit Vallis monasterium congregationis Fuliensis ad Iseram, quod a nigris monachis ad albos Cistercienses transierit. In superiori illo placito observandum est, Drogonis socerum dici Bercharium, olim majorem-domus sub Theoderico rege, contra Chronographum Fontanellensem & annales Mettenses, in quibus Adaltrudis, Drogonis uxor, Warattonis & Ansfledis filia dicitur, prius vero nupta Berchario, quem Bertharium vocant. Nota est jam ex dictis sedes plerorumque episcoporum, qui illi placito interfuerunt. Ansoaldus enim Pictavensem, Savaricus Aurelianensem, Turnochaldus Parisiensem, Constantinus Bellovacensem, Ursinianus Ambianensem regebat: Ebarcii & Grimonis incertæ sedes.

ANN. CHR. 697. LVI. Lemausi parthenon sancto Germano subjectus. * Limours.

Eodem anno, Chideberti regis tertio, nobiles duo conjuges, Gammo & Adalgudis, Deum sibi propitium facere cupientes, *monasteriolum* virginum in alodio suo apud Lemausum * in pago Stampensi sub titulo sancti Johannis & sanctæ Crucis construere cœperunt, ut ibidem puellæ in honore sanctæ Mariæ instituerentur *sub ordine monastico & regula sancti Benedicti* victuræ: quibus filiam suam Bertam abbatissam præposuerunt. Hoc autem monasterium, quod multis prædiis, tam citra, quam ultra Ligerim sitis, dotarunt, subjectum esse voluerunt monasterio sancti Vincentii & sanctæ Crucis *Parisius civitate*, ubi *Autharius abbas cum norma plurima monachorum* tunc præerat: ita ut, mortua abbatissa, monachi Vincentiani aliam ibidem instituerent. *Et ut epistola hujus donationis firma permaneat, Bituricas in conventu nobilium, in præsentia domni nostri Childeberti relecta est, & Parisius civitate in monasterio sancti Vincentii die sexto mensis Aprilis super altare sanctæ Crucis posita, anno tertio domni nostri Childeberti regis.* Huic instrumento, quod ex veteri chartario in appendice referemus, subscripsere Turnoaldus episcopus, scilicet Parisiensis, Madolandus, Andeboldus, Durandomarus & Desiderandus abbates; & post eos Gammo & Adalgudis donatores. Post mortem Gammonis, Adalgudis ejus conjux Deo sacrata fuit, haud dubie in suo ipsius monasterio apud Lemausum: cujus possessiones assertæ sunt anno Childeberti regis octavo in quodam placito, quod ex authentico alias [a] retulimus. Autharius seu Audcharius sancti Vincentii abbas, superius [b] laudatus ex litteris Vandemiris, anno XVII. Theoderici regis datis, hoc anno decessit, fecitque locum Waldromero abbati, notato in authentico, quod penes nos est, instrumento commutationis ab eo factæ de quibusdam rebus in pago Mauriliaco sitis, anno tertio regni domni Childeberti regis. Ex his intelligitur, sancti Benedicti regulam Lemausi monasterio ab origine impositam fuisse, haud dubie ex imitatione Vincentiani cœnobii, cui ab ipso principio illud subjectum fuit.

a Sæc. 3 parte 1. p. 610.
b Supra n. 9.

ANN. CHR. 698. LVII. Vvillibrordus Epternacense monasterium condit. * Soure. * Epternac.

Altero anno, quam Willibrordus Romæ a Sergio papa ordinatus fuerat, exemplo Suidberti ædificare cœpit insigne monasterium haud procul ab Augusta Trevirorum ad flumen Suram *, in villa quondam regia pagi Bedensis, quæ ad ducatum Luxemburgensem nunc pertinet, vocabulo Esternacum seu Asternacum, quem locum recentiores Epternacum * vocant. Hadrianus Valesius in Notitia Galliarum non dubitat hunc esse vicum Andethannam, a Sulpicio Severo memoratum in tertio dialogo de vita S. Martini, cui Treviris revertenti, & vastas vicinarum silvarum solitudines pertranseunti, angelus adstitit, eum consolaturus, mæstum ac dolentem, quod cum Ithacianis communicasset. Idem auctor putat non aliam esse Andaclanam villam, quam Lupus a Carolo principe, cognomine Martello, donatam ait basilicæ S. Maximini episcopi Trevirensis, cujus meritis sanitatem receperat. Verum id parum veri simile videtur. siquidem Epternacum totum condendo monasterio partim concessit Irmina, Dagoberti secundi, ut creditur, filia, quæ tunc Horreensi ad muros Trevirenses cœnobio virginum præerat: partim Pippinus, ejusque conjux Plectrudis, qui medietatem fisci Epternacensis Willibrordo concessisse memorantur. Irminæ donationis litteræ a Miræo, aliisque vulgatæ sunt, inscriptæ *Domino sancto ac venerabili in Christo patri Willibrordo episcopo.* His in litteris ait Irmina, se inspirante misericordia Christi, consilio » virorum apostolicorum domni Basini & Leotwini episcoporum Trevirensium, con» sensu etiam sororum suarum Christo servientium, divino respectu & pro remedio ani» mæ suæ exstruxisse basilicas in nomine S. Trinitatis, & in honore gloriosissimæ vir» ginis Mariæ, seu & beatissimorum apostolorum Petri & Pauli, ceterorumve sancto» rum, in villa sua propria, quæ vocatur Epternacus, sita super fluvio Sura, simul» que monasteriolum ibidem ad excipiendos monachos peregrinos, & pauperes alen» dos: ad quod faciendum se inductam dicit ob ipsius Willibrordi sanctitatem, ac dile» ctionem in suum monasterium. Actum Treveris kalendis Novembris, anno quarto » domini sui Childeberti regis. Subscribunt post Irminam Basinus & Leodowinus episcopi: quorum primus, abdicata dignitate, in monasterium sancti Maximini denuo secesserat; alter, ejus ex sorore nepos, Trevirensem episcopatum regebat. Huic monasterio primus præfuit Willibrordus, uti discimus ex ejusdem Irminæ testamento, quo quidquid habebat in Epternaco, asserit eidem monasterio, cui tunc do» minus & pater suus in Christo Willibrordus episcopus rector & gubernator præerat.

Quid beneficii Willibrordus Horreensi parthenoni contulerit, tradit Alcuinus in

libro de vita ejus, ubi ſcribit, ſæviſſima peſte in illo monaſterio graſſante, multas ex ancillis Dei extinctas, alias longo infirmitatis dolore correptas, ceteras nimio terrore turbatas fuiſſe: miſſam proinde ad Willibrordum legationem, ut ad ſe veniret. qui ubi eo acceſſit, miſſa pro infirmis celebrata, aqua benedicta locum reſperſit, eamque ægrotantibus potandam præbuit. quo facto, ita convaluere omnes, ut peſtis in illo monaſterio penitus reſtincta ſit, nullaque deinceps illarum virginum ex ea perierit. ANN. CHR. 698.

Conſuluit etiam vir ſanctus ſequiori ſexui, erigendo in puellarum gratiam monaſterio. Ejus rei cauſa Pippinus princeps & Plectrudis Sueſtram villam, in pago Moſano poſitam, atque a præfluente rivo cognominatam, ſua pecunia emiſſe, ac Willibrordo dediſſe perhibentur: quo in loco vir ſanctus virginum cœnobium condidit, quod modo nobilium canonicarum collegium eſt. Sueſtrenſe itidem cœnobiũ puellarum.

Quamdiu poſt hoc tempus ſuperſtes fuerit Baſinus epiſcopus, nobis incompertum. Sepultus eſt in monaſterio ſancti Maximini apud Treviros, ibidemque ſanctus habetur. Ejus tumulus, teſte Browero, etiam nunc occurrit ad dextram ingredientibus cryptam, quæ ſub principis aræ veſtibulo latet. De Lutwino ejus ſucceſſore plura inferius. Ejus pontificatu, & forte favore ac patrocinio, ſurrexit in ea urbe celeberrimum monaſterium ſanctæ Mariæ ad-Martyres, eo in loco, ubi erectum olim capitolium ſeu palatium præfectorum palatio Galliarum, ipſorumque imperatorum, quando eos in Gallias venire contingebat: ubi etiam martyrium paſſi ſunt plurimi martyres, a quibus locus appellationem accepit, dictus etiam beatæ Mariæ ad monachos. Hunc locum in monaſticæ congregationis domicilium, virtutiſque ac litterarum ſcholam convertiſſe itidem dicitur Willibrordus auxilio Pippini principis. Vaſtatum a Nortmannis monaſterium, ſed denuo inſtauratum poſſident hactenus monachi Benedictini. LVIII. Baſini epiſcopi ſepultura ad S. Maximinũ. Monaſteriũ S. Mariæ ad Martyres.

Interim Willibrordus prædicationis officium impigre nihilo minus exercebat, non modo in Friſia, quæ ſuæ miſſionis præcipua provincia erat, ſed etiam in Dania, in qua ob Ungendi regis ferocitatem, nullum fere fructum tulit. Dum in Foſiteſlandia verſaretur, ubi Foſitæ idolum tanto honore ab incolis habebatur, ut animalium ibi paſcentium carnibus, aliiſve rebus ibi ortis veſci, & aquam ex fonte ejus, niſi tacendo, haurire eſſet religio; ſpreta incolarum ſuperſtitione ſimulque ferociſſimi Radbodi ducis animo, qui nefandorum ſacrorum violatores atrociſſima morte punire ſolebat, tres homines in illo fonte baptizavit, ejuſque terræ animalia in cibum mactari præcepit. quo accepto, Radbodus in ſacerdotem Dei vivi ſuorum injurias deorum ulciſci ſtatuit: ſed miſſis, ut mos erat, ſortibus, nullus ex his qui cum viro ſancto erant, nedum Willibrordus ipſe, in damnatorum ſortem incidit, præter unum e ſociis, qui martyrio affectus eſt. Accitum nihilo minus dux ferociſſimus dure increpuit, cur ſacra ſua violaſſet, deoque ſuo talem feciſſet injuriam: at illius inſaniam vir ſanctus irriſit, eique veri Dei cultum perſuadere tentavit. Verum Radbodus, quamquam veritati acquieſcere noluit, eum ad Pippinum principem honorifice remiſit. Pippinus ejus reditu lætatus, eum rogavit, ut prædicationi verbi Dei inſiſtere pergeret, & idololatriæ vitiorumque reliquias, e citeriori maxime Friſia, exſtirpare conaretur. quod pius prædicator implere curavit, circumiens omnes illius terræ regiones; multiſque ad fidem adductis, eccleſias iis in locis erexit, preſbyteros & verbi Dei miniſtros inſtituit, a quibus populus recens converſus diebus feſtivis verbum Dei, ſalutareſque admonitiones acciperet, necnon chriſtianæ religionis regulas, & baptiſmi, ubi res exigeret, ſacramentum. Nec defuere novo apoſtolo miracula, quæ apud Alcuinum legere licet. In actis ſancti Liudgeri, ab Altfrido ſcriptis, dicitur Urſingus Liudgeri parens, cum filiis ac propinquis ſuis, Willibrordo adjutor fuiſſe, in quibuſcumque poterat. Ejuſdem in hac miſſione Wlframnus cooperator fuiſſe dicitur. LIX. Willibrordi ſtudium in propagando evangelio.

Dum hæc in Friſia ita ſe haberent, Trudo conditor monaſterii Sarchinienſis in Haſbania, extremos agebat dies. Appropinquante reſolutionis ſuæ tempore, fratres de ſuo exceſſu mærentes conſolari cœpit, eoſque paucis, ſed efficacibus verbis adhortari, ut præceptorum divinorum memores, caduca & peritura præ æternis nihili ducerent, & ad amorem ſupernæ patriæ unice ac jugiter anhelarent. Inſtante obitu, fratres ut inſtantius cum ipſo orarent poſtulavit. Tum, erectis ſurſum oculis, ſigno crucis ſe muniens, animam Deo reddidit IX. kalendas Decembris: quo LX. S. Trudo moritur.

ANN. CHR. 698.

die in antiquis martyrologiis fit memoria sancti Trudonis presbyteri & confessoris. Sacrum ejus corpus feretro impositum fratres cum sollemni pompa detulerunt in ecclesiam sancti Quintini martyris & sancti Remigii confessoris, quam ipse ædificaverat. Cum crebra ad ejus tumulum miracula fierent, eo accessit Pippinus inclytissimus major-domus cum conjuge Plectrude; &, comperta factorum veritate, eidem loco tradidit, quidquid in duabus villis, Ochiosala & Hamo, possidebat: Plectrudis vero ejus uxor altare sancti patris argento & auro fabricari præcepit. Librum de gestis sancti Trudonis primus scripsit Donatus diaconus, ut quidem videtur, Mettensis, eumque Angilramno archiepiscopo (sic tum vocabantur ob acceptum pallium nonnulli Mettenses episcopi) nuncupavit. Eamdem vitam Guitkarius abbas & Theodericus monachus alio stilo ediderunt.

Abbates Sarchinienses.

In capite quinto-decimo apud Donatum laudatur *religiosus vir Leotharius præpositus de cœnobio sancti viri,* qui furtum in monasterio factum fratribus indicavit. Erant tamen primis illis temporibus abbates monasterii rectores. Priorum nuda tantum nomina refert Rodulfus abbas Trudonianus, qui sæculo duodecimo ineunte chronicon ejusdem monasterii scripsit. Hi sunt Grimo, Reiramnus, Hardebenus, Columbanus, Angelramnus, Ambrosius, Gislebertus, Adelbodus, Hildradus, Sabbatinus, Ermenamnus, Radulfus, Ludovicus, Radbertus, & Rodegangus, quorum postremi duo ad sæculum decimum pervenerunt. De aliis suo loco agemus. Grimo abbas prædicto monasterio *regulariter* præerat anno quinto post obitum Theoderici regis, cognomento Calensis, id est anno supra septingentesimum quadragesimo-secundo, ex litteris Rotberti [a] Hasbaniæ comitis, quibus locum Dungo cum basilica inibi constructa tradit basilicæ sancti Trudonis, *cui venerabilis abba*, inquit, *Grimo nomine, regulariter*, id est monastice, (sic enim loquuntur illorum temporum concilia & auctores) *præesse videtur.* Itaque vel Grimo primus abbas ejus loci censendus non est; aut, si primus, ante eum locus ille regebatur per præpositos: qualis fuit Leotharius ille, cujus modo meminimus. Is est Rotbertus dux, cujus custodiæ in Hasbania commissus est a Carolo principe sanctus Eucherius episcopus Aurelianensis, de quo inferius nobis agendum erit.

a *Miræi notit. p. 16.*

LXI. Dux aut comes apud Cenomannos nullus, nisi per electionem.

Non omittendum hoc loco est Childeberti regis [b] præceptum, anno regni ejus quarto concessum Herlemundo Cenomannorum episcopo, ut nullus dux, aut comes in illa provincia institueretur, nisi per electionem ejusdem parochiæ episcopi, aut pagensium illorum vel abbatum, prout jam antea idem privilegium concessum fuerat a Chlothario quondam rege Childeberti patruo, & ab ava ejus Baltechilde. » Datum est hoc præceptum Valencianis die tertio mensis Martii, anno regni Chil- » deberti quarto; idque Wlfoleicus scripsit & subscripsit.

b *Analect. to. 3. p. 221.*

LXII. S. Cuthberti corpus incorruptum levatur.

Ad res Britannicas quod attinet, post undecim annos, quam sancti Cuthberti episcopi corpus in Lindisfarnensi ecclesia sepulturæ mandatum fuerat, ejus loci fratribus visum est, ut ossa ejus, sicut quidem putabant, arida & carne nudata, e tumulo efferrentur, & in novam arcam super humum, erecto tantisper monumento, deponerentur. Ejus rei consilium cum Eadberto antistite communicant, qui tum pro suo more quadragesimam ab omnium remotus consortio, in quodam maris recessu agebat, uti etiam quadraginta ante natale dominicum dies ibidem in magna tum abstinentiæ, tum orationis & lacrymarum devotione ducere consueverat. Ipso annuente, ac jubente, ut id ipsa die ejus depositionis, quæ est tertia-decima kalendarum Aprilium, fieret; sepulcro aperto, inventum est sacrum corpus totum, quasi adhuc viveret, integrum, & flexibilibus artuum compaginibus multo dormienti, quam mortuo similius, vestimentis etiam, quibus indutum erat, omnino illæsis. Re ad episcopum delata, is nova sacro corpori indumenta, veteribus reservatis, aptari jubet, illudque in thecam paratam reponi. Factum ut præceperat, & involutum novo amictu corpus, levique theca reconditum fratres supra pavimentum sanctuarii composuerunt. In detectione ejus corporis, quæ anno supra millesimum centesimo-quarto facta est, præter pallium, dalmaticam ex purpura, & linteamina, quibus corpus involutum erat, præterque ficones seu calceamenta, invenerunt pectinem eburneum, forcipes, altare argenteum, corporalia cum patena, etiam calicem, parvum quidem, sed materia & opere pretiosum, cujus inferior pars, leonem ex auro purissimo habens, gestabat dorso lapidem onychinum, insigni arte cavatum.

LXIII. Eadberti episcopi obitus.

Paullo post venerabilis antistes Eadbertus gravi morbo corripitur, eoque ingravescente

vescente nonis Maii ad Dominum migrat. Ejus corpus in sepulcro sancti Cuthberti positum, imposita superius arca, in qua incorrupta sancti patris membra locata fuerant. Successit in illam sedem Eadfridus, qui oratorium Farnensis insulæ, ubi sanctus Cuthbertus aliquamdiu anachoreticam duxerat vitam, instauravit, cum secessum illum incoleret Felgildus post venerabilem Edilwaldum, qui secundus a Cuthberto locum illum incoluerat. Is est Edilwaldus seu Æthelwaldus, qui postquam multis annis in monasterio Ripensi acceptum presbyteratus ordinem condignis [a] factis consecraverat; postmodum in insula Farne post Cuthbertum duodecim annis in maxima vitæ puritate vixit, ibidemque defunctus est, sepultus in Lindisfarnensi basilica sancti Petri, juxta sepulcra sanctorum illius insulæ episcoporum. Æthilwaldus hic distinguendus est ab alio cognomine, qui sancti Cuthberti primum Lindisfarnæ minister, dein abbas Mailrosensis, demum ad episcopatum Lindisfarnensem promotus est, mortuus anno septingentesimo quadragesimo, ut in continuatione Bedæ epitomes legitur. Felgildus, Edilwaldi in Farnensi secessu successor, tertius ejusdem loci & militiæ spiritualis heres, major septuagenario, cum venerabilis Beda Cuthberti historiam scriberet, in magno futuræ vitæ desiderio præsentis finem tum exspectabat. Is cum vultum rubore ac tumore deformem gereret, primo id quodcumque deformitatis erat contemnens, demum veritus, ne crescente infirmitate solitariam deserere vitam, & communem repetere cogeretur; aqua contactu pelliculæ, quæ decessori suo Edilwaldo usui fuerat, sacrata faciem lavit, ac totum illum tumorem hoc modo sanavit, magno indicio sanctitatis Edilwaldi, qui vivens tempestatem maris, teste Beda, oratione jam sedaverat.

ANN. CHR. 698.

Edilwaldus & Felgildus anachoretæ.

a Beda lib. 5. c. 1.

LXIV. Drithelmi raptus & visa.

b id. ibid. c. 13.

Cum Æthilwaldus alter Mailrosensi monasterio præesset, res mira in provincia Northanimbrorum contigisse [b] traditur. Erat in ea regione quidam paterfamilias, religiosam cum domo sua vitam ducens. Is morbo gravissimo ad extrema perductus, demum sub noctis initium animam exhalasse creditus est: sed diluculo reviviscens, ac repente se erigens, adstantes immenso timore perculsos in fugam convertit, una excepta uxore, quæ ejus amore persistere duravit. quam ille consolatus est his verbis: Ne paveas, inquit, quia jam vere e morte excitatus sum, & inter mortales denuo vivere permissus: sed longe alia quam prius, longeque dissimilis mihi vitæ ratio ineunda. Statimque surgens abiit ad illius villulæ oratorium, ibique usque ad multam lucem in oratione persistens, mox omnem, quam possidebat, substantiam in tres divisit portiones, unam conjugi, alteram liberis suis tradens, tertiam sibi retinens, quam statim egenis distribuit. Nec multo post, sæculi curis absolutus, Drithelmus, sic enim vocabatur, ad Mailrosense monasterium, quod Tuidi fluminis circumflexu maxima ex parte clausum erat, se recepit, acceptaque tonsura in secretum locum permissu abbatis secessit, ibique usque ad obitum in tanta mentis & corporis contritione perduravit, ut multa illum vel horrenda, vel desideranda vidisse, etiam si lingua sileret, vel ignorantibus vita loqueretur. Hoc autem modo visa narrabat, nempe se duce quodam lucidi & clari adspectus, primo perductum fuisse contra ortum solis solstitialem, ad vallem multæ latitudinis ac profunditatis, infinitæ vero longitudinis, quæ ex una parte flammas ferventes, ex altera omnia furenti grandine ac frigore perflata præferebat; utrimque vero infinitos homines, qui ex una in aliam partem vicissim raptabantur. Tum in locum horrendis circumfusum tenebris progresso subito apparuisse crebros tetrarum flammarum globos cum intolerabili fœtore e quadam abysso ascendentes, eodemque rursum decidentes, eosque plenos animabus hominum, quæ instar favillarum fumo permistarum, nunc ad altiora projicerentur, nunc retractis ignium vaporibus relaberentur in abyssum. Cum vero is eo in loco a suo duce solus dimissus esset, subito sibi adstitisse dæmones, qui ipsum in hanc tartaream abyssum pertrahere conabantur. Verum sibi in his angustiis constituto opportune denuo adfuisse suum ducem, qui vultus splendore mox tetros illos spiritus fugaverit. Eum vero converso contra ortum solis brumalem itinere, se tenebris exemtum in auras serenæ lucis ducere cœpisse, qui locus muro permaximo & immenso, absque ulla porta vel fenestra, cinctus erat, multa florum fragrantia & luce perfusus, in quo innumera albatorum hominum multitudo, agminumque lætantium sedes videbantur. Verum procedentibus longe majorem affulsisse lucem cum majori etiam odoris fragrantia: ubi jubilantium voces audiebantur. Cum vero se in ejus loci amœnitatem intraturos speraret, repente ducto-

ANN. CHR. 698. rem ſubſtitiſſe, & ipſa qua venerant via greſſum reflexiſſe uſque ad ſedes illas ſpirituum candidatorum. Tum ſibi dixiſſe: Vallem illam, quæ prima ſibi conſpecta fuerat, locum eſſe, in quo examinantur & caſtigantur illorum animæ, qui ſcelerum confeſſionem & emendationem ex alio in aliud tempus differentes, in ipſo tandem mortis articulo ad pænitentiæ remedium confugiunt, & ſic de corpore exeunt, non ante diem judicii ad regnum cælorum perducendi, niſi precibus viventium, eleemoſynis & jejuniis ante liberentur. Puteum vero illum flammivomum ac putidum ipſum eſſe os gehennæ, ex quo nullus umquam evaſurus ſit. Locum autem illum floriferum eſſe eum, in quo recipiuntur animæ eorum, quæ in bonis quidem operibus e corpore egreſſæ, non tantæ ſunt tamen perfectionis, ut in regnum cælorum ſtatim introduci mereantur, ſed tantum poſt judicii diem. nam quicumque in omnibus perfecti ſunt, mox de corpore egreſſos ad regnum cæleſte pervenire, quod quarto illo continetur loco, ubi cantus dulciſſimi auditi. Illuc demum ipſum perventurum, ſi ad mortalem vitam reverſus rectius vitam ſuam inſtitueret. Drithelmum hæc referentem ſæpius audiverat Hemgilſus preſbyter ac monachus, ex cujus relatu Beda id accepit: qui Hemgilſus, Beda hæc ſcribente, in Hibernia inſula ſolitarius, extremam vitæ ætatem pane cibario & frigida aqua ſuſtentabat. Eadem etiam Drithelmus narravit Aldfrido regi, cujus commendatione in Mailroſenſe monaſterium admiſſus eſt. Erat vero cella, in qua ſeorſim degebat, poſita ſecus flumen, in cujus aquas, etiam rigidiſſima hieme, aliquando ad lumbos, nonnumquam ad collum uſque ſe immergebat, indeque rigentibus aliquando veſtibus procedebat; mirantibuſque dicebat, ſe longe frigidiora & auſteriora, quam quæ patiebatur, vidiſſe. Sic ad diem uſque mortis ſuæ jugi cæleſtium bonorum deſiderio corpus ſenile inter quotidiana jejunia domabat. quæ res multis ad ſalutem æternam profuit.

LXV. Adamnanus recipit & prædicat ritus Romanos.

Tunc temporis Adamnanus Scottus legatione functus eſt ad Aldfridum Northanimbrorum regem. Ignota legationis cauſa. Is eſt Adamnanus ſeu Adomnanus abbas monaſterii Hiienſis ſeu ſancti Columbæ in confinio Hiberniæ & provinciæ Pictorum, Albus cognominatus, qui libros tres de vita ſancti Columbæ abbatis ſcripſit. Poſt Columbam locum rexere Baitheneus, Segeneus ſeu Segienus, & Failbeus, cui Adamnanus ſucceſſit. De hoc Segeneo mentio eſt in epiſtola cleri Romani ad Hibernos, eidemque Ereneus ſeu Irenæus ille, *famoſus per omnes Scotiæ eccleſias*, quædam a Columba de ſe ipſo prædicta enarraſſe perhibetur in libro primo de vita ſancti Columbæ: ubi Adamnanus Failbeum deceſſorem ſuum laudat. Miſſus ad Aldfridum Adamnanus, *abbas & ſacerdos Columbienſium egregius*, ad Wiremuthenſe monaſterium divertit, cui tunc Ceolfridus abbas præerat: qui, perſpecta Adamnani religione, humilitate, & prudentia, eum ad Scoticos ritus abjiciendos, recipiendoſque Romanos, adduxit, uti Ceolfridus ipſe in epiſtola ad Naitonum regem [b] teſtatur. Adamnanus itaque, mente mutata, reverſus in patriam, primum Hiienſes ſuos, eidemque monaſterio ſubditos adhortatus eſt ad emendandas conſuetudines ſuas: at, cum nihil proficeret, in Hiberniam trajecit, ibique plurimos [b], & pæne omnes, qui ab Hiienſium dominio liberi erant, cum Brittonibus etiam nonnullis ab avito & inolito errore correctos ad unitatem catholicam reduxit. Demum, celebrato in Hibernia canonico paſchate, denuo ad ſuos reverſus, cum eis iterum catholicam paſchalis feſti obſervationem nequiquam inculcaſſet; ante expletum anni circulum e ſæculo migravit: ſicque factum eſt, ut vir, unitatis & pacis ſtudioſiſſimus, ante ad vitam æternam raperetur, quam, recurrente paſchali ſollemnitate, graviorem cum ſuis de ejus celebratione altercationem habere cogeretur. Idem libros tres de locis ſanctis deſcripſit, dictante Arculfo epiſcopo Gallo, qui cum Petro eremita, e Gallia itidem orto, in illas partes profectus fuerat. Hi libri a Beda [c] laudati, & partim in ejus inſerti hiſtoria, emendatiores a nobis alias [d] recuſi ſunt, cum itinerario Bernardi monachi Galli, in quibus multa ſcitu digna leguntur. Adamnanus pro ſancto habetur IX. kalendas Octobris, eumque inter præclaros Scoticæ gentis patres, morumque magiſtros cum Patricio, Cherano, Columbano & Congallo Alcuinus in quodam epigrammate laudat. Colitur & alius Adamnanus, itidem Scottus, VI. kalendas Januarii, monachus cœnobii Coludienſis, cui ſancta Ebba abbatiſſa præerat, amita Egfridi regis; quæ ſanctimonialis habitum ab antiſtite Wilfrido acceperat. Ibidem Adamnanus iſte degebat, devotiſſimam

Alter Adamnanus.

a *Beda lib.* 5. *c.* 22.
b *ibid. c.* 16.
c *ibid. & ſeqq.*
d *Sæc.* 3. *parte* 1. *p.* 502.

in summa continentia & orationibus vitam ducens, nihil umquam [a] cibi vel potus, excepta die dominica & feria quinta, percipere solitus. Idem Ebbæ abbatissæ ejus monasterii prædixit incendium.

ANN. CHR. 698.

a *Beda lib. 4. c. 25.*

Eodem tempore Althelmus seu Aldhelmus abbas Maldunensis, vulgo Malmesburiensis, epistolam scripsit Gerontio regi, simulque cunctis Dei sacerdotibus per Domnoniam, occidentalis Britanniæ regni provinciam, conversantibus, ut eos itidem ad catholicum pascha cum Romana tonsura suscipiendum adduceret. Hanc vero epistolam [b] scripsit jussu cujusdam concilii episcoporum, quod ex tota Britannia recens congregatum fuerat. Et primo quidem Brittones illos Aldhelmus hortatur ad ecclesiæ catholicæ unitatem, & christianæ religionis concordiam, sine quibus fides otiosa torpescit, & merces futura fatiscit. Nihil quippe prodesse quævis bonorum operum " emolumenta, si extra catholicam gerantur ecclesiam, etiamsi quis actuosam rigidæ " conversationis regulam sub disciplina cœnobii strenue exerceat, aut in squalida solitudine, remotus a ceterorum contubernio mortalium, contemplativam anachoreseos ducat vitam. Tum subdit sibi compertum esse, illius provinciæ sacerdotes " in ecclesia Christi grave & crudele scandalum fovere, cum tonsuram sancti " Petri apostolorum principis rejiciunt, & in celebranda sacrosancta paschali sollemnitate Nicænorum patrum regulam minime sectantur. Illorum vero pertinaciam eo " usque progredi, ut ultra Sabrinæ fluminis fretum Demetarum sacerdotes, de privata " conversationis suæ gloriantes munditia, Romanorum communionem sic abominentur, ut nec in ecclesia cum eis orationum officia celebrare, nec ad mensam cibos " simul percipere dignentur: quin immo epularum reliquias, a Romanis relictas, canibus & porcis devorandas projiciant, vascula quoque & phialas eorum aut arenis " abscondant, aut flammis expianda purgandaque immittant. Denique non salutationem, non osculum eis præberi, nec manus aut pedes eis lavari: sed si quis ex eis ad " ipsorum partes cohabitandi gratia profecti fuerint, non prius ad consortium sodalitatis suæ admitti, quam quadraginta dierum pænitentiam peregerint. Eos vero frustra sibi de patrum & antecessorum exemplo & sanctitate, immo & de fide symboli blandiri: cum beati Petri apostolorum principis, Nicænorumque patrum auctoritas cunctis præferenda sit; & frustra & inaniter de catholica fide glorietur, " qui dogma & regulam sancti Petri non sectatur. "

LXVI. Aldhelmi abbatis epistola de Paschæ celebratione.

b *Aldhelm. epist. 44. inter Bonifacianas.*

INsequens annus Boniti episcopi Arvernensis secessu insignis fuisse creditur. Abdicandi episcopatus causa, non quod traditionem ecclesiæ de manu laïca, id est regia, accepisset, ut Petro [c] Damiani visum est; sed erratum ejus duplex fuit, nempe & quod germanus germano, & quod vivus vivo suffectus fuisset. Antequam id exsequeretur, celebratissimum Dei famulum Tillonem, cognomento Paulum, consulere statuit, qui tum in Sollemniacensi prope Lemovicas *symnione*, id est monasterio, versabatur. Falluntur qui vocabulum *symnionem* nomen proprium esse putant cujusdam monasterii, cui Tillo præfuerit, quem nusquam abbatem fuisse constat. Sollemniacum profectus sanctus antistes, a fratribus miro cum gaudio atque officiosissime susceptus est. Consultus ab eo Tillo respondit, nihil melius esse, quam, " quod temere contra sancta canonum instituta usurpatum fuisset, declinando postponi " ac dimitti. quod ille brevi post tempore exsecutus est. Sollemniaci die dominica " cum moraretur, eum rogaverunt fratres, ipsis ut missarum sollemnia celebraret. Assensit, ministrante sibi diacono venerabili patre Adelphio, tunc levita, postmodum Bobonis abbatis in Magnilocensis cœnobii regimine successore: a quo cum infirmus quidam Sollemniacensis frater aquam, ex qua sanctus pontifex manus abluerat, accepisset, ea hausta repente convaluit. Huic nomen erat Auderamnus: cujus exemplo alter, vocabulo Natolenus, febrium vexatione liberatus est. Ejusdem meriti opem sensit quædam insulæ Britanniæ mulier, Blanda nomine, oculorum lumine orbata: quæ a quibusdam peregrinis admonita, ut Boniti episcopi precibus se commendaret, facta oratione, subito lumen recepit. Tum illa, relicto proprio solo, ad servatorem suum accedens, ab eodem commendata est abbatissæ suburbani Rubiacensis * monasterii, quæ ipsius fratris, an sororis filia erat: ubi, cum aliquamdiu degisset, ad patrium solum remeavit.

ANN. CHR. 699.

LXVII. Bonitus abdicat episcopatum.

c *Petrus Dam. Op. 9. & 10.*

* *de Royac.*

Reversus Arvernos Bonitus, virum industria ingenioque excellentem, ac nobili genere clarum, Nodobertum nomine, successorem sibi dari summopere optavit:

Nodobertus ejus successor.

ANN. CHR. 699. tum, accedente populi assensu, ad principem hac de re oratorem misit Cautinum archilevitam. Petitionem ratam habuit princeps, nuntioque regresso, Nodobertus summo universorum plausu & favore in Arvernensis cathedræ solium sublimatur. Bonitus Magnilocum secedit. His actis, vir Dei secessit in Magnilocense monasterium, ubi *sub sancto habitu atque cultu* aliquantum temporis versatus est. Postea, relictis omnibus, id est patria, parentibus ac sociis, rebusque omnibus in ecclesias & monasteria distributis, peregrinationem Romam ad sanctorum apostolorum limina aggressus. Cum Magniloci versaretur, epistolam scripsit contra renascentes apud Arvernos Arianismi & Jovinianismi surculos, quæ epistola in illo monasterio tempore scriptoris ejus vitæ adhuc exstabat.

ANN. CHR. 700. LXVIII. Tillonis monachi obitus. Tillo venerabilis monachus non diu post prædictum congressum superstes fuit. Hic ad senectutem vergens, beatum Gundebertum seu Godebertum abbatem rogavit, ut cellulam, prope monasterium, in honorem sancti Eligii sibi liceret fabricari, ubi sacris lectionibus, labore ac precibus ad mortem se disponeret. Annuente abbate, cellula ædificata est quinque stadiis a monasterio. Ibi tandem febre correptus, cum se ad extrema urgeri sentiret, nuntium ad Lemovicensem episcopum misit, rogatum, ut ad se sepeliendum quantocius venire dignaretur. Dein, *sacramentis corporis & sanguinis Domini susceptis*, signo sanctæ Crucis se se munivit; & sic inter verba orationis, lugentibus fratribus, animam exhalavit. Funus ejus Ermenus episcopus, qui corpore languens, nihilo minus pedibus eo accesserat, recuperata mox sanitate studiose curavit: & post modicum tempus cryptam ex auro & argento, lapidibusque pretiosis super ejus tumulum fieri præcepit. Ex his manifestum est, Tillonem, non in Brajectensi apud Arvernos eremo, ubi aliquamdiu delituerat; sed in cella Sollemniaco proxima decessisse, tametsi nulla hujus cellæ vestigia modo supersunt. Apud Bollandum legitur, eum ex prædicta eremo Sollemniacum revertisse, cum monasterio præesset venerabilis abbas Childomarus: cui forte successit Gundebertus, cujus permissu vir sanctus in proximam Sollemniaco cellam se reclusit. Colmania, uxor Lantarii comitis, Sollemniacensem ecclesiam rebus suis ditavit, propterea quod oleum ab eo benedictum, & miraculo auctum accepisset. In veteri martyrologio Sollemniacensi fit commemoratio VII. idus Januarii sancti Tillonis monachi, non abbatis, quem titulum recentiores quidam ei perperam affingunt, præsertim in Flandria, ubi prope Curtracum præcipue colitur, eam ob causam, quod populos illos in fide catholica, jubente sancto Eligio, erudiisse traditur.

LXIX. Bertinus abbatiam cedit Rigoberto. Aliud abdicatæ dignitatis exemplum habemus in sancto Bertino abbate Sithiensi, qui seniles artus abbatiali oneri jam impares, utpote centenarius, sentiens, pastoralis curæ sarcinam deponere, & in alium rejicere constituit, ut soli Deo, rebusque divinis deinceps vacaret. Itaque virum venerabilem e suis, nomine Rigobertum, quem huic officio magis idoneum credidit, sibi successorem ordinari curavit: ipse vero secessit in oratorium beatæ Mariæ, quod ab orientali plaga basilicæ sancti Petri, adhuc vivente sancto Audomaro antistite, ædificaverat: ubi noctes in precibus, dies in jejuniis, aliisque piis operibus exigere non cessavit. Rigobertus vero beati patris insistens vestigiis, ejus jussu basilicam exstruxit sub patrocinio sancti Martini, quem Bertinus præcipue colebat, ob id maxime, quod a dæmone sub specie puellæ regiæ, dum ad mandatum seu lotionem pedum sabbato de more iret, tantisper retentus ac delusus, ope sancti Martini technas subdoli hostis intellexerit. quæ causa fuit, ut feminas monasterii aditu sub anathemate penitus excluserit. cujus lex interdicti ad finem sæculi tertii-decimi in illo monasterio perseveravit. Id vero non tantum de monasterii adytis, sed etiam de principe sancti Petri basilica, quæ monachorum propria erat, intelligendum esse patet ex facto Adelæ nobilissimæ conjugis Arnulfi comitis, quæ magnis infirmitatibus prægravata, non sine tremore maximo, tametsi concedentibus episcopis & monachis, ad altare sancti Bertini orationis causa progressa est, quoniam id nulli antea feminæ, ne quidem reginæ, concessum fuerat. Patris exemplum ad discipulum ac successorem manavit, & post paucorum annorum laborem Rigobertus, præceptoris indulgentia sui, & ipse ad spiritale otium se convertit, perfectumque tanti patris discipulum hac sui mutatione ostendit. Ordinatus in ejus locum Erlebertus, qui alteri non inferior, a paterna institutione haudquaquam degeneravit.

In monasterio Luxoviensi post Ingobertum Waldeberti successorem Cunctonis, (corruptum nomen) Rusticus, Sayfarius & Adonus ejus loci abbates recensentur. Prioris seu præpositi officium gessit Adonus, priusquam ad abbatialem dignitatem promoveretur. Eo præposito res contigit memoria digna. Tanta Felicis episcopi vel incuria, vel pravo exemplo, in canonicos Vesontionenses irrepserat licentia, ut ex piis sacrilegi, & ex clericis demum milites evasissent. Nec rerum melior status sub Tetradio antistite. Sed tandem Deus illius cleri miseratus errores, juvenem quemdam clericum, Albonem nomine, qui aliorum flagitiis non se immiscuerat, excitavit, ut ad evitandum propudiosæ ejusmodi vitæ naufragium in Luxoviense monasterium se reciperet. Acceptus perhumaniter a loci abbate ac fratribus, brevi totam sacræ religionis institutionem hausit, facile in sacrum illum cœtum perpetuo adoptandus, nisi divina cum consilia ad propriam ecclesiam revocassent. Ægre igitur a Luxoviensibus missus, ubi ad suos rediit, Tetradius, tyranni potius, quam episcopi dignus nomine, inter venandum ab apro percussus moritur; eidemque Albo omnium suffragiis sufficitur. Is adeptus pontificatus officium, canonicos adhortatur, ut emendandis moribus, sanctioris vitæ institutum, quod apud Luxovienses didicerat, sectarentur. At surdis cantum. Tum videns Albo se nihil proficere, abbatem Luxoviensem, forte Sayfarium, consulendum censuit. Adjutor pii operis ei concessus Adonus præpositus. Ambo qua precibus ac blandimentis, qua minis ac terroribus, rebelles ad officium revocare conantur. Verum illi neutro modo emolliti, etiam ad convicia & contumelias prorumpunt. Demum alterutra proposita conditio est, ut aut regulæ institutis obsequentes regulariter viverent, aut loco tandem cederent. Quatuor tantum ex illis placuit prima conditio, aliis ad latas sæculi vias ire permissis. Sic restituta est in illo collegio ecclesiastica disciplina, agente in primis Adono, qui, consummato tam pio opere, ad propria reversus est, brevi abbas sui monasterii futurus: cujus successores enumerantur, sed nudis nominibus, Arulfus, Rendinus, Ragnebertus, Gerardus, Ratto, Willicrannus seu Wikeranus, & post eos Mellinus, qui a Sarracenis cæsus est. ANN. CHR. 700. LXX. Vesontionenses canonici reformantur per nostros Luxovienses.

Non longe ab eo tempore aberat haud satis exploratæ ætatis Medericus abbas, in urbe Ædua nobilibus parentibus procreatus. Admissus in ejusdem urbis monasterium, sancti Martini potius, quam Symphoriani, ubi quinquaginta-quatuor monachi degebant, tantæ fuit in primis abstinentiæ, ut singulis hebdomadis nonnisi bis, pane quidem hordeaceo & aqua reficeretur, sub vulgari fratrum habitu cilicium gerens. Abbas factus multos ad se trahebat. Monachus quidam tentatione pulsatus, induta ejus tunica, protinus liberatus est. Alter vagus, acceptis viri Dei eulogiis, id est pane ab eo benedicto, ad sanam mentem rediit. Post paullum Medericus solitudinis amans, desertum locum petiit, ibique in privatam cellulam se reclusit. Cella sancti Mederici modo appellatur locus ille, sex passuum millibus ab urbe distans. Verum desideratus a suis, episcopi jussu in proprium monasterium reverti cogitur. Ab eodem sacerdos ordinatus, hortante Frodulfo miræ sanctitatis viro, quem e sacro fonte a se susceptum ipse sanctis moribus instituerat, Luteciam Parisiorum orationis causa proficiscens, in cœnobio pagi Brigensis, vocabulo Campellis*, quod modo sæcularium canonicorum collegium, infirmitate detentus est. Morbo perseverante, susceptum iter nihilo minus persequitur, ac Miliduni ad Sequanam carceratos omnes precibus solvit. Alia miracula in itinere ab eo patrata. Parisios ubi venit, in suburbana sancti Petri cellula substitit, ibique post duos annos ac menses novem cum morbo, tum longæva ætate confectus, finem vitæ sortitus est IV. Kalendas Septembris, quo die ejus memoria in sincero Usuardi Martyrologio notatur; sepultus in eodem sancti Petri oratorio, quod postmodum in insignem ejus nomine canonicorum parœcialem ecclesiam conversum est. Sacrum ejus corpus, agente Theodeberto loci sacerdote, jussu Gozlini episcopi Parisiensis, eodem die recurrente, e tumulo elatum est anno supra octingentesimum octogesimo-quarto, atque in decentiori loco compositum. Exstat in suburbio Campellensi parochialis ecclesia sub titulo sancti Mederici. LXXI. Medericus abbas Æduensis. *Champeaux.

Suessionicum sanctæ Mariæ cœnobium, post Ætheriam primam loci abbatissam, rexit Hildegardis, quam alii Adalgardem vocant. Ejus tempore istuc se recepit Vodoalus Scottus, qui ex patrio solo in Galliam una cum Magneberto socio trajecit. Susceptus est cum omni caritatis officio a venerabili abbatissa, quæ illi ante LXXII. Vodoalus reclusus Suessione.

ANN. CHR. 700.

portam monaſterii juxta murum civitatis hoſpitiolum aſſignavit, quod etiam nunc Turris-Sancti-Benedicti (alio quippe nomine Benedictus dictus eſt) appellatur. Ob amiſſam lancem increpitus, peregre profectus, tentato fruſtra in patriam reditu, tandem Sueſſionas reverſus eſt. Incendium ab eo non ſemel reſtinctum. Mortuus humatur in baſilica ſanctæ Crucis. Ejus nomen in litaniis [a] Carolinis invocatur cum ſancto Leodardo, qui in eodem monaſterio eodem fere vixit tempore, cujus vita ignoratur. Sancti Vodoali geſta litteris mandavit ineunte ſæculo decimo ſcriptor anonymus poſt auctorem antiquiorem, cujus hiſtoriæ volumen, Lugduno-clavato depoſitum, cum aliis ſchedis periiſſe dicitur. Sancti Vodoali tumulus cum tumulo ſancti Drauſii ſeu Drauſcionis epiſcopi hactenus viſitur in baſilica ſanctæ Mariæ, qui tumuli videntur eſſe primorum illius urbis chriſtianorum, quorum proinde figuram in æs inciſam hoc loco exhibere viſum eſt. Olim pugiles, duello dimicaturi, ad tumulum ſancti Drauſii, in precibus pernoctare ſolebant, ut duelli exitum Deo commendarent. Teſtis hac de re Johannes Sariſberienſis in epiſtola CLIX. aliique, quos videſis in notis eruditiſſimi Cangii ad Alexiadem, & in hiſtoria [b] beatæ Mariæ Sueſſionenſis per noſtrum Michaëlem Germanum. Juxta hos duos tumulos cernitur tumulus ſancti Leodardi ſeu Leudardi, qui in eodem monaſterio vixiſſe traditur.

a *Analect. to. 2. p. 684.*

b *Hiſt. N. D. p. 84. & ſeq.*

LXXIII. Sacerdos ex abbate Calobrenſi Lemovicenſis epiſcopus.

Ex Lemovicenſium epiſcoporum ſucceſſione intelligimus, Sacerdotem hoc tempore Calobrenſi monaſterio abbatem præfuiſſe, non tempore Chlodovei ſenioris, ut ejus vitæ ſcriptor parum accuratus opinatus eſt. Superius actum de Ermeno epiſcopo, qui ſanctum Tillonem Sollemniacenſem monachum ſepulturæ mandavit. Ejus ſucceſſores memorantur Salutaris, Agericus, ac tertio loco Sacerdos, de quo nunc agimus. Erat is [c] nobilis Aquitanus ex Calobro vico, a puero traditus Capuano epiſcopo Cadurcenſi, ut ab eo in diſciplina chriſtiana & litteris inſtitueretur. Ordinatus ab eo levita, in Calobrum cœnobium ſe recepit, ubi quadraginta monachi verſabantur. Poſitum erat hoc monaſterium inter fines Cadurcenſium & Petrocoriorum, non longe a fluvio Dordoniæ. Poſt vitæ monaſticæ annos circiter ſeptem, ad preſbyteratus ordinem promovetur. Mortuo abbati ſuffectus, monaſterii baſilicam vetuſtate collabentem inſtauravit. Labano patri ſuo, abſque viatici communione defuncto, vitæ inducias ad communicandum impetraſſe dicitur. Poſt mortem Agerici beatæ memoriæ Lemovicenſis epiſcopi, vir Dei electione cleri & favore populi in ſedem ejus eccleſiæ ſublimatur, eamdemque eccleſiam per aliquot annos ſanctiſſime adminiſtravit. Morte imminente, ad natale ſolum vicum Calobrum regredi ſtatuit, eo in loco cupiens ſepeliri, ubi primum lucis uſuram & religionis rudimenta acceperat. In itinere Argentaci febre interceptus, deceſſit III. nonas Maii, dato diſcipulis mandato, ut corpus ſuum in Calobrum monaſterium ſepeliendum deportarent. Naviculæ impoſitum ſuper Dordoniæ alveum dum Calobrum effertur, ejus mater amiſſum lumen oculorum recepiſſe traditur. Mundanæ nomen erat, quæ poſtmodum ad filii ſepulcrum martyr occubuiſſe dicitur. Quod intelligendum de Sarracenis, qui octavo ſæculo procedente in illas partes debacchati ſunt.

c *Labbeto 2. bibl. p. 663.*

LXXIV. Sarlatenſe monaſterium.

Caroli Magni principatu inſtauratum eſt monaſterium ſancti Salvatoris Sarlatenſe: cujus loci monachi, vicum Calobrum jam pæne in ſolitudinem redactum videntes, ſancti Sacerdotis ac ſanctæ Mundanæ ejus matris reliquias, noctu inde ſublatas, in ſuum monaſterium tranſtulerunt. Quo primum tempore conditum ſit ſancti Salvatoris monaſterium Sarlatenſe, vetera monumenta minime nos docent.

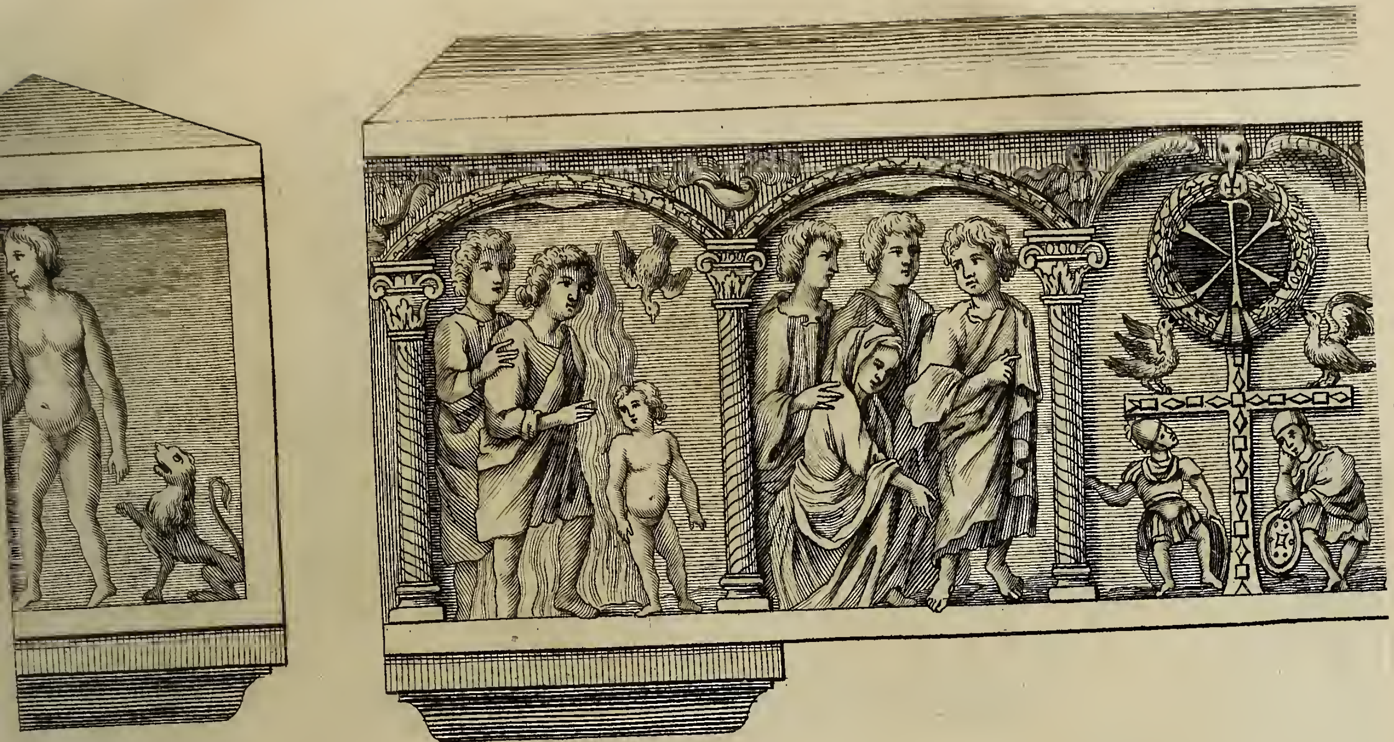
S Savini monaſterium Levitanum.

Æque obſcura eſt prima origo monaſterii ſancti Savini diœceſis Tarbeienſis in Levitania ſeu Levitana valle, haud longe a Gavo fluvio, quod monaſterium ſancto Savino non modo appellationem debet, ſed etiam originem. Erat is Barcinone [d] oriundus, cujus propinquus fuiſſe dicitur Eutilius, comitivæ Pictavenſis adminiſtratione clarus. Ad eum cum Savinus ſe contuliſſet, uni ex gemellis ejus filiis perſuaſit, ut monaſticam vitam amplecteretur in monaſterio quondam ſancti Martini Locogiaco, ubi etiam ipſe tribus fere annis converſatus eſt. Dein ſolitudinis amore cum uno ſocio verſus Pyrenæos montes iter aggreſſus, Bigorritanam * civitatem ingreditur: ubi Fronimium abbatem cum paucis reperit monachis, quicum ad montana ſimul profectus eſt. Invento loco arido atque prærupto, Fronimius abbas ad ſuos reverſurus, Julianum & Silvanum diaconos Savino miniſtros & coadjutores adjunxit. Hoſpitio condito, Savinus in cellulam ſe recluſit, quæ antri inſtar longa tantum ſeptem pedes, quinque alta erat: ubi per annos circiter tredecim permanſit,

d *Ibid p. 666.*

* *Tarbes.*

TUMULUS S. VODO

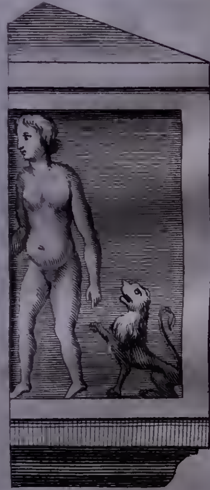
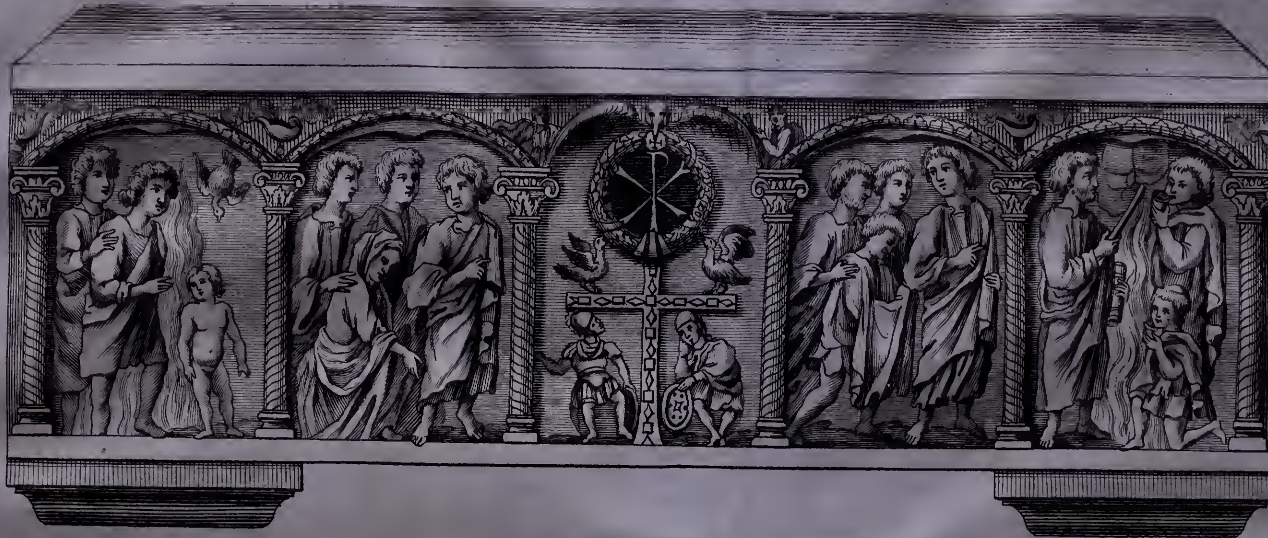
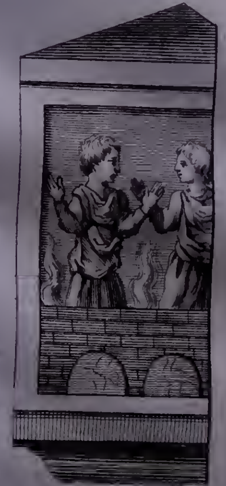

TUMULUS S. DRA

To. 1. Annal. Bened. inter pag. 622
et 623. ad num. LXXII.

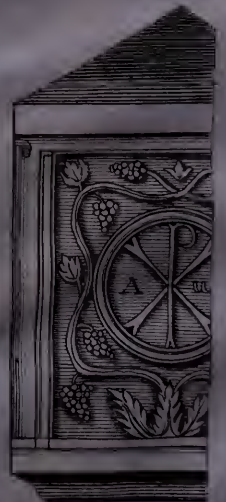
TUMULUS S. VODOALI CONF.

TUMULUS S. DRAUSCII EPISC.

una contentus tunica, *vili gunella superjecta, sago pellium substrata*, cetera nudipes. Demum obiit VII. idus Octobris incerto anno, sepultusque est in Levitania, in loco, qui alias Æmilianum-palatium vocabatur, ad montis radices positum. Ibidem accrevit monasterium, ejus nomine ac reliquiis celebratum, quod a Sarracenis eversum postea Ludovicus augustus restituit: sed post à Nortmannis iterum destructum, Raimundus comes sæculo decimo instauravit. ANN. CHR. 700.

LXXV. S. Severi monasterium Russitanense.

In eadem diœcesi exstat sancti Severi monasterium Russitanense, loco amœno, olim Albiciaco dicto, qui a Pyrenæis montibus quatuor tantum leucis abest. De auctore monasterii & origine, quæ sæculo septimo contigisse creditur, nulla nobis certa suppetit cognitio. Patronum agnoscit sanctum Severum confessorem: sed quis ille sit, non omnino exploratum. Forte is est Severus presbyter urbis Beorretanæ seu Bigorritanæ, Gregorio [a] Turonensi episcopo laudatus, qui in prædio suo Sexciacensi duas ecclesias ædificasse, ac reliquiis communiisse traditur, in quarum una sepulturam ipse elegit: ubi annuo lilii efflorescentis miraculo sepulcrum ejus illustratum fuisse idem auctor [b] tradit. Prostratum a Sarracenis, uti cetera Vasconiæ monasteria, sancti Severi monasterium tradunt, quod sæculo undecimo Centullus, Bigorræ comes, Richardo Massiliensi sancti Victoris abbati in melius restituendum commisit. quod etiam nunc perstat sub Benedictina congregatione sancti Mauri.

[a] Greg. Tur. de gl. conf. c. 50.
[b] ibid. c. 51.

LXXVI. Anonymi testamentum pro monasterio pagi Vilcassini.

Sub finem hujus sæculi conditum existimo testamentum cujusdam viri illustris ac præpotentis, cujus authenticum exemplar, in charta Ægyptiaca exaratum, hodie quoque asservatur in monasterio Dionysiano, sed initio mutilum, ubi nomen testatoris cum notis chronologicis adscriptum erat, atque nomen monasterii, in cujus gratiam hoc testamentum præcipue factum est. Testator genitricem habebat Iddanam seu Iddam, conjugem Chramnetrudem. Monasterium hoc solo internoscimus, quod situm esset in pago Vilcassino; essentque in eo plures basilicæ, quas *sanctas basilicas* testator passim vocat. Multas eidem monasterio possessiones legat, plerasque in pago Vilcassino; alias in pagis Ebrocino, & Stampensi. Ad hæc Turiliacum villam pagi Vilcassini, positam super fluvium *Intine*, donat *basilicæ sancti domni Dionysii Parisius, ubi ipse domnus requiescit*. Præter ea dat quosdam servos basilicæ sancti Martini, quam monachi superioris illius monasterii Vilcassini construxerant *in villa Chrausobaco* seu *Calciaco*, ubi sepulturam suam testator elegerat prope germanos suos, qui jam illic conditi erant. Insuper dulcissimæ atque amantissimæ conjugi suæ Chramnetrudæ legat Artegiam villam pagi Vilcassini, ubi hoc testamentum conditum est. quæ villa proinde præcipua testatoris possessio erat. Denique *sacratissimo fisco* tradit ejusdem pagi villam, vocabulo Wadrelocum, cum omnibus ad eam pertinentibus. quæ omnia satis superque arguunt, testatorem virum illustrem ac præpotentem fuisse. Ex subscribentibus sola nomina restant integra Medualdi & Boboleni, qui se authenticum exemplar vidisse, ac subscripsisse testantur.

Incertum est quo in loco monasterium illud, de quo in hoc instrumento agitur, situm fuerit, an Artegiæ *, quæ villa tum insignis erat, plures habens appendices, an apud Calvi-montem *, ubi habetur nobilis cella, olim abbatia, sanctorum Petri & Pauli cum aliis ecclesiis, quas *sanctas basilicas* testator forte dixerit. Turiliacus * seu Turiliacum villa eidem Calvimonti proxima est super quemdam amnem & lacum, qui non alius est a fluvio *Intine* hic memorato. Villa Chrausobacus seu Calciacus, ubi cella sancti Martini constructa erat, videtur esse villa *Chausy*, ubi hactenus prioratus habetur, Fontanellæ monasterio subjectus, Calcegius dicta in vita sancti Ansberti ex abbate Fontanellensi archiepiscopi Rotomagensis, qui inde oriundus erat. Hæc omnia posita sunt in decanatu Calvimontensi Vilcassini pagi, quem Francicum vocant; præter Calciacum, quæ villa sita est in Vilcassino Nortmannico, & quidem in decanatu Magniacensi, uti & villa Artegia, ubi prædictum instrumentum conditum est.

* Artie.
* Chaumont.
* Tourly.

LXXVII. Ermentrudis matronæ testamentum.

Aliud præclarum ejusdem generis monumentum ex archivo item Dionysiano a nobis editum est ad calcem Liturgiæ Gallicanæ, nempe testamentum illustris matronæ Ermentrudis, sub idem tempus conditum, quo inter alia legat *basilicæ sanctæ Crucis vel domni Vincentii* apud Parisios cochlearia argentea decem; Dionysianis vero *fratribus ad mensam*, id est ad altare, *basilicæ sancti Dionysii lectaria par unum*, & *vestimenti* sui *pariclum unum* dari præcipit. Similiter *basilicæ domni Georgii* apud Calam donat vineæ pedaturam unam in villa Tauriniaco *. Ad hæc multa concedit

* Torigny.

ANN. CHR. 700.

basilicæ sancti Sinsuriani, an Symphoriani, in qua bonæ recordationis filius ipsius Deorovaldus requiescit. In primis huic basilicæ pro devotione sua, & requie Deo-
» rovaldi filii sui tradit frenum valentem solidos duodecim, & caballum stratum, &
» carrucam, id est currum, in qua sedere ipsa consueverat, cum bobus currum ipsum
» trahentibus; & lectaria cum omni stratura sua. Ex quo intelligitur, olim matronas etiam illustres curru bobus juncto vehi solitas. quod ex Gregorio [a] Turonensi episcopo confirmatur, testante, Deuteriam, Theodeberti primi Francorum regis uxorem,
» filiam suam, ne a rege concupisceretur, in basterna positam, indomitis bobus con-
« junctis, de ponte Virdunensi præcipitasse. Huc etiam spectat canon quartus-decimus concilii Vernensis, Pippino regnante habiti. Ad hæc Ermentrudis eidem basilicæ S. Sinsuriani (sic enim constanter ubique habet) quædam largitur, unde *oblata* jugiter ad Sacrificium quotidianum ibidem ministrentur; ejusque rei gratia Walacharium quemdam ex servo ingenuum facit, ea conditione, *ut ligna tantum ad oblata faciendum ministrare procuret.* Huic basilicæ eadem matrona legat villam Latiniacum, sitam in territorio Meldensi. Latiniacum-Siccum vocant ad discrimen alterius Latiniaci, siti in pago Parisiensi. Exstat in eodem pago Bonisiacus * vicus, cujus ecclesiæ item quædam hæc matrona donat. in his pariculum vestimenti *fratribus* ejusdem loci. quod argumento est, monachos eo in loco tunc exstitisse, forte ubi modo canonici regulares degunt. Hoc testamentum conditum est *Parisius*, eique post Ermentrudem subscribit Mummolus comes, Scupilio spatarius, Munigisilus, & Baudacharius defensor. qui magnates erant, probantque Ermentrudem nobilissimæ stirpis fuisse. Nepotes habuit, forte fratris aut sororis filios, Bertegisilum & Bertericum, nurum Bertovaram, quam puto conjugem fuisse Deorovaldi filii sui, quem recens exstinctum luget, cujusque gratia hoc testamentum illa videtur condidisse. Initio præmissæ erant notæ chronologicæ, quæ, ut in superiori testamento, mutilæ sunt in authentico, quod in papyro Ægyptiaca itidem scriptum est. Hæc sancti Sinsuriani basilica, quæ Parisius sita fuisse dicitur, nobis ignota est. Sunt qui conjiciant prædictam sancti Sinsuriani basilicam esse ædiculam sancti Symphoriani, quam beatus Germanus Parisiorum antistes basilicæ sanctæ Crucis & sancti Vincentii in urbis ipsius prospectu adjunxit. Et basilicam quidem illam sancti Sinsuriani Parisiacis matrona hæc adnumerat; verum basilicæ nomen tribui non solet ejusmodi oratoriis; nec tanta bona uni ædiculæ tribuisset pia illa matrona, præ ipsa sanctæ Crucis basilica, cui decem tantum cochlearia legat.

[a] Greg. Tur. lib. 3. c. 26.

* Bonzy.

LXXVIII. Dionysiani archivi apologia.

Dolendum sane est, præclara id genus instrumenta mutilata esse, sive ex injuria temporis omnia exedentis, sive ex fragilitate materiæ, in qua scripta erant, sive ex incuria eorum, qui hæc asservanda & custodienda receperant. Sed tamen fatendum est multum deberi percelebri sancti Dionysii monasterio, ex quo plurima id genus monumenta, pleraque integra, quædam mutila, accepimus. Est etiam suus his reliquiis honor, sua fides & auctoritas. Ex unius aliquando nominis revelatione magna rei historicæ lux affulget. Fuere aliquando qui omnia id generis instrumenta nihili facerent: quos inter Daniel Papebrochius, Societatis Jesu eruditus presbyter, archivum Dionysianum in primis traduxerat. Ejus rei causa opus de re diplomatica scribere aggressus sum, in quo falsis regulis veras opposui, quibus vera ac sincera instrumenta secernerentur a falsis, sic genuinorum partes sustinens, ut adulterina rejicerem. Multi, veri ac sinceri amantes, manus dedere veritati, ex quibus Papebrochius scriptis ad me litteris ultro sententiam ipse suam, quæ optimi viri modestia est, emendare non erubuit. Hanc ejus epistolam non magis ad causam nostram, quam ad auctoris bonam fidem & modestiam commendandam, huc referre visum est, Antuerpiæ datam die vicesima Julii, paullo post editum opus de re diplomatica, id est anno sexcentesimo octogesimo-tertio supra millesimum, dum in Germaniam profectus eram. sic vero ille ad me.

Tandem Parisios pervenit sarcina, cui ante menses aliquot commiseram vitam sancti Gerardi Broniensis, petitam a reverentia vestra: quam licet audiam nunc peregrinari, postquam tamen utcumque evolvi opus vestrum de re diplomatica, non possum tamen celare fructum, quem inde retuli. Fructus autem hic est; quod mihi in mea de eodem argumento octo foliorum lucubratiuncula nihil jam amplius placeat, nisi hoc unum, quod tam præclaro operi, & omnibus numeris absoluto, occasionem dederit. Idque his ipsis fere verbis profitebor in præfatione ad conatum meum chronico-historicum de Romanis

manis pontificibus, qui cras ad prælum dabitur. quod facere nolui, priusquam ex vestro libro notassem, quid corrigere circa ipsorum bullas deberem, ad restituendam San-Dionysiano archivio æstimationem suam, quam læsisse videor, secutus Launoii judicium. Ceterum non possum satis mirari, quomodo res tanta a vobis potuerit tam brevi tempore confici, quantulum ab edito Aprili nostro ad annum millesimum sexcentesimum octogesimum-primum fluxit. In uno alterove puncto non videor satis fuisse intellectus, vel potius ipse locutus obscurius. nam neque absolute dicere volui, IN NOMINE PATRIS ET FILII *inchoari omnia Caroli & decessorum regum diplomata; sed ea solum, quæ invocationem habent; aliud scilicet nihil tunc curans, quam ut ab antiquioribus, quale prætendebatur esse Horreense, amolirer invocationem* SANCTÆ & INDIVIDUÆ TRINITATIS. *Secundo nec per somnium quidem cogitavi negare usum diuturniorem Ægyptiæ papyri, jampridem persuasus, chartam lineam a Gallis & Belgis, ipsisque Germanis, non alia ex causa vocari* papier, *quam quia Ægyptiæ papyro successerit. Lineam autem sciebam recentioris esse inventionis: sed illam posse vocari* escorce d'arbre, *& a Doubleto sic vocari, peregrinum valde mihi accidit. Verum quid hæc ad tam multa, in quibus me recte accusat, & corrigit reverentia vestra? cui hoc nomine, magis quam unquam antea, obligor, tantum abest ut quidquam ægre feram. Initio quidem lectionis, fateor, patiebar humanum aliquid: sed mox ita me rapuit ex utilissimo, solidissimeque tractato argumento proveniens oblectatio, & gratus emicantis ubique veritatis fulgor, cum admiratione tot rerum hactenus mihi ignotarum, ut continere me non potuerim, quin reperti boni participem statim facerem socium meum patrem Baertium. Tu porro, quoties res tulerit, audacter testare, quam totus in tuam sententiam iverim, meque, ut facis, perge diligere, qui quod doctus non sum, doceri saltem cupio.* ANN. CHR. 700.

Hactenus viri eruditissimi ac modestissimi epistola, quam retulisse hoc loco visum est operæ pretium ad restituendam archivo Dionysiano, cujus instrumentis sæpe utimur, fidem & auctoritatem. Non uno in loco eumdem animi sensum prodit vir doctus, in his, præter locum ab ipso assignatum, modestam laudat probatque circa vetera diplomata censuram Petri Francisci [a] Chiffletii, qui, si qua occurrunt interpolata diplomata, (quod *perraro* sibi plurimarum ecclesiarum archiva revolventi deprehensum asserit) id priorum temporum simplicitati magis, quam nequitiæ adscribendum censet: quibus temporibus jus verum & jam partum, cujus tabulæ vetustate, aliove casu periissent, hoc pacto tueri sibi licere persuasum erat.

[a] *Junii to. V. p. 686. col. 2.*

LXXIX. S. Fridiani Luccense monasterium instauratum.

Sub hunc annum in Italiæ civitate Lucca instauratum est sanctorum Vincentii & Fridiani monasterium a Faulo majore-domus Flavii Cuniperti Langobardorum regis, cujus hac de re diploma in hujusce voluminis appendice referemus. Conditum est hoc diploma ad suggestionem ipsius Fauli, qui res quasdam ac decimas eidem monasterio contulerat, confirmante Felice ejus civitatis episcopo, ea conditione, ut nec ipse Felix, nec ipsius sacerdotes quidquam ex illa donatione umquam subtraherent. Hanc donationem ratam habuit rex Cunipertus, cujus diploma inscriptum est, *Monasterio sancti Vincentii & sancti Fridiani, sito in civitate Lucensi, & venerabili viro Babino abbati vel monachis ejus. Datum Ticini in palatio, nona die mensis Novembris, anno felicissimi regni* Cuniperti *nono, per indictionem quintam-decimam.* forte tertiam-decimam, quæ melius anno regni ejus nono respondet. Meminit hujus monasterii suo in testamento Walprandus episcopus principatu Astulfi regis.

LXXX. Regula Magistri examinatur.

Antequam hunc librum claudamus, juvat agere de regula Magistri, quæ sæculo septimo haud dubie scripta est. Constat capitulis nonaginta-quinque, plurimum ex regula sancti Benedicti, sed haud nominato auctore, passim de verbo acceptis. Incertus auctor, quem non alio quam sub Magistri nomine laudare solent etiam veteres, Benedictus Anianæ abbas in Concordia regularum, & Smaragdus in commentario super regulam sancti Benedicti. Gallum fuisse probant *majoris-domus*, aliaque vocabula, Gallis tum familiaria. Argumento est id quod ait de vagis monachis, qui dicebant se *advenire ex partibus Italiæ.* Ceterum nulla ejus regulæ mentio apud exteros ante Trithemium, qui eam Vigilio diacono perperam tribuit. An hæc umquam in ullo Gallicano monasterio usui fuerit, incertum. Certe ejus exemplaria rara sunt, & forte nulla, præterquam in bibliothecis monasteriorum Corbeiensis & Floriacensis, ubi eam observatam non fuisse constat. Corbeiensis codex, quadratis exaratus litteris, Romanorum pontificum catalogum in fine habet, desinen-

ANN. CHR. 700.

tem in Johanne sexto, qui anno septingentesimo primo sedere cœpit. quem catalogum una cum alio antiquiori, qui in Vigilio desinit, in tomo tertio Analectorum jam a me editum, propter quædam typographica errata in Appendice hic recudere visum est. Nec plura scimus de hujus Regulæ auctore, qui quidem multa observatu digna habet; at quædam haud satis gravia subinde admiscet. quale est id, quod capite XXIII. præscribit, ut, omnibus ad suas mensas ante refectionem stantibus, *canister supra mensam abbatis pendens trochleæ fune descendat, ut à cælo videatur operariis Dei annona descendere.* quale est item illud, quod de micis reservatis, & de patella ex eis coquenda eodem capite & XX. statuitur. Quæ tamen non impediunt, quo minus hæc Regula cum fructu legi possit.

Priora decem ejus regulæ capita de rebus moralibus agunt: reliqua de variis monachorum officiis ac ritibus. Durum est quod statuitur [a] in contumaces, ut *custoditi usque ad necem cædantur virgis*, aut de monasterio expellantur. Laïcos sæculares in monasterium admittit hæc regula, sed regulam ipsam coram eis legi [b] prohibet: ut secretum monasterii, vel mensuræ vitæ sanctæ, constitutæ in disciplinam, ab irrisoribus non sciantur. Duo pulmentaria cocta [c] ad refectionem cum sancto Benedicto concedit *omnibus mensibus*. quæ lectio convenit cum vetustis plerisque regulæ nostræ exemplaribus, ubi alia præferunt, *omnibus mensis*. Lector dominica die ad mensam lecturus, sumebat *merum propter sputum sacramenti*, ad mentem sancti Benedicti, qui lectori *mixtum propter communionem sanctam* concedit: ne inter legendum aliquid exspueret de sacra communione, quam eo die perceperat. Ad cænam nonnisi poma cum libræ panis quarta parte reservantur. Pueri a Magistro admittuntur, quibus minor cibi ac potus mensura, quam aliis datur. Quod ex cibo & potu abstinentium reliquum erat, pauperibus erogari lex jubet. Monachi viatores [d] non jejunabant a pascha ad octavum diem ante kalendas Octobris: sed ab eo die ad pascha feria quarta, sexta, & sabbato ante vesperam eis reficere non licebat. Omni tempore, extra quadragesimam, a jejunio excipiebatur feria quinta ob memoriam ascensionis dominicæ. In ecclesiis sæcularibus vox *Alleluia* [e] tantum ad pentecosten, in monasteriis ad epiphaniam continuata dicitur. Eadem jejuniorum religio erat octo diebus ante natale [f] Domini, atque in quadragesima. Singulis sabbatis vigiliæ [g] a vespera ad secundum galli cantum protrahebantur, concesso somno tantum post matutinos, quos Laudes modo appellamus. Diebus etiam dominicis in quadragesima [h] non cænabatur: sed tantum cæna in prandium mutata. Die sancto parasceves, qui vel semel reficere voluissent, non permittebantur ea die suscipere communionem sanctæ eucharistiæ, quæ in majore patena vitrea tum asservabatur. Quippe olim in triduo ante pascha omnes communione sacra participabant. Non ultra biduum [i] hospes in monasterio otiosus manere poterat; post biduum cum aliis laborare debebat. Staminea [k] singulis monachis ad tunicam adjecta. Sacerdotes [l] in monasterio patres appellabantur ob sacerdotii honorem. Casas seu prædia monasterii [m] locari præceptum erat, ut omnem casæ sollicitudinem, ac vicinorum lites conductor sæcularis in se susciperet. Novitio laïco non mutabantur vestes, nec tonsura conferebatur ante annuam probationem, ut in regula sancti Benedicti. Morti proximus [n] abbas successorem designabat: designatus pro electo habebatur, moxque ordinabatur. Si vero abbas subito mortuus [o] esset non designato successore, judicio pontificis diœcesani & cleri accersendus erat ex alio monasterio abbas sanctissimus, qui, post triginta dierum moram in illo monasterio, ubi abbas instituendus erat, quem ceteris religione superiorem observasset, hunc abbatem designaret, præmisso per sacrosancta evangelia sacramento, se a nullo promissis vel adulationibus esse redemtum, sed una Dei causa adductum, ut eum ceteris præferret. Electo statim Regula tradebatur in manus, & pallium morituri vel mortui abbatis: tum ad oratorium deductus novus abbas, Regulam super altare ponebat, factaque oratione osculabatur genua sacerdotis, qui pro eo preces cum congregatione fecerat; erectusque dein ad pacem, officialibus monasterii pacem, & claves cellerario dabat. Postea in decessoris sui cathedra collocabatur: ubi omnes ejus genua osculabantur. Denique novus abbas osculabatur genua prioris. Quod si abbas, qui moriturus credebatur, supervixisset, honorem pristinum recipiebat: novus vero nihil sibi de concesso honore usurpabat: sed tamen in diptycho monasterii nomen ejus inscribebatur, isque secundus post abbatem in congregatione censebatur. *Unde ex illa die,*

a Cap. 13.
b Cap. 24.
c Cap. 26.
d Cap. 28.
e C. 28. & 45.
f Cap. 45.
g Cap. 49.
h Cap. 53.
i Cap. 78.
k Cap. 81.
l Cap. 83.
m Cap. 86.
n Cap. 93.
o Cap. 94.

quasi jam spiritalis cæsar designatus, secus abbatem sedebat, & in omnibus absentis agebat vices abbatis. Ultimum caput est de ostiariis monasterii, quos Magister duos senes esse præcipit ad mentem sancti Benedicti. Tempore lectionis & divinorum officiorum, *seratis regiis* seu portis, utrisque cum congregatione adesse debebant. Iidem curam habebant animalium, quæ in monasterio alebantur. qui senes, pro *honore ætatis*, cum abbate reficiebant. Denique omnia necessaria intra monasterium habebantur: ne, si pro his fratres foras egredi cogerentur, a sæcularibus *pro angelis* adorarentur, & benedictionem dare compellerentur, tamquam sancti, quales se non reputare deberent: aut per irrisionem infidelium in publico vilesceret *sanctus habitus.*

Antequam hanc Regulam dimittamus, juvat expendere, quid variis in locis Magister de sacra communione præscribat. In primis capite XXI. agit de modo, quo hebdomadarii coquinæ communicare debeant. Pace accepta, cum abbas communionem accepisset, hebdomadarii illi e coquinæ ministerio evocabantur. Tum illi, lotis manibus, post brevem orationem, data soli abbati pace, *erecti communicent*, inquit Magister, *& confirment; & item orantes modicum, lente eis versu dicto, abbas compleat.* Dehinc ad suum ministerium revertebantur. Observandum primo est, quod missæ sacrificio integro non intererant. Nonnihil simile præscriptum videtur in Regula Pauli & Stephani abbatum, a Benedicto Anianensi & Smaragdo, necnon ab Agobardo laudata, in cujus articulo XIII. legitur: *In hora, qua sanctum Domini corpus & sanguinem Domini communicaturi sumus, præsentes esse festinemus ad dicendum, Libera nos a malo.* Neque id ex defectu reverentiæ in sacram eucharistiam fiebat, ut ex verbis sequentibus intelligitur: *Omnino cavendum est, ne sanctum Domini corpus & sanguinem indigne ad judicium sumamus.* Deinde Magister addit, ut hebdomadarii *erecti communicent.* quod perinde videtur esse ac *stantes:* quo ritu Græci etiam nunc communicant. At in Regula Donati episcopi Vesontionensis pro Jussanensibus sanctimonialibus statuitur, *ut quando ad communionem altaris accedunt, ter se humilient.* Post hæc subditur a Magistro, ut communicati *confirment*, sive *confirmentur;* scilicet sanguinis Domini perceptione, ut intelligitur ex Ordine Romano, in quo hoc verbum eo sensu accipitur. Denique abbas, illis communicatis, *versu dicto complebat*, id est post antiphonam, quæ postcommunio dicitur, collectam ad complendum proferebat. Post hebdomadarios, communicabat præpositus, *& post eum singillatim decada sua.* dein alter præpositus itidem cum sua; & postmodum alii, si major fuisset congregatio. hæc ex capite XXII. Cetera quæ lectoris communionem, & quæ communionem in triduo ante pascha spectant, superius retulimus. Hæc de Regula Magistri, & de rebus sæculi septimi satis.

INDEX

DUPLICIS APPENDICIS SEQUENTIS.

IN APPENDICE PRIMA.

IN APPENDICE SECUNDA.

APPENDIX PRIMA
TOMI PRIMI ANNALIUM BENEDICTINORUM,
In qua Apologia missionis sancti Mauri, & Dissertatio de Gregorii Magni monastico instituto continentur.

I.

APOLOGIA MISSIONIS SANCTI MAURI Monachorum Benedictinorum in Galliis Apostoli.

Ad lib. 7. num. 26.

Auctore domno THEODERICO RUINARTO.

[D]issertationis [occa]sio.

NTIQUA Traditio est ab ipsis Ordinis nostri incunabulis ad nos usque inviolate deducta, beatum Maurum ab ipso sancto patre Benedicto in Gallias missum fuisse. Hæc una erat omnium omnino sententia, tam veterum quam recentiorum, cujuslibet nationis aut ordinis auctorum unanimi consensu recepta, quam nemo umquam impugnare tentaverat ante annos abhinc plus minus triginta, quo tempore nonnullis visum est eam in dubium revocare. Prima ejus rei occasio fuit Breviarii Parisiensis nova editio, quam cum accuratam omnino vellet illustrissimus Parisiorum archiepiscopus Franciscus Harlæus, congregatis viris aliquot eruditione sacra & pietate illustribus, eis maxime injunxit, ut diligenter examinarent omnia, ac potissimum lectiones ex sanctorum actis excerptas, quæ in nocturnis officiis legi solent, ne res aliqua incerta aut dubia in hanc Breviarii editionem admitteretur; & si quid ejusmodi antea irrepsisset, penitus expungeretur. Hoc examen subiere, & ex eo salvæ & incolumes evasere sancti Mauri abbatis lectiones, quæ ejus in Galliam missionem a sancto Benedicto factam exponebant. Etsi enim in ejus acta quidam intrusi sint nævi, qui nonnullas viris doctis difficultates facessebant; non tamen tanti visi sunt, ut hujus Traditionis auctoritatem, tot sæculorum & illustrium scriptorum consensu roboratam, elevare deberent. Ita res tunc se habuit.

Verum cum paucis abhinc annis nova Breviarii Parisiensis facienda esset editio, denuo ad limam revocatæ sunt sanctorum lectiones, ut si quid forte non satis accuratum in priori editione subrepsisset, in hac emendaretur. Hinc sancti Mauri missio trutinam iterum subiit, & si non validius, certæ acrius a nonnullis impugnata, qui magno argumentorum molimine eam penitus evertere in animum induxerant. Hæc controversia illustrissimo archipræsuli Ludovico-Antonio de Noaliis, qui paullo post ad sacrum purpuratorum Patrum ordinem summo omnium plausu evectus fuit, non levis momenti visa est; neque indigna, quæ in frequenti eruditorum virorum consessu coram se pertractaretur. Auditis utrimque rationibus, censuit prudentissimus Archipræsul nihil novandum esse, sed standum Traditioni receptæ ab eo tempore, quo sancti Mauri corpus in diœcesim Parisiensem allatum fuerat.

Finitas ea de re controversias hoc pacto existimabamus, nec nobis animus erat scripta hoc de argumento nostra in lucem edere, ne lites serere videremur. At paullo post accepimus nonnullos, nihil nobis tale cogitantibus, adhuc contra hanc Traditionem mussitare, scripta clanculum distribuere, commentarios etiam in exteras regiones transmittere, modis denique omnibus conari viros doctos ad suas partes pertrahere. Quin & deprehendimus non defuisse aliquos, qui affirmarent, nos ipsos, qui palam & privatim hanc Traditionem propugnaveramus, mutasse sententiam. quod diserte asseruerunt Calviniani ministri in Bataviam profugi, quorum unus, inter alios celebris, scripsit in Historia ecclesiastica nuper edita, se id certo relatu rescivisse. unde occasionem arripuit Ecclesiæ catholicæ insultandi, quasi fidem suam novaret: quippe quæ sanctos aliquot, & quidem celeberrimos, quos diu coluerat, nunc demum personatos & fictitios esse agnovisset; atque ut dictis suis fidem faceret, in exemplum attulit sanctum Maurum, quem ab ecclesia Gallicana sollemni decreto e sanctorum albo expunctum fuisse affirmat; quin etiam ipsos assensisse Benedictinos, qui eum sui in Gallia instituti primarium propagatorem hactenus habuerant.

Verum quamquam haud credibile videbatur, ut viri eruditi his commentis fidem præ-

APOLOGIA S. MAURI.

berent, nonnulli tamen, quibus aliò intentis ejusmodi controversias accurate examinare non licet, aut certe non libet, de sancti Mauri Missione in Gallias dubitare cœperunt, satis ad id suspicandum esse rati, quod hæc historia a quibusdam impugnaretur. Ex his fuisse videtur eruditus vir, qui in Vitis Sanctorum a se nuper editis de beato Mauro agens, cum initio declarasset, se nolle in hanc controversiam descendere, quæ inter homines doctos circa sancti Mauri missionem ab annis paucis exorta est; in decursu tamen operis ita in partem negantem declinavit, ut de ea vix dubitare videatur. Cum itaque hanc opinationem latius serpere animadverteremus, ei occurrendum duximus, & receptam a tot sæculis Ordinis traditionem propugnandam, ne forte neglecta novatio pro concessa haberetur. Id vero præstitum a nobis dissertatione peculiari, anno proxime elapso ea de re Gallico idiomate edita sub titulo Apologiæ Missionis sancti Mauri, monachorum Benedictinorum in Francia apostoli, quam eminentissimo Cardinali Noallio Parisiensium archipræsuli nuncupavimus.

Cum vero hanc controversiam in Annalibus Benedictinis fusius persequi non fineret instituti ratio, Apologiam ipsam latine redditam, huc in appendicem referri historiæ Benedictinæ studiosis haud ingratum fore putavimus: sic tamen, ut contractis, quandoque etiam resectis, quantum fas fuit, rebus minus necessariis, a nimia prolixitate abstineremus. Hinc quæ in decem capitula, multasque sectiones, in Gallicana editione distincta erant, hic in duas solummodo partes dividere visum est, additis numeris ad evitandam confusionem. In priori parte argumenta referentur, queis stabiliri potest atque confirmari antiqua Ordinis nostri circa Missionem sancti Mauri in Gallias traditio; in altera vero objecta diluentur, quæ a nostris adversariis in hanc Traditionem congesta sunt ab eo tempore, quo eam impugnare cœperunt.

PARS PRIMA.

Sancti Mauri in Gallias missio indubitatis argumentis asseritur.

S. Mauri celebritas.

1. SI quis in historia ecclesiastica ita hospes est, ut nesciat; aut adeo pervicax ut negare velit, Maurum aliquando exstitisse, qui beati Benedicti discipulus fuerit; eum ad Gregorii Magni, cujus auctoritatem verbis extollere superfluum est, dialogos amandare satis sit. Ibi enim inveniet libro 2. capite 3. *Romanæ urbis nobiles ac religiosos* plerosque viros, audita beati Patris fama, ad solitudinem Sublacensem *concurrisse*, non modo ad visendum novum illum Eliseum, sed maxime ut ei *filios suos omnipotenti Deo nutriendos* commendarent. Ex illis duo fuere inter ceteros illustres, Eutychius scilicet, ac Tertullus patricius, quorum prior Maurum, alter Placidum *bonæ spei suas soboles* beato Patri obtulerunt. At Maurus, ut prosequitur sanctus Pontifex, etsi *junior, cum bonis polleret moribus*, non multo post *Magistri cœpit adjutor exsistere*. Vide quanta fuerit discipuli hujus virtus, ut adhuc *junior* tanti patris judicio dignus fuerit habitus, ut ceteris præponeretur, veluti tanti magistri adjutor. Et quidem paullo post, cum Gotthus quidam conversus, vir simplex, ferrum instrumenti, quo ad exstirpandas vepres utebatur, in aquam labi incaute sivisset, ad Maurum accurrit, pænitentiam pro illato damno accepturus. Aliud profert sanctus Doctor beati Mauri virtutis & meriti argumentum; quod scilicet ipse solus cum beatissimo patre suo dæmonem videre potuerit sub pueruli nigri specie, monachum quemdam ab oratione retrahentem.

At nihil adeo Mauri sanctitatem commendavit, quam celebre illud, & post Petrum inusitatum, ut Gregorii verbis utar, miraculum, quo ad patris sui vocem Placidum e periculo submersionis liberaturus, elatus obedientiæ pennis super aquas, quasi super solidum pavimentum cucurrit. Piget referre, ne dicam refellere contortam viri docti interpretationem in hunc locum, quem ita reddit, ut miraculum, a sancto Doctore tantopere celebratum, omnino elevet & enervet, sic exponendo, quasi Maurus patris imperio ad eripiendum ex aquis Placidum natando accesserit. Hæccine res mira illa est, quam Gregorius *post Petrum apostolum inusitatam* dicit, ut Maurus *super aquas*, quasi *super terram* nesciens cucurrerit? an vero perinde est natare, ac pedibus siccis aquas calcare? Sed vide acutam hujus interpretationis emendationem. Scilicet primo quidem Maurus natando ad Placidum accurrit, ne Deum tentare videretur: at Deus calcabiles sub ejus pedibus aquas postea fecit, quod miraculum est a Gregorio laudatum. Huc vel ipsum interpretem judicem appello, si modo ad Gregorii verba paullisper attendere velit. Tantum abest ut Maurus de natando cogitaverit, ut, teste Gregorio, ne quidem de aquis cogitaverit, nisi postquam in solidam terram reversus, retro respiciens, se super aquas cucurrisse obstupuit. Parcat vir doctus, si ab eo tam rigide tanti miraculi rationem exigo. Hæc sunt quæ de Mauro beati Benedicti discipulo narrat Gregorius. quæ sane eum in rerum natura exstitisse ita probant, ut nemo sanæ mentis id infitiari possit.

2. Haud minus certum est, Maurum unum, quisquis ille fuerit, Glannafolii in Andecavensi pago monasterii Abbatem aliquando fuisse, ejusque corpus sæculo nono in monasterium Fossatense, duabus circiter ab urbe Parisiorum dissitum leucis, allatum fuisse, ob metum Nortmannorum, qui tum Gallias depopulabantur. Certe Florus, Usuardus, aliique veterum Martyrologiorum scriptores, sancti Mauri in pago Andecavensi abbatis memoriam celebrant die XV. Januarii; ejus vero translationis sæculo nono factæ historiam is ipse Odo abbas scripsit, qui ejus præcipue fuit auctor & minister. Unde cum nemo hactenus id in dubium revocasse visus sit, satis est ad asseren-

dam Mauri diſcipuli ſancti Benedicti in Gallias miſſionem, ut evincamus, hunc ipſum alium non fuiſſe a Mauro abbate Glannafolienſi, cujus corpus ſæculo nono e pago Andecavenſi in monaſterium Foſſatenſe re ipſa tranſlatum eſt. quod ſane præſtabimus, ſi traditionem ea de re hodie in noſtro Ordine receptam, ad beati Mauri ætatem, ſingula intermedia tempora percurrendo, inviolate deducamus. quod ut ſine aliqua confuſione fiat, totum illud temporis intervallum duas in partes diſtinguere juvat: quarum prima tempus a noſtra ætate uſque ad ſæculum nonum complectetur; altera vero totum illud temporis ſpatium, quod ſæculum nonum præceſſit, ad ipſum beati Mauri tempus comprehendet. Utrumque ſimul invicte probaret vita ejuſdem ſancti ab Odone abbate edita, ſi ejus admitteretur auctoritas; at cum illud ſit inter nos & adverſarios noſtros præcipuum controverſiæ caput, de quo inferius plura ſingillatim dicturi ſumus, hoc argumentum fuſius perſequi in præſens nihil juvat.

I.

Sæculi IX. …ctores & qui …ſtmodum …ruere miſſio- …m S. Mauri …noverunt.

1. Gallicanam ſancti Mauri miſſionem ſæculo nono cognitam & pro indubitata habitam fuiſſe teſtis eſt omni exceptione major Adrevaldus monachus Floriacenſis, qui, ipſomet monente, vixit ſub Ludovico Pio imperatore atque librum ſuum regnante Carolo Calvo conſcripſit. Hic vero non ex occaſione ſolummodo, aut aliud agendo, de Miſſione ſancti Mauri in Galliam egit, ſed eam data opera fuſius expoſuit, & omnes omnino ejus circumſtantias quatuor continuis capitibus accurate deſcripſit, quas, uti teſtatur, ex ipſa ejuſdem ſancti vita a Fauſto illius itineris ſocio ſcripta acceperat.

2. Alter ejuſdem rei teſtis eſt non minoris auctoritatis Amalarius, paullum Adrevaldo antiquior. Is in ſupplemento ad libros de divinis officiis, quod tomo ſecundo veterum Analectorum Mabillonianorum editum eſt, laudat locum ex vita ſancti Mauri per Fauſtum compoſita, in quo dicitur vir ſanctus, in monaſterio Fontis-rogi prope Autiſiodorum Galliæ urbem conſiſtens, felicem beati patris ſui Benedicti exitum cognoviſſe. Porro eo majoris eſſe debet ponderis Amalarii auctoritas, quo certum eſt monachum eum numquam fuiſſe. Scripſit autem ante productam ab Odone vitam ſancti Mauri; & quidem cum, eo ipſo teſte, varias Italiæ plagas diſcendi cauſa peragraverit, hanc vitam ibi videre potuerat, priuſquam in Gallias delata eſſet. Supplementum vero, quod hic laudamus, virorum doctorum judicio, Amalarii ſincerus eſt fetus, utpote quod ipſius ſtylum & ingenium omnino ſapit, & ſub ejus nomine à viris eruditis Thomaſio, Lanceloto, aliiſque, nemine reclamante, prolatum eſt. Immo ſi quis ob hoc ſolum illud Amalario abjudicare velit, quod in eo vita ſancti Mauri laudetur; nihil, aut certe parum ejus antiquitati detrahet, cum Ademarus, notus auctor, qui ſæculi undecimi initio vivebat, ſe illud deſcripſiſſe ex vetuſto codice, proinde annorum ſupra centum, teſtatus ſit.

3. His ſæculi noni teſtibus jungi poſſent chartæ aliquot ejuſdem ævi, nempe à Ludovico Pio, aut ejus filio Carolo-Calvo datæ, in quibus Maurus Glannafolienſis abbas ſancti Benedicti diſcipulus appellatur, & ab eo in Gallias miſſus dicitur. Ex his celebre eſt Ludovici Pii præceptum, quod à Clariſſimo viro Stephano Baluzio editum, Carolus Cointius Oratorii Gallicani preſbyter in Annalibus Francicis, aliique viri eruditiſſimi in aliis operibus, laudarunt & illuſtrarunt. Verum cum ejuſmodi inſtrumentorum primaria archetypa videre nôn licuerit, nec infitiari debeamus aliquot menda in exempla quæ ſuperſunt irrepſiſſe; viſum eſt, cum multa alia habeamus idonea argumenta, ab illis proferendis abſtinere; quamvis nec ea omnino rejicere animus ſit, nec multo minus reprehendere viros doctos, qui hæc vetuſta monumenta in illuſtrandis rebus Francicis adhibuerunt. Hæc de ſæculi noni auctoribus dicta ſint; qui vero ſequentibus temporibus floruere, haud minus clare & aperte de miſſione ſancti Mauri locuti ſunt.

4. Agmen ducet Odo ſanctiſſimus Cluniacenſium abbas, qui natus ſæculo nono, & ſequenti fato functus, in utroque ſtudioſiſſimus fuit rerum monaſticarum indagator. Hic poſtquam in ſermone de ſancto patre Benedicto gratulatus Galliæ fuiſſet ob tanti viri reliquias huc allatas, ſtatim addit, hanc tranſlationem procul dubio à ſancto Patre fuiſſe prævíſam, cum beatum Maurum in Gallias *dirigeret*, ſuum ſcilicet ſpiritum eo præmittere volens, quo ſuum ipſius corpus aliquando transferendum cælitus præſcierat. *Non ab re*, inquit ſanctus abbas, *credimus contigiſſe, quod clientem unice dilectum, beatum videlicet Maurum, has in partes adhuc vivens*, pater Benedictus, *direxerit, & demum ſe transferri voluerit. Forte enim cum ſancta mens ejus dilatata eſſet, ut omnem mundum ſimul collectum conſpiceret, &c.* Vides Odonem de hac beati Benedicti prævíſione pio quodam motu conjiciendo locutum fuiſſe, *forte enim, &c.* at miſſionem ſancti Mauri in Galliam proponit veluti rem certam & penitus exploratam: *Non ab re contigiſſe credimus, quod clientem, &c.*

5. Idem ſentiebat Adalbertus Pragenſium in Boëmia antiſtes & martyr, qui cum loca celebriora Galliarum cauſa devotionis inviſeret, Floriaco, ubi ſancti patris Benedicti reliquiæ ſervantur, luſtrato, Glannafolium adiit; beato etiam Mauro obſequia ſua redditurus. *Ad Floriacum*, inquit vitæ auctor Italus ejuſdem ævi, *monachorum ingens cœnobium avido curſu volat... Nec dimiſit ubi corpus diſcipuli quievit, ubi & primus monachorum gregem rexit Maurus, ſigno ſanctitatis & miraculorum dulcedine Magiſtro ſimillimus.* Certe beatiſſimi illius Pontificis, qui non modo Romæ, ſed & in ipſo ſacro monte Caſino aliquot annis moratus fuerat, ac non ſemel Gallias, Germaniam, variaſque alias provincias peragraverat, tanta animi attentio ad inviſendum locum, quem olim Maurus vita & morte ſua conſecraverat, haud leviter eſt accipienda, cum ſit validiſſimum omnium ferme totius or-

APOLOGIA S. MAURI.

bis Christiani, quas lustraverat, provinciarum in credenda beati Mauri missione consensionis argumentum.

6. Liceat nobis etiam regium testimonium adhibere ad firmandam hujus Missionis traditionem. Certe Robertus Francorum rex Maurum nostrum *beati Benedicti discipulum* diserte appellat in diplomate, quod anno DCCCC XCVIII. in gratiam Fossatensis Monasterii datum est, uti videre est in libro sexto de re Diplomatica. Alia ejusdem regis, ejusque successorum Regum bene multa idem omnino habent, sed quæ singillatim recensere nihil juvat; cum eorum pleraque passim edita sint.

7. Vivebat Roberti regis tempore Aimoinus Floriacensis monachus, qui in Historia Francorum & in aliis operibus suis eamdem missionem fuse prosequitur, ejusque circumstantias accurate describit. Eodem Aimoino testante, sanctus Abbo, qui tunc Floriacensi monasterio præerat, meminit in tractatu de Cyclo paschali mortis sancti Benedicti, quæ in pervigilio paschæ contigisse dicebatur. quod sane manifeste indicat, visam fuisse ab illo viro erudito receptam sancti Mauri vitam, cum nusquam alias extremus sancti Benedicti dies indicatus habeatur quam in vita sancti Mauri a Fausto descripta.

8. Sæculum undecimum aperiet sanctus Odilo Cluniacensis abbas, qui Benedictinæ regulæ in hoc regno primam institutionem ad beatum Maurum revocat in vita sancti Maïoli sui decessoris, ubi sic loquitur: *Per beatum Maurum, ejus*, sancti scilicet Benedicti, *discipulum omnis pæne Gallia ejus institutionis & religionis suscepit exordium.* Idem vir sanctus monasterium Casinense invisens, a Theobaldo abbate totoque sacri Montis conventu perhonorifice, ut tanto viro fieri par erat, susceptus fuit. Cum vero inde discessurus esset, Casinenses monachi in mutuæ amicitiæ pignus ab eo efflagitarunt, ut sibi aliquid ex sancti Mauri, sui olim alumni, reliquiis procuraret. quod se præstiturum pollicitus est pius abbas, & postea in Galliam reversus implevit. Impetrato nempe sancti Confessoris brachio, illud a sex e suis monachis usque ad sacrum Montem deferri curavit, quod ut cæleste donum, non modo à Casinensibus monachis, verum etiam a tota vicina regione obviam effusa susceptum fuisse refert Leo Ostiensis chronici Casinensis libro 2. capite 55. Et quidem paullo post dæmoniacus quidam Casinum adductus, harum reliquiarum, quæ *cum magna spe ac devotione* à monachis super illius caput impositæ fuerant, contactu liberatus est, ut narrat libro 2. Dialogorum Victor III. papa, tunc Casinensis abbas.

9. Florebat tum in Galliis Glaber-Rodulfus nobilis historicus, qui libro tertio historiæ Francicæ de reparatione monastici ordinis agens, fusius tractat de sancto Mauro, ac de disciplina per eum in Galliæ monasteriis constituta. Ejus verba quibus hanc Traditionem ad ipsa sancti Mauri tempora deducit, inferius proferemus.

10. Itali hac in re, ut jam vidimus, Gallis omnino consenserunt: cujus rei testes locupletissimos habemus. Ex his Alfanus Salernitanus archiepiscopus describit in hymnis à se editis Arderadi legati Cenomannici a sancto Mauro curati miraculum. At Leo Ostiensis in chronico Casinensi totam missionis seriem fusius narrat. His adjungendus poëta ille antiquus, quem sub Pauli diaconi nomine Martinengius edidit. Petrus diaconus qui paullo post in sacro Monte floruit, quantumvis monasterii sui studiosus, fassus est tamen sanctum Maurum in Gallias missum fuisse, ibique mortuum ac sepultum. quod sane minime præstitisset, si vel levis suspicio fuisset, Maurum Casini, ubi adeo celebris erat ejus memoria, remansisse; ut ea quæ de sancti Benedicti reliquiis habet, invicte probant.

11. Quod illi in Italia, id Sigibertus in Belgio vicinisque provinciis abunde testatus est eodem undecimo sæculo desinente, ac initio sequentis. Hic quippe in Chronico variis annis varios Gallicanæ missionis sancti Mauri progressus consignavit; atque in catalogo inter alios scriptores ecclesiasticos Faustum eo solo nomine recenset, quod beati Mauri vitam conscripserit. Idem præstitere qui ejusmodi catalogos postmodum ediderunt.

12. Hanc ipsam Traditionem sæculi duodecimi initio Rupertus in Germania confirmavit, scilicet in commentario super Regulam sancti Benedicti. Idem præstitit Petrus diaconus, ut mox dicebamus, in Italia. Plura habet Ordericus Vitalis, ex Anglia in Galliam translatus, ubi in monasterio Uticensi historiam ecclesiasticam, rerum diversitate & delectu amplissimam & accuratissimam, edidit; in qua de sancti Mauri in Gallias missione, veluti de re certa & ab omnibus omnino recepta loquitur. Narrat quippe sanctum Robertum Molismensem abbatem suos alumnos adhortatum aliquando fuisse ad perfectiorem vitæ modum amplectendum, cui illos sic respondisse postea subdit. *Beatus pater Benedictus, ut nobis omnibus evidenter patescit, beatum Maurum sui Monasterii priorem, quem a pueritia sua nutrierat, in Galliam misit, & librum Regulæ, quem ipse vir Dei manu propria scripserat, &c. cœnobium construxit, in loco qui Glannifolium dicitur, regulariter instituit, &c.* Iisdem pæne verbis Petrus abbas Cluniacensis, cognomento Venerabilis, de sancti Mauri missione locutus est in litteris ad sanctum Bernardum datis. quod etiam repetit ad omnes Ordinis sui abbates & monachos scribens.

13. Albericum Trium-fontium in Campania monachum, Vincentium Bellovacensem, sanctum Antoninum Florentiæ archiepiscopum, Johannem Trithemium abbatem, aliosque propemodum infinitos subsequentium sæculorum hujusce Traditionis testes appellare supervacaneum esset, cum nemo nesciat illos auctores Maurum pro Benedicti discipulo semper habuisse. At visum est paullo accuratius recensere priorum sæculorum præcipuos saltem auctores, ut nemini, etiam his quibus ejusmodi quæstiones enucleare non vacat, non sit manifestum, Traditionem nostram non uno solum aut altero auctoris cujuscumque testimonio subnixam, sed unanimi

unanimi consensu omnium prorsus auctorum cujusvis nationis, ætatis, aut conditionis, qui de hac re hactenus aliquid scripserunt, auctoritate munitam esse, cum multi singulis sæculis etiam nobilissimi scriptores eam disertis verbis approbaverint; nullus autem umquam auctor, quantumvis obscurus, eam infitiatus fuerit. quod sane validissimum est veritatis indubitatæ indicium, maxime cum multi in variis orbis Christiani partibus auctores historias gentium generales, aut peculiares nationum, congregationum, monasteriorum, aut virorum sanctorum conscripserint. Sed modo agendum de eo temporis intervallo, quod inter obitum sancti Mauri & ejus vitæ publicationem intercessit.

II.

1. Priusquam ulla argumenta ex veteribus instrumentis eruta proferantur, duo hic in antecessum observanda velim, quæ maximopere nostræ causæ favent. Primum est, quod quantamlibet in exquirendis monumentis, libris evolvendis, & auctoribus scrutandis diligentiam adhibuerint adversarii nostri, ut quidpiam traditioni nostræ possint opponere, nihil tamen prorsus invenire potuerint, quod eorum conjecturis faveat, nihil ordinis nostri receptæ sententiæ contrarium; adeo ut ne unicus quidem auctor, nullum omnino monumentum cujusvis temporis, conditionis, aut regionis, eorum opinioni vel minimum suffragetur. quod certe apud æquos judices multum valere debet ad firmandam traditionem, quæ, ipsismet adversariis fatentibus, ab annis plusquam octingentis, nemine reclamante, ab omnibus omnino ubique terrarum recepta est. Alterum quod hanc Traditionem ab ævo sancti Mauri ad nos usque constanter eamdem pervenisse invicte probat, illud est, quod nullum appareat mutationis factæ vestigium; nullus omnino auctor, aut ante, aut post publicatam ejus vitam, aliquid contrarium scripserit; nemo umquam dixerit, aut senserit, sanctum Maurum in Gallias non venisse; nostrosve accusaverit, quasi in afferenda hac missione a patrum vestigiis discederent aut rem novam narrarent.

2. Certe si aliquod hujus, quam inducere volunt adversarii nostri, mutationis tempus assignari posset; illud est, quo vita sancti Mauri primum opera Odonis abbatis in lucem edita fuit. at eo tempore, sive quo re ipsa eam publicatam fuisse censemus, sive quo adversarii nostri eam primum lucem aspexisse contendunt, omnes omnino auctores apertis & disertis verbis scripserunt, Maurum e Casinensi monte advenisse in Gallias, ut ex illorum testimoniis supra allatis demonstravimus; immo, ut inferius videbimus, eorum nonnulli hanc Missionem non solum ex vita ipsa, sed etiam ex aliena traditione, antiqua & constanti, se accepisse palam testati sunt. Unde concludendum est, hanc traditionem non sæculo nono, aut sequenti, incœpisse, ut ex vanis conjecturis suspicantur adversarii, sed eam ab ipsa sancti Mauri ætate ad nostrum usque tempus fuisse intemerate deductam. Etenim quis sibi in animum induxerit, ejusmodi mutationem, quam factam fuisse volunt adversarii nostri, absque aliqua contradictione contigisse? Sane si id monachi voluissent, refragati fuissent clerici, non permisissent episcopi; Itali reclamassent; immo ipsi etiam Andegavenses. Nemo quippe facile sibi persuadebit, episcopos, clericos, aliosque omnes omnis conditionis homines cum monachis, uno tempore, absque ullo contradictore ad putidum adeo mendacium, suppressa veritate, inducendum convenisse. Immo etsi id fecissent Galli, quid de Italis dicendum? an etiam ipsi ultro suum Maurum beati Benedicti discipulum (nam, ut infra videbimus, jam eo tempore uti sanctum illum colebant) in Gallicanum transtulissent? adeo ut suppressis veri Mauri, sibi probe noti & sui alumni, cultu, reliquiis, ac ipsa ejus persona, ignotum ex aliena regione Maurum ipsi substituissent. Hæc ita absurda sunt, & ab omni prorsus veri similitudine abhorrentia, ut etiamsi nullum aliud haberetur ad convellendas adversariorum nostrorum conjectationes argumentum, id unum sufficeret ad asserendam traditioni nostræ suam auctoritatem integram & illibatam. Quid enim ei opponunt adversarii? meras conjecturas, ne dicam cavillationes; quosdam scilicet nævos, qui in vitam editam irrepserunt. Et quænam veterum acta invenias, quæ ejusmodi nævis omnino careant? Certe si quis has conjecturas cum eis, quas modo exposuimus, citra præjudicium conferat, nemo non fatebitur eas sufficere ad refellendas adversariorum argutias.

3. Verum cum etiam post varias Casinensis & Glannafoliensis cœnobiorum clades nonnulla supersint antiqua monumenta, queis hæc traditio firma & inconcussa demonstrari potest; ea proponere visum est, ut magis ac magis apud omnes constet, Maurum Glannafoliensem, etiam ante vitæ suæ publicationem ab Odone factam, pro vero & sincero sancti Benedicti discipulo habitum fuisse.

III.

Primum argumentum deducimus ex antiquis monumentis, quorum alia probant Maurum sancti Benedicti discipulum pro sancto habitum fuisse ante vulgatam ab Odone ejus vitam; alia vero evincunt, eum ipsum in Italia non fuisse mortuum, immo illum in Gallias venisse, ubi exstruxerit monasterium Glannafoliense in pago Andegavensi. Hæc singillatim expendenda.

1. Maurum beati Benedicti discipulum pro sancto habitum, priusquam vita ejus publicaretur, probant veteres Litaniæ ante illam publicationem editæ, in quibus hic immediate sancto Benedicto subjungitur, etiam ante alios monasticæ vitæ patres. Hunc sane locum habet in Litaniis ab Alcuino editis, ubi ex tribus sanctis monachis qui recensentur, duo priores sanctus Benedictus & sanctus Maurus continenter habentur. In aliis, quas ex codice Nonantulensi laudat noster Mabillonius Itineris Ita-

Maurus sancti Benedicti discipulus pro sancto habitus etiam in Italia.

APOLOGIA S. MAURI.

lici pag. 125. ante ſanctos Antonium, Ephremium, & alios præcipui nominis vitæ Monaſticæ patres, occurrunt ſanctus Benedictus & ſanctus Maurus. Et hunc codicem *antiquiorem* monaſterio ſuo contulit Leopardus Nonantulæ abbas, qui ad hoc munus nono ſæculo exeunte electus fuerat. Vetuſtiores ſunt aliæ Litaniæ, quas idem Mabillonius ex codice Vaticano deſcripſit, in quibus conſequenter habentur Benedictus, Maurus & Placidus. Has vero Litanias ante ſæculum nonum editas fuiſſe inde colligitur, quod quintus aliquot nominum caſus in *ie* deſinat, contra morem, qui adhibitus eſt ſequentibus ſæculis, quibus ille caſus in *i* ſimpliciter deflectitur. In illis quippe Litaniis ſic legimus ſanctorum aliquot celebriorum nomina expreſſa, *ſancte Gregorie, Ambroſie, Antonie, Baſilie.* qui terminandi modus rarus eſt a tempore Caroli Magni. Et quidem in hujus principis Litaniis, quæ ſecundo tomo veterum Analectorum editæ ſunt, pauca omnino occurrunt ejuſmodi nomina ſanctorum ſic expreſſa, nulla prorſus in Litaniis Caroli Calvi, quæ in Bibliotheca Colbertina habentur. His addendæ aliæ item Litaniæ ex codice Vulturnenſi, nunc bibliothecæ Chigianæ, quas piæ memoriæ Cardinalis Bona Miſſæ antiquæ, Illyricianæ ſimili, ſubjunctas invenit, eaſque edidit ad calcem libri de rebus Liturgicis. In his vero eumdem habent locum ſanctus Benedictus & ſanctus Maurus, quem in ſupra laudatis eos habere obſervavimus.

Præterea in vetuſto Martyrologio, Longobardicis litteris exarato, Monaſterii Gualdenſis in diœceſi Beneventana legitur XVIII. *kal. Februarii, natale ſancti Mauri abbatis diſcipuli ſancti Benedicti*; unde patet feſtum ſancti Mauri, quem Itali ante publicatam ejus vitam, ut ex Litaniis laudatis evincitur, pro ſancto & pro vero diſcipulo ſancti Benedicti habebant, die XV. Januarii, uti in Gallia Mauri Glannafolienſis, antiquitus celebratum fuiſſe. His denique omnibus conforme eſt kalendarium MS. Bibliothecæ Vaticanæ, a religioſiſſimo viro Joſepho Thomaſio Romæ editum. quod quidem kalendarium etſi ſæculo duodecimo, ut ex ſcripturarum charactere cenſuit vir eruditus, exaratum videatur, longe tamen antiquius cenſeri debere diſcimus ex ejus ipſius titulo, in quo dicitur, *juxta veterem uſum canonicorum baſilicæ Vaticanæ ſancti Petri* deſcriptum. In Litaniis ejuſdem eccleſiæ, quæ etiam ab eodem Thomaſio editæ ſunt, Maurus ſanctum Benedictum proxime ſequitur, etiam ante Æquitium, Sabam, Efremium, Macarium, alioſque celebriores vitæ monaſticæ inſtitutores & patres. Porro quod S. Maurus in tot diverſorum locorum Litaniis, etiam antiquioribus, proxime poſt S. Benedictum paſſim ponatur, non caſu, ſed dato conſilio factum fuiſſe haud dubium eſſe poteſt, nempe ex eo præjudicio, quod ſancti Benedicti primarius eſſet diſcipulus. Ex iis vero omnibus in unum collectis nemo non videt, Maurum Benedicti diſcipulum in Italia, ſicut & in Gallia, etiam illis temporibus celeberrimum fuiſſe: cum pleræque Litaniæ, quas laudavimus, in Italia exaratæ fuerint; & hujus ſancti memoriam non ſolum in monaſteriis, ſed in ipſa quoque orbis Chriſtiani principe eccleſia celebratam fuiſſe ex Vaticanis libris manifeſtum ſit. Sed modo videndum eſt an hic Maurus in Italia exceſſerit.

Ubi tandem defunctus eſt.

2. Et quidem ſi vir adeo celebris (ut certe Maurum fuiſſe probavimus, & nemo infitiari poteſt) in Italia ſupremum obiiſſet diem, minime ignotus fuiſſet locus, qui tam claræ memoriæ viri morte conſecratus, ac tumulo illuſtratus fuiſſet. quin &, cum ipſo atteſtante Gregorio Magno, a ſancto Patre adhuc *junior* fuerit electus, ut ei *adjutor* exſiſteret, certe in Caſinenſis, aut ſaltem in Sublacenſis monaſterii regimine debuiſſet beato Patri ſuccedere. at cum neutrius regimen habuiſſe certum eſt ex eorum monaſteriorum abbatum catalogis. Quid igitur de illo Mauro, ſi in Gallias non advenerit, fuerit factum dicant adverſarii noſtri. Certe altum de ejus tumulo ubique in Italia ſilentium, ignotæ reliquiæ, ignotus locus quem inhabitavit, ignotæ omnino ejus actiones, & tamen celebris ubique ejus memoria.

Nec aliquis dicat hæc omnia olim Italis nota fuiſſe, ſed eos ad Mauri Francici famam, mutata ſententia, ob vitæ publicationem in Gallorum errorem conveniſſe. Quis enim, amabo, ſanæ mentis ſibi perſuadere poſſit, Italos, ac potiſſimum Caſinates, eo dementiæ veniſſe, ut, abjecta veri ac miraculis & Gregorii Magni teſtimonio celeberrimi ſancti memoria, ſuppreſſis ejus reliquiis, abrogata memoria, ejus cultum ad hominem exterum, ſibi antea ignotum, & nullius fere nominis, ſi alius eſſet Maurus noſter Gallus ab Italo, tranſtuliſſent. Fatendum itaque eſt nullam ejuſmodi accidiſſe rerum mutationem; proindeque Francos ſimul & Italos in ea ſemper ſententia fuiſſe, etiam ante publicatam beati Mauri vitam, hunc ipſum, qui in Galliis celebris erat, fuiſſe beati Benedicti diſcipulum, quem in Litaniis utrique invocabant; ipſummet ſcilicet, qui a beato Patre in Gallias fuerat deſtinatus. Hinc cum primum publicata fuit ab Odone ejus vita, quæ miſſionis ſeriem fuſius & explicatius exponebat, nemo refragatus eſt, nullus ea de re excitatus eſt nec apud Gallos, nec apud Italos motus: quod ſcilicet utrique hanc miſſionem ſuæ traditioni conſentaneam omnino eſſe adverterent. quam quidem traditionem antiqua etiam monumenta probant, quæ hic producere juvat.

Miſſus in Gallias creditur ab ipſis Caſinenſibus.

3. Primum eruitur ex veteri breviario Caſinenſi, quod ſub abbate Oderiſio primo exaratum eſt, in eo quippe hymnus antiquus de ſancto Mauro habetur, in quo Miſſio ejus Gallicana diſerte exprimitur. En aliquot verſus.

Claudus te querula voce perurgens,
Exin nempe tua fert prece greſſum:
Virtutum ſtudiis tantus haberis,
Quod magnis patribus par videaris.
Te Dux eximius ac Pater almus
GALLIS ARCHIATRUM *dat animarum:*
Hinc jam collacrymant oſcula fratrum,
Abſceſſumque tuum flendo ſuſurrant.

APOLOGIA S. MAURI.

Annos jam tibi dat aurea libra,
Ad lucis patriam lux tua spirat,
Qua Solis radiis cuncta videntis
Perfusus placidis late coruscas.

Nemo non videt hos versus Oderisio antiquiores esse, quod stilus & scribendi ratio satis probant. Et quidem Oderisius, cujus gesta fuse in Chronico Casinensi exponuntur, nusquam aliquid novi de officio divino statuisse dicitur. Denique nulla his in versibus mentio occurrit tot tantorumque miraculorum, quæ in vita sancti Mauri habentur. quod sane manifeste indicat, illos ante vitæ publicationem editos fuisse. unde memorat illius hymni auctor ea solummodo quæ Casini contigerant, & quæ ibi erant cognita ex veteri traditione, discessum scilicet beati Mauri e sacro Monte, & claudi curationem ibi factam. Cetera vero, quæ in itinere aut in Galliis gesta fuerant siluit, quæ si ei ex vita innotuissent, certe non fuisset omissurus.

Porro celebre semper fuit in sacro Monte claudi sanati miraculum, quod in his versibus memoratur; adeo ut etiam locus, in quo contigerat, exinde semper in honore habitus fuerit apud hujus loci monachos. Id discimus ex veteri Casinensis monasterii descriptione, Petronacis temporibus, ut videtur, facta, in qua inter alia hæc leguntur. *In turre juxta sanctum,* &c. *ibi sanctus Maurus claudum extendit. In poio, qui est in dormitorio ante portam de turre,* sanctus Benedictus *solsit rusticum, & ubi corruit Totila. In refectorio, qui est juxta, &c. In pede de rabe quæ vadit ad sanctum Johannem, &c.* Hanc descriptionem vetustissimam esse præter codicis antiquitatem probant stili barbaries, verba exoleta, & ædificia quæ ibi memorantur. Conferantur, si vacat, hæc pauca quæ hic proferimus cum veteribus instrumentis, & facile quivis deprehendere poterit, ea cum septimi aut octavi sæculi monumentis apprime concordare; minime vero cum illis, quæ sæculo nono aut sequentibus exarata sunt. unde patet aliquas beati Mauri actiones in monte Casino ex veteri traditione notas fuisse ante Vitæ ejus publicationem. Et quidem cum claudi illius sanati miraculum in vita sancti Mauri cum suis circumstantiis referatur; inde colligimus vitam illam non fuisse sæculo nono, aut decimo, ut contendunt adversarii, ab aliquo personato auctore confictam. Unde enim hoc miraculum ille didicisset, quod neque apud Gregorium exstat, nec in alio quovis auctore? & tamen miraculum certo patratum est, & quidem ab illo Mauro qui discipulus beati Benedicti fuerat: proindeque debuit illud Odo ex vita discere, longe ante edita, quam à se casu inventam, & postea, uti ipse existimabat, correctam, publici juris fecit.

Glannafolium Casinensium colonia.

4. Verum nihil magis probat sancti Mauri missionem Italis sicut & Gallis non fuisse ignotam, quam continuata Glannafoliensis monasterii Casinensi, etiam longe ante publicatam vitam, subjectio. Si enim a primis temporibus Glannafolium Casino subjectum fuit, evidens indicium est ejus fuisse coloniam, cujus auctor fuerit Maurus ab ipso sancto Patre in Gallias missus. Nec enim alia excogitari potest filiationis, uti vocant, hujus ratio. Non enim Casinum simile quid in alia Galliarum, immo & totius Europæ monasteria habuisse legitur. Abbates quidem sacri Montis, ob sanctissimi patriarchæ reverentiam, primum semper & ubique locum obtinuerunt; at jurisdictionem in alios nec umquam, nec usquam eos habuisse legimus. Unde si probis argumentis hanc Glannafolii Casino subjectionem asserere potuerimus, manifestum profecto erit Missionis sancti Mauri, & coloniæ cum eo e sacro monte Glannafolium deductæ indicium. Id itaque probandum.

Nemo nescit Glannafolienses monasterio Fossatensi sæculo nono subjectos fuisse ad sæculi undecimi finem, quo tempore jugum illud auctoritate Urbani secundi excussere. Id referens Petrus diaconus in Chronico Casinensi, subjungit Glannafolium à Fossatensibus liberatum, *sub magisterio tantum & tutela Casinensis cœnobii perpetuo* constitutum fuisse. sed cum verba ista adeo perspicua non sint, ut specialem & antiquam Glannafolii Casino subjectionem diserte adstruant; nec tanta videatur esse Petri auctoritas, etiamsi illud aperte asseruisset, ut ei fidem omnem adhibere velint adversarii nostri; alium majoris auctoritatis testem proferre necesse est, cui refragari nemo possit. Is est Urbanus secundus papa, cum patribus quadraginta quatuor in Concilio Turonensi congregatis, qui examinatis accurate omnibus, ut ipsemet Pontifex attestatur, pronuntiarunt Glannafolium Casino restituendum esse, ob id, quod antequam Fossatensibus subjiceretur, ad Casinenses certo & indubitate pertinuisset. Id discimus ex ipsius Urbani bulla ad Oderisium cardinalem & abbatem Casinensem, data Terracinæ anno MXCVII. in qua refert pontifex, se in Galliis agentem ad monasterium Glannafoliense divertisse, ubi cum a loci monachis, patriæ proceribus, ipsoque Andegavorum comite Fulcone, & Godefrido episcopo diœcesano conventus fuisset, ut monasterium à Fossatensium jugo solutum pristinæ libertati sub Casinensi patrocinio restitueretur, noluisse quidquam ea de re inconsultis partibus pronuntiare; sed rem ad concilium Turonense, quod Quadragesima sequenti celebrandum erat, remisisse, indicta die Fossatensibus monachis, ut ibi cum suis instrumentis adessent, causam suam coram omni concilio propugnaturi.

Confidentibus itaque, ut prosequitur pontifex, cum eo ipso quadraginta quatuor patribus, causa hæc serio & mature examinata fuit; prolata sunt in medium vetera instrumenta, agitatæ hinc & inde rationes; tandemque omnibus accurate discussis, causa cecidere Fossatenses; *placuitque cunctis in communi* patribus, *ut in loco illo venerabili cardinalis abbas perpetuo habeatur, salva per omnia reverentia & obedientia* MATRIS SUÆ ECCLESIÆ CASINENSIS.

Nec reponere licet mirum non esse, si papa Urbanus, aliique hujus synodi patres Glannafoliense monasterium existimaverint Casinensi olim fuisse

APOLOGIA S. MAURI.

subjectum, cum vulgata jam dudum vita sancti Mauri, persuasum tunc temporis apud omnes esset, beatum hunc virum a sancto Benedicto in Gallias missum fuisse. Hæc, inquam, obtendere non licet, cum pontifex aut concilii patres se hanc subjectionem ex ipsa vita, aut ex vulgata tunc temporis traditione confirmasse non dicant, sed ex veteribus instrumentis, quibus constabat eam longe ante vitæ publicationem, nempe tempore Hadriani papæ, Caroli Magni, & Theodemari Casinensis abbatis, confirmatam jam fuisse cœnobio Casinensi: unde Urbanus Glannafolienses Casinensium jurisdictioni restituendo, ait se hac in re Hadriani & Nicolai pontificum Romanorum vestigia fuisse secutum. Chartas vero antiquas mature in hac synodo examinatas fuisse patet ex ejusdem Urbani certo testimonio. Is enim commemorat Hadriani diploma, quod Fossatenses synodo exposuerant in communi audientia, certis indiciis falsum deprehensum fuisse. Et re vera hoc ipsum instrumentum, cujus copiam habuimus, viris eruditis, qui illud inspexere, haud dubie supposititium visum est. unde licet paullo post hanc synodum Ivo Carnotenus ad Paschalem scripserit in favorem Fossatensium, nihil tamen proficere potuit, quod hæc causa non favore, aut aliqua ratione humana, sed veritate ipsa & æquitate dictante definita fuisset; hoc vero judicium in synodo prolatum subsequentes Pontifices variis temporibus, data occasione, confirmarunt.

IV.

Propagatio Regulæ Bened. in Gallia.

1. Aliud validissimum ad asserendam sancti Mauri in Gallias missionem argumentum est, propagatio Regulæ Benedictinæ in Galliis, quæ ab ipsa sancti Mauri ætate incœpit. At ne lites novas serere videamur, nihil hic adversus eos dicemus, qui Regulam Benedictinam solummodo sub Caroli Magni, & filii ejus Ludovici Pii principatu in Galliis communi usu, agente Benedicto Anianensi abbate, receptam fuisse putaverunt. hos enim disciplinæ Benedictinæ restitutionem cum prima ejus in Galliis receptione confudisse, unico Ardonis ipsius Benedicti discipuli & vitæ scriptoris testimonio certum est, ubi eum laudat ob restitutam in Gallicanis monasteriis disciplinam his verbis: *Hic est Benedictus, per quem Dominus Christus in omni regno Francorum regulam sancti Benedicti* RESTAURAVIT. Nec plura congerere vacat contra eos qui contendunt, sancti Columbani regulam Benedictina tunc temporis multo fuisse celebriorem. Quid enim id ad rem nostram, nisi probent solam Columbani regulam tunc temporis in Gallia receptam fuisse; immo eam viguisse in Glannafoliensi monasterio, ubi Maurus degebat? At neutrum admitti potest. si enim sola tunc Columbani regula in Galliis invaluisset, ut quid ipsi & ejus discipulis tam frequenter, uti ipse Jonas Columbani discipulus testatur, a Rege, & ab ipsis episcopis exprobratum fuerit, quod inusitatum apud monachos Gallicanos vitæ genus sequerentur; multaque in eorum monasteriis fierent, quæ in aliis passim Galliæ monasteriis non observabantur? Glannafolienses vero monachos Columbani regulam sectatos non fuisse, ex eodem Jona patet, qui monasteria instituti Columbani passim recensens, numquam Glannafolii mentionem facit, immo nec ullius alterius in provincia Andecavorum monasterii: ex quo patet sancti Columbani regulam hac in provincia tunc ignotam fuisse; quamvis monasteria apud Andecavos tunc exstitisse certis monumentis constet. Denique numquam nobis venit in mentem, ut asserere velimus, omnia, aut certe pleraque Galliarum monasteria, adveniente Mauro, Benedictinam Regulam statim admisisse. Hæc quippe ad Missionem ejus comprobandam minime sunt necessaria; satis est si probaverimus Maurum in suo monasterio sub sancti Benedicti Regula vixisse, ibique eam instituisse; adeo ut ejus tempore eadem Regula in Galliis nota esse cœperit, quæ postea sensim sine sensu ita per alia monasteria sequentibus annis propagata fuerit, donec tandem sola prævaluerit in toto Galliarum imperio. hæc probare operæ pretium est.

APOLOGIA S. MAURI.

2. Certe Regulam Benedictinam observatam fuisse in Glannafoliensi monasterio, ante ejus vastationem sæculo octavo factam, testis est auctor, fatentibus adversariis, fide dignus Odo in Historia Translationis sancti Mauri. ibi enim legimus, Gaidulfum a Pippino huic cœnobio præfectum ita *monachos* odio habuisse, ut eos suis vexationibus coegerit dimissa *ardua institutionis sanctæ Regulæ vita*, ad canonicorum mores & habitum transire. *Sanctæ Regulæ* vocabulo Benedictinam intelligi nemo dubitat, potissimum in ore Benedictini hominis, qualem fuisse Odonem certum est. Idem ipsum diserte habetur in diplomate Caroli-Calvi indubitato, cujus autographum ex archivis Fossatensibus habuimus. In eo quippe rex testatur, Ebroinum a Ludovico patre suo Glannafoliensi monasterio præfectum, locum hunc *in statum & religionem monastici ordinis funditus restruxisse, atque in habitum, quo olim fuerat excultus, omnimodis reparasse.* quæ quidem verba adeo clara & perspicua sunt, ut ea nemo in alium sensum detorquere possit. nam idem princeps paullo post disertis verbis exponit ea de Regula sancti Benedicti intelligenda esse, *juxta*, inquit, *patris Benedicti institutionem.* In altera charta nonnullas eidem monasterio donationes facit ad *monachorum* sustentationem.

3. Regulam autem Benedictinam sancti Mauri ætate jam in Galliis notam, immo celebrem fuisse probatur ex sancto Donato, qui sæculi septimi initio Vesontionum episcopus creatus, Regulam sanctimonialibus Jussanensibus scripsit, totam fere ex Benedictina excerptam. Ex illa nempe in suam capita quadraginta quatuor invexit.

Anno ejusdem sæculi sexagesimo-primo in concilio Augustodunensi sub sancto Leodegario, sancitum est, ut Regula Benedictina simul cum sacris canonibus in monasteriis custodiretur: *De abbatibus vero, vel monachis,* sic canon habet, *ita observare convenit, ut quidquid canoni-*

cus ordo vel regula sancti Benedicti edocet implere & custodire debeant. Et quidem jam ita supra ceteras prævaluerat sancti Benedicti regula, ut quæ antea in plerisque monasteriorum fundationibus ac aliis instrumentis, simul cum aliorum patrum, & præcipue sancti Columbani, regula conjuncta fuerat, deinceps sola fere audierit; itaut in concilio Liptinensi, præside sancto Bonifacio sedis apostolicæ legato, sancitum absolute fuerit sæculo octavo procedente, *ut monachi & ancillæ Dei monasteriales juxta regulam sancti Benedicti cœnobia vel xenodochia sua ordinare, gubernare, ac vivere studeant.*

Denique imperante in Galliis Carolo Magno, ita jam obsoleta erat in monasteriis aliarum regularum memoria, ut vix earum nomina nota essent. quare idem Imperator in Capitularibus anni DCCCXI. *inquirendum* præcepit, *si in Gallia monachi fuissent, priusquam traditio Regulæ sancti Benedicti has in partes pervenisset.* cum vero sciret pius Princeps sanctum Martinum, qui beato Benedicto antiquior erat, monachum fuisse, & monachos sub sua cura habuisse, injunxit ut quæreretur, *qua regula monachi illi vixissent, qui multo ante sanctum Benedictum* in Galliis floruerant. Et quidem ita tunc persuasum erat apud omnes, sancti Benedicti regulam in Galliis a sancti Mauri ætate viguisse, ut Wlfinus Boëtius, qui vitam sancti Juniani Nobiliacensis abbatis regnante Ludovico pio conscripsit, hunc sanctum virum Chlotario primo ipsum de ejus vitæ instituto interroganti respondentem induxerit, se abbatem esse, & vitam agere *juxta sancti patris Benedicti Regulam.*

3. Idem apud Cluniacenses in ipso sui Ordinis exordio pro certo & indubitato habitum fuisse probant sanctorum abbatum Odilonis, & Petri Venerabilis testimonia, quæ supra protulimus, in quibus Maurum instituti Benedictini in Galliis primum parentem & propagatorem agnoscunt; a quo disciplinæ monasticæ præcipua instituta, quæ suis in cœnobiis instauraverant, se recepisse gloriabantur. Consentit Glaber-Rodulfus, Odiloni æqualis, cui suam historiam nuncupavit.

At iste auctor rem addit notatu dignissimam. quippe qui post narratam, ut ceteri auctores facere solent, ex Fausti libro sancti Mauri missionem, se præterea alia nonnulla de sancto Mauro didicisse ait ex *veridica relatione*, modum nempe, quo ipsa Mauri instituta ad Cluniacenses e Glannafolio de manu ad manum post varias vicissitudines pervenissent. Juvat proferre ejus verba, quæ narrationi ex vita desumtæ adjecit. *Exstat etiam*, inquit, *veridica relatio, quoniam post beati Mauri obitum succedenti tempore hostium infestationibus expulsi monachi a monasterio, cognomento Glannofolio, quod ipse construxerat, sicut in ejus gestis habetur, in Andegavensi territorio, venientesque ad monasterium sancti Savini confessoris Pictavensis, tulerunt secum totam quam valuere supellectilem, ibique per aliquod spatium temporis ea quæ didicerant operam dedere. Rursusque illo frigescente districtionis tenore, apud monasterium sancti Martini Augustidunensis suscepta dignoscitur aliquotiens viguisse: deinde vero quasi tertia transmigratione in superiore Burgundia locatum Balmense occupavit monasterium; ad ultimum quoque prædicta videlicet institutio, jam pæne defessa, auctore Deo, elegit sibi sapientiæ sedem, vires collectura ac fructificatura germine multiplici, in monasterio scilicet cognomento Cluniaco.* Hæc verba nullo commentario egent; utpote quæ manifeste probant, Cluniacenses monachos ab ipso Ordinis sui exordio persuasum habuisse se beati Mauri missionem in Gallias, cui instituta sua accepta referebant, non ex hujus sancti Vita, sed ex alia & quidem *antiqua & veridica* relatione rescivisse. quamvis ex vitæ publicatione plerasque missionis hujus circumstantias didicisse se faterentur, quas temporum diuturnitas ex hominum memoria obliteraverat.

Glabro hac in re consentit anonymus auctor sæculi undecimi in vita sancti Hugonis monachi Augustodunensis, ubi pariter exponit modum, quo Cluniacensium instituta a sancto Mauro ad eos usque traditione continuata derivassent; tum addit rem a se narratam constantissimam esse *ex relatione veridica & non mediocri auctoritate subnixa.* & quidem Missionem sancti Mauri describit ille auctor, nulla vitæ ejus facta mentione; immo nonnulla habet, quæ in Vita non habentur, ut cum observat beatum hunc virum in Gallias accedentem a *Childeberto rege* benigne acceptum fuisse. quod certe non hauserat ex vita Fausti vulgata, in qua nulla usquam Childeberti mentio occurrit; & alii reges frequentius & accuratius designantur, ut quis suspicari posset hunc auctorem in codicem incidisse, in quo Childeberti nomen pro Theodeberto irrepsisset. Haud tamen spernenda est hujus anonymi de Childeberto rege observatio. Nam etiam Childebertus tunc temporis regnabat in Francia, cumque pium eum fuisse ac religiosum principem constet, illum beato Mauro favisse credere par est; sed inde falsi convincuntur ii, qui ejusdem sancti viri Missionem ad Theodeberti secundi tempora revocare, quod sane ab omni veri similitudine abhorret, conati fuerunt.

V.

1. Missionis Gallicanæ sancti Mauri veritas haud levi argumento asseritur ex antiquo codice Regulæ Benedictinæ, qui ab ipso sancto Patre Benedicto scriptus, & a sancto Mauro in Gallias allatus jam ante annos septingentos credebatur. Ad calcem quippe codicis legebatur hæc subscriptio ipsa manu beati Patris, ut quidem jam tunc censebatur, scripta: *Codex peccatoris Benedicti.* quam quidem *peccatoris* appellationem ævo beati Benedicti viris sanctis, etiam episcopis familiarem fuisse ex antiquis conciliorum subscriptionibus patet. Hoc Regulæ nostræ exemplar sæculo undecimo servabatur in Majori-monasterio Turonensi inter sacra cimelia; ex quo hæc ipsa beati Patris verba in suum codicem Fuldensis abbas tunc transscribi curavit, cum additamento, quod refert Brouverus in libro antiquitatum Fuldensium. *Hæc verba sancti*

Regulæ codex à S. Mauro in Gallias allatus.

APOLOGIA S. MAURI.

Patris reperta sunt in fine Regulæ, quam ipse manibus suis propriis scripsit; & sancto Mauro, cum eum ad Gallias mitteret, tradidit: quæ dominus venerabilis abbas noster, cum apud Majus-monasterium Turonense in eadem Regula, quæ ibi pro reliquiis servatur, invenisset, rogavit sibi apud Cluniacum transmitti, & in hac Regula nostra pro amore ipsius sanctissimi Patris nostri jussit studiose transcribi. Similis inscriptio occurrit in uno codice Casinensi, ex quo Petrus Venerabilis libellum de ordine monasticæ conversationis olim exscribi curavit. At longe antequam Petrus Venerabilis Cluniacensibus præesset, monachi Molismenses sancto Roberto testati fuerant, ut supra ex Orderico Vitali retulimus, rem fuisse apud omnes notam, quod beatus Maurus in Gallias a sancto Benedicto missus secum Regulam, propriis beati Patris manibus conscriptam attulisset.

2. At, inquiet fortasse aliquis, qui fieri potuit, ut pretiosum adeo munus in Majori-monasterio servaretur? quod certe numquam passi fuissent a suo monasterio auferri Glannafolienses, si eis de tanti thesauri veritate aliquid constitisset. Facilis responsio, si parumper ad Glannafoliensis monasterii fortunam attendatur. quippe cum, ut ex ipsius Odonis historia Translationis certum est, Glannafolium variis cladibus attritum Lamberto Majoris-monasterii monacho contraditum fuerit ad reparandum, resque omnes hujus loci in sua potestate diu habuerit; non ei difficile fuit, eo tempore, quo huic operi insistebat, aut certe cum post neglectam diutius hanc loci sacri restaurationem, in suum monasterium re infecta reversus est, ea omnia secum auferre quæ voluerit, atque inter alia codicem illum, qui deinceps inter sacras reliquias, uti decebat, in Majoris-monasterii thesauro asservatus fuerit.

VI.

Inscriptio ecclesiæ Castrensis.

1. Eamdem Missionis S. Mauri traditionem ante publicatam ab Odone Vitam notam fuisse patet ex veteri inscriptione basilicæ monasterii Castrensis, quæ a Faustino ejusdem loci abbate nonaginta circiter annis post beati Mauri obitum posita est in hunc modum.

FAUSTINUS LAPSIS A MAURI MORTE DECEM OCTO LUSTRIS HAS SANCTO BENEDICTO DEDICAT ARAS.

Certe ab anni DLXXXIV. initio, quo sanctus Maurus obiisse creditur, ad constructionem ecclesiæ Castrensis, anno scilicet DCLXXXIII. per Faustinum abbatem factam, uti discimus ex veteri chronico Castrensi, totidem annorum lustra effluxere. quæ sane accurata computandi ratio manifestum est sinceritatis hujus monumenti indicium; cum certum sit sequioris ævi auctores de sanctorum illorum ætate non ita accurate scripsisse. Idem etiam evincunt ceteræ circumstantiæ, quæ ibi referuntur. Porro etsi hæc inscriptio, ut scribit Borellus, e loco suo mota fuerit sub Johanne XXII. quando scilicet hæc basilica in cathedralem erecta novam formam accepit; superest tamen ejus exemplum. immo & integra refertur in veteri chronico Castrensi, quod modo laudabamus.

Nec opponere juvat Maurum in hac inscriptione sancti Benedicti discipulum non appellari, cum nemo non intelligat id, ejusque in Gallias missionem, necessario ibi subintelligi. Ad quid enim Mauri obitus in hac inscriptione referretur tamquam celebris epocha ejus ecclesiæ sancto Benedicto in Galliis sacræ, nisi Maurus ille ad sanctum Benedictum attinuisset? qua vero ratione ad illum attinuerit, nisi re ipsa fuisset ejus discipulus, & in Galliis præcipuus ejus Regulæ institutor?

Alia ex tumulo S. Mauri.

2. Eamdem Gallicanam missionem confirmat altera inscriptio, quæ scilicet, teste Odone ipso, in ejusdem sancti tumulo reperta est anno DCCCXLV. proindeque ante ejus vitæ publicationem. sic vero habebat: *Hic requiescit corpus Mauri monachi & Levitæ, qui tempore Theodeberti regis in Galliam venit, & XVIII. kalend. Februariarum migravit a sæculo.* Hæc Mauro sancti Benedicti discipulo, cujus habemus vitam, apprime conveniunt; alteri, qui ex Italia non advenisset, vix applicari possint. At, inquies, Maurus hic non dicitur S. Benedicti discipulus. Fateor, sed circumstantiæ, quæ in hoc brevi epitaphio habentur, cum sancti Mauri vita comparatæ, id ipsum omnino probant. Nec juverit dicere incertum omnino esse tempus, quo primum illud epitaphium tumulo sancti Mauri appositum fuerit. Non enim de hac re diutius inquirere operæ pretium est, cum nihil nostra intersit, modo fateantur adversarii nostri, illud in ipsa Translatione inventum esse, proindeque ante publicatam sancti Mauri vitam. quod sane nemo infitiari potest. Et quidem, si a falsario quopiam post vitæ publicationem confictum fuisset ad firmandam Missionis sancti Mauri opinionem, certe apertius de ea Missione, aut de sancto Benedicto ejus auctor aliquid facile intrusisset; eumque sancti Benedicti discipulum dixisset.

Translatio sociorum S. Mauri.

3. His denique omnibus adjungi potest Translatio sanctorum Antonii & Constantiniani, qui Mauri in Gallias a sancto patre Benedicto missi comites fuisse memorantur. quamvis enim duodecimo solum sæculo a Calixto II. pontifice hæc facta fuerit, haud tamen parum prodest ad confirmandam sancti Mauri missionem, cum certum sit, illos sanctos numquam sub alio nomine aut titulo cognitos & cultos fuisse. Nec dici potest, eos a Glannafoliensibus confictos fuisse, ut majorem traditioni suæ de missione sancti Mauri fidem conciliarent. nam præterquam quod tam atrocem accusationem nemini absque evidenti probatione infligere licet, id gratis omnino fuisset confictum, cum certum sit neminem eo tempore missionem sancti Mauri in dubium revocasse.

4. Ceterum etsi ultro fateamur hæc omnia argumenta, quæ proposuimus, non ejusdem

 esse virtutis ad asserendam Missionis sancti Mauri traditionis veritatem, neminem tamen infitiari posse credimus, quod, etsi ex illis nonnulla seorsim spectata non magni forte ponderis esse quibusdam videantur, omnia tamen simul in unum collecta demonstrationem quamdam historicam efficiant, qualis in factis ejusmodi peculiaribus haberi potest.

VII.

sancti ... ejus

Unum adhuc superest maximi hac in controversia momenti examinandum; vita scilicet sancti Mauri, quæ ab Odone vulgata fuit. quam si sinceram esse probaverimus, frustra contra hanc missionem adversarii nostri argumenta congerent, ut eam evellant. Etenim tam aperte, tam perspicue in hac vita tota missionis series describitur, immo tota illa vita adeo est cum missione conjuncta, ut alteram ab altera separari impossibile sit. Missio quippe non est circumstantia aliqua, aut quid simile, quod in vetus monumentum potuisset ab aliquo interpolatore invehi; sed ipsum est totius vitæ beati Mauri fundamentum & scopus. In ea quippe repræsentatur Maurus a sancto patre Benedicto in monasterio Casinensi a teneris educatus, ad Francorum petitionem missus in Gallias, cujus itineris minutissimi quique eventus, novi monasterii constructionis, totius vitæ in Galliis actæ & mortis ejus circumstantiæ ita accurate & singillatim describuntur, ut si missio illa rejiciatur, necesse est etiam vitam ipsam omnino rejici. Si itaque vitæ aliqua concilietur auctoritas, ipsa in missionem omnino redundabit. Fidem vero illi vitæ deberi ex triplici capite propugnamus; primo ex seipsa, utpote quæ præ se fert sinceritatis notas, quæ in confictis monumentis occurrere non solent: secundo ex ejus, qui eam vulgavit, auctoritate, quem re ipsa fuisse Odonem Fossatensem abbatem, invicte probabimus: tertio ex Adrevaldi testimonio, qui ejus vitæ excerpta in suum librum adoptavit.

...e S Mauri ...ctoritas ipsa.

1. Vitam sancti Mauri sub Fausti nomine vulgatam sincerum auctoris, cujus nomen præfert, fetum esse probant, & res quæ in ipsa vita narrantur, & modus eas narrandi. Certe multa sunt in ea vita, quæ fictitius auctor sæculi noni, aut sequentis, qualem excogitare volunt adversarii nostri, non retulisset absque erroribus, qui in illorum sæculorum auctoribus occurrere solent, cum de rebus sæculi sexti aliquid scribunt. Ejusmodi sunt quæ Faustus habet de Theodeberto & Theodebaldo Francorum regibus, ac de monarchia post eorum aliorumque regum mortem in unum Chlotharium redacta. Idem dicendum de Eutropio Andecavorum episcopo vix noto; de antiqua consuetudine deferendæ per diaconos stolæ primo suæ ordinationis anno; quæ jam intrante sæculo nono ad solos presbyteros restricta erat, perseverabatque adhuc sæculo sequenti, uti ex Vita sancti Odonis colligi potest; sed quæ tandem penes solos Romanos pontifices hactenus remansit. Observatione etiam singulari digna sunt, quæ idem auctor de Hilderico Wandalorum in Africa rege retulit, quod ex Romana matre princeps natus, affinis proculdubio fuerit sancto Mauro, qui ex nobilioribus Romæ familiis, teste Gregorio Magno, oriundus erat. Deinde hujus Hilderici regni annos apprime omnino cum Johannis pontificatu & Justini imperio conjunxit Faustus, quod a nullo sequioris ævi auctore factum fuisse invenias. His addenda lues ab eodem auctore memorata, quam sanctus Gregorius Turonensis antistes, & vitæ sancti Ebrulfi auctor, re ipsa contigisse, uti a Fausto refertur, fidem faciunt.

Jam vero si hujus vitæ stilum, ac scribendi rationem examinaverimus, scripta est stilo simplici; tota miraculis est contexta, ut ferebat ævi, quo Faustus vixisse creditur, consuetudo; omnia denique habet, quæ in aliis ejus temporis monumentis deprehendi solent. Unde cum primum sub ejusdem Fausti nomine ab Odone vulgata est sæculo nono exeunte, nemo refragatus est, nemo aliquid deprehendit, quod omnino non esset tempori, de quo agebatur, consentaneum. e contrario omnes una voce, unoque consensu eam recepere; Itali simul & Galli, sicut & ceteræ omnes orbis Christiani nationes. Et re ipsa nihil hodieque in hac vita, aut in ipsius Missionis traditione occurrit, quod veteribus monumentis, sæculo sexto aut septimo conscriptis, non conveniat. Et quidem sanctus Benedictus, qui in Sublacensi deserto adhuc positus, jam compluribus discipulis aggregatis, duodecim monasteria construxerat, ac nobiliores quosque Romanæ urbis suæ discipulorumque suorum sanctitatis fama ad eum invisendum, uti refert sanctus Gregorius, attraxerat; multo procul dubio, cum in Casinensem montem commigravit, celebrior evasit; ita ut mirum non sit, quod post annos viginti-duos, quos in illo sacro monte exegit, etiam Galli ad eum convenerint, ut aliquot ex ejus discipulis ab eo postularent. Certe vel ex ipsius ejus regulæ lectione patet, eam non pro Italis solum, sed etiam pro iis, qui in exteris & longinquis regionibus viverent, exaratam fuisse; quod manifeste indicant ea quæ de vini mensura, ac de indumentorum qualitate & quantitate præscribit. Adde ex ipsius Gregorii verbis certum videri, nonnullos ex beati Benedicti discipulis in longinquis regionibus versatos fuisse, cum ipse sanctus Pater ad superos abiit; siquidem *quibusdam longe manentibus* indicavit, *quod vel quale signum viderent, cum anima ejus e corpore exiret.* Et hæc iis optime conveniunt, quæ S. Mauro apud Fontem-rogi prope Autisiodorum tunc hospitanti contigisse narrat Faustus.

Ex Odone ejus editore.

2. Hanc quam præ se ipsa fert sinceritatem vita sancti Mauri egregie confirmabit ejus, qui illam publicavit, auctoritas, si constet eam re ipsa ab Odone abbate Fossatensi sæculo nono fuisse publicatam. Nemo enim hactenus infitiari ausus est, Odonem illum fuisse virum probum & sincerum auctorem, de cujus fide nihil sit dubitandum. At vitam ab Odone illo

vulgatam fuisse probat epistola sub ipsius nomine ad Adelmodum archidiaconum Cenomannensem scripta, in qua id ipsum diserte affirmatur. Hanc vero epistolam ipsius Odonis esse evincit ejus cum Historia Translationis, quam sincerum Odonis fetum esse omnes agnoscunt, stili & rerum narratarum omnimoda conformitas. In ea quippe Odo libros duos nuncupat Adelmodo, multum de gloria sancti Mauri sollicito; primum de vita ejusdem sancti viri a Fausto olim conscriptum, & a se nuper inventum & emendatum; alterum vero de historia Translationis ejus, quam ipse testis oculatus conscripserat.

Nec dici potest, Odonem Translationis quidem Historiam Adelmodo nuncupasse, non vero vitæ libellum, quem ipse non scripserat. Si enim Translationis historia a Vitæ libello separetur, nihil prorsus remanebit quod ad Adelmodum spectet; e contrario, si vitæ libellus jungatur cum Historia Translationis, jam nihil in utroque opusculo habebitur, quod Adelmodo optime non competat. Vita enim est & Translatio viri sancti, qui Cenomannensium antistitis & populi votis concessus fuerat, cujus rei fuerat mediator Frodegarius ipsius Adelmodi antecessor, ad hoc a suo episcopo in Italiam legatus, qui eum in Casino monte ab ipso sancto Patriarcha obtinuerat in Gallias adducendum; qui testis fuerat tot miraculorum, quæ in vita ipsa narrantur, & peculiaris ejus amicus. His adde singularem Cenomannensis cleri & populi in Benedictum & ejus discipulos affectum, ut qui postea iterum in Italiam miserint, ejusdem Patris reliquias apud se advehendi desiderio; qui sororis ejus Scholasticæ reliquias possidebant, constructo in ejus honorem insigni parthenone; qui denique ad triginta & sex monasteria ordinis Benedictini in sua diœcesi habuerunt. Hæc omnia Adelmodum movere debebant, si Vita sancti Mauri simul cum historia Translationis ipsi nuncupata fuisset; nihil vero ad eum pertinent, si Vita ac Missio ab Historia Translationis sejungantur.

Jam vero si epistola ipsa cum historia Translationis comparetur, idem stilus occurret, ut infra demonstrabimus, eædem res memoratæ; quin & quæ de sancti Mauri gestis in historia Translationis habentur, eodem prorsus modo in vitæ libello narrata occurrunt. In utroque enim opusculo Maurus Levita dicitur, utrobique sub Theodeberto rege in Gallias dicitur advenisse: quod sane observatione dignum est de sancto, qui apud Andecavos moratus est. Reliquiæ sancti Stephani, in utroque libro ei consepultæ, & quidem in ecclesia sancti Martini ab eo exstructa: Maurus in epitaphio abbas non dicitur; quod, ut ex vita discimus, biennio antequam e vivis excederet, abdicata præpositura, in cellam privatam se recepisset. alia denique ejusmodi bene multa legentibus occurrent, quæ congerere non vacat, cum ea quivis in legendis illis monumentis facile deprehendere possit.

At, inquiet aliquis, quid mirum, si personatus ille Odo in Vita ea descripserit, quæ a vero Odone in Historia Translationis narrantur? cum hanc historiam, quæ jam tum vulgata erat, cum vitam effingeret, præ manibus habere potuerit. sed hæc dici non posse, vel ex eo patet, ut infra probabimus, quod is, qui vitam illam vulgavit, quisquis ille tandem fuerit, simul cum Odone Historiæ Translationis auctore vixerit.

Verum quo se vertent adversarii, si se Odonem vitæ publicatorem laudaverit ipse Odo historiæ Translationis auctor? Id certe ex duobus ejus historiæ locis luculenter probamus. Primus exstat numero 3. Historiæ Translationis, ubi Odo de Glannafoliensi monasterio sic loquitur. *Cum adhuc & monastica religionis observantia in eodem sancto cœnobio optime custodiretur, ... numerositas quoque religiosorum monachorum, ut statutum a beato Mauro fuerat, ibi pleniter haberetur.* Hic Odo statutum beati Mauri laudat, quo numerus monasterii sui monachorum definitus erat. statutum vero illud disertis verbis habetur in Vitæ libro numero 57. nec uspiam alibi reperiri potest. *Unde*, inquit, *factum est, ut vigesimo-sexto anno fundationis ipsius cœnobii, congregatio centum quadraginta fratrum illic adunata esset. qui* NUMERUS *tunc a beato Mauro scriptus, & auctoritate tam ejus, quam totius congregationis* PRÆFIXUS *atque* STATUTUS *est.* Si quis vero dixerit, Odonem forte illud statutum ex alio quopiam auctore didicisse, assignetur quis fuerit ille auctor, & tunc demum ei fidem habebimus.

Locus alter rem multo clarius exprimit, & ita quidem, ut in alienum sensum detorqueri prorsus nequeat. Habetur numero 32. Historiæ Translationis, ubi Odo ejus auctor, Odonem vitæ publicatorem, & epistolam ei præfixam laudando, seipsum & suum ipsius opus citare manifeste indicat. En ejus verba: *Cum vero & illic creberrimis & improvisis paganorum deterreremur eruptionibus, secundum quod in* EPISTOLA *huic opusculo præposita continetur, hoc sancti viri corpus citra fluvium Ararim a nobis deportatum digno cum honore..... collocatum in fundo Audonis comitis est.* Hic laudat Odo Translationis historiæ scriptor epistolam a se suo ipsius operi præfixam, in qua de Nortmannorum irruptionibus, & de Translatione corporis sancti Mauri apud Audonem comitem scripserat. quæ omnia apprime congruunt Epistolæ, quæ sub nomine Odonis vitæ simul & historiæ Translationis præfixa est. Nam eam epistolam utrique operi communem esse declarat ipse auctor numero 4. & in ea habentur omnia omnino, quæ Odo in epistola a se laudata contineri scribit, quæ alibi frustra quæsieris.

Neque reponi potest hæc Odonis verba intelligenda esse de præfatione, quam ipse Historiæ Translationis præmiserat. Nihil enim in hac Historiæ præfatione occurrit de Nortmannorum irruptionibus, neque de aliis rebus, quas Odo disertis verbis affirmat memoratas fuisse in epistola a se laudata. Deinde idem ipse Odo *Præfationem* suam ab *Epistola* a se citata distinguit.

cum

APOLOGIA S. MAURI.

cum enim ea quæ modo retulimus ex *epistola* protulisset, numero sequenti *præfationem* suam laudat his verbis: *Exinde autem juxta præfationem hujus libelli, in monasterium Fossatense deportavimus*, &c. quæ re ipsa in *præfatione* historiæ Translationis habentur. Observari etiam potest *præfationem hujus libelli* hic appellari, quod ad solam historiam Translationis pertineat; supra vero *epistolam* dictam fuisse *opusculo* præfixam, quod utrique libello, Vitæ scilicet & Translationis, commune esset. Ex his itaque nemo non videt, Odonem qui vitam publicavit, ab Odone Historiæ Translationis auctore non esse distinguendum; proindeque, cum ille, consentientibus adversariis nostris, vir probus fuerit, sincerus, atque omni fide dignus; Vitam sancti Mauri antiquam sub Fausti nomine ab eo inventam fuisse fatendum est, in qua Missio sancti Mauri in Gallias fuse & accurate, uti eam modo habemus, descripta erat. Ipse enim Odo Deum veritatis testem appellat, se nihil in ea, quod ad historiæ veritatem spectet, immutasse.

Vitæ sinceritas ex testimonio Adrevaldi probata.

3. Tertium ad asserendam vitæ sancti Mauri suam sinceritatem integram & illibatam argumentum ex Adrevaldi testimonio eruitur; cujus auctoritas hac in re tanti est ponderis, ut, etsi ex his quæ protulimus non omnino constaret Odonem abbatem Fossatensem fuisse hujus Vitæ editorem, diffiteri tamen non possent adversarii nostri, eam Odonis ætate notam fuisse, & pro antiquo monumento, cujus auctor Faustus sancti Mauri socius fuerat, jam tunc habitam. unde perinde est ad ejus antiquitatem comprobandam, an ab Odone, aut ab alio quopiam publicata fuisse dicatur. Duo itaque hic probanda habemus. primum vitam quæ Fausto adscripta est, ab Adrevaldo laudatam fuisse: secundum, hunc eumdem Adrevaldum re ipsa sæculo nono, eo scilicet tempore, quo Odo abbas Fossatensis vivebat, librum suum edidisse.

Adrevaldum de Missione S. Mauri scripsisse, & nonnulla ex ejusdem sancti vita a Fausto conscripta excerpsisse si quis in dubium revocet, aperiat librum ejus de miraculis sancti Benedicti, & capitis sexti argumentum, hoc compendio relatum deprehendet: *Sanctus Benedictus sanctum Maurum in Gallias mittit.* Totum illud caput ac tria subsequentia omnem ejusdem sancti Missionis seriem exponunt. quibus Adrevaldus hæc verba subjungit de ejusdem vitæ auctore. *qui Faustus post obitum beatissimi Mauri solum repetens paternum.... petentibus fratribus proprii monasterii, vitam beati Mauri composuit: ex quo opere nos quoque hæc quæ scripsimus mutuavimus.* En vita sancti Mauri a Fausto scripta, quam a se excerptam laudat Adrevaldus, an vero ab Odone aut ab alio quopiam publicata illa vita fuerit, nusquam exprimit. nec nostrum interest. Jam de ejus ætate inquirendum.

Suam ipsius ætatem prodit Adrevaldus, ubi scribit, se Ludovici Pii ætate vixisse, atque ea miracula descripsisse, quæ ad sancti Benedicti tumulum facta fuerant eodem imperatore, atque Carolo ejus filio rege, priusquam scilicet iste ad imperii fastigium fuisset provectus. Unde Carolum imperatorem nusquam, regem passim appellat. Et quidem Adelerius Adrevaldi continuator ab imperio Caroli Calvi narrationem suam exorditur. Cum itaque Carolus anno DCCCLXXV. imperium inierit, nemo infitiari potest, Adrevaldi librum ante illum annum exaratum fuisse, proindeque eo ipso tempore, quo Odo Fossatensis Historiam suam scribebat, qui eam ad annum DCCCLXIX. continuavit.

Idem manifestius indicat Adrevaldus alio in loco, nempe capite tricesimo-tertio, ubi de Nortmannorum incursionibus agens, sic habet: *His atque hujuscemodi malis per triginta ferme annorum spatium Gallis non absque piaculo quorumlibet detritis*, &c. quibus verbis idem auctor indicat, se ea scripsisse, cum anni ferme triginta a primis Nortmannorum irruptionibus elapsi fuissent. Jam vero si Nortmannicarum irruptionum initia ad Fontanetensis pugnæ tempus revocemus, (neque vero ultra id tempus differri possunt, cum jam antea Rotomagum, Gemeticum & alia loca barbari illi diripuerint & incenderint) cum prœlium istud anno DCCCXLI. commissum fuerit, Adrevaldus anno, aut certe paullo ante annum DCCCLXXI. librum suum scripsisse dicendus est, eodem scilicet tempore, quo pariter Odo historiam suam Translationis publicavit. Unde cum Adrevaldus sancti Mauri Missionem ex ejusdem sancti Vita, quam Faustus scripserat, eo ipso attestante, enarraverit; fatendum est, jam eo tempore Vitam sancti Mauri auctore Fausto, pro certo & indubitato antiquitatis monumento habitam fuisse.

At, inquies, Vita quam laudavit Adrevaldus, ipsa forte non eadem est, ac ea quæ ab Odone vulgata dicitur. Sed facilis est ad hanc objectionem responsio, cum perinde sit ad Missionem sancti Mauri asserendam, sive eadem dicatur, sive diversæ illæ sancti Mauri vitæ fuerint. Si enim una & eadem est, constat Missionem sancti Mauri in ea contineri; si duæ admittantur, in utraque eadem Missio cum suis circumstantiis diserte & fuse exposita habetur. Unde quoquo se vertant adversarii, fatcantur necesse est, hanc Missionem ab Odone, quicumque demum ille fuerit, sub sæculi noni finem, aut initio sequentis primum excogitatam non fuisse. Si enim ille Odo, quem adversarii supposititium auctorem fuisse suspicantur, vitam a se publicatam tunc fabricaverit, nihil inde contra Missionis veritatem deduci potest, cum jam ante illud tempus Missionem Adrevaldus ex antiquissima vita descripsisset, ut ex ejus verbis supra relatis constat. nec multum interest, an Adrevaldus, an vero Odo sincerus Missionem hanc primus ex antiqua vita descripserit, modo de ejus veritate constet.

Ejus auctoris ætas.

Alii, ut has angustias effugiant, comminiscuntur, Adrevaldum Odone multo juniorem fuisse, utpote qui ad annum DCCCCXCI. pertigerit, id est ad annos viginti & ultra post publicatam ab Odone Historiam Translationis. Id vero triplici argumento probare conantur,

APOLOGIA S. MAURI.

primo auctoritate Sigeberti Gemblacensis, qui Adrevaldum anno ipso DCCCXCI. floruisse observat. Deinde ex eo quod Adrevaldus ipse librum suum ad Odonis regis tempora protraxerit. qui quidem Odo anno DCCCLXXXVIII. regnum capessivit ad decennium. Denique quod idem auctor laudet Walterium episcopum Aurelianensem, qui anno DCCCXCI. concilio Magdunensi interfuisse memoratur.

Verum has objectiones nullius esse momenti satis superque probant ea, quæ superius ex ipso Adrevaldo de ejus ætate protulimus. Si enim is ipse disertis verbis asserit se sub Ludovico Pio, ejusque filio Carolo Calvo vixisse, atque librum suum ante annum tricesimum excursionum Nortmannicarum regnante Carolo Calvo exarasse, quæ alterius scriptoris auctoritas tam apertæ veritati opponi potest? Id vero diserte habet Adrevaldus, ut modo demonstratum. Deinde Sigibertus Gemblacensis, & quivis alii, qui Adrevaldum anno DCCCXCI. floruisse dixerunt, ob id in errorem circa ætatem Adrevaldi lapsi sunt, quod Adelerium ab eo non distinxerint, eidemque Adrevaldo extrema duo de sancti Benedicti miraculis capita, quæ Adelerii esse constat, tribuerint. quod si aliquem ejus rei testem volunt adversarii, præsto adest Aimoinus, loco & tempore illis scriptoribus proximus, quique utriusque librum in ipso Floriacensi monasterio, annis circiter centum antequam Sigebertus in Belgio floreret, continuavit. Is vero hac de re sic loquitur in præfatione. *Signa hic vel per Gallias ipsius* sancti Benedicti *meritis gesta vir disertissimus Adrevaldus istius monasterii monachus scriptis inseruit: cui operi Adelerius, hujus nihilo minus congregationis monachus, duo tantum capitula adjecit. Horum ergo vestigia, &c.* Ad Walterium Aurelianorum antistitem quod attinet, verum quidem est eum anno DCCCXCI. concilio Magdunensi interfuisse; at non minus constat eumdem antistitem multo anteà Aurelianensem thronum conscendisse; quippe qui jam anno DCCCLXXVI. Pontigonensi, immo anno DCCCLXVII. aut certe DCCCLXIX. Vermeriacensi conciliis subscripserit.

Auctoritas.

4. Non majoris est momenti quod adversus Adrevaldi auctoritatem obtendunt Missionis sancti Mauri impugnatores, illum nempe auctorem virum simplicem fuisse, qui nænias in suum librum passim admiserit. Etsi enim daremus, quod tamen non damus, Adrevaldum hominem fuisse simplicem, certum est ejusmodi hominum testimonium non minus esse certum in enarrandis rebus a se visis, quam eruditorum quorumcumque. Agitur hic, utrum Vita sancti Mauri per Faustum conscripta, jam sæculo nono cognita fuerit, antequam scilicet Odo nescio quis, ut fingunt adversarii, eam desinente sæculo nono, aut sequentis initio vulgaverit. Adrevaldus eam se vidisse, & ex ea multa mutuatum fuisse asseverat; & re vera multa ex illa excerpsit, & a se excerpta retulit. Certe sive simplex, sive argutissimus homo fuerit, perinde est: quantumlibet enim simplex fuerit, exstare debebat vita, quam se vidisse refert, & ex qua multa producit excerpta, quæ hodieque in ejus libro habentur. Itaque jam tum exstabat illa vita; idque unum nobis satis est, ad asserendam ejus contra falsi Odonis effictores veritatem.

Ceterum Adrevaldus non ut homo simplex, sed veluti auctor gravis & doctus laudatus passim occurrit. quem Aimoinus, ut modo referebamus, & alii *disertissimum* appellarunt. & quidem quod in simplicitatis ejus argumentum exempli gratia protulerunt nonnulli, quod scilicet scripserit primæ stirpis reges Francorum ad conventus publicos in curribus more rustico per boves tractis venire solitos fuisse, nullo negotio refelli potest: cum id ipsum referant nobiliores quique & antiquiores Francicæ historiæ scriptores; quin &, quod magis mirum est, quæ ea de re habet Adrevaldus, de verbo ad verbum ex Eginardo nominatissimo scriptore in vita Caroli Magni mutuatus est.

ALTERA PARS.

Objecta adversus sancti Mauri Missionem Gallicanam solvuntur.

HUc usque ad stabiliendam beati Mauri in Gallias missionis traditionem monumenta simul & argumenta protulimus, quæ etsi singula non æqualis sint roboris, in unum saltem collecta rem adeo evincunt, ut pauca reperias antiquitatis facta peculiaria, quæ historice tam certo & evidenter demonstrata sint. Jam vero respondendum est adversariorum nostrorum objectionibus, qui paucis abhinc annis traditionem adeo constantem impugnare veriti non sunt; quæ per tot sæculorum curricula nemine umquam refragante, immo omnibus verbo & scripto ubique consentientibus, ex ipsorum adversariorum confessione, recepta fuerat. Porro etsi in hac Apologia gallice edita, singulis qui Missionem impugnarunt singillatim distinctis capitibus responderimus, quod eo pacto ipsa eorum verba referre facilius esset; eos tamen hic simul jungere visum est, ne semel dicta sæpius repetere necesse sit, cum eadem passim diversi objecerint, & nihil fere ab uno dictum sit, quod ab altero non fuerit prolatum. Et quidem in id unum incumbunt omnes, ut vitæ, quam ab Odone vulgatam fuisse contendimus, auctoritatem omnino elevent. qua in re non satis causæ suæ consulunt; quandoquidem Missionem sancti Mauri non ex solius vitæ auctoritate certam esse contendimus; quam nempe multis aliis, & quidem indubitatis monumentis asseruimus. Verum cum admissa semel vita admitti etiam missionis veritatem necesse sit; aliundeque de illius sinceritate omnino constare debeat, uti in altera hujus dissertationis parte probavimus; adversariorum difficultates, quibus eam impugnare conati fuerunt, solvere, omniaque eorum argumenta nullius esse roboris demonstrare pergemus.

I.

Idem Odo vitam publicavit & ſcripſit hiſtoriam Tranſlationis.

1. Primo aiunt Vitam hanc, quæ ſub Fauſti nomine vulgo circumfertur, Odoni abbati falſo fuiſſe ſuppoſitam, quam ab eo publicatam non fuiſſe probare conantur, ex comparatione ejus vitæ facta cum alio, & quidem certo & indubitato ejus abbatis libro, nempe Hiſtoria Tranſlationis ſancti Mauri: qua comparatione evidenter, uti aiunt, apparet, duo hæc opuſcula ab uno & eodem auctore non prodiiſſe, cum illa neque in factorum relatione ſibi invicem cohæreant, neque ſtilus utriuſque idem ſit, ſed diverſus; nec denique idem titulus Odoni in duobus iſtis opuſculis tribuatur. quod certe ab Odone commiſſum non fuiſſet, ſi utriuſque operis fuiſſet auctor.

Verum ita perſpicue in ſuperiori hujus opuſculi parte demonſtravimus, eum Odonem, qui hiſtoriam Tranſlationis ſancti Mauri ſcripſit, publicaſſe etiam vitam ſancti Mauri, quæ ſub Fauſti nomine habetur, ut nullus ſubterfugiendi locus ſupereſſe videatur. Verum ne quid reſtet hac in re difficultatis, etiam tres illas, quas in horum opuſculorum comparatione adinvenerunt adverſarii noſtri, diverſitates nullas omnino eſſe probare juvat. Et primo quidem quod rerum in iis contentarum diverſitatem ſpectat, ex eo repetendam non eſſe certum eſt, quod alia in Hiſtoria Tranſlationis, alia in vita ſancti Mauri facta narrentur. Non enim eadem eſſe poteſt hiſtoria vitæ alicujus ſancti, cum hiſtoria ejus tranſlationis; quæ annis circiter trecentis poſt illius obitum facta eſt. Si itaque diverſitas aliqua factorum objici poſſet, ea eſſet quod geſta ſancti Mauri, quæ data occaſione referuntur in hiſtoria tranſlationis, nullo prorſus modo concordarent cum vitæ auctore. At ſi utrumque librum, de vita ſcilicet ſancti Mauri & de ejus Tranſlatione, ad invicem conferamus; nihil omnino in Hiſtoria Tranſlationis occurrit de ſancto Mauro, quod omnino non conveniat cum vitæ libello. Eædem perſonæ, eadem loca, eædem rerum circumſtantiæ, iiſdem pæne verbis in utroque opere exhibentur. Sic in Hiſtoria Tranſlationis numero 17. Maurus in oratorio ſancti Martini ſepultus memoratur, quod idem habet vitæ auctor num. 70. In Hiſtoria Tranſlationis numero jam laudato refertur inſcriptio, quæ in tumulo ſancti Mauri inventa eſt; in qua *levita* nuncupatur, & hic poſitus dicitur tempore Bertulfi abbatis; additur Reliquias ſancti Stephani aliorumque ſanctorum juxta ipſius corpus poſitas fuiſſe, ejuſque adventus tempore *Theodeberti regis* conſignatur; quæ omnia diſertis verbis fuſe exponuntur in vitæ libello. Denique loca vitæ, quæ ab auctore Hiſtoriæ Tranſlationis laudata fuiſſe diximus, rem ita evincunt, ut nullus ſuperſit alicui ſcrupulo locus.

Nulla eſt diverſitas factorum.

Jam vero ſi epiſtolam ab ipſo Odone vitæ libello præfixam cum hiſtoria Tranſlationis comparare placeat, ovum ovo non deprehendetur eſſe ſimilius. In utroque enim opere Adelmodus exhibetur curioſus earum rerum, quæ ad ſanctum Maurum pertinebant, indagator; Odo vero earumdem prædicator ſtudioſus; & hic quidem in utroque opere nihil omittit, ut tanti viri, quem impenſe colebat, merita omnibus palam faceret. Utrobique videre eſt eamdem cautionem adhibitam in rebus enarrandis, & in conciliandа ſibi lectorum fide. Hinc eorum nomina refert, a quibus ea acceperat, quæ volebat poſteris eſſe tranſmittenda, circumſtantias accurate deſcribit; denique in utroque opuſculo iiſdem ferme verbis exponit, quæ ſibi in itinere contigerant, cum apud Audonem comitem trans fluvium Ararim ſeſe reciperet.

Aut ſtili.

2. Ad ſtili diverſitatem quod attinet; certe nemo exigere poteſt, ut vita ſancti Mauri, & ejus Tranſlationis Hiſtoria eodem prorſus ſtilo exaratæ ſint. hanc quippe Odo abbas continenter deſcripſit, alteram vero a ſe interdum emendatam, ut ipſe putabat, aut certe aliquot in locis ſtilo parumper limato publicavit. Si vero epiſtolam vitæ præfixam, quæ tota Odonis eſt, cum ejus hiſtoria Tranſlationis comparemus, nemo utrumque opus unius & ejuſdem auctoris fetum eſſe non deprehendet. Aliquot loca proferre lubet in exemplum ex utroque opere, quæ invicem comparata omnem dubitandi rationem adiment.

Ep. n. 1.	*Glannafolium ex antiquo vocatur.*	Tranſlat. Hiſt. n. 1.	*Ex antiquo Glannafolium nominatur.*
Ep. n. 1.	*Certam cupiens reddere tuam fraternitatem, ſicut te crebro popoſciſſe reminiſcor.*	Tranſlat. n. 1.	*Sicut crebro tuam, venerande vir Adelmode, popoſciſſe reminiſcor fraternitatem.*
Ep. n. 3.	*Sicut rei ſuppetebat opportunitas.*	Tranſlat. n. 32.	*Prout temporis & loci permiſit opportunitas.*
Ep. n. 3.	*Virorum non ignobilem.*	Tranſlat. n. 12.	*Non ignobili ortus familia.*
Ep. n. 1.	*Pontificem ſanctæ ſedis cui.*	Tranſlat. n. 30.	*Archidiaconum ſanctæ ſuæ ſedis.*

Ad hæc, loquendi modi ſingulares, & exoleta verba paſſim occurrunt in utroque opere, eodem prorſus ſenſu adhibita. qualis eſt vox *circumcirca*, &c. utrumque opuſculum *libellus* in uno & in altero nuncupatur. Adde his ſeceſſum Odonis trans Ararim in Comitis Audonis poſſeſſionem iiſdem ferme verbis in utroque opere, ut jam diximus, deſcriptum. quæ ſane omnia ſatis ſuperque ſufficiunt ad convenientiam hanc aſſerendam, maxime cum epiſtola vix duas paginas complere poſſit.

Aut titulorum.

3. Supereſt itaque ut de titulorum diverſitate agamus, qua contendunt adverſarii detegi poſſe larvam falſi Odonis. Hæc diverſitas in eo, ut aiunt, conſiſtit, quod Odo re ipſa ſincerus, in Hiſtoria Tranſlationis *abbas ſancti Mauri* dicitur; & larvatus Odo in epiſtola vitæ

præfixa inscribitur *abbas Glannafoliensis.* quod, inquiunt, dici non potuit de Odone sincero: cum certum sit illum *sancti Mauri* cœnobii, id est Fossatensis, numquam *Glannafoliensem* abbatem exstitisse.

At falluntur adversarii, si perinde sit dici abbatem *sancti Mauri*, ac *abbatem Glannafoliensem.* Atqui idem esse constat ex ipsomet sincero, uti appellant, Odone, qui in Historia Translationis Fossatense monasterium a monasterio sancti Mauri manifeste distinguit, ubi semper & ubique primum appellat *Fossatense*, seu *sancti Petri Fossatensis*; alterum vero, nempe Glannafoliense, sub *sancti Mauri monasterii* nomine ubique indigitat. Ita numero 1. *Godefredum abbatem Fossatensem* laudat; num. 2. *monasterium sanctæ Dei genitricis & sancti Petri, quod antiquitus Fossatense*, &c. nulla sancti Mauri facta mentione. Occurrit etiam num. 13. *Ingelbertus abbas Fossatensis.* & num. 14. *rectores Fossatensis monasterii* dicuntur, num. 16. *fratres Monasterii Fossatensis.* num. 33. *monasterium Fossatense.* ne semel quidem sancti Mauri nomen Fossatensi monasterio tribuitur. E contrario idem auctor Glannafoliense monasterium ubique sub *sancti Mauri* nomine, ut fecit in præfationis suæ titulo, designavit. ut num. 10. *Gauzlinus*, inquit, *ordinatus est*, post monasterii restaurationem, *primus abbas in cœnobio sancti Mauri.* Et Anovareth num. 20. monitus est *ut monasterium sancti Mauri peteret*, idest Glannafoliense. qua in re adeo sibi constitit, ut ne una quidem vice aliter scripsisse inveniatur. Idem etiam fecere ejusdem ævi & subsequentium temporum per aliquot sæcula alii auctores.

Nec juverit opponere, Odonem numquam Glannafolii seu sancti Mauri supra Ligerim abbatem fuisse. Cum enim ipse se ejus loci abbatem inscribat, quis refragari potest? & quidem Odo abbas erat Fossatensis, cui Glannafolienses monachi, ut nemo nescit, eo titulo subjecti erant; Glannafoliense vero monasterium, etsi alteri subjectum, abbatiæ titulo tunc non exciderat; & suos abbates proprios quandoque habuit, licet Fossatensi subjectos. sic in veteri instrumento Anovarethi, *Gauzbertus Glannafoliense monasterium rexisse* dicitur, *sub dominatione Ingelberti abbatis* scilicet Fossatensis. unde vir eruditus Gerardus a Bosco, Congregationis Oratorii presbyter, in historia Parisiensis ecclesiæ observavit, *Fossatenses Glannafoliensi monasterio abbates & præpositos tradidisse.* Plura ea de re habet Mabillonius sæculo IV. Benedictino, quæ hic repetere non vacat.

Dicet aliquis: Fuerint tunc temporis Glannafolii abbates, & quidem a Fossatensibus instituti; sed alii erant Fossatenses abbates, alii Glannafolienses: at Odo Fossatensis erat abbas, qui adeo abbatem Glannafoliensibus dare poterat, sed non ipse abbas dici Glannafoliensis.

Verum ex Anovarethi instrumento, quod modo laudavimus, patet, Ingelbertum etiamsi Gauzbertum Glannafoliensibus præfecisset, nomen tamen abbatis retinuisse. Non vero insolens est, quod abbas superioris monasterii, etiam inferioris abbas simpliciter nominetur, ut sexcentis exemplis demonstrari posset. Sufficiat hic unum domesticum proferre, videlicet sancti Maïoli abbatis Cluniacensis, qui paullo post nostrum Odonem Fossatense quoque monasterium rexit; & tamen in plerisque ejusdem loci chartis, quæ passim editæ sunt, Fossatensis simpliciter abbas, nulla Cluniaci mentione facta, nuncupatur.

4. At Odo, inquiunt, Fossatensis abbas ne semel quidem in Historia Translationis a se exarata Maurum nuncupavit beati Benedicti discipulum. quod sane ab eo commissum non fuisset, si Maurum illum, cujus Translationem describebat, revera tanti viri discipulum fuisse pro comperto habuisset; habuisset autem, si ipse ejus vitam publici juris fecisset.

Verum ex hoc argumento id unum inferri potest, Mauri missionem debuisse Odoni, si quidem vitam ejus jam tunc publicasset, non ignotam fuisse. quod quidem ultro fatemur. At inde inferri non posse contendimus, debuisse illum in Historia Translationis mentionem hujus missionis facere; aut certe Maurum sub Benedicti discipuli titulo designare, cum nihil prorsus habeat in illo libro de sancti Mauri, quisquis ille fuerit, vita & gestis. Nec mirum est si Odo in Historia Translationis Maurum beati Benedicti discipulum non appellaverit, cum neque id præstiterit in epistola Vitæ simul & Historiæ Translationis præfixa: immo in ipsa vita, quam Faustus scripsit & ipse Odo emendavit, id factum numquam deprehenditur. Legant quantumlibet voluerint adversarii nostri, & relegant hæc Odonis opera: ne semel quidem Maurum Benedicti discipulum appellatum ibi invenient, nisi forte iis locis, in quibus de utroque sancto agitur, vel ubi res exigit, ut id diserte auctor exprimat. Neque id Odoni peculiare fuit. certum quippe est plerosque alios auctores, quos Mauri missionem ignorasse nemo dixerit, cum Maurum laudant, beati Benedicti discipulum passim non dixisse. Certe beati Mauri missio fuse exponitur libro 1. Chronici Casinensis; at libro quarto, ubi de eodem sancto viro, & de ejus ecclesiæ dedicatione plura referuntur, nusquam dicitur beati Benedicti discipulus. Ita Fossatensis anonymus in vita beati Burcardi sæculo undecimo scripta: ita Pontificum & Regum nostrorum aliquot diplomata, aliaque vetera instrumenta bene multa, etiam post vitæ publicationem edita. Ex his vero patet quam sincerus & ab omni affectatione alienus fuerit Odo in Vita sancti Mauri publicanda; qui numquam illum absque legitima occasione beati Benedicti discipulum appellavit. quod sane ab homine prætermissum non fuisset, si ille novam, ut fingunt adversarii, de Missione sancti Mauri in Gallias opinionem intrudere sibi in animum induxisset.

5. Opponunt adversarii silentium eorum auctorum, qui Odonem præcesserunt, quorum ne unus quidem ante vitæ publicationem Maurum Glannafolii abbatem sancti Benedicti discipulum umquam nuncupavit. quod sane argu- Silentium Gregorii ei non præjudicat.

mento est, inquiunt, eam non fuisse illorum sententiam, præsertim cum non defuerint auctores illustres, qui tanti viri celebrandi occasionem habuerint, qualis verbi causa fuit Gregorius Turonum antistes, qui de sanctis viris suo tempore celebribus passim scripsit; aut Beda Venerabilis, qui nihil pariter de eo habet, nequidem in Martyrologio; Usuardus vero Mauri quidem in pago Andegavensi abbatis mentionem facit; at eum beati Benedicti discipulum nequaquam appellat, cum tamen alias passim illustrium patrum discipulos cum hoc adjuncto commemorare consueverit.

Verum quid mirum est, si illi auctores, qui ante Odonem scripsere, Maurum Benedicti patris discipulum appellare non affectaverint, cum ne quidem post vulgatam vitam a celebrioribus auctoribus id præstitum fuisse ex supradictis certum sit? Illi tamen persuasum habebant Maurum nostrum a sancto Patre educatum & missum in Gallias fuisse. Unde si quid ex silentio laudatorum auctorum conficere possunt adversarii, illud certe non modo beati Mauri missionem, quæ solummodo ejus vitæ circumstantia est; sed ipsam ejus personam, quam tamen infitiari non audent, attinget. At, ut dicamus quod res est, neutri præjudicat, aut præjudicare potest auctorum illorum silentium. Etenim sanctus Gregorius Turonensis de multis quidem sanctis viris passim egit; at plures omisit, etiam ex iis qui in sua provincia celeberrimi fuerunt; immo & nonnullos, qui in eam suo tempore ex aliis regionibus advenerant. Nihil enim exempli causa habet de sancto Carilefo, qui tamen percelebre in Turonensi, id est Lugdunensi-tertia, provincia, cujus metropolitanus erat ipse Gregorius, monasterium construxerat. Illud tamen monasterium probe noverat Gregorius, quippe qui Meroveum Chilperici regis filium *ad monasterium Cenomannicum, quod vocatur Aninsula*, (quod ipsum est sancti Carilefi monasterium) amandatum fuisse scribit, ut ibi sacerdotalibus regulis erudiretur. Nihil pariter de sancto Constantiniano habet idem auctor nec de multis aliis; nihil de Gilda Sapiente, illustri certe viro; aut de sancto Samsone, qui Dolensis ecclesiæ fundator fuit; nihil tandem de ipso Mauro Glannafoliensi, qui apud Andecavos, quisquis demum ille fuerit, sub Gregorii pontificatu vixit.

Idem dicendum de Bedæ martyrologio, in quo cum vix decem aut duodecim sancti quolibet mense memorati occurrant, nihil mirum si Maurus cum aliis ejusdem celebritatis viris sanctis, sed qui ad Britannias non pertinebant, prætermissus fuerit. Certe idem Beda omisit Scholasticam virginem, beati Benedicti licet sororem; quam tamen certo exstitisse, & animam ejus ad cælos evolasse testis est ipse Gregorius Magnus; eam vero tunc in Anglia notam & celebrem fuisse evincunt versus Adhelelmi Schireburnensis episcopi. Immo nec Beda meminit in suo Martyrologio beati patris sui Benedicti-Biscopi; etsi de eo homiliam scripserit, in qua illum *beatæ memoriæ patrem* suum vocat, ejusque *venerandam assumtionis* seu depositionis *diem debita sollemnitate* in suo monasterio tam celebratam fuisse testetur.

Usuardus denique Maurum in martyrologio absque discipuli sancti Benedicti titulo ideo recensuit, quod, cum nullum alium ejusdem nominis sanctum abbatem aut monachum memorasset, periculum non fuerit, ne cum aliis ejusdem nominis Maurus ille confunderetur. Macarium autem discipulum sancti Antonii appellavit, quod alterum hujus nominis sanctum altero die commemorare deberet. Ut ut sit de ejus consilio, certum est ea in re non sibi constitisse, quippe qui aliquot sanctos, quod revera fuerint aliorum discipuli, diserte expressit; quem titulum, licet non minus eis deberetur, in aliis recensendis omisit. sic Macarium, ut modo dicebamus, sancti Antonii discipulum nuncupavit, quod de sancto Hilarione non habet; quem tamen ejusdem Antonii discipulum fuisse ex Hieronymo & omnium consensu certum est. Ita Polycarpum Johannis discipulum, non vero Ignatium dixit: Leonardum beati Remigii discipulis accenset, quod neque de sancto Vedasto, neque etiam de beato Theoderico, qui inter ceteros familiarius beato Pontifici adhæsit, neque de aliis umquam commemoravit. Quis nesciat Briccium fuisse sancti Martini discipulum? & tamen Briccium Usuardus laudavit, nulla Martini discipulatus facta mentione. Non itaque certa aliqua hujus rei regula dari potest, neque pro Usuardo, neque pro aliis ejusmodi monumentis. Unde in vetustissimo Beneventano martyrologio, Maurus beati Benedicti discipulus appellatur; Scholastica vero ibidem absque ullo alio addito dicitur virgo; in aliis e contrario in quibus Scholastica nuncupatur, ut re vera fuit, sancti Benedicti soror, Mauri nomen absque ullo adjuncto occurrit.

Idem ferme dicendum de Concilio Turonensi secundo, cujus auctoritatem contra sancti Mauri missionem objiciunt adversarii, quod canone XVII. & sequenti Patres hujus concilii jejunia ac psalmorum distributionem aliter quam in Regula sancti Benedicti, monachis præscripserint. quod, inquiunt, non fuisset factum, si tunc temporis Maurus Benedictinam Regulam apud Glannafolium observasset.

At nihil hic contra Mauri missionem, cum id unum ex eo concilio colligi possit, anno scilicet DLXVII. quo celebratum fuit, Regulam sancti Benedicti nondum communi usu in Galliæ monasteriis receptam fuisse. quod ultro fatemur. Numquam enim nobis venit in mentem, ut contenderemus, ad Mauri adventum in Gallias, omnes omnino monachos, relictis prioribus suis institutis, Benedictinis mox accessisse. Certe neque id in Italia, præsente ipso Benedicto factum fuit. Verum censemus Maurum Regulam Benedictinam in suo Glannafoliensi monasterio primum instituisse, & observasse; quæ postea sensim, & primum fortasse in viciniora, ac demum in cetera, data oportuna occasione, fuerit propagata. Cum enim monachi tunc temporis non ita fuerint uni regulæ adstricti,

APOLOGIA S. MAURI.

ut nova instituta, si eis placerent, pro congregationis aut abbatis arbitrio, prioribus adjungere non possent; factum est ut Regula sancti Benedicti, quæ, testante Gregorio Magno, est discretione præcipua, pro variis occasionibus variis in locis, aut simul cum prioribus reciperetur in antiquioribus monasteriis, aut sola, si forte nova exstruerentur monasteria, pro fundatorum, aut abbatum arbitrio. Hinc Donatus episcopus Vesontionum ejusdem Regulæ capita quadraginta-tria in suam invexit, quam dedit virginibus Jussanensis monasterii à se instituti: & in plerisque monasteriorum fundationibus ea ætate factis, Regula sancti Benedicti, simul cum sancti Columbani aut aliorum Patrum regulis præscripta occurrit. Quin & ipsi discipuli sancti Columbani, quorum ritus Scotici plerisque in his Galliarum partibus non arridebant, eam primum, non multo post ejus discessum simul cum suis institutis adoptarunt, quæ tandem sola aliquanto post tempore in omnibus ferme Galliæ monasteriis invaluit, ut ex certis & antiquis monumentis constat, quæ passim in Annalium Benedictinorum decursu laudantur & referuntur.

Vita casu licet inventa rejici non debet.

6. Alio item vertunt suos conatus adversarii, ut vitam sancti Mauri a sincero Odone publicatam non fuisse probent; quod scilicet modus, quo ab eo auctore qui eam vulgavit, inventa dicitur, fabulam omnino redoleat; nec ejus narratio digna sit, quæ Odoni abbati Fossatensi, viro gravi & erudito, tribuatur. Verum quantumlibet simplex fuerit Odonis narratio, nihil tamen in ea occurrit quod omnino non conforme sit rerum gestarum veritati, quodque certis & indubitatis exemplis non possit confirmari. Refert Odo se, cum Ararim fluvium trajiceret, incidisse in virum quemdam, cujus nomen, patriam & conditionem exprimit, ex Italia redeuntem, a quo pretio dato sancti Mauri vitam redemerit; eamque per viginti dies prius a se emendatam, demum publici juris fecerit. Quid hac in re adeo dignum reprehensione occurrit, ut inde vita illa absque ullo alio examine, veluti spuria rejicienda sit? Certe eo tempore quo id contigisse dicitur, Odo, qui postea fuit Fossatensis abbas, Ararim trajecit, in comitis Audonis prædio refugium quæsiturus, ut is ipsemet attestatur. Clericus ille ex Italia rediens dicitur Vitam sancti Mauri inde retulisse. & quidem in Italia sancti Mauri vita scripta fuerat: & multi alii alias sanctorum vitas ex Italia retulerunt in Franciam: qualis hic exempli gratia fuit, testante Gregorio Turonensi, qui sancti Benigni vitam beato Gregorio Lingonum episcopo porrexit, cum iste de proscribendo hujus Martyris, antea sibi ignoti, cultu cogitaret. Idem ferme contigit episcopo Tricassino, qui duplex sancti Patrocli vitæ exemplar, ex quibus unum ex Italia allatum fuerat, accepit. & quidem si vetera monumenta recensere aliquid juvaret, quæ antea ignota, postmodum fortuito casu reperta sunt, non admodum difficile foret innumera propemodum in memoriam revocare. Quid vero mirum est si hanc vitam pretio dato Odo comparaverit? an ideo culpandus? immo culpandus multum foret, si patroni sui vitæ recuperandæ tam præclaram prætermisisset occasionem.

Neque ob correctiones.

7. Eam denique emendavit Odo priusquam publici juris faceret. hic nempe mos erat ævi sui, ut probant illustriorum istius temporis scriptorum exempla. Id sane sæculo nono, quo Odo vivebat, fecerat Paschasius Radbertus, qui passionem sanctorum Rufini & Valerii, ut ipsemet monuit in præfatione, emendatis nonnullis, quæ certe emendanda non erant, publicavit. Idem de se ipsis fatentur Johannes diaconus in vita sancti Januarii, & Anastasius Bibliothecarius, auctores nominatissimi. cetera exempla mitto, cum hæc emendandorum ejusmodi scriptorum licentia ad nostram ferme ætatem pertigerit. Quis nescit Surium in vitis sanctorum publicandis id fecisse? & quod multo magis est, qui hujus auctoris opera iterum ediderunt post ejus mortem, chronologicas notas, quæ in veteribus actis habebantur, mutarunt ex Baronii, ut ipsis videbatur, emendationibus, novis intrusis, quæ ut plurimum falsæ sunt. Nemo tamen aut Surium, aut ejus operum editores dixerit homines mendaces ac nullius fidei; nec umquam eo devenisse malitiæ culpantur, quasi falsas historias pro veris intrudere voluerint, quamvis nonnumquam in circumstantiis rerum, temporum, aut personarum commutandis incaute peccaverint. Et quidem Odo hac in re ceteris est fide & venia dignior, qui Deum veritatis testem appellare non dubitavit, quod in vita sancti Mauri historica facta, ut in veteri exemplari habebantur, bona fide ac sincero animo retulerit.

II.

Expenduntur nævi in vita occurrentes.

1. Huc usque argumentis aliunde repetitis vitam sancti Mauri impugnare conati sunt adversarii: modo vero eam ex proprio ipsius textu nullam mereri fidem se probare posse autumant; quod scilicet multa in ea habeantur, quæ a Fausto, si re ipsa sancti Mauri socius fuisset, dici non potuerint. Tale est quod de morte sancti Benedicti narrat personatus ille, uti aiunt, Faustus, qui sanctum Patrem in ipso Paschatis pervigilio obiisse commemorat. quod sane fieri non potuit, si, ut vulgo creditur, anno DXLIII. e vita excesserit die vicesima-prima Martii. cum ex Chronologicis computis constet, Paschatis festum die vicesima-secunda Martii eo anno non contigisse.

De morte S. Benedicti.

Hæc difficultas Lancelotum, virum eruditum, permovit ad differendam beati Benedicti mortem ad annum DXLVII. qua in re nihil contra vitæ ipsius auctoritatem a se factum contendit, quod, & quidem id verum est, nec annus, nec mensis extremus beati Benedicti in vita sancti Mauri expressi habeantur. Verum cum & hæc opinio suas etiam patiatur difficultates, vulgatam sententiam retinere nihil obstat, cum facile fuerit Odoni, qui vitam a Fausto conscriptam emendare se putabat, in hunc errorem absque

APOLOGIA S. MAURI.

ulla mala fide impingere. quod duobus modis illæsa vitæ textus auctoritate contingere potuit. Forte enim Faustus beati Benedicti mortem in vigilia paschatis accidisse scripserit, quam cum Odo die vicesima-prima Martii celebrari sciret, putaverit vigiliam paschæ re ipsa anno beati Benedicti extremo in ipsam vicesimam-primam Martii diem incidisse; quamvis certum non sit eum obiisse mense Martio, cum plerorumque sanctorum festivitates ea die non celebrentur, qua re vera ipsi ad cælos evolarunt. idque de sancto Patre Benedicto veri similius est, quod nesciatur quo primum tempore, quave occasione instituta fuerit ejus festivitas. Et quidem Adrevaldus, qui excerpta refert ex sancti Mauri vita, quam Faustus conscripserat, beatum Patriarcham in pervigilio Paschæ defunctum quidem memorat, sed nulla Martii, aut alterius mensis facta mentione.

Alius est item hujus difficultatis solvendæ modus, quo scilicet Odo dicitur Fausti locum de beati Benedicti morte non satis intellexisse; quam quidem ille in *dominica resurrectionis* vigilia accidisse forte scripserat: quæ verba Odo de ipsa Paschali resurrectionis dominica incaute interpretari potuit; tametsi passim in medii ævi auctoribus, ut innumeris exemplis constat, simplicem, ut ita loquamur, solummodo Dominicam designent; atque eo pacto sancti Benedicti obitus recte ad vicesimam-primam Martii diem anni DXLIII. poterit revocari: cum eo anno Pascha in diem quintam Aprilis, adeoque Dominica, ut vocamus Passionis, in diem vicesimam-secundam Martii inciderit, in cujus pervigilio sanctus Benedictus obiisset.

An Maurus a Bertramno episcopo expetitus.

2. Gravior est altera difficultas, quæ ex eo repetitur, quod Maurus in vita dicatur ad Bertichramni seu Bertranni Cenomannorum episcopi petitionem in Gallias a sancto Patre missus; cum tamen certum sit, hunc antistitem longe post annum DXLIII. quo sanctus Benedictus obiisse creditur, in thronum Cenomannensem assumtum fuisse.

Cointius & alii viri eruditi, qui sancti Benedicti obitum longe post annum DXLIII. contigisse putant, nullam hac in re patiuntur difficultatem; sed tamen eo pacto vitam ab omni errore vindicare non possunt, cum Domnolus in ea Bertichramni, quo petente Maurus in Gallias dicitur missus, successor fuisse memoretur. Quare satius est bona fide fateri, errorem in hunc vitæ textum irrepsisse; qui vel ab ipso Fausto incaute commissus fuerit, aut certe ab Odone ejus interpolatore. & quidem a quovis admissus fuerit, venia indignus non est. Si enim Fausto tribuatur, lapsus est ejus memoriæ, quæ ei Bertichramni nomen pro Innocentio suggesserit: æque enim Fausto notus erat Bertichramnus, utpote qui jam Cenomannensem ecclesiam regebat ante ejus in Italiam reditum, ac Innocentius, quo rogante missus fuerat in Gallias Maurus. Longe autem major esset difficultas, si ignoti alicujus hominis nomen in vitæ textum irrepsisset: at quis nesciat ex duobus hominibus nobis probe notis, unum pro altero sæpius subrepere, quod certe in certioribus monumentis nonnumquam contigisse sexcentis exemplis probari posset, nisi nos ipsos convinceret propria in quotidiano usu ejusmodi erratorum experientia.

Si tamen quis contenderit hunc errorem Fausto non debere attribui, facile est eum rejicere, ut mox dicebamus, in Odonem, qui Bertichramni nomen incaute in Fausti textum majoris explicationis, ut ei videbatur, gratia addiderit, cum Faustus discipulos sancti Benedicti ab episcopo quidem Cenomannensi, sed non expresso ejus nomine, expetitos fuisse commemorasset. Certe Aimoinus, qui hanc missionem libro 2. Historiæ Francicæ refert, nullo nominato episcopo scribit *legatos a Cenomannica urbe missos* Casinum ea de causa adiisse. Sed utrovis modo erratum illud irrepserit, certe non tantum est, ut vitæ auctoritatem elevare queat, cum cetera optime sibi cohæreant. Et quidem iniquum videretur, ut ob ejusmodi errorem, qui illæsa historiæ fide facile irrepere potuit, nec difficilis sanatu est, vetus hoc monumentum omni sua auctoritate excidat.

Scriptorum errata ut emendanda.

3. Dicet aliquis, si talis admittatur errorum corrigendorum licentia, vix supererit aliquod falsum monumentum, quod ejusmodi indulgentia facile non possit pro vero intrudi, resectis nempe aut mutatis quæ in eo occurrent falsi indiciis. atque adeo ruet una ex præcipuis critices regulis, qua supposititium esse deprehenditur aliquod opusculum, cum personæ in eo, loca, aut chronologicæ notæ occurrunt, quæ rebus narratis non possunt absolute adaptari.

At ultro fatemur nemini licere pro suo cujusque arbitrio, quæ in veteribus monumentis non sibi satis cohærentia deprehenduntur, mutare, aut alias pro aliis personas, seu etiam chronologicas notas ingerere, ut eis fides aliqua concilietur: verum contendimus etiam in authenticis & certioribus monumentis quandoque errores irrepsisse, aut scriptorum incogitantia, aut interpolatorum, seu amanuensium vitio, aut certe alia quavis occasione intrusos, qui tamen errores omnem eorum non elevant auctoritatem. id certe in Athanasii operibus, ut omnes viri docti hodie consentiunt, non semel accidit, ubi Georgii aut Gregorii nomen loco Pisti legitur; similes errores in aliis aliorum Patrum, & scriptorum libris, nemine diffitente, passim occurrunt. Quare necesse est ut aliquot critices regulæ habeantur, quibus certo deprehendi possit, quænam ex iis monumentis rejici, quænam vero admitti debeant. Nonnullas ejusmodi regulas hic proponere visum est, quas tamen lubenti animo virorum eruditorum judicio subjicimus.

Eæ sunt omnino quinque. Prima ut monumentum illud, quod pro antiquo proponitur, eam ætatem sapiat, quæ ei tribuitur, id est ut stilus sit ejus ævi, quo exaratum dicitur, loquendi modi peculiares his temporibus adhiberi soliti occurrant, sicut & vocabula quædam, quæ tunc in usu erant, aliaque similia, quæ sibi ipsis optime cohæreant. quæ quidem indicia etsi seorsim considerata, non magni videantur esse

APOLOGIA S. MAURI.

momenti, cum tamen simul in uno opusculo conveniunt, vix ac ne vix quidem inducunt in errorem. 2. ut legitima ac certa habeantur testimonia, ejusmodi opus fuisse ab aliquo posterioris ævi interpolatore aut auctore recognitum, qui nonnihil in eo mutaverit. 3. ut illæ vocum aut rerum mutationes, sive etiam additiones, quæ ab interpolatore factæ dicuntur, ei ætati conveniant, qua interpolatorem vixisse constat. 4. ut eædem interpolationes aut commutationes tantæ non sint, aut non ita frequentes, ut discerni non possit, quid interpolatori, quidve primo auctori tribui possit. 5. denique ut ea loca, quæ in eo opere interpolatoris vitio depravata dicuntur, non emendentur pro cujusvis arbitrio, sed eo pacto, ut sic emendata toti operis contextui apprime conveniant, & cum veteribus aliis monumentis, quæ aliqua ratione ad illud revocari possunt, concordent. Ita nemo hactenus plerasque vitas sanctorum a Surio editas, ob id spurias esse pronuntiavit, quod ille editor eas a primævo & genuino ad politiorem stilum redigere conatus fuerit; nonnihilque interdum in iis mutaverit, quæ mutanda, in quo tamen sæpe falsus est, censebat.

Videndum itaque utrum hæ regulæ possint vitæ sancti Mauri, illæsa ejus auctoritate, coaptari. Hæc vita sub Fausti scriptoris sæculi septimi nomine dicitur inventa. Certe ejus ætatis characteres omnes in ea passim deprehenduntur, ut fuse superius demonstravimus. Publicata dicitur ab auctore sæculi noni, qui nonnihil in ea immutavit. Ipse se prodit, ac res quæ dicuntur ab eo mutatæ, aut de novo inventæ, in nullo prorsus ejus ætati repugnant; nec ita contextum, aut res a Fausto primo auctore narratas obscurant, ut discerni facile non possit, quid Fausto tribuendum sit, quidve ab Odone mutatum aut additum esse potuerit. quod etsi de ceteris circumstantiis non adeo exploratum esset, de Missione tamen Gallicana certo certius est; cum tota vitæ series eam missionem supponat, atque is ipse qui eam publicavit, invocato Christi nomine fuerit professus, se nihil in hac vita de historica veritate immutasse. Denique omnia omnino vetera & nova monumenta apprime eidem missioni conveniunt, ac totam ejus historiam egregie confirmant, quam re ipsa nemo umquam, ante nostram ætatem, impugnare aggressus est.

Basnagii objecta diluuntur.

4. Contra hæc Basnagius, Calvinianæ sectæ vir eruditus, nescio quibus commentariis male instructus, negat ullum umquam in rerum natura exstitisse Maurum, quasi nesciret hunc sanctum a Gregorio Magno laudatum, immo & præclariora ejus nonnulla facta a tanto doctore descripta fuisse. Hic porro asserit nihil omnino nos proficere in propugnanda sancti Mauri vita, etiam si loco Bertramni Cenomannensis episcopi substituatur Innocentii nomen. nam, inquit, in vulgata illa vita Maurus dicitur post Bertramni, immo post Innocentii, ut restitutum supponimus, mortem in Gallias advenisse, & quidem anno D X L I I I. ut vulgo creditur, cum jam Domnolus esset episcopus Cenomannensis; & tamen Innocentius, inquit ille, ad annum usque D L X. pertigit, quo ei Domnolum successisse non modo ex Gregorio Turonensi, quem idem vir eruditus incaute cum Gregorio Magno confudit, probari potest; sed etiam ex ipso vitæ auctore, qui disertis verbis ait Domnolum Innocentio substitutum fuisse, antequam Maurus Aurelianos pervenisset.

Hæc ille, quæ sane negotium facesserent, si constaret Innocentium, ut ipse affirmat, ad annum D L X. pertigisse. at non modo id non constat; sed econtrario certum est ex ipsismet sancti Innocentii actis id verum non esse. licet enim multæ occurrant, & quidem graves difficultates in Cenomannensium episcoporum illius ævi Historia, ac varii auctores varia scripserint de Innocentii successore; quocumque tamen res trahatur, nihil etiam inter tot ambages deprehendi potest, quod sit vitæ sancti Mauri contrarium; immo ejus ope lucis multum afferri potest huic Historiæ, salva semper & incolumi ipsius vitæ auctoritate. Rem itaque propius attingamus; & Innocentii, sicut & Domnoli ejus successoris, ex illis antiquis monumentis ætatem paullo attentius expendamus.

Primo constat Innocentium anno D X L I. interfuisse concilio Aurelianensi, nec deinceps ullam prorsus ejus mentionem occurrere in ullo antiquo monumento; cum vero annum D L X. non attigisse ex ipsis ejus actis evincitur, quæ diserte habent hunc pontificem Chlodovei Magni & Childeberti ejus filii principatu Cenomannensem ecclesiam rexisse per annos quadraginta quinque. qui quidem calculus omnino nobis favet, adversariis vero nostris, quoquo se vertant, contrarius est. Nam etsi anni illi numerari solummodo inciperent ab ipso obitu Chlodovei, qui anno D X I. contigit, Innocentius annum D L V I. non excessisset. quod prorsus evertit Basnagii calculum. sed præterea diserte habent illa acta, Innocentium sicut sub Childeberti, ita & sub Chlodovei ejus patris principatu sedisse, quod proinde optime anno D X L I I I. aut certe præcedenti convenire posse nemo infitiari potest.

5. Quod vero ad Domnolum attinet, qui proxime Innocentio successisse dicitur, certum est post Innocentii obitum ingentes turbas de successore deligendo in ecclesia Cenomannensi excitatas fuisse. id disertis verbis habet auctor vitæ sancti Domnoli, quem ideo nonnisi post aliquot annos sede sua potitum fuisse scribit. Et quidem ab Innocentii obitu, quem anno D X L I I I. contigisse censemus, ad annum usque D L X V I I. nullus inter ceteros episcopos, qui conciliis subscripserunt, Cenomannensis antistes memoratur, nullusve legatus, qui vice absentis interfuerit. Fuere tamen tunc temporis celebrata concilia in regno Childeberti, quibus ceteri ejus regni pontifices, aut certe eorum legati interfuerunt. Quin & turbarum istarum causæ haud ignotæ sunt, quas nempe excitatas volunt a Scienfrido, antea chorepiscopo, qui post Innocentii decessum, ecclesiam Cenomannensem invadere conatus fuerat. unde etsi Domnolus canonice electus fuisset,

fuisset, quod sane veri similius est; illius tamen sedis possessionem adipisci non valuit, donec tranquilliora afflarent tempora; tandemque post varias peregrinationes redux, quiete eam ecclesiam multis annis administravit.

Aliam item proferunt tantæ dilationis rationem, quod nempe Domnolus a Cenomannensibus electus, Chlotario regi nimisquam addictus esset. quod æquo animo Childebertus, ad cujus dominium Cenomanni spectabant, vix ferens, turbas a Scienfrido excitatas cohibere non multum curabat. unde mirum non est, si hujus ecclesiæ possessionem, ad quam Chlotario commendante assumtus fuerat Domnolus, ante Childeberti obitum inire non valuerit. Hæc omnia sancti Gregorii Turonensis testimonio approbantur. Is quippe in Historia Francorum scribit, Domnolum, cum adhuc abbas sancti Laurentii Parisiis esset, suscipere solitum fuisse exploratores, a Chlotario frequenter eam in urbem immissos. quod sane Childeberto placere non poterat. Addit idem auctor, Domnolum Avenionensem episcopatum sibi a rege Chlotario, cum apud Turonos versaretur, oblatum noluisse recipere, causatum nimiam Avenionensium superbiam, qui suam ipsius simplicitatem procul dubio ludibrio habituri essent; præterquam quod illic ab eodem Chlotario remotior futurus esset. quare cum paullo post, subdit idem auctor, Cenomannorum ecclesia Innocentii obitu viduata fuisset; Domnolus ad eam sedem, procurante eodem rege, electus fuit. quæ sane omnia apprime sibi cohærent, & antiquis ejus ævi monumentis; atque ope vitæ sancti Mauri valde elucidantur. Etenim anno DXLII. Chlotarius ex Hispanica expeditione rediens invisere potuit tumulum sancti Martini, quem sanctum toto vitæ suæ tempore magnopere coluit, ibique a Domnolo conveniri. Tunc etiam vacua potuit esse Avenionensium ecclesia: siquidem ab anno DXVII. quo Salutaris ejus sedis episcopus concilio Epaonensi interfuisse memoratur, ad annum usque DXLIX. quo Marinus presbyter loco Antonini Avenionensis episcopi concilio quinto Aurelianensi subscripsit, nihil prorsus de ejus ecclesiæ antistitibus in monumentis ecclesiasticis invenitur.

Denique quod Gregorius subjungit, Domnolum postea procurante Chlothario post Innocentii mortem Cenomannensis ecclesiæ episcopum *destinatum* fuisse; &, quod ex Domnoli actis discimus, eum ob Scienfridi turbas, hanc sedem nonnisi post multas peregrinationes, licet jam dudum fuisset ad eam electus, immo & consecratus, ut in actis ejus legitur, obtinere potuisse, hæc apprime concordant cum ipsa Vita sancti Mauri. Cum enim hæc anno DXLII. desinente, vel proximo ineunte contigerint, Maurus qui tunc temporis in Gallias primum advenerat, apud Aurelianos discere potuit, & Innocentii mortem, & Domnoli electionem, & turbas ea occasione in ecclesia Cenomannensi exortas; cumque nulla spes esset hos motus brevi esse finiendos, alio secedere coactus, apud Andecavos invitante Floro divertit, ibique Glannafoliense construxit monasterium. Domnolus vero postmodum obeunte Childeberto, cum jam Chlotharius monarchiam obtinuisset, sedem suam recepit anno DLIX. ut ex Gregorio probatur. Et hæc quidem prima Domnoli ad sedem Cenomannorum electio, & ejusdem ecclesiæ inita ab eo possessio pacifica post plurimos peregrinationis annos, cum *jam pridem*, ut loquitur Gregorius, *Innocens ad Deum migrasset*, omnino conciliant auctores, quorum alii pauciores, alii plures huic antistiti regiminis annos concedunt.

III.

1. Cum itaque ex his quæ protulimus, certum videatur, Innocentii mortem ac Mauri adventum in Gallias ad anni DXLIII. initia revocari posse, facile solvuntur duæ aliæ difficultates a Basnagio propositæ. una, quod legati Cenomannenses anno DXLI. e Gallia profecti plures annos, quam par fuisset, in eo itinere consumsissent: altera, quod si Maurus post Innocentii obitum in Gallias advenisset, a Theodeberto rege non potuisset excipi, cum Theodebertus, si id de seniori intelligatur, jamdudum excessisset e vivis; junior vero nondum tunc temporis regnum fuisset adeptus. At prima difficultas nullius est momenti. nam legati sub finem anni DXLI. profecti, rediere initio anni DXLIII. ac proinde vix decem & octo menses expenderunt. quod sane mirum non est illis turbulentis temporibus, cum hodieque, majora licet habeantur commoda, plerique plus temporis in tam longinquo itinere conficiendo insumere soleant. Non majoris est ponderis altera viri eruditi difficultas, cum certum sit Theodebertum seniorem anno DXLIII. quo Mauri adventum consignari posse probavimus, regnasse in Francia.

Aliæ difficultates solutæ.

2. At insolens nonnullis videtur, quod Theodebertus in vita sancti Mauri dicatur *regnum Francorum* gubernasse, immo & eum obtinuisse *regni Francorum apicem.* cum constet Theodebertum, nec monarcham fuisse, nec umquam regnasse Parisiis.

Fatemur ultro Theodebertum numquam aut fuisse monarcham, aut regnasse Parisiis: sed contendimus non modo regnum integrum, sed etiam ejus post monarchiæ divisiones tetrarchias regni Francorum nomine passim donatas fuisse. quod non solum ab exteris, sed etiam a nostræ gentis historicis, & quidem ævo sancti Mauri, factum fuisse constat. Certe ipsemet Gregorius Turonensis, inter Francicarum rerum scriptores facile princeps, Austrasiæ regnum, quod Theodebertus obtinuit, etiam comparate ad regnum Parisiense, *Franciæ regnum* absolute appellat. *Apicem* vero *regni* unusquisque regum nostrorum in sua tetrarchia habuisse dici potest; cum a quocumque alio absolutus, in sua regni portione regnaret. At si quis hac voce potiorem regni partem designari debuisse contenderit, non multum refragabimur, cum certum sit portionem Theoderici, quam Theodebertus ejus

filius accepit, in prima monarchiæ diviſione ceteris multo fuiſſe ampliorem & præſtantiorem. ſed & apicem regni Francorum obtinuiſſe Theodebertus dici potuit, quod aliis Francorum regibus poteſtate, præclaris factis, animi magnitudine & famæ celebritate præcelluerit, ita ut ei etiam viventi *Magni* nomen adhæſerit, quod ſcriptores domeſtici & exteri agnoſcunt. Si vero auctores laudare neceſſe ſit, qui eum & *Magnum* & *Francorum regem* appellaverint, id non admodum operoſum fuerit. certe id non ſemel fecit auctor illorum temporum celebris, Marius Aventicenſis epiſcopus in Chronico; ubi ſic habet ad annum DXXXIX. *Theodebertus rex Francorum intrat in Italiam*; & decennio poſtea, *Theodebertus rex Magnus Francorum obiit.* De filio ejus Theodebaldo, qui etiam regnavit in ſola Auſtraſia; *Theodebaldus rex Francorum obiit.* Et de Sigiberto, cui poſt Chlotharii mortem Auſtraſiæ regnum obtigit: *Sigibertus rex Francorum bellum contra fratrem ſuum ſuſcepit.* Ita Marcellinus comes, Procopius, Agathias; & alii, quos ſingillatim recenſere non vacat.

3. At, inquit vir eruditus, appellatus fuerit Theodebertus Francorum rex: certum eſt tamen eum nihil apud Andecavos poſſediſſe, cum ille ſolummodo in Auſtraſia regnaverit, alias vero Franciæ partes patrui ejus tunc occuparent, cum Maurus advenit in Gallias: proindeque admitti non debet illius ſancti vulgata Vita, quæ Theodebertum ſupponit Andecavis regnaſſe, ubi Glannafolienſe monaſterium exſtabat.

Theodebertum non omni Francorum regno præfuiſſe certum eſt, quippe qui in Auſtraſiæ ſolummodo tetrarchia patri ſuo ſucceſſit: fatemur etiam dici non poſſe, Andecavos umquam in ea Franciæ parte, quæ proprie Auſtraſia appellabatur, ſitos fuiſſe. At contendimus Auſtraſiæ reges multas, & quidem præclaras Galliæ provincias poſſediſſe, quæ ab illa Auſtraſia longe diſſitæ erant. Quis enim neſcit, Albigenſes, Lemovicenſes, Arvernos, Rutenos, alioſque Aquitaniæ, Septimaniæ & Provinciæ celebres populos, ad Theodericum, cui in regno Theodebertus ſucceſſerat, pertinuiſſe? ita & Sigibertus, qui in altera regni diviſione Auſtraſiam obtinuit, regiamque, ut Theodericus, apud Remos habebat, ſub ſua ditione Pictavos, aliaſque regiones & urbes ultra Ligerim ſitas, immo & ipſam Turonorum urbem habuiſſe teſtis eſt omni exceptione major ſanctus Gregorius Turonenſis. unde fieri potuit, ut quamvis Andecavenſium potior pars, quæ citra Ligerim ſita eſt, ad Childeberti regnum attinuerit; altera tamen ejus provinciæ portio ultra-Ligeritana & Pictavis contigua, in qua ſitum eſt Glannafolium, Theodeberto Auſtraſiorum regi attributa fuerit. Nec inſolens eſt unam inter duos reges provinciam diviſam fuiſſe, cum ex certis & indubitatis paſſim monumentis conſtet, non modo regna aut provincias, ſed quandoque etiam ipſos pagos, immo eaſdem urbes, eademque opida diverſis regibus paruiſſe.

Inſtat vir eruditus & ait: Andecavi ad Chlodomiri regnum ſpectabant, quod quidem, teſte Gregorio, poſt filiorum ejus necem æqua lance inter ſe ſe diviſerunt Childebertus & Chlotarius, nulla Theodeberti (Theodericum dicere debuerat) Auſtraſiæ regis facta mentione; & quidem æquum non erat, uti ille ait, ut qui necis particeps non fuerat, in hereditatis conſortium admitteretur.

Verum etſi daremus integram Andecavorum regionem Chlodomiro olim paruiſſe, quod ſane maxime incertum eſt; non tamen inde legitime inferri poteſt, ad Theodeberti dominium eam poſtea numquam deveniſſe. nec enim putandum eſt Theodericum, qui præ fratribus ſuis, bellicis virtutibus præſtabat, & illis multo audacior erat atque potentior, partem hereditatis ſibi debitam poſt fratris ſui, filiorumque necem inſuper habuiſſe. Dicuntur equidem apud Gregorium Childebertus & Chlotarius Chlodomiri regnum inter ſe ſe æqua lance diviſiſſe; ſed his verbis nihil aliud intelligi poteſt, quam quod Chlotarius non majorem quam Childebertus regni partem obtinuerit. Ea autem Theoderici excludendi cauſa, quam adverſarii proferunt, quod ſcilicet Theodericus, qui ſceleris ſocius non fuerat, hereditatis quoque particeps eſſe non debuerit, omnino rejicienda videtur; cum e contrario Childebertus & Chlotarius, ob tantum facinus hereditate excidere debuiſſent, quæ proinde ſoli Theoderico legitime debita erat, utpote quæ ipſi innocuo, jure naturali & hereditario contigerat. Sed ut ut ſit de illa diviſione, conſtat magnam ſaltem Burgundiæ partem Auſtraſiorum regibus Theodeberto & filio ejus Theodebaldo paruiſſe, ut probant conciliorum eo tempore ex Auſtraſiæ regno congregatorum ſubſcriptiones: ex quibus liquet, pleroſque Burgundiæ epiſcopos iis regibus ſubjectos fuiſſe. quales fuere Gregorius Lingonenſis, Heſichius Viennenſis, Agricola Cabilonenſis, Urbicus Veſontionenſis, Rufus Octodurenſis, &c. Immo Theodebertus ipſe Cabilono Remos revertebatur, cum eo morbo correptus fuit, qui ei mortem intulit. Certe ipſemet Theodebertus ſimul cum ſuis patruis Childeberto & Chlotario, teſte Mario, auctore æquali, ad annum DXXXIV. expeditionem in Godomarum Chlodomeris interfectorem ſuſcepit, atque eo fugato, hi tres ſimul Burgundiam obtinuerunt, & inter ſe diviſerunt. Denique, ut obſervat Valeſius vir hiſtoriæ Francicæ, ſi quis umquam, peritiſſimus, cum nemo probe ſciat, qui fuerint in illis regni Francorum diviſionibus, cujuſque portionis certi limites; vix abſque temeritatis nota, quis affirmare poteſt, opidum aliquod aut regionem aliquam ad hanc vel illam portionem attinuiſſe, niſi id expreſſo veteris alicujus teſtimonio comprobetur.

IV.

1. Poſt graviores illas, quas expendimus e vita ſancti Mauri repetitas difficultates, alias proponunt adverſarii, quas etſi non tanti videantur eſſe ponderis, intactas tamen præter- Variæ aliæ difficultates expenduntur.

APOLOGIA S. MAURI.

Regulæ ignorantia.

mittere visum non est; cum eas sufficere posse censuerit vir eruditus ad elevandam omnem hujus vitæ auctoritatem. Una est, quod Faustus, quem sub socii sancti Mauri nomine larvatum putat, Regulæ sancti Benedicti adeo nescius fuerit, ut Florum adhuc novitium tonsum tamen fuisse scripserit. quod sane, inquit ille, omnino Regulæ Benedictinæ contrarium est, in qua novitios tonderi diserte vetatur.

Verum indicare debuisset vir eruditus, quo regulæ capite id vetitum sit, cum nobis Regulam sanctam illam professis, eamque quotidie evolventibus locum hunc invenire nondum contigerit. Præscribit quidem pater sanctus, ut expleto probationis tempore novitius propriis vestibus exuatur, rebus monasterii induendus; at nihil prorsus de tonsura habet. quin e contrario multis exemplis comprobari posset homines ad conversionem accedentes deposita coma clericos statim, aut monachos factos fuisse; quamvis diffiteri nolim sollemniori forte ritu abscissos fuisse capillos eorum, qui peracta diuturna probatione, insolubili voto congregationi adjungebantur. atque eo pacto Florus dici potest, longioribus crinium cincinnis, quos Francorum nobiliores viri deferre tum solebant, excidisse, ut ad modestiorem cæsariem, qualem habere novitium decebat, capilli ejus redigerentur.

Sed esto vetitum sit in Benedictina regula capillos novitiis in primo monasterii ingressu exscindere; quis viro erudito persuasit, tunc Florum novitium solummodo fuisse, quando ei capilli abscissi sunt? id certe non habet Faustus, neque ullus alius auctor; immo si Fausti locus accurate perpendatur, jam probationis annum tunc compleverat Florus, quippe qui veste monastica donatus, omnia bona sua, facto publico testamento, tunc dimisisse dicitur, cum capilli ei abscissi sunt.

Annorum vitæ calculus.

2. Non majoris est ponderis altera viri eruditi objectio, contendentis Faustum, si vita ab eo re ipsa descripta fuerit, ad nestoreos annos pervenire debuisse; utpote qui a sancto Patre in Casino monte enutritus, post Gallicanum tot annorum iter, in Italiam reversus cum jam senex esset, Bonifacio papæ tertio, vel quarto, vitam a se exaratam obtulerit.

Res est Fausti calculo examinanda. Faustus ipse ait se annis septem natum sancto Patri in Casinensi monte oblatum fuisse. quod si id anno ipso, quo sanctus Benedictus, relicto Sublaco, ad sacrum montem accessit, id est anno circiter DXXVIII. factum fuerit, quatuordecim aut certe quindecim annos sub beati Patris disciplina Faustus transegisse dicendus est. nam anno DXLII. exeunte, aut sequentis initio, datus est socius Mauro in Galliam properanti; atque juxta illum calculum, annos viginti & unum, aut viginti-duos natus erat Faustus, cum in Gallias profectus est. Id sane ipse videtur indicasse, cum in vita sancti Mauri scripsit; se transactis infantiæ annis sub beati Benedicti disciplina eruditum profecisse, usque dum Mauro ab eodem patre in Gallias properanti comes datus fuisset. Cum vero sanctus Maurus anno DLXXXIV. obiisse dicatur, Faustus tunc temporis annum ætatis suæ sexagesimum-secundum attigisse debuit: quibus si duos alios annos, quos post sancti abbatis mortem in Gallia transegit, addiderimus, dicendus est in Italiam rediisse annos circiter sexaginta-quatuor natus. qua sane ætate senex dici potuit homo, qui iter leucarum circiter trecentarum aggredi parabat; haud tamen adeo decrepitus, ut non facile annos adhuc viginti in patria ducere potuerit, atque eo temporis intervallo sancti Mauri vitam describere; eamque tandem octogesimo-quarto aut quinto suæ ætatis anno Bonifacio papæ offerre.

Miraculorum multitudo.

3. Non felicior fuit Basnagius in objiciendis contra vitam sancti Mauri miraculis, quæ in ea passim occurrunt: cum pleraque, immo & ferme omnia quæ ab eo objiciuntur, ex sancti Gregorii dialogis excerpta sint; immo nonnulla sancto Mauro tribuit contra Fausti mentem, quæque re ipsa non a beato Mauro, sed quæ, testante Gregorio Magno, a sancto Benedicto patrata fuerunt. Verum hoc ad rem nihil interest. nam & revera Maurus multa miracula edidisse dicitur a Fausto vulgato, sed hæc-ne sunt suppositititiæ vitæ indicia? immo vero merito veniret in falsi suspicionem hujus sancti vita, si ab auctore æquali descripta diceretur, & non esset tota referta miraculis. Non enim ejus ævi auctores sancti alicujus vitam describere sibi videbantur, nisi foret tota miraculis referta. Consulantur, si lubet, quæ supersunt ejusmodi monumenta: & illum fuisse sæculi sexti aut septimi morem quivis facile deprehendet. si rem exemplis approbare opus fuerit, proferemus testes majores omni exceptione Gregorium Magnum, alterum Gregorium, Turonum scilicet antistitem, Patricium Dynamium, Fortunatum, & alios, quotquot inveniri poterunt, qui illo ævo vitas sanctorum edidere.

Ridiculæ reliquiæ.

4. At, inquit vir eruditus, ridicula plane refert pseudo-Faustus, ut cum patrem Benedictum narrat Mauro aliquot sanctorum reliquias transmisisse, inter quas recenset *pallium rubeum sancti Michaëlis archangeli.*

Verum si quid ridiculi ea in reliquiarum recensione occurrat, non Fausto, qui rem prout erat simpliciter enarravit, imputandum est, sed iis ipsis, qui locum hunc aut non recte retulerunt; aut certe non satis, pace eorum dixerim, intellexerunt verborum Fausti germanum sensum. Age igitur, videamus quid Faustus ea occasione scripserit. Narrat sanctum Patrem Mauro transmisisse tres sanctæ Crucis particulas, cum aliis sanctorum reliquiis, atque inter eas exprimit *sancti Michaëlis archangeli*, hæc sunt ejus verba, *ex palliolo rubeo, sanctæ scilicet ejus memoriæ.* quæ quidem ita interpretatur vir eruditus, quasi his verbis voluisset Faustus indicare sanctum Michaëlem pallio rubeo vestitum fuisse, cujus partem sanctus Pater discipulo suo pro reliquiis concesserit. At quantum id sit a Fausti sensu alienum, ex illorum verborum simplici expositione patebit. Nemo vel minimum in ecclesiasticis auctoribus versatus, nescit, *me-*

moriæ nomine apud ejus ætatis auctores, ecclesiam, aut capellam sive sacellum, vel saltem altare designari. Certe Faustus ipse hanc vocem eo sensu alias manifeste usurpavit. Haud minus certum est altaria & sanctorum sepulcra tapetibus aut pannis cooperiri solita tunc fuisse. quod non solum ad conservationem, sed etiam honoris & reverentiæ causa fieri consueverat; immo ejusmodi tapetia quandoque ad parietes suspendebantur, potissimum diebus festivis, aut certe in locis celebrioribus; & hæc tapetia sive panni *pallia*, *pallæ* seu *palliola* appellabantur. Porro fideles, qui devotionis causa ad ejusmodi sacella seu memorias sanctorum accedebant, tapetia illa osculabantur, sibi ipsis ea, si forte aliqua corporis sui parte laborarent, imponebant, & si quando eis liceret ex illis pannis fila nonnulla, aut quantumvis exiguum frustulum secum auferre, id pro maximo munere habebant, & veluti sacras reliquias venerabantur; quo re ipsa nomine passim donantur apud veteres auctores. Hæc omnia ex sancto Gregorio Turonensi, aliisque nonnullis ejus ætatis scriptoribus discimus; immo non solum illa fila, sed flores quoque, quibus ornata fuerant sanctorum altaria, herbulæ quæ devotionis causa a fidelibus injiciebantur, & ipse etiam pulvis e tumulis sanctorum collectus, sicut & aqua putei aut fontis vicini, ne quid dicam de cereis aut oleo lampadum, aliisque similibus rebus, pro reliquiis habebantur: quod non solum ex Gregorio Turonensi, sed etiam ex Hieronymi, Augustini, Gregorii Magni, aliorumque sanctorum patrum testimonio certum est. Quis nesciat quo in pretio olim fuerint panni illi, quos Apostolorum sepulcris aliquanto tempore impositos Pontifices Romani in varias orbis christiani plagas transmittebant? Notum est quam mira de ejusmodi pannis Leo, Gregoriusque, uterque Magnus, & alii pontifices narraverint.

Particulæ igitur pallii, quas ex memoria seu altari sancti Michaëlis beatus Benedictus ad Maurum transmisisse memoravit Faustus, erant ex tapete seu pallio, quo hujus sancti Archangeli altare coopertum fuerat, excerptæ. Nihil hac in re ridiculum, nihil insolitum, nihil quod ætati Fausti non conveniat. Ridebunt forte nonnulli, maxime ex heterodoxis, patrum nostrorum simplicitatem; sed quamvis eorum apologiam facere non multum esset operosum, hic tamen sufficiat demonstrasse nullum inde apparere in hac narratione falsitatis indicium, quæ e contrario invicte ejus auctoris sinceritatem probat, cum posteriorum sæculorum auctor fallax hanc ejus ævi simplicitatem & ingenium imitari non valuisset.

Itineris circumstantiæ.

5. Discutit postea Basnagius omnes itineris sancti Mauri circumstantias, ut si quid errati in iis deprehendat, inde totam Missionis Gallicanæ traditionem impugnare possit. Et quidem nihil circa viam, quam tenuisse dicitur vir sanctus, aut de locis quæ invisit transeundo, reprehensione dignum invenire potuit: at contendit non sibi constitisse Faustum in dierum quos eo in itinere insumsisse dicitur Maurus, enumeratione. Maurus cum suis sociis, inquit, profectus est e monte Casino die decima Januarii: post dies quinquagina-quinque Vercellas appulsus, ibi quatuordecim dies egit, & tamen prope Autisiodorum die vicesima-prima Martii adfuit. quod fieri non potuit, nisi Autisiodorum pervenisset, priusquam Vercellis fuisset egressus.

At quis non videat amanuensis hic erratum esse, qui L V. pro X X V. incaute scripserit? neque enim sincerus auctor, neque mendax scripsisse censendus est, quod Maurus priusquam ex una urbe profectus fuisset, in alteram longe ab ea dissitam pervenerit; & tamen observasse singillatim, ut sane accurate fecit, testante ipso adversario, Faustus, omnes itineris circumstantias, & omnia loca recensuisse, quæ a sancto Mauro perlustrata fuerunt. Condonandum itaque est erratum illud amanuensibus vitæ sancti Mauri, ut condonari debet similis error viro erudito, hanc objectionem facienti. Amanuenses L V. pro X X V. uti diximus, scripsere, adversarius vero noster hoc ipso objectionis suæ loco X X V. pro L V. incaute retulit. Absit autem, ut eum malæ fidei reum aut dicamus, aut credamus; ita nec ipse ob tam levem errorem Faustum suspectum debet habere. Verum alio item, & quidem faciliori modo, id erratum potuit irrepere in vitam sancti Mauri, unius scilicet literulæ mutatione. nam si pro *quinquagesimo-quinto die*, legamus *quinquagesima quinto die*, nulla supererit in hac computatione difficultas. veri similius autem nobis videtur, errorem eo modo contigisse, quod in variis eorum temporum monumentis, *quinquagesima* vox jam usurpata eo sensu occurrat, quo hodieque eam adhibere solemus.

Aliæ objectiones jam solutæ.

6. Denique nonnulla alia congerit Basnagius adversus vitæ sancti Mauri auctoritatem, ut eam nullam esse probet. Talia sunt quæ de morte sancti patris Benedicti affert, quæ in pervigilio resurrectionis Dominicæ contigisse dicitur anno D X L I I I. contra tabularum paschalium fidem. Objicit etiam Gregorii Turonensis, Bedæ & aliorum auctorum silentium & alia similia: quæ cum jam a nobis superius recensita & refutata fuerint, hic fusius persequi non vacat; sed ex his quæ retulimus patet, quam immerito vir ille eruditus Mabillonium nostrum arguerit, ob locum huic vitæ datum inter acta sanctorum Ordinis Benedictini; cum certum sit ea quæ putaverat Basnagius errata, non esse errata, & quæ sibi contraria visa fuerant, nullo modo sibi contradicere; immo & ea, quæ pro certis & indubitatis suppositionis indiciis protulerat, certa e contrario & invicta esse ejus sinceritatis argumenta. unde fateatur necesse est vir eruditus, se hac in re faciliorem præbuisse adversariis nostris, qui ei commentarios contra sancti Mauri Missionem subministrarunt; proindeque suam vitæ sancti Mauri auctoritatem manere debere integram & inviolatam, qualem certe meretur hoc monumentum, quod sæculi septimi initio exaratum, postmodum sæculo nono ab alio auctore retractatum, & aliquot locis interpolatum fuit. quod non modo Missionis sancti Mauri traditionem

non evertit; sed eam e contrario omnino, uti probavimus, confirmat & corroborat.

V.

Cl. viri Ant. Ballieti sententia expenditur.

1. Multa etiam in dissertationis hujus Gallicana editione protulimus adversus novam Antonii Ballieti, viri eruditi, opinionem, qui licet se in controversiam de Missione sancti Mauri excitatam venire nolle professus fuisset, cum inter aliorum sanctorum vitas de sancto Mauro agere incœpit; postea tamen in narrationis decursu ita semper se gessit, ac si nullo probabili fundamento niteretur Ordinis nostri, immo Ecclesiæ totius occidentalis, de ea Missione traditio. Duos quippe Mauros admittere non dubitavit; unum scilicet Italicum, a sancto Gregorio laudatum, & alterum abbatem Glannafoliensem, qui in Gallia floruerit. Verum cum in Additionibus a se nuper evulgatis, licet hanc suam opinionem non deposuerit, fateatur tamen Traditionem nostræ oppositam, quam intrudere voluerat, nullo certo fundamento probari posse; innuatque vix posse negari, quin Odo Fossatensis abbas vitam sancti Mauri publicaverit; immo & admittere videatur Alcuini litanias, quas sibi favere existimaverat, jam in sui patrocinium flecti non posse: quæ omnia tamen erant suæ ipsius opinationis fundamenta, quæ protulerat, pauca omnino supersunt hic adversus eum dicenda; maxime cum nullum umquam momentum, nullumve auctoris testimonium, aut leve saltem aliquod antiquitatis vestigium in suæ opinionis patrocinium protulerit.

Nonnullas tamen rationes profert, quibus se impeditum dicit, quominus nostræ, immo Romanæ ecclesiæ sententiæ accedat. Eæ sunt, primo, quod conjecturas quidem & præjudicia in nostra dissertatione Gallicana ad asserendam sancti Mauri Missionem protulerimus, sed probationes nullas. Secundo innuit malle se Odonem ipsum abbatem Fossatensem, a quo vitam sancti Mauri publici juris factam fuisse invicte probavimus, falsi ac perjurii reum accusare, quam vitæ hujus agnoscere auctoritatem. Tertio nos reprehendit, quod faciliores fuerimus in admittendis opinionibus sive traditionibus, quæ Caroli Calvi ætatem præcesserunt. Idem dicit de monumentis quæ protulimus, quibus fuerat, ut ait, multo magis, quam nobis visum est, diffidendum. Quarto Alcuini litanias, quas sibi favere, proindeque recipiendas existimaverat, jam nullius esse roboris dicit, quod ejusmodi monumenta interpolationibus soleant passim scatere. Quinto denique quod nihil prorsus ad Papebrochii rationes, quæ haud contemtibiles sunt, responderimus.

& resolvitur.

2. At facilis est ad hæc omnia responsio. Et primum quidem Missionis sancti Mauri traditionem antiquissimam esse certis & indubitatis monumentis a nobis demonstratum esse nemo infitiatur; an vero inde argumenta legitima, aut solummodo meras conjecturas deduxerimus, judicabunt æqui verique amantes lectores, qui hanc dissertationem jam gallice, modo vero hic latine editam expendere voluerint. Et quidem mirum est id a viro docto dici potuisse, qui rationes nullas, monumentum nullum; conjecturas vero ita leves, pro sua opinione nova protulit, ut eas in emendationibus dimittere fuerit coactus.

3. Accusationem aut suspicionem gravem falsi & perjurii in Odonem intentatam, ne conjecturis quidem, aut levi quoquam momento probat aut confirmat vir eruditus. Sed itane licet hominis famam hactenus integram tali probro absque ratione conspurcare? Fuit quippe Odo vivus & mortuus vir integræ famæ, in ecclesia probe notus; & mirum est quod hunc ipsum, cujus auctoritatem in Historia Translationis describenda, uti certam admittit, & quem etiam hominem probum & bonæ fidei fuisse paucis ante diebus agnoverat vir eruditus, perjurii & mendacii suspectum, si non convictum, se modo habere pronuntiet. Si aliquo legitimo testimonio, id quod sibi antea incompertum erat rescivit, debuisset sane illud proferre in publicum: donec id præstetur, accusationem hanc iniquam, jure divino & humano id nobis suadente, habebimus.

4. Hujus responsionis vim præsensit procul dubio vir eruditus, qui, si salvam velimus Odonis sinceritatem & fidem, non omnino refragaturum innuit, modo tamen fateamur eum a clerico Michaëlino fuisse deceptum, qui illi fabulas pro vita sancti Mauri vendiderit. At suo loco probavimus, vitam sancti Mauri, quamvis nævis aliquot non careat, qui ab interpolatore seu editore, vel etiam ab amanuensibus facile admitti potuerunt, sæculo nono confectam non fuisse, utpote quæ multa habeat, quæ a fallaci illius temporis auctore adinveniri non potuerunt.

Sed nec eo quidem pacto salvari posse Odonis fidem certum est, nisi sancti Mauri missio, & præcipua saltem ejus facta, quæ in vita illa commemorantur, vera fuerint. Etenim Odo ante receptam ab illo clerico vitam, vel Maurum Glannafoliensem scivisset fuisse sancti Benedicti discipulum, aut certe id nesciisset. Si illud sciverit, jam missionem sancti Mauri absque illa vita ratam habemus; proindeque clericus ille, aut quivis alius vitæ confictor, eam primus non excogitavit. Si vero Odo dicatur Maurum Glannafoliensem sancti Benedicti discipulum antea non credidisse: cum sane Maurus Italicus, re vera sancti Benedicti discipulus, ignotus esse ei non potuerit, quem nempe sui cœnobii fundatorem non fuisse probe scivisset, inferendum esset ipsum mala fide suum Maurum in Italicum transformasse. quod quidem etsi voluisset, fieri nemine reclamante non potuisse jam multis demonstratum est.

Cum ait vir doctus, facilius quam par fuisset, nos *opinioni sæculorum, quæ Caroli Calvi regnum præcesserunt, adhibuisse fidem*; innuit aliquam de sancti Mauri missione traditionem ante hujus principis ætatem invaluisse; atque eo pacto ruent omnia prorsus, quæ adversus nostram

APOLOGIA S. MAURI.

Traditionem hactenus excogitata sunt argumenta, quibus adversarii nostri ejus initia ad sæculi noni finem, aut ad sequentis principium revocari debere contendebant. Quin & cum *sæcula quæ Caroli Calvi regnum præcesserunt*, alia esse non possint ab octavo, aut septimo: *opinio* de Mauri Missione paullo post ejus obitum, qui sub sexti sæculi finem contigit, recepta fuisse dicenda est; immo cum Maurus Glannafoliensis, si ab Italico distinguatur, multum eo junior fuisset, ut re ipsa contendunt adversarii, ille adhuc vivens, aut saltem vix mortuus in alterum Maurum transformari debuisset: quod quam sit absurdum nemo non videt.

Quod autem attinet ad monumenta vetera, quæ a nobis incaute admissa conqueritur vir eruditus, ea debuisset indicare. In iis enim quæ citavimus, proferendis aut laudandis, bona fide ac sincero animo egimus: eadem præterea veterum ac recentiorum auctoritate passim corroborare ac confirmare conati fuimus: si quod falsum ingessimus pro vero, aut dubium pro certo, emendare parati sumus, cum primum vir eruditus aut quivis alius id probaverit.

5. Litanias vero Alcuini post ipsummet Ballietum, ut legitimas admisimus, quod re ipsa tales eas esse non dubitemus. Scimus quidem ejusmodi monumenta passim interpolata occurrere: sed eam esse interpolationum detegendarum regulam esse cum viris hac in re eruditis & peritis putavimus, si illa scripta in vetustis codicibus aliter quam in recentioribus deprehendantur; aut certe si aliquot inveniantur in iis nomina sanctorum, qui post auctoris ætatem vixerint. Ostendat vir doctus, si quid tale in his litaniis deprehendit: proferat vel unum sanctum in illis contentum, qui Alcuino sit posterior. Siccine pro libito vetera monumenta, ubi suæ opinationi non favent, falsa aut interpolata, nulla prolata ratione, dicere, sicque rejicere licet?

Instat tamen & ait: Babolenus post Maurum in his litaniis habetur, nec tamen ob id a quoquam dicitur ille sanctus fuisse beati Mauri discipulus. Igitur nec Maurus sancti Benedicti discipulus censendus est, licet in Alcuini litaniis proxime post illum positus inveniatur.

Verum Babolenus semel post Maurum occurrit in vetustis litaniis, quem sancti Mauri discipulum fuisse nemo umquam suspicatus est: at certi sumus Maurum aliquem exstitisse discipulum sancti Benedicti, qui non in una solum litania, (& quidem necesse est in litaniis sanctos unum post alterum recensere, nec propterea alii aliorum discipuli dici possunt) sed in multis, antiquis & recentibus, ante & post publicatam ab Odone ejus vitam vulgatis, post sanctum Benedictum proxime locatus occurrit, & quidem inverso ætatis & celebritatis ordine. Ut enim Maurus sancto Benedicto prope jungeretur, eum necesse fuit præponere illustrioribus & antiquioribus vitæ monasticæ patribus, Antonio, Macario, Ephremio, & aliis, etiam ex Italia, ut suo loco vidimus. quæ sane omnia indicant id non fortuito, sed data opera ab istarum litaniarum collectoribus factum fuisse: cujus rei alia ratio excogitari non potest, nisi quod re ipsa Maurus censeretur ab illis auctoribus fuisse præcipuus sancti Benedicti discipulus.

APOLOGIA S. MAURI.

6. Ultimo denique objicit vir eruditus, nihil nos ad Papebrochii rationes respondisse. Sed quo id pacto fieri potuisset, cum neque Papebrochius ipse, neque eruditi ejus socii ullas hactenus contra sancti Mauri missionem rationes protulerint? Absit ut tam doctos, & in vitis sanctorum illustrandis exercitatissimos viros insuper habuerimus, aut umquam contempserimus, ut nobis exprobrare videtur vir eruditus; sed absit etiam, ut eos inter adversarios nostros reputemus, qui sane nobis non adversantur. Vitam sancti Mauri Bollandus & Henschenius ediderunt suo loco die XV. Januarii, eam postmodo cum recurrit occasio laudaverunt; Papebrochius postea a nostro Luca Achério monitus accepit nonnullos contra hanc vitam *mussitare*, ut ea de re loquitur: demum vitam hanc ipse data occasione examinans, loca difficilia in ea deprehendit, & interpolatam, forte etiam supposititiam, suspicatus est. Quid præstitit vir eruditus? quod sane facere debent viri docti, & æqui verique amatores. Ea de re scilicet lectores admonuit, ne forte in errorem incaute incidere possent; pollicitus se, aut socios suos eam pro oportunitate accurate examinaturos, cum parabitur nova Januarii Bollandiani editio. Interim innuit sancti Mauri vitam dubiæ auctoritatis sibi videri ob difficultates in ea occurrentes, missionemque forte ad Boniti abbatis aut subsequentia tempora melius revocari posse ad conciliandos auctores; at nusquam Missionem absolute rejiciendam esse pronuntiavit, vel ullum argumentum in alterutram partem protulit. Quid igitur opus fuisset in nostra dissertatione Gallicana in Papebrochium aut ejus socios invehere, qui re nondum penitus examinata nobis non adversantur; aut qua ratione eorum argumenta refellere potuissemus, si nulla ab eis proposita fuerunt?

Operis conclusio.

Cum itaque Missionis Gallicanæ sancti Mauri traditio ab annis plusquam octingentis, ut fatentur adversarii, unanimi omnium consensu recepta sit, nullumque appareat mutationis in ea, etiam ante illud tempus, factæ vestigium; immo eam longe antiquiorem esse certa monumenta & multa argumenta probent; & e contrario opinio, quam recentiores aliquot critici ab annis paucis intrudere aggressi sunt, nullo penitus auctoris antiqui aut recentis testimonio, nullove antiquitatis monumento firmari possit; & insuper ea argumenta quæ adversus nos congerere nisi fuerunt, nullius plane sint roboris, nec tam certam & antiquam traditionem convellere potuerint: non mirum est, si eamdem tueri & inconcussam conservare conati fuerimus, ut illam, quam a patribus nostris illibatam inviolatamque post tot sæculorum curricula Traditionem accepimus, posteris quoque qui nobis in ævum successuri sunt, integram, & invictam transmittere curemus.

II.

DE GREGORII MAGNI MONASTICO INSTITUTO DISSERTATIO.

Ad lib. 6. num. 59. & seqq.

ILLUD in primis Ordini nostro honorificum est, quod sanctissimus ejus auctor & institutor BENEDICTUS vitæ ac Regulæ suæ præconem beatum GREGORIUM, re ac cognomine Magnum, habuerit; & quod Gregorius ipse ejus Regulam sit professus, ut constanti a majoribus nostris, immo etiam ab externis auctoribus traditione accepimus. Alterum nemo, qui Gregorii Operum censuram calleat, revocare in dubium potest: alterum necessaria quadam connexione ex altero consequitur: ita ut, si alia hanc in rem argumenta nos deficerent, id unum cordatis & æquis rerum arbitris ad persuadendum sufficere videretur. Ita enim sancti Benedicti res gestas studiose persequitur Gregorius, ita ejus Regulam commendat, ut nullus, nisi ei addictissimus, tam honorifice & speciatim omnia ejus facta relaturus fuisset. Cum enim aliorum sanctorum actiones summatim tantum uno, aut altero articulo comprehendat; ita in sancti Benedicti singula gesta excurrit, ut totum librum secundum Dialogorum iis commemorandis insumat, & in aliis libris data occasione rursus de eo faciat mentionem. Hoc unum argumentum Hadriano Valesio, maturi judicii ac multæ eruditionis viro, adeo plausibile visum est, cum ea de re quondam sermonem haberemus, ut Gregorium Magnum nostris accensendum esse facile crederet, si modo de monastica ejus professione, quam alterius Gregorii, scilicet Turonensis episcopi, silentium suspectam ac dubiam ipsi reddebat, omnino constaret. quæ res effecit, ut singularem hoc de argumento dissertationem scribere olim aggressus sim, eidemque tum superstiti ac volenti inscripserim, quam novis hoc loco argumentis confirmare operæ pretium fuerit: ne tam præclarum & insigne Ordinis nostri ornamentum, quod nonnulli nobis, ex Baronii maxime præjudicio, auferre moliuntur, non satis reputasse videamur. Etsi enim in nostrorum decursu Annalium argumenta hac de re præcipua, pro nata occasione, protulerim; juvat nihilo minus ea, quæ sparsim dicta sunt, simul conferre in hunc locum: ut uno contextu argumenta proposita majorem ad persuadendum vim habeant.

Cum vero hujus disquisitionis partes sint duæ, una, an Gregorius monachus fuerit; altera, an sancti Benedicti regulam professus sit: quæ prior est tam certis ac perspicuis constat argumentis, ut eam, pro concessa habitam, plerique e nostris, qui hac de re scripsere, prætermiserint: in alteram vero, quæ fere totius controversiæ caput est, morosius & fortius incubuerint. Verum, ne dimidiatum opus fecisse videar, utrumque hic retractare est animus, primum quidem paucis expediturus, allatis potioribus tantum argumentis, quæ tum monasticam Gregorii professionem, tum ejus in monasterio moram & abbatialem dignitatem spectant: alterum vero, sæpe jam discussum a nostris, ita expositurus, ut aliorum argumenta cum delectu adhibiturus sim, novis aliunde copiis advectis.

PARS PRIMA.

I.

DE monastica Gregorii professione dubitare non sinit nos manifesta ipsius Gregorii auctoritas. Quantum enim difficultatis passus sit vir sanctus in eo proposito exsequendo, commemorat ipse in epistola ad Leandrum episcopum, initio Moralium præfixa, his verbis. *Dudum te, frater beatissime, in Constantinopolitana urbe cognoscens, cum me illic Sedis apostolicæ responsa constringerent, & te illuc injuncta pro causis Fidei Vesigothorum legatio perduxisset, omne in tuis auribus quod mihi de me displicebat exposui: quoniam diu longeque conversionis gratiam distuli; & postquam cælesti sum desiderio afflatus, sæculari habitu contegi melius putavi. Aperiebatur enim mihi jam tunc de æternitatis amore quod quærerem: sed inolita me consuetudo devinxerat, ne exteriorem cultum mutarem. Cumque adhuc me cogeret animus præsenti mundo quasi specie tenus deservire, cœperunt multa contra me ex ejusdem mundi cura succrescere, ut in eo jam non specie, sed (quod est gravius) mente retinerer. Quæ tandem cuncta sollicite fugiens, portum monasterii petii; & relictis quæ mundi sunt, ut frustra tunc credidi, ex hujus mundi naufragio nudus evasi.* Hic manifeste significat Gregorius, se concepto melioris vitæ proposito non statim adduci potuisse, ut sæcularem habitum deponeret in monasterio: sed id demum præstitisse, ubi sub sæculari cultu mentem suam ab sæcularibus studiis revocari non posse intellexit. Tum *cuncta*, id est omnia retinacula, quibus ne *exteriorem cultum* seu *sæcularem habitum* mutaret, impediebatur, *sollicite fugiens, portum monasterii petiit, quæ mundi sunt, reliquit*, ac demum *ex hujus mundi naufragio nudus evasit*. Quo in loco Gregorius unam eamdemque rem tribus modis expressit in idem recidentibus. Quippe *portum monasterii petere*, Gregoriano stilo idem est, ac monachum fieri religiosa veste suscepta. Huic rei probandæ aptissima est libri x. episto-

la XXXIX. qua Desiderium Galliæ episcopum monet, ut ne Pancratium, ipsius quondam clericum, qui ad monasterium confugerat, denuo ad ecclesiæ curam revocaret. Quam ob rem vero? *Ut qui quietis desiderio portum monasterii appetiit, rursum in ecclesiasticarum curarum perturbationibus non implicaretur.* Atqui superius præmiserat Gregorius, eumdem Pancratium *gratiam monasticæ conversationis appetiisse*, ejusque *sumsisse habitum.* Ex quibus manifestum est, Gregorio idem esse *portum monasterii petere*, ac religiosum habitum in monasterio suscipere. Et certe quisquis monasterii portum petit, prorsus abjicit animum sæculi repetendi. Quod propositum is præ se non ferret, qui in monasterio sæcularem habitum vellet retinere; eique accideret, quod sibi Gregorius accidisse dicit, ut jam *non specie tantum*, sed etiam *mente* sæculum respiceret.

Quod autem Gregorius religioso se voto in monasterio obstrinxisset, argumento est ejus epistola ad Theoctistam imperatoris sororem, quæ est libri I. epistola V. in qua conqueritur, quod *sub colore episcopatus ad sæculum sit reductus.* ubi *sæculum* opponit, non laïcæ (ut liquet) vitæ, sed monasticæ ac regulari, cui addictum se fuisse satis superque probat, cum ait se se in *monasterii portum recepisse.* Rem amplius explicant sequentia Gregorii verba, quibus se *ea quæ mundi sunt, reliquisse, & ex hujus mundi naufragio nudum evasisse* profitetur. Neque enim quis nudus ex hujus mundi naufragio evasisse dici potest, qui mundi solitum cultum, id est sæcularem vestem, non deponit: cujus vestis susceptione monastica tunc inducebatur professio. Sed quid multis moror? quando Gregorius ipse disertis verbis se monachum dicit, scilicet in libro IV. Dialogorum capite XXXVIII. ubi agens de morte Crisorii, testimonium adducit Maximi ejus filii, *quem ipse*, inquit, *jam monachus monachum vidi.* Hæc verba non minus dilucide reddit Zacharias in versione græca. Quid apertius? En Gregorius ipse se *monachum* fuisse diserte ait, quod jam non obscure in locis mox allatis asseruerat. Nec ipsi satis fuit id semel dixisse: idem iisdem omnino verbis repetit in homilia XII. Hæc tam clara & manifesta sunt, ut aliis argumentis referendis supersedeam, ne rem minime obscuram congestis aliunde non necessariis testimoniis obscurare videar.

Neque vero his obstat, quod olim vir doctus obtendebat, alterius Gregorii silentium quod genus argumenti nihil valet contra clara & indubitata testimonia. Quin etiam Gregorius ipse Turonensis episcopus adeo sententiæ nostræ haud officit, ut etiam non obscure suffragetur. Is quippe initio libri X. Historiæ suæ testatur, Gregorium Romanum, ab adolescentia devotum Deo, ex rebus propriis sex in Sicilia ædificasse monasteria, ac septimum intra urbis Romæ muros instituisse: *quibus*, inquit, *tantam delegavit terrarum copiam, quanta ad victum quotidianum præbendum sufficeret; reliqua vendidit cum omni præsidio domus, ac pauperibus erogavit.* Quod quidem non nisi homini sæculo nuntium remittenti fere contingit. Et certe mox Gregorius Romanus monasterium ingressus est, ut ex suo ipsius testimonio liquet: *& qui ante serico contextu ac gemmis micantibus*, uti subdit Gregorius Turonensis, *solitus erat per Urbem procedere trabeatus; nunc vili contectus vestitu ad altaris dominici ministerium consecratur*, &c. Ubi auctor ipse serico ac gemmis micanti ornamento opponit religiosam vestem, quam *vilis vestitus* nomine intelligit, monachalem dicturus, nisi aliter exegisset oppositorum lex. *Vilem* porro dixit eo fere modo, quo sanctus Benedictus ad monachorum vestem designat id panni genus, *quod vilius comparari potest.* Atque ut amplius videas id Gregorium Romanum relicto sæculo præstitisse; addit Gregorius Historicus, eum electioni suæ in Pontificem diu restitisse, *ne, quod prius abjecerat, rursum ei* IN SÆCULO *de adepto honore jactantia quædam subreperet.* Itaque ex mente Gregorii Turonensis, Gregorius Romanus, facultatibus in pauperes erogatis, *sæculum* & quæ sæculi sunt, abjecit, sericas item ac gemmantes vestes deposuit, *vilem vestitum* præferens, id est monasticum. Itaque Gregorius Gallus succinit Gregorio nostro, de se ipso testanti, quod *jam monachus monachum viderit* Maximum. Certum itaque & exploratum id manet, quod de ejus monachatu demonstrandum erat.

II.

Quo in monasterio vitæ monasticæ rudimenta didicerit Gregorius, signat ipse variis in locis, nimirum *in monasterio*, inquit, *meo*, id est sancti Andreæ, quod Romæ construxerat. sic enim scribit in libro IV. Dialogorum, capite XXI. *Vita namque venerabilis Valentius, qui post in hac Romana urbe mihi, sicut nosti, meo quoque monasterio præfuit*, &c. & in capite LV. *Neque hoc silendum puto, quod actum in meo monasterio ante hoc triennium reminiscor. Quidam namque monachus, Justus nomine, medicinali arte fuerat imbutus, qui mihi in eodem monasterio constituto sedule obsequi, atque in assiduis ægritudinibus meis excubare consueverat.* Clarius Johannes Diaconus in ejus vitæ libro I. capite VI. agens de monasteriis à Gregorio constructis: *Septimum*, inquit, *intra Romanæ urbis mœnia sub honore sancti Andreæ apostoli, juxta basilicam sanctorum Johannis & Pauli, ad Clivum-Scauri, monasterium in proprio domate fabricavit: in quo, relictis sericis, auro gemmisque radiantibus togis, simulque supellectilibus reliquis in usum pauperum erogatis, ex hujus mundi naufragio nudus evasit; diuque desideratum monachicum capiens indumentum*, &c. quibus verbis Johannes Diaconus ad Gregorii Turonici episcopi contextum mox relatum alludere videtur. Jam quantum moræ in monasterio fecerit Gregorius noster, expendendum est.

III.

Duplicem Gregorii commorationem in monasterio

DISSERT. DE GREG. MAG.

nasterio distinguere juvat, unam ante, alteram post susceptum diaconatus gradum & legationis munus: quæ utraque est aliquot annorum.

Ut plures primæ commorationis annos Gregorio tribuamus, illud exigit, quòd in monasterio duobus minimum abbatibus paruit, Valentio scilicet, ex libri IV. Dialogorum capite XXI. & Maximiano, qui tum, cum Gregorius legatus factus est, Andreani monasterii Pater erat, ex libri III. capite XXXVI. Deinde Merulus monachus, quem Gregorii in cœnobio socium ac discipulum fuisse ait Johannes Diaconus in lib. I. de Gregorii vita capite XIX. ante annos quatuordecim quàm Gregorius Dialogos scriberet, id est ante annum DLXXX. e vivis abierat, auctore Gregorio in lib. IV. Dialogorum capite XLVII. Ergo ante eum annum Gregorius ipse jam monachum induerat. Certe ibidem agit Gregorius de quodam fratre Antonio, quem secum *in monasterio* fuisse dicit: cujus obitum, tamquam senioris, ante Meruli obitum refert. Accedit quod jam tum adeo exquisitam hauserat rerum moralium intelligentiam, ut Constantinopoli rogatus à Leandro Hispalensi episcopo, inchoaverit libros Moralium, in quibus admirabilem rerum divinarum cognitionem suspiciunt omnes. An vero fieri potuit (quod quidem factum esse necesse est, si exiguo temporis intervallo monachus ante legationem fuit) ut Gregorius inter varias Romanæ præfecturæ sollicitudines, curasque tumultuantes, tam intime res morales calluerit, degustaveritque? Certe nemo rerum spiritalium peritus hoc sibi persuadere poterit, maxime si perpendat, quod Gregorius se *inolita consuetudine devinctum, ac mente in mundo retentum, diu conversionis gratiam*, qua divinitus ad vitam monasticam invitabatur, *distulisse* plangit in præfatione Moralium. Non ergo alibi quam in monasterio hunc sapientiæ apicem apprehenderat, ubi proinde ante plures annos, quam Diaconus crearetur, vixisse dicendus est.

Baron. an. 581. & 585.

Breviorem hanc fuisse moram, id est vix integri biennii, censet Baronius, hoc adductus argumento, quod urbanam Præfecturam adhuc gereret Gregorius anno octogesimo-primo supra quingentesimum; tum monachus factus, altero post anno accepta Diaconi cardinalis dignitate, Constantinopolim directus sit a Pelagio Romano pontifice. Ipsum enim anno supra dicto etiam tum Prætorem Urbis subscripsisse cautioni seu litteris professionis à Laurentio Mediolanensi pontifice initio sui episcopatus ad Papam pro more missis. Porro Laurentium sedisse annos duodecim, ex monumentis ecclesiæ Mediolanensis, eique successisse Constantium anno quingentesimo nonagesimo-tertio, testante Gregorio in epistolis ad Exarchum Italiæ, & ad Johannem subdiaconum, datis Indictione undecima.

Constantii pontificatûs initium annò DXCIII. cum Baronio admitto. sed nihil contra nos. Tota enim ejus illationis moles nititur recentioribus Mediolanensium Pontificum indicibus, quos mendosos esse constat ex catalogo a nobis descripto ex veterrimo codice bibliothecæ Ambrosianæ, & relato in tomo primo Musei [a] nostri Italici, in quo Laurentio episcopo non tantum anni duodecim, ut vulgatis in indicibus & apud Baronium, sed anni novemdecim cum mensibus septem tribuuntur, isque XII. kal. Septembris obiisse dicitur. Itaque si ex anno ejus sæculi nonagesimo-tertio, quo Constantius post illum mensem Laurentio suffectus est, annos novemdecim cum mensibus septem detraxeris; anno septuagesimo-tertio aut insequente Laurentii episcopi electionem factam esse admittas necesse est; adeoque ejus cautionem ad Romanum pontificem eodem anno missam, cui Gregorius, tunc urbanus prætor, subscripsit. Potuit ergo Gregorius anno sequenti, id est septuagesimo-quarto aut quinto, ingredi monasterium, in quo usque ad id tempus, quo diaconus cardinalis ac legatus creatus est, privatam vitam duxit. Atqui Constantinopolim ad Tiberium missus est anno DLXXXII. qui Tiberii augusti supremus fuit, pænultimus Eutychii patriarchæ, quem Gregorius in illa urbe jam versatus, ab errore, qui resurrectionem spectabat, revocavit. Quamdiu vero illic perstiterit, colligitur ex Pelagii papæ epistola, ad ipsum scripta, mandantis, ut ab imperatore auxilium contra Langobardos ipsi impetret. quæ epistola *data est* IV. *nonas Octobris, indictione* III. quæ anno DLXXXIV. respondet, si indictio tertia more pontificum a Septembri computanda est. Ex his patet, Gregorium vix ante annum sequentem a sua legatione Romam reverti potuisse.

[a] *Mus. Ital. p.108. & seqq.*

IV.

Reversus e legatione sua Gregorius, rursus in monasterii sui portum confugit, ubi etiam abbatis munus gessit, ut ipse declarat in Constituto pro monachis apud Baronium [b] & inter generalia Concilia edito, his verbis: *Gregorius episcopus omnibus episcopis. Quam sit necessarium monasteriorum quieti* [c] *conspicere, & de eorum perpetua securitate tractare; anteactum nos officium, quod in regimine cœnobii exhibuimus, informat.* Hinc est quod Pretioso præposito, quem Baronius abbatem perperam vocat, præcipit, quid in Justum monachum peculii reum agendum sit, ex libri IV. Dialogorum capite LV. usus hoc in facto jure & potestate abbatis.

[b] *Baron. ann. 601.*

[c] *f.* prospicere.

Occurrit tamen hoc loco quidam scrupulus, nempe quod Maximianus abbatis munus tum gereret, ex lib. III. Dialogorum capite XXXVI. cum Gregorius in regiam urbem missus fuit; ipsumque officium retinuisse videatur ad id tempus, quo Syracusanum episcopatum adeptus est. quod Rocus Pirrus contigisse putat circiter annum DXC. quo anno Gregorius ipse pontifex renuntiatus est mense Septembri. At incertum quo præcise anno Maximianus Syracusanam iniit sedem; &, si quidem sub annum DXC. monasterii regimen Gregorio, e sua legatione reverso, facile cedere potuit. cui rei id argumento est, quod Pretioso monasterii sui præ-

posito injunxit, ut nullus e fratribus monasterii Justo, ut mox dicebam, peculii reo morienti adesset; id injuncturus abbati, si non ipse abbas exstitisset. Ex his intelligitur, Gregorium post suam legationem quinque circiter annos perstitisse in suo monasterio, ibique abbatis munere functum fuisse. De primo capite hactenus.

PARS SECUNDA.

I.

QUÆ Regula, qualeve monachorum institutum in Andreano cœnobio viguerit, cum Gregorius istic religiosum suscepit habitum, jam secundo loco investigandum est. Benedictinam eo loci viguisse Regulam multa persuadent, nempe ipsius Regulæ observatio & auctoritas apud monachos Andreanos; Gregorii singulare studium in eamdem Regulam, ejusque auctorem; ipsiusmet Regulæ propagatio per Gregorii discipulos facta in insulam Britanniam; testimonia veterum, qui ab annis fere nongentis Gregorium sodalibus Benedictinis, nullo secus ante Baronium sentiente, adnumerant. Hæc paucis explicanda, postquam de libris Dialogorum nonnulla præmisero.

Libros quatuor Dialogorum genuinum Gregorii fetum esse, certis ac necessariis demonstravi argumentis in Præfatione primi Sæculi nostri, nimirum auctoritate ipsius Gregorii, Isidori, Hildefonsi, Aldhelmi episcoporum, Bedæ & Pauli Diaconi: quibus adnumerandi Paterius Gregorii discipulus, & Taio Cæsaraugustanus antistes sub medium sæculum septimum: qui in sua quisque collectione testimonia ex libris Dialogorum proferunt. adnumerandus etiam Paulus diaconus Emeritensis in præfatione ad Vitas Patrum Emeritensium, aliique posteriores auctores. Dialogorum liber secundus, qui totus est de sancti Benedicti gestis, Gregorio manifeste adseritur testimoniis Paterii, Aldhelmi episcopi Schireburnensis in Anglia, Bedæ & Pauli diaconi, monachi Casinensis, quæ hoc loco tetigisse necesse est, ut infitiatoribus omnis occasio præcludatur. Paterius in sua collectione, quam ex Gregorii operibus ipso vivente ac probante condidit, cum sexdecim in locis laudet libros Dialogorum, quinquies ex libro secundo sententias producit, nempe capite LXVII. in Matthæum ex libri secundi Dialogorum capite XXIII. Capite LV. in Lucam ex capite III. Capite XLIII. in Johannem ex capite XXVIII. Capite XXVII. in Acta ex capite XXX. & capite XXVI. in epistolam ad Romanos ex capite XVI. Præterea Aldhelmus, anno DCCIX. mortuus, in libro metrico de virginitate Benedictum commendat his aliisque versibus.

Cujus præclaram pandens ab origine vitam,
Gregorius Præsul chartis descripserat olim.

Aldhelmo suffragatur Beda in libro de temporibus, sub Justino seniore. *Benedictus abbas*, inquit, *virtutum gloria claruit, cujus vitam beatus Papa Gregorius in libro Dialogorum scripsit.* Denique, ut ceteros omittam, idem tradit Paulus Warnefridi in libro primo de gestis Langobardorum capite XXVI. agens de sancto Benedicto: *cujus vitam*, ait, *sicut notum est, beatus Papa Gregorius in suis Dialogis suavi sermone composuit.* His ita constitutis, ad id cujus probandi gratia hæc adduxi, tandem regredior.

II.

Lego duplicem in Gregorii scriptis locum, ubi mentionem facit Regulæ monasterii sui, nimirum in responsione ad Augustinum, quem *monasterii* utique sui *Regulis eruditum* dicit; & in libri quarti Dialogorum cap. LV. ubi agens de crimine peculii, quod Justus Andreani cœnobii monachus commiserat, hæc scribit: *Quod mox ut mihi nuntiatum est, tantum malum de fratre, qui nobiscum communiter vixerat, æquanimiter ferre non valui. quippe quia ejusdem mei monasterii semper Regula fuerat, ut cuncti fratres ita communiter viverent, quatenus eis singulis nulla habere propria liceret.* Quæ fuerit hæc Regula, scripto, an usu tradita, non definit Gregorius: sed tamen. ex verbis quibus utitur, colligere possumus, non aliam fuisse quam Regulam sancti Benedicti, cujus eadem fere verba sunt in capite XXXIII. in quo quærit, *Si quid debeant Monachi proprium habere?* Statuit vero, *ne quis præsumat aliquid habere proprium, nec quidquam liceat habere, quod abbas non dederit aut permiserit: omniaque omnibus sint communia.* Eadem fere utrobique verba, ita ut Gregorius Regulam monasterii sui designare volens, respexisse videatur ad Regulam sancti Benedicti, cujus fere verbis hic usus est.

Ad hæc in epistolis suis, aliisque scriptis Officium divinum passim *opus Dei*, ut sanctus Benedictus, vocat. Denique in Concilio Romano anni DCI. vetat missas publicas in monasteriis ab episcopo celebrari, ne populari frequentiæ & mulieribus pateat accessus ad servorum Dei recessus, *quod omnino*, inquit, *nec expedit animabus eorum.* quæ totidem verba sunt Regulæ sancti Benedicti capite LXVI. Mitto alia id genus permulta.

Greg. lib. 8. ep. 34. & 39.

Deinde eadem Regula monachis Andreanis à Gregorio imposita videtur, quæ monachis Siciliæ ab eo institutis. Atqui Gregorius Lucusiani in Sicilia monasterii, cujus ipse auctor fuit, monachum arguens, qui partem eulogiæ a Bono monacho contentiose postulaverat, ita scribit ad Urbicum cœnobii sancti Hermetis abbatem in libri IX. epistola XLII. *Quod quanta amaritudine cordis descenderit, poterat tua dilectio scire, si Regulam monachorum nosse*, id est attendere, *voluisset.* Quænam est illa, quæso, *Regula Monachorum*, nisi Regula sancti Benedicti? de quo ipse ita loquitur in libro secundo Dialogorum: *Scripsit Monachorum Regulam, &c.* Benedicti, inquam, qui a Bonifacio Papa quarto in Concilio Romano κατ' ἐξοχὴν dicitur *Monachorum præceptor*, quem-

admodum Regula ejus a Gregorio appellatur *Regula monachorum*, in cujus capite XLIV. eulogias citra nutum Abbatis dare vel accipere monachis prohibetur. Accedit quod in ea epistola mentio fit de Præposito abbati subjecto, ac de cellerario monasterii: quæ nomina & munia sunt sancti Benedicti, non sancti Basilii Regulæ, de qua sola hîc controversia injici potest.

Ad hæc eam sine dubio Regulam monachis suis præscripsit Gregorius, quam prætulit ceteris, & cujus auctorem præ aliis, quos laudavit, Patribus commendavit. Nullam vero aliam quam Benedicti Regulam prædicat Doctor sanctus: qui cum in libris Dialogorum virtutes seu miracula Sanctorum Italiæ describenda susceperit, nullius tamen vitam integram accurate & ex ordine refert, nisi solius Benedicti: & qui in aliis laudandis unum aut alterum capitulum insumere solet, Benedicti rebus commemorandis totius libri secundi capita octo & triginta impendit. Neque hac diligentia contentus, eum iterum data occasione laudat in libri quarti capitibus septimo & octavo. Ut autem intelligant omnes, quo animo in Benedictum affectus sit, vitam ejus a principio ad exitum persequitur, ab ortu ad obitum: cujus singulas circumstantias studiose exponit. Denique, oratorio more virum sanctum comparat cum veteris Testamenti magnis viris: & qui in aliis uno fere teste contentus est, in Benedicti factis probandis testes adhibet quatuor ejus discipulos, & ex nomine designat. Non ita est affectus in quemvis alium Sanctum, ne quidem in Æquitium, cujus elogium unico libri primi capite IV. complectitur. Neque putes hic Gregorio materiam, non diligentiam studiumve defuisse. siquidem Petrum interlocutorem, plura de Æquitio scire cupientem, ad Albinum episcopum remittit his verbis: *Ne tamen vitæ ejus cognitione frauderis, bene hanc reverentissimus vir Albinus Reatinæ Antistes ecclesiæ cognovit, & adhuc supersunt multi, qui scire potuerunt.* Poteratne luculentius Pontifex summus suum adversus Benedictum præ sancto Æquitio & aliis declarare studium & amorem vere filialem?

Et attende quàm singulari elogio ejus Regulam celebret in libri secundi Dialogorum capite XXXVI. ubi eam vocat *Regulam monachorum, discretione præcipuam, sermone luculentam.* Quisquis hæc citra præjudicium legerit, facile in animum inducet, Gregorium, si amplectendæ aut eligendæ Regulæ potestatem habuit, aliis prætulisse Regulam istam, quam tanti faciebat. Atqui ipsi integrum fuit, Romano sancti Andreæ monasterio, sexque aliis in Sicilia ab se ædificatis quam vellet Regulam præscribere: nec aliam sine dubio voluit præter eam ipsam, quam unice commendavit.

Dices forte id quidem ita videri, si constaret, Gregorium ita de sancto Benedicto ejusque Regula sensisse, priusquam monachus, aut certe Pontifex factus esset: rem vero forsan aliter se habuisse, si eo solum tempore, quo libros Dialogorum scripsit, (nam scripsisse anno tertio pontificatus sui) eam sancti Benedicti ejusque Regulæ notitiam acceperit.

At certe eam accepit ante, quam monasteria sua conderet. Quæ enim de sancto Benedicto commemorat, *quatuor illius discipulis referentibus* didicit, CONSTANTINO *scilicet, qui ei in monasterii* Casinensis *regimine successit*; SIMPLICIO *quoque, qui congregationem illius post eum tertius rexit, &c.* Porro eorum primus ad annum DLX. alter ad DLXX. vix pervenit: quandoquidem clades Casinensis per Langobardos, quæ sub Bonito Casinensi abbate quinto contigit, ante annum ejusdem sæculi octogesimum accidit, ut alias demonstravi. Constantino proinde atque Simplicio referentibus Gregorius Benedicti egregia facta noverat ante aliquot annos, quàm sancti Andreæ monasterium ædificaret. nam istud monasterium ante Langobardorum in Italiam adventum conditum non fuisse, inferius ostendam.

Quid? quod Gregorius papa sancti Benedicti Regulam in concilio Romano laudasse, atque omnibus Latini orbis monachis approbasse, & imposuisse memoratur? In cujus rei fidem affero non tantum vulgatum ipsius privilegium pro Sublacensi monasterio, sed maxime auctoritatem Patrum concilii Duziacensis secundi, quod anno DCCC LXXIV. celebratum est, ex capite VII. in hæc verba: *Eadem Regula*, nempe sancti Benedicti, *sancto Spiritu promulgata, & laudis auctoritate beati papæ Gregorii inter canonicas scripturas & catholicorum doctorum scripta teneri decreta est.* Hic locus, ne quid dissimulem, duplicem pati sensum potest. Primus est, Gregorium sancti Benedicti Regulam in frequenti Episcoporum cœtu laudasse, & *inter canonicas scripturas & catholicorum Doctorum scripta* communi decreto retulisse. Alter sensus esse potest, eam Regulam a Gregorio fuisse commendatam in libro II. Dialogorum: qua ex commendatione inter canonica scripta referri meruerit. Utrolibet modo hunc locum intelligas, æque facit pro causa nostra. Præferenda tamen videtur interpretatio prior. Cum enim in synodo Romana anno DCX. hoc est a Gregorii obitu anno sexto, inter clericos ac monachos controversia de ecclesiasticis muniis mota fuisset; litem diremit Bonifacius papa Regulæ sancti Benedicti auctoritate, pronuntians ea monachis licere. *Neque enim*, ait Pontifex, *Benedictus, monachorum præceptor, hujus rei aliquo modo fuit interdictor.* Ergo jam tum hæc Regula inter canonica scripta Ecclesiæ statuto relata erat: cum ex ejus præscripto Bonifacius & Patres synodi Romanæ decretum suum condiderint. Non ergo alius Pontifex, quam Gregorius, tantopere in Benedictum ejusque Regulam affectus, eam auctoritatem Regulæ nostræ conciliavit, ut inter canonicas scripturas haberetur. Nam inter Gregorium & Bonifacium duo tantum sederunt pontifices, Sabinianus & Bonifacius III. quorum alter vix mensibus octo, alter vero sex, nulla re memorabili gesta decesserunt. Verum fac superiorem Duziacensis concilii locum posteriori sensu intelligendum esse; non minus certe hoc modo causæ nostræ favet. Si enim tantum apud alios

omnes Gregorii Regulam nostram laudantis auctoritas valere potuit, ut ab omnibus Latini orbis monachis reciperetur: quanto magis ejus Regulæ opinio, quam Gregorius alte defixam animo gerebat, apud ipsum Gregorium obtinere debuit, ut eam Andreanis monachis imponeret, ac demum ipse eamdem profiteretur? In summa, etiamsi Duziacensis synodi posterior interpretatio absolute prævalere concedatur; nihilo minus firma & integra manet vis argumenti, quod ex Romani concilii decreto per Bonifacium deduxi ad probandum intentum, nimirum Regulæ nostræ approbationem & auctoritatem in ecclesia emanasse ex Gregorii sententia, qui eam proinde in suo monasterio fuerat amplexus.

Denique modo constet, Commentarios in librum primum Regum Gregorio Magno, aut certe Claudio abbati ejus discipulo tribuendos esse, ineluctabile habebimus causæ nostræ præsidium. Auctorem namque monachum fuisse patet ex libri I. capite I. his verbis: *Qui abrenuntiantes sæculo remotioris vitæ secretum petivimus, monachi vocamur.* Abbatem etiam fuisse constat, & quidem instituti Benedictini, ex libri IV. cap. IV. *Qui artissimam conversionis viam imperant, noviter accedentibus facile aditum non impendant. Quare & ejusdem artissimæ vitæ Magister optimus, summæ Veritatis discipulus eruditus, præcepit dicens: Probate spiritus si ex Deo sunt. & item: Nuntientur ei dura & aspera, per quæ itur ad Deum, ut sciat ad quid intrat.* Quæ verba desumta sunt ex Regulæ nostræ capite LVIII. Et infra idem Commentator: *Hoc namque Novitiorum nostrorum mentes audiant & expavescant, quia videlicet quod nobis dicunt, in auribus Domini loquimur. Nam quod coram Deo nobis promittunt, Deo offerimus, ut ipse jam de manibus nostris teneat quod exquirat, &c.* Abbatis porro est ex Regulæ nostræ præscripto, monachorum professionem excipere, Deoque offerre. quod totidem fere verbis præscribit sanctus Benedictus loco mox citato, ubi etiam *Novitii* nomine utitur.

II.

Hæc, inquam, aliaque manifeste probant, Gregorium Regulæ Benedictinæ servantem fuisse, modo nobis constet, ipsum horum Commentariorum esse auctorem. Et certe multa huc faciunt. primo stilus & modus explicandi res plane Gregorianus tum libri X. epist. XXII. a Gregorio scripta ad Johan. Ravennæ diaconum. *Præterea,* inquit, *quia idem carissimus quondam filius meus Claudius aliqua me loquente de Proverbiis, de Canticis canticorum, de Prophetis, &* DE LIBRIS QUOQUE REGUM, *& de Heptateucho audierat, quæ ego scripto tradere præ infirmitate non potui, ipse ea suo sensu & stilo dictavit, ne oblivione deperirent, ut apto tempore hæc eadem mihi inferret, & emendatius dictarentur. Quæ cum mihi legisset, inveni dictorum meorum sensum valde in multis inutilius fuisse permutatum. Unde necesse est, ut tua experientia, omni excusatione atque mora cessante, ad ejus monasterium accedat, convenire Fratres faciat, & sub omni veritate quantascumque de diversis scripturæ chartas detulit, ad medium deducant. quas tu suscipe, & mihi celerrime transmitte.* Ex his Gregorii verbis intelligimus, Gregorium aliqua dictasse in libros Regum, eaque a Claudio abbate non satis accurate descripta, postmodum a Gregorio emendata fuisse, cum Claudius ea ipsi relegit: sed tamen exemplaria quædam ad Gregorii sensum non fuisse correcta, quæ ipse ad se transmitti præcipit *mense Februarii, indictione quinta,* id est anno Christi sexcentesimo, quo jam Claudius obierat. Ex quibus colligere licet, prædictos Commentarios, in superiori epistola commemoratos, in Andreano monasterio dictatos a Gregorio fuisse, & ex ore loquentis exceptos a Claudio, quem suum ipsius filium vocat, hoc est discipulum & ejusdem monasterii monachum: nec proinde mirum esse, quod Gregorius se abbatem in commentariis illis dicat: cum eos scripserit tum abbas (nam abbatem eum fuisse superius probatum est) ante susceptum pontificatum. Id quod satis suadet mors Claudii exscriptoris, quæ initio anni sexcentesimi contigit post administratam aliquamdiu Classitani monasterii abbatialem dignitatem: qua accepta, recesserat a Gregorio, ut in monasterio suo prope Ravennam consisteret.

Ceterum hoc loco dissimulare non possum, mihi subortam aliquando suspicionem, num iste Commentarius esset adscribendus sancto Odoni abbati Cluniacensi, qui, ut ipse præfatur in abbreviatione sua ad libros Moralium, *ante biennium,* quam eam scriberet, *in Regnorum libro, aggregatis omnibus Patrum sententiis, maxime autem sanctissimi patris Gregorii, unum* condiderat *libellum,* id est opusculum. sic enim veteres non raro loquuntur. Illud augebat suspicionem, quod eodem fere modo Commentator regum sacerdotes luxuriæ deditos, ac Odo in lib. II. Collationum, exagitat. Verum hanc mihi dubitationem sustulit primo stili dissimilitudo, quæ in isto Commentario & in Odonis Collationibus apparet. Deinde quod Commentator sacerdotes carnis vitio deditos depositioni, uti Gregorius; Odo vero tantum pœnitentiæ addicit.

Nuperus Gregorii operum editor Petrus Gussanvilleus decem affert rationes, quibus hos commentarios Gregorio abjudicandos esse contendit. Hæ rationes ad quatuor revocari possunt. Prima est, quod auctor primæ istorum commentariorum editionis, anno M D XXXVII. Venetiis factæ, non indicat locum, ex quo eos acceperit; & quod nullus eorum scriptus codex hactenus reperiri potuerit. Hæc ratio probat rara esse eorum exemplaria. at saltem unum habuit quo usus est primus editor, quod sufficit.

Altera ratio est, quod nec Gregorius ipse, nec Paterius, nec ullus ab eo tempore auctor hos commentarios ante primam illam editionem laudaverit. Verum nobis satis est, quod in epistola ad Johannem Ravennatem, mox relata, Gregorius ipse dicat, se quædam *ex libris Regum* protulisse, quæ carissimus filius suus Claudius abbas ex ore loquentis exceperat, & *suo sensu & stilo dictaverat* seu scripserat, *ne perirent.* quæ quoniam nec omnino sensum, nec stilum Gregorii habebant, neque Gregorius ipse nec Paterius,

ut genuinum ejusdem sancti Doctoris opus laudavit. Idem dictum esto de illis auctoribus, qui Gregorianorum operum catalogum contexuerunt. At perinde nobis est ad demonstrandum ex illis commentariis Gregorii monasticum institutum, ut eorum auctor censeatur, saltem Claudius, qui eos ex ore loquentis suo sensu & stilo reddiderit.

Tertia ratio est, quod stilus a Gregoriano diversus sit; quod scripturæ sacræ sententiæ aliter citentur, & explicentur, quam in Gregorianis genuinis scriptis. Verum hæc tantum probarent, si vera sint, Claudium non fuisse omnino assecutum stilum Gregorianum, quod Gregorius ipse testatur. Quamquam viri eruditi non pauci stilum sancti Doctoris in illis commentariis agnoscunt, nec eos illo indignos esse putant. Adde Gregorium in citanda scriptura sacra non semper eadem versione usum fuisse, ut diserte asserit in præfatione ad libros Moralium, ubi ait, se *nunc novam, nunc veterem* adhibere versionem, quia Sedes apostolica utraque utitur.

Quarta denique ratio est, hos commentarios, si quidem Gregorii essent, scriptos fuisse ab eo jam pontifice: qui proinde se non dicturus fuisset monachum aut abbatem, qualem se esse horum commentariorum auctor sæpe dicit, aut innuit. Neque hæc ratio quidquam efficit. nam Gregorius ipse, cum homilias suas in Evangelia, & Dialogos scriberet, utique pontifex erat: & tamen se in illis monachum fuisse dicit, agendo de Maximo Crisorii fratre, *quem ipse*, inquit, *jam monachus monachum vidi.* At, inquis, hic de præterito tempore loquitur Gregorius: auctor vero ille de præsenti. quod Gregorio convenire non potest, qui paullo ante annum DC. quo hæc epistola scripta est, prædictos de libris Regum sermones habuit tum pontifex. Verum ex illa Gregorii ad Johannem epistola non liquet, quo tempore hos sermones habuerit; immo eos longe ante scriptam epistolam habitos fuisse ex eo non obscure colligitur. Deinde quid si id de suo protulit Claudius abbas, qui ex sermonibus Gregorii a se auditis continuos fecit commentarios?

Atqui ad vim superioris objectionis elevandam perinde est, uti mox dicebam, ut Claudius illos commentarios ex Gregorii dictis contexuisse censeatur. Auctor enim ille, quisquis est, se Regulæ sancti Benedicti addictum fuisse multis in locis probat. Si ergo Claudius abbas, qui Gregorii *carissimus filius* & discipulus fuit, hos commentarios composuit, eamdem sine dubio Regulam laudavit, quam a Gregorio acceperat, id est Benedictinam.

Porro prædictorum commentariorum antiquitatem illud in primis probat, quod eorum auctor sacerdotes in carnale crimen lapsos depositioni, uti Gregorius aliique veteres, supponit. quæ doctrina jam sæculo nono in desuetudinem abire cœperat, quo tempore spuriæ illæ pontificum epistolæ, tum assumentum Gregorianæ epistolæ ad Secundinum, tum Isidori supposititia epistola ad Masonem episcopum, in usu esse cœperunt. Verum de his commentariis satis superque satis, quorum accuratius examen a nostris, qui Gregorianorum operum novam editionem curant, exspectamus.

III.

Post argumenta ex Gregorii scriptis petita, quibus Ordini sancti Benedicti non obscure vindicatur; nunc aliud prævalidum atque necessarium proponendum est ex propagatione Regulæ nostræ apud Britannos facta per Gregorii discipulos, Augustinum, aliosque ejus sodales.

Augustinum in eodem quo Gregorius monasterio vixisse monachum, ipsiusque Gregorii discipulum fuisse, constat tum ex libri VII. epistola XXX. indict. I. ad Eulogium episcopum Alexandrinum, qua in epistola Augustinum *monasterii mei monachum* dicit; tum ex ejusdem lib. ep. CXIV. ad Syagrium Augustodunensem episcopum, ubi *Augustinum quondam monasterii mei Præpositum* vocat; tum ex epistola Bonifacii ad Ethelbertum Cantuariorum regem, ex concilii Cloveshoviensis capite XVII. aliisque testimoniis, in quibus Augustinus *Gregorii discipulus* nuncupatur. Augustini sodales ejusdem instituti fuisse patet ex eo, quod abbatem eis constituit Augustinum Gregorius, ex epistola a Beda relata in historiæ lib. I. cap. XXIII. Augustinus in Britanniam missus indictione XIV. seu anno Christi D XCVI. instaurata Cantuariæ sancti Salvatoris ecclesia, *fecit monasterium non longe ab ipsa civitate ad Orientem*, ibique *ecclesiam construxit* in honorem *apostolorum Petri & Pauli*, teste Beda in libri primi capite XXXIII. *Quam tamen ecclesiam non ipse Augustinus, sed successor ejus Laurentius consecravit. Primus autem ejusdem monasterii abbas Petrus presbyter fuit.* Mellitus Augustini successor, in monasterio Dorobernensi, *quod Augustinus, beatæ memoriæ Gregorii discipulus, sancti Salvatoris nomini consecravit*, monachos constituit, concedente Bonifacio papa IV. in epistola ad Ethelbertum, ubi apostolica auctoritate decernit, *ut ipsi vestri prædicatores monachi monachorum gregem sibi adsocient, & eorum vitam sanctitatum moribus exornent*, id est sanctis moribus & institutis, quæ ipsi profitebantur. secus attentare ausis Pontifex graves pœnas interminatur. Derivata est subinde religio ex Cantuariensibus monasteriis in alia Britanniæ monasteria sæculo septimo, aliisque sequentibus. Ut enim in septimo consistamus, idem institutum accepere Glastoniense, Nutscellense, Maildunense seu Malmesburiense, Lindisfarnense, Eliense, Wiremuthense & Girwense, aliaque non pauca. Jam quænam in illis monasteriis viguerit Regula, expendendum.

Benedictinam viguisse constat vel unico sancti Aldhelmi testimonio. Is ab Hadriano abbate monasterii sancti Petri apud Cantuariam primum eruditus, dein monachus & abbas in cœnobio Maildunensi apud West-Saxones, ac demum Schireburnensis episcopus, mortuus anno septingentesimo nono, scripsit, teste Beda, librum metricum de virginitate, quem in veterrimo codice Saxonicis litteris exaratum in nostra bibliotheca habemus. In hoc autem carmine sanctum Benedictum laudans ita canit.

DISSERT. DE GREG. MAG.

*al. Primo.

*Primus * qui nostræ statuit certamina vitæ,*
Qualiter optatam teneant cœnobia normam:
Quoque modo properet directo tramite sanctus,
Ad superos scandens cælorum culmina cultor.
Cujus præclaram pandens ab origine vitam,
Gregorius Præsul chartis descripserat olim,
Donec æthralem felix migraret in arcem.

Hic Aldhelmus, monachus & abbas Anglicanus, manifeste docet, suæ, hoc est monasticæ vitæ, modum primitus a sancto Benedicto, cujus vitam scripserat Gregorius papa primus, institutum fuisse, & ab eodem traditam normam, qualem suo tempore, id est sub finem sæculi septimi & sub initium octavi, tenebant Anglicana cœnobia. Illud præter ea consideratione dignum, quod auctor iste in duobus libris, uno strictæ, altero solutæ orationis, quos de virginitate scripsit, sanctum Benedictum in utroque a virginitate commendat, prætermisso Æquitio, in quo tamen eam virtutem laudat Gregorius papa. An vero Æquitium omissurus fuisset Aldhelmus, si Augustinus & Augustini socii fuissent Æquitiani instituti, aut Æquitii normam Anglicanis monachis tradidissent?

Sed ne consideratione generali fucum veritati facere videar, descendamus paullisper ad ea quæ superius commemoravi monasteria. In Glastoniensi, ubi primum cœnobiorum Ægypti institutum viguisse dicitur, Regula sancti Benedicti *cœpit exerceri*, (Glastoniensis Chronici * verbis utor) ubi primum cathedralis ecclesia Cantuariensis, ac suburbanum sancti Petri cœnobium, aliæque sedes episcopales & monasteria, per Augustinum ejusque discipulos construi cœperunt, *secundum beati Patris Benedicti Regulam Deo militatura.* Eamdem servabat Nutscellense, in quo Bonifacius adolescens, futurus postea Germanorum apostolus, *labori manuum cotidiano & disciplinali officiorum administrationi incessanter secundum præfinitam beati Patris* BENEDICTI *rectæ constitutionis formam insistebat*, testante Willibaldo ejus discipulo; idemque eam Fuldensi, aliisque Germaniæ monasteriis ab se conditis imposuit, & in conciliis Gallicanis & Germanicis hanc unam Regulam commendavit. De Maildunensi Angliæ cœnobio etiam explorata res est ex superiori Aldhelmi ejus loci monachi & abbatis testimonio. In Lindisfarnensi Wilfridus Eboracensis episcopus, ejectis Scottis, qui Romanos admittere nolebant ritus, monachos substituit ad normam aliorum popularium viventes, qui Regulam S. Benedicti servabant, uti memoriæ prodidit anonymus loci monachus in libro tertio de vita sancti Cuthberti episcopi Lindisfarnensis, æqualis sui, scribentis, quod Cuthbertus illic *nobis*, inquit, *regularem vitam componens constituit, quam usque hodie cum Regula Benedicti observamus.*

* Monast. Angl. to. 1. p. 12.

Eamdem Regulam Northumbrensibus monasteriis constat impositam fuisse a Wilfrido Eboracensi episcopo, qui apud Willelmum » Malmesburiensem gloriatur, quod verum pas- » cha in Northanimbria, Scottis ejectis, docuerit, & cantus ecclesiasticos antiphonatim instituerit, qui denique *sanctissimi Benedicti Regulam a monachis observari jusserit.* Ex quo inferunt Bollandi continuatores in commentario ad vitam sancti Gregorii, Wilfridum quasi certum « supponere, in aliis Angliæ regnis cum vero « pascha & cantu ecclesiastico observatam fuisse « sancti Benedicti Regulam. quam consecutio- « nem, sane legitimam, longe efficacius intulissent viri eruditi, si librum legissent, a nobis postea editum, de vita sancti Wilfridi, auctore Eddio-Stephano ejus æquali ac discipulo, qui idem * omnino, iisdemque fere verbis, ac Willelmus, commemorat, tum de paschæ celebratione, ac tonsura, tum de cantu ecclesiastico, *vel quomodo vitam monachorum secundum Regulam sancti Benedicti patris, quam nullus ibi*, id est in Northumbria *prior invexit, constituerit* Wilfridus. Unde vero hanc Regulam acceperit, idem Eddius in præcedentibus * explicat, nimirum ex urbe Cantuaria, quo ab Egberto rege ad ordinandos post mortem Deusdedit episcopi clericos accersitus fuerat. qua ex urbe *cum cantatoribus Ædde & Æona, & cæmentariis, omnisque pene artis ministerio, in regionem suam revertens* CUM REGULA SANCTI BENEDICTI, *instituta ecclesiarum melioravit.* Ex his manifeste conficitur, Wilfridum non aliunde accepisse sancti Benedicti Regulam, quam ex urbis Cantuariæ monasteriis: ubi proinde hæc Regula recepta erat tunc temporis, id est anno circiter quinquagesimo a morte sancti Augustini, quo ex tempore nulla facta monastici instituti novatio: tum quia id vetuerat Bonifacius IV. in epistola ad Ethelbertum modo laudata; tum quia nulla ejusmodi mutationis causa vel occasio fingi potest; nulla denique occurrit ejus mentio in vetustis monumentis.

* Eddius cap. 44.

* id. c. 14.

Venerabilis Beda eodem loquendi modo, atque Eddius, usus est in historiæ suæ libro IV. capite IV. agendo de Scottis, e Mageo monasterio tunc ejectis: qui locus, *conversis jam dudum*, inquit, *ad meliora instituta omnibus, egregium examen continet monachorum, qui de provincia Anglorum ibidem collecti, ad exemplum venerabilium Patrum sub Regula & abbate canonico, in magna continentia & sinceritate, proprio labore manuum vivunt.* Ubi, cum *instituta meliora* vocat, eadem utique designat, quæ superius Eddius, id est sancti Benedicti Regulam, cum qua Wilfridus ex urbe Cantuaria reversus, Northumbrensium *ecclesiarum instituta melioravit*, seu, ut ad Bedæ loquendi modum Eddii verba redigam, *ad meliora instituta convertit.* Id in consequentibus illustrat Beda, cum ait, Magenses illos monachos jam *vivere ad exemplum venerabilium Patrum sub Regula & abbate canonico.* ex quo intelligitur Bedæ idem esse, *ad meliora instituta converti*, atque *vivere ad exemplum venerabilium Patrum sub Regula & abbate canonico*, hoc est ad exemplum aliorum monachorum, qui ritus catholicos seu Romanos sectabantur sub Regula sancti Benedicti. Hanc enim Patrum Regulam vocat idem Beda in Wilfridi epitaphio, in quo inter cetera ita habet.

Paschalis qui etiam sollemnia tempora cursus
Catholici ad justum correxit dogma canonis,
Quem statuere patres; dubioque errore remoto,
Certa suæ genti ostendit moderamina ritus:
Inque locis istis monachorum examina crebra
Colligit, ac monitis cavit, quæ REGULA PATRUM
Sedulus instituit.

Totidem res, quas a se præstitas Wilfridus apud Eddium & Willelmum commemorat, eidem etiam his versibus aptat Beda, qui *Regulam Patrum* ab ipso in monasteriis ei subjectis institutam fuisse dicit, id est *Regulam sancti Benedicti*, quam ex Cantia retulerat.

In Wiremuthensi denique & in Girwensi monasteriis Benedictus, cognomento Biscopus, qui prius suburbano sancti Petri apud Cantuariam cœnobio abbas præfuerat, Benedictinæ Regulæ normam instituit, testante Beda in libro primo historiæ monasterii utriusque, Biscopum abbatem morti proximum discipulis suis præcepisse, *ut juxta Regulam magni quondam abbatis* BENEDICTI, *& juxta privilegii sui decreta* probum successorem eligerent; idemque postea Ceolfridum monuisse. Unde Alcuinus in epistola XLIX. Wirenses & Girwenses monachos hortatur, *ut regularis vitæ observationem, a Benedicto & Ceolfrido statutam, diligentissime custodiant.* quam observationem? *Regula*, inquit, *sancti* BENEDICTI *in conventu Fratrum propriâ exponatur linguâ, ut intelligi possit ab omnibus.* Hæc est ergo illa Regula, quam hauserat Biscopus in Cantuariensi sancti Petri monasterio, ubi prius abbas fuerat, nimirum ante annum DCLXXIV. quo Wiremuthense monasterium ædificare cœpit. Hæc, inquam, Regula, quæ in Anglicana cœnobia per Augustinum, ejusque socios ac discipulos inducta fuerat, non alia sane quam ea ipsa, cujus observationem Romæ in sancti Andreæ monasterio didicerant, Gregorio magistro & institutore. Jusserat quippe Bonifacius papa IV. sicuti superius vidimus, ut in Cantuariensi monasterio
» sancti Petri (quod etiam alibi observatum)
» prædicatores isti monachorum gregem sibi ad-
» sociarent, & eorum vitam *sanctitatum moribus*, hoc est sanctis moribus & institutis suis, non vero aliunde acceptis, exornarent. Tradidissent proinde, ut fit, Æquitii normam, non Benedicti, si ipsi Æquitiani fuissent. Atqui non Æquitii, sed Benedicti mores in monasteriis ab se institutis tradidisse, ex superioribus manifestum est: ac proinde constat, eos in Andreano cœnobio sub Gregorio Benedictinos fuisse, utique & Gregorium; non Æquitianos.

Hinc est quod in Britanniæ insulæ monasteriis numquam sancti Æquitii nomen auditum, multo minus celebratum fuit: secus de sancto Benedicto, cujus nomen, utique illic celeberrimum, in omnibus illius insulæ monumentis totis fere paginis occurrit. Certe in veterrimis litaniis Anglicanis, ad usum monachorum ante nongentos annos conditis, (nam in istis nulli Sancti octavi sæculi commemorantur) Remis in Remigiana bibliotheca asservatis, proxime post sanctos Gregorium, Augustinum & Hieronymum nominatur SANCTUS BENEDICTUS, cujus nomen bis repeti præcipitur; ac deinde complures sancti monachi; non vero Antonius, non Pachomius, non Basilius, non denique sanctus Æquitius, cujus memoriam, si Gregorius, Augustinus, ejusque sodales Æquitiani fuissent, aut prætermissam, aut jam neglectam fuisse, a veri similitudine abhorret. Has litanias Anglicanas habes ad calcem tomi secundi nostrorum Analectorum. Denique, ut de his finem dicendi faciam, cum concilii Cloveshoviensis Patres anno DCCXLVII. Anglicanos monachos aliquantum prolapsos ad primarium institutum revocare vellent, sancivere inter alia capitulo XXIV. ut vitæ monasticæ candidati accurate probarentur (quod caput est reformandæ in melius reipublicæ regularis) *secundum monasticæ Regulæ definitionem, præcipientis, probari spiritus, an ex Deo sint.* quod de Benedictina Regula intelligendum esse inferius demonstrabo. Non ergo dubium esse potest, quin eadem Regula primitus ab Augustino, ejusque sociis præscripta fuerit Anglicanis monachis: cùm eorum posteros ad ipsammet revocaverint Concilii Cloveshoviensis Patres.

Et quidem hanc Regulam Anglicanis cœnobiis ab Augustino traditam præceptamque fuisse, veterum fuit sententia. Aimoinus quippe Floriacensis monachus in libro de vita sancti Abbonis abbatis, rationes reddens, cur Angli monachos ex cœnobio Floriacensi petierint ad instaurandam in insula sua religiosæ vitæ disciplinam, primam hanc refert: *quia beatus Papa Gregorius, missis ad eam gentem convertendam fidei Christi prædicatoribus, ejusdem dilecti Benedicti Regulam observandam specialius inculcavit.* Eodem tempore, hoc est ineunte sæculo undecimo, Ethelredus Anglorum rex in privilegio ecclesiæ Cantuariensi concesso Christi anno millesimo sexto, causam exponens, cur in eam ecclesiam Benedictinos sodales restituerit: *Hoc ideo*, inquit, *feci*, ET MONACHOS EJUSDEM ORDINIS, QUEM HUC ATTULIT SANCTUS AUGUSTINUS, *in ecclesia posui, Ordinis scilicet, quem ille ex præcepto sancti Gregorii, & ex magni Regis Ethelberti constitutione & auxilio in terram hanc intulit.* Ambobus præivit Johannes Diaconus, qui eamdem sententiam diserte probat, ut postea videbimus.

IV.

His quæ de Regulæ nostræ in Anglia per Augustinum propagatione hactenus dixi, adversatur Johannes Mareshamus in Propylæo ad Monasticum Anglicanum, ubi, etsi scribit sancti Benedicti Regulam, postea quam a Zacharia Papa non modo in Italia instaurata, sed etiam ultra Alpes propagata fuit, tantam demum obtinuisse perfectionis suæ existimationem, ut nullum fere non esset in Occidente cœnobium, ad

normam Benedicti vel primitus institutum, vel denuo formatum: in hoc tamen a ceteris fere Anglicis scriptoribus dissentit, quod existimet, eamdem Regulam in concilio Wintoniensi anno DCCCCLXV. sub Dunstano archiepiscopo Cantuariensi ab omnibus primum in Anglia
„ receptam fuisse. Tunc primum, inquit ille,
„ monachis præscripta fuit constitutio generalis,
„ tam ex Benedicti Regula, quam ex veteribus
„ consuetudinibus contexta, quæ dicta est Regu-
„ laris Concordia Anglicæ nationis. Et infra:
„ Bellenses monachi instituti sunt ad Benedicti
„ Regulam, cujus maxima fuit apud nos ab Ead-
„ gari tempore reverentia. Verum cum omnino
„ nulla sit in concilio Cloveshoviæ Benedictinæ
„ Regulæ mentio, licet aptissima esset illius com-
„ memorandæ occasio, & altissimum sit ea de re
„ apud Bedam silentium; videamus quo modo,
„ quove tempore Regula illa Ecclesiæ Occidentali
„ increbuit.

Hæc tametsi ex superioribus, & ex Præfationibus nostris ad Acta sanctorum satis refutata maneant, quia tamen a nonnullis recentioribus denuo nobis objecta sunt, hoc loco iterum refellere necesse est. Tria ergo hoc in loco dispungenda sunt. 1. Num ante Eadgarum regem & Dunstanum episcopum sancti Benedicti Regula in Anglia non viguerit. 2. An nulla istius Regulæ in concilio Cloveshoviæ mentio. 3. An altissimum de ea apud Bedam silentium. quibus nonnulla pro causa nostra subjiciemus argumenta.

Johannes Diaconus in Vita sancti Gregorii a se scripta, præter alia quibus utitur ad Gregorium Ordini Benedictino asserendum, hoc momentum proponit. *Quod vero Monachi qui a Gregorio in Saxoniam*, id est Transmarinam Saxoniam seu Angliam, *missi sunt*, SANCTI BENEDICTI REGULÆ *fuerint mancipati, inter alia etiam illud ostendit, quod ex ipsius discipulis vix potest in illis partibus monachus aliquis inveniri, a quo non observetur tam in proposito, quam in habitu* REGULA BENEDICTI. Quid clarius aut validius adversus Mareshamum proferri potest? Johannes Diaconus suam lucubrationem dedicavit Johanni VIII. qui ab anno DCCCLXXII. ad decennium Romanæ sedi præfuit. Pressius, Johannes Diaconus Gregorii vitam scribebat tempore Johannis Papæ VIII. indictione VIII. (ut notat in lib. III. cap. LVIII. quæ indictio anno DCCCLXXV. respondet. quo tempore regula Benedictina ita apud Anglos invaluerat, ut *vix posset in illis partibus monachus aliquis inveniri, a quo non observaretur tam in proposito, quam in habitu Regula Benedicti.* Longe ergo ante concilium Wintoniense anni DCCCCLXV. in Angliam inducta est hæc Regula, immo longe ante Johannis Diaconi ætatem: cum ab omni memoria post Augustini prædicationem illic eam viguisse, homines noni sæculi persuasum habuerint.

Neque proinde necesse fuit sancti Benedicti Regulam in concilio Cloveshoviæ anno DCCXLVII. commemorari: sed satis fuit monachos ad communis ac receptæ Regulæ normam revocare. At certe si Mareshamus concilium istud cum Benedictina Regula attente comparasset, hanc non obscure expressam advertisset cap. XXIV. in hæc verba: *Vicesimo-quarto sancitum est capitulo, ut, si quis sæcularium sanctæ professionis famulatum subire desiderat, non antea tonsuræ habitum suscipiat, quam illius conversatio ac morum qualitas* SECUNDUM MONASTICÆ REGULÆ *definitionem manifestius probetur juxta apostolicum præceptum: Probate spiritus si ex Deo sunt. nisi aliqua rationabilis causa, ut ante suscipiantur in congregationem, rite persuadeat.* Quænam est, rogo, illa MONASTICA REGULA, nisi Benedictina? cujus verba capite LVIII. concilii verbis omnino respondent: *Noviter veniens quis ad conversionem, non ei facilis tribuatur ingressus: sed, sicut ait Apostolus, Probate spiritus si ex Deo sunt.* Deinde membrum illud, *suscipiatur in congregationem*, ex eodem Regulæ nostræ capite desumtum est. Cum igitur concilium monasticam interponens Regulam, B. Benedicti locutione utatur; nullus justæ dubitationi superest locus, Regulæ monasticæ nomine Benedictinam à concilii Patribus, uti sæpe alias, fuisse intellectam. Nec enim in aliis Regulis antiquioribus quidquam reperitur, quod prædicti concilii dictioni diserte conveniat, ut ex Codice Regularum & ex earumdem Concordia capite LXV. evidenter colligitur. Hinc conficimus validissimum & gravissimum argumentum. Regula Benedictina Patribus concilii Cloveshoviensis, anno DCCXLVII. celebrati, absolute REGULA MONASTICA appellatur. Non alia itaque Regula tum temporis apud Anglos vulgata erat. Sed parcendum Mareshamo, viro quidem docto, qui licet res monasticas non segniter versaverit, monasticam tamen, hoc est Benedictinam, Regulam memoria tenere non debuit: nec indigne ferendum, quod nobis Venerabilis Bedæ silentium opponat, qui Bedæ aliquot opuscula recens edita non legerat.

Historiam abbatum monasterii sui duobus libris à se exaratam fuisse testatur Beda in fine Epitomes historiæ Anglorum, ubi operum suorum indicem texuit: eamque diu desideratam nuper tandem edidit Jacobus Waræus, cum duabus Bedæ epistolis atque Egberti Eboracensis episcopi Dialogo. In libro I. ipsius Historiæ, quæ *Historia abbatum Vviremutensium & Girvviensium* inscribitur, legimus Biscopum, cognomento Benedictum, Egfrido rege Transhumbranæ regionis prædia largiente, monasterium construxisse *anno ab incarnatione Domini sexcentesimo septuagesimo-quarto, indictione II. anno autem quarto imperii Egfridi regis.* Deinde, quibusdam interjectis, quartam profectionem Romam aggressus dicitur Biscopus, *post compositum juxta Regulam monasterium.* Celebrem fatearis necesse est ac vulgatissimam Regulam illam, quæ nullo adjuncto discrimine REGULA vocatur. Sub eadem Regula Biscopus *post annum monasterium B. Pauli construxit, præposito abbate ac presbytero Ceolfrido.* Ne vero pro arbitrio quænam sit illa Regula interpreteris, tandem sub finem

DISSERT. DE GREG. MAG.

finem libri I. proprio eam nomine designat Biscopus in oratione extrema ad discipulos habita: *Multum cavetote, fratres*, inquit, *ne deforis aliunde vobis Patrem quæratis: sed juxta quod* REGULA MAGNI QUONDAM ABBATIS BENEDICTI, *juxta quod privilegii vestri continent decreta, in conventu vestræ congregationis communi consilio perquiratis, qui secundum vitæ meritum & sapientiæ doctrinam aptior ad tale ministerium perficiendum dignior que probetur*, &c. Idipsum Ceolfridus abbas, Biscopi successor, mare transmissurus in lib. II. inculcasse dicitur. *Utilius decrevit*, inquit Beda, *dato Fratribus præcepto, ut juxta sui statuta privilegii*, JUXTAQUE REGULAM SANCTI ABBATIS BENEDICTI, *de suis ipsi Patrem qui aptior esset, eligerent.* Nihil interprete opus est. Desinent nunc tandem adversarii, opinor, Bedæ nobis opponere silentium de Regula sancti Benedicti; agnoscent vocem hactenus ignotam: nec nobis ultra Biscopum & Bedam, sed nec Augustinum, atque adeo Gregorium eorum ducem ac parentem denegabunt.

Neque vero dici potest, Biscopum auctorem fuisse, ut Regula Benedictina primum in Angliam inveheretur. Eamdem quippe Regulam discipulis suis *contradidit*, quam in *decem & septem monasteriis* à se perlustratis invenerat, ut loquitur Beda in Historiæ Wiremuthensis lib. I. At ex illis septemdecim monasteriis unum fuit Cantuariense sancti Petri cœnobium, quod *duobus annis* regendum suscepit, eodem auctore testante, antequam Wiremuthense monasterium conderet. In isto ergo sancti Petri cœnobio, quod Augustinus instituerat, sancti Benedicti Regula vigebat ante medium sæculum VII. eadem certe, quam monachis hujus loci Augustinus imposuerat. Hæc fere ex mea ad Sæculum primum Benedictinum præfatione retuli hoc loco, ne quis nobis ulterius Mareshami argumenta, uti nuperi quidam Scriptores, quasi non jam refutata obtrudat. Certe Bollandi eruditi continuatores, viso Bedæ venerabilis duplici libello de abbatibus monasterii sui superius laudato, longe aliter atque alias de antiquitate Regulæ Benedictinæ in Anglia sentire se profitentur in commentario prævio ad vitam sancti Elfegi episcopi, tomo II. sui Aprilis. Iidem in commentario ad vitam sancti Augustini Anglorum apostoli tomo sexto Maii, etsi non aperte eum nostris adjudicent, addunt tamen se nolle *præjudicatum Benedictinis*, MAXIMA CUM VERO SIMILITUDINE AC PROPE MODUM EVIDENTIA *Augustinum inter suos numerantibus.* cui sententiæ *novum adminiculum* accedere censent ex vetustissimis Litaniis illis Anglicanis, quas ex codice Remigiano in lucem protuli, in quibus nullus ex omnibus vitæ monasticæ institutoribus nominandus præscribitur præter sanctum Benedictum, & quidem bis; *evidenti pæne*, inquiunt, *indicio*, quod vel sanctus Augustinus, » vel instituti ab eo in Anglia monachi istarum » Litaniarum auctores unicum illum agnove- » rint sui monachatus auctorem. Hactenus viri eruditissimi.

Ex his infero cum Johanne Seldeno sub fi- « nem adnotationum in Eadmeri historiam novo- « rum, cœnobii sancti Salvatoris Cantuariæ in- « colas (ut de aliis interim sileam) Benedictinæ « familiæ, etiam ab ipsis incunabulis, semper « fuisse habitos: nihil contra occurrere in vetustis « monumentis, in quibus nullum novationis vesti- « gium apparet. (immo Bedam, Aldhelmum, « aliosque subpares auctores huic sententiæ aperte suffragari.) At vero si primis initiis Benedicti- « num esset cœnobium Cantuariense, eamdem « ipsam argumentationem, qua in conjecturis suis « de Gregorio usus est Baronius, Augustinum, ac « proinde Gregorium, Benedictinæ fuisse familiæ « demonstrare; & quidem longe efficacius, cum « Augustinum Gregorii in monasterio fuisse disci- « pulum constet, & in ejusdem regulari instituto « perseverasse: secus de Valentio, ut inferius ostendam. Jam tempus est, ut alia veterum Scriptorum momenta pro Gregorii Benedictina professione expendamus.

VI.

Bonifacius Papa IV. causæ nostræ non obscure suffragatur. Is anno Christi sexcentesimo decimo Romæ coegit Concilium Episcoporum, *de vita & quiete monachorum ordinaturus*, inquit Beda in Historiæ libro II. capite IV. quo in concilio Pontifex nonnullos arguit obloquentes, *Monachos, quia mundo mortui sunt, & Deo vivunt, sacerdotali officio indignos, neque christianitatem seu absolutionem largiri posse per sacerdotalis officii injunctam gratiam. Sed omnino falluntur*, inquit. *Nam si ex hac causa veteres æmuli vera prædicarent, apostolicæ Sedis compar beatus* GREGORIUS, *monachico habitu pollens, ad summum apicem nullatenus conscenderet, cui solvendi ligandique potestas concessa est. Augustinus quoque, ejusdem sanctissimi Gregorii discipulus, Anglorum prædicator egregius, & Pannoniensis Martinus*, (Dumiensis scilicet episcopus, qui paullo ante obierat) *aliique plurimi viri sanctissimi, pretiosorum monachorum habitu fulgentes, nequaquam anulo subarrarentur. Neque enim* BENEDICTUS, *monachorum præceptor, hujus rei aliquo modo fuit interdictor.* Sane si licuit Gregorio & Augustino monachis ad pontificatus apicem conscendere, quia Benedictus monachorum præceptor id suis non interdixit; consequens videtur, utrumque ejus Regulæ paruisse, ex cujus præscripto quid ipsis licitum fuerit, expenditur.

Bonifacio succedat Ambrosius Autpertus, natione Gallus, in Italia monachus & abbas monasterii sancti Vincentii ad Vulturnum, Ordinis sancti Benedicti, qui absolute Gregorium *nostrum*, id est Benedictinæ familiæ sodalem, vocat in fine libri decimi super Apocalypsin, his verbis: *Quantum itaque ad Fidei attinet rectitudinem, ita in singulis sententiis cauta servatur expositio, ut, si forte me voluerit in his reprehendere, reprehendat etiam (ut de multis paucos commemorem) Hieronymum, Augustinum, Ambrosium, atque* NOSTRUM GREGORIUM. Sic legitur in libris cum editis, tum manu exaratis,

DISSERT. DE GREG. MAG.

Quæ ſane verba non uſurpaſſet Autpertus, niſi majorum certa traditione reſciſſet, Gregorium ſodalitii ſui, id eſt Benedictini, participem fuiſſe. Autpertus enim, quem alii corrupte *Ansbertum* vocant, vir non minus ſanctus quam doctus fuit, ſinceri verique perquam amantiſſimus, uti ejus ſcripta teſtantur; nec tam remotus à Gregorii ævo, quin id certa majorum relatione diſcere potuerit. ſiquidem ad ſuperos migravit anno Chriſti DCCLXXVIII. ut in Sæculo noſtro tertio demonſtratum eſt.

His teſtibus adjungo Amalarium, qui in fragmento à me edito, Gregorium Papam *excellentiſſimum ſancti Benedicti regularem*, ſeu *Regulæ obſervatorem & imitatorem*; & in conſequentibus *ejus S. Ordinis ſectatorem* appellat. Quod quidem teſtimonium eo majoris auctoritatis cenſeri debet, quod ab homine erudito, ne quidem tum monacho, ſed clerico, profectum ſit, ex communi (ut credere par eſt) doctorum illius temporis hominum perſuaſione, utpote ante ſcriptam Gregorii à Johanne Diacono Vitam, in qua luculentiſſimum hujus rei teſtimonium habetur.

Nemo quippe veterum eam quam propugno ſententiam, aut expreſſius affirmavit, aut validius probavit, quam Johannes Diaconus. Is ſiquidem auctor in libro IV. de vita Gregorii Magni, quam hortante ac probante Johanne Papa octavo in uſum Eccleſiæ Romanæ conſcripſit anno DCCCLXXV. Benedictinam Gregorii profeſſionem duobus argumentis adſtruit. Primum argumentum ſumit à forma baltei, quod in detectione corporis ſancti Gregorii, Gregorio IV. Pontifice facta, conſpectum à Romanis eſt ante annos fere quadraginta, quam Johannes vitam Gregorii ſcriberet. Sic autem explicat iſtud argumentum in libri IV. capite LXXX. *Porro in exilitate baltei, quæ unius pollicis menſuram numquam excedit, ſpeciem propoſiti regularis, olim à ſancto Benedicto ſtatuti, cujus ipſe vitam deſcribens in Dialogo, Regulam quoque laudaverat, eum ſervaſſe luce clarius manifeſtat* *. Non hærentis aut dubitantis, ſed fidentis ſcientiſque hæc verba ſunt. ac proinde ea baltei ſeu cinguli forma tam certo Benedictinis competere per illa tempora cenſebatur, ut ex illa Benedictinum Gregorii inſtitutum *luce clarius* deduci aſſerat Johannes teſtis rerum oculatus.

* *f.* manifeſtatur.

Alterum Johannis validius argumentum procedit ex eo, quod Gregorius *ſui monaſterii monachos*, BENEDICTI *utique Regulis mancipatos, in Saxoniam* Britannicam *deſtinarit*. Id vero cap. LXXXII. itidem probat hoc argumento, quod *ex ipſius* Gregorii *diſcipulis vix poteſt in illis partibus monachus aliquis inveniri, a quo non obſervetur tam in propoſito, quam in habitu Regula* BENEDICTI. Porro hoc utrumque argumentum optimum eſt ad internoſcendam cujuſque profeſſionem religioſam: cum nemo melius, quam ex habitu ſuo & vitæ genere diſcipulorum ab aliis diſtinguatur.

Audio quoſdam opponere, non eſſe tanti momenti Johannis auctoritatem, utipſi incunctanter fidem omnem habere debeamus. quandoquidem lapſus eſt in multis, de quibus eum arguit Baronius. Verum, etſi in aliquibus minutiis lapſus ſit, non tamen continuo rejicienda in aliis eſt ejus auctoritas. Nam libri quatuor, quos de vita Gregorii compoſuit, & magno judicio ſcripti ſunt, & cum optimo delectu ex ejus ſcriptis (quod antea fecerat nemo, & multi hodie viri eruditi imitantur) accurate confecti ſunt, & magnam ſemper tum in Romana eccleſia, in qua publice in officiis divinis quotannis legebantur, tum in aliis eccleſiis auctoritatem obtinuerunt, teſte Guitmundo Averſano epiſcopo in libro tertio de ſacramento altaris. *Eam vitam*, inquit, *tot ſanctiſſimi Romanique pontifices nullo diſſonante hactenus probaverunt: eorumque auctoritatem ſecutæ tot eccleſiæ, cuncto populo Chriſtiano conſonante, nuncuſque ſuſceperunt.* Verum etſi in rebus ceteris nulla eſſet Johannis auctoritas, omnino tamen prævalere deberet in hac cauſa: modo conſtet, (ut certe conſtat) eum prave affectum non fuiſſe, ſed ſincerum & ab omni mentiendi, fallendive libidine immunem. Ejus enim argumenta duo ejuſmodi ſunt, ut non pendeant ex rerum veterum peritia, ſed ex oculorum experientia: quibus conſtat de forma habitus, & vitæ genere cujuſque, dum conſpicitur. Prius enim argumentum ducitur à forma baltei Gregoriani, quod Johannis tempore conſpectum eſt, immo ab ipſo Johanne, ut ex ejus verbis colligitur; & à forma cinguli Benedictini, quam & peculiarem fuiſſe, & Gregorianæ ſimilem ipſe oculis probabat. Poſterius petitur ex vitæ genere, quod Johannis tempore profitebantur monachi Anglicani. qua de re facile certior fieri Johannes potuit.

Opponit Baronius ad primum argumentum, non recte ex eo probari Gregorii inſtitutum: cum occidentales omnes monachi ejuſmodi cinguli genere uterentur. teſtari quippe ſanctum Fulgentium epiſcopum Ruſpenſem, conſueviſſe monachos pelliceo uti cingulo, etiam in Africa. ſed & Caſſianum tradere, non monachorum tantum, ſed apoſtolicorum quoque virorum fuiſſe conſuetudinem ejuſmodi uti cinguli genere. At hæc nequaquam officiunt Johannis argumento, qui non à materia, ſed ab exilitate & forma baltei probat, Gregorium ſodalitii fuiſſe Benedictini, in quo cinguli materia cum aliis forſan communis erat, ſed forma diverſa. Certe hactenus & Benedictini ſodales, & Auguſtiniani Eremitæ pelliceis utuntur cingulis: ſed anguſtis illi, hi latioribus. adeo ut diligens quilibet inſpector vel hoc ſolo alios ab aliis facile diſtinguere poſſit. De aliis Baronii objectis mox viderimus.

Baron. ann. 817.

Johannem ſecuti ſunt quotquot de Gregorii monaſtica diſtinctione ſcripſerunt auctores recentiores. Aimoinus quippe Floriacenſis monachus initio ſæculi undecimi, Gregorium Benedictinæ *Regulæ ſubditum diſciplinis* fuiſſe ſcribit in prologo de miraculis ſancti Benedicti, iterumque probat in libro de vita ſancti Abbonis Floriacenſis abbatis. Idem aſſerit ſanctus Thomas Aquinas in Opuſculi XVII. capite XVI. Gregorium ſcilicet *monaſteria conſtruxiſſe ſecun-*

dum Regulam à beato Benedicto institutam. & apud sanctum Antonium Florentinum antistitem in partis II. titulo XV. articulo ultimo, Gregorius sancti Benedicti *vitam hausisse, ac monachus & abbas sub dicta Regula militasse* perhibetur.

Et quidem ea videtur fuisse mens Patrum concilii Tridentini, qui sanctum Gregorium laudatoria oratione honoraturi, id munus detulerunt Augustino Loscosio abbati Ordinis, ut præfertur, Casinensis: non aliam sane ob causam, quam ut Gregorius à monacho institutí sui laudaretur. Ipse vero abbas in contextu orationis suæ coram Patribus Tridentinis asseruit, Gregorium *divi Benedicti habitum induisse.* Exstat hæc oratio cum aliis in Concilio Tridentino habitis in editione Lovaniensi anni MDLXVII.

Ejusdem fuere sententiæ Thomas Bozius Oratorii Romani presbyter, in libro nono de signis Ecclesiæ, capite quarto; & Anonymus ille, qui Alulfi Tornacensis monachi Gregorianas exceptiones typis mandari curavit initio sæculi XVI. Post Baronium, Franciscus Suarezius, Societatis JESU doctissimus Theologus, epistolam ad nostrum Antonium Yepesium; Gregorius Lopezius in libello de veritate Reliquiarum Granatensium insignem locum in Chronico Benedictino relatum; & Johannes Seldenus Anglus Apologiam scripsit contra Baronii opinionem. Rochus Pirrus etiam in Siciliæ sacræ tomo IV. aliquot argumenta conjecit in eamdem. Ut vero isti auctores Baronium impugnarent, non privata movit affectio, sed sola veritatis causa: nec dubito, quin eodem modo affecti futuri sint in posterum eruditi quique veritatis amantes, si paullulum expendant, sicut isti, quam levia sint in oppositum argumenta Baronii, quæ modo examinanda sunt.

VII.

Rationes, quibus commotus est illustrissimus Annalium conditor, ut contra receptissimam veterum sententiam Gregorium, non Benedictini, sed Æquitiani fuisse instituti contenderet, explicat ipse ad annum DLXXXI. num. IX. & in addendis post tomum nonum. Summa rationum ejus hæc est: nimirum quod Gregorius » instituto à se in Urbe sancti Andreæ monaste- » rio, non ex proxime positis Casinatibus mona- » chis, quibus Longobardos fugientibus apud » Lateranensem basilicam datum fuerat monaste- » rium; sed ex provincia Valeria, monasterio » sancti Æquitii, in quo vigebant monastica in- » stituta, petitus sit abbas primus, nomine Va- » lentinus. Quod vero ex ipso sancti Æquitii monasterio accersitus sit Andreani cœnobii abbas primus, exinde probat, quia nullum aliud » celebre eo tempore in provincia Valeria mona- » sterium fuisse reperitur, quam sancti Æquitii, » ex quo primus petendus esset abbas monasterii » ab ipso in Urbe erecti: à quo & habitum ipse » Gregorius monasticæ conversationis accepit, & » ab eo monachorum institutus est regulis. Deni- » que beatum Æquitium ante sanctum Benedi- » ctum in dicta provincia monasterium erexisse, & monachis in eo positis præfuisse: immo non « unius tantum monasterii, sed multorum abba- « tem fuisse. Ex quibus aliisque infert Baronius, « monasterium sancti Æquitii non fuisse unum « ex illis duodecim, quæ sanctus Benedictus in « vicina provincia erexit. «

Hæc est Baronianæ inductionis tota moles ac vis; hæc illius argumenta & conjecturæ. quæ an adeo certa atque explorata sint, ut negari aut refutari non possint; an vero ita necessaria, ut etiam si pleraque concedantur, id quod Baronius contendit, efficiant, dispiciendum est.

VIII.

Ut clarius procedat res, ab incertis & dubiis certa & probabilia secernere juvat. Incertum est primo, an eo tempore, quo Gregorius sancti Andreæ monasterium condebat, Casinates monachi jam Lateranensem basilicam insederint. immo certum videtur prius Andreanum cœnobium conditum fuisse, quam Casinates à Langobardis fugati in Urbem receperint sese. Valentius enim cujusdam in Valeria provincia monasterii abbas, à Langobardis vexatus confugit Romam, acceptusque à Gregorio est in Andreanum monasterium. Atqui prius Valeria Langobardis obvia fuit, quam ager Casinensis. ac proinde Valentius jam tum in sancti Andreæ monasterio hospitabatur, cum Casinatibus à Pontifice concessa est sedes basilicæ Lateranensis. Sane si clades Casinensis, ut mihi constat, non accidit ante annum DLXXX. longe ante conditum fuerat sancti Andreæ monasterium, immo ante id tempus Gregorius eo se receperat ex dictis. Secundo incertum est, an Gregoriani monasterii primus abbas fuerit Valentius seu Valentio. (nam utroque modo in veteribus membranis pingitur, non Valentinus, Zachariæ Βαλέντιος.) Etsi enim Gregorius ipsum sibi ac monasterio suo præfuisse dicat in libro IV. Dialogorum, capite XXI. nusquam tamen eum abbatem primum fuisse affirmat. Tertio incertum, immo (quod pace illustrissimi viri dixerim) falsum est, Valentium ex primario sancti Æquitii monasterio accersitum à Gregorio fuisse. Nam Gregorius in lib. I. Dialogorum cap. IV. scribit, cœnobii Æquitiani monachos omnes ad ipsius Æquitii tumulum ereptos fuisse de manibus Langobardorum. contra vero in Valentii monasterio duos monachos a Langobardis necatos tradit in lib. IV. cap. XXI. Gregorii verba expendenda sunt. *Vitæ namque venerabilis*, inquit, *Valentius, qui post in hac Romana urbe mihi, sicut nosti, meo quoque monasterio præfuit, prius in Valeria provincia monasterium suum rexit.* Monasterium *suum*, inquit, hoc est a Valentio ædificatum, secundum phrasim Gregorii, qui monasterium *meum* vocat passim, quod ab ipso conditum est. Quarto proinde loco dicendum est, Valentium non solum non ex primario sancti Æquitii monasterio, sed ne quidem ex aliquo alio Æquitii monasterio eductum fuisse, sed ex suo, quod in Valeria Valentius ipse construxerat. Quinto denique incertum est, an Vale-

ria provincia Gregorio diversa fuerit ab Æquicolis, in quibus Sublacus & duodecim sita erant monasteria, quæ sanctus Benedictus instituit. Etenim Paulus Diaconus in libro secundo de gestis Langobardorum, ubi provincias Italiæ pro sui temporis usu describit, nullam rationem habuit Æquicolorum, quos Valeriæ attribuisse videtur. siquidem Carseolos seu Carsilim, opidum Æquicolorum ex Ptolemæo, Valeriæ adscribit in capite XXI. Et certe Æquicolorum tractus Valeriam contingit, ut facile cum ea confundi possit.

His præmissis ac constitutis, tota Baronii machina eo spectat, ut probet Valentium, non ex Lateranensi Casinatium monasterio proximo, (quod nondum erat, ex dictis) sed ex ipso Æquitii monasterio evocatum fuisse ad regendum sancti Andreæ monasterium. Quod postremum si negem, ut certe constanter nego, nescio quorsum evasurus sit totus ille argumentorum apparatus. Nam si Valentius ex ipso sancti Æquitii monasterio eductus non est, ut constat ex dictis, jam corruit tota Baronii machina. In id enim incumbit Baronius, ut probet, Valentium ideo ex Æquitii primario monasterio assumtum fuisse, *quia*, inquit, *nullum aliud celebre eo tempore in provincia Valeria monasterium fuisse reperitur, nisi sancti Æquitii, ex quo petendus esset abbas monasterii* Andreani. Cum ergo constet, Valentium ex alio quam ex primario Æquitii monasterio petitum fuisse; non est quod ultra curemus de Baronii argumentis.

At demus aliquid Baronio. fac eum voluisse, Valentium aut ex primario, aut ex aliquo alio sancti Æquitii monasterio Valeriæ accitum fuisse. Nec sic tamen quidquam obtinebit adversum nos illustrissimus Annalista. Non enim ex aliquo Æquitiano, sed ex suo ipsius monasterio, id est ab se, non ab Æquitio, condito, eductus est Valentius, ut superius probatum est.

Atqui, inquis, omnia Valeriæ monasteria, etiam ipsum quod condidit Valentius, Æquitiani erant instituti. At unde hoc habes, ô bone? Æquitius quidem in illa provincia *multorum monasteriorum Pater* exstitit, teste Gregorio: sed non omnium, maxime ejus, quod ipso mortuo condidit Valentius. Certe contra Gregorii sensum esse videtur, quod Æquitius dicatur omnium in Valeria monasteriorum Pater: nec officit ejus sententiæ, si quædam alia Benedictini etiam instituti ea in provincia fuisse dicantur: maxime si Æquicoli, apud quos Benedictus duodecim erexerat in Sublaco monasteria, Valeriæ attribuantur, ut certe eos attribuisse videtur Paulus Diaconus. Deinde etsi ab Æquicolis Valeria distinguatur; quo argumento constat duodecim illa sancti Benedicti cœnobia intra eremi Sublacensis angustos sinus ita contenta fuisse, ut ne unum quidem in Valeria, quæ provincia Sublaco finitima est ac contigua, situm fuerit? An vel Benedicti discipuli post discessum pii Patris uni aut alteri cœnobio in Valeria condendo impares fuere?

Verum age, nullum Benedictus, nullum ipsius discipuli monasterium in Valeria condiderint: fuerint à prima conditione instituti Æquitiani omnia: fuerit etiam hoc ipsum, quod in ea provincia regebat Valentius ab Æquitio constructum. quid dicere vetat, aut ea omnia, aut saltem aliqua, Æquitio mortuo in sancti Benedicti leges concessisse? Æquitius enim, Benedicto (ut contendit Baronius) ætate superior, ante annum quingentesimum quadragesimum excesserat e vivis. Ab eo tempore, usquedum Gregorius condendo sancti Andreæ monasterio admoveret manum, anni amplius triginta elapsi erant. Denique nullam Æquitius Regulam scriptam reliquerat, viventis vox pro lege erat. eo mortuo defecit lex, non monasteria, quæ pro nutu abbatis successoris facile Regulam sancti Benedicti amplecti potuerunt. Et re quidem ipsa id factum esse intelligitur ex quadam Fundani abbatis epistola ad Simplicium Casini tertium abbatem, in qua B. abbas Fundanus scribit, jam tum apud omnes statutum esse, *ut omnia monasteria Campaniæ, Samniæ,* VALERIÆ, *Tusciæ, Liguriæ, & aliarum provinciarum Italiæ, certam & rectam Regulam vivendi, quam sanctissimus & Deo acceptus* BENEDICTUS *instituit, servarent.* seque ejus rei gratiâ *Hugonem & Paulum fratres suos juxta prædictam sanctam Regulam in Casinensi congregatione instruendos* ad Simplicium mittere, ut fusius legitur in epistolæ contextu apud Angelum de Nuce in Notis ad Chronicon Casinense, & in Præfatione primi Sæculi nostri. Ergo Simplicio Casini abbate, circiter annum quingentesimum sexagesimum, ante adventum Langobardorum, ac proinde ante cladem Casinensem & accessum Valentii abbatis in Andreanum monasterium; ante illud, inquam, tempus, Valeriæ & aliarum provinciarum Italiæ monasteria Ordini sancti Benedicti accesserant: ac proinde aut omnia, aut aliqua saltem ex iis, quæ sanctus Æquitius in Valeria construxerat.

Et ne quis cum Gallonio Baronii propugnatore opponat, suspectam videri epistolam prædictam ob Bernardi & Hugonis nomina eo tempore apud Italos inusitata: repono incertum esse, an abbas Fundanus vocatus sit Bernardus, an Bartholomæus, aut alio nomine ab eadem littera *B* incipiente, cum decurtatum dumtaxat ejus nomen in ea epistola reperiatur. Et occurrit sæculo septimo Bernardus inter episcopos Cremonenses apud Ughellum in Italiæ tomo IV. Porro Hugonis nomen, tametsi ævo illo nondum ita frequens, haud sufficit elevandæ epistolæ auctoritati. Non enim facile est adeo præcise definire propriorum nominum origines ac natales. Ceterum vidimus ante aliquot annos hujus epistolæ exemplar in codice Casinensi, varias pontificum epistolas continente: quibus hæc epistola inserta fuit ante annos circiter trecentos. Viderat & hanc Lucas Holstenius, qui nomen suum eidem in illo codice subscripsit, ut in superioribus [a] observavi.

[a] *Lib. 6. n. 1.*

Hanc epistolam confirmant versus quidam, qui in veterrimis Regulæ nostræ codicibus præmittuntur, quibus Simplicius abbas Magistri

sui Regulam in omnia Italiæ monasteria propagasse memoratur. Horum versuum editionem primam debemus minime suspecto auctori, scilicet Antonio Gallonio Baronianæ sententiæ defensori, qui eos e Vaticano codice mss. produxit in lucem. Versus duos huc referre sufficiat: *Hoc* BENEDICTUS *Pater constituit sacrum volumen, suisque mandavit hæc servanda alumnis.* SIMPLICIUS *Christi minister Magistri latens opus propagavit in omnes.* Tria hîc investiganda, nempe quanta hujus inscriptionis antiquitas: quis Simplicius in ea memoratus: quisve horum versuum legitimus sensus.

Inscriptionis antiquitatem probant in primis veteres codices mss. in quibus ea reperitur: tum prisci auctores qui eam legerunt, nempe Sigebertus Gemblacensis monachus, ut patet ex lib. I. de Scriptoribus ecclesiasticis capite XXXI. & Petrus Casinensis Diaconus inferius referendus, uterque ante annos quingentos. Eamdem quoque ante octingentos legisse videtur Candidus monachus, qui de sancti Benedicti Regula agens in libello de vita sancti Eigilis Fuldensis abbatis, *Regulam monachorum*, inquit, *Spiritusancto plenus magna discretione conscripsit, suisque secum* OBSERVANDAM MANDAVIT ALUMNIS. quæ postrema verba præmissæ inscriptioni respondent. Hæc itaque tunc temporis, id est principatu Caroli Magni, legebatur in scriptis Regulæ nostræ exemplaribus apud Fuldenses monachos, qui tituli hujus copiam e Casinensi monasterio per Sturmium abbatem istuc a sancto Bonifacio missum forsan acceperant.

Jam quis fuerit Simplicius in eodem titulo memoratus, expendendum est. Duo fuere ejus nominis sancti Benedicti discipuli: unus abbas, a Gregorio initio libri II. Dialogorum laudatus: alter sancti Mauri in Gallicana peregrinatione, ac demum Fausti in reditu Romam socius. De Simplicio abbate sic loquitur Gregorius, testes producens quatuor, quorum relatu sancti Benedicti gesta rescierat. *Hujus*, inquit, *ego omnia gesta non didici, sed pauca quæ narro, quatuor discipulis illius referentibus agnovi,* CONSTANTINO *scilicet reverentissimo valde viro, qui ei in monasterii regimine successit:* VALENTINIANO *quoque, qui annis multis Lateranensi monasterio præfuit:* SIMPLICIO, *qui congregationem illius post eum tertius rexit:* HONORATO *etiam, qui nunc adhuc cellæ ejus, in qua prius conversatus fuerat, præest.* Simplicium, qui tertio loco nominatur, non sancti Benedicti in Casinensi regimine, sed Valentiniani in Lateranensi successorem tertium statuit Baronius, ratus pronomina relativa, *illius* & *eum*, ad Valentinianum referri. sed (pace illustrissimi viri) manifesto errore. Primo, quod eodem modo intelligendus sit Gregorii locus de Simplicio, ac de Honorato, *qui nunc adhuc cellæ ejus*, inquit Gregorius, *in qua prius conversatus fuerat, præest.* Atqui per *cellam ejus*, sine dubio Gregorius intelligit cellam sancti Benedicti, nempe Sublacensem, in qua vir sanctus primum conversatus fuerat. Deinde quod Zacharias Pontifex in versione Græca, Gregorii loca tam de Constantino & Honorato, quam de Simplicio reddens, hæc pronomina, *illius*, *ejus*, & *ei*, utrobique vertit αὐτοῦ. quo sanctum Benedictum indicat æque in Simplicio, ac in Constantino & Honorato. Præter ea, quod post Valentinianum in Lateranensi monasterio abbas tertius fuerit, non Simplicius, sed Theodorus: ut patet ex prologo Fausti monachi in vitam sancti Mauri, quam scribere aggressus est compellente *religiosissimo ac cum honore nominando* THEODORO, *qui* TERTIUS *post sanctæ memoriæ Valentinianum, prolixiore tempore Lateranensis monasterii congregationem rexit.* Ad hæc, quod Paulus Warnefridi, Diaconus ac monachus Casinensis, sancti Benedicti in Casinensi regimine successores enumerans, Simplicium hunc, de quo agit Gregorius, tertio loco statuit in lib. de gestis Langobardorum capite XVIII. his verbis: *Ceterum post beatum Benedictum Constantinus, post hunc* SIMPLICIUS, *post quem Vitalis, ad extremum Bonitus congregationem istam rexit, sub quo hæc destructio facta est.* Paulo suffragantur non solum veteres indices Casinensium abbatum, sed etiam Leo Marsicanus cardinalis Ostiensis in Chronici Casinensis lib. I. cap. II. & Aimoinus Floriacensis monachus in Historiæ lib. III. cap. LXXX. Ex quibus perspicuum est, Simplicium à Gregorio laudatum, non Lateranensis, sed Casinensis monasterii tertium post sanctum Benedictum abbatem fuisse. Cum ergo Simplicius iste sub annum DLX. Casinensi monasterio præfuerit; si prædictos versus huic Simplicio tribuas, uti tribuendos esse postea demonstrabo, Regulæ sancti Benedicti propagatio in omnia Italiæ monasteria circiter annum DLX. facta necessaria consecutione dicenda est.

Iisdem argumentis evertitur Gallonii sententia, qui superiores versus, Regulæ sancti Benedicti præfixos, Simplicio beati Mauri in Gallicano itinere socio, ac post ipsius in Italiam reditum abbati (ut putat) Lateranensi, accommodare nititur, sed irrito prorsus conatu. quippe cum nullus eo nomine abbas Lateranensi congregationi præfuerit, ut patet ex catalogo, quem Antonius Yepesius in Chronico Benedictino refert ad annum DXXIX. capite IV. Et vero Gallonius hunc suum ipsius errorem facile emendasset, si attente legisset præmissum Gregorii locum ex initio libri II. Dialogorum. Ibi enim de Simplicio agit Gregorius, ut de homine pridem e vivis sublato, *qui congregationem illius*, inquit, *post eum tertius rexit.* Ex quibus verbis intelligimus, Simplicium hunc anno DXCIII. quo libros Dialogorum scribebat Gregorius, jam olim vivere desiisse. Erat ergo alius à Simplicio beati Mauri socio, quem eo anno superstitem, immo usque ad Bonifacii Papæ IV. pontificatum, fuisse patet ex Vita sancti Mauri ab eodem pontifice approbata. Id porro evincit Petrus Diaconus ante annos quingentos monachus Casinensis, qui in libro de viris illustribus Casinensibus duos distinguit Simplicios; unum abbatem Casinensem tertium, de quo ita scribit in cap. V. SIMPLICIUS, *sanctissimi*

Benedicti discipulus, ac post eum in Casino abbas effectus, Regulam, quam suus Magister ediderat, publice legendam omnibus monachis tradidit. Hic nullus tergiversationi locus. en Simplicius abbas, non Lateranensis, sed Casinensis, sancti Benedicti Regulam omnibus monachis tradidisse memoratur. Ergo id factum circiter annum DLX. quo fere anno Simplicius abbas Casinensi præesse cœpit, annis minimum viginti sex prius, quam Simplicius beati Mauri socius in Italiam repedaret.

Superest ut exponamus prædictæ inscriptionis hæc verba, quibus *Simplicius Magistri latens opus propagasse in omnes* perhibetur. Duplex in his sensus excogitari potest. Primus est, Regulam sancti Benedicti, quæ ad id tempus in Casinensi monasterio latuerat, à Simplicio etiam aliis monachis propositam fuisse. Alter sensus est, eamdem Regulam, quæ monasteriis non ita multis usque ad id tempus nota & publicata fuerat, per Simplicium in omnia Italiæ monasteria fuisse transfusam. Priorem sensum repudiare necesse est, tum quia hæc sancta Regula per beatum Maurum in Galliam, & per sanctum Placidum in Siciliam antea penetraverat: tum quia in duodecim Sublacensis eremi cœnobiis à sancto Patre constructis, & in Terracinensi observabatur. De posteriori explorata res est ex Gregorii testimonio in Dialogorum lib. IV. cap. VIII. ubi Terracinensis cœnobii monachi duo, Speciosus & Gregorius, laudantur, qui *sancti Benedicti se Regulæ in sancta conversatione tradiderant.* Itaque præferendus est posterior sensus, eoque modo superior inscriptio interpretanda, ut Simplicius Casinensis abbas tertius Regulam, quam sanctus Benedictus *suis alumnis*, hoc est monachis ac monasteriis ab se erectis, *servandam mandaverat*; in Benedictinis cœnobiis *latentem, propagaverit in omnes*, id est in omnia saltem Italiæ monasteria. ac proinde consequens est, etiam in Æquitianis cœnobiis, longe ante Gregorii monasticam professionem, eamdem Regulam fuisse receptam. Hinc est quod eam Gregorius absolute vocat *Regulam monachorum* in libro secundo Dialogorum, & sanctus Benedictus Bonifacio quarto in Romano concilio dicitur *monachorum præceptor:* quod utrumque argumento est, istam Regulam, ejusque auctorem eo tempore apud omnes, aut certe apud plerosque multum auctoritatis obtinuisse. Posteriori interpretationi favet vetus annorum septingentorum codex, a nobis ante viginti annos lectus in bibliotheca consultissimi viri Filiberti *de la Marre* consiliarii Divionensis, quo in codice præfixa est superior inscriptio sancti Benedicti Regulæ, in qua *Magistri late opus propagasse in omnes* Simplicius dicitur.

IX.

Cur ergo tandem, inquis, Gregorius e Casinensi monasterio abbatem sibi non accersivit? Nempe forsan quod Gregorio notior ac probatior fuit Valentius abbas, quam quivis alius. Deinde quod is a Langobardis fugatus Romam, Gregorii caritatem sollicitaret. Valentius quippe præsidebat illi Valeriæ monasterio, in quo monachos duos à Langobardis cæsos jam dixi. quapropter necessitate compulsus fugit Romam, a Gregorio acceptus cum suis in monasterium, quod forsan eorum & aliorum ejusmodi miserorum causâ Gregorius in ædibus suis construxit. Uno verbo, Gregorius ideo Valentium abbatem ceteris prætulit, quod eum regendo monasterio judicavit aptiorem. Sic enim ob eamdem causam Probum ex laïco repente monachum, simulque abbatem ordinari jussit, ut patet ex libri IX. epistola XXII. indictionis quartæ: non quod monachos cœnobii sui aspernaretur, sed quod Probum ob egregias dotes digniorem existimaret. Ceterum si quid valerent ejusmodi ratiunculæ, peterem ego, cur Gregorius, si Æquitianum institutum monasterio suo præscribere volebat, non ex primario Æquitii cœnobio, sed ex alio minus celebri Valentium adsciverit? Sed relinquamus has tricas.

X.

At enim Gregorius ipse in libri VIII. epistola XXIII. indictionis tertiæ, scripta Fortunato Neapolitano episcopo, biennium exigit ad Novitiorum probationem his verbis: *Monasteriis omnibus fraternitas vestra districtius interdicat, ut eos quos ad convertendum susceperint, priusquam biennium in conversatione compleant, nullo modo audeant tonsurare: sed hoc spatio vita, moresque eorum sollicite comprobentur, ne quis eorum aut non sit contentus quod voluit, aut ratum non habeat quod elegit.* Atqui sanctus Benedictus non biennium, sed unum dumtaxat annum præscribit ad probandos Novitios.

Hæc objectio nullius prorsus videbitur momenti, si ejus temporis disciplina attente expendatur. Varius fuit in Oriente & Occidente probandorum Novitiorum ritus. Pachomius Novitios non nisi post triennii probationem admittebat. Occidentales autem Regulæ omnes unum dumtaxat annum requirunt ad tirocinium, ut patet ex Cassiano, Cæsario, Ferreolo, Regula Ternatensi, & aliis, quæ ævo sancti Benedicti conditæ sunt. Eamdem normam præscripsit sanctus Benedictus: quo vivente Justinianus Augustus Novellam quintam edidit, quâ Novitium *per triennium totum, sive liber, sive servus* sit, probari decernit capite secundo. Hoc sancitum Imperatoris *Normam regularem* vocat Gregorius in lib. VII. epistola I. indict. I. ubi Mauricio ægre ferenti, quod contra ipsius interdictum milites in monasteria exciperentur, Gregorius hoc pacto condescendit, ut non nisi *post triennium* admitterentur. Prædictæ Novellæ tantisper derogavit Justinianus Novellæ CXXIII. capite XXXV. notante Contio, cum homines ignotos non nisi post triennium admitti vetat; notos vero *incontinenti*, (ut notat glossa) & schemate monastico indui, & ad professionem admitti sinit. In Occidente licebat abbatibus ob fervorem candidatorum professionis tempus, quod uno anno definitum erat, pro judicio ac prudentia sua contrahere, ut patet ex Regulis

Cæsarii ac Ferreoli. Hinc factum est, ut quidam abbates occidentales, qui tum ex Regula propria, tum ex posteriori Justiniani Novella, contrahendi probationis spatii potestatem habebant, homines ex vita sæculari ad monasterium accedentes absque legitima probatione admitterent. Cui malo ut aliquod remedium adhiberetur, Gregorius temperando normam orientalem seu Justinianeam, & occidentalem, prudentissime statuit, ut non nisi post biennium Novitii ad susceptionem habitus seu professionem admitterentur. Quod biennii tempus nullius occidentalis Regulæ constitutione præceptum est, sed solius Gregorii decreto inductum. Hujus rei argumento est, quod nullius Regulæ auctoritatem in epistola sua Gregorius interponit.

Præter ea non constat, an decretum illud universale fuerit pro toto Occidente, an particulare pro sola provincia Neapolitana. Immo capite 17. quæstione 2. c. *Gonsaldus*, liquet, Gregorium probationem Novitiorum unius anni spatio definiisse. Id, inquam, liquet ex his Alexandri secundi verbis eo capite relatis: *Quapropter quia & beati Benedicti Regula, & præcipue Patris & prædecessoris nostri sancti Gregorii papæ canonica institutio interdicit, monachum ante unius anni probationem effici; judicamus & auctoritate apostolica præcipimus*, &c. Ita Pontifex, qui sine dubio sancti Gregorii hac de re decretum legerat, tametsi in Registro desideretur. Et quidem in sancti Andreæ monasterio, ubi Gregorius monachum induerat, hoc biennalis probationis spatium non servabatur, aut certe non semper, ut constat exemplo Probi, qui ex sæculari repente monachus atque abbas factus est, ut modo vidimus.

Denique unius anni probatio non ita est propria Regulæ sancti Benedicti, ut eo spatio vel contracto, vel ampliato judicari possit, an ea in aliquo monasterio servata sit. Nam si hæc ratiocinandi forma probaretur, concludendum esset, Regulam sancti Benedicti non viguisse apud Cluniacenses tempore Petri Venerabilis: quo tempore ante solidi anni probationem Novitii passim recipiebantur. quam consuetudinem adversus Cistercienſium querelas propugnat idem Petrus Venerabilis libri primi epistola XXVIII. Ad hæc, Grimlaïcus in Regula Solitariorum seu Reclusorum, cujus tota fere disciplina ex Regula sancti Benedicti constans, non nisi pro monachis ejusdem Regulæ servantibus & ad reclusionem contendentibus edita est, biennium exigitur ad probationem Reclusorum. Et porro hoc ipso tempore Fratres laïci, quos Conversos appellamus, biennio probantur apud nos ante professionem. Ex quibus intelligas, biennalem probationem nequaquam Benedictinæ Regulæ observationi præjudicare.

Hæc quidem, ni fallor, sufficiunt confutandis Baronii, aliorumque objectis: aut saltem id obtinere debent apud omnes æqui amantes, ejus conjecturas non tanti esse ponderis, ut prævalere debeant contra receptissimam vetustatis sententiam, ut loquitur Seldenus. Quam ob rem integræ & intactæ remanebunt superiorum hominum auctoritates: quæ cum Benedictinam Gregorii professionem aperte definiant, nemo rerum æquus æstimator in posterum (ut spero) volet refragari.

Omitto prudens minutias quasdam, quæ nonnumquam objiciuntur a nonnullis, quod Gregorius neque Benedictum suum ipsius Patrem, neque ejus regulam diserte suam dicat usquam. Si enim ejusmodi argutiis staretur, Gregorius nullam Regulam, nullum monachorum institutum professus censendus esset: siquidem nullam Regulam, nullumve aut Æquitii, aut cujusvis alius institutum suum vocat. nimirum quod ea partium studia procul aberant a moribus illius ætatis: & quod Gregorius jam Pontifex summus & Patrum Pater erat, cum Regulæ nostræ, ejusque auctoris in Dialogis suis meminit. Quamquam satis superque studium affectumque suum in sanctum Benedictum, veluti in Patrem, testatum reliquit, dum ipsum ipsiusque Regulam tam singulari elogio laudat & approbat. Immo etiam *beatissimum Patrem* BENEDICTUM vocat in libro II. Dialogorum capite XXXIII. quo nihil signantius proferunt recentiores Benedictini ad exprimendam suam in sanctum Benedictum caritatem.

Ut totam hanc Dissertationem in pauca contraham, ex dictis perspicuum est, Gregorium Magnum monasticæ professioni vere addictum fuisse, quæ prima hujus Dissertationis pars erat; quandoquidem se ipse diserte monachum dicit: nec minus exploratum, ejus in monasterio commorationem longiorem fuisse, quam Baronius existimavit. Secunda vero Dissertationis pars, qua sanctum Doctorem Regulæ sancti Benedicti adstrictum fuisse contendimus, etsi non ita necessariis fulciatur argumentis, tot nihilo minus rationibus asseritur, ut nemo, qui æquo animo & citra præjudicium rationes illas expenderit, dissentire, & in contrariam abire sententiam possit. Quamvis enim rationes illæ non omnes æqualis sint roboris, nec seorsim spectatæ rem conficiant; tamen simul conjunctæ & connexæ vim demonstrationis saltem moralis habent. Nam si Gregorium ipsum consulas, sanctum Benedictum præ omnibus sanctis laudat in Dialogis; unam ejus Regulam celebrat, ejusque verbis subinde in suis scriptis utitur. Si ejus discipulos spectes, hi sancti Benedicti Regulam in Anglia propagarunt, ut constans illius regni traditio asserit, infinitis consignata monumentis: in quibus Eddius Stephanus ante annos mille scripsit, Wilfridum episcopum ex urbe Cantuaria retulisse sancti Benedicti Regulam, quam septemtrionalibus illius insulæ monasteriis imposuit, & quidem anno post Augustini obitum circiter quinquagesimo: cum nulla novationis ante id tempus factæ vestigia appareant, nullus ex aliis monasticæ vitæ legislatoribus in Litaniis illorum temporum præter sanctum Benedictum legatur; omnia denique Angliæ monasteria ex illo tempore eamdem Regulam tenuerint. Quæ quidem

adeo permoverunt eruditos Bollandi continuatores, ut quadam *propemodum evidentia*, & *evidenti pæne indicio*, etiam antequam Eddii librum vidissent, sanctum Augustinum, ejusque socios, Gregorii, utique in suo monasterio discipulos, & monasterii sui Regulis imbutos, nostris accenseri posse existiment. In fine non ab re erit referre epistolam viri nomine & doctrina nostro tempore celebris, qui a Gussanvillæo, dum hic novam sancti Gregorii operum editionem curaret, consultus quid de hac controversia sentiret, in hunc modum respondit.

III.

LETTRE DE MONSIEUR de Barcos Abbé de saint Cyran, à Monsieur de Goussainville, touchant le monachisme de saint Gregoire le Grand.

Je pense, Monsieur, que vous ne vous étonnerez point, si je vous dis, que vostre Lettre m'a surpris, non seulement parce que je ne croiois pas estre connu de vous, ny que vous pensassiez à moy: mais aussi parce qu'il semble que vous voulez me rendre juge d'un different que vous avez avec les Peres de la Congregation de saint Maur. Si je n'ay pas assez d'intelligence pour cela, vous pouvez vous asseurer pour le moins, que vous ne devez pas craindre que je les favorise injustement contre vous, n'ayant aucun sujet de le faire, puisque vous pouvez sçavoir, que la conduite qu'ils ont tenuë les années passées ne m'y oblige pas. Je crois donc vous pouvoir dire de la seule veuë de la verité, qu'il ne me paroist aucune raison de nier, que saint Gregoire Pape ait esté Religieux de saint Benoist. 1°. parce que tout le monde l'a tenu tel d'un commun consentement jusques au Cardinal Baronius, qui est le premier qui l'a osé contester depuis le temps de saint Gregoire; car il ne s'est trouvé personne qui ait esté de son opinion, non seulement dans l'Ordre de saint Benoist, mais dans les autres, & parmy tous les Auteurs catholiques. C'est donc une tradition ancienne & universelle, qui doit estre de grand poids dans les questions de fait; & il est fort dangereux & d'une consequence pernicieuse, de se donner la liberté de s'inscrire en faux contre les traditions anciennes & perpetuelles, qui ne dependent que des témoignages des hommes, sur de simples conjectures & des raisons qui ne sont pas convaincantes, sur tout quand on n'a aucun Auteur, qui le confirme clairement par son suffrage. Il n'y en a point qui ait dit devant Baronius, que saint Gregoire n'a pas esté religieux de saint Benoist, & tous ceux qui en ont parlé, ont écrit le contraire. S'il est permis de renverser ainsi les choses de faits rapportez par les anciens Ecrivains, & receus de tout le monde sans contredit, à cause des difficultez qu'on y rencontre, il n'y aura presque point d'histoire ny dans les meilleurs livres, ny dans l'Ecriture mesme, qu'on ne puisse décrier, y en ayant beaucoup, & des plus certaines, qui peuvent estre combatuës par des conjectures & des objections plus fortes & plus apparentes, que celles qu'on allegue contre la profession Monastique de saint Gregoire dans l'Ordre de saint Benoist.

Mais cette verité est attestée & renduë indubitable par saint Gregoire mesme dans son quatrième livre sur le premier des Rois, où il témoigne clairement, qu'il a esté non seulement Religieux, mais Abbé dans l'Ordre de saint Benoist, & qu'il a conduit les Novices selon la Regle de ce Saint. Car de pretendre que cet ouvrage n'est pas de saint Gregoire, comme vous faites, c'est s'éloigner du sentiment de tous les Auteurs, je ne dis pas Catholiques, mais aussi Protestans, & introduire une opinion entierement nouvelle & singuliere. Il ne s'est trouvé encore qu'un seul Ministre Anglois, qui ait douté que ces Livres sur le premier des Rois soient de saint Gregoire: mais il n'a pas osé le nier absolument, & neanmoins il a esté abandonné de tous les Auteurs protestans, aussi bien que de tous les ortodoxes. Il n'y a point d'ouvrage plus digne de saint Gregoire que celuy-là parmy toutes ses œuvres. Ce n'est pas seulement son style, mais son esprit; & il contient des veritez importantes, qu'il n'a pas si bien exprimées ailleurs, & qu'on affoibliroit beaucoup, si on leur ostoit son autorité. Il n'y a rien qui découvre mieux les Ecrits qui sont faussement attribuez aux saints Peres, que la difference du style, des pensées, & de la maniere de les representer: & toutes ces marques se rencontrent pour asseurer cet ouvrage à saint Gregoire. Vous dites qu'il n'en parle pas ailleurs. mais outre que cela n'est pas clair, & qu'il y a des preuves du contraire, si cette raison estoit solide, on pourroit oster plusieurs écrits indubitables aux saints Peres, parce qu'ils n'en font mention nulle part, & il y en a peu qui se citent eux-mesmes. Saint Paterius dans les Extraits qu'il a fait de saint Gregoire, n'a pas seulement omis les Livres sur les Rois, mais aussi des autres pieces de ce Saint; & il n'y a point d'Auteur ancien qui parlant des ouvrages de ce Pere, les ait rapporté tous. Que si vous pensez que pour ne croire pas que cet ouvrage soit de saint Gregoire il suffit de dire qu'il n'a paru que dans l'édition de 1537. & qu'il ne s'en trouve aucun manuscrit, il faudra conclure que quantité de Livres des saints Peres ne sont pas à eux, parce qu'ils n'ont paru que depuis peu, & qu'on n'en a pû trouver aucun manuscrit que celuy sur lequel on les a imprimés, comme le livre de saint Augustin de gestis Pelagii, *& autres. Vous dites qu'il paroist que l'Auteur de ces Livres sur les Rois estoit un moine, & non pas un Pape. Ce qui ne prouve autre chose, sinon qu'il n'estoit pas encore Pape, mais seulement Religieux. Vous ne pourrez pas aussi persuader qu'il ne parle de la Regle de saint Benoist que dans ce Livre, estant si clair qu'il en parle dans ses Dialogues & ailleurs d'une maniere encore plus avantageuse. N'y ayant donc pas moyen de nier que les Livres sur les Rois ne soient de saint Gregoire; il n'y a pas aussi moyen de nier qu'il ait esté Religieux de saint Benoist, puisqu'il l'assure evidemment dans le quatrième Livre. Cette raison est encore plus forte contre l'opinion de Baronius. car il demeure d'accord que les Livres sur les Rois sont de saint*

saint Gregoire, comme ils luy sont attribuez dans les editions de Rome, & dans toutes les autres. Ny luy, ny aucun de ceux qui suivent son opinion ne les a pas encore contestez. Il y a de la contradiction dans leur sentiment, en ce qu'ils nient que saint Gregoire ait esté Religieux Benedictin, & en ce qu'ils reconnoissent un Livre, où il avoue luy-mesme qu'il l'a esté.

Enfin pour retrancher plusieurs raisons qui rendroient cette Lettre trop longue, il suffira d'en alleguer encore une, qui est que les Religieux que saint Gregoire envoya en Angleterre, estoient asseurement Benedictins, & porterent dans cette Isle la Regle, & l'établirent dans tous les monasteres d'Angleterre. Ils estoient aussi Religieux des monasteres de saint Gregoire, comme il le dit luy-mesme, & du monastere de saint André qu'il avoit établi dans Rome, & où il avoit pris l'habit Religieux. Or il n'y a nulle apparence de pretendre qu'ils vescurent autrement dans les monasteres d'Angleterre, qu'ils n'avoient vescu à Rome; & qu'ils quitterent la Regle dont ils avoient fait profession pour en prendre une autre, & la porter dans la nouvelle Eglise qu'ils fonderent; puisqu'ils ne l'eussent pû faire qu'en violant leurs vœux sans raison. Et on sçait que les Religieux sont ordinairement jaloux de la Regle de leur Ordre, & que ceux de saint François ne laisserent jamais celle de saint François pour établir des monasteres selon celle de saint Dominique, ny ceux de saint Dominique la leur pour luy preferer celle de saint François. Il est donc indubitable, que ces missionnaires de saint Gregoire ayant fait des monasteres de la Regle de saint Benoist en Angleterre, & ayant vescu selon cette Regle, ils l'auroient aussi gardée à Rome, & que c'estoit la Regle du monastere de saint André, dans laquelle saint Gregoire avoit esté elevé comme eux. Il est certain qu'il donna cette Regle aux autres monasteres qu'il fonda en divers lieux: car il la jugea la meilleure de toutes, en disant qu'elle les surpasse toutes en discretion, discretione præcipua; *& la discretion selon les Peres est la premiere des vertus, & l'ame de toutes les autres, qui sans elle sont mortes & des veritables vices. Il est donc asseuré qu'il la choisit pour ses monasteres, & ne luy en a point preferé une autre, pour laquelle il n'avoit point tant d'estime.*

Or dire qu'il ne reconnoissoit point la Regle de saint Benoist, & qu'elle ne fut veüe dans Rome que lorsque les Religieux du Mont-Cassin l'y apporterent aprés que leur monastere fut pillé par les Lombards; c'est une chose hors de toute apparence, puisque sa reputation s'estoit repanduë jusques en France dés le temps de saint Benoist, où elle fut publiée par saint Maur, & honorée par les Rois avec tant de gloire; & dans la Sicile par saint Placide, qui y édifia un grand monastere. Et ceux de Sublaco & du Mont-Cassin estant si prés de Rome, il est incroyable que saint Gregoire ait esté si long-temps sans en avoir ouy parler, quoy que la renommée de saint Benoist & de la vie monastique y fut si grande, que les principaux Senateurs luy donnerent leurs enfans pour en faire des fondateurs de la Religion, comme saint Maur & saint Placide. Aussi Leon d'Ostie & les autres que vous citez, ne disent pas que les Religieux du Mont-Cassin firent connoistre à saint Gregoire la Regle de saint Benoist aprés le pillage du Mont Cassin; mais il dit qu'entre les choses qu'ils sauverent & apporterent à Rome, furent la Regle écrite de la propre main de saint Benoist, & les mesures du pain & du vin dont il se servoit pour les Religieux, qui estoient comme des Reliques de ce Saint.

Il paroist aussi par la Lettre de Bernard Abbé de Fonde à Simplicius troisiéme successeur de saint Benoist, qui a esté trouvée dans la Bibliotheque du Mont-Cassin, que la Regle de saint Benoist fut receüe de tous les monasteres d'Italie aussi tost qu'elle parut; & qu'ainsi avant que saint Gregoire fût Religieux, tous les monasteres d'Italie estant Benedictins, il faut qu'il ait pris l'habit & vescu sous la Regle de saint Benoist, puisque tous les Religieux & Abbez d'Italie estoient disciples de ce Saint, & gardoient la Regle. La mesme chose arriva en France, où aussi-tost que saint Maur eût porté cette Regle, elle se répandit dans presque tous les monasteres, comme les Auteurs anciens le témoignent. Car l'excellence & la perfection de cette Regle, a esté cause que tous les Religieux qui craignoient Dieu l'ont receüe avec joye; & ont fait gloire de s'y soûmettre: comme aussi Dieu l'a comblée de benedictions en luy donnant la vertu de produire une infinité de disciples.

Je ne pense pas, Monsieur, qu'il soit besoin de vous en dire davantage sur ce sujet, pour vous expliquer mon sentiment. Je m'asseure que vous le recevrez en bonne part, & que si vous ne pouvez pas vous y rendre, vous reconnoistrez pour le moins que je vous le propose sans passion & sans interest, n'en ayant point d'autre que celuy de la verité. Je la cherche uniquement en toutes choses, non seulement dans les dogmes, mais dans les moindres matieres, & dans toutes les rencontres de la vie, ne croyant pas qu'à moins de cela, on la puisse aimer comme il faut, ny meriter de la trouver jamais: & comme j'ayme de tout mon cœur la verité, je fuis tant que je peux la nouveauté, qui me semble aussi peu digne d'un homme de bien, que d'un homme Docte, & aussi contraire à la pieté qu'à la science. Ce qui fait que je suis toûjours pour l'antiquité, ne m'en separant jamais, si je ne vois les opinions anciennes convaincuës par des autoritez ou des raisons evidentes. Je n'ay apperceu rien de tel dans ce que Baronius a avancé le premier contre la tradition ancienne & continuelle, qui fait saint Gregoire Religieux de saint Benoist: c'est pourquoy je n'ay pas crû devoir m'arrester à son témoignage, sçachant qu'il est sujet à de semblables mecontes, & voyant que la verité combat aussi evidemment sa pensée, qu'elle la devroit établir pour la rendre recevable contre toute l'antiquité. Vous voyez, Monsieur, la maniere dont je vous parle, sans avoir le bien de vous connoistre, croyant que vous aimez la sincerité & la franchise, qui est inseparable de ceux qui aiment la verité; & qu'ainsi vous la favoriserez, & n'en ferez aucun usage qui la puisse rendre odieuse à ceux qui ne l'aiment pas. Cela m'obligera de me loüer de vous, & de me tenir prest à vous servir dans toutes les rencontres où je seray capable de le faire.

APPENDIX ALTERA

TOMI PRIMI ANNALIUM BENEDICTINORUM,

Varia monumenta & diplomata complectens.

I.

PAULI DIACONI ET MONACHI CASINENSIS Homilia de ſancto Patre Benedicto.

Ad Præfat. num. 26.

UIA Venerabilis Beda preſbyter ultimam homiliarum ſuarum, hoc eſt quinquageſimam, de vita & actibus cujuſdam Benedicti inclauſi ſui monaſterii pene totam contexuit, quæ utique minime ad legendum noſtris congruere videbatur officiis: ego Paulus diaconus, extremus beati Benedicti ſervulus, ne numerus ipſe quinquagenarius harum homiliarum eſſet diminutus, hanc quinquageſimam homiliam ad Dei gloriam & ſanctiſſimi noſtri Patris Benedicti laudem, gratia ſuperna ſuffragante, compoſui.

Lectio ſancti Evangelii ſecundum Lucam. In illo tempore; dixit Jeſus diſcipulis ſuis: Nemo accendit lucernam & in abſcondito ponit, neque ſub modio, ſed ſupra candelabrum, ut qui ingrediuntur lumen videant. Et reliqua. Homilia Pauli diaconi & philoſophi de eadem lectione.

HIs S. Evangelii verbis, quemadmodum audiſtis, fratres cariſſimi, paulo ſuperius de Judæis non credentibus Dominus præmiſit dicens: *Generatio hæc, generatio nequam eſt, ſignum quærit, & ſignum non dabitur ei, &c. Et poſt multa.*

Quis potius, fratres cariſſimi, poſt ſanctos Apoſtolos, quam hic beatiſſimus Pater noſter Salis valet nomine appellari? qui ab urbe ſegregatus Romulea, tamquam ab inſtabilibus amariſque pelagi fluctibus, dum intra ſpecus ſui ſe ſe ambitum tenuit, quidquid vel modicum ex mundanæ mobilitatis liquore habere poterat, in ſalis ſoliditatem rationemque mutavit, verique Solis radiis per caritatem fervoris torrefactus ad juſtitiæ candorem pervenit. Qui non ſolum tunc corporali præſentia multorum piis verbis vel actibus vitam condivit, ſed uſque ad præſentem diem præſens ſpiritu, non tantum noſtrum collegium, ſed PER TOTUM MAXIME OCCIDENTEM ſuos ſequaces erudit. Qui per ſalubrem, rationiſque plenam ſanctæ inſtitutionis ſuæ regulam, vitam carnalium, diſſolutionis labe tabidam, reſtringendo revocat ad ſalutem: cujus diſtrictionis cenſura, etſi ut ſalis ſpecies, plagis videatur crudeſcentibus auſtera, certum tamen eſt quod tolerata patientius cæleſtem conferat medicinam. Unde, fratres cariſſimi, ſi quando forte acrius a prælato nobis patre, ſeu ab his, qui ab eo nobis præponuntur, regulariter caſtigamur; tanto hanc humilius illatam perpetuæ ſalutis medelam nos ſuſcipere convenit, quanto ſine dubio nobis credenda eſt gehennæ ſupplicia mitigare. Quis magis, ut dicere cœperamus, quam hic index artioris viæ, ut lucis jubar mundo reſplenduit? qui vitæ meritis & miraculorum multiplicitate non ſolum tunc emicuit, ſed & hactenu circumquaque excreſcendo clareſcit. Teſtatur hoc quod loquitur recens illud miraculum, quod ante hoc fere decennium geſtum, multiſque veſtrum eſt cognitum, mutum ſcilicet ante ejus hoc corpus ſacratiſſimum fuiſſe * locutum; mox ut Benedicti opem totis votis expetiit, linguæ conſecutus eſt officium; & qui nullum ex die ortus ſui verbum edere poterat, quod eſt admirandum vehementius, non ſolum loquelam propriam, hoc eſt barbaram, cœpit effari, ſed ſimul etiam & latinam. Plura ſunt & relatu digna, quæ per eum quotidie Chriſtus efficit, quæ propria, Deo præſule, ſerie veſtræ pandenda ſunt caritati. Quis igitur, ut cœpta proſequar, ſimpliciore quam iſto oculo, id eſt puriore cordis intentione, vitam tranſegit? qui cuncta ſemper peritura deſpiciens, mentem in cæleſtibus ſolidavit; quique ideo ad id quod voluit mox exauditus eſt, quia ſimplicitate mentis Deo complacens, duplicitatis a ſua intentione rugam excluſit. *Et poſt nonnulla.* Cujus, inquam, corpus, quod opera ſignificare diximus, magis quam iſtius, lucidum exſiſtere potuit, qui tam multis per vitæ excellentiam lumen exhibuit:? aut quem potius quam hunc

* *id eſt*, cineres. *V. lib.* 14. *n.* 29.

ſplendor propriæ actionis ut lucerna fulgoris illuminavit, qui innumeris exterius ad cælum ſæptus lampadibus, potiora utique de Creatoris viſione interius percepturus aſcendit? Quæ lucerna clarior hoc præceptore ſurrexit, quæ ſuper candelabrum altioris vitæ poſita, TOTAS OCCIDUI PROVINCIAS radiavit? quæ fortaſſe ſi intra ſpeluncæ ſuæ ſeſe, ut cœperat, anguſtias occuluiſſet, videretur utique quaſi ſub modio, hoc eſt cenſuræ propriæ menſura, retenta, aut paucis, aut nullis fulgoris rutili crines adſpergeret. Sed, adſpirante Deo, ſupra candelabrum regiminis poſita, cunctis luſtrari volentibus præclarum lumen exhibuit, ut hodieque per omnes pæne Chriſtianis cultibus deditas regiones, auditis tantorum miraculorum prodigiis, cognito tantæ lumine ſanctitatis, univerſorum ad quos hæc pervenire valent, fidelium in divinis laudibus ora reſultent. Ut enim pauca de multis loquar, quis non miretur audiens pandentem in propatulo abdita, prædicentem futura; parere juſſibus latices, prodire de rupibus fontes, perdere toties elementa naturam, præbere volucres obſequelam, terram ſuſceptum cadaver evomere,... cunctis terribile eſt, pavidare; morbos imperiis cedere, mortem jus dominii perdere, ſecretum cordis patefieri, clauſtris retentis corporeis quo velit ſpiritu properare? Poſtremo quis non ſtupeat totum ab uno homine mundum conſpici, in terris poſitum cæli cives adſpicere, carne adhuc revinctum animarum merita contemplari? Hæc & his multa ſimilia quis aure percipiens non in Dei Patris continuo laudes erumpat, qui talia ſuis ſervis confert, & ſuper hæc omnia regnum ſine termino largitur in cælis? Sed unde Pater hic eximius patrare iſta promeruit, ut ad inſtar ſanctorum apoſtolorum tot admirante mundo miraculis coruſcaret, niſi quia eorumdem apoſtolorum vitam tenuit, & cæleſtis inſtituta Præceptoris aure pectoris ſervaturus accepit? Non illum carnis illecebra, non mundi gaudia male ſuadentia, non hoſtis aſtuta conſilia valuerunt in aliquo flectere anhelantem ad præmia ſempiterna. Proinde, fratres cariſſimi, nos qui e diverſis mundi partibus ad ejus properavimus magiſterium, diſcamus ſpernere quod ſprevit, diſcamus diligere quod dilexit: &, ſi ſequi eum poſt ad gloriam cupimus, modo ipſius veſtigia imitando ſequamur: ne, ſi nunc ab ejus rectitudinis forma deflectimus, ab illius poſtmodum coacti conſortio dirimamur. Certe ſi quem noſtrum de hoc etiam conventu aliquis violentus ad carcerem traheret, magna re vera illum qui hoc pateretur confuſio, ingens ſimul mæſtitia coartaret. Quid putamus, cariſſimi, ibi tunc eſſe confuſionis, quid terroris & anguſtiæ, ſi contingat (quod Deus avertat) aliquem noſtrum ab illo ſplendidiſſimo ſancti hujus Patris noſtri & præcedentium fratrum choro in perpetuum ſeparari, & infinitis inſuper tormentis immergi? Circumſpiciamus quapropter, dilectiſſimi, undique vitam noſtram; excludamus a nobis cunctas ſordes omnemque malitiam; ſimus mites, continentes & humiles; ſectemur ea quæ pacis ſunt & caritatis; teneamus hujus Patris noſtri præcepta; ſequamur veſtigia, ut cum eo pariter gaudia conſequamur æterna, præſtante Domino noſtro Jeſu-Chriſto, qui cum Deo Patre vivit & regnat Deus per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

ADNOTATIO.

Hanc homiliam, vel potius homiliæ fragmentum eruimus e veteri codice Caſinenſi, eamque hoc loco proferre viſum eſt, ad probandum id, quod in Præfatione ad hunc tomum diximus de propagatione Regulæ Benedictinæ ante ſæculum octavum per totum maxime Occidentem. *quod jam ſuo tempore factum in hac homilia teſtatur Paulus Vvarnefridi, diaconus ac monachus Caſinenſis, qui ſub finem illius ſæculi ſcribebat. Obſervatu dignum eſt miraculum in hac homilia relatum de loquendi facultate cuidam muto conceſſa, quod per ſanctum Benedictum* ante decennium *Caſini patratum fuiſſe dicit. Alia ſuo tempore, id eſt ſæculo inſequenti, ibidem facta verſibus ſuis celebravit ſanctus Bertharius Caſinenſis abbas & martyr. Ex hac porro homilia diſcimus, Venerabilem Bedam quinquaginta homilias in feſta & dominicas per annum compoſuiſſe, eaſque in eccleſiaſticis officiis Caſini jam tunc lectas fuiſſe, quarum quinquageſima erat ea, quam de geſtis beati Benedicti, cognomento Biſcopi, monaſterii ſui conditoris & abbatis ſcripſerat: quæ quia Caſinenſibus officiis minime congruebat, aliam ejus loco de ſancto patre noſtro Benedicto Paulus diaconus compoſuit, in ejus feſto recitandam. Ex his intelligimus, prædictas Bedæ homilias aliter apud Caſinates tum diſpoſitas fuiſſe, quam in duobus veterrimis codicibus, bibliothecæ olim Thuaneæ, nunc Colbertinæ, in quibus quadraginta-novem tantum homiliæ habentur, nec ea, quæ de Benedicto Biſcopo eſt, ultimum occupat locum, ſed intermedium, ut in Bedæ elogio, a nobis in Actis ſanctorum noſtrorum edito, videre licet.*

II.

Obſervationes de genere S. Benedicti. *Ad lib. 1. n. 4.*

1. *MIrum eſt quam parum ſolliciti fuerint majores quondam noſtri, ſive de tranſmittendo ad poſteros, ſive de inquirendo, nedum de jactando genere beatiſſimi patris noſtri Benedicti. immo non mirum, quippe qui ejus virtutem ac ſanctitatem quibuſvis honorum ſæcularium titulis præſtantiorem eſſe, & merito quidem, exiſtimabant. Qui primus de ſancto Patre ſcripſit Marcus poëta ejus diſcipulus, neque ſtirpem ejus, aut parentum nomina expreſſit. Gregorius Magnus ſat habuit dicere, eum* liberiori genere *in provincia Nurſiæ ortum fuiſſe. Idem ſilentium tenuit Paulus Vvarnefridi, diaconus ac monachus Caſinenſis ſæculo octavo, in hiſtoria Langobardorum, ubi laudes ſanctiſſimi Patris noſtri verſibus celebravit. Sæculo nono Bertharius Caſinenſis abbas & martyr in carmine de eodem, id tantum prædicat, quod* Nurſiæ claros habuit pa-

rentes. *Ceteris fere omnibus parcior fuit in Chronico Casinensi Leo Marsicanus, ad quem maxime pertinebat sancti Benedicti prosapiam posteris commendare: qui tamen ne verbum quidem de ea habet. Et hæc quidem Casinatium nostrorum religiosa hactenus modestia fuit.*

2. *Inter exteros Florus diaconus Lugdunensis, qui principatu Ludovici Pii floruit, ab Angelo de Nuce laudatus, commemorans depositionem sancti Benedicti, quem Gregorius Magnus* liberiori genere *ortum dixerat, id de* nobiliori genere *interpretatur ad* XII. *kal. Aprilis in hæc verba:* Transitus sancti Benedicti abbatis, qui, sicut Gregorius papa dicit, nobiliori genere ex provincia Nursiæ ortus, &c. *Primus e nostratibus Gallis superiorum auctorum modum supergressus est Adrevaldus, Floriacensis sæculo nono monachus, in libro de miraculis ipsius sancti Benedicti, qui* quantæ, *inquit*, dignitatis parentibus progenitus fuerit, testantur ruinæ palatii eorum, cum ædicula prope mœnia Nursiæ urbis sita. Tantæ quippe magnitudinis perplexi operis ex fundamentis conjicitur, ut quælibet palatia potentissimorum superaverit regum, nec modicis queat reparari impensis. *Hæc Adrevaldus.*

3. *Ad sancti Benedicti parentes quod attinet, nullus eorum nomina indicasse invenitur ante Petrum diaconum ac monachum Casinensem, qui procedente sæculo duodecimo scribebat. Is in libro de viris illustribus monasterii sui, capite* I. *Benedictum provinciæ Nursiæ oriundum dicit* ex patre Eupropio nomine, matre Abundantia, avo Justiniano, nutrice Cyrilla. *Hæc forte ex monasterii sui monumentis ac traditione acceptum resciverat. Post eum neminem invenio, qui hac de re egerit ante Trithemium, apud quem sancti Benedicti* pater Probus (*in quibusdam editis* Providus) Justiniani imperatoris nepos, comes Nursensis; mater vero Abundantia dicta, marchionissa Monteferratensis *fuisse dicitur. Id ex quadam Ordinis nostri traditione tunc vulgata haud dubie acceperat Trithemius, non ex Petri diaconi libello, quem minime viderat, ut intelligitur ex ejus præfatione ad librum de viris illustribus nostri Ordinis, in qua dicit se nihil hoc de argumento reperire potuisse, quamvis non mediocriter huc diligentiam attulisset. Non immoror expendendis prædictis Comitis & Marchionissæ titulis, quorum alter ævo sancti Benedicti titulus officii seu honoris erat, non hereditarii dominii seu beneficii feudalis: alter tunc prorsus inauditus erat, nec nisi post longa tempora invectus.*

4. *Post Trithemium, quidam auctores e nostris sanctum patrem Benedictum ex Anicia gente perillustri prognatum dixere: sed quis primus id scripserit, non ita exploratum. Angelus a Nuce ejus opinionis originem & progressum tribuit Vvioni, Yepesio, Bubeo, aliisque, quibus eam asserendam relinquit. His accensendi sunt Simon Miletus e nostris, e Germanis Johannes Seifridus Vvratislaviensis, Zvvethalensis olim in Austria abbas, cujus* eruditissimum de genealogia Habsburgo-Austriaca opus, quod ARBOR ANICIANA *inscribitur, laudat Lambecius in tomo secundo* [a] *Bibliothecæ Vindobonensis: ubi auctor ille multos ex hac familia Aniciana martyrii laurea & confessionis gloria illustres prodiisse dicit:* Inter quos, *inquit*, veluti quoddam majus sidus, eminet divus pater noster Benedictus, qui spectatissimo vitæ suæ exemplo, temperatissimaque morum disciplina innumerabiles hominum mentes, a curis rerum labentium evocatas, ad cælestes & numquam interituras divitias, & delicias contemplandas & consectandas, convertit. *Hanc genealogiam Benedictus* [b] *Haeftenus, vir religione & eruditione insignis, ex Vvione commemorare mavult, quam adstruere, ratus id non ita in promtu esse: cum non adsint veterum idonea testimonia, quibus genealogia hæc adstruatur.*

[a] Lambec. tom. 2. p. 478. & seqq.

[b] Haeften proleg. 14. in vitam S. Ben.

5. *Ejus fundamentum præcipue niti videtur auctoritate Petri diaconi, monachi sacri cœnobii Casinensis, ubi versabatur Arnoldus Vvion Belga, cum Martyrologium suum conderet. Hic lecto forte Petri diaconi libro, in quo Petrus sancti Benedicti patrem Eupropium, avum Justinianum notaverat, inde sancti Patris genealogiæ contexendæ materiam sumsisse videtur. Hinc Probæ Falconiæ ex Sexto Anicio Petronio Probo Probum filium tribuit, patremque dicit Justiniani, quem Petrus diaconus sancti Benedicti avum vocat, Eupropii ejusdem parentis genitorem. Idem Vvion Trithemium, qui Abundantiam sancti Benedicti genitricem Montisferrati marchionissam vocat, merito refellit, putatque eam fuisse Nursiæ dominam ex Reguardatorum familia, quæ hodie quoque in illa urbe e sancti Benedicti familia esse censetur. Tota itaque hæc sancti patris genealogia duobus istis fundamentis nititur, scilicet quod ejus avus dictus sit Justinianus Eupropii parens, ut Petrus diaconus tradit: & quod Justinianus iste Patrem habuerit Probum, Probæ Falconiæ filium, quod Vvion de suo videtur addidisse. Primum illud, scilicet quod Justinianus sancti Benedicti avus fuerit, Eupropii vero parens; Petrus ex domestica, ut veri simile est, traditione accepit: at secundum, nempe Justiniani illius patrem fuisse Probum, Probæ Falconiæ filium, idoneis probari posse argumentis optaremus. Sane Probæ filium fuisse Anicium Probum, constat ex vetustis monumentis & inscriptionibus a Baronio* [c] *relatis: an vero Probus iste Justinianum filium habuerit, qui cardo rei nostræ est, necdum mihi plane compertum.*

[c] Baron. an. 395.

6. *Interim, dum his major affulgeat lux, saltem ex ipsis Gregorii Magni verbis conficitur, sanctum Benedictum* liberiori genere *ortum esse, id est* nobiliori, *uti Florus recte interpretatus est. Quocirca observandum, apud priscos illos Romanos duplicis tantum fuisse ordinis homines, scilicet liberos, atque servos. Ex illis vero alii erant origine liberi, alii nati ex libertis jam dudum in libertatem assertis. Prioris generis liberi nobiles erant, in varios distincti gradus, Equites videlicet, Senatores & Patricios, qui nobiliores censebantur. Certe apud Germanos hodie quoque nobiliores homines* liberi *dicuntur. Porro nobilis titulus olim ita illustris censebatur, ut non alio titulo etiam reges insignirentur, ipsique Cæsares & imperatores, eorumque liberi maximo honori ducerent, si* nobilissimi *appellarentur. Unde in Litaniis* [d] *nostris Carolinis:* Pippino & Carolo nobilissimis filiis ejus vita. *Ejus rei exempla passim occurrunt apud veteres Romanos. Si ergo apud illos perinde esset dici liberos ac nobiles; cum sanctus*

[d] Analect. to. 2. p. 687.

Benedictus liberiori genere *ortus dicitur, tantumdem est ac si dicatur,* nobiliori. *quo titulo Gregorius ipse afficit duas illas sanctimoniales, quas sanctus Benedictus obnimiam linguæ licentiam excommunicavit. Certe si quid ambigui esset in titulo* liberi, *nulla restat æquivocatio in voce* liberiori: *ubi comparativum pro superlativo, ut non raro fit, sumi potest. Maneat itaque & pro certo habeatur, sanctum Benedictum Nursiæ ortum fuisse* liberiori genere, *id est nobiliori, ut Florus pro more veterum Romanorum recte interpretatus est, sive hic comparativum absolute, sive superlative sumatur; sive id de Anicio, sive de quovis alio genere intelligatur. Certe Adrevaldi monachi tempore, id est sæculo nono, paternarum ejus ædium vestigia superesse dicebantur, quæ quorumvis palatiorum magnificentiam superabant. Hæc dixerim, tum ut quorumdam commentis occurram, qui S. Benedicti genus deprimere conantur: tum ut ne officio defuisse videar: cum alias certus sim,* fastigium [a] *esse* nobilitatis inter filios Dei computari, nec addere nobis quidquam ad dignitatem terrenæ originis decus, nisi contemtu suo posse: *denique sanctum Benedictum plus honoris generi suo attulisse, quam ipse ab illo acceperit.*

a *Hilar. de S. Honorato.*

III.

LIBELLUS METRICUS

Ad lib. 1. num. 66. &c.

De fundatione & primis abbatibus monasterii Condatescensis seu S. Eugendi.

Gaude silva montuosa, ab antiquis Jura dicta,
Abietibus stipata, accessibus pæne invia,
Fluminibus irrigata, atque fontibus ditata,
Satis pluribus referta, satis longa atque lata, &c.
Itaque sanctus Romanus, vir ubique venerandus,
Cum volveret ter-centenus * annus atque octogenus,
Te intravit, præmunitus sanctis libris & ......
Leguminum seminibus, rurisque utensilibus.
Primæ pro tunc juventutis sanctus ætate vigebat,
Monasticis institutis & virtutibus florebat ....
Juræ cœpit exercere actus vitæ monasticæ,
Lectioni operam dare, contemplari assidue, &c.
Cum sanctus ita floreret, sicut supra tetigimus,
Et a cunctis liber esset hujus mundi tumultibus,
Factum est ut adventaret suus carne germanus
Lupicinus, ut peteret recipi magnis precibus.
Pro tunc erat in Gebenis imperator Gratianus,
Ætate quidem juvenis, voto tamen Christianus,
Ecclesiis liberalis & erga ipsas devotus,
Prælatis favorabilis, & cunctis pæne benignus.
Proceres tunc attendentes dictam silvam sitam fore
In monte videlicet communiter dicto Juræ,
Inter fluvios fluentes Rhodanum & Ennam bene,
Ipsam instructi scientes imperio subjacere,
Et extra cunctos limites cujuscumque regni esse.
Nam aqua Ennæ terminat a parte Orientali
Regnum quoque Burgundiæ a regno Arelatensi.
Sunt in fine Tabenarum duo lapides erecti,
Quibus dicti principatus olim fuerunt divisi.
Hanc ab imperatore silvam petiere,
Princeps vero hoc audito prædictam silvam obtulit,
Primus hic Altissimo atque ipsam terminavit:
Ab Orientali termino Seronam huic annotavit,
Ac terminos pro termino ab Occidente subjunxit.
Aquam pro primo termino Bracioli nominavit,
Lacu de Orbe pro secundo cum egressu nuncupavit.

. . . .

De fundatione S. Romani de Rupe.

Devotione florente puellæ motæ fuerunt,
Ad monasticum fervide se admitti petierunt:
Quas pater sanctus benigne, postquam instructæ fuerunt,
Dignatus est recipere, sicuti requisierunt.
Est infra patrimonium prælibati cœnobii
Rupis desuper fluvium sita silva naturali.
Ibi fecit cœnobium decentissime construi,
In quo virginum conventum debite fecit includi.
Virginum conversatio beatum traxit Romanum,
Ut fine cursus peracto, ordinaret corpus suum
Deponi in cœnobio sæpe dictarum virginum,
Quod a beato Romano dicitur sanctum Romanum.

S. Lupicinus Lauconni fundat cœnobium.

Est locus.. &c.. duabus leucis distans a cœnobio Jurensi.
Hic sanctus cellam construxit, fundavit oratorium;
Fratres ibidem habuit, numero viginti centum,
Quos docuit & instruxit plene ritum monasticum,
Rexit atque enutrivit bonus pastor ovium.
Quartum quoque cœnobium sancti leguntur fundasse
Romanum monasterium infra pagum Lausanense,
Et monachos in numero magno ibi ordinasse,
Magnumque patrimonium illis ibi adquisisse.
Principali cœnobio fundator abbas Romanus,
Quo quidem sancto defuncto successit tum Lupicinus.
Deinde isto defuncto tertius fuit Minausius,
Quo sancto quidem sublato, quartus fuit Eugendus.
Iste fuit gloriosus signorum patratione,
Fuitque valde famosus pollens utroque sermone;
Fuit & propheta verus, ab ipsiusque nomine
Locus est denominatus, ut videmus notorie.
Sub istis quatuor sanctis dicti loci abbatibus
Floruerunt miraculis, scientia, virtutibus
Palladius tunc juvenis, ac sanctus Sabinianus,
Valentinus in levitis, & sanctus Anthidiolus.
Post beatum Eugendum beatus Anthidiolus
Dictum rexit cœnobium, qui ecclesiam patribus
Super sanctum Eugendum fecit construi devotus,
Et divinum officium in ipsa deprompsit primus.
Sanctus Olympius successit beato Anthidiolo,
Hic admisit sæculares in Condatiscensi loco,
Ipsisque loca concessit sub annuali tributo,
Ut construerent hic domos reservato dominio.

Sapientius beatus in regimine ſucceſſit :
Protomartyri devotus oratorium conſtruxit,
In quo vir devotiſſimus ſacramenta ordinavit
Miniſtrari hominibus, quos dictus ſanctus admiſit.
Poſt ſanctum Sapientium beatus vir Thalaſius
Dictum rexit cœnobium; inde ſanctus Dagamundus.
Poſt cujus ſancti tranſitum ſanctus rexit Andericus,
Qui humilis ſupra modum fertur fuiſſe & ſanctus.
Beatus Injurioſus undecimus abbas fuit.
Hic corpora vir conſultus ſanctorum patrum extraxit
De ſuis prioratibus, atque ea depoſuit
In cœnobio devotus juxta aram, quam erexit.
Sub illo ſancto abbate beatiſſimus Claudius
Relicta penitus urbe, velut alter Abaredus,
Cupiens mundum fugere & delicias funditus,
Convolavit celerrime ad cœnobium fervidus.
Beatiſſimus Claudius poſt ſanctum Injurioſum
Suſcepit quidem invitus ſæpe dictum cœnobium:
Sed gubernavit vir ſanctus juxta ſuæ faſtigium
Sanctitatis, & potius * locum decoravit totum. * *al.* protinus.
Ac poſt beatum Claudium ſenior ſanctus Ruſticus
Dictum rexit cœnobium; poſt quem ſanctus Anfredus.
Poſt cujus ſancti deceſſum ſanctus rexit Hippolytus,
Exercens epiſcopatum cum cœnobio invitus.
Sub iſto ſancto abbate Bellicenſi epiſcopo,
Pipinus rex devote iſti dedit cœnobio
Caſſonam cum facultate fabricandi perpetuo
Monetam, atque libere plura dedit ipſe ultro.
Poſt hunc regem rex Carolus ſub iſto ſancto præſule
Quintiniacum devotus cœnobio dedit pure;
Privilegia penitus huic renovavit libere
Cudendi monetam prius conceſſit cum pleno jure.
Poſt beatum Hippolytum fuit beatus Wlferdus;
Poſt quem beatum Wlferdum venerabilis Bertrandus.
Sub iſtis floruit multum ſanctus comes & monachus
Campaniæ, ſanctus Simon mundum contemnens penitus.
Iſte fugiens honores, de Bertrandi licentia,
Pertranſiit loci montes in hac ipſa Juræ ſilva,
Fundare per artifices atque conſtrui mœnia
Fecit, atque poni fratres, ſimul hic fuit cœnobita.
Poſt hæc a Papa vocatus Romam devotus abiit,
Pacem in reges devotus tractavit atque firmavit.
Poſt hanc rediit infirmus, & dies ſuos finivit,
Atque in Urbe ſepultus ante ſacram Petri fuit.

IV.

Ad lib. I. num. 73.

Notitia de agris, qui ſunt in pago Lugdunenſi.

1. Ager Cogniacenſis, in quo ſunt plures manſi.
2. Ager Floriacenſis, in quo eſt Madis-villa & plures manſi.
3. Ager Forenſis, in quo ſunt plures villæ, & manſi.
4. Ager Neriacenſis, in quo eſt villa Excoliacus, & aliæ multæ, & manſi.
5. Ager Broliacenſis, in quo ſunt villæ de *Bisboch*, de Caſtanias, & aliæ multæ, & manſi.
6. Ager Montis Aureacenſis, in quo ſunt villæ Leſcherias, & villa ſancti Baudelii, &c.
7. Ager Veſiacenſis, in quo eſt villa ſancti Baudelii, &c.
8. Ager Tarnatenſis, in quo ſunt villæ Caſſiacus, Mons Eſclareias, Cliviacus, Caſſellæ, Magniacum, Sarzaium, &c.
9. Ager Rodonenſis, in quo ſunt villæ Noviantus, Nuliacus, &c.
10. Ager Beſſevacenſis, in quo ſunt villæ Cliniacus, Criſciliacus, Alta-villa, &c.
11. Ager Gofiacenſis, eſt in eo villa Mornantus, villa Lodiſcus, & aliæ multæ.
12. Ager Solobrenſis, eſt in eo villa Prati-longi, villa de *Lanvech*, & aliæ multæ.
13. Ager Valanſenſis, in quo ſunt villæ de *Limaus* *, de Arnaco, & aliæ, ac manſi. * al. *Simaus.*
14. Ager Nirniacenſis, in quo ſunt villæ Nirniaci, Pontis-villæ, & aliæ, ac manſi.
15. Ager Saviniacenſis, in quo eſt Saviniacus, Sanebellus, & aliæ multæ, ac manſi.
16. Ager Jarenſis, in quo ſunt villæ Eſcalati, Celſiniaci, ac aliæ, & manſi.
17. Ager Juriacenſis, in quo eſt Savoniaci-villa, & aliæ, ac manſi.
18. Ager Marciniacenſis, in quo ſunt villæ Villaris, & aliæ.
19. Ager Buſciacenſis, in quo ſunt villæ Draciaci, & aliæ.
20. Ager Mornatenſis, in quo ſunt villæ Colouraci, Juſſiaci, & aliæ multæ, ac manſi.
21. Ager Bebronnenſis, in quo ſunt villæ de Luanis, de Avelga, de Toriniaco, cum multis manſis.
22. Ager Adulmacenſis, in quo ſunt Villa-nova, & aliæ, & manſi.
23. Ager Exartipetriacenſis, in quo ſunt villæ de *Chamboſe*, & aliæ, cum manſis.
24. Ager Vendonenſis, in quo ſunt villæ Jujunellis cum aliis, & manſis.
25. Ager Vallis Colnenſis, in quo ſunt villæ de Theria, & aliæ, cum manſis.
26. Ager Warennenſis, in quo ſunt villæ de *Montelg*, & aliæ, cum manſis.
27. Ager Argenterius, in quo ſunt villæ Trunci, Montis-Aculfi, & aliæ, cum manſis.
28. Ager Anſenſis, in quo ſunt villæ de Marciaco, & aliæ, cum manſis.
29. Ager Diniacenſis, in quo ſunt villæ Montis-Melardi, & aliæ, cum manſis.

V.

DISQUISITIO

De Regula & monaſterio Tarnatenſi.

Ad lib. I. num. 73.

1. *EXſtat in Codice Regularum inter alias Regula Tarnatenſis, cujus pars poſterior fere ex Regula ſancti Auguſtini, id eſt ex epiſtola olim centeſima*

nona, conflata est. Ex hac regula celebre fuisse Tarnatense monasterium intelligimus: sed quo in loco positum fuerit, quoddam operæ pretium fuerit investigare.

2. *Omnes cum Agauno idem esse opinantur, quos inter Josephus Simlerus in libro* I. *de Vallesiæ descriptione sub Octoduro ad sinistram Rhodani* Tarnadas opidum *locat.* Tarnadæ, *inquit*, Antoninum secuti, opidum hoc nominamus: veterum plerique Agaunum nominarunt. Exstant hoc loco vetustissimæ inscriptiones, quæ antiquitati testimonium perhibent. Hoc loco à Maximiano Imperatore legio Thebæa, cujus dux erat Mauricius, propter confessionem nominis Christi cæsa est. Ab eorum martyrio annis circiter CCXX. cum locus hic apud Burgundos, qui in his regionibus dominabantur, magnæ venerationi esset, Sigismundus rex Burgundiorum, Maximi Genevensis, Theodori Sedunensis, & aliorum episcoporum oratione impulsus, eodem loco in honorem Martyrum monasterium celebre construxit; opidulum Tarnadæ juxta positum, mœnibus ampliatis cœnobio conjunxit. Ab eo tempore Tarnadæ nomen obsolevit, & nunc vulgo ad sanctum Mauricium nuncupatur. *Simlerum secuti sunt, quotquot de Tarnadis post eum scripserunt.*

3. *Ego vero facile concesserim, Tarnadas apud Antoninum, Agauno vicinum fuisse. nam sicut ex Antonini itinerario Octodurum a Tarnadis passuum millibus duodecim, ita Agaunum ab Octoduro totidem distabat, ex actis Martyrum Thæbeorum. Verum an Agaunense monasterium illud ipsum sit, cui Regula Tarnatensis imposita est, non immerito dubitari potest. Primum, ab eo tempore, quo Agaunense monasterium eo in loco stetit, nusquam & numquam Tarnatense appellatum est. Nulla ejus nominis mentio, neque in actis sancti Mauricii ejusque sociorum, aut Sigismundi regis, neque in Chronico Marii Aventicensis, ubi de monasterii istius conditione agitur; neque apud Gregorium Turonensem, aliosve ejus temporis scriptores, neque in libris de Vita sancti Eugendi Jurensis, aut Severini Agaunensis, seu Amati Habendensis abbatis, aliisve: sed ubique monasterium* Agaunense, *aut* sancti Mauricii *appellatur. Quod si Regula Tarnatensis in gratiam Agaunensium monachorum condita fuisset; indubie non* Tarnatensis, *sed a vulgato monasterii nomine* Agaunensis *fuisset nuncupata. Verum e contrario Regula* Tarnatensis *perpetuo vocatur, etiam longe post tempora Sigismundi regis, nempe a Benedicto Anianensi abbate in Concordia Regularum, a Smaragdo, Trithemio, aliisque.*

4. *Deinde si qua peculiaris Regula monasterio Agaunensi præscripta est, ea fuit sine dubio, quam monachus Condatescensis anonymus ab se scriptam dicit sub finem libelli de vita sancti Augendi seu Eugendi abbatis, cum ad Johannem & Armentarium Agaunenses monachos hæc verba facit.* At si animos vestros, spreta dudum philosophia, rustica quoque garrulitas exsatiare nequiverit; instituta, quæ de informatione monasterii vestri, id est Agaunensis cœnobii, sancto Marino presbytero insulæ Lirinensis abbate compellente, digessimus; desideria vestra tam pro institutionis insignibus, quam pro jubentis auctoritate, Christo opitulante, luculenter explebunt. *Atqui hæc instituta diversa fuisse debent a Regula Tarnatensi: tum quia Regula hæc liberiori & planiori stilo scripta est, quam ut profecta dici possit ab illo anonymo, cujus oratio saltuosa & salebrosa est: tum quia in Regula Tarnatensi occurrunt nonnulla, quæ anonymus ille improbare videtur; nempe usus cellularum privatarum, de quibus ita habet in Vita sancti Augendi.* Iste etiam, refutato Archimandritarum orientalium *(sic in codice Fossatensi)* instari, *aliis* more, utilius omnes univit in medium. Destructis namque mansionum ædiculis, uno cunctos secum xenodochio quiescere fecit: ut, quos causâ unitæ refectionis una claudebat ædicula, discretisque lectulis una ambiret & mansio. *Contra in Regula Tarnatensi conceduntur cellulæ singulares. unde legitur in cap. 7.* Cellulam alterius, præter abbatem & præpositum, nisi dato signo est illicitum introire: quia ipsis tantum conceditur Fratrum secreta cognoscere, &c. *An vero id probaturus, nedum præscripturus fuisset anonymus ille monachus, qui hunc cellularum morem improbat?*

Opponet forsan, aliquis, in Regula Tarnatensi capite 2. itidem eas prohiberi his verbis: Nulli liceat sequestratam eligere mansionem. *Sed hæc interpretanda sunt de mansione separata a communi conclavi, non de peculiaribus sub eodem tecto cellulis, quæ diserte in superiori Tarnatensis Regulæ loco adstruuntur, rejiciuntur ab anonymo, qui ait Augendum & discretas* mansionum ædiculas *destruxisse, discretisque tantum* lectulis, *non cellulis, Fratres omnes continuisse. Ea tantum indulgentia in ægrotos usus est Augendus, quibus* sequestratim reficere vel manere *concedebat.*

5. *His addi potest, laudem perennem, id est juge psallendi officium, in cœnobio Agaunensi jam inde a Sigismundi regis tempore viguisse: contra in Regula Tarnatensi institui psalmodiam discretam & interpolatam. Si enim Regula Tarnatensis Agaunensi monasterio signanter attributa fuisset, & quidem ab anonymo scripta post monasterii institutionem; mirum esset nullam in ea de peculiari hac observantia fieri mentionem. Uno verbo, Regula monasterii Agaunensis non alia mihi videtur, quam quæ a triginta episcopis, curante Sigismundo rege, præscripta est, edita in tomo* IV. *Galliæ Christianæ, in qua laus perennis, obedientia, culparum pœnæ, vestium & jejuniorum qualitas breviter explicantur. Hanc, inquam, ejus loci Regulam primigeniam esse non dubito, & fortasse id ipsum, quod Condatescensis monachus anonymus in Vita sancti Augendi vocat instituta monasterii Agaunensis, atque a se ipso scripta dicit. At sive hæc, quæ in Gallia Christiana de origine cœnobii exstant, ab hoc auctore, sive ab alio sequiori scripta sint; omnino auctor in ea fuit sententia, eam ipsam fuisse primariam Regulam cœnobii Agaunensis, non Tarnatensem, quod sane posteri haud ignorassent.*

Hæc sunt quæ mihi dubitandi rationem præbent, an Agaunense monasterium sit idem cum Tarnatensi. Si ergo alius uspiam locus est dictus Tarnatensis; si in eo conditum ejus nominis monasterium;

si omnes Regulæ Tarnatensis circumstantiæ eidem loco & monasterio conveniunt; nemini (ut puto) ambiguum esse debet, illud ipsum esse monasterium Tarnatense, cui Regula, Tarnatensis dicta, præscripta est. Jam vero in pago Lugdunensi occurrit ager Tarnatensis, *cujus mentio est in quodam instrumento Saviniacensi hic edito, & in Notitia mox relata de agris pagi Lugdunensis. Præter ea ager iste sic dictus est a Tarnato seu Ternato, qui locus est in conterminio pagi Lugdunensis & Viennensis,* Tarnay *seu* Ternay *hactenus appellatus. Ad hæc, ibi fuit quondam monasterium, & hodie quoque superest cella seu Prioratus, Saviniacensi abbatiæ subjectus. Denique locus situs est ad Rhodanum, interpositum inter Tarnatum & Grinniacum pagi Viennensis, Grinniacensi monasterio, in Vita S. Clari abbatis laudato, quondam illustre. Hæc loci positio ad Rhodanum recte convenit iis, quæ in Regulæ Tarnatensis* cap. IV. *leguntur:* Navigium etiam ad ulteriorem ripam sine imperio Senioris transvehere non præsumat. *quod argumento est, monasterium istud, cui hæc Regula convenit, ad ripam cujusdam fluvii fuisse collocatum.*

7. *Non solum autem in chartario Saviniacensi, sed etiam in Cluniacensi memoratur ager Tarnatensis. nam anno tertio Ludovici Regis, cognomine Transmarini, Odoni abbati datur mansus in villa Madaliaco,* in pago Lugdunensi, in agro Ternatensi; *& anno decimo ejusdem Regis, eidem Odoni conceditur campus cum silva* in pago Lugdunensi, in agro Tarnatensi. Tadernacum *appellatur locus iste in diplomate Ludovici Imperatoris, filii Bosonis, quo in diplomate ejus loci fines apprime describuntur. Exstat diploma istud in chartario Cluniacensi-Colbertino, ex quo hæc referre juvat.*

In unitate venerandæ Trinitatis Ludovicus gratia Dei Imperator augustus. Imperii majestatis propinquorum ac fidelium suorum petitionibus oportuna præbeat beneficia, eorumque, utilitatibus provideat, &c. Proinde omnium fidelium sanctæ Dei ecclesiæ nostrorumque, præsentium scilicet ac futurorum, noverit industria, quoniam Ingelbertus fidelis noster nostram suppliciter expetiit excellentiam, ut aliquibus nostris ei & uxori ejus Noma per præceptum eis concederemus. Sunt vero ipsæ res in comitatu Viennense seu Lugdunense, in villa, quæ nuncupatur Tadernaco. Ab hac vero fines in uno latere fines de Mandradis: in alio latere fines de Perras: tertio latere fines de Morgi: in quarto vero latere Rhodano involvente: in alio vero latere fines de Croptis: in sexto autem latere fines de *Crapon.* Cujus postulationi libentissime annuentes, &c. Signum Ludovici piissimi Imperatoris Augusti. HELIAS gratia Dei humilis diaconus ad vicem Altaudi archicancellarii recognovit. Actum Viennæ publice VIII. id. (kal.) Januarii anno XXIII. imperante Ludovico Imperatore Augusto.

Hæc sunt quæ de monasterio Tarnatensi studiosis proponere visum fuit; quæ si rem intentam non penitus evincant, aliis saltem indagandæ veritatis occasionem aperient.

VI.

Ad lib. 3. n. 18.

*Ex Præfatione *, quæ ad Missam antiquitus dicebatur de miraculis ejusdem beati Remigii.*

* Ita vetustissimus codex ecclesiæ Remensis.

HIc est ille Remigius, qui prius fuit consecratus, quam genitus; qui ab ipsis cunabulis normam justitiæ tenens, in tuæ majestatis tirocinio semper exstitit, & e cælo sibi infusionem chrismatis super se venientem adolescens aspexit. Iste est, Domine, cujus lingua pro tui causa tacere nescivit justitiam, cum in tua prædicatione nec regum purpuras metuit, nec cunctarum rerum egestatem tua verba seminando exhorruit. Probat hoc ille ferocissimus princeps, ab gentilitatis errore detentus, cum ex ejus prædicatione ad divinum cultum conversus, relinquens idola fit christianus perfectus. Passerum quoque millia, quotiens voluit, totiens in manu recepit; eisque vicissim de mensa reliquias ministravit: dum alii discedebant saturati, alii ad eum venientes, feritate deposita, super mensam reliquias colligebant. Cæcum quoque dæmoniacum, duplici ærumna constrictum, uno ictu eripiens, cum lumen restituit oculorum, mox & hominem curavit dæmoniosum. Urbem autem Remicam, pæne ab igne consumptam, beato in signo crucis cum velocitate veniens, per unam expulit portam totum flammarum globum cum igne fugientem. Puellam vero ex Tolosanis a dæmonico spiritu purificavit, ipsamque postmodum mortuam suscitavit. Dum autem cuidam ægroto baptizando chrisma quæreretur, & nihil inveniretur; sic ampullas vacuas super altare jussit mitti, ut ipse se interim in oratione prosterneret. Tunc cælesti rore chrismatis benedictione perfunditur. Datur vero ejus oratione poculum cum largitate hauriendum; & regalis familia, & innumera turba populi uberrime satiatur; & vas detrimentum non patitur, sed ejus benedictione more fontis inundatione repletur. Bis ostensum est hoc miraculum. Qui principem, in longinquo defunctum itinere, angelo sibi nuntio, ex revelatione eadem hora defunctum fuisse cognovit. Deinde idem vir sanctus dum ingrederetur concilium, episcopus a multitudine fratrum exspectantium suscipitur sicut angelus Dei: sed superbum hæreticum nolentem de sede surgere, & male de Trinitate sentientem ommutuit beatissimi adventus: & cujus asperitatem prius per vanitatem exhorruit, ante ejus vestigia veniam petiit pronus, & cervices inflexit. Quem beatissimus pænitentem aspiciens, vel postmodum Trinitatem defendentem, ejus corpori simul & animæ largitus est sanitatem. Lingua solvitur ad suum officium, anima liberatur ab inferni perpetuo cruciatu.

INCIPIT

VII.

Ad 3 num. 1. *INCIPIT VITA SANCTI AC beatissimi Teuderici abbatis & confessoris discipuli almi Remigii, qui requiescit in monte Or, monasterio, quod ipse angelo ostendente construxit.*

Codice Remipino. 1. QUid dulcius, fratres carissimi, poterit a christianis audiri, quam quando per suorum laudem sanctorum laus & gloria redditur Creatori? Excitatur enim ad promittentis amorem mens audientium, cum præsentialiter cernitur completio promissorum. Veracissimus namque est qui per psalmigraphum promiserat Spiritus: *In memoria æterna erit justus.* Cujus etenim umquam mundi ab exordio memoriam justi delevit oblivio? immo cujus justi nomen cum laudibus non vivit in sæculo, quod in divinæ memoriæ scriptum est indelebili libro? Cujus rei præsens instat indicium, beatissimi Teuderici memorabile meritum: qui, quantum in ipso fuit, laudem ab hominibus non quæsivit, mortalis gloriæ tumorem calcavit. Plus suæ conscientiæ quam vulgi opinionibus, & plus Deo quàm sibi de se credidit. Sed humilium exaltator, atque se deprimentium erector Deus, ejus laudabilem famam, famosissimam laudem, longe lateque defudit. Ille igitur, qui fortia quæque confundens, infirma mundi elegit, hunc non ex superbo sanguine generari voluit, qui eum in generatione justorum sublimiter nobilitavit. Quibusdam quippe nobilitas generis sæpe gignit ignobilitatem mentis. A parentibus tamen christianis fuit ortus, & cum ingenti studio legitimæ conversationis usque ad annos pubertatis laudabiliter est enutritus.

2. Interea bonæ indolis adolescens juveniles annos ingressus, juxta amorem humanæ propagationis consulto parentum persuasus, nomine tenus, quasi non habiturus, sponsam habere cœpit. Sed sponsi, sponsæque cælestis esse malens amicus, amore invisibilium latenter inflammatus, moxque de mundo, mundique principe palam triumphaturus, adhuc studebat fieri Dei cultor occultus. Habuit quippe in proximo quo sanaretur medicum, quo juvaretur patronum, quo doceretur magistrum, beatissimum Remigium: cujus tunc temporis candidissima fama, famosissima claritudo, clarissima miraculorum coruscatio, non solum vicina quæque loca, verum etiam totius Europæ terminos ad usque oceani limbos illustrabat. Hujus igitur gloriosissimi patris exemplis sanctus Teudericus jugiter irradiatus, ardens desiderio virtutum, crescebat in virum perfectum. Omnia quæ videntur vilescunt, quæ non videntur in desiderio sunt. Copulæ nuptialis amor amarescit, indulcescit amor castitatis. Otia solitariæ vitæ placent; carnis negotia displicent. Amor amore exstinguitur; nihil amori Christi præfertur. Renuntiatur mundo, fœdus initur cum Deo: bellum indicitur hosti singulari, locus quæritur certamini. Sponsus alloquitur sponsam; Sponsi cælestis hortatur amorem; perpetuam pro virginitate pollicetur coronam. In cælebis vitæ præmium sequi promittitur Agnum. Sed sponsa adhuc tabescens amore carnali, deridens spernit sui salutaria monita sponsi. Mirabatur enim se subito repudiari, cum debuit conjunx fieri. Ægre ferens fastidia pati, antequam posset uxor vocari, amaro animo respondet cum se dispectam videt. Cum igitur sanctus Teudericus cerneret, quod sua persuasio in animo sponsæ locum non haberet, non consentientem sibi deserit, atque pacificis ei verbis vale dicit.

3. Tunc erat urbe Remense quædam celebris abbatissa, sacratissima virgo, nomine Susanna, quæ sub providentia summi pontificis beati Remigii puellari præfuit congregationi; femina virilis animi, virago profundi consilii, consiliatrix altioris ingenii. Ad cujus, quasi ad piissimæ matris mitissimos sinus, contulit se sanctus Teudericus. Dehinc virgo virgini Deo soli cognita pandit, sui cordis arcana: erumpentibus lacrymis gemitu conturbatur, singultu concutitur, ante pedes spiritalis matris solo sternitur; salubre consilium cum subsidio precum subnixe precatur. Ad hunc compunctionis mærorem devotissimi juvenis commota sunt viscera piissimæ matris: flenti compatitur, lugentem solatur, mærentem lætificat; & ut eum voti compotem faciat, Dominum pietatis exorat. Communis igitur utriusque pater pius ab utrisque consulitur sanctus Remigius. Cujus per sapientissimum consilium, ad providendum futuri monasterii locum, mittitur cum virgine virgo, sancta cum sancto, Susanna cum Teuderico. Conscendunt silvosi montis verticem, in quo postea constructum, & modo manet monasterium. Illis autem dubitantibus ubi construeretur orationis domus, ubi deinde sæpta claustri, ubi porta monasterii; mittitur de sublimibus aliger missus, a quo Teuderico cælum scansuro consignaretur in terris locus. Jam tunc lætum primitus omen apparuit, cum mysticus ales aquila spatiando gyrans, & gyrando volans, quantum in ipso fuit, locum monasterii capacem, secans aëra, designavit. Et ut specialius ostenderet quid Dominus vellet, fere unius horæ spatio, supra ubi ecclesia construi debuit, lentis volatibus stetit.

4. Libet considerare, carissimi, quanta sit dignitas istius loci. Mons *Or* nominatur; ab utriusque sexus duobus virginibus invenitur. Per aquilam ostenditur; a Domino de cælis consecratur. In monte *Or* per aquilam ad serviendum Deo describitur locus, in quo renovanda erat veteris hominis, sicut aquilæ, juventus. Sed ne aliquo casu contigisse ab incredulis crederetur, die natalis Domini, cum nox detrimentum patitur, & lux augetur; quadriennio continuo supervolando monasterium circuire eadem aquila, mirantibus plurimis, cernebatur. Quæ vero virtutum opera, quanta miraculorum insignia peregit inibi miles Christi

Teudericus noster, non sufficit per singula quæquæ sermunculus.

5. Post autem non multi successum temporis, cum Teudericus presbyteralis subiret onus honoris, implere volens officium sacerdotis, cœpit omnibus prædicare præcepta salutis. Dehinc specialiter tangit animum piissimæ prolis Marcardi cura carissimi genitoris. Filius sapiens lætificat patrem, & cælo regenerat se regenerantem: de laïco monachum, de latrone datorem largissimum, de servo diaboli Christi fecit libertum.

6. In illis igitur diebus de sancto Teuderico sancta per populos divulgabatur opinio. Et ne veluti lucerna contecta sub modio, sed hominibus luceret in mundo; quantum fuerat sublimis meritis, tantum clarere cœpit insignis miraculis. Ejus namque beatissima fama pervenerat usque ad Francorum regis palatia, quorum tunc erat rex valde timendus Teudericus, Flodovei filius, cujus oculus subiti doloris nimiis cruciatibus ita est correptus, ut nullis diversi generis medicamentis ad sanitatem pristinam ullus eum posset perducere medicus. Unius oculi lacrymabilis ægritudo oculorum multorum lacrymas excitavit in populo; Regis animum exitus incerti conturbant: hinc tangit formido mortis, illinc magnitudo doloris; hinc metus amittendi luminis, illinc imminentis timor deformitatis. Nam si rex adforet luscus, maximum in populis fuisset dedecus: aut enim turpiter regnando deformitatis portaret opprobrium, aut perditione oculi forte perdidisset & regnum. Unum ergo restabat regi consilium, ut, ubi cessasset humanum remedium, hic adesse necesse erat divinum adjutorium. Audiens igitur rex famam venerabilis abbatis Teuderici, jussit eum ad se vocari: & cum venisset, ostendit ei morbum miserabilis oculi. Monstrat pœnam quam patitur, prævenit pericula quæ veretur. Supplex deposcit, subnixus rogitat: firmiter sperat sanitatem, quam a Domino per suum servum deprecatur. Tunc vir Dei sciens virtutem non esse humanæ fragilitatis, sed divinæ operationis; corpus solo sternit, animum super sidera erigit; totum se orationi committit. Deinde peracto ferme unius horæ spatio, certus quod oculo regis lumen impetrare meruit, orationem finivit: tandemque surgens, erecto ad sidera vultu, sanctæ Trinitatis nomen invocat, olei sancti paululum summitati pollicis infundit; oculo male habenti signum salutiferæ crucis imprimit, simulque cum sanitate pristina confestim lumen reddit. Regem regum magnificat rex lætus: lætitia repletur populus, ingenti exultat gaudio universus senatus. Laudatur Teudericus Dei servus: glorificatur ab omnibus mirabilis in sanctis suis Deus. Convocat princeps primates populi: seque ipsum accusat, quod tam tarde inquireret atque cognovisset virum Dei. Congratulatur quoque de magnitudine miraculi, quod tam citius sensit virtutem spiritalis medicamenti, ita ut nullius cicatricis vestigia, nullius caliginis reliquiæ remanerent, sed clariore lumine & perspicaciore visu de sanato jam oculo luminosi radii refulgerent. Exultat omnis ætas per totum palatium; una vox exultationis & confessionis sonat per universum regnum, cum Teudericus servus Christi Teudericum regem reddidit sanitati. Per multum tempus laboravit in vanum invalida manus medicorum: iste pauper clamavit pro divite, & Dominus exaudivit eum. Quod potentia non valuit divitis excelsi, hoc apud Deum valuit oratio humilis justi.

7. O quantis honoribus rex sublimaret Dei servum, si vellet! Quantis muneribus repleret, si cuperet! quantis dignitatibus remuneraret, si sineret! Quid enim oculo carius? quid salute utilius? quid vita comparari potest pretiosius! vel quid haberi pulcritudine desideratur avidius? Numquid enim non dedisset pro vita sui regni dimidium, qui si moreretur, perdidisset totum? Sed humanæ laudis, & mundanæ retributionis contemptor, gratis dare maluit quod gratis accepit. Atque vir magnæ humilitatis studiosus, cum plus curabat ne regis esset univocus, ait ad eum, dicens: Domine rex, quia Teudericus nomen tuum veneranter vocitatur a populo, ego servus tuus, ne feram nomen simile de cetero, non Teudericus, sed vocabor Teoderio. Tunc rex gratulanter admirans, & admiranter congratulans purissimæ simplicitatis humilitatem, atque simplicissimæ humilitatis puritatem humillimam, venerabiles manus deosculans sacerdotis, postulat benedictionem, atque honorifice jussit eum ad suum deduci monasterium. Ex hoc igitur uno demonstratur, quanta curationum gratia fulsit in sancto Teuderico. Quantas namque tum cerneres ad eum confluere debilium multitudines, quæ sine mora temporis continuas reciperet sanitates! Cæcis quoque visum, surdis auditum, claudis gressum restaurans, aridas, contractasque manus relaxans, a dæmonibus obsessos liberans, mille nocendi diabolicas fraudes per divinæ medicinæ destruxerat artes.

8. O multum felicem gregis Domini pastorem, cui datum est corporibus, simul & animabus conferre salutem! O triumphalem spiritalis belli ductorem, mundum cum suo principe superantem! O Patrem piissimum multorum monachorum! O fidelissimum in domo Patrisfamilias proferentem nova & vetera dispensatorem! O perseverantissimum in Dei famulatu usque in finem, suæ suorumque salutis cupidissimum comparatorem sanctum Teudericum! Qui vitam angelicam in terris agens, & mentis intentionem in cælestibus figens, in diebus suis per justitiæ meritum placuit Deo. Tunc plures instruxit discipulos, & nunc innumerabiles imitatores suo saluberrimo informat exemplo; qui post multarum virtutum opera, post mira oculorum insignia, bono certamine ad victoriam perducto, felici cursu consummato, suis plangentibus monachis, obviantibus ei sanctis, gaudentibus & perducentibus eum angelis, die kalendarum Juliarum cum gloria migravit ad Christum. Cujus audita pretiosissima morte, præfatus rex Teudericus ad monasterium pro-

peranter venit cum magna multitudine; & prædicti beneficii memor, & suæ salutis non immemor, ad tumulum corpus beatissimi abbatis rex propriis evexit humeris. Nec mirum, si rex hominum illius membra commendet tumulo, cujus anima cum gaudio Rex regum suscepit in cælo. Ad cujus etiam venerabile sepulcrum divina virtus usque in hodiernum diem multimodam operatur salutem: per cujus nos omnes deposcimus patrocinium, ut misericordiam habeamus ad Dominum, qui vivit & regnat per omnia sæcula sæculorum.

VIII.

EPISTOLA MESIANI

Ad lib. 4. n. 25.

Discipuli sancti Cæsarii, ad Viventium episcopum, in qua narrat apparitionem sanctorum Augustini & Hermetis sibi factam; & quomodo ecclesia sancti Hermetis constructa fuerit.

Ex ms. cod. Arelatensi.

DOmino meo Viventio episcopo Mesianus omnium humillimus, solo nomine, non officio presbyter, in commissis proficere. Lectis, carissime, dilectionis tuæ litteris, quam dulce, quamque suave in eremo sapuerit, rescribendo tibi explicare non valeo. Quomodo vel quemadmodum, quam vel felix iter nostrum Deo ordinante & prosperum fuit, ipse me melius nosti. Sed quid postquam a nobis secessisti parens dictis magistri nostri, immo etiam præceptis apostolicis, contigit, nolumus te latere, quam honorificum est laudare magnalia Dei. Nam cum die septimo, postquam a te decessimus, in locum quemdam venissemus, ubi erant prata satis amœna & delectabilia, necnon fontis rivus subterfluens; ibi missarum sollemnia sollemniter celebravimus, eo scilicet die, quo agebatur festum doctoris egregii beatissimi Augustini, cujus monitis & exemplis salubriter nos pius magister in scholis rectitudinis instruere solet. Cumque inibi pernoctaremus, circa noctis horam mediæ adest Dominus ducens secum Petrum piscatorem pium, Paulumque doctorem egregium, Hermen vero martyrem gloriosissimum, & Augustinum prædicatorem eximium: in quorum adventu ego miser & infelix peccator præ odore mirifico & luce incomparabili expergefactus sum, non meis meritis exigentibus, sed ut testis exsisterem veritatis. Tunc Dominus vocat magistrum nostrum ex nomine, ita dicens: Cæsari, excole vineam tibi commissam, & amputa amputanda, & enutri enutrienda, quia nummus remunerationis tibi debitus non tardat; & age pænitentiam, quia memoriam martyris Hermetis, quem in præsenti habes, inter sacra missarum mysteria, cujus festum a fidelibus hodie veneratur & colitur, negligenter oblivioni tradidisti. Et iis dictis, a nobis abscessit, benedictus per omnia. Mane autem facto surreximus, divino insistentes labori. Cumque nondum expleto divino officio, plura & pluriora solito nobis insinuasset; tandem post evangelicam admonitionem, trahens longa suspiria ab alto pectore, sic exorsus est: Væ mihi misero, quia ex triennio infeliciter oblivioni tradidi memoriam martyris Hermetis, variis & inanibus fabulis occupatus! cujus memoria non derelinquetur in æternum. sicque verbis finem imponens, conversus ad altare studet cœpta perficere. quod ego ferre non valens, libera voce prosecutus omnia per ordinem, sicut videram & audieram, coram cunctis edixi. Expleto divino officio, erexit nobiscum lapidem in loco illo, ubi Dominus ei apparuerat, & super eum crucis dominicæ infixit vexillum. Inde ordinatis omnibus & præpositis, nobis abeuntibus, obvius occurrit presbyter Catorroscensis ecclesiæ, Ursus nomine, a quo die illo & nocte benigne recepti sumus: cujus puerum te præsente, per ecclesiæ cancellos elapsum, subitoque a dæmonio arreptum, domnus noster magister piæ eruditionis liberavit, qui etiam adhuc superstes vobis famulatur. In crastinum Arelato pervenimus, ubi cum magna gloria ab omnibus, tam clero quam a populo, honorifice suscepti sumus, quibus & benedictionem & pacis osculum dedit, & salutationis litteras a sede apostolica formatas recitavit. Post hæc cum apparatu necessario ad locum supra scriptum rediit, ubi ecclesiam construxit in honore beati Hermetis martyris, quam jure perpetuo Arelatensi sedi deputavit: in cujus consecratione Octavis paschæ te adesse volumus & oramus; & tunc de his atque aliis plenius conloquemur. Ora pro me, pater carissime, ad Dominum.

IX.

Prædia quæ sanctus Germanus Paris. episcopus monasterio nostro largitus est.

Ad lib. 5. n. 43. & lib. 6. n. 67.

Ex chartario S. Germani à Pratis.

HAbet in valle Vitriaco mansum dominicatum cum casa & aliis casticiis sufficienter. Habet ibi ecclesiam majorem, & unam capellam cum omni apparatu diligenter constructas. Habet ibi de terra arabili culturas X. ubi possunt seminari mod. DC. De vinea veteri, quam sanctus Germanus plantavit aripenn. LIII. Habet ibi de prato arip. LII. Est ibi silva, quæ vocatur Puciolus, quæ pertinet ad ipsam villam; quæ videlicet silva cum ipsa villa fuit alodum S. Germani. Coloni vero, qui ipsam inhabitant villam, ita adhuc sunt ingenui, sicuti fuerunt temporibus sancti Germani: quatinus nulli hominum, aut vi, aut voluntarie, sine præcepto abbatis aut arcisterii, aliquod exhibeant servitium. Nam ipsum alodum sanctus contulit Germanus ad luminaria ecclesiæ sanctæ crucis, sanctique Stephani protomartyris, seu sancti Vincentii levitæ & martyris, quatinus omnibus annis persolvant ad ipsam ecclesiam VIII. sext. olei, aut XXII. ceræ lib.

Est ibi in confinio quædam alia possessio, quæ dicitur Walliacus, aliaque procul, quæ vocatur Galliacus, quas pater sancti Germani ab Ermenfrido comite emit, quasque prædictus san-

ctus præsul contulit prædictæ ecclesiæ sanctæ Crucis, sanctique protomartyris Stephani, seu sancti Vincentii levitæ & martyris, cum omnibus appenditiis suis; quatinus annis singulis in commemoratione natalitii patris, seu genitricis suæ solvant ad sepulchra eorum cereos duos, librarum videlicet octo unumquodque, & refectionem fratrum xx. sol. Addidit etiam prædictus sanctus præsul excommunicationem coram xviiii. episcopis; ut quisquis temeraria præsumptione hoc donum, quod suæ contulit ecclesiæ, ex propria videlicet possessione, auderet auferre, seu episcopus urbis Autissioderensis, in cujus constant diocesi; seu princeps Nivernensis, sub cujus constant ditione; cum Juda traditore damnationem percipiant hic & in ævum.

Dies depositionis patris ejus, nomine Eleutherii, kal. Novemb. matris vero, nomine Eusebiæ, v. kal. Jan.

X.

Ad lib. 6. n. 45.

Concordia Bethtæ cum monasterio sancti Vincentii.

Ex tom. 3. Miscell. Baluz.

DUm cognitum est, quod Bethta Deo sacrata portione aliqua in locella nuncupantia Soliaco, Mansione, villam Bariaco, seu & Briscino, quam filius suus Ermenfredus quondam moriens dereliquit, & ad ipsam legibus obvenit, per vinditionis titulum ad basilicam sancti Vincentii Cenomanis civitate vindicat, & accipit exinde in pretium, quod & bene complacuit atque convenit, hoc est, auri solidos probos, optimos atque pensantes, numero ducentos. Quo veniens venerabilis frater Patuinus præpositus de ipso monasterio una cum vinditione ipsa, in privata conlatione ipsa protulit ad relegendum, dum inter se intenderent, (hi sunt, Berthofridus, Dodo una cum conjuge sua Eudilane, vel Bertholanda cum infantibus suis, his nominibus, Ademaro & Johanne) chartam ambagibilem ibidem præsentabant, quam Bethta ad ipsos infantes suos fecerat, ubi habebat insertum, dum advivebat, & in partes duas Leogisilo quondam conjuge suo, quam & suam tertiam ad usum tenuerit, & post suum discessum ad jam dictos infantes suos, tam illas duas partes, quam & suam tertiam, in eorum reciperent dominatione; dum inter se intenderent, mediantibus bonis hominibus ad pacis concordiam visi sunt eos revocasse. Convenit inter ipsos, quod illa quarta parte, quam Ermenfredo quondam in Mansione debitum erat, memorati infantes, Berthofredo, Dodo una cum conjuge sua Eodilane, vel Bertholanda, contra venerabile fratre Patuino præposito vel ipso monasterio, quantumcunque ibidem habere videntur, omni tempore habeant evindicatum; & reliquo vero, tam in Soliaco, quam in Bariaco seu & in Briscino, quicquid Ermenfredo quondam obvenire debuit, vel quantum per vinditionis titulum memorata Bethta sive jam Noberta ad memorata basilica delegata contra ipso Berthofredo & Dodone una cum conjuge sua Eodilane, necnon & Bertolandane, tam terris, casis, mancipiis, domibus, ædificiis, accolabus, pratis, pascuis, vineis, silvis, aquis, aquarumque decursibus, mobile & immobile, junctis & subjunctis, vel omni supraposito, quantumcunque in jam dicta locella Ermenfredo quondam habere debuerat, pars monasterii sancti Vincentii, vel ejus rectores contra ipsos homines superius commemoratos æquali lance dividere debent. Unde convenit, ut tres epistolas, uno tenore conscriptas, inter se fieri & accipere deberent. quod & ita fecerunt, ut nullus contra parem suum de istis convenientiis se remutare non posset. quod qui hoc facere præsumpserit, partem suam à pare suo amittat, & insuper fisco sociante auri libras argenti pondo viginti coactus exsolvat, & nec sic quod repetit vindicare non valeat; & has epistolas, quas in invicem bona voluntate fecerunt, cum stipulatione intraposita firmas & inviolabiles omni tempore valeant perdurare. Actum Soliaco in rem ipsam in anno xi. regni domini Theodorici gloriosi regis, quod fecit præsens mensis Octobris dies xii. Dodo subscripsit. S. Eodilane conjuge sua. Berthofredus subscripsit. S. Bertolandane germana eorum, qui hanc epistolam fieri rogaverunt. Derriceus abbas subscripsit. Beoraldus in Dei nomine abbas subscripsit. Aglimannus subscripsit. Johannes subscripsit. Salico subscripsit. Bertholaudus subscripsit. S. Witdoni. S. Turpaldo. Bavo subscripsit. Landulfus subscripsit. Odricus subscripsit. Caldobertus recognovi & subscripsi.

XI.

Ad lib. 6. n. 57.

Versus Eugenii episcopi Toletani secundi * *de basilica sancti Æmiliani monachi.*

* Ita codex Casin.

QUem mæror, quem culpa premit, quem denique vita
Morbida convexans, aut valetudo quatit:
Huc festinus agat festino pectore cursum:
Anxia deponens, prospera cuncta geret.
Certa salus ægris, spes & tutela misellis,
Et pater, & genitrix Æmilianus adest.
Cujus ad imperium depulsus pectore dæmon
Tenta diu linquit, cum retinere nequit.
Hic claudis gressus, & cæcis lumina dantur:
Reddit & incolumem lepra repulsa cutem.
Vita redit functis, & languor pellitur omnis:
Servit ad obsequium mox reparata salus.
Hic sua signa Deus respectans crescere gaudet:
Et dæmon cernens hic sua damna gemit.
Quisque precator ades, fidenter poscere noris.
Impos namque redit qui dubitanter adit.
Cumque precum murmur ad propria fuderis intus,
Et gemitus toto prompseris ex animo;
Eugenium quæso propriis adjunge querelis,
Sic culpis veniam possit habere suis.

XII.

Ad lib. 12. n. 1. *Præceptum Chlotharii II. regis pro monasterio S. Dionysii.*

Ex authentico in charta Ægyptiaca. .... viris inluſtribus Chrodegario......... per baſilecabus de ſuis propriis facultatibus per teſtamenti pagenam voluerit legaliter delegari per noſtris authoretatibus teſtamentum....... noſter Dodo abba de baſileca ſancti domni Dioninſio martheris peculiares patroni noſtri teſtamenti pagenam a Johanne quondam negutiante..... aliquid de ſuis facultatebus ad baſileca ipſius ſancti Dioninſio, vel relequa loca ſancta infra oppidum Pariſiorum civetatis, etiam & ad alecus de ſuis propinquis, per ipſo generaliter confirmari deberimus. quod nos magnetudo veſtra, ſicut unicuique juſta petentes, vel per noſtræ mercedes compendium hunc beneficium non negaſſe...... ſæpe dictus Johannis ad ante dicta baſileca ſancti domni Dioninſio, vel reliquas ſancta loca, aut ſuis propinquis juſte nuſcetur delegaſſe, hoc eſt in terris, domebus, mancipiis.... vel reliquo beneficio hujus authoretate noſtrae..... generale beneficium confirmatum ad ipſas baſilecas, vel ſuis propinquis proficiat in perpetuum...... ſimiliter per hanc praeceptione firmati valeant permanere ſecuri. Et ut hæc authoritas ampliatis titolis, noſtris & futuris temporebus inconcuſſo jure.......

CHLOTHACHARIUS in Chriſti nomene rex hanc praeceptione ſubſ.

URSINUS obtulit.

......noſtri Stirpiniaco feliciter in Domino.

XIII.

Ad an. 628. lib. 12. n. 5. *Diploma Dagoberti pro S. Dionyſio.*

DAgoberchus rex Francorum vir inluſter. Quotienſcumque petitionebus fedilium perſonarum, in quo noſtris fuerint patefacti, eas per ſingola libenter volumus obaudire, & effectui in Dei nomine mancipari. Adque ideo vir inluſter & fedelis Deo propicio noſter Urſinus climenciæ regni noſtri petiit, ut de id quod una cum germano ſuo Beppoleno in diviſionis paginam, tam ex ſucceſſione geneturi ſuo Chrodoleno, quam germano ſuo Chaimedes, quondam loca, quorum vocabola ſunt Ferrarias, Leubaredovillare & Eudoncovilla, ſeu reliqua facultatem, vel villas illas, quod in Roteneco de alode materna per pactionis tetulum ad eodem nuſcuntur perveniſſe, hoc eſt cum terris, ædificiis, mancipiis, viniis, ſilvis, pratis, paſcuis, aquis aquarumve decurſebus, movilebus & immovilebus, vel reliquis rebus ſeu adjacenciis ad..... pertenentebus, ut dictum eſt, ad parte ſua perveneſſit, & hoc ad preſens ricto ordineaſſent domenari. Unde & pactione pleniore loca, vel de reliquas res mano præfato germano ſuo Beppoleno ſuſcripta, vel bonorum roboracione.... cta ſe præ manibus habere adfirmat, idemque & vindicionis quod ab aliquibus hómenebus in ſupraſcripta loca porciones alequas viſus eſt comparaſſe, præ manebus habere adfirmat: petiit antedictus vir, ut noſtram ex hoc circa ipſum plinius deberit confirmari præceptio. Cujus poſtolacione pro rei tucius firmitatem noluemus denegari, præcepientis enim, ut quicquid ei conſtat æquo ordin..... dicta loca vel reliquas res ad parte ſua per inſpecta pactione e contra ſupradicto germano ſuo juſti in diviſione percipiſſe, & quod per ipſas vendicionis in præfata loca poſſedire dinuſcetur, ut ad preſens ricto tramete poſſedire videtur, noſtram in Dei nomen generaliter auctoretatem firmatur, & ipſi hoc teneat......ndat & ſuiſque poſteris perpetualiter ad poſſedendum relinquat. Et ut hæc auctoretas perpetuis temporebus firma ſtabelitate debeat perdurare, manus noſtræ ſuſcriptionebus ſubter eam decrevimus roborari.

† DAGOBERCTHUS rex ſubſ. BURGUNDOFARUS optol.

Ejuſdem regis præceptum pro eodem monaſterio.

Ex lib. 6. de re diplom. DAgoberchtus rex Francorum, viris inluſtribus, Wandelbertho duci, Raganrico domeſtico, & omnibus agentibus, præſentibus & futuris..... promerere æterna, vel de caduca ſubſtantia erogandum locrari gaudia ſempiterna. Igitur nos re ipſa conſiderantes, prout in æternum, vel aliquantolum mereamur juſtorum eſſe conſortes, villa cognomenante Iticinoſcoam *, in pago Pariſiaco, * Eſcouan. qui fuit Landerico & Ga..gnerico germanis, & addicionebus.... vel meritum, ad baſileca domni Diunenſi martheris, pecoliaris patroni noſtri, ubi ipſe præcioſus domnus in corpore requieſcere vedetur, ...dem devoti ſumus per tempora bona, propiciante Domino, impartire præſencialiter plena devotione viſi fuemus conceſſiſſe. Jubentes etenim, vol.... reis ſilvis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus a die præſenti, qualiter ab ipſis... dominetur, vel ad fiſco noſtro præſente nunc tempore in Dei nomine poſſedetur, ex indulgentia noſtra ad ipſa ſancta baſileca conceſſa, quæ..... dicione percipiant ſpecialius..... pauperis inibi conſiſtentibus, pro regni ſtabiletate, vel remedium animæ noſtræ, abſque ullius in poſtmodum refragatione, temporebus debeat profecere, & ut fiat, ut dum nos ad clero vel pauperes, ac ipſo ſancto loco conſiſtente..... vel in aliquantolum... omne... incommoda generetur. Et ut ... tam au ... tempora inviolabelem capiat firmetatem, manus noſtræ ſub-

ſcriptionebus infra [eam decrevimus roborare]

DAGOBERCTHUS rex ſubſ. DADO optolit.

Datum dies quindecim, anno decimo regni noſtri in Dei [nomene feliciter] Clipiaco.

XIV.

Chlodovei II. regis præceptum pro eodem.

Ex authentico. ...viro inluſtri...are idemque inluſtris matrona Amathildes clemenciæ rigni noſtri credidit ſuggerendum ... lis chramlos ſubteriore ſatelliaco vel locello, qui dicitur Curtilis ſibi berimariacas...... co & terra ad ipſo maro aſpiciente Bunoariaxu una cum adjecentias earum promeruiſſit...... ceſſiſſit, vel confirmaſſit, quem viro epiſtolas præ manibus habere adfirmat, & ipſas villas .....cium plinius confirmare deberemus, cui nos hunc beneficium ſicut unicuique juſta petentebus...... vel adjecentias earum, cum terris domebus ædefeciis, mancipiis, ſilvis, pratis, paſcuis, peculiis..... inſpecta ipſa æpiſtola in ſuprascripta loca viſa fuit promeruiſſe, & hoc ad præſens quieto ordene poſſ..... voluerit liberum in omnibus puciatur arbitrium & hæc auctoretas tam a noſtris quam............

......o rigni domno Clodoveo.

XV.

Donatio facta monaſterio Moiſiacenſi.

Ad lib. 11. n. 33.

Ex archivo Moiſiacenſi.

VEnerabili in Chriſto patri & domino apoſtolico Leotadio abbati vel omni congregationi monaſterii Moiſiacenſis, quod infra pago Caturcino, in honore ſancti Petri conſtructum eſſe videtur. Ego enim Nizezius & uxor mea Ermintrudis dum reatum conſcientiæ noſtræ agnovimus, oportet nobis ut dum Deus in noſtra voluntate poſuit ſecundum evangelicam lectionem rerum diſpenſationem, exinde per Dei introitum faceremus, & ut ad nos fiat Dominus ſicut in ſuo dignatus eſt Evangelio dicere: *Vade vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo, & veni, & ſequere me.* Et ideo nos hanc ad veram vocem vobis ſupradictis ſervis Dei, vel ad omnem congregationem, quæ in ipſo monaſterio ſuperius nominato conſtructum eſſe videtur, dono ego in pago Toloſano villas nuncupatas Calmeabilidem, Barolingus, Vivaderemus, Sambiliano, cum omni integritate per terminos ac loca a nobis deſignata; & in alio loco infra ipſo pago alias villas noſtras Auſiniano, curtes noſtras indominicatas cum eccleſiis aut ſolariis, & viveriis, & fructuario, piſcatoriis, molendinis ſimul cum appendiciis ſuis, Beſingus, Scoternam villam & Orfollingus. Villa ſeu Gannicolas villare, cum eccleſia ſancti Medardi, quæ eſt infra ipſo termino cum omni integritate & ſoliditate, cum ſervis & colonis & mente libertorum una per terminos & loca a nobis deſignata: id eſt de fluvio Garumnæ per Mamare gurgite; inde per media villa ſalis cum eccleſia ſancti Saturnini, quam dato pretio noſtro de Guirardo quondam viſi ſumus comparaſſe; inde per ſavum quondam Perucia per fontem in conaſticis, quæ eſt in media agra; atque inde pervenit uſque Navalienſe, ſeu in montem Beretonii quondam uſque in Stirpiniago, & Vallum Envaldi uſque in media Saldimia; inde per Livigone uſque in ſupra dicto fluvio Garumnæ. Et in alio loco infra ipſo pago Toloſano alias villas noſtras his nominibus nuncupatas, Lampidiago cum eccleſia ſancti Martini, Vulpiliaco, Speutingus, Prareti, mutationes eccleſiæ cum villare ſancta Gemma, villa Sarpanas cum eccleſia ſancti Germani, villa Gainago, villa Novolio cum eccleſia ſancti Medardi, has villas ſuperius nominatas cum eccleſiis & omnibus villaribus & adjacentiis earum per terminos a nobis deſignatos, qui ſunt per medium Garona, deinde in media agra, deinde uſque in Larona, inde per paludem Novolienſem uſque in ſupraſcripta Garona. Et in alio loco, in pago Aginnenſi, villa noſtra Viriacarias, cum omni integritate, una per terminos ſubter per illo porto & termino Vaſalonis; de alio vero latere termino Bordouſe villa; deinde per rivum Oppinione uſque in media Garona. Et in pago Eliſano, alias villas noſtras, Giuvigus, Sauviago cum omni integritate, ſicut a nobis per terminos antiquos poſſidere videtur. Relinquimus quoque propriis heredibus noſtris in Faldidio villas noſtras, in pago Toloſano, Modorciago, Altomonte, Baſille; & in pago Aginnenſi Pompeiago; & in pago Eliſano Malarouta. has quoque villas ſuperius nominatas, excepto illas, quas in Faldidio dimittimus. Alias vero omnes, quas hic, inſeruimus cum omni integritate & ſoliditate curtis, eccleſiis, ædificiis, domibus, mancipiis, colonis ibidem commorantibus, & merita libertorum & colonorum utriuſque ſexus, cum terris, cultis & incultis, vineis, pratis, ſilvis, paſcuis, aquis, aquarumque decurſibus, cum omni jure & adjacentiis earum, quæſitum & inquirendum, per hanc epiſtolam venditionis hæc vobis trado, transfero, atque transfundo ad poſſidendum. Et accepimus a vobis pretium & nobis bene complacuit, hoc eſt ſolidos auri puriſſimi ſeptingentos, & pallios IV. valentes ſolidos ducentos. Hæc vero pretia a nobis ſuſcepta animæ noſtræ remedio in alimonia pauperum ibidem Deo ſervientium expenſamus. Omnia vero hæc ſuperius nominata in manus veſtras tradimus & ſucceſſorum veſtrorum, ut poſſideatis, & quidquid exinde facere volueritis, libero omnibus perfruatis arbitrio ſtipulatione ſubnixa. Facta carta venditionis iſta menſe Maio, anno VII. regni domini noſtri Theo-

dorici regis. Nizezius peccator & Ermintrudis hanc epistolam venditionis recognovimus, & subsignavimus. Signum Gundoberto, S. Sicando, S. Almare, S. Sicarubis, S. Autrico, S. Dacoleno, S. Bertinaro, S. Frotico, S. Guntario, S. Bertallo, S. Belboni. Actum Moyssiaco monasterio publice.

XVI.

Ad lib. 12. 43.

Dagoberti I. diploma pro monasterio Resbacensi.

DAgobertus rex Francorum, vir inluster, apostolicis patribus nostris domnis episcopis & illustribus viris, ducibus, itemque magnifico Chanulfo comiti, vel omnibus agentibus, tam præsentibus, quam & futuris temporibus ubique in Dei nomine in regno nostro constitutis. Oportet clementia principali inter ceteras petitiones illud quod pro salute adscribitur, vel pro timore divini nominis postulatur, placabili auditu suscipere, & procul dubio ad effectum perducere, ut fiat in mercede commutatio, cum pro quiete servorum Dei congrua impertitur petitio. quia fides perfecta non dubitat ad Altissimi gratiam pertinere, si aliquid secundum suum eloquium præcipue domesticis fidei mente devota impenditur, quia scriptum est, *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum.* Ergo dum illustris vir Dado referendarius noster, ejusque germani, Ado & Rado, monasterium Jerusalem in honore sancti Petri & Pauli & sancti Antonii, quod vulgo appellatur Resbacis, in Meldensi territorio situm, ad monachos vel peregrinos inhabitandum, ac in Dei nomine solitaria vita fruendum, quod ex nostra etiam largitate meruerunt, devoti Deo juvante construxerunt. Ideo nos juxta eorum petitionem, pro quiete servorum Dei, præceptionem vigoris nostri placuit propalare, per quam dum super fiscum nostrum, quod pro remedio animæ nostræ indulsimus, videtur esse constructum, atque ex parte ditatum, sub quiete tranquillitatis Domino protegente ipsi monachi juxta religionis normam perpetim valeant residere, eligimus ut hæc series debeat plenius declarare: quia nihil de canonica auctoritate convellitur, si aliquid, ut diximus, domesticis fidei pro tranquillitate pacis conceditur. Nec nobis aliquid detrahendo æstimet in id nova decernere; dum ab antiquis juxta constitutiones pontificum per regalem sanctionem monasteria sanctorum Agaunensium, Lirinensium, Luxoviensium, immoque & monachi domni Marcelli, sub libertatis privilegio videntur consistere. Ergo si qua inibi in villis, mancipiis vel reliquis quibuscumque rebus atque pecoribus, aut regio munere, aut supra scriptorum virorum vel cujuslibet est delegatum, aut deinceps fuerit additum, dum super nostra est, ut diximus, largitate constructum, nullus episcoporum, nec præsentes, nec qui fuerint successores aut eorum ordinatores, vel quælibet persona possit quoquo ordine de loco ipso auferre, aut aliquam potestatem sibi in ipso monasterio adoptare, vel aliquid quasi per commutationis titulum minuere, aut de mysterii ornamentis, vel de oblatione in altario illata abstollere; nec ad ipsum monasterium vel cellulas ejus, nisi pro lucranda oratione, & episcopus, nisi fuerit cum voluntate ipsius abbatis, vel suæ congregationis, absque gravi dispendio eorum accedere præsumat. quo facilius liceat monachis ipsius in Dei nomine regulariter consistentibus rectam delegationem sub quiete per tempora possidere. Et cum abbas ille fuerit de sæculo evocatus, quem ex semetipsis ipsa congregatio elegerit sibi, secundum sanctam Regulam seniorem instituat per omnia, & ex omnibus secundum delegationis votum vel hujus seriem auctoritatis suffultum, cui absque ulla inquietudine ibidem cuncta proficiant in augmentum. Adjicientes, ut nulli penitus judicum, vel cuilibet hominum licentia sit de rebus præfati monasterii absque servorum Dei voluntate aliquid defraudare, aut temerario spiritu quidquam exinde suis usibus [deputare,] ne, quod primitus, est divinam incurrat & nostram offensam ..... a fisco grave damnum sustineat.... & etiam nobis pro integra mercede nostra vel supra scriptorum virorum pensantes merita placuit addendum, ut tam quæ ex nostra largitate, quam quæ ex delegatione ipsorum Dadonis vel germanorum suorum seu genitorum eorum, vel quorumlibet, ibidem est aut fuerit devoluta possessio quoquo tempore, nulla publica judiciaria potestas, nec præsens, nec succidua ad causas audiendum, aut aliquid exactandum ibidem non præsumat ingredi: sed sub omni emunitate hoc ipsum monasterium vel congregatio sua sibimet omnes fredos concessos debeat possidere vel quidquid exinde fiscus forsitan de eorum hominibus aut de ingenuis aut de servientibus aut in eorum agris commanentibus vel undecumque poterat sperare, ex indulgentia nostra in luminaribus ipsius sancti loci vel stipendia servorum Dei, tam nobis in Dei nomine viventibus, quam per tempora succedentibus, pro mercedis compendio debeant cuncta proficere, ut pro æterna salute vel felicitate pertinet, seu regni constantia delectet ipsis monachis immensam Dei pietatem jugiter implorare. Quod præceptum decreti nostri Christo in omnibus suffragante ut firmius habeatur, subscriptionem manus nostræ infra studuimus perarrari. Dagobertus rex subscripsit. Dado obtulit. Datum sub die kalendarum Octobris XIIII. regni ejus.

XVII.

Johannis papæ IV. privilegium pro sanctimonialibus cujusdam cœnobii beatæ Mariæ in Gallia. Ad lib. 13. num. 11.

DIlectissimis fratribus coepiscopis per Galliarum provincias constitutis, Johannes servus servorum Dei. Quamquam priscæ sacratis- Ex tom. 1. Sæc. 4. Bene

ſimæ regulæ decreta nos doceant, quæ oportet perenniter cuſtodire, & Patrum ſanctorum conſueta indiminute ſervare: attamen & nos quoque ſuper hæc regulariter vota ſupplicum chriſtianorum, & maxime orthodoxa fide fulgentium, in omnibus debemus effectui mancipare: quatenus eorum pia devotio apoſtolicis inviolata permaneat inſtitutis. Quoniam igitur Chlodoveus rex excellentiſſimus, filius noſter, princeps Francorum, pia & religioſa devotione perſpicuus, ſuis nos ſcriptis poſtulaſſe dinoſcitur, & apoſtolicæ ſedis caput omnium eccleſiarum, privilegium monaſterio beatæ genitricis & ſemper virginis Mariæ, vel ſanctæ Columbæ, atque S. Agathæ, ſeu aliorum ſanctorum martyrum, in loco qui nuncupatur il. ſuper pago ill. quod viri magnifici ill. pia devotione dediti, nutu & aſpiratione divina conſtruxiſſe noſcuntur, in quo decreverunt, ut puellæ Dei ſacræ virgines in ſanctis ſtudiis & venerabilibus, diuturnis meditationibus & aſſiduis vitam piam atque contemplativam ſub retruſione exercere videantur: pro qua re ſupplici expetierunt deprecatu, ut privilegium apoſtolicæ ſedis noſtræ in eodem monaſterio concedere deberemus. Quod ſalubriter annuentes, maxime domeſticis fidei, & ſpe certa ſalubre futurorum bonorum fulgentibus hoc privilegium perenni auctoritate ſervandum libenter indulſimus pro divino intuitu. Nec enim nova poſtulantium vel indulgentium eſt auctoritas privilegii largiendi, dum profectu * cuncti & plerique præceſſores noſtri per præterita tempora apoſtolicæ ſedis præſules, non ſolum ſub ditione noſtra conſtitutis, ſed etiam in ceteris regionibus poſitis poſtulata ſemper indulgenda ſanxerunt, præſertim in regione Francorum, dum profectu * cuncta uſque ad fines terræ & oceani maris terminum ſub beati Petri principis apoſtolorum ditione conſiſtant. Unde oportet omnes omnino medullitus ac totis viribus modis omnibus obedire, quæ per beati Petri auctoritatem apoſtolica ſedes poſtulata dignoſcitur indulgere. Ergo antedictorum virorum, & præſertim interventu excellentiſſimi filii noſtri prædicti regis, ſuper hoc privilegium ſuis ſcriptis enixius expetiti poſtulata conceſſimus, intercedentibus omnibus epiſcopis, & conteſtatione evidentiſſima decernimus, tam vicinis, quam procul a prædicto monaſterio conſtitutis, ut nihil audeant uſurpare, nihil auferre, nihil contingere, cogente pravæ ambitionis ardore, quæ ſub tenore hujus privilegii & norma decernit *, ut videlicet epiſcopus, quem mater ſpiritalis, paterque monaſterii vel cuncta congregatio voluerit ad celebranda miſſarum ſollemnia in conſecratione abbatiſſæ, vel etiam reliquarum juniorum, ſacratæ * Deo etiam tabularum altaribus, in quibus miſſæ debeant celebrari, habeat facundiam * in eodem monaſterio ingrediendi, ad officium ſcilicet ſacerdotalis miniſterii; & tales ſecum ipſe pontifex introducat, quales vita & religio ſancta commendat: quo peracto officio, nihil contingens, nihilque ambiens per concupiſcentiæ ſtimulum, vel rapinæ pravitatis ingenia; ſed gratis per omnia agens, ad propria mox regredi non moretur; nec convivium intra clauſtra monaſterii eidem nullatenus præparetur, nihil ſic dictus uſurpans de rebus monaſterii, non de ſacris altaribus indumentis, non de ornamentis, neque ſacris voluminibus, nec quicquam majus vel exiguum, ſed nec concupiſcere adtemptet: quia ſi privata concupiſcere ſatis eſt noxium; quanto magis ſacra auferre, aut deſideret juri ſuo mancipare, Deo eſt inimicum? Unde bene cum juſtum virum deſcriberet Propheta, ait: *Qui excutit manus ſuas ab omni munere.* Neque enim dicit, *Qui excutit manus ab munere*, ſed adjunxit, *ab omni.* Tunc ab omni munere manus excutit, quando in divinis rebus, non ſolum nullam pecuniam, ſed etiam humanam gratiam non requirit. Interdicentes etiam epiſcopo, in cujus parochia eſt prædictum monaſterium conſtitutum, ut nihil contra tenorem præſentis decreti pia poſtulatione indulti quicquam attemptet, vel ejus ſucceſſores præſumant prohibita contingere, nec in minimo hanc normam violare: ſed plenius & in omnibus per ſingula conſervare. Chriſma igitur vel quidquid ad ſacra miniſteria pertinet, ſi a matre & patre monaſterii fuerit poſtulatum, aut benedictiones tradere Dei famularum, a quo præviderit, vel elegerit ſpiritali ſanctoque Dei ſacerdote, modis omnibus annuendum: & (ut ſuperius dictum eſt & ſæpe dicendum) nullam poteſtatem habere convenit epiſcopo in eodem monaſterio ſub retruſione ſancte viventibus, & theoricam vitam cœnobialis regulæ militantibus, a * beatiſſimis patrinibus noſtris, quibus non fuit dignus mundus, edicta continent, id eſt Antonii, Pachomii, & haut procul a noſtris temporibus BENEDICTI abbatis iſtius Romæ hujus urbis. Illud præcipue ſtatuendum decrevimus conſervandum, ut neque in rebus ipſius monaſterii, tam in villis, quam in locis ubique, vel in ordinandis perſonis, ad regimen Dei famularum admittendis, non de alio monaſterio, nec de ſæcularibus feminis inibi introducendis, excepto quam cuncta congregatio elegerit poſt mortem matris monaſterii, ut deberet inſtitui & ordinari. Super hæc ſcilicet, neque vicedominus, neque archidiaconus, nec quælibet perſona in eodem monaſterio habere ſe poteſtatem, aut extendere ditionem, vel quicquam immutare vel agere ullatenus præſumat: cognoſcentes, quia ſub apoſtolica ſede, id eſt beati Petri apoſtoli, ex prædicti regis conſenſu & præfatorum virorum poſtulatione dinoſcimur præſentis privilegii indulta concedere. Rogitus vero epiſcopus ipſius civitatis a matre, a patre monaſterii vel cuncta congregatione, ſuam exhibeat præſentiam *. Non autem petitus nec conductus ad ſecreta monaſterii accedere non præſumat, nec ibidtm contra regulæ inſtitutionem intra clauſtra eidem pontifici convivium præparetur, nec quietem monacharum vitam quæ ſolitariam propter Deum peragere decreverunt, frequens ſacerdotum inſolentia atque ingreſſu puerilium * caſu introëuntium perturbare videatur, qualiter pie & ſancte viventes, &

* ſ. profecto.
* ſ. profecto.
* l. decernuntur.
* l. ſacrandi etiam tabulas altaris.
* ſ. facultatem.
* l. ſicut beatiſſimorum patrum noſtrorum.
* huc uſque libri editi.
* ſ. populorum.

& diuturnas meditationibus in Dei laudibus conversantes pro excellentissimi Regis Francorum stabilitate & fundatorum pia devotione assidue Dominum deprecare non cessent. Si autem, quod non optamus, monachæ in eodem monasterio constitutæ tepidæ in Dei amore, aut institutis patrum, ab abbatissa, ut est, mater monasterii, corrigantur. Et si in grave facinore inventæ fuerint, in secretiore cellula retrudantur, quoadusque culpas suas Deo satisfaciant in gemitu & luctu ac lamentatione. Si autem & ipsa abbatissa in torpore negligentiæ [contra] instituta patrum fuerit, quod absit, reprehensa *, & in aliquam vel sinistram partem inclinata, a sede apostolica, sub cujus ditione consistit, statuimus corrigenda. Nec enim cuidam episcopo damus licentiam sub obtentu reprehensionis aliquæ in monasterio prædicto suam extendere ditionem aut potestatem, sed ejus capite, id est apostolicæ sedis, esse præcipimus. Si certe zelo Dei instinctu pietatis innitetur, suis epistolis debebit suggerere, ut quid Pontifici Romanæ ecclesiæ apostolicæ sedis placuerit, juxta suam prudentiam ac discretionem provideat disponendum. Quo facto, tunc inreprehensibiliores videantur exsistere, cum ad caput eorum, id est apostolicam sedem, videntur, quæ vera conspexerint nuntiare, & non semetipsos in eorum læsionem vel machinationem quicquam immergere, nec insidiose callideque in aliquo calumniam inrogare. Quod si quidam episcopus, tam de præsentibus quam futuris, per ingenii articulum aut avaritiæ præ cupiditatis instigatione quicquam de prohibitis præsumpserit attemptandum, vel contra superius decreta quoquo modo obviandum, aut quacumque persona, sive strinna *, sive exigua, decreverit resultandum, primum quidem sui ordinis gradu & dignitate privabitur, & a beati Petri apostoli auctoritate, qui ligandi solvendique in cælo & in terra meruit habere potestatem, sit a participatione corporis & sanguinis Domini nostri Jesu-Christi defraudandus & alienus, atque anathematis vinculum sortiatur, vindictæ Dei iræ, & temeratoris præsenti decreti, si quis violare præsumpserit aut infringere, in districto examine cum diabolo & angelis ejus pœnis multiplicibus debeat subjacere in æterna damnatione. Superna gratia vos sospites custodiat in sua pace.

* reprehensa.

* f. strenua.

Observatio.

Præmissum privilegium ex veterrimo codice Thuaneo olim a me erutum est, typisque vulgatum in Appendice ad partem I. *Sæculi* IV. *Benedictini. In illo codice, qui octingentos annos videtur superare, male compacta erant folia, adeoque illius privilegii postremæ parti post illa verba*, suam exhibeat præsentiam, *adjunctum erat folium, quod finem alterius privilegii continebat. Quam ob rem cum vir clarus Stephanus Baluzius genuinam superioris privilegii postremam partem in codice Colbertinæ bibliotheca invenisset; illam mihi pro sua humanitate communicavit. Ne autem hoc fragmentum a suo corpore avulsum esset, integrum diploma hic exhibere visum est operæ pretium. Idem Johannes* IV. *Luxoviensi monasterio consimile omnino indulsit privilegium, quod itidem hoc loco subjicere juvat.*

XVIII.

Ejusdem Johannis IV. privilegium pro monasterio Luxoviensi.

Ad lib. 13. n. 11.

Ex chartario Dervensi.

Dilectissimis fratribus universis episcopis per Galliam constitutis, Johannes episcopus servus servorum Dei. Quamquam priscæ regulæ decreta nos doceant, quæ oportet perenniter custodiri, constituta & patrum indiminuta servari: attamen nos super hoc regulariter decernentes, vota supplicantium, & maxime catholica fide fulgentium, in omnibus debent effectui mancipari: quatinus eorum pia devotio apostolicis inviolata permaneat institutis. Cum igitur Chlodoveus, excellentissimus filius noster rex Francorum, pia & religiosa devotione perspicuus, suis nos scriptis postulasse dinoscitur, ut apostolicæ sedis privilegium impartiremur monasterio beati Petri apostolorum principis, in loco qui dicitur Luxovium, quod vir venerabilis Columbanus Scottus, sanctis studiis fervens, etiam cum largitate regia susceptus, & peregrinus in regnum Francorum adveniens, monasterium construxisse comperitur, in quo non parvam congregationem monachorum instituens, etiam se cum eis paribus piæ devotionis studiis sociavit, in quo nunc venerabilis Waldebertus abbas, etiam cum multis monachis conversari videtur, in Dei laudibus uno regulæ spiritu superna inspiratione commotus, ad laudem omnipotentis Dei pium exhibet famulatum. Pro qua re supplici expetierunt deprecatu, ut privilegium apostolicæ sedis nostræ in eodem monasterio concedere deberemus. quod salubriter annuentes, maxime domesticis fidei, & spe certa futurorum honorum fulgentibus, hoc privilegium perenni auctoritate servandum libenter indulsimus. Nec enim nova postulantium vel indulgentium est auctoritas privilegii largiendi, dum profecto cuncti retro apostolicæ sedis præsules, non solum sub ditione nostra constitutis, sed etiam in ceteris longe regionibus postulata semper indulgenda sanxerunt, præsertim in regno Francorum: dum profecto cuncti usque ad fines terræ & oceani terminum, sub beati Petri apostolorum principis ditione consistunt: & oportet omnes omnino medullitus obedire, quæ per beati Petri auctoritatem apostolica sedes postulata dinoscitur indulgere. Ergo ante dictorum virorum, & præsertim interventu excellentissimi filii nostri prædicti regis, super hoc litteris expetiti, postulata concessimus, interdicentes omnibus episcopis vicinis, vel procul a dicto monasterio constitutis, nihil usurpare, nihil contingere, quod subtus tenor hujus privilegii & norma decernit: ut episcopus, quem pater monasterii vel cuncta

congregatio voluerit ad celebranda missarum sollemnia, aut consecrationem abbatis, vel etiam tabularum, in quibus missæ debeant celebrari, habeat facultatem in ipsum monasterium ingredi tantum * ad pii opus mysterii, quo peracto, nihil contingens, sed omnia gratis peragens, ad propria mox regredi non moretur; nihil, sicut diximus, usurpans de rebus monasterii, non de sacris altaribus, non de ornamentis, neque de vasis, neque de sacris voluminibus, neque quicquam majus vel exiguum, sed nec concupiscere attemtet; quia, si privata concupiscere satis est noxium, quanto magis sacra auferre aut desiderare, & juri suo mancipare, Deo est inimicum? interdicentes etiam episcopo, in cujus parochia est prædictum monasterium constitutum, ut nihil contra tenorem præsentis decreti piæ postulatione indulti quicquam attemtet, vel ejus successores præsumant prohibita contingere. Chrisma igitur, vel quicquid ad sacra mysteria pertinet, si a patre monasterii fuerit postulatum, a quo præviderit spiritale patre censemus modis omnibus annuendum. Et, ut superius dictum est & sæpe dicendum est, nullam potestatem convenit habere episcopos in eodem monasterio, neque in rebus, vel in ordinandis personis, excepto quem tota congregatio elegerit post mortem patris monasterii, ut debeat ordinari. Super hæc neque presbyteros, neque diaconos, nec aliquam quamlibet personam in eodem monasterio habere ullo modo potestatem, vel quicquam immutare vel agere: cognoscentes quia sub apostolica sede, id est beati Petri apostoli, est constitutum. Rogatus vero episcopus a patre monasterii & a cuncta congregatione, suam exhibeat præsentiam, non tamen petitus ad secreta monasterii accedere præsumat, ne quietam monachorum vitam, qui solitaria propter Deum studia peragere decreverunt, frequens sacerdotum insolentia perturbare videatur. Si autem, quod non optamus, monachi in eodem monasterio constituti, tepidi in Dei amore aut institutis patrum torpentes quandoque conspiciantur existere; secundum regulas patrum ab abbate, id est a patre monasteri, corrigantur. Si autem & ipse in torpore INSTITUTÆ PATRUM REGULÆ fuerit reprehensus, in aliquam vel sinistram partem inclinatus, a sede apostolica, sub cujus ditione consistit, constituimus corrigendum. nec enim cuiquam episcopo damus licentiam sub obtentu reprehensionis aliquam in monasterio suam extendere ditionem; sed ejus Capiti, id est apostolicæ sedi, pertinere cognoscas; statuentes apostolica censura, ne ulla hominum persona, magna vel parva, contra hoc nostrum privilegium venire pertemtet, &c.

* *Hucusque codex Dervensis.*

OBSERVATIO.

Vulgatissimum est in antiquis instrumentis privilegium Luxoviensis monasterii, etiam apud Marculfum, sed a nemine hactenus publicatum. Ejus fragmentum invenimus in chartaceo codice Dervensis cœnobii: cetera supplevimus ex pontificiis diplomatibus subsequentium pontificum, Benedicti VIII. & Leonis IX. qui iisdem pæne verbis superiorum pontificum, adeoque Johannis IV. privilegia confirmarunt. An præmissum Johannis IV. privilegium sit primum Luxoviensis monasterii, quod verisimilius existimo; an tantum confirmatio præcedentis, non omnino exploratum. Concessum est ad preces Chlodovei Francorum regis, qui proinde ante annum DCXLI. *quo Johannes post annos non integros duos decessit, Dagoberto patri successerat, quod & ex superiori quoque privilegio probatur. Jam eo tempore conjuncta erat sancti Columbani regula cum Benedictina, ut ex his litteris patet.*

Consimile omnino privilegium Habendensi seu Romaricensi monasterio, in quo tunc Mactefledis abbatissa sanctimonialibus præfuisse dicitur, ab eodem pontifice concessum habetur in chartaceo codice, sed interpolatum in eo, quod legitur, « excellentissimos reges Francorum postulasse, ut apostolicæ sedis « privilegium monasterio beati Petri apostolorum prin- « cipis, in loco, qui antiquitus vocatur Habendi-ca- « strum, nunc vero a modernis Mons-sancti-Romarici vocitatur, in quo vir venerabilis Romaricus .... & sanctus magister ejus Amatus ... monasterium construxisse comperiuntur. *Probabilius est aliud ejusdem privilegii exemplum, in quo omittitur* sancti *elogium, ubi agitur de sancto Romarico, qui illic* non parvam congregationem tum monachorum, tum sanctimonialium, *instituisse dicitur: statuiturque, ut* si sorores *ejusdem monasterii tepidæ in Dei amore aut institutis patrum exstiterint,* secundum regulas patrum, *scilicet sanctorum Benedicti & Columbani, a matre monasterii corrigantur. At in eo mendum esse videtur, quod hoc privilegium concessum dicitur rogatu Chlotharii regis, loco Chlodovei, qui tamen aliquando Chlotharius dictus est ab auctoribus posterioribus, sed haud scio an ipso tempore, quo Chlodoveus vixit.*

In eodem chartario habetur diploma Heinrici IV. imperatoris datum anno MLXX. *in quo Romaricus Habendense monasterium multum ditasse perhibetur, illudque* Romanæ libertati & regali defensioni *subjecisse, eo pacto, ut præsuli sanctæ* Romanæ sedis in quarto anno auscolinum cum albo equo repræsentaretur: regiæ vero potestati dedisse medietatem allodiorum suorum, scilicet DCC. mansos, hac conditione, ut aliam medietatem, id est totidem DCC. mansos integre & libere custodiret & defensaret ad præbendam fratrum & sororum, & ad luminaria sanctorum, atque restitutionem monasterii Romaricensis.

In eodem diplomate recensentur ea, quæ abbatissa imperatori pro justitia sibi facta persolvere deberet. Verum illud mihi valde suspectum est.

XIX.

Præceptum quod fecit S. Annemundus pro monasterio S. Petri Puellis Lugduno civitate.

EGo Annemundus sancti Stephani protomartyris Lugdunensis ecclesiæ, primæ sedis Galliarum archiepiscopus, omnibus fidelibus,

Ad lib. 14. n. 25. Ex archivo S. Petri Lugd.

tam præsentibus, quam futuris, notum facio, quod rogatu mei prædecessoris beatæ memoriæ VIVENTIOLI, ejusque ecclesiæ archiepiscopi, qui me præfatæ ecclesiæ se vivente archiepiscopum ordinavit, & in monasterio sancti Petri Puellis monialibus permanentibus plura beneficia ministravit; super hæc omnia consideravi optimum fore eidem monasterio operam meam dare, propter meas duas sorores, quæ illic assiduis precibus parentum meorum, videlicet Sigoni & Petroniæ, sacrum velamen consecutæ sunt: una quarum PETRONILLA, & alia LUCIA vocabatur. Parentes vero mei, cum ad finem sui examinis pervenire se cernerent; tam me, quam fratrem meum, nomine Dalfinum, oculos nostros ipsi monasterio apertos tenere monuerunt; ut Deus tam sibi, quam suis parentibus, videlicet vivis & defunctis, misereri dignaretur, rogavere. Hujus rei non immemor, dum incolumis permaneo, petitionem patris ac matris implere desiderans, eidem monasterio de meis facultatibus, quæ ad me pertinent, in perpetuum dono. Do autem in episcopatu Genevensis ecclesiæ ecclesiam mei juris, in honore sancti Petri dedicatam, cum omni ejusdem honore ad me in eadem regione pertinente, cum beneficiis, & decimis, & sepulturis, quæ omnia ad ipsam ecclesiam pertinent. In pago vero Viennensi, in loco qui vocatur Turris-de-Pino, circumquaque do omnes honores meos illac ad me pertinentes. In omnibus supradictis honoribus villicos rogatu abbatissæ ejusdem monasterii, nomine RADAGUNDIS, atque congregationis ejusdem loci disposuimus, qui fideliter census & tributa quærerent, ac fideliter prædictæ abbatissæ, tam sibi, quam subsequentibus redderent. Simili modo Animoniæ abbatissæ supradictæ nominatæ congregationis ejusdem loci constituimus villicos in parochia, quæ dicitur *Marines*, necnon in vico, qui vocatur de Loimipagus, atque in villa de Brego villicum, ut qui introductus fuerit, centum solidos abbatissæ daret; subvillicus sexaginta. Similiter & in mutatione abbatissæ. In perceptione autem bonorum, ut abbatissæ atque congregationi monasterii super altaria juramenta fidelitatis facerent, fideliterque tenerent. Institutio autem hæc facta est, ut villicus, quocumque loco abbatissa juberet, pergeret: subvillicus ipso absente præcepto abbatissæ atque villici utilitates terrarum fideliter procuraret ac dispensaret. De terris quoque arandis, quas ad arandum utiliores cernerent, exceptis his quæ abbatissa ad utilitatem monasterii procurare fecerit, tali pacto ad villico & ad subvillico tali modo pertineant. Quod si illi qui acceperint, ædificationem aliquam fecerint; ædificatio ipsi monasterio revertatur: si vero vendere voluerint, prius abbatissam quam alium submoneant, easque * levius vendant. Villicus autem aut subvillicus super extollentiam oculorum contra abbatissam si subire cœperunt, aut aliquid indecens violenter egerunt; prius trina peracta invocatione capituli ipsius monasterii, abbatissæ rectum facere si recusaverint, ab omni munere * amicis tradito expellantur: abbatissa autem utiliores sibi perquirat. Parochiam de *Marines* cum ecclesia beati Johannis Evangelistæ, & Dolomicuraticum * vicum cum ecclesia beati Petri, & terris, & mansis, & nemoribus, atque silva Bregonensis * cum concursibus aquarum, terrasque Trequasenses atque terras Bregonenses dedit Albertus nobilissimus vir monasterio beati Petri puellarum, qui unus ex primis conversus exstitit non post multum tempus passionis sancti Irenæi sociorumque ejus, propter duas filias, quas ibi sacrare fecit. una vocabatur RADAGUNDIS, atque altera Aldagondis, atque Pernetam filiam fratris sui, nomine Silvini, quam pater moriens in tutelam ejus dereliquit, & aliam, nomine Sibyllam, similiter consecrare fecit. Villam de Carpezato dedit beato Petro apostolo similiter Stephanus vir inlustrissimus, propter filiam suam, nomine Armingardis, quam consecrare fecit. Villam autem Increratam cum ecclesia duo nobiles beato Petro dederunt, quorum unus vocabatur RADULFUS, & alter CONSTANTINUS. Hoc donum factum est propter duas suas filias, quarum una vocabatur Raimundia, & altera Vandamodia. Hæ Deo disponente ejusdem monasterii una post aliam abbatissæ factæ sunt. Hi supra dicti dona dederunt præfata, quod nos confirmamus. Insuper & de bonis nostris augmentamus, scilicet paratas supradictarum ecclesiarum, & decimationes omnium vinearum illarum, & oblationes vivorum, & tumulationes defunctorum ad illas pertinentium eis donamus. Hæc autem Deo annuente & disponente a me ordinata sunt in præsentia capituli ejusdem monasterii. Si quis autem hæc decreta a me constituta aliqua præsumtione violaverit, ex parte Dei omnipotentis Patris & Filii & Spiritus-sancti, & beatæ Mariæ matris Domini nostri Jesu-Christi, & sancti Petri apostolorum principis, & omnium sanctorum Dei excommunicamus illum, atque anathematizamus illum, donec ad emendationem tam abbatissæ, quam congregationis in capitulo ejusdem monasterii venerint.

* f. eique

* f. amministrationis.

* Dolomieu.

* Bregou.

XX.

Confessio cujusdam Genechiselo.

Ad lib. 14. n. 34. Ex Authentico sancti Dionysii in Charta Ægyptiaca.

CONfessio Genechiselo. Ipse dixit, involavit una cum Theodobaudo & Juniuberto Bauciaco, & Sindefusco, & occiderunt ipso in casa ipsius Genechiselo, unde se conscius esse culpabiles se cunnuscit. signum Genechiselæ confessus, presentis testis. Signum Abodio. Signum P. Patrecio. Signum Audemundo. Signum Doco.... Signum Dumnechiselo. Signum Alluni. Signum Audescando. Godechisilus subs. anno XVI. regis domni nostri Sigiberti, Etherico. Bobolenus scripsit & subscripsit.

In dorso.

Hic est confessio Genechiselo.

XXI.

Hymnus de S. Adalberga virgine.

Ad lib. 14. n. 37. Ex cod. sancti Amandi ann. 600.

LAudes canamus Domino
In sanctæ virginis festo
Adalbergæ, recolendo
Sancta gesta corde pio.
Hæc fuit celsa semine,
Celsior sed actione;
Virgo manens cum decore,
Carne simul atque mente.
Regia de stirpe orta,
Cæli civis est effecta;
Angelorum sorte digna,
Castitate laureata.
Nam terrenum sponsum tempsit,
Et cælestem concupivit:
Huic loco membra dedit,
Spiritum æthræ locavit.
Cujus auctor nos benigne
Exempla sequi concede,
Ut cum ipsa sine fine
Tecum fas sit conregnare. Amen.

In fine adduntur hi versus de eadem, ut videtur, Adelberga.

Sanctæ matris Faræ haustum
Doctrinæ ebibens sanctum,
Probum vitæ habens actum,
Hunc benigne rexit locum.

XXII.

Præceptum Childerici regis pro monasterio Senoniensi.

Ann. 661. lib. 15. n 15. Ex archivo Senoniensi.

CHILDERICUS REX FRANCORUM, Omnibus viris apostolicis patribus nostris, necnon inlustribus viris comitibus, vel omnibus audientibus & futuris. Oportet Clementiam regalem inter petitiones ceterorum præcipue Sacerdotibus Dei benigne auditum accommodare, quodque pro timore divini nominis postulatur, ponatur ad effectum, ut eo fiat ad mercedem, quo servis Dei congruit ad quietem. quod enim talibus devota mente impenditur, major exinde procul dubio merces adquiritur, sicut scriptum est: *Dispersit dedit pauperibus, justitia ejus manet in sæculum sæculi.* Gundelbertus igitur episcopus sive abba, monasterium in honore sanctæ Mariæ, & sancti Petri, sociorumque ejus, in pago Calvomontisi in Vosago, super fluviolum Rabadonem visus est ædificasse, ubi plurimam ad præsens monachorum turbam noscitur adunasse. Hujus itaque viri sancti petitione suscepta, ut scilicet clementia nostra quietem ipsorum servorum Dei perceptione vigoris nostri debeat roborare; placuit huic nostræ auctoritatis decreto plenius inserere, sub quo tranquillitatis ordine juxta religionis normam Domino protegente securi valeant in perpetuum residere. Non autem super hoc nobis aliquid detrahendum æstimet, quia non de canonica institutione convellitur, quidquid domesticis fidei pro tranquillitatis beneficio conceditur. Nec causetur quispiam quasi novum nos aliquid vel inusitatum stabilisse; cum antiquitus juxta constitutionem pontificum per regalem sanctionem multorum sanctorum monasteria sub eodem libertatis videantur privilegio, quo & præsens volumus cum Dei adjutorio præmunitum consistere. Ideoque propter nomen Domini & Salvatoris nostri Jesu-Christi quicquid ipse domnus Gundelbertus ex permissu nostro in Vosago laboravit super fluviolum Rabadonem * & Grandem-rivum, & Dolonosum, concedimus ad ipsum monasterium, Senonicum dictum, quod a novo ædificavit per fines & marchias, terminos, vel confinia, id est Pertulum-villare, Almarega, usque in summas Campanias, & Medium-montem & Petri-a-fontanam inter duas stratas usque in Bruscam *, Marcofeldis cum Rotundo-monte; deinde in strata-Sarmatorum * usque in Marisanga, cum Dolosana, fontana, cum Hurino monte * & cum ipsa fontana Hurinega, & Foreste * abitatione usque in Rabadonem cum Pigerio rivulo. Hæc omnia denominata cum terminis rerum, vel quidquid in Calvomontisi * Suetinsi *, Salinsi * . . . . . seu cum omnibus locis videtur idem monasterium in præsenti possidere, vel poterit adquirere, secundum hanc nostræ delegationis paginam liberrima sibi illibataque permaneant. Hoc in augmentum adhibito, ut nullus penitus judicum præsumptione sua, vel cujuslibet hominis licentia præfatum monasterium absque voluntate ipsorum servorum Dei in alterius hominis jus, vel dominium audeat vertere, vel sibimet usurpare: & si hoc fecerit, quod primum est, iram Dei incurrat, & regalis offensam gratiæ sustineat. Illud etiam nobis pro integra visum est mercede addendum, ut tam illas quæ ex nostra largitione, quam eas quæ ex adquisitione seu delegatione posterorum ad sæpe dictum monasterium devolutæ fuerint possessiones, nulla umquam judiciaria potestas, nec præsens, nec succidua, ad causas audiendum, aut aliquid exigendum præsumat ingredi, sed sub immunitatis privilegio hoc ipsum monasterium, vel congregatio sua sibimet extra omnes fiscos debeant possidere: & quidquid inde fiscus noster forsitan, aut ex eorum hominibus, aut ex illorum servitoribus, vel in eorum agris manentibus, vel undecumque poterat sperare, aut solebat suscipere, ex indulgentia nostra penitus ipsi sancto loco ad stipendia Deo ibidem servientium remittimus, & in Dei nomine concedimus: ut tam nobis præsentibus, quam per tempora succedentibus regibus & principibus, ad compendium debeant cuncta proficere, & pro æterna salute & felicitate patriæ seu regis constantia delectet ipsos monachos immensam Domini pietatem interpellare. Quod præceptum decreti nostri, Christo in omnibus suffragante, ut firmius nunc, & perenniter conservetur, conscriptione manus nostræ infra stu-

* Raboda.
* La Brusch.
* Chemin des Sauniers.
* Montagne-Dormont.
* Fretu.
* Le Chaumontois.
* Le Saintois.
* Le Saunois.

duimus roborare, & de anulo nostro jussimus sigillari.

ADNOTATIO.

Hoc privilegium renovavit Otto III. rogatu Adalberonis episcopi Mettensis, inseruitque præcepto suo, dato anno DCCCCXLIX. *regni sui* XIII. *in quo Adalbero petiisse dicitur*, ut quoddam privilegium jam ab antiquo Hilderico rege cuidam Gundelberto episcopo concessum super monasterium, quod a novo in honore beatæ Mariæ virginis, in silva Vosago vocata, in loco Senonico, prope fluvio Rabadoni construxit, denuo hoc idem renovaret, &c. *Illud ipsum Heinricus etiam tertius renovavit. Quod vero privilegium illud* ab antiquo Hilderico rege *concessum dicitur, id intelligendum de Childerico Chlodovei junioris filio*, qui antiquus dictus *sit ad discrimen Childerici Merovingicæ stirpis ultimi regis.*

Grandis-rivus & Dolonosus duo sunt rivuli, qui in Rabadonem influunt, unus supra, alter infra Senoniense monasterium. Pertulum-villare locus est, ubi situm monasterium. Almarega rivulus est, qui in Rabadonem devolvitur infra Medianum-monasterium. Medius-mons, vulgo Doumont, *mons est præcelsus, in quo plurimæ statuæ, præcipuæ Mercurii, pleræque mutilæ, hactenus visuntur.*

XXIII.

Chlotharii III. præceptum pro monasterio S. Dionysii adversus Berachariam episcopum.

Ad lib. 16. num. 2. Ex authentico.

[CHlotharius] rex Francorum, vir inluster.. .. sinifcalcis Widrachado & Ansebercṫho, referendariis, & Chadoloaldo comiti palatii nostro ad universorum causas audiendum vel recto judicio termenando resederemus, ibique venientes agentis monasthirii domni Dioninse, ubi ipse preciosus domnus in corpore requiiscit, adversus apostolico viro domno Berachario episcopo adserebant, eo quod Ermelenus quondam, vel filius suos Goddo in ger ..... erachario contradicere.... debet, qui Beracharius .... dicebat eo quod ab ipso Ermeleno in geniture suo exinde epistola donationis fuisse conscripta, & ob hoc ipsa heredetas ad eodem perveniffit, sed in præsenti antefati agentis domni Dioninse precepcione incliti recordationis domni & genituris nostri Chlodovici quondam regis protullerunt recensenda, ubi ..... Ermeleno .... eceptio contenibat, ut ubi & ubi ille .... Ermelenus in Beroaldo heredebusque suis ficerat, invenibantur, vacuas & inanis permanirent, & nullum sortirentur effectum; sed ubicumque antedictus Ermelenus vel filius suos Goddo eorum facultatem dare aut derelinquere vellibant, liberum ex permisso prædicto Princepe habirent arbitrium. sed dum modo inter se foret .... revocare dominium ..... parti Beracharius episcopus ex ipsa facultate absque repeticionem agentum prediċti monasthirii ad suum jure revocare deberit. quod & in presenti judicia nostra utrasque partis pro calcanda lite vise fuerunt accepisse. sed dum in ipsa causacione intenderent, veniens ex pro.... homo, nomene Madroaldus, presentebus supra scriptis viris .... quod de prediċt ...... fecere suprasc..... loca Madroaldo viro dedisfit..... sed in presenti professus est, quod ipsas villas per vindicionis titolum accepta sua pecunia distraxerat. supra scrip. agentis sancti domni Dioninse in presenti asserebant, quod illas duas partes de prædictis villabus, quod Beracharius vendiderat, recepire vellibat. sed in quantum inluster vir Chadoloaldus comis palatii noster nobis .... absque repp...... que heredebus vel .... ceo agentis domni Dioninse habeat, evindecaret in villas, id sunt Simplicciaco, Tauriaco, Stupellas, Flaviniaco, Pociusciniaco, Vassurecurti, Burgonno, Alintummas, Sastivale, Cambariaco, Bursiaco, Coriaco & Munciaco sitas ... pagus Cinomannico, Andicavo, Rodonico, & Musfa. unde in causacionem pro Chagilbertho quondam & Ermeleno ad s.... præscrip. villas Simpliciaco, Tauriaco, Stupellas, Flaviniaco, Pociusciniaco, Vassurecurti, Burgonno, Alintummas, Sastivale, Cambariaco, Bursiaco, Coriaco, & Munciaco, quem per nostro........... quod in ipsas villas Beracharius habire poterat, inspeċta sua epistola hujus mereti partibus. sancti domni Dioninse vel... facire & .... dictum.. .... & domnus Beracharius .... illas duas partis .... partibus monasthirii placuit restaurare. Semileter antefa...., ... & expopondedit ut omni tempore se alequa calumnia aut repeticionem quislib, ...

Aliud ejusdem regis præceptum pro eodem monasterio.

An. 670. Ad lib. 16. num. 2. Ex authentico.

.... vir inluster .... & sua fiant istabilis confirmare. Idioque venerabilis vir Wandeberċtus abba de basileca peculiaris patroni nostri domni Dioninsis, ubi ipsi preciosus in corpore requiiscit...... ...... noncupantis Aguciaco, Cusduno, Maginovilla & Medianovillare, seo & Gellis, sitas in pago Belloacinse, pro sue anime remedium ad matrigolarius prefati sancti basileci domni Dioninsis, unde sustancia .... & ejus manus dicuntur tripedare illi calamus; idio ipse auturetate mano propria non podibat subscribere, nisi domno & geniture nostro Chlodovio quondam rege, dum adoliscens erat, vel avi nostri Nantechil .... are vel subscribere debirint. quod & tunc manifestum fuisse vel ficisse denuscitur: & postia suprascrip. domnus & genetor noster per suam auturetate sua mano subscr...... enoius ad ipsus..... abire adfirmat & villas ipsas ipsi matrigolariæ, unde substancia viditur habire, tempure presente asserint possedire vel domenare: sed pro integra firmetatem p....... memor,

..... abba............. deberimus cujus p.. .... cione pro referencia sancti loci gradanti animo pristetisse vel confirmasse cognuscitur. Precipientis enim, ut quicquid in memorata loca ab ipso avo nostro ad ipsa sancta basileca.... ...... firmatum hoc es....... is, domebus, mancipiis, aquolabus, viniis, silvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursebus, peculiis, presidiis movile & immovile... qualibet...... vel quidquid........ auturetatis predictis principebus per nostro precepto generale confirmati, habendi, tenendi, possedendi ad ipsa sancta basileca............................ eam subter decrivemus adfirmare.

CHRODINUS optulit.

Aliud ejus diploma pro eodem.

Ibid. [Chlotharius] rex Francorum, vir inluster... .... deremendum vel justo judicio termenanda resederemus, ibique venientis acturis * monasthirii peculiaris patroni nostri domni Dioninse, ubi ipse preciosus in corpore requiisset, Ingober............ sup...... fimena dedit in respunsis, quod acta conposcio talem habibat, qualiter ipsas villas ipse Ermelenus jocalis suos ei contullerat: sed ipse agentis e contra.......... & predictus pontefex in presenti adstabat, & precaria ostendebat ab ipsa fimena facta; quo relicta *, inventum est, quod ipsa fimena de omni corpore............ corpore facultatis ipsius Ermeleno fecisse: sed agentis predicti basilice vendicione vel precaria ab ipso Ermeleno in germano suo Chugliberctus.... conscripta ostend............de omne corpore facultati sui conscripserat, & ipsas in presenti ostendediderunt recensendas, & intendibant, quod ipsas duas partis de predictas villas Tauricciaco &...... ...... dictas villas adgæcenciasque æarum in integrum suo dominio valeret vendecare. propterea nus * una cum nostris procerebus constet decrevisse, ut ipsas duas partis de pres....... dum & inluster vir Chadoloaldus comis palatii nostri........ quod taliter hac causa acta vel per ordeni inquisita, seo * defenita fuisse denuscetur, jubemus ut ipsas......... domni Dioninse hactu.... que....... omni tempore habiant evendecatas; & sit inter ipsis de hac re in postmodum subita * causacio.

* actores

* relecta

* nos

* seu

* sopita

Teoberctus rog.... .... Novembr..... an. rigni nostri tercio in nomine [Domini feliciter.]

XXIV.

Testamentum Vigilii episcopi, seu Charta fundationis beatæ Mariæ Parthenonis extra portam urbis Autisiodorensis.

Ad lib. 16. n. 5. SANCTA ac venerabilis basilica domnæ Mariæ genitricis Domini......... quam opere meo in suburbio murus civitatis de Althisiodero visi fuimus construxisse.......... vel monachis ibidem deservientibus, ego Vigilius peccator inspiratione divina........ hoc oportuit & congruit pontificale ordine prævidere adsensum, unde religionis nomen adcrescat in melius, & sanctorum loca venerationem condigna Christo Domino inspirante. Ideoque dono ipsius basilicæ sanctæ Mariæ, in alimonia pauperum ibidem residentium, donatumve post diem obitus mei in perpetuum esse volo, hoc est vineas illas, ubi ipsa basilica est constructa: cui subjungunt ab uno latus strada publica, qui de ipsa porta Parisiaca ad Senones pergit; & ab alio latus strada publica, qui de ipsa porta Parisiaca ad Broile vadit; & de superiori fronte subjungunt vineas Midranicas. Inde juxta vineas ad heredes Attone condam usque ad vineas domni Germani; & inde ad strata superius nominata, qui ad sanctum Simeonem vadit, quicquid ibidem undique ad me pervenit, vel præsentaliter teneri videtur cum mancipiis, quos ibidem stabilivi, omnia ex omnibus ad integrum. Ideoque dono ipsius basilicæ areas infra murus ipsius civitatis, quas cum illustri viro Helchileno commutavi; ideoque & alias areas foras murus civitatis ipsius, juxta portam superius dictam ipso muro adherente, quas de Lupono abbate dato precio comparavi. Simile modo portionem meam..... Bercuiaco, quæ de alode vel undecumque ibidem ad me noscitur pervenisse, aut præsentaliter tenere videor, una cum prata super fluvio Belchæ * ex ipso agro Bercuiacense, quem genitores mei tenuerunt, qui adheret de uno latus & ambos frontes ad fines Patriniacense per fontanam, quæ vocatur Dianna, qualiter ab ipsa basilica præsentaliter tenere videor, una cum colonica, quam Quentilla condam super fluviolo Belcha tenuit; omnia & ex omnibus ad integrum. Idemque dono ipsius basilicæ terram portionis meæ in villa Cauliaca * super fluvio Igauna, quantumcumque genitores mei ibi tenuerunt, vel insuper ad me noscitur pervenisse, cum mansis, hedificiis, acolabus, vineis, silvis, campis, pratis, pascuis, cultis & incultis, aquis aquarumve discursibus, peculium vero utriusque sexus. Pari modo Pauliaco * villa, sita in pago Autissioderinse proprietatis meæ super fluvio Ligeris, cum hedificiis, vineis, silvis, pratis, campis, cultis & incultis, aquis aquarumve discursibus, peculium utriusque sexus. Simili modo ipsius basilicæ terram, quæ conjacet in villa, quæ vocatur Flivenasam, cingas IIII. Pari modo relinquo ipsius basilicæ terrolam portionis meæ, quæ conjacet ad Jarricas super fluvio Belchæ, mansum unum. Et rursum do ipsius basilicæ villam proprietatis meæ, quæ nuncupatur Busciaco, super fluvio Belchæ, mansis, silvis, pratis, acolabus, cultis & incultis, peculium utriusque sexus. Itemque in pago Senonico, in villa Bonorto *, quæ est sita super fluvio Icaunæ, quam per multam pecuniam dando in proprietate recepi, mansos VII. cum adjunctis, appendiciis, beneficiis, vineis, pascuis, silvis, pratis, cultis & incultis, servos & ancillas, omnia & ex omnibus ad integrum dono in eleemosyna pauperum ibidem deservientium,

* la Belche.

* Coulange sur Yonne.

* Pouilly.

* Bonart.

* d'Tonnerre. * ...gny.

Simili modo in pago Tornotrinse * portiones meas in villa Flauniaco*, quam de inlustro viro Helchileno & germanam meam Frautilde visus sum recepisse, cum servos & ancillas, & hedificiis, acolabus, vineis, mancipiis, silvis, pratis, campis, pascuis, cultis & incultis, aquis aquarumve discursibus, peculium utriusque sexus, cum adjunctis, appendiciis, beneficiis, vel opportunitatibus earum, omnia & ex omnibus ad integrum. Similiter portionem meam in ipso pago, in villa Cassiaco*, quam Dolcna femina & filius suus Ado mihi vendiderunt, cum mansis, servos & ancillas, mancipiis, silvis, campis, pratis, pascuis, cultis & incultis, aquis aquarumve discursibus, omnia & ex omnibus ad integrum . . . . Item do ipsius basilicæ domnæ Mariæ in pago Senonico & Tornotrinse, in villas cognominatis Treviciaco, Melarione, Cadugio, Imantia, integra medietate, de quibus Asper quondam ibidem tenuit, quod germano suo condam abbate GREGORIO pacto ivi, quantum de ipso pacto de ipsa facultate in quibuslibet rebus atque corporibus suprascripta loca ad me pervenit, servos quoque & ancillas, cum mansis, hedificiis, acolabus, vineis, mancipiis, qui a me libertinitatis non promeruerunt, silvis, campis, pratis, pascuis, cultis & incultis, aquis aquarumve discursibus, peculium utriusque sexus, cum adjunctis, appendiciis, beneficiis, vel opportunitatibus earum, omnia & ex omnibus ad integrum. Pari modo libenter præfatæ basilicæ sanctæ Mariæ terrolam portionis meæ in agro Tresoginse & ante Maiacense sitos, in pago Autissioderinse, simulque portiones meas in agros Matiriacense & Solemniacense, sitos in pago Tornoterinse, quod infra loca Diddo quondam episcopus vel filii sui Claudius & germanus suus Warnferius, visi fuerunt tenuisse, cum servis, manentibus, & ancillas, mancipiis, hedificiis, acolabus, vineis, silvis, campis, pratis, pascuis, cultis & incultis, aquis aquarumve discursibus, peculium utriusque sexus, cum adjunctis, appendiciis, beneficiis, vel opportunitatibus, munere donorum fuit concessa, quantumcumque mihi superscripta loca tenere videor, omnia & ex omnibus in quibuslibet rebus ad integrum. Idemque colonia Potiolus, quem de heredibus Helegio quondam visus sum recepisse, unà cum colonica Ferrarias, cum mansis, hedificiis, acolabus, servis & ancillas, vineis, silvis, campis, pratis, pascuis, cultis & incultis, aquis aquarumve discursibus, quantumque præsenti tempore possidetur, omnia & ex omnibus ad integrum. Similiter agello proprietatis meæ, villa Donato, una cum portionis in villa Tresovio, quod ibidem habere videor. Pari modo villa Dulcio, quæ conjacet juxta fines Intranimse *, & permanet inter has præfatas villas, hoc est inter Intranimse, & villa Dulcia, & villa Donata & Tresovio VIII. & dimidius, quos amita mea Flotildis mihi post suo discessu visa est dedisse, cum servis & ancillis, acolabus, vineis, silvis, campis, pratis, pascuis, cultis & incultis, aquis aquarumve discursibus, accessisque omnibus, cum pecudibus utriusque sexus, qualiter amita mea hoc usuario ordine possidere videtur, vel dies transitus sui derelinquerit post discessum ipsius, ad ipsam basilicam in integritate debeat pervenire. Idemque portiones meas in villas Patriciniaco * . . . . . . Hispatio, Britaniola *, unà cum portionis in agro Domitiacinse *, in villa Mirisela *, & mansionis Arigisillo, quantumcumque mihi ibidem justissime vel presentaliter teneri videor, mea voluntate prædictæ basilicæ relinquo, omnia & ex omnibus ad integrum. Similiter portionem meam in villa Scubiliaco, quam Rancsindus & uxor sua Arthemia possidere videntur, & mihi dederunt, & hoc usuri ordine possidere videntur, omnia & ex omnibus, qualiter transitus eorum in quibuslibet rebus atque corporibus dereliquerunt ad integrum. Simulque portiones meas in villas Saciago & Casido, quantumcumque genitores mihi visi fuerunt tenuisse, una cum portione in colonica Quaciaria, quem cum germana mea Avolana commutavi. quod per testamentum genitricis meæ ad ipsam pervenit, cum mansis, hedificiis, servos & ancillas, acolabus, vineis, silvis, campis, pratis, pascuis, cultis & incultis, aquis aquarumque discursibus, pecora utriusque sexus, omnia & ex omnibus in quibuslibet rebus, atque corporibus, consentiente ipsa, hoc ipsa basilica ad integrum recipere debeat. Et insuper do quemdam rusticum, Wulbertanum nomine, & infantes suos Wascono & Magnetrude, cum ingenti multitudine parentum. Pari modo portione mea in villa Compesciago, quem de Hebercapto ibidem habere videor, cum omnibus appendiciis, cum pecudibus utriusque sexus, omnia & ex omnibus in quibuslibet rebus atque corporibus, ad integrum. Præterea meum agellum, qui vocatur Lanovilla *, quem de Ebroaldo abbate vel heredibus suis, & Longocampo, quem de Leotberto vel heredibus suis quondam recepi. Itemque in Lanosicco * meam portionem, quam de Nestorio vel heredibus suis quondam recepi; & illam portionem in quemdam montem Compesciago, quem de Odgisilo commutavi, cum mansis, ædificiis, habitatoribus, servos & ancillas, campis, pratis, pascuis, cultis & incultis, aquis aquarumve discursibus, cum pecudibus utriusque sexus, omnia & ex omnibus ad integrum. Similiter do ad unam cappam villam Leodebaro meas portiones, quas de Sperio & Domnoleno presbytero habere videor, & illam terram, quam de Ebolena ibidem comparavi, & Escalittas * villa, quam genitores mei tenuerunt, & Cardonaretas, quæ conjacent ante sanctum Ferreolum *, cum mansis, hedificiis, acolabus, servis & ancillas, campis, pratis, silvis, pascuis, cultis & incultis, aquis aquarumve discursibus, peculium utriusque sexus, omnia & ex omnibus ad integrum. Deinde relinquo Leugam * villam, quæ est super fluvium Lupam *, cum habitatoribus, mansis, hedificiis, & omnia convenientia, nisi vineas ad integrum. Pari

* Chessy près d'Ervy.
* d'Antrain.
* Perrigny la Roze.
* La Bretoniere.
* Donzy.
* Merilles.
* Lini.
* Linsec.
* Eschallis.
* S. Fargeau.
* Leugny.
* Loin.

* Odan. modo in Odonam * villam manſos, quos præſentaliter habere videor, & in Catellis unum manſum, & Oſello villam totam cum manſis, hedificiis, ſervos & ancillas, vineis, campis, pratis, paſcuis, cultis & incultis, ſilvis, aquis, omnia & ex omnibus ad integrum.

X X V.

Privilegium Numeriani archiepiſcopi Trevirenſis pro S. Deodato.

Ad lib. 16. n. 16. DOminis ſanctis & ſummi culminis apici, pontificaliſque cathedræ ſpeculæ præſidentibus in Chriſto fratribus, Childulfo, Giſloaldo, Eborino epiſcopis comprovincialibus, Numerianus archiepiſcopus ſupplex & fidelis veſter præſumit mittere ſalutem. Licet & nos antiquitus regulam conſtitutam ſalubri obſervatione cuſtodire conveniat; tamen ut veſtra proviſione fiat conſtituimus, ut quod ſacris deliberationibus non derogat, intrepida obſervatione obſervetur. Et quia venerabilis vir Deodatus epiſcopus religioſa poſtulatione aurium noſtrarum intima penetravit viſcerale pietatis affectu, ita cor noſtrum intrinſecus mollivit, ut petita dumtaxat non cedere, ſed libentiſſime non impleſſe noſtris animis irreligioſum fore putare. Sancti igitur deſiderii ardore ſuccenſus ſupra dictus Deodatus epiſcopus cœnobii ſepta in honore ſanctæ Dei genetricis Mariæ, vel ſanctorum apoſtolorum Petri & Pauli & ſociorum eorum, & ſancti Mauricii, Exſuperii & Candidi, vel ſociorum eorum baſilicas intra eremi ſecretum locum, nuncupante Galilæa, quod prius Juncturas vocabatur, ſupra fluvios Murthæ & Raurobaccio, in proprietate autem ſua, quam ex fiſci largitate promeruit, monaſterium conſtruxit, ubi monachos & peregrinos ſub regula beati Benedicti & ſancti Columbani abbatis collocavit, & noſtræ vilitatis extremitatem ſupplici deprecatione popoſcit, ut nos fratreſque noſtri illi eccleſiæ ibidem deberemus previlegium impertire. Et ne hoc nos improbæ deliberationis inſtinctu ſacerdotalis poſteritas æſtimet decreviſſe, cum etiam ſub hujuſmodi norma tam de inhabitationibus, quam a quibuſcumque ibidem aliquid delegatum eſt, eatenus fuerit factum. Inde ergo nos & fratres noſtri, abbates & preſbyteri & clerici, conſpiratione una & conſenſu jam dicti viri poſtulationi annuentes, hoc ab omnibus nobis decretum eſt, ut quidquid prædictis monaſteriis & monachis, ſub evangelica religione viventibus, ab ipſo venerabili patre Deodato epiſcopo & a reliquis Chriſtianis viris & feminis, aut regio munere, ſeu a quibuſlibet hominibus ibidem collatum fuerit miniſterii, & de ſacris voluminibus, & quod propriis laboribus poterint addere, & multiplicare, aut quæcunque ad ornatum noſcuntur ibidem pertinere, præſentibus vitæ noſtræ temporibus, ſucceſſorumque noſtrorum nullus exinde aliquid pontificum, abbatum, preſbyterorum & clericorum, ſeu & archidiaconorum, aut regalis ſublimitas ſuis uſibus audeat uſurpare, aut minuere. Et cum ſæpe dictus Deodatus epiſcopus, qui eſt Pater ipſius monaſterii, de hoc ſæculo evocatus, illum quem unanimiter omnis congregatio illa ex ſemetipſis optime regula compertum elegerit, ſeniorem & abbatem ſibi inſtituat; & ſi eis opportunum fuerit, eccleſiam benedicendam, & ſacros Ordines percipiendos a quocumque pontifice decreverint, licentiam habeat expetendi: nulluſque de eodem monaſterio, ſeu de parochiis aut ceteris monaſteriis, abſque ulla regula & privilegiis viventibus, muneris cauſa audeat ſperare & auferre; & niſi invitatus ab abbate & totius unanimitatis congregatione, liceat ei monaſterii ipſius atterere ſepta. Si ergo ab eis pontifex communiter poſtulatus pro ipſorum utilitate acceſſerit, quod ipſe abbas aut congregatio ſua ſancta elegerit, ita fiat; & celebratis ac peractis divinis myſteriis, mox abſque ullo requiſito dono ſtudeat abire: quatenus monachi, qui ſolitarii nuncupantur, de percepta quiete valeant juvante Domino per tempora exultare, & ſub ipſa ſancta regula viventes, beatorumque vitam patrum ſectantes, pro ſtatu eccleſiæ catholicæ, & pro deſiderabili ſalute Childerici glorioſi principis plenius Dominum valeant exorare. Et ſi aliquid ipſi monachi quantulumcumque de religione indebite egerint, ſecundum ſupradictam regulam domni Benedicti & ſancti Columbani abbatis, & a proprio objurgantur abbate. Et ſi, quod abſit, talis inter abbatem & monachos diſſenſio aliqua & murmur conſurgere videatur, qualis minime ab eodem abbate ibidem ſedari poſſit; tunc miſſus epiſcopus eorum ad alios abbates, qui hujuſmodi regulam teneant, conveniant in ipſo monaſterio, ſcandalumque deprimant ſententia regulari: quia nihil de canonica auctoritate convellitur, quidquid domeſticis fidei pro quietate tranquillitatis tribuitur. Quod ſi quis inveniatur auſus, quæ ſuperius ſunt comprehenſa temerario ſpiritu violare, a divina ultione proſtratus reatui anathematis ſubjiciatur, & inſuper iram omnipotentis Dei incurrat, omniumque ſanctorum. Ut ergo privilegium hoc in nullo poſſit convelli, ſed præſenti tempore futuroque, Chriſto Domino protegente, incorruptum valeat perdurare, ac firmiſſimis ſubſiſtat vigoribus, mauu noſtra & fratrum noſtrorum epiſcoporum & abbatum, vel preſbyterorum aut archidiaconorum ſubſcriptionibus roboratur, & inſuper fratribus noſtris venerabilibus viris, Blidoaldo preſbytero, Achivo diacono, quo perpetuo maneat inviolatum, deſtinavimus ad confirmandum.

† Signum Numeriani archiepiſcopi, qui hoc fieri præceptum... S. Dragobodi epiſcopi, S. Grotcharii, S. Baldoni epiſcopi, S. Dodoni epiſcopi, S. Chroabaldi epiſcopi, S. Gariberti archidiaconi, S. Prodagii epiſcopi. Ego Filbertus rogatus ſcripſi.

XXVI.

XXVI.

De monasterio Hamensi.

Ad lib. 16. n. 76. *Actum est superius de origine Hamensis monasterii, siti in pago Constantiensi in Neustria; relataque est inscriptio tabulæ altaris nuper illic reperta, quæ Frodomundum seu Fromundum episcopum illius cœnobii auctorem designat. Duo e nostris viri docti exemplum istius inscriptionis ad me miserunt, omnino ejusdem, prout a me superius edita est: at D.* Raguet *eruditus presbyter, qui tabulam, ejusque inscriptionem propius inspexit, hanc aliquanto dissimilem mihi communicavit, eamque sic legendam censuit. En prima pars inscriptionis, quæ aream tabulæ occupat.*

CONSTANTIENSIS URBIS RECTUR DOMNUS FRODOMUNDUS PONTIFEX IN HONORE ALME MARIA GENETRICIS DOMINI HOC TEMPLUM HOCQUAE ALTARE CONSTRUXSIT FIDELITER ATQUAE DIGNE DEDICAVIT MENSE AGUSTO MEDIO. ET HIC FESTUS CELEBRATUS DIES SIT PER ANNUS SINGOLUS.

Sequentes duæ inscriptionis partes lateribus adscriptæ sunt.

ANNO ... AM REGNANTE THEODORICO REGE IN FRANCIA, HOC CINUBIUM CHINGXIT, ABENS CURAM PASTURALEM IN AMORE DEI SUARUM OVIUM. PATRAVIT CAUSAS QUAM PULCHERRIME. NEC AMOR SE BU.... RUM.... PASCUA PERPETUA CHORO NEXAS VIRGINALE CUM MARIA ALMISSEMA CUM IPS. VIVANT ET EXULTENT IN AETERNA SECOLA. LOCUM REX CONCESSIT AD ISTUM CENUBIUM. IPSI ETENIM PRIMUS CIPIT STRUERE HIC MONASTIRIUM, DEMUM PONTIFEX UREMUS ATQUE CETERA SPARN. OPTINARI NUMERO....

In secunda inscriptionis parte difficultas est in designando anno Theodorici regis, qui annus conditi monasterii est. Sic fere picti sunt characteres media parte mutili, præmisso ANN.

IIIIAM

Si quid in his video, legendum puto, Anno IIII. jam Theodorico regnante in Francia. *Hic adscribendum videtur alphabetum litterarum, quales in illa inscriptione efformatæ sunt, prout eas modo laudatus Raguetus pinxit.*

ABCDEFGHILMNO
QPQRSTVX

XXVII.

Missa de S. Balthilde.
III. Kal. Febr. natale S. Baltildis reginæ.

Omnipotens sempiterne Deus, da nobis in festivitate beatæ Baltildis congrua devotione gaudere, ut potentiam tuam in ejus transitu laudemus, & provisum nobis percipiamus auxilium. Per. Ad lib. 17. n. 5.

Super oblata.

Offerimus, Domine, preces & munera in honore sanctæ Baltildis gaudentes; præsta quæsumus, ut convenienter hæc agere, & remedium sempiternum valeamus adquirere. Per.

Præfatio.

Ⓥ Æterne Deus, beatæ Baltildis transitum recolentes: vere enim hujus honorandus est dies, quæ sic terrena generatione processit, ut ad divinitatis consortium perveniret. Per. Christum.

Super populum.

Adjuvent nos, quæsumus Domine, & hæc mysteria sancta quæ sumpsimus, & beatæ Baltildis intercessio veneranda. Per.

De S. Radegunde virgine.

Non. Aug. Natale sanctæ Radegundis.

Omnipotens Deus, qui regalis sobolis dignitatem virginitatis decore in sancta Radegunde consecrasti, concede propitius, ut cujus festivitatem recolimus, ejus intervenientibus meritis castimoniæ vigorem obtinere mereamur. Per. Ibid.

Super oblata.

Pro unico dilectionis tuæ sacramento suscipe sancte Pater oblationem, quam tibi per manus nostras sancta offerre disponit congregatio in sanctæ Radegundis virginis sanctimonio, per quam valeamus expiari ab omni iniquitatis contagio. Per.

Præfatio.

Ⓥ Æterne Deus, qui hodierna die puerilis parsimoniæ virginitate nos lætificare tribuis in beatæ Radegundis venerationem: concedi nobis petimus ejus digne nobis interesse sollemniis, & per ejus sacræ virginis commercia, nostra deleri infirmitatis noxia, & futura gaudia promereri; & qui ejus sacratum recolimus festum, secum æternitatis mereamur obtinere consortium. Et ideo...

Postcommunio.

Interveniente beatæ virginis Radegundis præconio, hujus sacræ oblationis reparatio sit nobis omnium peccaminum remissio, & adstantium pia omnium protectio. Per.

Super populum.

GAudeat plebs tua, quæsumus Domine, sanctæ Radegundis absoluta precibus, ut & præsentis vitæ ærumpnas evadere, & ad futuram gloriam felici cursu valeat sine macula pervenire. Per.

XXVIII.

Compositio inter archiepiscopum Remensem & Suessionensem episcopum de monasterio Orbacensi.

Ad lib. 17. n. 25. Ex chartario Remensi.

HEnricus Dei gratia Remensis archiepiscopus, & Jacobus eadem gratia Suessionensis episcopus, omnibus præsentes litteras inspecturis in Domino salutem. Noverint universi, quod cum discordia mota fuisset inter nos super resignatione abbatis Orbacensis, confirmatione, institutione, visitatione, & correctione ipsius; tandem nos hujusmodi discordias sopivimus in hunc modum: quod monachi Orbacenses, cum monasterium suum vacare contigerit, licentiam eligendi ab archiepiscopo Remensi, qui pro tempore fuerit, petere tenebuntur: electione autem celebrata, electum præsentabunt eidem archiepiscopo, cujus electionis examinatio & confirmatio pertinebit in posterum ad archiepiscopum memoratum. Confirmatum tamen ab eo tenebitur archiepiscopus remittere ad episcopum Suessionensem, qui pro tempore fuerit, ad benedicendum & faciendum professionem, sicut facere consuevit. Ceterum licebit eidem archiepiscopo ad dictum monasterium, cum voluerit, accedere, & ad inquisitionem procedere contra abbatem, & eum, si sibi justum visum fuerit, amovere, negligentia Suessionensis episcopi non probata. Si autem episcopum Suessionensem primo ad monasterium prædictum accedere contigerit ad inquisitionem faciendam, contra abbatem procedere poterit; sed ipsam inquisitionem tenebitur remittere ad archiepiscopum Remensem, qui secundum inquisitionem factam tenebitur procedere & judicare, nisi ab abbate ad dictum archiepiscopum legitime & ex causa rationabili & evidenti fuerit appellatum. Abbatem autem non poterit amovere dictus episcopus, nec etiam excommunicare, vel temporalia eidem subtrahere, sed alias eum punire poterit pro qualitate delicti. In monachos autem Orbacenses & alios ordinaria jurisdictio penes Suessionensem episcopum libera in omnibus remanebit, salvo tamen metropolico jure archipiscopo Remensi super prædictis. Resignatio etiam abbatis Orbacensis, qui pro tempore fuerit, ad dictum archiepiscopum pertinebit, & in manu ejus fiet, cum fuerit facienda. Hanc autem compositionem volumus in perpetuum observari. Actum anno Domini millessimo c c. tricesimo-nono, sabbato post resurrectionem Domini.

XXIX.

Privilegium monasterii Grasellensis.

Ad lib. 17. n. 38. A D. Lud. Antonio de Rufi communicatum.

IN nomine Domini Jesu-Christi, Domnis venerabilibus atque dilectissimis, & sanctis fratribus nostris comprovincialibus, sanctarum ecclesiarum Domino dispensante rectoribus, Aredius sive Petruinus, sedis ecclesiæ Vasensis civitatis, ac si indignus, Domino dispensante, pontifex. Tunc nos boni aliquid spiritalis fabricæ inchoari confidimus, cum pro servorum Dei necessitatibus una cum nostrorum consilio spiritualia adhibemus, pertractantes, quorum opportunitatibus, qualiter communi voluntate, utrorumque merces accrescat, ut & illis a nobis auxilium, & nos per eorum interventum Domini mereamur suffragium: quia eo modo servorum Dei monachorum culminis fastigia alta proceritate attolluntur, cum supra solidam petram fundamenta a fidelibus jaciuntur. Ideoque monasterium aliquod in suburbano civitatis, in loco, cujus vocabulum Grasello, quod nos in honore S. Victoris, & sancti Petri vel reliquorum domnorum sanctorum ecclesiarum visi fumus construxisse, placuit nobis ut sub instituta sanctorum Patrum ipsum monasterium firmatum esse deberetur, ubi venerabilis vir Fredeghisolus abbas, & congregatio monachorum auspice Domino in supra scripto monasterio debeant deservire: ut secundum normam venerabilis viri sancti Patris Benedicti abbatis, vel sancti Macarii, seu sancti Columbani degere, vel habitare deberent: quatenus & ipsi tramitem sanctorum patrum tenentes, vel instituta primitivæ ecclesiæ, sicut tamen apostolorum Acta testantur, quorum erat cor & anima una in Domino; nec aliquid se proprium habere dicebant; sed erant illis omnia communia, & quidquid habere poterant, venditis omnibus & distractis, ponentes precia eorum ante pedes Apostolorum; erantque eis, sicut jam diximus, omnia communia. & alibi Dominus regnum cælorum vitamque promisit æternam, quos in Evangelio beatos pauperes appellat: quibus & convenienter cantetur, *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Et quia parva, ut diximus, in suburbano civitatis monasterii domni Victoris & domni Petri, quæ sub ipsa urbe esse dignoscitur. ideoque ad ipsius adjutorium annecti nobis placuit, ut quidquid per epistolas, tam per cessiones quam per qualiacumque instrumenta cartarum domnus Aredius sive Petruinus pontifex urbis Vasensium, vel avia sua domna Gregoria episcopia, ad ipsum locum vel supra scriptos monachos, quos ibidem Deus evocari jusserit, secundum ejus voluntatem proficiat in augmentum; ut & ipsi de conservatione regulæ seu traditione orthodoxorum Patrum plenius apud Deum valeant veniam adipisci; & nos, ut diximus, per eorum intercessiones mereamur absolvi a nostrorum vinculis peccatorum. Nec tali illis beneficio a

nobis præſtito credimus quorumdam fratrum Galliarum coepiſcoporum in hac parte voluntatibus contraire, quorum jam maxima ex parte auctoritate fulcimur: dum ſimilia ſunt monaſteriorum plurimorum præſtita beneficia, & innumerabilia privilegiorum, quod longum eſt recenſere per ordinem. Tamen olim anteriores noſtri a Lerinenſi monaſteria, vel Agaunenſium, & ſancti Marcelli martyris eccleſiæ Cabilonenſium: necnon & Lugdunenſium & Viennenſium, ſeu & omnium Galliarum, quæ monaſterio privilegiorum conſtructi ſumpſerunt principium, & plurimi ab ipſa ſede apoſtolorum, quod devotionis obtentum adepti noſcuntur. Ideoque nec nos contraria duximus, ut in urbe noſtra, concredimus Domino gubernante omnium ſimilia aptaſſe: quatenus juxta Apoſtoli vocem, Dei ſimus adjutores, probabiliter agricultores, vel adjutores efficimur, ſi cum Petro apoſtolo ſanctis ovibus paſcua præparamus, unde ipſi ſervi Dei delectentur tam pro noſtris facinoribus, quam pro totius urbis hujus, vel pro regni Francorum ſtabilitatem attentius Domini miſericordiam deprecari. Igitur ego Aredius ſeu Petruinus Vaſenſis urbis eccleſiæ cathedræ pontifex, prorogatus cum veſtra, ut decet, connibentia, vel ſancta fraternitate devotus, ex noſtra indulgentia tale eis ad præſens credimus libertatis privilegium, ut Domino adjuvante ipſa congregatio, vel eorum poſteritas in hac ſancta congregatione perdurantes, vel ad cæleſtem patriam contemplandum feſtinantes, quod a nobis præſenti tempore cum veſtra conſentiente fraternitate conceditur, vel veſtris ſanctis manibus roboratur, ſucceſſoribus noſtris inviolabiliter quod ſanximus perpetuis temporibus debeat obſervari, ut cetera monaſteria, ut ſuperius præfati ſumus, hoc beneficium privilegii accipientia poſſint ſub omni quiete abſque perturbatione, vel infeſtatione pontificum, vel eccleſiæ actorum, ſeu ab inpetu ſæcularium remota ſancta congregatione perfrui ſub quiete; ſic tamen & præſens, nam indulgentia nos & ipſos noſcitur inchoatur, ita devotione, vel congregatione cauſa humiliter noſtra poſteritate mandamus, ut ſi epiſcopus, cujus curam paſtoralem conpetit ovium habendarum ſuſcipere, ad ipſum monaſterium, ut paſtorem decet, viſitandi vel conſolandi gratia advenerit, ita ut inſpecto ovium pio congregationis affectu, vel ædificationis ſtudio, ut decet, recta monaſteria adeat, & cum ſancta myſteria celebraverit, benedictione tradita cum alacritate recedat; nullam ex debito munere quæſitam ibi faciat, neque aliquas redibitiones priſtinas, quas conſuetudo vetuſta offerendo injunxerat: niſi quod voluntarie pro Dei timore offerre decreverint, non ex debito paſtos, neque ab epiſcopis, neque archidiaconis, neque a quibuſlibet exactoribus, hujus eccleſiæ ab ipſis requiratur, nullave redibitio quæquæ antiqua conſuetudinis cauſa fuiſſet judicata. Et pro mercede augmentove in totum devenire expecto, ſicut a nobis cum omni pietate relaxari dinoſcitur: ita & ſucceſſores noſtri pro eorum mercedis augmento gratuito animo pro æterna retributione concedatur. Et cum neceſſitas popoſcerit, ſi abbas de hoc ſæculo commigraverit, non aliunde, ſed, ſicut decet, & dignitas vel ordo eis popoſcerit, ut ibidem in ipſo conſortio intra monaſterium habuerint, de ipſa congregatione, ut optime ac perfecte regula inſtructa, & Dei timore fundata teneatur, abſque ullo præmio abbas in ipſo monaſterio eligatur. ita tamen electio ab omni congregatione agatur, ut ne quæcumque pars inferior, ſed quem ordo perfectorum elegerint, ille Domino diſpenſante ſine rixa a pontifice civitatis hujus inſtituatur. Nam abſit, ut percurrente præmio, aut congregatione inſidiante, vel aliorum qualibet contrarietate oppugnante, alius deſuper veniens inordinate inſtituatur, niſi, ſicut diximus, per electionem de ipſa congregatione, quem perfecta in ſtudio divino tota congregatio ſibi providerit ſeniorem. ſic tamen cum conſilio & voluntate ipſius urbis pontificis, non per timorem, ſed cum omni humilitate petita, & cum ipſius benedictione quemcumque elegerint, arripiant dignitatem. Itemque, ſic enim aſſolet, per tempora ſuccedentia ſi monachi qui ſubeſſe debent, habendæ ſacro congregationis ordine neglegentes ſteterint in ſua gloriantes libertate, tunc pontifex iſtius civitatis conjungens ſibi ſacerdotes vel abbates, qui ejuſdem regulæ tramitem tenere videntur, eos paterno affectu cum ſpiritualibus ſibi adhibitis juxta Evangelium duobus, aut tribus, aut, ſi neceſſe eſt, amplius, in ipſo monaſterio ad conciliabulum debeat advocare, & juxta eorum regulam vel conſuetudinem ad eorum ordinem corrigere, vel reducere dignetur, ut non liceat, quod abſit, per timorem vel deſidiam quod ſancti Patres inſtituerunt per longitudinem temporum immutare. Cum eccleſiarum tabulas neceſſarium fuerit benedicere, aut fortaſſe chriſma, aut ſacro baptiſmate expetere; ſine præmio a pontifice hujus eccleſiæ ſibi debeant accipere; nihilque ipſe pontifex neque ullius prærogativæ poteſtatis uſurpans de rebus monaſterii; nec de ſanctis altaribus, non de ornamentis eccleſiæ, neque de vaſis, nec de ſacris voluminibus, nec quidquam majus vel exiguum temerarius præfato monaſterio audeat auferre. Et cum aliquem ad gradum eccleſiaſticum ipſe abbas voluerit permittere, cum omni humilitate pontifici hujus urbis ſuggerat: & ipſe, ſicut decet paſtorem, gratis & abſque munere tribuat. Et ante tribunal Chriſti ipſum pontificem conjuramus atque precamur coram Deo & angelis ejus, ubi dignitatis ordo præſtat, & eorum petitio juxta vitæ meritum eſſe videtur, contrarius ipſis eſſe non dignetur. Unde quæſumus & conteſtamur, atque per caritatis indulgentiam interdicimus omnino epiſcopis, tam ſucceſſoribus noſtris, quam & vicinis, vel procul prædicto monaſterio conſtitutis, nihil contra tenorem præſentis decreti cujuſque congregationis aliqua poſtulatione inducti, quicquam attemptare, vel prohibita contingere; non in his rebus, quas ſuperius nominavimus, vel in ordinandis perſonis, vel poſſeſſionibus ipſius monaſterii, vel quæque ſub

ejus jure esse noscuntur, vel quidquid per epistolas nostras, sicut superius diximus, ei monasterio concessimus, non episcopus, non archidiaconus, non vicedominus, non quicumque de actoribus hujus ecclesiæ nullas paratas, neque mansiones, neque aliquas redibitiones, neque possessiones, quæ, sicut jam diximus, huic monasterio fuerint tam a nobis hujus ecclesiæ rebus indultæ, quam quæ a bonis religiosis hominibus fuerint inantea Deo adjuvante collatæ, nullus requirere aut exigere, vel aliquid instigante episcopo maligno per fortiam ac præsumptionem auferre, vel audeat abstrahere; sed sub omni quiete ipsis servis Dei liceat sub eorum regulæ auctoritate degere, & habitare. Hoc igitur eis indultum privilegium, quod jam a multorum monasterio Galliarum diximus exemplum, mandamus, atque hoc testamentum posteritati nostræ per omnipotentem Deum conjurare præsumimus per omnia manere inconvulsa, cum omni connibentia fratrum nostrorum indultum esse prospexerint, quorum connibenti consilio ad præsens cernitur institutum, roboratum manibus & consensionibus, quod nos plenissima voluntate edidimus & conscripsimus, subtus per ordinem valeat esse confirmatum. Et tamen neminem vestrum credimus adesse per tempora successorem, qui hanc præsentem institutionem debeat convellere. Quod si quis calliditate aliqua vel cupiditate injuncta quicquam de prohibitis præsumpserit attemptare, vel contra superiora decreta per tempora succedentia quoquo modo venire; primo quidem a communione sanctæ Ecclesiæ in hac parte, & portione omnium christianorum divisus, ultione Dei omnipotentis feriatur, & hic, & in futuro excommunicatus appareat, & illius adjutorio, qui ligandi, solvendique potestatem in cælo & in terra accepit à Domino, dejectus sit, & alienatus: portio etiam illi proditoris Judæ Scariothis, qui Dominum tradidit, ultionis vindicta adhibeatur, & cum Dathan & Abiron vivus in infernum descendat, atque omnium sanctorum consortio separatus, numquam de suis facultatibus sive proprietatibus pro animæ suæ remedio intelligat aliquid facere, qui a nobis indultum beneficium servis Dei voluit convellere, vel irrumpere: sed in omnibus Deo auxiliante quæque a nobis pro ipsorum servorum Dei compendio digesta vel collata sunt, per præsenti, deterritis adversariis, paginula firma & in omnibus connexa atque inviolata in perpetuo Deo auxiliante permaneant: quo potius hoc privilegium possit convalere, nec instigante malorum hominum facto in alium posse inrumpere, manus nostræ subscriptionibus decrevimus affirmare, & omnium fratrum provincialiumque nostrorum, quod plenissima voluntate valeat obtinere, eorum manibus petimus roborandum, stipulatione pro omni firmitate subnixa. Factum privilegium kal. Febroarias, anno decimo regni domini nostri Theoderici regis.

In Christi nomine Petruinus sive Aredius, acsi peccator, episcopus hoc privilegium a me factum & refirmatum relegi, & promptissima voluntate subscripsi.

In Christi nomine Wolbertus, acsi peccator, qui rogatus a domno Aredio episcopo hoc privilegium salva canonica institutione subcripsi.

In Christi nomine Aghiacus episcopus rogatus a domno Aredio episcopo hoc privilegium institutionis subsc.

In Dei nomine Ambrosius episcopus rogatus a domno Aredio episcopo hoc privilegium salva canonica institutione s.

Gratia Dei Tredicus, acsi peccator, episcopus hoc privilegium institutionis s.

In Christi nomine Godebertus, acsi peccator, episcopus, rogatus a domno Aredio episcopo, juxta quod domnis episcopis placuit rectius s.

In Christi nomine Leodegarius, acsi peccator, episcopus, rogatus a domno Aredio episcopo hoc privilegium institutionum s.

In Dei nomine Pascasius episcopus, rogatus à domno Aredio episcopo hoc privilegium salva canonica institutione s.

Rusticus gratia Dei, acsi indignus peccator, episcopus, rogatus a domno Aredio episcopo hoc privilegium salva canonica institutione s.

In Christi nomine Ago abbas rogatus a domno meo Aredio episcopo hoc privilegium s.

In Dei nomine Pascasius presbyter rogatus a domno meo Aredio episcopo hoc privilegium s.

In Christi nomine Delfinus abbas jubente domno Aredio episcopo hoc privilegium s.

In Dei nomine Maurontus archidiaconus jubente domno Aredio episcopo hoc privilegium s.

In Dei nomine Genno diaconus rogatus a domno Aredio episcopo hoc privilegium s.

Chlodovei Regis confirmatio.

CHLODOICUS rex Francorum, si facta sacerdotum, quæ pro quiete servorum Dei ad loca sanctorum præstiterunt, per nostris oraculis confirmamus, nostra perenni stabilitate esse confidimus. Ideoque apostolicus vir domnus Aredius Vasensis urbis episcopus, missa petitione clementiæ regiæ nostræ innotuit, eo quod monasterium in loco, nuncupato Grasello, in honore sancti Victoris martyris & sancti Petri, in sua proprietate pro amore Christi ædificasset, & partem maximam de facultatibus suis ipsi loco per sua instrumenta delegasset; etiam & privilegium, cum pluribus pontificum inibi firmasset, vel concessisset, ut quidquid ibi ab ipso domno Aredio, vel pro Deo a quocumque homine, seu de collecta populi, vel de quolibet recto attractu erit collectum, absque ullo inpedimento pontificum, vel archidiaconorum aut clericorum Vasensis, vel cujuslibet alius ecclesiæ, perenniter congregatio ibi consistentium quiete deberet possidere, & sub regula sancta per instituta Patrum ibidem deberet regi vel conversari; & si abbas de ipso sancto loco migraverit ab hoc sæculo, non aliunde, sed, sicut decet, & dignitas & ordo poscit, de ipsa congregatione, quæ in eo habe-

tur monasterio, eligeretur alius abbas absque ullo præmio, absque rixa, a tota eadem congregatione vel a meliori & sanctiori parte ejus; & cum consilio Vasensis urbis episcopi & voluntate & benedictione suscipere deberet dignitatem; & quod ejusdem civitatis episcopus, si aliquando opus esset propter desidiam negligentiamque ab eadem congregatione propellendam, adjunctis sibi sacerdotibus abbatibusque spiritualibus, ipsum monasterium deberet adire, & paterno affectu fratres, qui ibi essent, ad consuetum regulæ tramitem admonendo revocare, & quod idem episcopus sine præmio .... nihilque ipse pontifex, neque majoris potestatis aliquis ipsius civitatis, vel alius loci cujuscumque ordinis persona, contra tenorem decreti ipsius deberet venire, aut quicquam attemptare vel contingere. Audita itaque ejus petitione preceque suscepta ....

XXX.

Charta Reoli archiepiscopi Remensis pro condita parthenonis Gaugiaci.

Ad lib. 17. n. 43.

IN Christi nomine Reolus, ac si indignus & peccator, episcopus. Dum omnes oportet pro salute animæ cogitare, vel parva pro magnis, caduca pro cælestibus in ara offerre summi Dei omnipotentis, ut ab ipsis sublevari merear, sicut Veritas dixit: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, qui vos recipiant in æterna tabernacula;* juxta quod ordo edocet pastoralem culmen, ut ubi poterunt caularum ovilia juxta cœnobitarum ordinem ædificare debeant, sive virorum, sive puellarum. Ideoque petiit nobis Beracharius abbas, ut ei locum compendiosum donare deberemus ad monasterium puellarum construendum, ex nostra proprietate, sive de alodo parentorum, vel de aliquo adtracto: sed ejus petitionem pro animæ nostræ remedio opportunitatem minime denegavimus faciendi, una pariter cum ipso pensantes, minime invenimus in nostra potestate locum in propinquo, quod omnem opportunitatem ad monasterium construendum habere deberet. Sed dum talis erat nobis voluntas, invenimus locum de rebus ecclesiæ nostræ Remensis infra urbem Kathalaunensium in pago Pertensi supra fluvium Matrona, in villa quæ dicitur Gaugiacus, sive & alio vocabulo, quæ dicitur Episcopi-villa, quam sanctimonialis femina, nomine Ama, quæ sub titulo religionis vitam finivit, per suas cartas ad ecclesiam Remensem condonavit. Sed dum ipse locus ipsi abbati complacuit ad monasterium construendum; nos vero una cum consensu fratrum meorum, vel concivium Remensium, hoc est tam archidiaconibus, abbatibus, presbyteris quoque & diaconibus, vel omnem clerum ecclesiarum, seu & inlustribus viris, qui infra urbem commanere videntur, quorum nomina vel signa subter tenentur inserta, ut per nostram epistolam a die præsenti, absque ullius contrarietate pro animæ nostræ salute, vel pro æterna retributione, ipsam villam Gaugiacum, seu & quæ dicitur Episcopi-villa, ad monasterium puellarum construendum, ipsi supra scripto abbati Berachario tradere deberemus: in ea tamen ratione cum consilio vel consensu, seu & convenientia fratrum Remensium, ut villa nostra Tinnovero, quam de Vetranione diacono, dato pretio comparavimus, in pago Lemovicino, & casa in Novo-castro constructa, pro ipsa villa Gaugiaco in commutationem ad partem ecclesiæ nostræ Remense tradidimus ad possidendum, tam terris, domibus, ædificiis, mancipiis ibidem commanentibus, colonibus ibidem adspicientibus, campis, pratis, silvis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, totum & ad integrum, quantumcumque ad ipsam villam Tinnovero aspicere videntur, cum omni integritate ad se pertinente, una cum ipsa casa in Novo-castro constructa in ipsa urbe Lemovicino, pro ipsa villa Gaugiaco ad ecclesiam nostram Remensem in vicem recompensationis tradidimus ad possidendum; ut & nostræ vitæ tempore, & post de hac luce discessum firmiorem stabilitatem ipsum monasterium puellarum habere debeat, & nullam infestationem de successoribus nostris episcopis habeat, vel de quaslibet oppositas personas, nisi semper perpetualiter ipse abbas vel ipsæ ancillæ Dei, quæ in ipso nuncupato loco habitare noscuntur, vel posteris ipsarum per præsentem epistolam nostram omni tempore valeant possidere vel dominari: ut melius eas delectet pro nobis Domini misericordiam deprecari, ut ab infernorum nexibus liberi esse mereamur, & post nostrum quoque de hac luce discessum ibidem nomen nostrum in libro vitæ ponatur vel recenseatur, & eorum sacerdotes hostias pro nobis omni tempore valeant offerre. Et si forsitan, quod adsolet, de ipso loco in alio loco ipsæ famulæ Dei migrare voluerint ad monasterium ædificandum, aut pro compendio, aut pro meliorando pro causa stabilitatis, teneant ipsam villam Gaugiacum, quæ dicitur Episcopi-villa, ad monasterium Altumvillare, quod antecessor noster domnus & pater noster Nivardus, quondam episcopus, suo opere construxit, debeat revertere, cum ipsa epistola, quam spontanea voluntate fieri rogavimus, ut per ipsa strumenta ipsi monachi, qui ibidem sub sancto ordine vivere noscuntur, absque repetitione ipsas monachas, vel earum abbate omni tempore vitæ ipsorum debeant possidere vel dominari, & pro animæ nostræ salute Domini misericordiam deprecari, ut melius eos delectet, vel eorum sacerdotes post nostrum de hac luce discessum hostias offerre: in ea tamen ratione, si ipsas monachas de ipso loco promovere voluerint. Nam dum illas ibidem sub sancto ordine regulariter vivere vel habitare videntur, & nos a die præsenti per hanc epistolam nostram testamenti, integro quoque & deliberato consilio ac prompta voluntate ipsum locum eis tradidimus ad possidendum; ita ut illi hoc habeant, teneant atque possideant. Et si quis, quod absit, vel post nos successores episcopi, vel qualibet opposita persona, vel de

heredum meorum, ipsas de ipso loco aut promovere, aut inquietare voluerit, aut ipsam epistolam nostram infrangere conaverit; in primis propria vita careat, atque cum stirpe sua captivus deserviat, & divinitatis furorem incurrat, vel dominatio ejus dispergatur, sicut dispersa est Holoferni potestas, & sicut divisa est magni Alexandri formidabilis dominatio, ita & amodo dispergatur potestas; & sicut Sodoma & Gomorra in præsenti sæculo percussa est, similiter percutiatur potestas vel habitatio ipsius, & in anathema maranatha, quod est perditio, usque in adventum Domini nostri Jesu-Christi feriatur; & a liminibus ecclesiæ, vel a communione participationis corporis & sanguinis Domini nostri Jesu-Christi excommunicatus appareat; & cum Juda traditore, qui per falsum osculum tradidit Dominum, particeps efficiatur: & veniat super eum lepra Naaman, quam puer Elizei Giezi per cupiditatem adeptus fuit; & omne genus & germen eorum sic marcescat in flore, ut numquam fructificet, nec perficiat in grano, & veniam apud Dominum non mereatur. Et ut præsens epistola nostra omni tempore firma permaneat, & pro rei totius firmitate hanc epistolam manu propria subter eam subscripsimus, & qui inferius subscripserunt vel signaverunt, nos in præsenti eos proprio ore rogavimus, & insuper una cum socio fisco addat ad partem ipsius monasterii, hoc est auri libras XX. argenti libras LX. coactus exsolvat, & hoc quod repetit evindicare non valeat, & nihilo minus præsens epistola omni tempore firma & inviolata permaneat. Actum in villa Compendio, sub die Kal. Maii, anno XIII. regni domni nostri Teoderici regis. In Christi nomine Reolus, acsi peccator, episcopus hanc epistolam à me factam relegi & subscripsi. Ego Ansoaldus episcopus, jubente domno Reolo episcopo, hanc deliberationem subscripsi. Ego Petrus abba subscripsi. Ego Harmarus abba subscripsi. Ego Hilduinus abba subscripsi. Ego Leocadius abba, jubente domno Reolo episcopo, hanc epistolam relegi & subscripsi. Ego Amalgisilus subscripsi. Ego Bertohindus subscripsi. Ego Gando presbyter subscripsi. Ego Caldemarus notarius scripsi & subscripsi hanc epistolam donationis ex jussu domni Reoli episcopi.

XXXI.

Theoderici, ut videtur, regis præceptum pro Tunsionis-valle.

Ad lib. 18. n. 9. Ex authentico.

...QUociens de commutandis rebus fuerit orta contencio, necesse est perenne stabiletatem scripturarum ...... caretatem, stante fidie placuit, adque convenit inter venerabilibus viris, Landeberchtho. .... necnon & Magnoaldo abbate de monasterio Tucione-valle, ab invicem inter se terrolas arabelis .... ent. quod & ficerunt. Dedit igetur Landeberchthus abba .... propria in pago Pinsiacense, de parte sua ...... parte Magnoaldo abbat. bunoaria .... in loco noncopante Francorecurte, inter adfinis de uno latere antedictus Magnoaldus abba de........ hramninus............ in loco noncopante Rocconcurte .... appellatur cam...... ..... ad parte .... terra arabeli bunoaria novem inter adfinis de uno latere Chrodomarus & heridis sui, de alio latere Magnoaldus, Chrodomarus & heridis sui, de uno fronte Godinus & heridis sui; & de alio vero fronte Magnoaldus abba. Propteria .... utrasque partis eis fieri placuit, ut unusquis quod accipit in ante dicta loca rem denomenata al .... facere voluerit, liberam & firmissemam in omnebus habiat potestatem faciendi, & illud inter ipsis pro rei.......... intemare. Si quis nos ... & ipsi aut aliquis de heredebus vel successorebus nostris aut quislibet .... præsentis epistolas commutationis venire, aut eas quacumque modo refragare presumpserit ...... valiat vindi .... ferat .... parte ista tota servante quod accipit pares..... amittat, & insuper una cum socio fisco auri oncias .... quoactus desolvat; & quod repetit vindegare non valiat, & presens epistolas commutacionis uno tenore .... unusquis suam habiat eis fiere placu... omni tempore firm...... & inviolatas permaniant stipol. subnexsa. Actum Claumar..............................

In Christi nom. Landebertus abba commutacionem a me facta subs. † Walgoaldus presb. subscripsi. Bertinus rogitus sub. † Fladebertus presbeter subs. In Christi nom. Remedius presb. subs. Berthefredus in Christi nom. diaconus subs. ...... nagho rog. subsc. Madolandus in Christi nom. abba subs. in Christi nom. Andolno rog. subsc. .... berthus in Christi nom. diacon. subsc. Ingobertus lictur * subsc. † Childela ... * Lector. test. sign. † Unneleobo test. sign. † Saulfo test. Leudeberchthus hanc commutacionem jubente domno meo Landeberchtho abbate, scripsi & subsc.

XXXII.

Anseberti episcopi Æduensis testamentum.

Ad lib. 18. n. 41. Ex chartario Illustris. DD. Boherii Præsidis in senatu Divion.

ACtoribus ecclesiæ sancti Nazarii martyris Augustidunensis, & sancti Symphoriani martyris, ubi ipse pretiosus in corpore requiescit, Ansebertus peccator episcopus. Divina nos ammonet lectio, ut quod Christi misericordia in rebus terrenis confert abundantia de sua largitate, unde in hoc sæculo utimur, de ejus pietate in suis pauperibus pro abluenda mole peccaminum offeramus. Ergo dono ad suprascriptam ecclesiam sancti Nazarii martyris, ubi ego, acsi indignus, cura pastorali deservio, de alodo parentum meorum villam, cui vocabulum est Hauxiaco, in pago Belnense, cum soliditate & appenditiis, domibus, villarebus, campis, pratis, silvis, vineis, pascuis, aquis, servis, libertis, ac colonis, accensisque omnibus, &

quidquid in ipso pago præsenti tempore possidere valemus, aut quod inante ibidem in Dei nomine acquirere, vel quidquid dici aut nominari potest, cum integra soliditate suprascripta ecclesia sancti Nazarii ut habeat volo. Et pro portione illa, quam germanus meus Autarius apud nos ibidem habet, portionem nostram in villa Binago ut habeat volo. Et fortasse (quod non credimus) si ei fuerit contrarietas in suprascripta villa in Hauxiaco & Binago, quicquid pro portione mea nobis de alodo parentum meorum, tam de paterno, quam de materno, quod debitum est, ecclesia sancti Nazarii ut habeat volo atque decerno. Villa vero Pagetis, quam ex parte conquisivimus, ecclesia sancti Nazarii ut habeat volo. Villa vero Solempriaco, quam Wlbertus per suum instrumentum nobis dedit, & Leodebertus in usuario tenet; ecclesia sancti Nazarii ut habeat volo atque decerno. Basilica sancti Symphoriani martyris, quæ mihi ab adolescentia mea in omnibus, unde substantia mea protexit, unde credimus ut & futura ejus intercessio apud æternam pietatem pro remissione peccatorum meorum intercessor assistat; villa vero Tres-valles in pago Maginontense unà cum appendiciis suis, domibus, villaribus, campis, pratis, vineis, silvis, accensisque omnibus, quod Wlbertus per sua instrumenta in nostro nomine delegavit, ecclesia sancti Symphoriani ad suos clericos pascendos in eleemosyna nostra ut habeat volo. Similiter ad oratorium sancti Leodegarii, qui subtus sanctum Symphorianum constructus esse videtur, ubi (si Deo placuerit) corpusculus insuper requiesciturus erit, colonicas in pago Maginontense in Taviniaco, quas Wlbertus per suum strumentum nobis dedit, & colonias illas, quas Bertoaldus in Fulnicio per suum strumentum dedit, ad oratorium sancti Leodegarii ut habeat volo. Villa vero Corvillo, in pago Autissiodorense, quam nos cumque suis acquisivimus, ipsum oratorium domni Leodegarii ut habeat volo atque decerno. Similiter in pago Augustidunense, colonicas, quas Beroaldus per venditionem nobis dedit, ipsum oratorium domni Leodegarii ut habeat volo. Villa vero Buxido, quidquid ibidem germanus meus in usuario tenet, ipsum oratorium domni Leodegarii ut habeat volo. Villa vero Muido, quæ est prope montem Wavinarum in pago Vertudensi, cum omnibus, quidquid ibi adspiciunt, oratorium domni Leodegarii ut habeat volo; sic tamen ut inde lumen & sacrificium ipso oratorio stabiliat, & omnia sub potestate fratrum ipsius ecclesiæ sancti Symphoriani in omnibus esse debeant. Et quatuor matricularios, qui ad ipsum oratorium domni Leodegarii deserviunt, ibidem instituimus, ut totum victum atque vestitum de suprascriptis rebus habeant habere, qualiter & illi alii matricularii, qui ad basilicam sancti Symphoriani deservire videntur, portionem victus & vestitum accipiant. Et pro eo quidquid in ista epistola delegavimus, in usuario germanæ nostræ Sicolinæ concessimus, illos matricularios, & illud lumen ad oratorium domni Leodegarii, & in hoc usu teneat, & debeat procurare: & post ejus discessum, tam pontifex supradictus, & ecclesia sancti Nazarii, quam clerici dictæ ecclesiæ sancti Symphoriani, quantum in ipso strumento instituimus, in Dei nomine debeant procurare. Reliqua vero facultate, quicquid nos tempore nostro conquisivimus, quod in ista epistola incommemoratum nobis remansit, in quibuscumque locis adcrescere cupimus, ecclesia sancti Symphoriani ut habeat volo. De alodo parentum meorum, quicquid portio nostra in quibuscumque locis vel territoriis, quod portio nostra, tam de paterno, quam de materno nobis debitum est, sub omne supellectile, quicquid dici aut nominari potest, dulcissima germana mea Sigolina, si nobis superstes fuerit, in omnibus recipiat; & ubicumque pro fidelibus Christi, atque ad ecclesiam Dei delegare voluerit, in omnibus habeat potestatem. De mancipiis vero, quæ dato pretio comparavimus aut adquisivimus, in omnibus volo ut ingenui esse debeant, & ut pro ingenuis suprascripta germana mea, dum modo advivit, in suum debeant adesse obsequium. Post ejus discessum Christianorum defensorem seu regem, si eligere voluerint, ut habeant in eorum sit potestate. De supra scripta facultate, quam ad supradictas ecclesias sancti Nazarii vel sancti Symphoriani delegavimus, dum ipsa germana mea Sigolina sæculum contemsit, & dum cognovimus jugiter se Christo obtulit, & sanctæ Mariæ in ancillam se tradidit; sub usu & beneficio hoc debeat tenere: & post ejus discessum ad suprascriptas ecclesias per istam epistolam integra soliditate delegavimus, cum re meliorata ad ipsas ecclesias debeat pervenire. Si quis (quod non futurum esse credimus) si ea quæ superius sunt conscripta, quod nos plenissima voluntate decrevimus, de heredibus nostris, aut quislibet opposita persona refragare voluerit, non hoc valeat vindicare quod repetit, & Judæ traditoris similis efficiatur, & insuper inferat actoribus ecclesiæ, aut cui hoc per istam epistolam delegavimus, unà cum fisco auri lib. VI. & in argento pondus L X. & hæc epistola, quam nostra simplicitas plenissima voluntate decrevit, perpetuam obtineat firmitatem. In Christi nomine Ansebertus peccator episcopus hanc epistolam a me factam relegi & subsc. ADONEUS episcopus rogatus subs. AGNERICUS episcopus rogatus subsc. AGLIUS episcopus rogatus subsc. Winebertus, jubente domno Anseberto episcopo, hanc epistolam scripsi & subscripsi. Notavi quod fecit mensis Augusti die V. anno II. regnante domino Childeberto rege.

OBSERVATIO.

Sigolena, Anseberti episcopi germana soror, sanctimonialis erat in parthenone sanctæ Mariæ Augustodunensi, qui modo sancti Johannis dicitur. Hoc enim cœnobium primitus etiam sanctæ Mariæ dictum fuisse intelligimus, tum ex vetustis ipsius loci kalendariis, tum ex manuscr. codice cathedralis ecclesiæ Augustodunensis, ad cujus calcem hæc leguntur: In nomine sanctæ Trinitatis, almæ

matrisfamiliæ Fausta, superno amore accinsa, hoc opus optimum in honore sancti Johannis & sanctæ Mariæ matris Domini nostri Jesu-Christi patrare rogavit devota. Ego hacse* imperitus Gundohinus, poscente Fulculfo monacho, etsi non ut dibui, psaltim ut valui, a capite usque ad sui consummationis finem perficere cum summo curavi amore...... in mense Julio, anno III. regnante glorisissimo domno nostro Pippino rege, qui regnet in ævis, & hic, & in æternum. Amen. *Fausta hæc materfamilias erat abbatissa illius loci. De abbatia sancti Symphoriani id solum interim observo, quod legere memini in animadversis Holstenii ad martyrologium Romanum ex manuscr. codice reginæ Sueciæ:* Pridie nonas Maii, Augustiduno depositio beati Placidi presbyteri & abbatis basilicæ sancti Symphoriani martyris.

* *ass*

XXXIII.

Quomodo per annum jejunandum sit.

Ad lib. 18. num. 46. Ex manuscrip. cod. Casinensi.

QUatuor tempora, quatuor sunt legitima jejunia in anno, scilicet mensis primi hebdomada prima, feria quarta & sexta & sabbato in duodecim lectiones jejunandum usque ad vesperum. Mensis quarti, id est Junii, hebdomada secunda, feria quarta & sexta & sabbato in duodecim lectiones jejunandum usque ad nonam. Mense Septembrio, id est mensis septimi hebdomada tertia, feria quarta & sexta & sabbato in duodecim lectiones jejunandum usque ad nonam. Mense decimo hebdomada quarta, feria quarta & sexta & sabbato in duodecim lectiones jejunandum est usque ad vesperum. Ista duodecim legitima jejunia per annum excusant pro peccatis centum solidos in auro cocto. Cumque studiose hæc duo...... no pellit . . . liberabit .... animam. Extra ea jejunia, quæ Prior indixerit pro quacumque tribulatione.

De reliquis jejuniis.

In vigilia sancti Matthæi & Natalis Domini & Epiphania jejunandum usque ad vesperum. In vigilia Ascensionis Domini, Pentecostes, & sancti Johannis Baptistæ, & sancti Petri, & sancti Laurentii, & sanctæ Mariæ; in vigiliis harum festivitatum semper jejunandum est usque ad nonam, & expleta Missa reficiant. Si nominatæ vigiliarum reliquiæ die Dominico occurrerint, non licet jejunare. Octava Natalis Domini, octava Epiphaniæ, Purificationis sanctæ Mariæ, sed & sanctæ Scholasticæ, sanctorum Faustini & Jovitæ, sancti Germani, dedicatio sancti Benedicti sursum, & dedicasio Domini Salvatoris & sanctæ Mariæ deorsum. In istis omnibus festivitatibus non jejunatur usque ad vesperum, nisi si evenerit sanctæ Scholasticæ, aut sanctorum Faustini & Jovitæ, vel sancti Matthiæ apostoli in quinquagesima, aut in quadragesima. Quod si evenerit, sic agatur sicut in aliis sacris jejunii diebus. Nam officia ut reliqua omnia de supra scriptis festivitatibus ita agantur, quomodo diximus, sicut & in dominico die. In sancti vero Gregorii & sancti Benedicti, & Annuntiatione sanctæ Mariæ duodecim lectiones fiunt, & genua in oratione fratres non flectunt, sed jejunium usque ad vesperum observant; tamen post vesperas refectionem faciunt de cotto & vino. In sancti Stephani & sancti Johannis Evangelistæ, & in feria secunda, & in feria tertia post Pascha, novem quidem lectiones faciunt; nam missa ita agitur, sicut in die dominico. In istis omnibus supra scriptis festivitatibus semper ad matutinum *Dominus regnavit* canitur, & genua non flectuntur, & capitulum & lectio ad seram non leguntur. Nam in aliis omnibus sanctorum novem quidem lectiones faciunt, matutinum & missa ita agitur, sicut in quotidianis diebus, genua flectent, jejunium observent usque ad horam statutam; *Miserere mei Deus*, ad vesperas & matutinum & ad primam non cantent: nam ceteris horis cantatur, præter si in dominico die venerit, si contigerit, celebratur sicut dominica. De divisione matutini & nocturni ita agitur. A kalendis novembris usque in vigiliam Cænæ Domini, sicut sanctus Benedictus prædestinavit. Præterea in vigilia Natalis Domini, & in omnibus sanctorum & dominicis diebus, quod minime licet dividere. A Natali Domini usque Epiphaniam genua non flectuntur: *Miserere mei Deus* in oratione publica ad nullum officium cantant usque in octavam Natalis Domini. Similiter a Pascha usque octavam Pentecosten; postea vero cantent. De refectorio autem omnia adimpleri debent, sicut sanctus Benedictus dicit, sive æstatis, sive hiemis, sive quadragesimæ, omnia secundum tempus suum. Præter quod consuetudo est, sive sursum, sive deorsum, ut non reficiant ad nonam, usque dum vindemiaverint. Cum autem liberi a vindemia fuerint, statim ad nonam horam reficiunt, & post vesperas gustum manducant, & bibunt iterum, quod in Regula non est scriptum. Similiter & quinquagesima post refectionem secundum consuetudinem, antequam lectio legatur, tota hebdomada bibunt, quod nec istud in Regula dicitur. Quando autem mandatum faciunt, si Dominus abundantiam vini dederit, semper bibunt; si autem exiguum fuerit, abstinebunt.

XXXIV.

Charta Gammonis de puellari monasterio apud Lemausum.

Ad lib. 18. num. 56. Ex chartario S. Germani a Pratis.

IN nomine sanctæ Trinitatis. Prosperum quidem & salubre consilium, immoque satis jocundum esse dinoscitur, ut de caduca quispiam sæculi facultate Deo conferat, quo peccata redimere sua valeat & abluere. Et quod prudentius consilium, quam ut homo de mundanis rebus comparet paradisum, & de terrena substantia transferat aliquid in cælestia? Igitur ego Gammo & conjux mea Adalgudis, cogitantes qualiter sarcinulam peccatorum nostrorum possimus

possimus abstergere, & ad æterna gaudia pervenire; monasteriolum in loco proprietatis nostræ, nuncupante Lemauso, in honore sancti Johannis & sanctæ Crucis, vel cæterorum dominorum cœpimus construere, ut ibidem puellas in honore sanctæ Mariæ institueremus, ut sub sancta norma regulæ ibidem conversare deberent. Quod ita & fecimus, & filiam nostram Bertam in ipso loco instituimus, ut diebus vitæ suæ, tam ipsa, quam & quæ cum ipsa in ipso monasterio conversare videntur, sub ordine monastico, vel regula sancti Benedicti vivere & conversari debeant; & ipsam filiam nostram Bertam ibidem instituimus esse abbatissam, & ipsum locum Lemausum sibi delegavimus, una cum omnibus, quæ ibidem aspicere videntur, cum omni integritate vel adjacentiis suis, in quibuscumque pagis vel territoriis, tam ultra Ligerim sitis, vel citra Ligerim. Loca vero nuncupantur ita: id est, Nova-villa, Vintoris, Britinniacus, Quintiacus, Bragogilo, Grimoaldo-villare, Prulliacus, Rovere, Mauro-villa, Barbarione-villa, villa Milies, Galdono-maso, Ferrarias, item alias Ferrarias, Culmellas-montis, Alnao, Tricasinis, Felcariolas, Noiolio, Mundone-villa, Childeno-villa, Potiosus, Hadone-villa, Flaviago, Alvernis, Posthimiago, Cacerias, Busxerias. Similiter ultra Ligerim, Balbiago, Cervatiaco & Valle, ut diximus, tam ultra Ligerim, quam & citra, quicquid nostra possessio præsenti tempore esse videtur, vel inantea Deo auxiliante fuerit. Hæc loca superius comprehensa ad ipsum monasteriolum nuncupatum Lemausum, ibidem delegavimus atque firmavimus: ea vero ratione, ut dum nos pariter advixerimus, tam ego Gammo, quam & conjunx mea Adalgudis; sed & filiæ nostræ, Berta & Maria, hoc possidere vel dominare faciamus, tam ipsum monasteriolum Lemausum, quam etiam dictas villas, una cum terris, domibus, ædificiis, accolis, mancipiis, libertis, campis, vineis, silvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, farinariis, peculiis, prædiis, mobilibus & immobilibus, cultis & incultis, omnia & ex omnibus ad omnia stipendia sanctimonialium, vel ad ipsum monasteriolum, quod nos pro amore Domini nostri Jesu-Christi in honore sancti Johannis & sanctæ Crucis & ceterorum sanctorum construximus, proficiat in augmentum. Sed & omnia, quæ de præsidio meo in die depositionis meæ inventum penes me aut repertum fuerit, hoc est, aurum, argentum, vestimenta, vel prædia, illa abbatissa, quæ tunc temporis in ipso monasteriolo Lemauso præesse videbitur, contra heredes meos ex omnibus tertiam partem recipere debeat: ea tamen ratione, ut perpetualiter in pauperibus & peregrinis & Deum timentibus in eleemosyna pro animæ nostræ remedio dare debeant. Et dum ipse sexus femineus per se minime aliquid valeat exercere, vel pro mercede nostra augenda, vel pro earum necessitatibus gubernandis, eis nullatenus est licitum foris egredi: propterea omnia jam dicta, ipsumque monasterium jam dictum Lemausum, una cum villis, vel omnibus adjacentiis suis, ut diximus, in quibuslibet pagis vel territoriis, tam ultra Ligerim, quam citra, ad monasterium sancti Vincentii & sanctæ Crucis Parisius civitate, ubi sanctus Germanus in corpore quiescit, ubi Autharius abbas in Dei nomine una cum norma plurima monachorum præesse videtur, donatum in perpetuo esse volumus, ut ibidem, sicut diximus, deinceps omni tempore permaneant, & per hanc epistolam contradimus: & ut nullus contradicere audeat, nec temerare ipsas res, quæ hic sunt insertæ; aut nos, vel heredes nostri, nec ullus quislibet alicui nec vendere, vel donare, neque alienare, nec per ullum strumentum cartarum minuere licentiam non habeat faciendi. Et si contigerit juxta divinam dispensationem, ut ipsa Berta de hac luce discesserit, cui ipsas monachas vel ipsum monasterium Lemausum delegavimus, vel ipsius rectores sancti Vincentii vel sancti Germani decreverint, in ipso loco abbatissam debeant instituere, & ipsa abbatissa alias monachas in jam dicto loco non audeat mittere, vel intus alium pastorem admittere non audeat, nisi ex monasterio sancti Vincentii sanctique Germani, aut ipsos, qui ibidem rectores esse videntur. Quod nos in hac donationis epistola præscribere rogavimus ego Gammo & conjunx mea Adalgudis, vel jam dictæ filiæ meæ Berta & Maria, quamdiu vixerint, ipsum monasterium Lemausum vel memoratas res tenere vel dominare debeamus. Et post nostrum quoque discessum, juxta quod superius diximus, tam ipsum monasterium & jam dictas villas cum adjacentiis, ipse Autharius abbas aut successores sui, qui eo tempore in ipso monasterio sancti Vincentii & sanctæ Crucis sanctique Germani fuerint, possideant perpetualiter, ut habeant in dominationem. Si quis vero, ut assolet, & ut habet humana fragilitas, si nosmetipsi, aut aliquis de heredibus vel proheredibus nostris, vel qualibet opposita persona contra præsentem epistolam donationis istius, quam nos pro animæ nostræ salute fieri jussimus, venire, aut aliqua calumpnia per quascumque personas infringere præsumpserit, in primis iram Dei incurrat, & cum Juda traditore igni perpetuo dampnetur, & ab omnibus ecclesiis, & ab omnibus pontificibus vel sacerdotibus excommunicetur, & ante conspectum sancti Vincentii & sancti Germani, quibus res istas delegavimus, in parte reproborum esse valeat, qui de rebus ad ecclesias vel pauperibus delegatas proferre voluerit; & nullatenus merces sua convaleat, nec vitam mereatur habere æternam, qui nostram voluerit convellere elemosinam. Insuper cogatur solvere fisco regis auri libras xxx. argenti pondo LX. & nec sic quod repetit valeat assequi. Et ut epistola hujus donationis firma permaneat, Bituricas in conventu nobilium in præsentia regis domini nostri Childeberti relecta, & Parisius civitate in monasterio sancti Vincentii die sexto mensis Aprilis super altare sanctæ Crucis posita anno tertio ejusdem domini nostri Childeberti regis. Turnoaldus, acsi peccator, episcopus subscripsi. Guntharius, & ipse

indignus diaconus subscripsi. Madolandus indignus abbas subscripsi. In Christi nomine Andeboldus abbas subscripsi. Durandomarus gratia Dei abbas subscripsi. Desiderandus in Christi nomine abbas subscripsi. Ego Gammo hanc donationis meæ cartam relegendo subscripsi. Adalgudis subscripsi. Bertinus miles [a] subscripsi. Berdandus miles subscripsi.

[a] Forte non bene legit in authentico chartacei codicis scriptor *Militis* nomen, quod an jam tum in usu fuerit, non liquet.

XXXV.

Testamentum cujusdam viri illustris, qui habebat matrem Iddanam & conjugem Chramnetrudem.

Ad lib. 18. n. 74. Ex authentico. Dionysiano.

. . . . . . que decerno, ut juxta dispensationem meam, si quid dedero, legavero, darive jussero, id ut detur fiat, pristetur, fidei tuæ devocioneque committetur; quasque liberos, liberasque esse precipero, liberi liberæque permaneant vo . . . . que sanctas basilecas villa Sociaco & villa Porcariorum, quæ sunt in pago Vilcassino. Similiter & villare Binando in pago Pinciacinse, & villa Ghinnachario, quod jam vobis per aepistolam donacionis dedi, ipsa villa Ghinnachario dulcissime genetricae nostræ Iddanæ husu-fructuario, dum advixerit, tantum superscribta villa Ghinnachario possedeat. post obetum vero suum ad . . . . gre revertatur. simile modo villare Warnaco, quæ est in pago Vilcassino, porcionem meam ad jam dictas basilecas cum omni solidetate habendum & possedendum relinco. Villa Favariolas, que est in pago Ebrocino, super fluvium Siega, cum omni jure & termeno suo, sicut a me praesenti tempore possedîtur, ad ipsas basilecas post obetum meum habendum & possedendum præcipio. Villa Castanito in pago Stampinse, simile modo & villa Lecterico in pago jam dicto Stampensi, quam una cum Herone & matronæ suæ commutavi, cum omni jure eorum, cum mancipeis, peculiis, agris cultis & incultis, vel adjacentias eorum habendum & possedendum instituo . . . . villas ipsas cum domebus, mancipeis, vineis, silvis, pratis, peculiis omnebus, pascuis, aquis aquarumve decursebus, cum omni jure & termenus eorum, sicut hec a me praesenti tempore possedire & domenare videtur, & quantumcumque in supra nomenata loca moriens dereliquero, post meum discessum absque ullius contrarietate vel tradicione a diae praesenti ipsas sanctas basilecas herides meas habendum & possedendum relinco, & hoc dum advixero, husu-fructuaria condicione, & absque præjudicio sanctarum basilecarum, tenire & domenare dibeant: post meum discessum, ut saepæ dixi, cum omnebus rebus, in se habentes absque ullius spectata tradicione ipsas sanctas basilecas, & heridis meas ad se recipeant, & quidquid exinde ipse abbas, qui tunc temporis ibidem fuerit, pro hutiletatebus memoratarum basilecarum decriverit, faciendi liberam & firmissemam Christo præsole habeatis in omnibus potestatem. Basilecæ sancti domni Dionisi Parisius, ubi ipse domnus requiiscit, villare cognomenante Turiliaco * in pago Vilcassino super fluvium Intine, cum domebus, mancipeis, agris, pratis, pascuis, silvis, aquis aquarumve decursebus, cum omni jure & termeno suo habendum & possedendum relinquo. * *Tourly.* Villa cognomenante Artegia *, que est in suprascribto pago Vilcassino, cum domebus, mancipeis, agris, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursebus, cum omni jure & termeno suo, sicut a me pracsenti tempore possedire & domenare videtur, & moriens dereliquero, cum peculiis omnebus, dulcissimae atque amantissimæ conjuge meae Chramnethrude habire decerno ac delibero. * *Artie.* Sacratissimo fisco villa, cognomenante Wadreloci, sitam in pago Vilcassino, cum domebus, mancipeis, silvis, agris, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursebus, cum omni jure & termeno suo, sicut a me est possessum & moriens dereliquero, cum peculiis omnebus habire decerno. Illud huic testamenti mihi inserendi complacuit, ut quos de servientibus meis per aepistolam ingenuetatis laxavi, in integra ingenuetate resedeant; tamen secundum quod eorum aepistolas loquetur, & pro animæ meæ remedium, & lumen praeferendum ad basilicae vestrae sancti Martini, quæ vestro opere & labore in villa Chrausobaco, qui nuncopatur Calciacus *, construxistis, vel locum sæpulturoli meæ, si fuerit, an non fuerit, in qua germani meae requiescunt, hoc quod a saepedictas basilecas delegavi, per hunc testamentum meum, & ubi ubi perpetualiter possedendum in Dei nomine prumpta & integra voluntate precipio, & habendum possedendumque relinquo. * *Chausy.* Ita do, ita lego, ita testor . . . . munium tanti ceteri ceteraeque proxemi proximaeque . . . . habetote. Si quæ literæ * vel caraxaturæ in hunc testamentum meum inventi fuerint, ego feci fierique praecipi, dum mihi saepius testamentum meum volui recensire, & crepius emendare. * liture. Et si quis contra hanc deleberacionem, ut sanctis basilices dilegavi, infrangere, tollere, minuare, aut . . . . præsumpserit, inferri . . . . ecclesiarum. . . . . perpetuo anathema percuciatur, & maledictus cum Juda Scarioth in infernus . . . . . usque ad diem adventus Domini nostri Jesu-Christi ignem cruciandus . . . . . & judicium, & insuper, ut lex terrena aedocet, duplum tantum fisco cogente sanctis basilecis dissolvat; sicut propheta decantat: *Fiat habitacio eorum deserta, & in tabernacolis ipsorum non sit qui inhabitet; fiant filii ejus orphani*, & a Deo libra * percussi, fiat uxor ejus vidua, ut cognuscatur potencia Dei, qui talem tribuit vindicta, ut pro panem lapides manducet; * lepra. & hæc devocio nostra absque consorcio pontefices in ipsa loca sanctorum firma perduret. Et sicut de presentis temporebus istis videmus multis inrun . . . . . . facta priorum, ut melius devócio nostra co . . .

. . . itur, adjuro omnebus domnis episcopis & glorioso principe & cunctis sacerdotebus . . . . Deum viro, qui in Trinitate inseparabilem permanet, ut nullus cum illa persona, quæ voluntatem nostram aut deliberationem efrangere voluerit, communecare non præsumat . . . in dectiocis suas communecare . . . . & ipse incurrat iram indignationis Dei, & aput ipsa loca . . . . . . se esse cognuscat . . . . loca sanctorum firma perduret, tamquam . . . . an non fuerit cum omni stabiletate omni tempore firma permaneat, stipulatione interposita. Actum Artegia villa pago Velcassino, sub die & anno quo supra . . . . audentico vidi exempla subs. † Thorrias audenteco vidi exemplar & subscripsi. † Meduualdus . . . . Bodolenus audentico vidi exemplar & subscripsi.

XXXVI.

Diploma Cuniperti regis pro instauratione monasterii S. Fridiani Luccensis.

Ad lib. 18. n. 79. Ex archivo Lucensi.

IN Christi nomine exemplar. Flavius Cunimpertus vir excellentissimus rex monasterium S. Vincentii & Fridiani sito in civitate nostra Lucense, & VV. Babino abbati vel monachis ejus. Et quia suggessisti nobis eo quod ipso monasterio Faulus ille maid . . . . . . noster restauravit, & ibidem aliquas res cessissit, & decimas suas ibidem det, & chartules firmitatis ab episcopo Lucense, nomine Filice, nostre civitatis firmato facta fuisse, ut nullo in tempore ipse Filix episcopus vel sacerdotes ejusdem ipso monasterio de pecunia illa subtrahere debeant, neque superposita de ordinatione monasterii ipsius facere: sed qui ad grado honoris venerit, de ipso monasterio ad professionem veniret, & ipsa chartolæ in nostro detulisti præsentia, nos interrogantes supradicto Faulo si ita esset, qui nobis dixit, quod verum esset; & sperastis a clementia regni nostri, ut per nostrum præceptum ipsas res, quas ibidem datas sunt, ut quod Domino propitio adhuc acquiri potueritis, firmare deberemus. Unde nos moti pietate, per hoc nostræ auctoritatis prætextum omnia, & in omnibus, quidquid ad ipso monasterio datus est, aut qualiter jam dicto Filice episcopo Lucense civitatis firmatum est per cartolæ, per nostræ serenitatis præceptum firmamus, quatenus abhinc inde nullum iniquietantem ipse monasterius quietus, & sine aliqua concussione esse debeant, & nulla nova imponatur ad ipsus monachos nisi secundum qualiter per cartolæ canonice firmatum est ab episcopo, inconcusse permaneant, & nullus de ducebus, comitibus, gastaldis seu actionariis nostris de ea quæ superius leguntur, in aliquo audeant molestare, ad nostris felicissimis & futuris temporibus securiter debent possidere, & pro vita regni nostri gentisque Domino exorare non desinant. Ex dictis domini regis, & ex dictato Zauronii notarii. Dat. Ticinii est in pal. nona die mensis Novembris, ancinii est in pal. nona die mensis Novembris, anno felicissimi regni nostri nono per indictione quintadecima feliciter. Ego Jo . . . . presbyter ex authentico per demandatione Alloviſini ducis fideliter exemplavi.

XXXVII.

TRES INDICES ANTIQUISSIMI SUMMORUM PONTIFICUM ex tribus vetustissimis codicibus,

S. GERMANI.

† Incipiunt nomina Apostolicorum.

S. Petrus sedit ann. xx. mens. ij. dies iij.
Linus sed. an. xj. mens. iij. dies xij.
Clytus sed an. xij mens. j. d. ij.
Climens sed. an. ix. mens. x. d. j.
Euvaristus sed. an. viij. mens. x. d. ij.
Alexander sed. an xij. mens. vij. d. ij.
Xistus sed. an. x. mens. ij. d j.
Thelispher sed. an. xj. mens j. d. xxj.
Egenus sed. an. iiij. mens. iij. d. j.
Osus sed. an. xviij. mens. d. j.
Anicitus sed. an. xj. mens. iiij. d. ij.
Socher sed. an. viiij mens. ij. d. xxj.
Eleutherius sed. an. xv. mens iij. d. ij.
Victor sed. an xv. mens. iij. d. x.
Vepherinus sed. an. xviij. mens. vij. d. x.
Calisthus sed. an. v. mens. x. d. x.
Urbanus sed. an. viiij mens. j. d. ij.
Pontianus sed. an. vij. mens. x. d. xxij.
Anthyrus sed. an... mens j. d. xj.

LAUDUNENSI.

Petrus apostolus an. xxv. menses ij.
Julius an. xiij, mens. vj.
Cletus an. xij. mens. j.
Clemens an. ix. mens. j.
Evarestus an. ix. mens. x.
Alexander an. xij. mens. vij.
Xistus an. x. mens. iij.
Thlesphorus an. xj. mens. j.
Iginus an iv. mens. iij.
Pius an xviij. mens ....
Niceta an. xj. (vij.) mens. iv.
Soter an. viij. mens. ij.
Eleuterius an. xv. mens. iij.
Victor an. xv. mens. iv.
Zephirinus an. xviij. mens. vj.
Callixtus an. v. mens. x.
Urbanus an. ix. mens. j.
Pontianus an. vij. mens. x.
Anterus mens. ij.

CORBEIENSI.

Incipit de episcopis Romanæ ecclesiæ.

Linus sedit an. xij. mens. v. dies xij.
Cletus sed. an. viij. mens. ij. d. v.
Clemens sed. an. vj. mens. j. d. xiv.
Evaristus sed. an. xiv. m. iij. d xij.
Alexander sed. an. vij. mens. vj. d. vj.
Xystus sed. an. xxv. mens. ij. d. j.
Thelisforus sed. an. xj. m. iij. d. xxvj.
Yginus sed. an. vj. m. iij. d. iv.
Pius sed. an. xviij. mens. iv. d. iij.
Anicitus sed. an. xj. mens. iv. d. iij.
Soter sed. an. xiv. mens. v. d. ij.
Filetus sed. an. v. mens. x. d. xxij.
Victor sed. an. xv. mens. iij. d x.
Severinus sed. an. xviij. mens. vj. d. vj.
Calestus sed. an v. mens ij. d. x.
Urbanus sed. an. ix. mens j. d. ij.
Pontianus sed. an. ix. mens. v. d. ij.
Antherus sed. an. xj. mens. j. d. x.

Favianus ſed. an. xiiij. menſ. ij. d. x.	Fabianus an. xiv. menſ. iv.	Gatitanus ſed. an. xiv. menſ. j. d. x.
	Victor an. xv. menſ. iij.	
Cornilius ſed. an. ij. menſ. iij. d...	Cornelius an. ij. menſ. iij.	Cornelius ſed. an. ij. menſ. ij. d. iij.
Lucius ſed. an. iiij. menſ. viij. d...	Lucius an. iij. menſ. vij.	Lucius ſed. an. iij. menſ. iij. d. iij.
Stefanus ſed. an. vj. menſ. j.	Stephanus an. xj. menſ. v.	Stephanus ſed. an.....
Siſtus ſed an j. menſ. j. d...	Xiſtus an. vij.	Xiſtus ſed. an. j. menſ. x. d. xxvj.
Dionethius ſed. an. viij. menſ. v. d...	Maximus an. viij. menſ. v.	Dionyſius ſed. an vj. menſ. v. d. j.
Felix ſed. an. iiij. menſ. j d. x.	Felix an. iv. menſ. ij.	Felix ſed. an. iij. menſ. j. d. xxv.
Euthitianus ſed. an. j. menſ. j. d...	Eutichianus.	Euticianus ſed. an. j. menſ. j.
	Dionyſius an. ix. menſ. vij.	
Gajus ſed. an. xj. menſ. iiij. d...	Cajus an xj. menſ. iv.	Gajus ſed an xj menſ. iv. d. xij.
Marcellus ſed. an. j. menſ. iiij. d...	Marcellinus an. viij.	Marcellus ſed. an. ix. menſ. iv. d. xvj.
Euſebius ſed...... menſ.....	Euſebius.	Euſebius ſed. an. vj menſ j. d. iij.
Melſiadis ſed an. iiij. menſ.....	Miliciades an. iv. menſ. vij.	Militiades ſed. an. iv. menſ. ...
Silveſter ſed. an. xxiij. menſ. x. d...	Silveſter an. xxxiij.	Silveſter ſed. an. xxiij. menſ. x. d. xj.
Poſitio ejus kalend Januarias.		
Marcus ſed. an. ij. menſ. j. d. xx.	Marcus..... menſ. viij.	Marcus ſed. an. ij. menſ... d x.
Julius ſed. an. xv. menſ. ij. d. viij.	Julius an. xvij. menſ iv.	Julius an. xv. menſ. ij d. x.
Liberius ſed. an. vj. menſ. iiij. d. viij.	Liberius an. vj. menſ. iv.	Liberius an. vj. menſ. vj. d. iv.
Felix ſed.... d. I.		Felix ſedit.
Damaſus ſed. an. xviij. menſ. iij. d. xj.	Damaſus an. xviij.	Damaſus ſed. an. xviij. menſ. iij. d. xij.
	Muſonius an......	
Siricius ſed. an. xv.	Ciricius an. xv.	Syricius an. xv.
Anaſhaſius ſed. an. iij. d. xxj.	Anaſtaſius an. iij. menſ. j.	Anaſtaſius an. iij d. x.
Innocentius ſed. an. xv. menſ. ij. d. xxj.	Innocentius an. xv. menſ. iij.	Innocentius an. xv. menſ. j. d. xxj.
Joſemus ſed. an. vij. menſ. viiij. d. viiij.	Zozimus an vij. menſ. ix.	Zozimus an. j. menſ. iij d. xj.
Bonefatius ſed. an. iij. menſ. viij. d. vj.	Bonifacius an iij menſ. viij.	Bonifatius an. iij menſ. viij. d. vj.
Celeſtinus ſed. an. viiij. menſ. x. d. xvij.	Cæleſtinus an. ix. menſ. x.	Cæleſtinus an. viij menſ. x. d. xvj.
Siſtus ſed. an. viij. menſ.... d. xix.	Xiſtus an. iij.	Xyſtus an. viij. menſ... d. xvij.
Leo ſed. an. xxi. menſ. j. d. xiij.	Leo an. xxj. menſ. j.	Leo an. xxj. menſ. j. d. xiij.
Helarus ſed. an. vj. menſ. iij. d. x.	Hilarus an. vj. menſ. ij.	Hilarus an. vj. menſ ij, d. xij.
Simplicius ſed. an. xv menſ d vij.	Simplicius an. xv.	Simplicius an. xv. menſ. j. d vj.
Item Felix. ſed. an. viij. me. v. d. xvij.	Felix an. ix.	Felix an. viij. menſ. x. d. xviij.
Athelacius ſed. an. iv. me. viij. d. xviij.	Gelaſius an. iv. menſ. viij.	Gelaſius an. iv. menſ. viij d. xviij.
Anaſtaſius ſed an. j. menſ. xi. d. xxiv.	Anaſtaſius an. j. menſ. xj.	Anaſtaſius an. j. menſ xj. d xxiij
Symmacus ſed. an. xv. me. vij. d. xvij.	Simmacus an. xv. menſ. vj.	Symmachus an. xv. menſ. vij d. xvij.
Hormiſda ſed. an. viiij. menſ... d. xvij.	Hormiſdas an. ix.	Hormiſda an. ix. menſ.... d. xvj.
Johannis ſed an. ij.	Johannes an. ij. menſ. ix.	Johannes an. ij. menſ. viiij. d. xvj.
Felix ſed. an. iij.	Felix an. ij. menſ. ij.	Felix an iv. menſ. ij d. xij.
Bonefacius ſed an. ij.	Bonifacius an ij.	Bonifacius an. ij. d. xxvj.
Item Johannis ſed. an. ij.	Johannes an. ij. menſ. iv.	Johannes an. ij. menſ. iv. d. vj.
Agapitus ſed. an. j.	Agapius an. j.	Agapitus an. iv. menſ. xj. d. xviij.
	Vigilius menſ. x.	
Silverius ſed. an. j.	Silverius menſ. x.	Silverius an. ij menſ. v. d xxvj.
Vigilius ſed. an. xiiij.	Vigilius an xix menſ. iij.	Vigilius an. xvij menſ vij
	Gelaſius an. iv.	Pelagius an.... menſ. x. d. xix.
Ab apoſtolica ſede Petri apoſtoli uſque ordenatione ſancti Silveſtri, anni CCLVII.	Catellus qui & Johannis.	Johannes an. xij. menſ. xj. d. xxvj.
	Benedictus.	Benedictus an. iv. menſ. j. d. xxvij.
	Pelagius uſque præſens tempore Mauricii imperatoris Auguſti.	Pelagius an. x. menſ. ij. d. x.
	Gregorius.	Gregorius an. xiij. menſ. ij. d. x. Fiunt uſque hic LXIII.

Qui ſequuntur, in ſolo Corbeienſi habentur.

Savinianus ſed. an. j. menſ v. d. ix.	Johannes an. j. menſ. viij d. vj.	Agatho an. ij. menſ. vj. d. xiv.
Bonifatius ſed. an menſ. viij. d. xxij	Theodorus an. vj. menſ. v, d. xviij.	Leo ſed an... menſ. x. d. xviij.
Item Bonifatius an... menſ. viij. d..	Martinus an. iij. menſ. j. d. xxvj.	Benedictus ſed. menſ. x. d. xiij.
Deus-dedit an. iij. d. xx.	Eugenius an. ij. menſ ix. d. xix.	Johannes ſed. an.... d. x.
Bonifatius an. v. menſ. x.	Vitalianus an. xiv. menſ. vj.	Conon ſed. menſ xj.
Honorius an. xij. menſ. xj. d. xvij.	Adeodatus an. iv. menſ. ij. d. v.	Sergius ſed. an.....
Severinus an... menſ. ij. d. iv.	Donus an. j. menſ. v. d. x.	Johannes ſed....

FINIS.

INDEX GENERALIS
EORUM, QUÆ CONTINENTUR IN TOMO PRIMO
ANNALIUM BENEDICTINORUM.

Littera a *initium paginæ*, b *medium*, c *finem designat.*

A

Angli

B

Cereis

D

E

Eudo

F

G

Godini

H

I

Inscriptio

M

Moniales

O

P

Q

S

Saffaracus

T

Theodorus

Wlframnus

X

Y

Z

INDEX PECULIARIS

MONASTERIORUM ET ABBATUM.

A

B

C

D

E

F

G

H

Q

R

S. Remigii

S

T

V

INDEX SCRIPTORUM PRÆCIPUORUM

Qui in hoc primo Tomo laudantur.

FINIS INDICIS.

Corrigenda in hoc Tomo.

Pag. 15. *ad marg. nota* c *lege* Hilar.
Pag. 26 *num.* 64 *lin* 6 *lege* presbyteros.
Pag. 31. *lin* 18. *post*, unicus, *pone solam virgulam*, & *eadem lin. post* quintus, *dele virgulam*
Eadem pag num 76. *lin.* 1. *lege* familiaris.
Pag. 33 *n.* 81. *l.* 2 Maxentius *lege* Severus.
Pag. 148. *ad marg* Charente, *lege* Charentone.
Pag. 171. *linea* 34. *lege* Melantio.
Pag. 180. *in marg. not.* b *lege* de Glor. Conf. c. 57.
Pag. 210. *n* 8 *lin.* 15 dele Jovam seu, & *lege* Jonam insulam (sic legendum recte monet Usserius, quæ vox hebraïce Columbam significat) alii.
Pag. 213. *num.* 14 *lin.* 9. *lege* nostrorum.
Pag. 235. *n* 54. *lin.* 4. ejusdem regis, *lege* Childeberti II.
Pag. 237. *num* 58. *lin.* 12. longe, *lege* longa.
Pag 242. *lin.* 11. subjectus, *lege* subjecti.
Pag. 253. *lin* 40 picturam, *lege* scripturam.
Pag. 297. *num* 57. *lin* 5 propre, *lege* prope.
Pag. 299 *lin.* 13. ejusdem, *lege* Viennensis.
Pag. 341. *num.* 3. *lin* 1. Francorum, *lege* Gallorum.
Pag. 342. *lin.* 37 sanctum, *lege* in sanctum.
Pag. 358 *lin* 25. ejusdem diœcesis, *lege* Rutenensis.
Pag 372. *lin.* 29. quem, *lege* eum.
Pag 390. *lin.* 44. percipere, *lege* percipiendi.
Pag 4 6 *lin.* 2. in qua, *lege* in quo.
Pag. 420 *num.* 16 *lin.* 9. & 10 condicto, *lege* condito.
Pag. 421. *lin.* 14. radi u *lege* reditu.
Pag. 441. *lin.* 3. *lege* majoris-domus.
Pag. 449 *lin.* 6. quamvis, *lege* quatenus.
Ibid. lin. 24 peccacor, *lege* peccator.
Ibid. lin 48. Eoladius, *lege* Eodaldus.
Pag. 450. *n.* 64. *l.* 6. Noviomagiensis, *lege* Noviomagensis.
Pag. 459. *num.* 10 *lin.* 2. exstant, *lege* exstat.
Ibid lin. 10. & 11. *lege* eum..... repertumque.
Pag. 468 *num.* 26. *lin.* 4 Doda, *lege* Bova.
Ibid. in marg lib 6. *lege* lib 12.
Pag. 469. *num.* 27 *lin.* 25. superari, *lege* separari.
Pag 480. *lin* 6. comie, *lege* comite.
Pag. 497. *num,* 70. *lin.* 15. colersque, *lege* colerisque.
Pag 501. *lin* 1. Ermenaldus, *lege* Ermelenus.
Ibid ad marg. dele, f. Toury.
Pag 502. *num* 4. *lin.* 32. Ermemberti, *lege* Eremberti.
Pag. 513. *ad margin.* S. Marci ibidem monasterii, *lege* S Modesti ibidem monasterium.
Pag. 520. *lin.* 7 Bredone, *lege* Bebrone.
Pag. 522. *num.* 44 *lin.* 3. *lege* res gestas.
Pag 524. *num.* 48. *lin.* 4 cancellenduas, *lege* cancellandas.
Pag. 533 *lin.* 22. erectum est, *lege* erecta est.
Pag 535. *num.* 68. *lin* 14. præmitur, *lege* præmittitur.
Pag 551 *num.* 1. *lin* 9. instituit, *lege* iter instituit.
Pag 554 *lin.* 1. cumque, *lege* eumque.
Pag 564. *num.* 24. *lin.* 37. propinquæ suæ, *lege* sacratissimæ virginis.
Page 572 *num.* 41. *lin.* 11. dimissa, *lege* de missa.
Pag. 582 *lin.* 2 *post*, incidat, *adde*, quamquam in hodierno breviario Romano idem psalmus huic diei assignatur.
Pag 587 *num.* 69. *lin* 2. VII. Kal. *lege* XVII. Kal.
Pag 608. *num.* 44. *lin.* 18 restituuntur, *lege* referuntur.
Pag. 614. *lin.* 1. Chideberti, *lege* Childeberti.
Pag 623. *col.* 2. *num.* 1. *lin.* 6. habet, *lege* habes.
Pag. 634. *col.* 2. *num.* 2. *lin.* 27 memoria, *lege* veneratione.
Pag. 639 *col.* 1. §. 7. *lin.* 6. evellant, *lege* convellant.
Pag. 660 *col.* 1. §. 2. *lin.* 6. *post*, Gregorianus, *pone interpunctionem.*

e Typographia DIONYSII THIERRY.

3 0112 098538744